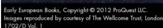

HISTORIA
GENERALIS
PLANTARUM

e166 / ie

1701 / L D/2 vol 1

(D'Aldivanges i/£/5/-

7/15/-

pt 1 only

 (1)

HISTORIA GENERALIS

PLANTARVM,

In libros XVIII. per certas classes artificiose digesta,

Hæc, plusquam mille imaginibus plantarum locupletior superioribus, omnes propemodum quæ ab antiquis scriptoribus, Græcis, Latinis, Arabibus, nominantur: necnon eas quæ in Orientis atque Occidentis partibus, ante seculum nostrum incognitis, repertæ fuerunt, tibi exhibet.

Habes etiam earundem plantarum peculiaria diuersis nationibus nomina: habes amplas descriptiones, è quibus singularum genus, formam, vbi crescant & quo tempore vigeant, natiuum temperamentum, vires denique in medicina proprias cognosces.

Adiecti sunt Indices, non solùm Græci & Latini, sed aliarum quoque linguarum, locupletißimi.

Pars Prima

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.
M. D. LXXXVII.
Cum Priuilegio Pont. Max. Cæsareæ Maiest. & Christian. Galliarum Regis.

(2)

ILLVSTRISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI CAROLO EMANVELI DVCI SABAVDIÆ.

ANC Plantarum historiam, quæ nunc tandem, si non perfecta, at certè perfectæ proxima in publicum est proditura, non abs re Celsitudini tuæ dicandam existimaui. Quum enim vt paternis vestigiis in aliis quibusque præclaris rebus insistis, ita etiam eius exemplo, cognitionis omnium quæ vniuersa naturæ historia complectitur, desiderio accendaris, hæc autem quæ plantas describit, vel primum (præsertim si, quantam rei medicæ vtilitatem afferat, spectemus) locum inter illa teneat: fieri non potest quin gratissimum tibi sit ingens istud volumen, quo ditissimus ille & pretiosissimus thesaurus cõtinetur, præsertim quum non, vt aliis anteà editis eadem de re libris, magna tantùm eius portio, sed aut totus, aut penè totus eo includatur: adeò vt de isto volumine id quod de nullo hactenus, prædicari possit, tam multarum stirpium tam accuratam & exactam descriptionem continere, vt (sicut paulò antè dixi) si non ad perfectionem peruenisse, saltem ad illam proximè accessisse dici queat. Quod à me tacereur tamen, nisi ex collatione cum aliis manifestum fore, & quos celsitudo tua secum habet medicinæ & nominatim rei herbariæ peritissimos viros, id ei testaturos scirem. Habebunt autem quicunque hoc fruentur libro, etiam quod potentissimo illi & modis omnibus maximo Regi Philippo, socero tuo, gratias agant. Ex remotissimis enim terris, nondum ante seculum nostrum cognitis, & quas partim ipse, partim inuictissimus Imperator, Carolus quintus, eius pater, subiugauit, allatæ non paucæ stirpes fuerunt, quarum haud magis quàm illarum terrarum notitiam quisquam habuerat: quum tamen ex nonnullis earum (de stirpibus loquor) præsentissima peti remedia videamus. Nec verò plantæ tantùm sed alia etiam multa inde prodierunt, anteà prorsus incognita, quamuis inter naturæ diuitias, vt magis secretas, ita etiam insigniores, numeranda essent. Huiusmodi autem opulentiæ natura quis inter omnes Christianos Principes

patre tuo studiosior, quis eius cognitione instructior extitit?

Verùm vt ad eam historiæ naturæ partem, quam tibi nunc offero, reuertar, sicut eam alia nulla esse inferiorem patri tuo persuasum erat, ita quin idem tibi persuaseris, minimè dubito: ac profectò, quemadmodum herba quæ Gentiana vocatur, Gentij Illyrici principis nomen immortalitate donauit, ita vel hanc plantarum historiam nomen tuum immortale reddituram credibile est. Quoties enim à posteris mentio eius fiet, tui, cui dicata est, memoria renouabitur: quinetiam erunt fortaßis qui eam hac ipsa dicatione à cæteris omnibus superioribus distinguant: etiamsi alia multa habeant, quibus insigne discrimen poßint inter hanc & illas ponere. Nec verò Adrianus Imperator non & ipse huius libri editionem, sibi nuncupatam, valde hilari vultu excepisset, summóque fauore prosequutus fuisset, quantùm coniicere ex eo licet quod de illo literis Athenæus prodidit, magna seq; digna liberalitate eum esse remuneratum à quo herba lotus oblata fuerat, quæ florem inusitatum, id est pro candido rubrum (qualis rosæ est) progenuerat: necnon illum qui hanc nouitatem versibus celebrarat. Quominus mirari quenquam decebit, me Celsitudini tuæ dicare librum hunc ausum fuisse: quum vel ea quæ de hæreditario illius in literas amore, eásque nominatim quæ illa opum naturæ arcana nobis pandunt, per multas regiones sparsa est fama, ad hoc me incitare debuerit: simúlque ad precandum Deum Optim. Max. (sicut & precor) vt illum diutissimè incolumem seruet, & nouis in dies munificentiæ benignitatísque suæ donis locupletet. Lugduni, Cal. Iulij: anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo sexto.

Tuæ Celsitudini deditissimus,
GVLIELMVS ROVILLIVS.

GVLIELMVS ROVILLIVS LECTORI SALVTEM.

IGESIMVS annus eſt, benigne Lector, & eo quidem amplius, cùm ingreſſus muſæum Iacobi Dalechampij, inſignis ætate noſtra Medici, grande volumen eum præ manibus habentem reperi, quamplurimis ſtirpium figuris conſpicuum. Raras illas, exquiſitas, & nōdum vulgatas contuitus, additis deſcriptionibus explicatas, & apto, vt argumētum poſcebat, ordine diſpoſitas, ingenio genióque meo inuitatus (ſemper enim fui, ac etiamnum ſum, ita publicæ vtilitatis appetens, vt in iis obeundis quibus omnium commoda procurentur, nec labori parcam, nec ſumptui) arbitratus ſum operis magni tanquam infantiam ac principium id eſſe: ſtatímque alia atque alia mecum reputaui, ſed hoc præcipuè, nihil iucundius eſſe ac optabilius, quàm naturæ & facultatis plantarũ cognitionem: ſeu voluptatem nobis ipſi proponamus, ſeu illorum quæ noſtris malis ſubueniunt, præſentem ſupellectilem. Quid enim magis nos exhilaret, quàm aſpectus pulcherrimorum (vt ita dicam) aulæorum, & tapetiorum, quæ natura, omnium architecta & parens, vbiq; ſtrauit in ſuis latifundiis, vt admiranda forma, & ſpecioſa varietate colorum, radicis, caulis, ramorum, foliorum, floris, fructuum, noſtros oculos paſceret, ac reficeret, ſpectaculo quidem ornatiſſimo, & inſtructiſſimo, quod vel etiam maximè ſqualidos, ruſticos & incultos homines alliciat, & delectet? Neceſſariam porro eſſe hanc ſcientiam ad tuendam vitam, & morborum infeſtorum nobis curationem, multis diſceptandum non eſt. Satis id docent vel mutæ ac rationis expertes animantes, quæ inſtinctu naturæ medentur ſibi, remediáque profutura diſcernunt ac deligunt. Hæc igitur cùm animo diu ac multùm volutaſſem, conſtans quædam inceſſit voluntas tantum opus aggrediendi, nouum ferè illo tempore, cùm eius fundamenta Fuchſius, Dodonæus, Tragus, Lonicerus, & aliquot alij iecissent, ſed exiguo plantarum numero contracto, & rudiore imaginum forma, nulláque totius operis artificioſa partitione, quæ diuiſam materiam in ſuas differentias & claſſes diſtingueret. Cùm ergo decreuiſſem omni cura id quod meditabar perficere, & magnam mearum fortunarum partem in eam rem impēdere, ad promouendum eum conatũ, multis opus fore prouidi: ac primùm quidem,

industria hominis docti, qui huic negotio præfectus omnia ritè administraret. Propitia fortuna, hoc animo versanti mihi occurrit Ioannes Molineus, dum vixit, famosus medicus, Guilielmíque Rondeletij, medici præstantissimi, & in examinandis plantis exercitatissimi, alumnus, discipulus, & per annos multos conuictor, homo laboris indefesi, & cuius ob tersam puritatem oratio mirificè omnibus arrideret. In hoc totus probus ac eruditus ille vir incubuit, singulari fide ac sedulitate, plurimum adiutus subsidiario consilio Dalechampij, qui vltro de singulis eius commentationis partibus ecquid sentiret, exposuit, ac liberaliter commodauit quidquid iam imaginum, & historiarum collegerat. Insperata hæc opportunitas virgula diuina cùm obtigisset, pensitans mecum, id opus augeri in infinitũ posse, aggestis plantis, quas alio solo & cœlo quàm nostro genitas nobis iis explorandis dediti homines suppeditarẽt, (non enim, vt inquit Poëta, terræ ferre omnes omnia possunt) amicos meos, quos equidem non paucos habeo, rogaui, Aphricanos, Hispanos, Italos, & qui in orbis remotissima loca ferè quotidie nauigant, vt ex regionibus illis quas adeunt, aut in quibus degunt, ignotas adhuc nostris gentibus plantas, ita vulsas vt non discerptę & lacerę sed quàm maximè fieri posset integræ & illæsę essent, ad me mitterent. Quod (nisi me plus satis amo) prosperè successit, acceptis illorum beneficio plantis certè quamplurimis, spectatu dignissimis, nec passim obuiis.

Prospecta hæc cùm iam essent, & nihil aliud superesset, quàm, quod aiunt, operi manum admouere, eos qui plantarum simulachra delinearent, ac sculperent, & hic, & vbicunq; habitare rumor erat, peritissimos, gnauissimos, ingeniosissimos, nulla prorsus mercedis habita ratione, quantumcũque modum excederet, aut acciui, aut absentes operam in id nauare iussi, hoc tantùm imperans, vt illorum minimè esset fallax imitatio, & quæ repræsentarent, imaginis veritate ac venustate cernentium oculis approbarẽtur. Iis qui huius rei scientes & gnari sunt, haud difficile æstimare fuerit, in tantum numerum tabularum, quæ pictæ & incisæ sunt, quantam pecuniæ vim profundi oportuerit, & quantum molestiæ patienter deuorari, vt continuaretur is labor, & ad finem perduceretur ingens libri moles: cuius editionẽ cum incredibili dolore, & graui damno meo, in longum tempus distuli, tribus diuturnis morbis, periculosis, minacibus, vexatus, & quadam velut remora impeditus: è quibus, Deo iuuante, & felici medicorum auxilio, tandem euasi, sed ita lassus & fractus, vt tardius quàm cupiebam, alligare me huic pistrino valuerim.

Interim autem dum inuitus moror, & procrastino, è multis officinis prodierunt eiusdem argumenti libri, eiusdémque apparatus, ab egregiis doctrina viris emissi, vtilitati publicæ addictis oppidò, & alioqui perspicacibus, ac minime pigris: quidam, breues, instar tumultuariæ cuiusdam scriptionis festinati: quidam non exiguum earum numerum habentes. Primum autem inter illos omnes locum primámque laudem Andream Matthiolum obtinere fatendũ est: verùm ne illius quidẽ opus me ab eo
quod

quod destinaueram, deterruit ac depulit. Id verò fuit, generatim & in vniuersum omnium plantarũ quæ innotuerunt memoria nostra, à medicísque & herbariis memoratæ ac celebratæ fuerunt, historiã ad posteros transmittere, velut thesaurum omnium quæ ad æuum vsque nostrum traditæ sunt, &, quum cæteri omnes indigestos quosdam earũ cumulos nobis proposuissent (siquidem nec Matthiolo alium quàm ipse Dioscorides ordinem tenere licebat) eas contrà in certas classes artificiosè distribuere. Quę res certè multum huius cognitionis cupidos, & candidatos leuabit: quos in tanta multitudine librorum & tam confusa quærere tædet quæ vestigant. Nec verò est quod quisquam requirat plantarum imaginibus prorsus iconicis expressarum descriptiones fusiores & accuratiores nostris quas singulis figuris apposuimus. Sunt enim eiusmodi nostræ, vt ex iis cogniturus sit Lector vniuscuiusque genus, formam, vbi crescant, quo tempore vigeant, natiuum temperamentũ, quinetiam proprias in medicina vires. Adde quòd in singularũ propemodũ historia, authorum de illis loci citantur ac expenduntur, quinetiam alij aliorum collatione explicãtur: aut, si pugnare inter se videri possint, cõciliantur. Sed & quę corrupta sunt restituũtur, & varię lectiones aut cum iudicio excutiuntur, aut obiter saltẽ indicantur. Non mirũ est autẽ tot hac de re libros antea prodisse, quum emergeret in dies quod auctariũ esset: eorum præclara laude scilicet, & existimatione qui de suo symbolã conferebãt. In horum studiorum æmulatione dum eiusdem cõsilij rationibus plures insistunt, sunt qui vel lucri spe capti, vel honoris leuiusculi ambitione ducti, quod ex aliis mutuati sunt, furtímue surripuerunt, sibi vendicent. Hoc profectò vitium nunquam non mihi turpe fuit, ac odiosum, vt qui nec inuidus sim, nec gloriosus, ac ne quęstus quidem auiditate ardeam. Gratissima sanè hucusq;, vel iam à puero, mihi fuit modesta simplicitas, quæ publicæ vtilitati ac omnium desiderio potiùs inseruiat, quàm priuatis commodis, neminémque fraudet ac spoliet illa quam virtus eius meretur, gloria. Itaque plagij crimen istud perosus, vel (vt loquar mollius) nimiam versutæ mẽtis istam calliditatem, nihil alienum mihi arrogaui: imò, si quæ plantæ figura elaborata iam, præsto fuit, quam ostenderit alius posteà, vtramque, meam nempe, & illius, apparere volui, ne quæ inuidia glisceret, nec locus esset conquestioni, ac denique maledictis quisquam ne mecum certaret, ac impotenter veluti digladiaretur: simul etiam, vt intelligerent excellẽtes illi viri, quorum scriptis fruimur, postquam hoc primum institui, quãta cum vigilantia & solicitudine in hoc negotio me gessi, prius quàm eò cogitationes suas intẽdissent, aut quidquam designassent. Adiicio & his nonnullos, dum iter hac facerent, conspecta magna parte imaginum ad vsum iam absolutarum, & expressarum, animaduersóque illarum ordine, positu, & collocatione, ac quibus Theophrasti, Dioscoridis, Cratenæ, Plinij, Apulei, nomenclaturis earum appellationes conuenirent, de hoc quod maximè cõtrouersum est, velut arbitros pronuntiasse, illis tacitis à quibus didicerũt: bello quidem astu,

vt est temporum nostrorum mos, aut, quod verius est, licentia, & prauitas, quam tamen auersatur purus & sincerus animus, si Plinio credimus, ingenuum esse profiteri per quos profecimus.

Erit autem fortassis, qui miretur, vel etiam reprehendat, quòd post vltimum librorum, earum stirpium adnexa sit appendix, quarum in aliis historiæ segmentis congruens sedes fuisset. Atqui nec inusitatum hoc est, nec inauditum: sed multorum exemplis hoc excusare licet. Ac sanè optima voluntas & perpetua mea, communicandi cum omnibus quidquid penes me fuerit, declarari non potuit manifestius. Continet enim appendix illa plantarum effigies aliquot, aduectarum è Syria, & Libano monti conterminis locis, quas supprimere & occultare, atque in alteram editionem polliceri potui, vt habendi legendíque desiderium lectori vehemens excitaretur: sed non mihi visum est eum sic inescare, vanísque lactare promissis. Irritat famem qui panem frustulatim præbet. Satius ergo putaui, assuto hoc veluti panniculo, satisfacere lectori, nec eum suspensum tam inani & longa specula cruciare. Hoc enim qui faciunt, ineptè (vt reor) ac stultè illudunt aliis.

Quinetiam, postquam in lucē hoc opus nostrum prodierit, ita studiis illorum qui cognitionis plantarum sunt cupidi, consulere statui, vt iam nunc omnibus, in hac doctrina prouectis, & alioqui bene erga hominum genus animatis, denuntiem, quæcunq; obstinato labore suo & improbo fuerint consecuti, ea si mihi committere, vt excudantur, velint, id me alacriter suscepturum, & sanctissima fide, promptissimáque diligentia pręstiturum: ac ne illa quidem in aliam editionem reseruaturum, sed in secundam appendicem (quæ seorsum vendi possit iis qui iam volumen istud emerint) coniecturum.

Cęterùm dissimulare nolo, futurum fortasse vt errata complufcula in his libris deprehendantur: alia quidem haud ita magni faciunda, maioris alia momenti, quæ à comi & minime aspero lectore peto, vel clementer ignosci, vel mitiùs damnari. Homines sumus, ad errandum proni, ac sæpe in his quæ agimus, cæci, vel hebetes: & non ignorant quibus aliquando res fuit cum pręlo typographorum, etiam obseruantissimis & cautissimis vix delicta hæc posse vitari. Tales cùm simus, quod nostræ conditionis ac sortis est, lenius carpere & fastidire vnusquisque debet. Totis ego viribus & omni ope, operáque sum adnixus, vt admitterentur quàm paucissima, quibus esset danda venia, & selecta, quæ peccata sunt, vt offendi, sic indicaui: si quid me tameneffugit, humanitate atque benignitate præditum lectorem obtestor, & obsecro, vt (quod facile ab eo impetratum iri confido) rem tam nihili prætereat, condonet, nec summo iure, quod summa iniuria est, omnia persequatur, & exigat.

Vale.

IN HANC GENERALEM STIRPIVM HISTORIAM EPIGRAMMA docti cuiusdam viri.

Stirpiferæ historias naturæ vidit vt orbis,
Telluris stupuit omniparentis opes.
Historia magis attonitus reddetur ab ista:
Nam cumulis cumulos addidit ista nouos.
Quanto imperfectis perfecta excellere constat,
Gratia tanto isti debita maior erit.

ALIVD.

Quid primum hîc, Lector, vel quid mirabere summum?
An quòd opum tam sit natura benigna suarum?
An quòd terra eius tam promptè iussa capessat?
Anue imitatricem naturæ suspicis artem,
Quæ pictrice manu nostros deducit in orbem
Totum oculos, secreta illis & cuncta reuelat?
Anue obfirmatos potius mirere labores,
Circa opus exhaustos tantum, ferè tempore tanto
Quanto Mars Priami vexauit Pergama Graius?
Immo aliud longè est miratu dignius istis:
Terra salutiferas quòd quum tot germinet herbas,
Tot morbi nequeant vllam reperire salutem.

ἌΛΛΟ.

Παντοίοις κόσμησε φυτῶν δαιδάλμασι γαίην
Πότνα φύσις, κρείοντι Θεῷ ἐπίηρα φέρουσα.
Ἀλλ' ἄγνωστος ἔην τῶν δ' ἔργων δαιδαλοέντων
Πλείστη μοῖρα βροτοῖς, καὶ μαστευθεῖσά περ ἔμπης.
Νῦν δὲ καὶ ἀγνώστοις ἃ πάροιθεν ἐκεύθετο γαίαις,
Ἥδε τεοῖς βίβλος φυτὰ πάγκαλα ὄμμασι δείξει.
Ὀψὲ πολεῖς πολύμοχθοι ἅπαν λυκάβαντες ἔτευξαν
Τεῦχος, ἐν ᾧ φύσιος νῦν τοσάδε θαύματα δέρκεις.
Ὃς χάριν οὖν φύσιος τοσούτοις θαύμασιν ἕξει,
Θαυμαστῷ ἐχέτω καὶ τοῦδε πονήματι τεύχοις.

INDEX LIBRORVM HISTORIAE GENERALIS PLANTARVM.

SVMMA PRIVILEGII

SIXTI PAPAE V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Cum, ſicut dilectus filius Gulielmus Rouillius bibliopola Lugdunenſis nobis exponi fecit, ille ad commu-nem bonarum artium ſtudioſorum, & aliorum cōmodum quoddam opus ſuum, *Hiſtoria generalis Plantarum in libros octodecim diſtributa*, nuncupatum maxima ſua impenſa, multorúmque hominum peritorum induſtria, & longo labore compoſitum à Magiſtro ſacri Palatij examinatum, & approbatum imprimere, & imprimi facere intendat, dubitétque ne ſimiliter ab aliis illud idem opus poſtea ſine eius licentia imprimatur, quod in maximum ipſius Gulielmi præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati con-ſulere volentes, ipſúmque à quibusvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliíſque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentiū duntaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes, eius ſupplicationibus inclinati, eidem Gulielmo ne prædictum opus per annos decem ab anno primæ dicti operis impreſsionis, à quoquam ſine eiuſdem Gulielmi, vel eius hæredis, ſeu ius ab eis aliter habentis licentia imprimi, aut ab aliis vendi, ſeu in eorum apothecis, aut alias venale, præterquam ab illo cui dictus Gulielmus, vel vt ſupra opus huiuſmodi imprimendum commiſerit, & licentiam dederit, teneri, aut haberi poſsit, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus & indulgemus inhibentes omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus præſertim bibliopolis, & librorum impreſſoribus in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiectis, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac etiam trecentorum ducatorum auri de camera pro vna cameræ Apoſtolicæ, pro alia accuſatori, ac pro tertia partibus prædicto Gulielmo, vel hæredi eius irremiſibiliter applicandorum, & amiſsionis librorum pœnis toties ipſo facto, & abſque alia declaratione incurrendis quoties contrauentum fuerit, ne intra dictum tempus decem annorum, vt ſupra, dictum opus ſine eiuſdem Gulielmi, vel hæredis prædicti licentia imprimere aut alias tenere audeant. Mandantes propterea vniuerſis venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorúmque Vicariis in ſpiritualibus generali-bus, & in ſtatu Romanæ eccleſiæ Legatis, Vicelegatis, & Gubernatoribus, vt quoties pro dicti Gulielmi, vel hæredis parte fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Gulielmo vel hæredi ſuo prædicto efficacis defenſionis præſidio aſsiſtentes præmiſſa ad omnem illius vel hæredis ſui requiſitionem contra inobedientes & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas, ac alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur: inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis: & inſuper quia difficile foret præſentes ad quælibet loca deferri. Volumus & eadem au-ctoritate decernimus illarum tranſumptis vel exemplis in ipſo opere impreſsis, plenam & à data præſentium eandem prorſus fidem vbique in iudicio, & extra adhiberi, quæ præſenti originali ad-hiberetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die ſeptima Maij. M. D. L X X X V I. Pontificatus noſtri, Anno ſecundo.

THO. THOM. GVALTERVTIVS.

Summa Priuilegij Imperatorij.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti publicò edicto cautum eſt Gulielmo Rouillio ciui & typographo Lugdunenſi, & ſancitum, ne quis cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis & conditionis, ſiue ſit chalcographus, vel bibliopola, ſiue alius quilibet, quacunque ſacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, hanc *Hiſtoriam generalem Plantarum, in libros octodecim digeſtam,* niſi ipſius Gulielmi Rouillij aut hæredum eius permiſſu, intra decennium eadem, aut alia minori forma excudat, aut excudenda curet, vendat ipſe, aut cuiquam diuendenda mandet, aut denique excuſa ab aliis intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, vel quouis alio prætextu: alioqui ſibi mulctam decem marcharum auri puri irrogatam ſciat, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars ipſi Gulielmo Rouillio, aut eius hæredibus, aut ab illis mandatum habentibus, cedet, præter librorum amiſsionem, quos per ſe idem Rouillius, vel per ſuos, vbicunq; locorum nactus fuerit, adiumento magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſsit Cæſarea Maieſtas, vt latius patet in ipſo diplomate dato Pragæ decimaquarta die menſis Iunij, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimoquinto. Subſign.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. M. proprium.

A. Eſtenberger.

Extraict du priuilege du Roy de France & de Pologne.

Par grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille marchand libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer, vne fois ou pluſieurs ces preſents Liures intitulez, Hiſtoria generalis Plantarum, in libros octodecim digeſta: *leſquels liures il a recouuré auec grãds frais, miſes & deſpenſes, tant ſur les pourtraicts & tailles des figures, que pour le recouurement d'icelles: & pource eſt faicte defenſe de par ledict Seigneur à tous autres Marchands, Libraires, Imprimeurs & perſonnes quelconques, de non imprimer, vendre ni diſtribuer en ſes pays, terres & ſeigneuries leſdicts liures, ſi ce n'eſt par le conſentement dudict Rouille; & ce iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & date que ſera paracheuee la premiere impreſſion: ſur peine d'amende arbitraire, & de confiſcation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puiſſe pretendre cauſe d'ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement dudict liure ſerue pour toute notification. Car tel eſt ſon plaiſir, nonobſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plain eſt contenu & declairé par leſdictes lettres de priuilege. ſur ce donnees à Lyon le vingt vnieſme Ianuier, mil cinq cens ſeptante cinq, & de ſon Regne le premier.*

Par le Roy, à voſtre relation,

Signé, MORE.

Et ſcelé du grand ſeau en cire iaune à ſimple queuë.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER PRIMVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur, arbores sponte in Syluis nascentes.

QVERCVS CAP. I.

RISCI GRÆCI omne genus arboris δρυὸς appellatione intellexerunt, à verbo δρύω, quod est, erumpo, ac pullulo. Latini glandis nomine, omnem fructum complexi sunt, vt Iabolenus ait, exemplo Græci sermonis τῆς δρυὸς, apud quos omnes arborũ species, ἀκρόδρυα, appellantur, vt παρὰ τῆς δρυὸς fiat dictio ἀκρόδρυα, quo verbo Caius omnem fructum significari dixit. Quæ etiã glandis appellatione apud scriptores intelliguntur, à Græcis βαλανηρὰ vocantur. *Nomina*
Græcos, δρυὸς vocabulo omne lignum significare scribit Hermol. vnde Gerandryon pro vetere & ambusta quaque arbore accipitur, quasi vetus ramale, vt loquitur Persius. In Coroll. c. de Quer. li. I. Diosc. Sed tam latè patentes significationes in angustius sunt adductæ, vt δρὺς arborem omnem glandiferam tantùm significet, & præsertim quercum. Glãdem verò, vt ait Plinius, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Esculus, Cerrus, Ilex, Suber. Lib. 16. ca. 6. Ἀκρόδρυα propriè quæ in ambitu lignosum putamen habent. Verùm glandiferas arbores Plin. vna voce comprehendi posse negat Latino sermone, Plin. lib. 4. cap. 5. quemadmodum Græco potest τῆς δρυὸς, & antiqua voce Saronos, à quo Saroniacus sinus, & Saro in Arcadia nemus trans Ladonem fluuium, & sinus Saronicus, olim querno robore redimitus, vndè nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum, quanquam Pausanias à Sarone qui post Altipum regnauit, sinum eum dici velit. Quibusdam, vt Theodoro Gazæ, Roboris appellatione contineri posse omnia genera videntur, non sine errore, cùm Robur vna species sit duntaxat ex multis, quæ δρυὸς generi subiectæ sunt. Matthiolus etiam Dioscoridem In cap. de Querc. lib. I. Diosc. δρυὸς nomine vniuersè quidem omnes glandiferas arbores comprehendisse existimauit, qua in significatione id nomen hîc à nobis vsurpatur. Latinè verò Quercus, modò pro genere, modò pro vnica eius specie, sic dicta, quòd id genus arboris graue sit, ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinem. Querquerum enim quidam graue ac magnum dici volunt. Ac primùm glandiferarum arborum, *Genera.* maximè Quercuum genera, & historiam tum veteres, tum neoterici variè distinxerunt, atque descripserunt. Nam vt Theophr. ait, τῆς δρυὸς genera constituunt Li. 3. Hist. cap. 9. Idæi, Hemerida, Ægilopa, Platyphyllon, Phagum, Haliphlœon, siue Eutyphlœon:

Ibid.ca.10. Macedones, Etymodryn, Platyphyllon, Phagon, Aſprin, Haliphlœon. Genera Lib.16.c.5. glandium multa, inquit Plinius. Diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore: Et, glan- Ibid.ca.6. dem, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Eſculus, Cerrus, Ilex, Suber. Hermol. roboris genera diuidit quadripartitò, in Quercum, Robur, Loco citato. Eſculum, Cerrum, quæ Græcis illis reſpondent, Hemeridi, Ægilopi, Haliphlœo, Platyphyllo. Vt ſit Quercus hemeris: platyphyllos eſculus: ægilops cerrus. Sed nunquid Haliphlœos, Robur ſignificet, nondum, ait, compertum habeo. Alij aliter iſta digeſſerunt, atque explicauerunt. Qua de re quamuis tanta ſit inter doctos homines diſſenſio, vt de ea decidere difficile ſit, tamen ex iudicio & ſentẽtia Iacobi Dalechãpij Medici literatiſsimi, & in ſimplicium medicamentorũ cognitione exercitatiſsimi, atque vſu peritiſsimi, primũ de Quercus generibus, deinde de cæteris glandiferis arboribus dilucidè atque enucleatè dicam.

PLATYPHYLLOS Mas.

PLATYPHYLLOS fœmina.

Quercus genus 1.

Quinque igitur ſunt Quercus genera. Platyphyllos, Hemeris, Phagus, Ægilops, Halyphlœos, quæ & Cerrus fœmina dicitur, & Farnia Italis. Differunt hæc folio, caudice, materia ſiue ligno, totáque ferè ſpecie, præterea fructus ſapore, magnitudine, figura, colore. Platyphyllos Idæorum & Macedonum, quã latifoliam, verbũ Li.16.c.6. verbo exprimens Plin. interpretatur, Latinorum eſt Quercus, quæ pro ſpecie ſu-*Nomina* mitur. Gallorũ *Cheſne*, Italorũ *Quercia*, Germanorũ *Eichbaum*, Arbor eſt maximè o-*Forma.* mniũ procera, ſi Ægilopẽ excipias, recto caudice, cortice inferna parte rimoſo, ſcabroq́; ſuperiore læui cui ſubeſt albuurnũ, quod cũ animalis pingui cõparari poteſt, plurimis in orbem brachiata ramis, magnã innoxiamq́; vmbrã loco inducẽtibus: folio grãdi, Cerri & Haliphlœi folio latiore, carnoſo, laterũ anfractibus ſinuoſiſsimo in arbore vetuſta, minus in ea quæ cæſa nouã frondem mittit, ſed tũ maximè lato, & ſpiſſo, ſumma parte obtuſo, cũ cadit nigreſcẽte potius quã flaueſcẽte: glande mediocri, ſuibus grata, ob eam cauſam iis ſaginandis apta, cùm à Phagi & Hemeridis glãde diſceſſeris, dulci, non omnino quidem, ſed ſi cũ haliphlœi & ægilopis glande

GLANDES PLATYPHYLLI *perfecta.* | GLANDES PLATYPHYLLI *imperfecta.*

glande conferas. Minus enim acerba & amara gustui est, calyce nullis aculeis horrido, sed pustulata tantùm scabritia asperato. In summo ramorum cacumine ferè glans nascitur, breuior, extrema parte veluti depressa, ac retusa, aculeo, qui in sũmo fastigio glandis eminet, breuiore, & minus pungente: sæpè ternæ glandes simul cohærent, aut binæ, rarò vnica prodit: pediculus eas sustinens, crassus & breuis, inde nascitur vbi ramo foliũ adhæret. In vnius surculi capite plerunque videas hinc tres cõiunctas glandes, illinc duas, ac in proximo vnam solùm, prout succus, earum alimentum, huc illuc sese magis spargit: radice longè latéque euagante: materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, pessima, ad cremandum quoque & carbonem faciendum inutili, sicut & Haliphlœi, ac post illam teredinibus carieíque maximè obnoxia, vt scribit Theophr. Li.3.Hist. Et paulo post. Materia Platyphylli improba: & c.9.& 10. dolata quidem omninò inutilis: rumpitur enim & labat: non dolata verò melior, & ob id rudi duntaxat vtuntur. Improba etiam ad cremandum, & carbonem faciendum: nam omninò inutilis est eius carbo: exilit enim, & scintillat, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam desinente flatu protinus emoriens parùm absumitur. Verùm hunc Theophrasti locum aliter quàm in excusis Græcis Latinísque codicibus & legimus, & interpretati sumus, quia deprauatum illic esse existimamus. Scribit enim Ægilopis glandem ἔσχατον καὶ Lib.3.Hist. πικρόζατον esse, id est, omnium pessimam, & amarissimam: ac paulò post Asprin cap.10. fructum ferre adeo insuauem, vt eo nullum animal vescatur, demptáſue, nec ea quidem, nisi alterius pabuli inopia: ex quibus efficitur eandem planè esse Idæorum Ægilopem, & Macedonum Asprin: sed quæ de Aspri sequuntur maximè repugnant: μοχθηρὰ ὃ καὶ τὰ ξύλα, &c. Id est, materia autem improba, & dolata quidem, & cætera, quæ suprà retulimus. Quî enim Aspris tam improba materia, & ad cremandum, & ad carbonem faciendum tam inutili esse possit, quæ rectissima, excelsissima, leuissima, & materiæ per longitudinem robustissima sit? eodem Theophrast. auctore. Quare proculdubio legendum, μοχθηρὰ ὃ Lib.3.Hist. τῆς πλατυφύλλου καὶ τὰ ξύλα. Id est, materies Platyphylli improba, sicut iam con- cap.9. uertimus, id quod tum ipsiusmet Theophrasti, tum Plinij authoritate comprobamus. Nam Theophr. hîc ea repetit, quæ superiore capite de Platyphylli materia dixerat. Materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, pessima, ad cremandum quoque, & carbonem faciendum inutili, &c. Plin. verò quæ de Aspri hoc Theophr. Li.16.c.6. loco perperam legebantur, ad Platyphyllon omnia refert. Ab hac proxima latifoliæ proceritas, sed minus vtilis ædificiis, carbone dotata, vitiis obnoxia est: quamobrem solida vtuntur carbonarij, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam desinente flatu protinùs emoriens, sæpius recoquitur, cæterò plurimis scintillis. Idem è nouellis melior: id quod in Querno nostro carbone quotidie experimur. Nam qui ex trunci, aut crassiorum ramorum taleis fit (Gallis *harbon de quartier* dicitur) in igne crepitat, subsilit, non nisi continuo flatu accẽditur, quo cessãte, vel si non lignis facile flagrantibus assiduè foueatur, conceptus ignis statim extin-

guitur: qui verò ex gracilioribus ramis fit (Galli *charbon de branche* nominant) vel ignem facilè concipit, vel exiguo raróque flatu accensum constantissimè alit, quousque in cinerem redigatur. Sed hîc obiter ex vtriusque authoris su-
Cap.10. pra positis locis delendæ, quæ diu inhæserunt maculæ. Nam in Theophrast. pro οἱ δ' περὶ μακεδονίαν τέτταρα γένη ποιοῦσι, lege πέντε γένη ποιοῦσι, vt quinque sint, vt Idæis, ita & Macedonibus Quercuum genera: totidem enim mox enumerat, Etymodryn, Esculum, Platyphyllon, Asprin, Haliphlœon. In Plinio, pro, sed minùs vtilis ædificiis, atque carbone dotata vitiis obnoxia, repone, sed minùs vtilis ædificiis atque carboni. Dolata vitiis obnoxia est. Sic enim Theophrast. ex quo hæc Plinius conuertit, πελεκηθέντα μὲν ὅλως ἀχρεῖα. Verùm ad Platyphylli historiam redeamus.

Platyphyllos fœmina. Periti quidam herbarij Platyphyllon quam descripsimus, marem esse aiunt, fœminam verò genus alterum in saxosis & asperis locis ferè nascens, mare humilius, cortice in tenellis surculis rubescente, non vt in illo, albescente: folio minore, breuiore, angustiore, antrorsum magis acuminato, tam densis laciniis sinuoso lateribus, vt eminus crispum videatur, lætiùs & nitidiùs virente, glande pusilla, & strigosa. Talem profectò gignunt aprici lapidosique colles Allobrogum, aspectu nonnihil variam ob loci squallidi ariditatem. Cæterùm & in aliis quercetis fœmina quoque prouenit, folio quàm maris breuiore, antrorsum latiore, & magis obtuso, inferne pallido, cortice ramorum nigriore: glandibus minimis, in ramorum & surculorum vertice prodeuntibus, interdum senis, aut quinis, sæpè ternis, aut quaternis, raro binis, rarissimè singularibus, quasi digito retusis, aculeo minimo, parùm è calyce prodeuntibus, sed ei firmiter adnexis. Platyphyllorum generi adscribenda etiam Quercus virens
Theophr. lib.1. Hist. cap.15. perpetuò, qualis in Thurino agro, vbi Sybaris olim fuit, ex vrbe prospiciebatur, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æstatem germinans. In Apennino,
Li.16.c.21. & Andium Gallicæ gentis agro tales quædam visuntur, vt quod Plinio mirum
Lib.16.c.6. sit, iam nos mirari desinamus. Id verò admiratione multò dignius, quod scribit Plinius, probari Latifoliæ glandem, cuius in balano vtrinque ex longitudine extrema lapidescit duritia: meliorem cui in cortice quàm cui in corpore, vtrumque non nisi mari. Nam cùm locum Theophrasti exprimere
Lib.3. Hist. cap.9. voluisse videatur, ab eius sensu alienissimus est. Neque enim id melioris glandis signum esse vult Theophrastus, neque id de Platyphyllo scribit, sed de Phago & Haliphlœo. Locus Theophrasti est huiusmodi: peculiare Phago
Locus. & Haliphlœo, quod ambarum in maribus tantùm, glandes parte extrema vtrinque lapides gignunt, aliâs in cortice, aliâs in corpore. Ideo detractis lapillis, cauitates perinde atque in animalibus relinquuntur. Platyphyllos in syluis nostris vasta gignitur.

HEMERIS
Etymodris.

Quercus genus 2. Alterū Quercus genus est Hemeris Idæorum, Macedonum Etymodrys, Latinorum Robur, Italorum *Rouere*, Allobrogum quorundam *Roure*.
Nomina Robur, inquit Festus, in carcere locus is, quo præcipitatur maleficorum genus, quod ante robusteis arcis includebatur. Hunc locum etiam robustum carcerem Plautus vocat. Robur apud Lucretium

cretium legitur, pro Fuſte ac ligno, quo ſontes tundebantur, fuſtuario. Placidam interpretatur Gaza, Hemerin, audaciùs, more ſuo. Plinius Græco nomine, vtitur. Arbor eſt non læui, ſed aſpero rimoſóque cortice, humilis, non excelſa, non recta, ſed contorta, aliſque ramorum crebrò cauata: materia firma duraq́;, ſed minus, quàm Phagi: glande poſt Phagum dulciſsima, ſed longiore maioréque, imò omnium maxima, è ſuo calyce breuiore, ac depreſsiore facilè decidua, tenui, longóque pediculo, affixa, modò vnica, modò gemina dependente, quod illi ex omnibus Querc⁹ generibus peculiare eſt. Allobroges Rhodano vicini ſeruatis, Græcæ vocis veſtigiis, Chermillat appellant, quaſi Quercũ Hemeridem: Sabaudi *Drylie*, nomine, ἀπὸ τῆς δρυὸς deriuato. Gignitur in arenoſo, lapidoſo, ſteriliq́; & tenui ſolo. Tertium Quercus genus Phagus erit Græci ἀπὸ τοῦ φαγεῖν φηγὸν appellãt, Latini ab eſca Eſculum. De hac priuſquam aliquid dicam, intelligant, velim, Lectores τὴν φηγὸν Theophraſti, noſtram Fagũ non eſſe, etſi id plurimi, atque etiã Plinius dictionũ ſimilitudine deceptus crediderint:

Forma. *Locus.* *Quercus genus 3.* Phagus Theophr. diuerſa à phago noſtra.

PHAGVS
Eſculus mas.

PHAGVS
Eſculus fœmina.

Noſtram verò Fagum Theophraſti Ochyan eſſe. Eſt enim Phagus Theoph. Hemeridis modo breuis, in orbem comoſa, non erecta. At Fagus noſtra procera eſt, rectáque attollitur, abietis magnitudine non cedens. Præterea Theophraſtus Phagum ſuam, glandem ferre perſpicuè docet, cùm ſcribit in putamine glandium Phagi & Haliphlœi, nonnunquam & in carne lapides gigni, quibus detractis cauitas relinquatur, quemadmodũ in animalibus, quòd in vera glande licet intelligere, in noſtræ Fagi fructu nequaquam, quæ non fert glandes, ſed in echinis nucleos longiuſculos, triangulos, acuminatos. Adde quod Macedones Phago ſuæ, glandem rotundam aſsignant, quæ noſtræ Fagi fructui prorſus non conuenit, ſiue calycem hiſpidum conſideres, ſiue fructus inuolucrum, ſiue nucleum triangularem. Ad hæc Theoph. Oxiæ nomine, vt dixi, Fagũ noſtram tam graphicè depinxit, vt nullus ſit, niſi planè vecors, qui id diffiteri

Lib.3. Hiſt cap.10. *Nomina*

posſit. Quare Phagus Idæorum ac Macedonũ ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, dicta, quod fructus eius ſit dulcis, ideoq; palato gratus, ac edulis, ceu caſtanea, cùm cæterarũ quercuum fructus ſuibus tantũ ſapiat. *Forma.* Breuis eſt arbor, in orbẽ comoſa hemeridis modo, non erecta, minùs tamẽ quã hemeris cõtorta, caudice craſsiſsimo: folio quã Hemeris, anguſtiore, & breuiore, obſcuriùs virẽte, inferne cãdicante, glãde dulciſsima, terete, longa, quã Etymodryos breuiore, è breui craſſoque pediculo ſubrecta, calici, multùm eius cõplectẽti, tenacius hærẽte, in ramorum ſurculis, ad exortum ſingulorum propemodum foliorum vnica, raró gemina, gracilio-re quàm in latifolia, & magis acuminata, aculeo ſuo magis pungente. Reperitur & in hoc genere arbor, quæ glandem fert ſuperiori omnino figura ſimilem, ſed craſsiorẽ, altiorẽ, pleniorẽ, ob molis ſuæ pondus, è calyce facile deciduam. Lignatores huius ſpeciei marẽ eſſe volũt, alterum fœminã. Hac glande, vel ſub prunis cocta, vel in aqua elixa: cũ veſcuntur ruſtici, grauitate capitis tentantur, & veluti inebriantur, non aliter quàm qui lolium pani commixtum ederint. Præterea phagus materia eſt robuſtiſsima, & putredini minimè obnoxia, id quod de quercu dixit Plinius. (Lib. 6. c. 6.) Fortius lignum, inquit, Quercus habet, & incorruptius, cùm id de phago peculiariter ſcripſerit Theoph. (Lib. 3. Hiſt. cap. 9.) Si Virgilio credimus, inquit Plin. (Lib. 16. c. 31.) quantùm corpore eminet, tantùm radice deſcẽdit. *Nomina* Hanc Eſculum Latini vocant, ab eſu, Seruio auctore, vel ab eſca, Hetruſci Iſchia, voce ab Eſculo deprauata, Romani etiã nunc ruſtici Eſculo, Hiſpani arborem quidẽ Enzinam, glandes verò *Vellotas*, quas ob ſuauitatem ſub cineribus toſtas ſecundis menſis apponunt. Vt non vbique in Italia prouenit, ſic nec in Gallia. *Locus.* Frequentem tamen in Apulia eſſe declarat Horatius his verſibus,

Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit Eſculetis, &c.

In eo Allobrogum tractu quem Rhodanus alluit, ad pagum Amblerieu nominatum, & lapicidinarum, quæ illic ſunt, antra, gignitur Eſculus, parua quercus ab incolis appellata, nimirùm ex collatione cum Etymodry, ſiue Robore, cuius illic copia eſt, & Quercus magna dicitur, cùm cæteri Allobroges ſeruatis Latinæ appellationis veſtigiis *Roure* nominent.

CERRVS.

Quercus gen. 4. *Nomina* Quartum genus Ægilops Idæorũ, Aſpris Macedonum, Latinorum Cerrus, Italorum *Cerro*, Gallis ignota arbor, cui eam ob cauſam nullum ab eis nomen poſitum eſt, ac ne Italiæ quidẽ magna ex parte nota, vt ait Plinius. *Forma.* In ſummam altitudinẽ creſcit, in Græciæ ac Hetruriæ ſyluis, incultis amica, rectiſsima, leuiſsima, & materia per longitudinem robuſtiſsima, ad ſuſtinenda ſuſpendendaq; ædificia firmiſsima. Folio eſt craſſo, amplis inciſuris laciniato. Sterilis non eſt, vt quidam putauerunt, ſed eſt glande triſti, horrida, rotunda, ac velut obtuſa, amariſsima, adeoq; inſuaui, vt præter ſues, nullum attingat animal, ac ne eæ quidem, ſi aliud pabulum habeant. Ea caput mandentium dolore afficit, auctore Theophr. (Lib. 3. Hiſt. cap. 10.) quod tamen de Haliphlœi glande perperam ſcripſit Plin. (Lib. 6. ca. 6.) Calyx glandis eam fere totam complexus, rigidis, latis, in cinereo candicãtibus aculeis echinatus,

valla

GLANS CERRI

vallatúſque eſt, non, vt Plin, ait, ceu Caſtaneæ: ſunt enim hi craſsiores & rigidiores multò Glandes cerreas calycibus ſuis contectas ex Cypro, Chio, aliiſque Cerrorũ fertilibus locis, negotiatores interdum conuehunt, Gallones alij vocant, alij Vallonia. Vſus earum eſt ad inficiendos atro colore pannos, gallarum vice. Sed ex illis tinctura dilutior, fugacior, viliorq; eſt. Quintũ genus eſt Haliphlœos Idæorum, & Macedonum, Cerrus fœmina quorundam, Italorum Farnia, Gallis incognita. Latino nomine caret. quare Plinius Græcum ſemper vſurpauit, quem imitari debuerat Gaza potius, quam inepte Salſicorticis nomen finxiſſe, perinde quaſi, ἐκ τοῦ ἁλὸς, καὶ τοῦ φλοιοῦ compoſitum ſit nomen: quin potius ἐξ ἅλις καὶ τοῦ φλοιοῦ dicta eſt hæc quercus ſpecies, ob corticis craſsitudinem, Plinio teſte. Peſsima, inquit, & carboni & materiæ Haliphlœos dicta, cui craſsiſsimus cortex, atque caudex, & plerũq; cauus, fungoſúſque: quæ cùm proculdubio ex Theophr. ſint expreſſa, apertè oſtendunt locum hunc in Theophr. exemplaribus mancum eſſe, atque ſic corrigendum. ἡ γὰρ ἁλίφλοιος παχύτατον μὲν ἔχει τὸν φλοιὸν καὶ τὸ στέλεχος, χαῦνον δὲ, καὶ κοῖλον, cum in excuſis legatur, ἡ γὰρ ἁλίφλοιος παχὺ μὲν ἔχει τὸ στέλεχος, χαῦνον δὲ, καὶ κοῖλον. Quare multò magis mihi hæc probanda videtur etymologia, quàm illa quã ſecutus Gaza Salſicorticẽ dixit, quaſi verò ſalſus ſit Haliphlœi cortex. Naſcitur in Hetrurię ſyluis, præſertim maritimis, inter Cerros, & Phellodryas, materia & ædificiis & carboni peſsima, quoniã cũ cauo fungoſoq; ſit caudice, breui putreſcit. In cauſa eſt arboris horridæ, ſubrectiſque foliis, eamq; ob cauſam imbrem excipientis natura, qui guttatim in laxum fungoſumq; caudicem ſtillans, illũ vitiat, & putrefacit. Sunt qui & corde hanc ſolam carere volunt: quin & fulmine ſæpiſsimè icitur, quamuis altitudine non excellat: ideo ligno eius nec ad ſacrificia vti apud Æolum quoſdam fas habebatur: ad axes ſimiliáque tantùm vtile illud erat. Caudice aſſurgit procero, & recto, cortice ſub cœruleo, ramoſa quidẽ, ſed ramis latius non porrectis, nec extentis, vt quercus, imò breuibus, nec ita in multos ſurculos diuiſis, vt tota arbor aſpectu tonſæ ac putatæ ſimilis ſit. Folia habet Cerro ſimilia, longiora, anguſtiora, & multò nigriora, per latera inciſuris minus latis ſinuoſa, interuallo quod iacet inter margines laciniarum minus patente, infernè ſuperneq; ſubaſpera, tactu duriora, hyeme decidua. Glandes profert aliis glandiferis minores, excepta ilice, non longas ac teretes, ſed orbiculatas, & aliquantum cõpreſſas, Cerri maris modo, ex calycibus ſuis parum exertas, qui ſpinis longis, flauis, gracilibus, denſis hiſpidi ſunt, caſtanearum inſtar, non tamen ita rigidis, erectiſque, ſed nec craſsioribus ſpinarũ mucronib⁹ armati, vt in Cerro. Caliculi hi quibus continentur glandes, bini plerúmque ad ſingulos exortus, breuiſsimo pediculo ramis & ſurculis adhęrent. Radicibus nititur validis, non recta deorſum actis, ſed vndique per trãſuerſum terrã in obliquũ comprehendentibus.

Ibidem.

Quercus gen.5.

Nomina

Ibidem.

Lib.3.Hiſt. cap.9.

Locus.

Quercus gen.5.

Forma.

HALIPHLOEOS
Cerrus fœmina.

Cortex ligno propior cũ in ramis, tùm in caudice & radice vehemẽter aſtringit:folia remiſsiùs.Glandium calyçes facultate cortici reſpondent.Glandes vehementiùs aſtringunt, & amaræ ſunt: quare etiam à porcis negliguntur, niſi aliud deſit pabulum.Materia arbori robuſta & dura.Naſcitur in montibus, loco frequentius pingui, quàm macilento & arenoſo, ſubtus tamen ſaxoſo, locis liberis,& vento perflatis.Copioſiſsima in Apennino,in planis rara. Bauhino Quercus alia, quę Haliphlœos Sequanorũ dici poſsit,naſcitur in ſylua parua,qua itur Dola Veſontium,prope pagum ſancti Viti,folio Hemeridi ſimili, virente,non admodum ſinuoſo,vel crebris inciſuris diuiſo,glandibus amplis, tribus, quatuórue ferè ſimul iunctis,quæ ſine pediculo ſurculis hærent, calyce valde hiſpido,Haliphlœo ſiue farniæ ſimili. Quercus genera ſic diſtribuit Dalechampius ex ipſarum arborum natura, inſpectione, Theophraſtiq́; Hiſtoria (nam de marinis Quercubus Luſitanis fabulatur Porphyrius Græca fide, quarũ glandibus ſaginentur thynni, inquit Scaliger) diſtinctiùs quàm cæteri, atque adeo quàm Plinius ipſe, quem cúm de his multa ab eodem Theophraſto mutuatum eſſe conſtet, tamen alia negligentiùs tractaſſe,alia confudiſſe, qui hunc cum illo diligenter conferet, facilè iudicabit. Poſſet tamen his addi, vel ad aliquod ſuperiorũ generũ referri, Quercus peregrina,ſiue Mauritanica.Eſt enim ſub Mauritaniæ fluuius qui ſeſe exonerat in Atlanticum. In ea terra Quercus grandiſsimam ferunt glandem, oblongam, ſapore longè dulciore, atque delicatiore quàm caſtanea. Robur, quę Theophr.agriadrys dicitur,ea Plinio eſſe videtur, quam Gallicum nunc vulgus *Cheſne* vocat, inquit Ruellius, non ſine errore, ſi hæc *Cheſne* quercus ſit: nam à robore Plinius glandis magnitudine ſecernit, quàm in Quercu grandiſsimam eſſe ait, in robore paruam.Quanquam Plinius, vt diximus, parum diligenter glandiferarum arborum diſcrimina obſeruauit.Multi Eſculum,Gręcorum eſſe Platyphyllon exiſtimãt. In qua eſt opinione Bellonius. In Thraconitide,inquit, prouenit Eſculus,qui à Græcis antiquis vocabatur Platyphyllos, nunc Velaguida. Fert glandem magnitudine oui columbini,qua poſſent victitare homines tempore famis:ad guſtum enim caſtaneæ accedit. At Plinius Eſculi & Platyphylli tanquam diuerſarum arborum eodem loco meminit. Præterea Eſculus,vt inquit Horatius,rigida, nec excelſa eſt arbor. Platyphyllos, dempta ægilope, rectiſsima eſt, & excelſiſsima, atque ædificiis inutilis.His accedit glãdis diſcrimen, quam in Eſculo dulciſsimã eſſe etymologia indicat, cum ab eſu, vt diximus,nominetur. Platyphylli glandem non niſi tertium bonitatis locum tenere ex Theoph.diximus.Qui Ægilopa,id-eſt,Cerrũ,Gallorũ extracta priore litera,aut in aſpirationem conuerſa, herrum aut hedrum eſſe putant, vehemẽter errant. Anguillara glandiferarum arborum ſpecies omnes quas recẽſet Theoph. Italiæ notas eſſe oſtendens,Haliphloeon Italorum *Rouere* eſſe ſcribit. Quod cum conſentiente nominis affinitate omnes Latinorum Robur eſſe affirmẽt, falli Anguillaram certum eſt. Robur enim Plinius ab Haliphlœo perſpicuè diſtinguit. Robori, inquit, glans parua, qua fungoſa fit caro.Haliphlœo raró,& cum tulit, amara, quã præter ſues nullum attingit animal,ac ne eæ quidem,ſi aliud pabulum habeant.Peſsima & carboni,& materiæ Haliphlœos,cui craſsiſsim⁹ cortex atque caudex,& plerúmque cauus fungoſúſque.Nec alia putreſcit ex hoc genere, etiam cum viuit. Robur firma duráque materia eſt. Quercũ Plutarchus inter arbores ſylueſtres, fructu pulcherrimam, atque fertiliſsimam eſſe ait:eo enim & feræ & alites paſcũtur. Et M.Cato inter ea quæ ad bonum agrum ſpectant, ſyluam glandariã annumerat.Sed præter glandem plurima alia gignunt Quercus,auctore Theophraſto.Gallam duplicem, alteram candidam & exiguam,alterã nigram: interdum

Locus.

In lib. 2. Cauſ.Pl. Theoph. cap. 8.

Scaliger Exercit. 181.26.

Lib. 1. cap. 86.

Lib. 16. c. 6.

Lib. 2. Obſ. cap. 90.

Lib. 16. c. 6.

Lib. 16. c. 6.

Quercus quæ ferãt præter glã des.

Lib. 3. Hiſt. cap. 6. & 8.

1. Galla candida.

2. Galla nigra.

ita

EXCREMENTA QVERCVVM.

ita creſcentem, vt mali compleat magnitudinem, πιτ7ώδη, id eſt ſucco reſinoſo pinguem, quanquam alij πιτ7οειδῆ legant, id eſt atro colore picem æmulantem. Verum prior lectio, quam Gaza etiam ſecutus eſt, magis arridet, vt galla hæc Theophraſto & πιτ7ώδης, & μέλαινα ſit. Nam pilulæ lana farctæ modo (de qua mox dicetur) hanc in lucernis bene flagrare ſcribit, quod non niſi pinguis, reſinoſæque ſubſtantiæ beneficio efficeret. Ferunt & quædam veluti mora, ſed dura, & fractu contumacia, idq; rarò: quiddam etiam initio pudendi virilis effigie cùm perficitur durum, Tauri caput imitans, cui fructus ineſt, nucleo oliuæ ſimilis. Hæc duo poſtrema haud diſtincta in vulgaribus Plinij codicibus mendoſè leguntur. Quare ſic emendato. Namque fert & gallæ vtrumque genus, & quædam veluti mora, ni diſtarent arida duritie, & quædam plerumque Tauri caput imitantia, &c. Naſcuntur & in Quercubus pilulæ duro putamine contectæ, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos. Etenim probè flagrant, ſicuti galla nigra: & ſine oleo addit Plinius, id quod Theophraſtus non habet. Abſurdum ſanè videtur, quicquam ſine oleo, aut pingui aliquo in lucernis ardere. Item pilulæ quædam cum capillo, inutiles, verno tamen tempore mellei ſucci. Aliæ præterea interius ad alarum pronos receſſus, ſine pediculo, intus cauæ, verſicolores, eminentibus vmbilicis candicantibus, aliquãdo maculoſis, interdum nigris: media cocci colore ſplendent: apertis nigra & putris inanitas eſt. Qua oratione nos locum Theophraſt. ex quo hæc expreſsimus, & correxiſſe, & illuſtraſſe arbitramur. Habēt enim noſtra exemplaria, φύει δ' ἐντε ελῶνος τῶν ῥοπῶν μασχαλίδας ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμισχον, &c. Nos verò legimus, φύει δὲ ἔδοθεν τῆς ῥοπῆς μασχαλῶν, ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμυχον. Gaza verò: φύει δὲ ἐν κλάδων μασχάλαις, &c. Sic enim conuertit. Inque ramorum alis pilulã aliam gignit, ſine pediculo, ἢ κοιλόμισχον concauóque ſeſsilem, non ſine repugnantia, quoniam ſi pilulæ iſtæ pediculo carent, &, vt ait Plinius corpore non pediculo, adhærent, qui concauo pediculo ſeſsiles eſſe poſſunt? Deinde: Τοὺς μὲν γὰρ ἐπανεστηκότας ὀμφαλοὺς, ἐπιλεύκους, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει μέλανας. Gaza interpretatur. Nam eminen

3. Morũ.
4. Veretrum.
5. Pilulæ lanatæ.
6. Pilulæ capillatæ.
7. Pillulæ ſeſsiles.
Li. 16. c. 7.

eminentes quoſdam vmbilicos candicantes, vel paſſim variantes nigris maculis habent. Nos particulam diſiunctiuam addidimus, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει, ἢ μελάνας. Quam coloris vmbilicorum varietatem ne Plinius quidem ipſe ſatis expreſsiſſe videtur. Candicantes vmbilicos, ait, cætera nigra varietate diſperſa. Nec illud poſtremum: ἀνοιγομένων δὲ ἐστὶ μέλαν, καὶ ἐπίσαπρον. Apertis amara inanitas eſt, pro, apertis nigra & putris inanitas eſt, vt conuertimus. Gignunt & Quercus, quanquam rarò, pumiceos lapillos, non autem puniceos, vt in excuſis Latinis Theophraſti codicibus legitur: his rariùs è foliis conuolutas pilulas compactas, atque oblongas. Ad hæc in foliorum tergo, non, vt Plinius ſcribit, in folio rubente, pilulas, non, vt idem ait, nucleos, candicantes, tranſlucidas, aquoſas, quamdiu molles ſunt, in quibus & culices naſcuntur. Matureſcentes in modum paruæ & læuis gallæ dureſcunt. Ferunt Quercus & Cachryn. Eſt autem Cachrys globoſus foliorum conceptus, inter præcedentem exortum ſiue articulum, & nouellam germinationem medius. Sunt enim hæc verba Theoph. Ἐστὶ δὲ ὥσπερ κύησις φυλλικὴ μεταξὺ κύπτουσα τῆς ἐξοχῆς ἐπιφύσεως, ὥσπερ τῆς φυλλικῆς βλαστήσεως ἐξωδικυίας: ad verbum: Eſt autem veluti foliorum conceptus, ſeſe proferens, in medio adnaſcentis eminentíſque tuberculi, foliorum germine tanquam parturiente. Gaza tamen legit ἐπιδήσεως, & ſic interpretatur. Fit veluti foliorũ conceptus inter antecedentem obſtruſionẽ, & ſequentem exortũ medius, vt ſit, ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδησις, antecedens obſtruſio, vt loquitur, ſiue prior articulus colligans. ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδυσις, præcedens exortus, ſiue articulus. Significat & Cachrys libanotidis frugiferæ ſemẽ acre, quod in mandendo linguam exurit, de quo vide Dioſcor. Qua homonymia deceptus Plinius Cachryn Quercuum, & Cachryn libanotidis, res valde diuerſas, pro eadem re vſurpat Ferunt, inquit, robora & Cachryn: ita vocatur pilula, in medicina vrendi vim habens. Verùmtamen apud pleroſque non Cachrys, ſed Canchrys pro libanotidis ſemine ſcriptum reperitur. Quod verò eodem Plinij loco continenter legitur, valdè deprauatum eſt, & mancum, quo Cachryi tribuuntur, quæ de iulo auellanæ nucis Theophraſtus, à quo hæc mutuatus eſt Plinius, apertè ſcripſit. Ex quo ſic locus reſtitui poteſt. Gignitur Cachrys & in Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, poſtquam folia cecidêre, hyeme durans. Nuci auellanæ poſtquam fructus decidit, iulus emergit, nuci pineæ nouellæ ſimilis: is creſcit hyeme, aperitur vere callus totus. Cadit cum folia cœperint creſcere. E glãdiferis ſola quæ vocatur Ægilops, inquit Plin. fert panos arentes, muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependẽtes (è cortice, non è ſurculo ait Theophr.) cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Quæ cũ ex Theophr. ſumpta ſint, nos admonent, vt hunc ipſius locum maculis aliquot aſperſum purgemus. ὃ δὲ καλοῦσί τινες φάσκον, ὁμοίως τοῖς βραγχίοις, ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει, πόλιον, καὶ βράγχιον &c. Gaza ſic. Quod autem quidã penẽ appellant brãchiis ſimile Cerrus ſola producit, canũ, muccoſumq́;. At non φάσκον, ſed σφάγνον lego, auctore Plin. Sphagnos infra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maximè probatur. Alij Bryõ vocãt. Secũdũ locũ obtinet Cyprius, tertiũ Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci: quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum villi, quales in Quercu maximè videmus, ſed odore præſtãtes, & c. Et alibi: Sphagnos, ſiue Spacos, ſiue Bryon, & in Gallia, vt indicauimus, naſcitur, &c. Sũt qui Splachnõ, & Hypnon appellãt, Arabes, *Vſneam*, quanquã Phauorimus φάσκον, τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον, exponit. Pro βραγχίοις repono βρύοις, id eſt muſco ex Plinio, pro πόλιον καὶ βράγχιον, πόλιον καὶ βρυώδες, id eſt, canũ, & muſcoſum, ſiue ῥακῶδες, id eſt, lacero pãno ſimile. Mox enim muſcũ hunc villoſum longo lintei fruſto cõparat. Tam multiferæ ſunt & tot res præter glandem pariunt Quercus: ſed & boletos, qui è radicibus, & circa radices gignuntur. Ferunt & viſcum, & mella, apéſque, vt auctor eſt Heſiodus: conſtat

Lib.6.ca.7. — *8 Pumex* — *9. Pilulæ foliosæ.* — *10. Pilulæ aquoſæ.* — Ibidem. — *11. Cachrys.* — Lib.3. Hiſt. cap.7. — Lib.3.c.72. — Lib.16.c.8. — Lib.3. Hiſt. cap.7. — Lib.6.c.8. — Li.12.c.23. — Li.24.c.6. — Lib.24.c.8 — Theophr. lib.3. Hiſt. cap.9. — Pli. lib.16. cap. 8.

Constátque rores melleos, è cælo cadentes, non aliis magis insidere frondibus. Quin & ex cremata quercu nitrum fieri aiunt, vt Theophrastus scribit, Lib.16.c.8.
quod Plinius aliter, eúmque secutus Gaza, exposuerunt. Cremati quoque roboris, inquiunt, cinerem nitrosum esse certum est. Nascitur etiam in Quercuum caudicibus Polypodium, item Agaricum. Sed horum quædam Quercuum propria sunt, quædam illis cum aliis communia. Ac de galla quidem, visco, fungis, melle, bryo, agarico, polypodio quercinis, idoneis locis dicetur. Per insitionem Quercus bona pira ferre visa est, ait Ruellius. Nascitur quoque in Lib.1.c.22.
Ciliciæ Quercubus coccum cochlearum exilium similitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, inquit Dioscorides. Quem locum corruptum esse Lib.4.c.43
putat Marcellus, & pro τοῖς στόμασι, id est, ore, aliter legi potuisse, pertineréque ad tempus quo coccus legendus sit. (Sic Marcellus.) Quidam legunt τῷ στρέμμασι, quod illius regionis mulieres distortum Cuel, distorquentes legunt. De Dryino qui in Quercuum radicibus viuit, vnde illi nomen, tam malefica bestiola, vt eius qui supergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura admodum intumescant, vide Nicandrum in Theriacis, Dioscoridem & Galenum. Li.6. c.49.
Vermes etiam qui Raucæ vocantur, in radice Quercus viuunt. In esculo vermiculi nascentes, priuatim Galbæ nominantur. Quercus diutissimè viuit, & longa, crassáque est radice, etiam si scribat Theophrastus, τῶν μακροῤῥίζων καὶ παχυῤῥίζων nullam longioris esse vitæ. Plus æquo, & odiosè sanè, inquit Scalig. Cæteri enim auctores in iis numerant arboribus, quarum immensa penè vita est. Iuxta vrbem Ilium Quercus in Ili tumulo tunc satæ dicuntur, cùm cœpit Ilium vocari. In Ponto circa Heracleam aræ sunt Iouis Stragij cognomine, ibiq; Quercus duæ ab Hercule satæ, ait Plinius: Vetusta penes Cephesum prospiciebatur Quercus, quam Alexandri Quercum vocarunt, quod ibi castra posuisse credebatur Plutarchus: Nonne & vetustissimæ Quercus Dodoneæ, à quibus oracula petebat stulta, & superstitiosa antiquitas? Nec solùm æternæ propè vitæ sunt Quercus, sed & ex earum (quæ paucæ sunt) lectissima in natura classe, quæ vtrumque beneficium sunt consecutæ, & sibi viuendi, & posteritati, vt & vitam suam robore, & speciem propagent generatione. Quare tanto admirabilior est natura, quod in senecta sunt fœcundiores. Sunt Quercus miræ magnitudinis, & amplitudinis in Septentrionali plaga Hercyniæ syluæ, roborum vastitas intacta æuis & congenita mundo, propè immortali sorte miracula excedit, inquit, Plinius. Sunt in Petrocoriis nemora Quercuum proceritate visenda: non enim Lib.6.ca.1.
superantur ictu Scorpionis. Est in sylua *Tronsac* nuncupata, prope Bituriges incredibili ferè proceritate, ac crassitudine Quercus, quam admiratus inuictissimus, & doctissimus Gallorum Rex Franciscus, aggere pedamentis munito cingi voluit, vt post venationes sub ea oblectaretur. De Quercu quæ est Basileæ in D. Petri nemore, cuius truncum trini viri diductis manibus vix amplectuntur, vide Cardanum. Fuit Quercubus maximus apud antiquos honor. Hinc ciuicæ coronæ, militum virtutis insigne clarissimum, cùm antiquitus nulla nisi Deo daretur. Hæ Ioui sacræ erant. Ex his deorum simulachra fiebant. His sacrificabãt. Ab his oracula petebant. In Armoricis, siue in minore Britannia erant porticuum vice ante nobilium ædes, in ordinem dispositæ Quercus, quæ annosæ, non solùm præclari generis vetustatem, sed & sanctitatem significabant. Quòd si quis turpe aliquod facinus perpetrasset, non solùm supplicio afficiebatur, sed etiam, quæ summa infamia erat, domesticæ Quercus amputabantur. Plura alia de Quercu adscribi possent, quibus pleni sunt veterum auctorum libri. Sed ad huius operis institutum nihil pertinent. Pasim in syluis, aliísque locis nascitur Quercus, arenosis, macilentis, ac siccis gaudet. Hemeris in sterili tenuíque solo.

Marginal notes: Li.deThe. ad Piso. — Pli. lib.17. cap.18. — Rue. lib.1. cap.76. — Li.2.Caus. cap.16. — InComm. ca. eiusdẽ. — Lib.16. ca. 44. — Lib.6. De Varie.c.13. — *Locus.* Fuch.c.84. Dodo.lib. 6.cap.68.

Tempus. ſolo, lapidoſo, ſcilicet, arenoſóque prouenit. Phagus in ſabuloſo macróque.
Li.16.ca.18. Montes ac valles diligit Robur, inquit, Plin. Quercus verè germinat, ſed tardius
Fuch.ibid. multis aliis arboribus. Eam tamen inter eas numerat Theoph. quæ maturè germi-
Li. 3. Hiſt. cap.6. nant. Noua folia producit menſe Maio. Glandes maturæ ſunt Auguſto. Gallæ pro-
Dodo. ibi. ueniunt æſtate, Septembri decidere incipiunt. Theoph. Quercus ſeriùs fructificat,
Ibidem. ſcilicet circa Vergiliarum occaſum. Deſiccat & aſtringit: excalfacit autem paulo
Temper. & vires. infra media, in genere ſcilicet eorum quæ tepida ſunt: folia, cortex, & calyces glan-
Gal.lib.6. ſimp. dium ſicci ſunt ad tertium vſque gradum, & adſtringentes: eiuſdem etiam tempe-
Dod.ibid. ramenti ſunt glandes, niſi quòd calidiores, & minùs adſtringentes. Glans, auctore
Auicenna, frigida eſt, & ſicca: frigida quidem in primo gradu, ſicca in ſecundo.
Lib.2.cap. 286. Quercus omnis adſtrictoriam vim habet, præſertim liber qui cortici, & ligno intercedit. Quin etiam tunica putamini Glandis ſubiecta. Decoctum ex iis datur dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus. Trita in peſſo fœminis fluxione vuluæ laborantibus ſubiicitur. Glandes eoſdem effectus exhibent, vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus in cibum ſumptæ, pariunt, reſiſtunt eſitatæ venenatorũ ictibus. Decoctũ earum, & corticis, cum lacte vaccino, potum, prodeſt contra toxica. Intritæ crudæ, inflammationes illitu leniunt: ad duritias quas Cacoëthes vocant,
Li.1.c.121. & malefica vlcera cum ſalſa axungia conueniunt. Hæc Dioſcorides, Galenus
Lib.6.ſim. verò, Quercus partes omnes, inquit, aſtringentis facultatis participes ſunt: ſed plus tamen quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, tum, quæ ſub Glandis ipſius, non calyculo, vt Gerardus interpres habet, ſed putamine eſt, ea videlicet, quæ fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad profluuium muliebre, ſanguinis expuitiones, ventríſque diuturnos fluxus commodam eſſe credunt. Maximè verò ea vtuntur decocta: ego quandoque glutinaſſe me vulnus memini, ſecuri inflictum, cùm nullum adeſſet ad manum medicamentum præter ipſius Quercus folia. Terebam ea in læui ſaxo, & vulnus, omnémque vicinum locum illinebã. Eandem cum foliis
Libro de morb.mul. vim habet, & fructus Quercus, eóque medici nonnulli ad incipientes, & creſcentes vtuntur phlegmonas. Hippocrates præfocationi vteri folia Quercus adhibet
Lib.de aff. Cor.Emb. 118. libr.1. in ſuffitu. Idem βαλάνου voce ἀντὶ δρυὸς vſus eſt, vbi inflammatis βαλάνου φύλλα, id eſt, Quercus folia imponenda præſcribit. Glandium eſum ciere vrinam etiam
Dioſcori. Corn. ibi. vulgo notum eſt, quod aſiccatas illas in vſum aſſeruat, ſi quis vrinæ difficultate tentetur, vſurpandas.

In cap.121. li.1.Dioſc. MATTHIOLVS. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ vitreo organo, à tenellis Quercus foliis, primo ipſarum exortu decerptis elicitur, iocinoris inflammationes ſiſtit, renum calculos comminuit, & mulierum alba profluuia cohibet. Datur quoque potanda vtiliter, dyſentericis, & ſanguinem reiicientibus. Sunt qui in febribus peſtilentialibus eam propinant, quòd aduerſus venena non parùm valeat. Recentia folia ventriculi ardorem tollunt, ſi ſuper lingua teneãtur. Cæterùm aqua quæ in marceſcentium Quercuum reperitur cauitatibus, ſcabiem omnem vlceroſam ſanat. Ad hæc, eius echinatæ pilulæ, ſiccæ ac tritæ vim apprimè adſtrictoriam poſsidẽt. Quapropter efficaciſſimo ſunt remedio contra omnes alui fluxiones. In ſumma præſtant, vbi ſupprimere ſit opus. His in Hiſtoria Germanica addit. Medius arboris cortex, & tunica interior Glandis, ſi in aceto, & aqua decoquantur, & igni ſacro imponantur, calorem extingunt: folia Quercina, feruidis puſtulis adhibita, calorem leniunt, & eas ſanant. Mulieres quæ vrinæ difficultate torquentur, carbones Quercinos candentes vino aſpergant, vaporémque per infundibulum in vterum recipiant. In fluore muliebri foliis Quercinis in aqua decoctis locos foueto. Ad idem valent, & Querneæ glandes.

Lib.3.c.70. HIERONYMVS TRAGVS. Aqua è tenera ac recens prorumpente Quercus fronde, aut immaturis glandibus deſtillata, quaſuis alui, & vuluæ fluxiones inhibet

bet efficaciter, neque non Gonorrhœam. Datur & ſanguinem excreantibus, & iis qui à venenatis animantibus, aut ſerpentibus morſi vel icti fuerint. Qui venenum hauſerint, vel cantharidas, ita vt ſanguinem meiant, quod ipſi aliquando vidimus, glandes in puluerem redactas bibant, ac ſentient opem. Quidam glandes aridas aduerſus calculum exhibent. Folia Quercus tenera & rubicunda in vino decocta, collutu & gargariſſatu, dentium dolorem ſedant, qui à frigidis fluxionibus ortus fuit, ſed ſæpè hoc decocto calido os colluendum erit.

DODON. Cortex Quercus in puluerem tritus vtilis eſt puerulis aduer- Li. 6. c. 68.
ſus vermes. Calyculi glandium cum cortice Quercus vtiliter miſcentur vnguentis, oleis, emplaſtris, quæ ad ſanguinis, aliorúmue humorum fluxum inhibendum valent. Democritus apud Apſyrtum ſerpentes emori iniecta fronde Querna dicebat. Radix minutatim contrita, contra Hydri morſum prodeſt: eiuſdem decoctum cum vaccino lacte potum, contra toxica valet, ac ſerpentium plagis illinitur. Carbunculum (quo morbo olim vno anno duo
viri Conſulares obierunt, vt ſcribit Plinius, Iulius Rufus, & Qu. Lecanius, Li. 26. c. 1.
Baſſus) Querneus tritus carbo cum melle ſanat, adeo in rebus quoque dam-
natis (vt pulchrè ait Plinius) ac iam nullis, vt in hoc carbone, aliqua ſunt re- Li. 36. c. 27.
media. Galenus ad ventriculi dolorem, carbonem Quercus in lacte extinguit, Lib. de Pa rat. facil.
& ægroto dat potui. Mures ruſticos, ſi Querneo cinere aditus eorum obtures,
attactu frequenti ſcabies occupat, & perimit. Quercus & Olea tam pertinaci Rue. lib. 2.
odio diſsident, vt altera in alterius ſcrobe depacta moriatur. Quercus verò cap. 45.
& iuxta nucem iuglandem. Glandibus quondam homines victitaſſe, frumenti Plin. li. 24. cap. 1.
vſu nondum reperto, plurimis tum Poëtarum, tum Hiſtoricorum teſtimoniis
ſatis conſtat, quæ hîc adſcribere ſuperuacaneum foret. Eum cibum Pelaſgus Pauſa. in
primus Arcadas docuit, quo ita ſunt delectati, etiam cùm iam cerealibus fru- Arcad.
ctibus reliqui Græci veſcerentur, vt à Pythiæ oraculo, Lacedæmonios ne Gal. lib. 2. Alim.
eos bello laceſſerent monente, βαλανοφάγοι auctore Plutarcho, ſint appellati. Plutarch.
Hinc Quercus Ioui ſacra erat (quanquam Poëtæ aliam eius rei cauſam reddiderint) & Iouis arbor dicebatur, quod glandibus mortales primùm Iupiter aluerit, inopémque eorum vitam his ſuſtentarit. Vnde adagium, πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνους ἔφαγεν, id eſt, multorum feſtorum Iouis, glandes comedit, de ſene, & longo plurimarum rerum vſu perito. Et illud, ἄλις δρυὸς, ſatis Quercus, de iis qui deterioribus relictis meliora perſequuntur, quemadmodum illi qui glandes poſt inuentas fruges neglexerunt, cùm ſatis diu cibum ſe per-
tiiſſe à Quercubus dicerent. Vſurpatum à Cicerone. Dignitatis ἄλις, tanquam Lib. 2. ad
δρυὸς. Dignitati ſatis conſuluiſti, nunc ſaluti conſule. Idem ſignificabat mos Att.
ille qui Athenis erat, vt in nuptiis puer quiſpiam vndique ſpinæ frondibus, & Quernis glandibus opertus coronatúſque cunas panibus plenas geſtaret, & ingrediens hæc proferret, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id eſt, euaſi mala, meliora ſum nactus, quæ ſponſo ſponſæq; bene ominabantur, tanquam meliore fortuna vſuris: mala enim erant ſpinæ ſteriles, & glandes quibus victitabant antiqui, panes verò bona. Sed nec poſt inuentas ſegetes, glandibus vti omnes
deſierunt. Nam M. Varro referente A. Gellio in Satyra περὶ ἐδεσμάτων, inter M. Varro.
exquiſitos multarum gentium fructus glandem Ibericam poſuit. Plinius ſcribit Lib. 16. c. 5.
glandes opes fuiſſe ſua quoque tempeſtate multarum gentium etiam pace gaudentium. Nunc & in inopia frugum, ait, glans arefacta molitur in farinam, ſpiſſatúrque in panis vſum: quin & hodie per Hiſpanias ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadem in cinere toſta. Luſitani, vt ſcribit Strabo, qui in montibus habitant, duabus anni partibus Querna victitant glande, quam

cùm deſiccauerint molunt, & in panis vſum recondunt. Allobij ex Sarmatis
Clemens. populi, auctore in Stromatis Clemente, glandibus, & arborum baccis veſcuntur. In frugum penuria, glandibus Pergamenos ſuos vſos fuiſſe, teſtatur Galenus, variè ipſas ad eſum comparantes. Interdum enim in aqua elixabant, & poſt calidis cineribus contegentes mediocriter aſſabant: nonnunquam comminuentes, pultarium ex ipſis conficiebant, aliàs aqua ſola conſpergentes, ſed condimentum aliquod immittentes, aliàs mel effundentes aut lacti incoquentes. Eæ autem copioſum corpori ſuppeditant nutrimentum, & æquè nutriunt ac frumentaceorum eduliorum pleráque, ſed tardè permeant, craſſique ſunt ſucci, ex quibus efficitur, vt concoctu ſint difficiles. Idem omnino Ætius commemorat. Symeon Sethi, Glandes difficilis eſſe coctionis, tradit, valdè nutrire, tardè deſcendere, crudóſque humores generare. Propterea illarum vſum vitari medici præcipiunt. Galenus inter cætera quæ in capitis dolore non ſolùm ventriculi conſenſu orto, ſed in omnibus capitis affectibus vitāda eſſe præcipit, etiam à Quercinis glandibus abſtinere iubet. Idem etiam Pythagoras præcipiebat, auctore Æliano. Nunc verò Glans animalium tantùm eſt eſca, præſertim Suum. Hoc enim pecus diffuſum & grauiſsimum facit, vt Varro ſcribit. Nam ea multæ in Gallia, & alibi gentes, magnos ac innumeros porcorum greges per ſyluas glandarias ſaginant. Idem Cato poſt ſementem legi præcipit, & in aquam cõiici, vt inde Semodius, patrata ſementi, verno modius bobus ſingulis detur. Glandes hyeme bobus Columella exhibet in pabulum, Quercus folia Æſtate, & Autumno. Denique multas alias & magnas vtilitates Quercus affert. Vſum corticum coriarij, aliíque opifices norunt, quanquam hodie Græci, & qui in Aſia ſunt, vt ſcribit Bellon. coria adornant calycibus glandium Eſculi, vt in Gallia corticibus Quercus. Ligni verò vſum & vtilitatem, ait Tragus, nemo facilè explicabit. Siquidem inter alia omnia, lignum nullum perennius, nullum etiam ad plura, hoc eſt ædificia, vtenſilia, & inſtrumenta, tam ea quæ in terra, quàm quæ in aquis vſui eſſe poſſunt, adhibetur Querno. Hæc Tragus, quæ non de cuiuſuis Quercus materia intelligenda ſunt, vt ex Theophraſto ſuprà declarauimus, & Plinio, qui Robur ex iis eſſe tradit quæ tardiſsimè cariem vetuſtatémque ſentiunt: vere cæſum teredinem ſentire: ſicciſsimam loton eſſe, deinde Robur exalburnatum, cuius nigricat color: Robori tantam duritiam eſſe, vt terebrari niſi madefactum non poſsit, & ne ſic quidem adactus auelli clauus: quædam in aliis diuturniora vſibus eſſe quàm alia: Vlmum in perflatu firmam, Robur defoſſum, & in aquis Quercum obrutam: Robur marina aqua corrumpi, Eſculum humoris impatientem: Robur & Oleam incuruari, cederéque ponderi: arida latiùs quàm viridia ferris cedere, præter Robur, & Buxum, quæ pertinacius reſiſtunt, ſerrarúmque dentes replent æqualitate inerti: qua de cauſa alterna inclinatione egerunt ſcobem. Ex maturis glandibus, delibratis, modicè deſiccatis, tuſisq́;, oleum exprimitur lucernis aptum.

Marginal notes: Clemens. — Li.2.Alim. — Lib.1. — Lib.1.co. part. — Cap.54. — Lib.6.ca.3. — Li.1.Obſ. cap.52. — Li.3.c.70. — Li.16.c.39. 40. 42. & 43.

***

GALLA

GALLA. CAP. II.

QVANQVAM quæ glandem ferunt, omnes & gallam Plinio auctore, Lib.16.c.6
tamen cùm hæc Quercubus magis sit peculiaris, adeo vt Dioscor. Li.1.c.123.
Gallam Quercus fructum appellet, Quercuum historia explicata, de Galla ordine dicendum videtur. κηκὶς ea Græcè dicitur, Latinè & Italicè *Galla*, Arabicè *Hafs*, aut *Hafus*, Germanicè *Galloepffel*, & *Eychoepffel*, Hispanicè *Abogalla*, Gallicè *Noix de Galle*. *Nomina*
Vna est Omphacitis nominata, parua quidem, articulorum manus modo rugosa (sic enim κονδυλώδης Matthiolus interpretatur, *Genera.*
vt hac voce Gallæ Omphacitidis figura designetur, magnitudine priùs expressa) solida, nullo foramine peruia: altera plana, leuis, perforata. Eadem planè genera fecerunt Galenus, Paul. Ætius, nempe Gallam Omphacitidem, Lib.7.sim. lib.7. lib.1.
& alteram flauam, magnam, laxam, quæ superioribus cum de fructuũ πολυκαρπίᾳ ex Theophrast. dissereremus, minimè repugnant. Theophr.
Nam Galla alba, parua, solida, eadem, vt & magna, perforata, nigra. *Forma.*
Plinius. Pauciora Gallæ genera nos non facimus, cùm esse dicimus solidam, perforatam, item albam, nigram: maiorem, minorem, quæ cùm ita esse grauissimorum auctorum testimoniis satis sit probatum, Quercus rem hanc quotannis ostentant. Li.24.c.4.
Nam in Italia, præter glandes, duo Gallarum genera ferunt, inquit Matthiolus minores, quæ rugosa sunt cute, fullonibus & coriariis expetitæ, & quæ Græcis Omphacitides dicuntur: maiores, quæ leuiores sunt: li.1.Diosc. cap.123.
tamen Cornarius Gallam Omphacitidem Dioscoridis & Galeni nihil aliud esse contendit, quàm calycem illũ cui glandes inhærent, qui vulgo cuppula glandium nominatur, vnico ad id credendum Pauli Ægin. loco inductus, qui est huiusmodi: Li.1.6.cõp. p. & Emb. 120. lib.1. Dioscori. Lib.3.c.42.

GALLA.

ὀμφακίδος κεκαλυμμένης. ἔστι δὲ τὸ κοῖλον ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος, ᾧπερ οἱ βυρσεῖς χρῶνται). Id est, Omphacidis vstæ. Est autem cauum illud, ex quo glans Quercina enascitur, quo coriarij vtuntur: quo loco non ὀμφακίδος, sed ὀμφακίτιδος putat legendum, à qua opinione se nunquam decessurum ait, nisi quis corruptum hunc Pauli locum docuerit, aut ὀμφακίδα substantiuè, à Paulo pro calyce glandis dici ostendat. At Cornarium reprehendit Matthi. & iure quidem. Nam si Paul. inquit, non putasset ὀμφακίδος vocabulum, quod rarum esset, permultis fore obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse videtur, ei certè opus non fuisset descriptione illud explicare. Ibidem.
Quod præterea Paulus pro Omphacitide Galla glandium calycem non acceperit, hinc intelligere licet, quod alio in loco de Gallis, non de glandibus disserens, duo Gallarum genera constituit, alteram Omphacitidem appellans, alteram, flauam, magnam, viribus inferiorem, Diosc. & Galen. auctores secutus, qui non aliter diuisêre, nec vsquam Omphacitidem Gallam pro glandis calyce vsurpauêre, vtpote qui glandes & earum calyces à Gallis planè diuersas esse scirent. Lib.17. *Genera.*
Præterea Dioscor. Galen. Paul. nusquam nomine ὀμφακῖτις pro Galla vsi sunt, nisi vt adiectiuo iuncto cum substantiuo suo κηκὶς. Quare in Paulo legendum arbitror ὀμφακίδος, non ὀμφακίτι-

Cornar.& Andernac. δλος, vt contendit Cornarius, glandiumq; calycem ὀμφακίδα à Græcis appellari, etſi Cornarius, atque Andernacus, qui ὀμφακίδα vuam acerbam interpretatur, Græcæ linguæ peritiſsimi non ita ſenſerint. Verùm Omphacitis immatura intelligi non poteſt, inquit Cornarius, quum vtraque ſuo tempore immatura ſit. At cùm Dioſc. & Galen. Omphacitim Gallam dicunt, hac voce immaturam non intelligunt, etſi multi apud eoſdem ita ſint interpretati, ſed quod στρυφνὸν ἱκανῶς ἐστὶ φάρμακον, inquit Lib.7.ſ. Galen. id eſt, quod admodum acerbum ſit medicamentum, cùm altera Galla minùs acerbæ qualitatis ſit particeps, quam à ruſticis ſuis οἰνοχηκίδα appellari ſcripſit Galen. id eſt vinogallam, quod cùm vehementiore aſtrictione ſit opus, vino incoquenda ſit auſteriuſculo. Sunt tamen qui οἰνοχηκίδα magnam illam Gallam à Galen. appellatam velint, id eſt aſininam Gallam. Quidam vinoſam dictam putāt, quoniam minus adſtringens ad auſteri vini lenitatem propius accedit. Galla Om- Ibidem. phacitis Gale. ſententia, ordine tertio deſiccat, ſecundo refrigerat. Altera deſiccat quidem, ſed tanto minùs, quanto minùs acerbæ qualitatis eſt particeps. Galla Li.2.c.315. Auicennæ eſt frigida in primo gradu, ſicca in ſecundo, Dodonæo frigida & ſicca, Lib.6.c.68. ad tertium vſque gradum, & valde adſtringens.

Li.1.c.123. DIOSCORIDES. Galla Omphacitis eligi debet, quæ efficacior eſt. Vtriuſque vis, vehementer adſtringere. Tritæ excreſcentia in carne, fluxiones gingiuarum & vuæ, atque oris exulcerationem prohibent. Nucleus dentium cauernis inditus dolorem ſedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acida muria extinctæ ſanguinem ſupprimunt. Decoctum in ſeſe efficax eſt, contra vuluarum prolapſus, & fluxiones. Capillos denigrant aceto, aut aqua maceratæ: dyſentericis, cœliacíſque cum vino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obſoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat. In ſumma his vtendum ad adſtringenda, aut ſiſtenda, aut ſiccanda quæ opus ſunt. Hanc Ruellius verſionem vno loco caſtigat And. Lacuna. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem ſedat. Græcè legitur, inquit, δ' ὃ μέσον αὐτῶν. hoc eſt, quod in medio ipſarum conſiſtit. Quo loco Dioſcorides Gallarum corculum, centrum, ac meditullium ſignificat, non nucleum quo Gallæ omnes ſunt deſtitutæ, quum per omnia vnam eandémque continuam ſubſtantiam ſortiantur. Sed Ruellius, Plinium au- Lib.24.c.4 ctorem habet, qui de Gallis ſcribens, Nucleus, inquit, commanducatus dētium Li.34.c.14. dolorem ſedat. Et quid mirum nucleum Gallarum à Plinio dici, qui nucleum ferri pro chalybe dixerit.

Galla Omphacitis Galeno deſiccat, & repellit fluxiones: ad hæc conſtrin- Lib.7.ſim. git, contrahítque partes laxas, ac languidas, omnibúſque fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Altera autem Galla deſiccat minùs. Cocta itaque per ſe, ac deinde trita, cataplaſma eſt non inſtrenuum ſedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda eſt, ſi modica opus ſit adſtrictione, in aqua; ſi vehementiore, in vino, ac ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, vino vtendum auſteriuſculo. Denique Gallæ combuſtæ ſanguinem reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirùm etiam calorem & acrimoniam ex vſtione aſſumunt, ſúntque iis quæ ignem expertæ non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cæterùm cùm ad ſanguinis ſuppreſsionem præparare eas voles, carbonibus impoſitas, dum vndequaque candeant, aceto, aut vino extinguere oportebit.

In lib.1. Dioſcori. cap.123. Fit ex Omphacitide Galla, inquit Matthiolus, chalcantho, gummi, & vino atramentum ſcriptorium optimū hoc modo. Sumito Gallarum craſſiuſculæ contuſarum vncias quinque, chalcanthi Romani vncias tres, gummi Arabici vncias duas,

duas, ſalis drachmam vnam: coniiciantur hæc omnia in fictile vitro circumlitum: ſuperfundito vini albi, potentis, feruentiſque libras quinque, & vncias quatuor: occluſo vaſis ore, quindecim dies inſolato, vel poſt vaporarij fornacem hyeme reponito, miſcetóque quotidie rudicula. Illud peculiare ſibi maiores Gallæ vindicauêre, vt quotannis aut annonæ fertilitatem, aut ſterilitatem, aut peſtilentem auram prænuntient. Nam ſi rumpantur integræ, quæ perforatæ non ſunt, aut muſca, aut araneus, aut vermiculus exit. Si muſca euolat, futuri belli, ſi repat vermiculus, annonæ penuriæ, ſi currit araneus, peſtilentium morborum præſagium eſt. Neque cuiquam mirum videatur, quod ex omnibus Gallis iſta exoriantur animalcula. Etenim ego, inquit Matthiolus, huius rei ſæpius periculum feci, nullámque vnquam ſum conſecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus vnum intra ſe non contineret: foramine aperto, facilè iudicari poteſt iam animal exiiſſe. Dicamus igitur licet, Quercum, & fructum, & animal gignere, cuius rei haud ignari veteres illi, non ſine cauſſa dixerunt Quercum Ioui ſummo eſſe dicatam. Gallam ſi in Quercu permanſerit, putreſcere Albertus magnus ait, atque in ea vermem procreari, qui ſi in Gallæ medio ſitus ſit, futuram hyemem aſperiorem prænuntiat, mitem verò ſi circa margines.

VISCVM. *CAP. III.*

Iscvm multis adnaſcitur arboribus, tamen quia optimum, ſed rarum in Quercubus prouenit, iis illud ſubiungere abſurdum non fuerit. ὁ ἰξὸς, Viſcum dicitur Ariſtoteli, vnde fluxit Latinis Viſcum, ἰξία Theophraſt. quod nomen ait eſſe commune, *Hyphear* verò Arcadibus, *Stelis* Euboïcis, Arabibus *Debach*, & *Dabach*, & *Hele*, Gallis *Guy*, Italis *Viſchio*, Hiſpanis *Liga mordago*, Germanis *Miſtel*, & *Eichenmiſtel*, & *Vogellem.* Ion Poëta ſudorem Quercus vocauit. Ex huius fructu quod fit glutinum, Latinè idem cum planta nomen habet, quemadmodum Græcè vtrumque ἰξὸς nominatur. Præterea ne homonymia nos in errorem inducat, ſcire licet Chamæleonem album Ixiam aliquibus dici, quod nihil delendum. ἰξὸς, id eſt, Viſcum circa radices eius inueniatur, vt ait Dioſcorides, Plinio verò, Chamæleonis duo genera. Candidior, quem Ixiam vocant, &c. Ad hæc Ixias à Dioſcor. in venenatis radicibus recenſetur, quam Ixiam cùm Plinius ab Ixo, id eſt, Viſco nominatam videret, inquit Cornarius, vbique pro Ixia venenata radice Viſcum reddidit, quod tamen cum homonymōs de Viſco arboreo, & de glutino ad aucupia dicatur, vitio non caret, id quod etiam Leonicenus obſeruauit. Viſci tria genera, Plinio: In Abiete ac Larice Stelin dicit Eubœa naſci, Hyphear Arcadia, Viſcum autem in Quercu, Robore, &c. Theophraſto Ilex fert à Septentrione Viſcum, à Meridie Hyphear, ſed vna omnium natura, diuerſæ habitudines, quia oriuntur in diuerſis. Multò igitur plura conſtituenda eſſent genera, quia in multis aliis arboribus Viſcum

Nomina Li.1.de Generat.ca.1. Lib.3.Hiſt. ca.9.& 16. & lib. 2. cauſ.

VISCVM.

Lib.3.ca.8. Li.22. c.18. Li.6.ca.21. *Genera Ixiæ.* Emb.9.li. 3.Dioſc. *Genera.* Li.16. c.44 Theophr. Lib.2.cau. cap.23. Lib.3.Hiſt. Cap.16.

naſcitur. Adiiciunt quidam & hoc diſcrimen, in iis quæ amittunt folia Viſcum decidere, contrà inhærere ſemper, natum in æterna fronde: ab his enim alimentum perpetuò ſuppeditari, in illis Viſcum quoque ſentire alimenti diſpendium. At nos, inquit Scaliger, in noſtris malis hyemis ſæuitia ſpoliatis videmus, Vi-
In Comm. cap. 23. lib. 2. cauſ. ſcum ne vnum quidem amittere folium. Ratio eſt, tenacitas ipſius ſucci, quæ ſuo lentore ſibi ipſa ſufficit, quemadmodum animalibus, quæ ſine cibo latent hye-
Ibidem. me. Sic etiam ipſis in arboribus perpetuifoliis intelligendum. Prętereà Plinio mas
Forma. eſt fertilis, fœmina ſterilis. Viſcum planta eſt fruticoſa, ſurculis geniculatis, len-
Cap. 123. tis, tranſuerſis, ſeſe implicantibus: intus porracei coloris, extra ſubflaui, inquit Fuchſius: (Idem Dioſcorides, ſed referre id videtur, ad glutinum, quod ex hac
Li. 16. c. 44. planta fit, non ad plantæ ipſius colorem, coloris ſemper viridis eſſe Plinius ſcribit:) grauis odoris: folio penè buxi, minore, longiore, craſsiuſculo, pingui, ex viridi nigricante. Altitudo eius vix excedit cubitum: ſine flore eſſe ſcribunt Ruel-
Li. 1. c. 140. cap. 123. lius & Fuchſius, flores tamen profert exiguos, luteos, ex quibus baccæ paruæ, rotundæ, pallidæ, viſcido humore plenæ, quarum ſingulis ineſt nigrum ſemẽ.
Locus. Viſcum in iis eſt quæ in terra gigni non poſſunt, ſed in arboribus naſcuntur, &
Plin. li. 16. cap. 44. Theophr. lib. 2. cauſ. cap. 23. cùm ſedem ſuam non habeant, in aliena viuunt, auctoribus Plinio, & Theophraſto, quod mirum certè videri debet, citra vllas radices paſsim in arborũ caudicibus totum annum, adeóque brumali tempore, Viſcum fronde virere noua, quòd non ſua ſeminat arbos, vt canit Maro. In Abiete ac Larice ſtelin dicit Eu-
Ibidem. Scalig. ibi. Dod. lib. 6. cap. 69. Lib. 3. c. 87. Li. 2. Obſ. cap. 83. bœa naſci, Hyphear Arcadia, Viſcum autem in Quercu, Robore, Ilice, Pruno ſylueſtri, Terebintho, nec aliis arboribus adnaſci plerique. Copioſiſsimum in Quercu, quod δρυὸς Hyphear vocant. Naſcitur & in Caſtanea, Malo, Pyro, Sorbo, Salice, Tilia, Betula, & aliis. Quin etiam, vt ſcripſit Dioſcorides, inuenitur in quorundam fruticum radicibus. In Paleſtina Bellonius tradit eſſe oleas, quæ rubentibus baccis Viſcum ferunt, eam ob cauſam ſterileſcentes. Floret fine mẽ-
Tempus. ſis Maij. Fructus maturus eſt Autumni initio, ſiue fine Septembris, totam hye-
Tẽperam. mem durans. Calefacit cum acrimonia, vt Paulus ſcribit. Ex plurima aërea & a-
Lib. Temperam. Gal. lib. 6. ſimp. lib. 2. cap. 728. Dod. lib. 6. cap. 69. quea, paucisſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Auicennæ calidum eſt, & ſiccum: in tertio gradu. Folia fructúſque calefaciunt & ſiccant, ſatíſque tenuium ſunt partium. Viſcum emollit, diſcurit, extrahit: parotidas, tubercula, cæteráſque collectiones ad maturitatem perducit. Cum reſina, & cera pari, epinyctidas in ſplenio ſanat: vetera vlcera, abſceſſúſq;,
Vires. quos Cacoëthes vocant, ex thure mollit: lienem cum calce, gagate, aut Aſsio
Dioſ. lib. 3. cap. 87. lapide coctum & impoſitum abſumit: cum Sandaracha, aut auripigmento illitũ vngues extrahit: miſtum cum calce, & vini fæce, ſuam vim intendit, vel, vt alij legunt, ipſorum vim intendit.

Lib. 6. ſim. Viſcum Galeno, valenter humores ex alto extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed & craſsiores, eóſque diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ non protinus admota calefaciunt, ſed quæ tempus requirunt, velut Thapſia.

In cap. 87. lib. 3. Dioſ. Viſci Querni lignum in tenuiſsimum puluerem quidam redigunt ait Matthiolus, & comitialibus hauriendum præbent, quo tantùm medicamento multos ſanatos pro certo affirmant. Atqui operæ pretium eſt, vt eo vtantur comitiales quotidie, & in quadrageſimum vſque diem, caueántque ne lignum ab arbore reſciſſum terram contingat. Idem collo aut brãchio pro amuleto ſuſpenſum cum ſuo cortice, grauidarum conceptum adiuuat: ſed noui ego plures morbi & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco Viſcum ipſum in catapotia deuorandum dederint. Viſcum quod in Pyro ſylueſtri naſcitur, contractione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus. Contunditur id vnà cum foliis, & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Defricantur li-

chenes

chenes pumice, vt flos Viſci cum calce ſubactus illinatur.

Omnia Viſci genera Trago dum viridia adhuc, & recentia ſunt, tuſa, ſucco extracto, auribúſque indito, diſcutiunt collectiones earum, & emolliunt eas intra paucos dies, dolorémque leniunt. Superſtitio etiamnum hodie Chriſtianorum quorundam mentes vſque adeò occupauit, vt ſint qui credant Viſcũ Quercinum aduerſus veneficia, & ludibria Satanæ efficax eſſe: quam ob cauſam ex collo puerorum ſuſpendunt. Quidam empirici exiſtimant Viſcum quod in Quercu, Corylo, Pyro naſcitur, ſi terram non tetigerit in puluerem redactum, ac è vino potum comitialibus mederi. Itaque ex eo orbiculos precatorios conficiunt, quos aduerſus eundem morbum valere credunt. Alij argento includunt ad περιαπ7ὰ. Gentilis Fulginas, & Iacobinus de partibus tam præſtantes huius vires eſſe arbitrati ſunt, vt lignum ſanctæ crucis appellarint, ſibíque perſuaſerint aduerſus epilepſiam, apoplexiam, paralyſim quàm maximè prodeſſe, tùm intus ſumptum, tùm collo appenſum. Lignum Viſci in Aronia Meſpilo nati arquatos ſanare affirmat Curtius. Viſcum confit, vt prodit Plinius, exacinis qui colliguntur meſsium tempore, immaturi. Nam ſi acceſſère imbres, amplitudine quidem augentur, Viſco verò marceſcunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putreſcunt, duodenis ferè diebus: vnum hoc rerum putreſcendo inuenit gratiam: inde in profluente rurſus malleo tuſi, amiſsis corticibus, interiore carne lenteſcunt. Hoc eſt Viſcum, pennis auium ligandis, iuglandis oleo ſubactum, cum libeat inſidias moliri. Viſcum ſcribit Matth. variis modis fieri: verùm omnium præſtantiſsimum eſſe quod è granis in Quercu naſcentibus conficitur. Viſci, præter id quod inualidum in pyris, maliſque naſcitur, ingens in Hetruria prouentus. Siquidem ibi non modò in Quercu probatiſsimum prouenit, ſed etiam in Cerro, Ilice, Caſtanea, in noſtris præſertim maritimis Senenſibus, vbi vaſtiſsimæ aſſurgunt ſyluæ, quæ non paruo pretio locantur iis qui Viſcum conficiunt. Grana quæ legerunt in aqua decoquunt, donec diſrumpantur: deinde contundunt, & tamdiu lauant in aqua, donec furfuracea excrementa eximant. Fit præterea Viſcum in Syria ex Myxis, quo vtuntur Inſubres in ſuis aucupiis, quoniam arboreo Viſco carent. Ex Venetiis illud defertur, quo primùm ex Damaſco Syriæ aduehitur, vnde Damaſcenum vocant: ſed id Querno bonitate cedit. Fit quoque Viſcum ex Agrifolij, & Viburni radicibus ipſarum corticibus in ſcrobe inter ſuarum arborum frondes humido ſolo ſepultis, ibíque tamdiu dimiſsis, quoad computreſcant: Tum enim eximuntur, & tamdiu in pila contunduntur, donec lentorem concipiant: pòſt aqua calida lauantur, & manibus commiſcentur. Hac etiam ratione quibuſdam in locis Viſcum fit ex Ibiſci radicibus. Serapio quoque ex corticibus ramorum arboris Tarabellæ Viſcum bonum confici tradit. Viſcum Quercinum maximo Hetruſcis vſui eſt. Nam præterquam quod in aucupiis eo vtuntur, etiam vites eodem muniunt, atque illinunt, ne prima germinatione ab erucis, & vermiculis, quibus omnia ſcatent, gemmæ deuorentur. Viſci fructu veſcuntur Turdi, præcipuè magni, quos noſtri vulgo Turdellas appellant, quorum ſtercore ſemine Viſci pleno inficiuntur, & ſeruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: Ex eo ſemine naſcitur planta, quæ Viſcum creat, vnde ſcitè à Plauto dictum eſt, Turdus exitium ſibi cacat. Eadem eſt de Viſci ortu Plinij ſententia. Omnino ſatum, inquit, nullo modo naſcitur, nec niſi per aluum auium redditum, maximè Palumbis, ac Turdi. Hæc eſt natura, vt niſi maturatum in ventre proueniat, quod, & ſcribit, & admiratur Theophraſtus, præſertim cùm Viſcum & fructum ferat, & ſemen è quo generari poſsit. At id negat Scaliger, & ex arborum vitali excremento, quaſi è ſemine, proportione quadam, oriri Viſcum probat, ſicut,

Pli. lib. 25. cap. 4.
Lib. 3. c. 3.
Gentilis & Iacob.
Li. 26. c. 23.
Li. 16. c. 44.
Ibidem.
Cap. 167.
Li. 16. c. 44
Lib. 2. cau. cap. 23.
In comm. ca. ſuprad. & exercitat. 168.

& Gallam, non è ſemine deiecto ab auiculis, quaſi verò, inquit in palumbis, & Turdi ventriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruſcarum gigarta longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti ſumus, datis Turdo vuis labruſcæ, deinde Viſci baccis, nulláque horum ſpecie in auis excrementis reperta. Adhæc extremo Autumno comedunt aues acinos. Summis ramis etiam ſurrectis quibuſdam Viſcum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempeſtatibus proluitur? Non enim ſtatim naſci eſt veriſimile. Quare caloris interni fotu informata Viſci principia in ſucco ſibi connaturali, ab externo calore adiuta, atque euocata concreſcunt, & in plantam adoleſcunt, quemadmodum cornua ex oſsibus animalium educuntur. Non omittenda eſt hac in re, & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita ſuos appellant Magos) Viſco, & arbore in qua gignitur (ſi modò ſit robur) ſacratius. De quorum vana ſuperſtitione, & populi hac imbuti ſtoliditate, lege plura apud Plinium, & Iulium Cæſarem. Druidæ, inquit Cæſar, certo anni tempore in finibus Carnutum (quæ regio totius Galliæ media habetur) conſidebant in loco conſecrato. Ea Galliæ pars hodie *la comté de Dreux* nominatur. Arboribus exitio eſt Viſcum, auctoribus Theophraſto & Plinio, qui id etiam nec igni, nec aqua poſſe corrumpi tradidit. Hyphear ad ſaginanda pecora vtilius eſt. Vitia modo purgat primo, deinde pinguefacit quæ ſuffecêre purgationi. Quibus ſit aliqua tabes intus, negãt durare. Ea medendi ratio adhibetur æſtatis quadragenis diebus.

Ibidem. Li.16.c.44 de bel. Ga. Lib.2. cau. cap. 22. Li.17.c.24. Li.13.c.22. Li.16.c.44.

ILEX. CAP. IIII.

LEX Græcè πρῖνος nuncupatur, quia ſerra propter duritiem ſit ſecanda, Arabicè *Barbes*, ſiue *Carmas*, Gallicè *Ieuſe*, & *Eouſe*: Bellonio *Cheſne verd*, quo nomine Quercum perpetuò virentem, cuius capite de Quercu meminimus, minimè intelligit, Italicè, *Elice*, Hiſpanicè *Anzina*, & *Auzinheira*, & *Coſcoia*, Germanicè *Stecheychen*, *Eingattung*

Nomina Lib.16.ob. cap.44.

ILEX.

In lib. 1. Dioſcori. cap. 121. Lib.6.ca.3.

Duûm Ilex eſt generum, alterum folio ſpinoſo, ſine aculeis alterum: hoc vbique ferè ſcatet Hetruria, illo verò Hiſpania. Meminit vtriuſque Columella. Poſſunt, inquit, & ficulnea folia bubus probè dari, ſi ſit eorum copia. Quernea tamen frons melior eſt vel Ilignea, ſed eius generis quæ ſpinas non habet. Nam altera quoque, vt Iuniperus, reſpuitur à pecore. Quare non rectè ſentiunt, qui Plinij tantùm & Theophr. teſtimonio freti, Ilicem non ſpinoſam legitimam eſſe negant. Ilex foliis laurinis ac perpetuis conſtat, parte aduerſa candicantibus, ſcabris, auerſa vireſcentibus, ac læuibus, toto ambitu ſerratis, rigidis ſuis crenis pungentibus in vno genere, in altero minimè, Breui pediculo: glande parua, Quernæ ſimili, breuiore, graciliore, pertinaciter hærẽte, quam Homerus Achylon vocauit, eóque nomine à glande Querna diſtinxit. Viſcum atque hyphear fert. Nullo flore exhilaratur. Tota arbor procera eſt, & Robur magnitudine æquat, vbi ſolum nacta fuerit idoneum: cortice in rufum nigricante

Forma. Forma Matheo. lib.1. Dioſ.c.121

Plin.li.16. c.6.Matth. Th.ib.d. Pli.lib.16. cap.25.

nigricante, materia densa, spissa, robusta, ex nigro rufa: radice multiplici, pro-
funda ἐπιεικῶς, id est mediocriter, Theodorus admodum conuertit. Theophra- Lib.3.Hist.
stus certè alibi scripsit, omnium syluestrium profundissimas radices Ilicem ha- cap.7.
bere, materiam densam, robustámque admodum, quare, & decorticationem Theophr. Li. 4. Hist.
hyeme diutius tolerat, in atrum rubescentem, vnde apud Aristophanem πρίνινοι cap. 15.
homines, id est Iligni pro durissimis ponuntur: eam tamen frangi ac dissilere
sponte sua scripsit Hermolaus, ob idq; Periclem dixisse, Bœotios Ilicibus esse
similes, vt est apud Aristotelem, quod ipsi se conficerent intestinis discordiis. In lib. 1.
Ilicis à Matthiolo pictæ folium oblongius, & angustius, ad id fortassè genus re- Diosc.
ferendum, quod Plinius in Italia nasci tradit, folio non multùm ab Olea distan-
te. Quæ in Gallia Narbonensi, & Prouincia notissima est, etiam mulierculis, &
pueris, folia habet Suberis primi foliis minora, & magis orbiculata, in adultis
arboribus plerumque sine aculeis, præter nouella, & nunc primùm enata, quæ
aliquantulùm incisa, & aculeata sunt: Nam in tenellis arboribus antequam
glandem ferre incipiant omnia folia aculeata sunt, teste etiam Clusiodoro.
Admirandam Ilicem describit Plinius his verbis. Vicina luco est Ilex, & Li.16.c.44
ipsa nobilis, 35. pedum ambitu caudicis, decem arbores mittens, singulas
magnitudinis visendæ, syluámque sola facit. Idem inter vetustissimas etiam
arbores Ilicem recenset. Vetustior vrbe inquit, in Vaticano Ilex, in qua titulus
æreis literis Hetruscis religione arborem iam tunc dignam fuisse significat.
Tiburtes quoque originem multò ante vrbem Romam habent. Apud eos ex- Plin. li. 16.
tant Ilices tres etiam Tiburto eorum conditore vetustiores, apud quas inau- cap.4.
guratus traditur. Ciuica corona Iligna primò fuit, postea magis placuit ex *Locus.*
Esculo Ioui sacra. Ilex in iis est arboribus quæ montibus propriæ, nasci in Theophr. lib. 3. Hist.
planis nequeunt. Inter syluestres perpetuò viret. In prouincia Narbonensi, præ- cap. 4.
sertim agro Monspeliensi frequens nascitur. In Italia notissima est arbor. In Ida Pli. lib. 16. cap. 18.
monte Cretæ, hodie Psiloriti nuncupato copiosæ proueniunt Ilices, & in Bell. libr. 1.
monte qui Athos dicitur: item in montibus circa Hierosolyma, & locis circa ob. cap. 18.
Amanum montem. Ilex Vere germinat teste Theophrasto. Earum, inquit, quæ & 44.
seriùs fructificant, quas nonnulli anni spatio fructum perficere volunt, vt Bell. lib. 2.
Iuniperi, & Ilicis, germinationes Vere proueniunt. Fructus, eodem aucto- ob. cap. 81. & 107.
re, serò maturescit, vt annotinum nouus occupet, eámque ob caussam bifera *Tempus.*
hæc arbor à nonnullis existimata est. Omnium tardissimè Ilicem fructum suum Lib.3.Hist.
perficere idem alibi scripsit. Sic enim Gaza legit, πάντων δὲ ὀψιαίτατα, &c. codex cap.6.
autem Basiliensis, πάντων δὲ πλεῖστην, id est, omnium copiosissimè, &c. Eodem Cap. 16. Lib.3.ca.6.
loco, Quercus, & Castanea serius fructus perficiunt, nempe circa Vergiliarum
occasum: eodem modo, & Philyrea, & Ilex.

Ilignеæ Glandes viribus Quernas antecellunt, ait Dioscor. Ilignеæ radicis cor- Li.1. c.121.
tex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus denigrat ca- *Vires.*
pillos, priùs cimolia terra purgatos.

Valentius astringunt Phagus & Ilex, inquit Galenus, seu quis eas species esse Lib.6. sim.
Quercus velit, seu toto genere diuersas. Harum folia dum tenera sunt, imposita,
non instrenuè siccant, minus autem Quercus, quanto minus etiam adstrictio- Curt.li.21. cap.17:
nis sortita sunt. Dioscor. de omnium foliis æqualiter pronuntiat, contusa, & trita ** Drynus serpentis genus, Dioscor. lib. 6.*
tumoribus prodesse, & imbecilles membrorum partes roborare. Radix Ilicis tusa,
& ictui dryini *imposita plurimùm prodest. Galen. alio loco scripsit, Ilicis Glan- Lib. de bono. & mal. suc.
des quas Græci ἀκύλους vocant, fugiendas esse, quoniam acerbæ, & duræ sunt, eóq;
insuaues: etiam si quis elixas sumat, concoctu difficiles, & succi crassi. Scribit Corn. Emb. 109. li.1. Diosc.
Ilicis Glandem Galeno acylon appellari, & Querna Glande ad omnia deteriorem Lib. 2. de Alim.
existi

existimari, sicut hanc castaneis, quæ omnium glandium sunt optimæ, quo tamen loco vulgaria exemplaria Græca Latináque Memecylon habent.

Libr. 2. de diæta. Acyli, Quercus, Fagíque Glandes Hippocrati crudæ, tostæq; aluum sistunt: elixæ minùs. Li.1.de vlc. Ad idem ambusta Ilicis radices teneras in vino dulci coquere iubet ad lentum ignem, donec satis crassum fiat medicamentum. Ibidem. Similiter in aqua coqui possunt. Hæc cùm ita se habeant, inquit Cornarius, mihi sanè videtur prouerbium, quod ἀκόλῳ τὰ χεῖλη, οὐ σύκῳ βῦσαι, iubet, non legendum esse ἀκόλῳ a- Erasm. in Chiliad. pud Suidam, sed ἀκύλῳ, quum ipse ad salubrem, & fortem rerum vsum id admonere nos dicat. Ego hîc nihil contendo, nec admodum refert. Iligna Glãs Suem Pli. lib.16. cap.6. angustam, nitidam, strigosam, ponderosam facit, Horatius.

Umber, & iligna nutritus glande, rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.

Matt.ibid. Ilignus carbo Hetruscis in pretio est, non modò quòd ignem diutius foueat, sed etiam quod (vt aiunt) vapore caput minimè tentet. Iligna materia vt querna, Lib.5.Hist. cap.8. ad multa est vtilis. Ilici honos ad axes inquit Theophr. & ad currus vnico iugo tractiles, & ad iuga lyrarum. Li.16.c.43. Secatur in laminas prætenues & Ilex, auctore Plinio, colore quoque non ingrata, sed maximè fida iis quæ teruntur, vt rotarum axibus. Proditum terebris vaginas ex Buxo, ac Ilice vtilissimas fieri. Hyginus manubria rusticis carpinea aut Iligna fieri iubet. Oribasius ex Heliodoro scribit machi- Lib. de machin. nas ex robustiori materia conficiendas esse, scilicet Iligna vel fraxinea.

SVBER. CAP. V.

Nomina

VBER Græcis φελλὸς dicitur, Gallis *Liege*, à leuitate, vt putat Ruellius, quod innatet aquis, nec obruatur: qua ratione etiam ἴψος dicitur, quòd semper altum petat: Italis *Sugaro*, Germanis *Pantoffelholtz*, Hispanicè *Alcornoque*. Lib.1.c.88. *Genera.* Suberis duo sunt genera, foliorum figura diuersa: alterum folio prolixiore, acuminatioréque: alterum In cap.121. li.1.Diosc.

SVBER *folio breuiore, & latiore.*

SVBER *folio longiore, & angustiore.*

breuio

breuiore,rotundioréque,& ſerrato.Suber arbor eſt folio Ilicis,vel Oleæ, craſsiore, longioréque,vt ſcribit Theophr. perpetua coma virens: quod tamen negat idem Theophr.niſi codex mendoſus ſit,cui refragatur Plinius,& iure quidem, numerãs inter ſylueſtres arbores,quibus folia non decidũt,Suberem. Apud Theophraſtum legendum quidam cenſent, τὸ δὲ φύλλον ὅμοιον ταῖς ἐλαίαις, παχὺ, προμήκεστερον, οὐκ φυλλοβολοῦν, ἀλλ᾽ ἀείφυλλον: Folium Oleæ ſimile,craſſum,longius,non deciduum, ſed ſempiternum. Ilici magnitudine cedit,vt teſtari poſſunt, qui Bacano Romam proficiſcuntur, quo in itinere, innumeræ Suberum plantæ viſuntur. Eſt enim, εὐμήκης ἐπιεικῶς,καὶ εὐαύξης, inquit Theophr. id eſt mediocriter procera, & augeſcens,non admodum procera,auctuq; inſignis, vt conuertit Gaza.Quin & à Plinio dicitur minima eſſe arbor.Caudice eſt craſſo: paucos producit ramos: Glans Ilici ſimilis peſſima,rara:cortex tantùm in fructu, præcraſſus,ac renaſcens, atque etiam in denos pedes vndique explanatus.Materia eius diſrumpitur facilè,quemadmodũ Piceæ, verum fragmentis maioribus, ſicuti ſcribit Theophr. & eſt, vt alibi tradit, εὔεργος καὶ μαλακὸς,id eſt tractatu facilis,molliſque,verum θραυστὴ,id eſt,fragilis,vel fiſsilis,non rigida,vt Gaza interpretatur.Ex ea quondam ſimulachra Diis factitata, verùm in eius locum ſucceſsit palma. Suberi detrahitur totus cortex,alioqui deterior fieret arbor, qui triennio poſt ſubnaſcatur, haud ignara natura quòd cortice ſpolianda ſit,inquit Matthi.materiam duplici cortice muniente.Cortice in orbem detracto necantur arbores inquit Plin.excepto Subere, quod ſic etiã iuuatur.Craſſeſcens enim præſtringit,& ſtrangulat.Alterum Suberis genus folio eſt prolixiore, & acuminatiore,alterum breuiore,rotundioréque,per ambitũ ſerrato, acuminatis quibuſdam in locis, inciſuris. Scribit Theophr. Suberem peculiariter in πυῤῥηνία naſci, in quibus verbis Victorius mendum eſſe ſuſpicatur, legíque debere τυῤῥηνίᾳ. Copioſa namque hæc arbor eſt in maritima regione Hetruriæ, quam olim incoluêre Thyrrheni, vt & ſyluæ etiam ingentes Suberis ſint prope Populonium, & oppidum quoque inde appellatũ Sughereto. Corrupta enim Latina voce Suber, patrio ſermone *Sughiero* vocatur. Qui folio eſt rotundiore, in Romano, qui prolixiore, in Piſano agro prouenit. Spectantur Suberes in ora maritima Liguriæ, vt Plinio fides non ſit adhibenda, qui nec in Italia tota naſci, nec in Gallia omninò tradidit. Sunt, & in Hiſpania humiles, parúmque ramoſi, inquit Ruell. at forſitan in Pyreneis montibus proceriores. Tardiſsimè arbor germinat Suber, præſertim ex vinorum cadis, combuſtum, cinerem reddit ſiccando valentiſsimum,qui medicinis ad dyſenterias inſcriptis admiſcetur. In immodico ſanguinis ex vtero profluuio Paulus Suberis ex Italico vaſe combuſti cinerem propinat in poſca.Mirificè auxiliatur, Suberis ex Italico vaſe vſti cinis cum aceto, vel poſca, in vterum inditus. Suberis cortex tritus ex aqua calida potúſque ſanguinem ex vtralibet parte fluentem ſiſtit. Eiuſdem cinis ex vino calido, ſanguinem excreantibus magnoperè laudatur, auctore Plinio, id quod etiam teſtatur Serenus his verſibus.

Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris
Subereus cortex calidis potatur in vndis,
Ante minutatim ſtudio vincente terendus.

Vſus Suberis, autore Plinio, ancoralibus maximè nauiũ, piſcantiumq; tragulis, & cadorũ obturamẽtis, pręterea in hyberno fœminarũ calceatu.Quamobrem nõ infacetè Græci corticis arborẽ appellãt,(ſic enim legendũ, nõ vt in aliis exẽplaribus, mulieres cortices arborũ &c.dixerũt autem Græci δενδρόφλοιον, id eſt arborẽ corticis, vel corticoſam.)Sunt & qui fœminam Ilicem vocẽt, atque vbi non naſcatur Ilex,pro ea Subere vtantur,in carpẽtariis præcipuè fabricis,vt circa Elim,& Lacedemonem. Suber inter eas recẽſetur arbores, quæ tardiſſimè cariẽ vetuſtatémque ſentiunt

Lib.3.Hiſt. cap.16.
Li.16.c.21.
Matt. in c. 121. lib. 1. Dioſc.
Ibidem.
Lib.16.c.8.
Forma.
Pli. lib.16. cap. 8.
Lib.3.Hiſt. cap.16.
Theophr.
Ibidem.
Theophr.
Ibidem.
Ibidem.
Li.17.c.24.
Genera.
Locus.
Lib.3.Hiſt. cap.16.
Lib.3. Var. Lect. c. 17.
Lib.16.c.8
Li. 1. c.89.
Vires.
Plin. li.16. cap.25.
Paul.lib.7.
Lib.3.c.62.
Li. 24. c.4.
Serenus.
Vſus.
Li.16. c. 8.
Li.16.c.40
Lib.16.c.8.

ſentiunt. Eiuſdem Glande fungoſa caro fit. Huius corticis vſus ſutoribus, veteramentariis, atque piſcatoribus notus: his, verriculorum alis, ne ſidant aut in profundum trahantur, appendentibus: illis, ſoleas aduerſum frigora munientibus.

SMILAX. *CAP. VI.*

Nomina SMILACIS ancipites, & multiplices ſignificationes errorem ſæpè crearunt in re herbaria, atque etiam creare poſſunt, niſi bene diſtinguantur. Smilaces primùm dicuntur læuis & aſpera, herbæ repentes: deinde quædam arbores. Ilicis duo genera teſte Plinio. Ex
Li. 16. c. 6. iis in Italia folio non multùm ab Oleis diſtant Smilaces à quibuſdam dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. Præterea, quæ Taxus Latinis, Smilax Græcis nuncupatur.

SMILAX Arcadum Glandifera.

Poſtremò Glandiferæ quædam aliæ arbores hoc nomine appellantur, de quibus nunc agitur. Harum duo obſeruauimus eſſe genera. Vnũ Smilacem Arcadum Theophraſto dictum, alterum humilius, vix in arborem excreſcens.
Genera. Li. 3. Hiſt. cap. 16. Smilax Arcadũ arbor eſt Ilici ſimilis, inquit Theophraſt. mediocriter procera, cortice cinereo,
Forma. Ibidem. in ſummis ramis cano, & lanuginoſo: folio lauri, nec ſerrato, nec, Iligni modo, in ambitu ſpinoſo, ſuperiore parte viridi, inferiore candicante, lanuginéque obducta, quæ mollis tangentibus ſentitur: flore Oleæ Roboríue ſimili, luteo, in longis paniculis denſo, quo Ilex caret: glande admodum parua.
Nomina Græci vocant Milaci, & Acilaci vocibus corruptis à σμίλακος, & ἀκύλου nominibus. Gallis nullum proprium nomen huius arboris eſt.
Ibidem. Materia eſt non, vt Ilex, ſolida, denſáque, ſed molli, vt tradit Theophraſt.
In li. 1. Dioſco. ca. 121. qua ratione Matth. eorum improbat ſentẽtiam, qui Smilacem Arcadum, Ilicem non ſpinoſam eſſe autumant. Alterum Smilacis glandiferæ genus humile eſt, fruticoſum, in arborem ſeſe non attollens: folio Oleæ, candido, neque inſecto, neque ſpinoſo: fructu, flore que ſuperiori ſimili, à quo folio tantùm anguſtiore diſcrepat.
Ibidem. Rectè ergo Theophr. ſcribit, Smilacis glandiferæ folium non eſſe aculeatum, ſiue ſpinoſum, cùm Smilacis aſperæ reptatricis, & ſcanſilis, folium mucrone lateribúſque pungat: item rectius eſſe quàm Ilicis (εὐθύτερον enim, non vt Gaza βαθύτερον, id eſt profundius, legendum puto) quoniam, neque ſinuoſum, neque in ambitu inciſum: molle, quia vna parte lanuginoſum: differentiíſque pluribus varium.
Locus. Smilacis glandiferæ primum genus frequens in agro Monſpelienſi prouenit, vbi non rectè ab herbariis Robur appellatur: alterum in collibus Rhodanum reſpicientibus, totóque eo tractu, qui à Vienna Allobrogũ ad Arelatem vſque porrigitur.
Vires. Lib. 6. cap. part. cap. 3. Aſtringendi vires Smilax habet auctore Gale. qui enumeratis iis quæ columellæ mediocres phlegmonas modicè reprimunt, ſubiungit. His validiora ſunt Myrti, & baccarum eius decoctum, & Cydoniorum malorum acerborum, item virgultorum tenerorũ Ilicis, Arbuti, Smilacis, Phagi. Quo loco hæc Cornarius. Smilacem arborẽ Taxum Latinis vocari, & Dioſcorides & Plinius tradunt, in potúque acceptũ venenatum pharmacum eſſe, & repentinam mortem inducere. Idem Dioſcorides prodidit, imò non ſolũ in
Lib. 6. potu acceptum lethalem eſſe, ſed vmbrã etiam illius ſub ea ſedẽtibus aut dormientibus

tibus noxiã, vt pleriq; inde moriantur, quod alio loco Diosc. & Plin. tradunt, vt mirum videri queat eius arboris ramulorũ decoctũ hoc loco à Galeno ad columellam inflammatã probari, maximè cùm etiã ipse Gal. scribat σμίλαξ, ἡ τάξος, δένδρόν ἐστι δηλητηρίου δυνάμεως. Pro τάξος nõ rectè, vt equidẽ arbitror, κάϊλος legitur, velut etiã apud Paulum. Non esse aũt de alia Smilace accipiendum, testimonio est id, quod asperã, & lenẽ, non Smilacem, sed Milacẽ appellare solet, velut alibi ostẽdi, & quod hoc loco inter Ilicẽ, Arbutũ, ac Phagũ recensetur, quibus aspectu similem Taxũ Plin. dixit, & Dioscor. tum foliis, tũ magnitudine, Abieti similem scripsit. Arbitror itaque Gale. reuera Taxi arboris ex genere Abietino, & Ilicino ramulos hoc loco probare, vt quorũ decoctũ vehementi adstrictoria vi præditum sit. Non esse aũt eam vbiq; letalem, & venenosam ex eo patet, quod Diosc. præcipuè de Italica, & in Narbonẽsi Gallia, Hispaniæ cõtermina nascẽti tradat, pro qua apud Pliniũ in Arcadia, corruptè, vt opinor, habetur. Hęc paucis refellit Matth. Si Cornarius, inquit, Theoph. sibi alioqui familiarẽ cõsuluisset, qui Smilacem quandã (vt Paulo ante ostendimus) arborẽ Ilici similem facit, rectiùs, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicasset. At Cornarius, ne cõsulto quidem, opinor, Matth. in Emblematis, Theophr. locũ se legisse demõstrat, quo Smilacem Arcadum describit, & hanc Smilacẽ non esse Taxum ait. Smilacẽ verò Dioscor. & Plinij agnoscit, quod vel ex eo patet, inquit, quod alibi eodem libro Theophr. de Taxo agit, ipsamq; μίλον vocat. Veruntamen ne sic quidẽ à pristina sententia dimoueri potest. Nam Paulo post superiorẽ Gal. locum cùm posuisset, sic scribit. Quo loco ego non de alia Smilace in cõmentariis Medicis accipiendũ cẽsui, & adhuc sentio, quàm de ea quæ Taxus appellatur. Nam Smilax altera Theophr. apud Arcadas solùm id nomen habet, & peculiaris illorum arbor est.

Libr. 4. Li.16. c.10. Lib. 8. sim. In libr. 1. Diosc. c.121 Emb. 68. li. 4. Diosco. Lib. 6. cap. part. ca. 3.

PHELLODRYS CAP. VII.

PHELLOD. alba angustifol. Folio serrato. | *SMILAX humilis angustifo. Folio non serrato.*

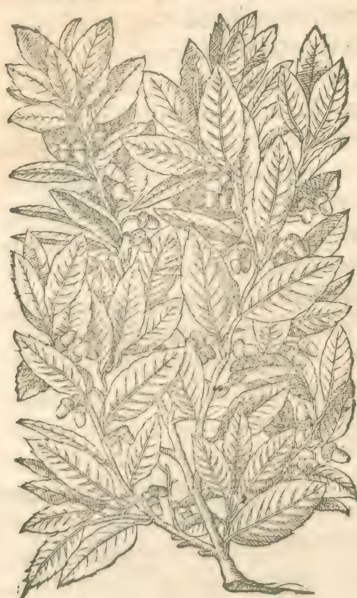

Cvm de Ilice, & Smilace dixisset Theo. subiũgit: Quod verò Phellodryn Arcades nũcupãt, natura est inter Ilicem, & Quercũ media, atque adeo Ilicem fœminam quidã esse putauerunt. Hæc ille. Si tamẽ nomen ex Subere & quercu factũ spectes, Phellodryn, idest Suberi quercum naturæ Suberis, & Quercus participem potius dixeris. Sed Suber Ilici arbori adeo similis est, vt nihil intersit, an ex Ilicis, an ex Suberis & Quercus confusis principiis hanc dicas fuisse à Theophr. nominatam. Quinque Phellodryos genera obseruauimus: duo candicantibus foliis: tria, obscurè virentibus. Vna igitur est foliis altera parte albicantibus, angustis, longiusculis, crebris admodum & non profundis incisuris crenatis, leuiter asperis potius, quàm spinosis: cortice cinereo: glãde, cum matura est, ex fusco flauescẽte. Hæc videt᷑ esse Matth. Phellodrys picta, sed nõ descripta. Alteri, folia altera parte cãdicantia, latiora sunt, raris laciniis, sinuosa, molliter aculeata: cortice, maturáq; Glãde, ex atro rufescẽte. Alia Phellodrys est, cui folia sunt mediocris amplitudinis, nigricãtia, siue obscuræ viriditatis, non adeo multis, neq; profundis laciniis sinuata, mitius pungentia: calyce Glandis læui: Glande ipsa ex fusco flauescente: cortice cinereo.

Lib. 3. Hist. cap. 16. *Nomina* *Genera.* *Forma.*

PHELLODRYS Matthioli.

PHELLODR. alba, Latifolia.

PHELLO. nigra mediocrib. foliis. | *PHELLODR. nigra latiss. foliis.*

PHELLODR. Foliis muricatis, Calyce glandis echinato.

Alia foliis est latissimis, similiter nigricãtibus, crassis, frequãtioribus incisuris, valde spinosis, glandis calice læui, cui maturæ, & cortici idem qui & superiori color est. Harum omniũ Glans strigosa est, & tenuis: calyx non spinosus, sed vt in Quercu tuberculis verrucosus. Hanc & Ilicis glandem olim ἄκυλον vocabant, auctore Theoph. cuius vocis vestigia hodie quoque Græci retinent, vniuersum hoc glandium genus Acylacas nominantes. Postremum Phellodryos genus folia superiore minora habet, pallida, multùm laciniata, valde muricata, Aquifolij modo: calicem glandis echinatum: glãdẽ cęteris similem, corticẽ cinereũ. Hęc genera in collib⁹ Rhodano vicinis, aut nõ procul ab eo dissitis proueniũt.

Lib.3. Hist. cap.16.

Locus.

ILEX

ILEX AQVIFOLIA CAP. VIII.

ILex aquifolia Plinio, siue Ilex parua aquifolia, hæc arbor nominatur, Phellodrys coccifera quibusdam, Theophr. communi nomine πρῖνος, à Diosc. κόκκος βαφικὴ, Gallice, *Labre de la graine d'escarlate.* Ilicis duo genera Plinius tradidit: vnã in Italia nascentẽ, folio non multùm distantẽ ab oleis, cuius, obiter supra meminimus: alterã in prouinciis, aquifoliam dictam. Est autem Ilex aquifolia, arbor parua, surculosa, cortice ex rubro candicante, Glande rotunda, calyce aculeis rigente, totámque ferè vt in Cerro, complectente: foliis paruis, & veluti in Agria, siue Aquifolio laciniatis, ac in ambitu sæuissime pungẹtibus, breui pediculo adnexis. In ima parte qua petiolo hærent, & ea supina, nonnũquam verò, sed rarius, in surculorum nodis, granum quoddam innascitur, rotundum, paruum foris è cinereo rubens, intus verò sanguineo cruore lucido plenum, vesiculis vlmorum foliis insidentibus simile, tanquam huiusce arbusculæ purgamentum quoddam ac excrementum, à natura in folia protrusum, non autem bacca. Hoc Theophr. κόκκον φοινικοῦν vocat, Diosc. etiam κόκκον, Plinius granum, coccum, quisquilium: quanquam Gelenius cusculium legat. Est enim, inquit Hispanum vocabulum, non Romanum, & cusculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauatè scarlatum. Hermolaus verò, quisquilium Plinio Vermiculum, idest, ipsum cocci granum dici putat. Nam quisquiliæ, vt ait Festus, sunt, quicquid ex arboribus minutis surculorum, foliorúmque decidit, vnde nomen venit: ob id Cecilius quisquilias volantes venti folia dixit: vnde natum, vt vestis coccina literis per imperitiam interceptis, Squarlata vulgo nominetur hodie, pro quisquiliata. Sed Plinij locum præstat adscribere, vt contaminatum, ideóque obscurum purgemus, ac illustremus si possumus. Omnes has roboris dotes Ilex solo prouocat cocco. Granum hoc, primóque ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis, cusculium vocant. Sic Gelenius. At Hermol. Marc. Ruellius, Granum hoc rubens est, primúmque ceu spectes frutices, paruos aquifoliæ Ilicis: Quisquilium vocant. Quidam, primóque ceu scrupus, vel ceu spurcities: Alij, primóque ceu bacca, &c. absurdè: coccus enim non est Ilicis fructus, vt ostendemus. Sic verò legit Dalechampius: Granum hoc, primóque ceu scapo, &c. vt scapum Plin. intelligat petiolum. Coccus enim ex eo prosus loco existit, quo petioli scapus folio cohæret, vt diximus. Turnebus in veteribus libris exaratum inuenisse se scripsit, primóque ceu scaptes fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis: vnde, inquit, temere scapus fabricatus, & edolatus est ab emendatoribus, nos scabies legendum esse affirmamus. Coccum Arabes, *Charmen*, *Kermes*, seu *Quermes*, appellant, Officinæ, Grana tinctorum, Galli, *Vermillon*, & *Graine d'escarlate*, Itali *Grana de tintori*, Germani *Scarlachber*, Hispani, *Grana para tegnir*, & *Grana en grano.* Serapio cum de chermes tractat, eandem eius quam Dioscorides, cocci infectorij historiam describit: ex quo intelligere licet, idem esse Chermes Arabum, & coccum infectorium Græcorum. Quare, idem ne sit Chermes siue coccus infectorius, & Ilicis nostræ granum infectorium

ILEX AQVIFOLIA.

Nomina — Li.16. ca.6. — Lib.3. Hist. cap.16. — Li.4. ca.43. — *Genera.* — *Forma.* — Plin. libr. 16. cap. 24. — Lib.3. Hist. cap.16. — Ibidem. — Lib.16. c. 8. — *Festus.* — Lib.16. c. 8. — In li.1. Dio. c. de Coc. — Li.3. ca. 98. — Th. 1. ad li. 4. cap. 16. — *Nomina*

ſeplaſiariis,& infectoribus notiſsimum,quo illi ad medicatas cordíque amicas alkermes præſertim confectiones hi in laneis veſtibus inficiendis vtuntur, du-
Lib.4.Dio. cap. 43. bitant quidam ſine ratione. Matthiolus neſcire ſe dicit, an eius arbuſcula in Italia proueniat, vniuſque picturam exhibet, quæ ex Byzantio eſt allata: At frequentiſsimam hãc minimam Ilicem tum pleriſque Italię locis,tum præſertim in Hetruſco,Romano, & Senenſi finitimo agro, locis montoſis, glareoſis, ſterilibus, inter varias Ilices, ſmilaces aſperas, terebinthos, lentiſcos naſci Pena affirmat, tametſi paucas, & parum nec quotannis, tamen nonnullas coccum ferentes: ſed quia minus,& paucum citóque euaneſcentem partim ignorari, partim negligi. Porrò ex eo quòd granũ infectoriũ vulgare, rotũda, vt ait, inaniſq; bacca nullam lentis ſpeciem refert, vt ſcribit Dioſcor. coniicit Coccum diuerſorum eſſe generũ, noſtrúmq; illud eſſe, quod Plinius
Lib.24.c.4. in Attica,&Africa prouenire tradit,Scolecion ideo vocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur vermiculi: argumento quod hoc inane intus deprehẽditur. Verùm ea coccifera quam depinxit arbor, eſt planè parua
Ibidem. Ilex aquifolia. Et quod ait Dioſc. hærere Coccum fruticibus ſuis ὡς φακοὶ, ideſt,ceulentes,non ad formam grani, ſed hærendi
Marcel. Virgi. modum referendum eſſe annotauit Marcel. Virgil. Quantum verò ad vermiculos attinet, ſcire licet Cocci omnis, ni tempeſtiuè legatur, aut tẽpeſtiuè collecti,ni feruentiſsimo ſoli exponatur,aut in calentem furnum immitatur, aut vino albo irroretur vt fit ab infectoribus qui magnam eius vim emunt ſuccum in vermiculos commutari, ita vt prorſus inanis ſuperſit folliculus, ſic euaneſcente eius humore,ſicque in puluerem rubellum redactum ſeruant.Qua de cauſa vt ſcoleciõ antiqui,ideſt vermiculoſum,ita noſtri *Vermillon*,à vernibus
Emb.39.li. 4.Dioſc. nominauerunt. Cornarius incertos nos eſſe tradit de Cocci tinctorij ortu,etiã ſi res ipſa nota ſit, in maximóque vſu ac pretio habeatur,ad tingendos pannos tum ſericos omnis generis, tum alios quoque. At ſi Ilices aquifolias Coccum ferentes in Galliæ prouincia, Hiſpania, alibi, contemplatus fuiſſet,proculdubio vt rem ipſam atque eius vſum, ita & ortum cognouiſſet. Cæterũ id quòd ab amico quodam peregrinationis admodum ſtudioſo,de grano tinctorio audiuit, adſcribit. Naſcitur, inquit in Sarmatiæ ad Ruſsiam ſpectante Podolia appellata regione, herba ſimilis plantagini. Ad huius radicem granum vnum adnaſcitur,vulgo,illic *Iſchirbitz* voce ex Chermes,vt puta corrupta,appellatum, quo ad finẽ Maij,& Iunij principium per quatuor hebdomadas collecto,antequam in vermem alas poſtea aquirentem abeat,ſerici,& alij panni inficiuntur eo colore quem noſtri *Schalach*, & *Chermeſin*, vocant Vbi colligitur hoc granum, quinta pars talenti, quod nos centenarium dicimus, quinque aut ſex aureis Rhenanis vænit. Verùm inter ex ſiccandum ac præparandum dum in puluillũ redigitur, tantum ipſi decedit, vt ad nos Francfordiam allatum libræ vnius põdus triginta aut quadraginta plus minus aureis valeat?Et addidit grana ſingula ſingulis radicibus adnaſcentia lentis magnitudinem non excedere. Quæ ſi vera ſunt, inquit Cornarius, ſicut vera eſſe illi affirmanti credidi, veteres illi longe

COCCI INFEctorij Arbuſcula.

lõge ſua opinione falſi ſunt. Imo fallitur ipſe Cornarius, vt pote q. Charmes ſiue Coccum, à Crameſino, quod appellant, adhærente radicibus pimpinellæ, aut cuiuſdã herbæ in Germania Arnogloſſo ſimilis, non diſtinguat. Veteres autẽ & ſi Coccũ à frutice ſiue arbuſcula, quam nos paruã Ilicem aquifoliã eſſe arbitramur, produci ſenſerint, non tamen alibi quoque naſci ignorauerunt. Dioſcor. enim naſci in Cilicia prodidit è Quercubus, cochleariũ exilium ſimilitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & Coccum vocitant. Quẽ locũ rectè, vt mihi quidem videtur, Cornarius ipſe emendauit, vt quod in Dioſcor. exẽplaribus reperitur, γυναῖκες τῷ ςόμαλι ἀναλέγονσι, hoc eſt mulieres ore colligunt, legat ἐν τῷ θέρει, pro τῷ ςόμαλι, vt mulieres æſtate Coccũ colligere accipiamus. Id quod ante Cornariũ Marc. animaduertit, vt ante anotauim⁹. Quidã legũt, τῷ ςρέμμαλι, vt ſenſus ſit, legere mulieres intorquẽdo auellentes. Dioſc. hiſtoriæ cõſentanea tradit Matthi. copioſum in Bohemia Coccũ in Quercubus prouenire, eúmque quod ab incolis non agnoſcatur, quotannis deperire, atq; etiam in Polonia, vbi diligenter legitur. Quare ſi grana infectoria nunc ad radices herbæ cuiuſdam reperiuntur, non propterea veteres Cocci ſui natales, & originem, naſcendíque modum neſciuerunt. Monachi qui in Meſues Antidota commentarios ediderunt, in expoſitione Electarij ex granis tinctoriis, quod vulgo confectio Alchermes dicitur, duo præcipuè conſtituunt granorum genera, quibus tinctores vtuntur: vnum quod abſolutè granum tinctorum, Coccus baphica, à Serapione Chermes dicitur: alterum granum non abſolutè, ſed granum Chermes, quo ſolo vtuntur tinctores ad tingendum ſericum, quod à Chermes Chermeſinum nominatur. Id reperitur ad radices quarundam herbarum, ſed copioſius ad radices Pimpinellæ. Horum itaque ſententia chermes à Cocco differt, éſtque Chermes Chermeſinum, quo ſericæ veſtes hodie inficiuntur. At idem omnino eſſe Charmes Arabum, & Græcorum Coccum baphicã ex Serapione iam demonſtrauimus. Chermeſinum verò noſtrum à Chermes Arabum, ſiue Cocco Græcorum diuerſum eſt, vel tinctorum iudicio, qui Coccum, Granam vocãt, *Graine*, Chermeſinũ verò quod ex herbæ radicibus colligitur, *Cramoiſi*. Sed Monachos atq; alios multos Chermeſini, ſiue vt nos loquimur Crameſini vox fefellit, à Chermes Arabum deducta, quod ei Crameſinum noſtrum ſimile ſit, non tamen idem, vt modò diximus. Iidem Monachi (ſic error errorem parit) in antidoto ex granis tinctoriis, atque aliis quæ ſericum tinctum admittunt, ſericum Crameſino infectum accipiendum eſſe arbitrantur, quod, inquiunt Pharmacopœi medicamenta huiuſmodi componentes, à tinctoribus poſſunt emere. Hoc falſum abſurdúmque eſſe notius eſt, quàm vt refelli oporteat. Sericum enim candidum vel fuluum, crudúmque tingendum intelligitur ſucco ex Coccis baphicis recentiſsimis preſſu excepto, à pharmacopeis, ſolo, ſinceróque, citra alumen, atque alia quæ tincturis permiſcentur: qui ſuccus liquórue, ſi grana aliquandiu ſeruentur, in vermiculos, vt diximus, mutatur, ſed tempeſtiuè exſiccatus, & præparatus, à mercatoribus, vt oſtendimus, in puluiſculum abit, quo tinctores vtuntur. Noſtræ, de Cocco baphica, opinioni ſuffragatur Bellon. qui ſcripſit Coccum baphicam colligi ex frutice Ilici Glandem ferenti ſimili, cui folia veluti Aquifolio ſunt, aculeata, eſſéque grana rotunda, parui piſi magnitudine, qua parte ſurculis adhærent, perforata. Gignitur granum infectorium. inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, Cilicia, peſsimum in Sardinia. Coccum Gallatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima, laude eſt. Eſt præterea genus Cocci in Attica ferè, & Aſia naſcens, celerrimè in vermiculũ ſe mutans, quod ideo Scolecion vocant, improbantq;. Optimũ inquit Dioſc. Coccum gignitur in Gallatia, & Armenia, deinde Aſia, & Cilicia.

[Margin notes: Dioſcor. — Monachi. — Matth. lib. — Matth. lib. 4. Dioſc. c. de Cocco. — Lib. 1. Obſ. cap. 17. — *Locus.* — Libr. 16 c. 8. Lib. 9. ca. 41 — Lib. 24. c. 4. — Lib. 4. c. 43.]

Ibidem. Vltimum ex omnibus Hiſpanicum.In Creta quoq; prouenit,teſte Bellon.In via
qua ab Hieroſolymis Damaſcũ itur,proueniunt arbuſculæ ex quibus colligũtur
grana tinctoria,quæ incolæ mercatoribus Venetis vendunt.Gramõtium nemus
haud procul ab Mõpelio,hoc fruticis genere Coccũ ferentis abundat.Scimus,&
in Prouincia,& circa Narbonẽ Coccũ ex eadẽ arbuſcula colligi, & in Hiſpania,
Lib.16. c.8. penſionem alterã tributi pauperibus Hiſpaniæ donans, inquit Plin. Menſibus
Tempus. Maio,& Iunio colligitur.Ad eum colligẽdũ puellæ, mulierculæq; ſuccinctæ tur
Lib.4.c.43. matim eunt,mũdum,ornatumq; muliebrẽ inde ſibi cõparãtes. DIOSCOR. Vis
Vires. huic ſpiſſandi:vulneribus neruiſq; præciſis cõuenienter ex aceto tritũ illinitur.

Lib.7.ſim. GALEN. Granum tinctorium aſtringentem ſimúlque amaram qualitatem
poſsidet. Vtraque ſine morſu deſiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit,
præſertímque neruorũ: ſed tunc ipſum quidã cũ aceto terũt,alij cũ oxymelite.

Lib.24.c.4. PLIN. Coccum Ilicis vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris
ex aqua, & oculis ſuffuſis inſtillatur.

In lib. 4. MATTHIOLVS. Grani tinctorij puluere non infœliciter vtuntur mulieres
Dioſc.c.43. Italicæ ad prohibendum abortum, ipſum grauidis in ouo ſorbili propinantes,
Fuch.De pauco addito thure, vel maſtiche. FVCH. Eximiè confert hoc granum mulie-
cõp.med. ribus abortientibus,cum pari thuris pondere in potu ſumptum.

Lib.1.de SILVIVS. Roborat partes ſuis qualitatibus manifeſtis,ſiue etiã,vt quibuſdam
med.ſim. placet,totius ſubſtantiæ familiaritate,quã dicũt habere cum corde præcipuam.
Puluiſculo,de quo ſupra diximus,tinctores lanas inficiũt viuido illo colore,qui
in roſis micat,imperatoriis paludamẽtis olim dicato,quo aſpectu nihil gratius,
& in purpuras Tyrias,dibapháſq;,aut laconicas.Etenim Tyrio primùm tinctas,
mox & Cocco tingere mos erat, aut contra. Nam & tertio,& quarto,& quinto
ſaturabantur, vnde nomina illa veſtium,Monocoros,Dicoros,Tricoros,Tetra
coros,Pẽtacoros in vitis Principũ. Anniculo grano languidus ſuccus, vt auctor
Lib.9.c.41. eſt Plin.idem à quadrimo euanidus. Ita nec creſcenti vires,neque ſeneſcenti.

CASTANEA CAP. IX.

HANC arborem ſi quis glandiferarum generis non eſſe contendat,
tamen huic eſſe affinem,cum eius fructus Sardianæ glandes,& Io-
Nomina uis glandes appellentur, diffiteri nullo modo poteſt. Caſtanea igi-
tur ſui nominis fructus fert, quos à Græcis κάϛανα, & καϛάνεια primò
dictos fuiſſe ſcribit Phocion,à Caſtano Magneſiæ vrbe, vel, vt Stephanus ſcri-
Lib.15.c.23. bit, Apuliæ, non procul à Tarento, vnde aduecti ſunt, vt fortè Diodorus nu-
Plin. Ibid. ces Caſtanaicas inde nominarit. Quid ſi à caſtitate, cùm Plinius ieiuniis ferè
Fuch.cap. de Caſt. dicatas eas innuat? Dicuntur etiã σαρδιαναὶ βάλανοι,id eſt Sardianæ Glãdes,quod
Hermol. Sardibus eæ prouenêre primùm, non quod in Sardinia optimæ naſcantur.
Athe.lib.2. Euboidas quoque, & Euboicas à Græcis dici reperio. Verùm Ruell. & Tragus
Lib.1.c.90. Li.3.ca.66. ſic dictas fuiſſe nuces regias volunt.Pręterea appellãtur Διὸς βάλανοι,id eſt Iouis
Glandes, cùm tamen hæc appellatio nucibus tantum regiis dicata ſit à noſtris,
Plin. Ibid. vnde Iuglandes dictæ. Nuces vocamus, & Caſtaneas, καϛάνικα κάρυα, quanquam
Dioſc. li.1. propiores Glandiũ generi. Tiberius Balani nomẽ impoſuit ſatiuis, cura multo
cap.122. excellentioribus factis, vocãtur & Lopima à cortice craſsiore,qui Græcis λέπος
Ga. li.2.ali. dicitur, & Leucena,à quodam montis Idę loco,qui magnã ipſarũ vim profert.
Gal.lib.de bon.& ma. Nux etiam Heracleotica dicitur Caſtanea, vt ex Oppio in libro quem fecit de
ſuc. ſylueſtribus arboribus,docuit Macrobius,his verbis.Heracleotica hæc nux,quã
Opp.Auct. quidam Caſtaneã vocant.Euboica etiam à regione. Theoph.tamen,atque eius
Li.3. Satur. cap.18. interpres Theodo. nucem Heracleoticampro nuce Auellana vſurpant. Agelo-
Lib. 2. chus, vt ſcripſit Athenæus, ἄμωτα vocat τὰ κάϛανα. In Dioſcor. lego μῶτα, quod
nomen

CASTANEA.

nomen tanquam ſpurium opinor ab interpretibus omiſſum fuiſſe : neſcio an ἄμωζα reponẽdum. Arbor à noſtris, *Chaſtaignier*, fructus *Chaſtaigne* nominatur: ab Arabibus *Sadianalach*, *Caſtal*, & *Stebulot:* ab Italis *Caſtagne:* à Germanis *Caſtani*, & *Keſten* : ab Hiſpanis, *Marrones*. Matthi. genera duo cõſtituit, ſatiuũ, & ſylueſtre. Ruell. duo apud nos Caſtanearũ genera obſeruantur, inquit, quædam altiles, multo maiore corporis tuberculo, quas vulgus vocat *Marrons*: aliæ lõgè minores, & veluti feræ. Antiqui plura fecerunt, nominibus plerúmque inditis à locis vnde importabãtur. Plin. Tarẽtinæ faciles, nec operoſę ſunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ Balanitis vocatur, purgabilis maximè, & ſponte proſiliens. Pura & plana eſt ex iis & Salariana. Tarẽtina minùs tractabilis: laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in inſitis modo, Meterana, rubenti cortice, quã vulgus præfert triangulis, & populariter nigris, q̃ coctiuæ vocantur. Patria laudatiſsimis Tarentum, & in Cãpania Neapolis. Cæterę Suũ pabulo gignũtur, ſcrupuloſa corticis interioris circa nucleos quoq; ferruminatione. Caſtanea arbor ad eandem quã annoſæ Quercus magnitudinẽ, proceritatẽ, craſsitudinẽq; tẽpore accedit. Folia ſunt illi magna, ſerrata, venoſa. Sũmis potiſsimùm ramis inter folia proueniũt nuces, intus ſolidę, & vt plurimũ planæ, cordis ferè figura, triplici tegminis ambitu ſeptę, membrana primùm rubente, amara, mox lento cortice, ſiue corio, læui in atrũ rubeſcente, interius villoſo: demũ echinati calicis vallo, quod inchoatũ glãdibus, intus etiã villoſo, ferè albo: mirumq; viliſſima eſſe, quæ natura tanta occultauerit cura. Gale. λοπίμȣ πώγωνα appellat. Inde etiã Virgilius Caſtaneas hirſutas, quanquã Hermolaus aliter accipere videatur, cùm ſcribit. Ex Caſtaneis Græci Pogonias appellãt, quæ barbulas quaſdã habẽt, niſi quis lanatas earũ intelligat: ſunt enim aliquæ pilis hirſutæ. Trini quibuſdã partus ex vno calyce, ſed nõ abſq; pernicie. Sunt enim minores ac deteriores, vt in animaliũ plantarúmque partu, quo plures fuerint. Fructũ præcedunt nucamenta longa, lutea, Iuglandis Iulis ſimillima. Alij nucamenta hæc floris vice putant propendere. Alij florere credũt. Pullã terrã & reſolutã deſiderat, auctore Columella, vbi Ruell. puram legit. Sabulonẽ humidum, vel refractũ tofum non reſpuit: opaco & Septentrionali cliuo lætatur: ſpiſſum ſolum, & rubricoſum reformidat, vt Damogeron memoriæ prodidit: ſabuloſis & ſitiẽtibus gaudet. Diligit & frigidum cæli ſtatũ, ſed tepidũ nõ recuſat, ſi humor aſſenſerit. Delectatur cliuis, & opacis regionibus, præſertim in Septentrionẽ verſis. Montes & valles diligit. In pleriſq; Germaniæ locis copioſiſsima ꝓuenit. In Gallia laudatiſsimæ Caſtaneæ, quæ apud Allobroges proueniunt, & in totam prouinciã ob præſtantiam dimittuntur. Apud Petrocorios tamen maior prouentus, vt ingentes ibi eius arboris, ſi alterius cuiuſquam ſyluæ cernãtur. Apud illos caſtanea quadrupedum omnis generis, & cortis auium pabulum eſt. Ineunte vere germinat, ſeriúſque, vergiliarum ſcilicet occaſu, fructificat. Caſtaneæ maturæ ſunt circa finem Septembris, ac per totam ferè hyemem durant. Aſtringit & exiccat Caſtanea, haud ſecus quàm aliæ glandes. Calida verò & ſicca eſt primo ordine.

Lib.1.Dioſ. cap.122.

Genera.

Lib.15. c.23.

Forma.

Plin. lib.15. ca.23.

Lib.1. c.pa. Ecl.17. In lib. ſi. Dioſc.ca. de caſt.

Theoph.li. Hiſt.ca.6.

Locus.

Lib.4. c.33.

Fuch.c.143. Curt.li.25. cap.12.

Tempus.

Theoph.li. 3.Hiſt.c.6. Dodo.li.6. cap.55. Fu. h. ibid.

Tempera.

Vires. DIOSCOR. Caſtaneæ aſtringunt & ipſæ, eoſdémque quos cæteræ glandes
Lib.1.c.122 effectus præbent, præſertim tunica quæ carnem & corticem media intercuſat. Caro his qui Ephemerum biberunt conuenit.

Lib.23. c.8. PLIN. Caſtaneæ vehementer ſiſtunt ſtomachi & ventris fluxiones, ſanguinem excreantibus proſunt, carnes alunt.

In cap.122. lib.1. Dioſ. MATTHIOLVS. Tritæ, cum ſale melléque ſubactæ, rabidorum canũ morſibus vtiliter imponuntur: cum hordeacea polenta acetóque illitæ mammarum duritias diſcutiunt. Venerem excitant, quia flatus gignunt. Largiùs in cibo ſumptæ capitis dolorem efficiunt: inflant: aluum aſtringunt, ac ægrè concoquuntur. Attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, vulnerato priùs in latere cortice, crudis & elixis innocentiores redduntur, præſertim ſi cum pipere & ſale, vel ſaccharo edantur. Interior membrana rubens, qua albicans pulpa circumueſtitur, ex vino auſtero pota duarum drachmarum pondere, ſiſtit valenter immodicos omnes alui fluores, & ſanguinis reiectiones. Quinetiam, cum
Ruell.ibid. pari pondere ramentorun eboris, alba fœminarum profluuia cohibet, ex aqua albę Nympheę hauſta. Iis vino maceratis, & cũ farina ſubactis peſsi vice vtuntur ad ſupprimendos menſes.

Ibidem. DODO. Ex farina Caſtanearum cum melle fit electuarium vtile aduerſus tuſsim & ſanguinis ſputum.

PL. VALERIANVS. Caſtaneæ ex omnibus fortiſsimum quidem cibum corpori præſtant, ſed qui difficile concoquatur. Coctæ in carbonibus, vel in fictili ſicco aſſatæ, & cum melle ieiunis datæ, tuſsientibus proſunt. Aqua, in qua cum ſuo cortice decoquuntur, cœliacis, dyſentericis, ſanguinémque excreantibus bibenda, haud, inutiliter propinatur. Interior membrana quæ corticem fructúmque diſcernit, ad tertias decocta in aqua, & potui data mirè aluũ fluentem reprimit, adeo vt Dioſco. putet etiam cathartico dato per hanc potionem
Li.2. Alim. iri obuiam poſſe, ſi pluſquam neceſſe ſit purget. Galen. tradit Caſtaneas omniũ Glandium præſtantiſsimas eſſe, & ſolas inter fructus agreſtes alimentũ corpori
De tenui vict. memorabile prębere. Sed animaduertendum has, quamuis plurimùm nutriant, tamen in cibis frequenter comedendas non eſſe. Nam, vt alibi ſcripſit, ſiue in
De bon.& ma.ſuc. aqua coctæ, ſiue toſtæ, ſiue etiam frixæ, ſemper eſitãtibus noxã inferũt, multóq; magis, ſi crudæ edantur. Idem alio in libro, inter cibos craſsi ſucci numerat.

SYMEON SETHI. Copioſum corpori alimẽtum præbent, tardè tranſeunt, & difficulter coquuntur. Craſſum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiũt: ventrem ſiſtunt. Si torreantur, aut ſiccentur, multum nocumenti deponunt.

PLIN. Proxima corpori membrana & in his, & in nucibus, ſaporem, ni detrahatur, infeſtat. Torrere has in cibis gratiùs. Moluntur etiam, & præſtãt ieiu-
Ibidem. nio fœminarum quandam imaginem panis. Matthiolus. Mitiores facilè purgantur, harúmque illæ principem locum tenent, quas vulgus *Marrons* appellat, quod cæteris ſint maiores, ſapidiores, ſpecioſioreſq́;. In montibus aliarum frugum inopia, incolæ Caſtaneis hyeme victitant. Námque eas in cratibus primo exiccatas ab vtroque cortice repurgãt, moluntq́; in farinã, ex qua panẽ cõficiũt.

Li.2.Deipnoſ. MNESITHEVS auctore Athen. Caſtaneas coctu difficiles eſſe tradit, & flatus parere. Si tamen à ventriculo victæ coquantur, veſcentes exhilarãt ſagina, & ex
Athen. ibi. ſtrigoſis craſſos reddunt. Diphilus verò, & multũ nutrire ait, & boni ſucci eſſe, ſed difficile concoqui, quod in ventriculo morentur: toſtas minùs quidem nutrire, ſed facilè confici, elixas flatuum minus excitare, ſed magis nutrire. Maio-
Ruel.ibid. res Caſtaneæ, quas à Galli *Marrons* vocari diximus, lautiores diuitũ mẽſas claudunt: minores pauperũ ſaturant ieiunia: illas cineribus obrutas torrent igni, has in aqua excoquunt ad ſatiandam plebis auiditatem, vnde populares &

coctiuæ

coctiuæ à Plinio dictæ, vt ſupra meminimus. Priuſquam cineribus credantur, ferro vulnerari debent, vt plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu proſiliunt, aſsidentium periculo. Flatus itaque his anguſtiis eliſus à noxa vindicabit, impetu in ſibilum abeunte. Integrarum probatio eſt, vt in frigidam mittantur. Siquidem quæ ſanæ ſunt merguntur, ſupernatat quæcunque vexata eſt. Seruantur vel in cratibus diſpoſitæ, vel intra ſabulonem, ne inuicem tangantur immerſæ, vel in vaſculis fictilibus nouis conditæ, & loco ſicciore defoſſæ: vel incluſæ virgeis ex Fago receptaculis, & lutatæ, vt ſpiracula non relinquas: vel hordei paleis immundiſsimis obrutæ: vel paluſtri vlua figuratis denſioribus ſportis recluſæ. Sunt qui filo tranſfixas cumulatim, & igni detoſtas aſſeruant. Indi, auctore Plinio, oleum ex Caſtaneis, non vinum, vt ſcripſit Curtius, conficiebant. Materies arboris ædificiis atque aliis domeſticis vtenſilibus admodum apta eſt: ſiquidem ex ea non modò fiunt trabes, tigna, aſſeres, & pedamenta, ſed & cadi, & eorum cinctus. Verum igniariis inepta. Nouum Caſtaneæ genus exhibet Matthiolus, cuius neque veterum, neque recentiorum quiſquam meminit. Huic Caſtaneæ Equinæ nomen. Arbor eſt ſpectatæ proceritatis, folio Pentaphylli, ſed longe humana manu, imò etiam ricini folio grandiore, ex longo tenuíque pediculo propendente. Echinos fert in cacumine, magnitudine noſtratibus æquales, rufo colore, verùm duriore ac craſsiore putamine, aculeis raris, ſed robuſtis firmíſque, flaueſcentibus. Singuli ſingulos includunt partus, Caſtaneis noſtratibus ferè ſimiles, craſsiores tamen, rotundioréſque ſaporis optimi: cortice nigricante, præter quam anteriore parte, qua interno Echini putamini hæret, ea enim albicat, macula cordis effigiem præſeferẽte, quemadmodum in repentis veſicariæ ſemine videmus. Totus is cortex robuſtus eſt, ſimplex, nulla illi ſubiecta tunicula, quali Caſtaneæ noſtræ conteguntur. Hoc genus in Oriente naſcitur. Hæ Caſtaneæ anhelosis & tuſsientibus equis valdè proſunt deuoratæ. Quam ob cauſam Conſtantinopolitani Equinas Caſtaneas nominant. Humilem Caſtaneam, nemini antea notam non longè à Pilatino monte contemplatus Ioannes du Choul ſic depinxit. Matura, nucis auellanæ eſt magnitudine, Echinato calyculo, corio, membranáque tegitur. Sola nunquam ſuo calyculo includitur. Multæ ſimul racematim cohærent. Guſtu eſt inſuaui.

Lib.15. c.7.
Lib.25. c.13.
In li.1. Dioſco. ca.122.
Nomen.
Forma.
Locus.
Li. de Qu. Hiſtor.

CASTANEA *Equina.*

CASTANEA *Humilis.*

FAGVS

FAGVS CAP. X.

Etsi Fagus hæc noſtra propriè glandiferarum generis non ſit, tamen cum Caſtaneæ modo nucleos Echinis contectos habeat, ſæpiúſque in ſyluis inter glandiferas arbores reperiatur, haud fuerit abſurdum glandiferis eam ſubiungere. Quæ igitur ὀξύη à Theoph.

Nomina Lib.3. Hiſt. cap.10. dicitur, à Latinis Fagus, à Gaza Sciſsima, quod ſit in laminas ſectilis, ab Arabibus *Chinaos*, aut *Chiachas*, à Gallis *Fau*, *Fouteau*, & *Heſtre*, ab Italis *Faggio*, à Germanis *Buchbaum*, aut *Buchē*, ab Hiſpanis *Haia.* Fructus vocantur nuces, & nuclei,

Genera Theophr. ibid. Latinè Fagi, Gallicè *Faine.* Fagus altera montana, candida materia, altera cam-

FAGVS PICTA à Matthiollo.

FAGVS PICTA à Dodaneo.

Forma. peſtris, nigra. Arbor eſt abieti proceritate, craſsitudineq́; ferè æqualis, caudice recto, læui, enodi, in orbē comoſo. Flores producit, qui nihil aliud ſunt quã iuli quidam lutei, caduci, betulæ iulis minores, cætera ſimiles: folia craſſa, lęuia, latiuſcula, ſubrotunda, Populo ſimilia, minora, initio viridia, mox ſaturatæ viriditatis, celerrimè flaueſcentia, media ſuperioréque parte plerúmque gignentia paruulam baccam, cacumine aculeatam, primùm viridem, deinde rubentem, concauam, in qua vermiculi. Radices hæc Arbor nec multas, nec altas agit. Fructus nuclei ſunt trianguli, læui cute, Caſtanearum modo in atrum, rubeſcente, echino incluſi, non ſpinoſo, ſed leni, blandóque, nec vt in Caſtanea pungēte, cui nihilominus fructus ſimilis eſt, & dulcedine, & ſucco. Lignum eius coloratum, robuſtum, neruoſum. Neminem eſſe arbitror qui non hic ſibi ante oculos poſitam eſſe videat Latinorum Fagum, quam à Græcorum Phago

In li.1. Dioſcor.c.145. prorſus diuerſam eſſe ex iis quos legi, qui hactenus de re herbaria commentati ſunt, præter Valerium Cordum, & Iacobum Dalechampium, nullus apertè de-

In c.146. li. 1. Dioſcor. clarauit. Id tantùm ſub odoratus fuiſſe videtur Hermolaus, ſic ſcribēs. Duo genera ſiue nomina ſunt Phagi, alterius glandē ferētis, materię ſcabra, quam Græci φηγὸν appellant, vt fructum quoque Hippocrates, alterius quã Græci oxyan,

Lydi

Lydi Myson, in Olympo eorũ monte copiosam. Vnde Mysi populi, vt Strabo inquit, & Eustathius. Nostri Scissimam appellant, &c. Quæ omnia indistinctè capite de Fago transcripsit Ruell. Fagum Matthiolus legit in Diosc. glandiferis arboribus adnumerari, tametsi fructus effigiem glãdibus prorsus reclamare videat. Bellonius scribit arborem quam vocamus *Fouteau* frequentissimam esse in monte, cui nomen Athos, & ab omnibus vocari Oxiam. Et alibi. Magna pars arborum syluestrium quæ in his montibus reperiuntur, sunt *Haistres*, quas Græci vocant Ostrias, & *Fouteaus*, quas vocant Oxyas. Quantum verò Fagus hęc à Theophr. phago differat, ostẽdimus, cum τὴν φηγὸν Quercus speciem describeremus. Fagus est in mõtibus copiosa, in Galliæ, Germaniæ, Carinthiæ, Stiriæ, Carniolæ syluis frequens. Plinius. Fagus amat plana, loca item aprica, ac humida. Flores foliáque profert fine Aprilis, aut Maio mense. Nuces Septembri maturantur cum Castanea. Folia Fagi refrigerant. Nuclei nonnihil humidi calidique sunt. Folia recentia tusa & imposita calidis tumoribus prosunt, eósque discutiunt. Admouentur etiam pustulis, atque vlceribus. Manducantur in giuarum labiorúmque vitiis. Tusa illatáque, torpentia membra corroborant. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle, alopeciis. Nucleorum sapor dulcis & subastringens, inquit Matth. Glires hoc pabulo maximè delectantur, ac pinguescunt. Quamobrem cùm maturuit, innumeri capiũtur glires in Carniolæ, Stiriæ, & Carinthiæ syluis. Incolas mane inspicias saccos gliribus vna nocte captis plenos reportantes. Delectantur Fagi fructu etiam mures, cuius rei gratia è longin. quo natura ducti, gregatim syluas ingrediuntur. Item & sciuris gratissimus est cibus, ac etiam turdis, merulis, aliisque auibus. Quin & obsessos ab hostibus in oppido Chio, ea tantum glande victitasse Cornel. Alexander est auctor, donec se obsidione liberassent. Nucleorum Fagi, inquit Dodon. nullus vsus est: dulces tamẽ sunt, & edules, ad ea omnia ferè vtiles, ad quæ nuclei Pinei. Aqua quæ in cauis Fagis reperitur, hominum, equorum, boum, ouiúmque scabiem, & impetigines, si ea lauentur, sanat, id quod se in pecoribus & hominibus expertum fuisse scribit Tragus. Cortex Fagi, auctore Plinio, in magno vsu agrestium. Vasa, corbésque, ac patentiora quædam messibus conuehendis, vindemiisque, faciunt, atque prætexta tuguriorũ. Nec non in quodã vsu sacrorũ religiosus est Fagi cortex. Facilis & in opere Fagus, quanquã fragilis & tenera. Eadẽ sectilibus laminis in tenuia flexilis, capsisq́; ac scriniis sola vtilis. Apud antiquos & vasis honos. Manius Curius iurauit se ex pręda nihil attigisse, præter guttum Fagineum quo sacrificaret. Vipera teste Ruellio, Faginei ramuli ictu, vel oblatu cohibetur.

Lib.1. c.78. In cap.121. lib.1. Lib.1. Obs. cap.42. Ibid. ca.52. Cap.1. *Locus.* Lib.6. c.18. *Tempus.* *Temper.* Dod.lib.6. cap.76. *Vires.* Trag.lib.3. cap.73. Dod.ibid. Plin.li.24. cap.5. In li.1. Dioscor.ca.121. Ibidem. Ibidem. Lib.16. c.9. Plin.lib.16. cap.43. Lib.2. c.88. Plutar. h.1. Symp.

CEDRVS CAP. XI.

QVANQVAM Matthiolus ingeniosè de resiniferis arboribus tractarit, copiosè etiam Bellon. libro huic rei dicato, ea res tamen deterrere me non debet, ne quæ de iis longa obseruatione, & Græcorum Latinorumq́; auctorum scriptis comperta mihi sunt, hic perscribam. Primùm earum differentias explicabo. Deinde singularum Historiam naturámque persequar. Resiniferæ omnes, & iis folio similes arbores, aut bacciferæ sunt, siue acinisferæ, aut coniferæ. Bacciferæ, Oxycedrus, Thiya Massiliẽsis, seu Cedrus Lycia Bellon, Cedr⁹ Lycia Matthioli, Lẽtiscus, Terebinthus, Taxus, Sabina Cupresso similis, Sabina Tamarici similis. Coniferæ sunt Cedrus Phœnicia, Pinus, Pinaster, Teda. Picea, Abies, Larix, Cupressus, Thiya, altera, siue Arbor vitę Bellonij. A Cedrorũ historia exordiar, recentioribus non

In li.1. Dioſco. de arb. conif. & resin.

satis

CEDRVS PHOENICIA *nostra.*

CEDRVS PHOENICIA *Matthioli.*

ſatis rectè, vt ego quidem ſentio explicata, quos Plinius perperam intellecta, ob rerum ignorationem Theophraſti oratione, in errorem induxiſſe videtur.
Genera. Ac primùm Cedrum in ſua genera partiar, quibuſcum ſingulorũ nomina de-
Nomina clarabuntur. Eius duo genera. Phœnicia & Lycia. Phœnicia (ſic quam φοινικὴν
Lib.3. Hiſt. cap.12 Theophr. dixit, Plinius interpretatus eſt, Gaza ineptè Punicam) à Phœnice quæ
Lib.13. ca.5. Syriæ pars eſt, dicitur, à qua Syria, etiam Syriaca, quod illic naſcatur, & ea, qui
Theoph. li. 5 Hiſt. ca.9. Phœnicen & Syriam incolunt, ad nauium fabricam vtantur Pini vice. Cedrela-
Ibidem. te quoque nuncupatur, quia proceritate τὴν ἐλάτην, id eſt abietem æquat. Den-
Cap.8. drolibanus in Geoponicis. Arabes *Serbin*, Galliæ *Cedre*, Italicè *Cedro*, Hiſpan.
Lib.11. c.17. *Cedro*, Græci κέδρος. Cedrus Lycia eſt, quam Oxycedrũ etiam appellant, Theoph.
Lib.1. Hiſt. c.15. & li.6. κεδρίδα, Gaza Cedrulam. Quodam tamẽ loco κεδρίας pro κεδρίδος mendoſè legi-
Cauſ. c.21. tur, quod Gaza cùm non animaduertiſſet, Cedrias conuertit. Cedrides mul-
Lib.1. Hiſt. cap.16. titudinis numero ſunt Dioſcoridi, & Galeno, Oxycedri baccæ. Cùm igitur hæc duo ſint Cedri genera, Dioſcorides, vt in ſincerioribus & incorruptioribus libris reperitur, κέδρος, inquit, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται· ἡ δὲ λεγομένη κεδρὶς, vel vt alij, ὀξύκεδρος, vel κέδρος μικρὰ, φύλλα καὶ κάρπον ἔχει ὥσπερ ἄρκευθος, μύρτου μέγεθος, περιφερῆ. Vel, vt ex Codice Catacuz. Conſtantinop. legit Mat-
Li.1. Dioſc. cap.89. thiolus: Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. κάρπον δὲ ἔχει ὥσπερ κυπάρισσου, μακρότερον μὲν παρὰ πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ, ἀκανθώδης ὥσπερ
Lib.7. ſim. ἄρκευθος, φέρουσα κάρπον μέγεθος μύρτου, περιφερῆ. Rectè etiam Galen. Cedrum duplicẽ eſſe prodidit. Vnam fruticoſam ſimilem Iunipero, alteram arborem magnam. Vtríque Cedro folium Iunipero ſimile eſt, ſed durius, acutius, ſpinoſius Oxyce-
Lib.3. Hiſt. cap.12. dro. Præterea vtraque ὑψηλοφυεστέρα ἐστὶν ἢ ἄρκευθος, ſic enim in Theophr. legendum, id eſt procerior eſt quàm Iuniperus. Sed præſtat ipſas ſigillatim delinea-
Forma Cedri Phœn. re. Cedrus Phœnicia, ſiue Syria, radicibus multis & craſſis nititur, non altè deſcendentibus (quod rationi conſentaneum eſt in ſaxoſis & aſperis huius arboris natalibus) ſed per ſummam terram vagantibus, caudice recto, maximè

procero,

procero, alias quasuis arbores supereminẽte, ab imo sursum versus gracilescente arbore, vt eminus conspicientibus metæ modo turbinata appareat, quoniam rami inferiore trunci parte latè circumfusi, & in orbem procul ab arbore expatiantes, quo propiùs ad fastigium acceditur, eo minores breuioreśque sunt. Cortice est glabro, & quasi arte polito, præsertim superne (nam in annosis & vetustis rimosus est, & scaber in ima caudicis parte, ad primum vsque ramorum ordinem) tenui, cinereo, cum vnguibus scalpitur, virente, cum profundiùs vulneratur, rubro. Rami non quidem proni, sed subrecta diuisura ad cælum tendentes, pœnè statim ab radice, veluti brachia transuersim lateribus inhærent, arborem ad scandendum facilem præbentes, vt si quis in primos subsilierit, ad verticem vsque facilè possit euadere. Ij licet vndique stipitem ambiant, sinuoso tamen quodam flexu truncum aspici permittunt, & sursum maiores repandi oneri quidem pertinaciùs renituntur, at si quis plicet, valido crepitu fragiles vno ictu dissiliunt. Minores autem pectinatim filicis modo in maioribus digeruntur. Folia huic sunt Laricis, nunquam decidentia, breuia, angusta, crebra, summo mucrone rigidiuscula, non tamen aculeata, ex quouis surculorum tuberculo simul numerosa, vt interdum quadragena, vel quinquagena ex vno nodo prorumpant, ita per surculum disposita, vt tandem extremum surculi verticem coronantia pictorum penicillum referant, odorata, subacida, & cum amaroris pauxillulo adstringentia. Conos fert hæc Cedrus recta cælum spectantes, quod huic & Abieti peculiare est, Pineis graciliores, Abiegnis crassiores, maiores, duriores, quinûm vel senũ digitorum longitudine, subfuluos, obtusos, compactili squamarum strue coagmentatos, ramis sic hærentes, vt non nisi abstracto secum rami frustulo reuellantur. Porrò hi dum hiantes recluduntur, subeunte rore ac pluuia madescunt, & finduntur, túmque relicto ac nudato pediculo firmo, qui per medium coni traducitur, circumstantes squamæ defluunt, sed hoc non nisi post biennium: anno enim vt maturescant opus est. Hunc pediculum malè Bellon. scribit vocari hastulam à Plinio, cùm illic assula legatur, non hastula, & Cedri nulla fiat mentio, sed Piceæ. Verba Plinij hæc sunt. Aperitur Picea à parte solari, non plaga, sed vulnere ablati corticis, cum plurimùm bipedali hiatu, vt à terra cubito cum minimùm absit. Nec corpori ipsi parcitur, vt in cæteris, quoniam assula in fructu est. Semen fert Abieti simile, vinaceo magnitudine par, gustu dulce, quale Pini est, oleoso quodam succo præstantissimi odoris circumfusum. Ex hac Cedro Phœnicia duplex resina, siue Cedria colligitur, vna liquida Abietis resinæ similis, quæ manat ex tuberculis in caudicis adhuc tenello, nec dũ rugoso cortice multis, quæ adacto cornu, vt in Abiete fit, rustici pertundunt. Alteram durescentem, ac in arbore ipsa coëuntem Cedri sponte sua sudant. Mansa dentibus tam pertinaciter adhæret, vt vix auellatur. Naribus admota odore suaui delectat, & tanquam fraga redolet, quod Dioscoridi planè aduersatur, à quo βαρεῖα τῇ ὀσμῇ, id est grauis odoris Cedria esse dicitur. Sed locum hunc ex vetustissimo Codice manuscripto Matthiolus emendauit, in quo legitur, εὔτονος τῇ ὀσμῇ, id est vehementis odoris, seu vehementer odorata, cui adstipulatur Verg.

Plin. lib. 16. cap. 21. — Lib. 1. de Conif. — Lib. 16. c. 12. — Lib. 1. c. 89. — Lib. 7. Aen.

Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum.

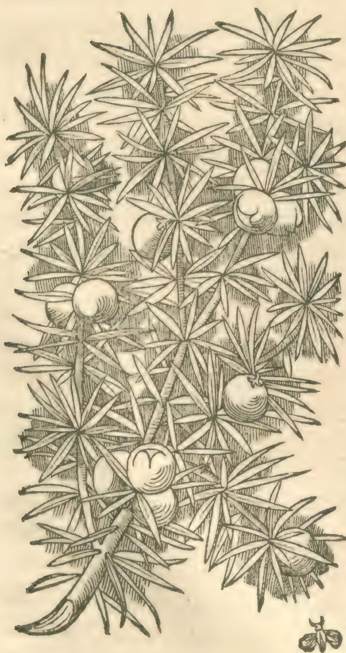
Id ante Matthiol. Marcellus animaduertit, validi odoris esse Cedriam interpretatus. Dicitur Cedria Gale. κεδρέα, Arabibus *Kitran*, & *Alkitran*, de qua Bellonij opinio à Matthiolo reprehenditur, & merito quidem. Etenim Cedriam ex qualibet resiniferarum materia, modò pinguis sit, promiscuè fieri tradidit: nempe, ex Larice, si materia pinguis sit, Cedriam manare, ex Cupresso, Betula, Iunipero, easdémque vires, quas veteres veræ Cedriæ, defuncta, scilicet

Ibidem. — Lib. 7. sim.

corpora conseruandi, & viuentia corrumpendi, iis tribuere videtur, & in eam opinionem Plinij verbis adductus, scribentis Picem in Syria Cedrium vocari. (Lib.16. c.11.) Locus est eiusmodi. Pix liquida in Europa è teda coquitur naualibus muniẽdis, multósque alios ad vsus. Lignum eius concisum furnis vndique igni extra circundato feruet. Primus sudor aquæ modo fluit canali. Hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis est, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Ex quibus id solum intelligi potest Syros liquorem illum qui primus ex Cedri assulis fluxerit, Cedrium vocasse, quia ex Cedro tantum picem coquebant, vt in Europa ex teda. Cedri itaque auctore (In li.1. Dioscor. ca. de Ced.) Hermolao, modò Cedri magnæ Pix, modò Cedri resina vocatur, quæ nihil est, si propriè loquendũ sit, quàm cruda Cedri lacryma: Cedrium verò succus Cedri est, è teda eius concisa & accẽsa in furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali. Nam sequens Pix iam est, non Cedrium. Sed confundũt auctores, nunc pro resina, nunc pro sudore tedarum, nunc pro Pice Cedriam & Cedrium vsurpantes, interim pro oleo Cedrino, quod Cedrelæon ex malis (Lib.15. ca.7.) Cedri, vt ait Plinius, appellant. Omnibus enim iis quanquam diuersis, eadem

Locus. natura inest. Cedrus Phœnicia gignitur in editis, niuosis, & gelidis montibus, Amano, Tauro, Libano, vnde ramos ex quibus vnum hîc appictum videtis, adferendos curaui, amici cuiusdam oneraria naue ex Tripoli reuertente, non in quauis montium parte, sed riguis & humidis, niuéque ferè semper obrutis eorum crepidinibus, & præcipitiis, in opacis conuallibus, propè tor- (Lib.5. ca.9.) rentium margines. Theoph. In Syriæ montibus Cedri admiranda longitudine spectantur, tantáque crassitudine, vt sint quæ trium hominum vlnas com- (Li.16. c.40.) plectentium impleant. Plin. In Ægypto & Syria reges inopia Abietis Cedro ad classes feruntur vsi. Maxima ea in Cypro traditur, ad vndeciremem Demetrij succisa. 130. pedum, crassitudinis verò ad trium hominum complexum.

OXYCEDRVS.

Forma Oxycedri. Oxycedrus, siue Cedrus Lycia, Cedro Phœnicia minor, Iunipero maior, radices laxas & raras per summam tellurem dispergit, (Lib.3. Hist. cap.12.) cortice Cupressum emulatur, vt ait Theophrast. non semine, vt malè Plin. (Lib.13. ca.5.) Iuniperi modo, eodem Theophrast. auctore, (Ibidem..) nodosam, distortam, in alas multas diuisam materiam habet, & in ea cor rubrum. A Iunipero tamen differt, quod Iuniperi materies parua sit, inodora, minimè densa, cùm excisa fuerit statim putrescens, Oxycedri verò tam spissa, vt maxima ex parte corde constet, putredini non obnoxia, odore grato. Sic enim locus (Ibidem.) is Theophrasti ex integrioribus libris est emendandus: ὀζώδη δὲ ἄμφω (Iuniperus, scilicet, & Oxycedrus) καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα. μᾶλλον δὲ ἡ ἄρκευθος ἢ ἔχει ἔχει μήτραν, καὶ πυκνὴν, καὶ ὅταν κοπῇ ταχὺ σηπομένην. ἡ δὲ κέδρος τὸ πλεῖστον ἐγκάρδιον καὶ ἀσαπὲρ, &c. Folia huic sunt Iunipero similia, sed duriora, acutiora, spinosiora. Baccas fert Iuniperinis similes, initio virides,

des,deinde flauas,postremo rufescentes.Theoph. κάρπος δὲ ὁ μὲν τῆς κέδρου ξανθὸς, μύρτου μέγεθος ἔχων, εὐώδης, ἡδὺς ἐσθίεσθαι. id est, Oxycedri fructus flauus est,myrti magnitudine,odoratus,esu suauis,non vt Gaza conuertit, odoratus pulcher, gustatúque suauis.Is est in arbore sua perpetuus,vt antecedentem nouus occupet, vel vt narrant Arcades tres simul fructus habet. Vnum proximè exacti anni,nondum maturum,alterum hunc annum proximè exactum antecedentis,iam maturum & edulem,tertium nouum, iam prodeuntem. Hos fructus siue baccas κεδρίδας etiam à Diosco.& Galeno dici quid prohibet?Nam maioris Cedri fructus sunt coni, quibus quæ περὶ τῶν κεδρίδων scripserunt auctores illi competere vix possunt,neque in iis incluso semini,quod σπέρμα, opinor, vt & Plinius semen,vel πυρῆνα appellassent,non fructũ,neque baccas.Plin.de vinis factitiis loquẽs.E fruticũ verò genere inquit, Cedri vtriusque, Cupressi, Lauri, Iuniperi, Terebinthi, Lentisci, Baccas aut lignũ musto decoquunt. Quo in loco animaduertendum Plinium oscitanter vinum ex vtraque Cedro dixisse pro Cedrino,& Cedrite,quorum alterum fit ex Oxycedri baccis, alterum è Cedria. Eodem ex loco Dioscorid. scriptura de iisdem vinis factitiis sic emendanda. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν μικρῶν κέδρων οἶνος.Quem ille κάρπον, Plinius Baccas appellauit,cui consentiunt quæ mox in Diosc.sequuntur. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ τῶν ἀρκευθίδων καρποῦ ὁμοίως τῷ κεδρίτῃ.Fit etiã vinum è Baccis Iuniperi,non aliter quàm Cedrites.Quod verò Dioscor.scribit,κεδρίδες δὲ καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτῆς καρποί, in plerísque exemplaribus Asterisco notatur, qui falsi locum suspectũ esse significat, vt omnino legẽdum putem, κεδρίδες δὲ καλοῦνται τῆς ὀξυκέδρου καρποί. Quod si quis vulgatam lectionem mutare nolit,Cedrum hìc minorem intelligemus, & eius Baccas Cedridas,quemadmodum in Galeno,cùm scribit Cedridas fructus esse Cedri, sicut alio in loco perspicuè vsurpat, cùm ait, Cedridas nominant Cedri fructum,qui colore & figura fructui Iuniperi est similis. (Subflauus enim est ac rotundus,)dissidet autem ab eo acrimonia.Nec multùm abest,quin fructus hic ex genere sit medicamentorum,quæ nullum præbent corpori alimentum, nisi quis aqua ipsum macerarit.Quinetiam vt fructu Iuniperi durior est ac siccior, ita profecto exilior,vt nihil ille habeat aromaticum.Perspicuũ autem est,quod & stomachum valde mordet,& capiti dolorem infert,nisi quis ipsum parcissimè sumpserit.Hæc Galen.quæ de Baccis Cedri minoris, siue Oxycedri, non de conis Cedri maioris intelligenda quis non videt?Gaudet Oxycedrus saxoso & frigido solo.Fundi tautẽ gummi durum,pellucidũ,mastiches tam simile,vt hac ferè sola nota internoscatur, quod mastiche mansa in ore coit, ac spissescit, Oxycedri verò gummi,in tenuissimum puluerem friatur,nec cogitur. Id gummi, vt & Iuniperi,vulgus Vernicẽ appellat. Præterea ex Oxycedri lignis assulatim concisis,toto Massiliensi tractu pastores & rustici picis liquidæ genus, de quo idoneo loco dicetur,nigrum videlicet ac fœtidum liquorem oleosum eliciunt,quem sua lingua corrupto Cedri vocabulo *Huille de Cade* nominant, ad scabiem canum & pecorum,ac cimices necandos præstantissimum, sed odoris planè abominandi.Matthiolus tria Cedri genera depinxit,ac declarauit,Cedrũ maiorem mõtis Libani, siue Cedrelatẽ,quam ille breuius, nos fusiùs descripsimus,iísque addidit quæ de ipsa in Plinio & Theophr.scripta passim reperiuntur: Cedri minoris genera duo: Phœniciam folio Iuniperi, sed duro, acuto, spinoso, quæ & Oxycedrus appellatur. Lyciam cui folium est minus, densius, multo minus aculeatum, quæ paruam Iuniperum quodammodo refert, corticéque obducta est rubro, & ramos emittit lentos, vitilium modo. Vtraque, inquit,omni tempore fructum fert,sed Oxycedrus maiorem,ac pulchriorem. Frequentissima,inquit,nascitur in Istria, & in quibusdam Iapidiæ locis,

Ibidem.

Lib.13. ca.5.

Li.14. c.16.

Lib.5. c.45.

Lib.1. c.89.

Li.2. Alim.

Locus.

Ibidem.

Genera.

Iunipero admodum ſimilis, nec niſi fructu diſtans, maiore, rubente, dulci. Lycia in quibuſdam Morauiæ montibus, cuius folia ſi digitis terantur, odorem ſuauiſsimum ſpirant, illi ferè ſimilem qui in Pinorum Strobilis percipitur. Baccæ multo quàm Phœniciæ minores ex ramuſculorum ſummitatibus prodeuntes, primò virides, deinde flaueſcentes, poſtremò cùm maturæ fuerint, rubentes. Odoratæ ſunt, & guſtui ſubamaræ. Harum primam Cedrum Phœniciam, ſecundam Cedrum Lyciam ſiue Oxycedrum eſſe ex Theophraſto ſatis mihi videor demonſtraſſe: tertiam raram ſanè & egregiam plantam in Morauiæ montibus naſcentem, quidam Thyiam Maſsilienſium eſſe putant, negligentius depictam, de qua poſthac tractabitur: alij Thyiæ
Li.1.de Conif. genus à Maſsilienſi diuerſum. Similiter Cedrus Phœnicia Bellonij vera Oxycedrus eſt, ſiue Lycia Cedrus: eiuſdem Lycia Cedrus Thyæ genus eſt
Lib.6.c.83. Baccis rubris inſignis. Hos inſecutus Dodon. aliam eſſe Cedrum maiorem ſcribit, aliam minorem. Maiorem Cedrelaten & Cedrum Coniferam vocari: minoris duo eſſe genera, vnum, quod folio eſt aculeato, veluti Iuniperus, alterum, quod folio eſt minimè aculeato. Hoc Cedrum Lyciam vocat, quam Thyæ genus eſſe iam dixi: illud Oxycedrum, ſiue Cedrum Phœni-
To.2.de pl. cap.3. ciam, quam ego Cedrum Lyciam veram, ſiue Oxycedrum eſſe oſtendi. Lonicerus Cedri magnæ, paruæq; ſeu Oxycedri figuras, vires, vſúmque commiſcet, ac confundit. His tenebras offudit Plinius, qui velut aliud agens, imo oſcitans admodum, Cedri differentias ex Theophr. exſcripſit. Iuniperi
Lib.13.ca.5. ſimilem habent Phœnices, & Cedrum minorem. Duo eius genera Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, ſpinoſum habet, Oxycedrus vocatur, ramoſa, & nodis infeſta. Altera odore præſtat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem ſapore. Item: Maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: frugifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius Cupreſſo ſimile. Quidam Cedrelaten vocant. Et mox. Cedro ſimilis eſt in Arcadia arbor: in Phrygia Frutex vocatur. Hæc Plinius, qui primùm contra Theophraſti ſententiam ſcripſit, minoris Cedri duo eſſe genera, maioriſq; totidem, & Phœnicibus Cedrum minorem eſſe Iuniperi ſimilem. Nam cùm ille duo duntaxat quorundam ſententia Cedri genera conſtituiſſet, τοῖς ἐν τῇ ἴδῃ, id eſt Idæ incolis, non Phœnicibus vnicum genus eſſe ait Iunipero ſimile, quæ Oxycedrus nominatur: quarum Iuniperi, ſcilicet & Oxycedri ſimilitudinem, diſsimilitudinémque, deinde fuſius perſequitur, Has quam negligenter Plinius confuderit, expendamus. Ramoſa, inquit, Oxycedrus, & nodis infeſta. Theophr. ὀζώδη δ᾽ ἄμφω, καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα: id eſt, nodoſam Iuniperus & Cedrus, in multáſque alas diuiſam, & contortam materiam habent. Altera odore præſtat. Quaſi verò altera inodorata ſit. Duas enim Cedros minores hîc à Plinio comparari declarant præcedētia. Duo eius genera, &c. At quæ ſequuntur, fructum ferunt, &c. Theophr. καὶ ἡ μὲν τῆς κέδρου, ὕλη, ſubaudi, εὐώδης, ἡ δὲ τῆς ἑτέρας οὔ. id eſt, Cedri materia odorata, Iuniperi verò minimè. Et, maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: Fructifera non floret. Vnicum maioris Cedri genus eſſe iam oſtendimus, quæ in monte Libano prouenit, florétque vt Picea: baccas autem non producit, ſed Conos. Oxycedrus autem ſiue Cedrus Lycia, ſiue Cedrus minor non floret, ſicuti nec Iu-
Ibidem. niperus auctore Theophr. ſed baccas fert. Quare ſunt qui hunc Plin. locum ſic legant. Quæ floret baccas non fert, baccifera non floret, id quod verum eſt. Semen eius, ait Plin. Cupreſſo ſimile. Theophr. τὸν δὲ φλοιὸν ὅμοιον δοκεῖν κυπαρίττῳ, τραχύτερον δέ. id eſt, corticem Cypariſſo ſimilem videri, ſed ſcabriore.

Sequi

Sequitur in Plinio, Cedro similis est in Arcadia arbor, in Phrygia frutex vocatur, perperam: sic enim Theophrast. οἱ δὲ μονογενῆ, καθάπερ οἱ ἐν τῇ ἴδα: alij vnicum genus esse dicunt, vt Idæ montis incolæ. De Cedrorum & Cedridum viribus hæc Dioscorides. Cedriæ vis inest, vt defuncta corpora conseruet, & viuentia corrumpat, qua ex causa mortuorum vitam aliqui appellauêre. Vestimenta quoque & pelles eximia calefaciendi & siccandi dote corrumpit, magni ad ocularia medicamenta vsus. Quippe illita oculis claritatem affert, albugines & cicatrices detergit, instillata autem cum aceto vermes aurium necat: cum Hyssopi decocto infusa sonitus, sibilósque sedat: cauis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cùm ex aceto colluitur. Quod verò sequitur, Perunctо ante coitum genitali abortiuum fieri constat, non rectè conuertit Ruell. non ad Dioscorid. sed ad Plinij sensum potius accommodans. Sic enim scribit. Portentum est quod tradunt, abortiuum fieri in venere ante perfusa virilitate. Ille verò sic. περιχρισθέντα δὲ αἰδοίῳ πρὸ τῆς συνουσίας ἀτόκιον ἐστὶ, id est, Cedria ante coitum genitali circumlita conceptionem impedit, & spem partus adimit, id enim significat ἀτόκιον, quod Cornar. & And. Lacu. bene annotarunt. Pergit Dioscor. Anginæ ea perunguntur, tonsillarum inflammationibus auxilio est, lendes pediculósque illitu enecat, cerastæ morsibus cum sale imposita subuenit, contra hausta Leporis marini venena in passo sumpta auxiliatur: in elephantia, aut linctu, aut perunctione proficit, pulmonum vlcera purgat, & si cyathus eius sorbeatur, persanat. Vermes & tineas subter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à Cedria separatum, dum coquitur, velleribus supra halitum eius expansis, vt in pice, eiusdem ad omnia vsus: priuatim viriliter perunctum scabiem quadrupedum, canum, boúmque persanat, inhærentes ricinos enecat, vlcera quæ ex tonsura acceperunt, ad cicatricem perducit. Cedrides calfactoriam vim habent, stomacho aduersantut, auxilio sunt tussi, conuulsis, ruptis, stranguriæ, menses ciunt ex polline piperis poti: contra haustum leporem marinum in vino sumuntur: serpentes fugantur perunctо ex adipe ceruino, aut medulla corpore: in antidota adduntur. Hæc à Galeno sunt dilucidius explicata. Vtraque Cedrus ait, calidæ siccæq; temperaturæ est, tertij quodammodo ordinis in vtroque. Cæterùm Cedria (vocatur ita Cedri oleum) quartum etiam ordinem videtur attingere, admodum calida simul & tenuium partium. Mollem itaque carnem promptè, ac citra dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cum eiusdem sint in calefaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo tempore & vix effectum potest consequi. Porro talia omnia medicamenta vocantur Septica, & Septa, sed inter sese maioris minorísque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmissimo ordine Cedria: plæráque enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt, at Cedria exsiccat, simúlque à corruptione tuetur corpora demortua, vtpote humiditates eorum depascens, cæterùm solida corpora haud attingens. At in viuentibus calor ipse qui in corporibus est, Cedriæ vires adaugens, caussa efficitur, vt teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, si cum tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in auribus vermes interficere possit, tum fœtum quidem viuentem interimat, mortuum autem eiiciat, sicut sanè etiam semen corrumpit, coitus tempore pudendo circumlita. Proinde conceptui aduersum est medicamentum, si sic vtaris, nulli secundum. Alia quidem multa eiusmodi particulatim efficit. Itaque argumentum est ipsum valenter

Vires. Ibidem.

Li. 24. ca. 5.

Embl. 84. lib. 1. in annot. in Dioscor.

excalfacere, ſicut vbi dentium foraminibus inſtillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, & ipſos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices,& viſus hebetudini ab humorum craſsitudine ortæ medetur. Porrò quod eius eſt pinguiſsimum, & ad vnguem oleoſum, ſuſpenſis ſupra eam dum coquitur lanis exceptum, ac collectum, tota Cedria tenuius quidem eſt, ſed minus acre, quanquam non minùs excalfaciens. Quare illa craſsior & mordacior eſt, maiore aperiendi facultate prædita. Itaque vulnera irritat, phlegmonáſque in illis excitat. Oleoſa verò illa Cedria adeo clementibus eſt viribus, vt plebeij experientia docti, ouibus tondendo illata à forfice vlcera illitu ſanent, ſicut etiam pice humida. Vtuntur etiam ea ad ouium ſcabiem, & ad ricinos. Cedrides moderatiores vires obtinent, adeo vt comedi poſsint. Si tamen liberalius iis vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morſum in
Lib.24.c.5. ventre efficient. Plinius inquit eadem magna ex parte, quædam aliter tradidit. Cedrus magna dat picé, quæ Cedria vocatur, dentium doloribus vtiliſsimam: frangit enim eos,& extrahit, dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vſus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis ſeruat, viuentia corrumpit, mira differentia, cùm vitam auferat ſpirantibus, defunctis pro vita ſit. Veſtes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio vtendum, neque in cruditatibus, quod ſuaſere aliqui, guſtandum. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati, aut vermibus aurium inſtillare. Portentum eſt quod tradunt, abortiuum fieri, in venere ante perfuſa virilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim, itémque porrigines. Suadent & contra venenum marini leporis bibere in paſſo. Facilius in Elephantiaſi illinatur. Vlcera ſordida, & excreſcentia in iis, auctores quidam, & oculorum albugines caliginéſque inunxere eo,& contra pulmonis vlcera cyathum eius ſorbere iuſſerunt: item aduerſus tineas. Fit ex eo & oleum, quod Piſſelæon vocant, vehementioris ad omnia eadem vſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt, item baccis tritis cum oleo, ſi qui perungantur. Cedrides hoc eſt fructus Cedri tuſsim ſanant, vrinam cient, aluum ſiſtunt, vtiles ruptis, conuulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, vuluis, admoti: contra lepores marinos, eadémque, quæ ſupra, collectionibus, inflammationibúſque. Hippocrates Cedrum Creticam in vino coctam in vteri exulceratione infundere præcipit, & Cedri ramenta ſuffire. Idem vinum Cedrinum bibendum præſcribit, quum vteri velut ad viſcera conuerſi ſtrangularint. De vino autem Cedrino & Cedrite, vide Dioſcor. Cariem vetuſtatémque non ſentit Cedrus, auctore Plinio. Cedri oleo peruncta, materies, inquit, nec tineam, nec cariem ſentit. Quare ſimulacra deorum ex Cedro factitabant. Salomon templum Domini concamerauit lignis Cedrinis. Templi Epheſiæ Dianæ, quod tota Aſia extruente quadringentis annis peractum eſt, tectum ex Cedrinis trabibus fuiſſe conuenit. Memorabile & Vticæ templum Apollinis, vbi Numidicarũ Cedrorum trabes durant, ita vt poſitæ fuerant prima eius vrbis origine, annis mille centum octoginta octo. Numæ etiam libros chartaceos duraſſe ad annos quingẽtos triginta quinque, terræ infoſſos narrat Plinius, quòd Cedrati eſſent. Ab hac materiæ arboris æternitate. Digna Cedro dicũtur, quæ immortalitate digna eſſe iudicãtur, atque eiuſmodi, vt poſteritati conſecrari debeant. Horatius. *Speramus carmina fingi Poſſe linenda Cedro.* Item Perſius. *Et Cedro digna locutus.* Auſonius ad Libellum. *Huius in arbitrio eſt ſeu te iuueneſcere Cedro, Seu iubeat diris vermibus eſſe cibum.* Cedrus etiam ad naues fabricandas aptiſsima, & ad ædium tecta perutilis. Rimam fiſſurámque non capit, neque etiam clauum tenet.

De natur. mulieb. Lib. 2. de morb. mul. Lib. 5. Lib. 16. cap. 40. 39. Lib. 3. Reg. cap. 6. Plin. Ibid. Lib. 13. c. 13. Theophr. lib. 5. Hiſto. cap. 8. Plin. lib. 16. cap. 40.

PINVS

PINVS ET PICEA CAP. XII.

PINVS à Theophr vt ego equidem cum Matthiolo ſentio, πεύκη *Nomina*
dicitur, Picea πίτυς. Contrà multi, in quibus eſt Bellonius, πεύκην,
Piceam, πίτυν Pinum interpretantur, quadam fortaſſe nominum
vicinitate ducti, quam habet πεύκη cum Picea, & πίτυς cum Pinu.
Sententiam noſtram multis rationibus confirmare nos poſſumus. Teophraſt. Lib.3.Hiſt.
τῆς πεύκης nucem ϛρόβιλον appellat, quæ vox, eorum qui Galenum, alióſque Græ- cap.10.
cos auctores Latinos fecerunt, teſtimonio, nucem Pineam ſignificat. Galen.
Nux Pinea boni ac craſsi eſt ſucci, multúmque nutrit, non tamen facilè coqui- Li.2. Alim.
tur. Appellant autem nunc Græci ipſam non κῶνον, ſed ϛρόβιλον. Alibi. His craſ-
ſior nec ipſe mali ſucci nucleus pineus, ideſt ὁ κῶνος, quem veteres etiam ſtrobi-
lum dixêre: ac rurſum: Coni fructus, quem quidam Coccalon nuncupant, & Li.de bon.
ſtrobilum, eſculentus eſt, ſed nutrimentum coctu difficile præbet, quod de & mal.ſuc. Li.7.ſimpl.
Piceæ fructu (πίτυος enim nucem etiam κῶνον idem Theophr. appellat) intelligi
non poteſt, cum is edulis non ſit, eodem Bellonio auctore. Adhæc Theophr. Ibidem.
τῆς πεύκης duo conſtituit genera, ſatiuum, & ſylueſtre: at Piceam nullus vnquam Li. de Cau. ca.de pinu.
opinor, in hortis cultam vidit, Pinum vident omnes. Præterea τὴν πεύκην in Idæ- Ibidem.
am, & maritimam, idem diuidit, quæ duo Pinorum genera nobis nota ſunt,
Picearum verò minimè, quas non niſi in frigidis, niuoſis, & excelſis montibus Ibidem.
naſci, nunquam in maritimis, compertum omnes habent: poſtremò picem co-
pioſam ἐκ τῶν πευκῶν fieri ſcripſit Theophr. atque earum proprium eſſe, vt in te-
dam abeant: at nobis perſpicuum eſt ex pinorum noſtrarum, nom Picearum,
aſſulis, tedáque, picis copiā maximam in montibus Galliæ noſtræ, atque etiam
aliis colligi. His adiungimus Scribonij Largi teſtimonium ſic ſcribentis: reſi- Comp.201.
næ Pityinæ, ideſt ex Picea arbore. Verùm ſi quis ad conuellendam ſententiam
noſtram locos aliquot Plinij curioſiùs conſectetur, ex quibus hæc nomina ali-
ter ab eo vſurpata eſſe oſtendat, huic reſpondemus arbores omnes coniferas
Plinio non bene notas fuiſſe, atque has Romano, vt ait de ſe iudicio diſcreuiſſe. Ibidem.
Id, vel ex eo probari poteſt, quod τὴν πίτυν quidē Piceam, ſed τὴν πεύκην, Laricem Lib.16.c.10.
interpretatus eſt Theophr. πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαϛάνειν, τὴν Theophr.
πίτυν δὲ φασί τινες ἀναβλαϛάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ πυῤῥαίων ὄρους. Lib.3.Hiſt. cap.3.
Plin. ſic. Larix vſtis radicibus non repululat, Picea repululat, vt in Lesbo accidit, Li 16 c. 139.
incenſo nemore Pyrrhæo. Item alibi, τὴν αἰγίδα τὴν καλουμένην θήλεια τῆς πεύκης Lib.16.c.21.
ἔχει. Plinius. Larix fœmina habet quam Græci vocant ægida. Alio in loco πίτυν Lib.1.Hiſt. cap.15.
pinaſtrum videtur is conuertiſſe. Sylueſtrium generis folia non decidunt Abi-
eti, Larici, Pinaſtro. Theophr. τῶν δὲ ἀγρίων ἀείφυλλα ἐλάτη, πεύκη, πίτυς: ſed hac
in re fides Plinio adhibenda non eſt. Larix enim nuſquam in Græcia naſcens,
Athenienſi Theophr. ignota fuit, neque, ſi nota fuiſſet, Laricem quæ ſimplex
eſt, ac vnius generis, in tot differentias diſtribuiſſet. Quare ſatis ſuperque me
probaſſe confido Theophraſti πεύκην Latinorum Pinum eſſe, quæ Arabibus *Se-
nabar*, dicitur, Gallis, *Pin*, Italis, & Hiſpanis *Pino*, Germanis, *Hartzbaum, Fichtem-
baum, & Pynholtz*, Anglis, *Pynetre*, Belgis, *Pinap pelboom*, Bœmis *Borouuict*: Huiꝰ duo *Nomina*
ſunt genera Theophraſto auctore, Pinus ſatiua, & ſylueſtris. Pinus ſatiua pro- Lib.3.Hiſt. cap. 10.
cera arbor in caudicis ſummitate ramos multos producit, qui in ramulos alios *Genera.*
rotundos diuiduntur, foliis veſtitos denſis, capillamenti modo prætenuibus, *Forma.*
longis, firmis, aculeatis, ex candido virentibus, perpetuis. Nuces edit magnas,
ſolidas, veluti ex ſquamis duris compactas, altiſsimè à terra ſuſpenſas, ac in his
exiles nucleos, oblongos, lacunatis toris, ferruginea tunica obductos. Interior
nucleus tenui velatur tunica, flaui coloris, qua digitorum attritu facilè ſpolia-

PINVS SATIVA.

Nomina

Locus.

Matt. ibid.

tur. Sapor illi dulcis ac iucundus: ſubſtantia pinguis, oleoſáque. Nuces has Græci κῶνȣς, ϛροβίλȣς, κοκκάλȣς & κωνάρια vt dixi, nuncupant, Galli *Pommes de pin*, nucleos vero Pineos, *des pignons*. Materia pini rubeſcit, grauis eſt, & intus circa cor liquore quodam madet. Pinus hæc in Galliæ noſtræ hortis permultis colitur & perbella proceráque ſpectatur. Copioſa etiam in agro Rauennate reperitur, non lõgè ab Adriatici maris littore: atque etiam in alijs Italiæ locis, præſertim in cœnobiorum viridariis.

Genera.
Pin.ſylu.

Syluestrem Pinum ſiue Pinaſtrum (Pinaſter enim, vt ſcribit Plinius, nihil aliud eſt quàm Pinus ſylueſtris) in alia partimur genera. Aliam enim eſſe fructiferam nouimus, aliam ſterilem: Fructifera alia eſt Idaea, ſiue montana, alia maritima.

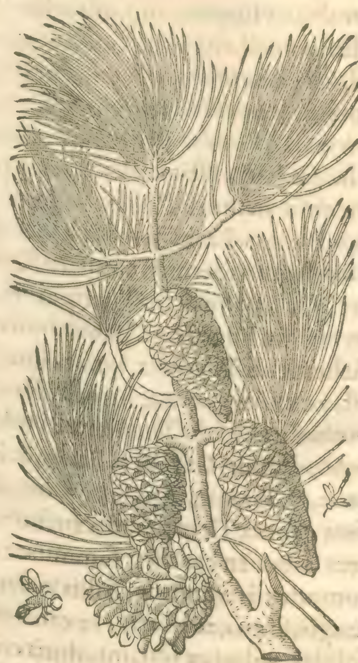
Formæ
& Loci.

Montana ſatiuæ ſimilis eſt, nuces edit ſimiles, ſolidas, ex ſimili ſquamarum congerie compactas, reſinoſas, odoratas. Huiuſmodi montanæ Pinus in multis Hiſpaniæ, & Luſitaniæ montibus creſcunt, adeo fructuoſæ, vt inde maxima nucũ Pinearum copia per totam Galliam diſtrahatur. Maritimæ prope foſſas Marianas non procul ab Vrbe Monſpelio permultæ proueniunt, in ſpatioſo Pineto

PINVS SILVEſtris fructifera.

PINVS Maritima.

Lib.3.Hiſt. cap.10.

Pinearum nucum copia celeberrimo, ſupradictis ſimiles, niſi quod nux earum breuior, rotundior, celeriùs dehiſcit, auctore Theophraſto. Montanarum

autem

autem amplior,longior,diutius in ſeſe compreſſa manet. Cauſa hæc eſt, quod in arenoſo ſolo maritimis parcius alimentum ſuppeditatur ideóque minor eſt,ac ſtrigoſior nux. Præterea ob maris afflatum,litus apricum, auſtri in maritimo tractu crebro flantis occurſum nux citius recluditur,non aliter quàm cum ab arbore decerptam igni admouemus vt aperiatur:contrà verò, largius alimẽtum montanis ſuggeritur, & montium aër natura frigidior, nuces ſeſe reſerare non ſinit,imò comprimit.Hæc cùm vera eſſe tum ratione tum experientia cõſtet,tamen Matthiolus(qui maritimarum Pinorum duo genera exhibet,nucum magnitudine, & exiguitate tantum differentium) quod obſeruationi noſtræ refragari videatur, ſcribit, Pinos ſylueſtres in maritimis Senenſibus fructum ferre ſpithamam longum,pyramidis figura,firmum, ſolidũ, nec facilè dehiſcẽtem:quæ verò in Ananiis Tridentiniſque montibus reliquis,ac in Bœmia,Morauia, Polonia proueniũt,fructum edere paruum, breuem, qui exſiccatus multum dehiſcat,& ex arbore decidat, idque euenire prouinciarum & regionum alia atque alia natura, & maritimarum Pinorum diuerſis generibus. At non rectè ille quidem cum maritimis fructiferis montanas ſylueſtres & ſteriles comparat,ſylueſtres enim montanæ,fructiferæ,cum maritimis, exemplo Theophr.

li.1.Dioſc. cap.74.

Ibidem.

PINVS Marit. altera.

PINVS Sylueſtris.

comparandæ potius fuerunt. Reliquæ differentiæ montanarum & maritimarum ex Theoph.hę ſunt Montana rectior,celſior,materiáque craſsiore eſt:maritima folio tenuiore,magis deciduo:cortice læuiore,vtiliſque ad coria, alterius verò minimè,Maritima ligno eſt validiore, mõtana ramoſa magis, & craſsior, vt dictum eſt, picémque copioſiorem fundit. Pinus ſylueſtris quam ſterilem vocamus,(non ideo quòd nullum edat fructum,Conos enim fert, ſed quia nuclei edules non ſint,nec cibis vtiles)radice nititur recta, pali modo humi defixa, lignoſa,foris nigra, guſtu acerba. Caudex eius ſæpè diſtortus ſubrubro cortice obducitur,ac ſeneſcens rimoſus, ſcaber, fungoſúſque efficitur. Ramorum cortex glaber, præſertim teneriorum, lauri modo liueſcit. Rami ipſi fragiles ſi flectas

ſi flectas, cum crepitu rumpuntur. Caudex adultus in ramos diffunditur ſinuoſos, & perpetua fronde virentes, ſic vt Pini ſatiuæ modo ſummo vertice in comam latiſsimam arbor expandatur: folia tenuia ſunt, rigida, ſemper gemina, ab vno veluti tubulo exeuntia, in ipſo exortu connexa, guſtu ſubacida, & adſtringentia. Pro floribus ſunt iuli quos hyeme profert. Coni paulatim augeſcũt ex compactili ſquamarum aceruo turbinati, ramis firmiter hærentes, pediculo breui, in nouellis recto, in aliis adunco, & tanquam reflexo, tam validè adnexi, vt cum rudi & nouo annotinus permaneat. Huiuſmodi ſterilibus Pinaſtris Aruernorum, Vellauniorum, & Allobrogum montes abundant, ex quibus reſinam colligunt, & picem optimam conficiunt, vocántque *Pins ſauuages*, & *Pinateaus*. Pinaſtrum ſcribit Plinius mira eſſe altitudine, quod minimè verum mihi eſſe videtur, nec ex quo id tranſſcripſerit ſcio. Nam in hoc arborum genere Abies, Piceáque noſtrates, & Cedrus Syriaca, altitudine præcellunt, Pinaſtri verò omnes quotquot vidi, tam ſteriles quàm fructiferi, aut humiles ſunt, aut altitudine mediocri, tametſi Bellonius prodiderit & Dictæos Pinaſtros in vaſtitatem diffuſos, ad inſignem altitudinem ſurgere, & eos qui in Olympi Phrygij montis, aut aliorum gelidiſsimorum montiũ ſummis culminibus proueniunt, Abietis eſſe rectitudine. Sed is Pinaſtrum ſterilem, Piceam appellat, ac eam pro Pinu ſylueſtri deſcribit, depingítque, abſurdè, & contra Theophr. Plinij que auctoritatem, vt oſtendemus. Matthiolus hoc Pini ſylueſtris genus à Bellonio Pinaſtrum dici coniicit: ſed non rectè, inquit. Pinaſter enim Plinio auctore, nihil aliud eſt quàm Pinus ſylueſtris, mira altitudine, quæ gignitur nõ modo in montibus, ſed etiam in planis. Bellonio verò contrà, Pinaſter Pino humilior eſt, planáque, & montium ſupercilia prorſus reſpuit, nec alibi prouenit quàm in excelſiſsimis montium iugis. Huic Matth. coniecturæ non aſſentior. Nam Bellonij pinaſtrum eſſe Tedam arborem Plinij demonſtrauimus. Quid verò de pinaſtri Plinij mira altitudine ſentiendum ſit, iam diximus. Iuſtior eſt Matth. reprehenſio, quam fugere non poteſt Bellonius, dum Pinaſtri vocem ex verſione Latina frequenter ſe legiſſe ſcribit apud Theoph. eum tamen Theoph. fuiſſe incognitum, quod in Græciæ Aſiæque montibus non naſcatur. Itaque nullum eſſe ex Græcis auctoribus, qui Pinus ſylueſtris pinaſtríue meminerit. Quid? nonne Theoph. πεύκην aliam cultam, aliam incultam eſſe prodidit? Nos equidem nihil aliud eſſe πεύκην quàm Pinum probauimus, & πεύκην ἀγρίαν Theoph. Pinum ſylueſtrem, ſiue Pinaſtrum eſſe. Neque enim Bellonio vnquam dabo, quod Matthiolus concedit, Theoph. illic de Picea ſylueſtri fuiſſe locutum, duóſque alios Theoph. locos opponam, in quibus πίτυς ἀγρία ideſt Pinus ſylueſtris legitur, vel Bellonij ſententia. Fallitur enim ipſe Matthiol. in his Theophr. locis, in quibus multi alij errarunt. Nam vox ἀγρία interdum arborem eam ſignificat, quæ Plinio Aquifolium, officinis Agrifolium dicitur, interdum aliarum arborum epitheton eſt, vt cum dicit

Locus. · *Li. 16. c. 10.* · *Lib. de Cõ. cap. de pic.* · *Lib. 3. Hiſt. cap. 16.*

PINASTER III.
cluſij omnium minimus.

Theoph. πεύκην τὴν μὲν ἡμέραν εἶναι, τὴν δὲ ἀγρίαν, ideſt, Pinum aliam ſatiuam eſſe, aliam ſylueſtrem. Quare cùm montanas arbores ſic recenſet Theophraſtus, ἴδια δὲ τὰ τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, περί γε μακεδονίαν, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία non ſic hæc interpretanda, neque interpungenda. Montibus autem propria ſunt illa quæ in planis non proueniunt: Macedoniæ Abies, Picea, Pinaſter, ſed Montibus autem propria ſunt illa, quæ in planis non proueniunt, Macedoniæ Abies, Pinus, Picea, Aquifolium. Neque enim Theoph. quo loco Piceæ hiſtoriam tradidit, eam in ſatiuam & ſylueſtrem diuiſit, quemadmodum Pinum eodem loco diſtribuerat: quãquam non ignorem Pliniũ ſcripſiſſe Piceam æuo ſuo iam in domos receptam tonſili facilitate. Adhæc quæ ſcribit Theophraſt. ἀείφυλλα μὲν οὖν τῶν ἀγρίων ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία, non ſic rectè interpreteris. Ergo inter ſylueſtria perpetuo folio ſunt ea, quæ priùs diximus, Abies, Picea, Pinaſter, ſed, Ergo inter ſilueſtria perpetuò virent ea quæ primo libro diximus, Abies, pinus, picea, Aquifolium. Præter pinos ſylueſtres de quibus diximus, ſunt aliȩ quoque, ſteriles, & fructiferæ: Pinus Tubulus à Plinio appellata, ab Italis hodie *Mugo.ſterilis*: Teda arbor à Plinio dicta, fructifera, à Bellonio Pinaſter, ab Italis hodie *Cembro*, ab Allobrogibus *Auuia*. Tubulus, vel, vt in quibuſdã Plinij codicibus legitur, Tibulus in aliis Stubulus, in altiſsimis

Lib.3.Hiſt. cap.4.
Lib.3.Hiſt. cap.10.
Li.16. c.10.
Genera alia.
Nomina
Lib.16.c.10
Forma. & Locus

PINVS TVBVLVS,
Mugo Italorum.

TEDA ARBOR,
Cembro Italorum.

montibus prouenit, ſine caudice, ramis à radice circũquaque per terram ſparſis, tubulorum modo, vnde foraſſe ei nomen hoc impoſitum, decem, & interdum quindecim cubitos longis, gracilibus, enodibus, olim ad vſus liburnicarum, nunc ad dolia vinaria cingenda, quod ſint non ſolùm longi, ſed etiam flexiles, & tenaces. Fructus eius eſt paulo maior quàm Pinaſtri ſterilis vulgaris, ſed plurimùm reſinoſus, odoris non ingrati. Teda in editiſsimis, & frigidiſsimis montium verticibus gignitur, parte ad Septentrionem ſpectante, niues ac gelicidia minimè reformidans, vt quibus exhilaretur potiùs quàm lædatur, ex vltimo

Teda. Locus.

vltimo prorſus montium ſitu ac ſupremo omnes alias arbores deſpiciens, Pino *Forma.* vt plurimùm humilior, nonnunquam æqualis, ſimiliter ramoſa, magis quàm Pinus, aut quæuis alia conifera arbor, in metam faſtigiata: cortice proximè terram vndulatis lineis rugoſo, ſuperna caudicis parte, & in ramis, glabro, lęui, tenui, ſubalbido, vt in Abiete, non vt in Pino ſubrubro, ex quo vieto & corij modo ductili pyxides, corbes, aliáque vtenſilia fiunt. Rami vt in Abiete, Picea, Larice non recti, velut brachia ex lateribus panduntur, ſed diſtorti, & valde ſurculoſi: virides humore multo turgent, exiccati rugas contrahunt. Folia, vt in Pino, longa, mucronata, ex ſingulis turberculis quina emergunt, in Pino bina duntaxat. Eadem ſic extremis ſurculis coaceruata eminent, vt penicillum, ſiue crinitam comam referant, in cuius medio fructus nouellus incluſus, ſenſim augeſcens in conum abſoluitur, è nigro purpuraſcentem, Piceæ cono ſimilem, breuiorem, molliorem, reſinoſum, cuius nuclei parui trianguli, ab ſatiuæ Pinus nucleis ſapore diuerſi non ſunt, niſi quod ſyluestrium omnium modo, aſperitate quadam linguam offendunt, ita fragiles ac teneri, vt non ſolùm hominum dentibus facile cedant, ſed etiam auium roſtris pertundantur, quas Allobroges Piquarellos vocant, Geſnerus Caryocatactas. Quam ob cauſam has Tarentinas nuces à Plinio vocatas fuiſſe veriſimile eſt, quo loco is nucum Pinearum genera explicat. Harum, inquit, genus alterum Tarentinæ, digitis fra- *Lib.15.c.10.* gili putamine, auiúmque furto expoſitum in ipſa arbore, non quod Plin. veteréſque Pini genus aliquod ſtatuerint Tarentinum, vt putant Matthiol. & Bellon. ſed quod nuces hæ Tarento Romam veherentur. Quę de hoc Pinus gene- *lib. 1 Dioſc. cap.74. De conif. de Pinaſt.* re diximus omnia, ei planè conuenire quam ſolam impropriè Bellon. Pinaſtrũ appellat, facilè perſpiciet is, qui hæc noſtra cum illius capite de Pinaſtro contulerit. Matthiolus ab Italis Cembro & Cirmolo vulgo vocari prodidit, & tum in agro Tridentino frequentem prouenire, tum in Gauia Phœbeæ vallis, tum in Flemenſibus, Vulturenæ, ac Rhethorum mõtibus, & in Comitatu Tyrolenſi, non longè ab Oeniponte, ex eaque manare reſinam albam, & odoratam, vt *Vſus.* & ab aliis id genus plantis. Huius materia à Germanis ad ædificia expetitur, & maximè commendatur, non ſolùm quod pulchra ſit, & venarum fluuiis placeat, ſed etiam quod odoris ſuauitate excellat. Eandem Tedam arborẽ Plinij *Lib.16.c.10* eſſe idcirco diximus, quòd cum ſex coniferarũ genera is autor enumeret, Pinus ipſius eſſe non poſsit, de ſatiua enim loqui videtur: neque Pinaſter, inſignis altitudinis, & in planis naſcens: neque Tubulus, quod eius hiſtoriæ repugnet: neque picea, neque Larix, vt ex earum hiſtoriis intelligi poterit. Quare efficitur vt ſextum genus ſit Teda propriè dicta, ſucco inquit Plinius, abundantiore *Cap. 8.* quàm reliquæ, parciore, liquidioréque quã in Picea, ſic enim legendum, flammis ac lumini ſacrorum etiam grata. Hanc etiam aliquanto poſt inter arbores numerat, quæ montibus gaudent: montes inquit, amant Cedrus, Larix, Teda, & cæteræ ex quibus reſina gignitur. His locis Matth. Bellon, atque alij Plinium falſo erroris inſimulant, Tedam pro arbore vſurpantem, quæ τὴν δᾴδα, ſiue τὸ δᾳδίον, ideſt pingues Pini, Pinaſtri, ac reliquarum reſiniferarum arborum aſſulas, non arborem ſignificet, quaſi verò Teda ὁμονύμως de vtroque dici non poſsit, aut illam Tedæ ſignificationem Plinius ignorauerit, cum eo ipſo loco ſcribat, Laricis morbum eſſe, vt Teda fiat. Mirum igitur nemini videri debet, Tedam modò pro arbore, modò pro pinguibus Pinorum aſſulis ſumi, neque illud etiam, flammis ac luminibus ſacrorum Tedam arborem gratam fuiſſe, cùm ex ea, velut ex aliis id genus, reſina fluat, lignúmque eius, vt cæterarum, pingue, & reſinoſum in Tedam vertatur, idque propterea Romani domi, & in ſacris accenderent. Sed quoniam in Tedæ mentionem incidimus, quid ea ſit diffu

diffusius explicemus. Morbum ταῖς πεύκαις, id est Pinis, accidere Idæi narrant, inquit Theoph. cum nō solùm cor, sed & pars externa caudicis, in Tedam abierit, tunc enim veluti strangulari: id autem sponte euenire, ob plenius arboris nutrimentū, coniectari nos posse, quod totū Teda fiat. Est autem hic Pinis proprius morbus, cuius causam idem Theophr. alibi explicat. Pini radix tota, inquit, in Tedam vertitur. Causa eadem quæ in animalibus. Quòd enim in ea calesit perpetuò, coquitúrque, purum hæret, ac coagmentatum densatúmque pinguitudinem quandam efficit: quod verò nutrimentum in alias partes subit, sursum fertur ad eas quæ supra terram sunt alendas, non per hasce partes pingues, sed per alios meatus, quandoquidem totis radicibus in Tedam mutatis arbores moriuntur, intercluso spiritu, nullósque iam aditus habente per quos commeare possit, strangulatæ quemadmodum animalibus euenit quæ nimis pinguescunt. Obturantur enim meatus à pinguitudine densata, vt ad extremas vsque partes spiritus penetrare nequeat. Hæc Theophr. Partes radicum Pini pingues. Aruerni Tiè vocant, & Thesè, vocibus à Teda deflexis, & iis concisis atque accensis lucernarum vice vtuntur. Cæterum cùm multa Teda ad picem conficiendam sit opus, non defuit ratio, qua Pinus non sua solùm sponte, sed etiam arte Teda fieret. Eam sic declarat Theophr. Idæi caudici corticem auferūt à parte ad solem conuersa, duobus tribúsue à terra cubitis: eo maximè confluxum Tedæ, siue pinguem resinosúmque succum fieri anno post affirmant. Id cum securi detraxerint, altero post anno denuo ἐνδαδοῦται, id est succum pinguem fundit, siue Teda fit: ac tertio similiter. Postea ob has incisiones, arbores putrefactæ à ventis deiiciuntur: tum earum cor eximitur: hoc enim maximè in Tedam abit, effodiuntur post & radices, quę etiam, vt diximus, totæ Teda fiunt. Hęc Theoph. Impropriè verò Tedas appellamus alia quoque ligna, quæ flāma olei vel picis illitu concepta faculæ modo lucent. Hinc Ceres dea Tedifera à Poëtis vocatur, & Teda pro nuptiis siue pro coniugio ipso accipitur, quod in nuptiis faces præirent. Fuêre qui hoc modo Pinorum genera distribuerint, vt aliud esset mite, aliud agreste: & agrestis, aliud mas, aliud fœmina, marem esse maritimam Pinum existimantes, fœminam, Idæam, quibus addunt Macedones tertium genus sterile. Hæc à supradictis diuisionibus verbis tantùm discrepare videntur. Marem dixerunt esse breuiorem, rigidiore folio, ligno duro, in opere fabrili sese contorquente: fœminam proceriorem, pinguioribus foliis, mollioribus, magis inflexis, & incuruis, ligno in opere tractabiliore, molliore, nec sese pandante aut distorquente. Legendum Porro in Theophra. ἀστραβεῖ, quod opponitur τῷ στρεφομένῳ, non vt in publicis codicibus legitur, εὐστραβεῖ. Pinus fœmina Ægida habet Spissum hoc, candidum, pulchrúmque, ex arboribus vetustioribus gignitur. Faciunt ex eo tabellas pictorias atque codicillos. Id autem est cor eius, quod minus picis Tedęque gignit. Larix fœmina habet quam Græci vocant Ægida inquit Plinius, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis, immortale, nullísque fisile rimis, hoc lignum. Proximum medullæ est. Explicatis Pinorum differentiis atque naturis, nunc de Picea dicendum.

Lib.3. Hist. cap.10. — Li. 6. caus. cap. 15. — Lib.9. Hist. cap.2. — Theophr. Li.3. ca.10. — Theoph. li. 3. cap. 10. Lib.16. c.39.

Nomina A Theophrast. veteribúsque Græcis πίτυς Picea dicitur, à Sequanis hodie *Pesse*, Arabicè *Arz*, Italicè *Pezzo*, Germanicè *Thamen bau*, Hispanicè *Pino negro*, Gallicè *Pesse & Soiffe*, Anglicè *Piche tre*: ab Allobrogibus *Soiffe*, Bellonius Sapini nomine descripsit. *Locus.* Nascitur in editis montium iugis, caudice recto, non minus quàm Abies procero: cortice ex cinereo pallescente, lento, & lori modo flexili, aliquantulum scabro, & dum rugosus fit sic dissiliente, vt crispus appareat: *Forma.* ramis Abieti similibus, similiter ordinatis, sed in terram inclinatis, surculosis, surculis propendentibus: foliis Abietis, herbaceo virore lætioribus, non

PICEA.

ſic atris, nec vt in Abiete pectinatim diſpoſitis, ſed nullo ſeruato ordine ramorũ ſurculos vndiq; veſtientibus, leuiter mucronatis, propemodũ teretibus, mollioribus, cũ in Abiete
Lib.3.Hiſt. cap.6. ſint latiuſcula ac duriuſcula. Quidam, inquit Theophr. Pinum & Piceam florere exiſtimãt, quidam minimè, ſed Piceam, κύτταρον gignere
Lib.16.c.25. ideſt nucamentum, quod groſsis proportione reſpõdet, Plinius Pinum Piceámq; vllo flore exhilarari negat, experiẽtia tamen refragatur. Nam Piceę florem ob longũ ac rubentẽ quiuis obſeruare poteſt. Cæterum Picea fructum edit copioſiſsimũ oblongum, procul intuentibus conſpicuum, extremis ramis adnexũ, deorſum nutantem, viri pudendum longitudine craſsitudéque imitantem. Diutiſsimè is in arbore manet, & ſeneſcens ſquamas ex quibus coaluit, recludit, ſeminis tũ maiore parte decidua. In ſquamarum torulis geminum id deliteſcit, Pinaſtro ſimile, paulo grandius, atrum. Piceæ materies rara eſt, laxáque, ad trabes, & ad aſſeres faciendos idonea, ſpecioſior quàm Abiegna, & in opere fabrili tractabilior, quia venis eſt rectioribus, minúſq; nodoſa. Inter Piceæ corticem, & lignum, gummi modo reſina cõcreſcit, ac nonnũquam etiam liquida inde manat, quam Allobroges *Binioum* vocant, quaſi Benzornum, & ad recentia cruentaque vulnera ſummopere commendant. Hanc eſſe πίτυν Theophr. id eſt Piceam facile quiuis intellexerit ex eius cum Pinu collatione, ſi ex loco illo Theoph. maculas aliquot deleuerit, mẽda quędã correxerit,
Lib.3.Hiſt. cap.10. melioremq; quàm Gaza interpretationem adaptauerit. Οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀρκαδίαν, inquit Theop. οὔτε τὴν ἄκαρπον λέγουσιν, οὔτε τὴν ἡμέραν πεύκην, ἄλλην δὲ πίτην εἶναι φασι. καὶ γὰρ τὸ στέλεχος ἐμφανέστερον εἶναι τῇ πίτυϊ, καὶ ἔχειν τήν τε λειότητα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις εὔχρηστον τὸ ξύλον. Τοῦτο γὰρ τῆς πεύκης καὶ παχύτερον, καὶ λειότερον, καὶ ὑψηλότερον εἶναι. καὶ τὰ φύλλα τὴν μὲν πεύκην ἔχειν πολλὰ, καὶ λιπαρὰ, καὶ δασέα, καὶ κεκλιμένα, τὴν δὲ πίτυν καὶ κωνοφόρον ταύτην, ὀλίγα τὲ, καὶ αὐχμωδέστερα, καὶ πεφρικότα μάλλον. ἔτι δὲ τὴν πίτταν ἐμφανεστέραν τῆς πεύκης. καὶ γὰρ τὴν πίτυν ἔχειν ὀλίγην τε, καὶ πικρὰν, ὥσπερ καὶ ἧττον κωνοφόρον, τὴν δὲ πεύκην εὐώδη καὶ πολλὴν. φύεται δὲ ἐν μὲν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἡ πίτυς ὀλίγη, περὶ δὲ τὴν ἤλειαν πολλὴ. οὕτως μὲν ὅλῳ τῷ γένει διαμφισβητοῦσι. ἡ δὲ πίτυς δοκεῖ τῆς πεύκης διαφέρειν, τῷ λιπαρωτέρα εἶναι καὶ λεπτοφυλλοτέρα, καὶ τὸ μέγεθος ἐλάττων, καὶ ἧττον ὀρθοφυὴς. ἔτι δὲ καὶ τὸν κῶνον ἐλάττω φέρειν, καὶ πεφρικότα μᾶλλον, καὶ τὸ κάρυον πιττωδέστερον. ἄμφω δὲ τειχόφυλλα, καὶ πίτυος τὰ ξύλα λευκότερα, καὶ ὁμοιότερα τῇ ἐλάτῃ. διαφορὰν δὲ ἔχει πίτυς καὶ ἄλλην πρὸς τὴν πεύκην, &c. Id eſt, Arcades verò Pinum in ſatiuã & ſterilem minimè partiuntur, ſed à Pinu Piceã differre aiunt. Piceæ námque magis conſpicuum ac eminentem caudicem eſſe, læuem, magnũ, in opere fabrili vtilem, vt pote qui craſsior, læuior, procerior quã Pino ſit. Præterea Pini folia multa, pinguia, dẽſa, inflexa eſſe, Piceæ verò, quæ & ipſa conos fert, pauciora ſquallidiora, horridiora. Ad hæc picem in Pinu notiorem eſſe quàm Picea: paucam enim ac amaram ex Picea ſtillare, vt & minores conos in eadem gigni, vberiorẽ autem & odoratam è Pino. In Arcadia ſanè Piceæ paucæ creſcunt, circa Eleam multę. Sic igitur toto genere diſcrepant. Picea certè hoc differre à Pinu videtur, quod pinguior Pinus ſit, humilior, folio tenuiori, minùs recta, item quòd breuiorem conum

conũ ferat,& horridiorem,ac nucem magis resinosam. Vtrique folium capillatum, sed Piceæ materies candidior Abietíque similior. Est & alia inter Pinum & Piceã differentia,&c.Bellonius cũ Abietẽ à Gallis *Sap*, vel *Sapin* vocari sciret, eámque quam hîc depinximus arborẽ Abieti admodum esse similẽ, Sapinum appellare voluit,quæ Picea nominari debuit. Nã Sapinus quidẽ non solũ inferiorem Abietis partem significat,sicuti Fusterna superiorẽ,quod tradit Plinius, sed etiam arborem, id quod eiusdem Plinij auctoritate confirmatur. Prælum, inquit, è Sapino,alta potissimum,facito. Alibi genera nucum Pinearũ is enumerans,Tertium,ait,Sapineæ, è Picea satiua, nucleorum cute verius quàm putamine, adeo molli, vt simul mandatur. Ex his verbis perspicuum est Plinio Sapinum arborem, scilicet Piceam satiuam designari, cuius nucem Sapineam vocat,siue Piceã eo loco, τὴν πεύκην, siue τὴν πίτυν intelligat.Sed quænã est Theo. πίτυς φθειροφόρος lib.1.Caus. cap.9. quam Gaza pediculiferam, Scaliger pedicula-riam interpretatur? an diuersa ab ea quam idem Theophr.in historiis describit? an eadẽ? deinde an φθειροφόρος dicta, quod,vt tradit Plinius, totis paniculis minoribus gracilioribúsque, minimos ac nigros nucleos pediculis similes gignat? Pini Piceæque fructus Septembri mẽse maturi sunt. Pinus apricis locis gaudet: opacis aut nullo modo,aut malè prouenit. Pinus & Picea generi eidem adscribuntur, inquit Dioscorides, sed quandam flagitant specierum distinctionem. Arbores hæ cognitæ, quarum cortex astringit. Prodest tritus & illitus intertrigini, vlceribus summum corpus occupantibus, ambustísque,cum spuma argenti, & manna:vlcera delicatulorum acrimoniam recusantium cerato Myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum sutorio atramento serpẽtia cohibet: suffitu partus & secundas eiicit: potus aluum sistit,vrinam mouet. Folia eorum trita & illita inflammationes leniunt,vulnera ab inflammatione vindicant: trita autem,& decocta in aceto feruenti collutione dentium dolores leniunt: hepaticis vtilia sunt,drachmæ pondere in aqua, aut mulsa pota. Pineæ nucis cortex & folia potu idem præstant: teda earum particulatim secta, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat.Ex his etiam fit Spatha acoporum, pessorúmque compositionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarij atramẽti confectionem excipitur:ea ipsa fuligo circumlitionibus efficacissimè imponitur, quibus palpebras ornant,colorémque mentiuntur: arrosis oculorum angulis,callosis glabrísque genis,& collacrymationibus opitulatur. Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus, qui in conis inueniũtur.Vim adstrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tussi & pectoris vitiis auxiliãtur,per se, aut ex melle sumpti. Nuces Pineæ si repurgatæ mandantur,vel cum passo, aut cucumeris semine bibantur,vrinã ciẽt: acrimonias in renibus & vesica hebetant:stomachi rosiones leniunt:datæ cum portulacæ succo virium infirmitatem roborant,corruptorũ quoque humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in passo franguntur,& decoctæ vetustæ tussi,aut tabitudini conferunt,si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur. Hæc Diosc. ex Ruellij versione, in qua diligẽter quędã attendenda & animaduertenda sunt:ac primùm, quod dicit Diosc. πίτυς γνώριμον δένδρον: ἔστι δὲ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ἡ λεγομένη πεύκη, εἴδει διαφέρουσα: quidã, διαφέρουσι. Hæc sic Lacuna vertit.Picea vulgaris arbor, Pinúsq; eiusdẽ generis sunt, specie tamendifferunt:Sed hoc leuiusculũ. Prodest cortex tritus & illitus intertrigini. ἁρμόζων πρός τε παρατρίμματα λεῖος, κατὰ πλασσόμενος: Cornari⁹ legit κατὰ παττόμενος, idest inspersus.Res ipsa vsum sui ostẽdit.Puluis enim inspergitur,nonillinitur.Pineę nucis cortex & folia potu idẽ prestant. ποιεῖ δὲ τα αὐτὰ καὶ ὁ τοῦ στροβίλου φλοιος, καὶ τὰ φύλλα ποθέντα. Cornarius hæc de strobilo arbore, non de Nuce Pinea intelligit,

Li.16 ca.39.
Lib.15.c.10.
Li.16.c.10.
Tempus.
Locus.
The.libr.2. caus.cap.9.
Lib.1.c.74.
Vires.
Emb.71.li.1
Ibidem.

Li.16.c.10. quæ arbor eadem cum Pinaſtro eſt:id quod Plin. auctoritate cõfirmat, ſcribẽtis arbores quas per oram Italiæ Strobilos vocant, pleróſque arbitrari eaſdem eſſe
Libr.7. cum Pinaſtris. Auctorem etiã adhibet Paulum Ægi. qui de coni cortice, & foliis eadem cum prodidiſſet quæ de Strobili cortice,& foliis Dioſc.mox de Strobili conorum fructu ſeorſum tractat. Præterea cum de fuligine diſſerit,Pinum, Conum,Piceam,vt tres diuerſas arbores nominat. Hæc Cornarij opinio facilè refelli poteſt. Nam in Plinij vetuſti exemplaris membranis pro Strobilis Tubulos legimus,vt ſit Tubulus Pinaſtri genus, de quo inter Pinorum genera diſſeruimus:Conus verò Strobilúſque,vt iam ex Galeno probauimus,& demonſtrabimus,non pro arbore,ſed pro Nuce Pinea vſurpatur.At enim Strobilum Pinaſtrum eſſe concedamus.Cùm iam Dioſcor. de viribus corticis Pinus ſiue mitis, ſiue agreſtis vniuerſè quidem ſcripſerit,cur fruſtra hîc eadem repetit? Iam verò cũ Pinaſtri fructus edulis non ſit, qui quæſo Strobili,ideſt Pinaſtri fructus Cornarij ſententia vires imbecillas roborare poterit,vel cætera præſtare quæ Strobilis Dioſc. attribuit? Quare à Galeno, Paul. Dioſc. Conum & Strobilum, pro Nuce Pinea,non pro Pinaſtro accipi puto.At Pineæ nucis qui cortex quæ folia erunt, cum arborum, herbarúmque folia tantum,ac florũ eſſe dicantur? Nuces Pineas videmus ſquamatim compactilibus nucamentis ſiue vnguibus totas cõſtare,ſub quibus nuclei carnoſi,molles,eſu ſuaues abduntur.Has integras & nucleos edules Græci modo ancipiti harum dictionum ſignificatu nominant κώνους, κοκκάλους, στροβίλους, modò epitheti acceſsione diſtingunt, quemadmodum Dioſc. ὅλους στροβίλους προσφάτους dixit,Galenus ὅλους χλωροὺς, id eſt integras Pineas nuces adhuc virides, recentes,& tenellas,non,vt Ruell. in Dioſc. vertit,recẽter ab arbore decerptas,& στροβίλους καθαροὺς,à nucum ſuarum putaminibus repurgatas,quales hodie veneũt,στροβίλους κεκαθαρμένους Aſclepiades,& Andromachus ap-
Aet. libr.8. cap.46. pellant: Galen. στροβιλῶν πυρῆνας. Paul. κώνου καρπὸν, vulgus noſtrum *des pignons*.
Li.6. med. gen. Nucum Pinearum cortex extima eſt pars, ac veluti amictus tegens,& eas vndique ambiens,qui cultello vel deglubi,vel deradi poteſt:folia, lignoſæ ſquamæ, aliæ aliis incumbentes,nucleorum opercula,& cõceptacula, quarum gradatim procedẽte ſtructura coagmentatur Nux Pinea, & in metam colligitur,ſic dicta, quòd foliorum modo,cum maturæ nuces decidunt, ſeſe pandunt,& explicant. Hæc folia atque cortex eadem facultate pollent,qua arboris ipſius folia,cortéx-
Lib.5. med. part. cap.9. que, ſcilicet adſtringente. Quod verò de teda Dioſc.prodidit,eadem Galenus. Dolentes dentes colluũtur pinguibus tedis in aceto ferue factis: aut Halicacabi corticis, & tedæ in aceto feruefactæ decocto,poſt longam cocturam: aut tedarum ramenta,malicorium,alumen ſciſſum in aceto ad tertias coquũtur,eóque decocto tepido os colluitur. Idem medicamentum quoddam ad dentium dolorem præſcriptum dum coquitur, σπάθῃ δᾳδίνῃ, ideſt ſpatha ſiue rudicula, ex teda parata, mouere iubet.Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus inquit Dioſcor. πιτυΐδες δὲ καλοῦνται ὁ καρπὸς τῶν πιτύων, καὶ τῆς πεύκης. Locus Matthi. ſuſpectus is videtur.Putat enim verba illa τῆς πεύκης alicunde in cõtextum irrepſiſſe,& merito quidem.Quid enim πιτυΐδες aliud ſignificare poſſunt, quàm τῶν πιτύων καρπὸν,id eſt,Picearũ fructũ,vt στρόβιλοι,de quibus mox idem ſcriptor agit τῶν πευκῶν, ideſt Pinorum? Quod de Strobilis repurgatis tradit Dioſco. παρηγοροῦσι δὲ καὶ στομάχων δηγμοὺς μετ' ἀνδράχνης χυλοῦ λαμβανόμενοι, ἐξερείδουσι τε ἀτονίαν σώμα-
Li.23. ca.8. τος, καὶ τὰς τῶν ὑγρῶν διαφθορὰς ἐξαμβλύνουσι, Plinius his verbis expreſiſſe videtur. Nuclei nucis Pineæ ſedant acrimoniam ſtomachi, roſioneſque, & contrarios humores conſiſtentes ibi,& infirmitatem virium roborant,ex quibus perſpicitur Plinium nucleos nucis Pineæ Strobilos appellaſſe, deinde τὰς τῶν ὑγρῶν διαφορὰς legiſſe, non διαφθορὰς, vt Dioſco. habent vulgata exemplaria: poſtremò

ἐξερεί-

ἐξερείδουσιν ἀλονίαν σώματος, roborant infirmitatem virium, reddidiſſe. Cornarius tamen non ἐξερείδουσιν, ſed ἐξαιροῦσιν legendum arbitratus, eximunt corporis debilitatem, conuertit. De Strobilo hæc Galen. Strobilus viridis totus habet cum humiditate amaritudinem, quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, atque adeo quibuſcunque expedit quæ in thorace & pulmone ſunt tuſsi reiicere, facilem eam præbet. Porro fructus eius eſculentus nutrimentum eſt coctu difficile, & validum, at medicamen eſt aſperitati gutturis leniendæ congruum, cum videlicet in aqua maceratus, omnem in ea acrimoniam reliquerit. Sic enim quod ſupereſt minùs mordax, magiſque emplaſticum redditur, & ad mediocrem caliditatem trigiditatemque reducitur, ex aquea terreáque mixtum ſubſtantia, minimum particeps æreæ. Quæ ſequuntur præter illa, ſcripſit Matthiolus. Aqua è viridibus Pinorum nucibus deſtillata rugas in facie delet, & mammas admodum extuberantes cohibet, ſi linteolis inea madefactis ſæpius foueantur. Eadem vuluam anguſtiorem reddit, & à fluxionibus tuetur, ſed longè ad hoc efficacior eſt ſuccus. Nuclei Strobilorum Pinus domeſticæ valdè ſunt vtiles, nimirum qualitatibus ſuis temperatis proximi, paululum ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, glutinant, reſoluunt, corpus pingue faciunt, & leuiuſcula quadam acrimonia mordent, bene nutriunt, ac quamuis craſsiuſculum corpori præbeant alimentum, non tamen improbantur. Emendant enim humiditates in inteſtinis putreſcentes, ægrè tamen coquuntur, ideóque naturis frigidis dari debēt cum melle, calidis autem cum ſaccharo. Cæterum tepente aqua macerati acrimoniam exuūt, & oleoſam quam habēt pinguedinem. Sanant frequenter deuorati neruorum ac dorſi dolores. Dantur vtiliter iſchiadicis, paralyticis, ſtupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius vlcera, humores lentos & ſaniem eorum purgantes, quare tuſsientibus dantur. Venerem excitant aqua tepida priùs macerati, deinde ſaccharo aut melle excepti, & deuorati. Semen etiā augent. Præſtāt quoque ad renū, & veſicę vlcera, ideóq; vrinę ſtillicidiis & ardoribꝰ auxiliātur. Corticis conorū Pini in aceto acerrimo decocti ſuffitus perquam vtilis eſt dyſentericis.

Embl. 71. li. 1. Dioſc.

Lib. 7. ſim.

li. 1. Dioſc. cap. 79.

ABIES CAP. XIII.

ABIES à Græcis ἐλάτη nominatur, ab Italis *Abete*, à Gallis *Auet, Sap & Sapin*, à Germanis *Thannem*, & *Thannenbaum*, *Hiſpa. Abeto, arbol* Angl. *Maſtre*, & *Deele*, Abies arbor eſt excelſa, Pino Piceáque procerior, imo omniū coniferarum, dēpta Cedro, altiſsima, rectiſsima, maximè enodis. Cortex huic albicat, & ſi flectatur, facilè frangitur. Abietis pars quæ à terra eſt, inquit Plinius, enodis, & fluuiata, decorticatur, atque ita Sapinus vocatur: ſuperior pars nodoſa, duriorque, Fuſterna. Rami, non vt in Picea terrā verſus flectuntur, ſed incœlū erecti ſtant, atque ex lateribus vtrinque prodeuntes ſurculos emittunt crucis figura, ſicut & in Picea. In his folia ſimiliter diſpoſita, vtrinque ſcilicet ex ramorū ſurculorūque lateribus emergunt, & vt ait Plinius, inſecta ſunt pectinum modo, latiuſcula, breuia, dēſa, leuiter pūgētia, hyeme nō decidua, dilutæ viriditatis. Conos fert palmæ lōgitudine, Piceæ conis adſimiles, in quibus ſemen eſt ſubalbū, ſine vlla medulla. Theoph. Abietē quādā marē, quādā fœminā eſſe tradidit, eáſque foliis differre. Mari enim acutiora, magíſque pungentia, ac magis flexa, quare aſpectu criſpior tota arbor videtur. Materia etiā differūt, cādidiore in fœmina, molliore, operíque faciliore, atque toto caudice proceriore. Mari ea magis varia eſt, latior, durior, medulla plenior, denique aſpectu minꝰ pulchra. Præterea Conus maris paucos nucleos habet in priore tātū parte, fœminæ Conus nullos omnino, vt Macedones dixerunt. Abieti folia pinnarū modo quæ

Nomina

Forma.

Lib. 16. c. 39

Lib. 16. c. 24

Lib. 3. Hiſt. cap. 10.

Genera

ABIES.

auiũ alas cõponũt, in breuiora foliola continuantur, aliis ſuper alia iacẽtibus & impoſitis, ita compacta, vt minora & breuiora perpetuo ſint poſteriora, quæ verſus cacumẽ ſpectãt, & antepoſitis ſuccedunt, ea figura teſtudinem referente, ſimillimáque Bœotorũ fornicibus. Sic enim vertere, emendare, & παραφραςικῶς exponere mihi viſum eſt hæc verba Theophr.
Ibidem. ἔχει δ' ὥσπερ πτέρυγας τὸ φύλλον, καὶ ἐπ' ἔλαττον, ὥστε τὴν ὅλην μορφὴν εἶναι θολοειδῆ, καὶ παρομοίαν μάλιςα ταῖς βοιωτίαις χαμάραις, Gaza κυάθοις legit, publica exẽplaria κυνεάις. Dẽſa adeo ſunt hæc folia, vt nec niuẽ, nec imbrẽ trãſmittãt. Denique arbor eſt aſpectu decora, magnitudine excelſa, Pinóque procerior, à qua etiam ligno non parũ diſtat. Nã Abieti neruoſum, molle, leuéq;, Pino teda pingue, graue, carnoſius. Nodi plures Pino, ſed duriores Abieti, imo in Abiete quã in reliquis ferè omnib⁹ duriores, & ſi illi molli⁹ lignũ ſit. Vt Pinus Aegida, ita Abies albũ habet, quod λοῦσον vocatur, Aegidi proportione reſpõdẽs, cuius nominis veſtigia etiã hodie ſuperſunt. Nã Iuræ montis lignatores Abietũ Picearúmq; cãdidiſsimos truncos nõ nodis interceptos, ſed recto venarum procurſu fluuiatos, & ad opera inteſtina faciles, nũc *Ouchon*, nũc *Louchon*, vocãt. Abies inter cortices præſtãtiſsimũ illũ liquorem cõtinet, qui Italorũ vulgo *Lagrimo* vocatur, ideſt, lacryma Abietis. De hac vete-
Lib. 3. cõp. med. gen. res, Matth. putat, nihil literarũ monimẽtis conſignaſſe, niſi quis dixerit Galenũ liquidam illam Piceæ reſinam, quã Terebinthinæ loco inſtitores vẽdebãt, pro Abiegna lacryma accepiſſe, tum quod ſcribat illã guſtu odoréque terebinthinæ eſſe perſimilem, id quod in Abiegna lacryma deprehẽditur, tũ quod eadem ſit quodãmodo Terebinthina acrior, quibus qualitatibus liquida Piceæ reſina caret. Hæc impulerũt Matth. vt ſuſpicetur his Galeni verbis mẽdũ aliquod ſubeſſe, maximè cũ is ſcripſerit in Euphorbij medicamẽto, inter reſinas cæteris odo-
Ibidem. ratiores eſſe Terebinthinã, & Abiegnã, hàncque illa calidiorem, quãuis, inquit Matth. veteres in arborũ reſiniferarũ hiſtoria in multis ſibi ipſis nõ cõſentiant. Qui Abiegnã lacrymã clariſsimã Larignã eſſe putant, vehemẽter errãt. Illa etenim inter Abietis cortices vomicæ modo coaceruatur, & ſecta veluti cute, vt in abſceſsibus pure tumidis fieri ſolet, elicitur, Larigna verò manat ex Laricis caudice ad medullã vſque terebrato, id quod experiẽtia ſibi cognitũ ac cõpertũ eſſe Matth. aſſeuerat. Abiegna lacryma, ſiue Abiegna reſina liquida in quibuſdã Ita-
Li. de Cõ. ca. de Reſi. liæ locis *Olio d'aueto* nominatur, ideſt oleum Abiegnũ, quæ vox Belloniũ mouit
Lib. 1. c. 77. vt crederet id reſinam eſſe ἐλαιώδη, ideſt oleoſam Dioſcor. quo loco non reſinarum genera, id quod prius fecit, ſed reſinarum coloris differentias explicat.
Bello. de Conif. ca. de reſi. Officinæ Terebinthinam Venetam vocant, Galli *Terbentine de Veniſe*. Ex nouellis Abietibus ea colligitur, quarum cortex nulla rima finditur, ſed glaber tuberculis ſcatet, cùm annoſarum cortex in rugas contrahatur, rimoſus ſit, & ſine vllis tuberculis. Tuberculis paſtores armentarij bubuli cornu acutum faſtigium ſic adigunt, vt inde liquidam illam reſinam excipiant, quod cum per totũ diem in plurimis tuberculis moliti ſunt, operę pręciũ ſe feciſſe, putãt, ſi cornu vnũ quatuor vnciarũ capax liquore illo plenũ domũ retulerint, quia vnũ quod

quodq; tuberculum vnã vel alterã duntaxat guttam contineat, quo fit vt rarior sit is liquor, maiorísque pretij. Ex Abiete veluti ex Pinu, ac Picea resina etiam sicca & candida colligitur, quæ thus ementitur, ac pro eo à vulgo vsurpatur. Abies in montibus nascitur, in planis minimè: opacis locis gaudet. Paulo ante solstitium floret, auctore Theophr. Est autem flos eius κόκκινος, id est cocci colore, vt in excusis libris reperitur. Gaza verò κρόκινος legit, id est crocus. Fructum profert post vergiliarum occasum. Matthiolus id negat, Abietémque omnem flore & fructu carere scribit in Tridentinis montibus, quorum syluæ Abietes multas alunt. Cortex & resina Abietis arida, qualitatibus ac viribus cortici & aridæ Pinus resinæ valdè sunt similes, nisi quod paulo acriores, magis detergent. Abietis liquida resina, calida siccáque ordine tertio, acrimonia quadam sua tergendi vim obtinet, & ad veræ Terebinthinæ qualitates proximè accedit. Vulneribus recentibus, præsertim capitis, maximè confert, quod non solùm ea mundet, sed & solidet. Sumpta semunciæ pondere, per aluum biliosos humores vacuat, renes absterget, vlceratos sanat, vrinam cit, calculos eiicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicum cruciatus lenit. Nucis magnitudine deuorata cum nuce moschata, & saccharo, stranguriam sanat, pudendorúmque vlcerationi maximè succurrit. Abies nauibus aptissima est: triremes enim & longa nauigia ex ea, leuitatis gratia, fiunt. Ædificiis optima quæ vetustissima, modo cariosa non sit. Quin & ad tabulas pictorias, & ad plurima alia vtilis est. Pondus sustinent valdè Abies, & Pinus. Renituntur enim, nec temerè rumpuntur, priúsque carie quàm viribus deficiunt.

Diosc. li.1. cap.93. Dod. lib.6. cap.91.
Locus.
Theophr. lib.3 Histo. c.4. & li.2. cau.c.9.
Temper.
Lib.3. Hist. cap.6.
Ibidem.
Temperam. & Vires.
Dod. ibid. Matthi. & Dodo. ibi.
Theoph.li. lib.5.Histo. cap.8.
Plin.lib.16. cap.42.
Theoph.li. 5.Hist.ca.7.

LARIX. CAP. XIIII.

QVÆ Larix Latinè, & Larex, λάριξ etiam Græcè nuncupatur, Gallicè *Melese*, Italicè & Hispanicè *Larice*, Germanicè *Lerchenbaum*. Arbor est eximiæ proceritatis, Abiete tamen sæpè humilior, nonnunquã verò æqualis: cortice valde crasso, multis rimis hiulco, intus rubente. Circa stipitem rami veluti per gradus collocantur, cum surculis & adnatis plurimis, Salicis modolentis, coloris lutei, odoris non iniucundi. In his folia ex tuberculis satis à sese distantibus emergunt eáque numerosa, densa, comosa, quæ circiter triginta simul iuncta penicilli pictorum summitatem referunt, oblonga, mollia, Pineis angustiora, minimè aculeata, hyeme aduentante decidua, ita vt sola Larix inter omnes arbores resinam fundentes, frigoris sæuitiam non reformidans, nuda hyemem transigat. Quare Plinius non rectè Laricem in his syluestribus arboribus numerauit, quibus folia non decidunt, neque in iis quarum pungunt folia. Sed quomodo Laricem accipiat nos supra declarauimus. Hac in re Plinij incõstantiam animaduertere licet, alio loco folia minimè aculeata, sed villosa, pinguia, mollia, Larici tribuentis, nisi vitiosa in vulgatis exemplaribus lectio nos fallat. Picea minùs alta quàm Larix, inquit Plinius: illa crassiori,

LARIX.

Nomina
Forma.
Lib.16.c.21.
Cap.12.
Li.16. c.10.

læuioríque cortice,folio villoſior,pinguior,& denſior, molliórque flexu:at Piceæ rariora,ſiccioráque folia,tenuiora,& magis algentia, totaq; horridior eſt, & perfuſa reſina. Hanc ſcripturam vnius dictionis mutatione reſtituere licet hoc modo.Picea minùs alta quàm Larix:hæc craſsiori, læuioriq; cortice, folio villoſior,&c.vt,hæc.ad Laricem referatur, quam correctionem ſenſus & contextus neceſſariò poſtulant.Nam ſi verba hæc,folio villoſior,&c.de Picea continenter intelligantur,quî eius folia pinguia,denſa,molliaq; eſſe poſſunt, quæ mox dicuntur tenuiora,rariora, ſicciora q; ? Ad hæc ſi præcedentia omnia de Picea,& non de Larice accipienda eſſent,cur illis particulam, At, diſcretiuam, vt aiunt, ſubiicit, cùm dicit, At Piceæ & cætera? Ex his perſpicere licet

Lib.1. c.91. Laricis corticem læuiorem eſſe quàm Piceæ, vt exiſtimauit Ruell. ſed eius aculeata folia non eſſe,cùm aculeatum & villoſum ſint aduerſa. Villi enim ad tactum molles ſunt,minimè autem ſpinæ,ſiue aculei.Flores Laricis vere ex ramuſculorum ſummitatibus exoriuntur,multùm odorati, contra Plinij ſenten-

Lib.16.c.25. tiam,qui Laricem inter triſtes arbores recenſet, nec vllo flore exhilarari ſcripſit.Hi arbores ſuas valde ornant,quod in purpura ardenter rubeſcentes, comantibúſque foliolis miro naturæ artificio annexi,viatorum oculos non parũ remorantur,& recreant.Coni cupreſsinis admodum ſimiles, paulo longiores odoris non ingrati,breui petiolo ramis alligati,ipſiſq; incumbentes,ex tenuiſſimis ſquamulis compactilibus ac foliatiſq; contexuntur: quarum ſingulæ binos nucleos foliatos, alæ cicadarum ſimiles, ſemenq; exiguum, magnitudine ſeminis Cupreſsi includunt,quod manſum, Nucem Pineam odore plane imitantur. Laricis materia duriſsima eſt, præſertim quæ rubet, & in caudicis medio,odore acrior: quam ob cauſam in ædificiis quibuſuis extruendis cæteris

Li.16.c.10. omnibus longè præſtat.Larix, inquit Plinius, nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi conſumitur, quàm lapides, cum cætera quæ picem & reſinam fundunt,accenſa fuligine immodica carbonem repentè expuant, cum

Cap.9.li.2. eruptionis crepitu,eiaculenturq; longè.Larix Victruuio flammam ex igne non recipit,nec ipſa per ſe poteſt ardere, niſi, vti ſaxum in fornace ad calcem coquendam,aliis lignis vratur,nec tamen tum flammam recipit, nec carbonem remittit, ſed longo ſpatio tandem comburitur,quòd eſt minima ignis & aëris è principiis temperatura, humore autem & terrena materia ſpiſsè ſolidata, non habens ſpatia foraminum,qua poſsit ignis penetrare,reiicítque eius vim, nec patitur ab eo ſibi cito noceri,propterq; pondus ab aqua non ſuſtinetur,&c. Quæ falſa eſſe tum ratione, tum experientia conſtat. Nam cùm omnium con-

Matth. li.1. Dioſ. c.74. & Epiſt. 1. lib.4.Epiſt. ſenſu, præſertim Plinij,ac Victruuij,Larix reſinam liquidam fundat, pinguem ſcilicet,& quæ,non aliter quàm bitumen,igni admota facilè accendatur, quis credat Laricis lignum pingue,reſinoſumq; ignem reſpuere, quum lapides ipſi qui ſua natura flammis non accenduntur, ſi bituminoſi ſint, perinde ac ligna exurantur,editis continuò flammis quoad in cineres vertantur? Cuius rei locupletiſsimi teſtes ſunt Flandri,Brabanti, & aliæ Aquiloniæ gentes, quæ lignorum penuria,huiuſcemodi lapidibus ſuos fouent ignes. Præterea, ſi Larix neque ignem admitteret, neque carbonem faceret, malè cum iis ageretur qui in Tridentinis montibus, & in ea præſertim valle Ananiis contermina quam Solis nuncupant,ac in Camonica,& Eliotropia, & in Brixienſi agro in fornacibus ferrum excoquunt. In iis enim maxima Larigni carbonis ardet copia, neque(vt aſſerunt artifices)vllo alio carbone quàm larigno, rude ferri metallũ celeriùs colliqueſcit.Lignum etiam Laricis ſiccum,cùm reſinoſum ſit, impetu vehementi flagrat. Quamobrem in Tridentinis montibus Laricina tantùm ligna in furnis accendunt, tam iis quibus panis coquitur, quàm iis quibus

hypocau

hypocausta calefiunt. Quod autem attinet ad ea quæ narrat Vitruuius de castello quodam circa Alpes, excercitum illic habente Cæsare, ante cuius portam turris erat ex hac materia, alternis trabibus transuersis, vti pyra, inter se alte cõpositis, quam fasciculorum virgis alligatorum flamma, facésque ardentes congestæ ac immissæ lædere non potuêre, existimandum est id euenisse, non quòd Laricis materia vri non posit, sed quòd ventorum, niuium, frigoris vi, omni denique temporis iniuria, qua perpetuò ferè Alpina regio infestatur, temporis etiam diuturnitate durior, exhausto pingui succo veluti lapidea facta, à fasciculis virgarum, facibúsque, non facilè accendi potuerit, maximè cùm arboris cuiusuis solida duráque, nec in particulas concisa materia, non statim primo ignis occursu facilè vincatur, nedum Laricea, quæ soliditate & duritie cæteras omnes antecellit. Hic rursus adnotandum mirum esse Plinium in Laricis historia tantopere à sese dissentire. Cùm enim scripserit Laricem nec ardere, nec carbonem facere, paulo post ait, In Macedonia Laricem masculam vrunt, fœminæ radices tantum. Ex Larice, vt scribit idem, liquor erumpit melleo liquore, atque lentore, nunquam durescens. Et alio in loco, Larix resinam fundit gracilem, ac mellei coloris, virus redolentem, id quod ante ipsum dixerat Vitruuius. Larix habet resinam liquidam, mellis Attici colore: quare etiam medetur phthsicis: ῥητίνη λαρικίνη, vel λάριξ dicitur, à Latinis resina Laricea vel Larigna, in officinis Terebenthina, sed falsò. Prouenit etiam in Larice Agaricum optimum, de quo idoneo loco tractabimus. Vallis est supra Benacum lacum, cui à Laricum copia Vallarice nomen est. Sunt & Larices in ripis Padi, & in Slesia. Initio Martij mensis pullulare folia incipiunt ab iisdem germinibus, à quibus præcedente anno deciderant. Fructus Septembri maturus est. Laricis cortex, folia, fructus, nuclei eodem sunt, quo hæc in Pinu, temperamento, sed non eadem virium efficacia. Resina Larigna calida siccáque est, vt & cæteræ resinæ, sed magis absterget. Vtiliter emplastris, vnguentísque ad vulnera detergenda curandáq; accõmodatis miscetur. In tussi delincta cum melle thoracem expurgat. Sumpta ventrẽ lenit, vrinam prouocat, calculos expellit. Tardissimè Larix cariem vetustatémque sentit, ob succi amaritudinem, auctore Vitruuio.

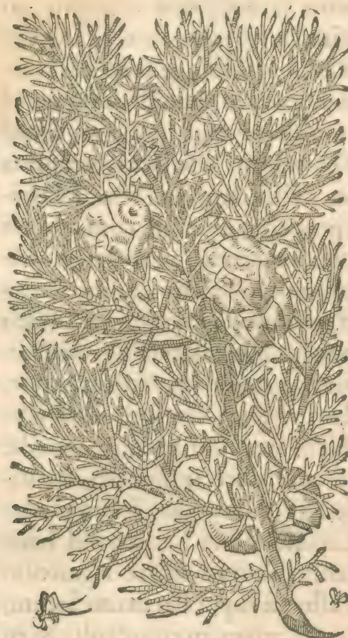
Loco supracitato. — *Lib.16.c.11.* — *Lib.16.c.10* — *Lib.24.c.6.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Tẽpera. & Vires.*

CVPRESSVS CAP. XV.

CVPRESSVS Græcis κυπάριττος dicitur, vel κυπάρισσος, ἀπὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρεμόνας, id est à partu parilium ramorum, Arabibus *Suro*, & *Seru*, Officinis Cypressus, Gallis, Anglis & Belgis *Cypres*, Italis *Cypresso*, Germanis *Cypressen*, Hispanis *El Cypres*. Eius duo sunt genera: Mas, & fœmina, cuius meta in fastigium conuoluitur: mas ramos in latũ spargit. Vtraque procera est arbor, recta, crasso caudice, in summitate tantùm ramosa: folia Sabinæ bacciferæ, viridiora, longiora, perpetuò virentia: conos Lariceis similes gignit, breuiores, crassiores, duriores, compactiores, quos Nuces Cupressi vocãt, alij pilulas, quidam Galbulos, in quibus semen, minimis granis constans, & quæ vix perspici possint, non omittendo naturæ miraculo, è semine tam paruo nasci arbores adeo proceras. Hoc semen formicis mirè expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Id Theophr. dicit esse non πιτυῶδες, vt publica habent exemplaria, id est Piceæ semini simile, sed πιτυρῶδες, id est furfuraceum, siue furfurosum: est enim furfuri simillimum. Ligni materies flauescit, dura est, solida, compacta, odorata, maximè cùm igni admouetur. Fundit caudex resinam liquidam, Larignæ, & Terebinthinæ similem, sapore acerrimam. Cupressus non nisi in locis calidis sponte prouenit, vt in Creta, Lycia, Rhodo, ac Cyrenensi etiam agro

Nomina — *Genera.* — Plin.lib.16. cap.33. — *Forma.* — Plin. li.17. cap.10. — Li.1. Caus. cap.5. Scalig. ibi. — *Locus.* — Theophr. lib.4 Hist. cap.6.

CVPRESSVS.

Plin. li.16. cap.33.

agro. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quiſpiã, niſi ſeratur alia, hæc gignitur, ac protinus emicat: illa verò etiam non appellato ſolo, ac vltro, maximè in Idæis mõtibus, & quos Albos vocant, ſummis eorum iugis, vnde niues nunquam abſunt, plurima: quod miremur, alibi non niſi in tepore prouenìens, & nutricem magnoperè faſtidiens. Hæc Plinius ex Theophraſto. Cupreſsi fructus maturus eſt menſe Septembri, vel ineunte Vere. Plinius triferam eſſe ait, colligíque baccas eius menſe Ianuario, Maio, & Septembri. Cupreſsi folia fructúſque ad tertiũ vſque ordinem deſiccant ſine manifeſto calore, & adſtringunt. Cupreſſus Dioſcoridi, refrigerat, & adſtringit. Folia ex paſſo, & exiguo Myrrhæ pota veſicæ rheumatiſmis, & vrinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ ex vino tuſæ in dyſenteria, alui fluxione, tuſsi, orthopnœa, aut ſi reiiciatur ſanguis, cõuenientiſsimè bibuntur. Earum decoctum eoſdem præbet effectus. Tuſæ cum fico duritias emolliunt, nariúmque polypo medentur: in aceto coctæ, & cum lupinis detritæ ſcabros vngues eiiciunt: hernias inteſtinorum prolapſu erumpentes illitu reprimunt: Folia eadem præſtant. Pilulæ cum arboris coma ſuffitæ culices abigere exiſtimantur. Folia trita & impoſita vulnera glutinant, ſanguinem reprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per ſe, aut cum polenta, ignibus ſacris, vlceribus quæ ſerpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato ſtomachum roborant. His addit Galenus Cupreſsi germina, totiúſque ſtirpis qualitates declarat, quibus omnia efficiuntur quæ Dioſc. propoſuit. Cupreſsi folia, inquit, germina, pilulæ recentes & molles magna vulnera glutinant in duris corporibus: ex quo clarũ eſt reſiccandi vim habere abſq; inſigni acrimonia, vel caliditate, ſicut certè & guſtus teſtatur. Apparet enim in ea leuis quædam acrimonia, ſed plurima amaritudo, multo etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta verò illa eſt acrimonia & caliditas, quãta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati, ſic vt nullum interim morſum, nullam moleſtam caliditatem in corporibus efficiat. Proinde altè latentes in flaccidis putreſcẽtibuſq; affectibus humiditates innoxiè tutoq; depaſcitur, & abſumit: alia verò quę excalfaciunt ſimul, & deſiccãt, humiditates quidem illas abſumũt, cæterũ acrimonia, & caliditate alias attrahunt. Enterocelas Cupreſſus iuuat, quoniã exiccat, & robur addit corporis partibus præ humiditate laxis, vt pote cum adſtrictio in altum ſubeat, deducente ipſam caliditate quæ adiuncta eum ſeruat modum, vt deducere quidẽ valeat, non autem morderere poſsit. Quidam Cupreſſo vtuntur ad carbunculos, & herpetas, polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata vtuntur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut Oxycrato aquoſo. Hæc Galenus. Aetius ſcobem, aut ſecamenta, ramentáue, ſerra aut ſecuri detracta, vel extrita quæ πελεκύσματα, & πρίσματα vocat, ad corpori bonũ colorem inducendũ vſurpat. πελεκύσματα κυπαρίσσου, inquit, καὶ πρίνου, ἐλαίῳ ἑψήσας, ἄλειφε τὸ σῶμα. Conorum Cupreſsi decoctum, ſcribit Matthiolus, ex aceto paratũ, dentium

Lib.4.Hiſt. cap.1.

Tempus.

Li.16.c.27.

Temper. & Vires.

Lib.1. c.86.

Lib.7.ſim.

Lib.8.c.3.

Lib.1. Dioſcor.ca.86.

dolores

dolores mulcere, si eo sæpè os colluatur. Idem præstat & foliorum decoctum. Hoc quoque medicamennto vitiligines curantur. Eorundem & vnguium mulorum cinis oleo myrtino exceptus valet illitus ad capillorum defluuium. Iidē coni, vt Marcellus inquit, impari numero minutissimè triti, & ex vino vetere hausti, tussim potentissimè leniunt. Recentes viridésque herniosos magnoperè iuuant, si eorum decoctum ex vino vetere quotidie affecti biberint trium vnciarum pondere. Interim tamen folia Cupressi trita testiculis illinēda sunt, auxilio multis experimentis comprobato. Idem præstant tenera arboris germina commāsa, ita vt eorum succus deglutiatur. His adiungit Dodon. fructum Cupressi foliorúmue ex oleo decoctum, ventriculum roborare, vomitus reprimere, ventrem astringere, omnesq; eius fluxiones, & pudendorum vlcerationibus mederi. Iidem fructus cum caricis tusi genitalium tumoribus medentur, & addito fermento bubones dissipant impositi. Reliqua semina foliis Cupressi tusis si misceantur, tradunt à vermiculis non tangi, neque erodi. Ligni eius nulla temporis diuturnitate suauem odorē euanescere aiunt, quare id ad mensas & arculas expetitur, ac in iis numeratur, quæ cariem vetustatemq; non sentiunt. Pinum & Cupressum aduersus Cariem tineasq; firmissimas esse veteres prodiderunt, quam ob causam simulacra deorū ex ea sculpebant antiqui. Narrat Theuetus se, cùm in Ægypto esset, vidisse Damiatæ capsam quandā ex Cupressi ligno fabricatam, in terram loco vliginoso, decem pedibus altius defossam, prorsus incorruptam, atque integerrimam inde extractam, cum illic sepulta fuisset ex quo Sultanus Selimus totam Ægyptum subiugauit, circiter annum Domini 1512.

Lib.6.c.86. Plin.lib.18. cap.17. Plin.lib.16. cap.40.42. Theoph.li. 5.Hist.ca.5. Theuet.1. cosmog. li. 12.cap.19.

THVIA. CAP. XVI.

Thuiæ genus 1. *Li. de Conif.* *Nomina* *Locus.* *Vsus.*

DE resiniferis arboribus quæ conos producunt, diximus, nunc de iis tractandum quæ baccas edunt. A Thuia incipiemus, quam Cedrū Lyciam esse Bellonius existimauit. Ego Thuiæ & non Cedri genus videri supra monui. Massilienses & Prouinciales apud quos frequens est, *Serbin* vocant, nomine ad Sabinam accedente, quamobrem aliqui Sabinæ genus esse volunt. Lobellius esse putat Cedrum Phœniciam alteram Plin. & Theophr. Oxycedrum verò folio Cupressi, aut Sabinam maiorem Monspelienses. Ex huius ligno virēte, vt & Iuniperi, Fraxini, Sabinæ vtriusque, & Oxycedri, picis liquidæ genus fœtidissimum conficitur, quod *Huille de Cade* vulgus appellat. Caudex eius est bracchij crassitudine, scaber, fuluus, succo pingui madēs: folia Cupresso simillima, obtusa, quasi squamulis compactilibus coagmentata, sibiipsis insidentia, quæ si digitis terantur, odorē gratum spirant. Baccas edit rotundas, ad Iuniperinas accedentes, initio virides, mox ante maturitatem flauescentes, postremo rubras, pulchras, gustu subamaro, odoratas. Aliud Thuiæ genus arborem esse puto, quam idem Bellon. Sabinā alterā, siue Sabinā arborescentem vocat, frequentē admodum in mōtis Amani & Olympi Phrygiæ cacuminibus: caudice tortuoso, sæpè crassiore quā vt hominis brachiis

THVIA, Massiliensium.

Forma. *Genus 2.* *Ibidem.* *Locus.* *Forma.*

brachiis capi posſit:cortice viti ſimili,modicè craſſo, rufo: materia foris alba, intus veluti gilua, cui nullam aliam ſimilem reperias. Eſt enim ei veluti vini dilutus quidam rubor degenerans in ſubnigrum. Perpetua coma viret: folia Cupreſſo omnino ſimilia,adeo vt ſi eminus ſpectetur, etiam harũ rerũ peritus homo,à Cupreſſo vix internoſcatur, maximè ſi baccis ſuis careat: denſiora tamen ſunt eius folia,guſtatu amara,aroma olentia,& reſinoſum quidpiam præſeferentia.Florem non promit,apparente ſtatim ſeminis rudimẽto. Arbor illa baccarum ferax eſt,quas ſemper ſeruat hyeme,decidentibus annotinis cũ aliæ maturæ fiunt:nondum maturæ virent, omnino maturæ ex nigro in cæruleum degenerant,rotundæ,Cedridibus vix craſsiores.In extremis ramulorum ſurculis,& non alibi oriuntur,ita vt ſinguli ramulorum ſurculi ſingulas baccas ferant.Amaræ ſunt & ſubodoratæ,turdis & merulis cibus gratiſsimus. Huius arboris materiam ad teſtudines faciendas Turcæ expetunt, quod in rimas nunquam findatur.Thuiæ tertium genus in regiis Callirhoes hortis, & quibuſdam aliis Lutetiæ viret,nomine Paradiſeę arboris, magna odoris ſuauitate & vehementia,quam qui Franciſco Galliarum Regi dono dedit, Arborem vitæ nominauit,fortaſſe ob odoris vehementiam. Elegans admodũ eſt arbuſcula,perpetua fronde virens, caudice recto, ligno duro,nodoſo,cortice ex rubro nigricante,ramis multis & expanſis, qui in ramulos alios à lateribus ſuccreſcentes diuiduntur, in quibus folia oblonga, Cupreſsi fere, veluti è ſquamulis coagmentata, quaterna ferè ſemper ſimul, ex quorum extremis flores vere exeunt,quemadmodum in Cupreſſo, puſilli, flaueſcentes, quorum nonnulli deinde in exiguum fructum Pinei nuclei magnitudine formantur, Coni inſtar ex ſex ſquamulis tenellis compactum, primo viridem, deinde palleſcentem,& cùm perfectè maturuerit, nigricantem, quaterna plerúmque ſemina paleacea medio (in quo medulla acris & amariuſcula) extuberante continentem. Tota arbor admodum odorata eſt. Quartum Thuiæ genus dixi eſſe Lyciam Cedrum Matthioli, minore folio,dum arbor tenera eſt,Iuniperi,paulo breuiore, ac molliore, poſt tertium aut quartum annum,rotundo,Cupreſſo ſimili, & nonnunquam in ramis inferioribus adhuc acuto,& pungente,in ſummis verò, iam obtuſo ac rotundo:quam mutationem niſi diligenter obſeruemus,facilè decepti credemus aliam eſſe plantam cùm adoleſcit, & cùm adulta eſt.In Spuriis Dioſcoridis legitur Iuniperum magnam,quam ſylueſtrem Cupreſſum aliqui vocant, vulgo cognitam eſſe,Cupreſſo ſimilem, naſcentem plerúmque in aſperis & maritimis,eadem facultate præditã quali Cupreſſus. Ea Dioſcoridis verba huic plantæ conuenire quidam arbitrantur. Figura Matthioli oſtendere videtur adoleſcentem,noſtra adultam.Quod ſi quis noſtram hanc de Thuiæ generibus ſententiam reprehendat, Matthioli auctoritate & ratione fretus, quod ſcilicet Thuion ſiue Thuia forma Cupreſſo ſimilis ramis, foliis, caudice, fructu, nuſquam niſi apud Ammonis delubrum proueniat, & in Cyrenenſi regione, auctore

THVIAE genus tertium.
Arbor vitæ Gallis.

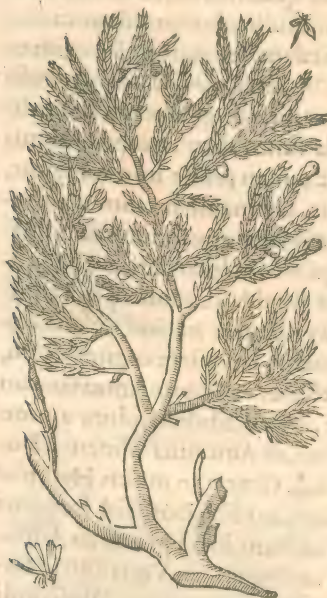

Vſus, Genus 3.

Genus 4. Cap.2.

ctore

THVIAE Genus quartum.

ctore Theophr.reſpõdeo Theophraſtum du- Lib.5. Hiſt. cap.5.
plicis Thuiæ meminiſſe, huius quam modò
dixi quæ in Cyrenenſi regione feruida naſci-
tur, & quam Matthiolus Atlanticam Cedrum Lib.1. Dioſcor. a.89.
Plinij eſſe arbitratur (quanquam Hermôlaus Lib.13. c.15.
Citrum legi oportere ſcribat, tum omnibus In Caſtig. Plin.
approbantibus, tum ex Codicum antiquorũ
fide, & Thuion quod apud Homerum eſt, Ci-
trum interpretetur Macrobius: Citrũ autẽ il-
lud crediderim, cuius in Atlante monte no-
biles ſyluæ materiam lautis menſarum orbi-
bus ſuppeditauêre, Romanis expetitarum de-
liciis:) Alterius Græciæ familiaris, quam mon-
tium verticibus & gelidis locis gaudere tra- Lib.4. Hiſt. cap.1.
dit, & fructum tardiſsimè perficere, vt & Ar-
cades narrant. Huius Arcadicę Thuiæ ea qua-
tuor genera eſſe puto, quæ à me modò ſunt
expoſita, ſententiam mutaturus cum aliquis
alius de iis meliora & probabiliora in me-
dium protulerit. Perdurat Thuiæ materies in- Theoph.li. 5. Hiſt. ca.5.
corrupta omnino. Radice huius arboris nihil
criſpius, nec aliunde pretioſiora opera.

TEREBINTHVS CAP. XVII.

TEREBINTHVS Græcè τέρμινθος nominatur, Arabicè *Baton, Boton, Botin*, ſiue *Albotin*, Italicè *Terebintho*, Gallicè *Terebinthe*, Hiſpanicè *Cornicabra*, Anglicè *Terpentine tree*. Folio eſt Lẽtiſci, maiore, craſsiore, pin- *Nomina.*
guiore, perpetuò virente. Flores edit paruos, racemoſos, rufeſcen- *Forma.*

TEREBINTHVS.

tes, ex quibus fructus prodeunt rotundi, pri-
mùm virides, deinde rubeſcentes, poſtremò
nigri, reſinoſi, odorati, duriq́;. Grana viridia
vocat Auicen. Ligni materies pulchra eſt, ni- Lib.2.c.310.
gricans, denſa. De hac arbore ſic Theophra-
ſtus. Terebinthus alia maſcula eſt, alia fœmi- Lib.3. Hiſt. cap.15.
na: & maſcula quidem, ſine fructu. Fœminarũ *Genera.*
altera fructum ſtatim rubentem edit, lentis
magnitudine, qui coqui nequit. Altera viridẽ
(χλωρὸν, Plinius pallidum vertit) deinde ru- Lib.13. c.6.
bentem, & cum vite matureſcentem, tandem
nigrum, fabæ magnitudine, reſinoſum, odore
iucundiorem (ſic enim Plinius Ἰυωδέςερον in- Ibidem.
terpretatus eſt, Gaza Ἰειοδέςερον legit, id eſt, ſul-
furoſum.) In Ida & Macedonia breuis hæc ar-
bor eſt, fruticoſa, contorta: in Damaſco Sy-
riæ magna, copioſa, pulchraq́;. Montem enim
quendam aiunt eſſe Terebinthis refertum, in
quo arbor alia nulla gignitur. Materies ei len-
ta: radices validæ, & profundæ: tota arbor in-
corrupta, ſiue, vt loquitur Plinius, fidelis ad
vetuſtatem: flos oleæ ſimilis, rubens, folia

in vno pediculo multa, Laurinis ſimilia, bina veluti ſorbo, in ſummis ramuſculorum partibus imparia, niſi quod minùs angulata quàm ſorbo, & ambitu Laurinis ſimiliora, pinguia cum toto fructu. Fert & illa folliculos quoſdam cauos, vt Vlmus, in quibus naſcuntur animalcula quædam, ceu culices. Sic enim ex
Lib.13.ca.6. Theophraſto legendum: φέρει δὲ καὶ κωρυκώδη τινὰ κοῖλα, non κορυώδη, vt in excuſis habetur, neque καρυώδη, vt legit Gaza, qui ſic vertit, Fert & ad nucis ſimilitudinem quædam concaua, &c. Hi folliculi cornicula ſunt rubentia, caprinis ſimilia. Intus eſt reſinoſum quiddam, lentumq́; : hinc tamen reſina non colligitur, ſed ex ligno: neque fructus Reſinæ copiam fundit, ſed manibus tantum adhæret, & ſi collectus non lauetur, cohęreſcit, cùm verò lauatur, candidus & immaturus ſupernatat, niger ſubſidit. Hæc Theophr. qui alio in loco Indicæ Terebin-
Lib.4.Hiſt. cap.5. thi meminit, de qua idoneo loco dicetur. Reſina liquida omnium præſtantiſſima ex Terebintho manat, odorata, quæ non ita pridem in Italiam deferri cœpit. Eius locum Larigna non ſolùm ſibi vendicauerat, ſed etiam cognomētum, vt iam dixi: nunc vera Terebinthina Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam deferebant, vel quod aduectu eſſet commodior, vel ad adulterandum aptior. ῥητίνη τερμινθίνη, Latinè Reſina Terebinthina dicitur, ab Auicenna Gluten Albo-
Lib.2.c.310. tin. Montes amat Terebinthus. Naſcitur in Syria, & Græcia, in multis Hetruriæ
Locus. Lib.1. Dioſcor. ca.76. locis, præcipuè, in antiquorum ædificiorum ruinis, ac ruderibus, ſed frequens admodum in Iapidiæ collibus, prope Pucinum caſtrum, haud procul ab Adriatico ſinu, non longe à Tergeſto. Prouenit etiam in Prouincia. Veris initio flo-
Tempus. Plin.lib. 6. ca.25 & 26. ret, meſsibus reddit ſemen. Terebinthi folia, ſemen, & cortex Dioſcoridi aſtringunt, & ad eadem, ad quæ Lentiſcus, conueniunt, ſimili parata modo,
Lib.1.c.76. ſumptaq́;. Fructus eſui aptus eſt, ſed ſtomacho aduerſatur: excalfacit, vrinā mo-
Tēpera. & Vires. uet, venerem excitat: contra phalangiorum morſus conuenienter in vino bibitur. Reſina eius ex Arabia Petræa defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Africa, & Cycladibus inſulis. Sed præualet candida, perlucida, vitreo colore, & in cæruleum vergēte, Terebinthum olens. Terebinthina reſinas om-
Li.8. ſimp. nes antecellit. Galen. Terebinthi cortex idē ait, folia, fructus adſtrictoriū quiddam obtinent, & ſecundo ordine excalfaciunt: itaque quod etiam deſiccent, perſpicuum eſt: recentes quidem, humidi modicè, ſicci verò ordine ſecundo. Cæterùm fructus aridus propinquus eſt tertio ordini deſiccantium. Eſt enim adeo calidus, vt mandētibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque vrinam
Li.8.ſimp. prouocat, & lienibus prodeſt. Inter Reſinas, quod idem ait, præfertur Terebinthina, manifeſtam quidem, non tamen ſimiliter atque Maſtiche adſtrictionem habens, verùm adiunctam amaritudinem quandam, per quam valentius quàm Maſtiche digerit. Ob eandem qnalitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, vt & pſoras ſanet. Quinetiam quæ in profundo reſident cæteris Reſinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Terebinthina Reſina, Matthiolo, auxiliatur laterum doloribus: ſanat labiorum facieiq́; rimas: ſcabiem & impetigines delet illita: vlcera purgat: vulnera recētia glutinat: ſplenem attenuat deuorata: valet ad articulorum dolores, podagram, chiragram, & iſchiadicos affectus, ſi frequenter ſumatur vnciæ pōdere, addito Chamæpiteas, aut Saluiæ, aut Stœchados puluere. Terebinthinū oleum ex fructu maturo Te-
Li.1.ca.39. rebinthi fit, inquit Dioſco. non ſecus ac Lentiſcinum, quod calfacit & adſtringit, non refrigerat & adſtringit, vt falſò in excuſis Codicibus legitur, Meſues ex baccis eius viridibus fieri ſcripſit, quod vulnera glutinat, ſpaſmo, tedano, duritiei neruorum confert. Huius olei nullus eſt apud nos vſus, neque aliunde ad nos importatur, ſed oleo nos ex Terebinthina vtimur conuenientiſsimè in frigidis neruorum affectibus, atque omnibus aliis ægritudinibus frigidis, & flatuoſis.

tuosis. In asthmate, & anhelitus difficultate mirificũ est, si duæ drachmæ quotidie hauriãtur. Est & in empyemate vtile: denique in omni praua thoracis affectione ex pituita, colicis etiam doloribus, & flatuosis summoperè prodest: cicatrices decorat. Quanquam Terebinthina ferè oleum sit, tamẽ oleum, tenuissima eius pars, à Chymistis educitur ex ea, pulcherrimum, & copiosum. Resina Græcis ῥητίνη nuncupatur, Arabibus *Ratim*, siue *Natig*, Italis *Ragia*, Gallis *Resine*, Germanis *Hartz*. *Nomina*

LENTISCVS CAP. XVIII.

LENTISCVS dicta fortasse quòd lentore quodam folia lentescant, Græcis σχῖνος vocatur, quasi σχιστὸς, fissilis quòd facile & frequenter finderetur in dentiscalpia: Arabibus *Daru*, Gallis *Lentisque*, Italis *Lẽtisco*, Hispanis *Mata*, aut *Arueria*, Narbonẽsibus *Restiucle*, Germanicè *Mastichaum*, Anglicè *Mastietree*. Stolonibus & caudice concolor, & similis Terebintho minori. Stolones, nullo grandiore stipite à radice sublato, Corylorum syluestriũ modo huc illuc spargit, nisi quòd Lentiscus tum ramusculis, tum foliis densioribus est, magísque ramusculorum summitatibus ad terrã inflectitur. Folia Myrti æmula, octona ex singulis pediculis prodeunt, pari vtrinque exortu, suauiter spirantia, pinguia, friabilia, obscurè virentia, in ambitu tamen rubentia, sicut & quibusdam venulis. Perpetua fronde Lentiscus viret, cortice subrubro, lento, tenaci, flexibili. Profert Terebinthi modo racemosos fructus, & præter hos, folliculos quosdam corniculorum modo intortos, quibus liquor limpidus inclusus, tandem vertitur in bestiolas iis persimiles quæ ex Vlmi & Terebinthi folliculis euolant. Lentisci fructus, siue baccas, Hippocrat. σχινίδας appellat, quanquam exemplaria Græca falsò ἐχινίδας habeant. Mirum est quod scribit Matthiolus totã hanc plantam grauiter olere, olfactúque caput grauare, cum contrà Pena suauiter spirare affirmet, insertaq; in os folia sitim arcere, & fauces humectare. Præterea qui norunt Mastichen, & sciunt Lentisci surculos vt Xylobalsami succedaneum in Officinis vsurpari, Lentiscinísque dentiscalpiis post epulas dentes mundari, illius opinioni refragantur. Ex hac manat omniũ præclarissima & optima resina, quæ ῥητίνη σχινίνη vocatur, Latinè Resina Lẽtiscina, Mastich, vulgo, & in Officinis Mastix. Hæc liquida non est, nec cæterarum resinarum modo coit, sed in tenues particulas concisa manet. Omnium præstantissima in Chio Ægei maris insula prouenit, vt à medicis Græcis Chia simpliciter pro Mastiche accipiatur. Inde in vniuersam Europam comportatur. Ex mitibus tantum Lentisci plantis, vulneratis ipsarum truncis fluit, & in terra circumpauita concrescit. Quidquid Mastiches in hac insula colligitur, reipublicæ debetur. Qui vindemiæ tempore propriis in agris legunt, id totum absque dolo in commune cõferunt. Abscissa manu pœnas dat, qui Lentiscum Mastichen fundentẽ in proprio vel alieno agro exciderit. Tanta est Mastiches

Nomina

Forma.

LENTISCVS.

Lib. de nat mulieb. In ca. 75. lib. I.

Locus.

cura, tantus illi honos apud Chios, nec abs re quidem, cum illis vniuersus ferè orbis tam excellens ac salubre medicamentum acceptum ferat. Fert & Lentiscus Italica Mastichen, sed raram admodum, nec Chiæ comparãdam. Quare immerito à nonnullis reprehenditur Auicẽnas, quòd Mastiches Italicæ meminerit, quippe qui existiment fortasse Mastichen non alibi quàm in Chio nasci, in quo vehementer errant, arguiq́; possunt Galeni & Auicennæ auctoritate, qui non solùm Chiam Mastichen memorant, sed etiam Ægyptiam. Theophrastus ex spinosa planta quam Ixinen nominat, emitti lacrymam narrat, quam Acanthicen Mastichen vocat, Gaza, spinalẽ: ea spina albus Chamæleo est, ad cuius radicẽ liquor albus reperitur, glutinosus, quẽ à Mastiches similitudine sic vocarunt.) Plinius etiam plura Mastiches genera recenset: Iam ego, inquit, transeo ad Mastichẽ, quæ & ex humili spina fit in India, itemq́; in Arabia: Lamã vocãt. Sed Mastiche quoque nobis gemina est, quoniã & in Asia Græciaq́; reperitur herba radice folia emittẽs, & carduũ similẽ malo, seminis plenũ, è quo lachryma erumpit, incisa parte ima, vix vt dignosci possit à Mastiche vera: nec non & tertia in Ponto est, bitumini similior. Laudatissima autem Chia, candida, cuius pretium in lib.x.x.(id est.denarij decem) nigræ verò x.I I.(id est denarij duo.) Chia è Lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur thure & resina. Sic enim corrigendi ex Dioscoride Codices vulgares qui habent, adulteratur vt thura resina. Vera Mastiche intelligenda est quæ ex sola Lentisco fluit: quę verò ex quauis alia planta manat, impropriè & per similitudinem Mastiche nominatur. In Creta etiam Lentiscus resinam fundit, sed flauam, amarã, & Chia longe deteriorem. Lentiscus frequẽs in Italia nascitur, præsertim in Hetruria, & in Campania. Huius etiam feracissima vniuersa Narbonẽsis ora maritima. Flores racemosos, muscososq́; primo vere, Aprili mense, promit, non particulatim, vt putant, ex Arati & Ciceronis versibus.

Iam verò semper viridis sempérque grauata
Lentiscus, triplici solita est grandescere fætu
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi:

quod Theophrastus merito Scyllæ attribuit, alij verò vocis affinitate decepti, Lentisco. Toti Lentisco vis inest astringẽdi, inquit Diosc. Etenim fructus eius, foliũ, cortexq́; ramorum, & radicis, parẽ facultatem sortiuntur. Sic Lacu. ex Gręco aliter quam Ruell. vertit, cui adstipulatur Cornarius: καὶ γὰρ ὁ καρπὸς αὐτῆς, καὶ τὸ φύλλον, καὶ ὁ φλοιὸς τῶν κλάδων, καὶ τῆς ῥίζης ἰσοδυναμοῦσι Lentiscus sua adstringente vi valet aduersus sanguinis reiectiones, alui profluuia, & dysentetias in potu: item cõtra eruptionem sanguinis è vulua, & eiusdem aut sedis procidentia: in totum Acaciæ & Hypocistidis vicem representat. Idem facit succus è tritis foliis. Decoctum fotu caua explet, fracta ossa ferruminat, vuluæ fluxiones sistit, nomas arcet, vrinam pellit, motus dentium collutione stabilit. Virentes surculi acuminatæ arundinis vice dentibus repurgandis affricantur. Fit ex fructu oleum adstrictoriam vim habens, quod prodest cũ quid adstringi opus est. Lentiscus resinam gignit, quæ pota, vtilis est sanguinem reiiciẽtibus, & tussi veteri: stomacho auxiliatur, sed ructum mouet. Additur in dentifricia & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum. Pilos in oculis replicat: mãducata, oris halitũ commendat, gingiuas contrahit. Præfertur nitedulæ modo resplendens, & candore Thyrrhenicæ ceræ similis, crassa, retorrida, friabilis, odorata: viridis autem inferior est. Hæc Diosco. in quibus quædam aliter quã à Ruellio non sine ratione versa sunt. Quæ enim Ruell. dixit, Semini, folio, ramo, cortici, radicibúsque, cognatę insunt vires, And. Lac. aliter ex Græco, vt exposuimus, vertit. Quæ verò Ruellius sic, palpebras oculis incommodas replicat, Lac. hoc modo. Pilos in oculis

Lib.1. Dioscor. ca.75. — Li.2. c.461. — Lib.6. Hist. cap.4. — Lib.12. c.17. — Matth. ibi. — Matth. ibi. — Lib.1. c.76. — Embl.72. lib.1. Diosc.

oculis replicat,hoc eſt,confirmat,ſtabilit,atque cõglutinat cilia:Cornarius verò,Agglutinat quoque palpebrarũ pilos,oculis officientes:quæ ſic intellige.Pilos in trichiaſi oculorum affectu oculũ pungentes,extra oculũ ſpecillo euerſos calens exteriori palpebræ,illita glutinis vice retinet, ne in oculum denuo reſiliant:Nec abſurdum fuerit annotare quòd Dioſco.dicit, τὰ δὲ ξυλάρια χλωρὰ ἀντὶ καλαμίδων παρατριβόμενα τοῖς ὀδοῦσι, σμήχει τούτους, id eſt, vt reddidit Cornarius, Ligna viridia arundinum vice dentibus adhibentur,& ipſos repurgant, de dentiſcalpiis quæ ex Lentiſco fiebant,hodieq; fiunt,accipiendũ eſſe, quæ arundinũ vice eſſe poſſunt,& non de dentifriciis,quæ in puluillum comminuta affricantur,ſicut mox de Maſtiche dicit.Itaque impropriè Dioſco.παρατριβόμενα dixit,ſi affricari,& non velut dentiſcalpium adhiberi Lentiſci lignum quis accipiat,ad eximenda ea quæ in commanſu dentibus inhærent,in quem vſum pennæ formari poſſunt,quod declarat Martialis. Ibidem.

Foditque tonſis ora laxa Lentiſcis. Et alibi: Lib.6. in Aopoph.

Lentiſcum melius, ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit, dentes penna leuare poteſt.

Porro quod Dioſc.καπυρὰν Maſtichen probat,Cornarius valde aridã intelligit, id eſt καλαπυρὰν.Vtitur etiam hac voce Dioſc.paulo poſt,in Reſinæ probatione, quæ eſſe καπυρὰ non debet.Vſus eſt & Galenus lib.ὑγιεινῶν,quo loco Codex Baſilienſis habet καπυνηρὸν.Fuſch.emendare volens reponit καπυνιστὸν,& vertit ſiccũ, ſicut & antiquus interpres,& rectè ille quidẽ ſi καπυρὸν repoſuiſſet. Maſtichen Marcellus Empiricus vocat perſonatam,fortaſſe ex eo quod,inquit Cornarius, faciei illitionibus admixta, claritatem, ac nitorem inducit, ſicut Dioſcorides ait,vt ſit veluti προσωπῖτις.vel potius,quod Laruis fingẽdis, aut etiã exprimẽdæ hominum faciei,cum alba cera mixta in vſum veniat,id quod eius artis peritis notiſsimum eſt.Ex aquea eſſentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca compoſita Lentiſcus eſt,Galeno teſte.Deſiccat igitur ſecundo ordine cõpleto, aut tertio incipiẽte,in caliditatis & frigiditatis differentia quodammodo media.Similem omnibus ſuis partibus adſtrictionẽ obtinet, radicibus,ramis, extremis turionibus,germinibus,ac foliis,fructu,& cortice.Si vero etiã ſuccum ex foliis eius viridibus exprimas,ſimilis hic ordinis eſt,moderatè adſtringẽs. Itaq; bibitur & per ſe,& cũ aliis medicamẽtis, quæ dyſentericos & alios alui affectus ſanant.Quin & ad ſanguinis expuitiones,ſanguinis ex vtero eruptiones,ſedis, vuluæq; procidentias idoneus eſt, vtpote ad Hypociſtida nõnihil prope accedens.Maſtiche quidem candida,& Chia, quodãmodo ex cõtrariis cõpoſita eſt facultatibus,adſtringente videlicet,& emolliente.Proinde ſtomachi,vẽtris,inteſtinorum, iecoriſq; inflammationibus competit, vtpote ſecundo ordine excalfaciens,& deſiccans.Nigra quæ Ægyptia cognominatur, magis deſiccat, & adſtringit,quamobrem aptior eſt ad ea quæ validiorem digeſtionem per halitum expoſcunt.Hac ratione ad furunculos bonum eſt remedium. Porro oleum vnguentumq; Maſtichinum ex Chia conficitur, non admodum ſanè ex Ægyptia,ſimili tamen facultate.Maſtiche,quod ait Matth.cohibet ſanguinem è naribus fluentem,ſi cum Thure,ſanguine draconis,& leporinis pilis cõbuſtis excipiatur oui albo,& fronti applicetur, faſcia ſuperpoſita quæ arctè conſtringat. Manditur cum cera odorata,ad dentium dolores, & ad pituitam è capite detrahendam.Mulcet tollitq; Maſtiche frigidos articulorum dolores, ſi cum Cymino,Pulegio,Saluia,Lauri baccis,Sabina,melle excipiatur,doloreq; affecto loco admoueatur.Valet ad ventriculi dolores,ſi cũ itur dormitum,tres eius grumi deuorentur.Non ſolùm enim hoc medicamento præſens leuatur dolor,ſed ne iterum accidat,efficitur.Lentiſcinum oleum quomodo ex maturo Lentiſci

Ibidem. Cap.77. Lib.6. prope finem.

Ibidem.

Li.8. ſimp.

Li.7. ſimp.

Lib.1. Dioſcor.ca.75.

Lib.1. c.39. fructu paretur Diosco. docet. Hoc, inquit, scabiem iumentorum canumq; sanat, vtilissimum pessis, acopis, & leprarum medicamentis: sudores cohibet. Fit hoc
Matth. li.1. Diosc. c.39. oleũ, in Hetruria, Ilua, & Gilio Thyrrheni maris insulis, & in quibusdã Adriatici, sine alterius olei permixtione, hoc modo. Racemosas Lentisci baccas à putaminibus repurgatas sinunt aliquot dies simul flaccescere: deinde in magnum ahenum iniectas affusa aqua, igne tandiu fouent, donec dehiscant, postremo extractas, & saccis inclusas prælo subiiciunt, oleumq; inde expressum seruant. Qui hoc ita parant, ad acuendam oculorum aciem, caliginesq; delẽdas vtiliter cibis commisceri affirmant. Clystere infusum dysentericis quam maximè prodest. Gingiuis inflammatione dolentibus optimum pharmacũ est hoc oleum,
Lib.5. med. patt. auctore Galeno, modice calidum, retentum ore. Mastichinum fit è trita Masti-
Diosc. li.1. ca.40. che, contra omnia vuluæ mala efficax: mediocriter calfacit, astringit, emollit. Aduersus prominẽtes stomachi duritias, coeliacorum, dysentericorumq; cru-
Li.3. Antid. ciatus vtile: faciem emaculat, & colorem nitidũ reddit. Mesuæ fit ex Mastiches vnc. tribus, vini vnc. quatuor vel octo, olei rosacei libra vna, in vase duplici coctis omnibus ad vini consumptionem. Hoc cerebrum, neruos, articulos, ventriculum, hepar, cor, roborat: tumores duros mollit, dolores sedat. Omniũ verò præstantissimum conficitur vitreis organis è purissima tantùm Mastiche. Len-
Lib.15. c.36. tisci baccas Plinius velut oliuas, & corna, in cadis cõdi scripsit, ne quid nõ hominis ventri natum esse videatur. Resina hæc μαστίχη Græcè vocatur: Latinè
Nomina Mastiche, aut Resina Lentiscina: Arabice *Mastech*, *Masteche*, siue *Mastoche*: Italicè *Mastiche*. Germanicè, ac Gallicè *Mastic*, Hispanicè *Al Mastiga*.

IVNIPERVS CAP. XIX.

CVM Iuniperus, Resinam emittat, siue gummi, siue lacrymam, Thuri, Mastichéue persimilem, atque alicubi montibus occupatis syluas totas efficiat, inter resiniferas syluæ nostræ arbores à nobis connumerabitur. Iuniperum dictam putant, quod iuniores & nouellos fructus pariat antiquis maturescentibus: solam enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogare aiunt. Ἀρκευθὶς Græcè hæc dicitur, & Ἄρκευθος, Ara-

Nomina Ruel. lib.1. cap.20.

bicè *Arornas*, aut *Archenas*, Italicè *Ginepro*, Gallicè *Geneure*, & *Geneurier*, Hispanicè *Enebro*, Germanicè *Vuekholtz*, & *Kremetbaum*, Anglicè *Iuniper tre*, Belgis *Geneuer boom*. Eius ge-

Genera

nera duo: altera maior, altera minor. Vulgaris nostra minor est, arbusculæ aut fruti-

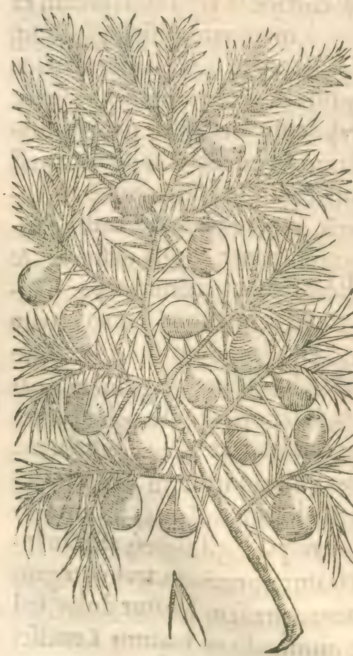
Forma

cis magnitudine, ramis obductis cortice, tenui, & membranoso, qui sponte rumpitur, ac dehiscit: foliis paruis, tenuibus, angustis, duris, pungentibus, imo spinis potius quam foliis: Baccis paruis, rotundis, viridibus initio, per maturitatem nigris, odoratis, vt lignum totum, gustui primùm sub dulcibus, deinde amaris, quæ ἀρκευθίδες Græcè dicuntur, in officinis Grana Iuniperi.

Matthiol. Lib.1. Diosc. cap.87.

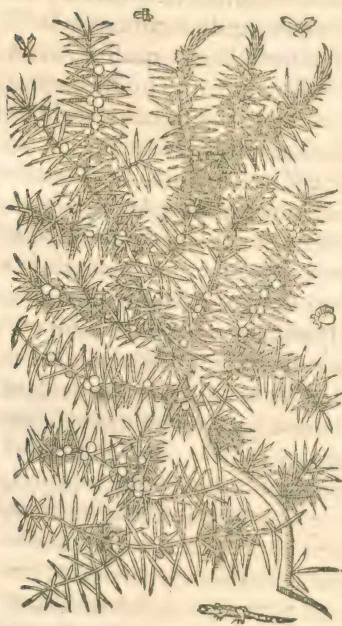
Hac Iunipero plerique colles in Gallia, montiúmque iuga pubescunt. Thuscia vrbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt,

IVNIPERVS maior.

frequen

frequentes in agro Senensi, quarum fructus syluestribus crassior & dulcior est. Vulgatissima est & in Galliæ prouincia hæc Iuniperus maior, ibi Cade vocata, bacca triplo maiore. Est & Iuniperus maximus Illyricus, cærulea bacca, ea fortassis, cuius magnitudinem cum Nuce Pontica Dioscorides confert. Iuniperi hæc omnia genera coma perpetua virent, materie fulua, odorata, ex qua in calidis regionibus manat liquor, thuri colore & odore similis, qui cum colligitur, candidus est, cum senescit, in rufum abit. Iuniperi nostræ fructus ad eam magnitudinē non perueniunt quam Dioscor. expressit, vt alterius fructus Nucis magnitudine, alterius Nucis Ponticæ æqualis reperiatur. Maiorum Senensis agri Iuniperorum fructum nec Matth. quidē tradit ad eam accedere magnitudinē. Quare haud satis scio an frigiditati siccitatíque locorum id adscribendum sit, cū sint qui se vidisse è Græcia allatas testentur magnitudine fabæ, & qui nucem Auellanā ferè æquarēt, vel an Diosco. codices sint hoc loco mendosi. Nam Marcel. & Matthiol. hoc de Iunipero caput multis modis deprauatū esse adnotarunt. Serapio non nucis magnitudinem in Iuniperi baccis agnoscit, sed fabæ, vt fortasse vbi legitur, ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν ὁ μὲν τις καρύου μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ καρύου ποντικοῦ ἴσος, pro καρύου voce, quæ Nucem Iuglandem significat κυάμου legerit, & omnino legere oporteat, quo minoris Iuniperi fructus, fabæ, maioris, nuci Auellanæ magnitudine sit æqualis, Dioscoridis litera sic restituta: ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν, ὁ μέν τις καρύου ποντικοῦ μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ κυάμου ἴσος. Certe Plinius cum scribit, Iunipero eadē virtus quæ Cedro: vasta hæc in Hispania, maximè que eius baccæ, de diuersa Iunipero à nostrate loqui videtur, cuius etiam fructus multo sit maior. Tales Iuniperi in Castella noua, Hispaniæ prouincia frequentes supra Segobiam, qua itur Madritium, arborescunt, adeo proceræ, vt ex earum materia trabes & contignationes incolæ sibi fabricent. Iuniperi lacrymam Vernicem hodie vocant, quam recentiorum insolentia prohibere conata est Arabas, ne patrio vocabulo Sandarax appellarent, propterea quod affinis hæc vox est Græcorum Sandarachæ. Ita suis isti caueant legibus, ne Brizo fuerit Deliis dea vaticiniorum quæ per somnia fierent, quādo βρύζα fuit apud Thracas frugum genus: ne etiam ἐλάτη Diosco. sit floris palmarum inuolucrum, quoniam ἐλάτη omnibus sit Abies arbor. Sed Vernicem ab anni tempestate, & Vernilaginem docti viri etiam appellant, quod in mellificiis vocat Aristoteles Erithacem. Cornarius Verniginem siue Vernicem lacrymam aut gummi Iuniperi esse, falsò à quibusdam asseri scribit, quia factitia res sit Vernix, ex succino & oleo seminis lini, non simplex, aut sponte naturæ producta, id quod confirmat his rationibus. Vernicis gummi appellatio, inquit, ex Germanica voce facta est. Germani enim istic habitantes, vbi Succinum gignitur, & pro ornamento circum colla gestatur, Vernsten, & Bernisten id Succinum vocant, appellatione, vt videtur, ex eo facta, quod ac-

IVNIPERVS minor.

Cor. Emb. 82.li.1.Dio.

Ibidem.

Lib.16.c.39

Scalig. lib. 2. de Plan. Aristot.

Lib.5.Hist. ani.ca.22. Emble.82. lib.1. Dios. In libr.1. medi.part. & Emble. 92.li.1.Dio.

censum tedæ modo ac nidore flagret, quod ita fieri etiam Plinius, & Tacitus prodiderunt. In iisdem porro locis idipsum gũmi cum lini semine in id quod Vernicem vocant rem pictoribus familiarem, & quod Bituminis vsum hodie in plerisque locis præbet, apparatur. Quod autem vt nos nunc eo, ita veteres
Li.35.ca.15. olim Bitumine vterentur, ex Plinio satis perspicitur, qui de Bitumine, ita scripsit. In reliquo vsu æramentis illinitur, firmátque ea contra ignes. Diximus, & tingi solitas ex eo statuas, & illini. Placuit in ferrariis fabrorum officinis tingẽdo ferro, clauorúmque capitibus, ac multis aliis vsibus. Ita tum in simplici re, tum in factitia, Vernicis nomen apud superius sæculum ex Germanica voce Vernsten, & Bernsten ob literarum V. & B. in pronunciando vicinitatem factũ esse Cornarius existimat. Veruntamen Vernicis nomenclatura, quasi veris ros, quod vere potissimum gignatur, & æstate perficiatur, nulli non hodie nationi cognita est, tum pro simplici Iuniperi lacryma, tum pro illo factitio, ex sincera hac lacryma, & oleo lini conflato, quo illiti colores aliquantum imbuti, sic tinguntur, vt pertinacius hæreant quàm deleri facilè possint, ne id ex eiusmodi oleo & succino, solùm fieri quis existimet. Succinum quidem Arabicæ familiæ auctores Karabe vocant, viribus non dissimile, sed re planè diuersum à Iuniperi lacryma, quam ipsi Sandarax, aut Sandaros appellant. Auicennas de his
Li.13.ca.11. diuersis capitibus tractauit. Dioscoridis & Galeni sæculo Vernix in vsum non venerat. Plinius inter multa gummi genera Iuniperinum recenset, ad nihil vtile, id quod falsum esse frequens eius in medicina vsus ostẽdit, vt dicemus. Mõ-
Locus. tes amat Iuniperus, & in planis nasci recusat. Non floret, nisi si puluis quidam
Dodo. lib. qui mense Maio ex ipsa excitatur, floris loco, id quod quidam arbitrantur, ha-
6.ca.82. bendus sit. Huic mox succedit baccarum paruarum exortus, quæ Septembri
Tempus. mense maturescũt. Sed in eadem Iunipero baccæ maturæ, immaturæ, minores,
Lib.1.c.87. maioresque simul reperiuntur. Iuniperus vtraque acris est Diosco. Ex calfacit,
Vires. vrinam mouet, accensa serpentes fugat. Baccæ modicè calfaciunt, & adstringunt, stomacho vtiles: contra pectoris vitia, tussim, inflationes, tormina, & serpentum ictus efficacissimè bibuntur: vrinam cient potæ: ruptis, conuulsis, & vuluæ strangulatui subueniunt. Quæ sequuntur in emendatis codicibus Gręcis non leguntur. Folia acrimoniam habent, ideo tam ipsa quàm eorum succum ex vino contra viperarum morsus illini, aut bibi prodest. Corticis cinis cũ aqua illitus lepras eximit. Capitis verò clausulam multo absurdiorem & ineptiorem
Lib.1.Dios. Matthiolus iudicat. τὸ δ' ῥίνημα τοῦ ξύλου ποθὲν ἀναιρεῖ, idest ramenta verò ligni de-
cap.87. uorata interficiunt quia nec Galen. nec Paul. nec Serapio qui verbum è verbo exscripsit, id vnquam de ligni Iuniperini ramentis literis mandarunt, cum baccæ eius contra serpentum ictus efficacissimè deuorentur, bibatùrque ac illinatur foliorum expressus succus ad viperarum morsus. Adde etiam quod facto periculo id falsum esse deprehenditur. Quare hæc Diosco. falsò adscripta esse
Exerci.181. plærique censent. Scaliger tamen pro falsis non habet, cùm scribit Iuniperi de-
lib.15. coctum salutare, in quod succi sane traiectio facta est ramenta autore Dioscor. necant deuorata. Ratio haud absimilis ei quæ de Colocinthidis apparatu circumfertur. Multum enim & pinsi, & cribrari tenuissimo incerniculo iubent, ne hæreat atque vlceret, sic Iuniperi scobs ob siccitatem adhærescendo suffocat. Iuniperus Galeno calida & sicca est, vtrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis.
Ibidem. Foliorum & baccarum Iuniperi decoctum, inquit Matth. potum valentissimè pellit menses. Earundem contusarum ex vino albo cum Rosis, Cupressi pilulis, & Myrti foliis decoctum calidum in ore retentum ad leuandos dentium dolores est

res est efficacissimum, præsertim addito aquæ vitæ momento. Lixiuium ex vino albo & Iuniperino cinere paratum vnciarum quatuor, aut quinque pondere valentissimè pellit vrinam, ita vt Matth. nonnullos hydropicos sese vidisse affirmet hoc tãtùm auxilio sanatos. Idem scabiem sanat, si eo affecti sese abluãt. Paratur balneum admirabili facultate ad podagricos ex ligni Iuniperini concisi libris XII. coctis in aqua, quousque tertia pars supersit. Id decoctum cum ligno in labrum proiiciendum, in quod cum descenderit æger, optimè ante purgato corpore, sedeat vmbilico tenus, & membra languida foueat. Iuniperi laurique singulorum septenis baccis, cum cassiæ ligneæ vulgaris semidrachma, & cinnamomi drachma, integris in turturis ventrem iniectis, si is assetur, gallinaceóque adipe perfundatur, & mulieri propediem parituræ, vesperi, alternis diebus edendus præbeatur, illa facillimè pariet. Fructus Iuniperi, rami, virgulta, totum denique lignum ad aerem emendãdum incensa suffiuntur, & odoris suauitate grassantia pestilentiæ contagia depellunt, sæuientémque eluunt perniciem. Oleum ex Iuniperi ligno Chymistæ per descensorium, vt loquuntur, conficiunt, quod calidum ore retentum dentium dolores mirificè mulcet, si à frigida defluxione oriantur. Fit ex baccis hoc longè præstantius & odoratũ. Siccus vernix, id est gummi Iuniperi, auctore Serapione, destillationes suspendit, mensium profluuia sistit, sinus exiccat immissus, haustus verò pituitam, quæ ventriculo & intestinis hæserit: tineas & cætera in ventre animalia necat. Neruorum resolutionibus, quas humores frigidi effecerint, opitulatur. Capitis destillationes suffitu discutit. Idem sumptus sanguinis excreationes supprimit, & hęmorrhoidas fluentes, illitus. Addito tum rosaceo, tum myrtino sedis rimas coërcet, & hiantibus frigore manuum pedúmque scissuris illitu succurrit. Eius igni impositi fumus dentium dolores sedat, si per infundibulum ad dentem affectum peruenerit. Eiusdem puluis cum oui albo subactus, & fronti temporibúsque illitus, sanguinem ex naribus fluentem sistit: vt summatim dicam, calfacit, siccátque primo ordine. Vernix liquidus qui ex illo syncero, & oleo ex lini semine expresso conficitur, non ad illustrandas tantum picturas, & ad nitorem ferro cõciliandum vtilis est, sed & ad ambusta, dolores & tumores hæmorrhoidum conuenientissimum est remedium. Iuniperi materies cariem vetustatémque non sentit. Quare Chymistæ carbonem Iuniperinum accensum & suo cinere obrutum, ignem integro anno fouere asseuerant, id quod Scaliger persuadere sibi nequit. Plin. lib. 16. cap. 40. Exce. 328. libr. 15.

RESINA ET PIX. CAP. XX.

RESINIFERIS arboribus tam iis quæ conos, quàm quæ baccas ferunt explicatis, de resina & pice merito mihi dicendum videtur. Earum igitur genera, cocturas, vsus, virésque declarabimus. Resina ἡ ῥητίνη Græcis nominata, Gallis *resine*, & *Poix resine*, succus pinguis est ex arboribus quibusdam sponte manans. Id indicat Plinius his verbis. Arborum succo manantium, picem resinámque in Oriente alię, alię in Europa ferunt, &c. Resinæ summæ species duæ, liquida, & sicca. Liquidam è Terebintho, Larice, Lentisco, Cupresso fieri tradit Plinius, & alibi ex Terebintho, Lentisco, Cupresso, omissa Larice. Dioscor. è Pinu, Picea, Larice, Cupresso. His addenda illa quam ex Cedro Phœnicia fluere diximus. Quod de liquida Lentisci Resina bis dixit Plinius iis locis quos modò citaui, planè falsum est. Masticha enim nunquam liquida est, sed semper in ipsa arbore spissatur. Est etiam falsum quod horum locorum altero legitur: Liquidam fundunt omnes, & tantum Resinam, crassiorem verò, & ad pices faciendas Cedrus: at mendum illud sic tolli potest:

Nomina Li. 14. c. 20. *Genera* Li. 24. ca. 6. Li. 14. c. 20. Lib. 1. c. 77. Li. 14. c. 20.

Liqui

Liquidam fundunt omnes,& tantùm Reſinam,craſsiorem verò ad pices faciẽ-
das idonea Cedrus:ideſt, craſsiorem reſinam fundit Cedrus, quæ Cedrus pici-
bus faciendis idonea eſt.Nam neque ex craſsiore Cedri Reſina,neque alia qua-
Lib.16.c.11. Reſinę eliciẽdæ modus. uis picem fieri conſtat,ſed ex teda,ſiue ex aſſulis arborum ſuccoſis.In Syria cer-
tè pix ex Cedro fiebat, ipſomet Plinio auctore. Sicca Reſina ex Abiete, Pinu,
Lib.9.Hiſt. cap.2. Picea,& Pineis nucibus manat. Reſina elicitur,vt docet Theoph. ex Pino, de-
tracto tantum cortice (non detracta teda,vt ſcribit Hermolaus ſecutus Gazam)
In cap.91.l. 1.Dioſcor. In hoc enim vulnus humor multus confluit:ex Picea verò,& Abiete non Corti-
ce tantùm ſpoliatis, ſed ipſo etiam corpore, id eſt ligno vulnerato. Hinc pri-
mum Plinij lapſus perſpicitur, eo loco quem mox citabimus,è Picea detracto
cortice reſinam fluere dicentis, quod de Pino ſcripſit Theoph.deinde eiuſdem
deprauata hæc lectio: Nec corpori ipſi parcitur in cæteris, vel,vt in cæteris, ſic
Li.16.ca.12. reſtituenda, Corpori ipſi parcitur, non vt in cæteris. Sed quoniam totũ locum
hunc de Reſina conficienda ex Theoph. Plinius excerpſit, hunc cum illo con-
Ibidem. ferre Lectori nec iniucundum,nec inutile fore putaui, vt etiam ex hac mutua
collatione iudicet, quam malè Plinius archetypum ſuum imitetur. Hæc igitur
Plinius. Aperitur Picea è parte ſolari, non plaga,ſed vulnere ablati corticis, cũ
plurimum bipedali hiatu,vt à terra cubito cum minimùm abſit,nec corpori ip-
ſi parcitur, vt in cæteris, quoniam haſtula in fructu eſt. Verùm terræ proxima
laudatur, altior amaritudinem affert. Poſtea humor omnis è tota confluit in
vlcus: Item in Teda. Theophr. verò ſic. Idæi caudicem cum cortice ſpoliarint,
Lib.9.Hiſt. cap.2. (ſpoliant autem à ſolari parte duobus tribúſue ſupra terram cubitis) anno poſt
eo confluxus fit maximè ἔνδαδος,ideſt pinguis reſinoſúſque.Vide quantum Pli-
nij oratio à Theoph. oratione abſit. Rurſum Plinius. Cum is manare deſiit, ſi-
mili modo ex alia parte aperitur,ac deinde alia. Poſtea tota arbor ſucciditur, &
medulla eius vritur. Theophraſtus verò:Quod autem confluxit, vbi ſecuri do-
lauerint, altero poſt anno denuo ἐνδαδοῦται, ideſt reſinoſum ſuccum fundit,ſiue
teda fit, ac itidem tertio poſt. Tales autem arbores quoniam ſubtus cæſæ fue-
runt, putrefactæ à ventis deiiciuntur, quarum cor Idæi eximunt, quod maxi-
mè ſit δαδῶδες, ideſt pingue ac ſuccoſum,ac potiſsimum radices, quæ vt dixi,
maximè omnium ſunt ἔνδαδοι, ideſt ſucco pingui redundantes, ſiue in tedam
mutatæ. Sic & in Syria (ſubiungit Plinius) Terebintho detrahunt cortices,ibi
quidem & è ramis,& è radicibus, cum reſina dãnetur ex his partibus. At Theo-
phraſtus. Vulnerant & Terebinthos vtraque parte (ad Reſinam eliciendam
ſub)ſcilicet cortice,& ramis. Sed quæ in caudicem reſina confluit, & largior,&
melior eſt, quàm quæ in ramos.Verùm Theophr.quoque ipſe locis quibuſdam
ad hanc rem ſpectantibus contaminatus eſt. In eo enim legendum ἡ δὲ ἀναπλή-
ρωσις οὐκ ἐκ τοῦ ξύλου καὶ τῆς συμφύσεως, ἀλλὰ τῆς ῥητίνης ἐστι, non πίττης, vt in excuſis
legitur:ideſt: Expletur verò plaga non renaſcente ligno,neque coaleſcente,ſed
Reſina. Id primùm ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod ex arboribus pix non
manat:deinde ex Plinij teſtimonio hæc ſic interpretantis. Expletur autem pla-
ga Reſina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Adhæc le-
gendum. Ἀλλ' ἡ ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου γίνεται τῆς ῥητίνης, nõ πίττης, ἀναγκαῖον δὲ δη-
λονότι καὶ τῷ ξύλῳ γενέσθαι τινὰ πρόσφυσιν, εἴπερ ἐξαιρουμένης τῆς δαδὸς, καὶ καιομένης, τῆς πίτ-
της ἡ ἐκροή. Quæ quoniam Gaza non intellexiſſe, atque adeo malè conuertiſſe
videtur,ſic mihi videntur transferenda. Fit ergo tanto temporis ſpatio (trien-
nio ſcilicet)Reſina. Neceſſe eſt autem, quoniam (exacto ſcilicet triennio)teda
detrahitur, ex qua vſta, pix fluit,ligno alimenti quidpiam ſuppeditari. γενέσθαι
τινὰ πρόσφυσιν, ſubaudi τῆς τροφῆς. Alij legunt. Ἀλλ' ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου μὴ γί-
νεται τῆς πίττης.Ideſt ex arboribus ad reſinæ cõfluxum vulneratis,toto hoc trien-

nio

nio pix non conficitur. Eo enim demum exacto ex illarum teda pix fit. Hactenus de Reſinæ generibus, arboribus quæ eam emittunt, eiuſque conficiendæ ratione ex Theoph. & Plinio. Sunt qui alia eius genera, ſtatuant, ξυλώδη ſcilicet ideſt, lignoſam, in Italia tantùm naſcentem, quàm in dropacem ab Oribaſio & Paulo admitti annotat Hermolaus, eámque fortaſsis eſſe Tyrrhenicam putat, vel Gallicam, Columellæ verò corticatam. At ego non reſinam ξυλώδη, ſed ἰξώδη, ideſt viſcidam lego. Etenim quæ talis eſt, dropacibus admixta ob glutinoſum lentorem tenacius parti adhæret. Corticatæ verò Reſinæ nuſquam meminit Columella, ſed corticatæ picis Allobrogum, de qua poſtea dicemus. Præterea Hermolaus in malagmate quod βαῖον appellat, ego φαιὸν, ideſt fuſcum, reſinam ζυγίανι, ideſt Acernam inueniri ſcripſit. Sed quis vnquam Acer reſinoſum eſſe aut prodidit, aut alicubi vidit? Quare non reſinam ζυγίαν, ſed Phrygiam legendum puto, ex Ida monte Phrygiæ, inter Reſinarum genera celebrem. Galenus etiam Reſinæ ſiccisſimæ genus vocat πιτύινον φύσημα, veluti piceæ bullam, ideſt reſinę veluti guttas rotundaſque bullas ex Picea manantes, & in eius cortice pluuiis, ventis, æſtu, frigore duratas, candidas, thuri ſic ſimiles, vt ijs olim thus adulteraretur. Δολοῦται, inquit Dioſc. πᾶς λίβανος πιτυΐνῃ ῥητίνῃ μεθοδευόμενος, καὶ κόμμι. Ea fortaſsis Reſina eſt è Picea quam admodum candidam in Aſia fieri tradit Plini⁹, & Spagada vocari ſcribit. Hermolaus Epargon legit, ita enim Gręcè cãdida ſignificatur, vel Pſecada, quaſi à roratu, ἀπὸ τοῦ ψεκάζειν. Quid ſi Stagoniã vel Stalactin legas, ideſt guttatim ſtillantẽ, vel ſtillatitiam, quibus nominibus Thuris & Calcanthi genus Dioſco. appellat? De eadem reſina Plinius alibi loqui videtur. Picea plurimam reſinam fundit, interueniente candida gemma, tam ſimili thuri, vt miſta viſu diſcerni non queat, vnde fraus ſeplaſiæ. Addam duo ex Plinio, vnum, Reſinæ florem crudum ab eo dici, tenuem Reſinę crudæ, & ſiccæ partem, quæ in ea veluti bullat, & effloreſcit: Alterũ, permirum id videri quod ſcribit: Reſina omnis diſſoluitur oleo: quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Reſinam enim creta liquari aut diſſolui poſſe, verum non eſt, atque adeo ſi quis reſinæ liquatæ cretam, vel aliquod aliud terræ pinguis genus admiſceat, maſſa fit durisſima, & quouis cemẽto ſolidior: quare locum ſic corrigendum eſſe arbitror: Reſina omnis diſſoluitur oleo, Pudet confiteri maximum iam honorem eſſe in euellendis virorum corpori pilis. Quidam creta figlinarum hoc fieri arbitrãtur, &c. Nam pili adimuntur, vel cùm auelluntur, vel cùm detrahuntur. Auelluntur digitis, forficulis medicamentorum tenacium impoſitu. Quam ob cauſam Archigenes apud Ætium, priuſquam dropax ex pice admoueatur, radi membra præcipit, ne cum dropax tollitur, magno cum dolore vellantur pili. Medicamenta huiuſmodi ſunt, Reſina, pix, Creta pinguis Melia Creta etiam pilos velli auctor eſt Plinius, quanquam Dioſcorides ea tantum pilos extenuari ſcribat. Detrahuntur autem medicamentis ſepticis & vrentibus, vt Calce, Auri pigmento, lacte Salamandræ, & id genus aliis. Cretam figlinarum ad vellendos pilos tutius adhiberi quàm reſinam ob id puto, in facie præſertim, quod vt Reſina nec calfaciat, nec humores attrahat, nec varos, papulas, tubercula excitet. Eſt porro deinceps de reſinæ coctura dicendum. Liquida Reſina in offas cogitur duras, & ſolidas, ducentorum fere pondo ſingulas, in aquæ duplo tandiu cocta, quouſque odorem amittat, friabiliſque & tam arida reddatur, vt digitis iam non cedat, nec eorum veſtigium recipiat, vt fit, cum eius lentor nondum prorſus conſumptus eſt. Eſt autem liquanda & colo defecanda, vt feculentæ ſordes ſecernantur, priuſquam in feruentem aquam coniiciatur. Hoc coquendi artificio Reſina candidisſima euadit, ac fere niuea, etiam ſi antea vel fulua, vt Colophonia vera, vel oleoſa, aut mellei coloris, vt

Larigna,

In libr. 1. Dioſc. c. 91.

Lib. 12. c. 23. Ibidem. Paul lib. 7. cap. 18.

The. libr. 9. Hiſto. ca. 2. Li. 2. med. gen. cap. 2. & lib. 3. c. 2.

Lib. 1. c. 70. Li. 14. c. 20. Lib. 1. c. 70. & lib. 5. ca. de chalc. Lib. 16. c. 10.

Li. 14. ca. 20

Lib. 1. c. 180.

Lib. 35. c. 6. Lib. 5. c. 180.

Reſinę coctum.

Larigna, fuerit. Ex quibus perſpicere licet Ruellium Dioſcor. de hac re verba
rectè non expreſsiſſe: Donec inquit, friabilis, ac retorrida reddatur, & digitis
cedat, cum legendum ſit, κάπυρα, καὶ ὡς μὴ τοῖς δακτύλοις εἴκειν, id eſt arida vt digi-
tis non cedat: deinde: Reſina fit etiam eximij candoris, ſi omnis eliquata perco-
letur, &c. Vertendum erat, fit autem (hoc ſubaudi, coquendi ſupradicto mo-
do) eximiè candida. Omnem autem Reſinam liquare, & colo defecare antea
oportet, &c. Sed & Dioſco. ipſum mirantur plerique, ac iure quidem, cum de-
clarat modum ſpiſſandæ in aqua feruente Reſinæ liquidæ, eam καίεσθαι, ideſt vri
dixiſſe, ac non potius ἕψεσθαι, ideſt elixari. Spiſſatur etiam Reſina, cocta ſine
aqua, in cortinis aeneis, ſubiecto primùm igne lento, deinde vbi coire cæpit,
carbonibus liberalius aggeſtis, & aucto igne, vt quicquid ſeroſi eſt exhalet. Si
liquidam durare, & in offas redigere hac ratione libet, coquenda ea eſt ſine in-
termiſsione, diebus ac noctibus tribus, quo ad odoris expers, friabilis, arida,
nec ſub digitis lenteſcens, vt antea, fiat. Sin iam ſiccam in offas ducere placet,
vnodie coxiſſe ſufficiet. Sic coctam & duratam Græci φρυκτὴν vocant, veluti fri-
xam, Galli *Poix reſine*, Piceam reſinam, aut picem reſinaceam. Haud adſimilis
eſt coquendi modus hodie Chymiſtis vſitatus, oleum è Terebinthina elicienti-
bus. Phialam ingentem vitream, luto oblitam, & Reſina ad dimidium vſque
impletam furno imponunt, alterius vacuæ, & quod ſtillat excepturæ collum
in eius fauces inſerentes. Deinde ea cautione qua dictum eſt, ignem accendunt.
Fluit primùm liquidus ſudor Reſinæ, aquam Chymiſtæ vocant, Piſſelæo vete-
rum is reſpondet: abiicitur is tanquã inutilis, tametſi ad ea valeat, ad quę Piſſe-
læon commendatur. Sequitur oleoſus liquor, qui cum totus exſtillauerit, arida,
& friabilis in Phialæ fundo Reſina ſupereſt: Colophoniam hodie nominant,
magni, vt & olim, in medicina vſus. Scire tamen licet nominis Colophoniæ
multiplicem ſignificatum fuiſſe. Sic enim dicta olim fuit Reſina frixa auctore
Li. 7. med. gen. ca. 3. Galeno, & Reſina cruda, ex Picea, Pinóue ſicca, Chię Maſtiche perſimilis, ex Co-
lophone aduehi ſolita: Præterea Reſina liquida ex iiſdem arboribus, ab eodem
Lib. 2. med. gen. cap. 2. loco miſſa, eodem Galeno teſte, quæ quod ſuauiſsimè oleret, & admodũ pau-
ca colligeretur, ſummo erat in pretio. Cùm à Chymiſtis eo quo diximus modo
vritur Reſina, æquum eſt ex ſingulis libris effluere aquoſi ſeri vnciam vnam,
Lib. 16. c. 11. oleoſi liquoris vncias quatuor. Plinius coquendæ Reſinę modum breuiter per-
ſtringens, multum hallucinatur: E Picea, inquit Reſina feruentibus cocta lapi-
dibus, in alueis validi Roboris, aut ſi aluei non ſint, ſtruis congerie, velut in
In caſti. in Plinius. carbonis vſtu: (vſu legit Hermolaus) Neque enim reſina coquitur circum accen-
Lib. 9. Hiſt. cap. 3. ſa lignorum ſtrue, quemadmodum carbo vritur, ſed Pix, auctore Theophr. qui
in coquẽda pice lignorum fieri tradit παραπλησίαν σύνθεσιν τῆς τῶν ἀνθρακευόντων,
ſimilem fieri ſtruem dicit, ac ſi carbo vreretur. Quod verò conſequitur, Reſinã
eo modo coctam in vinum addi, farinæ modo tuſam, nigriore colore, non eſt
ſic accipiendum, vt planè nigram eſſe exiſtimemus (nam cuiuſuis reſinæ coctæ
& tuſæ puluiſculus ex flauo albeſcit) ſed minus candidam, quam quæ in aqua
feruente coquitur. Præterea cùm ſcribit, Eadem reſina ſi cum aqua leuius (πράως
Lib. 1. c. 94. Dioſco. ideſt leni igne) decoquatur, coletúrque, rufo colore lenteſcit, ac ſtilla-
titia vocatur. Seponũtur autem (Hermolaus eliguntur) in id ferè vitia Reſinæ,
li. 1. Dioſc. cap. 91. corticéſque: & aliquot verſibus poſt: Reſinæ albæ congium in duobus aquæ
pluuiæ coquunt, malè conuertit, & declarat reſinæ in aqua coquendæ modum,
a Dioſcor. traditum. Neque enim Reſinæ albæ congius coquitur, ſed Reſinæ
congius quam albam efficere volumus, neque cocta in aqua rufeſcit, ſed fit
ἐξόχως λευκή, ideſt eximiè candida. Adhæc deponuntur malim, cum χωρίζεσθαι ver-
bo vtatur Dioſc. quàm ſeponuntur. Intelligit enim, id quod etiam antea dixi-
mus

mus, si liquetur, & coletur resina priusquam coquatur, vitia, sordes, corticésque excerni ac detrahi, puramque ac expurgatam deinde coqui. Resina condire musta vulgare est Italiæ, prouinciisque finitimis, inquit Plinius, vehementiúsque id fieri arbitrantur crudo flore Resinæ, excitarique lenitatem. Palladius. Quidam Resinę siccę tritę vncias tres dolio immergunt, & permouent, ac vina diuretica sic fieri posse persuadent. Columella inter medicamina musto in defrutario ad tertias decocto adiicienda, Resinæ Terebinthinæ sesquilibram recenset. Ea conditura feritatem vini compescebant, virúsque frangebant, aut vbi pigra vini lenitas torperet, virus addebant, ea tamen moderatione, vt mustis pugnacibus plus inderetur, lenibus parciùs. Resinam verò sine curiosa alia præparatione, vt ex arbore collecta fuerat, musto permiscebant, aut florem Resinæ sic præparatum. Eum cum assulis multis, tenuibus, breuibus quibus inhęret, minutim concisum & cribratum, in aqua feruida coquebant. Sic enim pinguis Resina exprimebatur, rara, nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ, ad vini condituram excellens, & medicinæ conueniens. Hanc condituram Plinius Crapulam vocat, quod vina, opinor, sic condita capitis dolorem & vertiginem excitarent, præsertim nouitia, nec inueterata, quod ipse declarat his verbis. Nouitium Resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertiginem facit, ab hoc dicta Crapula est. Quare Columella cum aromata quibus defrutum cōdiri solebat, enumerans Crispam pampinaceam nominat, plerique docti viri crapulam resinaceam legunt, Hermolaus verò Sertam Campanicam, ob id, opinor quod ea, Palladio teste, ad vini condituram vterentur. Vina resina condita frigidis stomachis vtilia existimabantur, noxia verò vomitoribus, sicut & mustū, & sapam, & passum. Galenus Resinas omnes siccare & excalfacere scribit. Cæterùm inter se discrepare, quod plus aut minùs habeant in gustu quidem acrimoniæ, in facultate verò caliditatis: tum quod aliæ plus, aliæ minùs fortitę sunt partium tenuitatis: præterea quod nonnullæ adstrictionis sunt participes, aliæ nequaquam, Idem alibi, Resinarum inquit calidissima est Strobilina, & celerrime siccat moderatissima Terebinthina, Pityinon Physema siccat & calefacit, siccando autem à Strobilina non superatur, calefaciendo, plurimùm. Inter Pityinon Physema & Strobilinam Resinam media calore est Abietina, sicut etiā Colophonia Thus redolēs, calore mediocri prædita. Humidissima est omniū, altera Larignæ differentia. Nam hæc duplex est: vna similis Terebinthinæ: altera acrior, calidior, magis liquida, odoratu grauior, & gustu amarior. Sed & vasis fictilibus Piceam resinam continentibus, quæ subsidit liquida Resina, consistentia & colore Terebinthinę adamussim similis, odore & gustu diuersa, ingratior qui dē olfactu est, sicut etiā acrior, & gustu mordacior. Cupressi Resina nōnihil adstringit. Putabit, inquit, forsan aliquis, à nobis dissentire Diosc. de resinis sic scribentem: Ex omnibus principatus Terebinthinæ datur, posteam Lentiscinæ, tū ei quæ de Picea manat, & Abiete, vltimū locū Pinea Strobilináque obtinet. In his enim Diosc. tāquā de infima Strobilina, optima verò Terebinthina sentire videtur. Verū ego ex his tribus Resinis, Strobilina, Abietina, Terebinthina, principem certè Strobilinam calore, secundā Abietinā, postremā Terebinthinā esse dixi. Ac de Resina quidē satis ferè dictū est, nunc de Pice disseramus. Pix inquit Plinius, nihil aliud est quàm combustæ Resinæ fluxus. At ex Resina Piceam nō fieri, sed ex teda vsta iam diximus. Quare Hermolaus cum hac definitione Picis notionem parum explicatam esse perspiceret, dixit, Picem esse combustæ in teda sua Resinæ fluxum. Vt enim Resina ex arboribus manat, aut liquida, & fluens, aut in ijs concrescens, sic Pix ex teda, idest ex vstis arborum succosis & resinosis assulis ignis vi elicitur. Assulæ verò aut ex arboribus adhuc stantibus

Resinæ vsus.
Li. 14. c. 19. & 20.
Cap. 14. octobr.
Li. 12. c. 20.
Li. 14. cap. 20. & Lib. 16. c. 11.
Li. 23. ca. 1.
Li. 12. c. 20.
Lib. 3. Dioscor. ca. 46.
Capit. 14. octobr.
Plin. Ibid.
Lib. 8. fim.
Vires.
Li. 2. med. gen. cap. 2.
Ibid. lib. 3. cap. 2. libr. 1. c. de Tereb.
Nomina
Li. 23. cap. 1.
In li. 1. Dioscor. ca. 92.

deſecantur, nimirum iis quas ad Reſinam, eliciendam vulnerant, aut ex arboribus cæduntur, quæ nullam amplius fundentes Reſinam, vel à ventis euerſæ ſunt, vel à ruſticis ad picem conficiendam deiectæ. Harum arborum præſertim Pinorum radices, eiuſmodi ſucco pingui qui in picem liquitur, maximè abundant: & in his, media truncorum pars, quam Græci καρδίαν, & μήτραν, ideſt cor, & matricem vocant. Picem è pinguiſsimis Pini Piceæque lignis congregari rectè ſcripſit Dioſcorid. malè Plinius, è Piceæ Reſina: in Hiſpania autem, è Piceaſtris (alij Pinaſtris) nihilo magis laudata, quàm aliarum Reſina, amara, arida, & grauis odoris. Terebinthum picem fundere apud Syros ſcribit Theophr. Quidam addunt, inquit, & Piceam, & Cedrum phœniciam (Gaza malè Cedrum & Palmam vertit.) Sed quia id raró fit, perinde ac id quod fortè euenit accipiendum. Macedones enim ad picem faciendam, ne Pinum quidem vrunt, præterquam marem. Quandam enim marem vocant, aliam fœminam, tertiam ſterilem. Fœminæ verò radices tantùm ad id ſumunt. Omnium nanque Pinorum ſuccoſa, pinguiſque eſt radix. Hæc tranſtulit ſic Plinius. In Macedonia inquit Laricem maſculam vrunt: (ad picem conficiendam ſub.) fœminæ radices tantùm: quorum velut oblitus alio in loco, ex arbore maſcula meliorem non eſſe picem ſcripſit. Spiſſarum inquit, vtiliſsima medicinæ eſt pix Brutia, quoniam pinguiſsima, & reſinoſiſsima, vtraſque præbet vtilitates, vtriuſque (Picis Reſinæque naturam ſimul habet, inquit Dioſcorides) ob id magis rutila quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, ex arbore maſcula Picis faciendæ modum meliorem eſſe, non arbitror poſſe intelligi. Pix duobus fit modis. Prior is eſt. In area cretacea pauita tedam pinguem, ſiue fruſta truncorum veteris & pinguis Pini recta collocant, eo prorſus modo quo in carbonariis. Struem hanc fronde Abietum & Picearum contegunt, luto vndique obſtruentes, ne flamma perrumpat, & emicet: id enim ſi contingat, pix perit. Aditu in ima ſtruis parte relicto, ignem ſuccendunt, quo cum ardet teda, pix liqueſcens in canalem aream cingentem fluit, ac inde per alios ductus in ſcrobes ligneis aſſeribus veſtitas, ne terra ebibat, deriuatur. Ea tandem excepta, dolia, cados, vtres implent. Eodem modo à Macedonibus Picem vri fuſius tradidit Theophr. Poſterior modus eſt. Ingentibus vaſis terra defoſsis, laminam ferream multis foraminibus peruiam, vel ambiente canali cinctam adaptant. Super hanc furnum extruunt, teda aſſulatim cæſa complent, & obturāt: ignem accenſum extrorſum circundant. Ferueſcens teda primum aquoſum ſudorem mittit, deinde craſsiorem ſudore liquidam picem. Non abſimili ratione paſtores & opiliones Maſsilienſes ex Oxycedro picem conficiunt. Ollam enim primum defodiunt: deinde alteram ori defoſſę æqualem aſſulis Oxycedri replent, virgulis tranſuerſim cratis modo ſuper impoſitis, ne aſſulæ decidant. Ollam ſic repletam in os conuertunt, defoſſæque applicant. Luto rimas oblinunt, qua commiſſæ ſunt ollæ, ac tum ignem circum accendunt. Primum ſudorem aquæ modo canali fluentem in Syria Cedrium ſiue Cedria vocabatur, teſte Plinio, quia Syri cum Pinis & Piceis carerent, rariſsimè Terebinthos, ſæpius Cedros ad picem conficiendam vrebant, vt alibi annotauimus, cum Bellonij opinionem improbaremus, qui ex quauis arbore reſinifera huiuſmodi fluentē liquorem Cedrium vocat. Aquoſus is ſudor picis ſerum eſt. Eius Picis vt Reſinę duo ſunt genera: Liquida altera, Græcis ὑγρὰ, Arabibus *Eerfs*, *Zefs*, aut *Kir*, Italis *Pece liquida*, Germanis Pix omnis *Bech*, ſicut Hiſpanis *Pex negra*, Gallis *Poix fondue*. Hæc alium ignem non experta quam cuius calore fluxit, ὠμὴ, ideſt cruda à Theophraſto ſæpè dicitur, optima ſplendens, ſincera, læuis. Altera Pix ſicca dicitur, coctione durata, aut in doliis & ſeriis in quibus ſeruatur, diuturnitate ſpiſſata

Margin notes: Pix ex quibus colligi. — Lib.1.c.95. — Li.14.c.20. — Lib.9.Hiſt. cap.2. — Lib.16.c.11 — Lib.24.c.7. — Lib.1.ca.de pi.arid. — Lib.9.Hiſt. cap.3. — Li.16.ca.11. — *Genera.* — Dioſcori. lib.cap.95.

ſpiſſata Italis *Pece ſecca*, Gallis *Poix ſeche*. Coquitur duplici cura, aut igne tam validō,& tandiu continuato, vt abſumpto prorſus humore per quem tenax eſt, arida, fragilis, ac raſilis fiat: aut eouſque dum ad viſci tantum craſsitudinem coacta ſit. Hanc βοσχάδα vocant, fortaſsis quod in pellibus τῶν βοσκημάτων, ideſt pecudũ conderetur, ac venderetur, aut quod pecudũ ſcabiẽ ſanaret, aut quod illitu greges priuatim ſignarent: prior altera, ξηρὰ ideſt arida, ſiue ſicca dicitur, vtraque Palimpiſſa, quaſi recocta, ac bis factam Pix. Plinius Picem liquidam in cortinas coniectam, aceto ſpiſſari tradit. Bellonius igne ſpiſſari legendum cenſet. Ego verò nihil immutandum cenſeo, commodéque pici, dum coctura ſpiſſatur, affundi ſolitum acetum, ne pix inter coquendum, vreretur, & vt ſiccior poſt cocturam eſſet. Aceto enim ſiccandi vim ineſſe cuiuis perſpicuum eſt. Quam ob cauſam Plinius fortaſſe bonæ picis nec aduſtæ experimentum eſſe ait, ſi fragmenta ſubluceant, ac ſub dente panteſcant acore iucũdo. Theopompus ſcripſit referente Plinio in Apolloniatarum agro Picem foſsilem non deteriorem Macedonica inueniri. Eſt autem illa Piſſaſphaltum Dioſcoridis, nempe ad ſpiſsitudinem picis coactum, Temporis ſpatio. Cocta pix ad vſus medicinæ commoda probatur pura, pinguis, reſinoſa, odorata, ſubruffa, qualis Brutia à Brutiis Italiæ gente, & Lycia ab Aſiæ regione dicta, modicè cocta, nec lento reſinoſóque ſuo ſucco prorſus exuta, Reſinæ Piciſque naturam ſimul habens. Aſia picem Idæam maximè probabat, ab Ida celeberrimo Troadis monte Græcia. Pieriam à Piero Theſſaliæ monte, qui Macedoniam verſus protenditur. Virgilius Naræſiam, non, vt vult Bellonius, Lariciam, à Nareſiis Liburniæ populis, quorum montes Pinorum ſunt feraciſsimi. Alij Naryciam legunt, à Naryciis Locrorum populis, qui optima Pice abundant. In Plinio eadem de re ſcriptum extat. Quidam arbitrantur in montoſis picem copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, odore quoque gratiorem dum Reſina ſit: decoctam autem minus picis reddere, quoniam in ſerum abeat: tenuioréſque eſſe ipſas arbores, quàm in planis, ſed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c. quæ celeriter aures noſtras præteruolare ſanè non debent, ſed diligenter attendenda, atque ex Theophraſto, à quo tranſlata ſunt, expendenda. Quod ait in montoſis picem copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, Theophr. dixit ex Idæa ſiue montana Pino picem πλείω καὶ μελαντέραν γίνεσθαι, καὶ γλυκυτέραν, id eſt copioſiorem eſſe, & nigriorem, & dulciorem, vt in Plinio legendum ſit, ac colore nigriorem, odore quoque gratiorem, εὐωδεστέραν legit Plinius, non vt in Theophraſti publicis exemplaribus legimus εὐχελινωδεστέραν, καὶ εὐωδεστέραν. Gaza vtrũmque videtur legiſſe, vertit enim faciliorem & odore gratiorem: Cæterum in emendatis codicibus legimus, εἰλικρινεστέραν, καὶ εὐωδεστέραν, ſinceriorem purioremque, ac odore gratiorem. Plinius habet dum reſina ſit. Theophraſtus ὠμὴν, dum cruda ſit, neque enim hîc de reſina vlla mentio. Plinius decoctam autem minus picis reddere. Theophr. decoctam autem Picem minui, & pauciorem fieri, quoniam in ſerum abeat. Plinius tenuioréſque eſſe ipſas arbores. Theophraſt. tenuiorémque eſſe Picem ex Idæa Pino, quam ex marina. Quo enim ſeroſior eſt Pix, eo tenuior, quo ſeri minus habet, eo craſsior. Plinius. Sed has & illas ſerenitate ſteriliores. Theophraſt. Ex pari Tedæ Pineæ quantitate Picem copioſiorem, & magis ſeroſam fieri, & frequentibus pluuiis quàm diuturnis ſqualloribus, & ex gelidis ac vmbroſis locis, quàm ex tepentibus, & apricis. Plinius. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c. Theophr. ἐπιῤῥοὴν ἔνδᾳδον habet, id eſt confluxum reſinoſum, pinguémque, vt iam hoc capite declarauimus. Optima

Coctura.

Lib.16.c.11.

Lib.16.c.12.

Lib. 1.

Plin.lib.14. cap.20.

Li.2. Geor.

Li.16.ca.12.

Lib.9.Hiſt. cap. 2.

& puriſsima Pix, Theophraſto, fit locis Aquilonem ſpectantibus, & apricis: ex
Lib. 9 Hiſt. cap. 2. opacis, βλοσυροτέρα, aſpectu fœdior, Plinio, horridior, impura, ſordida, & vel-
Li.16.ca.12. luti cœnoſa, βορβορώδης, Plinio, virus præferens: hyeme leni, copioſa, bona,
Theophr. candidior: hyeme aſpera, pauca, deterior, & decolor, quod poſtremum addi-
Ibidem. dit Plinius, perinde ac ſi apud Theophraſtũ legiſſet, ὀλίγη, ἄχρους, μοχθηροτέρα.
Picis naturam, quibus ex arboribus, qua arte fiat expoſuimus: item eius genera,
Lib.3.c.20. Lib.12.c.24 coctura m, probitatémque. Nunc de iis quæ picis genera alia à ſupradictis vi-
Colu.ibid. cap. 23. deri poſſent, dicemus. Pix Nemeturica olim dicta fuit à Nemeturis Alpinis
populis, quorum meminit Plinius, licet eam in Liguria confici ſcribat Colu-
mella. Ea pix liquida erat eodem auctore. Pix corticata qua vtebantur Allo-
broges ad vini condituras, ſic eſt fortaſſe dicta, quod in loculis ex arborum
cortice factis adueheretur, aut quod tam dura eſſet, vt in multiplices textus,
ac loricas, tanquam in cortices ac philyras diuideretur. Hæc ſicca erat, dura-
que, & quo vetuſtior, eo melior in vſu, quoniam omni lentore amiſſo faci-
Li. 12.c.20. lius in puluerem reſoluebatur, atque cribrabatur. Cocta eſſet nec ne Columella
non declarauit. Coctione duratam fuiſſe veriſimile eſt. Habetur & in vulgatis
Columellæ exemplaribus Pix raſis, quæ raſilis mea quidem ſententia dicenda
eſt, igne quidem non exſiccata, ſed cruda, verùm multis annis & vetuſtate
ſic durata, vt contuſa in puluerem redigeretur, ac radi poſſet. Eandem eſſe
puto quam Plinius Rabulanam, ſiue Radulanam, ſiue Raſulanam vocat, non
In annot. in Colum. à radula, vt exiſtimauit Beroaldus, ferreo inſtrumento quo Pix raderetur ex
In cap.19.l. doliis, ac educeretur. Opinioni tamen Beroaldi ſubſcribere videtur Hermo-
14. Plinius. laus, his verbis: Quidam ex Columella malunt Radulana quàm Rabulana le-
gere, quòd auctor is inſtrumentum in pice educenda Radulam quaſi à raden-
do nominauerit. Sed & rabula quoque à radendo flectitur, vt à fando, paſcen-
do, fabula, pabula. Sunt qui Rheticam legendum cenſent, laudatam à Con-
Lib.6.ca.5. ſtant. Cæſare. Picis vſum duplicem fuiſſe rei ruſticæ ſcriptores tradiderunt:
Vſus. vnum ad dolia, & ſerias, cæteráque vaſa ante quadrageſimum vindemiæ diem
Colu. libr. 12. cap. 18. picanda, & aliter ea quæ demiſſa eſſent humi, aliter ea quæ ſtarent ſupra ter-
ram. Nam in iis quæ demerſa eſſent, pix vetuſta lateribus adhærens liquabatur
igne in lampade admoto, & radula curua ligneo rutabulo præfixa foras eiicie-
batur, poſt deterſa penicillo vaſa, feruentiſsima pice infuſa, ſcopula rutabu-
lo alligata & circumducta picabantur. At quæ ſupra terram conſiſterent, com-
plures dies antequam curarentur, in ſolem producebantur: deinde cum ſatis
inſolata eſſent, in os conuerſa, ſubiectis tribus paruis lapidibus ſuſpende-
bãtur, atque ita ignis ſubiiciebatur tandiu inceſus donec ad fundum calor adeo
vehemens perueniret, vt appoſita manus patiens eius non eſſet, pixque
vetuſta liquaretur: tum dolio in terram demiſſo, & in latus depoſito, pix
feruentiſsima infuſa dolium volutabatur, vt omnes eius partes linerentur.
Picem duram & recoctam ad id commendabant, adiecta quinta parte pi-
Li.14.c.20. cis Brutiæ. Pix in Italia, ad vaſa, vino condendo, maximè probatur Bru-
Lib.14.ca.1. Li.14.c.19. tia, inquit Plinius. Picis illitus vino duratricem firmitatem præſtat, ait Pli-
nius, ne vinum corrumpatur, & ſicubi rimoſum vas ſit, ne transfluat. Picis
alter vſus erat ad condituras. Plinius. Græcia argilla, aut marmore, aut ſale,
aut mari, lenitatem vino excitat. Italiæ pars aliqua Rabulana pice. Ratio
condiendi muſta in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum pe-
ragitur, aſperſu picis fit, vt odor contingat, & ſaporis quædam acumina. Is
picis odor ſapórque Romanis olim fuit gratiſsimus in vinis, quæ ob id
Lib.14.ca.1. Picata appellabant, Galenus οἶνον κωνίαν & πιοσίτην. Huiuſmodi vina arte, talia
erant, vel naturæ ſponte, qualia Viennenſia, Allobrogum. Plinius. Iam in-
uenta

uenta vitis per se in vino Picem resipiens, Viennensem agrum nobilitans: vulgus ea vina violam olere inquit. Plinius libro 14. capit. secundo. vuam ex qua vina talia exprimuntur Picatam appellat. Picem quidem non solam, sed multa alia medicamina vinis condiendis admiscebant antiqui, veluti nigram Mastichen auctore Plinio, quæ in Ponto Bitumini similis gignitur, & Iridis radicem, Folium, sic enim legendum, non oleum, Nardum Gallicam, vt tradit Columella, Crocum, Palmam, nimirum Elaten Palmæ, Cyperum, Schœnum, Myrrham, atque alia plura cum Pice rasili. Quemadmodum enim cum vinum adeo infirmum esset, vt perennare non posset, aut certe quousque venderetur, durare, periculúmque esset, ne acesceret, fugeret, mucesceret, id Resina, flore Resinæ, crapula resinacea, sapa, defruto, aliisque odoribus condiebant, ita, Pice interdum sola, interdum cum aliis vt modo diximus, mixta, & ea quidem modo liquida, qualis fuit Nemeturica, vel sicca, qualis fuit corticata Allobrogum, Rasilis, Brutia, vina medicabantur, prius tamen pici liquidæ semper aut cinerem lixiuium infundentes, permiscentésque, aut aquam marinam ex alto petitam, vt his & picis odorem auferrent, & spurcitiam eluerent. Alios duos picis apud veteres vsus libet adscribere. Pice illita pilos auellebant, è corporis partibus, quas natura iis vestitas esse voluit, quod πιττοῦν & καταπιττοῦν Græci dicunt, à materia qua vterentur in eo fœdo ministerio. Hoc verbo vsus est sæpe Clemens Alexandrinus, molle delicatúmque institutum, ac improborum hominum artificium accusans. Præterea pice torquebant corpora hominum, qua in re verbo καταπιττοῦν longe alio intellectu quàm in vasis linendis vtebantur: valebat enim, cruciatu illo & supplicio afficere. Intellexit hoc Lucretius, cum pœnas mortalium, tormentáque breui exponens, inquit.

Li.14.c.20. Li.12.c.20. Vict.lib.8. Vari. lect. cap.14. Lib.3.Pæd.

Verbera, carnifices, robur, pix, lumina tedæ:

In captiuis

Nec non Plautus, cum induxit Aristophontem refellentem astutam vocem serui, qui dixerat in eum, Atra bilis agitat hominem: At pol te, si hic sapiat senex, Atra pix agitet apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. Picis facultates ex Dioscoride hæ sunt. Pix liquida contra venena, phtisim, purulentam excreationem, tusses, suspiria, & pectoris humores qui difficilè extussiuntur, efficax est, eclegmate cyathi mensura cum melle dato. Tonsillarum & vuæ inflammationes, anginæque, vtiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum trito sale serpentium morsibus: adiecta verò pari cera scabros vngues extricat, impetiginésque emendat: vuluæ duritias, ac sedis tubercula discutit: cum farina hordeacea & pueri impubis vrina decocta strumas rumpit: cohibet vlcera quæ serpunt, cum Pineo cortice, aut sulfure, aut furfuribus illita: cum thuris manna & cerato profundos vlcerum sinus glutinat: rimis sedis, & pedum magno auxilio illinitur: vlcera replet, & cum melle purgat, quin & cum vua passa & melle carbunculos, putridáque vlcera emarginat, ac disrumpit. Erodentibus medicamentis probè immiscetur. Pix arida calfacit, dura emollit, pus mouet, tubercula, panosque discutit, vlcera replet: vulnerariis medicaminibus commodè permiscetur. Pix sicca Galeno desiccat, & excalfacit secundo excessu, plus tamen desiccare potest quàm calfacere: humida contrà, plus calfacit, quàm desiccat, habétque nonnullam partium tenuitatem, qua & asthmaticos & purulentos adiuuat. Satis est autem cyathi linxisse mensuram melli mixtæ. Abstergendi quandam vimque habet, concoquendi, digerendi, velut & in gustu subamarum quid piam, & acre. Sic leprosos vngues eximunt ambæ, mixtæ cum cera, lichenásque detergunt: concoquunt item duros & crudos tumores omnes, cataplasmatis

Vires. Cap. 81. Lib. 8. sim.

inditæ. Ad ea omnia, humida valentior eſt, arida verò tametſi ad ea quidem deterior, glutinandis tamen vulneribus magis conuenit. Pix liquida calfacta, inquit Matthiol. vna cum Thure & Maſtiche abraſo occipitio adhibita, prolapſam columellam reſtituit. Plinius cum de vini Reſina conditi facultatibus verba feciſſet, ſubiungit: Innocentius pice ſola conditum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori ac ventri vtile, item vuluarum dolori, ſi ſine febre ſint, veteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis, conuulſis, vomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſsi, anhelationibus, luxatis in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc vtilius id quod ſponte naturæ ſuæ Picem reſipit, picatumque appellatur.

Lib.1. Dio. cap.78.

Lib.123. c.1.

TAXVS CAP XXI.

INTER Reſiniferas arbores recenſuimus eas etiam quæ folio illis ſimiles ſunt, quamuis Reſinam nullam ſuccum ve emittant, veluti Taxum, & Sabinam vtramq;. Hic de Taxo, quod Abieti Piceæque tum folio, tum reliqua forma perſimilis ſit, dicemus, de Sabina magis idoneo loco tractaturi Taxus ὁ μίλος à Theophraſto dicitur, à Nicandro σμῖλος, à Dioſcoride & Galen. σμίλαξ, quibuſdam teſte Dioſcoride Thymalum, ſic enim legendum, non tithymalum, à Paulo tamen Thymium non thymalum, à Gallis *If*, ab Italis *Taſſo*, à Germanis *Eibembaum*, ab Hiſpanis *Texo*. Taxus arbor inter Abietes Piceáſque prouenit, forma his non valde diſsimilis, præſertim Abieti, quam ob cauſſam ἐλατήιδα vocauit Nicander, quanquam illarum proceritatem non attingat. Caudice eſt craſſo, obducto cortice ferè cinereo, rimoſo, ſquamoſóque. Folia ſunt Abietinis ſimilia, longiuſcula, anguſta, ex viridi fuſca, perpetuò virentia, in ramulis ex aduerſo ſita. Baccas fert rubentes Aquifolij modo, dulces, vinoſáſque. Ligni materies ruffeſcit, plurimis interuenientibus venis, incorruptáque eſt, quare lignariis fabris maximè expetitur. Naſcitur Taxus in Italia, in Ananiæ vallis montibus, ſaxoſis ac præruptis locis, in Gallia Narbonenſi, Hiſpania, Germania. Maximè gaudet vmbroſis. Tardiſsimè germinat, fructum maturat Septembri menſe. Theophra. hæc de Taxo.

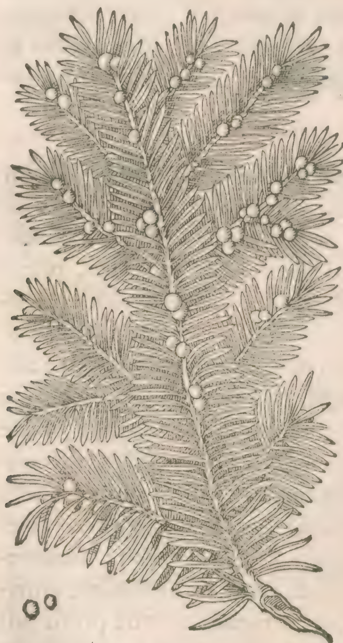
Nomina Lib.3. Hiſt. cap.10. Lib. 6.c.12.

Forma. In Alexip. fine.

Locus. Theophr. lib.4.hiſto. cap.1.

Tempus. Idē li.3.c.6. Lib.3.Hiſt. cap. 10.

TAXVS.

Taxus vnius generis eſt, recta, auctu facilis, ſimilis Abieti, ſed non tam alta: plures habet alas: folio Abieti ſimilis eſt, ſed pinguiore, & molliore. Quæ in Arcadia naſcitur, ligno eſt nigro, puniceóque: at quæ in Ida, flauo valde, & Cedro ſimili. Quare qui id vendunt, emptores decipiunt, pro Cedro id vendentes; cortice enim detracto totum cor eſt. Corticem Cedro tum ſcabritia, tum colore ſimilē habet: radices paruas, tenues, per ſumma ceſpitum vagantes. Rara hæc arbor eſt in Ida. In Arcadia & Macedonia copioſum fructum fert, rotundum, faba paulo maiorem, rubrum, mollem. Aiunt veterina, ſi folia comederint, mori, ruminan

minantia nihil pati. Homines quidam fructu vescuntur: est enim suauis atque innoxius. Plinius cum de Picea & Abiete disseruisset, subdit. Similis his etiámnũ aspectu est Taxus, minùs virens, gracilísque, & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis, in Hispania præcipuè, venenum inest. Vasa etiam viatoria ex ea, vinis in Gallia facta, mortifera fuisse cõpertum est. Hac Sestius Smilacem à Græcis vocari dixit, & esse in Arcadia tam præsentis veneni, vt qui obdormiant sub ea, cibúmue capiant, moriantur. Sunt qui & Taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc Toxica dicimus, quibus tinguntur sagittæ. Repertũ innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus defigatur. In quo loco pro Arcadia legendũ putat Cornarius Narbonia, velut Diosco. habet. Nam de Hispaniæ & Galliæ Narbonẽsis, ad Hispaniã spectantis Taxo loquuntur. Plutarchus eo tantum tempore Taxũ noxiam esse tradit, quo florere incipit, quòd tum succo sit maximè prægnans. Virgilius Taxum, vt apibus noxiam, ab apiario semouet.

Lib.16.c.10. Embl.68. li.4.Diosc. Lib.4.sympos.

Ne propius tectis Taxum sere.

Li.4.Geor.

Vires. Galenus hæc pauca de Taxo. Smilax siue Taxus arbor est venenosæ facultatis, Vbi exemplaria falsò habent ἡ κάκλος pro ἡ τάξος. Dioscorides, Auiculæ quæ Italicę Taxi baccas deuorant, denigrantur, & qui ederint easdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præsentis est veneni, vt si qui dormiant sub ea, aut in eius vmbra subsideant, lædantur, & sæpenumero moriantur. Et alibi. Taxus frigus vniuerso corpori, strangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem quæ Cicutæ conueniunt. Solum merum Nicander exhibet, idq́; liberalius hauriendum esse præcipit. Testatur Matthiolus in Tridentinis montibus non veterina solùm sed ruminantia etiam animalia deuorata Taxo interire, ipsiusq́; baccas iisdem in locis perniciosas esse, séque curasse affirmat pastores, ac lignatores, qui saporis dulcedine allecti, cũ has edissent, in febres ardentes inciderunt, & alui profluuia, non sine magno vitæ discrimine. Contra Penna eius baccas innoxiè puerulos esitare in Anglia affirmat, seq́; gustasse sub hyemen non ingrato sapore, sed fatuo, vel subamaro, ibiq́; porcos passim eas tanquam glandes comesse. Nulli sanè Angliæ angulo deesse hanc, vbi semper virente, vmbrosa, densaq́; ramorũ fronde & latissima, similiter Abieti, pennatis & longis quasi pectinum radiis, ex atro virẽtibus comosa, in sepulcretis & areis pro templorum foribus pangitur, ad arcendos solis æstus à concione, plebeq́;, sub tegmine Taxi conuentus agere solita, nullo percepto inde vel tantillo incommodo. Sed hîc existit quæstio, inquit Matthiol. an frigidi, an calidi sit Taxus temperamenti? Dioscorides eiusq́; sectatores frigidi esse temperamẽti existimarunt, quod iisdem remediis Taxi veneno, quibus & Cicutæ occurrendũ esse ille scripserit. At his opponit Matthiol. amarorem qui cortici ac frondibus inest, comam perpetuò virentem, Pinorum, Abietũ, Picearumq́; modo, quibus frondẽ similis est, baccarum tum dulcedinem, tum acrimoniam quandam, & quod auiculę eas depastæ nigrescant, quæ omnia insignem temperamenti caliditatem arguunt. Quare & febribus, & alui profluuio tentantur, qui eas baccas ederint, inflãmatis scilicet spiritibus, & sanguine. Quod si quis dixerit accendi febres, fieriq́; alui fluxiones ex humorum putredine, quemadmodum æstate ex frigidorum fructuum esu, nigrum verò colorem in auiculis contrahi posse tam à frigido, quàm à calido, quid tandem ad frondium corticísque amarorẽ, baccarum dulcedinem & acrimoniam, perpetuoq́; virentem comam respondebit? Nam hæc à calore fieri nemo negauerit. Febres verò & alui profluuia ex calore immodico potius, vt deuoratis Anacardiis accidit, quàm ex humorum putredine suboriuntur, & nigror ille pennarum à calido potius quàm à frigido auicu-

Lib.8. sim. lib.4.c.75. Lib.6. c.12. In a.12. li. 6.Dioscor. Ibidem. *Temper.*

larum pabulo. Frigus enim nigrorem non inducit, nisi sit immodicum, & tantum vt interimat. Quare nigror exustis humoribus gignitur, vt in Æthiopibus. *Vsus.* Ex Taxo arcus & scorpiones fiebant, atque etiam hodie fiunt. Virgil. Georg. 2.

Ityreos Taxi torquentur in arcus.

Taxus etiam sectiles laminas glutinandis capsis, scriniis, subselliis, atque aliis huiusmodi præbet.

VLMVS CAP. XXII.

DE glandiferis, coniferis, resiniferisq; Syluæ nostræ arboribus satis copiosè diximus. Superest vt de aliis agamus quæ syluarũ & montium propriæ sunt. Ac primum à nostratibus, notioribúsque incipiemus, deinde ad externas veniemus. Græcis πτελέα dicitur, quæ *Nomina* Latinis Vlmus, Arabibus *Didar, Dirdar, Luzach,* Gallis *Orme,* Italis *Olmo,* Germanis *Vlmen, Ristnholtz, Lindbast, Iffenholtz,* Hispanis *Vlmo,* Anglis *El mtre,* Belgis *Olimboom,* Boemis *Gilm.* Vlmi duo genera sunt

VLMVS.

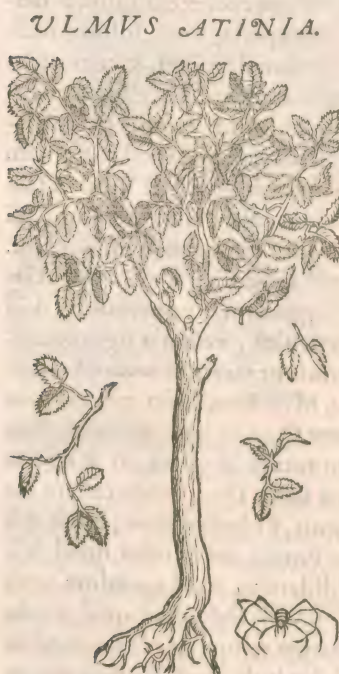

Genera. Theophrasto, vnum ὀρειπτελέα, Gaza Montiulmum vertit, cum montosam Vlmum Plinio Lib. 16 c. 17. auctore dicere potuisset: Alterum πτελέα, id est Ibidem. Vlmus, Plinio campestris Vlmus, qui quatuor Vlmorum genera numerat. Græci, inquit, duo Vlmi genera nouêre, montosam quæ sit amplior, campestrem, quæ fruticosa. Italia Atinias vocat excelsissimas, & ex iis siccaneas præfert, quæ non sunt riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem surculo numerosiore. Quartum syl Lib. 5. ca. 6. uestre. At Columella: Vlmorũ inquit duo esse genera cõuenit, Gallicum, & vernaculũ. Illud Atinia, hoc nostras dicitur. Quare πτελέα, Vlmus, Plinij Vlmus nostras, siue Italica, Theophrasto campestris, Columellæ Vlmus vernacula, eadem planè arbor esse videtur: itemq; ὀρειπτελέα, Vlmus mõtosa Plinij, siue syluestris, Vlmus Atinia siue Gallica Columellæ eadẽ. *Forma.* Vlmus magna proceraq; est arbor, radicibus longè lateq; vagantibus, ramis latiùs passis, folio minimè fisso, leuiter in ambitu serrato, Theophr. ibid. lato, & oblongiore quàm Pyrus, scabro neque læui. Materia dura, flaua, neruosa, deformis, quia tota cor est, cũ viret, cæsu facilis, si exaruit, difficilis, qua ad lib. 16. c. 40. fores lautiores vtuntur. Rigorem fortissimè seruat, inquit Plin. ob id cardinibus assamentísque portarum vtilissima, quoniam minimè torquetur: permutanda tamen sic, vt cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. Semen fert Vl-Lib. 3. Hist. cap. 14. mus latiusculum, rotundum, tenue. Quare aberrarunt ij quos scribit Theophr. putasse Vlmum sterilem esse, quibus tum experientia, tum Plinij auctoritas re-Lib. 16. c. 17. pugnat, Vlmos omnes, præter Atinias, ex semine prouenire tradentis. Sed ipsi Li. 16. c. 26. Plinio scribenti Atinias non ferre Samaram, & fructum arborum solas nullum ferre, hoc est ne semen quidem, Tamaricem, Populum, Alnum, Vlmum Atiniã Ibidem. Columella apertè refragatur, cùm dicit, Atiniam Vlmũ Tremellius Scrofa non ferre Samaram (quod est semen eius arboris) falsò est opinatus. Nam rariorem sine dubio creat, & idcirco plerisq; sterilis videtur, seminibus inter frondem,

quam

quam prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo iam ſerit ex Samara, ſed ex ſobolibus. Eſt autem Vlmus ea longè lætior & procerior quàm noſtras, frondemq́; iucundiorem bubus præbet. Hæc Columel. Fert & Vlmus gummi ἐν κωρυκοῖς, inquit Theophr. id eſt in folliculis, non vt Gaza vertit, in petiolis, & animalia quædã culicibus ſimilia. Hi folliculi ſunt haud ita parui, ſubrotundi, craſsi, ſcroti hominis figura, quibus clauditur humor initio lentus, tandem ſolis vi in gummi concreſcens. Cachryn etiam edit peculiarem, autumno multã, minutam, nigram. Vlmus Atinia, ſiue montoſa, arbor eſt multo procerior, ra- *Nomina*

VLMVS ATINIA.

mos tamen tam latè non extendens, folio Vlmi ſuperioris, per ambitum modicè ſerrato: ligno ſimili, candido, Buxi inſtar ſpiſſo, ſolidiſsimoq́;, & quod non facile findi ſe patiatur: vnde ad rotas molares, cochleáſque, trochleas, & alia inſtrumenta quæ pondus magnum ſuſtinent, maximè expetitur. Tragus Orni nomine depinxit. Galli *Charme*, vocant, (Lib.3. c.73.) (*Vires.*) & *Charpene*. Quamobrem nominum ſimilitudine quidam falſi Carpinum eſſe putauerũt, cum Aceris genus Carpinus ſit, non autem Vlmi. Omnium ferè Vlmi partium magnus eſt in medicina vſus. Folia, cortex, rami, inquit Dioſcor. vim habent ſpiſſandi. (Lib.1. ca.95.) (*Vires.*) Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur, vulnera glutinãt, ſed multo magis corticis tilia, ſi faſciæ loco intorqueatur: nam in lori morẽ flecti poteſt. Craſsior cortex in vino, aut aqua frigida vnciatim potus pituitas trahit. Fracta oſſa celerius ſolideſcunt, ſi decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in folliculis naſcens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciémque ſplendiorem præſtat, is ſcilicet qui dum ſiccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia tenera olerum modo cocta ad obſonia vſurpantur. Eadem ferè de his Plinius tradidit. Vlmi foliis, inquit Galen. quandoque recens vulnus (Li.24. ca.8.) (Li.8. ſimp.) glutinauimus, confidentes aſtringentem pariter & abſtergentem ineſſe illis facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt, & aſtringens, ideo cum aceto & lepram ſanat. Porro viridis etiámnum ac recens, ſi vulneribus vinculi vice circumligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent. Nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho ſiue callo inducto opus habent. In his animaduertendum hæc Dioſcor. verba, καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ τῶν φύλλων, ἢ τοῦ φλοιοῦ τῶν ῥιζῶν καταντλούμενον, κάταγμα πωροῖ τάχιον, ſic eſſe vertenda. Et decocto foliorum, aut corticis radicum ſi fracta oſſa foueantur, citiùs callo obducentur, vt Dioſcor. decocto foliorum, aut corticis radicum adſcribat, quod Galenus, & eum ſecuti Paulus, atque Aetius ſimpliciter de radicum decocto produnt. Eorũ ſenſum in Dioſcoride exprimere voluiſſe videtur Ruellius, aut in Dioſcor. legiſſe, ἢ τοῦ φλοιοῦ, ἢ τῶν ῥιζῶν, &c. quam tamen particulam ἢ ſecũdo loco poſitam in nullis excuſis exemplaribus comperi. Humor qui folliculis Vlmi continetur (vt experientia ſibi compertum eſſe Matth. affirmat) medetur puerorum enterocelis, (Lib.1. Dioſcor. c.95.) ſi linteola eo madefacta ſæpe inguini affecto imponãtur, & perizomate ſeu ventrali conſtringantur. Eodẽ liquore vitreo vaſe concluſo, & in terra aut fimo

viginti

viginti quinque dies condito, vasis ore diligenter obturato, fundo verò super salis communis stratum collocato, euenit vt fex subsidat, & liquor clarissimus supernatet, qui ad vulnera recentia glutinanda adeo efficax est, vt mirum dictu sit, quàm bellè celeriterq; id efficiat, cũ spleniis iucũdis, aut penicillis admotus. Corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & neruorum cõuulsiones resoluit, fotus aut balnei modo adhibitum. Præterea tumores discutit, quos iugi attritus in collo boum excitauit. Interiores Vlmi radices si diu decoquantur, & decocto supernatans pinguitudo colligatur, eaq; illinatur sæpe locus à quo pili defluxerint, ij breui renascentur. Eiusdem cortex contusus, & muria vsq; adeo subactus, vt malamagti similis sit, illitus podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad Orientẽ spectãt impari numero decerpta, & cum piperis granis cõtrita, & ex vino Cretico pota à ieiunis, auctore Marcello, purulentas tusses mirificè iuuant. Humor ille folliculorum Vlmi videtur in emplastrum quoddam Melinum, quod Rustico adscribitur, recipi apud Galenum: (Lib.2.med. gen. cap.7.) πτελέας, inquit, τῆς ἐν θυλακίοις δραχ. ιε. quæ non rectè vertit interpres Vlmi in sacculis ex corio reconditæ denariũm pondo. Dicẽdum enim, Humoris Vlmi qui in folliculis cõtinetur drach. quindecim, vt τοῦ ὑγροῦ, aut quid simile intelligatur. Nec enim video quid aliud de Vlmo sibi velit, nec aliud hic est τὸ θυλάκιον Galeno, quàm κωρυκὸς Theophrast. (Li.3. Histo. cap.14.) sic enim in eo legendum, non κωρυκὶς, & φύσα Dioscoridis (Lib.1.ca.95. Lib.5.c.60.) quibus nominibus folliculus, vtriculus, vesicula significatur. Paulus inter remedia quæ Cerusæ veneno aduersantur recenset κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν τοῖς θυλακίοις ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος, id est Prunorum gummi, aut Vlmi humorem, qui in folliculis ipsius continetur. Quo in loco quamuis Paulus Galenica τοῦ θυλακίου voce sit vsus, tamen cum totum id caput, vt & alia ex Dioscoride ad verbum exscripsisse constet, (Lib.6. c.de ceruſ.) ex eo locus Dioscoridis eadem de re, deprauatus facilè restituetur: ἢ κοκκυμήλοις, inquit, ἢ κόμμει πτελέας, ἢ τὸ ἐν τοῖς φύλλοις τῆς πτελέας ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος. Ruellius, aut Prunis, aut gummi quod Vlmus plorauit, aut humor quem Vlmea folia reddiderunt, &c. Legendum verò ἢ κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν ταῖς φύσαις ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος. Sed quid Paulo teste opus est, cum ipse Dioscor. (Lib.1.ca.95.) alibi id satis testatum reliquerit? δ' ἐν ταῖς φύσαις (τῆς πτελέας suba.) κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενον ὑγρὸν, id est, Humor qui in folliculis Vlmi prima germinatione reperitur.

FRAXINVS ET ORNVS. CAP. XXIII.

Nomina — QVÆ arbor Græcis μελία dicitur, Latinis appellatur Fraxinus, Gallis *Fresne*, Italis *Fraßino*, Hispanis *Fresno*, & *Frexo*, Germanis *Eschern*, *Escherbaum*, *Steyneschern*, Anglis *Aschetre*, Boemis *Gesen*, Belgis *Eschen*.

Genera. — Eius genera duo esse prodidit Theophr. (Lib.3. Hist. cap.11.) Vnum excelsum, procerũ, ligno candido, neruoso, molliore, crispiore, magis enodi. Alterum humilius, minus augescens, scabrius, durius, & magis flauum. Hanc Fraxinum, Ornum esse existimant, Fraxinumq; syluestrem Columellæ, (Li.de arb. cap.16.) Italis *Orniello* dictam. Macedones auctore Theophr. priorem βουμελίαν, (Ibidem.) id est grandem Fraxinum vocant, non vt Theodorus interpretatus est, Bubulam Fraxinum, perinde quasi πολυμελίαν dixissent, βου particula magnitudinem significãte, ab Aeolicis sumpta, β, pro π, in dictione πολὺ, & expuncto, λ, elemento βου pronunciantibus, vt testatum reliquit Plutarchus. (In sympoſ.) Est vt scribit Theophr. (Ibidem.) quæ in montibus nascitur, bene colorata, læuis, spissa, lenta: quæ in planis, male colorata, rara, scabraq;. Hæc Plinius (l.16. ca.13.) sic transcripsit. Græci duo Fraxini genera fecere, longam, enodem. Alteram breuem, duriorem, fusciorémque, Laureis foliis. Bumeliam vocant in Macedonia, amplissimam, latissimámque. Alij situ diuisêre. Campestrem enim esse

crispam

FRAXINVS. *ORNVS.*

crispam, montanam, spissam. Virgilius quoque montanam Ornum facit, cùm scribit: *Cantando rigidas deducere montibus Ornos.* Eclog. 6.

Vtriq; folia sunt Lauri latifoliæ similia, in acutiùs coacta, in ambitu nonnihil serrata, non pungentia (nam in Theophrasto falsò scriptum esse puto καὶ ἐπακανθίζοντα, vel vt Gaza legisse videtur καὶ ἐπικαθίζοντα, id est ac subsidentia, pro οὐκ ἐπακανθίζοντα.) Quod verò sequitur, aliter & rectiùs videtur legisse Gaza, quàm in Codicibus nostris sit exaratum, hoc modo. τὸν δὲ ὅλον κλῶνον, ὥσπερ εἴποι τις μονόφυλλον, τῷ ἅμα φυλλοφορεῖν, &c. Id est, Ramum totum vnum folium esse quis dixerit, quoniam ab vno pediculo folia simul iuncta exoriantur, quæ coniugatim velut per genicula in singulis ordine dependent, frequentibus ac crebris coniugationibus, perinde atque in Sorbo. Inde non illepidè Plinius folia pennata dixit. Humilis Fraxini internodia breuia sunt, foliorum coniugationes pauciores (legendum enim ἐστὶ δὲ τῶν μὲν βραχέα τὰ μεσογονάτια, &c.) Albæ autem siue montanæ longæ coniugationes, & plures, quia latiùs distinctæ, latioráque interualla, id quod significasse mihi videtur Columella, cùm scripsit Ornum paulo latioribus esse foliis, sed folia singula oblongiora, angustiora, obscurius virentia porracei coloris: τὴν δὲ χρόαν πρασώδη, inquit Theophrastus, Hermolaus verò legit τὴν δὲ χρόαν ποώδη, id est coloris herbacei: Cortice læui, spisso, tenui, rubescente integitur: radicibus crebris, crassis, altísque nititur. Idæi fructu floréque carere existimant: fert tamen in siliqua fructum minutum, nucis modo, qualem Amygdalæ, gustu subamarum. Fert & quædam alia, οἷον βρύα, id est veluti muscos, inquit Theophrast. vt Laurus: cæterùm densiores, & magis compactos, στυφνότερα, non στρυφνότερα, globosos, non aliter quam Platani pilulas, & eos quidem partim fructui propinquos, partim à fructu longè semotos, & plures quidem (πλεῖστα, non πλεκτὰ) eo pacto nimirum à fructu multùm distantes. Globosos hos muscos ego in Fraxino obseruaui & collegi hyeme iam desinente. Sunt autem hi tuberosi, velut ex resiccato impensiùs glutinoso

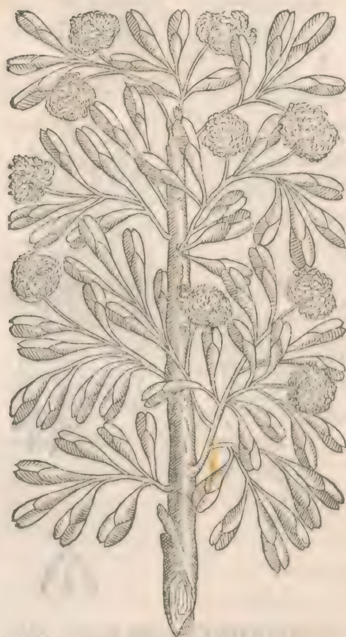
Forma.

Lib. 16. c. 13.

Li. de arb. cap. 16.

musco

FRAXINVS CVM fructu, & Pilulis.

muſco concreti, guſtu nonnihil adſtringentes, lignoſo intus nodo muſcoſum corpus ſuſtinente. An verò in Lauro tale quippiam gignatur nondũ obſeruaui. Scio tamẽ Theophraſt.cap.8.lib.3. cùm recenſet arbores quæ præter fructum peculiarem alia nonnulla ferunt, tradere, in Vlmo gigni vuam, & folliculos: in fico, groſſos, & ficus: in Auellana nucem, & Iulum: in Ilice, glandem & coccum: in Lauro fructifera, non omni quidem, ſed aliqua eius ſpecie, baccam, & vuam, (τὸ βότρυον, niſi legendum ſit, τὸ βρύον,) quæ tamen vua in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. In

Locus. Lauro Muſcum aut Vuam me vidiſſe equi-
Ibidem. dem non memini. Læuis Fraxinus, vt ſcribit Theophr.locis βαθυσκίοις, id eſt valde vmbroſis gaudet, Gaza βαθυκοίλοις videtur legiſſe, vertit enim, locis concauis madidíſque: ſca-
Lib.16.c.18. bra, ſiccis, atque ſaxoſis. Plinius verò: Aquo-
ſis montibus gaudet Fraxinus. Deſcendunt &
Dodo.li.6. cap.70. in plana Ornus, & Fraxinus. Fraxinus loca humida amat, vt fluuiorum ripas. Ornus in
Plin.lib.16. cap.26. montibus prouenit, & vmbroſis ſyluis. Fraxinus meſsibus reddit ſemẽ. De Fra-
Lib.1.c.92. xino mentio nulla apud Galenũ inter ſimplicia medicamẽta, neq; apud Aetiũ. Fraxini foliorum ſuccus, inquit Dioſcor. ipſaq́; ex vino pota, & illita, viperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ra-
Lib.7. menta ſcobémque potu perniciem afferre tradunt. Paulus hæc Dioſcoridis verba tranſcripſit, neque quicquam amplius addidit. Quod Dioſcorides de fo-
Lib.16.c.13. liorum & ſucci ipſorum potu atque illitu ſcripſit, hoc etiam Plinius habet. Contra ſerpentes ſucco expreſſo ad potum & impoſita vlceribus, folia opife-
Ibidem.. ra, ac nihil æquè, reperiuntur. Sed quod idem ait: Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, Græci quoque prodidêre. Hoc autem non
Lib.7.Ep.5. Lib.1.Dioſcor. a.92. Lib.3.Hiſt. cap.10. ſine errore ab ipſo proditum eſt, meritoq́; à Manardo & Matthiol. reprehenditur, quod μελίαν, quæ Fraxinus eſt, pro μίλου, id eſt Taxo agnouerit apud Theoph. cuius hæc ſunt verba: φασὶ δὲ τὰ μὲν λόφουρα ἐὰν φαγῇ τῶν φύλλων, ἀποθνήσκειν, τὰ δὲ μηρυκάζοντα οὐδὲν πάσχειν, quæ cum περὶ τῆς μίλου Theophraſtus ſcribat, Plinius de Fraxino intellexit. Quamobrem de ſuo adiecit: In Italia nec iumentis nocent, quòd quotidiana experientia id certiſsimum eſſe perſpiceret. Quin &
Lib.6.ca.3. Columella inter frondes quibus tota æſtate, & deinde autumno ſatiantur boues, probat maximè Vlmeam, poſt Fraxineam, ab hac Populneã. His ipſis foliis
Ibidem. tantam eſſe vim aduerſus ſerpentes tradidit Plinius, vt ne matutinas quidem occidentéſue vmbras, quam ſunt longiſsimæ, ſerpẽs arboris eius attingat, adeo ipſam procul fugit. Experti prodimus, inquit, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, priuſquàm hæ prodeant, florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. At verò non hoc ſolùm quod modò diximus de Taxo à Theophraſt. traditum, ad Fraxinum tranſtulit Plinius, ſed etiam quod paulo ante dicit, Eam
Lib.3.Hiſt. ca.10. quidem Fraxinũ quæ naſcitur in Ida, eſſe in tantũ Cedro ſimilẽ, vt ementes fallat, cortice ablato. Hoc enim Theophr. eodem loco de Taxo ſic habet: ἡ δ' ἐν τῆς

ἴδης ξανθὸν σφόδρα, καὶ ὅμοιον τῇ κέδρῳ, διὸ καὶ τοὺς πωλοῦντας φασὶ ἐξαπατᾶν, ὡς κέδρον πωλοῦντος πᾶν γὰρ εἶναι καρδίαν, ὅταν ὁ φλοιὸς περιαιρεθῇ. Dicet aliquis, Fraxineas menſas quales hodie habent multi, vndoſo venarum diſcurſu, Citreas, Cedrinas,& Acernas æmulari, quod vt verum eſſe fatear, ita pro Plinio facere negauerim, qui non eo iudicio, neque eo ſenſu de Fraxino id prodidit, ſed Theophraſt. verba cum Latinè exprimere vellet, quod Theophr. Taxo, id Fraxino perperam illum attribuiſſe perſpicuum eſt. Plura de Fraxini viribus Plinius quam Dioſcorides tradidit. Semen foliis eius ineſt, quo medentur iocino- Lib.24.c.8.
ris & lateris doloribus in vino: aquam quæ ſubit cutem extrahunt: corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino tritis, ad virium portionem, ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia, quinque cyathis vini. Non omittẽdum ramenta eius & ſcobem à quibuſdam cauenda dici. Obſeruandum autem ramenta ſcobémque à Plinio hîc dici quæ τορνεύματα Dioſcorides vocat, & quæ etiam πρίσματα, & πελεκύσματα à Græcis dicuntur. Galenus in confectionibus hepati- Lib.8.med.
cis ab Aſclepiade conſcriptis, cuiuſdam meminit, quæ ſemen Fraxini recipit. part.cap.8.
Aetius verò idem medicamentum Aſclepiadæ ex Philagrio citat, & Oribaſium Lib.10.
Fraxini ſemen non admittere ſcribit, addítque Fraxini ſemen, ſeu fructum eſſe arboris, ex qua Fraxinea ligna quocunque in opere apta ac obedientia cæduntur, hoc eſt, ἐξ οὗ τὰ ἐργάσιμα μελινὰ ξύλα κομίζε(ται). Semen Fraxini, inquit Matthiol. Lib.1. Dio-
quod auis linguam vocant officinæ, vtiliter propinatur in lateris dolore,& ad ſcor. ca.92.
ciendam vrinam: venerem excitat, præſertim ſi cum Piſtaciis, & nucleis Pineis deuoretur, addito Sacchro, vel cum nuce Myriſtica, vt teſtantur Iſaac, Rhazes, Damaſcenus, cæteríque Arabes. Nouembris initio decerptum, & in furno ſiccatum maximè confert calculoſis, ex vino vetere potum. Fraxini ſpumoſus liquor qui è viridi ligno igni impoſito manat, additis ſucci Cyclamini, Scyllæ, Rutæq; æqualibus partibus, omnibus ſimul parum feruefactis plurimum ad ſurditatem valet, ſi in aurem ſanam (alij ægram malunt) liquor hic calidus inſtilletur, cùm itur cubitum. Oportet autem in aurem affectam (aliorũ ſententia ſanam) iacere. Cum verò aurẽ vtrámque ſurditas occupauerit, in eam quæ minùs (aliis magis) laborat liquor infunditur, & in alteram iacet æger. E viridi Fraxini ligno teſſellatim conciſo per deſcenſum, vt loquuntur, aqua & oleum eliciuntur, veluti ex ligno Iuniperi. Aqua cum quarta parte aquæ violarum purpurearum faciei illita, ruborem & puſtulas cùm eo erumpentes ſanat. Oleum tradente Manardo, potum, hepaticis ſpleneticíſque maximè conducit. Corticis ramorum ex aqua decoctum ſplenem abſumit, ſi eo diutius vtantur ſplene-
tici: Folia, cortéxque Fraxini moderatè calida ſunt auctore Dodon, & tenuium Lib.6.c.70.
partium. Semen calefacit,& ſiccat tertio exceſſu. Foliorum & corticis decoctum ex vino potum hepar ſplenémque ab obſtructionibus expedit, roborátque, & lateris doloribus medetur. Idem folia præſtant in oleo feruefacta, & lateri impoſita. Folia, cortex, turionéſque eodem modo ſumpti valent ad hydropem, quia vacuant aquas. Ad idem facit ſemen in vino decoctum Sereno teſte.

Fraxineum ſemen cum Bacchi rore bibendum eſt.

E ligno Fraxini pocula fiunt, ex quibus ſi quis aſsiduè bibat, lienem extenuari aiunt. Fiunt etiam ex eo menſæ, vaſa, ac vtenſilia multa. Eius enim materies, vt ſcribit Plinius, eſt Lib.16.c.13.
ad plurima vtilis, multúmque Homeri præconio,& Achillis haſta nobilitata.

POPVLVS ALBA CAP. XXIIII.

Genera. & Nomina.

TRIA ſunt Theophr. & Plinio Populi genera. Populus alba quæ Græcis λεύκη, Arabibus *Haur*, dicitur, Italis *Popolo bianco*, Gallis *Aubeau*, & *Peuplier*, Germanis *Bellere, Poppelbaum*, & *Salbaum, Abiolbaum*, Hiſpanis *Alamo Blanco*. Populus nigra Græcis ἄιγειρος, Arabibus *Haur romi*, Italis *Populo nero*, Gallis *Peuplier, & Tremble*, Germanis *Aspen*, & *Poppelueiden*, Hiſpanis *Alamo nigrilho*. Populus Lybica, Theophr. κερκὶς, quibuſdam Populus Alpina, Gallis *petit Tremble*. Anglis *Aſp, or Popler tre*, Boemis *Topel*. Populus alba arbor

Forma.

eſt magna, proceráq;, craſſo caudice, cortice, præſertim ramulorum, albicanre, ac læui: foliis vitigineis, latis, angulatis, auerſa parte virētibus, auerſa maximè

POPVLVS ALBA.

POPVLVS NIGRA.

albicantibus, lanuginoſis, læuibus, mollibúſque, Bechij modo, quod à ſimilitudine Chamæleucen vocauêre Græci, hanc verò Populum Leucen. Materia eſt candida, non dura. Antequam folia emittat, Iulos producit longos, coloris puIliad. 5. nicei, bene diluti. Populū hanc Homerus ἀχερωΐδα ab Acheronte appellat, quòd Hercules deuicto Cerbero Populum arborem ex Achorante ſecum detulit, frondibuſq; Populeis coronatus, lætitiam quam ex tot victoriis cœperat, declarauit. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria verſati, victoriamq; conſecuti, Populi fronde coronabantur. Populus nigra magna etiam, procera, craſſáque eſt arbor, cortice læui minimè tenui, cineritio: folio Hederaceo, longiuſculo, prope pediculum lato, apice in acutū deſinente, non, vt in alba, laciniato, ſed in ambitu paulum ſerrato, nigricante: longo, tenuiq; pediculo appenſo. Huius Iuli racematim compacti multis baccis rotundis conſtant, in quibus multa concluditur lanugo candida, quæ maturis baccis in pappos auolat. Aprili menſe, & Martij fine proueniunt. Materia eſt alba ad aſſeres faciendos præcipuè idonea. Germina quæ folia antecedunt (oculos vulgo vocant) valde odorata viſcido humore & flauo turgent, ex quibus vnguentum Populeum cognominatum parant Seplaſiæ. Quo tempore Iuli

produ

POPVLVS LYBICA.

producuntur, ea colligẽda sunt. Populus Lybica nigræ similis, hac, & alba aliquãtulo minor, cortice nigriore, materia imbecilliore, alba tamen, ac tenaci: foliis latis, breuibus, rotundioribus, nigrioribus, durioribusq́; Populi nigræ foliis, per oras incisis, longo tenuíque pediculo appensis, eámque ob causam continuo sese mouentibus, sempérque tremulis, & inter sese crepitantibus, vnde *Tremble* à Gallis nomen inditum. Iulos producit cæteris longiores, & magis nigricantes, coloris scilicet ex cinereo fusci. Gaudent Populi vliginosis locis, fluminum ripis, & scrobium aggeribus. *Locus.* Montes amat Populus, inquit Plinius. Harum Li.16. c.18. omnium sic meminit Theophrastus. Populus Lib.3. Hist. cap.14. alba nigráque vnius sunt formæ, ambæ rectæ, sed nigra excelsior, & læuior. Foliorum figura similis, & simile lignum candore, cum cæditur. Vtrámque flore carere existimant. Cercis (Gaza Alpinam, alij Lybicam vertunt) Populo albæ similis est, tum magnitudine, tum ramorum cãdore: folio Hederæ, sed parte altera non angulоso, altera angulum habente, oblongum, in acutum desinẽtem: colore parte supina pronáque fere simili, ex petiolo longo, tenuíque pendente, ideóque non recto, sed inclinato: cortice asperiore scabrioreq́;, quàm Populus alba, sed Pyri syluestris modo. Idem alibi. Quidam Populum nigram solam sterilem esse putant, vt Arcades, cæteras omnes quæ in montibus proueniunt fructum proferre. At in Creta Populi nigræ multæ sunt fructuosę. Ex priore Theophrasti loco reprehendendi nos ansam quis arripiat, quod alia folia Populo albæ, alia nigræ tribuerimus, ille verò foliorum vtriusque figuram similem esse dixerit. Sed ex ipso Theophrasto respondemus, aliarum omnium arborum folia sibi ipsa similia esse, Populi autem, & Hederæ, & Ricini dissimilia. Recentia enim Populi vtriusq; & Ricini folia rotunda esse (de quibus intelligit, cùm dicit vtraque foliorum figuram similem habere) vetera fieri angulosa. Alibi etiam scripsit Populum albam in nigram mutari, tum foliis, tum tota specie. Plinius de Populo hæc literis mandauit. Populi tria genera, alba, nigra, & quæ Lybica appellatur, minima folio, ac nigerrima, fungísque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, superne candicans, inferiore parte viridi. Huic nigræq́; & Crotoni folia in iuuenta circinatæ rotunditatis, vetustiora in angulos exeunt. Populorum foliis grandissima lanugo. Euolat candidæ (tradita folio numerosiore candida) vt Iulus. In quibus Plinium errorum aliquot conuincit Matthiol. Primum enim scribit Populi albæ folia supernè candicare, infernè viridia esse, cùm contrà supernè vireant, infernè candicent: Deinde quòd sine discrimine, inquit, Populorum foliis grandissima lanugo, cùm hæc in alba tantum efflorescat, in nigra minimè: Postremò quòd populum inter eas recenseat, quæ nec fructum, nec semen ferant, cum nigra Populus, vt ostendimus, fructum ferat vuarum specie, intus alba lanugine refertum, atque etiam scribat Dioscorides, semen ex aceto potum comitialibus prodesse. At Plinius ipse alio in loco Populum vuas & semen proferre tradit, illas ad vnguentorum vsum, hoc comitialibus vtile? Ex quibus Plinij verbis natus videtur esse error Ruellij scribentis

Marginal notes: Li.3. Histo. cap.5. — Lib.1. Hist. cap.16. — Li.2. Caus. cap.21. — Lib.16. c.23. — Lib.1. Dioscor. c.93. — Li.16. c.26. — Lib.1. ca.93. — Lib.24. c.8. — Lib.1. c.119.

vnguentum Populneum ; quod Ægirinon Græcis dicitur, ex vua Populi, quæ Bryon est, confici verno tempore, cum plurimùm grauis est, prægnánsque resina. Sed caueant Pharmacopœi, inquit Matth. vnguentum quod Populeum vocat, ex vuis Populi conficere, quoniã Nicolaus Myrepsicus non vuas, sed germina, vt diximus, quæ vere primo exeunt, huic admiscet, quæ odorata sunt, & veluti cera turgida, cum nullus vuis sit odor. Verùm enimuero an antiqui Populi vuas ad odorata vnguenta adhibuerint, dubitat Matth. Nam Plinius quo loco de vnguentorum materia tractat, Populi vuam nihil aliud esse ostendit, quàm ipsius Bryon, id est Muscum, quem Populneum Muscum Diosco. & Galenus vnguentis oleísque inserunt, & inter odorata recensent. Optimũ, inquit, Dioscorides, est Cedrinum, proximum Populneum, &c. Quare Plinius hallucinatus Muscum in Populo nascentẽ nihil ab eiusdem vuis differre existimauit. Eius verba sunt. Eodem & Bryon pertinet, vua Populi albæ. Optima circa Cnidum, aut Cariam, in sitientibus, aut siccis, asperísque : secunda in Lycia Cedro. Hæc Plinius. At Cedrus nullas fert vuas, sed Muscũ odoratũ. Populus vtraque, inquit Matthiol. nascitur frequentissima in agro Mantuano, ac Ferrariẽsi, non modo in Padi ripis, sed & per agros, & prata, in fossarum aggeribus, Dioscorides vtriusq; Populi has esse vires tradit. Potus albæ Populi cortex vnciæ vnius pondere, ischiadicis, ac vrinæ stillicidio prodest. Conceptionem impedire, vel sterilitatem inducere tradunt, si cum mulæ rene bibatur, (sic enim vertẽda sunt illa verba ἱστορεῖται δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. non, abortiuum fieri tradunt, vt vertit Ruellius:) folia quoque cum vino post purgationes pota, idẽ præstare produntur. Tepens foliorum succus vtiliter aurium dolori instillatur. Pilulæ quæ primo foliorum partu proueniunt, tritæ & cum melle illitæ oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt corticem Populi albæ & nigræ, particulatim cæsum, & sulcis stercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto magna vtilitate podagricis doloribus illinuntur. Resinam Populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus vtile est. Eadem Plinius habet, quibus addit: virgam Populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Humor è cauis Populi nigræ effluens verrucas, papulasq;, & attrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes Propolim faciunt. Serenus.

Lib.1. Dioscor. c.93. — Ibidem. — Lib.1. c.20. — Li.6. simp. — Lib.1. c.28. — Ibidem. — *Locus.* — *Vires.* — Ibidem. — Li.24. c.8.

Sæpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur.
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Li.7. simp. GALENVS. Populus alba mistæ quodammodo temperaturæ est, ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia. Quamobrem & abstergentis facultatis est particeps. Populi nigrę flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis, sed in differentia quæ habetur in siccãdo & humectando, paulũ à temperatis & mediis ad siccius deflexerunt, verùm & subtiliorum potius quã crassiorum sunt partium. Folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quod ad omnia imbecilliora, minusq; efficacia. Sed & Resina eius floribus similem facultatem obtinet, atq; etiam calidiorẽ. Porrò sem, tum en Resina, tum floribus, & subtiliorum est partium, & magis exiccat, non tamen est admodum calidum. Scribit Matthiol. nigræ Populi prima germina, odorata, glutinosaq; ad capillorum nitorem à mulieribus expeti. Contundunt enim ea cum recenti butyro, deinde aliquot diebus insolata à butyro percolãt, quo capillos inungũt, abluto priùs capite. Lybicæ Populi folia ad ea omnia valent, ad quæ nigræ Populi folia valere diximus, sed longè inefficaciùs. Populus alba idem, inquit, humo tenus secta ad radicem vsque, & aqua calida, in qua fermentum dissolutum fuerit,

Li.6. simp — Ibidem.

fuerit perfusa, infra quatriduum fungos copiosos edit, esuiq; gratissimos. Vnguentum Populeum, cuius supra meminimus, contra calorem febrilem, & ad somnum conciliandum temporibus, & pulsantibus arteriis illinitur. Ex nigræ Populi semine, oleum αἰγείνον paratur æstate, cum nulla est circa illud Resina. Aet. lib. 1. Paul. lib. 7. Sumunt eius grana, modicéque confringunt, & ad pondere expensum inde trientem, olei dulcis sextarium immittunt, & ad dies quadraginta insolant, atq; ita excolatum reponunt. Hoc oleum calfacit, tenuium est partium, mollit cum odore iucundo. Populi materia lenta, ideoq; scutis faciẽdis apta, inquit Plinius. Li. 16. c. 40. Populi vitibus placent, nulla illarum vmbra, ludentibus foliis. Lib. 16. c. 37. Lib. 17. c. 12.

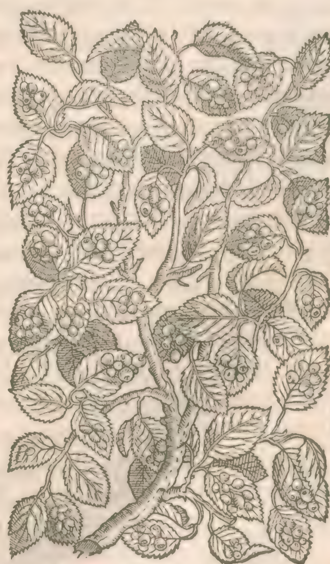
TILIA. CAP. XXV.

QVÆ Latinè Tilia, Græcè φιλύρα dicitur, quod in tenues assulas & Philyras discerpatur, Gallicè *Tillet, Teilleu, Teil*, Italicè *Tilia*; Belgicè *Linden*, Germanicè *Linden*, & *Lindenbaum, Steinlinden*, Hispanicè *Teia*, Anglicè *Linden tre*, Boemicè *Liipa*. *Nomina* Duo eius genera, mas, & fœmina. *Genera.* Hæc vulgatior ac notior, procera est crassáque arbor, vastis & multum diffusis ramis, magna vmbra terram opacantibus: cortice exteriore parte fusco, læui, nudo, interiore candido, lento, flexilíque, ex quo intorquentur funes. *Forma.* Inter corticem hunc & lignum alij tenues sunt interiores cortices, & veluti membranæ, à quibus aliarum quoque arborum cortices interiores Tiliæ vocantur, & Philyræ, quod Plinius declarat his verbis. Li. 16. ca. 14. Inter corticẽ & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocantur, tenuissimæ earum Philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorúmque honore, qua in significatione ipse vsurpat de Vlmo loquens. Corticis interior tilia lepras sanat. Lib. 24. c. 8. Et paulo post. Idem præstant & tiliæ corticis. Materies huius ligni læuis est, enodis, in opere tractabilis, ex qua carbones fiunt conficiendo pulueri machinarum bellicarũ vtiles. Folia multum virent, latiuscula sunt, toto ambitu modicè serrata, Hederaceis haud absimilia. Flores albicant, odorati,

TILIA FOEMINA.

TILIA MAS.

multi ſimul ex medio folioli candidi, anguſtiq́; dependuli. Fructus pilulæ ſunt, ſiue bacculæ rotundæ, racematim Corymborum Hederæ modo coaceruatæ, in quibus ſemen minutum continetur, rotundum, nigricans, quod ex minutis baccis immaturis ac dehiſcentibus excidit. Tilia mas arbor eſt non minùs procera, craſſa, ramoſa quã fœmina: cortice lento quidem, ſed minùs flexibili, magis ſcabro, ſpiſsiore, fragiliore, cineritio, in ramuſculis candidiore, quàm in Tilia fœmina, ſed non tam candido, quàm in ramulis Vlmi: materie duriore, magis nodoſa, magíſque fulua, Vlmo valde ſimili. Foliis eſt latioribus, ſcabris, parum in ambitu crenatis, foliis Vlmi, haud abſimilibus. Hæc Tilia fructum ſemper non profert: quare ſterilis à quibuſdam eſſe exiſtimatur. Interdum tamen ſiliquas edit rotundas, compreſſas, coaceruatas, cum crena, ſiue fiſſura in ſumma parte, quarum ſingulæ ex ſingulis petiolis dependent. De Tilia hæc Theophr. prodidit. Tilia altera mas eſt, altera fœmina. Differunt inter ſe tum tota forma, tum ligno, & quod altera fructifera eſt, altera ſterilis. Mas enim ligno eſt flauo, duro, magis nodoſo, ſpiſsioréque: fœmina candidiore. Cortex maris craſsior, & detractus propter duritiam flecti nequit: fœminæ candidior, & flexibilis, ex quo ciſtæ fiunt, item odoratior. Præterea mas ſterilis eſt, & ſine flore: fœmina florem & fructum gignit. Flos calyci ſimilis iuxta folij pediculum, & anni ſequentis Cachryn, ſuo petiolo nixus emergit, viridis, dum in caliculo eſt, detectus autem, ſubflauus. Floret cum vrbanis arboribus. Fructus rotundus, oblongus fabæ magnitudine, Hederæ corymbis ſimilis: maiuſculus quinque angulis conſtat, velut eminentibus fibris, & in acutum ſeſe contrahentibus, minutior minus diuiſus. Grandior exculptus, parua quædam tenuiáque ſemina emittit, quanta ſunt Atriplicis. Folium & cortex ſuauia dulciáque. Folium figura Hederæ folio ſimile, verum ſenſim magis rotundatur, & iuxta pediculum id quod velut in gibbum prominet, à folij medio, longiore tractu, in acutum magis cogitur. Per ambitum criſpa & ſerrata folia ſunt. Medullam paucam lignum habet, ac eam quidem quàm in aliis materiæ generibus molliorem: & alioqui lignum ipſum quoque molle eſt. Plinius horum magnam partem ſic expreſsit. In Tilia mas & fœmina differũt omni modo. Námque & materies maris dura, ruffiorq́;, ac nodoſa, & odoratior: cortex quoque craſsior, ac detractus inflexibilis: nec ſemen fert aut florem vt fœmina, quæ craſsior arbore, materie candida præcellénſque eſt. Mirum in hac arbore fructum à nullo animalium attingi: foliorum corticíſque ſuccum eſſe dulcem. Materies teredinem non ſentit, proceritate perquam modica, verùm vtilis. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium φιλύραν Theophr. Tiliam reddidiſſe, & dixiſſe maris corticem odoratiorem eſſe, cùm id de fœminæ cortice dicat Theophr. Quod verò ſcribit, Mirum in hac arbore, &c. hoc ex eodem Theophr. habet: ἰδιώτατον δὲ δ' ἐπὶ τῆς φιλύρας, inquit, ταύτης γὰρ τὰ μὲν φύλλα γλυκέα, καὶ πολλὰ τῶν ζώων ἐσθίει, ὁ δὲ καρπὸς οὐδενὶ βρωτός. Adhæc quod dixit Tiliam proceritate eſſe perquam modica, cùm contrà excelſam & amplam arborem eſſe inter omnes conſtet, apertè indicat (vt rectè etiam Matth. annotauit) ipſum nominum vicinitate deceptum, Theophraſti Philyram cum Dioſcoridis Philyrea confudiſſe, quam Philyream arborem liguſtri magnitudine eſſe Dioſcor. prodidit. Præterea Plinius vulgari noſtræ Tiliæ eas vires adſcribit, quibus Philyream præditam eſſe Dioſcorides auctor eſt. Id quod etiam fecit Ruellius ipſum ſecutus. Eundem Plinij errorem, etiam ſecuti Hermolaus, & Marcellus, Philyreã Dioſcoridis Tiliam ſunt interpretati, eandem arborem eſſe arbitrati, quæ φιλύρα, ideſt Tilia dicitur. His quibus nominum ſimilitudo impoſuit: quod doctiſsimis viris contigiſſe mirum, cùm Tilia à Philyrea notis omnibus diuerſa ſit, vt oſtẽdemus cũ de Philyrea tractabimus.

[Margin notes: *Forma.* — Lib. 3. Hiſt. cap. 10. — Li. 16. c. 14. — Lib. 1. Dioſcor. c. 108. Ibidem. — Lib. 1. c. 138. Ibidem.]

Cæterum

Cæterum Tilia, aquosis montibus gaudet, inquit Plinius, & montes vallésque diligit. Eius cortex foliáque auctore Dodo. temperatæ sunt caliditatis, parum desiccant & astringunt, eiusdémque ferè sunt cum Vlmo temperamenti. foliorum in aqua decoctum pustulas, exulceráque maligna in ore puerorum collutione sanat. Folia in aqua tusa commodè pedum tumoribus imponuntur. Cortex Tiliæ in aceto tritus vitiliginibus albis, & aliis huiusmodi cutis vitiis medetur. Tradit Matth. corticem Tiliæ commansum & illitum vulneribus glutinandis efficacem esse: folia verò trita, & aqua cõspersa pedũ tumores discutere: humorẽ medulla castratæ arboris defluẽtẽ capiti illitũ, capillos reddere, defluẽtésq; cõtinere: quæ qui diligẽtius cõsiderarit, Pliniũq; attẽtius legerit, cõperiet, opinor ea omnia Vlmo ipsum attribuisse, Tiliæ verò ea solùm qui de Philyrea Diosc. prodidit. Cũ enim de Vlmi foliis, cortice, folliculorũ humore dixisset, de eadẽ Vlmo sic deinceps scribit. Cauliculi foliorũ primi vino decocti tumores sanant, extrahúntque pus fistularũ. Idẽ præstant & Tiliæ corticis. Multi corticẽ cõmãducatũ vulneribus vtilissimũ putãt: folia trita aquæ aspersu pedũ tumori. Humor quoq; è medulla, vti diximus, castratæ arboris effluens capillos reddit capiti illitus, defluẽtésque cõtinet. Tũ de Tilia incipit dicere. Arbor Tilia leuiter tusa ad eadẽ ferè vtilis est ad quæ Oleaster: folia autẽ tãtũ in vsu, & ad infantiũ vlcera in ore cõmãducata: decocta vrinã ciẽt, menses sistunt illita: sanguinẽ pota detrahũt. Quod autem quæ Vlmo propria sunt, ad Tiliã sint translata, in causa esse potuit Plinij codicũ vulgatus error, in quibus legitur, Idem præstant & Tiliæ cortices, perinde ac si hæc, & quæ consequuntur de Tilia arbore intelligantur, cùm de interioribus corticis Vlmi tunicis accipienda sint, vt rectè Hermolaus emẽdauit, quod etiam de Tiliæ nomine initio huius capitis annotauimus. Quæ cum ita sint, perspicuũ est Pliniũ Tiliæ vires explicãtẽ ea tãtũ descripsisse quę Diosc. de Phillyrea scripserat his verbis. Phillyreę folia astringunt: ad eadẽ vtilia ad quæ Oleaster, cũ adstrictione opus est, maximè ad oris vlcera cõmanducata, aut si decocto colluantur: pota vrinã ac menses cient. Tilia, inquit Theophr. in opere perfacilis est, ob suam mollitiam, & foris nauium longarũ, & arcarũ mensurarumque fabricæ expetenda. Habet corticem ad cistas faciendas idoneũ: ex eo enim illas fabricantur. Legendũ enim, ἔχει δὲ καὶ τὸν φλοιὸν χρήσιμον πρός τε τὰς κίστας, ποιοῦσι γὰρ ἐξ αὐτοῦ, non ἐξ αὐλῆς, vt habent vulgata exẽplaria. Sed & hîc alterum membrum deesse videtur ante τὰς κίστας. Sic enim Theod. vertit. Habet etiam corticem funibus cunísque percommodum Dioscorides flores & omnia quæ iucundum odorem spirant ἐν κιβωτίοις φιλυρίνοις, idest in arculis tiliaceis reponi iubet. Mollissima Tilia, inquit Plinius eadem videtur & calidissima: argumẽtũ afferunt quia citissimè ascias retundat. Apta scutis est Tilia quia lenta, plaga se contrahente protinùs. Ob hanc Tiliæ naturam veterum quidam fasciis tiliacis vsi sunt. Iulius Capitol. de Antonino Pio: Cùm senex & longus esset, incuruaretúrque, Tiliaceis tabulis in pectore fasciabatur. Cinesium Poëtam tam gracilem fuisse aiunt, vt Tiliaceis asseribus corpori circundatis imbecillitatem suam fulciret: quare Aristophanes illum Poëtam Philyreum vocabat. Tiliæ solæ Columellæ ex omnibus syluestribus apibus sunt nocentes. Tilia Trago omni sua substantia mollis est, & pinguis: folia habet mollia, succum, lentũ, dulcem ac glutinosam tunicam, nẽpe eam quæ cortici & ligno intercedit. Quidam aquam destillatam aduersus ventris tormina exhibent, non sine ratione: nam intestinis à dysenteria erosis illa conuenit. Alij aduersus morbũ comitialẽ vsurpant. Tilia vsta aceto carbonibus restinctis cum oculis cancrorum tritis sumpta, sanguinis grumos exigit iis qui ex alto delapsi sunt, ita vt sanguinem excreent. Libri medij qui cortici & ligno interiacet, aqua macerati lentum viscosumque humorem ambustis maximè prodesse experientia compertum est.

Locus. Lib. 16. c. 18. Lib. 6. c. 73. *Tẽperam.* *Vires.* Lib. 1. Diosc. ca. 180. Plinius li. 24. ca. 8. Li. 1. c. 108. Lib. 5. Hist. ca. 7. & 8. *Vsus.* Li. 1. prooẽ. Li. 16. c. 40. Lib. 9. ca. 4. Lib. 3. c. 74.

BETVLA. CAP. XXVI.

Nomina Lib.3. Hist. cap. 14. BETVLA, vel vt alij legunt Betulla, à Theophr. σημύδα nominatur, à Gallis *Bouleau*, & *Bes*, à Tridentinis, *Bedollo*, à Germanis *Birchenbaum*, ab Italis *Betula*, & *Bettola*, à Boemis *Briza*. Betula sæpe in altam & crassam arborem assurgit, multúmque ramosam: ex ramis virgæ plurimæ dependent, lentæ, in quamuis partem flexiles, in terram inclinatæ. *Forma* Harum & teneriorum ramusculorum cortex læuis est, succosus, colore fusco, siue Castaneæ. Caudicis cortex candidus, durus, scaber, rimosus, mediocrium ramorum, parum maculosus. Huic liber alius subest læuis, tenuis, candidus, chartæ nostræ modo, in quo veteres opera sua inscribebant ante repertum chartæ nostræ vsum. Lib.3. c. 75. Tragus se vidisse Curiæ oppido Rhetiæ superioris nōnulla carmina in hoc Betulę cortice exarata testatur, folia sunt latiuscula, in ambitu parum crenata, Fagi foliis minora, alioqui parum dissimilia. Betula Iulos edit Coryli modo, breuiores, in quibus semen hi vnà cum semine septembri mense sunt maturi. *Locus.* Lib.3. Hist. cap.14. Locis frigidis gaudet: in siluis & montibus nascitur. Betula Theophrasto folio est Caryæ (fortasis Oxyæ, quidam ἡρακλεωτικῆ κάρυα legunt id est Coryli) paulo angustiore, cortice versicolore, materia læui, nec nisi ad baculos vtili. Lib.16.c.18. Betulam arborem Plinius esse tradit Gallicam, mirabili candore, atque tenuitate, terribilem *Vsus.* magistratuum virgis, eandémque circulis flexilem, itē corbiū sportis: bitumen ex ea Gallię Li.16.c.40. ex coqui. Idem alibi Betulam ex eorū genere Lib.1.Dios. cap.93. esse docet quæ lentiss ima sunt, & ideo scutis faciendis aptissima, quoniam plaga contrahit se protinus. Mathiolus scribit, Betulam in agro Tridentino frequentissimam esse, materia lenta, tenaci, ex qua circuli ad dolia vinaria cingenda præstantissimi fiunt: Ananienses ex Betulis optimos conficere carbones ad liquanda metalla: ex delibrato ac intorto cortice faces ad nocturna lumina, quæ, quod bituminosa quadam pinguitudine redundent, tedæ modo flagrant, & resinosum quiddam Picis colore sudant: nec fortasse alia de causa, *Vires.* inquit, Betula dicitur, nisi quod bituminæ scateat. Huius caudex terebro perforatus aquæ copiam emittit, cui vim maximam inesse quidam asserunt ad cōminuendos tam renum quàm vesicæ calculos, si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat: collutione oris vlceta sanat. Foliorum succus coagulo admixtus caseos à carie & vermibus vindicat. Betula vt olim Romanorum magisttatuum fascibus minax, sic & hodie in Gallia virgeis pedagogorum sceptris pueros terret. Ad Baculos & scopas vtimur. Ex ea in Aruernia circuli ad vasa vinaria constringenda factitantur, vt & in Allobrogibus, & Sebusianis.

BETVLA.

PLATANVS

PLATANVS CAP. XXVII.

Πλάτανος Græcè, Latinè Platanus, ab amplitudine nominatur, Arabicè Dulb, Gallicè *Platane*, Italicè *Platano* Germanis incognita. Arbor eſt magna, procera, multis longíſque radicibus, patulis diffuſa ramis, vnde ἀμφιλαφῆ πλάτανον dixerunt Græci: cortice craſſo: foliis latiſsimis, vitigineis, ex longo & rubente pediculo pendentibus. Flores edit paruos, pallidos, congeſtos: baccas rotundas, ſcabras, lanuginoſas, ferè nucis põticæ magnitudine. Platanus auctore Plinio, vmbræ gratia tantùm ex alieno petita orbe per mare Ionium in Diomedis inſulam eius tumuli gratia primũ inuecta, inde in Siciliam trãſgreſſa, atque inter primas donata Italię, cui poſtea tantùm honoris increuit, vt mero infuſo enutriretur, compertúmque id maximè prodeſſe radicibus, ita vt arbores vina potare docuerimus, alioqui aquas amantes, & irrigationibus gaudentes, vt ſcripſit Theoph. Prætcrea celebratæ ſunt, inquit, primum in ambulatione Academiæ, Athenis, cubitorũ XXXVI. vnius radice ramos antecedente. Nũc eſt clara in Lycia, gelidi fontis ſocia amœnitate, itineri appoſita, domicilij modo caua, LXXX atque vnius pedum ſpecu, nemoroſo vertice, & ſe vaſtis protegens ramis, arborum inſtar, agros longis obtinens vmbris: ac ne quid deſit ſpeluncæ, imagini, ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos complexa pumices, tam digna miraculo, vt Licinius Mutianus ter Coſ. & nuper prouinciæ eius legatus prodendum etiam poſteris putarit, epulatum intra eam ſe cum duodeuiceſimo comite, large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurum, optantem imbrium per folia crepitus, & lætiorem quàm marmorũ nitore, picturæ varietate laquearium auro, cubuiſſe in eadem. Aliud exemplum Caij Principis in Veliterno rure mirati vnius tabulata, laxíſque ramorum trabibus ſcamna patula, & in ea epulati, circum ſparſa vmbra XV. conuiuarum ac miniſterij capace triclinio, quam cœnam appellauit ille nidum. Eſt Cortynæ in inſula Creta iuxta fontem Platanus vna, inſignis vtriuſque linguæ monumentis, nunquam folia dimittẽs, ſtatímque ei Græciæ fabuloſitas ſuperfuit, Iouem ſub ea cum Europa concubuiſſe, ceu verò non alia eius generis eſſet in Cypro. Sed ex ea primum in ipſa Creta (vt eſt natura hominum nouitatis auida) Platani ſatę regenerauere vitium, quãdoquidem commendatio arboris eius non alia maior eſt, quam ſolem æſtate arcere, hyeme admittere. Idem auctor cum Theophr. inter arbores longiſsimæ vitæ numerat Platanum Delphicam, & alteram in Caphyis, Arcadiæ luco, Agamennonis manu ſatas. Platani vmbra adeo delectatum fuiſſe Xerxem in Lydia ſcribit Ælianus, vt diem integrum ſub ea cum maximo excercitu conſumpſerit, floccipendens tam breui voluptate tot copias remorari. Tenerrima Platani folia Dioſcoridi in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones ſiſtunt, tumores & inflammationes leuant: decocto cortice in aceto, dentes in dolore colluuntur: virides pilulę in vino potę ſerpentum morſibus auxiliantur, exceptæ vero adipe, igne ambuſta ſanant: at quæ inſidet foliis & pilulis lanugo oculos

PLATANVS.

Nomina · *Forma* · *Vſus.* Lib.12.ca.1. · Liib.1.Hſt. cap.11. & Lib. 3. ca.1. · Li.17.c.44. Lib.4.Hiſt. cap.14. · Lib.1.c.91. *Vires.* · Libr.8.ſim.

los & aures offendit. Galenus Platanum, ſcribit, eſſe humidioris frigidioriſque naturæ, ſed non procul à temperata: proinde folia viridia trita, & illita non obſcurè phlegmonas naſcẽtes adiuuare, corticem autem & pilulas magis deſiccantem vim obtinere, vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores, pilulæ verò cum adipe ad ambuſta: eſſe autem qui cortice combuſto medicamentum deſiccatorium & abſterſorium efficiant, quod cum aqua lepras ſanet, per ſeſe autem illitum, vlcera, ob humorem nimium vetera, & ſordida. Vitandum eſſe puluerem foliis arboris inſidentem idem monet, quoniam ſpiritu attractus, arteriam offendit, valenter deſiccans & exaſperans, vocemque
Lib.24.c.8. lædit, ſicut ſanè etiam viſum, & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit. Platani aduerſantur ſcorpionibus, inquit Plinius, Pilulæ earum in vino potæ omnibus ſerpentium venenis medentur, item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magíſque Scyllite, ſanguinem omnem ſiſtunt: lentiginem & carcinomata, melanias quoque veteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus, & ſuppurationibus. Cortex autem in aceto decoctus dentium remedium eſt: folia eorum tenerrima in vino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum & auribus, & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni, vel
Lib.15. c.7. frigore. Cortex è vino ſcorpionum ictus reſtinguit. Inopia cogit aliquando luminum cauſa è Platani baccis oleum fieri, aqua & ſale maceratis.

ACER. CAP. XXVIII.

Nomina ACER, vel Aceris vt Solinus dicit, Græcè ἡ σφενδαμνος dicitur, Gallicè *Erable*, Italicè *Pie d'oca*, & *Platano aquatico*. Theophr. inter campeſtres
Lib.3.Hiſt. cap. 4. arbores τὴν σφένδαμνον, id eſt Acerem recenſet, quæ in monte prouenit ζυγίαν vocans, Gaza Carpinum interpretatus eſt: quæ in pla-
Genera. nis, γλεῖνον, Gallicam idem interpres vertit, vt fortaſſe non γλεῖνον, ſed γαλάτειον legiſſe videatur. Quanquam, inquit Theophr. alij τὴν σφένδαμνον, & τὴν ζυ-
Lib.3.Hiſt. cap. 11. γίαν ſpecie differre arbitrentur. Idem alibi: τῆς σφευδάμνȣ alij duo, alij tria conſtituunt genera: primum quod communi nomine σφένδαμνον, ideſt Acer vocant: alterum ζυγίαν, ideſt Carpinum: tertium Clinotrochon, vt Stagiritæ vo-
Li.16.ca.15. cant. Plinius etiam plura eius genera prodidit. Album quod præcipui candoris, vocatur Gallicum, in tranſpadana Italia, & trans Alpes naſcens: alterum genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit, à ſimilitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Iſtria Rhetiáque præcipuum. E viliori genere Craſsiuenium vocatur. Græci quoque, inquit, ſitu diſcernunt. Campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpum, quod Glinon vocant: montanum verò criſpius duriúſque, etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera: tertium genus Zygiam, rubentem, fiſsili ligno, cortice liuido, & ſcabro. Hoc alij generis proprij eſſe malunt, & Latinè Carpinum appellant. Hîc tria Aceris genera nobis nota proponimus: Acerem montanum, cuius duo genera, vnum candidum, quod Alpini Aruerníque à ſimilitudine foliorum Platani Plane appellant: alterum flauum, ſiue criſpum, qui Opulus eſt montanus: *Erable madré*, & *Erable iaune* appellant. Eius enim color nitidior eſt, venarúmque in eo diſcurſus magis apparent, præſertim ſi oleo nucũ illinatur. Hodie quoque lignatores Sequani Acerem montanum mare fœmináque diſtingunt: colore magis flauo in mare, pallidiore in fœmina: ligno in mare duriore, venoſiore, magiſque criſpo, in fœmina laxiore, molliore, ſolutioréque, ac minus criſpo, quódque mas priùs floreat, etiam Plinio teſte, fœmina tardius. Secundum Aceris genus
Li.16.ca.16. eſt Acer campeſtre, ſiue in planis naſcens, veteribus Opulus campeſtris. Hodie Inſubres ſeruato vetere vocabulo Opolo vocant, & ea ad maritandas vites vtũtur

tur, quas coniugatas *Hautains* appellant. Nos à ligni, ſi cum Aceris montani ligno conferatur, teneritudine & colore, *Erable mol*, & *Erable madré* nominamus. Tertium genus Acer Monſpelienſe nominauimus, quod in ſilua Monſpelienſi vrbi vicina, eíque ligna ſuppeditante, Valena nuncupata proueniat, Aceris vulgaris penè figura. Acer campeſtre ſiue Opulus campeſtris, vt à notiori faciam exordium, in ſepibus planorum locorum, aut colliculorum fruticat, nonnun- *Forma.*

ACER MONTANVM.

ACER CAMPESTRE

Carpinus.

ACER MON-
ſpeſulanum.

quam humilis, arbuſcula, interdum adhibito præſertim cultu, in proceră arborẽ grandeſcẽs, craſſam, ramis multis brachiatã: cortice ſpiſſo, parum candicante, corpore candido, rariore quàm Aceris mõtani, longo & vndoſo venarũ diſcurſu ornato: foliis latis, quæ quinque angulis conſtant: fructu longo, compreſſo, tenui, auicularum plumis, aut grandium muſcarum alis ſimili: floret menſe Maio, fructum maturat Septembri. Acer montanum ſiue Gallicum arbor eſt ſpecioſa, procera, ramoſáque, foliis maioribus, vitigineis, è longis, tenuibus, rubentibuſque, petiolis pendulis, floribus muſcoſis, luteolis, foliacea ſiliqua Papilionis alas imitãte, vno vtrinque ſemine donata, materia duriore, vnde apud Ariſtophanem homines σφενδάμνινοι, ideſt Acerni, pro duriſsimis ponuntur. Paulo ante æquinoctium germinat, autore Plinio, meſsibus reddit ſemen. Acer Monſpelienſe arbor eſt mediocriter procera, ramis ſatis explicatis, cortice quodammodo purpuraſcente, folio Aceri vulgari ſimili, in tres tantum

Dodo. li. 6. cap. 74.

Tempus. Li. 16. c. 20. & 25.

tum cuſpides ſiue angulos diuiſo, craſſo, venoſo, ex longo pediculo pendente, paribus interuallis vtrinque ſito: fructu gemino, membranulis duabus cohærentibus, alis muſcarum ſimilibus. Hoc Aceris genus quidam eſſe aiunt, quod Plinius in Iſtria Rhetiáque præcipuum eſſet tradidit, criſpo macularum diſcurſu, quod cius cũ excellentior fuit à ſimilitudine caudæ pauonũ nomẽ accepit. Horum opinioni nec aſſentior, nec repugno. *Vires.* Aceris radix contuſa, inquit Plinius, iocinoris doloribus efficaciſsimè imponitur, quod etiam teſtatur Serenus his verſibus. Lib.24.c.8.

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum tinges lapidem ſtridentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vna
Cum vino capis, hoc præſens medicamen habetur.

Li. 8. med. part.cap.8. Galenus in confectionibus Hepaticis ab Aſclepiade conſcriptis numerat τὴν τῆς σφενδάμνȣ ῥίζαν κοπεῖσαν, καὶ λειωθεῖσαν, ideſt Aceris radicem tuſam, & tritam. Exhibet autẽ ex ea drach. 1. cum aquæ dilutæ cyathis tribus, quo loco dubitat Cornarius an σφενδάμνȣ vox rectè legatur, aut potius σφονδυλίȣ vox ſit pro ea ſubſtituenda, quum ob vicinitatem ſcripturæ vtriuſque vocis facilè committi potuerit, vt altera pro altera ſupponeretur. Nam de Sphendamno arbore, ideſt Acere non temerè reperias hoc auxilium, quandoquidem nullam eius mentionem fecerunt Græci Medici in ſimplicium medicamentorum tractatu, Dioſcorides, Galen. Paul. Ætius. Vnus Plinius de eius radice dixit quæ ſuprà citauimus. Sphõdylij verò radicem ictericis & hepaticis exhiberi teſtatur Dioſcor. item Galenus, qui ei aerem, & incidendi vim tribuit. Acer eodem Plinio teſte, operum elegantia ac ſubtilitate Cedro eſt ſecundum, imo potius Citro, vt rectè emẽdauit Hermolaus. Pulcherrimum verò eſt Bruſcum, multoque excellentius etiamnum Molluſcum, tuber vtrumque Aceris. Bruſcum intortius criſpum, Molluſcum ſimplicius ſparſum, quod ſi magnitudinẽ menſarum caperet, haud dubiè prę̃ferretur Citro. Nunc intra pugillares lectorúmque Silaceas laminas (id eſt luteas, & veluti ſile tinctas, qui color Aceris eſt) raro vſu ſpectatur. Quidam legunt, Sicilicia, & laminas, (id eſt Secamenta, a Siciliendo, quod verbum ſecare ſignificat.) E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes. Hæc Plinius. Bruſci verò veſtigium aliquod nobis ſupereſt, ſed de alia arbore intelligitur. Nam in Gallia Narbonenſi, locis Hiſpaniæ finitimis, ac montibus Pyreneis, potiſsimum circa oppidum dictum Limons, haud procul Carcaſſona, radices Buxi, quarum illic magna copia eſt, Brouchin appellant. Has potiſsimum Germani ob maculas varias, ac flexuoſos venarum diſcurſus ad opera lautiora expetunt, atque emũt. Item qui oppidum D. Claudij nomine inſigne incolunt in monte Iura, ex iiſdem radicibus cochlearia pulchra conficiunt.

Li.3. ca. 90. Lib. 8. ſim. Li.16. ca.15. Capit. 16.

ALNVS CAP. XXIX.

Nomina

LNVS Græcè κλήθρα nominatur, Gallicè *Aulne*, Germanicè *Erlenbaum*, & *Elernbaum*, Italicè *Aulno*, & *Ouio*, Boemicè, *Vuolſe*: Arbor eſt magna proceráque, ramis multis, qui fragiles inflecti ſe minime patiuntur, vt ligna alia aquatica, cortice ex fuſco rufeſcente, ligno ſatis duro, rubente ſtatim atque cortice ſpoliatum eſt, atque etiam vetuſtum, & aridum. *Forma.* Folio eſt rotundo, parum rugoſo, Corylo haud abſimili, craſsiore, neruoſiore, glutinoſo, ac veluti melle aſperſo. Id craſsiſsimum eſſe dicit Plinius. Li. 16.c.24. Flores huius ſunt iuli longi, Betulæ iulis ſimiles: fructus paruæ oliuæ magnitudine, virides, oblongi, Moris forma ſimiles, ex ſquamis quamplurimis compacti, minuto in his ſemine, colore in nigrum fuluo, quod iis maturis, & ſiccitate

hiantibus

ALNVS.

hiantibus decidit. Ex quibus Plinium erraſſe,
ſed Theophraſti fide perſpicuum eſt, qui Alnum ſcripſerit neque fructum, neque ſemen ferre. *Locus.*
Alnus aquis gaudet, & in aquoſis locis ſemper prouenit. *Tempus.*
Germina foliaque menſe Aprili profert: fructus Septembri matureſcit.
Alnus Theophraſto ſterilis eſt, & vnius generis, recta arbor natura, ligno molli, medulla tenera, vt virgæ tenues totæ excauentur: folio Pyri, ſed ampliore, neruoſioréque: cortice ſcabro, intus rubente, quo coria tinguntur: radice eſt per ſumma terrę ſparſa, non maiore quàm Laurus. Naſcitur in aquoſis, nec alibi vſquam. *Lib.3.Hiſt. cap.14.* *Capit.15.*
Idem paulo poſt Nucis Auellanæ folio Alni folium ſimillimum eſſe ait: & alio in loco minimè ſterilem eſſe exiſtimat, cùm ſcribit, Terebinthus circa tritici meſſem, aut paulo ſeriùs, ſemen reddit: Fraxinus, atque Acer, æſtate, Alnus, nux Iuglans, Pyrorúmque genus quoddam, Autumno. *Cap.6.*
Cortex Alni & folia refrigerant, ſiccant, & adſtringunt. *Vires.*
Recentia folia tumores impoſita diſſoluunt, & inflammationes reſtingunt. Nudis pedum plantis ſuppoſita viatoribus itinere defatigatis magno ſunt leuamento. Rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per æſtatem vtiliter inſperguntur. *Dodo.li.6. cap.75. Matth.lib. 1.Dioſc.ca. 93.Trag.li. 3.cap.63.*
Ex cortice Alni ater fit color, quo pilei, & vmbracula coactilia, vulgo *Feutres*, craſsiores pãni, aliáque huiuſmodi inficiuntur. Quidam eo, & fructu viridi vtuntur, Gallarum vice ad ſcriptorium atramentum conficiendum, addito gummi, & chalcantho. *Lib.2.*
Materies Alni ad naualia commendatur, & ad palationes, ideſt fundamenti genus, quod in aquis, aut vliginoſis, aut congeſtitiis locis fieri videmus. Vitruuius: Itaq; Alnus, quia non nimis habet in corpore humoris, in paluſtribus locis infra fundamenta ædificiorum palationibus crebrè fixa, recipiẽs in ſe quod minus habet in corpore liquoris, permanet immortalis ad æternitatẽ, & ſuſtinet immania pondera ſtructuræ, quæ in vulgatis Vitruuij codicibus mẽdoſa ſic legit Budæus. *In Annot. in Pand. Li.17.ca.12.*
Vmbra pinguis Alno, ſed paſcens ſata, inquit Plinius, & alibi: Licet Alni ſepes muniant, contráque erumpentium amnium impetus, riparum modo in tutelam ruris excubent in aqua ſatæ, cæſæque, denſius innumero hærede proſint. *Lib.16.c.37.*

ALNVS Nigra.

ALNVS NIGRA BACCIFERA. CAP. XXX.

HÆc à foliorum ſimilitudine Alnus nigra recentioribus quibuſdam vocatur, Gallis *Aulne noir*, Germanis *Faulbaum*, aliis Alnus baccifera. *Nomina* *Forma.*
In arborem vix aſſurgit, neq; craſſeſcit, ſed virgas quãplurimas emittit

longas, rectas, quæ in alias virgulas diuiduntur, cortice tenui nigróque vestitas glaucis maculis asperso, libro subtus flauo. Lignum candicat, medulla media ex rubro nigricante. Huius folia sunt Alni, aut Cerasi, aut Corni, fusca: flosculi albicant, quibus succedūt baccę rotundæ, quātæ Piperis grana, primùm virides, deinde rubrę, postremo nigræ cū maturæ fuerint, gustus planè ingrati. Prouenit in siluosis, & vdis, nec nisi ad Septētriones, vt Angliæ, Germaniæ, Northmaniæ. Floret Aprili mense: fructus Augusto sunt maturi. Siler Plinij quidā esse volunt, quod in aquosis prouenit, cap.18.lib.16. & folio frōti illito capitis dolores sedat: semine in oleo trito phthiriases coercet: serpētes fugat: quā orbē baculum ex eo rustici gerūt: ca.10.lib.24. liber interior flauus desiccat: in vino maceratus ac potus vomitum ciet, purgátque valentissimè phlegmaticos ventriculi putridósq; humores, & aquas. Idē in vino decoctus dētiū dolorē sedat, si in ore cōtineatur: illitus scabiē deterget. Folia bubus sunt vtile pabulū, quia lactis copiā generant.

Tempus. *Locus.*

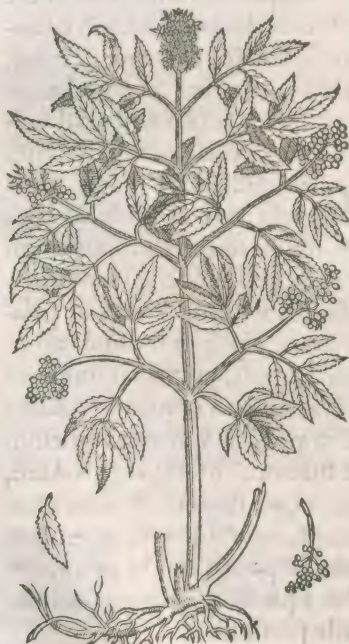
SAMBVCVS SYLVESTRIS CAP. XXXI.

Lib.3.c.24. *Nomina*

SAMBVCVS syluestris, siue mōtana, in opacis vliginosisq; syluis nascitur. Tragus, & syluestrem vocat, & Ceruinā, quod non nisi in syluis, & mōtibus proueniat, & quòd à Ceruis magnopere expetatur. Ea est fortasse arbor mōtana, quàm πυγὸν Theoph. his verbis significat: ἴδια ᾖ τὰ τοιάδε τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, φιλύρα, ζυγία, πυγὸς, &c. idest, montibus aūt propria, q̄ in planis nasci nequeunt, Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, Tilia, Carpinus, Pygus quā postremā arborē Gaza in translatione sua omisit. Ea frōde, cortice, ligno, medulla, deniq; colore, odore & sapore vulgarē Sambucū omnino refert, floribus dūtaxat, & fructu & ꝓceritate, ab ea distās. Nā Sābuco vulgari semp humilior est. Flores subluteos, forma stellatos, non in vmbellis vt vulgaris, sed racematim ligustri modo, multò etiā celeriùs, nempe Aprili mense profert, qui in acinos abeunt, Augusto mense rubescētes, minijq; colore tinctos, nec vnquā nigrescētes, racematim è pediculis depēdentes, iniucundi saporis. Sambucū syluestrē frigidā esse iudicat Tragus, vt pro Mandragora, si illa desit, vsurpari posit. De facultatibus acinorum nihil se obseruasse, fatetur. Illud verò experiētia didicisse affirmat, Ceruū auidissimè hāc Sambucū per siluas sectari. Vbi namq; locorum duas huiusmodi stirpes ꝓuenisse senserit, eò accurrit, quod mirum est, Sambucus hæc, ac vulgaris eosdem situs occupāt. His ceruus mirificè delectatur, folia vtriusq; non baccas depascēs, ex quo intelligi pōt hasce baccas frigidioris esse tēperaturæ, atque ideo feris, nedū iumentis & hominibus minùs salubres. Harū esum somnū cōciliare tradit Pena, atque adeo veternū, & nimiū admodū noxiū esse. Iam verò quod maiori dignū est admiratione, obseruarūt Ceruū solū foliis his vesci, non Ceruā, nisi prægnās fuerit, Ceruūque in vtero gestarit: tū enim & folia hæc appetit, & illa degustat, aliàs nunquā. Matth. Sābucū hāc Mōtanā vocat, & à vulgari differre scribit fructu, qui in Mōtana nō in vmbellā coaceruatur, nec maturus nigricat, sed racematim cohęret, & perpetuò rubet. Adhæc vulgaris procerior est, & leuiore cōstat materie.

Lib.3. Hist. capi.4. *Forma.* *Vires.* *Ibidem.*

SAMBVCVS Syluestris.

SORBVS

SORBVS TORMINALIS CAP. XXXII.

SORBVS *torminalis.*

SYLVESTRIS hęc arbor Sorbus est torminalis, sic dicta quòd contra tormina valeat, à Sequanis Tormigne nominatur. Magna nonnunquam spectatur hæc arbor, sed non nisi longissimo tempore, & quia in frutetis sæpius nascentem agicolę cum fruticibus cędunt, nec crescere sinunt, in iustam magnitudinem non assurgit: quare humilis sæpius reperitur, cortice fusco, qualis ferè est Alni: foliis magnis, longis, multis in vno pediculo, parum hirtis, Sorbo simillimis, in ambitu serratis: floribus albis, racematim cohærentibus, quibus succedunt baccæ rotundæ, primùm virides, deinde rubentes, saporis ingrati. In altissimis Syluis prouenit. Plinius quartum hoc Sorborum genus constituit. Quartũ genus inquit, Torminale appellãt, remedio tantũ probabile assiduum prouentu, minimúmque pomo, arbore dissimili, foliis penè Platani. Dodon. hãc Fraxinum bubulam & Ornum appellat.

Nomina *Forma.* *Locus.* Li.16.ca.21. Li.6.c.70.

CRATAEGVS CAP. XXXIII.

CRATAEGVS *Theophrasti.*

HÆc arbor in densis Syluis nascitur mediocri proceritate. In hortos tamen translata facilè prouenit. Caudex cortice vestitur lęui, albicante: folia Sambuci aquaticę similia sunt, minora, pedis anserini figuram quodammodo referentia. Florem mittit ex pallido candidum, racematin cohærentem, Sambuci vulgaris ferè modo, quo dilapso poma nascuntur exigua, incana, Oliuarum magnitudine, gustu astringentia, veluti Mespila, quæ vt illa, lapideum semen non continent, sed nucleos nigros Piri vulgaris modo. Poma hæc autumno mollescunt, tunc palato gratiora acerbitate deposita. Tragus Sorbum esse Torminalem existimat. Hypomelides Palladij esse quidam opinantur. Hypomelides, inquit Palladius, poma sunt Sorbo similia, mediocri arbore nascuntur, & flore candidulo. Dulcedo huic fructui cum acuto sapore commixta est. Amat loca tepida, aprica, maritima & sæpè saxosa, statum rigidum reformidat De Hypomelidibus, siue Amamelidibus posthac agemus fusius. Arborem hanc Cratægum esse Theophrasti non absurdè quis existimauerit. In qua opinione est Anguillara, reclamante Matthiolo, qui Sorbum Tor-

Locus. *Forma.* *Nomina* Lib.13. c.4. Lib.3. c.30. In cap.136. lib.1.

iuſqu'à ce que la nouuelle y reuienne. Sa fleur eſt faite en façon d'eſtoille, & blancheaſtre. Son fruict eſtant meur, eſt noir, doux au gouſt, auec vn bien peu d'amertume. Il reſemble à la Franche meure;mais il eſt plus petit, plein d'vn ſuc qui eſt comme de ſang noir, & reint & noircit les mains. Phanias Ereſius eſcrit en Athenee: *La Meure de la Ronce dont la pilule deſſechee eſt ſemblable à la Franche Meure, a ſa ſemence dans des petits reſeruoirs faits à angles, comme ceux de la Franche Meure, & rend vn aliment qui à la verité eſt de bon ſuc, mais fluide.* Galien dit, que ces *Meures de Ronce* s'appellent en Grec βάτινα, (que quelques autheurs Latins corrompans le mot ont appellees *Vaticana*) comme les *Franches Meures* s'appellent μόρα, & συκάμινα, qui ſont mots tirez du nom de la plante βάτος, μορέα & συκαμινέα. Or il y a vn paſſage corrompu en Galien, là où il parle de ces *Meures*, lequel Cornarius corrige ainſi, τὸν τῶν βάτων καρπὸν ὀνομάζουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἄνθρωποι βάτινον, καθάπερ μόρα τε καὶ συκάμινα τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας. Leſquels derniers mots ne ſont pas aux exemplaires communs; tellement qu'il eſtoit impoſſible d'en tirer aucun ſens: car il veut dire, comme il a eſté dit cy deſſus, que le mot *Batina* vient de *Batos*, comme le mot *Mora* vient de *Morea*, & *Sycamina* de *Sycaminea*. En Latin on les appelle *Mora rubi*. *Il croiſt auſſi*, dit Pline, *des Meures ſur les Ronces, qui toutefois ont le grain de dedans differant d'auec les autres.* Combien qu'aux communs exemplaires il y a, *Romæ naſcuntur & in Rubis, &c.* qui eſt vne petite faute, à laquelle toutefois perſonne n'a pris garde, ainſi que dit Cornarius: car il croiſt des *Meures* ſur les *Ronces*, non ſeulement à Rome; mais auſſi par tout, ce que Pline dit bien en vn autre paſſage, diſant: *Les Ronces portent des Meures, &c.* Et Ouide qui dit,

Et les Meures croiſſans ſur les faſcheuſes Ronces.

Liure 6. des médic. des part. chap. 1. & liu. 2. des alim.
Aux comm. ſur le 6. liure des medic. des part. c. 1.
Liu. 15. c. 24.
Aux comm. ſur le 6. liure des medic. des part. c. 1.
Liu. 16. c. 37.
Liure 1. des Metamorph.

Le temps.

On amaſſe les fueilles des Ronces au printemps, & les fleurs au commencement de l'eſté, & le fruict lors qu'il eſt meur, au temps des moiſſons, & ſur la fin de l'eſté.

Liu. 4. ch. 33.
Les vertus.

La Ronce, dit Dioſcoride, *a vertu de deſſecher & reſtraindre, & de noircir les cheueux. La decoction des branches prinſe en breuuage, reſerre le ventre, & le flux des femmes, & eſt bonne contre la morſure des ſerpens nommez Preſter. Les fueilles maſchees raffermiſſent les gencies, & gueriſſent le mal de la bouche, arreſtent les vlceres qui s'auancent touſiours, ſont bonnes à la tigne de la teſte, & aux yeux, qui ſortent hors de la teſte. On applique ſes fueilles aux hemorroides, & enfleures du fondement, & à ceux qui ſont ſubjects au mal de cœur, & aux douleurs de l'eſtomach. Le ſuc tiré des tiges & des fueilles pilees, & eſpeſſy au ſoleil, eſt vn ſouuerain remede pour toutes les choſes ſuſdites. Le ſuc des Meures de Ronce bien meures eſt fort bon pour les maladies de la bouche. Les Meures vertes mangees reſerrent le ventre, & meſme la fleur beuë en vin.* Mais ce que Ruel a traduit, *c'eſt vn ſingulier remede pour tout ce que deſſus*, il y a au texte Grec, *C'eſt vn remede plus ſouuerain que tous les autres.* Et ce qu'il dit; *les Meures vertes reſerrent le ventre*; il y a au Grec: *Le fruict de la Ronce à demy meur, reſerre le ventre*: ou comme Cornarius le traduit; *ce fruict, ſi on le mange à demy meur, reſerre le ventre.* Selon Galien, *Les fueilles, les bourgeons, les fleurs, le fruict, & la racine ont vne qualité aſtringeante, qui n'eſt pas petite: mais il y a difference en ce que les fueilles nouuelles & tendres ont en elles beaucoup de ſubſtance aqueuſe, & peu d'aſtriction, & par meſme raiſon les germes auſſi. Parquoy eſtant maſchees elles gueriſſent les vlceres de la bouche tant ſuperficiaires qu'autres; meſmes elles ſont bonnes pour ſouder les playes: car leur temperature eſt compoſee d'vne eſſence terreſtre, & aqueuſe, tiede. Mais leur fruict eſtant meur a beaucoup de ſuc chaud & temperé, qui eſt doux: ce qui eſt cauſe auec ce qu'il eſt vn peu aſtringeant, qu'il n'eſt pas mal-plaiſant à manger: mais n'eſtant pas meur la ſubſtance terreſtre & froide ſurmonte en luy. Auſſi eſt il aſpre & fort deſiccatif. L'vn & l'autre eſtant gardé deſſeche mieux que quand il eſt frais. La fleur auſſi a la meſme vertu que le fruict qui n'eſt pas meur. L'vn & l'autre ſont bons pour la dyſenterie, au flux de ventre, au crachement du ſang, & à ceux qui ſont debilitez par maladie longue. Or la racine outre l'aſtriction a beaucoup de ſubſtance ſubtile en ſoy, par laquelle elle rompt la pierre des reins.* Et en vn autre paſſage il dit, que les Meures de Ronce ſont plus aſtringeantes que les autres; & ſi quelqu'vn en mange en quantité, il aura douleur de teſte; parquoy il faut lauer ce fruict deuant que le manger. Et toutefois il ne laſche pas le ventre: ains le reſerre pluſtoſt: mais ſi quelqu'vn en mange lors qu'elles ne ſont pas encor meures, & les fait ſecher pour les garder, elles reſerreront bien mieux. Et ſi tous les medicaments que l'on a acouſtumé de faire du ſuc de Meure ſont faits de celles-cy, ils ſeront de plus grande efficace. Parquoy l'on fait vn medicament pour la bouche auſſi bien du ſuc des Meures de Ronce, que de celuy des Meures de Meurier. *La nature*, dit Pline, *n'a pas fait les Ronces ſeulement pour nuire à l'homme; car elle a fait qu'elles portent des Meures, dont meſmes les hommes en mangent. Elles ont vertu de deſſecher & reſtraindre; & ſont bonnes pour les gencies, & inflammations des glandes qui ſont ſous la langue, & des genitoires. La fleur ou le fruict ſont contraires aux plus meſchans ſerpens de tous, qu'on appelle Hemorrois, & Preſter.* Et & pourſuyuant au long tout ce que Dioſcoride en dit, il vient à parler du medicament qu'on fait des Meures & dit; *Quant aux Meures qui croiſſent ſur les Ronces, on en feroit de Diamoron, qui ſeroit beaucoup meilleur pour la bouche, que celuy que l'on fait des Meures de Meurier. Prinſes auec laditte compoſition, ou ſeulement auec l'Hypociſtis & miel, elles ſont bonnes à la cholerique paſſion, & à ceux qui ſont ſubjets aux deffauts de cœur, & à la morſure des aragnes.* Entre tous les medicaments aſtringeans il n'y en a point qui ait plus de vertu, que la racine de la Ronce qui porte Meures, eſtant cuite en vin iuſqu'à la conſumption de la tierce partie pour en lauer les vlceres de la bouche & du fondement. Car elle eſt de ſi

Lacuna ſur Dioſc.
Liure 6. des ſimpl.
Liure 2. des alim.
Liure 6. des medic. des part. ch. 1.
Liu. 24. c. 13.

grande

grande vertu, que mesmes elle fait deuenir les esponges dures comme pierre. L'autre espece de *2. espece.*
Ronces est appellee en Grec *Chamæbatos*, qui est à dire *petite Ronce*. Gaza l'appelle *Humirubum*, *Ronce* *Les noms.*
de terre. Icelle croist sur le bord des riuieres, aux ruines des murailles, & aux champs qui ne sont *Le lieu.*
pas cultiuez. Il me semble que Theophraste ait entendu ceste-cy, quand il escrit βάτον ἔνυδρον, ou Liure 4. de
πάρυδρον, c'est à dire que ceste Ronce aime l'humidité comme le Paliurus. Ceste Ronce s'espand l'hist. ch. 13.
au long & au large, estendant ses verges menuës & garnies d'espines par dessus la terre, qui ne *La forme.*
s'esleuent iamais; mais pendent tousiours contre terre & rampent. Elle a la racine, la fleur, & la
fueille comme la precedente; mais son fruict n'est pas semblable: car estant meur, il est de couleur
de pers, & non pas noir, comme celuy de la precedente, & est plus petit, & a aussi moins de suc,
& est quasi aussi doux que celuy du Meurier. L'autre espece de *Ronce*, est celle qui porte les Roses, *L'Eglantier.*
ainsi que dit Pline. Dioscoride l'appelle κυνόσβατον. Elle croist dans les hayes parmy les autres *3. espece.*
Ronces. En Latin elle s'appelle *Rubus Caninus*, ou *Canirubus*: en Arabe *Sent*: en Italien *Rouo Canino*. Liu 24 c. 13.
Aucuns estiment que c'est celle qu'on appelle en France *Englantier*, & *Eglantier*; ce qui s'accorde *Le lieu.*
auec les marques qu'en donne Dioscoride. Car ceste plante est plus grande, que la *grande Ronce* *Les noms.*
& plus ferme: car elle croist en hauteur comme vn arbre, & ne rempe pas sur terre comme la Liu. 1. c. 106.
Ronce fait, à cause de sa foiblesse. *L'Eglantier* a les fueilles du Myrte; mais plus larges. Ses branches
sont garnies de fortes espines, qui est la cause pourquoy nous l'auons plustost mis au nombre des
Ronces, que *des Roses*. Il fait le plus souuient ses fleurs blanches, quelquefois vn peu rougeastres, de
fort bonne odeur. Son fruict est long, fait comme le noyau d'vne oliue, qui deuient iaune estant
meur, & est plein de bourre. Ce fruict, (apres en auoir osté la bourre, car elle nuit à l'artere) estant
seché & bouilly en vin, prins en breuuage, reserre le ventre. Ruel suyuant les communs exemplaires
incorrects a ainsi traduit ces derniers mots; *Son fruict seché apres en auoir osté la bourre de dedans,
reserre le ventre: car estant cuit au vin & pris en breuuage, il nuit à l'artere.* Mais au texte correct
il y a ainsi: *Son fruict restraint le ventre, ayant osté ce qui pique (car sa bourre fait mal à l'artere) estant
cuit en du vin & pris en breuuage.* Ce que Cornarius a fort bien traduit, comme nous l'auons mis
cy dessus. La fleur de *l'Eglantier* a encor cecy, outre ce que Dioscoride en dit, qu'estant frottee
entre les doigts, elle sent bon, & sa fueille aussi. Serapio apres auoir escrit tout ce que Dioscoride
en dit, adiouste, que la racine de *l'Eglantier* est plus chaude que le fruict; qu'estant pilee & mise dessus
en façon d'emplastre, elle attire dehors les espines qui sont fichees dans le corps. Les fueilles
aussi pilees & appliquees sur les inflammations les empeschent de croistre. Il semble, & à bon
droit, que les communs exemplaires de Dioscoride soient manques en cest endroit; d'autant que
ces choses que Serapion a adiousté, n'y sont pas. Or combien qu'il n'y ait point de marque en Dioscoride,
qui ne conuienne fort bien à ceste plante, & que la plus part de ceux qui en ont escrit en
sont bien d'accord, il y a neantmoins aucuns qui en doutent. Dodon escrit qu'il estime, que le
Cynosbatos de Theophraste soit *l'Aubespin*. Tragus aussi l'a peint & descrit sous le nom de *Cynosbatos*. Liu. 3 ch 31.
Les autres y contredisent ouuertement, comme fait Matthiol: *Car*, dit-il, *si le Cynosbatos estoit vne* Liure 3. de l'hist. ch 18.
espece de Roses sauuages, il suffisoit à Dioscoride de dire, que l'Eglantier estoit semblable aux Roses, sans dire Liu 3. ch 18.
qu'il croist haut comme vn arbre, & beaucoup plus grand que la Ronce. D'auantage les fueilles du Rosier sauuage Au comm. du 1. liure de
sont bien differentes d'auec celles du Myrte. Leur fruict mesme est beaucoup plus gros, non seulement que les Diosc. c. 106.
noyaux d'oliue, mais que les oliues mesmes. En outre Pline appelle la Rose sauuage *Cynorrhodon*, qui *1. Raison de Matthiol.*
est vn nom particulier, & non pas *Cynosbatos*. Qui plus est luy mesmes escrit que les anciens par *2. Raison.*
le mot de *Cynorrhodon*, qui veut dire Rose de chien, n'ont entendu autre chose qu'vne petite *3. Raison.*
esponge qui croist au milieu des branches des Rosiers sauuages. Et traittant du *Cynosbatos* ou Ron- *4. Raison.*
ce de chien, il la fait bien differente d'auec la Rose sauuage, disant, qu'elle a la fueille comme la Liure 3. de l'hist. ch 4.
plante d'vn hõme, & qu'elle porte (ce que Matthiol a oublié) vn raisin noir, dans les grains duquel *5. Raison.*
il y a vn nerf, à raison duquel il est appellé *Neurospastos*. Or Theophraste dit, que le *Cynosbatos* est Liu 25. ch 2.
semblable au Grenadier, & porte vn fruict aussi semblable, mais que sa fueille est semblable à *6. Raison.*
l'Agnus Castus. Mais on respond à toutes ces obiections; Premierement ce que Matthiol s'essaye Liure 3. de l'hist. ch. 18.
de prouuer contre Marcellus, *que le Cynosbatos ou Ronce de chien est differant d'auec la Rose de chien ou* *Refutation des raisons de Matthiol.*
sauuage, en la grosseur du tronc, en la hauteur & grandeur, & en la multitude & force des espines,
& en ce que la *Ronce de chien* a la fueille qui sent bon, comme dit Pline, & est estroite, au lieu que
celle de la *Rose sauuage* ne sent du tout rien. Celle-là est aiguë, & celle de la *Rose sauuage* est vn peu Liu. 2. ch 4.
large au bout, & est diuisee par entrecoupeures plus grandes. Y ayant donc si grande difference A la 1. & 4.
Dioscoride ne deuoit point faire comparaison de la *Ronce de chien*, ny auec la *Rose sauuage*, ny
auec la *domestique*: & ne sert rien de dire, que Pline appelle la Rose sauuage *Cynorrhodon*, & non
Cynosbaton: car il n'escrit pas aussi, que les anciens n'appelloient *Cynorrhodon*, que ceste petite
esponge, qui croist au milieu des branches des *Roses sauuages* comme le dit Matthiol: mais que
l'on tiroit vn medicament du *Rosier de chien*; c'est que de la cendre de l'esponge qui croist au milieu
de ses branches, on en faisoit recroistre les cheueux tombez par la palade. Or il est aisé à A la 2.
voir par ceste description, que la fueille de la *Rose de chien*, resemble fort à celle du Myrte, singulierement
du *sauuage*; mais qu'elle est plus large & dentelee à l'entour, & vn peu moins aiguë; &

austero hausta drach.duarũ pondere,diarrhœã cohibere,& alba fœminarũ profluuia. Verũ ad id,ac etiã ad mẽses cohibẽdos magis valere quidã affirmãt subruffam medullã quæ putamini intus inhærens nucleũ ambit. Plutarchus scriptũ reliquit,quoties Coryli nucula laquearibus appẽsa cohærebit,scorpiũ in domicilia nõ irrepturũ. Neque est omittẽdũ quod simplex rusticitas obseruauit, serpẽtẽ obtorpescere, quæ Coryli caudice vel surculo fuerit icta,& tãdẽ emori. Sed Coryli virga magis quã alia ictus serpẽs occiditur, quia cũ ea flexilis admodũ sit, parti serpentis quã attingit validius incutitur,ac illiditur: ideóque spinę vertebras rũpit quas ferit. Sic natiuo suo motu serpendi anguis priuatus, fuga euadere non potest,& aliquanto post tum doloris cruciatu,tum inedia moritur.

Ruell. li. 1. cap. 55. Li. 3. ca. 67.

STAPHYLODENDRON. CAP. XXXV.

Hæc arbor, quę vt plæræque syluestres,sæpe fruticis tantũ formam habet,Staphylodendrõ Plinij à quibusdã esse existimatur. Matthi. scripsit quibusdã in locis Pistaciorũ syluestriũ nomine cuiusdã arboris fructus appellari, quã Plinius Staphylodẽdrõ vocat,& si à pistaciis figura saporéque plurimũ dissideãt. Scaliger ad Pistaciorũ species refert. Tragus Nucẽ Vesicariã & follicularẽ appellat. Quidã,inquit Dodon. Pistacium Germanicũ:fructus ipsius Germ. *Pimpernusz le*, vocãt.Gesnerus ait ab Italis quibusdã, vt Romæ, vocari *Sambucum Validã*. Anguillara *Albero de l'vua*, & quibusdã in locis *Pistacio saluaticho*. Arbor est humilis,foliis Sãbuci, sed viridioribus,& tenerioribus. Mẽse Maio flores albicãtes,rotũdi,multiplices,sæpe quaterni aut terni emicãt, qui tãdem in cauas abeunt vesicas.Autumno verò in ipsis maturis binę ternęue reperiũtur nuculę,Ciceris effigie maiores tamẽ inquibus subuirides includũtur nuclei,sapore dulces,sed nauseã mouẽtes. Pli. Est trãs Alpes arbor, simillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodẽdron. Fert siliquas,& in his nucleos sapore Nucis auellanæ. Ex quibus verbis Plinij falsum esse perspicitur quod multi cõtẽdũt,Staphylodẽdrõ istud Plinij Colyteã esse Theoph.quæ folio est Salicis, ramosa comosáque, atque magna prorsus arbor,fructũ in siliquis leguminũ modo gignẽs, latis nõ angustis:semẽ inclusum paruũ,durum modicè,nõ multum pro siliquæ magnitudine. Quæ omnia diuersa sunt à Plinij Staphylodẽdro. Verũ cũ Plinius, inquit Tragus, Staphylodẽdrõ siliquas ferre dicat,hęc verò arbor vesicas, nõ video quo iure ex nuce vesicaria Staphylodẽdrõ faciãt,nisi fortè per siliquas,vesicas intelligãt.Eandẽ arborẽ luculẽtè descripsit Scaliger. Apud Iesuates nostros,inquit,arbor est,è qua virga pacta, & adoleuit celerrimè, & effusis stolonibus frequentissimam circa se confecit syluã.Enodis,si qua alia,Oliuæ folio,simplici,aut Salicis frõdi proximo.E ramis folliculũ demittit,qualẽ Halicacabus, durũ tamẽ.In eo fructus cõdũtur bini terníue,esculenti, natura,colore, sapore Pistaciorũ,sed orbiculatiore facie.Quare qui Pistaciorũ arborẽ ignotã habeã,ex hac Pistaciorũ medullam esitarim, an sit hæc ad Pistaciorũ species referenda non ambigã?Nux vesicaria, inquit Tragus, quocunque in loco plantata facilè prouenit.Seritur autem nuculis, neque non

Nomina Lib. 1. Dios. ca. 140. Li. & c. 16. In libr. 1. de plan. Arist. Lib. 3. c. 68. Li. 6. c. 60. In Hort. Germ.

STAPHYLODENDRON.

Forma. Ibidem. Ibidem. Lib. 3. Hist. cap. 14. Ibidem.

surculis

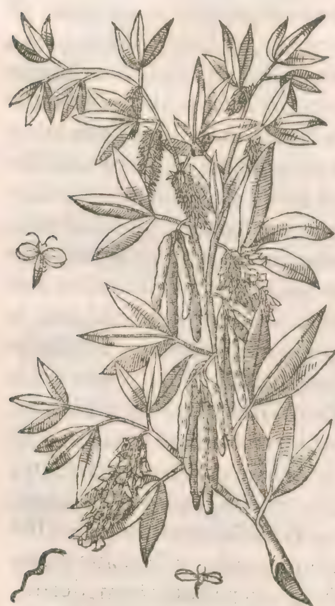
ſurculis,ſeu ſtolonibus,qui quotãnis è radice proſiliunt,ſicut & virgæ Cotoneæ Mali,& Coryli ſingulis annis fruticare cõſueuerunt. Hi ſtolones Autumno aut vere ineunte euulſi tranſplantari poſſunt.Creſcit,ait Geſnerus, apud nos ſpõte in ſepibus, quamuis rara,& videtur locum humidum amare.Frequentior,vt audio,circa Arouiam.Ex nuculis orbiculi precatorij fiunt. Ibidem. Trag. Ibid.

LABVRNVM CAP. XXXVI.

RBOR hæc fruticoſa eſt,aut frutex arboreſcens,inquit Solerius de Cytiſo tractãs,trium quatuórue vlnarum altitudine, caudice non admodum craſſo,ramis hinc & inde diffuſis.Nonnunquam fruticoſa tantum ſpectatur (quia plerúmque cæditur,& Coryli modo ab imo caudice regerminat) ſtolones innumeros ab vna radice fundens, longos,rectos,ex viridi candicantes, Viticis virgis ſimiles,ex quibus per certa interualla erumpunt folia terna,longo pediculo nitentia,Viticis foliis ſimilia, læuia, ſupernè viridia,infernè candicantia. Ex ramis prope foliorum pediculos emergunt flores lutei, quales flores Geniſtæ aut Braſsicæ, è longis pediculis inæqualiter dependentes, rarioreq́; illa ac prælonga textura,cubitalem æquantes longitudinem,apibus ingrati.Floribus decuſſis ſuccedunt cornicula,ſiliquęúe,Piſorũ hortenſium ſiliquis ſimiles,compreſsiores,fractu contumaces.In extremis ac nonnunquam intermediis ſpatiis continetur ſemen Lentis magnitudine,ex latitudine ſubrotũdum, imo loco qua ſiliquæ per petiolum hæret,tantillũ excauatum, renis prorſus effigie, quod ante quam maturuerit viret,poſt maturitatem varium eſt,durum, & ob læuorem ſplendidum. *Forma.* In ſchol.in Aet.

LABVRNVM.

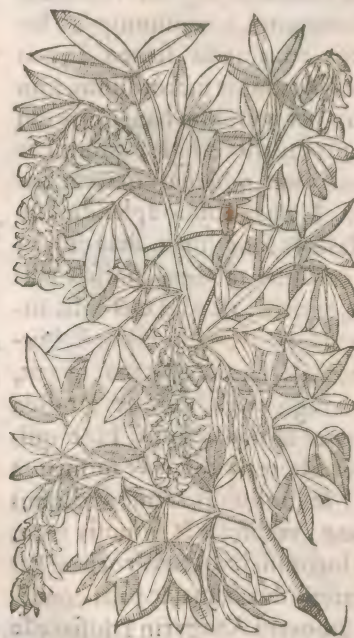

Floret mẽſe Maio,& Iunij initio,deinde ſenſim ſiliquatur æſtate,ac tandem dureſcit matureſcente vua,& circa calendas Octobris integrè perficitur. Hanc arborem Plinij Laburnum eſſe putat Dalechãpius. Alpina, inquit, eſt arbor, nec vulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Hæc quidem plantæ appictæ conueniunt,hodiéq; de hac arbore à ruſticis & montium incolis prædicantur. Natales eius in Alpibus, & montibus fermè omnibus Delphinatus, Sabaudiæ,Terræ cognomento nouæ, vmbroſis & ſyluoſis locis, ſæpius ſiccis,nonnunquam humidis.Ab eorum locorum indigenis voce ex Laburno detorta,*Albour*,& *Aulbour* nuncupatur,materia durißima,ac palis conueniente,natura apibus inimica.Matthiolus hanc arborem Anagyrin Dioſco.eſſe exiſtimat,primum ſcilicet eius genus, quod maius eſt, in Apulia frequentiſsimum,& eo Cãpanię tractu quo Terracina itur Fundos, ad Tyrrheni maris litus: foliis Vitici proximis,flore Braſsicæ, racemoſo, fructu hortenſi Smilaci ſimili, amplioribus tamen,& breuioribus paulò ſiliquis incluſo, colore purpuraſcente,vſque adeo duro,vt aqua maceratum duritiam ſuam pertinaciter ſeruet. Sed Anagyris Dioſcoridis eſt perquam grauis odore frutex: Laburni noſtri, nec flores,nec folia fœtent. Semen illius ἐν κερατίοις μακροῖς, id eſt in corniculis longis:huius ſemen in corniculis breuibus: Folia maiora latioráque habet quàm Anagyris,vt oſtendemus cùm veram Anagyrin exhibebimus.Præterea tria quę *Tempus.* *Nomina* Lib.16.c.18. Li.3.ca.149. Dioſcor.

hodie huic arbori à Rusticis tribui diximus, quòd Alpina sit arbor, quòd materie dura, ideoq; palis apta, quòd flores eius apes non attingant, nullus, quod sciam Anagyridi, at Laburno certè Plinius tribuit, quæ hîc depictam arborem non Anagyrin, sed Labarnum esse testantur. In eadem sunt sententia Cordus, & Gesnerus, quam reprehendit Matthiolus. Laburni, inquit, materies à Plinio candida describitur, non contrà medullitus nigra, cortice tenus lutea, modo Gaiaci, qualis Egheli materies cernitur. Ad hæc Eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quod frequentissima in syluis reperiatur, non ea quidem vulgo incognita, vt de Laburno refert Plinius. Iam verò Egheli Flores qui in arbore ramorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt, quos Laburno Plinius cubitales tribuit. Postremò, illud experientia compertum, quod apes Egheli flores non aspernantur. Hæc sententiam nostram labefactare, aut infirmare non possunt. Laburnum enim hîc Matthiolus accipit, quod secundum, seu minus Anagyridis genus ipse constituit, quódque rura Tridentina vocant Eghelo. At quod Gesnerus Laburnum, quódque nos intelligimus, primum est à Matthiolo positum ac depictum Anagyridis genus, vt ex pictura apparet, & quod maius appellat, vt paulo ante indicauimus. Huic omnia quæ adscripsimus optimè coueniunt, minimè verò ea quæ secundo Anagyridis generi ipse adscripsit. Quod si nostra Gesnerique sententia Laburnum Plinij sit ea arbor quam hîc proponimus, & quam Matthiolus pro primo Anagyridis genere de-

Ibidem.

LABVRNVM alterum.

pinxit. Cur non secũdum eiusdem Matthioli Anagyridis genus, alterum etiam Laburnũ iure dicetur, cum similes natales habeat, foliorum figuram situmque similes, vires ferè easdem, materiam similiter duram? Maio & Iunio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Micat enim aureo flore, primo Anagyridis siue Laburni nostri generi simili: folio est non fœtente, nec ingrati saporis, Trifolij pratensis ferè. Huic cornicula prodeunt, Genistææmula, in quibus semen continetur, seminis eiusdem Genistæ magnitudine, sed oblongum Phaseoli modo, colore subnigro. Quod si quando ignari pastores comederint, vti legumina alia, crebris magnisque vomitionibus adeo vexantur, vt testetur Matth. se vidisse qui ad sanguinis vsque reiectionem vomuerint. Materies ligni durissima, Gaiaci modo exterius lutea, interius nigra. Incorrupta diu durat: quare vinitores ex ea palos faciunt sustinendis vitibus aptissimos, quos & cæteris omnibus præferunt. Quin & sagittarij ex ea validissimos arcus cõficiũt. Hac planta scatet Vallis Anania, ac vniuersus Tridentinus ager. Solerius certo & indubitato se scire scripsit Laburni Alpinorum siccatum corticẽ in pollinẽ redactum, & drachma plus minus vna, ex quopiam liquore potũ, maximas vacuationes moliri. Verùm diuersa ratione, quandoquidem si ab infernis ad superna procedendo corticem euulsum porrigas, vomitum, sin verò à supernis ad inferna descendendo, per aluum deiectiones insignes mouebit. Quod si quis obstinatè Matthioli sententiã tueri malit, hoc saltem optimo iure mihi tribuet, & concedet, primum Laburnum Anagyrin Alpinam esse, atque fortasse etiam secundum Anagyridis Alpinæ speciem.

Forma. *Matth ibi.* *Tempus.* *Vires.* *Vsus.* *InSchol. in Aet.*

ANA

ANAGYRIS CAP. XXXVII.

ANAGYRIS Latinis, vt ἀνάγυρις & ἀνάγυρος Græcis dicitur, Gallis *Bois puant*, Italis *Anagiri*, Arelatenſibus Pudis. Frutex eſt aut arbuſcula, ramulis tenuibus, in quibus folia terna ſemper, Vitici ſimilia flores lutei, & pallidi, Braſsicæ haud abſimiles, quibus ſuccedunt ſiliquæ longæ, ſemen continentes durum, compreſſum, Phaſiolorum figura, ſed minus. Tota planta fœdo eſt & ingrato admodum odore. Dioſcoridi Anagyris frutex eſt arboris inſtar, per quam grauis odoris, foliis Viticis, virgíſque, flore Braſsicæ: : ſemen in corniculis gignit, ſubrotundun, firmum, verſicolori facie, *Nomina* *Li.3.ca.149.*

ANAGYRIS *Dodonæi.*

ANAGYRIS *vera ex agro Arelatenſi.*

ſimile renibus, quod dureſcit vua matureſcente. Anagyris Plinio, quam aliqui Acopon vocant, fruticoſa eſt, grauis odore: flore oleris: ſemē in corniculis non breuibus gignit, ſimile renibus, quod dureſcit per meſſes: in quibus cum Dioſcoride conſentit. Neque enim multum refert, an per meſſes, an vua matureſcente ſemen dureſcat. Ex his perſpicuum eſt veram eſſe Anagyrin quam hîc exhibemus, quæ tetro ſuo odore ita ſe prodit, vt nullum vnquam in eam incidiſſe putem (maximè conſentientibus cæteris notis quas ex Dioſcoride & Plinio tradidimus) qui non Anagyrin eſſe ſibi ipſe perſuaſerit. Inde natum prouerbium, Anagyrin commouere, in eos dici ſolitum, qui ſibi ipſis malorum auctores ſunt, quíque in ſuam perniciem aliquem irritant. Eandem ob cauſam ſunt qui Anagyrin à Plauto Nauteam vocari putant, ſed auctorem non habent. Nauteam porrò herbam grauem eſſe ſcribit Feſtus, qua coriarij vtuntur, à naui, quaſi Nauſeam dictam. Matthiolus duas alias Anagyridis ſpecies depinxit, quas non Anagyridis, ſed Laburni ſpecies eſſe iam demonſtrauimus. Anagyris locis incultis prouenit, prope Arelaten, paludoſis, vnde hæc collecta, & ex viua planta depicta. Aprili & Maio menſe floret. Septembri fructum parit, Autumno perficit. Tenera eius folia trita, inquit Dioſcorides, tumores illitu reprimunt: ſi partus hæreat, & ſecundæ menſéſque morentur, drachmæ pondere bibuntur

Lib.27.c.4. *In cap.149. Lib.3.* *Locus.* *Tempus.* *Li.3.ca.139.* *Vires.*

buntur in passo: sic & suspiriosis dantur, & contra dolores capitis in vino. Difficulter parientibus adalligantur, ita vt à partu statim aufetantur. Radicis cortex concoquendis discutiendísque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet. Hæc Dioscorides: In quibus verba ista, Radicis cortex concoquentis, &c. aliter vertit Ruellius quàm Græca significant: τῆς δὲ ῥίζης χυλὸς διαφορεῖ, καὶ ἐκπέσσει. Id est radicis succus discutit, & concoquit. Plinius: Folia collectionibus imponuntur, difficultérque parientibus adalligantur, ita vt à partu statim auferantur. Quod si fœtus emortuus hæreat, & secundæ mensésq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo folia. Sic & suspiriosis dantur, & in vino vetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendísque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit. In his Plinius in quibusdam à Dioscoride dissentit: illi enim radix, huic radicis succus discutit & concoquit, Galeno & Oribasio radicis cortex. Nisi quis dicat quod Plinius simpliciter de radice, Galenus de radicis cortice dixerit, fieri posse vt in Dioscoride τῆς ῥίζης φλοιὸς, & non ῥίζης χυλὸς legendus sit. Quod verò sequitur multo maioris est momenti. In vino vetere folia dari ad phalangiorũ morsus Plinius ait, Dioscorides πρὸς τὴν κεφαλαλγίαν σὺν οἴνῳ, id est ad capitis dolorẽ in vino, ita vt vox φαλαγγίων pro voce κεφαλαλγίαν in Plinio supposita sit, aut in Dioscoride pro κεφαλαλγίαν voce, τὰ φαλάγγια legere oporteat. At certè verisimilius est in Dioscoride τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν legendum esse. Quid enim Anagyridis folia quæ subacria sunt, excalfaciẽtisq; ac incidẽtis facultatis ad capitis dolores valere possunt? Procliuius quidẽ fuit, vt vox κεφαλαλγίαν in Dioscor. pro τὰ φαλάγγια supponeretur, quam vt Plinius τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν verteret. Galenus de Anagyridis natura hæc scripsit. Anagyris frutex est grauiter oleus, & digerentis excalfacientísque facultatis. Sed folia etiamnum virentia cũ propter humiditatis admistionem minùs sint acria, idcirco tumentia reprimunt. At resiccata incidentis sunt, excalfacientísque facultatis. Similem ferè facultatẽ habet radicis cortex. Semen autem magis subtilium est partium. Sed & vomitum prouocat. Eadem omnino Oribasius quoque habet.

Li.6. simp.

RHVS CAP. XXXVIII.

Nomina. Li.24. c.11.

ΡΟῦς, & Hippocrati ῥόος dicitur à colore coccineo acinorũ: ῥοῦς enim ἐρυθρὸν interpretãtur, vnde Russus vox Latina, & *Roux* vulgo Gallorum, nobis Rhus, vel Rhos: Latinum enim nomẽ nõ habet, vt scribit Plinius, cũ in vsum pluribus modis veniat. Tamen Theodorus, quæ est fatalis eius audacia, Fluidam interpretatur, nomen illi à ῥέω positum fuisse existimans, Arabes vocant *Sumach*, *Adurion*, *Rosbar Sadisticos*, seu *Rosaidicos*, Itali *Rhu*, & *Sumacho*, Hispani *Sumach*, & *Sumagro*, Germani *Gerberbaum*. Rhus arbuscula est siue frutex hominis altitudine, vel binum ferè cubitorum, vt ait Diosc. ramis multis, foliis oblongis subrubentibus, binis ex aduerso sitis, in ambitu serratis Ilicis modo, id est τὴν περιφέρειαν ἐντετμημένα πρινοειδῶς, ait Dioscor. quæ postrema vox à Ruell. & Marcel. interpretibus omissa est, nescio qua ratione, inquit Matthiol. cum non modo eam quoque legat Oribasius, sed quòd etiam Rhus foliis pulchrè Ilicem æmuletur. Cornarius verò Latinè reddit, circũcirca velut serra incisa, nõ enim πρινοειδῶς, id est Ilicis modo, sed πριονοειδῶς, id est velut serra, legendum censet. Fructus Rhois racemis paruis similis est, densus, magnitudine Terebinthi, quadantenus latus, corticosa tunica perquam vtili. Sic enim legitur in publicis Dioscor. exemplaribus, οὗ τὸ περικείμενον φλοιῶδές ἐστιν εὔχρηστον. At postremæ vocis loco Cornarius legit ἄχρηστον: id est inutile, vertitq;, cuius circundatus ipsi cortex inutilis est: nullum enim eius vsum in sequẽtibus præscri

Forma. Li.1.ca.124.

Lib.1. Dioscor.c.124. Embl.121. Li.1.Diosc.

Ibidem.

RHVS.

præſcribit. Theophraſtus hanc plantam depinxit his verbis, Græca ego adſcribam, quia in vulgatis exemplaribus integra non ſunt, nec Gaza interpres omnia reddidit: τῆς δὲ ῥοῦ τὸ μὲν ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ καλοῦσι, τῷ τὸ μὲν ἄκαρπον Cap.18.lib.
εἶναι, τὸ δὲ κάρπιμον. οὐκ ἔχει δὲ οὐδὲ τὰς ῥάβδους ὑψη- 3.Hiſtor.
λάς, οὐδὲ παχείας. φύλλον δὲ ὅμοιον πτελέᾳ, πλὴν μικρὸν, καὶ προμηκέστερον, καὶ ἐπίδασυ. τῶν δὲ κλωνίων τῶν νέων ἐξ ἴσου τὰ φύλλα εἰς δύο, κατάλληλα δὲ (pro κατάδηλα, &c.) ἐκ τῶν πλαγίων, ὥστε στοιχεῖν. βάπτουσι δὲ τούτῳ οἱ σκυτοδέψαι τὰ λευκὰ δέρματα. ἄνθος λευκὸν, βοτρυῶδες, τῷ σχήματι δὲ ὁλόχερες, ὅστλιγγας ἔχον (ὅστυγγας habent noſtri Codices) ὥσπερ καὶ ὁ βότρυς. ἀπανθήσαντος δὲ, ὁ καρπὸς ἅμα τῇ σταφυλῇ ἐρυθραίνεται, καὶ γίνονται οἷον φακοὶ λεπτοὶ, συγκείμενοι. βοτρυδὸν δὲ τὸ σχῆμα καὶ τούτων. ἔχει δὲ φαρμακῶδες τοῦτο ὃ καλεῖται ῥοῦς, ἐν αὐτῷ ὀστῶδες, ὃ καὶ τῆς ῥοῦ διηττημένης ἀπέχει πολλαχοῦ. ῥίζα δὲ ἐπιπόλαιος, καὶ μονοφυὴς, ὥστε ἀνασκάπτεσθαι ῥᾳδίως ὁλόῤῥιζον. τὸ δὲ ξύλον ἐντεριώνην (hic deeſt, οὐκ ἔχει) ἄφθαρτον δὲ κοπτόμενον. ἐν πᾶσι δὲ γίνεται τοῖς τόποις. εὐθηνεῖ δὲ μάλιστα ἐν τοῖς ἀργιλώδεσι.
Id eſt, Rhus alia mas, alia fœmina: hæc ſterilis: Lib.13. ca.6
illa fructifera: neque virgas rectas, neque craſſas habet: Folium Vlmi ſimile, ſed paruum, oblongius, piloſum (ſic Plinius ἐπίδασυ interpretatur, Gaza denſum aliquantulum.) Ramulorum nouellorum folia paribus ſpatiis bina diſpoſita coniugatim ex lateribus ordine ſeruato prodeunt. His pelles albas inficiunt (vel ſpiſſant,) qui coria condepſant. Flos eſt albus, racemoſus, figura rotundus, cinnis, ſeu villis, vuæ modo capillatus. Flore delapſo, fructus cum Labruſca rubeſcit, aceruatis veluti lentibus multis, ac tenuibus, congeſtus, racemi quoque figura. In eo fructu oſſeum medicamentum eſt, etiam Rhu vocatum, quod dum vua colatur à carne ſeparatum, huc illuc abſcedit. Colatur vua, ſuccus vt exprimatur acore grato commendatus ad ciborum condimenta, qua de cauſſa Rhu, obſoniorum vocant. Radix per ſumma ceſpitum hæret, ſimpléxque eſt: quamobrem cum integra radice facile arbor effoditur. Lignum ſine medulla eſt, cæſumq́; non corrumpitur. Naſcitur in omnibus locis, ſed in argiloſis potiſsimùm luxuriat. Hæc Theophr. quæ omnia ſi non ſatis rectè expreſſero, conatum meliora ea faciendi æqui boníque conſulant lectores. Plinius non omnia tranſcripſit, quædam veluti obſcura tranſi- Lib.3. ca.6.
liens. Etiam Rhus Syriæ, inquit, maſcula fert, ſterili fœmina, folio Vlmi, paulo longiore & piloſo, foliorum inter ſe ſemper contrariis pediculis, gracili breuiq́; ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen Lenti ſimile, cum vua rubeſcit, quod vocatur Rhus medicamentis neceſſarium. Plinius alibi tria Rhois vide- Li.24.c.11.
tur feciſſe genera. Nam & herba eſt ſylueſtris, inquit, foliis Myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit. Eſt & frutex coriarius ſubrutilus, cubitalis, craſsitudine digitali, cuius aridis foliis coria vt Malicorio perficiuntur. Et paulopoſt. Rhus quæ Erythros appellatur, frutex eſt, & huius fruticis ſemen vim habet adſtringendi, refrigerandíque. Aſpergitur pro ſale obſoniis, Aluos ſoluit, omnéſque carnes cum Silphio ſuauiores facit. Quo in loco hallucinatus eſſe videtur Plinius, cùm de coriario priuatim ſcripſerit, ipſumq́; diui- Lib.1. Dioſcor. c.124.
ſerit ab eo, quo in ciborum condimentis antiqui vtebantur. Quamuis enim apud

apud medicos, præſertim apud Galenum, tum alibi, tum maximè libris τῶν κατὰ τόπους, multa ſint Rhois nomina, vt qui Syriacam appellent, Ponticam, Rhoem obſoniorum, coriariam, rubram, tamen non ſunt hæ plantarum quæ genere vel ſpecie differant appellationes, cũ vnum ſit duntaxat Rhois genus à Dioſcor. deſcriptum. Sed hoc animaduertendum, ῥοῦν ἐπὶ τὰ ὄψα, id eſt Rhoem obſoniorum, nihil aliud eſſe quàm ſemen fruticis, at ῥοῦν βυρσοδέψικὴν, id eſt Rhoem coriariorum, folia & ramuſculos eiuſdẽ. Rhus quæ obſoniis aſpergitur, Dioſcoridi ſemen eſt coriarij fruticis. Galen. Rhoe coriarij ad deſiccandas, & adſtringendas pelles vtuntur, propterea coriaria appellata eſt. Porrò medicis in vſu eſt in primis fructus eius, ac ſuccus, multum auſteræ qualitatis. Rhus rubra dicitur ſemen eius immaturum, maiore aſtringendi vi præditum quàm vbi maturuit, acinis quodammodo nigricantibus. Syriaca & Pontica à regionibus in quibus naſcitur, quemadmodum Iberica, & Italica dici poteſt. At Plinium errore liberat Cornarius, loco ex veteris manuſcripti Codicis lectione emẽdato, quo cum de Rhoe frutice coriario tractaſſet, mox ſubdit. Rhus quæ Erythros appellatur, ſemen eſt huius fruticis. Vim habet aſtringendi refrigerandíque. Aſpergitur pro ſale obſoniis aluo, ſoluta, omnéſque carnes cum ſilphio ſuauiores facit. Quantum ad Theophraſtum attinet, ex eius verbis intelligi minimè poteſt, alteram eſſe Rhoem obſoniis, alteram coriis deſtinatam. Cùm enim eam ſexu tantùm diſcreuiſſet, vtrãque coria alba ſpiſſari tradit. Quare non immerito reprehendendus Fuſchius, qui cũ duo Rhois in vniuerſum genera eſſe tradidiſſet, quòd Græcis μαγειρικὸν, id eſt Culinarium nominatur, alterum βυρσοδεψικὸν, id eſt coriarium, ſubiunxit Galenum, Nicolaum Myrepſum, & alios Syriaci etiã Rhois mentionem facere, qui à duobus ſupradictis differat, ſitq́; peculiaris cuiuſdam Syriacæ arbuſculæ ſuccus. At Rhus Syriacus, vt rectè Cornarius annotauit, nihil aliud eſt quàm Rhus qui in Syria prouenit, ſuccus autem Rhois qui ex Syria defertur, idem eſt cum Rhoe culinario, & coriario. Syriacus verò propterea dictus videtur, quod in Syria multus proueniret, velut ex Plinio apparet, qui Rhois Syriacæ plantæ ad pelles conficiendas commodæ, ſemen, quod Rhus vocatur, medicamentis neceſſarium adſcripſit. Denique Rhoem obſoniorum, ſiue rubrum, ſiue culinarium, & Rhoem coriariorum eandem planè eſſe plantam, Paulus paucis, & apertè declarauit: ῥόος τῆς βυρσοδεψικῆς καλουμένης τοῖς ἰατροῖς, ὁ καρπὸς μάλιστα καὶ ὁ χυλὸς εἰς χρεῖαν ἥκουσιν, ἱκανῶς ὄντες στυπτικοὶ μὲν, καὶ ξηραντικοὶ ἐκ τῆς τρίτης τάξεως, ψυκτικοὶ δὲ τῆς δευτέρας id eſt: Rhois coriariæ à medicis dictæ fructus & ſuccus magno in vſu ſunt. Abundè enim aſtringunt, & ſiccant, ordine tertio, refrigerant ſecundo. Quare toto cælo errãt, qui Rhoem Syriacũ à Celſo Mannam intelligi arbitrantur, pharmacũ aluo leniter ſoluendæ aptum, quod ex Syria adfertur, cùm nihil aliud ſit Rhus Syriacus, quàm Erythros ſiue ruber, ſiue coriarius, & apud eum non ros, ſed Rhos, ſiue Rhus Syriacus legi oporteat, ſicut etiam apud Columellam non Rorem ſutorium, ſed Rhoem Syriacum legendum eſt, cum Syriaci appellatio Latinis vſitata ſit, vt Græcis familiaris, & recepta. Neque enim ſutorium à ſutorum ſiue coriariorum vſu ipſum dixiſſe noua appellatione efficta credere par eſt, veluti quidam ſomniarunt: neque etiam Roſmarinum paulo poſt legendum eſt, veluti recens edita exemplaria habent. Nam alio in loco idem Columella in conditura ex Cydoniis, Rhois Syriaci contriti & cribrati heminam habet, de quo adeo in huiuſmodi pharmaca ac conditurus addendo etiam Galenus egit. Habetur tamen apud Marcellum medicum Rhus marinus, ſiue Rhus orientalis, dyſentericis tritus propinandus ex vino, vt etiam apud Columellam Rhoem marinum legere poſsis, non rorem. Libet verò credere eundem Rhun, ſiue Rhoem

à diuer

Li.8.ſimpl. | Embl. 121. li.1.Dioſc. | Matth. ibi. | Li.de com. med. | Li.6. med. part. | In lib.6. med. part. | Lib.7. | Crinit. lib. 7.de hon. diſcipl. | Lib.9.ca.13. | Lib.12.c.41. | Li.6. med. part.

à diuersis locis in quibus prouenit tam varias appellationes sortiri, cum etiam Eupatoricam & Ponticam Rhun (est enim generis cōmunis) Damocrates probet. Rhus nascitur in petris Diosco. auctore. Nascitur in Italia, inquit Matthiolus, Apennino monte pluribus in locis, cuius aridis foliis hircorū caprarumq́; pelles concinnantur, quas vulgo Somachi vocant. Aspergebatur olim pro sale obsoniis, vt scribit Plinius, & Dioscor. ῥοῦς ἐπὶ τὰ ὄψα. Quod ita accipit Matthiolus, & plæriq́; alij, ac si pro sale antiqui in condimentis vterentur, quem eius vsum apud Syros & Ægyptios, vbi Rhus præstantior prouenit, etiamnum hodie durare aiunt. Cornarius verò non satis sese intelligere dicit, an is fuerit eius seminis vsus, vt salis locum obtineret. Is enim obsoniis aspergi solitū arbitratur in fluidis affectionibus, maximè cœliacis, ac dysentericis astringendi gratia, non pro sale, sed cum sale, velut hodie in Saxonia magna, in omnibus ferè eduliis ac obsoniis farina auenacea crassior, quam ipsi Gorte vocant, vna cum sale aspergitur. Vires Rhois medicas has esse scribit Dioscor. Folia vim habent astringendi, & Acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, & in potus eorum insessusq́; adiicitur: instillatur auribus purulenti. Gangrænas & pterygia folia cohibent, ex aceto aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis, ad crassitudinem mellis, in aqua decoctis, eadem cū lycio facultate. Semen eosdem effectus exhibet: cœliacorum dysentericorumq́; obsoniis aspergitur: fracta desquamata, liuidaq́; illitum ex aqua ab inflammatione vindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit: candida fœminarum profluuia sistit: hæmorrhoidas sanat, cum Querneo carbone intrito admotum. Aqua in qua semen maduit, decocta cogitur, coitq́;, efficacior quodammodo ipso semine Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur ad dolores finiendos. Galenus. Rhus fruticosa planta astringit & desiccat. Nam & coriarij ad desiccandum & astringendum planta vtuntur, ac proinde βυρσοδεψική, id est coriaria nominatur. Porrò medicis in vsu sunt imprimis fructus eius, & succus, multum austeræ qualitatis. Consentaneus est vsus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo verò refrigerantium. Medici, inquit Plinius, Rhoicis vtuntur ad contusa: item cœliacos, & sedis vlcera, aut quæ phagedænas vocant, tritis cum melle, & illitis cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & Stomatice decoctis ramis ad eadem quæ ex moris, sed efficacior, admisto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumoribus. Galenus etiam Rhois succum Stomasticis admiscet: & apud eundem Damocrates in confectione ex capitibus papaueris ad fluxiones & vigilias. Quæ Rhois species ab herbariis esse putantur, subiungēdæ. Primā hic propositā, Rhus à Plinio is primo loco ponere videtur. Nec Rhus Latinū nomē habet, inquit: nā herba est syluestris, foliis Myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit. Quidam etsi fruticem istum ab ea Pliniana Rhoe notis aliquot discrepare aperte videant, vt mox dicetur, tamen quia multis aliis Rhois naturam & figuram refert, malunt eo nomine depingere, quàm (sicut in plurimis aliis fecimus) ambitiosius & curiosius de nominibus altercando tempus terere. Frutex igitur ad hominis altitudinē adolescit. Caule est crassitudinis pollicaris, fragili, cauo Sambuci modo, cortice cinereo, maculoso, membrana rufescente subiecta, paribus interuallis in nodos quosdam intumescente, à quibus surculi siue ramuli prodeūt, lenti, & flexiles, in quibus folia sunt, æqualibus spatiis bina, aduersum disposita, Myrto syluestri & latifoliæ omnino similia, aliquantò ampliora, venosa, altera parte rubescentia. Flores purpurei in summis virgis hinc illinc enascuntur: fructus nigri è tenui pediculo pendent, aliquantum compressi, veluti striis quibusdam comaliculati, fibris quaternis

Lib. 7. med. part. — *Locus.* — Ibidem. — Lib. 1. Dioscor. c. 124. — Li. 24. c. 11. — Ibidem. — Embl. 121. lib. 1. Diosc. — *Vires.* — Li. 8. simpl. — Li. 24. c. 11. — Li. 6. med. part. — Li. 7. med. par. — Li. 24. c. 11.

discreti, sapore acerbo: semen intus album rugosum, vinaceis simile. Ergo florum & fructus congerie, eiusdem sapore, foliorum effigie cum Rhois natura & Pliniana descriptione satis conuenit, nisi fruticis proceritate, causis crassitudine, ramulorũ longitudine discrepare videretur. In sepibus agri Monspeliensis,

RHVS syluestris Plinij.

RHVS syluestris altera.

Lib.6. c.12. pingui, densoq; solo prouenit. Rhus syluestris Dodonæi, & Plinij Rhus altera videtur esse plãta, quã alij Myrtum vocant, alij Pseudomyrsinẽ, & Myrtum Brabanticã, Germani, *Gagel.* Humilis ea est, lignosa, dura, surculis multis, in quibus folia longiuscula, Buxi arboris foliis satis similia. Inter surculos ramuli exoriuntur multas veluti spicas ferentes, primùm flosculis multis onustas, deinde seminibus multis cõgestis, angulosis, pingui quodam liquore refertis, saporis foliorum, florum, fructus, surculorum amarissimi, sed odoris iucũdi. Rhotomagenses in quorum agro plurimus hic frutex nascitur per saltus herbidos, & vligine madentes, vocant sua lingua *Piment Royal*, quasi Melissophyllum regium. Rustici æstate surculos foliosos & seminibus onustos, in manuales fasciculos collectos vendunt, non ad alium vsum, quam vt vestes odoris suauitate commendent, & à rodentium vermiculorum noxa custodiant. Sapor tamen egregiè amarus insignem habere vim siccandi & discutiendi monstrat, sed præsertim valere tam sumptum quàm admotum ad lumbricos necandos, & pellendos. Maio mense & Iunio floret, Iulio & Augusto fructum perficit.

Locus. *Vires.* *Tempus.*

ZIZIPHVS CAPPADOCICA CAP. XXXIX.

Li.1.21. c.9. *Nomina* HÆc arbor Ziziphus Cappadocica à Plinio nominatur, ex cuius odorato flore olearũ flori simili coronæ nectebantur: quibusdam arbor Paradisæa, ob floris odorem suauissimũ, quod nomen aliis etiam tribuitur. Sunt enim qui Thuiam odoratam, arborem Paradisæam etiam vocent, vt diximus. Crescit hæc Ziziphus ad Salicis magnitudinem, radicibus multis nixa, crassis, circumquaque sparsis, locíque multum occupan

ZIZIPHVS Cappadocica.

occupantibus, ſumma terra vagis, Stolones multos gignentibus, qui niſi putentur matrem emaciant, & tandem enecant, putati verò & depacti viuunt, & arboreſcunt. Cortex albicat, in ſtipite valdè rugoſus & craſſus, in ramis tenuior, & molli quadã lanugine obſitus. Porrò in multos & lõgos ramos arbor finditur, in quibus lõgæ validæq; per interualla ſpinæ. Folia cãdida, oblõga, Oleæ, Salicíue ſimilia, denſa, multaq; in ſurculis. Flos hians aureus, in ſex cuſpides diſſectus, priuſquam dehiſcat in Alabaſtrum faſtigiatus, ex viridi candicans, paruus, Rhamni ſecũdi noſtratis, aut Mali Citriæ figura, veluti floſculis cõſertis pendulus, ternis ferè ſimul ad imam foliorum partem emicantibus, odoris iucundiſsimi, mea quidem ſententia ſuauitatem Mali Citrię, quæ ſumma nobis habetur, ſuperantis. Fructum fert, paruam ſcilicet baccã, Oleaſtro ſimilem minorem, breuiſsimo pediculo nexam, viridem, & qua parte ſolem magis excipit, rubeſcentẽ, lanuginoſo quodã puluiſculo tectam, guſtu ſubacido, carne valde ſicca & exucca, qualis eſt Baccarum Oxyacanthæ cùm maturuerunt. Huius arboris taleæ exciſæ, & in terram defixæ facilè comprehendunt, & radicantur, Salicis modo. Amatus Luſitanus hanc arborem Salicem eſſe Amerinã videtur exiſtimare. Bellunenſis Auicennnæ interpres, Chalef arborẽ deſcribit, ſpecie Salicis, in locis humidis naſcentem, foliis Ceraſi: quæ arbor fructum non fert, ſed flores valde odoratos, veris initio, antequam folia prodeant. Ex quibus floribus in Syria deſtillatur aqua ſuauis odoris, qua frequẽter vtũtur in cordis morbis calidis. Ex iiſdẽ in oleo maceratis fit oleum Chalef, nõ aliter quam violaceum. Ex iis etiam permixtis cum Amygdalis, quoad eorum odore & humore imbuta fuerint, exprimitur oleum, quod etiam oleum Chalef nominatur. Id Arabum Chalef, quidam Ziziphum hîc à nobis deſcriptam eſſe putant, ſola, opinor, in vtriuſque flore odoris gratia & ſuauitate moti. Nam alioqui magnum inter has arbores reperio eſſe diſcrimen. Ziziphus enim hęc noſtra ęditis iam foliis floret, Chalef ante foliorum exortum: hæc baccis grauari ſolet, illud fructum nullũ profert. Verumtamen nõ dubito, quin ex huius Ziziphi floribus in operculata concha preſtantiſsimi odoris aqua ſtillare poſsit, oleumq; ex iiſdem cum Amygdalis tritis parari, eo modo quo ex Bellunenſi recitauimus, odoris fragrantia

Lib. I. Dioſcori. ca. de Vitice.

Chadef arbor.

Vires.

OLIVA Boemica, ſiue Elæagnus Matthiol.

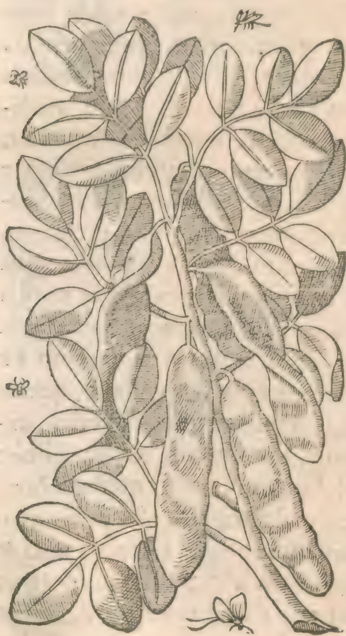
Locus. præcellens, ac pretiosum. In natali humo syluestris hæc arbor, à Lugdunensibus quibusdam in hortis colitur, huc olim, vt narrant, Rhodo, à quodam Equitum Rhodiorum procuratore translata, priusquam ea insula in Solimani Turcarum Imperatoris ditionem venisset. In horto etiam Cœnobij D. Irenæo sacri id genus arbores aliquot lætissimæ visuntur. Matthiolus nomine Oliuæ Boemicæ, siue Elæagni pictam dedit. Nascitur in Boemia, inquit, fruticosa, folio Vitici simili, molli, ac lanuginoso: flore albo ex virgis ordine prope foliorũ exortum prodeunte, odore non insuaui, ex quo nullus prouenit fructus. Huic alia per omnia similis visitur Viennæ in horto Cæsaris Ferdinandi, quæ baccas proferr Oleæ figura, sed minores, apice in summitate aculeo simili. Hanc Elæagnum appellarem, quod folio ac virgis Agnum, fructu Oleam referre videtur.

CERATONIA CAP. XL.

Nomina *Li.7. simp.* ΚΕΡΑΤΩΝΙΑ quasi cornuta siliqua arbor hæc à Galeno & Paulo vocatur, fructus κεράτιον, à Latinis Siliqua, & siliqua dulcis, ab Arabibus *Charnub*, ab Italis *Carobe*, & *Carobole*, à Gallis *Carouges*, ab Hispanis *Alcarobas*, à Germanis *S. Ioans brot*: Boemis *Suuatheo, & Ianachleb.* Græci recentiores Xylocerata vocant.

Forma. *Matth lib. 1. Diosc. ca. 130.* Arbor in magnam satis proceritatem attollitur, cortice cinereo in cæruleum inclinãte, vt in Loto arbore, ramis in latitudinem potius quã longitudinẽ expãsis: foliis eo positis ordine quo in Fraxino, latioribus tamen quàm in Fraxino, durioribus, rarioribus, magis circinatis, supernè ex fusco viridibus, infernè dilutæ viriditatis.

CERATONIA.

Tempus. Floret Ceratonia hyemis fine, aut vere iam appetente. Fructum profert æstate & Autumno. Fructus Siliquæ sunt latæ, compressæ, aliquando pedem vnum, aut eo plus longæ, quæ semen continent amplum, latum, etiam compressum, Castaneæ colore. Hæ recẽtes ab arbore decerptæ gustui sunt ingratæ, sed diu in cratibus siccatę adeo mitescunt, vt & dulces fiant, & gustui suaues. Præter semen, melleum intus succum habent. Eo potisimũ refertæ sunt in Oriente prouenientes, quo Indi & Arabes Zinziber, Myrobolanos, Myristicas nuces, aliaq; aromata condiunt, vt testatur Strabo de Indicis arboribus scribens. *Lib.15. Geog.* *Locus.* Arbor hæc amat loca maritima, calida, sicca, campestria. Multum hæc cognita Niceæ & maris Ligustici accolis, vbi eam esitant pueri, etiamq; porci. *Ibidem.* Nascitur & in agro Neapolitano, inquit Matthio. præsertim in Apulia, ac etiam in Campania. In via Appia frequentissima conspicitur. Incolæ Salequa vocant, nomine à Siliqua detorto. *Li.15. ca.24.* De Siliquis hæc pauca Plinius. Haud procul abesse videantur, & prædulces Siliquæ, nisi quod cortex in iis manditur. Digitorum hominis longitudo illis, interim falcatis, pollicari latitudine. Idem aliquanto post. Cùm in pluribus semina placeant, in Siliquis damnantur: Idem in Siliquis verò, quod inquit manditur, quid nisi lignum est? non omittenda seminis earum proprietate. Nam neque caro, nec lignum, nec

cartilago

cartilago dici poteſt,neque aliud nomen inueniat.Longe alia eſt Siliqua quam Ceroniam vocat Theophr.Ceronia,inquit,fructum ex ramis producit, non tamen copioſum.Vocãt enim Ceroniam quæ Ficus quas Ægyptias vocant,producit.De illa Plini.Similis his Siliqua quam Iones Ceroniam vocant:trunco & ipſa fertilis,ſed pomo Siliqua.Ob id quidam Ægyptiam Ficum dixere, errore manifeſto.Non enim in Ægypto naſcitur,ſed in Cypro, Ioniaq́;, & circa Gnidum,atque in Rhodo ſemper comantibus foliis,flore candido cum vehementia odoris:plantigera imis partibus, atque ideo ſuperficie flaueſcens, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedẽtis anni circa Canis ortus detracto,ſtatim alterum parit: poſtea florem, poſt Arcturum hyeme fœtus enutriente. Siliquarum de quibus hic agitur naturam breuiter exponit Dioſcor. Siliquæ recentes ſtomacho aduerſantur, aluum ſoluunt:eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtomachoq́; vtiliores fiunt.Vrinam ciunt,ſed præcipuè quæ vinaceis condiuntur,vel,vt vertit Cornarius,maximè quæ vuarum retrimentis compoſitæ aſſeruantur: μάλιςα δὲ τὰ ἐκ τῶν ςεμφύλων συντιθέμενα.Sic enim ſeruari ſolent, velut etiam vuæ Ollares dictæ,itémque Oliuæ,ita vt viciſsim & retrimentorum, & ſiliquarum aut vuarum,aut oliuarum compoſitio fiat. Has compoſitiones Dioſcor. τὰ ἐκ τῶν ςεμφύλων συντιθέμενα vocat: ςέμφυλα enim ſolidas vuarum in torculari expreſſarum reliquias,aut retrimenta appellari auctor eſt Galen.qui Siliquas in cibis damnat his verbis.Ceratia praui ſucci ſunt edulium,ac lignoſum,quam rem neceſſario ſequitur,vt concoctu ſit difficile. Quinetiam incõmodum id ipſis ineſt, quod non celeriter deiiciantur.Proinde ſatius eſſet à regionibus Orientalibus, in quibus naſcitur,ad nos non importari.Idẽ alibi. Ceratonia exſiccantis eſt, & adſtringentis facultatis, ſicut & fructus eius quem Ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens.Accidit autem iſtis ſimile quiddam Ceraſiis. Nam ſi humida ſumas, magis ventrem ſubducunt, ſicca verò magis ſiſtunt, vt pote cum humiditas abſumatur,& quod eſſentiæ eſt craſsioris tantùm reliquum habeant.Siliquæ ſiccæ,inquit Matthiol.etſi omnium conſenſu manifeſto adſtringant,certum eſt tamen earum decoctum potum mirificè conferre tuſsientibus, ob dulcem melleamq́; ſubſtantiam quæ iis ineſt.

Lib.3.Hiſt. ca.23. — Lib.13.ca.8. — Lib.1.c.130. — *Vires.* — Embl.127. lib.1. — Li.2. Alim. — Li.7.ſimpl. — Li.1.Dioſc. cap.130.

SILIQVA, SIVE CASSIA CATHARTICA. *CAP. XLI.*

KΑΣΣΙΑ μέλαινα Græcè, hæc planta, Latinè Caſsia nigra dicitur. Medici,Seplaſiariíque, Arabum, à quibus inuenta eſt, ſectatores, Caſsiam Fiſtulam vocant, alij Caſsiam ſolutiuam, alij Siliquam Ægyptiam,ſiue Catharticam. Italis *Caßia*,& vulgo *Cannela*,Germanis ***Zimmet Roertim***,Hiſpanis ***Canela***,Gallis ***Caſſe***. Huius Siliquæ arbor inter proceras numeranda eſt, in India & Taprobana excelſiſsima, in Arabia & Ægypto mediocris proceritatis,radicibus magnis Iuglandis modo,cortice cinereo, materia ſolida, compactáque, cortice tenus Buxei coloris, medullitus nigri, Ebeni,aut Gaiaci colore,quæ recens grauiter olet,ſicca minime: folio eſt Siliquæ dulcis, ſed maiore, & in acutum deſinente. Ex ramis fructus fiſtuloſus, ſiue Siliquæ pendent, denſæ, ſæpius pedes duos longæ, teretes, duræ, lignoſæq́;, pollicis craſsitudine cum maturæ ſunt, colore ex rubro nigricante. Nigrum dulcémque intus humorem concretum habent, non, vt in animalium oſsibus, continuum, ſed crebris, tenuibus, lignoſiſq́; membranulis diremptum. In ſingulis loculis granum quoddam eſt durum, Siliquarum granis adeo ſimile, vt alterum ab altero internoſci vix poſsit: hac de cauſſa

Nomina — ***Forma.*** — Matth. lib. 1.Dioſc.c.13.

SILIQVA, siue Caßia Cathartica.

fortaßis errauêre, qui has arbores congeneres esse crediderint. Deligenda quæ ex Memphi, & Alexandria Ægypti aduehitur, Fistula insigni, plena, ob id graui, & recente, & quæ cõcussa inclusis seminibus minime constrepat, splendente, foris ac etiam in pulpa pingui. Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo:clementer & innoxiè à ventriculo bilem & pituitam purgat leniendo, febribus inchoantibus confert, sanguinem hac ratione puriorem reddit,ac eius sanguinis ac bilis flauæ acrimoniam frangit, aluum commodißimè ciet,eiusq; vis ventriculum non pertransit. Quare securißimè datur à Medicis febribus inchoantibus, aliísque calidis morbis ante venæ sectionem.Resoluit thoracís & pulmonis, & asperæ arteriæ phlegmonas, eásque partes lenit ipsa morsus expers. Sitim sedat, præsertim sumpta cum succo Intybi, vel Cichorij,vel Solani arte defecato.Intemperiem deniq; renum calidam mitigat cum duireticis sumpta, & Glycyrrhizæ decocto, ob ídque calculum in his gigni prohibet, súntque qui affirment eum à renum calculis, à ventriculi doloribus & apostematibus prorsus liberum fore, qui quotidie ante prandium tres pulpæ Caßiæ drachmas deuorauerit. Exterius illita erysipelata extinguit,cæterásque inflammationes quæ in cutem emergunt.Si viscera sunt sicciora,Caßiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium:si debilia & lubrica sint,minuenda Myrobalanis vel Rhabarbaro,vel aqua cum Mastiche cocta,vel Spica addita. Si ad vias vrinarias ferri eam volumus, vrinæ enim difficultati mirificè auxiliatur, vretica misceantur. Sine tardius,aut imbecillius purget,veremur, acre aliquod, quale thymum,Hyssopum,actionem eius intendens misceatur, aut potius aliquot medicamentorum valenter purgantium.Efficacius autem purgat, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati, ipsis etiam pueris,& prægnantibus tutò sumatur. Salubre est sanis & ægris ad aluum clementer leniendam.Quouis tempore tutò sumitur, etiam initio epularum, aut paulo ante cœnam.Datur hodie pulpa Caßiæ cortice, membranis,& seminibus per cribrum purgata(recens enim sumenda potius, quam vasis asseruata) ab vncia dimidia ad sescunciam, vel drachmas decem, mane, vel ante cœnam. Sed paulo ante cibum duabus tribúsue horis, etiam drach.duabus, tribus, quatuor datur his quibus est aluus natura pigrior. In quem vsum quibusdam iucundius est pulpam lata cultelli cuspide exceptam deuorare. Saccharo conditur recens ab indigenis ad eosdem vsus, quam primum ostenderunt Veneti,& Lusitani, nunc etiam in Galliam sic condîta aduehitur.Quam autem vim purgatoriam tribuit Manardus semini ipsius, maiorem scilicet, quàm pulpæ ipsi, non recipiendum confirmat Musa, suo multiplici experimento.Quod præterea nonnulli Medici existimant huius Caßiæ corticem ad menses mouendos,ad partum iuuandum,ad remorantes secundas aliquid valere,absurdißimum est,cùm de Caßiæ aromaticæ siue odoratæ corticibus id sit accipiendum.

Vires.

STYRAX. CAP. XLII.

VT Græcè στύραξ, ita etiam Latinè Styrax dicitur, Arabicè *Miha, Mehaba*, seu *Astarach*, Italicè *Stirace*, Hispanicè *Estoraque* Officinis Storax calamita. Styrax arbor est proceritate ac forma Malo Cotoneæ similis, folia tamen longe minora profert, auersa parte albicãtia, solida, oblonga, sed paulo latiore ambitu. Flos illi est albus Aureæ Mali similis. Baccas edit longo pediculo appensas, tenui quadam lanugine obductas, rotundas, in acutum desinẽtes, Nucis fere Põticæ magnitudine, in quibus aliquot concluduntur ossicula semen continentia. Ab hac manat liquor seu lacryma eiusdem nominis. Arbor est eodem nomine Coroneæ Malo similis inquit Plinius, succo prægnans lacrymæ exaustero, vel vt quidam legunt, dulcioris iucundioris: intus similitudo harũdinis: In hanc circa carnis ortum aduolãt pennati vermiculi, erodentes: ob id scobe sordescit. Reperiuntur arbores huiusmodi in Italia, non solùm in hortis, ac viridariis, sed etiam sponte prouenientes in Romano & Tiburtino agro. Viret & sylua iis arboribus, nõ procul ab eo religioso templo quod incolæ vocant *les Maries*, in Prouincia Romana Galliæ, verùm gummi non emittunt. Proxima Iudeæ Syria, inquit Plinius, Styracem gignit, circa Gabala & Marathunta, & Casium Seleuciæ mõtem: Et mox: Styrax laudatur post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta, minimè ex Amano Syriæ medicis, sed vnguentariis magis. Exit & in Pamphylia, sed aridior vel, vt quidam legunt, acrior, minúsque succosus. Styrax auctore Dioscor. præfertur pinguis, flauus, resinosus, albicantibus grumis, quamplurimum in sua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit, qualis è Catabalis, Pisidia, & Cilicia deuehitur. Sed non omittendum pleraque exemplaria habere pro λιπαρὸς, idest pinguis ῥυπαρὸς, idest sordidus, quam lectionem secutus est Ruellius. Verùm nostræ scripturæ suffragatur Plinius, qui pinguiter lentum probat. Colos, ait, in quacunque natione præfertur ruffus, & pinguiter lentus. Et Idem alibi: Placet maximè pinguis purus, albicantibus fragmẽtis. Apud Aetium sæpe ξανθὸς καὶ λιπαρὸς probatur. Hęc etiam verba, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ καταβαλίτης, idest, talis autem est Catabalites, Oribasius legit, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ γαβαλίτης, talis autem est Gabalites, quam lectionem Marcel. approbat, subscribente Plinio, qui Styracem circa Gabala & Marathunta gigni tradidit. Sed multum non refert, an Catabalites, an Gabalites rectiùs appelletur: natales enim Styracis loci multi sunt. Deterior Styrax niger, furfurosus, friabilis, canóque situ obductus, quæ verba canóque situ obductus, quoniam in Græcis exemplaribus non leguntur, ea Cornarius in sua translatione omisit, sed à Ruellio adiecta sunt ex Plinio, qui sic scripsit. Deterior furfurosus, & cano situ obductus. Cæterum lacryma, inquit Dioscor. inuenitur gummi similitudine, perlucida, & Myrrhæ æmula (siue id colore, siue odore sit intelligẽdum:) verùm perpauca manat. Græci probatique auctores vnũ tantum Styracem agnoscunt. Seplasiæ hunc in siccum & liquidum distingunt, cum Styrax,

STYRAX.

Nomina *Forma.* Li.12.c.25. *Locus.* Lib.12.c.25. Lib.1.c.68. Ibidem. Li.24.ca.6. Li.12.ca.25.

Matt. ibid. officinarum liquidus Myrrha Stacte ſit multorum iudicio, nec Styrax appellari debeat. Siccus iiſdem Seplaſiis Storax Calamita dicitur, quæ appellatio ex Galeno ſumpta videtur, quo loco paucisſimum & optimum Styracem Calamiten (Libr. 1. de antid.) eſſe indicauit, & tanto præſtantiorem multo alio Styrace, quanto pręſtantius eſt vinum falernum, eo quod in cauponis venditur, eúmque in calamis ex Pamphylia adferri, vnde Calamitæ nomen. Addit ex hoc ſumendum eſſe pallidisſimum, vt qui & odore, & ſapore validisſimus ſit. Porro videtur is eſſe (Ibidem.) Styrax, quem Dioſcorid. Gummi ſimilem, & paucum naſci ſcripſit. Itaque cum nullus ſit Styrax hoc præſtantior, conſueuerunt medici medicaméta præſcribentes, quæ Styracem recipiunt, Calamitæ cognomen adiungere, vt intelligant pharmacopœi optimum atque præſtantisſimum Styracem requiri. Manardus etiam eadem appellationis ratione ductus, hæc Dioſcorid. quæ in (Lib. 2. cóp. med.) vulgatis exemplaribus leguntur, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ γαβαλίτης, legenda eſſe cenſet, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ καλαμίτης, ideſt, talis eſt Calamites: ſed Gabalites legi oportere iam docuimus. Præterea Fuchſ. Styracem Calamiten liquidum fuiſſe exiſtimat, non alia ratione fortaſſe fretus, quàm quod in Calamis afferretur. At Styrax Dioſcorid. lacryma eſt arboris, præſtátque ille cæteris qui flauus eſt, reſinoſus, grumóſque habet albicantes, & dum mollitur, melleam humiditatem reddit. Ex quibus conſtat Styracem hunc liquidum non fuiſſe, ſed in grumos concretum: quin ſi Galeni tempore in calamis adferretur: id eſt, harundinum foliis obuolutus, non hinc effici neceſſe eſt liquidum fuiſſe. Neque enim aliam ob cauſam, opinor, Styracem calamis obtegebant, ſiue pro emporeticis inuolucris eſſent, ac Stegeſtribus harundinis ſola folia complicata, & aduoluta, ſiue ex iis foliis textæ ſportæ, quàm vt eius odor conſeruaretur, id quod in Creta factum fuiſſe ab iis qui Pictamnum legebant, teſtis eſt (Lib. 9. Hiſt. cap. 16.) Theophraſt. ne vis eius expiraret. Adhæc veteres Græcos nullam liquidi Styracis mentionem feciſſe paulo ante diximus. Verùm Calamitæ Styracis appel- (Ibidem.) latio Plinium mouit imprudentem, vt harundinis ſimilitudinem intus quã- (Emble. 65. Lib. 1. Dio. Lib. 12.) dam eſſe traderet, quæ nulla prorſus intelligi poteſt. Idem Scolecitis nomine deceptus, vermiculis ſimilis, fabulam finxit de pennatis vermiculis circa Canis ortum aduolantibus, & erodentibus. Strabo in Selga Piſidiæ vrbe, plurimum Styracem naſci tradit, arborem non magnam, rectam, ex qua haſtæ Styracinæ Corneis ſimiles fiunt. Idem etiam liquoris meminit, qui ex ea deſtillat, ac faci- (Ibidem.) lè coagulatur, Succino ſimilis. Styrax adulteratur, Plinio Cedri Reſina, vel Gummi: aliâs melle, & Amygdalis amaris, quæ omnia deprehenduntur guſtu: Dio- (Li. 1. ca. 68.) ſcoridi verò ligni ſcobe, quam vermiculi erodentes excuſſerunt, melle Irini ſedimento, & quibuſdam aliis. Ceram aut adipem odoribus imbutum alij flagrantisſimis ſolibus cùm Styrace ſubigunt, & per laxa cribri foramina in frigidam aquam tranſmittentes, veluti vermiculos exprimunt, venundántque. Styracem hunc, quoniam in vermiculorum ſpeciem contrahitur, Scolecitem etiam cognominant, quem tanquam ſincerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam. Siquidem acer admodum (Ibidem.) eſt odore, qui adulterationis vitio caret. Styracis vires Dioſcorides fuſius ex- (*Vires.*) ponit his verbis. Styrax calfacit, emollit, concoquit: medetur tuſsi, deſtillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ voci: vuluæ præcluſæ, duritiáue laboranti conuenit: Ciet menſes potu, appoſitúque: aluum leuiter mollit, ſi exiguum cum Reſina Terebinthina catapotij modo deuoretur. Miſcetur vtiliter diſcutientibus Malagmatis Acopíſque. Vritur autem, & igni torretur, vt fiat ex eo, veluti ex Thure fuligo, ad eadem conueniens ad quæ Thuris fuligo. Græcè ſic ea leguntur, καίεται δὲ καὶ ὀπτᾶται, καὶ φώγνυται, καὶ αἰθαλοῦται, non,

θαλοῦται.

θαλῦται: Ideſt, vritur, aſſatur, torretur, ac fuligo ex ipſo fit, &c. Ex eo etiam in Syria Styracinum oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emollit: verùm caput dolore afficit, grauátque, & ſoporem affert. Eadem de Styrace Plinius prodidit. Sed præter iſta, Inuenio, inquit, potu modico triſtitiam animi reſolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſum: ſtrumas illitum, neruorúmque nodos. Aduerſatur venenis quæ frigore nocent ideo & Citutæ. Styrax Galeno excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tuſſibus, catharris, pituitæ deſtillationibus, raucedinibuſque prodeſt. Tum menſes potus, ſeu admotus, deiicit. Combuſti eius fuligo, Thuris fuligini quodammodo ſimilis eſt. Oleum ex Styrace ſic parandum eſſe docet Matthio. Styrax biduo aqua Roſarũ maceratus, in vitreum vas luto oblitum, vna cum aqua immittitur, quod altero vaſe ſuperimpoſito in furno collocatur, igne accẽſo moderatiore, donec aqua tota, in vas aliud excipiens deſtillauerit. Cũ verò oleum fluere cæperit, validiore igne opus eſt, donec totum efluxerit. Valet hoc oleum, non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam ad ea omnia: ad quæ Styrax: eſt tamen illo valentius.

Lib.24.c.6.
Libr.8.ſim.
Lib.1.Dioſ. cap.68.

* * *

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER SECVNDVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur frutices in Dumetis & Frutetis sponte nascentes.

RVBVS CAP. I.

VONIAM post nemora & maiores siluas, præsertim circa montes, dumi fruticésque sæpius occurrũt plerumque sabuloso & arido solo, nonnunquã vdo vliginosóque, idcirco siluæ nostræ dumetum frutetúmque subnectimus. Vt Dumetum (siue, quemadmodum antiqui dicebãt auctore Festo, Dumectum, quasi Dumicetum) locus est dumis, idest spinis cuiusuis generis, quæ etiam penè omnes fruticãt, obsitus, siue agros pratáue sepibus muniant, siue non sic frutetũ soli tractus est in quo frutices, aut Plantæ fruticantes sua sponte proueniũt, nihilque aliud pręter dumos ferè ac frutices nascitur. A Rubo, quod vulgaris sit notitię, faciam exordiũ. Huius genera tria sunt Theophr. βάτος, χαμαίβατος κυνόσβατος: Plinio tòtidẽ, sed nõ eadẽ omnia. Rubi mora ferunt, inquit & alio genere similitudinẽ Rosę, qui vocatur Cynosbatos. Tertiũ genus Ideũ vocant Græci à loco. Nobis quinque: Batos, Chamæbatos, Rubus, Ideus spinosus, Rubus Idæus non spinosus, Cynosbatos: Βάτος, Rubus magnus, & Sentis Latinis dicitur, Arabibus *Buleich*, siue *Haleicho*, Gallis *Ronce*, à runcatione, quæ dumorum tantùm est, Italis *Rouo*, Germanis *Bromber Bremen*, & *Bramen*, Anglis *Bramble bulhe:* Hispanis *Carca.* In dumetis, siluis, sepibus & agrorũ limitibus cum aliis spinosis prosilit, radice nodosa, virgis multis, subrectis quidem sed quæ tandem gracilitate proceritatéque nimia, nisi à vicinis fulciantur, curuatæ defixis in terram capitibus radicãtur. Id enim de Rubis omnibus verè dixit Plinius, Theophrastus de humili Rubo duntaxat. Rubi, inquit, curuati gracilitate, & simul proceritate nimia defigunt rursus in terrã capita, iterúmque nascuntur

Genera Rubi. Lib.3.Hist. cap.18. Li.16.ca.37.

Nomina Sca. libr. 3. caus. ca.28.

Locus.

Forma.

Li.17. ca.13. Lib.3. Hist. cap.18.

RVBVS.

tur ex ſeſe, repleturi omnia, ni reſiſtat cultura, prorſus vt videri poſsint homines terræ cauſa geniti. Ita peſsima atque execranda res propaginem tamen docuit, ac viuiradicem. Theophraſtus verò, ὅταν συνάπτηται τῇ γῇ ῥιζούμενος πάλιν, ὃν καλοῦσι χαμαίβατον. Cum ſe terræ coniunxerit, rurſus radicatur, quam Chamæbaton vocant. Virgæ ſpinis aduncis & pungentibus aculeis veſtiuntur, quibus prætereuntium veſtibus ſeſe affigunt, eoſque remorantur: folium inciſuris diuiſum eſt, aſperum, dorſo aculeato, inferiore parte candicans, ſuperiore nigricans, hyeme vix decidens, niſi alterum ſuccreſcat: flos ſtellatus, ex candido Roſeus: fructus cum maturuit, niger, guſtu dulcis, pauxillulum amarus, Moro perſimilis, multò minor, cui ſuccus ſanguineus ineſt, veluti cruore atro manus inficiens.

Li. 6. med. part. c. 1. &. Li. 2. alim.

Hæc Rubi mora βάτινα appellari ſcripſit Gale. quæ quidam Latini in Vaticana corruperunt, ſicut μόρα, & συκάμινα vera Mora, appellationibus à plantis deductis quæ ſunt βάτος, μορέα arbor, & συκαμινέα. Sed quum locus vnus Gale. de hac re ſit corruptus, eum ſic reſtituit Cornarius. τὸν τῶν βάτων καρπὸν ὀνομάζουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἄνθρωποι βάτινον, καθάπερ μόρα τε καὶ συκάμινα τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας. Quæ verba τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας in vulgatis exemplaribus Græcis deſunt, vt ex præcedentibus nullus ſenſus erui poſsit. Vult enim, vt diximus, Batina à Bato dici, ſicut Mora à Morea, & Sycamina à Sycaminea, Latinè Mora Rubi nominantur.

In com. li. 6. m. p. ca. 1.

Lib. 15. c. 24.

Plinius, Mora naſcuntur & in Rubis, multùm differente callo. Quanquam in publicis exemplaribus, Romæ naſcũtur & in Rubis, &c. leui, tamen à nemine animaduerſo errore legitur, inquit Cornarius. Non enim Romæ, ſed vbique Mora in Rubis naſcũtur. Id quod repetit idẽ Plin. alibi, Rubi mora ferũt &c. Ouidius.

In com. lib. 6. m. pa. c. 1. Li. 16. c. 37. Li. 1. Metã.

Cornáque & in duris hærentia Mora rubetis.

Tempus.

Folia Rubi vere, flores æſtatis initio colliguntur: fructus cum maturuit, per meſſes, & extrema æſtate decerpitur.

Lib. 4. c. 33.

Vires.

Rubus auctore Dioſcoride vim habet ſiccandi & adſtringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum potu aluum ſiſtit, & fœminarum profluuia, preſteris morſui accommodatiſsimum. Gingiuas firmant, & oris vitiis medentur folia commanducata: cohibent vlcera quæ ſerpũt vlceribus in capite manantibus, oculíſque procidentibus remedio ſunt: condylomatis & hæmorrhoidibus folia illinuntur: cardiacis & ſtomachi doloribus trita conuenientiſsimè imponuntur. Caules cum foliis tunduntur, exprimitúrque ſuccus, mox ſole cogitur, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta ſunt. Mori in Rubo naſcentis quàm optimè maturi ſuccus ad oris medicamenta conuenit. Siſtitur aluus præmaturi cibo, nec non flore in vino poto. Sed quod Ruellius interpres habet, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta ſunt, Græcè legitur, βέλτιον ποιεῖ εἰς πάντα τὰ εἰρημένα, eſt remedium ad omnia dicta præſtantius: itẽ ſiſtitur aluus præmaturi cibo, Græcè eſt, ἵστησι δὲ κοιλίαν ἐσθιόμενος ὁ μέσως πέπειρος: quod eſt, Rubi fructus in medio conſiſtens maturitatis aluum ſupprimit: vel, vt vertit Cornarius, fructus is, ſi in media edatur maturitate, aluum ſiſtit.

Lacuna in Dioſcor.

Lib. 6. ſim.

Galeno Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adſtringente pollent, eáque non obſcura. Sed hoc inter ſe differũt, quòd folia mollia & recens nata plurimum in ſe habent ſubſtantiæ aqueæ, parum verò adſtrictionis: eadem ratione & germina. Itaque ſi mandantur, aphthas, & alia oris vlcera ſanant. Quin & alia vulnera glutinare poſſunt. Eſt enim eorum temperies ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus, ſi quidem maturus fuerit, nõ parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt. Itaque ob hoc, & ob modicam adſtrictionem eſui non inſuauis eſt. At immaturus frigidam terreámque ſubſtãtiam vincẽtem habet, & proinde acerbus eſt, ac valde exſiccatorius. Sane vterque reconditus, validiùs quàm recens deſiccat. Sed & flos eandem vim quàm fructus immaturus poſsidet. Vtraque ad dyſenterias, & ventris profluuium, ro

burque

burque exolutum, & ſanguinis ſputum idonea remedia. Porro radix præter adſtrictionem non paucam habet ſubſtantiam in ſeſe tenuem, per quam & lapides renum comminuit. Idem alibi ſcribit Batina magis quàm mora adſtringere, & ſi quis largius iis veſcatur, capitis dolorem ſentire. Proinde fructum hũc abluamus oportet, priuſquam ipſum comedamus, qui tamen ventrem nõ ſubducunt, ſed potius cohibet. At ſi quis immatura ipſa priùs ſiccata repoſuerit, multo etiam magis cohibebunt. Omnia certe medicamenta quæ ex Mororum ſucco parantur, ſi facta ex his quoque fuerint, facultatem habebũt efficaciorem. Quare ex ſucco Mororum Rubi, itidem vt ex ſucco Mororum arboris ſtomaticum medicamentum fit. Nec Rubos, inquit Plinius, ad maleficia tantùm genuit natura, ideóque ex eis Mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, adſtringendíque, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſsimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſsimis Hæmorrhoidi, & Preſteri flos, aut Mora. Reliqua idem fuſius perſecutus quæ Dioſcorides tradit, ad Stomaticem deinceps compoſitionem progrediens, ait. Mora quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem Stomaticen præbuerint, quam ſatiua Morus. Cum eadem compoſitione, vel cum Hypociſtide tantùm, & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ Styptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice, decocta cum vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & ſedis foueantur: tanta quidem eius vis eſt, vt ſpongiæ ipſæ lapideſcant. Alterum Rubi genus Chamæbatos dicitur, ideſt humilis Rubus, humirubum interpretatur Gaza. Ripis fluuiorum humectis, macriis, incultiſque agris gaudet. Eum intellexiſſe mihi videtur ideo Theophraſtus, cum ſcripſit βάτον ἔνυδρον, aut πάρυδρον, vt & Paliurum, eſſe. Is longe latéque diffunditur, humi ſerpentibus tenuiſsimis & aculeatis flagellis, nunquam ſeſe attollens, ſed protinus deorſum vergens, minor reptánſque: radice, flore, folio priori ſimilibus, fructu diſsimili: quoniam cùm maturus fuerit, cæſius eſt, non vt ſuperioris niger, minor, minúſque ſucculentus, guſtus dulcedine fere eadem qua Mori arboris fructus. Aliud genus eſt Rubi in quo Roſa naſcitur, inquit Plinius, Dioſcoridis κυνὸς βάτος, qui in ſepibus cum Rubis aliis gignitur. Latinè Rubus caninus is appellatur, aut Canirubus, Arabicè *Sent*, Italicè *Rouo canino*. Fruticem eum eſſe putant nonnulli quem Galli *Englantier*, & *Eglantier* vocant, id quod notæ à Dioſcoride poſitæ teſtantur. Nam frutex eſt Rubo grandi maior, & firmior, vt qui arboris inſtar aſſurgens rectus ſtet, nec ob imbecilitatem Rubi modo in terram flectatur. Folia fert Myrti, ſed latiora, robuſtas circa ramos ſpinas, qua de cauſa Ruborum potius, quàm Roſarum generibus comprehendimus. Florem ædit ſæpius candidum, interdum ex candido ſubrubentem, odoris iucundiſsimi: fructum oblongum, nucleo oliuæ ſimilem, qui per maturitatem fulueſcit, & floccos intus continet. Fructus is exemptis interioribus floccis (nam hi arteriam lædunt) ſiccatus, & in vino feruefactus, ac potus, aluum ſiſtit: quæ poſtrema Ruellius mendoſos codices ſecutus ſic vertit, fructus exemptis interioribus floccis arefactus, aluum ſiſtit: feruefacti enim ij in vino mox poti arteriam infeſtant. Integer autẽ codex habet. ἵστησι δὲ κοιλίαν ὁ καρπὸς, ξηρὸς δίχα τοῦ ἐν αὐτῷ (ἐριώδους χαρακωτικὸν γὰρ τῆς ἀρτηρίας τοῦτο) ἀποζεννύμενος ἐν οἴνῳ, καὶ πινόμενος. Recte ſic Corn. hęc expreſsit. Fructus ſiccatus, inquit, ſiſtit aluũ abſque interno illo lanuginoſo, hoc enim arteriam lædit, ſi in vino, feruefactus bibatur. Addo Dioſcor. hiſtoriæ, non Cynosbati florem ſolùm, ſed etiam folia, ſi digitis terantur, ſuauiter olere. Serapio hiſtoriæ Dioſcorid. quam tranſſcripſit, adiicit radicem fructu calidiorem eſſe: tuſam & in emplaſtro admotam, ſpinas & infixa corpori extrahere: folia quoque trita & impoſita phlegmonas impedire, ac prohibere:

Li.2. Alim.
Lib.6.m.p. cap.1.
Li.24.c.13.
2.Genus.
Nomina
Locus.
Lib.4.Hiſt. ca.13.
Forma.
3.Genus.
Locus.
Li.24.c.12.
Nomina
Li.1.c.106.
Forma.
Laqu. in Dioſcori.
Embl. 102.
li.1.Dioſc.

quæ cum in nostris Dioscoridis exemplaribus desiderentur, non sine ratione ea manca hîc esse suspicari licet. In hac Dioscoridis historia cum nihil sit quod
Li.6.ca.31. non sententiæ herbariorum de hac planta adstipuletur, dubitant tamen adhuc
Lib.3.Hist. cap.18. de ea re quidam. Dodonæus scribit Album spinam videri Cynosbaton Theophrasti.
Lib.3.ca.18. Tragus eam pro Cynosbato depinxit, ac descripsit. Alij apertè refragantur,
In comm. li. 1. Diosc. cap. 106. imprimis doctissimus Matthiolus. Nam si Cynosbatos esset aliquod syluestrium Rosarum genus, inquit, sat erat Dioscoridem dixisse Canis rubum
1. Ratio. Rosæ similem esse, non autem arboris instar assurgere, Rubo longe maiorem.
Matthiol. 2. Ratio. Præterea Rosæ syluestris folia à Myrto plurimùm dissident. Eius etiam fructus
3æ. nō modo Oliuarū nucleis, sed oliuis ipsis crassior est. Adhæc Plinius Rosam syluestrem peculiari nomine Cynorrhodon appellat, non Cynosbaton. Præterea
4æ. Cynorrhodon veteribus nihil aliud fuisse quàm spongiolam illam quæ mediis
Lib.8.c.41. Li.25.ca.2. Rosarum syluestrium ramis oboritur: idem scribit. Cùm verò de Cynosbato
5æ. tractat, à Rosa syluestri longè diuersum facit, nempe folium habere vestigio hominis simile, &, quod omisit Matthiolus, ferre vuam nigram, in cuius acino ner
6æ. uum habet, vnde Neurospastos dicitur. Iam verò Theophrastus Cynosbaton
Lib.3.Hist. capi.8. tradit Malo Punicæ similem esse, & ei fructum similem edere, folium verò Vitici: quibus omnibus respondent alterius sententiæ autores, hoc primum quod
Refutatio rationum. Matthioli. Matthiolus vehementer probat, & aduersus Marcellum contendit, Cynosbaton à Cynorrhodo siue Rosa syluestri differre cauliū robore, proceritate, crassitudine, aculeorum multitudine, & rigiditate, folio iucundi odoris, inquit Pli-
Lib.21.c.4. nius, sed angusti, nec latè sese diffundentis, quod in Rosa syluestri prorsus odo-
1æ.& 4æ. ris est expers, in acutum desinente, cum Rosæ syluestris folium summa parte latiusculum sit, & maioribus incisuris diuisum, quæ cum tantopere inter se dissideant, Cynosbaton neque cum Rosa syluestri, neque cum satiua à Dioscoride conferri oportuit. Nullo verò pacto aduersatur Plinij auctoritas Rosam siluestrem Cynorrhodon, non Cynosbaton appellantis, qui etiam non scribit veteribus Cynorrhodon nihil aliud fuisse, quàm spongiolam illam quæ mediis
Ibidem. syluestrium Rosarum ramis oboritur, vt ait Matthiolus, sed Cynorrhodi medicinam vnam fuisse, spongiolæ quæ in mediis spinis eius nascitur, cinere, cum
2æ. melle, alopecias capitis expleri. Perspicere verò ex hac historia licet Cynosbati folium Myrto, præsertim syluestri, simillimum esse, verùm latius, in ambitu
3æ. serratum, paulo minùs acuminatum. Eiusdem fructum nucleo oliuæ ἐοικότα, vt
Ibidem. scribit Dioscor. idest similem, non ἴσον, idest magnitudine parem: quanquam nec eius magnitudo ea sit, vt oliuas superet Hispanicas, aut Narbonēses. Quod
6æ. autem in Theophrast. legitur de Cynosbato, δένδρου εἶναι καὶ θάμνου μέταξυ καὶ παρό-
Lib.3.Hist. cap.18. μοιον ταῖς ῥόαις mendosum est, scribendum enim παρόμοιον τῇ ῥόδῳ. Sic enim Plinius
Li. 16.c.37. hæc reddidit: Rubi Mora ferunt, & alio genere similitudinem Rosæ, qui voca-
Ibidem. tur Cynosbatos. Ex quibus reliqua in eodem Theophr. perfacile est emendare, κυνόσβατον τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχειν, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόδου. Idest Cynosbaton fructum habere subrubrum, similem Rosæ, non τῆς ῥόας, vt in exemplaribus no-
5æ. stris habetur: Et, τὸ δὲ φύλλον, non ἀγνῶδες, sed ἰχνῶδες, vt legit Plinius, folium ho-
Li.24.c.14. minis vestigio simile interpretatus. Hominis enim vestigium si cōsideres, principio nonnihil latum, medio latius, in angustum & acutum summo cacumine desinit, quale à calceatis arenæ lutóve imprimitur, tali præsertim calceo, qualem veteribus in vsu fuisse ex antiquis statuis apparet. Ea figura imaginem fo-
Ibidem. liorum Cynosbati representat. At quod scribit Plinius Cynosbaton vuam nigram ferre, Cynosbaton sane, id quod in plerisque facit, cum Chamæbato cōfundit, impropriéque eius fructum vuam, non Morum appellat, quanquā inter vuæ & Mori figuram parū intersit. Hoc inde cognosci potest, quòd ex Theoph.

tria

triaRubi genera eo loco enumerare velle videatur.Cùm enim de Rubo gradiore dixiſſet, ſubdit, Alterum Rubi genus eſt in quo Roſa naſcitur: Chamæbati vero tertij ſcilicet generis nulla mentio, niſi ea quæ modo dixi ad eum referãtur, cui ſententiæ ſubſcribit vetuſti exemplaris auctoritas, in quo legitur, fert & vuam nigram Chamæbatos, in cuius Acino,&c. Tam in Cynosbato quam in Cynorrhodo excrementum quoddam gignitur globoſum, hirſutum, tactu aſperum, quod in Cynosbato pilulam Caſtaneæ ſimilem Plinius appellat, pręcipuo remedio calculoſis, in Cynorrhodo Spongiolam. Cynosbati meminit Galen. his verbis. Huius fructus haud ſegniter adſtringit, folia verò mediocriter. Itaque particularis eius vſus haud ignotus eſt. Cauendum ab eius fructu qui veluti lanam incluſam habet, arteriæ infeſtam. ac rurſum: fructus Canirubi multo magis quàm Ruborum adſtringit, ob eámque cauſam ventrem magis cohibet. Veſcuntur autem ipſo frequenter ruſtici, exiguum alimentum corpori ſuppeditante. De Cynosbato quidem ſatis diximus: iam de Rubo Idæo ſpinoſo, & non ſpinoſo diſſeramus. Rubus Idæus appellatus eſt, non, vt Plinius exiſtimauit, quod in Ida non aliàs naſcatur, ſed quod copioſius in Ida proueniat Dioſcoride auctore. Et certe Theophraſtus Idæ peculiares arbores recenſens, inter eas Rubum Idæum non numerat. Eum fruticem herbariorum maior pars eſſe cenſet, quem Galli *Framboiſier*, vocant, quaſi fragariam ligneam aut ſiluoſam. Germani *Hymbeerem*, vt propemodum id ſit extra controuerſiam. Eſt enim, vt ſcribit Dioſcor. longe tenerior priore, ac minoribus ſpinis horrens: quanquam & ſine ſpinis inueniatur, præſertim in nouellis ſurculis, quique annum nondum exceſſerũt. Inſuper eadẽ præſtat quæ ſupradictus. Eadem Plinius habet. Tertium genus Idæum vocant à loco: tenerius eſt quàm cætera (ſic enim Hermolaus ex Dioſcoride repoſuit, pro tenuius eſt) minoribúſque ſpinis, & minùs aduncis. Radice eſt longa, per terram ſparſa, quot annis ſurculos producente, qui ſecundo anno flores fructúſque proferunt. Ii, Rubi Moris ſimiles ſunt, ſed rubri, ſimilitérque Rubi Idæi Mora nominantur, Galli *Framboiſes*, Allobroges, *Ampes*, Itali *Ampomele* vocant. Rubus Idæus Maio & Iunio menſibus floret. Fructus Iulio matureſcit. Flos eius, inquit Dioſcorid. cum melle oculorum collectionibus illinitur, ignẽ ſacrum extinguit, ſtomachicíſque ex aqua bibendus datur. Plinio flos contra lippitudines illinitur ex aqua, quæ alio in loco idem repetit. Idæus Rubus appellatus eſt, quoniam in Ida, non aliàs naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus hamis (non calamis, vt in vulgatis codicibus ſcriptum eſt) innocentioribúſque, ſub arborũ vmbra naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus ſacris, ſtomachicíſque (non ſtomaticis) ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præſtat quæ ſupradicta. Rubus Idæus non ſpinoſus non æque omnibus notus eſt. Gignitur frequens in Allobrogum monte Gratianopoli vicino, quem vocant *la Motte*, caulibus multis ſeſquipedalibus, vt Idæus Chamæbatos iure nominari

Lib.24.c.13. Li.25.ca.2. Lib.7.ſim.

Vires.

Li.2.alim.

4 Gen.Ru.

Nomina

Li.24.c.14. Lib.3.Hiſt. cap.17.

Forma.

Lib.4.c.34.

Li.16.ca.37.

Tempus.

Vires.

Ibidem.

Li.16.ca.37. Li.24.c.14.

5. Gen.

Locus.

Forma.

RVBVS IDÆVS ſpinoſus.

RVBVS Idæus, non spinosus.
Chamæbatos Tragi.

posſit, folioſis, ſine ſpinis vllis: folio Rubo Idæo ſimili, auerſa parte candido, & lanuginoſo: fructu rubro, ſed non vt in ſuperiore rotundo, & dulci, verùm ex granis ſic coagmentato, vt in metæ modum faſtigietur, acido ſapore, etiam cum maturuit, Fragi magnitudine. Incolæ vocant *Des Aſnes*, & ab Idæi rubi fructu probè diſtingunt, quem vt ſuprà diximus vocanr *Des Ampes*. Tragus Chamæbati ſpeciem eſſe exiſtimat, nec malè Rubo Idæo coniungi, & in hortos tranſlatum in Rubum Idæum mutari, omniáque quæ de Rubo dicta ſunt, huic frutici rectè attribui poſſe ſcribit.

Lib.3. a.12.

ROSAE CAP. II.

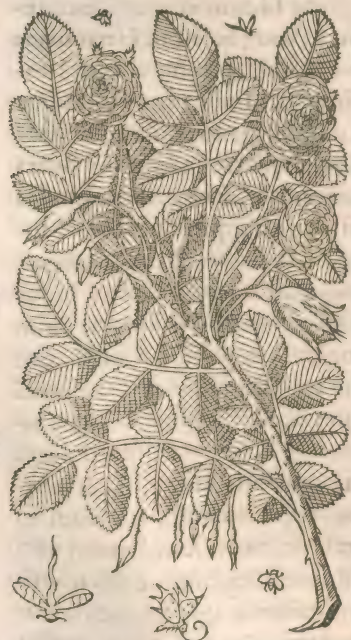
Lib.24.c.4.

Nomina

Genera.

ROSA fruticoſi ſpinoſique generis eſt, imo naſcitur ſpina verius quàm frutice, inquit Plinius. Græcis ῥόδον dicitur quòd largum odoris effluuium emittat, Plutarcho auctore, Arabibus *Nard*, *Naron*, ſeu *Vard*, Italis *Roſa*, Germanis *Roſen*, Hiſpanis *Roſas*, Gallis *Roſe*, Boemis *Ruoze*. Ea eſt aut ſylueſtris, aut ſatiua. Sylueſtris ſpecies multæ, quæ in ſiluis, dumetis, ſepibus vnà cũ Rubis, & ſentibus aliis proueniunt. Satiuarum ſpecies plures, quæ tum quòd ex ſylueſtribus in hortos tranſlatæ, atque educatæ cultu & arte mites factæ ſunt, tum quòd cum ſylueſtribus magna cognatione coniunctæ ſunt, hîc ſimul cum ſylueſtribus explicabuntur. Quanquam de iis libro de floribus, inter quos principatum obtinent, & quarũ vſus in coronis prope nimius eſt, tractare conſentaneum foret. Roſarum differentias Theophra. declarat his verbis. Roſarum differentiæ multæ ex foliorum multitudine, paucitate, aſperitate, læuore, colore, odore. Multis enim quina (in flore) folia ſunt, quibuſdam duodena, ac vicena, aliis numeroſiora, cùm ſint quas cẽtifolias vocent, cuiuſmodi plurimæ circa Philippos proueniunt, quas ex Pangæo transferẽtes conſerunt: illic enim multæ ſunt: folia interna (in harum flore) parua ſunt admodum: ita enim exoriũtur, vt alia intus, alia extra ſint: iucundi odoris non ſunt, nec amplæ magnitudinis. Odoratiores inter amplas, quibus pars inferior ſcabra. Sylueſtres autem Roſæ aſperioribus ſunt, tum virgis, tum foliis flore minùs colorato, minùs odorato, & minore. Plinio plura ſunt genera, locorum colorúmque varietate diſtincta. Genera, inquit, noſtri fecêre celeberrima Preneſtinam, & Cãpanam: addidêre alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſsimus color, nõ excedens duodena folia. Proximam ei Trachyniam, minùs

ROSA.

Lib.6.Hiſt. cap.6.

Lib.21.c.4.

minùs rubentem: mox Alabandicam, viliorem, albicantibus foliis. Vilißimam verò (vel vt alij legunt vtilißimam) plurimis, ſed minutißimis, Spineolam. Eſt & genus eius quam centifoliam vocant. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedẽs quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſempérque naſcenti ſimilis, latißimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, Moſcheuton vocant: atque inter has media magnitudine Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes ſine odore præter Coroneolam & in Rubo natam. Roſas Campanas, Roſas noſtras albas eſſe exiſtimo, quæ nobis omniũ vilißimæ ſunt, demptis Damaſcenis, quædam foliis denſißimis, vt antiquis Alabandicæ, Spineolæ fuiſſe arbitror, quæ à ſpinis dictæ, & Centifoliæ: Roſas vero Preneſtinas, rubras & in iis Mileſias, quas Galli *Roſes de Prouins* appellant: trachinias, minùs rubentes quas *Roſes incarnates*. Græca rubra etiam eſt, vt ego equidem ſentio, quamuis Plinius colorem non expreſſerit, eáque, multorum ſententia, quæ Damaſcena rubra nominatur, *Roſe de Damas rouge*. Græcula multorum etiam iudicio, Roſæ Damaſcenæ genus eſt, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Roſe de Damas incarnate*. Moſcheutos quæ ſit ambigitur. Sunt qui inter Damaſcenas, numerant, alij inter Roſas ſylueſtres paßim naſcẽtes in dumis. Damaſcenarum cortex maluacei corticis modo lætius quidem viret quàm cæterarum, ſed quæ foliis ſit Oleæ nullam adhuc comperi quanquam in quibuſdã exemplaribus folia læuia leguntur, non Oleę. Cęterũ Moſcheuton Roſam dictã putat Dalechampius, nõ quòd Moſchũ oleat antiquis incognitũ, ſed quod μόσχοις, ideſt ſtolonibus multis fruticet, vel quod μόσχοις, ideſt malleolis feliciter pangatur Vitis modo, nõ ſolùm viuiradice. Roſam Coroneolã à coronis nominatã, ſiue ſeram, ſiue autũnalẽ, Damaſcenam eſſe ferè omnes autumant, tum quòd autũno proueniat, tũ ꝙ odore ſuaui prædita ſit. Galli *Roſe Muſquee*, & *Muſcadelle* vocãt, Itali *Roſa Moſchetta*. Anglis, Germanis & Belgis *Roſanbaũ*. Ea duplex eſt: vna enim quinq; tantũ foliis: Altera denſa foliorum congerie conſtat, quod olitorũ arte & mangonio factũ putant. Vtraq; eximia odoris ſuauitate delectat. His addenda Roſa lutea, veteribus indicta. Cynorrhodon vniuerſè quidem Roſam omnẽ ſylueſtrem Plinius appellat, vt ſupra annotauimus. Huius genera duo obſeruarunt herbarij, ſylueſtrẽ Roſam vulgarem, quæ paßim in dumetis reperitur, & Cynorrhodon Polyacãthon, forma Roſæ ſatiuæ. Roſa radice eſt ramoſa, & lignoſa, virgas emittit longas, lignoſas, multis in locis aculeis curuis plenas: folia longiuſcula, inciſuris diuiſa, nigricantia, aſpera. Inter hæc ex longo ſatis pediculo emergit qui calix dicitur, ipſum ambientibus quinq; foliolis viridibus, duobus vtraq; parte barbatulis, duobus minimè, quinto vna duntaxat parte. Hæc foliola cortices Roſarũ nominãtur. Paulatim Roſa dehiſcit, ac ſeſe pandit, emicantq; aut rubeſcentia, aut candicantia folia, tũ aſpectu pulchra, tum odoris ſuauißimi, quorum imæ partes candidæ, quibus capiti *Nomina*

ROSA Damaſcena.

Lib.21.c.18. hęrent, quæq; cum ex Rosis conficitur conditum aut syrupus, forfice desecãtur, Lib.1.c.112. vngues Rosarũ à Plinio nominantur, à Diosc. ὄνυχες τῶν ῥοδῶν. Iis detractis Rosæ Lib. 4. me. part. ὠνυχυσμέναι & ἐξωνυχυσμέναι dicuntur, hoc est exunges, & resectis vnguibus. A Galeno etiã vngues sæpè λοβοὶ, idest extremitates dicuntur. Nam & ῥοδῶν χλωρῶν χωρὶς τῶν λοβῶν apud eum legitur, & ῥοδῶν φύλλων χωρὶς τῶο λοβῶν. Sunt enim Græcis λοβοὶ rerum omnium summitates. Qui in medio calicis stant lutei apices, cũ capillamentis etiam luteisquibus insident, flores sunt Rosarum, Græcis ἄνθη τῶν ῥοδῶν. Hos flores qui Antheram appellant, vehementer errãt. Anthera enim Galeno, Celso, Paulo, Aetio cõpositionis nomẽ est, quæ apud diuersos auctores varia est. Sunt enim Antheræ stomaticæ, & aliæ aliis partibus cõueniẽtes: sunt & siccæ, quæ pulueris specie inspergi possunt: sunt & melle exceptæ, & non à floribus rosarũ, quos multæ nõ recipiũt, sed à floridis medicamẽtorũ coloribus quæ in eas cõpositiones addũtur, nominatæ. Virides illi alabastri qui flores sustinẽt, & in quibus semen cõtinetur, κεφαλαί τῶν ῥοδῶν, Latinè capita Rosarũ dicũtur quę foliis floribusq; breui dilapsis instãte Autũno maturescẽtia rubescunt, semẽque

Forma Græcæ. includunt durũ, lana obuolutũ. Rosa Græca à Græcis Lychnis dicta, quòd flore lychnidẽ æmuletur, nascitur spõte in sepibus, valde humilis, spinis carẽs, quòd

Locus. huic tantũ generi Rosarũ propriũ est, flore lãguidius rubro, vere & autũno prodeũte: quod etiã huic Rosæ cũ Coroneola, & Gręcula cõmune est. Quę in hortis

ROSA Lutea.

nostris colitur, & in quibusdã mõtib⁹ luxuriat, odoris est expers: at, humi iacẽtẽ & valde humilẽ, foliis tã exiguis, vt vix Rosa esse videretur, flore suauissimi odoris in Cemeneorũ mõtiũ iugo altissimo Lugduni propinquo, quod mõtẽ Pilati vocãt Dalechãpius collegit. Contra in Chartusianorũ cœnobio primario, Gratiano-

Lib.6.Hist. capi.6. poli vicino prorsus inodora est, vt verissimũ esse cõperiatur quod scripsit Theophr. de his ipsis Rosis tractãs, odoris prę stantiã loci ratione contingere, & quæ eadẽ in diuersa tellure proueniũt à sese differre, quod iucũdũ vel nullũ odorẽ spirẽt. Eũ locũ Gaza (vt id obiter dicã) nõ rectè est interpretatus. Hanc si quis Rosam Græcã esse Plinij negauerit, certè cũ sit syluestris Rosę genus, Cynorrhodon læue esse mihi

Forma Græculæ. iure cõcesserit. Græcula Rosa flore est suauiter olente, quẽ sub æstatis initiũ paulo serius quã Damascena cãdida promit, & florere per ęstatem ferè totã perseuerat, foliis Damascenæ albæ latiorib⁹, sese nõ explicãtibus, nisi quis manu diducat, sed veluti cõglobatis, & cõuolutis,

Ibidem. vt scribit Plini⁹. Cinnamomũ olere hãc Rosam vulgus ait. Rosa lutea siue aurea

Forma Luteæ. ꝙ luteo aureóue colore fulgeat nominata est. A cæteris Rosarũ generib⁹ foliis, flore, odore discrepat. Nã parua eius folia sunt rotũda, obscurę viriditatis, valdè insecta, incisurarũ crenis propemodũ rigẽtibus: caulibusvalde spinosis, flore aureo siue luteo, cætera aliis simili, sed simplici, & quinque tãtũ foliis cõstãte, non autem numerosis hortẽsiũ Rosarũ modo: odore graui, atque ingrato, accusanda

Locus. natura, quæ flori egregio suauẽ odorẽ, idest Roseũ ac suũ inuiderit, quo si nõ ca-

Forma Rosæ silu. reret, haud prostremũ locũ inter flores excellẽtes obtineret. Nascitur in Italia; at nõ ita pridẽ in hortis colere nos cœpimus. Rosa syluestris quã Cynorrhodõ à Plin. appellari diximus, foliis est asperis, aculeatis: rami surculique, vt in satiua

CYNORRHODON *Polyacanton.*

ROSA SYLVESTRIS *Pomifera.*

ſpinis horrēt, ſed graciliores ſunt, foliáque multò minora: Roſę ipſæ ſimplices, albæ, aut in albo purpureæ, inodorę quibus tandē ſuccedūt capita rotūda, vt in ſatiua, rubra cùm matura ſunt, in quibus ſemen lana opertum. In mediis ramis naſci pilam quandam, hirſutam, à Plin. ſpongiolam nominatam iam diximus. Hanc Seplaſiarij quidam Bedegar appellant, nō ſine errore, cū Bedegar Cardui genus ſit. Syluestris Roſæ multæ ſunt varietates, eæq; notatu dignæ. Sunt Cinnamomeæ, foliolis omnium florum minimę. In Francia, Belgia, Anglia ruriſponte oriuntur, ipſo odore notiſsimæ. Luteæ ſylueſtres ſunt in Africa: ſunt & Cæruleæ in hortis Italicis. Eſt & altera ſpecies foliis Myrtinis, ſed latioribus, flore & elegantia Roſæ Moſchatæ, vulgo *Eglantier*, de qua prius egimus, cum de Cynosbato diſſereremus. Inter ſylueſtres etiam non poſtremæ venuſtatis, inquit Pena, alia Angliæ familiaris, & Eſglantinæ cognatior fruticat pumila, bicubito non altior, inodora, folio minore, Aroniæ non diſpari pomo donata, minore multo, colore viuidiore, rubello ſubpuniceo, per Auguſtū maturo: flos Roſæ ſylueſtris eſt. Hæc Pena. In noſtris Roſis luteis, delapſo flore, talia poma ſuccedunt, adeo Sorbis ſimilia, colore, figura, & interdum magnitudine, vt imperitus ac in exercitatus ea vix à Sorbis diſcernat. Alterum Cynorrhodi genus, *Forma Poliac.* à ſpinarum denſiſsima multitudine, quibus caulis, ſurculi, ramuli, folia rigent Polyacanthon nominauit Dalechampius. Id pedis altitudinem nunquam excedit. Flore eſt rubro, exiguo. Reperitur in Gramuntio nemore prope Monſpelium. *Locus.* Vera Roſa, inquit Plinius, plurimùm ſolo præualet. Cyrenis odoratiſsima *Lib.21. c.4.* eſt, ideóque ibi vnguentum pulcherrimum. Carthagine, Hiſpaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minùs odorata prouenit. Præterea locis omnis ſiccis, quàm humidis odoratior. Serineæ pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris, (vel ruribus, vt emendauit *Tempus.* Hermolaus) proprieq; eruderatum agrum amat. Præcox Campana, ſera Mileſia. Nouiſsimè tamen deſinit Preneſtina. Fodiuntur altiùs quàm fruges, leuius quã vites. Tardiſsimè proueniunt ſemine, quod in cortice eſt, ſub ipſo flore, opertū

lanugine:ob id potius caule conciſo inſeruntur. Ex ocellis radicis, vt arundo, vnum genus ſeritur pallidæ, Spineolæ, longiſsimis virgis, quinquefoliæ, quæ à Græcis altera eſt.Omnis autem reciſione atque vſtione proficit. Translatione quoque,vt Vitis,optimè ociſsiméque prouenit,ſurculis quaternum digitorum longitudine,aut ampliore,poſt Virgiliarum occaſum ſata,dein per Fauonium translata, pedalibus interuallis, crebroq́; circumfoſſa. Qui præcocem faciunt pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt germinare incipiente

Lib.6.Hiſt. cap.6. calyce.Hæc Plinius:ex quibus locum Theophr.vnde iſta magna ex parte tranſlata ſunt,illuſtrare atque emendare licet:εὐοσμότατα δὲ, inquit, τὰ ἐν κυρήνῃ. διὸ καὶ τὸ μῦρον ἥδιστον. ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἄκρατοι. μάλιστα δ' ἐκείνου αἱ ὀσμαὶ, διαφέροντος δὴ τοῦ χρόνου.πλεῖστον γὰρ οὗτος δοκεῖ παραλλάττειν. Gaza. Odoratiſsimæq́; apud Cyrenam gignuntur,& proinde vnguentum iucundiſsimum illic faciūt. In plenum verò,& Violarum,& reliquorum florum odores ibidem ſinceri præcipuè ſentiuntur.Lege ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἔκκειτοι μάλιστα ἐκεῖ μὲν οὖσιν αἱ ὀσμαὶ,&c. Id eſt,prorſus autem & violarum,& reliquorum florum eximius odor illic eſt,ſi tempus commodum fuerit: id enim plurimum immutat. Plinius.Refert & anni temperies: quibuſdam enim annis minùs odorata prouenit.Et mox.φύεται μὲν οὖν ἡ ῥοδωνία καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ κνηκῶδες,ἢ ἀκανῶδες,ἔχον δὲ τινὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πρώτων σπερμάτων.Gaza,Naſcitur Roſa etiam ex ſemine,quod flori ſubditum ſuo in malo contētum, Cneceum,vel Acanaceum lanugine quadam obductum gerit, vt primis ſeminibus proximum ſit.Emenda. κνικωδῶς,ἢ ἀκανωδῶς ἔχον γε τινὰ χνοῦν,ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πάντων σπερμάτων.Id eſt,naſcitur Roſa etiam ex ſemine, quod ſub flore malo incluſum habet,lanugine Cnici modo,aut echini carduorum,obductum, omnia ſemina proximè ambiente. Quondam prope Allobrogum Cularonam,ſiue Gratianopolin,è medio floris Roſæ rubræ,cùm iam folia decidiſſent, enatus cauliculus,gracilis,tres digitos altus,ſecundum florem extulit, priori ſimilem, cum calyce ſubiecto,ac florem ſuſtinente. Plinius, Tardiſsimè proueniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt,ſub ipſo flore,opertū lanugine.Quod igitur Theophr. τὸ μῆλον Roſæ,Plinius corticem appellat,vt & paulo ſupra.Germinat omnis primo incluſa granoſo cortice, τὴν κεφαλὴν,id eſt caput appellari diximus:οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ βραδέως παραγίνεται,κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσι· ἐπικαιομένη δὲ,καὶ ἐπιτεμνομένη βέλτιον φέρει τὸ ἄνθος,ἐωμένη γὰρ ἐξάνξε), καὶ ἀπολοχμοῦται. δεῖ δὲ καταφυλεύειν πολλάκις. καὶ γὰρ οὕτα φασὶ κάλλιον γίνεσθαι τὸ ῥόδον.Plinius. Ob id (quod tardiſsimè ſemine proueniunt)potius caule conciſo inſeruntur. Omnis autem reciſione atque vſtione proficit:relicta enim(quod omiſit Plinius) excreſcit, & in fruticoſum dumum

Tempus. degenerat.Translatione quoque, vt ait Plinius,ſicut Vitis, optimè ocyſsimeq́; prouenit Roſæ ſatiuæ & ſylueſtres Maio & Iunio menſibus florent. Roſæ Damaſcenæ ſeu Moſchatæ etiam Maio,ſed iterum Septembri menſe,ſiue Autumno,quod nemini mirum videri debet, cum ſint etiam Peſtanæ Roſæ bifferæ

Li.4.Geor. Virgilio.Roſa refrigerat & adſtringit,inquit Dioſcor. Sed ſicca magis adſtrin-

Temper. & Vires git.Idem Plinius quoque dixit.Quia verò locus corruptus eſt, & quæ ad Iuncū

Lib.1.c.112. odoratum præcedentem pertinent,cum Roſa confuſa ſunt, ex vetuſto exem-

Lib.21.c.18. plari ſic reſtituit Cornarius. Ad muliebres vſus decoquitur. Opiſthotonicis

Embl.109. cum Reſina arida imponitur, excalfactoria. Et hactenus quidē de Iunco, dein-

lib.1.Dioſ. ceps autem ſequitur de Roſa.Roſa aſtringit,refrigerat, &c. Noſter verò codex

Li.8.ſimpl. manuſcriptus habet:imponitur, excalfactoria. Roſa adſtringit, refrigerat,&c. Galen.Roſam ex aquea ſubſtantia & calida,duabus aliis qualitatibus aſtringen-

Lib.3.ſimp. cap.10. te videlicet & amara admixtis compoſitam eſſe tradidit: eiúſque florem magis quàm Roſam ipſam aſtringere,ac proinde etiam exſiccare Alio in loco oleum

Raſo

Rosaceum idem scribit in primo esse ordine refrigerantium: ac Rosarum succum esse frigidiore quidem temperie, sed non ita multò, verùm caloris tepidi, & tenuis essentiæ. Auctores hi diuersa ratione ducti rectè scripserunt, illi quidē Rosam frigidam esse, hi calidam. Nam Rosa in caliditatis frigiditatisq; medio quodammodo sita est, quum sensu qualitas alterutra in ea non percipiatur. Etenim quæ caliditate sua aut frigiditate sensum mouent, ea secūdo calidi frigidíque ordine collocantur, sicut quæ ratione deprehenduntur, primo. Rosa igitur, vt rectè tradit Mesues, frigida est primo gradu, sicca secundo, ex substantiis diuersis etiam separabilibus composita, aquea quidē mediocri, & terrea adstringente, aërea verò, dulci & aromatica, ignea denique tenui, à qua est amaritudo, rubor, perfectio, & forma. Igneæ tamen substantiæ vis, quę ruborem & speciem impressit, valentior fuit, quàm quæ amaritudinem. Quamobrē hæc sola siccatione exolescit, illis adhuc permanentibus. Ob eam scilicet amaritudinem Rosæ recentes succo præsertim, purgant bilem & aquas, quam vim veteres Græci videntur ignorasse: siccatæ verò resoluta caliditate amaritudinem excitante, substantiam adstringentem & stipantem ostendunt. Quare frigidiores sunt, & magis adstringunt, ac eæ magis quæ non fuerint perfectæ: & albæ magis, quam rubræ. Succus calidus est, prope ad primū gradū, nimirùm à substantia terrestri & frigida secretus. Is recētibus foliis exprimitur, inquit Diosc. defectis forfice vnguibus, reliquum in pila teri debet, & in vmbra exprimi, donec cogatur, & ita ad oculorum circūlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia Rosarum continuo versata, ne muceant, néve situs insideat. Aridis Rosis in vino decoctis expressus liquor facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, sedis, recti intestini, ac vuluæ, penna illitus, aut infusus. Eædem sine expressione tusæ præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi vitiis, igni sacro illini prosunt: siccæ, ac tritę fœminibus insperguntur. Misceri solent ocularis antidotis, atque compositionibus, quas Antheras vocant. Folia vruntur in Calliblephara. Flos qui in mediis Rosis inuenitur, siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita potu citam aluum, & cruentas reiectiones sistunt. Folia Rosarum, cor, vētriculum, iecur, & eorum retentricem facultatem roborant: dolores à caliditate ortos mitigant: inflāmationes tollunt. Vngues lotionibus & clysteribus ad inhibendas fluxiones vtiliter admiscētur. Flos, tradente Plinio, somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Calyx capútque alui fluores, & cruentas excreationes sistunt. Fructui maturo rubróque, & semini ac lanugini conclusis non obscura adstringendi vis inest. Quamobrem contra alui fluores, contra fœminarum abundantiam qualemcūque, maximè contra Gonorrhœā, remedio sunt. Succus ex Rosis puniceis efficacior est, ex rubescentibus infirmior: succus adultarum melior: itémque dilutum quod ex rubescentium foliis aqua maceratis paratur, quanquam quę Damascenę, seu Moscatę vocātur, longè pręstent. Earum enim vicenis foliis deuoratis facilè & innoxiè aluus subducitur. Rosarum succus purgat, resoluit, aperit, terget. Quare bile flaua sanguinē expurgat venarum & arteriarum. Confert ictero: quia obstructiones ventriculi, iocinorísque aperit, & purgat. Cor, ventriculum, hepar roborat. Cordis tremorem sanat, vacuata eius causa: febribus biliosis confert. Dilutū ex quo pharmacopæi syrupum Rosatum quem vocant solutiuum, cōficiunt, ex eorum medicamentorum genere est, quæ quoniam clementer, & absque vlla noxa aluum subducunt, recentiores Benedicta vocant. Bilem & aquas purgat ęstate salubriter, ab vnciis duabus ad vnc. quatuor. Albæ Rosæ nihil aut minimùm purgant: potentiùs astringunt, & roborant quàm rubræ: quod cum de Rosis albis vulgaribus

Lib.1.met. purg.

Lib.1.c.112.

Matth.li.1. Diosc.c.112

Lib.21.c.19.

Lib.2.m. purg. ribus quibus paſsim abundant fruteta, Meſues intellexerit, iniuſtè à Manardo reprehenſus eſſe videtur, quoniam albæ Roſæ quas Damaſcenas appellamus, inquit, maiore deiiciendi vi quàm cæteræ præditæ ſunt, Damaſcenæ Meſuæ, vt opinor, incognitæ fuerunt, atque etiam veteribus Gręcis, & Latinis, tum quòd non ita pridem in Italia, & Gallia coli cœperint, tum quòd nullus veterũ; quod ſciam, de his aliquid memorię prodiderit, niſi eæ ſint quas Coroneolas à Plinio appellari diximus, Oleum roſatum, & aqua ex Roſis educta, cor, ventriculum, hepar, facultatémque retentricem eorum roborant, cogendo ipſorũ ſubſtantiam laxam, inflammationem omnem extingunt, & ortum ab ea dolorem ſedant, ſomnum conciliant: coryzam tamen & ſternutationem excitant, ſed longè vehementius recentis floris odor, iis quibus facile caput repletur, catarrhis obſunt. Vuam ſtringunt, & guttur, illasq; partes roborant: crapulã arcent, & diſcutiunt. Aqua in qua maceratæ ſunt Roſæ, mundat, terget, purgat: at quæ vi caloris extillauit multum roborat, ſed non purgat: quia ſubtilis eius caliditas igne eſt diſſoluta. Acetum Roſatum inflammationes omnes ſedat, incidit, purgat, roborat. Syluestres Roſæ maiore adſtringendi vi præditæ ſunt, quàm ſatiuę, ſed multo minùs odoratæ, & purgandi facultate deſtitutæ. Syluestris Roſa, vt
Li.21.ca.19. auctor eſt Plinius, cũ adipe vrſino alopecias mirificè emendat. Scribit præterea Spõgiolæ quæ in mediis Cynorrhodi ſpinis naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri: tum etiam, ad canis rabidi morſum vnicum remedium oraculo quodam nuper repertum, radicem ſyluestris Roſæ quæ Cynorrhodos appellatur. Spongiolę ac fructus Cynorrhodi plurimùm valent contra calculum, & vrinę difficultates, ſi lęuigatæ in puluerem exhibeantur.

Lib.8.c.41. & c.8.li.25. Fuch.c.254 Dodo.li.6. c.1.

PRVNVS SYLVESTRIS. CAP. III.

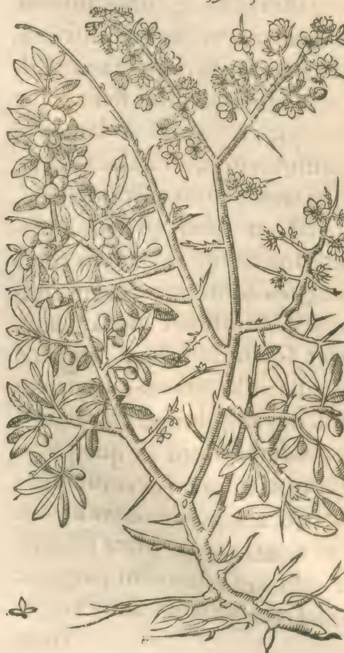
Nomina PRVNVS ſylueſtris Gręcis κοκκυμηλέα ἀγρία, ſiue ἀγριοκοκκυμηλέα dicitur, Gallis *Prunelier*, & *Prunier ſauuage*, & *Peloßier*, Germanis *Schlehen*. Etymon nominis eſt, quod magnitudine & rotunditate Cocci, mala ferat. Virgilius maſculino genere Spinum hoc hemiſtichio, & Spi-
Li.4.Geor. nos iam Pruna ferentes, appellat auctore Seruio, quem conſtantiſsimè alij ſequuntur, vt refragari non liceat.

Locus. Naſcitur vbiuis in ſępibus, cum Rubis & Dumis aliis, quorũ & ipſa genus eſt.

Forma. Frutex eſt, & vix in arborem magnã adoleſcit, radice lenta, lignoſa, longe, latéque ſerpente, ex qua multos producit ramos, pungentibus aculeis horrentes: folia ſatiuę Pruno ſimilia, ſed multo minora: fructus rotundus, Prunis ſatiuis minor, guſtus acerbi, & plurimum adſtringentis, quem ἀγριοκοκκυμῆλον appellari
Li.2. Alim. ſcripſit Galen. & in Aſia πρῦμνον, Latini Prunum ſylueſtre vocant, Prunellum, & Prunulum, Galli *Prunelle*. Theophraſtus cap.7.lib. 3. Hiſtoriæ, σποδιάδα, vel, vt apud Atheneum legitur lib.2. σπονδιάδα, vocat.

Temperam. & Vires. Pruna ſylueſtria refrigerant, ſiccant, & adſtringunt. Ipſorum ſuccus aluum ſiſtit, aduerſus ventris & ſanguinis profluuium, fœminarúmque fluores plurimũ valet. Ex iis coctis ſuccum expreſſum, inſolutũ, ac teſſellatim diuiſum, vſurpamus Acaciæ

PRVNVS ſylueſtris.

veræ loco, minimo errore, inquit Siluius, quia refrigerat, ſiccat, aſtringit, vt veterum Acacia. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, inquit Plinius, vel è radice cortes in vino auſtero ſi decoquantur, itavt triens ex hemina ſuperſit, aluũ & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. In ſyluestri ſatiuáque Pruno reperitur limus arborum quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis. Lib.1.un. ſimp. Lib.23. c.7.

GROSSVLARIAE CAP. IIII.

AN veteribus Græcis ac Latinis frutices tres quos hîc exhibemus cogniti fuerint, multi dubitant. Quia complures incognitos fuiſſe affirmant, eorum vulgaria, & quibus omnes herbarij hodie vtuntur, nomina vſurpabimus. Eorum primus Vua criſpa nominatur ab intortis, feréque in circulum verſis (ac veluti criſpis,) foliis, & acinis quos producit. Nõnullis Vua marina, à pluribus Vua Creſpina, vulgo noſtrati quòd groſſorum exiguorum quandam referat imaginem, Groſſularia nuncupatur: *Groſelier*, Germanis *Kruſelbeer*: quibuſdam Vitis Precia Plinij, ſed perperam, quia Vitis Precia vinifera eſt. Poſt Rhamnos Theophr. Iſos vel, vt alij legunt, Oeſos memorat, quorum alius eſt flore fructúque candidus, alius flore fructuq; niger. Iſon, vel Oeſon candidũ nonnulli Groſſulariam noſtram eſſe arbitrantur, de quorum iudicio poſt hac amplius diſſeremus. Geſnero Vua Criſpa Ceanothus ſpina Theophraſti videtur eſſe. Ceanothon Anguillara Carduum eſſe credit, ſatis vulgarem, quem Patauini ruſtici Aſtoni vocant: ſed de hoc aliâs. *Nomina* Fuch. c.68. Lib.3. Hiſt. cap.17. In hort. Germ. Lib.4. Hiſt. cap.11.

GROSSVLARIA *Alba.*

Forma. Vua Criſpa frutex eſt radice gracili, dura, lignoſa, fibrata: ramulis multis, candicantibus, aculeatus, rectóq; ſpinarum mucrone horridus: foliis ex viridi pallentibus, Apij modo diſſectis: flore ex herbido purpuraſcẽte: acinis cãdicantibus, primũ acerbis, à maturitate ſplẽdeſcentibus, flaueſcẽtibus, nõnunquã ſubrubeſcẽtibus ſub dulcibus. Is fructus Groſſula à noſtris vocatur, *Groſelle*. *Locus.* In Galliæ paſsim frutetis & ſepibus naſcitur. Seritur etiã in hortis. *Tempus.* Veris ſtatim initio frutex iſte pubet, Primũ folia, dein flores, ac nõ ita multo poſt acinos ſeu baccas proferens. *Temper. & Vires.* Fructus immaturus, tunc enim magis in vſum venit acerbæ vuæ loco, frigidus ſiccuſq; ordine ſecundo, adſtringit, eiuſdem ferè cum vua acerba facultatis. Quare grata placet acerbitate, magnamq; à palato init gratiam, & iuribus innatat. Appetentiam excitat: feruentem bile ventriculum refrigerat, incoctus iuſculis febrientibus vtiliter exhibetur: maturitate dulceſcit in cibum, qui tamen lautioribus menſis repudiatur, grauidis mulieribus, tam maturus, quam immaturus valde expetitus. Immaturus alui fluorem, & ſanguinis profluuium cohibet, maximè ſuccus ab eo expreſſus, ſiccatuſq;. Idem fructus inflammationibus, & eryſipelatis vtiliter admouetur. Ad idem valent folia, ſed minus efficacia. Recentia & cruda ſi edantur, vrinã cient, & calculoſis proſunt. *Nomina* Alter frutex Groſſularia rubra, & Vua tranſmarina à vulgo vocatur, à noſtris *Groſelier rouge*, &

Groſelier

In Hort. Germ.

GROSSVLARIA Rubra.

Forma.

Grosellier d'outre mer: Officinis Ribes nominatur, Gesnero Ceanothus læuis. Germ. *S. Iohansz treublin, oder beerlin.* Ramis est lignosis, lętis, cortice furuo opertis: foliis latis, nigricãtibus, vitigineis, vel Populo albæ similibus, sed minoribus inter quæ flores emergunt racematim congesti: dein baccæ primùm virides, cũ maturuerunt rubræ ex pediculis longis tenuibusq; pendulæ, sapore subacido, admixta quadam dulcedine, magnitudine Piperis. Nostri *Groselles rouges*, & *Groselles d'outre mer*, appellant. Frutex hic nullis spinis horridus est, sed topiarius magis, in Sequanorum & Allobrogũ montibus nascitur sponte, à nobis vero in hortis cultus eleganter sepit illorum puluinos thoros & areas. Iulio mense fructus maturi, adstringunt, frigidi sicciq; ordine secundo. Qui hunc fruticem Arabum Ribes esse credunt, valde allucinantur. Nam vt Serapio scripsit, Ribes arbor est, capreolos proferens, è viridi rubescentes, folia lata, magna, rotunda, quæ sanè notæ huic nostræ plantæ minimè conueniunt, vt ex pictura perspicere licet, tametsi fructus Ribis fructui qualitatibus similis sit, acidus scilicet, simul & dulcis, qualem esse Ribis fructum Serapio tradidit: quare eadẽ quæ Ribis fructus præstare potest. Febribus igitur acutis opitulatur, æstuantem ventriculum refrigerat, sitim restinguit, nauseam ac vomitum sistit, cibi appetentiam inuitat, cœliacos, & lientericos biliosis defluxionibus vexatos iuuat, sanguinis feruorem mulcet, bilis acrimoniam retundit, eiusq; impetum domat. Laudãdi igitur Pharmacopœi, qui ex huiusmodi fructu vinum exprimunt, & in hos vsus recondunt. Bellonius Ribem Serapionis sese inuenisse scripsit in summo cacumine montis Libani, foliis Oxylapathi, grandioribus, retusioribus, è quorum medio racematim exeunt baccæ rubentes, vt in Hypoglosso, Rusco, Lauro Alexandrina. Eius porro iudicio Matthiolus non subscribit. Neque enim Serapionis Ribes folia habet Oxylapathi, sed rotunda, baccas è mediis foliis nõ exerit, & Capreolos habet, quibus Bellonij Ribes caret. Huius Grossulariæ rubræ, siue Ceanothi læuis genus, proceritate sesquicubiti circa syluas quasdam ditionis Bernensium, Heluetiorum prouenire scribit Gesnerus, & à rusticis *Keozbeer* dici, quod tussi medeatur. Tertius frutex quibusdam Isos, siue Oesos niger. Theoph. Grossularia nigra, est aliis Pipirella, à baccis magnitudine, coloréque Piperi similibus, Officinis Ribes niger, Gallis *Poiurier, & Groselier noir* dicitur. Frutificat vt Ribes ruber, eiq; ramulis, foliis, flore, fructu similis est, nisi quod huius folia latiora, odorem nonnihil grauem cum manduntur, sed non ingratum spirant: fructus niger, ex subdulci austerus, *Groselles noires* nobis appellatur. Quidam acetariis, iusculis, condimentis viridibus admiscent, salubremq; eius vsum esse prædicant: nullius alioqui in medicina est vsus. Floret, fructúmque edit eodem tempore quo Ribes ruber. Sponte in locis humidis, & incultis nascitur, in aggeribus fossarum, & fluuiorum ripis. Ne quid verò hic prætermittatur quod attentum Lectorem torquere posit, obseruandum Theophrastum de fructibus & arboribus tractantem, quæ vno genere comprehensæ, priuatis quibusdam notis

Marginalia: Locus & Temper. — Ribes officin. — Matth. li.1. Diosc. c.105. — Vires. — Li. de Conif. — Ibidem. — In Hort. Germ. — Ibidem. — Nomina — Forma. — Vsus. — Tempus. — Locus. — Lib.3. Hist. cap.17.

GROSSVLARIA Nigra.

notis inter ſe differũt, exempli gratia memoraſſe ῥάμνον, ἴσον, κιτ]ὸν, βάτὸν, quorum differẽtias ſigillatim perſequitur, & Iſi vua Oeſi præcipuè, qui nunc candidum florem & fructum gignit, interdum nigrum, interdum mediũ, nec coloris albi dilutioris, nec craſsi vini modo nigreſcentis, οἰνωπὸν vocat, ſed ad purpuram inclinantis. At cũ doctus quiſpiam & acris iudicij vir, pro Iſo planta incognita, ad marginẽ ſcripſiſſet ὄισος, qui poſt transſcripſerunt, & ὄιτον loco τȣ͂ ὄισον immiſerunt, & non deleta voce ἴσος literæ Theophraſti interſeruerunt, gemino errore, quo Gaza etiã inuolutus eſt: ὄισον quidam Amerinam eſſe volunt, quã Galli Pariſienſes, ſeruato Græco vocabulo adhuc vocant *Oſier*, coloribus à Theophraſto recitatis variã. At illorum ſententiam vanam id demonſtrat eſſe, quod ὄισȣ ſpecies omnes fructum edunt, qui Amerinæ, & Salicibus nullus eſt. Vero propius fuerit, quod ὄισον Agnum eſſe quidã cenſent, in eaq́; arbore conſpici floris ac fructus tres illas differentias à Theophraſt. recitatas. Ideoq́; Plinium cũ indicatum locum Theophraſti verteret, in genera duo Viticem diuiſiſſe, alterum floris è candido purpuraſcentis, alterum purpurei. Cæterum inuenio Theophraſtum Agnon, quam Amerinam inſcitè Theodorus vertit, priuatim nominaſſe vt plantam ab Oeſo diuerſam. Euſtathius clarus ſanè Homeri interpres magna inconſtantia nunc λύγον ὄισον appellari tradit, & ὀισόκαρπον ἀγνόκοκκον exponit, nunc ὀισύαν ſpinoſam plantam eandem eſſe cum Oeſo putat, cùm Agnus minimè ſpinoſus ſit, ſicut nec Amerina, nec Salix, nunc hoc verſu ῥιπίσι διάμπερες ὀισυίνοισι, ſportas exponit contextas ex Salicis viminibus. Hæc Dalechampius.

Li.24.ca.9.

Lib.1.Hiſt. cap.5.& 22.

VVA VRSI CAP. V.

A GALENO ἄρκ]ου ςαφυλὴ hæc planta nominatur, id eſt, Vua Vrſi, quæ radicibus eſt craſsis, numeroſis, caudice recto, firmo, candicante, vel ſubcinereo, ſimili eius arboris quam pro Oxyacantha Matthiolus exhibuit: ramis multis, longis, huc illuc diffuſis, ſpinis crebris, validis, ſubrectis, atrociter pungentibus: foliis Arbuti, ſiue Pyri ſylueſtris, venoſis, in ambitu diſſectis: floſculis aceruatim congeſtis, ex luteo rubentibus: fructu ſimiliter ex aureo colore ad coccineum vergente, denſiùs coaceruato, rotundo, acidi guſtus. Naſcitur in Alpinarum gentium Brammouicum, & Ebrodunenſium ſaxoſis conualibus: maximè qua torrentes præcipiti curſu vicinas terras glarea & arenis obruunt. Prouenit & in agro Senenſi Hetruriæ prope Alcinum montem. Galenus ad hæmoptoicos Pharmacum Arrhabiani, quod Ponticum dicitur, ſic deſcribit. Vuæ Vrſi lib. XVI. aquæ pluuiæ ſextarios XVI. Coquito ad tertias, & expreſſum liquorem reponito. Quibus mox ſubiungit. Quæ Vua Vrſi appellatur, in Ponto naſcitur. Planta eſt humilis, & fruticoſa, folio Memæcyli, fructum ferens rubrum, & rotundum, guſtu auſterum, quem

Lib.7.med. part.

Forma.

Nomina

Li.1.Dioſc. cap.105.

Locus.

Ibidem.

Vires.

UVA URSI.

Vuam Vrſi appellant. Sunt qui Ribem rubrum, quem deſcripſimus Vuam Vrſi eſſe putant, quorum ſententia ex Galeni verbis modò citatis facilè refelli poteſt, vtpote qui ſcribat Vuam Vrſi folio Memæcili vireſcere.

OXIACANTHA.
CAP. VI.

Ex ſenticoſis ſtirpibus quibus abundamus, quænam ſit ea quæ Oxyacanthæ nomine à Dioſcoride deſcribatur, inter auctores ambigitur. Rura, inquit Hermol. Oxiacanthã Criſpinam, quaſi acrem Spinam vocant, ex cuius Acinis vinum etiam conficitur, Criſpinum vocatũ, eodẽ ferè vſu quo vinũ ex Malo Punico. Singulares in Acinis quibuſq; nuclei ſunt. Acini oblongi, racemoſi, congeſti, folia quoque oblonga. Ruellius Hermolaum ſecutus, ſcribit Oxyacantham à Gallis, quod huius Acinis vinum exprimatur, Spiniuinetam vocari, ab aliquibus acrem Spinam. In eadem ſunt ſententia Fuſchius, Tragus, Cornarius, & recentiores ferè omnes Medici, quibus dum aduerſatur Cordus, Oxyachanthæ nomine ſcribit cõfundi apud auctores duos frutices natura diuerſos. Aliã enim eſſe Dioſcor. Oxyacantham, aliam Galeni. Dioſcor. Oxyacantha, pyracantha eſt, id eſt albus Spinus. Galeni Oxyacantha eſt Berberis Officin. Cordi ſententia. Et Dioſcor. quidem Oxyacantham non eſſe Spiniuinetam, ſiue Berberim Officinarum ex ipſa deſcriptione probat: quia Spiniuineta diuerſiſsima à Piraſtri figura ſit. Piraſter enim plerumque ſingulari caudice aſſurgit, non ita recto, in diuaricatos & intortos ramos diuiſo, at Spiniuineta pluribus virgis, fruticis modo ſe attollit, iiſq; rectis. Piraſtro antequam ſeneſcat cortex eſt læuis, glaber, in flauo ſpadiceus, in cæſio candicantibus maculis variegatus: Spiniuinetæ longè diuerſus colore, in ipſa adoleſcentia rimoſus, & rugis contractus. Spiniuinitæ fructus quidem ruber eſt, ſed Myrti baccæ diſsimilis. Ea enim rotunda eſt, ille oblongus, & vtrinque acuminatus. Præterea Oxyacanthæ fructus à Dioſcoride εὔθρυπτος, id eſt friabilis deſcribitur, Spiniuinetæ bacca, quoniã lenta cute ſuccu lentam carnem continet, friabilis eſſe non poteſt. Nam friabile non de re lenta, humida, & ſuccoſa dicitur, ſed arida, & fragili, quæ digitis facilè, velut in puluerem atteri queat. Quare aliam eſſe Oxyacantham à Dioſcor. deſcriptam, contendit Cordus, à Galeni Oxyacantha, cui adſtringendi & incidendi vires tribuit, in Berberi Officinarũ manifeſtas. Vt autem quæ ſit Dioſcoridis Oxyacantha explicet, annotat Dioſcoridẽ inter Oxyacanthæ ſynonyma πυελάνθην numerare, quæ vox cùm apud nullum auctorem extet, perperam exaratam fuiſſe ſuſpicatur. Cùm verò Dioſcor. ipſe hoc eodem libro de Meſpilo agens Pyracanthæ meminerit, eam eſſe cenſet quæ hîc corrupto nomine πυελάνθα vocatur, facili ſcribentium lapſu. Dioſcoridem igitur pro Berberi, quæ vera eſt Oxyacantha, Pyracantham deſcripſiſſe iudicat, eámque Oxyacanthæ nomine deſcriptam Pyracantham eſſe Spinam, quæ inter arbores à veteribus Latinis

Corol, 124. lib. 1. Diol.
Li. 1. ca. 106.
Lib. Hiſto. plan. c. 205.
Lib. 3. ca. 21.
Embl. 101.
li. 1. Dioſc.
In l i. 1. Dioſcor. c. 123.
Li. 8. ſimp.
Lib. 1. c. 105.
Cap. 133.

ſimpliciter Spina, à Gallis *Aubeſpin*, id eſt Albus Spinus, à Germanis *Hagedorn*, nominatur. Hæc enim habitu figuraq́; Piraſtro ſimilis eſt. minor tamen, ſpinoſiorq́;. Fructum fert Myrteis baccis æqualem, rubentem, nucleos intus habentem, omniſq́; ſucci expertem, ideóque friabilem. Idem teſtatur Plinius, inquit, cùm dixit Aquifoliæ & Spinæ baccas ſine ſucco eſſe. Accedit etiam foliorum figura, quæ Apio ſimilia ſunt. Nam talia Pyracantha habere debet, Dioſcoride Meſpili Aroniæ, ſcilicet folia cum Pyracanthæ foliis comparãte, & Theophraſto Meſpili Anthenoidis, quæ Aronia Dioſcoridis eſt, folia Apio ſimilia deſcribente. Hæc Cordus. Cui alio in loco de Sorbo aculeata, id eſt Pyriacantha tractanti Geſnerus album Spinum appinxit, annotauitq́; Oxyacantham Dioſcoridis videri, & Spinam Appendicem Plinij. Idem Geſnerus alibi Oxyacantham Dioſcoridis, Spinam albam vulgo dictam arbuſculam videri ait, & Plinij Spinam Appendicem, & ſimpliciter Spinam. Matthiolus acutiſsimè eos refellit qui Oxyacantham Vuam Creſpinam, ſiue Creſpinum eſſe credunt. Dioſcorides enim, inquit, Oxyacantham Piraſtro ſimilem eſſe ſcribit, minorem tamẽ, ſpinoſiorémque, & fructum ferre Myrti ſimilitudine, plenum, friabilem, rubentem, & intus nucleum, radicéſque ſubeſſe multifidas, & altè deſcendentes: ex quibus perſpicuum eſt alias Oxyacanthæ notas non expreſsiſſe quàm proceritatis, craſsitudinis ſtipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, omiſſa foliorũ, florum & corticis hiſtoria, quæ qui accuratius expenderit, Creſpinum is notis omnibus Piraſtro diſsimilem eſſe comperiet. Nam ſylueſtris Pirus ſimplex è ſolo proſilit, vno duntaxat caudice attollitur, atque tandem ita creſcit, vt in proceritatem arboream conſurgat, Creſpinus verò nullum ab radice caudicẽ emittit, ſed ſurculis multis ſtolonibúſque fruticat, qui virgarum modo creſcunt, nec vnquam arboreſcunt, niſi raro, longoq́; tempore: omnium enim maximi pollicarem craſsitudinem vix excedunt, raróque hominis altitudinem æquant. Præterea Piraſter cortice integitur aſpero, craſſo, ſquamoſo, Creſpinus albo, læui, multum tenui, adeo vt vel leuiſsima lapide, aut ferro illata plaga diſrumpatur, croceuſq́; ſubtus color appareat. Adhæc licet Pirus ſylueſtris, Pruni ſylueſtris modo aculeata ſit, ramiq́; frequentibus horreant ſpinis nigris, validis, tamen ſingulæ ex vno tantum loco erumpunt, in Creſpino verò ternæ ex eodem loco, albæ, planæ, nec rotundæ, nota inſigni, nec à Dioſcoride prætermittenda. Iam verò Oxyacantha fructum fert Myrti magnitudine, Creſpinus autem racematim Vuæ modo, Acinis oblongis, rubẽtibus. Præterea Creſpini folia Aroniæ Meſpilo ſimilia non ſunt, ſed potiùs Malopunicæ, latiora, nec tam in mucronem deſinentia, per ambitum Spinis tenuiſsimis, frequẽtiſsimiſq́; horrida. Radices quæ crocei ſunt coloris, multæ quidem, ſed tenues, nec altè deſcẽdentes vt Oxyacanthæ, & in obliquum ſummo ceſpite vagantes. Denique flos à Piraſtri flore plurimùm diſsidet: eſt enim melinus, ex racemo Vuæ ſimili prodit fruticis ſui colorem referens, qui dum ſeſe pandit, ſuauiſsimè ſpirat. Ex his effici vult Matthiolus Dioſcoridis Oxyacantham, quæ & Oxyacanthos dicitur, id eſt acuta Spina Creſpinum non eſſe, ſed eam aculeatam arborem, ſtipite, cortice, ramis, proceritate, floribus, ligni materie Piraſtrum planè referẽtem, quem Itali *Bagaia* vulgò nominant, Ananienſes, & Tridentinarum vallium incolæ quidam *Amperlo*, alij *Pan d'orſo*, Goritienſes *Barazzo bianco*, Arabes *Amirberim*, ſeu *Amyrbarim*, ſeu *Berberim*, Galli *Aubeſpin*, Hiſpani *Pirlitero*, Germani *Hagdorn*, Boemi *Hloc*. Id apertè demonſtrant arboris ſtipes rami firmis, acutiſsimíſque ſpinis armati, à quibus arbori nomen, ligni materies, ſubſcaber ſquamoſuſq́; cortex, veluti Piraſtro, flos albus Piraſtro haud abſimilis, fructus Myrti craſsitudine, rubeſcens, plenus, friabilis ori ſubauſterus, quo, modò vnus, modò plures conclu-

Marginalia: Lib.15.c.24 — Li.3. de pl. cap.7. — In hort. Germ. — In li.1. Dioſcor. ca.105. — *Nomina* — *Forma*.

OXYACANTHA, Acuta Spina Matthioli.

duntur nuclei: radices in altum deſcendentes. Folia quidem à Piraſtro diſsident: Apij modo diſſecta, pauloque longiora: hoc tamen ſententiam Matthioli labefactare minime poteſt: ſimilitudines enim ex pluribus partibus potius ſumi conſtat, quàm ex paucioribus. Quali ergo folio ſit Oxyacantha Dioſcor. non explicat, ſed tantùm dixit eſſe arborem Piraſtro ſimilem, quod magis ad ſtipitis, corticis, ramorum, florum delineationem, ligni materiam reſpiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus qualianam ſint, ex ipſo Dioſcor. & Theophraſto colligere licet, (Lib.1.ca.133.) quoniam Dioſcor. de Aronia Meſpilo agens, ſcribit eam arborem ſpinoſam eſſe, foliis ſimilem Oxyacanthæ (alij Pyracanthæ legunt, vt diximus) Theophraſtus verò Anthenoidis Meſpili folia diſſecta eſſe ait, quæ, vt monuimus, Aronia eſt, & per extrema Apio ſimilia. (Lib.3. Hiſt. cap.12.) At Theophraſti ipſius auctoritate fretus, poterit aliquis ſententiam Matthioli oppugnare, quod locis duobus Oxyacantham inter eas arbores recenſet, quæ perpetua fronde virent, cum Oxyacanthæ noſtræ folia, decidere omnibus conſtet. (Lib.1. Hiſt. ca.15. & lib. 3. Hiſt. ca.4.) Sed hos locos mendoſos eſſe ex eo intelligere licet, quod Tiliam Myricam, Quercum, Terebinthum inter, perpetuifolias numeret, id autem falſum eſſe ſciunt omnes qui has plantas cognoſcunt. Hoc itaque loco pro Oxyacantha Pyxacantham docti viri reponunt. Nec Plinius eaſdem arbores ex Theophraſto recenſens, Tiliæ, Quercus, Oxyacanthæ meminit. (Li.16. c.20. & 21.) Hæc eſt Matthioli de Oxyacantha ſententia, hæ rationes quibus eam confirmauit.

Locus. Oxyacantha in Dumetis, ſepibus, & agrorum limitibus frequens prouenit.

Tempus. Maio menſe floret: fructus Septembri matureſcit.

Temper. & Vires. Is refrigerat & adſtringit. Potu aut cibo, inquit Dioſcorides, alui profluuium, & abundantiam fœminarum ſiſtit. Radix illita aculeos, & ſpicula extrahit: abortum fieri tradunt, ſi ter radice venter, aut ſenſim feriatur, aut perungatur. (Dodo.li.6. cap.31.) Oxyacãthus arbor Galeno, vt Piro ſimilem habet ſpeciem, ita & vires ſimiles. (Lib.1. c.105. Li.8. ſimpl.) At fructus Piri ſylueſtris prorſus acerbus eſt, Oxyacanthæ verò, cum partium tenuitate, modicam incidendi vim habet. Cæterum Oxyacanthæ fructus, Piri ſylueſtris fructui ſimilis non eſt, ſed Myrti, rubens, & rarus (ἁδρὸς videtur legendum ex Dioſcoride, id eſt plenus pro ἀραιὸς.) Habet item & nucleos. Porrò non eſu tantùm, ſed & potu affectus omnes fluxionũ quos ῥοώδεις Græci vocant, cohibet. Serapio eadem ad verbum transſcripſit de Amirberi, ſeu Berberi tractans, quæ Dioſcorides & Galen. de Oxyacantha tradidêre. Anguillara eorum ſententiæ vix aſſentitur qui Oxyacantham illam eſſe putant, quę Italorum vulgo *Spinbianco* dicitur, tum quòd Theophraſtus Oxyacantham inter arbores perpetuę frondis numeret, (Lib.1. Hiſt. ca.15. & lib. 3. cap.4.) tum quòd Mali Medicę ſpinas, Piri aut Oxyacanthę ſpinis comparet, (Li.4. Hiſt. cap.4.) quę in Spinum album competere non poſſunt. At Matthiolus priorem locum falſi ſuſpectum eſſe oſtendit: Spinarum verò Mali Medicę, cum Piri aut Oxyacanthę ſpinis comparatio non inepta. Eſt enim Pirus quædam ſatiua, ſpinis armata, Lugduni ſatis frequens, quam ideo *Poirier d'eſpine* vocant, & fructum

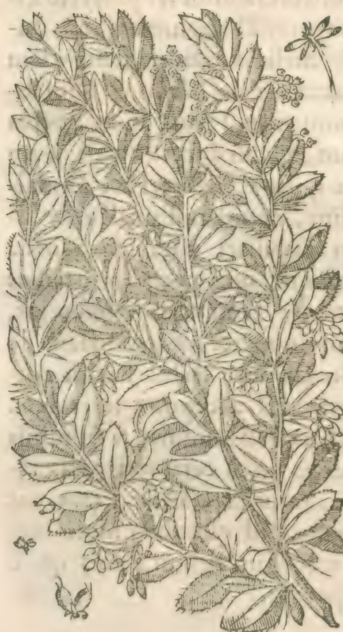
Poire

Poire espine. Fructus is magnus est, viridis, qui in seram hyemem prorogatur & durat, gustus suauissimi, præsertim cùm in pruna coctus apponitur, insperso saccharo. Surculos ex Neapoli, huc allatos fuisse olitores aiunt. Hęc profectò Pirus est, cuius spinas cum aculeis Oxyacanthæ comparat Theophrastus, nec immerito: sunt enim inter se prorsus similes. Multo meliore ratione, sententiam illam oppugnat Anguillara, cùm scribit Oxyacanthæ à Galeno & Dioscoride tributas facultates albo spino minimè conuenire. Huius enim fructus non acerbos, sed dulces, maximè cum maturi sunt, aluum ducere magis quàm adstringere, & mulierum fluores elicere potius quàm cohibere. Hæc Anguillara. Certè vulgus Gallicum, vt scribit Ruellius, deturbandis calculis vtitur acino, singulari remedio, ex vino, quem peculiari vocabulo Senelle nominat. Lib.3.ca.11. Rustici viuas sepes hoc frutice extruunt, quæ pecus minacibus aculeis valenter arceant. Dos eius omnis in odore, tametsi non defuerint, qui tradant hanc stirpem, instar Lauri fulmine non ici, nec vnquam de cœlo tangi. Aiunt quoque pisces marinos floris odore tactos statim corrumpi, quod Ruellius arbitratur, fragranti grauitati acceptum ferendum. Huius rei piscatores gnaros florem deuitare: Mirum est, inquit, si fulminis ictum tuta respuat. Sed fama tantum hoc didicit nullo certi scriptoris testimonio. Pisces verò non ob odoris florum Oxyacanthæ vehementiam, aut noxiam aliquam qualitatem, vitium contrahunt, sed quoniam Maio iam progresso arbor illa floret, quo tempore ob æstuosum cælum pisces qui è mari vehuntur in vrbes procul remotas corrumpuntur.

BERBERIS OFFICINARVM, CAP. VII.

PLANTA hæc à Seplasiariis Berberis nominatur, ab Italis *Crespina*, à Gallis *Espine vinette*, à Germanis *Ponsselbeel, Saurach, Versich*, à Boemis *Drac*, siue *Dristal*, ab Anglis *Berberis*. *Nomina* Plinij Spinam Appendicem esse multi credunt. Lib.24.c.13. Frutex hic è terra surculos plurimos mittit, coryli modo, ab imo ad summum spinis armatus acutissimis: longis, compressis, albicantibus, fragilibus, ternis ex eodem loco prodeuntibus. *Forma.* Cortex extimus totius fruticis candidus, læuis, tenuis, interior autem exilior, & ligno proximus flauus, ac cerusei, ligni materies alba, fragilis, fungosa. Numerosæ radices valdè flauæ, per summa terræ sparguntur. Folia ex viridi candicant, Punicæ similia, sed tenuiora, latiora, minùs acuminata, toto ambitu spinis tenuissimis horrentia. Flores sunt lutei, racematim congesti, odoris non ingrati. Fructus sunt Acini oblongi, racemo penduli, Punicæ Mali Acinis haud absimiles, quanquam oblongiores, paruis intus conclusis nucleis, qui maturi maximè rubent, gustúque sunt acido, & subaustero. Ex his vinum exprimitur, quod vinum ex Berberi falsò vocant Officinæ, acerbius acidiúsque Malorum Punicorum succo. Id in acutis, pestilentibúsque febribus zulapio violaceo permixtum cum aqua vtiliter exhibetur. Matth.li.I. Diosc.c.105 Etenim non modo sitim extinguit, sed biliosas pestilentésque exhalationes supprimit. *Vires.* Datur commodè cœliacis, cibum reiicientibus, dysentericis, iísque quibus bilis à iocinore in ventriculum regurgitans, cholericum excitarit affectum. Tam sumptum quàm admotum mensium profluuia cohibet. Tineas ventris enecat, præsertim si bibatur ex aqua Graminis, vel Portulacæ, vel Abrotoni, addito sacchari tantillò. Prodest cruentis excreationibus, firmat commotos dentes, si eo sæpius foueantur, gingiuas roborat, gargarizatu faucium & Vuæ inflammationes discutit, atque destilla-

BERBERIS Officinarum.

tiones eo confluentes reprimit. Vulnera recentia in carnis ſuperficie glutinat, & vlcera vetera deſiccat. Nocet iis qui ventriculi doloribus ex flatu & frigiditate ortis vexantur, atque etiam ægrè ſpirantibus. Condiuntur item Acini vel melle, vel ſaccharo ad reſtinguendam ſitim, depellendámque febricitantium inappetentiam, quorum moroſum nimis palatum cibum ferè quemcunq; reſpuit. Nam elangueſcens appetitus cibi mirum in modum grato huius acore recreatur. Spina Appendix appellata, inquit Plinius, quoniam baccæ Puniceo colore in ea Appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in vino decoctæ, aluum citam, & tormina compeſcunt. Lixiuio in quo radix maduerit ſæpe eloti capilli flaueſcunt. Ex foliis viridibus, quemadmodum ex Oxalide, ſuccus in ciborum condimenta exprimitur refrigerans, & appetentiam inuitans, atque bilioſis, & febricitantibus perutilis.

Ruel. lib.1. cap.106. Lib.24.c.13. Dodo. li.6. cap.21.

Locus. Frutex hic multis locis naſcitur, nempe ſyluis, frutetis, campeſtribus, montanis, ſiccis, & aquoſis.

Tempus. Germinat ineunte vere, ab occaſu Virgiliarum fructum præbet, qui per Septembrem menſem, & Octobrem demetitur, campos & ſyluas exornans.

RHAMNVS, CAP. VIII.

Lib.1.c.102. RHAMNI hiſtoria, ſi vlla alia, valdè eſt perturbata, atque impedita, & ob variam de iis ſcribẽtium tractationem magna obſcuritate inuoluta. Ac primùm Dioſcoridis caput, quo de his agit, apertè corruptum, multiſq; modis deprauatum eſſe oſtendunt tres aſteriſci, in contextum inſerti eius exemplaris, alioqui fideliſsimi, quo Ruellius vſus eſt. Primus φύλλα μικρὰ * ὑπομήκη, &c. Secundus, ἔςι δὲ καὶ ἑτέρα * λευκοτέρα, &c.

Lib.3. Hiſt. cap.17. Tertius ἐοικὼς * ἀσφοδέλῳ. Deinde Theophraſtus duo duntaxat Rhamni genera

Genera facit, candidum & nigrum, diuerſumq; ipſorum fructum, vtrumque tamen ſpi-

Li.24. c.14. noſum. Plinius item duo, quæ inconſideratè Ruborum generi adſcribit. Eius verba quia à Dioſcor. ſententia variant, & alioqui corrupta leguntur, ex veteri manuſcripto Codice à Cornario emendata adſcribam. Inter genera Ruborum

Embl. 98. lib.1. Dioſ. Rhamnus appellatur Gręcis, candidior, fruticoſior, ramos ſpargens rectis aculeis, non vt cæteri (vel Rhamni, vel ſpinoſi frutices) aduncis, foliis maioribus. Alterum genus eius ſylueſtre, nigrius quadantenus rubens, fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum quod vocatur Lycium (id porro falſum eſſe norunt herbarij omnes) Semen ſecundus trahit. Hoc Dioſcor. minimè habet. Galenus, & eum ſecuti Paulus, atque Ætius, velut de vno ſolùm genere, aut certè de vna omnium facultate, omiſsis eorum differentiis loquuti

Lib.1.c.102. ſunt. Dioſcorides tria genera deſcripſit, cuius breuitas, & inemendata librorũ noſtrorum lectio, vt diximus, in ambiguo multos habet, quinam ex tot dumis Rhamni

Rhamni dici possint. Dioscoridem siue is ex Andrea, siue ex Crateua Rhamnorum historiam concinnarit, certe Oribasius, & Serapio secuti tria quoque Rhamni genera memorant, Paliuri mentione à neutro facta, celebris alioqui plantæ, & facultate sua, qua vesicæ lapides exterit, insignis perinde ac si Rhamnorum historia inuoluatur, aut eorum genere contineatur. De vtroque tamen seorsum dicemus ex Diosc, qualia qualia sint eius exēplaria. Rhamnus, inquit, fruticat in sepibus, ramos ferens rectos, & aculeos Oxyacanthæ modo, foliis paruis, oblongis, subpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribúsque foliis constat, & quadantenus rubentibus, cuius rami quinum ferè cubitorum sunt longitudine, spinosiores quidem, sed infirmioribus, minúsque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari specie, verticillo similem. His, diuersi auctores diuersas plantas aptarūt. Cornarius & Tragus Rhamni genus esse existimarunt fruticē eum quem Vuam crispam siue Grossulariam appellari diximus. Item aliud Tragus, Hermolaus, Ruellius, quem Spinum ceruinū, Itali, *Burgam spinam*. Galli vocant. Prima Rhāni species, inquit, Anguillara, omniū sententia ea est, quæ Romæ *Spino santo* nominatur, à Sānitibus, *Spino di Christo*, à Marcello lib. de re medica, Salutaris, & Spina alba. Salutaris herbæ fasciculū, inquit, idest, Spinæ albæ qua Christus coronatus fuit. Cordus etiam Rhamnum à Latinis Albam spinam dici testatur, prudenter interim nos monens ne stirpes diuersas hoc nomine confundamus. Nam præter Rhamnū spinam arborescentem, Albæ spinæ nomine passim ab auctoribus in herbaceo genere duo Cardui indicantur. Secunda species, inquit idem Anguillara, priori in omnibus similis est, nisi quod candidior, foliis longioribus & tenuioribus, in Illyrico copiosa, ex qua sepes conficiunt. Tertiam Rhamni speciem in Diosc. suppostitiā esse autumat: quia in eius descriptione sibi ipse refragatur, vt pote qui fructum eius dicat esse latum, candidum, tenuem, veluti folliculum, Hastulæ regiæ similem. Fructus verò eius Rhamni quem repræsentant, & si latus sit, nimirùm cōpressus, minimè tamen Aspodeli fructui similis est, rotūdo, non compresso. Sed hæc ratio deprauatæ lectionis correctione facile refelli potest. Neque enim dicitur à Dioscoride tertij Rhamni fructus ἐοικὼς ἀσφοδέλῳ, sed ἐοικὼς σφονδυλίῳ, id est similis verticillo. Ad hæc spinæ eius infirmæ non sunt, quales Diosc. esse vult. Præterea Theophrastus duo duntaxat Rhamni genera posuit, Rhamnósque perpetuo esse folio, Paliurum minimè. Matthiolus tria Rhamni genera statuit. Primum in sepibus nascens, cuius longis aculeis Hetruscę, mulieres ficus recentes perforant, & ad solem appendunt. Hos Oxiacanthæ modo fert: folia oblōga, mollia, subpinguia: caulem habet album, læuem, & rubentes inter folia baccas. Hic spinosus Matthioli frutex ad Rhodani ripas & glareosa vada frequentissimus visitur, sæpè humilis, nonnūquam ad hominis proceritatem assurgens, cortice cinereo, ramis firmis, ex quibus surculi hinc illinc oriuntur, per interualla foliis breuioribus vestiti, spinas per interualla proferentes, & semper in rigidum aculeum desinentes, qua nota ab aliis discrepat. Fructus est circum ramos copiosus, rotundus, cum maturuit phœniceus, folliculo aut vesiculæ similis, succo luteo plenus, acidi gustus, nec ingrati, cuius Omphacij vice ad ciborum condimenta vsus esse possit. Gratianopolitani vocant *Des Argousses*. Tertium Rhamni genus Matthioli cæteris nigrius est, quinum fermè cubitorum longitudine, infirmioribus aculeis aliis, rectis, aliis incuruis, foliis latioribus, solidioribus, neruosioribúsque: floribus muscosis, subcroceis: fructu tenui, folliculari specie, rotundo, verticillo haud absi-

Lib. 1. c. 102.

Forma.

Nomina.

In cap. 102. lib. 1.

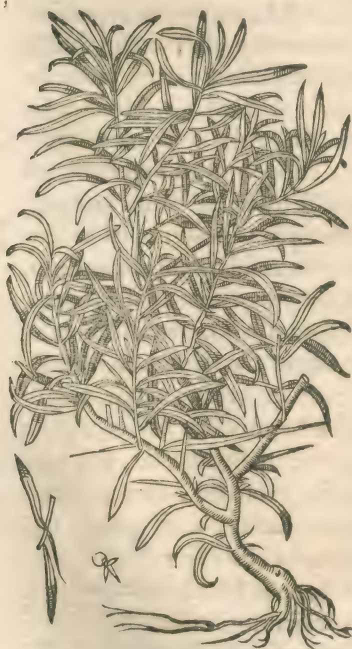
RHAMNVS
Primus Matth.

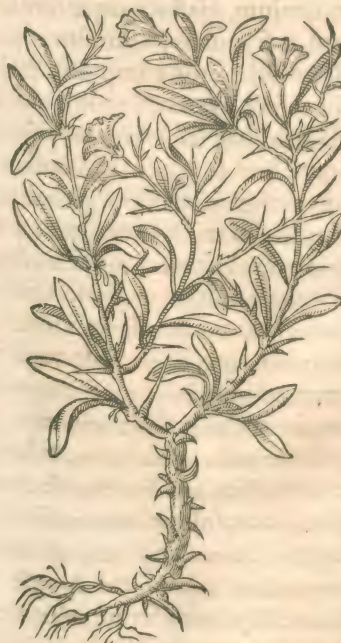
RHAMNVS
Secundus Matth.

RHAMNVS secundus
Dodonæi, primus
Penæ.

RHAMNVS secundus
Monspeliensium
Penæ.

mili, in cuius medio nucleus est durus, rotundus ciceris ferè magnitudine, in quo semen concluditur, lentis instar compressum, rubro cortice, & alba intus medulla

medulla. Secundum genus cæteris candidius est. Hæc Matthiolus, Penæ Rhamnus primus frutex est in Italiæ, Galliæ, & Hollandiæ, maritimis locis multis nascens, ab imo ad summũ ramosus, aculeatus, surculis albidis, foliis angustioribus, multis, Chamælææ longioribus, fructu iuxta alas denso, racematim congesto, Asparagi, aut Agrifolij, minore, succo flauo turgido. Hunc pro Rhamno secundo Dodon. pinxit & descripsit. Idem Pena Rhamnum secundum Mompeliensium, magis exquisitè Dioscoridis notis respondere ait, quam secũdum Matthi. Tota planta alba est, cortice ex viridi pallescẽte, foliis Oleæ, sed candidioribus, floribus minoribus. Clusius Rhamnos tres exhibuit. Est autem primus frutex faciẽdis sepibus idoneus, ramis rectis, in multa virgulta sese findẽtibus, candidis, validis ac firmis aculeis rigentibus, foliis plerumque quaternis aut quinis ad singularum spinarum exortum, oblõgis, subpinguibus, Oleæ similibus, subalbidis, teneris, & succulentis, quæ Autumno nouis succrescentibus, interdum decidunt: flores longiusculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuisi, quibus dilapsis quoddam seminis rudimentum vt in Iasmino relinquitur. Radix subest crassa, & multiplex. Istius generis alium se obseruasse ait, similem ferè, sed humiliorem, & frequentioribus ramis fruticosum

Libr. stirp. Hispa. c. 16.

RHAMNVS I. Clusij.

RHAMNVS *Alter Clusij.*

RHAMNVS *Tertius Clusij.*

ticosum, minoribus foliis, & magis carnosis, salso gustu superiore cãdidiorem, floribus eiusdem formæ, sed purpureo planè colore. Prior in multis Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ Narbonensis locis gignitur. Illius alteram speciem vno tãtum loco se inuenisse ait, iuxta Orcelim vrbem, ad flumen Serabin, vt Valentini regni extremis limitibus. Secundus eiusdem frutex ramis est & virgultis flexibilioribus, spinarum etiam vallo horrentibus, angustioribus foliis, neque adeo carnosis, perpetuis, flore Oleæ herbaceo, circa ramos frequenti, fructu rotundo, per maturitatem flauescente, totáque hyeme in frutice perdurante. Totus verò frutex puluere obsitus videtur. Is in maritinis Belgicis, & quorundam montium vallibus iuxta amnes, vt & superior prouenit. Tertium addit fruticosum, frequentibus ramis, spini magnitudine, cortice nigro tectis, & spinis longis armatis, folia ex quibusdam tuberculis, vt in priore, multa simul exeunt, oblonga, angusta, carnosa, colore viridi, gustu adstringente, & Rhabarbari saporem satis referente, semper virentia. Flos veris initio paruus, iuxta folia plurimus, & cõfertim nascens, colore herbaceo: æstate nigrũ fructum fert Pruno syluestri similem, rotundũ, acerbum. Hunc frequentem Granatensi & Murciano regno locis incultis inuenit inter alios frutices. Pro Rhamni etiam genere spinosam plantã Germanus quidam rei herbariæ studiosus ex Ingolstadio Dalechãpio attulit, quàm Rhamnum Bauaricum vocabat, quod alius aptius nomen non inueniret. Hæc planta, vt narrabat, hominis altitudinem superat, cortice est purpurascente, spinoso, foliis dẽsis, pallidis, omnibus serratis, sed aliis longioribus & angustioribus, prima scilicet ramorum parte, nec Ilici absimilibus, aliis breuioribus & rotũdioribus circa ramorum extrema, Rhois folia vtcumque emulantibus, spinis multis, tenuibus, sed acutissimis, foliosis, vt in primo Rhamno Matthioli. Spinosarum enim stirpium, (Cuius rei lectores hîc admonuisse prodest) quibusdam exertæ, foliisque nudę sunt spinę, vt Paliuro, Mespilo, Oleastro: aliis surculi foliosi in rigidas spinas mucronati desinũt vt in hac planta, Rhamno primo Matthioli, & nõnullis aliis. Rhamnus auctore Galeno, desiccat & digerit ordine secundo, refrigerat primo completo, aut secundo incipiente. Proinde hirpetas sanat & erysipelata, non magnoperè calida. Cæterũ ad hoc teneris vtendum est foliis. Sic etiam Dioscor. omnium folia erysipelatis & serpentibus vlceribus efficaciter illinuntur: fama est ramos eius valuis fenestrisque impositos veneficia depellere: quas vires Ouidius Spinę albæ, quæ Rhamnus est, vt diximus, seu Virgæ Ianali, quæ eadem est, tribuit his versibus.

RHAMNVS Bauaricus.

Li.8. simp.

Vires.

Li.6. fasto.

Sic fatus spinam qua tristes pellere posset.
A foribus noxas, hac erat alba, dedit.

Et paulo post,

Virgaque Ianalis de spina sumitur alba
Qua lumen thalamis parua fenestra dabat.

DE

DE PALIVRO CAP. IX.

PALIVRI qui παλίουρος Græcis dicitur, vnius duntaxat meminit Dio- *Genera.*
ſcorides. Alij plura fecêre genera, Imprimis Theophraſtus ita ſcri- Lib.3.Hiſt.
bens. Paliuri differentiæ quædam ſunt, omnes quidem fructiferæ: cap.17.
ac rurſum Paliurus velut in ſiliqua folioſa fructum habet (ſic enim
legenda Græca, ἐν λοβῷ τινὶ τὸν καρπὸν ἔχει καθάπερ τῷ φύλλῳ, pro τὸ φύλλον vt in
vulgatis legitur: alij legunt τῇ φύσῃ, ideſt in veſica, alij θυλακίῳ, folliculo: alij, κα-
θάπερ σφονδύλιον, ideſt veluti verticillum, vt in Dioſcoride) in qua terna aut qua-
terna ſemina gignuntur, quibus tuſis medici contra tuſsim vtũtur: habent enim
lentum quiddam & pingue veluti Lini ſemen. Naſcitur locis humidis, atque
etiam ſiccis, ſicuti Rubus: non minùs autem iuxta aquas prouenit. Foliis eſt de-
ciduis, non perpetuis, quemadmodum Rhamnus. Idem alibi. In Africa Loti vt
& Paliuri maxima copia eſt: Et mox: Paliurus Loto fruticoſior eſt, folio huic Lib.4.Hiſt. cap.4.
noſtrati ſimilis, fructu diuerſo, non enim lato, ſed rotundo, Cedridis magni-
tudine, aut paulò maior, nucleum habet qui non ſimul manditur, acinorũ Mali
Punici modò: fructum verò ſuauem, quem ſi vino infundas, tum ſe ipſo ſuauior
redditur, tum vinum ſuauius, reddi aiũt, quæ breuius conuertit Plin. Cyrenaica Lib.13.c.19.
regio Loton ſuæ poſtponit Paliuro. Fruticoſior hæc, fructũ que magis rubens
(magis in Theophr. nõ legitur) cuius nucleus nonſimul mãditur, iucũdus per ſe
(fructus ſubaudi, ex Theophr.) atque è vino ſuauior, quin & vina ſucco ſuo cõ-
mẽdans. Hęc Plinius. At Paliurus Agathoclis, auctore Athenæo, arbor eſt magni Li.14.cap.
tudine Vlmo aut Pino nõ inferior, ramis frequentibus, longis, nonnihil ſpino-
ſis, folio tenero, virente, figura rotundo, fructu valde dulci, magnitudine Oliuæ
Phauliæ, carne, & oſſe illi ſimili, ſed guſtus ſuauitate præſtanti, quem anno bis,
Vere & Autumno profert. Is recens eſtur, cũ autem ſiccatus fuerit, in farinam
molitur, quam nec manibus ſubactã, nec aqua perfuſam, ſed negligenter, qualis
eſt, pedibus cõculcatã reponunt in cibariũ quotidianũ. Ex his tribus generibus
Dioſco. Paliurus, notus eſt frutex, aculeatus, Li.1.c.104.
durus, cuius ſemen pingue & fuliginoſum eſt,
ſi rectè λιγνυώδες legatur. In duabus poſteriori-
bus deſcriptionibus non videntur congruere
folium rotundum Paliuri Agathoclis, at in Pa-
liuro Africano, vulgari ſimile: itẽ duplex quot-
annis in Agathoclis Paliuro fructuum pro-
uentus, & eorundem magnitudo, Oliuę Phau-
liæ par, omnium grandiſsimæ, quam & Re- Lib.15.c.3.
giam, & Maiorinem ideo vocant, auctore Pli-
nio, non ſylueſtris: vt expoſuit Anguillara, cũ
ſuperioris Paliuri fructus Cedridibus æqualis
ſit magnitudine, aut eas parum excedat. Qua-
re diuerſa hæc Paliuri genera eſſe neceſſe eſt.
Paliurus primus Theophraſti, Anguillarę ſen- Paliu.1.
tentia, frutex eſt Italiæ & Græciæ familiaris,
tertia prorſus Rhamni ſpecies, in textu Dio-
ſcoridis ſignificata. Naſcitur enim locis, tum
aquoſis, tum ſiccis, hic frutex, eſt valdè ſpino-
ſus, foliis Ziziphi ſylueſtris, ſed latioribus &
rotundioribus, & qua parte pediculo hærent,
fuſcioribus: multos ramos à terra ſummittit,
quaternum aut quinum cubitorum altitudi-
ne,

PALIVRVS
Rhamnus III. Matth.

ne, ſurculoſos, colore Caſtaneæ, quo & Spinæ, quæ ſemper binæ ſunt, altera recta ſuperiore, altera adunca inferiore: fructum edit latum, rotundum, in medio aliquantulũ tuberoſum, figura verticilli, in ramulis copioſum, initio ex viridi albicantem, cum inaruit fuliginoſum (quod de ſemine legitur in Dioſcoride, non de eius operimento) ternis aut quaternis ſeminibus intus concluſis, Lino & figura & magnitudine ſimilibus. Hic frutex non alius eſſe videtur, quàm Paliurus primus Theophraſti, nec non Paliurus Dioſcoridis, qui etiamnũ hodie in multis Græciæ locis nomen retinuit, ſed corruptum: nam Apalizu & Paliru nominatur. Hæc Anguillara. Cui aſſentiuntur multi periti herbarij. Eundem eſſe Paliurum Theophraſti, & Paliurum Dioſcoridis, demonſtrant facultates eædem huic ab vtroque aſsignatæ: præterea ſemen vtriuſque pingue & Lino ſimile: eſt enim legendum in Dioſcoride λίνῳ ὅμοιον, vel quidpiam ſimile, non λιγνυῶδες, ideſt fuliginoſum. Cùm etiam Rhamnus tertius Dioſcoridis, pleráſque notas habeat, quas Theophraſti Paliurus, veriſimile eſt illius deſcriptionem Paliuri deſcriptioni adiungendam, ideoque Rhamnum iſtum tertium Dioſcoridi falſò adſcriptum fuiſſe. Eſt igitur multorum ſententia, tertius Rhamnus Dioſcorid. & Theophraſti Paliurus, frutex quem pro Rhamno tertio pinxit Matthiolus. Hanc ſententiam confirmarunt Mompelienſes Medici, Paliurum nominantes, & ſeminum eius vim diureticam, ad comminuendos & expellendos calculos efficaciſsimam longo vſu, fœliciſsimíſque ſucceſsibus experti. Quod etiam ita ſcribit Dioſcorides. Paliuri ſemen potum tuſsi auxiliatur, veſicæ calculos comminuit, ſerpentium ictibus aduerſatur, folia & caulis adſtrictoriam vim habent, quorum decoctum potu aluum ſiſtit, vrinam trahit, contra venena & ſerpentium morſus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoréſque omnes diſcutit, trita, & impoſita. Huic de Paliuro ſententiæ refragari quædam videntur. Primum quod ait Theophra. Paliuri ſemen ἐν λοβῷ contineri, ideſt, in ſiliqua longa, carnoſa, vt in faba, non lata & corticoſa, vt in hoc frutice. At λοβὸς non folliculus tantum lõgus & carnoſus dicitur, ſed omnis folliculus, & cuiuſuis figuræ, λοβῷ igitur ſiue folliculo ſiue ſiliqua, Paliuri ſemen includitur, ſed peculiaris naturæ, & ab aliis diuerſæ, vt quæ folioſa, & membranea ſubſtantia ſit, ac lata. Quamobrem euidentius exprimere Paliuri ſemen Theophraſtus non potuit, quàm cum dixit Paliurum fructum habere foliatum, qui folliculo continetur. Alterum eſt quod dixit Theophraſtus Aceris fructum oblõgum eſſe, & pennatum, Paliuro ſimilem. Huius igitur teſtimonio Paliuri fructus oblongus fuerit, non rotundus. Quæ ratio æquè facile ac prior refellitur. Magna enim eſt Aceris fructui cum fructu Paliuri ſimilitudo, non inuolucri rotunditate, nec verticillata figura, ſed quod duriuſculum ſemen, vt in Paliuro, membraneo tegumento operiatur, oblongo, & alis grandiorum muſcarum ſimili, ſed non tam oblongo in Paliuro, miranda Theophraſti diligentia, qui cùm dixiſſet Aceris τὸν καρπὸν οὐ λίαν μὲν προμήκη, παρόμοιον δὲ τῷ παλιούρῳ, ideſt Aceris fructum non valdè oblongum, Paliuro tamen ſimilem, ſtatim ſubiicit, πλὴν προμηκέστερον, ideſt in Acere oblongiorem quàm in Paliuro, in quo rotundus eſt. Hactenus de primo Theophraſti, & Dioſcoridis Paliuro. Agathoclis verò Paliurum ſibi eſſe incognitum ſcribit Anguillara, niſi ſit ziziphus. Idem Paliurum Africanum Theophr. ziziphum ſylueſtrem eſſe arbitratur, quod Paliuro noſtrati, de quo modò diximus, ſimilis ſit, non modò folijs, ſed etiam ramis, & aculeis. Eſt enim ziziphus ſylueſtris, frutex quatuor, ſiue quinque & plures cubitos altus, ramis in terram ſic inclinatis, vt in ſemicirculum intorti eſſe videantur, craſsioribus ſpinis, & ſimiliter acutis, ſemper binis, ita prorſus diſpoſitis quemadmodum in noſtrate Paliuro: foliis ſicut in

Vires.

Li.1.c.104.

Sorbo

Sorbo collocatis, fructu Iuiubis mitibus simili, nisi multo minor esset, & ad Oxycedri vel Lauri fructum magis accederet: maturus rufescit, & manditur, sed non cum nucleo, quia ossea est duritie. Sunt qui etiam Paliurum Africanum Theophr. & Ægyptium Agathoclis eundem esse existimãt, vtrũque verò nostrã Ziziphum, quorũ hæ sunt coniecturæ. Paliurũ in Aphrica semper extitisse scriptorũ omniũ veterũ monumentis constat: Ziziphũ quoque Aphricæ peculiarẽ fuisse, & D. Augusti nouissimis tãtùm tẽporibus, inde à Sexto Papinio in Italiã aduectã Plinius scriptũ reliquit. Quamobrẽ Dioscor. qui sub Antonio vixit homo natione Græcus, sed Romanæ ciuitatis incola, cũ adhuc Italiæ peregrina foret suo sæculo, nec eam cognouit, nec in opere suo celebrauit. Theophrastus in recensendis externis plantis, quas aut vidisset, aut ab alijs descriptas sciuisset, diligens admodũ, Ziziphi mentionẽ nusquam fecit, nec vllus quidem eorũ qui eius memoriam aut antecesserũt, aut secuti proximè sunt. Causam esse putant, quod Græcorũ, qui primi in Aphricam nauigantes eam arborem conspexerunt, cũ ignorarent eius nomen, ob similitudinem quam cũ Paliuri Græci folijs habet, Paliurum Aphricanum nominarunt: reliqui iis posteriores eodem nomine vti maluerunt, sibi facili, ac pronũciantibus non molesto, quàm barbara, & insolita voce Ziphziphi, qua fortassis tum Aphricani, vt verisimile est, eam arborem nuncupabant, nomine postea à Romanis recepto, sed linguæ suæ accommodato. Cum ergo nunquam Zizipho caruerit Aphrica, cuius fructus ad alenda seruitia in maximo vsu est illius populis, & gentibus, quod etiam apparet ex eorum historia, qui nuper Aphricæ ritus & mores enarrarunt, gustu palmulis, & vuis passis, haud absimilis, seruísque alendis idoneus, vt est eius regionis mos, & Paliuri Aphricani historia nostræ Zizipho foliorum figura, fructúsque specie optimè quadret, Paliurum Theophrasti & Agathoclis nostram Ziziphum esse non absque ratione arbitrantur, haud tamen præfractè aliorum sententiæ & iudicio, qui meliora proferent repugnaturi. Quod si hunc Paliurum alium esse, quàm Ziziphum existimandum sit, nullam aliam magis ad eius naturam accedere putant, quàm Rabich Arabum Aphricanorum, aut alteram à Ioanne Leone descriptam capite de Hain Elchallu. Rabich, inquit capite de Zarfa, spinosa arbor est, fructu minore quàm Cerasi, sapore fermè Ziziphorum. Idem loco citato de Hain Elchallu. Nascuntur illic Corni, & arbores multæ spinosæ, fructu terete, luteo, simili Ziziphis, nucleo maiore quàm Oliuæ, gustu non admodum grato. Hæc Dalechampius, huius sententiæ tacitis autoribus.

Lib. 15. c. 14.

RHAMNVS CATHARTICVS, siue Spina infectoria, CAP. X.

FRVTEX iste aculeatus, Rhamnus Catharticus vulgo dicitur, non quòd Rhamnus sit, aut vlla ei cum Rhamni generibus à Dioscoride & Theophrasto traditis affinitas, est enim Pruno syluestri similior quàm Rhamno, sed quod, vt Rhamni, spinis horret, eique spinis tantum nonnihil similis est. At cum ei nullum nomen à veteribus positum sit, Matthiolo Spinam infectoriam appellare libuit. Hetrusci *Spino merlo*, Longobardi Venetíque *Spin ceruino*, Foroiulienses *Spin guerzo* appellant, Galli *Bourgespine*, & *Nerprun*, Germani *Vueghedornbeer*, à viis, quia nusquam maiore copia inuenitur, quàm in dumetis secus vias sitis. Frutex est caudice tibiæ hominis crassitudine. Cortex illi subniger, & nitidus, qualis Ceraso, intus virens, post luteus: lignum extra candidum, interior medulla rubet. Eo validos arcus nostri fabricant. Rami spinis duris, acutis, & pungentibus rigent. Folia lata sunt, Piro quadantenus similia: flores albi, baccæ rotundæ, Myrtis similes, initio foris

Nomina

Forma

RHAMNVS
Catharticus.

virides: maturæ verò foris nigræ, intus virides ob id colore eo pingentibus idoneæ: iis enim aqua diſſolutis in qua liquatũ Alumen ſit, color viridis fit, qui Gallis *Verd de vescie*, dicitur: iiſdem non maturis in eadem aqua diſſolutis color luteus. Huic ſucco vis purgatoria ineſt.

Vires. Fit ex eodem quæ diu aſſeruari poteſt compoſitio, hoc modo. Succi baccarum leniter tuſarum quatriduo in fictili vitreato per ſe maceratarum in loco calido, libras duas prælo extrahito, quibus addito Sacchari optimi ſeſquilibram, vel Mellis ſelecti probè deſpumati tantumdem: lento igne decoquito ad Zulapij, vel ſerapij craſsitudinem, linteolo rariore colato: admiſcetóque pulueris Cinnamomi ſelecti, Zingiberis ſingulorum drach. quatuor, Caryophyllorum drach. duas, mundóque vaſculo conſeruato. Datur vnciæ pondus, & vſque ad drachmas decem. Educit facilè pituitam, inquit Matthiolus, & craſſos ac lentos humores. Alij contra, inquit Pena non ad pituitam craſſam ac viſcidam, ſed potius tenuem educendam, & impetum eius in articulos citatum auertendum, & cohibendum, prudentius vtuntur. Nam ſine caliditate moleſta purgat, & nõnulla vi adſtringendi partibus robur conciliat, neque liquefacit humores, vnde maior fluxus ſubſequatur. Quare podagricis optimè confert. Alij baccas in pila lapidea contundunt, dein exprimendo percolant: ſuccum expreſſum coquunt lento igne, donec quarta pars abſumatur, atque iterum colant. Excolati huius & iam craſsioris facti ſucci libram vnã accipiunt, mellis deſpumati vncias octo: coquunt vnâ, donec ſyrupi bene cocti craſsitudo fiat. Coctis, & iam prope auferendis ab igne, iniiciunt maſtiches,
Tempus. Cinnamomi optimi ſingulorum drach. duas, ſeruántq; in vſum. Exhibetur aliquando diſſolutus vino, aliquando iure carnis. Seroſos humores educit hic ſyrupus, vt & prior, aliqua ex parte bilioſos, minùs pituitoſos, craſſóſque. Frutex, hic Maio menſe floret. Septembri maturæ ſunt baccæ, aut Octobris initio.

AQVIFOLIVM, CAP. XI.

Lib.16.c.6. & 8. CVM Plinius in prouinciis Aquifolias Ilices appellari ſcripſit, indi-
Nomina caſſe videtur Ilicis folia perinde vt Aquifolij lateribus ſinuoſa &
Li.16.c.24. ſpinoſa eſſe, neque enim Ilicis ſpecies eſt Aquifolia, quia glandifera non eſt, nataléſque Ilicum feraces adeoque æſtuoſos odit: ta-
Lib.16.c.21. men, quemadmodũ Ilex, folio perpetuo viret. Syluestriũ generis, inquit, folia nõ decidunt Ilici, Aquifolio, &c. Theoph. τῶν δὲ ἀγρίων, ἀείφυλλα πρῖνος, ἀγρία, &c. quo loco ἀγρίαν Aquifoliam rectè vertit Theodorus. Plinius. Montes amãt Ce-
Lib.16.c.18. drus, Larix, &c. Item Aquifolia, Buxus, Ilex. Theophraſtus ἴδια δὲ τῶν ὀρεινῶν ἐλά-
Lib.3.Hiſt. capi.4. τη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, &c. Ideſt, montibus propria ſunt Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, &c. Quare cum his & aliis locis τὴν ἀγρίαν Theophraſti Plinius, & eum imitatus Gaza Aquifolium interpretẽtur, eandem planè ſtirpem eſſe iu-
Li.27.ca.8. dicamus. Sed id ſilentio non prætereundum videri Aquifoliam apud Plinium etiam pro alia ſtirpe accipi, cum ait: Theophraſtus arboris genus intelligi voluit

luit Cratæogonum, siue Cratæogona, quam Itali Aquifoliam vocant. At Pliniũ hic vehementer errasse periti omnes herbarij existimant, ἀγρίαν quoque apud Theophrastum pro alia arbore idem videtur significare, cum scribit, Arcadum Phellodryn Dorum esse ἀγρίαν, sic enim legit Gaza, & agrestem conuerti. Verùm in vulgatis exemplaribus pro ἀγρίαν ἀρίαν, exaratum reperias. Hic etiam scrupulum iniicit Theophrastus, cùm scribit Suberem fructum ferre glandosum, vt vertit Gaza, similem Aquifoliæ, cum Aquifolium baccas ferat. Sed eum facile eximet emendata eius loci lectio, quæ est, καρπὸν δ̓ φέρει βαλανώδη, ὅμοιον τῇ ἀρίᾳ. Idest, fructum fert vt Glandem, Phellodryi similem, quæ Dorum est ἀρία, cuius paulò ante meminit. Eam non rectè Ruellius cum Agria confundit, pro Ilice Aquifolia, inquit, à Doribus vsurpata. Nec probanda est eorum sententia qui Aquifolium, de quo hîc agimus, Paliurum Dioscoridis esse censent. Hoc enim semen folliculo inclusum habet, pingue, & fuliginosum, illud baccas rubentes. Est igitur Aquifolium Ruellij, Dodonæi, Tragi, Matthioli sententia, quod officinæ Agrifolium vocant, Theophrast. vt diximus, ἀγρίαν, Lugdunenses seruatis Grçcæ vocis vestigiis Agron, & Agreuon, reliqui Galli *Houx*, & *Housson*, rusticis non ignotum, qui sæpè spinarum iniuriam experiuntur, Itali *Agrifolio*, Hispani *Azebo*: Belgæ *Hulst*: Angli, *Holy*. Germani *Vualddistel*. Frutex est hæc plãta, & multis in locis tam pumila arbor, & tam crescendo pigra, vt ad fruticosas plantas potiùs sit referenda. Aliis in locis in quibus sibi commodam nacta est humum, in iustam arborem attollitur, perpetua fronde virens, caudice, ramísque læuibus, cortice duplici contectis, exteriore viridi, interiore pallido, odoris ingrati: ligno candido, durissimo, grauissimo, quòd Gaiaci modo in aqua sidit, eíque non admodum dissimile est. Folia sunt Lauri æmula, carnosa, solida, densa, pungentibus aculeis toto ambitu armata, ex viridi splendentia, vt in Malis aureis, & Medicis, pediculo breui pendentia, saporis non tam ingrati quàm cortex. Flores venusti, albi, parui, plures simul, breuibus pediculis annexi, vt in Lauro, qui quaternis foliolis, & quaternis apicibus constant, in quorum medio baccarum rudimenta apparent. Hæ tandem rotundæ sunt, rubræ, vmbilicatæ, paruæ, baccis Oxyacanthæ quodammodo similes, gustu subdulces, cum tetro quodam sapore, quaternis intus nucleis, triangularibus, & striatis. Hoc Aquifolio plæræque Galliarum syluæ scatent. Sæpe etiam in incultis iuxta vias, & inter sæpes cum aliis dumis reperitur. Fructus Septembri mense maturus est, diúque in arbore manet, temperamento calidus. Radicum decocto foueri vtiliter articulos auctor est Matthiolus, qui priùs luxati duritiem contraxerint, quoniam id decoctum emollit, resoluit, tumores discutit, ossáque fracta ferruminat. Aquifolia arbor, inquit Plinius, in domo aut villa sata veneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit, itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propriùs allabi, tã præcipuã naturam inesse arbori. Scribit Dodon. quosdam iactantes se vires Aquifolij.

AQVIFOLIVM.

Lib.3. Hist. cap.16.

Ibidem.

Lib.1.ca.53. & 68.

Lib.1.ca.73. & 88.

Lib.6.c.34.

Li.3.ca.154.

Lib.1.Dios. cap.104.

Nomina

Forma.

Locus.

Tempus.

Temper. & vires

Lib.1.Dio. ca.104.

Li.24.ca.13.

Ibidem.

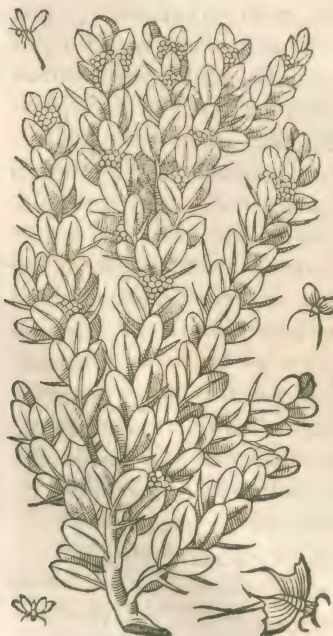
expertos, affirmare quinque huius baccas deuoratas, aduerſus colicos dolores perutiles eſſe, & aluum mouere. Fit apud nos viſcum ex Aquifolio, hoc modo. Huius cortices detrahunt, & facto humi ſcrobe, locis vliginoſis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & ibi putreſcere ſinunt, quod ferè duodecim diebus fieri ſolet, tum marcidos eruũt, & tantiſper in pila tundunt, dum in viſcum lenteſcant: demum in profluente, vt obhærentes corticum reliquiæ ſordéſque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt ad aucupia.

LYCIVM, CAP. XII.

Lib.1.c.114. *Nomina* LICIVM Dioſcoridi, arbor ſpinoſa, etiam Pyxacantha dicitur, vt & ſuccus, qui ex ea fit: & Lycium quidem, à Lycia, in qua, velut & Cappadocia, magnus erat huius prouentus, etiam ſi Indicum optimum habeatur, vt ex Galeno dicemus. Pyxacantha verò à Buxi ſimilitudine quadam, cum Græcè Pyxacantha nihil aliud ſit, quàm Buxus aculeatus: Arabicè *Hadhadh, Hadad, Kilulem,* ſiue *Felzacarag*, Italicè *Licio*. *Forma.* Eſt igitur Lycium arbor ſpinoſa, ramis tres cubitos longis, nonnunquam etiam longioribus: foliis Buxi, denſis: fructu Piperis, nigro, læui, amaro, denſóque: cortice pallido, non diſsimili Lycio madefacto: radicibus multis, obliquis, lignoſis. Hunc fruticem appictum, quoniam notis ferè omnibus Lycium repræſentat, vnde etiam Lycium rectè fiat, Braſauoli, Matthioli, Dodonæi auctoritate fretus, non dubitaui pro Lycio hîc proponere. (Li.1.Dioſc. cap. 114.) In Liguriæ Alpibus prouenit, & in Dalmatia. (Li.16.ca.33. *Locus.*) Alia eſt planta Lycio non parum ſimilis, inquit Matthiolus Verona à Calzolario miſſa, cuius effigiem hîc damus. Pinxit etiam Lobellius Lycium aliud Hiſpanicum, quod Cluſius deſcripſit his ferè verbis, frutex eſt ſpinoſus, multas à radice virgas ferens, cubitales, & ampliores, rectas, tenues, rubentes,

LYCIVM *Alpinum.*

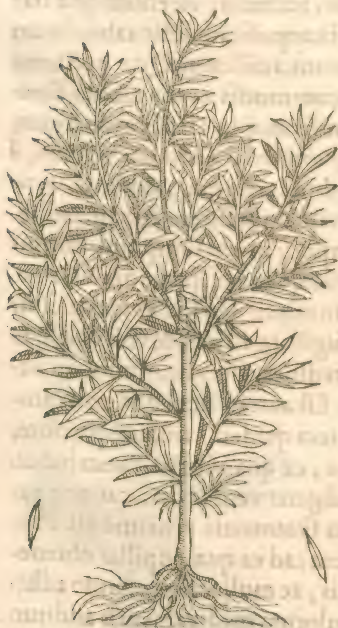

LYCIVM *Italicum.*

multis

multis ramulis donatas, qui in acutam ſpinam plerumque deſinunt: tametſi alios huc illuc ſparſos aculeos habeant, breues interdum & infirmos, nonnunquam verò oblongos, firmos, & multis foliis obſitos, folia multo ordine digeſta, Myrti Tarentinæ aut Buxi quodammodo æmula, guſtu læuia, & cum quadam aciditate mordicantia. Apud Complutum aliiſque Caſtellæ veteris locis, & Bæticæ parte, quam Extremaduram vocant, circa fluenta, & decliuibus locis naſcentem obſeruauit Cluſius. Plinius, Spinam ex qua Lycium fit in Græcia pyxacanthon Chironium vocari dicit, in cuius hiſtoria aliquantum à Dioſcoride diſsidet. Fert & Spina, inquit, Piperis ſimilitudinem, præcipua amaritudine: foliis paruis, denſiſque, Cypri modo: ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignoſáque, buxei coloris. Hac in aqua cum ſemine excepta in æreo vaſe medicamentum fit, quod vocatur Lycium. Ea Spina & in Pelio monte naſcitur, adulterátque medicamentum. Item Aſphodeli radix, aut fel bubulum, aut Abſinthium, vel Thus, vel Amurca. Lycium aptiſſimum medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in vtribus camelorum, aut Rinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam Pyxacanthum Chironium vocant. Dioſcorides folia Buxo ſimilia dixit. Plinius radicem buxei coloris, eandémque latam, cum in Dioſcoride obliqua eſſe legatur, vt πλαθεῖα pro πλαγία à Plinio legi potuerit, ſicut & ab Oribaſio legitur. Elicitur ſuccus ex foliis vnâ cum frutice tuſis, & ad multos dies maceratis, deinde coctis. Tum abiectis lignis liquor itidem coquitur, donec mellis craſsitudo fiat. Adulteratur id Lycium adiecta decoctioni Amurca, aut Abſinthij ſucco, aut felle bubulo. Innatans ſpuma inter coquendũ exempta, oculorum medicamentis additur: reliquo ad alia vtuntur. Simili modo fit Lycium ſemine expreſſo, & inſolato. Plinius ex Rhamni ſylueſtris & nigrioris radice in aqua decocta fieri medicamentum tradit, quod vocatur Lycium, de quo iam diximus. Sed mox ſubdit. Lycium præſtantius è Spina fieri, quam & Pyxacanthum Chironium vocant, qualem in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantius exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicéſque ſummæ amaritudinis, in æreo vaſe, ferè per triduum, iterũque, exempto ligno, donec mellis craſsitudo fiat. Quo loco rurſus à Dioſcoride diſſentit, quia ramos & radices coqui ſcribit, Dioſcorides folia cum frutice. Ruellius tamen in verſione ſua Plinij ſenſum exprimere maluit quàm Dioſcor. Rami, inquit, cum radiculis tuſi, &c. Cum in Dioſco. legiſſet, χυλίζεται δ' τῶν φύλλων σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων ideſt, colligitur ſuccus foliis cum frutice tuſis, &c. Lycium optimum eſt, quod vri poteſt, reſtinctúmque rubentem ſpumam καπνὸν, ideſt fumum legit Oribaſius) oſtendit, glebis extrinſecus nigris, intus, cum fregeris, rufis, odore minimè viroſo, cum amaritudine aſtringens, crocino colore, cuiuſmodi Indicum eſt, cæteris præſtantius, & efficacius. Hoc & Galenus confirmat. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum prouenit. Alterum

LYCIVM *Hiſpanicum.*

Dioſcori. Ibidem.

Li.24.c.14.

Cap. 8.

Electio. Dioſcor. Ibidem.

Lib.7. ſim. & 4. med. p.cap.4.

verò Indicum ad omnia valentius eſt. Hæ lycij notæ diligenter ſunt animaduertendæ, quibus legitimum ab adulterino dignoſcamus, etiamſi id facile non
Li.1.Antid. ſit, Galeno teſte. Quare cùm id quod paſsim Officinæ hodie vtuntur, nec igni admotum accendatur, nec intus rufeſcat, nec vlla eius amaritudo guſtu percipiatur, cum denique notis omnibus à vero diſsideat, adulterinum eſſe conſtat. Alij enim ab impoſtoribus ex Liguſtri fructu, alij ex Periclymeni baccis, alij ex Sanguineę virgę Corymbis, alij ex iis omnibus ſimul contuſis fieri tradiderunt.
Emb.III. li. i. Dioſcor. Quod verò Lycium Indicum ſcripſit Dioſc. fieri id ex frutice Lõchitide, Corn. penitùs ſuppoſititiũ eſſe iudicat, & de Lonchitide herba huc trãſlata, de qua in-
Lib 1.c.114. frà eadẽ ferè traduntur. Lycium verũ, auctore Dioſc. adſtringit, caliginẽ oculorũ
Vires. diſcutit, genarũ ſcabiẽ, pruritus, veteréſque fluxiones ſanat, facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonſillas, labiorum fiſſuras, ſedis rimas, attritúſque illitum: cœliacis, dyſentericíſque potum inditúmque conuenit: datur ſanguinem excreantibus, & tuſsi, ex aqua: contra rabioſi canis morſus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, flauos facit pilos, reduuiis, vlceribus quæ ſerpunt, aut putrent, medetur: fœminarum profluuia appoſitum ſiſtit, rabioſorum ictibus ex lacte potum, aut vice catapotij deuoratum, auxiliatur. Quæ poſtrema apertè corrupta ſunt. Cùm enim paulò ante de commorſis à cane rabido dixerit, quid attinet ſtatim eadem repetere? Quare in iis quæ in Dioſcoride leguntur, ἵστησι καὶ ῥόον γυναικεῖον προστιθέμενον, βοηθεῖ δὲ καὶ λυσσοδήκτοις, ποθὲν μετὰ γάλακτος, ἢ
Ibidem. ἀντὶ καταποτίου λαμβανόμενον, Cornarius has voces redundare putat, βοηθεῖ καὶ λυσσοδήκτοις, & pro iis particulam ἢ reponendam, vt accipiamus ſiſtere fluxum muliebrem appoſitum, aut potum cum lacte, aut catapotij modo ſumptum. Plinius enim, Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia, perſpicuè dixit. Galen.
Libr.7.ſim. verò, lycium ſiue Byxacanthum, inquit, arbor ſpinoſa, ex qua lycium conficitur id videlicet medicamentum liquidum, quo ad ſugillata vtũtur, & ſedis oríſque phlegmonas & vlcerationes, tum herpetas, putredines, vlcera contumacia, aures purè fluentes, intertrigines, & paronychias. Eſt autem facultatis exſiccatoriæ, compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis, altera quidem tenuium partium, digerente, atque calida, altera terreſtri & frigida, ex qua adſtrictionem habet. Porrò hæc qualitas puſilla medicamento ineſt: digerit verò & deſiccat non parum, in ſecundo ſcilicet ordine: in calore autem ſymmetris proximũ eſt. Proinde ad varia hoc vtuntur, vt abſtergente quidem: ad ea quæ pupillas obtene-
Li.24.c.14. brant vt contrahente verò cœliacis, dyſentericis, ac muliebri profluuio adhibentes. Lycij ſpuma Plinio, ac flos quidam, oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, veteréſque fluxiones, aures purulentas, tonſillas, gingiuas, tuſsim, ſanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum, aut ſi ex vlceribus fluat (ſub. ſanguis) illitum: rhagadas, genitalium vlcera, attritus, vlcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia in naribus: ſuppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cum fregeris cito nigreſcentibus. Aſtringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile eſt, ſed præcipuè ad genitalia. Garcias in Aromatum Indi-
Li.1.c.10. corum hiſtoria, auctor eſt Cate ſiue Cato medicamentum eſſe apud Indos cum amaritudine aſtringens, arborémque ex qua ſuccus is extrahitur magnitudine Fraxini, folio minuto, Ericæ vel Tamarici ſimillimo, perpetuo virente. Florere aiunt, ſed fructum ferre negant: multis ſpinis horrere: materia ligni robuſta, dura, denſa, ponderoſa, nec, vt aiunt, putredini obnoxia, ſiue ſolibus exponatur, ſiue aquis immergatur: quam ob cauſam incolis lignum Semperuiuum

peruiuum nuncupant. Hanc arborem Hacchic vocant, cur autem ſiccum Cate vocent, ille intelligere non potuit. Porrò ſucci extrahendi rationem hanc eſſe tradit. Ramos huius arboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſtremò cum farina Nachani (ſemen id eſt nigrum & minutum, ſapore Secales, conficiendis panibus aptum,) & cuiuſdam nigri ligni, quod illic naſcitur ſcobe (interdum etiam ſine eo) paſtilli aut tabellæ formantur, quas in vmbra ſiccant, ne ſolis ardore earum facultas exhalet. Optimum eſt medicamentum non modò ad confirmandas gingiuas, & deſiccandum & conſtringendum, verùm etiam ad alui profluuia curanda, oculorumq; dolores tollendos, in quibus plerúmque ſe optimo ſucceſſu vſum fuiſſe affirmat. Idem auctor hoc Cate nihil aliud eſſe exiſtimat, quam Græcorum & Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omnibus eadem deſcribitur, iiſdémque facultatibus pollere, quibus Indicum Lycium, cenſetur. Huc adde quod Indicum Lycium præfertur à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Auicenna, & Serapione, qui Hadhadh appellant. Hæc Garcias. Sed vnum hoc refragatur, quod & à Cluſio annotatum eſt, Dioſcoridi Lycium Buxi folia habere, & puſillam eſſe arborem, vt alia eſſe videatur arbor quæ à Garcia deſcribitur. Tametſi non ſatis ſibi conſtare videatur Dioſcorides in Lycij hiſtoria, ſi modo poſtrema capitis de Lycio pars Dioſcoridis ſit. Hîc etiam plantam ſecundo loco pictam, haud abſurdè Lycium dici poſſe Dalechampius arbitratur. Eſt enim Spina tres cubitos alta, cortice in cinereum palleſcente, radicibus multis, lignoſis: foliis denſis, figura Buxo non diſsimilibus, colore, craſsitudine, venularúmque ductu ad Prunum vtcumq; accedentibus: aculeis multis, rigidis, folioſis, fructu Piperis magnitudine, nigro, adnexo breui pediculo, nunc triangulo, nunc quadrangulo, nunc cordis figura, pro nucleorum numero, è cuius faſtigio pilus duplex ſubtiliſsimus eminet, guſtu aſtringente & valdè amaro. Baccis ad tingendum aureo colore ſericum infectores vtuntur, eáſque vocant Tinctorium granum, *Graine a teindre*, aut flauum granum, *Graine iaune*, aut Auenionenſe granum, *Graine d'Auignon*. Id quod de Lycio Dioſcorides prodidit, nimirum ξανθίζειν τὰς τρίχας, flauos reddere pilos, facit vt credam, quod & multi aſſerunt, verum Lycium quamuis hæc planta non ſit, eius ſuccoſis nos vtamur, eoſdem effectus deprehenſuros, quos veteres ſuo Lycio tribuerunt. In aſperis & ſaxoſis circa Auenionem & Carpentoracte locis prouenit.

Li. 1. c. 399. Lib. ſimpl. cap. 7.

Forma.

Locus.

LYCIVM Dalechampij.

OLEASTER, CAP. XIII.

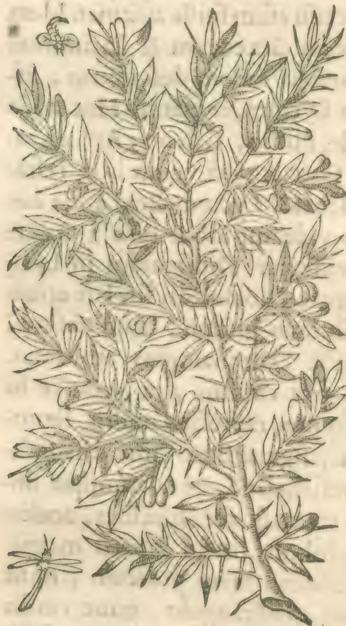
Nomina — OLEASTER, olea syluestris & Æthiopica dicitur, Græcis, ἀγριελαία, κότινος, αἰθιοπικὴ ἐλαῖα. Oleæ domesticæ fere similis est, sed foliis paulò minoribus, inter quæ pungẽtes aculei multi: fructus etiam minor, qui difficilè maturescit. Quod ex eo elicitur Oleum viride est, & immaturũ, cuius in Galliæ Officinis nullus est vsus. Dioscorides tamen diuersas Oleastri partes, multos & diuersos in medicina præbere vsus ostendit. Folia, inquit, adstringunt: trita & imposita ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, epinyctidas, carbunculos, reduuias, nomásque cohibent: crustas emarginant cum melle illita: quinetiam sordida vlcera repurgant, inflammationes panósque cum melle illita discutiunt: cutem à capite vulsam conglutinant: oris vlceribus, & priuatim infantium, commanducata medentur. Succus & decoctum eosdem habet effectus: Sanguinis eruptiones ac muliebre profluuium admotus succus inhibet: vuæ oculorum, pustulísque prodest: vlcera, & veteres defluxiones sistit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum erosiones perquam vtilis. Exprimitur succus tusis foliis, affuso vino, aut aqua, siccatúsque sole, in pastillos digeritur. Sed longè validior, & ad recondendum aptior succus habetur, quí cum vino, quàm qui cum aqua expressus est: auribus subuenit, siue vlcerentur, siue pus effluat. Folia conuenienter cæliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vruntur cum floribus folia, vt Spodij vicem cinis præstet, in cruda olla, oblito ore luto, vsque dum figlinum percoquatur: restinctáque vino, & rursus subacta eodem modo vruntur. Postremò cerusæ modo elota coguntur in pastillos. Huiusmodi cinerem in medicamentis oculorum, constat spodio non cedere, sed iisdem viribus præditum esse. Oleum syluestris oliuæ gingiuis putri vligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates stabilit: calfacti & ex colati fotus gingiuis fluxione laborantibus vtilis est: lanam enim specillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admouere, donec albæ spectentur.

Forma

Lib.1. c.118.

Vires.

OLEASTER.

Lacryma oleæ Aethiopicæ. — Oleæ Æthiopicæ lacryma Scammonio quadam tenus similis est, fulua, stillis exilibus constans, mordax. Quæ autem Ammoniaci aut Gummi similitudinem refert, colore nigricans, nec gustu mordens, superuacua est. Nosttates Oleæ Oleastriq; similem lacrymam sudant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albuginésque illitu emendat: vrinam & menses ciet: cauis dentium impressa, ad dolorem efficax est. Inter venena scribitur, aut vt quidam interpretantur, numeratur inter ea quæ fœtum corrumpunt: partus pellit: lepras & impetigines sanat. Hippocrates ad fluxum rubrum inter reliqua medicamenta ψώραν ἀγριελαίας, id est oleæ agrestis scabiem habet: sic enim Plinius ψώραν morbum arborum interpretatur. Idem limum vel lichena appellat. Syluestris seu Æthiopicæ Oleæ lacryma licet multis polleat viribus, inquit, Matthiolus, eius tamen in Officinis nullus est vsus, neque vlla ad nos adfertur. Sed sunt qui hanc esse putant, id quod recentiores medici

Vires.

Lib.2. mor. mul.
Li.17. c.24.
Lib.23. c.7.
Lib.1. Dioscor. ca.119.
Lacryma oleæ Aethiop. non est gummi elemni.

medici & Officinæ Gummi Elemni vocant. Illos vehementer errare gustatus ipse indicat. Neque enim mordax est id Gummi, neque linguam vellicat. Gummi verò impropriè dici, cùm in Resinarum genere sit potiùs, ex eo intelligi licet, quòd igni exposita hæc lacryma, statim colliquescit, ac diffunditur, non aliter quàm Resina quæ ex Pinu, Picea reliquisq; resiniferis stirpibus manat. Nullum autem Gummi genus igni liquatur, nisi addito aceto, aut vino, aut liquore alio, sed vritur. Cæterum etsi nobis prorsus ignota sit planta, ex qua in Oriente hæc Elemni lacryma prouenit, tamen notissimæ sunt Chirurgis eius vires. Ea enim in emplastris & vnguentis ad caluariæ fracturas, & vulnera sananda vt præstantissimo vtuntur medicamento. Est & alia, auctore Theophrasto, Oleæ maris rubri lacryma, ex qua medici ad cruenta recentiáque vulnera medicamentum componunt præstantissimum.

Vires gũmi Elemni

Li.4. Hist. cap.8.

PHILLYREA, CAP. XIIII.

THEOPHRASTI Phillyram à Dioscoridis Phillyrea plurimum distare nemini iam dubiũ est, id quod maximè descriptiones confirmant, vt fusius diximus, cùm de Tilia ageremus. Est enim Phillyra procera, crassaq;, foliis latiusculis, modicè serratis, ferè Hederaceis, at Phillyrea Dioscoridi arbor est Ligustri tantum magnitudine, foliis Oleę nigrioribus, latioribus: fructu Lentisci, nigro subdulci, racematim cohærente.

Forma. Lib.1, c.108.

PHILLYREA Matthioli.

In asperis nascitur. Hanc Matthiolus Phillyreæ Iconem proposuit tantùm, nõ descripsit, quia descriptioni Dioscoridis haud parum conuenire videatur: non affirmat tamen legitimam esse, quod eius baccæ subdulces non sint. Pena pro Phillyrea φιλελαῖαν dicere mauult, id est Oleæ amasiam, vt ait, quod Oleæ non modò similis sit, sed etiam socia, vt ab Oleastris quibuscum frequens nascitur, nihil ferè discrepet. At potius φυλελαῖαν dicas, id est folio Oleæ similem. Huius ille genera duo descripsit, & depinxit, quæ arborescũt in Gallicæ prouinciæ viarum marginibus, & Oliuetis Monspelio vicinis. Maior & rarior, persimilis est pumilæ Oleæ, caudice, ramísque nigrioribus, longioribus quàm Oleæ agrestis, folio magis ad Ligustrum accedente: baccis exiguis multis, è ramis prodeuntibus cum suo pediculo, minoribus quàm in Oleastro, non amaris, vt in oleastro, sed subdulcibus, nucleo intus Cerasi. Minor multò frequentior in iisdem natalibus & Monspelij collibus glareosis, folio æquè longo, sed angustiore duplo. Est etiam duplo minor tota plãta: acini similes lentiscinis, & similiter racematim proximè hærẽtes, breui admodum pediculo, qui maturi subdulces fiunt, aliquantùm acres, sed non ingrati vt Oliuæ satiuæ, & agrestes. Has duas Alaterni nomine, in fine huius libri exhibuimus. Serapi Mahaleb describens, totum Dioscoridis de Phillyrea caput transcripsit. Sed planta, inquit Matthiolus, quam nonnulli Mahaleb vocant, cuius baccarum nucleis Vnguentarij ad odores conficiendo vtuntur, Dioscoridis Phillyreæ

Cap.44. simpl. In cap.108. lib.1.

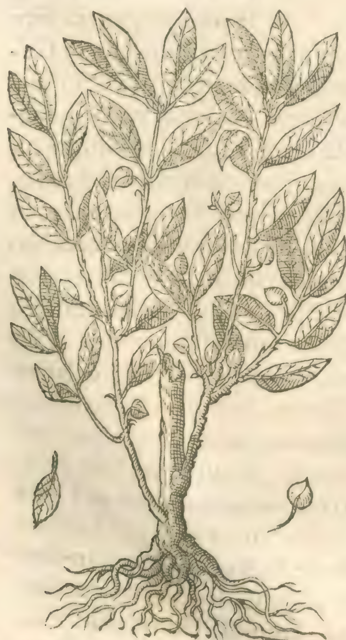
lyreæ respondere non videtur. Nam hæc folia habet Oleæ, sed latiora, baccas racematim cohærentes, quæ notæ in Mahaleb hîc appicto non reperiuntur.

MAHALEB Matthioli.

Verùm vt Mahaleb illud, cuius nucleorum Vnguentariis est vsus, negat Phillyream esse Matthiolus, ita legitimum esse Mahaleb, de quo Arabes scripserunt, multis rationibus persuasus credit. Arabes enim quos citat Serapio suo Mahaleb facultates à Phillyreæ facultatibus multùm diuersas tribuunt, quoniam Phillyrea Dioscoridi adstringit Oleæ agrestis modo, Serapionis vero, Abē Mesues & Rhasis testimonio Mahaleb calfacit, & emollit, id quod vulgaris Mahaleb nucleos, quibus vnguentarios vti diximus, euidenter præstare ait Matthiolus. Nam cutis asperitatem duritiémque læuigant, & emolliũt illiti, affrictíue: ex quibus colligit rectè eos sentire, qui plantam hîc pictam genuinum Arabum Mahaleb esse arbitrantur. Quod, si verum est, non parum hallucinatus fuerit Serapio, qui putarit Arabum Mahaleb, Dioscoridis esse Phillyreā, præsertim cùm Arabas citet, qui Mahaleb vires asignent, tum eas quas diximus, tum ventris tineas pellendi facultatē, quæ Phillyreæ minimè insunt. Pena Phillyream aliam de viua arbore expresit, quam hîc depinximus. Hanc prorsus refert maior priorq; illius Phillyrea hoc capite descripta. Reperitur in Gallica prouincia circa Tholonum. Æquat scapo, & sparsis stolonibus Prunũ & Cerasum, folio planè Phillyreæ, aliquanto latiore: flos Ilicis muscosus, albidus: & plusculæ vna aceruatæ & congestæ baccæ, Terebinthi, maiores, nigricantes, herbidæ, subdulces, nucleis, quales prorsus prostant hodie in Officinis nomine Mahaleb. Hæc, verius Serapionis Mahaleb, id est Phillyrea fuerit.

PHILLYREA Mahaleb Serapionis.

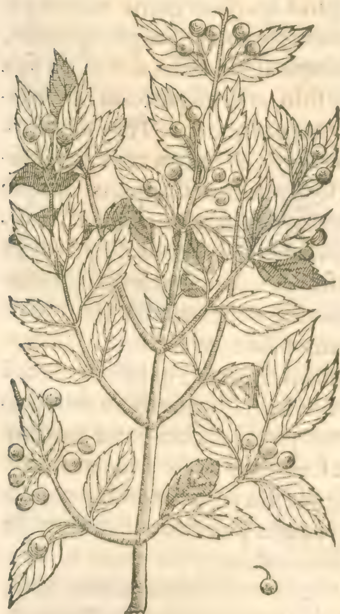

Vires. Lib.1.c.108.

Phillyreæ folia adstringunt, auctore Dioscoride, ad eadem vtilia, ad quę Oleaster, cum adstrictione opus est: maximè ad oris vlcera, commanducata, aut si decocto dentes colluantur. Pota vrinam ac menses cient. Alias Clusi Phillyreas adiungimus illis pridem à nobis declaratis. Priorem Ilice coccifera proceriorem, ramis pollicem & amplius crasis, cortice viridi, sed albicantibus, maculis asperso, foliis Ilicis cocciferæ, maioribus, viridioribus, densioribus, in ambitu nonnihil spinosis, gustu adstringente, sed sapore non ingrato. Fructus Lentiscino maior non est, ex foliorum alis dependens, niger cum maturuit. Hanc altera magnitudine

superat

PHILLIREA secunda Clusij.

superat, multos proferens ramos, candicante cortice obductos, folia ei frutici quem ille pro Alaterno maiori, nos pro Apharcà depinximus, ferè similia, sed firmiora, & minùs nigricantia, sapore aliquantulum acri, cum quodam amarore. Fructus Decembris initio racematim inter folia propendere visus est, magnitudine granorum Piperis, aut baccarum Myrti, niger, calidus, nucleum osseum & durum cortice candido & fragili opertum contegens. Præter has, tertiam & quartam Phillyreas Clusius ostendit, easdem cum Penæ Phillyreis maiore & minore, supra memoratis, quas alibi pro Alaterno descripsimus.

CAPPARIS, CAP. XV.

T κάππαρις Græcè, ita Capparis Latinè nominatur. Quidam, teste Plinio, Cynosbaton appellarunt, quod, opinor, quædam illi sint cum Cynosbato cōmunia: alij Ophiostaphylen, id est Vuam viperinā, pro qua in nothis Dioscoridis Phyllostaphylen legimus. Gaza Inturin vocauit, Arabicè *Cappar*, siue *Kappar*, dicitur, Italicè *Capparo*, Gallicè *Cappres*, Germanicè *Kappern*. Hispanicè *Alcapparas*. Fructus est aculeatus, cùm humi sternitur, ac iacet: huc illuc in orbem euagatur. Spinas vt

Nomina

Lib. 13. c. 13.

Forma.

CAPPARIS.

CAPPARIS folio Acuto.

Rubus

Rubus habet in hami modum aduncas:folia Mali Cotoneæ,rotunda: fructum Oleæ similem:is cùm dehiscens panditur,florem candidum promit,quo excusso nonnihil Glandis oblõgæ figura inuenitur, quod apertum grana Acinis punicorum similia ostendit,parua,rubicunda.Radices lignosas spargit, grandes, numerosasq́;.Capparis retuso folio hîc picta est:item altera folio acuto, ea sola varietate à priore discrepans.Tenui plerúmque solo, asperísque locis, in insulis,& inter rudera nascitur.In cultis Capparim prouenire negat Theophrastus.
Lib.6.Hist. cap.5. Qua de causa inter frutices & dumos eam reposuimus. Seruntur tamen,coluntúrque perinde ac segetes & legumina.Plinius. Quippe cum Capparis quoque
Lib.19. c.8. seratur siccis maximè,area in defossu cauata,ripisq́; vndiq́; circunstructis lapi-
Lib.11.ca.3. de:aliàs euagatur per agros,& cogit solum sterilescere. Columella. Capparis in plurimis prouinciis sua sponte in noualibus nascitur.Sed quibus locis eius inopia est,si serenda fuerit,siccum locum desiderabit:isq́; debebit ante circundari fossula,quæ repleatur lapidibus,& calce, vel punico luto, vt sit quasi quædam lorica,ne possint eam perrumpere prædicti seminis frutices, qui ferè per totũ agrum vagantur,nisi munimento aliquo prohibiti sint. Quod tamen non tantum incommodum est(subinde enim possunt extirpari) quãtum quod noxium virus habent,succoq́; suo sterile solum reddunt. Cultu aut nullo, aut leuissimo contenta est:quippe quæ res etiam in desertis agris citra rustici operam conualescit Seritur vtroque æquinoctio. In Cypro Capparis plurimùm prouenit. In
Temper.

Plin.ibid. Italia,Hispania,Gallia Narbonensi frequens.Floret æstate. Viret vsque ad Vergiliarum Occasum,sabulosis familiarissima. De huius multiplici, tum in cibis,
Li.2.c.169. tum in medicamentis vsu,hæc ab auctoribus traduntur,à Dioscoride. Caulis &
Vires & Vsus.

fructus cibi gratia cõdiuntur.Aluum turbat,stomacho aduersatur, sitim gignit: cocta tamen stomacho,quàm cruda vtilior est. Fructus drach.duabus in vino potus quadraginta diebus lienem absumit,& vrinam cruentúmque excrementum emittit:bibitur vtilissimè in coxarum doloribus,& neruorum resolutione, item ruptis & conuulsis:menses ciet,caput purgat.Dentium dolorem sedat semen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadẽ proficit:vlcera omnia vetera & sordida, & quæ occaluerunt,expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsa dolori eius auxiliatur: cum aceto trita vitiligines albas exterget.Radix foliáque intrita strumas ac duritias discutiunt. Aurium vermiculos infusus succus enecat. Aphrica, & præsertim Marmarica Capparis vehementer inflat.Apula vomitus facit.Quæ à Lybico,& rubro mari defertur,mirum in modum acris est, si quidem in ore pustulas excitat, gingi-
Li.7.simpl. uásque osse tenus exest. Quare in cibis non ab re damnatur. Capparis Galeno radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram,proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet diuersis pugnantibúsque constare facultatibus. Nam abstergere, purgare, incidere potest amaritudine,excalfacere,incidere, digerere acrimonia: contrahere,densare,constringere acerbitate. Idcirco lienes induratos,si quod aliud, hoc medicamentum iuuare potest,tum foris idoneis illinendis remediis admixtum, tum intro in corpus assumptum, siue decoctum in aceto, aut Oxymelite, siue aridum contusum, illísque permistum. Quippe cum apertè crassos, lentósque humores hoc pacto sumptum euacuet, nec eos tantùm per vrinas,sed & per ventrem:sæpe etiam sanguinolentos deferat, vnde & lienes iuuantur,& coxarum dolores.Quinetiam menses promouet:ex capite purgat,detrahítque:auxiliatur ruptis,& conuulsis.Radicis eius cortex,vlceribus malignis cataplasmatis modo impositus, non malum est remedium, vt qui illa extergere valeat,& potenter desiccare.Præterea dentium dolores,prædictarum qualitatum ratione adiuuat,interim cum aceto coctus, interim cum

vino, sæpe etiam solus dentibus mansus. Radicis cortici fructus proportione virium respondet, nisi quod ad omnia imbecillior est. Imo & folia, & caules eius similem vim obtinent. Memini me foliis quandoque, paucis diebus, duritiem cœradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus illis quippiam, quod virium obtundat vehementiam. Iam non mirum est, quòd aurium vermes succus amaritudine occidat sua. Porrò Capparis quæ in feruentibus admodum regionibus prouenit, vt quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeo vt plurimùm etiam habeat facultatis adurentis. Idem alibi. Capparis facultas tenuium admodum est partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipsa vescuntur, distribuit, quemadmodum & alia omnia quæ tenuibus constant partibus. Vtimur autem fructu huius plantæ, magis vt medicamento, quàm vt alimento. Importatur ad nos etiam sale conspersus: quia solus asseruatus putrescit. Clarum ergo est Capparis adhuc virentem, antequam sale condiatur, plus habere nutrimenti. Nam ex salis conditura plurimum eius amittit, & nisi sal abluatur, prorsus haud quicquam nutrit, aluum tamen subducit. Verùm ablutus, & maceratus, donec omnem salis naturam exuat, vt minimi sane alimenti cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cùm ad excitandum prostratum appetitum, tum ad deradendam deiiciendámque pituitam ventri adhærescentem accommodatum erit, ac denique ad lienis iecorisq́; amoliendas obstructiones. Verum in hos vsus cum Oxymelite, aut Oxelæo ante alias omnes dapes sumi oportet. Tenellis porrò Capparis germinibus homines, vt Terebinthi turionibus vescuntur, cumq́; adhuc virent, in oxalme, & aceto non secus atque hos reponunt. Plinij verba hîc adscribam. In Ægypto & Capparis, firmioris ligni frutex seminisq́; in cibis vulgati, caule quoque vna plerúmque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidē Arabicum pestilens, Aphricum gingiuis inimicum, Marmaricum vuluis, & torminum inflationibus. Apulum vomitus facit: stomachum & aluum soluit. Marmaricum dixit, quod apud Marmaridas Libyæ nasci Dioscorides ait. De vsu Medico idem hæc scripsit. Non vtendum transmarino. Innocentius Italicum est. Ferunt eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius vitiligines albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potus radicis cortex, duabus drachmis, dempto balinearum vsu. Ferúntque x x x v. diebus per vrinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum semen, ex aceto decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori (semen, sub.) decoctum oleo. Vlcera quæ Phagedænas vocant folia, & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculósque cocta in aqua. Iocinoris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutilem esse inter auctores conuenit. Nunc vt olim floribus & fructibus muria asseruatis frequentissimè in cibis vtimur. Suauiores palatóque gratiores sunt recentes acerrimo asseruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præstantissimæ Cappares ex Alexandria Ægypti Venetias adferuntur. Est & in Apulia earum prouentus, sed Ægyptiis deteriorum. Proueniunt etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibusq́;, præsertim circa Pacis templum, itemq́; Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. Paulus earum vsum commendauit ex aceto, & oleo, quod & appetentiam inuitent, & lienem laxent, pituitamq́; per aluum exigant. Theuetus auctor est in Insula Suachem Æthiopico litori adiacente nasci herbā quandam *Albaut* nomine, in rupibus, late sese diffundentem, foliis, fere Capparis: cuius fructus germina sunt, siue capitula rotunda. Folia, radices, fructus gustu

Li.2. Alim.

Lib.13. c.23.

Lib.20. c.15.

Matth. li.2. Diosc. cap. 169.

Li.1. ca.74. The.1. Cosmo. li.5. c.6.

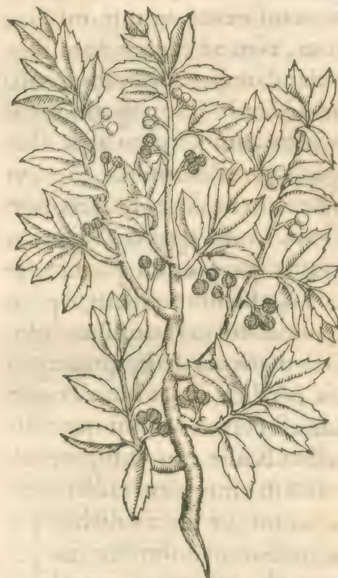
ſuauiſsimi ſunt,& cordi ſalubres, quibus indigenæ ad coliros & ſtomachi dolores quoſuis, præterea ad hepatis & pulmonum affectus vtuntur, decocto ex tota herba parato cum corallij albi puluere.

APHARCA, CAP. XVI.

Nomina

DEPICTVM hîc fruticem herbarij quidam Apharcam Theophraſti eſſe putant:alij Lycium alibi deſcriptum. Alij Phillyream Græcorum:Monſpelienſes Pharmacopœi.*Bourgeſpine*, id eſt, Spinam Burgundicam vocant. Pena eo nomine depinxit & deſcripſit, an Apharca ſit Theophraſti dubitans.Ego de nominibus digladiari nolo, ſed pro virili parte plantas minimè vulgatas & adhuc veluti reconditas in apricũ proferre. Scio enim non defuturos viros ingenioſos, qui iis cognitis nomina ſua, vel fortuitò,vt plerunque fit, vel ex diligenti veterum auctorum lectione ſint impoſituri.Cæterùm frutex hîc in arborem etiam creſcit, magnitudine Mali Punicæ,radice craſſa, caudice recto,ramoſo, cortice non admodum ſpiſſo, ex cinereo albicante,aſpectu triſti : foliis ima parte anguſtis,ſuperna latiuſculis, Portulacæ modo, obtuſis aliquando, interdum in acutum faſtigium terminatis, per ambitum inſectis,inciſurarum eminẽtiis rigidiuſculis, carnoſis,Ilicis,aut Oleæ modo,venoſis elata coſta per medium diuiſis:flore albo, baccis racematim cohærentibus,anguloſis,principio virentibus, cùm maturuerunt, nigris, guſtatu ſubdulcibus. Arbor iſta perpetua fronde viret,ea dote Laurum Ilicem, & cæteras ſua coma ſemper ornatas prouocans Apharcæ folia non decidere ſcripſit Theophraſtus.Præterea illam & Adrachnen germinare cum vrbanis arboribus, ac vtramque biferam videri, his verbis : Ἀδράχνη δὲ καὶ ἀφάρκη τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσι ἅμα τῷ βότρυϊ περκάζοντι. τὸ δὲ ὕστερον ἀνθοῦντι. δοκεῖ γὰρ ταῦτα δίκαρπα, ἀρχομένου δὲ χειμῶνος, &c. Quæ cùm malè à Theodoro ſint verſa, ſic mihi rectè videntur exprimi poſſe. Adrachne & Apharca fructum primum cum Vua nigreſcit,& varia fit, maturant : alterum cum vitis floret.Bis enim ambæ fructum ferre videntur.Ineunte hyeme,&c. Prouenit in aſperis & ſaxoſis oræ maritimæ locis,non procul à Monſpelienſi vrbe, quà Vicum itur,pagum Apiano vino percelebrem.

APHARCA *Theophraſti.*

Lib.1. Hiſt. cap.15. Lib.3. Hiſt. cap.6.

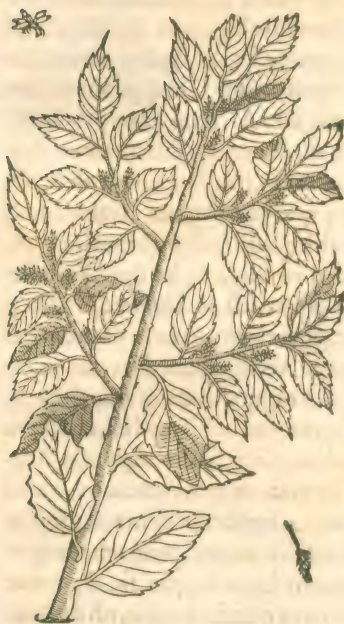
Locus.

ALATERNVS CLVSII: CELASTRVS *Theophraſti,* CAP. XVII.

MIRANTVR, & iure quidem, in ſtirpium cognitione verſati, cur Plinius Apharcæ, Phyllicæ,atque Celaſtri plantarum à Theophraſto ſæpè memoratarum nuſquam mentionem fecerit. Ego ſanè Plinium tacuiſſe de illis puto, quia Græciæ, & ſemotis ab Italia prouinciis peculiares eſſe,vt & Adrachnen,crederet.Phillycæ ſolius meminiſſe quidam cenſent,Alaterni nomine, quòd vbi Phyllica naſcitur, eius regionis incolæ

incolæ adhuc vocent Alaterno, Linterno, & Alarders, vocabulo ad Alaternum accedente. De illa planta nos posthac agemus. Celastrum Theophrasti plerique esse volunt plantam, quam pro Alaterno huius rei peritissimus Clusius pingit, & describit, & eam duplicem: Maiorem, nonnunquam arborescentem, ramis

ALATERNVS prior Clusij: Celastrus mas Theophrasti.

ALATERNVS secundus Clusij: Celastrus Theophrasti fœmina.

longis, non admodum crassis, in alas minimè diuisis, surculis flexilibus, cortice è viridi candicante, membrana subtus flauescente: Foliis nullo ordine dispositis, media inter Oleam & Ilicem magnitudine, crassiusculis, in ambitu leuiter serratis, è nigro virentibus, ingrati gustus, amaris, cum acrimonia quadam leui: Floribus Oleæ, pallidis, ad foliorum pediculum exorientibus, racemosis, vere ac interdum media hyeme prodeuntibus: marem hunc esse volunt. Minorem alteram, fœminam, humilem: breuioribus ramis: corticis colore ex albo viridi ac subpurpureo confuso: folio minore, rotundiore, serrato, dilutius virente, flore superiori simili, maiore, pallidiore: fructu racemoso, Acinis Lentisci magnitudine, ex tribus veluti granis constantibus, primum viridi, post rubente, ac tandem nigro. Floret sub finem mensis Februarij, & initio Martij. Theophrasto Celastrus semper viret: summis locis gaudet, frigoriq; & sæuis tempestatibus expositis: fructu per hyemis rigores deciduo, tardissimè maturescente, vt in Ilice, ac Iunipero. Cultum omnem recusat. Falluntur qui putant, quoniam Celastrum Theophrastus in summis & gelidissimis nasci montibus scripsit, eum reperiri posse in Alpibus, Apennino, Cemeniis montibus, & aliis vsq; adeo excelsis. Dictum id Theophrasti prorsus intelligendum de summis & frigidissimis locis, non nostratis regionis, sed eius in qua prouenit. Thuia, & procera quidem, in frigidis montium verticibus gignitur, eodem teste. Frustra operam sumat, qui in Alpibus requiret, vbi, ne nomen adhuc quidem est auditum.

Frigidos eos tractus Tauri mõtis Amani, & reliquorum montium eiusmodi in Asia & Europa Theophrastus significat, non nostros ad Septentrionem sitos.

ACACIA, CAP. XVIII.

Nomina

OMEN huius spinosi fruticis Græcum est ἀκακία, idem etiam Latinum Acacia, Arabicum *Achachie*. Dicitur autē ab ἀκάζω, id est acuo, vnde Acacia, quasi acuta: Theophrastus ἄκανθαν simpliciter, id est spinam, & ἄκανθάν ἀιγυπτίαν, spinam Ægyptiam vocat, ita vt Acaciæ nomine & spinam, & succum ex fructu Spinę expressum accipiamus: Spinæ verò Ægyptiæ appellatione ipsam arborem Acaciam intelligamus. Sic Dioscorides videtur vsurpasse. Acacia, inquit, in Ægypto nascitur, Spina arboris instar, &c. & rursum: Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoq; prouenit, &c. Aetius, Spina Ægyptia, ex qua Acacia præparatur, &c. A Spina Ægyptia longè diuersa est Spina Arabica, similis Spinæ albæ, de qua Diosco. Galen. tamen Spinam Ægyptiam, à quibusdam vocari scribit Arabicam, similem Spinę albæ, &c. seorsumq; de Acacia, & eius succo tractat. Plinius quoque Spinam Arabicam ab Acaciæ Spina distinxit. Spinæ Ægyptiæ siue Arabicę laudes in odorum loco diximus, inquit, &c. Ita enim vetus Codex habet, sed in vulgatis, hæ duę voces desunt, (Ægyptiæ siue.) Idem aliquãto post eodem capite. Est & Acaciæ Spina, &c. Veteribus igitur duplex Spina est Ægyptia, hæc, quæ etiam Acacia vocatur, & ea quæ Spina Arabica. Qua Homonymia deceptus Aetius duas diuersas plantas in vnam confudit, cùm scripsit. Spina Ægyptia ex qua Acacia præparatur, adstringendi ac siccandi vim habet. Quare & fluxui muliebri prodest, & vlcera sedis insufflata ad cicatricem perducit. Est enim hæc Aetij Spina Ægyptia, Arabica, cuius vires ex Galeno tradit, non Spina Ægyptia, ex qua Acacia fit, cuius paulò ante ipse meminit. Apud Plinium cap.12. lib.24. legendũ: Spinæ Ægyptiæ laudes in odorũ loco diximus, Arabica spissat, &c. Huic enim Spinę omnia quæ à Dioscoride Arabicæ tributa sunt, rectè adscribit. At locus is quo se Ægyptiæ Spinę laudes dixisse ait, est lib.13. de Ægyptia Spina, ex qua fit Acacia, nõ de Arabica, id quod contextus ipse apertè declarat. Nec minus, inquit, Spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis. Candida facilè putrescit. Aculeus Spinarum & in foliis. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur Gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilissimus. Manat & Gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas, quod cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, vbi & Quercus, & Persea & Oliua, c c c. à Nilo stadiis, syluestri tractu, & suis fontibus riguo. Idem paulò post. Gummi optimum esse ex Ægyptia Spina conuenit, Hunc Plinij locum citans Ruellius in Spinæ Arabicæ historia, Spinam Ægyptiam & Arabicã pro eadem planta, non sine errore vsurpat. Acaciæ duo sunt genera, Dioscoride auctore. Vna quę in Ægypto: altera, quæ in Cappadocia, Põtoq; prouenit. Acacia Ægyptia Spina est instar arboris, fructicosa, non sese in altum attollens, ramis pungentibus aculeatis, inter quos proueniunt folia, in plurima alia foliola diuisa. Florem habet candidum, semen Lupino simile in folliculis, ex quo succus expressus siccatur in vmbra, niger ex maturo semine, subrufus ex viridi. Eligitur modicè rufus, & odoratus, vt in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex foliis & semine succũ. Manat & Gũmi ex ea Spina. Acaciã Ægyptiã Dodonæi hîc depinximus, à qua permultũ distat Matthioli Acacia prima hîc quoq; appicta, de qua Penæ sententiã audiamus. Sequinus Martinellus, inquit, medicus, & peritus Pharmacopæus misit ex Syria siliquarũ Acaciæ Ægyptiæ saccos plenos Alberto Martinello fratri suo, perquam sædulo & erudito Pharmacopœo,

Marginal notes: Lib.4.Hist. cap.3. — Lib.1 — Lib 3.ca.13. — Li.6. simp. — Cornar. — Embl.112. — lib.1.Diosc. — Lib.24.c.12 — Lib.1. — Li.6.simpl. — Lib.3.ca.13. — Cap.9.&11 — Lib.13..a.9. — Lib.3.ca.9. — *Genera.* — Lib.1.c.15. — Diosc. ibid. — *Forma.* — Li.6.ca.22. — In cap.115. — lib.1.

ACACIA
Ægyptiaca.

ACACIA
1. Matthioli.

pœo, ex quo ſemine in horto Patauino, aliíſque quamplurimis Venetorum locis ſato, orta eſt iſta Acacia. Accepit & Morganus plantam nuper ex maris Occidui inſulis Peruuianis, ne quis putet peculiarem Ægypto aut Arabiæ. In neruulis prælongis foliola ſunt Scorpioidis leguminis ſimilis, aut herbæ Sferra cauallo nominatæ, in toto virgulto, gracili, aliquot rigidis Spinis in ſurculis exertis. Seminis tota ſiliqua non maior vno alteróue Lupino ſimul iunctis, ſed ſuis alueolis diſtincta. Quare Matthiolus non Acaciam, ſed ſi Spinas demas, arbori Indæ ſimilem pictam dediſſe videtur, cuius ſiliquæ, ſiue lobi non ſunt Lupini ſimiles, ſed Geniſtæ, duplo latiores, vt Senæ compreſſæ: à Pena hîc deſcripta verior. Alterum Acaciæ genus, Ægyptiæ Spinæ eſt ſimile, longe minus, tenerius, humile, aculeorum vallo munitum: Folia habet Rutæ: ſemen Lenticulæ, minus, Autumno, in loculis conuexis, ternûm, quaternúmue capacibus. Acaciam alterã genuinã eſſe hîc appictã cenſent Periti Herbarij, foliis Rutæ aut Cytiſi, ternis, ſiliqua Geniſtellæ, aut vulgaris Glycyrrhizę, nouaculæ effigie, dorſo obtuſiore, & altero latere, quaſi acie acutiore, tria aut quatuor etiam Geniſtellæ ſemina dura continente, quæ nondum matura flauent, poſtea nigricant. Hac Tyrrhenum & Liguſticum, atque Mediterraneum litus ſcatet, & pleráque alia Italiæ loca. De Acacia, eiúſque generibus hæc prodidit Theophraſt. Spina ex eo nomen accepit, quòd tota arbor aculeis horreat, excepto caudice: nam & ſuper germina, foliáque aculeos habet. Altitudine procera eſt, vt quæ ad duodecim cubitos perueniat. Materies ex ea cæditur tectis idonea. Eius duo genera: quædam candida, quædam nigra. Candida imbecillis, & facilè putreſcens, nigra robuſtior, & incorrupta. Quare in nauibus fabricandis ad earum coſtas illa vtuntur. Recta non valde aſſurgit. Fructus in ſiliqua modo leguminum, quo incolæ coria perficiunt Gallæ vice. Flos vſque adeo aſpectu pulcher, vt ex eo coronas faciant, eſt & medicamentis vtilis: quamobrem à medicis colligitur. Manat & Gummi ex ipſa, tum vulnerata, tum ſponte ſine vlla plaga. Cum

Forma alterius Aca.

Lib. 4. Hiſt. cap. 3.

Gummi.

Locus.

ACACIA ALTERA *Matthioli.*

cæſa fuerit, tertio anno ſtatim renaſcitur. Eius copia & ſylua ingens circa agrũ Thebanum eſt, vbi & Quercus, & Perſea Olea quoque eodem loco gignitur, non aquis fluuij riguo (diſtat enim pluſquam trecentis ſtadiis) ſed manantibus ſponte aquis, multi enim fontes in eo ſunt tractu. Hæc Theophraſti, Plinius eo quem ſupra indicauimus loco trãſcripſit, atque vertit. Eadem de re alio loco idem ſic ſcripſit, quo vulgati Codices ex vetuſtiſsimis ſic ſunt emendandi. (Lib.13.ca.9.) Eſt & Spinæ ſuccus Acacia. (Li.24.ca.12.) Fit in Ægypto alba, nigráque arbore: item è ſemine viridi, aut maturo, ſed longè melior è priori. Fit & in Galatia, teneriore ſpinoſáq; arbore. Semen huius lenticulæ ſimile: minore eſt tantum & grano, & folliculo. Colligitur Autumno, ante collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cæleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: denſatúſque ſole in mortariis cogitur in paſtillos. Fit & ex foliis minùs efficax. Ad coria perficienda ſemine pro Galla vtuntur. Foliorum ſuccus & Galaticæ Acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Hic Plinius alteram Acaciæ ſpeciem, quam in Cappadocia & Ponto naſci ait Dioſcorides, Galatiam appellat, & cum priore, Ægyptia, ſcilicet, confundit, ſi ſemen omnium, & non Galatiæ tantùm Lenticulæ ſimile facit. Dioſcorid. enim prioris ſemen Lupino comparat, alterius minus Lente eſſe ait.

Electio Gummi. Gummi quod ex Acacia Spina ſtillat, id præfertur, quòd in vermiculorum ſpeciem contrahitur, & vitri modo perlucet, ligni expers: proximum eſt candidum: ſordidum verò ac reſinoſum inutile. Id etiam optimum eſſe tradit Plinius, vermiculatum, colore glauco, purum, ſine cortice, dentibus adhærens. (Lib.9.Hiſt. cap.1.) Theophraſtus lacrymoſum humorem hanc Spinam ferre tradit, non è cortice, ſed in folliculo. Serapio Arabicum nuncupat, quod ex Arabia regione Ægypto finitima ſuo tempore importaretur, inquit Matthiol. (Lib.1.Dioſ. cap.115.) Scire autem oportet Gummi Arabicum Officinis dictum, multum à Spinæ Ægyptiæ Gummi differre: neque enim contractis vermiculis ſimile eſt, ſed grumis verſicoloribus conſtat. (Gũmi Acaciæ, nõ eſt Gũmi Arabicum.) Aduehi non ita pridem cœpit ad nos ex Ægypto vera Acacia, in paranda Theriace, aliíſque componendis medicamentis valdè expetita, qua nos ad hoc vſque tempus caruimus. Id Gummi Galenus aliquando κόμμι θηβαϊκὸν vocauit, (Lib.7. me. gen.) ob id fortaſſe quod Theophraſto auctore in agro Thepano magna ſit ſpinoſæ huius arboris copia, & ingens ſylua. (Lib.4.Hiſt. cap.3.)

Vires ſucci. Spinæ Ægyptiæ ſuccus, inquit Dioſcorides, oculorum medicamentis vtilis: valet ad ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, perniones, pterygia, & oris vlcera: procidentes oculos reprimit: menſium abundantiam ſiſtit, prociduam vuluam cohibet: citam aluum ſiſtit, aut potus, aut ſubter inditus: capillos denigrat. In qua Ruellij translatione id meritò reprehendendum videtur, quod ἐπέχει ῥοῦν γυναικεῖον, menſium abundantiam ſiſtit, interpretetur; cùm fluxum muliebrem dicere debuiſſet. Differt enim fluxus muliebris à menſibus, ſeu menſtrua purgatione immodica, vt perſpicuè docet Paulus. (Lib.3.ca.63.) Sed Plinium, Ruellius imitatus eſt, quo loco eadem quæ Dioſcor. habet. Acacia purpurea, aut

leuco

leucophæa, & quę facillimè diluitur, vi ſumma ad ſpiſſandum, refrigerandúmque eſt, oculorum medicamentis ante alias vtilis. Lauantur in eos vſus paſtilli ab aliis, torrentur ab aliis, capillum tingunt. Sanant ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam menſium fœminis ſiſtunt, vuluámque, & ſedem procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium. Sed non hoc tantum loco Plinius menſes pro fluxu muliebri reddidit. Gummi verò Acaciæ ſpiſſandi, refrigerandíque vi preditum eſſe ſcribit Dioſcorides, cutis meatus obſtruere, & medicamentorum quibus admiſcetur acrimoniam hebetare: ambuſtis ex ouo illitum puſtulas non pati erumpere. Acaciæ planta Galeno, & ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, vt pote acrimoniam quandam dum lauatur deponens (ideſt vehementius adſtringentem vim, qua contacta corpora diſtrahit, ac veluti dilacerat. Ea ſcilicet vis aquæ perfuſione diluitur, & obtunditur. Sic locum hunc exponit Dalechāpius: omnis enim acrimoniæ prorſus expers eſt Acacia, etiam ſi Galeno credamus partes quaſdam calidas in eius ſubſtantia mixtas eſſe) Porrò ſi parti alicui ſanæ illinatur, protinus eam & ſicciorem, & contractiorem efficiet, nullum quidem caloris ſenſum inuehens, ſed nec frigoris admodum valentem. Vnde conſtat medicamen id eſſe frigidum & terreum, immixta quadam etiam ſubſtantia aquea, videtúrque ſanè non eſſe ſimilium partium, verum quaſdam in ſeſe diſperſas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipſa lotione ſegregantur. Eſto porrò tertij ordinis ex ſiccantium, & ſecundi refrigerantium, cùm lotum fuerit, illotum verò primi Acaciæ veræ ſubſtituunt tum Officinæ, tum medicorum vulgus ſuccum ex ſylueſtribus Prunis expreſſum, in tenues placentulas diuiſum ac in ſole ſiccatum. Dioſcorides tamen eius vice tum Rhois folia, tum Lentiſci foliorum ſuccum, tum Hypociſtidem medicamentis admiſcet, quibus vtēdum potius fuerit, quàm ſylueſtrium Prunorum ſucco.

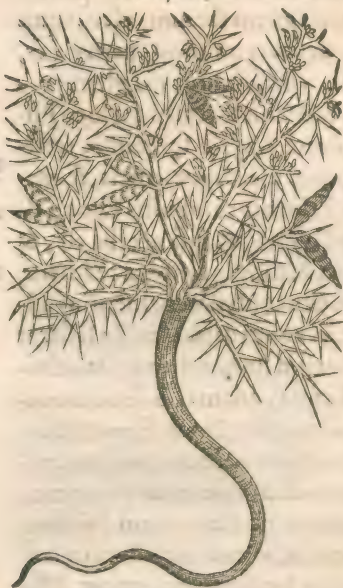
Vires Gummi. — Ibidem. — Lib.6. ſim. — Lib.1.c.124. & 75. & 109

SCORPIVS THEOPHR. CAP. XIX.

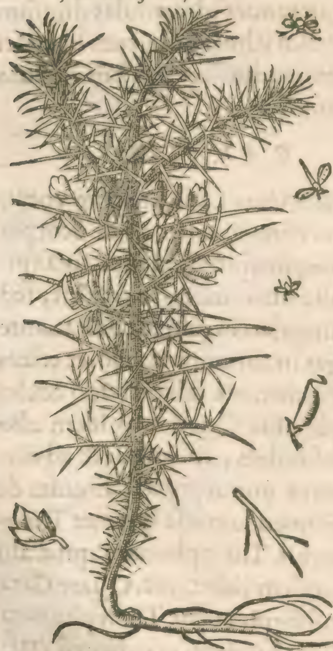
HANC plantam Scorpium Theophraſti (Gaza Latinè nepam vocat) herbarij eſſe iudicant: quia multa ei conueniunt, quæ de Scorpio Theophraſtus prodidit. Scorpius, inquit, ſpinoſa planta, tota ſpinis conſtat vt Corruda. Sic hæc adulta nullo modo folioſa eſt, ſed ſpinas tantum pro foliis habet. Præterea radice ſingulari breuíque conſtat, ante æſtatem non germinat, germinationem prorogat in autumnum. Floret etiam poſt æquinoctium autumni: florem in carne extuberante ſub extremo aculei profert. Quæ omnia de Scorpio ſcripſit Theophraſtus. Quod verò idem alio loco ſcripſit Scorpij radicem figura Scorpio eſſe ſimilem, vtilémque & ad eius ictum, & ad alia quædam, id huic ſententiæ noſtræ non repugnat. Etenim de Thelyphoni, non de Scorpij ſpinoſi radice id accipiendum eſſe ipſemet Theophr. aliquanto poſt perſpicuè demonſtrat his verbis. Thelyphonum quod alij Scorpionem appellant, quia radicem Scorpio ſimilem habet, &c. Quare Gaza ſuperiore loco nepam vertere non debuit, hunc Scorpium ſiue Thelyphonum cum Scorpio ſpinoſo perperam confundens. Planta hîc depicta radice eſt craſſa, lignoſa, nigra, ſimplici, dimidium pedem longa: caulibus multis, ferè pedalibus, qui plurimis aculeis rigidis, firmíſque horrent: foliis in paruula & tenella planta minimis, Tragacantho ſimilibus, in vetuſta & dura nullis: flore paruulo, ad aculeorū imā partē emergente: ſemine in ſiliquis latiuſculis incluſo. In aridis locis & perflatis naſcitur. Huic affinē, vel eūdē Scorpiū deſcripſit Cluſius. Pedis altitudinem rarò ſuperat, totus denſiſsimis ſpinis horret, quæ ſeriē quādā

Nomina — Lib.6.Hiſt. cap. 1. — *Tempus.* — Li. 6. Hiſt. cap. 3. — Li. 9. Hiſt. cap. 14. — Lib.9 Hiſt. cap. 19. — Lib.9.Hiſt. cap. 14. — *Forma.* — *Locus.*

SCORPIVS Theophrast.

SCORPIVS ALTER, siue Genista Spinosa.

seruãt, & semper cõtrario inter se exortu binę nascuntur, neq; aliæ ex aliis: summis ramulis inhærẽt bini aut terni flores, lutei, mense Martio, quo tẽpore exiguas, breuésque siliquas, vel potius semina Erui magnitudine multa incanáque lanugine hirsuta profert, dẽsissimis spinis occulta: radix singularis, sed in plures dein de ꝓpagines sparsa, dura, liquosa. HęcClusius.

2.Sco.gen. Alterũ Scorpij genus quidã statuũt fruticem spinosum, descriptum à Dodonæo pro Genista spinosa secũda, foliis carentem, spinis vndique horridum. Maio & Iunio mẽsibus florere scribit. Vlicem Plinij quidam esse volunt, Roris marini simílem, asperum. Belgæ *Gaspeldoren* vocant, Armorici, apud quos syluæ huius plantæ sunt, tam proceræ vt propemodum arborescat, vocant *des lans.* De spinosa hac planta, quæ sequuntur Pena tradit. Prorsum cognata Genistæ hæc, sed multùm aspectu horrida, sentibus præduris, innumeris, cancellatim armata, semper virentibus, striatis, lignosis virgultis, Spartio similibus, spinis pene folia occulentibus. Quare doctiorum nonnullis placuit Gazæ Nepam esse, aut Scorpium Theophrasti: sed obstant Genistæ siliquæ, aliquanto breuiores, & flores non absimiles, concolores, eiusdem saporis, qui aurei particulatim emicant, tota æstate, etiámque hyeme in Anglia, vbi frequentissima in sterilib⁹ & Ericetis, in Prouincia item Narbornẽsi penè par proceritate. Sed Monspelij ad Ladum in collibus saxosis triplo minor, rigidior & squalidior est, adeo vt parum Genistam representet, folijs lentis. Illic Aspalathum secũdũm faciunt, tametsi inodora, & funis instar pertinax frãgẽdo sit: floribus quidam ad icterum vtuntur, & tota planta calfaciunt furuos. Clusius Aspalathum alteram, tum Salmanticæ, tum Mõspelij sic dictam pinxit, cubitum non excedentem, fruticosam admodum multis horrentem spinis, deorsum inflexis, firmis, acutis, in quibus nascuntur pusilla folia, lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (sed teneriora) fert in nouellis ramulis, quibus subsunt recens nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus spinis, terni, quaterni, aut plures simul, Genistæ similes, sed minores, nunc lutei, nunc pallestẽtes: semen in siliquis exiguum. Legitimã Aspalathũ alteram esse non fatetur Clusius: verũ cùm à nonnullis sic vocetur, nomẽ mutandũ non censuit, præsertim cũ ad quam plantã à veteribus memoratã referẽda sit, adhuc nesciat: fortasse ad scorpiũ Theoph. inquit Clusius, Eadem est cũ Genista spinosa, aut certè persimilis.

Lib.6.ca.9.

Lib.33.ca.4.

BVXVS

BVXVS. *CAP. XX.*

GRæcis πύξος, Latinis Buxus & Buxum dicitur, Gallis *Bouys*, Italis *Nomina*
Bosso, Hiſpanis, *Box*, Bœmis, *Poßpan:* Anglis, *Burs*. Belgis *Palmeboom*: *Genera.*
Germanis *Buxbaum*, Buxus quædam frutex tantum eſt, quædam in Dodon. li.
arborem magnam aſſurgit. Tria eius genera, inquit Plinius. Galli- 6. cap. 32. Li. 16. c. 16.
cum quod in metas emittitur, amplitudinémque proceriorem: Oleaſtrum in omni vſu damnatum, grauem profert odorem. Tertium genus noſtrate vocant; ſylueſtre, vt credo, mitigatum ſatu, diffuſius, & denſitati parietum virens ſemper, ac tonſile. Hoc Plinij loco mirum certè eſt, cur ſecundum Buxi genus Oleaſtrum vocet. Annotat Dalechampius Plinium, aut eius ſcribam libertũ in Oleaſtri voce deceptum fuiſſe. Nam cum apud auctorem Græcum reperiſſet ſecundum Buxi genus ἄγριον ὅλον εἶναι, omnino agreſte eſſe, nec vtile materia, vt primum genus, nec veſtiendis parietibus idoneum vt tertium, imo etiam abominandum fœtore, & grauitate odoris, incautè legit ἀγριέλαιον εἶναι, Oleaſtrum eſſe. Buxus arbor craſſo eſt trunco, ſpiſſo, duro, valido: ramos emittit multos cæterarum arborum more, duros, craſſóſque, *Forma.*
foliis plurimis veſtitos, Myrto ſimilibus, minoribus, denſioribus, craſsioribus, ſubrotundioribus, ſaturatæ viriditatis, perpetuis nec vnquam decidentibus: flore herbaceo: fructu quaternis apicibus in cacumine diuiſo, Ciceris magnitudine, ſemine ruſeſcente, omni-
bus animantibus inuiſo, quod Carthegõ vo- Li. 16. ca. 50.
cari Plinius ſcripſit ineptè, cùm enim Theophraſtus libr. 3. cap. 15. hiſtoriæ Buxi Cratægi deſcriptionem ſtatim ſubieciſſet, Plinius hæc confundẽs, dixit Buxum granum ferre quod Cratægum vocant. Ineptius idem Buxo tribuit, quæ de Ilice Theoph. prodidit, nempe à Septẽtrione viſcum gignere, à meridie hyphear. Buxus tertius, frutex, ramos multos ſepè ex ipſamet radice, nonnunquam ex paruulo trunco in latum ſpargit. Folia habet dilutioris viriditatis, rotundiora, minora, cætera
ſimilia ſupradictis duobus generibus. Bu- Lib. 3. Hiſt. cap. 15.
xus, inquit Theophra. magnitudine eſt haud Li. 16. c. 24.
procera, folium ei Myrteo ſimile, (Plinio cõ- *Locus.*
cauum.) Buxus montes amat, in planíſque naſci recuſat. Pyreneis ac Cytoriis montibus plurima, & Berecynthio tractu: craſsiſsima in Corſica, flore non ſpernendo, vel, vt quidam legunt, apibus florẽ non ſpernentibus, quæ cauſſa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuiſum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat
frigida, & aprica. In igni quoque duritia, quæ ferro, nec flamma, nec carbone Li. 16. c. 26. Lib. 3. Hiſt.
vtili. Hæc Plinius ex Theophraſto, tranſtulit, ſic ſcribente. φύεται δ' ἡ πύξος ἐν τοῖς cap. 15.
ψυχροῖς τόποις, καὶ τραχέσιν: καὶ γὰρ τὰ κύτωρα τοιοῦτον, οὗ ἡ πλείστη γίνεται. ψυχρὸς δ' ὁ ὄλυμπος μακεδονικὸς: καὶ γὰρ ἐνταῦθα γίνονται, πλὴν οὐ μεγάλαι: μέγιστοι δ' καὶ κάλλιστοι ἐν κυρήνῃ legendũ ἐν κύρνῳ in Corſica, καὶ γὰρ εὐμήκεις: καὶ πάχος ἔχουσαι πολὺ παρὰ τὰς ἄλλας: διὸ καὶ τὸ μέλι οὐχ ἡδὺ, ὄζον τῆς πύξου, πλήθει δ' πολύ. Ideſt, Buxus locis frigidis & aſperis naſcitur, etenim Cytorij montes tales ſunt, in quibus plurima prouenit. Olympus quoque Macedoniæ frigidus, in quo naſcitur, ſed non magna. Maxima autẽ & pulcherrima

BVXVS.

rima in Cyrene, (in Corsica.) Nam procera est, & crassitudine cæteras longè superat. Quamobrem mel insuaue est, Buxum olens, multum autem, & copiosum. Plinius dixit Buxum in Corsica crassissimam esse, flore non spernendo, hancque esse causam amaritudinis mellis: Theophrastus in Corsica crassissimam, mélque illic insuaue, quia Buxum oleat. Quod vterque de Cytoriaca Buxo tradidit, id & Poëtæ cecinerunt: Cytorus enim buxifer à Catullo dicitur: *Et iuuat vndantem Buxo spectare Cytorum*, dixit Virgilius. Buxus Februario & Martio mensibus floret. Septembri semen maturum est quibusdam in locis. Buxi folia calida siccáque esse, atque adstringere ipse gustus perspicuè demõstrat, inquit Dodon. In eadem sententia est Fuchsius scribens à recentioribus temperatam eius arboris essentiam statui, sed id multas ob causas verisimile non videri. Haud dubiè verò adstringere, & siccare. Quia Buxus immortali coma viret, topiario operi accommodatissima est, ac tonsilis. Imprimis verò materies honorata illi est, raro crispanti (crispleanti, vetust. cod.) nec nisi radice: cæterò lenis quies materiæ, silentio quodam, & duritie ac pallore commendabilis. Idem alibi: spississima ex omni materie, ideo & grauissima iudicatur Ebenus, & Buxus, graciles natura, vel, gracilis natura, vt de Buxo tantum hoc intelligatur. Neutra in aquis fluitat, nec Suber, si dematur cortex nec Larix cariem vetustatémque Buxus non sentit. Nunc sola pectinum dote commendatur, ad plaustrorque axes, & aratrorum buras. Fiunt & ex ea tibiæ ac fistulæ, pertusæ rotundis foraminibus, quibus digitorum apposítu clausis, aut apertis, cantus moduli variantur & pyxides, quibus nomen dedit. Nullus Buxi in medicina vsus: folio tantũ cum materiei Scobe & lixiuio capillum rufat. Sunt qui dicãt ligni scobe hausta sanari alui profluuia. Nec desunt ex recentioribus, qui sentiant nihil aliud nobis esse Buxum, quàm Indis lignum, quod Gaiacum appellatur: quoniam Buxi decocto fæliciter sanatos esse lue venerea affectos, frequenti experientia compertum est, quam opinionem refellit Matthiolus. Nam & si, inquit, eas esse Buxei ligni vires experientia doceat, id tamen, & Indorum Gaiacum eandem esse plantam non rectè colligas. Gaiacum enim lignum est pingue, resinosum, materia intus nigra, Ebeni fere modo, amara, acríque. Quibus notis siccam Buxi materiam carere constat. Præterea Gaiaco (testibus iis qui in India viderunt) folia sunt Plantaginis, breuiora, crassiora, duriora: lutei flores: fructus Iuglandis magnitudine, Buxo verò folia Myrti, breuiora: flores herbacei: fructus Myrto nunquam maior. Somnum capere sub hac arbore cerebro vehementer incommodat, quod eius odor naturæ prorsus aduersetur. Ferunt serpentes vulneratas eius radice degustata, statim sanitatem recuperare. Germani ex Galliæ Narbonensis locis Hispaniæ finitimis, præcipuè montibus Pyrenæis, circa oppidum Limons, haud procul Carcassona, crisparum Buxi radicum magnam copiam aduehunt, ob varias maculas & intortos linearum discursus ad opera lautiora expetitarum, ex quibus cochlearia, cultellorum manubria, latrunculi, & imagunculæ fiunt, ab his præcipuè qui oppidum incolunt celebre nomine D. Claudij in monte Iura: Eas radices quamuis seruato prisco vocabulo, sine discrimine *Brouchin*, quasi Bruscum vocent, in iis tamen, vt & tuberibus Aceris Bruscum & Molluscum facilè discernas, lineis vel simpliciter sparsis, vel flexuosius distortis. In eodem mõte Iura quod antea nos monuimus, lignarij Abietum & Picearum candidissimos truncos recto venarum discursu fissiles, nullis interceptos nodis, ad opera faciles, seruata dictione vetusta λίασον, qua Theophrastus vsus est, adhuc Louchon vocant: Arueni verò cuiusuis arboris crassiorem ramum *Lusse*.

Li.2 Geor.
Tempus.
Temper. & vires
Ibidem.
Libr. Hist. pl. ca. 347.
Plinius li. 16. cap. 16.
Plin. ibid. ca. 40.
Plin. ibid.
Ruell. li. 1. cap. 60.
Vsus.
Buxus gaiacũ non est.
Lib. 1. Dio. cap. 114.
Fusc. Ibid.

SPAR

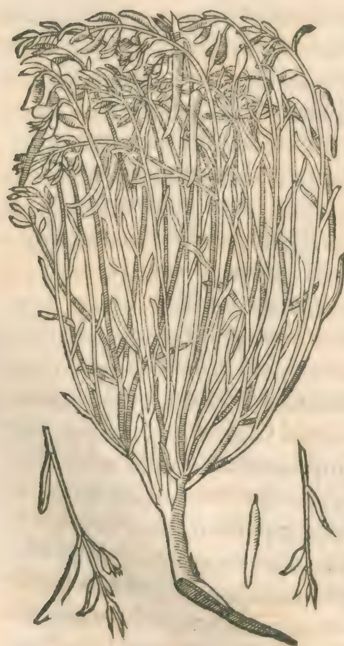
SPARTIVM DIOSCORIDIS ET GRAECORVM, *siue* GENISTA. CAP. XXI.

DE Spartio, Genista, & Sparto, Iunco, magna est inter auctores controuersia. Hermolaus, & Marcellus Dioscoridem cum Spartiū dixit, Genistam, non Spartum Hispaniæ descripsisse videri aiunt. Horum summus alioqui imitator Ruellius falli eos scribit, qui Genistam eandem esse cum Spartio contēdunt. Amatus Lusita. & Andreas Lacu. superiorum sententiæ subscribunt. Matthiolus cùm aliquando idem sensisset, tandem mutata sententia, Spartium Dioscoridis, & Spartum Hispanicum eandem stirpem esse existimauit, atque à Genista diuersam. Fuchsius & Tragus pro Genista exhibent, eam quæ Genista angulosa à nobis dicetur, at pro Spartio ille quidem eam quæ à Matthiolo depingitur Spartij nomine, hic verò florem tinctorium vulgo nominatum, quem seorsum describemus. Dodonæus Spartum nomine Genistæ Hispanicæ descripsit, quæ in Hispania & Gallia Narbonēsi prouenit, & eam pinxit, quam à Fuchsio & Matthiolo Spartij nomine pictam esse diximus. Alia in historia, Spartum est, inquit, non quæ Genista appellatur, siue illa Italica dicta, aut alia quæuis, sed alia stirps Hispaniæ familiaris, Genistæ quidem Italicæ virgarum multitudine, ac tenuitate quadantenus similis, nullis, aut omnino paucissimis, ac minimis foliolis, quæ non siliquas veluti Genista, aut legumen aliquod, sed lobos paruos, hoc est exigua vndequaque conclusa capitula, in rotunditate oblonga, & sub candida fert, Bωnis, id est, Fabis minoribus magnitudine formáque æqualia, & candidis earum colore quoque similia, in quibus semen vnum aut alterum conditur, nigrum, aliquantulum compressum, Aphacæ fructum satis referens. Hæc ille, qui in Sparti historia parum sibi constare videtur. Vtroque enim loco Spartum non Spartiū Genistam Hispanicam appellās, illo in Hispania & Gallia Narbonensi eam nasci tradit, hoc, Hispanicam ab Italica differre, cum Italiæ, & Galliæ Narbonensis Genista eadem plane sit, nec Amatus Lus. nec And. Lac. inter Hispanicam & Italicam aliquid esse discriminis arbitrentur. Dici verò non potest Spartij, idest Genistæ Hispanicæ nomine, Spartum Hispanum designari: de eo enim post eum locum quem citauimus seorsum tractat Dodon. ex Plinio. Cordus Spartum Latinis vocari Genistam scripsit. Esse autem duplicis differentiæ. Quandam in funes torqueri, ex qua etiam corbes Vuis passis, & ficubus seruandis texuntur in Hispania, Spartúmque à veteribus eam plantam vocari: Alteram non tam Lentas habere virgulas, vt simile quiddam ex iis fieri possit. Alio in loco Genistam idem Iunceam depinxit, ac descripsit, eam planè quæ fuchsio Matthiolóque Spartum est à Genista diuersum. Sed quid mirum de hac re inter recentiores controuersiam extitisse: cùm Plinius ipse dubitauerit, an Genista sit, quam Græci auctores Sparton appellauêre, ex qua lina piscatoria apud eos factitabantur. Cornarius Genistam esse Spartion Dioscoridis vult, cui Plinius easdem vires, quas Dioscorides Spartio adscribit, neque dubitat, vt Plinius, quin Spartum Græcorum Genista sit, sed Hispanici generis, apud Græcos rari, ex quo Asiæ populi lina ad retia præcipua facerent: quandoquidem ex Genista nulla fieri possunt. Ex quibus intelligere licet Cornarium aliam sentire esse Genistam Hispanici generis, aliam ex qua lina piscatoria fieri non possunt, quæ fortasse nostra est Genista angulosa: dupléxque esse Spartion, alterum etiam hodie in Hispania copiosum, alterum quod Dioscorides Spartum appellat, Plinius Genistam. In hac opinionum varietate, si quid statuere & decernere mihi liceat, iis potius assentiendum puto, qui Spartium Dioscoridis & Græcorum Genistam esse

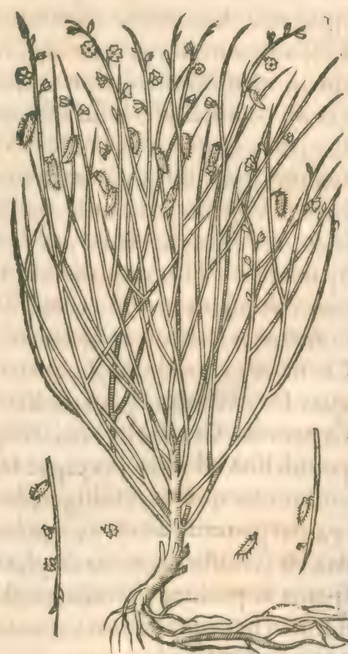
Nomina
Li.1.ca.84.
Lib.4.Dio. cap.152.
Libr. de Hist. pl.6. cap.7.
In frume. Hist. ca. 35.
In libr. 4. Diosc.c.158
Lib.3.Hist. pl.ca.34.
Li.24. ca.9
Emble.137. lib.4.Dios.

esse arbitrantur Spartum vero Iuncum Hispanicum. Nam Ruellij Matthiolíque
rationes facilè dilui possunt. Prior, quod Dioscoridis Spartium frutex sit sine
foliis, quibus scatet Genista: Altera quod Spartum florem habet, vt albæ Violæ,
luteum verò Genista ferè piso similem. Spartium enim plantam quæ iam vir-
gas florésque protulerit, idest senescentem Dioscorides describit, quo tempore
foliis caret. Eius verò adolescentiæ statum, quo nouos ramos, foliáque minuta
Lib.3. ca.31. profert, negligentius prætermisit. Sic dictamnum Dioscorides flore semineque
Li. 4.c.164. Chamæsycen flore carere scripsit. Quæ si vera essent, nothæ essent hæ Dictam-
ni & Chamæsyces plantæ, quæ pro veris habentur. Quare ex eo quod Spartio
iam adulto folia nulla sunt, non efficitur id Genistam esse non posse, quæ pul-
lulans folia habeat. Quod de flore dicunt, nullius est momenti. Dioscorides
enim non floris Spartij figuram cum floris Leucoij figura hic comparat, sed co-
lorem cum colore. Esse autem Leucoium aliud flore albo, aliud melino, &c.
Li.3. c.121. Dioscorides ipse alio loco testatur. Spartium igitur planta hæc dicitur, quod
funiculi, & vinculi vsum in alligãdis vitibus præbeat τοῦ σπάρτου, id est Iunci Spar-
ti modo, & Genista, fortasse quia genu modo flexilis ad nexus sit, vel quia geni-
Fuch.c.289 bus medeatur dolentibus, vel quia, vt alij censent, facillimè & celerrimè sobo-
lem generet suo semine Gallis, *Genest*, & quibusdã in hortis sata, *Genest d'Hespagne*,
Genest de Florence: hodie vulgo in tota Græcia, quæ Iũcũ Spartũ nõ nouit, σπάρτος vo-
Nomina catur, Italis *Genestra*, Hispanis *Genestra*, *Giesta*, & *Giesteira*, Genista hæc, siue Spartiũ
Forma. Dios. & Græcorũ frutex est, cuius rami in multas virgas diuidũtur, lõgas, rectas,
teretes, glabras, iunceas, firmas, fractu contumaces, foris lento, neruoso, flexili,
Cord. libr. egregiè virente cortice, intus inani, fungoso, candidóque, leuem Iuncum pror-
3.depl.c.43. sus referentes. De foliis, qui plantam diligentius contemplatus fuerit, hæc ve-
rissima esse comperiet, in teneris scilicet, & nuper enatis virgis folia esse latius-
cula, vtrimque acuminata, pauca, ex interuallis plerumque singula, non vt in

SPARTIVM DIOSC.
siue Genista.

SPARTIVM MATH.
siue Genista.

Genista

Genista vulgari & Scoparia angulosa, in vno quoque exortu terna. Quo magis adolescit planta, eo pauciora habet folia, angustioráque, in locis æstuosis adeò exilia, vt marcida facta, nulla prorsus, extitisse videantur, in vetustioribus, & senescentibus, quæque iam siliquas habent, virgæ ac ramuli foliis omnino carent: Flores habet luteos, vt Leucoium, figura Pisi flori similes, quibus singulæ succedunt siliquæ, angulosæ Genistæ siliquis longiores quidem, sed angustiores, in quibus semen compressum Lenticulæ simile, Phasiolorum modo nascitur, angulosæ Genistæ semini simile & æquale. Cortex caudicis, ramorum, radicísque gustu Genistam angulosam æmulatur, vt & semen illius gustum. Omnes tamen eius partes remissiores sunt tam odore, quàm sapore. At extremæ virgæ, & nouella germina nihil graue, nihil nauseosum, nihílque amarum olent, aut resipiunt, sed herbaceam, & insipidam Iunci qualitatem. Mesues breuius sic descripsit. Spartium Genista Latinis, arbor est montana, cuius rami desinunt in virgas multas, rectas, flexiles, fractu contumaces, quibus vites, & alia ligantur. Flores habet flauos, lunata figura: siliquas Phasiolis similes, & semina in his Lenti similia, interuallis distincta. Hæc ille à quo Genistæ semen non rectè obseruatum esse Matthiolus ait, quod Erui, aut Viciæ faciem potius referat, quàm Lentis. Imo verò Matthioli negligentiam hîc mirari licet, Genistæ in Italia vulgatissimæ semen adeo oscitanter contemplati, vt id Eruo, vel Viciæ compararit, quod compressum est, & Lenti simile, etiam auctoribus Fuchsio, Ruellio, Dodonæo, nisi semen siliquas accipiat. Etenim Genistæ huius siliquæ, Erui vel Viciæ siliquis similiores sunt, quàm Lentis. Nascitur Genista in Italia, & Gallia Narbonensi, locis siccis, adeo copiosè, vt Maio & Iunio mensibus iucundissimo sint viatoribus spectaculo, collibus huius pulchris floribus ita ornatis, vt procul aurei videantur. In multis aliis regionibus non passim in agris reperitur, sed in hortis seritur, & colitur. Semen Augusto mense & Septembri maturescit. Id calidum siccúmque esse, tum gustus, tum vires indicant. Purgant, inquit Dioscorides per superna vehementer, Ellebori vice, citra periculum flores, & semina, quinis obolis in aqua mulsa pota. Semen deiectiones mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tusis extractus succus ischiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, si cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, vel infundere ischiadicis clystere: strigmenta autem elicit cruenta. Quæ postrema Græcè sic leguntur. ἔνιοι δ᾽ ἐναποβρέξαντες ἅλμῃ, ἢ θαλάττῃ ἐγκλύζουσι τοὺς ἰσχιαδικοὺς ἄγει δ᾽ αἱματῶδες, καὶ ξυσματῶδες. Idest. Nonnulli autem ipsos macerant muria, vel aqua marina, quam clystere infundunt ischiadicis. Educit enim cruentum quendam humorem, & veluti intestinorum ramenta. Plinius dubitans, an hæc Genista spartium sit Græcorum, eadem illi tribuens quæ Dioscorides Spartio, mox tanquam iam sublata omni dubitatione iudicat Genistam, & Græcorum Spartium idem esse, vt & Cornarius annotauit. Semen inquit, in folliculis phasiolorum modo nascens, purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & clystere infundere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia genua dentia sanat. Præterea quod scribit Genistam vinculi vsum præstare, & Asiam lina ex ea facere ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus, id de Genista nostra intelligi oportet. Hæc enim ligandis viribus in Italia Salicis vicem ex-

Lib.2.met. pur.ca.29.

Lib.4.Dio. cap.152.

Locus.

Tempus.

Fuc.&Dodon. ibid.

Temper & Vires.

Lib.4.c.152.

Lacu.

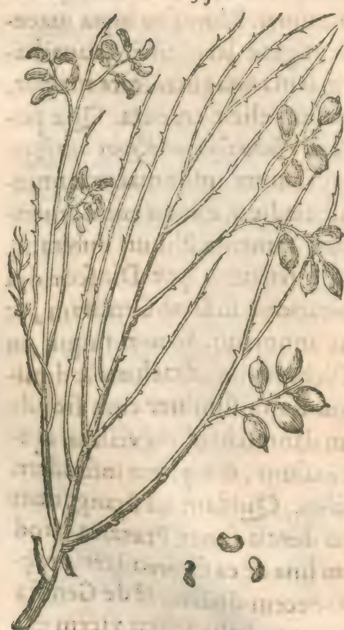
Emb.137.li. 4.Diosc.Pl. li.24.ca.9.

Lib.19.c.1.

Matt. ibid.

Ibidem. plet, maceratúrque etiam in aqua Cannabis modo, fiúntque inde funes, & rudia lintea faciendis ſaccis aptiſsima. Hæc cum Geniſtæ anguloſæ non conuenire perſpiceret Cornarius, Geniſtam quandam Hiſpanici generis confinxit. Li.24.ca.9. Dubitat etiam Plinius, nunquid Geniſtam deſignauerit Homerus, cum dixit nauium Sparta diſſoluta. At verò mox illa, neque ad Geniſtam, neque ad Spartium Græcorum, neque ad Spartum Hiſpanum pertinere ſatis declarat, cùm dicit, Nondum fuiſſe Africanum, vel Hiſpanum Spartum in vſu, certum eſt, & cum ſutiles fuerint naues, Lino tantum non Sparto vnquam ſutas. Li.19.ca.1. Idem alio loco, ex Lino fuiſſe nauium armamenta apud Homerum eruditiores interpretatos eſſe aſſerit: quoniam cum Sparta dixit, ſignificauerit ſata, hoc eſt res ſatiuas, Cannabim & Stupam. Iliad.2. Verſus Homeri eſt Καὶ δὴ δοῦ ρασέση πεεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται. Scholiaſtes σπάρτα interpretatur σπαρτία, χοινία, ideſt funes, & rudentes. Ibidem. Meſue auctore Geniſta calida & ſicca eſt ordine ſecundo, ſemen calidius, floribus & ramulis humiditas ineſt, incidens, ſed excrementoſa, ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus ſuis partibus conturbat, prouocat, incidit, tenuat. Pituitam & humores extrahit ab articulis valenter, vomitu, & deiectione: renes omnibus excrementis perpurgat: vrinas ſtrenuè mouet, calculum frangit in renibus, atque adeò in veſica, nec in his materias ſpiſſari, ac in calculum dureſcere ſinit. Flores quoque huius cum Melle Roſaceo, aut ouo ſtrumas reſoluunt. Oxymel etiam ex his, aut ſeminibus, tumores lienis diſcutit. Vomitus quoque cum his frequens, iſchiadi, podagræ, & renum doloribus prodeſt. Correctio. Nocet ſtomacho & cordi. Ob id cum Melle Roſaceo ſumi vult Philagrius, vt his partibus nocere deſinat, & eadem ratione cum Roſis & Maſtiche. Semen verò eius cum aqua Mellis Roſati ſumendum eſt. Aniſi quoque, & fœniculi, vel Dauci ſemen eius noxas caſtigant. Flos modicum coqui poteſt, ſemen diutius. Datur flos à drach. duabus, vſque ad drach. quinque: ſemen autem à drach. duabus ad drach. quatuor. Lib.8.mp. Sparti vires breuiter perſtrinxit Galenus. Spartij, quo vites apud nos alligant, tum ſemen inquit, tum virgarum ſuccus non inſtrennuè trahentis eſt facultatis. Libr.7. Plinius li. 24.cap.9. Paulus eademquæ Dioſcorides habet. Geniſtæ flores apibus gratiſsimi: quare circum aluearia ſeruntur. Coronis etiam eos addidit antiquitas. Alia duo Spartij eiuſdem genera in Hiſpaniis à Cluſio obſeruata noua quidem, & à nemine adhuc deſcripta hîc ob oculos ponimus. Prius ſtipite eſt plerúmque cubitali, pollicari craſsitudine, cortice ſcabro, & ſtriato, qui in multos ramos cubitales, vireſcentes, & ſtriatos diuiditur: deinde hi in virgulas iunceas, virides etiam & ſtriatas, quæ dum nouellæ ſunt & primum germinant, aliquot foliis exornantur, ſtatim atque planta florere incipit decidentibus, vt poſtea ἄφυλλος tota planta conſpiciatur: è virgularum lateribus prodeunt oblongi pediculi, ex quibus depédent flores aliquot exigui, Glycyrrhizæ ferè vulgari

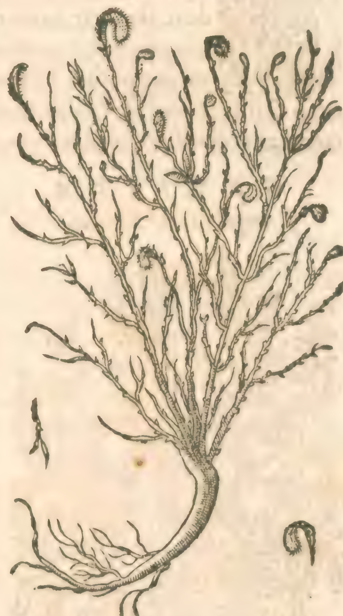
SPARTIVM Hiſpanicum alterum Cluſij.

SPARTIVM alliud Hiſpanicum Cluſij.

SPARTIVM Aphyllon fruticoſum, Iunceis lanatis capitulis.

vulgari ſimiles, aut trifolio pratenſi, colore luteo, inodori: deinde ſiliquulæ cartilagineæ, rotundiuſculæ, colore ex flauo ruſeſcente, in quibus ſemen vnicum ſæpius continetur, (raro bina) durum, nigrum, exiguo reni ſimile, quod in ſiliquulis, dum quatiuntur, crepitat, & ſonum edit: radix dura, lignoſa. Alterum planè huic ſimile, longè tamen maius, & hominis altitudinem ſuperans inuenitur, virgulis priore tenuioribus, lentioribus, magis obſequioſis flore paulo maiore & omnino candido: ſiliquulis à ſuperiore, forma non differentibus, ſed minoribus, ſemen etiam minus continentibus. Primum variis Caſtellæ vtriuſque locis creſcit, arenoſo ſolo, florétque Maio: ſemen maturum eſt Iulio. Secundũ Gadibus, & locis vicinis aura marina perflatis, arenoſo, & ſterili ſolo Februario floret. Aliud Spartiũ ἄφυλλον, fruticoſum iunceis, aculeis lanatis capitulis depinxit & deſcripſit Pena, inuentu minus frequens, naſcens in aſperioribus præruptíſque cliuis Alpium Magdalenæ in Gallo Prouincia paruus hic frutex eſt, Latiuſculè in latera aliquot Sparteos ſtriatos, ex pullo Buxeos, lignoſos, & ſeſquipedales ſurculos ſpargens, ea radice Tragacanthæ ſimili, prolixiore, nullis foliis, ſed multis Senticoſis ac rigidis ſtilis pungentibus, iunceis, in ſummo tantum aduncis, quorum ſingulis faſtigiis aduoluuntur tomentaceæ gemmulæ, vitis oculo ſimiles, minores, ſed concolores partim longiuſculæ, & incuruæ, partim breuiuſculæ, guſtus nonnihil amari, exſiccantis, adſtringentis: nullo aut folio, aut flore, qui hæc contemplanti viſus ſit.

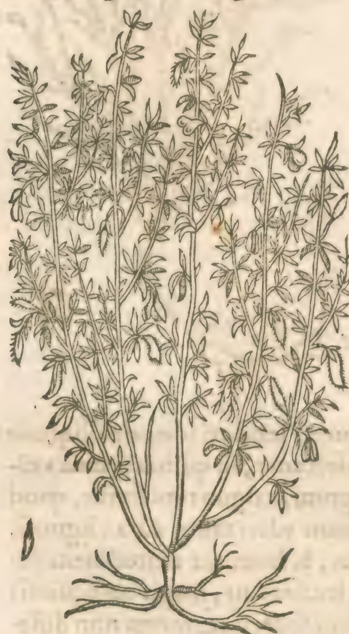
GENISTA ANGVLOSA, siue vulgaris. CAP. XXII.

Lib.6.ca.6. In Hist. ca. 79. L.1.3.pl.c.33. *Nomina*

GENISTÆ hæc species, veterum Genista non est, quod & si Dodon. senserit, tamen eam nomine Genistæ descripsit: Fuchsius pariter Genistæ nomine depinxit: Cordus Genistæ angulosæ nomine proposuit, Chamæspartij Tragi addita figura. Genista hæc vulgaris Gallis, *Genest*, & *Geneste*, Italis *Genestra*: Hispanis *Genestra*: *Giesta*, & *Giestra*, Germanis, *Ginst*, & *Geinst*, & *Pfrin*, & *Pfrymmen* nominatur. Fruticis huius rami in

Forma.

GENISTA *angulosa seu vulgaris.*

virgas plurimas distribuũtur, lõgas, gracilitate iunceas, angulosas, egregiè virente, cortice vestitas, rectas, lentas, flexiles, distractu difficiles, & scoparum modo in densam cõgeriem stipatas, in quibus folia sunt parua, oblõga, vtrinque acuminata, singulis ferè exertibus terna. Flores vere virgas totas vestiunt, pisi florum figura, valdè lutei, ex quibus singulæ prodeunt siliquæ, paruæ, principio leuiter hirtæ, in latitudinem quandam compressæ, cum maturæ sunt nigricantes, in quibus semen clauditur fuscum, Lenticulæ simile, minus, mediocriter durum. Radice nititur multifida, neruosa, lenta, flexili, minime fragili, coloris lutei. Totus frutex grauiter olet, Sambuci propemodum instar. Saporem caudicis ramulorúmque cortex, folia, virgæ, flores, semina, & radices habent, amarũ, & quod reliquorum purgantium medicamentorum modo nauseam moueat. Folia Autumni exitu amittit, virgis tota hyeme inter niues grato aspectu virentibus. Nascitur in montanis & asperis locis, nec non in planis campis. Hac Aruerniæ montes maximè scatent. Est autem Genista hæc calida, sicca ordine ferè tertio, terget, tenuiúmque est partium. Huius foliorum, virgarum, summarúmque partium decoctum ex vino, aut aqua hydropicis summopere auxiliatur, omnibúsque qui hepatis, lienis, renum, vesicæ obstructionibus laborant, quia partim per aluum, partim per vrinas aquosos, serosos, alióſque superuacuos humores educit. Eadem præstat semen drachma sumptum. Crentibus vrinam medicamentis, & lapidem comminuentibus vtiliter permiscetur: quoniam sua partium subtilitate eorum vires adauget. Flores cum axungia tusi, & admoti arthritidis dolores leniunt. Denique hanc Genistam easdem prorsus vires habere quos Spartium Dioscoridis, auctor est Dodonæus.

Dodon. li. 6. cap. 6. *Tempus. & Vires.*

GENI

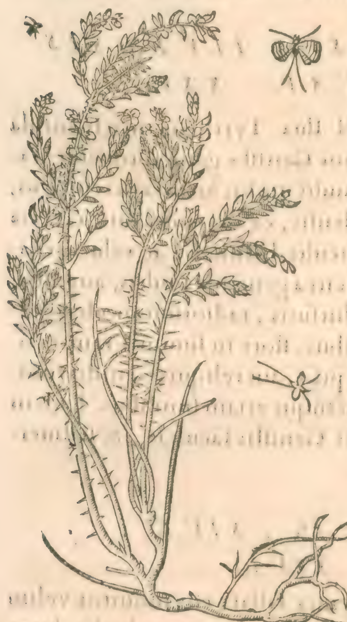
GENISTELLA. CAP. XXIII.

Ob superioris Genistę similitudinem hæc planta à recẽtioribus herbariis Genistella appellatur, quod illa exilior, & humilior sit: Gallicè, *Petite Geneste*, vel *Petit Genest*, Germanicè, *Erdpfrymmen*, & *Stechende Ginst*. Frutex est virgas plurimas emittens, graciles, lignosas, quę initio, & adhuc teneræ, vestiuntur foliolis virentibus spinísque, tum etiam mollibus horrent, & parum pungentibus: At cùm annum ferè excesserunt, foliolis ferè destituũtur, spinęque tum rigent, & vehementer pungũt. Inter foliola flores exoriuntur lutei, superiori Genistæ similes, sed minores, & pallidiores. Semen exiguis siliquis includitur, rotundum & rufum: radix lenta est, & sublutea. Nascitur in incultis & arenosis, ac secus vias, Maio & Iunio mensibus floret. Adstringenti cum amaritudine facultate prædita est, ac proinde valenter, citra mordacitatem exiccat. Decoctũ foliorũ ex aqua aut vino, si bibatur, profluuiũ menstruorum sistit. Ventris etiam fluori succurrit. Quare non sine magno errore quidam pro Genista vtuntur, quum facultatibus diuersis prædita sit. Genistella, inquit Ruellius, colore Rosmarini, & pene folio, flore luteo, semine rufo, quod serpentibus aduersari tradunt. Sed & frondis decocto vtilis natura ad sistendos mulierum cursus menstruos: eodem aluinis succurrunt poto. Sunt qui hanc esse putant quam Galli Rosmarinum aculæatum, vel potius Iomarinum appellant, Libanotidis folio, sed rigido, ac pungente, cuius floribus pastæ apes improbum mel conficiunt. Nascitur in arenosis, secus vias, flore melino. Scorpium secundum, & Vlicem nos antea suo loco vocauimus. Armorici in quorum vastis saltibus frutex is plurimus nascitur, appellant *des Ians*, quòd supra nos monuimus.

Nomina — Dodo. li. 6. cap. 9. — *Forma* — *Locus.* — *Tempus.* — *Temper. & vires* — Fuch. c. 80. — Dodo. Fuch. Ibid. — Lib. 1. c. 84.

GENISTELLA.

GENISTA minima.

GENISTA MINIMA. CAP. XXIIII.

Ob caulis breuitatem, & cum cæteris Genistis similitudinem hæc planta Genista minima vocatur, in sabulosis, & lapidosis tumulis Oeno fluuio per Sequanos labenti propinquis nascens, quà è Liono Salinario Nozeretum oppidum itur. Radice est longa, crassa, lignosa, in multas radiculas diuisa, nigricante: caule breui: ramis multis per terram spar-

Nomen. — *Locus.* — *Forma.*

que nous ſuyuons les autheurs Grecs, & entre autres Dioſcoride, traduiſans fidelement ſes mots, comme il eſt requis, quand il dit, qu'il ſort des langues en l'Hippogloſſe à la cime, & le long des fueilles, & non pas des fueilles; mais au bout de la tige, là où il n'y a plus de fueilles: car le mot ἐπ' ἄκρȣ, ſignifie ouuertement cela. Par ces mots Marcellus veut donner à entendre, que *l'Hippogloſſon* n'a pas pris ce nom de la grandeur de ſes fueilles, qui ſont ſemblables à celles du Ruſcus, ny auſſi pour eſtre formé à la façon d'vne langue de cheual; & que Pline a eu tort de l'appeller *Hippogloſſon*, veu qu'il iette au ſommet ce qui reſemble à vne langue d'homme; mais qu'il doit eſtre appellé *Hippogloſſon*, c'eſt à dire *grande Langue.* Or il ſemble que Cordus n'a pas bien entendu le dire de Marcellus, quand il dit, que Marcellus eſtime qu'il ne faut pas lire *Hippogloſſon:* car c'eſt tout le contraire, comme il a eſté dit: mais il a bien meilleure raiſon de dire, que Marcellus ne deſcrit pas le vray *Hippogloſſon* en ſes Commentaires, veu qu'il parle d'vne certaine bourre en façon d'eſpic, de laquelle il n'y a aucun autheur qui en ait parlé en ceſte plante. Qui plus eſt, ie ſuis de meſme aduis que Cordus, aſſauoir qu'il faut eſcrire *Hypogloßon* ou *Hypogloßidion*, ou bien *Hypoglottion*, comme venant de la propoſition Grecque ὑπὸ, comme il ſera monſtré cy apres. Mais auſſi ie ne m'accorde pas auec luy en ce qu'il dit, que *l'Hypogloſſon* eſt la meſme plante que le *Laurier Alexandrin*, aſſauoir celle que nous auons cy deſſus nommee *Laurus Taxa*: ny auſſi peu auec Matthiol, qui appelle la ſuſdite plante *Hypogloſſon*, encor qu'il la face differente d'auec le *Laurier Alexandrin.* Car ſi c'eſt là *l'Hypogloſſon* de Dioſcoride, comme pourra on entendre ce qu'il dit, *qu'il a les fueilles comme le Ruſc?* Ou quelles langues a il qui ſortent de ſes fueilles? car il n'en ſort pas, ny des fueilles du milieu de la plante, ny de celles du ſommet, ny auſſi du plus haut de la tige. Doncques Dalechamp croit, que *l'Hypogloſſon* de Dioſcoride ſoit vne autre plante; aſſauoir celle qui eſt icy peinte, laquelle Matthiol a mis pour le *Laurier Alexandrin:* & qu'il y a tout plein de fautes en ce chapitre de Dioſcoride, lequel il faut ainſi corriger: *L'Hypogloſſe eſt vn petit arbriſſeau, ſemblable au Meurte ſauuage* (& non pas au *Ruſc*, comme Ruel l'a traduit) *mince*, (il ſeroit mieux s'il y auoit *blanc:* car Dioſcoride meſmes dit que le Myrte ſauuage eſt blanc, & a la fueille plus large & plus grande que le Meurte noir) *Au ſommet il y a des fueilles piquantes, & des petites langues aupres des fueilles.* Ou bien comme André Lacuna le lit ſuyuant vn vieil exemplaire: *Et à la cime des fueilles il y a des petits iettons comme de langues.* Ce que ſi Marcellus euſt leu, il n'euſt pas tant pris de peine à declarer ces mots, ἐπ' ἄκρȣ, & n'euſt eu que faire de forger ie ne ſçay quelles langues. Or il n'y a point de fueilles qui puiſſent à meilleur droit eſtre comparees enſemble, ne ſi à propos, que celles de *l'Hypogloſſon*, & du *Myrte blanc ſauuage*; car elles ſont piquantes au bout, & outre ce il croiſt aupres des fueilles des queuës longues & grailes, comme de langues qui ſouſtiennent le fruict. Pour plus grande confirmation de cecy il y a le teſmoignage de Galien, qui doit beaucoup ſeruir; car il eſcrit ainſi: *L'Hypogloſſon a eſté ainſi nommé, à cauſe qu'il fait des petites langues au deſſous de ſes grains.* Dont il appert que ces langues ne ſont pas petites fueilles qui ſortent du milieu des grandes; & que pourtant *l'Hypogloſſon* de Matthiol & des autres, qui a ces petites fueilles, n'eſt pas le vray *Hypogloſſon*: mais que ce ſont petites queuës, auſquelles les grains ſont attachez. Meſme il met la raiſon pourquoy il a eſté appellé ainſi: *car*, dit-il, *il a eſté appellé Hypogloſſon, d'autant que deſſous ſes grains il y a de petites langues.* Meſmes l'ordre de l'alphabet que Galien a ſuyuy monſtre cela. Paulus auſſi lit en la meſme façon. Pline meſme l'appelle *Hypogloſſon*, & le deſcrit ainſi: *L'Hypogloſſon*, dit-il, *a les fueilles comme le Myrte ſauuage, creuſes & piquantes, & en icelles comme des langues, & vne petite fueille qui ſort des autres fueilles, &c.* Or en ces derniers mots il a mal traduit ce que Dioſcoride dit παρὰ τοῖς φύλλοις: car veu qu'il appert que Pline a emprunté de Dioſcoride tout ce qu'il en dit, il ſembleroit aduis qu'il euſt ainſi treuué au texte: *L'Hypogloſſon eſt vne plante qui reſemble au Myrte ſauuage. Il a les fueilles creuſes* (ou bien) *il a pluſieurs fueilles piquantes, & en icelles comme des langues.* Or pource qu'il a obmis le mot de *mince*, aucuns ont penſé, qu'il fuſt ſuperflu en Dioſcoride. Ceux qui l'y adiouſtent diſent, qu'Oribaſius l'a ainſi leu, & diſent qu'il a eſté adiouſté auec grand raiſon, pour monſtrer en quoy *l'Hypogloſſon* doit eſtre comparé au Myrte ſauuage. Car il y a deux ſortes de Myrte ſauuage; l'vn qui eſt odorant, dont il y en a grande quantité le long de la Marine en Prouence, & croiſt à la hauteur d'vn homme, ayant le tronc gros: l'autre qui ne ſent rien, & eſt petit, iettant pluſieurs petites verges, qui

Liure 4. de Dioſc.c.132.

Liure 4. de Dioſc.c.142.

La forme. Liu 1. c.128.

Liure 8 des ſimpl.

Au liure des ſimpl. Liur. 7. Liu 27. c. 11

Hypogloſſon.

qui est appellé *Ruscus* en Latin. Les fueilles de ce dernier sont plus grosses : celles du premier sont plus minces, ausquelles celles de *l'Hypoglosson* sont comparees. *L'Hypoglosson* croist aux forests & lieux montueux. *Le lieu.* Dioscoride dit qu'vne coronne des fueilles *d'Hypoglosson* amoindrit la douleur de teste en la mettant dessus ; on mesle sa racine, & son suc parmy les emplastres. *Au mes.lieu.* Selon Galien, sa racine & son suc ont vne vertu d'amollir. *Au mes.lieu.*

Du Laurier Alexandrin, *CHAP. XLVII.*

D'Avtant que ces trois plantes ont les fueilles, le fruict & leur nom semblable, cela a esté cause, qu'elles ont esté diuersement nommees par les autheurs : car celle qui est appellee *Bislingua*, aucuns l'appellent *Hypoglosson* ; & les autres *Laurier Alexandrin*, comme il a esté dit. *Les noms.* Cordus prend la *Bislingua*, l'*Hypoglosson*, & le *Laurier Alexandrin* pour vne mesme chose. *Liure 4 de Diosc.c.132.* Matthiol & Cornarius estiment, que *l'Hypoglosson* & le *Laurier Alexandrin* sont plantes differentes. *Liure 4. de Diosc.c.142.* *Embl. 127.* Dalechamp les distingue autrement & mieux, à mon aduis : car il veut que la plante appellee *Bislingua, Bonifacia, & Vuularia*, soit le *Laurier Taxa* de Pline ; *liure 4. de Diosc.* & que la plante descrite au chapitre precedent, soit *l'Hypoglosson* de Dioscoride, & de Galien, & *l'Hypoglossa* de Pline : & que la plante qui est icy peinte, soit le *Laurier Alexandrin*, combien qu'aucuns l'appellent aussi *Hypoglotton*, & *Hypoglossidion*. Les Grecs l'appellent δάφνη ἀλεξάνδρεια, & ἰδαία : *Les noms.* Les Latins *Laurus Alexandrina*, & *Idæa*, d'Alexandrie, qui est en la region de Troas, où est le mont Ida, autour duquel ceste plante croist : & non pas, comme dit Marcellus de ce qu'Alexandre estant vainqueur s'en fit vne couronne. *Liure 4. de Diosc.c.148.* Les autres, selon que dit Pline, l'appellent *Hypoglottion*, ou *Daphnitis*, *Liu.15.c.30.* ou *Carpophyllon*, ou bien *Hypelate*. Or que ce soit la plante qui est icy peinte, la description que Dioscoride & Theophraste en font le monstre clairement. Voicy comme en parle Dioscoride : *Liu 4. c.142.* *Le Laurier Alexandrin a les fueilles comme le Rusc*, (Pline dit *comme le Myrte*) *toutefois elles sont plus grandes, plus molles, & plus blanches*, (Pline adiouste *plus aiguës*. *Il porte son fruict au milieu de ses fueilles*, (& non pas comme Pline & Ruel disent, *la semence entre les fueilles*) *rouge, de la grosseur d'vn pois Ciche. Ses branches sont couchees par terre, de la longueur d'vne paume, ou vn peu plus longues. Sa racine est semblable à celle du Rusc*, (non pas comme dit Ruel, *à celle du Myrte sauuage*,) *plus grande, plus molle, & odorante. Il s'en treuue aux montagnes.*

Vray Laurier Alexandrin.

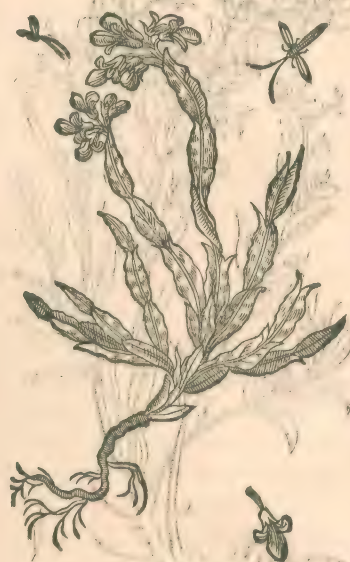

Theophraste dit ainsi : *Liure 1. de l'hist. ch.16.* *Il y a des plantes portans fruict, qui embrassent leur fruict dans le milieu de la fueille, comme le Laurier Alexandrin, qui porte son fruict sur ses fueilles.* Et derechef : *Liure 4. de l'hist. ch.17.* *Le Laurier a cecy de propre, qu'il porte le fruict sur ses fueilles, comme le Rusc : car l'vne & l'autre de ces plantes fait le fruict sur le dos de la fueille.* Or veu que ceste marque est toute euidente en la plante qui est icy peinte, cela monstre que sans doute c'est le *Laurier Alexandrin*, mesme que toutes les autres marques luy conuiennent bien. Le *Laurier Taxa* a bien vne petite fueille qui sort du milieu de la grande, & laquelle couure le bout d'embas de la queuë qui soustient son fruict : *l'Hypoglosson* a des petites langues qui sortent des fueilles, & soustiennent le fruict : mais ce *Laurier Alexandrin* porte son fruict aux fueilles mesmes, qui n'est point couuert d'aucune petite fueille. Or combien que ces plantes soient ainsi distinguees par ces marques si signalees, & que Dioscoride, Galien & ceux qui les ont suyuy, ayent traitté de chascune à part, comme estans differentes ; ce neantmoins Cordus tient, comme il a esté dit, que c'est vne mesme plante, alleguant ces raisons icy : *Au mes.lieu.* *L'Hypoglosson*, dit-il, *ou Hipoglossidion, ou Hypoglotton est aussi appellé Laurier Alexandrin par Dioscoride & tous les autres, disans que l'vn & l'autre a les fueilles comme le Rusc.* Toutefois Dioscoride en traittant du *Laurier Alexandrin* ne parle point des petites fueilles, qui sortent des grandes, comme aussi en traittant de *l'Hypoglosse* il ne dit pas que le fruict soit attaché à la fueille. Mais il est aisé de suppleer à ce qui s'en faut en leur description par la description mesme d'vne chacune d'icelles : car parce que la description de l'Hypoglosson, & du Laurier Alexandrin conuient fort bien auec celle de *l'Vuularia* ; ce que des grandes fueilles il en sort des petites, qui sont toutes piquantes comme celles du Rusc ; ce qu'elle porte aupres des petites fueilles vn fruict rouge, de la grosseur d'vn pois Ciche, il veut inferer de cela que *l'Hypoglosson*, & le *Laurier Alexandrin* sont vne mesme plante, assauoir celle qui est

CHAMAESPARTIVM Tragi.

CHAMAEGENISTA peregrina Clusij.

Planta omni prorſus odore caret. Hæc paucis cognita eſt: nonnullæ tamen mulierculæ *Clein Streuhblumen*, hoc eſt paruos Tinctorios flores vocant. Sunt qui *Erdpfrimmen*, id eſt terreſtrem, ſeu humilem Geniſtam nuncupant. Græcè fortè licebit χαμαισπάρτιον dicere. Flores puerorum quoque crepundiis, & luſibus inſeruiunt, & temperamento Orobi Fœnigræci eſſe mihi videtur. Hæc Tragus in cuius figura Chamæſpartij, flores non rectè ſunt expreſsi. Plantam hanc ſi Geſnerus Geniſtam eſſe anguloſam Cordi exiſtimauit, quod eius picturam Geniſtæ anguloſæ deſcriptioni apud Cordum appoſuit, rem non ſatis inſpexiſſe videtur. Cordus enim Geniſtam anguloſam à nobis deſcriptam, vulgarem noſtram Geniſtam, ſiue Spartium anguloſum intellexit. Chamæſpartij etiam meminit Geſnerus. Alia quædam in Geniſtarum genere, inquit, caulibus anguloſis, & peculiari quodam modo foliatis. Chamæſpartium dixeris. Ab hoc diuerſa eſt Chamægeniſta peregrina Cluſij, quam Lobellius pingendam curauit, Cluſius ſic deſcripſit. Vix palmari magnitudine aſſurgit, admodum fruticoſa, foliis Chamælęæ proximis, breuioribus, duris & carnoſis, per ambitum aliquantulum ſinuoſis, & criſpis, rigidiuſculíſque, vno ex altero è medio neruo prodeunte, quemadmodum in Chamægeniſta illa, quàm nonnulli Sagittalem vocant, interdum vero binis terníſue ſimul exorientibus: hic verò neruûs paulatim intumeſcit, & in ramulum conuertitur, quandoquidem tota planta folioſa ſit: in extremis iſtis foliis quini ſeníue, aut plures flores ſimul iuncti, ex villoſis caliculis naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, aurei planè coloris, quorum bina inferiora folia incana lanugine pubeſcunt. Floret Martio in incultis locis Valentini regni.

Li.3. Plant, cap.33.
In Hort. Germ.

SPAR

SPARTVM HISPANICVM, CAP. XXVIII.

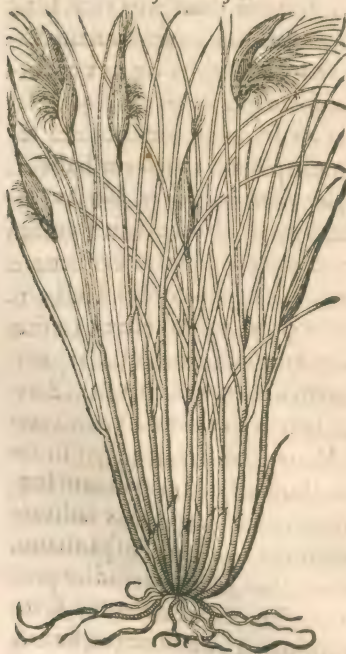
LONGE aliud esse Spartum Hispanicum à Græcorum Spartio.
Hermol. Marcell. Dodonæus, Cornarius, Amatus Lusitan. Andręas Corol.160.
Lac. rectè existimarunt. Id hodie in Betica Hispaniæ regione, & lib.4.Dios.
Algarbia Lusitanorum, Aphricæ finitima prouenit: & ab incolis In hist.fru. cap.33.
Sparto etiamnum vocatur. Est autem frutex Iunci aculeati modo aceruatim Embl.137.
sponte sua nascens, virgis ad summum cubitalibus, solidis, fractu cõtumacibus li.4. Diosc. Enar.158.li.
sine folio, semine, & flore, præcipui ad vincula vsus. Ex his etiam sportulæ, cor- 4.Dioscor.
bes, calathi fiunt, quibus ficus, Vuæ passæ, aliæq; merces in alias regiones aspor- *Nomina*
tantur. Hoc Spartum Plinius à Græcorum Spartio distinxit, eiúsque naturam *Locus.*
seorsum explicauit his verbis. Sparti quidem vsus multa post sæcula cœptus est, *Forma.*
nec ante Pœnorũ arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba est hæc spon- *Vsus.*
te nascens, & quæ non queat seri, Iuncúsq; propriè aridi soli, vni terræ dato vi- Lib.19. c.2.
tio. Namq; id malum telluris est, nec aliud ibi seri, aut nasci potest. In Aphrica
exiguum & inutile gignitur. Carthaginiensis Hispaniæ citerioris portio, nec
hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis
eorum, hinc ignes facésque, hinc calceamina, & pastorũ vestis, animalibus no-
xium, præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos vsus laboriosè euellitur,
ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis conuolutum osseis ligneísque co-
namentis. Nunc iam hyeme vix: facillimè tamen ab idibus Maiis in Iunias: hoc
maturitatis tempus. Vulsum & examinatum, fascibus in aceruo biduo, tertio
resolutum, spargitur in sole, siccaturq;, & rursus in fascibus reddit subtecta.
Postea maceratur aqua marina optimè, sed & dulci, si marina desit, siccatumq;
sole, iterum rigatur: si repentè vrgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac
siccatum stans, compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, vt fiat vtile,
præcipuè aquis mariq; inuictum. In sicco præferunt è Cannabi funes: At Spartũ
alitur etiam demersum, veluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura
interpollis: rursusq; quamlibet vetustum nouo miscetur. Verùmtamen comple-
ctetur animo qui volet miraculum æstimare, quanto sit in vsu omnibus terris,
nauium armamentis, machinis ædificationum, aliísque desideriis vitæ. Hæc
Plinius: qui paulo post Theophrastum nullam omnino Sparti mentionem ha-
buisse tradit, cuncta cura magna persecutum ante ipsum annis cccc x c. Cor-
narius tamen Linospartum Theophrasti non aliud esse quam Spartũ, è quo Pli- Embl.137.
nius Lina ad retia præcipua fieri dixit, constanter credit, eiusq; mentionem fe- li.4.Diosc.
cisse Theophrastum, cùm inter ea recenset, quæ multiplicem corticem habent. Lib.19.ca.2.
Verba eius hæc sunt. καὶ τῶν μὲν πολύλοπος ὁ φλοιὸς, οἷον φιλλύρας, ἐλάτης, ἀμπέλου, λι- Lib.1. Hist.
νοσπάρτον, χρομυύων. Matthiolus aliam Genistæ, aliam Spartij Dioscoridis figuram cap.8. Lib.4.Dio-
pinxit, quod idem esse cùm Hispanico à Plinio descripto videtur existimare. scor.ca.152.
Sed in hac figura quædam absurdè picta esse animaduerterunt docti Herbarij. Lib.19. c.2.
Eam tamen imitati Dodon. & Fuschius pro Spartio etiam exhibuerunt. Gesne-
rus Genistæ Ianceæ Cordi eandem apposuit. Flores enim minimè quadriparti- Li.3.pl.c.34
ti esse debent, etiam si Dioscorides Spartium florem habere vt Leucoium dixe- Lib.4.c.152.
rit, colorem colori, non figuram figuræ, ferens, vt iam indicauimus. Spartũ cer-
te Hispanicum folio, florę, fœminæ destitutum est, nec ramos habet, qui in ra-
mulos diuidantur, atque adeò Sparti planta nihil aliud est, quàm tenuium Iun-
corum aceruus. Qua de re vt diligentes Herbarij ex collatione verius iudicare
possint, Spartij Icones aliquot ex Clusio hîc adiecimus. Spartum Hispanicum,
siue Plinij, numerosa, tenuia, Iuncea viridiaq; folia habet, ex eadem radice pro- Lib.2.stirp.
deuntia, cubitali longitudine, quę dum nouella sunt, latiuscula cernuntur, & in-
teriore parte canescentia, tempore verò contrahuntur & conuoluuntur, fiuntq;

SPARTVM PLINII
ex Clusio.

Iuncea, dura, flexilia tamen, & marginibus, sic agglutinatis, vt vix rima appareat, nisi curiosius obserues. Ex his foliis culmi emergunt paulò longiores, qui vere & æstate paruam paniculam arundinaceam ferunt. Arundinis ferè modo florentem, deinde oblongum semen, veluti nonnulla graminis genera. Radices subsunt fibratæ & perennes. Multæ simul nascuntur huiusmodi plantæ, contiguæ Iunci modo, vt nonnunquam vna planta, siue multarum congestarum cumulus duorũ pedum spatium, aut amplius in ambitu occupet. Plurimum nascitur in multis Baeticæ locis, sed omnium copiosissimũ ab initio Regni Granatensis siue Baeticæ limitibus vsque ad Murgim vrbẽ, vulgo Murcia dictã, vt non sine causa totus ille tractus à veteribus appellatus sit Cãpus Spartarius, quo noua Cartago, vulgò Cartagena, vrbs maritima cõtinetur, à nõnulis etiã Spartaria cognominata, ob Sparti eo in loco nascentis copiã. Nascitur & in Valẽtino agro longè vberius, & lætius. Est verò Spartum hoc, quod etiam ab Hispanis apud quos nascitur Sparto nuncupatur, à Prouincialibus Elpho, illud ipsum quod Plinius eo loco, quem hoc capite citauimus, descripsit. Eodem est in vsu nunc apud Hispanos, qui fuit Plinij tempore. Nam ex crudo & siccato tapetas, siue aulæa, storeas, corbes, rudentes, aliósque funes cõficiunt: Ex eo aqua, veluti

SPARTVM ALIVD
Plinij ex Clusio.

SPARTVM *tertium*
Clusij.

linum,

linum, macerato, deinde ſiccato tuſoq́;, calceaminis genus quod ipſi Alpergates vocant, funes etiam & alia ſubtiliora opera nectunt. Aliud Sparti genus naſcitur in Murciano regno, humidioribus præſertim locis, ſuperiore tenuius, cuius rarus eſt vſus ſtoreis, aut aliis huiuſmodi conficiendis, ſed plurimus ad lineos ſaccos quos lectis ſubſternunt, implendos, quemadmodum nos ſtramine vti ſolemus, quoniam molliore tenuioreq́; ſit Iunco quàm ſuperius: paniculam fert breuem, & membraneo folliculo, inſtar floris Narciſsi, & ſimilium ferè, incluſam. Naſcitur eodem quo prius modo, & paulò maturius floret, nempe Martio menſe. Incolæ *Albardin* vocant, fortaſſe quia clitellas ex craſsiore cannabina tela confectas, quas iumentis imponunt, quaſque *Alabardas* vocant, iſto Sparto compleant. Inuenitur apud Bergas atque etiam in nonnullis Galliæ locis, in aggeribus ſabuloſis Oceano propinquis. Sparti genus quoddam *Halm* ab incolis vocatũ quaſi ὀλμυρὸν, ἀπὸ τ̃ ἁλὸς, id eſt à ſale, priori ferè ſimile, ſed multo maius, & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres iter eſt ſine ocreis, permoleſtum: pungit enim, & cutim penetrat. Creſcit eodem modo quo ſuperiora, ſpicam ferens ſecales fere inſtar. Hæc de Sparto Hiſpanico literis mandata, & obſeruata.

TAMARIX, CAP. XXIX.

Μυρίκη, Latinè etiam Myrĭce, & Myrica, & Tamarix Plinio etiã Tamarice, in Achaia Bria ſylueſtris, Officinis Tamariſcus, Arabicè *Tarfa*, ſeu *Carfa*, Gallicè *Tamaris*, Italicè *Tamarigio*, Germanicè *Tamariſcken*, aut *Porſt*, Hiſpanicè *Tamargueira*. Eius genera duo ſunt Dioſcoridi, altera ſylueſtris, arbor vulgo cognita, quàm hîc pictam damus, altera quæ in Ægypto, Syriaq́; gignitur, mitior ſylueſtri. Rurſus Tamaricis duplex genus in Germania inueniri tradit Cordus. Alterum ſolidiore ligno, medullaq́; admodũ exili, & foliis tenuioribus, copioſè ad Rhenũ circa Argentoratum naſens: alterum ampliore medulla, foliis latiuſculis, lignoq́; non vſq́; adeo ſolido, quod frequenter ad Danubij, & Vuertachi ripas in Vindelicia prouenit, præſertim circa Auguſtam. Tamarix quæ vulgo in Italia, & Gallia Nabornenſi naſcitur, frutex eſt, aut arbuſcula, ſæpius hominis tantum altitudine. Quam ob cauſam Virgilius humiles Myricas appellauit, ramis plurimis aliquando in viridi pallidis, aliquando fuſcis: foliis Sabinæ, aut Ericæ, paruis, carnoſis, & nũquam decidentibus, vt ait Plinius, fructu flori ſimili in purpureum inclinante, muſcoſo, qui demũ in pappos euolat. Plinius fructum nullum ferre, hoc eſt ne ſemen quidem, ſed ſcopis tantùm naſci ſcripſit. Vt qui id quod Dioſcorides dixit, καρπὸν ὥσπερ ἄνθος φέρει, βρυώδες κτ̃ τὴν σύςασιν, neque ſemen, neque fructum eſſe, aut dici debere putarit. Narbonenſem & Germanicam Tamaricem Pena ſic deſcripſit & depinxit. Vulgatiorem, inquit, facieq́; Ericæ prioris videas præcipuè in riguis & maritimis Gallo prouinciæ & Lio Venetorum,

TAMARIX Matthioli.

Nomina — Lib. 13. c. 21.

Lib. 1. c. 99. Genera.

In li. 1. Dioſcor. ca. 117.

Forma.

Eclo. 4.

Lib. 16. c. 21. & 24. Li. 16. c. 26.

TAMARIX Germanica. | *TAMARIX Narbonensis.*

rum, in Cotonei magnitudinem & caudicem creſcere, è qua ad ſplenem detornantur pocula. At quæ hîc proximè appicta eſt, ad Rheni ripas in Germania ſponte fruteſcit, ſed exilior, humiliórque multò, nec arbor fit, imo plerumq; in hortis Angliç bruma interit. Flores huic tometoſi papposiq; diffluunt vnà cum ſemine, maioreſq; ſunt, aut ferè pares, & ſimiles vulgari Lampſanæ, ſed purpurei. Narbonenſi autem ramoſi exiguiq; floſculi, non papposi, ſed rotũdi, Oleæ ſimiles, ex albo punicei, cum acinulis, quos interdum totum triduum Soli obiectos ſe obſeruaſſe ait ſubſiliẽtes, & tripudiantes, vermiculo intus orto agitante, qui pertuſis aut deſilientibus tandem granis, foras prodit. Satiua ſylueſtri ſimilis eſt, fructum parit Gallæ proximum, inæqualiter adſtringentem guſtu, quo conuenienter vtebantur antiqui vice Gallæ in medicaminibus oculorũ oriſq;. Tamaricem, inquit Plinius Corinthus, & quæ circa eſt regio Oryoniam vocat, eiúſque duo genera facit. Sylueſtrem planè ſterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaq; etiam abundanter lignoſum fructum, maiorem Galla, aſperum guſtu, quo medici vtuntur vice Gallæ, & in compoſitionibus quas Antheras vocant. Quæ alicubi reperitur in hortis, & in quibuſdam viridariis, mitior credita, inquit Matth. non alia eſt quàm ſylueſtris in locos mitiores tranſlata. Indicio ſunt fructus & flores ſylueſtribus omnino ſimiles, non autem Gallæ. Romæ Tamaricem inſigni proceritate ſeſe vidiſſe idem teſtatur, in hortulo quodam, quæ etſi pro ſatiua ab omnibus haberetur, tamen fructus, floréſque ferebat ſylueſtri ſimiles. Apud pigras & ſtagnantes aquas naſcitur. Ad fluminũ ripas frequentiſsima prouenit in Italia. Satiua in Syria & Ægypto copioſa eſt, cuius infœlicia ligna appellantur, inquit Plinius. Cur autem infœlicia alio loco docet. Infœlices arbores exiſtimantur, inquit, damnatæq; religione, quæ neque ſeruntur vnquam, neque fructum ferunt. Rurſus alio loco de Tamarice loquẽs. Vulgus infœlicem eam arborem appellat, quoniam nihil ferat, nec ſeratur vnquam. Steriles igitur arbores infœlices nominantur. Cicero. Infœlici arbori ſuſpendito, & ita Liuius. Attamen hanc Myricam, cuius infœlicia ligna appellari ait, fructum ferre Gallæ ſimilem idem Plinius ſcribit, & infœliciora ligna eſſe Græciæ, Oſtryiæ quæ Oſtryn gignat. Oſtrys tamẽ ordeo ſimile ſemen habet, figura, & colore: Illa verò puella Catulli, quæ vouet ſe daturam Vulcano lectiſsima Voluſij Poëtæ carmina, Infœlicibus vſtulanda lignis, non temerè infœliciũ lignorum meminit. Sciendum enim veteres ſolitos eſſe plerúmque prodigia & portenta ſic procurare, vt exurerent lignis infœlicibus. Macrobius. Arbores quç inferum deorũ auertentiumq; in tutela ſunt, eas infœlices nominãt: ſubiicitq;, quibus portenta prodigiaq; comburi iubere oportet. Græci ex ſpinoſis lignis quæ infœliciora videbantur, comburere ſolebant, & cinerem in profluentem proiicere, vt oſtendit Theocritus de anguibus quos Hercules in cunis eliſerat. Ergo Catulli puella, vt malum quoddam prodigium vouerat ſe crematuram verſus optimos Voluſij lignis infœlicibus. Sed ad Tamaricem redeat oratio.

Lib.24.c.9. | Lib.1.Dioſ. cap.99. | *Locus.* | Lib.13.c.21. | Li.16. c.26. | Lib.24.c.9. | Pro Rab. | Cap.21.13. | Tur. T.2. Ad.lib.18. cap.11. | Lib.3. c.20.

Huius

Huius fructus,inquit Dioſcor.datur cruentæ excreationi in potu,& cœliacis,& contra profluuia fœminarum,regium morbum, & Phalangiorum morſus: illitus tumores inhibet. Cortex in eoſdem vſus adhibetur. Decoctum foliorũ cum vino potum lienem abſumit: ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare, & mulieribus fluxione vuluæ opportunis,in deſſeſsionibus: phthiriaſi, Lendibuſq; circunfuſum prodeſt. Abundantiam fœminarum ſiſtit impoſitus arboris cinis. Potorios calyces è caudice lienoſis moliuntur, quo datus in his potus proficiat. Myrica Galeno abſtergentis eſt incidentiſq; facultatis,abſque manifeſta deſiccatione.Habet verò etiam adſtrictionem nonnullam.Has ob qualitates, facultatéſque admodum prodeſt lieni duro,decocta cum aceto, aut vino, ſiue radice,ſiue foliis,ſiue extremis ramulis:ſanat etiam dentium dolores. Cæterùm fructus,& cortex non paucam ſortita ſunt adſtrictionem, adeo vt Gallæ Omphacitidi proxima ſint,niſi quod acerbitas euidens eſt in Galla,ſed Myricę fructui temperatura ineſt inæqualis, quoniam immixta eſt naturæ eius multa partium tenuitas,atque vis adſtringẽdi,quod ſanè in Galla non ineſt.Attamen vbi Galla fortè ad manũ non erit,eo vti liceat ad omnia,ad quæ illa vtimur,ad eadémque,præterea & cortice.Porrò Myricæ combuſtæ cinis admodum deſiccatoriæ facultatis eſt,plurimam habens abſtergendi facultatem, pauxillam adſtringendi.Myricen & Ericen vocat Lenæus,inquit Plinius,(Sic emendat Cornar.ex vetere libro manu ſcripto vulgatos Codices,in quibus habetur, Myricẽ, quam & Tamaricen vocat Lenæus) ſimilem ſcopis Amerinis dicit. Sanari ea carcinomata,in vino decocta,tritáque, cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc eſſe Tamaricen.Sed ad lienem præcipua eſt,ſi ſuccus eius expreſſus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt,vt affirment,ſi ex ea alueis factis bibant ſues,ſine liene inueniri.Et ideo homini quoque ſplenetico cibum protúmque dant in vaſis ex ea factis. Grauis auctor in medicina virgam ex ea defractam,vt neque terram,neque ferrum attingeret,ſedare ventris dolores aſſeuerauit impoſitam, ita vt tunica cinctúque corpori apprimeretur. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum,cœliacis quoque. Idem tuſus,impoſitúſque,collectiones omnes inhibet:Foliis exprimitur ſuccus ad hæc eadem. Et in vino decoquũtur. Ipſa verò adiecto melle gangrænis illinuntur.Decoctum eorum in vino potũ, vel impoſita cum roſaceo & cera ſedant: quidam hæc conturbata ſic legunt. Et in vino decoquuntur ipſa:adiecto vero melle gangrænis illinuntur, vel imponuntur cum Roſaceo & cera.Sedat & decoctum eorum in vino fotu. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem,auriúmque, decoctum eorum ſalutare eſt:radix ad eadem,ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpũt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus Phalangia & Araneos bibitur.Cum altillium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & cõtra ſerpentium ictus,præter quam Aſpidum.Nec non morbo regio, phthiriaſi, lendibúſque decoctum infuſum prodeſt,abundantiamq; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad eadem omnia prodeſt. Scribit Columella,ſues dum dulcedinem pabuli conſectantur, ſupra modum æſtate ſplenis incremento laborare. Cui ſuccurritur, inquit,ſi fabricentur canales ex Tamaricis trunco (ſic enim legendum, non vt habent exemplaria ex Tamaricibus,& Ruſco) repleanturq; aqua, & deinde ſitientibus admoueantur. Quippe ligni ſuccus medicabilis epotus inteſtinum tumorem compeſcit.Myricæ cinerem omnia vlcera ignis exuſtione contracta efficaciter exſiccare auctor eſt Serapio.Folia,inquit Matthiolus,ſimul cum tota planta fotu frigidas collectiones inhibent,ac reprimunt.Rami contuſi ex aceto illiti lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones.

Lib.1. c.99. *Vires.* Li.7. ſimp. Lib.24. c.9. Embl.95.li. 1.Dioſc.or. Lib.7. c.10. In li.1.Dioſcor.c.99.

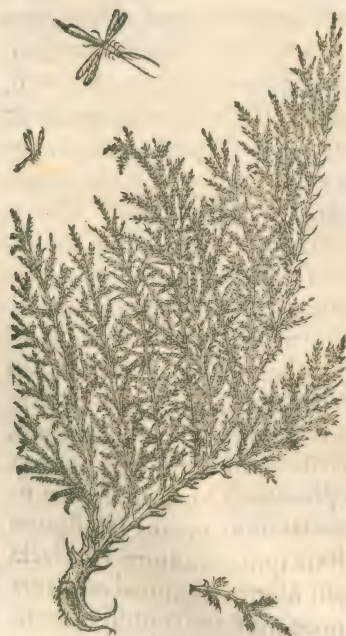
Fructus potui datus confert viperæ morsibus. Elephantiasim lienis vitio obortam Myricæ radicum decoctū, cum vuis passis epotum sanare tradidit Alcanzius Arabs, id quod se vidisse ait in duabus mulieribus, quæ illo morbo tenebantur. (Ibidem.) Ex quo colligit Matthiolus id decoctum commodum fore morbi Neapolitani remedium, Gaiaci ligni decocto fortasse haud absimile. Myricę radices pro odorata Casia venditabant impostores. Sed fraude à Peritis materiæ medicæ viris deprehensa, eius in Officinis vsus penitus exoleuit. (Lib.2.mor. mulieb.) Hippocrates eodem libro πρόμαλον bis habet, qua voce Myricam Cornarius intelligit. (Ibidem.) Posteriore loco, id ad suffitus, cum vteri loco moti vexant, probat. Priore verò sic habet: ἢν δὲ ἔτι φέρηται ὁ ῥόος, πρόμαλον φώξας, καὶ τρίψας ἐν οἴνῳ δίδου. Id est Cornario interprete. Si verò adhuc feratur fluxus, Promalon, siue Myricā torreto, & tritam in vino dato. Græci dictionarij πρόμαλον, ἢ μυρίκην, ἢ ἄγνον exponunt. Quidam eam quæ fœlici auctu adoleuit πρόμαλον intelligunt. Videtur autem Hippocrates liberum reliquisse, siue quis fructu, siue cortice Myricæ vti velit: vtrumque Dioscorides fluxione laborantibus fœminis commodum esse tradit.

SABINA, CAP. XXX.

SABINA, vel Sauina Romanis, βράθυς Græcis, & βάρυθρον dicitur, Arabibus *Abhel*, seu *Alharar*, Gallis *Sauinier*, Italis & Hispanis *Sabina*, Germanis *Sebenbaum*, Boemis *Klaßterska*, *Cuuogka*, Belgis *Sauelboom*, Anglis *Sauin tre*. (*Nomina*) Officinæ Sauinæ nomen retinuerūt. Sabina duûm est generum auctoribus Dioscoride & Plinio. (*Genera.* Lib.1. c.88. Li.24.ca.11.) Vna foliis Tamarici similis, altera Cupresso, quare quidam Creticam Cupressum dixerunt. Vtraque in multis Galliæ nostræ hortis prouenit, miranda natura, & contemplatione dignissima. (*Locus.*) Frequētior quæ Tamarici similis est, Fruticis, seu arbusculæ forma crescit, semper tamen altera humilior, ad sesquicubiti, aut vix ad cubitorum duorum alti- (*Forma.*)

SABINA Tamarici similis.

SABINA Cupresso similis.

tudinem

tudinem ſeſe erigens, trunco brachij interdum craſsitudine, ramos plurimos in latum fundente, & explicante. Folia cùm oriũtur, Cupreſſo ſimilia ſunt, deinde in foliorum Tamaricis figuram abeunt, candidiora, leuiuſculè pungentia, perpetuò virentia. Odorem planta hæc valde grauem & validum ſpirat. Quæ Cupreſſum refert, procerior eſt. Sæpè etenim hominis altitudinem attingit, interdum celſior. Folia recentia, & adhuc tenella Tamaricis foliis proxima ſuut, cùm adoleuerint foliorum Cupreſsi figurã imitantur. Imbecillioris hæc ac minùs grauis eſt odoris quàm prior: immortali, vt & altera coma viret: vtraque baccas fert nigras Iuniperinis ſimiles. Id teſtantur Fuſchius, Dodon. Cordus, Geſnerus, atque ipſa experientia. Quare non rectè videtur Matthiolus partiri Sabinam in ſterilem & fructiferam: & hanc baccarum colore differentem, quæ in altera cæruleæ, in altera rubentes ſpectantur. Quanquam Plinij auctoritate ſeſe tueri potuerit, qui Sabinam negat fructum ferre, cùm dicit. Sabina herba propagine ſeritur, & auulſione. Et paulò poſt. Iiſdem modis Roſmarinum ſerunt, & radio: quoniam neutri ſemen. Hts accedit Serapionis teſtimonium, ſic ſcribentis. Abhel, ideſt Sabina, quæ & Brathys dicitur, non habet fructũ. Sed hac in re temerè his auctoribus fides adhibenda non eſt. Vtraq; enim tam Roſmarinus, quam Sabina ſemina ferunt, demonſtrante id annua experientia. Sabina verò non ſemina tantùm, ſed & fructum fert Iuniperi baccis colore & figura ſimilem, vt diximus, verùm paulò maiorem, & guſtu acriorẽ. Sed cũ non in omnibus locis, & rariſsimè fructum proferat, id in cauſa fuit, cur multi ſterilem eſſe exiſtimauerint. Secundæ Sabinæ coniungenda alia quam Lobellius oſtẽdit, ramulorum exilitate, & foliorum lenitate duntaxat diuerſa, inquit, media inter Sabinas, & Cedros Phœnicias videtur, ſed folia tenuiora & delicatiora, minimè aſpera & pungentia ſunt. Fructus Iuniperi minori par, ſimilis, & concolor. Natalibus gaudet mõtoſis Calabriæ, & Apuliæ. Hæc Lobellius. Naſcitur & in cõuallibus Alpinis ſupra Gratianopolim, prope vicũ quẽ incolæ vocãt *Bourgduiſantz*.

De Hiſtor. ca.54. Lib.6.c.84. In li.1.Dioſcor. c.105. In Hort. Germ. Lib.17. c.13. Cap.280. Cordus ibidem.

SABINA Baccata altera.

Mirum etiam qnod herbam Plinius appellet Sabinam, cùm omnibus conſtet fruticem, atque etiam arborem eſſe, non herbã. Quæ verò Sabina baccis rubentibus à Matthiolo eſſe dicitur, Sabina proculdubio non eſt, ſed Thuia Maſsilienſis, quam *Serbin* vocant, à nobis iam deſcripta, & quam Cedrum Lyciam eſſe Bellonius putat, à qua non ſolùm baccarum colore Sabina differt, ſed & odoris proprietate. Idem Bellonius Sabinam alterã Cupreſſo ſimilem affirmat ſe frequentiſsimam vidiſſe in Amano, & Olympo Phrygiæ montibus, tota facie Iuniperum maiorem referentẽ, magnitudine Amygdalæ arboris maioris, foliis Cupreſſo per omnia ſimilibus, baccis per maturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudice reſinam ferente. Eum Matthiolus meritò reprehendit, Sabinam hanc ineptè inter reſiniferas recenſentem, quam tot notis ab altera Sabina non diſtinxit Dioſcorides. Eandem paulò poſt, parum ſibi conſtans Bellon. quam Sabinam alteram Dioſcoridis eſſe aſſerebat, arborem eam eſſe ſtatuit, quæ à Plinio Brutes

Li. de Coniſ. Lib.12.c.17

Lib.12. c.11. appellatur, quaſi vero Plinius Sabinæ vtriúſque ſuo loco non meminerit, nulla Brutæ arboris in Sabina deſcribenda facta mentione. Hanc Bellonij Sabinam
Inhil.c.16. pro Thyiæ genere alibi deſcripſimus. Sunt qui Auicennam cenſent Sabinam vno loco cum Iunipero altero cum Abſinthio marino turpiter confudiſſe.
Lib.2. ca.5. Prior locus is eſt. Abhel quid eſt? Eſt fructus Alharar, ſimilis Alzarur. Et mox, Arboris eius duæ ſunt ſpecies. Vna cuius folia ſunt ſicut folia Cupreſsi, multas habens ſpinas, quæ dilatatur, & non elongatur. Alia eſt cuius folia ſunt, ſicut Tamaricis, &c. Quem locum ſic exponunt. Abhel fructus eſt Iuniperi, ſimilis Meſpilo Azarolo, vt quæ ſequũtur de Iunipero non ſint accipienda, quam ali-
Li.2.ca.368. bi nomine Harar in minorem & maiorem diſtinguit, ſed de vtráque Sabina, cum Abhel, id eſt Iunipero perperam commixta. Quare Matthiolum hoc Aui-
Ibidem. cennæ teſtimonio Sabinam fructiferam eſſe probare volentẽ, nominis Abhel homonymia deceptum fuiſſe arbitrantur: quod vt à Serapione pro Sabina, ita hîc quoque ab Auicenna fructum Harar eſſe definiente, pro eadem vſurpari crediderit. Imo ipſos falli, ac vehementer errare putauerim. Auctorem enim habeo Andr. Bellunenſem, qui ſcribit Abhel non eſſe verum Alharar, ſed eius ſpeciem, & in libro Ebenbitar reperiri, eos errare, qui dicunt Abhel eſſe Alharar: quare ex eius effectis, & foliis Tamarici ſimilibus colligi Abhel Sabinæ, aut generis ipſius fructum eſſe, & non Iuniperi. Verborum igitur Auicennæ is ſen-
Li.2. c.668. ſus erit. Abhel fructus eſt Iunipero ſimilis, & Meſpilo Azarolo, ſiue Aroniæ, &c. Poſterior locus Auicẽnæ eſt de Sceha, id eſt Abſinthio marino. Sceha ſunt duæ ſpecies. Vna eſt ſpinoſa habens folia Cypreſsi, &c. Et alia habet folia vt Tama-
Li.3. ca.24. riſcus, &c. Quo loco cùm de Abſinthio marino ex Dioſcoridis ſententia tractet, abſurdè admodum vt Sabinam in duo genera diſtribuit, vt alterum foliis Cupreſſo, alterum Tamarici ſimile ſit. Nunc de Sabinæ viribus dicamus. Vtriuſ-
Lib.1. ca.88. que folia nomas ſiſtunt, inquit Dioſcorides, collectiones illitu mitigant: quin
Vires. & cum melle illita nigritias, ſordeſq; repurgant, & carbunculos rumpunt: cum vino pota ſanguinem per vrinas eliciunt: partus appoſita extrahunt, & ſuffitu idem præſtant. Quod de carbunculis Dioſcorides dicit, in Græcis legitur, καὶ
Embl.83. li. ἄνθρακας περιρρύπτει, id eſt carbunculos deterunt, ſed falſo, vt annotat Cornarius,
1.Dioſcor. legendum enim περιρρίπτει, id eſt, abrumpunt, emarginant, circunſcribunt, vt
Li.6.ſimpl. idem ſit quod περιχαράσσει ἄνθρακας, velut de Pice liquida dixit. Sabina Galeno eſt ex numero fortiter exſiccantium, idq; ſecundum tres qualitates quas in guſtu præſe fert, ſimiliter Cupreſſo, niſi quod ea acrior eſt, & vt ſic dixerim magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis particeps eſt, nempe acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adſtrictionis obſcurioris quàm in Cupreſſo. Siquidem quanto magis acrimonia ſuperat, tanto etiam potentiùs digerit. Itaque glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriúſque illi tantum ineſt, vt etiam tendat. & inflammationem adferat. At putredinibus ſimiliter Cupreſſo accommodari poteſt, maximè vbi rebelliores, & diuturniores fuerint. Nam hæ citra noxam vim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida cum melle expurgat: carbunculos ſoluit. Porro eſſentiæ tenuitate menſes quoq; prouocat, vt ſi quid aliud, & ſanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum eiicit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium, ex numero eorum quæ maximè tenuium ſunt partium. Quidam Cinnamomi vice duplum eius ſubſtituunt. Eſt
Lib.24.c.11. enim extenuantis & digerẽtis facultat is, ſi potum fuerit. Sabina, inquit Plinius, à multis in ſuffitu pro Thure aſſumitur. In medicamẽtis verò duplicato põdere eoſdem effectus habere, quos Cinnamomum, tradunt. Collectiones minuit, &

nomas

nomas compescit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit, & suffitu. Illinitur igni sacro, & carbunculis. Cum melle & vino pota regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt. Matthiolus auctor est Sabinæ puluerem cum butyro permixtum, ad manantia infantium capitis vlcera magnopere conferre. Eundem drachmæ pondere ex butyri vnciis tribus & duabus mellis sumptum asthmaticis mirificè prodesse. Dari quoque summo auxilio succi Sabinæ drachmas duas cum Chrysocollæ fossilis drachma, & vini albi vncia, ægrè parturientibus, sed non nisi flagitante necessitate. Tragus herbæ cuiusdam meminit, quam Sabinam nominat. Sed cum musci genus sit, de ea magis idoneo loco dicetur. Lib.1. Dioscor. ca.88. Li.1. ca.189.

ERICA, CAP. XXXI.

QVÆ Græcis ἐρείκη, Latinis etiam Erica nominatur, similiter Italis, Germanis, & Belgis *Heyden*, Hispanis *Queiro*, Gallis *Bruiere*, Anglis *Heth*. Athenienses, vt Plinius ait, Tetralicem appellant. Eubœa Sisaram. Codices quidam Tetradicē habent, & Sisarum. Theophrasto quidem ἡ τετράλιξ recensetur in genere aculeatorum fruticum, & æstate germinantium. Sed hanc Ericen hîc intelligi non puto. Varro Sisaram habet, ex Sisaræ flore liquidum mel fieri scribens. Lenæus, Plinio auctore, Myricam etiam Ericam vocat, & ob similitudinem quandam vtrásque inter se confundit, quod ipse quoque Palladius fecit, cùm scribit. Huius mensis (Nouembris) initio Apes ex Tamarisci floribus, reliquisq; syluestribus mella conficiunt. Quod Plinius de Erica tradit, vt mox dicemus. Erica planta est lignosa, fruticosa, Tamarici similis, longè minor, tenerior & humilior. Folia sunt minutissimè incisa, Chamæcyparissi foliis haud multum absimilia, fusciora, & duriora: Flores in candido purpurei, venusti, nonnunquam, sed rarius, albi, qui sunt veluti capitula quadripartita, ramos à medio ad summum vsque exernantia. Radix est longa, lignosa, in rubro nigricans. Dioscor. Ericam Myricæ similem facit, sed longè minorem: alio in loco Corin folio Ericæ, pinguiore, minore. Plinius scribit Ericam fruticem esse non multum à Myrice differentem, sed colore Rosmarini & pene folio. Ex quibus colligere licet diuersa esse Ericæ genera. Primam hic pictam veterum Ericam esse multa arguunt. Nam fruticosa est arbor, Myricæ similis, *longè minor*, vt scribit *Dioscorides*. Præterea vere primo, & Autumno floret, prima videlicet, & vltima syluestrium, quod huius fruticis proprium esse rei herbariæ scriptores asserunt. Adhæc huiusce flore Autumno maximè depascuntur Apes, quod de Erice tradiderunt antiqui. Dioscor. Huius flore Apes improbum mel efficiunt, Plinius. Tertium genus mellis minimè probatum, syluestrę quod Ericeum vocant. Conuehitur post primos Autumni imbres, cum Erice sola floret in syluis,

Nomina Lib.11.c.16. Lib.6.Hist. cap.3. Lib.3. c.16. Lib.24.c.9. Lib.12. c.8. Lib.11.c.16. *Forma.* Lib.1.c.100. Lib.24.c.9. Ibidem. Lib.11.c.16.

ERICA PRIMA Matthioli.

ERICA ALTERA *Matthioli.*

ERICA TERTIA *Dodonæi.*

ob id arenoſo ſimile. Gignitur id maximè ab Arcturi exortu, Pridie Calend. Septembris. Quidam æſtiuam mellationẽ ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium Autumni ab eo ſuperſunt dies XIII. & ab æquinoctio ad Vergiliarum Occaſum diebus XLVIII. plurima floret Erice. Dodonæus & Fuſchius eandem plantam pro Erica repreſentarunt. In frigidis regionibus & ad Septentrionem verſis prouenit, macilento & ſterili ſolo, atque etiam in calidioribus, eodem ſolo, ſed rarius. Marcel. Ericam in Geniſtarum genere eſſe non rectè ſcripſit. Ericæ plura genera fecerunt Herbarij. Matthiolus Ericam alteram, hîc depictam, quæ fortaſſe non minùs quàm ſuperior, Ericam veram referat. Plurima ea naſcitur in Exiceto Paliſſiæ oppido vicino, toto eo ſaltu per quem iter faciunt qui Lugduno Lutetiam proficiſcuntur. Frutex ramulis denſiſsimis cubito procerior eſt, foliis oblongis, tenuibus, exiguis, creberrimis, ramos veſtientibus, & vndíque ambientibus: Flore in ramorum vertice copioſo, vltra ramorum faſtigium proiecto, ac prominente, coloris è puniceo ſubrubentis, aſpectu pulcherrimi, & qui ad decerpendum prætereuntes inuitet. Sapor idem qui & primi generis Ericæ, verùm amariuſculus. Eius florem Apes conſectari credibile eſt potius quam ſuperioris. Floret Auguſto menſe. Dodonæus Ericam aliam humilem, ſurculis quamplurimis fruticantem, teneris, gracilibus, ex radice naſcentibus, colore rubro, aut fuſco, ex quibus ſcopæ Gallis fiunt excutiendo veſtium pulueri. Vnde Scoparia iure nominari poteſt. Folia ei parua ſunt admodum, Thymi vulgaris foliis haud abſimilia, minora, & tenuiora. In ſummis ſurculis flores emicant, quini ſeníue, in terram vergentes, è rubro purpurei, oblongi & rotundi, caui, parte extrema aperti, dolioli inſtar. Radix tenera per humum ſerpit, hic atque illic nouellos ſurculos producens.

Gaudet

Lib. 6. c. 16.
Hiſt. ca. 95.
Locus.
Lib. 1. Dioſcor. c. 19.
Ibidem.
Lib. 6. c. 16.

ERICA IIII. Monspel.

ERICA V. Chrysanthemos.

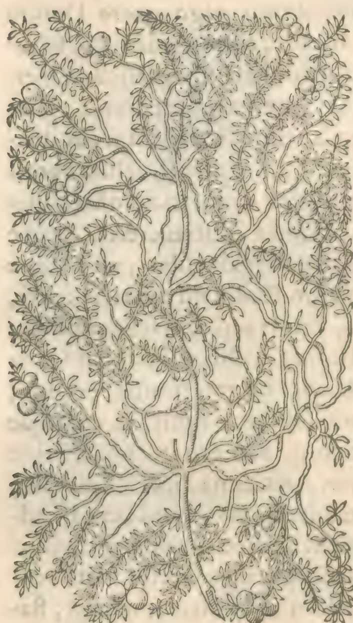

ERICA VI. BACCIFERA Dodonæi.

Gaudet locis sabulosis, muscosis, & riuulorum fontiúmque vligine madentibus. Copiosa gignitur in Aruernorum pago quem Diuum Anthemium vocant, alibi ferè inutilis. Rhotomagenses & Lugdunēses scoparij inde mercantur, ac in suas tabernas comportant, prætenues eas virgulas cultellis radentes, ac dirigētes contortas, vt in scoparū structurā aptari posśint. Quartū Ericæ genus in agro Monspeliensi, & in Aquitaniæ saltibus crescit, prope Burdegalam, & à Burdegalensibus, viciníſque Bronde nominatur. Radix illi subiacet crassa, longa, lignosa, dura: rami sunt sesquipedales folia parua, Thymo nostro vulgari, aut Coridi similia: flos Ericæ vulgari similis, exiguus, purpureus circa summos ramulos vtrinque prodit. Ad hominis proceritatem hoc Ericæ genus assurgit in Aquitania, nisi amputetur, aut à pecore arrodatur, aut, quod sæpè fit, admoto igne vratur. Radicem commendant ad carbonem faciendum, ideo fabris ferrariis expetitum, quod non nisi flatu accendatur, flatúque cessante protinus extinguatur, fabris sic sæpius recoquentibus. Quintum genus Erica Chrysanthemos, à floris colore sic nuncupata. Humilis est frutex, radice crassa, nigra, lignosa, surculosa, fibrata. Ramulos emittit multos, sæpius per terram repentes, nonnunquā paululum supra terram sese attollentes: folia Coridis circa ramulos densa, gustus adstringentis. Flos est violæ similis, aureus: semen durum, Milio grandius, in folliculis turbinatis, & striatis, per maturitatē flauescentibus. In sabulosis æditorū colliū locis, apricis & perflatis gignitur. Floret Iulio. Sextum genus esse dicemus Ericam eam quam Matthio. in postrema commentariorum in Diosc. editione Ericam bacciferam vocat. Nascitur in mōtibus, inquit, qui Bohemiam à Silesia separant, humi serpens, & latas occupans areas, folio pene vulgaris Ericæ, Baccas edit purpureas, Iuniperinis haud minores, sed molliore pulpa, lenta, & colore subuirescente, vt in Pruno. Ramis est lignosis, lentis, ex atro rufescentibus. Hanc plantam descripsit & depinxit Dodonæus pro Vaccinio palustri, quod *Cousines de marais* Gallicè vocari scripsit, cauliculósque habere paruos, breues, graciles & teneros, per terram sparsos, foliis Lib.6.ca.11.

ERICA BACCIFERA *Matthioli.*

paruis, angustísque vestitos, Thymi vulgaris foliis satis similes, sed minores. Circa cauliculorum summitates nasci baccas ex pediculis valdè tenuibus pendentes, Vacciniis rubris ferè similes, tamen oblongiores & maiores, coloris aliquando tantum rubri, aliquando maculosi, gustus acerbi, adstringentísque. Lib.1.stirp. Hisp.ca.30. Clusius primũ Ericæ genus statuit simile Myricæ, alterum diuersum, quod Myricam folio non refert, sed Corin & forma foliorum & situ admodum æmulatur: cuius generis multæ sunt species, magnitudine, foliorum & florũ forma, coloréque, inter sese differentes. Prima omnium maxima, hominis altitudinem interdum superat, fruticosa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante, foliis exilibus, & breuibus, quaterno ordine ramos ambiẽtibus, gustu admodum adstringente, flore copioso, racematim totos ferè ramulos occupante, vt interdum maiores rami pedali longitudine floribus onusti conspiciantur. Est autem is flos concauus, vti paruum cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus. Nascitur in Lusitaniæ solitudinibus, inter Vlyssi ponẽ, & Conimbricam. Floret Nouembri & Decembri. Prima Matthio. Erica videtur hæc esse. Secunda eiusdem ferè cum prima altitudinis, æque fruticosa, tenuioribus ramis, eiusdem cum superiore coloris, foliis etiam exilibus, quaternis semper simul ramulos amplectentibus, quorum extremis insidẽt flores oblõgi, superioribus similes, colore purpurascentes. Tota etiam est adstrictionis parti-

ERICA II. *Clusij.*

ERICA III. *Clusij.*

ceps.

ceps. Prouenit iisdem quibus prima locis, atque etiam abundantius: eodem etiam tempore floret. Illi ferè similis est. Narbonensi agro frequens, longiore paulò & copiosiore folio, flore purpureo, minore, extremos ramulos occupãte. Hæc secunda videtur esse Matthioli Erica à Fallopio missa. Tertia eius Erica est secundæ admodum similis, sed paulò humilior, folia maiora & latiuscula aliquantulum, & nigriora habet, quaterna semper circum ramulos nascentia, flores plurimos per interualla secundum ramulorum longitudinem prouenie͂tes, superioribus forma similes, primum herbacei coloris, deinde ex albo purpurascentes. Tota etiam adstrictoria facultate pollet. Supra Vlyssiponem frequens cum superioribus, pluribus tamen locis occurrit. Floret Decembri, & Ianuario. Quarta Clusij eadem est quæ à nobis etiam quarta & depicta est, & descripta. Vulgaris in tota Hispania, Lusitania, & Aquitania, nota etiam Galliæ Narbonensi, scopis faciendis maximè idonea vere & sub hiemem floret. Huic similis inquit Clusius, sed minor omnino pedalémque altitudinem raro superans, & plerúmque humi præcumpens, foliis quaternis etiam semper ramulos ambientibus contrariis inter se pediculis, inuenitur in montibus Pannoniæ quæ florem herbaceum alteri similem extremis ramis, & foliacea illa capitula profert mense Augusto & Septembri. Quinta minor est superioribus, cubitali tantum altitudine plerúmque, ramis gracilibus fruticosa, quos terni per interualla ramuli ambiunt, ternis foliis admodum exilibus circa eos ordine dispositis, flores superioribus paulò maiores plurimi & conferti circum ramulos, longis pediculis hærentes, colore purpureo obsoletiore. Incultis Lusitaniæ locis supra Vlysiponem frequens. Florebat illis Decembri. Sexta superiori admodum similis est, paulò tamen humilior, neque fruticosa, sed omnes ferè virgas, seu tenues ramos à radice proferens, singulares, cortice cinereo obductos, quos ambiunt ordine terna ramulorum rudimenta, seu germina ex multis foliis confertim nascentibus constantia, nigrioris quàm alterius coloris,

ERICA V. Clusij.

ERICA VI. Clusij.

flores

ERICA VII. Clusij.

ERICA VIII. Clusij.

flores concaui, iam postremo descriptæ floribus forma similes, colore saturatioris purpuræ, elegantißimo, è longis pediculis verticillato ambitu per interualla, & è summis ramis pendent. Nascitur in Hispaniæ Castella veteri, tum in Gallia supra Lutetiam, & in Anglia supra Vindesoram. Floret Septembri. Septima fruticosa est, cubitalibus assurgens ramulis, fragilibus, nigriore quàm reliquæ cortice: folia superioribus similia, sed nigriora, & craßiora, gustu cum adstrictione calidiusculo, trino ordine circa ramulos disposita. Septembri & Octobri fructum à reliquis diuersum, summis ramulis inhærentem gerit, pulcherrimum, candidum, pellucidum, vniones obscuriores, tum forma, tum colore referentem, succulentum, sapore acido, tria granula dura plerúmque continentem, qui Nouembri desiccatur, & per se decidit. Nescit Clusius, an floreat, incolæ negabant. Est verò hæc longè diuersa Matthioli Erica baccifera. In Lusitania dũtaxat genus hoc obseruauit non procul Vlyßi pone. Octaua cubitali ferè est altitudine, fruticosa etiam, & tenuibus ramulis prædita, qui terni semper circum maiores ex interuallis prodeunt, folia etiam similiter terna, exigua quidem, sed latiora quàm in reliquis supra descriptis, inferiore parte nonnihil candicantia, hirsuta, & gustu adstringente: summi ramuli ad foliorum exortus verticillatim exornantur per interualla ternis semper floribus, æquali distantia à sese nascentibus, & in vnam partem spectantibus, maioribus quàm in reliquis generibus, concauis, prominulo magis ventre, colore ex rubro purpurascente, nouem numero, duodecim, quindecim, aut pluribus. Inuenitur plerúmque cum septima, & aliis, in arenosis Lusitaniæ locis. Floret Octobri. Semen huic quale in reliquis supra descriptis (præterquam septima) exiguum, nigricans. Nona non multum ab hac foliorum forma differt, & plerísque Brabantiæ locis, nonnullis etiam Castellæ veteris crescit, pedalibus solùm fruticans ramusculis, tenuibus, ex rubro nigricantibus, cingentibus eos frequentibus foliis, quaternis simul dispositis, superiore angustioribus, & Thymi vulgaris minoribus, hirsutis. E summis ramulis pendent plerúmque quini, aut seni flores simul iuncti,

iuncti, floribus Lilij conuallium similes, paulò tamen oblongiores, neque adeo vti superioris ventrosi, colore vt plurimum ex rubro dilutius purpurascente, interdum etiam albo. Floret vere & autumno. Hæ sunt Ericæ species à Clusio traditæ. Nunc facultates eius declarandæ. Ericæ tam flos quàm coma serpentium ictibus illitu medetur, inquit Diosco. Erica Galeno digerendi per halitum facultatem obtinet. Paulus citra rosionem adiecit. Flore eius potissimùm ac foliis vtendum. Erice Plinio contra serpentes prodest. Idem Erices folium aduersari serpentibus tradit. Ericæ vulgaris decoctum, inquit Matthiolus, in aqua tepidum sumptum, tam mane quàm vesperi, triginta dies, quinque vnciarum pondere, tribus horis ante cibum valet ad vesicæ calculos comminuendos, & expellendos. Sed postea malè affecti in balneum ex decocto eiusdem plantæ descendere debent, atque in eo Ericæ decocto insidere, idque sæpius faciendum. Hoc tantum decocto epoto, seruatáque recta victus ratione, nonnullos affirmat. Matth. vesicæ calculum in minimas partes comminutum eiecisse. Florũ decoctũ potũ lumborũ & vetris doloribus succurrit: foliorum succus oculorum imbecillitatem sanat, si iis guttatim instilletur. Rondeletius oleo ex Ericæ floribus confecto fœlici successu vtebatur ad delendos herpetas fœdos, & iam inueteratos totã faciẽ occupãtes. Vaccinia palustria, auctore Dodon. sitim sedãt, aduersus calores febriles, sanguinis, partiũ que interiorũ inflãmationes cõferũt.

Vires. Lib.1.c.100. Lib.6. sim. Libr.7. Li.13.c. 20. Li.24.ca.9 Li.1.Diosc. cap.100. Ibidem.

IDAEA VITIS, CAP. XXXII.

IDÆA vitis, vt scribit Theophrastus, nascitur in parte Idæ, quam vocant Phalacras. Est fruticosa, virgis paruulis, & ramulis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini ad latera adhærent, nigri, fabę magnitudine, dulces, vinaceorum instar, (γιγαρτῶδές τι) aliquid intus continentes, molle: folium rotundum, indiuiduum, paruum. Plinius hunc locum sic transtulit. Alexandrina appellatur Vitis circa Phalacram, breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis, prædulcibus: folio paruo & rotundo, sine diuisuris. Alexandrinam vocat, quam Theophrastus, Idæam, non ab Alexandria Ægypti, sed Alexandria Troadis iuxta Idam montem. Sic & ficus Idæa Theophrasti, Plinio Alexandrina dicitur. At hæc Vitis non solùm circa Idæ, sed etiam Aruerniæ, Phalacras, id est montosa loca siluis nuda, ac veluti caluitio glabra nascitur copiosissima nonnũquam etiam in siluis ipsis. *Airelles*, vocant Itali *Vua dell'orso*, Germani *Heidelbeer*, Est autem frutex humilis, ramulis plurimis, nonnunquam cubitalibus, sæpè minoribus: foliis rotundis, saturæ viriditatis, Buxeis, Myrteis ve similibus, instante hyeme cæterarum modo decidentibus, vere ex iisdem ramulis renascentibus: flosculis rotundis, cauis, circa ramulos inter folia emergentibus: bacculis rotundis vmbilicatis, primũ viridibus, deinde per maturitatẽ nigris, succo nigerrimo plenis, gustui non ingrato. Radice nititur longa, gracili, lenta, lignosa. In syluis nostris nascitur, duro, macro, edito, & ventis exposito solo.

Lib.3.Hist. cap.17. *Nomen.* *Forma.* Lib.14.c.3. Hermol.in Plin. Li.15.ca.18. *Locus.*

IDAEA VITIS.

Vuam

Lib.6.ca.11. Vuam vrſi Anguilara vocat, Dodonæus Vaccinia nigra, à paruis baccis: quia Vaccinia docti quidam exiſtimant dicta eſſe quaſi Baccinia à baccis, minimè tamen Vaccinia nigra Virgilij eſſe intelligit. In quibuſdam Galliæ locis idem *Couſines* nominari ſcribit. Sunt qui putant Vitem Idæam eſſe illam quæ paſſu-

In Horru. Germ. las Corinthiacas vulgo dictas fert. Sed nobiliſsimum illud vuæ paſſæ genus, inquit Geſnerus, non in Ida, nec in aliis æditis, niuoſíſque montibus naſcitur, verùm in planitie, vel in collibus apricis, magna hominum cura. Vitis Idæa

Tempus. menſe Maio floret, baccæ Iunio ſunt maturæ. Refrigerant ſecundo gra-

Temper du, adſtringunt, & paulùm ſiccant. Crudæ coctæve cum Saccharo, aut abſ-

Dodo. ibi. que eo ſi edantur, febre biliosa, & ardenti

Vires. cruciatis proſunt. Valent aduerſus ventriculi ardorem, hepatis, aliarúmque interiorum partium inflammationes, ventrē adſtringunt, & nauſeam reprimunt: ab hac Idæa vite differt à Lobellio picta Myrtus Germanica foliorum inciſuris, & magnitudine, flore & fructu eadem, de qua hæc tradit Matthiolus. In Germania & Bœmia, quia legitima Myrto carent, aliam in ſyluis naſcentem ſibi compararunt Pharmacopæi & Myrtillum vocarunt. Frutex eſt cubitalis, caudice & ramulis viridibus, foliis Buxo ferè ſimilibus, ſed tenuioribus, & leuiter per ambitū ſerratis, floribus tintinabuli figura è pediculis inter folia pēdētibus, colore ſubpuniceo, rufo intus, ſtamine. Floribus baccæ ſuccedunt, quæ maturæ, colore & magnitudine Iuniperinis non ſunt abſimiles, vinoſæ, teneriuſculæ, vmbilicatæ. Hæc Germanis cum vniuerſa planta haud inefficaciter Myrti vicem præſtant. Peculiariter autem iis vtuntur ad inficienda ſtamina, & chartam ceruleo colore. Eduntur etiam à ruſticis, nec guſtui ſunt ingratæ. Hæc Matthiolus.

MYRTILVS Germanica.

IDAEA RADIX. CAP. XXXIII.

Nomen. IDÆA Radix, ſiue Idææ vitis ſpecies hæc planta eſſe putatur, ſuperiori & magnitudine, & ramulis ſimilis, niſi quod huius folia ſunt

Forma. maiora, duriora, Buxi maioris foliis ſimilia, hyeme non decidentia: flores in candido purpurei, longi, rotundi, multi ſimul in ſummis ramulis. Baccas edit rotundas, quę à ſuperioribus parū differunt, nō ita ſuc-

Lib.6.c.11. ci plenas, guſtu acerbas & aſtringentes. Radix ſubeſt lignoſa, & longa. Dodon. Vaccinia rubra nūcupauit. Lobellio & Penæ eſt. Alpina Chamærtio dodēdros, odora, Cluſio vua vrſi Galeni, Italis Rhododaphne parua, ruſtica: quibuſdam Balſamum Italicum vulgare: Therionarca Plinij Guillandino. Idææ radici, in-

Li.4.c.40. quit Dioſcorid. folia ſunt ea quæ Ruſco: adhærent iis veluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix ſpiſſandi naturam habet, iis conueniens quibus adſtrictione opus eſt. Bibitur etiam ad alui fluxiones, & fluxum muliebrem, omnémque

Lib.27.c.11. ſanguinis eruptionem ſiſtit. Idęæ herbæ folia ſunt inquit Plinius, quæ Oxymyrſines: adhærent iis veluti pampini, in quibus flos. Aluum menſéſque, & omnem

IDAEA RADIX.

nem obundantiam ſanguinis ſiſtit, ſpiſſandi, cohibendíque natura. Ita enim vetus Plinij codex habet. Quæ cum Dioſcoride conſentiunt, præterquam quod herbam vocat, quam ille radicem, & menſes, more quodam ſuo, pro fluxu muliebri reddidit. Idæa radix Galeno, guſtu admodum acerba eſt, ac ſi opere Lib.6.ſim periculum facias, eam vim præſeferet, nimirum alui profluuia, dyſenterias, profluuium muliebre & quæcunque eius ſunt generis, tũ pota, tũ foris impoſita curans. Quæ omnia cũ frutici hîc depicto ſatis bene conuenire videantur, non abſurdè fortaſsis pro Idæa radice oſtenditur. Gignitur in altiſsimis Allobrogum montibus, humi iacentes cauliculos huc illuc ſpargens.

COGGYGRIA THEOPHRA. CAP. XXXIIII.

THEOPHRASTVS arbuſculæ cuiuſdam meminit Arbuto & Adrachnę ſimilis, Lib.3.Hiſt. cap.16. cui hoc proprium eſſe tradit, vt fru- *Nomen.* ctum lanugine amittat, Quo loco Gaza κοκκυμηλέαν legit, & Prunum vertit. Sed fallitur, vt opinor, quod Theophraſti locum turpi mendo inquinatum eſſe nõ animaduertit, quem ex Plinio emendaſſe debuerat, qui Coggygriam, ſiue Cog- Li.13.ca.22. gyriam legit. Theophraſt. cum de Arbuto & Adrachne dixiſſet, ſubiicit, ὅμοιον δὲ τούτοις τὸ φύλλον καὶ τῆς κοκκιμηλίας, τὸ δὲ δένδρον μικρὸν, ἴδιον δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπποῦσθαι τὸν καρπὸν· τοῦτο γὰρ οὐδ' ἐφ' ἑνὸς ἀκηκόαμεν ἄλλου δένδρου. Plinius cum eandem Adrachnem depinxiſſet, ait. Similis & Coggygria folio, magnitudine minor. proprietatem habet Ibidem. fructum amittendi lanugine, pappum vocant, quod nulli alij arborum euenit. Præterea quid abſurdius quàm Prunum dicere arborem eſſe, quę fructum lanugine amittat? Fortaſſe & Cotinus quoque Plinij appellari poteſt illa arbuſcula Italico & vernaculo nomine, vt poſtea dicetur. Verũ Coggygria Theophr. nihilo ſecius *Forma.* eſſe creditur, hac maximè ratione ducti, quòd eius fructus in pappos abeat, quæ nota huic peculiaris à Plinio tribuitur. Frutex eſt, nunc humilis, nunc ad Punicę magnitudinem aſſurgens, radicibus multis, modicè craſsis: ramis ſurculoſis, cortice ſubrubro veſtitis: folio Terebinthi, carnoſo, & ſpiſſo Arbuti modo, lęui, parum laciniato, minúſque acutó, venoſo, maiore, & latiore, qua cum Terebintho ſimilitudine decepti quidam Macedonicam Terebinthum eſſe putauerunt: flore per initia racemoſo, ex viridi palleſcẽte, qui tandem in pappoſum muſcariũ dilatatur, & euaneſcit, innu-

COGGYGRIA THEOPH.

Cotinus Plinij.

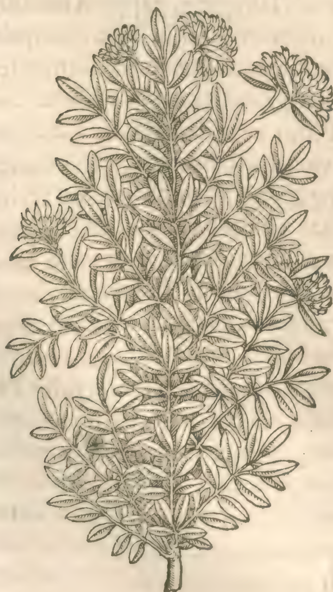
meris tenuissimisque capillamentis villosum, nutantibus in militum galeis plumosis cristis non absimile, papporum lanugini inter sparsis minutis granis, nigris, figura cor æmulantibus. *Locus.* Crescit in montibus Allobrogum tractu aprico, cliuoso, aspero, non nimis alto, nec insidentium niuium frigore rigido. Alicubi cum Terebinthis pumilis, breuibus, contortis, quales circa Idæ & Macedoniæ montosos tumulos prouenire Theophrastus scripsit. *Vires. & Usus.* Folia, flores, tenella germina, cum teruntur odorem spirant resinosum, Terebinthi modo, non iniucundum. Eorumdem sapor austerus est, & valde astringens, gustanti non insuauis. Dienses Allobroges sua lingua Rhu vocant, corticéque coria spissant *Usus.* ac concinnant, id quod nonnullos mouit, vt rhoem coriariorum esse crederet. Gratianopolitani eius foliis summísque ramusculis ad Lineas vestes nigro colore inficiendas vtuntur, quas aliis mulierculæ super imponunt, ne subiectæ puluere & sordibus inquinentur. Allobroges Sabaudi arbusculas integras, vel earũ grandiores ramos delibratos vendunt, suáque lingua Fustet vocant, ad pannos luteo colore tingendos. Is enim est ligni color. Qui radices Apennini incolunt Rossolo vocant: qui ædita Apennini iuga, Scotano: quotiésque ictericum felle suffuso luridum esse significant, eum magis quam Scotanum flauescere dicunt, hac voce Cotinum Plinij exprimentes, fruticem, vt ait, ad lineamenta modo, *Lib.16.c.18.* conchylij colore insignem. Quamquam falsi suspectus sit is locus, flauo colore, quo lignum Cotini tingit, à conchylij colore multùm distante, nisi de arboris cortice subrubro aut purpurascente intelligẽdũ id tantũ sit: quã ob causam Rossolo vocãt, à roseo colore. An verò huic soli peculiare sit, in pappos fructũ auolare, multis dubium est, cum Nerij siliquæ papposa lanugine semen includant.

IOVIS BARBA, CAP. XXXV.

Nomina *Lib.16. c.12* HVNC fruticem Iouis Barbam esse, cuius à Plinio fit mentio, Herbarij putant. Ac quoniam Aizoõ Iouis Barba Officinis dicitur, hanc quoque plantam Aizoon arborem, quidam nuncuparunt, vt sic ab Aizoo herba distinguerent. *Forma.* Fruticosa est arbuscula, magnitudine hominis, ramis densissimis, folio Lentisci, argenteo, sic collocato, vt lateribus folia paria sint, impar autẽ foliis versum claudat: coma in opere topiario tonsilis, & in rotũditatem spissa, elegantissimi aspectus, si quis in hortis serat, vestiendis arearũ viarúmque marginibus, vt à nobis de Lauãdula fieri solet, flore in summis ramis copioso, coaceruato velut in cumulum, luteo, Genistæ simili, si sumas singulas quasque floris coaceruati partes. *Locus.* Gignitur in lapidosis, & saxosis locis maritimis, præsertim montibus ad litora positis. Pulcherrimam hanc plantam mons Setius (hodie *Cap, de Sette* vocant) ab Agatha & Bliterris non admodum semotus nutrit. Anguillara in Monte nigro prope Liuornam gigni tradit, foliis ordine dispositis, candidis, nitentibus, Lenticulæ similibus, angustioribus, flexilibus ramis, luteis floribus.

IOVIS BARBA.

ARBVTVS, CAP. XXXVI.

Rbvtvs frutex, ſiue arbor eſt: Arbutum fructus eius à Virgilio dicitur. Cum iam glandes, atque Arbuta ſacræ deficerent ſyluæ. Græcè κόμαρος, fructus μεμαίκυλον, Arabicè *Hutiladib*, Italicè *Albatro*, Hiſpanicè *Madronho*, ſeu *Madromeiro*, Gallicè *Arbouſier*, fructus *Arbouſes*. Arbutus frutex eſt, ſiue arbuſcula Cotonea Malo non maior: caudicis cortex ſubruber, aſper, ſquamoſúſque, à quo rami prodeunt rubentiores, læuioréſque, præſertim nouelli: folia Laurinis, Iligneisve ſimilia, paulò tamen breuiora, craſsioráque, non decidua, toto ambitu ſerrata, colore pallido potiùs quam viridi, rubra per medium excurrente coſta. Flores parui, candidi, caui, floribus herbę quæ vulgo Lilium conuallium dicitur, figura ſimiles, racematim pendentes. Fructus parui, rotundi, Sorborum ferè magnitudine, qui primo exortu virent, deinde flaueſcunt, maturi verò rubent, tactu aſperiuſculi, nullis intus oſsiculis, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his inſipidus, ſimul & auſterus, qui dum eduntur, aceroſa pulpa linguam palatúmque vellicant. Ab his paulum diſcrepare videtur Dioſcorides cum ſcripſit. Arbutus arbor eſt Cotoneæ Malo non diſsimilis, tenui folio: cuius fructus Pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo, huic Memæcylum cognomen eſt. Maturus aut flaueſcit, aut rubet, in eſu aceroſus. Sed cum Arbutum Malo Cotoneæ comparat, magis id ad arboris proceritatem, quàm ad folia, & caudicis corticem referri intelligendum. Deprauatos etiam eſſe hoc loco Dioſcoridis codices ſuſpicio eſt: quoniam Serapio qui omnia ex Dioſcoride tranſſcripſit, totam Arbutum non dicit Cotoneæ Malo ſimilem, ſed folia proferre Malo Cotonea minora, nec tenuia folia habere ſcribit. Alij λεπτόφυλλον, non tenuifolium, ſed anguſtifolium interpretantur. Plinius folium Mali Aſſyriæ folio Vnedonis rectè videtur comparaſſe. Theophraſtus ſic deſcripſit. Arbutus quæ Memæcylon fert eſculentũ, non valdè magna eſt arbor. Corticem habet tenuem, Tamarici ſimilem: folium inter Vlicem & Laurum medium. Floret menſe Iulio. Flores prodeunt ex vna appendice, extrema parte, racematim: quorum quiſque Myrti baccæ oblongæ, forma ſimilis eſt, & magnitudine par, nõ foliat⁹, cauus, velut ouũ exſcalptũ ore aperto. Cum autẽ defloruerit, etiam retinaculũ quod adhæret perforatum eſt. Quod defloruit, tenue eſt, ac veluti verticillum circa fuſum, aut Doricæ colũnæ capitulum. Fructus anno matureſcit, vt ſimul contingat & hunc haberi, & alterum florere. Plinius. Aliud corpus eſt terreſtribus fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni, quod ſolum pomum ſimile fructui terræ gignitur. Arbor ipſa fruticoſa: fructus matureſcit, paritérque floret ſubnaſcens, & prior colligitur fructui terræ, inquit Hermolaus, hoc eſt fragis terreſtribus, nihil enim eſt ferè tam Vnedoni ſimile quàm fraga. Ob id quidam fraga montana in Ouidio Arbutos interpretantur, ad differentiam terreſtrium. Cæterum quia Theophraſt. aliter & melius Arbutum expreſsit, aliam eſſe hanc à Dioſcor. Arbuto quidam

ARBVTVS.

Margin notes: 1.& 2. Geo. — *Nomina* — *Forma.* — Matt. c. 138. lib. 1. Dioſ. Dodon. li. 6. cap. 53. — Lib. 1. c. 138. — Matt. ibid. — Lib. 12. c. 3. Lib. 3. Hiſt. ca. 16. — Li. 15. c. 24. — In Caſti in Plinium.

cenſent. Sed eruditiorum ſententia eadem planè eſt vtriuſque Arbutus, ex ni mirum ea quam hîc depinximus. De eius fructu etiam inter veteres controuerſia eſt. Dioſcorides, & Theophraſt. vt diximus, eum Memæcylon appellant. His ad ſtipulari videtur Galenus, qui non vno loco eum fructum Memæcylon nominat. Plinius & arborem & fructum vnedonem vocat. Vnedo, inquit pomum in honorum, vt cui nomen ex argumento ſit, vnum tantùm edendi. Duobus tamen hoc nominibus Græci appellant, Comarum & Memæcylon. Ex quo apparet totidem eſſe genera & apud nos. Alio nomine Arbutus vocatur. Quibus verbis Plinius quatuor voces Vnedonem, Comarum, Memæcylon, Arbutum vni arbori ac fructui tribuit. Et alibi. Arbutus ſiue Vnedo fructum fert difficilem cõcoctioni & ſtomacho inutilem. At verò Vnedonem fructum Arbuti non eſſe, ſed Epimelidis arboris Galenus tradit his verbis. Epimelis acerba eſt planta, & vt, ita dicam, ſylueſtris Malus. Appellatur autem à ruſticis in Italia ὐνεδῶν, ideſt Vnedo. Frequens in Calabria naſcitur. Fructus eius acerbus eſt, ſtomacho incommodus, & capitis dolorem inducens, admixta enim eſt ei peregrina quædam qualitas. Idem alibi perſpicuè Memæcylon ab Vnedone diſtinxit: Et qui frutex inquit, Epigmelidas fert. Appellatur autem is fructus in Italia Vnedo, ſtomachóque nocet, & capiti dolorem adfert, acerbúſque eſt admodum cum exigua quadam dulcedine. Quibus mox ſubiungit. Cornis quidem & Canirubi fructu, & Glandibus, & Memæcylis (ſic autem Comari fructus appellantur) ruſtici paſsim veſcuntur. Galenum Paulus ſecutus eſt. Quare dubitandum non eſt, quin alia arbor ſit Epimelis, quæ vna cum fructu ſuo in Italia Vnedo appellatur, & alia Arbutus, cuiꝰ fructus Memæcylõ Græcis dicitur. Has arbores Plinius fortaſſe ob ſimiles vires pro eadem vſurpauit. Quod igitur Ruell. ſcripſit Galenum & Paulum Arbutum, Comarum, Vnedonem à ruſticis Italiæ vocari ſcripſiſſe, minimè verum eſſe ex ſupradictis intelligitur, atque adeo nec illud quod alio loco ait, Galeno & Paulo Epimelida eſſe genus quoddam Arbuti, quæ Græcis Comaros dicitur, cui eandem omnino vim reddiderunt, hoc addito, quod fructum Memæcylon nominant. Perſpicuè enim illi Arbutum ab Epimelide diſtinxerunt, & de iis diuerſis in locis tractauerunt, nec, ſi ſimilibus prǽditæ ſint facultatibus, inde efficitur eandem eſſe ſtirpem. Plurimę enim ſtirpes iiſdem qualitatibus, viribúſque præditæ, forma & genere ſunt diuerſæ. Quęnam ſit Epimelis in hiſtoria Meſpilarum nos oſtendemus. Arbutus in ſyluis, Italiæ & Galliæ Narbonenſis copioſa naſcitur. Bellonius ſcripſit in monte, qui Athos dicitur, arbutos quæ aliis in locis frutices ſunt, in magnas arbores euadere. Iuba auctor eſt, tradente Plinio, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia eſſe eas. Florent menſibus Iulio & Auguſto. Fructus Septembri, & ſub hiemem maturus eſt, qui frigidus ſtomacho aduerſatur, inquit Dioſcorides, capitíſque dolorem mouet. Eadem omnino tradit Galen. Arbutus Arbor ipſa qualitate acerba vna cum fructu eſt, eum Memæcylon nuncupant. Eſt autem hîc & infenſus ſtomacho, & capiti dolorem adfert. Idem in omni capitis dolore vitandum eſſe præcipit Arbuti fructum. Sunt qui credant, inquit Matthiolus, Arbutum magno eſſe aduerſus peſtem præſidio, aquam quæ ex eius foliis extillauerit, admixto oſſe in corde cerui reperto, ſtatim ipſo Morbi initio propinantes. Arbuti fructibus Turdi Merulæque delectantur. Quare hyeme, quo tempore ij maturi ſunt huiuſmodi aues ab aucupibus facilè capiuntur. Frondes ab hœdis expetuntur teſte Virgilio.

Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis.

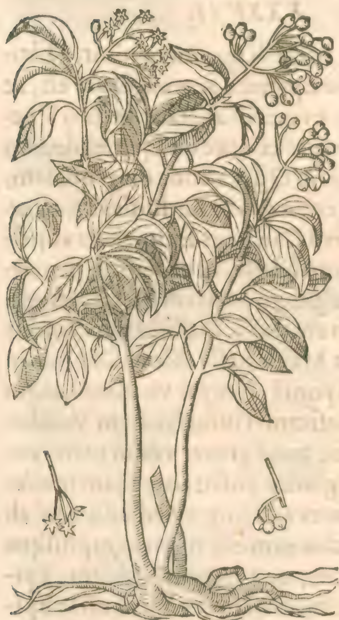
[Margin notes: Li.7.ſim.& 2.med.p.c. 1. & 2. Ali. — Lib.15.c.24. — Li.23. ca.8. — Lib.6.ſim. — Li.2.alim. — Libr.7. — Lib.1.c.20. — Lib.1.c.97. — *Locus.* Lib.1. Obſ. cap.43. — Li.15.c.24. — *Tempus.* — *Temper. & vires* Ibidem. Lib.7. ſim. Lib.2.m.p. cap.1. Ibidem. — Ecl.3.]

CORNVS FOEMINA. CAP. XXXVI.

A Theophrasto θηλυκρανεία dicitur Cornus fœmina, à quibusdã ψευδο- *Nomina*
κρανεία, idest falsa Cornus, ab aliis diuersis nominibus nuncupata,
diuersas quoque plantas pro Corno fœmina repræsentãtibus. Cor-
nus fœmina, inquit Ruellius, dumetis & nemoribus familiaris. Sed Lib.1.ca.71.
quia neglectas & ingustabiles fert baccas, indignam quæ Corni nomine voca-
retur rura putauerunt. Arbori quam Cordus Pseudocraniam vocat describít- Lib. 3.pl.c. 26.
que, præfixit Gesnerus eius fruticis picturam quam Tragus Germanicè à ligni Lib.3.c.26.
duritia *Hartriegel* appellari scripsit: hicque admonet Gesnerus quærendum,
an hæc Cordi Pseudocrania, sit arbuscula seu
frutex, quem Germani *Hartriegel*, vocant, Pli-
nius virgam sanguineam appellauit. Eruditi
quidam Cornũ fœminam esse coniiciunt. Sed
paulò post Cordus aliam Cornum fœminam Cap. 36.
describit, cui Gesnerus figuram Corni à Tra-
go descriptæ apposuit. Idem Gesnerus Sangui- Lib.3.ca.37. In hortul. Germ.
neam virgam Plinio dictam, quæ passim in
sæpibus crescit, Cornum fœminam esse ait
quorundam sententia. Cornum fœminam es-
se putat Cornarius, quam Germani ex argu- Emb.132.li. 1. Dioscor.
mento ***Faulbeerbaum***, & ***Faulholtz***, vocant. Sed
an is Alnum nigram Dodonæi, de qua iam
dixi, an Tragi ***Faulbaum***, arborem à fœtido, tũ
odore, tum sapore sic dictam intelligat, scitu In Sil.c.30.
difficile est. Dodon. Cordi pseudocraniam
Cornum fœminam, syluestrémue, ac Opulum Lib.6.ca.51.
Columellæ esse arbitratur. Eandem plantam Lib.1. Obs. cap.56.
etiam Cornum fœminam ac sanguineos fruti-
ces esse Bellonius videtur existimasse cũ scri- ***Forma.***
bit. Arbor quam Macedones olim Cornum
fœminam nominarunt, nunc Galli Latinos
imitati *Des Sanguins*, in monte cui nunc Ca-
stagna nomen, inter vrbes Philippos, & Bu-

CORNVS fœmina.

cephalum, nunc Cauallam vulgo dictam sito, non multo minores proueniunt,
quàm magnæ nostræ Corni mares. De planta igitur hîc agimus, quam Tragus
Hartriegel, Cordus Pseudocraniam, Dodon. Cornum fœminam, & syluestrem,
& Opulum Columellæ vocant. Hæc Cornus fœmina frutex est in arborem non
assurgens, durissimo stipitum, veterúmque ramorum ligno, nouellis ramulis
nodosis, medulla plenis, Sambuci modo: folio Corno mari simili: flore in mu-
scariis albo: baccis rotundis, primùm viridibus, per maturitatem nigris. In sæ-
pibus ac dumetis cum reliquis fruticibus nascitur. Floret mense Aprili, & Maio. ***Locus.***
Fructus Septembri sunt maturi, nullius in medicina vsus. De Virga autem san- ***Tempus.***
guinea, si eadem est quæ Cornus fœmina, pauca hæc Plinius. Nec Virga san- Li.24.c.10.
guinea, inquit, fælicior habetur. Cortex eius interior cicatrices quæ præsana-
uere aperit. Et, Sunt qui Virgis sanguineis tangunt ea quæ nolunt Erucis obno- Li.20.c.10.
xia esse. Idem alibi sanguineos frutices inter vitilia numerat. Corno non mul- Li.19.c.37.
tum absimilis est planta, inquit Matthiolus, quam Hetrusci, à sanguineo virga- Lib.1.Dios.
rum colore Sanguino, & Sanguinello vocant. Crescit in dumetis, & sepibus, cap. 135.
virgis Corno tenuioribus, robustis, nodosis, cortice sanguinis modo rubescen-
te: foliis Corno proximis, paulò tamen latioribus, neruosis, rubenti pediculo

nitentibus. Floret vere vmbellis albicantibus: flores baccas edunt racematim cohærentes, ſanguineis tenuibúſque petiolis appenſas, Orobi magnitudine, primùm virides, per maturitatem nigricantes, è quibus rura Tridentina oleum ad lucernarum vſum torculari exprimunt, iis prius in aqua decoctis. Ligni materies dura, oſſeáque eſt, Corno minimè cedens. Quare quidam Cornum fœminam eſſe volunt, ſed infirmis rationibus nixi. At fortaſſe non erraret, qui diceret virgam ſanguineam eſſe, cuius Plinius meminit. Id tamen non affirmat Matthiol. cùm nondum periculum fecerit, an planta Sanguino vocata id præſtet, quod de virga ſanguinea Plinius tradidit. Baccæ maturæ amaro, acerbo, adſtringentéque ſunt ſapore. Quare oleum ex iis expreſſum tale quoque eſſe neceſſe eſt.

EPIMELIS. CAP. XXXVII.

Li.1.ca.133. *Nomina* Libr.6.ſim. & li.2. Alí.

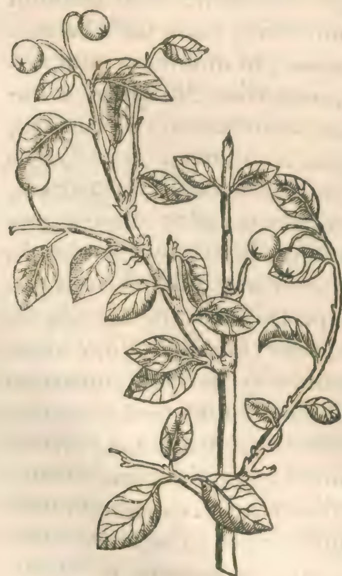
QVÆ ἐπιμηλὶς à Dioſcoride ſecunda Meſpili ſpecies ponitur, à Latinis etiam Epimelis vocatur. Galeno Epimelis acerba planta eſt, ac vt dixerit quiſpiam, Malus ſylueſtris: vocatur ab Italiç incolis Vnedo: eius magnus eſt in Calabria prouentus. Hæc de Epimelide, non vt de Meſpili ſpecie, ſed ſeorſum à Meſpilo ſcripſit. Qua ratione moti quidam, aliam Dioſcor. aliam Galeni Epimelidem eſſe cenſuerunt. Matthiolus Dioſcor. Epimelidas vulgares noſtras Meſpilos eſſe ait, Sed Galenum Epimelidis appellatione diuerſam arborem à noſtrate Meſpilo intellexiſſe. In eadem eſt ſententia Andr. Lac. Cordus Epimelidem quidem vulgarem noſtram Meſpilum eſſe putat, ſed Galenum in viribus illius explicandis aberraſſe. Scribit enim Cordus Epimelida, ſiue Hama melida dici, quod iuxta Malos naſci ſoleat. Copioſè in Germania & ſatam, & ſpontè prouenire. Cum ſpontè, ſemper vicinam habere agreſtem Malum, vnde & nomen à Græcis illi poſitum. Huius fructum Vnedonem ab Italis vocatum fuiſſe, teſte etiam Galeno, quod præter vnum nemo comedere, & deglutire poſsit antequam molleſcat, adeò fauces adſtringit. Sed non verè ab eo dici ſtomacho eum eſſe noxium capitíſque dolorem excitare, quæ vitia Arbuti ſunt, Epimelidi immerito attributa, cùm conſtet Epimelida, ideſt Meſpilum vulgarem, nec ſtomacho inimicum eſſe, nec capitis dolores adferre. Dodonæus etiam Epimelidis nomine vulgarẽ noſtram Meſpilum deſcribit, ac depingit. Geſnerus Chamęmeſpilum appellat. A quibus omnibus diſſentit Dalechampius. Nam Meſpilus noſtras, nec folia habet Malo ſimilia, nec minora, qualia Epimelidis eſſe dicit Dioſ. quinpotius Lauro ſimilia, & foliis Mali maiora. Adhæc fructus illius, vt Epimelidis, rotundus non eſt, ſed oblõgus, inferne gracilior, ſuperne latior. Arbuſculam igitur hîc appictam, Epimelidem Dioſcoridis eſſe arbitratur, & Theophraſti Meſpilum Antheno idem Epimelidémque nuncupatam, ob foliorum cum Malo ſimilitudinem, Anthenoidem verò, quod eius fructus rubro colore, globoſa figura, & vmbilicato vertice fructum Meſpili Anthedonis, de qua ſuo loco dicam, æmuletur, à quo Meſpili noſtratis

Li.1.Dioſc. cap.133.

In Dioſco. lib.1. c.170.

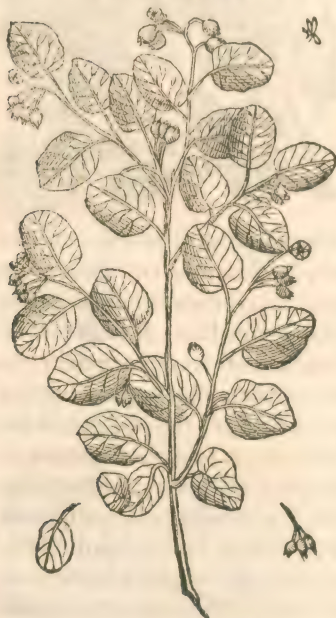
Lib.6. c.43.

EPIMELIS.

noſtratis fructus multum diſsidet, turbinatus, & ex rufo liueſcens. Ex vnica autem lacunoſi vmbilici nota in Meſpilo noſtrate valde perſpicua, quam etiam Epimelidi Dioſcorides aſsignat, inductos fuiſſe Herbarios veriſimile eſt, vt hanc crederent eſſe Epimelidem. Sed & hæc in Epimelide hîc depicta euidens eſt, cæteris à Dioſcoride traditis notis conſentientibus, noſtrati vero Meſpilo *Forma.* repugnantibus. Eſt igitur hæc Epimelis arbuſcula, cortice rubeſcente, ſed cinerea quadam cuticula obducto. Folia fert Mali, minora, inferne candida & lanuginoſa, ſupernè viridia, venoſa: fructum rubentem, rotundum, ex longiuſculo petiolo pendentem, vmbilico lato, ternis intus oſsiculis, duris, oblongis, hinc anguloſis, illinc planis & læuibus. Fructus is adſtringit, guſtu plane vulgaris *Vires.* Meſpili, acerbiore, ideoq; minus grato. Peculiari nomine Italis olim Vnedonē appellatū fuiſſe ex Galeno iam aliquoties diximus. In Alpibus, Apennino, & in *Locus.* excelſi mōtis iugo qui apud Allobrogas diui Rāberti cœnobio imminet. Frutex Lib. . mor. hic copioſus naſcitur. Hippocrates ἀμαμαλίδας muli. dixit Epimelidas à Dioſcoride nūcupatas, vt Galenus in Gloſsis teſtatur, velut hoc loco παραμίξας ᾗ τὸ μέλι, ἢ ἀμαμαλίδας, εἶτα ἐπ' οἴνῳ μέλανι διδόναι πίνειν. Id eſt, & mel aut Hamamalidas permiſceto, deinde in vino nigro bibenda dato.

EPIMELIS ALTERA
Cotonaſter Geſneri.

EPIMELIS ALTERA,
CAP. XXXVIII.

FRVTEX hic ramoſus ſurculoſúſque eſt, cortice ſubrufo, folio *Forma.* Mali Cydoniæ, neruoſo, paulò obtuſiore, auerſa parte candicante, & lanuginoſa, aduerſa virente: fructu paruulo, rubente, vmbilicato, Meſpilo exiguo ſimili, ſaporis acerbi. Cotonaſtrū Geſnerus cla- *Nomina* riſsimus Philoſophus, ac Medicus, & pleríque Herbarij nominant, ob foliorum cum Malo Cydonia ſimilitudinem. Eius ramum fructu onuſtum cùm ad Dalechampium ille miſiſſet, Epimelidis genus eſſe iudicauit, ex fructus tū *Locus.* figura tū ſapore. In niuoſis Alpibus naſcitur.

FICVS IDAEA, CAP. XXXIX.

QVÆ hîc planta exhibetur, pro Halimo à Trago, & Lonicero depicta eſt, à quo quantùm differat, cum de Halimo agetur, demonſtra- *Nomina* bimus. A nonnullis Idæa Ficus eſſe dicitur, ab aliis Chamæmeſpi- Lib. 3. c. 22. lus. Fruticat ex radice craſſa, dura, lignoſa, brachiata, ramis tam Cap. de Ri be in Hiſt. multis, vt cubiti circumquáque ſpatium cum ſua ſobole vnica planta oc- plan. cupet. Hi plerúmque ad hominis altitudinem attolluntur, nonnunquam *Forma.* breuiores, lenti, flexiléſque in orbem proſiliunt, minimè ſpinoſi, cortice cinereo, qua primum erumpunt folia, tuberoſo, velut quodam articulo nodoſi: ligno diſtorto, infernè læui, supernè frondis ſuæ comam fundente: folio Mali Cydoniæ, molli, venoſo, altera parte virente, altera pallido, ſiue cano, ſic digeſto, vt ex quouis alarum ſinu bina ſemper exeant, Oleæ folio multo latiore & longiore, illiq; planè diſsimili, etiamſi Tragus & Lonicerus Ibidem.

IDAEA FICVS nostra, vulgo Frangula.

FRANGVLA Matthioli.

aliter scripserint: flore inter rubrum & phœniceum medio, calathi figura, Idææ Vitis, quam Myrtum Germanicam idem Tragus, Dodon. Vaccinium nigrum appellauit, vt diximus, florem nonnihil imitante: baccis coralli modo rubris, longo pediculo appensis, gemellarum instar binis coëuntibus, & coalescentibus, linea tantum distinctis, cordis figuram ob huiusmodi coalitum penè referentibus, Oesi rubræ, quam Ribes vocant, magnitudine paribus, binis velut Ocellis nigris in vertice pertusis, gustu principio subdulci, sed postea tam ingrato & insuaui, vt fastidium nauseámque moueat, & vomitum prouocet. Nascitur in Germania cum aliis fruticibus secus vias, in sæpibus, & Dumetis Alsatiæ prouinciæ. Apud nos verò in editissimis & gelidissimis Sequanorum & Allobrogum montibus, nec vnquam in plana descendit. Floret Aprili mense. Eorum sententiam magis probat Dalechampius, qui Idæam Ficum hunc fruticem esse putant, quod eius historia à Theophrasto descripta huic sententiæ adstipulari videatur. Ficus Idæa, inquit, fruticosa est, nec excelsa, sed crassa, sic vt cubiti spatium in orbem fruticantes ramuli occupent: ligno contorto, lento, infernè læui, sine nodis, supernè in orbem comoso, colore tam folij, quàm corticis liuido: folio figura Tiliæ simili, molli quoque & lato, magnitudine pari: Flore Mespili, qui & cum Mespili flore emergit. Fructus quem Ficum appellant, rubet, magnitudine Oliuæ, sed rotundior: esu Mespilum refert. Crassas radices habet mitis Ficus modo, & lentas. Arbor hæc non putret. Cor illi solidum est, & sine medulla. Ex quibus hæc Plinius transtulit. Idæa Ficus rubet, Oliuæ magnitudine, rotundior tantùm, sapore Mespili: Alexandrinam hanc ibi vocant, crassitudine cubitali, ramosam, materie valida, lenta, sine lacte, cortice viridi, folio Tiliæ, sed molli. Hunc fruticem Chamæcerasum montanam vocat Gesnerus, seseq; audiisse scribit quatuor aut quinque huius Cerasa deuorata vomitum ciere, aliquando etiam aluum. Sunt & multæ aliæ, variæq; plantæ Chamæcerasi nuncupatæ.

Cap.28. huius lib. — *Tempus.* — *Lib.3. Hist. cap.17.* — *Lib.15. c.18.*

CHAMAECERASVS, CAP. XL.

IDEM Gesnerus in variarum rerum cognitione optimè versatus, hanc etiam fruticis effigiem ad Dalechampium misit, quæ nascitur, vt scripsit, in montis Generosi Insubriæ crepidinibus, cliuis, ac præcipitiis, folio Aceris albi, quod Galli, vt diximns *Plane* appellant, latiore & ampliore, per ambitum valde insecto: Fructu rotundo, rubro, *Locus.* *Forma.* In 1yl.c.28

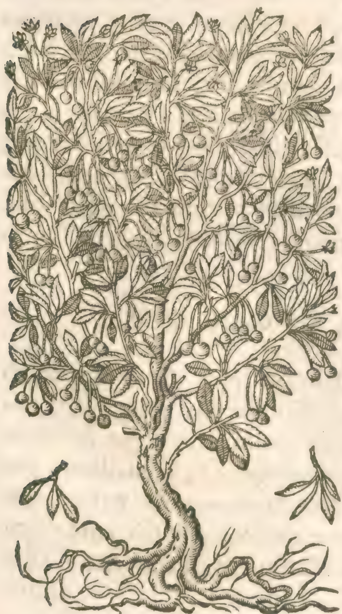
CHAMAECERASVS *montis Generosi.*

CHAMAECERASVS *Alpina.*

CHAMAECERASVS *Matthioli.*

Ceraso simili, vnde Chamæcerasi nomen. Est alia Chamæcerasus Alpina à Lobellio picta, Cordi etiã Chamæcerasus, Xylosteũ alterum, quorundam. Rara est, hæc cubitum pedémue æquans, foliis, ramis, & stipite Corni, albidis, squallidis, nodosis: floribus candidis, pallentibus, aut luteolis. Fructus binos maturat in pediculis longioribus, pẽdulis, Cerasi ritu, sed in imo duo foramina parua albida, quoddam rudimentum pupillarum, aut oculorum adumbrantia: grana quina, aut sena, albida, lucida, Oxyacãthæ paria. Hæc quæ Pena scripsit, tanquam de rara planta, & paucis cognita, Idæam Ficum modo descriptam videntur ostendere, pictura etiam, si attentè consyderes à nostra, vel parùm, vel nihil discrepante.

MATTHIOLVS syluestre Pumilumq; Cerasorũ genus, nullo adhibito cultu in Tridentino agro, & in Bohemia circa Pragam, ac in Austria, circa Viennam sponte prouenire scribit, gustu admodum acido, imo acerbo, colore perpetuò rufescente, nec vnquam in atrum *Forma.*

vergente

vergente, quæ ex breui pediculo pendent in pusillis fruticibus, & admodum paruis, tantæq; breuitatis, vt pauci sint, vel potius nulli, qui dodrantem æquent,
Lib.15. c.25. vt credat (etsi id non affirmet) ea esse hæc Cerasia quæ Plinius Macedonica vocat. Cæterùm hunc fruticem Chamæcerasum potius vocandum esse censet.
Ibidem. Meminit etiam Plinius Chamæcerasi Ceraso Macedonica minoris. Sunt & Macedonica Cerasa paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæcerasi.

ARIA, CAP. XLI.

Nomina RBOREM hîc depictam Sequani & Aruerni *Alisier* appellant, Nantuatenses, Galli etiam ipsi *Cirier*, vocabulo ex Aria detorto. Itali *Matallo*, Herbariorum bona pars Ariam.
Forma. Humilis est arbor, seu frutex in Cædua sylua, sæpibus, ac Dumetis, si verò crescere permittatur procera, vasta, ramosaq;, Vlmo & Tilia nihilo minor, nec minùs ampla, diffusaq;. Cortex nonnihil in cæruleũ colorẽ vergit: folia sunt magna, & lata, Tiliæ, aut Matthioli Viburno, siue Spiteæ non dissimilia, venosa, per oras incisa, supernè viridia, infernè candida: flos qualis hic exprimitur in summis ramis candidus, densus, odoratus: fructus ruber Oxyacanthæ similis, summa parte denticulatus, suaui dulcedine gratus: semen Malo Piróue simile, tenero & subatro cortice medullam occultans, saporis non iniucundi.
Locus. Gignitur in frigidissimis & altissimis montibus. Cultum omnino dedignatur, ac respuit. Quare in hortos translata minimè proficit.
Tempus. Floret mense Maio, tardè fructum perficit. Maturum huius arboris fructum rustici legũt, & condunt: neque enim fugax nimis est, sed in hyemem vsque durat, si bene asseruetur.
Vires. Tusses non aliter quàm Zinziphi bacca lenit, sputum adiuuat, crudos humores pulmoni infarctos coquit. Materia arboris dura, candida, baculis apta: ex ea enim firmi ac solidi fiunt.
Lib.5. Hist. cap.5. Theophrastus Ariam inter eas arbores recenset, quæ cariem vetustatemq; non sentiunt,
Ibid, ca.6. idemq; Ariam ac Quercũ omnium in opere difficillimas esse paulò post
Ibid. ca.10. tradit, carbonémque optimum fieri ex spississima materia, vt Ariæ, Quercus, Arbuti.

ARIA CVM FLORE & fructu Dalechamp.

HAMAMELIS ATHENAEI, CAP. XLII.

Nomina IC expressam plantam censet Dalechampius esse eam quæ ab
Lib.14. Athenæo ἀμαμηλὶς, & ὁμομηλὶς dicitur. Cordus Myrtomelidem vocat, ob fructus cum Myrti baccis similitudinem. Vulgus Allobrogum *Amalenchier* vocat, perinde acsi μελίχιον, id est, mellitum pomum dicere vellet, aut Hamamelida, Nantuatenses *Manternier*, quæ vox ex Alaterno videtur esse deprauata, cùm tamen Alaternus esse non possit, cui folium
Li.16.ca.16. est, Plinio auctore, inter Ilicem & Oleam, nec vlla fructus fœcunditas. Est hic frutex

HAMAMELIS Athenæi Latiore folio.

HAMAMELIS Athenæi Angusto folio.

frutex hominis altitudine, cortice subrubro, folio ad Pruni figuram accedente, venoso, serrato, altera parte virescente, altera candicante: flore albo. Fructum edit Myrtis similem, vmbilicatum, prædulcem, cum maturuit purpureum ante maturitatem, ex purpureo sub rubescentem, semina terna, quaternáue includentem, Piro similia, nigra. Quæ faciunt, vt credibile sit Hamamelida esse Athenæi, quia fructus purpurascenti similis est, valde dulcis, & ἀπύρηνος, id est, sine nucleis lignosis, quorum loco semen continet, nec durum, neque lapidosum, sed vt in Piro, tenero contectum cortice, quæ de Hamamelide tradidit Athenæus. Nascitur in locis asperis confragosisq́; : interdum ex scopulorum rimis prosilit, nec est vt quidam autumant, Gallorum *Alisier*, de qua superiore capite diximus. *Forma.* *Locus.*

LAVRVS TINVS, CAP. XLIII.

DEPICTAM hîc arborem Laurum Tinum Plinij esse inter Peritos Herbarios constat, quam Laurum nonnulli sui generis arborem intelligunt, alij syluestrem Laurum, etiam Theophrasto in iis numeratam quæ perpetuò virent, tametsi Gaza eo loco simpliciter Laurum vertit, cùm tamen in omnibus nostris exemplaribus ἀγρία δάφνη legatur, id est, syluestris Laurus. Alij δάφνην ἀγρίαν, id est Laurum syluestrem esse malunt veram Laurum sine hominum cultu operáque sponte prouenientem, & ob id syluestrem, quales multæ circa Monspelium in sæpibus visuntur. Arbor hæc cortice vestitur subrubro: ramis abundat, ex quorum nodosis articulis folia enascuntur, bina semper aduersis pediculis sita, venosa, carnosa, minime dissecta, in acutum desinentia. Flos ex albo purpurascens est in vmbellis, copiosissimus: Cærulea bacca plurima, oblonga, angulosa, gustu adstringens. Arbor ista foliis nunquam exuitur. Quare mirificè intuentium oculos delectat, & allicit frondis honore sempiterno, vmbellarum aureo fulgore, & baccarum Cæruleis.

Lib.15. c.30. *Nomina* Lib.1. Hist. cap.15. *Forma.*

LAVRVS TINVS Dalechampij.

ruleis aceruis. Naſcitur in aſperis, ſa..oſis & maritimis Gallicæ prouinciæ, Hetruriæ, agríque Latini collibus. Itali vocant *Lantagine, & Lagro ſaluatico*, diuerſam à Lantana ſua, quam Matthiolus Viburnum eſſe arbitratur. Naſcitur & in pleríſque locis montis Ceſtij, inter cocciferas Ilices. Cluſius duas alias Lauros Tinos exhibuit. Alteram quæ eadem eſt qua ſuperior altitudine, ramis frequentioribus & firmioribus, cortice ex rubro vireſcente tectis, circa quos folia ſuperioris, anguſtiora & oblongiora, aliquantulum, venulis quamplurimis diſtincta, inter ſeſe oppoſita, vt in priore: flores extremis ramis vmbellarum ſpecie etiam naſcuntur, colore nonnihil purpuraſcente, neque adeo odorati vti ſuperioris: fructus etiam minor, plenior, nigrior. Vno tantum loco in Luſitania quodam monaſterio Pera Longa dicto ſupra Vlyſsiponem extructo ſe obſeruaſſe ait, ſecundum piſcinas, & in Bæticæ maritimis. Tertia in hortis Belgicis colitur à rei Herbariæ ſtudioſis, ſemine ex Italia delato nata, arbuſculæ magni-

Locus.

TINVS II. CLVSII.

TINVS III. CLVSII.

tudine, quæ quotannis & florem & fructum profert, minore eſt quàm ſuperiores folio, Laurino, tamen latiore, læui & nigricante, perpetuo, ramos ordine quodam per interualla ambiente, vt in prioribus generibus: Vmbellæ florum alborum, foris nonnihil purpuraſcentium, ſummos ramos coronant, deinde fructus

fructus ex Cæruleo nigricans, læuis minor, quàm in aliis, Bis plerúmque floret, vere, & sub hyemem. Lucitani *Vua de Perro* vocant, & *Fallado.*

LAVRVS TAXA, CAP. XLIIII.

PLINIVS Lauri genera multa enumerat, tum ea quæ verè Lauri sunt, quales Delphica, Cypria, Mustax, Regia, Spadonia, Triumphalis sterilis: tum ea quæ verè Lauri non sunt, Lauri tamen vel à Græcis, vel à Latinis nominantur, ob foliorum cum vera Lauro similitudinem quandam, quales Laurus Tinus, Laurus Taxa, Chamædaphne, Daphnoides, Laurus Alexandrina, quod cum non satis accuratè perpendisset Manardus, pro Lauro Taxa, Laurum Fraxineam, vel Fraxinum Laureum (vtrum enim velit, non satis explicat) legendum esse censet, quoniam Lauri folio Fraxineum simile sit. Sed cum inter tot Lauri genera nemo vnquam Fraxinum retulerit, nec Lauri Fraxineæ vllus vnquam meminerit, exquirere & perscrutari debuerat, quænam esset illa Laurus Taxa, præsertim tam illustri nota ei à Plinio asignata, quæ Fraxino minimè congruit, potius quam Plinij lectionem sine ratione immutare. Laurus Taxa Dalechampio ea est, quæ Matthiolo & Dodon. Hyppoglossum, Italis *Bislingua*, & *Bonifacia*, Hispanis *Lengua de Cauallo*, Germanis *Zepfflir krant*, quibusdã *Pagana lingua*, Herbariis Vuularia, Fuschio Laurus Alexandrina. Id ita esse conuincit sola, & insignis illa nota, quæ huic plãtæ cum nulla alia communis est, nempe in maioris medio folium paruũ accrescẽs, quod veluti maioris lacinia, pediculi cui bacca insidet scapũ & exortũ cõtegit. Accedit in topiario opere Taxa, inquit Plin. excrescente in medio folio paruulo, veluti lacinia folij. His adde Lauri & Taxæ appellationes optimè conuenientes: Lauri quidem à Laurini folij figura: Taxæ verò à colore, figura, magnitudine fructus, qui Taxi baccas omnino refert, hac aptissima nominis ratione à Dalechampio primum obseruata, & explicata. Idem plantam istam Dioscoridis Chamædaphnẽ esse non sine multis & validis rationibus arbitratur, quas capite de Laureola fœmina diffusius explicabimus. Hæc Laurus, Matthioli Hippoglossum nascitur in Liguriæ Alpibus, Vrbinate agro, & in aliis syluosis montibus. Ab Herbariis colitur in hortis. Tradunt recentiores radicis aut herbæ puluerem Coclearis mensura ex vino potum strangulationibus vteri succurrere: herniis à prolapsu intestinorum protuberantibus mederi, si diutius diluculo, puluis idem sesquidrachmæ pondere ex maioris Symphyti decocto hauriatur. Sed ventrali cingendus est æger, & fasciandus primis diebus, ne rursum foras intestina prorumpant. Folia, radixq; vuæ, gutturis, ac tonsillarum tumores, ac earũdem vlcerationes gargarizatu sanant. Scribit Marcellus in Italia plantam istam puerorum collo appendi ad vuam reprimendam, quo ad vuam prolapsam contrahendam vsu, Vuulariæ nomen. Tradit Cordus constare etiam certissimis vulgi experimentis, Vuulariæ radicẽ etiam siccam bubones in peste maturare: quin etiam Vuulariam epotam difficulter parientes adiuuare,

LAVRVS TAXA.

Lib. 15. c. 30.

Nomina

Lib. 4. Dioscor. ca. 27. Lib. 6. c. 14. Hist. plant. cap. 87.

Lib. 15. c. 30.

Li. 4. Dioscor. c. 27.

Locus.

Vires.

Lib. 4. Dioscor. c. 32.

menſes ciere & calculos pellere, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcripſere.

HYPOGLOSSVM, CAP. XLV.

Nomina In lib. 4. Dioſ. c.135.

VIDNAM ſit Hypogloſſum verum, nunc oſtendamus. Ac primùm cum in multis Dioſcoridis exemplaribus Hippogloſſum in Plinio Hypogloſſum legeret Marcel. Verg. de huius nominis ratione & varietate ita diſſerit. Ruſci, inquit, folia habere Hypogloſſum omnes teſtantur. Sed non adeò grandia ſunt: præterea, in cuſpidem acuminata deſinunt. Quam ob cauſam, ſiue magnitudinem, ſiue equorum linguæ figuram ea voce intelligas, nulla in foliis ratio eius erit. Nec ſi etiam, vt in Plinio legitur, Græcam præpoſitionem ὑπὸ, coniunctam linguæ à Græcis fuiſſe credideris, Dioſcoridis Hiſtoriæ reſpondebit: ἐπ' ἄκρȣ enim, id eſt in ſummo lingulas exire hic ait, παρὰ τοῖς φύλλοις, id eſt ſecus & ſecundum folia, quæ hic intelligit in caule ſuprema. At caulis deſinens non folia profert, ſed conſertæ lanuginis potius quàm folioſæ comæ in latitudinem ſe aperiens inuolucrum non aliter quàm in ſpicatis ſeminibus aliquibus, & floribus fit. Differt tamen à Spica, quod rotundæ, quatuórue plerúmque angulis Spicæ ſurgunt: in hoc quod vltimum in caule exit in latitudinem ſe explicat. Et quoniam humanam linguam imitatur, ideo Hippogloſſum quaſi grandis lingua dicta. Hæc Marcello origo nominis & cauſa eſt. Quæ licet Plinij Hiſtoriæ aduerſari videantur: (ait enim & in iis ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis) meminerint omnes, inquit Marcel. ſequi nos Græcos ſcriptores, præcipueq́; Dioſcoridem, & in vertendis eius verbis quam debemus illi fidem præſtare, qui ἐπ' ἄκρȣ παρὰ τοῖς φύλλοις prodire linguas in Hypogloſſo dicit, quod eſt in ſummo, & ſecundum folia, non ex foliis, ſed ex ſummo caule, qua parte deſinunt folia: id enim ἐπ' ἄκρȣ apertè ſignificat: quibus verbis intelligi vult Marcel. Hippogloſſum neque à foliorum quæ Ruſco ſimilia habet magnitudine, neque ab Equinæ linguæ figura dici, neque Hypogloſſum à Plinio rectè nominari, cum ἐπ' ἄκρου, id eſt in ſummo caule proferat quæ humanam linguam imitantur, vnde Hippogloſſum, id eſt grandis lingua nuncupandum.

Li.4. Dioſ. cap.132. Quam Marcelli mentem non ſatis intellexiſſe videtur Cordus, cùm ſcribit Marcellum Hippogloſſum malè legi cenſere: imo Hypogloſſum legi vult, ob cauſam modo dictam. Multò veriùs dixit ille Marcellum nequaquam verum Ibidem. Hippogloſſum in commentario ſuo indicare: qui neſcio quam Spicatam lanuginem inducere conatur, cuius nullus vnquam auctor in hac planta mentionem fecerit. Præterea, vt cum eodem Cordo ſentio, Hypogloſſum, ſiue Hypogloſſidion, ſiue Hypoglottion cum præpoſitione Græca ὑπὸ, ſcribendum eſſe, quod paulò poſt oſtendam, ita ab eodem diſſentio dicente Hypogloſſum eandem eſſe plantam cum Lauro Alexandrina, eam nimirum quam pro Lauro Taxa exhibuimus: Atque etiam à Matthiolo, eandem quidem pro Hypogloſſo pingente, ſed à Lauro Alexandrina rectè diſtinguente. Si enim, id eſt, Dioſcoridis Hypogloſſum, quomodo eius folia Ruſco figura ſimilia intelligi poſſunt? aut quas in ſummo linguas è foliis exeuntes habet? non è mediis foliis totius plantæ, non ex ſummis, neque ex ſummo caule hæ linguæ exeunt. Quare aliud Dioſcoridis Hypogloſſum eſſe putat Dalechampius, id

Li.4. Dioſ. cap.142. nimirum quod hîc depinximus, & quod idem Matthiolus pro priore Lauro

Forma. Alexandrina propoſuit, & hoc Dioſcor. caput mendis inquinatum, atque deprauatum Legendum igitur: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστι μυρσίνῃ ἀγρίᾳ καὶ λεπτῇ (melius fortaſſe λευκῇ) τὰ φύλλα ὅμοιος. Κόμην δὲ ἀκανθώδη ἔχει ἐπ' ἄκρȣ, καὶ ὥσπερ γλωττίδας παρὰ

HYPOGLOSSVM.

παρὰ τοῖς φύλλοις. Id est, Hypoglossum frutex paruus est, Myrto syluestri (non rusco, vt vertit Ruellius) tenui (melius candidæ: nam & Dioscor. Myrtus syluestris est candida, folio quàm Myrtus nigra latiore & maiore.) Comam in summo spinosam habet, & prope folia ligulas. Vel vt Andr. Lacu. ex veteri codice legit, καὶ ἐπ᾽ ἄκρου ὥσπερ ἐπιγλωττίδας παραφύσεις μικρὰς ἐν τοῖς φύλλοις. Quod est, & in summitate foliorum germina quædam exigua instar ligularum. Quæ si sic legisset Marcel. nec in verbis illis ἐπ᾽ ἄκρου declarandis tantum operæ sumere, nec in summis caulibus nescio quas linguas cōminisci necesse fuisset. Nullorum sanè foliorum aptius inter sese facies comparari potest, quam huius Hypoglossi, & Myrti syluestris candidæ. Nam ea in summitate aculeata sunt? præterea, iuxta folia graciles longíque petioli nascuntur ligularum instar, qui fructus sustinent? His accedit grauissimi auctoris Galeni testimoniū sic scribentis: ὑπόγλωσσον. ὠνόμασται μὲν οὕτως ὅτι παραφύσεις ὑπ᾽ ἄκροις τοῖς κορύμβοις ποιεῖται γλωσσαρίων. Id est, Hypoglossum sic nominatum est, quia propagines paruarum linguarum sub summis corymbis producit. Ex quibus verbis intelligere licet γλωττίδας, siue γλωσσάρια, id est, ligulas, non esse foliola in mediis foliis nascentia, ac proinde Matthioli cæterorúmque Hypoglossum, quod hæc foliola habet, non esse verum hypoglossum, sed propagines, siue petiolos ex quibus corymbi pendent, simul & appellationis rationem reddi: dictum enim esse Hypoglossum quod ligulas sub corymbis habeat. Idem demonstrat literarum ordo, quo plantarum tractationem digessit Galenus. Ita etiam legit Paulus. Plinius autem Hypoglossum pariter vocat, ac sic describit. Hypoglossum folia habet figura syluestris Myrti, concaua, spinosa, & in his ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis, & cætera: postremis verbis male interpretatus Dioscoridis illud, παρὰ τοῖς φύλλοις. Hæc cum ex Dioscoride traducta esse constet, videtur legisse Plinius: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστὶ μυρσίνῃ ἀγρίᾳ ὅμοιος. Κοιλὴν, vel πολλὴν δὲ κόμην ἔχει καὶ ἀκανθώδη, καὶ ἐν ταύτῃ ὥσπερ γλώττας. Porro cum vocem tenuis omiserit, nonnullos hoc mouit, vt suspicarentur eam in Dioscoride redundare. Qui retinent, sic legi ab Oribasio aiunt, ideóque magna ratione adiectam, vt ex ea cum qua Myrto syluestri compararetur Hypoglossum, cognosceremus. Est enim Myrtus syluestris duplex, altera odorata in ora maritima prouinciæ nostræ frequens, ad hominis proceritatem assurgens, crassis stipitibus: altera inodora, humilis, tenuibus virgulis fruticosa, Ruscus à Latinis appellata. Posterioris folia crassiora, superioris tenuiora, cum quibus Hypoglossi folia comparata sunt. Hypoglossum in syluis, & montosis locis nascitur. Capitis dolorem corona ex huius coma imposita minuit, inquit Dioscorides. Malagmatis radix, succúsque admiscetur. Galenus. Radix & succus mollendi vim habent.

Lib.1.c.128. Li.8. simpl. In li. simpl. Lib.7. Lib.27.c.11. *Locus.* Ibidem. Ibidem.

LAVRVS ALEXANDRINA,
CAP. XLVI.

FOLIORVM, fructus, & nominis ſimilitudo in tribus fruticibus effecit, vt à diuerſis auctoribus aliter atque aliter nominarentur, atque vſurparentur. Quam enim Biſlinguam vocant, alij Hypo- *Nomina* gloſſum, alij Laurum Alexandrinam, vt diximus, nuncupant. Cor- Li.4. Dioſ. cap.132. do Biſlingua, & Hypogloſſum cum Lauro Alexandrina idem eſſe videtur. Lib.4.Dioſcor. c.142. Matthiolo, & Cornario, Hypogloſſum, à Lauro Alexandrina diuerſum cenſetur. Dalechampius aliter, & aptius, vt arbitror, diſtinxit, vt quæ Biſlingua, Bo- Embl.127. nifacia, & Vuularia dicitur, ſit Laurus Taxa Plinij: Hypogloſſum vero Dioſco- li.4. Dioſc. ridis & Galeni, & Hypogloſſa Plinij, ſit frutex præcedenti capite deſcriptus. Laurus autem Alexandrina ea de qua nunc agitur, hîc depicta, etiam ſi Hypoglotton, & Hypogloſsidion etiam quidam appellent. Δάφνη ἀλεξάνδρεια, & ἰδαία à Græcis dicitur, à Latinis Laurus Alexandrina & Idæa, ab Alexandria Troadis, vbi mons eſt Ida, circa quam naſcitur, non vt ſcribit In lib. 4. Dioſ.c.148. Lib.15.c.30. Marcel. quod Alexander victor ea vſus fuerit. Alij Hypoglottion, alij Daphnitin, alij Carpophyllon, alij Hypelaten vocant, inquit Plinius. Eam eſſe quam hîc exhibemus apertiſsimè declarat eius hiſtoria à Dioſco- *Forma.* Li.4. c.142. ride & Theophraſto tradita. Δάφνη ἀλεξάνδρεια, inquit Dioſcorides, φύλλα ὀξυμυρσίνῃ ὅμοια ἔχει, μείζονα δὲ, καὶ μαλακώτερα, καὶ λευκότερα. Καρπὸν δὲ ἐν μέσοις, ἐρυθρὸν, ἐρεβίνθου τὸ μέγεθος. Κλῶνας ἐπὶ γῆς, σπιθαμαίους, ἢ καὶ μείζονας. ῥίζαν παραπλησίαν τῇ ὀξυμυρσίνῃ, μείζονα δὲ καὶ εὐώδη, καὶ μαλακώτεραν. φύεται ἐν τόποις ὀρεινοῖς. Id eſt, Laurus Alexandrina foliis eſt Ruſci (Myrti Plinius habet) maioribus, mollioribus, candidioribus (Plinius addit acutioribus) fructum habet in mediis foliis (non vt Plinius, & Ruellius, ſemen inter folia) rubrum, Ciceris magnitudine, ramos humi iacentes, dodrantales, vel etiam longiores: radicem Ruſco (non ſylueſtri Myrto, vt Ruellius) ſimilem, maiorem, molliorem, odora-

LAVRVS ALEXANdrina vera.

Lib.1. Hiſt. cap.16. tam. Inuenitur in montoſis. Theophraſtus. ἔνια δὲ τῶν φύλλων καρποφόρα ἐστὶ, μεταξὺ περιειληφότα τὸν καρπὸν, ὥσπερ ἡ ἀλεξάνδρεια δάφνη ἐπιφυλλόκαρπος. Id eſt, Stirpium quædam fructiferæ ſunt, fructum mediis foliis amplectentes, vt Laurus Ale- Li.3.c.Hiſt. cap.17. xandrina, fructum ſuper folia gignens. ac rurſum: τῆς δάφνης ἐν τούτῳ τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπός ἐστι, ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυρσίνη. ἀμφότεροι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ φύλλου. Id eſt, Lauri hoc proprium, quòd fructum ſuper folia ferat, quemadmodum Ruſcus: fructus enim vtrique dorſo ipſius folij inſidet, quæ nota cum in ea ſtirpe quam exhibemus ſit euidentiſsima, omnibus aliis conſentientibus, Laurum Alexandrinam eſſe planè conuincit. Laurus quidem Taxa in medio folio paruulum habet, pediculi qui fructum fert exortum tegens: Hypogloſſum ex foliis ligulas exeuntes, quæ fructus ſuſtinent: Laurus hæc Alexandrina ipſimet foliis fructus gignit nullo foliolo tectos: quibus notis tam

tam perſpicuis cum hi tres frutices à ſeſe ſecernantur, cum Dioſcor. Galenus, alij eos ſecuti ſeorſum tanquam de diuerſis tractarint, tamen Cordus, vt diximus, pro vna eadémque planta his rationibus adductus accepit. Hypoglossum, inquit, ſiue Hypogloſsidion, ſiue Hypoglotton, etiam Laurus Alexandrina à Dioſcoride, & aliis omnibus vocatur. Vtrúmque folio Ruſci deſcribitur, tamen in Lauro Alexandrina paruorum foliorum ex foliis naſcentium Dioſcorides non meminit, contra in Hypogloſsi hiſtoria foliis adnati fructus mentionem non fecit. Sed quod vtriúſque deſcriptioni deeſt, id etiam ex vtriuſque hiſtoria ſarciri poteſt. Quòd Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ deſcriptio cum hiſtoria Vuulariæ optimè conuenit, quod ex eius foliis minora alia naſcantur folia, quæ omnia Ruſci modo aculeata ſunt, quòd iuxta parua folia rubentem ferat fructum, Ciceris magnitudine, hinc vnam tantum plantam eſſe Hypogloſſum & Laurum Alexandrinam colligit, eam ſcilicet quæ Vuularia vulgo dicitur. Nec me mouet, inquit, quod Galenus, & Æginetа diuerſis locis de Hypogloſſo, & Lauro Alexandrina agant. Æginetа enim ex Galeno, Galenus ex Dioſcoride earum vires transſcripſit. At Galenus Hypogloſsi nomine ab Alexandrina Lauro diuerſam herbam non nouit. Potuit itaque hæc vna planta ab alio Hypogloſſum, ab alio Daphne Alexandrina appellari. Nam Theophr. Alexandrinæ Lauri tantum meminit, ſub hac etiam Hypogloſſum intelligens, cuius alibi nuſquam meminit. Vnde Dioſcorides etiam, & qui Dioſcoridem ſecuti ſunt ſcriptores, occaſionem nacti ſunt credendi Hypogloſſum ab Alexandrina Lauro differre. Talis quoque error ipſi Dioſcoridi in Phyllo & Mercuriali accidit. Similes etiam innumeros in Plinio inuenias. Alexandrina Laurus etiam Idæa dicitur, quod ſi aliquis ignorauerit, & nomen illud ſolum apud auctorem aliquem inuenerit, ſtatim opinabitur, eam ſui generis eſſe herbam, ſed falsò. Conſtat etiam, inquit, certiſsimis vulgi experimentis Vuulariæ radicem etiam ſiccam bubones in peſte maturare. Hinc eſt, quod malacticam vim Hypogloſsi radici auctores tribuunt. Quinetiam Vuularia difficile parientes epota adiuuat, menſes, & calculos pellit, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcribunt. Quare cum Vuularia vtriúſque deſcriptioni reſpondeat, & vtrique etiam attributis viribus, polleat, ac Alexandrina Laurus, & Hypogloſſum etiam eandem hiſtoriam, & idem nomen habeant, proculdubio Vuularia eadem eſt cum Lauro Alexandrina, & Alexandrina Laurus eadem cum Hypogloſſo. Hæc Cordus, quæ etſi ex iis quæ de tribus fruticibus modò à me dicta ſunt, facile refelli poſſunt, tamen hîc monebo ſæpiſsimè diuerſis plantis idem poſitum eſſe nomen, eámque ob cauſam falli multos & errare, qui diuerſas pro vna habeant. Præterea eandem non eſſe Lauri Alexandrinæ & Hypogloſsi deſcriptionem Dioſcorides docet, qui Hypogloſsi folia μυρσίνῃ ἀγρίᾳ, ideſt Myrto ſylueſtri ſimilia eſſe ſcribit, & in iis veluti ligulas, Lauri vero Alexandrinæ folia ὀξυμυρσίνῃ, ideſt Ruſco, & in ipſorum medio fructum, &c. Poſtremò ſi vulgi experimenta vera certáque ſint, ac eædem ſunt Vuulariæ vires quæ Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ, eas tamen vnicam eſſe plantam non rectè concluſeris: quoniam plurimæ ſunt & forma, & genere differentes, quæ iiſdem pollent viribus. Sed de noſtra Lauro Alexandrina dicamus. Naſcitur plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, inquit Plinius, nec niſi montoſis. Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellant, inquit Galenus, temperatura euidenter eſt calida, ſapore guſtantibus acri ſimul & ſubamaro: ideóque pota tum vrinas, tum menſes prolicit. Difficiles partus accelerare, Dioſcorides ait,

Ibidem.

Locus.
Lib.15. c.30.
Libr.6. ſim.
Tempera. & Vires.
lib.4. c.142.

radice pota sex drachmarum pondere in vino dulci, & stillicidio vrinæ auxiliari, sed sanguinem extrahere. Additur in veteri codice, μετὰ οἴνȣ γλυκέως κυάθου ἑνὸς, id est, in vini dulcis cyatho vno. Plinius maiorem modum habet. Scribit enim. Laurus Alexandrina partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, mensésque eodem modo pota.

Lacu.

Lib. 23.c.8.

DAPHNOIDES, CAP. XLVII.

NON minùs obscura est Daphnoidis, & Chamædaphnes, quàm Hypoglossi & Lauri Alexandrinæ historia, tum ob nominum varietatem, tum ob diuersas auctorum de his plantis sententias. Id quoque quod Daphnoides vocatur genus, inquit Plinius, in nominum ambitu est. Alij enim Pelasgum, alij Eupetalon, alij Stephanon Alexandri vocant. Alio in loco syluestrem Laurum, idem appellat. Officinis & Herbariorum vulgo Græcæ vocis imitatione Laureola dicitur. Sed cum Laureolæ duplex sit genus, mas, & fœmina, alij Daphnoidem Laureolam fœminam esse contendunt, Chamædaphnen marem, alij contra, alij Chamædaphnen esse à Laureola diuersam arbitrantur. Quam Chamædaphnen, siue Laureolam marem, Matthiolus: (alij fœminam, siue albam), Dodon. Daphnoiden & Laureolam marem vocat: quam Matthiolus & Fuschius Daphnoiden & Laureolam, Dodon. Chamæleam Germanicam, & Mezereon vulgare. Hanc Tragus etiam pro Thymelæa, & Chamælæa describere ac depingere videtur, & in eum errorem incidisse cuius alios insimulat, qui Chamæleam cum Daphnoide, seu Laureola confundunt. Nam illas minimè Thymelæam & Chamælæam esse suis locis demonstrabitur. Germanorum autem *Zeilaud*, quam ille Thymelæam, & *Zeidelpast*, quam Chamælęam vocat, Fuschio auctore eadem est planta, scilicet Daphnoides, seu Laureola. Quare figuras duas, & descriptiones duas vnius plantæ exhibet, & Thymelæam, Chamęleámque cum Daphnoide confundit, si Fuschium sequamur: si Dodonæum Thymelæam similiter cum Daphnoide quam Germanicè *Zeilaud*, vocari etiam scripsit. Quam autem ille Chamælæam Germanicè *Zeidelpast* vocat, Dodon. veram Chamælęam esse negat. Dicet aliquis Tragum his duabus figuris Chamædaphnen, & Daphnoiden expresisse. At Daphnoides nostra, vt dicemus, folia magna in summo caule habet, quibus Tragi pictura caret: neque flores in caule habet sine foliis, quales in vtraque figura pinguntur. Dalechampius cum Dodonæo Laureolam Officinarum, siue Laureolam marem Dioscoridis Daphnoiden esse rectè censet, quæ Matthiolo est Chamædaphne, vt dictum est, à Germanis *Zeilaud*, nuncupata, à Gallis *Laureole*, ab Italis *Oliuella*, vel *Oreola*, ab Hispanis, *Loreola*. Est autem frutex paruus, cubitalis, ramos multos habens Lauri modo flexiles, à medio sursum: versus folia ferentes, cortex est circa ramos admodum viscidus, folia Lauro similia, sed molliora, graciliora, (ἰσχνότερα legimus in vulgatis Codicibus vetus ἰσχυρότερα habet, id est validiora, sic etiam Plinius legisse videtur, crasiore, inquiens & molliore quàm Laurus folio: quale reuera est Laureolæ folium) & quæ non facilè franguntur, quorum gustatu os & fauces incenduntur: flores edit multos densos, oblongis quibusdam, gracilibus stellatísque veluti calathis, ex herbaceo albos, vel luteolos: semen initio viride, cum maturuerit, nigrum, baccis Lauri simile, sed minus: radicem lignosiorem & duriorem. Daphnoiden siue

Nomina
Lib.15.c.30.
Lib.23.c.8.
Li.4.Diosc. cap.143.
Lib.3.c.36.
Ibid.ca.38.
Lib.3.ca.6. & 7.
Ibidem.
Ibidem.

DAPHNOIDES, seu Laureola. *DAPHNOIDES, siue Laureola cum flore*

siue Laureolam cum flore: item Laureolam cum fructu Lobellius exhibuit. Theophrastus Daphnoidis crocei meminit, quod de fructu interpretantur. Sunt qui Laureolam fœminam, intelligant. Daphnoides inquit Plinius, frutex est ramosus, crassiore ac molliore quam Laurus folio, cuius gustatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro rufis. Laureola in mōtibus asperis, & siluis prouenit, Germaniæ, Galliæ, Angliæ. Citò floret, Februario scilicet mense, semen Maio maturescit. Dodonæus Laureolam calidam siccámque esse tertio gradu, & ferè ad quartum vsque scripsit. Pituitam, inquit Dioscori. extrahit folium recens, vel aridum in potu: menses ciet, & vomitum: caput inanit cōmāducatū: sternutamēta mouet. Baccæ quindecim potæ aluum resoluunt, Quæ cum Græcè sic legantur, Ἄγει δὲ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ ξηρὸν, ἢ νεαρὸν ποθὲν, κατὰ κοιλίαν φλεγματώδη, sic etiam perspicuè verti possunt: folium eius aridū recénsve potum humores pituitosos per aluum ducit: ac rursum διαμασηθὲν ἀποφλεγματίζει, Pituitam à capite extrahit commanducatum. Daphnoides Plinio, siue his nominibus quæ diximus syluestris Laurus, aluum soluit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus, cum sale, in hydromelite. Manducata pituitas extrahit: folium: & vomitus, stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ purgationis causa sumuntur. Sic enim ex veteri codice emendandus & distinguēdus locus iste. Galenus eodē loco Daphnoidis id est, Clematidis prioris, seu Vincæ peruincæ, quā etiam Chamædaphnen Plinius vocat cap. 11. lib. 21. & Chamædaphnes, idest, Lauri Taxæ, meminit his verbis. Chamædaphnes germina tenera edi quoque assolent. Est autem persimilis viribus Lauro Alexandrinæ, sicut sanè & quæ Daphnoides, idest, Clematis, vocatur. Folia Laureolæ sumpta hydropicis multū prosunt, quia vacuāt aquas: similiter & baccæ: sed ventriculum euertūt, eúmque ac cæteras partes internas inflāmāt, quę noxa corrigitur, si in aceto macerentur, cui iniectum sit nonnihil Mali Cotonei, & granorum Berberis.

Li. 9. Hist. cap. 15.

Li. 15. c. 30.

Locus.

Lib. 3. c. 36.

Temper. & vires

Li. 4. c. 143.

Li. 23. ca. 8.

Lib. 6. sim.

Ibi. Dodo.

LAVREOLA FOEMINA, CHAMÆDAPHNE MVLTORVM, CAP. XLVIII.

Nomina Lib.3.ca.38.

Lavri quoque siue Laureolæ effigiem vendicat hæc planta, herbariis & Officinis Laureola, fœmina, seu alba nuncupata, Dodonæo Chamælæa Germanica, siue Mezereon vulgare, Germanis, *Zeidelphast*, Sequanis *Bois Gentil*, Eandem periti etiam herbarij Dioscoridis Chamædaphnen esse censuerunt, idest humilem pumilámve Laurum, tum quod illi effigie sit affinis, tum quod probabile sit Dioscoridem tractare incipientem de Catharticis validis, Daphnoidi, idest, Laureolæ mari, Chamædaphnen, idest Laureolam fœminam statim subiecisse, congenerem plantam, & iisdem præditam facultatibus, purgādi aquas bilem, pituitam. At cum Dalechampius descriptiones propius inspexisset, & accuratius expendisset Chamædaphnes effectus ac facultates, mulcendi ardores stomachi, sedandi capitis dolores, & quod addit Serapio, discutiendi inflationem stomachi, mitigandi tormina, menses & vrinas ciendi, quæ omnia cum viribus Alexandrinæ Lauri conueniunt, & ab albæ Laureolæ natura plantæ acerrimæ & feruidissimæ plurimum, remota sunt, præterea cùm animaduertisset Chamædaphnes fructum foliis adnecti, qui albæ Laureolæ ramis & non foliis inhæret, ab aliorum sententia desciscere coactus est, & statuere Chamædaphnem Dioscoridis, minimè habendam pro Laureolæ genere. Cùm autem ex his tribus suprà memoratis, quæ ob foliorum cum Lauro similitudinem Lauri vocantur, duæ, nempe Laurus Taxa Plinij, & Laurus Alexandrina fructum rubrum adnexum foliis ædant, tertia verò Hypoglossum ligulis siue gracilibus pediculis affixum, & Lauri Alexandrinæ tradita historia Dioscorides Lauri Taxæ nullam mentionem fecerit, insignis herbæ, nec silentio prætereundæ, Laurum Taxam Plinij ab eo Chamædaphnē vocatam fuisse prorsus arbitratur, optimè congruente tota narrationis serie, si folioli laciniam fructum contegentem Dioscorides addidisset, quod etiam nōnulli putant in eius historia memoratum, sed deletum & inductum fuisse: quoniam virgas emittit cubitales, singulari ramo constantes (quæ præter Dioscoridis literam ex Plinio Ruellius adiecit) rectas, tenues, læues: folia Lauri, læuiora multo, pallidiora: semen rotundum, rubrum, annexum foliis. Quibus adde ex Galeno Chamædaphnen Alexandrinæ Lauro viribus esse similem, quemadmodum Vuulariam, Dalechampij Chamædaphnen, viribus iisdem preditam esse, quibus Laurus Alexandrina, Cordus quotidianis vulgi experimentis constare affirmat, vt diximus. At hic duo valdè refragantur, & ambiguos nos reddunt. Primum, si Laureola alba Chamædaphne non fuerit, quænam planta sit apud Dioscoridem pro hac Laureola habenda? Alterū quidnam significet Galenus, cum scribit Daphnoides similem Chamædaphne vim habere, cum acerrima & feruidissima planta sit Daphnoides, Chamædaphne verò non

Forma — Dioscorid. li.4. c.144. Capit. 334. simpl. — Lib.6. sim. — Ca. de Lau. Taxa. — Lib.6. sim.

LAVREOLA *fœmina*.

non ſolùm non vrat, ſed ardores ſtomachi leniat: Ad id quod priore loco proponitur, reſpondet Dalechampius, albam ſeu fœminam Laureolam noſtram ignotam fuiſſe Dioſcoridi, vt quæ in noſtris montibus gelidiſsimis, & à Græciæ Aſiæque montium cælo, ſtatu, temperie diuerſiſsimis gignatur, ſaltem nullum apud Dioſcoridem locum extare vnde notam illi fuiſſe coniectemur, aut veterum ſcriptorum cuiuis, niſi fortè Plinium eam indicaſſe putemus, cum ſcribit Daphnoiden fruticem eſſe ramoſum, folio craſsiore & molliore quàm Lauri, os atque, guttur accendente, baccis nigris vel rufis, ſic enim quidam legũt, non è nigro rufis. Sed hanc Daphnoidem, Laureolam marem eſſe diximus. Quod quæritur ſecundo loco, apud Galenum ſic legitur, τῆς δὲ χαμαιδάφνυς, καὶ ἐσθίονται οἱ ἁπαλοὶ κλῶνες: παραπλησία δὲ καὶ ἥδε τὴν δυνάμιν ἐστὶ τῇ ἀλεξανδρείᾳ δάφνῃ, καθάπερ, καὶ δαφνοειδὲς ὀνομαζόμενον. Paulus qui ad verbum Galeni orationem tranſſcribere ſolet, preſsius hæc ita retulit, Καὶ τό γε δαφνοειδὲς τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως, καὶ ἡ χαμαιδάφνη, αὐτὴ δὲ ἐσθίεται. Ætius qui Galenum vbique ſequitur, non aliter quàm Paulus, cum de Lauro ſtrictim verba feciſſet, de Chamædaphne, Daphnoide, atque adeo Clematide tacuit. Serapio ex Galeno & Dioſcoride colligere ſolitus omnia quæ ad hiſtoriam & vires explicandas pertinet, cum recitaſſet quæ de arbore Lauro, Chamædaphne, & Lauro Alexandrina vterque auctor prodidit, eandem poſt hiſtoriam Daphnoidis petitam ex Dioſcoride, ſcripſit ex Galeno, Ortus. (Alij, & rectius, virtus) eius eſt ſicut Chamædaphnes. Oribaſius pro ſuo more tradita ex Dioſcoride nuda hiſtoria Lauri arboris, Chamædaphnes, Daphnoidis, Lauri Alexandrinæ, de hac facultatis ſimilitudine inter Chamædaphnen & Daphnoides prorſus ſilet. Ex quibus intelligitur Galenum eam ſimilitudinem primum oſtendiſſe abſque Dioſcoridis teſtimonio, ſic tamen vt ei fides conſtet, ſi vel δαφνοειδὲς, accipiamus non quidem vlcerantem & vrentem fruticem Laureolam noſtram, ſed Clematidem Galeni ſecundã quam paulo poſt δαφνοειδὲς, μυρσινοιδὲς, πολυγονοειδὲς etiam vocari teſtatur. Ambabus enim vis eſt adſtringens & ſiccans. Vel ſi parem vtriuſque vim, Chamædaphnes, inquam, & Daphnoidis catharticæ, in prouocandis tãtum menſibus intelligas: menſes enim & hæc & illa ciet. Hæc eſt Dalechampij de Chamædaphne ſententia. Nunc quæ de Laureola fœmina dicenda ſunt perſequamur. Frutex eſt paruus, binûm, ternûmve pedum, ad ſummũ quaternum altitudine, ramulis breuib⁹, fractu contumacibus, cortice & foliis pallidè virentibus Laureolæ, vel Liguſtri, vel Oleæ: ſecundum ramulos flores oriuntur odorati, ſubpurpurei, deinde bacculæ initio virides maturæ rubent, aridæ & iam vietæ maturitatis, nigræ, & rugoſæ: piper ruſticum eis vocant, & perperam Granũ Cnidium. Cortex exemptus detegit granum medulloſum, Canabino ſaut Lithoſpermo maiori ſimile, guſtu feruidiſsimo, & fauces gulam adurente, diu multúmque durãte impreſsione ſimiliter vrunt folia, cortex & radix. Naſcitur in montoſis & ſylueſtribus locis Sequanorum, Germaniæ, & Heluetiæ, tum in Allobrogum, Ligurum & Delphinatus mõtibus

Li. 15. c. 30.

Lib. 6. ſim.

Forma

Locus.

Tempus.

LAVREOLA cum fructa.

Tempus. tibus ac collibus ſyluoſis, opacis. Flos puniceus, aſpectus venuſtiſsimi, prodit Martio, antequam folia erumpant: ſemen cum maturuit rubrum viſitur Augu- *Vires.* ſto. Non minus hæc per aluum deiicit craſſam viſcidámque pituitam, & inteſtina abradit, quàm Laureala mas, cui non diſsimilis, ſed vehementior facultas ineſt, eadémque in aceto maceratio ad corrigendum debetur. Huius ramulum præciſum à Matthiolo pictum hîc poſuimus. Quod monuimus, Sequani Lignum nobile vocant, ob floris elegantiam, ſua lingua, *Bois gentil*, & initio veris ante aliorum ferè omnium florum prouentum, hunc decerptum & in vaſa coniectum voluptatis gratia domi ſeruant. Daphnœiden alteram eſſe plantam hanc ignoraremus ſi Theophraſtus in his enarrandis alioqui breuis, & conciſus apertè non docuiſſet, Daphnœidis eſſe genera duo, fructu præcipuè diſtincta, qui niger in altera eſt, in altera croci colore, nempe ſtaminum quæ à flore croci auulſa reconduntur, non autem Croci liquore diluti, vt merito hæc Daphnœides, crocea nominari poſsit.

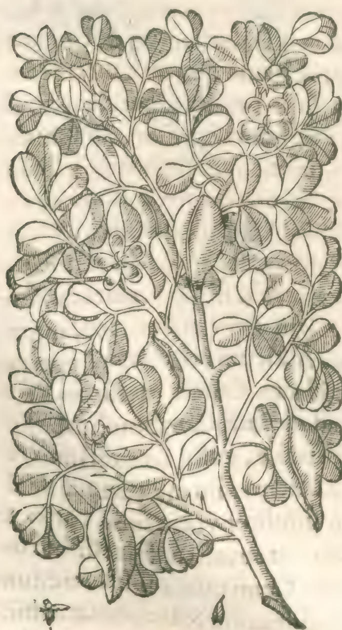
COLVTEA VESICARIA, CAP. XLIX.

Lib. 1. Hiſt. cap. 16. *Nomina* Lib. 3. Hiſt. cap. 17. *Forma.*

ARBOR quæ à Theophraſto κολοιτία dicitur, niſi mendoſi ſint codices, & κολουτέα, à quibuſdam κολωτέα, Latinè etiam Colutea dicitur, à Gallis *Baguenaudier*, Locis incultis frutex eſt, cultis arbor, in multos ſeſe ramos diffundens, ligno Sambucino ferè ſimili, ſatis duro, cortice exteriore cinereo, interiore viridi, in cuius medio cauitas parua ineſt, medullæ loco. Folia ſunt Fœnogræco ſimilia, Sennæ foliis rotundiora, nec in acutum deſinentia, ſuperne glabra & viridia, inferne candidiora & hirſuta, guſtu amara: flores multi ex longis pediculis propendent, vt in Piſo & Cicercula coloris crocei, horum & Geniſtæ floribus forma ſimiles, non quadriparti- Lib. 3. Dioſ. cap. 70. ti, quales à Matthiolo pinguntur. His ſuccedunt membranoſi folliculi, pellucentes, interdũ rubentes, prætumidi, ac veluti quodam ſpiritu diſtẽdẽte tur-

COLVTEA VESICARIA, ſeu Liparea Theophraſti.

COLVTEA veſicaria. Matth.

gidi

gidi, ita vt si digitis præmantur, crepitantes dissiliant. In his semina multa, quæ immatura renis formam habent, lutea, gustu Pisi vel fabæ: matura lentis ferè forma sunt nigra, dura, in medio compressa. Colutea Liparæ peculiaris inquit Theophrastus, arbor procera, fructum fert in siliquis, magnitudine Lentis, qui mirum in modum oues saginat. Nascitur semine, fimo stercorata, præcipuè ouillo. Serendi tempus cum Arcturus occidit. Mandari solo debet præmaceratum, cum iam in aqua tumet, siue flatu distenditur (legendum enim Græcè ὅταν ἤδη διαφυσᾶται, vel διαφυσῆται ἐν τῷ ὕδατι, non διαφύηται, vt legit Gaza, & vt habent vulgata exemplaria) folium mittit fœnogræco non absimile. Germinat primùm singulari caudice, triennio maximè, quo concidendis scipionibus melioribus idonea. Si quis decurtauerit, emoritur: stolonibus enim non regerminat (καὶ γὰρ ἀπαράβλαστόν ἐστι. Gaza, haud enim latere plantigera constat) Spargitur deinde in ramos, quadrima prorsus arborescit. Hæc Theophrasti Colutea, quæ non temerè alibi quàm in Lipara nascebatur, nunc in Gallia, quo nomine diximus cognita est, notis omnibus maximè adstipulantibus, & Matthiolo, Dodonæo, Ruellio consentientibus. Sed Ruellius istam Coluteam, Gallorum *Baguenaudier*, Mauritanorum Sennam esse scripsit, quod fortasse vt apud Theophr. legerat coluteæ fructu oues mirè pinguescere, ita apud Serapionem in Sennæ historia, caducas eius siliquas ab opilionibus legi, saginandis ouibus perquam vtiles, demiraríque se ait hanc arborem Theophrasto celebratã, à Plinio, Dioscoride, Galeno, Paulo prætermissam: cuius & siliquarum & foliorum, surculorúmque tantus inualuerit vsus, vt apud posteros nullam ferè sit purgantis medicamenti confectio, quæ eius mixturam non admittat. Hunc Ruellij errorem facilè refellit Matthiolus, quod Senna herba sit paucis mensibus superstes, Colutea verò arbor multis perdurans annis: hæc siliquas proferat primùm purpurascentes, deinde albicantes, flatu turgentes, semine intus paruo, rotundo, Lentis effigie, illa folliculos falcatos, compressos, in quibus includitur semen vinaceorum figura. Fuchsius, κολυτέαν, Græcis Colyteam, & Coluteam Latinis dici scripsit, duóque eius genera esse. Vnum quod priuatim colytea vocatur, officinis incognitum, à Germanis *Vuelchlinsen*, appellatum (Gallorum id est *Baguenaudier*,) Alterum officinis cognitum, & frequenti vsu à medicis vsurpatum, quod Mauritano sermone *Sena*, nominatur. Altera, opinor, editione, de Colutea & Sena tractans ait se Græco Theophrasti codice destitutum putasse Latinè hanc plantam Colyteam & Coluteam dici, sed cum Græcum Theophrastum nactus esset, facile se κολυτέαν & κολουτέαν, diuersas esse deprehendisse: & rectè quidem. Theophrastus enim cum Coluteam Liparæ propriam descripsisset, statim subiicit. Aliud genus est Colytea circa Idam proueniens, fruticosa, nodosa, alis multis concaua, non admodum rara (σπάνιον δ' οὐ πολύ. Gaza legit σπάνιον δὲ καὶ οὐ πολύ. inuentu rarum, non crebrum) folio Lauri latifoliæ, sed rotundiore, amplioréque, Vlneo simile vt videatur, oblongiore, superne viridi, inferne cano, fibris tenuibus ac rotundis neruoso, inter eas positis, quæ à media, costarum instar ducuntur: legendum enim, πολύινον, ταῖς λεπταῖς ἰσί, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶς ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν. deletis superuacuis his dictionib[9], ἐκ τῶν ὄπισθεν, & καὶ τοῖς ῥίζαις. Gaza, tum ibidem neruulis prætenuibus, fibrísque inter eas propagines quæ de medio callo in costarum speciem adducuntur, cortice non læui, sed quasi vitigineo, materia dura spissáque, radicibus per summa gracilibus, fungosis, crispis, & mirum in modum flauis. Fructu floréque carere aiunt. Cachryn autem in thyrsum fastigiatam (τὴν δὲ κορυνώδη κάχρυν) gemmásque circum folia id est, quæ globum nascentium foliorum nondum explicatum ac reclusum obuoluunt, & operiunt, valde læues, pingues, candidas, cachryi similes gignit. Præcisa vel

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Lib. 1. c. 70.

Li. 4. Diosc. cap. 70.

In Hist. pl. ca. 168.

Capit. 170.

Lib. 4. Hist. cap. 17.

Lib.3. Hist. cap.14. igne exusta ab imis rediuiua iterum surgit. Secundam Colyteam, Idæam, Theophrasti, Berberim nostram quidam esse volunt, vt ita credant adducti præcipuè fungosæ radicis gracilitate, coloréque valde flauo. Cæterum nec videtur conuenire spissæ materiæ durities, nec foliorum delineatio. Quod ad fructum & florem spectat, eum statim scrupulum eximam. Quidam potius eam plantam esse arbitrantur Sambucum montanam, non reiicienda opinione, si esset dura spissáque materia, & radicis color admodum flauus. Nam quod hanc Colyteam flore ac fructu lignatores & incolæ montis Idæ carere aiebant, non affirmat Theophrastus, & idipsum de Corno mascula Idæi prædicabant, asserentibus contra Macedonibus eam esse fructuosam, quod vbiuis esse verissimum nemo nescit. Sambuci quidem montanæ cachrys, id est foliorum primus conceptus, siue, vt Plinius loquitur, excrescentium cacuminum articulatio geniculata, flos, fructus, sunt prorsus κορυμώδη, id est, in thyrsum fastigiata, quam notam in eius plantæ τῇ κάχρυϊ Theophrastus insignem proponit. Sambuci profecto vulgaris folium à qua parum montana dissidet, Capitul. 13. 3. Histor. Theophrasti, simile est folio Lauri Latifoliæ, maius, latius, infernè ad sui exortum, & in medio rotundius, in extremo acutius. Eiusdem, veris initio, aut extima hyeme, germinantis conspicuæ tanquam clauatæ cachryes, (κορυμώδεις.) Materia, recens, fungosa: siccata, valida, nec senescens, etiam delibrata, & vel in aquis demersat radices per summos cespites fusæ: quæ omnia à Theophrasto prodita de hac Idæa Colytea, agnoscuntur in montana Sambuco. In Colyteæ tertiæ historia sub finem Capit. 14. libr. 3. literam Theophrasti sic lego: ἡ δὲ κερκὶς, ὥσπερ κολυτέα ἔλλοδος, ἔχει τὸ μὲν φύλλον ἐγγύθεν τοῦ κισσοῦ: πολύοζον καὶ πολλύφυλλον τὸ δένδρον, ὅλον μέγα. τὸν δὲ καρπὸν καθάπερ χεδροπὰ, ἐν λοδοῖς ἔχει πλατέσι, καὶ τὸ σπερμάτιον τὸ ἐνὸν, μικρὸν, σκληρὸν δὲ μετρίως, ὀλίγα δὲ τοιαῦτα τῶν δένδρων: deletis aliis vocabulis, quæ ineptam & ridiculam stultitiæ imitationem præse ferunt, indignam oratione tersissima Philosophi tam diserti. Sonant autem hæc verba: siliquata est Cercis, vt & Colytea. Arbor tota nodosa, foliosa, magna. Fructus, vt leguminum in siliquis latis Semē exiguum paucum pro magnitudinis ratione inclusum siliquis, modicè durum. Tales verò paucæ arbores: &c. qua oratione dilucidius & apertius nihil est. Si probetur hæc lectio arborem Iudæ hanc stirpem esse omnino arbitror, præsertim si turbatis his & confusis historiis, ex descriptione secundæ Coluteæ huic assignes, folium esse ἐπὶ θάτερα χλωρόν, ὄπισθεν δὲ ἐπιλευκάνον, καὶ πολύινον ταῖς λεπταῖς ἶσι, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶς ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν: id autem est, altera parte virere, inferiore & auersa candicare folium, tenuibus multis fibris neruosum, inter eas sitis, quæ costarum instar à media protenduntur. Folij nāque huius figura tametsi à folio montanæ Sambuci aliena non sit, tamen in huius plantæ foliis euidentior ac manifestior est. Theophrastus sane cap. 18. lib. 1. historiæ, Colyteam & Cercida tamquam congeneree affinésve plantas inter siliquatas recensuit. Colyteam istam tertiam, seu rectius Cercidem, nonnullis senam esse placet, vt Amato Lusitano, quem non iniuria Matthiolus reprehendit, quod Sena herba sit, aut humilis frutex, Colytea arbor magna, foliis Salicis, vt habent nostri codices, à quibus Senæ folia multum discrepant. Sed

In Amat. Enar. 83. li. 3. Dioscor. iustiore de causa miratur Constantinus, cuius auctoritate contendat Amatus Lusit. Coluteam arborem Theophrasti, Latinorum esse alburnum: cum sciamus Plinium alburnum vocasse partem illam in arboribus, quam adipis loco

Li.16.ca.38. natura tribuit. Ipsius hæc verba sunt. Atqui in toto corpore arborum, vt reliquorum animalium cutis, sanguis, caro, nerui, venæ, ossa, medulla. Pro cute cortex: proximi plerísque adipes: ij vocantur à colore alburnum, mollis ac pessima pars ligni, etiam in Robore putrescēs, teredini obnoxia, quare semper

ampu

amputabitur. Et alio in loco Robur exalburnatum vocauit, cui alburnum detractum. Coluteam primam Theophrasti quo Liparę peculiarem multis locis sponte natam vidimus, inquit Matthiolus, pręsertim in Tridentino agro apud Ananios. Iam nouit & Gallia, vt dictum est. Maio mense floret, semen Augusto maturum est. Folia seminaque temperatè calida & humida sunt, auctore Dodonęo. Fuchsius scripsit Sennam & Coluteam facultate inter se minime differre, non sine errore, inquit Matthiolus, quod certò sciam Coluteę non minus quàm Genistę semen vomitiones ciere. Li.16.c.40. *Locus.* Lib.3.Diosc. cap. 70. *Tempus.* *Temper.* *& Vires.* Lib.6.c.61. In histo.pl. cap.168. Ibidem.

COLVTEA SCORPIOIDES. CAP. L.

COLVTEÆ secundum hoc genus videtur, Scorpioides à scorpionis caudę figura nominatum. Frutex est ex radice crassa, brachiata in caules multos assurgens, lentos & flexiles, angulosos, ruuido cortice vestitos, ex viridi rufescente: ramis multis, quotannis ex stipitum duriorum veluti nodis prodeuntibus, virgatis, angulosis, ex quibus virgultą nascuntur, septenis plerumque foliis pinnata, Lenti similibus, senis, ex aduerso collocatis, septeno in vertice, foliorum Trifolij, situm, & figuram, cum binis proximis plane referente: flore Pisi, copioso, luteo. Siliquas fert ferè semper geminas, longas, tenues, longo tenuíque pediculo hærentes, rotundas, tanquam articulis sine nodis discretas, hîc graciles, quæ semen includunt, crassiores, caudæ scorpionis, aut Scorpioidis à Matthiolo descripti effigie. Semen fere rotundum est, fœnogræco vtcumque simile, sed oblongius, angulosum, nigrum, sapore fœnigræci. Nascitur in asperis locis, & saxosis, sæpe ex rupium fissuris. Eædem vires huic plantæ tribuuntur, quæ & Coluteæ. *Nomen* *Forma.* *Locus.*

COLVTEA *Scorpioides.*

SENNA, CAP. LI.

SENNA Hermolao, Serapioni Sene, Officinis & Gallis *Sene*, Italis *Sena*, Hispanis *Sene d'Alexandria*, Arabis *Sene*, Germanis *Sener*, dicitur. Hanc quidam Dioscoridis Delphinium, alij Pelecynum, alij peplium, alij Empetron, alij Alypon, alij Theophrasti cercidem, siue Coluteam, tertiam, alij Colyteam primam esse putant, quæ falsò credi videbit, qui eam cum horum picturis & facie conferet. Res autem noua potius videtur, veteribus Græcis, & Latinis scriptoribus indicta. Constat Senna foliis Glycyrrhizę, crassis, subpinguibus, fabarum sapore, caule cubitali, à quo ramuli exeunt, lori modo flexiles. Flores aurei, velut Brassicę, purpureis intercursantibus venulis. Post hos nascuntur folliculi falcati, adeóque natura compressi, vt superior membrana inferiori hęreat: in quibus semen includitur ex nigro subuirescens, vinaceis adeo simile, vt non facilè primo aspectu alterum ab altero secernatur. Folliculi ex ramusculis tenui pediculo pendent. Quamobrem maturescentes paruo ventorum flatu decutiuntur. Planta est frigoris impatiens: quare serenda Maio, nec vltra Autumnum perdurat. Prius sata frigore facilè perit: serius verò hyemem nō to- *Nomina* *Forma.* Matth. li.3. Diosc.c.70

SENNA.

Capit. 58.

lerat. Huius meminit Serapio his verbis. Sena asseruatur sicca. Siliquas lunatas & oblongas profert, in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquę tenui pediculo pendent: ob id facile ventorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. Senna, inquit Mesues, est folliculus plãtæ dictæ Persis Abalzemer, Orobi modo nascentis. Satiua est, & agrestis. In Syria & Ægypto nascitur, vnde Alexandrina dicta. Nunc in Hetruria passim seritur, inquit Matthiolus, præsertim in Florentino agro, in Apulia, Liguria, & Prouincia Galliæ. Ægyptia siue Alexandrina, & Syriaca præstantissima est. Vere seritur, media æstate flores & siliquas profert. Folliculus sennæ auctore Mesue, calfacit initio secundi ordinis, siccat primo. Folia etiam primo calfaciunt. Dodonæo folia calfaciunt secundo ordine, siccant primo. Actuarius solus ex Græcis qui extant Sennæ meminit, & eam citra noxam purgare ait, pituitámque ac bilem educere, id quod experientia comprobat, quamuis neget Auerrois Sennam purgare posse pituitam. Contra eius sententiam Manardus purgare pituitam, & in morbo Hispanico valere se expertum tradit. Aquas etiam purgare sæpe visa est Siluio. Mesuæ Senna terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiam, & bilem vstam à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis harum partium ab humore huiuscemodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus, & antiquis. Gaudium gignit sublato humore siue causa interna quæ tristitiam affert, & floridum corpus efficit, obstructiones viscerum aperit. Foliorum huius & Chamæmeli decoctum lotione cerebrũ, & neruos roborat. Eadem quouis modo vsurpata visum & auditum firmat. Eius purgationem tardam & imbecillam celerãt, & intendunt mixta acria, vt Zimgiber, Sal Fossilis, Sal Indus: ne verò stomachũ lædat, cardiaca, vel stomachica sunt miscenda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium, vt citra molestiam purget, vel sero lactis infusa cum Spica, deinde parum diu feruefacta, vel puluis eius ex lacte dulci sumendus est. Vino musteo albo miscebat quidam vim magnam Sennæ, post tres menses potandum vinum dabat, sicque purgabat cerebrum, sensuum organa, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis & Spica fœliciter purgant. Mediocrem autem coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam. Hæc Mesues, qui in Sennæ præparatione declaranda male Galenum citat, cum illi Senna prorsus ignota fuerit. Sena, inquit Serapio mirificè prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui, & epilepsiæ. Cor etiam roborat, potissimum si iis misceatur quæ ipsum maximè confirmãt vt Violæ. Is tritæ drach. vnam quod parum esse videtur, coctæ drach. quinque dat, vnciam ex aqua cocta mediocriter purgare affirmat Manardus. Mesues Sennam folliculo quàm foliis esse efficaciorem tradit, præsertim si is ex viridi nigricat, & modicè amarus est. Subastringit absolutus, & recens, nam vetustate exanimatur, in quo semen amplum, & compressum: subalbidus & imperfectus

Lib. 2. sim. purga.

Locus. Ibidem.

Tempus. Ibidem.

Tempera. & Vires. Lib. 3. c. 43. Li. 5. meth. cap. 8.

Lib. 15. coll.

Senna an foliis, an folliculis magis purget.

improba

improbatur. Folia viridia præstantiora sunt subalbidis & tenuibus: surculi verò inutiles. Actuarius de Sennæ tantum fructu purgandi vi prædito loqui videtur. Contra folia valentius purgare folliculis affirmat Manardus, ei subscribente longa medicorum experientia, & si Brasauolus dissentiat, Mesuénque tueri velit. Ad quam controuersiam dirimendam cum certam longámque experientiã Matthiolus adhibuisset, sic decreuit. Sennæ folliculos duûm esse generũ. Vnum in planta arefactum, & per se caducum, à quo semen eximunt nigrum, prorsus euanidum. Alterum ante perfectam maturitatem decerptum, succo prægnans, crassum, ponderosum, quod tegetibus expansum in vmbra siccatur, ranóque venditur: huic non minor quàm foliis purgandi vis inest: illi quo omnes officinæ abundant, non modo minor, sed prope nulla. Mesuen autem de secũdo folliculorum genere loqui aperte declarant ipsius verba quæ supra citaui, non de caducis illis, & euanidis folliculis, quibus tantum vtuntur ij qui ipsi reclamant. Præterea scribenti Mesuæ Sennam obesse ventriculo, ob id cardiaca, & stomachica admiscenda, iisque qui torminosum esse medicamentum conqueruntur, non assentiuntur Manardus, & Matthiolus. Cum enim Senna subamara sit, adstrictionis & siccitatis particeps, roborare potius ventriculum, quàm perturbare, & debilitare iudicandum. Quod si quibusdam, præsertim mulieribus, accidat vt epoto Sennæ diluto torminibus vexentur, id non medicamento, sed variæ sumentium naturæ, & pituitosis, crassis, viscidísque humoribus adscribendum, qui cum à medicamento impelluntur, intestina distendunt, & ex solutione continui dolores pariunt: at vix quempiam inuenias, qui sumpta Sena ventriculi dolore se vexari queratur: vt rectè Actuarius Sennam citra noxam purgare scripserit. Recte tamen Mesues scripsit Sennam stomachicis & cardiacis esse corrigendam. Nam si siccitate & adstrictione ventriculum iuuaret, sic brassicæ marinæ, Thymelææ & chamælææ siccitas stomachum iuuaret, quem tamen lædunt viroso illo odore, & purgatrice qualitate, à qua non longe absunt folia Sennæ, vt dum virent adhuc, aut macerantur, odoramur. Sennæ dilutum, quod nulla ex parte exhalet, decocto præstat, cuius vnciæ quinque vel sex aluum sine molestia soluunt, tutóque dari potest id medicamentũ prægnantibus, pueris, & cuiusuis ætatis hominibus. Redditur in deiicienda aluo præstantius atque valentius, si Cassia cathartica aut Manna, aut Rhabarbarum, aut Rhodopharmacum, quod officinæ syrupum Rosatum solutiuum vocant commisceatur, aut caprino sero Senna maceretur. Ex Senna etiam adhuc virente & Rosarum diluto paratur syrupus tuto & abunde omnes purgans humores. Præstantissimum quoque dilutum hoc modo conficitur. Selectissimæ Sennę drachmæ sex, Zingiberis, aut Cinnamomi triti drachma vna, florum Buglossi drachmæ duæ, miscentur simul, & fictili vitro circumlito, aut stanneo vase oris angusti excipiuntur, & affusis feruentis aquæ, aut seri caprini vnciis decem, vas ita obturatur, vt nullus omnino vapori pateat exitus. Id puluinari plumis anserinis farcto, ignique calfacto inuoluitur, & totam noctem in arca reponitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnem Senæ virtutem in sese recipit. Miratur Ruellius Senæ esu oues pinguescere & sagina quadam exhilarari, quod ante hac diximus Theophrastum de Liparæa Colutea prodidisse homines macrescere, & inaniri.

Ibidem.

Li.3.Diosc. cap.70.

Lib.1. c.70.

ARBOR IVDAE, CAP. LII.

Gesne. in Gor. ger. Nomina

VEnvsta hæc arbor Monſpelienſibus arbor Iudæ dicitur, Gallis *Gainier*, à ſiliquarum cum vaginis, quas *Gaines*, vocant, ſimilitudine, quibuſdam hodie Ceratonia ſylueſtris, *Carrobaria*, Italis quanquam id nomen, Ceratonię aptius tribuunt. Folio eſt prorſus rotundo, Aſari aut Cyclamini, neruoſo, & venoſo, craſſo, nitido: flore copioſo ex ſtipitis capitato globoſóque vertice, non ex ramis ſurculiſve prodeunte, cófertim pullulantibus aut nondum exortis foliis, purpureo, punicante, hilari, Cicerculæ aut Piſi. Siliquæ per Auguſtum maturantur: ſemen Lentis effigie compreſſum, Geniſtæve. Ipſæ ſiliquæ foris xerampelino aut ſpadiceo fulgore micant compreſſæ, digito latiores, & longiores, quadantenus Sennæ, ſed rectæ, Naſcitur prope riuos aut lætiorum agrorum margines, interdum & in collibus Veronæ, amœnis, & Narbonæ, Hetruriæ etiam non procul Senis & prope Tinum oppidulum, Turnoni ex aduerſo ſitum, in altera ripa Rhodani, videtur quibuſdam eſſe vel Laburnum, vel eius ſpecies. Sunt qui ſentiant Theophraſti Colyteam tertiam eſſe. Sed quamuis ſiliquata hæc ſit arbor, à Laburno tamen colyteáque plurimùm differre. Geſnerus cenſet, quoniam Laburnum, autore Plinio, Alpina eſt arbor, flore cubitali, quæ huic minimè conueniunt: Colytea verò ſiliquata, Theophraſto, folio eſt ſalicis vel Coluteæ, vt in publicis codicibus legitur, ſiliqua lata, vt Senna, non anguſta. Sed de hac tota quæſtione dum coluteurum hiſtoriam excuteremus, paulo ante iudicium noſtrum expoſuimus. Eſſe porro eo non poteſt, de qua Ruellius ſcripſit his verbis. Oſtenditur apud nos in cortibus, arbor, Sycomori, vt aiunt, nomine, frondoſa, Moro non diſsimilis conſpectu, folio, magnitudine. Sed neque germinibus, neque ramis quicquam prouenire deprehendimus, niſi quippiam ineunte vere cum parturit, veluti nucamentum prælongum: fructum foliacea ſiliqua, inflexu fere falcato gerit. Sed ſcalptu vulnerata nihil remittit lactis, cum vera ſycomorus æſtate multo humore lacteo ſcateat. Hæc Ruellius, At hæc arbor florem non nucamentum vere parit, nec foliaceas & falcatas ſiliquas fert, ſed rectas, & leguminum ſiliquis ſimiles, vt pictura oſtendit. Sed hîc intelligat Lector arborem quam Ruellius ſycomori nomine deſcribit, Acer album eſſe, Gallorum *Plane*, ante hac deſcriptum, & depictum, illúmque falli, cum Moro foliis ſimilem eſſe ſcribit. Sunt quibus Cercis ſiliquata Theophraſti videatur eſſe. Quædam etiam arbores, inquit, ſemen in ſiliquis incluſum habent, vt Ceræmia quam Ægyptiam ficum vocant, Cercis, & Colutea Liparæ. Alio tamen loco cercida, quàm Alpinam Populum Gaza interpretatur, particulatim deſcribens ſiliquarum non meminit. Cercis populo albæ ſimilis, tum magnitudine, tum ramorum candore, folio Hederæ, ſed parte altera non anguloſo, altera oblongo in acutum coacto, colore parte ſupina pronáque fere ſimili, pediculo longo, tenuíque adnexo,

Forma.

ARBOR IVDAE.

Cap. 14. lib. 3. hiſtor.

In Hort. Germ. In Sil. c. 36. Cap. 49.

Li. 1. ca. 79.

Lib. 1. Hiſt. cap. 18.

Lib. 3. Hiſt. cap. 14.

adnexo, ob id n on recto, ſed inclinato: cortice aſperiore quàm Populus alba, ſcabrioréque velut Pirus ſylueſtris. Hæc Cercis populus eſt Lybica, à Matthiolo depicta libr. 1. Dioſcorid. cap. 93. de qua fuſe ſuo loco tractauimus. Hic Lector, meminerit Matthiolũ ſecunda commentariorum in Dioſcoridem editione, arborem hanc pro vera Acacia depinxiſſe atque deſcripſiſſe. Acaciæ imaginem, inquit, detulit ad me Conſtantinopoli Augerius de busbech, Cæſaris ad Turcarum Imperatorem Orator, quæ omnibus ſuis partibus, notíſque veram, legitimámque Acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago caudicem habet non in rectum, ſed in obliquum ſe attolentem, nigro omnino libro, ramos ſurculóſque vbique ſpinis rigentes. Foliis eſt rotundis, Piri magnitudine, venoſis, parte prona fuliginoſis, ſupina ex viridi ſubalbicantibus, minimè ſerratis, ſubnigricante pediculo: floribus ex albo purpuraſcentibus: ſiliquis & ſemine Lupino ſimilibus. Hæc Matthiolus. Cuius pictura vna duntaxat re ab hac noſtra differt, quod hæc ſpinis careat, illa ſpinis horrida ſit, quas commentitias eſſe ſuſpicantur multi. Lib.1.c.115.

XYLON, CAP. LIII.

VT Græcè ξύλον & γοσσίπιον hæc planta, ita Latinè Xylon & Goſsipiũ nominatur, Officinis Bombax, Gallis *Cotton*, Germanis *Baummol*, Italis *Bambagia*, & *Cotone*, Hiſpanis, *Algodon*: frutex eſt humilis, foliis latis, altius inciſis, Viti aut Alceæ quadantenus ſimilibus, ſed minoribus: incanis floribus luteis, in medio nonnihil purpureis, per oras crenatis: fructu Nucibus Ponticis compreſsis & latis ferè ſimili, aut Malis exiguis, pullo colore candidiſsimo vellere pleno, quo ſemen occulitur, Terebinthi aut Cubebæ, oblongum, copioſum, medulla plenum, alba, oleaginoſa, non inſuaui guſtu, Pineæ aut Amygdalarum, præſertim dum recens eſt. Superior pars Ægypti in Arabiam vergens inquit Plinius, gignit fruticem, quem aliqui Goſsipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina. Paruulus eſt, ſimilémque barbatæ Nuci fert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt ei in candore, mollitiaue præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Ægypti gratiſsimæ. Id Goſsipium priſcis rarum, & ferme ignotum, adeo frequens eſt noſtro æuo, vt ex tractibus & inſulis Arabicis non opus ſit petere. Multis enim Mediterraneis in litoribus alitur, & venum inde aduehitur. Plantam iſtam veteribus Græcis incognitam fuiſſe multi arbitrantur. Sed illi errant. Eſt enim ad lanigeras Theophr. vites planè referenda. In Tylo inſula quæ in ſinu Arabico eſt, inquit Theophraſtus, parte adoriẽte ſpectante tanta eſt arborum multitudo, vbi æſtus receſſerit, vt Locus incultus deſeratur: earum autem multæ lanigeræ. Folia vitis habent, verum minora, fructum nullum (fortaſſe veſcum intelligit) quo lana continetur, Mali magnitudine, vere naſcitur, occluſum: at tem-

Nomina

Forma.

Lib.19.ca.1.

Li. 4. Hiſt. cap.9.

GOSSIPIVM ſiue Xylon Matth.

pestiua maturitate aperitur, lanáque eximitur, ex qua telas texunt, alias viles,
Locus. alias pretiosas. Hoc idem in India, & in Arabia fit. Xylon non soum sponte in Ægypto & India, sed etiam hodie in Cypro, Creta, Melita, Sicilia insulis satum copiosissimum prouenit, atque etiam in Apulia aliísque regionibus. Hu-
Temper. & vires ius lanugo sine dubio excalfacit, & siccat, & combusta mirum in modum sanguinem ex vulneribus manantem sistit. Semen auctore Serapione calidum est,
Matt. ibid. & humidum. Eius medulla tussi, & difficile spirantibus auxiliatur, genitale semen procreat, quare Venerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum aliæ etiam corporis maculæ optimè delentur.

CISTVS, CAP. LIIII.

Nomina ΚΙΣΤΟΣ & κίσθος, κίθαρον & κιοσυρον Græcis, Latinis similiter Cistus, & Cisthus dicitur. Arabibus *Ramet*, Hispanis, *Cerguacos*, & Italis, *Cisto*, fortasse quod κίσσου idest, hederæ foliis, sit rotundis. Duo eius
Genera. genera. Cistus non Ladanifer, & Cistus Ladanifer. Illius duo etiam
Forma genera: mas, & fœmina. Quibus marinum addidimus. Cistus non Ladanifer, frutex est stipitibus rotundis, hirsutis, geniculatis, ramosis: foliis mas rotundis, crispis, hirsutis, albicantibus, acerbis: fæmina oblongis, Saluiæ
Matt. lib. 1. Dioscorid. cap. 109. æmulis: quam ob causam rustici Patauini hanc Saluiam agrestem vocant. Flos emicat in summis stipitibus, vt Mali Punicæ, vel vt Rosæ syluestris, in mare rubescens, in fœmina albus, deinde in triquetro & tricocco, fructus inuolucro pusillũ semen Hyposcyami, quale & reliquis Cistis. Cistus inquit Dioscorides, ramosus frutex est, non altus, foliosus, saxosis locis nascens: foliis rotundis, acerbis, hirsutis: flos masculo ὥσπερ ῥοιᾶς, idest, vt Mali punicæ, alias ὥσπερ ῥόδῳ, idest, vt Rosæ: fœminæ albet. Græci, ait Plinius, vicino Hederæ vocabulo, Cisthon appellant fruticem maiorem Thymo, foliis Ocimi. Duo eius genera, flos masculo rosacens, fœminæ albus. Quæ de Dioscoridis Cisto à Plinio dicta esse dubiũ non est, & si non omnia prorsus similia sint. Id verò cuius rectè nos admonet, hederæ nomen Cisson, Cisto vicinum esse, si memoria retinuisset, Hederam idest Cisson, penitus cum Cisto nominum vicinitate deceptus non confudisset, cùm scribit. Duo genera eius (loquitur de Hedera) prima vt reliquorum mas, & fœmina Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiã & pinguiore, & flore ad purpurã accedente. Vtriusque autem flos similis est Rosæ syluestri, nisi quod caret odore. Quæ Cisti propria ad Hederam à Plinio translata esse, eúmque plantas has natura diuersas cõfudisse, iamdudũ à Leoniceno demonstratũ est, quamuis frigidi, argumentis Plinium defenderit Collinutius. Leoniceno assentiuntur Marcel. Matthiolus, Cordus, Ruellius Verũ Pliniani erroris originem manasse credimus ex Theophrasti

CISTVS MAS Matthioli.

Li. 1. c. 109.
Li. 24. c. 10.
Lib. 16. c. 34

phraſti in emendata lectione. Καὶ γὰρ κίστου δύο γένη διαιροῦσι, τὸ μὲν ἄῤῥεν τὸ δὲ θῆλυ. τῷ τὸ μὲν μεῖζον καὶ σκληρότερον, καὶ λιπαρότερον ἔχειν τὸ φύλλον, καὶ τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζον. Lib6. Hiſt. cap. 2.

CISTVS MAS FOLIO rotundiore Matthioli.

CISTVS FOEMINA Matthioli.

CISTVS CVM Hypociſtide Matth.

ἄμφω δὲ ὅμοια ῥοδοῖς τοῖς ἀγρίοις. Quæ verba cum apertè Plinius verterit, exēplaria verò Theophraſt. etiam hodie κίσσου pro κίστου habeant, ita vt Theodorus quoque Hederam pro Ciſto reddiderit, veriſimile eſt etiam Plinium falſa lectione deceptum, Hederam pro Ciſto legiſſe, ac expreſsiſſe. Nam & alioqui in breui hoc loco vox φύλλον poſt ἔχειν, & vox ῥοδοῖς ante voces τοῖς ἀγρίοις in impreſsis Theophr. Codicibus deſiderantur. Κίστου autem pro κίστου legi ex ipſo Theophraſto facilè confirmatur, qui alio loco Hederam multiplicem eſſe tradit, alteram humi naſcentem, alteram in altum ſeſe attollentem. Huius tria eſſe ſumma genera, cādidam, nigram, & Helicem. Parum igitur ſibi conſtitiſſet Theophraſtus, qui tot Hederæ genera prodidiſſet, & aliquanto poſt duo tantum, ſolo ſexu diſcreta retuliſſet. Hypociſtis iuxta vtriuſq; Ciſti, etiā Ladani radices naſcitur, floris Mali punici figura, vel potius Orobāches. Dioſcor. Hypociſtis Orobethron, aut Cytinus à nonnullis cognominata, iuxta Ciſti radices naſcitur, floris Mali Punicæ ſimilitudine. Quædā rufa, altera

Cor. Emb. 105. lib. 1. Dioſcor.

Hypociſtis

herbacea, tertia candida. Liquatur Acaciæ modo. Aliqui tamen exſiccant, fractámque macerant, & incoquunt, reliquáque, vt in Lycio, proſequuntur. Sub Ciſtis maximè naſcitur Hypociſtis, inquit Plinius, ac rurſum: Hypociſtis Orobethron quibuſdam dicta, Malo granato immaturo ſimilis. Naſcitur, vt diximus ſub Ciſto, vnde nomen. Hæc arefacta in vmbra ſiſtit aluum ex vino auſtero, nigróque, vtraque: duo enim genera eius, candida, & rufa. Eadem duo genera tantùm poſuit Oribaſius, prætermiſſo eo quod χλωρὸν, id eſt, herbaceum Dioſcorides habet. Fuſchius Paſtillos ex Succino examinans, Hypociſtida fungum eſſe falsò prodidit. Hypociſtis enim, vt ſcribit Matthiolus, fungus non eſt, ſed veluti germen è Ciſti radicibus pullulans, effigie ferè Punicorum Cytinos referens, vt ſciunt ij qui Ciſtum ſæpe viderunt, & in eius radicibus Hypociſtida, quam colligere ex eáque ſuccum elicere ſeplaſiarios oporteret. Hypociſtis enim qua paſsim omnes vtuntur, adulterina eſt, ex Barbæ hirci radicibus ſucco ab impoſtoribus expreſſo, atque inſolato, cui impoſturæ cauſam dederunt Arabes, quod Ciſtum Hirci Barbulam appellent. Ciſtum enim eam eſſe ſtirpem rati, quam Græci τραγοπώγωνα, id eſt, Hirci barbam dicunt, ex eius radicibus adulterinam, vt diximus, Hypociſtida conficiunt.

Li.24. c.10. Lib.26.c.8. Hipociſti. Vires. Lib.11. Lib.2.com. med. Lib.1.Dioſ. cap.109. Matth. ibi.

Locus. Ciſtus in Cypro, Creta, Sicilia, Italia, vt in Hetruria, præſertim in Apennino monte, Gallia Narbonenſi, locis incultis, aſperis, & ſaxoſis prouenit. Ciſti flores & folia ordine ſecundo deſiccant, & modicè adſtringunt. Hypociſtis eodem prædita eſt temperamento, ſed magis adſtringit. Ciſto, inquit Dioſcor. vis adſtringens ineſt: vnde flores in vino auſtero bis in die poti proſunt dyſentericis, & nomas per ſe illiti cohibent: vetuſtati vlcerum, & igni ambuſtis cum cerato medentur. Hypociſtis vires Acaciæ habet, verùm aliquanto magis ſiccat, & adſtringit. Proinde dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus, fœminarum profluuio & pota, & indita prodeſt. Ciſtus frutex Galeno, eſt guſtu adſtringens, omnibúſque particulatim operibus. Attamen folia, & parua germina trita adeo deſiccant, adſtringúntque, vt vlcera glutinare poſsint. At flores magis ſunt efficaces: itaque cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates fluxúſque ac humiditates ſanant: cataplaſmatis modo illita vlcerum putredinoſa iuuant. Eſt enim facultas eorum non inſtrenuè deſiccans, feréque ſecundi exceſſus abſoluti. Sic verò frutex hic frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps. Porrò Hypociſtis multo magis adſtringit quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta, ſanguinis reiectiones, muliebria profluuia, cœliacos, dyſentericóſque. Quin ſi quam partem roborare conſilium ſit, quæ ſcilicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac ſiccitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis epithematis, hepaticáſque commiſcetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quia corpora confirmet ac roboret. Ambo (Ciſti genera) diſenterias prodeſſe tradit Plinius, & ſolutionibus ventris, in vino auſtero ternis digitis carpto flore, & ſimiliter bis die poto: vlceribus veteribus & ambuſtis cum cera, & per ſe oris vlceribus. His ſubiungimus longe plures Ciſti ſpecies à Cluſio obſeruatas & traditas, ac primùm Ciſti maris quinque, inter ſe foliorum forma, aut colore differentes. Primus Ciſtus, cuius hic Iconem cum ſua Hypociſtide vides, hominis altitudine, plerúmque fruticat, ligno ſatis fragili, cortice candicante tecto, frequentibus ramis alternatim ſemper ex aduerſo reſpondentibus, eandem etiam ſeriem ſeruantibus foliis, quæ omnino ſunt incana, molliora & longiora in nouellis plantis in adultis verò contractiora, duriora, & aſpera, foliorum Saluiæ modo, mucronata, guſtu adſtringente: Flos eius Cynorhodi, aut Roſæ ſylueſtris magnitudine, quinque foliis conſtans, colore rubro dilutiore, multis ſtaminibus croceis medium florem,

Tempera. & Vires. Dodo. li.6. cap.3. Li.7. ſimpl. Li.24. c.10.

CISTVS MAS
I. Clusij.

florem, vt in Rosa simplici occupantibus. Flori succedunt capitula quædam pentagona, dura, hirsuta & incana, mucronata, in quibus est semen exiguum, ex rufo nigricans, seminis Hyascyami, aut Papaueris magnitudine. Ad huius Cisti radices quæ summis cespitibus vagantur copiosè nascitur elegantissima omnium Hypocistis primo vere, cũ Cistus iam ad florendum se præparat: cum primum è terra emergit, purpureum, siue Kermesinum sericum esse diceres: deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pristini coloris elegantia remittit, cum Cytinos suos profert, candicantes, turgidosq; & lento succo plenos, qui à Peritis Pharmacopœis in Hypocistidis succũ densatur. Frequens est hic Cistus cum in Hispania præsertim Bætica, tum in Lusitania, & Gallia Narbonensi. Secundus hic quoque depictus eadem altitudine qua superior assurgit, interdum etiam maiore, non minus fruticoso stipite, neque minore ramorum frequentia, minùs tamen candicat: folia eodem ordine disposita, molliora, longiora, angustiora, & magis acuminata: Flos superiori similis, ex albo purpurascens: capitulis & semine parum differt. Nascitur etiam hic in Hispania, & diutius reliquis maris generibus floret: illius etiam ramuli teneriores sub Autumnum, rarulentum quiddam pingue & odorum contrahunt. Tertius superioribus breuior est, non minus fruticosus, sed tenuioribus ramis, folia superiore breuiora, & dilutioris viroris, rugosiora, pinguiora, odoratiora, flos aliis similis, dilute rubens, & aliquantulum odoratus: capitula superioribus paulo minora, & suis inuolucris (quæ florum calyces sunt) diutius occultantur: semen in capitulis cęteris æquale. In Lusitania sponte nascitur supra Vlysiponem. Quartus hominis altitudine plerumque attollitur, vt reliqui fruticosus, ramulis aliquantum in canis, folia reliquis maiora, & quasi orbiculata, hirsuta nonnihil & rugosa: flores reliquis forma similes, paulo maiores, & colore saturatius rubente: capitula hirsuta, dura, pentagona, superioribus maiora, in quibus semen rufum maius, quàm aliorum continetur. Reperitur in regno Valentino, atque Arragonia. Quintus humilis est, & supinus vt plurimùm, pedalibus ramis aut paulo amplioribus, multis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa, & quodammodo sinuosa, candicantia, hirsuta, gustu acerbo,

CISTVS MAS
I I. Clusij.

CISTVS MAS V. Clusij.

CISTVS FOEMINA Clusij.

acerbo,& adſtringente: flores ramulorum ſummitatibus æquali altitudine & quaſi vmbellatim naſcuntur,ſuperioribus paulo minores, ſed eleganti & purpureo colore: capitula reliquis minora, ſuis inuolucris plerúmque contecta ſemen continent reliquis ſimile, ſed atrius. Hunc in Luſitania tantum naſcentem vidit Cluſius, qui Ciſtum fœminam etiam in ſuas ſpecies diſtribuit. Nam aut elatior eſt,& rectis virgis fruticans ſicuti mas,aut ſupina,& humi ſe diffundens. Vtriuſque generis color in flore variat: nam vel candidus eſt magna ex parte,vel luteus,ſeu Ochræ colore. Eſt igitur Ciſtus fœmina frutex ramoſus,cubitum interdum altus,nonnunquam humi ſtratus,gracilibus ramis,nigricantibus,folio non minore quàm in maris quarto genere,ferè rotundo,rudi & aſpero,viridi,ſapore, vt maris adſtringente, & acerbo:flos paulo minor quàm in mare,quinti generis flori ferè ſimilis,albus nonnunquam, interdum luteus, fibris luteis, vt in Roſa ſylueſtri,medium florẽ obtinentibus: capitula minora & nigriora ſunt quàm in mare,nõ acuminata, ſed compreſſa nonnihil ſuperiore parte,ſemen paulo nigrius & ſatis magnum continentia. Eius qui albo eſt flore tum recti tum ſupini magna eſt copia in Hiſpaniis, Luſitania, Gallia Narbonenſi & Aquitania. Qui verò luteum profert,nonnullis duntaxat Hiſpaniæ locis,& extrema Aquitania, Cantabris finitima, circa Baionam viſitur. Aliquot alia Ciſti genera per Hiſpanias & Luſitaniam Cluſius ſe obſeruaſſe ait, quæ ad fœminam potius referenda eſſe putat, quàm ad marem, aut Ledon, quoniam nullo pingui lentore ſint prædita,neque florem Roſeum,ſiue purpureum habeant,niſi fortè quis eam ſpeciem quæ Thymi foliis eſt,inter Ledi genera recenſeat. Horum primus Ciſtus eſt Halimi folio: Is cubitales, aut ampliores profert ramos,graciles,ſatis fruticoſos, in quibus folia Portulacæ marinæ ſimilia, ſed omnino incana vt Halimi, mucrone obtuſiore, ſub acido & adſtringente guſtu. Summi rami multos proferunt flores, quinque foliis conſtantes, colore luteo,cum ſuis in medio fibris,minores quã in ſuperioribus. Semen in capitulis

Lib. ſtirp. Hiſp. c. 35.

longiuſcu

CISTVS FOLIO *Halimi I. Clusij.*

CISTVS FOLIO *Halimi II. Clusij.*

longiusculis, & triangulis exiguum, & subrutum. Ad huius radices Hypocistis nascitur, lutea omnino, siue Ochræ colore, quæ plantæ ipsius florem colore æmulatur. Cistus alter folio Halimi procerior est priore, ramis firmioribus, incanis vt priori folia superiore paulo longiora, angustiora & magis mucronata, dorso elatiore, incana tamen tota, & sicca, gustu etiam subacido, & adstringente. Vterque frequens est in Lusitaniæ solo arenoso, & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Vlyssipone, nusquam alibi à Clusio visus. Cistus folio Lauandulæ plerumque cubitali est altitudine, admodum ramosus, sed breuibus ramis, foliis confertim nascentibus, angustis, incanis, sapore adstringenti: Floribus paruis non multum à superiore differentibus, albis. Est hic frutex Lauandulæ adeò similis, vt nisi sapor & odor prohiberent pro Lauandula sumi posset. Flores etiam perspicuè distingũt. Hunc solummodo in regno Valentino vidit, aridis & petrosis locis, quarto à Valentia miliari, Aprilis initio. Cistus folio Sampsuchi planta fruticosa est, multos tenues ramulos proferens: Folia in his parua, pene rotunda, incana, Sampsucho similia, minora paulo, & dorso eminente, cum quadam aciditate & salsedine adstringentia: Flos in summis ramis candidus, copiosus, villis & staminibus luteis, vt in reliquis Cisti generibus extantibus in medio flore, quinis foliis constante

CISTVS LAVANDULÆ *Clusij.*

CISTVS FOLIO *Sampsuchi Clusij.*

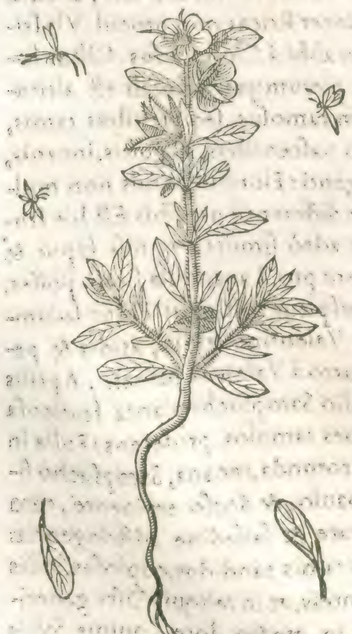

CISTVS FOLIO *Thymi Clusij.*

constante, quorum medium macula ex purpura nigricans occupat: capitula exigua Lini fere, trigona, in quibus semen minutum Hyoscyami, ex nigro candicans, siue cinereum continetur: totus ille oblongus ramulus, qui florem & fructum sustinuit, arescit eo maturo, vt in singulis Cisti generibus. Primus hic repertus est in Castella veteri, deinde copiosum in Castella noua, & toto Bætico agro, inter Tagum & Anam flumina. Cistus folio Thymi pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignosis, qui magna ex parte sine foliis conspiciuntur, præterquam circa summitates, in quibus confertim nascuntur, exilia admodum, viridia, Thymi æmula, gustu adstringente: Florem summis ramis superiori similem, minorem, nullis maculis notatum fert. Visus hic est in extrema Bæticæ parte, qua Castellam & Lusitaniam spectat. Superioribus plantas duas adiungit Clusius, quarum priorem Helianthemi albi, alteram Helianthes luthea nomine ostendunt Herbarij. Postrema Clusio est ea quæ in vinetorum Salmanticensium marginibus & Granatensi regno gignitur, rectis, longioribus, & rarioribus virgultis, foliis amplioribus Helianthemo, & virentioribus, gustu

CISTVS ANNVVS *I. Clusij.*

CISTVS ANNVVS alter Lobel.

guſtu adſtringente: flore pallido, aut albicante, ſemine minuto, rubeſcente, in capitulis trigonis. Inuenitur & eodem autore, alia in ſylua Madriciana, ſecundo ab vrbe Lutetia miliari, ad Ciſti genus referenda, pedali altitudine, exilibus cauliculis, rectis, tenellis, non admodum ramoſis: foliis oblongis, anguſtis, hirſutis, vireſcentibus, quæ cum ramulis per caniculæ æſtus, humore quodam pingui & lento obſita ſunt: flore puſillo, quinque foliis conſtante, pallidi coloris, & macula punicante inſignibus: capitulis tenellis admodum, triquetris ſemen puſillum & cinereum continentibus. Hanc Lobellius pictam monſtrat. Annua eſt vtraque hæc poſtremo deſcripta planta: vel altero à ſatu anno floret, deinde perit. Florent Ciſti omnes eodem quo mas tempore, & ſemen etiam ad maturitatem perducunt. Omnibus perpetuum folium, ſed eorum flos admodum caducus, ſtatímque ſeneſcens: radices duræ, lignoſæ, diuiſæ, in diuerſa tendentes.

LEDVM, CAP. LV.

CISTI Ladaniferi genus λῆδον (ſic fortaſſe dictum, quia folia eius, neque læuia, neque nitida ſunt, ſed ſcabra & pannoſa: λῆδος enim veſtis eſt ex panno raro & detrito) & λάδον, ſimiliter Ledum & Ladum appellatur, Arabicè *Chaſus*. Frutex eſt, inquit Dioſcorides, Ciſti modo naſcens, longioribus foliis, & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Hunc à ſuperiore, velut diuerſum Galenus non diſtinguit, ſed de illo ita tradit. Ciſtus Ledõ in calidis regionibus proueniens, tametſi haud alius ſit genere, quam qui apud nos naſcitur, eximiam tamen à regione, ac peculiarem digerentémque caliditatem nactus eſt, atque vtroque à noſtrate differt, tum quia frigiditatem depoſuit, tum quia calorem aſſumpſit. Pingue illud, quod ex eo colligitur λάδανον, Latinis etiam Ladanum dicitur, Officinis Lapdanum, Mauritanis Leden, & Laden dictum, Italis Ladani colligendo modi. *Lodano*, & *Odano*, Hiſpanis *Xara*. Huius colligendi modos duos prodidit Dioſcorides. Cum Ciſti frondes paſcuntur capræ hirciq; , pinguitudinem ait ille, conſpicuè barba carpunt, & ſuo lentore villoſis cruribus adhæreſcentem reportant: quam depectentes incolæ, colantéſque cogunt in offas, & ita recondunt. Alij attractis funiculis, inſidentem fruticibus liquorem abſtergunt, conglomerántque in Ladanum. Arabia etiámnum & Ladano gloriatur, inquit Plinius. Forte, caſuq; & iniuria fieri hoc odoris genus plures tradidêre, Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius tanquam intelligant pretia, carpere germina caulium prædulci liquore turgentia, diſtillantémque ab his, quaſi cæſura ſuccum improbo barbarum villo abſtergere. Hunc glomerari puluere, incoqui ſole. Et ideo in Ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc non alibi fieri quam in Nabatæis, qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex auctoribus Strobon hoc vocant: traduntq; ſyluas Arabum

Nomina
Forma.
Lib.1.c.110.
Li.7.ſimpl.
Lib.12.c.17.

LEDVM
Matthioli.

paſtu caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere: verum autem Ladanum Cypri inſulæ eſſe: vt obiter quoque genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe œſypum hircorum barbis genibúſque villoſis inhærens, ſed Ciſti flore deroſo, paſtibus matutinis, cum eſt rorulenta Cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa, puluerem madentibus villis adhæreſcere, atque ita Ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat Ladam appellant: etenim illi Ladanum vocant. Huius foliis pingue inſidere: itaque attractis funiculis ſuper herbam eam conuolui, vel, vt alij legunt attractos funiculos ei herbæ aduolui, atque ita offas fieri. Idem Plinius tertium quendam modum Ladani colligendi docet. Lada appellatur
Lib.26.c.8. herba, ex qua Ladanum fit in Cypro barbis caprarum adhæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria, atque Africa, quod Toxicon vocant. Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcida lanugine. Toxicon à modo colligendi Ladanum hoc dictum eſt: quia Toxon
Lib.1.Obſ. cap.7. Græcis arcum ſignificat. Et aliam quandam legendi Ladani rationem hodie in Creta vſitatam Bellonius declarat his verbis. Inter ea quæ memoratu digna in Creta ſpectantur, numeranda eſt Ladani conficiendi ratio, inter odoramenta noſtra maximè celebris. Id ex Ledo planta non fit, vt veteres exiſtimauerunt, ſed ex arbuſcula quæ Ciſtus nominatur (quaſi verò Ledon ſpecies Ciſti non ſit) tam copioſa, vt ea Cretæ montes ſint referti. Hæc natura ſua perpetuò virens folia hiberna, floréſque vernos exuit, æſtate noua induit, ferè lanuginoſa, ad ſolis calorem ex vliginoſo quodam rore in ſuperiore parte pinguitudinem quandam contrahunt, quóue maior eſt æſtatis ardor, eo maior huiuſmodi roris copia foliis inſidet. Qui eum colligunt inſtrumento ad id comparato vtuntur, quod vernacula lingua Ergaſtiri appellant, Id raſtello non dentato ſimile eſt, loris multis ex corio non depſato aptatis, & ex eo pendentibus. His loris leniter ea foliis affricando, ros ille adhæreſcit, qui deinde cultello deraditur, loris iis ardentiſſimo ſoli expoſitis. Maior Ladani copia ad radices Idæ montis conficitur in vico qui Cigualinus vocatur, & prope Milipotamum. Hæc Bellonius. Ex ſuprà citatis Plinij locis alia duo licet cognoſcere: nimirum Plinij ipſius errorem, & quibus in regionibus Ladanum proueniret. Quod aperto errore Ciſſon pro Ciſto vſurpauerit, iam oſtendimus. Quid verò apertius quam cum Ladanum Cyprium dicit hircorum barbis genibuſq; villoſis in hærere Hederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, rorulenta Cypro. Quin ipſemet indicat Ciſſon, id eſt, Hederam pro Ciſto ſe dixiſſe, cùm ſubiungit, eſſe qui herbam in Cypro ex qua Ladanum fiat, Ledam appellarent? Minimè verò ex Ciſſo, id eſt, Hedera cuiuſuis generis, ſed ex Ciſto Ledo
In caſt.Pli. lib.12. c.1[illegible]. & Cor.130. Lib.1.Dioſ. tantum Ladanum legi Dioſcorides, Galenus, cæteríque omnes teſtantur. Quare Hermolao non aſſentior, temerè reprehendi Plinium ſcribenti, quod Hederam vocet herbam, ex qua Ladanum fiat, quòd Paulus Ciſton hanc

hanc etiam vocet Hederam quandoque, & Dioſcorides herbam vnde Ladanum conficitur, Ciſſarion à quibuſdam vocari tradat, id eſt, Hederulam. Lib.1.c.109. Nam ex Ciſſari, ſiue Ciſſarij appellatione Ladanum alia ex planta, quàm ex Ledo fieri, nemo rectè colligat: neque id prætermiſiſſent Dioſcorides & Galenus. Quod ſi alicubi apud Paulum Ciſſos, id eſt, Hedera pro Ciſtos legatur, id ſcribentium errori imputandum, in quem ob nominum. Ciſsi & Ciſti affinitatem facilis eſt lapſus: neque is, Dioſcoridem & Galenum ſecutus ex alia ſtirpe quàm ex Ciſto Ledo fieri Ladanum intellexit. Idem error in Galeni Codices etiam irrepſit, quo loco verſus Rufi Epheſij recitat, de Ladano hæc ſcribentis. Lib.1. m.p. cap.1.

Ἄλλο δὲ τοῦ κατὰ γαῖαν ἐρέμβων λάδανον εὕροις
Αἰγῶν ἀμφὶ γένυα, τὸ γὰρ καταθύμιον αἰξὶ
Κίσσου ἀνθήεντος ἐπέδμεναι ἄκρα πέτηλα.

Quæ ſic vertit Cornarius:

Inuenias in Eremborum quoque Ladanon orbe
Caprarum circamentum: gratiſſimus illis
Succus is è Ciſti folio decerptus amico.

Tertio igitur verſu mendoſe κιοσοῦ pro κίστου legitur. Nunc de locis in quibus Ladanum proueniebat, dicamus. Dioſcorides in Cypro optimum naſci *Locus.* ſcripſit, in Arabia Libyáque vilius. Galenus in calidis regionibus gigni, & Lib.1.c.110. Lib.7.ſim. in Aſia. Plinius. apud Nabatæos Arabas hoc fieri, atque mox verum Ladanum Cypro inſulæ attribuit. Lib.12.c.17. Nobilius in Arabia: fieri etiam in Syria, atque Africa: Lib.26.c.8. Rufus apud Erembos populos prouenire. Sunt autem Erembi Æthiopiæ populi, qui & Troglodytæ, vtrique ſimili nominis etymo appellati. Siquidem ἐρέμβους ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν ἔραν ἐμβαίνειν, id eſt, quod terram ſubeant, & ſub terra habitent dictos volunt: ſicut τρωγλοδύτας ἀπὸ τοῦ εἰς τὰς τρώγλας δύεσθαι, id eſt, quod in cauernis condantur. Poſsidonius apud Strabonem ἐρέμβους, & ἄραβας Lib.16. eoſdem eſſe dicit, facta leui nominum commutatione & corruptela, ἐρέμβων nimirum ἀντὶ ἀράβων λεγομένων. Hodie Ladanum in Creta fit, vt diximus. Ledum planta in Gallia Narbonenſi naſcitur, cuius ſpecies à Bauhino reperta hic expreſſa eſt, candicantibus foliis longis, acuminatis, cortice rubente, foliis circa florem luteum multis. Electio. Ibidem. Ladanum maximè probatur, inquit Dioſcor. odoratum, ſubuiride, facilè molleſcens, quod arenas non collegit, nec ſquallore obſitum eſt, reſinoſum. Plinius. Lib.26.c.8. Probatur maximè purum odoratum, molle, viride, reſinoſum, cui cum diſſimile ſit Ladanum Officinarum, facile intellectu eſt, id minimè ſincerum eſſe, ſed omnino adulteratum, nullarúmque virium. Natura ei ſpiſſandi, vt docet Dioſcorides, Ibidem. calfaciendi, molliendi: *Vires.* ora venarum patefacit: capillum fluentem continet, addito vino, myrrha, & Myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit cum vino illitum: medetur aurium doloribus cum hydromelile, aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eiicit:

LEDI SPECIES Bauhini.

pefsis immiſtum vuluæ duritiam ſanat. In medicamenta quæ aurium dolorem tuſsímque finiunt, & malagmata vtiliter inſeritur: aluum ſiſtit cum vino vetere potum, & vrinam ciet. Foliorum vis adſtringens, ac eoſdem quos Ciſtus effectus præbens. Ladanum Galeno primo exceſſu quodammodo completo calidum, vt videlicet & ſecundum attingat, habet etiam adſtrictionis paululum. Adhæc ſubſtantia eſt tenui, ac proinde emolliens, paritérque moderatè digerens, atque etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quidam adſtrictionis obtinet: quocirca defluentes capillos continet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris inſederit, id omne abſumit, tum meatus quibus infixi ſunt contrahit. Cæterum alopecias & ophthalmias ſanare non poteſt, vtpote maiores & efficaciores vires, quam quæ Ladano inſunt, poſcentes. Quippe proueniunt iſtæ ex prauis ſuccis, lentis craſsíſque, quos ſiccantia ac digerentia medicamenta potiſsimum euocant, atque euacuant. Sed tenuium partium ſint oportet, non tamen vſque adeo tenuium partium, & deſiccatoria, vt nimio plus deſiccent, vnaq; cum collectis ibi ſuccis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis ſuppeditantem abſumant. Nam ſic non tantum alopecia liberarent, ſed & caluitiem afferrent. Natura Ladano molliendi, Plinio teſte, ſiccandi concoquendi, ſomnum alliniendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; cuſtodit. Auribus cum Hydromelite, aut roſaceo infunditur. Furfures cutis, & manãtia vlcera ſale addito ſanat. Tuſsim veterem cũ ſtyrace ſumptum. Efficaciſsimum ad ructus. Ladanum Cyprium potũ interaneorum vitiis occurrit: cicatrices cum elegantia ad colorem reducit, ſuffitu corrigit vuluas: dolori earum exulceratíſque imponitur. Præter haſce Ciſtos ſemper virentes rarior alia ſpecies quædam Ladanifera depicta eſt, à Pena & deſcripta, virgis,

Li.7. ſimp. Tempera. & Vires.

Lib.26.c.7.

Lib.26.c.8. Li.26. c.14.

CISTVS LEDON *aliud latifolium Penæ.*

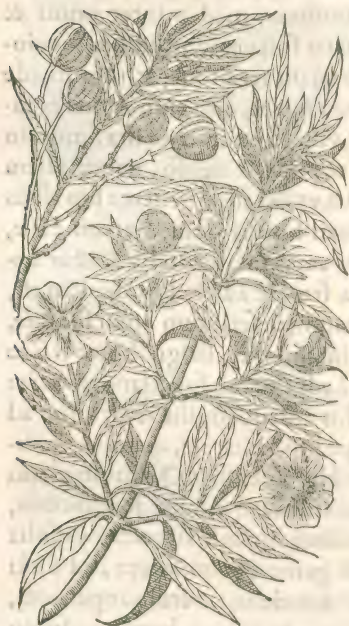
CISTI LEDI ARbor *peregrinæ Penæ.*

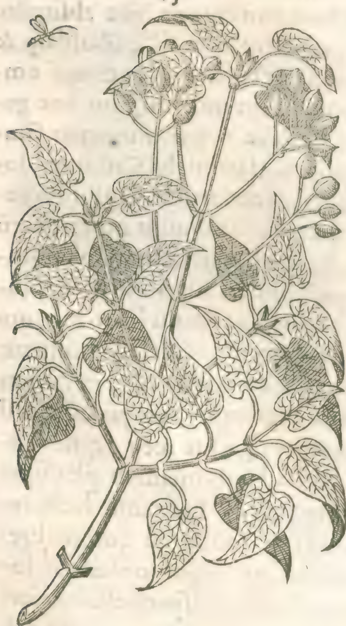
ſurculis

ſurculis, foliis multò craſsioribus, latioribus, lõgioribus, Rhois Plinij, aut Ruſci modo fruticans, ſemine tricocco: multa laſciuit in mõte quopiã celſiſsimi agri ſterilis Seuenæ, cui nomen S. Columbæ, alioqui guſtu Ciſti Ledi, & odore nonnihil graui. Idem arboris peregrinæ ramulum pingendum curauit, Ciſti Ledi folio, extremis virgultis lignoſis, Ciſto ſimilibus, & eiuſdẽ coloris, folio rugoſo, oblongo, Saluiæ, aut Menthæ: in ſummis ramulis villoſos prorſus ſphæricos globos oſtentantibus, ſiue lanoſa capitula Platani. Hæc Pena.

CISTVS LEDVM I. Cluſij.

LEDVM II. Cluſij.

Cluſius multò plures Ciſti Ledi ſpecies deſcripſit. Primum Ledon, inquit, fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum ſuperat, ramis frequentibus, lignoſis, duris, nigris. Folia, vti rami, ex aduerſo ſita, oblonga, tranſuerſum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, ſuperne nigra, inferne candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam, odorato, calidoq́; & pellucido liquore adeò copioſo aſperſa ſunt, vt procul etiam conſpici poſsit, & octaua miliaris parte odor naribus percipi. Flore eſt inter reliqua Ciſti genera pulchertimo & latiſſimo, magnæ Roſæ amplitudine, ſimplici quoque foliorum textura, omnino interdum candido, ſed cuius maxima ex parte folia ſingula, circa vnguem purpurea nigricantéue macula, rhomboide, nunc maiore & latiore, nunc minore & anguſtiore inſignita ſunt: floris vmbilicus multis fibris croceis plenus, vti reliquorum Ciſti generum: capitula in longis pediculis, foliorum delapſum omnium maxima viſuntur rotunda ferè, & plana, non mucronata, ſæpenumero decagona, dura, intus flaueſcentia, quibus dehiſcentibus ſemen decidit copioſum, ſubrufum, omnium minutiſsimum. Creſcit in multis Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis frequentiſsima. Alterum genus vbi ſponte naſcitur non tam alte fruticat, ſed bicubitalibus duntaxat aſſurgit ſtolonibus, ramis multis, fragilibus, foliis omnium maximis, virentibus ſuperne, nonnihil inferne candicantibus, Hederæ foliorũ ſpeciem interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantibus, ſatis carnoſis & rudibus, hyeme nonnihil rubentibus, guſtu ſubacido, & adſtringente: Flos Ciſti fœminæ, cum forma, tum magnitudine, candidus: capitula pentagona, acuminata, ſemine exili & nigricante referta. Huius generis alia ſpecies reperitur per omnia ferè ſimilis, ſed humilior,

neque cubitum excedens, foliis etiam minoribus: alioqui neque facie, neque flore, neque semine, neque sapore dissimilis. Vtraque nascitur in Mariano monte, per quem transeunt qui Vlyssipone Hispalim proficiscuntur. Reperitur etiam in collibus Granatæ vicinis. Tertium semine ex Italia misso Ledi Cyprij nomine in Belgio natum est, cubitali, interdum maiore amplitudine, fruticosum, ramis nigricantibus, foliis carnosis, in viridi nigricantibus, mediæ inter primi & secundi generis folia magnitudinis, breuioribus tamen quàm vtriusque, & rhomboide quodammodo figura, quæ cum nouellis ramis lento & viscida humore obsita sunt, non adeò tamen copioso & denso, neque etiam adeo odorato, vt in primo genere: flos albus secundo generi similis, semen etiam exile, nigricans in capitulis rotundis. Cistus Ledō populnea fronde à Lobellio depictu est, & secundo modo descriptum cultu fortasse, duntaxat diuersum. In Belgij horto viret: odore grato Ledi Gallici, folio latiore quàm superioris. Flos non dissimilis, sed fruticat ad hominis, sæpè proceritatem, quam & interdum superat. Hęc Lobellius. Quartum genus multis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti fœminę folia accedentia, verum angustiorā, hirsuta, nigriora, & pingui lentóque succo conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem: flos candidus, Cisti fœminæ flore non minor, nec absimilis: capitula exigua membranosis, quibusdam & laxis inuolucris tecta semen continent omnium, maximum, nigrum. Nusquam hoc genus quam in Castella veteri inuentum Clusio, vicinis pago S. Martini del Castannal locis, vbi Ardiuieja nuncupatur. Quintum genus eodem quo quartū assurgit modo, verū ramis duris, lignosis, nigricātibus, foliis longis Oleæ angustioribus, nigricantibus, pinguibus, & cū nouellis ramulis lento humore cōspersis: flos albus, omnium ferè minimus: capitula oblongiuscula, angulosa, in quibus semen ex rufo nigricans, exiguum. Nihil isto Ledi genere vulgatius toto regno Valentino, & Gallia Narbonensi: in plerísque etiam aliis Hispaniæ & Lusitaniæ locis reperitur. Sextum ferè simile est quinto breuius paulo, minoribus angustioribúsque foliis, lento etiam humore aspersis: flos maior. quinque

CISTVS LEDON III. populnea fronde.

LEDVM IIII. Clusij.

LEDVM V. Clusij.

LEDVM VII. Clusij.

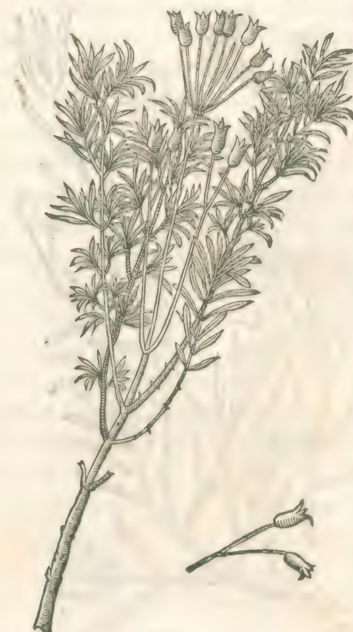
quinque foliis constans, candidus: semen etiam simile. Septimum cubitale est, multis & frequentibus ramis fruticans, colore cinereo, frequentissimis foliis ramos sepientibus, Rorismarini coronariæ, sed omnino canescentibus, & hispidis, non tamen minus pinguibus & glutina illitis cum suis tenellis ramulis quàm quintum genus: flos in summis ramis copiosus, candidus, superiori similis: semen etiam non dissimile. In Valentiæ regno hæc duo postrema gignuntur. Octauum genus eadem qua superius magnitudine crescit, ramis tamen magis expansis: & foliis tenuioribus, superna parte ex atro virentibus, inferna verò candicantibus, Rorismarini coronariæ ferè æmulis, sed gustu adstringentibus tametsi lento quodam humore & pingui sint cum tenellis ramis obducta: flores numerosi secundum ramorum longitudinem, quinque foliis constantes, exigui, lutei: semen in exiguis capitulis ex cinereo nigricans. Reperitur hoc frequens in incultis illis locis citra Tagum, supra Vlyssiponem, cum Cisto foliis Halimi, & aliis nonnullis Bæticæ locis. Nonum minus est superiore: folia paullo maiora, neque subtus incana vt in octauo, rariora item, & magis glutinoso succo madida: ramuli quibus flos inhæret tenues, & ex succi, planéque retorridi, in quibus capitula. Decimum attollitur pedali duntaxat altitudine: ramulis exilibus, lignosis, & satis fragilibus, nigricantibus, pinguibus, & lentore quodam saliuosis: folia

LEDVM VIII. Clusij.

LEDVM IX. Clusij. *LEDVM X. Clusij.*

longe minora quàm in nono, non multum à Thymi foliis disſidentia: in oblõgis ramulis flores, deinde capitula exigua quaſi vmbellæ ſpecie prodeunt. Naſcuntur hæc duo poſtrema in extrema Bæticæ parte qua Caſtellam ſpectat. Non minus perpetuo folio ſunt iſta Ciſti genera quam mas & fœmina.

MYRTVS, CAP. LVI.

Nomina MYRTVS & Murtus Latinis, Græcis μυρσίνη, & μυῤῥίνη nominatur à Myrſine Athenienſi puella pulchritudine & robore inſigni, amica Palladi, quam iuuenis ab ea curſu & paleſtra ſuperatus interemit, inuidia ductus, quod elegantia, cæteriſque naturæ dotibus reliquis virginibus præſtaret. Arbuſcula in demortuæ vicem ſucceſsit, *Corol. 157. li. 1. Dioſc.* ſemper, vt olea, Mineruæ chara. Quidam ſic vocatam volunt, auctore Pena, propter æmulam Myrrhæ quandam odoris gratiam, in eius baccis recentibus. Dicitur etiam, inquit Hermolaus, Myrſinos, item Phibaleos ab Antiphane *Genera.* ſed & Myrton ab Archilocho. Ab Arabibus, *Aes, Alas, As,* à Gallis *Myrte,* & *Meurte,* ab Italis *Myrto,* ab Hiſpanis *Murta,* aut *Raiam.* Myrti genera ſunt multa. Eſt enim Myrtus ſylueſtris, & Myrtus ſatiua: Hæc vero, nigra, & candida. Sylueſtris itidem alia nigra, alia candida. Sed hic Lectores monitos eſſe volumus, cum de ſylueſtri Myrto loquimur, non de Ruſco, qui ſylueſtris & acuta Myr- *Li. 1. ca. 128.* tus Dioſcoridi & Plinio dicitur, nos intelligere, ſed de vera Myrto ſylueſtri, *Lib. 1. ca. 37.* quæ ſatiuæ opponitur. Hæc duo Myrti genera quamuis Dioſcor. non expreſſerit, tamen cùm dicit, Myrtus ſatiua nigra vtilior eſt, &c. atque rurſum, è Myrto nigra ſylueſtri, aut ſatiua, &c. ſylueſtrem etiam eiuſdem generis eſſe indicat. Sylueſtri quidem Myrto Tyrrheni maris litora vireſcunt. In toto Liguſtico, Neapolitano, & Romano tractu Myrti ſponte proueniunt. Naſcuntur etiam copioſè in Gallia Narbonenſi, maximè qui in parte eius maritima, quam Pro- *Forma* uinciam vocant. Seruntur etiam in hortis à plurimis in Italia. Myrtus frutex

Pœtarum

MYRTVS.

Pœtarũ carminibus celebris, ſed viribus quas in medendo præſtat multo clarior. Quæ ſatiua eſt, in aliquam proceritatem, ſi ſtudioſè colatur, adoleſcit, atque etiam arboreſcit, ramis flexilibus, rubro cortice: foliis longiuſculis, perpetuò virentibus, Punicæ æmulis, aut lentiſco vel buxo ſimilibus, acuminatioribus tantùm, guſtu aromatis aliquid præſe ferentibus, & odoratis, quæ in nigra Myrto nigriora, in candida candidiora ſpectantur. Flores omnibus ſunt candidi, & odorati. Baccas fert vtraque Myrtus ſatiua oblongas, agreſtes Oleas quadantenus referẽtes, multo ſanè ſylueſtribus maiores, & ſi aliter ſentiat Marcel. hac in re experientiæ repugnans, quæ docet Myrta ſatiuarum, aliarum ſtirpium more, cultu manſueſcere, atque grandiores vegetiorésque baccas à Myrtis ſatiuis edi. Syluestris Myrtus forma haud multùm ſuperiori diſsimilis minor eſt frutex, foliis Buxo ſimilibus, minoribus, anguſtioribus, nec tam ſaturatæ viriditatis: floribus candidis. Baccas candidas, vel in purpura albicantes candida, nigra nigras parit. Vnde & Ouid. Matth.li.1. Diof.c.128.

Myrtea ſylua ſubeſt bicoloribus, obſita baccis.

Hæ μύρτα Græcis dicuntur, Latinis Myrta & Murta, Officinis Myrtilli. Sunt veteribus plura Myrti genera, de quibus fuſè Plinius, ſed hæc imprimis ſcripſit. Fuit (Myrtus) vbi nunc Roma eſt, inquit, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur Myrtea verbena Romanos Sabinóſque, cum propter raptas virgines dimicare voluiſſent, depoſitis armis purgatos in eo loco qui nunc ſigna Veneris Cluacinę habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. In ea quoque arbore ſuffimenti genus habetur, ideo tũ electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præeſt. Cato tria genera Myrti prodidit, nigram, candidam, coniugulam (in noſtris Catonis exemplaribus Myrtum, nigrum, candidum, coniugulum legimus maſculino genere) fortaſſe à coniugiis ex illo Cluacinæ genere. (Alij coniugulam dictam volunt, quod opere topiario cum pergulis & parietibus hortorum elegantiſsimo ſpectaculo aptiſsimè coniũgatur.) Nunc & alia diſtinctio, ſatiuæ & ſylueſtris. Satiuarum genera. Topiarij faciunt. Tarentinum folio minuto, noſtratem patulo, exoticam denſiſsimo, ſenis foliorum verſibus. Hæc non eſt in vſu: ramoſa vtraque alia. Coniugulam exiſtimo nũc noſtratem dici. Hæc Plinius: Huius Myrtum Tarentinam & Exoticam ſibi notas Matthio. his Li.15.c.29. Capitu.133. Li.1.Diofc. cap.128.

MYRTVS Tarentina.

MYRTVS MINIMA
Angustifolia.

MYRTVS
Exotica.

his picturis repræsentauit, ac descripsit. Tarentina Myrtus, inquit, à Tarento Apuliæ ciuitate dicta, folio est nostrate longè minutiore robustioréque: fructu minore, copiosiore, in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascente, minutis, crebris, albicantibúsque intus osiculis. floribus vulgari Myrto similibus. Myrtus minor, Gallis *Myrte petit*, Italis *Myrto mortella* dicitur. Eius differentias aliquot facit Lobellius: harum vna est Myrtus minima, foliolis angustis Thymi Cretensis, longioribus. Exotica Myrtus Plinij pluribus foliorum versibus, nunc in Italiæ hortis & viridariis colitur, folio nostrati non absimili, dilutione tamen, acuminatiore, copiosioréque, & adeo denso, vt eo rami vndique stipentur, fructum fert oblongum vulgari Myrto haud absimilem. Vtraque topiariis operibus peridonea est, virésque easdem quas nostras habet. Clusius cum in Hispaniis, tum aliis locis multo plura Myrti genera obseruauit. Vnum ramis satis crassis, foliis duplici serie rarius dispositis, magnis, vt interdum ad Lauri tenuifoliæ aut Arbuti foliorum amplitudinem fere accedant, colore dilutius paulo virente, odoratis. Rarius hoc floret aut fructum fert, quoniam eo sepibus texendis, quas tondere solent, plerúmque vtantur. Nusquam id genus visum Clusio, nisi in cœnobio quodam Hispali, & in lætissimis

Forma tarẽtinæ.

Exoticæ.

Libr. stirp. Hisp. ca. 33.

MYRTVS BAETICA
Latifolia domestica II. Clusij.

Maurita

MYRTVS BAETICA sylvestris Clusij.

Mauritanorum Grauatæ viridariis, omnibus sepibus ex illo Myrti genere confectis, & ex alio quodam huic non multum dissimili, minoribus tamen foliis, & paulo densioribus, hîc depicto, & quod Myrtum Bæticam, Latifoliam, domesticam, secundam vocauit. Idem aliam quoque pinxit Myrtum Bæticam siluestrem non adeo dense fruticantem, neque admodum sese attollentem ramis tenuibus, & fragilibus: foliis mucronatis, duplici serie rarius circa ramos nascētibus, nigricantibus, odoratis, flore aliis simili, candido: fructu rotundo, oblongis pediculis ex foliorum alis prodeunte, inhærente tenacius, copiosa, primùm viridi, deinde candicante, per maturitatem verò nigro, vinoso, grati admodum cū adstrictione quadam saporis. Sponte prouenit in plerisque agris & collibus Bæticæ, ad Anam flumen sitæ, & Lusitaniæ, adeo copiosè, vt per aliquot miliaria nulli ferè alij frutices conspiciantur. Octobri interdum florent, sed maxima ex parte fructu tum onusta est.

Myrtus celerrimè à frigore vritur, auctore Theophrasto. quamobrem nulla in Olympo, nulla in Ponto gignitur, etiam si summo studio, adhibitáque omni solertia etiam religionis causa conseuerint. Circa Bosphorum Cimmerium, inquit Plinius in Panticapæo vrbe omni modo laborauit Mithridates Rex, & cæteri incolæ sacrorum certè causa Laurum, Myrtúmque habere, quod non contigit. Montes igitur, & frigidos tractus odit. Tamen partim in mediterraneis, scilicet hortis, viridariis, vinetis diligenti cultu maximè prouenit, partim in amœnis stagnorum & lacuum ripis, sine vllo cultu edita mirè proficit, sed maximè in litoribus marinis. Quamobrem Veneri sacra est, quæ & è mari orta dicitur: hinc & arbor sacra coniugio. Circæum promontorium excelsum refert Theophrastus Myrtis abundare, quod Circen incoluisse tradunt indigenæ, & tumulum Elpenoris monstrant, ex quo Myrti enascuntur humiles, ac veluti coronariæ, cum cæteræ magnæ sint. In hoc tumulo ex omnibus Europæ locis primùm visam fuisse Myrtum tradit Plinius. Græcúmque ei nomen remansisse, quo peregrinam esse apparet. Myrtus etiam vmbras amat, vt scribit Theophrastus. Præter baccas Myrtus Myrtidanum producit tanquam appendicem quandam Dioscoridi, seu adnatum tuber inæquabile, verrucosum, intumescens, & concolor, quod perinde quasi manus Myrti caudicem amplectitur. Id, inquit Matthiolus, notissimum est, vbi Myrtus frequens nascitur. Galenus Myrtada appellat, Paulus Myrtida. Sed in Glossis Hippocraticis idem Galenus Myrtidanum à plerisque piper appellari scribit, & citato hoc Dioscoridis loco, in quo appendicem circa Myrti truncum esse ait, subiungit. Hippocrates tamen fructum ex planta sic nominat, quem ipse à Persis Piper appellatum esse dicit. Est autem id aliquot locis apud Hippocratem, ex quibus hi duo sunt insigniores. Προστεθὲν ἢ κόκκους ἐκλέψαντα, ὅσον τριάκοντα, ἰνδικοῦ φαρμάκου τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, ὃ καλέεται πέπερι, καὶ τοῦ στρογγύλου, ἐκ τούτου τρία. Ταῦτα λεῖα τρίβειν, καὶ οἴνῳ παλαιῷ χλιηρῷ διεὶς, βαλάνιον περὶ πτερὸν ὄρνιθος τιθέναι, καὶ ὧδε προσάγειν: quæ sic reddi possunt. Subdititium. Aut graua Cnidia triginta detracto cortice, & Indici

Locus.
Li.4.Hist. ca.6. & li. 5. caus.c.18.
Lib.16.c.32.
Lib.5.Hist. cap.9.
Li.15.ca.29.
Lib.3.caus. cap.8.
Myrtidanum.
Li.1.ca.128.
Ibidem.
Lib.7. sim.
Libr.7.
Lib.1. mor. mul.

Indici pharmaci oculorum, quod vocatur piper, & rotundi, vtriuſque grana
tria. Hæc autem terito, & vino veteris diluta, inſtar glandis circa gallinæ pen-
Li. 2. mor. mul. nam formato, & ſic adhibeto: acrurſum: προςεθὲν ἐκλέψας κόκκυς τριάκοντα, τὸ ἰνδι-
κὸν, ὃ καλέυσιν οἱ πέρσαι πέπερι, καὶ ἐν τυτέῳ ἕνι ςρόγγυλον, ὃ καλέυσι μυρτίδανον ξὴν, γάλακτι
γυναικείῳ ὁμῦ τρίβειν, καὶ μέλιτι διιέναι: ἔπειτα ἔριον μαλθακὸν καὶ καθαρὸν ἀναφυρήσας πε-
ρὶ πτερὸν περιελίξας προσθεῖναι. Hoc eſt, Grana Cnidia decorticata triginta, Indi-
cum quod piper Perſæ vocant, & in hoc ineſt rotundum, quod appellant Myr-
tidanum, cum lacte muliebri ſimul terito, & melle diluito: Deinde lana mol-
li ac pura excepta, & pennæ aduoluta ſubdito. Græca hæc quidam ſic legunt:
priore loco: ἰνδικῦ φαρμάκυ ὃ καλεῖται τῶν ὀφθαλμῶν, Indici medicamenti quod
oculare vocatur, nempe Lycij, καὶ τῦ πεπέρεος τῦ ςρογγύλυ: poſteriore verò:
τριάκοντα, καὶ ὃ καλευσὶ πέρσαι τὸ ἰνδικὸν: πεπερὶ, καὶ τοῦτο μὲν ςρόγγυλον, καὶ ὃ καλέυσὶ μυρ-
Lib. 14. c. 16. τίδανον: &c. At Plinius Myrtidanũ vinum eſſe ſcribit, ex ſilueſtris Myrti baccis fa-
Li. 23. ca. 8. ctum. Attamen alio libro, Myrtidanum, inquit, diximus quomodo fieret:
Cor. Emb. 125. lib. 1. Et mox ſubiicit eius vſum, eadem tradens de Myrtidano vino, quæ Dioſcori-
des ſcripſit de ſuo Myrtidano trunci Myrti appendice. Vuluæ, inquit, prodeſt
Li. 1. ca. 128. appoſitu, potu, & illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & ſemine. Gale-
Lib. 7. ſim. no Myrtus ex contrariis ſubſtantiis conſtat: vincit tamen in ea frigidum terre-
Tempera. & Vires. num. Habet verò etiam tenue quiddam calidum. Itaque valenter deſiccat. Por-
rò ramis & trunco adnaſcens tuber, quod quidam Myrtada nuncupant, quan-
to dictis ſiccius eſt, tanto & deſiccat, & adſtringit vehementius. Quidam id
tundentes reponunt, poſtea vino ſubigentes in paſtillos formant, folia item
arida viridibus plus deſiccant: miſcetur enim virentibus humiditas quædam.
Porrò ſuccus non tantùm ex virentibus foliis exprimitur, ſed & fructu. Ad-
ſtringendi vim hæc omnia habent, tum foris impoſita, tum intro ſumpta, quod
ſcilicet nullam deleteriam, aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admixtam.
Lib. 1. c. 128. De iiſdem hæc. Vis & Myrti & fructus adſtringit Dioſcoridi, fructus viridis
aut aridus in cibo datur ſanguinem excreantibus, & veſicæ eroſionibus. Suc-
cus ex virentibus baccis expreſſus eoſdem effectus exhibet: ſtomacho vtilis:
vrinam ciet: prodeſt contra phalangij morſum, & ſcorpionis ictus in mero.
Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in vino vlcera in extremis mem-
bris nata ſanat: oculorum inflammationes illitum cum polentæ polline lenit:
contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præſumptum vinum, quod ferueſa-
cto aliquantum eius fructu exprimitur, aliàs enim acorem contraheret. Pręſtat
eundem ſemen effectum: vtile procidentiæ vuluarum in deſeſsionibus, ſedis
vitiis, & fœminis fluxione vuluæ laborantibus: purgat furfures, vlcera capitis
manantia, atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur
quoque in medicamenta quas Liparas vocant, vti oleum, quod ex foliis eius
fit. Decoctum foliorum ad deſeſsiones balnearum conuenit, & contra laxatos
artus, & male ſolideſcentes. Eo fracta ferruminationi repugnantia vtiliſsimè
fouentur: vitiligines emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos de-
nigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis vlceri-
bus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliaciſque proſunt: & ad-
miſto omphacino oleo, aut exiguo roſaceo, cum vino, ad vlcera ſerpentia,
ignem ſacrum, teſtium inflammationes, epinyctidas, & condylomata. Aren-
tium foliorum farina vtiliter inſpargitur paronychijs, pterygijs, & contra ala-
rum fœminúmque madores: cardiacorum ſudores cohibet. Folia cruda ſeu
cremata cum cerato, ambuſtis, paronychijs, pterygijſque medentur. Expri-
mitur folijs ſuccus affuſo vetere vino, aut aqua cæleſti, cuius recentis vſus eſt:
nam exiccatus planè cariem ſentit, & vires amittit. Myrtidanum magis quàm
Myrtus

Myrtus adſtringit. Tuſum addito auſtero vino reponitur, coactúmque in paſtillos ſiccatur in vmbra: multò efficacius & folio, & ſemine, cerato, peſsis, inſeſsionibus, cataplaſmatis admixtum, vbi adſtringendum aliquid eſt. Eadem etiam de Myrto, & quædam alia Plinius tradidit, ſed multum confuſa, quædam etiam repetita. Semen Myrti, inquit, medetur ſanguinem excreantibus. Lib.23.c.9. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat, vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij pondere in vino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat cum vino ſubferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma ſiniſtra, & contra ſcorpionis ictus in mero, & ad veſicæ vitia, capitis dolores, & Ægylopas, antequam ſuppurent. Item tumoribus, exemptíſque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, vrinam ciet. Ad eruptiones puſtularum, pituitæque cum cerato illinitur, & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem Myrto. Lenius & vinum quod nũquam inebriat. Inueteratum ſiſtit aluum & ſtomachum, tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri: vtilis & cœliacis, & procidentiæ vuluarum, ſedis vitiis, vlceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoque in medicamenta, quæ Liparas vocant, eadem de cauſa, qua oleum ex his, efficaciſſimum ad ea quæ in humore ſunt, tanquam in ore, & vulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex vino, cum cera verò articularibus morbis, & collectionibus. Eadem in vino decocta dyſentericis, & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inſpargitur vlceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra vlcera: item ambuſta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis vtuntur, & ſucco, & decocto. Comburuntur & in antidota: item cauliculi florentes decerpti, in nouo fictili operto cremantur in furno, dein teruntur ex vino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur ex vino. Inguen ne intumeſcat ex vlcere, ſatis eſt ſurculum tantum Myrti habere ſecum, non ferro, nec terra contactum. Exprimitur & ſuccus è foliis molliſsimis in pila tuſis, affuſo paulatim vino auſtero, aliàs aqua cæleſti: atque ita expreſſo vtuntur ad oris ſedíſque vlcera, vuluæ, & ventris, capillorum nigritiam, alarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & vbi conſtringendum aliquid eſt. Sic enim legendum pro mala- Corn.Em-
rum perfuſiones, vt vulgati codices habent. Eſt enim id quod Dioſcorides di- bl.125.libr.
xit: καταπλάττεται καὶ καθύγροις μασχάλαις, καὶ μηροῖς. Eſt etiam ibidem legendum, 1. Dioſcor.
Additur quoque in medicamenta, quę Liparas vocant. Intelliguntur enim me- Corn.libr.
dicamenta, ſiue ἔμπλαστρα λιπαραὶ, quæ Celſus Lenia emplaſtra appellare ma- 1.m.p.
luit quàm pinguia, Plinius Græcam appellationem hîc retinuit, & alio in lo- Lib.5.ca.19.
co: Additur in medicamenta quæ vocant Liparas. Dicuntur autem λιπαρὰ ἔμ- Lib.33.c.6.
πλαστρα, ob adipis ſuilli, aliarúmque pinguitudinum, & oleorum admixtionem, & contrà, quæ hæc non habent, aut omnino parum ἀλίπαντα dicantur. Celſus de emplaſtris quæ protinus vulneribus iniiciuntur. Conſtant au-
tem ex medicamentis non pinguibus, ideóque ἀλίπαντα nominantur, quan- Ibidem.
quam alipenæ corruptè eo in loco legitur. Succorum natura præcipuam admirationem in Myrto habet, inquit rurſum Plinius, quando ex vna omnium, olei viníque bina genera fiunt item Myrtidanum, vt diximus. Et alius vſus baccæ Li.15.c.29.
apud antiquos fuit, antequam Piper reperiretur, illius obtinens vicem, quondam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtatum vocant. Eadémque origine aprorum ſapor commendatur, plerúmque ad

Myrteum condim. | Lib.1.Dioſ. cap.128. | Plin. li.14. cap.16. | Dioſc li.5. | Myrtites vinum. | Oleũ myr. | Silu. in lib. 3. Antid. Meſu. | Ibidem.

intinctus additis Myrtis. Veterum exemplo Hetruſcæ mulieres, inquit Matthiolus, ex Myrti baccis bene maturis ciborum intinctus parant, qui cum aſſatis carnibus eſitati maximam cum palato ineunt gratiam. Myrteum hoc condimentum languidos ventriculos roborat. Quare & cœliacis, & dyſentericis vtile eſt, & fœminarum fluxiones quaſcunque cohibet. Fiebat & olim tum Myrtites vinum, tum oleum Myrteum. Illud obſoleuit, hoc hodie quoque in vſu eſt. Quod per expreſsionem baccarum Myrti conficitur, adſtringit, & ſiccat: quod ex oleo & Myrtis, aut Myrti ſucco compoſitum eſt, aſtringit ſolum à Myrtis, digerit ab oleo. Myrti folia, Matthiolo, baccarúmque ſemen tritum, contra fungorum ſtrangulationes mirificè valent: foliorum autem baccarúmve decoctum calidis collectionibus ſuccurrunt, ſcilicet eryſi pelatibus & herpetibus. baccæ quoquomodo hauſtæ aut deuoratæ corroborant, & eius tremori valde conferunt: folia ſicca vruntur in fictili crudo, quouſque in cinerem albiſsimum redigantur, deinde lauantur, ac pro ſpodio, & pompholyge ſupponuntur. Ex Myrti floribus deſtillata aqua odoris ſuauitate præſtat, myropolis multum expetita. Ea tamen longe ſit odoratior, ſi ex Myrti Ægyptiæ floribus eliciatur: quia Myrtus odoratiſsima eſt in Ægypto, vt ex Theophraſto ſcripſit Plinius. Myrto in Hetruria pelles perficiuntur, denſantur, criſpantur, atque craſſeſcunt. Bellicis quoque ſe rebus Myrtus inſeruit, vt prodidit Plinius, triumphánſque de Sabinis Poſthumius Tubertus in conſulatu (qui primus omnium ouans ingreſſus vrbem eſt, quoniam rem leniter ſine cruore geſſerat) Myrto Veneris victricis coronatus inceſsit, optabilémque arborem etiam hoſtibus fecit. Hæc ouantium poſtea fuit corona, excepto M. Craſſo, qui de fugitiuis & Spartaco Laurea coronatus inceſsit. Maſſurius auctor eſt curru quoque triumphantes Myrtea corona vſos L. Piſo tradit Papyrium Maſſonem, qui primus in monte Albano triumphauit de Corſis, Myrto coronatum ludos Circenſes ſpectare ſolitum. Ma. Valerius duabus coronis vtebatur Laurea, & Myrtea.

Theophr. li.6. Hiſt. cap.7. & li. 2. caul. ca. 15. Plin. lib. 15. cap. 29. | Lib.15.c.29.

RVSCVS, *CAP. LVII.*

Nomina | Lib.3. Hiſt. cap. 17.

QVI Latinis Ruſcus & Ruſcum, officinis addita litera, licet corruptè, Bruſcum vocatur, Græcis μυρσίνη ἀγρία, ideſt Myrtus ſylueſtris, & ὀξυμυρσίνη, ideſt acuta Myrtus, & μυρτάκανθα. Alij, inquit Plinius. Chamæmyrſinen vocant, alij Acaron à ſimilitudine: eſt enim breuis, & fruticoſa. A Theophraſto κεντρομυρρίνη nominatur, ab Arabibus qui Cubebas cum Ruſco confundunt, Cubebæ, ab Italis *Ruſco*, & *Pongitopi*, quod arcendis muribus à ſalſa carne appenſa circum ligetur, à Germanis *Bruoſch*, ab Hiſpanis *Insbarba*, à Gallis quibuſdã *Bouys piquant*, ab Anglis *Kuehull*, & *Kuehulme*.

Forma. | Eclo.7. & Geor. 2. | Li.4.c.141.

Humilis eſt frutex, lignoſus, radice alba, ramoſus, ſtipitibus rotũdis, cortice fuſco, tectis, & ſpiſſo: foliis dẽſis, nigricãtibus, ſpiſsis, Myrto, aut Buxo haud multũ diſsimilibus, ſed duris, mucrone aculeatis, rigentibúſque. Quare horridum Ruſcũ Virgilius dixit, & aſpera Ruſci vimina. Fructus in foliis ipſis creſcit, ruber, duro intus ſemine. Dioſcorides, Ruſcus Dioſcoridi folium fert Myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum. Baccæ per maturitatem rubeſcunt, rotundæ, à medio folio pendentes, oſſeo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, vitilium modo lenti, fractu contumaces, folioſi: radix gramini ſimilis, acerba, & ſubamara: in qua Ruellij verſione baccæ à medio folio pendentes haud rectè dicuntur, cum Græcè legamus, καρπὸν δ' ἐν μέσῳ τῷ πετάλῳ περιφερῆ. Ideſt, Baccas habet in medio folio rotundas: non enim ex foliis illæ

quidem

RVSCVS.

quidem pendent, sed ipsi hærent, id ipsa experientia docente & approbante, his verbis Theophrasto. Τῆς δάφνης ἀλεξανδρείας τοῦτο τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπόν ἐστι, ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυῤῥίνη: ἀμφότεραι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσι ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ φύλλου. Lauri Alexandrinæ hoc proprium est, quod in folio fructum habeat, veluti & Ruscus. Vtrique enim fructus ex foliis ipsius dorso enascitur. Hic Rusci fructus plurimùm differt à Cubebis aromaticis granis. Serapio verò duos hos fructus eosdem esse credidit: errore iamdudum deprehenso, & scriptis mandato à doctissimo viro Leoniceno. Prouenit Ruscus in asperis & præcipitibus locis. Ab herbarijs in hortis seritur: folia nunquam amittit. Germinat vere Asparagi modo, turionibus tamen breuioribus, crassioribus, hirsutis qui elixi eduntur ex oleo, sale, & aceto. Sed quum non obscurè eorum amaror gustatu percipiatur, in medicamentis potius, quàm in cibis sunt habendi: ad ciendam enim vrinam, aperiendásque obstructiones plurimum valent. Plinius quoque inter herbas sponte nascentes, & in cibos expetitas, quæ in Italia paucissimæ sunt Ruscum recenset. Fructus Augusto mense maturus est. Radix & folia secundo gradu calfaciunt, siccant primo. Galenus, Paulus, Ætius ruscum in simplicium censu silentio præterierunt. Eius igitur virtutes ex Dioscoride hæ sunt. Folia & baccæ in vino potæ vrinam cient, menses pellunt, vesicæ calculos frangunt, stillicidio vrinæ medentur, dolores capitis sanant, & regium morbum. Decoctum radicis in vino potum eosdem præbet effectus. Cauliculi recentes asparagorum vice in cibo sumuntur: amari tamen sunt, sed vrinam mouent. His admodum consentanea sunt quæ scribit Plinius. Myrtus syluestris, inquit, siue Oxymyrsine, siue Chamæmyrsine baccis rubentibus & breuitate à satiua distat. Radix eius in honore est, decocta vino ad renum dolores pota, & difficili vrinæ, præcipuéque crassæ, & graue olenti: morbo regio, & vuluarum purgationi trita cum vino: Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: semen cum vino potum, aut oleo, aut aceto calculos frangit. Idem in aceto & rosaceo tritum capitis dolores sedat, & potum morbum regium. Castor Oxymyrsinem hanc Myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, Ruscum vocauit, & ad eosdem commendauit. Idem vsus alio in loco. Rusci radix inquit, decocta bibitur alternis diebus incalculorum valetudine, & tortuosiore vrina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui: ex ea sextarium, vini cyathis duobus misceri. Sunt qui crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad virilia, vel, vt quidam legunt, vrinam difficilem, cauliculis eius in vino & aceto tritis nihil vtilius putant, aut, quomodo in vetere codice legitur, cauliculis eius aceto tritis, &c. In quibus Plinij verbis vrinam tortuosam intelligimus, exitu flexuoso prodeuntem, ac procursu veluti diuiso, ob crassum humorem impactum vri-

[Margin notes: Lib.3.Hist. cap.17. — *Locus.* — *Tempus.* — Lib.21.c.15. — Dodo.li.6. cap.13. — *Temper. & vires* — Lib.4.c.14 — Li.23.ca.81. — Li.21.ca.27.]

nario meatui, aut extumeſcentem carunculam, quam Græci vocant Hyper-
Leoni. en. ſarcoſin, in vrinæ via, lotij meatum impedientem. Porro hic animaduer-
tendum Plinium proculdubio Ruſcum cum Myrto ſylueſtri confudiſſe, de
Li.15. ca.7. qua ſuprà tractauimus, maximè cum de oleis factitiis loquitur. Simile eſt (oleum) è Myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorum molliſsima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum, prius ſole macerant. Eadem ratio & in ſatiua Myrto, ſed præfertur ſylueſtris, minore ſemine, quam quidam Oxymyrſinen vocant, alij Chamæmyrſinen, &c. Syluestrem Myrtum pro Ruſco à Plinio hîc vſurpari ex iis quæ ex ipſo iam citauimus perſpicuum eſt. At ex Ruſco Myrteum oleum non fieri, ſed ex Myrto ſilueſtri ſatiuæ oppoſita, de qua præcedenti capite egimus, Dioſcorides à quo modo recitata Plinius mutuatus eſt, apertè demonſtrat his verbis. Myrtei faciundi ratio hæc eſt è Myrto nigra ſylueſtri, aut ſatiua, foliorum molliſsima quæque tuſa
Lib.1, c.37. premuntur: ſucco pares olei omphacini portiones adiiciuntur, ſubiectíſque carbonibus inferueſcunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compoſitio. Tenera folia contuſa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat eximitur. Priuatim alij deiecta in oleum folia in ſole macerant. Præterea cum Myrtei olei vires ex Dioſcoride perſequitur, nempe,
Li.23. ca. 4. quod adſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, vuluæ exulceratæ, veſicæ, vlceribus vetuſtis, vel manantibus, cum ſquama æris, & cera: item eruptionibus, ambuſtionibus: attrita ſanat, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem, Denique quod ad omnia valet, adſtrictionem ſpiſſationémque deſiderantia, vt ait Dioſcorides, ſubiicítque Chamæmyrſinæ, ſiue Oxymyrſinæ eandem eſſe naturam, perſpicuum eſt Oxymyrſinen, id eſt Ruſcum, vt ipſe interpretatur, cum vera Myrto ſilueſtri confundere. Eſt autem Ruſcus ad ea præſtanda plane inepta, ad quæ Myrteum oleum Plinius ipſe, atque Dioſcorides commendarunt, vt ex ipſius Ruſci viribus ſuprà ex vtroque auctore narratis liquet.
Georg. 2. Ruſcilentis ramulis ad colligendas vites vtebantur antiqui. Virgil.

Nec non etiam aſpera Ruſci,
Vimina per ſyluam, & ripis fluuialis arundo
Cadatur.

NERIVM SIVE RHODODENDRVM,

CAP. LVIII.

Nomina GRÆCI νήριον, & ῥοδόδενδρον vocant hanc plantam, alij ῥοδοδάφνην, à flore Roſæ ſimili, & foliis laurinis: Nicander Nerin. Nos quia
In Theri. ne nomen quidem Latinum inuenit, vt ait Plinius, Nerium
Lib.24.c.11. etiam vocamus, & Rhododendrum, & Rhododaphnem, Apuleius Roſam Lauream, Galli *Roſage*, & *Roſagine*, Itali *Roſalauro*, & *Oleandro*,
Forma Hiſpani *Adelfa*: Germani *Olander*. Frutex eſt vulgaris notitiæ, inquit Dioſcorides, longioribus quàm Amygdala foliis, craſsioribúſque: flore in Roſam conformato: fructu Amygdalæ ſimili, corniculato, qui patefactus quandam lanoſam naturam oſtendit, ſpinarum nimirum Carduorum pappos repreſentantem: radice longa, acuta, lignoſa, guſtanti ſalſa. Hæc Dioſco-
Lacu. rides interprete Ruellio: qui vbi vertit, longioribus quàm Amygdala foliis, legitur in vetere codice, ἀμυγδαλῇ φύλλα ἔχον ὅμοια, μακρό τερα τε, καὶ παχύτερα, καὶ

NERIVM SIVE
Rhododendron.

ρα, καὶ πλατύτερα, καὶ τραχύτερα: Hoc eſt, Ha-
bens folia ſimilia Amygdalę, longiora tamen,
craſsiora, latiora, & aſperiora. Rectè verò
fructum intus lana quadam refertum dixit,
ſpinarum, ſeu carduorum pappis ſimili, quæ
in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus fal-
ſò ὑακινθίνοις πάπποις ſimilis eſſe legitur, cum
hyacinthus nullos prorſus pappos habeat.
Quare legendum ἀκανθίνοις πάπποις, ideſt ſpi-
narum, ſeu carduorum pappis, vt meliores
codices, & ipſa experientia teſtantur. Simi-
litudo fructus Nerij cum Amygdala intelli-
genda prorſus eſt, vel adhuc exigua ſiliqua,
& adoleſcente, vel ob corticis viriditatem, Li.16.c.20.
& craſsitiem, alioquin haud rectè adulta
ſiliqua, anguſta, oblonga, nullo ſubiecto
duro & lignoſo nucleo, lanuginoſis tantum
villis farcta cum Amygdala compareтur. Et
quamuis herba dicatur Sabina, Rhododen-
drō, inquit Plini⁹ vt nomine apparet à Gręcis
venit. Alij Neriō vocarūt, alij Rhododaphnē,
ſempiterno frōdis honore, Roſęſimilitudine,
caulibus fruticoſum: qui locus falſi ſuſpectus In caſt.Pli.
eſt. Sunt qui legant Sabinè, hoc eſt lingua
Sabinorum, quibus non accedit Hermolaus,
húncque eius loci ſenſum eſſe ait, Rhododendron Sabinam herbam dici, cum
tamen in Sabinis primùm orta non videatur, ex ipſo nomine quod Græcum
eſt: Sciendum enim aliud fruticis genus Sabinam vocari, Græcè brathy. Ne- *Locus.*
rion naſcitur in amænis, maritinis & ſecus amnes, inquit Dioſcorides. In Ibidem.
hortis etiam colitur ab herbariis. Copioſiſsimum prouenit in tractu maritimo In libr. 4.
alpino & montoſo Liguriæ, inter Nicæam, & Genuam, cum Siliquis. Vidit Dioſc.c.77.
hoc primum Matthiolus ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in
maritimis Senenſibus. Planta eſt Lauri facie, non iniucunda ſpectatu, præſer-
tim ſuis floribus ornata, quorum ſimilitudine deceptus quondam L. Apule-
ius in aſinum mutatus, dum Roſas quæreret, quarum paſtu in priſtinam for-
mam reſtitueretur, parum ab fuit, quin imprudens eos deuoraret. Verùm qui
in plantarum hiſtoria, & viribus cognoſcendis diligentiſsimus fuerat, recor-
datus Nerij flores aſinis venenum eſſe præſentaneum, ſtatim labra ſubſtraxit,
demiſsis que auribus abiit. Idem Lucianus ſibi in aſinum quoque transforma- In Lucio.
to narrat accidiſſe. Sed Nerium δάφνην ἀγρίαν, ideſt Laurum ſilueſtrem vocat,
perniciosum aſino & equo cibum, cum aſſerant id comedentes eueſtigio
mori. Dioſcorides etiam tradit flores & folia mulis, aſinis, canibus, & qua- Ibidem.
drupedum plurimis venena eſſe, hominibus verò contra ſerpentium morſus *Vires.*
conferre, è vino pota, eoque magis ruta addita. Imbecillas etiam animantes,
vt pecus & capras, ſi aquam bibant in qua folia ea maduerint, mori. Eadem
planè tradit Plinius. Nerium iumentis, capriſque & ouibus venenum eſt. Idem Li.16.c.20.
homini contra ſerpentium venena remedio: quæ iterum alio loco repetit. Lib.24.c.11.
Mirum folia Nerij quadrupedum venenum eſſe, homini verò contra ſerpen-
tes præſidium, Ruta addita, è vino pota. Pecus etiam & capræ, ſi aquā biberint, Lib.8.ſim.

in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. His maximè refragatur Galenus, ita scribens. Neriion aut Rhododaphne notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet: intro verò in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus, non solùm hominibus, sed plerisque etiam pecudibus est. At dicendum, inquit Matthiolus, Nerium sumptum hominibus à serpentibus non demorsis perniciosum esse, Dioscoridis verò sententia idem iis remedio esse quos serpentes momorderint, qua ratione Cantharides auctore Auicenna, à cane rabido demorsis medentur, & Euphorbium à scorpione ictis, alia denique letalia medicamenta aliis venenis aduersantur. Cordus alio modo conciliari posse hos auctores scripsit. Si intra corpus sumatur Nerium venenum esse, si foris imponatur, contra venenatorum morsum auxiliari. Sed reuera Nerium intro sumptum contra serpentium morsus opitulari Dioscorides intellexit: fideliora enim exemplaria habent σὺν οἴνῳ πινόμενα, cum vino pota, videlicet flores, & folia. Sic etiam in Plinio perspicuè legitur, qui proculdubio videtur hæc ex Dioscoride transscripsisse. Præterea in Esdræ antidotum, cuius contra venenata animalia præcipuus est vsus, flores Nerij recipiuntur, ceu medicamentum contra venena efficax. In hac verò apud Ætium, & Paulum compositione Esdræ, malè legimus flores Nerij, deinde paulo post, Rosæ Rhododaphnes. Nerion enim & Rhododaphne idem est frutex, & Rosæ Rhododaphnes nihil aliud sunt, quàm flores Nerij. Videtur itaque flos Nerij, interpretatio esse Rosarum Rhododaphnes, quæ in margine notata, ab aliquo indocto in contextum inserta est. Id tamen verum esse tradit Cordus florem Nerij insaniam parere, sed non semper: accidere enim id quibusdam locis, & quibusdam temporibus, arborémque quibusdam temporibus venenatam esse, ex cuius & Aconiti floribus in Ponto venenatum mel apes colligunt. Scribit etiam Galenus athletarum dorsum Rhododaphnis vellicari. Καὶ ῥοδοδάφναις ἐνίοτε τὰ νῶτα διακναίονται. Nerium aliud pinxit Lobellius, flore albo quale se vidisse ait Pena, tum in hortis Italicis, tum in maritimis.

Ibidem.

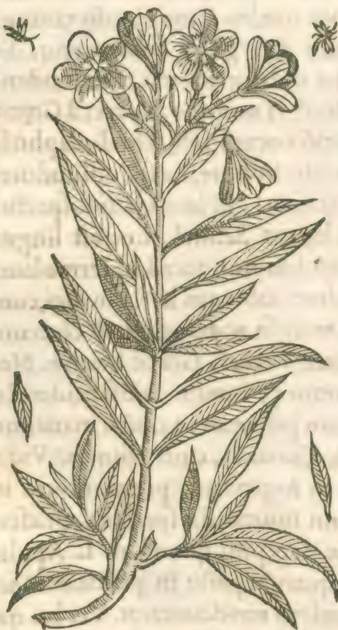
Li.4. Dios. cap. 82.

Li.13.c. 100. Lib.7.ca.11.

Ibidem.

In Exhort. ad art.

NERION albis floribus.

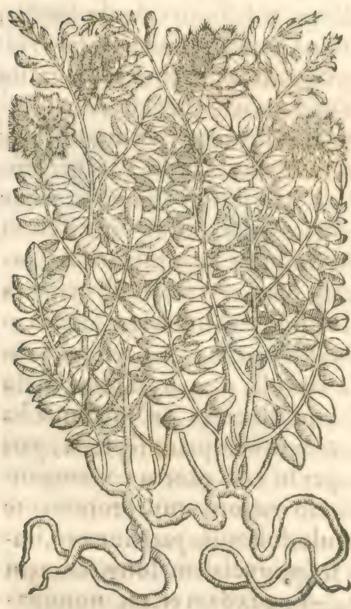

GLYCYR

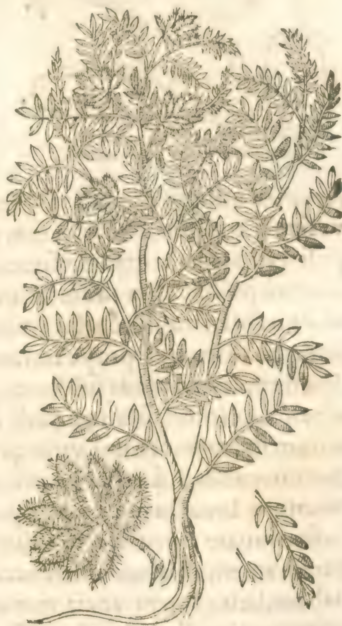
GLYCYRRHIZA. CAP. LIX.

VT à Græcis γλυκύῤῥιζα, ita à Latinis Glycyrrhiza, & Glycyrrhizon appellatur, & dulcis radix, à Seplasiariis corrupto, aut potius barbaro nomine Liquiritia, ab Arabibus *Sus*, Italis *Rigolitia*, Gallis *Reclisse*, & *Regalisse*, à Germanis *Lechkritz*, & *Suesßholtz*, ab Hispanis *Regaliza*, Boemis *Lekorice*, Polonis *Lackrijcya*. Fruticosa est planta, inquit Dioscorides, ramis binûm cubitorum altitudine assurgentibus: foliis Lentisci, densis, pinguibus tactúque gummosis: flore Hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis, asperiore, in siliquis Lentium modo, rufis, paruis: radicibus longis, vt Gentianæ, coloris buxei, sub acerbis, & dulcibus, quarum succus densatur Lycij modo. Vel vt in vetere Codice legitur, χυλιζόμϑυαι ὥσπερ τὸ γλαύκιον, ἢ λύκιον. Id est, ex quibus elicitur succus, veluti ex Glaucio, au Lycio. Ea est planta quam hic primo loco proposuimus, ramis ternos, quaternósue cubitos altis, in quibus folia bina ex aduerso sita, Lentisco similia. Flores breuibus pediculis hærent, *Nomina* *Lib. 3. ca. 5.* *Forma.*

GLYCYRRHIZA
echinata Matthioli.

GLYCYRRHIZA
echinata Dodonæi.

Hyacinthi purpureo colore, in globulos veluti congesti, post quos fructus oriuntur, quorum globosum aceruum cum Platani pilulis comparat Dioscorides. Sunt enim rotunda capitula, echinata, magnitudine pilularum Platani, aut maiora, composita ex Siliquis paruis, multis, Lenti similibus, coaceruatis, hirsutis, & tenuiorum aculeorum stipatu velut armata, vt pictura monstrat, colore in atrum rufescente, in quibus semen compressum clauditur. Radix longa vt Gentianæ, foris nigricans, intus lutea, dulcis. Est & altera Glycyrrhiza priori addita, à Matthiolo priore editione commentariorum in Dioscoridem pro Glycyrrhiza Dioscor. depicta, qua abundat Apulia, inquit, præsertim in Gargano monte, ex qua quotannis succus in pastillos densatus conuehitur, & magna radicum copia. Visitur etiam in multis Italiæ hortis, non modo ad spectaculum sata, sed & ad medicamentorum vsum. Nam recens effossa radix sicca præstan- *Lib. 3. Dioscor. cap. 5.* *Locus.*

GLYCYRRHIZA NON echinata: Scythica herba.

tior eſt, & ori gratior. Sed cum altera editione diligentiùs, opinor, hanc Glycyrrhizę ſpeciem conſideraſſet, nullúmque in ea fructum, aut magnitudine, aut aſperitate cum fructu Platani conferendum animaduertiſſet, adiecit Glycyrrhizam duûm eſſe generum, alteram non echinatam, de qua modo tractamus, alteram echinatam, de qua ſupra verba fecimus à Dioſcoride deſcripta, quæ copioſa in Germania naſcitur in Bambergenſi agro, non longè à Norimberga, à Ioãne Heſſo medico Norimbergenſi ad ſe miſſa. Illam etiam echinatam Glycyrrhizam Dodonæus pro vera, ſiue Dioſcoridis Glycyrrhiza deſcripſit, ac depinxit: alteram verò, non echinatam, (cui Siliquas quaſdam paruas, vt & Cordus, attribuit, quod dicemus) nequaquam aſperas, aut hirſutas, ſed leues & Lẽtium valuulis ſimiles, in quibus ſemina parua. Germanicã, ſiue vulgarem Glycyrrhizam appellat, vt in Italia, ita in Germania quoque naſcentẽ. Eadem à Fuſchio depingitur, multáque, vt inquit, nec ignana aliquot Germaniæ locis, Pabẽbergenſi præſertim agro producitur. Hodie nuſquam ferè non ſeritur in hortis, eáque vt ſemel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquam poſsit radicitus extirpari, vſqueadeo reſtibili fœcunditate regerminans. A Cordo verò prolixè admodum & curioſè deſcribitur, his ferè verbis. Glycyrrhiza ab vno radicis capite caules emittit, virgis Althææ ſimiles, binûm ternúmue cubitorum altitudine, prope terram minimi ferè digiti craſsitudine, teretes, ſolidos, lignoſos, in viridi ſubflauos, intus fungoſa medulla plenos, inferne tactu aſperos, ex interuallis inæquali ordine ſurculos proferentes, in quibus folia alatam figuram referunt, vtrinque quina, ſena, & nonnunquam ſeptena, pari ferè interuallo diſtantia, ea ratione vt bina ſemper in vno exortu coniungantur, atque breuibus admodum pediculis ex aduerſo opponantur, prominente in ſummitate ſurculi recto folio in reliquo ſurculo, foliorum pari numero, imparem autem vno hoc efficiente. Singula folia ſeſquiuncialem longitudinem habent, latitudinem vncia minorem, aut vncialem, quædam etiam nonnunquam maiora. Eadem ſub craſſa, pinguia, glutinoſáque ſunt vtraque parte, ideóque tactu digitis adhærentia. Ineſt præterea iis peculiaris quædam natura, & cum paucis communis. Oriente ſole ſingula folia in latitudinem primum æqualiter explicantur, mox vna cum aſcendente ſole eriguntur, atque interdiu ſurſum omnino rigent, & vna cum ſurculo cymbam, aut nauium carinam forma referunt. Occidente ſole rurſum ſe demittunt, demiſſáque pendent. Quinetiam aëris conſtitutionibus reguntur. Nam ſi dies ſereni fuerint, interdiu eo modo quo dictum eſt, erecta ſunt, pluuioſis verò, nubilis, triſtibus, & frigidioribus diebus, etiam æſtate, atque ipſo meridie ſe demittunt: quæ de foliis tantum intellige, non de eorum pediculis, quorum poſitus neque à ſole, neque ab aëris conſtitutione mutatur. E ſummis caulium alis oblonga quædam, diſſecta, & veluti aculeata prodeũt capitula. (Hæc Dioſcoridem pilulis Platani comparare, fructus impropriè appellando, perperam ſcripſit Cordus, non enim huiuſce,

Ibidem.
Lib.6.c.28.
In Hiſt.pl. cap.70.
Ruel. lib.3. cap.5.
Lib.2.pl. cap.156.

huiuſce,ſed ſuperioris Glycyrrhizæ fructus cum Platani fructibus confert.) ea ſe paulatim in quadrantalem, & nonnunquam in quincuncialem pediculum extendunt, vndique vſque ad ſummitatem paruis floribus, oblongis, papilionum alis ſimilibus, & colore in candido, cæruleóque purpuraſcentibus, circundatum,ex quibus vncialis,gracilis, ſubrubens, atque in latitudinem compreſſa prodit exigua ſiliqua, tribus, aut quatuor oblongis ſeminibus grauida, vel, vt Dodonæus ait, circa graciles pediculos flores & paruæ ſiliquæ prouenjunt,ſpicarum effigie, vt in Galega,& Vicia ſylueſtri, non vt rotunda capitula,hirſuta,quæ ex pluribus paruis ſiliquis echinatis conſtant, Platani pilulis ſimilia,quemadmodũ in ſuperiore Glycyrrhiza. Diu frutex hic viret, antequam folia amittat, quæ poſtea cum florum defluuij tempus aduenerit, non ſingillatim,ſed vniuerſa ſimul vna cum pediculo decidunt, & illi etiam poſtquam deciderint,adhærẽt.Radice nititur ſuperne trunco ſimili,quo vetuſtior fuerit, eo craſsiore,plerumque craſsitudine pollicari, inferne in multas longiſsimas radices quaquauerſum in obliquum exeuntes diſtracta, quæ arenoſum ſolum, aut arenam tantùm nactæ,duarum orgyarum longitudinem excedũt. Subſtantia eis eſt neruoſa,flexilis, diſtractu difficilis. Ideo cum inter effodiendum extrahuntur,raro abrumpuntur,maximè ſolo arenoſo. Colorem habent foris in ſpadiceo,aut ſubruffo pallentem, intus buxeum. Superior radicis pars, à qua modo dictæ exeunt,& quæ veluti truncus,ſeu caput earum eſt, peculiares, & à prioribus diuerſas emittit radices, minimi digiti craſsitudine omnino trãſuerſas,Aſparagis ſimiles,ſub terræ ſuperficie quoquo verſus ſerpentes,quæ cum in cubitale,bicubitale,& interdum longius ſpatium progreſſæ fuerint, acuminato germine è terra emicãt,& caules producunt,qui ſequenti anno deorſum obliquas demittant radices,quales deſcripſimus,flacceſcentibus poſtea, & pereuntibus iis à quibus ortæ ſunt,tranſuerſis radicibus, quibus veris tempore in candido pallidus eſt color,ſubſtantia autem tenera,ſuccoſa,fragilis:ab æſtate deinde in Autumnum ſuperficies earum in fungoſum corpus mutatur, interior verò pars obliquarum radicum modo in neruoſam,minùs tamen firmam, aut lentam,& colore buxeam ſubſtantiam tranſit. Saporem radices habent valde dulcem,imo etiam Saccharo dulciorem, modicè aſtringentem, & ſubacrem, cui etiam iuncta eſt minima quædam amaritudo. Colitur in Germania lucri cauſa, præſertim Bambergij in Franconia, vbi maximus eſt eius prouentus. Ex his Glycyrrhizam Dioſcoridis,eiúſque aliud à Matthiolo, & Dodonæo proditum genus omnibus fore notiſsimum arbitror. Plinus in deſcribenda Glycyrrhiza Dioſcoridem ſecutus eſt,niſi quod eam inter aculeatas plantas falsò retulit.Et ipſa,inquit,ſine dubio inter aculeatas eſt,foliis echinatis,pinguibus, tactúque gummoſis,fruticoſa,binûm cubitorum altitudine:flore Hyacinthi:fructu pilularum Platani magnitudinis. Et alio in loco. Quædam ſpinoſa foliata ſunt, vt Carduus,Eryngium,Glycyrrhizon,Vrtica. Horũ enim in omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas, Cuius erroris cauſam Matthiolus, Cordus, Cornarius mendoſo,quo Plinius vſus eſt,Codici imputant, quod φύλλα ἐοικότα ἐχίνῳ facili lubricóque non aduertentium lapſu, falsò legerit, cum Dioſcorides rectè habeat ἐοικότα σχίνῳ, id eſt ſimilia Lentiſco.Nec ſunt audiendi qui ne deſciſcant à Plinij ſententia,credunt Glycyrrhizã ſpinis olim fuiſſe præditam,verùm mangonio longi cultus edomito rigore tandem mitigatam. Nam diligentia, opinor,minores innocentioréſque ſpinas reddere poteſt, in totum abolere minimè. Scythica planta Theophraſti nihil aliud eſt quàm Glycyrrhiza Germanica,ſecundo loco deſcripta,frigidas etiam regiones,qualis eſt Scythia, minimè reſpuens,ſic dicta, quòd eius vſu aliquot dies ſitim famémque tolerare Scythas

[Margin notes: Ibidem. — Locus. — Lib.22.c.9. — Lib.21.c.15. — Lib.3.Dioſcor.cap.5. In Dioſco. lib.3.cap.7. Embl.5.lib. 3.Dioſcor. — Scythica planta.]

poſſe

poſſe auctores tradant, de qua tamen & de Hippice Plinius tanquam diuerſis ſeorſum à Glycyrrhiza tractat. Sed quæ de ea ſcripſit cum à Theophraſto ſumpſerit, omnéſque quas Scythicæ Theophr. vires tribuit, ipſe Glycyrrhizæ aſsignauerit, vt dicemus, hinc perſpicere potuit, eandem eſſe Theophraſti Scythicam, cum aliorũ Glycyrrhiza: Γλυκεῖα δὲ καὶ ἡ σκυθικὴ, inquit Theophr. καὶ ἔνιοί γε καλοῦσιν γλυκύρριζαν αὐτὴν (ſic enim ex vetuſti Codicis fide legendum) γίνεται δὲ παρὰ τὴν μαιῶτιν, χρησίμη δὲ πρὸς τὰ ἄσθματα, καὶ βῆχα ξηρὰν, καὶ ὅλως τοὺς περὶ τὸν θώρακα πόνους, ἔτι δὲ πρὸς τὰ ἕλκη ἐν μέλιτι. δύναται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ· διὸ ταύτῃ δὲ καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα. Id eſt, Dulcis quidẽ & Scythica eſt, quam nonnulli Glycyrrhizã appellant. Ad Mæotim naſcitur. Vtilis eſt aſthmati, tuſsi ſiccæ: denique thoracis malis. Præterea vlceribus cum melle prodeſt. Sitim ſedat, ſi in ore habeatur. Quapropter Scythas contentos ea & Hippace vndecim, aut duodecim dies vitam ſuſtinere aiunt: quem locum permirum eſt quam ſupinè atque peruerſè Plinius vertiſſe, & intellexiſſe videatur. Inuenere herbas & vniuerſæ gentes, inquit Plinius. Scythia primũ eam quæ Scythice vocatur, circa Bæotiã naſcens, prædulcem alias, vtiliſsimamq; ad ea quæ aſthmata vocant (nam ex vetere Codice, & Theophraſto ſic legendum, non vt in vulgatis exemplaribus, prædulcis. Aliam vtiliſsimam ad ea quæ ſpaſmata vocant) Magna & ea commendatio, quod eam in ore habentes famem ſitímque non ſentiunt. Idem præſtat apud eos Hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Tradúntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique. Hæc Plinius, qui circa Bæotiam naſci Scythicam ſcripſit, Theophr. ad Mæotim: at huius erroris minimè Plinius eſt accuſandus, ſed mendoſa exemplaria quibus ille vtebatur. Ipſemet enim alibi Scythicam herbam à Mæotidis paludibus portari ſcripſit. Ad hæc Hippacen, id eſt caſeum equinum in ciborum neceſsitate pro alimento Scythis eſſe, ſicut delinitam Glycyrrhizæ radicem pro potu in aquarum penuria, vagantibus per aridas vaſtáſque ſolitudines iis populis. Plinius verò ex Hippace, id eſt caſeo equino Hippicen herbam confinxit, addita perinde abſurda etymologia, quod ſcilicet equorum famem ſitímque ſedaret. Hippacen alibi de hac eadem re ſcribens rectè vſurpaſſe videtur. Quædam inquit, rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, cõſeruántque vires, vt Butyrum, Hippace, Glycyrrhizon. Idem ipſe Hippacen caſeum equinum eſſe dixit. Seſtius eoſdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocant Hippacen. Alibi coagulum equi ſic vocari idem ſcribit. Equi coagulum, inquit, quod aliqui Hippacen vocant. Gazæ errandi occaſionem præbuit Plinius, vterque Hermolao. Ille enim Hippacen equeſtrem herbam interpretatus eſt: hic differre Hippacen ab Hippice ſcribit, quod Hippace caſeus, & coagulum ſit, Hippice verò herba Scythica, equeſtris à Theodoro dicta. Glycyrrhiza plurima, inquit Dioſcor. gignitur in Cappadocia & Ponto. Præſtantiſsima in Cilicia, auctore Plinio, ſecunda in Ponto, radice dulci, & hæc tantum in vſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, longa ceu vitis, coloris buxei. Melior, quæ nigra, quæq; lenta, quámque fragilis. Prouenit in Italia, & Germania, vt dictum eſt. Eſt & alia Glycyrrhizæ ſylueſtris ſpecies, Lobellio Glaux vulgaris, Cordo Polygalon, Geſnero, Glycyrrhiza ſylueſtris à conſimili radicis ſapore: radice craſſa, longa, ramoſa, nigra, lignoſa, caulibus multis, ima parte rubentibus, rotundis, per terram ſparſis, guſtu dulcibus, odore, ſaporéque Glycyrrhizæ, quæ in hortis noſtris alitur, ſimilibus. Quam ob cauſam Glycyrrhizam ſylueſtrem vocant: flore Lentis, copioſo, in luteo palleſcente: ſiliquis anguloſis, curuis, & falcatis, ſemine Lenticulæ. Tragus pro Fænogræco ſylueſtri deſcripſiſſe ac depinxiſſe videtur. In vmbroſis ſæpius ſubaltis ſæpibus gignitur nonnunquam

Lib.22.c.9. Lib.9.Hiſt. cap.13. Lib.25. c.8. Lib.27. c.1 Lib.12.c.54 Lib.28.c.9. Li.28. c.14. Corol. 80. lib.1. Dioſ. *Locus.* Ibidem. Lib.22. c.9. Lib.2. ca.5. *Locus.*

nunquam & in apricis. Glycyrrhizæ ſuccus, auctore Dioſcoride, in arteriæ ſcabritia efficax habetur: verum oportet, vt linguæ ſubditus eliqueſcat: æſtuanti ſtomacho, thoraci, ac iocinori conuenit: ſanat veſicæ ſcabiem, & renum dolores cum paſſo potus: idem eliquatus ſitim ſedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus ſtomacho prodeſt: recentis radicis decoctum ad eadem conuenit. Eiuſdem farina pterygiis commodè inſpargitur. *Vires.* Lib.3. ca 5.

GLYCYRRHIZA *ſyluestris.*

Plinius ſimilia ferè omnia habet, quibuſdam additis. Vſus in linguæ ſubditis: ſic enim legendum, Plinio Hypoglottidas ita appellante, decoctæ ad tertias, cætero ad mellis craſsitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci vtiliſsimo ſucco, ſic vt ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. Item thoraci, iocinori. Hac diximus ſitim famémque ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirēt. Ideo & cōmanducata ſtomatice eſt, & vlceribus oris inſpergitur ſæpe, & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & Piperis vna, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. Hactenus Plinius, qui ſicut errore deceptus ἐχίνῳ pro χίνῳ in Dioſcoride legit, ſic in eodem Dioſcor. falſò nunc legitur ſuccum Glycyrrhizæ eſſe στομαχικὸν διακαυσουμένων, vt recte mihi annotaſſe videtur Cornarius, contra rectè in Plinio, Ideo & commanducata ſtomatice eſt, Nam qui ſuprà dixit, ad ardorem ſtomachi facere, nunc ait ſtomaticum eſſe medicamentum, tum ipſam, tum eius ſuccum. Cæterum quod idem ſcribit Glycyrrhizæ radicem capi, vel carpi, Vergiliarum occaſu, longam, ceu Vitis, coloris buxei, Dioſcorides longam eſſe inquit, & coloris, ſicut Gentianæ, buxei. Huius fruticis radicum ſuccus, Galeno imprimis vtilis eſt, perinde vt radix, dulcis, ſimúlque leniter adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modo in arteria, verum etiam in veſicæ ſcabie, ídque temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe dulce. Sed cum adſtrictio quædam adiuncta ſit, vniuerſum eius temperamentum, quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſsimum caliditatis fuerit, quam proximè accedens ad temperatum. Porro quoniam temperie quoque eſt humidum id quod modice eſt dulce, iure etiam ſiti congruens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum, ſimúlque humana natura frigidius. Refert Dioſcorides radicem ſiccam ad læuorem redactam oculorum Pterygij idoneum eſſe illitu medicamentum.

Lib.22. c.9.

Lib.11.c.54.

Emb.5. li.3. Dioſcor.

Li.6.ſimpl.

LIGV

LIGVSTRVM, CAP. LX.

IGVSTRVM Latinis, Græcis κύπρος appellatur hic frutex, Arabibus *Kenne, Henne*, Officinis Alcanna, Italis *Guistrico*, *Oliuella*, *Oliuetta*, & *Chambrossena*, Patauinis *Conastello*, Gallis *Troesne*, Germanis *Rhein vueiden*, *Beynholtzlin*, & *Mundholtz*, Hispanis *Alfena*, seu *Alhena*, Boemis *Ptacij*, *Zob*, Anglis *Pryuet*, Belgis *Keeleruyt*, & *Mondthoudt*. Ligustrum frutex est, seu arbuscula, virgas producens multas, graciles, lentas, flexilésque. Circa has folia Oleæ similia, latiora, molliora, & colore viridiora. In harum cacumine flores proueniunt candidi, muscosi, vel vt Oribasius legit, racemosi, odorati, sed qui decerpti statim flaccescant. Oriuntur ex eis baccæ racematim cohærentes, Pyramidis figura, Sambucinis similes, nigræ, Hederę baccis minores, læuiores, nigriores, sapore amaro ac iniucundo, purpureo intus succo. Tale est Matthioli, & permultorum Herbariorum Ligustrum, siue Cyprus, quibus assentitur Cordus. Ligustrum, inquit, sine dubio arbuscula est, quæ Græcis Cyprus vocatur: propterea Plinium idem scripsisse nunquā pœniteat. Ruellius, Ligustrum apud nos eandem arborem esse ait, quæ in Oriente & Græcia Cyprus, Gallis *Troesne*, Officinis tum Alcanna, tum Henne. His Tragus, & Amatus Lusit. consentiunt, quia Ligustrum omnibus suis notis Cyprum Dioscoridis refert, foliis circum ramos Oleæ similibus, latioribus tamen, mollioribus, ac viridioribus, gustu adstringentis: flore candido, muscoso, odorato: fructu nigro, Sambucini æmulo Præterea, inquit Matthiolus, nullus est medicus qui nesciat Ligustrum iis omnibus præditum esse virtutibus, quibus Cyprū pollere Dioscorides & Galenus prodiderunt. Alij Ligustrum & Cyprum diuersas esse stirpes censent. Fuschius quo nomine Ligustrum Græcis appellatum sit, certò nobis constare negat: neque enim vt ferè omnes hodie putant, Cyprum esse, quæ Plinio teste semen habet Coriandri, & arbor peregrina est. Ligustrum enim semen non Coriandro simile, quod rotundum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum, modicéque concauum in racemis profert. Præterea arbor peregrina non est, sed sponte in sepibus & senticetis vbique prouenit: Phillyream, itaque Dioscoridis potius esse Ligustrum is arbitratur. Dodonæus eandem plantam quam Fuschius ostendens, Phillyream Dioscoridis vocat, Plinijq́, Virgilij, Columellæ Ligustrum. Anguillara quoque eam, Ligustrum Latinorum esse non negat, sed Cyprum non esse contendit, Ligustrum autem Phillyream Græcorum esse. Lonicerus quoque Ligustrum Latinorum Dioscoridis Phillyream esse ait, & Phillyreæ apud Dioscoridem descriptionem Ligustro nostro pulchrè conuenire. Horum igitur sententia Ligustrum ea stirps erit, quàm hîc pinximus, Cyprus autem minimè. Constantinus idem esse Ligustrum & Cyprum existimat, sed quid sit ignotum esse his nostris temporibus, à Plinio quidem Cyprum Ligustrum dici his duobus locis. Prior est. Ligustrum eadem arbor est, quæ in Oriente Cypros. Suos in Europa vsus habet. Succus eius neruis, &c. Alter est, Cyprus in Ægy

LIGVSTRVM.

Nomina — *Forma*. — Lib. 1. Diosc. cap. 107. — In li. 1. Dioscor. ca. 25. — Lib. 1. c. 94. — Lib. 3. c. 27. — Enar. 114. li. 1. Dioscor. — In Hist. pl. cap. 181. — Li. 12. c. 24. — Lib. 6. Hist. cap. 25. — In Enar. Amat 114. li. 1. Dioscor. — Li. 24. c. 10. — Li. 12. c. 24.

in Ægypto eſt arbor Ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore candido, odorato. Coquitur hic in Oleo, premitúrque poſtea quod Cyprinum vocatur. Pretium ei in libras x. (id eſt, denarij) quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata: ſecundum Aſcalone Iudeæ: tertium Cypro inſula odoris ſuauitate præcipuum. Quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocatur. Sed Dioſcor. Cyprus folia habet Oleæ, Liguſtrum Plinij Ziziphi, & ſemen Coriandri, Dioſcoridis verò Sambuci. In flore etiam vix conueniunt, cùm Dioſcoridi muſcoſus ſit, Plinio tantùm albus & odoratus. Quare Cyprus Dioſcoridis à Cypro, ſiue Liguſtro Plinij diſsidet. In hoc ſolùm hi duo auctores conſentiunt, quod vterque dicat eſſe arborem: qua vel ſola nota ab huius conſortio excluditur vulgaris hæc planta, quam cum multis aliis pro Cypro & Liguſtro oſtendimus, quod hic frutex ſit tantùm in ſæpibus frequens, vix vnquam arboreſcens. Non erit igitur Cyprus Dioſcoridis, aut Plinij, Liguſtrum, imo nec Columellæ, qui dixit. Et nigro permiſta Liguſtro. Balſama, Cyprum Lib.10. ſiue Liguſtrum, id eſt Arabum Alcannam, arborem raram eſſe, & inter pretioſa ſimplicia ſemper adnumeratam probatur teſtimonio Ioſephi, cuius hæc verba ſunt, cum de valle Hierichuntina loquitur: φέρει δὲ ὀποβάλσαμον, ὅδη τημιώταλον τῶν τῇ δε καρπῶν, κύπρόν τε, καὶ μυροβάλανον. Li.4.ἁλώσ. Et ſubiungit, εἶναι σπανιώτατα καὶ κάλλιστα. Cyprus, inquit diuus Hieronymus, cum Nardo, Nardus & Crocus, fiſtula In Cantic. & Cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani. Hæc Conſtantinus. Quia verò Alcannam Arabum Cyprum illam raram, & nobis ignotam eſſe ait, quid de ea alij ſentiant exponamus. Qui Arabas ſcriptores Latinè interpretati ſunt, Henne, ſiue Alcannam Cyprum verterunt, Serapionis, opinor, auctoritate freti, qui Henne, ſiue Alcannam nihil aliud eſſe vult quàm Cyprum. Henne, id eſt Alcanna, inquit, Iſaac Ebenamram, flos Alcannæ eſt, ſimilis floribus Myrti, niſi quia eſt velut in racemis, & flos eius eſt albus, decliuis ad glaucedinem, acuti odoris. Dioſcorides. Eſt arbuſtum habens folia ſuper ramos ſuos, & cætera, quæ hic citare ſuperuacaneum foret, cum ſint ea omnino quæ Dioſcorides & Galenus de Cypro ſcripſerunt. Auicennæ interpres Alcannam etiam Liguſtrum Lib.2.ca.51. vocat, cui Auicennas eaſdem virtutes tribuit, quas Dioſcorides & Galenus Cypro ineſſe tradiderunt. Bellonius Henne, ſiue Alcannam arborem in Ægypto Lib.1.Obſ. cap.44. naſci prodidit, eóque à Liguſtro diuerſam, quòd huius folia hyeme decidant, illius verò minimè. Alio in loco fruticem, ſiue arbuſculam eſſe ait, quam Latini Lib.2.Obſ. cap.74. Arabum interpretes Liguſtrum falſò vocant, quod ab illa Liguſtrum differat. Henne igitur ad Mali Punicæ proceritatem aſſurgere: ſed quia crebro ab Ægyptiis cæditur, & diligenter colitur, virgas ſæpius tenues, vt vimina producere. Folia eius ſiccari in farinam, luteo colore tingentem, quo cum valde delectentur omnes qui Turcarum imperio parent, atque aliæ etiam gentes, adeo vt mulieres eo colore manus, pedes, crura obſcœnas partes ad vmbilicum vſque infici pulchrum, ac decorum exiſtiment, maximum ex hoc puluere vectigal colligere Turcarum Imperatorem. Quænam igitur tandem hæc erit ſtirps quam pro Liguſtro proponimus? fortaſſe, inquit Conſtantinus, Liguſtrum Virgilij. Qua de re minimè ambigunt citati iam à me auctores, qui hoc noſtrum Liguſtrum Dioſcoridis Cyprum eſſe autumant, in eóque Seruium Grammaticum reprehendunt, qui illo Virgilij verſu, Eclog.2.

Alba Liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Liguſtrum eam Cauioluuli ſpeciem eſſe ſcribit, flore candido, Lilij, ſeu Calathi effigie, quæ vicinis ſeſe circumuoluit. Sunt etiam qui Liguſtri baccas à Virgilio Vaccinia nigra vocari putent. Sed non rectè illi quidem ſentiunt, inquit Matthiolus, nec etiã Fuſchius qui Rubi mora, quæ Græcis βάτινα, & βατίνια dicuntur, Lib.1.Dioſ. cap.107.

à Virgilio vnius literæ immutatione Vacinia vocari ſcripſit. Vaccinium enim pro flore non pro fructu vſurpari conſtat, inquit Matthiolus. At cum in nothis Dioſcoridis ſtirpium nomenclaturis legamus Hyacinthum Romanis Vaciniũ dici, credendum Vacinium Virgilij Hyacinthum eſſe, flore cum Violis purpureo colore certante, qui cum ab aliis, tum ab ipſo Virgilio niger appellatur, Vacinia cum floribus, non cum fructibus numerante, his verſibus:

In Hiſt.pl. cap.55.

Eclo.2. *Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.*
Mollia luteola pingit Vaccinia caltha.
Eclo.10. *Et nigræ Violæ ſunt, & Vaccinia nigra.*

Quidam Vaccinium aliam ab Hyacintho plantam, arbuſculam nimirum baccis nigris à Virgilio intelligi credunt, de qua proximo capite dicetur Matthioli ſententiæ accedit Vvilichius, & Vaccinium in Virgilio Hyacinthum interpretatur, flore purpureo, quem vulgo brunum appellant, Græci φαιὸν, cum nigro aliquid ruboris admiſcetur. Plautus morulum appellare videtur. Nec placet Marcelli opinio, Vaccinium Irim eſſe putantis. Nam neque Iris in coronas veniebat, neque color reſpondet, quod varius ſit, adeo vt à colorum cæleſtis arcus varietate nomen inuenerit. Adhæc cum Iridis flos maximè fragilis, caducúſque ſit, Poëta Liguſtro non prætuliſſet. Sed ad Liguſtrum noſtrum redeat oratio. Id optimum naſci in Canopo & Aſcalone ſcribit Dioſcorides. Plinius
Li.1.ca.107. optimum haberi è Canopica in ripis Nili nata, ſecundum Aſcalone Iudeæ, ter-
Li.12. c.24. tium Cypro inſula. Nihil frequentius Liguſtro noſtro in Dumetis occurrit, ita
Locus. vt hoc nomine contemnatur. Qua propter Virgilius eius flores negligi à pa-
Tempus. ſtoribus, & inutiliter perire cecinit. Maio menſe floret, Autumno maturæ baccæ nigreſcunt. Folia adſtrictoriam vim habent, inquit Dioſcor. Quare com-
Lib.1.c.107. manducata oris vlceribus medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculíſque proſunt: decocto eorumdem igni ambuſta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radiculæ ſucco maduerint. Flos ex aceto fronti illitus capitis
Oleum Cyprinum. dolorem ſedat. Cyprinum Oleum quod ex eo fit odoratũ eſt, excalfacit, emollítque neruos, ſi quæ ferventi natura ſunt aſſumat. Quas ſex poſtremas voces Græci Codices, neque Cornarius in tranſlatione ſua habent. Quare has ex Olei Cyprini compoſitione, quæ ex quibuſdam natura calfacientibus conſtat, adiectas fuiſſe credibile eſt. Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in Oriente Cypros, in-
Li.24. c.10. quit Plinius. Suos in Europa vſus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vtique veteri vlceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſim, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceo-
Embl.103. rum pituitas acini. Cornarius annotat hoc loco in vetuſto Pliniano exemplari
lib.1. Dioſ. coniunctionem, ſi, haberi, quæ in vulgatis deeſt: perinde ac ſi ambigat, an Ligu-
Li.12. c.24. ſtrum ſit Cyprus, quemadmodum alio loco Cyprum in Ægypto dictam, à quibuſdam in Italia Liguſtrum vocari tradit. Deinde acinos hic dici quos alio lo-
Ibidem. co ſemen Coriandri dixit, Dioſcor. verè, ſemen nigrum, Sambuci fructui ſimile.
Lib.23. c.4. Plinius alio loco de Cypri viribus hæc ſcribit. Cypri natura excalfacit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur, & vuluæ concitatæ: ſuccus quoque eorum apponitur. folia recentia commanducata vlceribus in capite manantibus, item oris medentur, collectionibus & condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei Mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia vlcera per ſe, & cum melle. Odor floris ſuauis, & qui ſomnũ faciat. In quibus de foliis Cypri dicit, Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei Mali ſucco, quod Dioſcorides, ξανθίζει δὲ τὰς τρίχας στρȣθίου χυλῷ τὰ φύλλα λεῖα βραχέντα, καὶ ἐγχελάτεντα. Ex quibus perſpicuè apparet deceptum fuiſſe Plinium

nium, qui pro τρυθίυ χυλῶ, id est pro Radiculæ, siue Herbæ lanariæ succo, Struthei Mali Cotoneorum generis succum accipit. Neque Constantino assentior, meritò reprehendi ad Amato Marcellum & Ruellium scribenti, quod cũ succo Lanariæ herbæ, non cum succo Struthei Mali & foliis Cypri rufari capillos interpretati sunt. Cypri arboris folia, summáque germina, inquit Galen. in vsum veniunt, facultatis & qualitatis mixtæ. Habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modice calida, habéntque etiam qniddam adstringens ex terrea substanria frigida. Itaque eorum decocto quidam ambusta fouent. Vtuntur etiam aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos: nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore vlceribus aphthis cognatis, & ipsis aphthis mansa commoda sunt. Fit ex Ligustri floribus oleum, inquit Matthiolus, cum oleo insolatis, quod ad vulnerũ inflammationes plurimùm valet, & ad capitis dolorem à bile ortum. Destillatur ex iisdem floribus aqua non inodora, ad ea vtilis quæ refrigerationem adstrictionemq; postulant. Eadem pota, cœliacis, dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis auxiliatur. Vteri fluxiones inhibet, tum pota, tum supposita. Datur vtiliter potanda sanguinem reiicientibus. Oculorum fluxionibus per se, aut cum Pompholyge medetur.

Ibidem. Enar. in 4. li. 1. Dioscor.

Li. 7. simpl. Tempera. & Vires.

Lib. 1. Dioscor. c. 107.

VACCINIVM PLINII, *CAP. LXI.*

SVNT qui plantam, cuius figuram hic proponimus, Vacciniũ Plinij, Theophrasti verò Lacatham arborem in Macedoniæ planis nascentem esse suspicantur. In sæpibus gignitur, sæpius humilis frutex, nonnunquam arborescens, ad magnitudinem Mali Punicæ crescit, ramosa, & surculosa arbuscula, minimè spinosa, radicibus crassis, multis, brachiatis: caudice cum arborescit plerúmque intorto, cortice, rimoso, scabro, subcinereo, ramorum verò cortice ex cæruleo nigricante, ac læui, colore oculis non ingrato: folio Pruni syluestris, lætiùs & pallidiùs virente, venoso: flore albo, suauissimè olente ex quatuor foliolis composito, filis intus candidis, apice rubro coronatis: baccis nigris, rotundis, gustu subamaro, non tamen insuaui, succo plenis purpureo, qui expressus lintea, coriáque munda, & candida, floridissima purpura tingit, colore nec fugaci, nec caduco, sed diutissimè permanente, nucleis, Cerasorum nucleo odore & sapore similibus, ossiculo similiter Lacunato inclusis, ex quibus oleum conficitur iucundi odoris, quo ad illinendas, manicas vtuntur. Baccis istis maturis turdi, merulæ aliæq; auiculæ auidissimè vescuntur. Quamobrem Italia ad eas alliciendas sæpes ac Dumeta Vacciniis conserebat. Plinius. Item Vaccinia Italiæ in aucupiis sata: Galliæ verò etiam purpurea, tingendi causa, ad seruitiorum vestes. Nonnulli hunc fruticem Chamæcerasum, siue syluestrem Cerasum esse

Nomina Lib. 16. c. 18. Lib. 3. Hist. cap. 4. & 7.

Locus.

Forma.

Lib. 16. c. 18.

VACCINIVM PLINII,
Lacatha Theophrasti.

existimarunt. Verùm à quouis Cerasorum genere differt, florescendi celeritate paruulis foliis, fructus amarore, apicibus in flore rubris, in Ceraso luteis. Fructus quidem Cerasi syluestris esset, nisi breuiore pediculo niteretur, ac minor foret, quippe qui Pisi magnitudinem non excedat. Hyacinthum Romani Vaccinium vocant, rura nostra hodie *Vaciet*, in quo nomine, quia pristini vocabuli quædam rudimenta relucent, quasi Vacinium & Vaccinium innuant, Li.3. c.104. Ruellius Vaccinium Hyacinthū esse arbitratus est, à quo planè dissentio. Nam hæc Hyacinthi appellatio in iis habetur, quæ Dioscoridi falsò sunt adscriptæ, & incerta est, falláxque coniectura ex sola nominum affinitate sumpta: neque etiam Hyacinthi vllus ad aucupia vsus esse excogitaríue potest, neque Hyacinthi flores, quatumuis eos manibus teras, purpureo succo digitos inficiunt. Præterea Vaccinium à Plinio inter arbores, non inter herbas numeratur. Quod si quis Hyacinthum ideo Vaccinium appellatum fuisse contendat, quod eius flos veluti Vaccinij succo imbutus purpureo colore niteat, huic non valde repugnauerim. Sed ab hoc, Plinij Vaccinium, quo de hîc agitur, longe diuersum esse dico. Non desunt etiam qui Vaccinij nucleos ex Oriente aduectos pro nucleis Mahaleb ostendant, & vendant. Tamen Mahaleb de qua nos antea tractauimus, longè alia est arbor. Vaccinium in sæpibus ferè semper, vt dictum est, prouenit cum Ligustris. Quam ob causam Virgilius fortasse eodē versu coniunxit:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

VIBVRNVM, SPIRÆA THEOPHR. CAP. LXII.

Lib.1. Dioscor. c.124. *Nomina* Eclo.1. *Forma.*

FRVTEX hic qui ab Italis *Lantana*, & *Viburno*, appellatur, Germanis *Schlingbaum*, maximè lentus est, obsequiosus, flexuq; inuictus, quale esse Viburnum Virgilius cecinit hoc carmine:

Quantum lenta solent inter Viburna Cupreßi.

Ramos edit digitali crassitudine, bicubitales, folia Vlmea, incana, & hirsuta, paribus internodiis & aduersis pediculis coniugatim adhærentia, per ambitum tenuissimè serrata: florem album, velut in vmbellam coaceruatum, à quo acini prodeūt lentium modo compresi, primum virides, deinde rubri, postremò nigri: radices per summa cespitum vagantur. Virgæ adeo flexiles, lentésque sunt, vt ad fasciculos colligandos iis vtantur rustici. *Locus.* Nascitur in sepibus & frutetis, incultóque solo. Fruticem hunc Spiræam esse Theophr. primus animaduertit Dalechampius, cuius sententiam probauit In Lexi. Constantinus his ferè verbis. Spiræa frutex est lentus, & vitilis, ita vt in Spiram torqueri posit, vnde & nomen ἀπὸ τῆς σπείρας. Fructum fert in summitate racematim rubrū, & maturitate nigrescentē. Lib.1. Hist. cap.23. Theophr. τῶν θαμνωδῶν (ἀκροκάρπων) ἐρείκη, σπειραία, ἄγνος, id est, fruticū qui in cacumine fructū ferunt, Erica, Spiræa, Vitex. Lib.6. Hist. cap.1. Alio loco corruptè scribitur σμηρέα, pro σπειραία, nec alij rectè πειραία emendarunt: οἷον κισσὸς, μηλωθρὸν, ἐρυθρέδανον, σπειραία, κνέωρον

VIBVRNVM, Spiræa Theophr.

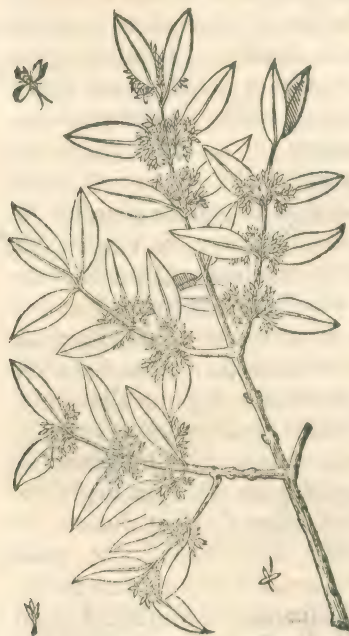

κνέωρον, ὀρίγανον, &c. Sic etiam Plinius legit. Ergo in coronamenta folio venere Lib.21.c.9.
Melothron, Spiræon, Trigonon, Cneorum, &c. Ruellius cum de Rhoe
ex Dioſcoride & Theophraſto ſcriberet, vt Rhoen quam non nouerat, in Lib.1.c.125.
Lutetiæ ſuburbanis reperiret, fruticem depinxit, quem antea citra Hiſtoriam
ſolo nomine Halini indicauerat, & à Gallis *Blancheputain* vocari dixerat. Idem Lib.1.c.85.
apertiſsimè capite de Vite ſylueſtri eam *Viorne*, & *Hardeau*, (à Gallica voce Lib.3.c.163.
Hard, quæ vinculum & funē ſignificat) nominari tradit: vt neceſſe ſit aut Ruel-
lium hæc obliuioſè & incogitanter confudiſſe, aut duas illas plantas æquè vo-
cari à Gallis *Viorne*: quo nomine appellari iure poſſunt aliæ quæuis lentæ, flexi-
les, vietæ. Nam ruborem tantùm etiamnū ruſtici ex baculis contortis & ſimul
implicatis, ſpiras factas quibus clatros aditui ſuorum hortorum obiectos li- Ibidem.
gant, vocant nunc *Viorne*, nunc *Riorte*. An verò ſpirea Viburnum ſit Virgilij, an
potius Vitis ſylueſtris, parum refert, cum vtraque planta, ſi cum Cupreſſo com-
paretur, humilis ſit, & altitudine longe inferior. Flexilis tamen lentor Viti ſyl-
ueſtri magis quàm Spirææ conuenit. Præterea obſeruandum: quod Ruellius
non animaduertit, Rhoen & Vitem ſylueſtrem coriarias eſſe plantas, ſed à Vi-
te ſylueſtri coria depſari, à Rhoe perfici. Nam plantarum id genus aliæ ferui-
dæ & acres, vt Vitis ſylueſtris, calcis modo: qua noſtro ſæculo vtuntur coriarij,
tanquam Pſilothro, pelles aqua maceratas, pilis nudant, & ſic molliunt, vt
ſubigi, radiolíſque purgari ac exteri poſsint, quod depſare eſt. Aliæ deglabra-
tas pelles, maceratas, emollitas, deraſas ſic rurſum ſpiſſant, denſant, durant, vt
ad vſum calceorum, ſolearum, ocrearum, thoracum firmæ ſolidæq; ſint, quod
perficere eſt. Eiuſmodi ſunt Rhus, cortex Quercus, & Galla. Hoc quidem modo.
Rhus ſanè Coriaria eſt, altero, Vitis ſylueſtris, & aliæ multæ plantæ, id quod
Theophraſtus ſcripſit his verbis: θερμαντικὸν δὲ καὶ δριμὺ καὶ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίας Lib.9.Hiſt.
ἡ ῥίζα. διὸ καὶ εἰς ψίλωθρον χρήσιμον, καὶ ἐφηλίδας ἀπάγει (non ἐπάγει) τῷ δὲ καρπῷ ψιλοῦσι cap.22.
τὰ δέρματα (non δένδρα) τέμνεται δὲ πᾶσαν ὥραν, ὀπώρας δὲ μάλιστα. Ideſt, Vitis ſyl-
ueſtris radix acris eſt, & calfactoria, ideoq; ad pſilothrum vtilis: maculas in facie
ſole contractas delet: fructu coria depſantur. Cæditur quouis tempore, ſed Au-
tumno præcipuè. Abſurdum eſt quod ſcribit Ruellius, acinorum & radicis hu- Lib.3.c.152.
ius plantæ naturam eſſe gelidiſsimam, cum feruidiſsima ſit. Viburni folia aſpe
ra ſunt, & adſtringentia, auctore Matthiolo. Quare ad vacillantes dentes con- *Vires.*
firmandos valent, & ad gingiuarum rheumatiſmos, ſi eorum decocto cum Oleę Ibidem.
foliis in aqua & aceto dentes ſæpè colluantur. Gargarizatur ad columellæ
prolapſum, & ad faucium fluxiones. Vuarum acini ante maturitatem areſa-
cti, in puluerem redacti, & poti alui profluuia ſiſtunt. Ex radicibus ſub
terra maceratis, deinde decoctis, diúque tuſis fit viſcum ad aucupia. Folia in
lixiuio decocta pilos denigrant, & fluentes inhibent.

PHILYCA CAP. LXIII.

PHILYCA Græcis dicta, arbor hæc Dalecampio eſſe vide- *Nomina*
tur, Illyrici gentibus, Comoricha. Galli oppido S. Spiritus
nuncupato, ad Rhodanum ſito vicini, in quorum ſepibus fre-
quens hæc ſtirps gignitur *Alardens* vocant: Monſpelienſes ſe-
plaſiæ Phillyream, vt & Pena, Cluſius tertium & quartum Phillyreæ genus Lib.1. Obſ. cap.16.
has duas plantas eſſe putat. De qua Theophraſtus: εὐτονώτατον δὲ φιλύκη,
καὶ ἡ λευκότης ὥσπερ τοῦ κηλάστρου. Quæ ſic Gaza vertit, Obedientiſsima

PHILLYREA PENAE maior, III. Clusij, Alaternus maior Dalechampij.

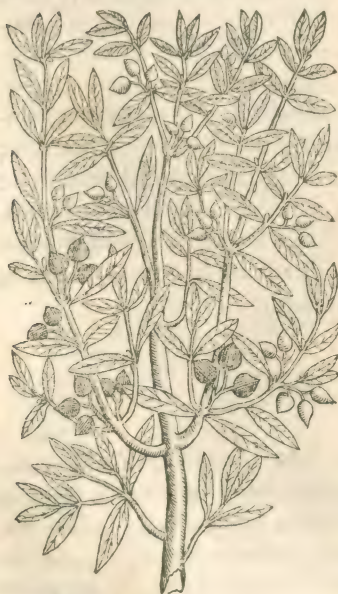

PHILLYREA MINOR Pena, & IIII. Clusij, Alaternus minor Dalechampij.

PHILYCA III Dalechamp.

Forma.

Philyca est, candórque ei Celastri modo: rectius firmissima, sed legisse videtur ἐυκαμπὲς, siue εὔεργον, vel quid simile. Philyca Ligustri est magnitudine, multum fruticosa, coma perpetua, caudicis cortice cinereo, rugoso: foliis Lentisco fere similibus, amplioribus, longioribus, carnosis, obscurè virentibus, gustu adstringentibus: fructu racematim congesto, antequam maturescat anguloso, cum maturuit, rotundo, nigro. Is constat pulpa tenera, succosa, gustu principio dulci, mox amaro, cum acrimoniæ tantillo, ac dum manditur suaue quiddam olente, quod cum baccarum Iuniperi odore comparari posit: Pulpæ subiectum est lignosum, sed valde tenerum ac fragile putamen, nucleum contegens rotundum, gustu amarum. Huiusmodi est hîc depicta à nobis arbor. In Grammontio luco haud procul à Monspelio, ac in eius tractus saxosi glareosiq; sæpibus crescit.

CYTISVS, CAP. LXIIII.

FRVTEX, non herba est, qui κύτισος Græcis dicitur, Latinis Cytisus à Cythno insula, in qua inuentus est, auctore Plinio, vnde translatus in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas magno casei prouentu: propter quod maximè miratur idem Plinius rarum esse in Italia. Est autem Cytisus, Dioscoridi, frutex albus in totum, vt Rhamnus, ramos spargens cubitales, sæpe maiores, in quibus folia fœnigræci aut Loti trifoliæ sæpe minora, dorso medio prominente. Ea digitis trita Erucam olent, gustatáque Cicer recens sapiunt, quæ descriptio tam accurata non est, vt ex ea verus Cytisus cunctis innotuerit: diuersi enim auctores diuersos Cytisos exhibent. Ac primum Matthiolus credidit aliquãdo Cytisum eam esse Trifolij odorati speciem, quam Itali Trifolium equinum, quod equis gratissimum sit pabulum, vocant. Sed cum postea trifolium illud Loton vrbanam esse deprehendisset, & Cytisum non herbam sed fruticem esse Myrti magnitudine apud Galenum legisset, imo inter arbores recenseri à Plinio, & Strabone, ipse sententiam suam retractans, aliam Cytisi plantam à Cortuso missam pingendam curauit, quam legitimũ Cytisum notis omnibus referre putat, non solum foliis & totius plantæ colore, sed etiam ipsius ligni materie, quæ nigra est, & Ebeni modo firmissima, quod de Cytiso Theophrastus & Plinius tradidere. Hanc nasci copiosam audiit in Regno Neapolitano, ac etiam alibi fortasse gigni in Italis suspicatur, nusquam tamen ante à se visam. At hanc non Cytisum, sed Medicæ speciem esse autumant periti herbarij. Trago Cytisus pes milui pandectario, trifolij genus, nihil aliud est quam procerus & nodosus caulis, multis adnatis iisque geniculatis brachiatus, foliis vestitus Trifolij, fœnogræco quadãtenus similibus at maioribus, firmioribus, acutioribus & prolixioribus, per ambitum leuiter serratis, incanis, gustu Trifolium referentibus in agris sponte nascitur. Marcellus Empiricus Cytisum etiam sua sponte prouenientem describit his verbis. Herba vel frutetum, quod maximè circa sepes vinearum nascitur, Latinè Cytisus dicitur. Virgultis est sub tortis vel curuis, foliis oblongis, bene virentibus: floribus conclusis, oblongis, albis vel galbineis, bene olentibus, idest mellito odore frutetum ipsum semper virens æstate atque hie-

Nomina

Libr. 13. ca. 24.

Lib. 4. c. 108

In cap. 108. libr. 4.

Lib. 2. ca. 6.

CYTISVS MATTH.

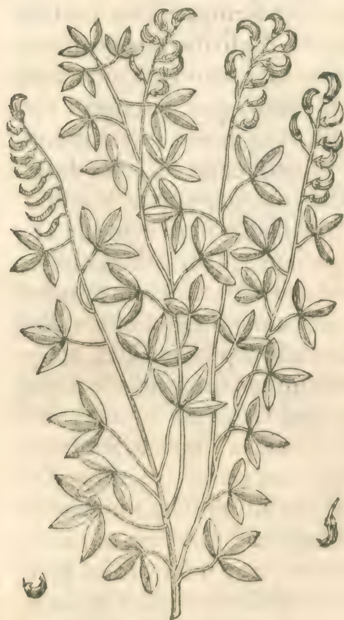

CYTISVS TRAGI.

me: quæ deſcriptio fortaſſe Tragi Cytiſum exprimit. Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem Cytiſum verã ſe vidiſſe affirmat in hortis monaſterij D. Germani Lutetiæ Pariſiorum, omnibus Dioſcoridis notis congruentem, vidimus ac rurſum in hortis Franciſcanorum Lugduni. Hunc eadem qua plurimas alias ſtirpes diligentia & fidelitate delineauit Dalechampius his verbis. Cytiſus in hortis Franciſcanorum Lugduni multos annos viguit, iniuria mortuus cum æſtate feruidiſsima ttansferre coactus fuiſſet olitor, ob metum imminentium hoſtium ſubrutis eius ſodalitij hortis. Frutex eſt hominis fere altitudine, ramis multis, canis, folio fœnigræci, perpetuo, flore Piſi luteo, nigris maculis compũcto, ſemine Geniſtæ, ſiliquis abdito: radice pro fruticis proceritate, craſsiſsima, alba, in profundum obliquè acta, carnoſa Raphani modo, tenera, guſtu ſubdulci. Floret hyeme tota vſque ad vernum æquinoctium, æſtate ſiliquatur, fructum Autumno perficit. Folia trita prorſus Erucam olent, & guſtata Cicer recẽs ſapiunt. Quod florem edat hyeme, anni tempeſtate ad euocandos flores incõmodiſsima, hæc eſſe poteſt cauſa, quam Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem reddidit, nempe quod vegetali calore adaucto externi frigoris repercuſſu, fructuoſa alioqui planta, & ob radicis teneritatem maximè obediens, cum minimè ſit alſioſa (neque enim æſtuum, neque frigorum, inquit Plinius, neque grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit) vberius alimentum ad fruticandum proliciat. Cytiſum cuius imago hîc appicta eſt, Conradus Geſnerus ad Dalechampium miſit. Eſt autem, vt eius verbis vtar, frutex τρίφυλλος, ſapore glutinoſo maluæ, id quod in eo Galenus requirit. Alius Cytiſi effigies ſequitur, quem à natalibus Alpinum vocant. In Appennino creſcit, frutex ad hominis proceritatem aſſurgens, interdum humilior, ſtipitibus multis, ramoſis, foliis fœnigræci, aut Loti trifoliæ, trigeminis, ex ramorum quibuſdam velut extantibus tuberculis prodeuntibus, gracili pediculo appenſis, vno ex loco nonnunquam binis pediculis, nonnunquam ternis enaſcentibus, qui ſinguli terna folia ſuſtinent. Flos in ſummis ramis eſt copioſus, luteus, vel pallidus, Piſo ſimilis. Folia, ſurculi, denique totus frutex candicant. Pena cum diu auxius in Cytiſi veri hiſtoria hæſitaſſet, ſubductis hinc inde rationum momentis, ac collatis

CYTISVS GESNERI.

Lib.13.c.24

CYTISVS ALPINVS Dalechampij.

CYTISVS prior Penæ.

collatis variis plantis, tandem eum probatũ iri credit candidis arbitris, quem vidit in via regia quaRoma Florentiam itur, in oppidulo cui nomen Aquæ pendulæ, decliui & depresſa planitie feracisſima nempe fruticem, quinque ſéxve cubitis proceriorem, Geniſtæ ſarmentis pluribus, gracilibus, præduris, ſtriatis, ſtatim ab imo ſeſe attollentibus, aut paullo ſupra lignoſam radicem foliis ternis, pediculo ſubnixis, non ita numeroſis, ſimili fœnograeco, anguſtioribus, habitioribus, rutaceis: flore Geniſtæ, vel Spartij, aut Piſi, luteo, ſed minore: ſiliquis Geniſtæ paribus, cinericiis, gracilioribus, compreſsioribus, ſemine Geniſtæ, intus loculis diſcreto, ex atro virenti. Tota planta incana eſt, vt Rhamnus Mompelienſis. Sapor Ciceris aut ſimilis leguminis. Alteram idem notiorem frequentiorémque, Italiæ & Galloprouinciæ exhibet, in ſqualli-dis ſaxoſiſque collibus inter Ilices coccife-ras, & maiores Ericas virentem, florúmque amœniſsima copia oculos oblectãtem, & capras paſcentem æſtatis initio. Seſquicubitales ſpargit is frutex virgas, tenues, lignoſas, ramoſas, è quibus folia terna oriuntur, (ea pictor omiſit, binis tantum pictis,) maiora quam in priore Cytiſo, rotundiora, ex atro virentia: flores Geniſtæ ſimiles in ſummis cauliculis copioſi puſilli, lutei, denſius ſtipati, quã pro magni-

CYTISVS alter Penæ.

CYTISVS. Hiſpanus Cluſij.

tudine

tudine fruticis, quo aduolant apum mellificantium examina: odor illi gratus: ſapor alterius: ſiliqua, & ſemen minora. Hos frutices pro Cytiſis periti herbarij proponunt. Poſt eos Cluſius aliquot alios frutices recenſuit, ad Cytiſi genera referendos, vt putat. Primus ad arbuſculæ magnitudinem creſcit, interdum, ſtipite duro, materia flaueſcente, medulla nigricante, maioribus ramis, & virgultis cortice candicãte obductis Tenelli ramuli toti hirſuti ſunt: folia numeroſa ramos ambiunt, terna ſingulis pediculis hærentia Medicę modo, dilutiore virore, ſapore leguminum viridium, amaro tamen. Aliquot flores extremis ramulis ferè ſpicæ modo inſident, Geniſtæ ſimiles, lutei, nonnihil odorati: deinde ſiliquæ Geniſtæ figura, oblongæ, aſperæ tamen, & hirſutæ, in quibus ſemen exiguum, tumidiuſculum, nigricans, Geniſta minus: radix lignoſa, in diuerſa tendens. Secundus eſt duorum cubitorum duntaxat altitudine, fruticoſus, virgas ferens prorſus candidas, tenues, ramoſas, folia ſuperiori ſimilia, terna ſemper, ex ſingulis pediculis pendentia, ſed minora, omnino incana, & nunquam expanſa, ſed ferè ſemper complicata, dorſo prominẽte, impenſe amara: flores vt in ſuperiore extremis ramis inſident, eidem forma ſimiles, ſed colore nitidiori & plane aureo: ſiliqua itidem oblõga, aſpera, mucrone deorſum inflexo ex nigro purpuraſcente: ſemine quàm in ſuperiore paullo maiore, & ſubnigro: radix ſuperiori ſimilis. Vterque prouenit in Salmanticenſi agro, & aliis vtriuſque Caſtellæ locis, ſecus vias: florẽt Iunio, ſemen edunt Iulio, & Auguſto. Tertius pedalibus, & raro cubitalibus, aſſurgit ramulis, tenuibus, prorſus incanis, quos exornant folia terna, breui pediculo nixa, quorum medium folium dupla lõgitudine reliqua folia ſuperat, colore cinereo, & incano, ſapore adſtringente, & linguam exſiccante. Ramuſculi fere ab imo ad ſummum per ſingulorum foliorum exortus floribus onuſti exeunt, binis, aut ternis, ſimul naſcentibus ex vaginula quadam molli, & candida lanugine hirſuta, aureo colore fulgentibus, odore iucundo, ſimili cum ſuperioribus forma, ſed minoribus. Inuenitur in variis Hiſpaniæ locis, præſertim Bætica, ſed nuſquam copioſior quàm in regno Valentino, vbi plurimus eius vſus. Nam qui bombyces alunt, eius ramos ſupra tegetes ſpargunt, quibus iam Mori foliis ſaturi bombyces ſtamina ſua aduoluant, quæ deinde

CYTISVS II.
Cluſij Hiſpan.

CYTISVS III.
Cluſij Hiſpan.

CYTISVS IIII.
Clusij Hispanus.

deinde à mulierculis & pueris explicantur. Quartus, hominis est altitudine, oblongis virgis, non admodum fruticosis, neque obsequiosis, cortice nigrescente obductis: folia ei sunt Trifolij aut Medicæ, terna simul ex singulis pediculis, superna parte virentia, prona verò subrufa, lanugine hirsuta, sapore leguminum, amariusculo: flores ex alarum sinu quam in reliquis maiores, Genistæ similes, luteo auri colore. Solummodo ad montium radices circa Calpen, & Bæticæ maritima, Februario florentem Clusius vidit. Cytisi folia Li.4.c.108. auctore Dioscoride, refrigerant, tumores initio discutiunt, si cum pane trita illinantur. *Vires.* Decoctum potu vrinam ciet. Nonnulli quod apes alliciat prope aluearia serunt. Quod inquit Galenus, Cytisi folia digerendi faculta- Lib.7.sim. tem obtinent aqueæ temperatæ mistam, sicut & Maluæ folia. Eius vero longe maximus fuit apud veteres vsus ad pecoris pastiones, & ad lactis fœtuúmque prouentum, vt diligenter tradidit Columella his verbis Cytisum, in Libr. 5. cap.vlt. agro esse quam plurimũ maximè refert, quod gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum vtilissimus est, quod ex eo cito pinguescit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quod octo mensibus viridi eo pabulo vti, & postea arido possis. Præterea in quolibet agro, quamuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum a qua macerari oportet, & cum tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico vino, atque ita potandum dari: sic & ipsæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur: &c. Eadem declarat Pli- Li.13.ca.24. nius, frutex est & Cytisus, inquit, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam Suum: spondétque iugero eius annua H-S. M M. vel mediocri solo reditus (alias mediocri soli reditu) vtilitas quæ Eruo, sed ocyor satietas, per quam modico pinguescente quadrupede, ita vt iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni vsu præstante (alij legunt medicinæ in omni morbo. Alij medicinæ & morbis ouium.) Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum potui cum vino (dari iubet, & firmiores celsioresque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque

CYTISI FACIE
Alyssan quorumdam Lobell.

quoque nunquam defore Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cum hordeo, aut vere, ſemine, vt porrum: vel caule autumno, ante brumam. Si ſemine, madidum: & ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur (Alij ſatum aqua ſpargitur) Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur verno æquinoctio cùm florere deſiit, vel pueri vel anus viliſsima opera. Canus aſpectu, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, anguſtioris Trifolij frutex (verius amplioris) Datur animalibus poſt biduum ſemper. Hyeme vero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia, &c. In hac Cytiſi hiſtoria inſcite Plinius vertit, (vt Porrum) ex aurore Græco, apud quem fuit, εἰς πρασίας φυτεύεσθαι, id eſt, in areolis ſeri, quemadmodum &. Columella reddidit. Cytiſis ſubiungi poteſt Cytiſi facie Alyſſon fruticans quorumdam, auctore Lobellio, Parum admodum notus, perelegans frutex, exoticus rarus, niſi cultioribus Belgij viretis, vbi floribus luteis, Leucoij, minoribus æſtate nitet, è ſparſis numeroſis, anfractuoſis, Polemonij, iſtriatis cauliculis. Folia Cytiſi, habitiora, albida, hiſpida, ſetaceis pilis villoſa. Radix lignoſa, durior & in folliculis ſemen.

HALIMVS, CAP. LXV.

Nomina

VARIÆ ſunt plantæ à rei herbariæ ſcriptoribus Halimi nomine deſcriptæ, & picturis expreſſæ. Nos de vero, vt arbitramur, Dioſcoridis Halimo hîc dicemus ex Dalechampij ſententia. Reperitur modo aſpirata, modò nude ſcripta litera. Placet aſpiratio, quoniam

Herm. cor. 122. libr. 1. Dioſcor. Corn. Embl. 99. lib. 1. Dioſcor.

à ſalſo humore nomen inuenit, vnde Ætius Halimum Halmyrida à ſalſugine appellari dixit. Solinus Alimon in Creta naſci tradidit, mirabili, ſi credatur, effectu, quod admorſa ea interdiu fames nulla ſentiatur, vt nomen inde impoſitum ſit ei quod famem arceat, proptereáque nec aſpirationem prima litera recipiat. Halimon Latini, vt Plinius, Anreonem vocant, Toloſates *L'herbe du maſclou*, id eſt, herbam colicis doloribus vtilem. Multa alia Halimi nomina, in iis quæ falſò Dioſcoridi ſunt adſcripta, legere quiuis poteſt, quæ ſciens omitto.

Li. 22. c. 22.

Eſt Halimon non parui erroris inter auctores, ait Plinius. Alij fruticem eſſe dicunt denſum, candidum, & cætera ferè omnia quæ Dioſcorides habet: alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen. Duorum præterea generum, ſil-

Lib. 1. c. 103.

ueſtre, & mitius. Cratenas tertium genus addidit. Sunt & aliæ plantæ, vt diximus, Halimi nomine appellatæ. De primo genere, ideſt, de Dioſc. & vero Ha-

Forma

limo hîc tractamus. Halimus frutex paruus radicem habet altam, inflexam, longius euagantem, craſſam, duram: caules multos, latius in orbem terram opacantes, cubito altiores, anguloſos, ramoſos: folia multa in ſurculis, per caules, cauliúmque ramulos imparibus interuallis diſpoſitis aceruatim cumulata, craſſa, candida, Oleæ ſimilia, breuiora, quamuis Rhamno longitudine paria interdum ſint, qualia in ſecundo genere Halimi ſui deſcribit Cluſius, latiora Dioſcoridi, molliora Plinio, vtrumque enim verum eſt, etiam hyeme virentia, ſaporis primum quidem ſalſi, ac ſubaſtringentis, qualis in permultis maritimis plantis percipitur, deinde ſubdulcis. Ab hoc ſalſo ſapore Halimo vt diximus, nomen poſitum eſt, ne quis à maritimis ſolum natalibus dictum exiſtimans alibi proue-

Li. 1. ca. 105.

nire neget. Semen producit latum, candicans, in ſummis ramis copioſum.

Locus. Libr. 11. Li. 4. Hiſt. capi. 20. & libr. 5. cauſ. cap. 22.

Tertiũ Halimi genus in maritimis frequens à Cluſio deſcriptum, Crithmum eſt Dioſcoridis, Italorum *Bidone,* quod ſuo loco declarabimus. Halimus Dioſcoridi frutex eſt ſepimentis idoneus, ſimilis Rhamno, ſine ſpinis, foliis Oleæ, ſed latioribus, Naſcitur in ſepibus, & maritimis. Eadem planè Oribaſius habet.

Theophra

HALIMVS verus Dalech.

Theophrasto, Halimus autore vicinas plantas enecat, valentius quàm Hedera aut Cytisus, nam & Cytisum ipsum interimit, eóque perniciosius quò plus habet salsuginis. Scribit Ruellius in viuis Galliæ sæpibus frequentem esse fruticem quem *Blancheputain*, rura vocant, gustu subacerbo in salsuginem vergente, quare mensis folia cum tenerescunt non esse ingrata. Eum fruticem si Halimon esse existimat, vehementer errat, vt capite de Spiræa diximus. Bellonius multis locis Halimi meminit, sed ita vt ex illius verbis quænam planta sit Halimus intelligi non liceat: Frutex Halimus, inquit, in Creta Halimatia vocatur, adeo frequēs, vt magna pars sepium ex eo constet. Cimæ sunt dulces. Idem alibi: Recensetur Halimus inter plantas perpetuò virentes. Idem in prato quodam plano se Halimum vidisse affirmat, qui licet natura se attollat in fruticem ramosum, sine spinis, vt in Creta, illic tamen per terram spargebatur instar Capparum spinosarum. Idem alibi. In Ægypto aggeres Nili muniuntur fascibus ex Halimo: ac rursum. Sepes in Ægypto fiunt ex Halimo. Amatus Lus. etiam de Halimo satis multa, sed ita vt ex iis Halimum non internoscas. Nec magis in hac historia sibi constat Anguillara, qui aliquot locis prouinciæ Samnitum mari vicinis, Halimum propriè à Dioscoride descriptum reperiri tradit, qui estur, sepimentísque est idoneus: Aliud etiam genus ei non simile conspici aliis in locis maritimis: postremo esse plantam iis cōgruentem, quæ de Halimo scripsit Dioscor. in Creta edulem ibi vocatam Sandalida, ex qua & sepes fiunt in Sicilia. Cordus Halimum sibi incognitum esse fatetur, considerandúmque in hac planta censet, ait quomodo concilientur Dioscorides, & Serapio. Ille enim scribit Rhamno similem esse Halimum, sed spinas non habere, hunc autem plures illi quàm Rhamno spinas tribuere. Serapionis hæc verba sunt. Dioscorides. Quæ ex hac planta nascitur in campis, assimilatur Rhamno, idest Nausegi, nisi quia multas habet spinas, & folia eius similia sunt foliis Olearum. Ex quibus nihil aliud colligas, quàm Halimum similem esse Nausegi, idest Rhamno, nisi Rhamnus spinas multas haberet, quo sensu Serapio Halimo, quam Molochiam vocat, spinas non tribuit: quamobrem eum cum Dioscoride conciliare nihil opus est.

Lib. 1. c. 85. Lib. 1. obs. cap. 18. Ibid. ca. 44. Ibid. ca. 60. Lib. 2. Obs. cap. 31. Ibid. ca. 78. In li. 1. Dio. cap. 121. Ca. 85. fim.

Locus.

Halimus Tolosæ in hortis colitur, sponte verò nascitur in sepibus, vt etiam auctor est Dioscorides, præsertim ad vicum tribus miliaribus ab vrbe distantem, quem *Saint Hourens* vocant, loco macro, squallido, alto: vt rectè dixerit, Oribasius nasci in maritimis locis, & præruptis, itémque in sepibus. Plurimum in Cilicia prouenire, Galenus scribit, vbi & germina eius recentia esitant, & reponūt, in posterum futura vsui.

Lib. 1. c. 103. Libr. 11. Lib. 6. sim.

Vires.

Semen pariter, & planta ipsa lac generat, gustus salsi & sub adstringentis. Ex quibus omnibus perspicuum est ipsam dissimilium esse partium. Maior autem pars eius calida est temperatè, cum humiditate incocta, & leuiter flatuosa, folia inquit Dioscorides, decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulsa, rupta, torminàque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Eadem lactis vbertatem facit. Quod autem radici tribuit Dioscorides, Tolosates in foliis quotidie

Li. 1. ca. 103

experiuntur. Horum enim manipulum terunt,& ex vino albo propinant, maximo doloris colici, torminúmque leuamento. Quam ob causam *L'herbe du masclou*, vulgo vocant. Quod lac attrahat, ipsúmque ac semen augeat, rationi valde consentaneum est. Salsa etenim nitrosáque substantia crassiorem sanguinem extenuat, vt in mammas fluat, & penetret facilius, sub adstringente partes glandulosas roborat, ad lactis materiam melius concoquendam, dulci sanguinem copiosiorem gignit: quoniam dulcia in sanguinem facilè commutantur. Rustici pabulo sale condito, in pecudibus etiam lac magis affluere credũt.

SAMBVCVS, CAP. LXVI.

Nomina AMBVCVS à Græcis ἀκτὴ dicitur, ab Arabibus *Infacti*, ab Italis *Sambuco*, à Gallis *Sureau*, & *Suyer*, ab Hispanis *Sabugo*, & *Caninero*, à Germanis *Holder*, à cauitate, siue *Holler*. Sambucum arborem dictam

Corol. 184. lib. 4. Dios. putat Hermolaus à Sambuca, musico instrumento, quod alij pectida vocant, alij Magadin. Sambuca porrò ab auctore videtur appellata, cui nomen Sambyx fuerit. Vsam ea primam omnium Sibyllam perhibent. Dicitur & Sabucus arbor à Quinto Sereno. Sambuci duo genera sunt Dioscoridi. Vnum,

Lib 4. c. 168 Sambucus vulgo cognita in arborem assurgens: alterum humilius, Ebulus nomine, de quo sequenti capite.

Genera. Prioris & si vnũ tantum genus descripserit Dioscorides, id nimirum quod notum omnibus est, hîcque depictum, tamen à posterioribus duo alia obseruata sunt genera, syluestre scilicet, siue montanum, de quo in Silua egimus, & quibus notis à superiore differat ostendimus.

Capit. 51. Alterum palustre, siue aquaticum, de quo etiam infrà dicemus.

SAMBVCVS.

Forma. Sambucus vulgaris frutex est, sæpe in arborem accrescens, trunco crasso, lignoso ex quo rami multi prodeunt, harundinũ modo rotundi, longi, recti, geniculati, caui, medulla alba, dulcíque pleni, cortice cinereo obducti, cui subest alius viridis, medianus Officinis dictus. Ex geniculis prodeunt surculi, circa quos folia saturæ viriditatis, in ambitu parum crenata, grauis odoris. In ramorum summitatibus flores sunt candidi, in vmbellis. Deinde baccæ rotundæ, initio virides, tãdem ex nigro purpureæ, copioso succo vinosę, in quibus semen est minutulum, & cõpressum.

Li. 4. c. 168. Sambucus Dioscoridi, surculos spargit arundinaceos, teretes, cauos, candicantes, proceros: folia iuglandis terna, quaternáue ex interuallis circa ramos exeunt, grauia odore, minutim in ambitu secta: in ramulorum cacuminibus cauliculísque circinatæ vmbellæ, quæ florem candidum pariunt, mox acinum Terebintho similem, in nigredine sub purpureum, racemosum, succo madentem, vinosúmque. Quos hîc surculos cauos vertit Ruellius, Græcè legimus ὑποκοίλους, idest

Andr. Lac. aliquantum cauos; neque enim Sambuci surculi omnino sunt caui, sed laxa medulla pleni. Vbi verò folia dixit grauia odore, minutim in ambitu secta, legitur

Lib. 11. in vetere codice, βαρύοσμα δὲ καὶ πικρότερα, idest, odore graui, amarioráque. Oribasius

basius legit μακρότερα, ideſt lõgiora, alij μικρότερα, minora. Theophr. diffuſius Sambucum expreſsit his fere verbis quæ ideo refero, quia Theodori interpretatio non placet. Sambucus maximè iuxta aquas naſcitur, & in vmbroſis locis, in aliis tamen etiam prouenit (legendum enim, ἐν μὴ τοῖς τοιούτοις) fruticoſa eſt, virgis anniculis vſque ad foliorum defluuium in longitudinem creſcentibus, poſtea in craſsitudinem. Virgarum proceritas non valde magna, ſed ſenûm cum maximè cubitorũ. (Τῶν δὲ στελέχων πάχος τῶν γερανδρύων ὅσον περικεφαλαίας,) caudicum veterum craſsitudo, quæ trabis in nauium prora ſuper carinã poſitæ (nam περικεφαλαία polluci στόλος, lignũ mediũ ſuper carinã erectũ vnde pẽdet anchora, & cui vtrinque affiguntur conti lignei, ἀπροεμβολίδες, excipiendis roſtris æreis, vel ferreis ſubrecti, & prominentes, ἔμβολα vocant, quibus ad cõfringendã hoſtilẽ claſſem impetus fit. Cũ ea trabe vetuſti Sambuci caudicem Theoph. cõfert, non cũ galea. Vocabulũ id nauticũ Athenienſibus & Lesbiis notiſsimũ & vſitatiſsimũ fuit) cortex læuis, tenuis, rufus: materies fungoſa, ſi reſiccetur, leuis, medullã mollẽ habens, vt totæ virgæ concauentur. Ex hac baculos leues faciũt. Siccata valida eſt, & in aquis minimè ſeneſcens, etiam ſi delibrata fuerit. Delibratur autem ſua ſponte cum aruerit. Radices per ſummã terram ſpargit, non multas, neque magnas. Folium ſigillatim exit molle, oblongum, veluti Lauri latifoliæ, ſed maius, latius, rotundiúſque à medio & inferiore parte, ſuprema autem in acutum contractius, in ambitu ſerratũ: totũ autem circa vnũ pediculũ craſſum neruoſúmque, veluti ramulũ pendet. Foliorũ alia hinc, alia inde geniculatim coniugatímque adhærent, à ſeſe diſtantia, vno ex pediculi faſtigio exeunte, ſubruffa leuiter, raráque. Defluit totum ſimul. Quare id totum vnũ folium eſſe merito putaueris. Rami quoque nouelli quædã geniculorũ ſpecie habent. Flos albus ex multis paruis candidis conſtans, ſpecie faui, pediculi diuiſi ſurculis inſidet. Huic odor validus, qualis eſt Lirij, nonnihil grauis Similiter fructum edit, racematim, pediculo craſſo ſubuectum. Matureſcens nigreſcit, immaturus ὀμφακώδης, ideſt acerbus eſt, vel vuæ acerbæ colore, magnitudine Erui, paulo maior. Quæ ſequuntur adeo ſunt deprauata, & mutila, vt vix vllus ex iis ſenſus elici poſsit. Sic in vulgatis exemplaribus leguntur. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει, καὶ τὰς * χεῖρας δὲ τελείους, ἀναβλάστει δὲ καὶ τὰς κεφαλὰς, ἔχει δὲ, &c. Quę Theodorus ſic interpretatus eſt. Humore aſpectu vinaceus, & interna viſu Seſamacea continet. Sed ſic corrigi, reſtituíque poſſunt ex Dioſc. & Plinio. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει καρπὸς τέλειος ἀνίησι, τὰς χεῖρας ἀναβάπτουσαν, καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχει δὲ, &c. Ideſt, humorem ſpecie vinoſum maturus fructus reddit, manus & capillum tingentem. Quæ intus continentur Seſamo ſimilia ſunt. Sambucus in ſepibus noſtris frequentiſsima, locis humidis & vmbroſis gaudet. Maio mẽſe floret, aut paulò ſerius. Septembri fructus maturus eſt. Sambucũ aliam Lobellius oſtendit, foliis Laciniatis & minutim diſſectis, in Belgij hortis virentẽ, quę alioqui fructu, flore & ligno, à vulgari nõ differt. Sãbuci & Ebuli vis eadem, inquit Dioſc. & vſus exſiccans, aluo detrahens aquã, ſtomacho inutilis. Folia Olerũ more coquũtur ad pituitam bilẽmque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti eadẽ efficiũt. Radix in vino decocta, & in cibis data hydropicos adiuuat: prodeſt viperarum morſibus eodem modo, vuluas emollit inſidentiũ decocto, patefacit earũ ſpiracula, & vitia corrigit. Acinij in vino poti eodem funguntur munere: denigrãt capillos illiti. Folia prætenera ac mollia ſi ex polenta illinantur, inflãmationem mitigant: ambuſtis, & canum morſibus illita proſunt: vlcera quæ dehiſcunt in fiſtulam, agglutinant. Iis qui podagra tentantur, cum ſeuo taurino aut hircino proſunt illita folia. Plinius partim eadem, partim etiam ampliora quam Dioſc. tradit. Sambuci & Ebuli decoctum inquit, in vino vetere foliorũ, vel ſeminis,

Lib. 3. Hiſt. cap. 13.

Locus.

Tempus.

Li. 4. c. 168.

Vires.

Li. 24. ca. 8.

SAMBVCVS foliis, Laciniatis Lobell.

vel radicis ad cyathos duos potum stomacho inutile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflãmationem, maximè recentis ambusti, & canis morsum, cum polenta, mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímque membranæ, quæ circa cerebrũ est, lenit infusus. Acini eius infirmiores quàm reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli mensura vrinam mouent. Foliorũ mollissima ex oleo & sale eduntur ad pituitã, bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctę duo cyathi poti hydropicos exinaniunt: vuluas emolliunt: has & foliorũ decoctũ insidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti aluũ soluunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum seuo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Idemque in aqua maceratur, vt ea sparsa pulices necentur. Foliorũ decocto, si locus spargatur, muscæ necantur. Boa, appellatur morbus papularum cùm rubent corpora, Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, & ex vino albo potus, aluum soluit. Idem alibi: Sambuci

Lib.16.c.37. acinos habent nigros, atque paruos, humoris lenti, inficiendo maximè capillo,

Lib.6.sim. qui & ipsi aqua decocti manduntur. Vtraque Sambucus, Galeno, tũ magna illa, & arborescens: tum herbacea, quam & Chamæacten vocant, desiccandi, con-

Libr.7. glutinandi, modicéque digerendi facultatem obtinet, quibus verbis Paulus ad-

Li. 4. Dios. cap. 168. iicit, potam & manducatam aquam per aluum educere. Aqua ex Sambuci floribus, auctore Matth. fronti & sincipiti admota capitis dolores mulcet à calido humore ortos. Succus ex radicis cortice vomitum valentissimè ciet, & aquã inter cutem pellit. Ex Sambuco vnguentum præstantissimum ad igni ambusta fit hoc modo. Corticis viridis qui libro & ligno intercedit librã vnã, olei ex aqua stillatitia florũ Sãbuci sæpius loti libras duas simul feruere aliquãdiu sinito, percolato, exprimito: deinde additis ceræ nouæ odoratæ, succi surculorũ Sãbuci, singulorũ, vnciis quatuor rursus ferueant simul, quoúsque succus euanescat. Ab igne sublata hęc rudicula agitato: post, sub cocturæ finẽ Vernicis liquidę vncias duas, Thuris in tenuem pollinẽ triti vncias quatuor, albumen ouorũ duorũ diu pri⁹ cochleari agitatũ addito, permiscetóq; omnia diligẽter, & mũdo vase asseruato. Fungi ad imũ Sãbuci caudicẽ nati, aqua rosacea prius macerati, capitis dolores & inflãmationes mulcent. Stillatitia tũ Sãbuci, tũ Ebuli radicũ aqua hydrope tympanite laborãtes mirificè iuuat, si huius binas, illius quaternas vncias simul mistas hauriãt ægri diebus triginta cõtinuis, vsta Sãbuci folia, & in puluerẽ trita manãtẽ ex naribus sanguinẽ sistũt. Baccarũ Sãbuci succus à recremento purgatus, & cũ melle optimo coctus ad zulapij crassitudinem, aurium dolores sedat, si calidus instilletur. Sãbuci tenerrima folia, quę prima statim germinatione prodeũt, cũ pari põdere radicũ plãtaginis, suillæque axũgiæ veteris cõtrita, subactáq; podagricos dolores pręsentaneo auxilio mulcẽt. Quod in baccis semẽ

Dodo, li. 3. cap. 44. cõtinetur minutulũ & cõpressum hydropicis ꝓdest, & nimiũ obesis qui macilẽti fieri volunt, si quotidie drachmã vnam in vino biberint. Sed id diu faciendum.

EBVLVS

EBVLVS, CAP. LXVII.

QVAMVIS Ebulus herba ſit potius quàm arbor, aut frutex, tamẽ vete- *Nomina*
rum omniũ exemplo Sãbuco nos coniunximus. Dicitur hæc etiam Lib.24.c.8.
Latinis Ebulum, Græce χαμαιάκτη, ideſt humilis Sambucus, aliis He-
lion, inquit Plinius, Arabicè *Kameactis*, Gallicè *Hieble*, Italicè *Ebulo*,
Anglicè, *Maluourt*: & *Bloedtuourt*: Belgicè *Hadick*, Germanicè *Attich*, & *Niderer hol-* *Forma.*
der, Hiſpanicè *Hiezguos*, & *Sabugo pequenno*. Ebulus caules producit longos, rectos,
craſſos, anguloſos, geniculis diſtinctos, ramulorũ Sãbuci modo, in quibus folia
obſcuræ viriditatis, foliis Sãbuci, tũ odore, tũ figura ſimilia. In cauliũ ſummitate
muſcaria flores, deinde baccas Sãbuci ferunt. Li. 4. c.168.
Ebulum Sambuco longe humilius eſt, inquit
Dioſc. magíſque herbaceo generi aſſignandũ,
caule quadrangulo, geniculato: foliis Amyg-
dalę, ex interuallis, longioribus, geniculatim
expanſis, pinnatíſque, graueolentibus, in am-
bitu ſerratis: muſcario Sãbuci, flore, & acino
eiuſdẽ. Radice nititur longa, craſsitudine di- *Locus.*
gitali. Ebulus locis incultis, & ſecus vias, non-
nunquã & in agris prouenit. Tardius floret,
Iunio videlicet, & Iulio mẽſibus, Auguſto bac-
cas profert. Sambucus & Ebulus adeò inter ſe-
ſe ſunt affines, vt earũ vires ab auctoribus, at-
que etiam à nobis ſuperiori capite ſimul ſint
explicatæ. Quædã tamen alia hic exponentur.
Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fu-
gantur ſerpẽtes, inquit Plinius: ac rurſum Ebu Lib.25.c.10.
lũ tenerũ cũ foliis tritũ, ex vino potũ calculos *Vires.*
pellit: impoſitũ teſtes ſanat. Et aliquãto poſt: Lib.26. c.8. Capitu.11.
inter ea quæ hydropicos ſanant numeratur
Ebuli recẽtis radix excuſſa tantũ, nec colluta,
quantũ duo digiti cõprehẽdãt, ex vini veteris
calidi hemina: ac mox, Acte quã quidã Ebulũ eſſe putant, radice cõtrita in vini
cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Præcipuè tamen chamę
actæ ſuccus aptiſsimus creditur, ac rurſus, Ebuli folia contrita, & è vetere vino
impoſita Boã ſanãt, ideſt rubẽtes papulas. Scribit Cornarius Pliniũ alio loco vi- Emb.153.li.
deri Ebulũ Actæã appellaſſe. Actæa graui foliorũ odore, caulibus anguloſis (non 4.Dioſcor. Lib.27. c.7.
aſperis, neque aniſi, vt vulgata exẽplaria falſò habẽt) geniculatis, ſemine nigro, Actęa non
vt Hederæ, baccis mollibus. Naſcitur in opacis & aſperis, & aquoſis. Datur ace- eſt Ebulus.
tabulo pleno interioribus fœminarũ morbis. Paulus quoque Actęę radicẽ in vi-
no coctã hydropicis bibẽdã exhibet quo loco ipſemet Cornarius, & Anderna- Li.3.ca. 48.
cus Actæã Sãbucũ interpretati ſunt, etiãſi mox corticis radicis Sãbuci ſuccũ cũ
cõdito iiſdẽ hydropicis Paul⁹ propinet. Alij Plinij Actæã lõge diuerſam ab Ebu-
lo eſſe ſtatuũt, de qua ſuo loco dicemus. Reliquas ebuli vires perſequamur. Ex Matth. lib.
radicibus Ebuli extractus ſucc⁹ magnopere vomit⁹ ciet, & aquas detrahit, craſ- 4.Dioſcor.
ſámque pituitã ad articulos fluentẽ. Ebuli ſemẽ permultis in aqua lotionibus à cap.168.
nigro ſucco expurgatũ datur vtiliter ex Chamæpityos decocto drachmæ pon-
dere podagricis, iſchiadicis, & hiſpanico morbo laborãtibus: dolores enim eo-
rum mulcet, humores cõfluentes tum reuocãdo, tũ deiiciẽdo. Sunt qui ex Ebuli
radicibus ſuccum eliciant, & inſolatum in paſtillos redigant. Hic clyſtere infu-
ſus inteſtinorum & coxendicum dolores à frigiditate & flatu genitos mitigat.

EBVLVS.

Lana exceptus inditur fœminarũ locis ad menſes euocandos. Illitus Ebuli radicum ſuccus procidentem ſedem reprimit, & anginam tollit, ſi circa gulam calidus illinatur.

SAMBVCVS AQVATICA, THRAVPALVS THEOPHR. CAP. LXVIII.

Nomina

Lib.1.c.105.
Lib.4.Hiſt. cap. 1.

ALYAM Sambuci ſpeciem diximus eſſe Sambucum paluſtrem, ſiue aquaticam. Galli *Obier*, vel *Opier*, Germani *Bachhoder*, vocant. Belgi, *Gelders Rooſen:* Opulus tamen non eſt, vt Ruellius exiſtimauit. Theophraſtus multorum iudicio θραύπαλον appellat.

Forma

Arbuſcula eſt vliginotis & paluſtribus locis naſcens, virgis Sambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, ſed fragili, & caduca materie: folio vitigineo, ſed minore: flore in muſcariis albo Sambuci modo, odore non prorſus iniucundo: qui in multis Germaniæ locis cultu & crebro ſatu deſiſsimus fit ac ſpiſsiſsimus, ſertisque additur, aſpectu valde formoſus. Ab eo baccæ prodeunt rubentes, baccarum Oxyacanthæ magnitudine, vinoſo ſucco plenæ, quæ deuoratæ vomitiones cient.

Tempus.

Floret Maio menſe, baccæ Septembri ſunt maturæ.

SAMBVCVS aquatica, Thraupalus Theophraſti.

EVONYMVS, CAP. LXIX.

Nomina

Li.1 ca.77.
Lib.27.c.4.
Lib.3.Hiſt. cap.18.

EVONYMVM (quam aliqui Anonymum vocant, quaſi à non habendo nomine nomen inuenerit inquit Ruellius: quanquam Anonymos alia planta, herba Plinio ſit,) arbuſculam eſſe hîc depictam, & à Theophraſt. deſcriptam herbarij non pauci credũt, multis ſanè notis eorum ſententiæ adſtipulantibus: aliis Chamænerion dicitur, ideſt humile Nerium, ſiue Rhododendron, ſiue Nerium Alpinũ, quod foliis, flore, fructu ſiliquato, quamuis ſiliquis diuerſis Nerium vtcumque referat. Balſamum Alpinum Geſnero, & Roſa Alpina: Matthiol. vero libr. primo in Diſcor. Cneoron vocat quamuis idem alterum Cneoron Theophra. pinxerit libr. quarto in Dioſcor. qui hanc Euonymum eſſe putat, arborem pro Euonymo hactenus receptam, Fuſoriam, & Fuſanum appellatam, Euonymum eſſe negant, ſed Theophraſti Tetragoniã

Lib.3.Hiſt. cap.6.
Li.24.c.10.
Lib.3.Hiſt. cap.18.

eſſe volunt, Plinij virgam ſanguineam à Sanguineis eiuſdem fruticibus diuerſam.

Locus.

Euonymus auctore Theophraſto, cum alibi, tum in Ordymno Lesbi monte naſcitur (ſic enim ex Plinio legendum, non ὀρυχνίῳ ὀρδύνῳ χαλυμένῳ, vt Theophraſti exemplaria habent) magnitudine folióque Punicæ, pariter molli, maiore quam Chamædaphnes.

Lib.5.ca.3.

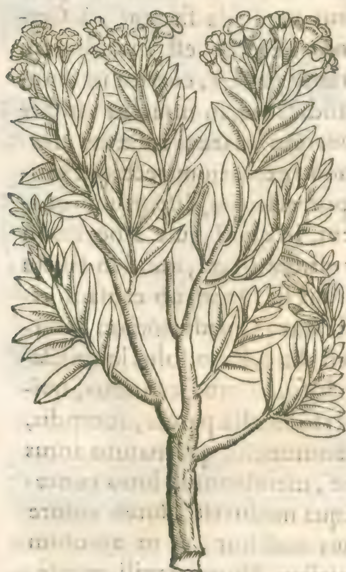
Forma

Li.13.ca.22.

Circa Septembrem germinare incipit, floret vere, floris color qualis in Leucoio, odore graui, & qualis ſentitur trucidato cadauere in tabum putreſcente, vel quaſi cæſum animal referat (ſic enim hæc vertenda videntur, ὄζει δὲ δεινὸν, ὥσπερ φόνου, Plinius tranſtulit ſtatim peſtem denuntians, ſed non ſatis rectè alioqui cum floreat quotannis, peſtem quotannis ſæuire neceſſum quoque foret,) fructu cum ſuo putamine loculóue Seſami ſiliquis

quis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distincto. Esu letalis est arbor tam fructu, quàm foliis pecori, & ouium gregibus, sed præcipuè capris, nisi purgentur. Purgantur autem inedia & cibj abstinentia. Quæ postrema sic fidelius opinor, traducta sunt, quàm à Theodoro, qui sic reddidit. Hic pecus enecat gustatus: quinetiam folium idem facit, & potissimum capras, nisi purgentur, interimit, purgantur autem anocho. Nusquam certe legi quid sit ἄνοχον. Quare ἀνοχῇ legi potest, id est inedia, & cibi abstinentia. Alij ἄνοχον interpretantur vomitionem, & per superna purgationem, vt vox sit ἄπό τοῦ ἄνω. Sic interpretatur Dodonæus, cùm scribit esu foliorum capras interire, nisi superne & inferne purgentur. Plinius vertit. Succurrit aliquando præcipuè alui inanitio. Nostras hæc Euonymus in Allobrogum saxosis & asperis montibus nascitur, prope Muram oppidum, decem miliaribus à Gratianopoli distans, Punica non altior, sæpius breuior, & fruticosa, ramis virgultisq; multis: folio carnoso, oblongo, Punicæ vel Laureolæ albæ simili, ni minus esset, Rhododendron emulante, quam ob causam Chamænerium vocat, tactu molli, superne viridi, infernè rufo, flore in ramorum fastigio copioso, Leúcoio simili, purpureo, aspectu pulcherrimo, graueolente, tanquam virus cruores effusi, & corrupti naribus afflante, fructu siliquæ specie. Hanc & capras & oues refugere opiliones asserunt. Dalechampius quidem cum attentius contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depascentes, nullam vidit quæ hanc attingeret, atque adeo cum decerptam obiiceret, auersari deprehendit. Allobroges apud quos nascitur, vocant *Des ourles*. Huic de Euonymo opinioni qui refragabitur, primum obiiciet Euonymum Theophrasti folio esse maiori quàm Chamædaphne, cum hæc nostra folio sit minori. Deinde florem illius similem esse colore τῷ λευκῷ ἴῳ, id est albæ Violæ: at huius flos purpureus est. Postremo eiusdem florem non tam abominandi esse odoris: quibus respondere perfacile est. Nam quo loco folium maius Chamædaphnes folio esse dicitur, mendum subesse asteriscus indicat, & Gaza non Chamædaphnen, sed Clematidem legisse videtur, qui vincamperuincam verterit: florem vero non λευκῷ ἴῳ similem esse lego, sed λευκοΐῳ, præsertim puniceo. Multa enim sunt genera τοῦ λευκοΐου præter album, & luteum, figura & colore distantia. Adhæc floris tam grauem & detestandum odorem potest non significare vox φόνος. Nam præter eum quem diximus, significat odorem etiam Atractylidis, quàm φόνον à quibusdam appellatam fuisse auctor est ipsemet Theophrastus: quo loco, pro ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινὴν καὶ φονώδη, vel δυσώδη, legunt alij ῥητινώδη, quem odorem Atractylidi conuenire optimè sciunt, qui plantam nouerunt. His adde huius nostræ Euonymi fructus quatuor folliculis constare, (Theophrastus τὰ κελύφη vocat) oblongis, ex quibus coniunctis vnica videtur componi siliqua, Sesamo verò à Matthiolo picto similis, grano intus solido.

EVONYMVS Theophrasti.

Lib.6.c.79.
Ibidem.
Lib.6.Hist. cap.4.

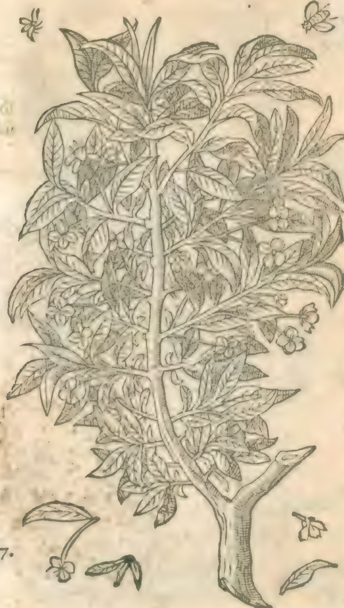
TETRAGONIA, CAP. LXX.

Nomina
Lib 3. Hist. cap. 6.
In Diosco. lib.1.ca.114.

EVONYMVM falsò creditam ab omnibus fere herbariis, Theophr. Tetragoniam multorum Herbariorum sententia esse diximus. In Tuschia, inquit Matthiolus, *Silio* dicitur, ab aliis *Fusaro*, quod ex ea optimi fusi fiant, Fusoria, & Fusanum à recentioribus, à Gallis *Fusain*, *Couillon de Prestre*, & *Bois à faire lardoires*, quod ex ea culinæ transfigendis lardo carnibus verucula faciant, à Germanis *Spindelbaum*.

Forma.

TETRAGONIA
Theophrastus.

Frutex est in arborem non assurgens, ramis multis, cortice in vetustis, & trunco, candicante, in nouellis virente tectis, qui ob linearum quatuor rufarum, serratarum, dorsi modo extantium, recta per viridem corticem porrectarum discursum quadranguli apparent, id quod huic arbori non solùm peculiare est, sed etiam, quod in fructu quadrangula siliqua sit. Quam ob causam τετραγωνία dicta est. Gaza Quadratoriam interpretatur. Ligno est duro, flauo: foliis longis, latiusculis, teneris: flosculis candicantibus, quinis, senisue simul: folliculis paruis, rotundis, quaternis simul coniunctis, qui maturo intus semine dehiscunt, membranula lutea contecto, quæ si in aqua maduerit, luteo colore inficit.

Locus.

In sepibus nascitur, & in agrorum syluarúmque limitibus. Floret Aprili mense, Septembri fructum perficit.

Lib.3. c.17.

Tragus pro Theophrasti ζυγία, id est Carpino non sine errore descripsit.

PERICLYMENVM TERTIVM, CAP. LXXI.

Lib.6.fine.

HIc frutex in plerísque Sabaudiæ, & Heluetiæ locis crescit, quem Dodonæus pro tertio Periclymeni genere depinxit. A reliquis Periclymeni generibus hoc differt, quod nullis viticulis vicinis fruticibus sese alliget, & circũuoluat, sed sine adminiculis stat, & per sese erigitur.

Forma.

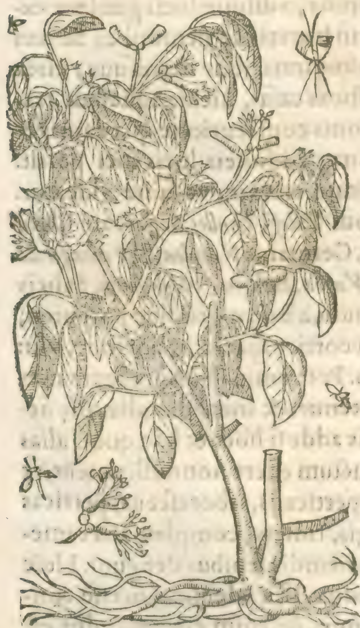
Foliis est longis, mollibus: floribus item longiusculis, cãdidis, multis intus capillamentis, binis floribus semper in singulis pediculis: binis similiter baccis, rotundis, in rubro nigricantibus cùm maturæ sunt. Has ab Heluetiis appellari scribit Dodonæus *Hundskirsen*, id est Cerasa canina. Huius fruticis meminit etiam Gesnerus. Periclymeno, inquit, cognatus est syluestris frutex, qui locis saxosis nascitur apud nos passim, in sepibus, muris, syluis, acinis rubicundis, gemellis. Non circumuoluitur. *Brinthunlgen* vocant Heluetij, à duritie ligni tanquam ossea, vnde Xylostei, id est ligni ossei nomen ei dedit Dodonæus,

Li. 3. purg. cap.22.

qui luculentius eam stirpem alio in loco descripsit. Caudice est, inquit, mediocris crassitudinis, materia ligni candida, ramulis rotundis, albicante cortice contectis, initio tamen & cum primùm erumpunt subrubentibus, foliis alterius Periclymeni oblongis, mollibus, ex albido virentibus, prona parte candidioribus, ac leniter hirsutis: Flores minores sunt quàm alterius Periclymeni candidi, bini in vno pediculo: succedunt fructus gemelli, instar exiguorum Cerasorum,

rubentes,

PERICLYMENVM *tertium Dodon.*

PERICLYMENVM *rectum secundum Clusij.*

rubentes, altero eorum sæpe minore. Aprili, aut Maio floret: fructus Autumno maturus est. Clusius alia duo genera Periclymeni erecti, quodq; nullo adminiculo egeat, descripsit. Periclymenum erectum secundum, inquit, superiore multò humilius est, ramis multò gracilioribus & rarioribus, cortice albicante obtectis: folia quàm prioris teneriora, longiora, per ambitum nonnihil serrata, superiore parte virentia, inferiore parum lanuginosa, non adeò tamen vt superioris. E tenellis germinibus inter folia nascuntur exiles pediculi, vnum & plerumque binos flores sustinentes, superiore minores & teneriores, neque vt alterius pallescentes, sed purpurascentes, quibus succedunt fructus gemelli non minores quàm in superiore, sed nigri, succulenti, gustu ingrato: radix dura, lignosa. Tertium genus est prorsus humile, & quod raro ad cubitalem accedat magnitudinem, ramis secúdo crassioribus, candidioribus, lentis, & fractu contumacibus, contrà quàm in duobus superioribus: folia omnium maxima, Laurinis non minora, in extremo mucronata, superne virentia, inferne candidiora, sed nulla lanugine obducta, neque in ambitu serrata, duriora etiam quàm superiorum: flores in oblongo crassiusculoq; pediculo gemelli, superiori forma similes, candidi: fructus plerumq; vnicus, raro geminus, etiam si gemino flori succedat, omnium crassissimus, exigui Cerasi magnitudine, ruber, succulentus, pellucidus, duobus in summo, vbi flores inhæserũt vestigiis insignitus, vnicum granum continens. Floret vterque cum aliis Periclymenis. Semen secundi Iulio, tertij Augusto maturescit. Secundus rarus est inuentu: vnicum fruticem se inuenisse Clusius ait, in Pyrenæis, duos aut tres in montibus Sabaudicis, & totidem in Pannonicis alpibus. Tertius in Pyrenæis, & in Sabaudicis montibus frequentior, copiosissimus est in Pannonicis.

Lib.1.stirp. Hispa.c.25.

Tempus.

Locus.

SALICES. CAP. LXXII.

Lib.3. Hist. cap.13.

QVANQVAM Salicē πάρυδρον esse, id est aquaticā dixerit Theophr. ideóque cum iis plantis quæ vmbrosis, vdísque locis gaudent explicanda foret, tamen cum etiam in frutetis ac nemoribus Salices proueniant, & in sepibus cum aliis fruticibus dumísque, circa hortos, vineas, agros, aquarum ripas, & rusticas casas, hîc de Salicibus tractare haud absurdum fuerit, quamuis tractationis consecutione quædam genera hîc exponantur, de quibus aliis fortasse magis idoneis locis dici possit.

Nomina Salix Latinè appellata dicitur, quod ea celeritate crescat, vt salire videatur. Eadem de causa ἰτέα Græcè παρὰ τὸ ἰέναι Arabibus *Bulef, Bhulles, Saffaf*, aut *Chalif* dicitur, Gallis *Saulx*, & *Saule*, Italis *Salice*, & *Salcio*, Germanis *Vueiden*, & *Felbinger*, & *Meydenbaum*, Hispanis *Salce*, & *Salgueiro*, Boemis *Vurba*, Belgis *Milgheboem*. Salicis multas species veteres distinxerūt, colore primum, albo: nigro, siue purpureo, siue phœniceo, & Vitellino, siue rubente, qui in cortice spectatur: deinde, vsu: quod alia sit perticalis, alia viminalis, alia fissilis. Postremo ꝙ alia præbeat vnde vincula fiant, alia virgas textiles ad varia opera tenues & inualidas aliæ, alię firmiores, & crassiores: quibus præcipuis differētiis adde si libet & hāc, quod alias steriles esse omnes fateantur, quandam verò fructum edere nonnulli putent, vt Arcades Helicem. Albæ Salices duæ sunt, altera pertitcalis, arborescens, perticas emittens in magnam proceritatē, vinearum iugis, ridicis, compluuiatis cameris aptas, & stipitibus, quos sustentandis, ac cōtinuandis sepibus defigunt. Huic potissimum conuenit quod scribit Plinius, Cæduæ Salici densiorem esse tonsura fertilitatem, & breui, ligno verius quam ramo, sic enim emaculandus est ille Plinij locus. Viminalis est, alba secunda, quam & Gallicam nominant Autores, excepto Columella, cui Viminalis nigra, Gallica dicitur. Huius inter Viminales firmissimæ quidem virgæ sunt, non vt apud Plinium legimus, tenuissimæ, & aliis crassiores, Theophrasto πυκνοτέραι, densiores, non πυῤῥοτέραι: laudatæ ad corbes, supinas cathedras, & agricolarum plurimam supellectilem, vasis melioribus quàm si è corio fiant, sic enim apud Plinium quidam legendum censent, quamuis seruata scriptura intelligi possit, non tanti esse vasa illa, vt corium magno sumptu conquirendum sit, è quo conficiantur. Natura quidem albicat huic cortex, & nonnihil scaber est, verum eo detracto magis candicat, tractatuq́;, vel vt quidam legunt, attritu, politur, ac læuigatur. Sic ergo verum est, quod ait Plinius, albæ, nempè vtriusque huius, agricolis vsum esse. Nigra cuius color niger est, vel phœniceus Theophrasto, purpureus Plinio, obsolete purpurascens Columellæ, Gallicam vocanti, vt monuimus, Viminalis quoque est, ad cistarum & calathorum opera lauciora expetita virgarum prætenuium spectabili subtilitate. Rubet seu vitellini coloris est Græca, etiā viminea, quam Latini peculiari nomine vocant Amerinam, nos seruato prisco vocabulo *Amarines*, & *Ambres* nuncupamus. Flauam in hoc genere Columella Græcam priuatim appellat, rubram autem, siue rutilam, gracilibus virgis, Sabinam, & hanc Amerinam veram esse inquit. Flaua Plinio Vitellina à colore vitellorum oui dicitur, agnoscente in Plinio hanc lectionem Hermolao, ex vetustis codicibus, cum in nostrorum quibusdam legatur Nicelina, in aliis, Italina. Quemadmodum arborescentis candidæ, perticæ ad vsus de quibus nos supra disserui-mus, ita huius virgæ finduntur, sequacis ad vincturas lentitiæ, vitibus iugandis, ligandis, palandis, in hortorúmque marginibus, ac ambulationibus Rosis erigendis, ac reuinciendis: ad quem vsum etiam perticarum arborescentis Salicis baltheus corticis laudatur, nimirum cortex ille crassus, quo vestitæ spoliantur, dum ad pedamenta eas findunr. Apud Plinium, & recte, vt arbitror, quidam

Cap.37.16. Cap.30.li.4

quidam legunt:Finditur Græca rubens, Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior: ideo solido ligans nexu: nam fragilioris solidus esse nexus non potest. Theophrastus viminalis albæ & nigræ quoddam genus tradit, vt in Cedris, & Palmis, in altum nunquam crescere, (siue naturæ proprietate id contingat, siue ariditate soli, siue opificibus viminum crebrius tondentibus:) idq; vocari ab Arcadibus Helicem, vel quod Hederæ modo, quam Helicem vocant, humi repentis, humilis semper sit, vel quòd εἰς τὰ πλεκτὰ ἑλίττεται, ad viminum textus plicatilis est. Putant, inquit Columella, tria esse genera præcipua Salicis, Græcæ, Gallicæ, Sabinæ, quam plurimi vocant Amerinam. Græca flaui coloris est, Gallica obsoleti purpurei, & tenuissimi viminis. Amerina Salix gracilem virgam & rutilam gerit, quæ omnia intelligenda esse de Viminali ex superioribus liquet, ac eius auctoris testimonio, qui illic de viminea Salice verba se facere apertè loquitur. Matthiolo, Salicis quatuor sunt genera. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, vt ex eis in Liguria fiant perticæ & pali maximi vsus ad vitium pedamenta. Aliæ non tam proceræ colore rufescentes, sequacis Lentitiæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam vocat Cato: Aliæ firmiores, corbibus, & rusticæ supellectili admodum expetitæ. Aliæ minores ac mira tenuitate texendis canistris, cistellis, calathis aptissimæ. Tragus quatuor quoque Salicis genera constituit: Fuschius tria, Dodonæus duo. Vnam quæ cæterarum arborum modo in proceritatem magnam assurgit: alteram quæ semper humilis est, & vimina profert. Huius cortex interdum rubescit, aliquando candicat, nonnunquam flauescit. Salicum differentias à locis in quibus nascuntur, vsu, & corticis colore potissimum hic sumemus ex Dalechampio. Salices igitur aliæ sunt πάρυδροι, id est aquaticæ: aliæ sicca loca non dedignantur, vt Amerina, quæ in vinetis quantumuis aridis, & siccaneis passim prosilit. Aquaticarum aliæ pigris & stagnantibus aquis gaudet, & ad riuorum fluuiorúmque margines, vel leni lapsu fluentium, vel pingue crassumq; solum rigantium proueniunt: aliæ glareosis, lapidosis, arenosisq; torrentium & rapidorum amnium ripis. Ex corticis colore, candido, nigro, phœniceo, luteo differentiæ aliæ sumuntur. Primum genus ex eiusdem Dalechampij sententia dicimus esse vulgarem Salicem, in magnam arborem crescentem, cortice candido, quæ Theophrasto, ac Plinio est Salix alba, prior, arborescens, & perticalis. Nec Fuschij placet opinio, qui Salicem Theophrasti candidam Plinij Vitellinam, id est flauam, esse putat, quoniam in flaua Salice virgas πυκνοτέρας spissiores, quàm in nigra non videmus, vel, vt quidam legunt, καπυρωτέρας, id est, fragiliores: quas tamen habet candida, Theophrasto auctore, sed tenuiores Plinij sententia, vel, vt legendum supra monuimus, firmiores. Cæterum folia habet Salix arborescens oblonga, angusta, Oleæ similia, superne virentia, inferne candicantia. In locis madidis crescit, circum prata rigua maxime. Secundum genus Salix est Platyphyllos, siue Leucophlœos, id est latifolia, & candido cortice: huic

Lib.17.c.20 Lib.4.c.30. Lib.1.Dioscor.c.117. Lib.3.c.60. In Hist.pl. cap.25. Lib.6.c.67. 1.Salix vulgar.candida. *Forma.* Lib.3.Hist. cap.13. Lib.16.c.37. Li.17. c.20. Ibidem. Ibidem. Ibidem. *Locus.* 2.Latifol. cand. *Forma.*

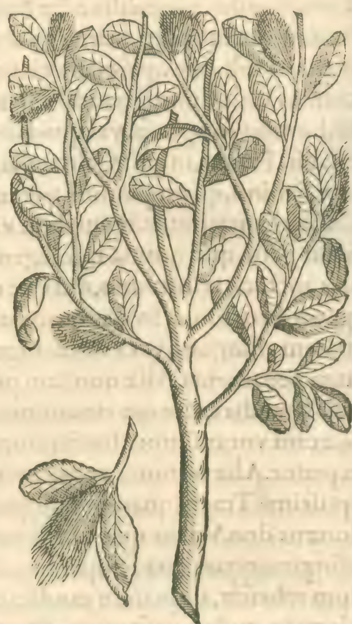
SALIX ALBA,
Perticalis vulgaris.

SALIX PLATY-
phyllos Leucophlœos.

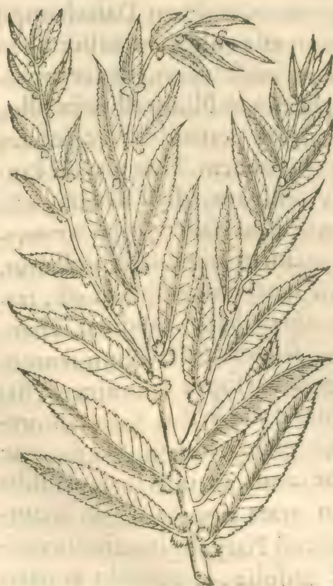
SALIX PLATYPHYL-
los Leucophlæos Dalechampij.

huic enim etiam candicat cortex, ſed vergente in cinereum candore, folio breuiore, latiore, aduerſa parte incano, aduerſa pallidius virente, in ambitu ſerrato: interiore cortice rubro, quod huic generi proprium eſt, exteriore ad ligandum apto, vt & ligno contuſo, ac intorto. Quamobrem eo ruſtici Allobroges lignorum faſciculos quos venales in oppida comportant, vinciunt: ligno fragiliore quàm in priore. Hanc quidam pro Elæagno depinxerunt. Gignitur in ſolo macro arenoſo, lapidoſo, ſed vdo, ad torrentium margines, & in ſyluis vmbroſis, præſertim qua collectis in lacunas aquis terra humeſcit, aut qua fontium ſcaturigines proſiliunt. Huius carbo citiſsimè ignem concipit, quapropter ad puluerem excutiendis bellicis tormentis neceſſarium vritur. Præſtat etiam delineandis iis quæ pictores ante accuratam operam imitanda ſibi proponunt. In cōuallibus altiſsimorū mōtium & frigidiſsimorū Seguſiam tractus, ad fontium ſcaturigines, & ſtagnantes in pratis riuulorum aquas, huius generis arbuſcula naſcitur, velut abortiua, foliis tam exiguis, vt terucio ampliora non ſint rotundis, cōfertim ſtipatis, ſupernè, ac infernè candicantibus, & lanuginoſis, toto frutice nō altiore palmo, quem ob breuitatem, & ita compreſſam ramuſculorum ac frondis congeriem pro Salice vix agnoſcas. Tertium genus Salix purpurea, cortice obſcurè purpuraſcente, quam μελανόφλοιον, id eſt cortice nigro amictam,

Locus.

SALIX PVRPVREA
nigra, viminalis.

3. Salix purpur.

Forma.

amictam Theophrastus, & Asiani vocant, Plinius purpureã, viminibus texendis Lib.3. Hist. cap.13.
virgas tenues præbentem, quibus corbes, sportas, quallos, canistra, fiscinas, & id Lib.16.c.37.
genus alia vtensilia vasaq; conficiunt spectabili subtilitate. In fluuiorum sabu- Locus.
losis ripis, qui præcipiti cursu vorticosi ruunt, Rhodani, & Isaræ hæc prouenit, Ibidem.
hominis altitudine, fruticosa, cortice qualem diximus: foliis venosis, obscurè virentibus, in ambitu serratis, ad folij cuiusq; petiolum geminis semper foliolis, subrotundis, quod peculiare nacta est. Iisdem in locis proueniunt reliqua ttia Salicum genera, Salix Phœnicea, Helice, Elæagnus. Salix Phœnicophlœos, siue phœnicea, quòd eius cortex palmularum colorem referat, vnde & nomẽ, folio proximè dictæ similis est, minus serrato, ad cuius exortum nullæ foliorum appendices emergunt, qua nota à superiore facilè distinguitur, viminum & virgarum pari gracilitate. Omnium breuissima Helice fructifera, à nigra certè & alba diuersa, quamuis pumilam in eo vtroque genere, vt diximus Theophrastus esse tradat: virgas tenuissimas, maximéque exiles profert, cortice subluteo vestitas. Huic folia paribus semper interuallis gemina, cum in aliis generibus temerè, nulloque ordine disposita sint, candicantia, sed non lanuginosa, breuissima, conferta, in ambitu minimè crenata, protuberante semper ad foliorum radicem velut nouo aliorum foliorum conceptu, quod huic proprium est. Porro sæpe foliis insident vesicæ, quales in Vlmi foliis reperiuntur, subrubentes: ramorum autem, vertici foliosa capitula, squamatim compacta, echinis carduorum similia, sed minimè pungentia, & delapsis iam foliis in arbore manentia, quare hanc Salicem, vt auctor est Theophrastus, fœcundam esse Arcades existimarunt. At cum idem scribat Helicem, pumilam esse Salicem, siue candida sit, siue nigra, hæc autem de qua nunc agitur, omnium sit humillima, & iis quas diximus notis à cæteris differat, Helicem appellare hoc Salicis genus libuit. Elæagnum etiam Salicis genus esse Dalechampius arbitratur, in sabulosis nascẽtis prope rapidos amnes duntaxat, vt ad Rhodani ripas, quæ huius sunt feracissimæ, cum in Araris propinqui amnis marginibus nusquam reperiatur. Cortice est luteo: foliis inter omnia Salicis genera longissimis, angustissimis, minimè venosis, neruo medio discriminatis, in ambitu minime serratis, vtrobique albicantibus, auersa parte

4. Salix Phœnic. *Forma.*

5. Helice Salix. *Forma.*

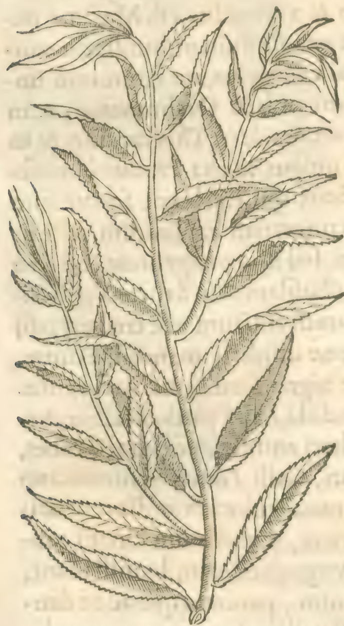
Lib.6.c.37.

Lib.3. Hist. cap.13.

6. Elæagn. *Locus.*

Forma. Lib.16.c.37.

SALIX PHOENICO-phlœos, siue Phœnicea.

SALIX HELICE Theophrasti.

ELÆAGNVS Dalechampij.

lanuginosis, vnde Elæagnus nominatur, ἐλαίαγνος enim ἐξ ἐλαίας καὶ ἄγνου, id est ex Olea & Vitice nomen componitur, quod folio Agno simile sit, & Oleæ modo candicet. Elæagnus, inquit Theophrastus, fruticosa planta est, Agno similis, folio figura eidem simili, molli & lanuginoso, vt Mali Cydoniæ: flore albæ Populi,

Lib.4.Hist. cap.11.

minore, fructu nullo. Sic enim Theophrasti locus & legendus & vertendus est. Maximè nascitur, inquit in insulis fluitantibus, siue natantibus, scilicet aut ventorum, aut contorum impulsu, quales sunt in lacu Orchomenio, & in Ægypto circa paludes, & in Thesprotide, & in aliis stagnis, de quibus multa Plinius libro secundo, cap.95. Sunt qui foliorum squamatim cumulatorum congeriem carduorum echinis haud absimilem, sed non pungentem, quæ in Elæagno, & quibusdam aliis Salicum generibus reperitur, earum fructum esse credant, alij minimè.

7. Salix Amerina.

Amerinæ duplicis meminit Plinius, nigræ, Amerinæ nigræ semen, &c. & rubentis.

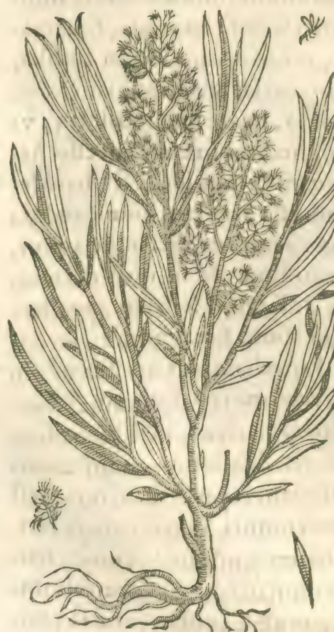
Genera. Lib.24 c.9. lib.16. c.37.

Finditur, inquit Græca rubens Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior, &c. Sic & Amerinæ duo nobis nota sunt genera. Alteri enim cortex magis rubet, quã Græcã Amerinam, & rubentẽ vocauit Plinius, Galli *Franc osier*, nominant:

Forma.

alteri nigricat. Vtriusque virgæ cuneis triplici canaliculorum ordine striatis finduntur ad vincula, quibus in aqua maceratis vites, & doliorum circuli vinciuntur, & ligantur. Trunci capitáue ex quibus virgæ prodeunt, humilia sunt, nec altius eriguntur, putantúrque ac cædun-

SALIX HVMILIS repens angusti folia.

Lib.1.c.141.

tur quotannis. Ruellius farragine nomenclaturarum quæ spuriæ in Dioscoridem irrepserunt deceptus, tradit Viticem auctore Dioscoride Salicem Amerinam à Latinis appellari, cum inter has duas stirpes multum intersit, vt dicemus. Lugdunẽses & Allobroges Amerinam, vt diximus seruato prisco vocabulo *des Amarines* vocant, Parisienses *Osier*, Normanni *des Ambres*. Theophrastus in Salicũ historia Amerinæ non meminit, nisi eam, quod quidam arbitrantur τοῦ οἴσου nomine designa-

Lib.6.ca.2.

uerit, hoc maximè loco: διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὸ καταδεῖν, καὶ πρὸς λαμβάνειν ὥσπερ τῷ οἴσῳ. Id est, quamobrem hisce vtuntur (de Cneori radicibus loquitur) ad colligandum & comprehendendum Amerinæ Salicis modo. Gaza vertit. Quamobrem hisce ad colligandum Iunci modo vtuntur. Hic igitur οἴσον Salycem Amerinam & vitilem à Theophrasto significari putant, ad quam vocem alludentes Galli *Osier* vocant. Repugnat tamen horum sententiæ in Oeso altero flos cœruleus, fructus niger, in altero

altero, flos & fructus candidus, qui in Amerina Salice nullus est. Sed de hac quæstione supra nos, cum grossulariarum naturam explicaremus, fusius disceptauimus. Est præter has Salices alia, humilis, repens, angusti folia, in Ericetis Antuerpiani agri: palmaribus & sesquipalmaribus cauliculis: folio Rhamni primi, & floribus muscosis Salicis, gustus amari.

SALIX MARINA.

His Salicem marinam addimus, quæ tamen inter marinas plantas reponi posset. Ea testis ostreorum, & saxis quæ sub aqua marina sunt, innascitur, & sic adhæret, vt iis agglutinata, non radice defixa videatur. Rami multi ex glauco nonnihil rubentes in aqua natant, foliis comantes longis, Salici similibus, maxima ex parte per oras non incisis, quibusdam, veluti incisuras nonnullas ostendentibus, gustu salsis. Inter ramos virgulæ subriguntur, florem Salicis sustinenti surculo haud absimiles, apicibus plurimis, veluti squamatim compactis, non alia forma, quàm quæ spectatur in Salice, dum herbaceo iulo florem parturit. 8. Salix marina.

Hactenus de Salicum generibus. Salix initio veris florem mittit, seu nucamentum squamatim compactile, lanuginosum, propendentem, demittítque veluti panos spicatim confertos, & lanitium quoddam, inquit Scaliger. Ἀλλὰ τὴν ἰτέαν ταχὺ προκαταβάλλειν, inquit Theophrastus, πρὸ τοῦ τελείως ἁδρύναι καὶ πέψαι τὸν καρπόν. διὸ καὶ τὸν ποιητὴν ἐοικότως προσαγορεύειν αὐτὴν ὠλεσίκαρπον. Quæ sic Plinius interpretatus est. Ocyssimè autem Salix amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda. Hæc Theophrastus, quibus addit Plinius. Secutáque ætas scelere suo interpretata est hanc sententiam, quando semen Salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat, id est sterilitatem inducere: quod de foliis Dioscorides dixit, ἀσυλληψίαν κατεργάζεσθαι, ita vt Salicem ὠλεσίκαρπον dictam, quia cito semen amittat, interpretati sint, vel quia semen hominis infœcundum reddat & ἄγονον, id est ineptum generationi, efficiat, vt à fœminis non concipiatur. Quod autem καρπὸν & semen dicunt, id Galenus, ipsumq; secuti Aetius, & Paulus, florem solum videntur appellasse, quòd nunquam ad perfectam seminis maturitatẽ perueniat. Tempus. In lib. 1. pl. Lib. 3. Hist. cap. 2. Lib. 16. c. 26 Ody. κ. Vires semi nis Salic.

Huius arboris passim obuiæ permultæ sunt & magnæ vires. Semen, folia, cortex, & succus, inquit Dioscor. spissandi vim habent. Trita folia cum exiguo pipere, & ex vino pota ileosis subueniunt: sumpta per se, & cum aqua, præstant mulieribus, ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prod est. Cortex eosdem præbet effectus. Corticis cinis admisto aceto maceratus illitu clauos & callos tollit. Ex foliis & cortice succus cum rosaceo in calice Punici, siue malicorio calfactus auriũ doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri vtilissimum: furfures purgat in corpore. Excipitur succus qui manat ex eo cum floret, exciso cortice, in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda quæ pupillas obtenebrant suam vim præbet. Plinius eadem scribit, sed triplicem colligendi succi modum docet, cùm Dioscorides vnum tantum tradat. Salicis fructus, inquit, ante maturitatem in araneam abit, sed si prius colligatur, sanguinem eiicientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis clauum & *Vires.* Lib. 1. c. 117. Succus Sal. Lib. 24. c. 9.

callum aqua mistus sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admisto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat Gummi modo: alterum manat è plaga, cùm floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Valet hic ad expurganda quæ obstant oculis, item ad spissanda ea quæ opus sunt, ciendámque vrinam; & ad collectiones omnes interiorum, vel, vt quidam legunt, illitus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum, à falce distillans, nempe illa remota, post cæsuram. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foueri neruos vtilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt vsum, sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum psilothrum est. Salicis foliis, auctore Galeno, ad cruenti vulneris glutinationem vti possis: verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exsiccantis emplastri præparationem, (quod propterea διὰ ἰτέας nominant.) Est enim vis eorum ita desiccatoria, vt mordax non sit: habet verò etiam quandam adstrictionem. Sunt verò etiam qui succum ex ea expressum, seruent, vt medicamentum mordacitatis expers, & exsiccatorium, ad multas res vtile. Arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quod temperaturæ sit siccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiúsque cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter desiccare oportet, Nam clauos, callos, & myrmecias tollunt, aceto ipsum macerantes. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, vtuntúrque ad ea quæ pupillas obtenebrant, extergente videlicet, simúlque tenuium partium medicamento: Cæduæ Salici fertilitas, inquit Plinius, densior tonsura, & breui ligno verius (non pugno, vt mendosi Codices habent) quam ramo, non vt remur, in nouissimis curanda arbore. Nullus quippe tutior est reditus, minorísue impendij, ant tempestatum securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, priorémque quàm oliuetis, quámque frumento, aut pratis, nec quia desunt alia vincula. Aliquanto post idem etiam scribit in iis quæ propter alias seruntur, maximè propter vineas, Cæduo ligno, principatum obtinere Salices.

Li.7.simpl. | Lib.16.c.37. | Li.17.c.20.

VITEX, CAP. LXXIII.

Nomina | Li.6 sim l. | Lib.1.c.116.

VITEX Græcis dicitur ἄγνος, idest Castus, quòd, auctore Galeno, ocastitatem conseruet iis à quibus aut estur, aut bibitur, aut substernitur, vel vt Dioscorides tradit, quoniam matronæ in Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, foliis huius cubitus sibi sternebant. Dicitur & λύγος, quasi vimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem. Officinæ Græca & Latina voce coniuncta Agnum Castum appellant. Arabes *Famanchest, Samachest*, & *Bengiechest*, Itali *Vitice*, & *Agno Casto*, Galli *Agnus Castus*, Hispani *Gatillo Casto*, Germani *Schaffs mullem*, & *Keuschlamp*, Boemi *Drimek*. Vitex frutex est, ramos plurimos emittens, flexiles, fractúque contumaces, in quibus folia sæpius quina, aliquando septena, vt in cānabe, longa, angusta, Salicis foliis haud absimilia, sed minora. In ramulorum cacumine flores emergunt spicati, aliquando purpurei, aliquando subpurpurei candido permisto. Semen ob similitudinem cum Pipere, à quibusdam Piper vocatur. Vitex frutex est Dioscoridi in arborem assurgens. Nascitur in fluminum ripis, asperísque locis, ac torrentium alueis. Ramos gerit longos, fractu peruicaces: folia

Ibidem.

Oliuæ,

VITEX Matthioli. *VITEX LATIORE, & ſerrato folio Lobellij.*

Oliuæ, ſed molliora. Duo genera eius. Altera florem ex albo ſubpurpureũ mittit. Altera tantùm purpureũ: vtriuſq; ſemen, vt Piper. Non multũ à Salice vitilium vſu diſtat Vitex, inquit Plinius, foliorũ quoq; aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci Lygon vocant, alij Agnon: quoniam matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi ſternunt. Duo genera eius. Maior in arborem aſſurgit, Salicis modo. Minor ramoſa, foliis candidioribus, lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Vitex Dioſcoridi, excalfactorias vires habet, & adſtrictorias. Semen eius potum venenatis ictibus, aquæq; cutem ſubiit, lienoſiſq; auxiliatur: lac euocat: menſes ciet drachmæ pondere in vino potum: genituram exoluit, caput tentat, & ſoporem adfert. Decoctum herbæ & ſeminis in deſeſsione mulieribus vuluæ malo oportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet ſemen cum Pulegio potum, etiam ſuffitu, vel appoſitu: capitis dolorem diſſoluit illitum: inſtillatur cum aceto & oleo in lethargo, & phrenitide: folia ſuffitu, aut ſubſtratu fugant venenata: illita quoque ſerpentium morſibus auxiliantur: teſtium duritias cum butyro, & foliis vitium emolliunt. Rimas ſedis ſemen cum aqua illitum mitigat: cum foliis medetur luxatis, vulneribúſque. Virgam qui manu teneat cum iter facit, negatur intertriginem ſentire. Semen potum, auctore Plinio, vini quendam ſaporem habet, & dicitur febres ſoluere, & cum vnguntur, oleo admiſtum ſudorem facere, ſic & laſsitudines diſſoluere. Vrinam Agni cient & menſes, Caput tentant vini modo: nam & odor vtraque ſimilis eſt. Inflationes pellunt in inferiora, aluum ſiſtunt, hydropicis & lienoſis perquam vtiles. Lactis vbertatem faciunt. Aduerſantur venenis ſerpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad ſerpentes. Bibitur ſeminis drachma in vino, vel poſca, aut duæ foliorum tenerrimorum. Illinitur vtraque

Lib.24.c.9.

Lib.1.c.116.

Tempera. & Vires.

Lib.24.c.9.

aduersus aranearum morsus, vel perunctis tantum vtili remedio: suffitu quoque
aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eóque maximè
phalangiis aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex
ebrietate sedant cum rosaceo, flos, tenerísque cauliculi. Seminis decoctum ve-
hementiorem capitis dolorem dissoluit fotu: & vuluam etiam suffitu vel ap-
positu purgat: aluum, cum Pulegio & melle potum. Vomicas panósque diffici-
les concoquit cum farina hordeacea, & mollit, Lichenas, & Lentigines cum
aphronitro & aceto semen sanat, & oris vlcera, & eruptiones cum melle: te-
stium duritias cum butyro, & foliis Vitium: rhagadas sedis cũ aqua illitum: lu-
xata cum sale, nitro & cera. Et semen & folium additur in malagmata neruo-
rum, & podagras. Semen instillatur in oleo & aceto decoctum capiti, in lethar-
go, & phrenesi. Virgam qui in manu habeant, aut cinctu, negantur intertrigi-
Li.6.simpl. nem sentire. Vitex calidus & siccus est tertio ordine. Galeno, verùm multum
tenuis substantiæ, tum gustu, acris simul, & adstringens. Ipsas tamen Vitices ad
medicinam habet inutiles. Cæterùm folia seménque calida siccáque facultate
sunt, substantia verò tenui. Nam & vtentibus ita apparet, & gustantibus acre si-
mul, & subastringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo ta-
men etiam semen est, verum tam perspicuè calfacit, vt hoc nomine capiti do-
lorem pariat. At si frigatur, minùs caput tentat. Porro flatus ventris discutit
etiam non frictum, & multo magis cum frictum fuerit. Cohibet etiam impe-
tus in venerem, siue frigatur, siue non frigatur. Folia, florésque idem præstare
Lib.7. lib.1. possunt. Galenum secuti Paulus, & Aetius Viticem tertio ordine calfacere sic-
caréque, & tenuis esse substantiæ tradiderunt. At Galenus duobus aliis locis
valde à sese dissidet, quod in tanto scriptore permirum videri debet. Scribit
Li.1.Alim. enim. Non quemadmodum planta ipsa Cannabis Vitici quodammodo si-
Cornar. milis est, ita semen semini facultate est simile, sed plurimum ab eo differt,
Embl.114. li.1.Dios. vt quod concoctu sit difficile, stomacho ac capiti noceat, prauíque sit succi.
Sunt tamen qui eo quoque frixo cum aliis tragematibus vescuntur. Multum
autem calefacit: ideóque sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum
ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum. Viticis semen etiã per
se crudum, ac frixum manditur, creditúrque appetitus venereos inhibere:
alimentum autem corporpori præbet exiguum, ídque siccans, ac refrige-
rans: flatus autem valdè dissipat, quorum omnium occasione, iis qui à ve-
Lib.2. m.p. nere puros sese seruare volunt, est accommodum: quam sententiam alio in
loco approbat, medicamenta ad capitis dolorem ab Archigene conscripta
expendens, inter quæ hoc refert. Lauri folia, & Populi albæ, & Viticis cum
oleo & aceto. Hoc Pharmacum, inquit Galenus, ex simplicibus facultati-
bus differentibus composuit. Lauri enim folia calidissima Viticis verò mo-
deratè refrigerantia sunt, in medio vtrorúmque Populi albæ folia sunt. Vi-
des igitur hîc Viticem à Galeno frigidum, siccúmque statui, cum primo
loco calidum siccúmque esse, idq; non moderatè, sed tertio excessu po-
suerit. Nos tamen in medendi ratione vt calido siccóque vtimur
ad ea quæ præscripsit Dioscorides. Cæterum vt ab ea secum
dissensio ne Galenus vindicetur, acuti homines iudicij
legendum putant: Lauri enim folia calidissima:
Populi verò albæ moderatè refrigerant:
in vtrorúmque medio sunt Vi-
ticis folia: quod est ve-
rissimum.

ASPA

ASPALATHVS I. MONSPESSVLANVS, CAP. LXXIIII.

Aspalathi duas ſpecies Dioſcorides memorat. Priorem quidem ſat luculenter deſcriptam: ſecundam inodoram, lignoſam, candidam, deteriorem. Hanc Plantam eſſe poſteriorem Dioſcoridis Aſpalathum Monſpeſſulanorum Officinæ crediderunt, ac iactarunt, & vt arbitror, haud probabiliter. Tota Planta cubitum non excedit, fruticoſa admodum & ramoſa, multis horrens ſpinis deorſum inflexis, firmis, acutis, in quibus enaſcuntur puſilla folia Lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (ſed teneriora) fert in nouellis ramulis, quibus ſubſunt rerens-nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus ſpinis, terni, quaterni, aut plures ſimul naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, colore nunc luteo, nunc palleſcente, ſemen in ſiliquis exiguum, Creſcit in Cantabris ſuperata Pyrene, variiſque Hiſpaniæ locis: atque etiam in Gallia Narbonenſi. Ab herbariæ rei ſtudioſis, cùm Salmanticæ, tùm Monſpeſſuli Aſpalathus altera dicitur vulgo *Eulalia*. Huius floribus tritis & Saccharo conditis ad firmandas & reſtaurandas vires collapſas Salmāticenſes vtuntur. *Forma.* *Locus.* *Vires.*

ASPALATHVS II. HISPANVS, QVIBVSDAM, ALTER SCORPIVS, CAP. LXXV.

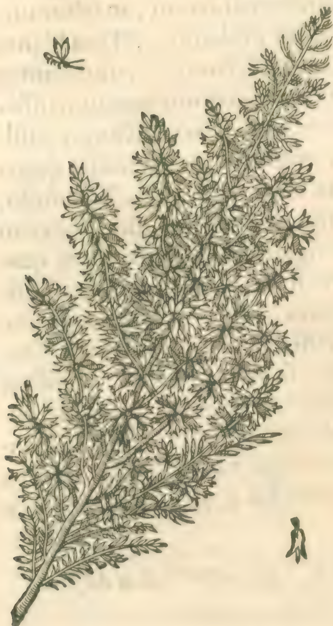

Frutex hic rarò pedis altitudinem ſuperat, totum denſiſsimis ſpinis horrens, quæ non inordinatim vt in alio naſcũtur, ſed ſeriem quandam ſeruant, & ſemper contrario inter ſe exortu binæ naſcuntur, virentes quidem, ſed languidiore colore quàm ſuperiores, neque aliæ ex aliis: ſummis ramulis inhærent bini aut terni flores ſuperiori ſimiles, colore Luteo, menſe Martio: quo tempore exiguas breueſque ſiliquas, vel potius ſemina Erui magnitudine, multa incanáque Lanugine hirſuta deprehenduntur, denſiſsimis ſpinis occultata vt ex ſuperiore æſtate deciderant: adeo verò caneſcebant, vt initio aranearum telas exiſtimarem: radix ſingularis, ſed in plures deinde propagines ſparſa, dura, lignoſa. Naſcitur in collibus Granatæ vicinis. *Forma.* *Locus.*

AD LECTOREM.

Absoluto iam Dumeto nactus imagines Ericæ primæ & quartæ Clusij, quarum historiam antea tradidi cap. xxxj. dum eius plantæ genera persequerer, illas potius volui spectandas hîc præbere, quàm lectorem, cuius studio & voluptati inseruiendū precipuè duxi, angi eorum desiderio, secundam editionem expectantem, in qua cognatis addantur, & suus restituatur eis locus.

ERICA I. Clusij.

ERICA IIII. Clusij.

HISTORIAE
OMNIVM PLANTARVM
LIBER TERTIVS,

Quo deſcribuntur, atque pictæ oſtenduntur arbores, quæ in Viridariis & Pomariis coluntur.

MALVS CAP. I.

Ilvis egreſsi, denſiſque fruticibus & dumis extricati in Viridario paulisper ſpatiemur, Pomiferáſque arbores in eo contemplemur, atque alias quæ mitioribus ſuccis voluptatem primæ cibis attulerunt, & neceſſario alimento delicias immiſcere docuerunt, vt ait Plinius, ſiue illæ vltro, ſiue ab homine Li.16.pręf. didicere blandos ſapores adoptione & conubio: à quibus etiam ſalutares petuntur medicinæ. Nam ſi ne ſyluæ quidem, horridiórque naturæ facies medicinis carent, quanto magis his Viridarium abundabit, cuiuſuis generis ſtirpibus diligenti cultu atque induſtria educatis, quæque arte & humanis ingeniis fiunt verius quam naſcuntur, conſitum. Scire autem licet quemadmodum in ſyluis quaſdam eſſe arboreſcentes ſtirpes quæ in dumetis & frutetis humiles naſcuntur, & fruticoſas quæ non ſolùm in frutetis & dumetis, ſed etiam alibi proueniunt, ita in ſyluis quaſdam ſponte, & in dumetis frutetíſque nonnullas citra cultum prodire, quæ in Viridaria tranſlatæ diligenter coluntur atque aluntur, quarum hiſtoria vtrobique explicari poteſt. A Malis quę pueris etiã & mulierculis notiſsimę ſunt, Viridariũ exordiemur. Dicitur Malus Græcis μηλέα, & Malũ μῆλον, Arabibus *Tufa, Tufaha*, Italis *Mele*, & *Pomi*, Hiſpanis *Manſanas*, Germanis *Oepffel*, *Apffel*, Angl. & Belg. *Appel*: Gallis à pomis fe- *Nomina* rẽdis nomẽ retinet, vocatur enim *Põmier*, & fructus *Pome*, Sed Pomi nomẽ apud Latinos multò latius patet. Verùm obtinuit vſus, vt quemadmodum caulium appellatio deflecteret à generis ſignificatione ad Braſsicam priuatim deſignandam, ita pomus pro Malo, & Pomum pro fructu caperetur. Tamen Plinius ge- Li.15.ca.17. nere neutro ipſam quoque arborem Pomum appellauit, vbi Poma putanda eſ- Cor.161.li. ſe docet ſicut & vites. Pomum inquit Hermol. cõplectitur quicquid apud Græ- 1. Dioſc. cos ὀπώρα continet, in quo ſignificatu eſt, cùm dicitur à Medicis omne Pomum In lib.2.de refrigerandi & humectandi vim habere, &c. Scaliger fructum omnem in Po- pl. mum & Nucem perridiculè ſecari à Grammaticis ſcripſit, vt Nuci extra ſit cortex, intus caro, Pomo contrà. Nam etiam quæ carnem foris, os intus habent, nihilo

nihilominus habent φλοιὸν extrà. Nemo enim vidit fructum cortice carentem, aut corio, aut cute. Simplicior in Malo ratio est. Caro intus, foris cutis multiplicior in Pruno: cutis extima, os intimum, caro media. Operosum æquè in Armeniaco cutis extima, nucleus intimus, os circũ nucleũ, caro sub corio, nucleus sub cuticula, duo esculenta, caro, nucleus, os inutile ad cibum, cutes indifferen-
Lib.15.c.22. tes. Plinius Nuces Poma vocauit. Solum hoc Pomum, inquit, natura compacti-
Li.15.c.24. li operimento clausit: & Mora, minimè in hac arbore (Moro) ingenia profecerunt, nec nominibus, nec insitis, nec alio modo quàm Pomi magnitudine. Neque Varroni assentitur Scaliger, scribenti quod indigent potu Poma dici po-
Li.1.cap.31. tuisse: imo Pomum dictum esse ille arbitratur, quia etiam sitim tollant eo-
In li.1.caus. cap..21. rum plurima, simul vt sint cibo & potui. Malorum genera Dioscoridi sunt, Vulgaria, Cotonea, Persica, Armeniaca, Medica, siue Citria. Vulgaria, Verna, Me-
Genera. Lib.1.c.131. limela, Epirotica, siluestria. Posteritas multo plura addidit genera. Ac primùm vulgariũ quidem prope infinita, & plura quàm vt hîc explicari posint, sapore, forma, inuentoribus, regionibus, atque pluribus alijs differentiis dinstincta.
Lib.15.c.14. Malorum multa genera Plinius etiã numerat, Citrea, Zizypha, vulgo (Iuiubes) Tuberes, & vulgo *Peschenoix*, in agro Veronensi nascentia lanata, à lanugine obducente nuncupata: ac rusum, Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cũ conditoribus suis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in vita factum? Ni fallor apparebit ex eo ingenium inserendi: nihílque tam paruum esse, quod non gloriam parere posit. Ergo habent originem à Matio, Cestióque (vnde Cestiana quibusdã *Pommes de Capandu,*) & Manlio, item Claudio. Quin & (non quibus, vt vulgo legitur) Cotoneo insito ab Appio è Claudia gente, Appiana sunt cognominata. Odor est his quæ Coroneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu valuisse claritatis & familiæ putet, sunt & Sceptiana, ab inuentore Libertino, insigni rotunditate. Cato adiicit Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, Scantiana. Omniũ autem nuperrimè adoptata sunt parua, gratisimi saporis, quæ Petisia vulgo *Apioles*, nominantur. Patrias nobilitauêre Camerina, & Græcula. Cætera è causis traxere nomen: germanitatis, cohærentia & gemella, nunquam singula in fœtu: coloris, Serica: (vulgo *Suzine*,) cognationis, Melapia (neque enim accipiẽdum est Melappia, vt in omnibus ferè exemplaribus legitur, cognationis no-
Lib.15.c..14 Corna.li.8. ca. ph. par. cap.4. men è gente, vel familia accepisse, sed à cognatione quam Mala ipsa cum Piris habeant (vulgo *Giraudete, Pommepoire:*) Mustea à celeritate maturescẽdi quæ nunc Melimela dicuntur, à sapore melleo, (vulgo P*omme de Sainct Iean,*) Orbiculata à figura orbis in rotũditatem circumacti (vulgo *Pomme Rose.*) Hæc in Epiro primũ prouenisse, argumento sunt Græci qui Epirotica vocant. Mammarum effigie Orthomastica, (vulgo *Pomme Taponne*) A conditione castrali seminis, quæ spadonia appellant Belgæ (vulgo *Pomme Grillote,* & *Pomme de passepomme*) Melofoliis, vel, vt alij legunt, Melophyllis, folium vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrimè in rugas marcescũt Pannucea (*Panettes.*) Stolidè tument Pulmonea (*Pommes follanes.*) Sunt quibus sanguineus est color, origine ex Mori insitu tracta. (*Grosses Pommes rouges*, vulgo.) Cunctis verò quæ fuerunt à sole partes rubent. Sunt & paruâ gratiâ saporis, atque etiam acutiora odore, syluestria. Iis peculiare improbitatis & acerbitatis conuiciũ, & vis tanta, vt aciem gladij perstringat. Dacis fermè vilisimis nomen, quanquam primis aduentu, decerpíque properantibus. Hæc Plinius. Nunc singulæ regiones plurimas habent malorum differentias. In Gallia sunt propemodum innumeræ. Sed hæc principatum ob-
Ruell.libr. 1.cap.96. tinent. Capendula, siue Curtipendula, vulgo dicta, sui saporis, verùm adeò grati, vt & trans maria veneant. Gestatum plus quam alicui credibile sit tolerant, in

tanta

tanta ſuauitate minimè fugacia, magnitudine media, colore cum maturuerunt luteo, ſuaui odore, ſed anguſto, quo tamen animus exhilaretur: cartilagine corporis dura, vt quæ poſsint in annum cuſtodiri. Sæpe & bina viſa ſunt. Secundas partes ſibi vendicant quæ in Ambianenſi municipio Rambura vulgus nominat, prægrandia, rotunda, callo fragili, tenero, vt quę ventorum flatu deturbata in partes deſiliant, mira & ſuauitate guſtus, & teneritudine, ita vt in ore fruſta liqueſcant. Sed vt fugientia diu ſeruari non poſſunt, neque ferè ad exitũ Autumni prorogantur. Proxima ſunt, neque eis ſuauitate cedentia, quæ vulgus Paſsipoma nominantur, quod cum reliquis omnibus de primatu certarent, niſi tam fugacia naſcerentur: inde vernaculum nomẽ ductum eſt: mediocri magnitudine, turbinatiore figura, carne ſuaui, prætenera, guſtu perquam iucundo, ſemine per maturitatem in vtero ſonante. Sed vt mirè placent, ita cito fugiunt. Accedunt quæ Paradiſiana, quaſi cælitus miſſa nominantur, præparua, mellea dulcedine, præcoci celeritate, quaſi verna, concretu pauco, Daca Plinij, vt quidam opinantur. Ea malaciis prægnantium expetuntur, omnium ferè Pomorũ fugaciſsima. Alia dulcia ſunt callo corporis duriore, rotunda, quæ ob ſui nimiam dulcedinem à palato moroſiore faſtidiuntur, fortaſſe Melimela dicta à melleo ſapore, vt à matureſcendi celeritate, Muſtea. Melimela tamen non ſolùm natura prouenire, ſed etiam mellis conditura fieri, ac dici alia Mala poſſe indicat Martialis hoc diſticho. In Xen.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle,
Ponentur, dicas hæc Melimela licet.

Quam cuſtodiendorum & condiendorũ Cydoniorum rationem expoſuit Columella, eiúſque conditura liquorem Melimeli appellari ſcripſit. Acida vulgus Li.12.ca.45. noſtrum Malacria à ſaporis acrimonia nuncupat, oblongiora, dura carne, ex acerbo leuiter aceſcente. Annum hæc ſæpius durant, ægris ad inuitandam elangueſcentem appetentiam nonnunquam conceſſa. Alia Caſtinia auſteriore guſtu, dura, velut Caſtaneæ cartilagine, mediocri magnitudine, oblonga. Alia vulgo francetura, rotundo habitu, & amplo, duriore callo, grata acerbitate, quæ tandem in dulcedinem abeat. Ea diu ſeruari poſſunt, & annicula ſæpe reperiuntur. Sunt & Rubelliana ſanguineo cortice, carne intus friabili, ſapore non ingrato, ex auſtero ſubdulci, nec cito fugientia. Apud Allobroges celebrantur quę vulgo Girodeta nominantur, parua, in latitudinem rotunda, & in rubrum ruſa, multum ſerotina. Reliqua non pigeret nominatim perſequi, atque alia plura à Cordo deſcripta, quædam etiam ab Athenæo breuiter explicata, vbi & Diony- Libr. 3. ſius primus Pomorum inuentor fuiſſe legitur, niſi prolixior de iis oratio ab vtilioribus nos diutius reuocaret. Præterea in tanta Malorum nomenclatura, feréque nationibus omnibus varia, in tantíſque inſitionum adulteriis perfacilè nos fallimur. Porro genera quæ quotidie nouo inſitionis ingenio prodeunt, nec *Forma.* ſcribit, nec in tanta gentilium vocabulorum diſcordia pernotari planè queunt, ea tamen obiter quæ Gallico vulgo peculiaria naſcuntur, retulimus. Malus in proceram & craſſam ſatis arborem acreſcit tempore, vnico caudice, ramos ex eo ſtatim emittens, in latum longúmque ſeſe diffundentes, craſſo ſatis libro Li.16.c.24. contectos, foris cinereo, intus flauo, læui potius quàm aſpero. Folia huic virent oblonga, mucronata, inquit Plinius, carnoſa, per ambitum tenuiter ſerrata, inſtante hieme decidua, Maio menſe renaſcentia. Flores edit verè foliatos, ſæpius albos, nonnumquam ex candido rubentes, ex quibus oriuntur *Locus.* Mala innumeris differentiis, vt diximus, diſcreta. Radicibus nititur paucis, non in profundũ actis, ſed ſumma tellure vagantibus. In viridariis & hortis colitur, ſolóque pingui & fœcundo gaudet. Floret menſis Aprilis fine, aut Maij initio. *Tempus.*
fructus

MALVS.

Lib.1.Diosc. cap. 131.

fructus in quibusdam Iulio mēse maturus est, in aliis Augusto, in aliis Septembri. Seminis nigredo maturitatem ostendit. Matthiolus ea Mala principatum obtinere in Hetruria scribit, quę Appiole, & Melerose vulgo vocantur: quoniam hæc duo genera tum suauiter olent, tum gustui sunt gratissima. Quare is, inquit, non ab errarit, qui Appia esse dixerit Dioscoridis Melimela, Rosea verò quæ eidem Epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur Cornarius Cestiana mala, quæ Sestiana Columella vocat, Arantia, siue Aurantia esse putat, quæ in citreorum genere ab omnibus recensita, hoc maximè persuasus, quod ea frequenter cum Malis punicis Galenus coniunxit. Eum sententia reuocare debuit Plinius apertissimè scribens à Cestio Cestiana, sicut à Matio Matiana, & alia ab inuentoribus à Romanis fuisse cognominata. Quare Galenus cum ex auctoritate Apollonij tradit in capitis dolore ex ebrietate Cestiana mala Romæ sic appellata in cibis cocta conferre, Aurantia intelligere non potuit, tum quòd Apollonio & Galeno incognita fuisse censentur, tum quòd ea nunquam cocta exhibentur. Galenus in tanta malorum varietate, quomodo de eorum temperamento, viribus, vsu rectè iudicare posimus, docet his ferè verbis. Quędam Mala saporem habent austerum, alia acidum aut dulcem, nonnulla etiam ex iis mistum, apparéntque & dulcia simul & adstringentia. Præterea alia quædam cum dulcedine manifestum habent acorem. Adhæc alia cum acore acerbitatem. Inuenias autem interdum & quæ hos tres sapores simul habeant euidentes, adeo vt acida appareant & dulcia, acerbitatísque habeant nonnihil: Et mox. Quæ quidem astringunt, succum habent frigidum & terreum. Quæ acida apparent, frigidum quidem, verùm tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt, quemadmodum quæ omnis qualitatis sunt expertia ac veluti aquosa, ad frigidum inclinãt. Malis igitur vtimur pro vincente in saporibus facultate austeris quidem cum ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem fuerit imbecillior. Acerbis autem cum duo hæc aucta admodum fuerint. Acidis quãdo succum crassum, qui non magnopere frigidus fuerit, suspicaberis, in ipso esse collectum. Siquidem succus frigidus non acida, sed acria postulat. Vtraque certe & acida & acria succos crassos incidunt, in eo tamen differunt, quod hæc quidem cum calefactione, illa autem cum refrigeratione hoc præstent. Porrò dulcis Malorum succus cum sine acrimonia & crassitie, hoc est cum solus exquisitè fuerit, celerius quantum in ipso est distribuitur: Sin acrimoniam, aut crassitiem habuerit, citius subducitur. Cæterùm optima etiam genere Mala vitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint, quoniam concoctu sunt difficilia, & frigida, prauíq; succi, & tardè permeant: Adhæc succum habent frigidũ & leuiter crassum. Quæ verò bellè matura in hiemem, & ver proximũ asseruãt, morbis sæpe numero per quam vtilia sunt, aut farina aqua subacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aquæ bullientis vaporibus percocta. Dare autem ipsa conueniet statim post cibum, aliquando etiam cum

Lib.2.c.m. pa.
Li.12. c.45.
Li.15.ca.14.

Ibidem.

Temper. & vires
Li.2. Alim.

cùm pane, ad ventrem & ſtomachum roborandum, iis qui cibum faſtidiunt, tardéque concoquunt, quíque vomitu, diarrhœá, ac dyſenteria infeſtantur. In hunc quoque vſum apta ſunt acerba. Nam parata vt modò dixi, mediocrem retinent adſtrictionem. Idem Galenus alibi. Malus non omnis eiuſdem naturæ eſt, velut nec eiuſdem fructus. Quædam enim dulcia ſunt, quædam auſtera, nonnulla acida, alia ſummopere exoluta, & aquea. In ipſis ſanè aqueum exuperat, vt temperies eorum ſit tum humilior, tum frigidior, in acerbis autem terrenum frigidum, in auſteris tum iſtud, tum aqueum frigidum, ſicut in dulcibus aqueum temperatum: Sic quoque ſucci, cortices, & arborum folia inter ſeſe diſsident. Itaque ſi auſteriora ſint, atque acidiora, vulnera illis glutinare poſsis, tum in phlegmonarum principio fluxionem repellere, ac ſtomachum ventrémque exolutum & languidum roborare: aquoſioribus autem mediocres phlegmonas incipientes & gliſcentes lenire. Porrò quod plurima Malis omnibus recrementitia frigidáque inſit humiditas, vel hinc liquet, quod eorum omnium nullus omnino ſuccus durare, ac vetuſtatem ferre poſsit, verũ aceſcunt corrumpuntúrque vniuerſi. Folia, inquit Dioſcorides, flores, & germina cùm omnis Mali, tum maximè Cotoneæ adſtringunt. Pomis acerbis adſtringendi vis ineſt, maturis verò longè ſecus. Ex iis verna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Melimela ventrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: ſtomacho negotium exhibent: æſtuationem faciunt. Ea multis dulcia Mala vocantur. Epirotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, ſtomacho vtilia, ſiſtunt aluum, vrinas euocant, Malis tamen Cotoneis inualidiora. Syluestria mala ſimilia ſunt vernis, & adſtringunt. Sanè in hunc vſum immatura omnia opus ſunt. Mala verna inquit Plinius, acerba, ſtomacho inutilia ſunt: aluum & veſicam cogunt: ſic enim legendum: neruos lædunt. Cocta meliora. Melimela & reliqua dulcia, ſtomachum & ventrem ſoluunt, ſiticuloſa, æſtuoſa, ſed neruos non lædunt. Orbiculata ſiſtunt aluum & vomitiones, vrinas cient. Syluestria mala ſimilia ſunt vernis acerbis, aluúmque ſiſtũt. Sanè in hunc vſum immatura opus ſunt. Mala dulcia, inquit Matthiolus, ad melancholicos affectus valent, atque etiam ad pleuritidem, ſi in calidis cineribus cocta, & Glycyrrhizæ ſucco, Amylo, & Saccharo albiſsimo conſperſa pleuriticis edenda præbeantur, tam manè quam veſperi horis duabus ante cibum. Acetum ſic è Malis fit acerbis, aut ſylueſtribus, quæ in cumulo per triduum reſeruantur, deinde mittuntur in cadum, cui fontana, aut pluuialis aqua miſcetur, & opertum vas per triginta dies ſinitur, ac ſubinde quantum fuerit aceti ſublatum ad vſus, reddita pari aquæ copia id reparatur. Fieri vinum è Malis teſtatur Plinius. Noſtri etiam è Malis vinum primarium factitant, quod vulgo *Cidre*, vocatur, prelo, vel truſatilibus molis expreſſo, tortino ſucco. Deinde rurſus ſecundarium, fracibus & retrimentis in aqua maceratis, ita vt è Malis lora dici poſsit, non parui ad reſtinguendam ruſticorum ſitim momenti. Vino è Malis vtuntur Septentrionales gentes, apud quos cæli iniuria prouenire vites minimè ſinit. Malis omnibus caducis ſuillum pecus optimè paſcitur; ſed ea geſtantibus dorſuariis iumentis tam grauia, vt oneri alioqui viribus non impari ſuccumbant. Siquidem vires (quod Apuleius in Aſino aureo tradit,) odore illorum offenſæ ita fatiſcũt, vt oneri pares non ſint; quod paulo aliter tradidit Plinius, nempe Pomorum onera à iumentis ſtatim ſentiri, ac niſi prius oſtendantur his, quamuis pauca portent, ſudare illico. In vniuerſum de Pomis ſeruandis præcipitur, inquit Plinius, vt Pomaria in loco frigido ac ſicco contabulentur, Septentrionales feneſtræ ſereno die pateant: Auſtri ſpecularibus arceãtur, Aquilonis quoque afflatu Poma detur pante rugis: colligantur Mala poſt æquinoctium autumnale,

Lib.7. ſim.
Lib.1. c. 131.
Li.23. ca.6.
Li. 1. Dioſ. cap. 131.
Ruell.libr. 1.cap.96.
Li. 14. c.16.
Ruel.Ibid.
Li.24.pręf.
Li.15.ca.16.

neque ante xv. lunam, neque ante primam horam: cadiua separarentur stramentis, storeis, paleísve substratis: rara componantur, vt limites peruij spiritum æqualem accipiant.

MALVS CYDONIA, CAP. II.

Nomina V Æ μηλέα κυδωνία, Latinè Malus Cydonia à Cydone Cretæ oppido dicitur, vnde primùm aduecta. Cotoneam Malum primus Cato nominauit, Officinæ Citoniam, Galli *Coingnier*, & *Coignacier*, Germanis *Quitten*, & *Kuttum*: *Kuttenbaum*, & *Quittenbaum*. Fructus μῆλον κυδώνιον Græcis nuncupatur, Latinis Malum Cydonium, & Cotoneum, Officinis Citonium, Arabibus *Saffargel*, Gallis *Coing*, & *Pomme de coing*, Germanis *Kuttenopffel*, & *Quittenopffel*, Italis *Melo Cotogno*, Hispanis *Membrilho*, & *Marmello*, Anglis *Quintetre*, Belgis *Que perreboem*: Cotoneę arboris mala, Dioscor. & Galeno auctoribus, duûm sunt generum. Vera, inquit Dioscorides, rotunda, parua, & odorata: quæ verò Struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus vtilia. Malorum Cotoneorum quædam dulciora, maiora, ac minus acerba esse Galenus scribit, quæ in Asia Struthia vocantur, alio in loco Cydonia à Struthiis, quæ etiam Struthiomela nominat, apertè distinguens, Cydoniorúmque succum minùs esse suauem, & maximè adstringentem. Columella tria ipsorum genera facit. Struthia, Chrysomela (legitur tamen corruptè Chrysomeliana) Mustea. Idem tradit & Plinius, pluribus sed adiectis. Chrysomela, incisuris distincta, inquit colore ad aurum inclinante. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suus honos. Minora ex eodem genere Struthea, odoratius vibrant, serotino prouentu, præcoci verò Mustea. Strutheis autem Cotonea insita suum genus fecêre Muluianum (aliàs Miluianum) quæ sola ex his vel cruda manduntur. Sunt præterea parua syluestria, à Strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Hæc Plinius. Chrysomela syluestribus arboribus Malorum generis attribuit Vergilius, cum dixit,

(Li. 1. ca. 131. — Li. 6. sa. tu. — Li. 2. Alim. — Lib. 5. ca. 10. — Lib. 15. c. 11.)

Quod potui puero, syluestri ex arbore lecta,
Eclo. 3. *Aurea mala decem misi, cras altera mittam.*

Struthia verò vel aperto errore Plinius minora esse dixit, vel in eo lectio vitiosa est, leguntur, cum Dioscorides & Galenus palam Struthia magna esse dicant, vera & genuina Cydonia, parua & rotunda. Ætius quoque ad medicamenti ex Malis Cydoniis compositionem, ex ipsis maiora iucundioráque, & minùs acerba, quæ videlicet Struthia appellantur, eligere præcipit. Quare maiora etiam in Plinio legendum esse apparet. Malorum Cydoniorum tria in Italia inueniuntur genera, inquit Matthiolus. Palma illis quæ peculiariter Mala Cotonea nominantur, pressa, incisuris intersecta, colore ad aurum inclinante, lanuginosa, & longè cæteris odoratiora. Proximo loco sunt quibus multo maior corporis moles, Dioscoridis, & Galeni Struthia. Hetrusci hæc, Pira Cotonea vocant, quod forma magis Pira, quàm Mala referant. Pulpa ac succo cæteris præualent: colore, suaui odore, ac viribus cedunt. Postrema sunt Plinij Miliuana: ea quidam Notha vocant, quoniam ex Cotoneis quæ Strutheis, vel ex Strutheis quæ Cotoneis insitæ fuerant, proueniant. Totidem apud Gallos sunt genera. Quædam minora, rotunditatis in orbem circinatæ, odoratius spirantia, quæ peculiariter *Coings*, vocamus: Alia grandiora amplitudine pinearum nucum, pauciori lanugine operta, colore tam intus, quàm foris aureo, odorem non tam latè iactantia, quæ *Coignasses*, quasi Cotonacea vulgus nostrum

(In libr. 1. Diosc. c. 131. — Ruell. libr. 1. cap. 72.)

noſtrum appellat. Alia medio habitu inter ea viſuntur, ſibi priuatim Cotoneorum nomen vendicantia. Malus Cotonea vulgari Malo ferè ſimilis eſt, foliis anguſtioribus, læuioribus, carnoſioribus, durioribus, à tergo albicantibus, altera parte viridibus: flore albo, vel ex albo rubente, ſylueſtris Roſæ figura, quinque per ambitũ foliolis diſtincto. Haud procera eſt arbor, fructu incuruatos trahente ramos, prohibentéque creſcere parentem, tenui lanugine pubeſcente. In cultis, & hortis prouenit. Locum autem peculiariter frigidũ & humidum deſiderat. Si in calido ſtatuatur, aſsidua rigatione illi ſuccari opus eſt: fert tamen mediocris ſitus inter vim frigoris & caloris ſtatum. Planis & decliuibus gaudet. Septembri & Octobri menſibus Poma eius matureſcunt. Ea frigido & terreſtri temperamẽto prædita ſunt, ac propter vincentem adſtrictionem minus cæteris Malis humectant. Frigida itaque ſunt primo ordine, & ſicca ſecundo. Stomacho ſunt vtilia, auctore Dioſcoride, vrinam cient: verùm toſta nitiora ſunt. Proſunt cœliacis, dyſentericis, purulenta extuſsientibus, cholericis, præſertim cruda. Maceratorum liquor commodè in ſtomachi aut ventris fluxionibus potui datur. Succus crudorum aſſumptus orthopnoicis ſalutaris eſt. Decocto fouentur vuluæ, & ſedes ſi procidant. Quæ melle condiuntur, vrinam mouent: mel autem ſibi conſtringentem illorum vim, & ſpiſſantem adſciſit. Quæ cum melle coquuntur, ſtomacho atque ori gratiora ſunt, ſed minùs ſpiſſant. Cruda cataplaſmatis adiiciuntur ad cohibendam aluum, aut ſi ſtomachus æſtuet, aut in vomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit vinum ex ipſis tuſis, expreſsíſque: ſed quo perduret, quindecim ſextariis ſucci vnus mellis adiungitur, alioqui in acorem degenerat. Fit oleum ex iis, id Melinum vocant, quo vtimur quoties adſtringente oleo eſt opus. Flos & viridis & ſiccus cataplaſmatis additur, & iis conuenit quæ adſtrictionem deſiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibúſque ſanguinis: contra citam aluum, & menſium impetus in vino bibitur. Cotonea, inquit Galen. eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, habent. Nam præterquam quod adſtrictionem ſortita ſunt copioſiorem, ſuccus etiam eorum diu durat, ſi quis ipſum cum melle coctum aſſeruet: cum aliorum pomorum ſuccus, ſi reponatur, aceſcat, quia multam habet humiditatem. Permanet & Struthiorum ſuccus, quando paratus rectè fuerit, quemadmodum & Cydoniorum. Verùm hic minus eſt ſuauis, & ſummoperè adſtringens. Quare ad ventriculi maximè exoluti robur vti eo aliquando poſsis. Cotonea Plinio, cocta ſuauiora. Cruda tamen, duntaxat matura, proſunt ſanguinem excreantibus, ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem poſſunt decocta, quoniam amittunt conſtringentem illam vim ſucci. Imponuntur & pectori in Febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cæleſti ad eadem quæ ſupra ſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat cocta

Forma.

Locus.

Tempus.

Temper. & vires

Lib. 1. c. 131.

Li. 2. Alim.

Lib. 23. c. 6.

MALVS Cydonia.

in vino, & illita cum cera alopeciis, capillum reddit. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem ſuauitati multum adiiciunt, ſtomachóque vtilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad ſtomachi vitia trita cum Roſæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt: Item mammis, condylomatis, varicibus: flos & viridis & ſiccus inflammationibus oculorum, excreationibus ſanguinis, menſibus mulierum. Fit & ſuccus ex iis mitis cum vino dulci tuſis, vtilis cœliacis, & iocinori. Decocto quoque eorum fouentur, ſi procidant vuluæ, & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocauimus, quoties non
Athen. li. 3. fuerint in humidis nata. Ideo vtiliſsima quæ ex Sicilia veniunt. Minus vtilia Struthia, quamuis cognata. Phylarchus memoriæ prodidit lætalium medicamentorum vim Cydoniorum Malorum odore iucundo hebetari, Phariacùmque venenum iniectum caniſtro, quod adhuc olebat Mala Cydonia in eo repoſita, euanidum factum, maleficam vim ſuam amiſiſſe: itaque mixtum & in potu datum, iis nihil attulliſſe noxæ quibus inſidiæ ſtruebantur: cauſsámque poſtea eius rei cognitam fuiſſe illius inquiſitione ac inueſtigatione qui vendiderat. Compertum enim hoc accidiſſe, propterea quod condita in eo calatho Mala fuiſſent. Celtiberi Veratri albi ſuccum, quo ſagittis illitis feras immedicabili vulnere conficiunt, ſi vbi Cydonia Mala fuerint, reponatur, elangueſcere, & maleficam vim ſuam exuere vſu deprehenderunt, eámque recuperari, ſi venenum per aliquot dies in foriis ſuſpenſum maneat, vbi alui excrementa egeruntur. Eſt & id animaduerſum Cotonea cruda per hiemem aſſeruata, acerrimo ſuo ſapore vuas penſiles adeo vitiare, vt eæ ſtatim marceſcant, quare ſeorſum ab iis reponenda eſſe. Multa hodie ex Cydoniis Malis parata in Officinis conſeruantur. Ex iis enim ſectis, diutius in aqua elixis donec tabeſcant, poſtea per linteum colatis ſine compreſsione, deinde cum Sacch aro percoctis in cerati conſiſtentiam, fit quæ vulgo vocatur Galatina Cydoniorum (*Gelee de Coing*, Gallicè nominatur) res perlucida, pulcherrima, & gratiſsima. Ex eo quod reliquum eſt Valentius compreſſu cochleariis excreto, & cum Sacchaｒo percocto, ad emplaſtri ferè conſiſtentiam, Cydoniatũ craſsius & vilius fit. Si tam pellucidum illud quàm craſſum ſimul cernantur, & cum Sacchaｒo vt prius percoquantur, Cydoniatum fit (*Codignat* vulgus noſtrum vocat) quod omnibus in vſu eſt, quódque ante epulas ad vnciam vnam ſumptum, aluum ſiſtit, poſt epulas verò ſoluit, & vapores ad caput ex ventriculo attolli prohibet: Eſtque id ſimplex. Aliud verò compoſitum, ex carne Cydoniorum in vino cocta, & melle deſpumato igne lento percoctis, iniectis Cinnamomo, Caryophyllis, Galanga, & variis aliis aromatibus, pro vario vtentium ſcopo, ad ventriculum firmandum, coctionem iuuandam, vomitum bilioſum & pituitoſum ſiſtendum, ad priſtinum calorem corpori reſtituendum, diſsipandos flatus, & id genus cætera, ſi affectus ſit frigidus: Si verò calidus, Cydonia cum aceto coquunt, adiectis quæ refrigerent. Sunt qui cholagogum vt parent, Scãmonium admiſcent, vt phlegmagogum, Turpetum cum Cnico. Paratur etiam
Meſu. lib. 3. Antid. Cydoniatum, ſiue Diacydonium, ex ſucco Cydoniorum variis immixtis aromatibus, ad languentem appetentiam excitandam, ventriculum & hepar roborandum, coctionem iuuandam, & confirmandam vtriuſque vim retentricem. His accedit Conditum Cydoniorum, quod Miua officinis dicitur. Eaquæ nũc ſimplex, ex ſucco Cydoniorũ fit cũ vino cocto, addito melle optimo, & deſpumato: nunc compoſita, & aromatica, ex ſucco eodem ſimiliter cocto, & in eo ſuſpenſis linteolo exceptis aromatibus diuerſis. Ventriculum, hepar, & cætera viſcera hoc medicamentũ roborat, appetentiã excitat, coctionẽ iuuat,
vomitum

vomitum & lienteriam ſedat. Galenus in Syria edulium componi tradit, quod μηλοπλακοῦς, ideſt placenta ex Malis Cotoneis appellatur: id adeo durare, vt patinæ recentes ipſo plenæ Romam adferrentur. Componebatur autem ex melle, & carne Cydoniorum læuigata ſimul coctis. Meminit & Galenus medicamenti quod non ex Melle ſolo & Malorũ ſucco conſtat, ſed & piperis albi habet quidpiam, & Zingiberis, & Aceti. Id diacydonion aliis locis etiam fuſius idem deſcribit, item Ætius, quod tum ad appetentiam excitandam his quibus ea languet, tum ad concoctionem iis qui parum fœliciter cibos concoquunt, valet, quod denique ventri robur conciliat, nec non id quod ex Cydoniorum carne, & iiſdem ferè conſtat. Hæc Diacydonio Meſues ex ſucco, & Diacydonio ex carne, viribus affinia ſunt. Illud Diacydonium ex ſucco. Galeno διὰ μήλων, & διάμηλον, ideſt ex Malis, ſcilicet Cydoniis dicitur, quæ abſolutè μῆλα dicuntur totius generis appellatione, ſicut & oleum priuatim μήλινον, ideſt Cydoniorum, atque emplaſtra μήλινα, quę colorem Mali Cydonij referunt ex ærugine vſta. Pauli ὑδρόμηλον ex ſucci Cydoniorum ſextariis duobus, Mellis ſextariis tribus, aquæ ſextariis ſex, omnibus ſimul coctis, iiſdem viribus pollet quibus Miua ſimplex Cydoniorum. Eſt etiam in Officinis frequens ſyrupus de Cydonijs ex eorum ſucco & SacchEaro confectus qui dyſenteriam hepaticam mirè ſanat, valẽtior ex Cydoniorum paruorum, quàm ex Struthiorum ſucco. Oleum Melinum refrigerat, & aſtringit. Ob id ventrem totum inferiorem & neruos laxiores cogendo roborat, ſudores immodicos ſiſtit. Mirum eſt quod multi aiũt mulierẽ grauidã, ſi crebrius Mala Cydonia eſitauerit, pariturã infantẽ tũ ingenioſum, tũ induſtriũ. Semina eorũ decocta in aqua; quouſque in mucũ liqueſcant, proſunt illita omnibus inflãmationibus, linguæque ſcabritiẽ mirificè læuigant. Eorũdẽ ſuccus libræ pondere, in quo Corallorũ rubrorũ, ſeminis Roſarũ rubrarum, & Rhabarbari, cuiuſque drachma, cũ Hypociſtidis & Acacię binis ſcrupulis ad tertias bullierint, magno eſt ad bilioſas vomitiones, & ad dyſenteriã auxilio. Datur bis quotidie potandus, mane & veſperi, horis duabus ante cibum, ſed ægris iam purgatis.

Li.2.Alim. Lib.6.ſan. tu. & libr. 8.c.ph.par. cap.4. Lib.9.c.24. Lib.6.cap. ph.par. Lib.2.cap. ph.gen. Libr.7. Matt. Ibid.

MALVS PERSICA, CAP. III.

GRæcis περσικὴ μηλέα, Latinis Perſica malus dicitur, & Perſicus Palladio, Gallis *Peſchier*, Germanis *Pferſichbaum*, fructus περσικὸν μῆλον, Perſicũ malũ, Arabibus *Sauch, Chauch*, Gallis *Peſche*, Italis *Perſiche*, Germanis *Pferſing*, Hiſpanis *Pexegos*. In totum quidẽ Perſica peregrina etiã Aſiæ, Græciæ que eſſe, ex nomine ipſo apparet, inquit Plinius, atque ex Perſide aduecta: ac rurſum Perſicæ arbores ſerò, & cũ difficultate tanſiere, vt quę in Rhodo nihil ferant, quod primũ ab Ægypto earũ fuerat hoſpitiũ, tũ etiã Perſicæ arbores in Rhodo florent tantũ. Quibus accedere videtur Theophra. teſtimoniũ ſcribentis Perſicã in Ægypto, & in vicinis locis ferre, in Rhodo ad florẽ tantũ peruenire. Hoc tamen loco Græci codices mendoſi ſunt, quo pro Perſica quidã Perſeã legunt. Rhodacenã non aliã eſſe, quàm Malũ Perſicã, & ipſa Mala Perſica Rhodacena eſſe contendit Cornarius, atque in omnibus Plinij, Pauli Palladij, Conſtãtini de Agric. locis, quibus hac de re agitur, δωράκια, & duracina falſo legi pro ῥοδάκινα, & Rhodacena, ita vt ex Latinis Duracinis Græci nomen non ſumpſerint, ſed contrà, vt apud Latinos Rhodacenorũ nomen in Duracinorũ appellationẽ corruptũ ſit. Rhodacineæ arboris meminit etiã Ætius, inquit, & fructus Rhodacenorũ de Perſica Malo agens, vbi apertè Rhodacę non appellari eius fructũ teſtatur, quod tamen in codice meo non lego. Videtur autem Cornario appellatio ea à Rhodo deducta eſſe, quod primũ ab Ægypto Per-

Nomina Lib.12.c.7. Li.15.ca.13. Li.16.c.26. Lib.3.Hiſt. cap.5. In lib.2.ca. ph.par. & lib.1.Pauli. Li.13.c.108. Libr.1.

ſicarũ arborũ fuit hoſpitiũ, vt ex Plinio diximus: quomodo Damaſcena à Da-
Lib.1.Dioſ. cap. 131. maſco ſunt appellata. Ab hac Cornarij ſententia valde diſſentit Matthiolus, ne-
gátque eum quid Plinio & Palladio Duracina, quid Paulo δωράκια, quid Ætio,
Conſtantino, aliíſque Græcis auctoribus ῥοδάκηνα ſignificant, intellexiſſe, quod
hæc tria & nominibus, & reipſa differant. Rhodacenẽ enim non aliã eſſe quàm
Malũ perſicã, & Rhodacena ipſa nihil aliud quàm Mala Perſica cũ Cornario cẽ-
ſet: at Pauli δωράκια genus eſſe præcocis ſeu Armeniaci Mali ꝙ ipſe declarat his
Libr. 1. verbis, τὰ δὲ πραικόκιά τε, καὶ δωράκια, καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν: οὔτε γὰρ ὀξύνεται,
ὡσαύτως διαφθείρεται. Ideſt Præcocia, Doracia, & Armenia Perſicis præſtãt: neque
enim aceſcunt, neq; ſimiliter corrũpuntur. Hic igitur δωράκια, rectè legi Matth.
putat, non ῥοδάκηνα, quod ῥοδάκηνα Mala Perſica ſint duntaxat, non præcocia, δω-
ράκια, Armenia, quæ & ſi inter Perſica numerentur à quibuſdam, nõ tamen ſunt
ſimpliciter Perſica. Neque tam ineptè dixiſſet Paulus, Rhodacena Perſicis præ-
ſtare, cum Rhodacena ſint ipſamet Perſica. Iam verò Duracina Perſica Plinio
Perſicorũ ſpecies ſunt, non genus, quẽadmodũ Duracina Ceraſa, & Duracinæ
vuæ eidẽ, & Palladio Ceraſorũ vuarúmque ſpecies. Quare alia iis erunt Duraci-
na, alia Græcis Rhodacena, quæ vniuerſè quidem Perſicũ omne ſignificant, non
autẽ aliquã eius ſpeciem. Neque, vt Cornarius ait, vocat noſtra ætas quædã Per-
ſica Mala Duracina, quod ſint oſſe cæteris duriore, ſed antiquos ſecuta, quod
pulpa, carnéque guſtui gratiora ſint, longioríque tempore perdurent, quod de
Duracina vua Plinius apertè ſcripſit. Duracina vua ſine vllis vaſis in vite ſerua-
Lib.14.c.3. bilis eſt: tanta eſt contra frigus, æſtus, tempeſtatéſque firmitas. Hæc ex Matthio.
Plinius aliquot Perſici genera recenſet. Perſicorum palma Duracinis. Nationũ
Genera. habent cognomen Gallica, & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcũt, æſtate præ-
Li.15.c.12. cocia, intra xxx annos reperta, & primo denariis ſingula venundata. Supernatia
è Sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur ægris: pre-
tiúmque ſingulis tricenis nũmi fuêre, nullius maiore, quod miremur, quia non
aliud fugacius. Longiſſima nãque decerpto bidui mora eſt, cogítque ſe venun-
dari. Perſicorũ multæ ſpecies, inquit Matthio. Quedã rubent, quædam aureo
In libr. 1. Dioſco.131. colore fulgent, alia vireſcunt, alia candida ſunt, alia ſanguinea, alia Duracina,
alia Cotonea vocantur. Præterea nonnulla dulcia, nonnulla acida, quædam vi-
noſa, quædam amariuſcula, quędam etiam auſtera. Prima laus in cibis Duracinĩs
ſic dictis, quod caro tam pertinaciter oſſi hæreat, vt auelli non queat. Du-
Li.15.ca.28. racinis adhæret corpus, inquit Plinius, è lignóque auelli nequit, cũ in cæteris fa-
cilè ſeparetur. Inter hæc primas tenent quæ ab aureo colore, & odore periucũ-
do Cotonea cognominantur. Secundas quæ cortice detracto ſanguineum ſuc-
cum fundunt, non quod guſtu reliquis ſint ſuauiora, ſed quia magnitudine ex-
cellunt, & pulchro ſunt colore. His fortaſſe non cedunt, quæ à Nucis ſimilitudi-
ne Nuciperſica nominantur, & colore, ſaporéque PerſicaCotonea referũt, tũ nõ
ingrata dẽtibus duritie guſtũ mira afficiũt voluptate. Eſt & aliud in Hetruria, &
aliis Italiæ locis Perſicorũ genus, agricolarũ mãgonio factũ, quæ Perſica Amyg-
dala vocãt, quoniã pro amaro Perſici nucleo dulcẽ Amygdalarũ modo includũt.
Perſicorum in genere multiplex differentia eſt. Prima εὐτελεστάτη καὶ φαυλοτάτη,
vulgare eſt Perſicum, carne ſuccoſa quidem, ſed flaccida, molli, tenera ino-
dora, quæ à nucleo tota recedit, vulgo *Peſche qui laiſſe le noiau.* In hac ſpecie,
Perſica quædã parua ſunt, quædam magna & ampla, quædam viridia prorſus,
quædã rubris maculis picta, quædã carne vſq; adeo rubra, vt ſanguinolẽta videã-
tur, & hęc nucleo etiã foris rubẽte, alia nigro, lanata omnia. Altera ſpecies eſt eo-
rũ quę Duracina Latini vocarũt, Græci quidã Rhodacena. Duracina quidẽ, non
quod ſeruari poſſint diuti⁹, ſed ob carnis duriorẽ ac ſolidiorẽ callũ: Rhodacena
verò

verò, aut quod odoris ſuauitate Roſam imitētur, aut quod plerūque roſeo colore, id eſt rubro altera ſui parte niteant. Gallorum alij *Preſſes*, & *Perſes*, vocant, alij *Auberges*, præſertim ſi candida eorum pulpa fuerit, alij *Myrecotons*, ſi lutea, veluti Cydoniorum. Omnibus compacta, dura, ſolida, firma caro nucleo tenaciſsimè adhæret, & mandentium dentibus non alter reſiſtit, quàm Mali aut Piri: ideoq; poſtrema menſa vtiliter ſumitur, nec ventriculum cōturbat, aut in eo corrumpitur, cum alia Perſica prima ſtatim menſa præbenda ſint, alioqui putredini corruptioníque obnoxia. Duracinorum varietas in pulpæ colore ſita eſt, nunc cādidæ, nunc luteæ, quod genus frequentius reperitur, nunc ex albo ſubrubentis. Mira in omnibus & ſaporis, & odoris iucunditas, vinum etiam commendantis, ſi detracto cortice immergantur. Proueniunt inſitione & nucleorum ſatu: quod ſic fit. Duracinorum præſtantiorum nuclei defodiuntur, exacto biennio tenella arbor tranſplantatur, & cum abierit tertius annus, ea quæ bene comprehenderit, vno ſupra terram pede ſecatur: cicatrice obducta plaga, qui poſtea naſcuntur rami fructus gignunt, & ampliores, & ſapidiores, quàm ſi arbor inſita fuiſſet: adde quod adulta ſic arbor, viuacior eſt quàm inſita, & ætatem melius fert. Apud Paulū qui Latinas voces vſurpauit pro δορακια legēdum eſt δυρακινα. In Perſicorum genere quidam Nuciperſica recenſent. Armeniaca & præcocia an Perſicorum generi adnumeranda ſint, pleríque dubitant, & iure quidem. Arboris certè tota facies à Perſico diſcrepat, ſi proceritatem, vaſtitatem, ac foliorum figuram ſpectes. In fructu cognatio quædam intercedere videtur, ſed quæ hoc nomen ſibi vendicare non debeat. Malus Perſica arbor eſt inter cæteras Malos humilis, folio Amygdalæ, maiuſculo, in ambitu leuiter ſerrato: flore ſubpuniceo, Amygdalæ ſimili: Pomo carnoſo, ſucculento, extrinſecus lanuginoſo, cute modò candida, modò rubente, modò lutea, in cuius altera parte profunda inciſura, ſeu rima in longum porrigitur: dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleus qualis Amygdalis, minor tamen, & amarior. Radicibus nititur debilibus, minimè in altum actis. Quamobrē cito conſeneſcit, cadítque hæc arbor, materia fungoſa & imbecilli. Nuciperſica arbor eſt humilis, præcocis Perſici proceritate, folio Amygdalæ, ſed maiore: flore Puniceo. Pomum emicat viride, carnoſum, ſucculentum, nulla exterius lanugine pubeſcens, dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleis, qualis Perſicæ Pomis. Paſſim in viridariis, hortis, & vineis naſcitur Malus Perſica. Gaudet etiam aquoſis & apricis. Floret vere: fructus Autumno matureſcit, celerrimè marceſcens. Nuciperſicæ fructus Autumni exitu matureſcit, diutiuſq; Perſicis ætatem prærogat: τὰ περσικὰ μῆλα, auctore Dioſcoride, εὐϛόμαχα, εὐκοίλια τὰ πέπειρα. Id eſt, Perſica Mala ſtomacho grata ſunt, matura facilem reddunt aluum (ſic enim meliùs quàm Ruellius, Perſica Poma matuɹa, tam ſtomacho, quàm ventri vtilia) acerba eam cohibent, ſed ſicca vehementius. Decoctum è ſiccis alui, ſtomachíque fluxiones ſiſtit. Galenus verò ſcribit arborem ipſam in germinibus & foliis vincētem habere amarā qualitatem:

MALVS PERSICA.

Locus. *Tempus.* *Temper. & Vires.* Lib.1. c.131. Li.7.ſimpl.

ideóque folia eius trita, & vmbilico imposita, lumbricos necare, & alioqui sane etiam discutiens esse medicamentum. Fructum eius esculentum, scilicet Persi-
Li.2. Alim. cum humidius esse, & frigidius temperie. Idem alibi auctor est, Pomorum Persicorum succum, & veluti carnem, facilè corrumpi, omninoq; noxam inferre. Quamobrem non post alios cibos, vltimaq;, sicut nonnulli solent, illa offerri oportere, quod in summo natantia corrumpantur. Hoc verò, quod omnibus commune est, memoria tenendum, quæcunque vitiosi succi, humidáque & lubrica sunt, facileq; descendunt, ac se cedunt, præ aliis comedenda esse: sic enim & ipsa celeriter subeunt, & aliis præeunt, ac quasi iter muniunt: Postrema verò sumpta, vnà secum alia quoque corruptioni reddunt obnoxia. De iisdem Persicis hæc Plinius Valerianus. Persicum in cibo est quidem stomacho inutile, eo quòd cito succus eius marcescit, & caro æque per concoctionem vitiatur, verùm minimè graue, dum modo, non diu in intestinis moretur, & ad ima semper exitu celeri festinet. Persica in cibo negant medici membra nutrire: sed & Galenus suadet nunquam omnino post cibum sumere, quoniam corrũpuntur, si cibis cæteris innatent. Persicorum folia trita, & imposita, ventris animalia perimunt, & expellunt. Eadem sicca, & in puluerem tusa, recentes plagas vulnerum cruentorum claudunt. Nucleus Persicorum capitis dolori cũ oleo & aceto tritus illinitur, quamuis quidam cum solo rosaceo terere malint. Gummi, seu gutta quam Persicorum truncus illacrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum vino, etiam in vesica lapillos frangit. Trita cũ aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores fauciũ mitigat. Asperum arteriæ canalem læuiorẽ facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstructos sinus
Lib.15. c.12. reserat, vitia pulmonis expurgat. Non rectè igitur Plinius scripsit Poma Persica
Lib.23. c.7. innocua expeti ægris, vtilioraq; Prunis Persica, succumq; eorum etiámnum in vino, aut in aceto expressum, vel, vt alij legunt, succumq; eorum etiam expressum, cũ vino, aut aceto. Nec esse alium eis Pomis innocentiorẽ cibum. Nusquã minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita & illita hæmorrhagiã sistere. Nucleos Persicorũ in aceto & oleo, capitis doloribus illini.
In Hist.pl. cap.28. Flores Persicæ, inquit Fuschius, Saccharo cõditi instar Rosarũ, aut Violarũ, aluũ
Lib.1. Dioscor. ca.131. haud leuiter mouẽt, atq; subducũt. Esu etiã idẽ præstãt, auctore Matthiolo, vomitionesq; cient, Hydropicorũ aquas pellũt, si recentes in acetariis edãtur, sed nõ absq; labore. Arboris lacryma datur ex aqua plãtaginis, aut portulacæ vtiliter ad cruẽtas reiectiones, tussiẽtibus verò, & anhelosis ex mulsa, aut tussilaginis decocto, addito croci momẽto: facit ad raucedines, & asperę arteriæ impedimẽta. Datur calculosis cũ succo Rhaphani, aut Limonũ, aut ex vino duarũ drachmarũ põdere. Folia cõtusa illinũtur vtiliter vẽtri, ex aceto, ad interaneorũ vermes. Eorundẽ succus purulẽtis, vermiculosisq; auribus instillatur. Nuclei tormina vẽtris tollũt, si deuorẽtur: ebrietatẽ mirũ quantum arceant, si seni, septenúe præsumãtur. Tundũtur, & decoquũtur in aceto, quousque liquescãt, pulticulæ modo, ad alopecias: nã illiti mirũ in modũ capillos euocant. Contusorũ cremor ex aqua Verbenacæ vtiliter frõti ac tẽporibus illinitur in capitis dolore. Ad idẽ valet oleũ ex iisdẽ expressum, cõuenit enim peculiariter hemicranię, somnumq; cõciliat, id quod & cremor facit. Instillatur idẽ oleũ ad auriũ dolores. Tam potũ, quã clysteribus infusum, coli dolores à flatu genitos, ac etiã à fæcibus exsiccatis valde mulcet. Datur quoq; potãdũ iliacis, ac calculosis quatuor vnciarũ põdere. Maximè verò nuclei Persici calculosis auxiliãtur, si quinquaginta cũ centũ cerasorũ nucleis, florũ Sãbuci manipulo, vini Cretici libris tribus excipias fictili nouo, & in fimo sepelias dieb⁹ decẽ, deinde vitreis organis destilles. Aqua enim, quæ inde fluxerit ante cibũ hausta 4. vnc. põdere mirificè renũ calculos expellit.

MALVS

MALVS ARMENIA. CAP. IIII.

MHΛΕ'Α ἀρμενιακὴ, Latinis Malus Armenia, fructus μῆλα ἀρμενιακὰ, Mala Armeniaca, seu Armenia, Latinis Præcocia, auctoribus Dioscoride, & Galeno. Dicuntur & Præcoqua: Græci Bericoca ferè pronunciant, Galli *Abricots*, Mauritani *Mermex*, seu *Mirmix*, *Mex*, *Mesmes*, *Mismis*, Itali *Armeniache*, *Bacoche*, *Moniache*, & *Grisomele*, Hispani *Albiricoques*, *Albarchigas*, & *Aluaricoques*, Germani *S. Iohans Pfersich*. Armeniaca peregrina quoque fuisse ex nemine cognoscitur. Ex genere Persicorum esse Galenus scribit. Aliquot eorum distinguntur genera, sapore & præcipuè magnitudine differentia, quod non solùm cœli solíque clemētia euenire credendum, sed etiam agricolarum arte: frequenti enim insitione maximè proficiunt, & augescunt, Sed duo præcipuè Gallis nota, magnitudine tantum paruitatéque fructus distantia. Maiora & mole corporis, & suauitate præcellentia, Præcocia, Galli vocant *Gros Abricots*, quod insita fuerint, minora Armenia, quæ in Gallia Narbonensi *Armegnes* vocantur: Gallis cæteris *Petits Abricots*, quod sponte gignantur. Malus Armenia rarò procera est arbor, Persicæ ferè similis, nisi quod folia fert Populi nigræ æmula, in summo acuminata, per ambitum serrata, quaterna, quináue simul emergētia: flores albos, Cerasi florum figura, ex quibus fructus proueniunt Persicorum quadātenus specie, aureo colore cū purpura mixto, propter quem *Grisomelæ* Romanis vocantur, quasi Crysomela, id est, aurea Mala, eáque præcipuè quæ eo in tractu Persicorum magnitudinem æquant. Os intus cōcluditur, non, vt in Persicis, scabrum, vtraque parte turgens, in quo nucleus eadem figura, in quibusdam amarus, vt in Persico, in aliis dulcis, vt in Amygdala. In viridariis & hortis coluntur. Maturescunt ineunte æstate, mense Iunio, ante alios fugaces fructus, vnde Præcocia dicta. Bonitate Persica superant, inquit Galenus: neque enim in ventriculo, vt illa corrumpuntur, neque in ventriculo acescunt. Vulgo autem

Nomina Lib. I. c. 131. Li. 7. simpl. — Li. 2. Alim. — *Genera* — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Vires & Temper.*

MALVS ARMENIA *maior.*

MALVS ARMENIA *minor.*

autem ſuauiora apparent, vnde etiam ſtomacho ſunt gratiora. Idem alibi fructus, inquit, Mali Armeniæ frigidior, humidiorq́; eſt ſecundo quodammodo ordine. Armeniaca, inquit Dioſcorides, minora ſunt Perſicis, & ſtomacho vtiliora. Quidam tamen recentiores medici refragantur, & ea magis quàm Perſica corrumpi affirmant. Oleum ex nucleis expreſſum, Matthiolo teſte, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas, ad vlcerum tumores, linguæ impedimenta, & aurium dolores.

Li.7.ſimpl. Lib.1. c.131. Lib.1. Dioſcor. ca.131.

MALVS CITRIA, LIMONIA, AVRANTIA, POMA ADAMI. CAP. V.

Nomina Lib.1. c.131. Lib.& cap. 4. Hiſtor.

MHΛE΄A μηδικὴ, Malus Medica, & Aſſyria dicitur, vtroque nomine à regionibus ducto, præterea Citria, ſeu Citrea. Fructus, Mala Medica, & Cedromela, & Perſica, auctore Dioſcoride, ac Theophraſto: ἡ δὲ μηδία χώρα, καὶ πέρσις ἀλλά τε ἔχει πλείω, καὶ τὸ μῆλον τὸ μηδικὸν, καὶ περσικὸν καλούμενον. Id eſt, Media regio & Perſis alia plura profert, & quod Malum Medicum & Perſicum vocant. Citria Latini appellant Citrea, & Citromela, Galli *Citrons*, Itali *Cedri*, & *Citroni*, Hiſpani *Cidras*, Germani *Citrinoepffel*, *Iudenoepffel*, & *Citro naten*. Angli *Citron tre*, Belgi *Citrotuen*. Malus Medica Aurantiis, & Limoniis arboribus magnitudine par eſt: folia fert Laurina, vel Aurantiorum foliis ſimilia, foraminibus viſum fere effugientibus vndique punctim traiecta. Quare valde deprauatos eſſe Theophraſti Codices, falſamque Theodori interpretationem, in quibus Mali Medicæ folia Portulacæ foliis comparantur, Matthiolus, doctique alij viri rectè videntur exiſtimaſſe. Sic enim Theophraſtus: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς ἀνδράχνης, ἀκάνθας δὲ οἵας ἄπιος, ἢ ὀξυάκανθος, λείας δὲ καὶ ὀξείας σφοδρὰ, καὶ ἰσχυράς. Theodorus. Habet hæc arbor foliũ ſimile, & penè æquale atque Portulaca, aculeos quales Pirus, aut Spina acuta, ſed leues, acutóſque vehementer, & validos. A quibuſdam ſcribit Matthiolus pro ἀνδράχνης legi ἀράχνης, id eſt, araneorum telæ, quòd iis videantur Mali Medicæ folia tota valde exilibus foraminibus peruia, vt per ea, veluti per linteum ſpiſſius, tranſpici poſsit, facilè telis aranearum comparari poſſe: à quibus tamen diſſentit, ex Plinio pro ἀνδράχνης reponens ἀδράχνης, quæ Adrachne Plinio ſylueſtris eſt arbor, neque in planis naſcens, ſimilis Vnedoni, cuius folio, idem Plinius Medicæ Mali folium ſimile facit. His addo Athenæi teſtimoniũ indicatum Theophraſti locum citantis: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς δάφνης, ἀδράχνης καὶ καρύας. Id eſt, folio eſt hæc arbor ſimili, & ferè pari Lauri folio, Adrachnes, & Nucis iuglandis. Non diſsimulandũ tamen in Codicibus vulgaribus, ἀνδράχνης reperiri, id eſt, Portulacæ. Sed duæ voces δάφνης, & καρύας legendù eſſe ἀδράχνης neceſſario conuincunt. Quæ enim foliorum Lauri, & Iuglandis cum Portulacæ foliis affinitas? Eſt & hîc pro Theodoro dicẽdum, videri eum in Theophraſto ἀδράχνης legiſſe, non ἀνδράχνης, quoniam

Forma.

MALVS CITRIA.

In li.1. Dioſcor. ca.131.

Lib.13. c.22. Lib.12. ca.3. Lib.3.

quoniam in eius versione lego. Habet hæc arbor folium simile, & penè æquale atque Portulaca: sic enim ἀδράχνην vertit, ad ἀνδράχνης discrimen, quæ Portulaca est. Malus Medica igitur folia edit Lauri, siue Adrachnes, quæ folio, vt ait Theophrastus, & fructu omnino similis est Arbuto, nisi vtrumque id minus esset, quod etiámnũ Græci narrãt, præcipuè Cretẽses, apud quos Adrachne frequens, antiquo vocabulo vtcumq; seruato Andracle nominatur. Arbutus autem folio inter Ilicem & Laurum medio, cuius Arbuti folio, Mali Medicæ folium confert Plinius, vt diximus. Ramos habet flexiles, viridi libro vestitos, atque spinosos: flores candicantes, Calathi effigie, capillamentis quibusdam in medio extantibus. Arbor hæc omnibus horis pomifera est, inquit Plinius, aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis verò subnascẽtibus. Quibus verbis hæc Theophr. interpretatus est: φέρει δὲ τὰ μῆλα πᾶσαν ὥραν. τὰ μὲν γὰρ ἀφήρη, (ἀφήρηται. Ath.) τὰ δὲ ἀνθεῖ, τὰ δὲ ἐκπέττει. Pomorum aliqua est diuersitas tum magnitudinis, tum saporis. Quædam in molem excrescunt Melopeponibus parem, cuiusmodi sunt quæ ex Liguria, & Adriatici, Ægæíque maris insulis afferuntur, *Pomcires* ea nos vocamus, quasi Poma Citria. Alia his minora. Alia Limonum magnitudine, aut paulo maiora, qualia sunt quæ à lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis locum obtinent, oríque suauiora habentur, etsi cæteris minora. Illa verò grandia, & speciosa magnitudine præstantia, cum insipida ferè gustui non multum placeant, non æquè recentia, atque hæc in cibis probantur. Sed quia pulpæ multo plus habeant Officinis expetuntur Saccharo, vel melle asseruanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, vt Limonum, sed crassior corticis pulpa. Cortex tuberculis, seu rugis asperatus, odore præstat, valde grato. Intus medulla succo acido plena, in qua semen hordei figura, grandius, sapore amaro, duro obtectum cortice. Apud Athenæum magna est inter Diphnosophistas quæstio, an mali Citrij apud antiquos facta fuerit mentio. Inter cæteros Æmilianus refert Iubam Mauritanorum Regem, in iis quos de Libya edidit commentariis Citrij meminisse, & apud Lybes Hesperidum Malum fructum eum dici, ab Herculéque translatum, id in Græciam, dictumq; ibi à quadam auri similitudine aureum Malum, quod edidisse tellurem nunciato Iouis & Iunonis connubio fabulantur: Vnde nuptiale Pomum hoc intelligi volunt. Democritus verò apud veteres Citrij nomen reperiri negat. Eresij tamen Theophrasti verba cogunt, inquit, fateri de Citriis audienda, quæ quarto de Plantar. Historia Philosophus scribit: ἡ δὲ μηδία χώρα, &c. quę partim recitauimus, partim referemus post hac. Plinij ætate non erant in Italia, vt ipse testatur his verbis: Tentauêre gentes transferre ad sese propter remedij præstantiam fictilibus in vasis, dato per cauernas radicibus spiramento. Mox subiicit. Sed nisi apud Medos & in Perside nasci voluit. Theophrastus: φυτεύεται δὲ καὶ εἰς ὄστρακα διατετρημένα, καθάπερ οἱ φοίνικες. Seritur etiam fictilibus in vasis perforatis, quemadmodum Palmæ. Nunc contra vernæ factæ sunt istæ arbores, atque Italo solo tam familiares, vt non modò in maritimis, sed in mediterraneis etiam tum hortis, tum viridariis, tum etiam insignium lacuum ripis frequentissimæ sint: postea quam Palladij diligentia, industriáque (is enim primus proditur artem hanc inuenisse) factum est, vt ex Media in Italiam translatæ prouenerint, ac propagatæ fuerint, quem solers imitata posteritas ea Galliæ, Hispaniæq; communicauit. Maturescunt integro anno, decerpunturq; aureo colore fuluescentia. Theophrasti sæculo nondum Citria Mala in ciborum vsum venerant, id quod testatur his verbis: τὸ δὲ μῆλον οὐκ ἐσθίεται μὲν, εὔοσμον δὲ πάνυ, καὶ τὸ φύλλον τοῦ δένδρου. καὶ εἰς ἱμάτια τεθῇ τὸ μῆλον, ἄκοπα διατηρεῖ. χρήσιμον δὲ ἐπειδὰν τύχῃ πεπωκώς τις φάρμακον, ἢ πρὸς στόματος εὐωδίαν. ἐὰν γάρ τις ἑψήσας ἐν τῷ ζωμῷ, ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ, τὸ

ἔσωθεν

Lib.3. Hist. cap.16.
Lib.12.ca.3.
Ibidem.
Lib. & cap. 4. Hist.
Matth. ibi.
Lib.3.
Cap.4.
Lib.12.ca.3.
Matth. ibi.
Locus.
Tempus.
Lib.4. Hist. cap.4.

ἔσωθεν τοῦ μήλου ἐκπιέσῃ εἰς τὸ στόμα, καὶ καταρροφήσῃ, ποιεῖ τὴν ὀσμὴν ἡδεῖαν. Athe-
Lib.3. næus verò ſic legit. χρήσιμον δὲ, ἐπειδὰν καὶ τύχῃ τὶς πεπωκὼς θανάσιμον φάρμακον. δοθὲν γὰρ ἐν οἴνῳ διακόπτει τὴν κοιλίαν, καὶ ἐξάγει τὸ φάρμακον, καὶ πρὸς στόματος, &c. Id eſt, Pomum eius non eſtur, ſed ipſum odore pollet, & arboris folium, ac ſi veſtibus interſeratur Malum, eas ab offenſis vindicabit. Vtile etiam cum letale venenum quis hauſerit: quippe in vino datum ciet aluum, & venenum exigit. Oris quoque ſuauitatem commendat, & ſi quis in iure coƈti, vel in quodã alio liquore, expreſsi Pomi interaneis ſuccum ſorpſerit, ſuauem halitum cõciliabit.
Lib.12.ca.3. Malus Aſſyria quam alij vocant Medicam, inquit Plinius, venenis medetur. Folium eius eſt Vnedonis, inter currentibus ſpinis. Pomum ipſum aliàs non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcétque animalium noxia, Et paulo poſt. Hæc eſt autem cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Refert apud eundem Athenæum Democritus Citrium Malum veneni cuiuſlibet re-
Lib.3. medium eſſe, quod à ciue ſuo Ægypti gubernatore, didicerat, qui cum deprehenſos in maleficio quoſdam ad ſerpentum morſus damnaſſet, quos omnibus eiuſmodi beſtiis lacerandos obiicerent, produƈtis illis, & ad theatrum euntibus latronum ſupplicio deſtinatum, in via fortè caupona quædam mulier eorum miſerta, quod in manibus tum habebat, & arrodebat, Citrium Malum dedit, acceptum verò illi comedere, & paulò poſtferociſſimis maximíſque anguibus oblati, & ab aſpidibus commorſi, nihil læſi ſunt, hæſitabundo & attonito iudice, qui tandem cuſtodem eorum militẽ cùm interrogaſſet, nunquid bibiſſent, aut ediſſent, vt id comperit quod acciderat, nimirum abſque dolo Citrium illis traditum fuiſſe, poſtridie alteri rurſum dari iuſsit, alteri minimè. Percuſſus hic confeſtim periit, incolumi altero qui Citrium prægustauerat: indéque cognitum eſt, multis expertis, Citrium aduerſari venenis omnibus. Quod ſi quis Citrium integrum, quale natura eſt, cum ſemine, in Attico melle coquat, donec liquatum tabeſcat, & eius liquoris, matutino, tres quatuórue digitos ſumat, tutus erit à venenatis omnibus medicamentis. Eaſdem Mali Medici vires Vergilius quoque celebrauit, & faciem arboris de-
Georg.2. pinxit his verſibus:

Media fert triſtes ſuccos, tardúmque ſaporem
Fælicis Mali: quo non præſtantius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecère nouercæ,
Miſcuerúntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciémque ſimillima Lauro:
Et ſi non alium latè iaƈtaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprimè tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo: & ſenibus medicantur anhelis.

Lib.1. c.131. Malum Medicum Dioſcoridi oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum: ſemen habet Piri. Id in vino potum venenis reſiſtit, alùum mouet, oris ſuauitatem commendat, decoƈto eius colluto, aut ſucco: eſtur in malacia mulieribus: veſtiariis impoſitum ab eroſionis vitio veſtes vin-
Lib.23. c.6. dicare exiſtimatur. Citrea contra venenum in vino bibuntur, inquit Plinius, vel ipſa, vel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem decoƈto eorum colluto, aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipſa verò contra infirmitatem ſtomachi, ſed non niſi ex aceto facilè eduntur. Mali
Li.7.ſimpl. Medicæ fruƈtus, quod ait Galenus, non iam Malum Medicum, ſed ab omnibus

Citrium

Citrium nuncupari solet. In fructu vincentem is habet qualitatem acidā & siccam, vt tertij sit ordinis resiccantium, refrigerantiúmque. In cortice verò desiccantem etiam temperiem est sortitus, non parum habentē acrimoniæ. Quare hic desiccat secundo èxcessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infra: Cæterum caro eius crasi pariter succi est, & pituitosa, frigidáque: nam & ipsa editur, sicut & cortex. Fructus totus edulis nō est, nempe nec humidum illud & acidum, de quo primùm disserui, nec granum quod in illo inuenitur, & reuera semen est. Amarum hoc est, & digerendi videlicet, siccandíque facultatem obtinet, secundo propemodum ordine à temperatis recedens: folia verò exsiccandi, ac digerendi vim habent. Hæc Galenus. In quibus animaduertendum esse annotat Matthiolus, hæc Galeni verba, In fructu, ἐν τῷ καρπῷ, quidem vincentem habere qualitatem acidam, & cætera, non de nucleis, seu verò semine accipienda esse, sed de acido Citrij succo, cuius in medio semē includitur. Eam Galeni mentem esse declarant ipsius verba in fine capitis adiecta, Fructus totus esui ineptus est, nēpe tum humidū illud & acidū, de quo primùm disserui, tum nucleus qui in illo inuenitur, & reuera semen est, & cætera: quam Galeni sententiam non rectè assecutus Auicenna, inquit Matthiolus, semen Citrij secundo ordine calidum siccúmque esse scripsit: at libro de viribus cordis frigidum siccúmque tertio, nulla acidi succi Citrij mentione facta, quem Galenum seminis Citrij nomine comprehendisse diximus. Ego verò in Codice Auicennæ Venetiis excuso, & ab Andræa Bellunensi correcto, lego corticem Citri calidum esse primo ordine, siccum in fine secundi: carnem eius calidam humidámq; primo: succum ipsius acidum, frigidū siccúmq; tertio: semen calidū primo, siccum secundo. Libro verò de viribus cordis, semen esse siccū tertio excessu, in quibusdam exemplaribus frigidū, siccúmq; esse secundo. Citria si cruda manduntur, inquit Matth. non facilè cōcoquuntur, & crassum generant succū: quare iis melle, aut Saccharo conditis vesci satius est: ventriculū enim calfaciūt, & roborāt. Nostra tamen ætas gulę nimiū indulgēs in cibis Citria cruda præfert cum assatis carnibus esitata. Citria aduersus atrā bilē, & tristitias quas illa excitat, opitulantur. Semen priuatim scorpionum ictibus & potum, & appositū medetur. Acidus eorum succus flauam reprimit bilem, arcetq; pestis contagia. Quare recentiores medici ad febres pestilentes, Serapiis ex eo confectis fœliciter vtuntur. Hominū industria translatione, insitione, omni denique cultus māgonio Citria in plures digessit formas, vt remissiore sapore & vehementiore, item dilutiore saturatioréque colore differrēt: non multum tamen natura, & viribus, veluti Limonia, Aurantia, atque Poma Adami vulgo nominantur. Limonia quæ Galli *Limons* vocant, Angli *Limontree*, Itali *Limon*, tum facie, tum facultate Citria magis referūt: sunt tamen illis minora, oblonga, cute minùs crassa, pallida, copiosiore succo prægnantia, & acidiore: semine ferè simili, minore. Arantia Poma, siue Aurantia, quod colore auri reluceant, ab auro meritò dicta esse videtur, vt aurea Mala verè nominari posint, Gallice *Aurenges*, Germani

Temper.

In li.1. Dioscor. c.131.

Lib.2. Can. ibidem.

Lib.2. Can. cap.319.

Tract.2. c.3

Ibidem.

LIMONIA MALVS.

Matthi. ibi.

Forma Limo.

Nomina

Nomina

AVRANTIA MALVS.

Forma Aurant.

Pomerantzen, Angli *Orenge tree*, Belgæ *Arangie oppel*: Hiſpa. *Naranzas*. Rotundiora Limonibus, ſunt cortice ſpiſsiore, amarioreq́;, primùm viridi, per maturitatem aureo prorſus colore nitente, minutiſsimis punctis notato. Intus alba caro intercurſantibus membranis concluſa, ſucco multo abundans, qui in quodam genere acidus, in alio dulcis, in alio vinoſus eſt: ſemen paruum amarum. Horum & Limonum arbores, vt & Citriorum, coma perpetua virent, foliis Lauro latifoliæ proximis, craſsis, læuibus, odoratis, in acutum deſinentibus. Sed Aurãtiorum foliis hoc propriũ eſt, vt ad petiolorum omnium exortum, foliolum præcedat cordis figura, cui adnectitur foliũ maius quod ſequitur. Rami perinde ac in illis ſunt flexiles, lenti, aculeati, cortice ex viridi ſubalbicãte: flores albi, odoris pręſtantiſsimi. Quibus in locis copioſe proueniunt, ſedulò ab vnguentariis ij decerpuntur ad varia odoramenta conficienda: maximè verò ex iis aqua elicitur non ſolùm odore pręcellens, ſed etiam ad medendum perutilis, præſertim ad peſtilentes febres cũ exanthematibus corpus obſidentibus. Nam ſex vnciarum pondere hauſta putreos humores ab internis ad exteriora attrahit per ſudores, quos valenter euocat, cordiq́; plurimùm confert. Arbores iſtæ, vt & Mali Citriæ, ſemper fructu onuſtæ ſunt. Aurantia calidiore ſunt cortice quã Limonia & Citria. Ille enim reliquis acrior & amarior guſtu deprehenditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum ſuccus refrigerat, & putredini aduerſatur: quare febricitantibus conueniunt, dulcia verò contra. Ex Limoniorum ſicuti & Citriorum ſucco fit Serapium ad extinguendum bilis feruorem non inutile, item ad peſtilentes febres, & eas quæ contagionis vitio inficiunt. Aqua quæ ex Limonũ ſucco vitreis metis extillauit, præterquam quod à mulieribus expetitur ad ornandam fucandamq́; faciem, vitiligines & totius corporis maculas emendat, varos delet, acaros interimit: Serapiis admixta febribus acutis & cõtagioſis mirè ſuccurrit. Epota ventris tineas necat, id quod etiam præſtat ſuccus recens expreſſus vnciæ pondere potus. Ex vino Cretico hauſtus mirificè calculos pellit. A Limonibus nõ multũ natura & viribus differunt Poma Aſſyria, quæ dicuntur vulgo Poma Adami, Gallis *Pommes d'Adam*. Plãta etenim quę hæc gignit, folio eſt Limonij arboris, maiore, latiore: ramis ſimilibus, floribus Citrei Mali: fructu Aurantiis duplo triplóue maiore, rotũdo, cortice non

POMA ADAMI.

Forma Arbo. Adam.

non admodum craſſo, pallido, criſpo rimis quibuſdam aſpero & inæquali, perinde ac ſi dentibus demorſus eſſet: quare putat ignarum vulgus hoc illud eſſe Pomum, quod in Paradiſo delitiarum Adamus ederit. Succoſa & acida madet pulpa, ſapore Limonibus haud abſimili, ſed non tam palato grata, in qua latent ſemina Citreis, aut Limoniis ſimilia. Valet horum Pomorum ſuccus ad ea om- *Vires.* nia, ad quæ Limonia, ſed minore efficacia. Peculiariter autem valent hæc Poma ad ſcabiem, ſi per medium ſecta, & tenuiſsimo ſulfuris puluere aſperſa, deinde cinere feruente calfacta, corpori ſcabioſo affricentur.

MALVS PVNICA, CAP. VI.

MALVS Punica Græcis ῥοιὰ & ῥοὰ dicitur, quo nomine fructus etiam *Nomina* nuncupatur, Latinis Malum Punicum, Africa circa Carthaginem Punicum Malum cognomine ſibi vendicat, inquit Plinius, aliqui Lib.13.c.19. granatum appellant. Hippocrates σίδας appellat ῥοὰς, id eſt Mala Li.de mul. nat. Punica, σίδας οἰνώδεις ἐκχυλώσας, ἄλφιτα φυρήσας τῷ χυλῷ ξήρανον, &c. Ibidem tamen mox etiam ῥοιὴν γλυκείην habet: Et alio in loco: ῥοφέειν σίδης οἰνώδεος τὸν χυλὸν, id eſt, Lib.1.de mor.mu. Mali Punici vinoſi ſuccum ſorbendum præcipit. Arabes *kuman*, *Ruman*, ſeu *Roman* vocant, Itali *Melagrano*, & *Pomo granato*, Germani *Granatoepffel*, Hiſpani *Granadas*, & *Romanas*, Galli arborem *Grenadier*, fructum *Pome de Grenade*, & *Migraine*, Anglis *Pomaranat tree*, ab interiorum granorum multitudine. Sunt tamen qui ita dici velint à Granata Hiſpaniæ regione, quod in ea valde multa proueniant. Plura Mali Punici genera ſunt. Plinius. Diuiſit & in genera, Apyrenon vocan- *Genera.* do, cui lignoſus nucleus abeſt. Sed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, Lib.13. c.19. minúſque amaris diſtincti membranis. Mox addit. Nucleos habentium quinq; ſpecies, dulcia, acria, miſta, acida, vinoſa. Quum itaque genera quinque hoc loco tradiderit, ſuperuacua vox legitur alio in loco, in quo legitur: Punici Mali Lib.23. c.6. nouem genera nunc iterare ſuperuacuum. Dioſcor. tria tantùm agnoſcit, dul- Lib.1.c.127. cia, acida, vinoſa, quæ vinoſa mediam, inquit, ſortiuntur naturam. Alij μέσα vocant, id eſt, nec dulcia, nec acida, ſed inter hæc media, Arabes *Muza*, quia μέσον in Muzum corruperunt. Monſpelienſes *Mezanas* appellant, ſeruato quidem τῶν μέσων nomine, quamuis non integro, Dioſcor. igitur vno genere dulcia, altero acria & acida, tertio miſta & vinoſa comprehēdit. Præterea alia ſunt *Forma.* ſylueſtria, alia mitia, & in cultis naſcentia. Matth. lib. 1.c.127.

PVNICA MALVS.

Punica Malus arbor eſt haud adeo procera, folio anguſto, nitidíque viroris, Oleæ, aut Myrti æmulo, craſciuſculo, rubris intercurſantibus venulis, è rubro pediculo pendulo. Rami multi, flexiles, ſpinoſi: flores phœnicei, oblongi, calathi modo patuli, ore ſtellatim diſſecto, è quo folia emergunt tenuia, colore coccineo, agreſtis Papaueris æmula, cum granulis quibuſdam, mediis capillamentis appenſis, vt in Roſa. Fructus Pomum eſt, corio & membrana tectum, extra rufeſcente, intra flaueſcente, innumeris granis farctum, anguloſis, rubentibus, vinoſo ſucco refertis oſsiculis in eis latentibus, quæ grana intercurſanti-

bus flauis tenuibúſque membranis miro naturæ artificio diſtinguũtur. Ligni
Li.16. c.26. materies flaua, cinereo cortice veſtita. Punica in iis numerat Plinius quæ fructũ
perdunt facillimè ante maturitatem, & quæ roribus etiam nimiis, & pruinis florem
amittunt. Qua de cauſa inflectunt ramos eius, ne ſubrecti humorem infeſtum
excipiant, atque contineant. Si florem non continet, vrinam vetere cum
aquæ menſura pari temperabis, & ter per annum radicibus infundes, vel arboris
florentis truncum plumbeo concludes circulo. Quidam Punicis Malis ſubſtrato
Plin.lib.17. cap.11. lapide non rumpi Pomum in arboribus tradunt. Punicæ ſatiuæ florem
Cytinum Dioſcorides vocat, Balauſtium ſylueſtris. Plinius ſine diſcrimine Pu-
Lib.1.c.127. Lib.13.c.19. nicæ florem Balauſtium nominat, & medicinis idoneum, & tingendis veſtibus,
quarum color inde nomen accepit, nimirum Punicæus. Et alio in loco, primus,
Lib.23. c.6. inquit, Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis. In hoc
ipſo Cytino floſculi ſunt, antequam ſcilicet malum ipſum prodeat, erumpentes,
quos Balauſtium vocari diximus. Sic & Officinæ citra diſtinctionem Balauſtia
nominant & vſurpant, vt quibus Cytinorum appellatio de ſatiuorũ flore
penitus ignota ſit. Præſtãtiſsimi Cytini, & valde rubri ex Creta, & Cypro hodie
Venetias importantur, aſpectu quidem pulcherrimi, & cæteris efficaciores,
quibus ſimiles fiunt in Italia mangonio, ſed non adeo præſtantes. Aſperũ Mali
Punici putamen Græci Sidion appellant, Officinæ corrupta voce pſidion, Lati-
Lib.23. c.6. ni Malicorium, quòd Plinio auctore, vulgus coria maximè perficere illo nouit.

Locus. Punicæ genera omnia non ſolùm in Africa, ſed etiam in Italia, Hiſpania, Gallia
Narbonenſi, in Viridariis, hortis, & vinetis copioſa naſcuntur. Amat ſolum cretoſum,
macilentum, ſed in pingui quoque prouenit. Regio ei apta, quæ calida
eſt.

Vires. Malum Punicum omne boni ſucci eſt, auctore Dioſcoride, ſtomacho vtile,
Lib.1.c.127. perexiguum præbens alimentũ. Dulcia ſtomacho vtiliora habẽtur, ſed aliquantulum
in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, vnde in febre abdicantur.
Acida adſtringunt, æſtuanti ſtomacho auxiliantur, & multo magis contrahunt,
ac vrinã cient. Vinoſa verò mediam ſortiuntur naturã. Nuclei acinorum acidi
Punici in ſole ſiccati, & obſoniis inſparſi, concoctíue, fluentem aluum ſtomachúmque
ſiſtunt: iidem cæleſti aqua madeſcunt, bibunturq́; cõmodè ſanguinem
excreantibus: ad deſeſſus dyſentericorum, fœminarumq́; fluxione vuluæ laborantium
vtiles ſunt. Expreſſus nucleorum ſuccus coquitur cum melle, ad oris,
virilitatis, & ſedis vlcera, nomas, reduuias, & ea quæ in corpore extuberant, aurium
dolores, & narium vitia, præſertim acidorum. Huius flores, Cytini vocati,
adſtringunt, ſiccant, cohibent: ſanguinolenta glutinant: quas & Malum Punicũ
pręſtat vtilitates. Humida gingiuarũ vitia, mobiléſque dentes decocto colluuntur:
herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. Memoriæ
tradunt, qui tres quàm minimos Cytinos deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem
paſſurum. Eliquatur Hypociſtidis modo. Malicorium aſperũ eſt Mali
Punici putamen, quod aliqui Sidion appellant. Id ſpiſſandi vim habet, & quos
Cytini præbet vſus. Decoctũ radicis potu latas ventris tænias pellit, & eaſdem
euocat. Balauſtium ſylueſtris Punicæ flos eſt, Cytino ſimilis. Eius complura ſunt
genera, candidum, fuluum, colore roſaceo. Succus ex eo exprimitur Hypociſtidis
modo: cui adſtrictoria vis ineſt, eadem efficienſq́; Hypociſtis & Cytinus.
Hæc Dioſcorides, in quibus quæ Græcè leguntur, εἰς ἐγκαθίσματα δυσεντερικῶν, καὶ
ῥοικῶν ἁρμόζει, & vertit Ruellius ad deſeſſus dyſentericorum, & fœminarum fluxione
vuluæ laborantium vtiles ſunt, Cornarius aliter interpretatus eſt, Iis ad
inſeſſus dyſentericorum, & fluxione alui laborantium nucleus commodus eſt:
vt ſint ῥοικοὶ, qui ῥοικὰ γαστρὸς πάθη habent, neque ῥοικαὶ γυναῖκες hîc intelligendæ
Lib.23. c.6. ſint. Punica dulcia, quæ Apyrena alio nomine appellauimus, inquit Plinius,
ſtoma

ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuáſque lædunt. Quæ verò ab his ſapore proxima vinoſa diximus, paruum nucleum habentia, vtiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt, & ſtomacho proſunt, duntaxat pauca, citráque ſatietatem. Sed alimenti dulcia minimum dant, atque omnino nulla in febri, nec carne acinorum vtilia, nec ſucco. Medentur æquè in vomitionibus, ac bilem reiicientibus. Vuam in his, ac ne muſtum quidem ſed protinus vinum aperuit natura. Vtrúmq; aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno vſu. Vulgus coria maximè perficere illo nouit: ob id malicorium appellant Medici. Vrinam cieri eodem monſtrant: immiſtáque Galla in aceto decocto, mobiles dentes ſtabiliri. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam guſtatu moueat famem. Diuiditur malum, cæleſtíque aqua madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cæliacis, & ſanguinem excreantibus. Ex acerbo (Punico) fit medicamentum quod ſtomatice vocatur, vtiliſsimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, pterygiis, genitalibus, & iis quas nomas vocant, & iis quæ in vlceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc modo. Acinis detracto cortice tuſis, ſuccóque decocto ad tertias cum Croci, & Aluminis ſciſsi, Myrrhæ, Mellis attici, ſelibris. Alij & hoc modo faciunt. Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur Mellis craſsitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impoſiti perniones ſanantur. Contuſum Malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina ſedat, & tænias pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno toſtum & contritum, potúmque in vino ſiſtit aluum, & diſcutit tormina. Primus Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis, miræ obſeruationis multorum experimento, (id Dioſcorides & ſine ſuperſtitione tradidit.) Si quis vnum ex his, ſolutus vinculo omni cinctus, & calceatus, atque etiam annuli, decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manus, atque ita luſtratis leui tactu oculis, mox in os inditum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurum eo anno. Iidem Cytini ſiccati tritíque, carnes excreſcentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur, vel ſi mobiles ſint decocto, vel ſucco. Ipſa capitula trita, vlceribus quæ ſerpunt, putreſcúntue illinuntur. Item oculorũ inflammationi inteſtinorúmque, & ferè ad omnia quæ cortices Malorum aduerſantur ſcorpionibus. Non eſt ſatis mirari curam diligentiámque priſcorum, qui omnia ſcrutati nihil intentatũ reliquêre. In hoc ipſo igitur floſculi ſunt, antequam ſcilicet Malum ipſum prodeat, erumpentes, quos Balauſtium vocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum: ſanant oris vlcera, tonſillas, vuam, ſanguinis excreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, vlcera quacumque in parte manantia. Siccauêre etiam, vt ſic quoque experirentur, inuenerúntque tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari, & aluum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acidorum experiri non piguit. Toſti tuſiq; ſtomachum iuuant, cibo aut potioni inſparſi. Bibuntur ex aqua cæleſti ad ſiſtendam aluum. Radix decocta ſuccum remittit, qui tænias necat victoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua, (id eſt tam diu cocta, quoad coctura tabeſcat,) quas Lycium præſtat vtilitates. Eſt & ſylueſtre Punicum à ſimilitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex vino potæ ſomnos faciunt. Semine poto aqua quæ ſubierit cutem, ſiccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur. Hactenus Plinius. Li.8.ſimpl.
Malum granatum omne Galeno teſte adſtringentem qualitatem habet, non tamen in omnibus ea exuperat: ſunt enim inter ea quædam acida, quædam

magis dulcia quàm auſtera, & ſane quæ ab vnoquoque eorum procedit vtilitas, ſecundum vincentem eueniat qualitatem neceſſe eſt. Porrò acini magis quàm ſuccus, tum adſtringunt, tum exſiccant: his etiam magis putamina, quæ vocantur Sidia. Similem illis vim habent Cytini. Paratur, inquit Matthiolus ex floribus Punicæ, hoc eſt, ex internis Cytinorum Puniceis, ac tenuibus foliis, & Saccharo conditum, quemadmodum ex Puniceis Roſis, admirabilis facultatis ad vtraſque vteri fluxiones, ſi ſemiunciæ pondere ſumatur ex vino rubro auſteriuſculo, aut ex Punicorum acidorum ſucco, aut ex aqua in qua ſtomonia extinctum fuerit, vel etiam ex carnium iure, ſi alia defuerint. Cæliacis quoque & dyſentericis, & gonorrhæa laborantibus valde confert. Malicorum exſiccatum cum ſicca ſimiliter marina ſpõgia, & Aloe tritum, æquali omniũ pondere, addito Aluminis vſti momento penis & vuluæ vlcera breui ſanat. Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum ſuccus Roſaceo permiſtus, inueteratos capitis dolores valdè mulcet, fronti frequenter illita. Punicum Malum fictili vaſe concluſum, operculo argilla circumlito, in furno combuſtum, dyſentericos ac torminoſos præſentaneo remedio iuuat, pulueris ipſius ſeſquidrachma hauſta. Oſsiculorum Punicorum acidorum vncia cum thuris drachma in tenuiſsimum puluerem trita, auxiliatur fœminis albo vteri profluuio laborantibus, ſi quotidie ex aqua roſacea binas huius pulueris drachmas hauſerint. Fit ex Punicis maturis vinum, quod Rhoëtes nominatur, ſucco expreſſo ab acinis eorum, quibus lignoſus nucleus abeſt, Apyrena vocant, ac decocto ad tertias, & ita repoſito. Efficax eſt contra fluxiones internas, & febrim cum alui profluuio exortam: ſtomacho vtile aſtringit aluum, & vrinam mouet. Hodie acini maturi diligenter à coriis & membranis purgati. Prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum faccis ad id accommodatis percolatur, & in vaſculis id excipientibus reſidere ſinitur, defæcatum reponitur affuſo oleo, ne corrumpatur, vel aceſcat.

(Dioſcor.li. 5.cap.34.)

PIRVS, CAP. VII.

Nomina

GRÆCIS ἄπιος, Latinis Pirus dicitur, multis Pyrus à fructus figura, quod ad Pyramidis ſimilitudinem è lato in acutum ſpectet, & in mucronem turbinetur, Gallis *Poirier*, Germanis *Byrbaum*. Fructus vocantur Pira, Græcis ἄπια, Arabibus *Humecthe, Cirmetre*, ſeu *Kemetri*, Italis *Pere*, Germanis *Pyren*, & *Byren*, & *Byr*, Hiſpanis *Pyras*, Gallis *Poires*, Anglis *Pear*, Boemis *Hruſky*, Belgis *Perre*. Vt Malorũ, ita Pirorũ plurima fuêre apud antiquos genera, quæ à primis auctoribus, regionibus, colore, ſapore, notis quibuſdam, tempore quo decerpuntur, nomina inuenerunt. Sunt ſuperba, inquit Plinius, parua, ſed ocyſsima, (vulgo *Poires muſcadelles*,) cunctis autem Cruſtumina gratiſſima, (vulgo *Poire perle*.) Proxima iis Falerna à potu, quoniã tanta vis ſucci abundat, (vulgo *Poire Bergamote*.) Lactea à candore vocantur, vulgo *Poire Blanchete*: alia colore nigro donauit Syria. Reliquorum nomina aliter in aliis, atque aliis locis appellantur. Sed confeſsis vrbis vocabulis auctores ſuos nobilitauêre Decimiana, & ex eo tractum quod Pſeudodecimianum vocant. Dolabelliana longiſsimi pediculi, (vulgo *Poire muſſet*.) Pompeiana cognomine mãmoſa, (vulgo *Poire de Bon chreſtien*,) Liceriana, (vulgo *Poire d'argent*,) Seueriana, & quæ ex his nata ſunt Tyranniana, longitudine pediculi diſtãtia, Fauoniana rubra, (vulgo *Groſſe Muſcadelle*,) paulo ſuperbis maiora. Lateriana, (à colore laterum, vulgo *Poire preuoſt*,) Aniciana, poſt Autumnalia, acidulo ſapore iucũda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placuêre, (vulgo *Poire foreſt*,) Colorantur magis ſole, grandeſ

(*Genera*.) (Lib.& c.15.)

grandescúntque, alioqui eadem essentq́; Liceriana, Patriæ nomina habent, serenissima omnium Amerina, (vulgo *Poires de sainct Martin.*) Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, ex Achrade Spinosa arbore, quam Græci maxima diligentia coluerunt, & adhuc colunt, *Poire d'Espine* : & in iis, Tarētina Siguina, quæ alij à colore Testacea appellant, vulgo, *Poirechat* sicut onychina à colore gemmæ onychis, vulgo *Poire de cuisse madame*: purpurea. Ab odore Myrapia, qualis est vnguentorum fragrantiuum, vulgo *Caluäu rosat*, Laurea : Nardina. A tempore, Hordearia, quæ cùm hordeo maturescunt, vulgo, *Poire de S. Ian*. à collo, Ampullacea, vulgo, *Poire d'Angoisse*, à corio, nimirum cortice depsato simili, vulgo, *Poire de ialousie*, Brutæ gentilitatis Cucurbitina, (vulgo, *Poire Courle*,) Acidula, succi, vulgo, *Poire pomme*. Incerta nominum caussa est, Barbaricis, Venereisque, quæ Colorata dicunt, *Poire Acciole*, Regiis, quæ minimo pediculo sessilia, vulgo *Poire Carmagnole*, Patritiis, Voconiis, Viridib⁹, vulgo *Poires d'hyuer*, oblōgisque, vulgo, *Poires Certeau*, Prætera dixit volema Virgilius, à Catone sumpta, (quod volam impleant, vulgo libralia. *Poire de liure*,) qui & Sementiua, & Mustea nominat. Scripsit & paulo ante idem Plinius, nec non & quædam è Piris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt. Multo plura sunt Li.15.ca.11.
hodie, imo infinita in tota Europa Pirorū genera, quæ propterea sigillatim explicari non possunt. Ex quibus hæc apud Gallos magno habentur in honore. Ruel lib.1.
Omnium gratissima sunt *Bon Chrestien*, cognomine, non ob hoc solùm quod in cap.115.
eximia suauitate librale pondus æquent, sed quia teneritudine tantá, vt à gustatu, vel in ipso ore statim eliquescant, & perennent, gestatúmque tolerent, ad Neapolim vsque delata Carolo octauo ibi res gerēte, & à fœlici illa Campania, iis dotibus adoptata. Proxima magnitudine iis Mariana, vulgo Diuæ Mariæ Pira dicta, *Poires de nostre Dame*, aquosa dulcedine suauia, mira teneritudine placent, sed fugaciora multò. Minima omnium sunt Moschata, *Poires Muscadelles*, quæ nomine alio Chia dicuntur, *Poires de Chio*, baccas corporis mole non excedentia, quina, senáue, sæpe plura ab vna origine longis pendula pediculis, odorata, moschi iucunditate & ob id nomen hoc adepta erunt. Condiuntur saccharo à Salgamariis, vt in sequentem annum durent. Media magnitudine sunt Calliona, *Poires de Cailloiau*, carne iucunda, dulci, odorata, friabili. A præstantia Piri Græcum nomen vulgus emendicauit, quasi dixeris meliora. Rosatis odor nomen dedit, quod Rosas oleant, *Poires d'eau Rose*. Bicipitia, quod gemino capite visuntur, *Poires à deux Testes*, singulari sunt commendatione, corpore suaui, non lapidoso, succi grati, palatum etiam morosum recreantis. Turbinatiora cæteris Certoliana, quæ Campanica alio nomine dicuntur. Ea in metæ speciem fastigiantur, hiemem tolerant, duriore corporis callo, mira suauitate, succo pauco. Prunis tosta fugacium ad veris exitum supplent inopiam. Condiuntur & saccharo, adiecto Cinnamomi tantulo, vt cœnas claudant. Alia item Martiniana, *Poires de S. Martin*, quæ ad hiemem vsque in parente propendent, suaui gustu, firmiuscula carne, quæ non nisi cocta ferè manduntur. Vbi gelicidia sensere teneriora multò: ea etiam hibernas mensas finiunt. Quæ finora Gallicè vocantur, *Poires de fin or*, quod auri puti colorem referant, asperiore sunt carne, acduriore, nec priusquam gelu experiantur, edomita duritie mitescunt. Ea diutissime durant, quamuis in eo genere æstiua inueniantur, & præcocia. Magnopere commendantur Bergamota, *Poires Bergamotes*, haud ita pridem seri cępta in Gallia, & sapore, & succo præstantia. Non sunt omittenda Pira quæ tametsi pulchritudine, rubróque colore, aut luteo, quasi maturitatis indice, prætereuntes inuitent ad carptum, mansa tamen tanta displicent acerbitate, vt deuorari nequeant, sed demorsa protinus respuantur. Ob id strangulanea vulgo dicun-

tur, *Poires d'estranguillon.* Ex his, quamuis sapore adeo ingratis potus fit, paucis mensibus sic mitescens vt à nesciis pro albo vino bibatur, euanescente illa summa acerbitate breui tẽporis spatio, feróque & indomito succo in vini gustum dulcescente, quod certè mirum est. Singula quotidie nouis insitionum adulteriis emergentia prosequi neminem posse iam diximus. Hetrusci quoque, inquit Matthio. antiquos secuti variis nominibus à diuersis causis inditis sua Pira vulgo appellant, *Moschatelle, Giugnole, Ciampoline, Roggie, Ghiaciuole, Spinose, Quadrane, Carouelle, Papali, S. Nicolo, Durelle, Zuccaie, Cãpane, Vernareccie, Gentili, Porcine, Sementine.* Plura iidem alia habent suis nomenclaturis appellata. Sunt etiam duo in vniuersum quidem Piri genera. Est enim Pirus satiua, & pirus syluestris, quæ ἀχρὰς vocatur, & ὄχνη, idest Piraster. Dioscorides tamen cum scribit, ἡ δ' ἀχρὰς εἶδός ἐστιν ἀπίου ἀγρίου, βραδέως πεπαινομένη. Idest, Achras Piri syluestris genus est, quod tardè maturescit, Achradem Piri speciem quandam facit. At Theophrastus cæteríque omnes Achradem simpliciter Pirastrum quamcúmque accipiunt, cuius variæ sunt differentiæ. Quod per transennam supra nos diximus, Achras lirus est spinis quidem horrida, agrestis modo, sed pulcherrimo & optimo fructu, quod insitione factum arbitror: ὄχνη verò, spinis quoque armata, syluestris omnino est, ac inculta, aliquando mediocris altitudinis, sæpius humilis arbuscula, pusillo fructu, insuauissimo, nec homini eduli, Pirus arbor est Mali magnitudine, imo maior & procerior. Simplici crassóque caudice assurgit, plurimis ramis brachiato, rutila, crispáque materie trũci: foliis orbiculatis, superne læuibus, & bene viridibus, inferne sæpe nonnihil albicantibus: floribus foliatis: turbinata fructus figura, magnitudine, specie, colore, gustu valde diuerso. Semina in medio tunica concluduntur. Perdit facillime ante maturitatem fructum suum Pirus, etiam si non pluat sed austrinum tantum cælum sit atque nubilum. Amittit florem & primos fructus, si cum defloruerit tales dies fuerint: si blandiantur etiam austri cũ florem parit, si sequantur protinus imbres, in totũ Poma depereunt, & vel si nubibus spiret austrinúsq; flatus, amittitur fœtus. Piraster ramosa, surculosáque est arbor, caudice rimoso, & hiulco ferè cortice, folio circinato: floribus quoque foliatis, fructu turbinato, sed imprimis acerbo, & gustu adstringente. Materies apprime dura. Pirus mensibus Aprili & Maio floret, æstate & autumno fructus maturescit. Piraster hieme fructificat ferè, tardéque sua perficit Poma. Pirorum genera omnia adstringunt, autore Dioscor. Quare adduntur conuenienter in repellentia cataplasmata Decoctum è siccis, & cruda ipsa aluum sistunt: ieiunos esitata lædunt. Achras nempe syluestre Pyrum vim Piro vrbano adstringentiorem habet, & ad eadem conuenit. Stringunt etiam eius folia. Ligni Pirorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi strangulant. Aiunt fungos, si syluestria Pira cum eis coquantur, innoxios fieri. Pirorum omnium cibus, teste Plinio, etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè salubria, & grata, præcipuè Crustamina. Quæcumque verò, cum melle decocta, stoma

Margin notes: Lib. 1, Diosc. cap. 132. — Ibidem. — *Forma.* — *Tempus.* — Li. 1 ca. 132. — *Vires.* — Lib. 23. c. 7.

PYRVS.

ſtomachum adiuuant:fiunt cataplaſmata è Piris,ad diſcutienda corporum vitia & decocto eorum ad duritias vtuntur. Ipſa aduerſantur Boletis, atque fungis, pellúntque pondere,& pugnante ſucco. Pirum ſylueſtre tardiſsimè matureſcit. Conciditur, ſuſpenſúmque ſiccatur ad ſiſtendam aluum: quod & decoctum eius præſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem vſus. Pirorum ligni cinis contra fungos etiamnum efficacius proficit. Hæc Plinius. Cæterùm pirorum facultates ex ſaporibus, & guſtu dignoſcuntur,cũ dulcia natura diſtent ab acerbis, auſteris, acidis,& contrà. Rectè igitur Galenus, Quæ de Malis diximus,inquit, ſi omnia ad Pira transferantur, nihil nouo alio de his ſermone opus erit. Li. 2. Alim. Nam in his quoque alia auſtera tantùm,vel acerba apparent,veluti quædã acida quædam dulcia, quædam ex horum miſtione compoſita, quæ nullam penitus qualitatem exuperantem habeant. Quare cum aquea ſint, nulla roborandi vi pollent. Talis igitur omnino Pirorum eſus,qualis Malorum. Piri folia quod alio Lib. 6. ſim. locoidem ait,pariter ac turiones,auſtera ſunt: fructus dulcedinis quiddam obtinet aqueæ,ex quibus clara quoque temperies eſt, inæqualis ſecundum partes. Nam pars vna terrea eſt, alia aquea,cæterùm vtraque frigida,tum alia temperata. Proinde Pira eſu ſtomacho grata ſunt,& ſitim prohibent. Illita autem deſiccant, & modicè refrigerant. Nam ego iis illitis vulnus glutinaſſe memini, cum aliud ad manum non eſſet. Achrades magis quam Pira reliqua adſtringunt, & deſiccant, & proinde ſanè maiora vulnera glutinãt, fluxúſque repellunt. Piris, inquit Matthiolus, præſertim grandibus, quæ in Hetruria Menate vocantur, Li. 1. Dioſc. cap. 132. aliqua nutriendi facultas ineſt. Quare ea ſecta in tenues orbiculos,& ſiccata reponunt, quibus coctis per hiemem & ver,in aliorum ciborum penuria veſcuntur. In furno ſiccata Pira Galli ſeruant, & vel ita dura, liquore nullo macerata edunt,vel cum Saccharo aquæ incoxa & emollita,in cibo ſumunt,& ægris prębent, excitandæ appetentiæ.

CERASVS, CAP. VIII.

ΚΕΡΑΣΟΣ Gręcis,Ceraſus Latinis,Gallis *Ceriſier*,Germanis *Kirſchenbaum*, dicitur, fructus κεράσια, Latinis Ceraſia, & Ceraſa, Arabibus *Saraſie*, Italis *Ciregie*,Germanis *Kirſen*, & *Chirſchen*, Hiſpanis *Cerezas*, Gallis *Ceriſes*, & *Guines*. Angl. *Cheriſſ*: Belg. *Kricken*: Bœmis, *Vuiſſnè*: *Nomina* Libr. 2. Athenæus memoriæ prodidit Lucullum Romanorum Imperatorem, poſteaquam debellato Mithridate victoria potitus eſſet, primum arborem hanc à Ceraſunte Pontico municipio in Italiam detuliſſe, fructúmque gentilitio nomine Ceraſium appellaſſe. Quibus ſubſcribit Plinius. Ceraſi, inquit, ante victoriam Li. 15. ca. 25. Mithridaticam L. Luculli non fuêre in Italia. Ad vrbis annum Domin. LXXX. is primùm vexit è Ponto, anníſque, CXX. trans Occeanum in Britanniam peruenêre. Genera eorum nominat Plinius Aproniana quæ maximè rubent: nigerrima ſunt Actia,vt & Cæciliana, rotunda. Ibidem. *Genera.* Iulianis gratus ſapor,ſed penè tantùm ſub arbore ſua, adeo teneris, vt geſtatum non tolerent. Principatus Duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica verò Luſitanis, in ripis etiam Rheni. Tertius iis color, è nigro ac rubente, viridíque ſimilis matureſcentibus ſemper. Minus quinquennio eſt quod prodiêre quæ vocant Laurea, non ingratæ amaritudinis, inſitæ in Lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris raróque tria cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæceraſi. Gallis horum pomorum varia notantur diſcrimina. Quædam mediocri arbore, interdum pumila, & quaſi frutice,pendent, pediculo breui,pomo rotundo,rubente, carne multa, molli, ſuccoſa, oſſe intus duro, nucleo dulci: quod genus maximè grato placet

acore

acore, morosáque laborantium morbo palata recreat, prægnantium etiam malaciis antequam maturescat, expetitum. Hoc Francis tantùm Cerasij nomen meruit, reliqua varias sortiuntur appellationes. Vocant enim *Cerises*, , aliæ vero Galliarum prouinciæ, ab acore, *Griotes*, & arborem *Griotier*, Ruellius Chamæcerasum dici putat. Quædam Pomo prodeunt, superiori proximo, ex arbore grădiuscula, longiore petiolo, gustu multo acidiore & acerbo, cætera simili. Ea nimio sui acore respuuntur, vt alia quæ nimia sui dulcedine fastidium pariunt. Alia proceris arboribus exeunt, turbinatiore pomi figura, longioréque, pediculis longis, pluribus vna coeuntibus: baccis partim rubentibus, partim candicantibus, nonnunquam in totum rubris: prædulci carne, ori iucunda, fragili intus osse, nucleo non insuaui. Hoc malum acidis longe fugacius, primúmque in Cerasorum genere maturitatem sentit, vulgus *Guines* & *Guindoules*, appellat. Sed inter ea habentur crassiora, multa carne, prædura, magna ex parte albicătia, prę dulci gustu, callo corporis nucleo pertinacius hærĕte, qua de causa putat Ruellius Duracina nuncupari. Lugdunenses affini huic nomine vocăt, *Dureines*, Quæ in totum rubent, mollitia cedunt: quæ partim albicant, partim rubescunt, cum vtrisque societatem ineunt. Celerius maturescunt quę molliore constant carne. Inueniuntur alia in nemoribus & syluis, nonnũquam in dumetis & cultis, baccis paruis, multum infra supradictorum magnitudinem, callo carnis rotundiore, ossibus appresso, parte soli obuersa rubescente, auersa cădicante, sapore dulci quidem, sed dilutiore: ruri familiaria, sponte, nullo humano cultu nascentia. Alia nigerrima quibus succus inest sanguineus. Ea vescentium manus & labra suo sanguine, modo Mororum inficiunt. Vtraque Sesiana rura vocant. Sed posterius hoc veteribus Actianum dici putat Ruellius, vt prius illud forsitam Cæcilianum, curtato (vt plerumque in Gallia fieri solet) vetere vocabulo, cessianũ pro Cæciliano concisum proferente. Sic & satiuarum Cerasorum fructus diuersorum esse generum in Italia, diuersisque nominibus nũcupari scribit Matthiolus, inter Cerasa, inquit, principem locum sibi vendicant, quæ Hetruscis vulgo *Marobiane*, & *Duracine*, vocantur: quorum alia maiora, alia minora, alia saturatè rubent, alia albicant. Quæ Plinio Iuliana, vulgo Hetruscis *Acquaiuole*, hoc est aquea dicuntur, in nullo sunt pretio, adeo tenera & fragilia, vt nisi in ipsa arbore comedantur, facile gestatu collidătur, & marcescant. Præterea ob aquei succi redundantiam insipida sunt, oríque ingrata. Quæ autem *Corbine*, quòd coruorum modo nigricent, vulgo etiam vocantur, à Plinio Actia, & Ceciliana, cum sint duriuscula, & dulcia, gustui non sunt iniucunda, sed quia manus labráque atro colore inficiunt, mensis raro apponuntur. Sunt & Cerasia quæ ex vno petiolo terna, quaterna, quináue dependent. Sunt & coaceruata in racemi modũ. In cerasis habentur & illa, quæ Romæ *Visciole*, Senis *Amarine*, in aliis Italiæ locis *Marasche*, vulgo nuncupătur, ab amarore non iniucundo sic dicta. Horum varia sunt genera, quæ & si omnia acida sunt, tamen quædă magis, quædă minus eo sapore linguă imbuunt. Rura Tridentina *Marasche* vocăt, quæ minus acida gustu deprehenduntur. In horum quodă genere dulce acido permistum est, & ob id palato gratum. Alia *Marine*, & *Marinelle* cognominătur, gustu quidem similia sed minora, rotundiora, & breui pediculo appensa. Est & eorum tertium genus, quæ vulgus *Verule*, vocat, longiore pediculo, bacca crassiore, gustu acerbo, & valde acido, colore perpetuò rufescente, nec vnquam in atrum vergente, cum cætera prorsus matura in nigrum rubescant. De syluestri paruóque admodum Cerasi genere, quod Chamęcerasum vocat Matthiolus, diximus in Dumeto. Sunt & syluestria Cerasa, quibus montes & syluæ scatent, auium cibus potius quàm hominum, ob acerbum simul & amarum gustum. Hæ sunt

Li.1.ca. 64.

Ibidem.

Li.1.Diosc. cap. 129.

igitur

igitur Cerasorum ex sapore, colore, locisque sumptæ differentiæ. Alterius Chamæcerasi meminit Asclepiades Myrleanus apud Athenæum, quæ in Bithynia nascitur, radice parua: neque arbor est, neque arbusculis cerasorum impar: baccis cætera omnia consimilibus quæ copiosè vescentibus caput vini modo grauãt, & dolores cient. Sed hæc Athenæus putat de Memæcylis intelligi, quod huiusmodi fructum eæ arbores edant. Cerasus, tradente Athenæo ex sententia Theophrasti, arbor est folio Mespili, præduro, latiore, cortice Tiliæ simili: flore albo, Piri, vel Mespili, pluribus flosculis racematim congesto, fauorũ odore, fructu rubro, Diospyri figura, magnitudine fabæ: quamquam acinus Diospyro, mollis, Ceraso durus. Huic descriptioni multa alia addit Theophrastus, Cerasum scilicet ad viginti quatuor cubita proceritatis erigi, valde rectam esse, & à radice crassam, bicubitali crassamento. Plinius ramosam esse Cerasum prodit, & in quadraginta cubitorum trabes, æquali per totum duorum cubitorũ crassitudine reperiri. Hæc de Ceraso potissimum paruula cerasa ferente, quæ Gallis, *Guines*, vocantur, intelligenda esse putat Dodon. Reliquæ enim Cerasi maiora Cerasia, siue acida, siue dulcia gignentes, humiliores sunt in Gallia, & in tantam proceritatem nõ accrescunt. Apud Theophrastũ multo plura sunt, quæ hîc referre superuacuũ foret. Cerasus cuius Paulo ante meminim⁹ procera est, crassáque arbor, cortice læui, spisso, colore Castaneæ: foliis magnis, longis, crenatis: floribus albis, in quinque foliola diuisis: fructu paruo, dulci, modò rubro, modò in nigrum vergente, acino intus concluso, in quo nucleus. Cerasus quæ Maiora Cerasia fert, mediocris est arbor, superiori foliis floribúsque similis: fructu longiusculo, rotundo, dulci, modò ex rubro albicante, modò nigricante. Quæ acida Cerasia profert, humilis est arbor, tenera, nec diu durans: folia superioribus similia habet, minora: flores item similes: fructum rotundum, acidum, modò rubentem, modò nigricantem, intus nucleum minorem, & rotundiorem. Ex omnibus his, velut ex Persico Prunóque manat gummi siue lacryma, præsertim vulnerato cortice, vt etiam testatur Theophr. Quæ maiora Cerasia & acida edunt, in viridariis coluntur: reliqua ferè in planis campis, montibus, & syluis proueniunt. Septentrione frigidísque gaudent

Libr. 2.
Libr. 2.
Lib. 3. Hist. cap. 13.
Forma.
Ibidem.
Li. 16. c. 30.
Li. 6. ca. 50.
Lib. 9. Hist. cap. 1.
Locus.
Pli. libr. 15. cap. 25.
Tempus.

CERASVS.

CERASA EX *vno pediculo plura.*

CERASA AVSTERA
Matthioli.

CERASA
Racemosa.

Forma Padi. gaudent. Martio & Aprili menſibus florent, & inter prima è Pomis colono gratiam annuam referunt. Syluestris Ceraſi ſpeciem quidam eſſe volunt plantam hîc depictam, quæ Theophraſti Padus Dalechampio eſſe videtur. Eſt ea ſæpe humilis frutex, interdum iuſtæ magnitudinis arbor, cortice trunci cinereo, ramorum purpuraſcente: folio Ceraſi acidi, venoſo, in ambitu tenuiſsimè inciſo: flore albo, promiſſo, Laburníque inſtar Palmum ferè longo, qui ex floſculis albis conſtat, ſuauiſsimè redolentibus, nec minus olfacienti gratis, quàm Mali Citriæ flores, odoris ſuauitate alioqui præcellentes. Fructum fert rotundum, nigrum, magnitudine Piſi, guſtanti acerbum, Meſpilaceíque ſaporis, graue quidpiam cum manditur, naribus afflãtem. Qua de cauſa Allobroges *Putier*, vocant, ideſt putidam arborem: Id quod magnam mihi admirationem mouet, Rarò enim accidere ſolet, vt ſuauiſsimum floris odorem fructuum moleſtus fœtor excipiat. Sequani vocant *Pudis*, quaſi *Padis*, voce Pado corrupta. Quidam Ceraſum ſylueſtrem eſſe putant, vt diximus, in eam ſententiam foliorum fructúmque inducti ſimilitudine. Verùm à Ceraſorum natura flos diſtat maximè, mea quidem ſententia & formoſus, & odoratus, adeo vt florem iſtum Laburnorúmque, & ſtructuræ elegantia, & odoris præ

PADVS *Theophr.*

ris præstantia, floribus aliis anteponere non dubitem. In glareosis & arenosis locis prodit circa sepes, & dumeta. Nunc de Cerasorum facultatibus disseramus. Cerasia, inquit Dioscorides, aluo vtilia sunt, si viridia sumantur: eadem siccata aluum sistunt. Gummi quod Cerasi resudarunt, cum vino diluto tussi vetustæ medetur: colorem commendat, visum exacuit, appetentiam inuitat: idem ex vino potum calculosis auxilio est. Cerasa Plinio aluum molliunt, stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, vrinam cient. Inuenio apud auctores, si quis matutino roscida cum suis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Cerasus arbor fructum fert, inquit Galenus, non paris adstrictionis in omnibus priuatim participem. Nam & in horum sicut in Malorum granatorum, & Malorum quibusdam, austera qualitas, in quibusdam dulcis, in nonnullis acida exuperat. Quinetiam ex dulcibus ea quæ nondum cocta sunt, ac matura, quædam admodum acerba sunt, quædam acida, similiter ac Mora. Sed in Moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in Cerasiis non semper. Ergo quæ dulciora sunt, magis quæ in intestinis sunt, subducunt, sed minus vtilia stomacho sunt: contrà austera. Quæcumque verò acida sunt, ea pituitosis, excrementosisque stomachis conueniunt: siquidem magis quàm austera desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro arboris ipsius gummi cōmunem omnibus viscosis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas commoda est. Propriè autem (si verum est quod quidam scribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat.

Locus. *Li.1.ca.119.* *Vires & Temper.* *Lib.23.c.7.* *Lib.7.sim.*

PRVNVS, CAP. IX.

Οκκυμηλέα Græcè, Latinè Prunus dicitur, Gallis *Prunier*, Germanicè *Pflaumenbaum*. Fructus κοκκύμηλα, Latinè Pruna, Arabicè *Anas, Auas*, seu *Hagias*, Italicè *Prune*, & *Succine*, Germanicè *Praumen*, & *Pflaumen*, & *Pflaumenboen*, Hispanicè *Prunas*, *Andrinas*, & *Amexeas*, Gallicè *Prunes*, Belg. *Pruymboon*: Angl. *Plumtree*. Ingens turba Prunorum, inquit Plinius, versicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata à comitatu frugis eius. Alia eodem colore, seriora, maioráque, Asinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, & laudatiora Cerina, atque purpurea. Nec non ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia est nucibus insitorum, quæ faciem parentis, succúmque adoptionis exhibent, appellata ab vtroque Nucipruna. Nuper in Belgica Melina appellari cæperunt Malis insita, & Amygdalina Amygdalis. His intus in ligno nucleus Amygdalæ est: nec aliud Pomum ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, à Syriæ Damasco cognominata, iampridem in Italia nascentia, quamquam grandiore ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas siccata, quoniam soles sui desunt. Sed Pruna omnia post Catonem cœpisse manifestum est. Hæc Plinius. Est & sua Prunus Ægypto, vt Theophr. placet. Ἄλλο δέ τι δένδρον, inquit, ἡ κοκκυμηλέα μέγα δὲ τῷ μεγέθει: κάρπον φέρει ὅμοιον τοῖς μεσπίλοις, καὶ τὸ μέγεθος παραπλήσιον, πλὴν ἔχον τὸν πυρῆνα στρογγύλον. Ἄρχεται δ' ἀνθεῖν μηνὸς πυανεψιῶνος, τὸν δ' καρπὸν πεπαίνει περὶ τροπὰς χειμερινὰς, ἀείφυλλον δ' ἐστὶ (sic enim legendum esse confirmant Plinius & Gaza, non φύλλον δ' ἐστὶν, vt in vulgatis exemplaribus legitur) οἱ δ' περὶ τὴν θηβαΐδα κατοικοῦντες διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ δένδρου ξηραίνουσι τὸν καρπὸν, καὶ τὸν πυρῆνα ἐξαιροῦντες κόπτουσι, καὶ ποιοῦσι παλάθας. Quæ Plinius interpretatus ea aliter quàm in exemplaribus nostris exarata sint, legisse videtur, aliter etiam Gaza. Sic enim Plinius. Ibi & Prunus Ægyptia non dissimilis Spinæ proximè dictæ, Pomo Mespili, maturescens bruma, nec folia dimittens. Lignum in Pomo

Nomina *Lib.15.c.13.* *Genera.* *Li.13.ca.5.* *Li.4.Hist. cap.3.* *Lib.13.c.10.*

grande, ſed corpus ipſum natura copiáque meſsium inſtar incolis: purgatum enim tundunt, ſeruántque eius offas. Sic Gaza. Alia quædam arbor Prunus habetur inſignis magnitudine, fructum ferens natura & magnitudine Meſpilis proximum, niſi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit menſe Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum colunt, propter arboris copiam fructum ſiccant, lignóque exempto tundunt, offáſque faciunt. Huic Pruno Ægyptiæ nullam ſimiliorem eſſe arborem (Emble.134. Lib.1.Dioſ.) cenſet Cornarius ea quæ Pruna ſylueſtria profert. Alij verò arborem eſſe putát, quæ Myxa gignit. Prunorum apud Gallos innumeræ ferè differentiæ. Prima laus Damaſcenis tribuitur, nigra cute, carne ſuaui, rotundo ligno, exili nucleo. Secundas partes ſibi vendicant Perdigona cognomine, Iberica, vt credit Ruellius, vocata, quoniam primum ex Hiſpania venerunt, vt inquit Ætius, ſucci (Li.1.ca.121.) dulcioris, duriorîſque carnis, ſuaui guſtu. Ea qua parte ſolem ſpectant, purpureo nitent colore, aduerſa parte candicant, vel leuiter rubẽt. Vtraque preſſa digitis internum os dimittũt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum palleſcentia, quæ Cereola, vel Cerea apud nos etiam vocitantur. Alia maiuſcula, mollia, purpurea, pedicularia vulgò à vilitate dicta: iis ſues rura ſaginant, Aſinina non ab re fortaſſe dicenda. Commendantur maximè quoque quæ Pruni dactyla à longitudine digiti, vt Putat Ruellius, dicta, purpurea, ſuaui colo- (Ibidem.) re, ouata Pomi ſpecie, inſitionis mangonio nuſquam non naſcentia. Alia Noberdiana, item Iuliana, aliquanto ſeriora, cæruleo colore, cumulatim in parente intorto ſurculo pendent, dum paſſa contrahantur in rugas. Cæteras differentias minimè perſequi libet, à colore, ſucci ſapore, magnitudine, figura, duritia, mollitie ſumptas. Palma datur Damaſcenis, inquit Matthiolus, quæ (Lib.1 Dioſ. cap.137.) ſiccæ ex Syria Venetias importantur. Secundas tenent in Germania quæ ex Pãnonia, & Tranſſyluania conuehuntur, in quorum genere quæ minuſcula ſunt, maiorem cum palato ineunt gratiam in vino decocta, & ſaccharo aſperſa: hoc enim modo parata, primíſque menſis ſumpta, & ori grata ſunt, & aluum commodiſsimè citant: nam dulcia ſunt, & ſine adſtrictione.

PRVNVS.

Forma. Prunus procera fit arbor, ſi ſtudioſè colatur, radicibus ſummo ceſpite latè vagantibus, paucis caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis; folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato: flore candido, foliato, nempe in quina, ſenáue foliola diuiſo, ſuper fructum inſidente: Pomo cute carnéque veſtito, ligno intus duro, longiuſculo, in quo nucleus includitur amarus. *Locus.* Prunus ſatiua in omnibus ſeritur viridariis. Gaudet ſolo læto & humido: cælo tepido meliùs adoleſcit, cùm tamen frigidum poſsit ſuſtinere. Locis glareoſis, & arenoſis niſi iuuatur lætamine, caduca Poma, & vermiculoſa non grandeſcunt. *Tempus.* Aprili menſe floret, aut citius. Æſtate, maximè Auguſto menſe, fructus ſunt maturi. *Vires. Li.1.ca.137.* Pruni Pomum eſtur, inquit Dioſcorides, ſed ſtomachum male habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damaſci gignuntur, exſiccata ſtomacho vtilia ſunt

lia ſunt: aluum aſtringunt. Folia Pruni in vino decocta, & gargarizata vuam, gingiuas, & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Gummi Prunorum agglutinat, potum in vino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum lichenas infantium ſanat. Pruni folia decocta, inquit Plinius, tonſillis, gingiuis, vuæ proſunt in vino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa Pruna aluum molliunt, ſtomacho verò vtiliſsima, ſed breui momento. Apollonius apud Galenum foliorum Pruni contuſorum, decoctum lacte permiſto ad aphthas colluere præcipit, pueris nimirum lactis vſum cum foliis contuſis præſcribens, ſicut Dioſcorid. & Plinius vini cum foliorum decocto, adultis, & in grauioribus affectionibus. Pruni fructus, ait Galenus, ventrem ſubducit, recens quidem plus, aridus verò minùs. Cæterùm Dioſcorides, haud ſcio cur, Pruna Damaſcena ſiccata ventrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palam etiam ſubducant, minus tamen iis quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringunt, atquæ Iberia mittit, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent: minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis verò quæ Damaſci. Porrò vt in ſumma dicam, quarum in foliis aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, eorum decocto phlegmonæ in columella, aut tonſillis genitæ colluuntur. Gummi autem arboris ſunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto verò, puerorum ſanare impetigines. At ſi id præſtat, clarum eſt incidendi, tenuandíque illi facultatem ineſſe. Dioſcoridi Damaſcena ſicca aluum adſtringere ſcribenti refragatur Galenus, Galeno Braſauolus, quod non animaduerterit Dioſcoridem de Prunis Damaſcenis ſiccis loqui, quæ præterquam quod ſicca ſunt, guſtu etiam acida, & adſtringentia percipiuntur. Qua quidem in re Braſauolus ſanè hallucinatur, inquit Matthiolus, non ſolùm enim pruna Damaſcena ſicca, ſed plurima alia medicamenta ſimplicia & adſtringendi, & deiiciendæ alui viribus prædita ſunt, vt puta Tamarindi, Myrobalanorum genera, Rhabarbarum, quæ primùm aluum laxant, deinde adſtrictam relinquũt, quam Prunorum facultatem Galenus etiam agnouit. Quare cum loco citato Pruna Damaſcena ſicca aluum ciere tradiderit, eiſdem etiam adſtringendi vim ineſſe alio in loco teſtatur his verbis. Prunis æquè ac ficubus conceſſum eſt, vt vel exſiccata vtilia permaneant. Damaſcenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis quę in Iberia proueniunt. Probatiſsima in Damaſcenis ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione magna laxáque ſunt. At parua, dura, acerbáque, & in cibo permoleſta, & ventri ſubducendo minùs idonea, cui rei Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abunde ventrem molliunt, etiamſi ſola comedantur, & multo magis ſi melicratum ipſum ſorbeatur. Ex his conſtat Braſauolum ſine ratione à Galeno diſſentire. Quibus accedit quotidiana medicorum experientia. Eſt enim compertiſsimum Pruna Damaſcena laudatiſsima ventrem ſoluere non inefficaciter. Quod ſi Dioſcoridem quoque tueri oporteat, nihil aliud dicendum, inquit Matthiolus, quàm Pruna Damaſcena ſiccata adſtringere, ſi cum aliis humidis conferantur, quæ minus adſtringunt, non tamen illa eſſe deiectoriæ facultatis expertia. Porro Pruna, auctore Meſue, aluum ſubducunt, & alterant: ſed alba, flaua, rubra minus ſunt medicamentoſa quàm nigra: quorum quæ μέσα, ideſt acido dulcia ſunt, alterant magis, dulcia verò ſoluunt largius; tamen vtraque alterant, & ſoluunt magis ſcilicet, & minus. Damaſcena verò & Armenia vtrumque præter cætera præſtant, humida tamen potius quàm ſicca, quæ etiam in ventriculo potius quam ſicca corrumpuntur. Dulcia in calido & frigido temperata, aut paulo frigidiora, humida ordine ſecundo: τὰ μέσα, ideſt acidodulcia frigida principio ſecundi,

[Margin notes: Lib.23.c.7. — Lib.6.cap. phar.par. — Lib.7. ſim. — Li.1.Dioſc. cap.137. — Li.2.Alim. — Ibidem. — Lib.2.ſim. pur.ca.19.]

Omnia tamen lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt, propter quæ duo biliosis, tum febribus, tum morbis aliis sunt salubria: stomacho nocent, pauci sunt alimenti. Quia imbecilliter Pruna soluunt, eis adduntur præsertim in infusione, Tamarindi, Cassia fistula, Manna, Violæ conditæ. Ex horum succo fit syrupus, & ex carnibus electarium ad eadem salubre. Armenij truncum Pruni arboris locis duobus vel tribus, palmæ vnius interuallo tenuiter perforant, immissóque Scammonio lutant: Pruna ea ratione valentius purgant. Datur eorum succus seu decoctum cum Saccharo ad libram vnam.

AMYGDALVS, *CAP. X.*

Nomina

AMYGDALVS arbor Græcis ἀμυγδάλη vocatur, Gallis *Amandrier*, Germanis *Mandelbaum*. Fructus ἀμυγδάλη & ἀμυγδάλον, Latinis Amygdala & Amygdalium, Arabibus *Iauz*, *Kauz*, *Lauzi*, Italis *Mandole*, Germanis *Mandelkern*, Gallis *Amandes*, Hispanis *Almendras*, Anglis *Almondtree*: Amygdalam ideo Græcis nominari testis est Herodianus Alexandrinus, quod post viride putamen multos scarificatus ostendat, & in rimulas dehiscat, quas τὰρ ἀμυχὰρ vocant. Amygdalas nucibus adnumerarunt antiqui, quas & Cato Nuces Græcas vocauit. Plinius, cum de nuce Iuglande, & nuce Pōtica dixisset, subiicit. Tertia ab his natura Amygdalis, tenuiore, sed simili Iuglandium operimento: item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor, an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur: Græcas enim quas nominat, quidam reponunt in Iuglandium genere. Cloatius Amygdalas easdem esse cum illis putabat quas Græcas, & Thasias vocabant. Nuces vocabant etiam Amygdalas inquit Athenæus. Columella videtur diuersa statuisse genera Nucis Græcæ, Iuglandis, & Amygdalæ, nisi Nucis Græcę nomine tantùm amaram intellexerit. Naxia Amygdala à Naxo insula veteribus Græcis maximè commendabatur. Secundas partes sibi vendicauerat Cypria, quæ præter morem cæterorum, alibi genitorum repando cacumine prodit.

Athen.li.2. Li.15.ca.22. Herm.cor. 178.lib.1. Libr. 2. Li. de arb. Athe. ibid.

Genera.

Amygdalarum duo sunt genera: aliæ enim amaræ, aliæ dulces, hæ suauores, illæ salubriores creduntur. Ex amaris dulces, fiunt, si circum fosso stipite, & ab ima parte circum forato defluens pituita abstergatur, vt scribit Plinius ex Theophrasto, cuius hæ sunt verba. τῆς δ' ἀμυγδαλῆς ἐάν τις ἐκκόψας τὸν πάτλαλον, ἐπικαθάρῃ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς ὑγρότητος, ἐπὶ ἔτη δύο, ἢ τρία, καὶ γλυκεῖαν ἐκ πικρᾶς γίνεσθαι φασί.

Li.17. c.27. Lib. 1. cau. cap. 21.

Forma

Amygdalus singulari plurimùm robustáque radice firmatur, prægrandi altè defixa, caudice procero, crasso, insummo compluribus ramis brachiato, recto, cortice aspero: foliis Salicis, prælongis Persico, prorsus similibus, cui tota quoque hæc arbor similis est: flore foliato, candido, in quibusdam subrufo. Fructus siue nuces edit cordis figura, gemino protectas operimento, quemadmodum nuces Iuglandes, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis, cui solidus subest nucleus, acriore etiamnum obductus callo. Arbor succo pingui turget, lacrymamque rimosa plorat, statim concrescentem in gummi. Verùm ad nulla remedia vt pote inutilis, expetitur.

Locus.

Amygdalus cælo calidiore gaudet: quapropter in Apulia, Sicilia, & insulis vberior adolescit. Huic tamen terra tenuis & aprica commodior est, teste Theophrasto, ad castigandam eius attrahendi alimenti auiditatem, & frondescendi, luxuriam, quæ tanta est in hac arbore, vt cum de ea loquitur Theophr. verbum ἐξυβρίζειν, vsurpet quod iniuriam petulanter facere significat: quippe quæ ob fructum sata, fructui faciat iniuriam. Cum enim largius attrahat, & absumat in frondes, intercipitur pars necessaria fructibus. Eandem, opinor, ob causam tam præcoci partu germinat. Ex his, inquis

Lib.3. caus. cap.7. Ibidem. Li.16.ca.25.

Tempus.

AMYGDALVS.

inquit Plinius, quæ hieme aquila exoriente concipiunt, floret prima omnium Amygdala mẽſe Ianuario: Martio verò Pomum maturat. Perdit etiam fructum facillimè ante maturitatem eodem teſte. Li.16.c.26. Locis frigidioribus Iunio & Iulio fructus perficit, qui antequam obdureſcant, integri cum putamine comeduntur à grauidis: ſunt enim guſtui non ingrati. Leguntur Auguſto menſe, cum extima eorum tunica dehiſcit. *Vires & tempera.* Amygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum vitia cutis in facie corrigit, auctore Dioſcoride. Lib.1.c.193. Illitæ nuces idem præſtant: menſes admotæ cient: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti aut temporibus cum aceto, vel roſaceo: epinyctidas ſanãt ex vino: item putreſcentia vlcera, & quæ ſerpunt, & morſus canum cum melle. Earum autem eſu dolores finiuntur: aluum molliunt ſomnum faciunt, vrinam cient: contra ſanguinis reiectiones cum amylo & mentha aſſumuntur: renum vitiis, & pulmonum inflammationibus ex aqua in potu, aut eclegmate cum reſina terebinthina dantur: calculoſis difficiliſque vrinæ in paſſo auxiliantur, & in linctu cum melle, ac lacte, hepaticis, & tuſsi inflationibus coli, nucis auellanæ magnitudine. Quinis ſepteníſue præſumptis, ebrietatem non ſentiunt potores. Vulpes ſi cum quadam eſca eas vorauerint, moriuntur. Gummi eius excalfacit, & adſtringit: reiicientibus ſanguinem potum auxilio eſt: impetigines quę ſummum corpus occupauerunt, illitum cum aceto tollit: tuſsi vetuſtæ cum diluto vino medetur: calculoſis cum paſſo bibere prodeſt. Amygdalæ gummi vt & Pruni ad renum calculos minuẽdos & pellendos valet, ſed præterea in vſu multo eſt ad pannos ſericeos, ob linendos (vulgo artifices id aiunt *donner l'eau*) firmiores vt ſint, ac minus corrugati laciniatíque minus obterantur. Dulces Amygdalæ & cibo idoneæ multo minus valent in remediis quàm amaræ, attamen extenuant, & vrinam cient. Quæ cum ſuo putamine eduntur virides Amygdalæ, humida ſtomachi vitia emendant. Vſus & effectus iidem habentur etiam apud Plinium, niſi quod diuerſa quædam habet, quæ vel de ſuo, vel ex aliis auctoribus attexuit. Amygdalæ amaræ radicum decoctum, inquit, cutem in facie corrigit, colorémque hilariorem facit. Li.23.ca.8. Nuces ipſæ ſomnum faciunt, & auiditatem. Vrinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximéque in Febri: ſi ab ebrietate, ex aceto cum roſaceo, & aquæ ſextario. Sanguinem ſiſtunt cum amylo, & mentha lethargicis comitialibúſque proſunt capite peruncto: epinyctidas ſanant è vino vetere vlcera putreſcentia & canum morſus cum melle: & furfures in facie ante fotu præparata. Item iocinoris, & renum dolores ex aqua potæ: & tuſsim ex ecligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis & difficili vrinæ in paſſo, & ad purgandam cutem in aqua mulſa tritæ, ſunt efficaces. Proſunt ecligmate iocinori, tuſsi, & colo, cum Eleliſphaco modicè addito. In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt quinis fere præſumptis ebrietatem non ſentire potores: vulpéſque, ſi ederint eas, nec contingat è vicino aquam lambere, mori. Minùs valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & vrinam cient. Recen-

tes ſtomachum implent· quarum rerum cauſas Galenus declarat de iiſdem hæc
Li.2.Alim. ſcribens. Amygdalæ nihil prorſus habent facultatis adſtringentis:ſola enim tenuandi facultas, ac detergendi in eis præpollet, qua tum viſcera purgant, tum humores è pulmonibus ac thoracis ſpatiis educunt. Quædam autem ipſarum facultatem habent ſuccos craſſos ac lentos incidendi adeo exuperantem, vt mandi præ amarore nequeant. Oleoſæ tamen ac pinguis qualitatis, vt nuces, ſunt participes: cuius cauſa & ipſæ, procedente tempore fiunt, vt illæ, oleoſæ minor tamen eis ineſt hæc qualitas quàm in Nucibus: quò fit vt tardiùs quàm nuces, oleoſæ fieri cernantur. Ex iis ſanè intelligi poteſt, quod neque ventri ſubducendo conferunt, neque corpus multum nutriunt. Quæ verò qualitatem amaram habent præpollentem, eæ ad pus, & ad ſuccos craſſos ac lentos ex tho-
Lib.6.ſim. race & pulmonibus expuẽdos plurimũ idẽ alibi cõferũt: Amygdalæ quæ palã amaræ ſunt, omnino extenuandi vim habent, quod & qualitas ipſa indicat, & experientia comprobat: ſiquidem ephelin expurgant, & excreationibus ex pectore pulmonéque craſſorum lentorúmque humorum plurimùm conferunt. Quin & quod per accidens facultatem habeãt ab obſtructione liberandi, id ſuprà demonſtratum eſt. Nam in iecore craſſorum viſcoſorúmque humorum extremis vaſis impactorum obſtructiones abũde expurgant, expediúntque. Quin & laterum dolores ab huiuſmodi cauſa natos,& lienis,& coli,& renum ſanant. Porrò & ipſa arbor ſimilem vim ſortita eſt. Nam huius radices coctæ atque illitæ ephellidas purgant. Quot Amygdalæ vero dulces leuiculam & ipſæ amaritudinem habent, quæ tamen dulcedine ſuperante occultatur: cæterùm temporis ſpatio id clarum fit. Demonſtratum eſt autem qualitatem dulcem modicè eſſe calidam. Hæc Galenus. Quod autem præſumptæ Amygdalæ ebrietatem prohibeant, meminit etiam Plutarchus, qui apud Druſum Tiberij Cæſaris filium, quemdam medicum comeſſari ſolitum retulit, omnes bibendi certamine prouocantem, neminíque cedentem,vini potu:is tandẽ deprehenſus eſt antequã biberet, quina,ſenáue amara comeſſe Amygdala, quominus temulẽtia tẽtaretur. Porrò cũ deuorare vetuiſſent,ne pauxillũ quidẽ potũ huiuſmodi tolerare potuit. Hoc idẽ Athenęus retulit: Plutarch. hãc vim amaritudini adſcripſit,
Lib.2. Meſu.lib.3. Antid. quę perſiccat,& humores abſumit. Oleũ ex Amygdalis aſperitatẽ gutturis, pulmonis,& partium cæterarum,etiam exteriorum,lenit: duritiémque omnem & ſiccitatem articulorum,& partium aliarum emendat: ob id pingues facit, hecticis confert, ſemen quoque auget, ardori vuluæ & vrinæ iniectum commodat. Oleum ex amygdalis amaris obſtructa aperit, flatus reſoluit & diſsipat, etiã in aurium tinnitu, & ſono auditum afficiente obtuſum: aſperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, ephelidas & macullas faciei delet. Fit autem vtrúmque hoc modo. Amygdalæ cortice lignoſo, & cute membranoſa purgatæ, plurimum teruntur, in offas coguntur: horis circiter quinque loco calido continentur, vel in vaſe duplici hora vna coquuntur. Poſtea rurſus teruntur, & ſacculo concluſæ torculari premuntur: vel delibratæ tuſæq;, & poſitæ in vitreo vaſe vel ſtanneo merguntur in balneo calentis aquæ: tribus peractis horis eximuntur,& ſtatim prælo calentes ſubiiciuntur.

CORYLVS SATIVA.
CAP. XII.

DE Corylo ſylueſtri diximus in Sylua. Satiua de qua hîc agimus, etiam καρύα ποντικὴ, & λεπτοκαρύα, id eſt, Nux Pontica dicitur, & Nux tenuis, ſiue parua, & Auellana, & Preneſtina, & Heracleotica. Fructus iiſdem nominibus appellatur, Arabicè *Agileuz*, ſeu *Bundurh*, Italicè *Nociuole*, *Auellane*, & *Nocelle*, Germanicè *Haſelnuſz*, Hiſpanicè *Auellanas*, Gallicè *Noiſettes*, *Noiſilles*, & *Auellaines*, Boemicè *Vuoredi Lijs kouuy*, Anglicè *Haſel tree*. Plinius Auellanas Nuces, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant, in Aſiam, Græciámque è Ponto veniſſe tradit, & ideo Ponticas Nuces vocatas. Tenues eædem ſeu paruæ Nuces dictæ ſunt ad Regias videlicet collatæ: Heracleoticæ Theophr. quod ex Heraclea Ponti tranſlatæ ſint. Satiuarum alias oblongas, alias rotundas eſſe tradit Matthiolus. Oblongæ præſtantiores, & guſtui gratiores ſunt, illæ præſertim quæ nuclei cortice vehemẽter rubent, & fractu minimè ſunt contumaces, quales ſunt Vincentinæ, tam ſuaues, vt Piſtaciis vix cedant. Neque enim omnibus Auellanis idem ſapor, eadem pulpæ gratia. Oblongæ ſeriùs matureſcunt, celeriùs rotundæ: quapropter vegetiore ſunt nucleo, diúque perdurant Auellana Nux, ſeu Corylus radice eſt tenui, altiſsima, viuaci, & robuſta, caudice multis infernè ſtolonibus fruteſcente, ſuperne ramis brachiato, virgis breuibus, ſine alarum ſinu enodibus, craſsiſq; nonnullis: foliis Alui, ſed latioribus, per ambitum ſerratis materiæ admodum lenta, cortice extimo tenui, pingui, maculis albis vario: medulla tenui & flaua, quæ demi poſsit. Satiua differt à ſylueſtri, quod ſatiuæ folium maius ſit, caudex procerior, melior fructus, rubra in altero genere membrana incluſus. Seritur in hortis, & viridariis, locis vliginoſis. Eius iuli hyeme emergunt, vere dehiſcunt, & cùm deciderint folia ſeſe oſtentant. Nuces Auguſto menſe ſunt maturæ, quas mollis protegit barba, inquit Plinius, ſed putamini nucleiſque ſolida rotunditas ineſt. Vmbilicus illis intus in ventre medio. Nuces Auellanæ, vt idem ſcripſit, capitis dolorem faciunt, inflationem ſtomachi: & pinguedini corporis conferunt pluſquã ſit veriſimile. Toſtæ & deſtillationi medentur. Tuſsi quoque veteri tritæ, & in aqua mulſa potæ. Quidam adiiciunt grana Piperis, alij è paſſo bibunt. Corylus nuptialibus facibus olim familiariſsima fuit. Diocles apud Athenæum, inquit, Auellanã Nucem minus Amygdalis alere, cibis ſupernatare, ſi largius eſtur, caput tentare innocentiorem eſſe viridem arida. Addidit vero Diphilus, Nucem Ponticam ciere capitis dolores, minus verò iuglande cibis innatare, ſi tamen ignem experiatur, innocentiorem reddi, quoniam in toſta quæ noxia eſt pinguitudo, tollitur. De earum virtutibus & temperamento plura diximus in Corylo ſylueſtri.

Margin: Cap.34. — *Nomina* — Lib.15.c.22. — *Genera* — Lib.1.Dioſcor.c.142. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — Lib.15.c.22. Lib.23.c.8. — *Vires.* — Plin.lib.16.cap.18. — Lib.2. — In Syl.c.34.

CORILVS SATIVA, ſiue Nux Auellana.

NVX IVGLANS, CAP. XIII.

Nomina
VEMADMODVM τῆς βαλάνȣ, id eſt Glandis, ita τȣ̃ καρύȣ, id eſt, Nucis nomine permulta fructuum genera comprehenduntur. Ac primùm Attici, vt refert Athenæus, atque alij auctores in vniuerſum quidem fructus omnes cortice lignoſo concluſos κάρυα nominant. Quare Nux Amygdala dicitur, & Caſtanea Nux Euboica, Nux Heracleotica Auellana, Nux Myrepſica, Nux Indica, Nux Syriaca, Nux Moſchata, Nux Pinea, Nux Cupreſsi, atque aliæ huiuſmodi. Hîc de Nuce agitur quę Perſica, atque
Plin. lib. 15. cap. 22. & Dioſ. lib. 1. Baſilica nuncupatur, quod è Perſide à Regibus ſit tranſlata, & Iuglans: ſunt enim, inquit Plinius qui honoris nomen interpretentur, & Iouis Glandem eſſe dicunt. Cloatius referente Macrobio, Diuglãdem primo vocatam ſcribit, quaſi Διὸς βάλανον, poſtea detractione primæ literæ, Iuglandem. Nux ſimpliciter vulgo & Officinis dicitur tam arbor, quàm fructus. Καρύα arbor Græcis, fructus κάρυον, quod caput, nempe τὸ ἄκρα, id eſt, τὴν κεφαλὴν, offendat propter odoris graui-
Lib. 15. c. 22. Lib. 23. c. 8. tatem, vt Plinius ait. Idem alibi. Nuces Iuglandes Græci à capitis grauedine ſub vocarunt. Etenim arborũ ipſarũ foliorumq́; virus in cerebrũ penetrat. Idẽ rur-
Lib. 17. c. 12. ſum Iuglandis vmbra grauis & noxia etiã humano capiti, omnibuſq́; iuxta ſa-
In Sympo. tis. Plutarchus ſic dictam cenſet, quod ſpiritu graui quem exhalat capiti noxia ſit, ac ſoporem ſub ea recumbentibus conciliet. Arabibus *Ieuz*, *Leuz*, aut *Gianzi*,
Nomina Italis *Noci*, Germanis *Nuſſen*, *Nuß*, *Vuolſchnuſz*, & *Vuelſchnußbaum*, Hiſpanis *Nuezes*, Belgis *Noeten*, *Ockernoetenboon*, & *Nottelaere*, Anglis *Vualnut tre*, Gallis *Noix*, arbor
Genera. *Noyer* Sola differentia generum, inquit Plinius, in putamine duro, fragiliue, &
Lib. 15 c. 22. Lib 3. c. 28. tenui, craſſo, loculoſo, ac ſimplici. Quæ tenero fragiliq́; eſt putamine, Molluſca
In lib. 1. de pla. dicitur, & Perſica à Sueuio Poëta vetere, ac doctiſsimo apud Macrobium, Iuglandis omnino genus, inquit Scaliger, aut cum Tarentino idem, aut proxima & congenere natura, teſta fragili, ac liberali. Noſtri námque populares durius illud, quod inuitum amittit à ſe nucleum, Auaras nuncupant. Hermolaus à qui-
Corol. 180. lib. 1. Dioſ. buſdam à frangendi mora Moracias, & Moracillas appellari tradit. Macrobius Moluſcam & Perſicam. Malum Perſicum interpretatus apertè hallucinatus eſt: diuerſa enim ſunt Malum Perſicum, Nux Perſica, Perſea: Tarentina autem hæc Nux, vocatur, quod Tarentum Iuglandes Nuces, & Pineas molles habeat, ac ſi-
Li. 1. Serm. ſat. 4. Li. de arb. cap. 22. In Hort. Germ. In li. 1. Dioſcor. c. 141. militer oues, vnde etiam quidam Tarentum appellatum putant, quod Sabinorum lingua molle ſignificat, ad quod alludens Horatius Tarentum molle vocauit. Qua verò arte cultúque Nux Tarentina fieri poſsit docet Columella. Huiuſmodi Nuces in Germania naſci, ait Geſnerus, tum ſaporis præſtantiſsimi, tum corticis adeo tenuis, vt leuiſsimo digitorum compreſſu frangantur. Eadem ferè de hac re literis mandauit Matthiolus. Genera Iuglandium plura, quæ tum forma, tum putaminis duritia, fragilitatéque dignoſcuntur. Præſtant oblonga, putamine albicante ac fragili, albo intus nucleo, putamini haud hærente, & guſtu dulci. Nam & aliud Nucum genus eſt earum quæ à magnitudine Caballinæ nominãtur. Hæ Malis ſunt æquales, ex quarum cuppis marſupia pueris geſtanda fiunt. In Heduorum oppidulo quod Solis Lucum vocant, vulgo *Solieu*, manicarij opifices manicas ex aluta ſic tenui conficiunt, vt eiuſmodi Nucis lacunato putamine integro duas vtrámque manum veſtituras, adſtrictas, & conuolutas ingenioſa plicatura, mirabili ſubtilitate includant, & recondant. His bi-
Corol. 180. li. 1. Dioſc. Lib. 15. c. 22. ferarum Iuglandium genus addit Hermolaus, quas in Syluaciano Patauini agri viculo prouenire ſatis conſtat, vt ait, & ante ipſum Plinius, Nuper conſularem virum audiui, inquit, biferas Iuglandes Nuces habere ſe profitentẽ. His addam
Lib. 3. c. 66. Tragum prodidiſſe Vaſoniæ, qui locus ad Rhenum ſitus eſt, Iuglandem repertam

tam esse, quæ ante diem D. Ioanni sacrum, neque folia, neque Nuces ostenderet: cum vero id tempus adesset, par reliquis nucibus erat, quod ad fructum & folia attinebat: id quod singulari naturæ miraculo fieri credit, addita margini sui voluminis hac scriptura, eiusmodi arbores Gengēbachi binas hodie etiámnum extare. Eiusmodi Iuglandes Io. Bauhinus Medicus perdoctus, & rei herbariæ peritissimus circa Tigurum etiam se vidisse affirmat. Dalechampius Nuces quæ antea velut aridæ, ac mortuæ, pridie D. Ioannis festum diem repente germinant, & folia mittunt, in agro Lugdunensi per quam multas reperiri asserit. Eas vulgus appellat, *Noix de la Sainct Iean*. Sero fructum illæ perficiunt, nempe Octobri mense, & cum aliæ defecerunt, recentes mensis adhibentur. Earum putamen admodum durum est, nucleus verò tenacius affixus vix eximitur, gustu quàm in reliquis Nucibus magis fatuo & diluto. Indubitatum est sideris vi adeo celeriter germinationem elici, sole à statione sua iam ad æquinoctium descendente, quo tempore, vt ait Columella ingens calor fit, æstuosiúsque cælum frigidiorem, & tardiorem naturam arboris stimulat. Nux arbor est prægrandis, multis prælongísque nixa radicibus, procero caudice, multis in summo ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternúmue cubitorũ amplexus sæpius crassescente: cortice hiulco, cinereo, & senescente arbore in rimas altas dehiscente: materia ampla, nigricante, vndatim crispa: foliis primùm teneris, rubescentibus, odoratis, cum adoleuerint, latis oblongísque, vtrinque ab eodem petiolo emergentibus, iucundè, sed grauiusculè subolentibus, patulam iactantibus vmbram, & insalubrem, Autumno deciduis. Veris initio veluti quodam gestiente foliorum conceptu iulos seu paniculas edit, Salignis ferè similes, longiores, callo squamatim compactili protractos, ordine Nucis Pineæ, qui dehiscunt flauescentésque, ac flaccescentes, statim atque oriri cæperint folia decidũt. Tum super horum iulorum petiolis flores erumpunt, totidémque caliculata tegumenta occlusa petiolis nixa gignuntur, quot flores, singulísque his singulæ Nuces includuntur, gemino protectæ operimento, puluinati primùm & callosi calycis, mox lignei putaminis.

NVX IVGLANS.

Quæ causa, vt scribit Plinius, eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito, quod est verisimilius, quam quòd cadendo tripudium sonúmue, aut, quemadmodum alij legunt, tripudium soniuium faciant. Sic igitur Nuces inter folia proueniunt, multis occultæ inuolucris: calloso primùm herbaceóque cortice, quam Guliocã dicunt, Festus, culeolũ, hinc compactili carinarum loculo, mox tenui tunica, quæ nauci, vt quidã volunt, nominatur. Crispi intus nuclei quadri partito digerũtur, lignea intercedente membrana. Sed Scaliger testatum fructuum multiplicem rationem explicans Plinium erroris insimulat, quòd scripserit solam hanc Nucem à natura compactili operimento clausam fuisse, esseq; bifidas putaminum carinas, quæ quamuis manifestæ sint Iuglandæ, & faciles aperiri, tamen in Persico altera tantum ex parte manifestisimæ, sed difficiliores ad separationem: in Pineis obscuriores: obscurissimæ in Auellanis: mediocres

Lib.15.c.22.

In lib.1. de plan.

lib.15. c.22.

diocres in Amygdalo:in Pistaciis, quæ per se ipsa hiant aliquando vetustate, earum tanquam vestigia.

Locus. Aquas odere Iuglandes, frigoris sunt cupidæ, montibus quoque lætantur. Nux Iuglans, vt scribit Palladius, amat loca montana, humida ac frigida, plerúmque lapidosa. Potest tamen & locis temperatis iuuante humore nutriri. In Gallia & Italia frequentissima, & notissima secus vias, & in viridariis. Passim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit. Nuces in agro Tigurino abundant, hortis inutiles, tum quod sua magnitudine inumbrant cætera, tum quod profundissimæ radices exhauriunt, & emaciant solum, omni pinguiore succo ad se attracto.

Cap.16. Ianu.

Gesne. in Hort. Ger.

Tempus. Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine, vt maxima pars arborum, sed lateribus, impulso priore pullulo. Qua forma & caudex totus, & prægrandes rami crescunt. Fructificat Autumno. Paniculæ proueniunt mense Martio, tardissimè Aprili. Nuces maturæ sunt fine Augusti. Arborem, si bene defloruerit, rustici putant vinearum fœcunditatem polliceri, nucum semper & vuarum pari ferè prouentu. Legũtur Iuglandes, inquit Matthiolus, inchoante Autumno, perticis excussæ, & siccantur in vmbra exuto exteriore operimento.

Ibidem.

Temper. & Vires. Virides Nuces Fuschio, primo ordine siccæ, secũdo verò calidæ censentur: Dodonæo verò, Nux viridis, & recens adhuc, frigida est & humida. Nux sicca calida est & sicca, partésque tenues habet. Cortex multum desiccat adstringítque. Folia eiusdam fere sunt temperamenti. Curtio recentes primo ordine excalfaciunt, aridæ secundo ordine, tenuiúmque sunt partium, & exsiccantium. Nuces Iuglandes, inquit Dioscor. difficiles sunt concoctu, stomacho inutiles, biliosæ, capitis dolorem inferentes, tussientibus inimicæ: vomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta & caricis præsumptæ, summo cibo, venenis resistunt, nec minus si à veneni haustu comedantur: largius esitatæ tænias latas pellunt: illinũtur mãmarum inflammationi, abscessibus, luxatisq́; cũ mellis exiguo & ruta: cum cepa autẽ, sale, & melle, canis hominísque morsui proficiũt: tormina cum calyce suo perustæ, & vmbilico admotæ sedant. Pictamẽ combustum tritúmque in oleo, & vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & alopecias replet. Sistũt menses nuclei vsti, si triti ex vino admoueantur, iidem è nucibus veteribus illiti, carbunculis, gangrænis, & ægilopiis medentur: alopeciis commanducati & impositi præsenti sunt remedio. Nucibus tusis oleum exprimitur. Recentes stomacho innocentiores sunt, vtpote suauiores: itaque allio mixtæ eximunt acrimoniam. Liuores in corpore illitu tollunt.

In Annot. in Diosco. Quorum postrema paulo aliter vertenda esse censet Andr. Lacu. Recentes stomacho innocentiores sunt, dulciores quum sint: quapropter etiam alliis miscentur, vt eorum acrimoniam exoluant. Sic enim habent Græca: γλυκύτερα ὄντα, διὸ καὶ τοῖς σκορόδοις μίγουται πρὸς τὸ τὴν δριμύτητα περιαιρεῖν.

Lib.23. c.8. Eadem Plinius cum perscripsisset, hæc post addidit: Nuces Iuglandes vomituris ieiunis aptæ in tenesmo solo: trahunt enim pituitam: anginam cum ruta & oleo hebetant, Item aduersantur cæpis, leniúntque eorum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Putamine dens cauus inuritur. Cortex lichenum vitio, & disentericis prodest. Folia trita cum aceto aurium dolori. In sanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipsius manu compositionem antidoti è duabus Nucibus siccis, item Ficis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturũ illo die. Contra rabiosi quoque canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati, illitíque præsenti remedio esse dicuntur.

Lib.2. Antid. Hæc antidotus cum verè sit Mithridatis Regis, tamen Galenus Apollonio Muri attribuit, & Aetius eandem penitus ex Struthone describit.

Lib.15. c.22. Quod idem auctor alibi docet, tingũtur cortice earũ lanæ, & rufatur capillus primum

prodeunt

prodeuntibus nuculis. Id compertum infectis tractatu manibus. Pinguescũt vetustate. Nux arbor, inquit Galenus, tum in foliis, tum in germinibus adstrictionem quandam habet, cæterùm euidentem, multamq́; in Nucis putamine, recenti pariter, & sicco. Proinde eo tinctores quoque vtuntur. At nos eius expressi succo, similiter vt Mororum & Ruborum in melle decocto vice stomatici medicaminis vtimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modo dicti succi conuenire censentur. Porrò Nucis ipsius, id quod edendo est, oleosum est, ac tenue: itaque ob id etiam facile exprimitur, & quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem si oleum ex eo inueterato exprimere liceat, id sanè admodum potenter per halitum euaporat. Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & ægilopas sanant, & nonnulli ad neruorum vulnera vtuntur. Habet Iuglans, quod idem alibi tradit, & adstringentis qualitatis non parum, quæ temporis processu marcescit, degenerante tota eius substãtia in pinguem succum, adeò vt cibo prorsus fiat parum idonea, quia veteri oleo sua pinguidine similis apparet. Viridis autem, atque etiámnum humida, neque adstringentis qualitatis, neque oleosæ cõspicuè est particeps, sed magis quodammodo est ἄποια, id est qualitatis expers. Iuglans faciliùs quam Auellana concoquitur, & stomacho vtilior est, ac multo magis, si vnà cum caricis edatur. Proditum autem est à plerísque medicis, si ambo hæc cum ruta ante alios cibos sumantur, hominem non magnopere à lętalibus pharmacis ledi posse. Constat præterea humidas deiectioni magis, aridas verò minùs conuenire. Non pauci quoque cum garo Iuglandes præsumunt ventris subducendi gratia. Ad hoc autem virides aptiores sunt, vt pote adstringentis facultatis minus participes. Quin & aridadarum quoque vbi priùs in aqua fuerint maceratæ (vt nonnulli faciunt) similis ac viridium facultas censetur. Idem alibi fusius explicat medicamentum stomaticum, summa cum ratione à se inuentum, & experientia longa comprobatum, id est medicamentum ex corticum exteriorum Iuglandium virentium ac vigentium succo & melle ad oris phlegmonas efficacissimum ob essentiæ tenuitatem, suaue, paratu facillimum. Diphilus ita apud Athenæum proditum reliquit Nuces Iuglandes capitis dolorem ciere, & reliquis cibis emergentes innatare: recentes sic suis membranis exutas, vt candicent, suauioris esse succi, & meliores: furno torrefactas parum suppeditare alimẽti. Nux viridis Plinio Valeriano, vt pote aquatioris humoris, styptica & frigida virtute censetur. Potest tamen stomacho aliquid vigoris aquirere, & ventrem cum garo sumpta mollire. Inter calendas & Idus Iulij centum numero Nuces statim, vt arbori demptæ sunt, corticeadhęrente quassantur: his admiscentur Aluminis scissi libræ tres, & in nouo fictili vase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco, neque humido, neque nimium sicco obruuntur: post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit. Virides Nuces Simeoni Sethi ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibum cum sapa comedunt. Faciliùs etiam quàm Amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflãmationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, si cum caricis edantur. Concoquuntur facilè Nuces in frigidis ventriculis, calidis verò in bilem magis mutant. Ad dentium pruritum vtiles sunt. Expertum tradunt, si virides Nuces tantùm putaminibus suis, id est carnoso & calloso exteriore cortice, liberæ demergantur melle, post annum virides inueniri: ipsumq́; mel ita medicabile fieri, vt ex eo facta potio faucibus & arteriis medeatur, inseríque Iuglandem, vt pleriq́; asserunt, mense Februario in Arbuto, sed melius in trunco, & suo, & alieno, vt Pruni: sic enim legendum. Iuglandes virides decerptæ mense Maio, vel Iunio appetente, antequam earum putamina obduruerint Saccharo vel

Li.7. simpl.

Li.2. Alim.

Li.6. c.ph. par.c.1.

Athen.li.2.

Pallad. Ianu. cap.16.

Matthi. ibi.

vel melle aſſeruatæ,ſtomacho ſunt vtiles, & ori non ingratæ. Iuglandium iuli qui prima germinatione Martio erumpunt, ſicci & in puluerem contriti, ac in vino albo poti drachmæ pondere,fœminis ſtrangulatu vuluæ affectis mirificè proſunt. Quidam guliocam arefaciunt, atque in puluerem redactam Piperis loco in condiendis cibis vſurpant.Quod ſi huic pulueri folia Saluiæ ſiccata, ac tuſa admiſceas,ſanè non contemnendi ſaporis condimentum habebis. Pari ratione prima ac tenera rubraq; foliola ſiccata, ac tuſa vſurpari poſſunt. Iuglans, quod ſcribit Plinius, facilè pandatur, fiunt enim, & ex ea trabes:frangiq; ſe prænuntiat ſtrepitu, quod in Antandro accidit, cum è balneis, territi ſono profugerunt.Tamen hæc poſtrema Theophraſtus:τῇ εὐβοικῇ καρύᾳ, id eſt Caſtano attribuit. Plinio Iuglans cariem vetuſtatémque tardiſsimè ſentit. Quare menſis & vtenſilibus lautis dicatur, vſúſque ad tecta.Hic non omittam quod & in Quercuum Hiſtoria explicari poterat, quid ſcilicet ſit in Nuce arbore. Iſca. Quã rem ſic declarat Paul. Ægin.Sunt ἴσκαι, Iſcæ, ſpongioſa quædam corpora in Quercubus & Nucum regiarum arboribus naſcentia, quæ Barbari magis in vſu habent. His inter cætera cauteriorum genera vſos fuiſſe antiquos, idem Paul.teſtatur de ſtomachi vſtione hæc ſcribens. In longis ſtomachi defluxionibus recentiores vſi ſunt vſtione. Alij ferramentis candentibus mucronatis tres cruſtas inurunt, vnam iuxta cartilaginem, quæ xiphoides vocatur, alias duas inferius, trianguli figura, tam altas vt cutem totam penetrent. Alij vnam duntaxat adhibent ampliorem, ſupra os ventriculi.Sunt qui ne ferro quidem vrunt, ſed Iſcis appellatis.Idem de hydropicorum aduſtione, Iam verò, inquit, vſtione ſuper ſtomachum, iecur, lienem, imum ventrem, & vmbilicum vſi ſunt, quinque cruſtas adhibentes. Alij ferro tenui candente, alij Iſcis nuncupatis. Quomodo autem Iſcis ad vſtionem vterentur ſic demonſtrat Cæl.Aurelianus. Alij fungos ligneos inferius ac ſuperius anguſtos formantes, patientibus apponunt locis, quos ſummitate accenſos ſinunt concremari, donec cinereſcant, atque ſponte decidant. Id hodie imitantes Turcæ ſarmentum vitis bene aridum parti malè affectæ applicant, & ſummitatẽ eius accendunt. Cornarius Iſcas medullam Nucis arboris non ſatis recte videtur vertiſſe, verba tamen hæc Aetij expreſsiſſe, τῇ ἐντεριώνῃ τῶν καρυίνων ξύλων, ἃ καλοῦσιν ἴσκας, quæ ſic Cornarius interpretatus eſt, medulla lignorum Nucis Iuglandis, quam Iſcas appellant. Hermolaus quoque Iſcam medullam eſſe ait, ſcribit enim: medulla Nucis quæ in ligno ipſo continetur, Iſca dicitur Aetio.Forte, vt alia quoque multa, deprauatè à Latinis id acceptum, quaſi eſca, quoniam igniario & cauterio quoque ſit medicis.Iſcas Hippocrates, vel auctor lib.de internarum part.affectib.fungos fortè appellat:καῦσαι αὐτὸν, τὰ μὲν ὀστώδεα μύκησι, τὰ δὲ σαρκώδεα σιδηρίοισι, πολλὰς ἐσχάρας καὶ βαθείας. Ipſum vrito.Oſſeas quidem partes fungis, carnoſas verò ferramentis, & cętera. Sic verò vetus interpres.Fungulis cantharidibúſue oſſea, carnea verò ferramentis multis ligneis altè perurito, hæſitans opinor in τῶν μυκήτων vocabulo, quod pro Cantharidibus vſurpatum nuſquam legi, ſed pro terræ arborúmque fungis, ac lucernarum.Item pro vermiculo, ſeu animalculo, quod ita depingit Ariſtophanis Scholiaſtes.Minutiſsimum eſt, inquit, Veſpæ ſimillimum, quod ob nimiam exilitatem cum à frigore facilè afficiatur, circa lucernas ignis appetens, volitat, & in eas impingens ſcintillas excitat, futuræ pluuiæ ſignum. Fit ex Nucibus Iuglandibus tuſis, & expreſsis, aut poſt contuſionem ferueſactis, oleum quod Carynium vocatur.Eandem vim habet quam Balaninum, inquit Dioſcorides, de quo hæc Matthiolus.Oleum quod è Iuglandibus Nucibus elicitur nullius in medicina vſus eſſe reperio, etſi lucernis qui parſimoniæ ſtudent, maximè expetant, quòd ignis funiculo non tam cito conſumatur, quam id quod ex oliuis

Marginal notes: Trag.lib.3. cap.66. — Li.16.c.42. — Lib.5.Hiſt. cap.7. — Li.16.4.40. Pli. — Lib.6.c.49. — Lib.6.c.50. — Lib.5.mor. diutur.c.1. — Lib.3. ſect. 2.ca.89. — Coroll.ca. 180. lib.1. Dioſcor. — In Veſpis. — Lib.1.c.35. — In comm. cap.35.lib.1. Dioſcor.

oliuis paratur. Præfertur etiam à pictoribus ei quod è lini semine exprimitur. Siquidem hoc ceruſſæ admixtum tempore colorem mutat, illud verò incorruptum perpetuò seruat. Horum velut immemor comment.in cap.de Nuce Iuglande hæc tradit: Fit è Nucibus oleum quo ad lucernas vtuntur Insubres, præterea pictores & fabri lignarij, cum splendorem operibus suis addere volunt. Haustum hoc quinque, aut sex vnciarum pondere flatus potenter dissipat: quare in coli affectibus à flatu genitis plurimùm confert. Illitũ tumores discutit, & contractos neruos emollit, addita præsertim calce lota: antiquam scabiem sanat, quæ doctè ex Galeni & Mesues sententia scripta sunt. Id autem peculiare habet hoc oleum auctore Aetio, quod inaurantibus, & inurentibus conducit: siccat enim, & ad multum tempus inaurationes, & inustiones continet, & adseruat. Nucum Iuglandium immaturarum aqua, circa diem D.Ioanni sacrum parata, & foris imposita vulneribus, & vlceribus calidis prodest, & anthraci pestilenti. Pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & pestilentiæ resistit. Ex corticibus exterioribus Iuglandium (siue maturis, vt iam à Nuce soluantur, siue nondum omnino) mense Septembri aqua destillatur, nec refert nigra fuerint, nec ne, modo ne putredinem senserint, imo nigra præferũtur. Huius aquæ mediocris potio, cum tertia parte aceti, si cum calore morbus inuadat, vena priùs secta aduersus pestem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus, & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata. Foliorum Iuglandis aqua circa finem Maij destillata, mirè commendatur ad siccanda & adstringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, si ea mane & vesperi lauentur, madidúmque inde linteolum imponatur. Æstate feruidissima quod Æromeli ruffum è cælo stillat, foliis & frõdibus Nucis Iuglandis magis insidere, quam vicinarum arborum, obseruauit Dalechampius, eóque melle irrorata Iuglandis folia, ori indita sitim sedare, foliis propinquarum arborum exuccis, & aridis, quasi maior sit huius arboris cum cælo concordia, & cognatio.

Lib. [illegible] cap.[illegible]

Enuony. Thes.

Brunsuicens.

MORVS, CAP. XIIII.

QVÆ arbor μορέα, & συκάμινος Græcis, Latinis Morus dicitur, Italis *Moro*, Gallis *Meurier*, Germanis *Maulberbaum*. Fructus μόρον & συκάμινον, Latinis Morum, Arabibus *Tut*, siue *Thut*, Italis *Moro*, Gallis *Meure*, Germanis *Maulbeer*, & *Maulberbaum*, Hispanis *Moras del Moral*, Anglis *Mulbery tree*, Belgis *Moerbesienboom*. Mori duo sunt genera, nigra, & alba, à fructuũ colore, ita nuncupata. Sunt enim & alba & nigra Mora, quæ non solùm colore & magnitudine, sed etiam sapore differunt. Minimùm in hac arbore ingenia profecerunt, inquit Plinius, nec nominibus, nec insitis. Nec alio modo quam Pomi magnitudine differunt Mora Ostiensia, & Tusculana. Morus nigra, procera est arbor, ramos crassos in latum & longum protendens, caudice sæpius contorto, gibberóque, ac nodoso, cortice crasso, lento, & flexili, cui materia subest robusta, & medullitus flaua. Radicibus nititur magnis, ac robustis, non tamen altè descendentibus, sed summo cespite longissimè diuagantibus. Eæ flauescunt, præsertim cortices, qui & gustu sunt amaro. Folia rotunda forent, nisi in summo essent acuminata, in ambitu serrata, latiora, crassioráque: nonnulla vitiginea quandoque spectantur. Flos paruus, lanuginosus: fructus, veluti ex granulis congestus, Mororum Rubi modo, sed maior & longior. Ei trini colores, candidus primò, mox rubens, maturis niger: tunc succus in carne vinosus, qui ex acerbo, inquit Theophr. fit acidus, ex acido dulcis. Tingunt manus succo matura, eluunt acerba. Albæ minora sunt folia, imbecilliora,

Nomina

Genera.

Li.15.ca.24.

Forma.

Plin.lib. 15. cap 24.
Li.6. causs. cap.7.

MORVS. MORVS CANDIDA.

Plin.ibid. tenuiora,ſinuata,albæ Populi,aut Sambuci montanæ, albida, flaccida, fructus minores,ante maturitatem ſubuirides, auſteriuſculo ſapore, perfectè maturi mellea prorſus ſunt dulcedine,ad nauſeam potius quàm ad alendum nati, tota arbore minore,quam pluris faciunt ad velleris ſericei opus.Morus in hortis & viridariis creſcit.Abundat albis Italia ad alendos bombyces ſericeos. Amat imprimis loca plana,culta,amęna,calida,& ſabuloſa. Gaudet foſsione & ſtercore.

Locus.

Nouiſsimè germinat,Plinio cum primis folia dimittit.Morus, vt idem ait, nouiſsima vrbanarum germinat,nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſsima arborum.Sed cum cœpit,in tantum vniuerſa germinatio erumpit,vt nocte peragat,etiam cum ſtrepitu.Idem alibi: Cùm germinare videris Morum,iniuriam poſtea frigoris timere nolito. Diuerſarum Mori partium, eiúſque maturæ & immaturæ has virtutes refert Dioſcorides.Fructus aluum ſoluit,ſtomacho inutilis eſt,& facilè corrumpitur. Hoc idem præſtat eius ſuccus: decoctus autem æreo vaſe,atque inſolatus,adſtringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonſillarum inflammationes,addito mellis exiguo. Sed augetur vis eius addito ſciſsilli Alumine,Galla,Croco,& Myrrha:item Myricæ ſemine,Iri,& Thure. Immatura Mori Poma ſiccantur, tuſáque acinorum Rhois vice, obſoniis miſcentur,vt cœliacos iuuent.Radicis cortex decoctus in aqua,& potus aluum reſoluit:latas ventris tænias excutit:his quoque auxiliatur qui Aconitum hauſerunt. Folia trita ex aceto illita,ambuſtis igni medentur:tingúntque capillum, Vitis,& Fici nigræ frondibus ſimul coctis in aqua cæleſti. Succus foliorum cyathi menſura potus,contra phalangiorum morſus auxilio eſt.Feruefacti corticis & foliorum iure dentes aptiſsimè in dolore colluuntur. Radix circiter meſſem inciſa,facto in ambitu ſcrobe,ſuccum emittit,qui poſtridie concretus inueniri ſolet. Is in dolore dentium efficax eſt:tubercula diſcutit, & aluum purgat. Plinius cum de Ægyptia Moro dixiſſet, ſubiungit. Nec apud nos ſucco vſus minor.Aduerſatur Aconito & Araneis in vino potus.Aluum ſoluit,pituitáſque,ac tænias,& ſimilia ventris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus.

Tempus. Li.16. c.22. Ibid. c.25. Lib.18.c.27. Lib.1.c.14. *Vires & Temper.* Lib.23. c.7.

Folia

Folia tingunt capillum cum Fici nigræ, & Vitis corticibus, ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi ipſius ſuccus aluum ſoluit protinus. Ipſa Poma ad præſens ſtomacho vtilia, refrigerant, ſitim faciunt. Si non ſuperueniat alius cibus, intumeſcũt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum corticis, qui veluti animalium cutis eſt, in hac arbore obſeruandis miraculis, quę in natura eius diximus. Fit è Pomo panchreſtos ſtomatice, aut arteriace appellata, hoc modo. Sextarij tres ſucci ex Pomo, leni vapore ad craſsitudinem mellis rediguntur. Poſt additur Omphacij aridi pondus x. duorum, aut Myrrhæ x. vnius, Croci x. vnius. Hæc ſimul trita miſcentur decocto. Neque eſt aliud oris, arteriæ, vuæ, ſtomachi iucundius remedium,
quem locum apertè corruptum Cornarius ex vetuſtiſsimo exemplari ſic emendauit. Poſt Omphacij aridi pondus denariorum duorũ, Myrrhæ denarij vnius, In lib.6.ca. ph.par.
Croci vnius, ſimul trita, &c. Huic apud Galenum Heræ ſimilis eſt ex Moris Ibidem.
compoſitio. Succi Mororum heminas ſex ad ſtrigmentitiam ſpiſsitudinem coquito. Deinde tritas Croci drach.j. Myrrhæ drach.ij. Omphacij drach.j. Aluminis ſciſsi obolos iij. Mellis heminam vnam addito. Hæc ad vuas, tonſillas, ac omnes quæ repente oriuntur in ore inflãmationes conueniunt. Aliam ex Moro ſtomaticem Galenus ex Andromacho recenſet. Mira ſunt præterea quæ pro- Ibidem.
duntur, inquit Plinius. Mori germinatione, priuſquam folia exeant, ſiniſtra de- Lib.23 c.7.
cerpi iubentur futura Poma, Ricinos Græci vocant (Hermolaus Cytinos legit: quamuis enim Cytini propriè ſint Mali Punici flores, ſolet tamen appellatio hæc in alia quoque competere: nam Dioſcorides Hyoſcyami flores Cytinos vocat.) Hi terram ſi non attigêre, ſanguinem ſiſtunt adalligati, ſiue ex vulnere fluat, ſiue ore, ſiue naribus, ſiue hæmorrhoidibus. Idem præſtare & ramus dicitur, Luna plena defractus, incipiens fructum habere, ſi terram non attigerit: priuatim mulieribus, adalligatus lacerto, cõtra abundantiam menſium. Folia Mori trita, aut arida decocta, ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idémque potu proficitur. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus ex vino, aut poſca potus. Succum expreſſum maturi pomi immaturiq; miſtum, coquebant antiqui in vaſe æreo ad mellis craſsitudinem. Aliqui Myrrha adiecta & Cupreſſo, vel, vt alij legunt, Paſſo, prædurantes, vas ſole torrebant, permiſcentes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, qua & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: immaturi ſuccum exprimebant, ſiccato Pomo multum ſapori obſoniorum conferente. In medicina verò contra nomas, & pectoris pituitas, & vbicunque opus eſſet adſtringi viſcera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus ſucci, foliis & radice decoctis, ad ambuſta ex oleo illinenda: imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſsimum dentium dolori, collectionibúſque & ſuppurationibus. Aluum purgat. Folia Mori in vrina madefacta, pilum coriis detrahunt. In his Plinius quædam à Dioſcoride diuerſa refert, quędam etiam ſuperſtitioſa. Cætera ſi quis cum Dioſcoride conferat, eadem eſſe cõperiet, maximè id verò, quod de radicis per meſſes inciſæ ſucco rectè ſcribitur, quod cum aliis in locis repeteret Plinius, oſcitanter de Mori ſucco ſcripſit,
quod de Sycomori ſucco ſcribere debuiſſet. Pro cute in animalibus, inquit, in Lib.16.c.38.
arboribus cortex eſt. Mirum, hic in Moro medicis ſuccum quærentibus, fere (alij, vere,) hora diei ſecũda, lapide incuſſo manat: altiùs fractus ſiccus videtur.
Alibi non de noſtratibus Moris, ſed de Ægyptiis idem dixit. Mora in Ægypto Lib.23. c.7.
& Cypro ſui generis. Largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plaga ſiccantur mirabili natura. At de Sycomoro hæc accipiẽda eſſe, idoneo loco dicemus ex Dioſcoride. Eundem radicis circumfoſſæ & inciſæ liquorem,
Galenus γάλα id eſt, lac vocat. ἢ συκαμίνου τουτέστι μορέας γάλα εἰς οἶνον ἐγχέας ὁμοῦ οἰσυ- Lib.5. c.ph.
πηρὰ ἔρια ἐναπόθλυβε χλιαίνων, καὶ δι' ἐρίων ῥυπηρῶν ἔγχει τῇ μύλῃ. ἀνασπᾷ γὰρ φλέγμα, καὶ par. ca. de dent.dolo.

ἀπόνους ποιεῖ. Id eſt, aut Sycamini, id eſt, Mori arboris lac in vinum infunde, ſi-
múlque lanas ſuccidas in ipſum exprime, tepefac, & per lanas ſordidas denti
molari infunde. Extrahit pituitam, & dolorem tollit. Sycomori verò arboris
ſuccum, etſi συκάμινον etiam vocari teſtetur Dioſcorides, hic non debere intelli-
gi ex eo declaratur, quod συκαμίνου, τουτέστι μορέας ipſe Galenus exponit. Celſus
hunc Mori ſuccum, quem lacrymam vocat, ignoraſſe videtur: ſic enim de ſom-
Lib.3.ca.18. no in phrenetide cõciliando loquitur. Si nihilominus vigilant phrenitici, qui-
dam ſomnũ moliuntur potui dando aquam, in qua Papauer, vel Hyoſcyamus
decocta ſit: alij Mandragoræ Mala puluino ſubiiciunt, alij vel Amomum, vel
Sycamini lacrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed
cum Græci Morum Sycaminum appellent, Mori nulla lacryma eſt. Sic verò ſi-
gnificatur lacryma arboris in Ægypto naſcentis, quã ibi Moroſycon appellãt,
quæ poſtrema verba ſuppoſititia videtur, ex cuiuſdam gloſſemate qui Celſum
vellet liberare, ab ea dubitatione, qua hæſitabat, incerta contextui. Mori fructus
Li.7.ſimpl. Galeno maturus quidem ventrem ſubducit, immaturus verò vbi aruerit, admo-
dum reſtringit. Itaque ad dyſenterias accommodus eſt, & affectiones cæliacas,
& quaſcunque alias fluxiones. Contunditur autem & obſoniis commiſcetur,
veluti Rhois fructus, aut ſi cui ita videatur, ex aqua, aut vino bibat. Porrò quod
maturorũ ſuccus ad ſtomatica multùm ſit vtilis, propter eam quæ illi ineſt ad-
ſtrictionem, neminem latet. Præterea ad plura alia quæ mediocrem poſcũt ad-
ſtrictionem competit. At immatura Mora præter acerbitatẽ, etiam aciditatem
ſortita ſunt, & tota adeo arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam vim
obtinere videtur ex adſtringente & purgante compoſitam. Attamen in radicis
cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo vt & latum lum-
bricum interficiat. In aliis autem partibus adſtringens vincit: in foliis tamen &
germinibus quodammodo media vtriuſque temperies eſt. Idem alibi, Mora ce-
Li.2. Alim. lerrimè pertranſeunt, inquit, cibíſque aliis præeunt, ſi in ventriculũ purũ inci-
derint, & ſumpta primis epulis fuerint. At ſumpta poſt alios cibos, vel ſi etiã pra-
uum ſuccum in ventriculo offenderint, celerrimè vna cum aliis cibis corrum-
puntur, nouo quodam corruptionis genere, & quod verbis explicari nequeat,
vt in cucurbitis accidit. Tempus eis vtendi vt Peponibus, cum corpus ventri-
culi ſqualore eſtuat, quo tempore neceſſe quodammodo eſt, hepati quoque
idem accidere. Cucurbitæ quidem, & Cucumeri tum maturo, tum ante maturi-
tatem, adhæc & Melopeponi nulla adſtringens qualitas ineſt, Moris verò, &
potiſsimùm cum nondum admodum maturuerint, qualitas eiuſmodi conſpi-
cuè ineſt, immaturioribus autem, ſimul & acida. Proinde nonnulli ab arbore
ipſa detrahentes ac ſiccantes reponunt, medicamentum ad dyſenteriæ ac
diuturnæ diarrhææ curationem vtile futurum. Quod celeriter ſubducantur
accidit propter ſolam ſubſtantiæ lubricantem humiditatem, fortè etiam pro-
pter admiſtam qualitatem quandam acriorem, quæ deiectioni excitandæ
ſatis eſſe poſsit: quia qualitas adſtringens non modò ad ſubductionem ni-
hil confert, verùm etiam ſuapte natura ventrem moratur. Coniecto igitur
mora exiguam in ſeipſis habere facultatem eiuſmodi, qualis magna me-
dicamentis purgantibus ineſt, cuius beneficio non modò facilè ſecedunt,
ſed corrumpuntur etiam, ſi diu in ventre manſerint. Quod ſi corrupta non
fuerint, omnino quidem humectant, non tamen omnino refrigerant,
niſi ſumpta fuerint frigida. Alimentum autem corpori præbent minimum,
quomodo Pepones, non tamen vt ij vomitum excitant, neque ſtoma-
chum lædunt.

COR

CORNVS MAS, CAP. XV.

QVÆ Latinis Cornus, Græcis κρανία vocatur, Gallis *Cornouillier*, Italis *Corniolo*, Germanis *Cornelbaum*, *Kurberbaum*, *Thierlinbaum*, & *Dierlem*, Belgis *Cornoeliebaon*, Hiſpanis *Cerezo ſilueſtre*, Anglis *Cornel tree*, Boemis *Drinkouuy*. Fructus Corna, Gallis *Cornouilles*, Italis *Corniole*, Germanis *Vuelſchkirſen*, & *Cornelein*, Hiſpanis *Cornizolos*. Eius duo genera Theophraſto: alia enim mas, alia fœmina. De Corno fœmina iam diximus, nunc de mare, ſiue ſatiua. Cornus mas arbor eſt ſæpe procera ſatis, vulgarium arborum modo, interdum humilis & fruticoſa, virgis numeroſis, ex breui caudice naſcentibns, nodoſis, firmis, robuſtíſque. Tota arbor ſcabro contegitur cortice, adſtringenti admodum guſtu: folia illi ſunt virgæ ſanguineæ, læuia, mediocriter craſſa, ac venoſa. Flores edit muſcoſos, aurei coloris, ex quibus baccæ oriuntur, rubentes, oblongæ, oliuæ figura, præduro intus oſsiculo. Cornus, inquit Dioſcor. dura arbor eſt, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm virent, dein per maturitatem rubeſcũt, aut ceræ colorem referunt, interprete Ruellio vulgares Codices ſecuto. Vetus autem Codex ſic habet, κρανία δένδρον ἐστιν ἁδρὸν, καρπὸν φέρον ὡς ἐλαίας, ἐπιμήκη, χλωρὸν μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ κηροειδῆ, καὶ τελευταίως πεπαινόμενον ἐρυθρὸν. Id eſt, Cornus arbor grandis & valida eſt, fructum ferens oblongum inſtar oliuæ, primò quidem viridem, deinde verò cęreo colore ſuffuſum: denique cum perfectè maturus fuerit, rubentem. Cornus alia mas eſt Theophraſto, alia fœmina. Vtrique folium Malo (aut vulgari, aut Cydoniæ,) ſimile, niſi pinguius, craſsiúſque eſſet, cortex neruoſus, tenuis, caudex, non valde craſſus. Virgas vtraq;, vt vitex profert: fœmina quamuis fruticoſior, minores. Nodos habet vtraque Viticis modo geminos, ex aduerſo collocatos. Materies maris excors, totáque ſolida, cornibus ſpiſsitate firmitatéque ſimilis: fœminæ verò materies medullam continet, molliórque eſt, & cauatur, ad iacula ob id inutilis. Maris longitudo duodecim maxima cubitorum eſt, quanta ſariſſarum longiſsimarum. Nunquam enim totus caudex altius aſſurgit. Qui Idam Troianam incolunt, marem ſterilem dicunt, fœminam fructiferam. Nucleum fructus habet ſimilem Oliuæ, gũſtu dulcis, & gratus odoratu: flos Oleæ ſimilis eſt. Floret fructúmque fert ſimili modo, ex vno pediculo multa Corna præbens, & eodem ſæpe tempore quo Oleæ. At Macedones fructiferas ambas affirmant, ſed fœminæ fructum eſculentum non eſſe. Radices, Viticis modo, validæ & incorruptæ. Naſcitur in locis humidis, & non in ſiccis. Prouenit ſemine, atque auulſione. Hæc Theophraſtus, in quibus non ab re miratur Matthiolus, Theophraſtum Corni folia cum Amygdalæ foliis, vt vulgo legitur, multum diuerſis conferre. Quapropter mendoſos hoc loco Theophraſti Codices eſſe ſuſpicatur. Cornus circa ſolſtitia reddit fructum primo candidum, poſtea ſanguineum, inquit Plinius. Ex eo genere fœmina poſt Autũnum fert baccas acerbas, & inguſtabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungoſa & inutilis, cum mas è fortiſsimis quoque ſit: tanta differentia ab eodem genere

CORNVS MAS.

Nomina

Lib.3. Hiſt. cap.12.
In Dumet. cap.34.
Matth. lib. Dioſc. c.35.

Lib.3. Hiſt. cap.12.

Locus.

Tempus.
Li.16. c.26.

fit.Cornus ſatiua in hortis & viridariis colitur,cito floret: primo enim fauonio
Locus. Lib.16.c.25. germinat, vel teſte Plinio, menſe Auguſto fructus maturus eſt. Corna in cibo
Tempus. valde adſtringunt,vt rectè ſcribit Dioſcorides,pro fluuio alui, atque dyſente-
Vires & Temper. riæ ſalutaria,ſiue in edulo,ſiue in defruto exhibeantur.Muria vt diuæ condiun-
tur.Sanies quam virentia folia torrendo deſudarunt, impetigini conuenienter
Lib.1. c.135. illinitur. Sudor virgæ Corni arboris lamina ferrea candente exceptus, inquit
Lib.23. c.8. Plinius,non contingente ligno,illitáque inde ferrugo incipientes lichenas ſa-
nat,in quo certè medicamento maior vis ferruginis videri poteſt, quam vel ſa-
niei ex foliis,vel ſudoris ex virgis,& ligno. Corni arboris fructus, inquit Gale-
Li.7.ſimpl. nus,admodum acerbus eſt,eſui aptus.Itaque mirum videri non debet, ipſum
valenter ventrem adſtringere,ſicut & Meſpila.Folia quoque & germina guſtu
acerba ſunt,valentérque deſiccant. Itaque maxima vulnera glutinare poſſunt,
potiſsimum durorum corporum.At paruis vulneribus,& mollioribus corpori-
bus magis contraria ſunt: nam nimium ea contendunt, ac plus ſatis deſiccant.
Matthi.ibi. Fit ex Cornorum pulpa conditum diacydoniti non abſimile.Ex eorundem de-
cocto & Saccharo liquor igne concreſcit, qui præter quam quod guſtui gratiſ-
ſimus ſit,etiam datur vtiliter dyſentericis,ac fœminis profluuio menſium labo-
Plin.lib.21. cap.12. rantibus.Corni arbores prope aluearia non conſerendæ: nam Apes flore eius
deguſtato aluo concita moriuntur,cum contrarium in homine effectum præ-
ſtet.Corni maſculæ nulla medulla,inquit Plinius: ac rurſum: omnibus quæ di-
Lib.16.c.25. ximus ſpiſſa firmitas.Ab his proxima eſt Cornus: quanquam non poteſt videri
materies propter exilitatem,ſed lignum non alio pene quàm ad radios rotarū
vtile:aut ſi quid cuneandum ſit in ligno,clauíſque figendum,ceu ferreis.

SORBVS. CAP. XVI.

Nomina

ARBOR Sorbus ὄη,& ὄυη Græcis nuncupatur, Gallis *Cormier*, & *Sorbier*, Germanis *Speruuerbaum*.Fructus ὄυα,& ὄα, Latinis Sorba, Italis *Sorbe*, Gallis *Cormes*,& *Sorbes*,Germanis *Spererling*, *Sporoepffel*, & *Sperbieren*, Hiſpanis *Sorbas*,Boemis *Kzerbiny*. Sorborum differentias aliquot nouit

Genera. Lib.3.Hiſt. cap.12.

SORBVS.

Theophraſtus, qui ſcripſerit, Sorborum duo eſſe genera, fœminam fructiferam, marem ſterilem.Cæterum fructu differunt, quod aliæ orbiculatum,aliæ oblongum,aliæ ouatum ferunt.Diſtant etiā ſuccis.Nam magna ex parte orbiculati odoratiores ſunt & dulciores:ouati ſæpe acidi,& minùs odorati.In vtraque

Forma folij totius pediculus longus, ac neruoſus eſt: ſingula verò foliola ordine digeſta pinnis ſimilia, è lateribus exeunt,perinde ac ſi id vnicum folium ſit,ad neruoſum vſque pediculū, tanquam in lacinias diuiſum. Cæterum ea, quamuis denſa,à ſeſe tamen inuicem diſtant, deciduntq; non ſingillatim,ſed ſimul tota illa pinnata congeries,minor, quidem in arbore vetuſtiore,& aſperiore.(Gaza tamen pro περὶ τὰ μὲν ἐπιπολαιότερα legit περὶ τὰ μὲν παλαιότερα,id eſt,in vetuſtioribus)omnibus in ſummo petiolo folium eſt impar,vt etiam omnia ſint imparia,figura Lauro tenuifoliæ ſimilia, verū ſerrata,quamuis haud multum, nec in extremo tam acutè mucronata, ſed rotundiora.

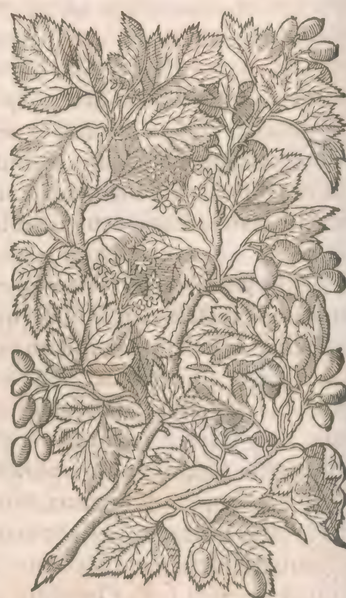
Florem

Florem habet racemoſum ex vna veluti claua, (id eſt, faſtigiato in thyrſum cacumine,) ex multis paruis, & albis conſtantem. Fructus quoque, cum magnus eſt eius prouectus, racematim coit: multis Sorbis eodem vertice pendulis, ita vt faui quodammodo ſpeciem gerat. Eroditur à vermibus in arbore fructus immaturus adhuc, magis quam Meſpila, pira, & Piraſtri fructus, quamuis ſit omnium °acerbiſsimus (nam ſic emendandi vulgati codices, σκωληκόβρωτος ἐπὶ τοῦ δένδρου ὁ καρπὸς ἄπεπτος ὢν ἔτι, γίνεται μᾶλλον τῶν μεσπίλων, καὶ ἀπίων, καὶ ἀχράδων & cætera.) Ipſa quoque arbor vermibus infeſtatur, atque ita ſeneſcens areſcit .Vermis ei peculiaris rubor eſt, & piloſus. Noua mediocriter fructificat:nam trima cõtinuo parit. Autumno cum folia deciderint protinus cachryos figuram oſtẽdit, pinguis, ac turgidæ quaſi iam parturiat, & hieme perdurantis:Caret aculeis Sorbus, nec vt Meſpilus ſpinoſa eſt:cortice leui & ſubpingui nouæ veſtiuntur, colore in flauum albicante (reponendum enim, ἅπερ μὴ τὰ γεράνδρυα, pro ὥσπερ τὰ γεράνδρυα) in annoſis ſcabro & nigro. Arbor ipſa procera eſt, recta, decora coma: quæ magna ex parte Nucis pineæ figuram propemodum æmulatur, ſi nihil impediat:materies ſolida, ſpiſſa, colorata, robuſta. Radices non multas habet, neque altè deſcendentes, validas tamẽ, craſſas & in- *Locus.* corruptas. Naſcitur radice, auulſione, ſemine. Solum frigidum amat & humectum, in quo etſi viuacior ſit, & difficile corrumpatur tamen etiam in monti- Lib.15.c.21. bus naſcitur. Hactenus Theophraſtus de Sorborum generibus, & forma. Sorbis Plinio quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas Mali, alijs turbinatio Piri, alijs ouata ſpecies, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore, & ſuauitate, rotunda præcellunt:cæteris vini ſapor. Generoſiſsima quibus circa Li.1.Dioſc. cap. 136. pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant. Matthiolus Sorba *Forma* alia ſatiua eſſe tradit, alia ſilueſtria. Satiuorum duo eſſe genera, marem, & fœmi- *ſatiu.Sor.* nam. Vtraque, inquit, caudice eſt longo, recto, ramis in altum aſſurgentibus: folio Fraxini, ſed anguſtiore, auerſa parte albicante, per ambitum ſerrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, ab vno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & ſucco odoratiore, ac mitiore, in altera verò ouati Piri faciem referentes, & guſtu aſperiores, inſuauioréſque, ac minùs odorati, colore ſub pallido, & in latere rufeſcente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos colligata ſuſpenduntur, vel reponuntur ſubſtratis ſtraminibus, vt miteſcant, aliter præ nimia auſteritate nec mandi, nec deglutiri poſſunt. Ligni materies ſolidiſsima, & valdè compacta. Cortice veſtitur ſatis ſcabro, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, craſſa, ſolida. Silueſtris Sorbus, ſiue Torminalis à ſatiua facie ferè non differt, præterquam fructu, qui vmbellatim vt in Sambuco prodit, crocantibus in rufum baccis, Oxyacanthæ ſimilibus, magnitudine ferè paribus, ſapore tamen In ſyl.c.32. à ſatiuis non parum diuerſo, quæ per hiemem à ruſticis ad aucupia aſſeruantur Ibidem. ſunt enim turdis gratiſsimæ. Huius deſcriptionem in Silua tradidimus, ſimul & Cratægi capitibus 32. & 33. cui folium Viti aut Platano ſimile, læue, firmũ, baccę oblongæ, teretes, aſperiuſculæ, racematim cohærentes, longo pediculo ſubnixæ, coloris ferruginei, acidæ, & auſteræ: arboris ſatis proceræ, cortice læui, materia dura, & minimè fragili:libuit tamen hac narratiuncula velut: refricare *Locus.* memoriam lectoris, & vtriuſque figuram accuratius expreſſam, ac venuſtius, *Tempus.* hîc addere. Sorbus ſatiua in hortis & viridariis colitur. Martio menſe floret, *vires &* Septembri fructum maturat. Sorba, inquit Dioſcorides, dum luteus color *Temper.* eſt, priuſquam matureſcant diſſecta, & ſole ſiccata manduntur, vt aluum ſi- Lib.23.c.7. ſtant. Eadem eſt vis farinæ molitorum, ſi polentæ loco ſumatur, quod & decoctum eorum in potu præſtat. Siſtũt aluum Sorba ſicca, Plinio:nam recentia

SORBVS SYLVESTRIS Matthioli, Torminalis vera.

CRATAEGVS THEOPH. Sorbus Torminalis Matthioli.

Lib.8. sim. ſtomacho, & aluo citæ proſunt. Sorbi fructus, autore Galeno adſtringentem obtinet qualitatem, ſed multo imbecilliorem quàm Meſpilus, quare etiam eſui iucundus eſt, minúſque quàm Meſpilus ventrem conſtringit.

MESPILVS, *CAP. XVII.*

Nomina

RBOR quæ Gæcis μέσπιλος & μεσπίλη dicitur, Latinis *Meſpilus*, Gallis *Nefflier*, *Meſplier*, *Meſlier*, Arabibus *Zarar*, ſeu *Zarur*, & *Alzarur*, Italis *Neſpoli*, Germanis *Neſpelbaum*, Boëmis, *Nyſſpule*: Angl. *Mederre*: & *Medeler*, fructus μέσπιλον, Latinis ſimiliter Meſpilum, Gallis *Neffle*, *Meſple*, *Meſle*, Germanis *Neſpel*, Hiſpanis *Neſperas*. Meſpili genera hæc ſunt ex Theophraſto, Anthedon, Satanios (Plinius Setanios legit) Anthedenœides, vt diuidunt Idæi. Satanios fructum fert maiorem, candidiorem, laxiorem, & qui nucleos habet molliores. Reliquis minor eſt fructus, odoratior, ac & acerbior, vt diutius aſſeruari poſsit. Spiſsior etiam his materies, & flauior, cætera ſimilis. Flos omnibus Amygdalæ, ſed non rubens, vt illi, ſed vtcumque pallidus. Anthedon haud procera eſt arbor (legendum enim videtur, μεγέθες ὢ μέγα τὸ δένδρον, quamuis ſcripſerit Plinius, vt mox dicemus, arborem de ampliſſimis eſſe, & Gaza verterit, magnitudine arbor iſta excellit) in orbem comoſa: folio valde fiſſo (Gaza perperam legit ἄχιστον, & vertit infiſſum: exemplaria noſtra habent ἐπιλυ χιδὲς, legendum verò πολυχιδὲς) Apio in extrema parte ſimili, maioribus inciſuris (non vt Gaza cum vulgatis exemplaribus legit, μείζοσι χήμασι, ideſt ampliore figura, cum legendum ſit μείζοσι χίσμασι) rigido, neruoſo, Apij foliis aſperiore, longiore (τέλανον, ἰνῶδες, λεπρότερον σελίνϐ. Gaza, promiſſum

Lib.3. Hiſt. cap.12.

Li.15.ca.20.

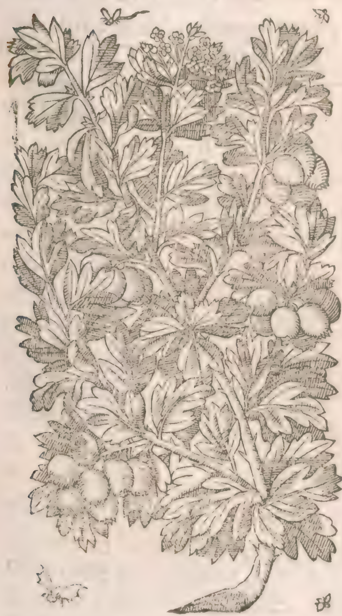
missum, neruosum, Apio tenuius, quia λεπτότερον σελίνου legit) atque vndique fissuris laciniato: fructu ex longo ac tenui pediculo pendulo, qui antequam folia decidant, vehementer rubet (quæ enim in libris excusis habentur, καὶ τὸ ὅλον κολαχίσματα περικεχαραγμένον δὲ ὅλον. μίσχον δ' ἔχει λεπτόν, μακρὸν, videntur sic emendanda, καὶ τὸ ὅλον κατα χίσματα, vel κολαχίμασι περικεχαραγμένον, μίσχον δὲ ὁ καρπὸς ἔχει λεπτόν, & cætera, quæ Gaza interpretatus est, totúmque circumtunsum est, & pediculo tenui ac longo dependet, antequam decidat vehementer rubet, & Plinius, folia antequam decidant rubescunt) Arbor hæc radice numerosa & alta nititur, ideóque longæua, & mori contumax. Ligno est denso, solido, putredini minimè obnoxio. Seritur semine & auulsione. Morbus earum arborum in senecta, vt à vermibus erodantur, qui prægrandes eis & diuersi quàm in cæteris arboribus cernòtur. Hæc Theophrastus, ex quo Plinius sua mutuatus Mespilis inquit, tria genera, Anthedon, Setania: tertium degenerat, tametsi Anthedoni similius est, quod Gallicum vocant. Setaniæ Maius Pomum, candidiúsque, acini molliore ligno: cæteris minus Pomum, sed odore præstantius, & quod diutius seruetur. Arbor ipsa de amplissimis. Folia antequam decidant, rubescunt: radices multæ, atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo. Dioscorides duo tantum constituit genera. Μέσπιλον τὸ δένδρον, inquit, ὃ παρ' ἐνίοις ἀρωνία καλεῖται, & cætera, Mespilus arbor quæ à nõnullis, Aronia vocatur: ac rursum, Μεσπίλου δὲ καὶ ἕτερόν ἐστιν εἶδος, ἐν ἰταλίᾳ γεννώμενον, ὃ ἔνιοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, οἱ δὲ σιτάνιον ὀνομάζουσι. Alterum Mespili genus in Italia nascitur quod aliqui Epimelida, alij Setanion vocant. Quamquam in quibusdam manuscriptis exemplaribus legatur. Μεσπίλου δὲ ἑτερὸν ἐστιν εἶδος εν ἰταλίᾳ γεννώμενον, ὃ ἔνιοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, καὶ ἕτερον δὲ σιτάνιον ὀνομάζουσιν, idest, Alterum genus Mespili in Italia nascitur, quod nonnulli Epimelida vocant, atque alterũ quod Sitanion, vt tria sint etiam Dioscoridi Mespili genera. Aronia quæ Anthedon est Theophrasti, Epimelis quę Anthenoides, & Setanios. At Mespilum Italicam

Li. 15. c. 20.

Lib. 15. c. 20.

Li. 1 ca. 133.

MESPILVS Aronia.

à Dioscoride Epimelida nuncupatam omnes fere herbarij Mespilum nostratem esse autumant, id quod etiam Matthiolus existimat, sed Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à Mespilo nostrate diuersam intellexisse. Quibus refragatur Dalechampius, ex cuius sententia Epimelidem lõge aliam, siue Anthedonoeidem Theophra. iam descripsimus. Mespilus Aronia siue Tricoccos, siue Anthedon Theophrasti, plurimùm etiam à Mespilo nostrate differt, estque arbor Dodon. Cordi, Matthioli sententia quæ *Azarolo*, à Neapolitanis Arabes secutis vocatur, qui Mespilum *Zaror*, & *Zarur*, & *Alzarur*, nuncupant. Est enim arbor mediocris, proceritatis cortice ac materia Pruno non absimili, spinis horrida, non tamen admodum acutis: foliis laciniatis, Apij æmulis, floribus albicantibus, racematim cohærentibus: fructu rotundo, rubente, vulgaribus Mespilis æquali, sed minore vmbilico, tribus tantum intus osiculis, adeo graphicè depicta à Theophrasto, vt fusius explicare nihil sit opus. Eius quoque præcipuas notas sic Dioscori

Lib. 1. Dios. cap. 133.

In Dume. cap. 35.

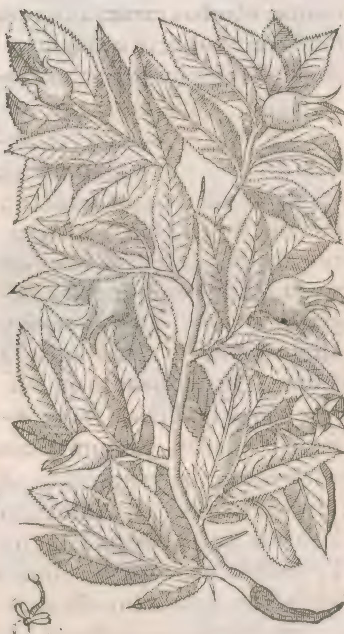
Nomina

Forma. Aroniæ.

Lib.1. c. 133. Diofcorides literis mandauit. Mefpilus Aronia fpinofa arbor, foliis Oxyacanthæ (fic enim legendum, non Pyracanthæ, nec Pyxacanthæ) fert Pomum fuaue, exiguo Malo non difsimile, tribus intus ofsiculis: qua ex caufa id nonnulli Tricoccum appellauêre. Mefpilus Setania, fiue Setanios noftras eft vulgaris

Forma Setaniæ. Mefpilus, quæ in fyluis, dumetis, fepibus nata fpinofa eft, Malo inferior: folio Lauri, longiore, per ambitum nonnihil ferrato: flore Amygdalę, pallido, Pomo non exquifitè rotundo, fed ferè turbinato, incano, initio tam acerbo, vt edendo non fit priufquam hiemis frigoribus mollefcat, fuperiore parte criftato, & circumextantibus herbaceis apicibus vmbilicato, grandiore quã in aliis Mefpilorum generibus vmbilico, laxiore, candidiore, quinis intus ofsiculis. Arbor hęc frequenti infitione in viridariis &

MESPILVS Setania.

Locus. hortis mitefcens, feritate depofita Pomũ edit magnitudine par cęteris Malis, nec fpinis horret. Mefpilus Aronia Neapoli copiofa feritur in viridariis, hortis, & vineis. Fructus Septembri tantum menfe maturefcit. Setania

Tempus. Aprili & Maio menfibus floret, fructum Septembri etiam perficit. Mefpilus Aronia, in-

Ibidem. quit Diofcor. tardè maturefcit, efu adftringit,

Vires. ftomacho grata eft, aluúmque fupprimit. Me-

Lib.23. c. 7. fpila Plinio, exceptis Setaniis, quę Malo propiorem vim habent, reliqua adftringunt fto-

Lib.6. c. 43. machũ, fiftúntque aluũ. Mefpilorũ noftrarũ inquit Dodonęus, fructus & folia refrigerãt,

Lib. 7. fim. ficcant, & aftringunt. Mefpili fructus, Galeno tefte, admodũ acerbus eft, vixque edi poteft, ftrennuè ventrem coercens. Quin & in

Li. 2. Alim. germinibus, & foliis acerba hęc qualitas non pauca reperitur. Idem alibi, Ambo adftringunt, inquit, fed multo fortiùs Mefpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatifsimè exhibentur: Sorba tamen ipfis funt fuauiora. Prorfus namque nihil acerbi, vt Mefpila obtinent, fed fuccus eorum citra acerbitatem aufterus eft. Illud porrò neminem puto latere hæc omnia parcè nõ affatim, vt ficus, vuáfque effe comedenda: nequaquam enim eis vt cibis, fed vt medicamentis potius indigemus. Mefpila Aronia fiue Azarola guftui placent, & Neapoli pro delitiis non folùm cruda expetuntur in cibis tefte Matthiolo, fed etiam faccharo melléque condita eduntur, grauidis mulieribus gratifsima,

Li. 1. Diofc. cap. 133. non folùm quod fapore placeant, fed earum etiam malaciæ fubueniant. Vulgaria noftra Mefpila eodem auctore deuorata cœliacos, & diarrhæa laborantes iuuant: fiftunt faucium, gutturis, dentium, & gingiuarum fluxiones, fi eorum decocto os colluatur. In eo fi infideant fœminæ, menfium abundantia fiftitur, fit è ficcis Mefpilis Rofarum fucco exceptis, additis Caryophyllis, & Coralli rubri, & Nucis mufcatæ tantillo cataplafma ori ventriculi admouendum, ad compefcendas vomitiones, in quibus præfertim cibus reiicitur. Sicca folia in puluillum trita, & afperfa, recentia vulnera glutinant, & fanguinis profluuium fiftunt. Dantur quoque vtiliter ad cruentas reiectiones, denique ad ea quæ adftrictionem corroborationémque defiderant, tum folia, tum fructus plurimùm valent. Mefpilorum ofsicula in puluillum redacta, calculos ex renibus pellunt,

fi cochlea

si cochlearis mensura ex vino in quo vulgaris Petroselini radices decoctæ fuerint, bibantur.

FICVS, CAP. XVIII.

Ficvs arbor, συκῆ Græcis est, Gallis *Figuier*, Germanis *Feighenbaum*, Belg. *Friguenbaum*, Angl. *Figge tree*, Boemis *Fiikstepei*. Fici fructus σῦκα, Latinis Fici, & Ficus, appellantur, Arabibus *Sin*, *sin*, seu *Tin*, Italis *Fichi*, Germanis *Feighen*, Hispanis *Higos*, Gallis *Figues*. Fici genera duo: est enim Ficus syluestris, & satiua syluestris συκῆ ἀγρία, & ἐρινεὸς à Galeno appellatur, à Latinis Capri ficus. Caprificus vocatur è syluestris genere Ficus inquit Plinius, numquam maturescẽs. Fructus eius σῦκον ἐρινεοῦ: Satiua συκῆ, ἥμερος. Fructus σῦκον, vt dictum est. Tam syluestris fructus nunquam maturescens, quàm satiuæ nondum maturus ὄλυνθος, nominatur, Latinè Grossus. Dioscorides olynthos etiam erineos vocari scripsit, Macrobius, Grossos, Ficos quæ numquam maturescunt. Sed Grossi propriè Olynthi sunt, hoc est primitiuæ Ficus vtriusque generis. Siccæ ἰχάδες, Latinè Caricæ, non autem καρικαὶ Græcè, vt quidam putant, quòd Carica peculiaris sit Ficus in Syria prouenientis species. Syria peculiares habet arbores inquit Plinius. In Nucum genere Pistacia nota, in Ficorum autem, Caricas, & minores eius generis, quæ cottana vocant. Paulus tamẽ καρίκην pro Ficu arida videtur vsurpasse, cum scribit, aut καρίκης drach. octo, Sampsuchi drachma, tritis cum oleo, donec cerati fiat spissitudo vtitor. Hic καρίκη nihil aliud esse videtur, quàm quæ ἰχὰς quoque Græcis dicitur. In auctione vitarum Luciani, de Epicuro quærit licitator, quibus eduliis delectetur, respondet Mercurius, dulcibus vescitur, & mellitis, καὶ μάλιστα, inquit, τὰς ἰχάδας. Subiicit licitator, χαλεπὸν μὲν οὐδὲν, ὠνήσομαι γὰρ αὐτῷ παλάθας τῶν καρικῶν. Siue itaque à loco, siue aliunde nomen habet Carica, Græcis & Latinis vsurpatur. Habetur etiam apud Hippocratem Caricum medicamentum duplex, aridum, & liquidũ, sed neutrũ Caricas recipit, neque à Caricis nomen habet, sed à Carum gente, quibus erat in multo vsu, appellatum fuisse videtur. Ficus nostræ satiuæ fructum figura coloréque differunt. Alij enim Piri speciem referunt, alij sessiles sunt, alij inter hos medij. Aliæ Ficus albæ, aliæ nigræ, aliæ purpureæ, aliæ virides, aliæ subrufæ, aliæ pallidæ, aliæ vario colore spectantur. Ad nos, inquit Plinius, ex aliis transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. Siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & Mamillanæ similitudinem earum habent: & Callistruthiæ parum sapore præstantiores, Ficorum omnium frigidissimæ. Alexandrina è nigris est, candicante, rima, cognomine delicatæ, vel vt in vetusto codice Parmensi legitur, Candicat Therina cognomine delicata. Nigra & Rhodia est, & Tiburtina de pręcocibus. Sunt & auctorum nomina iis, Liuię, Pompeię. Siccandę hæ sole, in annuos vsus aptissimę, cum mariscis, quas harundinum folij macula variat. Est & Herculanea, & Albicerata, & Aratia vel Aritia, alba, pediculo minimo, latissima. Primo autem prouentu Porphyritis, longissimo pediculo. Comitatur eam è minimis, & vilissimis popularis dicta. Cõtra nouissima sub hieme maturatur Chelidonia. Sunt præterea eędem, quæ tamen dictio in manuscripto non extat, serotinæ & præcoces, biferæ, alba & nigra, cum messe vindemiáque maturescentes. Serotinæ, & Duracinæ à corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces nascuntur, quas vocant Omas (in manuscripto Oenas, quidam Oenas à vini sapore.) Præterea Ficus Cypriæ meminit Theophrastus, item Indicæ, cuius etiam historia est apud Strabonem, & Plinium, quæ à nostratibus ficis diuersissimæ sunt. De ficu Ægyptia Plinij suo loco dicemus. De Ficu Idæa, iam diximus. Nũc de nostrate Fico satiua dicemus. Ficus arbor est caudice

Nomina

Genera. Lib. 8. sim. Li. 15. ca. 19.

Li. 1. c. 145.

Hermol. coro. cap. 185. libr. 1. Dodo. libr. 6. cap. 46. Li. 13. ca. 5.

Lib. 4. c. 13.

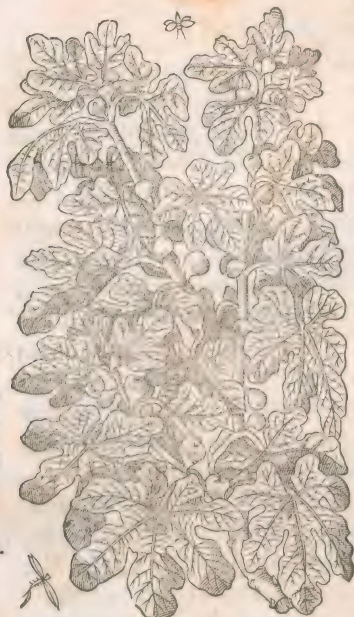
Lib. de vlc.

Genera. Matth lib. 1. Dioscor. cap. 145. Li. 15. ca. 18.

Li. 4. Hist. cap. 2. & 5. Li. 15. Geo. Lib. 12. c. 5. In Du. c. 37. In Sil. c. 43. Matt. Ibid.

FICVS.

Forma

ſæpius contorto & breui, ſubalbicante libro, lacteóque ſucco madente, guſtu adſtringente, acri & amaro, ita vt vlcerare poſsit. Ramos quos priuatim Cradas vocant plurimos emittit, medulla plenos, ramulorũ Sambuci modo, læui cortice contectos: folia vitiginea, ampla, nigricantia, aſpera, firma, rotundis ac robuſtis pediculis nixa. Hæc arbor non floret, à foliorum exortu extremis tantùm ramis fructus edit turbinatos, & varios, vt dictum eſt. Materies illi alba, & fungoſa, vt viti, tenax tamen, & ad ſcuta paranda peridonea. Radices multæ, ſed ſumma tellure vagantes, quam ob cauſam frigoris eſt impatiens. Fructibus immaturis ſuccus lacteus, maturis & percoctis melleus eſt. Molli præterea iis pulpa eſt, cibo gratiſsima, granis multis referta, quæ ficaria grana, Græci κεγχραμίδας vocant, Plinius frumenta. Ficis mollis omnibus tactus, maturis frumenta intus. Cæteris præferuntur qui maturi rimoſa ſunt cute, & qui pulpæ pinguedine, dulcedine, atque ſapore alios antecellunt. Matureſcunt autumno, Auguſto, & Septembri menſe. Sed Groſsi æſtate perficiuntur. Decerpuntur maturi, & in ſole ſiccantur cratibus, non ſolùm ad ciborũ, ſed etiam ad medicamentorum vſum. Sicci in cadis ligneis aſſeruantur. Ficus arbor in Hiſpania, Italia, & Gallia Narbonenſi copioſè prouenit: in frigidioribus regionibus, non niſi in hortis & viridariis, locis apricis, & à Septentrione auerſis. Ficum ſic inuerſo ramo ſerere, vt quod cœlum aſpicit in arbore ſua humi defigatur, nuper excogitarunt ſolertium hominũ curioſa ingenia: qua ratione factum eſt, vt in vaſis fictilibus depacta planta huc illuc transferri queat, & ſemper humilis atque pumila ſit, cubito vix vnquam maior, nec tamen fructuum minus præbens, quàm ſi arboreſceret: ſpectaculo quidem in viridariis & hortis iucũdiſsimo, cũ eo modo conſitæ multæ virent in ambulationũ marginib9, quarum pomũ inclinato corpore legatur, aut in cœnaculorum feneſtris, veſtibulíſque palatiorum diſpoſitis vrceis nitent, & per aſperam hyemem in ſubterraneis tepidíſque locis abditę, citius reliquis germinant, & fructũ edunt. Ficus maturæ recentes, inquit Dioſcor. ſtomachum lædunt, aluum ſoluunt, ſed facilè contracta ab eis fluxio ſiſtitur: ſudorem euocant, papuláſque, ſitim ſedant, calorem reſtingunt. Siccis natura excalfaciendi, vires alunt, ſed ſitim magis ſtimulant, aluo vtiles, rheumatiſmis ventris, & ſtomachi contrariæ: gutturi autem, arterię, renibus,

Li.15.ca.19.

Locus.

CHAMAESYCE Arbor.

Lib.1.c.145.

Vires & Temper.

renibus, vesicæ, & iis quos longa valetudo decolorauit, anthelatoribus, hydropicis, comitialibus aptissimæ. Feruefactæ cum hyssopo, & potæ, thoracem purgant: tussi veteri, diuturnísque pulmonum vitiis conueniunt: aluum molliunt tusæ cum Nitro, & Cnico, deinde manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonsillarum inflammationibus gargarizatu prodest. Cum Hordeacea farina cataplasmatis miscentur, & in muliebres fotus cum fœnogræco, & ptisana. Cæterùm cum Ruta coctæ torminibus infunduntur: coctæ illitæque duritias discutiunt: parotidas & furunculos emolliunt: panos ad maturitatem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita. Crudæ si cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum Malicorio pterygia purgant: cum Atramento sutorio, deploratis ferè tibiarum fluxionibus, & cacoethicis vlceribus medentur: quin & cum vino decoctæ addito Absinthio, & Hordeacea farina, vtilissimè hydropicis illinuntur. Crematæ cum cerato sanant perniones: prurigines, sonitúsque, si crudæ terantur, & Sinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus instillentur. Tam syluestris quàm satiuæ Fici lacteus succus coaguli modo lac contrahit, concretúmque dissoluit, vt acetum: exulcerat corpora, meatus aperit, soluit aluum, vuluam recludit cum trito Amygdalo potus: menstrua ciet cum luteo oui appositus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis: lepras, lichenas, vitiligines, vitia cutis in facie, psoras, vlcera in capite manantia, cum polenta ex purgat: instillatus plagæ percussis à scorpione, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur: prodest dentium dolori lana exceptus, & cauis eorum inditus: verrucarum formicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præstat succus è teneris ramis syluestris Fici, qui lacte prægnantes, silente adhuc oculo, tusi exprimuntur. Is siccatus in vmbra reponitur. Et lac & succus adduntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulnei facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt quod magis soluat, si inter coquendum ficulneo surculo, spathæ loco moueatur. Grossi, quæ Erinei à nonnullis vocantur, coctæ, & illitæ, strumas nodósque omnes emolliunt. Crudæ formicas, verrucas, & thymia, nitro, farináque additis tollunt. Folia eadem possunt. Illita cum sale & aceto, vlcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures sanant: iis ficosæ extuberationes, & palpebrarum scabritię, perfricantur. Nigræ Ficus foliis, cauliculísque candidæ vitiligines perungũtur, faciunt ad canum morsus, & vlcera quæ Ceria, idest fauos vocant. Grossi cum syluestris papaueris foliis, ossa extrahunt: furunculos cum cera discutiunt: contra muris aranei morsus, & scolopendræ venena, cum Eruo & vino illitæ auxiliantur. Fit ex cinere Ficus tam syluestris quàm satiuæ lixiuium, crematis ramorum cauliculis, quod subinde macerari opus est, & inueterascere: siquidem inter caustica intelligitur. Gangręnis prodest: expurgat, & consumit quę excrescunt: eo verò sic vtendum. Spongia hoc lixiuio assiduè imbuta superponitur. Interdum dysentericis, & in fluxiones vetustas, & sinus cuniculatim exedentes, magnósque, instillari conueniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet: & oras committit non secus atque emplastra quę cruentis vulneribus admouentur. Bibitur ad discutiendum sanguinem concretum, & contra pręcipitationes, rupta, conuulsa cum Cyatho aquę recenter colatum, addito olei exiguo: cœliacis, dysentericis per se Cyathus prodest: neruorum vitiis, conuulsionibus commodè illinitur ex oleo, vt pote quod sudores moueat: aduersus gypsi potum, & phalangiorum morsus bibitur. Hæc eadem præstant reliqua lixiuia, præsertim quernum: omnia tamen adstringunt. Fici succus lacteus aceti naturam habet, inquit Plinius, itaque coaguli modo lac contrahit. Dioscorides id aliter scribit, ni- Ibidem.

mirũ Fici tam ſyluestris quàm ſatiuæ ſuccũ lac coagulare, quemadmodum coagulum, & diſſoluere coagulatum, quemadmodum acetum. Redeamus ad Plinium. Excipitur ante maturitatem Pomi, & ſiccatur in vmbra ad aperienda vlcera, cienda menſtrua appoſitus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Dioſcorides. Exulcerat corpora, meatus aperit, aluum ſoluit, vuluam recludit cum amygdalo potus: menſtrua ciet cum luteo oui, & cætera. Quod Dioſcorides dixit, panos ad maturationem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita, vulgata Plinij exemplaria habent, efficacius Calce, aut Nitro addito. Vetus Cornarij manuſcriptum, efficacius Calce, aut Nitro, aut Sinapi addito. Quod in Plinio legitur, Tibiarum vlceribus cum æris flore, pterygiis cum punico malo, vetus codex habet, Tibiarum vlceribus cum æris flore, & parotidi, ac pterygiis cum Punico malo. Quod igitur cum malicorio à Dioſcoride dictum, cum malo punico Plinius legit, & quod Dioſcorides ait μετὰ χαλκάνθου, ideſt cum Atramento ſutorio, Plinius videtur legiſſe μετὰ χάλκου ἄνθους, ideſt cum æris flore, vicinitate vocum deceptus. Quod autem ſequitur in Plinio, aluum ſiſtunt manducatæ, legendum, cient. Quod verò Dioſcorides dixit, prurigines, ſonitúſque, ſi crudæ terantur, & ſinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus inſtillentur, id Plinius non habet, & interpres Ruellius legit σὺν νάπυϊ καὶ ὑγρῷ τινὶ, non item Cornarius, qui ſic conuertit: At crudæ tritę ſinapi liquido exceptę, & auribus inditę, ſonitus, & pruritus curant: rectè enim dici cenſet, σὺν νάπυϊ ὑγρῷ excipiendas eſſe ficus, nec alio opus eſſe humore, quaſi σὺν νάπυι καὶ ὑγρῷ τινὶ legendum minimè ſit, aut etiam pro voce ὑγρῷ ſupponenda vox νίτρῳ, veluti quibuſdam viſum eſt. Quod deinde Plinius ſcripſit, cinis non ex alia arbore acrior, vlcera purgat, & cętera, cinerem hîc lixiuum intelligit, quod Dioſcorides κονίαν appellat. Poſtremo quod omnia lixiuiorum genera adſtringendi vim habere Dioſcorides dixit, hoc reprehendit Galenus. Omne enim lixiuium eius cineris per quem excolatur, naturam adipiſcitur. Quum autem non idem temperamentum omnes cineres habeant, neque etiam lixiuium quod per illos perſtillauit, habebit. Ficus tametſi minus praui ſucci gignant, Galeno teſte, quàm cęteri omnes non modò fugaces, ſed etiam autumnales fructus, non tamen id vitium prorſus effugere potuerunt. Cęterùm hęc ipſis inſunt bona, nempe quod permeabiles ſunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque. Nam & abſtergendi vi pollent haud obſcura, cuius gratia poſt ipſarum eſum nephritici multas arenulas excernunt. Cum porrò autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficubus id vſu venit. Carnem tamen non compactam, neque firmam generant ceu panis, & ſuilla caro, ſed turgidulam, & ſubinanem, veluti fabæ. Quin ventrem flatibus implent & ipſæ, & non mediocrem huic profecto moleſtiam inferrent, ni etiam celerem deſcenſum eſſent adeptæ, cuius beneficio cum celeriter peruadant, flatus quem excitant, non diu manet, atque ob id minùs cæteris fructibus autumnalibus lædere conſueuerunt. Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in aliis quidem omnibus cernitur fructibus: quamquam non tantum in illis diſcrimen eſt. Siquidem perfectè maturæ ficus paulo minus omni prorſus noxa vacant. Idem ſequenti capite Vuarum facultates recenſens, ſic ſcribit. Ficus & Vuæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmque praui ſucci habent, prẹſertim cum perfectam maturitatem fuerint adeptę. Quod autem ipſæ nutriant, maximo argumento ſunt ij qui vinearum fructum cuſtodiunt: ſiquidem cum duos menſes ſolis Vuis ac ficubus, quarum cuſtodiæ

Embl. 142. Li. 1. Dioſ.

Lib. 8. ſim. de Cine. Li. 2. Alim.

ſtodię pręſunt, veſcantur (niſi fortè panis quidpiam cum illis edant) obeſi ac pingues fiunt. At caro quæ ex ipſis gignitur, haud quaquam eſt firma ac denſa, quemadmodum ea quæ ex carnibus fit, ſed laxa, ac præhumida. Ob id celeriter etiam, cum veſci iis deſierint, contrahitur, ac conſidet. Idem etiam de ficubus ſiccis diſſerens ſic ſcripſit. Caricæ multiplicem quidem habent vtilitatem, ſi quis tamen largius eſitauerit, ab eis offendetur: non admodum enim probum ſanguinem gignunt: quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandíque vim habent, qua & ventrem ad excretionem irritant, & renes expurgant. Iecori autem lieníque inflammatione obſeſsis ſunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, ſed communi dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obſtructis autem illis, aut ſcirrho tentatis, ipſæ ex ſeſe nihil proſunt, aut obſunt, ſed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abſtergentibus miſtæ non mediocriter auxiliantur. Itaque nonnulli medicorum in his hiemis ac hepatis affectibus exhibent ipſas longe ante cibum cum Thymo, aut Pipere, aut Zingibere, aut Pulegio, aut Satureia, aut Calamintha, aut Origano, aut Hyſſopo. Ad eundem etiam modum ſi Caricæ cum alio quopiam eorum quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi aſſumantur, non ſolùm ſic affectis, ſed ſanis quoque vtiles erunt. Siquidem iecoris meatus per quos fertur alimentum, apertos eſſe non ægrotantibus modo, ſed beneualentibus etiam tutiſsimum eſt. Proinde hoc pacto Ficus cum ſale extenuante, aceto, & Garo præparatas vulgo comedunt, quod id vtile eſſe experientia didicerint. Qui verò cum cibo aliquo incraſſante Ficus ac Caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Earumdem temperamenta & vires, idem alibi ſic tradit. Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo, etiam completo, aut ſecundo incipiente. Habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex iſtis duobus idoneæ ſunt, quæ tumores duros concoquant: ſtatim verò etiam diſcutiunt. Atque ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi vim obtinent. Verùm vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcenda eſt farina triticea: vbi verò plus diſcutere hordeacea. Panis horum in medio eſt. Porrò ſcire oportet, quæ pinguiores ſunt, eas magis poſſe concoquere: quæ verò guſtu acriores, magis tum extergere, tum diſcutere. Cæterùm quod ex iis plurimùm in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli, non ſolùm conſiſtentia, ſed & facultate. Præterea Ficus virides comeſæ propter admiſtam humiditatem facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen aluum vtræque tum humidæ, tum ſiccæ. Ficus arbor calidæ tenuiúmque partium temperaturæ eſt, vt indicant, tum liquor eius, tum foliorum ſuccus: valenter enim eorum vterque calidus eſt. Itaque non mordet tantùm, aut abſtergit vehementer, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & Myrmecias eiicit: quinetiam purgare poteſt. Porrò Ficus agreſtis, quam Erineum Græci, Latini Caprificum vocant, tum liquor, tum ſuccus ad omnia valentior quàm ſatiuæ. Sed & Cradæ, hoc eſt rami earum, adeo ſunt calido temperamento, tenuiúmque partium, vt carnes bubulas duras, ſi coquendis adiiciantur, teneras, & laxas efficiant. Caricæ duæ aut tres nocte vna in aqua vitæ maceratæ, Matthiolus ſcribit aſthmaticos iuuare, qui mane eas deuorauerint. Ficulneo lacte vermiculoſæ ſanantur aures. Ficulneorum foliorum affrictu facilè citantur hæmorrhoides. Pani optimè maturantur illitis Caricis decoctis, additis Lilij, aut Iridis, aut Althææ radicibus. Democritus præcoces fieri pollicetur, ſi oleo & columbino fimo arbor il-

Libr.8.ſim.

Ibidem.

linatur: contrà ſerotinas, ſi primæ Groſsi cùm fabæ magnitudinem exceſſere detrahantur. Ficus, vt paruæ admodum ſint, & in vaſculis ſuper feneſtris ſpectentur, ita docuêre Mangones. Vere Fici ſurculum abſcindito, paulo ante germinationem, prominente iam oculo, & manibus contorto cacumine in vaſe terra pleno ipſum ſerito, cacumine inuerſo: circa Hordei Miliúque nonnihil aſpergito, terráque obruito, extra eam relicta reſecta parte, fit hac arte, vt ramuli enaſcantur paruuli, qui circum vas ſeſe fundentes breui Ficus edunt, pumila perpetuò manente arbore. Ficum arborem vt laurum è cælo fulminibus non ici compertum eſt.

SYCOMORVS, CAP. XIX.

Nomina Lib.4.Hiſt. cap.2. Lib.23.c.7. & 13.cap.7.

ARBOR Græcis συκόμορος, Latinis Sycomorus, & Ficus Ægyptia nominatur, & Morus Ægyptia Theoph. & Plinio. Arabibus *Mumeiz, Aliumeiz*, ſeu *Giumeizi*, Italis *Sycomoro*, & *Fico d'Egitto*, Gallis *Sycomore*, Boëmis *Moruſe*. Aliqui, teſte Dioſcoride, συκάμινον, etiam appellāt. Vocatur & fructus ipſius Sycomorum. Sycomorum eam eſſe arborem quam hîc depinximus, iudicant peritiſsimi herbarij, notis eius inſignibus à veteribus auctoribus traditis huic prorſus conſentientibus.

Forma. Li.1.ca.144.

SYCOMORVS.

Eſt enim arbor magna, inquit Dioſcorides, Fico ſimilis, frōdoſa, multo lacte abundans, foliis Mori. Pomum ter aut quater anno fert, non ramis, vt Ficus, ſed caudice ipſo, Caprifico non diſsimile, dulcius Groſsis, ſine granis interioribus, quod non matureſcit, niſi vngue, aut ferro ſcalpatur. Gignitur & in Cypro, quod idem ſcriptor tradit, arbor genere diſtans, quæ cum ſit Vlmus: folium tamen habet Sycomori, fructu Pruni magnitudine, multò dulciore, ſupradictis cætera ſimilis. Theophraſtus Morū Ægyptiā vocat.

Lib.4.Hiſt. cap.2.

Ἐν αἰγύπτῳ ἐστὶν ἔνια δένδρα πλεῖω (ἴδια δένδρα ex Plinio,) ἥ τε συκάμινος, καὶ περσέα, & cætera. Ἔστι δὲ ἡ μὲν συκάμινος παραπλησία πως τῇ ἐν ταῦθα συκαμίνῳ, καὶ γὰρ τὸ φύλλον ὅμοιον ἔχει, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν. τὸν δὲ καρπὸν ἰδίως φέρει παρὰ τὰ ἄλλα, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν, οὐδ' ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ἀλλ' ἐκ τοῦ στελέχους, μέγεθος μὲν ἡλίκον σῦκον, καὶ τῇ ὄψει δὲ παραπλήσιον: τῷ χυλῷ δὲ καὶ τῇ γλυκύτητι τοῖς ὀλύνθοις, πλὴν γλυκύτερον πολὺ, καὶ κεγχραμίδας ὅλως οὐκ ἔχοντα, πλήθει δὲ πολύ. Καὶ πέττειν οὐ δύναται, ἂν μὴ ἐπικνισθῇ. ἀλλ' ἔχοντες ὄνυχας σιδηρᾶς ἐπικνίζουσιν. ἃ δ' ἂν ἐπικνισθῇ, τεταρταῖα πέττεται. τούτων δὲ ἀφαιρεθέντων, πάλιν ἄλλα φύεται, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου, μηδὲν παραλλάττοντα, καὶ τοῦθ' οἱ μὲν τρὶς, οἱ δὲ πλεονάκις φασὶ γίνεσθαι. πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστὶ, καὶ τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον. ἴδιον δὲ ἔχειν δοκεῖ παρὰ τὰ ἄλλα. μηθὲν γὰρ ἔτι χλωρὸν, ſic enim legendū, εὐθὺς καταβαίνει εἰς βυθὸν, εἰς βοθύνους γὰρ ἐμβάλλουσι, καὶ εἰς τὰς λίμνας ἐντὺς, καὶ ταριχεύουσι. βρεχόμενον δὲ ἐν τῷ βυθῷ, ξηραίνεται. Καὶ ὅταν τελέως ξηρὸν γένηται, τότε ἀναφέρεται, καὶ ἐπινεῖ, καὶ δοκεῖ καλῶς τότε τεταρίχευσθαι. γίνεται γὰρ κοῦφον, καὶ μανὸν, ἡ μὲν οὖν συκάμινος ἔχει ταύ-

τας τὰς ἰδιότητας. ἔοικε δὲ παραπλησία τὶς ἡ φύσις εἶναι καὶ τῆς ἐν κρήτῃ καλουμένης κυπρίας συκῆς. Καὶ γὰρ ἐκείνη φέρει τὸν καρπὸν ἐκ τοῦ στελέχους, καὶ ἐκ τῶν παχυτάτων ἀκρεμόνων, πλὴν ὅτι βλαστόν τινα ἀφίησι, μικρὸν, ἄφυλλον, ὥσπερ ῥίζιον, πρὸς ᾧ, vel πρὸς ὃν ὁ καρπὸς: (non πρόσωδε ὁ καρπὸς, vt in vulgatis legitur) τὸ δὲ στέλεχος μέγα, καὶ παρόμοιον τῇ λευκῇ, φύλλον δὲ τῇ πτελέᾳ. πεπαίνει δὲ τέτταρας καρποὺς, ὅσαι περ αὐτοῦ καὶ αἱ βλαστήσεις. οὐδένα δὲ πεπαίνει, μὴ ἐπιτμηθέντος τοῦ ἐρινοῦ, καὶ ἐκρυέντος τοῦ ὀποῦ. ἡ δὲ γλυκύτης καὶ τὰ ἔσωθεν προσεμφερῆ τοῖς συκῆς ἐρινοῖς, μέγεθος δὲ ἡλίκον ὄης μῆλον. Sic enim legendum è Plinio: μέγεθος ἡλίκον κοκκυμῆλον: Quę omnia ad verbum tranſtulit Plinius. Lib. 13. c. 7.
Et in Ægypto multa genera quæ non alibi. Ante omnia Ficus, ob id Ægyptia cognominata. Arbor Moro ſimilis folio, magnitudine, aſpectu. Pomum fert non ramis, ſed caudice ipſo. Idque ipſum Ficus eſt prædulcis, ſine granis interioribus, per quam fœcundo prouentu, ſcalpendo tantum ferreis vnguibus: aliter non matureſcit. Id cum factum eſt, quarto die demetitur, alio ſubnaſcente: ſepteno ita numeroſa partu, per ſingulas æſtates multo lacte abundat. Subnaſcitur, etiam ſi non ſcalpatur, fœtus quater æſtate, priorémque expellit immaturum. Materies proprij generis inter vtiliſsimas. Cæſa ſtatim ſtagnis mergitur, hoc eſt ei ſiccari: & primo ſidit, poſtea fluitare incipit, certóque ſugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cæpit, tempeſtiuæ habet ſignum. Huic ſimilis quadantenus quæ vocatur Cypria Ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipſo fert Pomum, & ramis, cum in craſsitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit ſine vllis foliis radicis (nempe exilis radiculæ,) ſimilia. Caudex arboris ſimilis Populo, folium Vlmo. Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed groſſus eius non matureſcit, niſi inciſura emiſſo lacte. Suauitas, & interiora Fici, magnitudo Sorbi. Hæc Plinius. In eo verò quod Dioſcorides dixit Sycomori fructum, Sycomorum etiam διὰ τὸ ἄτονον τῆς γεύσεως appellari, ideſt, propter fatuum guſtum, ſiue ob ſaporis ignauiam, in quo nulla acrimonia eſt, per- Li. 2. Alim.
ſpicuum eſt à Galeno notari, ſcribente ridiculos eſſe eos qui Sycomora aiunt nominata, quod τοῖς μωροῖς σύκοις, ideſt fatuis ficubus ſimilia ſint, cum à ſimilitudine quam cum Moro & Ficu habent, nomen eis ſit inditum. Quod idem de Sycomoro ait, πολύκομον σφόδρα, ideſt admodum frondoſam eſſe, dubitandi occaſionem multis præbuit, ſit ne legendum, vt Theophraſtus habet, πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστί, vt multo liquore ac lacte abundare accipiamus. Ruellius in conuerſione ſua vtrumqne poſuit, frondoſa, multo lacte abundans, etiam ſi illud poſtremum in omnibus exemplaribus deſit. Præterea quod Dioſcorides ſcripſit fructum Sycomori non matureſcere δίχα τοῦ ἐπικνισθῆναι ὄνυχι, ἢ σιδήρῳ, niſi vngue aut ferro ſcalpatur, hoc Theophraſtus, & Plinius vnguibus ferreis fieri aiunt. Cauſam reddit idem Theopraſtus.
Morus Ægyptia fructum caudice fert, quia vegeta eſt, & fœcunda. Cuius rei Lib. 5. cauſ. cap. 2.
argumentum illud eſt, quod ſæpius ex eodem loco ferat, fructu priore dempto. Rectè autem non percoquit, niſi ſcalpatur, perungatúrque oleo, propter alimoniæ, & influentis ſucci copiam. Scalptu enim aliquid detrahitur, & oleum vna cum ſole calefaciens apertum pomum celeriter coquit. Idem alibi. Morus Ægyptia propter alimenti vbertatem, & humoris copiam fru- Lib. 1. cauſ. cap. 21.
ctus concoquere non poteſt, niſi iis ſcalptis, & oleo delibutis. Iam verò in hoc etiam à Theophraſto diſsidet Dioſcorides, cum ſcribit, γίνεται δὲ καὶ ἐν κύ- Ibidem.
πρῳ εἶδος διάφορον, πτελέα γὰρ οὖσα, συκαμίνῳ τὰ φύλλα ἔοικε, & cætera. Theophraſtus verò, Huic ſimilis quæ vocatur Cypria Ficus in Creta, &c. Deinde: caudex arboris ſimilis Populo, folium Vlmo: at Sorbi magnitudinem Plinius

tribuit. Eſt & apud Theophraſtum μέγεθος ἡλίκον κοκκύμηλον, & apud Dioſcoridem, fructus pruni magnitudine. Ex tam grauium ſcriptorum teſtimoniis perſpicuum eſt, errare eos, qui Sycomorum putant eſſe arborem, quæ plerumque viſitur in cœnobiis, templorum plateis, & Sepulchretis, ex cuius baccis monachi ſpherulas factitant, quibus mulierculæ ſuas numerant preces. Eius hiſtoria poſt hac fusè tradetur cap. 24. nomine Zizyphi albæ. Sycomorus Ægypti peculiaris eſt arbor, teſte Theophraſto. Naſcitur etiam plurima in Caria & Rhodo, locíſque nonnullis tritici multi non feracibus: vbi prouentu fœcundo reſtibilíque iuuamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Perpetuò viret, & ſæpius æſtate fructus fert. Sycomori pomum, auctore Dioſcoride, aluo vtile eſt, ſed per quam exilem præbet alimoniam: ſtomacho aduerſatur. Succus primo vere tenera arbore, antequam fructum ferat eximitur, lapidis ictu ſummo cortice deſquamato: ſi enim altiore plaga violetur cortex, nihil effluit. Spongia aut vellere lacryma excipitur, quæ ſiccata, & in paſtillos coacta fictili vaſe reponitur. Vis ſucci emollit, vulnera conglutinat, diſcutit collectiones coctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra ſerpentium morſus, duratos lienes ſtomachi, dolores, & perfrictiones, celerrimè teredinem ſentit. Plinius. Mora in Ægypto & Cypro quod ait Plinius ſui generis ſunt, largo ſucco abundant ſummo cortice deſquamato, altiore plaga ſiccantur, mirabili natura. Succus aduerſatur venenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos, omnéſque collectiones, vulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſpleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime teredinem ſentit. Hæc eadem Plinius alio in loco non de Sycomoro, ſed de Moro noſtrate perperam ſcripſit, vt iam annotauimus. Galenus plantam Sycomori vidiſſe ſe ait in Alexandria vnà cum fructu, paruæ ficui albæ adſimili. Is fructus, inquit, nullam habet acrimoniam, exiguæ tamen dulcedinis eſt particeps, eſtque facultate, vt Mora, humidior quodammodo ac frigidior. Quin potius in medio Mororum ac Ficuum iure quis ipſum collocarit, indéque nomen ipſi arbitror eſſe poſitum, ridiculi enim ſunt, qui fructum hunc ob id aiunt Sycomora fuiſſe nominatum, quod fatuis Ficubus ſit adſimilis. Ipſius autem generatio ab aliis arborum fructibus quodammodo eſt diuerſa: non enim ex ſurculis ac germinibus, ſed ex ipſis ramis magnis, ac caudice naſcitur. Hoc enim loco ad finem ἀκρεμόνων vox pro πρέμνων falsò legitur.

Locus. *Tempus.* Li.1.c.144. *Vires & tempera.* Li.13.ca.7. Li.16.c.28 Cap. de Moro. Li.2.Alim.

OLEA SATIVA, *CAP. XX.*

OLEA ſatiua ἐλαία ἥμερος Græcis eſt, Arabicè *Zaiton*, ſeu *Caiton*, Italicè *Oliuo domeſtico*, Germanicè *Oelbaum*, & *Oliuebaum*: Hiſpanicè *Oliuo*, & *Azeytuno*, Gallicè *Oliuier*, Belg. *Oliueboom*: Anglicè *Oliuetre*, De ſylueſtri Olea iam diximus, nunc de ſatiua. Olea ſatiua arbor eſt magna, procera, ramoſa: foliis longis, ferè ſaligneis, ſed anguſtioribus, & minoribus, in acutum deſinentibus, craſsis, pinguibus, breui admodum pediculo ſubnixis, ſupernè virentibus, infernè albicantibus, nunquam decidentibus, ſapore amaro, & acriuſculo: floribus albis, racematim congeſtis, ex quibus baccæ prodeunt, primùm virides, deinde palleſcentes, tum purpureæ, poſtremò ſaturatæ nigredinis. Arboris nomine ἐλαῖαι vocantur, Latinè Oliuæ, Gallicè *Oliues*, cum incipiunt nigreſcere, noſtri vocant Drupas, inquit Plinius. Græci verò Drypetas. Idem alibi. Druppa vocatur priuſquam cibo matura ſit, iam tamen colorem mutans. Ligni materies pulchra, ſolida, venoſa, criſpa, quę ardet viridis perinde ac ſicca. Genera Oliuarum tria recenſet Virgilius, Orchites, Rhadios, & Pauſias.

Nomina In Dumo. cap.12. *Forma.* Lib.15.c.1. Li.12.c.27. *Genera.*

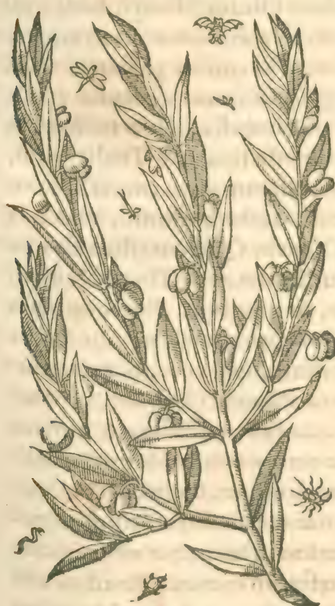
Nec

Nec pingues vnam in faciem vertuntur Oliuæ, Georg.2.
Orchites,& Radij,& amara Pausia bacca.

Præterea, non desiderare rastros, aut falcem, vllámue curam.

Non vlla est Oleis cultura, neque illæ
Procuruam expectant falcem, rastrósque tenaces,
Cùm semel hæserunt aruis, auráſque tulerunt.

OLEA SATIVA.

Nec plura genera hodie agnoscit Hetruria, inquit Matthiolus. Primum genus est earum, In li.1.Dioscor. c.118. quas minores quidem Oleæ proferunt, sed spectatæ formæ, & Bononiẽsibus magnitudine non inferiores. His muria conditis in cibis vtuntur tantum: fundendo enim oleo minùs aptæ sunt, quod multo plus amurcæ quã olei contineant. Proximæ, tum calore, tum magnitudine præstantes, superioribus tamen minores ad conficiendum Oleum optimæ, quod non modò flauum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstantius, sed etiam copiosum ex iis exprimitur. Has ferunt valde proceræ, & prægrandes Iuglandium Nucum modo arbores, quas Oliuastræ rura Senensia vocant. Tertij generis eæ sunt, quæ passim nascuntur, & omnium sunt maximè vulgares. Hodie omnium laudatissimæ, & crassissimæ Muria conditæ ex Hispania afferuntur. Plinius multò plura recenset genera, Licinianam, siue Li- Lib.15. ca.3. ciniam (hæc optimum fundit Oleum, maximè agri Venafrani parte. Est autẽ Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ litore situm: ὅθεν, inquit Strabo, κάλλιστον ἔλαιον) Cominiam, Contiam, Sergiam. Sunt & purpureæ, & Superbæ, Regiæ, quæ & Maiorinæ, & Phanliæ, Picenæ, Sidicinæ. Sunt & prędulces per se tantùm siccatæ, vuisq; passis dulciores, admodum rarę in Africa, & circa Emeritam Lusitanię. Non alia maior in Betica arbor quàm Olea, vt scribit idẽ Plinius. In Africa verò (fides penes auctores erit) Miliarias vocatas mul- Lib.17.c.12. tas narrant à pondere olei, quòd ferant annuo prouentu. Olearũ sicut Vitium, Lib.5. ca.8. inquit Columella, plura genera esse arbitror, sed in meam notitiam decem modo peruenerũt. Pausia, Algiana, Liciniana, Sergia, Neuia, Culminia, Orchis, Regia, Circites, Murtea: ex quibus bacca iucundissima est Pausiæ, speciosissima Regiæ, quæ potius escę, quàm oleo est idonea. Pausiæ tamen oleum saporis egregij dum viride est, vetustate corrumpitur. Orchis quoque & Radius melius ad escam quàm in liquorem stringitur. Oleum optimũ Licinia dat, plurimum Sergia: omnísque Olea maior fere ad escam, minor oleo est aptior. Hactenus Columella. Orchites & Radij à figura nomen habent. Orchites quidem à testiculis quasi testiculares Oliuę. Radij à longitudine radiorum metaphoricè dicuntur. Pausiæ quorundam sententia à sapore appellantur, quod fiat παύσις: sunt enim baccæ amaræ, ideo eas comedere cessant: Aliorum sententia, inter quos est Seruius, à pauiendo dicuntur, id est tontendo, quod nisi tundantur, oleum non reddunt. Priori etymo repugnat Columella, qui Pausiæ iucundissi- Ibidem. mam esse baccam, & eius oleum egregii esse saporis dum viride est, contra Virgilium scribit: posterius omnibus oliuis competit. Nulla Olea ex tot generibus,

Locus. auctore eodem Columella, aut per frigidum, aut gelidum statum cæli patitur.
Ibidem. Itaque æstuosis locis Septentrionali colle, frigidis Meridiano gaudet. Sed neq; depressis locis gaudet, magisq; mediocres cliuos amat. In iis enim excellens solis ardor ventorum perflatu refrigeratur, quare optimum exhibent oleum. Planis verò & campestribus locis Oleæ minùs impetu ventorum agitatæ, atque torrentis æstu solis ambustæ crassius oleum mittunt. Amat, inquit Matthiol. apricos tractus, & colles, calidásque regiones, nec in frigidis prouenit, quare oleis Hispania, Italia, Gallia Narbonensis abundant. Oleam Theophrastus è celeberrimis
Lib.15. ca.1. Græcorum auctoribus, inquit Plinius, Vrbis Romæ anno circiter quadringentesimo quadragesimo, negauit nisi intra XL. millia passuum à mari
Lib.21.c.10. nasci. Idem alibi: Tunc Oleam non putabant gigni nisi intra CCC. stadia à ma-
Lib.5. ca.8. ri. Hanc arborem plerique existimant, inquit Columella, vltra milliarium sexagesimum à mari, aut non viuere, aut non esse feracem. Tradit idem, Quercu excisa radices noxias Oliueto relinqui, quarum virus enecat Oleam:
Lib.24. c.1. Quercus & Olea tam pertinaci odio dissident, auctore Plinio, vt altera
Lib.18.c.18. in alterius scrobe depactæ moriantur. Idē alibi: Olea vbi Quercus effosa sit malè ponitur, quoniam vermes qui Raucæ vocantur (Erucæ, apud Theophrastum, κάρπαι pro κάμπαι,) in radice Quercus nascuntur, & transeunt. Florent omnes
Tempus. Oleæ mense Iulio. Fructus mense Nouembri & Decembri decerpuntur. Prima ergo, sic enim legendum, ab Autumni colligitur initio, operæpretio, non natu-
Lib.15. ca.3. ra, Pausia, (quoniam tum cōditur,) cui plurimum carnis: mox Orchites, cui olei: post Radius. Has enim ocyssimè occupat æstas, quia sunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere, sic enim legendum. Differuntur verò etiam in Martium mensem callosæ, contra humorem pugnaces, ob idque minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini Regiam vocant, non ante Fauonij afflatum nigrescentes, hoc est vsque ad VI. Idus Februarias. Omnino in vita error est publicus, tumore Oliuæ crescere oleum existimantium, pręsertim cum magnitudine copiam olei non constare, indicio sint quæ Regiæ vocantur, ab aliis Maiorinę, ab aliis Phaulię, grandissimę alioqui, minimo succo. Est & in Ægypto carnosissimis olei exiguum. Decapoli verò Syriæ perquam paruę, nec cappari maiores carne, oleo tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur. Fiunt & præcoces feruenti aqua per-
Plin. lib.15. cap.3. fusæ, quamlibet immaturæ. Oliuæ constant nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc est eius amara. Fit ex aquis, ideo siccitatibus minima, riguis copiosa. Oliua
Vires & Temper. flaua & recens stomacho vtilior est, ventri difficilis: nigra autem & matura corruptioni oportuna est, stomacho aduersatur, oculis non conuenit, capitis do-
Diosc. lib.1. cap.118. lorem mouet, arefacta illitu depascentia vlcera sistit, & carbunculos emarginat. Oliuæ sale condiuntur, vnde Colymbades appellatæ, quasi natatrices, eo quod
Lib.15. ca.3. Muriæ veluti innatant. A Muria verò eædem Halmades dictæ sunt. Plinius. Sale illæ priuatim condiuntur, inquit Plinius, & vt reliquæ Muria, sapáue (perperā in publicis libris legitur, amurca sapáue.) Nec non aliquæ oleo suo, sine accersita commendatione, Muriæ innatant Colymbades. Franguntur eædem, herbarúmque viridum sapore condiuntur. Quia verò etiam incisæ in Muriā mittebantur, succum ipsarum ex Muria collectum vtendum præscribit his verbis
Lib.2.c.118. Dioscorides. Colymbades tritę, & ambustæ, illitæ pustulas gigni prohibent, sordida vlcera purgant, succus ipsarum ex Muria gingiuas cōtrahit, & motus dentium firmat. Nunc de Oliuæ partibus dicendum, ac primùm de Oleo. Suus quidem Oliuæ succus oleum est, ex Oliuis primum in pauimēto relictis, quoad rugosæ factæ fuerint, deinde molæ suppositis, postremo torculari expressis, vel immaturis, quod Omphacinum ob id, & Omotribes, id est acerbum & crudum est

est appellatum, idémque refrigerans & adstringens: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrúmque vel insulsum, vel salsum, & illotum, vel lotum, ídque ad salem tollendum, vel vt fiat candidius, aut morsus expers. Vtrúmque rursus, vel recens est, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, quæ olei communis differentię diligenter sunt obseruandę, vt medicamentorum ex iis iustior fiat compositio. Nam facultatibus secundum has differentias multum variant, ac composita quibus miscentur plurimum immutant. Oleum Galeno ex oliuis confectum, quod sane verissimo & maxime proprio nomine oleum appellatur, humectat, & modice calfacit, cuiusmodi est dulcissimum, factũ potissimũ ex oliuis, quas Gręci δρυπετεῖς vocant, nos Drupas. Omotribes & Omphacinũ, quantum in se habet adstrictionis, tantũ etiã illi inest frigiditatis. Porrò oleum vetus, quod quidẽ ex dulci inueterato efficitur, calidius est, & potentioribus ad discutiendũ viribus. Quod verò crudum, inueterascit, id dum adstrictionis reliquum quippiam seruat, mistę permanet facultatis: vbi vero illam prorsus abiecerit, reliquo fit simile. Quinetiam quicunque in pręparando ramos iniiciunt, ij & ipsi Omphacino simile oleum efficiunt. Cęterùm rogandum non est quomodo sit pręparatum, sed gustãdum potius, ac si prę se ferat adstrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum est existimandum, ceu illud quod ex Hispania defertur. Quod si nequaquam gustantibus adstringere appareat, sed perfectè videatur dulce, id modicè esse calidum putandum. Pręterea si tenue quoque cernatur (tale est quod purum est, quódque intuenti translucidum videatur) modicum eius latissimè per cutem extensum sibi maneat continuum, celeritérque à cute combibatur, id vtique pro optimo ducendum, ac virtute quam maximè pollere, quale est Sabinum. Porrò oleum lotum minimè omnium mordacitatem continet. Oleum Omphacinum ad multos vsus rectè valentibus ac- Li.6. simpl

accommodatissimum Dioscoridi. Pręstat recens, odoratu) quod non mordeat: stomacho vtile est, quod adstringat gingiuas contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: sudores cohibet. Oleum cõmune quo vetustius ac pinguius, eo ad medicamenta magis est idoneũ. Omne oleum calfacit, emollit ventrem (alij legunt μαλακτικὸν τῆς σάρκος, id est mollit carnes) à perfrictionibus corpus tuetur, ipsúmq; promptius ad munera obeunda reddit, aluum emollit vlcerantium venenorum vires permistum hebetat, contra venena datur assiduè potum, redditúmque vomitionibus, soluit aluũ heminæ mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua potum: ad tormina calidum, simul decocta ruta, tribus sextariis in potu datur: ventris animalia pellit: idem maximè ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & vehementius discutit, oculorũ claritati subditum confert. Si vetusti non sit copia, in vase decoquitur ad mellis crassitudinem, & vetustatẽ repræsentet. Hæc sic Græcè cum legantur, εἰ δὲ μὴ παρείη παλαιὸν ἔλαιον οὕτω, κατακεράσας εἰς ἀγγεῖον τοῦ παρόντος τὸ κρεῖσσον, ἕψε, ἕως ἔχῃ μέλιτος πάχος, καὶ χρῶ. Τὴν γὰρ αὐτὴν τῷ προειρημένῳ εἰσφέρεται δύναμιν, ita videntur Latinè reddenda. Si verò adeo antiquũ oleum non adsit, ex eo quod suppetit, præstantissimum in vas coniicito, coquitóque ad mellis crassitudinem, eoq; vtere: nam eandem cum supradicto obtinet facultatẽ. Scribit & idẽ auctor foliorum satiuæ Oleæ vim adstringentem esse, sed aliquãto inferiorẽ quàm in Oleastro, ideóque ocularibus medicamentis ob suam mitiorẽ vim magis conuenire. Sudorem ligno viridi accẽso manantẽ, illitu sanare lichenas, furfures, & scabiem. Oleaginũ semẽ (Gręca τὸν καρπὸν habent, id est fructũ ipsarũ Olearũ) illitũ mederi furfuribus, & vlceribus quę vorãt & depascunt: quod autem intra nucleũ est, ex adipe & farina scabros vngues excutere. Hippocrates nuclei quoque huius vsum ad ocularia medicamenta adhibere videtur, neque de alio nucleo intelli- Lib.1. c.28. Lib.1. c.118.

gere

gere, cum scribit: ὀφθαλμῶν. σποδίου δωδέκατον, κρόκου πέμπτον, πυρῆνος ἕν, ψιμμυθίου ἕν, σμύρνης ἕν· τὸ ὕδωρ, κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεῖν, καὶ διδόναι σκόροδα σὺν μάζῃ. Quæ sic interpretatur Cornarius. Ad oculos Spodij partem duodecimam, Croci quintam, Nuclei Oliuæ vnam, Cerussæ vnam, Myrrhæ vnam. Aquam frigidam super caput fundito, & Allia cum Maxa edenda dato. Quidam tamen Punici Mali τὸν πυρῆνα, id est, nucleũ intelligi non absurdè posse arbitrantur. De Oliua, ipsius succo, & nucleo dictum est, nunc de amurca. Hæc, vt affirmat Dioscorides, decocta in cupreo vase ad mellis crassitudinem adstringit, cæteros præbens Lycij effectus. Insuper dentium dolori, & vulneribus cũ aceto, vino, aut mulso commodè illinitur: additur in medicamenta ocularia, & meatus obstruentia inductu suo. Vetustate meliorem fieri constat. Vtiliter infunditur sedis, genitalium, ac vuluæ exulcerationi. Si verò cũ Omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, cariosos dentes extrahit: iumẽtorum scabiem cũ decocto Lupini, & Chamæleone illitu sanat. Cruda, & recente Amurca podagras, articulariósque dolores foueri vtilissimũ: peruncta in villosa pelle, & hydropicis imposita, tumoris molem reprimit. Eundem Amurcæ in medicina vsum Plinius similiter fere tradidit, nisi quod vbi Græca exemplaria quæ habent ἐκβάλλει δὲ καὶ τοὺς ἐφθαρμένους ὀδόντας σὺν ὀμφακίνῳ, & cætera, secutus Ruellius vertit, si verò cũ Omphacino recoquatur, & cętera, Plinius legit, si verò cũ Omphacio decoquatur ad mellis crassitudinem casuros dentes extrahit, quam Plinij lectionẽ magis probans Cornarius, locum Dioscoridis sic interpretatus est. Eiicit etiam corruptos dentes cum Omphacio ad mellis spissitudinẽ cocta, & oblita. Nam Omphacinum gingiuas constringit, & dentes corroborat, vt modò diximus, non eiicit. Sed & illum ipsum Plinij locum deprauatũ ex manuscripto Codice sic integritati restituit. Si vero decoquatur ad mellis crassitudinem, causarios dentes extrahit, non casuros, vt habent vulgata exemplaria: casuri enim extractione nihil opus habent, inquit Cornarius. Causarij verò dentes sunt ex causa aliqua affecti, & vt Dioscorides ait, ἐφθαρμένοι, id est corrupti. Eadẽ voce vsus est Plinius, vbi veratrũ dari vetat causariis, vel latere, vel faucibus, id est iis qui locis istis male affecti sunt. Super omnia celebrauit Amurcam laudibus Cato, quas apud eum, & Plinium legere potes. Illud tantum dicam eam Apothecarum, & Officinarum fabricis, in quibus lanei, sericeíue panni reconduntur, pèr vtilem esse: si enim ex ea calci permista parietes incrustentur, item laquearia, & pauimẽta, non modò parietes aliunde contractum humorem non resudabunt, neque situm contrahent, sed nec blattas, nec teredines, nec araneas, nec alia noxia animalia gignẽt.

Li.2. Epid. Sect.5.
Lib.1. c.20.
Lib.23.ca.3.
Embl.113. lib.1. Diosc.
Lib.25.ca.5.
Lib.15.ca.8.

LOTVS ARBOR, CAP. XXI.

Nomina

LOTI nomen multis stirpibus commune est, sed de Loto arbore hîc agimus, quæ vt λωτὸς δένδρον Græcis, ita Latinis Lotus arbor dicitur, Arabibus *Sadar, Sedar*, siue *Alsadar*, Italis *Loto albero*, In Tridentino & Goritiensi agro *Bagolaro*, in Veronensi *Perlaro*, Hispanis *Almez*, Gallis *Micocoulier*, qui & fructum *Micocoules* appellant, nomine proculdubio ex Loto deflexo, quasi μικρὸν λωτοῦ καρπόν. Loti arboris genera tria apud auctores reperiuntur. Est enim Lotus Celtis à Plinio appellata, in Africa, & Lotophagia insula frequens, cuius historiam ille ex Theophrasto literis mandauit: eaq; duplex: altera nucleum habens, altera sine nucleo interiore. Secunda Lotus eiusdem Theophrasti, à Lotophagorum Loto differt. Tertia, Lotos etiam à Plinio dicta (etsi impropriè) à fructus suauitate superioribus simili, & Faba Græca, quæ & διόσπυρος est Theophrasti. Primi generis Lotus Dioscoridis, siue Celtis, ea est, quam primam hic depinximus, Gallorum *Micocoulier*, Italorũ *Bagolaro*,

Genera. Lib.13.c.17. Lib.4.Hist. cap.4.
Lib.3.Hist. cap.13.

Matthioli, Dodonæi, Dalechampij, aliorúmque doctißimorum herbariorum ſententia. Loti apud Theophraſtum hiſtoria eſt eiuſmodi: ἔστι δὲ τοῦ λωτοῦ τὸ μὲν Lib.4.Hiſt. ἴδιον γένος, εὐμέγεθες, ἡλίκον ἄπιος, ἢ μικρὸν ἔλαττον. φύλλον δὲ ἐντομὰς ἔχον, καὶ πρινῶδες. Τὸ cap.4. μὲν ξύλον μέλαν. γένη δὲ αὐτοῦ πλείω, διαφορὰς ἔχοντα τοῖς καρποῖς. ὁ δὲ καρπὸς ἡλίκος κύαμος. πεπαίνεται δὲ ὥσπερ οἱ βότρυες, μεταβάλλων τὰς χροιάς. φύεται δὲ καθάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα. πυκνὸς ἐστι τῶν βλαστῶν. ἐσθιόμενος δὲ ἐν τοῖς λωτοφάγοις καλουμένοις, γλυκὺς, ἡδὺς, καὶ ἀσινὴς, καὶ ἔτι πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθὸν. ἡδίων δὲ ὁ ἀπύρηνος (ſic enim ex Plinio legendum, non vt in vulgatis exemplaribus ſcriptum reperitur, ἡδίων δὲ ὁ πύρηνος) ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτον γένος. ποιοῦσι δὲ καὶ οἶνον ἐξ αὐτοῦ. πολὺ δὲ τὸ δένδρον, καὶ πολύκαρπον. τὸ οὖν ὠφέλλου στρατόπεδον, ἡνίκα ἐβάδιζεν εἰς καρχηδόνα, καὶ τούτῳ φασὶ πλείους ἡμέρας ἀπολειπόντων τῶν ἐπιτηδείων κεχρῆσθαι. ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ νήσῳ τῇ λωτοφαγίτῃ, φαρίδι καλουμένῃ πολύς. αὐτὴ δὲ ἀπόκειται καὶ ἀπέχει μικρὸν. οὐ μὴν ἐν ταῦθα μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πλείων ἐν τῇ ἠπείρῳ: πλεῖστον γὰρ ὅλως ἐν τῇ λιβύῃ, καθάπερ εἴρηται τοῦτο, καὶ ὁ παλίουρος ἐστιν. Id eſt, Eſt autem Loti proprium genus, procerum, magnitudine Piri, aut paulo minus: folio inciſo, Ilicis ſpecie (Cornarius non πρινῶδες, ſed πριονῶδες, id eſt, ſerrato legendum ſuſpicatur) ligno nigro. Genera eius plura, fructibus diſtincta. Fructui magnitudo Fabæ, qui velut vuarũ botri matureſcit, colores mutans. Naſcitur alternatim, exaduerſo, veluti Myrtorum baccæ, ſuper germinibus ſpiſſus. In cibo eſt Lotophagis dictis, dulcis, iucundus, & innoxius, atq; etiam aluo ciendæ vtilis. Suauior autem qui nucleo caret: ex quo etiam vinum conficiunt. Copioſa illic eſt hæc arbor, multúmq; fructifera. Quare Ophelli excercitum cum Carthaginem proficiſceretur, in commeatus penuria, eo fructu multos dies victitaſſe ferunt. Eſt igitur in Inſula Lotophagite, quam Pharidem vocant, (ea nunc Gerbi dicitur,) Lotus frequens. Ea verò à continente parum diſsita eſt, diſiunctáque inſula. Cæterùm non illic tantùm, ſed etiam in continente multo copioſior prouenit. Nam in Africa, quod diximus, Loti, vt & Paliuri, maxima copia eſt. Hæc dum tranſcribit Plinius, quędam etiam de ſuo adiecit. Eadem Africa qua vergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes (vulgo hodie *Les Baxes, ou Secagnes de Barbarie,*) atque Naſanconas. Magnitudo quæ Piro: quamquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæq; maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius, atque alius, ſicut in vuis. Naſcitur denſus in ramis, Myrti modo, non vt in Italia, Ceraſi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoque exprimitur illo, ſimile mulſo, quod vltra denos dies durare negat idem Nepos: baccáſque contuſas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus,

Embl.131. li.1.Dioſc.

Supra ca.3.

Lib.13. c.17.

LOTVS CELTIS
Arbor.

vltro

vltro citróque commeantes per Africam. Ligno color niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuésque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. In his Plinius vinum ex Loto exoſſe expreſſum denos dies durare negat, Theophraſtus ex quo totam hiſtoriam exſcripſit, id omittit, ſed vinum ex Loto ſecundi generis confectum poſt biduum, triduúmue corrumpi

Lib.14. tradidit. Polybio verò apud Athenęum Plinius aſſentitur, ait enim Polybius ex Loto ſua vinum ſimile eſſe mulſo, nec vltra denos dies perdurare. Plinius eiuſdem Loti lignum ad tibiarũ cantus expeti, è radice cultellis capullos, breueſq; alios vſus excogitari ſcripſit, quæ Theophraſtus de ligno & radice Loti ſecun-

Lib.24.c.2. dæ prodidit, vt dicetur. Eandem Loton Plinius arborem Syrticã rectè appellat,

Lib.13.c.17. ſed mox velut immemor eius hiſtoriæ à ſeipſo deſcriptę, Fabam Gręcam vocat,

Li.1.Dioſc. cap.134. eiq; vires eas tribuit, quas Loto ſuę Dioſcorides, qui Loton arborem eſſe tradit, vaſtæ magnitudinis, bacca Pipere maiore, dulci, cibis grata, ſtomacho facili. Hęc Loto noſtrę bellè conuenire facilè is rectè iudicabit, qui eam diligenter

Forma Loti 1. contemplatus fuerit. Eſt enim procera, magnáque arbor, Piro quidem ſępe magnitudine par, nõnunquam etiam procerior, caudice craſsiſsimo, cortice lęui, colore in cęruleum nigreſcente, ramis vaſtis, latè protenſis: cui folia lata, aſpera, crenata: fructus rotundi, Pipere maiores, ex longis petiolis penduli, primum virides, deinde flaui, poſtremò nigri, grati ſaporis. Apud Lotophagos fructus Lo-

Li.9.Odyſ. ti ſi tanta fuit dulcedo, vt eo guſtato ſocij Vlyſsis, narrante Homero, ad naues redire noluerint, niſi verberibus adacti, atque inde orto prouerbio Loton guſtaſſe dicantur ij, qui delitiis quibuſdam deliniti, diutius in iis hęrent, neque ab iis ad ſolita ſtudia reuocari poſſunt, ſi, inquam, ob tantam fructus ſuauitatem, quæ in noſtra Loto deſideratur, neget quis nos veram Lotõ hîc repreſentaſſe, meminerit Plinium dixiſſe, in Africa inſignem arborem Loton gigni, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam, quòd mutato ſolo, cæloq; à grata illa fructuum dulcedine degenerauerit. Lotus hæc noſtra in multis etiam Galliæ Nar-

Locus. bonenſis locis naſcitur, ſed præcipuè in agro Monſpelienſi, tam vaſta & procera, vt alias quaſuis arbores illic magnitudine ſuperet, vel ſaltẽ æquet. Fructus

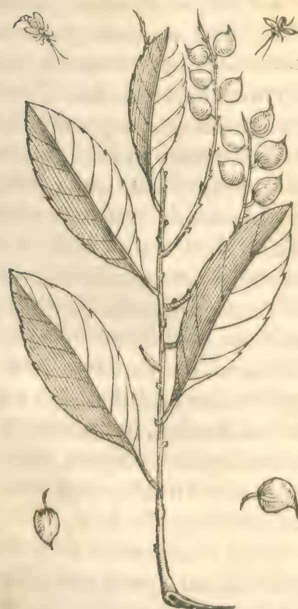
Tempus. eius Septembri menſe ſunt maturi: quo tempore folia decidere incipiunt, vêre vna cum floribus renaſcentia. Secundũ Loti ſpeciem Theophraſtus ſcribit eſſe.

Ibidem. Δένδρον θαμνῶδες, καὶ πολύκλαδον, τῷ στελέχει δὲ εὔσταθές. Τὸν δὲ καρπὸν μετὰ τὸ κάρυον ἔχειν, τὰ δὲ ἐκτὸς οὐ σαρκῶδες, ἀλλὰ δερματωδέστερον. ἐσθιόμενον δὲ οὐχ οὕτω γλυκὺ, ὡς εὔστομον. καὶ τὸν οἶνον ὃν ἐξ αὐτοῦ ποιοῦσιν, οὐ διαμένειν, ἀλλὰ ἢ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, εἶτ' ὀξύνειν. ἡδίω μὲν οὖν τὸν καρπὸν ἐν τοῖς λωτοφάγοις, ξύλον δὲ κάλλιστον τοῦ ἐν κυρηναίᾳ. θερμοτέραν δὲ εἶναι τὴν χώραν τῶν λωταφάγων. τοῦ δὲ ξύλου τὴν ῥίζαν εἶναι μελαντέραν μὲν πολὺ, πύκνην δὲ ἧττον, καὶ εἰς ἐλάττω χρησίμην: εἰς γὰρ τὰ ἐγχειρίδια, καὶ τὰ ἐπικολλήματα χρῆσθαι. τῷ ξύλῳ δὲ εἰς τετοὺς αὐλοὺς (non vt in excuſis legitur, αὐτοὺς) καὶ εἰς ἄλλα πλείω. Id eſt, Lotus ſecunda, arbor eſt fruticoſa, ramoſa, caudice firmo, ſemine incluſo nucleo, extrinſecus non carnoſo operimento, ſed veluti cute cõtecto, in cibo non tam dulci, quã ori grato, & ſuaui, ex quo vinum fit non perdurans, ſed duos tréſue dies tantum, dein aceſcens. Fructus apud Lotophagos iucundior eſt: materies optima in Cyrenæa regione, feruidiore Lotophagorum tractu. Radix arboris, multo ligno nigrior, minus denſa, & ad pauca commoda, nimirum ad pugiones, & ad glutinandas aſſulas, ligno ad tibias, & ad alia pleráque vtili. Hanc ſecundam Loton Theophraſti eam eſſe iudicauit Dalechampius, cuius ramulus hic depictus exhibetur. Nonnulli docti Herbarij Laurocéraſum, à foliis Lauro, & nucleis Ceraſo ſimilibus nominant. In hortis Principis Doriæ Genuæ luxu-

Forma Loti 2. riat, aduecta ex Africa, fruticoſa, ramoſa, caudice firmo: ſemine nucleo abdito, qui valde tener eſt: pulpa non carnoſa extrinſecus, vt in Amygdala, ſed

potius

LOTVS SECVNDA.

potius cutis instar molli, vt in Ceraso: fructu oblongo, è cæruleo rubescente, minùs dulci quam superioris, sed gratiore & suauiore gustu. Hæc Lotus Plinio, & Matthiolo incognita fuit. Sed quænam sit Lotus illa, quam apud Athenæum memorat Polybius, inter Herbarios controuersia est. Lib.14. Dalechampius primæ Loti Theophrasti secũdam speciem esse existimat, cuius fructus nucleo caret, aut quam minimum complectitur, vt fere nullus esse videri queat. Demõstrat id descriptio. Arbor est, inquit, haud procera, aspera, non spinosa (legendum enim οὐκ ἀκανθώδης) foliis virentibus, Ilici similibus (ex Theophrasto enim legendum παραπλήσιον τῇ πρίνῳ, non ῥάμνῳ) paulo spissioribus, & latioribus: fructu per initia colore & magnitudine Myrti baccis candidis simili, cum iam perfectæ sunt. Augescens colore phœniceus est, rotundus, Oliuæ magnitudine (Theophrastus Fabæ magnitudine) nucleo perquam exiguo. Maturus colligitur, & seruis alendis cum Alica in vasis stipatis reconditur. Ingenuis autem ac liberis domesticis exemptis nucleis asseruant, & in cibo dant. Gustus est Ficuum, & Palmularum, sed odor præstantior. Ex eo in aqua macerato & trito vinum fit, grati iucundíque saporis, optimo

DIOSPYROS, SIVE
Faba Græca, Latifolia, Pseudo Lotus Matthioli.

DIOSPYROS, SIVE
Faba Græca, angustifolia, seu Lotus Africana.

mulſo ſimile, quod merum bibunt. Verum non longius quàm decem dies durat. Quamobrem ad vſum quotidianum paulatim conficitur: Acetum quoque ex eo conficitur. Hactenus Polybius. Aſpera Loti folia ſunt tangenti, aculeata eſſe nullus vnquam ſcripſit. Folium Ilici proximum eſſe, fructus colorem mutari dum matureſcit, Myrtorum modo naſci, ex eo vinum exprimi, dixit Theophraſtus, quæ in Loto ſupradicta comperiuntur: cætera omnia congruunt. Tertia Loti ſpecies hîc exhibetur, quæ etſi Lotus non eſſet, tamen in Loti generibus numerata eſt, eóque nomine celebrata, à Plinio Lotus, & Faba Græca dicta, quam Romæ, inquit, à ſuauitate fructus ſylueſtris quidem, ſed Ceraſorum pene natura, Loton appellant. In Italia frequens eſt arbor, & ab Hetruſcis hodie vocatur *Vua d'India*, præſertim Florentiæ, vnde aduehendam curauit Dalechampius. In quibuſdam etiam hortis Lugduni viſitur, breui caudice, ramis plurimis, longiſsimis, validiſsimis, vt totidem arbores dicere liceat, petulanter vmbra latiſsima ex patiantibus, in vicinas domos ſæpe tranſilientibus opacitate breuiſſima: foliis Corno ferè ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, pallidioribus, venoſis: flore in medio purpuraſcente, quatuor foliolis diſtincto, herbaceis, ramis ſic incumbente, vt petiolo carere videatur: fructu Ceraſorum figura, antequam maturuerit cãdido, cùm maturuit, rufo, prominente è medio tenui quodam velut aculeo, ramis & ſurculis ſine pediculo adhærente, guſtu dulci, palato non inſuaui. Hanc eſſe quam dixi Fabam Græcam Plinij notæ omnes demonſtrant. Nam, vt ille ſcribit, cacumine ramoſa eſt, caudice breui, ramis pro arboris magnitudine prælongis, validis, multis, & cum hyeme folia deciderint, ob ſurculorum paucitatem ſolem non auferentibus: fructu Ceraſis non abſimili, nucleo duro, qui in Ceraſo tener eſt, ac fragilis, quod Theophraſtus adnotauit, cortice diluto, rubore iucũdo, blandiſsimè oculos excipiente, & quo veriſimile eſt pelles tingi poſſe, radice lanas, vt mirum ſit Matthiolum ſuæ Loti cortici triſtiſsimo tribuiſſe, quod Plinius de huius corticeliteris prodiderat, cuius tinctura colorem rufum fieri ipſemet alibi ſcripſit. Ramenta ligni decocta in vino proſunt dyſentericis, & cętera: deinde, Rufant & capillum, defluentémque cohibent. Sic enim locum hunc in noſtris exemplaribus mutilum ope melioris Codicis integrum & reſtitutum citauit Ruellius. Sunt qui nec vana quidem ducti coniectura hanc arborem Theophraſti διόσπυρον eſſe cenſent, fructu Ceraſo ſimili, duro intus & ſolido nucleo, non, vt in Ceraſo fragili: maxime cum Plinius Theophraſti verba ſingula Latinè exprimere ſolitus, Faba Gręca deſcripta, nuſquam alibi Dioſpyri meminerit. Guaiacum Patauinum Fallopius, Pena & Lobellius, vera Lotus Theophraſti, nominarunt. Hæc eſt Faba Græca quam Bellonius à Conſtantinopolitanis Ceraſum Trapezuntiam vocari ſcribit. Ea etiam cuius figuram Augerius de Busbecke ad Matthiolum miſit, cui ſubſcriptum erat, Dactyli ex Trapeſonda dulces, & guſtu delectabiles. Huius Pſeudo Loti, ſiue Fabæ Græcę, picturas duas Matthiolus exhibet, foliorum tantum longitudine breuitate, anguſtia, latitudine diſtantes, quæ pro ętate & proprietate loci in quo ſtirpes aluntur, varietas facilè contingit. Loti ſuę baccas aluum adſtringere ſcripſit Dioſcorides Ramentorum ligni decoctum ſiue potu, ſiue infuſione dyſentericis, ac fœminis fluxione uluę laborantibus auxilio eſſe, rufare capillos, citam aluum cohibere. Plinius Fabam Gręcam cum Loto primi generis confundens, quod indicauimus, eadem & quę Dioſcorides, Loto ſuę tribuit. Hęc Lotos, inquit, quę Faba Gręca appellatur à noſtris, aluum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino (hoc Dioſcorides tacet) proſunt dyſentericis, menſtruis (γυναιξὶ ῥοικαῖς Dioſcorides, id eſt mulieribus fluxione uluę vexatis) vertigini, comitialibus (hęc Dioſcorides non habet) Cohibent & capillum. Quæ

Margin notes: Li.16.ca.30. — Forma Loti 3. — Lib.3.Hiſt. cap.13. — Lib.1.Dioſ. cap.134. — Lib.24.c.2. — Lib.1.ca.95. — Lib.3.Hiſt. cap.13. — Lib.1.Dioſ. cap.134. — Vires. — Lib.1.c.134. — Lib.24.c.2.

verò ſequuntur, nec in Dioſcoride extant. Mirum his ramentis nihil eſſe amarius, fructuq; dulcius. Fit & è ſcobe eius medicamentū, ex aqua Myrti decocta, ſubacta, & diuiſa in paſtillos, dyſentericis vtiliſsimū, pondere victoriati, cum aquę cyathis tribus. Galenus dilucidius Loti vires explicat his verbis. Lotus arbor non multæ adſtrictoriæ facultatis eſt particeps, ſed & tenuium eſt partium, & exſiccatoria. Itaque lignorum aſſulæ deraſæ muliebri accommodantur profluuio, & dyſenteriis, & cæliacis affectibus. Decoquuntur verò interdum in aqua, interdum in vino, nimirum prout vſus popoſcerit, nec infunduntur tantum, ſed & bibuntur. Quinetiam quod pilos defluentes cohibeat, non mediocre ſignum eſt ipſam adſtringentis eſſe cuiuſdam, ac mediocriter deſiccātis facultatis. In his cum Plinius & Galenus ramentorum Loti decocto cohiberi capillos dicant, locus Dioſcoridis in quo legitur, ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει γαστέρα ῥεῦσαν, id eſt, flauos facit capillos, & citam aluum cohibet, corruptus eſſe videtur, & ita legendus. ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει ῥεούσας, id eſt, flauos efficit capillos, & defluentes cohibet. Nam cum baccis ventrem ſiſti antea dixerit, & ramentorum decoctum dyſentericis prodeſſe, quid attinebat quod de ventre ſiſtendo dictum iam fuit, ſtatim repetere? Li.7. ſimpl.

LAVRVS, CAP. XXII.

QVÆ Latinè Laurus dicitur, Græcè δάφνη, Arabibus *Gaur*, vel *Gar*, Gallis *Laurier*, Italis *Lauro*, Germanis *Lorbeenbaum*, & *Loorbeeren*, Hiſpanis *Laurel*, ſeu *Laureiro*, Boemis *Bobek*, Anglis *Laureorbay tree*, Belgis *Laurusboon*, Luſitanis *Laureizo*. Baccæ eius δαφνίδες. Laurus duûm eſt generum. Vna tenui folio conſtat, altera latiore. Vtraque odoratiſsima, omnibus, pręſertim in Italia cognita, quod nō ſolùm in hortis, viridariis, vineíſque ſata vireſcat, ſed etiam in ſyluis, maximè locis maritimis, ac etiam in montibus & collibus apricis, qui lacus & maria reſpiciunt, ſponte naſcatur. Folia habet oblonga, in exortu lata, in acutum deſinentia, craſſa, ſolida, odorata, in vno genere latiora, in altero anguſtiora & tenuiora, ex qua foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam eſſe iudicant. Flores emittit paruos, muſcoſos, Oleæ fere ſimiles, in luteo albicantes, ex quibus baccæ prodeunt Oleis ſimiles, primum virides, cùm maturuerunt nigræ, craſſo intus nucleo, qualis eſt in Ruſci baccis. Laurus frequentiſsima in Italia, vt dictum eſt prouenit, in Hiſpania, in Gallia Narbonenſi, aliíſque calidioribus regionibus, in quibus in proceram arborem aſſurgit, cortice craſſo duróque. Frigidioribus locis in hortis ſerunt, & ſumma adhibita diligentia curáque à frigoris iniuria vix tuentur: Lauro enim inimicum frigus in Olympo tamen copioſiorem nullam eſſe tradit Plinius: quin & in Lexobiis, ac Bellocaſsiis Neuſtriæ, hortos maris afflatu tepentes non dedignatur. Folia Lauri perpetuò virent. Menſibus Martio &

Nomina

Genera.

Forma

Locus.

Lib.16.c.31.

LAVRVS.

Aprili germinat. Baccæ Autumni fine decerpuntur, vel hyemis initio, vt Oliuæ,
Lib.1. c.90. Laurus vtraque, vt docet Dioſcorides, excalfactoriam naturam habet, & emol-
Vires. lientem. Quamobrem decoctum earum in muliebres inſeſſus additum vuluæ &
veſicæ vitiis conuenit. Virentia folia (alij τὰ χλωρὰ τῶν ξύλων legunt, id eſt, vi-
rentia ligna) ſenſim ſubſtringunt: illita quoque ac trita veſparum, & apum
ictibus auxiliantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem om-
nem mitigant: ſed pota ſtomachum effundunt, & vomitus mouent. Græcè
habetur, ποθέντα δὲ πραΰνει τὸν στόμαχον, καὶ ἐμέτους κινεῖ. Cornarius autem pro
πραΰνει, id eſt mitigant βαρύνει legit, id eſt, grauant. Plinius priore membro
omiſſo, ſimpliciter dixit, folia pota vomitiones mouent. Lauri baccæ ma-
gis quàm folia calfaciunt. Ergo in eclegmate tritæ cum melle, vel paſſo,
proſunt tabi, orthopnœæ, & omnibus thoracis rheumatiſmis: contra ictus
ſcorpionum ex vino bibuntur: vitiligines emaculant. Succus baccarum vti-
liſsimè aurium dolori & grauitati (δυσηκοΐαις, ſic etiam Plinius habet, Co-
dex antiquus ἤχοις, id eſt ſonis) inſtillatur cum vino vetere & roſaceo. In me-
dicamenta autem adiiciuntur, quæ neruorum laſsitudines reficiunt, & ad
vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, par-
tus necat, hepaticis prodeſt tribus obolis in vino odorato potus. Eadem
Cap.8.23. Plinius tradidit. Hæc autem adiunxit. Proſunt folia fœminarum menſibus
cum oleo cocta. Cum polenta, quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes,
vel, vt in manuſcripto legitur inflationes oculorum, cum ruta, teſtium,
cum roſaceo, ad capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata,
atque deuorata per triduum terna, liberant à tuſsi. Eadem proſunt ſuſpi-
riis, trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa radix calculos
rumpit: iocinori prodeſt, tribus obolis in vino odorato pota. Baccæ men-
ſes trahunt appoſitæ, tritæ, vel potæ. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex vi-
no bibuntur. Perunctos ſucco baccarum fugiunt venenata omnia. Prodeſt
contra ictus & potus, maximè autem eius Laurus quæ tenuia habet folia.
Baccæ cum vino ſerpentibus, ſcorpionibus & araneis reſiſtunt. Ex oleo &
aceto illinuntur & lieni, & iocinori: gangrænis cum melle. Et in fatigatio-
ne etiam, aut perfrictione ſucco perungi, nitro adiecto, prodeſt. Sunt qui
celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli menſura in
aqua potam: efficacius recentem, quam aridam. Item & in remedio vuæ ia-
centis, quadrantem pondo baccarum foliorúmque decoqui in aquæ ſexta-
riis tribus ad tertias, eámque calidam gargarizare: & in capitis dolore impa-
ri numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Lauri arboris, folia & cor-
Li.6.ſimpl. tex, Galeno teſte, deſiccant & calefaciunt vehementer, magis etiam fructus
quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt, & calidus, magis ta-
men amarus: habet etiam adſtrictionis nonnihil: quamobrem & calculos
confringit, & iecori prodeſt. Bibitur ex vino fragrante trium obolorum
pondere. Lauri tenerrimas ſummitates cum nardo in vino decoctas aurium
grauitati & ſonis mederi, ſcribit Matthiolus, ſi eius decocti calentis vapor
infundibulo in aures recipiatur. Lauri baccis laxatam Columellam ad locum
reduci, ſi cum æquali pondere Cymini, Hyſſopi, Origani, Euphorbij, melle
excipiantur, & ſummo capiti calidæ applicentur. Eaſdem cum tritici furfure,
Iuniperi baccis & Allio contritas, & vino ſæpius ſuper calente tegula aſper-
ſas, pubíque admotas ſuppreſſam vrinam citare. Septem Lauri baccas à præ-
gnantibus, quibus inſtat partus, cum dormitum eunt deuoratas, vt facilem
fœlicémque partum edant efficere. Tenerrimas Lauri cymas cum Calamintha
& ſale contritas, ex tepida aqua ſumptas aluum ciere, pituitámque & lum-
bricos

bricos celeriter expellere. Ex iisdem baccis cum maturæ ſunt, in aqua decoctis fit oleum Laurinum Dioſcoridi: ſiquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus diſtracta concha excipitur. Meſuæ vero baccæ Lauri maturæ, & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquuntur, poſt torculari plano exprimuntur in vas ſubiectum, in quo aquæ ſupernatans oleum colligitur. Simplex vtilius, & quo recentius & viridius colore: amariſsimum eſt & acre. Ex Gallia Narbonenſi vtribus, vt commune, aduehitur, vnguento ſimilius quàm oleo. Id calidum eſt, eſſentiæ tenuis, aperit, mollit, diſcutit. Ob hæc intemperantiam omnem frigidam ſolam, & cum pituita, vel flatibus ſanat, & ab his colo dolenti clyſtere infuſum mirè prodeſt, vt partibus omnibus cerebri illitum, articulis, ventriculo, ſpinæ dorſi, paralyſi, horrori febrili: denique omnibus neruorum vitiis, algoribus, laſsitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, hepatis, lienis, renum, vteri frigidis affectibus. Ex iiſdem conficitur emplaſtrum, quod de baccis Lauri cognominatur, Meſuę auctore. Recipit autem Thuris, Maſtiches, Myrrhæ, ſingulorum vnciam vnam, baccarum Lauri vncias duas, Cyperi, Coſti, ſingulorum ſemunciam: mellis colati quantum ad ea comprehendenda ſufficit. Si autem Cyperi ſeſcunciam miſceas, & ſtercus capræ, aut vaccæ ſiccum ad pondus omnium, ad hydropem fit mirabile. Alioqui ventriculi, inteſtinorum, hepatis, renum, veſicæ, vteri, & partium aliarum dolorem, à flatibus, aut intemperie frigida ortum placat. Quare in colico dolore, à flatu & pituita ſalubriter calidum ventri imponitur, vacuata plenitudine: in clyſtere quoque iniicitur vncia vna, vel ſeſcuncia, cum cæteris eodem pertinentibus. Inflationem quamuis, id eſt à flatu tenſionem, & tumorem, eadem ratione iuuat. Diuerſum ab hoc emplaſtro Malagma διὰ δαφνίδων apud Galenum, id eſt, ex baccis Lauri, Nitro rubro, Ammoniaco, Cera, Reſina Picea, Pice Brutia. Quidam ſeniles, pulchros, & valde leues baculos ex Lauro parant. Fabulantur Poëtæ Daphnem formoſiſsimam Ladonis filiam fuiſſe, quam cum deperiret Apollo, & vt potiretur, celeri curſu inſtaret fugienti, ab eo tandem capta matrem precatur tellurem, vt in ſinum ſe ſuum reciperet. Votis ac precibus excitata tellus, confeſtim arborem edidit. Re conſpecta deterritus Apollo, cum arborem gentili virginis nomine donaſſet, vulſo ramo ſeſe coronauit: quo verborum inuolucro nonnihil veri ſignificatur: nempe Laurum vaticinij ſymbolum, Apollini ſacram eſſe, vaticinij Deo. Puellam quidem ſapientiam appellant: at vaticinandi facultas à ſapientia proficiſcitur. Tum etiam plena ignis arbor, Apollini, ſiue Soli qui ignis eſt, placet. Lemures & Larnas Sol odit, itaque ſi Laurus adeſt, ſtatim abiguntur, & fugantur. Eſt igitur Laurus μαντικὸν φυτὸν, vt veteres dixerunt, id eſt diuinatrix arbor, Apollini ſacra, vnde Delphica nominatur. Quin & vates reſponſa daturi Laurum edebant, eáque ſeſe coronabant, vt Apollo cui gratiſsima eſt hæc arbor, eorum habitu aſpectúque delectatus, libentius diuino afflatu moueret eorum animos. Tibullus.

Vera cano. ſic vſque ſacras innoxia Lauros
Veſcar, & æternum ſit mihi virginitas. Claudianus. *Venturi præſcia Laurus.*

Eandem ob cauſam vates à Lycophrone δαφνοφάγος dicitur. Muſas Heſiodo Laurum guſtandam dediſſe ferunt, quod eius vis eſſet, vt qui eam manderent, vaticinarentur. Eadem victores Delphis coronabantur, vt triumphantes Romæ, inquit Plinius. Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratiſsima ianitrix Cæſarum, Pontificúmque: quæ ſola & domos exornat, & ante limina excubat. Lib. 15. c. 30.
Ipſa pacifera, vt quã prætendi etiam inter armatos hoſtes quietis ſit indicium. Romanis præcipuè lætitiæ victoriarúmque nuntia, additur literis, & militum

Oleum Laurinum.

Laureis, pilísque: fasces Imperatorum decorat. Hac corona gremio Iouis Opti-
Li.1.Meta. mi Max. deponitur, quoties lætitiam noua victoria attulit. Ouidius:

Arbos eris certe, dixit, mea, semper habebunt
Te Coma, te Cytharæ, te nostræ Laure pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus augustis eadem fidißima custos
Ante fores stabis, mediámque tuebere Quercum.
Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuæ semper gere frondis honorem.

Quia spectatissima in monte Parnasso Laurus esset, ideo grata fuit Apollini, magis quàm, vel quia esset pacifera, aut perpetuò vireret, assuetis iam eo dona mittere etiam Romanis regibus, teste L. Bruto. Sunt & circa D. Augustum euenta Lauri digna memoratu. Námque Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augustæ matrimonij nomē accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris, sedenti Aquila ex alto abiecit in gremium illæsam: intrepidéque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro Laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere Aruspices, ramúmque eum seri, ac ritè custodiri. Quod factum est in Villa Cæsarum, fluuio Tiberi imposita, iuxta nonum lapidem, Flaminia via, quæ ob id vocatur, Ad Gallinas, miréque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar Laurum in manu tenuit, coronamq; capite gessit: ac deinde Cæsares Imperatores cuncti. Traditúsque mos est ramos quos tenuerunt, serendi. Manu satarum arborum, receptarumq; in domos fulmine sola Laurus nō icitur, nisi futuræ calamitatis prodigio, ac ne domus quidem in quibus sint eius rami, de cælo tanguntur. Quare Tiberium Principem, tonante cælo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Laurus, vt ait Plinius, manifesto abdicat ignes crepitu: quapropter fortasse dixit Maro:

Et fragiles incende bitumine Lauros.

Id est, inter vrendum fragores & crepitū edentes. Nihil enim æque magno sonitu crematur, ac Laurus. In ea verò significatione fragilis interdum vsurpatur, vt à Lucretio. *Et fragiles sonitus chartarum commeditatur.*

Nam quoniam crepant quæ franguntur, fit vt fragor interdū sit sonus, & fragilis, sonans. Laurus ex sese ignē emittit: nam si exsiccatæ ramus ramo frequentius confricetur, asperso sulphuris puluere, ignis exiliet. Teritur lignū ligno, inquit Plinius, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorū facillimè cōci-
Li,16. c.40. pientium, vel, vt legitur in manuscripto, facillimo conceptu. Sed nihil Hedera præstantius, quæ teratur, Lauro quæ terat, vel, vt est in manuscripto, quę teratur Lauro, Laurumq; terat. Ex quibus hæc Theophr. de eadem re verba sic explicāda & legenda videntur: Δεῖ δὲ τὴν ἐσχάραν ἐκ τούτων ποιεῖν, τὸ δὲ τρίβανον ἐκ δάφνης, non τρύπανον, vt habent exemplaria. Id est, materiam aridi sonitus ex hac, id quod terit ex Lauro, facere oportet, vt τρίβανον sit à τρίβειν, id est à terendo. Eliditur enim ignis atterendo, & collidendo, non terebrando: ἐσχάρα verò materia est aridi fomitis ex Plinio, non conceptaculū, vt Gaza reddidit. Rubigo maxima segetum pestis Lauri ramis in aruo defixis, transit in earū folia ex aruis, vel, vt alij legūt, ex herbis, vt scribit Plinius, Palumbes, gracculi, merulæ, perdices Lauri folio an-
Lib.18.c.17. nuum fastidiū purgāt eodē teste. Coruus occiso Chamæleonte, qui etiā victori
Lib.4.Hist. cap.8. nocet, Lauro infestum virus extinguit. Narret Theophrastus in sinu Heroo, ad quem descendunt Ægyptij, Laurum esse & Oleam, & Thymū, non viridia, sed lapidea, parte à mari eminente, similia tamen viridibus, tum foliis, tum germinibus, longitudinémque earum arbuscularum esse ternûm cubitorum.

SYRINGA, CAP. XXIII.

MVLTIS nunc in hortis Italiæ, præsertim Florentiæ ac Pisarum, frequens hæc arbor, quæ vulgo *Syringa*, nuncupatur, Africo fortasse vocabulo. Mediocris est arbor magnitudinis, cortice ruffescente, surculosa, folio Tiliæ, acutiore & interdum angustiore, per ambitum valde dissecto, nisi admodum tenellum sit: flore candido, suauiter olente, cuius rei gratia in hortis colitur, pallidis intus apicibus, semine paruulo, nigro in loculis oblongis, Ordei grano similibus, superne dēticulatis. Ostryn Theophrasti multi esse volunt, & reliqua historia cōsentiente, & ea nota præcipue quæ peculiaris est, nempe quod Ordei grano fructus similis sit. An veteribus cognita fuerit nec nec, nōdum statuere possumus, inquit Clusius: passim verò ab Herbariis & frutex coronarius, quoniam eius flos odoratus in coronas interdum addatur, & Syringa appellatur, fortasse à virgarum rectitudine longitudinéque, & fungosæ interioris medullæ copia. Est aliâs planta quam Belgæ etiam Syringam vocant, à superiori tamen dissimilem. Nam quamuis à radice virgas multas edat, nodosas, multo tamen breuiores sunt, & Fraxini tenellis virgis similiores, quàm Syringæ superioris: rariores in eis ramuli, in quibus bina ad singulos nodos aduerso situ nascuntur folia, latiora quàm in pręcedente, ex longiore pediculo prodeūtia, crassiora, duriora, nigriora, & ad Populi nigræ siue potius Hederæ foliorum formam accedentia. Summis ramis oblongos veluti surculos fert, ex quibus multi flores dependent, minores quàm in superiore, colore cæruleo obsoleto, odorati quidem, sed minùs quàm candidę. Subsequitur fructus oblōgus, duabus veluti valuis constans, quo bina oblonga, & compressa semina continentur, colore ex atro rufescēte. Alitur etiam in hortis, florétque simul cum alia, tum etiam citius. Lilac nomine hunc fruticem monstrauit Matthiolus, & Glandem vnguentariam existimauit: verùm huius fructus à Pistaciis multum differt. Folio Tilię, acutiore, & interdum angustiore, per ambitum valde dissecto, nisi admodum tenellum sit: flore candido, suauiter olente, cuius rei gratia in hortis & viridariis colitur, pallidis intus apicibus: semine paruulo, nigro, hordei grano simili, in siliquis oblongis, supernè denticulatis.

Nomen

Forma

SYRINGA flore albo Clusij.

SYRINGA CAERVLEO flore, Lilac Matthioli.

Sunt qui Oſtryam Theophraſti eſſe volunt, tum eius hiſtoria conſentiente, tum ea præſertim peculiari nota, quod ſcilicet hordei grano fructus eius ſimilis ſit. Theophraſtus. Eſt Oſtrys, quam nonnulli Oſtryam vocant, vnica ſpecies, Oxyæ (Plinius τῇ μελίᾳ, ideſt fraxino, legit,) tum ſatu, tum cortice ſimilis: folio Piri, non multo oblongiore, in acutum contractiore, & maiore, fibris multis & craſsis à medio dorſi in modum coſtarum recta ſecundum magnam fibram porrectis, in Fibris ipſis rugato, & in ambitu leuiter ſerrato: materie dura, decolore, albida: fructu paruo, oblongo, hordeo ſimili, flauo. Radices ſublimes habet. Amat aquoſa loca, & prærupta. Domos eam inferri infauſtum eſſe volunt: acerbas enim inuehere mortes, & partus, vbicumque fuerit difficiles reddere. Hæc Theophraſtus, quæ ſic exſcripſit Plinius. Gignit Græcia arborem Oſtryn, quam & Oſtryam vocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilem Fraxino cortice & ramis, foliis Piri, paulo tamen longioribus, craſsioribúſque, ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo figura ſimili, & colore. Materies eſt dura atque firma. Hac ſub Oſtrya, in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortéſque miſeras.

Lib.3.Hiſt. cap.10. — Li.13.ca.21. — Lib.13.c.21.

ZIZYPHVS PVNICEA, CAP. XXIIII.

Lib.9.c.4. *Nomina*

ARBOR Zizyphus Columellæ dicitur, Gallis *Iuiubier*. Fructus Græcis ζίζυφα, ζίνζιφα, & ζίτζυφα, Latinis ſimiliter Zizypha, Arabibus *Hunen*, *Zufalzef*, ſeu *Hanab*, Officinis *Iuiubæ*, Gallis *Iuiubes*, Italis *Giuggiole*, Hiſpanis, *Azufeifa*, & *Acofeifo*, Germanis *Rotbuſtbeerle*, *Bruſtbeerlin*. Zizyphi genera duo ſtatuit Columella, rutilam, & albam. Zizyphus rutila, ſiue phœnicea, ſiue punicea, arbor eſt, Pruno humilior, caudice contorto, cortice ſcabro, vitis viniferæ fere ſimili: materie Oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac ſolidis. Spinis tota fere riget, longis, firmis acutiſsimis, colore ex nigro rufeſcente. Ex ramis iuncei, & tenues quidam proceſſus exeunt, colore pallido, lenti, ſpithama longiores, ex quibus vtrinque per interualla folia exeunt, vt in Fraxino & Sorbo, impari tamen exortu oblonga, non magna, firma, vt in Vincaperuinca, leuiſsimè per ambitum ſerrata. Flores ex foliorum exortu prodeunt, pallidi, ac muſcoſi, ex quibus baccæ oriũtur Oliuarũ inſtar, primùm virides, deinde ſubalbicantes, poſtea, aureo colore, & cum ad perfectam maturitatem peruenerint rufeſcentes, ſiue phœniceæ, in quibus oſſeus eſt nucleus, Oliuæ nucleo ſimilis. Pulpa ante maturitatem viret, ſapore auſteriuſculo, poſt maturitatem dulcis, & guſtui non ingrata flaueſcit. Zizyphus in calidis regionibus, & in Italia, & Gallia Narbonenſi prouenit. Leguntur Zizypha Septembris fine vnà cum iunceis ramuſculis, & in manipulos colligata laquearibus ſuſpenduntur, prius diebus aliquot inſolata. Poſtremo decerpuntur, & in capſulis aſſeruantur ad medicos vſus. Sũt etiam qui decerpta, & cratibus tegetibúſque inſtrata, tam diu inſolant, quouſque rugoſa ibidem fiant. Zizypha in humiditate & caliditate tem

Genera. Ibidem. — *Forma.* Matth lib. 1. Dioſcor. cap.137. — *Locus.*

ZIZYPHVS Punicea.

tate temperata habentur, inquit Matthiolus, de quibus hæc apud Auicennam leguntur. De Iuiubis, id est, Sericis. Iuiubæ meliores sunt quæ maiores. Frigidæ quidem hæ in siccitate & humiditate temperatæ sunt, parum ad humiditatem declinantes. Aduersus sanguinem acrem, & calidum conferunt, quia, vt opinor, ipsum incrassant, & viscidum reddunt. Qui verò ab ipsis sanguinem expurgari & detergeri aiunt, non rectè illi quidem sentiunt, nec illis assentior. Parum illa nutriunt, & difficilè concoquuntur. Serica quid ad tuendam sanitatem, morbósue profligandos valeant, testis esse non possum, inquit Galenus. Exiguum præbent alimentum, difficilè concoquuntur, ideo stomacho non sunt vtilia, conferunt pectori & pulmoni. Existimant quidam dolori renum, & vesicæ conferre. Actuarius meminit Zulapij è Zizyphis ad ardentem Febrem, quod purgat sanguinem, & tussi, ac ex calore destillationi succurrit. Simeon Sethi Zizypha, inquit, humido, calidóque esse temperata, iísque propriam vim inesse sanguinis acrimoniam reprimendi: bonum succum creare: & sanguinis serum vacuare. Horum decoctum tussi, & spirandi difficultati conferre, item pectori, renibus, & vesicæ. Præstantiora esse maiora, qualia Edessina. Vomitionem acri humore concitatam sedare. Verum ægrè concoqui, & lienem lædere. Quare eorum decoctum salubrius propinari. Hæ sunt variæ auctorum de Zizyphis sententiæ. Auicenna, frigida esse, sed in sicco humidóque temperata, Simeon in humido calidóque temperata esse tradit. Auicenna ab ipsis sanguinem purum reddi, & abstergeri negat, Actuarius Zulapio ex sericis scribit sanguinem expurgari, Simeon sanguinis serum euacuari, bonúmque succum gigni omnes difficile concoqui, ad tussim, pectoris, pulmonum vitia, valere, sanguinem acrem domare consentiunt. Galenus nonnullorum sententia Zizypha Serica vocat, nullámque in iis se inuenisse facultatem scripsit ad valetudinis conseruationem, aut ad morborum curationem, sed ab effrenatis tantùm pueris, & à mulierculis in cibo expeti: vnde capta occasione Fuchsius Auicennam, atque cæteros omnes Arabicæ familiæ auctores reprehendit, asserens omnia quæ de Zizyphorum viribus literis mandarunt, falsa esse, in quo non Arabas scriptores solùm, sed Græcos recentiores damnat. Nam Actuarius, vt dictum est, Zizypha ad pectoris morbos ex calidis humoribus natos, compositis medicamentis admiscuit: item iis quæ bilem deiiciunt, quibus adstipulantur ea quæ ex Simeone Sethi supra memorauimus. Eadem per sæpe in suis compositis medicamentis Nicolaus Alexandrinus vsurpat. Præterea hæc ita experientia comprobata sunt, vt iam rectè Auicennam scripsisse constet, à Zizyphis sanguinis feruorem, & acrimoniam reprimi, atque ideo pectoris & pulmonum vitiis prodesse, à calidis humoribus ortis, quod sanguinem incrassent. Quod si quis eos damnauerit, qui temerè & sine diorismo Zizyphi ad tussim, aliáque pectoris vitia, ex quauis causa etiam frigida, suborta, rectè ille quidem, & cum Mauritanis auctoribus senserit. Sed Galeni Serica an Zizypha sint dubitant etiam docti medici, cum Plinius diuersa esse statuere videatur. Æquè peregrina sunt, inquit, Zizypha & Tuberes, quæ & ipsa non pridem venere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria. Sextus Papinius quem consulem vidimus, primus vtique attulit, Diui Augusti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora quàm Malis: sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tecta iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera, candidum, & à colore sericum dictum. Idem rursum: ab Amygdala proximè florent Armeniacæ, dein Tuberes, & præcoces: illę peregrinæ, hæ coactæ: Zizypha grano seruntur, mense Aprili. Tuberes melius inseruntur in Pruno syluestri, & Malo Cotonea, & in Calabrice. At Columella Tuberum nusquam meminit, sed Zizypho-

rum

Temper. & Vires Ibidem. Li.2.c.369. Li.2.Alim. Serap.c.77. Li.5.meth. Li.2.Alim. Matt. Ibid. Li.15.ca.14. Li.16.ca.25. Li.17.ca.10.

rum duo tradidit genera vt diximus. Quare Plinij codices deprauatos esse suspicatur Matthiolus, in quibus Zizyphis adscribendum esset, quod de tuberibus deprauatè legitur, maximè cum non solùm Columella, sed inter Arabas Auicenna, inter recentiores Græcos Simeon Sethi, duas Zizyphi species fecerint, Plinius vnam duntaxat. Denique cum Auicennæ & Serapioni Galeni Serica eadem sint quæ Zizypha, Matthiolus eadem quoque esse statuit. Cui sententiæ aduersatur Cornarius, qui Plinio referente tuberum duo genera esse credit, alterum candidum, alterum Sericum à colore dictum, idest, inquit, sub flauum qui serici natiui puri, & adhuc crudi color est. Ab hoc colore Serica non alia esse quàm quæ Galen. σήρικα dixit, quæ à Zizyphis perspicuè Plinius distinxit. Tuberum, quos Nucipersica vulgus appellat, duo genera cunctis fere nota sunt: alterum, etiam cum maturuit, ex albo subuirescens, eodem in toto pomo colore: alterũ, toto fructu rubro, vel qua parte solẽ spectat, rubescente, altera sub flauo, quem esse credunt suauioris ac delicatioris gustus. Hoc videlicet esse putatur Sericũ Plinij. Tuberis huius meminit Petronius his lepidissimis versiculis:

In li. 1 Pau. cap. 81.

Infœlix modo crinibus nitebas,
Phœbo pulchrior & sorore Phœbi,
At nunc læuior ære, vel rotundo
Horti Tubere, quam rigauit vnda,
Ridentes fugis, & times puellas.

ZIZYPHVS ALBA NOSTRA, CAP. XXV.

Nomina

ZYZIPHVS alba, ab Arabibus auctore Andrea Bellunensi in expositionibus nominum Arabicorum Auicennæ, nuncupatur *Azadaracht*, à Damascenis *Zaizalacht*, ab Italis quibusdam sine vlla ratione Sycomorus, à mulierculis *Albero da le patenostri*, à Turcis *Thespic.*

Forma. Arbor est iustæ magnitudinis, foliis ferè Fraxini, minoribus, obscuriùs viren-

ZIZYPHVS Alba Dalech.

ZIZYPHVS ALBA Matth. siue Pseudosycomorus.

tibus:

tibus: flore cæruleo, quinque foliolis constante, è cuius medio eminet apex niger, purpurascens, Caryophyllis nostris valde similis. Fructum fert rotundum, Cerasi figura, gustanti initio dulcem, tandem amarissimi, ingratissimíque saporis, nucleis natura eleganter striatis, & quos adacta acicula facilè perfores. Quamobrem mulierculæ & monachi precarios globulos ex iis conficiunt. Reperitur, inquit Bellunensis, Venetiis, & Pataui j in claustris monachorũ. Colitur in quibusdam etiam hortis ciuitatis Monspeliensis. Auicennas Sectione sexta, libr. 4. fructum ac lignum huius arboris occidere tradit ea ipsa animalia quæ Rhododendro necantur, remediόque esse tum quod in vniuersum traditur de venenis omnibus, tum etiam priuatim, quod Rhododendri maleficæ vi resistit.

MYXOS ARBOR, CAP. XXVI.

HVIVS arboris à Dioscoride & Galeno nulla, à posterioribus Græcis Paulo, Aetio, Psello, Actuario frequens fit mentio, quæ Plinij ætate nasci Romæ cœpta est, insita Sorbis. Μύξος nuncupatur, fructus μύξαι, μύξα, μυξάρια, Plinio Myxæ, ab aliis Myxa, & Myxaria, à muccoso pomi lentore: μύξον enim Græci muccum vocant, Officinis Arabas secutis *Sebesten*, qui etiam *Motheica*, *Mukeita*, & *Mokaita* vocant, Galli *Sebestes*. Syros coniicit Ruellius ab Augusti honore Myxa Sebastas appellasse, vnde Arabum, & Officinarum *Sebesten*, nomen deductum. Myxos arbor est Pruno non dissimilis, sed minor. Caudici cortex candidus: ramos fundit viridi colore nitentes: folia in rotundum circinata, rotundioráque quàm Pruni, ac firmiora: flores albicant, racematim prodeuntes, ex quibus fructus oriuntur paruis Prunis similes, caliculo orbiculato, vt glandes, ima parte adnexi, nucleo intus triquetro, qui satis baccæ suæ proportione respondet. Ii fructus maturi in atrum vi-

Li. 15. ca. 13.

Nomina

Li. 1. ca. 121.

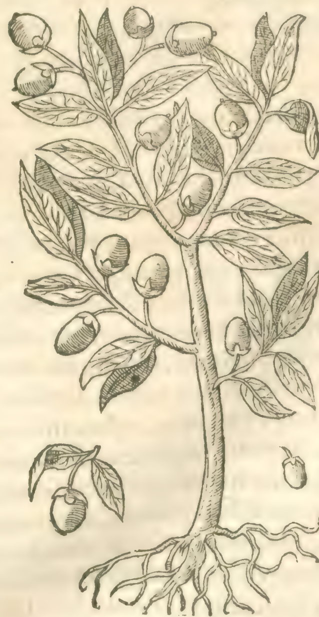
Forma.

Matth. li. 1. Diosc. c. 137

PRVNVS Sebestena Matth.

MYXOS ARBOR, siue Sebestena nostra.

rescunt,

Li. 3. c. 5. & lib. 15. ca. 13. rescunt, gustu prædulci, ac lenta, viscidáque pulpa. Maturi leguntur insolantúrque vt passi, & in rugas contracti recondantur. Myxa, Plinio auctore, in Damasco Syriæ, & in Ægypto primum nascentia, deinde Italiæ familiaria fuere. *Locus.* Nunc in locis calidis, & in Italiæ viridariis quibusdam virent. *Temper. & vires* Temperamẽto sunt æquali, neque frigida, neque calida. Deiectoria vis inest, vt & Prunis, Matt. Ibid. tam Græcorum scriptorum quam Arabum testimonio, tametsi aliter senserit Fuchsius, qui ea potius adstringendi vi prædita esse ait, à quo tum veteres, re- In parad. centioresque medici, tum quotidiana experientia dissentiunt. Myxa Paulo, fru- Libr. 7. ctus arboris est, minor quidem Prunis, facultate verò consimilis. Ventrem mol- Lib. 7. sim. liunt Myxa vt & Pruna, de quibus Galenus dixit, Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem magis, aridus verò minùs. Actuarius Myxa medicamentis multis commiscet quæ bilem deiiciunt. Myxorum pulpa drachmarum decem, aut summùm duodecim pondere sumpta, eosdem fere prebet effectus, quos Ægyptia Siliqua, improbanda Fuchsij sententia, qui Electarium è Myxis, quod Officinæ Diasebesten vocant, non Myxorum, sed aliorum medicamentorum deiectoria vi, quæ Myxis adduntur, aluum purgare arbitratur. Nam si id per se præstant, vt ostendimus, idem etiam aliis admista præstabunt. Myxa etiam vtiliter dantur ex bile febricitantibus, atque Paulo, Aetio, Psello, Actuario auctoribus, linguæ asperitatem mirificè leniunt. Adhæc pectori & tussi opitulantur, ventris tænias pellunt: vrinæ ardoribus à bile ortis aut salsa pituita, maximam opem præstant, deuorata triginta, aut quadraginta. Ex iure carnium macerata, prima statim mensa sumpta, aluum commodissimè citant. Præstantiora sunt plena, pinguia, carnosa, quæque situm non redolent, teredine non arrosæ.

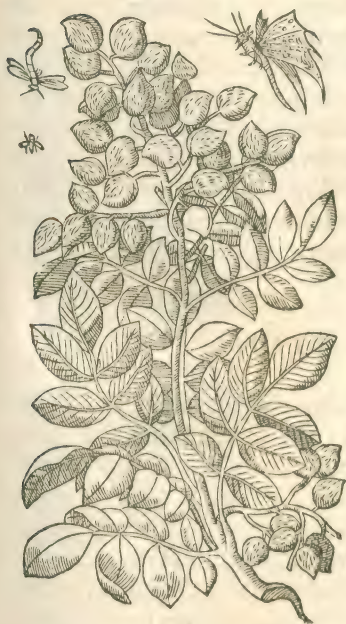
PISTACIORVM ARBOR, CAP. XXVII.

Nomina

ISTACIORVM arboris fructus πιστάκια Græcis vocantur, Nicandro φιστάκια, Posidonio βιστάκια, Latinis etiam Pistacia, & Pistacea, & Pistaciæ fœminino genere, Arabibus *Pustech*, aut *Festuh*, Officinis & Barbaris *Fistici* dicuntur, Italis *Pistacchi*, Hispanis *Albocigos*, Germanis *Vuelsch pimpernusslin*, Gallis *Pistaches*, Boëmis *Pistacya*: Anglis *Pistakes*, & *Fistikes*. *Forma* Tota arbor Terebintho similis est, foliis ex viridi colore in luteum inclinantibus, vtrinque è ramusculis, velut in Terebintho emergentibus. Nuces racematim prodeunt ex ramorum summitatibus Amygdalinis fructibus minores, Pineis nucleis paulo maiores, duplici cortice & nucleo constantes, figura oblongæ, acuminatæ supra, infra pediculi, cui adhæserunt vestigium seruantes, ab vna parte tumidiore, & in angulum desinente ventre protuberantes, vna commissura per mediam anguli longitudinem transeunte, cum maturuerunt dehiscente. Exterior cortex carnosus, modicè rugosus est, supremo Amygdalæ putamini substantia, & colore similis, qui facilè à maturis fructibus recedens, interiorem ostendit corticem, colore candidum, superficie glabrum, substantia durum, lentum, fractu contumacem, & veluti osseum, qui intus barbatæ, rufæque Auellanæ nucleo, similem, & æqualem nucleum continet, substantia tenerum, pinguem, colore in flauo virescentem, rubente cuticula velatum, gustu dulcem, valde suauem, tenuem, orísque halitum commendantem. Eligito maximas nuces, ponderosissimas, candidissimas, sponte sua modicè dehiscente commissura plenum, recentem, neque raucidum, neque rugosum, neque situ obsitum nucleum ostendentes. Quæ autem ab his notis, vel ab aliquibus earum recedunt & discrepant, inutiles sunt, neque medicamentis intra corpus sumendis miscendæ: sed Liuores ex ictu suggillatáue curantibus cõfectionibus

PISTACIORVM Arbor.

nibus relinquendæ. Ex his tam perspicuis notis colligit Matthiolus, Indicam Terebinthum Theophrasti proculdubio esse Pistaciorũ arborem. Sic enim eam descripsit ille. Ferunt & in India Terebinthum esse, arborem alteri similem Terebintho, cui folia & rami, & reliqua omnia Terebintho similia, fructus autem diuersus, similis enim Amygdalis. Nam & in Bactris Terebinthum hanc esse, ferréque nuces Amygdalarum magnitudine, non enim magnas, sed aspectu similes, & suauitate Amygdalis præstantiores, ideóque loci illius homines his potiùs vesci. His accedit Athenæi testimonium. Posidonius Stoicus tertio historiarum libro sic scripsit. Fert & Persion Arabia, atque Syria, & quod Bistacium vocatur, cui fructus racematim congestus albo cortice, longus, nucibus similis, τοῖς ἀκροδρύοις non δακρύοις, quæ Vuarum modo aliæ aliis incumbunt. Interior pulpa viret, & minùs boni succi est, quàm Strobili, sed odoratior. Fratres qui Georgica conscripserunt, libro tertio sic habent, & Fraxinum, & Terebinthum: Syri nunc Pistacia vocant. Hæc ex Athenæo. Syria, inquit Plinius peculiares habet arbores. In Nucum genere Pistacia nota. L. Vitellius qui censor fuit, & hæc in Italiam primus intulit ex Syria, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tiberij Cæsaris temporibus. Mox & in Hispaniam qui cum eo militauerat Flaccus Pompeius Eques Romanus. Venetiis hæc, inquit Hermolaus, Iudaico vico satu seminis enata vidi. Nunc etiam Caietæ, Neapoli, & in aliis Italiæ viridariis visuntur. Iam in Parisiensi agro in ædibus sacris Diuæ Mariæ è semine nata vidit Ruellius. Adoleuit fructúmque tulit & hæc arbor Lugduni. Ea quorum communis est in Officinis vsus, ex Syria adferuntur. Pistacia, quæ constat in Syria gigni autore Dioscoride Pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum vino contra serpentium morsus prosunt, siue edantur, siue bibãtur. Pistacia prodesse aduersus serpentium morsus tradit Plinius, & potu & cibo, eósdemque vsus & effectus habere, quos Pinei nuclei, prætereáque ad serpentium ictus, siue edantur, siue bibantur. Galenus in magna Alexandrina nasci tradidit, sed multo vberiùs in Berrhœa, vrbe Syriæ, parum quidem nutrientia, verum ad hepar roborandum, & succos in ipsius viis infarctos purgandos, vtilia: qualitatem enim habent aromaticam, subamaram, & subadstringentem. Porro an stomacho noxia sint, an vtilia, an aluum molliant, an adstringant, non ausim affirmare. Et alio in loco. Pistacrum in Syria copiose prouenire idem rursum scribit, fructúmque eius esse quodammodo tenuioris essentiæ, & subamarum quidpiam ac odoratum habere: obstructiones itaque liberare, sed maximè iecoris, verumtamen etiam thoracis pulmonísque. Auicennæ Pistacium calidum est in fine ordinis secundi, & humidum. Qui frigidum esse putant, vehementer errant. Aperit obstructiones hepatis qualitate amara & aromatica, inest & in eo vis adstringens: parum admodum nutrit, stomacho vtile est, id propriè quod in Syria prouenit, Pineo nucleo simile, ob amaritudinem cum

In li.1.Dioſco.ca.140.
Libr. 14.
Lib.13.ca.5.
Cor.c.179. libr.1.
Locus.
Lib.1.c.116.
Li.1.c.140.
Vires & Temper.
Lib.13.ca.5.
Lib. 23.c.8.
Li.2.Alim.
Libr.8.ſim.
Li.2.c.276.

quadam adſtringendi facultate. Scribit quidam ſeſe non comperiſſe, ſtomacho ne multum noceat, an proſit. Ego verò eo corroborari os ventriculi, adhiberíque nauſeam ac vomitionem cenſeo. Neque lenit ventrem, neque adſtringit. Decoctum eius cum vino optimo morſibus venenatorum vermium confert. In quibus Auicenna cum nominatim Galenum vellet reprehendere ſcribit quidam, inquit, & cætera: neque id ſine ratione: nam ori ventriculi robur addi à ſubamara, ſub adſtringentéque facultate, quæ in piſtaciis deprehenditur, nullus eſt qui negare poſſit. Qua ratione freti medicorum nonnulli non modo ad iocinoris infarctus Galenum ſecuti, ſed ad iecur ipſum ventriculúmque roborandum, ea tam cibis quàm medicamentis commiſcent. Quin & ad excitandam venerem, & ad reſtituendum bonum corporis habitum maciæ, & marcore affectis commendant.

PALMA, CAP. XXVIII.

Nomina

ARBOR quæ φοίνιξ Græcis, Latinis Palma dicitur, Arabibus *Machla*, aut *Nachal*, Gallis *Palme* & *Palmier*, & *Dactier*, Italis *Palma*, Germanis *Dattelbaum*, Hiſpanis *Palmeira*, Anglis *Daets tre*, Belg. *Dayeboom*: Boëmis *Daktyle*: fructus δάκτυλοι, & φοίνικες Græcis, Latinis *Palmulæ*, & *Dactyli*, Arabibus *Tamar*, Italis *Dattoli*, Gallis *Dactes*, Hiſpanis *Tamaras*, & *Dattiles*.

Forma. Palma arbor aſpectu pulchra, & procera, recto ac terete quidem trunco, verum denſis gradatíſque corticum pollicibus ſalebroſo potius, quàm ſcabro, quibus, vt gradibus facilem ſe ad ſcandendum Orientis populis præbet. Ramos cacumine tantùm in orbem ſpargit, ſuo vertice terram ſpectantes, foliis longiſsimis, duplicibus, gladij figura, ſiue arundinaceis quæ, vt ait Plinius, vt primum nouellas oſtendere gemmas, tunc ad funes, vitiliúmque nexus, & capitum leuia vmbracula finduntur. Sic enim legendum. Naſcitur inter primos fere ramos ex ipſo caudice corticoſus loculus, duarum ſpithamarum longitudine, latiuſculus, gladij videlicet latioris ſpecie, quod palmam totius ſtirpis nomine, & Elaten, & Spathen appellari Dioſcorides tradidit, inuolucrum floris & fructus Palmarum.

PALMA
Arbor.

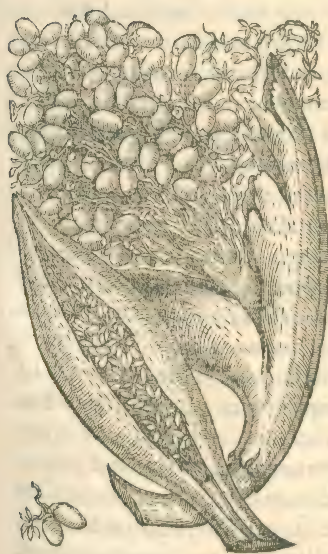

Lib.1.c.126. Non enim ſolum fructus tegumentum, Elate nominatur à Græcis, ſed etiam fructus qui ſub ipſa continetur, inquit Dioſcorides, ab aliquibus autem Boraſſus.

Ibidem. Quare Galenus cum ſcripſit, ὃ δὲ καλοῦσιν ἐλάτην, τὸ ἁπαλὸν ἐκβλάστημα τοῦ φοίνικος, τὴν αὐτὴν τῷ κατ' αὐτὴν

Lib.8. ſim. ἐγκεφάλῳ δύναμιν ἔχει. τὸ δὲ οἷον ἀμφίεσμα αὐτοῦ, στυπτικὴν μὲν ἔχει, & cætera, Elaten fructus Palmæ germen vocat, ipſum verò tegumentum quod Dioſcorides περικάλυμμα dixit, ἀμφίεσμα, nominat, ita enim legendum, non vt exemplaria noſtra habent ἀφέψημα. Ex Elate floris ac fructus inuolucro dehiſcente, atque in longum ſeſe pandente, flores prodeunt numeroſi, tenuibus villis

PALMA
Elate.

villis appensi, instar racemi magni coaceruati, facie Crocinis similes, sed multo minores, & candidi. Ex his enascuntur Dactyli, fructus teretes, & oblongi, nucleo intus durissimo, oblongo, & canaliculato. In trũci superna parte cerebrum includitur, ἐγκέφαλον Theophrast. Galenus, atque alij Græci vocãt, quod Dioscorides ἐγκάρδιον τοῦ πρέμνου, idest medullam trunci appellat impropriè, cum ἐγκάρδιον Theophrastus vbique pro medulla vsurpet, quam & καρδίαν, & μήτραν, & μύελον, appellari tradit, & quod medium est in ligno, tertium à cortice, exponit. At cerebrum Galenus etiam verticem & summitatem Palmæ dixit, καθάπερ ἔνιοι, inquit, ἐσθίουσι τὴν κορυφὴν τοῦ φοίνικος, ἣν ὀνομάζουσιν ἐγκέφαλον αὐτοί. Plinius idem & medullam & cerebrum vocauit. Dulcis medulla earum, inquit, in cacumine, quod cerebrum appellant, exemptáque ea viuunt, quod non aliæ. Palmarum multa sunt genera Theophrasto. Aliæ enim fructiferæ, aliæ steriles: & fructiferarum aliæ mares, aliæ fœminæ. Sed hoc inter eas interest, quod mas primum florem in spatha profert, fœmina fructum ilico longum. Fructuum differentiæ multæ. Alij enim nucleo carent, alij nucleum habent: quidam durum, nonnulli mollem (sic enim Gaza legit. οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ πυρῆνα ἔχοντες, καὶ τινὲς σκληροπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι. Plinius vero, οἱ μὲν γὰρ βραχυπύρηνοι, οἱ δὲ μακροπύρηνοι, & cætera: sic enim conuertisse videtur. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius, his mollius, illis durius) Præterea colore à sese fructus differunt. Alij enim candidi sunt, alij nigri, alij flaui. Denique non pauciores quàm in ficis traduntur esse colores, neque plura genera. Discrepant etiam magnitudine, figuráque. Quidam enim rotundi sunt, veluti. Mala, & magnitudine tanti, vt quatuor in spica vna sint, alij parui Cicerum magnitudine. Succis quoque à sese distant, sed optimum tam inter nigros, quàm inter candidos genus esse aiunt, quod Regium vocant, tum magnitudine, tum viribus, rarum autem id esse, fere enim in solo horto Bati (βάτου habent nostra exemplaria, Gaza βάτωνος, legit, Plinius βαγώου, alij βήλου) apud Babylonem reperiri. In Cypro peculiare est Palmarum genus, cuius fructus non maturescit, crudus tamen valde suauis, dulcísque est, peculiarémque dulcedinem sortitur. Palmæ quædam non fructu tantum, sed & arbore ipsa à sese distant, nimirum proceritate, reliquáque forma. Sunt enim quædam nec magnæ, nec longæ, sed breues, etiam fœcundiores aliis, & in trimatu statim feraces. Cuiusmodi multæ sunt in Cypro. In Syria & Ægypto Palmæ proueniunt, hominis altitudine quæ quadrimæ, & quinquennes fructum edunt. Cuidam in Cypro generi folium latius est, & fructus multò maior, peculiarísque formæ, magnitudine Mali Punici figura oblongus, succo minus grato quàm in cæteris sed Punico simili: ὁμοίως ταῖς ῥοαῖς, non ῥίζαις, itaque non deuoratur, sed commanducatus expuitur. Palmæ genera vnde quinquaginta sunt Plinio. Clarissimæ omnium, quas Regias appellauêre ab honore, quoniam Regibus tantùm Persidis seruabantur,

Lib.1.Hist. cap.4.
Li.2. Alim.
Li.13.ca.4.
Lib.2.Hist. cap.8.
Genera.
Li.13.ca.4.
Li.13.ca.4.
Lib.13.c.4.

Babylone natæ, vno tantum in horto *Bagou*. Ita enim vocant Spadones: qui apud eos etiam regnauêre. Hortus ille nunquam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximámque *Margarides*. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepêre. Vna earum arbor in Chora esse traditur, vna & Syagrorum. Mirúmque de ea accepimus, inquit Plinius, eam cum Phœnice aue, quæ putatur ex huiusce Palmæ argumento nomen accepisse, emori, ac renasci ex seipsa: erátque cum hæc proderem, fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus, quæ euidentissima causa est nominis. Quarta auctoritas Sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Æthiopiæ fine quinque earum, nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quàm suauitate mirabiles. Ab his Caryotæ maximè celebrantur, & in cibo quidem, sed & succo vberrimæ, ex quibus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomen. Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed in Hiericunthe maximè. Quamquam laudatæ, & ex Archelaide, & Phaselide, atque Liuiade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodámque vini sapore, vt in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ: quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Cor. Emb. 122. libr. 1. Dioscor. (Quidam legunt quarternum cubitorum lõgitudinem efficiunt, ad miraculum vsque Nicolaos euehentes) Minus speciosæ, sed sapore Caryotarum Sorores, ob hoc Adelphides dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus Pateton, nimio liquore abundat: rumpítque se pomi ipsius, etiam in sua matre ebrietas, calcato simile (nempe ruptum & velut obritum calcatu.) Suum genus è sicciore turba Dactylis, prælonga gracilitate, curuatis interim. In totum arentes Thebaides, atque Arabicæ, macróque corpore exiles, & assiduo vapore torrente, crustam verius quàm cutem obducunt. In ipsa quidem Æthiopia friatur (tanta est siccitas) & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, sed maiore quàm Mali, amplitudine, Cycas vocant. (Coicas Theophrastus, cap. 16. lib. 1. historiæ: hodie Coccos, qui in Æthiopiam nauigant: officinæ, Nucem Indicam, de qua post hac seorsim tractabimus.) Triennio maturescunt. Sempérque frutici pomum est, subnascente alio. Thebaidis fructus ex templo in cados conditur, cum sui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat, marcescítque non retostus furnis. Ex reliquo genere Plebeiæ videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices, Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur Balani. Earum quoque plura genera. Differunt figura proceritate, ac fructus, rotunditate. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Distant & magnitudine, pro vt multi cubitum effecêre. Quidam sunt non ampliores Faba. Quas Plinius in Caryotorum genere Nicolaos vocat insigni amplitudinis, ab Augusto ita primùm nominatas fuisse, in honorem Nicolai, Peripatetici Philosophi, crebro eas ad illum missitantis auctor est Athenæus. Lib. 14. in questio. Conuiual. Plutarchus Augustum tradit Nicolaum Peripateticæ familiæ Philosophũ amore singulari prosecutũ fuisse, claris moribus, & egregia indole præditũ quidẽ, sed strigosa corporis proceritate, rubicundo vultu, à quo maximas, pulcherrimásque Phœnico balanos siue Palmulas Nicolaos appellauit. Eorundem Paulus meminit, quo loco in epithema ex vinaceis φοίνικας νικολάϊυς δέκα coniicere Libr. 7. iubet. Visuntur Palmæ arbores in multis Italiæ, & Galliæ Narbonensis hortis, *Locus.*

& viri

& viridariis, eximia magnitudine, ac ſpecioſa proceritate, ſed vel ſteriles, vel fructum non percoquentes. Non enim niſi in calida regione proueniunt, quæ vero fructum maturent, nuſquam niſi in feruida. Ferunt in Hiſpaniæ maritimis fructum, vt ait Plinius, verùm immitem: dulcem in Africa, ſed ſtatim euaneſcentem. Naſcuntur & in Creta, Cypro, Africa, Ægypto, Phœnice, Syria. Iudæa verò inclyta eſt Palmis. Venetias Palmarum fructus ex Syria, & Alexandria Ægypti aduehuntur, atque etiam ex Neapoli, illuc priùs ex Numidia importati. Arbor hæc, vt ſcribit Theophraſtus, ſolum arenoſum amat, & ſalſum (ἁλμυρὸν, vox deeſt in noſtris exemplaribus) Quare vbi tale non ſit agricolæ ſalem aſpergunt. Quod autem tali loco delectentur, illud argumento eſt, quod vbicumque Palmarum copia ſit, arenoſa eſt terra. Huiuſmodi enim in Babylone eſſe dicitur, in qua Palmæ proueniunt, in Libya, Ægypto, Phœnice, & Syria Caua, quáque regionis ſuæ parte Indi plurimas habent, in arenoſis tantum locis naſcuntur quæ conſeruari poſſunt, in aliis ſeruari non poſſunt, ſed putreſcunt (Nam ſic emendanda Græca exemplaria, καὶ φοινίκῃ, καὶ τῇ συρίᾳ τῇ κοίλῃ, καὶ καθ' τῷ ινδοὶ πλεῖστας τυγχάνουσιν ἔχοντες, ἐν μόνοις τόποις ἀμμώδεσιν εἶναι, τοὺς δυναμένους θησαυρίζεσθαι. τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ διαμένειν, ἀλλὰ σήπεσθαι: quorum nonnulla Gaza omiſit, qui ſic conuertit, Syriæ quoque Cauæ cognominatæ, tribus tantùm in locis arenaceis eas gigni, quæ condi reſeruaríque poſſunt: reliquas autem quæ cæteris in locis proueniunt, minimè durare, ſed protinus putreſcere) virides autem ſuaues eſſe, atque ita conſumi. Amant etiam maximè rigationem. Palma perpetuò viret, florétque vêre, autumno vnà cum Ficubus fructus matureſcit. Decerpitur maturus, & immaturus, Dioſcoride auctore. Medio, inquit, maturitatis vigore autumno decerpi ſolet, Arabicæ Myrobalani ſimilis, Pomatis cognomine, colore viridi, & odore Mali cotonei, quod ſi ad maturitatem peruenire ſinatur, Phœnicobalanus fiet. Sed quod Palmæ fructum medio maturitatis vigore decerpi Ruellius in ſua verſione dixit, in Græcis ita habetur. Τρυγᾶται δὲ μέσης τῆς κατὰ τὴν ὀπώραν ἀκμῆς ſic enim legendum, & id vidit Lacuna, cum ſcriberet, iudicent eruditi, an ſic potius ſint vertenda, Decerpitur autem in medio vigore autumni. Cornarius ſic interpretatus eſt. Decerpitur ex Palma fructus in medio vigore, ſub, caniculæ. Eſt enim ὁ πώρα, inquit, exortus Canis principium, ſecunda videlicet pars æſtatis, vt Galenus in Apho. Hippocratis ſcripſit, quo tempore immaturus adhuc ille Palmæ fructus decerpitur. De hoc immaturo & maturo Palmæ fructus, eadem quæ Dioſcorides, Plinius tradit his verbis. Myrobalano in vnguentis ſimilem proximúmque vſum habet Palma in Ægypto, quæ vocatur Adipſos, viridis, odore Mali Cotonei, nullo intus ligno. Nam quod idem alibi ſcripſit, in huius arboris fructu prima naſcitur Pomi caro, poſtea lignum intus, hoc eſt ſemen eius: Argumentum quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite.) Colligitur autem paulo antequam incipiat matureſcere. Quod relinquitur Phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcentéſque inebriat. Dixit autem præcedenti capite Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Iudæam Ab Ægypto diſterminat, communis eſt, naſcens vnguento, vt ipſo nomine apparet. Quo item indicatur, & glandem eſſe arboris, Heliotropio, quam dicemus inter herbas, ſimili folio, fructus magnitudine Auellanæ nucis. Hæc cum de Myrobalano quæ Dioſcoridi eſt βάλανος μυρεψικὴ, ideſt glans vnguentaria, & μυροβάλανον ἀραβικὴν, Myrobalanum Arabicam, dici inter omnes conſtet, ipſam tamen Plinium vix nouiſſe ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod Myrobalano in vnguentis ſimilem proximúmque vſum habere Palmam quæ in Ægypto vocatur Adipſos, & cætera, ſcripſerit. Non

Li.13.ca.4.

Li.2.Hiſt. cap.8.

Tempus.

Lib.1.c.125.

Embl 122.

Li.1.Dioſc.

Li.3.aph.14

Li.12.ca.22.

Li.4.ca.154.

enim ille Palmæ fructus Myrobalano ſimilem in vnguentis vſum habet, ſed ſimilis eſt, vt Dioſcorides ait, Arabicæ Myrobalano, figura videlicet, & magnitudine, quæ nucem Ponticam refert, velut etiam Plinius teſtatur, & Dioſcorides libro quarto aſſerit, vbi Balanum Myrepſicam vocat, quam hoc loco Arabicam Mirobalanum. Gulielmus tamen Rondeletius olim præceptor meus, in examinandis his rebus perſpicaciſsimus Arabicam Myrobalanum cum qua immaturum Palmæ fructum Dioſcorides comparat, vnguentariam eſſe non arbitrabatur, ſed flauam catharticam, citrinam officinarum, in iis Ægypti locis frequentem, in quibus gignuntur Phœnicobalani. Qui Plinium à calumnia defendere conantur aiunt, cum ſcripſit Ægyptiæ Palmæ ſimilem Myrobalano & proximum vſum eſſe in vnguentis, de Elate Palmarum hoc intellexiſſe, qua in ſpiſſamenta vtuntur vnguentarij. Niſi codex mendoſus eſſet, in quo pro Phœnicobalano Myrobalanum legimus, vehementer erraſſe Plinius videretur, libro vigeſimotertio cap. quinto, ac fructus illos confudiſſe, quo loco ſcribit, Palma, quæ fert Myrobalanum, probatiſsima in Ægypto. Oſſa non habet reliquarum modo in balanis (colliguntur enim immaturæ priuſquam nucleus intus gignatur.) Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera conglutinat. Non enim Palma fert Myrobalanum, ſed alia
Li.4.c.154. arbor quam Dioſcorides Myricæ ſimilem dixit, Theophraſtus Myrto, Plinius
Li.12.ca.21. folio ſimili. Heliotropio, & medicas vires hoc loco Myrobalano à Plinio attributas, Dioſcorides palam immaturo Palmæ fructui adſcribit, vt dicemus. Palmæ fructus immaturus, à Dioſcoride vocatur πῶμα, quæ vox potionem ſignificat, Plinio Adipſos dicitur, quod ſitim eximat. Quum autem ſint qui peculiare quoddam Palmæ genus Adipſon vocatum, à Plinio Myrobalanum officinarum eſſe volunt, hi perſpicuè refelluntur à Dioſcoride, qui eidem Palmæ & Poma immaturum, & Phœnicobalanum maturum fructum tribuit: & ab ipſo etiam Plinio, qui quæ Dioſcorides de Pomate immaturo, eadem apertè de Adipſo transſcripſit, idque quod Adipſo maturum ſuccedit Phœnicobala-
Li.12.c.22. num vocari ſcripſit. Quare in his Plinij verbis, Palma in Ægypto quæ vocatur Adipſos, & cætera. Palma pro fructu, non pro arbore vſurpatur. Palmæ
Libr. 14. Ægyptiæ viridem ac immaturum fructum Plinius nullo intus ligno eſſe dicit, quod tamen de eodem ſcribens Dioſcorides omiſit. At Ariſtoteles etiam in libris de plantis, citante Athenæo φοίνικας ἀνόρχους habet, quos quidem εὐνούχους
Lib.2.Hiſt. cap.8. vocant, alij ἀπυρήνους. Meminit & ἀπυρήνων Theophraſtus, vt diximus, atque etiã Ætius, θηβαικὴ δὲ φοίνιξ, inquit, χαρυωτὸς, ὁ μὴ ἔχων ὀστέον, εἴτε φύσει τοιοῦτος εἴη, εἴτε ἐπιτεχνήσει τινὶ γεγονώς. Quibus verbis indicat non omnes id genus Palmas natura oſſe carere, ſed arte ſic parari. Καρυωτὸν autem dixit, Caryotam Varro-
Vires & Temper. ni, itémque Plinio appellatam. Nondum maturus Palmæ fructus auctore Dioſcoride, acerbus eſt, & adſtringens: contra alui fœminarúmque profluuia in
lib.1.ca.125. vino auſtero bibitur: hæmorrhoidas ſiſtit: vulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus ſiccis adſtringunt: capitis dolorem afferunt: copioſiores in cibo inebriant. Sicciores ſanguinem excreantibus, ſtomachicis & dyſentericis vtiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato œnanthino veſicæ vitiis. Caryotæ præſertim eſu, faucium aſperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æſtuationem ſedat (ſic Ruellius, ſed cum Græcè legatur παύει καύσωνα, rectiùs interpretari videtur Lacuna, Sedat febrem cauſonem, & Cornarius ſedat febrem ardentem) vires recreat cum hydromelite veteri ſumptum: cibo idem faciunt, fit ex eis vinum ad eadem conueniens. Decoctum per ſe potu, & gargarizatione magnopere adſtringit, & cohibet. Nuclei Palmarum

cætero

cæterorum more cremati in crudo fictili, & vino restincti, cinere loto spodij vicem efficiunt, miscentúrque in Calliblephara. Vim adstringendi habent, spiracula cutis obductu suo claudunt: contra oculorum vuam, & pustulas, palpebrarúmque defluuia, cum nardo effectum præbent: corporis excrescentias cum vino reprimunt: vlcera ad cicatricem perducunt. A vitibus oleísque proxima nobilitas palmis, inquit Plinius, inebriant recentes: capitis dolorem afferunt, minùs siccæ, nec, quantum videtur, vtiles stomacho: tussim exasperant: corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quem vsum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus vtiles, in cibo maximè. Illinuntur Caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis. Cùm cotoneis, cera, & croco suggillata emendant. Nuclei Palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto, spodij vicem efficiunt, miscenturq; collyriis, & Calliblephara faciunt addito Nardo. Idem mox de Palma Ægyptia. Aluũ & menses (Dioscorides ῥοῦν γυναικεῖον habet, id est profluuium muliebre) sistit in vino austero, & vulnera conglutinat. Elate siue Spatha, inquit Dioscorides, in spissamenta vnguentarij vtuntur. Vis ei adstrictoria, sistit vlcera quæ depascunt: laxatos artus committit: tota miscetur cataplasmatis, & malagmatis: prodest præcordiis, imbecilli stomacho, & iocinori affecto, mista conferentibus cataplasmatis. Eius decoctum denigrat capillos, si assiduè affricetur: datur bibendum congruè renum, vesicæ, & viscerum vitiis: vuluæ ac ventris fluxiones sistit: scabiem cum Resina & Cera sanat, si viginti diebus recens apponatur. Inuolutus in Elate fructus Elate etiam appellatus, ab aliquibus Borassus, adstringit, & Spathæ effectus præbet, non sic vnguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit quæ Borassus. Hac in re Plinius valde hallucinatus est. Cum enim Elaten, siue Spathen etiam Palmam totius arboris nomine appellatam legisset, ea re fortasse deceptus, peculiarem arborem Palmam Elaten, siue Spathen constituit, ipsamq; medicinæ conferre germina, folia, corticem scripsit: quum tamen omnem medicinam ab ipso traditam vnica pars quæ fructus Palmarum inuolucrum est, præstet, vt ex Dioscoride diximus. Quidam tamen Plinij caussam tuentur, rectéque ab eo dictum volunt, Palmæ Elaten, siue Spathen, sic enim legunt, conferre medicinæ, germina, nempe surculos quibus inhærent flores, & fructus: Folia, nimirum florum quos obtegit, & corticem suum, extimum, qui floris ac fructus inuolucrum est. Plinij hæc verba sunt. Palma, siue Elate, siue Spathe medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, stomacho, iocinori, vlceribus quæ serpunt, cicatrici repugnantia: Psoras cortex eius tener cum Resina & Cera sanat diebus viginti. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum vitiis & vesicæ, & præcordiorum, & capiti, & neruis inimicus. Vuluæ ac ventris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vuluarum vitiis, vel, vt aliqui legunt, in Vuarum vitiis, efficacissimus. Vuas enim iacentes, & laxiores insigni vi siccandi quam habet, reprimit, & adstringit. Idem antea de ipsa arbore longè grauiore errore dixit, Elaten cum Abiete, quæ etiam Elate Græcis dicitur, confundens. Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij Elaten vocant, quod nos Abietem, alij Palmæ Spathen: sic enim legendum. Non parua est Galeno in Palmis differentia. Quædam enim sunt siccæ, & adstringentes, vt Ægyptiæ, aliæ molles, humidæ & dulces, vt quæ Caryotæ appellantur. Præstantissimæ autem hæ in Syria & Palestina nascuntur, in Hierichunte. Reliquæ omnes Palmulæ inter hæc duo

Lib.24.c.4. Cap.5. Lib.1.c.116. Cornar. Embl.123. li.1.Diosc. Lib.23.c.5. Cap.vlt.12. Li.2. Alim.

genera ſunt mediæ. Difficiles autem ſunt concoctu, capitíque dolorem inferunt: verum ex his aliæ magis, aliæ minus ſunt humidæ ac dulces, ſiccæ atque adſtringentes. Verum conſtitutis extremis iam omne quod in medio eſt, facillimè cognoſces. Nulla certe ex ipſis eſt, quæ non dulcedinem quandam & adſtrictionem habeat. Siquidem Caryotæ exiguæ adſtrictionis, Thebaicæ obſcuræ dulcedinis ſunt participes. At ſuccum quidem dulcem nutrire, auſterum autem gratum eſſe ſtomacho, & ventrem ſiſtere oſtenſum eſt. Palmulæ ſi largiùs ſumantur, omnes concoctu ſunt difficiles, & capiti dolorem afferunt: quædam autem & morſus cuiuſdam ſenſum ori ventriculi inducunt. Succus autem qui ab ipſis in corpus diſtribuitur, craſſus quidem omnino eſt, habet autem & lentoris copiam, cum Palmula ipſa pinguis fuerit, ſicut Caryotæ. Quum autem dulcedo tali ſucco miſta fuerit, celerrimè quidem hepar ab ipſa obſtruitur. Læditur autem maximè ab ipſarum eſu, quod aut inflammetur, aut ſcirrho obſideatur: poſt hepar autem & lien obſtruitur, ac læditur. Multò autem maximè Palmulæ virides, ſi paulo largiùs ſumantur, ad omnia ſunt noxiæ, ac dulces quidem ſuccum habent calidiorem, adſtringentes frigidiorem. Quin & Palmulæ virides ſicut Ficus flatus gignunt. In regionibus autem non admodum calidis Palmulæ haud perfectè matureſcunt, adeo vt reponi queant: quo fit vt cum homines cogantur ipſis viridibus veſci, crudis ſuccis impleantur, & rigoribus qui ægrè calefiant, & hepatis obſtructionibus prehendantur. Declarat hoc Hiſtoria cuiuſdam Galeno Coætanei, qui Alexandriæ Palmulis immaturis per compluſculos dies ante & poſt balneum ſatiatus, abſque febre ſæpius horruit, ac riguit. Phœnix arbor, eodem auctore, adſtrictoriæ facultatibus omnibus ſuis partibus eſt particeps. Igitur ramorum ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt Encephalos, hoc eſt cerebrum eſui aptum. (Serapio Bdellij ſecundum genus id eſſe tradit.) At fructus eius & maximè dulcis non paucam habet caliditatem. Cæterum cum edendo ſit, multo eſt vſui, non tantùm foris impoſitus, vbi quid roborare & deſiccare, contrahere, ſtipare denſaréque conſilium eſt, ſed etiam tanquam cibus ſumptus & ſimul cum aliis, & per ſe. Porrò quod Elaten vocant, tenerum illud Palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem obtinet. Quod verò velut integumentum eius eſt, adſtringentem etiam qualitatem habet. Verum plus quam dicta omnia exſiccat, vtpote quod eſſentiæ conſiſtentia illis ſiccius eſt, & minimum habet humiditatis. Itaque iure vtuntur illo ad vlcera putreſcentia, miſcéntque medicamentis articulos plus iuſtò laxatos contrahentibus, Ad hæc medicamentis hepaticis & ſtomachicis, ſeu intro ſumantur, ſeu foris admoueantur. Sed & radix plantæ deſiccatoriæ citra morſum facultatis eſt, adiunctum habens & ipſa adſtrictionis quippiam. Peruenerant iam ad eos vicos, inquit Xenophon, è quibus iuſſu ducum ſuorum commeatus capſandi erant. Plurimum illic & frumentum, & vinum è Palmulis erat, potu quidem ſuaue, ſed graue capiti, acetúmque ex elixis Palmulis paratum. Palmarum fructus quales in Græcia videre non licet, famulis apponebantur: Seligebantur, quas ſeruarent dominis, magnitudine & pulchritudine admirabiles, aſpectu prorſus electro ſimiles. Eas quidem arefactas in bellariorum vſum reponebant. Milites eo primum in loco Palmarum cerebrum eſitarunt, omnibus cui detractum id fuiſſet, exareſcentibus, admirantibus multis eius cibi ſpeciem, ac ſuauitatem quandam peculiarem, quæ tamen valde caput tentat. Nicander in Georgico. Pullulantes in Palma ſtolonas excindunt, Cerebrúmque afferunt expetitum cibum adoleſcenti

Li.8.ſimpl.

Athenæus lib.14.

ſcenti

ſcentibus. Diphilus Siphnius tradit Palmæ cerebrum implere, alimentiq́; multum præbere, grauare, difficile in corpus diſtribui, ſiti excruſiare, ventrem ſiſtere. Alexandri milites, ait Plinius, Palmis viridibus ſtrangulati ſunt. In Gedroſis id factum eſt Pomi genere: alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas, vt finis mandendi non niſi periculo fiat. Palma victoriæ ſymbolum eſt, quòd vt Ariſtoteles & Plutarchus explicant, non cedit oneri quamlibet ingenti, nec infra flectitur, pandatúrue, ſed contra pondus reſurgit. Ideóque ferè in coronariis certaminibus aliud præmium quàm Palma non dabatur, vt refert Pauſanias. In Oriente funes validos è Palmæ foliis fieri ſcripſit Plinius, eóſque in humore vtiliores eſſe. Inter permulta Palmarum genera idem Plinius Chamæropas recenſet, eas Theophraſtus χαμαιρρίφεῖς vocat, copioſas in Creta, ſed magis in Sicilia, folio latiore ac molli, ad vitilia vtiliſſimo, dulci medulla in cacumine, quod cerebrum vocant: exempta illa viuunt, quod non aliæ: cædua illarum ſylua, germinat rurſus, etiam ſi ab radice ſucciſæ ſint. Eius generis putat illam eſſe Dalechampius, quæ hîc appicta eſt. Naſcitur in maritimis, cubiti ferè altitudine, aliquando etiam grandior, in teneri germinis conceptu abdito, veluti cerebri globo, ſuauiſſimi guſtus, multis tunicarum inuolucris operto, quæ partim ſunt corticoſa & coriacea, partim capillacea, quædam rufa, alia aliis ſuperpoſita, & denſius ſtipata. Ex horum medio contextu folia erumpunt cubitum longa, anguſta, dura & coriacea. Cerebrum id Tuberibus, & Carduis, Cinaræq́; echinis, & aliis id genus delitiis ſaporis ſuauitate præfertur. Cerebrum id Græci vocant ἐγκέφαλον, vt diximus, Serapio corrupta voce Ceſilionem, Itali *Ceſaglione*. Ex foliis colligatis ſcopæ fiunt, excutiendo pulueri qui menſis, & ſcamnis inſidet. Texuntur & ex iis ſportæ & caniſtra. Matthiolus etiam hoc

Athen. lib. 14.
Lib. 13. c. 4.
Li. 16. c. 24.
Lib. 12. c. 4. Cap. 8. 2. Hiſt.
Forma

PALMA CHAmærops Plinij.

CHAMAERIPHES, SEV Palma humilis Matthioli.

Palmæ

Palmæ genus humile pumilúmque depinxit, quod in Silicia copiosissimum prouenit, & in maritimis Senensibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris simili, sed minore, breuioréque: flores edit ex obliquo, è capillacea quadam coma emergentes, è quibus baccæ racematim prodeunt. Pars radici propinquior in globosum extuberat germen, quod cerebrum vocant, innumeris ferè inuolucris circumseptum, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Estur id secundis mensis cum pipere & salis momento Cinaræ modo, & maximè gustui arridet. Fiunt ex hoc Palmæ genere sportulæ, tegetes, & scopæ.

HISTORIAE
OMNIVM PLANTARVM
LIBER QVARTVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur segetes, & legumina, ac quæ cum iis in Agris nascuntur.

TRITICVM, CAP. I.

PACA viridarij iam satis vmbra delectati, fructuumq; pulcherrimorum & suauissimorum aspectu gustúque satiati, & recreati, hinc in Agrum trãseamus, & in eo liberiùs diuagemur, nõ minora in eo quàm quouis alio in loco naturæ rerum miracula contemplaturi. Agrum quod in eo aliquid agatur Varro dictum putat, vel, vt Donatus, inquit, quòd in eo multa sint agenda. Contra Quintilianus ex Græco nomine ἀγρὸς deductum esse scribit. Lib.1.ca.10. Agrum hîc intelligimus, qui hominũ opera, atque industria ad permagnas in vita vtilitates colitur, quíque plerúmque compendium, vt ait Columella, nunquam nisi si cæli maior vis, aut prędonis incessit, detrimentum adfert. In eo igitur potissimùm natura indicabitur frugum, quæ sunt Segetes & Legumina: de quorum vitiis quoque dicetur: sunt enim nimis multa, in quæ fruges degenerant. Sunt & quamplurimæ plantæ, quæ in agris sponte nascuntur, de quibus etiam hîc agetur: quibus nonnullas adiunximus, quæ etiam in incultis & cessantibus Agris proueniũt. Horum omnium, siue ad hominum cæterarúmque animantium alimenta, & voluptates, siue ad salutem & morborum remedia procreata sint, natura diligenter hîc explicabitur. Ac primùm de frumentaceis dicemus. Sunt autem frumentacea quæcunque geniculato culmo, & arundinaceis constant foliis, seménque panificio & panibus aptum in spicis, aut iubis producunt. A Tritico ordiemur omnibus notissimo atque vtilissimo. Græcis πυρὸς, Latinis Triticum dicitur, quod tritum Nomina ex spicis sit, auctore Varrone, Arabibus *Henta, Hencha, Hantha*, Italis *Fourmento*, & *Grano*, Germanis *Vueyssen*, Hispanis *Trigo*, Anglis *Vueet*, Belgis *Teruue*, Gallis *Froument*: voce ex frumento Latino deflexa. Sed frumentum apud Latinos Tritico, & frugis nomen frumento latiùs patet, quod his verbis docet Plinius. Sunt autem duo, prima earum (Frugum) genera, Frumẽta, vt Triticum, Hordeum, & Legumina, vt Faba, Cicer. Est enim Fruges quicquid ex fructu terræ sato in alimoniam nostram vertimus. Frumentum à fruendo, id est vescendo dictum, quod Lib.18. c.7.

culmus

De re ruſt. cap.48.

Genera

Lib.8.Hiſt. cap.4.

culmus extulit, inquit Varro, vel quicquid ex ſe ariſtas emittit, auctore Seruio, Græcè σῖτος. Theophraſtus differentias multas à regionibus, viribus, ſatus temporibus, ex eo quod largiùs, aut parciùs fructificent, ex diuerſarum partium varietate, & diuerſo habitu, ex creſcẽdi celeritate, & tarditate, atque ex aliis ſumptas enumerat his verbis: Πολλὰ δὲ γένη καὶ τῶν πυρῶν εὐθύς ἐστιν, ἀπὸ τῶν χωρῶν ἔχοντα τὰς ἐπωνυμίας: οἷον λιβυκοὶ, πόντιοι, θρᾶκες, ἀσσύριοι, αἰγύπτιοι, σικελοί. διαφέροντες δὲ καὶ ταῖς χροιαῖς, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς εἴδεσι, καὶ ταῖς ἰδιότησιν. ἔχουσι δὲ ἐν ταῖς δυνάμεσι, ταῖς τε ἄλλαις, καὶ μάλιστα ταῖς πρὸς τὴν σίτησίν, τινες καὶ ἀπ' ἄλλων τὰς προσηγορίας, οἷον καγχρυδίας, στλεγγύς, ἀλεξάνδρειος ὧν ἁπάντων ἐν τοῖς εἰρημένοις τὰς διαφορὰς ληπτέον. οὐχ ἥκιστα δὲ οἰκεῖον, εἴ τις λαμβάνοι τὰς τοιαύτας οἷον εἰσιν οἱ μὲν πρώϊοι, οἱ δὲ ὄψιοι. Καὶ εὐαξεῖς, καὶ πολύοχοι. οἱ δὲ καὶ ὀλίγοχοι (qui locus, cum apertè mendoſus ſit & mutilus, ex ipſo contextu, & Gazæ interpretatione ſic planè reſtituendus eſt. Καὶ εὐαξεῖς καὶ πολύχοοι. οἱ δὲ ἀναυξεῖς καὶ ὀλιγόχοοι) καὶ μεγαλοστάχυες, οἱ δὲ μικροστάχυες. Καὶ οἱ μὲν ἐν κάλυκι πολλὴν χρόνον, οἱ δὲ ὀλίγον ἐχόμενοι, ὥσπερ ὁ λιβυκός. Καὶ κάλαμον οἱ μὲν λεπτὸν, οἱ δὲ παχύν. Καὶ λεπτὸν ὁ λιβυκὸς ἔχει, παχὺν δὲ ὁ καγχρυδίας. ἔτι δὲ, χιτῶνας οἱ μὲν ὀλίγους ἔχουσῖν, οἱ δὲ πολλοὺς, ὥσπερ ὁ θράκιος. Καὶ ὁ μὲν μονοκάλαμος, ὁ δὲ πολυκάλαμος, καὶ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον. ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τι παραπλήσιον τούτοις, ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις, κατὰ τὰς δυνάμεις. αἱ γὰρ τοιαῦται φυσικώτεραι δόξαιεν ἂν εἶναι τῶν διαφορῶν. ἐν αἷς καὶ τὸ τῶν τριμήνων, καὶ τῶν διμήνων, καὶ εἴ τι γένος ἐν ἐλάττοσιν ἡμέραις τελειοῦται, καθάπερ φασὶν εἶναι περὶ τὴν εὔβοιαν, οἱ τετταράκοντα ἡμέραις ἀπὸ τῆς σπορᾶς ἁδρυνόνται, καὶ τέλος ἴσχουσι. εἶναι δὲ ἰσχυρὸν τοῦτον καὶ βαρὺν, οὐχ ὥσπερ τὸν τρίμηνον κοῦφον. Διὸ καὶ τοῖς οἰκέταις παρέχειν. Καὶ γὰρ οὐδὲ πίτυρον ἔχειν πολύ. σπανιώτατος μὲν οὖν καὶ τάχιστος εἰς τελείωσιν οὗτος. εἰσὶ δὲ δίμηνοί τινες, οἵπερ, καὶ ἐκ σικελίας ἐκομίσθησαν εἰς ἀχαΐαν, ὀλιγόχοοι δὲ, καὶ ὀλιγόγονοι, καὶ κοῦφοι κατὰ τὴν προσφορὰν, καὶ ἡδεῖς. Καὶ ἄλλοι δέ τινες οἱ περὶ εὔβοιαν εἰσι, καὶ μάλιστα ἐν τῇ καρυστίᾳ τρίμηνοι δὲ πολλοὶ, καὶ πανταχοῦ. κοῦφοι οὗτοι καὶ ὀλιγόχοοι, καὶ μονοκάλαμοι κατὰ τὴν ἔκφυσιν, καὶ τὸ ὅλον ἀσθενεῖς. κουφότατος μὲν οὖν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, πυρὸς ὁ ποντικός. Βαρύτερος δὲ τῶν εἰς τὴν ἑλλάδα παραγινομένων, ὁ σικελός. τούτου δ' ἔτι βαρύτερος ὁ βοιωτός. σημεῖον δὲ λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν ἀθληταὶ ἐν τῇ βοιωτίᾳ τριημιχοίνικα μόλις ἀναλίσκουσιν: ἀθηνάζε δὲ ὅταν ἔλθωσι, πενθημιχοίνικα ῥαδίως. κοῦφος δὲ καὶ ἐν τῇ λακωνικῇ. τούτων μὲν οὖν ἔνιαι ταῖς χώραις, καὶ τῷ ἀέρι τὸ αἴτιον. ἐπεὶ καὶ περὶ τὴν ἀσίαν πόρρω βάκτρων, ἔν μέν τινι τόπῳ οὕτως ἁδρὸν εἶναι φασὶ τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν, ἐν δὲ τοῖς πισσώτοις, καλουμένοις οὕτως ἰσχυρὸν, ὥστ' εἴ τις πλεῖστον προσενέγκοιτο διαῤῥήγνυσθαι. Id eſt, Tritici quoque genera ſunt multa quæ à regionibus cognominantur, vt Libycum, Ponticum, Thracium, Aſſyrium, Ægyptium, Siculum, quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate à ſeſe differunt. Quibuſdam etiam ex viribus tum aliis, tum iis maximè quæ ad cibum pertinent, quibuſdam, & ab aliis differentiis nomina ſunt indita: vt Cachrydiæ, Stlengydi, Alexandreo, quorum omnium differentiæ ex ſupradictis accipiendæ. Nec abſurdum fuerit, ſi hinc differentiæ ſumantur, vt aliud precox ſit, aliud ſerum: & aliud quod multum augetur, largéque fructificat: aliud quod parum augetur, parcéque fructificat: aliud ſpicam magnam, aliud paruam emittat: aliud in folliculo diu, aliud breui maneat, vt Libycum: aliud Calamo tenui, vt Libycum, aliud craſſo conſtet, vt Canchrydias. Præterea aliud tunicis paucis, aliud multis veſtiatur, vt Thracium. Item aliud vnicalamum ſit, aliud multicalamum, & hoc quod plures paucioréſue calamos edat. Similiter ſi quid aliud his, aut illis quæ prius diximus ſimile ſit. Etenim eæ magis eſſe naturæ conſentaneæ videntur, quàm vllæ aliæ. In quibus eſt & trimeſtrium & bimeſtrium genus, & ſi quod aliud paucioribus diebus perficitur: quemadmodũ genus quoddam eſſe aiunt in Eubœa, quod quadraginta diebus à ſatu augeſcit, & perficitur, eſſeq; id firmum ac graue, nec trimeſtris modo leue: quare ſeruis id præberi, & furfuris multum non habere. Id quidem rariſsimum eſt, & celerrimè maturatur.

Sunt

Sunt quædam bimestria, quæ ex Sicilia in Achaiam aduecta sunt, quæ parum fructificant, parúmque fœcunda sunt, sed in cibo leuia & iucunda. Alia quædam sunt in Eubœa, & maximè in Carysto. Trimestria verò multa, & vbíque. Leuia hæc, & parum fœcunda, & vnicalama sunt in ipso exortu, atque in totum infirma. Leuissimum igitur, vt semel dicam, Triticum Ponticum. Grauissimum eorum quæ in Græciam transuehuntur, Siculum. Sed eo grauius est Bœoticum. Indicum esse asserunt, quod Athletæ, qui in Bœotia ternos semisextarios vix consumunt, cum Athenis fuerint, facile quinos consumunt. Leue etiam est, quod in agro Laconico prouenit. Horum caussa, & regionibus, & aëri adscribenda. Nam & in Asia trans Bactra quodam in loco, adeò grande frumentum esse aiunt, vt nuclei Oliuæ magnitudine granum sit. In Pissotis adeo firmum, vt si quis plurimum comederit, disrumpatur. Hæc Theophrastus: quorum multa transscripsit Plinius, rectéque dixit Tritici plura esse genera quæ Lib.18. c.7. fecere gentes: nullúmque Italico comparandum esse candore, ac pondere, citata etiam & ad verbum translata Sophoclis Poëtæ sententia in fabula Triptolemo, Frumentum Italicum ante cuncta laudante.

Et fortunatam Italiam Frumento canere candido.

Montanis modo, inquit Plinius, comparetur Italiæ Agris externum, in quo Ibidem. principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio, Syrióque, deinde Ægyptio. Græcia & Ponticum laudauit. Plurimis tunicis Thracium Triticum vestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Quod verò dixit, Est & bimestre circa Thracium sinum, quod quadragesimo die quàm satum est maturescit: mirúmque nulli frumento plus esse ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montosis vtraque partibus. Eubœa quoque circa Carystum, Theophrastus aliter habet. Scribit enim, vt diximus, esse Tritici genus bimestri celeriùs maturescens, vt in Eubœa, quod intra quadraginta dies perficitur. Esse & Bimestria, quæ ex Sicilia in Achaiam transportantur. Esse & eiusmodi in Eubœa, maximè in Carysto. Præterea à Theophrasto dissidet, cum ait. Tradunt in Bactris grana tanta magnitudine fieri, vt singula spicas nostras æquent, cum scribat Theophrastus περὶ τὴν ἀσίαν πόῤῥα Βάκτρων οὕτως εἶναι ἁδρὸν τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν. Id est, in Asia trans Bactra adeo grande gigni frumentum, vt nucleo Oliuæ par sit magnitudine. Dioscorides duo duntaxat Tritici genera proponit: alterum recens, Lib.2. c.78. perfectè maturum, & colore luteo: alterum τριμηνιαῖον, id est Trimestre, quod ab aliquibus σητάνιον appellari dixit: hac voce etiam Trimestre significante. Τῆτες enim significat ἐν τῷδε τῷ ἔτει, id est, hoc ipso anno, quod Dores σᾶτες dicunt, vnde σητάνιος πυρὸς est, vt exponit Galenus, ὁ ἐκ τοῦ ἐνεστηκότος ἔτους, τοῦτ' ἔστιν, ὁ κατὰ τὸ In Glos. in ἔαρ ἐσπαρμένος, hoc est Triticum huius præsentis anni, nempe vêre satum. Plinius Hipp. à Græcis Trimenon vocari scripsit. Hoc igitur vt vêre satum æstate colligitur, Lib.18. c.7. ita prius illud superiore anno in Autumno seminatum, sequentis æstate demetitur: quod quidã cæteris præfert Columella, cum ait. Si verò locorũ & cæli Lib.2. c.9. conditio patietur, quãto maturius seuerimus, tanto cõmodius proueniet. Neq; enim est vllum, sicut multi crediderunt, natura Trimestre semen: quippe idem iactum Autumno meliùs respondet. Hoc autem reprehendit Plinius his verbis. Lib.18. c.7. Est & Bimestre circa Thracium sinum, quod quadragesimo die quàm satum est maturescit, mirúmque nulli frumento plus esse ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montosis vtraque partibus. Eubœa quoque circa Carystum. In tantum fallitur Columella, qui ne Trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum. Verum non satis id videtur Plinius expendisse, quod mox subiungit Columella. Sed sunt nihilominus

quędam, inquit, aliis potiora, quę ſuſtinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum Galaticum, & Halicaſtrum, granúmque Fabæ Marſicæ. Nam cætera robuſta frumenta ſemper ante hyemem ſeri debent in regionibus temperatis, nec quod antea tertium Tritici genus Trimeſtre appellauit, & Siliginis genus eſſe dixit. Verba eius hæc ſunt. Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè ſerendum eſt, quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore pręſtet. Secunda conditio eſt habenda Siliginis, cuius ſpecies in pane præcipua, pondere deficitur. Tertium erit Trimeſtre, cuius vſus agricolis gratiſsimus. Nam vbi propter aquas, aliámue cauſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur. Id genus eſt Siliginis. Triticum aliter ex Dalechampij ſententia diuidemus, vt eius duo ſumma ſint genera vſu frequentiora. Vnum candidum, vulgo noſtro *Blé blanc* nuncupatum, alterum rufum, veterum πυρὸς, quaſi πυῤῥὸς, vulgo *Blé rouge*, Columellæ Robus à flauo colore quem Rubeum prima ſyllaba producta & Robeum veteres appellarunt, Græci ξανθὸν, vnde Seruio Nitela, mus agreſtis, robeus, & in illud Vergilij, *Sanguineis frontem moris*, &c. Robeus color Diis attributus, & in veteri inſcriptione, Vt Prætor cui hæc regio ſorti obuenerit, litaturum ſe ſciat, aliúsue quis magiſtratus, Volcanalibus. x. Cal. Septemb. omnibus annis, vitulo robeo, & verre. Rurſus Tritici candidi rufiq́; duæ ſunt nobis notæ ſpecies. Vna cuius ſpica ariſtas habet, altera cuius ſpica mutica eſt, id eſt ariſtis caret, auctore Varrone. Priorem nulla peculiari appellatione noſtri deſignarunt: poſteriorem *Blé motet* vocant, quaſi Triticum muticum. Quod autem ſpica ariſtis vallata ſit, vel iiſdem careat, quidam frugis & naturæ proprietati, quidam agri conditioni macri, pinguis, tenuis, craſsi, ſtercorati, minimè lætificati tribuunt. Triticum enim candidum aiunt in pingui, craſſo, & ſtercorato agro ſpicam muticam ferre, in macro, tenui, & non lætificato ariſtis horridam. Adiiciunt quidam cęli ſtatum quo ſeges adoleſcit: humidiore etenim ſpicam ariſtis carere, ſicciore ariſtis muniri. Addunt alij & ventorum flatus, quoniam ſi vehementiores irruant, ariſtas decutiunt: ſi leniores ſpirauerint, ariſtas ſpicarum colliſu non frangunt. Sunt & qui ſegetis denſitatem raritatemq́; nonnihil ad id valere putant. Nam denſiore ſegete, ſpicas muticas, rariore, cum ariſtis prodire. Ex candido Tritico panem lautiorem, quàm ex rufo piſtores fieri aſſerunt, ſed leuiorem, & qui minùs alat: atque in hoc genere muticum ariſtato pręferunt, etiamſi mutici granum gracilius ſit, & minus: plus enim farinæ à mutico reddi, & furfuris parũ: farinę verò minus ab ariſtato, & furfuris plurimum. Præterea mutici farinam candidiſsimam eſſe, ac niueam, ariſtati nigriorem, acſordidiorem. Candidum Triticum. Latinorum Siliginem frugem eſſe, veterum ſcriptorum teſtimoniis confirmari poteſt, qui Siliginem Tritici genus faciunt, &, vt Triticum noſtrum candidum, candore ac leuitate cæteris generibus præſtare literis prodiderunt. Plinius frumenti genera eſſe tradit, non eadem vbique: neque vbi eadem ſunt iiſdem nominibus non appellari. Vulgariſsima, Far quod Adoreum veteres appellauere, Siligo, Triticum. Siliginem propriè dixerim, inquit, Tritici delicias: candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italię ſunt, & Gallię comatæ. E Siligine laudatiſsimus panis, piſtinarumq́; opera laudatiſsima: (quanquam hîc Siligo tam pro candidiſsima Tritici farina, quàm pro Tritici genere accipi poſsit.) Siligo nunquam matureſcit pariter, & cætera. Columella Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè ſerendum eſt quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præſtat. Secunda conditio eſt habenda Siliginis, cuius ſpecies in pane præcipua, pondere deficitur, &c. Sed ſunt nihilominus quædam aliis potiora, quæ ſuſtinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum,

[Margin notes: Cap. 6. li. 1. — Lib. 2. ca. 6. — De re ruſt. cap. 48. — Siligo Tritici ſpecies — Lib. 18. c. 8. — Ibidem. — Cap. 9. — Cap. 10. — Lib. 1. ca. 6. — Cap. 9.]

deum,& cætera.Cato è Siligine Amylum fieri docuit.Plinius Amylum ex omni Tritico, ac Siligine, ſed optimum è Trimeſtri. Cæterum Siligo non ſolùm frugem Italicam, hoc eſt Triticum delicatiſsimum, & candidiſsimum, leuiſsimúmque, ſed etiam medullam grani, id eſt farinam puriorem à furfure ſecretam, ac caſtratam ſignificat. Iuſtum eſt, inquit Plinius, è grano Campanæ quam vocant caſtratam,è modio redire ſextarios quatuor Siliginis, & mox: è Piſana autem Siliginis ſextarios quinque.Cluſina Aretináque etiámnum ſextarios Siliginis aſſumunt.Idem fortaſſe Celſus his verbis ſignificat.Ex Tritico firmiſsima Siligo,deinde Simila,deinde cui nihil ademptum eſt, quod αὐτόπυρον Græci vocant:infirmior eſt ex polline,infirmiſsimus cibarius panis. Iuuenalis.

De re ruſt. cap.73.
Lib.18. c.7.
Lib.18. c.9.
Lib.2.ca.18.
Satyr.5.

Sed tener & niueus, molliq́ue Siligine factus
Seruatur domino.

Præterea Siligo pro Tritici vitio à veteribus videtur vſurpari, vt à Columella, cum ſcribit.Nec nos tanquam optabilis agricolis fallat Siligo. Nam hoc Tritici vitium eſt,& quamuis candore præſtet,pondere tamen vincitur. Et mox. Nec tamen ea longè nobis,aut magna difficultate requirenda eſt. Nam omne Triticum ſolo vliginoſo poſt tertiam ſationem conuertitur in Siliginem. Olyram Græcorum Siliginem Latinorum eſſe,Plinio auctore, ſcripſerunt Hermolaus, Budæus,Ruellius.Sed id apud Plinium non reperio:ſcribit enim.Vulgariſsima Far, quod Adoreum veteres appellauêre,Siligo, Triticum. Hæc plurimis terris communia.Arinca Galliarum propria,copioſa, & Italis eſt. Ægypto autem ac Syriæ, Ciliciæq́; & Aſiæ, ac Græciæ peculiaris Zea, Olyra, Tiphe. Et paulo poſt.Ex Arinca dulciſsimus panis,ipſa ſpiſsior quàm Far, & maiore ſpica, eadem & ponderoſior. Raro modius grani non XVI. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter:ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam Olyram vocat. Et ſatis multo poſt. Olyram Arincam diximus vocari. Ex quibus perſpicuum eſt Plinio Arincam Gallorum, & Gręcorum Olyram eandem eſſe,à quibus Siliginem ſemper diſiunxit.Hæc de candido Tritico, ac Siligine. Nunc de Tritico rufo dicamus. Huius præter Ariſtatum & muticum multa alia ſunt genera,pro diuerſa locorum natura,ſitúque.Haud procul Lugduno in pagis monti alto,ſiue Aureo propinquis,Tritici genus colitur, quod incolæ vocant *Blé rune*,& *Gros Blé*.Spicam fert muticam, granum maximum, & ampliſsimum,ſed ad conficiendum panem minùs vtile. Ex eo decorticato puls fit cum lacte,in cibo ruſticis gratiſsima: quamobrem illud ad eas delicias non ſegniter colunt.Sunt qui Far,ſiue Adoreum veterũ eſſe putant,ex cuius pulte Romanos diu victitaſſe Plinius literis ſic prodidit. Ex omni genere duriſsimum Far, & contra hyemes firmiſsimum.Patitur frigidiſsimos locos,& minùs ſubactos,vel æſtuoſos,ſitientéſque.Primus antiquis Latio cibus,magno argumento in Adoreæ donis,ſicuti diximus. Pulte autem, non pane vixiſſe longo tempore Romanos manifeſtum, quoniam inde & pulmentaria hodiéque dicuntur. Far Cluſinum aduectum ex Italia,& in agro pingui ſatum, creuit ad hominis altitudinem,vel etiam procerius: caule ſex geniculis diſtincto: foliis totidem radiculis quinque vel ſex, fibroſis: ſpica palmum longa, prælongis ariſtis horrida,folliculis amplis,denſis,multiplicibus,granum ambientibus longum, exile, profundius lacunatum, aridum,quod vix exculpitur,ac euoluitur, vt non immerito dixerit Plinius in Area non exteri,vt Triticum, Hordeum, Siliginem, ſed toſtum purgari vt Panicum, Milium,quæ cum folliculis cruda ſeruntur: ac ideo Far minimè toſtum cum vaginulis ad ſatum ſeruari. Sed & Far pro omni Frumenti genere à veteribns vſupatum fuit. Hinc Far Triticeum pro Tritico, & Far Hordeaceum pro Hordeo,& Far Adoreum, Columellæ. Poſt hæc cauea

Lib.2. ca.9.
Corol. 101. lib.2. Dioſ.
Li.5.de Aſſ.
Lib.2. c.21.
Lib.18. c.8.
Cap.10.
Li.22. c.25.
Lib.18. c.8.
Lib.8. ca.5.

FAR CLVSINVM *Dalechampij.*

cum matre claudendi sunt, inquit hic scriptor, & farre Hordeaceo cum aqua incocto, vel adoreo farre vino asperso modicè alendi. Et paulo post. Vualabrusca de vepribus immatura lecta, cum farre Triticeo minuto cocto obiicitur esurientibus. Videtur & Plinius Far pro farris farina, siue pulte, siue grano decorticato accepisse, cum scribit. Populum Romanum farre tantum è Frumento

Lib.18. c.7. ccc.annis vsum Verrius tradidit. Porrò decorticati farris grani crassior farina ex qua pultes fiunt, Græcis κρίμνον dicitur, Latinis Simila. Gallis *Froumentee*, quibusdam Italico nomine vsurpato *Semoule*, quasi Simila. Dioscorides tamẽ ex Zea, sicut ex Tritico Crimnon

Lib.2. c.83 & 84. fieri testatur, atque etiam ex Olyra. Aliud Tritici rufi genus est ἐξάστιχον, Galli vocant, *Froument à six quarres*. Quidam, vt circa pagum Erium in Allobrogibus, *Blé rignet*, quasi rigidum Triticum, quòd rigidissima firmissimáque spica sit, sex ordinibus distincta, cum in aliis quatuor tantum reperiantur. Item aliud Tritici rufi genus est, quod Lugdunenses rustici appellant *Blé qui truche*, quoniam eius spica in alias finditur, & spicas minores adnatas veluti ramos spargit: *trucher* enim in ramos diuidi Lugdunenses Coloni dicunt. Plinius ramosum Triticum vocat. Fertilissima, inquit, Triti-

Lib.18.c.10. ci genera, Ramosum, aut quod Centigranum vocant. Contrà circa Matisconem in humidissimis Sebusianorum tractibus deterrimum & strigosissimum Tritici genus prouenit, grano longo, exili, subatro, multis glumis vestito. Rustici vocant *Long gran*, id est longum granum, faméque vel egestate compulsi panem ex eo conficiunt. Alij suibus & gallinis edendum obiiciunt. Ad Brizam Thraciam fruges hæc videtur accedere, de qua suo loco dicetur. Quare rectè scripsit

Lib.2.ca.9. Columella Triticum solo vliginoso conuerti in Siliginem: maximè si idem solum macrum sit & exile. Triticum enim candidum nostras idoneis locis genitum rufo præfertur: humida & macra terra satum granum reddit exile, ex quo panis sit niueus, ad delitias quàm ad corporis firmitatem aptior: quoniam parum admodum nutrit. Idem granum pinguioribus agris redditum pristinam naturam recuperat. Nec in hoc solum Tritico, sed etiam in rufo siue Robo, mutatio huiusmodi deprehenditur. Nam in humido, nebuloso, tenuíque solo, quale est in montibus Segusianorum, vulgo *De Forestz*, Robus nascitur deterior, subater, in panificio minùs gratus, adeo vt panem ex Secale ibidem genito, pani ex eo Tritico parato multi anteponant. Idem in Allobrogibus euenit, cum Robi præstantissimum genus, quod *Touselle* vocant, in montanis agris serunt. In Sebusianis, vulgo *Bugey*, (Allobrogum Sabaudianorum gens est, nunc Oeno ac Rhodano fluminibus clausa, olim longiùs patens) Tragus frequentissimus est: incolæ seruatis prisci nominis vestigiis *Blé Turguet* vocant. In montosis aridis, & ventosis locis nascitur, & absque noxa nebulas, pruinas, gelicidia, aliásque cæli iniurias in montosis locis frequentes tolerat, ventísque agitatus firmissimè granum retinet. Spica cùm maturuit, aristis densis horret, & cæruleo colore nitet, contrà quàm in aliis frugum generibus, quarum spicæ flauescunt.

TRAGVS FRVMENTI genus Spica cærulea.

TRITICVM.

uescunt. Haud multum alimenti præbet. Est apud varias gentes multiplex varietas frugum, quarum numerum, nominúmque ancipitem significationem persequi difficilimum foret. Triticum omne radicibus multis, ac prætenuibus exit. Ex his virescens herba elicitur, quæ suis nixa fibris sensim adolescit, culmósque ex vna stirpe rotundos, sæpe plures erigit, in quibusdam generibus ternis, in aliis quaternis, in farre senis, vt ait Plinius, geniculis distinctos, qui primùm vaginis iam quasi pubescentes includuntur, ex quibus cum emerserint, fundunt frugem in spica, quæ si mutica non est, in Hordeo ac Tritico, tria habet continentia, granum, glumam, aristam. Spica quam rustici antiquitus vocabant Specam, à spe videtur nominata, auctore Varrone: eam enim quod sperant, ferè serunt. Granum dictum, quod est intimum solidum à gerendo: id enim seritur, vt spica gerat Frumentum, non vt glumam, aut aristam. Gluma folliculus est grani, à glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Arista, quæ vt acus tenuis, longa, eminet è gluma, quoniam arescit prima, tanquam grani theca sit gluma, & apex arista. Sed est Triticum tum candidum, tum rufum, quod aristas nullas habet. Candidum Triticum crassiore, firmiore, ac solidiore culmo semper assurgit, spicámque rectam, nec pendulam gerit: quare rubigini minùs obnoxium est, quod & de Siligine tradit Plinius. Sed minùs Siligo quàm cætera Frumenta, in stipula periclitatur, quoniam semper rectam habet spicam: nec rorem continet qui rubiginem faciat. Candidum Triticum gaudet solo crasso, pingui, humido, stagnis vicino, vt eorum nebuloso vapore perpetuò humescat. Gaudet & conuallibus montium, in quas imbribus aucti torrentes pinguiorem terræ partem ex montibus deuehant: macrum, frigidum, & perflatum solum respuit. Triticum rufum, pingue, crassum, non humidum solum desiderat. Varro quindecim diebus Frumentum in vagina esse scribit, quindecim florere, quindecim arescere. Post florem crassescit, inquit Theophrastus, maturatúrque intra quadragesimum diem: cum tardidissimè octauo à satu mense plurima parte metitur, Ægyptiis, vt scribunt, septimo. Nobis hybernum Triticum Septembri, aut Octobri mense

Forma. Lib. 18. c. 7. Lib. 1. c. 48. *Tempus.*

TRITICVM SPICA Mutica.

ſeritur, trimeſtre Martio. Florent Maio & Iunio: iulio demetuntur. Sed trimeſtre dictum, quod tertio fere à ſatu menſe matureſcit, noſtro in orbe, quinto tandem, hoc eſt Iulio menſe legitur. Quare illa citiùs, vel ſeriùs pro varia regionum temperie maturari neceſſe eſt. Nunc de frequentiſsimo Tritici, tum in alimentis, tum in medicina vſu diſſerendum. E Tritici generibus ad ſecundæ valetudinis vſum optima Dioſcoridi ſunt recentia, & perfectè matura, colore luteo, deinde trimeſtria. Galenus inter Tritica plurimum habere alimenti ſcripſit, quæ denſa ſunt, totámque ſubſtantiam habent adeo compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimùm nutriunt. Quæ verò dentibus facilè franguntur, fractáque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum. Quod ſi vtrorumq; parem modum pendere libuerit, quæ denſa ſunt, multo grauiora eſſe comperies. Hæc autem ſunt, colore etiam, laxis flauiora. Explorare autem horum naturam non ſimpliciter oportet, ſuperficiem externam duntaxat contemplando, ſed diuidendo quoque, vt dictum eſt, ac frangendo: multa enim quæ extrinſecus flaua ac denſa videntur, rara intus, laxa, albáque ſpectantur. Ex horum ſimilagine confectus panis, inquit Dioſcorides, plus alit quàm cibarius. E trimeſtrium farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra digeratur. In hac Dioſcoridis oratione Ruellius τὸν συγκομιςὸν panem non rectè cibarium conuertit. Eſt enim panis συγκομιςὸς, idem qui ἀυτόπυρος, cui nihil furfuris deceſsit, quem ex toto comportatum expreſsit ad verbum Cornarius. Id declarat Galenus cum ait. Eſt autem & alia panum ſpecies, inter has planè media, quos ἀυτοπύρους appellant, medici autem veteres ipſos nominabant συγκομιςὺς. Cæterùm quòd hi fiant ex farina à furfure non ſeparata, furfuréque à pura farina non ſeparato, omnibus eſt perſpicuum: hinc enim nomina ipſis indiderunt: ἀυτόπυρος quidem, quod ἀυτὸς ὁ πυρὸς, id eſt totum ipſum Triticum in panificium cedat: συγκομιςὸς autem, quòd ad ipſos cōficiendos tota farina nuſquam à furfure ſeiuncta συγκομίζεται, id eſt comportatur. Cibarium verò panem Celſus quaſi plebeium in quinto genere firmitudinis alimentorum ponit, ἀυ7όπυρον autem in tertio, vt ex loco ante à nobis citato intelligere licet. Apuleius ſordidum panem & cibarium pro eodem poſuit, de deſcenſu Pſyches ad inferos loquens. Panis puriſsimus Galeno ſilignites, ideſt ſiligineus dicitur. Huic proximus eſt ſemidalites, ideſt, ſimilaceus. Verùm σεμιδαλὶς Græcum nomen eſt, & antiquum, σιλίγνὴς verò, neque Græcum eſt, neque ipſum aliter poſſum exprimere. Inter panes igitur ſiligineus plurimum alimentum præſtat, poſt ipſum autem ſimilaceus. Tertio loco medius, qui & συγκομιςὸς, & ἀυ7όπυρος dicitur. Quartum poſt hunc eſt ſordidorū genus: in quibus furfuraceus eſt poſtremus: minimúmque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum ſubſidet.

Marginal notes: Vſus. Lib.2.c.78. — Li.1. Alim. — Lib.2.c.78. — Li.1. Alim. — Lib.2.c.18. — Lib.6. — Li.1. Alim.

det. Quinque igitur panis genera Galenus facit. Primum Siligniten, ideſt Siligineum, ex ſiligine: Secundum ſemidalitem, ideſt Similagineum, ex ſimilagine tritici farina, expoſitíſque mox vocabulis, σεμίδαλιν quidem vocem eſſe Græcam aſſerit, ex qua ſimilago à Latinis accepta, quæ & ſimila dicitur, σιλίγνιν verò non item, ſed Romanam vt & ipſe alibi teſtatur. Tertium genus eſt medium ſyncomiſtum ſiue autopyrum. Quartũ ſordidum magna ex parte ex furfuribus conſtans. Quintũ furfuraceũ. Quantum autem ad alimenti rationem attinet, idem planè Celſus his verbis expoſuit. Ex tritico firmiſsima ſiligo, deinde ſimila, deinde cui nihil ademptum eſt, quod autopyrum Græci vocant. Infirmior eſt ex polline, velvt alij legunt, deinde, ſimila: infirmior eſt ex polline: deinde cui nihil ademptum eſt, quem Græci αὐτόπυρον vocant, infirmiſsimus cibarius panis. Celſus igitur, niſi mendoſus locus eſt, quartum panis genus infirmius in alimenti ratione eſſe tradit, ex polline confecti, quod Galenus τὸ τῶν ῥυπαρῶν εἶδος, appellat, craſsiorem, opinor, ſiue ſecundarium pollinem intelligens, ſiligine iam ab eo, tenuiſsimo cribro ſecreta. Heſychius γυρύτην ἄρτον, ideſt ex polline, quod γύρυς dicitur, αὐτόπυρον interpretatus eſt. Sed quid ſit pollen tritici ſiue pollin ex Plinio intelligere licet ſic ſcribente. Similago ex Tritico fit laudatiſsima. Ex Africo iuſtum eſt ex modiis redire ſemodios, & pollinis (primarij) ſextarios quinque. Ita autem appellant in Tritico, quod florem in ſiligine. Præterea ſecundarii (ſub. pollinis,) ſextarios quatuor, furfurúmque tantundem. Panes verò è modio ſimilaginis CXXII. è floris (pollinis) modio CXVIII. Pretium huic (ſub. Africano Tritico,) annona media in modios farinæ (à furfure non purgatæ) XL. aſſes, ſimilaginis caſtratæ, (ab omni ſorde puræ) octonis aſsibus amplius, ſiliginis caſtratæ duplum. Eſt & alia diſtinctio. Similago Tritici XVII. pondo panis reddere viſa, (ſub. eius modius,) pollin autem XXX. cum triente, & ſecundarij panis quinas ſelibras, totidem cibarij, & furfurum ſextarios ſex. Ex quibus Plinij verbis colligit Budæus Africum Triticum præſtantiſsimum fuiſſe, ex cuius farina primùm ſimilago, quæ & ſimila dicitur, cribro tenuiſsimo à polline cernebatur, ita vt ex polline reſtante ſecundariam rurſum veluti ſimilam ſepararent, & craſsiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiore incerniculo ſuccernerent, quem vt diximus, Celſus intellexit, quartum genus panis ex polline ſtatuens. Turnebus cap. 18. lib. 30. Animaduerſ. in exemplari manuſcripto illa Plinij verba ſic legi docet. Eſt & alia diſtinctio ſemel tempore L. Pauli nata, Pondo panis reddere viſa XVIII. tertia XIX. cum triente: quam lectionem & in meo codice manu exarato reperi, ſed, vt arbitror, vitioſam. Similam quidem, ſiue Similaginem, id eſſe ſi nos credimus, quod vulgus nuncupat *Simoule*, nimirum Triticum mola verſatili decorticatum, & in minutula grana confractum, vt fieri ſolet in æſtuoſis prouinciis, Aphrica, Sardinia, Balearibus inſulis, & eiuſmodi reliquis, non minus frequenter aut libenter eo cibo cum iuſculis parato quàm pane victitantibus regionum illarum populis, à farina certè differt Simila, rectéque Plinius expendit, quantum pollinis ſiue farinæ, quantum Similæ Triticum reddat, & quot primarij aut ſecundarij panes è Simila pollinéue fiant. Eſt autem pollen, ſiue pollin, interdum à furfure purgata farina, cuius tenuiorem partem pollinem primarium vocant: craſsiuſculam autem Pollinem ſecundarium, & cibarium. Aliquãdo vero pollen dicitur leuiſsima farina è piſtrinis ac moletrinis ob ſuam leuitatem tanquam euolans, & parietibus adhæreſcens, è qua fit tenaciſsimum gluten. Galli vocant *Fole farine*, quaſi *vole*, à volando. Ex hoc polline fieri panem nuſquam meminime legiſſe. Harum dictionum τῶν πολυσήμων intellectus multiplex valde profecto moratur lectorem, vt & ſiliginis nomen, quod nunc

Libr. 7. ph. loca. ca. 1.

Lib. 2. ca. 8.

Li. 18. ca. 10.

Li. 5. de Aſ.

frumenti genus ſignificat leuiſsimi, ac delicatiſsimi, nunc farinam puriſsimam, & tenuiſsimam, excuſſorio lineo ſpiſsiſsimo tranſmiſſam. Similam ſiue ſimilaginem cum ſiligine farina videtur confudiſſe Budæus, Galliæ noſtræ decus, & clariſsimum lumen, quod inter eas differentiam non didiciſſet, ſimilaginis vſu fere Gallis Celtis ignoto. Noſtri piſtores panificium venale in tria fere genera diuidunt: in primarium panem, qui candidus dicitur, Gallicè *Pain blanc, & Pain de bouche*, Lugdunenſibus *De la miche*, in ſecundæ notæ panem, qui Ciuilis dicitur, *Pain bourgeois, & Pain de meſnage*, Lugdunenſibus *Pain farin*, fit is è farina, pura quidem, & quæ nihil furfuris habeat, ſed craſsiore quàm Primarius: Tertium genus panis cibarius eſt, noſtris, poſtremæ notæ Græcis Syncomiſtos, vel Autopycos, Plinio militaris, Lugdunenſibus *Pain à tout*, in quo nihil furfuris, nihil farinæ detractum eſt. Farina ad Panificium præſtantiſsima ea eſt, quæ non nimis molita, neque recens, neque vetus, neque craſsi furfuris fuerit. Nam, quæ nimis molita eſt, furfuraceos Panes facit: quæ recentior, adſcititiam molæ caliditatem retinet: vetus puluere, ſitu, carie, aut viroſo aliquo odore labefactatur. Hæc deinde optimæ aquæ permiſcenda, quæ ex laudatiſsimo fonte fluxerit, quæ pellucida ſit, quæ neque cœnum, neque limum redoleat. Præterea fermentum triticeum addendum, non vetus, mediocris quantitatis, ne ex eius copia Panis aceſcat. Iniiciendum & ſalis albi parum, vt Panis guſtui gratior reddatur. Concoctu inter Panes ſunt facillimi, inquit Galenus, qui plurimum ſunt fermentati, & pulcherrimè ſubacti, quíque in clibano igne moderato fuerint aſſati. Nam ignis ardentior primo ſtatim occurſu ſuperficiem externam circumurens in teſtæ modum indurat: accidítque duplici nomine prauum panem fieri, priore quidem quod partem internam habeat crudam atque illaboratam, poſteriore verò quod externam ſiccam habeat, ac præaſſatam, & teſtaceã. Porrò ignis moderato remiſsior panem minùs bene elaborat, ſed ipſum crudiorem relinquit, & maximè partem omnem eius internam. Qui autem igne moderato longiore ſpatio per totos ſe ipſos æquabiliter aſſati fuerint, ij tũ belliſsimè in ventriculo concoquuntur, tum ad cæteras actiones quæ coctionem conſequuntur, erunt aptiſsimi. Peſsimi autem ij Panes ſunt habendi, quibus nihil adeſt ante memoratorum. Puri panes fermento copioſiore indigent, omniúmque maximè ſubigere eos oportet, nec ſtatim poſt fermentum & ſubactum aſſare: diuturniorem iidem aſſationem poſtulant. Contrà furfuraceis paucum fermentum, leuis ſubactio, breue interuallum, breuiórque aſſatio ſufficit. His adiiciendæ aliæ ex coquendi ratione panum differentiæ. Omnium optimi ſunt, inquit Galenus, panes Clibanitæ, ſiue Cribanitæ, ad eum quem præſcripſi modum, tum aſſati, tum ad aſſationem præparati. Cocturæ id genus Galli vocant *Cuire en la terraſſe*, proximi ipſis ſunt Ipnitæ, Furnacei, Gallis, *Cuicts au four*, eodem quo prædicti modo præparati. Sed quia in profundo panis hîc non æquabiliter aſſatur, ob id à Clibanite bonitate vincitur. At qui in craticula, aut ſub cinere calido, aut in foci pauimento ſuper pruna aſſantur, praui omnes ſunt, quoniam inæqualiter cocti ſunt, partibus ipſorum extimis ſupramodum aſſatis, intimis autem crudis. Cæterùm quoniam ſubcinericiis cineres prauitatem aliquam aſpergunt, hos panum omnium (ſi ipſis etiam cætera omnia ante pariter adfuerint) quod ad cocturæ ſaltem modum attinet, propemodum dixerim eſſe deterrimos. Panes κλιβανῖται ſiue κριβανῖται dicuntur Galeno, & aliis veteribus, qui in clibano coquuntur. Eſt enim Græcis κλίβανος, vel Atticè κρίβανος, Latinis Clibanus & Teſtus, tegmen teſtaceum nobis hodie æneum, ſub quo calidi panes, placentæ, ſpiræ, & huiuſmodi cætera prunis ſuppoſitis coquuntur. Panes ἰπνῖται, furnacei, aut in furno cocti. Quare non rectè Linacer panem

Li. 1. Alim.

Li. 1. Al im.

panem clibaniten apud Galenum in furno coctum interpretatus est, qui ipnites est, & clibanite deterior. Ante omnia panis bene fermentatus, & probe coctus erit inquit rursum Galenus cribanites, non ipnites. Hanc differentiam Plinius obseruauit de scilla loquens. Coquitur pluribus modis in olla, quę coniiciatur in clibanum aut furnum. Qui in craticula assatur panis, ἐσχαρίτης Gręcis nominatur nobis, seruata propemodum Græca voce, *Eschalete*, & *Gauffre*, Parisiensibus. Est autem Eschara ferreum instrumentum duabus veluti plagulis constans, craticulæ figura latius & altius incisis, quæ disparari, & rursum adduci proximè possunt, vt se contingant. Hæ cum igne propemodum candent, inferiori panis materia statim iniicitur, & admota appressáque superiore coquitur quod satis est, vtrámque sæpius ad ignem obuersando. Eo cocturæ modo fit & panis Obelias, quem vulgus eodem fere nomine vocat, *des Oblies*. Qui in foci pauimento super Prunis, ἐπάνθραξ, Athenęo. Qui sub cinêre calido ἐγκρυφίας siue ἐγκρυπτος. Triticum Galeno primi est ordinis excalfacientium, sed neque humectare, neque siccare euidenter potest: habet etiam quiddam lentoris obstruentísque naturæ. Quod ex pane fit cataplasma vim habet magis digerentem, quàm quod ex tritico: nimirum cum & salem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum enim vim habet attrahendi & digerendi ea quæ in alto resident. Plinius tamen historia citata triticum siccare ostendit. Sextus Pompeius, inquit, Hispaniæ citerioris princeps, Prætorij viri pater, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in Triticum sese super genua: leuatúsque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet. Scribit idem Plinius grana tritici ferro combusta, iis quæ frigus vsserit præsentaneo esse remedio. Farinam ex aceto coctam neruorum contractionibus auxiliari: cum rosa verò & fico sicca, myxísque decoctos furfures tonsillis faucibúsque gargarizatione prodesse. Paleam quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quaque decoctæ sunt aqua foueri. Refert Galenus Crispi ad recentes in mento, siue alia faciei parte lichenas ex tritico medicamentum his verbis. Tritici grana multa in incudem imponito, deinde laminam æris igne candefactam tritico super ponito, & resolutū ab eo liquorem calidum adhuc auferto, ac super lichenas linito. Hoc solo multos curatos scimus. Fit & auctore Matthiolo è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compressis oleum, quod ad vlcerum sinus commendant. Sunt etiam qui eo vtantur ad pedum & manuum rimas, quas frigus excitauerit: item ad asperam cutim læuigandam. Sed de tritici viribus fusiùs hæc Dioscorides. Tritici genera cruda, inquit, in cibis teretes tineas gignunt: canum morsibus prosunt mansa & imposita. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones. Item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas sedant. Græcè legitur, Τὸ δὲ πίτυρον σὺν ὄξει δριμεῖ, λέπρας ἀφίστησι καταπλασσόμενον θερμὸν, καὶ πάσης φλεγμονῆς ἐν ἀρχῇ κατάπλασμα σύμφορον. μετὰ πηγάνου ἀφεψήματος ἑψηθὲν, μαστοὺς σπαργῶντας παύει. Idest, furfures autem cum acri aceto calidi admoti lepras eximunt. Incipientes etiam omnes inflammationes illiti leniunt. In rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Quo loco vetus codex habet non σπαργῶντας, vt omnes vulgares, quod significat turgentes & luxuriantes, sed χονδριῶντας, idest, instar cartilaginis induratas) viperarum ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Farinaceum fermentum calfaciendi extrahendíque vim habet. Priuatim callos pedum, clauósque extenuat, & cætera tubercula furunculósque ex sale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino commodissi

Lib.4.sani. tuen. & Li.8.meth.
Li.1.Antid.
Lib.10.c.9.
Lib.8. sim.
Vires & Tempera.
Li.22.ca.25.
Ibidem.
Li.5.ph.lo.
In libr. 2. c.78.Diosc.
Li.2.ca.78.
Lacu.

modiſsimè illinitur: eadem ſi decocta in glutinis modum delingatur, cruentis excreationibus proderit: contra tuſsim & exaſperatas arterias cum mentha & butyro decocta, efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem. Panis & crudus & coctus cum aqua mulſa inflammationes omnes illitu mulcet, quoniam emollit, & quadantenus refrigerat, ſed herbis ſuccíſue huic rei accommodatis admiſcendus. Vetus panis aridus per ſe, & adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus illitu vetuſtas impetigines ſanat. Glutinum ex ſimilagine & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus prodeſt, ſi liquidum ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum. Satis de tritico dixiſſe videri poteramus, niſi eius genera aliquot peregrina ſuperioribus adiungenda eſſent.

TRITICVM INDICVM, *CAP. II.*

TVRCICVM Triticum hodie appellatur perperam, quod Indicum appellari debet. Nam ex Occidentis Indiis primum ad nos tranſlatum eſt, non ex Turcia & Aſia, vt credidit Fuchſius. Huius Matthiolo quatuor ſunt genera, quæ granorum & ſpicarum duntaxat colore differunt. Aut enim rufeſcunt grana, aut nigricant, aut crocea ſunt, aut ſubalbicant. In quibus hoc permirum videri debet, quod alia parte florem, alia fructum proferunt, cum ſtirpes omnes ibi fructum producant, vnde flos emicat. Triticum hoc radicibus firmatur multis, duris ac neruoſis, ſed minimè craſsis, ex quibus calamus aſſurgit arundinaceus, inferiore parte craſſus, ac purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus, rotundus, procerus, geniculatus, alba & fungoſa medulla farctus. Folia ſunt longa, lata, venoſa, arundinacea. In calami ſummitate ſpicas fundit dodrantales, iubę ferè modo multiplices, procumbentes, muticas, & granis vacuas, flores tantum gerentes ſecales modo, nunc

Hiſtor. pla. ca. 318.

In ca. 78. li. 2. Dioſcor.

Forma Indici.

TRITICVM INDICVM,
Fuchſio Turcicum.

TRITICVM INDICVM
Matthioli.

luteo

luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, vt fructus quem profert, siue frugiferæ spicæ coloratæ sunt. Culmi geniculis prægrandes veluti spicæ exeunt, multis foliaceis & membranosis tunicis velut vagina quadam obuolutæ, ex qua longi tenuésque capilli prominent. Spicæ iam adultæ Piceę arboris conum tum longitudine, tum craßitudine æquant, circa quas totas coaceruantur grana nuda, arctißimè sese stipantia, læuia, subrotunda, Pisi magnitudine, & in octonos aut denos versus ordine digesta. Hoc triticum Dodonæus Milium Indicum Li. 4. ca. 10.
à Plinio appellari scribit. Indi hodie *Maliiz* vocant, serúntque hoc modo. In Li. 18. ca. 7.
Agrum eunt aliquot simul recta linea dispositi, æqualitérque distantes, acuto palo terram perforant dextra manu, & quatuor quinquéue grana, sinistra manu in vnumquodque foramen iniiciunt, pede altero foramina occludentes, ne psittaci semen depascantur. Atque ita ordinum passu distantias metientes, Agrum totum serunt retrocedentes. Verum ante sationem semen biduo aqua macerant, nec serunt nisi priùs terra pluuia maduerit. Citò nascitur, & quarto in India mense demetitur. Est etiam huiusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantum mensibus & seritur, & metitur. Quinetiam aliud est quod quadraginta tantum diebus à satione maturescit. Sed id minutius est, & infirmius, nec seritur nisi cum futuræ caritatis annonæ suspitio est. Triticum Indicum temperamento Tritico nostro simile esse videtur, nisi paulò calidius sit, id quod indicat panis ex ipso confecti dulcedo. Farinam reddit candidam, ex qua panes fiunt, craßiore tamen substantia ac magis viscida quàm nostri. Quare crassum succum gignunt, quique facilè obstruere poßit. *Eius farina iis cataplasmatis* commodè miscetur, quibus pus mouendi facultas inest: nam suo lentore meatus obstruens apostematibus suppurandis peridonea est.

Genera.

Vsus & Temper.

FRVMENTVM SARACENICVM, Erysimum Theophr. & Irio Plinij, CAP. III.

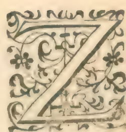

LIVD frumentum Saracenicum, vocatur, quoniam ex Africa primum delatum sit, à Gallis *Blé Sarrazin*, ab Italis quibusdam *Saracino*, ab aliis *Formentone*, quasi vile frumentum. Germani superiores *Heydenkorn*, inferiores *Bockvueydt*, siue *Buccküueydt*, idest hirci aut fagi triticum appellant, Græcè τραγόπυρον & φηγώπυρον dixeris, Latinè Hircotriticum, & fagotriticũ, quod faginam glãdem forma triquetra & colore sordido quodammodo referat, licet multo minus sit. Peritiores ac diligentiores herbarij frugem hanc Erysimũ esse volunt Theophrasti, Plinij vero, Latinorúmque, Irionem. Erisimi semen Theophrasto cap. 17. 2. histor. feracißimum est, vt & Milij, Papaueris Cymini, quamuis minutum. Eodem libr. capit. 19. Erysimum & Sesamum, nullum animal, dum virent, attingit, propter amarorem, qui in siccis deponitur, & sic euanescit, vt tum vesca sint. Erysimo frugi, nam oleris genus est alterum Erysimum, ac Sesamo, calamus ferulaceus est Theophrasto, lib. 9. hist. Plinio vero cap. 7. 18. Sesamo tantum.

Matth. in cap. 78. lib. 2. Dios.

tum. Eodem loco Plinius Irionis & Seſami ſanguineum eſſe folium tradit. Hu-
ius quidem plantæ caules & ſurculi rubent, non folia. Eryſimum fruges folio
primum eſt ſubrotundo, quod tempore hederaceum euadit, verùm acutius &
mollius. Caulem edit fragilem, rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, fo-
lioſum. Florem edit paruum, candidum, racemoſum, è quo ſemen triangulum,
ſordido colore nigricans, alba intus medulla. Seritur Aprili menſe, Iulio meti-
tur in calidioribus locis, adeo vt in iis bis anno proueniat. Id quod in multis
Italiæ locis euenit. Ruſtici ex eius farina non ſolùm panes conficiũt, ſed etiam
pulmenta, quibus hyeme victitant. Pinſunt quoque idem in pila, & ptiſanam
inde conficiunt, qua nonnulli veſcuntur è carnium iure decocta: eſt enim cibus
non ingratus, ſi rectè coquatur, nec adeo vt grana diſſiliant in pultem, ſed in-
tegra remaneant. Ruſtici qui circa Italiæ & Germaniæ fines degunt, pultem ex
eo quam vulgari idiomate appellant *Polenta*, conficiunt: deinde maſſam in la-
tas & tenues portiones ſecant, & caſeo butyróque conſperſas in cibum ſumunt.
qui nec ingratus eſt, nec adeo ventriculum grauat, vt puls illa quæ ex Milij fa-
rina à ſiluicolis paratur, & quamuis flatus expers non ſit, tamen non tam in-
flat quàm Phaſelus, Faba, atque Piſum. Ex his perſpicuum eſt eos valde hallu-
cinari, qui id frumenti genus Ocymum vel Ocynum antiquorum eſſe putaue-
Libr.2.c.25. runt, pabulum iumentis purgandis aptiſsimum. In quibus eſt Tragus, qui non
ſolùm id Ocymum eſſe credit, quod ſeri conſueuit pabulis pecorum, quia eo
ita nutriantur, vt breui tempore hoc paſtu mirum in modum saginentur, ſed
etiam huic frumento omnes tribuat vires, quas in Ocymo odorato ineſſe vete-
res tradiderunt.

ZEA, CAP. IIII.

Li. 1. Alim. EA & Ζεία Græcis, auctore Galeno, Zea & ſemen Latinis, vulgo &
Nomina Italis *Spelta*, & *Pirra*, dicitur. Zea, inquit Plinius, eſt Zea Italiæ co-
Li. 18. ca. 8. pioſa in Campania maximè Seménque appellatur. Hoc habet no-
men res præclara, propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα, dixit,
non vt arbitrantur aliqui, quoniam vitã donaret: quibus verbis Plin. vult Se-
minis appellationem ob excellentiam frugis datam eſſe, & Homerum ζείδω-
ρον ἄρουραν dixiſſe, quod Zeam ferret, non quod τό ζῆν donaret. Arabes *Hais*,
Galli *Eſpeaute*, Hiſpani *Spelta*, Germani *Speltz*, nonnulli *Tinkel*, & *Dinckelkern*, no-
minant. Zea duûm eſt generum auctore Dioſcoride. Vna ſimplex: altera δίκοκ-
Lib. 2. c. 82. κος καλεῖται ἐν δυσὶν ἐλύτροις ἔχουσα συνεζευγμένον τὸ σπέρμα, ideſt, quæ dicoccos ap-
Genera. pellatur, quod in duobus folliculis coniunctum ſemen habeat, vel, vt vertit
Ruellius, quæ in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit, ob id dicoccos
Fuc. c. 108. appellatur. Ex quo perſpicuum eſt falli eos, qui dicoccon interpretantur, cuius
Ruel. lib. 2. grana in ſingulis tunicis ſeu glumis gemina ſunt, ſimplicem quæ in ſingulis tu-
cap. 19. nicis ſingula grana habet. Zea veterum, inquit Matthiolus, illud eſt frugis
Dodo. libr. genus, quod vulgo Italis *Spelta*, & *Pirra* dicitur. Spelta enim quod de Zea tradi-
4. cap. 2. tur, duûm generum eſt: vna ſpicas profert ſimplicibus granorum verſibus: al-
tera duplicibus: Præterea quidam, vt Foroiulienſes, Speltam *Pirra farra* vulgo
appellant, quod ex ipſius deglubitis granis, vt veteres, ex Farre, halicam con-
ficiant. Sunt & apud Inſubres qui Speltam *Algam* nominant, quaſi Alicam,
ſicut & veteres decorticatam Zeam alicam vocauerunt. Adhæc Plinius Zeam
Lib. 18. c. 8. Italiæ eſſe copioſam tradit, in Campania maximè, & Semen vocari. Cuius tem-
pore cùm fruges hæc copioſa in Italia fuerit, eius quoque prouentus ad hunc
vſque diem perdurare potuit. Hetruſci, veteres imitati, Speltam vulgo *Biada*,
appellant. Nam vt ab antiquis Semen omnibus eſt ſeminibus commune no-
men,

men, ita apud Hetruſcos *Biada* ſegetum omnium nomen, Zeæ ob frugis præſtantiam inditum eſt. Zea itaque quæ vulgo Spelta dicitur, Tritico haud abſimilis prouenit, tenuiore tamen ſtipula, firmioréque. Verùm ſpica à Tritico differt, quod compreſſa planáque ſit, granis tantùm ex vtroque latere prodeuntibus, ariſtis longis, ac tenuibus vallata. *Forma.* Matt. in 8.li.2.Dioſ.

ZEA DVPLEX.

Maior Zea ſiue dicoccos, firmiore grandioréque culmo, & altiore ſpica prouenit, gignítque bina duobus folliculis ſimul iūctis grana. Minor altera & monococcos, minore tum culmo, tum ſpica ſpectatur, in qua grana ſingula ſingulis includuntur folliculis. Zea in multis Italiæ, Galliæ, & Germaniæ locis prouenit. *Locus.* Naſcitur qualicumque ſolo, etiam humidiore, quoniam folliculum, vt ait Columella, quo continetur firmum ac durabilem, aduerſus longioris temporis humorem habet. Lęto tamen pinguíque melius proficit. Seritur, vt Triticum, Septembri vel Octobri menſe: Iulio demetitur. *Tempus.* Tradunt Zeam, inquit Plinius, cum ſit degener, redire ad frumentum, nec protinus, ſed tertio anno. Li.18.c.10. Zea, inquit Dioſcorides, plus quam hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, & minus quàm Triticum nutrit, Lib.2.c.82. *Vires & Temper.* in quibus verbis pro ἔυςομος, ideſt ori grata, ex *fide veteris & inculpatiſsimi codicis* ἐυςόμαχος, ideſt ſtomacho vtilis, ſiue commoda, legendum, ſicuti etiam legit Galenus hunc Dioſcoridis locum citans, qui & de Zea hæc ſcripſit. Zea vniuerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici, & hordei. Itaque ex illis cognoſci debet. Li.1. Alim. Olim vt ex Tritico Crimnon, ita ex Zea Chōdrus ſiue Alica fiebat. Lib.6. ſim. Græcorum χόνδρον: Latinorum alicam eſſe declarant tum viri docti, qui conuertendis in Latinam linguam Græcis medicis χόνδρον Latinè alicam ſemper reddiderunt, tum poſteriores Gręci qui Latina voce ἄλιξ vſurpata, ſæpe cōiūctim χόνδρον ἄλικος, dicūt. *Chōdrus & alica.* Aetius. τροφὴν δὲ διδόναι χόνδρον ἄλικος μετ' ὄινου λευκοῦ, & cæt. ac rurſum: ενθρύπτειν δὲ ἐν αὐτῷ ψίχας, ἢ χόνδρον ἄλικος ἐν αὐτῷ ἐμβληθέον. Lib.9.c.10. Ibid.ca.12. Item alibi: ταχῆναι δὲ χόνδρον ἄλικος μεθ' ὕδατος θερμοῦ ἑψημένον, & cætera. Ibid.ca.29. Sed id poſtea ex rei ipſius natura certius oſtēdemus. Videtur autem alica Latinis ab alendo appellata eſſe, ſicut χόνδρος Græcis ob excellentiam, ideſt granum dicitur. Deinde χόνδρος & alica tum pro frugis ſpecie, tum pro re factita, ſiue cibo, Alica ex Zea, chondrus è tritico compoſito à veteribus vſurpatur. Paulus. Chondrus tritico perſimilis eſt, niſi quod glutinoſior. Libr.7. Suidas. χόνδρος· πυρῷ παραπλήσιος: γλίσχρος δὲ πλέον ἐκείνου. Galenus, χόνδρος ἐστι μὲν δύπτου καὶ τροφὴ βελτίστη, καθάπερ καὶ πυρὸς. Libr.8. ſim. Et mox, καὶ διὰ τοῦτο τινὲς ἐκ τῶν ἱκανῶς ξηραινόντων ἐνόμισαν εἶναι καὶ τοῦτο τὸ σπέρμα. Plinius de frugum generibus. Li.18.ca.7. Aliqui verna, milium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant. Et paullo poſt, Tunicæ frumento plures, hordeum maximè nudum & alica, arinca, vetuſtus codex habet, ſed præcipuè auena. Nunc ex quibus frugibus, & quomodo fieret chondrus ſiue alica explicandum. Alica fit ex Zea quæ dicoccos appellatur, inquit Dioſcorides. Lib.2.c.89. Plus alit quàm Oryza, aluum magis cohibet, ſtomacho longè vtilior. Alica ex genere eſt Tritici, inquit Galenus, valenter nutrit, Li.1. Alim.

ſuccúmque lentum habet, ſiue in aqua duntaxat coctam cum mulſo, aut vino
dulci, aut etiam adſtringente (nam ſingulis horum ſuo proprio tempore vti-
mur) ſiue oleo ſaléque conditam ſumas. Nonnumquam autem illi & acetum
iniicitur. Præparatam eodem modo alicam medici chondroptiſſanæ cõfectio-
nem appellant: quidam autem dicunt ex χόνδρον πτισάνης, ideſt ex alicæ ptiſſa-
na ægrotum fuiſſe cibatum. Veterum nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πτισά-
νην πυρίνην, ideſt ptiſſanam triticeam, alicam è Tritico confectam nominant.
Qua propter eius nomen apud antiquos eſt rarum. Sunt autem & alia permul-
ta ſemina prædictis quidem ſimilia, non tamen eadem protinus ſpecie, quæ
partim in Hordei ac Zyphæ, partim in Zyphæ, olyræque, aut Olyræ & Tritici
medio ſunt loco: quædam vero ad Olyræ, alia ad Hordei aut Zyphæ, alia ad
Tritici, ceu alia ad Panici, alia ad Milij naturam proximè accedunt, quæ no-
mina habent alia ſimplicia, ὥσπερ ἐν ἰταλίᾳ ἐξ οὗ τὸν χόνδρον ποιοῦσι, ideſt, vt in
Li. 18. ca. 11. Italia ex quo Alicam faciunt. Quibus verbis nihil aliud quam ſimpliciter Zeam
appellatam indicat, ex qua chondrum in Italia faciebant. Sed inter prima di-
catur & alicæ ratio inquit Plinius, præſtantiſsimæ ſaluberrimæque: quæ palma
frugum indubitanter Italiam contingit vel, vt alij legunt, Italiæ contigit. Fit
ſine dubio & in Ægypto, ſed admodum ſpernenda. In Italia verò pluribus locis,
ſicut Veronenſi Piſanóque agro, in Campania tamen laudatiſsima, idem rur-
Li. 22. c. 25. ſum. Alica fit ex Zea, quam Semen appellauimus. Et alibi. Alica res Romana
eſt, non pridem excogitata. Ex his intelligere licet alicam latinorum, χόνδρον,
eſſe Græcorum, & eam non ex vno frugum genere paratam fuiſſe, ſed quæ ex
Zea & tritico fieret, peculiariter chondrum ſiue alicam appellatam. Cum enim
chondrum, chondroptiſſanam, & ptiſſanam pyrinen, ideſt triticeam à vete-
ribus dictam fuiſſe ſcribit Galenus, nihil aliud intelligit, quam quod chon-
drus inſtar ptiſſanæ decorticaretur, & comminueretur, atque poſtea eodem
quo ptiſſana modo condiretur. Eſt autem ptiſſana propriè hordei decorticati
appellatio, vt ſuo loco dicemus, qua cum aliis frugum generibus copulata,
alia atque alia ptiſſanæ genera ſignificantur: velut χονδροπτισάνη ſignificat ex
Zea decorticata ptiſſanam: πτισάνη πυρίνη, ptiſſanam ex tritico decorticato,
ita vt tum chondrus, tum ptiſſana generalia nomina eſſe videantur frugum
omnium ſiccatarum, & decorticatarum, quo ſane modo alica quoque apud
Li. 18. ca. 11. Plinium generale vocabulum videtur eſſe, quemadmodum apud Græcos chon-
drus, quo loco ille alicæ conficiendæ modum oſtendit. Alica fit ex Zea, quam
ſemen appellauimus, inquit. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapi-
dis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera.
Primori ineſt Pyxis ferrea: excuſsis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis
nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac ſecun-
darium: grandiſsimum verò aphærema appellant. His Plinius alicæ parandæ
modum docet, & tria eius ex Zea factæ genera ex contuſionis magnitudine
diſtinguit, minimum idque primarium, in minutiſsima grana tuſum. Secun-
darium quod craſsiuſculè contuſum eſt: grandiſsimum, maximæ inter ea mo-
lis, grano fere tantum exuto ſua tunica, nec minutius trito, vnde etiam ἀφαί-
ρεμα à cortice videlicet, ſiue tunicis ablatis eſt appellatum, vel quod tertium
Ibidem. hoc genus ſit tanquam reiectum purgamentum ſuperiorum, quæ longe præ-
ſtantiora ſunt. Alia alicæ genera materiæ ex qua fit, diuerſitate Plinius ſtatuit
his verbis. Alica adulterina maximè quidem fit ex Zea, quæ in Africa dege-
nerat. Latiores eius ſpicæ nigrioréſque, & breuis ſtipula. Et paullo poſt: Alia
ratio vbique adulterandi. Ex tritico candidiſsima & grandiſsima eligunt gra-
na, ac

na, ac ſemicocta in ollis poſtea areſaciunt ſole ad initium, vel, vt alij legunt, ad indicium, rurſúſque leuiter aſperſa molis frangunt. Ex quibus apparet alicam ex Zea tum vera, tum degenerante itémque ex tritico fieri, ſicuti de chondron priùs diximus. Ex his etiam Paulum Aegin. cum cæteris Græcis ac Latinis ſcriptoribus conciliare licet, qui chondrum ab alica vt diuerſum apertè diſtinguit. Id quod nullam aliam ob cauſam fecit, opinor, quàm vt ex frugum diuerſitate, ex quibus frumentaceus hic cibus paratur, diuerſas eius ſpecies conſtitueret, ac eum quidem qui ex tritico, ab eo qui ex Zea fit, diuideret, chondrum ex tritico factum appellans, quem Galenus chondroptiſſanam, & ptiſſanam triticeam dixit, alicam verò ex Zea paratam, vſurpato nomine Latino, ſic enim ſcribit. Τῶν σιτωδῶν ὀνομαζομένων ὁ μὲν χόνδρος τρόφιμος τε, καὶ γλίσχρου χυμοῦ γεννητικός. ἀλλ' ὁ μὲν πλυτὸς μοχθηρὸς, ἐπείπερ ἑτοίμως παχυνόμενος ἄνεφθος μένει. Κρείττων δὲ ὁ χυλὸς αὐτοῦ ὅλου καλῶς ἑψηθέντος παραπλησίως πτισάνῃ ὁ δὲ ἄλιξ τὰ μὲν ἄλλα χόνδρῳ παρέοικεν, μᾶλλον δὲ γαστρὸς ἐστιν ἐφεκτικός. Ideſt. Ex his quæ frumentacea nominantur, chondrus bene nutrit, & glutinoſum humorem parit. Verùm elotus prauus habetur, quoniam prompte craſſeſcens inconcoctus manet. Probatur magis cremor chondri, ſi totus probe ptiſſanæ modo fuerit decoctus. Alica cætera quidem chondro ſimilis eſt, ſed aluum magis adſtringit. Eadem de Chondro ſiue alica Galenus ſcripſit. Nempe bene nutrire, ſuccum lentum habere, chondrum lentum inſtar glutinis, concreſcere, ac denſari & incoctum manere: meliorem ſuccum eius eſſe, ſi probe coquatur ptiſſanæ modo. Veteres alicæ, vt tenerior & candidior eſſe, tum gypſum, tum cretam puteolanam miſcebant. Eam ob ſulphuris metalla illic pleriſque in locis conflagrantia, ſulphureæ qualitatis non expertem eſſe arbitrabãtur: quare eius miſtura alicæ candorem conciliare ſeſe putabant, (ſulphur enim vapore ſuo dealbat,) quod glutinoſum in ea extenuare, humorem ſuperuacaneum ex haurire, vt alica & ſapore iucundior, & reſiccata tenerior, coquibilior in ventriculo concoctu facilior, denique ad valetudinem commodior, vt quæ lentore detracto viſcera minus obſtrueret, Plinius cum alicæ ex Zea faciendæ rationem oſtendiſſet, vt iam diximus, ſubiicit. Nondum habent candorem ſuum quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſtea (mirum dictu) admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, colorémque & teneritatem adfert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogæo appellato. Extátque D. Auguſti decretum, quo annua vicena millia Neapolitanis pro eo numerari iuſsit è fiſco ſuo, coloniam deducens Capuam. Adiecítque cauſam afferendi, vel vt alij legunt, præbendi, quoniam negaſſent Campani alicam confici ſine eo metallo poſſe. In eodem reperitur & ſulphur: emicántque fontes Oraxi, oculorum claritati, & vulnerum medicinæ, dentiúmque firmitati. Et mox de alica adulterina, de qua ſuprà diximus. Pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter deterunt vtriculos, fitque dimidia nudi menſura, (dimidio maior, quam ſi nudatum omnino granum eſſet,) Poſteáque gypſi quarta pars inſpargitur, atque vt cohæſit, farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſsima eſt. Rurſus quæ tranſit, arctiore cernitur, & ſecundaria vocatur. Item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit, cribro anguſtiſsimo, & tantùm arenas tranſmittente. In Geoponicis caſsiani Conſtantino attributis legimus alicæ arenam & gypſum miſcere ſolitos fuiſſe veteres: ſic enim illic ſcribitur. χόνδρον ποίησις. ζέας πτιστέον, καὶ ἐμβλητέον εἰς ζεστὸν ὕδωρ, καὶ συνεκπιαστέον. ἔπειτα γύψον λευκὸν κοπτέον, καὶ εἰς λεπτὸν σηστέον, ἄμμου τε τῆς λευκολάτης καὶ λεπτολάτης τὸ τέταρτον, σὺν γύψῳ

Lib. 1. c. 78.

Li. 1. Alim.

Lib. 18. c. 11.

Lib. 3. ca. 7.

μέρει κατ' ὀλίγον μικτέον, ἐπιπτισσομένῃ τῇ ζείᾳ αὖθις. σκευαζέσθω δὲ ἐν ταῖς ὑπὸ κύνα ἡμέραις, ἵνα μὴ ὀξύσῃ. ἐπὰν δὲ ἅπας ἐπιπτισθῇ, κοσκίνῳ κοσκινευέσθω ἀδροτέρῳ. κάλλιστος δὲ ὁ πρώτως σησθεὶς γίνεται χόνδρος, δεύτερος δὲ ὁ ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐλάττων ὁ τρίτος. Ideſt, Chondri confectio. Zea tundenda, & in feruentem aquam iniicienda, atque exprimenda. Deinde tundendum gypſum album, & in tenuem pollinem redigendum, atque arenæ albiſsimæ & tenuiſsimæ quarta pars cum gypſi portione paulatim miſcenda Zeæ, quæ iterum tunditur. Præparetur autem canicularibus diebus ne aceſcat. Tuſa autem tota Zea cribro incernatur denſiore. Chondrus is optimus qui primo ſuccretus fuerit, ſecundus qui poſt hunc, deterior tertius. Cum verò creta gypſúmque citra periculum ac noxam in corpus aſſumi non poſſent, vt ea ab alica ſepararent, diligentiſsimè priuſquam coquerent, lauabant, baculo variè in aqua agitantes, deinde quod in aqua ſupernatauerat reſidere ſinentes, coquebant, vt apertè declarat Galenus in lib. Hippoc. De articulis, fracturæ narium curationem docentis. Idem innuit & Galenus, cum ait. Cæterum diligentiſsimè dum ex alica elota ſorbitiones parantur, animaduertere oportet, & cætera. De Alicæ verò vtilitate hæc Plinius tradidit. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioqui non ptiſſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vſu fuiſſe, & ideo vix quicquam de ea re ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximiè vtilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. Et paullo poſt. Ptiſſanæ quæ ex hordeo fit laudes vno volumine edidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeũt. Nec ab iis diſcrepant, quæ ſuprà ex Galeno protulimus, vbi & variè ipſam per cocturam parari tradit, ex aqua ſola nonnunquam coqui, ac ex vino mulſo ſumi. Id quod etiam teſtatur Martialis his verſibus.

Li. 1. Alim.

Li. 22. c. 25.

In Xen.

Nos alicam, mulſum poterit tibi mittere diues.
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Aut vino dulci, ſiue adſtringente, aliquando oleo & ſale condiri, aceto inſuper affuſo, quod etiam alio in loco declarat his verbis. Alica eſt alimentum optimum, quemadmodum etiam triticum. Sed non eſt huius loci de alimento diſtinguere. Verùm vt medicamentum, obſtruendi meatus vim habet. In temperamento verò ſimilis eſt tritico, plus viſcoſi quàm illud habens, quo etiam magis quam illud alit. Eſt & velut materia quædam idonea ad ſuſcipiendum acetum, aquam marinam, & muriam, & alia huiuſmodi quæ vehementer ſiccant. Qua propter quidam ex his quæ multùm ſiccant, ipſam eſſe putauerunt. Eſt autem ex his quæ magis concoquere poſſunt, & minus ſiccant, quemadmodum & triticum. Verum ob ſiccantium pharmacorum miſturam, id quod ex ipſis eſt compoſitum, ſiccandi vi præditum, multos medicos fallit, vt ad ipſam alicam referant ſiccandi cauſam, omiſsis iis quæ ſunt admixta. Scribit Dioſcorides decoctam in aceto alicam, illitámque lepras tollere vnguium ſcabritias extricare: incipientibus ægilopiis mederi: decoctum dyſentericis, quos excruciat dolor, infuſum, idoneum eſſe. Fit hodie in Italia ac Sicilia alica ex Zea, quam tam ad ſanorum quam ægrorum vſus valde commendant, eámque non alicam, ſed farro, ideſt Far falſò appellant. Hac appellatione moti quidam Zeam nihil aliud quàm Far eſſe putauerunt. Farris nomine Zeam ab antiquiſsimis Latinorum nuncupatam fuiſſe teſtis eſt Dionyſ. Halicarnaſſ. Nominabant, inquit priſci Romani ſacras nuptias vocabulo ſuo φαῤῥακία, quia coniuges veſcerentur eodem φαῤῥός, quod nos Græci ζέαν dicimus. Item Aſclepiades apud Galenum, φάῤῥυ, ὃ καλοῦσι ζέαν. Ideſt, Farris

Lib. 8. ſim.

Vires & Temper. Alicæ.

Lib. 2. c. 89.

Libr. 9. ph. loc. cap. 3.

quod

quod Zeam vocant. alibi nos fusius exposuimus, quæ matrimonia fierent vsu, coemptione, confarratione. Sed his refragatur Plinius, qui vt diximus, capite de tritico, Far aliud à Zea tritici genus esse perspicuè scribit, Adoreum dictum & eodem in loco, Qui Zea vtuntur, inquit, Far non habent. Ex eo frumenti genere factitiam rem Far etiam nuncupatam, diuersam esse à chondro siue alica idem Plinius apertè declarat, cum ait, Populum Romanum Farre tantùm è frumento trecentis annis vsum Verrius tradidit: quo tempore Romanis nullus fuit alicæ vsus, id quod ipse alio in loco testatur scribens Pompeij magni ętate alicam Romanis in vsu non fuisse. His subscribit Archigenes apud Aetium. Quod verò Latinè, inquit, in regionibus Romæ vicinis Far appellatur, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indéque extractum, ac in pilam coniectum veluti ptissanam à cortice expurgato. Vbi vero corticem exuerit, tollito, atque in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vsus autem tempore alicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc virides tollunt, ex ipsisque Far concinnant, quo modo, & suauius & iucundius redditur. Ex iis constat Far pro re factitia, siue pulte farracea, & ab antiquis pro alio atque alio frumento vsurpatum, quod etiam de Zea dicere possumus, vel auctore Galeno, apud quem Mnesitheus panem ex Zea neminem affatim comesse citra sanitatis dispendium posse tradit. Quod si quis, ait, ei pani non assueuerit, etiam si minimum sumpserit, ægrotabit. Est enim grauis, & concoctu difficilis. Qui verò regionem incolunt vehementer frigidam, eo semine coguntur nutriri, ipsúmque serere, quòd frigoribus perstrennuè resistat. Hæc Zeæ de qua ex Dioscoride & Plinio diximus, conuenire non possunt, neque Zeæ Theophrasti, qui eandem quam Dioscorides Zeam intellexisse videtur: sic enim scribit. Inter ea quæ Tritico hordeóque sunt similia, vt Zea, Olyra, Tipha, Auena, & Aegilops, Zea est firmissima, copiosissiméque fructificat, multiplicem altámque radicem effundit, calamo multiplici crassóque assurgens. Fructus autem est leuissimus, & cunctis animalibus admodum iucundus. Deinde subiungit. Sunt autem hæc duo, Zea scilicet, & Tipha Tritico simillima. Herodotus ver ò, alius Zeæ meminisse videtur, cum scribit: Tritico hordeóque plerique victitant. Apud Aegyptios autem his in victu vti summum dedecus putatur. Vtuntur autem Olyris, quas alij Zeias cum, Z. nominant.

Lib.18. c.8.
Li.18.ca.7.
Lib.22.c.25.
Lib.9.c.45.
Li.1. Alim.
Li.8. Hist. cap.9.
Libr.2.

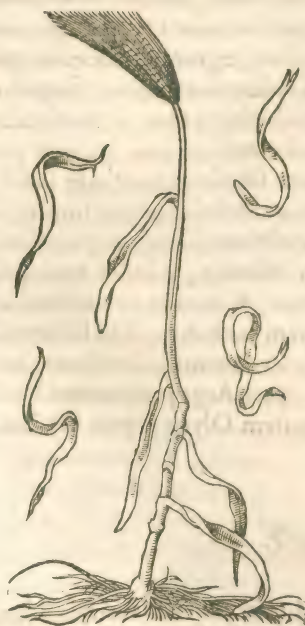
OLYRA. CAP. V.

VT Græcis ὀλύρα, ita Latinis Olyra dicitur, & Gallis *Arincà*, Plinio auctore, vt iam diximus. Olyra, inquit Dioscorides ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἐστι τῆς ζείας, idest, ex eodem est Zeæ genere: quod ita docti viri accipiendum esse censent, non vt Olyra Zeæ species sit, cuius duo tantum à veteribus posita sunt genera, nempe monococcos & dicoccos, sed eiusdem esse generis, idest naturæ, & facultatis cum Zea. Verum Olyra minus aliquanto nutrit: in panes tamen, vt Zea, cogitur. Fit quoque ex Olyra crassior farina quàm Græci crimnon vocant. Mnesitheus, auctore Galeno, vno semine duo nomina scribit contineri, his verbis. Ex seminibus ad

Nomina
Libr.18.ca. 10. & 22. cap.25.
Lib.2.c.84.
Li.1. Alim.

nutritionem ſunt appoſitiſsima Triticum, & Hordeum. Quod autem hæc deinceps ſequitur, duplici quidem nomine nuncupatur, eadem tamen res eſt: alij enim Tipham, alij Olyram nominant. Diocles autem apud eundem Galenum, Tiphas ab Olyris diſtinguit, vt & Theophraſtus. Quorum ſententiam approbat Galenus, Mneſitheum verò reprehendit his verbis. Mneſitheum iure quis demiretur, quod inter Olyram & Tipham diſcrimen non nouerit. Vtrumque enim in Aſia frequens eſt, & potiſsimùm in regione quæ eſt ſupra Pergamum, adeo vt ruſtici ipſi panibus ex ipſis factis ſemper vtantur: propterea quod triticum omne in oppida comportent. Olyrini quidem panes, ſi modo ex bona Olyra fiant, poſt triticeos ſunt præſtantiſsimi: ſecundi autem ab his ſunt Tiphini. Quod ſi Olyrini ex vitioſo ſemine ſint facti, Tiphini non erunt inferiores. Plinius Olyram inter frumenti genera recenſet, & à Tipha diſcernit. Arinca, inquit Galliarum propria, copioſa & Italiæ eſt. Aegypto autem, ac Syriæ, Ciliciæque, & Aſiæ, ac Græciæ peculiares Zea, Olyra, typhe. Et aliquando poſt: Ex Arinca dulciſsimus panis: ipſa ſpiſsior quàm Far, & maiore ſpica, eadem & ponderoſior. Rarò modius grani non ſexdecim libras implet. Exteritur in Græcia difficulter, ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam Olyram vocat. Eadem in Aegypto facilis fertiliſque. Hanc Olyram non ſeri in Italia ſcripſit Matthiolus, in capitul. octuageſimo quarto libr. ſecũdo Dioſcorid. eámque nec deſcripſit, nec depinxit. Dodonæus pro Olyra exhibet frugis genus hîc appictum, quod vocari ait in Germania, *Amelkorn*, Zeæque eſſe ſpeciem, calamo, geniculis, magnitudine Tritico ſimilem, ſpica non mutica ſed ariſtis multis vallata, vt hordeum, grano folliculis concluſo, Zeæ modo quod ſpoliatum Tritici granis eſt ſimile. Multis Germaniæ locis prouenit, & ante æſtatem ſeritur, metiturque Iulio menſe. Vt Zeæ ſpeciem eſſe, ita temperamento viribúſque illi reſpondere ſcribit Dodonæus, & inter triticum & hordeum mediam, eadem omnia præſtare quæ Zea: panes ex eadem confectos quodammodo triticeis eſſe ſimiles. Quę Theophraſtus & Plinius de Olyra ſcripſerunt Marcelus, Virgilius, putat indicare frugem quam noſtra tempora Secale vocant, non tamen id pro comperto affirmat. At omnem dubitandi occaſionem ſuſtulit Plinius, qui multum diuerſam Olyram à Secale facit. Cum enim de Olyra quæ citauimus, ſcripſiſſet, alio loco de Secale hæc tradit. Id autem quod Secale, & farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius, attamen ſic quoque ingratiſsimum ventri eſt: Contra ex Olyra dulciſsimus panis, vt ex eodem Plinio diximus. Præterea Galenus, quod nuper citauimus, olyrinos panes,

OLYRA DODON.

Margin notes: Ibidem. Lib.8.Hist. cap.9. — Li.18.ca.8. — Lib.10. — Lib 4.ca.3. — *Nomina* — *Forma* — *Locus.* — *Tempus.* — *Vſus &* *Temper.* — Ibidem. — In ca.101.li. 2.Dioſcor. — Li.18.c.16. — Li.1.Alim.

panes, si ex bona Olyra fiant, post Triticeos esse præstantissimos scripsit. Quod verò Hermolaus, Manardus, Ruellius Olyram Latinorum Siliginem esse dixerunt Plinio auctore, id iam capite de Tritico falsum esse ex ipsomet Plinio demonstrauimus. Cæterùm quemadmodum chondrus, & chondroptissana, & ptissana Triticea ex Zea & Tritico fiebant, ita ex Olyra Tragus parabatur. Tragum quidem pro frumenti specie vsurpari diximus cap. de Tritico, sicut & vsurpare videtur Galenus, lib. 1. Aliment. Dioscoridem citans his verbis: ὁ δὲ τράγος τὸ σπέρμα μὲν παραπλήσιν χόνδρῳ, ἀτροφώτερος μὲν πολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες. διὸ καὶ δυσκατέργαστος ἐστὶ, καὶ κοιλίας μαλακτικώτερος. Id est, Tragi semen chondro est simile, nutrit tamen multo minus quàm Zea, quod multum aceris habeat: ob id concoctu est difficilior, & aluum magis mollit. In nostris tamen Dioscoridis exemplaribus hæc aliter leguntur: Τράγος τὸ σχῆμα μὲν παραπλήσιον τῷ χόνδρῳ ἔοικεν. ἀτροφώτερος δὲ παραπολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες, & cætera. Id est, Tragus figura quidem Alicæ similis est, sed multo minus nutrit quàm Zea, quod multum aceris habeat: quare ægriùs conficitur, & cætera, quibus verbis Tragi nomine rem facticiam Alicæ similem significari quidam malunt, quàm frugis speciem. Quod autem ex Olyra Tragus fieret, testis est Galenus, lib. 1. Alim. cum scribit. Ex nobilissima autem Olyra, cum, vt decet fuerit decorticata, Tragum conficiunt quo plerique vtuntur, primùm in aqua decoquentes, deinde ea effusa sapam, aut vinum dulce, aut mulsum infundentes superiniiciunt, & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint. Idem in libro primo Hipp. de rat. vict. in morb. acut. ex Zea Tragum fieri dixit. Ptissanam igitur rectè præferri ait Frumentaceis eduliis, pani scilicet, chondro, & Zeæ, ex qua fit Tragus. Ex Tritico ptissanæ conficiendæ, vulgata ratio est, inquit Plinius, lib. 18. cap. 7. Simili modo ex Tritici semine Tragus fit, in Campania duntaxat, & Ægypto. In Geoponicis Cassianus Bassus, cap. 13. lib. 3. Tragum ex frumento Alexandrino conficit: Τράγου ποίησις. τὸν ἀλεξάνδρεινον λεγόμενον σῖτον βρεκτέον, καὶ πτιστέον, καὶ ξηραντέον ἐν ἡλίῳ θερμῷ. εἶτα αὖθις τὰ αὐτὰ ποιητέον, ἄχρις οὗ οἵτε ὑμένες τοῦ σίτου, καὶ τὸ ἰνῶδες ἀποπέσῃ. οὕτω τε ξηραντέον, καὶ ἀποθετέον τὸν τράγον ἐκ τῆς εὐγενοῦς ὀλύρας. Id est, Frumentum Alexandrinum maceratur, decorticatúrque & in sole calido siccatur. Deinde rursus eadem facienda, donec & folliculi, & quicquid fibrosum est delabatur. Sic & siccandus & reponendus Tragus ex probata Olyra. Ex quibus perspicitur omnia Frumentorum genera ptissanæ modo decorticari & præparari solita, eorúmque atque rerum quæ ex ipsis conficiuntur ad alendum corpus nomina inter sese confundi.

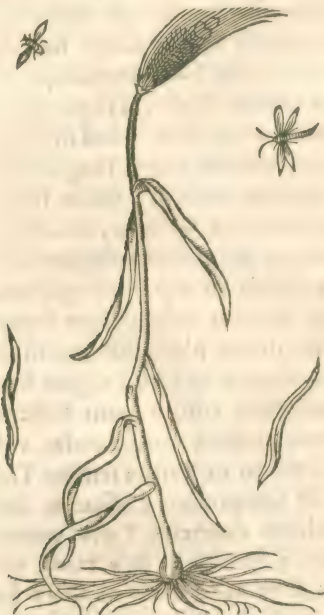
TIPHA, CAP. VI.

Nomina

TΙΦΗ Latinè etiam Tiphe,seu Tipha dicitur à Ruellio Tipha cerealis: quoniam planta alia inter arundines locis humidis prouenit, quæ Tipha nominatur. Theophrastus inter ea quæ Tritico & Hordeo similia sunt numerat Zeam, Tipham, Olyram, &c.mox subiungit Tipham omnium leuissimam esse, simplici culmo assurgere, solo tenui contentam, nec, vt Zeam, pingue & lætum desiderare. Mnesitheus, auctore Galeno Tiphas tertio loco post Triticum & Hordeum numerat. Diocles post

Li.1. Alim.

TIPHA DODONÆI.

TIPHA FVSCHII.

Hordeum, ac Triticum facultatibus sequi omnium maximè Olyras, ac Tiphas dixit. Sed Mnesitheus Olyram & Tipham eandem rem esse putat, quem ob id reprehendit Galenus, vt capite superiore declarauimus. Galeni hæc de Tiphinis panibus & Tipha oratio est, aliquoties repetita. Olyrini panes si modo ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi autem ab his sunt Tiphini. Quod si Olyrini ex vitioso semine sint facti, Tiphini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatissima Tipha facti, Olyrinis longe sunt præstantiores, asseruati verò deteriores seipsis euadunt. Cum enim massa illorum sit tenax, ac ductilis, densatur maiorem in modum, & maximè cum negligenter parati fuerint, adeo vt qui panem huiusmodi post vnum, aut duos dies, ac multo magis sequentes aliquot comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse: at cum verò calidus adhuc est, ab ipsis etiam vrbanis expetitur, ipsumq; cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine *Oxygalapinon* vocant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certe in hunc modum est assatus, non rusticis modò, sed vrbanis quoq; hominibus in deliciis habetur. Qui verò trium quatuórue dierum est, vel ipsis rusticis qui mandunt, in suauis est. Prętereа concoctu est difficilior, ac tardius per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt, qui tametsi Hordeaceo, quod ad deiectiones pertinet, multum vincitur,

non

non tamen propter id, adeo vt miliaceus, eſt vituperandus. Quinetiam corpus admodum nutrit, dum calidus eſt, vt pene Triticeo ſyncomiſto par ſit. Habet autem Tiphæ ſemen extrinſecus corticem velut Olyra, & Hordeum: verum decorticatum in panes congeritur, vſuiq; omnino eſt accommodatum. Nam & ex aqua manditur elixum, haud aliter ac vocatus à ruſticis apothermus, ſapa iniecta: nõnunquam etiam cũ ſale eſitatur. Hæc de Tipha Galenus, quæ quámnam noſtrarum frugum ſpeciem referat, ignorant pleríque docti Herbarij. Dodonæus Tipham appellat eam frugem quam Gallis *Meteil*, vocari putat, Germanis *Vvelſche vvyſſen*, & *Roomſcheteruue*, id eſt Triticum Italicum, aut Romanum. Fuſchius eam pro tertio Tritici genere depinxit. Sed fallitur Dodon. neq; enim Gallorum *Meteil*, non vbique noti, ſeu peregrini Tritici ſpecies eſt, ſed partim ex Tritico, partim ex ſecale miſcellanea ſeges, quam Lugdunenſes vocant *De la Meſcla.* Calamo, geniculis, ſpica ariſtis vallata Olyram ea refert, niſi quod Tipha ſpicas habet longiores & aſperiores, rotundioréſque & in vnum magis coactas. Semen folliculo vnico includitur, grano Tritici ſimile. Fruges hæc cortice & aceribus purgata Zeæ modo in triticum redit, quod & de Tipha Plinius his verbis ſcripſit. Tradunt Zeam, ac Tipham cum ſint degeneres redire ad Frumentum, ſi piſtæ ſerantur, nec protinus, ſed tertio anno. Seritur frequentius, inquit Tragus, in Alſatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idq; locis potiſsimum montoſis, præſertim vbi apri fruges depaſcuntur. Nam ab hoc vno ferè abſtinẽt, quòd durioribus eius ariſtis offendantur. Ad Olyræ temperamentum & vires Tipha accedit, ſed Olyra deterior eſt, vt ex Galeno diximus.

Lib.4.ca.4. *Nomina* In hiſt.Pli. cap.150. *Forma.* Lib.18.c.10. *Locus.* *Vires.*

TRITICVM TIPHINVM,
CAP. VII.

TRITICVM TIPHINVM, Tritico noſtrati Calamis & grano vtcúmque ſimile, tenuiores ac breuiores ſtipulas habet, ſpicam horridam duris & longis ariſtis, inſtar Hordei, granum durum, denſum, fuluum, quod facile glumis ſuis exteritur. Reperitur huius frugis granum cum ſemine Phalaridis aduecti ex Hiſpania, & inſulis fortunatis. Huic Frumento cum Tipha conuenit, quod Calamo ſurgit tenui ac ſimplici: quod ſemen gignit leuiſsimum, exile, paruum, denſum tamen, & coactum, Tritico magis rufum: quòd ariſtæ duræ, ac longæ ſpicam muniant: differt autem, quod Tiphæ granum incluſum multiplici folliculo difficulter decorticetur, huius autem minus tectum ſemen eximatur facilius. Triticum in Tipham mutatum ſoli vitio, quidam eſſe putant.

ZEOPYRON, CAP. VIII.

l.i.i. Alim. *Nomina*

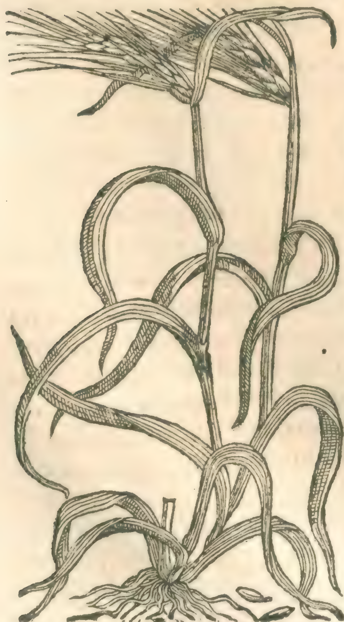
EOPYRON in frugum generibus recenset Galenus his verbis. Est in frigidissimis Bithyniæ locis semen quoddam, quod Zeopyrum nominant, prima syllaba, i. non habente, vt apud Homerum habet cùm ait, Et Zeia, & Triticum, cum fœcundo Hordeo & albo. Ex eo autem panis fit præstantior, quam qui in Macedonia, aut Thracia ex Briza conficitur. Ac ferè quẽadmodum nomen ipsum Zeopyrũ ex vtroq; nomine, Zea scilicet & pyro, idest tritico componitur, sic & substantia eadem inter vtrumque media quodammodo est, vt si ex vtraque esset commista. Proinde quando tritico est deterius, tanto Thracia Briza est præstantius: Porrò vrbium nomina in quibus semen id prouenit, sunt Nicea, Prusa, Crassopolis, Claudiopolis, Heliopolis, & Dorile, quod quidem extremum est Phrygiæ Asiaticæ oppidum. Habet autem & Phrygia ipsa semen eiusmodi in agro proueniens, quemadmodum & aliæ quædam vrbes finitimæ. Videre autem est panem qui ex hoc semine conficitur, tanto eo qui ex Briza in Thracia & Macedonia fit, esse meliorem, quanto triticeo est deterior.

Lib.4.ca.5. & Hist.frument. ca.8. Dodonæus Zeopyrum id esse putat, quod Germanis *Kern*, & *Drinkelkern*, & *Kernsamen*, vocatur. Zeæ culmo, geniculis, & spica proximum: semen eius naturæ

Forma. Tritici non absimile, sed non tamen perinde ac Zeæ, glumis, siue folliculis inuolutum, in area facile exteritur, sublutei coloris, vt Triticum. In quibusdam

Locus. Germaniæ locis seritur ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vsum præbet. Huius frumenti figura Dodonæo eadem prorsus est quæ Zeæ, vt inde suspicemur Dodoneum existimasse à Zea, vel nihil, vel parum admodum differe. Huic congener esset, non solum cognatum, Frumentum quod Ruellius Scourgeon vocat, tanquam, vt interpretatur, Succursum, vel Subsidiũ gentium, grano tristi, & macro, Hordeo simili, quod premente annonæ penuria serunt agricolæ, cum aliis frumentaceis Autumno, si granum quod Zeæ modo vix deglubitur, folliculo suo facile absolueretur, vt in Tritico.

ZEOPYRON GYMNOCRITHON, CAP. IX.

EOPYRON GYMNOCRITHON, nudum Hordeum vocat Lobellius, frugis speciem nomine solo indicatam, non autem priuatim dicata historia explicatam. Exutum cortice Hordeum si seritur, tale prouenit, vt ad ptisanam conficiendam non sit præterea tundendum. Seminis gustus non minus suauis est ad omnia cibariorum genera, quàm Hordei spoliati. Facies tota Hordei vulgaris: nihilque diuersum aliud quam quod granum nullo cortice amictum in folliculis aristatæ spicæ nascitur, quod ipsum & in aliis Frumentorum generibus fieri aiunt si detracto pariter cortice terræ mandentur. Ad auxilia cuncta medicinæ, vis eadem quæ Ptisanæ Hordeaceæ.

BRIZA

BRIZA, CAP. X.

BRIZA Græcis, similiter Latinis Briza dicitur segetis species, de qua Galenus cum de Mnesithei Zea satis disseruisset, hæc subiunxit. Credere, inquit, possum, fieri potuisse, vt Græci semen id Zeiam appellarint, Barbari autem indiderint ipsi proprium nomen. Conspicatus autem in multis Thraciæ & Macedoniæ Agris non aristam modo, sed & plantam totam nostræ Tiphæ in Asia simillimam, interrogaui quodnam apud illos haberet nomen, qui mihi omnes responderunt plantam totam, & eius semen Brizã appellari. Ex hoc porrò semine panis fit grauis odoris, & ater, membranosa, vt inquit Mnesitheus, substantia. Quod si panem qui ex Zea fit, nigrum quoque esse adscripsisset, facilius crederem id esse semen, quod ab eo Zeia nominatur. Dodonæus pro Briza depinxit segetem quæ hodie à Germanis vocatur *Blicken*, *Santpeters Korn*, & *Einkorn*, id est simplex granum, vnde Monoccos nominatur. Culmos habet, quàm Zea breuiores, & tenuiores, spicas in ordines quosdam veluti Hordeum, digestas, aristas asperas, semina parua, Zeæ granis minora, singula singulis vtriculis conclusa. Nascitur in asperis, & montosis plerisque Germaniæ locis. Autũno cum reliquis frugibus seritur, verum tardius, Septẽbri, videlicet mense maturescit. Totam plantam, culmis, scilicet, glumis, aristis, semineq́;, nigri ex rubore coloris esse Tragus prodidit. Hanc Frumentum rubrum, siue loculare Ruellij esse Dodonæus suspicatur, Gallicè *Froument rouge*, & *Froument Locar*, quod pluribus tunicis, perinde quasi loculis inuolutum condatur, appellatur & genus hoc frugis pullare, à pulligine, quia ex rubro in pullum degenerat colorem. At hic apertissimè fallitur Dodonæus: nam *Blé Locar* Gallis, Triticum est rubeus, siue ad Robus, quasi Loculare, quod multis tunicis tanquam loculis inuoluatur. Id barbati Frumenti genus Farris speciem Ruellius esse vult. In concauis, inquit tractibus Galli serunt, & qui facilè sentiunt rubiginem: nam, vt credunt, nec pruinas, nec æruginem extimescit. In perflatis & excelsis quamuis bene conualescat, sationem tamen ibi damnant. Farris speciem esse negat Dodonæus in stirpium Historia, quòd Farris spicas muticas esse putet. In Frumenti Historia similitudinem quandam fortasse habere ait, cum Farre venniculo rutilo. Verùm in tanta breuitate Columellæ difficile esse diuinare. Idem Zeæ genus esse negat in Historia stirpium, quod ex Zeæ generibus panis Triticeo valde similis & probatus conficitur, ex Briza ater, & ingrati saporis. At in Frumentorum historia scribit non temerè scriptores nostri temporis ad Zeam referre, neque perperam ἁπλῆν, id est, simplicem Zeam Dioscoridis existimare. Ruellius Brizam quoque non longe dissidere credit ab ea fruge quæ Gallis *Secale* vocatur, ex quo panis fit ater quidem, sed recens non insuauis, ab eáque nomen Bizi panis in vulgus nostrum manasse putatur extrita litera: Bizum enim panem nigrum vocamus. Sed de Secale mox fusiùs disseremus.

BRIZA DODONAEI.

Nomina Li.1. Alim.

Lib.4.ca.6.

Lib.2. c.17.

Locus.

Ibidem.

Lib.2. c.23

SECA

SECALE, CAP. XI.

Nomina ECALE Gallis extrita vna tantum litera ad hoc vſque tempus *Secle*, vel potius *Segle* nominatur, Germanis *Rocken*, Belgis *Rogghe*, Italis *Segala*, Hiſpanis *Centeno*, nõnullis Aſia, à Plinio etiam Farrago eadem ratione qua Far, Hordeum, Auena, Triticum Farragines no-
Farrago. minantur, quando videlicet iumentorum pecudumq́; pabulo ſeruntur, vt Farrago, quam Græci γράστιν, & κράστιν vocant, generale nomen ſit, omnem viridem
Lib.18.c.16. ſegetum herbam comprehendens, quæ pabuli cauſa ſeminatur. Plinius. Seritur ea ex recremento Farris prædenſa, admixta aliquando & Vicia. Eadem in Africa fit ex Hordeo. Quòd Far ferro cæſum, Farrago dicta eſt, aut quod primum è
Lib.1. ca.31. Lib.2. ca.11 Farris ſegete Farrago ſeri cepta, inquit Varro. Farraginem ex Hordeo facere do-
Lib.18.c.16. cet Columella. Plinius ex Tritico Farraginem fieri teſtatur his verbis. Et in Tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati, vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην γράστιν, id eſt triticeam Farraginem equulis maximè probat, & ea ſi non adſit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert poſt trimatum dari ſolitam. Sic Secale Farraginis genus eſt. quando videlicet pecudum iumentorúmque in herba
Lib.2. c.23. pabulum eſt: quod & declarat Ruellius. Duobus modis, inquit, Secale apud nos ſeritur, nunc ſolum & ſimplex, nunc Tritico, aut Farre mixto, æquis fere partibus. Miſcellaneam hanc ſegetem Galli *Meteil*, quaſi Miſcellam vocant: conditiuam eandem, excuſsis etiam granis, Farraginem ruſtici noſtrates appellant, quemadmodum & faſces, & manipulos inde compoſitos Farreum, *Fouarre*. Ea per hyemem iumentorum, pecudúmque pabulo cedit, quibus etiam pro Stra-
Genera. mine eſt, Id cauſæ fuit cur Secale Plinio Farraginis genus fuerit. Vt Triticum, ita Secale duplex eſt, vnum enim Autumno ſatum per hyemem in terra nutri-
Forma. tur: alterum vêre ſeritur. Secale folio quum primum prodit rubeſcit, dein, vt reliqua Frumenta, viret: ex vna radice ſenos, ſeptenóſue, aliquando etiam plures calamos gignit, longos, graciles, quaternis aut quinis geniculis diſtinctos, Triticeis ſimiles, graciliores tamen, & proceriores. In horum faſtigiis ſpicæ, quum florent erectæ, ſemine grauidæ procumbunt, ac deorſum nutant, ideo rubigini, quoniam imbres retineant, oportunæ, breuibus & innocentioribus ariſtis cinctæ. Granum oblongum, triſte, ſtrigoſius & nigrius Tritico, glumis non opertum, atq; ideo caducum, & ſæpenumero ſponte exiliens. Calami lenti, flexiles, quibus aqua madefactis vitilium vice vtuntur. Hybernum lætius, æſtiuum gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiore ac tenuiore, granóque leuiore. Id eſt Pli-
Lib.18.c.16. nij Secale de quo ſic ſcribit. Rarum dictu eſſe aliquid cui proſit negligentia. Id autem quod Secale, atque Farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum (alij aterrimum legunt) & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius: & tamen ſic quoque ingratiſsimum ventri eſt. Naſcitur qualicunque ſolo cum centeſi

SECALE.

centeſimo grano, ipſumq́; pro lætamine eſt. Ex quibus illud etiam perſpicuum eſt Secale à Siligine plurimùm differre. Nam vt ex Plinio diximus, E ſiligine lautiſsimus panis, piſtorum opera lautiſsima: ac rurſum Siliginem propriè dixerim Tritici delitias. Candor eſt, &c. at Secale nigrum eſt, & ex eo panis ater, pauperúmque non lautiorum menſis, ac cibis dicatus. Præterea Siligo eodem Plinio auctore, ſemper rectam habet ſpicam, nec rorem continet qui rubiginem facit: contrà Secale inclinatam, & deorſum vergentem ſpicam habet, atque ob id rubigini obnoxiam, vt diximus. In Germaniæ & Galliæ, aliarumq́; regionum locis plurimis, præſertim Septentrioni ſubiectis naſcitur, qualicunque ſolo, etiam gracili, macro, & arido, in fœcundiore tamen, & lætiore melius, præſtantiúſque. Secale proximum inter Frumenta à Tritico Triticeíſque ſeminibus locum habet. Panis ex eo factus lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil habet: difficile concoquitur: ventriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam Secalinus ſyncomiſtos, ſi probe coctus, benéque fermentatus fuerit, minùs lentus eſt, non admodum ægrè conficitur, citóque per aluum labitur, nondum tamen Triticeo ſyncomiſto par, quia eo grauior, & cõcoctu difficilior eſt. Alimentum corpori ſolidum, ac firmum prębet, nec mali ſucci, ſi ex bono Frumento coctus fueiit: ex malo verò Frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos ſuccos generat. Admiſcetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratiorémque panem efficiat, qui Secalino puro minus grauis eſt, ac lentus, & teneritudinem ſuam Triticeo diutius ſeruat. Porrò Secale vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius eſt. Panis ex hoc ac fermentum, promptiùs ac citiùs abſceſſus maturant ac rumpunt, quam ex Tritico facta. Farina illius confuſanea diuturnos capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata. Secalis peregrini genera duo ſunt Nachani, & Mugo. Nachani mentionem facit Garcias ab horto Capite de Lycio. Frumentaceum id granum eſt, Sinapi ſimile, nigrum, minutum, ſapore Secalis. Conficiuntur ex huius farina rotundi panes, quibus veſcuntur Æthiopes oræ maritimæ accolæ, quæ inter fluuios diui Chriſtophori, & diuæ Luciæ ſita eſt. Ex eadem farima permixta cum ramis tuſis Lycij, & ſcobe nigri cuiuſdam Indici ligni, fortaſsis Ebeni, paratur medicamẽtum ſiccans & adſtringens, vtile doloribus oculorum leniendis, confirmandis gingiuis laxioribus, & alui pro fluuio ſiſtendo. Quidam Pollucis cap. 11. lib. 6. ὀρίνδιον eſſe putant, vernaculum ſemen Æthiopibus, Seſamo ſimile, è quo factus panis, ὀρίνδης nomine, iis cibus familiaris eſt. Mungo Frumentaceum quoque granum eſt, Coriandri magnitudine, ante maturitatem viride, nigrum poſtquam maturuit. Auicennas, cap. 489. lib. 2. & cap. 7. Sectionis 3. lib. 1. *Mex*, ſic Arabes pronuntiant, vocat. Integrum, paululum ſiccat, cortice detracto in ſiccitate humiditateq́; temperatũ, cætera proximũ naturæ Fabæ. Minus inflat & deterget quàm Faba: citius per aluũ deſcendit: minus refrigerat quã Lenticula: & addito Cardamo in cibo ſalubrius eſt. Bonum ſuccum gignit, præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius, adiecto Rhoe, cum acidi Punici ſucco. Iuſculum ex eo paratum cum Oryza incolæ Guzarate & Decan regionum Indiæ, ſorbendum ægris dant in febribus, poſt longam inediam, priuſquam vſum Triticei panis concedant, quemadmodum nos Hordei ptiſanam. Cum vino, aut Sapa & croco leuat cruciatus articulorum, & tuſis vulſis ruptíſque auxiliatur.

Lib. 18. c. 9. *Cap. 8.* *Lib. 18. c. 10.* *Locus.* *Vſus.* *Vires & Temper.*

L

HORDEVM, CAP. XII.

ΚΡΙΘΗ Græcis, Latinis Hordeum dicitur, Arabibus *Xahaer*, aut
Nomina *Shair*, Italis *Orzo*, Germanis *Gerſten*, Hiſpanis *Ceuada*, Gallis *Orge*. Hor-
Genera dei multa eſſe genera Theophraſtus prodidit. Ex Hordei generibus
Theoph. c. quoddam binos, quoddam ternos, aliud quaternos, aliud quinos,
4. li.8. Hiſt. aliud etiã cũ plurimùm ſenos habet verſus: eſt enim huiuſmodi quoddã genus.
Quæ pluribus conſtant verſibus, omnino arctiora denſioráque poſitu ſunt.
Magna eſt Indici ab aliis differentia, quod in ramos brachietur. Spicæ aliis ma-
gnæ & rariores, aliis minores & denſiores: & in quibuſdam à foliis diſtantes
magis, in aliis minùs. Hordei ipſius aliud rotundius & minus, aliud oblongius
maiúſque, & in ſpica rarius. Præterea aliud candicat, aliud vergit in purpuram,
copioſius farina, & contra hyemem flatúſque, ac omnino aërem candido
Lib.18. c.7. validius. Spicæ Hordei quædam binos ordines habent, inquit Plinius, quæ-
dam plures vſque ad ſenos. Grano ipſi aliquot differentiæ, longius, leuiúſ-
que aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura eſt. Vltimo ad
polentam, contra tempeſtates candido maxima infirmitas. Hordeum Columel-
Lib.2. ca.9. la ſcribit eſſe, quod ruſtici hexaſticum, quidam etiam Cantherinum appellant,
quoniam & alia animalia, quæ ruri ſunt, melius quàm Triticum, & hominem
ſalubrius quàm malum Triticum paſcit. Hoc nullum aliud in egenis rebus ma-
gis inopiam defendit. Alterum genus eſſe, idem ſcribit, quod alij diſtichum,
Galaticum nonnulli vocant, ponderis & candoris eximij, adeo vt Tritico mi-
ſtum egregia cibaria familiæ præbeat. Duo nobis hodie nota ſunt Hordei gene-
ra. Polyſtichum quod ante hyemem ſeritur, *Gros Orge* Galli nominant, Germani
Groſz Gerſten. Diſtichum quod vêre, nunc *Orge* ſimpliciter Galli vocant, nunc
Lib.2. c.16. *Pomole*. Ruellius Cantherinum Hordeum dici putat, quod folliculo caſtratum
enaſcitur. Galli qui ſerunt, mundum vocant Hordeum. Huius ſponte granum
gluma excidit, in reliquis verò generibus non niſi ægrè deglubitur, alioquin
hoc illis ſimile eſt. A Galeno Gymnocrithon hoc
Li.1. Alim. nuncupatum fuiſſe, id eſt nudum Hordeum, quidã ar-
bitrantur. Prodit Hordeum folio in ſtipula ſimplici,
Forma. quàm Triticum latiore, ſcabrioreq́; culmo humiliore,
ac fragiliore: pluribus articulis, ſenis, ſcilicet, aliquan-
do etiã octonis, geniculato: ſpica variè in verſus ſtria-
ta, vt dictum eſt: grana oblonga tenuiq́; gluma inclu-
ſa ei firmius inhærent: è glumæ faſtigio ariſta eminet,
ita vt tota ſpica longioribus, firmioribus, mordacio-
ribúſque ariſtis quàm Triticum rigeat. Radice fibrata
firmatur. Naſcitur paſsim in vniuerſa ferè Europa.
Locus. Seritur Polyſtichum ſoluta, ſiccaq́; terra, auctore Co-
Lib.2. ca.9. lumella, & vel prævalida, vel exili, quia conſtat arua
ſegetibus eius maceſcere: ideoq́; vel pinguiſsimo agro
mandant, cuius nimiis viribus noceri non poſsit, aut
macro, cui nihil aliud committitur. Diſtichum ſeritur
Tempus. quàm pinguiſsimis, ſed frigidis locis, circa Martium
menſem. Melius tamen reſpõdet, ſi clementia hyemis
permittit, cum ſeminatur circa Idus Ianuarias. Polyſti-
Li.1. Alim. chum ante hyemem ſerendum. Hordeũ Galeno, non
Vſus & Vires. eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem hoc
palam calefacit, illud verò non modò non calefacit,
ſed quoquo modo ipſo vtare, ſiue panes ex ipſo fece-
ris, ſiue

HORDEVM Diſtichum.

HORDEVM Polystichum.

ris, siue ptissanam coxeris, siue polētam, vim quandam refrigerandi habere videtur. Dissidet pręterea à Tritici natura succi specie, quem vtrumque ipsorum gignere consueuit. Siquidem Triticū crassum ac lentum, Hordeum tenuē, & nonnihil detergentem succū in nobis creat. Panes omnes Hordeacei Triticeis minùs alunt: qui tamen ex pręstantissimo Hordeo conficiuntur, minus à Triticeis in eo superantur, qui verò ex laxo ac leui, panibus furfuraceis respondent. Panes quidem ex Hordeo sic laxo citissimè per aluū subeunt, quod reliquis etiam manifestum est, si cum Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multo adhuc magis Tiphinis friabiliores, nihil in se lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perspicuum est, exiguum corpori præbere alimentum, & potissimùm si facti ex peiore Hordeo fuerint. Idem rursum: Hordeum primi est ordinis in refrigerando & exsiccando: habet etiā paululùm abstersionis. Hordeum quod ait Dioscorides minus quam Triticum alit, absterget, vrinam ciet, inflationem parit, stomacho aduersatur: œdemata cōcoquit. Farina Hordeacea decoquitur in mulsa aqua cum fico, vt inflammationes, œdematáque discutiat: duricias cum pice, recina, & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem & Papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorū inflationes cum Lini semine, Fœnogræco, & Ruta imposita iuuat: strumas cum Pice liquida, Cera, Oleo, & impubis pueri vrina, ad coctionem perducit: & cum Myrto aut vino, aut malicorio, aut syluestribus Piris, aut rubo alui profluuia sistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest: decocta in acri aceto, quo modo Hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Cremor verò farinæ ex aqua, cum pice & oleo decoctus, puri mouendo est: cum aceto subactus, & cum pice, contra articulorum fluxiones prodest Hæc de Hordeo, & eius farina Dioscorides. Fuit & ptissanæ ex Hordeo & polentæ vsus celeberrimus, ac frequentissimus apud veteres, de quibus nunc differendum. Ptissana à verbo Græco πτίσσειν nomen accepit, quod tundere & decorticare significat. Hoc primū quidem generale nomen est frugum omnium decorticatarum, tusarumq́;, & cum diuersarū frugum generibus copulatū, alia atque alia ptissanæ genera significat, id quod iam monuimus, vt χονδροπτισάνη ex Zea decorticata ptissanam, & πτισάνη πυρίνη Triticeā ptissanam. Hippocr. ἐὰν δὲ τι διδόναι θέλῃς κομιδῆς ἕνεκα, διδόναι χόνδρον, ἢ πτισάνην πυρίνην. Dioscorides: πρὸς ἃς καὶ ἡ πυρίνη πτισάνη ἁρμόζει. Plinius. Italia maximè quidem Oryza gaudet, ex qua ptissanam conficiunt, quam reliqui mortales ex Hordeo. At ptissana simpliciter, & sine adiectione posita, Hordeum excorticatum, ob eius præstantiam tantùm significat. Hæc autem, vt ex variis Galeni locis, quorum nonnullos ponemus, colligi potest, hoc modo fiebat, Hordeum in aqua maceratum dum extumescat, in sole siccatur: mox in pila ligneo pistillo tantisper tunditur, dum corticem exuat. Hoc in aqua lento igne coquitur, donec succulentum reddatur. Galenus, quod sciam, aquæ & Hordei mensuram non exprimit. Oribasius vni parti Hordei decem partes aquæ miscet. Paulus vni parti ptissanæ quindecim partes aquæ. Eius parandæ modum tradit Didymus

Li.7. simpl.
Lib.2. c.79.
Ptissana.
Lib. de Affectib.
Lib.2. c.79.
Lib.18. c.7.
Lib.1. c.78.
Lib.3. ca.9.

in Geoponicis Caſsiani: πτισάνης ποίησις. κριθὴ βραχεῖσα πτίσσεται, καὶ ἡλίῳ ξηραίνεται, εἶτ' ἀποτίθεται οὕτω. παρεμπάττεται δὲ αὐτῇ τὸ λεπτὸν αὐτῆς. τηρεῖ γὰρ αὐτήν. ἔτι ἡ πτισάνη ὑγροτέρα λαμβανομένη, τροφιμωτάτη ἐστιν. ἔστω δὲ τὸ ὕδωρ δεκαπλάσιον τοῦ τῶν κριθῶν μέρους. κόπτεται δὲ ἁλῶν ἀτρίπτων εἰς αὐτὴν ἐμπαττομένων. γίνεται καὶ ἐκ σίτου πτισάνη ὁμοίως. Id eſt, Ptiſſanæ cõfectio. Hordeum maceratum tunditur, & in ſole ſiccatur, ſicq; reponitur: inſpergitur deinde quod ex ipſa eſt tenuius, quoniam eam conſeruat. Ea humidior ſumpta maximè nutrit. Vni parti Hordei decem partes aquæ iniiciuntur, & ſal friatus ipſi inſpergitnr. Fit etiam ex Tritico ptiſſana eodem modo, de qua pauca hæc Plinius. Ptiſſanæ ex Hordeo vſus vtiliſsimus ſaluberrimúſque tantopere probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates clariſsimus medicinæ ſcientia. Ptiſſanæ bonitas præcipua Vticenſi. Eius conficiendæ vulgata ratio eſt. Multo plura Hippocrates, quem citat Plinius in libro de ratione victus in morbis acutis, qui liber etiam de Ptiſſana inſcribitur, velut ipſe Hippocrates in libello de Veratri vſu citat, ac teſtatur, prodidit his verbis. Ptiſſana igitur recte omnibus frumentaceis eduleis præfertur in morbis acutis. Laudo ſane eos qui ipſam prætulerunt. Nam lentor ipſius lenis eſt, & continuus, & iucundus, & lubricus: ea verò moderatè humida ſitim adimit, & facilè eluitur, ſi forte & hoc opus ſit: & neque adſtrictionem habet, neque malam turbationem, neq; in ventre intumeſcit. Intumuit enim in coctura, quam maximè tumeſcere ſolet. Quicumque igitur Ptiſſana in his morbis vtuntur, nulla die vaſa vacua fieri permittant, vt ita dicam, ſed vtantur, & intermittant, ſi non ob medicamenti, aut infuſi per Clyſterem vſum, intermittere oporteat. Et qui bis quidem in die cibum capere ſoliti ſunt, eis bis danda eſt: qui verò ſemel edere conſueuerunt, his ſemel primo die danda eſt. Verùm ſenſim progreſſu facto, ſi fieri poterit etiam his bis detur, ſi ſanè opus habere viſum fuerit. Ptiſſanam porrò ex optimo Hordeo factam eſſe oportet, & quàm optimè coctam, & præſertim, ſi non ſolo ſucco vti velis. Nam vna cum reliqua ptiſſanæ virtute, lubricus lentor facit vt Hordeum decorticatum non lædat. Nuſquã enim adhęret, neque ſecundum thoracis rectitudinem moram trahit. Lubrica vero maximè eſt, promptiſsime ſitim eximit, facillimè concoquitur: & debiliſsima eſt optimè cocta, quibus omnibus opus eſt. Hæc Hippocrates. Quoquomodo Hordeum paraueris, inquit Galenus, nunquam corpus calefacit, ſed variè pro modo præparationis humectat, ac ſiccat quandoquidem olenta ex frixo Hordeo facta, ſiccare perſpicuè cernitur, Ptiſſana verò humectat præcipuè quum, vt decet, parata fuerit, hoc eſt, cum in coctione quamplurimùm intumuerit: poſtea igne lento per multum otium in Chylum, ſiue cremorem fuerit redacta. Acetum ei tum admiſcetur, cum plane intumuerit. Cum verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim inieceris, coctioni nihil nocueris. Aliud tamen nihil eſt miſcendum, niſi velis anethi, aut porri quippiam, idq; initio ſtatim immiſcere. Video autem Ptiſſanam à coccis omnibus peſsimè præparari: In mortario namque crudam ipſam tundentes, non ad ignem coquentes diſſoluunt. Sunt qui Amylum etiam iniiciunt, vt per coctionem in cremorem copioſum videatur eſſe redacta. Talis certè Ptiſſana meritò maximè eſt flatuoſa, & concoctu admodum difficilis. Quæ verò in ptiſſana rectè præparanda prætermiſi, ea nunc adiicere oportet. Crudam ptiſſanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, manibus, terere conuenit, aſperum quidpiam manu tenentibus. Vſque eo autem terenda, dum qui in ſuperficie eſt cortex, ſit abiectus: is enim quo veſtitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinſendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Quod ſi nõ quicquid eſt aceris deciderit, elixa ptiſſana magis

Lib.18. c.7.

Li.1. Alim.

magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipit. Pessima est ptissanæ præparatio, cum vbi coci crudam ipsam in mortario cum aqua contuderint, deinde parum coxerint, sapam iniiciunt. Quidam cum his mel quoque & cuminum iniiciunt, cinnum quendam veriùs quam ptissanam parantes. Verùm quæ rectè præparata est, vtilitates quas memorat Hippocrates tum sanis, tum ægrotis præstabit. Hæc Galenus de ptissanæ facultate tradidit. Ptissana Dioscoridi, ob cremorem in decoctione redditum plus alimenti præbet, quàm polenta ex Hordeo facta contra acrimonias, & gutturis scabritias, exulcerationesque pollet. Hodie medici Hippocratis Galeníque ptissana non vtuntur, sed eius vice Hordeum integrum suspensa mola decorticatum, quod Hordeum mundum vocant, tantisper in aqua decoquunt, dum pultis speciem referat: deinde tundunt, & tenui in cerniculo percolant saccharum addentes, & modo cum saccharo Amygdalarum dulcium cremorem, aut seminis Melopeponum, aut seminis Papaueris, modo aquam ex rosis stillatitiam pro variis scopis, & varia morborum ratione. Fit & hodie à pharmacopæis potio, quam ptissanam καταχρηστικῶς vocant, Galli *Tisane*, cum nec ptissana sit, nec ptissanæ cremor, sed eius tantùm tenuius decoctum, ipsius substantiæ parum, aut nihil retinens. Fit enim ex Hordeo mundato, Glycyrrhiza, & vuis passis. Qua ratione parata potio vtilis est iis qui inflammatione pulmonis, partiúmque respirationi seruientium, vel renum vesicæque exulceratione laborant. Nunc de polenta dicendum. Eam propriè Græci ἄλφιτον vocant: quanquam ἄλφιτον etiam de omni alia præsertim rudiore farina impropriè dicatur. Quid autem sit, & quomodo fiat, Plinius declarat his verbis. Antiquissimum in cibis Hordeum, sicut Atheniensium ritu Menandro auctore apparet, & gladiatorum cognomine, qui Hordearij vocabantur. Polentam quoque Græci nō aliunde præferunt. Pluribus fit hæc modis. Græci perfusum aqua Hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius tostum rursus exigua aqua aspergunt, siccántque priùs quàm molant. Alij verò virentibus spicis decussum Hordeum recens purgant, madidúmque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Galenus ex recenti Hordeo mediocriter frixo laudatissimam fieri polentam scripsit, cuius si copia non sit, & ex alio ipsam confici. Cum autem polenta omnis rectè facta boni sit odoris, eam esse suaue olentissimam, quæ ex optimo ac recenti Hordeo, & quod aristam non admodum siccam habeat, est confecta. Compluribus autē per sanitatē morem esse eam sapa & vino dulci mulsóque commistis, nonnunquam sola etiam aqua conspersam, æstate duabus, tribúsue ante balneum horis bibere, diceréque sentire se hoc potu siti liberari: si autem cum vino austero fuerit pota, ventrem desiccare. Polenta gentes quasdam pro pane vti, ídque rusticos in Cypro facere, tametsi frumenti plurimum metant. Veteres militibus polentam præbuisse. Romanos tamen milites ipsius imbecillitatem damnantes, ea non amplius nunc vti. Exiguum enim corpori alimentum dare, priuatis quidem, & omni exercitatione abstinentibus, satis multum: iis autem qui quoquo modo exercentur, minùs quam satis est. Cæterum cum polenta Hordei frixi farina sit, vt ex Plinio & Galeno diximus, Aetius non dissimilem huic rem descripsit, sed βυνην appellari ait, quod nomen à nullo alio vsurpatum fuisse memini: τῶν στελλόντων, inquit, τὰ οἰδήματά ἐστι καὶ τὸ λεγόμενον βυνη. ἔστι δὲ κριθὴ βεβρεγμένη καὶ βλαστήσασα, καὶ πεφρυγμένη μετὰ τῶν γλωσσιδίων, καὶ καταπλαττομένη. Id est, ex eorum quæ tumores cohibent numero, est & id quod Byne appellatur. Est autem Hordeum madefactum quod germinet, vna cum enatis ligulis tostum, si tritum pro cataplasmate imponatur. Hoc nomine Aetius indicat Hordeum ad

Polenta.

Li.1. Alim.

Li.10. c.19.

Ceruiſiam conficiendam præparatum, quod Maltum vulgo appellant, Germani *Maltz*. Ceruiſia autem ad cuius decoctionem illud conficitur, Germanis *Byre*, Gallis *Biere* dicta, parum à Byne diſtat. Laudatiſsimum fit Maltum menſe Martio, & Aprili. Qualitate ſicca præditum eſt, maiore quàm in Hordeo, frigida multò remiſsiore. Nam empyreuma quod illi ab aſſatione diutináque coctione accedit, ſiccitatem eius auget, frigiditatem verò non ſolùm minuit, ſed & caliditatem quandam ei imprimit. Quare Galenus cum ſcribit Hordeum, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue ptiſſanam coxerit, ſiue polentam fecerit, vim quãdam refrigerantem retinere, id de Malto intelligere non potuit, quod partim ipſa germinatione, partim longiore toſtione magis à natura ſua receſsit quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo Hordeo, vel in aqua macerato tantùm conficitur. Abſterget præterea Maltum Hordeo vehementius, tum quia farinæ minus, glumarum plus habeat, tum ob empyreuma, quod abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus, aliíſque ſimilibus ex frigida cauſa doloribus Maltum ſubuenit, toſtum, feruénſque in ſacculo appoſitum. Polenta multo plus Hordeo deſiccat, inquit Galenus, aluum etiam cohibet auctore Dioſcoride, & inflammationes mitigat. Tamen in vulgatis Dioſcoridis exemplaribus legimus, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἄλευρον κοιλίας σαλτικὸν, καὶ φλεγμονῶν πραϋντικὸν. Id eſt, farina ex his aluum ſiſtit, inflammationes mitigat, vt de farina Hordei de qua multa priùs dixerat, hæc etiam intelligantur. Sed exemplaria falſò ἄλευρον pro ἄλφιτον habere contendit Cornarius, vt ex Plinio intelligere licet ſic ſcribente. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione, quæ à farina Hordei diſtat, eo quod torretur. Ad ſtomachũ vtilis, aluum ſiſtit, impetúſque rubicundi tumoris, (nempe eryſipelatis. Galenus quoque ſcribit polentam multo magis quàm Hordeum ſiccare. Sed quoniam ad τοῦ ἀλφίτου, id eſt, polentæ diſcrimen ὠμὴ λύσις, & compoſita voce ὠμήλυσις dicta eſſe videtur, quid ea ſit etiam hîc explicandnm. Polenta igitur Hordei toſti farina eſt. ὠμὴ λύσις Galeno, & reliquis medicis Græcis, cruda Hordeacea farina eſt: ideóque Plinius ait, Polentam à farina Hordei diſtare, quia torretur. ὠμήλυσις cruda Hordeacea farina eſt nulla alia re admixta. Id ex eo perſpicuum fit, quod vbíque in eius vſu res & liquores exprimuntur, quibus ea farina excipi, & cum quibus ſubigi, parari, & coqui debeat. Quare falſum eſt ὠμήλυσιν ſemper ſignificare crudam Hordeaceam farinam aqua & oleo ſubactam, quod in εἰσαγωγῆς libello Galeno falsò attributo legitur. Neque ſolùm cruda Hordeacea farina per ὠμήλυσιν ſignificatur, ſed etiam Triticea. Quapropter nonnunquam ei vocem adiiciunt, quæ certam farinæ ſpeciem indicet. Galenus: καταπλάσμασι δὲ χρῶ κριθίνῃ ὠμῇ λύσει. In Cataplaſmate verò vtere Hordeacea cruda farina. Quin & ſola hæc vox ὠμὴ λύσις Hordeaceam crudam farinam ſignificat, vt paulo poſt, ἢ τῇ ὠμῇ λύσει δι' ὀξυμέλιτος γενομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina cum Oxymelite apparata. Idem alibi ἢ τῇ ὠμῇ λύσει κριθίνῃ, ἢ πυρίνῃ ἐν γλυκεῖ ἑψομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina, aut Triticea, in paſſo cocta. Neque ſolùm ὠμήλυσις de cruda Hordeacea farina, aut Triticea vſurpatur, ſed vniuersè de omni cruda farina. Galenus. Καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπιτεθέον, τὴν διὰ κριθίνου ἀλεύρου, ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεος, ἢ καὶ μίγμα ἐκ τούτων. Quin & omelyſis ex cruda Hordeacea farina imponenda, aut ex farina ſeminis lini, aut fænigræci.

Maltum.

Li.1. Alim.

Li.7. ſimpl.

Li.2. c.108.

Lib.2.2c.25.

ὠμήλυσις quid.

Lib.18.ca.7.

Li.2. phar. local.

Li.4. phar. local.

Li.6. phar. local. cap.3.

***

AVENA

AVENA. *CAP. XIII.*

ΒΡΩΜΟΣ & βρόμος Græcis, Auena Latinis dicitur, Arabibus *Churtal*, Italis *Vena*, Germanis *Habern*, Hiſpanis *Auena* & *Auea*, Gallis *Auoine*, Angl. *Oetes, Etes*, & *Hauer*. De Auena ſatiua hîc agimus. Eſt & ſponte proueniens, ex hordeo degenerante, Ægilops nuncupata, de qua poſtea dicemus. Eſt etiam βρόμος herba. Auena culmo eſt geniculato, folio Tritico ac Zeæ ſimili, in cacuminibus pendulas veluti paruas bipedes locuſtas gerit, quibus ſemen oblongum, ſuperiore parte exiguis capillis hirſutum, ac glumis inuolutum continetur. Radices habet copioſas, ex quibus multi enaſcuntur culmi. Paſsim naſcitur Auena & vêre ſata, æſtatis fine demetitur. Dioſcorides de Bromo hæc ſcripſit. Bromus culmus eſt Tritico ſimilis etiam foliis, ſed geniculis diſtinctis. Fructum autem habet in ſummo, velut paruas locuſtas bipedes, in quibus ſemen eſt vtile ad cataplaſmata, quēadmodū hordeum. Sed & pultem ex ipſo faciunt, quæ aluum ſiſtit. Cremor autem ex ipſo à tuſsientibus commodè ſorbetur. Quæ herbarij, opinor, omnes de Auena noſtra ſatiua ſcripta eſſe intelligunt. Verùm Plinius de Bromo quãuis ita ſcribat, vt & ipſum inter vitia ſegetis ponat, & cum Aegilope confundat, tamen eadem quæ Dioſcorides de ipſo tradit. Sic enim ait: Naſcitur inter vitia ſegetis, Auenæ genus: folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas veluti locuſtas habet. Semen vtile ad cataplaſmata, æquè vt hordeum, & ſimilia. Prodeſt tuſsientibus ſuccus. Theophraſtus Bromũ & Ægilopa velut ſylueſtria & immitia eo loco proponit, quo rē hanc frumentaceā multùm illuſtrat.

Nomina. *Genera.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.*

Corn. Em-bl. 82. lib. 2. Li. 22. fine.

AVENA

Τῶν δὲ ὁμοιοπύρων καὶ ὁμοιοκρίθων, οἷον ζειᾶς τίφης, ὀλύρας, βρόμου, αἰγίλωπος, ἰσχυρότερον καὶ μάλιστα καρπιζόμενον ἡ ζεία, καὶ γὰρ πολύῤῥιζον, καὶ βαθύῤῥιζον, καὶ πολυκάλαμον. ὁ δὲ καρπὸς κουφότατος καὶ προσφιλὴς πᾶσι τοῖς ζώοις. τῶν δὲ ἄλλων ὁ βρόμος πολύῤῥιζος. καὶ γὰρ οὗτος πολυκάλαμος. ἡ δὲ ὀλύρα μαλακότερον καὶ ἀσθενέστερον τούτων. ἡ δὲ τίφη πάντων κουφότατον, καὶ γὰρ καὶ μονοκάλαμον. διὸ καὶ χώραν ζητεῖ λεπτὴν, οὐχ ὥσπερ ἡ ζεία πίειραν καὶ ἀγαθήν. ἔστι δὲ δύο ταῦτα καὶ ὁμοιότατα τοῖς πυροῖς: ὅ τ' αἰγίλωψ καὶ ὁ βρόμος, ὥσπερ ἄγρι' ἄττα καὶ ἀνήμερα. ἐπικαρπίζεται δὲ καὶ ὁ αἰγίλωψ σφόδρα τὴν γῆν. καὶ ἔστι πολύῤῥιζον καὶ πολυκάλαμον. ἡ δὲ αἴρα παντελῶς ἀπηγριωμένον. Ideſt, inter ea que Tritico & Hordeo ſimilia ſunt, velut eſt Zea, Tipha, Olyra, Bromus, Ægilops, robuſtiſsima eſt Zea, & maximè terram exhaurit: nam & multas & profundas radices habet, & culmum, multum verùm fructus leuiſsimus eſt, & omnibus animalibus gratus. Inter reliqua verò Bromus multas radices agit: etenim multos etiam hic culmos habet. At Olyra mollior & imbecillior his eſt. Tipha verò omniũ leuiſsima eſt: vnúmque tantũ calamũ habet. Quare etiam terram deſiderat tenuem, non quemadmodum Zea pinguem, & bonam. Sunt autem duo hæc etiam Tritico ſimilia Aegilops & Bromus, veluti ſylueſtria quædam, & immitia. Exhaurit autem Aegilops vehementer terram, multáſque radices, & multos culmos habet. Lolium verò penitus ſylueſtre eſt. Hæc Theophraſtus. Cæterùm quemadmodum χόνδρος & χονδροπλισ-

Lib. 8. Hiſt. cap. 9.

σάνη, & πυρίνη πτισάνη ex Zea & tritico fiebant, & πτισάνη ex hordeo, & τράγος ex olbyra, sic βρόμος ex Auena paratum edulium, veteribus videtur fuisse, id quod
Lib.1.c.78. Paulus ostendit. Cum enim ptissanæ coquendæ modum declarasset, subiungit, παραπλησίως δὲ τῇ πτισάνῃ καὶ ὁ βρόμος καὶ ὁ χόνδρος ἕψεται. Idest, eodem autem modo quo ptissana Bromus & Chondrus decoquuntur. Quare βρόμος vt alia segetum genera quæ diximus, & frugis speciem quam Auenam nominamus, & rem ex ipsa factitiam significabit. Galenus Bromum iumentorum alimentum & pabulum esse scripsit, non hominum, nisi aliquando extrema fame ad panes ex eo
Li.1. Alim. quoque semine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctus Bro-
Vsus & Vires. mus ex aqua manditur cum vino dulci, aut sapa, aut mulso, non aliter quam Typha. Caliditatis autem satis particeps est vt illa, quamquam non æquè est durum: ex quo minùs quoque corpus nutrit. Panis qui ex Auena fit alioqui est insuauis, non tamen aluum aut sistit, aut proritat, sed quod ad id saltem attinet, medium locum obtinet. De eodem vt medicamento hæc etiam Galenus. Bro-
Lib.6.sim. mus vnum est ex leguminibus, quod vt medicamentum, similem hordeo vim obtinet: nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem, nonnihil etiam adstrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet. Quo Galeni loco, legitur, βρόμος ἐστὶ μὲν ἕν τι τῶν ὀσπρίων, cum σιτηρῶν pro ὀσπρίων legendum videatur. Idest, Bromus est quidem vnum ex frumentaceis, vt frumentaceorum à leguminibus distinctio obseruetur, nisi quis dicat Galenum aliquando sine discrimine his vocibus vsum fuisse, cum &
Libe.de m. com. cura. Panicum legumen appellet, & Alicam, & ptissanam. Quod Dioscori. pultem è Bromo fieri tradit, idem Plinius scripsit. Primum omnium, inquit, frumenti
Li.18.ca.17. vitium auena est, & hordeum in eam degenerat, sicut ipsa frumenti fit instar,
Corn.Embl.82. lib.2. quippe cum Germaniæ populi edant eam, neque alia pulte viuant. Quod Plinius ait Germanos auenaceam pultem edere, etiam hodie verum est, sed quod non alia pulte viuant falsum. Nam & crassiore tum Zeæ, tum tritici farina quam crimnon vocant, Germani vtuntur, & ex ea pultem modo crassiorem, modo tenuiorem ac sorbilem faciunt. Sic etiam ex Auena crassiorem farinam instar crimni faciunt, quam cum aqua coctam addito butyro edunt, aut sorbēt, & ex eiusdem farina tenui pultem parant. Quin & in Saxonia magna, farina auenæ crassior, quam ipsi *Gorte* vocant omnibus fere obsoniis aspergitur vnà
Lib.22.c.25. cum sale, & sic simul coquitur. Auenæ farina, vt Plinius ait, decocta in aceto næuos tollit.

BROMVS, CAP. XIIII.

AB Auena satiua vsu tantum Bromus differt, quæ inculta est & neglecta, non genere, nec figura, nec nomine: dicitur enim etiā βρῶμος, & βρόμος. Herba Dodo. Histor. stirp. lib.4. cap. 46. & in frument.ca.63. Sed vt ab Auena discernatur, βρῶμος πόα vocatur, id est Bromus herba, siue Auena herba, Gallis *Aueron*, vel *Aueneron*, Italis *Vena vana*, idest *Auena cassa*. Tota natura habitúque ipso syluestris quædam Auena est, multiplicibus, & geniculatis culmis, foliisque eam referens, vtrisque tamen tenuioribus: spicæ à sese magis disitæ aristas asperiores longioresque habent: semen euanidum in tuniculis fermè vacuis, quare steriles Auenas dixit Virgilius. Radix copiosa est, ac tenuis. Aestate secus vias & agrorum margines reperitur. Huic valde affinem Bromum sterilem alteram Lobellius facit, quam Dodonæus Aegilopem, seu festucam alteram, Germani *Dort, & Lulch*, Belgæ *Drauich* appellant. Culmis foliisque Secale refert: ex culmorum vertice pendulæ conspiciuntur spicæ, Auenæ propemodum similitudine, sed breuiores, & arctius coniunctæ. Semina oblō-

ga sunt

BROMVS
Herba Lobellij.

BROMVS ALTERA
sterilis Lobellij.

ga sunt, longitudine graui secalini, sed angustiora, tenuiora, leuioráque multo, quæ vtriculis paruis continentur. Propriè secalis est vitium: neque enim cum aliis frugibus, aut rarissimè reperitur. Crescit, veluti alia eius generis per imbres frequentes, hiemis annique constitutionem clementem, & tepidam. In Secali & agrorum marginibus reperitur apud Belgas. Matthiolus Aegylopis primæ nomine depinxit. Bromus herba, auctore Dioscoride, exiccatoriam vim habet: decoquitur cum sua radice ad tertias, & iuri colato par modus mellis adiicitur: rursus incoquitur, dum liquidi mellis crassitudo fiat. Linteum ex eo humore imbutum, & naribus inditum, contra graueolentiam vlcerum efficax est. Aliqui tritam Aloen addunt, & eo modo vtuntur. Cum siccis rosis cocta in vino grauem oris halitum emendat. Li. 4. c. 125.

AEGILOPS, CAP. XV.

AIΓΙΛΩΨ Græcè, & Latinè Aegilops dicitur, à Plinio festuca, Arabicè *Dausir, Dalisit, Desana, Dausir*, siue *Dasser*, Italicè *Egilopo* Ægilops inquit Dodon. folio est tritici, sed culmo tenui spicáque siue iuba Auenæ similis est: grana eius oblonga sunt, hirsuta, subrubra, folliculo inclusa, ac tenuem capillaceam, longamque aristam habent. Brabanti *Ghebaerde euene* vocant, quasi dicas auenam aristis aut barbula donatam, quæ cum Dioscoridis descriptioni consentire videntur, sic enim ille. Aegilops herbula est folia tritici similia habens, sed molliora, in summo capite semina bina ternáue rubra, in quibus aristæ veluti capilli exeunt. Lobellio non Aegilops, simpliciter, sed Aegilops Bromoides Belgarum dicitur inter Aegilopem & Bromum media, priori Bromo aut Aegilopi similis. In Anglia, Belgio & Gallia inter Hordeum & Secale freques occurrit. Num eadem quæ Aegilops præstet, hactenus incompertum. Aegilopem aliam Narbonensem pictam ostendunt Lobel

Nomina
Forma
Li. 4. c. 134.

ÆGILOPS Dodon.

Lobellius & Matthiolus, quæ naſcitur inter triticum & hordeum agri Narbonenſis & Galloprouinciæ, æſtuoſis & glareoſis marginibus qualem Dioſcorides delineat, herbulam ſeſquipalmum aut duos palmos altam, foliis triticeis, exilibus, ſpica exigua, breui, duo plurimum, interdum tria grana ferente, glumis concluſa ſtriatis, & ariſtis ex ſingulorum granorum apice, non ex ſpica emergentibus: grana hordeacea ſunt, radix triticea, puſilla. Adiicit Pena ſe nõ ſemel expertum ægilopi morbo potius cœpto quàm iam longius progreſſo profuiſſe. Exicat enim adſtringendo citra calorem multum. Semina potui cereali indita temulentos homines faciunt. Eſt autẽ veterũ Aegilops auena quæ ſua ſponte prouenit & ex hordeo in eam degenerante fit, atque ob id frumenti vitium à Plinio dicitur, vbi etiam non aliter hordeũ à feſtuca quæ vocatur Ægilops enecari dicit, quàm triticum ab Aera, id eſt lolio, & cicer & eruum ab herba quæ inde orabanche appellatur. Galenus quoque in Tritico frequens lolium inueniri ſcribit, in hordeo vero reperiri ſed parum, Ægilopem autem in hordeo frequentem eſſe, cum prima generatio vel incrementum ipſis non rectè ſucceſſerit. Porrò patrem ſuum ætate iam declinante cum agricultura delectaretur, Triticum ac Hordeum aliquando ſeminaſſe omnibus diuerſi generis ſeminibus, quæ ipſi erant admiſta, diligenter ſelectis, quò certò

Li. 18. ca. 17.

Li. 1. Alim.

ÆGILOPS LOBELLII, & Penæ.

ÆGILOPS SECVNDA Matth. radice & foliis diuerſa.

cogno

cognoſceret, num ex ipſorum mutatione lolium & Ægilops naſcerentur, an propriam hæc quoque ſemina naturam haberent. Cum autem fortè vna cum puris ſeminibus in Tritico quidem frequens Lolium, in hordeo autem parum, ſed magnam Ægilopis vim natam conſpiceret, in aliis quoque ſeminibus idem experiri eſſe aggreſſum. Ægilops diſcutiẽdi vim habet auctore Galeno, id quod ex guſtu cognoſcitur: leuiter enim acris eſt. Verùm & ex eo liquet, phlegmonas induratas & Ægilopas eam ſanare. Eſt autem Ægilops abſceſſus inter magnum oculi angulum & naſum, qui ſi neglectus fuerit in fiſtulam abit, vſque ad os progredientem. Archigenes apud Galenum, ad ægilopa ſuccum herbæ Ægilopis cum melle illinit. Item Dioſcorides illitam cum farina herbam Ægilopiis mederi ſcripſit, duritiáſque diſcutere. Succum farinæ admiſtum ſiccari, & eorumdem gratia reponi. Ægilopas, inquit Plinius, ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcitur Tritici folio, ſemine contrito cum farina permixto impoſitóque, vel ſucco. Exprimitur hic è caule, foliíſque prægnantibus, dempta ſpica, & cum trimeſtris farina digeritur in paſtillos.

Lib. 6. ſim. *Vires & Temper.* Li. 5. ph. lo. cap. 2. Li. 25. c. 13.

ORIZA, CAP. XVI.

ORYZAM τῶν σιτηρῶν εἶδος εἶναι, id eſt ftumentaceorum generis eſſe ſcribit Dioſcorides. Galenus inter legumina recenſet. Legumina, inquit, appellant ea cerealia ſemina ex quibus panis non fit, vt puta, fabas, piſa, cicera, lentes, lupinos, Oryzam, & cætera. Vt ὄρυζα Græcis, ita Latinis Oryza nominatur, Theophraſto ὄρυζον neutro genere, Arabibus *Arz*, ſeu *Arzi*, Gallis *Rys*, Italis *Rizo*, Germanis *Rheiſz*, Hiſpanis *Arroz*, Anglis *Riſt*. Oryza foliũ profert arũdinaceũ, carnoſum, porraceo haud abſimile: culmum cubitalem & ſæpe maiorem, geniculatum, Tritico craſsiorem, firmiorémque, in cuius faſtigio iuba oritur, ſiue ſpica in ramulos diuiſa, in quibus ſemen vtrimque impari exortu prouenit, cortice ſubflauo, tectum, aſpero, veluti ſtriato, oui figura, quod gluma excuſſa candidum eſt. Plinius ſimiliter Oryzam deſcribit. Oryzæ quidem folia carnoſa, Porro ſimilia, ſed latiora: altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gemmeæ rotunditatis. In paluſtribus riguíſque naſcitur, inquit Dioſcorides. Peregrinum initio ſemen, ex Indiáque allatum. In Bactrianis quoque ac Babylonia & Suſide, atque Syria inferiore naſcitur. Nunc in Italiæ & Pedemontanæ prouinciæ multis, & in quibuſdam Galliæ locis gignitur, ſed copioſiſsima in Aſia, Syria, & Ægypto. Oryza auctore Dioſcoride, mediocriter alit, ſed aluum ſupprimit. Semine hoc, inquit Galen. omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo quo Alicam coquentes: difficilius tamen quàm alica conficitur, & minùs alit, & vtique in edendi ſuauitate ab ea quamplurimùm vincitur. Idem alibi. Oryza habet adſtrictorium quidpiam: quare mediocriter ventrem ſiſtit. Italici maximè Oryza gaudent, inquit Plinius, ex qua ptiſſanam

Lib. 2. c. 88. Li. 1. Alim. *Nomina* Lib. 4. Hiſt. cap. 5. *Forma* Matthi. in c. 88. lib. 2. Dioſc. Lib. 18. c. 7. *Locus.* Lib. 2. c. 88. *Vſus & Vires.* Li. 1. Alim. Lib. 8. ſim. Lib. 18. c. 7.

ORYZA.

ſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Vnde apud Horatium
Lib. 2. Ser. ſat. 3. medicus ait, Agedum ſume hoc ptiſanarium Oryzæ, quod videlicet ptiſſanæ modo præpararetur. Hodie verò ex Oryza puls fit, in qua ſolidæ ipſius partes manent, eáque datur in cibum, non autem eius ſuccus, cuiuſmodi hodie fieri conſueuit hordeacea ptiſſana in qua nihil ineſt pręter aquam, & hordei cremorem.
Li. 4. Hiſt. cap. 5. Theophraſtus hæc de Oryza tradidit. μᾶλλον δὲ σπείρουσι τὸ καλούμενον ὄρυζον, ἐξ οὗ τὸ ἕψημα. τοῦτο δὲ ὅμοιον τῇ ζείᾳ, καὶ περιπτισθὲν οἷον χόνδρος, εὔπεπτον δή, τὴν ὄψιν πεφυκὸς ὅμοιον ταῖς αἴραις. καὶ μένει τὸν πολὺν χρόνον ἐν ὕδατι. ἀποχεῖται δὲ οὐκ εἰς στάχυν, ἀλλ᾽ οἷον φόβην, ὥσπερ ὁ κέγχρος, καὶ ὁ ἔλυμος. Ideſt, ſerunt potiſsimum Oryzon ex quo iuſcula parant. Hæc Zeæ ſimilis eſt, tuſáque veluti Alica facilè concoquitur,
Matt. in c. 88. l. 2. Dio. aſpectu lolio ſimilis. Diu in aqua manet, effunditur non in ſpicam, ſed veluti in iubam, Milij, aut panici modo. Oryza in lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui iure decocta, concoctu facilior eſt, & ori gratior. Vtilis cibus eſt dyſentericis, cæliacis, & diarrhœa affectis, præſertim ſi priùs torrefacta, lacti in quo igniti calculi fuerint extincti, incoquatur. Sunt qui Oryzam quoque dicant genitale ſemen augere, in bubulo lacte decoctam, addito ſaccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum vtiliter dyſentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina cataplaſmatis repellentibus rectè admiſcetur: mammarum incipientes inflammationes arcet.

MILIVM, CAP. XVII.

Nomina

ΕΓΧΡΟΣ Græcis, & Straboni κέγχρος, Hippocrati πασπάλη, vt vult Hermolaus, Galeno πάσπαλος non πασπάλη, nam in Gloſsis Hippo. πασπαλέτης exponit κεγχραλέτης, & addit, πάσπαλος γὰρ ὁ κέγχρος. Latinè Milium dicitur, Arabicè *Ieuers*, *Geguers*, ſiue *Giauers*, Italicè *Miglio*, Germanicè *Hirſz*, Hiſpanicè *Milho*, & *Miyo*, Gallicè, *Mil*, & *Millet*, Milium à Miliaria ſumma deriuatum Feſtus exiſtimat, non à Græcis. Contrà Varro à Græco deducit, nam id Melinen, inquit vocant: cum tamen Dioſco-
Corol. 107. libr. 2. rides & Galenus Melinen Panicum intelligant. Farinam miliaceam, ſeu fractum
Libr. 1. Epi. 7. Epiſt. Milium, inquit Hermolaus, ſunt qui ſcrutũ vocari putent in Horatij verſu illo.

Vilia vendentem tunicato ſcruta popello.

Sunt quibus vaſis appellatio ea potius eſſe videatur, ex ſcroto ideſt corio conſuti, vel eſculenti quoddam genus lecytho contrarium, vt Plautus quoque ſcrutea & Collubia in hunc fortè ſenſum appellauerit: vel in Horatio fortè non ſcruta, ſed ſcuta legas pro vaſculo ruſtico, vnde Scutriſcum Catoni ſæpe numero dictum. Sed nihil horum ſcruti nomine ſignificari, imo vetera & fracta ferramenta, pannos veteres, vaſa dimidiata, & cætera Lucillius apud Gellium demonſtrat his verbis. Quidni? & ſcruta quidem, vt vendat ſcrutarium laudat. Præfractam ſtrigilem, ſoleam improbum dimidiatam. χύτη & χυτάρια nominant Græci. Vnde χυτοπώλης qui vaſa fracta & ſimilia vendit. A Milio quoque miliariæ aues dictæ, vt Varroni placet, quòd ad hanc frugem turmatim ſe conferant, eáque veſcentes ſaginantur. Vulgus noſtrum Hortulanos appellat, obiecto Milio in caueis ſic pingueſcentes, vt vel obeſiore corpore ſuffocatæ moriantur, vel in necatis nihil aliud ſpectetur quam adipis moles. Lugduni aucupes ad epularum delitias alunt, magnóque vendunt: & quamuis cenchridi aui nomen videatur Milium indidiſſe, eam tamen miliariam non eſſe certum eſt, cum cenchridem, vt refert Plinius, accipitrum generis Græci faciant, quàm Latini Tinnunculum à voce & ſono, vocant: Galli vero. *Quercerelle*, vulgo bene cognitam, quòd in altis vrbium turribus nidificet. Sed ad rem redeamus. Milij noſtratis hiſtoriam primùm ponemus: deinde Milij Indici, cuius genera duo.

In Perſa. Scena tertia, quo in loco plerique omnes legũt: Cõmiſce mulſum: ſtruthea, collibiáque appara.

Li. 3. ca. 14.

Milium

MILIVM nostras.

Milium nostras in frumentaceis, iisque frugibus ex quibus panes fiunt, à Galeno & Dioscoride numeratur. Radicem numerosam habet, altam & duram: multiplici culmo fruticat, cubitali, crasso, geniculato, lanuginoso. Folia gerit ampla ac arundinacea. E summis caulibus nõ spicas, sed effusas ꝓmit iubas, seu paniculas lõgas, diuulsásque, & in terram pronas, ac reflexas. Milij comæ, inquit Plinius, granum complexæ fimbriato capillo curuantur. Theophrastus iubam siue comam φοβὴν appellat. ἡ δὲ καλαμώδης ἀπόφυσις, inquit, φόβη. In iubis illis copiosum gignitur semen, paruum, rotundum, durum, splendens, & subflauum, tenui tunica vestitum. Milium leuẽ solutámque terram desiderat, nec in sabuloso solùm, sed & in arenoso quoque prouenit, modo vel humido cœlo, vel riguo solo: nam siccum cretosúmque reformidat, vt ait Columella. Ante ver commodè seri non potest: quoniam teporibus maximè lætatur. Vltima tamen parte mensis Martij commodissimè terræ committitur. Plinius Miliũ inter frumenti quoque genera verna connumerat. Milium Theophrastus refert siccitate sua diuturnum esse: idem plus annos centum durare, si quò ventus & aër non perueniant, condatur, auctor est Varro. Milio nõnumquam in pane vtuntur, vrgente frugum penuria, inquit Galenus, panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humidiorem exiccat. Agricolæ, huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo vescuntur. Panem etiam & pultem ex Milio fieri testatur Plinius, cùm scribit. Milio Campania præcipuè gaudet, pultémque candidam ex eo facit. Fit & panis prędulcis. Sarmatarum quoque gẽtes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admixto. Hæc puls etiam Germanis hodie in vsu est, cum lacte cocta butyro addito, & saccharo plerumque asperso. Alibi Plinius panis, inquit, multifariè & è Milio fit, è panico rariùs. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. L x. pondo panis è modio redeunt, modiúsque pultis ex tribus sextariis madidis. Panis ex Milio conficitur, inquit Columella, qui antequam refrigescat, sine fastidio absumi potest. Sed quamuis panis ex Milio nisi in magna reliqui frumenti penuria non fiat, ait Galenus, tamen is dum recens est, vt scribit Matthiolus, & à pistore recte paratus, vt Veronæ fit, & ita calidus vt è furno excipitur, deuoratus sua quadam suauitate placet, & à multis expetitur. Cum verò obduruit, planè ingratus est. Siluicolæ Tridentini sola pulte miliacea quam vulgò polenta vocant, aluntur, eam cum lacte edentes. Milium inquit Dioscor. in panes coctum minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum: vrinam cit. Torretur Milium, feruénsque in sacco ponitur, vt torminibus reliquísque doloribus, si ægra pars foueatur, auxilio sit. Milium Galeno primo ordine refrigerat, exsiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso: habet etiam paullulum tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar edulij comestum, plane inter omnia frumentacea minimùm confert nutri-

Forma.

Li.18 ca.7. Lib.8.Hist. cap.3.

Locus.

Li. 2.ca.9.

Tempus.

Li.18.ca.7.

lib.1.ca.57. Li.1. Alim.

Vsus.

Li.18.ca.10.

Li.18.ca.7.

Lib.2.ca.9.

In ca.90.li. 2.Dioscor.

Lib.2.c.90.

Vires & tempera.

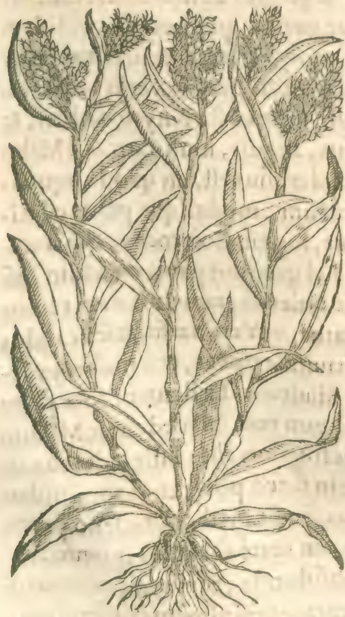
Lib.7.sim.

menti, ſed & ventrem ſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum iis quæ citra morſum exſiccari poſtulant & cataplaſmatis modo illitum exſiccare poteſt. Attamen admodum friabile eſt. Proinde difficilis eſt eius
Li.2.ph.lo. in cataplaſmatis vſus. Idem alio in loco fomēta ex Milio in capitis dolore laudat, quod vt ait Hippocrates, leue ac lene ſit Milium. Sic enim ille ſcribit: Πυρίη
Libr. 2. de victus rat. morb. acu. ἡ ξηρὴ, ἅλες, κέγχροι πεφρυγμένοι ἐν ἐρίοις μαρσυππίοισιν ἐπιτηδειότατοι: καὶ γὰρ κοῦφον καὶ προσηνὲς ὁ κέγχρος. Id eſt, fomentum ſiccum ex ſale ac Milio torrefactis, ac laneo marſuppio exceptis accommodatiſsimum. Etenim leue ac lene Milium eſt, quod Plinius leuiſsimum ac molliſsimum eſſe dixit. Milio ſiſtitur aluus, diſcu-
Li.22.c.25. tiuntur tormina, in quem vſum torretur ante. Neruorum doloribus, & aliis feruens in ſacco imponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuiſsimum molliſsimúmque eſt, & caloris capaciſsimum. Itaque talis vſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt, farina eius cum pice liquida ſerpentium, & millepedæ plagis imponitur. Hæc Plinius. Milium igitur ad flatus repellendos fomentum eſt optimum, præſertim ſi cum ſale commixtum fuerit. Quin & præſtantius redditur additis chamæmeli floribus. Milium medicamenta & carnes, ſi in eius aceruo ſepeliantur, à carie & putredine diutius vindicat.

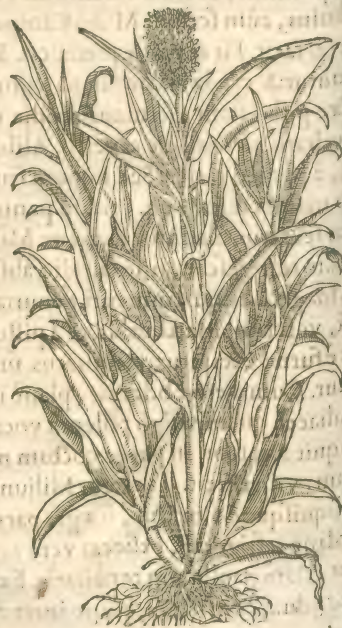
MILIVM INDICVM, *ſiue* MELICA. CAP. XVIII.

SVNT alia quoque Milij genera peregrina. Indici meminit Plinius his verbis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, Phobas
In c.91. lib. 2. Dioſcor. vocant, omnium frugum fertiliſsimum. Matthiolus Milium iſtud frugis genus eſſe exiſtimat quod vulgo Melica dicitur, Inſubribus *Melega*, Hetruſcis *Sagina* aliis Italiæ populis *Sorgo*, apertéque hallucinatum fuiſſe Ruellium, cum ſcri-

MILIVM INDICVM, *ſiue Melica Matthio.*

MILIVM INDICVM, *ſiue Melica Dodon.*

bit

bit Panicum in Italia Melicam appellari, cùm hæc appellatio nuſquam in Italia panico ſit indita. Ei fortaſſe errandi occaſionem præbuit nominis Melicæ & μελίνης ſiue μελίνȣ vicinitas, quæ fecit vt Panicum cum *Sorgo*, & huius deſcriptionem cum illius deſcriptione confuderit. Germani *Sorgſamen*, vocant, Luſitani *Milium Saburrum*, Dodonæus Panicum Indicum, alij Panicum peregrinum, id ex Panici genere eſſe exiſtimantes, quorum certè probabilior eſt opinio, quàm Fuchſij, qui Farris genus facit, cum quo ſimilitudinem nullam habet, cum Panico verò aliquam: ſed illi cum Milio magis conuenit: quam ob cauſam Milium Indicum Plinij Matthiolus eſſe putat, vt diximus. Eſt autem Melica, vt vulgari vtar nomine, frugis genus tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgens culmis, arundinaceis, præaltis, ſeptem octo nonnumquam decem pedum altitudine, vel maiore, nouem articulis plurimum diſtinctis, medulla candida farctis. Folia è ſingulis geniculis exeunt cubito longiora, tres quatuor ve digitos lata. Paniculas in ſummis culmis profert, dodrantales aut longiores, rectas, non inclinatis, granis multis confertas, Milio maioribus, ac Lenti ferè paribus, alias minus, alias magis in rufo nigricantibus. Radicibus firmatur multis, validis ac fibratis. Tota planta arundinem prorſus refert, adeo vt agri in quibus ad maturitatem vſque Melica adoleuit arundineta procul eſſe videantur. Culmi & ſpicæ ſemine matureſcente rubeſcunt. Solum amat pingue & humidum. Gignitur in Italia, Hiſpania, & aliis calidioribus regionibus. Ex æſtiuis ſementibus eſt: Autumno matureſcit. Legitur granum à ruſticis, molitúrque in farinam, ex qua panem faciunt. Hetruria tamen potius ad columbarum gallinarúmque ſaginam ſerit, quàm ad hominum alimentum. Ex huius Milij Indici culmorum medulla fit medicamentum adſtrumas præſtantiſsimum hoc modo. Ex decem culmorum huius internodiis extrahitur medulla, quæ cum ſpongia noua, integra, rubentéque comburitur. Hæc in puluerem teruntur additis piperis nigri granis duodecim. Huic pulueri admiſcetur triticeæ farinæ vncia. Deinde omnia ouo recente excepta in placentam conformantur, quæ ſub feruentibus cineribus coquitur. Ea in ſex partes diuiditur, quæ Luna decreſcente alternis diebus ſtrumoſo dormitum ituro edendæ præbentur, nullo addito potu. Idem altera & tertia Luna repetitur. Hoc medicamento multos curatos eſſe ſcripſit Matthiolus. Idem auctor eſt flores qui ex rubris huius milij Indici paniculis excutiuntur, drachmæ pondere ex rubro vino hauſtros rubra fœminarum profluuia ſiſtere, quemadmodum albos flores ex paniculis albis exceptos albos vteri fluores cohibere. Item dari vtiliter dyſentericis, & aliis fluxionibus alui affectis. Idem quoque præſtare granorum putamen, oui vitello probè decocto exceptum, & à ieiunis deuoratum. Aliud Milij Indici genus à Iacobo Antonio Cortuſo nobili Patauino ad ſe miſſum ſcribit Matth. quod culmis, foliis, paniculis ſuperiori ſimile eſt, ſed eo pulchrius, & præſtantius, glumā facilè exuit, melioríꝗ; ex eo fit panis. Milij generibus Dodonæus adſcribit plantam quam recentiores Lacrymam Iob ſeu Chriſti nominãt, de qua cum Lithoſpermis dicemus.

Lib.2.c.28.

Nomina

Lib. 4.c.12. In Hiſtor. plant.295.

Forma Melicæ.

Locus.

Tempus.

Vſus & Vires.

Ibidem.

In ca. 91. li. 2. Dioſcor. Hiſto. fru. cap. 24.

PANICVM, CAP. XIX.

ΕΛΥΜΟΣ Græcis, Latinis Panicum appellatur, Arabibus *Dochon*, Italis *Panico*, Germanis *Pſenich*, & *Heydelpſenich*, Hiſpanis *Panizo*, & *Paniſo*, Gallis *Panis*, & Panic. Dicitur etiam μελίνη teſtibus Dioſcoride & Galeno, μέλινος Diocli, Plinio Melfrugum, quæ vox è Meline ſumpta melleum quidpiam ſignificat non autem, nigrum ἀπὸ τȣ̃ μέλανος, quidam enim Melinen Panteum nigrũ eſſe volũt, ab aliis generibus colore diſtinctum. Elymum certè ac Melinen tanquam diuerſa, Theophr. locis aliquot memorat

Nomina

Lib.22.c.25.

Lib.18.c.7.

PANICVM *Satiuum.*

PANICVM SYLVEST. *Matthiol.*

ſeparatim, Panicum Latinis à paniculis dictũ eſſe ſcribit idem Plin. qui inter æſtiua frumẽta panicum recenſet, non vt quidam, inter verna Dioſc. τῶν σιτηρῶν εἶναι σπερμάτων ait, ideſt frumẽtaceis ſeminibus annumerari. Colum. inter frumẽta Panicum & Miliũ reponit. Gal. ἐκ τῶν ὀσπρίων, ideſt ex leguminib⁹ eſſe tradit, vt citra diſcrimẽ Galen. τὰ σιτηρὰ etiã ὄσπρια vocet, cũ tamẽ ὄσπρια ſint cerealia illa ex quib⁹ panis nõ fit. Sũt & Panico genera, inquit Plin. mãmoſo, pano è paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore diſtinguuntur, candido, nigro, rufo, etiã purpureo. Sunt etiã Panici genera ſatiuũ & ſylueſtre. Panicũ ſatiuũ quod ex Matth. hic appinxim⁹, radice, culmo, folio, Milio ſimile eſt. Culmis enim multis prodit intus farctis, geniculatis, ac ſenſim extenuatis. Folia ei arundinacea ſunt, multo quàm in Tritico latiora. Paniculis differt: ſunt enim in Panico oblõgę & pedales, craſſę, prædenſæ, nõ vt in Milio diuulſæ, ſed racemi inſtar ex numeroſis granis cõpactæ, hirſutis, rotundis, duris, ſplẽdentibus folliculis quibuſdam intectis, colore ſubluteis, Milio ſimilibus, ſed minoribus. Radice nititur valida & fibrata. Eamdem quam Miliũ terrã, idémq; ſolum deſiderat, eodémq; tempore ſeritur, auctore Colu. Reperitur & Panicũ ſylueſtre, inquit Matth. ſed cibis inutile, & alendis ſolùm auibus idoneũ, ſatiuo longè minus gracili admodum ſtipula, cubitali longitudine, aut maiore, foliis anguſtioribus, breuioribus, aſperíſque panicullæ in cacumine hirſutæ, ſubrubentes, pertinaciter veſtibus inhærent, ſed multò minores quàm in Panico ſatiuo. Vis illi Panico adſimilis, niſi quod magis adſtringit ac refrigerat.

Lib.2.ca.9. Lib.6.ſim. — Genera. Li.18.ca.7. — Forma — Locus. Tempus. Libr.2.c.9. In capi. 91. li 2. Dioſc. Forma ſylueſtr.

Aliud ſylueſtre Panicũ ex Dalechampio hîc proponimus, quod radice eſt breui, cãdida, in multas particulas ſciſſa, fibrata: culmis multis, cubitalibus, geniculatis foliis graminis, longioribus, latioribus, ex ſingulis geniculorũ nodis exeũtibus. In ſummis culmis veluti ſpicę ſunt, rotũdæ, villoſæ, aſperæ, veſtibus prætereuntiũ adhærentes tam firmiter, vt vix reuellantur. In

Li.18.ca.17. areis hortorũ, maceriis, & incultis locis naſcitur. Hæc fortaſſe fuerit herba alba Plinij, de qua hæc ſcribit. Naſcitur & herba alba Panico ſimilis, occupans arua, pecori quoq; mortifera. Quidã eſſe volunt eiuſdem ſcriptoris cap.25.lib.2. Miliariam herbam, quæ Miliũ necat, & trita cornúque infuſa podagras iumentorum ſanare dicitur. Magis placet eorũ ſententia qui Albam herbã eſſe putant. Panicũ

Lib.2.c.91. inquit Dioſc. Milio ſimile eſt, eodémque modo in panes ſubigitur. Eoſdem habet

PANICVM SYLVEST.
Aliud Dalechamp.

habet vſus:minùs tamẽ & nutrit, & adſtringit. Milium ad omnia Panico eſſe præſtantius Galenus tradit, ſuauiúſque edi, facile concoqui, ventrem minùs ſiſtere,magis nutrire. Nonnũquam autem,inquit,Ruſtici farinam, ipſorum lacti incoctã mandunt, nõ aliter quàm Tritici. Vnde liquet id edulium tanto eſſe præſtantius quã ſi per ſe ſumatur, quãto lac vtriuſq; ſeminis naturæ ad boni ſucci ꝓcreationẽ, aliáq; omnia excellit. Nihil enim ſuauitatis ſeminibus iis ineſt, præſertim Panico, quod ſaltẽ in noſtra Aſia naſcitur. Nam apud aliasgẽtes, vt in Italia, multo melius prouenit. Idẽ alibi Panicũ Milió ſpecie ſimile, facultate certè pauci eſt nutrimẽti,& exſiccatoria. Siſtit quoq; nonnihil vẽtris fluxus, vt & ipſum etiã Milium. Si verò foris illinatur, exſiccat, atque refrigerat. Panicum, inquit Plin. effectus habet quos Miliũ. In vino potũ ꝓdeſt dyſentericis. Similiter his quæ vaporãda ſunt, excalfactũ imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctũ, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina. Colum. Panicum pinſitũ, & euolutũ furfure, ſed & Milium quoq;, pultem panis inopia, maximè cum lacte non faſtidiendam præbet. Nullus hodie eius vſus nec Officinis, nec Panificio, quia cum ſiccũ admodum & macilentum ſit ſemen, parũ admodũ præbet alimẽti: quare auiculis obiicitur.

Vſus & vires. *Li. 1. Alim.* *Lib. 6. ſim.* *Li. 22. c. 25.* *Lib. 2. ca. 9.*

PANICVM INDICVM, CAP. XX.

HIs addendũ Panicũ Indicũ aliud, ſiue Peregrinũ, à Dodonæo depictũ, & deſcriptum. Culmo prouenit craſſo, octo aut nouẽ pedes alto, crebris nodis geniculato, foliis ex ſingulis articulis prodeũtibus, arũdinaceis magnis, lõgis, latis: ſpicas profert ſeu verius paniculas craſſas, dẽſe cõpactas, aliquantũ hirſutas, breuiores quidẽ quã Panici noſtri ſatiui, quæ nõ ex vertice tãtũ culmorũ, ſed & ex ſinu foliorũ, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes exeũt. Semẽ oblõgũ capillaceis glumis implicatur. Radices validæ ac fibroſæ. Panici ſpeciem eſſe ipſæ dẽſius cõpactæ paniculæ demõſtrãt. Eiuſdẽ panici ſemẽ recẽs ex Indiis delatũ Pena ſe in hortis Monſp. ſeuiſſe ait, Martio mẽſe, ante auguſtũ arũdinaceos culmos hominis proceritate erexiſſe digito craſsiores, medulla fungoſa pallẽte farctos, rectos, geniculatos, qui proxime radicẽ colore cęruleo, elegãti & nitido purpuraſcẽtes: in ſummo ſpicæ ſpecie Cylindri, ſeu coni, cui faſtigiũ retuſum eſt, ſtamineas apices florum oſtẽdunt, coloris cærulei, diluti: ſemina dẽſè elegãtérque ſtipata, oblõga, teretia, cærulea, auenę nudatæ quadantenus ſimilia, minora, copioſiſsima. Folia arũdinacea, medio ſecundũ lcngitudinem neruo percurrente, lata, medio tenus internodia obuoluunt. Guſtus miliaceus, vſus nullus.

GRAMEN MANNAE, CAP. XXI.

Li.17.ca.8.

MILII generibus quidam, alij Panici, adſcribunt plantam quam Germani vocant Gramen Mannæ. Huius duæ ſunt ſpecies. Alteram priuatim capriolam, & Sanguinellã nominant, quidam Iſchæmon Plinij eſſe volunt, de quo poſtea nos agemus. Gignitur ſponte in pleriſque Italiæ, Germaniæ, Boëmiæ locis incultis. Goritienſes tamen & Carinthij ſerunt. Fibroſa radix eſt, craſſa, in tranſuerſum porrecta, ſtipulæ cubitales, ac nonnunquam proceriores: crebro geniculatæ, cum maturuerint, ſubrubentes: Arundinacea ſunt, aut Gramini ſimilia, & villoſa folia, præſertim quæ culmos ambiunt, & amplectuntur. Iuba, vt Milij, effuſa, minus tamen denſa, nigricãs, in ſpicas diſſecta, longas, & tenues, ſemen ferentes ab vna tantũ parte, Milio minus, oblõgum, quod in pilis à glumarum & vtriculorũ inuolucro purgatum, candidũ eſt Oryzæ modo. Eo Bohemi cocto cum iure pinguis carnis veſcũtur, & ſic paratum, ſuaue gratúmque edulium eſſe prædicant. Sclaui vocant Cornicis pedẽ, qua nomenclatura deceptus Leonicemus Coronopũ Dioſcoridis eſſe credidit. Alterum Mannæ gramen in agrorum aggeribus, Germaniẹ, Belgij, Galliæ, cæterarúmque regionum Europæ, nullo ſatu gignitur: quidam tamen & in hortis colunt. Arundinacea huic quoque natura eſt. Radix multas fibras ſpargit. Arun-

GRAMEN MANNAE
prius Matthioli.

GRAMEN MANNAE
prius Dodonæi.

GRAMEN MANNAE
ſecundum Dodonæi.

dinifo

dini folium ſimile. Culmi plures: & hi partim recti, partim in latus, & terram verſus inclinati: pro coma iuba non eſt, ſicuti ſuperiori, ſed veluti ſpica, aſperiuſcula, panicula quidem Panici breuior, rarior, tenuior, aliquando ſingularis, & ſimplex: interdum multiplex, ac velut ex pluribus compoſita: nonnunquam herbacei coloris, aliquando ex rubro nigricans. Semine gallinas, columbos, & auiculas: ſicut & ſuperioris, alunt.

PHALARIS, CAP. XXII.

VT Græcis & Latinis Phalaris dicitur, Galeno φαληρὶς, Germanis *Spenſchſaet*, & *Canarienſaet*, hoc eſt Hiſpanienſe ſemen, & Canarienſe, à Canaria Inſula. Melitenſes apud quos vt diligenter ſeritur, *Cuneno* vocant, & ad conficiendum panem cum Tritico miſcent. *Nomina*

Phalaris, vt deſcribit Dioſcorides, cauliculos emittit ex radicibus tenuibus & inutilibus multos, duûm palmorum altitudine, geniculatos, Arundini ſimiles, culmis Zeæ ſimiles. Semen in iis eſt Milij magnitudine, ſubalbum, oblongum. Lib.3.c.142. *Forma.*

PHALARIS.

Ex qua hiſtoria veram Phalarim eſſe colligunt docti Herbarij, Matthiolus, Dodonęus, Cordus, quæ hîc expreſſa eſt. Nam tres aut quatuor culmos erigit, cubitales, & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis non diſsimiles. Folia ex geniculis ſingula exeũt, acuminata, paruæ Arundini, aut Tritico ſimilia. Ex iiſdem geniculis quidam etiam culmi ramulorum vice emergunt, quos folia circum amplectuntur. Spicas in ſummis culmis, & ramulis illis fert rectas, digitali craſsitudine, teretes, in ſummo turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli, exigui à breuibus ſtaminibus dependent. Semen deinde inter ſquamas gignitur, Milio non diſsimile, ſplendidum, candicans, aut ſubnigrum, oblongum, in mucronẽ acuminatum, guſtu Milio ſimile. Radix eius eſt multifida & fibrata. In cap.142. lib.3. Dioſ. Lib.4.ca.11. Lib.1.plan. cap.45. Dodon. de frug. ca.29.

Herbæ tuſæ ſuccus, cum vino, aut aqua expreſſus ad veſicæ cruciatus vtiliſsimè bibitur. Semen cochlearis menſura potum ad eadem efficax eſt. Non adeo his à Dioſcoride traditis conſentiunt quæ de eadem ſtirpe prodidit Plinius his verbis. Phalaris thyrſum habet longum, tenuem, ceu Arundo, in ſummo florem inclinatum, ſemen ſimile Seſamæ. Et hoc calculos frangit potum ex vino, vel aceto, & melle, & lacte. Idem & veſicæ vitia ſanat. Galeno Phalaridis herbæ tum ſemen, tum ſuccus, tum folia potu auxiliari creduntur veſicæ doloribus, ſeu in ſe habeant quidpiam tenuium partium, ſeu calidum. Pharmacopœi quidam in Milij penuria eo in fomentis non infœliciter vtuntur: in ſiccis enim fomentis Milij vſum præbet. Peregrinum eſt ſemen hoc: adfertur autem ex Hiſpania, & Canariis inſulis: Maſsiliæ frumentum Canarienſe dicitur, quia eius copiam inſtitores ex Canariis ſecum deferunt, & vnà cum paſſerculis Canarienſibus vendunt, quod eo maximè delectentur, ſitq; eis cibus ſaluberrimus. At non ſolum hic, vt ait Pena, ſed etiam Narbonenſi agro, via ad Magalonem, prope ſegetes, Ibidem. *Vires.* Li.27.c.12. Li.8. ſimpl.

ad Pontem Phalaridem veram reperiri, eiúſque enatum ſemen fœliciter in Belgio & Anglia habuiſſe.

PHOENIX, CAP. XXIII.

Nomina *Li.22.ca.25.* OINIX Græcis, Phœnix ſimiliter Latinis dicitur, à Phœniceo colore. Plinius Hordeum murinum appellari ſcripſit, ſi eadem ſit illi herba Phœnicea, quæ Dioſcoridi & Galeno Phœnix. Latini recentiores Lolium rubrum, & Lolium murinum vocant, Hetruſci Lolium ſylueſtre, *Gioglio ſaluatico*. Galli *Iuraye ſauuage*, Germani *Bintzen helmer*, & *Mald trohor*, Belgi *Muyſe koren*, quod ſpicas profert Lolio ſimiles. Planta hæc culmis, foliis, ſpica, Lolio ſimilis eſt, ſingula tamen minora habet: culmos enim multos profert, breues, *Forma* geniculatos, folia Hordei, minora, anguſtioraq́; ſpicas Lolio ſimiles, ſed minores, tenuiores, breuiores, ac rariores. Naſcitur in aruis ſe- *Locus.* cus vias, & in ædificiorum tectis, in Italia & Gallia frequens, & vbíque fere obuia. Quæ omnia nulla repugnante nota Dioſcoridis Hiſtoriæ adſtipulantur: ſcribit enim, Phœnix, *Lib.4.c.39.* inquit, folia habet Hordei, ſed breuiora & anguſtiora, ſpicam Lolio ſimilem, calamos ſenûm digitorum, per ambitū radicis, ſeptenas, octonáſue ſpicas. In aruis tectíſque recens illitis naſcitur. Illius hæ vires ſunt. *Vires.* In vino auſtero pota, alui profluuium, & ex vulua ſanguinem ſiſtit, vrinæ impetus infrenat. Sunt qui adalligatam in puniceo vellere & ſuſpenſam, ſanguinem ſupprimere prodant. *Lib.22.c.25.* Herbam Phœniceam appellatam à Græcis & à noſtris Hordeum murinum, Plinius ſcribit, tritam, ex vino potam, præclarè ciere menſes. Id quod etiam Pena affirmat. Ambiguum verò eſt, an de hac Herba, an de illa intelligat, quæ Phœnix Dioſcoridi dicitur. Galenus de *Lib.7.* Phœnice nihil ſcripſit. Phœnix, inquit, Paulus, quam alij Rhun vocant, Herba eſt Lolio ſimilis. Vim habet adſtringentem. Pota in vino auſtero omnes fluidos affectus ſiſtit.

PHOENIX.

LOLIVM, CAP. XXIIII.

Nomina RÆCIS αἶρα & ζιζάνιον, Latinis Lolium dicitur, Arabibus *Sceylem*, ſeu *Zeuen*, Italis *Loglio*, & *Gioglio*, Germanis *Tunalch*, *Kueuueyſen*, & *Lulch*, Hiſpanis *Yoio*, & *Zizania*, Gallis *Iuraye*, ab inebriando, quod admixtum pani, vini modo temulentiam concitet. Lolium folio *Forma* eſt longo, pingui, hirſuto: culmo Tritici, graciliore, in cuius ſummo ſpica eſt, longa veluti ex multis paruulis alterno ordine digeſtis compoſita: in ſingulis *Locus.* terna quaternáue grana continentur, Triticeis minora. Naſcitur in aruis, è Tritico & Hordeo, corruptis vligine ſeminibus, aut per hyemem imbre nimio *Lib.8.Hiſt. cap.7.* madefactis. Negāt vernam eſſe frugem, inquit, Theophraſtus, quamuis id nonnulli conentur aſſerere. Nam hyeme ſtatim ineunte proſilit è terra, folio angu- *Li.1. Alim.* ſto, pingui, hirſuto. In Tritico quidem frequens Lolium, inquit Galenus, ſæpe *Lib.18.c.17.* inuenitur, in Hordeo verò paucum. Plinius Lolium inter frugum morbos

potius,

LOLIVM.

potius, quàm inter ipsius terræ pestes numerat. Fuschius Pseudomelanthium quod non solum in Triticea & Hordeacea, sed in omni ferè alia segete per se prouenit, Lolium esse putat: quod non solùm peritissimorum huius temporis Herbariorum sententiæ refragatur, ait Matthiolus, sed & veterum scriptis, qui Lolium in spica, non in calyce, nec in capitulis Melanthij, vel Papaueris modo, inclusum semen proferre tradiderũt. Dioscorides Phœnicem herbam Lolio similem spicam ferre prodidit. Is etiam error ex vulgata Lolij facultate, vt mox dicemus, facile deprehendi potest. Lolium teste Dioscoride, molitum nomas, putrescentia vlcera, gangrænásque emarginat, cum rhaphanis & sale illitum: ex aceto & sulphure viuo feros lichenas, & lepras sanat: strumas quoque discutit cum fimo columbino, & lini semine, decoctum in vino: rumpit quæ ægriùs ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulsa vtilissimè ischiadicis illinitur: si cum polenta, thure, myrrha, aut croco suffiatur, conceptionem adiuuat. Quæ postrema Cornarius aliter distinxit, vt ischiadicis cum aqua mulsa coctum, & addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure impositum Lolium multùm prodesse velit: deinde ipsum solum suffiri, & non cum aliquo ex præcedentibus, quæ concoquendæ coxendicum affectionis gratia commodè in cataplasma Loliaceum admiscentur, ineptè verò ad suffitus adhibeantur. Sic enim vertit. Cum aqua mulsa coctum & impositum, coxendicum morbo laborantibus prodest, addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thuræ. Idem suffitum conceptus adiuuat. Plinius de Aera & Lolio diuersis locis, tanquam de diuersis rebus agit: si quis tamen quæ de Aera & Lolio tradidit, cum Dioscoride conferat, comperiet ipsum de eadem re loqui. Lolium, inquit, & Tribulum, & carduum, Lappámque non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potius, quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Et paulo post. Aera granum minimum est in cortice aculeato. Quum est in pane, celerrimè vertigines facit. Aiúntque in Græcia & Asia balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. Idem alibi. Aerina farina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas: cum rhaphano & sale & aceto lichenas: lepras cum sulphure viuo: & capitis dolores, cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in vino. Et paulo post. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt vsu. Infœlix dictum est à Vergilio Lolium. Hoc tamen mollitum, ex aceto coctum impositumq; sanat impetigines, celeriùs quo sæpius mutatum est. Medetur & podagræ, aliísq; doloribus cum Oxymelite (quæ sequũtur mendosa sunt in vulgatis codicibus.) Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario vno dilui mellis vncias duas iustum est: ita temperatis sextariis tribus, decocta farina Loliis sextariis duobus vsque ad crassitudinem, calidúmque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta: quæ sic emendat Cornarius ex vetere Codice. Ratio hæc. Aceti sextario vno diluuntur mellis vnciæ duæ. Iustum est ita temperatis sextariis tribus, decoctæ farinæ Lolij addere vsque

In Hist. pl. cap.44.

In ca.93. li. 2. Dioscor.

Lib.4. c.39.

Lib.2. c.93.

Vires & Temper.

Lib.18. c.17.

Li.22. c.25.

vſque ad craſsitudinem, calidúmque ipſum imponi dolentibus mēbris, & cætera. Ex his perſpicuum eſt Plinium Æræ & Lolio eadem tribuere, quæ Dioſcorides Lolio, quamuis Plinius neque integrè, neque diſtinctè medicamenta à Dioſcoride præſcripta expreſſerit. Galeno Lolium deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus magis quàm Iris, ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ. Verum in hoc multum deficit. Hoc ſtatuto ponat quiſpiam ipſum in principio tertij ordinis excalfacientium, ſecundo verò extremo deſiccantium. Panis in quo Lolium fuerit, ſtuporem quendam, & veluti temulentiam eſitantibus parit cum inexpugnabili ferè ſomno. Quare incerniculis diligenter à Tritico, aliíſque cerealibus ſeminibus ſeparandum eſſe præcepit Galenus iis qui aliis ſeminibus ſalubriter vti volunt. Etenim, inquit, cum anni conſtitutio praua aliquando fuiſſet, Lolium Tritico affatim innaſci contigit, quod neq; agricolæ accommodatis ad eam rem cribris, accuratè purgaſſent, neque piſtores, quod paucus eſſet Tritici prouentus, ſtatim quidem multis caput dolere cœpit: ineunte verò æſtate, in cute multorum qui comederant, vlcera, aut aliud quoddam ſymptoma quod ſuccorum prauitatem indicaret, eſt ſubſecutum. Dicitur & Lolium oculis officere. Vnde enigmate prouerbiali Lolio victitare dicuntur luſcioſi, & cæcutientes, quos Græci, teſte Nonio, Myopas vocant. Plautus. A. Mirum eſt Lolio victitare te, tam vili Tritico (cum tam vile ſit Triticum.) B. Quid iam? A. Quia luſcioſus. Item Ouidius,

Li.6.ſimpl. Li.1. Alim. In Milite. Lib.1. Faſt.

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

VSTILAGO. CAP. XXV.

Nomina — Lib.4. c.17. Lib.2. c.37.

A Recentioribus Herbariis, vt Dodonæo, & Trago, vocatur Vſtilago quæ ab agricolis Gallis *Brulure* dicitur, Germanis *Brant*. ἐρυσίϐη Theophraſto, lib.8.Hiſt.cap.10.rubigo. Alij Carbunculationem vocant ex Plinio lib.17.cap.24. Eſt autem Vſtilago frugũ præſertim ſpicatarum, morbus, & vitium, ſeu potius peſtis, præſertim Auenæ. Hæc antequam ſpicam proferat, Auenæ maximè ſimilis eſt, ſed cum ſpica prodire incipit, frugiferæ loco ſpica nigra, retorrida, & veluti tota puluere obſita apparet. Sæpius in Auena reperitur, nonnunquam etiam in Tritico, Aprili maximè & Maio menſibus, quando ſolem ardentem improuiſæ & ſubitæ excipiunt pluuiæ, ſole continuo ardentiores radios ſpargente, cæliq; tempeſtas incõſtans, modò nimboſa, modò ſerena feruenſq; fuerit, qua cæli mutatione teneræ & lactentes adhuc ſpicæ humore madidæ à ſolis feruore corripiuntur, & ita aduruntur, vt nigreſcant, ac inareſcant, nec ad frugem peruenire poſsint. Eius frugum vitij, inquit Tragus, Plinius meminiſſe videtur his verbis. Eſt & aliud ex vicino Auenæ vitium, cum amplitudine inchoata granum, ſed nondum matura, priuſquam roboretur corpus, afflatu noxio caſſum, vel, vt Turnebus legit, caſcum, & inane in ſpica euaneſcit quodam abortu. Alij putant hoc ſegetum vitium nomine Rubiginis potius explicari. Cæleſte frugum vineárúmque malum, nullo minus noxium, eſt Rubigo, inquit Plinius. Frequentiſsima hæc in roſcido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus. Contra carent ea ventoſa, & excelſa. Gignit plenilunio. Theophraſtus ſcribit, qui

VSTILAGO.

Ibidem. Cap.17.lib.18.

qui eundem morbum in Cicere peculiari vocabulo Sphacelismum nominat. Nullius est in medicina vsus, ad nocendum tantum nata.

TRITICVM VACCINVM, SIVE MELAMPYRVM, CAP. XXVI.

PLANTA hæc hodie Triticum Vaccinum, & Triticum Bouinum vocatur, quia Vaccis pabulo grata & innoxia, Gallis *Blé de Vache*, ou *Blé de Beuf*, Germanis similiter *Knuueyssen*, à nonnullis *Braunfleichblumen*. Id videtur esse quod Galenus Melampyrum vocari ait, id est nigrum Triticum, *Blé noir*, quod ex Tritici quoque mutatione generatur, sed prauitate quamplurimùm à Lolio relinquitur. Theophrastus Siculo Frumento Melampyrum proprium esse tradit, sed id esse innoxium, nec sicut Lolium graue, neque caput tentare. A Melampyro vero Dioscoridis, quod etiã Myagrum appellatur, multum differt. Quibusdam Stelephuros Plinij videtur esse Melampyrum de quo hîc agimus. Aliud rursus spicatarũ genus, inquit, ex quo est Cinops, Alopecuros, Stelephuros, & Plantago quã quidã Ortyga vocant, sic enim legendum. Hęc Plinius ex Theophrasto transtulit, cuius locus in publicis exemplaribus mendosus, sic corrigendus est: σταχυώδη μὲν οὖν ἐστιν ὅ,τε κυνώψ καλούμενος, καὶ ἀλωπέκουρος, καὶ στελεφοῦρος, καὶ ἀρνόγλωσσον, ὑπ' ἐνίων καλούμενον ὄρτυς πλείους ἔχων ἰδέας αὐτοῦ. Id est, Spicatæ igitur sunt, ea quam Cynopa nominant Alopecurus, Stelephurus, Plantago, quam Ortyga quidam vocant. Eius multæ sunt species. Istud Tritici vitium caulem gerit cubitalem, aut minorem, tres aut quatuor ramulos è lateribus prodeuntes, in quibus folia oblonga, angusta, acuminata, nigricantia, spicas in summis caulibus latas, crassas, aspectu pulchras, florum & foliorum profundius incisorum plenas, quæ ab imo paulatim ad summum flores emittũt, antequam dehiscant, vna cum foliolis purpureo colore, eoque venusto nitentes, qui cum emerserint & aperti fuerint, coloris fiunt lutei, purpureo variati: iisdem dilapsis foliola colorẽ purpureum in viridem mutant, & florum loco folliculi proueniunt lati, in quibus plurimùm semina Triticeis similia, sed minora, nigrioráque. Exit in aruis vna cum Tritico & Secale, læto potissimùm, pingui, ac restibili agro. Vna cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit. Theophrasto, Stelephuros similis est Alopecuro, nempe similiter spicata: verum particulatim floret, non vt Alopecuros, & Triticum, tota simul spica. Vtrique, sicut & Tritico, flos lanuginosus. Melampyri species alia hîc addenda ex Pena, quod perpusillum luteum vocat, familiare Gallo prouinciæ segetibus. Dodrantem, aut sesquiunciam vix superat: tota facies superius refert, sed flos illi luteus, foliáque altius diuisa, Coronopo similiora. Nec absurdà hic appingemus plantam quam recẽtiores Melampyrum alterum vocant propter similitudinem. Pena & Lobellius Cratæogonon (Herbam cerealem Melampyro affinem hîc intelligimus, non arborem, quæ Cratægos, Cratægon, & Cratæogonon, siue Cratægonum dicitur, de qua in Sylua

Nomina

Li. 1. Alim.

Lib. 8. Hist. cap. 5.

Stelephuros.

Lib. 21. c. 17.

Cap. 10. lib. 7. Hist.

Locus.

Tempus.

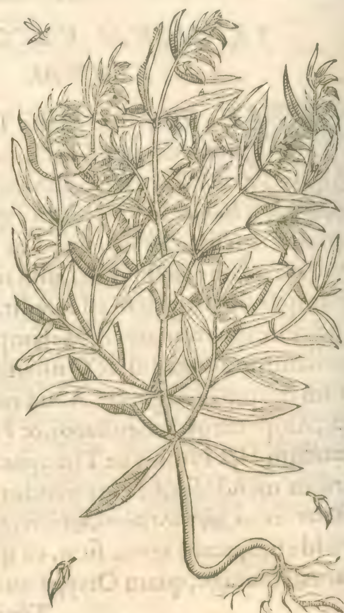

TRITICVM Vaccinum.

MELAMPYRVM perpusillum luteum.

CRATAEOGONVM.

Sylua tractauimus) quod in syluosis collibus, decliuibus & vmbrosis Narbonæ, Angliæ, Sabaudiæ, Pedemontij passim occurrit, ramis aliquot cubitū & sesquicubitum altis, geniculatis, in alas multas diuisis, Euphrasiæ modo, sed crassioribus & maioribus, quas totas ab imo ambiunt folia Melampyri, aut Linariæ. Flores in cacumine ex luteo herbacei, florum Melampyri figura, similiter vt in lutea Digitali digesti. Semen folliculo exiguo continetur, Milio simile, gustu acre, vt & folia siccata. Nulli quam huic conueniunt magis notæ Cratægoni à Dioscoride scriptæ. Traditum est à quibusdam, inquit, hoc si bibat, ieiuno ore, ter die, post menses purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus, & vir similiter totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum. Cratæogoni herbæ fructus, inquit Galenus, & acris est gustanti, & vtenti, admodum similis Milio.

GRAMEN, CAP. XXVII.

ΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis appellatur: ἄγρωστις ab agris qui Græcis ἀγροὶ nominantur. Gramen quod geniculatis internodiis mirificè serpat, à gradiendo, vel à gignendi fœcunditate. Siquidem crebro ab iis nouas spargit radices. Arabes *Vagem*, *Negen*, seu *Negien*, & *Negil* vocāt, Itali *Gramigna*, Galli *Grame*, & *Dent de chien*. Dioscorides tria Graminis genera facit. Gramen quod ἄγρωστις dicitur: id pro vulgari omnes accipiunt: Gramen arundinaceū: καλαμάγρωστιν ille vocat, priore multo maius, quod iumenta necare traditur, præsertim circa Babylonem, ídque iuxta vias nascens, tertium, Gramen Parnasiacum. Ad finem eius capitis addit nasci in Cilicia Gramen, quod incolæ Cinnam appellant. Plinius primum Gramē inter herbas vulgatissimum ponit: secundum Gramen Parnasi: deinde aculeatum Gramē, trium generum. Primum cuius in cacumine aculei sunt plurimùm quini, Pantedactylon vocant. Alterum quod est Aizoo simile. Tertium genus, quod tenuius est, nascitur

Nomina

Lib.4. c.28. *Genera*

Li.24. c.19.

GRAMEN VVLGARE *Matthioli.*

GRAMEN VVLGARE *Dalechampij.*

nascitur in parietinis,& tegulis.Tandem addit.Camelos autem necare traditur in Babylonis regione,id quod iuxta vias nascitur. Hoc autem est quod χαλαμάγρωστιν Dioscorides vocauit.Gramen inquit Dioscorides, geniculatis serpit ramulis,à quibus radices spargit dulces,articulis præcinctas:folia acuminata, dura,& vt arundinis paruæ lata, eáque iumenta & boues pascunt.Id Gramen esse putat Matthiolus,cuius picturam hîc damus.Periti tamen herbarij,aliud atque aliud Gramen pro vulgari exhibent.Primo igitur loco, vt dixi, Gramen Matthioli hîc positum est. Secundo Gramen Dalechampij,quod per terram serpit viticulis gracilibus,longis,geniculatis,ex articulorum nodis radiculas quæ terræ inhęrent protrudentibus : folio herbaceo,longo, angusto:caulibus multis, dodrãte non altioribus,internodiis distinctis:spicato flore,rotundo,nigricante,quinque aut quatuor spicarum torulis constante.Dodonæi Gramen, Gallis *Dent de chien*,foliis,culmis,ac iuba paruæ Arundini haud multũ absimile est. Folia ei sunt angusta, in acumen fastigiata, Arundinis quidem foliis longe minora, pratensis tamen Graminis duriora, ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinque geniculis intercepti: iubam potius quàm spicam fert Milij, aut Arundinis similitudine,minorem tamen, ac

Lib.4.c.28.

Forma.

Li.4.ca.44.

GRAMEN VVLGARE *Dodonæi.*

rariorem. Radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, nodoſis, guſtu non ingratæ dulcedinis, ſibi inuicem implicatis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, foliaq; & caules proferunt. Naſcitur potiſsimùm in aruis & agris frumentariis, tam frugum quàm agrorum vitium, ac peſtis, agricolis ingratum:

Locus.

GRAMEN LEVcanthemum.

nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas exurunt: facile enim, licet ſemiaridæ, terra obrutæ reuiuiſcunt, adeo pertinacis ſunt vitæ. Floret id Gramen æſtate cum frugibus: Autumno radices leguntur. Aliud vulgaris Graminis genus depinxit Fuſchius, quod cauliculos è radicibus multos emittit, tenues, teretes, crebris geniculis cinctos, facile in terram, niſi vicinis fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, ex aduerſo ſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, Graminis tamen breuiora. Floſculi è ſummis caulibus emicāt plurimi, ſinguli ſuis pediculis inſidentes, candidi, ex aliquot exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores, quibus folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum, Milio ſimile: radices tenues, & geniculatæ, veluti Agroſteos ſerpunt. Dodonęus in frumentorũ Hiſtoria Gramen Leucanthemum appellat. Holoſtium eſt Ruellij, & Lutetianorum, fortaſſe etiam Lacunæ, Eufraſia Gramen, Tragi, Gramen alterũ Matthioli, Chamæciſſos Oribaſij Italis. Paſsim naſcitur in vmbroſis locis, & dumetis, ſecus ſcrobes, & agrorum aggeres. Floret Maio, Iunio menſibus, interdũ ſerius. Plantam iſtam Dodonæus in Hiſt. Stirp. Cratæogonum, ſiue Cratæonum, ſiue Cratæum eſſe ſuſpicatur, quod illi ſit cum Cratæogono ſimilitudo quædã, & à Germanis *Augentroſt gras* vocari ait, id eſt Gramẽ corroborans oculos.

Tempus.
3. Gram. Fuſch. In Hiſt. pl. cap. 48.

Locus.
Tempus.

Lib. 4. c. 47. De frug. c. 83.

GRAMEN PRAtenſe vulgatius.

VVLGATVM GRAMEN Pratenſe, CAP. XXVIII.

GALLI peruulgatum, & vbiuis obuiũ, Gramen Pratenſe vocãt, *Herbe des Prés*; & abſolutè *De l'herbe*, quaſi omnium herbarum vulgatiſsima, exilioribus radicum cirris, ſeu capillamentis & creberrimis ceſpitem ſummũ tegens, & per humum perreptans, numeroſo & denſiſsimo foliorum Triticeorum ſtipatu, culmos pedem & cubitum altos erigens, tenues, geniculatos, læues, & ſpicas lanoſas, ſparſas, Arundinem vallatoriam imitantes. Eius ſemine vtuntur medici multi ad obſtructiones

ctiones viscerum, & calculum, potu, admouent ad discusionem pertinacium tumorum & flatuum. Gramen Arundinaceum, siue Calamagrostis, inquit Dioscorides, priore multo maius, quod iumenta necare traditur, præsertim in Babylone, iuxta vias nascitur. Gramen istud fortasse nobis incognitum est: verumtamen de Calamagrosti inter palustres plantas dicetur. Gramen Arund.

GRAMEN PARNASI, CAP. XXIX.

GRAMEN quod in Parnaso monte gignitur, densiùs fruticat: foliis Hederaceis: flore odorato, candido: semine paruo, non inutili: radicibus quinis aut senis, digitali crassitudine, cādidis, mollibus, & admodum dulcibus. Hanc Graminis speciem à Iacobo Antonio Cortuso ad se missam sic expressit Matthiolus. Sed de eodem Gramine Parnasi etiam vna cum palustribus aliis agemus. Cæterùm primùm trium aculeati Graminis generum, cuius in cacumine aculei sunt plurimùm quini, quos conuolutos naribus inserunt, extrahúntque sanguinis ciendi gratia, Pentedactylon herbarij vocāt, Matthiolus esse putat Capriolam, supra descriptam, vel Sanguinellam, sic dictam, quod eam pueri ludentes æstate in nares immittant, vt sanguinem eliciant. Nunc Graminis vulgaris vires haud vulgares explicemus. Trita radix illitu vulnera cōglutinat, inquit Dioscorides. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, & dysenteriæ: calculosa etiam vesicæ excrementa comminuit. Radix Graminis Galeno modicè est tum frigida, tum sicca, ac proinde cruenta vlcera conglutinat. At herba ipsa primo excessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate moderata. Porrò mordacitas & tenuitas quæ radici inest, exigua quidem est, sed interdum tamen lapides frangere solet, si quis eam decoctam bibat. Semen imbecillum quidem est, eius verò quod in Parnaso nascitur, vrinam ciet, & fluxus ventris ac stomachi resiccat: vis enim eius est exsiccatoria, tenuium partiū, & subacerba. Idem Paulus scribit Gramē Parnasi, teste Paulo, admodum vtile est. Siccat & modice refrigerat, estq; tenuium partium, & subacerbum: ideoq; cruenta vulnera glutinat. Decoctum eius calculos confringit. Succus radicis Graminis Parnasi, autore Dioscoride, si in vino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adiiciantúrque piperis & thuris tertiæ portiones, probatissimum erit oculorum medicamentum. Id in ærea pixide reconditur. Decoctum radicis idem quod herba præstat. Semen vehementiùs vrinam impellit: aluum vomitionésque sistit. Eadem propemodū omnia Plinius tradit, in quibusdam dissentiens. Gramine Parnasi iumentis herba non alia gratior, inquit, siue viridis, siue in fœnum siccata, cum datur aspersa aqua, vel, vt in manuscripto legimus, tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis enim hic est. In vicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipsa herba tusa præstat, tuetúrque ab inflāmationibus plagas. Decocto

GRAMEN *Parnasi.*

Gramen Parnas. In ca.28. li. 4. Dioscor. Vires & Temper. Graminis Vulgaris. Lib.4. c.28. Li.6. simpl. Lib.7. Vires Gram. Parnas. Li.24. c.19.

adiicitur vinum ac mel : ab aliquibus & thuris & piperis, myrrhæq; tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo vase ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, ac vlceribus vesicæ. Calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit. Aluũ vomitionesq; sistit. Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias, à balneis bibi iubent. Adiicit in fine Dioscorides, natum in Cilicia Gramen, quod incolæ Cinnam appellant, Boues inflammat, si eo virente sæpe pascantur: quæ aliter leguntur in vetusto quodam Codice: γεννᾶται δὲ ἐν κιλικίᾳ εἶδος ἕτερον, ἣν κίνναν ἐπιχωρείως καλοῦσιν, ἥτις ὑγρὰ βρωθεῖσα πολλάκις πίμπλησι τοὺς βόας. Id est, Gignitur in Cilicia etiam species alia, quam vernaculo sermone appellant Cinnã, quæq; vorata crebro, atque viridis Boues replet: nato alterutris errore, quod illi πίμπρησιν, id est, inflammat, hi πίμπλησι legant sensu longe diuerso. In Sebusianorũ lacunis, stagnis, & pigris aquis Gramen nascitur, longissimis foliis, subrubris, innatantibus aquæ, quorum tam auidi sunt Boues, vt dum ea persequuntur, ad ventrem vsque se immergant, & toto capite sub aquam deiecto, ea depascantur: quo pabulo eximiè saginantur Boues, Vaccæ verò, lacte multo fœcũdiores sunt, quam in finitimis locis, exrra regionis illius palustrem situm. Gramen id Ciliciam Cinnam esse quidam putant.

GRAMINA ALIA, CAP. XXX.

PERMVLTA sunt & alia Graminum genera, quæ foliis angustis, longis, & gracilibus inter sese similia sunt, sed spicis siue iubis differunt. Radices omnibus fere tenues, plurimis fibratæ, capillamentis similes, paucissimis longæ, & serpentes. Nec omnia locis iisdem proueniunt. Quare nec eodem tractatu describi possunt. Quædam igitur aliis magis idoneis locis explicabuntur. Hic multa tamen potissimùm ex Dalechampij sententia, & obseruatione describentur, quæ etsi non omnia in Agris inter segetes nascantur, cognatione tamen quadam inter sese coniuncta, aptè disiungi non possunt.

GRAMEN MINIMUM Dalechampij.

Forma Graminis minimi.

Primùm erit Gramen minimum, quod est veluti gleba ampliuscula, rotunda, radiculis plurimis, breuibus, candidis: foliis digito non longioribus, teretibus, spica valde gracili, parua: flosculis rubris, Februario statim ad primam aëris temperiem exorientibus, sapore initio dulci, deinde amaro. Nascitur in aruis.

Forma Gr. Lanati.

Gramen Lanatum radiculis est satis multis, albis, superuacuis, gracilibus, breuibus: foliis quoque multis, herbaceis, culmo cubitali, sapore subdulci: flore Panico simili, rubente. Tota planta molli lanugine pubescit: quare manibus contrectantium blanditur, atque eam ob causam lanatus appellatur. In montium editorum & asperorum vdis & riguis pratis gignitur. Floret Maio mense.

Tempus. *Locus.*

Forma Gr. Iuncei.

Gramen Iunceum radice est candida, dodrantali, ex innumeris tenuissimisq; fibris contexta, reticulum implicatum esse dixeris: foliis quamplurimis virentibus, rotundis Iunci modo quæ nominis imponendi causa fuit: culmis seu

caulibus

GRAMEN LANATVM *Dalechampij.*

GRAMEN IVNCEVM *Dalechampij.*

caulibus multis, tenuibus, geniculatis, pauca folia emittentibus: flore Arundinaceo in paniculis purpuraſcentibus, guſtu ſubdulci. In frigidis & aridis prouenit. Floret Maio. *Locus. Tempus.*

GRAMEN PRAtenſe *Dalechampij.*

Gramen Pratenſe radiculis abundat candidis, in vnum veluti ceſpitem coeuntibus, culmis multis, dodrantalibus, binis terníſue geniculis diſtinctis, folio graminis, anguſtiore, molliore, viridiore: ſpica craſsiuſcula purpureis floribus eleganter ornata: folio quod ex vltimo geniculo prodit ſic caulē obuoluēte, vt nō aperiatur, & veſicę ſpeciē oſtēdat. In humidis Pratis naſcitur. Totius plātæ ſapor dulcis eſt, & aquoſus. Ad eadē valere aiunt, ad quæ Gramē officinarū cōmēdatur, ſed inefficacius. Forma Gr. Pratenſ. *Locus. Vires.*

Gramini Anthoxantho eadem foliorum radicúmque ſpecies, quæ Gramini Pratenſi, idem ſapor, eadem facultas, vt non ſine ratione quidam cenſuerint alterum marem eſſe, alterū fœminam. Sed his differūt, quod in hoc flos ex pallido flaueſcit, in altero rubet: in hoc flos gliſceus nō obuoluitur folliculo veſicæ ſimili, vt in Gramine Pratēſi, ſed nudus emicat: huius ſpica gracilior eſt & longior, in illo breuior, craſsior, magis compreſſa. Cum gramine Pratenſi in humidis pratis naſcitur. Forma Antho. *Locus.*

Gramen Leucāthemum: radicibus multis nititur, valde exilibus, breuiſsimis, nigris: foliis multis, longis herbaceis, hiſpidis, latiuſculis: caulibus cubitalibus: Forma Gr. Leuchāth.

GRAMEN Anthoxanthon Dalechampij.

GRAMEN Leucanthemum Dalechampij.

flore albo, copioso, aceruatim congesto, in paniculis tremulo, gustu subdulci:

Locus. Dumetis ac montosis locis familiare, in muscoso solo crescit.

GRAMEN Ischamon Plinij, siue Dactylon.

Forma Ischæm. Lib.25. c.8. Gramē Ischæmō à sistēdo sanguine nomen inuenit: radicibus multis prodit tenuibus, cādicantibus, in orbem reptatu sese diffundentibus: foliis Milij, vt scripsit Plinius, asperis, nonnihil lanuginosis: caulibus multis, rotundis, geniculatis: flore in longis spicis, colore herbaceis, plerumq; quinis, aut septenis, rarò quaternis. *Locus.* Vbiuis gignitur, præsertim in hortorum areis cū aliis plerisq; inutilibus herbis. *Vires.* Herba trita & admota efficacissimè profluentem sanguinē sistit, siue farciatur in nares, siue imponatur vulneribus. Floris asperas spicas & in globū cōuolutas pueri naribus indentes, & circūagentes, aliquāto post vellicatis naribus sanguinē eliciūt, vt pro diuerso vtendi modo herba hęc sanguinē cohibeat & euocet. Id Gramen Plinij Ischæmonē esse, tū forma, tū vires ipsius indicare videntur. Sic enim scribit Plinius. Lib.25. c.8. Ischæmonē Thracia inuenit, qua ferunt sanguinē sisti, non aperta modò vena, sed etiā pręcisa. Serpit è terra Milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italia nascitur, & sanguinē eadē adalligata sistit. Hæc Plinius. Anguillare, Canaria est Plinij. Galli crus Apuleio, cuius cacumen instar pedis galli diuiditur.

GRAMEN Bulbosum Dalechampij.

GRAMEN Spicatum Dalechampij.

GRAMEN Hordeaceum, Holcus Plinij.

Gramẽ Bulbosum nascitur ex radice plurimis bulbis coagmẽtata, subrubro cortice opertis, Ascaloniæ cepæ bulbis exiguis non dissimilibus, gustu dulci & suaui, ex quibus innumeræ radiculæ valde tenues dependent reticulato penè textu. Folia huic sunt Graminis, cauliculi dodrãtales: flores subrubri, valde parui, in densis, & tanquam villosis spicis. In parietum superciliis, & aridorum locorum muscosis cespitibus prouenit. Eisdẽ viribus præditum esse aiunt, quibus & gramen quotidianis medicorum remediis notum. *Forma bulbosi.* *Locus.* *Vires.*

Gramini spicato radix est parua, tenuibus fibris capillata, candicans: folia graminis, longiora, tactu duriuscula, & quod mirum est, ac in aliis id genus plantis haud sæpe reperitur, sic nonnunquam articulata, vt alterum alteri insertum esse videatur. Hæc quoque lineis in longum ductis virgata sunt. In summo caule spicarum densius quàm in vllo alio graminis genere congestarum magnus numerus conspicitur, quæ flosculos subrubros edunt. Quãob causam spicatum Gramen appellauerunt. In frigidorum montium pratis prouenit. *Forma spicati.* *Locus.*

Hordeaceum Gramen dictũ fuit, quod spicam gerat hordei spicæ similem: est enim tanquam hordeũ syluestre, radice parua, cãdida, fibrata, foliis graminis, eorũ etiam articulato coalitu, qualem in spicato Gramine suprà declarauimus, *Forma hordeacei.*

GRAMEN Murorum, Dalechamp.

GRAMEN Polyanthes, Aegilops Plinij.

GRAMEN Filiceum, ſeu Polyanthes.

Li. 27. c. 10. insigne. Holcum eſſe Plinij quidem cenſent. Holcus, inquit, ariſtas habet in cacumine tenues, culmo, quale hordeum reſtibile. In agris ſponte prouenit: Plinio vero Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Hæc, inquit Plinius, circa caput alligata, vel circa lacertũ, elicit è corpore ariſtas. Quidã ob id Ariſtidiam vocãt. Lobellius Hordei ſpõtanei ſpurij nomine pictum dedit.

Locus.

Vires.

Forma Gra. muro. Ruſtici Gramen Murorum pro vitio ſegetũ agnoſcunt, quod circa Lugdunũ *Rue* vocant, alibi verò vt in agro Seguſianorũ *Gurguet*. Reliquis ſupra deſcriptis ſimile eſt radice ac foliis, ſpicis diuerſum, quas hordeo ſimiles profert, multas, breues, ac velut in anguſtum contractas, ariſtíſque breuiſsimis munitas, ſubflauas, florem pallidũ. Gramen hoc in parietinis, murorũ ſuperciliis, ac tegulis naſcitur, plerũque in ſegetibus.

Locus.

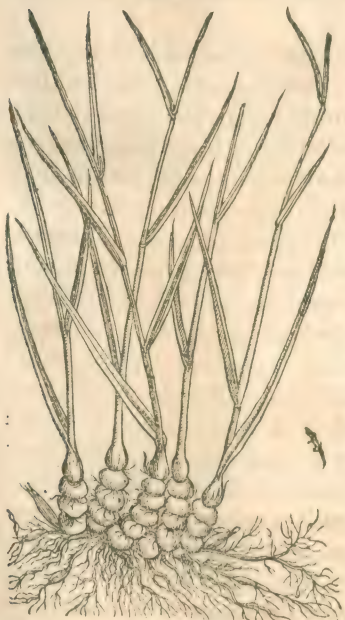
Forma Gra. Polya. Gramẽ Polyantes radice eſt ſub nigra, breui, fibrata, foliis Graminis: flore in cacumine caulis copioſiſsimo, vnde ei nomen inditum, in iubam expãſo, quæ plurimis laminulis lenticulæ ſimilibus, ſquamatis, & tenui filo appenſis coagmentatur: tã eleganti ſpecie, vt ob eam pendulã & ſtridulã, cũ agitatur, floſculorum congeriem, puellæ, adoleſcentulíque libenter decerpant, & in ſertorum delitias cogant, ac nectant. In ſiccaneis montium pratis gignitur.

Locus.

Forma Gra. Filic. Gramen ſequens in aſperis naſcitur, radicularum fibris multis, tenuibus, candidis

candidis: caulibus ex vno ceſpite plurimis, nodoſis, anguloſis, pede non altioribus folio Graminis: flore in ſummis caulibus denſiſsimo, imparibus ſpatiis prodeunte, herbaceo, oblongo, acuminato, foliolis maris filicis omnino ſimili, vt ſi quis ſeorſum à planta videat, foliola filicis nuper nata eſſe putet. Quam ob cauſam alij filiceũ, alij à florum copia Polyãthes ſecundum vocauerunt.

GRAMEN *Nodoſum.*

Diuerſum ab hoc eſt, tametſi cognatũ videatur Gramen nodoſum, in vliginoſis & pinguibus agris naſcens, radice geniculatis flagellis latè diſperſa, radiculis multis fibrata: foliis Graminis vulgaris: Caulibus multis, flore in panicula comoſa. Caules quâ è radice prodeunt, nodis ſunt multis tuberoſi, aliis ſuper alios poſitis, hiemis initio grandioribus poſtquam flos emarcuit, & incipiunt areſcere folia: carnoſa pulpa bulboſis, rotundis, cõpreſsis, ſtipatis. Aratro proſciſſa terra in agris ea iacent, vel roſtro ſuffoſſa terra, à porcis eruuntur, & manduntur, illis mirificè expetita: ſaporis amari, & acerbi, qualis eſt in glandibus. Valentius obſtructiones expedire, & vrinam ciere aiunt, quàm vulgare. Gramen nodoſum.

Gramen nemorũ radice eſt innumeris fibris contexta, candicãtibus, tenuiſsimis: foliis graminis circa radicem multis, in caulibus, paucis, & qua ex caulibus oriũtur denſiùs villoſis. Caules multi eriguntur dodrãtales: flos Forma Graminis nemorum.

GRAMEN *Nemorum Dalechamp.*

GRAMEN *Glumoſum Dalechamp.*

paruus

paruus eſt, copioſus, è flauo nigreſcens, & ex longiuſculis pediculis dependens. Holoſtio Matthioli planta hæc abſimilis non eſt. In aridis, perflatis, & apricis nemoribus naſcitur.

Locus.

Forma Glumoſi.

Gramen Glumoſum radice, foliíſque multis graminum generibus non eſt diſsimile: ſed hac peculiari nota diſcrepat, quod ſpicas denſiſsimis glumarum grandium ordinibus ſtipatas edat, quã ob cauſam glumoſum nominatum eſt. In agris lætis naſcitur.

Locus.

GRAMEN Aureum Dalechamp.

Forma Gramin. Aurei.

Gramen Aureum radicibus multis nititur, nigricantibus, huc illuc vagis. Folia huic ſunt plurima, Gramini ſimilia, valde lõga: caulis cubitalis, geniculatis: flos in ſpicis pendulus, planè aureus, vnde aureum cognominarunt. In ſitientibus & ſquallidis locis prouenit.

Locus.

Forma Gram. Toment.

Gramen Tomẽtoſum radice nititur brachiali, candida, fibratáque. Culmus huic eſt pedalis, geniculatus: folium Graminis, longius aliquãtò, & latius: ſpica denſa in cacumine, oblonga, coloris candidiſsimi, tomento lanuginoſa, ad contactum molliſsimo, ſuauiſsimóque, rufis punctis maculoſa. Alopecuros vera Plinij eſſe videtur, quæ ex ſpicatarum, inquit, eſt genere: habet enim ſpicam mollem & lanugine denſam, non diſsimilem vulpium caudis, vnde ei nomen: quæ cui plantæ aptius quàm iſti poſſunt competere. Quod ſi & λαγώπυρος Hippocratis eſſe dicatur? Sic enim ſcribit. Πληροῖ δὲ μάλιστα τὰ κοῖλα τὰ καθαρὰ, πόιη ἡ λαγώπυρος οὔνομα. ἔστι δὲ πύροισιν ὁμοίη ὅταν ἀναίνηται. μικρὸν τὸ φύλλον ὥσπερ καὶ τὸ τῆς ἐλαίας, καὶ μακρότερον. Ideſt maximè autem replet caua pura herba Lagopyrus nomine. Eſt autem Tritico ſimilis cum areſcit, folio paruo velut olea, ſed longiore. In vulgatis tamen codicibus πιτύροισιν ὁμοίη, ideſt furfuribus ſimilis legitur.

Alopecur.

Lagopyrus In li. de vlc.

GRAMEN Tomentoſum, Alopecuros, vera Plinij, & Theophra.

In Hiſtor. Frugum.

Alopecuros Alia à Dodon. ponitur, geniculatis culmis, foliíſque, frumentaceis ſimilis, niſi quod culmos breuiores habet, foliáque minora & anguſtiora. Spicæ eius nec acutæ, nec ariſtatæ ſunt, ſed molles, hirſutæ, lanugine obductæ, haud diſsimiles vulpium caudis. Naſcitur in aruis vnà cum frugibus.

Locus.

Forma graminis Trigloc.

Gramen Triglochin hîc depictum in aridis prouenit: radiculis tenuibus fibratum, multis, breuibus: folio graminis numeroſo, palmum longo, anguſto, gracili: caule pedali, nonnunquam proceriore, virgato, enodi, minimè folioſo: flore ſubluteo, inæqualiter per ſuperiorem caulis partem diſpoſito: fructu telum figura imitante, inuerſis & deorſum ſpectãtibus

cuſpidi

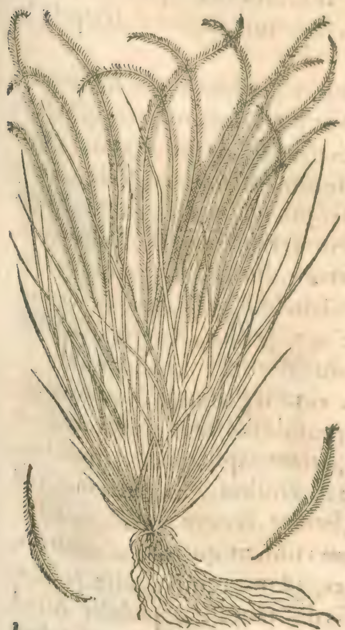
ALOPECVROS Dodonæi.

GRAMEN Triglochin, seu Vermiculatum Dalech.

GRAMEN Pinnatum Dalechampij.

cuspidibus duabus, tertia sursum erecta minax. Qua de causa Triglochina cognominarunt.

Gramen Pinnatum radices multas habet, tenues, candidas, folia graminis, longa, tenuia, in acutum desinentia, numerosa: caules quoque multos, nullum edentes florem, sed cum ad iustam magnitudinem creuerint, & solis ardore exarescere cœperint, in Pinnas sese illi diuidunt longas, subtilissimis hinc inde villis capillatas plumarum instar, quas ex ardeolis vulsas ornatus gratia, galeis suis cristacum vice milites affigunt, durante etiam per hiemem totam ea venustate, vt propterea quidam compositos ex iis fasciculos reponãt, domíque seruent. In aridissimis tumulis, apricis, lapidosisque prouenit. Form. gra. Pinnati. Locus.

Est & Graminibus & Alopecuro Dodonæi nuper descriptæ affinis herba hîc depicta Alopecuros graminea, radice tenui, exiles fibras huc illuc mittente, subalba: cauliculis multis, dodrantalibus: folio graminis longiusculo, acuminato: spica caudæ vulpis simili in summis cauliculis emicante, turbinata: flore pusillo, rubro, copioso: sapor qualis graminis. In maritimis nascitur. Alope u. Graminea. Locus.

Gramen Echinatum radicibus multis nititur, gracilibus candicantibus cauliculis ex vno cespite multis, huc illuc diffusis: folio arundinaceo, minore: capitulis in summo caule oblongis, tactu sic asperis vt echinati videantur: semine Form. gra. Echinati.

minutu

ALOPECVROS Graminea Dalech.

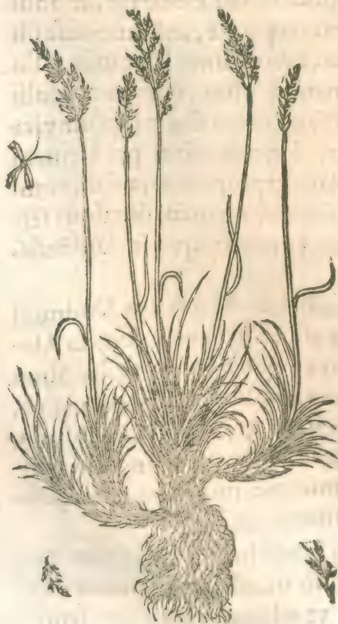
GRAMEN Echinatum Dalechampij.

minutulo, candido, gluma obuoluto. Sapor totius plantæ ex fatuo ſubdulcis.

Locus. Naſcitur ad ripas Arares. Omnia hæc graminum genera iiſdem fere viribus pollere videntur. Hoc guſtus in omnibus idem indicare videri poteſt. Tamen vnius tantum quod Dentem caninum vocant, ſuperiore capite deſcripti, in officinis vſus eſt.

GRAMEN Exile.

Tot Graminibus quædam alia adnumerabimus à Lobellio & Pena obſeruata, & picta. Primũ eſt vulgarius Pratẽſe, de quo diximus capite ſuperiore. Alterum exile durius, foliolis iunceis vnciam & ſeſquunciam altis, ex puſilla radice, capillamentis crebris compacta, panicula & ſemine acerosis, durioribus, pecori minus gratis. Oritur in ſabuletis, ericetis, & ſqualido aridioríque agro Galliæ, Angliæ, Germaniæ & Belgij. Aliud minimum quod in ſabuletis ſquallidis, & vinetis glareoſis Narbonæ ſæpius viſitur, perpuſilla radice, capillacea, albæ calamis paruis, etiam capillamento ſimilibus, elegãti purpura nitentibus, vt in Iſchæmo, ſed ſpica molliore, latiore, ſericea, ſpecioſa. Eſt & aliud Typhinum: iiſdem quibus exile durius, natalibus gaudet, ſed maritimis: radix puſilla, capillacea: caulis dodrantalis, & pedalis. Aliud etiam Cyperoides ſic cognominatum à radice mutuo cohæſu ſibi ipſi implicata, & longius protenſa, cyperi longi modo, vt ab aliis ſecernatur. Folia habet pedem longa, Algæ marinæ quadam

GRAMEN *Minimum.*

GRAMEN *Typhinum.*

quadantenus ſimilia, in cauliculo dodrantali aut pedali,faſtigia exigua, vnciam & ſeſquiunciam longa,aceroſa Graminis Typhini ritu. Addit his Lobellius perelegans Graminis genus Cluſij quod is in nonnullis Hiſpaniæ locis aridis & ſabuloſis Mompeliique vidit, atque etiam in Lutetiano agro,vbi à ruſticis non *Dent de Chien*, vt vulgatum Gramen, ſed *Amourettes*, nominatur, fortaſſe ob panicularum elegantiam: Lobellius Panniculoſum Phalarioides appellat. Id ſupra deſcripſimus ex Dalechampio, qui Gramen Filiceum ſeu Polyanthes ſecũdum nuncupauit.Gramen caninum medicatum quod vocant, ex Dodonæo deſcripſimus, cum aliquot aliorum Graminibus vulgatioribus. Id quod in magna Europæ parte vſitatum,præſertim per Hiſpanias, & Gallias, ex Cluſio depinxit Lobellius, ſuperiore capite expreſsimus,ſuntque elapſi decem & plures anni, ex quo à Dalechampio Graminis vulgaris nomine pictum, latius ſerpendo propagatum, repræſentauimus. Hoc Gramine nihil vulgatius per Hiſpaniam & Galliam, in agris,vinetis,atque etiã in maritimis, vbi multo lætius atque vegetius prouenit, adeò vt maximoGramini marino arũdinaceo planta congener eſſe videatur. Itaque perappoſitè dixit Lobellius Gramen hoc medium quiddam eſſe & cognatum cum Iſchæmo vulgari, & canino Gramine.Hoc enim effigie & forma cum radice, tum foliis refert, illud comoſa digitatim ſparſa florũ iuba. Eiuſdem cũ canino Gramine

GRAMEN *Cyperoides.*

O

generis,facultatis,& vſus,Hiſpanis,Gallis, Narbonenſibus,& cæteris francigenis, à quibus *Dent de Chien* appellatur. Semen acerosum, ſcabrum. In Narbonæ maritimis radicum forma & magnitudine adeo ad Harundinem vallatoriam accedit, vt eadem videatur. Canino gramini in omnibus prorſus ſimile eſt Gramen bulloſum, nodoſum, niſi quod rotunda tubercula, veluti Glandulas teretes, guſtu dulces, radicum anfractibus hærentes habet, quibus illud caret. Iiſdem temperamento & viribus, quibus Caninum officinarum, pollet. Rarius eſt,& pleriſque Europæ regionibus minus vſitatum, in Luſitaniæ finitimis aruis & ſegetibus, atque etiam in Sabaudia & Anglia copioſiſsimum, vbi idem efficaciſsimum experiuntur medici. Id ex Pena hîc appinximus. Idem Calamagroſtim deſcripſit, ideſt Harundinaceum Gramen, ſic dictum quod mediæ ſit inter Harundinem & Gramē figuræ, & naturę, Lobellius verò pinxit. Canino gramine Maius ideſt, calamis & foliis rigidiorib⁹, ſcabris, quibus ad Harundinem vallatoriam non parum accedit, radice geniculata, alba, prolixiore, & longius ſerpente, compreſsiore tamē, & craſſiore, Canino Gramini ſimili, ſed vallatorię radicem æquante: ſpicata Melicæ & comoſa lanugine: à nobis *Leche* dicitur. Aptè Babylonio quadrare videtur Penæ: neque enim veterina,

GRAMEN *Bulloſum, nodoſum.*

CALAMAGROSTIS *Lobellij, vulgo Leche.*

GRAMEN *Sulcatum.*

neque

neque greges aliæ eo veſcuntur, niſi multũ eſuriant, & magna melioris alimẽti penuria laborẽt, non ſolùm quod ingratiſsimum ſit & aridum, ſed etiam quod ſitim, tabem & maciem inuehere credatur, linguam & œſophagum vulneret, & conſtringat, ſanguinem in ventriculum eliciat, vnde tumor, inflammatio, & mors plerumque. Quod ſi Babylone fuit enatum, vbi hanc perniciem adferre creditur, ſiccius ac rigidius, grex verò imbecillior, & aluo duriore, nihil mirum illius eſu pecora enecari. Sic enim videas nonnunquam animalium labra, & fauces cruore manantia, & ſauciata, quæ cum alio pabulo per fœniſecia, huius aut ſimilis harundinacea folia eſitarint. Aliud præterea Gramen exhibuit Pena, quod ſulcatum vel ſtriatum album nuncupat. In ſyluoſis & montoſis Sabaudiæ & Allobrogum ſponte naſcitur, colitur aũt in Belgio & Anglia, Milij potius foliis, ſed vt Arũdinis vallatoriæ, rigidis, mucronatis: longitudinẽ mediam glaucã multæ candidæ venæ, vel lineæ argenteæ inſigniunt: culmos panici ſylueſtris, vel canini graminis erigit. Radix puſilla eſt, fibrata, alba, Pratenſis graminis.

GRAMEN *Aculeatum Matthioli.*

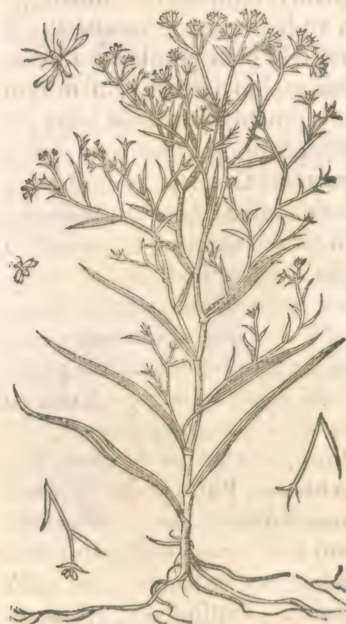
Inter paluſtres de Gramine Aculeato nos agemus, cuius hiſtoria Plinij verbis apprimè cõuenit: hoc autem loco Graminis hiſtoriam, quod aculeatum eſſe putat vir dignus omni laude Matthiolus, explicabimus. Eius radix obliquè progreditur, craſſiuſcula, villoſa fibris, non altè defixa: caules multi, virgati, dodrantales, aliquando proceriores, è quibus ſurculi multi naſcuntur, in dextram ac ſiniſtrã protenſi, folio, tanquam glumo quodam obuoluti vſque ad aculeorum exortum vbi à pediculo diuaricantur. In ſummis ſurculis extant aculei tres, inſtar foliorum Trifolij diuiſi, ima parte craſsiuſculi, acuminati ſumma quorum in medio floſculi emergunt, numeroſi, velut in globulum ſtipati. Form. gra. Aculeati.

BVPLEVRON, CAP. XXXI.

PRO Bupleuro plantam iſtam depinxit Dodonęus, foliis longis, anguſtis, maioribus & latioribus folio graminis, cæterùm haud abſimilibus. Caules ternos, quaternóſue pedes alti ſunt, aut maiores, rotundi, recti, ſpiſsi, frequẽtibus geniculis diſtincti, ſurculoſi multis ramulis, in quorum faſtigio muſcaria luteis floribus ornantur: his ſemen oblongum ſuccreſcit. Floret, & ſemen profert Iulio & Auguſto mẽſibus. Olim in herbarum ſponte naſcentium numero habebatur, nunc in hortis colitur ab herbariis Bupleuron inquit Plinius, in ſponte naſcentium Olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis, longíſque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone, & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet. Folia ad ſecundas fœminarum, vel ſuccum ex vino illinunt, & ſtrumis folia cum ſale ex vino. Radix contra ſerpentes datur in vino, & vrinæ ciendæ. Bupleuri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio, fouerique plagas decocta ea herba adiectis foliis Mori, aut Origani. Quidam ammi vulgare Bu-

Lib. 4. c. 48. *Forma.* *Locus & Temper.* Li. 22. c. 22. *Vſus & Vires*

BVPLEVRON
Dodonæi.

BVPLEVRON ALTERVM
Latifolium Lobell.

pleuron eſſe volunt Officinæ Monſpelienſes Auriculam leporis vocant hanc, vel eam quæ non procul Gramuntia ſilua prope Monſpelium frequentior reperitur, planéque eadem eſt cum ſuperiore natalibus, figura, viribus, vmbellis & floribus: folio alioqui latiore, rigidiore, latiuſculo in medio, & ſupernè in anguſtum deſinente, nonnihil concauo aut inflexo. Vnde auriculam leporinam vocarunt: Lutetiæ nunc Gratiam Dei, nunc Elaphoboſcum. Quidam Bupreſtin Plinij.

CYANVS, CAP. XXXII.

Nomina CYANVS Plinio dicitur, qui à recentioribus Baptiſecula, vel Blaptiſecula, vel Batiſocele. Cyanus à flore cæruleo. In nomine eſt Cyani color, inquit Plinius, qui honorem, noménque dederit Cœruleo. Blaptiſecula, inquit Ruellius, quoniam ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in occurſu eius falce: nam & Seculam veteres falcem dixerunt. Galli *Aubifoin* appellant, *Blauet* & *Bluet*, à ſumma cærulei coloris gratia quem *Bleu*, appellant, Itali *Fior Campeſe*, Germani *kornblumen*. Cyani duo reperiuntur genera, Maius & minus. Cyanus minor caules edit bicubitales, lanuginoſos, anguloſos, in quibus folia anguſta, villoſa, in cinereo albicantia, rarioribus inciſuris veluti dentibus, ſiue barbulis quibuſdam diuiſa. Caules in cacumine calices ſiue capitula quędam rotunda, ſcabra, & ſquamoſa proferunt, ex quibus venuſti flores cærulei emicant, quinis ſeníſue foliolis in ambitu crenatis conſtantes, quibus pereuntibus ſemen oblongum veluti lana obuolutum prouenit, radicem vnicam habet, ſed fibratam. Cyanus maior latioribus prouenit foliis, candidioribus, villoſioribus, non inſectis. Vegetiores quoque caules edit, ac candidiores ſed minores: in vertice flores quoque ex ſcabris calicibus, ſed maiores

Lib.21.cap. 8.& 11.
Ibidem.
Li.22.c.125.
Genera.
Forma

CYANVS MINOR.

CYANVS MAIOR.

iores, & patentiores: ſemen etiam ſimile. Cyanus minor in campis inter ſegetes Maio & Iunio menſibus copioſè prouenit. Aliquando tamen in hortis colitur ob coloris venuſtatem. Floréque interdum niueo, & in rubro purpureo reperitur: fortaſſe cultus adulterio colorem permutante, alioqui flos cæruleo ſemper nitet conſpectu. Cyanus maior in montibus frequentiùs naſcitur quàm in *Locus.*

CYANVS SVPINVS.

CYANVS REPENS.

campestribus. In hortis etiam seritur, & in cæruleo rubros, nonnunquam purpureos fert flores. Cyani vires nullus veterum literis mandauit. Tamen Placentinus ex quorumdam opinione, qui Cyanum propria facultate pestilentibus morbis aduersari prodiderunt, suo de Cichorea serapio, quod ad febres pestilentes maximè commendauit, Cyanum admiscuit. Maioris Cyani puluis datur vtiliter ab alto deuolutis, & sanguinem reiicientibus, ex aqua plantaginis, aut equiseti, aut maioris synphyti. Succus illitus recẽtia vulnera glutinat, & oris vlcera sanat, vtriusque folia, siue semẽ ex vino decocta & hausta auxiliãtur à scorpione phalangióq; ictis, quinetiã venenis omnibus resistũt. Succus illitus oculorum inflammationes tollit. Idem præstat aqua ex herba destillata. Est enim Cyanus auctore Dodonæo, temperamento frigido ac sicco. Flos rusticorum coronis quamquam inodorus inseritur, tum ob speciei formam, tum ob coloris gratiã. Ad Cyanũ plantas duas refert Lobellius hîc appictas. Prior sub Seseleos pratẽsis ramulis ad Sellã nouã, & in aliis agri Monspeliensis locis reptando latitat, foliolis oblongis, angustis, Lauandulæ, rigidis, in cauliculis gracilibus, sarmentosis, palmaribus, pedalibus & sesquipedalibus, quorum singulis fastigiis singuli flores Iaceæ, obsoleta purpura, ex capitulis squamosis. Radix digitum paruum æquat. Tota planta gustu est amarissimo, & ingrato. Hæc ex Pena. Alter est Cyanus repens, superiori non absimilis, sed exilioribus multo foliolis, & candicantibus capitulis argentei nitoris.

Matthi. in ca. 125. li. 2. Dioscori.

Vires.

Li. 2. ca. 11.

PSEVDOMELANTIVM, CAP. XXXIII.

Nomina
Lib. 2. c. 121.
Lib. 7. Hist. cap. 9.

Forma

PLANTA hîc depicta quæ sponte inter segetes passim nascitur, Ruellio ἄνθεμον φυλλῶδες dicitur, idest Anthemum foliosum Theophr. Theodorus foliosam Nigellam vocat. A quibusdã Gitthago, & Nigellastrum nominatur, ab aliis Pseudomelantium, ab Italis *Gittone*, à Gallis *Nielle vulgaire*, à Germanis *Raden*, & *Grasraden*. Caules emittit rectos, graciles, villosos: folia longa, angusta, hirsuta, cinerea: flores è rubro purpurascentes, in quinque foliola diuisos, quibus in coronamentis vtimur: deinde siliquas, in quibus semen. Æstate floret. Alij plantam istam Melanthium syluestre, alij syluestrem Lychnidem coronariam esse putant, quibus assentiendum non est, vt suis locis dicetur: multo minus Fuchsio, qui pro Lolio eãdam depinxit, ac descripsit. Quare vehementer errant qui Lolij vice ea vtuntur. Recentiores, vt testatur Fuchsius, Pseudomelanthium mirificè in sanandis impetiginibus, aliísque scabiei generibus commendant. Item in vulneribus glutinandis, ac fistulis curandis compescendóque sanguine eius vsum esse tradunt.

PAPA

PAPAVER RHOEAS, CAP. XXXIIII.

RAECIS μήκων ῥοιάς, id eſt, fluidum Papauer, à flore qui protinus ei
decidit, Plinio erraticum dicitur, Officinis Papauer rubrum, Gallis *Nomina*
Confanons, *Ponceau*, & *Coqueliquoc*, Germanis *Klappenroſen*, Hiſpanis
Amapolas, *Roſella*, *Papolas*, Italis *Papauero ſaluatico roſſo*. Folia habet, au-
ctore Dioſcoride, Erucę aut Cichorio ſimilia, *Forma*
inciſa, ſed longiora & aſpera : caulem lanugi-
noſum, rectum, aſperum, cubitalem : florem
Puniceum, quandoque etiam album, ſylue-
ſtris Anemones, caput oblongum, minus ta-
men quàm Anemone: ſemen rufum, radicem
oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſsitu-
dine, amaram. Naſcitur in aruis & ſegetibus *Locus.*
paſsim. Vere & æſtate dum frumentorũ meſ- *Tempus.*
ſis appetit, floret, quo etiam tempore decer-
pitur. Tertiũ Papaueris genus Rhoeam Græci
vocant, inquit Plinius, id noſtri erraticum. Lib.19. c.8.
Sponte quidem, ſed in aruis cum Hordeo na-
ſcitur, Erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore
rufo & protinus deciduo, vnde & nomen à
Græcis accepit. Idem rurſus, inter ſatiua (Pa- Lib.20.c.19
pauera, ſub.) & ſylueſtria mediũ genus, quo-
niam in aruis, ſed ſponte naſceretur, Rhoeam
vocauimus, & erraticum. Hic pro Rhoeada
Rhoeam dixit. Dodonæus & Fuſchius duplex Lib.3.ca.81.
huius pinxerunt genus. Vnum maius, foliis Cap.194.
Erucæ, aut Burſæ paſtoris, alterum minus, fo-
liis Cichorij, toto ambitu crenatis, alioqui
caulibus, floribus & cauliculis priori ſimilli-
mis. Nihil iſtis frequentius in ſegetibus. Pa-
paueris Rhoeadis quinque, ſéxue capita, in-
quit Dioſcorides, cum tribus vini cyathis de- *Vires.*
cocta, donec ad duos reducantur, potui dabis Lib.4.c.59.
quibus ſomnum accerſere volueris. Semen
acetabuli menſura cum aqua mulſa potum
aluum leniter emollit. Ad idem præſtandum
mellitis & dulciariis immiſcetur. Folia cum
calicibus illita inflammationes ſanant. Eo-
rundem perfuſione & fotu ſomnus allici-
tur. Aluum, inquit Plinius, exinaniunt ca-
pita quinque, decocta in vini tribus he-
minis, pota, & ſomnum faciunt. Galenus Li.7.ſimpl.
ſemen validius refrigerare ſcribit, ita vt ne-
quaquam eo quis innoxiè ſolo vti poſsit, ve-
luti ſatiuo, melli admiſcens. Admodum vero
ſi ita ſumptum ſit, ſomnum conciliat. Sed &
puſillum eius inſpergunt iis, quæ ex melle
conficiuntur bellariis, placentis, & panibus.
His addunt recentiores ſacro igni mederi,
mulierum menſtrua profluuia compeſcere,

PAPAVER Rhoeas prius.

PAPAVER Rhoeas minus.

ſanguinem è naribus fluentem vlceri impoſitum ſiſtere : lingua ex decocta eius lota ardorem faucium ſanari : pudendorum tumores eodem detumeſcere : temporibus illitum phreniticis ſomnum conciliare : dolores oculorum à caliditate, linteo impoſitum mitigare.

ARGEMONE, CAP. XXXV.

Argemone Tragi.

Nomina

QVÆ Græcis ἀργεμώνη, Latinis Argemone, & Plinio Argemonia dicitur, quòd argema & nubeculas oculorũ diſsipet, planta, auctore Dioſcoride, in totum Papaueri ſylueſtri ſimilis. Folia habet Anemones, diuiſa, florem puniceum, caput ſimile Papaueri Rhoeadi, ſed oblongius, & latum ſummis partibus, radicem rotundam. Succum emittit crocei coloris, acrem, & acutum. Naſcitur in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redolet. Galenus huius herbæ facultatem abſterſoriam eſſe tradit, & digerentem. Tragus pro Argemone pinxit, quod Papauer Rhoeada minus, Fuſchius & Dodonæus vocarunt, & maiorẽ Argemonem nuncupauit ille, minorem verò maiori conſimilem eſſe ait, ſed caule, radice, herba, flore, capitulo per omnia exilioribus, foliolis admodũ laciniatis. Flos illius exiguus

Lib.2.c.173. *Forma.*

Locus.

Li.6.ſimpl. *Vires.* Lib.1.c.38.

ARGEMONE *Capitulo longiore.*

ARGEMONE MINOR *Capitulis breuioribus.*

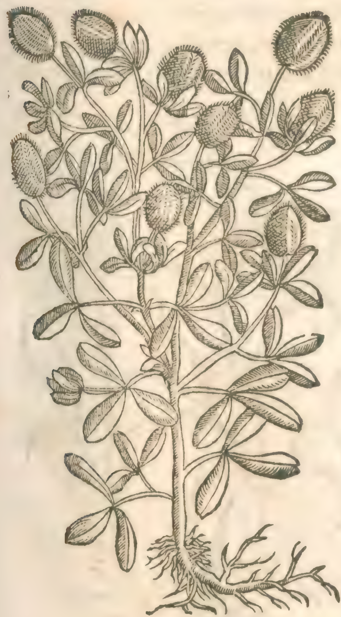
quaternis

quaternis quoque foliolis conſtat, capitulum habet longius quàm prior. Principio Maij ſemper floret, nec facile vbiuis locorum inuenitur. Gaudet ſegetibus Triticeis, Siligineis & Hordeaceis. Hanc Hypecoum eſſe Matthioli non ſine ratione quidam ſuſpicantur. Argemones ſane duplex eſt ex capitulis differentia. Vtráque Papaueris Rhoeadis primo intuitu figuram præ ſe fert: in Angliæ Sommerſeti & Gallobelgij ſegetibus radicem, florem, & folia hirſuta in caule pedali & ſeſquipedali gignit: flores punicei ſunt, flore Papaueris Rhoeadis minores, decidui. Sed minori, quæ perperam Anemone minor à Pena dicitur, capitula Rhoeadis anguſtiora, longiora & hiſpida, ſine codio. Maiori verò echinata & hiſpida, ſed glomerata, & torulis canulata, in cuius vertice ſpecimen quoddam capituli aut codij relinquit. Vtriq; ſemen Papaueris Rhoeadis minus.

LAGOPVS, CAP. XXXVI.

LAGOPI Hiſtoriam tam paucis perſtrinxit Dioſcorides, vt ex eius verbis quiſnam verus ſit veterum Lagopus intelligere vix quiſquam poſsit. Tamen Dodonæus, Fuſchius, Germanorum vulgus, & tota propemodum herbariorum familia plantam hîc depictam pro Lagopo proponunt, ab hirſuta ſpica Leporino pedi, haud abſimili ſic nuncupatam. Latinè Pes Leporis dicitur, à nonnullis Leporis cuminum, & Trifoliũ humile, Gallicè *Pied de Lieure*, Germanicè *Haſenſichſz*, ſiue *Katzenkler*. Lagopyron vocauit Hippocrates, vt diximus cap. de Gramine, quod inter Triticeas ſe- Lib.4.c.42. In Hiſt. pl. cap.187.

LAGOPVS VVLgaris Matthioli.

LAGOPVS VVLgaris Fuſchij.

getes naſceretur, quaſi Leporinum Triticum. Lagopus iſte caules habet rotundos, hirſutos: folia Trifolio vulgari ſimilia, oblonga: ſemen in Paniculis paruis, muſcoſis lanuginoſiſq;, Leporino pedi ſimilibus admodum, cui non obſcura adſtringendi vis ineſt. Naſcitur Lagopus in ſegetibus, etiam Plinio auctore, ἐν πρασιαῖς, inquit Dioſcorides, id eſt, in Hortorũ areis, vt quidã interpretantur, *Forma.* *Locus.* Lib.26.c.8.

Corna

Cornarius vertit in ſulcis. Nec diſſenſio in eo eſt, inquit, quod hic in ſulcis, ille in ſegetibus naſci dixit, cum ſint ſulci, id eſt πρασιαὶ ipſius ſegetis. Iulio & Augusto menſibus potiſsimum apparet. Ex his facile eſt coniectari plantam iſtam in aruis inter ſegetes frequentem vniuerſæ Europæ vulgatam, eſſe genuinũ Lagopum antiquorum. Huic opinioni ſuffragatur & facultas. Lagopus herba, vt ſcribit Dioſcorides, ſiſtit aluum in vino pota: aut in febre ex aqua. Eadem inguini alligatur in inflammatione: ita fere ad verbum. Lagopus Plinio ſiſtit aluum è vino pota, aut in febre ex aqua. Eadem inguini alligatur in tumore: quæ ex Dioſcoride ad verbum ferè citantur. Galenus Lagopum facultatis eſſe deſiccantis tradit, adeo vt fluxus alui probè exſiccet. Ex his conſtat, inquit Fuſchius, herbam hîc depictam eſſe Lagopum, ſiquidem, & nomen & forma aptiſſimè illi reſpondent. Locus etiam conuenit, nec facultas abhorret, quod illi eſt adſtrictoria, & exſiccans. His omnibus accedunt vires: vulgo enim omnes hac planta in dyſenteria & alui profluuio vtuntur. Eadem de herbæ huius viribus prædicat etiam Matthiolus. Dantur, inquit, Lagopi huiuſce folia, quinetiam Paniculæ & ſemen in farinam trita contra diſenteriam, & cæteras alui fluxiones, contra bilioſas reiectiones, & cœliacos affectus ex vino auſtero, aut ſucco Punici mali. Totius plantæ decoctũ additis Maluæ foliis, è dulci vino paratum, datur vtiliter ad veſicæ morbos, præſertim ad vrinæ ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus: Panicularum cinis illitus hæmorroidas fluentes ſiſtit. Sunt qui iiſdem vtantur ad abſtergendam dyſentericorum ſedem, putantes inde fluxionem cohiberi. Hanc tamen herbam legitimum eſſe Dioſcoridis Lagopũ Matth. non affirmat. Pena non parũ adſtrictionis ſemini ineſſe ait, ſiccitatis verò tantum, vt mirũ ſeminis profluuio laborãtibus præſtet præſidium. Quare in vlceribus cauis, ſed iam deterſis & mundatis, non dubium quin carnem gignat, & cicatricem acceleret, vt vult Hippocrates: tumoribus verò inguinum, & laxis herniis cohibendis peroportuna hæc planta eſt. Idem Pena non perinde fre-

Tempus. — *Lib 4. c.17.* — *Vires.* — Lib.26. c.8. — Li.7. ſimpl. Cap.187. — In ca.17. li. 4. Dioſcor.

LAGOPVS Maxima.

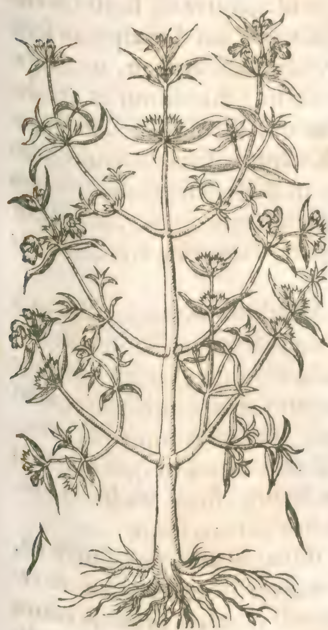
LAGOPVS ALTERA Anguſti folia.

quentem,

quentem, sed tamen inter easdem segetes nascentem geminam huius differentiam obseruauit: Vnam cuius folia planè eadem quæ superioris, minùs tamen acuta, & Trifolij Pratensis foliis propiora, caules ambiunt simpliciores, enodes, ferè rectos, cubitales, spicas in vertice proferentes, binos pollices longas, crassiores, pilis & lanugine hispidiores, villosis floribus Trifolij Pratensis in purpura rubentibus, Fuscis phœniceis, pallentibus. Hanc Veganij se in pratis, & ad fontem publicum elegantissimo aspectu florentem collegisse ait Iunio & Iulio mensibus. Alteram idem Lagopum Angustifoliam vocat, iuxta agrorum & viarum margines Sellenouæ Monspelij exorientem, in Delphinatu, & non procul à Rhodano, & ponte quem S. Spiritus dicunt, alibiq; passim, angustioribus & longioribus multo foliis, ternis, inter Peucedanum & Trifolium ambigentibus, virentibus, pedali caule, aliquot geniculis distincto, ex quibus nonnullæ alæ in summo itidem caudatas spicas edunt, isti proximè descripto pares: quarum flores purpurascentes per messes caduci, relinquunt aristas horrentes, & spicas aridiores, acutis glumis pungentes, quibus exiguum continetur & rotundum semen, Sesamo simile. Omnium horum partes, spicæ præsertim, desiccant & adstringunt, sed prioris potissimum. Lobellius Lagopum etiam folio pinnato appellat, quem Tragus Cytisum, Cordus Trifolium magnum. Huius perspicua in folio varietas, quod Marcescens in calidioribus potissimum & Pedemontanis regionibus nitore, læuore & striis elegantissimis auium pennas imitatur, filicis Osmundæ par, terno positu è petiolo pendente. Flos item sanguineus Lagopo maximo persimilis. Hanc plantam pictam dedimus in Dumeto cap. de Cytiso.

LADANVM SEGETVM, *CAP. XXXVII.*

HÆc herba à foliorum cum Ladano similitudine & natalibus à Plinio Ladanum Segetum dicitur, ab aliis Tetrahit Angustifolium. *Nomina* *Lib.26.c.8.* Plinius duplex hoc Ladanum esse ait, quod Herbarij sic interpretantur, vt aliud sit album, aliud rubrum. Vtrumque foliis est Ledi, angustis, oblongis, per interualla geminis: *Forma.* caule vnico, pedali, ima parte rubente, ramulis surculisque multis fruticante: flore Marrubij modo verticillatim caulem ambiente, eidem simili, nunc rubro, nunc albo, gustus subausteri: radice multiplici. Vtrumque nascitur in aruis lapidosis, & inter segetes. Ladano, inquit Plinius, sistitur aluus vtroque, *Lib.29.c.8.* *Vires.* quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item ad bilem, (id est choleram) è vino. idem alibi febres frigidas leuiores facit Ladanum quod in segetibus nascitur contusum. *Lib.26.c.11.*

POLYC

POLYCARPVM, CAP. XXXVIII.

Locus. *Nomen.* *Forma.*

NASCITVR etiam sponte in agris, & in agrorum marginibus, humida præsertim anni tẽpestate hæc planta à seminum magna copia Polycarpum nominata. Palmum vnũ alta est, cauliculos multos profert teneros, geniculatos, inter sese implicatos: folia parua, angusta, Iuniperi minoris foliis satis similia, nisi quod minora sunt, & minimè pungentia, inter quæ flosculi exoriuntur stellati, eiusdem quo caules foliáq; coloris, id est cinerei. Radix digitũ lõga est, & fibrata. Dodonæus tertiã Polygoni speciem esse putat, eisdémque ferè quibus Polygonum viribus præstare ait. Polyspori mentio fit in Geoponicis Caßiani. Quidam in Pliniani Polygoni primo genere fœminam esse putant, minorem, minúsque nigram, geniculis densiorem, semine sub singulis foliis turgescentem.

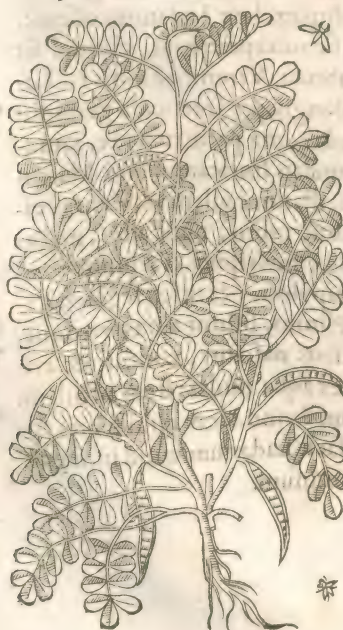
Lib.1.ca.65.

HEDYSARVM CAP. XXXIX.

Nomina *Genera.* In cap.129. lib.3. Diosc. In hist.fru. cap.70. Lib.3.c.129. *Forma.* Li.27.ca.12.

GRÆCI ἡδύσαρον & πελεκῖνον vocant, quam Latini à seminis figura Securidacam, vel, vt Turnebus legendum censet, Securiclatã. Vnius tantùm Hedysari meminit Dioscorides. Matthiolus duo facit eius genera, Hedysarũ maius, & minus, duo itẽ Dodonæus. His Dalechampius tertiũ adiecit. Hedysarũ, inquit Dioscorides, frutex est foliis Ciceris: semen rufum in siliquis fert, corniculorũ modo aduncis, quod ancipitem securim æmulatur, vnde nomẽ accepit, amarũ gustu: stomacho vtile in potu: additur in antidota. Idem ferè Plinius habet. Pelecinũ in segetibus diximus nasci, fruticosum cauliculis, foliis Ciceris. Semen in siliquis fert corniculorum modo aduncis, ternis, quaterníue, quale Gith nouimus, amarum, stomacho vtile. Additur in antidotis.

HEDYSARVM maius, siue Securidaca Matthioli.

Forma.

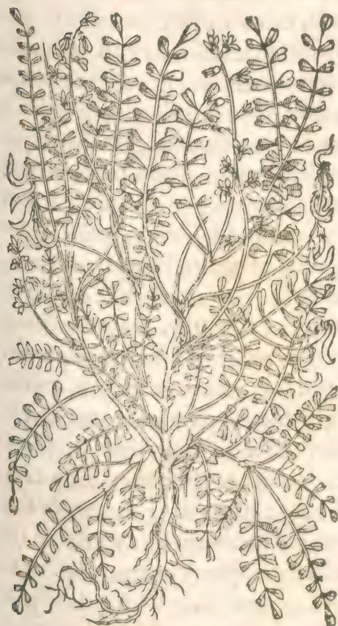
Hedysarum Matthioli maius, cauliculos à radice profert multos, tenues, rotundos, lentos, cubitales: folia oblonga, Ciceri proxima: flores diluto purpuræ colore rufescentes, vt in piso, sed minores: siliquas compressas, corniculatas, adunco cacumine, in quibus rufum semen, amarum, securis effigie. Radix est vnica, albáque, non sine adnatis fibris.

Hedysarum minus maiori ferè simile est, nisi quod folia minora habet, in cacumine retusa: & numerosiora: præterea caules & ramos atque adeo partes omnes minores. Flores edit superiori haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurua, acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt

fescunt, in quibus semen álteri simile, sed minus ac tenuius. Radix est gracilis, alba, longa, altè descendens.

Dodonæus aliud Hedysarum primum depinxit & descripsit. Caules promit à radice multos, cubitales, rotundos, folia oblonga ex multis, Lentis foliolis, ro- In hist.fru. cap.70.

HEDYSARVM minus Matthioli.

HEDYSARVM Dodonæi I.

HEDYSARVM alterum Dodonæi.

HEDYSARVM Dodonæi III.

tundioribus, vt Araci, Viciæ, & similium cōgesta: flores in corymbis luteos: siliquas deinde oblongas, planas nonnihil recuruas, in quibus semina complura, angulosa, rufa & amara securis effigie. Est huius & alterū genus, superiori caule foliisq; simile, vtrisq; tantū minoribus: siliquæ huic breuiores sunt & magis recuruæ, in quibus & semina quadrangularia, ancipitē quoq; securim æmulantia.

HEDYSARVM minimum.

Form: Hedysari minimi.

Hedysarum minimum hoc dicitur, quod si cum reliquis comparetur, minimas omnium siliquas edit. Radice est tenui, breui, candida, caulibus fere pedalibus, per humum sparsis: foliis Trifolij pratensis, in vno pediculo multis, sed in extremo semper ternis: flore luteo, circa caulem copioso: semine rufo, bipenni simili, in siliquis falcatis, transuersim virgatis, breuibus. In agro Monspeliensi, & nemore Gramuntio crescit. Aliud superioribus multo speciosius acceptum referimus Lobellio, quod in Hortis Belgicis alitur. Ægyptium Helenium, eiúsue speciem quidam dixêre, alij verò apposite Hedysarum censuêre: foliis enim, & procumbentibus cauliculis est Securidacæ simile floribus venustis, Genistæ, sed rubentibus in cauliculis summis: è quibus postea siliquæ compressæ, spectantur complures, hirsutæ, ternis, quaternis, & quinis orbiculatis clypeoli effigie loculis, semine intus Genistæ, minore. Hedysarum nasci in segetibus & Hordeis, scribit Dioscorides, itémque Plinius, loco iam citato. Sed antea dixit. Est herba quæ Cicer enecat, & Eruum circunligando se: vocatur Orobanche: Triticum simili modo Æra: Hordeū festuca quæ vocatur Ægilops: Lentem herba Securidaca, quam Græci à similitudine Pelecinon vocant. Theophrastus tamen Securidacam in Aphaca gigni, & Aphacam à Securidaca strangulari prodidit, vt Plinius perperam apud Theophrastum φακὸν, id est Lentem pro ἀφάκη, quæ Viciæ genus est, legerit. Quin & Theophrastus etiam hac in re Plinio refragatur, qui Aracum rem duram & scabram in Lente nasci tradidit, non Securidacam. Galenus in Lente ex mutatione ipsius, durum rotundúmque Aracum, & Securidacam, semina non vesca gigni dixit. Hedysari semen, quod idem ait, colore rufum, vtrinque anceps, vt securis, amarū & subacerbum apparet: quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fructus ramuli. Bibitur vtriusque semen auctore Matthiolo contra venenatorum animalium morsum. Eiusdem farina vulnera & putrida vlcera absterget, quemadmodum & Lentigines, & Alphos cutísque maculas omnes, si frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à crassis, pituitosisq; excremētis, ex melle aut de fruto delincta

Cap. 17. lib. 18.

1. Hist. & cap. 8.

HEDYSARVM alterum, Clypeatum Lobellij.

Li. 1. Alim.

Li. 6. simpl.

Vires & Temper.

In cap. 129. li. 3. Diosc.

delincta.Necat eadem inteſtinorum vermes ex dulci lixiuio pota, aut ex vino, aut ex muliebri lacte,addito croci momento.

ONONIS, CAP. XL.

ANΩNIΣ & ὄνωνις Græcis, ſimiliter Anonis & Ononis Latinis appellatur, vt Binominis antiquis ſit hæc planta, vna tantùm litera mutata,rem tamen eandem ſemper intuentibus. Ononida Theophraſtus & Galenus vocant, Anonida Dioſcorides & Plinius. Anonis à non iuuando, quod nullam vtilitatem præbeat, dici videtur. Siquidem aratoribus inimica eſt, viuáxque nimis fruges opprimit, & ſuis aculeis nocet, niſi quis ex aduerſo nomen inditum putauerit: Ononis quod ὄνους, id eſt aſinos ſeſe terẽtes ad illam ſcabienteſq; iuuet, vel quod in ea ſe volutantes ſpinis eius dorſum libenter affricent, & ſcabant. Vulgus Herbariorum Arreſtam Bouis, vel Reſtam Bouis, quod in opere arantes Boues ſiſtat, nominare ſolet. Nonnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam, quod ſuis ſpinis ingredientium pedes pungat. Galli *Arreſtebeuf*, Germani *Hauuhechel*, & *Ochſenbrech*, quia crebris inter folia aculeis, haud ſecus quàm inſtrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à craſſiore purgant ſtuppa, horreat: vel quod ligone ad aculeatam hanc herbã eruendam & extirpandã cum in altum acta, ſeſe propagauit, opus ſit. Equites Germani *Stalkraut*, quod decoctum eius meiere nequeuntibus equis offeratur. Ononis, inquit Dioſcorides, ramos fruticoſos habet, dodrantales, aut maiores frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: foliis Lenticulę, tenuibus, puſillis, ad Rutæ aut Pratenſis Loti folia accedentibus, ſubhirſutis, odoratis, nõ iniucũdè olentibus. Rami acutioribus ſpinis, & veluti ſpiculis firmioribus horrent. Radicem mittit candidam. Spinoſorum etiámnum aliud genus Ononis, inquit Plinius. In ramis enim ſpinas habet appoſitas: folio Rutæ ſimili: toto caule foliato in modũ coronæ. Secatur aratro, frugibus inimica: vel, vt legendũ cenſet Turnebus, ſequitur arata, frugibus inimica: viuaxq; præcipuè: Idẽ multo poſt. Anonin quidã Ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilẽ fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiórq; eſſet, odore iucũdo, poſt ver ſpinoſa. Hæc Plinius, cuius poſtremã ſententiam reprehẽdit Matthiolus. Etenim non poſt ver Anonis ſpinoſa redditur, ſed in Autumno, id quod experientia ipſa comprobat, cui etiam Theophraſti auctoritas adſtipulatur, de Ononide ſic ſcribentis: ἡ δὲ ὄνωνις ἐστι ϖλορθάκανθον, ἐπέτειον δὲ φύλλον ἔχει πηγανῶδες, παραπεφυκὸς παρ' ὅλον τὸν καυλὸν, διαλαμβανόμενον ὑπαλλήλως, ὥστε στεφανοῦ τὴν ὅλην εἶναι μορφήν. Κολοβοάνθης δὲ, καὶ ἐλλοβοάνθης ἀδιαφράκτως. Φύεται δὲ ἐν τῇ γλίσχρᾳ, καὶ γανώδει καὶ μάλιστα ἐν τῇ σπορίμῳ, καὶ γεωργουμένῃ. διὸ καὶ πολέμιον τοῖς γεωργοῖς. καὶ ἔτι δυσόλεθρος. ὅταν γὰρ λάβῃ χώρας βάθος, ὠθεῖ τὰ κάτω εὔθυς, καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀποφύσεις ἀφεμένη εἰς τὰ πλάγια, πάλιν εἰς τὸ ἕτερον ὠθεῖται κάτω, σταθεῖσα μὲν οὕτως ὅλη. τοῦτο δὲ βραχείσης γίνεται τῆς γῆς, καὶ ἀπόλλυται ῥᾷον. ἐὰν δὲ μικρὸν ἀπολειφθῇ, ἀπὸ τούτου πάλιν βλαστάνει. ἄρχεται δὲ. τῆς βλαστήσεως θέρους, τελειοῦται δὲ μετοπώρου. Id eſt, Anonis ramis aculeata eſt, annuo folio, Rutæ ſimili, iuxta totum caulem, alternato foliorum exortu interceptum, vt veluti coronam ea tota figura repræſentet: flore tanquã mutilo, qui ſiliquis inſidet, & nullo interſtitio diſcepitur: Naſcitur in glutinoſo pinguiq; ſolo, & præcipuè in ſegetibus atque cultis: quare agricolis inimica eſt. Præterea viuax admodum eſt. Cum enim altam tellurem occupauerit, recta deorſum ſeſe impellit, ſingulis annis ſurculos è lateribus fundens, rurſus ſequente anno in profundum agitur. Effodienda ideo tota eſt, quod madefacta terra faciendum: ſic enim facilius interit. Nam ſi paruum quid relinquatur, ex eo rurſus ſuccreſcere poteſt. Æſtate autem

Nomina

Ruel. lib. 1. cap. 20.

Lib. 3. c. 18.

Forma.

Lib. 21. c. 16.

Lib. 27. c. 4.

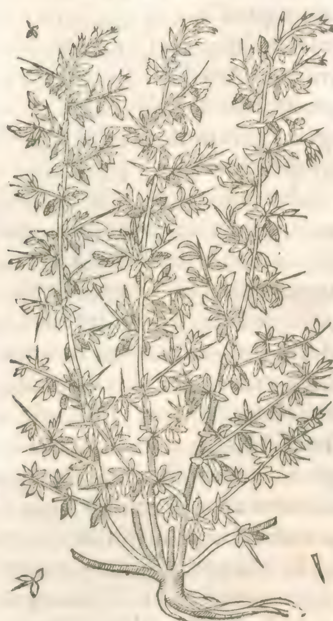
In ca. 18. li. 3. Dioſcor.

Lib. 6. Hiſt. cap. 5.

Locus.

germinare incipit, perficitur autem Autumno. Hæc Theophrast. Ex quibus perspicuum est Plinium, quæ de Anonide scripsit, partim ex Dioscoride, partim ex Theophrasto transscripsisse, si hoc excipias, quod ille Anonida post ver spinosam esse dixerit, hic æstate tantùm germinare, & Autumno perfici. Quidã eum locum Plinij sic legunt, ac distingunt, conueniente sensu. Anonim quidã Ononida malunt vocare, ramosam, similem Fœnograeco, nisi fruticosior hirsutiorq; esset, ac spinosa, odore iucundo. Estur etiam, muria post ver condita, nimirum æstatis initio, quo tempore tenella germina conditura apta sunt. Præterea hæ historiæ apertè indicant, Anonida eam esse plantam quam hîc depinximus. Ramos enim

ONONIS.

spargit graciles, lentos, foliis vestitos, in viridi nigricantibus, rotundis, Rutæ vel Loti Pratensis foliis similibus, inter quæ nocentiores, & mucronatæ spinæ, quasi spicula subriguntur. Flos ferè Pisi dilutiore micat purpura, interdum niueo colore nitet: siliquæ paruæ lato semine refertæ. Radix in nigro candicat, valde lenta, ramis longè lateq; expatiãtibus, ob id rusticis notissima, quod non modò ramorum radicumq; implexu aratra in mediis sulcis sæpius remoretur, sed etiam quod messoribus acutis spinis sit infesta. Nascitur præcipuè in segetibus. Floret Iulio mense & Augusto, Autumno sui incremẽti finem faciens. Muria conditur, inquit Dioscorides, antequã spinosa fiat, cibis gratissima. Radix excalfacit & extenuat. Eius cortex è vino potus vrinam ciet, calculos comminuit, margines vlcerum erodit. Radix cum decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. Decoctum eius in potu, hæmorrhoidas sanare creditur. Quæ postrema, decoctũ eius & cætera Oribasius non habet, neque Plinius, qui ex Dioscoride hæc apertè transcripsit. Estur etiam muria condita. Recens verò margines vlcerũ erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentiũ. Eadem cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur in Oxymelite decocta ad dimidias. Ononis, auctore Galeno, radicem habet quadamtenus, tertio ordine excalfacientem. Ea est maximè vtilis, habens quippiam & abstersoriũ & incisorium. Itaque non tantùm vrinas prouocat, sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, collui videlicet eam in Oxycrato coctam præcipientes. Tradit Matthiolus Anonidis radici vim maximam inesse ad renum calculos comminuendos, expellendósque, præsertim obstructis vrinæ meatibus, multorum testimonio iam comprobatum esse, qui calculo laborantes, cum corticum radicis puluerem tantum è vino diutius bibissent, pristinam sanitatem recuperarunt: nouisseq; sese ait, qui huiusce radicis puluere duntaxat multis mẽsibus sumpto, carnosum ramicẽ absumpsit, & sanatus est, cùm à medicis sola sectione vstioneq; curari posse decretũ esset. Eroduntur huius radicis puluere callosi ac indurati vlcerum margines. Decocta in posca dentium dolores mulcet, si decocto os colluatur, præsertim cum pituita redundat. Eiusdem decocto solo, putant quidam sanari hęmorrhoidas. Id verò certũ est idem decoctũ potũ summopere ad iocinoris & vasorum infarctus

Locus. *Tempus.*

Lib.3.ca.18. *Vires & Temper.*

Lib.27.c.4.

Li.8. simpl.

In ca.18. li. 3. Dioscor.

Vires.

valere

valere. Corticum recentium eiusdem radicis libræ quatuor minutim cōcisæ in vini Cretici libris octo macerantur: deinde in vitreā metam cōiiciuntur, ex qua

ONONIS LVTEA non spinosa, Natrix Plinij Herbariorum.

in calentis aquæ balneo collocata elicitur aqua, quæ epota semilibræ pondere non solùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat, sed etiam vesicam, & eius ceruicem à glutinosis excrementis obsessam expedit. Quidam herbam aliam hîc depictam Ononida non spinosam vocant, alij Melilotum maiorem, alij Melilotum syluestrem pinguē. Sunt qui Natricē Plinij esse arbitrētur, quod non solùm radix euulsa, sed & herba tota virus hirci, aut, vt aliqui exponunt, bituminosum, & grauem fœtorem redoleat. Radice est nigra, crassa, in multos lignosos surculos diuisa: caulibus multis fruticat, cortice subrubro amictis: foliis Pratense Triphyllū æmulatur, si quis digitis terat, ingratum & iniucundum odorem spirantibus: florem edit luteum, lineis subrubris virgatū, Piso similem. Semen siliquis includitur. Gignitur in aridis, glareolis, & sabulosis. Aduersus omnia venena prodesse & admotam & sumptā experientia compertū est. Natrice in Piceno à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos, (Faunos) vocant, inquit Plinius, ego species limphantiū hoc modo animorū esse crediderim, qui tali medicamēto iuuētur.

Li.27.ca.12. — *Forma.* — *Locus.*

PISVM, CAP. XLI.

DE FRVGIBVS, earum vitiis siue morbis, aliísque herbis quæ inter has nascuntur diximus, nunc de Leguminibus tractandum. Legumina quidem dicta putat Varro à legendo, quoniā ea nō secantur, sed vellendo leguntur. Legumenta etiam Gellius appellat. Græci ὄσπρεια vocant, Theophrastus χέδροπα. Inter ea notissimum omnibus est Pisum, à quo exordiemur. Græcis ὀπίσος vocatur, plerique etiam λέκυθον dici putant, sed impropriè. Nam ex farina Leguminum pulmentarium λέκυθον à Græcis dici testatur Galenus his verbis: ἔτνος δ' ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἐρεχθέντων ὀσπρείων τε καὶ χεδρόπων σκευαζόμενον. λέκυθον δὲ τὸ ἐκ τῶν ἀλεσθέντων ἄλευρον ἑψόμενον ἐν ὕδατι, προσεμβαλλομένου τοῦ λίπους. Id est, Et nos appello pulticulam quę ex decorticatis & fresis Leguminibus fit. Lecythum verò, ex molitorum farina, in aqua cum aliquo pingui decocta. Vnde λεκυθοπῶλαι Græcis dicuntur, qui eiusmodi pulmentaria, farinas videlicet Leguminū elixatas, & pinguedine aliqua conditas vendunt. Tamen λεκύθου alia sunt apud Græcos significata, hoc loco non declaranda. Pisum à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur nominatum dicunt. Galli *Pois* appellant, Germani *Erbsz*. Eius duo apud nos reperiuntur genera. Vnum in aruis caducum, humi serpens, alterum in altum scandens, arboris ramis quibus accubet adfixis, & sese, capreolis vinciens, illiget. Ramulare solemus appellare, *Pois ramé*. Caulibus exit fistulosis, ramosis, per terrā sparsis, nisi ramulos inueniat quibus fulciatur, rotundis, fragilibus: folio frequente, amplo, & longo, crassiusculo ac sub pingui: capreolis multis, quibus admotis adminiculis sese implicat: flos est

Lib.1.ca.23. & 22. — *Nomina* — In li. de bono & mal. suc. — *Genera.* — Marth. in cap.101.lib. 2. Dioscor. Ruel.lib.2. cap.34. — *Forma.*

PISVM.

ei candidus, Papillionis forma, circa vmbilicum purpuream notã habens: siliquæ cylindraceæ, longæ, teretes, in quibus grana, initio viridia, sese inuicem, quasi tangẽtia, rotunda, quæ tamẽ resiccata inæquales angulos habẽt, & cãdida fiunt, aut sub flaua. Radices subsunt paruæ & imbecilles. Pisum facilem & solutam terrã desiderat, inquit Columella, tepidumq; locum, & cælum frequentis humoris. Pisum auctore Plinio, in apricis seri gaudet, frigorũ impatientissimum. Ideo in Italia, & in austeriore cælo, non nisi Verno tempore, terra facili, ac soluta. Iunio & Iulio mensibus flores profert: deinde fructus. Mirum est Dioscoridẽ tam vulgaris tamq; protriti Leguminis non meminisse, cum Theophrastus, Hippocrates, Galenus, Paulus Aeg. Plinius non intactũ reliquerint: τῶν δὲ χεδρόπων, inquit Theophrastus, τὰ μὲν περιφερὲς, οἷον ὁ κύαμος, τὰ δὲ προμηκέστερον, οἷον ὁ πίσος, &c. Id est, Leguminum alia folium habent rotundum, vt Faba, alia oblongius, vt Pisum, &c. Et mox, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα καθάπερ ὤχρος, πίσος, λάθυρος. Id est, Alia autem humi procumbentẽ caulẽ habent, vt Ochrus, Pisum, Lathyrus. Pisa Hippocrati minus inflant, sed magis per aluũ secedunt. Pisa Galeno tota substantia cum Fabis quandã habent similitudinem, eodemq; cum Fabis modo sumuntur, His duabus tamen rebus ab eis discrepãt, tum quod non æquè ac Fabæ sunt flatuosa, tum etiam quod detergendi facultatem non habent, ideoq; segnius quàm illæ per aluum secedunt. Pisum Paulo, laxum quidem est, non tamẽ adeo flatuosum, ac Faba. Ex quibus perspicitur permultum falli eos qui scribunt Pisorum iure hausto purgari puerperas, lactis copiam augeri, ictericos sanari, & aquæ intercuti succurri. Quo enim pacto præstare ea possit medicamentum quod refrigerat, & siccat? Sed his errandi occasionem præbuit Tragus, qui perperam putarit Pisum Cicer esse Arietinum, cui supradictæ insint facultates. At quantum Cicer à Piso distet, suo loco dicetur. Quare cum nulla Pisis abstergendi vis insit, Galeno auctore, nec puerperis Pisorum ius propinandum, nec eorum decoctorum cremore aluum cieri verum est. Recentia Pisa quæ cum siliquis manduntur ructus mouent. Rura nostra nullum Legumen magis nouere, quæ ad anni totius vsum diligenter siccata, & siliquis suis explicita recondunt: ita enim exhausto solibus humore diutius à putredine vindicantur. Diuites quoque cum pernis salsis, aut suillis succidiis incoquunt, non ingrato cibo, qui in oppiparis cœnis sese offerre sæpius audeat.

Locus. Lib. 1. c. 10. Lib. 18. c. 16.

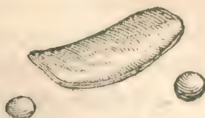
Tempus.

Lib. 8. Hist. cap. 3.

Vires. Li. 1. Alim.

Lib. 1. c. 79. Matth. in cap. 101. lib. 2. Dioscor.

PISVM Americum.

Hic non omittendum Pisum coccineum Americum ex Legumine Piso simili vel Eruo natum: folliculo Piso syluestri ferè pari semina clauduntur: medullosa, durissima, teretia, oblonga, Pæoniæ æmula, sed minora rubro miniata, rutila, ad basim vbi germen, ornata nigris maculis, rotundis, conspicuis, gustu amaro, vt in quibusdam Leguminibus.

FABA

FABA, CAP. XLII.

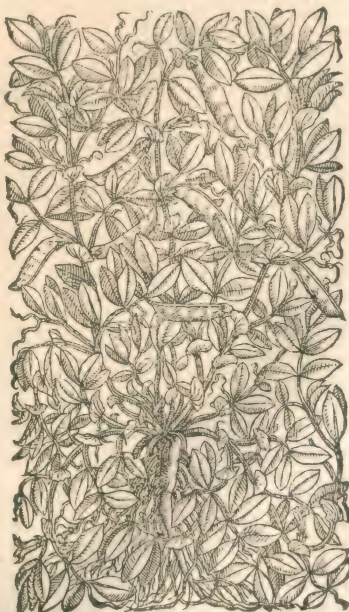
KYAMOΣ Græcis à feracitate dicta Faba Latinis vocatur, & κύαμος ἑλληνικὸς, id eſt, Faba Græca, ad differentiam Ægyptiæ. Eadem nominatur & Fabulum auctoribus Gellio & Feſto, Arabibus *Hachille*, *Habalte*, ſiue *Buchale*, Italis *Faua*, Germanis *Bonen*, Gallis *Feue*. Fabarum genera duo nobis ſunt coloribus diſtantia. Sunt enim Fabæ candidæ, ſiue in candido pallentes: ſunt & aliæ nigræ, aut in nigro purpuraſcentes. Naſcitur quoque Faba ſua ſponte, pleriſque in locis, inquit Plinius, ſicut Septentrionalis Oceani inſulis, quas ob id noſtri Fabarias appellant. Item in Mauritania ſylueſtris paſsim, ſed prædura, & quæ percoqui non poſsit. Faba caulem profert longum, quadrangulum, rectum, glabrum, ex quo ramuli exeunt inæquali exortu: in quibus folia ſub pinguia, glabra, ſub rotunda, portulacæ ſimilia. Ex ramulorum cacuminibus capreoli exoriuntur ſingulares, ſed adeo tenues, vt facilè depereant: at ex caulium alis flores multi ex vno pediculo racematim exeunt, vno duntaxat latere, ordine appenſi, verſicolores, hirti, & criſtati. Siliquæ gignuntur primùm iis è floribus qui in inferiore caulis parte ſunt, aliorum leguminum ſiliquis maiores, craſsiores, carnoſioréſque, apice in acutum deſinente, in quibus Fabæ concluduntur, forma & magnitudine differentes: nam aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ ſubrotundæ, aliæ compreſſæ, aliæ albicantes, aliæ ſub nigræ, aliæ ſubrutilæ. Radix eſt ſingularis, lignoſa, capillata fibris. Fabam ſylueſtrem ſcribit Matthiolus paſſim in campeſtribus humi repere, caulibus quadrangulis, ſeſe inuicem implicantibus, folio Fabæ ſatiuæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus ſiliquæ oriuntur, compreſſæ, Fabarum ſiliquis longè minores, in quibus ſemen continetur rotundum, Fabarum ſapore. Sunt, inquit, qui hanc plantam velint Galeni Aracum eſſe, μόνος δ', inquit Theophraſtus, μάλιστα τῶν χεδρόπων ὀρθόκαυλος ὁ κύαμος. Ideſt, ex leguminibus ſola maximè Faba, recto caule ſurgit: & paulo poſt ἔχει δ' τὰ ἄνθη διαφορὰν, καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ θέσει.

Nomina
Genera.
Li. 18. c. 12.
Forma
Lib. 8. Hiſt. cap. 3.
Ibidem.

FABA ſatiua.

FABA ſylueſtris.

Id eſt, eſt & florum eius à reliquis differentia, tum natura, tum poſitu. Idem,
Ibid. cap. 1. τῶν δὲ χεδρόπων μάλιστα κύαμος, καὶ κέγχρος πρωίσπορα, ταῦτα γὰρ διὰ τὴν ἀσθένειαν προλαβεῖν τῇ ῥιζώσει βούλεται τοῦ χειμῶνος. Id eſt, ex leguminibus Faba & Milium maturè ſerenda. Ea enim propter imbecillitatem, radicatione hiemem anticipare
Lib.18.c.21. volunt. Faba ſeritur Plinio ante vergiliarum occaſum, leguminum prima, vt antecedat hiemem: & paulo poſt: Vergilius eam per ver ſeri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu: ſed maior pars malunt Fabalia (purgamenta, ſiue ſtipulas & culmos Fabarum) maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius. Idem ſcribit
Cap.2. libr. 8. Hiſtor. Theophraſtus. Τὰ μὲν χέδροπα μονόῤῥιζα εἰσὶ πολλὰς ἄνωθεν ἀπὸ τῶν καυλῶν ἀποφύσεις ἔχοντα, πλὴν κυάμον. Τὰ δὲ σιτηρὰ πολύῤῥιζα. Ideſt, legumina ſingulas habent radices
Ibid.cap.7. & ſurculos multos ſuperne ex caulibus mittunt, dempta Faba. Frumenta multis radicantur fibris. Leguminum vnicaulis Faba ſola inquit Plinius: vnus & lupinis: cæteris ramoſus, prætenui ſurculo: omnibus verò fiſtuloſus. Idem rurſum:
Ibidem. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulē emittunt, nullis diſtinctū internodiis. Reliqua legumina ſurculoſa ſunt. Βλαστάνει τὰ μὲν θᾶττον, inquit Theopraſtus, τὰ δὲ
Lib.8.Hiſt. cap. 1. βραδύτερον. καὶ κριθὴ μὲν, καὶ πυρὸς ἑβδομαῖα μάλιστα. προτερεῖ δὲ ἡ κριθὴ μᾶλλον. τὰ δὲ ὄσπρια τεταρταῖα, ἢ πεμπταῖα πλὴν κυάμου. κύαμος δὲ καὶ τῶν σιτωδῶν ἐν πλείωσιν. ἐνιαχοῦ δὲ
Lib.18. c.7. πεντεκαιδεκαταῖος, ὅτε δὲ καὶ εἰκοσταῖος: at Plinius: Erumpunt à primo ſatu, Hordeum die ſeptimo, legumina quarto, vel cum tardiſsimè ſeptimo: Faba à xv. ad xx. Quot verò diebus floreat, ſic declarat Theophraſtus. Ἀλλὰ τῶν χεδρόπων χρόνιος
Li. 8. Hiſt. cap. 2. ἡ ἄνθησις. χρονιωτάτη δὲ τῶν μὲν ἄλλων, ὀρόβου, καὶ ἐρεβίνθου, τούτων δὲ ἁπάντων τοῦ κυάμου, καὶ ἐν μεγίστῃ διαφορᾷ: τετταράκοντα γὰρ ἡμερῶν ἀνθεῖν λέγουσι. πλὴν οἱ μὲν ἀεὶ οἱ μὲν ἀεὶ παρανθεῖν, ἕτερον καὶ ἕτερον λέγουσι: κατὰ μέρος γὰρ ἀνθεῖν, οἱ δὲ ἁπλῶς. ἡ γὰρ ἄνθησις τῶν μὲν σταχυηρῶν, ἀθρόα, τῶν δὲ ἐλλοβωδῶν, καὶ χεδρόπων πάνταν κατὰ μέρος. πρῶτα γὰρ ἀνθεῖ τὰ κάτω.
Lib.18. c.7. καὶ ὅταν πάντα ἀπανθήσῃ, τὰ ἐχόμενα. καὶ οὕτως ἀεὶ βαδίζει πρὸς τὰ ἄνω, quæ Plinius expreſsit his verbis. Legumina diutius florent, & ex his Bruum ac Cicer, ſed diutiſsime Faba xl. diebus, non autem ſinguli ſcapi tamdiu, quoniam alio deſinente alius incipit: nec tota ſeges ſicut frumenti, pariter. Siliquantur verò omnia diuerſis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore ſubeunte. Præterea ſcribit idem Theophraſtus. Κύαμος δὲ ἀνθῶν μάλιστα φιλεῖ βρέχεσθαι. διὸ καὶ οὐκ ἐθέλουσιν
Lib.8. Hiſt. cap.6. ὀψισπορεῖν, ὥσπερ εἴπομεν, ὅτι πολὺ ἀνθεῖ, μετὰ δὲ τὴν ἀπάνθησιν ὀλίγον πάμπαν ὕδατος δεῖται συνέγγυς γὰρ ἡ τελείωσις. Quę Plin. ſic interpretat⁹ eſt. Faba aquas in flore maxi-
Li. 8. ca. 12. Cap. 9. lib. 8. Hiſto. mè concupiſcit: cum verò defloruit, exiguas deſiderat. Et, ὁ δὲ κύαμος, ὥσπερ ἐλέχθη, καὶ ἄλλως ουβαρὺς, καὶ ἔτι κοπρίζειν δοκεῖ τὴν γῆν διὰ μανότητα, καὶ ευσηψίαν. διὸ καὶ οἱ περὶ μακεδονίαν καὶ θετταλίαν, ὅταν ἀνθῶσιν, ἀνατρέπουσι τὰς ἀρούρας. Id eſt, eodem Plinio
Ibidem. interprete, Solum in quo nata eſt, lætificat, ſtercoris vice. Ideo circa Macedoniam Theſſaliámque cum florere incipit, vertunt arua. Hæc & plura alia, quæ περὶ κυάμου tradidit Theophraſtus, Fabæ Plinium attribuiſſe quiuis intelligere poteſt, atque noſtræ vulgari Fabæ ita conuenire, vt eorum plane reiicienda ſit
Dodon. li. 4. ca. 18. & in hiſt. fru. opinio, qui Fabam vulgarem veterum Fabam non eſſe, ſed alterius nominis legumen, nimirum Phaſelum eſſe prodiderunt. Dicat mihi quæſo aliquis, paruum, illud nigrum, quod ſummæ Fabæ adhæret, & quod hilum dicitur, in quo alio legumine, quàm in Faba noſtra reperitur? Nam quod in Americo Piſo Indicóue nigrum ſpectatur circa germinis exituri cauum, atra nota eſt impreſſa cortici, non verò lacinioſum Hilum, quod integro cortice auelli queat, vt in Faba. Quæ verò de Fabarum forma, & magnitudine ſparſim apud auctores leguntur, & quibus illæ à Fabis noſtris differunt, tanti non ſunt momenti, vt ſententiam noſtram poſsint conuellere. Nam diuerſis in terris maiores & minores producuntur, & alia atque alia forma, & magnitudine etiam in iiſdem ſiliquis reperiuntur, & cum creſcere incipiunt, & cum perfectæ ſunt. Præterea veterum

Faba

Faba pusilla tantum fuit, & veluti par, Loto ac Terebintho comparatur, Taxíque bacca maior Faba asseritur, nostras verò cultu maior, pinguior, grandiórque facta, illa contempta nomen retinuit, non specie diuersa, sed potius fructus magnitudine & figura, quam plantæ natura, temperamento, aut lineamentis distan. Faba hæc minor Italis, Sebusianis, Alpinísque gentibus Belgio frequentissima est, ad veterina alenda, sed nuspiam vsus frequentior quàm in Anglia, vbi panes fabaceos veterinis dant, non triticeos. Sed est & syluestris Faba, vtraque etiam minor. Sebusiani quidem rustici non alio pane vescuntur, quam confecto ex paululo tritici, Secale, & rotunda minutuláque Faba. Iam verò præter notas, etiam facultates quas fabæ veteres tribuerunt nostris optimè competere, siue illas vt cibum, siue vt medicamentum consideres, longa experientia comprobauit. Faba pro cibo sumpta inflationem excitat, Dioscoridi, ægrè cōcoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi frigidíque natura. Decocta in posca, & cum cortice suo esitata, dysenterias, & cœliacorum profluuia sistit: contra vomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior sequitur, si aqua prior, inter coquendum abiiciatur. Viridis plus negotij stomacho exhibet, maiorémque flatum parit. Inflat is cibus, Galeno, etiam si coctus diutissimè fuerit, ac quouis modo paratus, cum tamen ptissana tempore quo coquitur flatum omnem deponat. Qui autem animum attendunt, eósque affectus qui cibos singulos manent, animo adsequuntur, sentiunt in toto corpore velut à spiritu flatulento tensionem quandam: potissimùm si quis huic cibo non est assuetus, aut ipsum non bellè percoctum sumpserit. Habent autem Fabæ substantiam non densam, nec grauem, sed fungosam, ac leuem, quæ vim quandam, quomodo ptissana, habet detergendi. Apparet enim perspicuè ipsarum farina sordes à cute detergere: quod mangones ac mulieres intelligentes, in balneis quotidie Fabarum farina vtuntur, quemadmodum alij nitro, atque aphronitro, & in summa detergentibus. Hac præterea & faciem inungunt: tollit enim lentes quæ in summa cute apparent: ob quam facultatem ventrem non cunctanter permeat, vt quæ crassi sunt succi & lenti, quæque nullam detergendi habent facultatem. Cum autem Fabarum puls sit flatulēta, multo adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integris ipsis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardéque pretereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quod si virides priusquam maturæ sint, atque exsiccatæ edantur, idem eis accidet quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus: humidius scilicet alimentum corpori præbebunt, ob idque excrementosius, non in intestinis modò, sed in toto etiam habitu. Merito igitur Fabæ eiusmodi, minùs quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur. Plerique autem hominum non crudas modò Fabas virides comedunt, verùm etiam cum suilla eas coquunt, veluti olera, ruri verò cum caprina, & ouilla. Alij Fabas inflare sentientes cepas admiscent, cum pultem in patinis ex ipsis struunt. Sunt qui cepas crudas, nec simul elixas cum ipsa comedunt. Pultem siue edulium ex leguminibus fractis, siue fresis Græci, auctore Galeno, ἔτνος vocant, vt capite de Piso diximus. Sic ἔτνος κυάμινον puls erit ex Fabis fresis, quæ variè paratur, vt ait idem Galenus, siue liquida in ollis, siue spissior in patinis. Tertius est Fabæ præparandæ modus qui fit cum ptissana. Vt autem κυάμινον ἔτνος nihil aliud est quàm Faba fresa elixata, ita κυαμίνη λέκυθος nihil aliud est quàm Fabæ lomentum elixatum. Paulus Æg. ad clauos & callos. ποιεῖ καὶ ἡ λέκυθος κυαμίνη μετ᾽ ὄξους ἑψηθεῖσα. Id est, facit & Fabæ lomentum cum aceto coctum. Inter legumina maximus honos Fabæ, inquit Plinius, quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina eius, aggrauatúrque Tritici pondus illa, ex

Marginal notes:
- Lib.2.c.98. (beside "probauit. Faba pro cibo sumpta … cōcoqui-")
- *Vsus & Vires* (beside "tur, tumultuosa somnia facit …" and "que natura. Decocta in posca …")
- Li. 1. Alim. (beside "stomacho exhibet, maiorémque flatum parit …")
- Li. 1. Alim. (beside "variè paratur, vt ait idem Galenus …")
- Cornar. in libr. 5. pha. (beside "nihil aliud est quàm Faba fresa elixata …" and "bæ lomentum elixatum …")
- Li.18.ca.12. (beside "mina maximus honos Fabæ, inquit Plinius …")

omni

omni legumine. Iumentorum verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vſus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miſcetur apud pleráſque gentes, & maximè panico, ſolida, aut delicatius fracta. Quin & priſco ritu Fabacia puls, (Fabata puls Turnebo,) religione Diis in ſacro eſt, prævalens pulmentari cibo, & hebetare ſenſus exiſtimata, in ſomnia quoque facere. Ob hæc Pythagorica ſententia damnata: vt alij tradidêre, quoniam mortuorum animæ ſint in ea. Qua de cauſa parentando vtique aſſumitur. Varro & ob hæc Flaminem ea non veſci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiũtur. Plutarchus in problematis aliam cauſam affert, cur Pythagoras à Fabis abſtinendum iuſſerit nempe quod omnia legumina ſpiritum & humorem impurum ingenerent corporibus, atque hanc ob cauſam ad venerem incitent. In eadem ſententia Cicero fuiſſe videtur, cum ſcribit adhunc modum. Iubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, vt nihil ſit quod errorẽ animis perturbationémque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne Faba veſcerentur, quod habet inflationem magnam in cibis, tranquillitati mentis quærenti vera contrariam. Ariſtoxenus tamen apud Gellium refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine ſæpius vſum quàm Faba, quod is cibus ſenſim aluum ſubduceret, & læuigaret. Porrò Gellius quod in cibis Cyamos repudiaretur, cauſam erroris fuiſſe putat, Empedoclis carmina qui diſciplinas Pythagoricas ſectatus eſt, inter quæ verſus hic inuenitur.

Li.1.de Di. (margin, beside "dem ſententia Cicero")

Li. 4. ca. 11. (margin, beside "lit hanc opinionem")

Δειλοίπως δειλοὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔλεσθε.

Ah miſeri à Cyamo miſeri ſubducite dextras.

Opinati enim ſunt plerique κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentiùs ſcitiúſque carmina Empedoclis arbitrati ſunt, vtar enim Gellij verbis, κυάμους hoc in loco teſticulos ſignificare aiunt, eóſque more Pythagoræ opertè atque ſymbolicè κυάμους, appellatos, quia ſint εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, id eſt, ad conceptum efficaces, cauſæque grauiditatis, & genituræ humanæ vim præbentes. Idcirco Empedoclem verſu iſto non à Fabulo edendo, ſed à rei venereæ proluuio voluiſſe homines deducere. Empedoclis carmini ſimiles eodémque ſenſu Orphei verſus hos Caſsianus in Geoponicis recitat: δειλοὶ πῶς, δειλοὶ, κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχητε, ἴσον γὰρ κυάμους φαγέειν κέφαλάς τε τοκήων. Sed de his ſatis. Nũc de Fabæ in medicamentis vſu dicendum κυάμινον ἄλευρον, id eſt lomentum Fabaceum (quod & ἄλευρον ἐρέγμινον dicitur) & per ſe & cum polenta illitum, inflammationes quas vulnus excitauit, mitigat, autore Dioſcoride: cicatrices concolores facit: turgentes grumoſo lacte mammas, etiamſi inflammatione tentẽtur, adiuuat: lac reſtinguit: furunculos, ſugillata, parotidáſque cum fænigræci farina & melle diſcutit: cum Roſa autem, thure, & oui candido procidentes oculos, tumores, vuáſque reprimit: ſubactum vino ſuffuſiones, & ictus oculorum recreat: manducata ſine cortice Faba, ad auertendas fluxiones fronti illinitur: decocta in vino teſtium collectiones ſanat: quo tardiùs pubes erumpat pueris, imo ventri illinitur: vitiliginem purgat: Fabarum cortice illiti capilli, qui poſt euulſionem renaſcuntur, gracileſcunt, & minùs alimenti capeſſunt: cum polenta, ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti cortices, ſtrumas diſcutiũt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuiſa, in quas ſuapte natura ſcinditur, imponi ſolet ſanguinis defluxionibus ab hirudine concitatis; namque eas ſupprimit, ſi ſemiſecta apprimatur; quæ poſtrema ſic Græcè leguntur. Ἐπιτίθεται δὲ καὶ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν βδελλῶν αἱμορραγίας λελεπισμένος, εἰς δύο διαιρεθεὶς, καθ' ὃ προσπέφυκεν, ἐπέχει γὰρ προστυπούμενος κατὰ τὸ ἡμίτομον. Quorum verborum hunc ſenſum eſſe Lacuna exiſtimat. Excorticatæ autem Fabæ, atque in duas partes diuiſæ (in tot enim ſingulæ natura diuidi conſueuerunt)

Lib.2.c.98. (margin, beside "κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχητε")

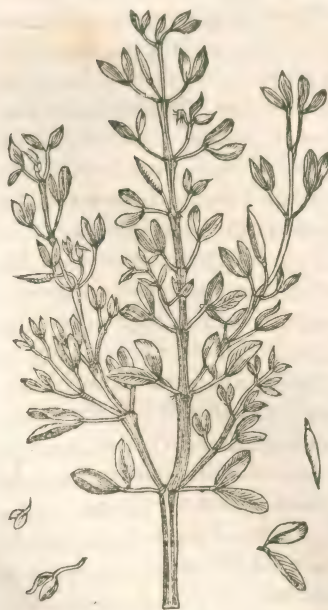
applicari

applicari ſolet dimidia pars contra effuſiones ſanguinis ab hirudinibus excitatas: eas ſiquidem ſupprimit, appreſſa qua parte alteri cohærebat. Sed breuius & melius, opinor ſic Cornarius vertit. Faba decorticata in duas partes diuiſa, qua parte ex natura coaluit, ad ſanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ipſáſque cohibet, ſi ſecundum ſemiſectam partem apponatur. Auxiliatur & morbis Faba, inquit Plinius, Namque ſolida fracta feruénſque in acre acetum coniecta torminibus medetur. Li.22.c.25. In cibo freſa, & cum allio cocta contra deploratas tuſſes ſuppurationéſq; pectorum quotidiano cibo ſumitur: commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: in vino decocta, ad teſtium tumores & genitalium lomento quoque ex aceto decocto tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, & combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe auctor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarúmque cinis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt, per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Hæc Plinius, quibus aſſentitur Galenus Lib.7.ſim. his verbis. Faba medio temperamento proxima eſt, in exſiccando, & refrigerando. Caro eius paulum quoque abſtergentis facultatis continet, ſicut putamen nonnihil adſtringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum Oxycrato decoctam dyſentericis, cœliacis, vomentibus exhibuerunt. Porrò vt edulium, flatuoſa eſt, ac coctu difficilis, ſi quid aliud, ſed excreationibus ex pectore & pulmone idonea: eadem, vt medicamentum, foris impoſita, deſiccat innoxie. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi ſuillo admiſta. Ad neruorum tum cõtuſiones, tum vulnerationes farinam eius cum Oxymelite impoſuimus ad eos quos ex ictu iam phlegmone occupauerat cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderate refrigerari volunt, maximè cum vbera ex lacte in ipſis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab ipſo cataplaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet. Quod Dioſcorides dicit, Κύαμος μέσος θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, id eſt Faba medium inter caliditatem & frigiditatem obtinet, Galenus habet Κύαμος καθ' ἑκάτερα τῆς μέσης κράσεώς ἐστιν ἐγγυτάτω κατά τε τὸ ξηραίνειν, καὶ κατὰ τὸ ψύχειν. Lib.7.ca.3. Ita & Paulus qui ex Galeno tranſſcripſit. Κύαμος οὐ πολὺ τῆς μέσης ἀφέστηκε κράσεως κατά τε τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν. Id eſt, Faba non multum à medio temperamento abeſt, tum refrigerando, tum ſiccando. Similiter etiam Ætius. Κύαμος κατὰ τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν τῆς μέσης ἐστὶν ἐγγυτάτω κράσεως. Id eſt, Faba frigefaciendo ac ſiccando ad medium temperamentum propinquiſsimè accedit. Merito igitur dubitari poteſt, quod ſit medium temperamentum Fabæ tum refrigerando, tum ſiccando, cum medium inter oppoſita ac contraria intercedere videatur, & id ſit quod ab extremis æqualiter diſtet. Cum verò frigidum & ſiccum non ſint oppoſita, quî inter ipſa medium erit temperamentum? Quare pro ξηραίνειν in tribus ſupra citatis auctoribus θερμαίνειν legendum eſſe cenſet Cornarius, vt inter Emb.93.li.2 calefaciendi & refrigerandi vim Faba medio ſit temperamẽto, quemadmodum dixit Dioſcorides Fabam inter calidum & frigidum media eſſe natura. Archi- Li.5.ph.lo. genes apud Galenum inter reliqua auxilia ad ſugillatos, Fabæ freſæ aliquoties meminit. καταπλάσσε δὲ ἐρεγμῷ λείῳ, ἀψινθίῳ, & cætera. Id eſt cataplaſmate autem vtere. Faba freſa contrita, abſinthio, & cætera: ac rurſum, ἐρεγμὸν μασησάμενος ἐπίθες σὺν μέλιτι, καὶ χωρὶς τοῦ μασήσασθαι κυάμινον ἄλευρον. Id eſt, Fabam freſam commanducatam imponito cum melle. Quin & Fabæ lomentum etiam non manſam. Item Appollonius, ἀψινθίῳ λείῳ μετὰ μέλιτος, ἐρεγμῷ παραπλησίως. Id eſt, Ibidem. abſinthio trito cum melle, & Faba freſa eodem modo. In quibus & omnibus Corn.Ibid. aliis huiuſmodi, Faba freſa quæ etiam à Plinio fracta dicitur, ea eſt quam Græci

ἐρεγμὸν

ἐρεγμὸν ſimpliciter vocant, ἀπὸ τοῦ ἐρεχθῆναι, quod videlicet in minutas partes ſit fracta, vt ſit ἐρεγμὸς in Faba, quod χόνδρος & πτισάνη in frumentis. Quæ verò molita eſt, & in farinam redacta, lomentum Fabaceum dicitur, vt ex Plinio iam diximus, Græcis κυάμινον ἄλευρον, & ἄλευρον ἐρέγμινον, quod etiam cum melle ſubactum hoc loco commodè ſugillatis imponitur. At ἐρεγμὸς pro lomento & farina Fabarum etiam nonnumquam vſurpatur, ſicut hoc loco ſumi videtur. Gal. Ibid. ψιμμυθίου, καὶ λυθαργύρου ἴσα μετὰ μέλιτος λεάνας ἐρεγμὸν, μίσγε. ὥστε κηρωτῶδες γενέσθαι. Id eſt, Ceruſæ & ſpumæ argenti æquales partes cum melle terito, & admixta Faba freſa, ad cerati formam reducito. Non poſsit enim ἐρεγμὸς in cerati formam commodè admiſceri, niſi in farinam redactus. Præterea ἐρεγμὸς non de Faba ſolùm dicitur, ſed & de aliis leguminibus, itémque radicibus eodem modo fractis. Lib. 3. c. 25. Paulus. ἴρεως καὶ πτισάνης ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. s. Hoc eſt, iridis & ptiſſanæ fractæ, ſeu freſæ vtriuſque ſeſquiſextarium. De mu. na. Li. 1. Alim. Hippocrates, καὶ κριθὰς πεφωσμένας καὶ ἐρηρεγμένας, Id eſt, hordeum toſtum ac freſum. Galenus Cicer fractum non valde in cibo familiare eſſe ſcribit, ſed magis farinam ipſius in lacte coctam, cùm non poſsit eodem modo quo Fabæ & Piſa frangi, vt ex ipſo ἐρεγμὸς fiat. In com. lib. 5. ; h. loc. In Dalub. in Paul. Sed Pauli locum ſupra poſitum cum Cornarius citaſſet, vt ἐρεγμὸν non ſolùm de Faba, ſed de aliis etiam fractis dici oſtenderet, idem alio in loco Græcos Pauli codices falſo habere tradit, ἴρεως, πτισάνης, ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. s. vt ἐρεγμὸς ptiſſanæ non attribuatur, ſed tria diſtincta ſint medicamenta, iris, ptiſſana, Faba freſa, ſiue lomentum Fabaceum. Lib. 8. ca. 5. Id quod ex Ætio probat, qui idem medicamentum his verbis habet. ἴρεως λείας, πτισάνης ἀλεύρου, κυαμίνου ἀλεύρου. Ex quo loco id etiam intelligatur ἐρεγμὸν, Paulo ſignificare, id quod Ætius dixit κυάμινον ἄλευρον, vt non ſolùm pro Faba freſa, ſed etiam pro lomento Fabaceo ἐρεγμὸς accipiatur, quemadmodum iam diximus. Li. 18. ca. 12. Sicut Plinius ex Faba tentatum fuiſſe panem ſcribit, & eam frumēto miſceri, ita hodie quidam eius farinam ſecali miſcent, ac panem cōficiunt ſolidum, & multi nutrimenti. Phryſij etiam hodie magna ex parte Fabarum farina hordei farinæ aut auenæ admixta panes faciunt in illis præſertim inſulis, quas ex Plinio Fabarias appellatas fuiſſe memorauimus. His ſubiungemus Fabaginem Belgarum, quam alij Leguminoſam Capparim vocant, Pariſienſes Peplum: folia Capparis habet, longiora, & gemina, Fabæ ſimilitudine, ex atro virentia, minora tamen & ad Rutam accedentia: flores geminos, Capparibus conditis ſimiles, expaſsi candidi, foris herbidi, è quorum medio fibræ croceáue ſtamina educuntur. Vniuerſa planta guſtu eſt amaro, Salicis, aut Capparis. Gallis & Belgis, niſi rarò in hortis occurrit. Hæc Lobellius.

FAGABO BELGARVM, ſiue Peplus Pariſienſium.

FABA

FABA AEGYPTIA. CAP. XLIII.

KΥ'ΑΜΟΣ ἀιγύπτιος, Latinè Faba Ægyptia, Gallicè *Feue d'Egypte*. Qui- *Nomina*
dam, inquit Diosc. Ponticam vocant, Herodotus Liliũ Ægyptium. Lib.2.c.99.
Appellatur etiam à Plinio Colocasia. In Ægypto nobilissima est, Lib.21.c.15.
inquit, Colocasia, quam Cyamum vocant aliqui, & cætera. Sed Ibidem. Lib.2.
Dioscorides radicem Fabæ Ægyptiæ Colocasiam appellari ait, Athenæus neu-
tro genere Colocasion. ῥίζας λέγει Νίκανδρος, τὰ ὑπ' ἀλεξανδρέων κολοκάσια καλούμενα.
Et paulo post, ἡ τοῦ κυάμου τοῦ αἰγυπτίου ῥίζα, ἥτις λέγεται κολοκάσιον. Id est, Fabæ
Ægyptiæ radix, quæ Colocásion dicitur. Et Virgilius. Eclog. 4.

Mixtáque ridenti Colocasia fundit acantho.

Ætius Colocasion Manzizanion etiam appellat. Faba Ægyptia Dioscoridi, fo- Lib. 1.
lia habet ampla, etiam si ad arborum frondes comparentur (Græcè legitur ἔχει Lib.2.c.99.
δὲ φύλλον μέγα, ὡς πέτασον: id est, folium habet magnũ instar galeri. Ruellius au- *Forma.*
tem Plinij verbis hîc vsus est, qui meliùs personatæ foliis Fabæ Ægyptiæ folia
comparasset, quod etiam Plinius fecit, vt dicetur) caulem cubitalem, digiti cras-
situdine: florem roseum, dupla papaueris amplitudine: vbi flore exuitur, fert
folliculos vesparũ fauis similes, in quibus Faba

FABA AEGYPTIA

supra operculum bullâtis ampullæ modo pro-
minet. Ciborium, aut Cibotium idest arculam
ideo nominant, quoniam seratur ipsa humen-
ti glebæ mandata, & in aquam demissa. Radice
firmatur arundinis, crassiore. Fabã Ægyptiam
Tridenti sibi ab Odoardo Polono demonstra-
tam scribit Matthiolus, qui alias quoque plan-
tas, & eas quidem raras ex Syria, & Ægypto
detulerat. Eius Fabæ imaginem hîc ad viuum
expressam habetis quam plerique suspectam Lib.2.stirp.
habent. Clusius pro Colocasia pinxit plantam Hisp. ca.19.
quam Matthiolus & Dodonæus Arum Ægy- In c.99.li.2.
ptium esse putant. Illa quaterna aut quina folia Li.1.purga.
habet, carnosa nymphææ foliorum modo, sed cap.5.
neruosa admodum, & multis venis, seu fibris
eminentioribus exteriore parte contexta, in-
canáque, & amplissima, vt interdũ personatæ
folia magnitudine superet, nunquam maden-
tia, etiam si aquis immergantur, oblongis, crassis, firmísque pediculis enascẽtia,
radice crassa, magna, duplici plerumque, & ad lagenæ modum efformata, eduli,
qua aliis ad latera adnatis se propagat: fibris aliquot nititur. Frequentem esse
multis Lusitaniæ locis ait Clusius circa riuos, ex Africa delatam: se vidisse om-
nium maximam, & amplissimis foliis Hispali, in horto arcis Regiæ: vbique ta-
men & florem & fructum ferre negabant, Lusitanis Mauritanos secutis Igname
dicitur, Bæticis Alcolcaz, quæ vox à Colocasia proculdubio deducta est. Cum
verò hæc planta pleráſque notas cum veterum Colocasia communes habeat, fe-
rè sibi persuadet Clusius hîc depictam eam ipsam esse quæ Græcis: κολοκασία, καὶ
ἀιγύπτιος κύαμος, ἢ ποντικὸς dicitur. Expetitur hæc admodum mancipiis Æthiopi-
bus per Lusitaniam, à quibus & cruda & cocta estur. Bellonius lib. Obseruatio-
nũm refert Colocasiam Alexandriæ, vrbibúsque & pagis vicinis frequentissi- Capi. 19.
mam in foris venalem reperiri, Ægyptiósque vix cibum sumere, quin Coloca-
sia apponatur cum carnibus cocta: & aliquanto post negat florem aut fructum Cap. 28.
ferre. Eius verba subiicienda, quoniam veterum de Faba Ægyptia sententiam

COLOCASIA *Clusij.*
Arum Ægyptium Matth.

ſuſpectam habet. Agri, inquit, pleriſque locis conſiti erant Oryza, Papiro, Mucis, & nõnulli Colocaſia. Quoniã verò huius Colocaſiæ, quæ etiam Lotus, & Faba Ægyptia appellatur, fructum magna diligentia fruſtra perquiſiuimus, illiuſque inquiſitione Cairi incolis ridendos vos præbuimus, occaſionem ſumpſimus inquirendi cur veteres eam Fabam Ægyptiam nominarint, cum Fabis careat: tandem erroris originem deprehendimus. Herodotus auctor vetuſtiſsimus duarum in Nilo naſcẽtium meminit, quarum altera rotunda eſſet radice, quæ Colocaſia eſt, altera quiddam Oliuarum nucleis ſimile quodam capite ferret. Reliqui poſt eũ auctores alter alterius veſtigia ſecuti, ad arbitrium deinde deſcripſerunt. Nam quod Theophraſtus radicem illi ſpinoſam tribuit, rem aliter ſe habere experientia ipſa docet. Dioſcorides Fabam Ægyptiam, deſcribens Theophraſtum fere ſecutus eſt, & vtrumque interpretatus Plinius. Addit Bellonius ſylueſtrem & ſponte naſcentẽ iuxta riuulos in Creta ſe inueniſſe, Ægyptios verò magna diligentia colere. Sed quæ veteres illi de ea literis mandarunt perſequamur.

Locus. In Ægypto copioſiſsima naſcitur, teſte Dioſcoride. In Aſiæ etiam Ciliciæq́; lacubus inuenitur.

Lib.4.Hiſt. cap.10. Theophraſtus eandem ſic deſcripſit: ὁ δὲ κύαμος φύεται μὲν ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις. καυλὸς δὲ αὐτοῦ μῆκος μὲν ὁ μακρότατος εἰς τέτταρας πήχεις. πάχος δὲ δακτυλιαῖος, ὅμοιος δὲ καλάμῳ, μαλακὸς μακρῷ. Athen. ἀγόνατος διαφύσεις δὲ ἔνδοθεν ἔχει διόλου διειλημμένος, ὁμοίως ὁμοίας. Athen. τοῖς κρίνοις, κηρίοις. Athen. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡ κωδία παρομοία σφηκίῳ περιφερεῖ, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν κυττάρων κύαμος, μικρὸν ὑπεραίρων αὐτοῦ. πλῆθος δὲ οἱ πλεῖστοι τριάκοντα. τὸ δὲ ἄνθος διπλάσιον ἢ μήκωνος. χρῶμα δὲ ὅμοιον ῥόδῳ, κατακορές. ἐπάνω δὲ τοῦ ὕδατος ἡ κωδία. παραφύεται δὲ φύλλα μεγάλα παρ' ἕκαστον τῶν κυάμων, ὧν καὶ τὰ μεγέθη πίλου θετταλικοῦ, τὸν αὐτὸν ἔχοντα καυλὸν τῷ τῶν κυάμων. συντρίψαντι δ' ἕκαστον τῶν κυάμων, φανερόν ἐστι τὸ πικρὸν συνεστραμμένον, ἐξ οὗ γίνεται ὁ καυλός. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν καρπὸν τοιαῦτα. ἡ δὲ ῥίζα παχυτέρα τοῦ καλάμου τοῦ παχυτάτου, καὶ διαφύσεις ὁμοίως ἔχουσα τῷ καυλῷ. ἐσθίουσι δὲ αὐτὴν καὶ ὠμὴν, καὶ ἑφθὴν, καὶ ὀπτὴν. καὶ οἱ περὶ τὰ ἕλη τούτῳ σίτῳ χρῶνται. φύεται μὲν οὖν καὶ πολὺς αὐτόματος. οὐ μὴν ἀλλὰ καταβάλλουσιν ἐν πηλῷ, ἀχυρώσαντες εὖ μάλα, πρὸς τὸ κατενεχθῆναί γε, καὶ μεῖναι, καὶ μὴ διαφθαρῆναι, καὶ οὕτω κατασκευάζουσι τοὺς κυάμωνας. ἂν δὲ ἅπαξ ἀντιλάβηται, μένει διὰ τέλους. ἰσχυρὰ γὰρ ἡ ῥίζα, καὶ οὐ πόρρω τῆς τῶν καλάμων, πλὴν ἐπακανθίζουσα. διὸ καὶ ὁ κροκόδειλος φεύγει, μὴ προσκόψῃ τῷ ὀφθαλμῷ, τῷ μὴ ὀξὺ καθορᾶν. γίνεται δὲ οὗτος καὶ ἐν συρίᾳ, καὶ κατὰ κιλικίαν. ἀλλ' οὐκ ἐκπέπτουσιν αἱ χῶραι. καὶ περὶ τορώνην τῆς χαλκιδικῆς, ἐν λίμνῃ τινὶ μετρίᾳ τῷ μεγέθει. καὶ αὕτη πέπτει, καὶ τελειοῖ, καὶ τελεοκαρπεῖ: Latine hæc ſic vertenda. Faba in paludibus ſtagníſque exit. Caulis eius qui longiſsimus, ad quatuor cubitos erigitur, craſsitudine digitali, ſimilis calamo molli. (Athenæus qui hunc Theophraſti locum exſcripſit, ſed non integrum, legit μακρῷ, id eſt longo) non geniculatus. Totus rimis intrinſecus diſtinctus eſt, Lilij modo (Hermolaus vertit, rimæ intus per totum vt Lilio: Athenæus legit κηρίοις, id eſt Faui modo, non Lilij.) Huic inſidet caput, rotundis fauis veſparum ſimile. In ſingulis veluti Loculis, ac pertuſis cauis ſingulæ Fabæ continentur, & parum ſuper eminent, multitudine plurimùm triginta. In his

Cor. c.116. lib.2. Dioſ.

his pro σφοκίῳ corrupta in exemplaribus voce, legit Theodorus σφηκίῳ, Fauum veſparũ orbiculatum interpretatus, deinde pro κηϊάρων legit κυτλάρων, & ἐν ἑκάςῳ τῶν κυτλάρων reddidit in ſingulis cellis: Sunt enim κύτλαροι, τῶν σφηκίων καταβρήσεις, καὶ τῶν κηρίων κοιλότητες, id eſt fauorum veſparum foramina, & fauorum cauitates. Sunt qui pro κηϊάρων legant κιϐωρίων. Theodorum ſecutus Hermolaus vertit, calix in cacumine rotũdus, veſparum Fauo ſimilis: triginta plurimum loculis, qui ſingulas ſinguli continẽt, non quidem omnino tectas, ſed paulo extantes. Hos imitati Dioſcoridis interpretes, quod dixit, ὅπερ ἀπανθήσαν φέρει φυσκία παραπλήσια θυλακίσκοις, ἐν οἷς κύαμος μικρὸν ὑπεραίρων τὸ ϖῶμα, ὡς πομφόλυξ, interpretati ſunt, vbi flore exuitur, fert folliculos veſparum fauis ſimiles, cũ non σφηκία, ſed φυσκία habeat, id eſt, folliculos capſulis ſimiles, in quibus Faba ſupra operculum veluti bulla parum prominet. Hic operculum ϖῶμα dictum, ἡ κωδία eſt Theophraſti quam, caput & calicem illi verterunt. Flos duplo maior quàm Papaueris, roſei coloris, ſaturi: caput extra aquam attollitur: Plantis huius Fabæ ſingulis adnaſcũtur folia. Hermolaus ſic reddidit. Ipſi quoque calices aquis extant, latiſsimis circa foliis, quæ ſingulas Fabas obire videantur. Ea verò quæ ſequuntur prætermiſit Theodorus. ὧν καὶ τὰ μεγέθη ϖίλῳ θετταλικῷ, & cætera, Id eſt magnitudine paria pileis Theſſalicis: eorum pediculus cauli ſimilis eſt, qui Fabas profert: Hermolaus aliter expreſsit, magnitudo iis, inquit, ad ſimilitudinem eorum, quæ vt Plinius ait, perſonatæ in noſtris fluminibus vocantur. Proſequitur Theodorus, ob tritis ſigillatim Fabis amarum illud ex quo caulis prodit, καυλὸς, non ϖῖλος, intortum ſpectatur. Eiuſmodi caulis ac fructus eſt. In his mirũ cur Theodorus ϖίλον pilulam verterit, qua de re hæc eſt Cornarij ſententia. Si verò quis Emble.94. li.1. Dioſc.
contriuerit ſingulas Fabas, inquit, manifeſtum fit amarum illud compactum, ex quo pileus prodit: ϖίλον enim nunc folia dicit, quæ pilei magnitudinem habent. Id quod cum Theodorus in ſuo codice Græco non haberet, in eam hæſitationem delapſus eſt, vt quod pro ϖίλῳ verteret non habens, pilulam ex pileo faceret. Quod Theophraſtus ϖίλον dixit, ϖέτασον appellat Dioſcor. his verbis: ἔχει ᾗ φύλλον μέγα ὡς ϖέτασον, ideſt folium habet magnum velut galerum. Hermolaus πίλον, hîc caulem ſiue thyrſum interpretatur. Eius hæc ſunt verba. Thyrſus inter folia emicat ſpectabilis, à Theophraſto ϖῖλος vt arbitrantur, vocatus: quamquam Theodorus pilulas interpretari videtur. Alij calicem rotundum eo vocabulo ſignificari voluerunt. Hęc Hermolaus: ex quibus intelligimus, viros alioqui doctiſsimos, eius loci vitio hæſitaſſe, multum anxios cum res intellectu facilis eſſet, ex illo amaro quod in medio Fabæ abſtruſum, loco germinis eſt, naſci primum caulem deinde illo gliſcente per ambitum folia. Sed id peritis accuratius diſquirendum relinquatur. Perſequamur iam cætera. Radix quauis arundine craſsior: caulis modò etiam rimoſa manditur & cruda, & elixa, & aſſa: eo cibo qui accolunt ſtagna veſcuntur. Naſcitur ſponte multa, tum etiam in lutum deiecto ſemine, diligenter palea ſtipato, vt ſidat, maneátque in vado, nec corrumpatur. Sic inſtituuntur Fabalia. Semen vbi ſemel comprehenderit, planta nunquam interit: radix enim valida eſt, nec diſsimilis arundini, verùm ſpinoſa: quamobrem Crocodilus eam refugit, ne impingat, & oculos lædat, quoniam eius viſus ſit obtuſior. Naſcitur hæc etiam in Syria, Ciliciáque, ſed tractus ij non perficiunt. Circa Toronen agri Chalcidici quodam in lacu modico etiam gignitur, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur, & perficitur, καὶ τελειοῖ, quod verbum otioſum ac ſuperuacuum eſſe multi arbitrantur, & fructum abſoluit. His Fabam Ægyptiam graphicè depinxit Theophraſtus, & eandem planè quam Dioſcorides. Plinius ſeorſum de Faba, ſeorſum de Colocaſia agit, ex oratione Theophraſti, quibuſdam mutatis, qui-

Li.18. ca.11. buſdam etiam omiſsis. Ac de Faba quidem ſic. Naſcitur & in Ægypto ſpinoſo
caule: qua de cauſa crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo ſcapo qua-
tuor cubitorum eſt ampliſsima: digiti craſsitudo: in genicula abeſſent, molli
Calamo ſimilis, ſic legit Turnebus. Caput Papaueri, colore roſeo. In eo Fabę non
ſupra tricenas (triginta.) folia ampla, fructus ipſe amarus & inodorus. Sed ra-
dix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum ra-
dicibus ſimilis. Naſcitur & in Syria, Ciliciáque, & in Torone Chalcidis lacu. De
Li. 21. ca.15. Colocaſia verò ſcribit, ſed verbis deprauatis, quæ legenda ſic quidam putant. In
Ægypto nobiliſsima eſt Colocaſia, quam Cyamon vocant aliqui. Hanc è Nilo
metunt: nos nuſquam ex noſtris amnibus: caule araneoſo, qui coctus manden-
do eſt. Thyrſo autem qui inter folia emicat ſpectabili, foliis latiſsimis, etiamſi
arboreis comparentur, ad ſimilitudinem eorũ quæ perſonatę vocamus. Adeó-
que Nili ſui dotibus gaudent Ægyptij, vt implexis Colocaſiæ foliis in variam
Li.17. c.Gc. ſpeciem vaſorum, potare gratiſsimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. De
iiſdem vaſis idem habet Strabo, & teſtatur adeo magna eſſe illa, vt poculorum,
& catinorum vſum præbeant, aptam ad id habentia cauitatem, vt Alexandrinæ
officinę his plenæ ſint, & non aliter quàm vaſis vtantur. Appellantur autem hęc
vaſa κιβώρια, & κιβώτια, auctore eodem Strabone, ἴδιος αἰγυπτίων ἐστὶ κύαμος αἰγύπτιος,
Libr. 11. ἐξ οὗ κιβώριον γίνεται. Id Athenæus confirmat his verbis. τοῦ δὲ κώθωνος ἐν μάλα προβεβη-
κότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων, ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. Δίδυμος δὲ φασὶ ποτηρίου εἶδος
εἶναι, καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύ-
πτια κιβώρια. Id eſt, cum potus liberalior quem Græci κώθωνα appellant, procede-
ret, ille capto poculo quodam, quod Ciborium nominant Græci, eo imminxit,
tanquam baccans & ebrius. Didymus ait hoc eſſe poculi genus. Et fortaſſe ſunt
ea quę Scyphia appellantur, propterea quod in anguſtum pars infima contracta
Lib.2. od.7. eſt, vt ciboria Ægyptia. In eo ſignificatu vſurpauit Horatius, obliuioſo læuia
Lib. de Th. ad Pam. maſsico ciboria exple. Dioſcorides tamen Fabam ipſam, κιβώριον, & κιβώτιον no-
minari tradit: item Galen. δίδοται δὲ ἐπὶ τούτων διὰ γλυκέος ἢ μελικράτου προεψη-
μένου δικτάμνου ἢ πηγάνου, κυάμου αἰγυπτίου τὸ μέγεθος, ὅτινες ἐπιχωρίως κιβώτιον καὶ κιβώ-
ριον καλοῦσι. Id eſt, Datur his ex paſſo, aut aqua mulſa, in quibus Dictamnum
aut Ruta incocta ſint, Fabæ Ægyptiæ magnitudine, quam quidam vernacula
Libr. 1. lingua cibotium & ciborium appellant. Ætius etiam viridem Fabarum Ægy-
Lib.2. c. 99. tiarum fructum ciborium appellari ait. Dioſcorides Fabæ Ægyptiæ vſum tum
Vſus & Vires in cibis tum in medicamentis declarat his verbis. Radix cruda coctáue eſtur. Fa-
ba virens manditur, & exſiccata nigreſcit: vulgarem magnitudine ſuperat.
Adſtringendi facultatem habet, & ſtomacho vtilem: dyſentericis, cœliaciſ-
que prodeſt, inſparſo polentæ vice lomento, datur quoque in pulte. Cortices
in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit
ad aurium dolorem quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum,
Li. 1. Alim. ſi tritum & cum roſaceo coctum inſtilletur. Galenus tradit Fabam Ægyptiam
ſicut noſtram magnitudine ſuperare, ita & naturam habere humidiorem,
Li.3. comp. ph. local. magíſque excrementitiam. Alio in loco aurium doloribus prodeſſe Fabam
Ægyptiam viridem, internam amaram, hoc eſt, quod in medio eius viri-
de & amarum eſt, quod Dioſcorides declarauit his verbis. Καὶ πρὸς ὠταλγίαν
δὲ ποιεῖ τὸ ἐν μέσῳ χλωρὸν αὐτῶν, πικρὸν δὲ κατὰ τὴν γεῦσιν. Hoc ipſum modo pul-
pam, modo interiora Fabæ Marcellus appellat. Et Corn. Celſus Ægyptiæ
Libr. 6. c. 6. Fabæ amarum cum roſis contritum, oculorum cum dolore inflammationi-
Libr. 1. bus adhibet. Colocaſij radicis ſimilis vis eſt, inquit Ætius, rapis ac cepis,
viſcoſum autem corpus ipſius eſt. Vnde exterſoriæ facultatis particeps eſt,
& ventri in cibo ſumpta commodat. Plinius ſcribit Colocaſiæ caulem ara-
neoſum

neoſum eſſe in mandendo, vt diximus, quod & teſtatur Martialis his verſibus.

Niliacum ridebis olus lanáſque ſequaces,
Improba cum morſu filia manúque trahes.

Colocaſia Glaucias, inquit idem Plinius, acria corpora leniri putauit, & ſtomachum iuuari. Li.21.ca.28. Fabæ Ægyptiæ radix quæ Colocaſion dicitur, vt ait apud Athenæum Diphilus, ſtomacho vtilis eſt, & corpus alit, ſed difficilè ex- Libr.3. cernitur, quia conſtringit, melius autem in ea fuerit, quod minimè lanoſam refert naturam. Fabæ quæ ex ciboriis naſcuntur virides quidem, difficilè coquuntur, parum nutriunt, difficile excernuntur, maximè ſunt flatulentæ, ſiccatæ minùs flatuum mouent. Prouenit etiam ex ciboriis flos coronamentis dicatus.

CICER, CAP. XLIIII.

EPEBINΘΟΣ Græcis, Cicer Latinis dicitur, Arabibus *Chemps*, *Nomina* *Hamos*, ſeu *Athamos*, Italis *Ceci*, Germanis *Kichem*, *Kicherebs*, Hiſpanis *Grauancos*, Gallis *Ciche*, *& Poix ciche*, *& Pois bechu*. Cice- *Genera.* ris genera duo ſunt Dioſcoridi, Galeno, Plinio, ſatiuum ſcilicet, Lib.2.c.97. & ſylueſtre. Satiui differentiæ aliquot. Dioſcorides ſatiui alterum genus eſſe Lib. 6. ſim. Li.18. ca.12. dicit, quod Arietinum nominat. Theophraſtus aliter diſtinxit his verbis, οἱ δὲ ἐρέβινθοι, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς χυλοῖς, καὶ τοῖς χρώμασι, καὶ ταῖς μορφαῖς διαφέρουσι, Lib.8. Hiſt. cap.5. οἷον κρίοι, ὀροβιαῖοι, καὶ οἱ ἀνὰ μέσον. ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰ λευκὰ γλυκύτερα. Quæ ſic conuertit Theodorus. Ergo Cicer & magnitudine, & ſapore, & colore, & forma pleráſque differentias oſtendit, vt Arietinum & Columbinum, candida inter omnia dulcedine præſtant. Sed hæc ſane exprimere voluit Plinius his verbis. Lib.18.c.12. Differentiæ Ciceris plures, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur, album nigrúmque. Eſt & columbinum, quod alij venereum vocant, candidum, leue, arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Eſt & Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, anguloſi, velut Piſum. Dulciſsimum autem id quod Eruo ſimillimum eſt: firmiúſque quod nigrum, & rufum, quam quod album. Plinius duo hîc facit Ciceris genera, Arietinum, & alterum columbinum, quod & Venereum dicitur: ὀροβιαῖον, id, nempe Eruinum Theophraſtus vocat, quod mox declarat, cum ait, dulciſsimum autem id quod Eruo ſimillimum. Columella hoc Punicum appellauit, qui & Li. 2.ca. 10. duo Ciceris genera tradit. Cicer, inquit, quod Arietinum vocatur, itémque alterius generis quod Punicum, ſeri menſe Martio toto poteſt. Galenus quoque duorum generum meminit, eius videlicet quod Arietinum, & eius Lib.6.ſim. quod ὀροβιαῖον, id eſt Eruinũ appellari ait. Quod verò Plinius de Cicercula, velut de tertia Ciceris ſpecie inſeruit, id non ex Theophraſto mutuatus eſt, ſed de ſuo adiecit: Cicercula enim,

CICER SATIVVM.

& re & nomine à Cicere differt, de qua ſuo loco dicetur. Matthiolus Ciceris genera ſcribit eſſe candidum, quod & Columbinum vocatur, & rubrum venereum appellatum, quod ad incitandam venerem mirificè valeat, poſtremum nigrum cæteris minus, Arietinum dictum. Ciceris ſatiui planta in cubitalem altitudinem adoleſcit, paulo proceriorem, foliis oblongis, denticulatis, albicantibus, piloſis: caule lignoſo, modicè hirſuto, in latus declinante, ramis multis brachiato: floribus ſubpurpureis, ex quibus ſiliquæ prodeunt breues, farctæ, in mucronem tenuem deſinentes, in quibus ad ſummùm Cicera duo, vel tria, anguloſa, turbinata, vnóque angulo acuto donata includuntur, ex ſubrubente purpura nigra: radix eſt lignoſa & fibrata, altè deſcendit. Hoc eſt verum Cicer ſatiuum, puod hîc depictum datur, vel Plinio teſte, cum ſcribit. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram ſeminis latæ. Dodonæus pro Cicere ſatiuo & vulgari depinxit verum orobum officinis Omnibus iam receptum.

Forma Matt. Ibid.

Li. 18. c. 12.

Forma Cicer. Eru.

Cicer Eruinum id quibuſdam eſſe videtur, quod hîc pictum oſtenditur, cauliculis latis, ſiue compreſſis, foliis longis, in extremo capreolos emittentibus ad imam plantam integris, per ſummos caules in bina ternáue foliola anguſta diuiſis. Flores candicant, ex quibus tandem naſcuntur ſiliquæ rotundæ, Piſi ſiliquis minores, in quibus ſemina rotunda, Piſis ſimilia, ſed minora, guſtu amaro, cum viridia ſunt. Hanc plantam Eruiliæ ſylueſtris nomine exhibuit Dodonæus, Matthiolus, nomine Araci nigri.

Li. 4. ca. 10.

CICER ERVINVM quorumdam.

CICER OROBIÆUM.

Cicer aliud Eruinum ſiue Orobiæum Theophr, Pena exhibuit, quod tantopere Narbonenſi Orobo, ſiliqua præſertim ſimile eſt, vt certũ ſit illud eſſe, quod dulciſsi

dulcißimum, & Eruo ſimillimum à Plinio dicitur. Narbonæ ac Galloprouinciæ pleriſque locis per meſſes flaueſcit, culmo aſſurgens ſeſquipedali, geniculato, in latus quaſi in obliquum flexo, leuiter ſtriato, fiſtuloſo, foliis in longiuſculis neruulo ordine digeſtis, Lentis, aut Araci. E calami variis locis hi ramuli prodeunt: iuxta ſummos geniculorum nodos cõplures ſiliquæ, vno ferè exortu ſeſe contingẽtes emicant, cylindri figura, vnciam longæ, rectæ, teretes, paruis interuallis articulatim diſtinctæ in exigua tubercula, tria vel quatuor: clauſa intus ſemina nulla membranula diuiſa Piſum Arietinũ ferme æquant, obtuſè triangula, Orobo duplo maiora, colore albido pallentia, aut ſubfulua, non ingrati ſaporis, Ciceris, aut Piſi.

CICER SYLVESTRE
Matthioli.

Cicer ſylueſtre auctore Dioſcoride, foliis ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Cicer ſylueſtre Plinio, foliis eſt ſatiuo ſimile, odore graui. Matthioli Cicer ſylueſtre, & Herbariorũ hîc pictum damus. Huic aliud diſsimile neſcio an verius, proferunt Pena & Lobellius ex Sabaudiæ & Heluetiæ finibus, latius ſparſis, ramoſis caulibus, cubitalibus & ſeſquicubitalibus, foliis Loto ſylueſtri ferme æqualibus, Ciceris Arietini, maioribus, craſſioribus, rotundioribus, & modice crenatis: flores purpuraſcunt: ſiliqua Ciceris Arietini, breuis, folioſa, compreſsior paulo, imam eius partem veſtientibus, quibuſdam veluti foliolis: ſemina multo minora, compreſſa, & potius Cicerculæ ſimilia. Quare non abſurde quis coniiciat, inquit Pena, iſtud Dioſcoridis ſylueſtre eſſe Cicer. Alia duo Ciceris ſylueſtris genera hîc ex Dalechãpio proponimus. Primum radicibus longis huc & illuc euagatur, lignoſis, multiplicibus, nodoſis, ſubrubris. Fruticoſa planta eſt, ramis fere pedalibus, humi propemodum iacentibus: foliis ſatiui Ciceris, minimè per ambitũ inſectis, quamplurimis vno in pediculo, rotundioribus: flore pallido, paruo, veluti in ſpicam coaceruato: ſiliquis multis, ſatiuo ſimilibus, aceruatim cohærentibus: ſemine paruo, nigro, compreſſo, nec ita caluam arietis exprimente, ſatiui modo. Gignitur hoc Cicer in ſaltuoſo ſalicto, quod Rhodanus alluit prope Lugdunum. Ibidem. Forma Cicer. ſylue. Li.22.ca.25.

CICER SYLVESTRE
Penæ.

Cicer ſylueſtre alterum in aridis creſcit, radice craſſa, longa, ramoſa, cortice nigro tecta, intus candida, ſcapis multis, ſurculoſis: foliis Ciceris, ternis ſimul vt in Loto: flore Piſi, rubro: ſiliquis Ciceri ſimilibus, hirſutis, rubris maculis compunctis. Ciceris natura eſt,

Lib.18.c.12. *Locus.* Lib.2. c.10. *Tempus.*

CICER SYLVESTRE I. *Dalechampij.*

inquit Plin. gigni cum Salsilagine: ideo solum vrit. Nec nisi madefactum pridie seri debet. Cicer seri mense Martio toto prodest, (vel potest,) inquit Columella, cælo humido, loco quàm lætissimo: nam etiam id terram lædit: atq; etiam improbatur à callidioribus agricolis: quod tamẽ si seri debeat, pridie macerandũ erit, vt celeriùs nascatur. Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen in siliquis profert. Cicer tum vt edulium, tum vt medicamen tum consideramus. Eduliũ est, inquit Galen. non minùs quàm Faba flatulentũ, sed valentius nutrit quàm illa: ad venerem autem incitat, creditúmque etiam est semen generare: vnde quidam equis admissariis ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas adstringendi maior quàm Fabis, adeo vt quędã Cicera calculos in renibus concretos manifestè comminuũt. Nigra autem sunt ea, ac exigua, in Bithynia maximè prouenientia, quæ Arietina nuncupant. Satius tamen est cremorẽ ipsorum in aqua coctum bibere. Vtũtur homines & Ciceribus adhuc virentibus, antequã sint matura, quomodo & Fabis. Idem alibi. Cicer Legumen est flatulentũ, copiosi nutrimenti, aluo mouendæ idoneũ, citãdę vrinę efficax, lacti & semini generando aptum: prolicit verò & menses. Porrò Arietinũ cæteris efficacius vrinam impellit. Decoctum eius calculos renum confringit. Alterum Ciceris genus Orobiæum, eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, abstergendi: est enim calidũ & moderatè humidum, ac particeps amaritudinis: cuius vi & lienẽ, & iecur, & renes expurgat, psorásq; & lepras, & lichenes exterget, parotidas, & testes induratos discutit. Tum etiam vlcera quæ cacoethe vocant, cum melle sanat. Cicer siluestre ad omnia efficacius satiuo est, hoc est tum calidius, tum siccius, quanto & acrius, & amarius. Cicer satiuũ Dioscoridi aluo idoneum est, vrinam ciet, inflationẽ parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium, verrucosas informicationes: ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetiginésque: item contra carcinomata, & vlcera quæ cacoethe vocantur, cum melle & Hordeo prodest. Alterum genus Arietinum nominatur: vtrumque cit vrinas, dato cum Roremarino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea vlceratam vesicam, & renes. In verrucarum formicantium pensiliúmque genere, prima Luna singulis granis singulas tangunt, eáque grana linteolo deligata abiici post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Syluestre Cicer idem quod satiuum præstat. Plinius qui cum Cicere Cicercu-

Li.1. Alim. *Vires & Temper.*

Li.6.simpl.

CICER SYLVESTRE, II. *Dalechampij.*

Lib.2.c.97.

lam oſcitanter confundit, hæc de Ciceris facultatibus prodidit. Cicer ſylueſtre ſi largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiámnum magis in aluo proficit. Farina vtriuſque vlcera manãtia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales, & iocinorum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes, & vrinas, grano maximè. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam veſicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni genere prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaq́; grana in linteolo deligata poſt ſe abiiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt Arietinum in aqua, cum ſale, (in manuſcripto hæc duo verba non leguntur,) diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus vrinę. Sic & calculos pellit, morbumq́; regium. Eiuſdem foliis ſarmentíſque decoctis, aqua quàm maximè calida morbos pedum tollit, (alij mollit,) & ipſum calidum tritumq́; illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum cum gallæ dimidio tritum oculorum vlceribus ex paſſo medetur. Ciceris farina auctore Matthiolo, ex intubi ſtillatitia aqua decocta, & iocinori illita, tumores illius reſoluit, & ſerpentium morſibus medetur, præſertim ſi cum Hyperici decocto miſceatur. Columbinum aqua maceratum, contuſum & illitum putreſcentes gingiuas ſanat. Ex Cicerum rubrorum decocto remedium præſtans ad vrinæ ardores, conficitur hoc modo. Eorum ſeſquilibram in libris decem aquæ die vna maceratam ad tertias decoquito. Excolato decocto addito Glycyrrhizæ vnciam, Maluæ & radicis eiuſdem, Althęæ, Graminis, Agrimoniæ, & Caſſuthæ manipulum, Myxa & Zizypha decem: præterea ſeminis Melopeponis delibrati vncias duas, baccarum Halicacabi, Solani hortenſis, Lithoſpermi, ſingulorum drachmas quatuor, oſsium dactylorum contritorum drachmas tres, quæ omnia ſimul feraeant ad tertias. Propinato quotidie mane vncias quatuor.

Li.22.ca.25.

In ca.97. li. 1. Dioſcor.

ERVILIA, ſiue OCHRVS, CAP. XLV.

V Æ Plinio & aliis Latinis ſcriptoribus Eruilia, ὠχρὸς Gręcis nominatur, à luteo videlicet Ochræ colore, quem interior medulla fructus refert, recentioribus & Officinis Piſum minus, Italis *Rouiglione*, Tridentinis *Arabeia*, Germanis *Eruoeyſſen* ea dicitur. Eruilia caule eſt inani, foliis, capreolis, ſiliquíſque Piſo ſimilis, ſingulis tamen minoribus. Flores fert plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obſcuros, ſiliquas rotundas ac longas, in quibus ſemina rotunda, Piſis minora, colore ſæpius luteo, aliquãdo virente. In agris & hortis prouenit: vberiùs loco aprico, & cæli ſtatu calido ſiccóque ac fœlicius prouenit: vliginoſis parum proficit, & frigoribus vt Piſum facilè offenditur. Seritur vêre, Iulio menſe ad maturitatem peruenit. Eruilia auctore Galeno, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonum & prauum generãt, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter tranſeuntia, flatulenta & flatus

Nomina

Forma

Locus.

Tempus.

Li.1. Alim.

Vires & Temper.

flatus expertia, parum & multum nutrientia : nullam enim effectricem habent qualitatem, instar quorundam quæ acres, & austeros, acerbos, salsos, amaros, vel dulces habent sapores. Aliam Eruiliam syluestrem, siue Ochrum, statuit Dodonæus in frument. Historia, quam antea Eruinum Cicer appellauimus.

LVPINVS, CAP. XLVI.

Nomina — QVI θέρμος Græcis, Latinis Lupinus, Mauritanis *Tarinus*, seu *Tormus* dicitur, Italis *Lupino*, Germanis *Feigbonen*, Hispanis *Entramocos*, Gallis *Lupin*. Lupinorum appellatio non aliunde ducta videtur, quàm quod sicut Lupus terram appetit, & in fame terra vescitur, ita Lupinus tellurem, vt Plinius ait, adeo amat, vt quamuis frutetoso solo coniectum inter folia veprésque, ad terram tamen radice perueniat. Lupinus etiam, velut Lupis expositus & relictus, dictus videri potest, ex eo quod, vt idem Plinius ait, impune iacet, vel derelictus, si non protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutus. Duo sunt Lupini genera Dioscoridi, Galeno, Plinio. Est enim Lupinus satiuus, & Lupinus syluestris. Lupinus satiuus vnico assurgit caule, rotundo, intus cauo, firmo, qui sine adminiculo rectus consistit, & parum lanuginosus est. Folia ex quinis, senis, septenísue foliolis cohærentibus constant, vitici similia, superiore parte virentia, inferiore candicantia, hirsutaq́; : quæ sub vesperam, solis occasum veluti præsentientia, flaccida facta deorsum vergunt. Flores in summis caulibus candidi sunt: siliquæ compressæ, crassæ, in ambitu crenatæ, duræ, foris leuiter hirsutæ, intus glabræ, in quibus semina quina, senáue membranis dissepta, orbiculata, compressa, qua parte siliquæ adhærent cauitatem quandam veluti vmbilicum exiguum habentia, foris alba, intus lutea, sapore amarissima. Radix eius est singularis, sublutea, lignosa, fibrata. Lupinus syluestris satiuo similis est, inquit Dioscorides, sed omnino minor. Huius innumeræ plantæ, inquit Matthiolus, in Hetruriæ campestribus

Li.18.ca.14. · Ibidem. · Lib.2.c.103. · Ibidem.

LVPINVS SATIVVS *Matthioli.*

LVPINVS SYLVESTRIS *Dodonæi.*

Maio

Maio menſe viſuntur, floribus roſeo colore ruſeſcentibus. Lupinus ſolum are- *Locus.*
noſum & vitioſum potius deſiderat, inquit Theophraſtus, atque omnino in Lib.8.Hiſt.
cultis prouenire non vult. In ſolo rubricoſo, vel pullo, vel arenoſo, ſi non ſit cap.11.
aquoſum Lupinum ſerendum ex Catonis ſententia tradit Plinius. Idem ter Lu- Lib.18.c.17.
pinum florere ſcribit. Primùm quidem ſub finem Maij, deinde Iunio, aut initio Ibid. ca.14.
Iulij, tertio Iulio, aut Auguſto menſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccáq; fuerit. *Tempus.*
Fructus duo priores ſæpe ad maturitatem perueniunt, tertius rarò non niſi in
regione calida. Lupini ſemen ϖολύχρηστον eſt, inquit Galenus, id eſt, frequentis Li.1. Alim.
ac multiplicis vſus. Elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper dum
in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem ita demum manditur cum *Vires &*
Garo, ac Oxygaro, vel etiã ſine his, ſale mediocri cõditus, non quomodo Hor- *Temper.*
deum, & alia quæ variè apparantur. Lupini dura ac terreſtris eſt ſubſtantia: quo-
circa ipſe concoctu difficilis eſt, ſuccúmque craſſum gignit, ex quo non probè
in venis cofecto ſuccus quem crudum vocant, procreatur. Cæterùm cum inter
parandum quicquid habeat amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id eſt, qualitatis
quæ ſenſu deprehendatur, expertibus ſimilis euadit. Par igitur eſt ipſum neque
ad deiectionem, neque vt adſtringentia ad fluxum ventris cohibendum eſſe
accommodum, ſed tardè deſcendere, & difficilè deiici, ac pertranſire. Idem alibi. Li.6.ſimpl.
Lupinus edi poteſt coctus, multis ante diebus per macerationem amaritudine
in aqua depoſita, fitq; tunc nutrimentum ſucci craſsi. Cæterùm vt medicamen-
tum ita præparatus, ex genere eſt emplaſticorum. At vbi natiua etiamdum ma-
net amaritudo, extergendi digerendiq; vim obtinet: interficit lumbricos tum
illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca potus. Quin & decoctũ eius lum-
bricos eiicere poteſt: tum etiam foris idemtidem perfuſum, vitiligines, acho-
ras, puſtulas, pſoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergẽdo, partim
citra mordacitatem digerendo, ſiccandóq;: expurgat iecur & lienem, cum Ruta
& Pipere ſuauitatis gratia, aſſumptum. Elicit menſes, ac fœtum cum myrrha &
melle impoſitum. Porrò Lupinorum farina ſine mordicatione digerit. Nec
enim liuida tantum, ſed & choeradas & phymata curat: ſed tunc in aceto, aut
Oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq; pro ægrorum temperamento, &
affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo. Digerit item quæ liuida ſunt: &
quæcumque modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit &
farina. Sunt verò etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt. Lupi-
nus agreſtis amarior eſt, & ad omnia valentior ſatiuo, eiuſdemq; facultatis, ſed
valentioris. Commune quadrupedum hominumq; vſui Lupinum eſſe, Plinius Li.18.ca.14.
tradit, & maceratum calida aqua homini quoque in cibo eſſe: impoſitum etiam
puerorum ventribus eſſe pro remedio. Lupini farina, Dioſcoridi, cum melle Li.2.c.103.
delincta, aut cum aceto pota ventris animalia expellit. Ipſi quoque macerati, &
cum ſua amaritudine eſitati eadem efficiunt. Decoctum eorum idem præſtat
cum Ruta & Pipere potum: quare lienoſis prodeſt. Eodem vlcera tetra therio-
mata appellata, gangrænas, incipientem ſcabiem, eruptiones puſtularum, vlce-
ra in capite manantia, vitiligines, maculáſque fouere vtiliſsimum. Menſes &
partus extrahit, cum myrrha & melle ſubditum in vellere. Eorum farina cutem
liuoréſque corrigit: inflammationes cum polenta & aqua mitigat: tubercula &
coxendicum cruciatus ex aceto lenit: ſtrumas in aceto cocta, illitaq; diſsipat:
carbunculos rumpit. Decocti in cæleſti aqua, donec in cremorem lenteſcant,
faciem abſtergunt: medentur pecorum ſcabiei decocti cum radice nigri Cha-
mæleontis, ita vt repente decocto abluantur. Ciet vrinam radix cum aqua cocta,
& pota. Lupini triti vbi maceratu dulceſcere cœperint, cum aceto poti faſti-
dium detrahunt, & cibi auiditatẽ faciunt. Syluestris Lupinus eadem quæ ſatiuus
præſtat

præstat. Galenus dixit Lupinum ſyluestrem eſſe πικρότερον, id eſt amariorem. Dioſcorides omnino μικρότερον, id eſt minorem. Plinius hanc rem declarat his verbis. Lupini ſyluestres omni modo minores ſatiuis, præterquàm amaritudine. Idem medicamenta ex Dioſcoride multa recitat, & præcipuè ad expellendos lumbricos. Succus decoctorum, inquit, cum Ruta & Pipere, vel in febre datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impoſiti in ventrem ieiunis proſunt. Si verò cælesti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit, quo fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, vlcera manantia vtiliſsimum: ſmegma hic dixit quod Dioſcorides ἐπάντλημα. Sequuntur reliqua à Dioſcoride tradita, & quædam alia. Sed quod Dioſcorides de ouium ſcabie ſananda tradit, ipſe aliter refert: nempe ſic. Medētur pecori, cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium in Amurca decocti, vel vtroque liquore, poſtea miſto. Fumus crematorum culices necat.

Li.22.c.25.

Li.1 epiſt.7 Horatius virum bonum & ſapientem opponens ſtulto, oſtendit ſtultum & prodigum dare indignis, virum bonum probatos nummos reſeruare dignis hominibus, & ſui ſimilibus: verſus hic eſt:

Nec tamen ignorat quid diſtent æra Lupinis.

Id eſt, non neſcit quid interſit inter bonos & malos nummos: quod natum eſt à conſuetudine Comicorum, qui in ſcena Lupinis, ſeu nummis ex Lupino factis vtebātur pro veris & aureis, ſeu æreis. Idcirco Plautus Lupinos aurum Comicum appellat. Quinetiam hodie pueri in Italia ex Lupinis nummos imitari ſolent.

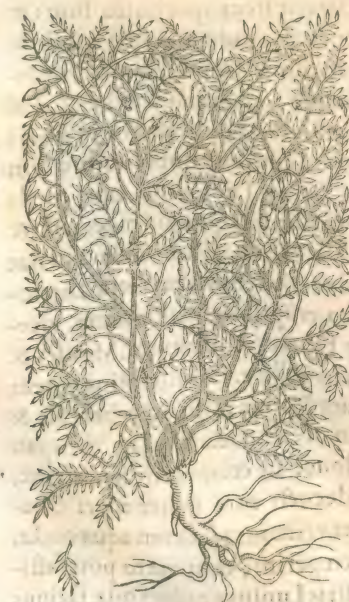
ERVVM, CAP. XLVII.

Nomina *Genera.*

ΟΡΟΒΟΣ Græcis, Eruum Latinis nominatur, Arabibus *Erbum, Keiſene*, ſiue *kerſene*, Italis *Eruo*, Germanis *Eruen*, Hiſpanis *Ieruos*, Gallis *Ers*. Duo Erui genera reperiuntur, ſatiuum & ſyluestre. Satiuum duûm eſt generum, candidum & rufum auctore Matthiolo. Galenus tertium addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Aliud quoque vidiſſe ſeſe ait Matthiolus Erui genus, quod Creticum vocant, noſtrati fere ſimile, ſed minutiore ſemine, & ſiliquis gracilioribus. Eruum ſatiuũ planta eſt folioſa, cauliculis ac ramis multis, in latus expanſis, vt ait Theophraſtus, ſeſe implicantibus: foliis paruis, longiuſculis, lente minoribus, plurimis ex vno pediculo, vtrimq; pari exortu per interualla prodeuntibus, vnico in cacumine permanente. Flores edit paruos ſubpurpuraſcentes, aliquando candicantes: ſiliquam Piſo ferè ſimilem, ſed breuiorem, & graciliorem; preſsis conſtrictiſue inter ſemina rotunda ſpatiis. Hoc eſt Dioſcoridis Eruum, paruus frutex, vt inquit, anguſto folio, tenuis, ſemina in valuulis habens. Non ita pridem, inquit Matthiolus, legitimum Eruum in Italia ſeri cœptum eſt, hîc depictum, ex ſecunda eiuſdem in Dioſcoridem commentariorum editione: priore etenim Lathyrum ſatiuum nomine Erui depinxe

In cap.102. li.2.Dioſc. Li.1. Al m. Ibidem.

OROBVS.

Forma.

Lib.8.Hiſt. cap.3.

Ibidem.

OROBVS Creticus.

depinxerat. Dodonæus Eruum nomine Cice- Lib.4.c.22.
ris ſatiui deſcripſit, vt diximus. Fuchſius Ci- In Hiſt.pl.
cerculam nomine Erui. Braſauolus credidit cap.215.
Eruiliam quæ Theophraſto, Galeno, Paulo Lib.2.ca.11.
Ochros dicitur, verum eſſe Eruum nominis *Locus.*
affinitate deceptus. Eruum ſylueſtre Dodonæo, Lobellio, & Herbariis dicitur ea planta, quæ à nobis deſcripta eſt libro de Maritimis nomine Catanauces. Eruum auctore Columella lætatur loco macro nec humido, quia luxuria plerumque corrumpitur. Poteſt & autumno ſeri, nec minùs poſt brumam Ianuarij parte nouiſſima, vel toto Februario, dum ante Calendas Martias, quem menſem vniuerſum negant agricolæ huic Legumini conuenire, quod eo tempore ſatum, pecori ſit noxium, & præcipuè bubus, quos pabulo ſixo cerebroſos reddat. Eruum ſeritur in agris. Quod ſponte naſcitur, inter ſegetes frequẽs oritur: verùm cum à paucis cognoſcatur, illud inter
Viciæ ſpecies numerant. Eruum Plinius cum Lib.18. c.15.
Vicia cõiunxit: mox] enim cum de Vicia egiſſet, ſubiunxit. Nec Erui operoſa cura eſt: hoc amplius quàm Vicia runcatur, & ipſum medicaminis vim obtinens: quippe per Eruum D. Auguſtum curatum,
in epiſtolis ipſius memoria extat. Boues apud nos, inquit Galenus, tum apud Li.1. Alim.
alias pleráſque gentes Eruo priùs in aqua dulcorata paſcuntur: homines verò ab *Vſus.*
hoc ſemine prorſus abſtinent: eſt enim inſuauiſsimum & praui ſucci. In magna tamen fame quemadmodum Hippocrates quoque ſcripſit, neceſsitate coacti ad ipſum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum quo Lupinos præparantes, Eruo cum melle vtimur, ceu medicamẽto craſſos thoracis ac pulmonis humores expurgante. Porrò inter Erui genera album minùs eſt medicamentoſum eo quod ad flauitiem aut pallorem recedit. Si verò coctum bis fuerit, & in aqua idemtidem edulcatum, inſuauitatem quidem deponunt, ſed vna
etiam cum ea abſtergendi & incidendi facultatem, vt ſola in eo relinquatur Li.8. ſimpl.
terreſtris ſubſtantia, quæ in alimentum vertitur citra inſignem amarorem de- *Vires &*
ſiccandi facultate præditum. Idem alibi Eruum deſiccat quidem exceſſu ſecun- *Temper.*
do intenſo, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, exterget, atque obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copio-
ſè, ſanguinem per vrinas euocat. Eruum teſte Dioſcoride, capiti oneroſum eſt: Li.2. c.102.
aluum eſu turbat, ſanguinem per vrinas extrahit: elixo boues ſaginantur. Parandæ farinæ ratio hæc eſt. Vberiora grana candidaq; deliguntur, ac permiſcendo reſperguntur aqua, donec quod ſatis eſt combibant: poſtea torrentur, vſque dum hians cortex diſrumpatur, molitaq; farinario cribro incernuntur: poſtremo farina reconditur. Hæc aluo vtilis eſt, vrinam ciet, meliorem colorem efficit: ſanguinem per veſicam, aut aluum cum torminibus elicit, ſi largius in cibo aut potu aſſumatur: vlcera cum melle purgat, lentigines & vitia cutis in facie, & maculas totumq; corpus emendat: nomas, gangrænas, duritiáſque ſerpere non patitur: mammarum duritias emollit: tetra vlcera quæ theriomata vocant, fauóſque emarginat: carbunculos rumpit: cum vino ſubacta illitu morſibus viperarum, canum, hominúmque medetur: vrinæ difficultates, teneſmóſque ex

aceto mitigat. Eruum tabidis qui alimentum non ſentiunt, toſtum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum ſumptúmque conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore ſanat fouendo. Hîc animaduertendum ad Eruinam farinam conficiendam candidius Erui ſemen à Dioſcoride eligi: à Galeno verò id minùs medicamentoſum haberi. De Eruo quidem in mentione eius diximus, inquit Plinius, nec potentiam ei minorem veteres quàm Braſsicæ tribuêre, contra ſerpentium ictus, ex aceto, & ad crocodilorum hominúmque morſum. Si quis Eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius abſumi certiſsimi auctores affirmant. Farina eius varos, & maculas cutis toto corpore emendat, (ſic enim legendum, non vt vulgata habent exemplaria, farina eius, vt ait Varro, maculas toto, & cætera.) Serpere vlcera non patitur: in mammis efficaciſsimum. Carbunculos rumpit ex vino: vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocinoris, teneſmum, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratúmque corrigit: item impetigines ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle ſuppurare prohibet impoſitum. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fouendo. Quin & vniuerſo corporis, ſi quis quotidie ieiunus bibat, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus miteſcit, bubus iumentíſque vtiliſsimum. Siliquæ eius virides priuſquam indureſcant, cũ ſuo caule foliíſq; cõtritæ, capillos nigro colore inficiunt.

Li.22.c.25.

LATHYRVS, CAP. XLVIII.

Nomina *Genera.* *Forma.*

QVOD Legumen Græci λάθυρον appellant, à Latinis vt Columella & Palladio Cicercula dicitur: à Gallis *des Geſſes*. Eius duo ſunt genera: nempe Lathyrus ſatiuus, & ſylueſtris. Lathyrus ſatiuus caules habet anguloſos, compreſſos: folia oblonga, anguſta, acuminata, bina

LATHYRVS SATIVVS Anguſtifolius.

LATHYRVS SATIVVS Latifolius: Clymenum Matth.

ſemper

ſemper eidem apta pediculo, inter quæ medius prominet capreolus, quo adminicula & cauliculos propinquos apprehendit: flores candidi, Piſi floribus ſimiles: ſiliquæ non Cylindri figura, ſed latæ & compreſſæ, quibus ſemen includitur album, latum, compreſſum, ac inęqualiter anguloſum, ſapore ferè Piſi: radix tenuis eſt, ac fibrata. Hunc Erui nomine depinxerat Matthiolus priore commentariorum in Dioſcoridē editione, vt diximus, id eſt, in hoc genere quod latioribus eſt foliis Matthiolus Clymenum eſſe vult. Cordus ſatiuum Eruum: Tragus, Piſum Græcorum. Lathyrus ſylueſtris ſuperiori caulibus, foliis, ſiliquis proximus eſt, ſed flores rubeſcunt: ſemen tamen vt in ſupradicto compreſſum, inæquales angulos habet, verùm minus eſt, durius, & colore in atrum degenerante. Hunc Lathyrũ Fuchſius nomine Erui ſatiui depinxit. Cicercula vt ſcribit Columella, ſeri debet læto ſolo, cælóque humido. Lathyrus, inquit Galenus, ſubſtantia quidem Eruiliis & Phaſelis eſt adſimilis. Vtuntur eo plurimùm in noſtra Aſia ruſtici, & potiſsimum in Myſia, & Phrygia, non ſolum quemadmodum Phaſelis & Eruiliis in Alexandria, & pleríſque aliis vrbibus, ſed etiam vt phacoptiſſanam ipſum parantes. Succum porro habet facultatibus quidem Eruiliis & Phaſelis conſimilem, ſed conſiſtentia craſsiorem: ac ideo magis quàm illa nutrit. Lathyro ſimilis eſt Cicera caule & foliis. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinãtes, ſiliquas paulo minores, atq; in his grana anguloſa quæque & Lathyro ſimilia, ſed minora durioráque & minus compreſſa, colore nigro proxima. Rarum eſt hoc Legumen, nec niſi à rei herbariæ ſtudioſis ſeritur. Latini Ciceram vocant, quod Cicerculæ ſimilis ſit, atque ſolo potiſsimum colore ab eo diſsideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à Cicercula differt, colore tantum diſcernitur: nam eſt obſoletior & nigro propior. Palladius in Martio. Nunc Cicera ſeritur. Ea diſtat à Cicercula ſolo colore, qui ſordet, & nigrior eſt. Vſus autem Ciceræ & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati eſt ſimilis, niſi quod Ciceræ ſemina ſunt duriora, minúſque facilè elixantur: quæ cauſa eſt cur Cicerculis ſint concoctu difficiliora.

Lib.4.c.21.

Forma ſylueſt.

Cap.215. Lib.2. c.10.

Locus.

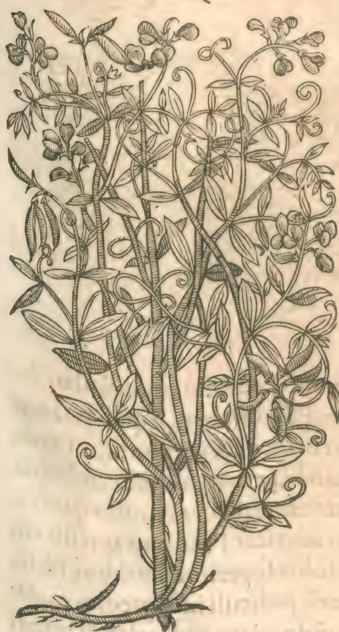
Li.1. Alim.

Vſus.

LATHYRVS Sylueſtris Dodon. Eruum ſatiuum Fuchſij.

CICERA.

PHASIOLVS, CAP. XLIX.

Nomina

HAnc Leguminis ſpeciem Græci pariter ac Latini Phaſiolos vocant, Itali *Fagiuoli*, Galli *Phaſiols*. Galeno vox Phaſiolus quatuor ſyllabis prolata, diuerſa eſt à Phaſelo tribus ſyllabis pronuntiato, de quo cum Eruiliis ſimul tractauit. De Phaſiolo ex ipſius ſententia iſto capite nos agemus. Phaſioli genera tria hîc exhibemus, Phaſiolum ſatiuum

Genera. ſiue candidum, Phaſiolum ſylueſtrem, & Phaſiolum ſyluarum. Phaſiolus ſatiuus,

Forma. ſiue albus, & vulgaris, foliis eſt Hederaceis, maioribus tamen, & mollioribus, ve-

PHASIOLVS ALBVS.

PHASIOLVS *Sylueſtris.*

PHASIOLVS *Syluarum.*

noſis, ternis ex vno pediculo prodeũtibus: flores edit cãdidos, Piſo minores, è quibus tãdem palmum longa cornicula exoriuntur, rotunda, in acutũ deſinentia, primùm quidem viridia, deinde per maturitatẽ candicãtia, quibus ſemina, quos Phaſiolos appellamus, continentur, figura renibus quadru-

Forma ſylueſt. pedũ ſimilia, alba, dẽpto vmbilico, qui tãtũ in his nigricat. Phaſiolus agreſtis eſt, quem hîc appinximus, cauliculis latis, inanibus: foliis ſuperiori ſimilibus, nõ ita tamen ad Hederaceorũ formã accedentibus, quorũ pediculi in capreolos exeũt: florib⁹ purpureis: ſiliqs cõpreſſis, ſemine intus rotũdo, nigro, vulgaris Piſi magnitudine, ſaporis ingratiſſimi. Phaſioli tertiũ hoc genus in Syluis, mõtoſis ſaltibus, & deſertis naſci cõperit Dalech. radice nigra, lõga, craſſa, in radicula innumeras

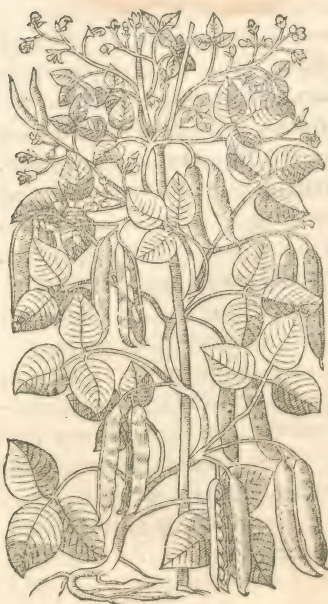
denſaſq;

densasq; fissa. Caules hæc planta multos profert, pede altiores, folia Phasioli, aut Smilacis hortensis, in singulis pediculis ferè sena: florem Pisi, ex puniceo purpurascentem: semen Lentis, paruulum, nigrum, in siliquis rufis. Phasioli albi, seu vulgares, in aruis seruntur, & sine adminiculis consistunt quidem, sed in latum sese diffundunt. *Locus.* Phasioli auctore Dioscoride, inflant, flatus mouent, ægrè coquuntur. *Lib.2.c.101.* Virides cocti si edantur, aluum emolliunt, ad vomitiones idonei. Paulus in medicamentum nephriticum ex cicadis nominatum, Phasiolum album recipit. *Vires & Temper.* *Lib.7.ca.11.* Excalfaciunt Phasioli, inquit Matthiolus, & humectant ordine primo. In cibum sumpti non solùm inflant, sed & ventriculum grauant. *In cap. 101. li.2. Diosc.* Præterea semen generant, & venerem excitant, præsertim si Pipere longo, Galanga, & saccharo aspergantur. Sed id efficacius præstant, si lacte bubulo pingui decoquantur, quoad dissiliant. Redduntur in cibis innocentiores, si cum sinapi, vel Cari semine edantur. Tumultuosa ac terribilia somnia inducunt, vt Lentes. Cornicula cum tenerrima sunt elixantur, & in acetariis eduntur, addito Pipere, gustu non ingrato. Eadem elixa, farina oblita, ac in oleo feruente, aut butyro frixa, Pipere, succóque vuæ acerbæ condita, ab Italis expetuntur in cibum. Peculiari naturæ vi sanant equorum morsus, si crudi dentibus atterantur, imponantúrque vulneri. Ex iisdem muliebris fucus paratur hoc modo. Phasiolorum alborum, micæ panis Triticei albissimi singulorum libram, cucurbitam vnam longam, teneram, virentémque ac dissectam nocte vna in lacte caprino macerant. His addunt seminum Melopeponum vncias quinque, nucleorum persicorum mundatorum vncias tres, nucleorum pineorum delibratorum selibram. Conterunt seorsum omnia in lapideo mortario, adiiciúntque pullum columbinum domesticum vna cum plumis in particulas dissectum, abiectis tantùm intestinis: omniáque simul mixta in vitreum vas ad id paratum coniiciunt, ex quo in vase alio feruente aqua pleno collocato aquam eliciunt, diligentérque custodiunt. Ea enim nitorem faciei conciliat, & cuti mollissimum addit læuorem.

SMILAX HORTENSIS, seu DOLICHVS, CAP. L.

PLANTA quæ σμίλαξ κηπαία à Dioscoride dicitur, quòd Smilacis modo conscendat, in propinqua, & vicina adminicula prehendat, ab Hippocrate, Diocle, Theophrasto, & plerísque aliis δολιχὸς vocatur, à nonnullis propter siliquarum magnitudinem λόβος, & λόβιον, id est siliqua, ab aliis Φασίολος, Phasiolus, quem à Phaselo trisyllabo differre diximus, Arabibus *Lubia*, Italis *Smilace de gli horti*, & *Fagiuolo Turchesco*, Germanis *Welschbaonen*, quasi dicant Fabas Italicas, Hispanis *Feyones*, Gallis *Phasiols*, & *Feues peintes*. *Nomina* Huius genera seminum coloribus distinguntur. Alia enim lutea sunt, alia rubent, alia varij sunt coloribus picta. *Genera.* Smilax hortensis, folia habet Hederæ, molliora tamen: tenues caules cum capreolos vicinis fruticibus se circumuoluentes, qui eousque adolescunt, vt topiarias scenas contexant: siliquę Fœnogræco similes, longiores, torosiores, quibus abduntur semina, renum figura, sed inæquali colore, quadam ex parte fuluescentia. *Forma.* *Li.2. c.140.* His notis omnibus ita Phasiolorum genus hîc depictum expressit Dioscorides, vt nulla prorsus repugnet: caules enim ei sunt tenues, longi, ramosi, capreolis suis pedamentis vicinis non modo sese circumuoluentes, sed etiam pergulas & attegias in hortis opacantes: folia Hederacea, fructus renũ figura, in siliquis longis, modo rubentes, modo versicolores. Id genus Phasiolos dolichos esse Galenus perspicuè declarat, *Li.1. Alim.* atque etiam Theophrasti auctoritate confirmat his verbis. Dolichorum nomen

SMILAX Hortenſis, ſiue Dolichus.

à Diocle quidem ſcriptum eſt, vna cum aliorum quoque ſeminum nos alentium nominibus. Scriptum etiam eſt in libro Hippocratis de ratione victus. Exiſtimo autem ipſos ſic appellare ſemen plantæ hortenſis, quam nunc vulgo bifariam nominant: quidam λόβους, id eſt ſiliquas, alij φασιόλους. Hos Dolichos eſſe hortenſes coniicere quis poſsit, vel ex his quæ Theophraſtus ſcripſit his verbis: Καὶ τὰ μὲν ἐστιν ὀρθόκαυλα, καθάπερ πυρὸς, καὶ κριθὴ, καὶ ὅλως τὰ σιτώδη, καὶ θερινά: τὰ δὲ πλαγιόκαυλα μᾶλλον, οἷον ἐρέβινθος, ὄροβος, φακὸς. τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, καθάπερ ὦχρος, πισὸς, λάθυρος. ὁ δὲ δολιχὸς ἐὰν παραματαπήξῃ τις ξύλα μακρὰ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται κάρπιμος. εἰ δὲ μὴ, φαῦλος καὶ ἐρυσιβώδης. Id eſt, Aliis quidem caulis eſt rectus, vt Tritico, Hordeo, & omnibus frumentaceis, atque æſtiuis: aliis verò in latus potius inclinat, vt Ciceri, Eruo, Lenti: aliis humi procũbens, vt Eruiliæ, Piſo, Cicerculæ. Dolichus verò ſi ligna longa affixeris, in ea conſcendet, & fructum feret: alioqui rubiginis vitio corrumpitur. Ex eo certe, inquit Galenus, quod ligna longa Theophraſtus iubet affigi, affirmátque niſi id fiat Dolichos rubigine vitiari, poteſt quiuis coniicere ipſum verba facere de iis quos nunc Phaſiolos, ſeu λόβους, id eſt ſiliquas appellamus. Smilacem hortenſem Dolichos eſſe & Phaſioli genus Aetius apertè docet. Qui nunc, inquit, ab omnibus Lobi nominantur, apud omnes veteres Dolichi & Phaſioli appellabantur, à nonnullis Smilax hortenſis. Nutriunt quidem non minùs quàm Piſa, ſimilitérque flatus expertes ſunt: verum iucunditate & alui deiectione illis cedunt. Appellantur autem Lobi, id eſt, Siliquæ præcipue, quoniam ex omni genere Leguminum quorum ſemen tegitur ſiliqua hoc ſolum vna cum ſiliquarum operimento vt plurimùm eſtur. Hæc Aetius. At Phaſioli, qui etiam Dolichi appellantur, inquit Paulus, integri cum ſiliquis viridibus comeſti, excrementorum plus gignunt. Sed cur Dioſcorides de Phaſiolo primùm tractauit, deinde aliquanto poſt de Smilace hortenſi ſeorſum, ſi Smilax hortenſis etiam Phaſiolus eſt? Quia Phaſioli diuerſa ſunt genera, candidum, & vulgare quod in aruis naſcitur: aliud ſub fuluum, & variis coloribus pictum, quod in hortis colitur, de quo poſteriore loco ſermonem fecit. De Dolichis hæc ſcripſit Hippocrates. Piſa minus quidem inflant, ſed magis per aluum ſecedunt. Eruiliæ autem & Dolichi iis quidem ſecedunt celeriùs, verùm minus ſunt flatulenti, & nutriunt copioſius. Diocles in Leguminum catalogo vt Fabas primas recenſuit, inquit Galenus, mox Piſa, deinceps ad verbum ſic ſcribit. Dolichi verò non minùs quàm Piſa nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent: quod verò ad ſuauitatem pertinet ac deiectionem, vincuntur.

Vires & Temper.

Siliqua cocta, inquit Dioſcorides, cum ſemine, inter olera Aſparagi modo eſtur: vrinam ciet, & tumultuoſa ſomnia facit.

Marginal notes: Lib.8.Hiſt. cap.5. — Lib.1. — Lib.1.c.79. — Lib. de diæta. — Li.1. Alim.

LENS, CAP. LI.

ΦΑΚΟΣ & φακὴ Græcis legumen dicitur, Latinis Lens, & Lenticula, Arabibus *Hades*, Italis *Lenticchia*, Germanis *Linsen*, Hispanis *Lenteias*, Gallis *Lentille*. Inuenio apud auctores, inquit Plinius, æquanimitatem fieri vescentibus ea quod ex Etymi vi dictum esse videtur, vt Lens quasi lenis dicta sit, lenitatísque significationem habeat. Genera lentis sunt duo. Album minus, & in cibis gratius: alterum cinereum, paulo maius. Plinius etiam duo Lentis genera in Ægypto esse dicit, alterum rotundius, nigriúsque, alterum sua figura, vnde vario vsu translatum esse in lenticulas nomen. Lens tenuibus exit cauliculis, cubitalibus: foliis ab vtraque pediculi parte multis & angustis, Vi-

Nomina Li.18.ca.12. *Genera.* Matth.in c. 100. libr. 2. Li.18.ca.12. *Forma*

LENS MAIOR.

LENS MINOR.

ciæ similibus, sed angustioribus, & minoribus: flores item Viciæ haud dissimiles, minores, cinereo generi purpurascentes, albo, candidi: siliquæ paruæ compressæ, molliter in latitudinem planæ, quibus semina terna quaternáue cõduntur, parua, rotunda, lata, compressa, amictáque læui cuticula. Est & Lens minor, in qua flos siliqua, seminis figura, omniáque similia priori, sed minora. A rei herbariæ studiosis seritur in hortis. Lens amat solum tenue, inquit Plinius, magis quàm pingue: cælum vtique siccum. Lentis, ait Galenus, contrariæ sunt facultates. Cortex eius adstringit, corpus siue ipsius veluti caro, desiccat, & sistit ventrem, austera sua qualitate, cuius cortex multæ est particeps. Decoctum siue cremor ipsius adstringenti facultatem contrariam obtinet: aluũ enim prouocat: quare prior aqua abiicitur cum ea sistenda est. Hac de re Galeni verba sunt accuratius expendenda, vt an Dioscoridi repugnet, perspiciatur. Lentes inquit Galenus, valenter astringunt (Ætius tamen & Paulus, qui ex Galeno transscripsere, legisse videntur, στύφουσι οὐκ ἰσχυρῶς, id est, non valenter adstringunt) medium tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaque eorum corpus desiccat, & sistit ventrem, cæterùm decoctum mouet: proinde etiam prior aqua abiicitur, vbi retinendæ alui causa adhibetur.

Locus. Lib.18.c.12. *Vires & Tempera.* Lib. 8. sim. Li. 1. Alim.

Idem rurſus: Nemo ex Lentibus panem facit: aridæ enim ſunt, ac friabiles, corticémque habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro craſsi eſt ſucci ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porró in ipſis eſt adſtringenti contrarius. Quocirca ſi quis in aqua Lentes coxerit, deinde aquam ſale, aut garo, aut cum ipſis oleo conditam ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ex bis coctis Lentibus, ad eum modum quem diximus paratus cibus facultatem habet ſucco contrariam, vt quę ventris fluxus ſiccet, ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret. Quamobrem cœliacis & dyſentericis cibus eſt accommodus. Lens vero decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur, amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice ſpoliata non eſt: verum ſuccum craſſum ac prauúm gignit, tardéque commeat, non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui
Libr. 7. cortex non eſt ademptus. Lentes Æginetæ, ſecundo ordine ſiccant, medio caloris & frigiditatis temperamento, ſed adſtrictionis quoque nonnihil habent. Totum verò Lentis corpus ſiccat, aluúmque ſiſtit, quam decoctum ipſius pro-
Libr. 1. ritat, ideóque prior aqua abiicitur, cum ventris ſiſtendi gratia Lentes aſſumuntur. Lentes Aetio teſte, non valide adſtringunt, in caliditatis autem & frigiditatis medio conſiſtunt. Siccant ordine ſecundo. Itaque corpus ipſarum ſiccat, ac ſiſtit ventrem: decoctũ autem promouet. Quapropter vbi ſiſtendi ventris gratia ſumuntur, prima aqua effunditur Conſideremus nunc num his
Li. 2. c. 100. aliqua ex parte Dioſcorides, refragetur. Lens, inquit, frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, ſtomachum vexat, eúmque & inteſtina inflat: ſed aluum cum cortice cocta ſiſtit. (Galenus quidem ait corticem eius adſtringere, vt pote multæ auſteræ qualitatis participem) præſtat in cibo, quæ facillimè coquitur, & nihil atri in maceratione reddit. Vim habet adſtringendi: (ſic Galenus, Lentes valenter adſtringũt:) quapropter aluum cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur accuratè, primáque aqua inter coquendum effundatur. Id enim primum decoctum aluum ducit. In hoc quidem nihil Dioſcorides à Galeno diſſentit, quoniam Lens decorticata Galeno, illam adſtringendi vehementiam, ea quæ ipſam conſequuntur, amittit. Nam quòd Dioſcorides dixit Κοιλίαν ἵϛησι προ απολεπιωθεὶς, καὶ ἑψηθεὶς ἐπιμελῶς, idem eſt quod Galenus habet, διὶς ὃ ἑψηθέντων τῶν φακῶν, & cætera. Id eſt, ex his coctis lentibus facultatem cibus habet ſucco contrariam, vt qui ventris fluxus ſiccet. Hoc tantum intereſt, quod Galenus corticem non detrahit, Dioſcorides detrahit, qui paulo ante dixerat Lentem cum cortice coctam aluum ſiſtere. Galeni verò ſententiæ conſentaneum eſſe, Lentem etiam detracto cortice bis coctam, ſiue, vt ait Dio-
Li. 1. Alim. ſcorides, diligenter & accuratè diſcoctam, ventrem cohibere, ex ipſomet Galeno licet intelligere, cum ſcribit. Non Lens ſola, ſed & Braſsica, atque adeo omnia oſtracoderma, compoſitam ex pugnantibus facultatibus naturam ſortita ſunt: Nam ſolidum cuiuſque corpus tardè permeat, aliuúmque ſiſtit: humor verò ſtimulat ad excretionem. Huius porrò rei ex coctione manifeſta ſumitur demonſtratio. Nam aqua in qua dictorum quodque fuerit decoctum, aluum ſubducit, ipſa verò corpora retinent. Hinc nonnullos audias dicentes. Si Braſsica leuiter cocta, & vniuerſim ac repente ex lebetę in vas aliquod, in quo ſit oleum & garum, transfuſa ante alios cibos ſumatur, aluum ſubducere: alios autem ſentias Braſsicam quæ δίσεφθος, id eſt biſcocta dicitur, ad ventrem morãdum, hoc modo præparare, cum ipſam aquæ priùs incoxerint, aquam quidem totam è lebete effundunt, aliam autem affundunt puram & calidam, in qua rurſus Braſſicam ſecundo coquant. Idem de Lente biſcocta cenſendum. Pergit Galenus
Li. 1. Alim. Lenticulæ in cibis facultates explicare. Iure igitur qui largius hoc edulio vtũtur elephan

elephãtiasi & cancris ſunt obnoxij. Siquidem craſſa ſiccáque cibaria ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare iis duntaxat quibus aquea in carnibus eſt καχεξία, Lenticula in cibo vtiliter præbetur, ceu aridis & ſquallentibus admodum damnoſè. Eandem ob cauſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans ei verò qui contrario modo ſe habet confert. Menſtruis autem purgationibus non eſt accommoda: craſſum enim & tardius fluentem ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſsima. Cum autem Ptiſſana in eo ſaltem contrariam ipſi habeat facultatem, ex amborum miſtione præſtantiſsimum componitur eduliũ, quod Phacoptiſſanam appellant: vtrumque haud æquali portione miſcentes, ſed Ptiſſanæ minus iniicientes, vt quæ in cremorem vertatur, & in magnam molem attollatur: Lens autem cocta parum quidem extumeſcit. Hoc autem edulium eodem quo Ptiſſana modo præparatur, præterquam quod ſatureia, aut pulegium adiicitur: quo fit vt ſuauius ſimul & concoctu facilius reddatur, cum Ptiſſana illis minimè gaudeat, ſed ſolo anetho porróque ſit contenta. Peſsimè autem cocci diuitibus lentẽ parant cum ſapa, quandoquidem Lens haud quaquam eorum quæ incraſſant mixtionem poſtulat, ſed humidorum potius, & quæ ſuam ipſius craſsitiem incidant. Cum verò ſapa commiſcetur, hepatis obſtructiones ſolet gignere, viſceríſque huius ac lienis inflammationes auget, niſi melle addito melior fiat. Hæc & alia plura Galenus tradit. Dioſcorides alias etiam facultates Lentis exponit. Somnia tumultuoſa, inquit, excitat: capiti, neruis, pulmoni inutilis: valentior eius facultas contra alui fluxiones, addito cum aceto Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut baccis Myrti, aut putamine Punici, aut aridis roſis, aut meſpilis, ſorbíſue, Piris Thebanis (Cornarius vocem vnam hîc excidiſſe putat, ἢ ὄων, ἢ ἀπίων, ἢ φοινικῶν θηβαικῶν, id eſt, aut ſorbis, aut piris, aut palmulis thebaicis, cum nulla ſint pira Thebaica ab auctoribus memorata, ſed palmulæ Thebaicæ ab aliis, & ab ipſo Dioſcoride nominatæ, quarum decoctum magnopere adſtringit, & reprimit,) aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut Punici granis integris, quæ poſt decoctionem abiiciuntur, vel Rhoe quæ obſoniis aſpergitur. Verùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi triginta grana Lẽtis adempto cortice deuorari proderit. Decocta cum polenta & illita podagras lenit: ſinus cum melle glutinat: cruſtas rumpit: vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit: cum cotoneo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſedíſque, addito roſaceo: ſed in amploſinu, aut inflammationibus ſedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici & ſiccis roſis, adiecto melle decoquitur: nomis quæ in gangrænam euaſerunt, adiuncta maris aqua: puſtulis, & iis quæ ſerpunt, igni ſacro, pernionibúſque, vt ante dictum eſt: (cum aceto) contra mammas in quibus lac in grumos coiit, & prę nimia ſui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur. Lens optima Plinio, quæ facillimè coquitur, eáque, quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidẽ oculorum obtundit, & ſtomachum inflat: ſed aluum ſiſtit in cibo, magíſque diſcocta cæleſti aqua: eadem ſoluit minùs percocta. Cruſtulas vlcerum rumpit, eáque quæ intra os ſunt purgat, & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximéque exulceratas, & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo, contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes, & genitaliũ adhibetur: ad ſedem cum Roſaceo & cotoneo. In his quæ acrius remedium exigunt cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inareſcat, adiiciũt & Betæ folia. Imponitur & ſtrumis, paníſque vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangrenis cũ Punici tegmine.

Lib.1.c.125.

Li.22.c.25.

tegmine. Item podagris cum polenta, & vuluis, & renibus, pernionibus, vlceribus difficile cicatricem contrahentibus. Propter dissolutionem stomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta: in quo vsu melius semper eam torrere, aut tundere, vt quàm tenuissima detur, vel per se, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & felli: nec somno facilis: ad pustulas vtilis, ignique sacro, & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est Lens etiam hodie notum legumen, & editur parata ex ipsa pulticula, quæ Græcis φακὴ dicitur, & Lens integra cocta, quam ὁλόφακον dicunt. Nouerat & Martialis Ægyptiam Lentem, scribit enim.

Accipe Niliacam pelusia munera Lentem,
Vilior est Alica, carior illa Faba.

VICIA, APHACA, CAP. LII.

Li. 1. Alim. *Nomina*

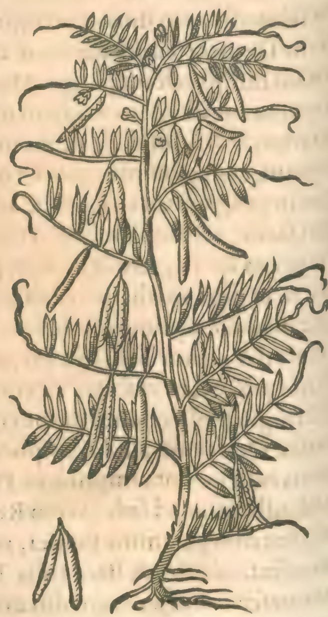
AB Asianis suis Galenus ait βίκιον, dici legumen, eóque solo nomine id vocari: Atticis verò σάρακον, aut κύαμον. Latinis Vicia id nominatur à vinciendo, vt Varroni placet, quòd item capreolos habet vt Vitis, quibus sursum versum serpit ad scapum lupini, aliúmue calamum, ad quem, vt hæreat, eum vincire solet, Gallis *Vesce*, Germanis *Vueicken*, Anglis *Fiche*. Est vicia quæ sponte nascitur, est & quæ cæterorum leguminum modo in aruis seritur. Hæc caules habet tenues, quadrangulares, ternûm fere

Genera. *Forma.*

VICIA VERA,
Aphaca Matth.

APHACA VERA,
Vicia Matthiolo.

pedum

pedum altitudine: folia longa, Lenti ſimilia, ex pluribus vni pediculo adnexis
compoſita: quorum ſingula maiora, latiora, craſsioráque ſunt quàm Lentis:
flores ſubrubri, ſiue in purpura nigricantes: ſiliquæ latæ, quarum ſingulis gra-
na includuntur quina ſenáue, non globoſa, ſed Lentis inſtar propemodũ com-
preſſa, nigra, guſtu inſuauia. Seritur quocumque ſolo, cultu facillimo, & ſolùm *Locus.*
in quo ſatum fuerit lætificans. Hîc veram Viciam expreſsimus, Matthiolus no- In cap.142.
mine aphaces depinxit, quam Galenus cum Vicia coniunxit. Dioſcorid. Apha- li.2.Dioſc.
cam, quæ ἀφάκη Græcis nominatur in aruis naſci dixit, altiorem Lente, tenuibus Li.2.c.142. *Locus &*
foliis, ſiliquis Lente maioribus, in quibus terna quaternáue ſemina nigra, Len- *Forma*
te minora. Theophraſtus Aphaces oleris meminit inter intubacea de quo po- Lib.7.Hiſt.
ſtea nos agemus, & Aphaces leguminis, eam cum Lente & Piſo in leguminum cap.7.& 11.
genere ponens, quorum ſera ſatio. Idem alio loco ſcribit quorumdam legumi- Ibid.ca.5.
num ſiliquas eſſe ἐπιπλατεῖς, vel ὑποπλατεῖς, vt legiſſe Gaza videtur, id eſt, inter-
prete Gaza nonnihil latas, vt Lentis & Aphaces, Aphaceſque fructum celeri-
ter perire. Idem frugum & leguminum peſtes recenſens tradit Aphacen à Secu- Cap.8.
ridaca ſtrangulari. Plinius Theophraſtum ſecutus, vno loco Aphacen in cicho- Lib.27.c.5.
riaceis numerat, alibi vero Dioſcoridis Aphacam ita exprimit, vt ex eo tranſ-
ſcripſiſſe videatur, vel certe ex eo auctore ex quo Dioſcorides ipſe deſcripſit.
Aphace, inquit, tenuia admodum folia habet: puſillo altior Lenticula eſt, ſili-
quas maiores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt, nigriora, & madi-
diora, & minora Lenticula. Naſcitur in aruis. Itaque Aphace rectè fortaſſe dice-
tur legumen hîc depictum, quod Matthiolus nomine Vicię exhibuit. Aphaces,
& Vicię ſemina figura non eſſe rotunda, veluti Fabarum Galenus ſcribit, ſed ali-
quanto latiora quomodo lentium. Hac cum ſiliquis atque integra planta ruſti- Li.1.Alim. *Vſus*
ci reponunt, vt brutis pecudibus ſint pabulo. Per famem tamen quoſdam ſibi
cognitos, qui hæc quoque comederint, potiſsimum vêre, cum adhuc virent,
quemadmodum Fabas, & Cicer edere conſueuerunt. Sunt autem non inſuauia
modo, ſed concoctu etiam difficilia, aluúmque inhibent. Perſpicuum ergo eſt
cum ſint eiuſmodi, alimentum quod ex ipſis diſtribuitur, eſſe haud quaquã bo-
ni ſucci, ſed craſſum, atque ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum,
vt de Lente diximus. Verum Lenti quidem multa bona inſunt, his autem nihil
bonorum illius adeſt. Aphacæ ſemen, auctore Dioſcoride, adſtringendi vim Li.2.ca.142.
habet, quare torrefactum ſtomachi aluíque fluxiones ſiſtit, ſi freſum lentis mo- *Vires.*
do decoquatur. Natura Aphacæ ad ſpiſſandum efficacior inquit Plinius quàm
Lenti: reliquo vſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluíque fluxiones ſiſtit ſe- Lib.27.c.5.
men decoctum. Vicia ſylueſtris caulibus, foliis, ſiliquis ſatiuæ ſimilis eſt, niſi
quod omnia hæc minora habet, caules teneri ſunt, graciles, anguloſi folia in pe-
diculis eodem modo quo in ſatiua diſpoſita, quorum extrema in binos ternóſ-
ue capreolos deſinunt: flores parui in ipſo caule: ſiliquæ item paruæ longiuſcu-
læ, anguſtæ, in quibus ſena ſeptenáue grana, nigricantia, dura, viciæ ſemini-
bus minora. In agris cum ſegetibus prouenit. Hanc ſylueſtrem Viciam Dodo- *Locus.*
næus Arachum nominat, tertia ſyllaba per, ch, ſcripta, & Craccam, Galli *Veſce
ſauuage & veſceron*, Germani *Vuilde vuicrem*, & *Sant Chriſtofflelskran*, Brabanti *Crok*.
Ruellius etiam Craccã appellari refert. Fuchſius Aphacen vocat, Matthiolus,
Viciam. Quorum ſententiam improbat Dodonæus, quod ſeminis Craccæ figu-
ra exquiſite rotunda eſt, ſeminum vero Viciæ & Aphaces, forma rotunda non
eſt, ſed aliquanto latior, veluti Lentium, vt ex Galeno modo diximus. Viciæ
ſylueſtris figura qualis ſit, ex imagine ſatiuæ intelligi poteſt.

ARA

ARACHVS, CAP. LIII.

Forma. HOc leguminis ſylueſtris genus Viciȩ ſilueſtri planè ſimile eſt cauliculis, foliolis, capreolis: floribus diſsimile, nam aceruatim in
Locus. longis pediculis oriuntur, ferè in ſpicæ formam, ex cæruleo purpurei: deinde ſiliquæ compreſſæ, in quibus ſemina Viciæ ſylueſtri ſimilia, Vellaunij & Aruerni etiamnum hodie vocant *Arouſſes*, quaſi Arachum, corrupto quidem, ſed adhuc ſeruato veteri nomine. Inter ſegetes creſcit, & in agrorũ marginibus ἄραχον Græci vocant, Latini ſimiliter Arachum, de
Li. 1. Alim. quo ſic Galenus. Apud nos ſylueſtre quoddam rotundum ac durum, Eruóque exilius, in fructibus cerealibus repertum, quod Arachum nominant, non per c, ſed per ch, vltimam ſyllabam proferentes quod ſelectum proiiciunt, vti & ſemen Securidacæ. Hæc Dodonæus in frumentorum Hiſtoria.

FOENVMGRAECVM, CAP. LIIII.

Nomina THΛΙΣ, κεραΐτις, αἰγόκερος, βούκερος Græcis, Latinis fœnumgræcum. Maior Græcarum appellationum pars à ſiliquarum eſt ſimilitudine ſumpta: hæ enim corniculis ſimiles ſunt. Hinc ceraïtis ſimpliciter à cornu dicitur: κέρας enim Cornu ſignificat. Aigoceros à caprini cornu ſimilitudine,
Li. 2. ca. 11. quemadmodum à bubuli Buceros, quod nomen Theophraſtus huic plantæ indidit. Columella ſimpliciter Siliquam à ruſticis vocari ſcripſit. Varro Siliculam, Plinius Siliciam, Arabes *Olba*, *Helbe*, ſeu *Hebbe*, Itali *Fiengreco*, Germani *Bockshorn*, Hiſpani *Alfornas*, & *Alhouas*, Galli *Fenugrec*, & *Senegre*, Angl. *Fenegreck*, Belg. *Fenigrec*. Fœnigræci genera ſunt duo, ſatiuum, & ſylueſtre. Fœnumgræcum ſatiuum
Genera. caules multos ab vna radice profert teneros, rotundos, nigricantes, inanes, ramoſos: folia
Forma pratenſis Trifolij modo, in ambitu ſerrata: flores candidos, paruos, ex quibus ſiliquæ prodeunt longæ, corniculorum figura, incuruæ, & acuminatæ, in quibus ſemen ſub fuluum, pingue, grauis odoris. Radice firmatur multiplici, tenuíque. Fœnumgræcum ſylueſtre radice eſt longa, lignoſa, ſurculoſa: caule ſimplici dodrantali, ima parte corticoſo: foliis paucis, ſatiui foliis ſimilibus: ſiliquis quàm in ſatiuo latioribus, quȩ in tenue veluti filũ deſinũt, & curuorum inſtar cornuũ arcuantur: ſemine
Locus. quàm in ſatiuo minore. In aridis prouenit. Syluestre aliud fœnumgrȩcum Tragi & recentiorũ multis rotundis & longis repit caulibus. Folia

FOENVMGRAECVM ſatiuum Matthioli.

FOENVMGRAECVM sylvestre Dalech.

FOENVMGRAECVM alterum Dodonæi.

Folia ei oblonga sunt, veluti Viciæ, singula tamen maiora, latiora ac rotundiora;
flores ex foliorum sinibus prodeunt, albicantes: siliquæ oblongæ & aliquantu-
lum recuruæ, Fœnogræco similes, sed minores, in quibus semen angulosum,
sapore Viciæ. Radix longa & sæpè tricubitalis, quæ non facile intermoritur, ve-
rum singulis annis primo vêre regerminat. Reperitur in vtraque Germania, lo-
cis siluosis, opacis & incultis. Nullius in medicina aut cibo, quod sciatur, vsus.
Satiuum Septembri mense, vel circa æquinoctium seritur, cum pabuli causa *Tempus.*
seritur, & mensis Ianuarij vltimo, vel primo Februarij cum in messem semina-
tur. Silicia hoc est Fœnumgræcum, inquit Plinius, scarificatione seritur, quatuor Lib.18.c.16.
digitorum sulco, non altiore, quantoque peius tractatur, tanto prouenit me-
lius. Rarum vel, Mirum dictu, esse aliquid cui prosit negligentia. Iunio & Iulio *Tempus.*
mensibus floret, dein siliquas producit, Augusto maturum semen legitur. Fœ-
numgræcum veteres in cibos recipiebant, nec non in medicos vsus. Fænigræci Li. 1. Alim.
semen Galeno inter manifeste calfacientia censetur, eundémque hominibus in *Vsus & vires.*
cibo vsum præstat, quem Lupini. Sumitur enim cum Garo alui subducendæ gra-
tia: estque huic rei multo quàm Lupini accommodatius, cum nihil ex propria
substantia habeat, quod transitum remoretur. Manditur autem & cum aceto &
Garo sicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcũ & Lupinos ex vino, garo, &
oleo sumunt, alij etiam panem addunt, eoque obsonio sunt contenti, quod vt
ventrem minùs subducat, caput certe non tentat, quod nonnullis Fœnumgræ-
cum ex Garo facere solet. Præterea stomachum non subuertit: nam id quoque
Fœnumgræcum in quibusdam efficit. Succus ipsius cum melle sumptus ad om-
nes prauos humores qui in intestinis habentur subducendos est accommodus:
suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem
abstersoriæ facultatis sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed
parcius ei mel est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò

thoracis citra Febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare oportet, vbi autem succũ ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longe ante cibum vti. Hodie Fœnogræco in cibis non vtimur, sed in medicos vsus sæpissimè, præsertim à chirurgis, admittitur. Farina enim eius, vt recte tradit Dioscorides, vim habet molliendi, discutiendíque: in aqua mulsa decocta aduersus tam internas quàm externas inflammationes efficaciter illinitur: lienem cum aceto & nitro trita extenuat. Succus decocti eius fœminarum malis subuenit, & siue tumor, siue præclusio sit vuluæ, fouentur & insident. Fœnigræci in aqua decocti cremor expressus, capillos, furfures, & manantia capitis vlcera purgat: locos dilatat, & emollit, si cum anserino adipe pessi vice subiiciatur. Viride cum aceto vtilissimum imbecillibus locis, & vlcera sentientibus Decoctum eius prodest aduersus tenesmos, fœtidámque dysentericorum proluuiem. Oleum quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices absterget. Nec Fœnogręco minor est auctoritas, inquit Plinius, quod Telin vocant, alij Carphos, alij Buceras, alij Ægoceras, quoniam corniculis semen est simile, nos Siliciam. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue contractio sit vuluæ, fouentur, & insident: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur: item ex aceto. Sic & iocinori decoctum. Subiiciũtur & alia plura ad vsum medicũ pertinentia, de quibus & iis quę Dioscorides tradidit, iudicium ferri potest ex iis quæ Galenus scribit: nempe Fœnumgræcum calefacere secundo ordine, desiccare primo: quare feruentes phlegmonas irritare, exacerbaréque, quæ verò minùs sunt calidæ & duræ, eas digerendo curare. Sicci seminis farina, inquit Matthiolus, cum sulphure & nitro lentigines delet. Medetur vlcerosæ scabiei, si cum quarta parte seminis Nasturtij excipiatur aceto, & subinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia auxiliatur genitalium tumoribus: parotidas etiam iuuat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex vino subacta carcinomata purgat. Datur vtiliter potandum Fœnigræci decoctum diuturna tussi laborantibus, & cum pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum maceratis in eo Linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit.

[Margin: Lib. 2. c. 95. — Li. 24. c. 15. — Libr. 8. sim. — In cap. 95. li. 2. Diosc.]

SESAMVM CAP. LV.

Nomina

ΣΗΣΑΜΟΝ dicitur Græcè, similiter Latinè Sesamum, & Sesama, Arabicè *Semsem*, & *Sensera*, Italicè *Sesamo*, *Sosimano*, & *Ingiolina*, Hispanicè *Iorgilin*, & *Alegria*, Gallicè *Iugioline*. Sesami quidem semen in officinis satis protritum est, ex quo videlicet copiosum exprimitur oleum, ipsa verò Sesami planta non æquè nota, vt pote quæ numquam vel rarissimè in Italia & Gallia seratur. Semen autem quo Officinæ vtuntur, ex Græcia & Peloponneso ad nos conuehitur. Sesamum Theophrasto auctore, caule est ferulaceo, magis quàm arundinaceo, Milio simili, crassiore tamen ac magis multiplici, radice numerosiore: foliis rubentibus: flore viridi, herbaceo: semine vasculis incluso Papaueris modo. Plantã nomine Sesamilis hîc pictã à Luca Ghino ad se missam fuisse ait Matthiolus, sed legitimum Sesamum esse non affirmat, quod culmum non ferat Milio crassiorem, altiorem, numerosiorémque, nec radices plures, sed scapum Fabacei æmulũ, in quo vt in Faba, siliquæ triangulares, aut quadrangulares, in quibus semen. Deinde folia eius non rubent, nec flos herbaceus est. Ex quibus tam leuibus coniecturis statuere aduersus omnium iudicia non debuit Matthiolus postremam plantam non esse Sesamum, vt ait Pena, quantum

[Margin: Lib. 8. Hist. cap. 3. & 9. — *Forma*]

SESAMVM verum.

tum enim seminis Sesamini ex Alexandria & Creta defertur, huius plantæ est. Sesama, inquit Plinius, ab Indis venit, ex ea & oleum faciunt, color eius candidus. Omnium quæ ex æstiuis sementibus ager recipit, Sesamam terræ molestissimam esse scribit Theophrastus, plurimúmque posse eam emaciare, vtpote quæ multiplici magis, crassioréque calamo, & numerosiore radice sit quàm Milium. Sesamo, vt cæteris leguminibus vescebantur antiqui Galeno teste, qui ob id leguminib⁹ subiunxit. Plinius æstiuis frumentis annumerat. Lib.8.Hist. cap.9. Li.1. Alim. Lib.18.c.10.

Vsus & Vires

Sesami semen, inquit Galenus, pingue est, ideóque repositum celerrimè fit oleosum: quamobrem eos qui ipso vescuntur celeriter implet, stomachúmque subuertit, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quod ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quoduis pingue. Est autem crassi succi, ideóque non propere peruadit. Ipso autem solo non admodũ vescuntur, sed cum melle crudo Sesamidas, quas vocant, (nimirum Placentas) effingentes. Panibus etiam inspargitur. Sesamum Dioscoridi stomacho inutilis cibus, halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum commissuris dentium inhæsit. Lib.2.c.92. Neruorum crassitiem illitu discutit. Medetur auribus fractis, ambustis, inflãmationibus, coli doloribus, & cerastæ morsibus, capitis dolores qui æstuatione concitantur, ex rosaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in vino: præsertim inflammationibus oculorum, doloribúsque prodest. Ex eo fit oleum quo Ægyptij vtuntur. Quæ verò Ruellius vertit, medetur auribus fractis, & cætera, Græcè sic leguntur. Καὶ τὰ ἐν ὠσὶ θλάσματα, καὶ φλεγμονὰς, καὶ πυρίκαυτα, καὶ κώλων ἀλγήματα, καὶ κεράστου δῆγμα θεραπεύει, Id est, Aurium contusiones, inflammationes igne ambusta, coli dolores, atque cerastæ morsum sanat. Cornarius tamen κώλων ἀλγήματα artuum dolores interpretatur, legendúmque censet κώλων per ω, non κόλου per ο. quod intestinum crassum significat. Lacuna verò in nonnullis manuscriptis codicibus legi tradit, ἀσκαλαβώτου καὶ κεράστου δήγματα, id est, stellionis & cerastæ morsus in quibusdam tantũ κωνωπῶν δήγματα θεραπεύει, id est morsibus culicum medetur. Sesama trita in vino sumpta inhibet vomitiones inquit Plinius. Li.22. c.25. Aurium inflammationi illinitur, & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hoc amplius oculis imponitur decocta in vino, Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit: stellionum morsibus resistit: item vlceribus quæ cacoethe vocant. Et auribus oleum quod ex ea fit prodesse diximus. Hæc sic legimus in vulgatis nostris exemplarius, Cornarius verò in vetere suo codice pro vino legit ouo, idque verisimilius. Embl. 87. libr.2. Sesama trita in ouo sumpta inhibet vomitiones. Deinde pro hoc amplius, habet, Hæc amplius, vt de herba accipiamus. Sesamum, Galeno, non parum in se continet viscosum & pingue, quare emplasticum est, & molliens, ac modicè calidum. Lib.8. sim. Eiusdem facultatis est quod ex eo conficitur oleum, herbæ quoque decoctum similem vim obtinet. Li.3.Antid. Oleum Sesaminum, vt tradit Mesues, impinguat, semen auget, asperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit.

OROBANCHE, *CAP. LVI.*

Nomina 'ΡΥΒΑΓΧΗ Græcè ſic & Latinè Orobanche nominatur, & Erui angina, à Theodoro Eruanga. Nam Orobanche ab Erui ſtrangulatu nomen adepta eſt, nempe quod ὄροβον ἄγχει, id eſt, quod Orobum ſiue Eruum ſtrangulat. *Genera.* Duplicem eſſe Orobanchen ex Theophraſto, Galeno, Dioſcoride colligere licet. Vnam quæ legumen ſit, aut leguminum Erui præſertim vitium, & peſtis: alteram quæ cauliculus tãtum ſit ſubruber. Theophraſtus de ſeminibus quæ inter alia naſcuntur loquens, vt de Ægilope qui in Hordeo magis oritur, de Aracho qui in Lẽte, de Securidaca quæ in Aphaca, ſubiicit. Ἔνια δὲ καὶ φανερῶς ἐστι κοινὰ πλειόνων, ἀλλὰ διὰ τὸ μάλιστα ἔν τισιν εὐαθενεῖν (ſic enim legendum ſenſu ita poſtulante, & Gazæ verſione ſubſcribente, non ἀσθενεῖν, vt in publicis exemplaribus legitur) ἴδια τούτων φαίνεται. καθάπερ ἡ ὀροβάγχη τῶν ὀρόβων, καὶ ἡ ἀπαρίνη τῶν φακῶν. ἀλλ' ἡ μὲν ἐπικρατεῖ τῶν ὀρόβων διὰ τὴν ἀσθένειαν. ἡ δὲ ἀπαρίνη μάλιστα ἐν τοῖς φακοῖς εὐτροφεῖ. τρόπον δὲ τινὰ παραπλήσιος ἐστι τῇ ὀροβάγχῃ, διὰ τὸ ἐπιβάλλειν καὶ κατέχειν ὅλον ὥσπερ πλεκτάνῃ: ἀποπνίγει γὰρ οὕτος, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα εἴληφε. Id eſt, Quædam autẽ ſunt perſpicuè multorũ communia. Sed quia in quibuſdã maiorẽ vim habent, horũ propria exiſtimantur, veluti Orobanche Orobi, Aparine Lentis. Sed Orobanche quidem Eruum vincit propter imbecillitatem, Aparine autem inter Lentes bene nutritur: & ea quidẽ Orobãche quodammodo ſimilis eſt, quia totam plantam aggreditur, & veluti brachiis amplexatur: ſic enim ſtrangulat, vnde ei nomen. Idem alio in loco de iis ſcribens
Li. 5. cauſſ. cap. 22. quæ vicinas plantas interimunt. Καὶ γὰρ ἡ ὀροβάγχη κυλινδουμένη τὸν ὄροβον τῷ περιπλέκεσθαι καὶ καταλαμβάνειν: καὶ τὸ λειμόδωρον τὸ βούκερας εὐθὺς τῇ ῥίζῃ παραφυόμενον. Id eſt: Etenim Orobanche Eruum necat amplexu compreſſúque ſuo, & Limodorum fænumgræcum interimit protinùs radici adnaſcens. Orobanches leguminis ſic
Li. 1. Alim. quoque meminit Galenus. Reperit igitur in Lente quoque ex mutatione ipſius enatum durum rotundúmq; Arachum, & Pelecynum ſeu Securidacam ſemina non veſca: præterea Aparinen, quæ non modò non eſculenta eſt, ſed plantæ lentis dum aſſurgit, vndique implexa, ipſam ſtrangulat, ſuffocat, & detrahit, non aliter quàm Orobanche Eruum.
Li. 18. c. 17. Plinius & illius mentionem facit his verbis. Eſt & herba quæ Cicer enecat, & Eruum circumligando ſe, vocatur Orobanche. Orobanchen legumen putant eſſe docti herbarij quæ hîc depicta eſt, indicatã pro Rphace à Dodonęo.
Lib. 4. c. 28. *Forma* Tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, Lentéque altioribus cauliculis aſſurgit. Folia ſunt ei parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, in ſingulis geniculis bina, inter ſeſe oppoſita, circa quæ tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferunt paruos, ac luteolos, quos ſiliquæ ſequuntur latæ, Lentis ſiliquis longiores, in quibus ſemina quaterna quinàue, lata, nigra, dura, Lente minora: radices paruæ ſunt & fibratæ. Alteram Orobanchen Dioſcorides deſcribit his verbis.
Li. 2. ca. 136. Orobanche cauliculus eſt ſeſquipedalis, & interdum maior, ſubruber, hirſutus, tener, ſine folio, pinguis: flore ſubalbido, aut in luteum vergen

OROBANCHE Legumen, Aphaca Dod.

vergente: radice digiti craſsitudine, & cum ariditate flacceſcit caulis, fiſtuloſa. In hac hiſtoria quæ Ruellius vertit, ſine folio, pinguis, Græcè legimus φύλλοις ὑπολίπαρον, id eſt, foliis ſub pinguibus: neque enim prorſus foliis caret hæc Orobanche, ſed in ſummo foliola habet, inter quæ flores prodeunt. Plinium Li. 22. c. 25.

OROBANCHE altera Matthi.

Ruellius quidem ſecutus eſt, qui Orobãchen ſic deſcripſit, ita tamẽ vt cum ſuperiore Orobanche hanc confundat. Orobanchen, inquit, appellauimus necantem Eruum & legumina: alij Cynomorion eam appellant, à ſimilitudine canini genitalis. Cauliculus eſt ſine foliis, pinguis, rubens. Legitimam hanc Orobanchen alteram eſſe quę hîc depicta eſt, quæque notis omnibus hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondeat, Matthiolus, & plerique docti herbarij exiſtimant. Ananienſes, teſte eodem Matthiolo Herba lupa vocant, quod vicinas herbas deuoret, nonnulli *Coda dileone*, alij *Herba tora*, quod vaccæ ea deuorata (vt paſtores facto periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Cynomorion etiam appellatam à ſimilitudine canini genitalis Plinius dixit, non inconcinna repræſentatione: nam ſi quis eam contempletur glabro, ſingularíque caule proſilientem, confarctos inter ſe flores, & quaſi in glomum collectos monſtrantem, genitalis canini effigiem referre perſpiciet, quod in ſummo craſsius, & veluti galericulo contectum cernitur. Recentioribus Græcis ὀσπριολέων, & λεοντοβοτάνη dicitur, hoc eſt, legumen Leoninum, & Leonina herba. Eiuſdem meminit auctor libri de plantis Ariſtoteli inſcripti. Eſt quæ caulem habeat, inquit, ſed abſque fructus, & foliis, vt quam appellant Chryſocomen aut Chryſiti. In Cap. 136. li. 2. Dioſc.

Quibus verbis Orobanchen Dioſcoridis, Hæmoderon Theophraſti perſpicuè intellexit, Chryſitidis nomine conuenientes à fuluo colore Sciolus quidam expoſuit Chryſocomen. Dodonæus hanc Dioſcoridis Orobanchen, Theophraſti λιμόδωρον eſſe putat, de quo ſic Theophraſtus. Τὸ δ' ὑποφυόμενον εὐθὺς ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ κυμίνου, καὶ τοῦ βουκέρω τὸ λιμόδωρον (non λιμόδωρον, ſed αἱμόδερον legendum, à cute tanquam cruore infecta, puto, μονόκαυλον, οὐκ ἀπέμφερες τοῦ καυλοῦ, πλὴν βραχύτερόν τι πολὺ, καὶ ἄνωθεν τὶ κεφαλῶδες ἔχει, ῥίζαν δ' ὑποστρόγγυλον. Id eſt, Quod autem ſtatim ab radice cumino, & Fœnogræco ſubnaſcitur Hæmoderon, vnicaule eſt, nec diſsimili caule, verùm breuiore multo, & ſuperne quoddam veluti caput habet, radicem autem ſubrotundam. Idem alibi ait Hæmoderon radici protinus adnaſcens Fœnumgræcum necare. Interim ex emendato Theophraſto, inſigne in Plinio mendum corrigendum. Legimus enim lib. 20. cap. 10. Et necatur cuminum ab imo dorſo, cum legendum ſit, Et necatur cuminum ab hæmodero, ex Theophraſt. lib. 8. hiſtor. cap. 8. Cæterùm Dioſcoridis Orobanchen à Theophraſti Orobanche prorſus diuerſam eſſe ex vtriuſque hiſtoria perſpicere licet: cum enim Dioſcoridis Orobanche vnico conſtet caule, quî Eruum, vel quamuis aliam ſegetem ſic apprehendere, & veluti brachiis amplecti poſsit, vt ſtrangulet, quod de ſua Orobanche tradidit Theophraſtus, cauliculis repentibus & viticulis ſuis phantas vicinas complecti, non interimere ſingulari caule

In hiſt. fru. — Lib. 8. Hiſt. cap. 8. — Li. 5. cauſ. 2.

diuersum est. Tamen Dioscorides Orobanchen suam inter quædam legumina Ibidem. nasci scribit, & ea strangulare, atque inde Orobanches nomen inditum. Quare dicendum, quod censet Matthiolus, hanc nullo sane amplexu, sed præsentia tantum sua, legumina, segetes, cannabim & linum interimere, quæ iuxta ipsam oriuntur: vel dicendum, Dioscoridem Orobanchen quæ duplex sit, pro vna duntaxat accepisse, quod à Plinio etiam factum, diximus. In agro Cannabe consito effossa multoties est Hęmoderos, tam prope nascens sub radice Cannabis, vt eam amplecteretur, ac sustolleret, velut impacta, & agglutinata: qua vicinia, & adhæsu, multum alimenti Cannabi adimebatur, quoniam Hæmoderos planta succosa & per humida multo succo egeret, quo intercepto fraudabatur propinqua Cannabis. Lib.8. sim. Priorem Orobanchen dicit Galenus siccæ frigidæque temperaturæ esse in primo ordine. *Vires & tempera.* Alteram Dioscorides tradit oleris modo æsitari crudam, & in patinis Asparagi modo decoctam: legumentis additam concoctionem eorum accelerare.

ORNITHOPODIVM, *CAP. LVII.*

Nomina LANTAM istam Ornithopodium, id est auis pedem, Gallicè *Pied d'oiseau*, appellare voluerunt herbarij. Est enim veteribus Græcis & Latinis, quod sciam anonymos, nisi sit Polygalon Dioscoridis, de quo mox dicemus. Ornithopodium autem non sine ratione dicitur, nempe à similitudine pedum paruæ auiculę, siliquæ vni pediculo nixæ, quaternæ aut quinæ, expansæ, mucronatæ, quasi stylis aduncis, articulatis, curuatis referunt. Paruulis multis, tenuibus, ac gracilibus exit cauliculis per terram *Forma* stratis, folia in his plurima, rotunda, parua, Lentis foliis minora & tenuiora: flosculi exigui, lutei, in paruis pediculis densè coaceruati: siliquæ paruæ, tenues, quales diximus, in quibus sena, septenáue minuta & rotunda semina, Napi aut Rapi seminibus similia. Nascitur in aruis inter segetes. Reperitur & in locis incultis, veluti in collibus, pratis siccis & apricis, ac secus vias.

ORNITHOPODIVM Dod.

Ornithopodium aliud ex Dalechampio, pictum damus, quod in aridis & sabulosis nascitur, radice multiplici huc illuc fusa,

ORNITHOPODIVM tuberosum Dalech.

tenui

PVSILLVM
Ornithopodium Pena.

tenuibus fibris capillata, crebris tuberculis nodosâ duris, rotundis: cauliculis multis, humi ferè sparsis, aut paululũ extantibus: foliis Viciæ, minoribus, in singulis ramulis ex aduerso dispositis numero imparibus: flore in summis ramulis ex albo rubescente: siliquis exilibus, curuis, ferè ternis, velut articulis quibusdam distinctis: minuto semine. Herniariam quidam vocant, quia omenti & intestini prolapsui mirè auxilietur sumpta & admota. Item experimentis constat totius plantæ decoctum ac puluerem renum calculos frangere ac eiicere. Aliud perpusillum & elegans Ornithopodium pictum monstrat Pena. Oritur in marginibus herbidis Grinuuincij Regiæ ad Tamesin flumẽ, non procul Londino. Vix binos aut ternos superat pollices: ramulis in terram sparsis, exilioribus & crebrioribus, venustius ordine positis quam in superiore: non aliis natalibus gaudet.

GLAVX, CAP. LVIII.

SVPERIORI similes præsertim foliis plantas aliquot adiungemus, primum eam quæ, si Dodonæo credimus, γλαῦξ Græcis, & γάλαξ, & γλὰξ, Latinis similiter Glaux nominatur, Gallicè *Herbe au laict*, Germanicè *Milchkrant*. Cauliculos multos ex eadem radice mittit, teneros, dimidium pedem altos, in quibus vtrimque ordine digesta folia parua, longiuscula, minoribus Lentis foliis proxima, infernè candidiora quàm supernè: inter quæ flores prodeunt, Violis similes, minores & purpurei. Radix gracilis & fibrata per terram serpit. Locis salsuginosis & vliginosis maritimis prouenit, in tota Zelandia: quæ satis Glauci à Dioscoride descriptæ conueniunt. Glaux, inquit, Cytiso & Lenticulæ foliis similis, quæ supernè virent, auersáq; candidiora spectantur: ramuli à terra exiliunt quini, seníue, tenues ab radice, dodrantem alti: flores Leucoij, purpurei, minores tamen. Nascitur iuxta mare. Glaux antiquitus Galacton vocabatur, inquit Plinius, Cytiso & Lenticulæ foliis similis: auersa cãdidiora. Rami in terrã serpunt, quini seníue, admodum tenues ab radice: flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in sorbitione similaginis ad excitãdam vbertatem lactis. Eam qui hauserint, balneis vti conuenit. Dioscorides eandem ei vim tribuit. Coquitur, inquit, cum Hordeacea farina, sale, & oleo in sorbitione, adreuocandam

Lib.1. c.32. *Nomina* *Forma.* *Li.4.ca.136.* *Lib.27.c.9.* *Vsus & Vires.*

GLAVX
Dodonæi.

GLAVX CLVSII.

Li.6.simpl.

extincti lactis vbertatem. Idem & Galenus habet. Glaux herba & ipsa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod si ita sit, calida quodammodo humidáque fuerit temperamento. Glaucem aliam proposuit Clusius qua nullam magis ad amussim Dioscoridis descriptioni quadrare ait. Ternis aut quaternis à radice cauciculis assurgit, dodrantalibus, gracilibus, incanis: foliis ordine vtrinq; digestis secundum costæ longitudinē, lentis modo, mollioribus, superne virētibus, inferne cana lanugine obsitis, gustu nonnihil amaro: flos extremis cauliculis confertus, & capituli spicæ'ue obtusę & breuioris modo innascitur, Glycirrhizæ vulgaris forma & colore perquam similis, radicē exili, candicāte. Nusquam alibi se vidisse ait quàm ad ripas Thormis fluminis, quod Salamanticam alluit, paulo infra vrbem nomine carentem, mense Iunio. Verùm is locus procul à mari distat, iuxta quod Dioscorides nasci tradit.

POLYGALON, CAP. LIX.

Nomina Lib.4.c.137. *Forma*

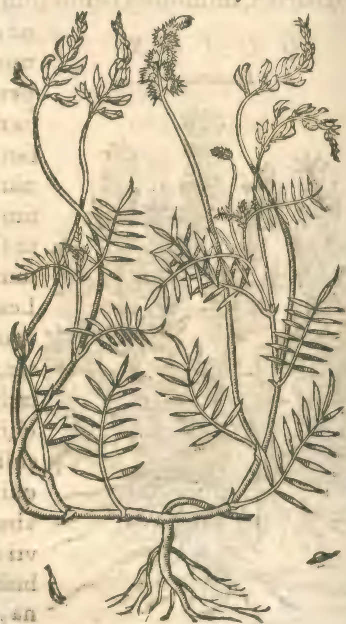

NOMEN ab affectu sibi vendicauit πολύγαλον, siue πολύγαλα, quod potum, inquit Dioscorides, lactis abundantiam faciat. Frutex est paruus, palmi altitudine, folio Lentis, gustu subacerbus. Polygala Plinio palmi altitudinem petit, in caule summo foliis Len-

POLYGALON Matthioli, *Astragaloides Lobellij.*

POLYGALA *multorum: quibusdam Onobrychis.*

ticulæ

ticulæ,gustu adstricto,quæ pota lactis abundantiam facit. Polygalon Matthioli hîc appinximus,quod tamen verum esse is non affirmat.Palmarem,inquit,altitudinem non excedit, folia Lenticulæ habet, & gustu est adstricto. Præterea Carzolarius scripsit experientia sibi compertum esse, eius vsu lac copiosum in mulieribus prouenire. Lobellius esse vult Astragoloides Herbariorum, quam circa arcem dirutam oppidumq; *Treuou*, Lugdunensis Galliæ in collibus sæpe legit. Quia vero ad Astragalon accederet, Astragaloidem cum Valerando rei herbariæ peritissimo nominauit.Cauliculis est palmum altis,aut pedalibus, foliis Ciceris,aut Galegæ,sed minoribus,in pediculis vtrinque ordine sitis.Flosculi sunt in pallido punicei,aspectu venusti. Radix crassitudine digiti.

Polygalon verum multorum est Dodonæi in Histor.Stirpium Viciæ alterius secunda species,in Frument.Histor.Onobrychis,Lobellio, Caput Gallinaceum Belgarum.Caules profert à radice multos,cubitales, procumbentes, & per terram reptantes:folia Galegæ similia,tenuiora tamen subtus albicantia, ex pluribus angustis in acutum desinentibus coaceruata. Flores in longiusculis spicis rubent.Fructus echinati sunt,asperi,plani ac subrotundi.Diensibus Allobrogibus *Sparse* dicitur. Vbi pratorum copia non est, in asperis & lapidosis locis, paucula terra tectis, bidente tantum scalptis, iniecto fimo diligenter comminuto ea gens serit, humóque ac insperso stercore operit. A satu imber si subsequitur,facilimè comprehendit,& optimè proficit, disiectis huc illuc cauliculis sic vestiens solum, vt in squallidissimo solo lætissimi prati speciem ostendat. Sequatur anno ter cum adoleuit & corroborata est, pecoríque gratissimum est pabulum. Gaudet præcipuè locis aridis, & sabulosis. Abundare lacte pecudes quæ illa viridi & sicca pascuntur,certissimum est.

Forma.

Locus.

Tempus.

Lib.2.ca.13.

Polygalam aliam ex Clusio hîc pictam damus, nusquam alibi quam in Hispaniis ab eo repertam, & obseruatam. Est quidem illa fruticosa, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, Sparti aut Iunci modo: folia singulis oblongis costis inhærent, impari plerumque numero,quina,septena,aut plura,

POLYGALA *Valentina.*

POLYGALA *repens.*

Lenticu

Lenticulæ ſimilia, magis tamen carnoſa, & ad Rutæ colorem accedentia, guſtu adſtringēte, & ingrato: flores Meliloto ſimiles, colore luteo, coronæ in modum ſummis virgulis (quæ magna ex parte nudæ ſunt, & maturo ſemine areſcunt) inſident: incuruæ, longæ & teretes ſuccedunt ſiliquæ, ternis aut quaternis internodiis diſtinctæ, quæ ſemen continent durum, oblongum, nigrum, ingrati ſaporis: radix longa, dura, lenta, ſatis craſſa. Perpetuò viret, floret Aprili, Maio & Iunio: ſemen Iulio maturum eſt. Apes ex eius flore mel plurimum colligere creduntur. Agro Salmaticenſi frequens ſecus vias: inuenitur etiam in Granatenſi, Murciano, & Valentino regno, locis arenoſis, & collium decliuibus. Salmanticenſes *Coronilla de Rey* vulgo appellant, quaſi Sertulam Regiam, & iſtic Officinæ Meliloti vice vtuntur, Granatenſes & Murciani *Lenteiuela*, id eſt Lenticulam, Valentini Poligalam. Ad Ornithopodium Dodonæi accedere videtur.

Tempus. *Locus.*

Apud nonnullos Herbarios etiam Polygalæ nomen adepta eſt, plantula hæc multis denſiſsimisq́; ramulis palmum longis, reptantibus foliolis Herniariæ per interualla diſtinctis, è quibus florum, veluti candicantes globuli verticillatim oriuntur. In ſcrobibus ſabuloſis, foſſarum & agrorum marginibus, Antuerpiæ & Gandauo conterminis luxuriat.

ONOBRYCHIS, CAP. LX.

Nomina *Genera.*

ΟΝΟΒΡΥΧΊΣ ab Aſini ruditu nomen adepta, Latinis ſimiliter Onobrychis dicitur. Eius genera aliquot florum colore diſtincta. Prima Dodonæi herbula eſt tenera, palmum vnum, aut duos alta, caulibus gracilibus & teneris, in quibus foliola viridia, ferè Lentis: flores ſecus cauliculos, & in ſummo exeunt, cærulei, Violæ purpureæ quadamtenus ſimiles, ſed inodori, tintinabuli quinquanguli ferè figura, è cuius medio piſtillum exeritur, in ſummo tripartitum. Flores Oriente ſole panduntur, Occidente occluduntur. Onobrychis ſecunda Dodonæi Polygala eſſe. Cauliculos profert graciles, lentos, lignoſos, palmum vnum longos, humi repentes: folia parua, anguſta, Lentis foliis ſimilia: flores in ſummis cauliculis fumariæ floribus haud abſimiles figura & magnitudine, aliquando rubentes, aliquando niuei candoris: folliculos paruulos, vtraque parte foliolis, veluti alis paruis contectos. Radix tenuis eſt & lignoſa. Prima in fœcundis agris inter Triticum prouenit. Secunda in aridis montibus, & ſecus vias. Maio menſe floret: Illa Iunio & Iulio. Onobrychis tertia, purpurea, radice eſt parua, candida, inutili: caulibus multis, pedalibus, rectis, non vt in aliis Onobrychidis generibus, per humum repentibus: foliis Lentis, per caules nullo ordine diſpoſitis: flore puniceo, in ſummis caulibus denſo & copioſo: ſemine minutulo, in folliculis, ſeu Veſicis anguloſis. In Siccaneis montium pratis proſilit. Hanc eſſe Dioſcoridis Onobrychida declarat ipſius Hiſtoria. Onobrychis, inquit, folia habet Lentis, longiora paulo, caulem dodrantalem: florem puniceum, radicem paruam. Naſcitur in vliginoſis & incultis. Quibus ſubſcripſit Plinius his verbis. Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulo: florem rubentem: radicem exiguam & gracilem.

ONOBRYCHIS Prima Dodonæi.

Forma.

Locus. Lib.3.c.152.

Li.24.c.16.

Naſcitur

ONOBRYCHIS
Secunda.

ONOBRYCHIS TERTIA,
purpurea Dalechampij.

ONOBRYCHIS IIII.
Lutea Dalechampij.

Naſcitur circa fontes. Onobrychis quarta, lutea, in niuoſis Iuræ montis cacuminibus proſilit, radice craſſa, lignoſa breui, candicante: cauliculis perquam multis, pedalibus: folio Lini, anguſtiore, longiore, inæquali poſitu è cauliculis prodeunte: flore luteo, copioſo, paruo, in ſummis cauliculis nitente. Herba rara, & vix alibi viſa. Onobrychis Galeno auctore, rarefaciendi digerendíque vim obtinet. Quare folia eius etiámnum virentis, illita ad morem cataplaſmatis, tubercula diſcutiunt: arefacta verò ſi cum vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quínetiam ſudores elicit cum oleo inuncta. Herba ſuapte vi ſi trita illinatur, Dioſcoridi, tubercula diſsipat, cum vino pota ſtrangurias ſanat: illita ex oleo ſudores mouet: at Plinio, ſiccata in farinæ modum, & inſperſa vino albo, ſtrangurias finit. Aluum ſiſtit. Succus perunctis cum oleo ſudores mouet.

Li.8. ſimpl. *Vires & Temper.* Lib.3.c.152. Li.24. c.16.

ANTHYLLIS CLAVICVLATA, CAP. LXI.

Forma. HOc Anthyllidis genus radicem edit nigram, lignoſam, fibratam, dimidium pedem longam, ſuperne in multa veluti caulium principia diuiſam, craſsiuſcula, laminulis corticoſa, ex quibus folia multa exeunt, humi ſtrata, longa, ex foliolis compoſita, Lenti ſimilibus, vtrinque ordine ex aduerſo digeſtis. Flores in cacumine nudarum virgularum emicant, oblongi, lutei: deinde ſiliquæ Lenti ſimiles, nigræ, ex quarum vertice tenuis villus oritur, capreolo clauiculæ'ue ſimilis. In macris & ſabuletis apricis gignitur.

SOLEA EQVINA. CAP. LXII.

Nomina A SILIQVARVM figura plãta hæc Solea Equina, ſiue Ferrũ Equinum nominatur, ab Italis *Ferro di Cauallo*, à quibuſdam *Sferra Cauallo* ab effectu, quod equi, qui diu plantam hanc virentem calcauerint, ferreis ſoleis exuantur. Chymici inter Lunariæ genera recenſent. Securidacam montanam Matthiolus appellat, quod non paruam videatur habere cognationem cũ minore Securidaca, tũ figura, tũm viribus. Radix eius eſt longiuſcula, candida,

In li.1. Dioſcor. ca.135.

SOLEA EQVINA *Dalechampij.*

SOLEA EQVINA, ſiue, *Securidaca montana Matth.*

modicè

modicè fibrata: cauliculi in orbem multi, tenues, humi procumbẽtes, surculosi: folia Lentis: flos Genistæ luteus: semen Lunæ crescentis instar excauatum in siliquis, non continuo tractu porrectis, & æqualibus, vt in reliquis siliquatis, sed flexuosis crenis per ambitum lunatis, & intercisis, Solearum equi figuram huic Legumini peculiarem propemodum referentibus: quam ob causam quidam Lunariam siliquatam vocant. In saxosis & macris locis Monspeliensis agri crescit. Floret Maio mense. Tota amara est, & Hedysaro natura assimilis. Quod calcatu Soleas equorum frangat, fabulosum esse Pena asserit, seq; sæpius eius rei frustra periculum fecisse. Huic aliam idem subiungit, non minus venustam, aut raram in Narbonensium segetibus nascentem, quam Scorpioidem Leguminosam vocat. Radice nititur fibrata: cauliculos rectos, graciles, binos aut ternos, pedales & sesquipalmares erigit, in quorum fastigio admodum incuruis mu- *Forma.* *Locus.* *Vires.*

SCORPIOIDES Leguminosa.

STELLA Leguminosa Lobellij.

cronibus adunca cornicula, Fœnogræco rotundiora, graciliora insunt, quæ introrsum flexas Scorpionum caudas transuersis articulis, ac pulchris aspectu, lineis virgata, imitãtur. Flosculi lutei, pusilli. Folia Ornithopodij, au Tribuli exiliora, ab imo statim cespite in neruulis vtrinque sita. Securidacæ esse credunt genus. Huic ob similitudinem iungenda. Stella Leguminosa, quam Arturo Cortusio rarissimam plantam debemus: foliis exit Leguminosæ Scorpioidis, flosculis Lampsanæ. Semen exile, pullum in corniculis tantilum falcatis, ex vno pediculo aptis, & radiatim congestis, Stellam exprimentibus, gustu Leguminoso & glutinoso. Ad amatoria summis laudibus celebratur.

LINVM, CAP. LXIII.

ΛΙΝΟΝ vt Græcis, ita etiam Latinis, & Officinis Linum dicitur, Arabibus *Bazari chichen*, siue *Bezerchetan*, Italis *Lino*, Germanis *Lein*, & *Flachs*, Hispanis *Lino*, Gallis *Lin*. Lini genera duo facit Matthiolus, Linum satiuum, & Linum syluestre. Linum satiuum tenuibus, ac rotundis culmis, seu virgis assurgit. Folia oblonga, angusta, acuminata: flores *Nomina* *Genera.* In ca. 95. li. 2. Dioscor. *Forma.*

LINVM.

In cap.96. li.2.Diosc.

in ſummis virgis diuiſis in breues & paruulos ramulos, venuſti, colore cærulei, quibus parua & orbiculata lata capitula ſuccedũt, in quibus ſemen oblongum, læue, glabrũ, ſplendens, ex fuluo colore puniceum, quod λίνε σπέρμα, & compoſita voce λινόσπερμα, & λινόσπερμον vocant. Radix eſt exilis.

Linum ſylueſtre vocatur planta ſecundo loco hîc depicta, non ſolùm quod Linum facie referat, ſed quod Lini modo in ſtamina duci poſsit.

Hanc Pena Linum marinum vocat, inter prata & littora herbida Narbonenſis maris, ac inter ſtagnum & mare frutica, pedalibus & ſeſquipedalibus ramulis, rectis, numeroſis gracilioribus, lentis, cortice ad nendum commodo, in quibus pauciora quàm in Lino folia: flores non diſsimiles, ſed aurei, ſiue lutei, minores, Iunio & Iulio emergentes, ſemen & Pericarpia multo minora. Hoc reliquæ Galliæ, Germaniæ, Angliæ ignotum eſt. Eſt & Linum ſylueſtre floribus albis, via qua Monſpelio

LINVM Sylueſtre primum.

LINVM Sylueſtre ſecundum, flore albo.

Frontignanum itur, in agrorum ſiccis marginibus, & cautibus nonnunquam obuium, teretibus, nitidis, dodrantalibus virgultis. Flores albi, quam in luteo Lino maritimo maiores. Foliola Scopariæ, longe anguſtiora, exilitate Aſparagi aut Fœniculi caules ambiunt.

Huic

Huic quadrare videtur Lini ſylueſtris tertij apud Cluſium Hiſtoria. Aliud Linum ſylueſtre eſt tenuifolium, denſe fruticãs, ſatiuo ſimile, niſi totum gracilius multo eſſet. Floſculi quinis foliolis cæruleis, fugacibus caducis conſtant, ſatiuo pares copioſis pedalibus & cubitalibus virgultis, exilioribúſque Lini, aut Linariæ purpureæ foliolis, è longiuſcula radice. Eſt eiuſdem generis Latifolium, foliis Hirſutis Tithymali Helioſcopij paribus.

Chamelinum, ſiue ſylueſtre Linum perpuſillum vix palmum æquat, foliolis puſillis, floſculis ex luteo pallentibus, cauliculis Lini, cæteríſque omnibus quadruplo minoribus. In glareoſis Gallobelgii, & Louanienſibus pomœriis oritur.

LINVM Sylueſtre Tertium, marinum.

CHAMAELINVM, ſiue Linum perpuſillum.

Pingui lætoq; ſolo, locis humidioribus, non ſitientibus Linũ fœlicius prouenit. Lini ſemen, inquit Columella, niſi magnus eſt eius in ea regione quã colis prouentus, & pretium proritat, ſerendũ non eſt: Agris enim præcipuè noxium eſt. Itaque pinguiſsimum locum, & modicè humidum poſcit. Palludius Lini ſemen pro malitia ſui ſerendũ non eſſe ſcribit, quoniã terræ vber exhaurit. Sed ſi velimus, loco pinguiſsimo, & modicè humido ſerendum. Plinio ſeri debet in ſabuloſis maximè, vnóque ſulco. Eo nihil magis feſtinat: vrit agrum, deterioremque etiam terrã facit, quod & Vergilius teſtatur. *Vrit enim campum Lini ſeges, vrit Auena.* *Locus.* Lib.2. c.10. Lib.11. ca.1.

Seritur vêre, Maio & Iunio menſibus floret. Poſt meſſem Triticeam, virgæ Lini merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ. Satis maceratas indicio eſt membrana laxior. Iterumq; vt prius ſole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. *Tempus.* Li.19. ca.1.

Lino in cibis vtebantur veteres Galeno teſte, qui ſic ſcribit. Nonnulli frixo quidem Lini ſemine vt obſonio, cum garo, non ſecus ac factitio ſale vtuntur. Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus quoque ipſum aſpergunt. Stomacho autem noxium eſt, & coctu difficile, exiguúmque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem attinet, ipſum nec probaueris, nec vituperaris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet, cum frixum ſumitur. Tunc *Vſus & Vires.* Li.1. Alim.

aluum quoque magis ſiſtit. Ruſtici autem homines eo vtuntur ſæpenumero, frixo tuſoq́;, mel admiſcentes. Idem alibi. *Li.7.ſimpl.* Lini ſemen flatuoſum eſt, etiamſi frigatur, & multa ſanè recrementitia humiditate plenum. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis & ſiccitatis, velut in medio ſitum. Sed nunc nullus eius in cibis vſus eſt, in medicamentis frequens. Lini ſemen *Lib.2.c.96.* Dioſcoridi eaſdem quas Fœnumgræcum vires habet. Diſcutit, & emollit omnem intus foriſq́; inflammationem cum melle, oleo, exiguáque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie varóſque crudum tollit: illitum cum nitro & ficulneo cinere, parotidas, duritiáſque diſcutit: vlcera quæ ſerpunt, fauóſque cum vino decoctum expurgat: vngues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij & mellis: vitia pectoris extrahit, ſi ex melle in eclegmatis vicem ſubſtituatur: tuſsim lenit, venerem ſtimulat, ſi farina Piperis & melle exceptum pro placenta largius adſumatur. Huius decoctum interaneorum, vuluæq́; eroſionibus immititur, alui excrementa euocat, ad vuluæ inflammationes in de- *Li.20.c.22.* ſeſsionibus perquam vtile. Lini ſemen inquit Plinius, cum aliis in vſu eſt, & per ſe mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino ſedat: parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: ſtomachi exſolutiones, vel diſsilutiones, inſperſum polentæ modo: anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur vt aluum ſiſtat. Cœliacis ac dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocinoris dolores eſtur cum vua paſſa. At phthiſin vtiliſsimè ex ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicis duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit & maturat: cum radice verò Cucumeris ſylueſtris extrahit quæcumque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle: emendat vngues ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium vitia & ramices cum reſina, & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco ſextariis vtriuſque decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa vitia, clyſtere in oleo & melle. Hactenus Plinius. Exprimitur è Lini ſemine oleum multiplicis vſus: neque enim à pictoribus tantùm & ſtatuariis, aliíſque artificibus expetitur, nec ad lucernas ſolùm vtile eſt, ſed & ad medicos vſus frequenter vſurpatur. Neruorum conuulſionibus perutile eſt: du- *Marth. ibi.* ritias omnes mollit, neruorum tenſiones cōtractionéſque laxat: dolores illitum ſedat. Omnibus ſedis affectibus commodum eſt, hæmorrhoidibus, condylomatis rimis, ac doloribus, fœminarum induratos locos mollit. Nymphææ aut Roſarum ſtillatitia aqua ablutum, ambuſtis auxiliatur. Sunt & qui bibendo maximo ſucceſſu iis exhibeant, qui lateris dolore vexantur, ſed recens ſit oportet: nam inueteratum contracto rancore non modò excalfacit pluſquam par ſit, ſed etiam nauſeam mouet. Linum ſylueſtre cum floribus decoctum & illitum, tumores reſoluit, & inflammationes lenit: præterea induratos articulos mollit, panóſque in inguinibus ſanat.

CANNABIS, CAP. LXIIII.

Nomina KÁNNABIΣ Græcis, & ἀστέριον, & σχοινοτρόφον, Cannabis Latinis, Arabibus *Schehedenegi*, & *Canab*, Italis *Canape*, Germanis *Zamer Hanff*, Belgis *Kemp*, Anglis *Himp*, & *Hemp*, Hiſpanis *Cannamo*, Gallis *Chanure*, & *Cheneue* dicitur. Cannabis Dioſcoridi duûm eſt generum. Eſt enim *Genera* Cannabis ſatiua, & ſylueſtris. Satiua item duplex, mas, & fœmina. Cannabis ſa- *Forma.* tiua mas caules edit rotundos, rectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, ramoſos, ita vt aliquando arbuſculæ ſpeciem referat, in quorum faſtigiis folliculi

CANNABIS Mas.

parui, rotundi oriuntur, nullo præcedente flore conspicuo, in quibus ſemen rotundum, duriuſculum, medulla refertum candida. Folia dura ſunt, aſpera, ſubnigra, & ſi confrincentur graueolentia, ex ſex, ſeptémue, aut pluribus aliis ſimul cohærentibus coaceruata, quorum ſingula anguſta ſunt, oblonga, acuminata, & per oras ſerrata. Radix fibras multas habet. Hanc deſcripſit Dioſcorides foliis Fraxini, graui odore, caulibus proceris & inanibus, ſemine rotundo. Cannabis ſatiua fœmina ſuperiori ſimilis eſt, ſed foliis minoribus, & tenuioribus, caule graciliore, ſimpliciore, ſine ramulis adnatis, ſine fructu & ſemine, flores tantùm proferens paruos, albos, ſed inutiles & vaneſcentes. Cannabim ſylueſtrem hanc agnoſcit Dalechampius. Radicem illa habet multis fibris capillatã, caules multos, cubito proceriores, geniculatos, ſurculoſos: folia ſatiuæ, tactu aſpera, quæ ad ſingula genicula caulis & ſurculorum bina æqualibus interuallis exeunt: florem puniceum ex hirſutis vaginis prodeuntem, caulem Praſij modo verticillatim amplectentem. Hanc ſic Dioſcorides delineat. Sylueſtris Cannabis virgas fert Althææ ſimiles, mi-

Li.2. c.148.

Ibidem.

CANNABIS Fœmina.

CANNABIS Sylueſtris Dalechampij.

nores, nigriores, & aſperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio ſatiuæ, nigriore, & aſperiore: flore Lychnidis, ſubrubro: ſemine & radice Althææ. Cannabis in ſyluis primùm nata eſt, inquit Plinius, nigriore folio & aſperiore. Sunt qui ſylueſtrem Cannabim Alceam Officinarum, ſiue Herbam Hungaricam Li.20. c.23.

eſſe cōtendant. Aliam Cannabim ſylueſtrem pictam oſtendit Lobellius,& eam
ſcribit eſſe Alceam maiorem Mutoni, flore Lychnidis, ſubrubro, ſemine &
radice Althææ,ſed Althæa fruticoſiorem, de qua nos agemus in Horto, capite
Locus. de Alcea. Satiua mas & fœmina in agris ſeruntur,&(quod mirum videri debet)
tam fœcunda quàm ſterilis ex eodem prouenit ſemine. Sylueſtris in pinguibus
Lib.2.c.10. & vmbroſis gignitur. Cannabis,teſte Columella ſolum pingue ſtercoratúmque
& riguum,vel planum,humidum, & altè ſubactum depoſcit. Seritur Cannabis
Tempus. vere paſsim. Fœmina matura Iulio vellitur. Maris ſemen fine Auguſti, vel
Lib.20.c.9. Septembri menſe,maturum legitur.Vtiliſsima, inquit Plinius, funibus Canna-
bis ſeritur à Fauonio.Quo denſior eſt,eo tenerior.Semen eius cum eſt maturũ,
ab æquinoctio Autumni diſtringitur,& ſole,aut vento, aut fumo ſiccatur. Ipſa
Cannabis vellitur poſt vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur.
Li.1. Alim. Cannabis ſemen olim in cibo homini fuit,quod Galenus docet his verbis.Non,
quemadmodum planta ipſa Cannabis Vitici quodãmodo eſt ſimilis,ita ſemen
Vſus & ſemini facultate eſt ſimile, ſed plurimùm ab eo diſsidet, vt quod concoctu ſit
Vires. difficile,ſtomachoq; ac capiti noceat,prauiq; ſit ſucci.Sunt tamen qui eo quoq;
frixo cum aliis tragematibus veſcuntur.Tragemata autem voco ea quę poſt cœ-
nam voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem
calfacit, ideoq; ſumptum paulò largius caput ferit, vaporem ſurſum ad ipſum
mittens calidũ ſimul ac medicamentoſum.Nunc ab hoc cibo omnes abſtinent.
Sed aliis iíſque magnis hominum vſibus Cannabis peridonea eſt. Hæc etenim
& Linum tundũtur in lanæ mollitiem ad linteorũ texturas,& funes intorquen-
dos.Vtraque enim decorticata purgatur,ſed prius ex paſſa.Deinde in penſa co-
gitur,quæ particulatim tracta digeritur in glomos, quibus telas plurimùm ge-
neri humano commodas ordiuntur, ac texunt. Semen auctore Dioſcoride lar-
Li.2.c.148. giore cibo genituram extinguit.Succus ex ea recente conuenienter aurium do-
loribus inſtillatur. Sylueſtris Cannabis decocta radix illitu inflãmationes mul-
cet,tumores diſcutit,tophos articulorum diſsipat.Huius cortex torquendis fu-
Li.7.ſimpl. nibus accommodatur.Cannabis ſemen Galeno flatus extinguit,adeoq; diſſipat,
vt ſi pluſculum edatur,genituram exſiccet.Sunt qui viridem ſuccum exprimen-
tes,ad aurium dolores ab obſtructione,opinor, natos illo vtantur. Semen Can-
nabis Plinio extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos
Li.20.c.23. aurium,& quodcumque animal intrauerit,eiicit,ſed cum dolore capitis. Tan-
taq; vis ei eſt,vt aquæ infuſa coagulare eam dicatur, & ideo iumentorum aluo
ſuccurrit pota in aqua.Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: itẽ po-
dagras,& ſimiles impetus.Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſ-
quam areſcat.Cannabis ſemen cõtrarium in gallinis efficere ac in nobis tradit
In cap.148. Matthiolus,ſiquidem gallinas ouorum feraciores reddit, experientiaq; ſeſe cõ-
li.2.Dioſc. periſſe ait gallinas quæ hyeme ſæuiẽte,quo tempore oua rariùs pariunt, Can-
nabis ſemine veſcantur,oua frequentius multo ponere. Cãnabis recentis deco-
ctum expreſſa validè herba,terreſtriũ lumbricorũ cauernulis inſperſum, ſtatim
eos euocare idem affirmat,quod Piſcatoribus acceptum referendũ eſt, qui hac
arte vermiculos capiunt ſuis hamis affigendos, vt rectè ſcripſerit Plinius ſuccũ
eius vermiculos ex auribus eiicere. Ex his etiam colligi poteſt eius vires ad in-
teraneorũ vermes haud imbecilles fore.Equorum etiam ſedi hærentes tænias,
ſuccus aut decoctũ eiicit. Quod vero Plinius dixit Cannabim iumentorũ aluo
ſuccurrere,id de ſoluta intelligendũ.Sunt etiã qui foliorũ puluerem dyſenteri-
cis propinent.Quod poſtremo de radice dixit ambuſtis ſæpius admouenda, &
amouenda, commodius præſtabitur, ſi recens in mortario tundatur cũ recente
butyro, & ſubinde applicetur. Non eſt ſilentio prætereundum quod Symeon
Sethi

Sethi prodidit, ſemen Cannabis comeſtum idem nocumentum quod Coriandrum afferre: immodicè enim ſi eſtur, vt illud delirium facere: folia verò arida in potu ſumpta farinæ modo, aut potius ad eam potionem illorum exſiccatorum farinam ebrietatem quandam hoſpitalem & innoxiam facere quæ ab hauriente non ſentiatur. Apud Arabas pinſitur ſubigitúrque pro vino, & inebriat. Deſiccat verò ſemen genitale, vt caphura. Ruſtici Belgæ ſeminis contuſi medullam liquore aliquo expreſſam ictero laborantibus initio ipſius mali exhibent, & ſæpe non ſine ſucceſſu, ſi quando ex ſola obſtructione, & citra febrem exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet. Empirici quidam aſſerunt ſanguinem ex quacumque parte corporis fluentem ſiſti, ſi qui exit ſanguis cum foliis Cannabis minutim conciſis, frigatur, & ægro pro cibo detur. In hiſt. fru.

ISATIS, CAP. LXV.

'ΙΣΑΤΙΣ Græcis, Latinis Iſatis etiam dicitur, Gallis auctore in Commentariis Cæſare Glaſtum, nunc Guadum, *Guéde*, & *Paſtel*, Arabibus *Dili*, *Dileg*, *Veſme*, *Chate*, *Chatis*, *Alchat*, *Adlen*, aut *Adhlen*, & *Nil*, Italis *Guado*, Germanis *Vueydt*, Anglis *Vuode* & *Vuade*, & Belgis *Vuetdt* & *Vuoid*, & *Vuoild*, Hiſpanis *Paſtel*. Duo eius genera. ἰσάτις ἥμερος, Glaſtum ſatiuum, ἰσάτις ἀγρία, Glaſtum ſylueſtre. Hæc duo genera Plinius tertium & quartum Lactucæ genus facit. Tertium, inquit, genus eſt in ſyluis naſcens, Iſatin vocant. Huius folia trita cum polenta, vulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum vtuntur, quod Glaſtum vocant ſimile erat Lapatho ſylueſtri foliis, niſi quod plura habet & nigriora. Glaſtum ſatiuum, inquit Dioſcorides, folium habet Plantagini ſimile, verùm pinguius nigriúſque. Eius caulis duorum cubitorum altitudinem excedit. Sylueſtre Glaſtum ſatiuo ſimile eſt. Vtrũque glaſtum id eſt ſine vlla controuerſia, quod hîc proponitur, omnibus notiſsimum, quo

Nomina — *Genera.* — Lib. 20. c. 7. — *Forma* — Lib. 2. c. 180.

ISATIS ſatiua.

ISATIS ſylueſt. Matth.

etiam hodie, vt olim, infectores lanarum vtuntur. Satiuum foliis est primùm longis, latis, in viridi nigricantibus, per terram sparsis, foliis Plantagini haud absimilibus, sed nigrioribus, & magis carnosis, è quorum medio caulis exurgit bicubitalis, foliis obductus minoribus, & magis acuminatis, qui ad verticem in multos ramulos finditur, flosculis exiguis, & luteis onustos, deinde, siliquis longiusculis, latiusculísque paruarum linguarum effigiem referentibus, initio viridibus, deinde nigricantibus, in quibus semen includitur: radix est simplex, candida, parum fibrata. Huic proxima est syluestris foliis, caule, figura: sed caule teneriore, minore, nigriore, & angustioribus siliquis. Alia est Isatis à Lobellio depicta, quam Vaccariā dicunt Narbonenses, & Ocimoides. Folia hæc profert, angustiora quàm superior Isatis syluestris, Ocimastro, siue Polenio Dodonęi similia, rariora caule cubitali, in alas diuiso, & ornato floribus exiguis, pallidis, Ocimastro, siue Pseudomelanthio similibus, ex alabastris paruis, albidis, & pallentibus, nec semine dispari.

ISATIS SYLVESTRIS Lobellij: Vacaria pallida.

Locus. Seritur Glastum in lætis & pinguibus agris, copiosissimum in Gallia Narbonensi, & in Italia, vt in Vmbria, circa Noceram, vbi oppidum est Guadum ideo appellatum, quod ibi Isatis copiosissima feratur sicut, & in Germaniæ agro Erphordiano. Ea permagnum quæstum iis regionibus adfert. Syluestre Glastum locis incultis & pinguibus prouenit. *Tempus.* Maio & Iunio mensibus ambo florent. *Vsus.* Vt olim, ita & nunc Glasto satiuo infectores lanarum vtuntur. In Neustria quoque Galliæ, & apud eius prouinciç Bellocassios Glastum seritur, & colitur, dilutius quidem in pannis tingēdis quàm quod prouenit apud Tectosages, vulgo, (*en loregois*,) indigenis tamen valde fructuosum, & vtile. Quo anno primum terræ mandatur, præsertim si tempestiuus sequatur imber, quater excinditur, sarculo duobus sub terra digitis adacto, quo tempore foliis nascitur Plantagini similibus, partim supra terram nonnihil extantibus, partim humi procumbentibus. Excisa folia & in aceruos congesta post biduum aut triduum, in rotundo pauimento, quadratis strato lapidibus, dentatæ molæ ligneæ subduntur, quam oculis panno tectis versat equus: Sequitur equum circumeuntem villicas, qui pala herbam à mola disiectam in lapides referat, & conuerrat, vt à prætereunte denuo mola frangatur. Vbi satis obtritum Glastum videtur, rustici manibus comprimentes, sanies succosa vt eliciatur, quæ principio nigra atramenti ferè modo in cœruleum post colorem abit, globos ex herba tusa conficiunt, quantum capere & amplecti vtraque manu possunt, & eos partim insolatu, si cœlum sudum est, siccant, prope molam, & arcam vicinam, partim si pluit, aut obstat tempestas humidior, in perticis sub tecto ædibus rusticorum affixis, & ad Oriētem vel Septentrionem versis, ordine dispositos, quos duratos & exiccatos cōdunt saccis, & ad vsum eius tincturæ seruant, quæ nigro colore pannos inficit. Anno deinde proximo triticum eidem agro mandatur, qui Glastum aluit: non enim Glasti prouentu is emaciatur, sed lætificatur potius: & ex radicibus, quas firmas

& altius

& altius impactas aratri culter nequit proſcindere, ac extirpare, cũ ſegete pululant Glaſti caules, qui in alteram ſationem ſemen præbent, maioris quàm triticum pretij, quo manſo vel aliâs trito, & ſaliua vel alio liquore madido, apparet ſtatim color è cœruleo purpuraſcens quo indigenæ manicarũ corium nondum ſordidum tingunt. Eſt enim illis vt & olim Britannis, gratiſsimus eius coloris aſpectus. Cæruleam ſpumam innatantem, quam igni ferueſcentes eructant cortinæ, Indum noſtri vocant infectores, & ad pictorum vſus ſiccant. Simile, inquit Plin. Glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges nurúſque toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedebant, Æthiopum colorem imitantes. Omnes verò, Cæſar inquit, ſe Britanni Glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atque hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu. Illita folia Iſatidis, teſte Dioſcoride, tumores omnes diſcutiunt, cruenta vulnera glutinãt, ſanguinis profluuia ſiſtunt: ignem ſacrum, phagedænas, putreſcentia vlcera, & quæ ſerpunt, ſanant. Syluestre Glaſtum eadem præſtat: potu & illitu lienoſis auxiliatur. Glaſtum inquit Plinius ſanguinem ſiſtit: phagedænas, & putreſcentia vlcera quæ ſerpunt ſanat: item tumores ante ſuppurationem. Contra ignem ſacrũ radice vel foliis prodeſt, vel ad lienes potu. Iſatis ſatiua Galeno, qua vtuntur tinctores, facultatis eſt valenter exſiccantis, nondum tamen mordentis. Eſt enim ſimul amara atque adſtringens Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamſi in capitibus muſculorum fuerint: vel ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodes mirificè digerit, ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia vlcera maligna, & cacoethe mirabiliter reſiſtit, etiamſi putreſcant, etiamſi exedantur ac erodantur. At ſi nonunquã pro ægri natura valentior appareat, foliis eius tritis miſcere oportet, aut panem, aut hordeaceam farinam, aut triticum, aut polentam, pro vincente nimirũ in vnoquoque affectu. At Iſatis ſylueſtris manifeſte iam acre quiddam tum guſtu, tum effectu profert. Valentius enim quàm ſatiua ſiccat, Valentiúſque humidis etiam putredinibus reſiſtit, ad cætera iam dicta deterior, quoniã moderatius & minus mordaciter ſiccat. Vlcera namquę talia irritãtur his remediis, & phlegmone inflãmãtur. Cæterùm ob potentiorem facultatẽ lienoſis quoque vtilis fuerit, cum altera imbecillior tantum prodeſſe nõ poſsit.

Li. 22. ca. 1.
Li. 5. Bel. ga.
Li. 2. c. 180.
Vires & Temper.
Lib. 20. c. 7.
Lib. 6. ſim.

HERBA Lutea.

HERBA LVTEA, CAP. LXVI.

Erba Lutea & Luteola ab effectu nũcupata, foliis eſt prælongis, pinguibus, & arctis: cubitali caule, interdum altiore, toroſo: flore luteo, frequentibus in cacumine folliculis, decuſſatis, aſperis, ſed tã denſo ſtipatu faſtigij, vt ij quamdam ſpicarum imaginem monſtrent, iis ſemen includitur: radice nititur longa, ſingulari, craſſa. Multis locis quãuis ſponte naſcatur, magno tamen compendio ſerũt in agris, & niſi fortuna domino decoquat, magnum ruſticus ex ea ſentit prouentum, quoniam eruta ſolo radicitus, in faſces magnos cogitur, vſurpatúrque ad infectus. Siccata in luteum colorem palleſcit, aut certè languet in pallidũ. Cortinis infectoriis indita, luteo quoq; colore pannos tingit, cuius apud nos maximus increbruit vſus. Pręterea infectores colori cæruleo, quem Glaſtum excitauit, ſuperinducunt, & viridem efficiunt colorem.

Nomen.
Forma.
Locus.
Vſus.

MEDI

MEDICA, CAP. LXVII.

Nomina — ΜΗΔΙΚΗ` Græcis, ſimiliter Medica Latinis dicitur, Arabibus *Cot*, & *Alfaſaſat*, Hiſpanis *Alfalſe*, & *Alfaſa*, & *Eruaye*, nomine ab Arabibus mutuato, Gallis *Sainctfoin*, & *Foin de Bourgongne*. Medica natales

Li. 18. c. 16. — ſuos ipſo nomine fatetur, locúmque vnde venerit, vocabulum indicat. Externa olim Græciæ, inquit Plinius, à Medis eſt aduecta, per bella Perſa-

Genera. — rum, quæ Darius intulit. Hinc gentile nomen retinuit. Medica duplex eſt, ſati-

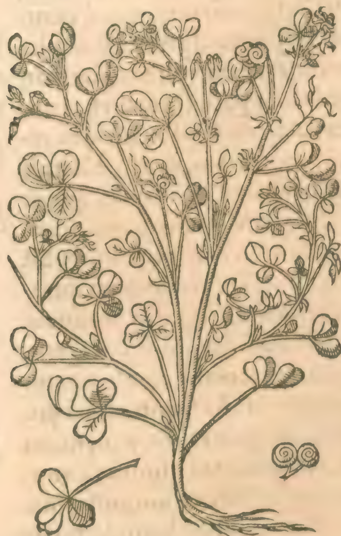
Forma. — ua, & ſylueſtris. Satiua multos edit cauliculos, teneros, rotundos, in altum nõ aſſurgentes, ſed per humum ſparſos, vt in Trifolio vulgari: folia trifolio eidem ſimilia: flores parui, purpurei, ſiliquæ compreſſæ, inſtar teſtæ cochlearum intortæ, in quibus ſemen. Hæc eſt

Li. 2. c. 141. — Dioſcoridis Medica, quæ, vt deſcribit, cum recẽter prodit, foliis & caule, Trifolio pratẽſi ſimilis eſt, augeſcens verò folia contrahit, & caules edit Trifolij ac ſiliquas corniculorum modo intortas, in quibus ſemen Lẽtis magnitudine dependet. Græca verò ita habent, ἐφ' οἶς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον. Id eſt, in quibus ſemẽ adnaſcitur Lentis magnitudine, corniculi modo intortum. Cornarius κεράτιον hic ſiliquam

Emb. 133. li. 2. Dioſco. — paruam ſignificare dicit, & ſiliquulæ modo intortum vertit, ſuſpicatúrque hoc loco Dioſcoridis lectionem corruptam eſſe in ſeminis & ſiliquæ deſcriptione. Sed multo veriſimilius eſt Dioſcoridẽ hîc vt ſæpe alibi τοῦ σπέρματος nomine abuſum fuiſſe, vt ſemen pro ſeminis conceptaculo, ſiue ſiliqua vſurpauerit quam corniculi modo intortam eſſe, ipſius rei inſpectio apertè demonſtrat. Plinius Dioſcoridi de caule ac foliis conſentit, ſemen omittit. Similis eſt Trifolio, inquit caule, foliiſque, geniculata. Ea cum in caulem aſſurgit,

Li. 18. ca. 16. — ſic enim legendum, folia contrahuntur, id eſt vt ait Dioſcorides, anguſtiora fiunt. Eſt & huius Medicæ è floris colore differentia: cæruleo violaceo, & luteo. Medicam folliculo ſpinoſo, Trifolium cochleatum vocant. Galli *L'herbe aux limaſſons*, Pręter has Lunaria ſylueſtris altera eſt, Lunato folliculo ab aliis diuerſa, quam ideo Lunatam ſeu falcatam vocãt. Medica ſylueſtris caule & foliis Trifolio pratenſi ſimilis eſt, foliis in ambitu ſerratis: flore ſubluteo, clauiculis exilibus: ſeminis conceptaculo triplicis differentiæ. Aut enim Latius eſt, & cochlearum more flexuoſè intortum, aut oblongum, anguſtum, compreſſum, & turbinum terreſtrium modo, qui cochlearum generi

MEDICA ſatiua Dodo.

MEDICA SYLVEST. prior, fructu triplici, & diuerſo.

MEDICA SYLVEST. altera Luneta.

generibus adſcribuntur, obliquis voluminibus ſinuoſum, ac tuberculis inæqualibus velut nodoſum: aut iiſdem volutis tortile, ſed veluti feſtucaceis, ſuperioréque longè craſsius & amplius, & in ſummo obtuſius, inſigni varietate. Medica ſatiua in vſu plurimo eſt quibuſdam Romanæ prouinciæ gentibus, præſertim Secterienſibus, qui rigua prata eius ſemine conſerunt, ter ſecantes, reſtibili & inexhauſta fertilitate. *Luzerne*, ij vocant, & *Luzert.* Medica ſylueſtris paſsim in agro Monſpelienſi & Turnonio gignitur in cultis, & ſepibus. In Hiſpaniæ pleriſque locis, præſertim in Regno Valentino, vbi ſeritur quoque diligenter: ea iumenta ſaginant. Tanta dos eius eſt, inquit Plinius, vt vno ſatu ampliùs quàm tricenis annis duret. Medica ſemel ſata, auctore Palladio, decem annis permanet, ita vt quater, vel ſexies poſsit per annum recidi. Agrum ſtercorat, maiora animalia reficit, curat ægrota. Ad maciem mularũ, vt Columella prodidit, nulla res tantum, quantum Medica prodeſt. Ea herba viridis, nec tardè tamẽ arida Fœni vice ſaginat iumenta. Verùm modicè danda, ne nimia ſagina ſtranguletur pecus. Semen Medicæ, vt tradit Dioſcorides, ſiccatum iucundi ſaporis gratia, conditaneo ſali admiſcetur. Viride quibus refrigeratione opus eſt, illitu ſuffragatur. Herba tota pro Gramine vtuntur qui pecora alunt.

Locus. *Li.18.ca.16.* *Lib.5.ca.10.* *Vſus.* *Lib.7.c.38.* *Li.2.ca.141.*

TRIFOLIVM, CAP. LXVIII.

ΤΡΙ΄ΦΥΛΛΟΝ Græci vocant, quod Latini Trifolium, Galli *Treffle*, Itali *Trifoglio*, Germani *Vuyſenklee*, Hiſpani *Treuol*, Anglis *Clauer*. Trifolij non recentiores modò, ſed & veteres multa fecerunt genera. Dioſcorides enim & ſi proprio capite Trifolium Aſphaltites tantum deſcripſerit, tamen Trifolij alterius, nimirum pratenſis aliquoties meminit, cum ait Medicam caule & foliis Trifolio pratenſi proximam eſſe. Plinius tria Trifolij genera memorat. Folio coronat & Trifolium, inquit, Tria eius genera. Menianthes vocant Græci, alij Aſphaltion, maiore folio, quo non vtuntur coronarij, nimirum propter grauem & fœtidum odorem: alterum acuto, Oxytriphyllum cognominatum. Tertium ex omnibus minutiſsimum. Recentiores multo plura genera numerant, de quibus ſimul omnibus eodem loco minimè dicendum. Primum igitur de Trifolio Aſphaltite Dioſcoridis agetur. Id Tripyllon Græci, inquit alij Oxytriphyllum, alij Menyanthes, alij Aſphaltion vocant. Frutex ſupra cubiti altitudinẽ attollitur, virgas habens tenues, iunceas & nigras: ex his tanquam ramulis enaſcuntur exiles appendices, in quibus terna ſingulis germinationibus exeunt folia, Loto herbæ ſimilia. His recenter natis Rutæ odor ineſt, adulta verò, Bitumen olent. Florem edit purpureum: ſemen quadantenus latum, ſubhirſutum, extrema parte altera exertum, antennæ modo corniculatũ radix tenuis, lõga, valida, ὀξυτρίφυλλον plurimum in Sicilia naſci Scribonius tradit, in Italię regionib⁹ nuſquã ſibi viſum, niſi in Lunæ portu, Britanniam petenti cum diuo Claudio Cæſare, & copioſiſsimum ſuper circũdatis monti

Nomina *Genera.* *Li.2.ca.141.* *Li. 21.ca.9.* *Li.3.c.106.* *Forma.* *Dodon. in hiſto.fru. Cap.163.*

TRIFOLIVM ASPHALtites rotundis folus.

TRIFOLIVM ASPHALtites longioribus foliis.

montibus: (eſſe autem foliis ſpecie, ac numero ſimilibus communi Trifolio, niſi quod huius craſsiora folia quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte velut aculeum eminentem, eúmque fruticem bipedalẽ, aut etiam ampliorem conſpici, ac odorem grauem emittere, quorum nihil in pratenſi Trifolio inuenitur. Matthiolus Scribonij hoc Oxytriphyllon, non Aſphaltites
In c. 106. li. 2. Dioſcor. eſſe putat, ſed ſecundum genus à Plinio memoratum & ob acutum foliũ Oxytriphyllum cognominatum Officinarum Alleluia. Tragus Cytiſum eſſe credidit. Eius figuram inter Cytiſos ſupra nos exhibuimus. Triphyllum, quidam
Lib. 8. ſim. Aſphaltion, inquit Galenus, quidam Oxytriphyllum, nonnulli Menyanthes, ſunt & qui Cnicinum vocant, prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud ſcio vnde (libro de Theriaca ad Piſonem, Trifolium ſemen habet Cnico ſylueſtri ſimile: cognomẽ inde fortaſsis Cnicini, μενιάνθες, non μινυάνθες, quidam vocatum putant, quòd diutiſsime flos permaneat.) Vis ei cali-
Vires & Temper. da & ſicca vt Bitumini, cui odore quoque ſimile eſt, vtrimque tertio ordine. Proinde potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, & vrinam, menſéſque prouocat. Hippocrates Trifolium non ſolum menſes prouocare, ſed & fœtus cum ſumptum, tum appoſitum educere tradit. Mulier, inquit, ſi ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato: hoc etiam menſes educit & fœtus. Idem alibi. Trifolium appoſitum menſes erumpere facit, & fœ-
Li. 2. c. 106. tum eiicit. Semen & folia, Dioſcoridi, in aqua pota pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus, & iis qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, fœminis quoque vuluæ vitiis oportunis auxiliantur: menſes ciunt ternæ drachmæ ſeminis dandæ: foliorum quaternæ. Contra ſerpentium ictus trita folia, & ex aceto mulſo pota præſidio ſunt. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorúmque decoctum, fotu dolores eorum finire quos ſerpentes percuſſerint: qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius foueatur, qui vlcus habuerit, perinde

perinde afficitur, vt à ſerpente demorſus. Quidam terna folia aut ſemina in
tertianis, cum vino potui dêdere, & in quartanis quaterna, vt quæ Febrium cir-
cuitus diſcuterent. Radix antidotis miſcetur, vt Dioſcorides ait. At veteres alij
non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerũt, vt in multis compoſitio-
nibus apud Galenum videre licet, Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis, Lao- Li.2.Antid.
dicenſis. Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei, & Heræ. Plinius
Dioſcoridis ſententiæ repugnare videtur, & eum reprehendere, cum hæc ſcri- Li.21.ca.21.
bit. Trifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus, & ſcorpionum, ex
vino aut poſca, ſeminis granis viginti potis: vel foliis & tota herba decocta:
ſerpẽtéſque numquam in Trifolio aſpici: Præterea à celebratis auctoribus con-
tra omnia venena pro antidoto ſufficere xxv. grana eius quod Menyanthes ap-
pellauimus, tradi. Multa alia præterea in remediis eius adſcribi. Sed me contra
ſententias eorum grauiſsimi viri auctoritas mouet. Sophocles enim Poëta ve-
nenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti aut contriti ſuccum infuſum
corpori, eaſdem vredines facere, quas ſi percuſsis à ſerpente imponatur. Ergo
non aliter vtendũ eo quàm contra venena cenſuerim. Fortaſsis enim & his ve-
nenis inter ſe contraria ſit natura, ſicut multis aliis. Item animaduerto ſemen
eius cuius minima ſunt folia vtile eſſe ad cuſtodiẽdam mulierum cutis gratiam,
in facie illitum. Eandem Simi medici ſententiam Galenus etiam habet in libro
de Theriaca ad Piſonem. Trifolium, inquit, herba quæ Hyacintho ſimilis eſt,
veris tempore prægnans cũ ſemẽ agreſti Cnico ſimile habet, ſi quis tunc ipſam
validè decoquat, deinde morſum phalangij aut etiam viperæ ea aqua perfun-
dat, ſanat ipſum, & ſtatim doloris exortem efficit: Si verò quis in alio non com-
morſo ſanum locum eodem fomento perfundat, eundem ſenſum, & eoſdem
dolores omnes commorſo ſimiles inducet, vt hîc effectus reuera admiratione
dignus ſit, eandem herbam & morſum ſanare, & ſanum locum beſtiarum vene-
natarum modo malè afficere. Hæc porro Galeni ſententia à Dioſcoride diſsi-
dere videtur, aut certè, quod parum verecundè quidam dicunt, Dioſcoridis ſen-
tentiam Galenus non intellexit. Alij Galeno patrocinantes librum hunc inter
ſpurios referunt. Dioſcoridis hæc ſunt verba, ἱστοροῦσι δὲ ἔνιοι ὅτι τὸ ἀφέψημα ὅλου
τοῦ θάμνου, καὶ τῆς ῥίζης, καὶ τῶν φύλλων καταντλούμενον ἐπὶ τῶν ἑρπετοδήκτων παραιτεῖται
τοὺς πόνους. ᾧ δὲ ἂν θεραπευθῇ τις ὕδατι, ἂν ἕτερος ἕλκος ἔχων καταντληθῇ, τὰ αὐτὰ πάσχει τοῖς
δηχθεῖσι. Id eſt, Quidam narrant totum decoctum fruticis, & radicis, & folio-
rum, ſi commorſis à ſerpentibus affundatur, dolores eximere. Verum ſi ea aqua
qua quis curatus fuerit, alij qui vlcus habeat affundatur, ipſum eadem pati quæ
illi qui commorſi fuêre. At ſi de eadem numero aqua Dioſcoridis verba non
accipiantur (nam miri nihil in ea re ineſſet) verùm de ea quæ eadem ſpecie eſt,
quæ contrariam vim in commorſis quos ſanat, & non commorſis quos lædit,
non ſine admiratione oſtendit, ſi etiam negatio quæ apertè deeſſe videtur, in-
feratur, ἂν ἕτερος ἕλκος μὴ ἔχων, & cætera, eadem planè erit Simi Medici, & Ga-
leni, & Dioſcoridis ſententia. Nam ita ſanè Galenus habet, ἐπ' ἄλλου μὴ δεδηγμένου.
Trifolio huic bituminoſo aliud quoddam ſimile reperitur peregrinum ex Ame-
rica trifolium Caules hoc profert ab radice complures, rotundos, ramoſos, in
latus declinantes: folia in ſingulis pediculis terna, in viridi ſub nigra, figura ro-
tundiuſcula, primis è radice exeuntibus bituminoſi Trifolij forma, colore &
odore quoque quadantenus ſimilia, latiora tamen, & per ambitus magis cre-
nata: flores in ſummo ramulorum exeunt, exigui, ſubcandidi, ſpicatim dige-
ſti, fructus inde rotundi, aliquantulum plani. Radix in plures diuiditur. Ex
America in Belgium delatum ſemẽ Iulio & Auguſto floret. Trifolij bituminoſi
ſpeciem eſſe odor grauis, & illius odori haud multum abſimilis, oſtendere

TRIFOLIVM EX America Dodonæi.

TRIFOLIVM ODORAtum alterum, ſiue Satiuum.

Li. 4. ca.37. Cap.314. videtur. His ſubiungemus aliud Trifolium, quod Lotus vrbana Dodonæo Aſphaltæũ vel Trifolium odoratum alterum dicitur, Gallicè *Treffle odoriferante*, Germanicè *Sibengezeil*, propterea quod ſingulis diebus ſepties odorem ſuum habeat, & toties etiam amittat, quamdiu in horto creuerit: decerptum enim & exſiccatum odorem ſuum perpetuò retinet, qui certe inſtante pluuioſa temporis conſtitutione ac tempeſtate multò vehementior eſt, vt nonnunquam totas ędes in quibus hęc herba repoſita eſt odore ſuo compleat. Poteſt & dici Trifo-

Forma lium ſatiuum. Cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulos multos, folia in ſingulis germinationibus terna, Trifolio ſimilia, leuiter ſerrata, flores in exiguis veluti ſpicis, pallidos ex cæruleo albicantes, quos aſpera ſequuntur capitula, in quibus ſemen Fœnogræco minus. Radix fibrata

Tempus. eſt. Semel ſatum facile prouenit, & ex ſemine deciduo quotannis reuiuiſcit. Iu-

Vires & tempera. lio menſe floret, deinde ſemen producit. In calido frigidóque temperatum eſſe ſcribit Dodonæus, & ſiccitatis quadantenus particeps: œdemata ad ſuppura-

Li. 4.ca.37. tionem perducere appoſitum: ſuccum eius cum melle miſtum, oculorum caligines diſcutere. Tradũt quidam Oleum in quo huius Trifolij flores maduerint, vulnera recentia conglutinare, item fracturas. Fuchſius perperã Trifolij Aſphal-

Cap. 314. titis vires omnes à Dioſcoride aſsignatas huic Trifolio attribuit.

LOTVS, CAP. LXIX.

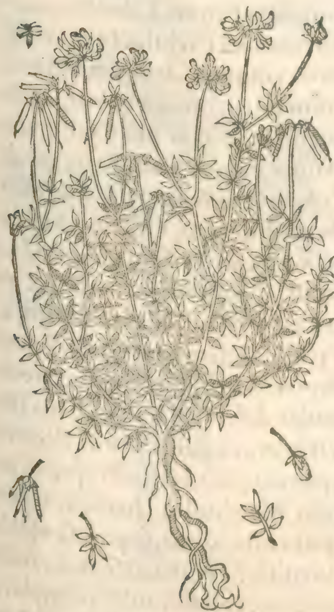
Nomina EST Lotus arbor de qua diximus: eſt & Lotus herba de qua nũc agendum poſt Trifolia. Λωτὸς hęc Græcis dicitur, Latiníſque pariter Lo-

Genera. tus, Arabibus *Handachocha, Garch, Thusf*, Italis *Loto domeſtico*. Loti genera multa. Dioſcoridi duo, λωτὸς ἥμερος, Lotus vrbana, & λωτὸς

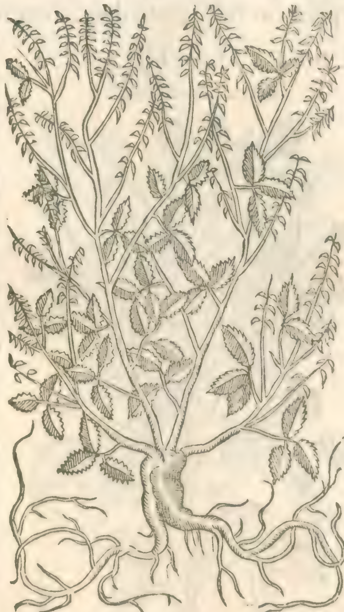
Li.4. c. 107. ἄγριος Lotus ſylueſtris. Alij plura recenſent, vt dicemus. Quæ legitima Lotus ſit, ſiue vrbana, ſiue ſylueſtris ambigũt adhuc herbarij, & fortaſſe ignorant.

Certè

LOTVS SATIVA, Matthioli.

LOTVS SATIVA altera Matth. Melilotus Officinarum.

Certè eas veteres Trifolij generibus adſcripſiſſe videtur. Sed Loti vrbanæ hiſtoriam ita prætermiſit Dioſcorides, vt ne vnam quidem ex illo notã eius colligere poſsimus. Sunt qui Trifolium illud quod in pratis paſsim atque etiam alibi prouenit, Lotum ſatiuam eſſe putant, ea fortè ratione ducti, quòd ſcribat Dioſcorides Lotum hanc Trifoliũ vocari. At eam in hortis naſci non in pratis idem Dioſc. ſubiungit. Alij credunt Lotũ ſatiuam eſſe eam plantã quam vulgares herbarij, & Officinę Italicæ Melilotum falſò appellant, vtpote quę foliis conſtet, Trifolij effigie, naſcatúrque nõ in pratis tantùm, ſed etiam in hortis ac viridariis. Verum nihil cauſæ eſt cur quis huic ſententiæ certò aſſentiatur, quę opinione duntaxat, nõ rationibus, neque auctoritatibus nixa ſit. Matthi. prima commentariorũ Latinorum in Dioſc. editione Lotum ſatiuam quæ hîc picta eſt exhibuit. Dodon. eandem pri⁹ quidẽ pro Loto ſilueſtri deinde in frumẽt. Hiſtoria ꝓ Trifolio corniculato, ſiue Trifolio ſylueſtri luteo, Multos edit tenues & infirmos cauliculos, humi procũbẽtes, folia incana, Trifolij, minora, & anguſtiora, flores ſplendtes auri penè colore in ſummis virgulis, veluti exiguas ſpicas ſequuntur ſiliquæ ternæ aut quaternæ, oblongæ, tenues, teretes, & anguſtæ, in quibus ſemina parua &

Li.4.c.106.

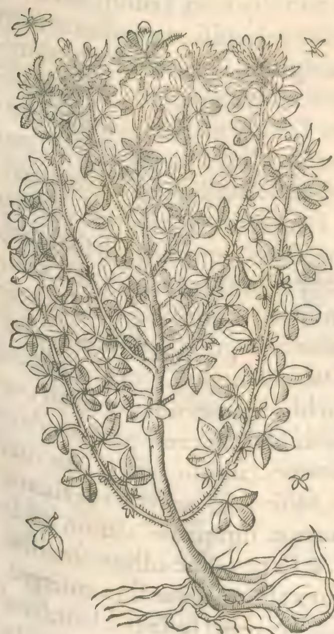
Ibidem.

Ibidem.

Lib.4.c.38.

Forma.

LOTVS SYLVESTRIS Matthioli.

rotunda. Radix dura, lignosa. Nascitur multis Germaniæ locis, in Belgio familiarius, vbi secus vias & agrorũ margines passim reperitur. Floret æstate. Astringit, refrigerat & siccat. Incipientibus inflammationibus vtiles, & omnibus quæ reprimi ac refrigerari desiderant. Melilotum Coronatã Pena & Lobelli⁹, vocant: Melilotum Germanicã Fuchsius Idem Matth. secunda & tertia commentariorum in Diosc. editione Lotum vrbanam esse censet, Trifoliũ illud odoratũ quod aliàs pro Cytiso vsurpauerat. Id Romæ vulgo *Tribolo*, dicitur, & alibi in Italia *Trifoglio Cauallino*, quòd eius pabulo maximè delectẽtur equi, Officinis Melilotus. Est enim omnino Trifolij genus odore eximio ac suaui. Quare vnguentarij, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoque planta stillatitiam aquã eliciunt. Præterea affirmat Matthiolus eius succo oculorum nubeculas deleri De Loto vrbana Dodonæi, quæ est hortorũ satiua Lotus, diximus superiore capite. De Loto syluestri primũ nihil certi scripsit Matthiolus, herbam tamen ait, quæ hîc picta ostenditur, sæpius se vidisse ac legisse in incultis ac pratis nascentẽ, foliis Trifolio æmulis, bicubitali caule, quampluri-mis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeũt, semine plena, Fœnogręco simili, odore non ingrato. Sed an sit vera Lotus syluestris nondum sibi compertum esse fatetur.

LOTVS SYLVESTRIS altera Matthioli.

Ibidem.

Locus & forma loti syluest.

Lib.4.c.38. Forma loti sylu.mino.

Aliam Lotum syluestrẽ proposuit Dodonęus quæ & minor dici potest. Cauliculos habet valde tenues, rotũdos folia Trifolij, flores Luteos in capitulis rotundis, in quibus tandem semen oritur nigrum, incuruum, folliculo nigro contectum, circa capitula ordine dispositum. Fuchsius Trifolij pratẽsis genus esse putat, & Luteum appellat.

LOTVS SYLVESTRIS minor Dodonæi.

Cap.315.

Matthiolus pro Loto syluestri exhibuit secunda & tertia commentariorum in Dioscoridem editione alterum corniculatum Trifolium nuper descriptum, in Bohemia copiosum, foliis Trifolij, caule cubitali, ramoso, alis multis: flore in capitulis cæruleis: semine Fœnigræci, sed paruo & odorato.

Forma alius syl.

Forma Lybici.

Aliam Dalechampius Lotum syluestrem siue Lybicum hîc depingendam curauit, radice crassa, valdè fibrata: caule procero, duobus cubitis altiore, ramoso, vastis ramis huc illuc diffusis, foliis Loti pratensis, geminis, caulem & ramos ex interuallis alarum modo vestientibus, & iis proximè adhærescentibus pediculo verò ex alæ cuiusque sinu emergente, longiusculo, cui terna folia insident, simul iuncta,

LOTVS LIBYCA Dalechampij.

LOTVS LATIFOLIA Dalechampij.

iũcta,& vt in omnibus Trifoliis diſpoſita:flore in ramorũ vertice denſo & coaceruato, penè vmbellæ ſpecie, ex albo ſubrubente. Ad ripam Ladi amnis haud procul Monſpelio in ſtagnum marinum defluentis prouenit. Hæc planta cum Loto ſylueſtri Dioſcoridis maximè congruere videtur, ita ſcribentis. Sylueſtris Lotus quam aliqui Lybicam appellant,plurima quidem in Lybia gignitur. (Sic enim ex Græco legendum. Λωτὸς ἄγριος, ὃν οἱ λίβυον καλοῦσι, φύεται μὲν πλεῖστος ἐν λιβύῃ, non vt vertit Ruellius. Lotus ſylueſtris quam Trifolium minus appellant, abſurdè quî, enim planta bicubitalis,& ſæpè maior, ac ob id Trifolia omnia magnitudine ſuperãs, Trifolium min⁹ rectè dici poſſet?)caule bicubitali,& ſępe maiore,alis multisfoliis Loto Trifoliæ pratẽſi ſimilibus(non vt Ruellius interpretatur,foliis Trifolij pratenſis,ſic enim Græcè legitur. Φύλλα ὅμοια λωτῷ τριφύλλῳ τῷ ἐν χορτοκοπείοις γεννωμένῳ) ſemine Fœnigræci,multo minore,guſtu medicato.Idem Dalech. Lotos alias eſſe obſeruauit, quarum hiſtorias ſubiungo. Lotus Latifolia radice eſt tenui, modicè fibrata, foliis multis,humi quaquauerſum iacẽtibus, quæ ex multis foliolis conſtant,inęqualiter diſpoſitis, ſuprema parte grandioribus & latioribus:caule dodrantali, flores denſos ſuſtinente, priuſquam aperiantur ſubrubẽtes,cum recluſi ſunt, luteos. Fert ſemẽ paruum in breuibus ſiliquis. Quidam plantã iſtam Anthyllidem maiorem

Locus.

Li.4.c.107.

Forma lat.

LOTVS PRATENSIS purpurea.

Locus. Forma.pu.

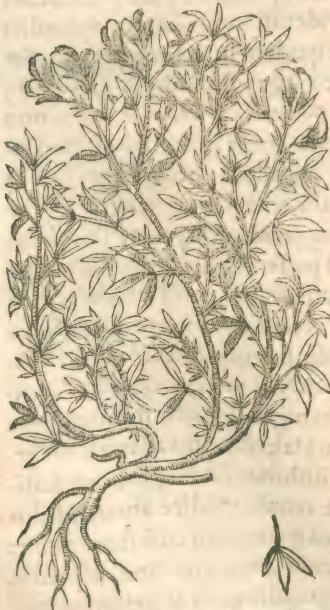
LOTVS ENNEAPHYL-
los Dalechampij.

Locus. Forma. Enneap.

Locus.

LOTVS ASPERIOR,
fruticosa Lobellij.

Li.4.c.106. *Vires & Temper.*

vocant. In aridis, macris, & sabulosis prouenit. Lotus pratensis purpurea radicem gignit gracilem, candicantem, parum capillatam: cauliculos multos, fere pedales, surculosos: folia Loti nũc terna, nunc quaterna, exigua: flores in ramulorũ vertice copiosos, purpureos. In pratis & humidis locis nascitur. Lotus Enneaphyllos radice firmatur breui, sub nigra, valde fibrata: cauliculos edit multos, per terram sparsos, vel supra terram paululùm extantes: folia Loti in singulis pediculis nouena: qua ex causa Enneaphyllum cognominarunt: flores luteos in serta congestos: semen paruum in corniculis longis & gracilibus. In pratis & terrarum aggeribus gignitur. Iisdem in locis altera non dissimilis, foliis eodem ordine collocatis, sed non perpetuo nouenis: flore simili, sed purpureo: semine iisdem corniculis incluso. Postrema erit Lotus asperior fruticosa, siue Narbonensis, incana Lotus Lobellij, tota facie Lotis similis: In caulibus rigidis, pallidis dodrantalibus, folia terna, incana, Loto pratensi Monspeliensi angustiora, Cytiso fermè paria, dorycnio latiora. Cauliculis summis luteoli flosculi exeũt, minores quam in Loto, & aliquantum cani. Nũc de Loti facultatibus dicendum. Loti satiuæ succus, inquit Dioscorides, addito melle oculorum argema, nubeculas, cæteràsque caligines discutit. Syluestris Lotus calfaciendi, & leniter adstringendi vim habet, vitia cutis in facie maculásque cum melle perunctа purgat. Trita per se aut cum Maluæ semine, in vino aut passo bibitur aptissimè contra dolores qui vesicam male habent. Plinius. Loton qui arborem putant tantũ esse, inquit Plinius, vel Homero auctore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes deorum voluptati Loton primam nominauit. folia eius cum melle oculorum cicatrices, argema, nubeculas discutiunt. Hæc Plinius cũ tradit, de Loto satiua, foliis eius tribuit, quod Dioscorides expresso succo. De syluestri siue Lybica Loto, quod sciam nihil scripsit. Galenus verò Loti effectuum causas reddidit his verbis. Lotus satiua, quam quidam Trifolium nominant, vt mediocriter abstergendi vim habet, ita etiam exsiccandi, in caliditatis frigiditatísque coniugatione media quodammodo, & tẽperata. Lotus verò agrestis plurima in Lybia prouenit. Eius semen secundi est ordinis excalfacientium, habétque nonnihil abstersorium.

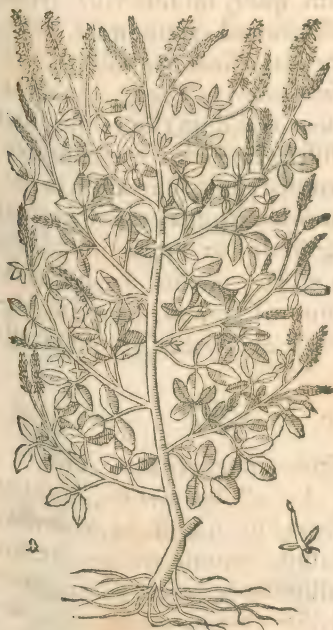
Li. 22.c.21.

Libr.7.sim.

MELI

MELILOTVS, CAP. LXX.

ΜΕΛΙΛΩΤΟΣ Græcis hæc planta dicitur, Latinis Melilotus, Catoni Serta Campana, Celſo, & Plinio, Sertula Campana, aliis Corona Regis. Meliloti nomen Officinæ retinuerunt. Italis *Meliloto*, & *Trifolio Caualino*, Anglis *Melilote*. Sertulam Romani veteres dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus ſit, & quia ex ea antiquitus coronæ & ſerta factitata ſunt. Campanam, quod in Campania Italiæ, laudatiſsima ſit: Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus ſupernè coronetur. Melilotus vulgaris qua pro legitima Officinæ vtuntur, quorundam eſt Lotus vrbana, teſte Matthiolo, vt diximus paulo antea, Trifolium odoratum Dodonæi, vulgaris tres aut quatuor pedes alta eſt caule in ramulos ſtatim à radice diuiſo: folia terna, Trifolio ſimilia, per oras lente, ac minutim diuiſa: Flores lutei in breuibus ſpicis: deinde ſemen in exiguis, nigris, ac latiuſculis ſiliquis, paruum, pallidum. Radix longa eſt. Tota herba odorata eſt, præcipuè flos qui odor ſicceſcentibus ipſis intenditur. Melilotus vera, ſiue Italica, aut Campana, cubitali eſt altitudine, ſtatim à radice fruticoſa, ramis multis, exilibus: foliis Trifolio proximis, ex *Nomina* *Genera.* *Matth. in cap. 41. lib. 3. Dioſcor.* *Forma.*

MELILOTVS Vulgaris, ſiue Trifolium odoratum Dodonæi.

MELILOTVS, ſiue Sertula Campana.

anguſta origine in latum ſeſe diffundentibus, & longo appenſis pediculo: floribus Melinis, paruis: ſiliquis repandis, numeroſis, pluribus ex vno ramuſculo pendulis, in quibus ſemen ineſt minutum, ſubrufum, odoris non ingrati, quo vtendum: radix inutilis, & ſuperuacua. Naſcitur laudatiſsima in Africa, ait Dioſcorides, & Cyzico, & Chalcedone: eius color vicinus eſt Croco, boni odoris. Naſcitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum lãgueſcente, odore infirmo. Meliloton Sertulam Campanam vocamus, inquit Plinius eſt enim in Campania Italiæ laudatiſsima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicum que verò aſperis & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius Croco vicinus eſt, & *Locus.* *Ibidem.* *Lib. 21. c. 9.*

flos ipſa cana. Placet maximè foliis breuiſsimis, atque pinguiſsimis. Idem paulo
Cap.11. poſt. Melilotos vbique naſcitur, laudatiſsima tamen in Attica. Vbicumque verò
recens, nec candicans, & Croco quàm ſimillima, quanquam in Italia odoratior,
& cãdida. Igitur Croco ſimillima dixit, quod Dioſcorides κροκίζων. Antea odorem & florem Croco vicinum eſſe dixerat. Hodie probatiſsima legitimaq; Melilotus non modò in multis Campaniæ locis, ſed etiam in Gargano Apuliæ monte prouenit. Melilotus, auctore Galeno, miſtæ eſt facultatis. Habet enim quiddam adſtringens: ſed & digerit, & concoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida, quàm frigida. Melilotus Dioſcoridi vim habet adſtrictoriam. Inflammationem emollit, præſertim quæ in oculis, vulua, ſede, aut teſtibus erumpit, ſi ex paſſo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut Fœnigræci farina, Lini ſemine, aut Polline, aut capitulis Papaueris, intybóue. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & vlcera manantia in capite illita cum Creta Chia, vino, aut galla ſanat: ſtomachi dolores & cruda & cocta cum aliquo ex antedictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex paſſo inſtillatur: in aceto aut roſaceo madefacta capitis dolorem lenit. Meliloto, ſi Plinio credimus oculis medetur cum lacte, aut cum Lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum roſaceo: item aurium è paſſo, quæq; in manibus intumeſcũt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaq;. Idem effectus, & ad vuluas. Teſtes verò, & ſedem prociduam, quæq; ibi ſunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferueſcit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax. Sed vulgati Codices falſò habere videntur lacte pro luteo oui: diſertè enim in Dioſcoride ὠοῦ λεκύθου legitur. Serapio Meliloti ſiliquis & ſeminibus vtendum eſſe cenſet, cum ex auctoritate Iſaac Ebenamram de Meliloto diſſerit his verbis. Melilotus herba eſt quæ folia fert rotũda, & viridia, ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus, ac rotundis, quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Porro in Meliloto vſum ſibi vendicarunt ſiliquæ, & ſemina quæ in eis continentur. Ex quibus facilè eſt coniicere, inquit Matthiolus, non eſſe mirum, ſi emplaſtrũ quod de Meliloto Officinis dicitur, ſæpe medicos fallat, cum in id legitimi Meliloti ſeminis farina nunquam recipiatur.

Li.7. ſimpl. — *Vires & Temper.* — Lib.3. ca.31. — Cap.20. lib.21. — Ibidem.

TRIBVLVS, CAP. LXXI.

Nomina

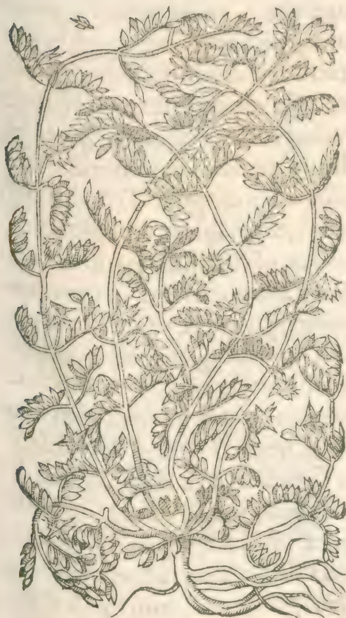

ΤΡΙΒΟΛΟΣ χερσαῖος Grecis, Tribulus terreſtris Latinis dicitur, quod ſiliqua plantaq; Muricata ſit, Italis *Tribolo terreſtre*, Arabibus ſimpliciter Tribulus *Haſach*, ſiue *Haſerk*, Hiſpanis *Abroyos*, & *Abrolhos*.

Genera. Dioſcorides duo Tribuli genera ſtatuit, alterum terreſtre, alterum
Lib.4.c.14. aquis familiare, de quo alibi dicemus. Theophraſtus duo terreſtris Tribuli genera
Lib.6.Hiſt. cap.5. deſcripſit his verbis: Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπιάκανθός ἐστι. Δύο δ' αὐτοῦ γένη. τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεβινθῶδες. ἕτερος δὲ φυλλάκανθος. Καὶ ἐπίγειοι ἄμφω, καὶ πολλαχοῦ σχεδὸν σχιζόμενοι. ὀψιβλαστὴς δὲ μᾶλλον ὁ φυλλάκανθος, περιφύεται τὰς αὐλάς. τὸ δὲ σπέρμα τοῦ μὲν πρωΐου, σησαμῶδες, τοῦ δὲ ὀψίου στρογγύλον, ἐπίμελαν ἐν λοβῷ. Quæ rectiùs fortaſſe quam à Theodoro ſic verti poſſunt. Tribulo peculiare eſt, quod in tegumentum fructus aculeatum gignit. Duo eius genera. Vnum folium Ciceris habet nullis ſpinis aculeatum, alterum foliis eſt ſpinoſis. Humi iacent ambo, & quaquauerſum ferè diſperguntur. Serius germinat qui folia ſpinoſa habet, & circa villarum ſepta prouenit. Semen præcocis Seſamo ſimile, ſerotini rotundum, nigricans, ſiliqua clauſum. Quod hoc loco dixit Theophraſtus Tri-
Cap.1.li.6. bulum περικαρπιάκανθον eſſe, paulo ante dixit τὸν τρίβολον καὶ τῇ περικαρπίᾳ φυλλάκανθον

κανθον εἶναι. ἔχειν γὰρ ἀκάνθας ἐν τῷ περικαρπίῳ: id eſt Tribulum habere ſeminis conceptaculum aculeatum, & folia ſpinoſa: etenim in ſeminis integumento ſpinas eſſe. Tribulo proprietas, inquit Plinius, quod & fructum ſpinoſum habet. Idem Lib.21.c.15. alibi: Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt Tribulus & Ononis. Sed rurſum idem dilucidius. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi. Lib.21.c.16. Iuxta Nilum, & Strymonem amnes, recipitur in cibos: inclinatur in vadum, folio ad effigiem Vlmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, vni Cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſeriùs floret, magiſque ſepta obſidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum, in ſiliqua: alteri arenaceum. In Theophraſti vulgatis noſtris exemplaribus σησαμῶδες legimus, id eſt, Seſamo ſimile, quo loco, vt apparet Plinius ἀμμῶδες legit, vtpote qui arenaceum verterit. Alij non arenaceum in Plinio, ſed acanaceum legunt. Tribulo ſabuloſæ planities mari Adriatico, Tyrrheno, & Gallico mediterraneo vicinæ ſcatent. Monſpelij etiam in aridis & oliuetis ſerpit, forma Ciceris, ramulis permultis, exilibus, gemino foliorum verſu refertis, non Portulacæ, vt legitur in vulgatis Codicibus Dioſcoridi, ſed Aphacæ, vel Lentis, ideóque pro ἀνδράχνῃ ſuſpicatur Pena, legendum ἀφάκῃ *Forma.* ὅμοια, id eſt Aphacæ, ſiue Viciç ſimilia, id quod ipſius plantæ inſpectio demonſtrat. Puſilli floſculi, luteoli, in pediculis, ex alis exeunt, & qua emergunt infeſti aculei, rigidiuſculi, ſexanguli, quinquanguliue, tanquam Murices, medullam &

TRIBVLVS Terreſtris Matthioli.

TRIBVLVS MINOR rectus Dalechampij.

ſemen ambiunt, per maturitatem & æſtatem dehiſcentes: radix parua, fibrata, nec altè depacta. Nullius hodie fermè vſus, niſi aſinis, quibus pabulum illic eſt. Hiſt. frum. cap.101. Tribulus terreſtris, in aruis Hiſpaniæ frequẽs eſt, frugibus infeſtus. Lolium Tribulos, carduos, lappáſque non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius, *Locus.* quàm inter ipſius terræ peſtes numerat Plinius, vt & Vergilius. Lib.18.c.17. Li.1.Geor.

Lappæq; Tribulique, intérque nitentia culta,
Infœlix Lolium, & ſteriles dominantur Auenæ.

Duo

Duo alia Tribuli genera Dalechampius nouit, quæ hîc depinximus. Alter eſt Tribulus minor rectus, alter Tribulus minor repens. *Forma Tribul. recti.* Tribulus minor rectus radicem emittit dodrantalem, tenuiſsimam, candidam, capillaceis villis parum fibratam: caulem ſimplicem, rotundum, quatuor digitos altum, in ramulos diſperſum: folia parua, Lenti ſimilia, ſuperiore parte latiuſcula, qua petiolo adnectuntur anguſtiora, per ipſa media excurrente ac eminente coſta, in ſingulis petiolis terna, vt in Loti ac Trifolij generibus. Florem fert Piſi, paruum, luteum: ſemen exiguis ac rotundis pilulis incluſum, quæ in terram deciduæ ſuam plantam quotannis ſerunt, atque in radice plantæ ex ipſis natæ cum terra effoditur, hærere ſolent. In arenoſis & ſabuloſis locis gignitur: guſtus citra mordacitatem & acrimoniam deſiccantis. *Forma Trib. rep.* Tribulus minor repens tota plantæ effigie ſuperiori ſimilis eſt, niſi quod hic longiſsimis viticulis per terram repit, & quaternas, aut quinas ſimul echinatas pilulas gignit. Ille autem breuis eſt & erectus, binaſq; tantùm, aut ad ſummùm ternas pilulas edit. *Li. 8. ſimpl.* *Vires & Temper.* Tribulus, aquaticus Galeno, ex humida ſubſtantia & modicè frigida, terreſtris ex ſicca non mediocriter, & frigida componitur: (eſt enim legẽdum τρίβολος ἔνυδρος, ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας, μετρίως ψυχρᾶς, χερσαῖος δὲ ἐκ ξηρᾶς οὐ μετρίως, καὶ ταύτης ψυχρᾶς συνέστηκε.) In terreſtri tamen ſuperat terreum frigidum quod adſtringens eſt, in aquatico aqueum. Propter vtrumq; itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes humorum affluxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus cum tenuium ſit partium, potus, lapides in renibus comminuit. Dioſcorides has illis vires aſsignat Tribulus vterque, refrigerantis, & ſpiſſantis eſt naturæ, inquit Dioſcorides, ideo inflammationes omnes cataplaſmate adiuuat: vlcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonſillâſque perſanat. Succus ex his colligitur, ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculoſis iuuamentum adfert. Drachma terreſtris Tribuli pota, illitáue ictos à vipera recreat: contra venena cum vino aptiſsimè bibitur. Decoctum eius ſparſum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, virente Tribulo equos ſaginant, & è dulci ſemine, ac eſculento panem quo veſcuntur, faciunt. Tribuli vnum genus Plinio, in hortis *Li. 22. c. 10.* naſcitur, alterum in fluminibus tantùm. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo vtilis contra inflammationes, collectionéſque. Vlcera per ſe erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle ſanat, item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad Strymona habitant, foliis Tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahit ventrem. Radix caſtè puréque collecta diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, varicum dolores ſedat: Tritum verò & in aquam ſparſum pulices necat.

TRIBVLVS Terreſtris, minor repens.

VACCA

VACCARIA RVBRA, CAP. LXXII.

VACCARIAM plantam vocant Herbarij, quod eam libenter Vaccæ depaſcantur, rubram à floris colore. Pallidæ ſupra meminimus inter Iſatidis genera. Quidam Condurdũ Plinij eſſe volunt. Ea certè circa Solſtitium, rubrum ſiue roſeum florem mittit, quod de Condurdo ſuo, herba Solſtitiali, Plinius tradit. Gignitur in agris argilloſis inter ſegetes, radice lignoſa, candida, breui, modice fibrata: caule ſingulari, pedem alto, in Lib.26. c.5.

VACCARIA Rubra Maior.

VACCARIA Rubra Minor.

vertice tantũ ſurculoſo: foliis oblongis, læuibus, pallidis, in faſtigio acuminatis, binis ſimul, ex aduerſo ſitis, cauli ſine pediculo adhærentibus: ex foliorum ſinu in plantæ vertice exiles pediculi emergunt, & calices ſuſtinent albos, inferne latos, ſuperne faſtigiatos, quinque herbaceis coſtis diſtinctos, ex quibus flos promitur, aſpectu pulcher, puniceus, quinque foliolis conſtans, media linea ſic diuiſis, vt in alia quinque rurſum diducantur, & ſic diſtracta decem efficiant: ſemine rotundo, copioſo in ſupradictis calicibus.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER QVINTVS,

In quo describuntur & depinguntur Olera, & herbæ quæ in Hortis nascuntur.

BRASSICA, *CAP. I.*

IRIDARIO Hortus proximus est, quo nomine *Nomina*
apud antiquos omnis villa dicebatur, vt scribit Festus:
quòd ibi, qui arma capere possent, orirentur. Et Pli- Lib.19.c.4.
nius, in XII. tabulis legum nostratium, ait, nusquam
nominatur Villa: semper in significatione ea hortus:
in horti verò, hæredium. Κῆπος Græcis hortus dici-
tur, & Κλῆρος, quamquam propriè hæreditatem si-
gnificet. Nicander, In Alexiph

Ἠέτι καὶ κλήροισιν ἐπίβολα τοῖάπερ ὧραι
Εἰαριναὶ φορέουσιν ἐνεψιήματα κούραις.

Quæ sic Gorræus conuertit.

Quæq; per æstatem nostris nascuntur in Hortis
Mala, quibus ludunt, delectantúrque puellæ.

Vnde sumptum Latinorum hæredium, quod pro horto, vt ex Plinio dictum est, vsurpabatur, quódque paruum prædium Festus interpretatur. Horti sunt in quibus arbores, & olera potissimùm oriuntur, quibus antiquitas nihil priùs mirata est, veluti Hesperidum hortos, & Regum Adonis, & Alcinoi, itémque pensiles, (Plin.lib.19. cap.4.) siue illos Semiramis, siue Assyriæ Rex Cyrus fecit. Romani quidem Reges ipsi hortos coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum sæuum atq; sanguinarium filio remisit ex horto. Iam quidem hortorum nomine, inquit (Ibidem.) Plinius, in ipsa vrbe delicias, agros, villásque possident. Primus hoc instituit Epicurus otij magister. Vsque ad eum moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per se hortus Ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore victu? Hinc primùm agricolæ æstimabantur prisci, & sic statim faciebant iudiciũ, nequã esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ dicabatur) vbi indiligens esset hortus. Quippe è carnario aut macello viuendum esse. Nec caules, vt nunc, maximè probabant, damnãtes pulmentaria, quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egebant igne, parcentque ligno, expedita res, & parata semper: vnde etiam acetaria appellantur

(acedaria Tintianus, accetaria legit Hermolaus, non ab aceto, vt credi cœptum est, sed ab accipiendo deflexa. Ideo enim, inquit Plinius, accetaria appellabantur horti, hoc est hortensia, quoniam expedita res & parata semper esset: nam & acceptabulum ab accipiendo dicitur, etiam si Græci Oxybaphon appellent, quasi ab aceto) facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minimè accenderent desiderium panis. Horti igitur ab antiquis, vt & à nobis, & ad voluptatem, & ad necessitatem comparabantur. Nos autem hortum hic describere instituimus, qui λάχανα, idest olera potissimùm continet. Olus autem dicebant quamcumque herbam esculentam, inquit Scaliger, claro indicio priscæ frugalitatis, quę ad victum nihil obsonij sibi deesse existimaret, modo ne deesset olus: hoc enim ὅλον est, sicut & panis πᾶν. Nec iis solū, quæ nobis vsui cibario sunt hortū instruimus, sed etiā iis ex quibus remedia vulgò parantur, inuētu facilia, ac sine impedio.

In lib. 1. de Plant.

Supra nos glandiferas arbores, easque quæ primùm victu mortales aluerunt, nutrices inopis, ac feræ sortis exposuimus, deinde pomiferas, quæq; mitioribus succis voluptatem primæ cibis attulerunt. Sequitur natura hortorum, id est eorum quæ præter arbores & frutices benigna tellure proueniunt, maximè ex quibus viuimus, multa etiam quæ salutis, & quædam quæ voluptatis hominum gratia terra gignit.

Nomina

A Brassica verò quæ omnibus notissima est exordiemur. Κράμβη Græci quasi Κοράμβλη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum, quas Græci Κόρας vocant, hebetet. In qua sententia fuit Columella, cum scribit,

Lib. de Hort.

Nunc veniat quamuis oculis inimica coramble.

Et melius κράμβη, quasi κοράμβη dicta est, quod τῷ κορῷ ἀμβῇ, vel rectiùs ἀπὸ ..., id est, quod crapulæ satietatíque aduersetur, vt dicetur. Græci veteres etiam ῥάφανον vocarunt, ob mutuam quamdam amicitiam & affinitatem vtriusuis seminis, vetustioris præsertim, vtramuis plantam generandi. Brassica à Latinis appellatur, quasi præseca, inquit Varro, quod huius scapus minutatim præsecatur: siquidem nunc tonsili, nunc cymoso caule spectatur. Sunt qui dictam existiment quasi passicam, quod ex caule minutatim præsicatur vt passa fiat. Vel ἀπὸ τοῦ βράξαι, id est à vocando dictam verissimile est. Estur enim tota à plebecula, tum cruda, tum cocta, vel muria seruata. Vulgò Caulis, quoniam præ cæteris grandi, validóque turgescit caule, à Mauritanis *Corumb*, & *Karumb*, ab Italis *Cauolo*, & *Verça*, à Germanis *Koel*, ab Hispanis *Colbes*, & *Couues*, à Gallis *Chou*, à Belgis *Koolen*, ab Anglis *keale*, & *Cole*.

Genera.

Lib. 7. hist. c. 4.

Brassicæ permulta sunt genera, Theophrasto tria. Τῆς δὲ ῥαφάνου, inquit, τελχῆ διαιρουμένης, οὐλοφύλλου τε, καὶ λειοφύλλου, καὶ τρίτης τῆς ἀγρίας, ἡ τὸ μὲν φύλλον ἔχει λεῖον, μικρὸν δὲ καὶ περιφερὲς, πολύκλαδος, καὶ πολύφυλλος, ἔτι δὲ χυλὸν ἔχουσα δριμὺν καὶ φαρμακώδη. Διὸ καὶ πρὸς τὰς κοιλίας αὐτῷ χρῶνται οἱ ἰατροί. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκείνων εἶναι δοκοῦσι διαφοραὶ καθ' ἑτέρα. ἐπεὶ ἄσπερμόν τι γένος αὐτῶν ἐστὶ, ἢ κακόσπερμον. τὸ δὲ ὅλον ἡ οὔλη τῆς λείας εὐχυλωτέρα, καὶ μεγαλοφυλλοτέρα. Id est, Brassica trifariam diuiditur: in eam quæ crispa & in eam quæ læuia folia habet, & tertiam agrestem. Huic folium læue est, paruum & rotundum: multis ramis, multísque foliis constat. Huic præterea succus acris inest, & medicatus, quo medici ad purgandas aluos vtuntur. Similiter priorum Brassicarum hæc videtur esse differentia, quod harum quædam nullum, quædam malum semen habent. In vniuersum autem crispa Brassica & meliore succo, & maioribus foliis est quàm læuis. Notandum autem non hìc solùm Brassicam τὴν ῥαφανὸν à Theophrasto nominari, & ita à Theodoro conuerti, sed aliis etiam in locis sæpissimè, in quibus eruditissimus philosophus & medicus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Brassica vsurpat, non pro radice, neque radicula, quam etiam ῥαφανίδα vocant Græci. Et apud Athenæum ἡ ῥαφανὸς Theophrasti κράμβη esse dicitur: illic enim scribitur. Θεόφραστος δὲ οὕτως γράφει, Τῆς δὲ ῥαφάνου (λέγω δὲ τὴν κράμβην) ἡ μὲν

In comm. in lib. caus. Theoph. Lib. 9. deipnos.

ἡ μὲν ἐστιν οὐλόφυλλος, & cætera. Ariſtoteles quoque de erucis ſcribens. αἱ δὲ κάμπαι γίνονται, inquit, ἐκ τῶν φύλλων τῶν χλωρῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ῥαφάνου, ἣν καλοῦσι τινὲς κράμβην. Id eſt, naſcuntur erucæ ex virentibus foliis, maximè rhaphani, quam vocant nonnulli cramben, hoc eſt Braſsicam. Quæ cum Plinius negligẽtiùs legiſſet, imò ne animaduertiſſet quidẽ quæ Theophraſtus & Ariſtoteles de Braſsica ſcripſerunt, ipſe rhaphano, ideſt radiculæ adſcripſit. Ac primùm locum Theophraſti ſuprà citatum apertè expreſsit his verbis, Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorum differentia, criſpi atque læuis, & tertium ſilueſtre. Atque huic læuia quidẽ, ſed breuiora ac rotunda, copioſaque atque fruticoſa: ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia ſeminis eſt, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt niſi in criſpa folia. At hæc non ad rhaphanum radicem, ſed ad raphanum Braſsicam pertinent. Id quod ex ipſiuſmet Plinij loco alio demõſtrari poteſt, quo quæ rhaphani genera illic ſtatuerat, eadem ad Braſsicam refert, Catonem qui illa ex Theophraſto tranſſcripſit citans his verbis: Sed Cato Braſsicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria. Vnam extentis foliis, caule magno, alteram criſpo folio quam Apianam vocat, tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat: Eadem tria genera alio poſtea loco idem Plinius repetit. In tres ſpecies, inquit, diuiſere eam (Braſsicam) Græci antiquiſsimi. Criſpam quam Selinada vocauerunt à ſimilitudine apij foliorum, ſtomacho vtilem, aluum modice mollientem. Alteram læam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia eſt propriè appellata crambe, tenuioribus foliis & ſimplicibus, denſiſsimiſque, amarior, ſed efficaciſsima. Cato criſpam maximè probat, deinde læuem grandibus foliis, caule magno. Quo verò Catonis ſententiam de tribus generibus à Plinio citatam, ex Theophraſto deſcriptam eſſe dilucidiùs intelligamus, eius verba hîc adſcribẽda ſunt. Nunc vti cognoſcas naturam earum, prima eſt læuis quæ nominatur. Ea eſt grandis, latis foliis, caule magno: validam habet naturam, & vim magnam habet. Altera eſt criſpa, quæ à ſimilitudine apij σελινοειδὴς vocatur. Hæc eſt natura & aſpectu bona ad curationem: validior eſt quàm, quæ ſupraſcripta eſt. Item eſt tertia quæ Κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenera & acerrima eſt omnium iſtarum, tenui ſucco vehementiſsima. Et primùm ſcito, de omnibus Braſsicis nullæ eſt illiuſmodi medicamentoſior, &c. Deinde Plinius erucarum ortum deſcribens ex Ariſtotele, de rhaphani folio dixit, quod Ariſtoteles apertè ſe dixiſſe de foliis Braſsicæ declarat loco à nobis citato. Plinij autem verba hæc ſunt. Multa autem inſecta & aliter naſcuntur, atque imprimis ex rore. Inſidet hic rhaphani folio primo vere, & ſpiſſatus ſole in magnitudinem milij cogitur, &c. Sed de hoc Plinij errore quædam alia poſtea dicemus. Tria Braſsicæ genera agnoſcit etiam Eudemus Athenienſis, in libro de oleribus, vt legitur apud Athenæum: Κράμβης φησὶν εἶναι γένη τρία, τῆς γὲ καλουμένης ἁλμυρίδος, καὶ λειοφύλλου, καὶ σελινουσίης. τῇ τε ἡδονῇ προτέρην κεκρίσθαι τὴν ἁλμυρίδα. φύεται δὲ ἐν ἐρετρίᾳ, καὶ κύμῃ, καὶ ῥόδῳ: ἔτι δὲ κνίδῳ, καὶ ἐφέσῳ. ἡ δὲ λειόφυλλος ἀνὰ πᾶσαν (φησὶ) χώραν γίγνεται. ἡ δὲ σελινουσία τὴν ὀνομασίαν ἔχει διὰ τὴν οὐλότητα: ἐμφερὴς γὰρ ἐστὶ σελίνῳ, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πύκνωσιν. Ideſt, Tria ſunt Braſsicæ genera: Halmyris, Læophyllos, & Selinuſia. Halmyris ſuauitate cæteras antecellit. Naſcitur in Eretria, Cumis, Rhodo, Cnido, Epheſo. Læophyllos à læuore foliorum ſic dicta, vbique naſcens nullam reſpuit regionem. Selinuſia à criſpitudine foliorum nomen accepit, ideo quod σελίνῳ, ideſt apio ſimilis ſit, atque etiam denſitate. Dioſcoridi Braſsica alia eſt ἥμερος, ideſt, ſatiua, alia ἀγρία, ideſt ſilueſtris, alia θαλασσία, id eſt marina. Sub ſatiua tria iam explicata genera, vel quædam horum complectitur. Sub qua etiam Ægyptiam comprehendit, quæ in Ægypto propter

Lib. 5. hiſt. an. c. 19.
Lib. 19. c. 5.
Lib. 19. c. 8.
Lib. 20. c. 9.
De re ruſt. c. 157.
Lib. 11. c. 32.
Lib. 9.
Lib. 2. c. 123.

Lib.20.c.9. amaritudinem non estur, inquit Plinius. Sed multò plura idem Plinius tradit, ex
Lib.19.c.8. cultu, locis, & forma nomen adepta. Præcipuus fit caulis, inquit, sapore ac magnitudine, primùm omnium si in repastinato seras: dein si terram fugientes cauliculos seces, à terráque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules, ita ne plus quam cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tædióque. Cætera genera complura sunt. Cumanum sessili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius quàm tenuius. Hoc vtilissimum existimatur, quia sub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus, Pompeianum procerius caule ab radice tenui, intra folia crassescit: rariora hæc, angustioráque, sed teneritas in dote, si frigora non toleret: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, sapore acuti. Sabellico vsque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat: sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere Lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus, turrísque quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbē porrecti, alij in latitudinē torosi. Nec plus vllis capitis post tritianum, cùi pedale aliquando conspicitur, & cyma nullis serior. Hæc Plinius. Nostris etiam in Hortis plurimæ visuntur Brassicarum species, quædam etiam veteribus incognitæ, quas primùm distribuemus in satiuam & agrestem. Satiuam in albam, nigram, & rubram.

j.Brass.spe. Brassica satiua alba vulgaris notitiæ omnibus conspicua, ea est, quæ læuis à Theophrasto, Catone, Plinio dicitur, caule magno, crasso, grandibus & latis
Forma. foliis, carnosis, ex viridi seu cæsio candicantibus, in latera diffusis, prominulis venarum toris fruticantibus, tonsili cymarum luxuria: flore tum luteo, tum albo: semine in siliquis. Cum gelicidia sensit, gratior est cibis: tenerescit enim frigoribus: iusculis pinguibus incoqui solet. Cymosum eius cacumen acetariis subministrat, prius subferuefactum, mox oleo saléque diffusum.

BRASSICA ALBA vulgaris, Leuis satiua.

BRASSICA ALBA crispa.

Altera

Altera Braſsica alba ea eſt, quæ braſsica Sabaudica cognominatur, *Chou de Sauoye*, Dodon. Lacuturris, Catonis Criſpa braſsica, Plinij Sabellica. Etenim criſpis admodum foliis lactucæ modo in ſeſe concluditur, ſed non in tam abſolutum orbem coit, quàm Braſsica capitata, neque vſque adeo conuolutis interioribus pãniculis, intus albicans, tenera, ſubdulcis, & quæ hac ætate præſtantiſsima habetur: flores albos, & ſemen in exiguis ſiliquis profert. Hyemem & gelicidia non tolerat. Hæc Braſsicæ candidæ ſecundum genus eſt Dodonæi. 2. ſpec. Lib. 5. Lib. 5. c. 6.

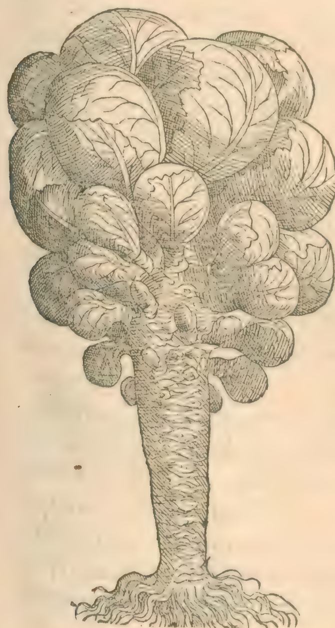
BRASSICA CAPITATA *Albida*.

Tertia albæ Braſsicæ ſpecies, cuius folia in orbem conglomerantur, exterius calloſa, & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis ſemper interiora complectẽtibus, numquam niſi cum in florem exeunt dehiſcentibus, eximio candore, miranda teneritudine, humili caule, capite prægrandi, nonnumquam ſeſquipedẽ craſſo. Braſsica capitata vulgo nominata eſt, quoniam in capitis formam extuberat, Gallis *Chou capu*, ideſt Caulis capitatus. Nonnulli à candore foliorum album vocant, quo noſtra fere rura victitant. Huic hyeme præcipua nobilitas. Plinio Lacuturris eſt Braſsica, vt vult Matthiolus, vt Dodonæus braſsica Tritiana. Sed veriſimilius eſt Lacuturrim noſtram eſſe Braſsicam capitatam candidam. Tritianam verò noſtram eſſe Braſsicã capitatam viridem. 3. ſpec. In lib. Dioſ. ca. Ibidem.

Eſt alia Braſsica capitata polycephalos, radice, caule & magnitudine aliis ſeſsilibus & capitatis par & ſimilis, ſed hoc differt, quod ſpectanda quidem & fere prodigioſa naturæ laſciuientis, vt ita dicam, oſtentatione, non vt ſuperior, vnicum caput profert, ſed plura, alia ab aliis diſcreta, in vnum tamen tanquam aceruum congeſta, è venoſis multis foliis conglobata, alia maiora, alia minora, inuſitata quadam & rara ſpecie. Quidam id terræ, cui ſemen creditur, vbertati adſcribunt, quæ tam copioſum alimentum præbet, vt gignendis atque nutriendis tot capitibus ſufficiat. 4. ſpec.

BRASSICA CAPITATA *Polycephalos*.

Miranda eſt alius Braſsicæ albæ & peregrinæ natura, quam Dodonæus Pompeianam vocat, aut Cypriam, & Braſsicam floridam, *Chou de Cypre*, &, *Chou fleuri*, Itali *Caulifiori*. Primùm enim folia profert Braſsicæ albæ & læuis modo, quadamtenus cinerea: deinde ex ipſorum medio foliorum conglobatorum veluti centro cauliculos multos, craſsiuſculos, candidos, dulces, multis & breuibus ramulis veſtitos, pari proceritate, & in ſeſe conglomeratos. Hos cauliculos huius Braſsicæ florem appellant. Nec 5. ſpec.

BRASSICA Pompeiana, aut Cypria, Braßica florida Dodo.

BRASSICA Aſparagωdes Dalechampij.

minùs mira eſt ea Braſsica, quam aſparagωdem eſſe herbarij cenſent, cuius mentio fit in Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis.

6. ſpec. Caulis & radix eadem quæ in cæteris Braſsicæ generibus. Folia nunc ſunt laciniata, & frequentiſsimis diuiſuris inciſa, qualia Braſsicæ criſpæ, nunc plana, lata, & expanſa. Eadem nonnumquam tota virent, nonnumquam venis per ipſa folia diſperſis, & media coſta rubent. Huic vero id peculiare eſt & inſigne, quod ex foliis ramuli multi, breues, toroſi, folioſi naſcuntur, florentes ſuo tempore, & ſemen edentes, nõ aliter quàm in reliquis plantis, ex caule, vel ſtipite, quorum ramulorum cum aſparagis ſimilitudo fecit, vt hanc Braſsicam aſparagωdẽ Græci vocauerint. Hi tenelli aſparagi in iure aliquo pingui, vt capi, aut veruecinæ eduntur.

BRASSICA RAPOSA.

7. ſpec. Admiranda verò magis, & veteribus, opinor, incognita ea Braſsica (niſi ſit rapitius colis Catonis) quæ γογγυλοκράμβη nominari poteſt, ideſt Braſsica rapoſa, Gallice *Chouraue*, quòd caulis in magnum, carnoſum, & rotundum caput extuberat rapi modo, intus etiam album ſicuti rapum, è quo folia naſcuntur, reliquis Braſsicis ſimilia, laciniata, viridia, longis, craſsiſque fulta pediculis. Ex eodem cum albis floribus cauliculi prodeunt. Caulorapum vocat Scaliger.

In lib. 1. de Plant. Vidimus, inquit, hunc cinnum vtriuſq; naturæ. Sed Braſsicę radix ſub terra condita fuit, rapum ſupra terram in ſtipite turgeſcebat. Dodonæo eſt

eſt Braſsicæ candidæ quartum genus. Tuber rapi modo in fruſta conciſum, & elixum eſtur cum aceto & pipere, magna eorũ voluptate qui Braſsicis delectãtur. Alij in iure capi veruecinæ & vitulinæ coquunt, ſic lautiore apparatu, & meliore guſtu: quomodo crambaſpa agorum parari ſolent tenelli aſparagi, vt dictum eſt.

BRASSICAE RVBRAE
prima ſpecies.

BRASSICA NIGRA
Dodonæi.

Hæc albæ Braſsicæ genera. Quarum primæ ſimilis eſt Braſsica nigra, Gallicè *Chou noir*, cui ſtipites longi ſunt & proceri, folia grandia, lata, nigricantia, rugis multis aſperata: flores lutei: ſemen & ſiliquæ vt cæteris.

Braſsica rubra foliis eſt magnis, latis, laciniatis, læuibus in viridi fuſco rubeſcentibus, venis etiam rubeſcentibus per tranſuerſum virgatis: floribus luteis: ſiliquis longis & gracilibus: ſemine minuto, rotundo, exterius fuſco, interius flaueſcente, napi vel rapi ſemini ſimili, ſed maiore. Hæc Braſsica eſt Cumana & rubra, & Braſsica læuis Catonis Dodonæo, quę prima omniũ à Fuchſio deſcripta eſt, Gallicè *Chou rouge*. — *Braſſ. rub. j. ſpecies & forma.* — *Lib. 5. ca. 6.*

Braſsicæ rubræ ſecunda ſpecies ſuperiorem foliis plane imitatur, ſed tempore folia quæ in medio ſunt, alia aliis incumbentia, vt in Braſsica alba capitata, conglobantur, eáque rubeſcentia, aut purpuraſcentia. Dodonæus Braſsicam Lacuturrem appellat, Galli *Chou capu rouge*. — *Braſſ. rub. ij. ſpecies.* — *Lib. 5. c. 6.*

Tertia ſpecies folia habet inciſa, cæterùm colore, floribus, & ſemine primo generi proxima, Dodon. Braſsica σελινοειδὴς, Latinè Apiana. — *Braſſ. rub. iij. ſpec.* — *Ibidem,*

Quarta foliis eſt valde rugatis criſpiſque cætera ſuperioribus ſimilis. Nigram Dodonæus vocat. Fuchſius Braſsicam criſpam, & σελινοειδῆ, ideſt Apianam à ſimilitudine apij, Galli *Chou creſpu noir*. — *Braſs. rub. iiii. ſpec.*

Huic adiungenda Braſsica criſpa Tragi, quæ radice, caule, flore, ſemine, ſapore, ſuperioribus generibus ſimilis, folia gerit plane illis diſsimilia, hoc eſt criſpa, & per ambitum inciſa, veluti criſpæ lactucæ. Quamquam in hoc genere quędam frequentioribus & profundioribus, aliæ rarioribus & minoribus inciſuris diſſectæ ſint. — *Lib. 2. c. 59.*

Ad idem genus referenda Lobellij Braſsica tenuifolia laciniata, cuius gemina eſt varietas. Prior foliorum laciniatas inciſuras ad medium vſque neruum habet, artemiſiæ, eryngijve campeſtris ritu, quæ hic appicta eſt.

Alterius fimbriata magis, laciniata minus ſunt foliata, quæ eadem eſt, aut valde ſimilis Sabellicæ Dodonæi.

Id poſtremum Braſsicæ rubræ genus ponit Dodonæus, quod eſt omnium minimum, & fere ſilueſtri ſimile. Caulibus & foliis primum — *Ibid.*

BRASSICA Criſpa Tragi.

BRASSICA Tenuifolia laciniata.

BRASSICA Silueſtris.

BRASSICAE III. Genus Fuchſij.

genus maximè refert, niſi quod ea minora habet. Vix in cibos admittitur, ſed ſeminis tantùm gratia ſeritur, ex quo exprimitur oleũ, quod vulgò olei ex naporum ſemine expreſsi nomine venundatur. *Huile de nauette* Galli vocant. Hanc tertiam Ibid. eſſe Catonis Braſsicam exiſtimat Dodonæus, quæ Crambe propriè dicatur.

Forma Braſsicæ silueſt. De Braſsicæ ſatiuæ generibus ſatis multa: nunc de agreſti, quæ κράμβη ἀγρία nominatur, id eſt, Braſsica ſilueſtris. Foliis & floribus Braſsicæ rubræ ſecundo & vltimo

mo generi planè ſimilis eſt, niſi quòd Caules foliáque minora habet, candidiora, hirſutiora, & guſtu multò amariora. Cui planè ſimilis eſt tertia Braſsicæ ſatiuæ ſpecies Fuchſij, hîc appicta.

Alias duas Braſsicæ ſilueſtris ſpecies deſcripſit Cordus. Quædam eſt, inquit, quę caulem erigit bicubitalem, & ferè teretem, glabrum, intus medullaceum, cui ſtatim à terra vſque ad ſummitatem iunceæ gracilitatis deinceps adnaſcuntur rectæ virgæ, longitudine cubitali. Sub his iuxta exortum ſingula ſunt folia longitudine digitalia, inferiùs vnciæ, aut interdum duûm digitorum latitudine, in mucronem deſinentia, pinguia, & glabra, ſine pediculo caulem & virgas veluti ſinu quodam circum amplectentia. Totis virgis ſiliquas erectas producit, digiti longitudine, valde graciles, intus ſinapi ſimilia ſemina continentes, quæ per longitudinem in duas partes tenuiſsima quadam membrana diuidũtur. Flores vere & æſtatis initio in ſummis tantùm virgis apparent candidi, minimis quatuor foliolis, & paucis ſtaminibus conſtantes. Floret particulatim. Itaque ſimul maturas & matureſcentes ſiliculas, ſimúlque flores habet. Radix ſubeſt dodrantalis, digiti mediocris craſſitudine. Tota herba ſatiuam Braſsicam ſapore æmulatur. Alia Braſsicæ agreſtis ſpecies eſt, inquit idem Cordus, quæ cubitalem habet caulem, teretem, glabrum, aliquantulùm concauum, & in ramulos diuiſum: folia ex interuallo ſingula profert ſecus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor vnciarum longitudine, paulo anguſtiora, ſubrotunda, glabra, & Braſsicæ modo corroſa: flores veris exitu candidos & oblongos fert, quibus ſingulæ ſuccedunt ſiliculæ, digito longiores, anguſtæ & quadrangulares, oblongo nigróque ſemine plenæ. Radice nititur exigua, lignoſa, ſemeſtri, & inutili. Folia Braſsicam guſtu imitantur: ſemen verò amarius eſt, & aliquantulum acre. Naſcitur pinguibus agris, lento & glutinoſo ſolo. Hæc Cordus.

Lib.1.plan. ca.31.

Lib.2.plan. c.89.

BRASSICA Campeſtris Cluſij.

Cluſius Braſsicam aliam campeſtrem pinxit & deſcripſit, quæ caules pedales habet, candicantes, rotundos, ramulos aliquot, folia per interualla, perfoliatæ ſimilia, candicantia, colore Braſsicæ, guſtu feruido, caulémque ſic amplectentia, vt tenellæ plantæ plurimum ad perfoliatam accedant, in ramulis ex alis exeuntibus flores inſident candidi, Braſsicæ floribus ſimiles, deinde cornicula, ſiue ſiliquæ oblongæ, quadrangulæ, in quibus continetur ſemen minutũ. Alterum eius genus firmioribus virgis, neque adeo ramoſis, cuius folia in ſummo aliquantulum ſerrata, & calidi etiam vt alia guſtus: flores priori ſimiles, maiores, leucoij aut violæ matronalis æmuli, purpurei, & floribus Bolbonac non abſimiles, vtriuſque radix licet dura, fibroſaque & candida, annua tamen eſt. Plurima regno Murciano ad Eliocratam vrbem, vulgò horca, in agris & iuxta vias naſcitur. Floret martio. Primum genus agro Viennenſi etiã freq̃uẽs. Incolæ Hiſpani *Collejon* appellant, quaſi Braſsiculam. Sunt qui Braſsicam ſemine quadrãgulo vocent. Poteſt etiam Braſsica campeſtris nuncupari. Eius acrimonia proxime ad Braſsicæ facultates hanc plantam accedere indicio eſt. Perfoliata ſiliquoſa à Lobellio nominatur.

Lib.2.ſtirp. 1.Hiſp.c.61.

Braſsicam

Braſsicæ marinæ Forma. Lib.2.c.125.

BRASSICA MARINA
Soldanella officinarum.

Braſsicam marinam his adnumerauit Dioſcorides, quæ Græcis κράμβη θαλασσία dicitur. A ſatiua prorſus abhorret, inquit, quòd folia ferat rotundæ ariſtolochiæ, longa, tenuia: ſingula è ramulis rubentibus exeunt, ſingulari vt hederа pediculo: albo ſucco prædita eſt, ſed pauco, ſalſo guſtu, ſed aliquantùm amaro, pingui concretu. Hanc Braſsicam cenſent herbarij peritiſſimi eam eſſe ſtirpem, quam officinæ Soldanellam & Soldanam appellant, etſi ſcripſerit Dioſcorides folia habere rotundæ ariſtolochię, longa. Quippe quæ in maritimis naſcatur, ramulis conſtet rubentibus, ex quibus prodeunt folia, vt in hedera, quæ lacteum ſuccum emittunt, guſtúque ſalſa & amara, & quadamtenus acria percipiuntur. Quare locum Dioſcoridis mendo non carere rectè videtur Matthiolus exiſtimaſſe, facilíque librariorum lapſu eueniſſe, vt folia μακρὰ, ideſt longa, pro μικρὰ, ideſt parua nunc legamus. Tamen in noſtris Dioſcoridis exemplaribus nō legimus huius Braſsicæ folia μακρὰ neque μικρὰ, ſed ὑπομήκη, ideſt prælonga. Dalechampius legit προμήκη, ideſt porrecta, quod eſt veriſsimum. Quo Dioſcoridis loco ſic emendato, Soldanella omnibus planè notis Braſsicam marinam Dioſcoridis refert. In qua etiam ſententia cum ſit Ruellius, quòd Soldana vulgo dicta, vt ſcribit, cum tota Dioſcoridis pictura nulla reclamante nota videatur ſubſcribere, in eo tamen errat, quod eam folio ariſtolochiæ longæ, atque etiam pręlongo eſſe prodiderit. Rectiùs Dodonæus qui Soldanellæ ſiue Braſsicæ marinæ folia tribuit aſari, aut ariſtolochiæ rotundæ, ſed minora. Errat præterea Matthæus Siluaticus pandectarum auctor, quod Soldanellam Arabum Chachile eſſe crediderit, cum Serapio Chachile vſneæ ſimile eſſe, folióque non ariſtolochiam, ſed naſturtium imitari tradiderit. Braſsica marina, vt rectè ait Geſnerus, toto genere differt à Braſsicis, nec aliud quàm nomen commune habet. Eam opinor ob cauſam, Dodonæus non cæteris Braſsicis, ſed ſmilacibus læuibus, & conuoluulo ſubiunxit. Nam graciles & rubeſcentes cauliculos, ſeu viticulas per terram ſpargit, à quibus exeunt folia parua, rotunda, viridia, hederæ foliis rotundiora, & viridiora, aſari aut ariſtolochiæ rotundæ ſimilia, minora tamen. Flores ſmilaci læui & minori ſimiles, rubeſcentes ſiue purpurei: ſemen nigrum in ſiliquis, aut rotundis capitulis, vt ſmilacibus: radix longa & tenuis. Denique ſmilaci minori proxima eſt, demptis foliis, quòd rotundiora ſint, craſsiora, & guſtu ſalſa. Prouenit abundè in Zelandia, & Flandriæ litoribus marinis, in litoribus etiam Venetis, inquit Matthiolus, Aquilecenſibus & Tergeſtinis.

In libr. 2. Dioſ.c.115.

Lib.2.c.54.

Lib.3.c.54.

In Hort. Germ.

Ibid.

Locus.

Ibid.

Pena, Braſsicam aliam perpulchram marinam ſilueſtrem, à Dioſcoridis ſpecie diuerſam, locis oriundam Angliæ maritimis ad Portlandiam inſulam depinxit, ſed quia inculta, neglecta, hiſpidior tota & prædura eſt, cymæ ingratiores multò, cibo toleranda tamen. Turnerus μονόκαυλον & μονόσπερμον à ſingulari ſemine vocabat. Sunt enim in florum pallentium alborum congerie eleganti, denſa & vmbelloſa multis in ramis, ſiliquæ breuiores, craſsiuſculæ, quibus ſingulis ſingulum ineſt ſemen, paulo minus piſo, Soldanellæ aut orobi æquale: folia eadem ferme quæ Braſsicæ nigræ, ſed craſsiora & lætiore aſpectu, & fimbriis vndulatis, plicisq; admo

BRASSICA MARINA siluestris, Monospermos Penæ.

admodum artificiosè. Siluestris Brassica in maritimis Senensibus, Argentario promontorio, aliisque tum Thyrrheni, tum Adriatici maris littoribus frequens nascitur. Hanc non longe à Terracina vrbe, via qua itur Neapolim plurimam vidisse sese affirmat Matthiolus, foliis do- Ibid.
mesticæ similibus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro & insuaui gusto. Sic & Dioscorides Lib.2.c.125.
maritimis præruptísque locis magna ex parte gigni prodidit, satiuæ similem, sed cãdidiorem, hirsutiorem, & amaram. Reliquæ Brassicæ in hortis passim proueniunt. Frigidis verò & pluuiis regionibus positio earúmdem optima. Salsis etiam aquis iuuari Brassicam, & iis rigatam meliorem fieri tradit Theophrastus: quare non- Lib.2.caus.
nullos nitro aquæ permisto aspergere Brassicã, c.7.
vt Ægyptios, atque ita multò dulciorem teneriorémque effici, sicuti etsi priusquàm coquatur, sale commaceretur. Martialis nitrata aqua In Xen.
viriditatem conseruari scribit his versibus. Corn in li. 7.commét. phar.local.

Ne tibi pallentes moueant fastidia Caules,
Nitrata viridis Brassica fiet aqua.

Palladius non nitratam aquã, sed nitrum ipsum Lib.3.c.24.
inspergi iubet his verbis. Celeriùs coqui virore seruato, si dum est trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello desuper spargas, vt speciem pruinæ candentis imitetur. Quæ ex Geoponicis Cassiani Constantino attributis transscripta Lib.12.c.17.
videri possunt. εἰδέναι χρὴ ὅτι τὴν κράμβην ἐν ἁλμυρῷ τόπῳ σπείρειν προσήκει. διὸ χρὴ τριφύλλῳ ταύτῃ γενομένῃ, νίτρον λεῖον, ἢ ἁλμυρίδα γῆν διὰ κοσκίνου κατασεισθῆναι πάσσειν, ὡς δοκεῖν αὐτὴν πεπαχνῶσθαι. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ εὐφανεστέρα γίγνεται. Quorum quædam cum ex vetere quopiã scriptore, Didymo fortasse (quæ in Geoponicis postea exscripta fuerint) Plinius exprimere vellet, aut non intellexisse, aut alioqui corruptũ locum Lib.19.c.8.
videtur descripsisse: sic enim ait. Sunt qui plantant (Brassicam) in transferendo alga subdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putant. Sunt qui semen trifolij nitrúmque simul tritum aspergunt foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale priusquam coquantur maceratis. Hic Plinius trifolij semen habet, pro τριφύλλῳ κράμβῃ γενομένῃ, id est, Brassica trium foliorum, vt rectè Palladius conuertit. Brassicæ Augusto mense potissimùm florent, ac subinde etiam semen **Tempus.**
proferunt. Brassica satiua, vt scribit Dioscorides, aluo idonea est, si modo leuiter Vires &
feruefacta edatur. Nam percocta aluum sistit, sed multo magis bis cocta, aut quæ Temper.
in lixiuio coquitur: stomachum autem male habet: acrior est æstiua. In Ægypto Lib.2.c.125.
propter amaritudinem non estur. Cæcutientibus & tremulis esse prodest. Summo cibo sumpta crapulam discutit, & vini noxã restinguit. Melior stomacho cyma, sed acrior, & ad ciendam vrinã validior. Ea condita, siue sale asseruata stomacho inimica est, aluum conturbat. Crudæ succus cum nitro & iri deuoratus, aluum emollit (legendum enim Græcè, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς ὠμῆς, non ὠμὸς, idest crudus succus, vt vertit Ruellius) cum vino quoque potus viperarum morsibus auxiliatur: cum fœnigræci farina & aceto podagris, & articulorum vitiis illinitur: prodest & sordidis vlceribus, & vetustis illitus: caput purgat naribus infusus: mẽses extrahit cum loliacea farina inditus. Folia per se illita, aut cum polenta trita conferunt inflamma

inflammationibus, tumoribúsque: epinyctidas, ignem sacrum, leprásque sanant. Carbunculos ex sale rumpunt: fluentes capillos retinent. Elixa autem ac melli permixta gangrænarum corrosionibus auxiliantur (meliùs quàm quomodo vertit Ruellius, cocta addito melle aduersus depascentia vlcera, gangrænásque valent, cum Græcè legatur, ἑψόμενα δὲ καὶ μιγνύμενα μέλιτι πρὸς νομὰς γαγγραινῶν ποιοῦσι) Cruda verò cum aceto si edantur, lienosis prosunt (Græcè habetur, ὠμὰ δὲ ἐσθιόμενα μετ' ὄξους σπληνικοὺς ὠφελεῖ, quæ parum dilucidè reddidit Ruellius, lienosísque ex aceto cruda prosunt.) Mansa deuorato succo interceptam siue abscissam vocem instaurant, (Ruellius φωνῆς ἀποκοπὴν retusam vocem non satis rectè videtur reddidisse.) Decoctum eius potu aluum & menses ciet. Flos sterilitatem adfert, siue conceptionem impedit post puerperium, siue partum in pesso subditus (Græcè legitur, τὸ δὲ ἄνθος ἀτόκιον μετὰ τὴν ἀποκύησιν προστεθὲν ἐν πεσσῷ. quæ sic Ruellius, flos post conceptionem in pesso subditus, partum abortu vitiat.) Semen eius præsertim, quæ in Ægypto nascitur potum tineas pellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem lentiginésque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci vetusto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant. Siluestris Brassicæ cyma in lixiuio cocta ori non insuauis. Folia illitu vulnera conglutinãt, & inflammationes tumorésque discutiunt. Marina Brassica in totum stomacho inimica, acris: vehementissimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne. Hæc Dioscorides, in quibus quæ de foliis manducatis tradit: Asclepiades

Lib. 7. co. ph. loc. Galenum de cauliculis ad vocem interceptam præscripsit. Brassicæ viridis cauliculos abstersos manducandos præbe, & quod instar palearum exuccum est, expuere iube, succum verò delingere. Alia, Brassicæ succum cum melle coctum delingendum exhibe, auxiliabitur confestim. Quæ verò cyma Brassicæ dicta est, à Dioscoride κύημα appellatur. quid autem sit, declarat Plinius his verbis. Cymas à

Lib. 19. c. 8. prima sectione præstat proximo vere. Hic est quidã ipsorum caulium delicatior teneriórque cauliculus. Et paulò post, post cymam ex eadem Brassica contingũt æstiui autumnalésque cauliculi, mox hiberni, iterumque cymæ, nullo æquè genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Cymas itaque τὰ κυήματα Plinius dixit, quæ Collumella in carmine Cymata appellat per synæresin.

Lib. 10. *Frigoribus caules, & veri cymata mittit.*

Li. 2. Alim. Id quod Galenus adnotauit, ὁ μὲν οὖν, inquit, τῆς κράμβης (ἀσπάραγος suba.) ὃ καὶ κῦμα καλοῦσιν ἔνιοι, κατὰ συναίρεσιν ἐμοὶ δοκεῖν, τοῦ διὰ τριῶν συλλαβῶν ὀνόματος, λεγομένου τοῦ κυήματος, τῆς κράμβης, &c. Idest, Brassicæ igitur germen, quod nonnulli etiam κῦμα nominant per contractionem, opinor, nominis trissyllabi κυήματος, & cætera. Eadem cymata prototomi caules appellantur à Galeno, quo loco & si corrupta

Li. 1. co. ph. loc. ca. 1. & Corn. ibid. sint vulgata cxemplaria, quæ habent προτομῶ καυλοῦ ἀφεψήματος κυάθους β. νήστει διδομένους ἐπὶ ἡμέρας θ, non dubium est quin legendum sit πρωτοτόμου καυλοῦ, & cætera. Id est, Prototomi caulis decocti cyathos duos ieiuno ad dies nouem exhibitos. Cuius auxilij ab Archigene ad renum affectiones præscripti efficacia, & prototomorum caulium lectio à Dioscoride confirmatur. τὸ δὲ αὐτῆς (κράμβης) κύημα, in-

Lib. 2. c. 125. quit, εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ, καὶ οὐρητικώτερον. Idest, Brassicæ cyma stomacho commodior quidem est, sed acrior, & magis vrinam ciens. Eorumdem caulium meminit & Martialis.

Lib. 10. *Et faba fabrorum, prototomíque rudes.* Item.

Lib. 14. *Quum mihi boleti dederint tam nobile nomen,*
Prototomis, pudet heu, seruio cauliculis.

Appellantur autem prototomi à prima sectione ac cæsura, quando videlicet ad seminis generationem augescentes succiduntur, & in ciborum vsum veniunt.

Cap. 20. A Marcello caules Haplosiles à teneritudine Græca appellatione dicti sunt. Brassicæ lau-

ſicæ laudes longum exequi, inquit Plinius, quum Chryſippus medicus priuatim volumen ei dicauerit, per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches. Ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarunt. Quæ fuſiùs perſequi prolixum nimis & ſuperuacaneum foret. Quare ea qui volet apud Plinium & Catonem legat, ſed ita vt Catonis de Braſsica iactatas religiones nihil moretur. Id vnum ex Plinio dicemus, quod & Dioſcorid. ſententiæ cōſentaneum eſt, Braſsicam vino aduerſari, vt inimicam vitibus. Antecedēte in cibis caueri ebrietatem, poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Haud ita multo poſt ſcribit Silueſtrem Braſsicam inimiciſsimam vino, quam præcipue vitis fugiat, aut ſi non poſsit fugere, moriatur. Et alio in loco, pernicialia eſſe Braſsicæ cum vite odia. Quæ cùm rectè ex veterum ſententia dixiſſet, ea quæ ſequuntur non ſine errore ſcripſit. Quorundam natura non necat quidem, ſed lædit odore, aut ſucci mixtura, vt Rhaphanus & Laurus vitē. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirū in modum. Ideóque cum iuxta ſit auerti & recedere, ſaporémque inimicum fugere. Hinc ſumpſit Androcides medicinam contra ebrietates, Rhaphanum mandi præcipiens: pro Rhaphano enim hic Braſsicam bis reddere debuerat. Tranſtulit enim locum illum ex Theophraſto, qui ῥάφανον dixit, quod ſupra oſtendimus, vt & veteres Græci, quam quidam & poſteriores κράμβην vocauerunt. Ἔνια δὲ οὐ φθείρει μὲν, χείρω δὲ ποιεῖ ταῖς δυνάμεσι τῶν χυλῶν καὶ ὀσμῶν, οἷον ἡ ῥάφανος, καὶ ἡ δάφνη τὴν ἄμπελον. ὀσφραίνεσθαι γάρ φησι, καὶ ἕλθειν. Διὸ ὅταν πλησίον ὁ βλαστὸς γένηται, πάλιν ἀναστρέφειν, καὶ ἀφορεῖν, ὡς πολεμίας οὔσης τῆς ὀσμῆς. Ἀνδροκύδης γὰρ καὶ παραδείγματι τούτῳ κατεχρήσατο πρὸς τὴν βοήθειαν τὴν ἀπὸ τῆς ῥαφάνου γινομένην πρὸς τὸν οἶνον. ὡς ἐξελαύνουσαν τὴν μέθην. φεύγειν γὰρ δὴ καὶ ζῶσαν τὴν ἄμπελον τὴν ὀσμήν. Sed & quod alio loco Plinius ſcripſit, Odium his (rhaphanis) cum vite maximum, refugítque iuxta ſatos, de Braſsica intelligi debet, non de raphano. Cur autem crapulam ſedet Braſsica, id cauſæ reddidit Ariſtoteles, quod dulcem ſuccum abſtergentémque contineat: quare eo medici ad eluendam aluum vtuntur. Ipſa autem frigida eſt: nam ad vehementes diarrhoeas vtuntur medici valde cocta, caule purgata, refrigeratáque. In iis autem qui crapula tentantur, Braſsicæ ſuccus crudos humores & vinoſos in aluum attrahit, ipſa in ventriculo remanens refrigerat corpus, quo refrigerato tenues humores in veſicā feruntur. Quum igitur humores vtrinque abiguntur, refrigerato corpore, illos crapula liberari perſpicuum eſt, præſertim quum ſequax vini vapor humoribus deorſum conuerſis deuocetur, & præceps ad ima deuoluatur, qui ſeſe efferens in caput, mentis arcem obſidet, & temulentiam grauitatémque creat. Galenus ex Apollonio in dolore capitis ab ebrietate ad refrigerandum repellendúmque, roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ, aut Braſsicæ ſucco præſcribit. Quin & ipſa Braſsicæ folia calida macerata, capitíque circumpoſita, ac obligata naturaliter ebrietati reſiſtere ait. Sed de Braſsicæ facultatibus idem veriſsimè diſſerit alio loco, his verbis. Braſsicæ ſuccus facultatem habet purgatricem, corpus autem ipſius communi ſiccantium ratione ſiſtit magis, quàm ad deiiciendum incitat. Quum igitur quæ in ventre continentur excernere voluerimus, è propinquo cacabo in quo cocta cum aqua fuerit, extractam ipſam protinus in vaſa, in quibus oleum cum garo paratum fuerit, coniicere conueniet: nihil autem retulerit, ſi ſalem loco gari ſumpſeris. Quod ſi humentem aluum ſiccare voluerimus, priorem aquam, vbi Braſsica mediocriter cocta videbitur, effundentes, aliam calidam mox iniiciemus: ac deinde rurſum Braſsicam, quoad contabuerit, ei incoquemus, quod non facimus cum ventris deiiciendi gratia ſumitur: volumus enim hoc caſu proprium ipſius ſuccum omnem nō deponere, ſed quoad maximè fieri licet, retinere. Porrò nihil quod coquitur, proprium ſuccum ſeruare omnino poteſt: quin potiùs omnem abiicit, ſi coctū diutius fuerit: Braſsica paucum habet alimentum, & edulium

Lib.20.c.9.
Ibidem. c.157.
Lib.20.c.9.
Lib.24. præfat.
Li.17. c.24.
Lib.4. hiſt. cap.20.
Lib.19.ca.5.
Probl.ſec.3
Lib.2.com. phar.local.
Li.2. Alim.

eſt non firmum, ſed laxum. Succum habet non probum, vt lactuca, ſed prauum & graueolentem. Quod verò ad vrinas attinet, nihil ipſas, quod ſciam, inſigniter neque prouocat, neque moratur. Braſsicæ germen quod nonnulli κῦμα nominant, minùs quàm Braſsica ipſa ſiccat, tametſi aliorum olerum caulis temperatura vt plurimùm eſt quàm folia ſicciore, potiſsimùm quum iam prope eſt, vt ſemen
L.1.7.ſimp. profundant. Et, Braſsica eſculenta deſiccandi vim habet, tum eſa, tum foris impoſita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera ſanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè ſolubiles, & id genus quoque eryſipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes ſanat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit, maximè Braſsicæ Ægyptiæ: quanto ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt. Sanè amaræ qualitatis ſemen particeps eſt: ſicut videlicet alia omnia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea ſunt. Eadem facultate ephelidas & lendes, & quæcumque modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Porrò caules Braſsicæ combuſti cineres efficiunt admodum deſiccantes, vt videlicet iam & cauſticam vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiſcentes, ad inueteratos laterum dolores, & ſi quid eius fuerit generis, adhibent: nam valenter digerens medicamentum efficitur. Braſsica agreſtis quodammodo calidior, ſicciórque eſt quàm domeſtica: ceu alia propemodum omnia agreſtia ſui generis domeſticis vtraque facultate valentiora ſunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam ſumitur, vt quæ longiùs ab humana receſſerit temperatura. Eadem de cauſa & guſtantibus amarior eſt quàm domeſtica: quanquam domeſtica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat: ſed vtramque agreſtis habet validam: quare etiam exterget, & digerit quàm domeſtica valentiùs. Braſsica marina præter quàm quòd ventrem deiiciat, vt pote ſubſalſa, & amara guſtu, fuerit ſanè etiam ad externos corporis vſus, & ad ea omnia, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Hæc Galenus. Symeon Sethi malum, inquit, & melancholicum ſuccum Braſsica procreat, viſum hebetat, & ſomnum per tumultuoſa inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem ſiſtit. Quapropter in quibus humectam aluum ſiccare volumus, ipſam modicè decoquentes, aquámque primam abiicientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aeris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Æſtiua Braſsica peioris ſucci eſt quàm hyberna. Et verò vrinam, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem ab humiditate ortam hebetudinem ſanare. Cocta cum pingui carne, plurimùm noxæ atque vitij amittit. Flos eius proprietate quadam, ſemen genitale corrumpit vtero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones vocis iuuat. Vulneribus impoſita ea conglutinat, & maleſica vlcera, & induratas inflammationes ſanat. Braſsicæ ſemen craſsiuſculè contuſum, inquit Matthiolus, & in carnium iure ferueſactum, potúmque vnà cum
In libr. 2. Dioſ. c. 113. ipſo iure colico dolore laborantes præſentaneo remedio iuuat. Braſsica tormina diſcutit, ſi bis cocta edatur addito cymini ſemine, ſale, oleo, & hordeaceæ farinæ polline: præſertim ſi ſine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum vetere gallo. Idem prodeſt iocinoroſis, lienoſis, & renum calculo laborantibus. Prodeſt per cocta tabidis, ſi frequenter edatur. Succus ex melle coctus viſum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur ſuccus vtiliter potandus aduerſus fungorum venena. Cocta, & longo pipere aſperſa, vnáque cum iure ſumpta, nutricibus lactis vbertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in ecligmate parata, datur lambenda magna vtilitate anheloſis.

Marinæ

Marinæ Braſsicæ decoctum cum rhabarbaro potum, ad vacuandas hydropicorum aquas plurimùm valet. Idem præſtat eius puluis additis rhabarbaro, & cubebis, ſæpiùs ex vino hauſtus.

BETA, CAP. II.

QVOD olus Græcis τεῦτλον vel σεῦτλον, Latinis Beta dicitur. σεῦτλον autem Græci ab impulſu nominarunt: etenim cultus ratione quadam incrementum capeſsit arboris, neque vlli hortenſium latitudo foliorum maior, quæ in binos pedes aliquando ſe pandunt, ſoli natura conſentiente, & quibuſdam locis ampliſsimæ Betæ proueniunt. Betæ nomen poſitum fuit, quòd figuram β literæ, dum ſemine turget, referre videatur, nam ſummitatem in cacumine reflexam habet, id quod teſtatum nobis reliquit Columella his verſibus. *Nomina* *Lib.10.*

Nomine cum Graio, ceu litera proxima primæ
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio viridis, pede candida Beta.

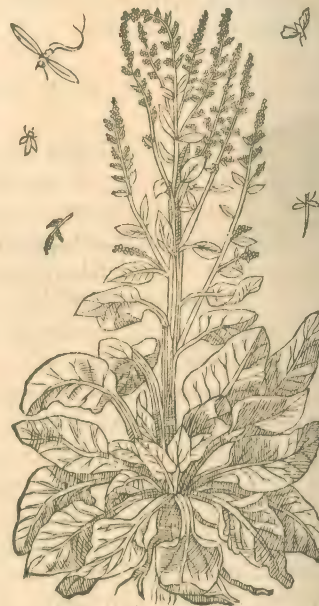
Arabibus *Decka*, & *Celb*, Italis *Bietola*, Gallis *Bete*, *Iote*, *Poree* nominatur, Germanis *Mangolt*, & *Pieſſen*, Hiſpanis *Aſelgas*. Beta duorum generum eſt, inquit Dioſcorides candida, & nigra. Plinius, Beta hortenſiorum leuiſsima eſt. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigrum & candidius, quod præferunt parciſsimi ſeminis: appellántque Siculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes vt lactucam. Quæ ex Theophraſto exſcripſit: εὐχυλότερον δὲ καὶ τῶν τευτλίων τὸ λευκὸν τοῦ μέλανος, καὶ ὀλιγοσπερμότερον, ὃ καλοῦσί τινες σικελικόν. Sed quamuis ſiculæ cognomento Beta ſolummodo candida veniat, vt ex Plinij & Theophraſti locis intelligi licet, tamen nunc extrita vna litera omnibus ferè noſtri ſeculi medicis omnis beta Sicla cœpit nominari. Beta nigra ad atrum colorem accedere videtur, quia ex rubro nigricat, Gallis *Bete rouge*, Germanis *Rotermangolt* vocatur. Cuius aliud eſt genus radice maiore craſsiore, rubra, quæ Beta erythrorrhizos ob id cognominari poteſt, vulgò Beta Romana. Alij Betam nigram faciunt quæ eadem ſit quæ candida, ſed nigram vocant à foliorum colore ex obſcuro magis virentium. Rubram verò vulgatiorem, quæ aliis eſt nigra, quæ à candida nihil differt, niſi ſaturo colore rubente, quæ hic ex Lobellio appicta eſt: rubram aliam, quæ ab aliis ſecernitur rapoſa radicis effigie. His addidit Dalechampius Betam πλατύκαυλον, ideſt laticaulem, vt quatuor nobis ſint hodie Betæ cognita genera. Plinius quoque hæc ad ſuperiora adiunxit. Noſtri Betæ genera faciunt vernum & autumnale, à temporibus ſatiuis: quanquam & Iunio ſeratur. Eſſe & Betam ſilueſtrem Plinius ſcripſit, quam Limonium vocant, alij Neuroides, quam Dioſcorides non nouit, qui Limonion à Betis valde diſiunxit: neque eam ſententiam probat Galenus, cum ſcribit, Maluam vt Lactucam diximus non modo eſſe ſatiuam, ſed aliam etiam quandam eſſe agreſtem: Nulla autem Beta eſt agreſtis, niſi quis lapathon id nominare velit. Quibus verbis Galenus tam plauſibilem ac receptam Platonis ſententiam in Timæo ambiguam nobis vt eſſet, effecit, ſatiuas omnes plantas olim fuiſſe feras, neque à ſeipſis niſi cultu differre. Cum enim, inquit Scaliger, lapathum à nobis multo ſtudio huius rei gratia cultum, numquã induerit Betæ faciem, aut ſaporem, etiam nunc hæremus in illius ſentẽtia, non omnẽ plantam mitem, fuiſſe priùs agreſtem. *Genera* *Lib.2.c.116.* *Lib.19.c.8.* *Lib.7.hiſt.c.4.* *Ibid.* *Lib.20.c.8.* *Li.2.Alim.* *In lib.2. cauſſ.ca.14.*

Beta candida foliis eſt grandibus, latis, læuibus, inter quæ caulis exoritur bicubitalis, ſtriatus, circa quem naſcuntur flores exigui, in pallido virides, vel lutei ſtellularum figura. Deinde ſemen copioſum, rotundum, durum, aſperúmque.

BETA CANDIDA.

BETA NIGRA.

BETA RVBRA.
vulgatior Lobellij.

radix ſubeſt vnica,craſſa,intus candida, in longum protenſa,ex cuius lateribus aliæ modò ſingulæ, modò binæ, nonnumquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ. Hinc Beta rubra, ſiue nigra vulgaris,foliis,caulibus,ſemine, radice proxima eſt,niſi quod ei folia cauléſque non candicant,ſed ex rubro nigricant. Cui Betæ rubræ Beta alia rubra, ſiue Erythrorrhizos foliis, caulibus,ſemine,figura,colore planè ſimilis eſt, ſed radice diſsimilis: eſt enim huic multò craſſior,breuior,medio ſui ventricoſa & turbinata, napi modo: foris,intúſque tota rubens ſanguineo cruore ſuffuſa,& ſuperiorum radicibus ſuauior. Fuchſius inter raporum genera recenſet, & rapum rubrum vocat,cum tamẽ rapi ſpecies non ſit. Beta πλατύκαυλος Dalechampij,in monſtroſis, vt ita dicam, plantis numeranda eſt. Nam vt in cæteris rebus, ſic & in ſtirpibus interdum aut monſtra exiſtunt, aut prodigioſa quædam, & digna quæ literarum monimentis conſignentur. Anno Domini 1557. Cepam vidit, manibúſque tractauit Dalechampius, quæ in ſumma caulis parte,loco ſeminis bulbos paruos genuerat,& multos, raro prorſus euentu permutãte vices natura, & quod radicem eſſe oportebat, pro ſemine ſurſum extrudente. Non minùs eſt admiranda Betæ ſpecies,quam hic depinximus. Cuius caulis eſt quatuor digitos latus, circa quem parua ſunt folia, & quem totum ſemen operit, ſed in eius faſtigio ita denſum,vt caulis proſpectum adimat.Aliquando prope D.Ramberti oppidulum Allobrogum

In hiſt.pla. cap.77.

BETA Erythrorrhizos Dodo.

BETA Rubra Matthioli

BETA Πλατύκαυλος, *Platicaulos Dalech.*

lobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechāpius ſilueſtris cichorij caulem. In hortis paſsim, & cultis locis naſcuntur Betæ. Eas etiam aquis ſalſis iuuari, & iis rigatas meliores effici tradit Theophr. Iulio & Auguſto menſibus, floribus & ſemine turgent. Beta nigra, vt ſcribit Dioſcorides, coquitur cum lenticula vt ventrē ſiſtat: quod magis radice eius præſtatur (genus id cibi τευτλοφάκην veteres appellarunt.) Candida aluo vtilis eſt. Vtraque tamen propter nitroſum humorem, quem habet in ſe, noxij eſt ſucci. Vnde ſuccus earum cum melle maribus indutus, caput purgat, aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis & foliorum, furfures lendeſq; deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines nitro antea perfrictas, alopeciarum inanitates, ſcalpendo prius exaſperatas, atque depaſcentia vlcera illini prodeſt. Eruptionibus papularum, igni ſacro, ambuſtiſq; cocta medetur. Plinius de Betis, vt de olere & alimento hæc tradit. Vſus iis & cum lente ac faba, idémq; qui oleris: ſed præcipuus vt lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici nocentiorem quàm olus eſſe iudicauere. Quamobrem appoſitas non memini. degustare etiam religio eſt, vt validis potius in cibo ſint. Gemina iis natura & oleris, & capite ipſo exilientis, bulbi. (Nam cum foliis humiſparſis caulis ex illorū medio prodicere incipit, eius caput guſtu, & calloſa quadam firmitate bulbo ſimile eſſe videtur.) Et paullo poſt. Mira differentia ſi vera eſt, candidis ſolui aluos modicè,

Locus.

Lib.2.cauſ. cap.7.

Tempus, Vires & Temper.

Lib.2.c.116.

Lib.19.c.8.

nigris inhiberi. Et cum Braſsica corrumpitur in dolio vini ſapor, odore Betæ fo-
Lib.20.c.8. liis demerſis reſtitui. Sed idem alio in loco vſum medicum ex Beta præſcribit,
tum ea quæ Dioſcorides, tum alia recenſens. Nec Beta ſine remedio eſt vtraque.
Siue candidæ, ſiue nigræ radix recens & madefacta, ſuſpenſa funiculo contra ſer-
pentium morſus efficax eſſe dicitur. Candida Beta cocta, & cum allio crudo ſum-
pta, contra tineas. Nigræ radices, ita in aqua coctæ porriginē tollunt: atque in to-
tum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres, & vertigi-
nes, item ſonitum aurium ſedat, infuſus iis: ciet vrinam. Medetur dyſentericis in-
iecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſer-
pentium ictus valet, ſed huius radice duntaxat expreſſus. Ipſa vero decocta per-
nionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat fronti illitus: aluminis pauco ad-
miſto ignem ſacrum. Sine oleo trita, ſcilicet aduſtis medetur. Et cōtra eruptiones
papularum, coctaq; eadem contra vlcera quæ ſerpunt, illinitur, & alopeciis cruda,
& vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput
purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validius co-
Li.2. Alim. cta fluxiones ſtomachi ſiſtit & ventris. Galeno verò auctore, ſuccus Betarum ter-
gendi vim habet manifeſtam adeò, vt ventrem ad excernendū incitet, & ſtoma-
chum interdum mordicet, præſertim quibus natura ſenſu exactiore præditus eſt:
ob ídque edulium id ſtomacho eſt noxium, ſi largius ſumatur: corpori autem ab
ipſa, vt ab aliis oleribus paucum alimentum accedit. Verùm obſtructū hepar mal-
ua magis aperit, & multò magis ſi cum ſinapi, aut omnino ſaltem cū aceto man-
Lib.8.ſimp. datur. Lienoſis item eodem modo ſumpta vtile eſt medicamētum. Et, Beta nitro-
ſæ facultatis particeps eſt, qua tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæ-
terùm cocta nitroſitatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduerſæ, leui-
ter diſcutientis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior eſt Beta alba:
nam nigra adiunctum habet quippiam adſtrictionis, & magis in radice quàm in
aliis partibus. Ex Symeone Sethi Betæ ſuccus mediocriter abſtergit. Ventrem
etiam ad effluxum proritat, & ſtomachum aliquando vellicat, eorum præſertim,
qui hunc valde ſenſilem habent. Quapropter edulium eſt ſtomacho infeſtum, ſi
plurimum comedatur. Exiguum eſt eius alimentum ſicut cæterorum olerum.
Vtilis verò eſt ad iecoris obſtructiones cum aceto comeſta. Pari modo ſi edatur,
& lienis obſtructionibus bonum fit medicamentum. Conſtat autem Beta ex
contrariis facultatibus: ſuccus enim eius calidus eſt ventrem conſtringit, & ſitim
adfert. Eius verò corpus craſſarum partium, flatuoſum, concoctu difficile, & fri-
gidum, ventrémque ſiſtit: maximè ſi aqua in qua coctum eſt, ſubinde abiiciatur.
Ad Betarum cocturam vinum & piper expeti ſcribit Martialis his verſibus.

Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia Betæ
O quam ſæpe petet vina pipérque cocus.

Matth.li.2. Betæ ſuccus à fæcibus expurgatus, clyſteribus infuſus ad indurata alui excremen-
Dioſ.c.116. ta euocanda mirum in modum valet, præſertim cum lenientia clyſmata nihil
profecerint. Albæ radix deraſa, & melle ſaléque illita ſuppoſitáque, aluum exone-
rat. Nigræ radix in aqua decocta & illita pruritum extinguit. Succus ex ea expreſ-
ſus tum potus, tum illitus, ad ſerpentium venenoſorum morſus confert. Ex Betæ
erythrorrhizi radice hyeme in aqua, aut ſub cineribus calentibus cocta, & corti-
cibus exuta Germani acetaria parant aſperſo pipere, carotæ vulgo vocatæ modo.
Sed hac illa dulcior eſt, & guſtui gratior. Præterea eiuſdem Betæ radices parum
elixatas, deinde tranſuerſim in particulas ſectas fictili vaſe cum aceto recondunt,
addita rhaphano agreſti, quam *Cren* vocant, minutim conciſa. His veſcuntur
cum aſsis carnibus.

ATRIPLEX

ATRIPLEX, CAP. III.

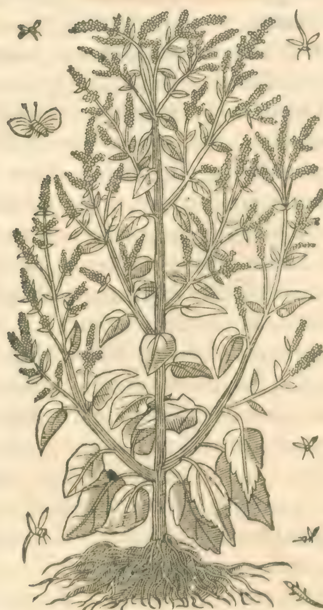
ATRIPLEX olus Græcis ἀτράφαξις & χρυσολάχανον dicitur. Atriple- *Nomina*
xum vt Festus refert, appellabatur ab atro, vt aliqui putant, colore.
Verùm à voce Græca potiùs quàm ab atrore fluxit nomen. Nam
Atriplicis olus ἀτράφαξιν Græcis dici Columella testatur, Hippocra- Lib.11.c.3.
tes ἀδράφαξιν appellat, Hesychius ἀδράφοξον, quod ἀδρῶς αὔξει, & Suidas ἀτράφαξιν
(Atticis, d, literam, in t, mutare frequenter amantibus) εἶδος λαχάνου ὃ ταχέως εἰς
μέγεθος αὔξεται, id est, quod statim in amplitudinem adolescat: siquidem octauo à
satu die prosilit, confestímque incremento proficere conspicitur, fidem celeris
augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis
quidem iuxta eam nasci quicquam tradunt, nisi languidum χρυσολάχανον, idest,
aureum olus Græci appellant, quod auri colorem repræsentet. Alij tradunt ab au-
reo siue luteo flore nomen hoc inuenisse. Arabes *Cataf*, seu *Caraf* vocant, Itali
Atriplice, & Reppice. Galli *Arroches, & Bonnes dames*, Germani *Molten, & Milten*, Hispa-
ni *Armoles*. Atriplicis duo genera esse ait Dioscorides, satiuum & siluestre. Dodo- Lib.2.c.112.
næus duorum satiuæ atriplicis generum meminit, duorum item siluestris. Mat- *Genera.*
thiolus tres siluestris species exhibet, præterea aliud atriplicis marinæ genus. Lib.4.c.1. In libr. 2.
Atriplex satiua radice nititur in altum descendente, fibris multis capillata, ex Diosc.c.112.
qua caulis erigitur rectus, rubescens, inferiore parte rotundus, superiore quadra- *Forma.*
tus, ad quatuor cubitos excrescens, multis vndique adnatis. Folia prope caulem
lata sunt, deinde in mucronem desinentia sagittarum instar, pinguia, succosa, lon-
ga, cum nouella sunt candicantia, perinde ac si farina aspersa essent, cum adoleue-
runt colore ex viridi in luteum elanguescente. In caulium summitate flores nu-
merosi coaceruantur, lutei, exigui: dein foliatum semen, & obductum cortice
promitur. Alterius Atriplicis satiuæ folia, caules, flores in rubro fuscescunt, in- Ibid.
quit Dodonæus, alioqui magnitudine & figura superiori Atriplici proximi.

ATRIPLEX Satiua.

Siluestris tam luxuriosa proceritate prodit, vt quaternos sæpe cubitos excedat: caule vt hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet, sed paulo minore, & crenato: flore luteo, exiguo: semine racematim congesto, radice fibrata. Atriplex siluestris secunda Matthioli, à Lobellio & Pena dicitur Atriplex siluestris vulgatior, sinuata. Hanc specie distare à satiua præter cultum frustra tentatum, etiam folia docent, quæ nigricant plumbeo colore solani, quo cum lubens sociatur in viarum marginibus, frequens etiam circa moenia & fimeta: foliis minoribus, angustioribus, obtuse per ambitum sinuatis, floribus ex luteo herbidis. Atriplex siluestris tertia Matthioli, est Pes anserinus, de quo mox. Huc referunt Pena & Lobellius plantam aliã quam Atriplicem siluestrem vocant Polygoni aut Helxines foliis, Matthiolus secunda commentariorum editione Atriplicem siluestrem primã facit. In vinetis & agrorum marginibus frequens occurrit, foliis angustis siluestris Atri-

ATRIPLEX Siluestris I. Matth. primæ editionis.

ATRIPLEX Siluestris I. Matth. Polygoni folio, secundæ editio

ATRIPLEX Siluestris II.

ATRIPLEX Siluestris III.

plicis, ſpargens humi ramulos ſtriatos, cubitales & ſeſquicubitales, flore muſcoſo, & ſemine folioſo, Atriplicis hortenſis onuſtos. Atriplex marina per humum repit, circumquaque caules ſpargens, in quibus folia ſunt ſubalbicantia, Atriplicis ſilueſtribus ſpinachij oleris figura, ſed minora: ſemen in caulium ſummitatibus profert,

ATRIPLEX Marina.

POLYSPORON Caßiani.

profert, baccis quibusdã inæqualibus, racematim cohærentibus: radice nititur multiplici, sapore salso, nitidiosiore. Huius nulla (quod sciã) à Dioscor. & Galeno facta est mentio, sed iis facilis erit inuentu, qui maritimas stirpes studiosius conquirere voluerint. His inserere possumus ob similitudinẽ foliorũ Polysporon Cassiani Anguillatæ, à seminis florisque muscosi Botrydi non dissimili copia, quibus onusti numerosi cauliculi sesquicubitales exiliores, imis foliis Solani, aut Atriplicis siluestris, summis minoribus multo & delicatioribus. Hac mire capiuntur pisces, auctore Cassiano, cui subscripsit Anguillara experimento nixus. Radix alba, gracilis. Atriplex hortensis nõ nisi sata prouenit. *Locus.* Siluestris sua sponte nascitur, prope vrbiũ muros, & in cãpestribus. Vtraque assiduo humore satiari amat. Marina, inquit Matthiolus, in maritimis nascitur, copiosa Tergesti ad salinas in maris littore. *Ibid.* Iunio & Iulio mensibus florent, deinde semen proferunt. *Tempus.* Atriplex, vt scribit Dioscorides, cocta estur vt olus, aluum mollit. *Vires & temper.* Panos discutit siue cruda, siue cocta illinatur. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat. Atriplicis vt oleris in cibis vsum cum blito declarat Galenus, qua de re postea dicemus. *Li.2. Alim.* Vsum medicum, & temperamentum alibi sic explicat. Atriplex frigida & humida temperie est, *Li.6. simp.* humida quidem secundi ordinis à mediis, frigida verò primi, quam vtique tepidam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi rosis inest: non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimum terrena, similiter ac maluæ. Quin & ventrem celeriter permeat, vt illa, ob lubricitatẽ. Porro parum omnino eius est, quod digerendi obtinet facultatẽ. Hortenses autem Atriplices & maluæ, quàm agrestes tum humidiores sunt, tum frigidiores. Quare phlegmonis & phygethlis incipientibus gliscentibúsque, & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenses: vigentibus autem ac declinantibus, & indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi vim habet. Itaque ad morbum regium ex hepate obstructo obortum vtile est. Ex quibus sane verbis tota Dioscoridis sententia declarata est. Sed quæ de Atriplice Plinius tradit, audire operæ pretium est. Atriplex & siluestre est, & satiuum, *Lib.& c.20* accusatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbósque regios, & pallorem, coqueretur difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquã, nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos: nec nisi mutata sæpius aqua coquendum. Stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id nasci tradiderit

Solon

Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitiis id infundit cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Quibus subiicit ea cum quibusdam aliis, quæ Dioscorides & Galenus tradiderunt. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo vtiliter illini putauit. Item ignem sacrum cum melle, aceto nitróque, similiter podagras. Vngues scabros detrahere dicitur sine vlcere. Sunt qui in morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant cocto vel per se, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones. Siluestri capillos tingunt, & ad supradicta vtuntur. Scribit Serapio Rhasim vidisse hominem quendam, qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, tum crebris vomitionibus, tum alui deiectionibus adeo vexatus fuit, vt ad extremam virium imbecillitatem deuenerit. Ibidem. Et Matthiolus pharmacopœum quendam se nouisse ait, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantùm semen exhibebat, quod iis non sine molestia magna aluũ abundè ciebat, simul etiam crebros vomitus prouocabat. Quam facultatem cùm scribat Matthiolus paucis hactenus fuisse cognitã, eam tamen à Plinio non prætermissam fuisse ex superioribus intelligere licet. Atriplex frequentissima in Insubria seritur, quod ex ea præsertim rura sibi placentę genus quoddam conficiant, hoc modo. Acutissimo cultello concisa Atriplicis folia caseo in scobem attrito, butyro, ouis commiscent, & in sartagine foliosa pasta substrata decoquunt.

BLITVM. CAP. IIII.

Nomina

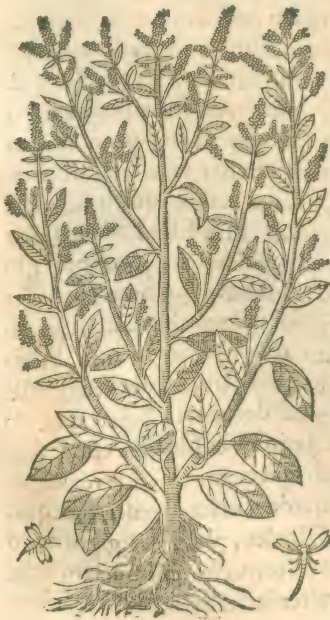
Latini Blitum olus vocant, & ita scriptum in quibusdam Græcis codicibus reperitur. Hippocrates tamen, Theophrastus, & Dioscorides βλῆτον habent, Arabes appellant *Bachala iamenia* & *Bachale aliemanie*, Itali *Blito*, Germani *Mayer*, Galli *Blete*. Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. Blitum iners videtur, inquit, ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Dicuntur etiam sæpe Hippocrati βλῆτοι, ἢ ἀποπληκτοὶ, siderati, stupidi, & attoniti. Et alio in loco medicamentũ ἐκβόλιον habet, quod τὸ παιδίον βλῆτον γενόμενον ἐκβάλλει, idest, ictum & enectum. Festus Blitum appellatum esse à stupore ex Græco putauit, quòd ab aliis βλὰξ dicitur stupidus. Quod nomen in vulgus nostrum emanauit, socordes, inertésque medicos, nulliúsque momenti homines Blitres, Bliteos Græca imitatione nominans. Sic Plautus Bliteã meretricem appellauit. Bliti genera duo, album & rubrum. Rursus albi genera duo facit Dodonæus, maius & minus. Rubri totidem genera, sicut & Matthiolus. Blitum album maius ad binam ternúmve pedum altitudinẽ assurgit, caulibus ferè cinereis, rotundis, foliis læuibus, latis, subalbicantibus, Betæ vel Atriplici proximis. Flores, deinde semen corticeum, copiosum, & racematim cohęrens, tenuibus insident ramusculis ex alarum cauis prodeuntibus, panicularum effigie, vt in siluestri panico. Radix continuo multiplex est, & prolixa. Blitum albũ minus ocyssimè erumpit, caule viridi, sinuoso, foliis longiusculis & angustis, Betæ haud absimilibus

Li.20. c.22.

Lib. 2. de morb.

Lib. 2. de mul. mo.

BLITVM Album maius.

In Trucul.

Genera

Lib. 5. ca. 2.

In libro 2. Diosc. c. 110.

Forma

BLITVM Rubrum maius

BLITVM Rubrum minus.

milibus, sed multo minoribus, radice fibrata: floribus in rubro fuscis, semine racemoso, vt in Atriplice. Blitum rubrum maius, quod Polyanthes Dalechampius appellat, prosilit ex radice longa, crassa, multū fibrata, nigricante: caule est rubris lineis virgato, ad hominis altitudinem sese attollente, ramoso, firmo: foliis Bliti in viridi sub rubentibus: flore coccineo, spicato, prælongo, in plantæ summitate numeroso, villis asperiusculis, tanquam aristis munito, luteis punctis maculoso, aspectu pulchro, & ob id expetito: decerpta enim planta raram illam coloris venustatem in flore diu conseruat. Sapor qui & Bliti. Lobellius nomen ei indidit Amaranthi maioris floribus paniculosis, spicatis. Blitum rubrum minus foliis & caule est superiore longe minoribus, quæ tamen adeo rubescunt, vt coccineo colore infecta videantur, etsi temporis tractu tandem purpurascant. Radix etiam sanguineo succo madet. Flores & semen in ramulorum fastigio cohærent. Blitum vtrumque in incultis prouenit. Sed & seritur in hortis, præsertim rubrum Polyanthes, ob coccinei nitoris in flore pulchritudinem. Blitum culto solo cum semel natum fuerit, ipsum se per multa sæcula seminis deiectione reparat, vt etiam si velis vix posit aboleri: satúmque semel pluribus annis restibili fertilitate prouenit, nec runcari, nec sarriri flagitat. Martio mense seritur, florétque media æstate & autumno, seminéque prægnans est. Blitum estur oleris modo, inquit, Dioscorides. Aluo vtile est, nullius in medicina vsus. Blitum & Atriplex auctore Galeno, aliis oleribus sunt aquosiora, & qualitatis expertia: quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa mandant, sed acetum etiam iniiciant: nam alioqui stomacho sunt noxia. Olera autem huiuscemodi ad facilem deiectionem sunt propensa, præsertim si cum humiditate lubricum quiddam habeant: propensionem tamen ac momentum pessum habent nō forte, sed exiguū, propterea quod nulla qualitas ipsis inest acris ac nitrosa, quæ ventrem ad excernendum excitet. Porrò alimentum corpori præbent exiguum. Et, Blitū olus est esculentum, humidæ frigidæq; temperaturæ in secundo maximè excessu à temperatis. Hippocrates contrà, βλῆτον scribit esse θερμὸν, οὐ διαχωρητικὸν, ideft calidum esse, & ad excernendum non incitare. Et alibi ad fluxum muliebrem resiccandum βλῆτον τὴν βολάνην ὡς γλῶσαν, ὅσαν ἐν ἐλαίῳ ποιεῖν προσθεῖν. Plinius inutile stomacho esse ait: ventrem adeo turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamē aduersus scorpiones potum è vino prodesse, & clauis pedum illini: item lienibus, & temporum

Locus.

Tempus.

Vires & Temper.

Lib. 2. c. 110.
Li. 2. Alim.

Li. 6. simp.

Lib. 2. de diæt.

Lib. 2. de mul. mor.

Lib. 20. c. 22

& temporum dolori ex oleo. Hippocratem menstrua sisti eo cibo putare. Qui Hippocratis locus fortasse est quem paulo ante citauimus, in quo apponendam, & in lana subdendam Blitum herbam Hippocrates præcipit, si mulieribus fluxus sit exsiccandus. Plinius tamen in cibo sumendam parum attentè dixit, & ῥόον Hippocrati dictum, menstrua vocauit. Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgo appellant, vt scribit Matthiolus, & à nonnullis in cibũ admittitur. Primùm aqua decoquat, dein affuso oleo, vel butyro in sartagine frigunt, additis allio, & omphacio, vel aceto. Sed is cibus, vt is vsu sese cõperisse testatur, vomitiones mouet, ventriculi & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet excitata bile. Mirũ igitur si Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus vera scripserunt, quod dixerit Dioscorides Blitum aluo vtile esse, nullius in medicina vsus.

In libro 2. Diosc. c.110.

SYMPHONIA PLINII. CAP. V.

Nomina Lib.26.c.7. Hermol. coroll.159. lib.1. Diosc.

HAnc stirpem Blito propter similitudinem subiunximus, quæ Symphonia Plinio dicta, & Gomphrena (aliqui Cremphenam scribunt, alij Symphonam, alij Comphenam, aut Symphenam) existimari potest, ab Hetruscis hodie ***Herba de la marauiglia***, idest, herba mirabilis, ob excellentem & admirandam coloris varietatem in foliis.

Forma. Radice est breui, candida, in surculosas propagines diuisa: caule vnico, pedali, rubente: foliis Bliti, alternatim viridi, roseo, & luteo colore pictis, sic vt in singulis foliis adultis & perfectis ea coloris varietas iucundissimum intuentibus præbeat spectaculum. Non dissimulandum tamen Plinium scribere Symphoniam esse alternis viridibus roseisque per caulem foliis, considerandúmque num velit per caulem sic disposita esse folia intelligere, vt vnum sit viride prorsus, id sequatur aliud roseum etiam omnino, & sic deinceps. A Lobellio inter Amaranthos recensetur, vocatúrque Amaranthus Tricolor, à Trago Gelosia, fortasse Theombrotum est Persarum apud Plinium, inquit Pena, non è floribus, sed ex foliorum triplicis coloris maculis scitè distinctis venustas huius æstimatur, quæ sunt Ocimi aut Bliti, interdum luteo, viridi, vel purpureo, interdum triplici, viridi, luteo & sanguineo variegata, alarum psitacorum ritu: quare Flandri ***Papagalli*** vocant. Cæterùm planta hic depicta semen profert in exigua spica, villosa, cauli adhærente sine pediculo, flauescentibus punctis notata, quod vice floris est, perinde ac si natura tantùm venustatis ac gratiæ prius in folia contulerit, vt deinde veluti picturæ florũ oblita, eos vix inchoatos reliquerit.

SYMPHONIA Plinij. Dalechampij.

Locus. In hortis colitur ad acetariorum vsum, præsertim ab olitoribus Italis, allato ex Hetruria semine.

Tempus. Alsiosa est hæc planta, ad primam frigoris inclementiã flaccescens. Quamobrem ante veris teporem eius semen olitores terræ credere non audent, ne tenella herba algoribus vratur ac pereat.

Vires. Sapor idem qui & Bliti, nisi quod paullulo magis austera est: quare in posca sanguinem reiicientibus medetur, auctore Plinio.

Ibidem.

LAMPSANA. CAP. VI.

OLus Græcis λαμψάνη dictum videtur ἀπὸ τοῦ λάψαι, quod lambere significat, quòd foliorum mollitie, caduca decubituve in humũ, eam lambere videatur. Sic & Latinis Lampsana vocatur, olim à Romanis Napus siluestris. Quibusdam λαψάνη, & Lapsana dicenda videtur, nõ λαμψάνη neque Lampsana. Hanc Dioscorides inter olera recenset, nullis tamen notis eam vt notissimam delineat. Sed nunc non æquè omnibus cognita. Plinius scribit inter siluestres Brasicas Lapsanam esse, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore, coqui in cibo, aluum leuiter emollire. De eadem hæc Plinius alio in loco. Nec non olus quoque siluestre est trium foliorum, Diui Iulij carminibus præcipuè iocísque militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere Lapsana se vixisse apud Dyrrhachium præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma siluestris. Quæ hîc depicta est planta, nascitur frequentissima, inquit Matthiolus, in Hetruria, Apulia, ac

Nomina — Lib.2.c.109 — Lib.20.c.9. — *Forma.* — Lib.19.c.8 — *Locus.* — Ibid.

LAMPSANA Matthioli.

LAMPSANA Dodon.

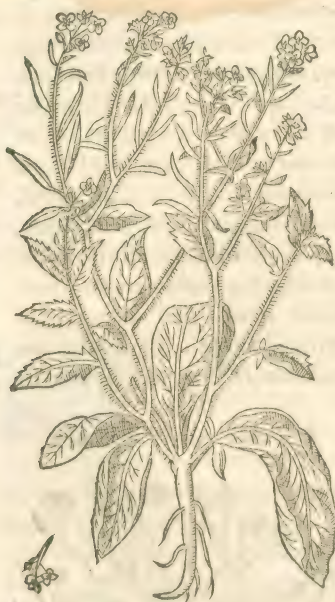

plerisque Italiæ locis, iis præsertim campis qui aratrum eo anno non sensere: tametsi hodie, nisi fortè vrgente penuria in cibarium vsum vix recepta sit. Eam tamen, quod maxime oportuit, nec describit, nec cur Lãpsana Dioscor. sit explicat.

Lampsanam Betæ siluestris speciem facit Dodonæus, quæ foliis est latis, in pallido viridibus, vtrimque profundius incisis, napo similibus, sed minoribus: caulibus bipedalibus, in ramulos multos diuisis, in quorum fastigiis emicant flores multi, parui, lutei, hieracij minoris floribus fere similes. Eandem Lobellius Lampsanæ nomine depinxit. Vbique prouenit, in viis scilicet, & in hortis in quibus Betæ nascuntur, & humidis locis. Pena hanc Dodonæi Lampsanam, neque napis neque Brasicis congenerem esse censet, sed potius hieraciis, floribus nimirum stellatis, luteis, non Brasicæ, foliis hieracij modo laciniatis, caulibus ses-

Lib.3 c.109 — *Forma.* — *Locus.*

LAMPSANA Vera falso Theophr. Erysimum Dodon.

quipedem & binos pedes altis, è fibrata radice & exigua, semine pusillo. Hæc nulla sui parte in olere manditur: quare Lampsanam esse negat, eam vero genuinam esse putat, quam Galli *Saunes blanches* vocant, quasi Sinapistrum albũ, quidam Sinapi siluestre, Lugdunenses *Rauenon*, Pena Rapistrum aruorum, quam Dodonæus Theophrasti Erysimum esse falso credidit, de quo diximus, cap. De Rapo, & de Erysimo. Plus alit Lampsana quàm Rumex, auctore Dioscoride, & stomacho vtilior est. Eius folia & caules coquũtur in cibo. Plinius scribit coqui in cibo, & aluũ leuiter emollire. Galenus in lib. de Aliment. facultatib. de Lampsana nihil scripsit, fortasse sub Brassicæ generibus comprehensa. Verum in lib. simpl. Lampsana, inquit, si edatur, malum succum gignit. Si vero imponatur extergendi ac discutiendi vim quandam habet. Hanc Northmanni rustici prope Codomum inter segetes colligunt, & minutim consectam in iusculis coquunt, ac pro olere comedunt non insuaui gustu.

Lib. 5. ca. 10.

PES ANSERINVS. CAP. VII.

Svperioribus stirpibus duæ quæ sequuntur plantæ subnectuntur, non quod sint λαχανώδεις, & in cibos receptæ, aut quod in iis serendis operam ponant olitores, sed ob tam magnam ipsarum cum Atriplice & Blito præsertim florum & seminum affinitatem, vt prior hæc, tertia Atriplicis species à Matthiolo constituatur, à Lobellio Atriplex siluestris latifolia vocetur. Quidã tamen herbarij nomen eius veteribus Græcis Latinísq; ignotum esse arbitrati, à foliorũ figura, quæ in ambitu ita laciniata sunt, vt Pedis Anserini formam repræsentẽt, Pedem Anserinum vocant, Galli similiter *Pied d'Oye*, Germani *Gensz fusz*. Quum vero hæc herba suibus etiã inimica sit, factũ est, inquit Fuchsius, vt à mulierculis vocata sit *Seuutod*, & *Schuueinsztod*, idest, mors porcorum, Gallicè, *La mort aux pourceaux*. Caulem profert cubitalem, interdum maiorem, rectum, striatum, surculosum: folia lata, toto ambitu altiùs incisa, atque ideo Pedis Anserini speciem referentia: flores racemosos, exiguos, rubentes: semen racematim velut in Atriplice siluestri singulis ramulis insidens, radicem obliquam cum fibris plurimis. Locis incultis passim, & in hortis, aliisq; in locis vbi fimũ reponitur, nasci solet. Iunio & Iulio mensibus floret. Secundo refrigerat ordine, inquit Fuchsius, non secus atque solanum hortense, vel fere ad tertium

PES ANSERINVS.

Nomina

In hist. pla. 252.

Forma.

Locus.

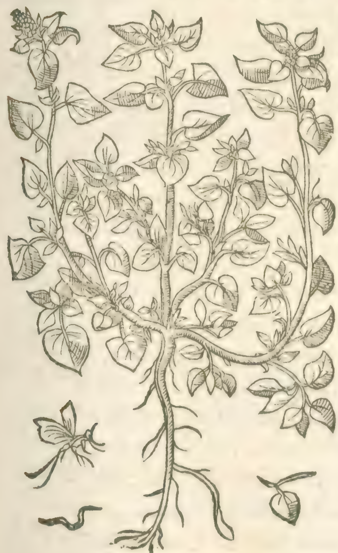
Tempus.

Temper.

cap. 252. Lib. 5. c. 3.

tertium vſque ordinem, vt putat Dodonæus. Suibus exitium adferre herbã hanc deuoratam experientia compertum eſt. Corpori humano exterius admota, idem quod Solanum hortenſe præſtare poteſt. Quare etſi huius herbæ nullus ſit in officinis vſus, tamen quia paſsim naſcitur, & temere fortaſsis á nonnullis vires eius ignorantibus vſurpari poſſet, eam ſilentio præterire noluimus, vt tam vulgaris herbæ facultas omnibus perſpicua foret.

VVLVARIA. *CAP. VIII.*

HÆc herba Atriplici quadamtenus ſimilis eſt, niſi quod omnibus partibus minor, vnde quibuſdam puſilla Atriplex, Lobellio Olida, & garum olens, Cordo Garoſmam dicitur. Eius nomen Græcis Latiníſque ignotum eſſe putãt Herbarij. Quare à fœtido odore Tragium vocauit Dodonæus, Gallice *Herbe de Bouc* Quia vero duo ſunt alia Dioſcoridi Tragij genera, ad horum diſcrimen Tragium Germanicum cognominauit. Cæteris Herbariis Vuluaria dicitur. Quia viroſum illum odorem refert, quem impuri meretricũ loculi ſpirant. Aliis atriplex canina, qui eã ex vrina canũ naſci putãt. Humilis eſt & tenera plãta, cauliculis multis, per humum repentibus foliolis candicantibus, ac veluti farina aſperſis, Atriplici ſimilibus, ſed minoribus, & maioranæ foliis vix maioribus. Semen paruum, album, racemoſum profert Atriplicis ſilueſtris modo. Tota planta odoriseſt abominandi, piſcis, aut capitis piſcis, aut olidi hirci fœtorem referens. In viis & ſabuloſis locis prouenit. Æſtate media floret, editq́; ſemen. Herbæ fœtor fœminis ſtrangulatu vuluæ oppreſsis confert, maximè ſi vmbilico imponatur.

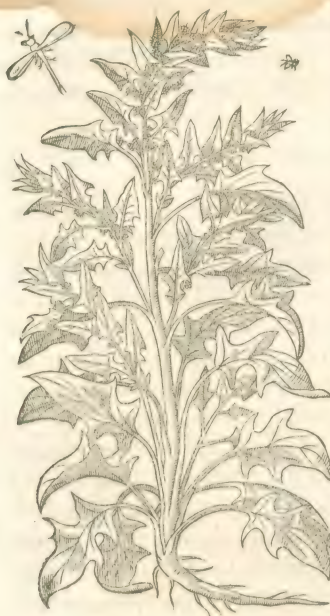
Nomina — *Lib.5.c.4.* — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Vires.*

SPINACHIA. *CAP. IX.*

SPinacia, & Spinachia, & Spinaceum olus Latinis appellari poteſt, quod σπανάχια Græcis recentioribus dicitur. Spinacia quidem & Spinaceum olus ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota, quod tam glabræ, & mollis herbæ ſemen in ſpinas occaleſcat. Σπανάχια vero à raritate, quod raro illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula diſplicent, Atriplicem Hiſpanienſem vocant, Mauritani *Hiſpanach*, ideſt, Hiſpanicum olus, fortaſſe quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen. Ruellius Seutlomalachen, inquit, recens Græcia fecit olus, quaſi dicas maluaceam betam, quod, vt reor, parentum adulterio natum exiſtiment, veteribus inauditum, fortè quod figura, & denticulato ſeminis habitu betam, & mollitia maluam mentiretur. Quod ſi ita eſt, neotericis omnibus tritiſſimum, ab inſigni, ſpiculorum ſeminarium nota Spinaceum vulgò dictum putant. Sed forte Seutlolapathum, ait Geſnerus, hoc eſt mediæ inter betam & rumicem naturæ, potius quàm Seutlomalachon appellandum. Galli *Eſpinars* vocans, & *Eſpinoches*, Germani *Spinet*, vel *Spinnat*. Spinachiæ genera duo, ſatiuũ, & ſilueſtre. Satiui item duo, mas & fœmina. Mas ſemen fert. Fœmina floret quidem, ſed ſeminis infœcunda ſterileſcit. Nam Spinachia vt cannabe, ſemina edit, ex quorum nonnullis exit mas, ex aliis eiuſdem plantæ fœmina. Spinachia exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo molli, mox intubaceo, plerũque qua pediculo

Nomina — *Lib.2.c.147* — *In hor. Ge.* — *Genera.* — *Forma.*

SPINACIA.

cohæret,laciniato,inerti ſapore, exigua radice multiplici,tenuibus capillamentis fibrata: caule cubitali,nonnũquam altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido. Credidere recentiorum nonnulli,inquit Matthiolus, Atriplicem & Spinachiã eiuſdem eſſe generis. Sed eos falli exiſtimat, quia Spinachia nouum in Italia olus eſt,foliorum, caulis, & ſeminis figura coloréque ab Atriplice maximè diſtãs,ſicuti & ſapore.Nam Manardus Atriplicẽ & Spinachiam chryſolachani ſpecies eſſe ſcripſit. Cuius ſententiam minimè probat Matthiolus: Chryſolachanum enim, ideſt aureum olus in Atriplicem quidem competit,vt dictũ eſt, minimè tamen in Spinachiã,quæ foliis,flore, caule ac ſemine perpetuo vireſcit. Hoc olus veteribus(quod mirum eſt)incognitum fuiſſe videtur,cum de eo nihil illi,quod legatur,literarum monumentis tradiderint: vel forſitan quòd cibo quàm medicinæ potius natũ eſſet, nec quicquam illuſtre ſortitum, ob id ingenij ſegnitie obſcurum:vel quod, vt coniici poteſt, nondum in vſum vulgi, literatorúmque cognitionem eo ſæculo venerat,qui eorum quæ ſua fuerunt memoria,prorſus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim ſilentio tam frequens olus abolere voluiſſent, ſed potius celebratum in lucem prodere. Nunc paſsim in hortis ſeritur,nullúmque ſolum reſpuit,ſed quocumque prouenit lætiſsimè. Seritur Septembri menſe,non horrẽs hiemis frigora, vt vere cibum ſuppeditet, quo tempore ſemen profert. Martio etiam menſe ſeritur. Iunio & Iulio flores & ſemen edit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium claſsis. Aluum emollit,melius Atriplice ſuppeditat alimentum, ſed aluo parum hærens facilè exigitur.Flatus colligit,& vomitiones concitat, niſi excrementitius humor abiciatur:ventrem decocti iure proluit.Citra aquam coquitur, quod magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aſpernetur.Ligula ſubinde percuſſum abacto lentore verſatur, deinde in manuales globos expreſſa penitus ſanie redacta,patinis in oleo vel butyro frigitur,addito quo magis palatum titillet,omphacio. Bibitur eius ſuccus ad ſcorpionum, & araneorum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exaſperatas fauces. Spinacia ſilueſtris plurimis ſtatim à radice cauliculis fruticat, rotundis, glabris,rubeſcentibus ima parte:cum adoleuerunt cubitalibus & longioribus, in quibus ex longis pediculis ſingula folia dependent,ampla,longa, in ambitu minimum profundis laciniis ſinuoſa, rugata, auerſa parte venoſa, lætiùs virentia, aduerſa obſcuriùs, acuminata, & ſagittarum cuſpidis figuram planè referentia. In caulium ſummitatibus ſemen racemoſum eſt. Ex radice vt cauliculi, ita pediculi bene longi emergunt, ſinguli ſingula folia valde magna ſuſtinentes. Sunt qui aquam ex hac planta vitreis organis eliciunt, & ad ciendos ſudores plurimùm valere predicant.

Marginalia: In libro 2. Dioſc.cap. — Vires. — Tempus. — Vires & Temper. — Matth.ibi.

LACTV

LACTVCA CAP. X.

LACTVCA à lactis copia nomẽ adepta Græcis θρίδαξ dicitur, à recentioribus vt Psello, & Symeone Sethi μαρούλιον, vel μαΐλιον, & θριδακίνη. quamquam siluestre olus quoddã propriè θριδακίνην appellari Galenus scripsit, Mauritanis *Cherbas*, seu *Chas*, Italis *Lattuca*, Germanis *Lactuck* & *Lattuck* Hispanis *Lechuga*, aut *Alsalsa*, Gallis *Laittue*. Lactucæ genera plurima. Plinius. Lactucæ Græci tria fecere genera. Vnum lati caulis, adeo vt hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo, & angustissimũ, vt alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertiũ sessile, quod Laconicum vocant. Quæ ex Theoph. sunt exscripta. καὶ τῆς θριδακίνης ἡ λευκὴ γλυκυτέρα, καὶ ἁπαλωτέρα. γένη δ' αὐτῆς ἐστὶν ἄλλα τρία, τό τε πλατύκαυλον, καὶ στρογγυλόκαυλον, καὶ τρίτον, τὸ λακωνικόν. αὕτη δὲ τὸ μὲν φύλλον ἔχει σκολυμῶδες, ὀρθὴ δὲ καὶ εὐαυξὴς καὶ ἀπαράβλαστος ἐκ τοῦ καυλοῦ. τῶν δὲ πλατειῶν οὕτω τινὲς πλατύκαυλοι γίνονται, ὥστε ἐνίους φασὶ καὶ θύραις χρῆσθαι κηπωρικαῖς. τὸ δ' ὀπῶδες σφόδρα, καὶ μικρόφυλλον, καὶ λευκοκαυλότερον ἔοικεν ἀγρίᾳ. Id est, Lactuca candida dulcior & tenerior est. Cuius genera alia sunt tria, laticaule, rotundicaule, & laconicum. Hoc folio est scolymi, rectũ, insigni proceritate, nec à caulibus brachiatũ. Laticauliũ quædam vsque eo in latitudinẽ adoleuerunt, vt aliqui in valuas hortorum vsurparint. Quæ verò valde succosa est, folióque exiguo, ac candidiore caule, siluestri similis est. His plura genera deinceps Plin. statuit. Alij, inquit, colore & tempore satus genera discreuere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas quarũ Martio: rubẽtes quarum Aprili. Et earum omniũ plantas post binos menses differri. Diligẽtiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, cappadocas, Græcas. Longioris has folij, caulisque lati, præterea longi & angusti, intubi similis. Pessimũ autẽ genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiamnum alia distinctio atræ, quæ Meconis vocatur à copia lactis soporiferi: quamquã omnes somnũ parere credũtur. Apud antiquos Italiæ hoc solum genus earũ fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis Cæcilianam vocant. Rotundam verò ac minima radice, latis foliis, Astylida (Athenæus habet Astytida, quasi vrbanam) quidámque Eunuchion, quoniã hæc maximè refragetur veneri. Est etiamnũ quæ vocatur Caprina (marina ex Corn. Celso) lactuca. Et ecce cum maximè cœpit irrepere satiuis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadocæ, nisi crispum latiusq; esset. Columellæ quoque plura sunt lactucæ genera, quæ suo quoque tempore seri oportet. Earum quæ fusci, & veluti purpurei, aut etiam viridis coloris, & crispi folij, vti Cæciliana, mense Ianuario rectè differitur. At Cappadocia quæ pallido, & pexo densóque folio viret, mense Februario, quæ deinde candida, & crispissimi folij, vt in prouincia Betica, est, finibus Gaditani municipij, mense Martio rectè pangitur. Est & Cyprij generis ex albo rubicunda, leni & tenerrimo folio, quæ Idibus Aprilis commodè disponitur. Lactuca in satiuam & siluestrem diuiditur à Dioscoride, à Matthiolo satiua in crispam, rotundam, & capitatam, quibus quartam addit quæ Romana vulgò vocatur, & quintam Cypriam, quam ex Cipro allatã ferunt. Dodonæo lactucæ species sunt, lactuca vulgaris, crispa Plinij, & aliorum veterum, Gallicè *Laittue crespue*, tertia lactuca capitata, Gallicè *Laictue pommee*, lactuca sessilis, & Laconica veterum, Columellæ Betica. Quibus addit lactucam Cæcilianam Columellæ, foliis fuscis, & fere purpureis: præterea lactucã Cypriã eiusdẽ, quæ lactuca est Græca Plinij, foliis rubescentibus, læuibus, tenerrimis, gustus optimi. Sed duas postremas species recẽtioribus incognitas esse ait. Lactuca satiua foliis est longis, latis, læuibus, nudis, minimè cõglomeratis, inter quę caulis excrescit binũ fere cubitorũ altitudine, succo prægnans lacteo, in summo brachiatus, flores proferẽs luteos, qui tandẽ in pappos abeunt: semen candidũ, paruũ, oblongũ. Radix subest longa, crassa, fibrata.

Nomina
Li. 2 Alim. & lib. 2 cõ. ph. loc. c. 1.
Genera
Lib. 19. c. 8.
Lib. 7. hist. ca. 4.
Ibid.
Lib. 20. c. 7.
Lib. 11. c. 3.
Lib. 2. c. 129
Lib. 5. c. 18.

LACTVCA SATIVA.

LACTVCA Crispa, Matth.

LACTVCA CRISPA
Dodon. & Fuchs.

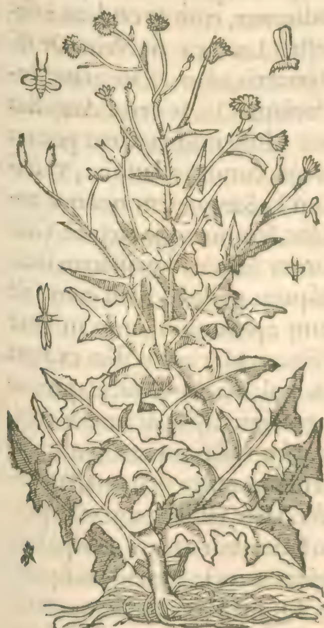
Lactuca Crispa, folia habet crispa, intubo maiori similia, valde laciniata, caule superiori proxima. Rotunda in orbem spargitur, rotundioribus foliis tenerioribúsque, vna se stipantibus. Capitata seu sessilis, foliis à rotunda parũ differt, sed in globum folia circumuoluũtur, & extuberant Brassicæ capitatæ modo. Romana quæ in cibis omnibus præstat, foliis est maioribus pinguioribus, viridioribúsque. Ea in ouatũ caput extuberat, cæterísque tenerior & candidior fit, si in cacumine ligetur, terráque obuoluatur ad cacumen vsque: hac enim arte mirum in modum tenerescit, & candidior, gustuíque gratior redditur. Caulem edunt omnes bipedalem, albicantem, lacteo prægnantem succo, in summo brachiatum, foliis plenum in acutum desinentibus. Flores in ramusculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tempore papposi facti in auras abeunt. Semen omnibus oblongũ, in acutum tendens, candidũ, quandoque etiam nigrum. Senescentes omnes amarorem contrahunt. Nascitur Lactuca quarto aut quinto à satu die, & adulta transponitur. Siluestris Lactuca, inquit Dioscorides, satiuæ similis est, sed longior caulis, & candidiora folia, graciliora & asperiora: amaro gustu est. Theophrastus, θριδακίνη δὲ τό, τε φύλλον βραχύτερον τῆς ἡμέρου, καὶ τελειούμενον ἀκανθοῦται, καὶ τὸν καυλὸν ὁμοίως. Τὸν ὀπὸν δὲ λευκὸν, καὶ φαρμακώδη. Φύεται δὲ ἐν ταῖς ἀρούραις. ἀπίζουσι δὲ αὐτὴν ὑπὸ παραμητόν, καὶ φασὶ καθαίρειν ὕδρωπα, καὶ ἀχλὺν ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀπάγειν, καὶ ἄργεμα ἀφαιρεῖν ἐν γάλακτι γυναικείῳ. Idest, Lactuca

Lib. 2. c. 130.

Lib. 7. hist. c. 6.

Lactuca siluestris folio breuiore est quàm satiua, quod consummatum aculeatur, similiter & caule breuiore. Succo manat acri & medicato: nascitur in aruis. Carpitur succus per messes. Aiunt eo purgari hydropem, caliginem ab oculis atteri, & argema tolli cum muliebri lacte. Hæc est, inquit Ruellius, quæ passim ab Officinis nostris nunc endiuia dicitur, cum in aruis nascatur sponte, & vinetorum li- Lib.4.c.69.

LACTVCA Siluest. Matth.

LACTVCA Siluest. vera, Dalechampij.

mitibus, folio cum adoleuit per oras aculeato, dorso spinulis inhorrescente, quasi prona carinæ parte echinata, supinâ læuiore, nonnunquã cum insenuit laciniatim serrato: caulibus bicubitali proceritate consurgentibus, hirtis, flore luteo, succo candido, amaro, acri, ideo linguam & os aliquantulum vellicante. Huius vti satiuæ semen occulitur lanugine. In eadem sunt sententia Fuchsius & Dodonæus. Quibus subscri- In hist.pla. c.112. psit etiam Matthiolus. Siluestris Lactuca, in- Lib 5.ca.19. quit, in cãpestribus nascens facilè dignoscitur, In libr. 2. quod caule, floribus, semine & folio satiuam Diosc.c.130. iam flores & semina proferentem æmuletur. Verum gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Hæc Lactuca siluestris Fuchsij & Matthioli, est Endiuia vulgatior Officinarum, Penæ & Lobellio. Seris satiua altera Lactucarum simillima, amara, angustifolia Dioscoridis. Alia verò Lactuca siluestris à Dalechampio hic exhibetur, quam veram esse arbitratur. Radice est minimi digiti crassitudine, candida, fere semper contorta, paucis fibris capillata, succi lactei plena. Folia circa radicem antequam in caulem assurgat humi iacent, Lactucæ similia, in ambitu crenata, sed non sinuosa, veluti huius edita pictura demonstrat, dorso aculeato, arescentia cum caulis gliscit. Is teres est, cubito altior, aliquantum spinosus haud procul à radice, cætera glaber, subrubens, in quo folia impari interuallo disposita, caulem amplexantia, quam cauli iunguntur bifida, in summo tripartita, figura nonnihil ad triphyllum accedente. Flos est luteus, Lactucæ similis. Totius plantæ sapor insigniter amarus est. Alterius Lactucæ siluestris historia & pictura extat apud Penam, quæ omnibus partibus ad Lactucã accedit, vel ad Seridem latifoliam, vulgò Scariolam, Lactucæ simillimã. Succo lacteo tota manat, adeo vt præ eius copia soporifero sit odore tetro & ingrato, veluti opium. Caulis bicubitalis glutinosus: flores Lactucæ: semen aliquantominus nigricans. Ea, inquit Lobellius, in agro Romano fo- *Locus.* liis nigris maculis variata conspicitur. Satiua Lactuca in hortis prouenit, lætis & riguis stercoratisque. Lactuca siluestris Dalechampij in

rupibus lapidoſis ſaxoſiſq; locis naſcitur, vbi durum ſolum pauca terra contegi-
tur: nonnunquam ex rupium ipſarum rimis exilit. Seritur Lactuca toto anno, ſed
Tempus. Martio, & Aprili menſibus potiſsimum, binis menſibus inter ſemen plantámque
Vires & temper. & maturitatem. Lactucæ ſatiuæ vt ſcribit Dioſcorides, refrigerant, ſtomacho gra-
tæ habentur, ſomnum conciliant, aluum emolliunt, lac euocant: verum decoctæ
Li.2.c.129. magis alunt. Stomachicis illotas eſſe prodeſt. Epotum ſemen aſsiduas libidinum
imaginationes in ſomno compeſcit, & veneri refragatur. Ipſæ verò frequentio-
res in cibo claritati oculorum officiunt. Muria condiuntur, cum in caulem exie-
runt, vim quandam nanciſcuntur ſucco lactis ſilueſtris Lactucæ ſimilem. De iiſ-
Lib.19.c.8. dem hæc Plinius. Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, ideo æſtate gratæ ſto-
macho faſtidium auferunt, cibíque appetentiam faciunt. Diuus certe Auguſtus
Lactuca conſeruatus in ægritudine fertur prudentia Muſæ medici. Cum priores
cauerent, religione nunc omni caret, intantum recepta commendatione, vt ſer-
uari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit. Sanguinem quoque au-
Plin.lib.20 gere creduntur. Venerem inhibent, æſtum refrigerant, ſomnúmque faciunt. Cru-
cap.7. ditatem ipſæ nequaquam faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem inci-
tat, inhibétque. Ambuſtis proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiant cum ſale
illitæ. Vlcera etiam quæ ſerpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino
tritæ. Igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polẽta ex aqua
frigida leniunt: eruptiones papularum cum vino & polenta. In cholera quoque
coctas patellis dederunt, ad quod vtiliſsimæ quàm maximi caulis, & amaræ. Qui-
Li.2.Alim. dam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules, & ſtomacho vtiliſsimi traduntur, ſi-
cut ſomno & ſatiua maximè Lactuca & amara lacténſque, quam meconidem vo-
cauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtiliſsimum eſſe præ-
cipitur, dum tempeſtiuè capiti inunguntur. Semen ſatiuarum contra ſcorpiones
dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci.
Teſtantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentio-
res in cibo officere oculorum claritati tradiderunt. Sed de iis accuratiſsimè Ga-
lenus. Plerique medicorum, inquit, hoc olus, vt ficus autumnalibus fructibus præ-
tulerunt. Nam inter ipſa aliud melioris ſucci non inuenias. Quod porrò nonnul-
li vitio verterunt, id ei in præcipuam laudem cedit, & ſi ita reuera haberet, non
modo nulli olerum, ſed ne optimi quidem ſucci, ac maximi nutrimenti eduliis
eſſet ſecundum. Nempe Lactucam aiunt ſanguinem generare. Quidam non ſim-
pliciter ſanguinem dicunt, ſed multum ſanguinem generare affirmant. Verum
ij tametſi prudentius obiiciunt, longius tamen aliis à vero abſunt: quamquam
hoc ipſum, puta, multum ſanguinem procreare, non eſt quod merito quis dam-
net. Conſtat enim eiuſmodi edulium laudatiſsimi ſucci eſſe, quod plurimũ qui-
dem ſanguinis, aliorum vero ſuccorũ nullum producere ſit comparatum. Si ve-
rò quia permultum è lactuca ſanguinis congeratur, idcirco damnandam eam
cenſeant facillimè huic malo occurri poteſt: quippe quum veſcentibus & libera-
lius exerceri, & ea parcius vti integrum ſit. Hæc ergo aduerſus eos qui olus hoc
non rectè vituperant. Illud porrò ſcire conuenit, omnibus aliis oleribus pauciſ-
ſimum ſanguinem & vitioſum generantibus, ex ſola Lactuca nõ multum, quidẽ,
nec vitioſum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimũ quidem
cruda ipſa veſcuntur: æſtate autẽ cum iam in ſemen proruptura eſt, in aqua dulci
præcoquentes cum oleo, garo, & aceto aſſumunt, aut cum aliquo ex condimen-
tis, obſoniíſve, præſertim iis quæ caſeo conſtant. Pleriq; etiam antequam excau-
leſcat in aqua elixa vtuntur, vt ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores eſſe
cœperunt. Nam amicus quidam meus cum olere hoc à longo tempore, me vt fa-
miliari cibo vſum fuiſſe ſciret, viderétque poſt mandi à me citra magnã moleſtiá
non

non poſſe, coctruæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute quoniam os ventriculi bile efferueſcebat, æſtus moderandi gratia Lactuca vtebar. Cum autē ad prouectam ætatem perueniſſem, olus hoc contra quàm in iuuentute ſomnum iam omni ſtudio & induſtria accercenti auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia vigiliis dedita opera me aſſuefeceram. Declinante iam ætate ipſa ex ſe inſomni, grauius hoc incommodo afficiebar. Aduerſus quod vnicum mihi præſentiſsimum remedium lactuca veſpere commanducata fuit. Frigidum ergo humidúmque ſuccum profert, non tamen vitioſum. Itaque ſicut alia olera à iuſta concoctione non excidit, neque aluum cohibet vti neque impellit. Atqui hæc illi non immeritò accidunt, quum nec auſtera, nec acerba ſit, quibus facultatibus in vniuerſum aluus ſiſtitur, quemadmodum à ſalſis, acribus, & omnino abſtergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorum nihil lactucæ ineſt. Et alio in loco. Lactuca humidum eſt frigidúmque olus, non tamen extremè, Li.6. ſimp.
ſiquidem edendo non foret, verùm maximè ſecundum aquæ, vt ſic dicam, fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmonas accommodum eſt, & ad parua & leuia eryſipelata, non tamē ad maiora. Eſt etiam edulium ſiti aduerſum. At ſemen potu genituræ profluuium cohibet, quamobrem iis datur qui libidinis ſomniis vexantur. Præterea Galenus alibi ex Archigene recenſens olera, quæ ſtomachicis Lib.8.com.
in cibo conueniunt, in iis habet lactucas, & μηκωνίδας, quas meconides lactucas ph.loc.c.4.
conuertit Cornarius. Appellatur enim meconis quoddam lactucæ atræ genus, à copia ſucci & lactis ſoporiferi, ſimilitudine quadam cum meconio, hoc eſt papaueris ſucco: μήκων enim papauer Græcis dicitur. Sed de hoc lactucæ genere Plinij Lib.20.c.7.
verba ſupra adſcripſi, de quo rurſus ille alio in loco. Et amara lactenſque, quam Meconidē vocauimus. Sic enim eo loco legi debet. Lactucæ ſuccus, auctore Matthio- In libro 2.
lo, & ex roſaceo frōti & temporibus illitus, non ſolum febrientibus ſomnum cō- Dioſ.c.129.
ciliat, verum etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur vtiliter ex punici mali ſucco, ad columellæ inflammationem. Teſticulis illitus ſeminis profluuium cohibet, præſertim addito caphuræ momento, ſed venerem extinguit. Idem præſtat epotum ſemen ex papauerini ſeminis cremore hauſtum, atque etiam ardoribus vrinæ opitulatur. Cauendus lactucarum ſuccus ſuſpirioſis, ſanguinem excreantibus, pituitoſiſque, & iis maximè qui liberis dant operam. Lactuca innatat acri. Poſt vinum ſtomacho, inquit Horatius, quæ res quia concoquendi vim debilitat atque obtundit, lactucas in prima menſa apponere, eáſque primas Lib.ſaty.2.
ſat.4.
omnium guſtare & eſſe debemus, ſiue crudas, ſiue coctas. Huc pertinet Martialis diſtichon. Lib.13.

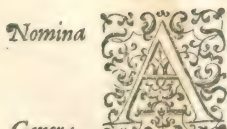
Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?

Nunc de lactucæ ſilueſtris facultatibus dicendum. Viribus aliquantum papaueri Lib.2.c.130.
ſimilis eſt, inquit Dioſcorides, vnde lacteum eius ſuccum aliqui meconio permiſcuerunt. Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo ſuccus ad duos obolos: argema caliginémque repurgat: cōtra aduſtiones efficaciter illinitur cum lacte mulierum. In ſumma ſomnum allicit, doloris leuamentum præſtat, menſes trahit: contra ſcorpionum & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm ſatiuæ libidinum imaginationes in ſomno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadē valet, ſed viribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, vt in aliis liquaminibus moris eſt, inſolatum. De hac Plinius ita tradit. Lactucæ ſponte na- Lib.20.c.7.
ſcentis primum eſt genus eius quam Caprinam vocant (marinam) qua piſces in mare deiecta protinus necantur qui ſunt in proximo. Huius lac ſpiſſatum mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho hydropicis datur, quibus verbis exprimere voluit illa Dioſcoridis καθαίρει ὁ μετ' ὀξυκράτου ποθεὶς, &c.

Aquam

Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo, & cætera. Eiuſdem ſucci vſum
Ibidem. medicum Theophraſtus habet eo loco quem ſupra citaui. Ex quo & hæc Plinius
deſcripſit, additis quibuſdam aliis. Succus omnibus (ſiluaticis) candidus, viribus
quoque papaueri ſimilis: carpitur per meſſes inciſo caule: conditur in fictili nouo.
Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices,
aduſtionéſque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra
epiphoras. Idem ſuccus aluum purgat in poſca potus ad duos obolos. Serpentium
ictibus medetur in vino potus. Et folia toſta thyrſiq; triti ex aceto bibuntur. Vul-
neri illinuntur, maximè contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia com-
miſto vino ex aceto. Aliis quoque venenis reſiſtunt, exceptis quę ſtrãgulando ne-
cant, aut iis quæ veſicæ nocent: item pſymmithio excepto. Imponuntur & ventri
ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinę difficultates ſuccus emẽdat
Cratenas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet. Hęc
Li.6.ſimp. verò Galenus tradit. Iis qui venereis ſomniis vexantur agreſtis lactucæ ſemen ex-
hibetur, cuius colligitur ſuccus argema, caligineſque expurgans, tum aduſtiones
cum lacte muliebri inunctis. Quæ argema Theophraſtus, Dioſcorides, Galenus
dixerunt, Plinius cicatrices videtur conuertiſſe. Ad Theophraſtum Dioſcorides
addidit, καὶ πρὸς ἐπικαύσεις ſuccum illini, Galenus πρὸς ἐπικαύματα, quod idem eſt,
Sunt autem ἄργεμα & ἐπικαύσεις, ſeu ἐπικαύματα oculorũ vlcera, quę Paulus apertè
declarat his verbis. Vlcerum in oculis genus quidem vnum eſt, differentiæ verò
Lib.3.c.22. particulares diuerſæ. Etenim in cornea brana vlcus cauum, anguſtum, & purum
βόθρυον Græcis dicitur, id eſt, foſſula. Quod autem latius bothryo eſt, ſed minùs
profundum κοίλωμα nuncupatur. Argemon in pupillæ circulo iacens, ambientia
comprehendit, vt etiam in exteriore pupillæ parte rubicundum, in interiore can
didum appareat. Ἐπίκαυμα vlcus eſt ſordidum, & cruſta obductum, quo repurga-
Li.4.cõm. to humores oculi ſæpe effluunt. Hæc Paulus. Galenus quoque de ocularibus
ph.loc.c.7. compoſitionibus ſcribens, ait. Ἄλλο τρυφερὸν ἐπιγραφόμενον, πρὸς ἐπικαύματα, &
cætera. Ruellius in Dioſcoridis & alij Galeni interpretes, aduſtiones conuerte-
runt, ſecuti, vt opinor, Plinium, qui vt ex loco paulo ante citato intelligere licet,
Dioſcoridis ἀχλὺν, ἄργεμα, & ἐπικαύσεις, nubeculas, cicatrices, aduſtiones in-
terpretari videtur. Qui omnes ſi aduſtiones igni, vel quouis alio modo ambuſta
Ibidem. accipiunt, vehementer errant. Cornarius inuſtiones vertit. Nec vídeo, inquit,
quomodo hoc vlceris oculorum genus poſsit Latinè commode dici. Vſtiones
autem ſimpliciter dixit etiam Scribonius in collyrio pſittatino. Et auctor Εἰσαγω-
γῆς Galeno inſcriptæ definit ἐπίκαυμα eſſe, cum ſuperior tunicula in ſuperficie in-
uſta vlceratur, aut etiam paullo altior vlceratio fit, ob magni fluoris influxum.
Vnde non malè adeo inuſtio dici poteſt.

PORTVLACA. CAP. XI.

Nomina ANδράχνη Græcis, Latinis Portulaca dicitur, Arabibus ***Bakleancha***, ſeu
Bachele albanica, Italis ***Porcellana, Porchellachia***, & ***Porcellina***, Germanis
Burtzelkraut, Hiſpanis ***Verdolagas***, & ***Baldroegas***, Gallis ***Pourpier, Porchailles***,
Genera. & ***Porcellaine***. Portulacę tria ſunt genera. Satiuũ, ſilueſtre, & marinum.
Forma. Portulaca ſatiua caules edit craſſos, pingues, teretes, glabros, erectos, lentè vergen-
tes in puniceũ: folia craſſa, pinguia, latiora & oblonga, in ſummo rotundata, faba-
rię vulgò vocatæ, modo ſplẽdentia, à tergo candicantia: flores exiguos, luteos ſiue
pallidos in ſummis fere caulibus ſemina nigra, exigua in caliculis herbaceis, & ro-
tundis incluſa: radicem multifidam, teneram, fibratam. Portulaca ſilueſtris quæ
ſponte in hortis, vineis, aliiſque in locis naſcitur, caulibus eſt rotundis, pinguibus,
craſsis,

PORTVLACA Satiua.

PORTVLACA Siluestris.

crassis,sed tenerioribus, minoribus, magis rubescentibus,& per humum sparsis:foliis minoribus,& oblõgioribus quàm satiua, cætera planè similibus. Alterũ verò siluestre, inquit Matthiolus,humi repens minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus foliis. Hæ portulacæ succosæ sunt cum quadam austera aciditate. Hæ cũ sint portulacæ vtriusque genuinæ delineationes, tum peritissimorum Herbariorum testimoniis, tum ipsa earum stirpium inspectione comprobata,perspicuum est caput de siluestri portulaca in vulgaribus Dioscoridis libris ad caput de satiua falsò, neque ab ipso auctore adiunctum fuisse. Quam sententiam approbasse videntur Ruellius,& Matthiolus,qui in vtraque suorum in Dioscoridem commentariorum editione id caput penitus sustulit, sed ab aliquo homonymia decepto,ex libro quarto huc temere translatum. Cum enim videret ille Dioscoridem cæterorum fere omnium olerum genera siluestria satiuis subiunxisse,& libro quarto tertiam semperuiui speciem portulacam agrestem, quibusdam dictam descripsisse, itemq; Plinium idem semperuiuum ita nominasse,& iisdem fere verbis depinxisse,eius historiam hallucinans Portulacæ coniunxit. Quasi verò ea semperuiui species Portulaca siluestris sit,quæ vulgari Portulacæ nostræ hortẽsi & esculentæ opponatur, cum illius vis sit excalfactoria, acris, exulcerãs, vt Dioscorides ait, huius refrigerans & humectans, quáque in acetariis æstate cruda vescimur. Sic & telephium huc referendũ esset,quòd vt scribit Dioscorides, foliis & caule Portulacæ similis sit, & Galeno in glossis Hippocraticis auctore, Portulaca siluestris nominetur. Alij in quibus sunt & Fuchsius,& Andr.Lacuna, id caput de Portulaca siluestri Dioscoridis esse agnoscunt,sed multis modis contaminatum, & ab aliquo imperito rerum ex capite de tertio aizoo multa excerpta,& huc sine iudicio inserta. Sic igitur legit Fuchsius. Ἀνδράχνη ἀγρία φύλλα ἔχει ὅμοια ἐλαίᾳ, μικρότερα δὲ πολλῷ, πλείονα δὲ καὶ ἀπαλὰ, καυλία ἐρυθρὰ ἀπὸ μικρᾶς ῥίζης πολλὰ ἐπὶ γῆν κεκλιμένα, μασσώμενα δ' ἔγχυμα, καὶ γλίσχρα, καὶ ὑφάλμυρα. Ideſt, Andrachne siluestris folia oleæ habet minora tamen, multò numerosiora,& tenera,rubentes cauliculos,ab vna radice multos, in terra sessiles, qui commanducati succo abundant, & sapore salsi sunt. Reliqua omnia plane adulterina sunt,& supposititia. Portulaca marina Portulacæ siluestris species, caulibus multis fruticat,tenuibus,duris,lignosis. Folia habet crassa,pinguia, cinerea,Portulacæ planè similia,salso sapore,sed candidiora, tactu læuia, neque tam lubrica

In lib. 2. Diosc.c.117.

Lib.2. c.56.

Ca. de semperviuo.

Lib. 4. de semperui.

Lib.2.c.vlt.

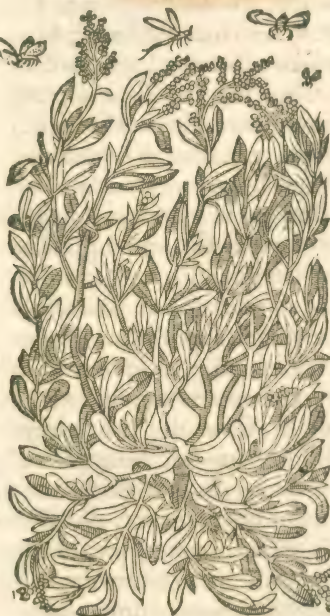
In hist.pla. cap.39.

PORTVLACA Marina, Halimus vulgaris, Matth.

Lib.1.Dios. ca.103.

Lib.& c.22

Lib.5.c.20.

lubrica. In caulium ſummitate flores profert atriplicis, vel bliti modo, deinde ſemen minutum, racematim cohærens: radicem longam & lignoſam. Mauritanos ſcribit Matthiolus Halimum molochiam & Atriplicem marinam appellaſſe. Cuius hiſtoriam referens Serapio, narrat olitores in manuales faſciculos digeſtã per Babyloniam circumferentes molochiam clamitare. Quæ Mauritanorum molochia, inquit fortaſſe eſt ſecũdum Halimi genus à Plinio poſitum his verbis. Alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, foliis in rotonditate longis, laudatum in cibis. Hæc planta frequentiſsima eſt in littoribus Venetis (incolæ Bidone vulgò appellant) & vt olus in cibum recipitur. Sed quæ à Matthiolo pictura expreſſa eſt, ſiue ſit Arabum molochia, ſiue Pliniani halimi genus, nihil aliud prorſus eſt quàm Portulaca marina, quam hic deſcribimus, & pictam damus. Cui noſtræ ſententiæ ſubſcribit etiam Dodonæus. Interim ſtudioſos rei Herbariæ admoneamus Mauritanos hallucinantes molochiam cum halimo Dioſcoridis, & atriplice marina confudiſſe, ſi illis molochia eſt, quam Matthiolus, nóſque depinximus: Portulaca enim marina, halimus Dioſcoridis, & atriplex marina valde à ſeſe diſtant, vt locis idoneis demõſtratum eſt. Hanc marinam Portulacã Lobellius & Pena Crithmũ eſſe Dioſcoridis, arbitrantur, eiuſque hiſtoriam Portulacæ marinæ multo aptius congruere quàm fœniculo marino, qua de re fuſius tractauimus in Vmbelliferis, capite de Crithmo Matthioli. Portulaca ſatiua in hortis ſeritur, ſilueſtris in hortis

Locus. etiam ſponte prouenit & in vinetis, nonnunquam in incultis & ſaxoſis locis. Ma-

Ibidem. rina in littoribus maris. Naſcitur frequẽs, inquit Matthiolus, prope Tergeſti mœnia circa ſalinas, vbi etiam ſeorſum, nec minùs copioſa viſitur atriplex marina. Portulacæ Iunio & Iulio menſibus florent, ſeménque differunt in Septembrem vſque. Iam Portulacæ ſiue in cibis, ſiue in medicamentis vſum explicemus, ex

Lib.2.c.117 Dioſcoride. Portulacæ vis adſtringit: capitis doloribus, inflammationibus oculo-

Temper. rum, cæteriſque cum polenta imponitur: ardoribus ſtomachi, ſacro igni, veſicæ

& Vires doloribus auxilio eſt, commanducata dentium ſtupores ſedat: ſtomachi & inteſtinorum æſtuationem fluxionéſque mulcet: renes & veſicam adiuuat, etiamſi eroſionem ſentiant: veneris impetus exoluit: ſuccus epotus ſimili effectu prodeſt, in febribus valens. Contra teretes ventris tineas, cruentam excreationẽ, dyſenteriã, hæmorrhoidas, & profluuia ſanguinis percocta efficax eſt. Item cõtra ſepis morſus. Ocularibus medicamentis vtiliſsimè commiſcetur: interaneis fluxione laborantibus, atque vuluarum eroſionibus infunditur: contra dolores quos æſtus excitauit caput ex roſaceo & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite cum vino

Li.& c.20. emendat: vulneribus quæ ad ſyderationem ſpectant ex polenta illinitur. Ex Plinio. Portulacæ memorabiles vſus traduntur, ſagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtingit pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahit. Item hyoſcyamo poto, è paſsóque expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, vlceribúſque in vino tuſa & impoſita. Reliqua vlcera cum melle commanducata ſanat. Sic & infantium

infantium cerebro imponitur,vmbilicóque prociduo. In epiphoris verò omniũ fronti tẽporibúsque cũ polenta.Sed ipsis oculis è lacte & mellé.Eadẽ si procidát, prodest,foliis tritis cum corticibus fabæ.Pustulis cum polenta & sale, & aceto ac cera.Et vlcera oris,tumorémque gingiuarum commanducata cruda sedat. Item dentium dolores.Tonsillarum vlcera succus decoctæ.Mobiles dentes stabilit cõmãducata.Cruditates sedat,vocémque firmat,& sitim arcet. Ceruicis dolores cũ galla & lini semine pari mensura sedat.Mammarum vitia cum melle,aut cimolia creta.Salutaris & suspiriosis,semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat.Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs mãducata refrigerat etiam intestina.Vomitiones sistit.Dysenteriæ & vomicis datur ex aceto,vel bibitur cum cumino.Tenesmis autem cocta , & comitialibus cibo vel potu prodest.Purgationibus mulierum acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis cum sale illita,& sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & vesicas. Ventris animalia pellit.Ad vulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit.Venerem inhibet,venerísque somnia.Prætorij viri pater est Hispaniæ princeps,quem scio propter impatibiles vuæ morbos , radicẽ eius filo suspensam è collo gerere præterquam in balneis,& ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud auctores caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Ex Galeno. Portulaca quidam vt cibo vtuntur,sed imbecille præstat alimentum,idq; frigidum,humidum & glutinosum.Vt medicamentum autem dentium stupori medetur, ob lentorem suum morsus expertem. Ex eodem alio in loco. Portulaca frigida & aquea temperamento est,paucæ cuiusdam particeps austeritatis. Proinde fluxiones repellit , & maximè biliosas,& calidas,cum eo quod eas mutet, & alteret , magnopere refrigerans.Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertij excessus à temperatis,in humectando verò secundi.Hac ratione æstuantes, vt si quid aliud , adiuuat tum ventris osculo imposita,tum totis hypochõdriis,maximè in febribus hecticis.Præterea stuporem dentium sanat:nempe quæ ab acidorum contactu asperè exsiccata fuerant,leniens atque replens,vtpote quum viscosam habeat humiditatem.Similiter verò & succus eius.Itaque non foris modò impositus , sed epotus quoque refrigerat.Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem restringit, vtiliter dysenteriis editur,& muliebri profluuio,& sanguinis reiectionibus.Sed adhæc quidem multo est quàm herba,succus ipsius efficacior. In his cur dentium torporem discutiat portulaca,causam reddit Galenus.Alexander tamen Aphrodiseus hoc Portulacæ munus cæcis rerum facultatibus,& abditis causis aceptũ retulit.Portulaca tam satiua quàm sponte nascens apud nos solet cõdiri hac ratione.Crassissimos quosque cauliculos exẽptis radicibus legunt : namq; graciles facilius in aceto contabescunt. Arenulæ quibus sunt obsiti, diligenter aqua proluuntur,si qua insedit sordes,aut limus adhæsit,decutitur,tantispérque siccantur, donec aliquantũ inflaccuerint : alioqui marcoris labẽ,cui propter humoris copiã magnopere sunt oportuni,confestim sentiunt,aut rãcore fracescũt. Deinde acerbarum vuarũ melligine madefacti substrato fœniculi viridis spissamẽto componuntur fictilibus vasis,aut doliolis,& cõsperso sale sufficiẽti , interiectoq; rursum fœniculo,Portulaca vas impletur, & tandem spissamẽto fœniculi cõtegitur,quod herbas deprimat,iúsque quod est mistum duabus partibus aceti, & vna omphacij infunditur,ita vt ius in summum labrũ fideliæ perueniat : tum penore siccissimo, & auersa à sole recõdi debet, ne situ loci cõditura mucorẽ cõtrahat , quã innoxiã ea res cõseruabit,vbi portulaca non innatet,sed semper sit iure submersa,& exemptis ad vsum salgamis quicquid superest,suo pondere ad fundũ leniter deprimatur.Deinde cum vsus exigit,aqua vel etiã vino abluunt,& superfuso oleo vtũtur.

Li.2 Alim.

Li.6. simp.

In Probl.

POLYPREMNVM. CAP. XII.

Nomina L.10.c.84. POLYPREMNVM in Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis ea planè videtur eſſe herba quæ hic depicta eſt, dicta ἀπὸ τῶν πρέμνων copia. Sunt autē τὰ πρέμνα arborum rami grandiores & inſigniores, in quos caudex primum diuiditur. Sunt qui Chalcetum Plinij eſſe arbi-
Lib.26.c.7. trentur, ſicq; dictum volunt à foliorum colore, qui ſubluteo pallore æs imitatur. Vulgus noſtrū appellat, *De la Blanchette, & Poule graſſe.* Poly-
Forma. premnum radice eſt candida, longiuſcula, non admodum fibrata: foliis circa radicem multis, humi ſtratis, è viridi pallentibus, ac ſubflaueſcentibus, longis, ſaporis aquoſi & diluti: cauliculis multis, ferè pedalibus, in duo veluti ramos craſsiores perpeteo diuiſis, non aliter quam creſcentis arboris truncum in duos prægrādes ac ſolidos ramos findi ſæpe cōtingit: Flore copioſo in ſummis ramis coaceruato, puſillo, è cine-
Vſus. reo candicante: ſemine minutulo. Veris initio priuſquàm in caules aſſurgat in
Locus. acetariis ea vulgus veſcitur. In pratis & agris naſcitur, maximè tamen in vineis.

INTVBA. CAP. III.

DE Intubi generibus, & iis quæ κιχωρειώδη, ideſt cichoriacea, ſiue Intubacea Theophraſtus appellat, deinceps dicemus. Σέρις Græcis dicitur quæ Latinis Intubus & Intubum, Arabibus *Dumbebe, Hundebe,* ſeu
Nomina *Eudeba,* Italis & Hiſpanis *Endiuia,* Germanis *Endiuien,* Gallis *Endiue.* Sed & Seris appellatur etiam à Græcis τρώξιμον: ſic enim in Geoponicis Caſsiani Conſtantino inſcriptis legitur ex Didymo. Σέρις τὸ ἔστι τρώξιμα ἐν ὄξει βαπτόμενα &
Lib.2.c.28. ἐσθιόμενα στομάχῳ μάλα ἀρήγει. Seris, ideſt, troxima ſi aceto tingātur & edantur, ſtomacho grata ſunt. Et Paulus ait, τὸ ἴντυβον δὲ τὸ τρώξιμον. Et Aetius in quodā phar-
Lib.3.c.46. maco, ἀναλάμβανε χυλῷ τρωξίμων. ideſt, ſucco intybi excipe. Politianus tamē ſcripſit
Lib.9.c.48. Li.7.epiſt. τρώξιμον etiam ſi nihil aliud addas, propriè de vua eduli intelligi, quæ & cibaria à Plinio dicitur. Atque ita Pauli iuriſconſulti locū ex archetypo Pandectarū quod Florentiæ aſſeruatur reſtituit. Qui fundum vendidit pomum recepit, nuces & ficus, & vuas dūtaxat duracinas, & purpureas, & quæ eiuſdem generis eſſent, quas non vini cauſa haberemus, quas Græci τρωξίμους appellant recepta videri. Sic & τρωξίμους verbum quod deerat, in antiquo ſe legiſſe Budæus affirmat. At cum τρώ-
In ann.in Pand. ξιμα ſubſtantiuè, vt loquuntur Grammatici Intuba ſint, vt ſuperiorum ſcriptorū auctoritate probauimus, atque τρώξιμα ſint appellata, quod cruda ex aceto & oleo, & quondam etiam garo addito velut lactuca edantur, videtur τρώξιμος adiectiuū, non ad vuam duntaxat, ſed ad omne genus eorum quæ cruda eduntur pertinere, quæ ipſi peculiariter adiungentur. Quare fructus τρώξιμος erit quicumque crudus eſculentus eſt, velut vua, ficus, vua paſſa, pomum, rhaphanus, & quicquid eius generis crudum apponitur. Τραγήματα autem & τρωγάλια, quamuis eandem habeant cum troximis etymologiam, ſignificatione tamen differunt, quod ſint bellaria, & poſtremarum menſarum fercula. Hippocrates τρωξίμων δὲ ῥαφανίδι χρέεσθω. καὶ σελίνῳ εἰς ὄξος βάπτων. Ideſt, ex troximis autem, ideſt, iis quæ cruda eduntur, raphanide

nide vtatur, & apio in aceto tinctis. In Geoponicis Conſtantino adſcriptis τρώκτην σαφίδα legimus, ideſt, cibariam. Et Galenus in gloſsis Hippocraticis vocem τρωκτοῖς exponit ὠμοῖς ἐσθιομένοις. Artemidorus, ὅσα δὲ ἀποξύεται τρωκτὰ ὄντα, &c. Quæcunque deraduntur, & cruda comeduntur. Quare non minùs rectè τρωκτοὺς quam τρωξίμους in ſuperioribus Pauli verbis legere poſsimus. Seris duûm eſt generum. Altera ſilueſtris, altera ſatiua. Silueſtris duplex. Vna quæ picris & cichorium vocatur, altera latioribus foliis, & ori gratior hortenſi. Hortenſis autē duplex. Altera folio latiore, lactucæ ſimilior, altera folio anguſtiore, & guſtu amara. Hæ ſunt Intubi ſpecies ex Dioſcoride, doctiſsimorum Herbariorum præſertim Matthioli ſententia, qui cū videret initium capitis de Intybo in Dioſcor. valde deprauatū & confuſum, ex Oribaſio, & exemplaribus Dioſcoridis manuſcriptis ita reſtituit, & intyborum genera diſtribuit. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διισσή. ἡ μὲν γὰρ πικρὶς, ἡ καὶ κιχώριον καλεῖται, ἡ δὲ ἥμερος πλατυφυλλοτέρα καὶ εὐστωμαχοτέρα τῆς κηπευτῆς, τῆς δὲ κηπευτῆς δίττον εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ θριδακωδεστέρα, καὶ πλατύφυλλος. ὁ δὲ στενόφυλλος καὶ ἐμπίκρος. Ideſt, interprete Matthiolo. Seris ſilueſtris & hortēſis. Silueſtris quidē duplex, altera picris, quæ & cichoriū vocatur: altera ſatiua latioribus foliis, & ori gratior quā hortenſis. Hortēſis verò duplex genus. Vna folio latiore, lactucæ ſimilior, altera folio anguſtiore, & guſtu amara. Huic lectioni, inquit, maximè adſtipulatur Serapio, qui ex Dioſcoride tot habeat ſilueſtris ſeridis ſpecies, quot ſatiuæ. At ſi τῷ ἀγρίῳ, id eſt, ſilueſtri, ſiue erratico, ſiue ei quod ſponte naſcitur, τὸ ἥμερον, ideſt, mite ſiue ſatiuum opponatur ex diametro, qui ſeris ſilueſtris in picrida ſiue cichorium, & in τὴν ἥμερον ideſt, ſatiuam recte diuidetur? Silueſtrē ſatiuam Matthiolus intelligit, quæ colitur vt miteſcat: quod in hortis frequenter fit, vt in Intubis, ita in armoraciis, ſcolymis, aſparagis. Sic Theophraſtus cum τοῖς γεωργουμένοις τὰ ἀγεώργητα oppoſuerit, mox τὰ ἥμερα τοῖς ἀγρίοις, in quibus ταυτολογία eſſet cum γεωργούμενα & ἥμερα eadem eſſe videantur, & ἀγεώργητα, & ἄγρια, niſi plantæ multæ eſſent mites quæ non coluntur, vt arbores natura ſua mites quæ ignauos habent colonos, & contrà multæ agreſtes, quæ coluntur vt miteſcant, ſicuti diximus. Poteſt & emendata eſſe huius loci ſcriptura hoc modo. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διισσή, ἡ μὲν γὰρ πικρὶς, ἡ καὶ κιχώριον καλεῖται. ἡ δὲ πλατυφυλλοτέρα, καὶ εὐστομαχωτέρα τῆς κηπευτῆς. τῆς δὲ κηπευτῆς, &c. Ideſt, Seris ſilueſtris & hortenſis. Silueſtris duplex. Altera picris, quæ & cichorium nominatur. Altera latioribus foliis, & ſtomacho vtilior quam hortenſis. Hortenſis verò duplex, &c. Oribaſius tria tantum fecit genera, ſi rectè interpres, quod illi facile fuit, conuertit. Seris agreſtis eſt, & ſatiua. Agreſtis picris aut cichorium vocatur, cuius & latiora & ori iucundiora quàm hortenſis ſunt folia. Hortenſis verò duplex eſt genus. Altera enim magis ad lactucæ ſimilitudinem accedit, & latis eſt foliis, & amareſcens. Altera folia habet anguſtiora, & ſubamara eſt. Quam lectionem ſecutus eſt Cornarius. Seris duplex eſt, inquit, ex quibus ſilueſtris quæ picris & cichorium nominatur latiora folia habet, & ſtomacho magis commoda eſt (εὐστομαχωτέρα legit, nō εὐχυμοτέρα) quàm hortenſis, Et huius duæ ſpecies ſunt, &c. Intubum ſilueſtre, picris, ſiue cichorium erraticum apud nos, inquit Plinius, quidam Ambugiam (meliora exemplaria, & Celſus Ambubeiam habent) appellauere, in Ægypto cichorion vocant quod ſilueſtre ſit. κιχώρη Theophraſto dicitur, & κιχώριον. Horatius cum dixit,

Me cichorea leuéſque maluæ, &c.

Κιχωρεῖα à ſingulari κιχωρεῖον poſuit. Hodie in Officinis cichorea ſilueſtris, Gallice *Cichoree ſauuage* nominatur. Intubum ſatiuum latifolium corrupta ab Intubo voce Endiuia paſsim appellatur. Gallice *Endiue & Cichoree de iardin*. Intybum ſatiuum anguſtifolium deminuto à Seris nomine Serida dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores ſcariolam fecerūt Gallicè *Scariole*. Vtraque Officinis

Li.14. c.17.
Lib.1. c.6?.
Genera.
Lib.2. c.125.
Li.2. cauſ. ca.15.
Lib.20. c.8

etiam ſcariola dicitur,ſed perperam, cum Intubo latifolio paruæ ſeridis nomen
Ibid. conuenire haud queat.Plinius ſatiuum ſerin vocat, quod eſt minus & venoſius.
At paulo poſt,rurſus tum ſilueſtre tum ſatiuum ſerin vocat. Seris & ipſa Lactucæ
Forma. ſimilima duorum generum eſt:ſilueſtris melior,&c. Intubum ſatiuum latifolium

INTVBVM Satiuum Latifolium.

INTVBVM Satiuum Anguſtifolium. Matth.

INTVBVM Satiuum Anguſtifolium. Dodon.

foliis eſt magnis,longis,latis,in candido viridibus,læuibus,foliis lactucarum quarũdam haud abſimilibus:caule procero,ſtriato,frequentibus ſurculis brachiato : floribus venuſtis, cæruleis, rarò candidis:ſemine albo:radice longa, candida.Endiuia eſt & Scariola Officinarum Lobellio. Intubum ſatiuum anguſtifolium folia fert longa, anguſta,aliquando per oras parum crenata,caulem rotundum, flores cæruleos, ſuperiori ſimiles,radicem candidam, lõgam, ſuccoſam. Intubum ſilueſtre latifolium, quam ſerida ſatiuam latioribus foliis,& cichorium domeſticum Matthiolus vocat, ſeridis ſilueſtris ſpeciẽ ſtatuens,Intubo ſatiuo latifolio ſimilimum eſt, radice longa fibrata, foliis longis, latis, caule magno,ramuſculis brachiato,pulchris & cæruleis, rariùs candidis floribus ornato, Seris eſt ſatiua Penæ & Lobellij.Intubum ſilueſtre anguſtifolium,quod ille cichorium ſilueſtre vocat, foliis eſt longis,in ambitu valde laciniatis, anguſtioribus,aſperioribus,& amarioribus, & ob id ipſum picris appellatum. Seris eſt ſilueſtris

Ambubeia

Ambubeia Penæ & Lobellij. Hortensis Intubi tertium genus additur, quod crispũ cognominatur, in acetariis expetitum, amplo foliosoq; cespite proueniens, foliis magnis, toto ambitu crispis, ac fimbriatis: caule cæteris maiore, crassiore ac teneriore, reliqua cum cæteris habet paria. Intuba media æstate florent, deinde semen ferunt. Olitores hyeme instante terra & sabulo in hortis obruunt: quoniam hoc artificio albescunt, tenerrima euadunt, & in totam hyemẽ asseruãtur, artem hanc à natura edocti, quod viderint sæpius in campestribus cichorium aquarum inundationibus terra vel arena obrutum, & tenerrimum, & candidissimum redditum, deposita omni amaritudine. Huius oleris multæ sunt, eæq; permagnæ vtilitates. Vtraque seris, inquit, Dioscorides, refrigerat & adstringit, stomacho vtilissima: aluum sistit cocta si cũ aceto assumatur. Siluestres stomacho meliores, quandoquidem æstuantem ipsum, & quem imbecillitas vexat, cibo leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta vtiliter illinuntur: podagris & oculorum inflammationibus auxilio sunt. Herba cum radice illita percussis à scorpione subuenit: igni sacro cum polenta medetur. Succus cũ cerusa & aceto valet ad illitus eorũ quæ refrigerationẽ desiderant. De seride eadẽ ferè Plinius. Vtraque stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant, vel illitæ, discutiuntq; vel alios morbos quàm stomachi. Cum polenta siluestrium ra-

Matth.li.2. Dioscor. c. 125.

Tempus.

Vires & Temper.

Lib.2.c.125.

Lib.20.c.8.

INTVBVM Siluest. Latifol. Cichorium satiuum Matth. Seris satiua Lobellij.

INTVBVM Siluest. angust. Matth.

INTVBVM Crispum.

dices ſtomachi cauſa ſorbentur,& cardiacis illinuntur ſuper mammã ſiniſtrã, ex
aceto.Omnes eæ & podagris vtiles, & ſanguinem reiicientibus. Itẽ quibus geni-
tura fluit,alterno dierũ potu.At de Intubis & cichorio.Intubi quoque non extra
remedia ſunt.Succus eorum cum roſaceo & aceto,capitis dolores lenit. Idem cũ
vino potus iocinoribus,& veſicæ,& epiphoris imponitur.Et mox, Cichorij re-
frigerat in cibo ſumptum:& illitum,collectiones, ſuccuſq; decocti ventrẽ ſoluit:
iocinori,& renibus,& ſtomacho prodeſt.Et paullo poſt.Quod quidẽ propter ſin-
gularem ſalubritatẽ aliqui Chreſton appellant,alij pancration:Galenus.Seris olus
Li.8.ſimp. eſt ſubamarũ,& magis quod agreſte eſt,quod ob hoc ipſum picrida quidã nun-
cupant,quidã cichorium.Eſt autem ſiccæ frigidæq; temperaturæ, vtrũque ſecun-
do exceſſu.Porrò domeſtica magis etiã refrigerat quàm agreſtis. Sed & humidita-
tis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit.Verũ vtraque adſtringentis facultatis eſt
Li.8 .com particeps.Et alio in loco.Cichoria & ſeris cibarij generis ſunt:nam apud nos ru-
ph.loc.c.8. ſtici hæc edunt & cruda,& cocta.Vtitur etiã iis Eraſiſtratus abunde in affectionũ
circa aluũ curatione.Facultas horũ olerũ ſubfrigida eſt , & ſubamara, ac modicè
adſtringens.Et propter has facultates optima ſunt pharmaca calidis intẽperaturis
hepatis: nam præterquam quòd moderatè refrigerant, robur etiam viſceri addũt
per adſtringentem facultatem. Præterea commiſſuras oſculorum venarũ in ſima
viſceris parte ad eas quæ in gibba ſunt,extergens. Neque verò frigidas intempe-
ries magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque ad-
ſtrictione aut amaritudine habent,facere ſolent:Iuuare etiã viſcus talium olerum
ſubſtantia poteſt, etiamſi citra ſeroſorum aut aliorum humorum vitiationem in-
temperies fiat per ſe , & cum humiditatis cuiuſcumque complexu : mixtura enim
mellis humiditatem per vrinam educunt: Quapropter etiamſi ſiccata tuſa quis
potioni inſpergat, itidẽ iuuant. Quin & eorum decoctum potatũ multũ cõmodi
adfert.Si verò non calida aliqua intemperies infeſtet,aut ſi obturatio quædam ſit
circa viſcus magnopere auxiliantur ex vino albo , tenui potata , cum hisquæ vri-
nam ciunt. Vtilis autẽ non ſolum ſuccus ipſorum eſt,tum recens, tum exſiccatus,
ſed & ipſa olera exſiccata,tuſaq; ac trita potui inſperſa, & eorũ decoctum in potu
acceptum auxiliãtur.Hæc Galenus. Matthiolus acerbè inuehitur in pernicioſam
ſeplaſiaſiorum multorum ignorantiã atque ignauiã, qui cũ horti omnes Intybo
latifolio lactucę ſimili,quæ vera endiuia eſt,vt diximus,& cãpi cichorio ſcateant,
loco tamẽ endiuiæ modò hieraciũ, modò lactucã ſilueſtrẽ ſupra deſcriptã ſucco
lacteo manantẽ vſurpãt,atque ex his aquã plumbeis organis eliciũt,quã aquã en-
diuiæ falſo vocãt.Quæ duę plãtæ quãuis frigida vi præditæ ſint,tamẽ nihil iis in-
eſt,quod iecori peculiariter prodeſſe tãtopere poſſit:earumq; ſuccus lacteus , quo
potiſſimũ tẽpore eo refertæ ſunt,quibuſdã ſuis partibus adeo calidus eſt,vt linguã
vellicet,quibuſdã adeo ſomnificus , vt nõ deſint,teſte Dioſcoride,qui illũ meco-
Lib.2.c.130. nio permiſceãt.At Matthiolo gnauiter ſeſe opponũt Lobellius & Pena,qui lactu-
cam ſilueſtrẽ illius prorſus reſpuũt,& Seridẽ domeſticã alterã Dioſcoridis,amarã
& anguſtifoliã eſſe cõtendunt,vt diximus capite de lactuca,recteq; à patribus no-
ſtris pro endiuia vſurpatã,neque calore immodico,neque amarore nocere , cum
eius amaror nõ ſit à calido,aut certe nõ calidus:quemadmodũ opiũ,meconiũ,pa-
pauer,lactucã,mandragorã,& quædã alia calida eſſe nõ dicimus,quia amara ſunt,
cum multũ ſint frigida.Quare noſtri illi patres doctiſſimi,quamuis barbari , tum
ratione tum experientia freti ,rectè ſyrupis immiſcuerunt, & ſtillatitias aquas ex
ea elicuerunt , quod decocto , ſucco , ſtillatitia , ad intemperies obſtructio-
neſque hepatis & primarum venarum , & ad mare rationes rhabarbari & ſi-
milium medicamentorum vtiliorem eſſe deprehendiſſet : quia cum tenuiore
ſit , & minus excrementitio humido , & amaro , melius abſtergit & aperit,
tum

tum etiam intima rerum macerandarum altius permeat. Rectè igitur Dioſcorides docet Serides ſilueſtres ſtomacho vtiliores eſſe, nimirum æſtuantem ipſum, & quem imbecillitas vexet, cibo lenire: foris etiam admotas prodeſſe. Sunt præterea cichoriacei generis plantæ duæ à Matthiolo poſitæ, primã Zacintham, quidã ex Zacintho inſula in qua naſcitur, ille ab effectu cichorium Verrucarium nominauit. Radice nititur rapunculi figura, ſubnigricante, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet cichorij, ſed aſperiora paullo, caules cubitales, quandoque maiores, tenues, aſperiuſculos, in quorum faſtigiis flores prodeunt aurei, cichoreacea ſpecie, quibus dilapſis ſemen oritur ſubnigrum, capituli inſtar, per longitudinem melo peponis modo ſtriatum. Mira eſt huius plantę ad tollendas verrucas vis atque efficacia. Affirmat enim Matthiolus ſcire ſe nonnullos, quorum manus verrucis ſcatebant, ab iis planè liberatos fuiſſe, deuoratis ſemel tantùm in acetario huiuſce plantæ foliis. Idem præſtat eius ſemen tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum cubitum eunt verrucoſi. Hæc accepta refert Matthiolus Franciſco Calzolario pharmacopæo Veronenſi, qui plantam hanc ad eum cum facultatibus miſit. Chondrillam vel cichorium ſilueſtre vocat Pena, aſſeritque in Italia non ſolùm in Zacyntho oriri, negat hanc ſemel voratam delere verrucas, illitam verò poſſe, certum & commune illi eſſe ait cum plurimis, quarum ſucco exuruntur aut exſiccantur verrucarum radices. Alterum cichorij genus Conſtantinopoli allatum, ad eundem Matthiolum Vienna miſit Augerius de Busbeke Flander, radicibus numeroſis, velut in aſphodelo pendulis, ſiliquarum ferè rhaphani figura. Cuius imago ob rei nouitatem hic prætermittenda non fuit. At minimè nouum aut peregrinũ putat Pena. Dentem leonis Monſpelienſium vocat, & in Cenę, Hetruriæ, Ligurię, Galloprouinciæ & Narbonæ pratis, non parum copioſum prouenire aſſerit. Monſpelienſium Dentẽ leonis etiã vocat Lobellius, fortaſſe Chondrillam alteram Dioſcoridis, Aſphodeli bulbulis. Rarum aliud cichorij genus addit Dalechampius, quod cichorium bulboſum vocat, de quo in libro de maritimis, dicemus. Nec minùs rarum, ſed ſimile & mirandæ facultatis Cichorij genus ad nos miſit Doctiſsimus Miconius Medicus Barcinonenſis, quod ſtrumoſum appellat. Naſcitur hæc herba in vmbroſis locis, & agrorum marginibus inter frutices, foliis digi-

In libro 2. Dioſ.c.115.

ZACINTHA ſiue Cicho. Verrucoſum.

CICHORIVM Conſtantinopol. Matthioli.

VERRVCARIA Chondrilla prior.

CICHORIVM strumosum Myconij.

tum vnum latæ, quattuor longis, læuibus, viridibus, minimè per ambitum serratis, incertis spatiis eminentia quædam habentibus, ex pediculo emergentibus, quandoque multis, quandoque paucis, aliis per terram stratis, aliis rectis. Ea trita lacteum succum emittunt, sed paucissimum, horum sapor subamarus est vt sonchi. Flos ei est luteus, è suo calice emergens vt in soncho & consimilibus, intus & per orbem foliolis luteis cinctus, ex cauliculo pendet, vt in Dente leonis, tandem in pappum desinit. Radix tenuis est, per humum sparsa, non admodum profunde se diffundens. Huius extremo radix quædam videtur adnata, aut prorsus aut ferme globosa, interim candida, quandoque, ex cãdido in purpureum vergens, cortice tenui, pulpa intus candida, valde amara. Radicem istam globosam ad strumas curandas multum conferre se experimento didicisse Myconius asserit. Quinque aut sex integræ cum melle sumptę, multis diebus continuis mirum in modum prosunt. Eadem præstat aqua earum stillatilia, vel decoctũ, sed inefficacius: item conditum ex iis cum melle paratum admodum iuuat. Quare hanc plantam Myconius cichorium strumosum à forma & effectu nũcupauit. A foliorum forma cichorium, strumosum vero ab effectu & forma radicis, quæ strumas refert, & sanat. Quam ob causam Barcinone, vbi frequens oritur, Porcellanes vocant, quasi dicas strumosam.

CICHOREACEA ALIA. CAP. XIIII.

Lib. hist. 7. cap. 7.

Ἄχανα, inquit Theophrastus τὰ τοιαῦτα καλεῖται, κιχώρη, ἀφάκη, ἀνδρύαλα, ὑποχοιρὶς, ἠριγέρων, καὶ ὅλως ὅσα κιχωριώδη ταῦτα, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν φύλλων: πάντα γὰρ πῶς ἐμφερῆ ἔχει τῷ κιχωρίῳ. Id est, olera hæc vocantur, cichorium, aphacæ, andryala, hypochœris, erigeron. Atque vniuersè omnia cichoriacea, à similitudine foliorum sic dicta: omnia enim quodammodo cichorio similia habent. At sunt quæ non foliis solùm, sed & radicibus, & floribus cichorio similia sunt: præterea lacteo succo plena sunt, & cruda coctáve similiter eduntur. Quorum multa cum hactenus ab herbariis non satis sint explicata, nec suis distincta nominibus, atque ob id magna ex parte ignota,

Dale

Dalechampius ex Theophraſto & Plinio ſic explicauit. Cichoreacea ſeu intubacea ſunt, Picris, Apate, Aphaca, Apargia, Crepis, Hypochæris, Andriala ſeu Hedypnois, Theſion, Corchorus. Picris quæ amarago à Theodoro Latinè dicitur, herba *Nomina*
eſt quæ in arenoſis & macris locis prouenit, lacte referta, foliis hieracij, minori- *Locus.*
bus rotundioribus, humi iacentibus, cinereis, cauliculis breuibus, flore aureo, qui *Forma.*

DICRIS Dalech. Hieracium Matth Dodon.

hyemis aſperrimæ vel niuibus opertus, iniuriã ſuſtinet, eóque tempore in nudis campis & gelu rigentibus conſpicitur, tanta floreſcẽdi conſtantia, vt fere numquam flos ei deſit, vt rectè
ſcripſerit Plinius & Theophraſto, eam toto an- Li.21. c. 17.
no florere, quod cum de cichorio erratico dici Lib.7. hiſt.
non poſsit, florem ante hyemem amittente, fal- cap.11.
luntur qui id cichorium Picridem eſſe putant. Radiculis multis nititur, & tenuibus. Tota planta guſtu eſt amariſsimo, vt vix aloë ipſa ſit amarior, nomen etiam ei amaritudo impoſuit. Sunt tamen qui ea cocta veſcuntur vt cichorio. Tol-
lit eximiè verrucas auctore Plinio. Matthiolus Lib.& cap.
Dodonæus, Lobellius pro hieracio minore de- 22.
pinxere. Cum cichoriacea auctore Theophra- In libro 3.
ſto germinent poſt Vergiliarum exortum, cir- Dioſ. c. 63.
ca initia ſcilicet menſis Aprilis, apate, fraus, à Lib.7. hiſt. cap.11.
Theodoro dicta longè tardiùs exit, Mayo vide- *Nomina*
licet, quod cum in ea herba cichoreacea quotannis vſu venire videmus, quam pro chondrilla maiore Dodonæus & Lonicerus monſtrarunt,
eam Theophraſti apaten eſſe iudicauit Dalechã- Lib.5. c. 16.
pius. Gignitur ea frequentiùs in aruis pingui- *Locus*
bus, & terrenis aggeribus, nonnumquam in ſil- *Forma.*
uis, radice longa alba, cichorio ſimili, multis fibris ſuperne capilata, foliis longis ex albo cinereis altiſsimè inciſis, proximè terrã multis: caule ſeſquipedali, nonnumquam altiore, tenui, in exiles ramulos diuiſo, in quo pauciora folia: capitulis in ſummis caulibus rotundis: flore cum dehiſcit cæruleo, cichorio ſimili, minore: nonnumquam luteo interdum puniceo, qualem in ſilua Vernacenſi haud procul Lugduno (incolę, *le bois du Verneau* vocant) Dalechampius vidit.

APATE Dalecham.

Theophraſtus Apatẽ inter ἐπιγειόφυλλα, id eſt, Lib.7. hiſt.
quæ ab radice foliata ſunt recenſet, Plinius inter cap.9.
ἐπικαυλόφυλλα, id eſt, quæ caule foliato ſunt. Cau- Lib.21. c.16
le foliato eſt, inquit, & crepis & apate. Sed eo deceptus mihi Plinius videtur, quod apaten poſtremam τῶν ἐπιγειοφύλλων in Theophraſto, cre-
pidi proxime ſequenti, & primæ τῶν ἐπικαυλο- *Aphace.*
φύλλων coniunxerit, tanquam etiam ἐπικαυλό- Lib.7. hiſt.
φυλλον. Aphacen primis imbribus poſt æquino- cap.8.
ctium germinare, & cito florere Theophraſtus Lib.21. cap. 14.
tradit, & eam ex æquinoctio naſci Plinius, ex Lib.7. hiſt. cap.11.
eodémque

APHACE Dalechamp.

APARGIA Dalech. Hieracium minus primum Dodonæi.

Ibid. eodémque Theophraſto ſubinde marceſcente flore emittere alium, tota hyeme,
Lib.7. hiſt. cap.7. totóque vere vſque in æſtatem. Amaram eſſe & in cibos non admitti idem Theo-
phraſtus prodidit, inter olera tamen repoſuit. Hæc cum in cichoriacea plãta hic
depicta perſpicuè cernantur, aphacem eſſe indicauit Dalechampius, quam pro
Lib.5.c.12. Hedypnoide, ſiue cichorio luteo depinxit Dodonæus. Naſcitur in locis humidis
Locus. & vliginoſis, prope foſſarum & lacunarum margines, radice pedali, ſucco lacteo
Forma. referta, ſuperne fibrata: foliis intubi ſilueſtris,

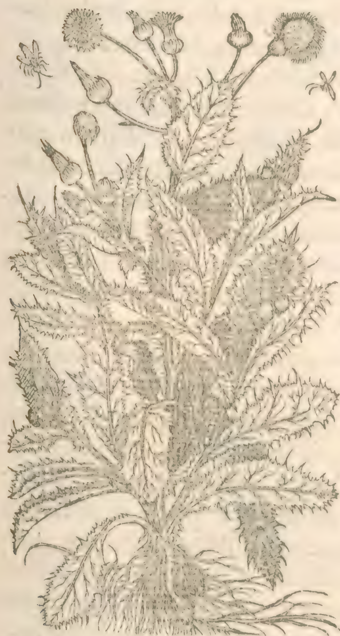
CREPIS Dalechamp.

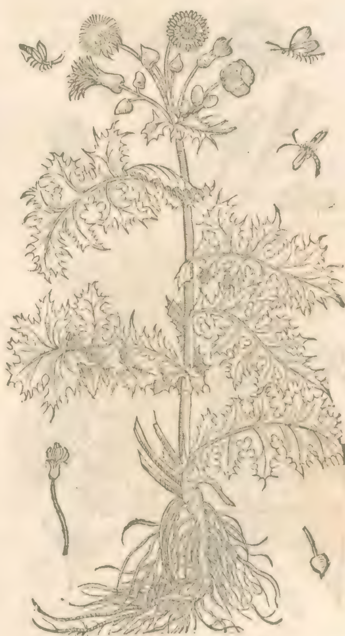
longioribus, latioribus, laciniatis: caule cubitali,
multùm ramoſo: flore luteo hedypnoidi ſimili,
capitulis comante. Apargiam inter plantas ἐπι-
Apargia. γειοφύλλους recenſet Theophr. id eſt, quæ proxi-
Lib.7.hiſt. mè terrã foliatæ ſunt, qua nota cũ hæc à reliquis
cap.9. cichoriaceis diſcrepet, à Dalechampio pro Apar-
Lib.5.c.14. gia depicta eſt, à Dodonæo pro hieracio minori
primo cui ſubſcribit Lobellius, qui Hieraciũ lon-
gius radicatum appellat. Prouenit in incultis ad
Locus. oras pratorũ, & agrorum, in foſsis circa prędia, &
Forma. viis, radice longa, candida, gracili, multiplici: fo-
liis humi iacentibus, ex atro viridibus, longis, la-
ciniatis, hedypnoidi ſimilibus: caulibus multis,
palmum altis, ſubatris, nudis, læuibus, flore luteo,
multiplici ſtrue congeſto, in pappos abeunte.
Crepis. Contrà Crepis ἐπιφυλλόκαυλος eſt Theophraſto,
Lib.7.c.9. id eſt, in caule foliata, cuiuſmodi cũ ſit hæc plan-
ta, & eam ſeruato adhuc crepidis nomine *Crepalo*
vocent Itali, & terra *crepalo*, crepidem eſſe Theo-
phraſti

phraſti indicauit Dalechampius. Naſcitur ſponte in aggeribus terrenis agri Monſpelienſis, ſatu verò & cultu in hortis noſtris. *Locus.* Radicem habet intubo ſimilem, parum fibratam, candidam: caules multos, cubitales, foliatos: folia intubo ſimilia ſunt, cãdidiora, minus inſecta ac laciniata, ſucco lacteo manãtia, guſtatu ſuauia, *Forma.*

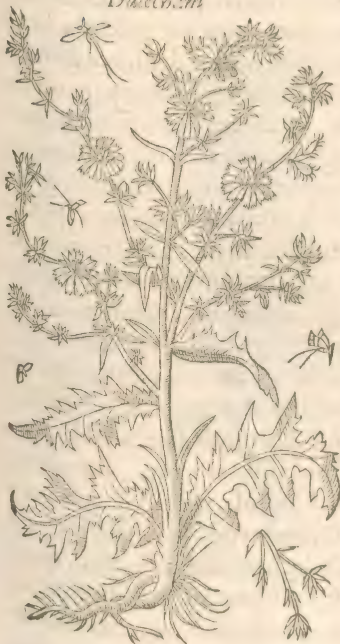
ANDRYALA maior. *Dalecham.*

ANDRYALA minor. *Dalecham.*

HYPOCHAERIS *Dalecham*

licet nonnihil amara ſint: flos luteus in pappos euanaſcens. Lobellius Italorum *Terracrepolo* vocat *Chondrillam* cæruleam cichorij ſilueſtris laciniatis foliis. Andryalã inter oleracea & intubacea numerat Theophraſtus. *Andryla* Lib.7. hiſt. cap.7. Eam arbitratur Dalechampius duplicem eſſe Fuchſij & Dodonæi ſonchum. In hiſt. pl. cap.261. Lib. 5. c.13. Alter eſt maior horridior & aculeatus, alter humilior, tenerior, & ſpinis carens. *Locus.* Vterque in hortis humidioribus proſilit inter olera, & in vliginoſis agris, *Forma.* radice longa flaueſcente, multis fibris innixa: foliis longis, latis, per ambitum inciſis, in maiore pungentibus, in altero minimè: caule anguloſo, cauo, geniculato: flore luteo, hedypnoidi ſimili, minore, in pappos abeunte, qui Iunio menſe prodit, & tota æſtate durat. Hypochæris, inquit Theophraſtus *Hypochæris.* Lib.7. hiſt. cap 11. læuior eſt, & aſpectu mitior, & dulcior, nec vt Chondrilla, quæ prorſus edendo nõ eſt, & radice ſuccum multum & acrem fundit. Hæc eſt planta quam ex Dalechampij ſententia hic depinximus, quam Gaza inepte Porcelliam vertit. Lib.5.c. 12. Cæruleo flore cichorium refert, quare Dodo- *Forma.*

næus intubum siluestre & cichorium vocat. Foliorum laciniis chondrillam secundam imitatur. Gignitur in locis herbosis, humidis, & incultis, radice longa, candida, foliis angustis, longis, per ambitum incisis, pallidis, grato colore præter euntium oculos inuitantibus: caule cubitali, ramoso: flore cæruleo, æstate media vigente. In acetariis cocta apponitur cichorij modo, salubris & iucundi saporis non Ægyptiis tantùm, vt scribit Plinius, sed & aliis, vt Græcis præsertim, & Siculis, qui oleribus multis, quæ nos negligimus, valde delectantur. Siluestre genus cichorij alij Hedypnoida vocant, inquit Plinius, Officinæ Rostrum porcinum, Dentem leonis, Taraxacon, & dentem caninum, quidã Caput monachi. Matthiolus aphacen Theophrasti de qua diximus, esse putat. Anguillara *Chondrillam* Galeni. Hedypnoidis nusquam meminit Theophrastus. Tragus pro hiæracio exhibuit. Dodonæus pro Chondrilla altera. Galli *Pissenlict* appellãt, Germani *Pfaffenblat*. Prodit hæc planta statim ineunte vere, in pratis, gramineis campis, sepulchretis, sepibus, radice cichorio proxima, lacteo succo referta, sed amariore, exterius flauescente, intus candida, gracili, longa, parum capillata: foliis magna ex parte per humum sparsis, cichoriaceis, longis, vtrinque per ambitum laciniatis, pinguioribus, mollioribus, auersa parte nonnihil venosis, erubescentibus, in mucronem sagittæ crispidi similem desinẽtibus. Inter quę longi exoriuntur scapi rotundi, glabri, subrubentes, caui, lacteo succo pregnantes, in quorum verticibus flores emicant pulchri, lutei, multiplici foliolorũ ordine densi, qui cum deciderint succrescunt lanuginosa & papposa capitula, admirabile naturæ ludentis opus, quæ tandem à vento dissipata in aërem auolant, remanentibus scaporum nudis, candidis & rotundis verticibus, raso monachorum capiti similibus, qua de causa caput monachi plantam hanc quidam appellarunt. Stomachum dissolutum adstringit cocta, inquit Plinius, crudáque sistit aluum. Et dysentericis prodest magis cum lente. Rupta & conuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Aprili mense floret. Est alterum prorsus huic simile plantæ genus, sed minus, nigrius, & radice succosa, non aliter quàm eius quæ morsus Diaboli vocatur. Thesion eam esse plantam Dalechampius arbitratur, quam Tragus endiuię, Lancerus lactucę siluestris nomine pinxerunt. Locis incultis & saxosis, propter

Locus.

Lib.21.c.15.

Nomina
Lib.20.c.8
Matth.in lib.2.Dios. cap.125.
Ibid.

Lib.1.c.87.
Lib.5.c.16.
Forma.

Lib.20.c.8.

Thesion.

Lib.1.c.87.
Locus.

HEDYPNOIS Dalechampij.

THESION Dalechamp. Endiuia Tragi.

ptermuros & macerias, in frigidis & vmbrosis locis reperitur, radice breui, alba, *Forma.*
fibrata: caule procero, rotundo, ramoso, foliolis linguam imitantibus ornato,
reliqua folia lactucæ similia sunt, minimè incisa. Flos est luteus, qui tandem in
pappos euanescit, vt in senecione: semen nigrum est. Ex tota planta succus lacteus
amarissimus exprimi potest. Quam ob causam,

CORCHORVS *Dalechampij.*

opinor, picridi thesion Plinius subiunxit: sic
enim cum de picride dixisset, Thesion quo- Li. & c. 22.
que, inquit, non dissimili amaritudine est, sed
purgat aluum, in quem vsum teritur ex aqua.
Id quod ex Theophrasto mutuatus est, sic scri- Lib. 7. hist. cap. 11.
bente, ἡ δὲ τοῦ θησίου ῥίζα τῇ μὲν γεύσει πικρὰ, τρι-
βομένη δὲ κοιλίαν ὑποκαθαίρει. Athenæus thesij flo- Lib. 15.
rem inter coronarias recenset ex Timarchide
pœta. Corchorum oleraceis & intubaceis adnu
merat Theophrastus, qui ob amaritudinem in Lib. 7. hist. cap 7
prouerbio est, eiusque folium ocimum æmu- Lib. 20. c. 15.
latur, Plinius iis quæ sponte nascuntur, quibus
pleræq; gentium vtuntur in cibis. Alio in loco Lib. 25. c. 13.
corchorũ anagalida interpretatur, de qua hîc
non agimus. Dalechampius corchorum esse su
spicatur plantam eam, quam pro myosotide, id
est, auricula muris maiore Tragus depinxit ac Lib. 1. c. 92.
descripsit. Est enim valde amara, cocta tamen
estur à quibusdam. Nascitur in vmbrosis ne- *Locus.*
moribus, interdum in veteribus muris soli nõ
expositis radice breui, valde fibrata, plantagi- *Forma.*
nis simili: foliis humi stratis octo vel nouem,
ocimi maioris figura, in ambitu crenatis super-
ne interdum maculis rubris conspersis, infer-

CORCHOROS *Lobel.*

ne plerúmque rubentibus, villosis: caule cubi-
tali, rotundo, tenui, hirsuto, & foliis, & genicu
lis destituto. Flos in summitate caulis & surcu-
lorum luteus, multiplici foliorum ordine sti-
patus existit, hieracio similis, in pappos tan-
dem euanescens, floret Iunio. Tota planta la-
cteo succo madet. Cum Theophrastus corcho-
rum ocimi folio esse dixerit, mirum est Pliniũ Lib. 21. c. 32.
ex alio fortasse auctore scripsisse corchorum
herbam esse cõuolutis foliis ad similitudinem
mori. Quare quidam legunt commaculatis fo-
liis ad succi mori similitudinem, quod ex hu-
ius plantæ descriptione verum esse perspicitur.
Illud vero silentio prætereundum non est, pro
ximè terram ad caulis exortum inter folia sali-
uosum quendam humorem colligi, iuglandis
magnitudine, rotundum, qui spatio temporis
incanis, pilis obductus velut situ, muris effigiẽ
representat. Corchorus, vt scribit Plinius, præ- Lib. 21 c. 32.
cordiis, vt ferunt, vtilis, alopeciisque & lenti- *Vires.*
gini. Bouum quoque scabiem celerrimè sana-

ri ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat.
Lib.1.c.92. Aqua eius stillatitia, auctore Trago, ad quasuis internas & feruentes inflāmationes cordis, stomachi, hepatis, pota & foris imposita facit. Chirurgi potiones vulneribus conferentes ex ea conficiunt, vino decoctam vulneratis propinantes, atque etiam foris admouentes. Succus expressus vtiliter auribus instillatur: nam punctiones earum & tinnitus tollit. Diuersum prorsus Corcorum pinxit Lobellius, Molochiam Serapionis quorundam, foliis Ocimi in sequipalmaribus & dodrantalibus cauliculis, flosculis iuxta pediculos luteis, semine in longis corniculis, Asclepiadis gracilioribus. Ex Hispano semine alebat in pensilibus hortis Io. Brancion in Bergio, & Corcorum Plinij faciebat.

CHONDRILLA, CAP. XV.

Nomina Lib.& c.22 Lib.2 c.126 *Genera.* Diosco. ibid. *Forma.*

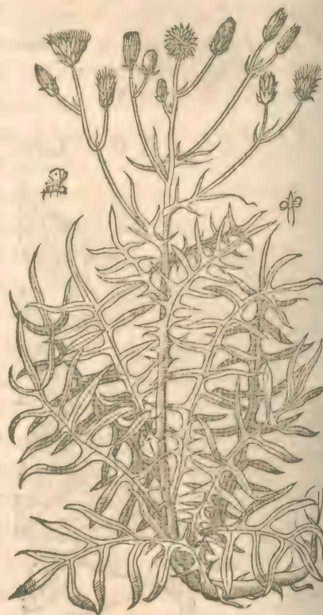

Χονδρίλλη. Latinis Chondrilla, Plinio Chondrillon, & Chondrile, Arabibus *Candaret*, *Candaron*, seu *Amiron* dicitur. Aliqui, vt Dioscorides tradit, cichorion, aliqui Serin appellauêre. Eius duo sunt genera. Prior caules, flores, & folia habet cichorio similia, qua ex causa nonnulli siluestris intubi speciem esse dixêre. Verùm tenuior tota est, nempe foliis, caule, floribus ac semine gracilioribus. In cuius ramulis gummi mastiches simillimum, magnitudine fabæ inueniri solet, à quo tuberculo mastichæ, aut nucleo thuris simili, quem chondrum Græci nominãt, nomen chondrilla sortita est. Quamuis amarior sit, non minùs quàm cichorium in acetaria admittitur. Nasci-

CHONDRILLA prior, *Matth.*

CHONDRILLA altera, *Matth.*

tur in locis cultis, & scrobium aggeribus, secusque vias. Aliud chondrillæ genus folium fert oblongum, circumrosum, humi sparsum: caulem succo madentem lacteo, radice tenui, rotunda, læui, vcieta, flauescente, succosa. A lactis vbertate, quo omni in parte, præsertim in radice redundat, ab Hetruscis vulgò Lattaiuola vocatur, quam rura suis acetariis pro cichorio immiscent. Nascitur in cultis & lætis.

An hæc

CHONDRILLA rara purpurea, Lob.

An hæc Chondrilla rara ſit Lobellij Chõdrilla purpurante flore? Belgis dicitur Crupina à vocabulo Cruppen, hoc eſt repere, quia ſemen manu contrectatum ſe ſubducit ac prorepit. Hetruriæ, Syriæ, & agri Narbonẽſis collibus, non procul à Lupo monte plantula hæc non inelegans exit, ad Chondrillas referenda. Dodrantales & ſeſquipedales cauliculos & geniculatos erigit: flores purpurantes in capitulis ex ſquamulis compactis. Semen Iaceæ aut Cartami ſilueſtris nigrum, nitidum, pellucidum, deciduũ. Prior chondrilla cum radicibus tuſa adiecto melle, diuiditur in paſtillos qui nitro admiſti vitiligines emaculãt. Gummi cum myrrha tritum, & linteo appoſitum inſtar oliuæ fœminarum menſes trahit, inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, ſi intincta ſucco acus pilis admoueatur. Contra viperas in vino pota proficit. Succus decoctæ in vino, aut per ſe potus aluum ſiſtit. Alterius chondrillæ caulis & folia concoquendi vim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Galenus de ſeride tractans, chondrillam ſeridis ſpeciem eſſe ſcribit, & adſtringentis eſſe facultatis. Ac vt Dioſcorides, & cichorium & ſerin appellari tradit, ita & Galenus hanc ſerin etiam nominari, eſſéque eiuſdem ferè cum illa facultatis, niſi quod ſapore amarior eſt chondrilla, ac præterea ſicciore vi prædita. Idem tamen alibi. Lactucæ ſilueſtre, inquit, ſimile olus eſt, quod chondrillam appellant, quæ citiùs in caulem aſſurgit, amaritudinémque habet magis perſpicuam, & lentum quendam ſuccum, albúmque, cuiuſmodi eſt titimalorum ſuccus, non tamen acer perinde vt ille: vtimúrque interdum ipſo ad pilos in palpebris reglutinandos. Quo loco de ſecunda chondrillæ ſpecie Dioſcoridis loqui videtur Galenus. Hæ itaque ſpecies diſtinguendæ ex Dioſcoride, tum vt internoſcantur, tum vt in eorum vſu non facilè peccetur, quanquam haud periculoſus error hic committi poteſt, cum facultatibus ſint affines. Plinius vtramque ſpeciem confundit, & quæ Dioſcorides duabus, ipſe vni attribuit. Chondrillon ſiue chondrile, inquit, folia habet intubi, circumroſis ſimilia, caulem minus pedali, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen, tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab hac eſſe dicantur. Succus ex vino coctæ aluum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſsimos pro gummi efficaciſsime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus vtilem carminibus ſuis pronuntiauit. Aliqui fœminis & oculis, generationiq; virorum contrariã putauere. Idem inter vulgares in cibo herbas chondrillam recenſet. Et rurſus, Chondrilla, inquit, amara eſt, & acri in radice ſucco. Cluſius aliam chondrillam pictam dedit, & deſcripſit foliis latis cichorij modo diuiſis, prorſus incauis, & denſa tomentoſáque lanugine obſitis: inter quæ caulis eminet pedalis aut amplior, rotundus, candidus, aliquot ramulis brachiatus, & foliis minoribus atque anguſtioribus, quibus atque etiam ipſis ramulis plerumque inhærent grumi fulueſcentes ſucci iſtic concreti. Flos extremis ramulis inſidet luteus, in pappos eua-

Dioſco. Ibid. *Vires.* Lib. 8. ſim. Lib. 2. Ali. Lib. & ca. 22. Lib. 21. c. 15. Ibid. ca. 17. Lib. 2. ſtir. Hiſpa. c. 65.

nescens:radix longa,nigricans, digiti minimi crassitudine.Tota planta incana est, & succo prægnans,qui siccatus fuluescit, & acris est. Inuenitur in agro Salmanticẽsi,locis incultis, & multis aliis Hispaniæ regionibus.Augusto floret, vel etiã serius.Nonnulli Hispani vocant *Yerua di S.Gayteria*,eiusque decoctum præmorsis à cane rabido vtiliter exhiberi credunt. Clusio plurimum ad primam Dioscoridis chondrillam accedere videtur. Hanc Lobellius Verrucariam Chondrillam appellat,à canaliculatis seminum capitulis clauam exprimentibu, *Mazza di cauallero*,& *Mazza ferrata* Italicè dictam, à Matthiolo zacintham: quamquam figuræ inter sese differant.Conspicitur in eodem agro Salmanticẽsi post messes in aruis Chondrillæ genus vimineum,planè longis lentisque & flexilibus virgis,candicantibus, sesquicubitalibus & tactu viscidis,multis exiguis foliolis secundum longitudinem nascentibus, quæ secundum radicem initio maiora sunt, cichorij fere incisura, postea flacescunt:extremi rami flosculum exiguum, luteum, & in pappos euanescentem gerunt:radix oblonga est, lacte manans, vt & reliqua planta. Floret quo superior tempore. Salmanticenses Iunquiera vocant, & ex ea scopas conficiunt, pueri viscum ex eius radice cum nigro melle conficiunt,ad cardueles aliasque auiculas capiendas idoneum. Hanc chondrillam eandem esse puto, quæ à Pena

CHONDRILLA prior, Clusij.

CONDRILLA viminea viscosa, Penæ.

Chondrilla viminea viscosa vinearum dicitur. Nam radix vniuersaque planta,inquit,lacte turget, & viscida est tactui,creberrimis vimineis viticulis, flexu mollibus,candidis,rectis,confertis assurgit,duorum cubitorum altitudine, folia in imo cichorij aut cyani incisura,sed valde exilia & tenera,reliqua foliola secundum viticulorum longitudinem certis & æquis distincta interuallis, ad fastigium vsque porriguntur, speciemque virgarum viridi albóque variegatarum præbent:summis viticulis insunt,flosculi lutei in pappos dehiscentes.Chondrilla hæc visu pulcherrima, plurima Iunio & Iulio floret cis Pontem Castrinoui à Mompelio vix sesquimiliare,cuius hæc datur pictura.

HIERACIVM. *CAP. XVI.*

Nomina

QVOD ἱεράκιον Græcis similiter Latinis Hieracium dicitur, id est, Accipitrina, Gallicè Herbe *d'espervier*, quod accipitres aues, Græcis ἱέρακες, huius herbæ succo oculorum aciem acuere dicuntur.

Genera. Lib.3.c.63.

Hieracij genera duo facit Dioscorides, magnum & paruum, quibus adiecit Dalechampius hieracium μακρόκαυλον. At hieracium quidem minus Matthioli, picrida Theophrasti ex Dalechampij sententia esse diximus. Ibid. Hieracium autem magnum

HIERACIVM magnum Dalechamp.

HIERACIVM minus Dalech. maius Matth.

Forma.

Dioscoridis, caulem emittit asperum & spinosum, subrubrum, cauum: folia ex interuallis rariuscule diuisa, similia soncho per ambitum, luteos flores in oblongis capitulis. Hieracium maius id est, Matthioló & Dodonæo, quod hîc Hieracij minoris nomine pinximus. Minus Hieraciũ Matthioli & Dodonæi paullo ante Picridis nomine exhibuimus. Aliud verò hieraciũ magnum profert hîc Dalechampius, quod radicem habet reliquis hieraciis similem, sed crassiorem: folia circa radicem magna, ampla, sinuosa, in medio caule quaterna, quináve eum amplexantia. Caulis cubito altior est, striatus: flos in eius vertice luteus, tragopogoni similis, amplior in lanuginẽ euanescens, non vt in reliquis id genus plantis candidam, sed è rufo nonnihil rubescentẽ. Lacteo succo tota planta manat.

Locus. In lib.3. Diosc.c.63.

In pinguibus & apricis locis nascitur. Quod autem hieracium maius Matthiolus exhibuit, pro hieracio minore ex Dalechampio hîc proponimus: folia enim ex interuallis habet, diuisa in ambitu, cauliculos teneros, virentes, in quibus lutei flores orbem circinantes emicant. Eiusdẽ hieracium μακρόκαυλον à caulium longitudine cognominatum est. Radice nititur crassa, in fibras multas diuisa: caule est cubito maiore, subrubro, rotundo, villoso, media sui parte foliato: foliis multis, vna stipatis, oblongis: flore & in caulis vertice, & medio, qua filia cumulata exeunt, luteo in oblongis capitulis, tandem in pappos auolante. Tota planta lacteum succum fundit.

HIERACIVM Macrocaulon, Dalechamp.

HIERACIVM Sabaudum Pen. & Lobell.

HIERARCIVM Narbonense falcata siliqua, Lob.

Inhumectis, pinguibus, & opacis gignitur. Lobellius duo alia Hieracia pinxit. Prius Sabaudum nominat: Pena montanum, foliis & laciniis Chondrillæ cæruleæ altius incisis, viridibus, in caule flaccido, molli, glabro: flore Dentis leonis, aliquanto minore: radice Tragopogonis. Alterum Narbonense falcata siliqua calendulæ semen & pedem alaudæ exprimente. Notissimum est Monspeliensibus, vbi inter segetes, & in agrorum marginibus Bontoneto finitimis luxuriat, foliis oblongis Hieracij, vel chondrillæ marinæ: gracilibus alis, multis diuisis cauliculis, & floribus luteolis lampsanæ similibus: semen in falcatis paruum, calendulæ ritu exilibus corniculis radiatim ab vno pediculo aptis, alaudæ, cancri, vel aranei pedes referentibus. Vtrumque Hieracium, vt scribit Dioscorides, vim habet refrigerandi, & modicè subadstringendi. Vnde illitum stomacho æstuanti inflammationibúsque prodest. Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cũ radice illita vibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Galenus Hieracium in simpliciũ censu præteriit, ita etiã Paulus & Aetius, sub lactucæ aut intubi generibus id comprehendentes: Plinius de lactucæ sponte nascentis generibus tractans. Ex his, inquit, rotunda folia & breuia habẽtem, sunt qui Hieraciam vocent: quoniam accipitres scalpendo eam, succóque oculos tingendo

Lib.3.c.69.
Vires & Temper.
Lib.20.c.7.

gendo obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant. Quare non ſine ratione Cordus exiſtimat Dioſcoridem libro tertio inter vmbelliferas plantas Hieracia non deſcripſiſſe: cum enim ſint oleraceæ & intubaceæ plantæ, eas libro ſecundo, vbi de lactuca & intubo agitur, deſcribi oportuit.

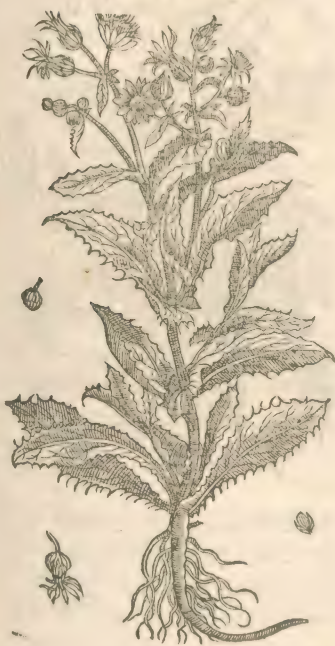
In lib. 3. Dioſc. c. 72.

SONCHVS. CAP. XVII.

Σόγχος Græcis dicitur, ſic & Latinis Sonchus, ἀπὸ τοῦ σῶον χεῖν, id eſt, quod ſalubrem fundat ſuccum. Cicerbitam à Romanis vocari, quo vocabulo etiam hodie Hetruria vtitur, in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus legitur. Sed id nomen recens Dioſcoridi attributum putat Ruellius, cum nuſquã à Latinis vſurpatum inueniatur. A recentioribus etiam lactucella, eademq́; fortaſſe quæ ab Apuleio lactuca leporina nominatur, quod cum leporem animus deficit æſtu, hac ſibi ſolet mederi, Galli *Laicterons* à lactis copia nominant, & leporis palatum, *Palais au lieure*, quòd hoc animal vt ab æſtu vindicetur, & caloris propulſet incommoda, ſoleat ſub ramis eius decumbere. Sonchi genera duo agnoſcunt Herbarij omnes. Siluestrius quoddam, & magis ſpinis horrens. Alterum tenerius, cibis expetitum. Plinius item duo, album & nigrum, ambo ſpinoſa. Galenus ait Sonchum vbi adoleuerit ex ſpinoſis plantis eſſe. Theophraſtus quoque inter ſpinoſas & aculeatas plantas Sonchum retulit. Dioſcorides verò cum duo Sõchi genera, quæ primùm diximus, fecerit deſcripſerítque, in fine capitis ſubiungit. Alter Sonchus tenerior arboris inſtar latis conſtans foliis, caulem in ramos exeuntem folia diſtinguunt. Quod tertium genus ſcribit Matthiolus in vtraque editione ſuorum in Dioſcor. commentariorum non ſolum non inueniri in Italia, in qua non meminit ſe vidiſſe plantam, quæ Sonchum arboreſcentem referat, ſed etiam nihil de eo à Theophraſto, & Plinio literis mandatum. Idem tamen in ſecunda commentariorum editione Sonchum læuem alterum depinxit tantùm Corna-

Nomina — Lib. 1. c. 20. — *Genera* — Li. 8. ſimp. — Lib. 7. hiſt. ca. 9. — Li. 2. c. 124. — In lib. 2. Dioſc. c. 124 — Embl. 117. li. 2. Dioſc.

SONCHVS *Læuis latifolius*, *Lobel.*

SONCHVS *Aſperior*, *Lobellij.*

SONCHVS Læuis laciniatis foliis Lobel.

SONCHVS Asper Matthioli.

SONCHVS Læuis.

SONCHVS Læuis alter, Matth.

rius duo duntaxat Sonchi genera à Dioſcoride conſtitui putat, nec tertium accipiendum genus, de quo poſtremis verbis agat, velut antea de duobus locutus fuerit, ſed de priore quod agreſtius & ſpinoſius eſt, primùm agere: deinde in fine capitis de Soncho teneriore qui arborem refert. Lobellius alios, aut certe aliter pictos Sonchos exhibuit. Primum læuem teneriorẽ, latis foliis, leuiuſculis per ambitum

Embl.117. lib.2. Dioſ.

tum laciniis & spinulis, asperis. Alterum aculeis asperiorem, aut horridiusculum, foliis angustioribus, laciniis amplioribus & spinis acutioribus. Tertium læuem foliis multum laciniatis, dentis leonis. Quartum læuem alterum, folio profundis laciniis sinuato, cuius summum hederæ folium refert, auersa parte rubens, nullis spinis hirtum: flos endiuiæ siluestris: caulis bicubitalis. Sonchus est læuis alter Matthioli. Sonchus latifolius Lobell. Sonchus asper Lobelij. Sonchus læuis Lobelij vulgaris. Dalechampius tertium Sonchi genus arborescẽs protulit: item & aliud quorum Historiam eius iudicio hîc aliis Sonchis subiunximus. Sonchus asper & læuis caule cõstant anguloso, cubitali, intus cauo, inani, molli, fragili, lacte referto, & plerunq; rubescẽte: foliis in ambitu per interualla dissectis, sine cichorij modo laciniatis, quæ quidem in aspero crispa, aspera, & pungentia ac subrubescentia sunt, in læui læuia, & sine spinis. In caulium summitate flores sunt lutei, Senetioni haud absimiles, qui tandem in pappos euanescunt. Hi Sonchi nascuntur in hortis, campis & vineis. Vtriusque vis refrigerat, inquit Dioscorides, modicè adstringit, æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorũ stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit, in vellere appositus sedis ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba quam radix illita vibratis à scorpione ictibus subuenit. Galenus de Sonchi viribus hæc scripsit. Sonchus vbi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterùm viridis etiámnum & tener estur, perinde vt cætera olera siluestria. Temperamentum eius quodammodo mistum est: constat enim ex aquea terreaq; substantia, vtraque læuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps, & siue cataplasmatis modo illinatur, siue edatur, apertè refrigerat: postea verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentũ redditur, modicam habens caliditatẽ. Quæ præterea Plinius scripserit, scire operæ prætiũ est. Estur & Sonchus, vt quẽ Theseo apud Callimachũ apponat Hecale, vterque albus & niger, lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent, caule cubitali, anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manet. Albus cui est lactis nitor vtilis orthopnoicis, lactucarum modo (ex embammate addit Cornarius ex vetere Pliniano codice.) Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat, & oris grauueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura in vino albo, & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à partu ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: vtilissimus iis quæ lac coire sibi sentiant. Instillatur auribus succus, calidúsque in strãguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine cucumeris nucleisq; pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionésque, radix verò illinitur. Eadem decocta cum oleo in Punici mali calice, auriũ morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet vesci, vt morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamẽ vim esse conuenit nigro, & hac causa imponendum cum polenta. Sic enim Cornarius ex eodem vetere codice. Soncho nostri vtuntur hyeme in acetariis, inquit Matthiolus, præsertimq; eius radicibus, quæ cum teneræ sint & dulces, mensis exponuntur. In vino decoctus stomachi fluxionibus medetur. Lacteus liquor è caule manans datur potandus ægrè spirantibus, & astmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit, præsertim in mali corio cum oleo decoctus. Sonchus dendroides, idest, arborescens Dalechampij radicem habet crassam, nigricantem, ex qua radiculæ multæ prodeunt: caules bicubitales, atque interdum altiores, teretes, foliis stipatos sinuosis, seu per oras ex interuallo insectis, latis, quercui haud absimilibus, lacte diffluentibus. Rami in caulibus nulli sunt, sed ab imo scapo ad summũ vsque

Forma.
Locus.
Ibidem.
Vires & Temper.
Li.8.simp.
Li.&ca.22.
Ibid.

SONCHVS Dendroides, Dalechamp.

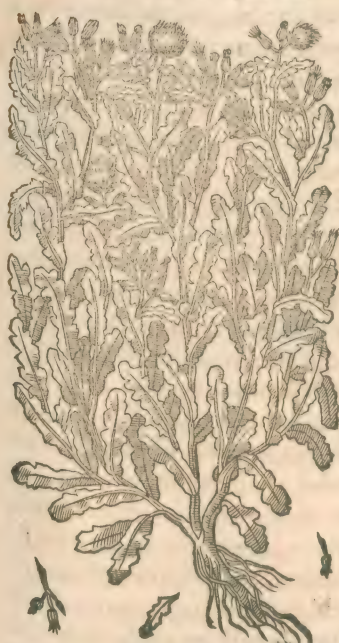

non procul à ſingulorum foliorum exortu, ſinguli naſcuntur petioli, tenues, qui multos flores ſuſtinent luteos, quales ſunt aliorum Sonchorum, aut lactucæ, qui tandem in pappos abeunt. Hoc eſt tertiũ Sonchi genus, cuius capite extremo de Soncho Dioſcoridem meminiſſe diximus. Sed hic ſcrupulum ac dubitationem rei herbariæ ſtudioſis iniiciet Dioſcorides Latinus, in quo ſic legitur. Alter Sonchus tenerior arboris inſtar, latis cõſtans foliis: caulem in ramos exeuntem folia diſtinguũt, cum dixerimus ramis nullis, ſed foliis tantùm & floribus huius Sonchi caules ornari. Quem ſcrupulum eximent Græca quæ ſic habent. ὁ δὲ ἕτερος σόγχος, ὁ δὲ τρυφερὸς, δενδρώδης ἐστὶ, καὶ πλατύφυλλος: τὰ δὲ φύλλα διεῖλε τὸν καυλόν. Quæ ſic fideliùs conuertiſſet Ruellius. Alter Sonchus qui etiam tenerior, arboreſcit, & latis conſtat foliis: caulem folia diſtinguunt. In ſaxoſis frigidorum montium cliuis prouenit hic Sonchus. Eadem præſtat quæ & reliqua Sonchi genera.

SENETIO. CAP. XVIII.

Nomina Ræcis ἠρίγερον quod flores eius capillorum ritu vere caneſcant, Lati-
nis Senetio dicitur, quibuſdam vulgò Cardocello, aliis Spelicciosa,
Lib. 7. hiſt. ca. 7. Gallis *Seneſſon*, Germanis *Creutzvurtz*, Hiſpanis *Bonuaron*. Theophra-
ſtus Senetionem oleraceis & intubaceis adnumerauit. Is & Dioſcori-
des vnius duntaxat Senetionis meminerunt. Recentiores iidémque rei herbariæ
periti plura genera fecerunt. Quidam Iacobeam à quibuſdam vocatam, Senetio-
Li. 4. Dioſ. c. 92. nem maiorem appellant. In qua etiam ſententia eſt Matthiolus ſecunda cõmen-
Lib. 5. c. 17. tariorum in Dioſcoridem editione. Addunt his Senetionem marinum, Dale-
champius Senetionem fœtidum. Dodonæus genera tria deſcripſit, Senetionem
Genera. maiorem, huic ſimilem minorem, tertium foliis longis & anguſtis, caule gracili
recto, ex fuſco purpuraſcente, molli veluti lana veſtito. In ſummitate flores in pal-
lido lutei, ſtatim atque dehiſcunt cani fiunt. Hunc Theophraſti Senetionem eſſe
arbitratur. Senetio Dioſcoridis & veterum cauliculo eſt cubitali, ſubrubro
Forma. foliis cõtinuis, laciniatis, & per extremitates erucæ modo diuiſis, ſed minori-
bus: floribus luteis, qui celeriter diſſecti vaneſcunt in pappos: radice ſuperuacua.
Naſcitur paſsim in hortis, atque etiã ſuper mœnia & in maceriis. Vireſcit toto
Locus anno, & quolibet fere menſe floret. Ideo non deſunt qui hunc Italico idiomate
te vocent *Fiore d'ogni meſe*. Folia cũ floribus refrigerant, inquit Dioſcorides.
Matth. ibi. Quare illita cum vini modico, vel per ſe, teſtium, & ſedis inflammationes ſa-
Lib. 4. c. 92. nant: quin & ex manna thuris medẽtur cum reliquis vulneribus, tum iis qui
Vires & Temper. nerui acceperunt. Illiti per ſe cum aceto pappi, idem munus præſtant. Verum
recentes epoti ſtrangulant. Totus caulis, ſi coctus in paſſo potui detur, ſtoma-
Li. 6. ſimp. chi dolores à bile contractos perſanat. Senetionis breuiter meminit Galenus

SENETIO Matth.

his verbis. Senetio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Plinius de Senetione multas easque diuersas sententias recenset, inter quas eam etiam quam ex Dioscoride proposuimus. Erigeron, inquit, à nostris vocatur Senetio. Hanc si sine ferro circũscriptam effodiat aliquis, tangatq́; ea ter dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem eum postea non doliturũ. Herba est trixaginis specie ac mollitia, cauliculis subrubicun dis. Nascitur & in tegulis & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere canescit. Caput eius numerosè diuiditur, lanugine qualis est spinæ inter diuisuras exeunte. (Sic enim legit & distinguit Cornarius, cum in vulgatis exemplaribus exaratum sit, caput eius numerosa diuiditur lanugine, qualis est spinæ, inter diuisuras exeunte.) Quare eam Callimachus Acanthida appellat, alij pappũ. Nec deinde Græcis de ea constat. Alij erucæ foliis eam esse dixerunt, alij roboris, sed minoribus multo. Radice alij superuacua, alij neruis vtili, alij potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia: item cordis & iocinoris. Renibus extrahere arenam dixere. Ischiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in passo vtilissimam. Præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, serentesq́; in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale esset demonstrarent, contra serpentes in aqua bibendã, edendamq́; comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per vsus digeremus. Lanugo eius cum croco & ex igno aquæ frigidæ trita, illinitur epiphoris. Tota cum mica salis strumis. Nec hoc solùm loco Plinius Romanis experimentis per vsus eam digerit, sed aliquanto pòst, Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci testium inflammationes sanat. Et rursus. Doloribus Erigeron ex aceto illinitur: quæ paulo aliter Dioscorides habet. Senetio maior quorundam, ab Herbariis vulgò Herba S. Iacobi, & S. Iacobi flos, & Iacobea nominatur, Gallicè *L'herbe S. Iaques*, Italicè *Carduncello maggiore*, Germanicè *S. Iacobs Bluom*, caulibus est longis, aliquando sesquicubitalibus, rubentibus, striatis, surculosis: foliis in ambitu laciniatis, erucæ siluestris æmulis, nigricantibus, gustu amaris, ante caulium exortum humi iacentibus: floribus luteis forma chamœmeli floribus haud dissimilibus, qui flaccescẽtes in papposam lanuginẽ euolant:

Lib.25.c.13.

Emb.l.83.li.4.Dioscor.

Li.26.ca.8.

Cap.12.

Forma iacobeæ.

SENETIO maior, siue flos S. Iacobi, Fuch.

SENETIO Maior, siue flos S. Iacobi. Matth.

SENETIO Fœtidus Dalechamp.

euolant: in medio semen est cinereũ: radix alba, & fibrata. Locus. Nascitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis, locisque arenosis. Iulio & Augusto mensibus floret. Amara est, & adstringit, ideoq; calidam & siccam esse constat. Recentiorum medicorum experientia cognitum est, herbam hanc vulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodesse. Fistulas quoque iidem curare, & ne vltra serpant prohibere impositam tradũt. Aiunt alij huius succo gargarizato gutturis inflammationes & apostemata sanari. Li.1.c.47. Eandem pinxit Lobellius nomine Iacobeæ Senetionis. De Senetione marino, siue Iacobæa marina Dodonæi diximus in libro de maritimis. Forma Senetio fœtidus Dalechampij radice nititur palmum longa, lignosa, cõtorta, nigricante, fibrata: constat venusta foliorum coma ex atro virentium denso stipatu prodeuntium, Senetioni similium, elegantissimis incisuris diuisorum, vt acanthi speciem ob venustatem pictoribus sculptoribúsque magnopere celebratam vincant, tam pinguiũ, vt melle illita quispiam credere posit, & complicata, & sese mutuo contingentia vix separentur, sic tanquam eo glutinis lentore cohærescunt, odore graui, qualis est scrophulariæ maioris, aut ebuli, vnde ei fœtidi cognomentum: caulæ pedem non excedente, supra folia parum extante, ac inter ea ferè abdito: flore Senetionis, luteo, in pappos abeunte. Quidam artemisiam fœtidam appellant, à quadam cum artemisiæ foliis similitudine. Lib.25.ca.5. Sunt qui sideritim quartam à Plinio memoratam esse volunt, in maceriis nascentem, cum teritur fœtidi odoris. Locus. In macris, asperis, & frigidis locis luxuriat. Succum laudant ad vlcere maligna. Alia duo Senetionis genera Myconus dedit quæ hic depinximus. Prius herba est in saxis nascens, fruticosa, radice minima, in radiculas alias diuaricata, cauliculis multis, teretibus, lignosis, candicantibus, dodrantalibus, in quibus folia sunt minima, tenuia, rorismarini, sed tenuiora, superne viridia, inferne candida, quæ inæqualibus spatiis in caulibus oriuntur: in singulorum cauliculorũ cacumine modo bina, modo ternam, quandoque quaterna capitula emergunt pineæ nucis effigie, quæ tandem in pappos euanescunt. Trita manibus folia pini odorem referunt, mansa vero adstringentem saporem. Hanc ille Senetionem vocat, quod vt cætera Senetionis genera, facile canescat. At stœchadis citrinæ species potius videtur, de qua dicemus idoneo loco. Alterũ genus, herba est in quercetis, locísque non admodũ siccis

ſiccis,ſed humidis,interdum & in pratis naſcens,cubitali altitudine, radicibus tenuidis, candibus, lignoſis, dulcibus, caule aliquantiſper piloſo, rotundo, cauo, medulla lanuginoſa farcto, in quo folia ſunt exigua, piloſa, in ambitu ſerrata, craſſa,aliquantulum viridia, infernè rubeſcentia, quæ quandoque colore vinoſo manus inficiunt.In caulis ſummitate flores ſunt lutei,in pappos protinus abeuntes. Sapor totius plantæ aqueus eſt,vt vulgaris Senetionis. Videtur genus eſſe Se-

SENETIONIS Genus, Miconij.

SENETIONIS Species, Dodonæi.

netionis à Plinio deſcriptum loco ſupra adducto, trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrotundis. Naſcitur in tegulis & in muris. Sic ea quam hîc damus, foliorum ſpecie trixaginem æmulatur,caulis & folia rubeſcunt,citò caneſcit, & flos in pappos abit. Quod in tegulis & muris oriatur,non repugnat: nam vulgaris Senetio etiam in montibus,& locis diuerſis reperitur. Aliam Senetionis ſpeciem protulit Dodonæus alio in loco,quæ tamen differt à Senetione maiore & minore,foliis maioribus, profundius inciſis, & ad cichorij folia accedentibus, caules eius ramoſi, pedales,comantibus in ſummo floribus luteis, qui citiſimè & caneſcunt, & in pappos abeunt, veluti Senetionis, cætera Senetioni æqualis. Fœtet herba nonnihil,vnde cichorium fœtidum à nonnullis vocatur. Hæc herba certè in cichoracearum numero habenda, & talis quidem, inquit Dodon. qualis eſt Theophraſti Aphace cichoreacea, niſi quod hæc æſtate ſolum floret. Theophraſti vero Aphace tota hyeme,totóque vere. Hanc pinxit Lobellius nomine Erigeri tomentoſi. Foliis enim eſt tomentoſis, in calidis regionibus proueniens. Lib.purg. Ape.1.c.25.

BVGLOSSVM. CAP. XIX.

Nomina BΟύγλωσσον,& βύγλωσσος, Latinis etiam Buglossum,& lingua bouis,seu lingua bubula, nominatur, vulgò Borrago, Plinio Euphrosynon ab efficienda voluptate,vt dicetur, Arabibus *Lesen arthaur*, seu *Lesan althaur*,Gallis *Buglosse* & *Bourrache*, seu *Borrage*, Italis *Borragine*, Germanis *Borretscht*, Hispanis *Borraia*. Leonicenus, Manardus, Ruellius, Fuchsius, Tragus, Cordus, Matthiolus, Marcel. Virgilius, Dodonæus,Cornarius,Pena & Lobellius, atque alij rei herbariæ periti,Buglossum veterum, eam proculdubio herbam esse putant,quam borraginem vocamus,non illam quæ vulgò buglossa nominatur,& cuius in officinis communis est vsus, neque id temerè, ac sine iudicio. Primum *Li.4.c.124.* descriptio buglosi à Dioscoride tradita borragini ita conuenit, vt nulla prorsus nota ab illa discrepet. Buglossum, inquit,verbasco simile est,folium in terra sparsum,nigrius,asperum, bubulas imitans linguas.

BORRAGO Buglossum verum.

Quis nisi plane amens ex ipsa inspectione non iudicet Borraginem foliis esse verbasco similibus, nigrioribus tamen & asperioribus? Nonne & folia Borraginis in terram inclinant, & bubulas linguas tum forma, tum asperitate imitantur? Contra quæ Buglosi nomen in officinis sibi falsò vendicauit, nonne folia habet oblonga echio similia,non ita lata vt bubulas referant linguas?Ob id Cato surculum insitum *De re rust. ca.40.* cum lingua bubula obtegere iubet, si pluat, ne aqua in librum permanet, nonne rotundiore & latiore potiùs folio, quale est Borraginis, quàm longiore & angustiore,quale est Buglossæ,ad contegendam rotundam insitionem vti maluit? Præterea Buglossæ folia minùs in terram vergunt,quin potiùs surgunt,è toto ferme cespite sursum tendentia, nec aliqua ex parte verbascum referentia. Ad hæc Buglossæ folia modicè hirsuta sunt, mollia, denique albicant, non nigricant.His accedit Auicennæ testimo- *Lib.2.caus. ca.436.* nium sic scribentis. Lingua bouis est herba lata habens folia sicut almaru,& ad tactum aspera,& rami eius asperi sunt,sicut pedes locustarum.Oportet autem vt illa administretur, quæ est in Corasceri crassa habens folia, super quorum faciem sunt puncta,quæ sunt radices spinarum & pilorum exeuntium ab ea. Quibus verbis adeo perspicuè Borraginē expresit Auicenna, vt facilè quiuis intelligat eam esse linguam bubulam,quam diligenter descripsit præter morem, quod suo quoq; tempore non deessent,qui veri Buglosi loco alia vterentur : quod declarat iis verbis quæ subiicit.Quæ autem in hac terra reperitur,& qua vtuntur medici,plurimum eius est genus almaru,& non est lingua bouis, & neque confert vt iuuamentum *Li.de med. herb.* illius est.Hæc Auicenna. Iam vero Apuleius Buglossum Corraginem à Lucanis appellari scribit, quod cordis affectibus quam maximè opitulentur, quæ primæ duntaxat literæ mutatione à Borragine distat. Cum igitur ex iis euidenter demonstratum sit Borraginem nostram veterum esse Buglossum,in posterum medici pharmacopœiq;, sicubi Buglossum ab antiquis in medicamentorum compositiones adhibitum legerint, Borraginem nostram, non vulgare Buglossum vsurpent

vsurpent, vt iis vsuri quas debent vtilitates ex medicamentis capiant. Est igitur Borrago Buglossum latifolium Lobellij, perperam Lycopsis Anguillaræ: foliis latis, oblongis asperis, eminentibus vbique bullis, tenuissimis aculeis armatis, qui totam plantam hirsutam, atque rigidam reddunt: caule cubitali, & quandoque maiore, pingui, cauo, subrubente, aculeis vbique rigente, ramulis multis brachiato: floribus stellæ modo radiantibus, speciosis, cærulei coloris, nigro è medio prominente apice: semine nigro & striato: radice alba, tenera, pollicari crassitudine, gustu subdulci, & lento. Aliam Buglossam seu Borraginem scribit esse Cordus, quæ solo florum colore à superiore differt: omnino enim candidos edit. Quid verò de vulgari nostra Buglossa sentiendum? Buglossum domesticum seu hortense & satiuum Mesues esse Borraginem, siluestre verò seu erraticum esse Buglossam vulgò dictam censuit in Mesuem Manardus. In eadem est sententia Valer. Cordus. Matthiolus Borraginem & vulgarem Buglossam specie quidem & forma à sese differre arbitratur, sed iisdem pollere viribus, eundémque vtriusque saporem euidens facere eiusdem facultatis iudicium: aut si eædem prorsus vires non sint, certe proximas, & valde similes esse: quin & facie non multum ea differre, si illud genus spectes, quod hodie ex Hispania allatum in hortis seritur, quod etsi verbascum non omni ex parte referat, quemadmodum Borrago, foliorum tamen figura bubulas linguas maximè imitatur. Fuchsius Buglossam vel linguam bouis Officinarum & Herbariorum, Cirsium Italicum vocat. Dodonæus eandem Buglossam domesticam maiorem Officinarum, Cirsium Fuchsij, Buglossum magnum satiuum vocat & lycopsim. Lobellius & Pena Buglossum angustifolium. A Dodonæo dissidet Matthiolus, sicut & ab iis qui Buglossam vulgarem echij genus esse statuunt, sicut in Echio & Circio dicemus. Cæterùm buglossum vulgare folio est longiore quàm Borrago, hirsuto, molliùs aspero: caule sesquicubitali, rotundo, hispido, ex quo rami exeunt sursum spectantes: flores edit purpureos, Borragine minores, è quibus nigrum oritur semen. Radix illi est Borragini similis omnino, sed crassiore, pinguioréque cortice. Buglossam longifoliam Cordus, Tragus Italicam appellat. Huius tria obseruauit genera Matthiolus, hortense latioribus ac longioribus foliis, & siluestris duplex genus. Vnum foliis latioribus, & floribus purpureis, alterum foliis angustioribus, & floribus nigricantibus. Dodonæus præter Buglossum satiuum quod diximus, alterum Buglossum minus reperiri in quibusdam Germaniæ locis, & in Belgij hortis scribit, facítque anchusæ genus. Lobellius, Buglossum minimum Echij facie appellat, radice & foliis angustifolij Buglossi, sed exilioribus, Echij paribus. Flos ex rubello violaceo nitet. Semen Buglossi haud absimile. Saporis, odoris & vsus non disparis. Hæc Lobellius. Alterum Buglossum siluestre, quod lycopsim siluestrem ipse appellat, seplasiarij Buglossam siluestrem. Buglossum satiuum minus, quod modo ex Lobellio descripsimus Buglosso maiori satiuo prorsus simile facit Dodonæus, caule, foliis hirsutis, asperísque & radice: nisi quod hæc omnia in isto sunt minora, cauliculi bre-

BVGLOSSVM Vulgare.

Matthi. in li. 4. Diosc. ca 124.

Forma.

Lib. 1. plan. ca. 74.

Ibidem.

Li. de hist. plan. c. 128.
Lib. 1. ca. 3.

Forma.

Matth. ibi.

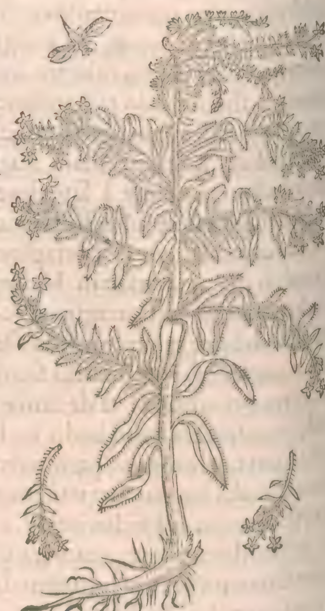
Lib. 1. plan. ca 45.
Lib. 1. c. 77.
Ibidem.

Lib. 1. c. 5.

BVGLOSSVM Siluestre, Matthioli.

BVGLOSSVM Minus satiuum, Dodonæi.

BVGLOSSVM Minus siluestre, Dodonæi.

uiores, folia minora, & angustiora, flores similes, minores, purpurei coloris, sed dilutioris: semen item simile, minus & nigrius. Id Fuchsius pro circio Germanico exhibet. Huic proximũ Buglossum siluestre, siue Lycopsis siluestris, sed foliis asperioribus, minoribus, angustis, flores similes, sed multo minores & cærulei, semen minutum & fuscum, radix longa & gracilis. Fuchsius id echium esse, ac pro eo depingere voluit. Hic non omittendum Buglossum semper virens Penæ, etiam in frigidissimis regionibus, Anglia, Antuerpia & reliquo Belgio, vbi plurimum & per oportune viget in hortis ad vsus medicos. Folia ei subrotunda, latifoliæ Borraginis, vti etiam caulis: radix situ, habitu, & muccagine consolidæ maioris: flores vero secus alas & folia prorsum angustifoliæ, eiusdem saporis & vtilitatis ad cordis, & melancholicos affectus. Huius plantæ Lobellius non meminit, sed alterius quam Symphytum pumilum repens Borraginis facie appellat, Borraginem minimam herbariorum, quæ alitur in hortis Belgij, foliis Borraginis aut pulmonariæ, minoribus: flosculis item in cæruleo purpureis Borraginis, sed radix pulla Vlmariæ aut caryophillatæ fibris implexa. Floret hyeme in pensilibus hortis, vere, etiam Augusto in hortis. Gustanti cum muccagine quandam acrimoniam exhibet, quod Borragini aut Buglosso negatum est.

Cap. 18.

Quænam

BVGLOSSVM Semper virens, Penæ.

BORRAGO Minima Herbariorum.

Quænam ſit hæc antiquis adhuc ignoramus. Hæc Lobellius, qui eandem aut perſimilem vidiſſe ſe ait in horto Mutoni, cuius folia conſperſa erant notulis pulmonariæ ritu. Sed quæ de Borragine & Bugloſſo dicenda ſuperſunt perſequamur. Borrago ſponte naſcitur in hortis omnibus, adeo vt inde haud facilè extirpari poſsit, & in ſabuloſis campeſtribúſque. Tota æſtate floret. Borrago, aucto- *Tempus.*
re Dioſcoride, in vinum iniecta animi voluptates auget. Cui ſubſcribit Galenus Li.4.c.1[illegible]
ſic ſcribens. Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaque vinis iniectum *Vires &*
lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditur. Sed & iis qui ob gutturis aſperitatem tuſ- *Temper.*
ſiunt, coctum in melicrato conuenit. Et Paulus his verbis, Bugloſſum humidum Li.6 simp. Lib.7.
eſt & calidum temperamento: quamobrem vino immiſſum lætitiam ac animi voluptates efficere dicitur: Plinius. Iungitur huic Bugloſſos, boum linguæ ſimilis,
cui præcipuum, quod in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur Li.25. ca.8.
euphroſynon. Quæ verò in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus reperiuntur, Bugloſſum naſcitur in campeſtribus, &c. Deinde aiunt eam quæ tres thyrſos emittit, &c. Dioſcoridis non ſunt, ſed planè ſuppoſititia, tum ob dictionis diſsimi-
litudinem, tum quod eadem in Plinio de Cynogloſſo leguntur. Iungitur & Cy- Lib.25. c.8.
nogloſſos caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſsima. Aiúntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe,
quæ quatuor ad quartanas. Quamquam etiam in Plinio ſimile quiddam habea- Lib.26.c.11.
tur de Bugloſſo: Bugloſſo inareſcente ſi quis medullam è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſsionem aiunt à febre liberari. Quare illa ex Plinio, vel ex alio quouis Dioſcoridi adiecta eſſe conſtat, nec in Aldino exemplari Græco reperiuntur, neque ea habet Ruellius in tranſlatione ſua, in qua hoc capitis exordium eſt. Bugloſſum verbaſco ſimile eſt, &c. Bugloſſum vrinam cit, inquit Symeon Sethi, & ſitim ſedat. Caules eius cocti, & crudi comeſti iecoris affectibus proſunt. A viatoribus ex eo conficitur

Matth. ibi. zulapion, & eſt vtile. Vulgari Bugloſſo vt & Borragini vis ſane magna ineſt ad animi deliquium, atque alios cordis affectus, & ad melancholicos morbos, & præſertim eorum decoctum ex vino vel aqua. Trita vulgaris Bugloſsi radix ex aceto, & illita tribus diebus continuis ſcabioſos iuuat. Præſtat vtriuſque plantæ ſuccus hauſtus ad epota venena, & venenatorum animalium morſus. Stillatitia eorum aqua deliriis, quæ cum febre eueniunt mirificè auxiliatur. Præterea oculorum inflammationes mulcet tum ſumpta, tum impoſita.

CIRSIVM. *CAP. XX.*

Nomina ΙΡΣΙΟΝ meliùs quàm vt quidam tranſpoſita vna litera legunt κρίσιον, Latinè etiam Cirſium dicitur, quod varices quos Græci κιρσοὺς vocant, ſanet à Romanis ſpina mollis.
Li.4. c. 114. Cirſium, vt auctor eſt Dioſcorides,
Forma. caulis eſt tener, duorum cubitorum, triangularis ab imo foliola roſæ ſpeciem referentia: anguli ſpinoſi, per interualla molles: folia Bugloſſo ſimilia, longiora, ſubcandida, modicè hirſuta, pattibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum, in quo capitula in ſummo purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines.
Lib.27. c.8. Plinius iiſdem ferè verbis Cirſium deſcripſit. Cirſium cauliculus eſt tener, duorum cubitorum, triangulo ſimilis, foliis ſpinoſis circundatus: ſpinæ molles ſunt, folia bouis linguæ ſimilia, minora, ſubcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Ita Plinius à Dioſcoride nihil differt, niſi quod folia minora dixit, vt qui μικρότερα legat, quod hodie codices habent μακρότερα, ideſt, longiora. Ruellius & Fuchſius, atque alij recentiores multi nihil aliud Cirſium eſſe crediderunt, quàm vulgare Bugloſſum: quod cum grandius ſit, Bugloſſum magnum, ſiue Bugloſſum Italicum, ſiue Romanum vocant: quam ſententiam minimè probat Matthiolus:
Li.4. Dioſ. c.114. quia Bugloſſum caulem triangularem non habet, ſed rotundum, ab imo folia, per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referunt, ſed longa, & continua prodeunt. Denique Bugloſsi flores non vaneſcunt in pappos, ſed flacceſcentes integri decidunt, ſubnaſcente in folliculis ſemine.

CIRSIVM, Matth.

Plantam igitur à Clariſsimo medico Luca Ghino ad ſe miſſam, cuius figuram hîc appoſuimus, pro Cirſio Matthiolus exhibet, quod ei Dioſcoridis deſcriptio maximè conuenire videatur:
Locus. Naſcitur, vt ille ſcripſit, in vliginoſis locis.
Vires. Radicem Cirſij loco laboranti adalligatam dolores varicum ſedare, Andræas ſcripſit referente Dioſcoride.
Ibidem. Et hanc herbam, Plinius ait, radicémve eius adalligatam dolores varicum ſanare tradunt.
Lib.5. ca.15. Cirſium aliud deſcribit Dodonæus,
Forma. quod & hîc appinximus, foliis magnis, latis borraginis foliis maioribus, latioribúſque, ſpinis paruis opertis: caule anguloſo, tenero, fragili, circa cuius ſummum foliola multa ſunt congeſta, inter quæ carduus echinatus & rotundus prodit; flore purpureo in auras abeunte. Radix eſt craſſa & fibrata.
Locus. Locis humidis, & circum aquas prouenit. Auguſto menſe floret, frigido ſiccóque eſt

temper

CIRSIVM Dodonæi.

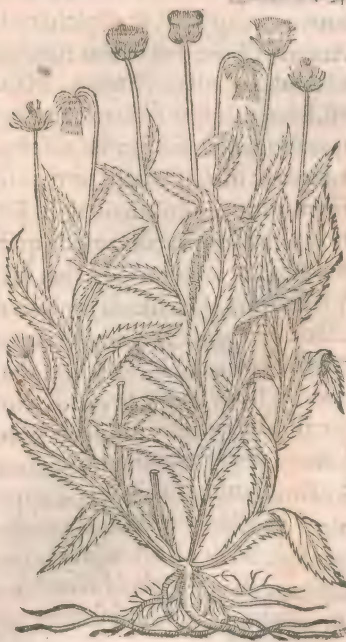
temperamento, & viribus foncho fere simile. Cirsium aliud duobus in locis pictum dedit idem Dodonæus, cuius folia sunt oblonga, lactucæ fere similia, verum acuminata, & per circunferentiam aculeata, candidiora vulgaris buglossi foliis: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas discreti, in quorum singulis capitulum eminet hispidum, quod post floris vigorem deorsum reflexum nutat, tandémque in papposam lanuginem resoluitur: flos purpureo rubet colore: semen splendet aliorum carduorum instar. In hortos aliunde illatum est. Fertur alicubi in maritimis exire. Id carduorum generibus adnumerat. Lonicerus & Fuchsius cirsium buglossum magnum, siue buglossum Italicum esse existimant. Cui omnino similem plantam quandam in Germania copiosè nasci tradunt, nisi quod minora omnia habet, cuius figuram hîc damus. Ob quam, cum cirsio seu buglosso Italico, vt illi putant, similitudinem Cirsium Germanicum nominarunt. Scribit Lobellius in Belgij hortis plures Cirsij ex foliis & capitulis conspici differentias, præter genera memorata. Vnicaules quaternûm & quinûm cubitorum, folia incana buglosso hortensi angustifolio altero tanto maiora & longiora, oris & ambitu laciniatis & spinosis, flores purpurei, singuli in singulis cymis papposi in duplo maiore squamulis loricato capitulo, minus spinulis horrido. Eius hæc est icon. Pinxit etiam Lobellius Cirsium Anglicum quod videtur Spinam albam adumbrare, spithameo caule & fo-

Lib.pur. App.1.cap. 22. & lib. de floribus

CIRSIVM Germanicum, Loniceri.

CIRSIVM aliud, Dodonæi.

CIRCIVM Anglicum. *CIRCIVM maius ſingularibus capitulis.*

liis circij,ad quod commode referri poteſt, flos ſingularis Cardui bulboſi. Radix Belliolis,aut Ellebori nigri modo fibratæ.Prouenit in pratis. Guſtu præſicco, adſtringente,moderatè calido.Hæc Lobellius.

MALVA. *CAP.* *XXI.*

Nomina Lib.20.c.21 Lib.20.

T malua Latinis quaſi molua quod aluum molliat, dicta eſt,auctore Varrone,ita Græcis μαλάχη ab emolliendo vētre,quia μαλάττειν molire ſignificat.Plinius mouorem, à Græcis molopen vocari in ſatiuis, alteram malachen ſcripſit. Athenæus μαλάχην Attice dici,in multis autem Antiphanis & Epicharmi exemplaribus μολόχην per ὀ, ſcriptum reperiri. *Genera.* Arabicè *Chubeze* ſeu *Chubas* nominatur,Italicè *Malua*,Germanicè *Pappel*,Hiſpanicè *Maluas*,Gallicè *Mauue*. Maluæ multa ſunt genera.Eſt enim malua κηπευτὴ, id eſt,hortenſis,ſiue ſatiua,& malua ſilueſtris, non quæ in ſiluis,aut aſperis locis, ſed quæ in incultis ſua ſponte naſcitur, quam χερσαίαν Dioſcorides vocat,quæ vox incultam & inelaboratam terram ſignificat,qualis in ſemitis, pratis,aliiſque huiuſce modi ruris & agri partibus eſt.Et ſilueſtrem hanc maluam, vulgarē intelligimus, non althæam,nec alceam, de quibus poſtea dicemus. Hæc malua vulgaris in viis omnibus & areis prope vrbes luxuriat, caules multos edens teneros,flexiles, folia quāplurima,craſsiuſcula,ambitu nonnihil laciniata,circinata,viridātia:flores tota æſtate fert particulatim purpureos, vel ex purpureo pallidos, deinde orbiculos in quibus ſemina,radix eſt longa,digitū æquans,lignoſior.Maluæ differentiæ ſunt aliquot,ex florū figura,& vario colore.Alia enim rubras,alia candidas,alia in purpuras albicantes roſas producit.Et has rurſus atq; illas vel ſimplici, vel multiplici foliorum textura conſtantes, quarum effigiem & pulchritudinem demirans vulgus Roſam tranſmarinam cœpit appellare, Gallice *Roſe d'outremer*. Malua ſilueſtris duplex: quædam enim altius attollitur,& fere arboreſcit,quædam pumila eſt,& humi iacet. Malua hortenſis quæ ſæpe grandeſcit in arborem, radice eſt longa craſſaque:caudice ſimplici,luxurioſæ proceritatis, baculi vſum præbente,rotundo:foliis amplis, per ambitū ſerratis, iis verò quæ in ſuperiore caule ſunt vulgaris maluæ

Genera. (margin, beside "quot,ex florū figura")

Forma. (margin, beside "plex: quædam enim altius attollitur")

uæ modo diuisis, flores pulcherrimi, caulem à medio fere ad verticem vsque exornant, varij coloris, vt diximus, breui admodum pediculo dependentes, qui venustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent. Primum capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata è caule prosiliunt, iisque paulatim intumescentibus prægnantia florum inuolucra satiscunt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicantur in folia, interdum quinque interdum structili quadam serie, vt diximus, numerosa, calicibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atque in vmbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum maluarum modo semina recluduntur. Hæc malua maior à Matthiolo, & iure quidem nominatur. Aliam maiorem maluam depinxit, caudice non simplici, sed similiter crasso, rotundóque & egregiis floribus decorato, ex cuius inferiore parte folia exoriuntur longis pediculis nitentia, valde ampla, rugata, venosa, per oras serrata, in profundas lacinias diuisa, superiore caudicum parte minora. Item tertiam, quæ aut est malua satiua laciniosa Cordi, aut ab ea non multùm dissidens. Caulem singularem erigit humana statura plerunque proceriorem, numerosis & cubitalibus adnatis ramosam, modicè angulosum, glabrum, intúsque angusta concauitate per- Lib. 2. Dioscor. c. III.

MALVA Vulgaris, Matth.

MALVA Maior I. Matth.

MALVA Maior II. Matth.

uium

MALVA maior tertia, Matthiol.

uium. Folia fert glabra, ſub ramulorum exortu ſingula, in quinas, ſenas, aut ſeptenas (non tamen profundius inciſas) per ambitum crebro laciniosas, & infractas partes diuiſa, quæ verò in ſummis virgis folia ſunt, his magnitudine cedũt: flores per totam æſtatẽ ſecus folia fert multos, paruos, candidos, ex quinque foliis conſtantes, ſingulis multa ſuccedunt ſemina, in orbem mucroni cuidã velut centro circumpoſita quinque partito calice incidentia. Radice nititur pede longiore, ſingulari, candida, fibrata. Tota herba guſtum dulcem, lubricum & glutinoſum refert ſaporẽ. Malua hortẽſis in hortis ſata prouenit, quæ in tãtã magnitudinẽ accreſcit, vt iuſtę arboris formã adipiſcatur, & iam nec herba, nec frutex, ſed planè arbor dici debeat. Ob id δενδρομαλάχη Græcis dicta eſt, id eſt, malua arborea, quæ nihil aliud eſt quàm ſatiua, vt Matthiolus cenſet, cultorum diligentia & arte in tantam magnitudinem aſſurgens, quod Theophraſti auctoritate probat. Quædam cultu diuerſa efficiuntur, & à natura ſua diſcedunt, vt malua in altum accreſcens, & arboreſcens.

Lib.1.hiſt. cap.5.

Quod non longo fit tempore, ſed ſenis aut ſeptenis menſibus, vt longitudine craſsitudinéque haſtam æquet: quare baculi vſum prębet, tempore verò longiore maius quoque proportione fit incrementum. Plinius eadem fere prodidit. Tradunt auctores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculi vſum præbere

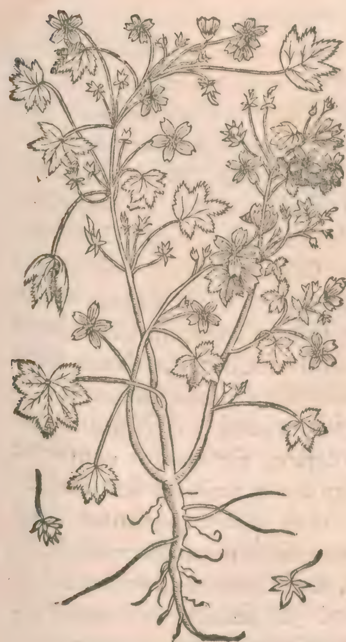
Lib.19.c.4.

MALVA ſilueſtris Pumila, repens.

extemplò. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, vbi Heſperidũ horti fuiſſe produntur CC. paſſ. ab oceano, iuxta delubrum Herculis antiquius Gaditano, vt ferũt. Ipſa altitudinis pedum XX. craſsitudinis quam circumplecti nemo poſsit. At contra Pena maluæ ſilueſtri euenire putat quod filici, ſedo, arundini, atque aliis, vt etiam non cultæ arboream proceritatem, durationem & ramorum magnitudinem aſſequantur, aſſeritq́; ſe in Cœnobio D. Spiritus prope Venetias, & aliis locis maritimis Thyrrhenæ oræ vidiſſe ſponte adultas. Permicam arbuſculam æquantes altitudine & craſſitie ſtipitis, qui ramis ſparſis, frondis læuore, virore, imo toto flore, ſemine, & facie maluam teſtabantur, ſed craſsiorem totam & habitiorẽ, qualem Gallobelgiæ, Angliæ, & Germanię hortulani hodie colunt, quadriennium & quinquennium edurantem, lignoſiore prægrandi radice, & ſolido trunco, duritie lignea, ſenûm & octonûm cubitorum, facultate non diuerſa à malua vulgari, ſine vlla olitorum induſtria, vt ſolo natiuo duntaxat deberi hanc differentiam ex natali

MALVA siluestris maior.

natalibus perſpicuum ſit.

Malua ſiluestris maior ſeu altior rectũ erigit caulem, ſeſquicubitalẽ, minimi digiti craſsitudine teretem, raris pilis hirſutum, ſtatim à terra in ramos diuiſum, folia habet longis pediculis inſidentia, multum laciniata, ſerrata, fuſciora, minora & læuiora ſatiuarum foliis, flores æſtate fert ſecus ramos & folia, ſatiuarum floribus, qui ſimplici ſunt textura aut roſis ſilueſtribus ſimiles, quinquefolios, & in rufo candicantes, quibus in orbem diſpoſita ſuccedunt ſemina. Radice nititur pedali aut longiore, digiti craſsitudine, candida, & in partes diſtracta. Tota herba dulci eſt guſtu & glutinoſo. Naſcitur in aggeribus, hortorum areis, & circa rudera. Malua ſilueſtris minor ſeu pumila, quam ſupinam vocat Cordus, repentem Lobellius, caules per terram ſpargit cubitales, teretes, virides & ſolidos, in quibus folia ſunt in longis pediculis, minora, & non vt in ſuperiore laciniata, ſed rotunda, preterquam quod ab vna parte in profundum ſinum recedunt vſque ad pediculi adnexum, in ambitu ſerrata, pinguia, flores ſecus folia fert paruos, quinquefolios, alteri ſilueſtri maluæ ſimiles, minores tamen, in candido rubentes, quibus exigua ſuccedunt ſemina, in orbem diſpoſita, radice nititur longa, neruoſa, candida. Tota planta glutinoſum humorem emittit. Naſcitur circa hortos, pagos, & rudera. Non omittendę Maluæ Roſeæ ſiue Hyemales Roſeæ, à floris Roſei elegantia & ſimilitudine dictæ, partim althææ, partem maluis cognatæ: etenim foliorum & cauliculorum incana ſuperficie, molliore, mucroſaque radice althæam referunt, ambitu verò maluaceo & caule arboreſcentem maluam plene aſſequuntur, ſed althææ poſitu & modo oriuntur, quotannis etiam pereunt, radice denuo primo verè ſeſe propagante, culmóſque edente ternûm & quaternûm cubitorum. in quibus ſerotini prodeunt flores, videlicet Auguſto, magnitudine, effigie, elegantia roſam prouocantes, interdum ſimpliciores, interdum multiplices & conferta foliolorum ſtructili ſerie conſtantes, triplicis in hortis ſeptẽtrionalibus varietatis: ſæpe puniceo colore ſaturato, aliquando candido, interdum dilute rubente, aut vtriſque confuſis. Semen althææ ſimilius, ſed maius. Hæc ex Pena. Malua hortenſis Iulio & Auguſto menſibus floret: neque enim flos is vt in roſa fugax eſt, ſed diu vigor vitáque durat. Silueſtris pumila per totam æſtatem, & in maximam autumni partem durat. Arboreſcens Iunio & Iulio menſibus floribus

Lib. 2. plã. cap. 97.

Locus.
Tempus.

MALVA Roſea ſimpliciore flore, Lobellij.

MALVA Rosea multiplex, Lobellij.

bus quàm maximè abundat. Antiqui maluis cæterorum olerum modo vescebantur, subducendæ alui gratia. Vnde Martialis.

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes. Et
Vescere lactucis, & mollibus vtere maluis,
Nam faciem durum phœbe cacantis habes.

Lib.2.c.111. *Vires & Temper.* Quare scripsit Dioscorides, Malua satiua esui longe aptior est siluestri, stomacho aduersatur, aluum iuuat, sed multò magis caules: interaneis & vesicæ vtilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata ægilopas ex melle sanant, verùm cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem vtēdum est. Contra aculeatos apum vesparúmque ictus illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: vlcera manantia in capite, furfurésque cum vrina sanat. Sacris ignibus & ambustis decocta folia tritáque vtilissimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum vuluas insessione mollit: prodest erosionibus vesicæ, & intestinorum, vuluæ, sedisque clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua contra omnia venena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morsus remedio est. Lac euocat. Semen in vino potum, addito loti siluestris semine vesicæ cruciatus lenit. De hac

Lib. 2. Ali. perspicuè disserit Galenus his verbis. Quemadmodum θειδακίνη, quæ lactuca agrestis est, ab hortensi, ita malua agrestis à satiua differt. Plantæ enim congeneres eò inter se dissident, quòd agrestis quidem siccitate, satiua verò humiditate superat. Porro succo maluæ lentor quidam inest, quod lactucæ non inest, à refrigerandóque abest perspicuè. Id quod etiam antequam edas intelliges, si vtrumque olus vicissim calido alicui affectui, vt erysipelati cataplasmatis modo applicueris, quod etiam vulgò faciunt, tenera folia diligenter ad exactum læuorem conterentes. Senties enim in hoc cataplasmate lactucam quidem manifestè refrigerare: maluam autem calorem quendam habere moderatū ac tepidum. Cæterùm hoc olus facile subducitur, non modò propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, & potissimùm quando quis cum oleo & garo copiosam ipsam sumpserit.

Lib.7.sim. Nutrit autem & ipsa mediocriter. Et rursus. Malua agrestis digerentis paululum & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis quantò plus habet aquæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est, fructus eius tanto validior est, quãto & siccior. Porrò, huius generis est quæ dendromalache nuncupatur, sed efficacissima com-

Lib.20.c.21 prehensarum in digerendo. Plinius diffusiùs virtutes maluarum explicat. In magnis laudibus malua est vtraque, inquit, & satiua & siluestris. Omne solum in quo seruntur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum, similiúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti ante, & habentes eas non feriuntur, folium impositum scorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoctę cum radice sua leporis marini venena restinguũt, &, vt quidã dicunt, si vomatur. De iisdem mira & alia traduntur. Sed maximè si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant cum vrina putrefactæ,

putrefactæ, lichenas & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panóſque, addita hominis ſaliua purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius niger dicit. Olimpias Thebana abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Alij purgari fœminas foliis earum manus plenæ menſura, in oleo & vino ſumptis. Vtique conſtat parturientes foliis ſubſtratis celerius ſolui, protinus à partu reuocandum ne vulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ veneri naſcuntur, vt ſemen vnicaulis aſperſum genitali fœminarum auiditates augere ad infinitũ Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas Teneſmo & dyſentericis vtiliſsimè infundi. Item ſedis vitiis, vel ſi foueãtur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculoſis, & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris ignibus, & ambuſtis decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & veſicæ, & inteſtinorũ roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione emollit in oleo: ſuccus decoctæ pori meatus ſuaues facit. Scribit Symeon Sethi, maluam ventriculum facile ſubire, non ſolùm propter humiditatem, verumetiam propter lentorem, atque imprimis ſi cum oleo & garo offeratur, vino quo editur tempore irrorata. Veſicam, thoracẽ, pulmonémque iuuare, & raucam vocem lenire. Silueſtris malua, vt ferunt, comeſta dolores ex veſparum ictu tollit. Si quis morſus à veſpis aut apibus, ſucco maluæ præſertim ſilueſtris perungitur, confeſtim dolore leuatur. Dicitur etiam huius decoctum potum lapides conterere, ſomnum conciliare, facilémque partum præſtare, ſi mulier ea crebrius vtatur. Illita inflammationes lenit, & quæ indurata ſunt mollit. Illud maluæ peculiare eſt, vt veſparum & apum ictibus impoſita, dolores leuet. Maluæ radix ſicca, inquit Matthiolus, die vno in aqua macerata, deinde madida papyro circum- *In libr. 2. Dioſc. cap. 111.*
uoluta, & ſub feruẽte cinere decocta, rurſúſque ſiccata, vtiliter vſurpatur ad dentifricia: dentes enim affricta expurgat, & gypſeam materiam exterit, foliorum & radicum decoctum gargarizatu exaſperatas fauces lenit, muccago verò acrimonias emendat, feruefacta folia in cibum appoſita raucedines expediũt, ex oleo, ſale, & recente butyro aluum citant, fit è foliis cum ſalinis frondibus tritis præſtantiſsimum emplaſtrum ad vulnerum, & quaſcumque alias inflammationes: valent eadem cum porris & cepis illita ad ſerpentium venenoſorum morſus. Succus auribus inſtillatus dolorem ſedat. Decocta vnà cum radice ad lentorem vſque datur potanda ægrè parturientibus magno eorum commodo. Id quod præſtat ſuccus ſelibræ pondere hauſtus. Semen ex vino nigro potum nauſeam tollit. Cauliculi molles cocti ex aceto eduntur oleo & ſale, aſparagorum modo prima ſtatim menſa, ad ciendam aluum. Datur ſuccus vtiliter, melancholicis ſex vnciarum, inſanientibus octo pondere, hauriendus. Denique malua ad plurima vtilis eſt, vt non immerito eam antiqui omnium orbicem appellauerint.

ALTHAEA. CAP. XXII.

QVÆ Græcis ἀλθαία, Latinè ſimpliciter Medica dici poſſet: ſic enim *Nomina*
nominata eſt διὰ τὸ πολυαλθὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς auctore Dioſco- Lib. 3. cap.
ride, id eſt, quod inter primas ſit vtilis, & plurimis polleat remediis, 146.
ab ἀλθαίνειν quod mederi ſignificat. Dicitur & ἰβίσκος, & ἐβίσκος, La- Lib. 20. c. 21
tinè Althæa, Ibiſcus ſeu Ebiſcus, & ab excellẽtia effectus à quibuſdam Ariſtalthæa,

Lib. 9 hist. cap. 15. Ibid. Lib. 1. plan. c. 47.

inquit Plinius, à Theophrasto etiam μαλάχη ἀγρία id est, malua siluestris: est enim, vt ait Dioscorides, in siluestrium maluarum genere. Et Plinius, è siluestribus, cui grande folium, & radices albæ, althæa vocatur. A Cordo malua palustris appellatur, Arabice *Chitini*, *Chatini*, *Chathmie* & Rosa *Zameni*, vulgò maluauiscus nominatur, nomine ex malua & ibisco cōposito, ab Italis *Maluauisco*, Officinis Bismalua, Germanis *Ibisch* & *Heylwurtz*, à Gallis *Guimauue*, quod glutinosa sit malua.

Lib. 9 hist. cap 19. *Genera.*

Theophrastus althææ species duas constituere videtur: sic enim ille. Habet althæa folium maluæ, sed maius & hirsutius, caules molles, flores luteos, fructum veluti maluæ, radicem neruosam & albam, gustum quoque caulium maluæ. Vsus ad rupta & tusses in vino dulci, & ad vlcera in oleo. Aliam quandam si cum carnibus coquas, in idem coniungere, & has quidem agglutinare, alias attrahere, lapidis magnetis modo & succini. De priore, cui luteos flores tribuit Thophrastus, mox dicemus, nūc de vulgari.

Lib. 3. c. 146 *Forma.*

ALTHAEA Matthioli.

Althææ, inquit Dioscorides, folia vt cyclamino rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo: bicubitali caule, radice lenta, intus alba. Sed totam sigillatim depingamus. Althæa caules emittit plerúmque bicubitales, rectos, minimi digiti crassitudine, rotundos, lanuginosos & solidos, foliis ex interuallis vsque ad summitatem vestitos, & longo petiolo dependentibus, ex rotundo in angulum exeuntibus, in ambitu serratis, tres quatuorve digitos latis, tactu mollibus, breui, densa, & veluti detonsa lanugine holoserico similibus: flores in summis caulibus profert maluę siluestris, aut rosarum siluestrium figura, paulo minores tamen, in candido rubescentes, quinque foliolis constantes, in quorū medio paruum est nucamentum rubescens, semen habet latum, paruum in orbem centro cuidam circumpositum, quod cortice detracto nigricat. Radicibus nititur diuturnis, ab vno trunco exortis, cubitalibus, digiti crassitudine, foris subpallidis, intus cādidis, neruosis, lentis, glutinosis, & dulcibus.

Locus. *Tempus.*

Nascitur locis vliginosis & pinguibus, humentibus, & palustribus pratis, & in fossis. Floret Iulio & Augusto mensibus maluarum siluestrium more.

Lib. 3. c. 146 *Vires & Temper.*

Multiplicem eius in medendo vsum ac vtilitatem declarat Dioscorides his verbis. Decocta in vino aut aqua mulsa, aut per se pota efficax est contra vulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, contusiones sedis, inflationes, neruorum rigores, siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, vt dictū est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthináve, vt malagmatis lentor fiat, facit ad vuluæ inflammationes, præclusionésque in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vuluæ, reliquiásque à partu extrahit. Decoctæ succus ex vino potus succurrit vrinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis, (quæ cum Gręcè legantur, τὸ δὲ τῆς ῥίζης ἀφέψημα σὺν οἴνῳ πινόμενον ὠφελεῖ δυσουροῦντας, λιθιώντων ὠμότητας, &c. sic vertenda censet Andr. Lacu. Radicis autem decoctum potum ex vino difficultati vrinæ auxiliatur, acerbissimisq́; doloribus à lapillo excitatis. ὠμότης enim, vt ait, non solùm significat cruditatem, sed acerbitatem etiam summam, atque acrimoniam doloris. Cui conuersioni consentit, inquit,

quit,rerum vſus atque experientia: quippe contra dolores illos acerrimos, inclementiſsimóſque,quos excitare calculi ſolent,decoctum radicum althææ maximo ſucceſſu propinamus:licet pluribus diebus id potum,non ſolùm non conferat cõcoctioni quæ in ventriculo fit, ſed etiam eam vitiet & labefactet,id quod liquidò conſtat, tum ex nauſea graui quam gignit,tum vel maximè ex ructibus faſtidiendis quos excitat.Dalechamp.Lacunę interpretationem improbat,& λιθιώντων ὠμότητας interpretatur pituitoſos,crudos, lentos humores meiendo exeuntes,& grauiſsimos cruciatus excitantes inter meiendum, qui certiſsimo indicio calculum veſicæ,renúmve,ſed veſicæ magis ſignificant, nunc præcedentes, nunc comitantes,nũc ſubſequentes.)Dentium mulcet dolorem cum aceto decocta,colluto inde ore. Viride ſemen ſiccúmq; tritum vitiligines in ſole cum aceto perunctas emendat(in vulgari quidem codice legitur,ἐγχριόμενος σὺν ὄξει, id eſt, inunctũ cum aceto, in vetere autem σὺν ὄξει ἢ ἐλαίῳ, id eſt, ex aceto & oleo.)Eodem cum aceto & oleo peruncti à venenatis non feriuntur.Valet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluiq́; profluuium.In poſca aut vino decoctum bibitur contra omnes veſparum,apũ,ſimiliúmq; aculeatos ictus, folia cum olei momento, morſibus & igni ambuſtis illinuntur. Conſtat aquam trita radice addita addenſari. Quæ poſtrema Græcè ſic habentur. πήγνυσι δὲ ἡ ῥίζα (in vetere codice additur χλωρὰ, id eſt, viridis) καὶ ὕδωρ, μιγεῖσα λεία, καὶ συνεξαιθεριασθεῖσα. Id eſt,radix viridis tuſa,& aquæ permiſta,& ſimul tota nocte ſub dio relicta,cõdenſat illam. Theophraſtus ex quo hæc mutuatus eſt Dioſcorides, vocem χλωρὰ non habet:ſic enim ille. πηγνύναι δὲ καὶ τὴν τῆς ἀλθαίας ῥίζαν τὸ ὕδωρ, ἐάν τις τρίψας ἐμβάλλῃ καὶ θῇ ὑπαίθριον. Id eſt, Radicem althææ aquam denſare aiunt,ſi quis tritam iniecerit,& ſub dio reliquerit. Plinius maluarum vſum medicum(de quo iam diximus)fuſiùs perſecutus, tandem addit, Althæę in omnibus ſupradictis efficacior radix,præcipuè conuulſis ruptiſq́;.Cocta in aqua aluum ſiſtit.Ex vino albo ſtrumas & parotidas,& mammarum inflammationes tollit. Panos illita. Eadem arida in lacte decocta,quãlibet pernicioſæ tuſsi medentur.Hippocrates vulneratis,ſitientibúſque defectu ſanguinis radicis decoctæ ſuccum bibendam dedit:& ipſam vulneribus cum melle & reſina, item contuſis,luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit:& aſthmaticis ac dyſentericis in vino bibendam dedit. Mirum aquam radice ea addita addenſari ſub dio, atque lacteſcere. Efficacior autem quò recentior. Hæc Plinius, quorum quædam etiam Dioſcorides habet. Verum quod aquam radice althæę addenſari atque lacteſcere dixit,id iam ex Dioſcoride atque Theophraſto protulimus, vt ex iis non immeritò dubitet Cornarius, an lacteſcere rectè in Plinio legatur, & non potiùs lenteſcere,aut coaleſcere. Idem Plinius qui illa de althæa prodidit,ſeorſum aliquot locis de ibiſco,vt ab althæa diuerſo ſcripſit. Hibiſcum, inquit, à paſtinaca gracilitate diſtat,damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile. Et, Paſtinacæ ſimile hibiſcum,quod molochen agriam vocant,& aliqui piſtolochiam, vlceribus cartilaginis, & oſsibus fractis medetur, folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt,ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus,illita medentur. Et mox,Celſus & podagris, quæ ſine tumore ſunt, radicem eius ex vino decoctã imponi iubet. Et, Medetur lichenibus hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Qua in re Plinio apertè refragatur Dioſcorides & Galenus,cæteriq́; Græci, qui althæam ibiſcum,ſiue ebiſcum vocauerunt.Sic enim Galenus. Ebiſcus ſiue althæa, eſt autem malua agreſtis,facultatem habet digerendi,laxandi, phlegmone leuandi,mitigandi, concoquendi difficiles coctu abſceſſus. Radix porrò eius & ſemen cætera quidem pari foliis modo agunt,verùm tenuiorum partium, magiſq́; exſiccatoriam,adhæc magis exterſoriam facultatem oſtendunt,vt & vitiligines detergant,& ſemen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dyſenteriam,

Lib. 9 hiſt. cap. 19.
Lib. 20 c. 21
Embl. 147. lib. 3. Dioſ.
Lib. 19. c. 5.
Lib. 20. c. 4.
Lib. 26. c. 4.
Lib. 6. ſim.

diarrhœam, & sanguinis reiectionem aptũ est, nempe cum adstringentem quandam facultatem habeat. Et de maluis agens. Huius generis est & ea quæ dendromalache nominatur: sed efficacissima prædictarum in digerẽdo, appellatur etiam althæa. Dodonæus plantam secundo loco depictam althæam, seu ibiscum Theophrasti esse arbitratur, & Abutilon Auicennæ, foliis rotundis in exortu, sed in extremo acutioribus, candidis, tactu mollibus, & ferè lanuginosis, vt & prioris althææ, sed multò maioribus, & forma ferè magnitudinéque cucurbitæ foliis similibus: caulibus longis, crassis, validis, in quibus nascuntur flores lutei, deinde caliculi piloti, membranei, in quibus semen paruum, nigricans: radix maluacea. Eandem pro Ibisco vel Althæa Theophr. descripsit Pena, pinxit Lobellius. Matthiolus eadem ostendit. Sed neque Althæam alteram Theophrasti, neque Auicennæ Abutilon esse arbitratur, nullan ratione aliorum opinionem refellens: sed solùm neutri respondere dicens. Non tamen prætermittenda est, inquit, eius herbæ cognitio, vt eius quoque omnibus cognita sit facultas. Nam experientia constat eius semine epoto sesquidrachmæ pondere ex vino, calculos in renibus frangi, educiq́;, vrinas eiici, doloréq; finiri: id quod tamen de abutilon Auicenna non prodidit. Abutilon, inquit, est planta similis cucurbitæ. Dicitur recentibus vulneribus maximè prodesse, eáq; statim conglutinare. Aliam etiam hic althæam ex Dalechampio depinximus

Lib.7.sim.

Lib.5.c.25.
Lib.9.hist.
cap 19.

In lib.3.
Diosc.cap
140.

ALTHAEA Theophrasti.

ALTHAEA altera, Matth.

ALTHAEA Lignosa, Dalech.

mus

mus,quam lignoſam & arboream vocant,propter arboream ſoliditatem. Radices plurimas habet,denſas,craſſas,caudicem non minus craſſum,quàm eſt noſtri corporis truncus,homine proceriorem, ramoſum, cortice è ruſo purpuraſcente, foliis althæę,magnis interuallis per ramos naſcentibus: flore etiam althæę, grandi, candido. Naſcitur propè Miramuallem Monſpelienſis agri vicum, in confragoſo ſaxo, cui Anachoritæ domuncula impoſita eſt. Hæc eadem eſſe videtur, quæ Cluſio Althæa frutex,Penę & Lobellio Althęa arborea ſiue Arboreſcēs dicitur,& paucioribus locis & feruidiore cœlo (quale in maritimis Gallicæ Prouinciæ ad Olbiam)prouentu tanto fruticat,vt ad ſepes conſtituendas ſatis ſit.Multo ſolidiore ſcapo eſt quàm Malua arborea, ſalignæ quaſi concretionis, & in arboream formam verſo,flos maluæ vulgaris aut althæę,nec diſpar ſemen.Eſt & Althæa paluſtris,de qua dicemus in libro de Paluſteribus.

ALCEA. CAP. XXIII.

Ἀλκέα Græcè,ita Alcea Latinè dicitur,Officinis ferè incognita,Italicè *Biſmalua*, & *Malua ſaluatica*, & *Buon viſchio*, Germanis *Sigmars, Krauct*, Hiſpanicè *Malua de Vngria* & *Malua monteſina*, Gallicè *Guimauue ſauuage*. Vulgares herbarij & Empirici Symeonis herbam appellant. Alcea maluæ ſilueſtris ſpecies eſt,folia tamen habet magis fiſſa,& profundiùs inciſa,& in plures partes diuiſa, verbenacæ ferè ſimilia, ſed multò minora: caules rotundos,rectos,bipedales aut maiores:flores figura maluis aliis ſimiles,purpureos,aut dilutiùs rubeſcentes: ſemen item ſimile, eodémque modo tunicatum: radicem craſſam,bipedalem,& eo maiorem,intus candidam.Hæc eſt eius icon ex Matthiolo.Eadem videtur eſſe quæ Alcea fruticoſa Penę & Lobellij,Cannabis ſilueſtris Dioſcoridis,quibuſdam.Prolixioribus magiſque vimineis ſurculis fruticat, foliorum diuiſura altiore quinaria,& crenulis exiguis. Pentaphyllum rubrum, ſiue Cannabim æmulatur: flos purpuraſcit. Eſt quibuſdam Cannabis ſilueſtris. Quare aliam Alceam vulgarem Pena & Lobellius proponunt, figura, ortu, cauli-

Nomina

Forma.

ALCEA *Matth.*

ALCEA *vulgaris,Lobellij.*

culis ſimilem Maluæ, ſed foliis altius inciſis, quinque partitis, qualia ſunt Maluæ vetuſtiori puſillæ, aut Geranio: flore copioſo, maluę ſemine orbiculato compreſſo, ſictę item Maluę: radice etiam prorſum Maluę, minus muccoſa. Et calidis & Septentrionalibus regionibus familiaris eſt. Dioſcorides breuiter ſic deſcripſit,

Lib.3 c.147

Alcea ſiluestrium maluarum generi aſsignatur, folia habens denſa, verbenacæ

ALCEA Veneta, Dodon.

proxima: caules tres aut quatuor, cortice cãnabino veſtita: florem roſæ paruum: radices albas, latas, quinque aut ſex, cum plurimum cubitales. Quæ Plinius ex Dioſcoride ferè tranſcripſiſſe videtur. Alcea, inquit, folia habet ſimilia verbenacæ, quæ & periſtereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem roſæ, radices albas, cumplurimum ſex, cubitales, obliquas. Naſcitur in pingui ſolo, nec ſicco. Hæc Plinius.

Lib.27.c.4.

Locus.
Tempus.
Vires.
& Temper.

Naſcitur & in incultis, campeſtribus, & agrorum, ſcrobiúmque marginibus, iuxta ſepes & vias, floret Iulio & Auguſto menſibus cum malua ſilueſtri. Radices cum vino aut aqua potæ, inquit Dioſcorides, dyſentericis ruptiſq; medentur. Plinius, Vſus radicis ex vino vel aqua dyſentericis, aluo citę, ruptis, cõuulſis. Et, Alceę radix collectiones diſcutit. Et paullo poſt, Sparicis, tremulis, opiſthotonicis alceę radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Et, Alceę ſiccæ farina torminibus pota cum vino reſiſtit.

Ibid.
Lib.27.c.4
Lib.2[illegible].[illegible].12
Ibid.
Lib.26.c.8.

Galenus Alceam in ſimplicium catalogo prętermiſit. Paulus ex Dioſcoride, Alceam ſilueſtris malue ſpeciem eſſe dixit, quæ cum vino pota dyſenterias & roſiones ſanat, & magis ipſius radix.

Lib.7.

ALCEA villoſa, Dalecham.

In hoc tamen Paulus à Dioſcoride & Plinio diſsidet, quod δήξεις, id eſt, roſiones, habet pro his quæ ῥήγματα, id eſt, rupta, Dioſcorides & Plinius appellauere, vt fortaſſe ῥήξεις in Paulo, pro δήξεις legere oporteat. Ex emplaſticorum medicamẽtorum numero eſſe alceam, & folia quæ glutinoſum quid ac lentũ habent, etiã radix ipſa quæ glutinoſa, dulcis, & modicè adſtringens apparet guſtantibus, abinde monſtrant.

Fuch. in hiſtor. plant. cap.27.

Hinc ſatis conſtat alceam citra inſignem tum caliditatem, tum frigiditatem ſiccare, ac planè emplaſticorum conſiſtentiam obtinere. Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita vt non deſint qui credant radicem alceæ è collo ſuſpenſam aciem oculorum ſupramodum acuere, & tueri poſſe. Eſt herbariorum ſententia Alceę ſpecies hic depicta, quæ adfertur ex Italia, & ab iis Alcea Veneta nũcupatur, Gallicè *Guimauue de Veniſe*.

Dodo. lib. 5.cap. 7.
Cordus in obſer.

Pena tamen ait ſe nuſpiam in Italia nedum Venetiis vidiſſe niſi in hortis, multóque

maiorem

maiorem eius copiam Septentrionales herbarios habere quam Italos. Quare ille & Lobellius Alceam peregrinam solisequam vocant. Tragus Alceã Venetã. Dodonæus in Histo.Purgant.Alceam vesicariam, Matthiolus perperam Hypecoum. Caulem profert teretem, mollem, ramosum, aculeis hispidum: folia obscuriùs virentia, carnosa, fissa, & profundiùs incisa, foliis Alceæ superioris haud multũ absimilia, minora. Flores in summis caulibus emergunt, florum maluarum omniũ speciosissimi, sed ferè similes, quinque foliis constantes, foris candidi, vel pallidi, in medio purpurei, ex quo apex pistilli forma lutei, siue aurei coloris emicat, tribus, quatuórve horis ab exortu solis sese aperientes, meridie horã vnam hiantes, deinde sese contrahentes. Iis succedunt vesiculæ, in quibus capitula rotunda, hirsuta, quibus semen nigrum includitur. Radix parua est, & tenera. Hæc Alcea non nisi herbariorum diligentia & cultu in hortis nostris prouenit. Martio aut Aprili mense seritur, Iunio, & Iulio floret. Huc spectat perelegans & noua planta à Lobellio depicta ex cultissimo horto D. Brancionis, quam quidam Sabdariffam vocant. Caule est singulari, alis donato, quinos & senos cubitos alto, cui insidẽt flores Alceæ peregrinæ similes & eiusdem fere coloris, ex luteocinereo obsoleti, sed maiores, alio sanguineo medium cingente. Eius folia maluam adultam prorsus æmulantur, sapor prorsus oxalidis. Hæc ex Lobellio. Ob similitudinẽ hanc quoq; Alceam nuncupauit Dalechampius, quæ radice est palmum longa, è ruffo candicante, paucis fibris capillata, caulibus multis, densissima lanugine hirsutis: quamobrem Alcea villosa nominata est, palmo non altioribus: folio per ambitum valde crenato, in tria diuiso, lanugine quoque spissã tecto: flore puniceo, amplo, specioso, tracheliorũ florem magnitudine penè superante: fructu nigro, placẽtæ simili, *Locus.* *Forma.*

SABDARIFFA, Lobellij.

SABDARIFFA Alia.

perinde ac maluæ vulgaris, intra folliculũ clauso, densis ac subasperis pilis hirtũ, & vndique fructum occulentem, vt in halicacabo. In radicibus Iuræ montis nascitur. Floret Majo mense. Fructus Iunio maturescit. Sabdariffa alia ad me missa fuit, quam tibi tradere volui, quoniam siliquata est, & ab alia quodãmodo diuersa. *Locus.* *Tempus.*

SOLANVM. CAP. XXIIII.

Nomina / Li.8.ſimpl. — TΡύχνος,& præpoſito σ, στρύχνος,inquit Galenus, Latinis Solanum nominatur,Officinis Solatrum,vulgò Cuculus,Vua lupina,Vua vulpis. Arabibus *Hameb alhomaleb,Hameb alchaich*,ſiue *Hanab althaleb*, Gallis *Morelle*, quod hortenſe eſt, Italis *Solatro hortolano*, Germanis *Nachtſchadt*,Hiſpanis *Yerua mora*.

Genera — Quatuor Dioſcoride & Galeno auctoribus Solani ſunt genera. Primum στρύχνος κηπαῖος, Solanum hortenſe, quod olim in hortis cum aliis oleribus, quæ edendo ſunt ſeminabatur. Hodie ſua ſponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine à nigris foliis, aut à fructu in extrema maturitate nigro appellatur. Secundum στρύχνος ἁλικάκαβος, Solanum halicacabũ, & φυσαλὶς,ideſt,veſiccaria à folliculis quos producit, veſicarum in animantibus ſpeciem imitantibus,non quod veſicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes ſecutæ corrupto halicacabi nomine *Achachengi* apellant, Itali *Halicacabo*, Germani *Indenkirſen*,Hiſpani *Bexigo de perro*, Galli *Alquaquenge*, (*Coqueret* rura noſtra vo-

Li.3. c.109. cant,ait Ruellius. Tertium στρύχνος ὑπνωτικὸς, Solanum ſomniferum, ab effectu ſcilicet. Sunt qui Solatrum dormitorium,& marinum dicant,quod in rupibus nõ longè à mari inueniatur. Gallicè *Solane dormitif*, Italicè *Solatro ſomnifero*. Quartum στρύχνος μανικὸς,Solanum furioſum, Officinis Solatrum mortale, Gallicè *Solane fu-*

Lib.7.hiſt. ca.14. *rieux*. Theophraſtus tria genera facit cum ſcribit, ὁ μὲν γὰρ ἐδώδιμος στρύχνος, ὁ ὥσπερ ἥμερον κάρπον ἔχων ῥαγώδη. ἕτεροι δὲ δύο εἰσὶν, ὧν ὁ μὲν ὕπνον, ὁ δὲ μανίαν ἐμποιεῖν δοκεῖ). Ideſt,eſt Solanum edule,& fructũ veluti mitem & acinoſum ferens. Sunt alia duo, quorum alterum ſomnum,alterum inſaniã adfert. Aliquanto poſt duo duntaxat

Lib.9.hiſt. c.12. & 15. — genera ſtatuit. τῶν δὲ στρύχνων ὁ μὲν ὑπνώδης, ὁ δὲ μανικὸς. Solanum aliud ſomniferũ,

Lib.27.c.13. Cap.8. — aliud furioſum. Plinius quatuor ponit genera. Solanum Græci ſtrychnum vocant. Dixit autem ſuprà cucubali folia trita cum aceto,ſerpentium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alij Græcè ſtrychnum,&c. Quæ nomina ſunt etiam inter ſuppoſititia apud Dioſcoridem. Idem alio in loco ſtrychni hiſtoriã Fuchſius perſequitur. Strychno, quam quidã

Lib.21.c.31. trychnum ſcripſêre,vtinam nec coronarij in Ægypto vterentur(Dioſcoride ſolo halicacabi fructu coronarij vtuntur,quod & hodie per hyemẽ in Gallia fit, non autem hortenſis vtriuſlibet folio,flore fructu)quos inuitat hederæ florum ſimilitudo,(Lege ederæ fructum ſimilitudo in duobus eius generibus. Præter illa tertiũ cui acini,&c.)in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granoſi folliculi,halicacabum vocant,alij callion. Noſtri autem veſicariam, quoniã veſicæ & calculis proſit, &c. (Halicacabum veteres veſicariam non dixêre quod veſicæ & calculis proſit,ſed vt demonſtrat vox Græca φυσαλὶς, quod fructus folliculo tanquam veſica includatur vt diximus.) Tertio folia ſunt ocimi (εὐζώμου Dioſcorides habet,id eſt Erucæ)minimè diligenter demonſtranda remedia non venena tractanti:quippe inſaniam facit paruo quoque ſucco, &c. Quin & alterũ

In Hort. Germ. — genus quod Halicacabum vocant, ſoporiferum eſt,&c. Geſnerus Solanorum genera permulta eſſe ſcribit præter illa quatuor à Dioſcoride & aliis memorata. Omnibus ſunt acini,inquit, iiq; ſeminibus albis pleni. Pleráque aliquam in foliis & floribus ſimilitudinem habent,odore graui, vi refrigerante prædita. Matthio-

Li.4.Dioſ. ca.68. — lus quoque experientia ſeſe comperiſſe ait plura ac varia Solanorum eſſe genera.

Forma. — Solanum vulgare,quondam hortenſe,quia ſerebatur cibi gratia, nunc in cibis illud vitamus, frutex eſt puſillus,multis concauus alis: caulibus rotundis, pedalibus,ſurculoſis:foliis nigricantibus,tactu mollibus, ſuccoſis, ocimo ſimilibus, ſed latioribus,& multò maioribus,per ambitum inciſis, in mucronem deſinentibus. Flores tota æſtate ex mediis alis profert paruos in ſingulis pediculis ternos, quaternos,

SOLANVM Hortense.

ternos,quinos,aut senos,qui quinis exiguis,oblongis, acuminatis, & cãdidis foliolis,instar radiorum stellæ dispositis constant, in quorum medio lutei minimiq; apices in vnũ coniuncti eminent.Floribus singuli succedunt acini, rotundi,magnitudine pisi,substantia molles, primùm virides,post maturitatẽ nigri, intus subuiridi glutinosoq; succo, atque paruis flauescẽtibus compresisq; seminibus pleni ab,vno pediculo instar corymbi, aut parui racemi dependentes,in terram spectãtes. Radice nititur longa,fibrata,candida.Sapore folia sunt aqueo, simulq; adstringente,acini vero glutinoso, & aliquantulum,vinoso. Odorem spirat herba grauẽ & fœtidum. Cordus huius Solani speciem alteram facit Solanum puniceum, acinorum colore ferè solummodo distans:nam ramulis, foliis,floribus acinorum figura & quantitate, radice,sapore, odore & natalibus superiori Solano simile est,differt tantum, quod paulo asperioribus constet ramulis, acinósque in croceo colore puniceos producat,qui etiam ante maturitatem virent.Id Solanum rubrum appellat Gesnerus, cui & luteũ aliud addit, cui lutei sunt acini. Eadem cum vulgari,cui acinos nigros esse diximus, nisi colore acinorum differrent. Solanum halicacabum seu vesicaria, caules habet graciles,lentos,qui postquam adoleuerunt proni terrã spectant,in quibus folia Solano hortẽsi similia sunt,sed minora,latiora,firmiora, subasperáque, nec vt in illo nigricantia.Flores pallidi,maiores,& minus albi quàm in Solano hortensi, ex quibus folliculi oriuntur,vesiculis similes, iuglãdium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata figura, ex octionis costis æqualiter à sese distantibus cõpacti, qui recentes virides sunt, maturi rufescunt, baccis intus vinosis, quæ ima folliculi parte inhærent, rubris vuæ acinis similes, sapore austero simul & amaro,ac numeroso,minutoq; intus semine albicante,aut flauescente, rotũdo, læui. Coronarij sertis apud nos acinos & vesiculas intorquent,vt pulchritudine coccinei grani, & folliculi punicei venustate corollas commendent. Alterum vesicariæ genus à Fuchsio & Dodonæo descriptum est, peregrinum vocant, cuius etiam meminit Matthiolus, Vesicariæ repentis nomine. Alij Pisum cordatum,alij Cor Indicum vocant. Est tamen à superiore valde diuersum. Planta est pergulis operiendis aptisima:suis enim clauiculis latisimè sese diffundit. Folia habet oblonga,laciniata: flores candidos,ex quibus vesicæ

Li.2. plan. ca.137.

In Hort. Germ.

Forma.

SOLANVM Halicacabum, Math.

In Hist.pl. ca.164. Lib 3 c.89. Li.4. Dios. ca.67.

Forma.

HALICACABVM Peregrinum, seu vesicaria repens, Fuchs.

In Hor. Germ.

Li.4.c.67.

Lib.21.c.31. Lib.27.c.8.

HALICACABVM Peregrinum, siue vesicaria repens, Matth.

sicæ prodeunt virides, subrotundæ, senis per longitudinem diuisuris: semine intus pullo, erui magnitudine, aut maiore, in cuius medio veluti effigies cordis humani insculpta apparet. Radice nititur gracili & fibrata. Halicacabũ hunc peregrinum ex Solano genere esse negat Gesnerus, quod acinis careat. Sciendum enim acinum nõ pro vuæ vinaceo, sed pro vuæ fructu toto accipi, qui ex succo, & parte quæ veluti caro est, & ex vinaceis, & ex ambiente cute constat. Vt cum Dioscorides de Solano halicacabo dixit, καρπὸν δὲ ἔχει ἐν θυλακίοις περιφέρεσιν, ὁμοίοις φύσαις, πυῤῥὸν, περιφερῆ, λεῖον, ὡς ῥᾶγα σταφυλῆς, intelligendum est Solanum halicacabum fructum habere rufum, rotũdum, læuem, velut vuæ fructum, non vuarum acinis, idest, vinaceis similem, quin non vuæ vinaceo, sed vuæ fructui toto similis sit Solani huius fructus. Plinius non aliter acinorum nomẽ vsurpauit, cum dixit de eodẽ halicacabi fructu, cui acini coccinei, &c. sic certè ῥᾶγα πυῤῥὸν reddẽs. Et de Solano hortensi dixit, acinos habet nigros, quos ῥᾶγας μέλανας apud Græcos legerat. Est etiam hîc animaduertendum Theodorum Gazam στρύχνου, idest, Solani species omnes malè in Theophrasto vesicarias interpretari. Nã vesicaria peculiarè nomen est, & halicacabo tantum proprium, quæ fructus vesicæ similes fert, vel quòd vesicæ & calculis prosit, vnde & nomen inuenit.

Locus. Solanum hortense nascitur in hortis & viridariis, secus publica itinera, præsertim prope sepes, & ædificiorum ruinas. Halicacabum in vinetis copiosissimè prouenit, prope sepes, locis humidis, & parietinis: seritur etiam in hortis.

Tempus. Solanum hortense tota fere æstate floret, autumno autem fructus eius maturescit. Halicacabum vesicas illas suas in fine Augusti, & inter initia Septembris mensis colore primũ viridi, mox paulatim rubescente profert. Nunc singulorum Solanorũ vires diligentiùs declarandæ.

Vires & Temper. Li.4. c.66. Solano hortensi natura refrigerandi, inquit Dioscor. quare folia vlceribus quæ serpunt, & ignibus sacris cõuenienter cum polline polentæ illinuntur. Ægilopa capitisque dolores trita & imposita per se sanant: æstuanti stomacho auxiliantur: parotidas cum sale detrita illitũ discutiunt. Valet succus eius aduersus ignem sacrum, & vlcera quæ serpunt, cum cerusa, rosaceo & argenti spuma: ad ægilopas cum pane: infantium adustioni quam Syriasin vocant, cum rosaceo perfusus proficit: in collyriis aquæ vel oui vicẽ exhibet, cõtra acutas fluxiones illitus

illitus: aurium dolori instillatus prodest, mensium abundantiam sistit in vellere subditus. Succus fuluo gallinarum cortalium subactus, & linteo appositus, ægilopiis præsentaneo est remedio. Solano, inquit Plinius, vis reprimendi refrigerandiq́; Li.27.ca.13.
Et, Cucubali folia trita cum aceto serpentium ictibus & scorpionum mederi. Cap.8.
Quidam hanc alio nomine strumum appellant, alii Græcè strychnon. Acinos habet nigros. Ex his cyathus succi cum mulsi duobus medetur lumbis: item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Sed hic vsus medicus in Dioscoride non habetur. Tradit Galenus Solani esculenti quod in hortis nascitur, Li.8.simpl.
omnibusq́; noti vsum esse ad ea omnia quæ refrigerari, adstringiq́; postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Et inter olera quibus vescimur nullum se nouisse, Li.2.Alim.
quod tantam habeat adstrictionem quantam Solanum. Merito igitur rarò quidem ipso vti homines vt alimento, vt medicamento autem assiduè: efficax enim est in iis in quibus adstrictionis & refrigerationis vsus incidit: minimi autem est alimenti. Scribit Matthiolus cum foliorum, tum baccarum succum addito rosaceo, & aceti momento aduersus capitis dolores à caliditate ortos plurimũ valere: phreniticos etiam iuuare, imbutis eo linteolis sincipiti impositis. Illinuntur fronti eodem modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque vtiliter cum aceto ad faucium & columellæ inflammationes, additurq́; in vnguenta quorum ad vlcera contumacia est vsus. Solanum halicacabum, inquit Dioscorides, vim vsumq́; hortẽsis habet: verùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat semine poto, & vrinam pellit. Quæ vltima sententia cum Græcè sic legatur, δίδωται δὲ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πινόμενος ἴκτερον ἀποκαθαίρειν οὐρητικὸς ὤν, sic transferri debuit: fructus eius potu expurgandi morbum regium vim habet, cùm vrinas cieat. Etenim ob id quod vrinas moueat is fructus, ait Dioscorides ab eo bilẽ per ictericorum corpus effusam expurgari. Galenus halicacabum in foliorum facultate hortensi Solano simile esse scribit, fructum habens ciendæ vrinæ idoneum: quare multis compositionibus, quæ ad iecur, ad vesicã, ad renes accõmodantur, Ibid. c.67

SOLANVM Americum, Dalechamp.

miscetur. Huius baccarum vis præstantissima est, inquit Matthiolus, non solùm ad ciendam vrinam, sed ad eius quoque ardorem mulcendum. Ibidem.
Earum enim succus ex papaueris albi cremore, aut seminũ melopeponum, aut cucurbitæ, aut ex maluæ decocto, aut ex hordeacea prisana potus, mirificè ardoribus vrinæ succurrit. Baccæ musto dilutæ efficaciter imponuntur incipientibus oculorũ carbunculis. Calculosi cum maturis vuis acinos miscent, & dies aliquot simul efferuescere sinunt, vt habeant vinum acinaticium contra renũ & vesicæ mala, vocantq́; Coquereticum vinũ, Gallicè **Vin de Coqueret.** Hoc propinatum vnciarum quatuor pòndere, magnam arenularum vim deturbat. Lib.21.c.32.
Nec illud prætereundum ex Plinio, aspidum naturæ halicacabũ in tantum aduersam, vt radice eius propiùs admota soporetur illa sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur. His addendum Solanum Indicum, seu Americum appellatum, quòd ex America, quam Indiam occidentalem vocant, Hispanorũ classe & armis debellata, huius semẽ aduectum

aduectum sit. Ex vna radice multis ramis fruticat, cubitalibus, lentis, obsequiosis, surculosis: folio Solani hortensis angustiore, longiore, acutiore, quale visitur in summo Solani hortensis fastigio, acri persicariæ quam hydropiper vocant, non disimili, venoso, pallidius virente: floribus violæ candidis, ex longo pediculo dependentibus, ternis ferè, aut quaternis simul, tuberculo in medio extante, vmbonis figura, phœniceo, aut crocato, venustisimiq; coloris, apice tenuisimo ex illo prominente: baccis rubris, ceraso, aut halicacabi acino paribus, acidis, subamaris: semine minuto, candido, copioso refertis, quale est halicacabi. Licet id in feruidissimo solo cæloq; Americorum spōte proueniat, frigidum tamen & alsiosum nostrum nō dedignatur, tantisper dum æstatis tepor fouet: nam hyeme moritur, nec brumæ sæuitiam tolerare potest. Amomum Plinij quidam putarunt, rectius alij strichnodendrum, idest, Solanum arborescens. Dodonæus, Pseudocapsicū vocat. Hispani *Guyndas de las Indias*, idest, Cerasa Indiana.

LAPATHVM. CAP. XXV.

Nomina ΛΑ'ΠΑΘΟΣ & λάπαθον Græcis dicitur, qui Rumex Latinis, Barbaris Lapathium: à Lapatho tamen Lapathium diminutum nomē barbarum non est. Varro: Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim consequi Lapathio, & ptisana posim. Lapathus autem ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus est, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vsurpatur: vnde λάπαξις, qua

Li. 2. Phys. voce vtitur Aristoteles, οἷον τὸ βαδίσαι, ἕνεκα λαπάξεως ἕνεκά ἐστι, idest, verbi gratia ambulare, si est alui leuādæ gratia. Lapathum Arabes *Humadh, Hundh*, seu *Hamad* appellant, Itali *Rombice, & Lapatio*, Germani *Ampffer*, Hispani *Labaca*. Theophrastus

Lib 7. hist. cap. 6. duo genera Lapathi tradidit, siluestre & satiuum. Dioscorides quinque non eo quo solet, sed perturbato ordine descripsit. Ex generibus Lapathi, inquit, oxylapa-

Genera thum vocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in palustribus nascēs. (At cum Græcè legatur, λάπαθον. τὸ μὲν αὐτὸν ὀξυλάπαθον λέγεται, φυόμενον ἐν ἕλεσι, σκληρὸν, κατ' ἄκρα, ὑπόξυ, conuertendum erat. Ex Lapathi generibus oxylapathum dicitur, durum, & aliquantùm in extremis acuminatum.) Aliud est satiuum illi dissimile, οὐχ ὅμοιον τῷ πρώτῳ, vt vulgata habent exemplaria. Alia, & vt opinor me-

Li. 10. c. 21. liora, οὐκ ἀνόμοιον, id est, non disimile. Cui lectioni subscribit Plinius, qui oxylapathum satiuo similius facit: quāquam non disimulandum in quibusdam codicibus etiam disimilius legi. Oribasius habet, οὐ κατὰ πᾶν ὅμοιον τῷ πρώτῳ, non omnino simile primo: vt priora duo Lapathi genera non tantum inter sese differant, quantum ex vulgata lectione intelligere licet: Tertium genus siluestre, paruum, plantagini proximum, humile, & molle. Quartum est quod alij oxalida, alij anaxyrida, aut Lapathon vocant (additur in vetere codice ἄγριον, idest, siluestre Lapathum) folia eius siluestri ac exiguo rumici similia: caule non magno: semine subacuto, rubente, acri, in caule & agnatis appendicibus emicante. Postremum hippolapathum olus est magnum in paludibus nascens. Vides primum Lapathi genus agreste à Dioscoride positum, deinde satiuum, tum ad siluestria redire. Plinius ita distinguit. Nec Lapathū disimiles effectus habet. Est autem & siluestre, quod alij oxalidem appellant, satiuo proximum, (pro satiuo lege siluestri exiguo) foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: nostri verò rumicem, alij Lapathū cantherinum, ad strumas cum axungia efficacisimum. Est & alterū genus, ferè (seri non fere) oxylapathum vocant, satiuo item similius (Cornarij codex pro item similius, disimilius habet: prior tamen lectio Oribasio, & melioribus Dioscoridis libris consentit, vt diximus,) & acutiora habet folia, ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathum tradunt in aqua natum. Est & aliud hippolapathum maius satiuo, candidiúsque ac spisius. Aliquanto post ex Solone adiicit

adiicit bulapathum: Siluestre itaque genus quod oxalis dicitur, Latinis rumicem vocari dixit, non alia Lapatha. Idem etiam alio in loco. Omnia autem siluestria fere sunt & foliis minora, & caulibus, succo acriora, sicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus siluestre Lapathum melius. Hoc in satiuis rumex vocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec vnquam vitiari terra, maxime iuxta aquam. Non desunt tamen qui legendũ contendant. Hoc in satiuis rumex vocatur, nasciturq; fortissimũ: traditur certè semel satum durare, nec vinci vnquam à terra, &c. vt rumicem hic hortensem faciat, quem superiore loco siluestrem posuit. Oxalidem autem propriè Romani rumicem appellarunt, forsitan quod ab ea succus non aliter atque mamma, quam rumem veteres dixerunt, sitientibus exugi soleat: nam foliorum acor à quibusdam hauritur, vt lac ab agnis, qui in suis matribus subrumantur. De quo Vergil. Li.19. c.12. In Moreto.

Fœcundúsque rumex, maluæ, violæq; virebant.

Nisi quis à teli similitudine ductum nomen existimet: quod sparo cognatum in modum pedis recuruatur, cuius meminit Lucilius.

Tum spara, tum rumices portantur, tragula porrò.

citante Nonio. Adfertur tamen & hic versus à Festo, sed pro rumices habet murices. Galenus de iis ita scribit. Licet Lapathum appellare betam agrestem, vt quod non gustu modo, sed viribus etiam betæ hortensi sit simile. Verùm cum beta Lapatho sit suauior, nemo est qui non libentiùs ea vescatur. At oxylapathi qualitatẽ & vires nomen ipsum indicat: est enim Lapathum acidum. Quod autem ad Lapathum attinet, nemo est qui crudum ipsum mandat, quemadmodum neque betam. Oxylapathum tamen mulieres nostræ pica laborantes, interdum & pueri quidam gulosi crudum mandunt. Perspicuum autem est olus hoc ex genere esse eorum quæ non nutriunt, multò magis quàm Lapathum. Ex his intellectu facilè est Galenum oxylapathum pro oxalide accepisse, & non ab acuminatis foliis, sed ab acore, siue acido sapore oxylapathum dictum asserere. Idem alio in loco tria duntaxat Lapathi genera ponit. Lapathum simpliciter dictum, oxylapathum, & hippolapathum. Sed cum herbariis plura Lapathi genera hodie cognita sint, ea sic distribuemus. Lapathum aliud hortense, aliud siluestre. Hortense foliis est nigræ betæ, minoribus, plantagini proximis, humi iacentibus, nõ tam acuminatis, venosis, è longis crassisq; pediculis pẽdentibus: caule cubitali, striato: flore rubro: semine minuto, pellucido, subnigricãte: radice crocea, amaráque. Id secundum est genus à Dioscoride traditum, quod in hortis rura colunt apud Allobrogas, præsertim oppido Cremutio vicina, vocantq; *du Lapas*, eiusq; foliis vtuntur in iusculis, aluũ cieri eius decocto arbitrantes: & quamuis in hortis non seratur, in iis tamen sponte nascitur. Gesnerus in Sabaudia, circa Lausannã, & alibi sese vidisse ait, & Lampe vocari. Idẽ asserit Tragus. Matthiolus prima commentariorum in Dioscoridem editione nomine hippolapathi representauit. Fuchsius pro Lapatho satiuo, id quod vulgò Rhabarbarũ Monachorũ appellant. Item Dod. & alij. Siluestris Lapathi multa sunt genera.

Li.2. Alim. Li.7. simpl. *Forma.* *Locus.* In Hort. Germ. Li.1. c.104. Li.2. Dios. ca.108. In hist. pl. ca.174. Lib.5. ca.9.

LAPATHVM Satiuum.

OXYLAPATHVM.

Oxylapathum Dioſcoridis eſt primum La-
pathi genus cuiuis notum, ſic, vt ille ait, dictum
non ab acido ſapore, vt oxalis, ſed à foliis ſub-
acutis, vt ὀξύ, & in ſapore, & in mucronata fi-
gura intelligatur. Id quod non animaduerten-
tes Auicenna & Serapio, Lapathū omne ſine
diſcrimine acetoſam nominauere, nō rectè ad
ſaporem referentes, quod ad foliorum figuram
retulit Dioſcorides in hoc Lapathi genere.
Officinæ Lapatium acutum nuncupant, Galli
Parelle, Germani *Mengelwurtz*. Foliis eſt longis,
anguſtis, duris, in ſummo ſubacutis: caulibus
Forma. rotundis, geniculatis, cauis, nigricantibus, in
quorum faſtigiis floſculi copioſi, pallidi, ſemē
triangulum, nigricans, tenui membrana con-
cluſum. Radix eſt longa, intus crocea. In palu-
ſtribus naſcitur. Alterum ſilueſtre tertium
Dioſcoridis Lapathi genus, paruum, plātagini
proximum, humile & molle, vt ille deſcripſit.
Docti quidam vulgi acetoſam rotundam eſſe
rentur: omnibus enim reliquis folia dura ſunt,
huic ſoli mollia & tenera. Dodonæus oxyla-
Ibidem.
Forma. patho proximum eſſe ait, ſed breuioribus foliis, & latioribus, per humum ſparſis,
InHort. plantagini ferè ſimilibus, caule minore. Illud eſt fortaſſe Lapathū, quod rotundum
Germ. vocat Geſnerus, & circa Friburgum Heluetiorum inueniri ait. Illud Lapathum
Li.2.c.49. Ruellius acidulam, aut minutam oxalidem vulgò dictam, Gallicè *Ozeille menue*
Ibidem.. arbitratur eſſe. Fuchſius eam plantam, quæ
vulgato nomine Bonus Henricus, Germanicè
Gutter Heinrich nominatur, quam Dodonæus
Lib.5.c.11. Chryſolachanum, ideſt, aureum olus, ob excel-
lentes virtutes appellat, eóque nomine eam de-
pinxit ac deſcripſit: vulgò Totabona dicitur,
Gallicè *Toutebonne*. Tragus Rumicem vnctuo-
Li.1.c.104. ſum vocat, Germanicè etiam *Schmerbel*, à pin-
guibus & mollibus foliis, quem alij bonum
henricum. Sollerius idem Lapathum ſilueſtre
eam plantam exiguam eſſe credit, vbique co-
In Aetiū. pioſiſsimam, quæ Gallis *Lapas*, Delphinatibus
Du lapais dicitur. De oxalide minore dicetur
poſtea. Bonus Henricus autem folia fert lata,
craſſa, oxalidi fere ſimilia, ſed breuiora & latio-
ra: caulē craſſum, pedē & dimidiū altū, in quo
coaceruatur ſemen fere ſicut in atriplice: radi-
ce nititur grandi, longa, craſſa & crocea. Locis
incultis gignitur, ſecus ſemitas & ſepes. Iunio
& Iulio menſibus floret. Tertium Lapathi
ſilueſtris genus Dioſcoridi indictum, Lapathū
nigrum, & ſanguis draconis à foliorum & cau-
lium colore, & ſucco, à recentioribus nuncu-
Forma. patum, ſuperiori caulibus, foliis, ſemine proxi-
mum

LAPATHI Siluſtris II. Genus.

LAPATHVM Siluestre, III. Genus.

mum est, sed caules quidem habet purpureos, folia verò in rubro nigricantia, Lapathi acuti angustiora, longiora, numerosa, rubris venis sparsa, gustu adstringente, quæ expressa rubrũ succum remittunt. Ex Lapathorum est genere, quoniam toto habitu Lapathum refert. In Septentrionis hortis etiam sponte oritur, rariùs in calidis regionibus. Quartum genus eam plantam quidam esse putant, quam nonnulli panaces chironium folio Lapathi, flore aureo à Plinio dictum esse arbitrantur. Radice est breui, surculosa, fibrata, dura, lignosa: caulibus duobus aut tribus, angulosis, palmi altitudine: foliis oxylapathi, oblongis, angustis: flore in summis ramis aureo. Vnde Anthoxanthon, idest, lutei floris Lapathum nuncuparunt, copioso, densiùs aceruato, vt in spinaceo olere, quod teutlomalachen quidam vocant. In fossis & vliginosis locis prouenit. *Forma.* *Locus.*

Quintum genus Lapathum aquaticũ, seu potiùs oxylapathum ob foliorum cum vero oxylapatho similitudinem vocat Dalechampius: cuius etiam meminit Gesnerus. Eius radix est geniculata, ex singulis geniculis fibras emittens, quibus vado inhæret, primis internodiis rubescens. Caules edit multos, rotundos, quinque aut sex cubitos lõgos, in aqua fluitantes: folia palmum atque eo amplius longa, angusta, in ambitu cre- In Hor. Germ. *Forma.*

LAPATHVM Siluestre, IIII. Genus, Dalech.

OXYLAPATHVM Aquaticum, Dalechamp.

nata, alternatim per caules naſcentia, guſtu fatuo & ſicco. In caulium vertice thyrſus eminet ea prorſus ſpecie, qua in potamogeitone viſitur. Naſcitur in vadis amnium pigrorum vt Araris. *Locus.* Longe diuerſum Hydrolapathum, ideſt, Lapathū aquaticum Lobellius propoſuit, idq; duplex. Maius tota facie Hippolapathum ſatiuum referens, folio nigriore, non diſpari, vti neque caule, neque ſemine, radice duntaxat breuiore, magis fibrata, foris nigriore, intus magis rubra. Frequens in aquis, nec alibi ſponte exit. In aquis etiam prouenit Hydrolapathum minus, ſed non niſi limpidis & fontanis, ex quarum fundo exerit cauliculos teneriuſculos, flaccidos, graciles, non abſque filamentis, vt cæteræ aquaticæ, ſtipantibus & pendulis. Folia ſunt admodum tenuia & mollia, nec tamen aquæ innatantia ritu Potamogeitonis, ſed erecta, ex atro viridia, lanceolatæ ſimilia, anguſtiora quā Potamogetonis. Poſtremum Lapathi ſilueſtris genus Dioſcorides quartum oxalida conſtituit, quæ vt ex eius deſcriptione intelligere licet, nihil aliud eſt quàm oxalis noſtra maior & pratenſis, cui folia ſunt Lapathi acuti, delicatiora, tenuiora & magis oleracea, in imo latiora, pinnatas, & lunatas, Spinaciam & Atriplicem referentia: caulis ſtriatus, ruber, ſucculentus: ſemen anguloſum, acutum, in folliculis Lapathis cæteris nō diſsimilibus. Radicibus nititur pluribꝰ, ſed nō vt in rumice croceis, acido

OXALIS MAIOR.

OXALIS Minor, Matth.

HYDROPOLAPATHVM Maius, Lobel.

guſtu

guſtu, perinde ac folia & caules. Oxalidem igitur ſic diuidemus, vt alia ſit ſilueſtris, alia hortenſis. *Genera* Silueſtris oxalis Dioſcoridis ea eſt, cuius modò hiſtoriam retulimus, quæ maior cognominatur. Alia eſt minor tenuifolia, ſinuata, veruecina nuncupata, cui folia ſunt longè minora, cuſpidis lanceæ figura, mollia, læuia, qui- *Forma.* buſdã veluti capillamentis ſubrubentibus inſperſa, ſuccoſa, foliis maioris acidiora, & in medicos vſus pluſquàm cætera expetita. Hortenſis item duplex eſt, maior quæ pratenſis eſt in hortos tranſlata, oblongis & nigricantibus foliis. Altera foliis albicantibus, rotundiuſcu- *Forma.* lis, breuibus, anguloſis, hederæ foliis ferè ſimilibus, tamen minoribus, neque craſsis, neque duris. Caules eius teneri ſunt, in quibus ſemen cæteris ſimile. In hortis noſtris paſsim obuia eſt, vt & prior. Quæ oxalis à Gallis, imitatione Græca, *Oxaille* dicitur, *& Ozeille*, ab aliis *Vinette*, à nonnullis *Aigrette*, à Lugdunenſibus, *Salette*, à Germanis *Saurampffer*. Oxalis ſilueſtris minor omnium acidiſsima, *Ozeille menue*, *& Ozeille de brebis*. Hortẽſis minor, *Ozeille ronde*, *Ozeille franche*, *& Ozeille Romaine*. Dicitur autem Oxalis ab acido eius ſucco: gratum enim acorem palato repræſentat: vnde acetoſam nominarũt Officinæ. Hic minimè prætermittenda Oxalis alia à Lobellio poſita radicibus tuberoſis filipendulæ vel Oenanthes valdè ſpectabilis, exotica: etiam foliis, caule & ſemine hortenſis, quã toto habitu præfert. Raram eſſe

HYDROLAPATHVM
Minus, Lobel.

OXALIS *Tuberoſa, Lobel.*

OXALIS *Rotunda.*

HIPPOLAPATHVM
Siluestre, Matth.

ait Lobellius in Belgio, & huc ex Italia delatā. Superest Hippolapathum, cuius species duæ. *Genera.* Siluestre non solùm in paludibus nascens, sed etiam in mōtibus iis præsertim in locis in quibus pecudum diutius stabulantium lætamine pinguescit solum: sequenti Hippolapatho simile, sed foliis angustioribus & magis in acutum tendentibus. Alterum hortense, Matthioli iudicio, id quod passim in hortis rhabarbari monachorum nomine habetur, quod alij Lapathū satiuū Dioscoridis esse opinantur vt diximus, Gallicè *la Patience*. Id Oxylapatho ferè simile est, nisi quod folia maiora sunt, latiora, molliora, in summo non mucronata. Caules longissimi sunt, crassi, rubri: flores flauescentes: semen rubrum, triangulum: radix longa, crassa, crocea. Id Lapathum satiuū Dioscoridis, Fuchsij, Dodonæi, Solerij sententia diximus esse. Tragus Hippolapathū Dioscoridis esse putat, Scaliger Bulapathū, sic enim scribit. Quod sanè in hortis pro *Rawed* ostentant, Bulapathum est, radice admodum medicata. Francigenæ virgines *Li.1. c.104.* Deo dicatæ, quo nomine illud appellant, haud *Lib.5 caus. Theophr. ca.1.* multum abhorret à vero: vocant enim *La patience*. Huic addunt Lobellius & Pena Hippolapathū aliud, rotūdo folio, Pseudorhab. recentiorū, quod pauci & diligētiores herbarij colūt, quasi multò magis affine vero Rheobarbaro, quia folio sit rotundiore, & summo ambitu retusiore, propioreq; ad Personatā, aut Petasitem,

HIPPOLAPATHVM
Satiuum latifolium, Lob.

HIPPOLAPATHVM
Rotundo folio, Lobel.

quibus

HIPPOLAPATHVM hortense.

quibus fermè magnitudine æquiparatur: non tamen maiore, aut ita diuersa radice Hippolapato, nec vsu aut natura dissimili. Lapathorum & hippolapathorum historias retulimus, nunc eorum virtutes sunt explicandæ. Omnium decocto olere, inquit Dioscorides, aluus emollitur. Crudi illitu melicerides rosaceo aut croco adiecto discutiuntur. Siluestris (nempe mollis) & oxylapathi, & eius quam oxalida nominant, semen ex aqua aut vino vtiliter bibitur contra dysenterias, & cœliacorum affectus, stomachi fastidia, scorpionum ictus. Quod si quis in potu præsumat, nihil molesti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ lepras, impetigines, & scabiosos vngues persanãt, sed ante locus aceto & nitro in sole perfricandus est. Pruritus corporis decoctum earum sedat, si foueatur; aut in soliis balnearum confricetur (Græcè legitur ἐπαντλούμενον, ἢ λούτρῳ μιγνύμενον, id est, si affundatur, aut si vt fotus adhibeatur, aut cum aqua balnei misceatur, tamen hæc verba ἢ λούτρῳ μιγνύμενον, in multis græcis codicibus desiderantur, ea tamen legisse videtur Plinius, de eadem re scribens, Pruritus corporis in solia balnearum additum) Coctæ in vino & instillatæ aurium dentiumque dolorem mulcent: strumas, parotidásque discutiunt: lienem cum aceto extenuant (quibus verbis Græca non satis exprimi videntur, leguntur enim, παρηγοροῦσι δὲ ὠταλγίαν, καὶ ὀδονταλγίαν ἑψηθεῖσαι ἐν οἴνῳ, καὶ διακλυζόμεναι. Διαφοροῦσι καὶ χοιράδας, καὶ παρωτίδας ἑψηθεῖσαι σὺν οἴνῳ, καὶ καταπλασθεῖσαι, σπλῆνα δὲ σὺν ὄξει. Id est, aurium & dentium dolorem leniunt coctæ in vino, si colluantur, strumas parotidásque discutiunt coctæ in vino, & cataplasmatis modo adhibitæ, splenem autem cum aceto coctæ.) Aliqui amoliendis strumis radicum gestamine vtuntur, eas collo appendentes. Tritæ & admotæ fœminarum profluuia sistunt: cum vino autem potæ regio morbo medentur, calculos vesicæ comminuunt, menses cient, scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathum easdem vires habet, quas supradicta rumicis genera. Plinius non eundem quem Dioscorides vsum medicum habet, scribit enim. Siluestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Dioscorides ait, eum qui prebiberit, nihil ex scorpionis ictu mali passurum. Radix, inquit Plinius, aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur, si verò bibatur, morbo regio. Dioscorides ad vtramque affectionem in vino coquit, & mendosè vulgata exemplaria, coletur, habent pro colluatur. Semẽ stomachi inextricabilia vitia sanat. Dioscorides ἄσην στομάχου dixit, id est, stomachi fastidium ac nauseam, cum os stomachi à vitiosis humoribus ita mordetur, vt nauseam & fastidium pariant. Hippolapathi radices priuatim vngues scabros detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Quæ siluestris, & oxylapathi, & oxalidis radicibus Dioscorides attribuit. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti sanguinem reiicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice addito nitro, vel iure exiguo (thure pro iure reponit Cornarius) in vsu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melliceridas & lepras curant. In vino verò decocta, strumas, & parotidas, & calculos. Quæ de

Lib.2.c.108

Vires & Temper.

Lib.20.c.21

Lib.20.c.21.

Embl. 102. lib.2. Diosc.

Ibid. ſilueſtrium radice Dioſcorides dixit. Poto vino & lienes (Cornarius emendat,
ſemine poto è vino,& cætera.) cœliacos æquè ac dyſentericos , & teineſmos. Ad
eadémque omnia efficacius ius lapathi (ius τὸ ἀφέψημα , id eſt , decoctum in-
telligit) quod ructus facit , & vrinam ciet , & caliginem oculorum diſcutit:item
pruritus corporis in ſolia balinearum additum , aut prius ipſum illitum ſine oleo.
Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino ſiſtit aluum,
folia ſoluunt. Alio in loco cap.12.20.de lapatho ſilueſtri ita ſcribit. Vſus eius cum
ptiſana tantùm in cibis leuiorem gratiorémque ſaporem præſtat. Quo loco Cor-
Ibid. narius verba hæc, cum ptiſana tantùm , redundare arbitratur , & rectè quidem:
coquitur enim oxalis integris foliis vt reliqua olera cum cibis , carnibus , & pi-
Lib.7.ſim. ſcibus , non cum ptiſana tantùm. Lapathum,inquit Galenus , moderatè digeren-
tem facultatem habet , at oxylapathum mixtam:nàm cum eo quod digerit, non-
nihil quoque repercutit. Semen eorum manifeſtam quoque quandam adſtri-
ctionem obtinet , vt & dyſenterias , & diarrhœas ſanet , & maximè oxylapathi.
Porrò hippolapathum quod totum in paludibus prouenit, eaſdem facultates ob-
Lib.6.c.24. tinet , ſed imbecilliores. Aetius ſcribit vlcus demorſorum à cane rabido per-
fundendum eſſe chamæmeli, radicis lapathi, quod oxalidem vocant, decocto, no-
uiſſéque ſeſe ſenem quendam , qui vbi quis morſus eſſet à rabioſo cane , ſola oxa-
lide curabat. Nam & vlcus decocto perfundebat , & herba integebat , & de ipſa
bibendum dabat. Meiunt autem homines qui ipſam acceperunt multa , & cum
vrinæ incontinentia. Et propterea morbum regium hæc expurgant. Nos verò
etiam impetiginem ex ipſa cum aceto confricatam depellimus : & pruritui auxi-
liamur per eandem radicem. Vtuntúrque etiam ipſa ad canis rabioſi morſus cum
aliis auxiliis. Similiter facit etiam ſylueſtre lapathum , foliis in acutum tenden-
tibus , radicem habens oblongam veluti raphanus paruus. Hæc Aetius. Ex oxy-
lapathi radicibus aqua deſtillatur, quæ ad puſtulas, alphos , ionthos , vitiligi-
nes , lichenas , omnes deníque cutis , præſertim faciei maculas delendas pluri-
mùm facit , hoc modo. Eius aquæ & melonis præmaturi ſumantur ſingulorum
libræ duæ, oua hirundinum decem, ſalis nitri ſemuncia. Quæ teri debent,
trita cum aquis in vitreum vas coniiciantur , vnde ſuccenſo igne aqua extrahi-
tur , qua manè facies abluenda , veſperi illinenda oleo ex tartaro,& amygdalino,
permiſtis. Decoctum oxylapathi ex vino , diebus aliquot potum auriginem
pellit , & cutim priſtino nitori reſtituit. Credunt quidam lippire nunquam eos
qui rumicis ſilueſtris radicem luna decreſcēte effoſſam nitidiſsimè ſecum porta-
uerint. Quæ planta Bonus Henrichus dicitur, vulneraria eſt, & mirificè ad ſordi-
Vires Boni Henrici. da purganda, ac glutinanda vlcera cōfert, ſic vt appenſa etiam, ac trita vulneribus
impoſita vermes, qui in iis nati ſunt, excidere faciat. Denique ſiccat & abſtergit.
Hippolapathi, quod rhabarbarum monachorum vocant, radix auctore Fuchſio,
purgandi vim habet , ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neque
In hiſt. pl. cap.174. id mirum admodum , inquit, cum Dioſcorides omnium rumicum olus deco-
ctum aluum mollire , atque decoctas eorum radices cum vino, regio morbo cor-
Lib.1.c.104 reptos emendare , ob bilis nimirum per inferna eductionem teſtetur. Tragus
affirmat radicem hanc cum pauxillo zingiberis ſumptam phlegma & bilem per
inferiora euacuare, ſeſéque hoc remedio vſum experientia didiciſſe. Ex ea au-
tem medicamentum ſic conficitur. Radicis aridæ drachma , zingiberis ſcrupu-
lum, in puluerem redigantur, ſumantúrque à ieiunis in iure calido.

ASPA

ASPARAGVS. CAP. XXVI.

ΑΣπάραγος vel ἀσφάραγος, Latinis similiter Asparagus dicitur, Mauritanis *Halion*, siue *Helion*. Italis *Asparago*, Germanis *Spargen*, Hispanis *Esparagos* Gallis *Asparge*, Officinis extrita prima litera Sparagus. Græci, inquit Galenus, omnes propemodum teneros caules, qui tempore ad fructus & seminis productionem augescunt, asparagos vocant, vt brassicę, lactucę, atriplicis, bliti, betæ, maluæ, radiculæ, rapæ, sinapi, Cnici, pyrethri. Sed de asparago peculiari genere plantę hic loquimur, sic dicto quòd cauliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habet. Cuius genera duo memorat Dioscorides, siluestrem siue petræum, & satiuum. Galenus βασιλικὸν, id est, regium, & ἕλειον, id est, palustrem. Matthiolus quoque duplicem esse asparagum scribit, altilem, & sponte prouenientem. Huius tria esse genera, palustre, montanum, & petræum. Is & myacanthinus dicitur teste Galeno, Latinè Corruda. Plinius, Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo siluestrem asparagum, quem Græci horminium (ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν,) nam & decoctum & semen veneris causa bibitur. Plinius. cap. 10. lib. 20. Auenionenses adhuc appellant corrupta voce Hormioconin, alij Romioconin) aut myacanthon vocant, aliis've nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tusis atq; defossis. Et, Siluestres fecerat natura corrudas, vt quisq; demeteret passim. Ecce nunc altiles spectantur asparagi. Theophrastus ἀσπάραγον simpliciter pro siluestri vsurpauit, cum scripsit, τὰ μὲν ἁπλῶς ἐστὶν ἄκανθαι, καθάπερ ἀσπάραγοι, καὶ ὁ σκόρπιος, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον παρὰ τὴν ἄκανθαν. Quæ Plinius sic conuertit. In totum spina est asparagus, & scorpio, nullum enim folium habent. Quæ ita legit Hermolaus, vt vnam non duas herbas esse putet, asparagum scorpionem: aliúmq; ab eo qui notus est omnibus. Idem scribit in Corollariis. Sed id haud rectè ab Hermolao annotatum esse, intelligi licet ex iis, quæ alio in loco de scorpio & asparago spinoso seorsum prodidit idem Theophrastus his verbis. Τῶν δὲ διῃρημένων εἰδῶν πλεῖστον μὲν ἐστὶ τὸ φυλλάκανθον, ἐλάχιστον δὲ, ὡς εἰπεῖν, τὸ ἀκανθῶδες ὅλως. βραχὺ γάρ τι πάμπαν ἐστὶν, ὥσπερ ἐλέχθη, καὶ σχεδὸν οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν παρά τε τὸν ἀσπάραγον, καὶ τὸν σκόρπιον. ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἀνθεῖ μετὰ ἰσημερίαν φθινοπωρινήν. ὁ μὲν γὰρ σκόρπιος ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐξοιδοῦντι ὑπὸ τὸ ἄκρον τῆς ἀκάνθης ἔχει τὸ ἄνθος (sic enim legendũ ex Theodoro, non vt in vulgatis codicibus exaratum est, ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐσποδοῦντι, ὑπὸ τὸ ἄκρατον τῆς ἀκάνθης ἔχον τὸ ἄνθος) ἐξ ἀρχῆς μὲν λευκὸν, ὕστερον δὲ ἐπιπορφυρίζον. ὁ δὲ ἀσπάραγος ἐκφύει παρὰ τὰς ἀκάνθας κορυνῶδες μικρὸν, ἐκ τούτου δὲ ἔχει τὸ ἄνθος μικρὸν. (Lege ἐπὶ τούτου γε ἔχει τὸ ἄνθος) ὁ δὲ σκόρπιος μονόρριζον καὶ βραχύρριζον (in Græco, vox βαθύρριζον redundat, vel lege εὐθύρριζον) ὁ δὲ ἀσπάραγος βαθύρριζον δὲ εὖ μάλα καὶ πολύρριζον, πυκναῖς ταῖς ῥίζαις, ὥστε τὸ ἄνω συνεχὲς εἶναι αἴτιον ἀφ' οὗ καὶ αἱ βλαστήσεις αὐτῶν τῶν καυλῶν. ἀναβλαστάνει δὲ ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας τοῦ ἦρος, καὶ ἐδώδιμος ἐστιν, εἶθ' οὕτως ἀποτραχυνθεὶς, ἐξανθεῖ τῆς προϊούσης τῆς ὥρας. ἡ δὲ ἄνθησις οὐκ ἐκ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρότερον. οὐ γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Legendum, ἡ δὲ ἄνθησις ἐκ τούτου μόνον, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλων τῶν πρότερον. τοῦτο γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Id est, Ex iis quæ distincta sunt generibus, plurima quidem sunt quæ aculeata folia habent, paucissima verò omnino, quæ in totum spinosa sunt, & vix fere inuenias prætèr asparagum & scorpium. Ambo post autumni æquinoctium florent. Scorpius quidem florem in carne extuberante sub extremo spinæ profert, initio candidum, postea leuiter accedentem ad purpuram. Asparagus verò iuxta aculeos exiguum quiddam clauæ simile producit, in quo florem paruum habet. Scorpius vnicam habet radicem, eámque breuem & rectam, asparagus valde profundam & numerosam, cum densis radicibus, ita vt superior pars ipsis continua sit, ex qua caules proueniunt. Producitur autem caulis vere ex asparagorum summis radicibus, vel ex aspara

Nomina
Lib. 2. Ali.
Lib. 2. c. 118.
Genera.
Li. 2. Alim.
Lib. 6. sim.
Lib. 19. c. 8.
Lib. 19. c. 4.
Lib. 6. hist. cap. 1.
Lib. 21. c. 15.
Ibid.
Corol. 139.
lib. 2. Dios.
Lib. 6. hist. cap. 5.

aſparagorum plantario & ſilua, qui eduliseſt, deinde aſperatur, & defloreſcit procedente tempore, flos vero ex ipſo ſolùm, non ex prioribus emergit: hic enim annuo conſtat caule: Quæ Theophraſtus dixit, ἀναβλαςάνει ὁ ὀκαυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας, Theodorus interpretatus eſt, exit caulis de Corrudagine. Verum ἀσφαραγίαν, ſeu ἀσπαραγίαν, vel pro ſummis aſparagi radicibus, vel potiùs pro aſparagorum plantario & ſilua, vt & conuertimus, videtur vſurpaſſe. Id quod & Hermolaus adnotauit. Theophraſtus aſparagiam, inquit, pro planta ipſa videtur accepiſſe, aut etiam pro loco vbi ſatus eſt aſparagus, eodē etymo ferè quo apud nos Cepina, Rapináque. Theodorus corrudaginem, quaſi aliud quàm Corruda genus interpretatur. Cato certè ad eundem modum corrudam quo cepinam & rapinam accipit. In arundineto, inquit, corrudam ſerito, vnde fiant aſparagi. Hæc Hermolaus, qui altiles aſparagos veteribus incognitos fuiſſe iudicat, corrudámque dictam ab Atticis non horminon, ſed orminion, ſiue ormenum potius, ab aliquibus Libycum, aſparagum ſilueſtrem, qui poſt inuentum altilem propriè corruda eſt. Scorpionem alibi deſcripſimus, nunc de aſparagis dicendum. Aſparagus ſatiuus ex radicibus thyrſos primū emittit teneros, virides, læues, rotundos, ſine foliis, carnoſos, digiti ferè craſsitudine, cacumine in torulos turbinato. Hos thyrſos orobanche rectè comparat Matthiolus, qui tādem increſcentes explicantur in prægrandes ramos, quibus inſunt folia capillamenti modo, & vt fœniculi tenuata, quæ occaleſcunt in ſpinulas, florem fundit paruulum, pallidum, quo decuſſo baccæ dependent rotundæ, piſi magnitudine, virides, quæ tandem maturitate rubeſcunt, ſeminibus nigris, & corneę ſoliditatis refertis. Radices circa caulem ſpongioſæ, vnde numeroſæ oriuntur radiculæ inter ſeſe implicatæ & quaſi vnitatem facientes, quas radiculas ſic illigatas & connexas olitores ſpongias appellant, inquit Columella, & veteres aſparagum ſpongiam in radicibus habere dixere. Corruda nouellis cauliculis ſeu turionibus, fructúque ſatiuo aſparago proxima eſt, cęterùm tota ſpinoſa eſt, & aculeata: nam foliorum capillaceorum loco, quibus altilis aſparagi ramuli veſtiuntur, tota ſpinis horret, minutis, breuibus, duris & pungentibus. Ex Matthiolo Aſparagum ſatiuum & ſilueſtrē hîc pictum damus. Sed is ſponte perumens ſola tranſplātatione & cultu à ſatiuo differt. Quare Corruda non eſt, quæ ſpecie ab altili aſparago prorſus differt, rarior multò, vt ſcripſit Pena neque

ASPARAGVS ſatiuus.

Corol. 139. lib. 2. Dioſ.

Lib. de re ruſt. c. 6.

Forma.

In libr. 2. Dioſc. c. 118

ASPARAGVS Silueſtris, Matthioli.

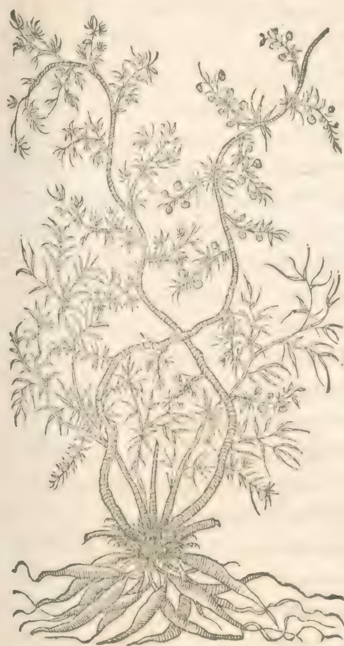

Lib. 11. c. 3.

CORRVDA *Dodonæi.*

CORRVDA *Penæ.*

neque enim Veneto tractui maritimo, neque Germaniæ, Galliæ, Angliæ've maritimis visitur, vbi tamen altilis frequens oritur:facilis autem à superiore dignotio, quod hæc tota candidior, & rigidior est, & ramis diuaricatis funditur per sepes,folia acutiora,breuiora,& magis in ordines stipata:flosculis oleę luteolis,crebris, subter alas emicantibus, semen illi non vt altili,corallij colore,sed cum maturuit, nigricat ex viridi, magnitudine aliquanto inferius, quod glomeratim proximè surculos adnascitur. Hāc scitè Pena expresit hac pictura. Magis montosis & collibus in decliui & afflatu maritimo delectatur. Altilis asparagus passim in hortis seritur & colitur.Corruda siccis & saxosis locis nascitur in Gallia Narbonensi,pręsertim in sepibus & fructetis. Ille thyrso primum cum ver appetit emicante viret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in voluptatem gulæ verterunt helluones,& Rauennatibus palmam dedêre,quæ gloria etiam hodie mansit ei terræ. Hodie decoctus in iure asparagus,aceto, sale,& oleo conspersus magno gulę delectamento comeditur, & in principum delitiis est. Contra corrudæ caliculi amariusculi sunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Semē æstate legitur. Dioscorides petræi asparagi virtutes primùm declarat. Huius cauliculi, inquit,in cibo cocti ventrem emolliunt,vrinam cient(legitur in vetere codice οὗ τὸ καύλιον ἐπ' ὀλίγον ἑψηθὲν καὶ βρωθὲν, id est, cuius cauliculus modicè elixus esitatúsque, & cætera. Cui lectioni cum experientia ratio etiam patrocinatur, quia per longiorem cocturam vtraq; vis & molliendi aluū, & ciendi vrinam exoluitur in asparagos).Radicis decoctum contra vrinæ difficultatem,regiū morbum, renum vitia, & coxendicum cruciatus in potu proficit:cum vino autem phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decocti succus super dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem valet. Canes, vt aiunt, si decoctum bibant, emoriuntur. Asparagum etiam nasci prodiderunt arietis cornibus contusis, atque defossis, quod à veritate abhorrere credit Dioscorides. Quod verò deinceps dicit, ὁ μὲν τις ἀσπάραγος οὗτος, id est,Hic quidem asparagus, &c. ad satiuum referendum est,& quę deinde sequuntur,sicut priora illa ad siluestrem.Declarat id quod dixit, si quis cornua arietis contusa defodiat nasci asparagum, vt sic satiuus ex siluestri fiat.Hic quidem asparagus,& cætera. Deinde quæ sequuntur ad siluestrem referri minimè possunt: cum enim hunc initio capitis notum esse dixisset, facultatibus

Locus.

Tempus.

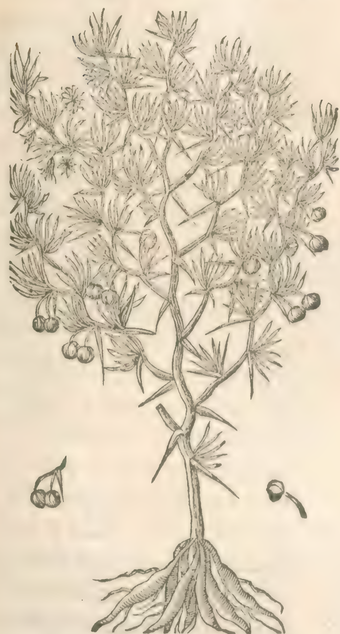
Lib.2.c.118. *Vires & Temper.*

And.Lac.

eius

eius explicatis deſcriptionem non ſubieciſſet. Hic quidem aſparagus, ſiue altilis
Ibidem. aſparagus, inquit Dioſcorides, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis, nume-
roſis, radice rotunda, grandi, ſpongiam habente (ἔχουσα κόνδυλον, id eſt, tuber ha-
bente, ſiue tuberoſa). Huius teneri cauliculi triti in vino albo, renum dolores ſe-
dant (in Græcis corruptè legitur, παύει φρενίτιδα, ſedat phrenitida, pro παύει νε-
φρίτιδα, ſic enim ſtatim initio capitis, βοηθεῖ νεφριτικοῖς, opitulatur nephriticis) Aſ-
ſus autem elixúsve vrinæ ſtillicidium, difficultatémque ac dyſenterias mitigat.
Radix cum vino aut aceto cocta luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis aut ci-
ceribus ſumpta, regium morbum ſanat: coxendicis cruciatus ſtranguriámque le-
uat. Alligata radix, aut hauſtum eius decoctum conceptum adimit, & ſterilitatem
adfert, ποιεῖ ἀτόκιον, καὶ ἄγονον, conceptionem impedit, & infœcunditatem adfert,
Lib.20.c.10 melius. Plinius eundem ferè vſum medicum de aſparago altili, & ſilueſtri prodi-
dit. Vtiliſsimus ſtomacho cibus aſparagi vt traditur. Cumino quidem addito in-
flationes ſtomachi colíq; diſcutiunt, iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem
leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus inteſtinorúmque vitiis proſunt, vi-
no cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores ſemen trium obolo-
rum pondere, pari cumini bibitur: venerem ſtimulant: vrinam cient vtiliſsimè
præterquàm quòd veſicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prędicatione
trita, & ex vino albo pota calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolo-
res ſedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Ea-
dem in aceto decocta contra elephantiaſin proficit. Aſparago trito cum ole-
perunctum pungi ab apibus negant. Silueſtris ad ſupradicta omnia efficacior vi-
& candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris cauſa aquam eorum de-
coctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & ſemen valet cum anetho terni-
vtrinque obolis. Datur & ad ſerpentum ictus ſuccus decoctus. Radix miſcetur ra-
dici marathri inter efficaciſsima auxilia. Si ſanguis per vrinam reddatur ſeme-
aſparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis dieb-
Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis cõtrarium eſſe, quamuis vrinã moue-
docet: item veneri, veſicæ quoque niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, oc-
dit eos. In vino decoctæ radicis ſuccum, ſi ore contineatur, dentibus mede-
Lib.2.Ali. Aſparagi Galeni ſententia ſiue regij ſint, ſiue paluſtres ſtomacho vtiles ſunt, v-
nam cient & parum prębent nutrimenti. Si tamen ij probe concoquantur, o-
rum aſparagis magis alunt, nimirum quanto illis ſunt ſicciores. Rurſus, Aſpa-
Lib.6.ſim. gus petræus ſeu myacanthinus abſtergendi vim habet, idque citra manifeſtam
frigiditatem aut caliditatem. Hinc renes ac iecur infarctum liberat, & maxi-
herbę ipſius radices ac ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomi-
quam vel maximè dentes requirunt. Scribit Auicenna aſparagos in cibis ſump-
Lib.4.feu. vlt. ſuaui odore corpus commendare, verum vrinam fœtidam trahere. Hic Cluſij co-
Lib.2.ſtirp. Hiſp.c.84. rudas proponere voluimus. Prior Dodonæi vel Penæ corruda fuerit. Quam M-
thiolus exhibet, Cluſius corrudã eſſe negat, ſed aſparagi altilis genus eſſe ait, qu-
(quia maritimis decliuioribus & herbidis locis ſponte prouenit) marinum voc-
caule breuiore, firmiore, foliis craſsioribus, firmioribus, ex cæruleo virentib-
baccis maioribus quàm vulgaris hortenſis, & non adeò coralli modo intenſè
Lib.1.Ali. bẽtibus: fortè, inquit Cluſius, is erit, quem Galenus ἔλειον id eſt, paluſtrem vo-
Altera Cluſij corruda fruticoſa eſt, in viridibus & mollioribus ramis, ſiue virg-
moſis, ſpinas acutas tres aut quatuor hinc inde pro foliis ferens, virides itidem
rami ſunt, florem nullum ille vidit, ſed frequentes baccas rotundas vti in ſuper-
re, primum virides, deinde per maturitatem nigricantes, ſucco & pulpa vir-
plenas, qua ſemen includitur durum, foris nigrum, intus candidum, plerúm-
vnicum, interdum bina: radix craſſa, longa, ſuperiori ſimilis, frequens eſt ad-
gum

CORRVDA tertia, Clusij. *CORRVDA altera, Clusij.*

gum in Lusitania, & in Bætica, solo petroso, in collibus & sepibus. Tertia eiusdem corruda cubitales profert virgas, ramosas, candidas, lignosas, & priori similes, firmis, candicantibus, & deorsum spectantibus spinis alternatim, & secundùm ramorum virgarúmque inæqualium inflexionem horridas, ad quas quina aut sena folia simul & ex eodem capite prodeunt, prioris speciei longiora, molliorá que, quę cõmanducata subdulcia, & aliquãtulum gummosa depræhenduntur, flos inter folia ex alarum sinu longo tenuiq; pediculo dependet, ex viridi pallescens: deinde fructus propemodum rotundus, qui tricoccus videtur (tametsi vnicum granum contineat, raro bina, foris nigrum, intus candidum, firmum, vti in superioribus) initio virens, per maturitatem rubescens & carnosus, siue succum & pulpam concludens lentam & viscidam: radice firmatur multiplici, velut alij siluestres asparagi, longa, crassa, intus alba, foris flauescente, fert aliquot thyrsos, qui aliorum asparagorum modo edũtur cocti & crudi cum oleo, aceto, & sale. Nusquam abundantiùs quàm supra Vlyssiponem salebrosis locis iuxta vias, non procul à Tago se obseruasse ait. Nascitur tamen & aliis Lusitaniæ locis & tota ferè Bætica.

FRAGARIA. CAP. XXVII.

HERBA quæ fraga fert, fragaria ab herbariis nominatur, quę quomodo à Græcis appellata sit nondum constat. Sunt tamen qui rubum Idæum non spinosum esse putant, quorum sententiam non improbat Fuchsius, cui non subscribit Dalechãpius, ex cuius iudicio longè alium, & verum rubum Idæum non spinosum depinximus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scripsit, quod si verum est, longè alia est à comaro, quam ex Dioscoride, Galeno, & aliis descripsimus: hæc enim arbor est, illa herba. Fragaria à verbo frago, quod odorem reddo significat, nominata est, Gallis *fraisier*, fructus fraga, *fraises*, Germanis *Eraltbeer*. Seruius mora terrestria vocat. Fragariam ex quinquefoliorum genere esse quidam arbitrantur, quod falsum esse ipsa quinquefolij plantæ *Nomina* In hist. plã. cap. 327. In Dum. cap. 1.

Grana. inſpectio apertiſsimè teſtatur, vt fuſiùs ſuo loco dicetur. Fraga naſcuntur in montibus & ſiluis, quæ dicuntur montana, & ſilueſtria. Alia in hortis, & dicuntur ſatiua. Diſtinguuntur & colore, non tantùm loco. Sunt enim quædam alba, quædam rubra. Fragaria humi ſine caule ſpargitur, multis à radice lanuginoſis pediculis, ſingulis terna folia ſuſtinentibus, quinquefolio quodammodo ſimilia, crenata in ambitu, venoſa, flores ſunt candidi, intus lutei, figura quinquefolij floribus proximi, fructus initio viridis, rotundus, cum maturuit ruber vel albus, tum guſtu, tum odore ſuauiſsimus, radix foris atra aut rubeſcens, intus candida, multo fibrata capillitio.

Forma.

FRAGARIA.

Locus. Alia in ſiluis & opacis montibus gignitur. Alia in hortis colitur. *Tempus.* Aprili menſe floret, Maio & Iunio fructus eſt maturus, fragaria & fraga viridia, necdum matura frigido, ſiccóque ſunt temperamento, fraga matura frigido & humido, fragaria auctore Matthiolo refrigerat ordine primo, ſiccátque ſecundo, folia & radix vulnera & vlcera ſanant, muliebres fluxus & dyſenterias cohibent, vrinam cient, & lieni conferunt. Herbæ & radicum decoctum potum auxiliatur iocinoris inflammationibus, mundátque renes & veſicam. Eodem ſi colluatur os, gingiuæ roborantur, dentes firmantur, deſtillationes ſiſtuntur. Fraga verò bilioſis æſtuantibúſque ventriculis proſunt, & ſitim ſedant. Vinum quod ex iis exprimitur vlceſculis, quæ in facie à caliditate oriuntur mirificè medetur: varos & oculorum nubeculas, calidáſque defluxiones impoſitum tollit.

Dodo. lib. 1. cap. 7. *Vires & Temper.* *In lib. 4. Dioſc. cap. 8.*

CVCVRBITA. CAP. XXVIII.

Nomina. NVNC cartilaginei generis plantas cucurbitas ſcilicet, & cucumeres, atque id genus alias per horti noſtri areas digeramus. Κολόκυνθα, θης, κολοκύνθη, & κολόκυντα Græcis, Latinis Cucurbita dicitur, à concuruatu, quòd facilè ſi quid obſtiterit, aut fuerit impedimento quò minus extendatur, incurueſcat. Græci, vt ſcribit Ruellius, ex aduerſo vocabulum impoſuere, colocyntham nominantes, quod ſcilicet pumili breuéſque ſint fructus, quos ipſa paſsim enititur, cum corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur ſuperare. Euthydemus, cucurbitam vocauit Indicum cucumerem, quòd ſemen eius ex India fuiſſet delatum. Menodorus duplicem eſſe cucurbitam dixit, vnam Indicam, quæ σικύα, id eſt, cucumis, alteram quæ κολοκύνθη vocatur. Heleſpontij longas vocarunt σικύας, cucumeres, rotundas cucurbitas. Tanta porrò naturæ cognatio eſt inter cucurbitas, cucumeres, pepones, & melopepones, vt ſæpenumero & proprietates, & nomina Græci confundant. Illud quoque ventricoſum inſtrumentum quod corpori affixum vel ſpiritu, vel leui ſcarificatu ſanguinem elicit, Græci à cucumere σικύαν, Latini à cucurbita per diminutionem cucurbitulam cognominarunt. Globoſæ verò cucurbitæ cum penitus inaruiſſent, à principio venerunt in vſus medicorum. Nunc ex ære, cornu, vitróque confinguntur.

Lib. 1. c. 20. *Athe. lib. 2.*

Genera. Cucurbitæ duo potiſsimum ſunt genera. Cucurbita ſatiua ſiue hortenſis, quæ κολόκυνθα ἐδώδιμος, id eſt, cucurbita edulis dicitur, Arabibus *Haraba*, *Hara*, ſeu *Charbz*

Charba, Italis *Zucca*, Germanis *Kurbß*, Hiſpanis *Calabazza*, Gallis *Courge*, & *Coucourde*. Altera agreſtis, de qua poſtea. Latini ſiue cucurbita in globum tumeat, ſiue teres in longitudinem extendatur, eodem vocabulo ſunt complexi, neque ob diſsimiles formas, natura & viribus differunt. Varia enim in iis forma arte facilè effingi poteſt, vt dicemus. Herbarij tamen varias eius ſpecies & formis, & locis diſtinctas enumerant. Plinius duo cucurbitæ genera facit. Vnum reptantibus flagellis ſcandens parietum aſpera in tectum vſque, natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, velocitas pernix, leui vmbra cameras ac pergulas operiēs: inde camerarium vocatur. Alterū plebeium quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo figuratur, vaginis maximè vitilibus, cōiecta in eas poſtquam defloruit. Creſcit qua cogitur forma, plerumque & draconis intorti figura. Libertate verò penſili conceſſa iam viſa eſt nouem pedum longitudinis. Ex quibus perſpicuum eſt genera quæ herbarij ad formā reſpicientes conſtituunt, cucurbitæ camerariæ & plebeiæ ſpecies eſſe. Vnam ſcilicet maiorem, alteram verò minorem. Maiorem vocant à floribus & fructu quos maiores habet. Minorem cui hæc minora ſunt. Tertiam longiorem à fructu oblongiore. Matthiolus etiam triplicem tradit eſſe cucurbitam. Longam, rotundam, & ſeſsilem. Cucurbita longa flagellis longis, ſarmentoſis, teneris, anguloſis, vitis modo ſeſe diffundens per humum repit, niſi adminicula nacta fuerit, quę capreolis ſuis, quos ſecus folia ſingulos producit, facilè complectitur: iiſdem etiam arbores & pergulas ſcandit, ſeſeque illis implicat, folia ex interuallo profert ſingula, ſingulis petiolis inſidētia, ferè rotunda, niſi maximè anteriore parte acuminati anguli eminerent, ſubcandicantia, tactu mollia, leuiter hirſuta, ampla admodum, aſari foliis haud multum abſimilia, flores iuxta capreolos & folia albos, figura liliaceos, vel in quinque foliola ſtellæ modo diuiſos, intus hirſutos partim ſteriles, partim fœcundos, qui ſic facilè internoſcuntur. Steriles breues habent in medio apices, & hirſutiores ſunt, nec qua pediculo iunguntur tuber ſiue capitulum vllum intercedit, futuri fructus ſpes: fœcundi verò in medio tria craſsiuſcula bifidáque ſtamina continent, nec ſtatim pediculo hærent: nam inter ipſos & pediculum capitulum paruum & leuiter hirſutum extuberat, cucurbita futura, iuxta adnexum in anguſtum collum deſinens, quod marceſcente flore paulatim accreſcit, deinde in magnam & longam molem, quam cucurbitam vocamus auctum matureſcit. Fructus is primùm herbaceus eſt, & lanuginoſus, cortice tenero, pulpa candida, guſtu dulci, in maturitate flauus, cortice duro, pulpa fungoſa, ſeminibuſque plena. Ea plana ſunt & compreſſa, altera parte acuminata, eáque duabus eminentiis veluti cornuta, altera latiuſcula, quorum cortex lignoſus eſt & candidus, guſtu dulcem nucleum includens. Tota planta radice nititur candida, in multas radiculas diſtracta. Cucurbita cameraria maior ſiue ſeſsilis viticulis, foliis, floribus, ſemine ſuperiori ſimilis eſt, fructu diſtat, qui in hac in orbem collectus intumeſcit, craſſúſque & latus eſt. Huic

CVCVRBITA Cameraria, longa.

Lib.19.c.5.

Fuchſ. cap. 137.
Dodo. lib. 5. cap 32.
In libr. 2. Dioſc. cap. 127.
Forma.

CVCVRBITA Cameraria maior.

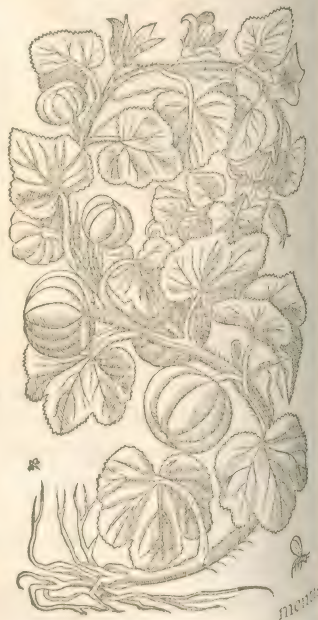
proxima est cucurbita cameraria minor, siue rotunda, nisi quod semine minore est, & fructu in breue crassamentum coacto, collo oblongiore angustioréque. Sed hæ diuersæ cucurbitarum formæ olitorum arte possunt effingi. Nam semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt cucurbitas: item ab imis, sed non comparandas supradictis: quæ in medio rotundas: quæ in lateribus crassas, breuiorésque. Si verò cordi sit, vt fiant incrementi vastioris, de media parte cucurbitæ semen inuerso cacumine ponito. Eæ cum maturuerint in vsum veniunt cadorum vice ad vina atque alia condenda, quod aluo capaciore plus cæteris intumeant, viatoriis ferè vasis dicatæ. Quæ seruantur ad semina, vsq; ad hyemem in sua vite depẽdeant: deinde in sole siccentur aut fumo, ne semina putrefacta depereant. Sunt & alia cucurbitarum genera peregrina, quas ferunt ab occidentis Indiis asportatas fuisse, vnde, cucurbitæ Indicæ à multis cognominantur. Hæ magnitudine, figura, colore differunt, omnes tamen ad melopeponum figuram, accedunt. Aliæ magnæ

Cap.266. sunt, aliæ paruæ, aliæ mediocres. Aliæ rotundæ, qualis hîc exhibetur. Aliæ oblongæ, qualis & hic depicta est, cuius fructus admodum flauus est, quem Fuchsius nomine cucumeris Turcici depinxit. Sunt & varij coloris. Foliis sunt longè maioribus quàm nostrates, firmioribus, asperis, vitigineis, rigido pediculo adnexis, far-

CVCVRBITA Cameraria, minor.

CVCVRBITA Indica, rotunda.

mento

CVCVRBITA *Indica longa.*
Cucumis Turcicus, Fuchsij.

CVCVRBITA
verrucosa.

mentis crassis, angulosis, asperis, & hirsutis, quę longo reptatu per humum diffunduntur, perticis etiam, & aliis adminiculis innixa pergulas & attegias scandunt & opacant: flores illis magni, liliorum effigie, aureo colore, fructus autumno decerpuntur, qui totam hyemem in culinis asseruātur, semen includunt magnum, amygdalini nuclei figura, in quo nucleus dulcis & suauis. Sapor his cucurbitis nō vt nostratibus vsque adeò insipidus. Ad hæc genera adiunxit Dalechampius cucurbitam verrucosam quæ aliis cucurbitis radice, folio, flore, capreolis similis est, fructu differt, qui in aliis læui & plano cortice tegitur, costis tamen in Indicis elatis & eminentibus, in hac verrucarum acrochordonum modo nodis plurimis tuberosus est, ludentis lasciuientisq; naturæ visendo spectaculo. Præterea cucurbitam laciniatam appellauit ille, quam peponis lati nomine descripsit Dodonæus, cuius fructus compressus est, rotundus & latus, tenui & molli cortice contectus, in ambitu laciniatus: clypei figuram refert, intus semen album continet, cucumeris semini simile, sed maius. Vulgus appellat *des oreilles.* Cucurbita quoque siluestris inuenitur, inquit Plinius, Somphos à Græcis appellata, inanis (vnde ei nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Huius commanducatæ succus stomacho admodum prodest. Cucurbitam marinam nonnulli putant esse. A' colocynthide, quæ siluestris etiam cucurbita dicitur, longè alia est. Hæc cucurbita somphos Plinij Momordica nostra est peritiorum herbariorum sententia. Cucurbita amat rigua & fimum, nec nisi sata prouenit, plurimúmqne iuuatur humore. Quæ tamen sine multa rigatione conualuit, fructum iucundioris saporis præbebit. Copiam aquæ nacta minorem curam desiderat. In calidioribus locis citius, in frigidioribus tardiùs maturescit. Cucurbitæ cibis quò longiores tenuioresque, eo gratiores auctore Plinio, & ob id salubriores quæ pendendo creuêre: minimúmque seminis tales habent, duritia earum in cibis gratiam terminante. Inuenta est ratio qua cibis quoque seruarentur, eodémque modo cucumis, vsque ad alios penè prouentus, & id quidem in muria fit. Sed & in scrobe, opaco in loco arena substrato, fœnóque sicco opertas ac deinde terra, virides seruari tradunt. Hæc Plinius. Hodiè Genuenses cucurbitam in longas fascias solerter & ingeniosè dissectam in solatu siccant, totóque anno subdulces & quasi pauxillo saccharo conditas eas fascias seruant,

Lib. 5. c. 29.

Lib. 20. c. 3.

Locus.

Tempus.

Lib. 19. c. 5.

Vires & Temper.

CVCVRBITA
Latin...

Lib.2.Ali.

tanta est cæli calidioris in ea prouincia commoditas, in iusculis edunt, libra ferè quinis assibus venali. Cruda quidem cucurbita insuauis est, vt docet Galenus, stomachúmque lædit, & concoctu est difficillima: adeò vt si quis alterius cibi inopia cucurbitam edere coactus fuerit, pōdus frigidum ventriculo incumbere sentiat stomachúmque habeat euersum, ac vomituriat, quo solo vomitu à prementibus symptomatis poterit vindicari. Hanc igitur & alia fugacium pleráque, postquàm elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa omnes edere consueuerunt. Cucurbita autem elixa nullam euidētem saporis habet qualitatem. Humidum frigidúmque, & ob id exiguum corpori præbet alimentum. Facilè autem subsidet cùm ob substantiæ suæ lubricitatem, tum ob communem omnium ciborum humidorum rationem, qui scilicet citra adstrictionem sunt humidi. Ad hæc coquitur non ægrè, si modo priùs corrupta non fuerit. Id vero illi accidit, cum parata vitiosè fuerit, aut succus prauus in ventriculo fuerit aceruatus, interdum autem quòd in ipso diu morata sit, quòd aliis quoque omnibus fugacibus quæ humida sunt temperamento solet accidere. Corrumpuntur enim in ventriculo ni celeriter occupent subsidere. Quemadmodum igitur cucurbita quantum in se ipsa est, succum qui in totum corpus alendi gratia distribuitur, habet qualitatis ad sensum expertem, ita cum alicui eorum quæ acrem, aut salsam habent qualitatem mixta fuerit, facilè illi assimilabitur. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimùm quidem de propria humiditate deponit, reliquum autem ipsius nullam insignem obtinet facultatem, vti cum nec in iure simplici parata fuerit. Cæterùm ob aqueam qualitatem sibi innatam meritò gaudet origano. Omnia enim eiusmodi succis acribus, vel acidis, vel austeris, vel salsis admiscere postulant, si modò in cibo suauia sunt futura, & nauseam non paritura. Quantùm verò ad eius in medicina vsum attinet, Galenus humidæ frigidæq; temperaturæ esse scribit, vtraque

Lib.7.sim. qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum eius succum ad aurium dolores cum phlegmone iunctos cum rosaceo vtilem esse. Sic tota quoque calida illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. In esu autē humida est & sitim propellens. Dioscorides, cucurbita esculenta, inquit, cruda trita illitu tumores & abscessus

Lib.2.c.127. sus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam siriasin vocant in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes podagrásque refrigerant. Succus è ramentis tusis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ & expressæ succus cū melle exiguo & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam infusum, si mistum sub dio teneatur, potum aluum mitigabit. Quæ postrema sententia cum Græcè legatur, καὶ εἴ τις κοιλάνας ὠμὴν, ἐγχέας τε οἶνον, καὶ ἐξαιθριάσας, κεράσας τε πίῃ νῆστις, μαλάττει τὴν κοιλίαν κούφως, conuertenda fuit, Si quis autem in ipsam crudam excauatam vinum infuderit, & sub dio reliquerit, ac temperatū ipsum ieiunus biberit, aluum molliet leuiter. Verùm vbi vulgares codices habent πίῃ νῆστις legitur in vetere codice διών πιεῖν, hoc est bibendum

bibendum perrexerit. Plinius eadem quæ Dioſcorides, & plura remedia ex Cucurbita deſcribit. Cucurbitæ ſatiuæ raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior ſine ſemine clauis pedum, & ſuppurationibus, quæ Græci vocant apoſtemata. Decoctæ autem vniuerſæ ſuccus dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupreſsi contuſa & impoſita: ipſa quoque toſta in argilla, ac trita cum adipe anſeris vulneribus medentur. Nec non ramentis corticis recẽtes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantiũ maximè. Et ignes ſacros vel ſtrigmentis his impoſitis, vel ſeminibus. Succus ex ſtrigmentis illitus cum roſaceo & aceto febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impoſitus mirè combuſta ſanat. Chryſippus medicus eas damnabat in cibis. Sed omnium cõſenſu ſtomacho vtiliſsimæ iudicantur, & interaneorũ veſicarumq́; exulcerationibus. Quos itaque Plinius dixit capitis ardores & maximè infantiũ, Dioſcorides σφελῶσι παιδίοις habet: σφελῶντα verò παιδία ſunt pueri, quos inflammatio partium circa cerebrum & membranas eius vexat: ita enim Paulus ſcribit: Σφέλασις ἐστὶ φλεγμωνὴ τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ μήνιγγας μορίων. Et mox ipſe Cucurbitæ ramenta ad ſiriaſes præſcribit. Plinius alibi aduſtionem infantium ſiriaſim vocat. Oſsibus in canino fimo inuentis aduſtio infantium, quæ vocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur. Et alibi infantiũ deſtillationes, folia, inquit, infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Aliquando ſimpliciter Græco verbo vtitur, vt ſiriaſeſque infantium ſpongia frigida cerebro humefacto, rana inuerſa alligata efficaciſsimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant. His modis Plinius ſiriaſin reddidit. Strigmenta verò eadem quæ ramenta idem vocat Dioſcorides ξύσματα, & ea ſucco febrium ardores refrigerare tradit, quod Dioſcorides ait: πρὸς καυσουμένην ἐπιφάνειαν ἐγχειλούμενος ὠφελεῖ, ideſt, aduſtiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Vel vt vertit Cornarius, Cuti ſummæ à febris ardore, ac æſtu vexatæ illitus prodeſt.

Lib. 20. c. 3.
Lib. 1. c. 13.
Lib. 30. c. 1.
Li. 22. c. 21.
Li. 32. ca. 10.

CVCVMER SATIVVS. CAP. XXIX.

ΣΙ'ΚΥΣ, & σίκυος ἥμερος, & σίκυον Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur, à curuore, vt Varroni placet, quaſi Curuimer. Demetrius auctore Athenæo, σικύους dictos eſſe ait ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, ideſt, quòd venerem cieant, cum contra veneri refragentur. Inde prouerbium fuiſſe commemorat Athenæus, τὸν σίκυον τρώγουσα γυνὴ, τὴν χλαῖναν ὕφαινε. ideſt, texens palliũ mulier cucumerem deuoret. Cum enim textrices magna ex parte, ſi Ariſtoteli creditur, ſint impudicæ, vt in iis veneris impetus refrenetur, adagium edendos cucumeres textricibus conſulebat: nam venereorũ auiditatem inhibere tradidit Diphilus. Quare κατ' ἀντίφρασιν nomen impoſitum ei fuit. At potius σίκυοι dicuntur ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, quod ad gignendos, ſpargendos, diffundendos ramos cauleſq́; valdè incitentur, non quod venerem ſtimulent. Matron ſuis carminibus terræ filium Cucumerem nominauit. Heraclides Tarẽtinus Hedygeon, quaſi terræ ſuauitatem. Recentiores Græci Cucumeres ἀγγούρια vocarunt. Symeon Sethi, ἀγγούρια τὰ λεγόμενα σίκυα, κατὰ κοινὴν δὲ τετράγγουρα. Anguria Cucumeres dicuntur, communi ſermone tetrangura, Arabes *Chathe*, *Chetha* vocant, Itali *Cocomero*, Hetruſci *Cedriuolo*, quaſi Citrulum, Germani *Cucumern*, Hiſpani *Cogombro*, Galli *Concombre*. Eſt Cucumis ſatiuus, eſt & ſilueſtris. Cucumerum Græci tria genera fecere, inquit Plinius ex Theophraſto, Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Cucumerem Dioſcorides, vt vulgaris notitiæ plantam nõ deſcripſit, ſed nec aliorum veterum vllus ſuis notis nobis illum repræſentauit. Quare dubitatur à multis an Cucumeris noſtratis vires capite huic dicato expoſuerit Dioſcorides, an verò

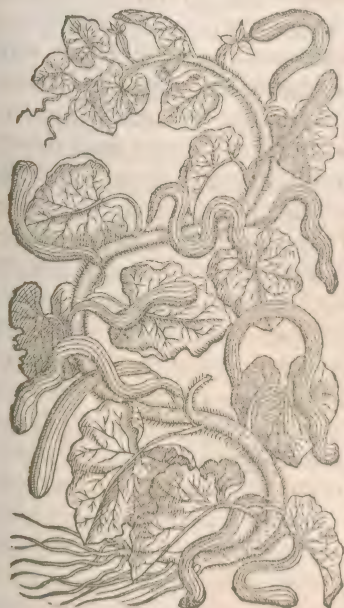
Nomina
Lib. 3. deipno.
Athen. ibi.
Genera.
Lib. 19. c. 5.
Lib. 7. hiſt. cap. 4.
Li. 2. c. 128.

vulgaris anguriæ. Sed Dioſcoridem cæteroſq; Græcos σίκυος nomine Cucumerē, Li.2. Dioſ. ca.128. Gallorum *Concombre*, intellexiſſe veris coniecturis aſſecutus videtur Matthiolus. Scribit enim Dioſcorides Cucumerem ſilueſtrem fructu ſolo à ſatiuo differre, cū foliis, floribus, ſarmentis ſatiuum prorſus referat. Quibus omnibus cum hic illi prorſus ſimilis ſit, nemini dubium eſſe debet Dioſcoridem de Cucumeris noſtri vulgaris, non de anguriæ viribus hoc capite tractaſſe. His accedit Plinij auctoritas Li.19.c.5. ita ſcribentis. Cucumeres creſcunt qua coguntur forma, in Italia virides, & quàm minimi, in prouinciis quàm maximi, & citrini aut nigri. Placent copioſiſsimi Africæ, grādiſsimi Mœſiæ. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimùm. Quæ de Cucumere noſtro veriſsimè dici poſſunt, minimè verò de anguria. Nam anguriæ in Italia in magnam excreſcunt molem, ac cum aqueæ ſint ſubſtantiæ, ac prædulces cum maturæ fuerint, facilè à ventriculo deſcendunt, quod Cucumeribus noſtris nō euenit, qui cum frigido glutinoſoq; ſint ſucco, ob id concoctu contumaces, non niſi longo tempore labuntur. Ibidem. Præterea Cucumeres eodem auctore, in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt: quod in Cucumeribus noſtris certa experientia compertum habemus. E quorum ſemine qui poſtea ſunt orti, eandem retinuerūt formam, vt in vite ſua pendentes longi, & anguium modo contorti ſpectentur. Ad hæc natura oleum odere mirè, vt idem ſcripſit: nec minùs aquas diliguunt. Deiecti quoque ad eas modice diſtantes adrepunt: contra oleum refugiunt: aut ſi quid obſtet vel ſi pendeant, curuantur: idq; vel vna nocte deprehenditur, ſi vas cū aqua ſubiiciatur, quatuor digitos deſcendentibus ante poſterū diem: at ſi oleum eodem modo ſit, in hamos curuatis: quod anguriis, quæ globi inſtar rotundæ ſemper ſunt, euenire non poteſt. *Forma.* Cucumis ſatiuus igitur & eſculentus viticulis, longis, aſperis per terram repit, in quibus folia ſcabra, & quadamtenus rotunda, capreoliq;. Flores in pallido lutei: fructus longus, cartilaginei generis, tuberculis maculoſus, initio viridis, poſtremo luteus: ſemen intus cādidum, latum. Huius ſpecies eſt Cucumis anguinus Columellæ: foliis, floribus, ſarmentorum reptatu ſuperiori ſimilis: fructu diſsimili, longo tres pedes, atque etiam amplius, anguſto, leuiter ſtriato, è viridi nigricante, anguē figura imitante. Quo fit, vt vel hoc genus ſit à vulgari Cucumere diuerſum, vel fructu vulgaris in fiſtulam demiſſo, & ad eam longitudinem extento, ſemen inde exemptum ſeruatumq;, talem Cucumin gignat. *Locus.* Cucumis ſeritur in hortis: aprica loca amat: hyemem odit & frigora. *Tempus.* Lib.19.c.5. Particulatim autem floret, vt ſcribit Plinius, ſibi ipſe ſuperfloreſcens, & ſicciores locos patitur, candida lanugine obductus, magiſq; cum creſcit. Ibidem. Mira voluptate Tiberio Principi expetitus, vt refert Plinius, nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promouentibus in ſolē rotis olitoribus, rurſuſq; hybernis diebus intra ſpecularium munimenta reuocantibus. Quin lacte & mulſo ſemine eorum macerato, apud antiquos Græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere, vt dulciores Lib.3.cauſ. ca.12. fiant. Sic apud Theophraſtum, Τὰ τῶν σικύων σπέρματα γάλακτι βρεχόμενα καὶ μελικράτῳ γλυκυτέρους

CVCVMIS Satiuus.

CVCVMIS Longus.

CVCVMIS Anguinus.

γλυκυτέρους ποιεῖ. Ideſt, Cucumerum ſemina lacte & melicrato ſi macerentur, eos dulciores efficiunt. Inuenta eſt ratio, inquit Plinius, qua cibis ſeruarentur Cucurbita & Cucumis, vſque ad alios prouentus: & id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe opaco in loco arena ſubſtrato, fœnoq́; ſicco opertos, ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Salgamarij hodie ſale, aceto, fœniculo, ſampſucho condiunt. Alij trita ſinapi cum aceto. Cucumeres, vt tradit Galenus, vrinam quidem, vt & pepones cient, ſed minus quàm illi, quòd ipſorum ſubſtãtia minùs eſt humida, ideoq́; non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipſos bellè concoquant. Qui autem eo ipſo ſiſi affatim ſeſe impleuerunt, tandem longo tempore ſuccum frigidum ac mediocriter craſſum in venis coaceruant, qui in ea concoctione quæ in venis fit haud facilè mutationem in probum ſanguinem recipit. Quam ob cauſam omnibus prauis eduliis abſtinendum, etiamſi ea quibuſdam concoctu ſint facilia. Nobis enim non aduertentibus prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus in venis colligitur, qui poſtea exiguam ad occaſionẽ putredinem nactus, febres malignas accendit. Et alio in loco. Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt, immaturus autem craſsioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultas eis ineſt. Quare & vrinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt ac magis quoque ſi quis ſemine arefacto contuſoq́; atque cribrato vice pulueris abſterſorij vtatur. Superat in eis frigida humidaq́; temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis: idq́; in primo quodammodo ordine, aut etiam ſecundo, ſed incipiente. Eſt & in iſtis maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Quibus conſentanea ſunt quæ de eodem Dioſcorides tradidit. Satiuus Cucumis aluo & ſtomacho perquàm vtilis habetur: refrigerat, corruptionem non ſentit. Veſicæ prodeſt, olfactu reuocat quos animus liquerit: ſemen modicè vrinam mouet: cum lacte aut paſſo veſicæ vlcerationibus ſubuenit. Illita cum vino folia morſus canum ſanant, & epinyctidas cum melle. Hæc Dioſcorides, Quorum initium paulo aliter conuerti debuit.

Ibidem.

Li.2. Alim.

Vires & Temper.

Li.8. ſimpl.

Li.2.c.128.

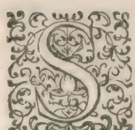
Sic enim

Sic enim Græcè habetur, Σίκυς ἥμερος εὔκοιλιος, εὐστόμαχος, ψυκτικὸς οὐ φθειρόμενος. Ideſt, Cucumis ſatiuus aluum lenit, ventriculo eſt gratus, refrigerat ſi nõ corrumpatur. Quæ poſtrema ideo adiecit Dioſcorides, quod ſi Cucumis in ventriculo corrumpatur, bilioſum & acrem humorem, atque inde ardentiſsimas gignit febres, vt eo non modo non refrigeretur corpus, ſed etiam exuratur. Id quod Galenus docet cum aliis locis, tum libro de Euchy. & Cacochy. his verbis. Sunt autem inter fructus Cucumeres, & Pepones, & Melopepones. Sed qui à bonitate ſucci tantum abſunt, vt niſi celeriter tranſeant, in ventre corrupti ſuccum ex ea corruptione faciant mortiferis venenis proximum. Horum probatiſsimorum auctorum ſententiæ vt aſſentiuntur omnes, adſtipulante ipſa etiam experientia, ita Diphili Carysij opinio reprehenſione digna, qui apud Athenæum Cucumerem noxium damnauit primis menſis, vt qui rhaphani modo ſurſum feratur, vltimo cibo innocentiorem eſſe, concoctuq; faciliorem, alioqui vſum eius abdicauit. At contrà cum praui ſit ſucci, ante alios omnes cibos ſumendus, vt facilius per aluum ſubeat, nec in eo corrumpatur, quod facilè ei eueniet, ſi aliis cibis poſtremus ingeratur. Addidit his quæ vera ſunt, vrinas eo cieri, refrigerandi vim habere, difficilè in corpus diſtribui, ægrè per ventris anfractus euadere. Quinetiam horrores conciliare, bilem creare, venerem arcere. Plenilunio maximè gliſcunt in hortis Cucumeres, manifeſtumq; capeſſunt incrementum, & more marinorum echinorum implentur, vt tradit Athenæus, quod eſt aquei humoris incrementum. Sunt qui herba, quæ vocatur Culix nomine, trita, ſemen eorum macerari iubent, vt ſine ſemine naſcantur, vel priùs eorum ſemina Seſamino oleo perungi. A mulis Cucumeres expetuntur, capiuntúrque mira eorum voluptate, nec non odorem eminus ſentiunt. Quare munienda ſunt Cucumeraria, ne irrumpentes ea depopulentur, ac proterant.

Lib.3.

PEPONES, MELOPEPONES. CAP. XXX.

Lib.19 c.5

SVNT etiam Cucumerum ſpecies Pepones: & horum Melopepones. Plinius tradit Cucumeres cum magnitudine exceſſere Pepones vocari. Ecce, inquit, cum maximè noua forma eorũ in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio, vnũ mox ſemine ex illo genus factum, Melopepones vocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his præter figuram, coloremq; & odorem, quod maturitatẽ adepti, quamquam non pendentes, ſtatim à pediculo recedunt. Ex quibus verbis intelligere licet Pepones in genere cucumerum eſſe, & Melopepones in genere

Nomina Peponũ: quos Palladius Melones appellat, à mali Cydonij figura, quã referũt nomine cõpoſito Melopepones appellatos. A Peponibus autem differunt, quod Pepones maiores ſunt, magis ſtriati, magiſq; ſucculenti, ſed minùs grati, carne molliore, & ſemine pauciore, oblonga figura, vt cucumeris, Melopepones globoſa. Πέπων igitur Græcis, inquit Galenus, τὸ πέπανον, hoc eſt maturum ſignificat, quod

Li.2. Alim. omnibus aliis fructibus maturis conuenit. Sed peculiarem fructum hoc nomine appellarunt, quomodo atramentum quo ſcribimus μέλαν, ideſt, nigrum. Quare medici non ſimpliciter fructum hunc nominare voluerunt Pepona, ſed σικυοπέπονα, ideſt, Peponem cucumeralem. Ariſtoteli σίκυος πέπων dicitur, & Polluci.

Prob.ſe. 20.quæſt. 32. Quinetiam σπερματίας. de quo Dioſcorides, Galenus, & Plinius ſeorſum à cucume-

Genera ribus & Melopeponibus tractarunt, Gallis *Pepon*, & *Poupom* dicitur. Eius permulta ſunt genera, quæ ſapore, figura & colore diſtinguuntur. Eſt enim ventricoſus Pepo, qui à pediculo ad vmbilicum vſque ſtriatus & canaliculatus eſt. Alius quam fœminam vocant, minùs ſtriatus. Quidam totum corticem textura quadam reti-

culari

culari,miro naturæ artificio consperſam habent. Aliquorum fructus grandis eſt, humani capitis inſtar,aliquando etiam maior, nonnullorum longè minor. Sunt qui herbaceo ſunt colore,alij flauo,alij pallido,nõnulli cinereo. Interior quoque pulpa varia:in quibuſdam enim rubet,in aliis albicat, in nonnullis ex albo rufeſcit. in quibuſdam dulcis,& guſtui ſuauiſsima, in aliis inſuauis & inſipida. Sunt item qui Hircini,& vulgò Turcici dicuntur.Melopepones etiam varij ſunt,nunc magni,nunc mali Cydonij figura & magnitudine. Horum caro interdum candida eſt,interdũ flaua,quandóque pallidior,aliquando ſolidior, aliquando laxior. Præferuntur candidi,ſolidi,ac ſic dulces,vt ſaccharo conditi videantur,quos ideo Saccharatos vocant, Galli *Succrins & Succredes* vocant. Præterea quibuſdam ſemẽ pulpæ firmiſsimè inhæret, vt cultelli mucrone particulatim euellendum ſit,aliis in medulla humida ſemen iacet,quæ concuſſo fructu ſeparatur ſponte, ac decidit à reliqua pulpa diſiuncta. Sunt præterea qui olitorum mangonio roſarum & moſchi odorem ſpirant,ſeminibus qua parte germinãt parumper apertis, & aqua roſacea quæ moſchum exceperit,maceratis. Eſt genus quoddã hybernum, quod in area non matureſcit, ſed flaueſcit laquearibus appenſum, magnaq́; voluptate hyeme comeditur. Hoc Hetruſci melle ſaccharóve condiunt citrei pomi modo. At citrulus & anguria Peponum etiam ſpecies ſunt. Hæc omnia Peponum Melopeponumq́; genera fœliciter in Gallia proueniunt. Pepo longis ac viticuloſis ſarmentis & hirſutis per terram reptat cucumeris modo. Folia profert vitis ſimilia,non tam profundis inciſuris diuiſa,ſcabra,hirſuta,& iuxta hæc capreolos quibus vicinis ſeſe alligat:flores magnos,luteos:fructum magnum,craſſum,rotundũ, *Forma.*

PEPO.

MELOPEPO.

ea varietate quam diximus diſtinctum:in quo ſemen includitur, latum candidũ ſemine Cucumeris maius. Melopepo ſimilibus viticulis per terram repit, ſed minoribus,foliis etiam ſimilibus,ſed minoribus,nec tam altè inciſis:floribus itidem ſimilibus & luteis:fructu minore,rotundo,varioq́;,vt diximus, ſemine itẽ minore. Ex multis qui ex eadẽ planta naſcuntur fructibus pauci ſunt qui bonitate excellãt,

cæteri

cæteri ſunt inſuaues. Odor ſuauior,craſsior pediculus,ponduſq; bonitatis ſunt indicia.Gaudent læto & aprico ſolo ac libero,quò poſsint latiùs euagari. Rigatione gaudent ſi pluuiæ defecerint. Cùm verò matureſcere cœperint, pluuiæ iis aduerſiſsimæ ſunt,ab iiſq; inſipidi,& guſtui inſuaues redduntur. Calidiore loco & æſta-
Tempus. te citiùs,frigidiore tardiùs maturantur.
Li.2. c.128. Peponis caro, vt tradit Dioſcorides, in cibis vrinam cit:inflammationes oculorum illita ſedat. Ramenta eius cõtra ſiria-
Vires & Temper. ſin ſincipiti imponuntur:fronti admota oculorum fluxiones auertũt. Succus cum ſemine adiecta farina ſiccatus in ſole,cogitur in ſmegmata, quæ faciẽ repurgant, & nitorem adferunt. Radix ſicca,& ex hydromelite pota drachmæ pondere vomitionem mouet.Si quiſpiam moderatè ſecundum cœnam vomere cupiat,geminis obolis ſit contentus. Sanat quoque illita cum melle vlcera, quæ ceria vocant. In his quæ interpres & rectè quidem tranſtulit. Ramenta eius contra ſiriaſin ſincipiti imponuntur,in vulgatis exemplaribus leguntur, τὸ δὲ βρέγμα αὐτοῦ σειριῶσι παιδίοις κατὰ τοῦ βρέγματος ἐπιτίθεται, videtur βρέγμα mendoſè pro ξέσμα poſitũ fuiſſe, ſicut ipſe etiam Dioſcorides de cucurbita dixit, τὸ δὲ ξέσμα αὐτῆς παιδίοις σειριῶσι
Li.2. c.127. ὠφελίμως κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται). Ideſt ramenta eius infantibus ſiriaſi vexatis ſincipiti vtiliter admouentur. Cornarius tamen vocis βρέγμα lectionem non
Embl.121. lib.2. improbat,& ſignificare videtur,inquit,ſinciput,& apicem, ac ſummam Peponis partem,quæ reciſa eum vſum præbeat,quem cucurbitæ ξέσμα, ideſt, ramentum.
Lib.20.c.2. Eadem ferè à Plinio traduntur. Pepones qui vocãtur,refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum.Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat vlcera in modum faui,quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones ſiccatur,& in farinam tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa, ita vt qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adiicitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hæc Plinius. Qui,niſi mendoſi ſint codices,Dioſcoridi & Galeno planè aduerſatur,cum dixit radicem contra vomitiones ſiccari,vt legendum putet Hermolaus.Eadem contrahit vomitiones:ſicca-
Emb.121.li. 2. Dioſco. tur,& in farinam,&c.Cornarius legit, Eadem ad vomitiones ſiccatur, &c. quam emendationem perſpicuè approbat ſequens Plinianæ orationis contextus. Quod verò dicit radicis farinam in ſmegmate addi, an de eadem Dioſcorides intelligat cùm ſcribit ſuccum cum ſemine admixtum,ad farinam ſiccatum in ſole cogi ad ſmegmata,dubitari ſanè poteſt.Nam etſi radici eandem quam Plinius vomitiones concitandi vim tribuat Dioſcorides, nulla tamen adhuc radicis mentione facta, eius farinam qui potuit intelligere? At cum ad eum vſque locũ de Peponis carne tantùm tractarit Dioſcorides, cùm etiam hæc Galeno abſtergendi vi prædita ſit, magiſq; ſemen ipſius,eius carnis exſiccatæ farina hoc loco accipienda videtur, vel τὸ ἄλευρον ſimpliciter farina aliqua vulgaris vt triticea, vel hordeacea, quæ ſi non ad abſtergendũ,certè ad paſtillorum formam effingẽdam, ſucco & ſemini admiſceatur,eaq; forma illa excipiãtur.Galenus apertè naturam Peponum, & Melope-
Li.2.Alim. ponum expreſsit his verbis.Vniuerſa Peponum natura frigidior eſt cum humiditate copioſa: habent autem vim quandam abſtergendi, cuius beneficio vrinam cient,& deorſum expeditiùs quàm cucurbita, Melopeponéſve permeant. Quod porrò abſtergeant intelliges,ſi ſordidam cutem ipſis fricueris. Quamobrẽ ſi quis maculas à ſole contractas,aut lentes in facie habeat,aut alphos,hos quoque detergent. Semen autem potentiùs deterget,quàm ipſorum veluti caro,adeò vt aduerſus renes calculo infeſtatos conueniat. Succum autem in corpore gignit caro vitioſum, idq; potiſsimum cum concocta probè non fuerit. Quo caſu choleræ morbo obnoxios efficere conſueuit. Quinetiam priuſquàm corrupta fuerit, ad vomitiones quoq; eſt idonea,largiuſq; ſumpta (niſi quis poſt ipſum aliquid eorũ quæ probi ſunt ſucci ſupermandat) omnino vomitum excitabit. Hæc Galenus de

Peponibus

Peponibus,qui quod radici Peponis tribuerunt Dioſcorides & Plinius, ipſius Peponis carni adſcripſit, De Melopeponibus verò ſic. Melopepones minùs quàm Pepones ſunt humidi,nec adeò praui ſunt ſucci, minùs item vrinas mouent, tardiuſq; deorſum deſcendunt. Ad vomitum præterea excitãdum, non tantũ quantum Pepones habent momenti.Sicut nec celeriter adeò,vt illi, in ventriculo corrumpuntur,quum prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis cauſa ipſum prehenderit. Cæterùm etſi in iuuando ſtomacho, autumnalibus fructibus longè ſint inferiores,haudquaquam tamen ei vt Pepones,ſunt noxij: neque enim vomitum,vt illi,excitant.Huc accedit quod in Peponibus homines à carne intima,in qua ſemen habetur, abſtinent: in Melopeponibus autem mandunt,idq; ipſis ad deiectionem confert. Qui verò eorum quaſi carne tantùm veſcuntur,non tam cito eam ac Peponum excernunt. Ex Melopeponibus in particulas ſectis,ari,bryoniæq; radicibus,& limonum ſucco,ac caprino lacte quod hæc omnia ſuperet additis,aqua vitreis organis,vt vocant,deſtillatur,qua faciem mulieres adornant, & concinnam reddunt. Seminis Melopeponum & Peponum cremor febrientibus vtiliter ex hordeacea priſana propinatur, non ſolùm enim refrigerat,ſitimq; extinguit,ſed etiam obſtructiones tum hepatis, tum vaſorũ expedit,& vrinam prouocat. Datur tuſsientibus,tabidis,& maraſmo affectis: atque etiam contra vrinæ ardores valde prodeſt,additis paſtillis ex halicacabo,aut glycyrrhizæ ſucco,mannæ,gummi arabici,aut tragacanthæ momento. Sed & magis confert,ſi ſeminum papaueris cremor accedat, baccarumq; halicacabi, & maluæ decoctum. Peponis ſiue cucumeris ſpecies eſt,qui Citrulus medicis dicitur, quaſi Citreolus,quod Citrei mali in forma & colore ſit æmulus, Gallis *Citrouille*, Italis *Anguria*, Auicennæ *Batheca*. Andr.Bellunenſis in expoſitione nominum Arabicorum, *Melon abrachi*, inquit,eſt *Melon Indus*,ideſt, Anguria communis, quæ apud Arabes quandóque appellatur *Batheca Inda*,quandóque *Batheca viridis*,quãdóque *Batheca filiſtin*, quandóque *Batheca alzachi*. Eſt & *Bathec*, ſeu *Batheca* nomen commune ad omnes ſpecies Melonũ, & Anguriarum. Serapio cum de Peponibus & Melopeponibus ex Galeni ſententia dixiſſet, peculiare de anguria caput ſubiicit, quam Arabicè *Dullaha* nominat. In cuius hiſtoria & viribus exponendis cum nulla Græcorum, ſed Arabũ duntaxat teſtimonia proferat, facilè intellectu eſt angurias veteribus Græcis penitus fuiſſe ignotas. Eam ob cauſam eos hallucinari qui Pepones angurias eſſe arbitrati ſunt: item Fuchſium qui Cucumerem quem primo loco deſcripſimus, Anguriam eſſe dixit. Anguria itaque folia fert colocynthidis,maiora,aſpera,per ambitum diuiſa, alarum ſeu pennarum inſtar: caulem ſarmentoſum,humi repentem ſicuti Cucumis & Pepo:florem luteum.Fructum edit magnitudine inſigni,rotundum, grauẽ, cortice læui contectum,herbaceo,maculoſo,& qua parte humi iacet albicante.Carne conſtat humida, aquoſa, in aliis inſipida,in nonnullis ſubacida. Semen in ea concluditur latum,Peponum ſemine duplo maius,cortice ſolidiore,& nucleo grandiore in quibuſdam nigrum,in aliis rubrũ. Fructus

Matthi. in lib.2. Dioſ. ca.128.

ANGVRIA, Citrulus Officinarum.

In Hiſt.pl. ca.266.

Forma.

etiam immaturus in aceruo tritici diutiùs asseruatur, illicq; maturescit. Frigidus & humidus est ordine secundo, siti arcendæ maximè conueniens. Quare Itali ardente sirio eius pulpa sese reficiunt: ardentibus febribus, maximeq; linguę ariditati confertacres humores reprimit, iisq; præsertim febrientibus auxiliatur, qui humorum malignitate potiùs vexantur, quàm copia grauantur. Nam anguria, vt Serapioni placet, aluum initio non valenter citat: quare illis conuenit qui tenues & imbecilles, macriq; sunt, ac exangues: quibúsque alterantia potiùs humores quàm euacuantia sunt ex vsu. Quod quamuis acidis effici posit, insipida tamen, & dulcedine quadam prædita, qualis est anguria, ad id longè sunt aptiora. Etenim acida incidunt & attenuant, quæ cum maciem augeant, & ventriculum lædant, imbecilli corpori, macro & exangui sunt noxia. Quod si acida sint & adstringentia, exsicăt, nihilq; prorsus humectant. Insipida verò quæ crassa sunt substantia, & quibus dulcedo aliqua, vt anguriæ inest, humectant simul & refrigerant, generántque sanguinem aquosum, qui flauæ bilis feruorem coërcet & extinguit, tum in hepate, quàm in venis. Anguria in calidis regionibus suauior prouenit. Ideoq; circa Romam, in Campania, in Apulia, Calabria, Sicilia præstantior habetur, & mole vastior. Semine ex Asia misso Anguriæ Lugduni prouenerunt, externa quidẽ specie similes aliis, sed carne rubra, & gustu tam dulci, vt aspersæ conditæ've saccharo videantur. Est Pepo alius fructu rotũdo quadãtenus compresso, Melonis effigie, caulibus & foliis hirsutis vulgaris, flore luteo, simili, semine minore albo. His addendus ex Lobellio Pepo maximus Indicus compressus, magnitudine à superioribus discrepans. Fructus interdum octoginta libras pendet: & folia rotundiora.

Vires & Temper. (margin)

PEPO MAXIMVS INDICVS, Lobel.

MELONGENA. CAP. XXXI.

Li.2.c.445. Nomina — Melongena scriptum est in codice Auicennæ, & Arabicũ nomen est. Itali Poma, corrupto nomine *Melanzanas* vocant, Ligures *Merenzanas*, Hetruscis, teste Matthiolo, *Petranciani* dicuntur, Dodonæo nomine Hispanico *Verangenes*, Germanis *Melantzan, & Dollopffel*, idest, poma furoris, Gallis *Pommes d'amour*. Quidam suspicãtur Mandragoram marem esse Theophrasti. Cur autem Poma amoris appellentur à nostris, haud scio, inquit Ruellius, nisi quod fortasse elegantia & perpulchra placeant, & ita digna quæ amentur. Sunt tamen & alia Poma amoris, vt infra dicetur. Melenzanas mala insana minùs sano iudicio vocat Hermolaus, inquit Scaliger: esitata namque nullos excitant furores: quotidianis bellariis vtuntur Genuenses. Melongena quædam poma fert purpurea, alia in flauo candicantia, siue pallida, sed cæteris omnibus partibus similia: caulem erigit vnicum, semicubitalem, aliquando etiam cubitalẽ, crassitudine minimi digiti, solidum, lignosumq; teretem, ramosum, subpurpureũ, hirsutum. Folia fert lata, fusca, maiori solano haud absimilia, sed subaspera, hirsuta, parum

(margin: Lib.4.c.71. Dioscor. Lib.3.c.84. — Li.2.c.124. — Li.1.de pl. *Genera* — *Forma*.)

MELONGENA.

parum & inæqualiter ſinuata, in mucronem deſinentia. Secus quæ breues, rubentes & hirſuti oriuntur pediculi, & in his ſinguli aculeati calices, ex quibus ſinguli item naſcuntur flores ſubpurpurei, aliquando candicantes, in acuminata, & rugoſa foliola ſtellæ modo diuiſi, in quorum medio quinque ſunt erecta lutei coloris ſtamina, in medio vno eminente apice. Floribus ſubnaſcuntur fructus oblongi, cucumeris ferè magnitudine, plerunq; rubentes, aliquãdo etiã flaui, & candicãtes, læuiſsimo cõtecti cortice, ſuccoſa, rara, & albicãte intus pulpa: ſemine numeroſo, paruo, ſiliquaſtri æmulo. Radicibus nititur numeroſis, in fibras ceu capillamenta diſtributis. Seritur in hortis & viridariis ineunte vere. Floret æſtate, & autũno fert fructum. Planta eſt frigoris impatiens. Braſauolus & Fuchſius, Hermolaum reprehendunt, quòd putarit Melongenam tertiam eſſe Mandragoræ ſpeciem, quam Morion vocant, cùm ſcribit. De Morio Mandragora nihil habeo quod addi poſsit iis, quæ à Dioſcoride notantur. Sed quoniam mala terreſtria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in mentem ſubeunt quæ vulgò *Melanzana* vocitamus, hoc eſt, vt ipſe puto, mala inſana: de quibus nihil à veteribus ſcriptum fuiſſe deſino iam mirari, quod multa huiuſmodi reperio: ſicut hercle multa quondam fuêre, quæ modo vel ignorantur, vel certè non habentur. Mala ergo inſana è frutice vulgari ſunt paſsim naſcente, vt Pepones, melones, & cucurbitæ, pari quoque cultu, foliis propè ficulneis: flore oblongo, ſpecioſo, candido. Manditur vulgò pomum ex oleo, ſale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc Hermolaus: Ex quibus nemo ſanæ mentis colligat, mala inſana Morij mandragoræ fructus eſſe. Melongena vetus auctore Auicenna, noxia eſt, recens melior. In ea calidam temperiem ſuperare, & ſiccam eſſe ſecundo ordine, ex amarore & acrimonia calligit. Melancholiam gignit, cancrum, lepram, hæmorrhoidas, panos, dolorem capitis, & fœtorem oris. Obſtructiones hepatis & lienis efficit, niſi cum aceto cocta fuerit, colorem corporis fœdum, atrum & citrinum, vt mirum ſit Auerroëm mala inſana commendaſſe ſuo quodam modo parata. Fuchſius in his malis haud dubiè, vt in cucumere eſculento aut fungo frigidam & humidam temperiem ſuperare ſcribit. Hodie mala inſana elixa, cortice exuta, & in particulas ſecta, deinde farina aſperſa, oleo, aut butyro in patellis frigunt, menſiſq; apponunt, ſale & pipere condientes: ſunt enim guſtui non ingrata. Alij vbi paulùm inferbuerunt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, vel pipere & aceti momento mandunt. Salgamarij in muria acida ſeruant, cibo per hyemem & ver ori non ingrato, ſed tamen qui ægriùs coquatur. Sunt qui his malis veſcuntur ad venerem excitandam. Quod fortaſſe præſtare poſſunt, quod cum concoctu difficilia ſint, flatus pariunt.

Locus.
Tempus.

Coroll. ca. 79. lib. 4. Dioſcor.

Li 2. c.
Vire[illegible]
Temp[illegible]

Li [illegible] ca. 20[illegible]

POMVM AMORIS, SIVE AVREVM.
CAP. XXXII.

Nomina

PEREGRINA quoque est, & à superiore diuersa hæc planta, quæ fructum fert Pomum Amoris nuncupatum, à quibusdam Pomum aureum, Italicè *Pomi d'oro*, Gallicè *Pomme d'amour*, & *Pomme d'or*, Germanicè *Goltoppffel*. Planta hæc caulem producit rotundum pallidum, hirsutum, ternûm quaternûmve pedum altitudine, ramosum: folia magna, profundiùs incisa: ex breuibus pediculis flores luteos, quinos senósve simul, quibus succedunt Poma orbiculata, melopeponum modo striata, colore primùm viridi, deinde per maturitatem in quibusdam plantis aureo, in quibusdam rubro. Multò accuratiùs depinxit & descripsit Dodonæus lib.3.purgam. Caules, inquit, habet rotundos, bicubitales & ampliores, multis alis ramosos, succi plenos, facilè collabentes, foliis luxuriat multis, multipliciter dissectis, agrimoniæ ferè modo: flosculi lutei sub foliis prodeūt: excipiunt hos fructus rotūdi, profundis crenis striati, mediocris mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo colore relucentes, & sine striis, in quibus copiosa humens medulla succi instar, qua semen cōditur. Tota herba grauem fœtidúmq; odorem spirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirsuta est. Facilè in hortis sata prouenit.

POMA AVREA.

Locus. Rigatione gaudet & solo pingui. *Tempus.* Iulio & Augusto mensibus floret: Autumno fructus perficit: Hæc Mala aurea cum vniuersa planta refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm mandragora: quare noxius est ipsius vsus. Poma tamen à nonnullis cum pipere, sale & oleo præparata & cocta eduntur. Præbent autem corpori alimentum quidem perexiguum; & hoc ipsum prauum ac vitiosum. Quidam Lycopersium esse putant memoratum à Galeno in lib.simpl. Alij Glaucium Dioscoridis.

STRAMONIA. CAP. XXXIII.

Nomina

EST etiam externa hæc planta quæ Italis *Stramonia*, & *Stramonium* dicitur, & *Pomum spinosum*, Turcis *Tatoula*, Græcis hodiè *Paracoccalon*, siue *Barycoccalon*, idest, nux grauans, siue torporem & somnum inducens, quibusdam Corona regis, Venetis *Melospinus*, Gallis *Pommes du Perou*, Germanis *Stech oppffel*, & *Rauch oppffel*. Cordo Hyoscyamus Peruuianus.
In hist. pl. ca.264. Fuchsius stramoniam à nonnullis inter solani species numerari scribit, non quod descriptioni respondeat, sed quod eius folia opij odorem referre videantur. Flores huius herbæ, inquit, suauem lilij odorem spirant. Videtur viribus parum à posterioribus generibus solani differre. Dodonæus Stramoniam sui generis plan-
Lib.3.c.86. tam describit. Matthiolus priore commentariorum in Dioscoridem editione
Li.4.Diosc. ca.69. idem planè, quod Fuchsius de Stramonia literis mandauit. Secunda verò editio-
Li.1.Diosc. ca.141. ne priore mutata sentētia nucem Methel, Stramonij fructum esse cēset Auicennæ auctoritate

STRAMONIA.

auctoritate fretus, qui ſcribit nucem Methel ſtupefaciendi vi præditam eſſe, & ſimilem nuci vomicæ, cortice craſsis & breuibus aculeis armato: ſemine mandragoræ, vt legit Matthiolus, vt ego, citri ſemini ſimili. Sic Stramoniæ fructus nucis imaginem refert, aculeis craſsis, & breuibus riget, ſemen mandragoræ ſemini ſimile habet. Nec dubium quin fructus ipſe atque tota planta ſoporiferæ ſit facultatis. Id quod plantæ facies ſolano non abſimilis, odorq; illius grauis apertè videtur indicare, vt etiam libro de peregrinis dicemus. Geſneruſq; Stramoniā Fuchſij nucē, Methel Auicēnæ eſſe putat, & mādragoris annumerandā videri poſſe hāc plantā, aut ſui generis potius eſſe, quā ſolani. His aſſentiri videtur Andr. Bellunenſis, & nihil aliud nucis Methel nomine deſcribere, quàm Stramoniæ fructum, his ferè verbis. Nux Methel, inquit, ex ſententia Ebeubitar, atque omnium Phyſicorum Syriorū, & Ægyptiorum fructus eſt cuiuſdam plantæ magnitudine & foliis melōgenæ ſimilis: vnde & à quibuſdam Arabibus Berbengine nominatur, ideſt, Melongenæ ſimilis. Flos huic eſt albus, magnus, oblongus. Fructus nux Methel nuncupatus, eſt veluti nux aſpera, cortice ſpinoſo, intus ſemina habet Pomi mandragoræ ſeminibus ſimilia, dulcia, pinguia. Hoc fructu pharmacopœi & phyſici Orientales ad ſtupefaciendū vtuntur, & nucem Methel eſſe affirmant, quia facultatibus iis præditus ſit, quas nuci Methel Auicenna attribuit, eoſdem effectus habere experientia ipſa doceat. Stramonia igitur, ſiue nux Methel caulem emittit rotundum, binos fere pedes altum, folia habet cineritia, ſolano ferè ſimilia, ſed maiora præſertim ea quæ radici propiora ſunt: flores albos, rotundos, cauos, campanæ fere effigie, lilij odore: fructus rotundos pomi inſtar, virides ſpinis vndique ſtipatos, intus melongenæ modo ſeminibus confertos. Non niſi in herbariorum hortis reperitur. Stramonia auctore Auicenna, ſtupefacit, cerebro noxia eſt, cordi aduerſatur. Carum adfert, drachmæ ſexta pars ſumpta inebriat, drachma vna eadem die interimit.

In Hort. Germ. — *Forma.* — *Vires.*

BALSAMINA. CAP. XXXIIII.

BALSAMINE ſiue Balſamina, aliis Momordica, Venetis & Patauinis *Charantia* dicitur, Hetruſcis *Pomum Hieroſolymitanum*, Italis quibuſdam *Viticella*, Gallis Pomū mirabile, *Pōme de merueille*, Cordus Cucumin puniceum vocat. Lobellius Balſaminā cucumerinam puniceā. Balſamina veteribus incognita, planta eſt, niſi ſit cucurbita ſomphos Plinij, vt ſupra monuimus, quæ tenuibus prælongíſque, & anguloſis flagellis vltro citróque repantibus euagatur: foliis vitis, aut bryoniæ, ſed minoribus, & per ambitum profundiùs inciſis, tactu aſpectúque glabris & mollibus. Capreolos prope ſingula folia producit intortos, quibus vicinis adminiculis ſeſe illigat, & ea comprehendens aſcendit. Flores edit cucumeri ſimiles, ſubluteos, quoſdam ſteriles, quoſdam fœcundos. Steriles pauca, breuia, luteáque ſtamina in medio habent, ſed nullum poſt ſe tuberculum, quod ſecuturi fructus principium ſit.

Nomina — *Lib.1.plan. ca.III.* — *Forma.*

BALSAMINA, *Matth.*

Fœcundi terna reflexa, bifidáque ſtamina in medio habent, & poſt ſe oblongum capitulum futuri fructus rudimentum, quod dilapſis florum foliolis paulatim in fructum excreſcit oblongum, figura plerúmque ouatum, ſiue vtrimque turbinatum, cute carnoſa, tuberoſa, aculeis rigente. Huic maturo color eſt puniceus, & vltimam maturitatem adeptus facilè rumpitur ac diſsilit, grauidámque aluum ſeminibus oſtendit, anguriæ ſimilibus, ſed minoribus, cortice craſſo, duro, pingui & lubrico, ac valde rubente contectis. Radice nititur, minimo digito graciliore, in fibras deſinente.

Locus. Nuſquam niſi ſata & diligenter culta in hortis prouenit, nec citius fructum maturat quàm

Tempus. ineunte Autumno, ſiue Auguſto & Septembri menſibus. Balſaminæ poma ordine primo calida, ſicca ſecundo eſſe quidam affir-

Dodon. li. 5. c. 87. *Vires & Temper.* Matthi. in li. 4. Dioſc. c. 177.

mant. Hæc diu in oleo omphacino inſolantur, aut in balneo aquæ calidæ, aut in fimo equino calido macerantur. Ex quibus oleum exprimitur præſtantiſsimum ad vulnerum, & mammarum inflammationes inhibendas, doloréſque mulcendos, ad exulceratos inflammatóſque vteros ſiphone iniectum. Iidem fructus doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliantur, oleo amygdalino dulci, aut oleo ex ſemine lini expreſſo macerati vt diximus, additis ad ſingulas olei libras, ſingulis liquidæ vernicis vnciis. Idem tam igne quàm feruente aqua ambuſtis medetur. Punctis ſauciatiſque neruis vtiliter illinitur. Vulnerum cicatrices attenuat, atque etiam delet. Scribunt recentiores quidam ſteriles mulieres fœcundas reddi, ſi à balneo ex iis, quæ ad vterum conferunt parato, eodem oleo vteri oſculum perunxerint, deinde cum viris concubuerint. Ramicoſis pueris confert eodem locum affectum ſæpius inungi. Iidem aiunt foliorum puluerem cochlearis menſura ex plantaginis ſiue equiſeti decocto, inteſtinorum vulnera ſanare. Sunt & qui eundem puluerem ad coli dolores, & inteſtinorum tormina valde commendant.

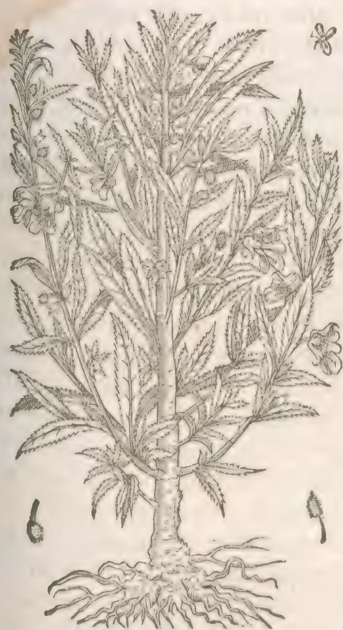
BALSAMINVM, ſeu Balſamina fœmina, *Matthiol.*

Balſaminũ Eſt & alia planta Balſamine quoque dicta, & Balſamella, ſed à ſuperiore planè diuerſa, Itali Balſaminum genere neutro vocant, Dodonæus Balſaminam fœminam, vt ſuperiorem marem, abſurdè, cum toto genere differant. Lobellius & Pena etiam

Forma. Balſaminam fœminam perſicifoliam. Caulem cubito altiorem à radice mittit, rubentem vt in portulaca, inferius circa terrã, qua manum implere

BALSAMINA, Fuch.

implere poſsit craſsitudine, ſuperius minimo digito multo graciliorem, cui ab inferiore parte vſque ad ſummum vndique cubitum longi, craſsi & recti adnaſcuntur rami. Ii, & caulis, læues ſunt. Pingui, carnoſa, ſuccoſaq; ſubſtantia conſtant, vt portulacæ caules, ſed multò robuſtiores ſunt. Pinguia & mollia totam herbam veſtiunt folia, ſalicis vel tenuifoliæ lauri foliis ſimilia, leuiter per ambitum ſerrata. Flores ſunt venuſti, magni, in rufo purpurei, purpureis violis non diſsimiles, ſed multò maiores, à tergo breuem apicem, & incuruam caudam ferentes, quamuis in anteriore etiam parte longiorem apicem gerant, ex ſingulis floribus ſingula capitula prodeunt, hirſuta, in quibus milio æqualia ſunt ſemina, nigra, aliquantulum aſpera. Radicibus fulcitur craſsis & robuſtis, à quibus numeroſæ aliæ tenues, & pingues deſcendunt.

CAPSICVM. CAP. XXXV.

A Recentioribvs planta hîc depicta Piper Indicum, Piper Calecuthium, Breſilicum, & Piper Hiſpanum nominatur, Gallicè *Poiure d'Inde, & Poiure d'Eſpagne.* Auicennæ zingiber Caninum quibuſdam videtur eſſe, Dodonæo Actuarij Capſicum. Eſt Fuchſij ſententia ſiliquaſtrum Plinij, à ſiliquis nimirum magnis & oblongis, quas producit ſic dictum. Quæ & piperitis ab eo dicitur, quòd ſemen eius Piperis ſapore & acrimonia ſit, diuerſa tamen ab ea quæ ab herbariis vulgò piperitis nominatur. Plinius, Caſtor inquit, Siliquaſtrum demonſtrabat caule rubro & longo, denſis geniculis, foliis lauri: ſemine albo, tenui, guſtu Piperis. Et alio in loco Panax Piperis ſaporem reddit, & magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Hanc piperitidẽ Fuchſius in quatuor diſtinxit genera. Eſt enim, inquit, maius & minus ſiliquaſtrum. Maius ſiliquas producit maiores, & colore ſubnigras, aut fuſcas. Minus cõtrà minores profert, & colore puniceas. Tertium longiſsimas, & colore puniceas. Quantum verò latiores, multóque breuiores producit ſiliquas. Dodonæus in tria diuiſit ſiliquarũ magnitudine & figura diſtincta. Primum ſiliquas mediocriter longas & craſſas habet, Capſicum appellat, alterum longas & anguſtas, vnde Capſicum oblongum dictum. Tertium breues, latas & rotundas, & Capſicum latum nominat. Cætera in his omnibus non valde diſsimilia ſunt. Piperitis caulem emittit cubitalem, aut etiam longiorem, minimi digiti craſsitudine, in angulos ſtriatum, viridem, & circa foliorum ramorúmque exortus in purpureo nigricantem, intus ceu ſambuci medulla farctum. Habet oblonga folia initio lata, dein in mucronem faſtigiata, media lauri & ſolani foliorum ſimilitudine. Flores ex ramulorum alis erumpunt candidi, quinis ſeníſve foliolis ſtellæ modo diſpoſitis conſtantes, paucis in medio ſtaminibus, quibus dilapſis rotunda, & ſine commiſſura ex caliculis ſuccreſcunt vaſcula ſiue ſiliquæ, ea quæ iam à nobis dicta eſt longitudine & latitudine, principio viridia, cum maturuerunt ſubnigra aut fuſca

Nomina
Fuchſ. cap. 280.
Lib.5.c.69.
Lib.19.c.20
Lib.20.c.27
Lib.19.c.19.
Ibid.
Genera.
Ibid.
Forma.

CAPSICVM maius & minus, seu Piper maior & minor. Matth.

in primo genere, in reliquis punicea, siue coralli expoliti instar rubescentia atque pellucida, quæ aperta plurima in flauo candida, compressa, & lenti similia semina, sed tenuiora ostẽdunt. Radices habet numerosas, tenues, & in minimas fibras diuisas. Caulis, flores, & radices nullam insignem qualitatem habent. Vascula cum seminibus, & quod carnosum in medio est, acerrimo sapore linguam vellicant, & odorata sunt. *Locus.* In hortis ac in fictilibus testaceísque pasśim prouenit. *Tempus.* Aestate floret, decidente flore siliquæ nascuntur. *Vires & Temper.* Aliud Capsicum ex Dalechampio his adiicimus, rotundum scilicet & striatum. Id nascitur in hortis, radice in plurimas exiles fibras diuisa, subluteas, caule cubitali, ac interdũ proceriore, virgato, è viridi nigrescente, ramoso, foliis in ambitu laciniatis, ad pediculum latioribus, in extremo acuminatis, superne virentibus, inferne albicantibus, flore paruo, breuibus pediculis nixo, foliolis sex albis constante, in medio luteo, fructu rotundo, rimis profundioribus fisso, rubro, pusillis granis farcto, subflauis, gustu acri. Vis eadem quæ & cæterorum generum. Exotica planta est, & non nisi magna cum diligentia semine terræ credito prouenit. Lobellius ad Solana refert, & Solanum pomiferum Herbariorum vocat, Vulgò Piper de Gui-

CAPSICVM Latum, Dodonæi.

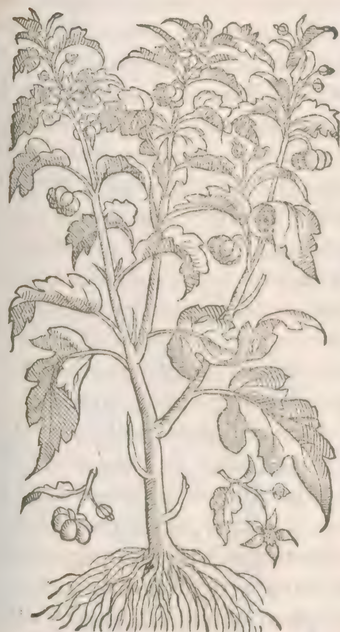

CAPSICVM Oblongius, Dodonæi.

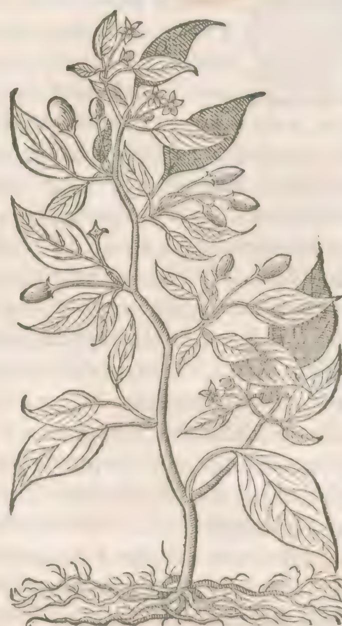

neæ

CAPSICVM *Rotundum, Dalechamp.*

CAPSICVM *Brasilianum, Clusij.*

neæ quamuis minime vrat. His addendum Capsicum Brasilianum, quod Clusius obseruauit in nonnullis Lusitaniæ locis, fruticosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis solani ferè, aliquantulum angustioribus: flore candido, exiguo, vt solani hortensis: fructu in longis pediculis, paruo, initio viridi, deinde nigricante, vti maturuit, rubro, quo clauduntur multa semina latiuscula, alterius Capsici modo, tam feruidi gustu, vt fauces aliquot dies incendat gustatum, floret & fructum profert toto autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. Illi vocant *Pimenta de Bresil*, hoc est piper Brasilianum, in qua prouincia copiosè nascitur, & multiplici in vsu est. Hæc Clusius. Valenter excalfacit atque desiccat, inquit Fuchsius, id quod seminis insignis acrimonia, & foliorum amaritudo euidentisimè monstrant, vt certè non temerè plerique hoc semine loco veri piperis vtantur, vt quod easdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc piper Indicum calidum siccúmque esse ordine tertio, eadémque quæ Fuchsius de eius viribus tradidit, quibus addit eo cibos quibus miscetur, croceo colore infici, ventriculum excalfieri, ciborum coctionem promoueri, strumas, cæteráque œdemata discuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginésque deleri, frequentem tamen eius vsum noxium esse, quod malefica quadam vi eáque occulta præditum sit, qua canes, si id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & siliquastrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Auicenna zingiber caninum, canes interficere scribit: calidum esse ordine secundo, siccum primo, recens cum semine tritum cutis & faciei maculas lentésque abstergere, duros tumores digerere.

Lib.5.c.69.

Lib.20.c.17

L b.2.c.748

RHAPH

RHAPHANVS. CAP. XXXVI.

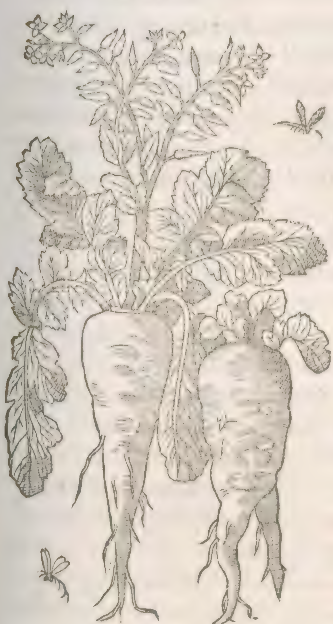

Nomina Ῥάφανος & ῥαφανὶς Græcis,& ῥαφάνη Homero, Latinis rhaphanus, radix & radicula dicitur. Rhaphanus ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνεσθαι auctore Athenæo, Lib.2. id eſt, quòd facilè appareat,ſibi nomen aſciuit:nam tertio à ſatu die proſilit.Radicis vocabulum,vt auctor eſt Varro,è Græcia venit in Latium, cùm veteres Græci radicem dixerint, quam nunc rhaphanum. Niſi quis forſitan arbitretur nomen accepiſſe,quod cæteras amplitudine ſuperet,vel quàm pauciſsimis magnitudine cedat. Etenim plerumque in tantam molem accreſcit, Lib.19.c.5. vt frigidis locis quibus gaudet, ſicut in Germania,Plinio teſte, infantium puerorum magnitudinem æquet. Id quod etiam hodie in Thuringis, & ad Erfordiam videre licet. Eſt etiam attendendum aliam eſſe herbam,quæ ſimpliciter radicula dicitur,Græcis ſtruthium,& à rhaphano plurimùm diſtat.Præterea Ariſtotelem, Theophraſtum, & alios veteres ῥάφανον, non ἀντὶ ῥαφανίδος, ſed ἀντὶ κράμβης id eſt, non pro radice,ſed pro braſsica vſurpaſſe, quæ res Pliniũ adeo fefellit,vt radicem cum braſsica confuderit,vt cum de braſsica ageremus demonſtratum fuit, & infrà demonſtrabitur. Rhaphanus ab Arabibus nominatur *fugel*, ſiue *fegiel*, ab Italis *Raphano*, & *Radice*, à Germanis *Rettich*, ab Hiſpanis *Rauano*, & *Rauanillo* à Gallis *Reifort*, id eſt, radix fortis, hoc eſt,acris.

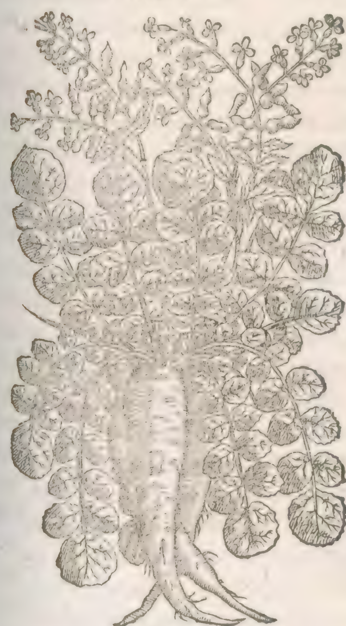
Genera. Dioſcorides duo rhaphani genera facit. Lib.2.c.106 Vnũ eſt ῥαφανὶς ἥμερος, rhaphanus ſatiuus,alterũ ῥαφανὶς ἀγρία, rhaphanus ſilueſtris. Latini Armoraciam,ſiue Armoracium vocant, hodiéque Romani antiquam rhaphani ſilueſtris appellationem retinentes, rhaphanum ſatiuum primæ literæ metatheſi Ramoraciam vocant. Theophraſtus in plura genera rhaphanum diſtri-Lib.7.hiſt. cap.4. buit.Diſtinguunt hæc, inquit,foliis, radicibus, coloribus, ſuccis,atque aliis huiuſmodi,vt radicis genera Corinthium,Cleonæum,Liothalaſsium,Bœotium.Corinthia maximè adoleſcit,quę radicem habet nudam:nam ſurſum verſus protruditur non vt cæteræ deorſum.Liothalaſsia, quam nonnulli Thraciam vocant, aduerſus frigora validiſsima.Bœotia dulciſsima eſt,& figura rotunda,nõ vt Cleonæa,longa. Lib.2. Athenæus Theophraſti locũ hunc citat his verbis. Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ φυτῶν, γένη ῥαφανίδων φησὶν εἶναι πέντε, κορινθίαν, λιοθαλασσίαν, κλεωναίαν, ἀμωρέαν, βοιωτίαν, &c. Id eſt, Theophraſtus in libris de plantis,raphanidωn genera quinque eſſe dicit, Corinthiam,Liothalaſsiam,Cleonæam,Amorheam,Bœotiam, &c. Pergit Theophraſtus.Quarum autem læuia folia ſunt,eæ dulciores,& ſuauiores ſunt, quorum autem aſpera, acriores. Præterea genus eſt quoddam, cui folium eſt erucæ ſimile. Lib.19.c.5. Hæc de radice Theophraſtus. Quæ tranſtulit Plinius.Sed quæ ille περὶ ῥαφανίδος ſcripſit,eadem hic de napis tradidit.Iidem naporum genera,inquit, quinque fecere,Corinthium,Cleonæum,Liothaſion (non Liothalaſsium, vt in vulgatis Theophraſti exemplaribus exaratum eſt),Bœotiũ, & quod per ſe viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit Corinthium,nuda ferè radice. Solùm enim hoc genus ſupernè tendit,non vt cætera in terram.Liothaſion quidam Thracium appellant, frigorũ patientiſsimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt,rotunditate etiam breui notabile,neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum tenuiora folia ipſi quoque dulciores,quorum ſcabra & anguloſa,& horrida,amariores. Eſt præterea genus ſilueſtre,cuius folia ſunt erucæ ſimilia.Hæc ex Theophraſto Plinius, ex quibus perſpicuũ eſt ipſum rhaphanidas Theophraſti napos eſſe exiſtimaſſe. Sicut autem rhaphanidem pro napo hic agnouit, ita mox eodem loco rhaphani genera recenſens his verbis,Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorũ differentia,criſpi,atque læuis, & tertium ſilueſtre, rhaphanum pro braſsica à Theophraſto vſurpatum,rhaphanidem Dioſcoridis, & eum quem hodie rhaphanum & ra-Lib.19.c.5. dicem appellamus,eſſe putauit,ſicut capite de braſsica docuimus.Mox Plinius eodem

dem loco rectè de rhaphano radice hęc tradit. Nostri alia fecere genera. Algidense à loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figura, quod vocãt Syriacum, suauissimum ferè ac tenerrimum, hyemis quoque patiens. Præcipuum tamen est, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud auctores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnum vnum siluestre Græci agrion vocant, Pontici armon, alij leucon, nostri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè spectantur caules. Immitium enim rotundiores, crassiorésque ac longis canalibus, folia ipsa tristiora, & angulis horrida. Rhaphanus satiuus foliis est magnis, latis, scabris multùm laciniatis, napo similibus: caulibus rotundis: floribus candicantibus: siliquis tumentibus, in mucronem desinentibus, in quibus semen concluditur rufum, aut fuscũ, acre. Huic rhaphano pro vario genere cultuq; radix est varia, huic longa, alba, teres, tenera, fragilis, translucida, nec admodum acris, illi crassa, napi penè figura, durior, acrior, gustui ingratior. Rhaphanus secundus Matthioli est Rhaphanus minor purpureus Lobellij & Penę, qui multis hortis Italiæ præsertim, rubello colore colitur & editur, vt minor, sic suauior, minùs acris, lautiórque ex aqua salita excitandæ appetentiæ gratia, idque prima mensa. Rhaphanus siluestris habet folia satiuo similia, sed minora, *Forma.*

RHAPHANVS satiuus, Matthiol.

RHAPHANVS secundus, Matthiol.

RHAPHANVS siluest. Dodonæi.

& ma

RHAPHANVS purpureus minor, Lobel.

In hiſt. pl. cap.255.

Lib.2.c.106

RHAPHANVS Ruſticus, Matthiol.

Dodo. lib. 5.cap.37.

In libr. 2. Dioſc.cap. 186. Embl. 101. lib.2.

& magis inciſa:caulem pede altiorem,flores luteos,ſiliquas paruas,in quibus ſemen minutum admodum includitur, radicem multò minorem, acriorem, vt mendoſum Dioſcoridis codicem eſſe neceſſe ſit, in quo habetur, ῥίζα δὲ ἰσχνὴ, μαλακὴ, ὑπόδριμος. Id eſt, interprete Ruellio,radix gracilis,tenera,ſubacris.Quare legendum eſſe ex vetere codice cenſet Lacuna, non μαλακὴ,ſed μακρὰ,id eſt,longa.Eſt enim radix ſiluestris multò durior atque ſtrigoſior quàm ſatiua. Præterea longior,guſtúque magis feruente. Fuchſius pro ſilueſtri rhaphano ſiue armoracia plantã eam depinxit, quæ vulgò rhaphanus ruſticus, ſiue rhaphanus magnus, ſiue montanus nominatur, ῥαφανὶς ἀγριωτέρα Gallis *Reiffort ſauuage*, Germanis *Merrettich*, fortaſſè tũ hac appellatione, tum acri admodum huius plantæ ſapore in eam ſententiam inductus. Quæ multùm à vero abeſſe, Matthiolo & pleriſq; doctis herbariis videtur. Nam rhaphanus ſilueſtris folia rhaphano ſatiuo ſimilia habet teſte Dioſcoride, rhaphanus ruſticus folia habet multo maiora,latiora, hippolapatho ſimilia, grandiora tamen & aſperiora:caules teneros,breues,graciles, in quorũ ſummitate oriuntur candidi floſculi, deinde ſiliquæ paruæ in quibus ſemen. Radix longa eſt,craſſa, guſtatu acerrima & valde linguam vellicans.Hæc planta,præſertim radix calida ſiccáque eſt tertio ferè ordine, qua vniuerſa ferè Germania & Pannonia ad carnium & piſcium intinctus & condimenta ſinapi vice vtuntur. Recentiores, inquit Cordus, rhaphano adſcripſerunt acrem iſtam radicẽ, quam Germani *Merrettich* appellant, & ea vtuntur ſupradicti rhaphani loco, ſed malè: nullum enim ex veteribus auctorem habent, qui *Merrettich* rhaphani ſpeciem eſſe indicarit, quam plantam ipſe Cordus maius thlaſpi eſſe indicauit, quod Arabes naſturtium album appellarunt. Cornarius quoque armoracium alium rhaphanum eſſe iudicat ab eo, qui per Germaniãã pleriſq; omnibus rhaphanus ſilueſtris eſſe creditur, nimirum is quem officinæ rhaphanum maiorem, & Germani *Mherratich*, quaſi maiore vi præditam radicem vocant:niſi hæc appellatio ex armoracio per apocopen facta ſit. Creſcit circa margines itinerum,& in locis arenoſis,nonnunquam etiam in pratis.In Germania hodie ſeritur,& edomita feritate miteſcit,meliórque fit. Menſe Aprili exoritur, Iunio floret. Rhaphanus ſatiuus in hortis ſeritur. Seri autem vult auctore Plinio terra ſoluta, humida, fimum odit,palea contentus.

Locus.

tentus.

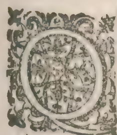
tentus. Rhaphanus ſilueſtris in foſſarum aggeribus, & locis aliis vliginoſis prouenit. Eundem etiam ſatiuum in Italia eſſe Plinius tradit. Cum enim loco iam citato rhaphanum ſilueſtrem armoraciam vocari dixiſſet, aliquanto poſt de eodem rhaphano ſilueſtri ait. Eſt & ſatiui vſus in Italia, & armoraciam vocant, de ſilueſtri armoracia non de ſatiua intelligens, quæ in Italia ſeritur, & ſerendo miteſcit: quemadmodum hodie in Germania ruſticus rhaphanus vt diximus, in hortos transfertur. Rhaphanus ſatiuus vere & æſtate ſeritur, quare æſtate & hyeme colligi poteſt, eſtq; illius vſus quotidianus. Quæ autē ſint eius vires, Dioſcorides declarat his ferè verbis, quæ rectiùs fortaſſe conuerti poſſunt quàm Ruellius verterit. Rhaphanus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ventriculo non acceptus: ructus mouet, vrinam cit, aluum facilem reddit. Si quis ipſum à cibo ſumpſerit, diſtributioni eius vtilior erit, præſumptus autem cibum attollit ſiue ſubleuat. Prodeſt etiam vomituris datus ante cibum, ſenſus exacuit, decoctus cōtra veterem tuſsim, & craſsitudinem in pectore natam prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus potentiùs vomitiones citat: hydropicis vtilis, admotus cataplaſmatis modo lienoſis confert. Cum melle nomas ſiſtit, ſugillata tollit. Contra viperarum ictus auxiliatur, alopecias pilis explet, lentigines cum loliacea farina exterit. His qui à fungis ſtrangulantur tam cibo quàm potu ſalutaris eſt, menſes trahit, ſemen eius vomitum proritat, vrinámque mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur. Contra ceraſtis morſum potum ex vino auxilio eſt. Cum aceto illitum gangrænas validiſsimè emarginat. Silueſtris rhaphani tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalfacit autem, vrinam cit, æſtuoſus eſt. Plinius quæ ſequuntur rectè de rhaphano tradit. Cortice & cartilagine conſtant rhaphani: multiſq; eorum cortex craſsior etiam quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illi eſt, & pro craſsitudine corticis. Cætera quoque aliquando lignoſa. Et vis mira colligendi ſpiritum, laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis: vtique ſi proximè olus mandatur: ſi verò cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minúſque fœtidus. Aegypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt ſerere, ſi liceat: quoniam & quæſtus plus quàm à frumēto, & minus tributi eſt, nullúmq; copioſius oleum. Sed quod paulo poſt ſubiungit, Odium his cum vite maximum, refugitq; iuxta ſatos, ad braſsicam pertinere non ad rhaphanum capite de braſsica fuſiùs oſtendimus. Vſum verò eius in medicina eodem loco attingit, vbi ait. Crudos ſuadent medici ad colligenda acria viſcerum dandos cum ſale ieiunis eſſe, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis neceſſarium hunc ſuccum: quādo phthiſim cordi intus inhærentem non alio potuiſſe depelli compertum ſit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad ſcrutandos morbos inſecantibus. Et alio in loco eadem prolixiùs exponit. Rhaphani ſatiui decocti mane poti ad ternos cyathos comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſsim etiam manè ieiunis rhaphanus prodeſt cum melle. Semen eorum toſtum, ipſúmque commanducatum ad lagonoponon. Aquam foliis eius decoctis bibere, vel ſuccum ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: phlegmonis ipſos illinere tuſos, liuori verò recenti corticem cum melle: veternoſis autem quàm acerrimos mandere, ſemenq; toſtum, dein contritum cum melle ſuſpirioſis. Iidem & contra venena proſunt. Cæterò & ſcorpionibus aduerſatur, vel ipſo, vel ſemine infectis manibus impunè tractantibus, impoſitóque rhaphano ſcorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum, aut hyoſcyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viſcum quoque dari Apollodori duo iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem autem extenuant. Iocinori proſunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto, aut

Tempus.
Vires &
Temper.
Lib.2.c.106
Lib.19.c.5.
Lib.20.c.4

ſinapi ſumpti,& lethargicis. Praxagoras & slioſis dãdos cenſet, Pliſtonicus & cæliaccis. Inteſtinorum vlcera ſanant,ac purulenta præcordiorũ,ſi cum melle edantur.Quidam ad hæc coquere eos in luto illitas malunt,ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum cum vino, enterocelis proſunt,ſanguinem quoq; inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinẽ excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari rhaphanis, & ſuper vmbilicum imponi contra tormenta vuluæ.Reducunt & cicatricem ad colorem.Semen quoq; ex aqua impoſitum ſiſtit vlcera,quæ phagedænas vocãt. Democritus venerem hoc cibo ſtimulari putat,ob id fortaſsis voci nocere aliqui tradiderunt, folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior rhaphani medicina admota ſit, hyſſopum dari protinus imperant.Hæc antipathia eſt.At aurium grauitati ſuccum rhaphani inſtillant. Nã vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimũ eſt. Silueſtris rhaphanus vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Non eſt hic ſilentio prætereundam longè diuerſam plantam [Lib.26. c.8.] eſſe,quæ rhaphanus agria id eſt,rhaphanus ſilueſtris Plinio dicitur,quæ eſt Apios iſchas.Quod verò Plinius priore loco dixit,cum ſale ieiunis dandos eſſe, atque ita vomitionibus præparari meatum, Dioſcorides habet, præſumptus eleuat cibum. Quare etiam vomituris præſumptus cõmodus eſt. Quod autem Dioſcorides ait, [Li.2.Alim.] Si quis ipſum à cibo ſumat,ad diſtributionem conferre, hoc Galenus refellit his verbis.Mirari ſubit eos medicos,atque idiotas,qui poſt cœnam coctionis iuuandę gratia crudos rhaphanos eſitant, ipſi quidem hanc rem experientia ſatis ſibi exploratam eſſe affirmant,qui tamẽ ipſos ſunt imitati,omnes læſi fuerunt. At poſteriore loco Plinius ſibi ipſe repugnat,cum ſcribit,nam vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimum,cum priore dixiſſet,ieiunis cum ſale dandos eſſe, atq; ita vomitionibus præparari meatum.Sed Galenum audiamus de rhaphano tum vt cibo, tum [Lib.2.Ali.] vt medicamẽto loquentem. Vrbani,inquit,homines ſolam radiculam crudam vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt,quidam autem aceti quidpiam admiſcent. Ruſtici verò cum pane ſæpenumero veſcuntur,vt aliis obſoniis quæ ſua ſponte proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt,ſed coacti potiùs quàm voluntarij.Radix autem ex iis eſt quibus aſsiduè veſcimur, eſtq; obſonium magis quàm alimentum:nimirum quæ & ipſa cum manifeſta calfactione attenuãdi habet facultatem. Nam qualitas acris in ipſa ſuperat. Vere autẽ caulem quẽdam, qui in altum aſſurgit, gignere conſueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem ſunt productura,quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt rapæ caulem, ac ſinapi,& lactucæ,nutritq; magis caulis iſte,quàm cruda radicula,vt qui in aqua acrimoniã omnem ponat: pauciſsimum tamen & ipſe habet alimentum.Quidam autem non caulem modò, ſed [Lib.8.ſim.] & radiculas ipſas elixantes mandunt,non aliter ac rapa.Et alio in loco,Rhaphanus excalfacit quidem ordine tertio,deſiccat verò ſecundo.Agreſtis autem in vtroque efficacior eſt.Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt,facultas ei ineſt digerẽdi. Itaque ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accõmoda exiſtũt. [In lib.2. Dioſc.cap. 106.] Hæc Galenus.Recens minutim inciſa radix, vt ſcribit Matthiolus, albo meraco conſperſa,& in ſartagine calfacta,pubiq; admota,ſuppreſſam vrinam euocat.Idem præſtat eiuſdem ſuccus duarum vnciarum pondere ex vino Cretico hauſtus.Corticis vncia cũ mercurialis pari pondere,croci granis quatuor, pulueris caſsiæ odoratæ drachma,ſucci ſabinæ drachmis duabus,omnibus ſimul in mortario contuſis tenuiſsimo linteolo exceptis, vteriq; ceruici admotis,ægrè parturientibus mirificè ſubuenit. Eiuſdem radicis ſuccus cum oleo dulciũ aut amararum amygdalarũ, & vini albi & colocynthidis momento aurium ſonitus tollit,ſi calidus inſtilletur.

RAPVM.

RAPVM. *CAP. XXXVII.*

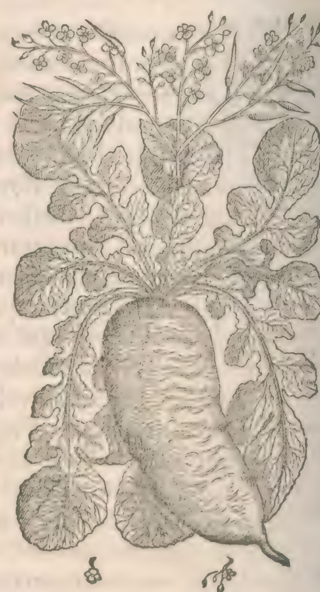

VAE γογγύλη & γογγυλὶς Græcis, Latinis Rapum & Rapa dicitur, vnde deminutum nomē, apud Horatium rapulum, Arabibus *Seliem, Selgem*, siue *Alsegiem*. Italicè *Rapo*, Germanicè *Ruebem*, Hispanicè *Nabo redondo*, Gallicè *Rabe*, & *Naueau rond*, Græci γογγύλης aut γογγυλίδος vocabulum à figura quæ plerumque rotunda esse solet, detorserunt: nam quod in rotunditatem circumactum est γόγγυλον, hoc est στρόγγυλον dixerunt. Et Hippocrates gongyli vocabulum pro globulis orbiculísve qui deuorātur, quasi catapotiis vsurpauit. Rapa verò quod ex terrę rure, quasi ruapa Varrone teste nominata est. Alij quod passim rapiatur rapi nomen inditum esse putant. A' Græcis tamen manasse id nomen facilè videri potest, qui rhaphyn & rhapyn auctore Athenæo dicunt. Rapas Lacedemonios γαστέρας id est, ventres vocare Apollas apud eundem Athenæum tradidit. Sed Nicāder Colophonius γαστέρας à Bœotis brassicas intelligi, rapas verò Zaceltidas appellari voluit. Amerias & Timachides non rapas, sed cucurbitas ita dici arbitrantur. A' rapo rapina Gallis *Rabiere*, & Rapitium deflectitur, vnde rapitios caules dixit Cato. Rapi genera duo sunt Dioscoridis sententia, rapum satiuum & siluestre. Plinius aliter ea distinxit. Genera eorum, inquit, Græci duo prima fecêre, masculum, fœmininúmque, & ea ferendi modo ex eodem semine. Densiore enim satu masculescere, item in terra difficili. Semen præstantius quò subtilius. Species verò omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam speciem siluestrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, rhaphani similitudine, & folio anguloso scabróque. Apud Athenæū legimus Theophrasto duo esse raporum genera, marem & fœminam, & ambo ex eodem semine nasci. Hæc autem sunt Theophrasti ea de re verba. Γογγυλίδος δὲ οἱ μὲν φασὶν εἶναι, οἱ δ' οὔ φασιν, ἀλλὰ τῷ ἄρρενι, καὶ τῇ θηλείᾳ διαφέρειν. γίνεσθαι δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος ἄμφω. πρὸς δὲ τὸ ἀποθηλύνεσθαι, πηγνύναι δεῖ μανάς. ἐὰν γὰρ πυκνὰς, πάσας ἀπορρενοῦσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κἂν ἐν γῇ μοχθηρᾷ σπαρῶσι. Rapi genera quidem esse alij aiunt, alij negant, sed mare & fœmina differre, nasci autem ambo ex eodem semine. Vt autem fœminæ fiant, rariùs seri oportet, si densiùs, omnes masculescere aiunt. Eodem modo si in vitiosa terra seueris. Quæ repetit Plinius his verbis. De rapis abundè dixisse poteramus videri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora verò concaua, & fœminini, præstantiora suauitate, & ad condiendum faciliora: quæ sæpius sata transeunt in marem. Tria igitur sunt rapi genera quæ nos agnoscimus, & habemus, rapum latum, siue masculum, rapum rotundum, siue fœminam, tertium siluestre. Rapum satiuum profert initio folia magna, lata, aspera, profundiùs in lateribus incisa, rhaphano similia. Deinde caulem erigit, in quo flores oriuntur parui, lutei, hinc siliquæ paruæ fuscum semen includentes, quibus floribus, siliquis, & seminibus brassicæ rapum valde simile est. Radice est crassa, candida, & tanta, vt vidisse sese affirmet Plinius Rapa quadraginta libras excedentia, & Matthiolus innumera, quæ triginta libras penderent, & centum quibusdam in locis, permagno naturæ miraculo, quæ ex tam paruo semine, tribus pene mensibus, tam magnas gignit radices. Idem in Ananiensi agro longa, & colore purpurea sese vidisse ait. Illi orbiculata siue globosa radice, huic teres & oblongior & napo similior effigie, qua sola à superiore differt. Rapum siluestre, Dioscoride auctore, in aruis nascitur, frutex est cubitalis, ramosus, læuis in cacumine, folia habet læuia, digitali latitudine, aut maiora, & fructum in siliquis caliculatis. Cúmq; eorum inuolucra aperiuntur, alia intus siliqua spectatur, quæ quandam capitis speciem præbet, in qua semina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Siluestre rapum copiosè nascitur auctore Pena, apud Flandros & Germanos, qui serum,

Nomina
Li.2.Saty.2
Lib.9.
Cap.35.
Genera.
Lib.18. c.13.
Lib.9.
Lib.7. hist. cap. 4.
Lib.19.c.5.
Forma.
Lib. 18.c.13.
In lib.2. Diosc.cap. 104.
Ibid.
Lib.2.c.104

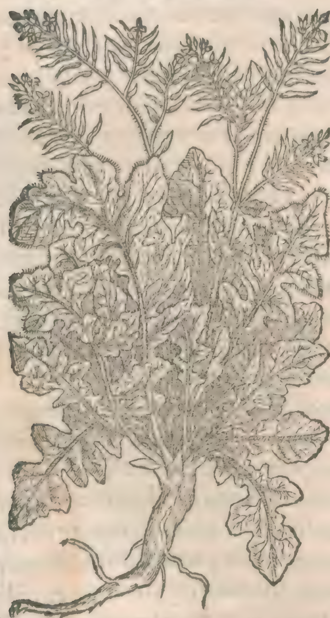
RAPVM Satiuum orbiculatum.

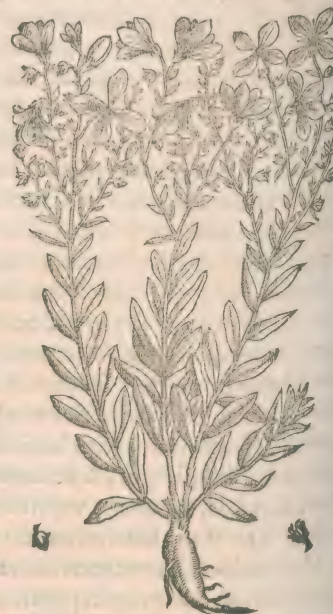
RAPVM Longum.

RAPVM Siluestre.

RAPVNCVLVS Minor. Matth.

hoc quod folia bubus pabulo cedant. Luxuriat enim tanto foliorum numero, vt radix iam non tuberoſa aut rapoſa, ſed exilis, nec ventricoſa vſpiam ſit, alioqui ſatiuæ rotundæ oblongiori non abſimilis, ſed diſcretu facilis, criſpiore, rugoſioreq́; & vberiore folio. Huius generis eſt Rapiſtrum vulgò dictum, Lugdunenſibus *Rauenon*, paſsim viarum margines & ſegetes ornans, præſertim Septentrionalium: floribus numeroſis, luteis Braſsicæ aut Rapi: folia ſunt in caulibus ſeſquicubitalibus

Rapi siluestris, Brasſicæ læuore, & virore, non erucæ, quæ debentur Eryſimo Dioſcoridis: radix tenuis, non fibrata, guſtu Rapi ſiluestris, cuius facultates etiam ferè habet, ſed vehementiores. Matthiolus Eryſimum Dioſcoridis fecit, cuius depicta eſt in Capite 42. ſub nomine Irio. Fuchſium ſecuti herbarij multi, ſiluestre rapum eſſe putant plantam, quæ vulgò rapunculus, rapunculum & rapontium nominatur. Gallicè *Raiponce*, Germanicè *Rapinctzeln*, quo in acetariis paſsim omnes vtuntur. Sed horum ſententiæ refragatur Matthiolus, quoniam rapunculi capitula, in quibus ſemẽ concluditur, duplicia nõ ſunt, nec vlla in eius ſemine reperitur qualitas, quæ abſtergere poſsit, vt de rapi ſiluestris ſemine dicemus. Eſt autem rapunculus planta cubitalis, primùm folia ferens, oblonga, humi iacẽtia, initio violis Martiis ferè ſimilia, deinde caules rotundos, duros, in cacumine ramoſos, in quibus folia ſunt longiora & anguſtiora. In ramulorum ſummitate flores edit purpuraſcẽtes, in cæruleum inclinantes, qui quatuor foliolis conſtant. Semen minutum in ſimplici capitulo continetur, pullo colore. Radix eſt trium, interdum quatuor digitorum longitudine, craſsiuſcula, protuberante media ipſius parte, alba, fragilis, tenera, ſubdulci ſucco prædita, id quod Dioſcorides non prætermiſiſſet, ſi rapũculus rapum ſiluestre fuiſſet. Naſcitur in aruis non cultis, in ſepibus, & in pratis. Seritur etiam in hortis vt grandiores edat radices, quarum eſu plurimi delectantur, eduntur in acetariis & crudæ & coctæ. Dodonæus Fuchſium, opinor, ſecutus, rapunculum hunc, rapum ſiluestre minus vocat, & alterum ſtatuit genus, Rapunculum maius ſcilicet, Gallicè *Grande raiponce*, quod rapum ſiluestre maius appellat. Id rapunculi genus caules emittit rectos, cauos, in quibus folia primùm latiora oriuntur, deinde anguſtiora, in quibuſdam plantis, quas maſculas eſſe putant, atria macula notata: in caulium cacumine ſpicę magnæ, floſculis longiuſculis confertę, qui antequam dehiſcãt, corniculis incuruis ſimillimi ſunt, aperti in quatuor foliola anguſta diuiduntur, cærulea, vel purpurea, vel cineritia, vel alba. Iis ſuccedunt ſiliquulæ multę rotundæ, inter ſeſe iunctę, rapunculi ſuperioris capitulis, ſiue caliculis ſimiles, ſed minores. Radix eſt craſſa, candida, ſuccoſa, figura guſtúque ſuperiori proxima. Hanc plantam Dodonæus Alopecuron Theophraſti eſſe affirmat, qua de re alio magis idoneo loco dicetur. His aliam Rapunculi ſpeciem Dalechampius addit, quam à figura Pyramidalem vocat, quoniam pyramidis inſtar latior inferne ſit, ſuperne anguſtior. Radicem ea mittit longam, craſſam, obliquã, ſurculoſam, & pallidè ſubluteam, viuacem, vtpote quæ hyemis ſæuitiam perferat, & quotannis repullulet: caules multos hominis

In libr. 2. Dioſc. cap 104.

RAPVNCVLVS Minor, Dodon

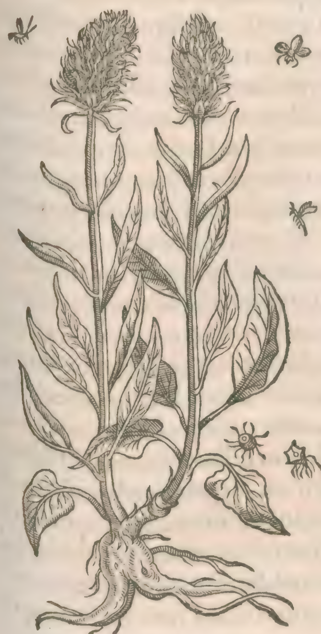
Locus.

Lib. 5. c. 35.

Rapũc. genus. 2.

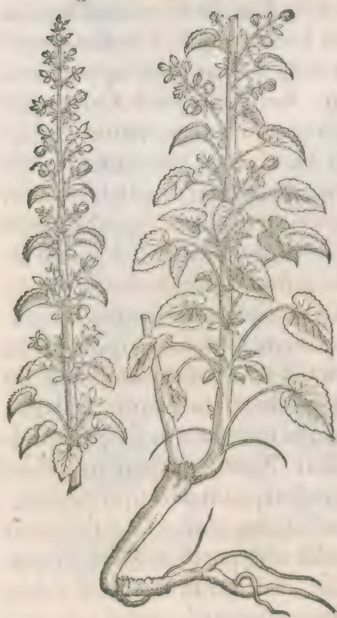
Forma rapũc. maior.

RAPVNCVLVS Maior, Dodon.

Ibid.

PIRAMIDALIS Rapunculi genus, Dalech amp.

altitudine,per interualla foliis veſtitos, rapunculo ſimilibus, infernè prolixa ligula ſubiunctis aliis, aliis breuiore pediculo fultis,quibuſdam caulem attingentibus, supernè verò vel parùm à caule diſiũctis, vel illum proximè amplectẽtibus. Ad ſingulos foliorum exortus vtrinque virgulæ prodeunt, quæ flores ſuſtinent copioſos,cæruleos,candicantes, aſpectu pulchro,rapunculi forma: quibus ſuccedunt vaſcula corticoſa,fermè rotunda, minuto ſemine diſtenta. Apud nos in hortis ſatu prouenit. Rapunculi genus eſſe propter foliorũ, floris, ſeminis ſimilitudinem arbitrantur. Sed ad rapum redeat oratio. Id in hortis ſeritur, potiſsimum

Locus.

æſtate Iunio ac Iulio menſibus in aruis cultis. Menſe Octobri cum radix ſummoperè exuberauerit,eruitur. Terram,inquit Plinius,non moroſe eligit, penè vbi nihil aliud ſeri poteſt. Nebulis & pruinis, ac frigore vltrò aluntur amplitudine admirabili. Quare non ſunt in Gallia noſtra quàm in Lemouicis copioſiora, ſuauioráque, affatim ſuppeditante eius regionis cœlo nebulas,frigora,pruináſque. Plinio & Columellæ palma Nurſino agro naſcentibus, proxima in Algidonatis. Athenęus & Pollux è Mantinea maximè commendarunt. Alpinis quibus rara ſeges rapa valde vtilia ſunt,& neceſſaria,tam ad hominum alimentum, quàm iumentorum pabulum.

Tempus.
Lib.18.c.13.

Lib.7.hiſt. cap.4. Χειμαζομένη δὲ χαίρει καὶ αὕτη γογγυλὶς,inquit Theophraſtus,καὶ ῥαφανὶς ὅτι ὅλως ἅμα γλυκαίνεσθαι τε, καὶ τὴν αὔξησιν εἰς τὴν ῥίζαν τρέπεσθαι, καὶ οὐκ εἰς τὰ φύλλα. τὰς δὲ νοτίαις καὶ ταῖς εὐδίαις ἐκκαυλεῖ ταχύ.

Lib.18.c.13. Quæ ſic Plinius tranſcripſit,frigore dulciora fieri exiſtimantur,& grandiora,tepore in folia exeunt. Quæ æſtate ſeruntur vindicantur ab erucarum iniuria,quæ plerumque tenella folia prorſus erodunt, commiſta ſationis tempore ſemini fuligine,aut eodem ſemine maioris ſedi ſucco per noctem macerato.Id quod Columella experientia ſibi comprobatum eſſe aſſerit.

Lib.2.c.104 *Vires & Temper.* Rapi cocta radix,inquit Dioſcorides,alit,inflationem parit,humentem ac fluxam carnem creat,venerem ſtimulat. Decocto podagræ pernionéſque fouentur:contritóque rapo atque impoſito iuuantur. Si excauatæ radici roſaceum ceratum adigatur, & feruente cinere eliqueſcat,exulceratis pernionibus proficiet. Cimæ eius decoctæ manduntur, & vrinam cient. (Græcè habetur, ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀσπάραγος βιβρώσκεται ἑφθὸς, ἐστὶ δὲ διουρητικός. Id eſt,ipſius aſparagus,&c. Plinius cymas dixit,vterque turiones caulis inter folia ex ſummo rapo emicãtes intelligit.) Semẽ antidotis & theriacis, præſertim quæ ſenſum doloris auferunt, anodyna vocant,idoneum eſt (τὸ δὲ σπέρμα εἰς ἀντιδότους, καὶ θηριακὰς ἀνωδύνους εὔθετον. Id eſt, ſemen antidotis & theriacis, quæ dolores leniendi vim habent, admodum vtile eſt. Quare Ruellius minùs rectè ἀνώδυνα quę ſenſum doloris auferunt, interpretatus eſt:ſunt enim ea ναρκωτικὰ, id eſt,ſtupefacientia,quę ſenſum non propriè dolorem tollunt eximia ſua frigiditate. Anodyna verò quæ non extinguendo ſenſum aut ſtupefaciendo, ſed partes relaxãdo,& demulcendo dolorem leniunt & mitigant.) Potum contra venena ſalutare eſt:venerem concitat. Rapum muria conditum minus alimenti ſufficit, ſed multò magis appetentiam recreat. Silueſtre rapum additur in medicamenta quibus ad detergendam cutem in facie, totóque corpore vtimur: præſertim quæ ex lupini,

lupini,aut erui,tritici,aut lolij farina fieri solent. Eundem ferè Rapi vsum tradidit etiam Plinius his verbis. Est & Rapo vis medica. Perniones feruens impositū sanat. Item frigus vellit ex pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicumque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino,contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis,propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam venerem ab eis stimulari professus:item Dionysius,magisq; si eruca cōdirentur. Tostum quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. Siluestre Rapum in aruis maximè nascitur,fruticosum,semine candido,duplo maiore quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie,totoq; corpore vtuntur,mista vrina pari mensura. Erui, hordei,tritici,& lupini radix ad omnia inutilis. Quæ postrema in publicis exemplaribus deprauatissima sunt:ea enim verba, mista vrina pari mensura, & cætera, ad ea de quibus hic agitur nihil prorsus faciunt. Quare ex Dioscoride sic corrigēda. Hoc ad læuigandam cutem in facie,totoq; corpore vtuntur, admixto in smegmata, quæ ex erui,lolij,tritici,aut lupini farina fiunt. Alio in loco tradit Rapi siluestris succum acrem,qui circa messem exceptus sit,oculos purgare,mederiq; caligini admisto lacte mulierum. De rapis verò vt cibis idem ita scribit. Quando aliis vsus præstantior quàm his non est. Ante omnia namque cunctis animalibus nascuntur,nec in nouissimis satiant ruris alitum quoq; genera,magisq; si decoquantur in aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Est homini non minor rapaciorum(melius ex vetere codice legas Rapitiorum) suis horis gratia, quàm cymarum:flaccidorum quoque,& in horreis enecatorum,vel maior quàm virentiū. Ipsa verò durant & in sua terra seruata:& postea passa penè ad alium prouentum, famemq; sentiri prohibent. A vino atque messe tertius hic transpadanis fructus. De iisdem sic Galenus. Huius plantæ oleraceum quidem est quod terra extat, radix autem quæ terra continetur, dura quidem est nisi coquatur,& non esculenta: aquæ autem incocta nulla plantarum congenerum minùs nutrit. Hanc quoque variè vulgò apparant,adeò vt aceto vel muria condientes, in totum annum ipsa vtantur. Succum autem in corpus distribuit mediocri crassiorem.Proinde si quis ipsa liberaliùs vescatur,succum crudum asseruabit,potissimum si ipsam minùs iusto in ventriculo confecerit. Quod verò ad ventrem attinet,nemo ipsam, neque deiicere, neque sistere dixerit,præsertim cùm cocta bellè fuerit. Coctionem enim diuturniorem postulat:eaq; est laudatissima, quæ cocta bis fuerit. Quod si sumpta crudior fuerit,concoctu est difficilior,ac flatulenta,stomachoq; noxia. Nonnumquam autem & ventrem mordicat. Præterea scribit Galenus Rapi semen venerem excitare, vt pote spiritum flatulentum procreans. Sic & radicem coctu difficilem esse, inflare, & semen generare. His adiungenda Symeonis Sethi de iisdem sententia. Rapa admodum nutriunt,inquit,vrinam ciunt,inflant, genitale semen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum vsus crassum humorem generat,& obstructiones iecoris parit. Ventrem nec sistunt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum, & haustum magna copia venerem suscitat. Aiunt enim qui hoc ipsum semē cum calamintha & lemnia terra sumpserit,eo die neque veneno, neque venenati animalis morsu lædi. Appensum inguinum morbis peculiari quadam proprietate medetur. Rapunculum cum sale & aceto estur ad appetentiam excitandam & ciendam vrinam,præsertim modicè elixum. Cum lupinorum aut lolij farina illitum tergit & nitidam reddit faciem, atque etiam totius corporis cutim. Foliorū & caulium præsertim minoris succus oculis cum lacte mulieris instillatus eorum aciem acuit.

Li.20 c.13.

Lib.18.c.13.

Ibidem.

Li.2. Alim.

Li.6.simpl.

NAPVS. CAP. XXXVIII.

Nomina OYNIAΣ Græcis, Latinis Napus nominatur, Italicè *Nauone*, Germanis *Steckrueben*, Hispanis *Nabicas*, Gallis *Nauet & Naueau*. Βουνιάδος appellationem à tumēte figura, quam præ se fert hæc planta, Græci deflexerunt: namque radix eius in amplitudinem excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos, colles, verrucosaq́; loca βουνοὺς nominant. Dioscorides Napum neque descripsit, neque in genera distribuit. Apud Athenæum legimus Theophrastum Βουνιάδα quidem non nominasse, cùm Nicander eo antiquior eius mentionem fecerit, sed marem quoddam Rapum vocasse, quod fortasse Bunias est. Quia, opinor, Napi in raporum genere videntur esse, & rhaphano & rapo similes, vt ex Plinio mox dicemus. Foliis etenim & radice rhaphanos referunt, caule, floribus, semine rapum æmulantur. Eandem ob caussam puto Galenum inter rapum quæ γογγυλὶς vocatur, & Napum quæ βουνιὰς discrimen nullum statuere, cùm scribit. Siue γογγυλίδα vocare volueris, siue βουνιάδα hanc plantam, oleraceum in ipsa est, id quod è terra eminet, quæ verò in terra continetur radix. Et in lib. pharma. simpl. Βουνιάδος mentionem nullam fecit, gongylidis, vt suprà diximus, vires declarauit. Plinius τῆς ῥαφανῖδος Theophrasti genera ad Napos transtulit, Corinthium, Cleonæum, Liothasion, Bœoticum, &c. vt ex vtriusque locis iam ostendimus. Ex quibus apertè perspicitur τὰς ῥαφανῖδας Theophrasti, idest, radiculas pro Napis vsurpasse. Porrò idem Plinius velut superiorū Naporum generum oblitus, duas rursus Naporum differentias statuit his verbis. Naporū duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis (Cornarius emendat, Angulosis alterum caulibus florentem) quod Bunion vocant, purgationibus fœminarum, & vesicæ, & vrinæ vtilem decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumq́; in aquæ calidæ cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet si non lini semen vnà bibitur. Alterum genus Buniada appellant, & rhaphano & rapo simile: seminis præclari contra venena. Ob id & in antidotis vtuntur ipso. Ex quibus Plinij verbis colligit Matthiolus Bunion eam esse plātam, quam Napum siluestrem *Rura* in Hetruria appellant. Idem in epistolis Bunium Dioscoridis siluestrem Napum esse ait. Qua in re Matthiolus cum Plinio vehementer errat: nam à Bunio plurimùm Bunias differt. De quo Bunio in Vmbelliferis dicemus. Item Matthiolus duo tantùm Napi genera reperiri scribit, album & flauum. Album flauus crassitudine superat, & magis colore placet: est tamen insipidior, & gustui minùs gratus. Fuchsio & Dodonæo duo sunt Napi genera, satiuum, & siluestre: quod siluestre Fuchsius non Bunium, sed Buniada siluestrem vocat. Dodonæus Bunium longè diuersum à Buniade siluestri descripsit. Napo satiuo folia sunt multa à radice exeuntia, magna, lata, profundissimè vtrimque incisa, rapi foliis simillima, sed læuiora. Inter hæc caulis erigitur cubitalis, in quo flores, siliquæ & semen perinde atque in rapo. Radix subest longa, rotunda, crassa, acrior rapi radice.

Li.2. Alim.

Lib.19. c.5.

Genera.

Li.20. c.4.

Li.4. Diosc. ca.119.

Lib.5.

Li.4. Diosc. c.124.

In hist. pl. cap.63.

Lib.5. c.34.

Lib.5. c.23.

Forma.

NAPVS SATIVVS.

radice. Napus siluestris superiori similis est, sed foliis magis incisis, erucæ non dissimilibus, radice breuiore, sed rotundiore. Satiuus in agris & hortis colitur. Siluestris locis humidis, & secus riuos amnesq; nascitur. Plinius post rapa de Napis hæc scripsit. Napi verò Amiternini, quorũ eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Et alio in loco. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Et Martialis Napos nursinas pilas appellat his versibus. *Locus.* Lib.18.c.13. Lib.19.c.5.

NAPVS Siluestris, Dodon.

Nos Amiternus ager fœlicibus educat hortis.
Nursinas poteris parciùs esse pilas.

Cocta Napi radix inflat, vt rectè scripsit Dioscorides, modicum alit. Semen eius potum venenorum vires hebetat, antidotis admiscetur. Conditur muria radix. Galenus medicamenta simplicia, quæ in theriacam adduntur expendens, siluestris Napi semen ex Creta sumẽdum esse ait. Cui non omnino adstipulandum esse censet Matthiolus, quoniã Andromachus, nec satiui, nec siluestris meminit, sed dulcis seminis Napi, quod de satiui semine potius intelligendum videtur, quia in agresti nulla dulcedo insit, sed potius acris quædam amaritudo: in satiuo verò cõtra. Præterea iunior Andromachus, item Democritus Napi tantũ semen requirũt. Quibus accedit Dioscoridis auctoritas scribentis Napi semen si præbibatur, letalia venena inefficacia reddere, & antidotis admisceri. At fortasse Galeno compertum erat siluestris ex Creta semen peculiari, quadam virtute aduersus venena pollere, atque ob id in theriacam addẽdum, quo tamen destituti satiui semine vtendum in antidotis esse censet Matthiolus. Id semen eodem Matthiolo auctore, necat interaneorum animalia ex limonum aut arantiorum succo potum: ex adianti siue lentium decocto cum alia exanthemata, tum sublimia illa, quæ vulgò Morbillos vocant, ad cutim pellit, tum quod ab imis corporis partibus ad extimas partes morbificam materiam ducit, tum quod propria vi morbi malignitati resistit. Datur vtiliter cochlearis mensura ex vino addita seminis lini drachma ad ciendam vrinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, si ex oxymelite & tepente aqua hauriatur. Summopere etiam prodest multis diebus eius seminis drachmam ex marrubij decocto propinare ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Li. 2. c.105. *Vires & Temper.* Lib. 1. de Antid. Li.5. Epist. Li.2. Diosc. ca.105.

SINAPI. *CAP. XXXIX.*

GRAECI σίνηπι & σίναπι, νάπυ Athenienses appellauerunt auctore Athenæo, & Plinio, alij Thapsi, alij Saurion, Latini Sinapis & Sinapi, Arabes *Cardel*, seu *Chardel*, Itali *Senape*, Germani *Seneff*, *&* *Senff*, Hispani *Mostaza*, Galli *Seneue*, *&* *Moustarde*, inde fortasse deducta appellatione, quod cum musto acre illud Sinapis semen ad intinctus conteri soleat. Dicitur autem σίνηπι auctore Athenæo, ὅτι σινεῖ τοὺς ὦπας τῇ ὀδμῇ, idest, quod olfactum luminibus officiat. νάπυ verò quasi νάφυ eodem interprete, quoniam non sine natura sit, sed acri, ac proinde incommoda. Addit quod vel pusilla sit corpore: namque ἀφυὲς dicũt quod natura priuatũ sit, inde piscis apua nominatur detracta aspiratione *Nomina.* Lib.9. Lib.19. c.8. Lib.9.

aſpiratione. Alij Napi per priuationẽ, videlicet νήπιον, quaſi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps ſit. Sinapis tria genera numerant Matthiolus & Dodonæus, Fuchſius duo duntaxat. Plinius trium generum eſſe dicit. Vnum gracile, alterum ſimile rapi foliis, tertiũ erucæ. Semen optimũ Ægyptium. Sinapi igitur aliud eſt hortenſe ſiue ſatiuum, aliud ſilueſtre. Hortenſe duplex. Vnum ſemine fuſco, ſiue rufeſcente, alterum candido. Hoc album, illud nigrum Galli vocant. Sinapi hortenſe, cæteris maius, nigrũ & vulgare caulem habet hirſutum, ramoſum: folia terræ propinqua rapo, aut erucæ, haud abſimilia, minora tamen & aſperiora, toto ambitu inſecta: folia alia minora & crenata: flores luteos: ſiliquas rotundas & hirſutas, plenas ſemine in rufo nigreſcente, calido & acri, atque ideò celebri apud Gallos adagio, qui inſignem veteratoris aſtutiã indicaturi, Sinapi callidiorẽ eſſe aiunt, quod ignea vi ſemen nares & cerebrum apprehendat, & lacrymas excitet. Alterum hortenſe caule, foliis, & proceritate ſuperiori ſimile eſt: flores eidem lutei, & in ſiliquis ſemen pallidum & minùs acre. Satiuum Sinapi ſemine albo facit Pena ſimile prorſus figura & ſemine Napi vulgaris, ſed albo, duplo maiore. Iſtud vero Matthioli ſecundum, Lobellius & Pena ſilueſtre faciunt apij, aut potius laueris folio, cætera haud admodum diſsimile figura & ſeminis acrimonia. Sinapi tertiũ Matthioli erraticum eſt folio & ſemine tenui, quod Lo-

Genera
Li.2. Dioſ. ca.148.
Lib.5.ca.55.
Ca.203.
Lib.19.c.8.

SINAPI Hortenſe.

SINAPI Satiuum.

SINAPI Silueſtre.

bellius

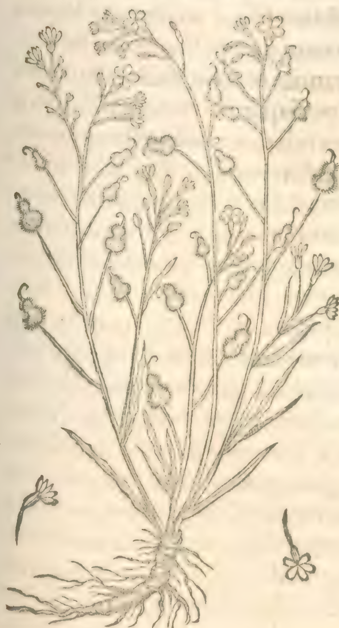
bellius & Pena appellant Sinapi ſilueſtre minus Burſæ paſtoris folio. Aridis locis iuxta margines & rudera prope vrbes naſcitur, foliis valde laciniatis, Burſæ paſtoris ſimilibus, ſed acutioribus minutioribuſq; laciniis: flores veluti in vmbellis, & ſiliquæ circa ſummitates eryſimi Dioſcoridis: caulis pedalis. Tota planta guſtu eſt ſinapi feruidiſsima. His Sinapi echinatum Dalechampius addidit, quod in agris prope Monſpelium gignitur, radice craſſiuſcula, fibrata, caulibus multis, cubitalibus: foliis longis, anguſtis, in ambitu nonnihil laciniatis, in caulibus paucis: flore luteo, quinque foliolis conſtante, echinis quadrangulis ſemen cõtinentibus, guſtu acre. Aliud Sinapi Amarum cognominatum ex eodem, hîc pictum damus: gaudet hæc planta pinguibus & humidis locis, in quibus ſeri cannabis ſolet. Ad altitudinem cubiti ſurrigitur, radicibus paucis, breuibus, gracilibus, albis: caule cubitali, virgato, rubeſcente, intus fungoſa medulla pleno, ſurculoſo: foliis longis, anguſtis, obſcuriùs viretibus, hyſſopo ferè ſimilibus: flore aureo, denſiùs cõgeſto, in quatuor foliola explicato: ſemine minutulo, rufo, ſiliquis oblongis & prætenuibus incluſo: ſaporis in tota planta & omnibus eius partibus amariſsimi. Flos Auguſto menſe proſilit, & ad Nouembrem vſque particulatim emicat. Frequens hæc planta eſt in agris Arari vicinis iuxta Inſulam & Cœnobium D. Barbaræ, propè Lugdunum. Vtrumque Sinapi ſatiuum in hortis & aruis colitur. Terram diligit aratam, & ſi fieri poteſt congeſtitiam: quamuis vbicumque naſcatur, & nullo cultu plerumque germinet. Silueſtre ſaxoſis locis & humidis, & ſecus vias prouenit. Iunio & Iulio menſibus floret, deinde ſemen profert. Eius in medicina multæ & magnæ vires. Nam auctore Dioſcoride, ad calfaciendum, extenuandum, attrahendum efficax eſt. Ad eliciendã capitis pituitam manditur: contra præduros tonſillarum tumores, ac veterem calloſamq; arteriæ ſcabritiem ſuccus ex aqua & melle conuenienter gargarizatur: ſternutamenta ciet tritum & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: fœminas vuluæ ſtrãgulatu oppreſſas excitat: lethargicis deraſo capite illinitur. Ficis admiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis veteres dolores confert, cum permutandi mali cauſa ex alto ad ſuperficiem attrahere volumus. Alopeciis illitum medetur: faciem purgat: ſugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: feræ impetigines & lepræ eo cum aceto perunguntur. Contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui polentæ modo inſpergitur (Græcè legitur,

Tempus.

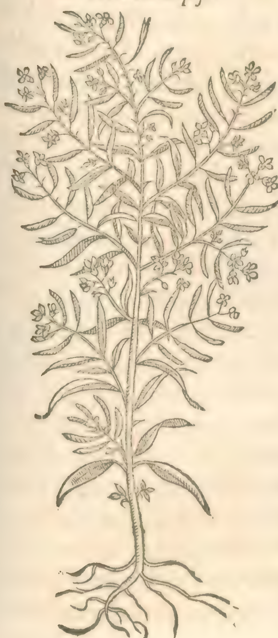
Vires & Temper.

Li. 2. c. 149.

SINAPI *Echinatum.*

SINAPI *Amarum, Dalechampij.*

πίνεται δὲ καὶ πρὸς περιόδους ξηρὸν, ὡς ἄλφιτα ἐπιπασσόμενον τῷ ποτῷ. Quod ſic melius
vertetur.Bibitur autem aridum contra circuitus febrium,inſtar pollinis potui in-
ſperſum.)Attrahentibus emplaſtris,ſcabiemq́; extenuãtibus vtiliter admiſceri ſo-
let:tritum grauitati aurium,& ſonitui cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad he-
betudines oculorum,& genarum ſcabritias magna vtilitate cum melle illinitur.
Expreſſus recenti ſemine ſuccus in ſole ſiccatur. Plinius de Sinapi hæc ſcribit. Id
Lib.19.c.8. eſſe acerrimum ſapore,ignei effectus,ac ſaluberrimum corpori,nulla cultura, me-
lius tamen planta tranſlata. Quin è diuerſo vix eſt ſato ſemel eo liberare locum,
quoniam ſemen cadens protinus viret. Vſus eius etiam pro pulmentario in pati-
nis decocto,citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia, ſicut reliquorum
Li.20.c.22. olerum: Alio in loco eius effectus,& vſum fuſius perſequitur. Sinapi Pithagoras
principatum habere, ex his quorum in ſublime vis feratur, iudicauit: quoniam
non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpio-
num tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena diſcutit. Contra pituitam te-
netur in ore,donec liqueſcat,aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dentium do-
lorem manditur. Ad vuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtiliſſi-
mum contra omnia vitia, pulmonibuſq́;. Excreationes faciles facit in cibo ſum-
ptum:datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidum cum ſucco cucumerum.
Senſus atque ſternutamentis caput purgat,aluum mollit,mẽſtrua & vrinam ciet.
Hydropicis imponitur:cum fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali mor-
bo. Ex vuluarum conuerſione ſuffocatas excitat odore, aceto miſto:item lethar-
gicos. Mox Sinapiſmi vſum qui fit cum ficubus, & ſine ipſis ad rubrificationem
vſque declarat. Etſi vehementior ſomnus lethargicos præmat,cruribus,aut etiam
capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendi-
cum,humerorum,& in quacumque corporis ex alto vitia extrahenda ſunt, illitũ
cauſtica vi emendat,puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum
(Legit Dalechamp.At in magna lienis duritia,&c.)Vel ſi vehemẽter vrigo timea-
tur,per duplices pannos.Vtuntur ad alopecias cum rubrica,pſoras, lepras, phthi-
riaſes,letanicos(falſò habent habent vulgata exemplaria lithanicos) opiſthotoni-
cos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succuſq́;
tribus modis exprimitur in fictili,caleſcitque in eo in ſole modicè.Exit & è cauli-
culo ſuccus lacteus,qui ita cum induruit,dentium dolori medetur. Semen ac ra-
dix cum immaduere muſto, conteruntur, manuſq́; plenæ menſura ſorbentur ad
firmandas fauces,ſtomachum,oculos,caput,ſenſuſq́; omnes: mulierum etiam laſ-
ſitudines,ſaluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque diſcutit potũ ex ace-
to. Illinitur & liuoribus,ſugillatiſq́; cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria
fit,& oleum ex ſemine madefacto in oleo, expreſſoq́;, quo vtuntur ad neruorum
rigores,lumborumq́; & coxendicum perfrictiones. Horum omnium effectuum
Li.8.ſimpl. cauſas breuiter reddidit Galenus his verbis.Sinapi calfacit & ſiccat ordine quarto.
Alio in loco Sinapi Alexandrinum probat,ſicut Plinius Ægyptium. Rectè etiam
Li.9. med. loc. Symeon Sethi ſcribit Sinapi vim habere diſſoluendi, & diſcutiendi humiditates
quæ in capite,& ſtomacho ſunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate
& flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex aduſta pituita contracti ſunt.
Adhæc & podagris à pituita factis.Officere verò viſui,& calido capiti, & iecori.
Adiuuat concoctionem & diſtributionem ciborum craſſarum partium. Minuit
quæ in ventriculo ſunt humiditates. Illitum lepris eas in melius mutat. Linguas
etiam humiditate grauatas ſiccat. Si cum melle ſumatur,tuſſes reſoluit. Cum cari-
cis verò iſchiadicis illitum,& lienoſis,vtile eſt:trahit enim quæ intus ſunt ad cor-
poris ſuperficiem. Suffitum verò & incenſum ſerpentes fugat. Noſtri muſteum
ſemen nocte macerãt aqua,deinde manibus expreſſum adiecto aceto pila terunt,
acerrimo

acerrimo ciborum cōdimento. Alij per vindemias cùm musto maduerit semen conterunt, ita magnam acrimoniæ vim exuit, totoq; anno seruatur. Nec hodie quicquam hyeme ad intinctus vbiq; cibis frequentiùs immiscetur, gratissimo obsoniorum condimento: nihil quoque frigidis diebus magis epulas videtur commendare. Quod si vel assidua consuetudine, vel vsu, gratia ciborum exolescit, huius acrimonia fastidiosis gustum reuocant, & hoc velut irritamento elanguescentem appetentiam inuitant, quo velut igniculo morosiùs palatum titillante, vorandi moliuntur auiditatem. Sed huius vis confestim in sublimè fertur, vt ex Plinio diximus, nec aliud magis in nares ac cerebrum penetrat. Quare si modus abfuerit, huius odor naribus raptus, statim sternutamenta ciet, & vellicans sensum lacrymas elidit, quod & testatur Columella canens. Lib.10.

Seq; lacessenti fletum factura Sinapis.

Vnde Aristophanes Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum excandescentemq; innuens, dixit. In Equiti.

Κἄβλεψε νᾶπυ, καὶ μέτωπ᾽ ἀνέσπασεν.

Conspexit Sinapin & frontem contraxit.

ERVCA. *CAP. XL.*

EVZΩMON Græcis, Eruca Latinis nominatur, Arabibus *Iergir*, *Ergir*, seu *Giargir*, Italis *Ruchetta*, & *Rucola*, Germanis *Rokette*, & *Rokelen*, Hispanis *Oruga*, & *Aruga* Gallis *Roquette*. Εὔζωμον dictum volunt, quod iura commendet, habeatq; peculiarem in eis gratiam: quod dixit Plinius, In condiendis obsoniis tanta est Erucæ suauitas, vt Græci εὔζωμον appellauerint. Erucam verò, quod erodat: nam si degustaueris, os & linguam satis acriter vellicabit. Ea duplex est, satiua, & Siluestris. Satiua folio est longo angustoq; in profundas, sed rariores crenas diuiso, sisymbrij aquatici modo, sapore acri & amariusculo: caule pedali aut sesquipedali: floribus in cacumine albicantibus aut pallidis, semine in corniculis incluso, vt in irione. Radix est illi alba, tenuis acris. Erratica foliis est satiuæ angustioribus, frequentioribus incisuris laciniatis, gustu acriore, sapidioreq;, caulibus numerosis, floribus luteis, corniculis in vniuersa ferè planta numerosis, sursum spectantibus, semine sinapi simili, acri & amariusculo. Vtraque in acetariis cum lactuca frequentissimè vescimur. Cruda Eruca, inquit Dioscorides, venerem largiore cibo concitat. Semen eius idem præstat, vrinam ciet. Concoctioni prodest, aluo perquam accommodata. Semine ad condimenta vtuntur: quod vti in longum tempus asseruetur, adiecto lacte aut aceto digerunt in pastillos. Gignitur etiámnum siluestris Eruca maximè in Iberia, quæ Occidentem spectat. Cuius semine pro Sinapi incolæ vtuntur. Vrinam vehementiùs pellit, & multò satiua acrior. Erucæ facultatem & vsum medicum, Plinius explicat his verbis. Eruca quoque & nasturtium vel æstate vel hyeme facillimè nascuntur. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diuersæ est quàm lactuca naturæ, conci-

Nomina

L.1.20.ca.13.

Genera

ERVCA SATIVA.

Li 2.ca.134.

Vires & Temper.

Lib.19. c.8.

ERVCA Siluestris.

liatrix veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Et alio in loco. Erucæ semen scorpionum venenis & muriasranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum: lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum ex vino, duritiam quamdam contra sensum inducere. Putant subtrita Eruca si fricentur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit. Tria folia siluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur, regio morbo medentur. Galenus quoque scribit hoc olus manifestissimè calfacere: quare solum ipsum mandere, nisi lactucæ foliis misceatur, non esse facilè. Semen autem generare, & coëundi appetentiã excitare. Capiti etiam dolorem inferre, præsertim si quis ipso solo vescatur. Non solùm autem supradictorum auctorum, sed Poëtarum etiam testimonio Eruca stimulandæ veneri nata videtur. Martialis.

Li.20. c.13.

Li.2. Alim.

Et venerem reuocans Eruca morantem.

Columella.

Et quæ frugifero seritur vicina priapo,
Excitet vt veneri tardos Eruca maritos.

Idem salacem nominauit.

Iámque Eruca salax fœcundo prouenit horto.

Item Ouidius:

Nec minus Erucas iubeo Vitare salaces.

ERVCA Palustris.

Erucis annumeranda videtur herba illa, quam alicubi in hortis colunt, & acetariis immiscẽt, & quam vulgares herbarij S. Barbaræ herbam appellant, Dodonæus Barbaræam, Galli *l'Herbe saincte Barbe*, Germani *S. Barbara kraut*. Eruca igitur palustris nominetur. Caulem habet rotundum, solidum, striatum: folia Erucæ modo laciniata: flores luteos: siliquas teretes, semine refertas: radicem ex obliquo prodeuntem, & oblongam. Paßim in campestribus nascitur, & locis aliis incultis, maximè vliginosis. Majo & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert. Pena pseudobuniadem dici posse ait, quod sit incisura, magnitudine, floribus & siliqua napi siue Buniadis. In aruis humidis prouenit. Gustanti primùm subacris esse, deinde parum etiam adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat. Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius, & experientia docet. His verò

Forma.

Locus.
Tempus.

verò potiſsimùm vlceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcit:nam quod quadamtenus acris ſit, ſordes extergere, quod valenter ſiccet carnem minuere poteſt. Sunt & qui Erucam cineream vocent herbã hîc poſtremo loco depictam, quod foliis Erucæ ſilueſtri proxima ſit. *Forma.* Radice eſt modicè fibrata, craſsiuſcula: caule ſeſquipedali, anguloſo, lanugine candida & molli obducto: foliis Erucæ ſilueſtris, vt diximus, auerſa parte albicantibus, aduerſa planè cinereis, lanuginoſis, craſsis: flore in vertice caulium velut racematim congeſto, ſpiſſa lanugine pubeſcente, nigris punctis maculoſo. *Locus.* In maritimis Corſicæ prope Aiaceam naſcitur. Præter has Erucã peregrinã Cluſius pictam dedit, quæ aliquot caules ex vna radice exeuntes habet, ſeſquipedales, rotundos, graciles, & in his multa foliola oblonga, anguſta, incaua, nonnihil veluti circumroſa, acri ſapore: flores in ſummis caulibus congeſtos, luteos, Erucæ vulgaris floribus minores: quibus ſuccedunt ſiliquæ, ſeu folliculi ſubrotundi, tumentes, in quibus ſemen ſubruſum, acre. Radix eſt minimi digiti craſsitudine, candida, nonnihil fibroſa. Creſcit quibuſdam Caſtellæ locis incultis & ſecus vias, vbi Maio floret, in Belgio, Iunio & Iulio. Hanc ille inter Erucæ genera referendã cenſet. Lobellius Patauinum marinum Leucoium vocat. Hîc etiã inſeranda fuit propter communes & affines

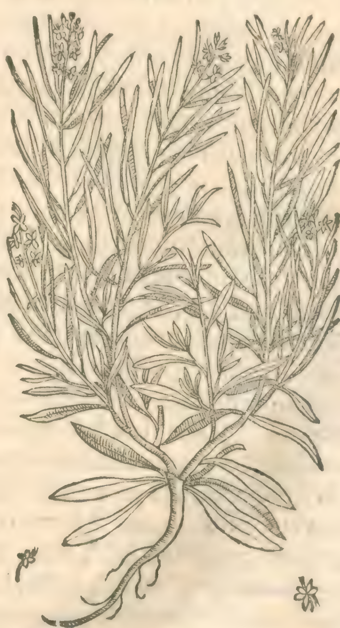
ERVCA Cinerea, Dalech.

ERVCA Peregrina, Cluſ.

ERVCA Silueſtris, anguſtifolia.

naturam & effigiem inter Erucam & Eryſimum, quæ Eruca ſilueſtris anguſtifolia Lobellio dicitur: Profert enim ex cauliculis inflexis & cubitalibus flores luteos Erucæ ſilueſtris, cornicula ſiliquarum Sinapi ſunt aut Naſturtij ſilueſtris, vbi ſemen acre, vti folia anguſtiora, eiuſdem cum Eruca ſilueſtri coloris, ſed minime diuiſa, Tarconis ferè paria, quæ Erucam aut Eryſimum ſapiunt, quibus idcirco affinis natura putatur, imo Eryſimum noſtris verum videtur eſſe.

ERYSIMVM. *CAP. XLI.*

Nomina Ρύσιμον Græcis dicitur quod Latinis Eryſimum & Irio teſte Plinio: ἐρύσιμον quidem ἀπὸ τοῦ ἐρέσθαι, ideſt, à multiplici foliorum ſectione: nam erucæ modo laciniata conſpiciuntur. Alij ab oleris præſtantia dictum volunt, quaſi ἐρύτιμον, quod eſt pretioſum & nobile. Nonnulli ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quod ob ſuam caliditatem maxima trahendi facultate præditum ſit. Irionem autem Latini ab irruendo nuncuparunt, quod ignea vi, & feruido ſapore irruat in guſtum. Eryſimum ſcribit Dioſcorides foliis eſſe erucæ

Forma. ſilueſtris: cauliculis in lori modum lentis, & obſequioſis: floribus luteis: ſiliquis in cacumine gracilibus, vt fœnigræci, corniculatis, ſemine naſturtij, exiguo, vrentis guſtus. Theophraſtus (quod & hic diligenter animaduertendum eſt) Eryſimum inter cerealia connumerat, & ſeſamo ſimile facit, atque ideo ab Eryſimo Dioſcoridis prorſus diuerſum, quod folia erucæ ſilueſtris habet, atque inter plantas acres non inter frumentaceas, in quibus de ſeſamo agitur, ab eo recenſetur. Cum Theo-

Lib. 8. hiſt. ca. 3. phraſtus ſcribat, τῶν δὲ θερινῶν κέγχρου μὲν καὶ μελίνου καλαμώδης, σησάμου δὲ καὶ ἐρυσίμου ναρθηκώδης μᾶλλον. Ideſt, Æſtiuarum milij, ſcilicet & panici arundinaceus caulis, Seſamo autem & eryſimo ferulaceus magis. Et rurſus, σήσαμον δὲ οὐδεὶς ἐσθίει χλω-

Ibid. ca. 7. ρὸν, οὐδὲ θέρμον, εἰ δὲ μὴ ἐρύσιμον μηδὲ ὅρμινον. σκεπτέον καὶ ταῦτα εἰ πικρά. ἔτι δὲ τὸ μὲν ἐρύσιμον ὅμοιον σησάμῳ, καὶ λίπος ἔχει. Id eſt, Seſamũ viride nullus edit, neq; lupinum. Si etiam neque Eryſimum, neque orminum, quærendum ſi & hæc amara ſunt. Eſt autem Eryſimum ſeſamo ſimile, & pinguitudinem habet. Plinius vtriuſque Eryſimi meminit. Vno enim loco Theophraſtum ſecutus frugibus annumerat.

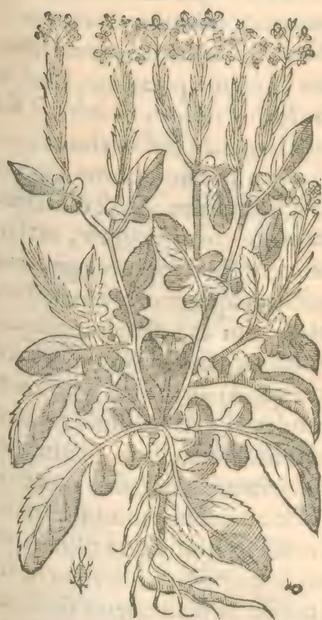
Lib. 18. c. 7. Æſtiua quæ æſtate ante Vergiliarum exortum ſeruntur, vt milium, panicum, ſeſama, orminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Et paulò pòſt. Æſtiua frumẽta diximus, ſeſamam, milium, panicum. Seſama ab Indis venit, & ex ea faciunt oleum. Color eius candidus. Huic ſimile eſt in Aſia, Græciaq; Eryſimum: idemq; erat niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant Irionem, medicaminibus annumerandum potius

Li. 22. c. 25. tius quàm frugibus. Alio in loco Dioſcoridis Eryſimum memorat his verbis. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & à Græcis ſeſamum vocari. Galli Velarum appellant, (vetus Cornarij codex Velam habet). Eſt autem frutico-

Li. 6. ſimpl. ſum, foliis erucæ, anguſtioribus paulò, ſemine naſturtij. Galenus quoque inter ſimplicia medicamenta, eryſimũ plantis acrimonia, & ignea facultate præditis comparat, inter alimenta ſeſamo. Ex quibus perſpicuum eſt hoc eryſimum ab il-

Li. 1. Alim. lo multùm differre. Etſi Plinius ea non diſtinxiſſe, ſed pro eadem planta accepiſſe videatur. Hermolaus & Ruellius ſilueſtrem illam erucam, quam Nobilem vocant Itali, Eryſimum eſſe dixere: quorum ſententiam Matthiolus improbat, & duo alia Eryſimi genera propoſuit. Priori notas ferè omnes à Dioſcoride traditas in eum competere putat. Alterum cui folia ſunt minora, cornicula paulò vegetiora, magis genuinum eſſe cenſet. At Matthiolum reprehendunt Pena & Lobelius, quod Rapiſtrum vulgò à rapi ſapore & aliqua foliorum ſimilitudine ſic dictum loco Eryſimi prioris acceperit, quod neque Dioſcoridis Eryſimo reſpõdet, neque cum Matthioli Erucæ ſilueſtris foliis ſimilitudinẽ habet. Tum odor, ſapor rapi,

IRIO, Matth.

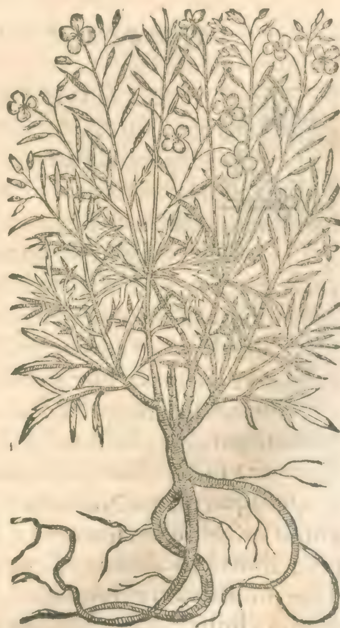
rapi,non adeò,vt in Eryſimo acris reclamant; præterea Eryſimi vires, de quibus mox dicemus. Verum igitur Dioſcoridis Eryſimum radice nititur longa, lignoſa: foliis erucæ ſilueſtris,quæ primùm erumpentia nõ niſi ab exercitatis à foliis burſæ paſtoris diſcerni poſſunt, quæ huic non ita viridia, & extremo magis acuta ſunt, Eryſimo verò rotundiora in ſummo & retuſiora,ſubpinguia, multa in imo terram operientia, eſt & eorum lacinia grandior. Caulis ſeſquicubitalis,interdũ maior,ſemen in ſiliquis erucę ſilueſtris,multò minoribus,acre, feruidum : floſculi in ſummo lutei. In compitis, ſepulcretis & maceriis frequens. Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. Eryſimum Theophraſti, ſiue Rapiſtrum plantam eſſe cenſet, quæ Gallis *Velar & Tortelle* nuncupatur, quam Lobellius eandem cum Eryſimo priore Matthioli,ideſt,Rapiſtro aruorum facit, Pena Lampſanam veram,vt diximus hoc libro.Idem Lobellius pro Eryſimo genuino, alterum Matthioli Eryſimum vſurpat,quæ Eruca ſilueſtris quibuſdam videtur eſſe. Eryſimum,vt ſcribit Dioſcorides,iuxta vrbes, itinera, hortoſq; naſci. Cõtra thoracis fluxiones efficax eſt,etſi purulenta extuſsiũtur, inquit: regio morbo & coxendicibus prodeſt:contra venena in delinctu cum melle datur(Græcè legitur, ποιοῦντα πρὸς θώρακος ῥευματισμοὺς, ἐμπύους, βῆχας, ἴκτερον, ἰσχιάδας, ἐκλειχόμενον σὺν μέλιτι, πίνεται) ὃ, &c. Ideſt, ea ſemina faciunt ad fluxiones in thoracẽ,

Locus.
Vires &
Tempe.
Lib.2.

IRIO Altera, Matth.

ERYSIMVM Verum.

pectore suppuratos, tusses, icterum, coxendicum dolores, si cum melle delingantur. Bibuntur etiam aduersus letalia venena) Illinitur ex aqua aut melle vtiliter cæcis carcinomatis, parotidibus, duritiis mammarum, & testium inflammationibus. In totum extenuat, & calfacit. Mitius multò ad clysteres fiet, si aqua madescat, atque torreatur, vel linteo alligatum pinsita farina oblitum perassetur. Ruellius corruptum codicem secutus sic vertit: sed in vetere legitur non εἰς τὰ κλύσματα, sed εἰς τὰ ἐκλείγματα. Vertendũ igitur, meliùs multò ad eclegmata, siue linctus fiet, &c. Hanc lectionem cõfirmat etiam Galenus de Erysimi viribus sic scribens. Erysimi semen sicut gustu nasturtio apparet simile, ita facultate igneum est, & calfaciens. Porrò vbi in eclegmate vti ex vsu est, præstat aqua maceratũ refrigerare, aut linteolo inuolutum, & crusta pistoria circũlitum torrere. Vtile est cum eclegmate ad promouendas crassorum lentorumq; pectoris pulmonisq; humorũ expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & testiculorum iuuat. Refert Dioscorides quod cum aqua & melle cataplasmatis modo illitum occultis prosit cancris. Eadem tradidit Plinius, & præterea quædã alia habet. Erysimum vtilissimũ tussientibus cũ melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque vtilissimum. Item sedis vitiis & articulariis morbis cũ melle & fico. Contra venena etiam efficax potũ medetur & suspiriosis: item fistulis cum axungia vetere, ita ne intus addatur. His facultatibus quã maximè Erysimi nostri virtutes respondent: constat enim tenui quadam moderatè & incidente substãtia, cum humidis & abstergentibus partibus permixta, vt crassam viscidamq; pituitã citra nimiam exsiccationem incidere, & abstergere, atque propter flatũ nonnihil commixtum non magno concitu expectorare. Quare arteria cum est præstantissimum, asthmaticis infarctu & obstructione pulmonum laborantibus vtilissimũ, atque etiam voci raucæ, etiam diuturnæ. Hoc primus quod sciam, in vsum adduxit Præceptor Rondeletius, quem memini pueri phonasci vocem retusam admodum & pene cũ spiritu amissam, clarã sonoramq; reddidisse eius dũtaxat decocto.

Li.6.simpl.

Li.22.c.25.

NASTVRTIVM. CAP. XLII.

Nomina

ΚΑ'ΡΔΑΜΟΝ Græci, Latini Nasturtium dicunt, Mauritani *Nasalch f*, seu *Narf*, Itali *Nasturtio, & Agretto*, Germani *Kressen, & Gardẽkress*, Hispani *Nasturcyo, & Malpica*, Galli *Cresson de iardin*, *Cresson alenois, & Nasitort* Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Barbari quidam herbarij Cressionem hortensem vocant. Nonnulli κάρδαμον Græcis dictum putant, quasi καρήδαμον, quòd caput domet: nam arcem mentis obsidens sua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat. Alij παρὰ τὸ κέρας μύειν, idest, quod pupillas coëuntibus oculorum palpebris abscondat, ita dici aiunt: nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo καρδαμύττειν verbum declinarunt, quod conniuere dicimus. Nec desunt qui dictum arbitrentur ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in syncope cardiaca plurimùm valeat. Id innuere videtur Aristophanes, cum ait, ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. Τὶ καρδαμύζεις; Edi heri Nasturtia. Quid Nasturtiaris? Et, ὀξυθύμων καὶ δικαίων, καὶ βλεπόντων κάρδαμα, idest, qui acri sunt animo, iustique, quique Nasturtia tuentur, idest, acutum cernunt. Nasturtium verò Plinio auctore nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatio prouerbio id vocabulum vsurpauit, (Legit Dalechamp. Et inde vigoris significatione prouerbium id vocabulum vsurpauit,) veluti torporem excitantis. Quæ vulgarium Plinij codicum lectio cũ vix tolerari posit, voce excitantis ad præcedentẽ gignendi

In Thesmop.
In Vesp.

gignendi casum non rectè relata, cum potiùs excitans scilicet significatio, siue prouerbium legi debere videatur, Cornarius multò emendatiùs locum hunc legisse videtur, hoc modo. Et inde vigoris significatio prouerbio eius esum vsurpauit, velut torporem excitantis. Est enim reuera prouerbium, ἔσθιε κάρδαμον, Ede nasturtium, quòd in socordem, ignauum, & hebetem dicebatur, propterea quòd vim nasturtio inesse credebant animi vigorem excitandi, vt ex Plinio dicemus. Dioscorides nasturtij vnius

NASTVRTIVM, Hortense.

meminit. Plinius duo eius genera cum fecisset, Lib.20.c.13.
vnum album, alterum nigrius, aliquanto post *Genera.*
nasturtij siluestris meminit. Hic tria nasturtij
genera primùm facimus, nasturtium hortense,
siluestre, & marinum, de quo in libro de plantis maritimis dicemus. Fuchsius & Dodonæus Cap.121.
Iberidem nasturtium siluestre vocant. Nastur- Lib.5.c.65.
tium hortense caules erigit teretes, pedales, aliquando etiam sesquipedales, tenues, in quibus *Forma.*
folia parua, laciniata, gustus acris & feruidi, flores paruos, albos: folliculos rotūdos ac pressos, in quibus semen includitur, in rubro nigricās. Passim in hortis satum prouenit: floret æstate, Iunio potissimùm mense. Haud multò post semine prægnans est. Nasturtium siluestre radice est longa, tenui, candida, fibrata: caulibus multis fruticat dodrantalibus, & si pinguius solum fuerit, pedalibus, folio est satiui, copioso, densiùs per ramos congesto: flore in vmbella ex albo purpurascente: semine in latis vaginis, thlaspeos modo bifidis, gustus acris, & satiuum nasturtium odore imitante. In agris frumentariis prouenit, & lapidosis, macrisq́;. Nastur-
tium, inquit Plinius, in Arabia miræ amplitu- Lib.19.c.8.
dinis dicitur gigni. Idem cum Dioscoride dicit
esse Babylonicum. Omnium semen Dioscori- Lib.2 c.141.
de auctore est acre, excalfacit, stomacho aduer *Vires & Temper.*
satur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus examinat, menses cit, venerem stimulat, sinapis & erucæ simile intelligitur: lepras & impetigines absterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum vitia extrahit sorbitionibus incoctum: serpentium venenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbūculos ad suppurationem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores collectionésque discutit: ad suppurationem perducit furunculos, illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet
minor. Plinius diffusiùs nasturtij vires declarat, Lib.20.c.13.
& in quibusdā à Dioscoride dissentit. Nastur-

NASTVRTIVM Siluestre, Dalech.

tium,inquit,venerem inhibet,animum exacuit.Album purgat,bilem detrahit potum ex aqua decem denarium pondo. Cum lomento strumis illitum opertúmq; braſsica præclarè medetur. Nigrius capitis vitia purgat. Viſum compurgat,commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum:lienem ex vino potum,vel cum fico. Tuſsim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex vino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius adhibito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria, & tuſsim cum origano,& vino dulci.Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice,extrahitq; corpore aculeos.Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album.Et lienibus illinitur ex aceto.Infantibus verò è melle vtiliſsimè.Seſtius adiicit vſtum ſerpentes fugare,ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito,& alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico.Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anſerino, furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit,& rumpit.Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur:item licheni:item vnguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt. Silueſtri verò ad omnia ea effectus maior. Hæc Plinius. Dioſcorides tradidit naſturtij ſemen συνουσίαν παρορμᾶν, id eſt, venerem ſtimulare. Plinius contra venerem inhibere. Cui aſſentitur
Lib.12.c.27. Florentinus in Geoponicis Conſtantino attributis, φασὶ δὲ, inquit, τοὺς ἐσθίοντας κόρδαμον, ὀξυτέρους τὴν δύναμιν γίνεσθαι. Et addit, ἀφροδισίων ἐφελκυστικώτερόν ἐστι. Sed quum hæc tum Dioſcoridi,tum experientiæ repugnent, dicendum aut eos naſturtij virtutes nõ rectè intellexiſſe, aut codices eo in loco deprauatos eſſe. Galenus perſpi-
Lib.7.ſim. cuè eius vires & facultates explicat.Naſturtij ſemen,inquit,adurentis ſeu cauſticę facultatis particeps eſt,velut napy.Proinde coxendicis & capitis dolores leuat,atque adeò quodcumq; rubrificationem poſtulat & excalfacit ſicut napy. Miſcetur quoque remediis iis,quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam ſcilicet id,quod craſſos ſuccos valenter incidere valeat, velut & napy. Nam per omnia ei ſimile eſt. Porro & herba arefacta ſimilem ſemini vim poſsidet. Humida verò adhuc ac viridis, propter aqueæ humiditatis mixtionem,multò ſemine inferior eſt, adeoq; tunc mordacitas eius moderata eſt, vt cum pane eo vti liceat. Hæc Galenus.Noſtri cum lactuca in acetariis naſturtio per æſtatem libẽter veſcuntur. Adiiciemus hîc ex doctore Myconio rarum & peregrinum Naſturtium quod Perunianum cognominat, atque ita deſcribit.Herba eſt bicubitalis multos ab vno trunco caules ex viridi rufeſcentes, leues,geniculatos, rotundos,ſolidos, & ex iis ramulos itẽ multos hac illac ſpargẽs, & longiùs porrigens, vt adminiculis egeat, quibus fulciatur,& ob id vicinas plantas amplectatur. Ex iis folia longis pediculis nixa pendent, rotunda, læuia,neruoſa, neruis à centro foliorum ad circunferentiam ductis veluti lineis, & qua foliorum extremitates attingũt, veluti in ſpinas deſinentibus, folia non prorſus rotunda ſunt, ſed quadam ex parte anſerinum pedem æmulãtur, caua ſunt acetabuli figura, ſupernè viridia, infernè minùs. Horum ferè medio ſiue centro pediculus

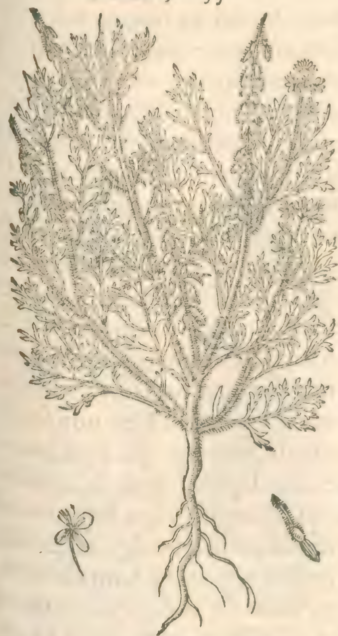
NASTVRTIVM Peregrinum, Myconij.

NASTVRTIVM, Indicum, Dodon.

NASTVRTIVM Siluestre, Clusij.

pediculus inseritur, prope cuius è caule exortum, alius pediculus emergit longus, cui flos insidet luteus, calathi specie, ex quinque foliolis contextus, quę rursus ambiunt alia quinque folia exterius rubescentia, quemadmodum & totus calathus rubescit. Calathi forma est consolidæ regali adsimilis, nisi quod recta protenditur. In tribus inferioribus foliolis, florum ad latera diuisuræ quædã sunt & sectiones, in quorum medio macula rubra conspicitur, & supra eorundem trium foliolorum medium secundũ longitudinem à centro ad folij extremum decurrit stamen quoddam instar fimbriæ ex multis tenuibus, breuibus & luteolis pilis contextæ, vt in iride visitur. Cæterùm per omnia foliola à calathi fundo ad apicẽ vsque, lineæ quędã ducuntur rubrę: flos inodorus est, qui autumno exoritur, quo abeunte vas quoddã relinquitur, ex tribus veluti vasis compactum, viride, asperum, vt in secunda heliotropij specie. Semẽ cùm legitur viride est & molle, deinde nigrescit & rugatur. Radix subest candida, non admodũ altè depacta, multifida, fibrata. Sapor radicis, caulium, foliorum, florum, idem qui nasturtij. Odore etiã nasturtio proxima est. Quare nasturtium Myconio iure dictum, veteribus ignotum. Peruuianum verò à Peru vnde aduectum, nobis non nisi in hortis diligenter cultũ & satum prouenit. Vires nasturtio similes esse gustus demonstrat. Quare in acetariis & medicamentis idem qui nasturtij vsus. Dodonæus plantam pictam Nasturtij Indici nomine accepit, quã ex icone minùs affabrè delineata ita describit. Speciem cõuoluuli exhibet, folia eius lata, angulosa, & pulchrè depinguntur virentia: flos luteus retro propendens habet corniculũ instar floris regij, quem Delphiniũ appellant. Clusius aliud Nasturtiũ siluestre Valentinũ depinxit, atq; sic descripsit. Vnicus huic caulis, atque statim à radice supra solum in ramulos diuisus, hirsutus & asper, virens, rotũdus, pedalis, foliis tenuibus & multifidis, nasturtij ferè vulgaris æmulis, sed tenuioribus, viridibus, acri gustu & sapore, vulgaris nasturtij modo fert extremis ramis spicatim pallidulos flosculos, deinde exiguas siliquas, duabus valuulis constantęs, cũ ligula prominente, in quibus semen continetur nasturtij. Radix singularis, candicans, quæ singulis annis perit. In regno Valentino reperitur. Martio floret. Quod plerasque notas cum nasturtio communes habeat, nasturtij nomine donauit cui (quantum ex gustu diiudicare licet) per similes facultates habere potest.

CARDAMINE. CAP. XLIII.

Nomina Lib.2.c.121 Ibid.

ARDAMO cardamine eſt affinis, atque ideo ſic dicta, auctore Dioſcoride, quod guſtu cardamum, id eſt, naſturtium repręſentat. Siſymbrium cardaminem Dioſcorides, alij ſion appellant. Sed cardamine ſolo nomine ſiſymbrio ſimilis eſt: nam naſturtij potiùs quam ſiſymbrij ſpecies eſt. Cardaminen magno conſenſu Ruellius, Matthiolus, Fuchſius eam herbam eſſe putant, quam Officinæ naſturtium aquaticum appellant, vulgus *Creßionem*, Galli *Creſſon*, Germani *Brunnenkroß*, Itali, *Creſcione*, quod notæ omnes à Dioſcoride expoſitæ huic maximè faueant. Eſt enim herba riguorum vernacula, & laueris comes: nuſquam niſi in aquatilibus naſcitur, tum naſturtium reſipit, vnde cardamines, id eſt, naſturtiariæ, & in Officinis naſturtij aquatici nomen. Adhæc folio eſt, cum inter initia emicat orbiculato, cum adoleuit in folium erucæ laciniatum degenerat. Poſtremò nec ei deſunt vires à Dioſcoride & aliis veteribus aſsignatæ, vt dicemus. His paucis in re notiſsima delineamentis Dioſcorides contentus creſsionem noſtrum expreſsit. Cæterùm caule proſilit cauo, ſeſquipedali, ima parte multis radicularum fibris ſubinde capillato, è cuius alarum cauis cirri frequẽtes ſinuatim erumpunt, candidulo flore: ſemine in ſiliquis exiguo & acri. Ramuli in aquis cum inſenuerunt etiam candicantibus capillamentis articulatim confibrantur, quæ ſeniles canos aliquatenus repręſentant. Plinius eiuſdem meminit, cùm enim de priore ſiſymbrio dixiſſet, ſubiicit, Quod in riguis naſcitur ſimile naſturtio eſt. Pena & Lobellius id Sion erucæ folium Cratenæ eſſe arbitrantur, vt annotauimus in lib. de Paluſt. Eſt & Cardamine altera eiuſdem generis auctore Matthiolo, hîc ſecundo loco appicta, ſed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numeroſis, in cacumine tantùm comantibus, in quibus floſculi exeunt albicantes. Hæc non ſolùm in aquoſis & riguis prouenit, ſed & in hortis, & ſecus itinera, acri ſapore. Pena & Lobellius cum Matthioli Cardamine, ſiue Siſymbrium aquaticum primum, id eſt, vt vulgi verbis vtar, Creſsionem noſtrum, fecerint Sion Cratenæ, erucæ folium, iſtam ſecundam cardaminen Matthioli ſiue ſiſymbrium aquaticum ſecundum ſtatuunt cardaminen primam ſiue ſiſymbrium aquaticum primum Dioſcoridis. Idem Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. Gallicè *Paſſerage ſauuage*, à caloris acrimonia, aut *Petit Creſſon aquati*

Lib.2.c.60. In lib 2. Dioſc.cap. 120.& 121. cap. 275.

SISYMBRIVM, Cardamine I. Creßio vulgaris, Matth.

Forma.

SISYMBRIVM, Cardamine II. Matthioli.

Lib.20.c.22

Genera.

lib.2 Dioſ. cap.121.

SISYMBRIVM Cardamine III. Dodon.

CARDAMINE IIII. Dalechamp

aquatique, Germanicè *Gauchblum, wilder Kresz* dicitur, à quibusdam herbariis flos cuculi. Nasturtium siluestre & Iberis Fuchsio, Nasturtium siluestre Cordo, & pratense Trago, folia primùm rotunda emittit. Deinde caulem rotundum erigit, ferè pedalem, in quo erumpunt folia oblongiora, vtrinque profundiùs incisa, foliis

CARDAMINE Altera, siue Sisymbrium.

erucæ ferè similia: in cacumine flores candicantes, deinde siliquę paruæ, quæ semen continent. In pratis humidis prouenit, & circa fossas & stagna. Cardamine altera siue sisymbrium, cardamine secũdum, Lobellio auctore, exit pratis vdis Angliæ, Germaniæ, Belgij, & frigidarũ regionum, vbi Cardamine quam foliis imis refert. In pedali caule vt plurimùm singulari folia exitiora nasturtij hortensis similia, flores lactei purpurantes erucæ aut napi, cardamines prioris maiores, gustu, vti vniuersa planta, & viribus sisymbrium referentes. His accedit ex eodem Lobellio Cardamine trifolia, quibusdam Belgij cultoribus & stirpium ditioribus hortis repertu facilis, nasturtij cardamines gustu & facie plantula palmaris, foliis quadantenus sisymbrij cardamines, sed posita terno, oxys Pliniane ritu, humi procumbente, flos in pediculis albus, isopyri vulgaris aut cardamines. Radix multum fibrata. His alias duas cardamines species Dalechampius addidit, cardaminen minimam aquaticam, & cardaminẽ odoratam. Cardamine minima aquatiqua, radice est tenui, lõgiuscula,

CARDAMINE, V. Dalechamp.

CARDAMINE Trifolia, Lobellij.

giuſcula,parum fibrata, candida, foliis eius quam ſiſymbrium cardaminem vocat Dodonæus,minoribus : flore paruulo,candido,minore quàm in ſuperiore,ſtrigoſiore,& graciliore : ſiliquis tenuibus eiuſdem guſtus. In marginibus & aggeribus foſſarum prata cingentium naſcitur. Cardamine odorata radice eſt craſsiuſcula, ſenſim gracileſcente, dodrantali, granulis plurimis candidis, & coriandri ſemine non maioribus,tuberoſa , albæ ſaxifragæ modo, multum fibrata, foliis ſiſymbrij
Ibid. cardamines Dodonæi,humi ſtratis,amplioribus , nigricantibus,guſtu acribus,ſed odore cùm manduntur,tam ſuaui,vt ad cinnamomum accedat. Quam ob cauſam cardaminen odoratam, ſeu naſturtium odoratum vocauerunt, flore ac fructu eſt
Lib.25.c.11. eodem. Quidam Caltitrichon Plinij eſſe putant, cui folia ſunt lenticulæ ſimilia, caules iuncei,tenuiſsimi,radix minima.Naſcitur in opacis & humidis guſtatu feruens. In Sequanorum ſiluis abietibus & piceis conſitis cardaminen hanc odora-
Lib.2.c.121. tam vidit Dalechampius , muſcoſo ſolo. Cardamine,inquit Dioſcorides,excalfacit,vrinas mouet,cruda eſtur,lentigines purgat,cutiſq; vitia in facie,noctibus im-
Vires & Temper. poſita,matutiniſq; detracta. Galenus, ſiſymbrium cardamine quoniam cardamo, id eſt, naſturtio ſimile quiddam guſtu præſe fert, cùm ſiccum eſt, tertij eſt ordi-
Lib.8.ſim. nis calfacientium & deſiccantium : cùm humidum , & viride, ſecundi. Quare Creſsionis noſtri cum lotium hæret, decocto, vel crudi eſu medici vrinas mouent & calculos comminuunt.Eſtur quotidie crudum & coctum primis menſis. Cum rhaphano & petroſelini radicibus ex albo meraco & butyro calfactum, & pubi admotum vrinas remorantes educit.Succus ex aceto illinitur vtiliter veternoſis.

THLASPI. CAP. XLIIII.

Nomina SINAPI, erucæ naſturtio ſimilis eſt herba,quæ Græcis τὸ θλάσπι, & ἡ θλάσπη & θλασπίδιον dicitur,& σίνηπι ἄγριον,Latinis Thlaſpi,& thlaſpe,Capſella & Scandulaceum.Sunt huius temporis herbarij, qui naſturtium tectorum vocent: quoniam ſubinde in parietinis naſcitur, alij

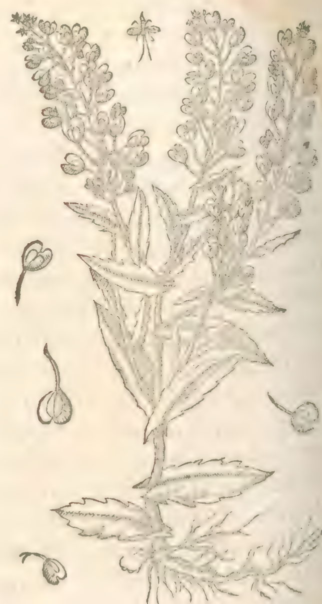
alij ſilueſtre. Vulgus noſtrũ ſinapi ruſticum appellat, quoniam digitis friatum ſinapim ſubolet. Germani *Baurnſenff, & Baurnkreſz*, Hiſpani *Paniqueſo del flor blanquo*, Galli quidam *ſeneue ſauuage*. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & veluti infractus & contuſus. θλάσαι enim contundi & infringi ſignificat, infringendóque quod globoſum tumidúmque erat, malleo vel lapide cum dilatatione exæquare, vel à ſeminis inuolucro foliaceo tranſuerſim per mediúmve incuſſo aut diffracto. Duo thlaſpeos genera memorat Dioſcorides, vnum anguſtifolium, alterum Cratenæ latifolium. Eadem Plinius habet, nulla thlaſpeos Cratenæ mentione facta. Periti herbarij multò plura genera ex ſeminis forma, à qua huic herbæ nomen inditum fuiſſe diximus, obſeruarunt, vt ex ſingulorum hiſtoria intelligetur. A' thlaſpe Dioſcoridis exordiemur, quæ herba eſt anguſtis foliis, digiti longitudine in terram verſis, ſubpinguibus, in cacumine diuiſis, binûm dodrantum cauliculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis (Græcè legitur ἀποφυάδας ὀλίγας ἔχοντα, id eſt, qui adnata, ſiue ramulos, ſiue propagines paucas habet) fructu circa ipſum totum, ab extremo in latius ſe pandente: ſemine naſturtij, incluſo vaſis Lenticulæ effigie, niſi quod infringitur (Græcè habetur, ἐν ᾧ σπερμάτιον ἐμφερὲς καρδάμῳ, δισκοειδὲς, οἱονεὶ ἐντεθλασμένον. Id eſt, in quo ſemen exiguum, ſimile naſturtio, diſci figura, veluti compreſſum. Ruellius legiſſe videtur φακοειδὲς, quod verterit lenticulæ effigie, nec temerè, quum thlaſpi ſemen illi pulchrè reſpondeat, vel ex Plinio ita interpretatus eſt, vulgaria tamen Dioſcoridis exemplaria δισκοειδὲς habent) vnde nomen accepit, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & parietibus, ſepibúſque. Semen aſperi guſtus (ita Ruellius ex Plinio vertit, quod Græcè dicitur σπέρμα δριμύ, id eſt, ſemen acre) excalfaciens. Alterum thlaſpi tradit Cratenes, quod aliqui Perſicam ſinapi vocant, latis foliis, radicibus magnis. Quę omnia Plinius ex Dioſcoride trãſcripſiſſe videtur, aut certè vnde ille exſcripſerat. Thlaſpi, inquit, duorum generum eſt, anguſtis foliis, digitali longitudine & latitudine, in terram verſis, in cacumine diuiſis, cauliculo ſemipedali, non ſine ramis, peltarum ſpecie, ſemine incluſo lenticulæ efficie, niſi quod infringitur, vnde nomen, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtus. Alterum thlaſpi, aliqui Perſicon napy vocant, latis foliis, radicibus magnis. In quibus Plinij verbis mancum id videri poteſt, non ſine ramis, pellarum ſpecie, ita vt vox fructu deeſſe videatur, quæ pellarum ſpeciei comparetur. Galenus de thlaſpi hæc etiam prodidit. Vtuntur thlaſpi quod è Creta adfertur, quódque vbique naſcitur, colore inter luteum & flauum medium, figura rotundum, exiguum adeò, vt ſæpe grano milij cedat. Melius eſt autem è Cappadocia comportatum thlaſpi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat, figuram non exquiſitè rotundam habet, & antedictum magnitudine per multum ſuperat, atque ab vno latere paruam quandam veluti compreſsionem præ ſe fert, vnde ei nomen inditum eſt. Naſcitur luteum vt hoc, ita & illud in Cappadocia plurimùm. Ideóque non abſolutè quod inde aſportatur, optimum cenſendum eſt, ſed quod peculiariter in Sauro naſcitur, nec Cretico, nec paſsim naſcenti ſimile. Hæc de thlaſpi Galenus. Ex quibus colligitur duplex eſſe thlaſpeos genus, ſemine, figura, & colore diſtans præter illud quod Dioſcorides & Plinius ſecundum fecerunt. Primum Dioſcoridis & Plinij thlaſpi, Matthioli, Fuchſij, & aliorũ peritorum herbariorum iudicio, id eſt, cuius effigiem hîc propoſuimus, quod etſi caule iam edito folia non habeat in cacumine diuiſa, tamen cum cæteræ omnes notæ, quas thlaſpi ſuo Dioſcorides aſsignat, ei conueniant, credendum id legitimum eſſe, præſertim cùm antequam caulem emittat, vt obſeruare perfacilè eſt, ineunte vere folia proferat humi accubantia, vtrinq; circa cacumen diuiſa. Sed hæc fugacia ſunt, ſtatimq; conflaceſcunt. Quæ autem in caule ſunt, anguſta ſunt, vt Dioſcorides ait, ſubpinguia, digitali longitu-

[Margin notes, right: Lib.2.c... / C... / Lib.27... (beside "Dioſcorides ... Plinius habet"); *Forma.* (beside "ba eſt anguſtis foliis"); *Locus.* (beside "Naſcitur in"); Lib.27.c.13. (beside "ſerat. Thlaſpi, inquit"); Lib.1.Anti. (beside "Galenus de thlaſpi")]

THLASPI. I. Matth.

THLASPI. II. Matth.

THLASPI Angustifolium, Fuchsij.

THLASPI. III. Matthiol.

dine. Ad hæc caule est tenui, duorum dodrantum longitudine, non ſine adnatis ramulis, circa quos totos fructus ſpectantur, folliculi ſcilicet compreſsi, aut diſco ſimiles, aut lenti, in quibus ſemen concluditur naſturtio ſimile, acri ſapore. Pena & Lobellius hoc Thlaſpi vulgatiſsimũ eſſe aiunt Vaccarię folio. Sunt qui hoc thlaſpi eſſe Cratenæ, cuius Dioſcorides & Plinius meminerunt, falſo credunt. Nam & foliis

THLASPI IIII.
Matthiol.

liis latis, & radicibus magnis caret, quæ thlaſpi Cratenæ habet. At ſi qua ſit planta hodie nota, quæ thlaſpi Cratenæ merito cenſeri poſsit, eam eſſe putat Matthiolus, quam rhaphanum ruſticum appellauimus & deſcripſimus: huic enim folia lata ſunt, radices magnæ, & iſchiadicis confert. Cordus id maius thlaſpi ſine dubio eam herbam eſſe putat, quam Germani *Merrettich* appellant, Arabes naſturtium album à candore radicis, eóſq; reprehēdit, vt diximus, qui acrem iſtam radicem rhaphano adſcripſerunt, eáque malè vtuntur, cum rhaphano vtendum ſit. Alterū thlaſpi genus ex Matthiolo etiam depinximus, quod eius ſemen thlaſpi haud abſimile videatur. Naſcitur in agro Pragenſi, locis ſaxoſis & aſperis, floret medio vere, Iunio menſe ſemen profert guſtui acre. Addidit Matthiolus & tertium & quartū thlaſpeos genera hîc quoque appoſita. Plura periti herbari obſeruarunt, & in lucem protulerunt: quorum declaratio in librum de plãtis, quæ in aſperis, aridis & montoſis naſcuntur, reiicienda. Eſt & thlaſpi marinum, minimum, de quo in libro maritimis ſtirpibus dicato, dicemus. Quare de thlaſpeos viribus Dioſcoridem nunc audiamus. Semen, inquit, bilem vtrinque extrahit potum acetabuli menſura: prodeſt iſchiadicis infuſum: ſanguinem potu educit, internas ſuppurationes rumpit: mēſes ciet, ſed partus enecat. Alterum thlaſpi vtile iſchiadicorum infuſioni. Eadem Plinius iiſdem verbis habet. Eadem & Galenus, thlaſpeos ſemen, inquit, facultatem habet acrem, adeò vt internos abſceſſus potum diſrumpat: menſes ciet, & fœtum necat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuat, iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum ſupernè tum infernè bilioſorum humorum euacuatorium oxybaphi menſura epotum.

In lib. 2. Dioſc. cap. 186.
Cap. de rapha.
Locus.
Tempus.
Lib. 5. c. 62.
In hiſt. plã. cap. 114.
Lib. 2. c. 150.
Vires & Tempér.
Lib. 27. c. 13.
Lib. 6. ſim.

ARABIS SIVE DRABA. CAP. XLV.

RABA ſiue Draba, ſiue Arabis herba dicta reperitur, & à Serapione naſturtij generibus adnumeratur, quam naſturtium orientale vocat, ob inſignem eius acrimoniam, quidam Babylonicū naſturtium vocant. De draba hæc in Dioſcoridis exemplaribus leguntur. Draba herba ad cubiti altitudinem aſſurgit, tenues ſpargens ramos, & ex vtroque latere folia ſeu lepidij, ſed molliora & candidiora. In cacumine verò ſambuci vmbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptiſana coquitur in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obſoniis admiſcetur. Sed hoc caput Dioſcoridi falsò adſcriptum fuiſſe Marcel. Verg. Matthiolus, atque alij viri docti non ſine ratione ſuſpicantur. Primùm plantę appellationem ſi rectè expendamus, neque Græcam, neque purè Latinam eſſe comperiemus, cùm neque apud Galenum, Oribaſium, Paulum, Aëtium, neque apud Plinium, alióſve Græcos aut Latinos auctores ſcriptum de ea quicquam reperiatur. Deinde in exemplari Dioſcoridis Græco manuſcripto, bis hæc herba ſecundo Dioſcoridis libro habetur, tum ſtatim poſt thlaſpi, tum in fine libri poſt glaſtum ante telephium intruſa,

Nomina
Forma.

ARABIS SEV DRABA, *Dodon. ſeu Thlaſpi Creticum.*

ARABIS SEV DRABA, *Matthiol.*

ARABIS SEV DRABA *altera, Penæ & Lobell.*

Lib.4.c.63.

quod apertè oſtendit ſuppoſititiam eſſe in Dioſcoride hanc herbam. Cæterùm ſiue à Dioſcoride, ſiue à quouis alio herbario literis prodita ſit hęc herba, illam putat eſſe Dodonęus, quam hîc pictam damus, quam recentiores herbarij thlaſpi Creticum vocant. Pedalis eſt herba, foliis anguſtis, iberidis foliis ferè ſimilibus, in cauliculorum ſummitate vmbellas ferens, in quibus floſculi oriuntur candidi, aut quaſi in purpura albicantes: deinde ſiliquę paruæ, compreſſæ, thlaſpeos ſiliquis ſimiles, minores tamen, in quibus ſemen includitur, guſtu acre & feruens, ſicuti thlaſpeos ſemen. Huic herbæ thlaſpeos vires Dodonæus tribuit. Cordus Plinium eius herbæ mentionem feciſſe nomine Dryophoni exiſtimat, cuius verba cùm de dryopteri dixiſſet, hæc ſunt. Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrimque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus, mollioribúſque, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro pipere vtũtur.

In lib.2. Dioſc.cap. 187.

Drabam aliam exhibuit Matthiolus, quã legitimam eſſe cenſet, in qua cùm leuiuſcula ſentiatur acrimonia, quam inſignem in Draba requirit Serapio, an ea ſit eius draba quæ in Italia naſcitur, affirmare non audet, niſi forte drabę pro regionum diuerſitate accidat, quod aro accidere ſcripſit Galenus. Drabam aliam Lobellius monſtrat, quæ inter Narbonenſium Drabam

&

& Myagrum media est & congener. Dignoscitur reptatu dodrantalium cauliculorum densissimorum, & radicis exilitate, flos albidus est, quatuor foliolis constans. Hæc Lobellius.

IBERIS. CAP. XLVI.

QVAE ἰβερὶς Græcis herba dicitur, ab Iberia regione nomen inuenit. Paulus lepidium, & ἀγριοκάρδαμον, id est, siluestre nasturtium appellari scripsit. Aëtius Cardaminen, quia odorem, saporem, & figuram cardami, hoc est nasturtij habet, & Galenus odore & viribus cardamo simile lepidium esse dicit. Quare in Dioscoride ἰβηρὶς ἤτοι καρδαμαντικὴ pro καρδαμίνη falsò legi Cornarius existimat. Galenus etiam lepidium eandem esse herbam cum iberide declarat his verbis. Damocratis extat libellus Clinicus inscriptus, in quo versibus Iambicis de tribus disserit medicamentis. Ac primò quidem eo quod ex herba quam ipse iberidem appellat, constat. Mox subiungit Galenus. In Iberide medicum quendam amicum suum hac herba curatum esse, quam ipse Damocrates iberidem appellat, vt qui ipso visu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audierit, quinetiam idipsum ignorarit is qui eum vsum eius docuit. Verùm ex signis quæ scribit, videtur iberidē appellare, quæ à Græcis lepidium appellatur, à regione in qua amicus eius curatus est, appellatione ducta. His subiicit Galenus Damocratis iambos quibus iberidē descripsit. Addit rursus his Galenus. De hac iberide etiam Archigenes scribit, lepidium ipsam appellans. Dicit autē & splenicis, & ischiadicis ipsam cōuenire. Ad ischiadas & perfrigerationes Hygieni Hipparchi. Herbam iberidem quam aliqui lepidium vocant aut agriocardamum colligito, &c. Cùm igitur iberis & lepidium eadem sit herba, perspicuum est iberidis caput calci primi libri Dioscoridis à nimis curiosis librariis vel medicis, nō à Dioscoride adiectum fuisse, cùm is iberidi locus non rectè assignetur, sed libro secundo, in quo cum permultis plantis quæ acri facultate præditæ sunt, de lepidio tractat. Eius effigiem his iambicis versibus Damocrates depinxit.

Nomina — Lib.3.c.17. — Lib.3.c.184. & lib.12.c.12. — Lib.7.fin. — Lib.10.ph.loc.cap.2. — Gal.lib.10. ph.loc.

Locus.

Herba hæc vbiq; multaq; frequens nascitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritásque quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper virescens foliis nasturtij,
Florentibus vere, attamen maioribus:
Caulem cubitalis longitudinis gerit,
Paulò minorem, aut rursus ampliorem, ab hoc
Aestate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta & exsiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aestate florem fert colore lacteo
Multum, tenuem, variúmque valde, cauliculus.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat
Odorem habet radix inde acerrimum,
Vero similem quàm maximè nasturtio.

Forma.

Hos versus apertè declarat Plinius his verbis. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentium quam appellauit iberidem, quamquam ficto nomine, inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maximè circa vetera monuměta, parietinasq;, & inculta itinerum, floret semper folio nasturtij, caule cubitali, semi- Lib.25.c.8

Lib.1.c.vlt. ne tam paruo, vt vix aſpici poſsit. Radici odor naſturtij, &c. Huic deſcriptioni e[tiã] ſimillima eſt ea quę in Dioſcoride reperitur, ſiue ab eo poſita ſit, ſiue ab alio au[cto]re inſerta. Iberis folia habet naſturtij, vere viretiora, caulem cubitalẽ aut minor[ẽ]. In incultis naſcitur. Aeſtate lacteum florem promit, quo tẽpore efficatior eſt. Radices duas naſturtio ſimiles habet calfacientes & adurentes. In qua deſcriptione corruptus eſt locus, μῆκος δὲ ὅσον πηχυαῖον, ἢ ἔλαττον, id eſt, caulem cubitalem aut minorem. Deeſt enim vox καυλοῦ & πλέου, vt ſic legatur, μῆκος δὲ καυλοῦ ὅσον πηχυαῖον, πλέον ἢ ἔλαττον, Id eſt, caulem longitudine cubitalem, maiorem, aut minorẽ, ſic enim Damocrates habet. Sic & Aëtius, verſus Damocratis, ſed lege carminis ſoluta recitans, & Archigenes in Epiſtolá ad Ariſtonem referente Aëtio, in qua iiſdem planè verbis iberidem deſcribit, vt vel ex Dioſcoride exſcripſiſſe videatur, vel ex ipſo Archigene ad finem libri primi Dioſcoridis caput de iberide aliquis attexuerit.

IBERIS ſiue Lepidium. Math.

Lib.12. c.2.

Lib.3.c.184.

Math. lib. 1. Dioſcor. cap. vlt.

Forma.

Veterum Græcorum iberis ſiue lepidiũ doctiſſimorum herbariorum iudicio, ea eſt quam hic pictam exhibemus, *Naſturtio ſaluatico* Italorum, *Paſſerage ſauuage & Creſſon ſauuage* Gallorum, caulibus rotundis, cubitalibus, ſurculoſis: foliis anguſtis, floribus candidis, & ſiliquis in quibus ſemen: radice craſſa, candida, guſtu acerrima. Ab herbariis colitur in hortis. In Italia tamen & Gallia Narbonenſi locis incultis ſponte naſcitur. Huic iberidi cùm minimè conueniant quę de lepidio quodam Plinius tradit, id exire in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, ſed mollibus, item Paulus fruticoſam quandã apud ſuos naſci iberidem ſimilibus lauri foliis, & multò amplioribus, attendẽdum id lepidium à superiore iberide ſiue lepidio prorſus eſſe diuerſum: pręſertim cùm Dioſcorides Lepidiũ ſuum βοτάνιον vocet, id eſt, Herbulam. Eſt autem id primum ſiue maius lepidium Pauli & Plinij ea planè herba quæ à recentioribus Piperitis nuncupatur, (non eſt autem piperitis Plinij, de qua iam diximus) quod acerrimo guſtu linguã vellicet, Officinis rhaphanus ſilueſtris, non ille quidem de quo poſt ſatiuum diximus, neque rhaphanus ruſticus, ſed qui nòminatur à Gallis *Paſſerage*, à feruido guſtu, à Germanis *Pfeffkraut*. Lepidiũ maius Cordi & Tragi. Folia huic longa ſunt, lata, laurinis ſimilia, ſed latiora & longiora, & toto ambitu parũm crenata: caules rotundi, fractu contumaces, fere bipedales: in quorũ ſummitate flores parui & candidi, deinde ſemen minutum, radix longa eſt, & ſimplex, quæ

Lib.19.c.8.

LEPIDIVM PAVLI & Plinij.

Lib.3 c.77.

Cap. de ſiliq.

Forma.

quæ sub terra serpit, vnde quotannis surculi multi enascũtur. In hortis herbariorũ passim colitur, semelq; sata haud facilè extirpari potest. Sed de Iberidis, siue lepidij prioris viribus dicamus. Lepidiũ, inquit Galenus, ex quarto est ordine excalfacientiũ, simile nasturtio, tũ odore, tũ gustu, tũ viribus: sed minùs eo desiccat. Qui verò qualitates has sequãtur effectu, hi sunt ex capite de Iberide, quod in Dioscor. additũ fuisse diximus. Radices ischiadicis cũ salsa axungia emplastri modo vtiles, quaternis horis alligatæ, vt dein in balneas descẽdatur, & postea oleo cũ lana locus perungatur. Idẽ auxiliũ de Iberidis radice præscripsit Damocrates, his versibus. *Vires & Temper.* Li.7.simpl. Gal. lib.10. ph.loc.

Hanc erutam larga satis cape copia
Aestate, nam tunc optima & fortissima est
Adhuc recens siccata fit: sed debilior.
Tusam hinc probè (nam difficulter tunditur)
Pauca subactámque excipies axungia.
Cruríque toti, & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & sines duas
Horas mulieribus, viris sed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine
Nec smegmate vllo pinguiore collines,
Sudore sed modico exiliente, in solium
Merges iubens perferre: nam mordacitas
Ingens, caloris sensus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leniter perducito.
Iliati enim quamuis manibus sint plurium,
Exibit attamen pedibus suis valens,
Quicúmque consilium hoc bonum susceperit.
Ad multum oleum miscebis hinc vinum modicum,
Et concuties. & illines lotos eo.
Ac mox madore terso, & pinguitudine Totum teges crus mollibus tu velleribus.

Hoc sanè vtendi modo, inquit Galenus, & inueteratos capitis dolores, & aliàs omnes quacumque corporis parte inueteratas & ægrè solubiles affectiones ac resolutiones se curasse Damocrates, & omnino vitia in quibus alij sinapismo, alij remedio ex thapsia vtuntur, se hac herba persanasse ait. Idem omnino ad ischiadas remedium Aëtius bis habet. Idem & Plinius his verbis. Radici Iberidis odor nasturtij. Vsus æstate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter: coxendicibus, & articulis omnibuscum axungia vtilissima, viris plurimùm quaternis horis, fœminis minùs dimidio adalligata, vt deinde in balneis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur: diebusq; vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta. Ex his grauissimorum auctorum scriptis locum in Dioscoride capite de Iberide corrupto legi putat Cornarius, Καὶ ἐλαίῳ μετ' ἐρίου τοῖς τόποις ἐπιχειέσθω, & postea oleo cum lana locus perungatur, pro καὶ ἔλαιον μετ' οἴνου τοῖς τόποις ἐπιχειέσθω, hoc est, oleũ cũ vino locis illinatur: sic enim habent Damocrates & Plinius, vt ex superioribus intelligitur. Sic & Aëtius: ἐξελθὼν δὲ οἰνελαίῳ λιπαρῷ περιαντληθεὶς, καὶ περιαξάμενος, σκέπε τὸ ἰσχίον ἐρίοις καθαροῖς. Idest, Egressus autem vino & oleo multo perfusus ac detersus, coxendicem lanis puris tege. Et alio in loco. A balneo ad oleum multum paucum admodum vinum admisceto, & illinito. Superiores auctores radicis Iberidis vsum solummodo ischiadicis præscribunt, Paulus etiã foliorum: sic enim scribit. Quæ verò Iberis apud nos fruticosa nascitur similibus lauri foliis, & multò amplioribus, respondere multa experimenta testantur, non solùm in coxarum, Lib.10.ph. local. Li.4.c.184. & 12.ca.2. Lib.25.c.8. In li.10.ph. loc.Gal. Lib.12.c.2. Lib.3.c.77.

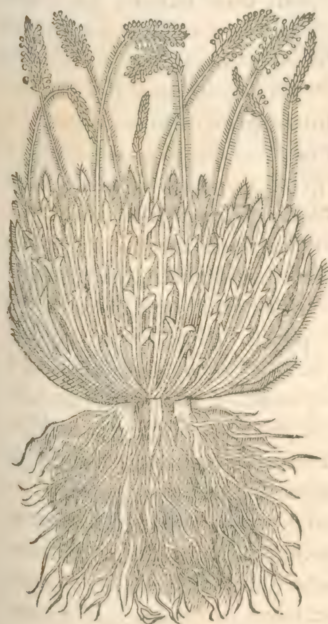
ſed in aliis quoque diuturnis affectibus. Per æſtatem verò longè ſunt efficaciora. Atqui ſi folia tunc non produxerit, cortex ipſius radicis contunditur cum adipe ſuillo, vt emplaſtri ſpeciē repręſentet, inde linteolo dēſiori illitum locis maximè
Li.2. c.170. dolentibus imponitur, &c. Dioſcorides etiam lepidij folia ad coxendicis dolores adhibet. Vis foliorum acris & excalfaciens, inquit, quapropter trita iſchiadicis præſentiſsimum eſt auxilium, ſi cum helenij radice, quarta parte horæ illinatur: lienoſis ſimili modo prodeſt: lepras eximit. Radix appenſa collo, dolore dentium liberare exiſtimatur. In quibus verba illa, ſi quarta parte horæ illinatur, quæ Græcè leguntur ἐπιτιθέμενον πρὸς τέταρτον ὥρας mendo non carere ſuſpicatur Corna-
Embl. 159. lib.2. rius. Cùm enim cæteri omnes auctores, vt diximus, emplaſtrum ex lepidio impoſitum, quatuor horas ſinendum præſcribant, credibile non eſt rectè hic legi, vt ad quarttam horæ partem imponatur: neque enim tam breui tempore vires ſuas exerere poteſt: & fieri potuit, vt τέταρτον pro τέσσαρας ſit ſuppoſitum, quod facilè euenire potuit, ſi quaternarij numeri nota, δ, interpreti fuit exprimenda. Porrò reliquum lepidij in medicina vſum, & ex eius radice amuletum Plinius aliter
Li.20. c.17. quàm Dioſcorides refert his verbis. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatam brachio qua doleat, compeſcere dolorem.

CORONOPVS. *CAP. XLVII.*

Nomina ΟΡΩΝΟΠΟΥΣ, Latinè Cornicis pedem ſignificat, atque etiam refert, foliis ita fiſsis & diſpoſitis vt Cornicis pedem repręſentent. Eſt enim Coronopus Dioſcoridis acetarium olus, quo horti omnes hodie ſcatent, Manardi, Scaligeri, Matthioli, Fuchſij, Cordi, & aliorum doctiſsimorum herbariorum ſententia, quod vulgò herbariorum à foliorum integrorum figura Cornu cerui, Gallis *Corne de Cerf*, Italis *Herba ſtella*, Germanis *krautfuoß* dicitur: etſi eius breuiſsima ſit apud Dioſcoridem deſcriptio: oblonga herbula eſt, inquit, per terram ſtrata, fiſsis foliis, coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adſtringentem, quæ in cibo cœliacis facit (vel vt in vetere codice legitur, ἧ ἡ ῥίζα ἑψομένη καὶ ἐσθιομένη ποιεῖ πρὸς κοιλιακοὺς, ideſt, cuius radix elixa ſi edatur, cœ-
Li.22. c.19. liacos iuuat.) Prouenit in aggeribus & locis incultis, & ſecus vias. Breuiter etiam eadem tradit Plinius. Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim,
Li. 21. c.16. quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta. Et alio in loco. Aculeata-
Lib.7. hiſt. cap.9. rum caules aliquarum per terram ſerpunt, vt eius quam Coronopum vocant. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt, qui Coronopum inter ἐπιγειόφυλλα, ideſt, ea quæ ab radice foliata ſunt recenſet: itemq; inter aculeatas & ſponte creſcentes herbas. Etſi verò Dioſcorides Coronopum aculeatam eſſe herbam non dicat, neque de ea libro tertio cum cæteris aculeatis herbis agat, ſed libro ſecundo cum oleribus, iiſq; quæ in ciborum vſum veniunt, nemo tamen iure eorum ſententiam reprehendere poſsit, qui Coronopum hîc depictum Dioſcoridis Coronopum eſſe exiſtimarunt. Theophraſtus enim ad Coronopi foliorum præſertim recentium
Li.2. Dioſ. c.123. formam alluſit, vt rectè cenſet Matthiolus, quæ ea ſunt laciniarum tenuitate, vt aculeata videantur, cùm tamen pungere non poſsint, vt cum acanthinis ſimiliter
Ca.169. luſit Dioſcorides, vel vt ait Fuchſius, foliorum fiſſuras aculeos appelles licet.
Forma. Coronopus igitur ſiue Cornu cerui, folia fert longa, anguſta, hirſuta, & in ſingulis lateribus terna, quaternáve foliola, ita vt folia integra Cerui cornibus ramoſis ſimillima ſint, per humum ſtrata, & in ſtellæ figuram diſpoſita, ex quorum medio rotundi & hirſuti oriuntur cauliculi ſpicam, florem, ſemen edentes, omnia hæc plantagini proxima, vt nullum ferè diſcrimen obſeruari poſsit. Vnica nititur radice, innumeris tamē capillamētis ſtipata. Hæc Dioſcorides & Plinius, vt diximus,
cœliacis

cœliacis prodesse scripserunt, quibus subscripsit Galenus. Coronopodis radix comesta, inquit, cœliacis prodesse creditur. Aëtius idem tradit. Paulus colicos iuuare scribit, non cœliacos. Nec librarij est hic error ex vocum affinitate decepti, sed ipsius auctoris Pauli, qui cùm alaudam colicis auxiliari scripsisset, mox subiunxit, κορωνόποδος ἡ ῥίζα καὶ αὐτὴ πεπίστευται κωλικοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη. idest, Ipsa etiam Coronopodis radix colicos iuuare creditur. Li.7.simpl. Lib.7. Corn.Embl.116.li..

CORONOPVS, *Matth.*

Scribit Matthiolus inueniri Coronopū sponte nascentem diluto extenuatoq; solo, in Comitatu Goritiensi, quam ibi vulgus Serpentinā appellat, quòd eius radix in vino pota viperarū, aliorumq; venenatorum animalium morsibus maximè aduersetur, adeò vt ipsa sola (id quod se experientia compertum habere affirmat) liberet demorsos. Huius etiā meminimus in libro de iis quæ in asperis nascuntur, capite de Holostio. Est & Serpētina minima, nullatenus distans à superiore, præterquàm exilitate: cauliculis enim vix vnciā, aut sesquiunciam æquat. In celsis montium iugis sterilis Sauenæ in Gallia Narbonēsi copiosè prouenit. Ea est, opinor, quam Pena pingēdam curauit: & quam Monspelienses Holostium suspicabantur, sed perperam propter radicis notam planè contrariam. Eadem etiam aut eam proximè referens, quæ à Clusio nomine Holostij Salmaticensis depicta est & descripta, vt ostēdimus loco supra citato. Ex his quæ de Coronopo diximus, perspicuum

SERPENTINA *Omnium minima, Lobellij.*

CORONOPVS *Siluestris, siue Serpentina.*

est vehe

est vehementer eos errare, qui Coronopum, plantam eam esse putant, quæ herbariorum vulgò Pes Coruinus, à nonnullis Pes gallinaceus dicitur, quo nonnunquam ad exulcerandas corporis partes, necessitate ita postulante vtuntur medici, cùm reuera ranunculi species sit, vt suo loco dicetur. Fuere alij eruditi viri qui multùm temporis & diligentiæ in plantarum natura cognoscenda posuere, qui aliter de Coronopo senserunt. Leonicenus imprimis Coronopum eam herbam esse putat, quam ipse lingua vernacula Capriolam vocat, alij Itali sanguinellam, quod eam pueri æstate in nares immittant, vt sanguinem eliciant. Cuius sententiam minimè probat Manardus. Nam etsi herba hæc in culmi fastigio quinque graciles veluti spicas gerat, quæ cum dilatantur, formam Pedis cornicis, vel alterius auis repræsentent, tamen cum hominum cibis nõ expetatur, folioq; sit nullis incisuris dissecto, nec seratur in hortis, & arida fœni modo assurgat, Coronopus nullo modo dici potest. Quod si quis obiiciat Plinio & Theophrasto Coronopum aculeatam esse herbam, atque ideo Capriolam, siue Sanguinellã esse posse, facilè is refelletur, quod Capriolę caulis calami modo geniculis interreptus humi minimè repat, sed rectus in altum assurgat, & culmorum more spicas ferat. Dodonæus quem Coronopum esse diximus, non Dioscoridis Coronopum, sed Pseudocoronopum vocat, atque aliam plantam exhibet, quam ad Coronopum Dioscoridis proximè accedere ait, quæ à Ruellio graphicè depicta est his verbis. Herbula protritis itineribus & semitis passim viret, quasi pedibus calcari lætetur, humi semper sparsa proserpit, folio in multas partes laciniato, sessilibus cauliculis, flore candido, exili inuolucris seminum orbicularibus, per ambitum echinatis, in quibus duplices prominulo ventre sinus extuberant, singuli singulorum seminum eo capaces. Vulgus quod folium multipliciter confectum in Ceruini cornu imaginem effigietur, hoc ei nomen non immeritò dicauit. Verùm quænam haberetur apud veteres, hæc herba Ruellius affirmare non audet. Pena verò hanc multò melius Coronopi speciem habendam esse censet, quàm Serpentariam Matthioli, quæ incerta est, & foliis longè dissimilibus, & potius holostij species. His idem Pena nouam antiquis & recentioribus indictam subdidit, quæ collibus & cautibus Massiliæ vicinis ad maris allisiones inter tragacanthum passim luxuriat, densissimo sparsóque foliorum stipatu, sedi minimi saxei montani, vel pinastri ritu, positu, & rigiditate

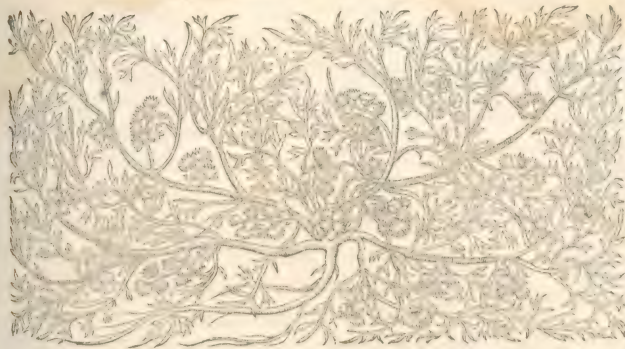
CORONOPVS Ruellij, ex Dodon.

Li.2. c.62. *CORONOPI Massiliensium, Penæ.*

CORONOPVS Repens, Lobell.

rigiditate, innumera etiam ſobole cauliculorum dodrantalium, ſemen puſillum plantaginis, aut ſerpentinæ vulgaris ſpicis includentiũ. Radix longiuſcula, lignoſa, craſsior, guſtu nonnihil calida, aromatica.

MENTHA. *CAP. XLVIII.*

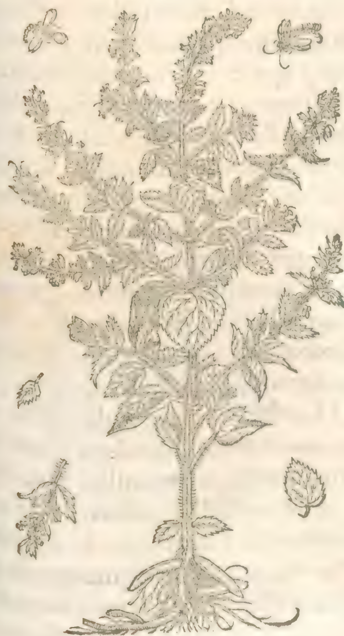
MENTHAE nomen ſuauitas odoris apud Græcos mutauit, inquit Plinius, cùm alioqui Mintha vocaretur. Vnde veteres noſtri nomen declinauerunt. Quæ ſic ſcripſit Plinius, quòd ἡδύοσμος Græcis nunc appelletur ab odoris iucunditate, quæ antea μίνθη dicta nobis Mentham fecit, Arabes *Nabatnaho* vocant, Itali *Mentha*, Germani *Muntz*, Hiſpani *Hierua Buena*, Galli *Menthe*. Dioſcorides duorum duntaxat Menthæ generum meminit, ſatiuæ ſiue hortenſis, cuius vt vulgò cognitæ deſcriptionem prætermiſit, & ſilueſtris, quam Mentaſtrum Latini vocant. Recentiores plures Menthæ hortenſis ſpecies eſſe annotarunt. Matthiolus plures Menthæ hortenſis ſpecies eſſe ait. Vna enim, inquit, breuioribus & criſpioribus conſtat foliis, alia rubenti caule & flore, alia albicante. Fuchſius genera quatuor, ſed diuerſa depinxit, totidem Dodonæus, ſilueſtris duo. Matthiolus primã Menthæ ſpeciẽ breuioribus

Nomina Lib.19. c.8.

Lib.3. ca.35. *Genera*

Cap 110. Lib.2. c.62.

MENTHA Satiua Criſpa, Dodon. prima.

MENTHA Satiua, Matth. prima, Dodon. III.

& criſpio

& crispioribus constare foliis scribit, de qua mox ex Dodonæo & Fuchsio dicemus, aliam rubente caule & flore, aliam albicante, quas duas postremas depinxit. His addidit Mentham Græcam, quæ Saluia Romana nominatur, de qua alio capite tractabimus. Fuchsij & Dodonæi mentha satiua prima ea est quæ mentha crispa, Gallicè *Menthe crespue*, Germanicè *Deyment*, & *Kransßdeymcht* vocatur.

MENTHA Satiua altera, Matth.

MENTHAE Sarracenicæ, species altera Myconij.

Forma. Mentha vulgata serpens rotundiore folio Lobellij. Cauliculos edit quadrãgulos, nigricantes, lanugine pubescentes: folia ferè rotunda, serrata, saturatæ viriditatis, crispa, mollia, odoratissima: flores purpureos, internodia geniculatim coronantes verticillato semper ambitu. Radice est fibrata per terrã longius euagante. Altera eorumdem satiua Mentha Germanorũ *kransmuntz & kransoalsam*, idest, Balsamũ crispũ, Lobellij. Mentha rotundifolia altera, flore spicato, siue cruciata Mentha, superiori valdè similis est, foliis rotundis, nigricãtibus, odoratis, cauliculis quadratis, radicibus per terram serpentibus: sed in fastigiis flores sunt spicati. Hæc est Mentha secunda satiua Matthioli. Mentha satiua tertia eiusdem Dodon. Mentha Sarracenicà, & Mentha Romana quibusdam dicitur, Gallicè *Menthe de Nostre Dame*, & *Mente Romaine*, Germanicè *Balsammuntz*, & *Vnser fraunenmuntz*. Lobellij Mentha Romana Officinarum, siue præstantior, angustifolia, satiua prima Matthioli, folio longiore & acutiore constat, salicis folio simili, sed candidiore molliore, & hirsuto: flosculis purpureis cauliculorum cacuminibus spicatim insidentibus, radice tenera, fibrata. Aliam Menthæ Romanæ, siue Sarracenicæ speciem ex Myconio hîc appinximus: quæ à Pyreneorum montium incolis, vbi frequens nascitur, vocatur *Herba del Moro*, idest, Herba Sarracenica. In locis frigidis maximè prouenit, in pratis, & iuxta fluenta, vix alibi. Herba est cubitalis, interdũ minor. Ramulos à radicibus multos edit, aliqua ex parte per caulis longitudinem, velut striis notatos, nonnihil lanuginosos, in quibus folia parua, breuia, non admodum lata, viridia, in ambitu serrata, odorata, medio inter ageratum vulgare & Menthastrum odore, & tam simili Menthæ Romanæ vulgò dictæ, vt hæc illi commodè posit succedere. Flores in cacumine multi, anthemidi similes, in medio luteoli, in ambitu candidi, odorati. Radices subsunt candicantes. Floret Iulio & Augusto mensibus. Iuribus carnium eam incoquunt ad saporis gratiam. Myconius Menthæ Romanę speciem

ſpeciem eſſe credit, ſapore, odore, & ſimili fermè foliorum figura inductus, niſi docti alij herbarij aliter ſenſerint. Quarta Mentha Germanis *Hertzkraut*, & *Balſamkraut* dicitur, Gallicè *Herbe de cœur*. Lobellij Mentha Romana anguſtifolia, ſiue cardiaca: foliis itidem longioribus eſt, caulibus & radice proximæ dictæ ſimilis, ſed flores purpurei geniculatim internodia haud ſecus quàm in prima ſpecie caules coronant. Mentha ſilueſtris ſiue Menthaſtrum ἡδύοσμος ἄγριος Græcis, Gallis *Menthe ſauuage*, & *Menthe cheualine*, Germanis *Roßmuntz*, & *vuilder balſam*, Italis *Mentaſtro*, hirſutiore eſt folio, vt ait Dioſcorides, & prorſus maiore quã ſiſymbrij, grauiore odore, quare minùs ad ſanorum vſus expetitur. Idipſum eſt herbariorũ ſententia quod hîc exhibemus. Cauliculos habet quadrangulos, hirſutos: folia longiuſcula, rugoſa, mollia, tam supernè quã infernè lanugine caneſcentia, & hirſutiora, ſiſymbrio procerius, odore magis viroſo, floſculis ſpicatim cauliculorum faſtigia coronantibus, radice eſt tenera & fibrata. Alterum Menthaſtri genus Dodonæi, ſiſymbrium eſt, de quo proximo capite agemus. Lobellius Menthaſtra alia oſtendit. Campenſe & Zuuolenſe, Menthaſtro vulgari perſimile, ſed foliis nigrioribus, longioribus, profundius crenatis, minuſq; incauis & hiſpidis, & florum ſpicatorum diuiſura. In agro Friſio ſecus Campen & Zuuolen oritur.

MENTHA Satiua quarta, Dodon.

MENTHASTRVM vulgare, Matth.

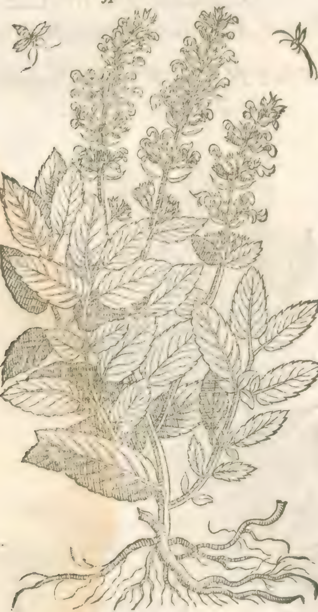
MENTHASTRVM Campenſe & Zuuolenſe, Lobellij.

MENTHASTRVM niueum Anglicum, Penæ & Lobellij.

MENTHASTRVM minus ſpicatum, Lobellij.

Menthaſtrum niueum Anglicũ, quod cultiores horti alunt in Anglia, vt ait Pena, vulgato longè minus & odoratius, cuius folia partim ſunt viridi colore, partim niueo candore & læuore nitidiſsimo, cuiuſmodi in hyſſopo & ſaluia illic euenire ipſemet Pena annotauit. Menthaſtrum minus ſpicatum, odore mitius minuſq; graue, folio Heliotropij Tricocci. Satiuæ Menthæ paſsim in hortis proueniunt. Amant apricum locũ, non pinguem, non ſtercoratũ: humidis faciliùs adoleſcunt. Menthaſtrum vliginoſis locis gaudet: paſsimq; irrigua hoc Menthaſtro pubent. Florent omnes mēſe Auguſto. Supereſt vt Mēthæ vires declaremus, primùm ex Dioſcoride. Mentha hortenſis calfaciendi, adſtringendi, atq; exſiccandi vim habet. Siſtit ſanguinem poto ex aceto ſucco: tineas in ventre teretes enecat: venerē ſtimulat. Singultus, vomitiones, choleraſq; ſedant terni ramuli cum acidi granati ſucco poti. Suppurationes diſcutit, ſi cum polenta illinatur. Impoſita fronti capitis dolores mulcet: mammas ſi tendantur, aut lacte turgeant compeſcit: cum ſale canum morſibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulſa ſubuenit: vuluę ante coitũ admota conceptioni reſiſtit: linguæ ſcabritiem cõfricta læuigat: Lac coire denſariq; in caſeum non patitur, ſi folia (aliàs κλωνάρια, ideſt, ramuli) potionibus lactis immergantur. In ſumma ſtomacho vtilis eſt, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Ex Plinio. Grato Mentha menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata diutina ætate durat. Et aliquanto poſt. Menthæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embammatum miſturæ familiaris. Ipſa aceſcere aut coire, denſariq; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo: eadem vi reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aequè maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinē, & purgationes fœminarum inhibet: cũ amylo ex aqua pota cœliacorũ impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinorũ vitia ternis obolis ex mulſo datis. Itē ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè ſanat; arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarizatur vua tumente, adiecta ruta & coriãdro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cũ alumine, linguæ aſperæ cum melle: ad conuulſa intus

Tempus.
Lib.3.ca.35.
Vires & Temper.
Li.19. c.20.
Li.20..c.14.

intus per ſe,vitiiſq; pulmonis. Singultus & vomitiones ſiſtit cũ ſucco granati, vt Democritus monſtrat. Recentis ſuccus nariũ vitia ſpiritu ſubductus emẽdat. Ipſa trita choleras,in aceto quidẽ pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta:& ſi mammæ tendantur. Illinitur & tẽporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras,& ſcorpiones marinos, & ad ſerpẽtes. Epiphoris illinitur,& omnibus in capite eruptionibus : itẽ ſedis vitiis. Intertrigines quoque, vel ſi teneatur tantũ,cohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eã in horto guſtatã,ita ne vellatur, ſi iis qui mordeat dicat ſe lieni mederi per dies nouẽ. Aridæ quoque farinã tribus digitis apprehenſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua,& ſimiliter aſperſam in potionem, ventris animalia expellere. His Plinius partim plures virtutes Mẽthæ quã Dioſcorides tribuit, partim Dioſcoridi apertè refragatur,qui Mentham ἀφροδισια ἐρεθίζειν, ideſt, venerem ſtimulare dixit, Plinius eam veneri officere,adducta etiã cur id faciat cauſa, inquit Cornarius. At Plinius non dixit veneri officere,ſed generationi reſiſtere:quod ait Dioſcor.ἀσυλληψίαν ἐργάζεσθαι, Idem Florẽtinus in Geoponicis habet,Si Mentha in lac iniiciatur,etiamſi coagulũ poſtea immittatur,lac non coagulabitur.Et addit, Inepta etiã ac incõmoda rebus venereis habetur. Dioſcoridi etiã Hippocrates & Ariſtoteles aduerſantur,vterq; diuerſam rationem ſecutus. Sic enim Hippocrates, Mẽtha calfacit,vrinã ciet,& vomitus ſiſtit.Et ſi quis ſæpe comedat, ſemẽ genitale colliquefacit vt diffluat,arrigere prohibet,& corpus debile facit. Ariſtoteles in Problematis ſic proponit. Cur dicitur Menthã belli tempore,neque edendã, neque ſerendã eſſe?Num quia perfrigerat corpus? Indicat autẽ id ſeminis corruptio. Hoc autem contrarium eſt fortitudini atque audaciæ,ſicut ipſe oſtendit alio Problemate, cũ ait,eos qui natura ſunt frigida formidoloſiores eſſe,contrà qui calida,audaces. At Hippocrates immodicũ Menthæ eſum veneri reſiſtere intelligit, quòd caliditate ſua ſanguinẽ extenuet,& ſemẽ genitale colliquet, eamq; ob cauſam arrigere prohibeat.Ariſtoteles verò , Menthã corpus ex accidẽte refrigerare, atque debilitare, quòd ſemen corrũpat. Galenus Menthæ facultates,& cauſam cur ad venerem incitet,exponit his verbis. Hedyoſmos,alij verò Minthen odoratã vocãt. Eſt enim & alia quædã Mentha inſuauis odoris,quã calaminthẽ vocãt. Vtraque guſtu acri, & facultate calida eſt,ex tertio ordine calfacientium. Infirmior tamen eſt Mẽtha odorata quàm calaminthe, & minùs calfacit. Vt enim in vniuerſum dicam, hæc ſeu ſiluestris quædã eſt, illa ſeu domeſtica. Quamobrẽ ſanet ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem,mediocriter item ad venerẽ excitat. Id quod omnibus accidit quæ humiditatẽ ſemicoctam & flatuoſam continent. Ob talem ipſius herbæ temperaturã in abſceſsibus ea quidã cũ polenta miſta vtũtur. Id quod in calaminthæ facere nequeas,propterea quod valentiùs tum excalfaciat,tum deſiccet quàm id genus medicamenta poſcant. Habet verò etiam quiddã amarũ in ſe & acerbũ. Illo quidem lumbricos interficit,acerbitate verò,ſi cum oxycrato bibatur, recẽtes ſanguinis eiectiones reprimit. Subſtantia eſt,vt ſi qua alia herba, tenuium partiũ. Nec omittenda ſunt quæ Symeon Sethi de ea prodidit. Iuuat iecur frigidum, & ventrẽ corroborat ac ſtomachũ,coctionẽ facit,vomitũ ſedat ac ſingultũ. Prodeſt etiam ad cordis morſus,& appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lumbricos interimit, potiſsimũ ſiluestris Menthæ ius. Venerem ſtimulat,& iecoris obſtructiones tollit. Verùm hac veſci ad ſatietatem non oportet : quoniam ſanguinem extenuat,& ſeroſum facit,& ipſum in flauam bilem mutat.Dein efficit vt ſanguis,qui maximè eſt tenuium partium , diſcutiatur,& craſſus ac melãcholicus relinquatur. Quare oportet bilioſos ab ea abſtinere. Cõtrita cũ ſale & rabioſi canis morſui impoſita,medicamentum fit ſalubre. Arida verò trita,& poſt cibum ſumpta ad concoctionem facit,& lienoſos iuuat. Cum vino pota difficulter parienti ſuccurrit.

Li.12. c.24.

Lib. 2. de diæt.

Sect.20. Prob.2.

Li.6.ſimpl.

Ferunt etiam quod manſa lippienti impoſita fiat remediũ:quodq́; eius decoctum abſorptum confeſtim ſanguinem ex faucibus eiicientes ſanet. Huius ſemẽ ventrẽ purgat,& pulmonem lædit. Scribit Matthiolus aquã è tota Menthæ planta deſtillatam,quatuor vnciarũ pondere epotam ſiſtere ſanguinem (quod mirum fortaſſe multis videbitur) è naribus profluentem. Sunt & expendenda quæ de Mẽthaſtro ſcribit Plinius.Genus eius(Menthæ)ſilueſtre Menthaſtrum eſt,& hoc propagatur vt vitis,vel ſi inuerſi rami ſerantur.Et aliquãto poſt. Menthaſtrũ ſilueſtris Mẽtha eſt,differens ſpecie foliorũ,quaſi figura ocimi,pulegij odore, propter quod quidã pulegiũ ſilueſtre vocãt. Legitur tamen in excuſis exẽplaribus pulegij colore,quod falſum eſſe odor vtriuſque arguit,& ex Dioſcoride perſpicuè oſtẽditur , qui capite de calamintha,primã & ſecundam eius ſpeciẽ iiſdem planè deſcribit verbis , quas duas ſpecies Plinius in vnã Menthaſtri ſpeciẽ cõfudit. Et Galenus loco antea citato calamithẽ velut ſilueſtrẽ quãdam Menthã ſatiuæ oppoſuit. Poſtea tamen de calaminthe ſuo ordine ſeorſum tractat. Neque ſanè mirũ,inquit Fuchſius, quandoquidẽ auctores ſocietate quę eſt inter Menthã,Menthaſtrũ,& Nepetã decepti, tum ſpecies,tũ nomina cõfundunt. Plinius Menthaſtri deſcriptioni mox vires & eius in medicina vſum ſubiungit,qui à Dioſcoridę capite de Mẽtha prætermiſſus eſt,ſed eadem capite de calamintha ferè omnia calaminthæ ab eo attributa reperiuntur. Sic igitur Plinius habet.Iis(Menthaſtri foliis)cõmanducatis & impoſitis ſanari elephantiaſin, Magni Pompeij ætate fortuitò cuiuſdã experimẽto propter pudorẽ faciei illita compertũ eſt. Eadem illinũtur bibunturq́; aduerſus ſcolopendras & ſerpentiũ ictus,drachmis duabus, in vini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionũ ictus cũ ſale,oleo & aceto.Itẽ aduerſus ſcolopẽdras ius decocti. Aduerſuſq́; omnia venena ſeruantur folia arida ad farinæ modũ.Subſtratũ vel accẽſum fugat ſcorpiones. Potũ fœminas purgat à partu:ſed partus necat. Orthopnoicis, torminibus,cholericis efficaciſsimũ:itẽ lũbis,podagris impoſitũ. Succus auribus verminoſis inſtillatur:in regio morbo bibitur:Strumis illinitur. Sõnia veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum.Contra porriginẽ ex aceto infunditur capiti in ſole.

Li.3.Dioſc. cap. 35. — Lib.19 c.8. — Li.20. c.14. — Lib.3. c.36. — Li.6 ſimpl. — Cap 110. — Lib.3. c. 36. — Li.20. c.14.

SISYMBRIVM. *CAP. XLIX.*

Latini Siſymbrium, vt Græci σισύμβριον vocãt, Arabes *Sinasbarium*, ſeu *Sinasbar*. Siſymbriũ autem dici putat Varro à Siſymbrio, quæ fuit veteribus comœdiis meretricula. Coronã etiam veneris nõnulli appellarunt,q̃ ob odoris ſuauitatẽ quã præ ſe fert, eo iuuẽtus,quæ amoribus gaudet coronata,in comeſſationibus ſuis blando odoris oblectamento ſuas illecebras cõmendaret. Dioſcorides duo facit Siſymbrij genera. Vnum Siſymbriũ ſilueſtre, alterũ Siſymbrium cardaminẽ. De hoc quod ſolo nomine priori ſimile eſt,iam diximus,de illo nũc dicendũ. Eſt id Siſymbriũ Mẽthę ſpecies. Vnde Gallis dicitur *Menthe aquatique*,Germanis *Fiſchmuntz & Vuaſſermuntz*. Lobellij aquatica,ſiue Siſymbria Mentha, Balſamine Officinarum. Eſt enim hæc planta primæ menthæ hortenſi ſimilis,quadrato caule,quadãtenus purpuraſcente,foliis mẽthę, ſerratis,latioribus,& odoratioribus:floribus purpureis,albicãtibus , cauliculorum ſummitati inſidentibus,rotundorũ capitulorũ inſtar:radicibus longis, per terram ſerpentibus. In aquoſis naſcitur. Quæ cũ Dioſcoridis Siſymbrio conueniunt, ſic ſcribentis. Siſymbriũ in ſolo inculto naſcitur,menthæ hortẽſis ſimilitudine,odoratius,latiore folio:inſeritur coronis.Idem Siſymbrium intelligit Plinius,cum ait. Siſymbrium ſilueſtre à quibuſdã Thymbræum appellatũ,pedali non amplius altitudine.Et alibi. Serpyllo & Siſymbrio montes pleriq́; ſcatent,ſicut in Thracia, vbi aquæ ex iis deferunt auulſos ramos , ſeruntq́;. Item Sicyone ex ſuis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & Siſymbrium ſerunt. Lætiſsimum naſcitur in

puteorum

Nomina — Li.2.ca.121. *Genera* — *Forma.* — *Locus.* Li.2.ca.121. — Li.20 c.22. — Lib.19. c.8.

SISYMBRIVM Silueſtre.

puteorũ parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt:ſed perperam. Nam Theophraſtus lib.6.hiſt.c.7.Serpyllo nõ Siſymbrio alicubi mõtes planaq; ſcatere tradit,vt in Thracia. Præterea ſerpyllũ ſilueſtre eſſe, quod quidã è mõtibus delatum ſerunt, vt Sicyonenſes & Athenienſes ex Himetto, &c. Vt legendum ſit, ſi Theophraſtum ſequamur. Serpyllo mõtes alicubi planaq; ſcatent, ſicut in Thracia,vbi quidam,non aquæ deferunt ex iis auulſos,&c. At idem Theophraſtus locis aliquot ſatiui Siſymbrij mentionem fecit. Quod Matthiolus & periti herbarij eam eſſe putant, quam Officinæ Balſamitam appellant, vulgus Mentham Romanam, ſiue criſpam, Galli *Baume creſpu*, Florentinus in Geoponicis videtur Balſamum hortenſe appellaſſe. Lobellio eſt Siſymbria Mentha agreſtis ſatiua,cruciatæ Menthæ,ideſt,ſecundæ Mẽthæ ſatiuæ Dodonæi ſuperiori capite deſcriptæ congener aut eadem. Italis etiã *Balſamita*, ſeu *Mentha creſpa*. Folia enim profert rotunda, vulgaris menthæ foliis latiora,criſpa:caulẽ quadrangulũ, rubentẽ, virentemq;, odoreq; eſt quàm mẽtha vehementiore. Denique Balſamita facilè in menthã degenerat,niſi diligens adhibeatur cultura, quod de Siſymbrio prodidit Theophraſtus. ἡ δὲ τοῦ σισυμβρίου εἰς μίνθαν δι' ἀργίαν γενομένη. συμβαίνει γὰρ ὅταν μηδεὶς ἐξεργάζηται, μηδ' ἀποδιδῷ τὴν οἰκείαν θεραπείαν, ῥιζοῦσθαι μᾶλλον εἰς τὸ κάτω. ῥιζουμένου δὲ, καὶ τὴν δύναμιν ἐκεῖσε τρέπον πᾶσαν ἀσθενέστερον εἴωθε γίνεσθαι, καὶ τὴν δριμύτητα ἀποβάλλειν τῆς ὀσμῆς, ὥσπερ ἐξ ἀμφοτέρων ἡ ὁμοιότης, τοῦ δὲ βλαστῆς, καὶ τῆς ὀσμῆς. τῆς γὰρ δριμύτητος ἀφαιρουμένης, ἡ κατάλοιπος ὀσμὴ μαλακή τις οὖσα, καὶ ἀνειμένη, προσεμφερὴς τῇ μίνθῃ γίνεται. Id eſt, Siſymbrij in menthã mutatio ex neglectu euenit. Cum enim quis non excolit, neque ſolitã curam adhibet, radicatur magis in inferiora:cũ autem radicatur, & illuc totam vim conuertit, debilius Siſymbriũ ſolet reddi,odoriſq; ſui acrimoniam amittere, quaſi ex ambobus illis germine atque odore ſimilitudo proueniat: ſublata enim acrimonia, reliquus odor mollis & remiſſus, fit menthæ ſimilis.Plinius non in mentham,ſed in calamintham degenerare Siſymbriũ dixit. Sed cùm id, ex Theophraſto hauſiſſe certum ſit,mẽdoſè calaminthã pro mẽtha legi viri docti exiſtimant: Degenerare autẽ odore quẽ vehementiſsimũ habet, Siſymbrium in menthã,non tota ſpecie & natura in ipſam tranſire quidã credunt. Qua de re Scaligeri eruditiſsimi & integerrimi viri ſententia hæc eſt. Quidam præcipiti ingenio maleferiati,qui ad primã quamq; inſpectionẽ transfugiunt à receptis

SISYMBRIVM Hortenſe.

Lib.6.hiſt. ca.7.

cap.28.li.11.

Forma.

Lib.5.cauſ. ca.8.

Li.19.ca.10.

Lib.1.de pl.

opinionibus,ac temerè constituunt effata vniuersalia:Sisymbrium menthæ odorē tantū capere,non autē speciem sibi vindicare.Nos verò,inquit, Sisymbrio perire pristinam faciem,nitorē,rotunditatē,odorem,saporē,atque abire in mentham, & vidimus sæpenumero,& meminimus,& profitemur. Sisymbrium siluestre calfaciendi vim habet,vt auctor est Dioscorides.Contra stillicidia vrinæ calculosq; semen ex vino bibitur: tormina & singultus sedat. Folia in capitis dolore fronti & temporibus illinuntur:itē cōtra vesparū apumq; ictus. Vomitiones potu cohibet. Plinius prolixiùs tam Sisymbrij siluestris, quàm Sisymbrij cardamines facultates simul declarat. Breuius verò & apertiùs Galenus huius de quo agitur, his verbis. Sisymbrium tenuium est partium, digerentis, excalfacientis, & resiccantis facultatis est,& temperaturæ in tertio ordine: sed & semen eius tenuium est partium, & calidum:quocirca ipsum quidam cum vino exhibent singultientibus,& tormina patientibus. Hæc Galenus. Sisymbrium tam hortense quàm sponte nascens, vt tradit Matthiolus,flatus & lumbricos pellit cū herba ipsa in puluerem trita, tum decoctū eius potum. Valet ad vteri inflationes, si cū parthenio in calente tegula calfactū,& odorato mero aspersum ventri applicetur.Valentius vteri doloribus à partu subuenit,si cum parthenio, anthemidis flore tenuiter cōcisa tribus aut quatuor ouis excepta, in patella cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, quæ calida vmbilico applicetur. Illinitur tam recēs,quā sicca herba calfacta,& vino Cretico aspersa ad ventriculi dolores.Succus testibus illitus seminis profluuium cohibet.

Vires & Temper. Lib.2.c.121. Li.20.c.22. Li.8.simpl. Li.2.Diosc. cap.121.

COSTVS HORTENSIS. CAP. L.

Nomina Lib.2.c.64.

Qvae hic exhibetur herba, viuacissima passim in hortis prouenit,à quibusdā mentha Græca,& mentha Sarracenica, in Hetruria Saluia Romana,quòd foliis saluiam potiùs,quàm mentham referat, ab aliis Herba D.Mariæ,à quibusdā Lassulata nominatur. Dodonæus Balsamitam vocat,Galli *Coq*. Hanc faciunt peregrino illi Costo vel nomine affinem,& Costum hortensem appellant. Quorū iudicio subscribere videtur Florentinus in

COSTVS *Hortensis.*

Geoponicis,cū Costū & balsamū in hortis seri viuiradice Nouēbri mēse prodit, odoratu perquam suauē:vti sampsuchum Aprili & Maio. Nam balsamum sua ætas sisymbriū hortēse, vt diximus,& Costū herbā de qua hîc agimus, videtur innuisse. Costus hîc folio est saluia longiore,latioreq;,betonicæ æmulo, per oras serrato,in viridi albicante:caulibus cubitalibus,& aliquādo maioribus,in quorū cacumine flores lutei,capitelli similes,vt in tanaceto, sed minores:radice fibrata,& surculosa.Tota herba amara est, & subastringens, grauitérque odorata. Hæc est Matthioli. Mentha Græca, & multorum herbariorum Costus hortensis. Atque ita se sentire cum Ruellius duobus locis apertè declarasset, alio Costum hunc hortensem, Gallorum *Coq*, siliquastrum, siue Piperitidem Plinij esse putat, quam Castor demonstrauit caule rubro, longo, densis geniculis, foliis lauri,semine albo, tenui,gustu piperis, vtilem gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus. Quæ siliquastri effigies, inquit, cum Costum nostrum in hortis nascentem exprimat, nulla refragante delineatione, cui

Forma. Lib.1.c.32. Lib.2.c.91. Li.20.c.17.

etiam

etiam vires adstipulantur, hunc Plinij siliquastrum, seu piperitidem esse credit. Sed cùm siliquastrum siliquas magnas & oblongas producat, vnde siliquastri nomen inuenit,& semen eius gustatum saporem piperis præ se ferat,vnde etiam piperitis nuncupatur, vt capite de siliquastro diximus hac in re Ruellium hallucinatum esse constat. Sunt quibus Costus hic noster potiùs Leucas Plinij esse videatur,dequa pauca hæc scripsit. Leuce mercuriali similis, nomẽ ex causa accepit,per medium folium candida linea transcurrente. Mox subiicit,fortaßis eadem sit quæ Leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem eius auctores non tradunt,nec aliud quàm siluestrem latioribus foliis esse efficaciorem,hanc semine acriorem. Tota Costi hortensis planta auctore Matthiolo, excalfacit,siccat, aperit,attenuat,roborat,abstergit,& prouocat, auxiliatur vteri affectibus. Medetur hydropicis,& præsertim anasarca laborantibus: quia refrigeratũ hepar excalfacit,& vasorũ obstructiones aperit. Illinitur ex oleo irino lienosis,& ex vino feruefacto vrinam ægrè reddentibus. Lentigines,alphos, & alia cutis vitia absterget illitus noctu succus, folia adduntur in placentas quæ à mulieribus vteri affectibus obnoxiis eduntur.Sunt qui ea tenui pulticula illita frigunt patellis in oleo aut butyro,& iis in cibis vtuntur.Huius epotus succus alui tineas,& lumbricos necat:frigido vtero subuenit: ventriculum roborat tam haustus quàm illitus, & vomitiones compescit. Tota planta tum substratu,tum suffitu serpentes fugat, & eorum venenis resistit.

Lib.27.c.11. Lib.3.c.35. Diosc. *Vires & Temper.*

OCIMVM. *CAP. LI.*

QVOD ὤκιμον Græci dicunt,Latini similiter Ocimum appellant,Mauritani *Berendaros*, & *Bedarog*, Itali *Basilico*, Germani *Basilien* & *Basilgram*,Hispani *Albahara*, Galli *Basilic*, quod nomen apud omnes ætatis nostræ herbarios,& Officinas,& multas gentes increbruit, à recẽtioribus Græcis deriuatum,qui βασιλικὸν vocant,id est, regium,quod ob præstantem odorem basilica,id est, regia domo dignum sit. Sunt tamen qui Ocimum cariophyllatum duntaxat sic nominant. Ocimum autem quibusdam à nascendi celeritate dictum videtur, quia à satu tertio statim die erumpit. At veriùs id ocymo etymum videtur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est,sic nominatum ab ὠκὺς Græca dictione,quę citum significat.Quare sunt qui significantiùs per ζ, scribendũ putent ozimum,ab ὄζω, quod valet redolere:quoniam tota herba suauißimũ odorem spiret.Sunt qui statuunt Ocimi duo genera,vnum latiora folia habens,alterum angustiora. Fuchsius tria, ocimũ exiguum,alterum mediocre, tertium magnum, foliis tantùm distantia, quæ in primo genere sunt admodum exigua, in altero paulò latiora, in tertio latißima,quibus tribus vnus idémque est odor.Matthiolus quoque tria haberi Ocimi genera tradit, eáque in secunda in Dioscoridem cõmentariorum editione accuratiùs quàm in prima distribuit,hoc modo.Primum Ocimum est maximum. Secundum medium siue mediocre:cuius duæ sunt species,alterum enim vulgaris ocimi, alterum citrei mali odore est, quod eam ob

Nomina Dodo. lib. 2.cap.60. cap.207. *Genera.*

OCIMVM Maximum.

causam citratum vocarunt Arabes. Tertium ocimum minimum est, quod Itali *Basilico Gentile* vocant. Quorum omnium meminit Serapio de ocimo differens, Lib.2.c.135. appellans medium de quo tractauit Dioscorides, ocimum non caryophyllatum, caryophyllatū verò omnium tum minimum, tum odoratissimum, postremum citratum ab odore.

OCIMVM Medium, Fuchsij.

Forma. Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio diluti viroris, floret particulatim, primò parte inferiore, demùm superiore: flosculo candido aliquando purpureo: semine paruo & nigro. Radix vna descendit crassior & lignosa, cæteræ, à lateribus funduntur exiles ac prolixæ. Ocimum maximū Matthioli folia habet amarantho longe maiora, lata, longa, crassa, citreæ malo similia. Secundum foliis est & ramulis minoribus, cuius vna species vulgare ocimum, altera citream malum odore adeo refert, vt nulla ferè inter ea odoris differentia percipi possit, vnde citratam Mesues, atque alij eiusdem familiæ auctores, vt diximus, appellarunt. Tertiam foliis constat angustis, minutis, &c. odoris præstantia superat.

Locus. Ocimum in hortis satum fœliciter prouenit. Passim etiam in figulinis vasis extra fenestras ædium fouetur. Iunio & Iulio mensibus floret, dein semen producit. Lib.5. caus. cap.8. Ocimum quandoque in serpyllum degenerare auctor est Theophrastus, & causam ad Solem refert. τὸ δὲ ὤκιμον, inquit, τὸ ἐν ἡλίῳ πολλάκις κείμενον ἀφερπυλλοῦται, διὰ τὸ ξηραίνεσθαι μᾶλλον. καὶ γὰρ τὸ φύλλον ἔλαττον γίνεται, καὶ ἡ ὀσμὴ δριμυτέρα τῶν ξηρῶν. ἔλαττον γὰρ καὶ ἡ τροφή. Id est, Ocimum quod in sole sæpe situm est, abit in serpyllum, quia magis siccatur. Etenim folium minus redditur, & odor vehementior est siccorum: minùs enim ea aluntur.

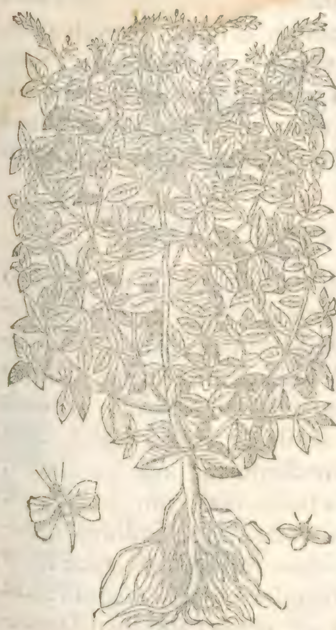
OCIMVM Medium, Matthiol.

Lib.2. c.135. *Vires & Temper.* Ocimum vt tradit Dioscorides, copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, flatus mouet, vrinam pellit, lac euocat: ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est (Græca pulmonum vocem non habent, nec eam Cornarius in conuersione sua expressit) Draconis marini & scorpionis ictibus per se prodest, & cum vino Chio oculorū doloribus (quæ aliter ex Græco sunt distinguēda, Draconis marini & scorpioni ictibus, per se autem in vino Chio, &c.) Succus visus caliginem abstergit: destillationes exsiccat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus, difficili vrinæ, inflatisq; naribus haustum subinde mouet sternutamenta, quod idem herba efficit. Sed oculos premi necessum est

cum

OCIMVM Paruum.

OCIMVM Caryophyllatum.

cum ſternutamentum vrget. Sunt qui in cibis abdicandum cenſeant, quandoquidem manducatum & in ſole poſitum vermiculos creat. Aphri autem adiiciunt, ſi feriantur à ſcorpione qui ocimum ederunt, nullo conflictari dolore. At non ſolùm vt noxium in cibis, ſed & vt in medicina inutile & perniсioſum veterum quidam grauiter repudiarunt, quod declarat Plinius his verbis. Ocimum quoque Chryſippus grauiter increpuit, inutile ſtomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea inſaniā facere & lethargos, & iocinoris vitia: ideóque capras id aſpernari. Hominibus quoq; fugiendum cenſet. Addunt quidam tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere: commanducatum & in ſole poſitum vermes afferre. Aphri verò, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione, quo ederit ocimū, ſeruari non poſſe. Quinimo tradūt alioqui manipulo ocimi cum cācris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id ſcorpiones ex proximo omnes: Diodotus in Empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit id eſſe capras nec cuiquam mentem motam: & ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorúmque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Vſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe: item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitum ex vino, ſtomacho quoque vtile, inflammationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitū, vrinā ciere. Sic & morbo regio, & hydropicis prodeſſe, choleras eo, & deſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit, & coctum dyſentericis & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in teneſmo, & ſanguinē excreantibus in vino, duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouentum. Auribus vtiliſsimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus ſternutamenta mouet, & deſtillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas miſto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat, ideo etiam equis aſiniſq; admiſſurę tempore ingeritur. Hęc Plinius. Auicenna etiam libro de viribus cordis à Dioſcoride diſſentire videtur: ſcribit enim Ocimum ſanguinem turbidum & melancholicum generare: quoniā ſuperuacua humiditas quæ in ipſo eſt, parit inflationem in venis. Nec aliter videtur ſenſiſſe Galenus, cum ait. Ocimum ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, habet autem

Lib.20.c.12.

Lib.8.ſim.

bet autem recrementitiam humiditatem, proinde nec commodum eſt quod in corpus ſumatur. Cæterùm foris illitum ad digerendum, & concoquendum vtile eſt. Et alio in loco. Ocimo pleríque vt obſonio vtuntur, ex oleo & garo eſitantes. Vitioſi autem eſt ſucci, quod impulit quoſdam, vt falſa de eo prodiderint, affirmantes quàm celerrimè paucis diebus ſcorpiones generare, ſi tritum in ollam nouam immittatur, & potiſsimùm ſi quis quotidie ollam ad Solem calfecerit, quod falſum eſt. Verè autem dixeris olus ſtomacho eſſe noxium, prauiq; ſucci, & concoctu difficile.

Lib.2.Ali.

OCIMOIDES. *CAP. LII.*

Nomina

GRAECIS ὠκιμοειδὲς dicitur haud alia ratione, quàm quod ocimo foliis potiſsimùm ſimile ſit, ocimaſtrum à Latinis appellari in nothis Dioſcoridis legimus, quaſi ſilueſtre ocimum, & ſic ipſum videtur appellaſſe Plinius. Itali *Baſilico ſaluatico* vocant, Hiſpani *Allahaqua monteſina*, Galli *Baſilic ſauuage*. Ocimoides depinxit Dioſcorides foliis ocimi, & ramis dodrantalibus, hirſutis, ſiliquis hyoſcyamo ſimilibus, ſemine vt gith, nigro prægnantibus, radice tenui & ſuperuacua. Id Ocimaſtrum eſſe putat Matthiolus, quod hîc exhibemus, paſsim copioſè naſcens in Italia, præſertim inter ſegetes, propè ſepta, & in agrorum marginibus, foliis ſanè ocimo ſatiuo ſimilibus, ramulis hirſutis, quadratis, dodrantalibus aut cubitalibus, in quorum vertice flores exeunt candidi, quandoque purpurei, quod Dioſcorides omiſit, è quibus vaſcula enaſcuntur vt in hyoſcyamo, capaci ventre, arctis faucibus, per ambitum denticulatis, viperinis dentibus ſimilia, in quibus ſemen includitur nigrum, melanthio ferme ſimilè. Ocimaſtrum aliud depinxit Fuchſius, cui quidem Dioſcoridis deſcriptionem adeò conuenire putat, vt nulla prorſus reclamare nota videatur, ſiquidem folia fert ocimi, ramulos palmares, quadratos, hirſutos, flores purpureos, forma ocimi floribus ſimiles, qui tamen colore, qui illis candidus eſt, conſtat: deci-

Lib 20.c.13.
Lib.4.c.25.
Forma.
In lib.4. Dioſc.cap. 26.
Cap.343.

OCIMOIDES Maius, Matthiol.

OCIMASTRVM Fuchſij.

dentibus

OCIMOIDES Minus, siue album.

SESAMOIDES Paruum, siue Ocimoides minimum.

dentibus floribus siliquas hyoscyamo similes, seminis nigri, melanthio similis plenas ostendit. Radice etiam nititur tenui & superuacua. His omnibus accedit odor, qui planè ocimum referre videtur. Dodonæus Acini nomine depinxit. Alia ocimastri genera Dalechampio videntur esse. Primum ocimoides minus, fortasse Perdicium secundum Plinij. Id ex radice longa fructicat, crassiuscula, intus lignosa, carnosa pulpa foris obducta, nodosa, flagella multa huc illuc diffundente, ex quibus rami multi assurgunt cubitales, vel etiam proceriores, rotundi, geniculati: foliis binis ex singulis geniculis enatis, figura foliorum calthæ, aut violæ quam Cheiri vocant Officinę, eiusmodi multis ad radicem iacentibus, & proximè terram stratis, circa caules longioribus & acuminatis: caulibus in summo sic pinguibus, vt dum attrectantur, melle peruncti censeri possint, in ramulos plures fissis, rotundos, sesquipedales, geniculatos, ad genicula superiora, quà folia prodire dictum est, nascẽtes, flore albo, ex quinque foliolis constructo, ea forma, vt singula foliola ex coniunctis duobus transcurrente linea diuisis composita videantur, vt in Dodonæi vaccaria, quam Officinæ Ben album vocant: calice post floris lapsum oblongo, in metam fastigiato, viridi, semine pleno, gustu lẽto & amaro. In asperis, sabulosis, frigidis & ventosis prouenit, floret Maio mense. Id Clusius à Salmanticensibus Sesamoides magnum dici scripsit, eoq; nomine depinxit. Cui dissimilem omnino plantam subiungit, quæ etiam Salmanticensibus Sesamoides paruũ nuncupatur, tametsi eius descriptioni minimè conueniat. Est verò ea dodrantalis, tres aut quatuor virgulas teretes ab vna radice producens circa quas folia lini exigua, densa, inordinata, & in extremis plurimos flosculos, spicæ aut racemi instar cõfertos, ex herbaceo purpurascentes primùm, deinde tenuibus capillamentis ex albo pallescentibus ornatos, in quorum medio veluti quatuor grana viridia conspiciuntur, quæ decidẽte flore in paruas siliquas excrescunt, semine exili nigricante plenas. Radice candida, satis crassa & dura quæ perennis est, & ante hyemẽ repullulat. In collibus Salmanticæ proximis prouenit, lapidoso solo, vbi Maio floret, deinde semen profert. Ocimoides minimum dicenda potius quàm Sesamoides. Ingrato est gustu & amariusculo. Pena plantas duas pictas dedit, quas à plebecula Muscarias, Viscarias, siue Muscipulas vocari ait, quia veluti glutine quopiam adeò sunt perlitæ, vt

Lib.22.c.17

Forma.

Locus.

Tempus.

MVSCIPVLA Altera flore muſcoſo, Penæ.

OCIMASTRVM Valentinum, Cluſij.

vt non ſolùm manum, ſed etiam muſcas & papiliones præteruolantes implicet. Priorem putamus eſſe. Ocimoides minus ſiue album à nobis modò deſcriptum. Alteram non multùm diuerſam eſſe ſcribit, folio, caliculis, ſemine, & cauliculis, ſed perquàm exiguo flore racemoſo, ex luteo herbaceo, quam hîc appinximus. Alterum Ocimoides repens appellari poteſt, quod & cucubalum Plinij multi eſſe cenſent. De quo in libro, de iis quæ in vicina adminicula ſcandunt, tractauimus.
Lib.27. c.8. Lib.2. ſt rp. Hiſp.c.53. Hæc de diuerſis ocimaſtri generibus. Quibus addemus Ocimaſtrum Valentinum Cluſij, quod eſt pedali altitudine, ramis quadrangulis, hirſutis: foliis per ſingula genicula ex aduerſò ſitis, ocimi magnitudine & forma, guſtu adſtringētibus: circa ſummos ramos flores proueniunt orbiculatim compoſiti marrubij modo, candidi, ocimi floribus ſimiles in vaſculis pungentibus, ſemine marrubij, nigro: radix vrticæ aut Lamij æmula. Prouenit copioſè circa riuos ex flumine ductos ad vrbem Valentiam in Hiſpaniis, vbi eam initio Aprilis florentem & ſemine prægnantem obſeruauit Cluſius, nec vſquam alibi. Iſtic Ocimaſtrum appellant, etſi non admodum Dioſcoridis deſcriptioni conueniat. Marrubium Hiſpanicum
Lib.4.c.25. odore Stœchadis Lobellius appellat. Cæterùm ocimaſtri Dioſcoridis ſemen in
Vires & Temper. vino potum vim habet qua viperarum cæterarúmq; ſerpentium morſibus medeatur. Datur iſchiadicis cum vino, melle, myrrha, & pipere. Ocimoides, inquit
Lib.8.ſimp. Galenus, quidam philetærium cognominant. Radix ſuperuacua eſt, at ſemen te-
Lib.20.c.13. nuium partium, ac deſiccantis citra mordicationem facultatis eſt. Plinius, cùm de ocimo ſcripſiſſet, ſubiicit. Silueſtri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia quæ vomitionibus crebris contrahuntur: vomiciſq; vuluæ, contráque beſtiarum morſus radix in vino eſt efficaciſsima. Sed cum hæc cum iis quæ Dioſcorides & Galenus de ocimoide tradiderunt non conſentiant, ocimum ſilueſtre Plinij, illorum ocimoides, ſiue ocimaſtrum vix eſſe poteſt.

DRACO HORTENSIS. CAP. LIII.

OLITORES hodie in hortis serunt herbam Græcis & Mauritanis indictam, præterquam Simeoni Sethi, à quo Tarchon dicitur, vulgò Draconem vocant, Galli *Dragon*, alij Targon, Italis *Dragoncello &* *Dragone*, vnde Dracunculus hortensis à Matthiolo, & recentioribus herbariis nominatur. Herba est folio angusto, oblongo, quadantenus nigricante, folio hyssopi vulgaris haud absimili, eo & radice linguam amburens, aceti & salis gustu: caule rotundo, cubitali, in ramulos diuiso, in quibus capitula minima, ex quibus dehiscentibus flosculi emicant lutei, quandoque candidi, deinde semen minutum, nigrum, radice est longa, gracili, fibrata, humi repente. Sunt qui plantam istam cultorum mangonio factitiam esse, nec talem natura prouenire credunt: eam enim nasci lini semine excauatis cepis imposito, ac in terra condito. Sed qui huiusce rei periculum facere voluerunt, operam perdiderunt. Saporis acrimonia commendationem attulit ad vsum acetariorum, ex qua ex ordine esse vehementer excalfacientium facilè est coniicere. Draco hic hortensis Chrysocome Dioscoridis est Dalechampio, palmum alta (cultu procerior) coma hyssopi, corymbis onusta (κορυμβώδη legit, non κορυμβοειδῆ) radice densa (δασεῖαν sic vertit nō hirsutam) tenui, instar veratri nigri, cypero pari, gustu non insuaui, ex dulci subaustero. Quæ omnia conueniunt. Nascitur sponte in saxosis montibus foro Sebusianorum propinquis, vulgò *Bourg en Bresse*, haud procul pago Cæsarea, vulgò *Caseria*, qua itur in oppidulum comitatus Burgundiæ *Chauanas*. Fabulosum est quod aiunt nasci lini semine cepa incluso & sic sato.

Nomina · *Forma* · Diosc. lib. 4. cap. 19.

DRACO, Hortensis.

CARYOPHYLLATA. CAP. LIIII.

QVO NOMINE herba hæc ab antiquis Græcis & Latinis scriptoribus nuncupata sit, nondum compertum est, nisi fortasse sit Geum Plinij, cui radiculas tribuit tenues, bene olentes. Sunt qui falsò Dioscoridis Lagopum esse credunt, quia in segetibus non nascitur. Recentiores Latini Caryophyllatam vocant à radicum odore, vulgus Benedictam à Diuina efficacia, & Sanammundam. Duo esse eius genera animaduertit Fuchsius, non tamen multùm à sese dissidentia. Primum genus caryophyllatam hortensem vocat, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus, & paniculis, cuique flos paulò minor & pallidior quàm siluestri. Alterum caryophyllatam siluestrem appellat, cui flores multò maiores, & magis crocei. Duo quoque genera hîc depicta sunt. Caryophyllata vulgaris, & Caryophyllata montana. Caryophyllatæ vulgari folia sunt in summis pediculis tripartita, hirsuta, subaspera, agrimoniæ foliis quadantenus similia, quibus bina alia succedunt in eodem pediculo multò minora, omnia in ambitu insecta: caulis ramosus, rotundus, sesquicubitalis, geniculatus, hirsutus: flores pentaphylli æmuli, quibus villosa succedunt capitula, in quibus se-

Nomina · Lib. 26 c. 7. · Matth. in lib. 4. Diosc. cap. 17. · *Genera.* · Cap. 143. · *Forma.*

CARYOPHYLLATA, *Matthioli.*

CARYOPHYLLATA *Montana, Dalech.*

men:radices copiosæ,tenues,subrufæ,caryophyllorum odore.Colitur in hortis ab herbariis. Nascitur etiam sponte secus vias, circa agrorum & hortorum sepes, & opacis locis gaudet.Caryophyllatæ montanæ radix nigra est,supernè crassa, paulatim gracilescens,vndique fibrata,inodora,fatuiq; gustus:folia non ita multa, caryophyllatæ superiori similia, in ambitu serrata:caulis pedalis, tenuis, in quo pauca folia & parua:flos luteus, lineis puniceis plurimis distinctus,capite in medio extuberante, quod succusso flore arrectis nigricantibus pilis horret. Aquosis locis gaudet. Aliam Caryophyllatam montanã exhibet Matthiolus. Caryophyllatã maiorem rotundifoliam vocat Lobellius. Hæc folia habet crasiora,crispiora, hirsutioráq; quã vulgaris,multa ab vna radice enata, longis pediculis nixa subaspera,laciniata,humi strata:caules tenues in cacumine non brachiatos, in quibus rara paruáque folia spectantur. In caulium singulorum verticibus singuli flores insident, pulchri,triplo ferè quàm in vulgari maiores,aurei, qui tandem flaccescentes pinnatum efficiunt orbem,magno naturæ artificio radice firmatur spithamæ longitudine minimi digiti crassitudine,sed non fibrata,rufáque:odore caryophyllorum,& gustu adstringente. Efficaciorem esse putat vulgari. Caryophyllatam aliam Pena descripsit, siue Geum Alpinũ recentiorum, folia habet in imo plura,hederacea, nonnihil cristata,asari

Locus.

Forma.

CARYOPHYLLATA *Montana, Matth.*

In lib. 4. Diosc. cap. 17.

CARYOPHYLLATA, siue Geum Alpinũ Penæ.

ta, aſarinæ rotunditate, aut ſaxifragiæ albæ, ſed maiora: caulem è radice geniculata, & ex fuſco rufóve albicante rectum, gracilem, cubitalem, ſummo ramulis diuiſum, & floſculis albis, ſtellatis onuſtum. Tota nonnihil calfacit, exſiccatque, guſtu caryophyllatæ aut ſaniculæ. Recentiores, & peruetuſtus herbarius calidam & ſiccam eſſe caryophyllatam in ſecundo ordine ſtatuunt, folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt. Radix itidem haud parum adſtrictionis habet. Ea luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre aceti reſperſa arcas & veſtes iucundo odore commendat. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandóſque coli dolores. Pectoris lateríſque dolores & cruditates iucũdo ſapore diſcutit. Manuſcriptus herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit, fomentum item ex vino decoctionis eius menſes ciere. Contra venena etiam cum vino ſumptam valere, concoctionem roborare, dolorem ventriculi & inteſtinorum à frigiditate aut flatibus ortum, decoctũ in vino ſanare ait. Mirificè etiã ad inferna vulnera huius herbæ decoctum cõfert. Externa verò ex ea collini debent. Scribit etiam Matthiolus recẽtior s caryophyllatæ potu vti ad thoracis interna vulnera: ſuccum eius admiſta æru g ne cuniculoſis, contumacibúſque vlceribus vtiliter iniici. Eandem olfactu ſpiritus recreare, & frigidum cerebrum roborare. Epotam prodeſſe cœliacis, dyſentericis, fœminarum profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumptam, quàm foris illitam enterocelis auxilio eſſe. Temperamentum ei excalfaciens & exſiccans, maximè radicibus, quæ odoratæ & adſtringentes guſtu deprehenduntur, quibus qualitatibus attenuat, diſcutit, adſtringit, & roborat.

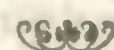
Fuchſ. cap. 145.

Vires & Temper.

In lib. 4. Dioſc. cap. 17.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEXTVS,

In quo describuntur & depinguntur plantæ Vmbelliferæ.

FOENICVLVM, CAP. I.

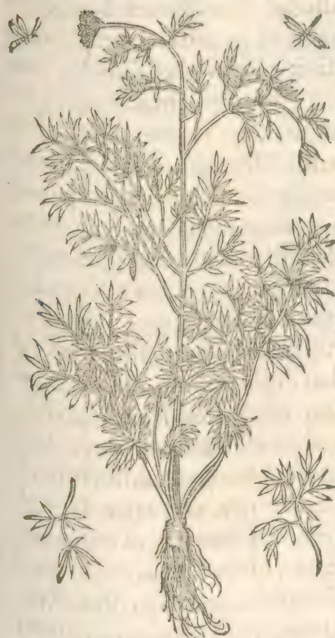
QVEMADMODVM earum rerũ quæ abſconditæ ſunt demonſtrato & notato loco facilis inuentio eſt, ſic, cùm rei herbariæ ſtudioſi ſtirpes perueſtigare cupimus, natales ſingularum locos ſcire debemus: ſic enim diuerſarum diuerſis in locis à natura procreatarum ſcientiam percipiemus & conſequemur. Quare primam ſtirpium differentiam à locis petitam primùm expoſuimus: deinceps verò differẽtias alias, quæ tum à partibus earum inſignibus ſumuntur, tum à notis quibuſdam illuſtribus, tum ab occultis & admirabilibus viribus, perſequemur. Exordiemur autem ab iis quibus vmbella ſummatim inſidet, quáq; venuſtè coronantur, veluti Fœniculum, aniſum, anethum, daucum & alia pleráque. Eſt autem vmbella floris ſeminis've pedamentum, in multos digeſtum longiores pediculos, qui ſimul ex faſtigio eodem tanquam centro orti, in latius continuò radiãtur, ſinguliq; florem vel ſemen ſuſtinent in orbem circumactum. Quod quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à ſole, & æſtum arcent, circinatam effigiem gerit, Græci primùm hunc floris habitum σκιάδιον, mox Græcos imitati Latini dixerunt vmbellam, à qua vmbelliferæ plãtæ cognominantur: inter quas vulgatiſsimæ notionis eſt Fœniculum, quod Græcis μάραθρον dicitur, Actuario μάλαθρον, Latinis Fœniculum, Arabibus *Raienigi*, Gallis *fenouil*, Germanis *fenchel*, Italis *finochio*, Hiſpanis *Hinoio*, *&* *funcho*. Μάραθρον autẽ, ἀπὸ τοῦ μαραίνεσθαι, id eſt, à marceſcendo Græcis dictum putant, quod eius è marcidi & arentis multus ſit vſus ad condienda plurima. Fœniculum autem à Latinis, quod ſatum magno cum fœnore ſemen reddat, vel potius Græcorum imitatione Fœniculum dictum, quod quaſi fœnum in hyemes arefactum & marcidũ reponatur. Eius genera tria aſsignat Dioſcorides, marathrum ſiue fœniculum, hippomarathrum, id eſt, fœniculum erraticum ſiue ſiluestre, cuius aliud genus eſt ſemine coriandri. Apud nos in triplici differentia viſitur, vulgare, dulce, & erraticum ſiue hippomarathrum. Fœniculum vulgare ſiue ſatiuum (quamquam & ſponte virens reperitur in agris ſquallidis & ſiccioribus, vt in Narbonenſi) caule aſſurgit geniculato, rotundo, multùm ramoſo, hominis plerunque altitudine, læui exterius & herbaceo cortice, medulla intus fungoſa, foliis longis, mollibus, minutiſsimè diſſectis, vt capillamentorum congeriem potiùs quàm folia dixeris, odoris iucundi: vmbella in ſummis caulibus rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinata, in qua ſemen pallidum

Nomina · *Genera.* · Lib.3.c.67. · *Forma.*

FOENICVLVM Vulgare.

FOENICVLVM Siluest. Loniceri.

pallidum siue luteum, oblongum: radice candida, longa, odorata. Dulce caule est breuiore & exiliore, foliis anethi, semine maiore, gustu anisi dulci, colore albido, minùs acri, hyemes non perinde fert ac vulgare; nec perinde frequens seritur, vt potè semine è Syria vel Græcia delato, tum pharmacopœis, tum coquis in apparandis cibis vsu frequentissimum. Siluestre Fœniculum nominant Officinæ auctoribus Ruellio & Lonicero, satiuo procerius, brachiali crassamento, foliis etiamnum maioribus, semine miliaceo, radice alba, odorata. Tantæ amplitudinis in Mauritania, vt caulis duodecim cubitis assurgat, crassitudine palmorum quatuor. Fœniculum passim in hortis satum prouenit. Agreste in petrosis & calidis inuenitur. Floret Iunio & Augusto mensibus, Augusto semen maturũ est: Fœniculum herba si edatur, inquit Dioscorides, aut semen cum prisana bibatur, lac attrahit. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod vrinam excitet, (Sic Ruellius græca conuertit quæ in vulgatis codicibus leguntur. τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς κόμης ὑποτεθὲν, νεφριτικοῖς καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, quæ sonant, Comæ autem decoctum subditum, renum vitiis ortis circa vesicam confert, &c. In veteri autem codice legũtur, τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς κόμης ποθὲν, νεφριτικοῖς, καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, διουρητικὸν ὑπάρχον. Hoc est, Potum autem ipsius comæ decoctum, renum atque vesicæ vitiis est vtile, cùm vrinam cieat. Quę lectio est omnium inculpatissima, & eam Cornarius agnouit, non enim renibus & vesicæ supponi potest hoc decoctum, maximè vt vrinam citet. At, dicet aliquis, imponi quidem posset his locis coma, vna cum dococto, aut etiam decoctum, spongia ex ipso imbuta, atque sic ἐπιτεθὲν legendum esset. Sed neq; hic vtendi modus vrinam ciere posse videtur. Quare omnino ποθὲν legendum, vt is effectus sequatur. Eandem comprobat Serapio, locum hunc Dioscoridis sic interpretatus. Et quando sumitur decoctio summitatum Fœniculi in potu prouocat vrinam, & ideo confert doloribus renum & vesicæ.) Contra serpentium ictus in vino potum prodest, menses ducit, in febribus nauseam & stomachi ardorem ex aqua frigida potũ sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caulibus & foliis expressus, in sole siccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adiicitur. Extrahitur etiam succus ex semine viridi, foliis, ramulisq; ad eadem vtilis, & radix exprimitur in pri-

Marginal notes: Lib.3. c. 48. T.1. fo. 253. — *Locus.* — *Tempus.* — *Vires &* *Temper.* — Lib.3. c. 67. — *And. La.* — Embl. 71. lib. 3.

ma germinatione.In Occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq; admouent, quò faciliùs vi caloris exudans gummi remittat.Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum.Hippomarathrum eſt fœniculum ſilueſtre,magnum fert ſemen cachryi ſimile,radix ſubeſt odorata,quæ pota vrinæ ſtillicidium ſanat, radix appoſita menſes ducit.Semen autem & radix aluum ſiſtunt potu, & contra ſerpentium morſus auxiliantur,calculoſq; atterunt,& morbum regium expurgant.At foliorum decoctum potum lac attrahit,& mulieres à partu purgat. Vocatur & alterum hippomarathrum,folia habens anguſta, parua, oblonga,ſemen rotundum,ad coriandri ſemen accedens,acre,odoratum,calfaciendi vi prædictum, facultas eius ſuperiori
Lib.20.c.23 reſpondet, ſed efficacia debiliore.Plinius eadem ferè de iiſdem tradidit his verbis, Fœniculū nobilitauere ſerpentes, guſtatu, vt diximus, ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt,hominum quoq; caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hîc caule turgeſcente,in ſole ſiccatur,inungitúrque ex melle.Vbique hîc eſt.Lauditiſsimus in Iberia è lacrymis fit,& ex ſemine recenti,fit etiam ex radicibus prima germinatione inciſis. Dixerat autē de ſerpen
Lib.8.c.27. tibus multò ante.Anguis hyberno ſitu mēbrana corporis obducta, fœniculi ſucco impedimentū illud exuit,nitiduſq; vernat.Et paulo poſt. Idē hyberna latebra viſu obſcurato,marathro herbæ ſeſe affricans oculos inungit ac refouet.Quo loco græ
Lib.20.c.23 ca μαράθρου voce vſus eſt.Iſtis ſubiūgit. Eſt & in hoc genere ſilueſtre,quod alij hippomarathrum,alij Myrſineum vocant,foliis maioribus, guſtu acriore,procerius, brachiali craſsitudine,radice cādida.Naſcitur in calidis,ſed ſaxoſis.Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri.Medicinæ in ſatiuo,ad ſcorpionum ictus,& ſerpentium,ſemine in vino poto. Succus & auribus inſtillaturvermiculóſq; in his necat. Ipſum condimentis prope omnibus inſeritur:oxyporis etiam aptiſsimè quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit,vel in febribus ſumptum,nauſeam ex aqua tritum ſedat, pulmonibus & iocinoribus laudatiſsimū. Ventrem ſiſtit cùm modicè ſumitur, vrinā exciet,& tormina mitigat decoctū,in lactiſq; defectu potum māmas replet,radice cū ptiſana ſumpta.Renes purgat,ſiue decocto,ſiue ſucco,ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex vino cocta:item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto.Calculos veſicæ pellunt, genituræ abundantiam quoquomodo hauſtum facit.Verendis amiciſsimū, ſiue ad fouendum radice cum vino cocta, ſiue contrita in oleo,illitum.Multi tumoribus & ſuggillatis cum cera illinunt.Radicis ſucco, vel cum melle contra canis morſum vtuntur, & contra multipedam ex vino.Hippomarathum ad omnia vehementius,calculos præcipuè pellit. Prodeſt veſicæ cum vino leni, & fœminarum menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemen quàm radix. Modus in vtroque,quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui Ophiaca ſcripſit, & Miction (Alij Micon legunt)qui Rhizotomumena,aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè
Lib.7.ſim. & Nicander non in nouiſsimis poſuit. Galenus vtriuſque facultates diſtinctiùs explicat,à Dioſcoride tamen non diſſentit. Fœniculum, inquit, tam valenter excalfacit, vt ex tertio ordine excalfacientium cenſeri poſsit, deſiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit, quare lac procreat, quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret, ſuffuſis eadem ratione auxiliatur, vrinas menſéſque ciet. Porrò eſt & alterum fœniculum, quod ob magnitudinem hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac ſemen amplius quàm domeſtici deſiccandi vim habet. Quocirca ventrem quoque hoc nomine ſiſtere videtur. Nec ſanè manifeſta illis ineſſe videtur adſtrictio. Huius non radix modo, ſed & ſemen cachryi adſimile eſt, potéſtque & calculos frangere, & ictericos ſanare, menſéſque

ſeſq; & vrinas mouere, non tamen lac congerere ſicut illud ſuperius. Aliud eſt hippomarathrum, cuius ſemen rotundum eſt & acre, ſimile ſemini coriandri, facultate quidem hippomarathro ſimile, ſed debilius. Hæc Galenus.

ANETHVM. CAP. II.

ANHΘON Græcis, ſimiliter Anethum Latinis, Mauritanis *Nebet*, *Iebet*, ſiue *Sebet*, Italis *Anetho*, Germanis *Dyllen*, & *Hochkraut*, Hiſpanis *Eneldo*, Gallis *Anet*. Ἄνηθον autem quaſi ἀνίκητον, ideſt, inuictum quidã *Nomina.* dictum volunt, quia appetentiam cibi excitat, ſed etiam ἀνηθεῖν congreſſus eſt, familiaritas, & coitio venerea, ad quam laceſsit Anethi eſus, vt antiqui prodiderunt, tametſi plurimo vſu genituram tandẽ exhauriat. Dioſcoride teſte. *Pet.Pe.in Hol. fol. 347.*

Forma. Anethum caules fert rotundos, geniculatos, ramoſos, ſeſquicubitali proceritate, folia exilia, fœniculi haud abſimilia, ſed duriora & craſsioribus ſtaminibus: floſculos luteolos in vmbellis caulium faſtigiis inſidentibus, vt in fœniculo: ſemen minutum, latum, & quaſi foliatum: radicẽ lignoſam, neque adeò prolixam, neque adeò multis ſubnixam fibris. Adeò fœniculo ſimile eſt, vt pharmacopeos ſæpè fallat, niſi ſapore facilè diſcerneretur, ingrato, calidiore, & colore obſcurius virente.

ANETHVM.

Locus. Hortis iam frequentiſsimum eſt, interdum etiam ſponte fœniculi modo prouenit.

Tempus. Iunio & Iulio menſibus floret.

Vires & Temper. *Lib.3. c.58.* Facultatibus his pollet, auctore Dioſcoride. Anethi aridi comæ ac ſeminis decoctum potum lac attrahit, inflationes ac tormina ſedat: aluum vomituſq; ſiſtit (Sic vertit Ruellius quæ in vulgari codice leguntur, κοιλίαν τε καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι. Ideſt, Aluum & vomitus leues ſupprimit: quãuis in veteri exemplari legamus, κοιλίαν τε καθαίρει καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι: quod eſt, aluum purgat, & vomitus leues ſupprimit, vrinas ciet, ſingultus lenit, oculos hebetat, & geniturã extinguit aſsiduè potum. Vtile etiã eſt ipſius decoctum mulieribus præfocatione vuluæ laborantibus ad deſeſsiones: ſemen eius vſtum & illitum condylomata tollit. Plinius cũ Aniſum & Anethum culinis & medicis naſci dixiſſet, *Lib.19. c.8.* poſtea Anethum quoque ructus mouet, inquit, & tormina ſedat: aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet ſemen feruens *Li.20. c.18.* olfactum: ſumptum ex aqua ſedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Anethum, inquit Galenus adeò excalfacit, vt habendum ſit, aut ſecundi ordinis intenſi, aut primi finientis. *Li.6.ſimpl.* Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, & crudos incoctoſq; humores concoquit: fit enim ex eo oleum cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & concoquentibus medicamentis, niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, ac digerendi facultate præditum. Vſtum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium fit. Propterea vlceribus nimis humidis mollibuſq; prodeſt, potiſsimum iis quæ in pudendis cõſiſtunt. At quæ in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem obducit. Cæterùm viride humi-

dius eſt,& minùs calidum. Itaque magis quàm ſiccum concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minùs digerit. Idcirco mihi videntur veteres in conuiuiis vſi eſſe coronis ex eo concinnatis.

ANISVM. CAP. III.

Nomina NIΣON & ἄνησον Græcis,Latinis & Officinis Aniſum,Mauritanis *Aneiſum,& Anexiſſum*, Italis *Aniſo*,Hermanis *Aniſz,& Eniſz*,Hiſpa-
Lib 2.c.17. nis *Matahalua,& Yerua dulce*,Gallis *Anis*. Ἄνισον quidam,auctore Plinio,quaſi ἀνίκητον vocauere, quia appetẽtiam cibi præſtaret.Sed veri-
Perr.Pe.in Ad.fol.322 ſimilius eſt ſic dictum ὅτι ἀνίησι τὰς ἐμπνευματώσεις,ideſt, quod remittit & laxat tenſiones flatulentas internas & externas.
Forma. Aniſum foliis eſt apio hortenſi recens prodeunti par,caulem edit rotundum,tenuiter ſtriatum,inanem, multis ramulis brachiatum: folium cùm primùm enaſcitur,rotundum, ſed deinde apij modo diſſectum, verùm minus & magis candicans: in caulium ſummitate elegantes vmbellæ ſpectantur, floribus candidis decoratæ,deinde ſemine grauidæ, candicante, oblongo,odore & ſapore dulci ſuauiq́;.
Locus. Ex Syria & Creta originem habet, ſponte illic prouueniens, nunc paſsim in hortis etiam Septentrionalium regionum ſatum fruticat.
Tempus. Iunio & Iulio menſibus floret, ſemineq́; prægnans eſt.

ANISVM.

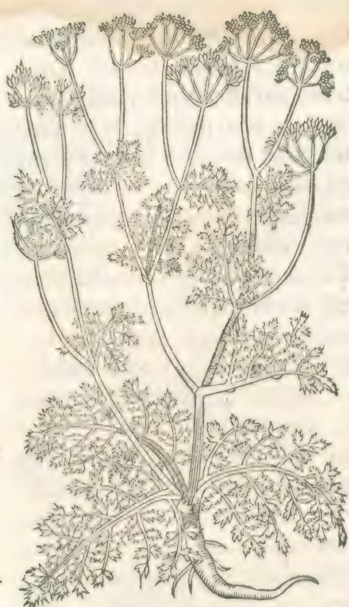
Lib.2.c.56. Cuius facultates has eſſe tradit Dioſcorides.
Vires & Temper. Aniſum in vniuerſum vim habet excalfaciendi, ſiccandi, facilem reſpirationem reddendi (εὔπνουν Græcè legitur, Ruellius vertit oris halitum iucundiorem facit, Plinium ſecutus, qui ſic vocem εὔπνουν reddidiſſe videtur) dolorem ſedandi,diſcutiendi,vrinam ciendi, diffundendi.Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad venenata animalia,& ad inflationes. Aluum & album mulierum profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit,& venerem ſtimulat. Suffitum naribus dolorem capitis ſedat:tritum & cum roſaceo inſtillatum aurium medetur rupturis. Hæc Dioſcorides.Quæ particulatim & pluribus verbis Plinius declarauit.
Li.20.c.17. Aniſum aduerſus ſcorpiones in vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatũ ſiue crudum, ſiue decoctum. Item viride aridúmve omnibus quæ condiuntur, quæq́; intinguuntur deſideratum:panis etiam cruſtis inferioribus ſubditũ. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina cõmendat,quin ipſum oris halitũ iucundiorem facit,fœtoremq́; tollit manducatum matutinis cum ſmyrnio, & melle exiguo ore mox vino colluto:vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpẽſum in puluino,vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat:ob has cauſas quidem Anicetum id vocauere.Dolores capitis leuat ſuffitum naribus.Epiphoris oculorum è vino radicem eius tuſam imponit Iollas. Ipſum cum croco pari modo & vino,& per ſe tritum cum polẽta ad magnas fluxiones,extrahendiſq́;, ſi qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua.Sedat anginas cum melle & hyſſopo, & aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo.Thoracis pituitas purgat toſtum:cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo

tabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tuſsim. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideò inflationibus ſtomachi, & inteſtinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumq́; inhibet. Potũ ſomnum conciliat, calculos pellit, vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, neruis quoque quibus ſuccinctum eſt corpus vtiliſsimum. Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & inteſtinis putant: ideò dyſentericis & in teneſmo datur toſtum. Dalion herbarius dedit bibendũ cum Anetho parturientibus. Phreniticis quoque illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium, aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes, ideoq́; quamplurimum domi ſerendum. Parere quoque faciliùs olfactãtes. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto vſus eſt, & contra laſsitudines, in oleo decoquens, addito nitro. Semine eius poto laſsitudinis auxilium viatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationem ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad ventris, aut inteſtinorum inflationes, & Orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis tantumdem hyoſcyami cum lacte aſinino. Multi vomituris acetabulum eius, & folia lauri decem, trita in aqua, bibenda inter cœnam ſuadent. Strangulationes vuluæ ſi mãducetur & linatur calidum, vel ſi bibatur cum caſtoreo aceto & melle ſedat. Vertigines à partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſura ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis ſeminis aniſi & fœniculi vſus eſt, in aceto, & mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cũ amaris nucibus illitum. Sunt qui & aſpidum venenis aduerſari naturam eius putent. Vrinam ciet, ſitim cohibet, venerem ſtimulat. Cum vino ſudorem leuiter præſtat. Veſtes quoque à tineis defendit. Efficacius ſemper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile eſt, præterquàm inflato. Hæc Plinius. Galenus, Aniſi ſemen, inquit, *Li.6.ſimpl.* maxime vtile eſt, acre & ſubamarum, vt propè ad vrentium accedat caliditatem. Eſt autem & in ſiccando tertij ordinis, ſicut & in calefaciendo. Proinde & vrinã ciet, & digerit, & flatus ventris reprimit. Hæc Galenus. Sed cum nullum ſanè ex omnibus flatus diſſoluentibus oleraceis ſeminibus gratius ſit ventriculo, minùs habeat acrimoniæ, aut plus ſuauitatis quàm aniſi ſemen, neutiquam, vt ex Dioſcoride Galenus arbitratur, tertio gradu hodie guſtanti apparet calidum. Quare id de Aniſo in Syria, aut ſponte alibi in regionibus calidis nato intellexiſſe videtur, nunc cùm nuſpiam ſponte proueniat, ſed in hortis duntaxat etiam Septentrionalium regionum colatur, mutatione cœli, ſoli & cultus, nonnihil caloris depoſuiſſe neceſſum eſt. Simeon Sethi ad vetuſtos ex frigore iecoris affectus Aniſum prodeſſe ſcripſit, & ad ſpirãdi difficultatem quæ ex pituita proficiſcitur. Flatus qui in ventriculo ſunt digerere, obſtructiones tollere, & lactis copiam facere.

CARVM. CAP. IIII.

Κάρος Grȩcis & κάρον ſiue καρῶον, Latinis Carũ, vel Careũ, Officinis Carui nominatur, Arabibus *Caruia, Karauia*, ſeu *Carui*, Italis *Caro*, Germanis *Matthkumich*, Hiſpanis *Alcarauea*, Gallis *Carui*. Carum autem à Caria regione in qua laudatiſsimum naſcitur, appellationem accepit. *Nomina* Id paſtinacæ ſilueſtri haud abſimile caules ab vna radice multos emittit quadrangulos, geniculatos, cubitales, folia paſtinacæ ſilueſtris, vmbellas in ſummis caulibus, candidis floribus refertas, ſemen anguloſum, copioſum, ſubnigricans, acre, & linguam vellicans, radicem oblongam & luteam, craſsiuſculam. *Forma.* In pratis hodie prouenit, optimũ, vt dictum eſt, in Caria. *Locus.* Maio & Iunio mẽſibus floret, & ſemine *Tempus.* prægnans

CARVM, *Matth.*

Lib.3. c.57. *Vires & Temper.* prægnans eſt. Carum, inquit Dioſcor. calfacit, vrinam ciet, ſtomacho vtile eſt, ori gratum (legitur enim Græcè εὔστομον, Ruellius vertit os commendat, quod eſt idem ac ſi dicas ſuauem anhelitum reddit) concoctionem adiuuat. Miſcetur etiam commodè antidotis & oxyporis. Aniſi vicem præſtat, (Sic Ruellius, cùm legatur in veteri codice ἀναλογοῦν ἀνίσῳ, ἢ ἀνήθῳ. quod eſt, aniſo, aut anetho proportione reſpondet) Radix elixa paſtinacæ ſilueſtris modo edendo eſt. De eodem breuiter ſic Plinius. Lib.19. c.8. Peregrinum & Careum, gentis ſuæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra ſeri vult, ratione eadem qua Oluſatrum. Laudatiſsimum tamen in Caria, proximum in Phrygia. Cari ſemen, inquit Galenus, Li.7. ſimpl. calfacit & exſiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſsidens. Quare & flatus extinguit, & vrinam ciet, non ſemen tantum, ſed & planta. Idem alibi radicem Cari melioris ſucci eſſe ait, Li.2. Alim. quàm paſtinacæ, tamen æquè cõcoqui. Notiſſimum eſt Officinis Carum, præſertim eius ſemen Matthi. in ca.57. lib.3. quod aperit, prouocat, diſſoluit, incidit. Auxiliatur frigidis vteri affectibus, confert omnibus frigidis morbis capitis, viſum acuit. Herba pro olere editur, radix cocta eſtur perinde vt paſtinaca. Seminis farina miſcetur cataplaſmatis, quæ ad ſuggillata parantur. Integrum ſemen Germani cum pane ſubigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos aniſum & fœniculum.

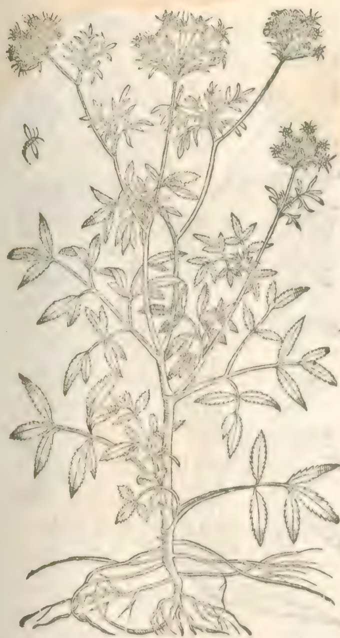
AMMI. CAP. V.

Nomina MMI Græcis, Ammi Latinis dicitur, Officinis corruptè Ameos, Arabibus *Nanocha h Anazue*, ſeu *Nanachue*. Cui idem quod ſuperioribus non euenit: harum enim deſcriptiones à Dioſcoride prætermiſſæ, quin etiam vulgo notæ eſſent efficere non potuerũt, illius integra facies ab eodem non delineata quodnam genuinum ſit ex multis generibus, quæ ab herbariis proponũtur, ambiguum reliquit. Ait enim ille duntaxat σπερμάτιον, ideſt, paruum ſemen eſſe vulgo notum, multò minùs cumino, guſtu origanum reſipiens, vt videatur Ammi appellatio perpuſillum quaſiq; arenaceum exilitate & colore ſemen eſſe. Fuchſius & eum ſecutus Dodonæus Ammi commune, ſiue Ca.21. hiſt. Lib.2.c.79. Ammi Officinarum, verum Ammi eſſe autumant: quod caule rotundo & herbaceo conſtat, *Forma.* ſurculis multis & exiguis: folio oblongo, anguſto, per ambitum inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, vmbella anethi: ſemine exiliore multò quàm cuminum, acri & ſubamaro, origanum præ ſe ferente: radice candida & multifida. Quidam Bupleuron Plinij eſſe volunt, vt Bupreſtin Auriculam leporis deſcripta poſt hac cap.23. de Panace. Eſſe autem hãc herbam verũ Ammi, inquit Fuchſius, Ibidem. ſeminis in guſtu ſapor qui ſubamarus & acris eſt, omnium maximè oſtendit: talem enim in eo ſaporem Galenus requirit: origanum etiam guſtu referre videtur. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, cuius pictura & teſtimonium ſatis docent hanc herbam eſſe Ammi genuinum. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre, ideoq; à nonnullis piperculam dictam eſſe ait.

Id quod

AMMI, Fuchs.

AMMI, Matthioli.

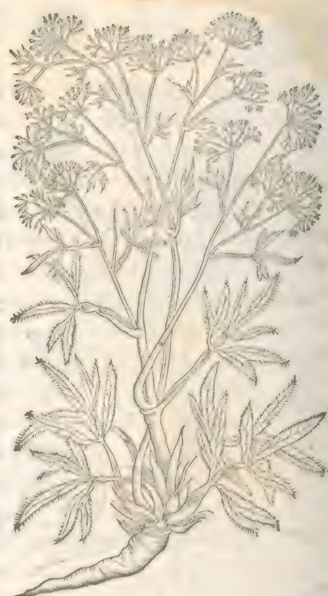

Id quod verisimum esse comperies, si semen gustaueris: miram enim huic acrimoniā inesse senties. Nusquam apud nos sponte sua nascitur, inquit Fuchsius, satum tamen facilè & magna copia prouenit, sic vt deinde extirpari vix queat. Augusto mense floret, ac deinceps vbi defloruit semen abundè producit. Sed hæc improbat Matthiolus his verbis. Quod Ammios nomine paßim in Officinis habetur, cùm probatißimum, Plinio teste, omnino sit candidius, id nigricat, adeoq; vulgaris petroselini semen æmulatur, vt visu ab eo discerni minimè poßit, sed in hoc gustum consulere oportet: nam cùm haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullū origani saporem gustu representet, perspicuam est non esse legitimū. Hæc ille. In quibus animaduertendum Plinium candidioris nota non præstatiam seminis Ammios, sed huius à cumino discrimen indicasse. Sunt enim hæc eius verba. Plerìq; alterius naturæ (à cumino Æthiopico) in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Illi verò legitimum Ammi substituit Matthiolus, quod ex horto Patauino Anguillara misit. At Pena istud in Patauinis hortis cultum, etiamq; nō procul Ageno & Garumna in Aquitania à se collectum, foliis & vmbellis Dauci cretensis, semine & radice hortēsis apij, neutiquam illis in Ammi semine viribus expetitis præditum est. Aliud semen non multis ab hinc annis cœptū fuit deuehi ex Siria aut Creta Venetias, hortensi apio par, sed flauum, gustu aromaticum, feruidum, origanum præferens. Ex eo in horto Condenbergij, sapore pastinacæ, aromatico semine prouenisse ait Lobellius Ammi Creticum aromaticum, quod & pinxit Matthiolus. Aliud Ammi perpusillum ex Lobellio hîc appinximus, radice superioris simili, foliis fœniculi, semine perpusillo in vmbellis multis. Sunt qui aliud Dauci genus faciunt, id nimirum quod Matthiolus crithami terrestris nomine descripsit his verbis. Nascitur, inquit, in Bohemia, præsertim in agro Pragensi non solùm inter segetes: sed in agrorum marginibus & secus vias, foliis longis, angustis, firmis, ternis ex vno pediculo, ipsoque longo prodeuntibus, vtrinq; denticulatis, falcis frumentariæ modo. Cæterùm quæ in caulium summis partibus habentur minora breuioráque sunt: caulem gerit ramosum alis concauum, geniculatum, in cuius summitate ramuli exeunt diuulsi, in quibus floridæ albicantesq; vmbellæ, postremò semen paruum, oblongum, acre & odoratum. Radice nititur simplici, pastinacæ

Locus. *Tempus.* Ca. 61. li. 3. Li. 20. c. 15. In Ad. fol. 323. Ca. 132. li. 2.

AMMI Perpusillum, Lobel. *AMMI quorumdam, Dalech.*

pastinacæ haud absimili, minore tamẽ, sapore imprimis dulci, sed si diutius man-
Lib.3..c.61. datur, acri & odorato. Ammi, inquit Dioscor. vim habet excalfactoriam & exsic-
Vires & Temper. cantem. Facit ad tormina, vrinæ difficultatem, venenatorum morsus cum vino potum, menstrua ciet. Miscetur rodentibus ex cantharidibus confectis medicamentis, vt inde exortis vrinæ difficultatibus resistat. Suggillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctum in pallorem mutat. Suffitum cum vua passa
Li.20. c.15. aut resina vuluas purgat. Eadem tradit Plinius. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Suggillata & oculorum epiphoras mitigat cum lini semine. Scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, priuatimq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter (nimirum vt cuminum,) mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa aut resina vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. Galenus herbæ quam
Li.6.simpl. vocant Ammi, semen maximè vtile esse scribit, facultatis excalfactoriæ & desiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & gustu subamarum est, & acre. Hinc perspicuum est quod digerat, & vrinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo resiccandoq; ex ordine tertio intenso.

CVMINVM SATIVVM. CAP. VI.

Nomina KYMINON Græcis, sic & Latinis Cuminum, Officinis Cyminum, Arabibus *Camum* seu *Kemum*, Italis *Cumino*, Hispanis *Comino*, Gallis
In Ad.fol. 330. *Comin*, Germanis *kimmel*. Est autem tantæ feracitatis, inquit Pena, inter oleracea Cuminum, vt etiam maledictis satũ vberrimè luxuriet. Vnde Cuminum quis, quasi prægnans à verbo κύω manasse putet. Eius genera
Genera Pe.ibid. tria sunt Dioscoridi, satiuum, & siluestre duplex. Satiuum aliquantùm diuersum diuersis è locis Syriæ, Græciæ, Ciliciæ allatum obseruatur. Quod enim albicat hirsutumq; est semen, præstantius habetur. Aliud neutiquam hirsutum est. Nec putandum discrimen aliud fuisse Æthiopici aliúsve, quàm loci prærogatiua,

Visusq;

Visusq; est Hippocrates satiuum istud albicans hirsutumq; , basilicum seu Æthiopicum statuisse. Cuminum satiuum caule est longo, recto, multis adnatis ramusculis, foliis minutim discissis, fœniculi similibus, flores in vmbellis emicant veluti in fœniculo, in quibus tandem copiosum semen. Radix albicat, & summo repit cespite. Tractu gaudet calido & putrescibili, quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Prouenit, inquit Dioscor. in Galatia, in Asia, Cilicia. Omnibus præfertur Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellat. Secundum locũ tenet Ægyptiũ, reliqua sequuntur. Cuminum siluestre eodem Dioscoride auctore, frutex est paruus, caule palmum alto, tenui, in quo foliola quaterna aut quina, tenuia, veluti, serrata, & gingindij diuisura: in cacumine capitula quina aut sena habet, rotunda, mollia, in quibus semen est acerosum, gustu satiuo acrius. Nascitur in collibus. Plurimum efficaciusq;, inquit Dioscorides, in Lycia, Galatia Asiæ, & in Carthagine Hispaniæ. Alterum siluestris Cumini genus satiuo non dissimile est, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Cuminum satiuum vulgo satis notum, hîc ex Matthiolo pictum damus. Item prius siluestris genus ex Cortusiana liberalitate. Alterum verò siluestris genus, idem Matthiolus cum Ruellio & Gesnero eam plantam esse putat

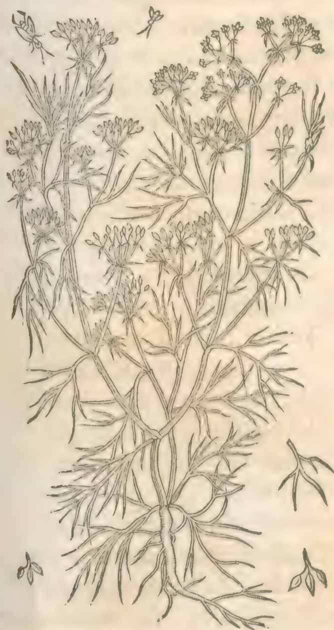
Forma.

Locus.

Lib.3. c.59.

Cap.59.li.3.

CVMINVM Satiuum Matthioli.

CVMINVM Siluestre, I. Matthioli.

CVMINVM Siluestre, II. Matthioli.

quam herbarij Consolidam Regiam siue Regalem appellant, Galli *Pied d'Alouette*, Germani *Ritterſporn*, ideſt, equitis calcar. Caulem fert ſimplicem, ramulis multis brachiatū, tenuibus, longis, diuiſis, ſilueſtris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ violæ æmulos, ex quorum altera parte prodeunt cornicula ſurſum ſpectantia, quæ calcaris veterum formã exprimere videntur, vnde illi nomen à Germanis inditum. Semen fert in corniculis melanthio ſimile. Hanc plantam Dodonæus nomine buccini, Lib.2.ca.15. ſeu Delphini alterius pinxit & deſcripſit, & huic prorſus ſimilem, ſed omnibus partibus Ca.8. hist. maiorem & habitiorem Cõſolidam Regalem hortenſem, Delphinij nomine. Fuchſius perperam nomine Chamæmeli eranthemi. Sed in poſtrema Commentariorũ editione Matthiolus ſententiam retractat, aliudq; Cuminũ ſilueſtre alterum, ab eodem Cortuſo acceptũ, In Ad. idq; verum depinxit, Hypecoum Cluſij & Dodonæi. Eadem cumini ſilueſtris genera Penæ his ferè verbis explicauit, atq; ita delineauit. Speciem præ ſe ferunt, inquit, vtriuſque ſilueſtris Cumini duæ plantæ, quæ locis glareoſis prope Aquas Sextias Gallicæ prouinciæ vbertim creſcunt. Primæ foliola gingidij, vel ſilueſtris paſtinacæ modo diuiſa ſunt, radix albicat, parua, cauliculi inflexi, exiles ſcandicis ſeu pectinis venerei modo, ſed albidis, rotundis, villoſiſq; glomerulis, globulos arctij imitantibus, tenera papposáve lanugine cinctos, in ſphęrulam denſam, magnitudine pinpinellæ, platani modo globulariæ've Monſpelienſibus dictæ. Semen dẽtis leonis vel platani, ſed multò minus. Alterius ſilueſtris duæ ſunt plantæ quæ effigie ſatis congruere vidẽtur. Ea quæ minùs cognita, exigua & pulchra, non procul Aquis Sextiis orianda, complura gerit cornicula, ſiliquata, adunca, ſcorpioidis dictæ modo, ſed craſſiora, ſemine intus præſepiolis diſtincto, colore flauo, oblongo: cauliculi graciles teneriuſculi, & folia parua, carei aut ſcandicis, pectinis venerei, fumariæ've inciſuris profundis: exigua radix, lutei flores Maio menſe, Chelidonij maioris, aut erucæ, ſed minores. Eidem eiſdemq; natalibus ſiliquata perquàm ſimilis ſociatur altera non niſi folio tenuiore, diſtans, anguſtiore, ſeſeli Maſilienſis diuiſura, ad imum plantæ iuxta radicem albicantem, chœrephyllo ſimilem plurimum naſcente, cauliculis fermè glabris, ſiliqua maiore: ſemine ibi contento, galegæ, ſubfuluo. Regia verò conſolida alibi dicta, Cumini foliis, floribus purpureis, & interdum

CVMINVM Silueſtre alterum, Matth.

CVMINVM Silueſtre ſiliquatum, Penæ.

terdum candidis, ſpecioſis, coronariis, in calcaris antiqui ſpeciem, è quibus cornicula oblonga, recta promuntur, ſemine nigellæ nigro, adeò hortis mulierculiſq; familiaris eſt, vt minimè notionis dilucidioris egeat. Haſce itaque plantas Pena propoſuiſſe ſe ait, vt quiſque pro arbitrio de illis ſtatuat. Cum enim Cumini ſatiui ſapore odoréve grato non polleant, nedum id ſuperent, dubium eſt illáne ſit Cuminum ſilueſtre. Alteri quidem lutei flores inſunt, & ſemina melanthij deſunt. Sola horum Regia conſolida vocata videtur adhuc Cumini ſilueſtris coniecturã fouere: tametſi vſus medicamentis, aut cibis, vel nullus vel incertus. Hæc Pena. Nunc de viribus dicendum. Cuminum ſatiuum, inquit Dioſcor. ori gratum eſt (vetus codex & Oribaſius habent εὐστόμαχον, ideſt, ſtomacho gratum) Calfacit, adſtringit, exſiccat, ad tormina inflationéſque conuenit coctum, & cum oleo infuſum, aut cum hordeacea farina impoſitum. Orthopnoicis datur in poſca, demorſis à ſerpente in vino. Teſtium inflammationibus auxiliatur impoſitum cum vua paſſa, aut lolij farina ceratóve. Fluxum muliebrem cohibet, item ſanguinis è naribus profluuium tritum cum aceto & admotum. Siue bibatur, ſiue illinatur corporis colorem in pallidius mutat. Cumini ſilueſtris prioris ſemen bibitur ex aqua aduerſus tormina inflationeſq;, ad venenatas beſtias, & ſtomachi humiditatem cum vino: ſingultus ex aceto ſedat. Tollit & ſuggillata commanſum, ac cum melle & vua paſſa impoſitum. Inflammationes etiam teſtium ſanat cum iiſdem illitum. Alterius Cumini ſilueſtris ſemen ſerpentium morſibus optimum eſt præſidium. Vrinæ ſtillicidio vexatis, & calculoſis auxiliatur, & iis qui ſanguinis grumos meiunt. Sed iis apij ſemen feruefactum poſtea bibendum eſt. Cumini vtriuſque eaſdem vires Fuchſius declarauit. Plinius his verbis, Cumino ſatiuo magnus vſus in ſtomachi præcipuè remediis. Diſcutit pituitas & inflationes tritũ & cum pane ſumptum, vel potum ex aqua vinoq;: tormina quoque & inteſtinorum dolores. Verumtamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcij Latronis clari inter magiſtros dicendi, aſſectatores ſimilitudinem coloris (palloris alij legunt) ſtudiis contracti imitatos: & paulò ante Iulium vindicem aſſertorem illum à Nerone libertatis, in captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum, vel ex aceto recens ſiſtit. Teſticulorum epiphoris per ſe impoſitum, tumentibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in ventrali ſatis eſt. Morbo regio in vino albo à balneis datur. Æthiopicum maximè in poſca, & in ligmate cum melle. Africano priuatim vrinæ incontinentiam cohiberi putãt. Satiuum datur ad iocinoris vitia toſtum, tritum in aceto: item ad vertiginem. Iis verò quos acriore vi vrina mordet, in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino, prætérque impoſitis cum vellere foliis: teſtium tumoribus toſtum tritumq; cum melle, aut cum roſaceo & cera. Silueſtre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad ſerpentes cum oleo, ad ſcorpiones, ad ſcolopendras. Siſtit & vomitionem nauſeaſq; ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur, illinitúrque, vel penicillis feruens adprimitur faſciis. Strangulationes vuluæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus inſtillatur ad ſonitus, atque tinnitus cum ſeuo vitulino vel melle. Suggillatis illinitur cum melle, & vua paſſa, & aceto: lentigini nigræ ex aceto. Cymini ſemine maximè vtimur, inquit Galenus, quemadmodum Aniſi, Liguſtici, Cari, Petroſelini. Eſt verò & facultatis excalfacientis, ſicut illorum vnumquodque, tum vrinam mouentis, & flatum extinguentis, ex tertio ordine excalfacientium.

Lib.3. c.59. *Vires & Temper.* *Li.20. c.14* *Li.7. ſimpl.*

APIVM. CAP. VII.

Nomina RAECIS σέλινον,& σέλινον κηπαῖον, Latinis dicitur Apium, & Apium
hortenſe,aut ſatiuum, Arabibus *Charſs, Charſi,* ſeu *Chares*, Italis *Apio
domeſtico,& Petroſello,* Germanis *Peterſilien,& Peterlin*, Hiſpanis *Perexil,*
Fuchſ.cap. Gallis *Perſil.* Selinum autem Græci vocant,quaſi ἕλȣς σευόμενον, hoc
283.hiſt. eſt paludibus impulſum: quapropter Homerus ἐλεότρεπτον σέλινον cognominat,
quod paludoſis gaudeat, & in iis enatum lætius exurgat. Mauult tamen Pena Se-
In Ad. linum quaſi lunaticum,dictum ab illo formidando affectu,quem accerſit eſu, quā
à paluſtri ſolo, vbi non ſemper naſcitur. Multa alia ſunt Apij genera à locis &
Genera magnitudine nomen ſortita. Apium ſilueſtre,Gallis *Perſil ſauuage*, Eleoſelinum,
Oreoſelinum,Petroſelinum,Hippoſelinum. Apium hortenſe ſiue ſatiuum verum
antiquorum,omnium ferè herbariorum ſententia, & coniectura potius quā vlla
à veteribus expreſſa figura,vulgare noſtrum Petroſelinum hortis frequentiſsimū,
Lib.3. c.46. cibiſq; gratiſsimum eſſe creditur,caule concauo,inquit Ruellius,tenuiter ſtriato,
Forma. rotundo,multiſq; ramis brachiato,ſæpe cubitalem æquante altitudinem:foliis tri-
partito diſſectis, & leuiter criſpis, oris leuiuſculè laciniatis:floſculo candido, &

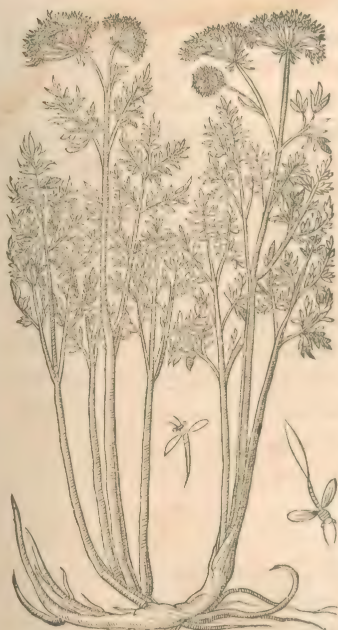
APIVM Hortenſe.

APIVM Silueſt. Dalech.

quo minutiorem haud temerè reperias, nudo ſemine, radice ſingulari, ſuauiter
olente. Aliud eſt hortenſe Apium criſpatum,perelegans & rarum,à ſuperiore ni-
hil diſtans,niſi foliorum criſpatis oris, argutioribuſq; & minutioribus inciſuris:
σέλινον ἄγριον, Apium ſilueſtre,cuius meminerunt Theophraſtus & Dioſcorides,hîc
Lib.7.hiſt. ca.4. ex Dalechampij opinione depictum eſt,deſcriptumq; radice gracili,longa,candi-
L.3.. c.69. da,odorata, folio Apii hortenſis,perquàm tenui,caule palmum alto,flore puſillo,
Forma. albo in exiguis vmbellis, quas herbacei cortices glumis ſpicarum non diſsimiles
ſuſtinent,& ſubtus ambiunt,ſemine minutulo. In aſperis collibus prouenit. Do-
donæus longè aliud ſilueſtre Apium exhibuit, quod foliis eſt magnis, valde inci-
Locus. Lib.5. c.45. ſis,planè ſilueſtris paſtinacæ,ſed multò maioribus,caulibus rotundis, cauis, qua-
ternos

APIVM Siluest. Dodon.

ternos quinóſve pedes longis, ima parte ex fuſco rubentibus, in quorum ſummitate rotundæ vmbellæ flores albos gerunt, deinde ſemen cõpreſſum, hirſutum, anetho, haud diſsimile, ſed maius: radix in duas tréſve alias ſecatur radices, non in altum deſcendentes, ſed obliquè huc illuc ſparſas, calefaciendi vi præditas, & linguam vrentes. Ex tota herba, tam ex caulibus quàm ex foliis ſuccus albus manat non aliter quàm ex tithymalis. Thyſſelium fortaſſe Plinij. Thyſſelium eſt, inquit, non diſsimile Apio: huius radix commanducata purgat capitis pituitas. Silaus Plinij quibuſdam, perperam Meum Batauis & Antuerpienſibus. Ελεοσέλινον, paluſtre apium, Gazæ paludapiũ, Officinis Apiũ, Mauritanis *Aſsilus*, Italis *Apio paluſtre*, Germanis *Epſſich*, ſeu *Eppich*, Hiſpanis *Perexil d'agua*, Gallis *Perſil de marez*, *Ache*, *Api*. Satiuo grandius, ſed ingrati tum ſaporis, tum odoris, in aquoſis locis naſcitur. ὀρεοσέλινον, Latinè etiam Oreoſelinum, & Apium Montanum, Gallicè *Perſil de montaigne*. Id, inquit Dioſcor. Caulis eſt vnus dodrantalis ex tenui radice. Circa ipſum ſunt ramuli & capitula cicutæ ſimilia, multò tamen tenuiora, in quibus ſemen oblongum, acre, tenue, odoratum, cumino ſimile. Naſcitur in petroſis & montibus. Quod ex herbariorum ſententia hîc depinximus, radice craſſa, longa extrinſecus nigra, intus candida, acri, odorata, aromatica, foliorum denſa coma circa radicem humi iacentium, Apio hortenſi ſimilium, ſed

Thyſſeliũ Plinij. Lib.25. c.11.

Forma.

Oreoſelinum. Lib.3.c.64.

Forma.

APIVM Paluſtre, Matth.

APIVM Paluſtre, Fuchſ.

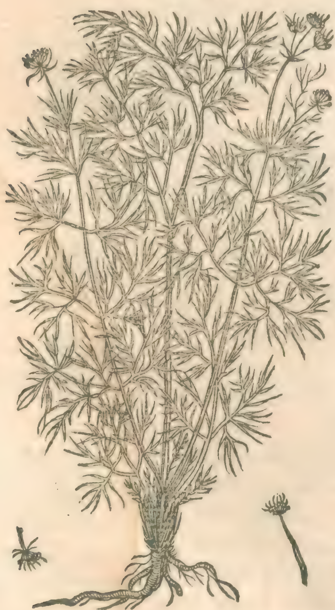

APIVM Montanum, Dalech.

latiorem iucundè olentium in pediculis infernè rubentibus: caule cubito altiore, è medio foliorum ambitu prosiliente, ferulaceo: Flore in vmbella candido, semine Apij, acri, odorato & amaro. Prouenit in asperis, saxosis, lapidosis, apricis, nonnunquam etiam ex saxorum rimis emicat. Floret Iulio mense. Sed cum in hac planta quædam Dioscoridis historiæ repugnent, nihilominus herbarij, vt diximus, plantam istam Oreoselinum, & horum quidam Oreoselinum maius appellant: aiuntq; deprauatos esse Dioscor. codices, præsertim vbi legitur, περὶ δὲ αὐλὸν κλωνάρια καὶ κεφάλια μηκωνίῳ παρεμφερῆ, in aliis κωνείῳ παρεμφερῆ. Nam cùm Theophrastus & Plinius scribant, vt dicemus, Apio montano inesse folia Cicutæ, cumq; nihil edat capitulis papaueris simile, perspicuu est legendum esse non κεφάλια μηκωνίῳ, sed καὶ φύλλα κωνίῳ παρεμφερῆ, idest, & folia cicutæ similia. Alij aliud Oreoselinũ proponunt in Sequanorum montibus ad pratorum saxosos margines nascens, caule & foliis Cicutæ, nunc humile, nunc procerum pro loci natura: radice tenui, candida. Flore in vmbella albo, semine oblongo, nigro, acri, odorato, Cymino simili.

PETROSELINVM Dalechampij.

Parisienses pro Oreoselino plantam mõstrant raram & nobilem in sabuloso Surenæi montis vertice, nec vsquam alibi nascentem, radice longa, crassa, acri, odorata, sapore & odore Empetro nostro simillimo, coma Apij, humi procumbente, densa: flore in vmbella candido, semine acri, & odoris suauis.

Petroselinum.

Πετροσέλινον, & πετροσέλινον μακεδονικὸν, Latinè Petroselinum & Petrapium, & Apium saxatile, & Petroselinum Macedonicum, quòd copiosius in Macedonia proueniat, in præruptis locis, ait Dioscorides,

Lib. 3. c. 64.

semine ammij, odoratiore, acri & aromatico.

Forma.

Verùm id Petroselinum esse putat Dalechampius, quod hîc depinximus, in saxosis tumulis prope Gratianopolim nascens, atque adeò rupibus ipsis paucula terra opertis hærens, qua sol flagrantissimus illidit radios, radice breui, parum fibrata, nigra, nec, quod mirum est, acri, nec odorata, supernè festucis comata, folio Apij hortensis, non illo quidẽ latiusculo, coriandro simili, prope radicẽ luxuriante, sed Altero illo tenuiore, anetho propemodũ simili, summis Apij caulibus & ramis conspicuo ac exili, cùm teritur Apij hortẽsis odorem sic spirãte, vt si quis clausis oculis naribus admoueat, apium hortense olfactu esse iudicet, flore in vmbella non prorsus candido, sed nonihil rubente, semine apij hortensis, primùm

mùm ſubrubro, deinde nigreſcente, ſi guſtes, amaro initio, at cùm pluſculò manditur acri & valde vrente, odorato quod Galenus in hoc ſemine requirit. Aliud

PETROSEL. Macedon. Matthiol.

Petroſelinum Macedonicum depinxit Matthiolus, quod iam in quibuſdam Italiæ hortis colitur petito ex Macedonia ſemine, foliiſque exit apio paluſtri ſimilibus, ſed minoribus, caule craſſo, ramoſo, alis frequentibus cauo, floribus albis, ſemine hortenſi apio ſimili, odorato & amareſcente, ἱπποσέλινον Græcis, Latinis Oluſatrum nominatur, Gazæ Equapium, à magnitudine ſic dictum. Eſt enim maius Apio hortenſi & candidius, inquit Dioſco. caule cauo, alto, tenero, veluti lineas habente, foliis latioribus, ſubpuniceis, in quibus eſt coma velut roriſmarini, flore plena, in corymbos priuſquam defloreſcat, compacta. Semẽ eſt nigrum, oblongum, acre, ſolidum, aromaticum: radix odorata, candida, non craſſa, ori grata (εὔστομος enim legitur in vulgatis exemplaribus, in antiquo εὐστόμαχος, id eſt, ventriculo grata) Naſcitur in locis vmbroſis, & iuxta paludes. Matthiolus pro Hippoſelino monſtrat Leuiſticũ vulgare hîc depictum, cùm nullam aliam plantam norit quæ legitimum referat, & Braſſauolam reprehendit, qui herbam Maceronẽ Italis vulgò vocatam Hippoſelinũ eſſe falſò exiſtimat: fortaſſe, inquit, peruerſa Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioſcoridis ſententiam hippoſelino radicem intus candidam, foris nigram reddidit, cùm tamen in Dioſcoride nulla nigri coloris fiat mentio. Eius Marcelli lapſus in cauſa eſſe potuit, quod apud Theophraſtũ legerit Hippoſelini radicem Raphani modo craſſam eſſe, ſed nigram, cùm Theophraſtus illic non Dioſcoridis Hippoſelinum, ſed Smyrnium potiùs deſcripſerit, vt dicemus. At non ſolum Marcellus & Braſſauola, ſed Dodonæus, Pena & plerique alij herbarij plantam, quam recentiores Petroſelinũ Alexandrinum, Officinæ nõ ſine errore Petroſelinum Macedonicum vocant, Galli *Alexandre*, Hippoſelinum verum eſſe aſſerunt. Caules edit aláſve multas ſtatim à radice, folia Apij paluſtris, ſed maiora, rotundiora ex atro virentia. Caulis eſt ſtriatus, bicubitalis, cõcauus: Apij vmbellæ corymborum inſtar pendulæ, maturitatẽ aſſecutæ, onuſtę ſemine copioſo, atro, vnde illi Oluſatri nomen, pleno, grani, ſemiſphærica figura, ſed paulùm quid vtrinque retuſa in baſi, medicato guſtu, acri, ad Smyrnium accedente, radix eſt ſatis craſſa longáque, hortenſi magis ſuccoſa, veſca, tenerior quàm

In cap. 64. lib. 3.

Hippoſelinum.

Ibid.

Forma.

In cap. 64. lib. 3.

Lib. 5. c. 45. In Ad. fol. 315.

HIPPOSELINVM, Matth. ſiue Leuiſticum vulgare.

ſuapte ſponte nato, foris color pullus, intus albus, odora, guſtu grato & nonnihil
medicato: non ſolùm Italis, ſed & Gallis, Germanis, Anglis auidiſsimè in acetariis
expetita, quæ etiamnum tempore Dioſcoridis cruda coctáve edebatur. Quam-
obrem à ſedulis olitoribus paſsim in hortis colitur. Leuiſtici nullus vſus in aceta-
riis, non eſt enim herba oleracea, ſed ingratiſsima & acerrima guſtu: ſemen mul-
tum diuerſum ſapore, odore, & tota vmbella. Quãtum ad Marcelli interpretatio-
nem attinet, ea peruerſa exiſtimanda non eſt, ſi radices foris nigras, intus albas in
Lib. 7. hiſt. quopiam exemplari à vulgaribus diuerſo legit & ſcripſit. Theophraſtus apij gene-
cap. 4. ra diſtinxit his verbis. τῶν δὲ σελίνων καὶ ἐν τοῖς φύλλοις, καὶ ἐν τοῖς καυλοῖς αἱ διαφοραί. τὸ
μὲν γὰρ πυκνὸν καὶ οὖλον, καὶ δασὺ τὸ φύλλον ἔχει. τὰ δὲ μανώτερον καὶ πλατύτερον, καυλὸν δὲ
μείζω. τούτων δὲ πάλιν τὰ μὲν λευκόκαυλα, τὰ δὲ πορφυρόκαυλα, ἢ ποικιλόκαυλα. τὸ δὲ ὅλον
Lib. 19. c. 8. ἅπαν τὸ τοιοῦτον ἐμφερέστατον τῷ ἀγρίῳ. Quæ Plinius reddidit his verbis. Et ſatiui autem
differentiæ in folio denſo, criſpo, aut rariore & læuiore, item caule craſsiore & te-
Lib. 7. hiſt. nuiore, & caulis aliorum candidus eſt, aliorum purpureus, aliorum varius. Idem
cap. 6. Theophraſtus aliquanto pòſt, τὸ δὲ ἱπποσέλινον καὶ ἑλειοσέλινον, καὶ ὀρεοσέλινον, καὶ πρὸς
ἑαυτὰ διαφορὰν ἔχει, καὶ πρὸς τὸ ἥμερον. τὸ μὲν γὰρ ἑλειοσέλινον τὸ παρὰ τοὺς ὀχετοὺς, καὶ ἐν
τοῖς ἕλεσι φυόμενον, μανόφυλλον δὲ, οὐ δασὺ γίγνεται, προσεμφερὲς δὲ τῷ σελίνῳ καὶ τῇ ὀσμῇ,
καὶ τῷ χυλῷ, καὶ τῷ σχήματι. τὸ δὲ ἱπποσέλινον φύλλον μὲν ἔμφερες τῷ ἑλειοσελίνῳ, δασὺ δὲ,
καὶ μεγαλόκαυλον, καὶ τὴν ῥίζαν ὥσπερ ῥαφανὶς ἔχει τὸ πάχος, μέλαιναν. μέλας γὰρ καὶ ὁ καρπὸς,
μέγεθος δὲ μεῖζον ὀρόβου. τὸ δὲ ὀρεοσέλινον μείζους ἔτι διαφορὰς ἔχει. τὸ μὲν γὰρ φύλλον
ἔοικε κωνείῳ, ῥίζα δὲ λεπτὴ, τὸν δὲ καυλὸν ἔχει καθάπερ ἄνηθον, πλὴν ἐλάττω. διδόασι δὲ
Lib. 19. c. 8. τοῦτον ἐν οἴνῳ αὐστηρῷ, τῶν γυναικείων χάριν. Ex quibus Plinius hæc mutuatus eſt. Id
quod ſponte in humidis naſcitur, eleoſelinum vocatur, vno folio, nec hirſuto.
Rurſus in ſiccis hipposelinum, pluribus foliis, ſimile eleoſelino. Tertium eſt oreo-
Cor. Emb. ſelinum, cicutæ foliis, radice tenui, ſemine anethi, minutiore tantùm. In quibus
65. lib. 3. error eſt in Plinio, qui de eleoſelino μονόφυλλον pro μανοφύλλῳ legit, atque ita dece-
ptus vno folio pro raro folio conuertit. Deinde falſò legitur in Theophraſto de
oreoſelino καυλὸν pro καρπὸν. Non enim caulis, ſed ſemen anethi ſemini ſimile
eſt, veluti Plinius rectè reddidit, ſemine anethi. Ex vtroque verò perſpicuum eſt
in Dioſcoride de oreoſelino tractante legendum καὶ φύλλα κωνείῳ ἐμφερῆ, pro κεφά-
λια μηκωνίῳ ἐμφερῆ id eſt, folia cicutæ ſimilia, pro capitula papaueri ſimilia, vt iam
diximus. Præterea Theophraſtus ex hipposelini radice raphani modo craſſa, ni-
gra, & ſucco eius myrrhæ ſimili apertè docet, id ſe cum ſmyrnio, quod etiam mo-
nuit Dioſcorides, confudiſſe, quod etiamnum hodie Græci faciunt. Nunc ſingu-
Vires & Temper. lorum vires expendendæ. Apij hortenſis herba, inquit Dioſco. ad eadem ad quæ
coriandrum conuenit: ad inflammationes oculorum cum pane aut cum polentæ
Lib. 3. c. 64. polline illinitur: æſtum ſtomachi mitigat: mammas ex concreto lacte induratas la-
xat: ſiue crudum, ſiue coctum edatur vrinas ciet. Decoctum ipſius radicíſque po-
tum letalibus medicamentis reſiſtit, vomitus mouet, aluum ſiſtit. Semen vehemen
tiùs vrinam ciet, contra venenatarum beſtiarum morſus, & epotum lithargyrum
auxiliatur, flatus diſſoluit. Admiſcetur commodè medicamentis dolorem ſedanti-
bus, & thoracis & tuſsis remediis. Galenus verò, Apium vſque adeò calidum eſt,
Lib. 8. ſim. inquit, vt & vrinas & menſes cieat: flatus quoque, diſcutit, & magis ſemen quàm
herba ipſa. Quæ ſiue de apio noſtro hortenſi vulgariq;, ſiue de apio paluſtri intel-
lecta, ſi vera ſunt, vt certè vera eſſe experientia certò comprobat, qui apium cali-
dum ad eadem ad quæ coriandrum conuenit, quod idem Dioſcorides refrigeran
di vi præditum eſſe ſcripſit? Qui calidum inflammationibus oculorum proderit?
fo. 314. & 315. æſtuanti ſtomacho, mammis lacte turgentibus? Hunc nodum ſic ſoluit Petrus Pe.
eſſe præſidia non parum multa, quæ contrariis aut valdè diuerſis polleant faculta-
tibus, & tamen eidem medeantur affectui eiuſdem increm̃eti & modi. Id in capitis

fractu

fracturis & vulneribus, inquit, facilè de Galeni Celsiq; lectione, & medicamentorum collatione discas, quorum hic siccantibus frigidis, ille verò calidis digerentibus, etiámque humectantibus fœliciter vsi fuere. Testium tumoribus violaceo farinis excepto leguminum quidam, alij verò Cretensi feruido vino excepto cumini puluere medentur. Sic nihil mirum coriandri succo refrigerante, & paullum quid adstringente partim dissipari, partim repelli materiam eiusque incrementum, vel apio calfaciente digerentéque in habitum per poros laxatos difflari. Galenus in Consilio pro puero epileptico apium probat & laudat. Contra Auicenna tanquam venenum fugiendum esse suadet. Aiunt enim Arabes tum oculis, tum epilepticis noxium esse, quod eius vsus epilepsiæ paroxysmum inuehat. Sed Galeni apium, nostrum est hortense & vulgare petroselinum, incidendi vi præditum, quod in epilepsia tuto dari potest. Auicennæ verò & cæterorum Mauritanorum apium, id est, quod Officinis hodie quoque apium dicitur, Græcis Eleoselinum, de quo mox. Apio, inquit Plinius, gratia vulgo est, namque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, aliisque membrorum epiphoris per se tritum, aut cum pane vel polenta impositum mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreatur. Galenus alibi, familiarissimum, iucundum, & stomacho gratum apium esse scribit. Hippocrates, Apium, inquit, magis vrinam ciet quàm aluum mouet: & radices magis quàm ipsum, aluum mouent. Idem in libro de internis affectionib. vbi à pituita in aquam intercutem transitus fit, ex oleribus raphanorum & apij vsum præscribit. Ex quibus colligere licet apium hîc intelligi vulgare nostrum petroselinum hortense. Videmus enim etiam hoc tempore eius folia ramulósque per iura tum carnium, tum piscium innatare, aqua butyróque incoqui, & iusculum iucundum inde effici, sicuti idem Plinius apium suauiores aquas potui incoctum præstare dicit. Eleoselinum id est, paludapium, siue apium palustre, ad eadem ad quæ apium efficax est, inquit Dioscorides, sed est ingrati tum saporis tum odoris, vt si quod fuerit apium Chrisippi, Dionysiiq; medicorum consiliis à cibis abdicatum, quia propensius paroxysmum epilepticum excitet, visus quoque claritati sit inimicum, istud palustre apium sit meritò censendum. Est tamen efficax valde, ideóque Arabibus & pharmacopœis nonnullis vsitatius in syrupis ad obstructiones tollendas præscribi solitis vt in Bysantino, & quinque radicum. Plinius, Eleoselino, inquit, vis priuata contra araneos. Oreaselinum vrinam ciet, auctore Dioscoride, semine ac radice ex vino potis: menses trahit. Miscetur antidotis & medicamentis vrinam cientibus & excalfactoriis. Petroselinum eodem auctore, vrinam ciet & menstrua: contra stomachi & coli inflationes & tormina prodest: laterum, renum & vesicæ doloribus in potu subuenit. Admiscetur antidotis vrinam cientibus. Petroselini semen, inquit Galenus, maximè vsui est, tum tota etiam herba vnà cum radice similem, sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Est autem gustu acre cum amaritudine, sic & facultate calidum vnà cum incidendi effectu. Hinc menses & vrinas affatim prouocat, flatus extinguit, fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium. Hipposelinum, vt scribit Dioscorides, oleris modo editur, vt apium radix tum cruda tum cocta estur, folia cum caulibus decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudáque muria condiuntur. Vim ducendi menses semen habet in mulso potum, calfacit frigore prehensos tum potum tum illitum: vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat. Plinius, Olusatrum, inquit, quod hipposelinum vocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur: itémque difficultatibus vrinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino deco

Lib. 20. c. 11.
Lib. 2. Ali.
Lib. 2. de Diæt.
Lib. 20. c. 11.
Petr Pe. Pl. lib. 20. cap. 11.
Lib. 20. c. 11.
Lib. 3. c. 64.
Lib. 8. sim.
Ibid.
Lib. 20. c. 11

no decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. Succus eius algentes calfacit potu. Hæc ferè omnia ex Dioscoride qui quos ῥιγοῦντας dixit, ille algentes conuertit, id est, aut frigore aut rigore prehensos. Nam de vtrisque intelligi posse videtur, tum de his qui ab externi aëris frigidi occursu frigus contraxerunt, tum de iis qui rigorem febres præcedentem patiuntur. His addit Theophrastus, γίνεται δ' καὶ τὸ δάκρυον ἐξ αὐτοῦ ὅμοιον τῇ μύῤῥᾳ. οἱ δὲ φασὶν ὅλως μύῤῥαν. Quæ Plinius sic. Sed præcipuè olusatrum myrrhæ naturæ est, hipposelinū Græci vocant, alij smyrnium. E lacryma caudicis sui nascitur, seritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ saporem habere dicunt. Auctorque est Theophrastus myrrha sata natum. Ex quibus colligere licet Theophrasto hipposelinum dici, quod ab aliis smyrnium vocatur.

Lib.7. hist. cap.6.
Lib.19. c.8.

SMYRNIVM. CAP. VIII.

Nomina — Σμύρνιον Græcis, Smyrnium Latinis dicitur, in Cilicia petroselinum, & quibusdam hipposelinum agreste auctore Galeno. Smyrnium dictum est, quod semini idem sit odor qui myrrhæ, vel radici, vt scribit Plinius. (Lib.3. c.64.) Monuit Dioscorides hipposelinum à quibusdam Smyrnium vocari, quum tamen aliud sit quod propriè Smyrnium dicitur, quod ex descriptionum collatione cognosci potest. (Lib.3. c.65.) Smyrnium, inquit, caulem gerit apio similem, propagines multas habentem, folia latiora, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicatáque, & colore sublutea, vmbellam in caule qualis anetho inest, semen rotundum, brasicæ simile, nigrum, acre, myrrhæ sapore, vt alterum pro altero vsurpetur. Radix est acris, odorata, tenera, succosa, fauces mordens, cortice extrinsecus nigro, intus cum virore pallido, aut subalbicante. (*Forma.*) *Locus.* Nascitur in petrosis locis, siccis collibus & limitibus agrorum. (Lib.27. c.13.) Plinius idem Smyrnium describens in paucis à Dioscoride variat. Smyrnium, inquit, caulem habet apij, folia latiora, & maxime circa stolones multos, quorum à sinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente, capitibus caulium orbiculatis vt anethi, semine rotundo, nigro, quod arescit incipiente æstate. Radix quoque odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis, cortex eius foris niger, intus pallidus, odor myrrhæ habet qualitatem, vnde & nomen. Nascitur in saxosis collibus & in terrenis. (Lib.19. c.12.) Idem alibi, & Smyrnium olus seritur iisdem locis, myrrhámque radice resipit. Hæc ille de Smyrnio propriè dicto, qui tamen alibi, vt ostendimus, hipposelino, quod & impropriè Smyrnium appellatur, tribuit myrrhæ saporem, atque cum illo Smyrnium confundit Theophrastum secutus. Hæ quamuis dilucidæ satis delineationes, non æquè omnibus notum Smyrnium reddiderunt. (Cap. 290. hist.) Fuchsius Ruellium secutus Smyrnium eam herbam esse putat, quam hodie Leuisticum nominant, Gallica rura *Leueche*. (In cap. 65. lib. 3.) Matthiolus contendit Smyrnium ei herbæ simillimum esse, quæ in Hetruria vulgò vocatur *Macerone*, quod caule sit apij, stolonibus multis referto, foliis latioribus, subpinguibus, robustis, ad terram versis, odore medicato, cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente. Præterea in caulium summitatibus vmbellam gerit anethi modo, semine brasicæ, maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Denique radice nititur odorata, acri, succosa, molli, cortice exteriùs nigricante, interiore parte ex albò virescente. In quibus etsi Maceronis semen brasicæ semini compararit, tamen iis respondens qui similitudinem hanc reprehendere possent, quod illius semen rotundum non sit veluti brasicæ, ait, cùm cæteræ omnes notæ illi respondeant, facilè in seminis delineatione mendum subesse potuisse, vel quod non in rotunditate, sed in alio quopiam huic semini

SMYRNIVM, Matthioli.

SMYRNIVM Verum, Diosco. & Dodo.

semini cum illo intercedat similitudo. Aliis, inquit Pena iam in procinctu est smyrnij veri cognitio, & ab hipposelino & leuistico distinctio, quibus nota sit illa planta iamdiu in multis Galliæ & Belgij hortis enata, cuius radix crassiuscula, foris nigricans, intus alba: folia ima ampla & multipliciter dissecta, reliqua rotunda & caules circumambientia, vt ab eis traiecta, in perfoliata herba cernantur, vmbellæ anethi, aut perfoliatæ: flores ex luteo herbacei pallentes, semen fuscum, subrotundum raphano minus, brassicæ par & simile, prorsum myrrham spirans, acre. Hanc plantam sic expresserunt Dodonæus & Lobellius. Matthiolus Smyrnium Creticum depinxit, quod ab aliis accepit, sed est eius pictura à superiore satis diuersa. Hoc ita describit. Fert folia macerone crassiora, quina ex singulis pediculis, per ambitum serrata; altera parte ima ab exortu mutila, longè autem diuersa in caule: sunt enim rotunda, & à caule ramisq; in quibus nascuntur, perfoliatæ modo transfinguntur, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, striatum, & subter folia geniculatũ, è quo in latere quo folia perforantur ramuli exeunt, ex singulis foliorum finibus, striati. Vmbellam in caulium ramulorúmque summitatibus gerit, racematim dissectam, floribus albicantibus, semine haud brassicæ simili, sed rotundo, anguloso, & in acutum desinente, colore ex flauo nigricante, sapore acuto

In cap. 65. lib. 3.

Matth in cap. 65. lib. 3

SMYRNIVM Creticum, Matthiol.

acuto & amariuſculo, pediculis longis ſtriatiſq;. Quare iudicat ſmyrniū ſuum multò propius ad ſmyrnij Dioſcoridis hiſtoriam accedere. Veri ſmyrnij radix, herba & ſemen vim habent calfaciendi, inquit Dioſcorides, olerum modo comeduntur folia muria macerata, & aluum ſiſtunt, radix ſerpentium morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit, & vulnera ad cicatricem perducit, ferueſacta & ſubdita abortus facit. Semen eius lienis, renum & veſicę vitiis prodeſt, menſes & ſecundas pellit. Commodè iſchiadicis cum vino bibitur, inflationes ſtomachi mitigat: ſudores & ructus ciet. Potum peculiariter hydropicis, & febrium circuitibus prodeſt. Eadem & quædam alia huic tribuit Plinius his verbis. Vis eius calfacere, extenuare, vrinam & menſes cient folia & radix, ſemen aluum ſiſtit, radix collectiones & ſuppurationes non veteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia & ſerpentes, admixto cachry, aut polio, aut meliſſophyllo in vino pota, ſed particulatim, quoniam vniuerſa vomitionem mouet, qua de cauſa aliquando cum ruta datur. Medetur tuſſi & orthopnœæ ſemen vel radix: item thoracis, aut lienis, aut renum, aut veſicæ vitiis. Radix autem ruptis conuulſis. Partus quoque adiuuat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem ſtomachi diſcutit, vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus radicis, vtilis fœminis, & thoracis pręcordiorúmque deſideriis: calfacit enim, purgat, & concoquit. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obſonia vtuntur cum mulſo & oleo, & garo, maximè in elixis carnibus. Quidam, Plinium putant in exemplari Græco vnde hæc ſumpſit pro ἐπιθέματα, legiſſe ἐπιθυμήματα, id eſt, remedia admouenda thoraci & præcordiis. Galenus de Smyrnio ſcripſit vt alimento, & vt medicamento. Smyrnium, inquit, non eſt inſuaue, ideóque Romæ plurimùm vænit. Multò autem acrius eſt & calidius quàm apium, quin & odorati quippiam habet. Quapropter efficacius vrinam, quàm apium, hippoſelinum, ſium, & mulieribus menſes mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt haud aliter quàm folia, quæ ſola per hyemem inhærent plantæ nondum caulem habenti, ſicut neque tum apium habet. Poſtea verò caule accedente tota planta iucundior redditur, ſiue quis crudam ipſam, ſiue coctam mandat, ſiue ex oleo & garo, ſiue acetum, ſiue vinum velit adiicere. Et alio in loco. Smyrnium quidam hippoſelinum agreſte cognominant. Ex eodem genere & ipſum cum apio eſt, & petroſelino, apio quidem validius, petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & vrinas mouet, calidum & ſiccum tertio ordine. Cilices in Amano monte natum, Petroſelinum vocant, minus verò petroſelino & ſmyrnio (nimirum hippoſelino, quod & Smyrnium) vocant: acre eſt. Proinde & vlceribus imponi poteſt, quia ſine moleſtia deſiccet. Sed & digerere quæ indurata ſunt poteſt. Reliqua vis eius apio & petroſelino ſimilis eſt, quare & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 65 · Lib. 27. c. 13 · Lib. 2. Ali. · Lib. 8. ſim.

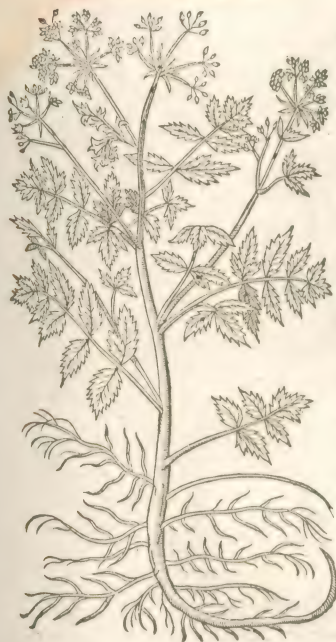
SISON. CAP. IX.

Nomina Lib. 3. c. 55. *Forma.*

QVOD Græcis σίσων, Latinis quoque Siſon dicitur, Hippocrates vocat Sinona. Scribit Dioſcorides ſemen eſſe paruum in Syria proueniens apio ſimile, oblongum nigrum, feruens. Huius ſeminis plantam docti quidam herbarij iudicant eſſe eam, quæ hîc depingitur, & à Dodonæo petroſelini Macedonici nomine deſcribitur, ab aliis petroſelinum exterum nuncupata. Foliis eſt longiuſculis, in plura ſciſſis, profundius inciſis lateribus, & toto ambitu crenatis, caulibus gracilibus bipedalibus, in quibus vmbellæ paruæ albicant:

SISON seu Petroselinum Macedonicum Dodonæi.

albicant: semen est fuscum hortensi apio simile, suauius tamen, odore magis aromatico & feruidiore, radix gracilis est, & multum fibrata. Locis asperis, saxosis, & incultis gaudet. Seritur etiam in hortis, in quibus mense Iulio floret, Augusto semẽ profert. Bibitur ad splenis vitia, inquit Dioscor. vrinæ difficultatem, & ad suppressos menses. Vtuntur ipso incolæ pro condimento, cum cucurbita cocta & aceto sumentes. Habet autem velut granula multa in cacuminibus. Eadem tradit Galenus. Sison, aliàs Sinon calidus, & subamarus gustu est, quare vrinam mouet & concoquit, mensésque prouocat omnésque viscerum obstructiones referat. Cornarij vetus Plinianus codex, Sinon habet, vbi in vulgatis simul legitur, & quod sequitur ad Sinon pertinens, smyrnio attribuitur. Locus is est. Sinon concoctiones facit, sapore simillima piperi. Eadem in dolore stomachi efficax. Quod sapore piperis esse ait, respondet voci πυρωτικὸν, quam Diosco. vsurpat, feruidum esse scribens.

Locus. *Tempus.* Lib.3 c.55. *Vires & Temper.* Lib.8. sim. Emb.l.53. lib.5. Lib.27.c.13

GINGIDIVM. *CAP. X.*

GRAECIS γιγγίδιον, & λεπίδιον auctore Dioscoride, Latinis Gingidiũ. Nascitur copiosissima in Cilicia & Syria, inquit ille, herbula siluestri pastinacæ similis, sed tenuior & amarior (Græcè legitur λεπτότερον ἢ καὶ πυκνότερον, id est, tenuior densiórque, aut solidior. Cui lectioni retragantur interpretes omnes, qui πικρότερον id est, amarior conuerterunt, Galenum & Plinium secuti) radice subrotunda, amarescere. Editur crudum & coctũ, & sale asseruatum. Est autem stomacho vtile: ciet vrinam, decoctum ipsius ex vino potum vesicæ prodest. Plinius non multò clarius id designauit, Syria in hortis operosissima, indéque prouerbium Græcis, Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alij gingidium vocant, tenuius tantùm & amarius eiusdémque effectus. Estur crudum coctúmque stomachi magna vtilitate. Siccat enim exactos omnes eius humores. Galenus, Plurimũ, inquit, in Syria Gingidium nascitur & editur, simile apud nos scandisci. Est autem stomacho valde commodum, siue crudum, siue feruefactum edere ipsum velis, longiorem autem cocturam non sustinet. Quidam edunt ipsum cum oleo & garo. Quidam etiam vinum aut acetum addunt, & multò magis commodum est, & auersantibus cibum appetentiam facit, si cum aceto edatur. Est satis clarum hanc herbulam, medicamentum potius esse quàm alimentum. Nam & adstringendi vi, & amaritudine manifesta non modica participat. De hoc itaque vt medicamento rursus agit his verbis. Gingidium quemadmodum gustu amaritudine & adstrictione participat, ita temperamento caliditate & frigiditate. Iuxta ambas autem qualitates siccat, & stomacho commodum est, eo quod non pauca adstrictione participat. Caliditatem equidem non ita manifestam possidet, siccat autem ordine secundo. Gingidium igitur ex Syria venit in Græciam & Latium, Dioscoridis, Galeni, Paulíq; ætate notissimũ olus, nunc vix vlli notum. Ruellius gingidium plantam eam esse censet, quæ vulgò

Nomina Lib.2.c.131. *Forma.* Lib.20.c.5. Lib. 2. Ali. Lib.6.sim. Lib.2.c.70.

GINGIDIVM, Matthioli.

GINGIDIVM Foliis Baucia, Syriacum Lobell.

Ca.78.hist. In cap. 131. lib.2. *Chærephyllon*, Gallis *Cerfeuil*; Germanis *Kerfel*, & *Kerfelkraut* dicitur: Fuchsius eandem pro Gingidio pinxit & descripsit. Quibus Matthiolus refragatur, legitimúmque

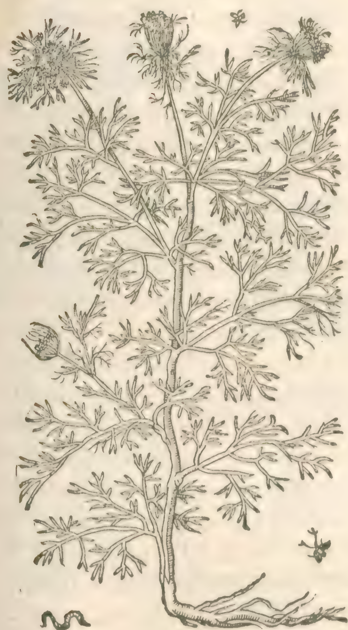
Forma. Gingidiũ ex Syria allatum, & à Iacob. Anton. Cortuso ad se missum depinxit, descripsitq; his verbis. Gingidium pastinacæ siluestri haud absimile est, amarius tamen, caule rotũdo, ramoso, sesquipedali, striato, subnigricante, geniculatóque: vmbella in cacumine alba, minoribus circumquáque comantibus foliis, è floribus semen prodit, quo maturescente vmbellæ in sese contrahuntur, vt in pastinaca, & tactu glutinosæ sentiuntur, radicem habet candicantem, palmari longitudine, subamaro sapore. Ex Syria in Italiam aduectum semen iam in hortis seritur. Lobellius aliud Gingidium foliis Bauciæ Syriacum mõstrauit. Hæc dodrantalis planta, inquit, Venetias Alepo Syriæ missa Sequini Martinelli opera: flos illi albus & sapor Gingidij, folia verò Bauciæ vel Elaphobosci minora. Tradit Matthiolus non deesse qui velint plantam Visnagam appellatam, vel legitimũ esse Gingidium, in qua sententia sunt Dodonæus & Anguillara, vel eius alterum genus, quod folia quadantenus magis Pastinacam referre videantur. Illorum opinionem Matthiolus improbat, quod Visnaga plãta sit pastinaca longè maior, & grandes robustásque gerat vmbellas, adeò vt pediculi ex quibus constat dentiscalpij iam multis in vsum venerint.

VISNAGA, Gingidum Matthiol.

Lib.5.c.51.

VISNAGA Gingidium, Dodonæi.

CEROFOLIVM Gingid. multorum, Matth.

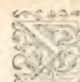
nerint. Quare Viſnagam potiùs maiorem paſtinacam ſilueſtrem vocandam eſſe cenſet, quod eam non ſolùm notis omnibus refert, ſed etiam viribus. Hanc Pena vidiſſe ſe affirmat multis Italiæ locis, præſertim via qua itur Pæſaro Romam, & Aquitaniæ Ageni ſecus Garumnam, & Burdegalam, tam bene congruentem deſcriptioni quàm cæteras. Nam de gingidij vmbella nulla in Dioſcoride mentio. Foliis quidem caulibus geniculatis, floribus, & reliqua facie ſilueſtri paſtinacæ ſimilis eſt Viſnaga: ſed foliis tenerioribus, denſioribus, minutius diſſectis, caulibus gracilioribus & læuioribus, neque tota hirſuta quemadmodum paſtinaca ſilueſtris, ſed læuis & nuda, amaro guſtu, floſculi in vmbellis candicant velut in paſtinaca ſilueſtri ſemine maturo, adeò rigida & lignea fit vmbella, vt dentiſcalpiis apta ſit, radix candida eſt & amara. Cæterùm cùm Cerefolium noſtrum in ciborum vſum veniat, & ſuas quoque in medicina vires habeat, gingidiíque ſpecies videatur, de eo hîc diſſerendum. Planta eſt nemini non nota, paſsim in hortis naſcens, fragilis ac tenera, ſenis ferè ſemper ex ſingulis pediculis emergentibus foliis, vulgaris petroſelini modo, in ambitu inciſis, caulibus ſeſquicubitalibus, pinguibus, ſubrufeſcentibus, inanibus, geniculatis: vmbellam in ſummo caule gerit albis floribus ornatam, è quibus tenuia rectáque oriuntur cornicula, multa ex vno pediculo prodeuntia, piloſa, rufeſcentia, in cacumine aculeata, in quibus ſemẽ lõgiuſculum concluditur pullo colore, radix illi breuis, in multas diuaricata fibras. Tota planta dulcis eſt & odorata, acriuſculo quodam ſapore vix ſenſili, quò fit vt aliis oleribus addita, ea guſtui gratiora reddat. Plinius. Rurſus alio comitatu, æquinoctio autumni ſeruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, chærephyllum, quod pæderota Græci vocant. Nam quæ ſequuntur, & acerrimum ſapore, &c. ad ſinapi pertinent. Sed hoc Plinij Chærephillum à Cerefolio noſtro planè diuerſum eſt.

In Ad. fol. 324.

Matth. Ibi.

Lib. 19. c. 8

SCANDIX, Pecten Veneris quorundam. CAP. XI.

Nomina Κάνδιξ Græcis,Scandix Latinis,ſilueſtre olus eſt,inquit Dioſcorides,ſub-
Lib.2.c.132. acre,amarum,in cibi vſum veniens, crudum & coctum ſi edatur, ventri
Vſus. & ſtomacho vtile. Dococtum in potu, veſicæ,renibus,& iocinori pro-
Lib.8.ſim. deſt.Similiter Galenus,Scandix inquit,ex agreſtium olerum genere eſt,ſubacre, &
amarum, adeò vt in ſiccando & excalfaciendo,aut ſecundi ſit ordinis intenſi, aut
tertij incipientis.Vrinã valenter ciet,& viſcera obſtructione liberat,ex dictis qua-
litatibus conſtans.Alio in loco gingidium Scãdici ſimile eſſe dixit. Vilcolus Scan-
Lib.2. Ali. Lib.22.c.22 dicem eſſe Plinius oſtendit his verbis. Scandix quoque in olere ſilueſtri à Græcis
ponitur,vt Opion & Eraſiſtratus tradunt.Item decocta aluum ſiſtit,ſemine ſingul-
tus confeſtim ex aceto ſedat.Illinitur ambuſtis,vrinas ciet.Decoctæ ſuccus prodeſt
ſtomacho,iocinori, renibus, veſicæ. Hæc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poëtæ
obiicit iocnlariter, matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe, ſed Scan-
Lib.21.c.15. dicem. Eiuſdem meminit. Reliqua vulgarium in cibo apud eos herbarum nomi-
na Chondrylla, Hypochœris, Caucalis, Antriſcum, Scandix, quæ ab aliis Tra-
gopogon vocatur. Qui locus mancus eſt:legendum enim, Scandix, quæ ab aliis
Lib.7. hiſt. cap.8. Tragopogon vocatur, &c. Theophraſtus Scandicem inter ἐπιγειόκαυλα, id eſt, ea
quibus caulis per humum prorepit,enumerat,ſed vulgata exemplaria habent ἐπε-
τειόκαυλα & Theodorus annicaules conuertit. Locus is eſt. κοινὴ δὲ διαφορὰ πάντων
τῶν ποωδῶν ἡ τοιάδε. τὰ μὲν γάρ ἐστιν ὀρθόκαυλα, καὶ νευρόκαυλα, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, κα-
θάπερ μαλάχη, σκάνδιξ, σίκυος ἄγριος. Id eſt, Communis omniũ herbarum differen-
tia eſt, quod aliæ recticaules ſunt & neruicaules, aliis caulis per humum repit, vt
maluæ,ſcandici,cucumeri ſilueſtri.Hæc ſcandix notiſsima olim Græcis omnibus,
quę toties Athenis in theatro riſum & plauſum excitauit,plebis cibus,& quotidia-
num pulmentũ,vix hodie à quoquam cognita eſt, tantùm ex capitum in Dioſco-
ride conſecutione, & ſtirpium collatione, & ex Galeno Aëtióque gingidio ſimi-
lem eſſe intelligimus. Sunt qui gingidium Matthioli,Scandicem eſſe putent.

SCANDIX.

Lib.5.c.52. Alij herbam hic depictam, quæ radice eſt
paſtinacæ ſilueſtri ſimilis amara & ſubacri, eo-
dem fere ſapore qui & in radice ſmyrnij ſiue
Petroſelini Macedonici deprehenditur: foliis
paſtinacæ ſilueſtris latioribus, ad apij foliũ ma-
gis accedentibus,candidis,minimè hirtis, è cau-
le per interualla ſic prodeuntibus, vt in corti-
coſam membranam dilatatũ prope caulem fo-
lium alterum intra ſe concipiat, & foras protru-
dat:caule ſtriato, cubitali:flore in vmbella can-
dido, non fœniculi modo & aliarum id genus
plantarum,quę vmbellam gerunt,pediculis ro-
tatim conſtructa,ſed quamplurimis apicibus ex
candido herbaceis velut coagmentata, peculia-
ri quadam compoſitione, in nullis aliis herbis
vix perſpecta.Alij,in quibus eſt Dodonæus, her-
bam quæ ſcanaria, Acus paſtoris, & Acula vul-
Lib.24.c.19 gò dicitur,Gallis *Aiguille de Berger*, Plinio pecten
veneris, proceritate, cauliculis, foliis,floribus,
cerefolio noſtro haud multum diſsimilem, ſed
grato illo odore deſtitutam. Cauliculis eſt ro-
Forma. tundis,duris, foliis cerefolio grandioribus, ma-
gis inſe

PECTEN VENERIS, scandix quorund.

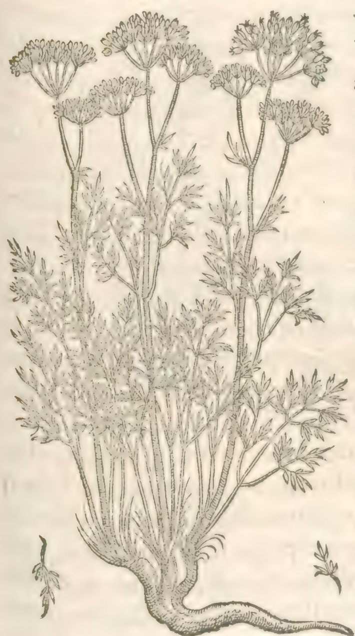

PERCEPIER, Anglorum.

gis insectis,magis ad fuscũ vergentibus,floribus candidis in vmbellis, deinde emicantibus ab eodem capitello multis acuminatis rostellis inter se disiunctis, quæ acus seu pectines planè referunt, quibus mulieres linum depectunt & concinnant, radix est alba,digitali longitudine. Veneris pectinem, inquit Plinius, appellant à Lib.24 c.19 similitudine pectinum, cuius radix cum malua tusa omnia corpori infixa extrahit. Sed pecten Veneris, inquit Pena, fumariam gustu, foliis & In Ad. fol. 324. vsu repræsentat:vulgus pharmacopœorum etiã Venetiis putat & vsurpat. Acrimoniæ verò & amaroris eiusdem momenti sunt argumenta, qualia sunt Galeni de fumariæ acrimonia.Quã sententiam merito docti viri vellicant, & res ipsa reclamat.Sic chelidonij minoris,ari, & ceparum multò mitiorem experimur acrimoniã, quam illis tribuerint antiqui. Qui verò Saxifragam *Percepier* Anglorum probè perspectum habẽt, superiorum duarum stirpium vtriuis simile esse sciunt, & neutiquam iisdẽ viribus secundum,amaror etiam & acrimonia in eo percipitur, & passim valetudinis causa pro olere manditur, figura ei cerefolij proxima, sed herbula semper est dodrantem alta, nusquam adultior, toto anno suapte sponte erumpit, arido & trito solo luxuriat, sine caule, flosculis herbaceis,vehementer & repente vrinas ciet, muria condita seruatur, & ex ea aqua stillatitia magno vsu elicitur. Hanc plantam Pena proponit magis

SAXIFRAGA Vmbellifera, Anglorum.

quam asserit,vt pote quæ herbariis non valdè nota sit,neque dum,quod sciam, ab vllo alio descripta.In Anglia tamen frequentissimo apud mulierculas vsu recepta. Huc accersenda Saxifraga vmbellifera Anglorum,facie Seselis pratensis Monspeliensium. Hanc ab eximia virtute frangendi calculi sic Angli nominarunt, pratis vdis familiarem,foliis fœniculi,latioribus,pratensis Seselis minoribus. Radix odora,foris nigra,intus alba,Pencedani facie:flores in Vmbellis candidi, semẽ fœniculi,caulis cubitalis & sesquicubitalis est.

CAVCALIS. CAP. XII.

Nomina Αυκαλὶς Græcis,ita Latinis Caucalis nominatur, fortaßis à seminum effigie,quæ vascula oblonga & semisphærica imitãtur,aut quod præarida strepitum edunt hæc semina ventis concussa vindemiis exactis, quemadmodũ caucalia vasa sonum edunt, dum aqua confertim egreditur aëre exeunte,& contra strepitum edunt dum implentur. Gaza in Theophrasto Pedem gallinaceum conuertit, nonnulli,auctore Dioscoride,daucum siluestre vocãt. Caucalis inquit ille,cauliculus est dodrãtalis, aut etiam maior, subhirsutus, foliis apio similibus, fœniculi modo per extrema multifidis, hispidisq; vel densis, vt alij reddũt (Sic Ruellius secutus vitiatum codicem,qui habet. φύλλα ἔχον σελίνῳ ἐμφερῆ, ἐπ ἄκρων ἤγουν μαραθροειδῶς πολυσχιδῆ, δασέα. Verùm in exemplari veteri,atq; in recentiorum compluribus legitur, φύλλα ἔχον μαράθρῳ ὅμοια, πολυσχιδῆ. Id est, folia habet fœniculo similia,multifidaq;.Quæ lectio congruit plurimum constitutioni caucalidis)candida in cacumine vmbella,suauiter olente. Crudum coctúmve olerum modo estur, vrinam ciet. Theophrastus caucalidem inter oleracea recenset.

Lib.1.c.133. *Forma.* *Lib.7.hist. cap.7.* *Lib.21.c.15.*

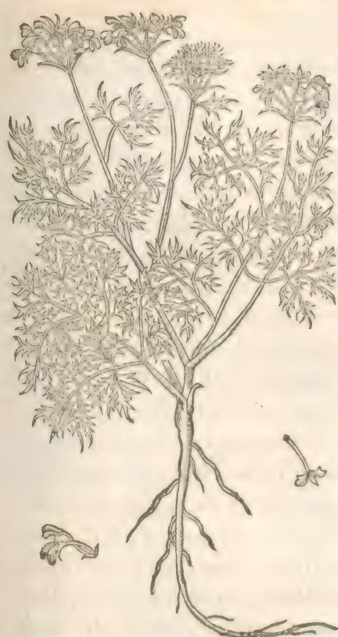
CAVCALIS, Matthioli.

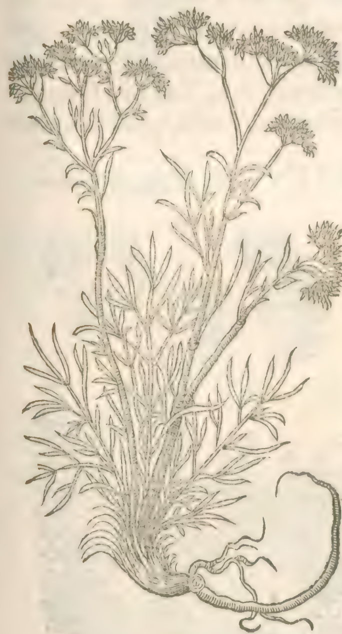
Plinius velut herbæ vulgaris, & in cibis vsitatæ meminit his verbis. Reliqua vulgariũ in cibis apud eos herbarum nomina, chõdrylla,hypochœris,& caucalis,&c. Eandem descripsit alibi. Estur & caucalis fœniculo similis, breui caule, flore candido,cordi vtilis.Succus quoq; eius bibitur,stomacho perquam accõmodatus, & vrinæ,calculisq; & arenis pellendis, & vesicæ pruritibus, &c. Caucalida, inquit Galenus,quidam daucum siluestrem nuncupant. Est enim ei adsimilis gustu & viribus:ex calfacit enim,vt ille, & desiccat:tum vrinam ciet, & muria condita reponitur. Ex his tribus ordine descriptis oleribus,hoc tertium vix cæteris notius est, quia nõ multò clarioribus notis designatum fuit à Dioscoride.Pręterea vitiata est eius lectio,hęc enim verba,foliis apio similibus,à quopiam in margine adscripta sunt, quæ postea in contextum latinum irrepserunt:nam in Gręcis exemplaribus desiderantur,& superuacanea sunt. Audacius tamen herbarij Caucalides aliquot exhibẽt.Matthiolus nasci ait caucalidem hîc pictam in Hetruriæ campestribus,inculto præsertim solo,vt & Ananiensi tractu in Tridentino agro,nullis reclamantibus notis.Petrosello saluatico vulgò vocant.Quippe quod folia quæ per ima prope radicem exeunt, apiũ quadantenus effigie referunt, quod vulgò petrosello vocant, etsi quæ superiore parte prodeũt,per ambitũ sint fœniculi modo capillamẽtis diuisa. Caulem mittit

Lib.22.c.22 *Lib.7.sim.* *In cap.133. lib.2.*

CAVCALIS, Dodonæi.

CAVCALIS, Penæ.

Pastinacæ, in cacumine vmbellã gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem. Caucalidem flore rubro latioribus foliis vocat Lobellius, qui etiam aliam pinxit vulgarem floribus candidis, foliis minoribus, sed caule proceriore. Caucalidem aliam exhibet Dodonæus, hirsutam nimirum plantam, à Pastinaca siluestri parum distantem, foliis coriandro ferè similibus, magis dissectis. In cauliũ summitate vmbellæ rotundæ, floribus candidis decorãtur, quorum extima folia sunt ampliora: semẽ longũm, hirsutũ, veluti Pastinacæ siluestris, cumini semine maius. In campestribus prouenit. Iunio mense floret, paulo post semen maturum est. Plantam aliam pro caucalide exhibet Anguillara, foliis apio minimè similibus. Eam à se iamdiu collectam Pena asserit in præruptis S. Specus vocati ad fanũ Magdalenæ in prouincia Narbonensi, & liberum facit quid cuilibet ea de re videatur statuere. Hîc ex Pena appingendam curauimus. Est hæc, inquit, caule fœniculi, & foliis & diuisura, cubitum alta: vmbella albet, & odorata est. Radix vnica, recta, humi pacta, candida, sapore pastinacæ. Verùm hoc magis placent vulgares caucalides, inquit Pena: quia sunt caule, foliis, vmbella & semine hispidis, eoq; magis congruunt verbis Dioscoridis. Duæ namq; sunt in nostris vinetis & segetibus differentiæ: altera candida, foliis minoribus, sed caule proceriore, & hæc Matthioli. Altera purpurascẽs vmbellis seu floribus. Folia habet latiora & crassiora, semẽ maius. Est istud semẽ argutum & elegãs: nã triquetrã, & spinulis horridã habet glumã, glycyrrhizæ quadãtenus similẽ, vestibus mordicus hærentẽ. Ea exuta granũ oblongũ, auenæ exenteratæ modo cernitur, haud gustu insuaue, qua quidẽ satis expressa nota insigniuit caucalides Dioscorides, & à similibus discreuit. Matthiolus caucalidẽ suã longè pluribus pollere facultatibus scripsit. Est enim cordi vtilis. Succus calculos & arenas pellit, iocinoris, lienis, renumq; pituitas extenuat. Semẽ potum oculorum aciem acuit, & menses fœminarum adiuuat. Datur viris cõtra seminis profluuium cum aspleno & viticis semine. Steriles facit prolificas assiduè ex vino potum. Præstat aduersus trygonis, draconis, & scorpionis marinorum ictus, vulneri illitum. Herba tota ex aceto mãsa, & vomitione reddita ventrẽ purgat, appetitũ languescentẽ excitat, & nauseæ fastidia discutit. Melãcholicos iuuat tum herba ipsa in cibis deuorata, tum succus potus, tum semen, quemadmodũ totius plantę decoctũ. Quare datur vtiliter quartanariis & scabiosis: quinetiam morbo gallico affectis.

Lib. 5. c. 49.

In Ad. 101. 325.

Ca. 133. li. 2.

Vires.

DAVCVS. CAP. XIII.

Nomina Αὔκος Græcè, Daucus Latinè, Daucum & Daucium nominatur, Arabicè *Dacu, Gezar*, siue *Giezar*.
Genera Dioscorides tria Dauci genera recenset, Creticum, Selinoides, tertiũ foliis coriandri.
Lib.25.c.9. Plinius, Dauci, inquit, genera quatuor fecit Petronius Diodotus: quæ persequi nihil attinet, cùm sint differentiæ duæ. Probatissimum in Creta, mox in Achaia, & in siccis vbicumque natum, fœniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisq;: caule pedali, recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera vbique nascuntur terrenis collibus, limitibusq;, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rutundis, sæpe pluribus quàm ternis, radice lignosa, sed cum inaruit, superuacua. Semen huius cumino simile, prioris milio, album, acre: odoratum omnibus, & feruens. Secundum priore vehementius est, ideóque parcè sumi debet. Si iam maximè tertiũ genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex aliis vsus seminis: ex Cretico radicis & succi, sed magis ad serpẽtes est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis. Hæc Plinius: qui habet de primo genere folia candidiora λευκότερα quæ Dioscorides λεπτότερα, idest, tenuiora. Eadem descripsit his verbis Dioscorides. Daucum Creticum folia habet fœniculo similia,
Forma. minora & tenuiora, caulem palmi altitudine, vmbellam Coriãdro similem, flores albos, & in his semen acre, album, hirsutum, in mandendo odoratum. Radix est digiti crassitudine palmi longitudine. Nascitur in petrosis & soli expositis locis. Aliud est eius genus siluestri apio simile, acre, aromaticum & odoratũ, gustantiq; feruidum. Præstantissimum est Creticum. Tertium eius genus folia habet coriandro similia, flores albos, caput & semen anetho similia, & in capite vmbellam pa-
Ca.69.li.3. stinacæ similẽ, semine oblongo refertã, & acri velut cuminũ. Tria hæc Dauci genera inueniri affirmat Matth. quorũ illud Italis frequentius esse, quod siluestrem

DAVCVS, I. Matthioli.

DAVCVS, II. Matthioli.

pastinacam

pastinacam æmulatur. Est enim in Senensi agro præsertim in maritimis frequentissimum. Creticum autum legitimum ex Creta tantùm afferri existimat. Id verò quod coriandri foliis prouenit, semine cumino simili, non solum in multis Italiæ, sed etiam Germaniæ Bohemiæq; locis reperiri. At primum illud Creticum non solùm in Creta nasci Pena asserit: non modo enim Germanicas Alpes, sed etiam Genuensiū colles, & Geneuensium circa Iurā rupes hoc Cretico abundare, indeq; Lugdunū & ad alia emporia hodie venum deferri: eoq; pluris emi etiam Venetiis, quia ad Theriacam & similia antidota efficacius est quouis alio congenere Dauco. Eius folia exilia, inter fœniculum & carottam media sunt, vmbellæ candidæ, flores anethi, copiosum semen, oblongū, vt cumini, sed lanugine albidum, gustu acre, odorum, & cuius vsus potissimum. Visa etiam radix pastinaca minor, gustu feruidiore, & odoratior. Huic quo minus sit Creticū, si quid deest, solum cælumve erit. Sanè effigie nihil, viribus autem perparū abest. Daucū secundū Matth. Veneti pharmacopœi saxifragiā dicunt illíq; cōsimiles vires frequēti experimento tribuunt. Nihil tamē obstat quin sit Daucus alter Diosc. Foliis enim est coriādri aut petroselini semine in vmbellis oblōgo, anguloso fœniculi modo. Radix albicat, aroma olet, suauísque gustanti est, superneq; comata est Mei modo. Daucus Selinoides secundus dicitur Lobellio, Rosmarinū siue Libanotis prima Theophrasti, folio apij palustris, Italis *Valdebona*, vulgò & Saxifragia Venetorum. Visitatior Daucus Officinarum Italiæ, Galliæ, Germaniæ, est Pastinaca siluestris Dioscoridis, siue Carota siluestris vulgi, vt paulò post dicemus. Istud frequentius Cretici penuria vsurpant, duplumq; nonnulli substituunt, freti Galeni sententia, tametsi non parùm facultatibus & effigie à Dioscoridis Daucis absit. Dodonæus pro Dauco tertio eandem Carotam siluestrem descripsit & depinxit: Alia ab iis Dauci genera ex Dalechampij opinione hîc proponimus. Secundum scilicet, hipposelino simile, quod ἄγριον σέλινον dici Dioscorides auctor est. Caule, folio, radice, quamuis qua parte apio siluestri simile sit hoc Dauci genus, Dioscorides non expresserit. Folium tamen in illo profundius incisum quam in hoc Dauco, cætera pariter carnosum & crassum. Gignitur in glareoso campo quem Drauus irrigat prope Gratianopolim, radice alba, odorata, acri, paleis in summo capillata, caule cubitali, nonnunquam altiore

In Ad. fol. 325.

Lib. 2. c. 87.

Lib. 2. cap. de hippos.

DAVCVS II. genus, Dalech.

DAVCVS III. genus. Dalechamp.

tiore,anguloſo,folio prope radicem terræ inſtrato,latiore, hippoſelino ſimili, in exilibus ramulis tenuiore,magiſq; diſſecto apij modo, vmbella apij, flore candido,copioſo,ſemine minuto,oblongo,acri,odorato. Tertium Dauci genus in ſaxoſo colle Gratianopoli imminente naſcitur,quem indigenæ *Chalemont*, ideſt, calidum montem vocant,quod apricus & ad meridiem ſitus ſolis radiis aſsiduè tepeſcat, & interdum æſtuet: quamobrem inſignium plantarum feraciſsimus eſt. Huius igitur plantæ radix ex flauo candicat, breuis & exilis, feſtucis in ſummo villoſa. Folia prope radicem coriandro ſimilia,quanto ſunt propiora caulis & ramulorum ſummitati,tanto tenuiora,adeò vt in plantæ vertice ad tenuitatem fœniculaceorum anethinorúmve graciłeſcant:quod eſt,κεφαλὴν δὲ ἔχει καὶ καρπὸν ὅμοια τῷ ἀνήθῳ. Caulis apij,flos in vmbella candidus, anetho paſtinacæ've ſilueſtri ſimilis:nam paſtinacæ ſilueſtris vmbellam cum anetho comparat Dioſcorides, ſemen

Lib.3. cap. de paſt. oblongum,anethini æmulum ſaporis acris,qualis in cumino guſtanti percipitur.

DAVCVS Pratenſis, Dalech.

His Dalechampius adiungit Daucum pratenſem,qui in montoſis pratis naſcitur, radicibus multis,candidis, rotundis ab ima caulis parte in diuerſa ſparſis,breuibus, dulcibus, odoratis, foliis proximè radicem ſex aut ſeptem,totidem digitos longis,foliolis per ordinem multis,orbiculatim cauliculos totos ambientibus, myriophyllo ſimilibus,mollibus, læte virentibus, caule medio fœniculi,cubitali,in ramos duos, vel tres diuaricato,foliis paucis veſtito, interdum nudo, vmbella per initia nonnihil rubeſcente,poſtea,alba,amara,ſubacri,odorata. Floret Maio menſe. Semen omnium,inquit Dioſcorides,vim habet excalfaciendi:menſes, fœtus & vrinas potum extrahit,tormina diſcutit, veteres tuſſes mitigat. Auxiliatur à phalangio commorſis potum cum vino. Diſcutit quoque tumores in cataplaſmate impoſitum. Seminis quidam aliorum vſus eſt duntaxat, Cretici verò etiam radicis, quæ maximè aduerſus beſtias venenatas bibitur cum vino. Quod Dioſcorides habet, ἐμμήνων, ἐμβρύων, καὶ οὔρων ἀγωγόν, Plinius reddidit Daucum & menſes & ſecundas potu facillimè pellit, quaſi qui δευτέρων legiſſet pro ἐμβρύων. Dauci herbæ ſemen,inquit Galenus,excalfaciendi vehementer facultatem habet,adeò vt inter prima efficax ſit, tum vrinæ mouendæ medicamen,tum menſibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum foris impoſitum poteſt. Ipſa verò herba ſimilem quidem vim obtinet, tamen ſemine infirmiorem,nimirum ob aqueæ humiditatis mixtionem, quamquam vtique & ipſa calida ſit temperie.

Lib.2. c 69. *Vires & Temper.*

Li.26.ca.15. Li.6.ſimpl.

PASTINACA. CAP. XIIII.

Nomina

RAECE σταφυλῖνος, Latinè & Italicè Paſtinaca, Arabicè *Iezar*, *Gezar*, ſeu *Giezar*, Germanicè *Paſteney*, & *Paſtnachen*, Hiſpanicè *Cauaoria blanqua*, Gallicè *Paſtenade*. Paſtinaca verò à paſcendo dicta videtur, quia ſponte in agris naſcitur,eamq; plebs ſæpiſsimè depaſcitur, quemadmodum etiam σταφυλῖνος, à radicis ſcapo bryoniæ(quæ etiam σταφυλὸς dicitur)non

Lib.3. c.52. ita abſimili, appellationem ſortita videtur. Dioſcorides duo Paſtinacæ genera facit

facit, ſilueſtrem & ſatiuam. Plinius quatuor. Ex his Paſtinacæ vnū genus agreſte Genera.
ſponte prouenit, Staphylinos Græcè dicitur. Alterum ſeritur radice, vel ſemine Lib.19. c.5
primo vere vel autumno, vt Hygino placet Februario, Auguſto, Septembri, Octo-
bri, ſolo quàm altiſsimè refoſſo. Annicula vtilis eſſe incipit, bima vtilior, gratior
autumno, patiniſq; maximè, & ſic quoque virus illi intractabile eſt. Hibiſcum à
Paſtinaca gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile. Eſt & quartum
genus in eadem ſimilitudine Paſtinacæ, quam noſtri Gallicam vocant, Græci verò Lib.21. c.15
daucum: cuius genera etiam quatuor fecere. Meminit & alibi Paſtinacæ pratenſis.
Hanc quidam eandem eſſe cum ea, quam hibiſcum nomine cum althæa communi
vocant, alij diuerſam putant. Vt vt res hæc habeat, hæc Paſtinaca à ſilueſtri Dio-
ſcoridis diſtat. Quartum eiuſdem genus Carota noſtra videtur eſſe, Dauci quartū
genus ab eodem proditum, vt diximus. Paſtinaca ſilueſtris, inquit Dioſcorides, Cap. de Dau. Lib.3.
folia Gingidij habet, ſed latiora, ſubamara, caulem rectum, aſperum, qui vmbellam
gerit Anetho ſimilē, in qua flores candidi, & in medio purpureum quiddam exi-
guum, veluti crocum referens. Radix eſt digiti craſsitudine, palmi longitudine,
odorata, quæ cocta eſtur. Satiuam notis nullis Dioſcorides expreſsit, ſed tantùm
ad eadem pollere, inefficaciorem tamen eſſe, & cibo aptiorem ſcripſit. Eam tamē
quæ hìc picta eſt, inquit Pena: quia poſteritatis conſenſu, & multo vſu recepta eſt,

PASTINACA Satiua vulgi, Matthioli.

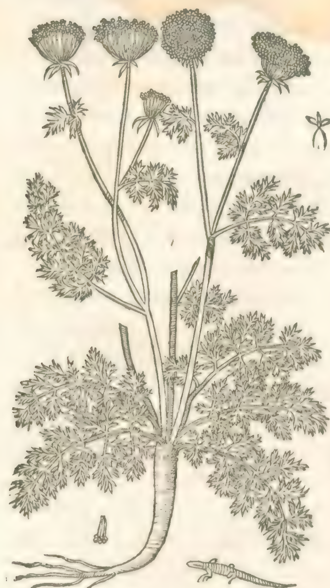

vt genuinam agnoſcunt herbarij. Similis eſt Siſaro facie, ſimilior tamen Elaphoboſco, quē ſilueſtrem Paſtinacam ſiue Bauciam Officinæ dicunt. Lutei namq; ſunt Bauciæ flores: radix concolor, & eiuſdem ſaporis. Silueſtris ſimilis eſt tota Carotis ſeu Dauco Staphylino cui Paſtinacam ſilueſtrem ſuccedaneā faciunt pharmacopœi, vt paulò ante monuimus. Vmbellæ denſæ & ſatis magnæ ſunt, flores candicant. Ea ſcatent agri & ſata: ſed minor multò ſuperiore eſt: radix eundem guſtum, ſed medicatū exhibet, minùs tamen cibis expetita. Satiuam ſcri- Cap.52.li.3.
bit Matthiolus in Italia frequētiſsimè in hortis ſeri: & Ruellium reprehendit, qui Carotas vulgò vocatas, ſatiuas eſſe Paſtinacas crediderit. Erratica in campis & incultis ſua ſponte naſcitur. Vtraq; albicātibus conſtat radicibus, quæ coctæ manduntur. Satiuam etiā Allobroges & Sequani in hortis colunt, & ſeruatis Latini nominis veſtigiis *Panetz* vocant. Lobellius Paſtinacā ſatiuam hic poſitā, Paſtinacam domeſticam vulgi appellat, Paſtinacam ſatiuā Dioſcoridis, Daucum Theophraſti, Gallorum *Paſtenades & Carottes iaunes.* Paſtinacam ſilueſtrem Dioſcoridis, Carottam ſilueſtrem vulgi, *Carotte, ou Paſtenade ſauuage*, quæ Daucus eſt officinarum, cuius iconem hîc videtis. Satiuæ vero Paſtinacæ Dioſcoridis, ſiue Carottæ luteæ ſiue Dauci lutei edulis iconem habetis, cap. de Carottis, apud Matthiolum, ca. de Siſaro nomine Siſoris ſecundi. Paſtinacę ſilueſtris ſemen Vires & Temper.
potum & impoſitum menſes mouet auctore Dioſcor. Conuenit etiam in potu vrinæ difficultate laborātibus, hydropicis, pleuriticis, & à venenatis beſtiis ictis morſiſ've. Eos verò qui id præſumpſerunt negant ab illis iniuria vlla affici: conceptus adiuuat. Radix vrinas ciet, venerem ſtimulat, partus appoſita eiicit. Folia

trita

Lib.20. c.5.

PASTINACA Siluestris, Matthioli.

trita cum melle imposita phagedænica vlcera purgāt. Plinius vtriusque Pastinacæ vires multò fusius persequitur his verbis. Alterum est genus staphylinos, quod Pastinacam erraticam vocant. Eius semē contritum & in vino potū, tumentem aluum & suffocationes mulierum doloresq; lenit, in tantum vt vuluas corrigat, illitum quoque è passo ventri earum prosit: viris verò prodest cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas vlcerum sistit recens cum melle impositū, vel aridū farina inspersa. Radicem eius Dieuches cōtra iocinoris ac lienis, ilium, lumborum & renum vitia ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis veteribus. Philistio in lacte coquit, & ad stranguriam dat radicis vncias quatuor: ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis & comitialibus. Habentes eam feriri à serpentibus negantur: aut qui ante gustauerint nō lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam venerem stimulari hoc cibo certum est: ideò cōceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & satiua pollet: efficacior tamē siluestris, magisq; in petrosis nata. Semen satiuæ quoque cōtra scorpionum ictus, ex vino aut posca salutare est. Radice eius circūscalpti dentes dolore liberantur. Hæc Plinius. Staphylinus satiuus imbecillior, inquit Galenus, agrestis ad omnia potentior est. Vrinas mensesq; prouocat: cum herba quidem tota tum maximè semen ac radix. Habet porrò etiā abstersorium in se quidpiam: quamobrem vlcerum phagedænica quidam foliis eius cum melle, quo pura reddant, illinunt.

Li.8. simpl.

ELAPHOBOSCVM. *CAP. XV.*

ΕΛΑΦΟΒΟΣΚΟΝ Græcè, sic Latinè Elaphoboscū, & Cerui ocellus dicitur, significat autem Elaphoboscum cerui pabulū, quod hanc plantam Ceruæ monstrarint auctore Plinio. Est autem caulis, vt tradit Dioscorides, Libanotidi aut fœniculo similis, angulosis foliis latitudinis duorum digitorum, satis longis velut terebinthi, circumfractis quodammodo asperis. Habet & adnata multa ipse caulis, vmbellas anetho similes, flores subluteos, semen anetho simile. Radix est longitudine trium digitorum, vnius crassitudine, alba, dulcis, edulis. Sed & caulis olerum modo editur dum recens est. Idem sic describit Plinius. Elaphoboscum ferulaceum est, geniculatū, digiti crassitudine, semine corymbis depēdentibus simili effigie, sed non amaris, foliis olusatri: & hoc laudatum in cibis. De hoc veterum Elaphobosco dubitant Herbarij. Pharmacopœi, id quod etiā Pena tradit, duas Pastinacæ siluestris species statuunt. Vnam Dioscoridis, cuius superiore capite meminimus, alteram Arabum, quam Bauciam vocant, quęque supradictæ dissimilis est, quia foliis, facie, floribus, & caule simillima est domesticæ, nisi quod radice est minore, gustu tamē magis vegeto, & medicato, paucioribusq; foliis. Hanc si attentiùs expendas, inquit Pena, & cum

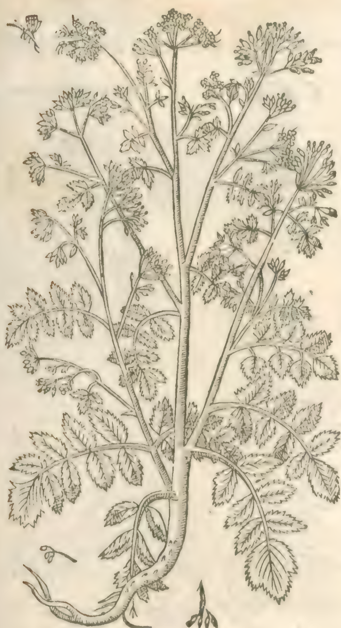
Lib.3. c.66.

Li.22. c.22.

Elaphobo

ELAPHOBOSCVM, Dodon. seu Baucia.

ELAPHOBOSCVM, Matthioli.

Elaphobosco Dioscoridis conferas. nihil prorsum erit quod requiras. Eandem Elaphobosci nomine pinxit Dodonæus. Sunt qui Pastinacam pratēsem Plinij esse velint, quam etiam Hibiscum Pastinacam appellat, & μαλάχην ἀγρίαν. Lugdunenses rustici hodie vocant, *Panetz sauuage*, idest, Pastinacam siluestrem, & eius radice vescuntur vt hortensis. Matthiolus scribit herbam quādam se vidisse tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro, cuius picturam hic damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondeat, vt aut legitimum Elaphoboscum, aut plātam illi similem esse credat. Cuius descriptio ab eo prætermissa hæc est. Gignitur in asperis locis, duorum cubitorum altitudine, radice crassa, odorata, foliis Angelicę, in singulis pediculis ferè quînis aut septenis, venosis, crassiusculis, toto ambitu diuisis: flore in caulis vertice ex luteo pallescente, in vmbellis multis, dispari altitudine euectis, his procerioribus, illis summisioribus, vno tamen ex loco, nempe caulis fastigio sese attollentibus, eleganti quadam figura, quæ in aliis vmbelliferis non conspicitur. Incidendi, attenuandi, detergendi, obstructiones aperiendi facultatem inesse sapor odórque demonstrant. Tradunt ceruas, inquit Dioscorides, Elaphobosci herbæ pabulo resistere serpentium morsibus. Vnde & semen eius morsis à serpentibus datur cum vino bibendum. Plura tradit Plinius. Quippe etiam conditum prorogatur, ad vrinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, conuulsa sanāda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Cōtra serpentiū omniumq; aculeatorū ictus. Quippe fama est hoc pabulo ceruas resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccāda autē in eos vsus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem.

Lib.5. c.39. Lib.21. c.15. Lib.19. c.5. Li.20. ca.4. Ca.66. li.3. Li. & c.22.

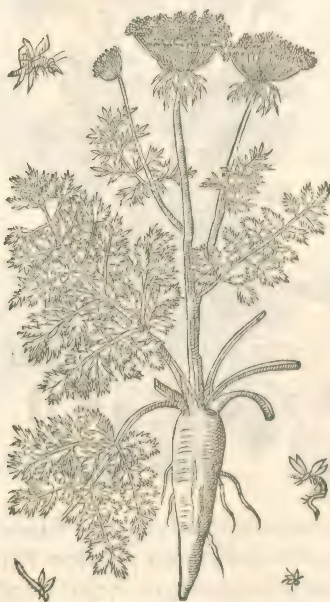
CAROTAE. CAP. XVI.

Nomina

PASTINACAM satiuam duplicem statuit Lobellius. Priorem, Pastinacam satiuam Dioscoridis. Carottam nostram luteam. Alteram Pastinacam satiuam ex atro rubentme, quam alij *Carottes* simpliciter. alij *Pastenades, & Carottes rouges* appellant, à colore radicis ex atro ru-

beſcente, atrioréque eius ſucco. De priore paulò ante diximus, nunc de altera. Carotis nomenclatura indita fuiſſe videtur, inquit Pena, ab illa quam cum Carui ſimilitudine & cognatione ſortitæ fuerunt. Mediæ videntur inter Daucum & Paſtinacas naturæ, vtrique congeneres, neutræ tamen dici poſſunt: quam naturam

CAROTA Vulgaris.

CAROTA, Matth. altera.

nullus ſignificantiùs expreſsit quã Galenus, qui Carotam Daucum Staphylinum appellauit peritiorum herbariorum ſententia. Item hæc quæ Carotis cum Daucis intercedit ſimilitudo, fecit vt Theophraſtus Carotam Daucũ nigrũ appellauerit. Καὶ δαῦκον περὶ τὴν πατρεικὴν διαφέρον. τοῦτο δὲ θερμαντικὸν φύσει ῥίζαν δὲ ἔχει μέλαιναν. Ideſt, & Daucum in Patrenſi agro preſtantius: huic vis excalfaciendi, radix nigra. Carota folia fert nigricantia, diſſecta, cerefolij foliis proxima, ſed magis fuſca, maiora, & minutiùs inciſa, cauliculos rotundos, parum hirſutos, cauos, in quibus vmbellæ magnæ flores candidos ferunt, deinde ſemen hirſutum, Aniſo ſpecie haud diſsimile, radix craſſa, longa, huic flaua, illi rubra, tam internè quã externè, admirandæ interdum tum craſsitudinis, tum longitudinis. In hortis ſeritur. Iulio menſe floret, Auguſto ſemen fert. Radices frixas vel elixas vulgus eſitat ſatis magno gulæ irritamento, oleo, ſale, & aceto additis.

Li.6.ſimpl.

Lib.9. hiſt. ca.15.

SISARVM. CAP. XVII.

Nomina

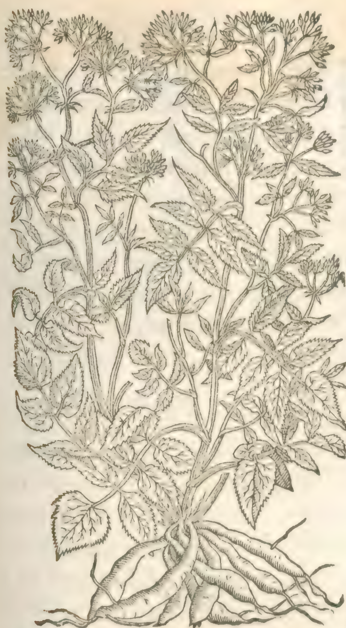
GRAECE Σίσαρον, Latinè etiam Siſarum & Siſer dicitur, nonnullis Seruillũ, Seruilla, vel Cheruilla, Gallis *Cheruy*, Germanis *Gerlin*, & *Gierlin*. Plinius duo facit Siſari genera, ſatiuum & ſilueſtre, quod Dioſcorides omiſit. Huius hiſtoriam veterum nullus, quod ſciam, literis mãdauit, quia vulgaris eſſet cognitionis, eáque cauſa fuit cur id quod illis fuerit notiſsimũ, nobis hodie ſit ignotum, niſi ex veſtigiis appellationis & ſimilitudine Sionis aut laueris, & radicum coniectura, inquit Pena: ideò quod vulgò frequens Narboneſi agro (nõ perinde in Italia, aut alibi) veſcẽdi cauſa alitur, legitimũ putatur. Sapor illi quàm domeſticæ Paſtinacæ gratior, cui facie ſimilis eſt, aut laueri, ſed in radicibus maius diſcrimen: ſunt enim ex vna quaſi radicis baſi pendulæ, bulboſæ, œnanthes aſphode

Genera

In Ad. fol. 317.

Forma.

SISARVM Maius, Matth.

asphodelíve modo, quæ quia sunt edules, non sine ratione docti quidam ambigunt, sint'ne illæ quas stultis Hesiodus exprobrat, scribens nescire eos quanta, in Malua & Asphodelo sit vtilitas. Nam Dioscoridis Asphodelus nō homini, sed pecori potius aut sui in alimentū cedat. Matthiolus multis rationibus adductus plantam eandem hîc pictā Sisarum esse censet. Primùm, inquit, quod Sisarū apud veteres plāta sit Pastinacæ congener. Plinius enim post Pastinacam mox de Sisere tanquam cōgenere tractauit, quemadmodum & hoc nostrū Pastinacæ domesticæ cōgener videtur esse. Deinde quod eius radix, vt Plinius ait, neruum seu matricem intus habeat, quæ eximitur cum cocta fuerit. Præterea quod se, atur frequētius, auulsis à radice agnatis, vt Inula, Liliū, Arum, quàm semine, quod semine satum nō nisi tertio anno esui idoneum proueniat, radice verò quotānis. Id quod fecisse veteres de Siseris satione testātur Marcellus & Ruellius: quod innuit Columella sic scribens. Pastinaca & Siser, atque Inula conualescunt altè pastinato & stercorato loco, sed quàm rarissimè ponēda sunt, vt maiora capiant incrementa. Quæ si diligentiùs expēdantur, radice seri Siser, nō semine facilè constabit: quinetiam quod numerosa sit radice Asphodeli modo, rarissimè idem poni oportere, vt latiùs radices fundantur, & incrementum capiant. Nam quò crassiores, eo gustui suauiores. Ad hæc scribit Dioscor. decoctam Sisari radicem, & ori gratā esse, & stomacho vtilem, quod in huius plantæ radicibus perspicuè deprehēditur, cū priùs elixæ, deinde butyro in patellis farina circūlitæ frigūntur. Vnicus superest scrupulus, quod in nostrate Sisaro nulla percipiatur amaritudo, cū tamen Galeno & Plinio auctoribus, Sisarum amarore non vacet. Verū id à sententia nos abducere non debet, quod certum sit regiones sæpe plantis immutare saporem. Siquidem Cepa, quāquam sui natura acris admodum sit, tamē in Caietano agro vbi omniū maxima prouenit, nulla acrimonia prędita est, id quod multis locis in Raphano videmus, & in Aro, vt Galen. inquit, quod in Cyrenaico agro nascitur. Sisari radix cocta, inquit Dioscorides, ori grata est, & stomacho vtilis: vrinam ciet, & appetentiā excitat. Plinius, inter medica dicendū Siser: & ipsum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, vbi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta, quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiā vertitur. Et de siluestri fusiùs. Siser erraticum satiuo simile est: & effectu stomachum excitat, fastidium absterget: ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo, vrinā ciet, vt Opion credit, & venerē. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi conuenire cōualescentiū, & post multas vomitiones perquā vtile. Heraclides cōtra argentū viuū dedit, & veneri subinde offensanti, (aliàs offensæ, idest, languescēti) ægrisq; se recolligentibus. Hicesius ideo stomacho vtile videri dixit, quoniā nemo tres Siseres edendo continuaret: esse tamen vtile cōualescentibus ad vinū trāseuntibus, Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluū. Hæc Plinius. Galenus hæc de eodem. Sisari radix cocta stomacho grata

Ibidem.

Ca.107.li.2

Lib.20.c.5.

Lib.2.c.48.

Lib 11.ca.3

Li.2. c.107.

Vires.

Lib.19. c.5.

Lib.20. c.5

Li.8.sim.

eſt, & vrinam mouet, ſecundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam cum leuicula adſtrictione.

SISER PALVSTRE. CAP. XVIII.

Nomen. *Forma.* His ſubiungenda plãta quam herbarij Siſer paluſtre vocant. Ea in cœno pigrarum aquarum naſcitur, radicibus multis, breuibus, ſubnigris, carnoſis: foliis propè radicem multis, in terra ſtratis, apio ſimilibus, latioribus, craſsiuſculis, in caule paucis, tenuibus, ferè capillaceis, qualia in apij hortenſis iam adulti ſummo vertice conſpiciuntur: caule pedali: flore in vmbella candido, ſemine odorato.

ANGELICA. CAP. XIX.

Nomina Recentiores omnes vno ore plantam hanc Angelicam, Sancti ſpiritus radicem, à diuinis & immẽſis aduerſus grauiſsimos morbos & venena facultatibus, & à ſuauiſsimo radicis odore appellant, Galli *Angelique*, Germani *Angelick*, & *Deshedigengeyſts vurtz*, ſiue *Bruſtuurts*. Vix autem credi par eſt, inquit Pena noſtrates Angelicas indicis deliciis aut præſidiis neutiquam poſthabendas, antiquitati notas fuiſſe, niſi ſint apud auctores veterinarios Gallorum laſerpitia memorata: nec enim ſiluiſſent illi tam diuinam fragrantiæ gratiam, & vicarias diuinę beneficentiæ vires, ſiue Angelicas noſtratis Angelicæ. Duo eius genera ſtatuunt Fuchſius & Dodonæus, vnam ſatiuam, alterã agreſtem. Matthiolus plura. Alia ſatiua eſt, inquit, alia domeſtica, alia ſilueſtris, alia in aquoſis proueniens. Pena triplicem facit. Satiuæ & procerioris folia ſunt lata, hippoſelini ſmyrniíve æmula, per ambitum ſerrata, ex viridi in pallidum langueſcentia, mollia: caulis binûm ternûmve cubitorum, ſtriatus, cauus, palleſcẽs, ferulaceus, vmbellæ fœniculi, aut paſtinacæ ſatiuæ, lutei flores, ſemina foliacea, rotũda, compreſſa & albida, acris guſtus, & odoris eximij, radix craſſa, & aliquantum supernè tuberoſa, multis appendicibus humi merſa, intus candicat, foris pulla, odore perquàm ſuaui, aromatico, pinguem, gummoſum, flauumq; ſuccum remittens. Scribit Pena: Nonnullis in hortis Londini Antuerpiæq; conſpici aliam, quæ tota minor eſt, cuius ſuauiorem odorem radix ſpirat, prope quam folia ima ex purpura rubeſcunt, ſuperna autem ex rubore vireſcunt, vmbellæ, cæteraq; ſemina ſimilia. Celſos vtraq; montes, gelidaq; amat iuga, veluti Imperatoria, cum qua in hortis colitur in Anglia, Belgio,

In Ad. fol. 311.

Genera *Ca. 4. hist. Li. 2. ca 93. Ca. 111. li 4.*

ANGELICA Satiua Matthioli.

Forma.

Locus.

ANGELICA Silueſt. Fuchſ.

ANGELICA Silueſt. Dodon.

Belgio, Gallia. Angelica ſiluestris ſatiuæ ſimilis eſt, niſi minora folia haberet, acriora, pauciora, minus inciſa, caulem graciliorem & breuiorem, vmbellæ magis albicant, radix pluribus fibris, odoréq; cæteris multò minore eſt, guſtu tamen non ingrato, & ferè Paſtinacæ. Rarius hortis, ſed ſæpius vliginoſis & pratenſibus locis frigidis gaudet. Iulio & Auguſto mēſibus floret. Quidā Phellandryon eſſe putant à Plinio memoratū, cap. 12. 27. In paluſtribus naſcens. Apij folio, cuius ſemē bibitur propter calculos, & veſicæ vitia. De alio Phellandryo dicemus in lib. de paluſtribus. Excalfacit & deſiccat ordine ſecundo completo, aut tertio incipiente. Aperit, extenuat, diſcutit. Vnicè venenis aduerſatur. Peſtilentiæ populatim ſæuientis arcet contagia. Corpora à lue peſtifera vindicat, ſi tantum, vt affirmant, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudine cum vino, per æſtatem ex ſtillatitio roſarum liquore ſumpſiſſe ſatis eſt: Nec ſenſurum eo die contagionem pollicentur quo quis deuorarit: nam vrina & ſudore venenum abigit. Lentiriam pituitæ digerit: quapropter tuſſi quam frigus excitarit, medetur. Craſſa quæ in thorace coierint, diſcutit. Herba ipſa in aqua & vino cocta, vulnera interna glutinat, concretum ſanguinem reſoluit, ſtomachum eſu corroborat, cor recreat, pituitam ventriculi deiicit, faſtidia ciborum diſcutit, & langueſcentem inuitat appetentiam. Rabioſi canis morſu, aut ſerpentis ictu liberat, ſi contrita cum ruta

Tempus.
Temper.
Vires.

ANGELICA Silueſtris, Matthioli.

& melle folia indantur,deinde cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno ſumpta.Laſsitudines reficit,thoracem expurgat. Supra febricitantis caput impoſita fertur ad ſe feruorem elicere. Valere contra faſcinationes affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit. Radix in puluerem trita animi deliquiis,& cæteris cordis affectibus ſummopere opitulatur. Datur radicis ſemidrachma vna cum theriacæ drachma ex ſtillatitia ipſiuſmet aqua iis qui peſte laborant,deinde ſudare coguntur,idemq; repetitur eodem modo poſt ſeptem horas. Manſa radix & dentium cauis impoſita,eorum dolorem ſedat,anhelitum adeò commendat,vt præſumpti allij odorem occultare facilè poſsit. Siluestri in Anglia libenter vtuntur, inquit
Ad. fol.311. Petr.Pen.quia aptior eduliis condiendis: corrigit enim prouentum ſaburrámque craſſorum & viſcidorum humorum,atque fœtidum halitum emendat tetri ſpiritus ex praua concoctione manantis, copioſior etiam & gratior eſt. Eſt & alia quædã Angelicæ Aquaticæ ſpecies Matthioli & Geſneri, quam Archangelicam Dodonæus appellat,cuius hæc eſt deſcriptio.

ARCHANGELICA, Dod.

Lib.5 c.25.
Forma. Hæc, inquit, Eſt foliorum amplitudine,ſatiua haud inferior, ſed tamen ſingularium frequẽtia numeroſior: in plurima enim folia, huius diducũtur. Caulis craſſus, quãdoq; vnà cũ foliorum pediculis rubens,geniculatus quoque,valdè ramoſus è ſingulis ſiquidem articulis tres aut quatuor alas promit, multis idcirco vndequaque vmbellis cingitur,quorũ flores candicant:ſemen latum, longius & craſsius quàm Angelicæ. Alta radix & albida,exigui odoris,maioris tamen, quã folia vel caulis, quæ nullius aut admodũ obſcuri.
Vires. At Angelicæ,& quidẽ maioris radix, cuius eſt vſus,excalfaciens ac reſiccans eſt ordine ſecũdo intẽſo,aut tertio incipiẽte.Proinde aperit,extenuat digerit,& ſudores mouet:venenis reſiſtit: peſtilẽtes morbos curat ſi tẽpeſtiuè exhibeatur. Datur autẽ pulueris eius drachma cum vino tenui:aut ſi febris vehementior,cũ Cardui Benedicti,aut Tormentillæ ſtillatitia aqua & exiguo aceti,& per ſe quidẽ,aut addita Theriace ex viperis,à cõtagio deinde horũ & præſeruat,in ore detenta,aut cõmanſa ſolùm. Lentos crudoſq; humores eadẽ ad concoctionẽ perducit:craſſorũ,quæ pulmonibus thoraciq; inhęrent expurgationẽ facilẽ procurat:hepar & lienẽ aperit:Virginũ remorãtes mẽſes euocat: ſecundas expellit:aduerſus rigores febriũ huius decoctũ ex vino prodeſt. Valere etiam cõtra faſcinationes radicem affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit, vt Fuchſius ait.

IMPERATORIA. *CAP. XX.*

Nomen. B raras & præſtantes facultates Auguſto nomine Imperatoriæ planta hæc donata fuit.Dicta eſt etiam Oſtrutium & Aſtrantia,Laſerpitiũ à Fuchſio, Smyrniũ à Trago, eſt affinior facie ſatiuæ angelicæ quàm
Forma. ſilueſtri.Folia tamen propius ſphondylium aut hippoſelinum æmulantur,vt plurimùm terna,ſtatim ab humo cauliculis ſubnecta, robuſta, hirſuta, aſpera.Caulis ſeſquicubitalis,aut bicubitalis eſt purpuraſcens, rotundus, nodoſus, hirſutuſq;,in cuius cacumine vmbellæ floribus candidis ornãtur, ex quibus ſemen prodit angelicæ ſilueſtris,vel anethi,odoratum. Radix digitum æquat,craſſa, rugoſa,lignoſa,multis fibris in terrã ſparſa,foris fuſca,intus albicans, ſiue ſubuiridis,
multò

IMPERATORIA, Matthioli.

multò vehementioris & acrioris facultatis & odoris quàm angelicæ. Iisdem gaudet natalibus. In Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima Matthiolo auctore. **Locus.** Tradunt recentiores Imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto incipiente, siccare verò secundo. **In ca p.65. lib.3.** **Temper. & Vires.** Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorũ, tum etiam vteri flatus, quapropter coli cruciatibus, & ventris torminibus maximè vtilis est. Cit menses & vrinam, fouentur vtiliter eius decocto dentes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota vteri strangulationibus prodest, conceptum adiuuat quem frigiditas intercipit, concoctionem roborat. Commansa est præstantissimus apophlegmatismus, vt quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem trita & è vino pota, frigidis succurrit morbis. Quare resolutis, comitialibus, conuulsis auxilio est. Aiunt nonnulli quartana eos sanari, qui pulueris cochlearij dimidium hora vna ante accessionem ex mero biberint. Oris habitum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemiis morbis, venenis fermè omnibus, ac venenatorum animalium tum morsibus tum ictibus opem præstat. Asthmaticas iuuat, obstructiones aperit, aqua intercute laborantes & lienosos sanat. Denique excalfacit vniuersas corporis partes quas frigus occuparit. Ex quibus perspicuum est herbam istam tot tantísque viribus præditam non immeritò Imperatoriæ nomen sibi adsciuisse.

LASERPITIVM. *CAP. XXI.*

QVOD Græcis Σίλφιον, Latinis Laserpitum nominatur, Mauritanis *Silfion*, caulis eius Dioscoridi μάσπετον, Oribasio μαστίηρον, Latinè similiter maspetum & mastierum, Arabibus *Mastastes*, Theophrasto & Plinio non caulis, sed folium maspetum. Quare quidam, inquit Dioscor. caulem σίλφιον, radicem μαγύδαριν, folia μάσπετα vocauerunt. **Nomina** Succus ex silphio laser appellatur teste Plinio, ex caule καυλίας Theophrasto, ex radice ῥιζίας, hunc radicarium, illum scaparium conuertit Gaza. Breuis extat silphij apud Dioscoridem descriptio his verbis. Laserpitium in Syria, Armenia, Media, & Libya nascitur, caule ferulaceo quod maspetum vocant: foliis apio similibus, lato semine. **Lib.3.c.78.** **Forma.** Theophrastus multò fusiùs id descripsit. τὸ δὲ σίλφιον, inquit, ἔχει ῥίζαν μὲν πολλὴν καὶ παχεῖαν, τὸν δὲ καυλὸν ἡλίκον νάρθηξ, σχεδὸν δὲ καὶ τῷ πάχει παραπλήσιον. τὸ δὲ φύλλον ὃ καλοῦσι μάσπετον ὅμοιον τῷ σελίνῳ. σπέρμα δὲ ἔχει πλατὺ, φυλλῶδες, οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον. ἐπετειόκαυλον δὲ ἐστιν ὥσπερ ὁ νάρθηξ. ἅμα μὲν σὺν τῷ ἦρι τὸ μάσπετον τοῦτο ἀφίησιν. ὃ καθαίρει τὰ πρόβατα, καὶ παχύνει σφόδρα, καὶ τὰ κρέα θαυμαστὰ ποιεῖ τῇ ἡδονῇ. μετὰ δὲ ταῦτα καυλὸν ἐσθίεσθαι πάντα τρόπον (adde ἀγαθὸν ex Gaza, vt & constet sensus) ἑφθὸν, ὀπτόν. καθαίρειν δὲ καὶ τοῦτο φασὶ τὰ σώματα τετταράκοντα ἡμέρας. ὀπὸν δὲ διττὸν ἔχει, τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ καυλοῦ, τὸν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης. διὸ καλοῦσιν τὸν μὲν καυλίαν, τὸν δὲ ῥιζίαν. ἡ δὲ ῥίζα τὸν φλοιὸν ἔχει μέλανα, καὶ τοῦτον περιαιροῦσιν. ἔστι δὲ ὥσπερ μέτρα τῶν ῥιζοτομιῶν αὐτῆς, ἐξ ὧν ὁπόσον ἂν δοκῇ συμφέρειν ταμιευόμενοι πρὸς τὰς νομὰς, καὶ τὸ ὑπάρχον τέμνουσιν. οὐκ ἔστι γὰρ **Lib 6.hist. cap.3.**

οὔτε παρατείνειν, οὔτε πλεῖον τῶν τεταγμένων. καὶ γὰρ διαφθείρεται καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν ἐὰν χρονίζῃ. Κατεργάζονται δὲ ἄγοντες εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸν δὲ τὸν τρόπον. ὅταν βάλλωσιν εἰς ἀγγεῖα, καὶ ἄλευρα μίξωσιν, σείουσιν χρόνον συχνὸν, ὅθεν καὶ τὸ χρῶμα λαμβάνει, καὶ ἐργασθὲν ἄσηπτον διαμένει. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τομὴν οὕτως ἔχει. τόπον δὲ πολὺν ἐπέχει τῆς Λιβύης. πλεῖω γάρ φησιν ἢ τετρακισχιλίας (lege πλεῖω γάρ φασιν ἢ τετρακισχίλια στάδια, sic
Lib.19.c.3. enim Plinius) τὰ πλεῖονα δὲ γενέσθαι περὶ τὴν σύρτιν, ἀπὸ τῶν εὐεσπερίδων (lege περὶ τὴν σύρτιν καὶ κῆπον τῶν ἑσπερίδων. sic enim legitur in manuscriptis exemplaribus, & ita
Ibid. legendum suadet Plinius) ἴδιον δὲ τὸ φεύγειν γῆν ἐργαζομένην. καί δὴ συνεργαζομένης, καὶ αὐτὸ συνημερουμένης ἐξαναχωρεῖν, δεομένου ὡς οὐ δηλονότι θεραπείας, ἀλλ' ὄντος ἀγρίου. φασὶ δὲ οἱ Κυρηναῖοι φανῆναι τὸ Σίλφιον ἔτεσι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὴν πόλιν ᾤκησαν, ἑπτὰ. οἰκοῦσι δὲ μάλιστα περὶ διακόσια εἰς Σιμωνίδην ἄρχοντα Ἀθήνησιν. οἱ μὲν οὖν τοῦτο λέγουσιν. οἱ δὲ τοῦ Σιλφίου τὴν ῥίζαν φασὶ γενέσθαι πηχυαῖαν, ἢ μικρῷ μείζονα. ταύτην δὲ ἔχειν ἐπὶ τοῦ μέσου κεφαλὴν, ὃ καὶ μετεωρότατόν ἐστι, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ γῆς. ἐξ ἧς δὴ τμηθείτης ῥεῖν γάλα: μετὰ ταῦτα δὲ ἐκφύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ τοῦτον Μαγύδαριν, καὶ τὸ καλούμενον φύλλον. τοῦτο δὲ εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα διαρρίπτεσθαι ἐξ ὧν φύεσθαι τὸ Σίλφιον. (Quæ, cùm ex iis quæ in vulgatis codicibus leguntur sensus idoneus vix elici posſit, ex Plinio sic videntur emendanda. ἐξ ἧς δὴ τμηθείσης ῥεῖν ὀπὸν ὡς γάλα. μετὰ ταῦτα δὲ φύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ μαγύδαριν. ἐκ δὲ τούτου τὸ καλούμενον φύλλον χρυσοειδές. τοῦτο δὲ εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα, διαρρίπτεσθαι, ἐξ οὗ φύεσθαι τὸ Σίλφιον) τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει, τὴν δὲ ῥίζαν γίνεσθαι, καὶ τὸν καυλὸν. οὐδὲν δὲ τοῦτο ἴδιον. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων. εἰ μὴ τοῦτο λέγουσιν, ὅτι εὐθὺς φύεται μετὰ τὴν ἔκλειψιν, καὶ τοῦτο ἴδιον, καὶ διαφέρον τοῖς πρότερον. ἔτι (Sic enim legendum non ὅτι) φασὶ δεῖν ὀρύττειν ἐπέτειον. ἐὰν δὲ ἐαθῇ, φθείρειν πᾶν τὸ σπέρμα, καὶ τὸν καυλὸν. χείρω δὲ γίνεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ τὴν ῥίζαν. ὀρυττομένας δὲ βελτίους γίνεσθαι διὰ τὸ μεταβάλλεσθαι τὴν γῆν. ἐναντίον δὲ τοῦτο τῷ φεύγειν τὴν ἐργάσιμον ἐσθίεσθαι καὶ τὰς ῥίζας προσφάτους, καλεμνομένας εἰς ὄξος. τὸ δὲ φύλλον τῇ χροιᾷ χρυσοειδὲς εἶναι. ἐναντίον δὲ καὶ τὸ καθαίρεσθαι τὰ πρόβατα τὸ φύλλον ἐσθίοντα φασὶ γὰρ καὶ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ χειμῶνος εἰς ὄρος ἀφιέναι. νέμεσθαι δὲ καὶ τοῦτο δὲ καὶ ἕτερον ὅμοιον ἀβροτόνῳ. θερμαντικὰ δὲ ἄμφω δοκεῖ εἶναι: καὶ κάθαρσιν μὲν οὐ ποιεῖν ἀναξηραίνειν δὲ, καὶ συμπέττειν. ἐὰν δέ τι νοσοῦν, ἢ κακῶς ἔχον εἰσέλθῃ πρόβατον, ὑγιάζεσθαι ταχέως, ἢ ἀποθνίσκειν, ὡς δὲ ἐπὶ τὸ πολὺ σώζεσθαι μᾶλλον. ταῦτα μὲν οὖν ὁποτέρως ἔχει σκεπτέον. ἡ δὲ καλουμένη Μαγύδαρις ἕτερόν ἐστι τοῦ Σιλφίου (γένος deest, quod ostédunt Dioſcorides & Plinius) μανότερον δὲ καὶ ἧττον δριμὺ, καὶ τὸν ὀπὸν οὐκ ἔχει. διάδηλος δὲ ἐστι καὶ τῇ ὄψει καὶ τοῖς ἐμπείροις (ſic enim legendum, nõ ἐμπύροις) γίνεται δὲ περὶ Συρίαν, καὶ οὐκ ἐν Κυρήνῃ. φασὶ δὲ καὶ ἐν τῷ Παρνασίῳ ὄρει πολύν. ἔνιοι δὲ Σίλφιον τοῦτο καλοῦσιν. εἰ δὲ φεύγει τὴν ἐργάσιμον, ὥσπερ τὸ Σίλφιον, σκεπτέον. ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τι ὅμοιον ἢ παραπλήσιον ἔχει φύλλου δὲ περὶ, καὶ καυλοῦ, καὶ εἰ ὅλως ἀφίησί τι δάκρυον. Quæ Gaza sic interpretatus est. De Laſerpitio nunc iudicandum est. Laſerpitio radix multa craſſaq;, caulis quantus ferulæ, & craſsitudine ferè proximus, folium quod Maſpetum vocant, apio simile est, semen latum, foliaceum scilicet quod folium appellatur, caulis annuus sicut ferulæ. Ergo vere ineunte maſpetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaues redduntur. Post hæc caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis elixum, aſſúmque corpora eo quoque purgari ferunt quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice, qua de cauſa alterum ſcapariũ, alterum radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, quem detrahere solent. Sunt veluti certæ menſuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæſuram reſeruantes, reliquum abſcindunt. Nec enim deuie (alio pacto, fortè melius) neque plus constituto ordine cædere licet: corrumpitur enim putreſcítque ſi diu manſit. (ſi inexercitatum aut iners diu manſit, ex Græco) Præparant id conficiúntque in Pyræum portum aduectum hoc modo. Cum in vaſa coniecerint, farinámque admiſcuerint, quatiunt crebrò & diu hinc etiam colorem capeſsit, & conditum iam incor

incorruptum perdurat. Præparatio cæsuráque ita se habet. Locum Africæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor stadiorum millia. In hortis hesperidum ferunt eius magnam partem colligi, sed maiorem apud Syrtes. Peculiare huius culta fugere loca proditur, quamobrem si colatur, mitescátque solum, deuiat (in deserta fugit, rectius ex Plinio) atque omnino degenerat, vtpote natura culturæ aspernans, ferocitatisque constans vernaculum (ferum ac contumax vertit Plinius) Cyrenenses annis septem prius quàm ipsi vrbem habitarent, laserpitium extitisse affirmant, habitant verò annos maximè trecentos vsq; ad Simonidæ Athenis magistratum. Illi sic referunt. Alij radicem laserpitij cubitalem esse tradunt, aut paulò maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, vt ferè supra terram esse appareat. Vnde (ἐξ ἧς sub. κεφαλῆς, id est, ex quo capite) primùm quod lac appellant erumpit, dein caulis assurgit, Magydarin vocant, ex quo nascitur id quod folium nuncupant, folium id semen est, quod cum auster ingenuè (λαμπρὸς, vehemens meliùs) post caniculam flauerit, disiicitur, atque ita laserpitium nascitur, eodémque anno radix consummatur & caulis. Sed hoc haudquicquam peculiare notatur, nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod disiectum id protinus nasci potest, ortum peculiarem sortiri, supradictísque propterea diuersum intelligi posse. Adhæc circumfodiendum id quotannis censent. Nam si cultura ea prætermittatur, semen vniuersum caulémque totum proferri, & deteriora tam hæc quàm radicem reddi existimant. Defossa autem fieri meliora scilicet solo subacto, benéque gluto. Sed huius contrarium illi volunt, qui culta recusare inquiunt (vel ex Græco, hoc autem repugnat eorum sententiæ, qui culta fugere volunt). Mandi quoque radices ex aceto recens decisas referunt, folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam quod pecora folio esitato purgari minimè iudicant (Sic vertendum ex Græco, Alienum etiam quod pecora folio esitato purgari narrant.) Nam & vere & hyeme pecus ad montem dimitti affirmant. Cibus non solùm hoc, sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. (Dilucidiùs sic, depasci verò à pecore non solùm hoc, sed etiam alterum quoddam abrotono simile aiunt). Vim ambo calfactoriam sortiri planè videntur, & purgandi quidem vim non habere: exsiccare autem & concoquere vnicè posse. Quod si qua pecus ægrescens, aut alias minùs benè se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut mori aiunt, sed magna ex parte posse seruari. Hæc igitur vtro tandem sint modo, quærendum. Quod verò magydarim vocant, nimirum à laserpitio differt (legendum vt emendauimus, alterum est silphij genus) tenerius enim minúsque vehemens id sentitur, & sine lasere est, nec non & aspectu manifesta experto homini constat (Sic meliùs, Expertis verò vel ipso aspectu & figura planè dignoscitur). Nascitur in Syria, nam apud Cyrenem (non apud Cyrenem, ex Græco & Plinio) & monte Parnaso largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam laserpitium id appellant. An culta quoque laserpitij modo fugiat, quærendum. Quin & si quid simile aut proximum habeat, ad folij caulísque rationem, & si quam vllo pacto emittat lacrymam id inuestigandum. His verbis Theophrastus laserpitij historiam luculentissimè exposuit, à quo Plinius hæc mutuatus est. Lib. 19. c. 3.
Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum laserpitium, quod Græci silphium vocant, in Cyrenaica prouincia repertum. Cuius succum vocant laser, magnificum in vsu medicamentísque, & ad pondus argentei denarij pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: oue cum comederit, dormiente protinus, capra sternuente. Diúque iam non aliud ad nos inuehitur laser, quam

quod

quod in Perſide, aut Media & Armenia naſcitur largè, ſed multo infra Cyrenaicum, id quoque adulteratum gummi, aut ſagapeno, aut faba fracta, quò minùs omittendum videtur C. Valerio, M. Herennio Coſs. Cyrenis aduecta Romam publicè laſerpitij pondo .xxx. Cæſarem verò Dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentúmque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo CXI. Id quod apud auctores Græciæ euidétiſsimos inuenimus natum imbre piceo repentè madefacta tellure, circa Heſperidum hortos Syrtimq; maiorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenaicum, quod conditum eſt vrbis noſtræ anno CXLIII. Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem: & ſi coleretur in deſerta fugientem: radice multa craſſáque, caule ferulaceo, haud ſimili craſsitudine. Huius folia maſpetum vocabant, apio maximè ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum vere deciduum (Theophraſto, naſcens.) Veſci pecora ſolita, primóque purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucunda. Poſt folia amiſſa, (rectiùs emiſſa,) caule ipſo & homines veſcebantur decocto, aſſo, elixóque: eorum quoque corpora quadraginta primis diebus purgante à vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias, atque caulias, vilior ille ac putreſcens. Radici cortex niger, & ad mercis adulteria. Succum ipſum in vaſa coniectum, admiſto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita feciſſent, putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, ſiccitáſque ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali, tubérque in ea ſuper terram. Hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſupernato caule, quem magydarim vocarunt, folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia à canis ortu, auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, annuo ſpatio & radice & caule conſumantibus ſeſe. Hoc & circumfodi ſolitum prodidere, nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico (rectiùs, Cyrenaico.) ſilphio prior opinio congruit. Alterum genus eſt quod magydaris vocatur, tenerius & minùs vehemens, ſine ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaſo monte copioſius, quibuſdam laſerpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ vtiliſsimęque auctoritas. Probatio ſinceri prima, in colore modicè rufo, & cùm frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aqua ſaliuáq; liqueſcit. Vſus in multis medicaminibus. Hæc Plinius. Strabo ſucci Cyrenaici defectus cauſam in Barbaros non in publicanos reiicit his verbis. Cyrenis finitima eſt regio quæ ſilphiũ gignit, & Cyrenaicum ſuccum, quem ſilphium poſterius effert vertendum quem liquorem Silphium fundit. Interpretes enim non viderunt eo loco ὀπιαδὲν ἀπὸ τȣ̃ ὀπίζειν duci, nec aduerbium eſſe. Idem Strabo lib. 15. ſcribit Alexandro ab Arachoſia tranſeunti ad Bactrianos per iter nudum arboribus, copioſiſsimum Silphium occurriſſe. Id propemodum defecit, cùm aliquando Barbari odio quodam ingruiſſent, ac radices eius pene omnes eruiſſent. Ex hac varia apud veteres Silphij hiſtoria, iudicatu perdifficilè eſt quænam ſit hodie planta quæ laſerpitium dici poſsit. Attamen Pena quantum inſpectione aſſequi potuit, id candidis lectoribus impertitur his verbis. E regione Maſsiliæ, inquit, & non procul inſulis quas videtur Dioſcorides vocaſſe Stœchadas, inter multas raras plãtas naſcitur ferulacea & viſenda plãta, cuius radix prægrandis, intus alba, foris cineritia, ſucco prægnans mollis, pinguis, odorata, maior quàm thapſiæ aut ferulæ: caulis proceritate & craſsitudine ferulam æquat, folia Eleoſelini, ſed craſsiora, rigidiora. Vmbellæ prægrandes, ferulæ, aut latiores quàm anethi, ſemen angelicæ foliaceum, rotundum, compreſſum, odoratum, colore buxeo, quam hic expreſsimus. Nec minor eſt de ſilphij ſucco inter rei herbariç ſtudioſos ambiguitas & controuerſia, aliis contendentibus

Geograp. lib. vlt.

Laſerpitiũ è regione Maſsiliæ repertum.

LASERPITIVM,
Penæ.

dentibus gummi illud odoratum quod belzuinum siue benzoinum vocatur laser esse aliis negantibus, quoniam laser ferulaceæ plantæ, belzuinum arboris proceræ multò suauißimũ sit excrementũ, tum etiam quod belzuini qualitates facultatésque, de quibus idoneo loco tractabimus, minimè sint eædem quæ laseris. Eas verò Dioscor. sic declarat. Radix calefacit, ægrè concoquitur, vesicam lædit, sanat strumas & tubercula cerato excepta, & sugillata cũ oleo imposita. Ischiadicis conuenit cum irino aut cyprino cerato, eminentias circa sedẽ cum mali corio in aceto cocta ac imposita tollit, letalibus medicamentis pota resistit. Eadem ori grata est, si ad salem & intinctus admisceatur. Succus cyrenaicus etiam si quis paululum de ipso gustet, sudorẽ toto corpore mouet, & odoris leuißimi est, adeò vt gustanti neque os nisi paululum spiret. (Sic enim hæc Græcè leguntur, ὁ μὲν τοι κυρηναϊκὸς κἂν ἐπ' ὀλίγον τις αὐτὸν γεύσηται, ἰκμάδα κινεῖ καθ' ὅλον τὸ σῶμα. τῇ τε ὀσμῇ προσηνέστατος, ὥστε γευσαμένῳ τὸ στόμα μηδὲ πνεῖν, εἰ μὴ ἐπ' ὀλίγον. Quæ longè aliter vertẽda censet And. Lacuna hoc modo. Cyrenaicus liquor, si ex eo vel tantillum quispiam gustarit, statim per totum corpus quendam madorem excitat, adeóque leni odore solet demulcere deliniréque gustantem, vt quandiu eo fruitur, nihil prorsus aut perexiguum respiret, &c. Siquidem, inquit Lacuna, quemadmodum vsu venit, vt dum cernimus paulò attentiùs formam aliquam spectabilem, tamdiu cohibeamus respirationem, donec animus exsatiatus per oculos tali obiecto, sese ad perficienda sua munia conuertat, sic etiam dum aliquid grati atque exquisiti saporis nostro occurrit palato, aliquandiu supersedeamus à respirando, quod videlicet respiratio ipsa, vt est necessaria olfactui, ita gustui aduersetur, quodammodo exoluens ipsum atque præpediens. Id quod videtur eo in loco monuisse Dioscorides). Medicus & Syriacus viribus debiliores sunt, & magis virosum odorem reddunt. Est succus flatuosus & acris, curat alopecias cum vino, pipere, & aceto illitus. Acuit visum, & incipientem suffusionem dißipat cum melle illitus. Ad dentium dolores inditur cauernis, & cum thure in linteolo circunligatur, colluitur cum hyssopo & ficis coctis in posca. Prodest in rabiosi canis morsu vulneribus impositus, & contra omnia animalia venenum eiaculantia, & contra sagittas venenatas tum potus tum illitus. Scorpionum plagis oleo dilutus oblinitur. His quæ in gangrænam transeunt prius scarificatis infunditur, carbunculis cum ruta, nitro, & melle, aut per se imponitur. Clauos & callos priùs circumscarificatos tollit præmollitus cerato, aut aridorum ficuum carne: recentes lichenas ex aceto sanat: excrescentem carnem & polypos cum chalcantho (vetus codex habet, μετὰ χαλκοῦ ἄνθους, id est, cum flore æris) aut Erugine per dies aliquot illitus: extuberantia cum forfice extrahit. Auxiliatur & diuturnæ gutturis asperitati, vocémque repentè exasperatam aqua dilutus, & absorptus statim expurgat. Columellas cum melle illitus reprimit. Anginis ex aqua mulsa vtilißimè gargarizatur. In victu sumptus coloratiores reddit. Tußi commodè in sorbili ouo datur, & pleuriticis in sorbitionibus, ictericis, & hydropicis vtiliter cum aridis ficis. Soluit & rigores cum pipere & thure in vino

Lib.3.c.78.
Vires & Temper.

potus

potus (habetur in veteri non cum thure, ſed σὺν πηγάνῳ, hoc eſt cum ruta) Tetano & opiſthotono detentis oboli pondere cera oblitus deuorandus datur. Hirudines gulæ adhærentes ſi cum aceto gargariſetur, auellit. His qui lac in grumos concretum intus habent, & comitialibus cum aceto mulſo ſumptus opitulatur, menſes ciet cum pipere & myrrha potus, cœliacos adiuuat in acino vuæ ſumptus. At cum lixiuio potus, conuulſa & rupta repentè ſanat. Diſſoluitur in potiones amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. Cæterùm foliorum ſuccus eadem præſtat, ſed multò inefficacius. Editur hic cum aceto mulſo ad expediendam arteriã, maximè in voce retuſa. Hæc Dioſcorides. Plinius etiam vſum ſilphij medicũ multis verbis exponit, multa ex Dioſcoridis ſententia præſcribens, in eo præſertim diſſidens medicamēto, quod ad dentium dolores facit, ait enim, Non cenſuerim quod auctores ſuadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui ſe ea de cauſa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: ſerpentes auidiſsimas vini admiſtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Hæc Plinius. In hoc tamen medicamento Dioſcorid. nõ cera, ſed thure includit. Breuius ſic Galenus Silphij liquor calidiſsimus eſt, imo & folia, & caulis & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen impoſita corpori efficaciora, & omnium potiſsimùm liquor, admodum trahentem facultatem habens, attamen & excreſcentias amoliendi, & liquandi vim quandam propter propoſitam temperiem obtinet. His omnibus, præſertim viribus diligentius perpēſis atque examinatis, planè aſſentiendum iis, qui Aſam Laſerpitum eſſe cenſent, quod vt variis nomenclaturis Græci Silphium plantam vocarunt, eius folia maſpeton, caulem Magydarin, ſemen φύλλον, & Latini ſuccũ Laſer, quod Officinæ balbutientes Aſam pronuntiant: ſic Arabes plantam appellarunt *Aniuden*, & *Angeiden*, ſuccum verò *Altith* & *Antit*, Auicennas etiam *Almharut*, Indorum populi & *Imgu*, & *Imgara*: quamuis interdum *Altiht* ſucci nomen plantam etiam ſignificet, vt Serapioni, qui ſub hac appellatione hiſtoriam Laſerpitij Græcorum tradidit. Laſer duplex etiamnum Indis cognoſcitur: alterum ſincerum & pellucidum, coloris puri, electro ſimilis, odoris validioris, maioris pretij, quod ex Guzarate, Patane, Mandon, Chitor, Dely regione admodum frigida, & ad Chiruam vſque protenſa afferri putant: alterum impurum & turbidũ, minus odoratum, quod ex Coraſone Ormuſium Perſiæ conuehi narrant, atque in Pegu, Malacam, Tanaſarim, & prouincias vicinas, illinc portari. Sincerum Baneanes Cambayæ olim Philoſophi, nunc mercatores ab animalium eſu abſtinentes, quod inſtitutum ſecutus eſt Pythagoras, pro ſuarum facultatum modo comparant, ac ſuis iuſculis & oleribus immiſcent, confricato primùm eo lebete, nec alio condimento in cibis vtuntur, ſapore ipſis & odore iucundo, nec aliis quamuis inaſſuetis, faſtidiendo. Guſtus eius nonnihil amarus principio, vt oliuæ conditæ, deinde ſi diutius mandatur, valdè gratus. Impuro baiuli & tenuioris fortunæ homines qui ſolo pane & aqua vitam plerúmque tolerant, tum ad medicinam vtuntur, tum ad condimentum, pretij magnitudine deterriti, ne ſincerum emant. Sordidum id Baneanes, qui rationem tractandarum & interpolandarum hoc genus mercium callent, defæcant, & purgant, nec niſi ea diligentia curatum in cibos admittunt. Laſeris vſu ventriculum roborari, diſcutiq; flatus Indis perſuaſum eſt, tum etiam venerē concitari. Solent & cum dētes eroſi dolent, ad cruciatum leniendum cauernis eorum indere. Narrauit quidam mercator Indus Garciæ, ex cuius hiſtoria nos hæc tranſſcripſimus, Laſer è caule plantæ inciſo elici, cuius folia corylo ſimilia ſint, id quod ab Angelicarum noſtrarum foliis non ita diſcrepat, ſi auulſa ſeorſum ſingula contempleris, nulla ſitus ordinis've ratione habita. Addebat & mercator ille, collecta

Lib.22.c.23

Lib.8.ſim.

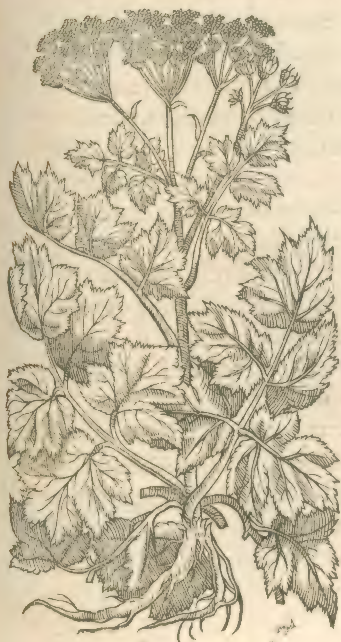
Laser in corium bubullum illitum sanguine cum farina tritici permixto, incolas prouinciarum apud quos Laserpitium nascitur, coniicere, vt melius atque diutius conseruetur, atque ideò si quid in lasere fabæ lomento simile cōspiciatur, non vitium adulterati hoc esse, sed inditium potiùs bonitatis & puritatis. In Officinis nostris duo Laseris genera visuntur: alterum frequentius, vilius, colore ruso, gummosis offis, laxis, non solidis, gustu principio amaro, deinde acri, vehementiori acrimonia quàm in altero genere, diutius in ore & faucibus perdurante, odoris ingratioris: alterum rarius & commendatius, colore ad flauum magis inclināte, densius & compactius, intermixtis micis quamplurimis candicantibus, similibus amygdalarum fructulis exutis cortice suo, ammoniacíve guttis lacteis, quamobrem Amygdalatum Laser institores vocant, gustu minus amaro & acri, odoris leuioris & suauioris. Vtrúmque pertentans cum gustassem, frigido cœlo & flante Borea, post exiguam ambulationem mador statim per corporis trūcum, brachia & caput diffusus est. Accidit & paulò post prandenti mihi, vt vix vnquam libentiùs cibum sumpserim, quæ Laseris viribus apud Dioscoridem omnia congruunt. Quare rectè scribit Garcias vehementer errare eos qui Asam fœtidam & Laserpitium differre putant, quod Laserpitium veterum in cibos admissum esse aiunt, Asam verò fœtidam medicamentis solùm vtilem, idque raro: in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem: quia nullum medicamentum simplex per totam Indiam maiore est in vsu quàm Asa fœtida, tum in medicina, tum in condiendis cibis. Lib. 1. Aro. In cap. 3.

SPONDYLIVM. CAP. XXII.

Σφονδύλιον Græcis, & Latinis Sphondyliū & spondylium dicitur. Fortasse ob odoris grauitatem, à spondyle insecti genere, odoris grauis, vt Pena tradidit. Sed parum hic digredi libet, & Lectori ex Dalechampio indicare, quod cuiuis fortasse notū non est. Sphondyle, siue Spondyle Theophrasti, minimè serpens est, vt Plinius credidit lib. 27. cap. 17. sed vermis in terra profundiùs delitescens, instar blattæ flexuosus, mouens sese quasi vertebris, aluo candida, rubescente parte quę capiti proxima est, atque inde nascentibus vtrinq; pedibus quatuor, ore nigro, dentibus firmissimis, quibus radices vitis præcipuè, rodit, arborúmque nedum herbarum. Lugdunenses rustici vocant *Vn Turc*, quasi Turcam. Huic subiungere duo alia plantis malefica & infestissima animalia alienum non fuerit. Vnum est quod Prasocouris à tondenda radice porri vocatur. Lugdunenses *Courterole*, ἀπὸ τῦ κουρεῖν nomen indiderunt: cæteri Galli *Taillepré*, quasi Pratisecam nominant, quod etiam herbarum in pratis nascentium radices proscindat. Alterum mus exiguus, pilo fusco, rostro acuto, vt talpa & mus araneus, cæcus vt talpa, & perinde terram suffodiens, cauda curta, olitorum inimicissimus hostis & insidiator, vt qui carduorum & cinararum radices occultus depascatur. Rustici vocant *Ratecourte* quasi βραχὺν μῦν. Redeamus nunc ad spondylij historiam. Herba est,

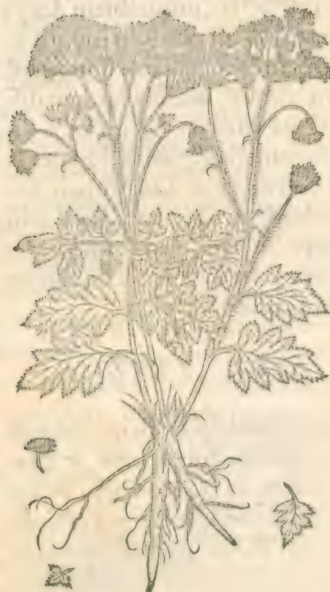
Nomina Lib. 3. c 74.
Forma.
Lib. 9. hist. cap. 14.

SPONDYLIVM, *Matth.*

Lib.3.c.74. inquit Dioſcorides, folia habens platano quadantenus ſimilia, ad Panacis folia accedentia, caules cubitales aut etiam maiores, fœniculaceos, ſemen in cacumine ſimile ſeſeli, duplex, ſed latius & candidius, & magis paleaceum, & grauis odoris: flores albos, radicem albam, raphano ſimilem. Naſcitur in paluſtribus & aquoſis locis. *Locus.* Penę & Lobellio Panax Heracleum, Heraclea fronde Smyrnij vel Imperatorię. Lib.12.c.26 Plinius vbi de Panace egit, Ab hac ferula, inquit, differt quæ vocatur ſpondylium foliis tantùm, quia ſunt minora, & platani diuiſura, non niſi in opacis gignitur. Semen eodem nomine filis ſpeciem habet, medicinæ tantùm vtile. Planta hic depicta Matthioli Spondyliũ eſt, in montiũ pratis vliginoſis copioſum, folio platani aut panacis, caule fœniculi, cubitali & maiore, in cuius cacumine vmbella candidis floribus referta, è quibus ſemen prodit ſeſeli non abſimile, latius tamẽ & ſquamoſum, ſapore iniucundo, vt quod cimices ferme reſipiat. Radix alba, raphani æmula, guſtu non ingrato. Spondylium vulgare Penæ, Lobellij, Dodonæi & Dioſcoridis Anguillaræ eſt Acãthus Germanica Fuchſij. Paſsim & ſponte naſcitur, caule bicubitali, rotundo, ſubhirſuto, foliis ſimiliter nonnihil hirſutis & aſperis, ex pluribus ac ſæpenumero quinque cohærentibus, & exiguis per ambitum & profundioribus inciſuris diuiſis, ficulnea ferè referentibus, ſed minoribus, flores in vmbellis candidi, ſemen latum, planum, tenue, radix in plures diſtributa candicat. Ca.25. hiſt. Huic ſimilem oſtendit Dodonæus pro Spondylio altero, de qua Cap. De Panace diſſeremus. Semen ſpondylij potum, auctore

SPONDYLIVM, Vulgare.

Lib.3.c.54. Dioſcoride, pituitoſa per aluum excernit, ſanat etiam potu hepaticos, ictericos, *Vires & Temper.* orthopnoicos, epilepticos, & vteri ſtrangulationem. In profundum ſomnum delatos ſuffitu reuocat, cum oleo commodè infunditur capitibus phreniticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus, cohibet etiam herpetas cum ruta illitum. Radix datur ictericis & hepaticis. Deraſa & indita fiſtulorum callos conſumit. Recentis floris ſuccus ad vlceratas purulentáſque aures conuenit. Eundem ſphondylij vſum præſcribit Plinius his verbis. Lib.24.c.6. Sphõdylium infunditur capitibus phreniticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in iocinorum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vuluarum ſtrangulatione quibus & ſuffitu prodeſt. Aluum mollit. Illinitur vlceribus ſerpentibus cum ruta, flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Radix deraſa & in fiſtulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque inſtillatur cum ſucco. Datur & ipſa contra regium morbum, & in iocinoris vitio & vuluarum. Capillos criſpos facit perunctо capite. Lib. 8. ſim. Galenus verò facultates ita tradit. Spondylij fructus acris & ſecantis eſt facultatis. Quare ad aſthma & morbum comitialem aptum eſt medicamentum, prodeſt & ictericis. Radix ſimilis facultatis ad eadem conuenit, ſed & inſuper fiſtularum callos tollit, ſed imponere eam circumraſam oportet. Porrò flores etiam ſuccus ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

CORIAN

CORIANDRVM. CAP. XXIII.

Ορίον Græcis & κορίανον, Latinis etiam Corion & Corianum, vulgò Coriandrum, Arabibus *Cusbor, Kusbero, & Kuzbara*, Italis & Officinis Coriandrum, Hispanis *Culantro*, Gallis *Coriandre*. Corio *Coriandro*, Germanis *Coriander*, nomen fecisse cimices verisimile est, quos folia & caules eius olent: κόρυς enim Græcis id insecti genus est, quod Latinis Cimex dicitur. Dioscorides & alij veteres Coriandri vnius duntaxat meminere, & Theophrastus Corianum in iis numerat, quibus generis diuersitatem deesse scribit Plinius quóq; Coriandrum inter siluestria inueniri negat. Tamen Nicandri Scholiastes duo Coriandri genera posuit, vnum satiuum, alterum siluestre, quod Myconus medicus Barcinonensis peritissimus vnà cum raris aliis plantis depictum & descriptum ad nos misit. Coriandro satiuo caulis est exilis, rotūdus, ramosus cubitalis aut sesquicubitalis, folia candicantia, multū incisa, inferiora seu primùm erumpentia cerefolio aut apio proxima, superiora & quæ in caulibus sunt, tenuiora & magis diuisa: fumariæ similia: flores in vmbellis candidi, ex quibus racematim semē oritur, rotundum, cauum, striatum. Radix est breuiuscula, lignea, neq; admodum fibrata. Totus plantæ fœtidus est ac cimicum odor, at semē siccum odoratum redditur, & ad multa vtile. Alterum, minus odorum pinxit Lobellius, ima folia habens multum incisa, & semen habet ius, copiosum, in pluribus spitameis procumbētibus cauliculis. Alitur in hortis. Siluestri coriano radix est singularis, tenuis, non altiùs demissa, cui radiculæ aliquot tenues adnascuntur. Hæc caules multos edit, quinq; angulis constantes, solidos, geniculatos, ramuli incerto ordine similiter solidi è singulis geniculis prodeunt, folia ferentes summis prioris Coriādri foliis similia, sed minora, in quorum cacuminibus vmbellæ veluti in altero coriandro, floribus ex purpureo candicantibus refertæ, quibus discussis semen oritur rotundum, id peculiare habens, quod in singulis pediculis duplex sit, atq; vnum alteri iunctum. Odor totius plātæ grauior quàm satiui Coriādri, & caput magis tentans. Nicandri Scholiastes istud siluestre satiuo simile depinxit, sed latioribus foliis, & multò longius, multa habens adnata, multas radices, multósque flores. Cuius cum latiora folia esse dicat, soli naturæ id tribuendum censet Myconius, qui minora huius folia depinxit. Nascitur locis quadantenus sic-

Nomina

Genera.

Lib.7. hist. cap.4.
Lib.20.ca. 20.

Forma.

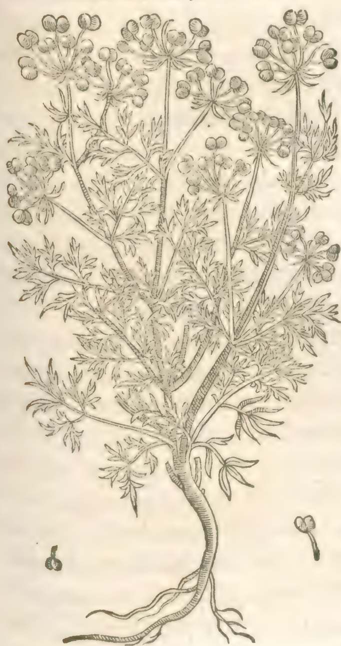
In Alexip.

Locus.

CORIANDRVM *Satiuum, Matth.*

CORIANDRVM *Alterum minus odorum, Lobell.*

CORIANDRVM
Silueſtre, Myconij.

cis, marginibus & limitibus terrenis. Vberius tamen pullulat, & altius adoleſcit ſolo humidiore. Satiuum non niſi ſatum prouenit, & terram amat pinguem Palladio teſte. Sed & macro ſolo naſcitur.

Tempus. Iulio & Auguſto mẽſibus floret, autumno dum ſemine prægnans eſt, carpitur.

Lib.3. c.62. *Vires & Temper.* Deinceps de Coriandri viribus eò diligentiùs differendũ, quo maior eſt de iis inter probatiſsimos auctores cõtrouerſia. Primum Dioſcorides auctor eſt id refrigerandi vim habere. Quare illitum cum pane aut polenta eryſipelata & herpetas ſanare: item epinyctidas, teſtiũ inflammationes, carbunculóſque cum melle & vua paſſa: cum faba freſa ſtrumas & tubercula diſcutere. Lumbricos ſemen cum paſſo potum pellere, & genituram augere, largius autẽ ſumptum mentem nõ ſine periculo mouere, quapropter copioſiorem & continuum eius vſum cauere oportere. Succum cum ceruſſa & lithargyro, nec non aceto & roſaceo illitum, ardentes in ſumma cute inflammationes iuuare. Hæc Dioſcorides. *Li.20.c.20.* Quibus conſentanea ferè ſcribit Plinius his verbis. Coriandrum inter ſilueſtria non inuenitur. Præcipuum tamen eſſe conſtat Aegyptium: valet contra ſerpentium genus vnum, quod Amphisbænas vocant, potum impoſitúmve. Sanat & alia vulnera: epinyctidas, puſtulas tritum. Sic & omnes tumores collectionéſque cum melle aut vua paſſa, panos verò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante acceſsionem: vel plura illini fronti. Sunt & qui ante ſolis ortum ceruicalibus ſubiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Vlcera quoque quæ ſerpunt ſanat cum melle, vel vua paſſa: item teſtes, ambuſta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & inteſtinorum fluxiones ſemen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici ſucco & oleo ſemen potum. Xenocrates tradit rem miram ſi vera eſt, menſtrua contineri vno die, ſi vnũ granum biberint fœminæ, biduo, ſi duo, & totidem diebus quot grana ſumpſerint. M. Varro Coriãdro ſubtrito cum aceto carnem incorruptam æſtate ſeruari putat. In quibus duo potiſsimum tanquam abſurda reprehenduntur. Vnum quod refrigerandi vi Coriandrum præditum eſſe, alterum quod ſtrumis prodeſſe aiunt, quæ

Lib.7.ſim. calidis & digerentibus, minimè verò frigidis curantur. Quare ſic ſcribit Galenus. Vetuſtiores Græci Corianum nominant, recentiores omnes medici Corion, ſicut & Dioſcorides, refrigeratoriam eſſe herbam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex contrariis conſtat facultatibus, plurimùm habens amaræ eſſentiæ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium & terrenarum, nec modicum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ eſt facultatis tepidæ. Habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſco. & non tantùm ex refrigeratione. Quibus aliquanto poſt ſubiicit. Itáque ne id quod refrigerato iam eryſipelati auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Corianum, quod vt ipſe ait, cum pane aut polenta illitum eryſipelas ſanat. Nam quod exquiſitum eſt eryſipelas, & iam vtiq; inflammatum & flauum nequaquam cum pane ſanabit Corianum, ſed illud quod iam refrigeratum eſt. Porrò quod longe à refri-

geratione absit Coriandrum, vel ex iis quæ ipse Dioscorides scripsit discere licet. Nam strumas, inquit, cum faba fresa discutit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiendis strumis, vel ipsum Dioscoridem non dubitare arbitror, vt qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida & actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus. Cui apertè refragatur Auicennas his verbis. Scripsit Galenus Coriandrū diuersis facultatibus constare, nempe terreum in eo cæteris excellere, esse simul & in eo quādam aqueam tepidam, & aliam adstringentem pauxillum. At mea quidē sententia, aquea ipsius qualitas frigida est, non tepida, nisi & forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ, quæ ab eo confestim euanescat. Quapropter dixit Hunaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriādro, & contradicit Dioscoridi. At id Archigenes, Rufus & alij posteriores frigidum esse testati sunt, frigidum igitur est in fine primi ordinis vsque ad secundum: siccum in secundo. Ego verò sentio siccum esse, & ad caliditatem exiguam vergere. Galenus verò censet ex omni parte calidum esse, quod fortasse ipsum dixisse putandum, ob tenuem quandam ipsius caliditatem, quæ dum bibitur aut editur, facilè dissoluitur. Aliter enim non necesse foret, si homines necat frigiditate sua, multam succi eius quantitatem exhiberi. Quibus paulò post subiicit Auicennas. Inquit Galenus, si Coriādrum strumas dissoluit, quomodo frigidum erit? Cui respondeo, Potest Coriandrum id agere occulta quadam qualitate aut forma, aut quod in eo tenuis quædam insit facultas, quæ in profundum penetrare posit, frigida exterius relicta. Sed cum bibetur, caliditas illa resoluitur, quo fit vt sola frigida remaneat, & in corpora agat. Hæc Auicennas non sine ratione. Quæ, vt tota lis dirimi, statuiq; certi aliquid de iis posit, distinguenda, & diorismis explicanda videntur hoc modo. Coriandri herba tota, aut semen vsu frequenti in medicina vsurpatur, & ea quidem aut arida, aut virens adhuc. Iam verò multiplici experimento, & antiquorum certisima obseruatione compertum est, eius expressum succum, aut herbam confusam illitu tumorum feruores compescere, semen multis de causis stomacho perutile, præsertim siccum, concoctionem iuuare, vaporum sursum eruptionem, flatuúmq; impetum sistere, temperatæq; qualitatis alimentum esse: vnde ad sanguinis seminisque incrementum, ac ne quidem correctum prodesse, vt immerito eius vsum quidam damnent, vehementérque illos errare scribant, qui eo tam frequenter ad roborandum caput cui infensisimum est, vtantur, cum pharmacopoli aut etiam plebecula, quotidianis epulis aut medicamentis correctum misceant, nullo vnquam cuiuspiam detrimento. Plerúmque etiam illud saccharathum Officinarum neutiquam correctum est, nisi putes saccaro ignéque. Igitur non aceti frigiditate, sed seminis siccitate & tenuitate, virus fœtidúmque spiritum abstergi putandum. Quare Coriandri herba præsertim succo frigida est, ideóque nonnullis in locis, Arabiū testimonio, eius succus epotus exitio est, quod de Hiurca siue Iucca Americæ recentiores etiam exploratum habent. Herba etenim vesca est, & boni alimenti, succus hominem necat. Quapropter & erysipelatis illitus Coriandri succus reprimet inflammationem exceptus polenta aut panis medulla, quam Galenus haud reiiciet, vt qui, libello de paratu facilibus, ex antiquis doceat hordei farinam, polentam, panem & similia addi solita, non tam vt agant, quàm vt succorum qui agere debent vires excipiant. Tametsi videntur etiam iuuare digerendo & siccando, vt hordeacea, aut etiam demulcendo, vt panis medulla. Atque hinc responsio eruenda de strumis. Multa namque sunt minimè calida, quæ strumas incipientes discutere valent: eóque hic farinam fabæ fresæ addi vult Dioscorides, tum excipiendo medicinam, tum iuuando actionem, digerit enim faba, &

Lib.2.c.145

Pena in Ad.fol.314.

cum Coriandri ſucco mixta moderatè repellit exſiccando, qua etiam vi phlegmonas teſtium iuuat. Sicca enim id optimè præſtare, modo modice refrigerent, & diſcutiant, præſertim initio, methodus Galeni docet. Sic plantago etiam Dioſcoridi, ſic capilli veneris ſtrumas diſcutiunt. Addi poteſt & his ſtrumarum varietas, quæ interdum ſunt genera phlegmones, exquiſitæ, ſpuriæ've, ac ideò talia remedia poſtulant. Quod verò Dioſcorides ſcripſit ſemen Coriãdri largius ſum-
Lib.2.c.143. ptum non ſine periculo mentem mouere, id Auicennas de ſucco tradit, qui vnciarum quatuor pondere potus interficit: triſtitiã enim adfert & ſyncopen parit.
Lib 6.c.9. Denique à liberaliore eius vſu abſtinendũ. Sed Dioſc. de ſemine recenti & viridi intellexiſſe videtur, qui & alibi dixit generatim Coriãdrum potũ vocẽ exaſperare, & inſaniam inducere ſimilẽ iis, qui ex ebrietate læſi ſunt. Præterea ſcribit Dioſcor.
Ibid. Coriandri ſemen genituram adaugere, contra Auicennas, quod ex eo humidũ eſt, & quod ſiccũ, inquit, frangit virtutẽ coitus, & erectionẽ virgæ deſiccando ſperma.
Cap.34. Et Serapio ex auctoritate Alcanzi ait: Quando Coriãdrũ ſiccũ infunditur in aqua, & bibitur aqua eius cum ſaccharo, abſcindit erectionem virgæ, & deſiccat ſperma.

PANACES. CAP. XXIIII.

Nomina RAECIS πάνακες & πάναξ dicitur, Latinis Panaces & Panax, nomen multis plantis cõmune, quæ neq; facie inter ſeſe, neq; viribus ſimiles ſunt, magnæ tamẽ ad morbos cõmendationis, quod plurimis ſcateat remediis, à πᾶν & ἄκος, ideſt, ab omni medela ſiue remedio nũcupatę.
Lib.3.c.48. 49. & 50. Dioſcor. tria Panacis genera deſcripſit, ἡράκλειον, ideſt, heracleum, ſiue herculeum, Arabibus *Steuſir, Ieuſir,* ſiue *Giauſir.* Ἀσκλήπιον, vel ἀσκληπιὸς, id eſt, Aſclepium, ſiue
Genera. Aſclepij, vel Aeſculapij, Arabibus *Panax aſcalibet.* Panax χειρώνιον, Chironiũ, Arabibus *Panax Caronion.* Theophr. quatuor, primũ quod in Syria naſcitur, alterũ Chi-
Lib.9 hiſt. cap.13. ronium, tertiũ heracleũ, quartũ Aſclepiũ. Quibus explicatis ſubiicit. Ἄλλα δὲ πανάκη, τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ παχύφυλλον, &c. Id eſt, Sunt & alia Panacis genera, alia tenuifolia, alia craſſifolia. Panax heracleum, auctore Dioſc. foliis eſt aſperis, in terra
Lib 3 c 48. iacentibus, valdè viridibus, ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinq; partito di-
Forma. uiſis, caule vt ferulæ, altiſſimo, qui lanuginẽ habet albam, & folia circa ſe minora, vmbellã ceu anethi in cacumine, longã, florem luteũ, ſemen odoratũ feruénſque: radices ex vno principio multas, cãdidas, graueolentes, craſſi corticis, & ſubamari
Locus. guſtus. Naſcitur in Cyrene Libyæ & Macedonia. Theophr. ſic deſcribit. Τὸ δὲ ἡράκλειον φύλλον μὲν ἔχει μεγά, καὶ πλατὺ, καὶ τρισπίθαμον πανταχῆ. ῥίζαν δὲ ὡς δακτύλου τὸ πάχος, δικρανῆ ἢ τρικρανῆ, τῇ γεύσει μὲν ὑπόπικρον, τῇ δ' ὀσμῇ καθάπερ λιβάνῳ τοῦ καθαροῦ. Id eſt, Gaza interprete, Panax herculeũ folio conſtat magno & amplo, vt quoquo verſus tres palmos pficiat, radice craſſitudine prope digiti, bifida aut trifida, guſtu ſubamara, odoratu ſincerum thus redolente. Panaces verò Aſclepium ſic delineat
Lib.1.c.49. Dioſc. Caulem è terra emittit tenuem, cubitalem geniculatũ, circa quem folia fœniculo ſimilia, maiora tamẽ & hirſutiora, odorata: & in cacumine vmbella in qua
Lib.9. hiſt. cap.12. flores aurĩ referentes, acres, odorati: radix eſt parua, cũ quibus Theoph. deſcriptio non omnino conuenit. τὸ δ' ἀσκλήπειον, inquit, τὴν ῥίζαν μῆκος μὲν ἔχει ὡς σπιθαμὴν, λευκὴν δὲ καὶ παχεῖαν σφόδρα, καὶ φλοιὸν παχὺν, καὶ ἁλικώδη. καυλὸν δὲ ἔχει γονατώδη πανταχόθεν, φύλλον δὲ ὅμοιον τῇ θαψίᾳ, πλὴν παχύτερον. Id eſt, Aſclepiũ cõſtat radice magnitudine palmi, candida, & craſſa vehemẽter, cortice craſſo & ſalſo, & caule geniculato vndiq;, folio Thapſiæ ſimili, ſed craſſiore. Panaces chironiũ, ita tradente Dioſ.
Lib.3. c.50. in Pelio monte maximè prouenit. Folia autẽ habet amaraco ſimilia, florẽ aureum, radicem tenuem & non profundam, guſtu acrem. Neque his conſentiunt, quæ de
Ibidem. codẽ Panace Theop. literis prodidit. ἔχει δὲ τὸ μὲν χειρώνιον, φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἄνθος δὲ χρυσοειδὲς, ῥίζαν δὲ μακρὰν. φιλεῖ δὲ τὰ χωρία τὰ πίονα. Ideſt, Chironiũ foliũ habet ſimile Rumici, maius tamen & hirſutius, florem auri ſpecie:

radicem longã. Plinius sine generũ distinctione de Panace hæc scribit. Panacẽ & vnguentis eadẽ (Syria) gignit, nascentẽ & in Psophidæ Arcadiæ circaq; Erymãthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula sui generis, quinque cubitorum, foliis primo quaternis, mox senis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotũdis, in cacumine verò oleagineis, semine in muscariis dependẽte, at Ferulæ. Deinde alio in loco eiusdem genera exponens ait. Panaces ipso nomine omniũ morborũ remedia promittit, numerosum, & Diis inuentoribus adscriptũ. Vnum quippe Asclepiũ cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellauit, &c. Alterum genus Heraclion vocãt, & ab Hercule inuentũ tradũt. Alij Origanum Heracleoticum siluestre, quod est Origano simile, radice inutili. Tertium Panaces chironium cognominatur ab inuentore. Foliũ eius Lapatho simile, maius tamen & hirsutius. Flos aureus, radix parua. Nascit̃ pinguibus locis. Hæc Plinius: in quibus multũ à Diosc. dissidet, & Theoph. magna ex parte assentitur, à quo & sua mutuatus est. Sed quam dixit Theophr. radicẽ Chironij μακρὰν, Plinius μικρὰν legit, id est, paruã, Dioscor. λεπτὴν, id est, tenuem, vt fortassis Theoph. exẽplaria hic mendosa sint. Panaces Heracleũ in Apulia frequens nasci scribit Matth. quemadmodum in Apenninis iugis, & in Argentario promontorio in maritimis Senensibus. Colitur & in Italiæ viridariis: quod ex eodem pictũ hîc damus Dodon. idem depinxit. Aliud Panax Heracleum statuunt Lobellius & Pena, caule bicubitali, lanugine quadam incauo, folis quadãtenus Smyrnij aut Impera oriæ, sed lacinis ambituq; magis circinato, in viridi pallentibus, rigidis & leuiter hirsutis, floribus in vmbella lata luteis, (albos in Belgi viretis se vidisse, ait Lobellius) radice Ligustici vel Angelicæ, non perinde succulenta. Hanc Dodonæus Spondylium alterum appellat, supra descripto similem, sed rariorem & maiorẽ, cui plures sæpe caules assurgunt, crassiores altioresq;, folia ex tribus ferè composita, maiora, & ficulneis similiora, aspera nonnihil, atque vnà cum caulibus hirsuta: flores, semen, radix, vt prioris. Hoc genus, inquit Dodonæus, non Sphondylium alterum, sed Panaces Heracleũ creditur. Desideratur tantum floris color, quẽ Dioscorides luteum esse ait. Folia aspera ficulneis respõdent: caulis hirsutus, radix multiplex, quale Heracleum scribitur esse Panaces. At hic de florum colore scrupulus facilè eximi potest. Nam in Belgij viretis flores albi sunt, teste Lobellio qui etiam Veneriis in Franciscanorũ horto se luteos vidisse refert, & luteos flores

Li. 12. c. 26.

Lib. 25. c. 4.

Ca. 48. li. 3.

Li. de succ ca. 9.

In Purg. hist.

PANACES Herculeum Mat.

PANACES Asclepium, Matt.

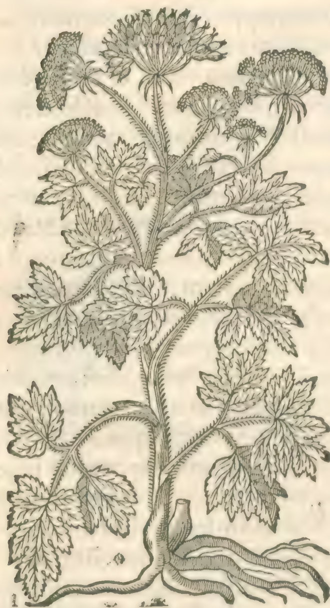

esse scribit Pena eiusdem sponte enatæ in illo saxoso colle, qui Frontignano redeunti Monspelium ad læuam est. Panaces Asclepium ex codẽ Matthiolo hic exhibemus, quod diuersi generis non est à Ferula, inquit Pena, nec item figura dissimile, præsertim istud doctioribus verum putatum, forte quale in Matthiolo pictũ videtur. Sed id tantum se vidisse ait Matthiolus, effigiémque eius pinxit omissis notis omnibus. Scribit autem Pena Ferulæ simile esse effigie, sed multò minus, semine non fœniculi, sed vt Ferulæ, lato, foliis & floribus haud dissimilibus: caule & radice magnitudine & similitudine Anethi, odorato. Ab hoc differt id quod ex aliis herbariis hîc depinximus in asperis locis & tumulis propè Monspeliũ proueniens, radice Apij, candida, tenui, acri, odorata, folio tamen Apij, aut Coriandri potius quàm fœniculi, hirsuto, flore luteo in vmbellis circinatæ rotunditatis. Pro Chironio scribit Matthiolus quosdam plantam ostendere, quæ flos solis nuncupatur, quorum sententiæ minimè suffragatur, sed in Symphytorum genere esse putat. Aliis Panaces Chironium videtur esse Bupleuri species, Monspeliensibus Auricula leporis dicta, folio longo, rigido, latiusculo in medio, supernè in angustum desinente, ferè lanceolatæ, multis striis quasi costis distincto, nonnihil concauo aut inflexo, vnde illi Auriculæ leporinæ nomen: caule procero,

In Ad. fol. 350.

PANAX Heraclium, Lobellij. Sphondylium alterũ Dod.

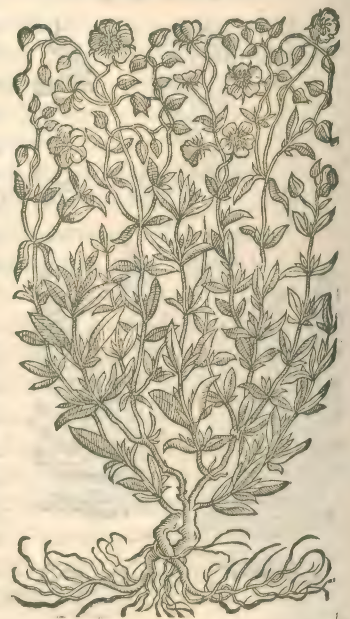
Ibidem.

PANACES Asclepium alterum, Dalechamp.

PANACES Chironium siue flos solis, Matth.

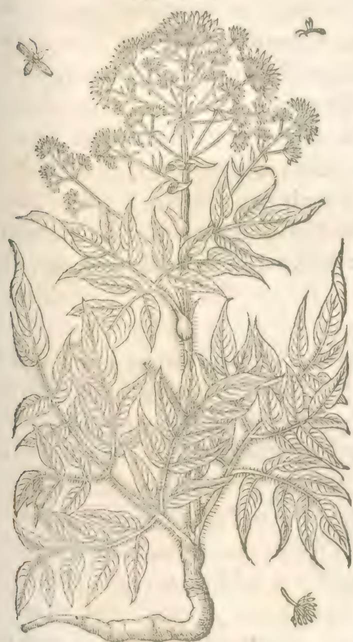

genicula

PANACES Chironium, quorundam, Dalech.

PANAX Chironium, Dodonæi.

geniculato, in ramulos superiore parte diuiso, vmbellis in summitate pusillis, sparsis, luteolis floribus, semine Anisi, aut Anethi, oblongo. Alij Daphoboscum nominant. Quidam Buprestin Plinij esse putant: Ammi verò vulgare descriptũ suprà, cap.5. Bupleuron. Theophrasti autem Chironium Pena coniicit esse Herbam Auream Narbonensium, foliis Limonij, aut Lapathi, aut sanè vnum eorum quæ Plinius ad Theophrastum retulit, vt Pharnaceũ, Panaci Chironio hæc subiungens, li.23.ca.4. Quartum genus Panacis ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, sed Pharnaceum in controuersiam inuentionis à Pharnace Rege deductum, &c. De hac Herba Aurea Lobellij & Penæ fusiùs tractauimus in Vmbrosis, capite de Virga Aurea. Diuersam à superioribus Panacis speciem pinxit Dodonæus, quæ peregrina stirps est, foliis amplis, multiplicibus nonnihil hirsutis & asperis, quorum singula Lapathi folia æmulantur, sed minora sunt: caulis duorum, trium, aut quatuor cubitorum altitudine: flores in vmbellis lutei: semen planum, latum, & subflauum: longa & candida radix. Panacis speciem esse, inquit Dodonæus, semen demonstrat, in Panacis lacryma repertum, ex quo Petro Condebergio Antuerpiensi Pharmacopœo primùm enata stirps est. Ex incisa radice Panacis Heraclij, inquit Dioscorides, nõ Asclepij, vt vult Plinius, colligitur succus recens adhuc germinantibus caulibus, qui dicitur Opopanax, Officinis Opopanacum. Colligitur & ex caule per messes inciso: qui hodie ad nos ex Alexandria Ægypti conuehitur, Officinis notior, quã ipsa Panacis genera. Vim habet, auctore Dioscoride, calfaciendi, molliendi, attenuandi. Quare febribus per circuitus repetentibus, rigoribus, vulsis, ruptis, laterum doloribus, tussi, torminibus, stillicidio vrinæ conuenit: contra vesicæ scabiem ex aqua mulsa, aut vino bibitur: ducit menses, & fœtus enecat. Inflationes vteri & duritias discutit cũ melle dilutus. Illinitur ex eo ischiadicus dolor. Admiscetur acopis & medicamentis capitis, carbunculos rumpit. Podagricis cum vua passa illitus subuenit: dolore dentium liberat cauis inditus. Visum acuit oculis illitus. Cum pice mixtus optimum est emplastrum aduersus rabiosi canis morsus. Radix derasa & vuluæ admota partus euocat. Facit & ad vlcera vetera, & ossa denudata carne obducit trita insperſa, & cum melle illita. Semen cum Absinthio sumptum menses pellit, cũ Aristolochia prodest aduersus animalia

Li.purgan. & de flor.

Vires & Temper. Lib.3. c.48.

animalia quæ venenum eiaculantur, & contra vuluæ ſtrãgulatus in vino bibitur.
Li.8.ſimpl. Galenus de eodem ſic ſcribit. Ex Panace Heracleo fit Opopanax, radicibus eius & caulibus ſcilicet inciſis. Porrò Opoponax ipſe longè eſt ad plurimos vſus aptiſsimus, vtpote excalfaciens, emolliens, & digerens: ponatq; ipſum quiſpiam in calfaciendo tertij ordinis, in deſiccando verò ſecundi. Cortex radicis exſiccatorium ſimul & excalfactorium eſt medicamentum, ſed minùs quã ſuccus. Quin & nonnullam habet abſtergendi facultatem. Quare eo quoque vtimur ad nuda oſsium, & ad vlcera maligna & contumacia. Fructus calidus & ipſe eſt, ac menſibus mouendis medicamen accommodum. Theophraſtus Heraclij radicem vtilem eſſe
Lib.9. hiſt. cap.12. ſcribit contra morbum comitialem coagulo vituli marini admiſto ad quartam partem, & contra tormina è vino dulci: vtilem etiam ad vulnera ſicca, ex melle ad
Li.2.ſimpl. purg. c.21. madida. Meſues his & multis aliis dotibus adiicit ſucco huic vim ineſſe purgandi pituitam craſſam & lentam clam à remotis partibus, cerebro, neruis, ſenſoriis, iuncturis, thorace. Ob id prodeſſe harum partium affectibus frigidis inde natis, viſui imbecillo, tuſsi antiquæ, difficultati ſpirandi, iſchiadi, gonagræ, podagræ, quam purgandi vim Græci tacuerunt. Panacis Aſclepij flores & ſemina, auctore
Lib.3.c.49. Dioſcoride, vim habent aduerſus vlcera, tubercula, & phagedænas, ſi trita cum melle imponantur. Contra ſerpentes cum vino bibuntur, & cum oleo illinũtur.
Li.8.ſimpl. Id ſemen Heraclio minùs eſt calidum, ait Galenus. Quare floribus & ſemine melle miſtis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur Theophraſtus Aſclepiũ ſuũ valere ſcripſit ad ſerpentes, ſi bibatur deraſum, & ad lienem, cũ ſanguis circa eum conſtiterit: ex mulſo, & capiti, tritum ex oleo, & inunctũ, & ſi qua alia parte obſcura laboret quis, & ventris doloribus ex vino raſum, poſſe etiam & longas ægritudines depellere. Inſuper & vlceribus, humidis quidem ſiccum aſperſum, elotumq; vino calido. Siccis etiam ex vino ſubactum, & aſperſum. Chironij verò radix, pota, inquit Dioſcorides, ſerpentium venenis reſiſtit: illita coma eadem præſtat. Id
Li.8.ſimpl. ſimilem Aſclepio facultatẽ habet, inquit Galenus. Theophraſtus Gaza interprete. Vtuntur ea aduerſus viperas & phalangia, & tineas veſtium, & cætera reptilia, data ex vino & vncta oleo. Viperæ autem morſui inſpergitur ex acido, & potui datur. Valere aiunt & ad vlcera ex vino & oleo, & ad tubercula ex melle: quo Theophraſti loco exemplaria Græca habent τὰς σῆτας, Gaza conuertit tineas veſtium, vulgarem lectionem ſecutus: & ſunt quidẽ σῆτες vermes, qui veſtes & libros corrodunt. Verùm aduerſus hos quomodo Panaces Chironium cum vino bibatur, aut cum oleo illinatur? Quare legendum τὰς σῆπας, aduerſus ſepas. Eſt autem, vt Lucanus ait,

Oſsáque diſſoluens cum corpore tabificus ſeps.

Serpentis genus, ex cuius ictu partes putreſcunt, atque ipſi icti intra tres aut quatuor dies pereunt: de quo Dioſcorides & Aëtius ſcripſere. Ex iis quæ diximus perſpicuum eſt, quam variæ ſint etiam Claſsicorum auctorum de Panacis generibus ſententiæ: de quibus hæc doctiſsimè cõmentatus eſt Dalechampius. Certum eſt, inquit, Dioſcoridi tria genera Panacis conſtitui. Primum Heracleum, cuius ſuccus Opopanax eſt, non Panacis Aſclepij, vt Plinius ſcripſit, ca.4.25. magna inconſtantia, & obliuione, cum cap.26.12. plantam quæ Opopanacem fundit, notis Heraclei delineaſſet. Secundum Panacem Aſclepion, cortice ſalſo, & craſſo, Theophraſto, non multo, vt vertit Plinius. Tertium Chironium, Amaraci folio Dioſcoridi: Lapathi Theophraſto. Præter hæc tria famoſa, Dioſcorides Origanum ſilueſtre, ſiue Cunilam bubulam, quæ Cunilæ gallinaceæ, ſiue Origano Heracleotico ſimilis eſt, Heracleon Panaces dici tradit: quinetiam liguſticum, Panaces, & Panaceam: quod & Plinius affirmat: Centaurij quoque magni radicem Panaceam, quam & Panaceam, & Pharnaceum, vocari docet etiam Plinius: quamuis in hac re
ſapere

ſapere qui ſeſe putant, arbitrentur Liguſtici cognomen id apud Dioſcoridem ſpurium eſſe, quoniam in exemplari Græco non extat, & quæ de Centaurij radice ad finem capitis leguntur, nõ eſſe Dioſcoridis, ſed adiectitia, audacius eo loco inculcata. Alterum genus (Panacis) inquit Plinius, cap.4.25. Heracleon vocãt, & ab Hercule inuentum tradunt. Alij (nimirum Crateuas, cap.8.19.) Origanum ſilueſtre Panaces Heracleon vocant, quod eſt Origano ſimile: (Heracleotico, ſcilicet, dicto ab Heraclea vrbe Cretæ, non ab Hercule.) Sic reſtituẽdus locus ille corruptus Plinij, qui Panacis nomine appellauit, Heracleon, Aſclepion, Chironium, Origanum ſilueſtre, Liguſticum, Centaurij magni radicem, vt Dioſcorides, & inſuper Achilleã Sideritim, cap.5.25. Theophraſtus cap.12.9. Hiſt. Panacis genera recenſet Syriacum, Heracleon, Aſclepion, Chironium, & alia præterea duo, alterũ folio tenui. λεπτόφυλλον: alterum craſſo, παχύφυλλον, non πλατύφυλλον vt vulgò legitur: idemq; Heracleon, Aſclepion, Chironium deſcribit luculenter. Syriaci verò ſe paulò ante meminiſſe, inquit, nimirum eiuſdem libri, cap.7. cũ ait, ex India & Arabia ad vnguentorum confectiones odoras aduehi, vnguẽtis autem ferè immiſceri Caſiam, Cinnamomum, Nardum, Neron, ſiue vt quidam legũt, Maron, Balſamum, Iridẽ, Nartam, ſiue vt quidã legunt ex Dioſcoride Narcaphthõ, Coſtũ, Panaces, nõ vt Gaza, Liguſticum, Crocum, &c. ac rurſus ca.11. Panacis, inquit, varij ſunt vſus, nec ad eandem rem omnes. Seminis quidem ad prouocandos abortus, neruorum diſtenſiones, & dolores id genus, ad morbos auriũ, & vocis exercitationes: radicis verò ad partus accelerandos, ducenda muliebria, & morbos veterinorũ. In Syria Panaces gignitur, & per meſſem inciditur. Hæc Theophraſtus de Syriaco, in quibus nulla eius nota deprehenditur. Quodnam id ſit docti ambigunt. Plinius cap.26.12. Heracleum fuiſſe declarat, quoniam cùm Panaces vnguentis Syriam gignere Theophraſtum ſecutus dixiſſet, mox ſubiicit, naſci in Phocide Arcadiæ, (nõ Pſophide) Africa, Macedonia: Ferulam ſui generis eſſe quinque cubitorum, (caule Ferulæ, altiſsimo, Dioſc.) foliis primò quaternis, mox ſenis, (lego, primò ternis, mox quinis, ſic enim oriuntur:) (in ambitu quinque partitò diuiſis: Dioſc.) in terra iacentibus, ampla magnitudine, rotundis, (ad ficulnea multum accedentibus, Dioſc.) in cacumine vero oleagineis, (circa caulem minoribus: Dioſc.) ſemine in muſcariis depẽdente, vt Ferulæ: (vt Anethi: Dioſc.) Excipitur ſuccus inciſo caule meſsibus, radice, Autumno. (τέμνεται περὶ πυραμητόν. Theoph.) Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido ſtatera. (Sequitur pallor ſiccato. Dioſcor.) &c. quæ omnia Heraclei deſcriptionem continent, alibi nuſquam traditam à Plinio, quod illic diligenter explicaſſet. Opinionem Plinij laudo & amplector, legẽdumq; apud Theophr. arbitror: Πανάκη γὰρ καλοῦσι, πρῶτον μὲν τὸ ἐν Συρίᾳ, ἡράκλειον, περὶ οὗ μικρῷ πρότερον εἴρηται: ἄλλα δὲ, τὸ μὲν χειρώνειον καλούμενον, τὸ δ᾽ ἀσκλήπειον. ἔχει δ᾽ ὃ τὸ μὲν χειρώνειον, &c. vt ſuperuacua reliqua ab inconſiderato quodam infarcta ſint, Syriacum Panaces præter illa tria pro quarto numerante, niſi fortaſſe putet aliquis Heraclei deſcriptionem quæ poſtrema eſt, amouendam ſuo loco, & præponendam hiſtoriæ Chironij & Aſclepij, vt ordine procedat philoſophi oratio. Pari dubitatione de Leptophyllo Panace & Pachyphyllo quæritur, ea quænam ſint. Dodonæus Pachyphyllon eſſe iudicat Cẽtaurium magnum, cuius radicem etiam Panaceam vocari teſtatur Dioſcorides, Leptophyllon verò, Centaurium minus, vt vtrumque Centaurij genus Panacis cognomine velut decoretur, quoniam nomine promittit omnia morborũ remedia. Ego verò, cum extra dubium ſit Origanum ſilueſtre, & Liguſticum, Panaces vocari, nullus autem de Centaurio minore id prodiderit, probabilius eſſe credo, Origanum ſilueſtre παχύφυλλον eo loco à Theophraſto dici, Liguſticũ autem, λεπτόφυλλον, non obſcura in foliis eorum hac differentia.

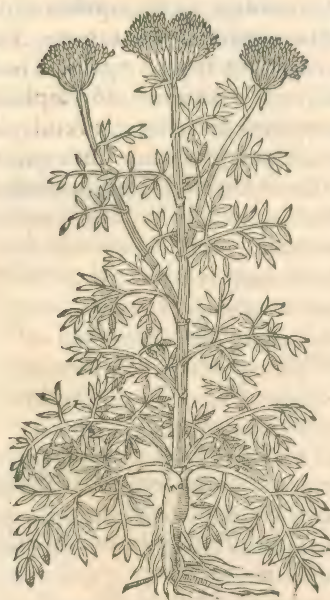
LIGV

LIGVSTICVM. *CAP. XXV.*

Nomina ΙΓΥΣΤΙΚΟ'Ν Græcis, Galeno vnius literæ immutatione λιβυστικὸν, nisi mendosi sint illius codices, Latinis quoque Ligusticũ, quod nascatur plurimùm in Liguria, inquit Dioscorides, in Apennino alpibus contermino. Vocant autem incolæ Panaces, non sine ratione, quoniam & radice & caule Panaci Heraclio simile sit, & viribus iisdem præditũ. (*Li.3. ca.51.*)

Locus. Gignitur in altissimis asperisq; ac vmbrosis montibus, maximè circa scrobes.

Forma. Cauliculum profert tenuem, similem anetho, geniculatum, circa quem folia sunt meliloti foliis teneriora, odorata, propè summum caulem graciliora, & magis diuisa: in cacumine vmbella est, in qua semen nigrum, solidum, oblongum ad fœniculi semen accedens, gustanti acre & aromaticum. Radix candida Heraclei Panacis similis, odorata. Sic Ligusticum depinxit Dioscorides. De quo breuiter hæc Plinius. Ligusticum siluestre est in Liguriæ suæ montibus: seritur vbiq;: suauius satiuum, sed sine viribus. Panaces aliqui vocant. Crateuas apud Græcos Cunilam bubulam eo nomine appellat Ligusticum ex Matthiolo hîc pictũ Siler est montanum Officinarum, quod multi esse Seseli Massiliense existimarunt, tamen magis placet etiam Dodonæo Ligusticum esse. Folia enim ad meliloti folia accedunt, (*Lib.3. ca.51. Lib.19. c.8.*)

LIGVSTICVM, Matthioli.

LIGVSTICVM alterum, Lobell.

ipsis tamen molliora & angustiora: semen crassum, sordido Cumini colore subnigricans, quo maius & acrius. In Liguriæ montibus gignitur. Lobellius Ligusticum alterum Belgarum ostendit, plantam non inelegantem multis iam annis à se repertam in Taurinis collibus, non procul à Padi fluentis. In hortis Belgicis alitur, caulem ferens cubitalem & sesquicubitalem, quem ambiunt folia rutacea, Sileris montani latiora, rotundiora, absinthij fruticis ferè paria: flores & semen rotundũ, nonnihil aromaticum in Vmbellis Smyrnij Cretici. Hæc Lobellius. Ex quibus perspicuum est leuisticum vulgò vocatum à Ligustico prorsus distare. Nam hoc caule

caule aſſurgit tenui,& foliis meliloti.Leuiſticum caule,procero,geniculato, albo, craſſo,concauo,foliis in plures lacinias diuiſis,maioribus,& craſsioribus,læuibus, ſplendentibus,ex luteo,veluti ipſi caules,virentibus,floribus luteis, ſemine nigricante,grandi, carnoſa & reſtibili radice.Id enim eſt Leuiſticũ Herbariorum Gallicè *Leueſche*, Matthioli Hippoſelinum,Laſerpitium Germanicum,Smyrnium Lacunæ. Tota planta grato eſt & aromatico odore.Huius etiam meminimus, cap.7. huius libri. Radicis & ſeminis Liguſtici vis auctore Dioſcor.excalfactoria eſt, cõcoquens.Prodeſt ad internos dolores,tumores,concoctiones,item ad inflationes præſertim circa ſtomachũ,& contra ſerpentiũ ictus.Vrinas & mẽſtrua potu ducit. Eadẽ præſtat radix appoſita. Radix & ſemẽ vtiliter oxyporis & cõcoquẽtibus medicamẽtis miſcetur. Valdè gratũ eſt ſtomacho.Quare pro pipere vtuntur eo indigenæ, obſoniis permiſcentes. Plinius,Liguſticum,inquit,aliqui Panacẽ vocãt:ſtomacho inutile eſt (falſò,cum ex ipſius facultatibus,& Dioſcor.auctoritate ſtomacho vtiliſsimum eſſe conſtet.) Item conuulſionibus & inflationibus. Sunt & qui Cunilam bubulam appellauerint,vt diximus falſò. Galenus ſcribit Libyſtici radicem & ſemen eſſe ex genere excalfacientium,adeò vt & menſes cieant, & vrinas prouocent,flatuſq; extinguant. Leuiſticum haud multùm viribus differt à Liguſtico,eoq; illud tutæ ſubſtitui poteſt.Quare radix & ſemen ſiccata, & cum vino pota,ventriculum exſiccant & excalfaciunt,tormina ſedant,flatus diſsipant, vrinas & menſes cient. Ibidem. *Vires & Temper.* Li.7.ſimpl.

PEVCEDANVM. CAP. XXVI.

GRAECIS πευκέδανος, Latinis Peucedanus & Peucedanum, Arabibus *Harbatum*,vulgò fœniculus porcinus, Gallis *Fenouil de pourceau*, Germanis *Harſtrang*, qua voce pilorum reſtis ſignificatur, & *Schuuefencheltz, & Seuufenchel*, ideſt,radix ſulphurea, & fœniculus porcinus. Dictus autem eſt Peucedanus à πεύκη,quæ Græcis eſt pinus,quod folio ſit pinus: quare Apuleius Pinaſtellum appellauit. Vel à piceo fœtore Peucedanus nomen inuenit:nam amarorem horrendũ & fœtorem πευκέδανος vox apud Poëtas ſignificat.Plantæ deſcriptio hæc eſt ex Dioſcoride. Peucedanum caulem mittit tenuẽ, gracilem, fœniculo ſimilẽ comã habet circa radicẽ copioſam,ac denſam, florẽ luteum:radicẽ nigrã,craſſam,grauis odoris,ſucci plenam. Naſcitur in mõtibus vmbroſis. Colligitur ſuccus radice tenera inciſa cultello,& quod defluit ſtatim in Sole ponitur,in vmbra enim liqueſcit. Dum autem colligitur,capitis dolorẽ & vertiginem inducit,niſi quis nares prius roſaceo illeuerit,& caput eodem irrigauerit. Inutilis redditur radix ſucco inde extracto. (Sic enim legendum, ἄχρηστος δὲ γίνεται ὀπισθεῖσα ἡ ῥίζα,non ὀπτισθεῖσα,vt vulgares codices habent, quos ſecutus Ruellius cõuertit,Aſſatione radix inutilis fit.)Colligitur etiam ſuccus ex caulibus,& liquor, & ex radice,vt ex mandragora.Inefficacior autem eſt liquore ſuccus, & citiùs exſpirat.(Sic enim legitur in vulgaribus codicibus,ἧττον δὲ ἐνεργεῖ τοῦ χυλοῦ ὁ ὀπὸς: quos etiam ſecutus Ruellius conuertit.Verũ inefficacior ſucco lacryma habetur. In veteri autem contrarium legi annotat Andr.Lacu.ἧττον δὲ ἐνεργεῖ τοῦ ὀποῦ ὁ χυλὸς:quod eſt,Inefficacior ſucco liquor : cui lectioni adſtipulatur Galenus de Peucedano ſcribens:χρώμεθα δὲ καὶ τῷ ὀπῷ καὶ τῷ χυλῷ. Ideſt, Vtimur etiam ſucco & liquore, & mox.ἰσχυρότερος δὲ αὐτῶν ὁ ὀπὸς. ſed valentior ſuccus. Alibi tamen Dioſcorides, τὸ χύλισμα ſiue τὸν χυλὸν,ideſt,liquorem ſiue liquamentum hyoſcyami & mandragoræ præfert τοῖς ὀποῖς,ideſt, ſuccis ab iiſdem plantis expreſsis.) Inuenitur etiam concreta lacryma thuri ſimilis,caulibus & radicibus adhærens.Præfertur ſuccus è Sardinia & Samothrace,grauis odoris,fuluus,linguam calfaciens. Plinius eandem deſcriptionem declarat,ſed in quibuſdam à Dioſcoride variat Theophraſtum in *Nomina* Lib.3.c.77. *Forma.* *Locus.* Li.8.ſimpl. Li.4. c.64. Li 4 ca.71. Lib.25. c.9.

his ſecutus. Sed inter primas,inquit,celebratur Peucedanum laudatiſsimũ in Arcadia,mox Samothrace. Caulis eſt ei tenuis , longus,Fœniculo ſimilis, iuxta terrã folioſus,radice nigra,craſſa,granis odoris,ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altiſsimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis,funduntq; ſuccum in vmbra, capite & naribus roſaceo perfuſis,ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærẽs, inciſiſq; manat. Probatur craſsitudine mellea, colore rufo , odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hic in vſu,& radix,& decoctum eius pluribus medicamẽtis. Succo tamen efficaciſsimo,qui reſoluitur amaris amygdalis,aut ruta,bibiturq; contra ſerpentes,& ex oleo perunctos tuetur. Hæc Plinius. Theophraſt. radicem ſolam

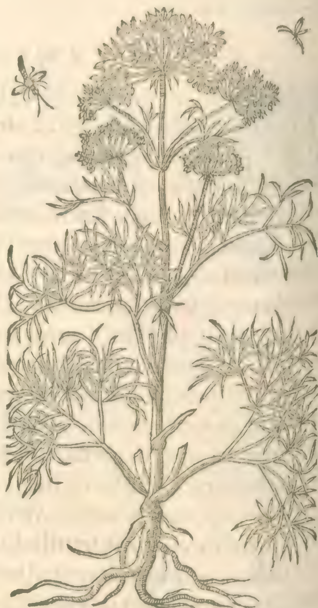
Cap.21.9. hiſt. probat,ſemen inutile eſſe dicit,itemq; ſuccum his verbis. Θερμαντικὸν δὲ ἡ τοῦ πευκεδάνου ῥίζα, ἀλφιμιάλι ποιοῦσι ἐξ αὐτῆς ἱδρωτικὸν, ὥσπερ ἐξ ἄλλων. δίδο(ν)ται δὲ καὶ ἡ πευκεδάνου ἐ πρὸς τὰς σπλῆνας, ὁ δὲ σπέρμα οὐκ ἐνήσιμον, οὐδὲ ὁ ὀπὸς αὐτοῦ. γίνε(ται) δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Quod in Arcadia naſci ait,habet etiam Plinius, & Samothracẽ addit. Quare etiam in Dioſcoride pro Σαρδόνι legendum videtur Ἀρκαδία. Matthiolus Peucedanũ in Ana-

Ca.77. li 3. nienſibus montibus copioſiſsimè prouenire ſcribit , cum aliis notis , tum radice

PEVCEDANVM, Matthioli.

PEVCEDANVM, Dodonæi.

Dioſcoridis Peucedano ſimillimum,quam habet craſſam,nigram , ſucci plenam,

In Ad.fol. 350. grauiter olentem. Multum creſcit,inquit Pena, in Hetruriæ æſtuoſis , & Narbonenſis Galliæ glareoſis collibus,præſertim in luci Gramuntij aditu,& circum, inter ſentes & dumeta. Radix profunda nigricat foris,intus vireſcens, ſuccumq; remittit gummeum,flauũ,odoris grauis & fœtentis,comatq; ſupernè denſo capillitio,fuſco,ambiente caulem gracilem,ſeſquicubitalem multis interdũ ab imo furculis diuiſis in folia terna,fœniculi modo,quàm ferulæ duplo latiora , longiora, minùs craſſa.Vmbellæ latiores luteis floſculis prægnantes, ſemine angelicæ haud abſimili,ingrato.Sic & purgandi vi donata fuit radix herbáve,ſed propter fœtorẽ vtriuſque minùs in vſum deducta. Peucedanum Italicum , inquit Lobellius , eſt

PEVCEDANVM Maius Italicum, Lobell.

Narbonensi quadruplò maius omni sui parte. Prouenit copiosè in collibus Lauretanis & agri Romani. Dioscorides & Galenus succo radicíque vires insignes attribuunt his verbis. Succus ex aceto & rosaceo illitus prodest lethargicis, phreniticis, vertiginosis, comitialibus, longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: omnibus in vniuersum vitiis neruorum ex oleo & aceto illitus prodest. In vteri strangulatione olfaciendus naribus admouetur, & sic quoque in soporem altiùs delatos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus commodè ex rosaceo instillatur, & ad dentium dolorem cauernis inditur. Facit & ad tussim cum vino sumptus. Subuenit difficultati spirandi, torminibus & inflationibus. Aluum leuiter emollit, & lienem liquat. Difficiles partus egregiè adiuuat. Et ad dolores & distensiones vesicæ & renum potus facit. Aperit etiam vterum. Radix ad eadem vtilis est, sed minore efficacia: bibitur autem ipsius decoctum. Eadem arida trita purgat sordida vlcera, & ossium squamas remouet, & vetera ad cicatricem perducit. Miscetur ceratis & malagmatis calfacientibus. Galenus, Peucedani, inquit, radice, quidem maximè, sed tamen etiam succo & liquore vtimur. Li.8.simpl. Sunt autẽ omnia hæc eiusdẽ speciei facultatis: sed valentior succus, admodũ excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, thoraceq; ex crassitudine & viscositate humorum prouenientibus. Atque nitro quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porrò quod incidat & extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impositus, protinus sedauit, quia videlicet tenuium est partium, & excalfaciens. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempè incidendo, digerendo, atque extenuando crassos humores. Sed ad hæc & radice vti liceat, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè desiccat, minùs tamen quam succus excalfaciens. Et vlceribus contumacibus aptum est remedium arida illita: ipsa enim expurgat, carnem inducit, & ad cicatricem perducit: excalfaciens quidem ordine secundo iam completo, desiccans verò tertio iam incipiente. Plinius easdem atque alias etiam vires describit variis in locis. Peucedanum pectoris doloribus subuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungunt & radice sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis est, vt saniem ossibus extrahat. Cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluítque ab infernis. Strangulatus vuluæ nidore vstum recreat, laxantúrque suffocationes eo, sed quidam admiscent in vino semen cupressi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus iungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item semine lethargici excitantur, &, vt perhibent, ex euphorbio, naribus tactis Peucedani succo.

SESELLI. *CAP. XXVII.*

Nomina V AE planta σέσελι Græcis, ſimiliter Latinis Seſeli nominatur, Arabibus *Siſalios*, Barbaris Siſelios. Plinius Sili videtur appellaſſe multis locis: in quibuſdam etiam Seſeli vocat. Dioſcorides tria Seſeleos genera ponit, σέσελι δ' μασσαλεωτικὸν, ideſt, Seſeli Maſsilienſe, Officinis Siler montanum dictum, σέσελι αἰθιοπικὸν, Seſeli Æthiopicum, & σέσελι πελοποννησιακὸν, Seſeli Peloponneſiacum: quibus quartum addit in alio capite, σέσελι κρητικὸν, Seſeli Creticum, Tordylium nominatũ.

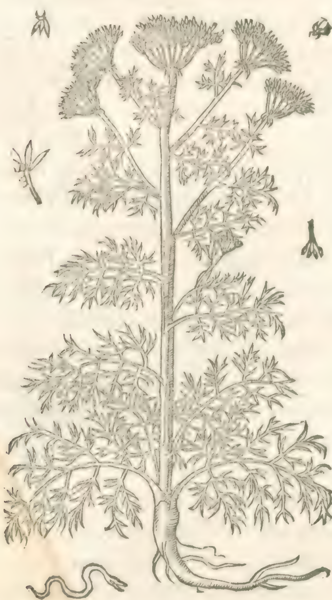
Li.24. c.19. & lib.& c. 22. & li.13. ca.26 & li. 27.cap.7.

Genera Quæ ſingillatim ſic deliniat.

Forma. Seſeli Maſsilienſe folia habet fœniculo ſimilia, ſed craſsiora, caulem vegetiorem, vmbellam anetho ſimilem, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti ſtatim acre: radix longa eſt, odorata.

Cap.53.li.3. Matthiolus Seſeli Maſsilienſe, ita depictum exhibet, & in omnibus

SESELI Maſsilienſe, Matthioli.

SESELI AEthiopicum Matthioli.

In Ad.fol. 352. ferè Tridentinis montibus colligi ait, quod tamen legitimum eſſe negat Pena, quid verò ſit, inquit, cùm Matthiolus non deſcripſerit, nobis ignorãdum: illud tamen is aſſerit ſe in Tridentinis alpibus hanc plantam nuſpiam vidiſſe, ac ne in Baldo quidem monte longè illis feraciore. Genuinum verò Seſeli Maſsilienſe paſsim & copioſè creſcere illis in tractibus qui Maſsilia Aquas ſextias ducunt, tranſque Rhodanum in Monſpeliaci agri aſperis. Se etiã id collegiſſe via qua Roma Senas itur propè colles oppidi Montfiaſcone dicti. Radix illi alba, fœniculi effigie & magnitudine, altè humi depacta & euulſu difficilis, quàm fœniculi odoratior & calidior: caulem vt plurimum ſeſquicubitalem, ferulaceum, hinc inde alis multis ex geniculis prodeuntibus reflexum emittit, prædurũ, rigidum: folia pauciora, ſed firmiora, craſsiora quã fœniculi, & albida ſunt: vmbellæ cõfectæ, anethi, floribus candidis, & ſemine aniſo ſimiliori quã fœniculo, guſtu ſuaui, acri, & medicato, Mei aut Panacis guſtu. Planta illic valdè nota eſt fœniculi tortuoſi nomenclatura. Neque quantum illic locorum eſt Maſsiliæ circumluſtranti, vllã plantam

videre est, quæ magis quadret Seseli. Hanc plantam descripseramus & pinxeramus fœniculi tortuosi nomine. Istud Seseli Massiliense diximus Officinis Siler montanum vocari, & Sisseleos: cũ tamen hoc ab illo multũ diuersum sit. Est enim Siler montanum, inquit Pena, duûm cubitorum ferulaceus caulis, radix odorata, Ligustici, folia terna, non modo fœniculo, vt Massiliensi Seseli, maiora, sed vel peucedano latiora, ac paulò minus Ligusticũ, vel coronarium rosmarinum æquantia, mollia: vmbellæ prægrandes, Angelicæ, quibus semen foliaceũ, longius cumino, colore pallido, quod gustu, etiam saccharo conditum, acrius quam Æthiopicum est, tanto magis quã Massiliense, cui acrimonia præfert Æthiopicũ. Quare qui Pharmacopœis & recentioribus suaserũt Siler montanum, siue Sisseleos nihil aliud esse quam Dioscoridis Seseli Massiliense, eos quidem hac in re fefellerunt, quãtum verò ad vires attinet, minimè. Est enim planta multò maioris acrimoniæ & efficaciæ quàm vllum Seseli: eóque menstruis ciendis valdè cõmoda. Id suprà pictum dedimus, cap. de Ligustico, ipsius Ligustici Dioscoridis nomine. Seseli Æthiopicum, vt tradit Dioscorides, folia habet hederæ similia, Lib.3.ca.53. minora, oblonga, ad foliorum periclymeni similitudinẽ. Frutex est magnus (nam emendatiores codices habẽt, θάμνος δὲ μέγας ἐστι, quod & Hermolaus expressit, non θάμνος ὁ μέλας ἐστι, vt conuertit Ruellius, frutex nigricat) palmitibus in bina cubita extensis, in quibus rami sunt duorum palmorum, & capitula velut anethi: semen autem nigrum, dẽsum velut triticũ, acrius ac odoratius quam Massiliense, àc vehementer iucundum. Ruellius facit etiam semen hoc amarum, quod neque ex vulgari, neque ex veteri codice constat. Additur autem ad finem eiusdem capitis in codice antiquo: δύναται δὲ τὰ αὐτὰ, id est, easdem vires habet. Huius Seseleos imagines duas dat Matthiolus. Vtraque Cap.53.li.3. enim, inquit, verum repræsentare videtur. At prius à Seseli Æthiopico multũ distat: est enim herba quam recentiores libanotidem Theo- In Ad.fol. 281. phrasti prodiderunt, eoq; nomine descripsit & depinxit Dodonæus, viribus & figura alienã Lib.2.c.84. à Seseli Æthiopico, quem fruticem, adeóque magnum Dioscoridis correctior codex statuit esse, vt suprà diximus. Alterum igitur verum Æthiopicum sufficere debebat in locum illius herbæ, cui videtur postposuisse: quod Pena gra- Ibidem. phicè sic depingit. Id saxeis illis & deuexis Massiliæ maritimis, tum etiam ad Cesti montis celsi radices, qua in stagnum vergit, fruticat

FOENICVLVS Tortuosus, Dalechamp.

SESELI Massiliense, Pena.

SESELI Aethiopicum verum.

vberi prouentu Iulio & Augusto,spectatu valdè elegans. Multis constat virgultis rectis, ligneis,nigricantibus,rigidis,binos ternósve cubitos altis, in varios surculos diductis, folia crassa,rigida,& læuia,viridia vt hederæ, figura oblonga,propiora periclymeno promentibus. Luculentas in summis gerit vmbellas, luteis floribus anethi, quas semen stipat fuscum, oblongum,copiosum,fœniculo maius. Non solū semen,sed etiam vniuersus frutex gustanti aromatis saporem acrem, medicatum & subamarum,sed gratum imprimit, suauemq; odorem spirat à summo ad imam vsque radicem, quæ lignosa est. Eximiæ vis est eius semen ad theriacam,quod etiā,vt Dioscorides innuit, Massiliensi multò odoratius & efficacius est. Seseli

Li.3. ca 153. *Forma.* Peloponnense,vt scribit Dioscorides, folia habet cicutæ similia, latiora(vulgaris enim codex habet πλατύτερα, legitur in vetusto τραχύτερα, idest,asperiora)& crassiora, caulem maiorem, quàm Massiliense, ferulaceum, in cacumine vmbellam,in qua semen latiùs odoratū, & carnosius. *Locus.* Nascitur in asperis locis, humidis, & collibus, & in Ida. Eisdem viribus præditum

SESELI Peloponnense, Matthiol.

Cap.53 li.3. est. Hoc Matthiolus sic pinxit. Longè aliud In Ad. fol. 377. proposuit & descripsit Pena his verbis. Ad mōtem Lupi, & iuxta ædes sacri ficuli in decliuibus salebrosis insulæ montis Cestij, qua mare se pandit, est planta quidem copiosa, sed non vbiq; obuia, cuius radix magna, intus alba, foris nigricās, recta & altè porrecta, ferulę thapsięve modo, odorata, & aliquantum acris. Caulis digitum æquat crassitie, sesquicubitum altus, ferulaceus, à quo promūtur alæ turionésve complures in ambitum sparsi, vbi folia multa, cicutæ magnitudine, sed incurua, pilosa & crispa, rugatáque. Vmbellæ multæ anethi luteæ sunt, semen latum foliaceum, compressum, angelicæ figura & magnitudine, color illi ex pallore flauescit, odor suauissimus, Æthiopici adeò similis, vt statim odoratu, cùm primum vidisset ille, Peloponnense coniectarit, quā coniecturam certiore exploratione notarū & virium, Doctores Monspelienses fulcierunt, vt nullus iam ambigat verum esse Seseli Peloponnense, cùm tamen antea nonnulli thapsiæ speciem suspicati fuerint. Ab hoc sola magnitudine discrepans Peloponnense. Seseli maius exhibuit Lobellius, in Belgij

Vires & Temper. hortis ex Hispano semine ortum, altero tanto maius, maioribus latioribusq; foliis & semine. Id Thapsia est latifolia Clusij & quorundam. Massiliensis Seseleos se-

Lib.3. ca 55. men & radix excalfaciendi vim habent, inquit Dioscorides, potu stranguriæ & orthopnϾ

SESELI PELOPON. folio cicutæ, Penæ.

orthopnœę medentur, prosunt etiā vteri, strangulationibus & epilepticis, mēses & partus trahunt, ad omnia terna mala pollent, & tusses veteres sanant. Semen cum vino potum concoquit, & tormina discutit: hepialis febribus vtile, & contra frigora in itineribus cum pipere & vino bibitur. Datur etiam capris, & cæteris pecudibus ad partus faci itatē. Plinius de ceruis loquens, fœminæ ante partum, inquit, purgantur herba quadam, quæ Seselis dicitur, faciliore ita vtentes vtero. A partu duas habent herbas, quæ aros & Seselis appellantur. Et alibi. Simplicius ceruæ mōstra iere elaphoboscum, de quo diximus: item Seseli enixæ à partu, quòd apud Aristotelem sic habetur. Ἐ ὅταν τέκῃ, ἐσθίει τὸ χορίον πρῶτον, καὶ ἐπὶ τὴν Σέσελιν δὲ τρέχουσι, ἐ φαγοῦσαι οὕτως ἔρχονται πρὸς τὰ τέκνα πάλιν. Galenus scribit Seseleos & radicē & fructum vsq; adeò excalfacere, vt admodum vrinā mouere queat. Sed & tenuium esse partium, & comitiali morbo, & orthopnœę competere. Supradictis generibus subiunxit Dioscorides σέσελι κρητικὸν quibusdam dictum, & τορδύλιον, Paulo γορδύλιον, Latinis etiam Tordylium, & Seseli creticum, Ordelion, Nicandri Anguillaræ. Herbula est succulosa, inquit Dioscorides, semine rotundo, duplici, scutulis simili, subacri, aromatico, iuxta Ciliciam in Amano monte nascitur. Hanc esse censet Dodonæus teneram herbulam, hic appictam, sesquipedalem, surculis exilibus & teneriusculis, in quibus folia pauca, minutius insecta, coriandrinis similia, inferioribus latioribus, & minùs incisis, superioribus tenerioribus, & magis infectis. In surculorum cacuminibus vmbellæ albicant, semē rubrum, rotundum, compressum, circulo velut limbo candido circundatum, duplex: alterum enim alteri iungitur, singula scutulis similia, radix gracilis est, tenera, annua. In hortis seduli herbarij colunt. Iulio mense floret, Augusto semen maturum profert. Diuersum ab hoc Tordylium Seseli cretici monstrat Lobellius. Hoc, inquit Pena, passim in segetibus Narbonensis Prouinciæ & secus vias occurrit, succulosa, hirsuta, rigida, aspera planta, folio rotundiore, cærefolij, vmbellis albidis, purpureis, paruis, quibus succedunt semina copiosa, circinata, quasi toreumatis elaborata, vnde fortè nomen peculiare, orbiculata, compressa, ex geminis valuulis, vt ferulæ semen conflata, clypeoli speciem referentia, gustu Myrrhidis. Lobellius addit aliud Tordylium siue Seseli Creticum maius, fruticosius multò, longioribusq; foliis & bicubitalibus caulibus in pratis Laterēsibus Monspeliensis agri, & Lugdunensis Galliæ per fœnisecia occurrit. Belgis hortense est. Calidum siccúmque secundo ordine. Hoc bibitur ad vrinæ difficultatem, inquit Diosco-

TORDILYVM, Dodonæi.

Lib. 8. c. 32.
Lib. 25. c. 8.
Lib. 9. h[illegible] animal.
Lib. 8. sim.
Lib. 3. c. 54.
Forma.
Lib. 2. c. 86.
Lo[illegible]
Tem[illegible]
Vires.
Temper.
Lib. 3. 54.

TORDYLIVM SESELI, Creticum Lobellij.

TORDYLIVM siue Seseli, Creticum maius Lobellij.

SESELI, Pratense. Lobellij.

rides, & ad menses ducendos. At succus caulis & seminis adhuc viridis trium obolorum pondere potus cum passo dies decem, nephriticos sanat. Radix efficax est ad educenda quæ in pectore hærent, si cum melle delinguatur. Eadem Paulus gordylio attribuit. Tamen alibi ad sugillata Tordylium recipit his verbis. Ad diuturna sugillata & liuida Tordylij partes duas, terræ samiæ partem vnam cum melle impone, animaduertens ne locus exulceretur. His addunt Lutetiani & Monspelienses studiosi, inquit Pena, plantam illam quæ in pratis frequentior occurrit, saxifragiæ tenuissimæ similis, quam pratense Seseli vocant. Radix illi dauci vel peucedani, foris nigra, odora: caulis bicubitalis, folia sileris montani, minora, angustiora, rigidiora, vmbella candida, semen Mei, nigrius & maius quàm fœniculi, omnium seseleon minimè odoratum, eóque perparum acre, quamobrem putarunt olim quidam Monspelienses esse masiliense Seseli Dioscoridis.

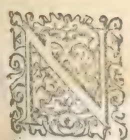
Lib. 3. c. 23.

Seseli Prat.

Forma.

FERVLA

FERVLA. *CAP. XXVIII.*

ΝΑ'ρθηξ Græcis, Ferula Latinis nominatur. Quemadmodum autem *Nomina*
νάρθηξ thyrsum, virgultum, bacillum Græcis significat, ita Latinis Fe-
rula à ferendo dicta est, quod illius scapi pedamenta fruticibus, & Lib.3.c.75.
senibus baculi ac scipiones essent. Hanc sic breuiter deliniat Dio- *Forma.*
scorides, Ferula caulẽ sæpe profert ternum cubitorum, folia fœniculo similia, lon-
gè crassiora & maiora (codices vulgares habent & rectè quidem παχύτερα δὲ πολὺ
καὶ μείζονα. Ruellius conuertit longè asperiora & latiora, perinde ac si legisset τραχύ-
τερα δὲ πολὺ καὶ πλατύτερα) qua ab imo caule vulnerata sagapenum efficitur. Plinius, Lib..c.1;22.
Et ferulam, inquit, inter externas dixisse conueniet, arborumque generi adscripsis-
se: quoniam quarundam naturæ, sicut distinguemus, lignum omne corticis loco
habent, hoc est forinsecus, ligni autem loco fungosam intus medullam, vt sambu-
ci: quædam verò inanitatem, vt harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque
trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera. Nartheca Græci vocant, *Locus.*
assurgentem in altitudinem, nartheciam verò semper humilem. A' genibus exeun-
tia folia maxima, vt quæque terræ proxima. Cæterò natura eadem quæ anetho, & *Genera.*
fructus similis. Nulli fruticum lenitas maior: ob id gestatu facilior baculorũ vsum
senectutī præbet. Hæc breuiter Plinius, quæ Theophrastus fusiùs explicauit his
verbis. Λεκτέον ὑπὲρ νάρθηκός τε καὶ ναρθηκίας. εἴτε τὸ αὐτὸ γένος ἐστὶν ἀμφοῖν, διαφέρον τε κατὰ Lib.6.hist. cap.2.
μέγεθος, εἴτε τὸ ἕτερον, ὥσπερ τινές φασιν ἡ δ' οὖν φανερὰ φύσις ἀμφοῖν ὁμοία, πλὴν κατὰ τὸ
μέγεθος. ὁ μὲν γὰρ νάρθηξ γίνεται μέγας σφόδρα. ἡ δὲ ναρθηκία μικρά. μονόκαυλα δὲ ἄμφω, καὶ
γονατώδη. ἀφ' ὧν τά τε φύλλα βλαστάνει, καὶ καυλοί τινες μικροί. βλαστάνει δὲ παραλλὰξ τὰ
φύλλα, λέγω δὲ παραλλὰξ, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τῶν γονάτων, ἀλλ' ἐναλλάξ. περιειληφό-
τα δὲ τὸν καυλὸν ἐπὶ πολὺ, καθάπερ τὰ τοῦ καλάμου. πλὴν ἀποκεκλιμένα ταῦτα μᾶλλον, διὰ
τὴν μαλακότητα, καὶ τὸ μέγεθος. μέγα γὰρ τὸ φύλλον, καὶ μαλακὸν, καὶ πολυσχιδές. ὥστε εἶναι τρι-
χῶδες. ἔχει δὲ μέγιστα τὰ κάτω πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον. ἄνθος δὲ μηλινοειδὲς, ἀμαυ-
ρόκαρπον δὲ, παρόμοιον τῷ ἀνήθῳ, πλὴν μεῖζον. ἐξ ἄκρου δὲ σχίζεται, καὶ ἔχει τινὰς οὐ μεγάλους καυ-
λοὺς, ἐνταῦθα δὲ τό τε ἄνθος καὶ ὁ καρπός. ἔχει δὲ καὶ ἄνθος καρπὸν, καὶ ἐν τοῖς παρακαυλίζουσι δι-
όλου, καθάπερ τὸ ἄνηθον. ἐπετειόκαυλον δὲ καὶ ἡ βλάστησις τοῦ ἦρος, πρῶτον μὲν τῶν φύλλων,
ἔπειτα τοῦ καυλοῦ, καθάπερ τῶν ἄλλων. ῥίζαν δὲ ἔχει βαθεῖαν. ἔτι δὲ μονόρριζον. ὁ μὲν οὖν νάρ-
θηξ τοιοῦτος. Id est, Dicendum de ferula & ferulagine, siue idem est vtriusque ge-
nus, & magnitudine duntaxat differant, siue diuersum, vt quidam putant. Perspi-
cuum est igitur vtriusq; naturam similem esse, præterquam magnitudinis ratio-
ne, Ferula enim valdè grandis assurgit, ferulago humilis. Sed vnicaulis vtraque, &
geniculata, ex geniculi folia & cauliculi erumpunt: ac folia alternatim exeunt, di-
co alternatim, quod non in eadem geniculorum parte, sed ex aduerso sita sint, cau
lem magna ex parte amplexa, vt in harundine, nisi quod hæc inclinata magis sunt,
mollitiei, magnitudinisque causa, est enim folium ferulæ magnum, molle, & mul-
tùm incisum, vt capillaceum ferè sit, maxima sunt inferiora & terræ proxima, &
sic deinceps proportione, flos est melinus, semen fuscum, anetho simile, sed ma-
ius, ferula in cacumine finditur, & cauliculos quosdam habet, in quibus flos & se-
men, gerunt autem adnati cauliculi & florem & fructum veluti anethum, annuo
caule constat. Vere germinant primùm folia, deinde caulis, vt & cæterorum, pro-
fundam agit radicem & singularem. Talis ferula est. Ex his liquet duo ferulæ ge- In Ad. fol. 348.
nera esse, vnum νάρθηκα, alterum ναρθηκίαν, quam ferulaginem vertit Gaza. Sunt
etiamnum hodie, inquit Pena, duæ in herbariorum hortis huius crassis, naturæ &
similitudinis plantæ, quas idcirco furulagines vocant. Eæ videntur tantùm dista-
re cultura, statura, elegantia, & succi copia, vt nactę fuerint radices aruum aridum, In ca p.75. lib.3.
magisque excoctum, sub cœlo sudo & feruidiore, vt in Africa, Media, Cyrene, &
alibi,

FERVLA, Matth.

NARTHECIVM, Theophr. Ferulago Gazæ.

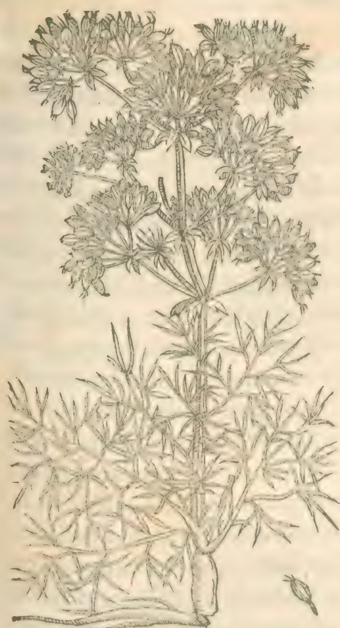

alibi, ferulam ex Matthiolo hîc pictam damus, cuius Apulia maximè ferax est, inquit, frequens etiam prouenit in agro Romano, Thyrreni maris cõtermino, præsertim apud Centumcellas, & in vniuersis Hetruriæ maritimis. E quibus prima tantùm germinatione corculum quoddam pastores eximunt, oui luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta aut linteo conuolutum, deinde pipere & sale conspersum, non modo gustui gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam venerem valentissimus. Plurima etiam & procera, auctore Pena in Gallica prouincia & Narbonensi Gallia, præsertim illis rupibus præruptísque saxis prope subterraneas cryptas, via qua Monspelio Frontignacum itur, itidem in celsis squallidisq; saxorum sinubus, qui soles æstiuos feruidos exceptos totum fermè fouent diē. Quinûm cubitorum caulis est, radix magna, recta, & altè in saxorum commissuras hiantes descendens, euulsu difficilis, candida, lacteo pinguiq; succo turgida, odorem vehementem vibrans, folia fœniculo maiora, pinguiora, crassiora, vt & caulis: vmbellæ prægrandes anethi, Iunio & Iulio flosculis luteis defluentibus. Semen foliaceum, compressum, oblongum, rotundum, angelicæ fermè, duplo maius. Ναρθήκιον Theophrasti, ferulago Gazę, in iisdem locis nascitur, in quibus & ferula. Ad hominis altitudinem ea crescit, radice dodrantali, pro magnitudine plantæ totius exigua, & graciliore candida, parum fibrata, gustu subacri, nõnihil odorata cùm manditur: caule fœniculi, striato, ramoso, inani, folio fœniculi, ampliore, minore quàm in ferula, ad ramorum exortus prodeunte, alternis nunc ex hac, nunc ex illa parte, gustu subdulci & suaui: flore luteo in vmbellis, amaro & subacri, odorato: semine oblongo. Peruenustam plantam Lobellius ostendit Galbaniferam ferulam, quæ orta est in Belgicis hortis, semine copioso, lato, foliaceo, aromatico, reperto Antuerpiæ in galbani lacryma. Tota facie ferulam refert: folia exilia: flosculi in vmbellis hilarioribus: radix crassa, succo prægnans. Hæc Lobellius. Scribit Dioscorides ferulæ adhuc viridis medullam potam sanguinem spuentibus & cœliacis prodesse, & contra viperarum morsus dari in vino, & sanguinis è naribus eruptiones inditam sistere. Semen potum torminosis auxiliari: mouere & sudores si cum oleo illinatur. Caules si edantur, capitis dolorem facere, muria condiri. Plinius ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Germen eius

In Ad. fol 348.

Vires & Temper. Lib. 19. c. 9.

GALBANIFERA
Ferula, Lobell.

eius in Italia cibus est. Conditur quippe duráq; in vrceis, vel anni spatio. Duo eius genera: caules & racemi. Corymbiam hanc vocāt, corymbósque quos condiunt. Et alibi, ferula semen simile anetho habet. Quę ab vno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturq; musto ac melle, stomacho vtiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra sudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum soluit fabæ magnitudine deuoratus. E viridi ferula ramusculus vtilis est ad omnia ea vitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murænis infestissima est, tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati cōferre multum putauit. Vt autem murænis infestissimam esse ferulam scripsit Plinius, sic asinis gratissimam, Ferulæ, inquit, asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò iumētis præsentaneo veneno, qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Galenus eius vires generatim & breuiter sic declarat, ferulæ semen excalfacit & attenuat. Cæterùm medulla adstringentis qualitatis particeps est, quo nomine sanguinem spuentibus & cœliacis conuenit.

Lib. 21. 23.
Lib. 24. c. 1.
Lib. 8. sim.

THAPSIA. *CAP. XXIX.*

VT θαψία Græcis, ita Thapsia Latinis nominatur, Arabibus *Iantum*, & *Driz*. Dicta est autē Thapsia quasi Apsia auctore Dioscoride, quod in Thapso eiusdem nominis insula primùm inuenta sit. Potuit etiam dici Thapsia, inquit Pena, propter flāmeum calorem quem corpori admota inurit, adeoq; eminus, præsertim aduerso flatu spectanti. Tota natura ferulæ similis est, ita describente Dioscoride, gracilior tamen ipsius caulis est, folia fœniculo similia, in cacumine vmbellæ singulis surculis insident anetho similes, in quibus flos luteus, semen latiusculum, ferulæ simile, sed minus, radix intus cādida, foris nigra, magna, crasso cortice, acris. Ex hac vulnerata succus colligitur, vel ex eadem contusa exprimitur, quidam etiam folia simul exprimunt, sed debilior est hic succus. Qui succum colligit stare debet non obuersus vento, aut potius cum dies apricus est, & à vento silet: quoniam ob halitus acrimoniam facies vehementer intumescit, & nudæ partes pustulas contrahunt. Quare liquidis ceratis adstringentibus nudas partes ante illinere oportet, & ita ad opus accedere. Plinius his consentanea scripsit. Semen ferulæ Thapsiam quidam vocauere: decepti eo quoniam ferula sine dubio est Thapsia, sed sui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida, incisa lacte manat, & con tusa succo: nec corticem ab dicant, omnia ea venena. Quippe etiam fodientibus nocet si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciémque inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Matthiolus tradit Thapsiam plurimā nasci in Apulia, præ

Nomina
Lib. 4. fol. 151.
In Ad. fol. 350.
Lib. 4. c. 151.
Forma.
Lib. 13. c. 22
Cap. 151. lib. 4.

THAPSIA, Matthioli.

In cap. 151. lib. 4.

In Ad. fol. 350.

Ibid.

THAPSIA Penæ, vera.

Lib 4. c. 151.

Vires & Temper.

lia, præſertim Gargano monte, inter permultas alias ferulacei generis plantas, atque etiam in maritimis Hetruriæ, ferulæ adeò ſimilem, vt non niſi à peritis herbariis vna ab altera vix diſcernatur, ſpectari etiam hodie in hortis. Sed hæc vulgatior eſt thapſia Officinarum verior exiſtimata, auctore Pena, & veræ thapſiæ radice non parùm adſimilis. Tamen certum eſt longiùs à Dioſcoridis deſcriptione abeſſe. Eſt enim foliis potius Carotæ, ſiue Dauci agreſtis quàm ferulæ, ex Italia iandiu hortis Belgicis & Francis vulgaris notitiæ. Genuinam verò hãc depinxit ille, valdè ſimilem toto habitu & viribus ferulę, tametſi vſu multò præſtantiore, atque purgatrice vi. In Aquitaniæ macilentioribus montoſiſq; & ſquallidis inuenit præſtantiſsimus medicus Rondelletius, propè vadum quà traiicitur in Hiſpaniam, tum ad radices Pyrençorum, non procul Perpignano vrbe. Craſsior eſt radicis cortex, fuſco foris colore, intus albido, ſuccóq; multo manat lacteo, gummeo: caulis Peucedani, gracilior quàm ferulę, folia fœniculo latiora, breuiora, in vmbellis ſemen ferulæ minoris, oblongum, anguſtius, mõtani Sileris. Huius plantæ vires tum perutiles, tum noxias his verbis explicat Dioſcorides. Vim purgandi habent tam cortex radicis quàm ſuccus, & lacryma in aqua mulſa pota. Nam ſurſum ac deorſum bilem purgãt. Dantur radicis oboli quatuor cum ſeminis anethi drachmis tribus: ſucci oboli tres, lacrymæ obolus vnus, quod amplius aſſumitur periculoſum eſt. Huiuſmodi purgatio conuenit aſthmaticis, laterum diuturnis doloribus, ſanguinis reiectionibus. At his qui difficulter vomunt in cibis & obſonio exhibetur. Tam radix quàm eius lacryma ex omnibus ſimili facultate præditis, vel maximè vim habent corporis miſcellam tranſmutandi, vbi quid ex alto attrahere opportet, aut meatuum ſtatum immutare. Vnde alopecias illitus ſuccus, aut radix viridis affricta replet. Sugillata item liuoréſque tollit radix trita, aut ſuccus cum pari portione thuris & ceræ. Sed non vltra duas horas ſinere oportet, poſtea aqua marina calida fouere. Delet quoque maculas à ſole contractas cum melle illitus ſuccus, lepras tollit, tubercula rumpit cum ſulphure perunctus. In diuturnis affectionibus pulmonum, laterum, pedum, articulorúmque vtiliter illinitur. Valet ad præputia inducenda iis qui non ex circumciſione curti ſunt, tumorem excitans, qui cum perfunditur, & pinguibus emollitur, præputij defectum explet. Hæc

Lib. 13 c. 22. Dioſcorides. Quibus ferè conſentiunt quæ ſcribit Plinius. Quibuſdam tamen morbis

morbis auxiliari dicunt medici (radicem thapsiæ sub.) permistam aliis. Item in alopeciis, sugilatisq; ac liuentibus, ceu verò remedia desint, vt scelera contrectent. Sed ista prætexunt noxio instrumento: tantúmque impudentiæ est, vt venenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa vehementissima. Quidam caulem incidunt per messes, in hoc dissidet à Dioscoride, qui radicem tantùm incidi scripsit, & in ipsa excauant radice, quo succus confluat, arefactúmque tollunt. Alij folia, caulem, radicem tundunt in pila, & succum in caule coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceráque: & secuto die contra famam cutem sinceram circumferens. Ignem ferulis optimè seruari certum est, easq; in Aegypto præcellere. Et alio in loco, Ad lichenas & thapsiæ radice vtuntur trita cum melle. Theophrastus quoque de thapsiæ viribus hæc tradit. ἡ δὲ θαψίας ῥίζα ἐμετική. ἐὰν δέ τις κατασχῇ, καθαίρει καὶ ἄνω καὶ κάτω. δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν, ὑπώπια δὲ ποιεῖ τ' ἄλλα ἔκλευκα. ὁ δὲ ὀπὸς ἰσχυρότερος αὐτῆς. καθαίρει δὲ καὶ ἄνω καὶ κάτω. σπέρματι δ' οὐ χρῶνται. γίνεται δὲ καὶ ἄλλοθι μὲν, αὐτὰρ δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ. καὶ τὰ βοσκήματα ταύτης οὐχ ἅπτεται τὰ ἐγχώρια, τὰ δὲ ξένα βόσκεται, καὶ διάρροια αὐτοῖς γίνεται, ἢ διαφθείρεται. Quæ sic conuertit Gaza. Thapsiæ radix vomitoria est, & si quis continuit tam superius quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest. Suppurationes tamen alias exalbidas facit (Græcè legendum, ὑπώπια τ' ἄλλα ἔκλευκα, Id est, sugillata alia alba reddit), Succus eius validior est, & quidem tam superius quam inferius purgat. Nullus seminis vsus. Nascitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ verò depascunt, & aut aluus soluitur, aut intereunt. Galenus breuiùs & accuratiùs de iisdem scripsit. Thapsia, inquit, acrem habet, ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate cōiunctam, quamobrem ex alto violenter extrahit, & quod extrahit, digerit. Verum plusculum ad ea efficienda tempus postulat, vt quæ larga humiditate impleta est, cuius etiam vitio fit vt celeriter corrumpatur. Meritò desiit, inquit Petrus Pe. ex istius succo purgandi antiquorum consuetudo, vt quò multùm noceatur præcipuis visceribus, & tormina dira interdum excitentur. Idem tamen ex triplici Officinarum turbith, id quod cineritium dicitur à colore, vulgaris thapsiæ radicem esse censet.

Lib. 26. c. 4.

Lib. 9. hist. cap. 22.

Lib. 6. sim.

In Ad. fol. 350.

PSEVDOCOSTVS. CAP. XXX.

SCRIBIT Matthiolus esse impostores qui ex Gargaro Italiæ monte quotannis deferunt pseudocosti cuiusdam radices amari saporis, quę facie quadantenus rhodiam radicem repræsentant, eásque pro legitimo costo pharmacopœis rei herbariæ ignaris vendunt, foliis est pastinacæ domesticæ maioribus, densioribus, crispis & asperioribus, humi accubantibus, caule rotundo, fœniculaceo, geniculato, bicubitali, è geniculis ramuli oriuntur in vniuerso caule, in quorum summitatibus vmbellæ spectantur melino colore, nudo semine, & subrotundo. Radice nititur vegeta, crasso cortice carnosóque vestita, colore cinereo splendente. Commendant hanc herbarij qui ex Apulia deuehunt, ad omnes capitis neruorúmque affectus frigidos, ad pectoris vitia, ventriculi cruciatus, viscerum omnium obstructiones, & ad renum, vesicæ, & vteri morbos. Quare diuturno capitis dolore affectis, vertiginosis comitialibus, stupidis, veternosis, conuulsis, resolutis, asthmaticis, tussientibus, ictericis, hydropicis plurimùm conferre pseudocosti radicem affirmant. Præterea flatus expellere, vermes necare, vrinas & calculos eiicere, menses, secundas, & partus educere, siue bibatur ipsa radix, siue decoctum eius, aut si in fomentis,

In cap. 15. lib. 1.

Forma.

PSEVDOCOSTVS, Matthioli.

balneis; aut decesſionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, decocto eius clyſtere infuſo, & aduerſus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara ſit, nonnihil odorata, & acrimonia quadam prædita, hæc omnia præſtare poſſe credibile eſt. Hanc nouam & perelegantem plantam nouit Pena, ab herbariis Illyricis ſæpius oſtenſam, quæ nihil Coſto dignum habet, ſed potius facie eſt elaphobosci. Coſtum Illyricum hodie vocant. Folia ſunt lineamentis Paſtinacæ maioris, terram fermè radentia, & in ramulis caulem ſeſquicubitalem, fœniculaceum amplexa, vmbellæ ſummæ in congerie ramulorum, lutei flores ſunt, radix pollicem craſſa, admodum amara.

In Ad.fol. 34.318.

MEVM CAP. XXXI.

Nomina

MHον & μεῖον Græcis, Latinis Meum ſimiliter dicitur, Arabibus *Me*, Officinis *Meu*, quod deſcribitur

Lib.1.c.2. à Dioſcoride caule & foliis ane-

Forma. tho ſimile eſſe, ſed craſsius anetho, ad cubitos duos aſſurgẽs, ſparſis tenuibus radicibus, obliquis & rectis, longis, odoratis, linguam excalfacientibus. In Hiſpania &

Li.20.c.23. Macedonia plurimum gignitur. Plinius, Meu, inquit, in Italia non niſi à medicis ſeritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatiſsimum in Athamante reperiatur, foliis aniſo ſimile (corrupta hæc videtur lectio, anetho enim legendum pro aniſo) & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibuſdam altiſsimis. Mei veri plurimas plantas ſæpiſsime ſe vidiſſe affirmat Pena

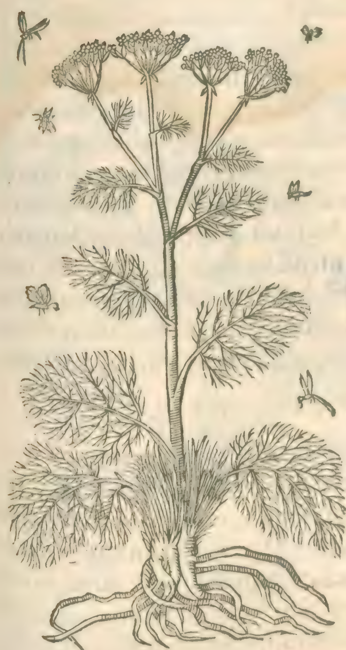
In Ad. fol. 347. in Germaniæ, Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæq; locis alpinis. Radix eſt odore ſuaui, ſpicæ, vel angelicæ, caule & foliis anethi, vmbella candida. Iunio & Iulio floret, ſemen hippomarathri, odoratum. Eadem reperitur in celſiſsimis montium iugis, ſterilis Seuenæ, loco præſertim cui nomen Gallicè *Lesperon*, Latinè Calcar, monticolis Siſtre nuncupata vernaculo nomine, vti Platearij & Pandectarij æuo, cui nulla do-

Lib.2.c.84. ctiorum omnium ſuffragio deeſt nota veri Mei Dioſcoridis. Hanc Dodonęus per-

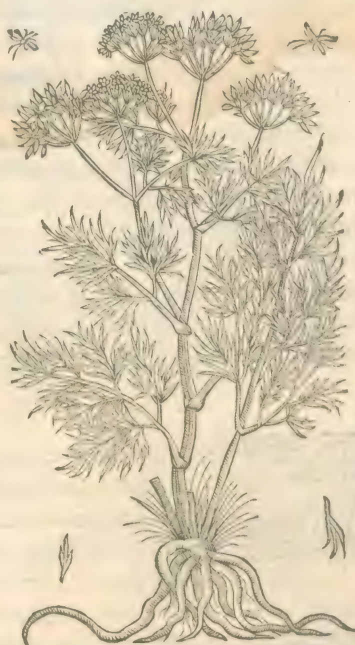
Ca.85. hiſt. peram libanotidis primum genus facit, *Beoruurtz* Germanis dictam, propter capillatam radicem, inquit Fuchſius, aut quia vteri dolorem qui iiſdem *Bermuter* appellatur, ſanat. Matthiolus in poſtremis commentariis eandem plantam herbariorum quorundam diligentia repertam eſſe ſcripſit, quæ legitimum Meum refert, quibus aſſentitur, ſed inuitus, quod huiuſce plantæ radices odorem non vſque adeò gratum ſpirent, ſed quadantenus grauiter oleant, nec tenues ſint, vt vult Dioſcorides, nec folia anetho ſimilia, ſed potius aſparago. Hanc Apuli Imperatricem vocant. Hæc Matthiolus. At Imperatricis nomine, inquit Pena, vbiq; fermè locorum ignara herbarum plebs ſolita eſt alicuius incognitæ plantæ eximium & gratum odorem & vires inſignes ſignare. Sic enim vulgò etiam Angelicam Imperatricem vocant: alioqui angelicæ aut Imperatoriæ cum Meo nihil eſt affinitatis, niſi odoris, qui in Meo perinde iucundus eſt. Et ſunt folia ſitu & ſimilitudine anethi, non aſparagi, vt aſſerit, cui etiam ſi ſimilia eſſent, tamen aſparagum ipſemet fœniculo

aſsimilat,

MEVM, Matth.

MEVM, alterum Spurium Italicum, Lobel.

aſsimilat, & anethum adeò ſimile Fœniculo ſuo capite aſſerit, vt plerumque colligentes fallat. Idem Matthiolus ſcribit in ſecunda cõmentariorum editione plantam ſecundo loco appictam (eius tamen pictura in omnibus editionibus omiſſa fuit) à quibuſdã pro Meo vſurpari, quod magis Anethum quàm altera referat, quorum ſententiam nõ improbat, quia priori potius Aſparagi quàm Anethi folia inſunt. Hanc plãtam cuius picturam à Matthiolo diximus omiſſam fuiſſe, ex Lobellio hîc exhibemus, quę ſuperiori Meo, inquit ille, facie non eſt abſimilis, ſed folia, caules cubitales, vmbellę, craſſiora & habitiora, ſubuiroſi odoris. Radix item maior, foris pulla, Peucedani facie & concretione, tetri & iniucundi cùm odoris, tum ſaporis. Meum ſpurium Italicum vocat Lobellius. Sunt herbarij qui Meum aliud hîc depictum pro genuino habeant, quod in Allobrogum & Sequanorum montibus frigidiſsimis & altiſsimis naſcitur, radice dimidio pede longiore, foris nigra, dauci cretici modo, intus cãdida, brachiata, odorata: cauliculis multis, neruoſis inſtar fœniculi, tres aut ſummùm quatuor digitos altis, foliis breuibus, capillaceis, fœniculo ſimilibus, flore candido in vmbellis denſis, ſemine minutiſsimo, amaro & ſuauiter olente. Radices Mei, auctore Dioſcoride, coctæ in aqua vel tritæ citra coctionem & potæ præcluſorum renum, & veſicæ vitia mitigant. Vrinæ

Meum aliud.

Locus.

Forma.

Ibid.

Vires & Temper.

MEVM, Aliud.

difficultati ſubueniunt,ſtomachi inflationibus,torminibus,vteri affectibus,articu-
lorum doloribus. Pectoris fluxionibus tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur,
ſanguinem pellunt per menſes deſeſsionibus decoctæ. Infantium pubi illitæ vri-
nas mouent.Quod ſi plus quam deceat ex his bibatur, capitis dolorem inducunt.
Plinius eundem vſum medicum docet,ſed is quoque corruptus eſt : ſic enim legi-
Lib.20.c.23 tur in vulgatis exemplaribus.Ciet vrinam in aqua potum,radice trita vel decocta.
Inflationes ſtomachi mirè diſcutit,item tormina,& veſicę vitia, vuluarúmque ar-
Cor.Emb. 3.lib.1. ticulis cum melle,infantibus cum apio illitum imo ventri vrinas mouet. Qui ſic
integer legi debet, vuluarúmque, & dolentibus articulis prodeſt. Thoracis item
Lib.7. ſim. fluxionibus cũ melle,infantibus cum apio,&c. Mei radices ait Galenus,ſunt cali-
dæ tertio ordine, ſiccæ ſecundo,quare vrinam menſeſq; ciere volentes hoc vtun
tur pharmaco.Sed ſi pluſculam ſumatur,capitis dolorem mouet, vtpote cum plu-
ſculum ſit calidum quàm ſiccum,quippe cùm humiditatem crudiuſculam etiam-
num & flatuoſam caliditatem ad caput deferat,atque ita ipſum afficiat lædátque.

MYRRHIS. CAP. XXXII.

Nomina ύρρις vel μύῤῥα vocatur, Latinis Myrrhis, recẽtioribus cicutaria dici-
Lib.4.c.111 tur,quod cicutæ ſimillima ſit. Nam caule & foliis cicutam refert, vt
Forma. ſcribit Dioſcorides, radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata,cibo
Li.24.c.16. non inſuauis.Plinius eadem ferè tradit. Myrrhis quam alij Smyrni-
zuſam,alij Myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ caule,foliiſque,& flore, minor
Lib.26.c.11 tamen & exilior, cibo non inſuauis. Alio in loco cum Geranio odoro confundit
his verbis Geranium aliqui myrrhin, alij merthrida appellant. Similis eſt cicutæ,
foliis minutioribus,& caule breuiori,rotundo,ſaporis & odoris iucundi.Matthio
In cap. 111. lib.4. lus ſcribit naſci plantam in multis Italiæ locis

MYRRHIS, Matthioli.

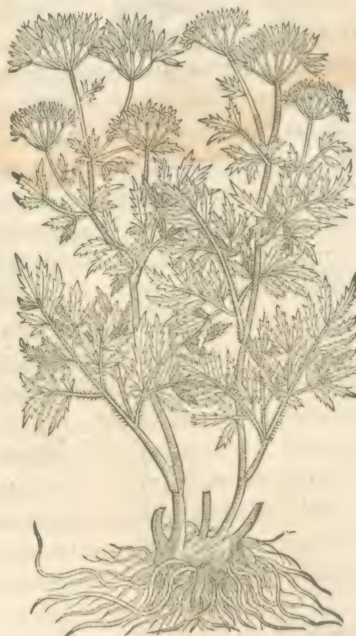

cicutæ ſpecie, minorem tamen, miniméque
graueolentem,cicutariam vocatã,à quibuſdam
pro legitima myrrhide cenſeri. Alios pro myr-
rhide angelicam vſurpare,alios,vt Manardum,
illud oleris genus, quod cerefolium vocant.
Tandem concludit, ſi myrrhis in Italia proue-
Cap.198 hiſtor. niat,nullam ſeſe offerre plantam, quæ propiùs
illa referat quam hæc cuius effigiẽ hîc damus.
Fuchſius eam myrrhidem eſſe cenſet, quæ re-
centioribus, vt diximus, Cicutaria, Gallis *Ci-
cictaire*, *& Perſil d'aſne*, Germanis *Vuildercoffel*,
Belgis *Vildekeruel*, id eſt, ſilueſtre cerefolium
nũcupatur. Eſt enim foliis & caule cicutę qua-
damtenus ſimilis, folia minutiſsimè inciſa ſunt
quandoque,albis maculis ſignata, caules rotun
di, bipedales aut tripedales, in quorum cacu-
minibus vmbellæ rotundæ, & in iis flores can-
didi, ſemen magnum & longum, radix ſubeſt
rotunda,longa,guſtu ferè paſtinacæ. Tota her-
ba & prima præſertim folia breui quadam la-
nugine veſtiuntur, ſúntque & odore & ſapore
cerefolio proxima. Paſsim in hortis & pratis
In Ad. fol. 3.8. nonnullis prouenit. Maio menſe, loca in quibus prouenit, huius floribus quaſi
candicant.His aſſentitur Pena ſcribens odoratam hanc ſiue ſalubrem & eſculẽtam
poſſe vocari cicutam, quam myrrhidem, ſiue myrrham,propter ſuaueolentiam
quiddam

MYRRHIS, Fuchsij.

MYRRHIS Altera parua, Lob.

quiddam myrrhæ resipientem dixerunt. Nec hæc perinde frequens aut procera occurrit, sed rarior, & in pratis vel graminosis marginibus, etiã olitoribus ad vescendum, in Belgio multa colitur & esitatur in iusculis cerefolij vice, cuius nomen apud Germanos asciuit, vt dictum est, quod odore saporisq; suauitate cerefolium imitatur, etiam facultatibus diureticis: facie verò est cicutæ, albicantibus ramis & foliis tenella hirsutie, pastinacam satiuam aut agrestem referente, radix prægrandis, altè depacta, prolixa, nec facilis euulsu, ferulæ, aut pastinacæ esculentæ, quam sapore & odore, sed magis medicato, & ad smyrnium accedente representat, semen admodum longum, cerefolij duplò maius, striatũ, angulosum, fuscum, odorum. Lobellius Myrrhidem alteram paruam ostendit, quæ Daucoides minor est cordi Cicutarię odore siue Myrrhidis affinis admodum foliis & ramosis vmbellis minoribus, delicatioribus tamẽ semine oblongo, Dauci Cretici, exiliore, non hirsuto, nec ita dissimili sapore. In Geneuæ & Salenę vicinis montibus reperitur. Hæc Pena. Radix myrrhidis auctore Dioscoride, pota cum vino punctis à phalangiis auxiliatur. Purgat menstrua & secundas educit. Eadem cocta tabidis vtiliter in sorbitionibus exhibetur. Aiunt eandem in pestilentialibus cõstitutionibus bis térve die potam in vino, à morbo seruare incolumes. Plinius eadẽ & quædam alia addit. Ciet menstrua & partus cum vino. Aiunt quoq; eandem potam in pestilentia salutarem

MYRRHIS Lappa, Dalechampij.

Vires & Temper.
Lib.4.c.111.
Lib.24.c.16

esse.Subuenit & phthisicis in sorbitione.Auiditatem cibi facit.Phalangiorũ morsus restringit. Vlcera quæq; in facie aut capite succus eius in aquá triduo maceratus
Lib.7.sim. sanat.Myrrhis,inquit Galen.radicem habet odoris iucundi & dulcem,quæq; menses moueat, tum ea quæ thoracẽ ac pulmonem degrauant purget.Itaq; ex secundo ordine fuerit calfacientium admista quadã partium tenuitate.Dalechampio Myrrhis lappa nominatur ea herba,quæ in frumentariis agris, pingui vliginosoq; solo nascitur,radice candida,apio hortensi simili,cùm manditur: suauiter olente, modice fibrata,foliis coriãdri aut caucalidis,plerumq; latioribus, caule terete,cubitali,nonnunquam breuiore,læui,flore in vmbella candido,suis flosculorum sertis velut continuata, non vt in fœniculo dispersa,sambuco palustri,quem ille ob fragilẽ mollitiem Thraupalum Theophr. esse putat, simillima, inæqualiter flores edente: nam qui exteriorem vmbellæ partem occupant, panduntur & explicantur, compressis reliquis in medio iacentibus,fructum fert rotundum, exiguæ clauæ nõ dissimilem, instar pilularũ platani spinosum, & cum inaruit asperitate sua prætereuntium vestibus adhærescentem, flos tritus myrrhæ odorem validum ac iucundum naribus afflat,huic plantæ peculiarem, quam ob causam myrrham vocant. Hunc florẽ saccharo conditum rosarũ violarumq; modo Rondeletius sæuiente peste dabat,quotidie ieiunis iuglãdis magnitudine prospero successu,fœminę quoq; ex vtero suffocatę eo remedio statim reuocantur.Suppresi virginũ menses,ac propterea languidarũ ac pallidarum eodem remedio aliquot diebus manè sumpto cientur.

LAPPA BOARIA. CAP. XXXIII.

Lib.26.c.11 HANC plantam herbarij lappam boariam esse volunt à Plinio memoratam, hac ratione ducti quod huius fructus vestibus adhæreat, quemadmodũ aparines,quam lappã vertit Plinius, quo loco hæc ex
Lib.21.c.17. Theophr. interpretatur. Notabile & in lappa quæ adhærescit, quoniam in ipsa flos nascitur nõ euidẽs,sed intus occultus, & intra se germinat velut animalia quæ in se pariunt.Quę sic Theophrastus. ἴδιον δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ἀπαρίνην, ἣ καὶ τῶν ἱματίων ἀντέχεται διὰ τὴν τραχύτητα καὶ ἔστι δυσαφαίρετον. ἐν τούτῳ γὰρ ἐγγίνεται τῷ τραχεῖ τὸ ἄνθος, οὐ προϊὸν, οὐδὲ ἐκφαῖνον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ πεττόμενον καὶ σπερμογονοῦν, ὥστε παρόμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γαλέων καὶ κρηνῶν (corruptè κρηνῶν pro ἐχιδνῶν) ἐκεῖνά τε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ὠοτοκήσαντα ζῳογονεῖ. καὶ αὕτη τὸ ἄνθος ἐν ἑαυτῷ κατέχουσα, καὶ πέττουσα καρποτοκεῖ. Id est,Propiũ & hoc est Aparinæ, quę asperitate sua vestibus adhærescit, vt difficile auellatur, flos enim in eo quod asperum est, nascitur, nõ exiens,neque euidens,sed intus maturescens & semen pariens, vt illi simile sit quod galeis & viperis euenit.Illa enim cum oua intra se pepererint,animalia gignunt.Et hæc florem in se cõtinens cõcoquensq;, fructum deinde parit.

Lib.7.hist. cap 14.

LAPPA BOARIA, Plinij.

Forma. Nascitur hęc herba in agris pinguibus & stercoratis, radice apio hortensi non dissimili,odorata cum manditur,caule palmũ alto, foliis coriandri, per obliquum valde & crebro incisis,flore in vmbella ex albo & subluteo subrubescente, fructu oblongo, spinoso, pretereuntium vestibus inhærescente,semine nigro, ad fructus figuram formato,gracili.

LIBANOTIS. CAP. XXXIIII.

LIBANΩΤΙΣ Græcis, Libanotis & Rosmarinum Latinis dicitur, Arabibus *Xaier Almeriem, Aspinalsach & Calchala*. Λιβανωτὶς στεφανωματική, Latinis Rosmarinum coronarium, Arabibus *Elkiolgeber*, Gallis *Romarin*, Italis *Rosmarino*, Hispanis *Romero*, Germanis *Roskmarin*. Libanotis autem nuncupata est, quod odorem thuris habeat: λιβανὸς enim Græcis thus est. Dioscorides & Galenus tres statuunt Libanotides, duas fructum ferentes, vnã sterilem: quibus addunt Libanotidem coronariã, quæ propriè Romanis Rosmarinum dicitur, de quo alio loco dicemus. Plinius duas, & Rosmarinum. Duo genera eius, alterum sterile, alterum cui & caulis & semen resinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Theophrastus itidem duas, vnam sterilem, alteram fructiferam. Primum genus fœcundum siue fructiferum est, cuius semen vocatur canchrys, siue cachrys, folia fœniculo similia ferens, vt describit Dioscorides, sed crassiora & latiora, in rotæ speciem per humum sparsa, odorata: caulem cubitalem aut maiorem, multas alas habentẽ, & in summo vmbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotũdum, angulosum, acre, resinam olens, dum manditur gustum adurens. Radix est alba, admodum magna, thus redolens. Altera huius species supradictæ omnino similis semen fert latum, nigrum vt sphondylium, odoratum, non vrens linguam, radicẽ foris nigram, intus si frangatur albam. Tertia Libanotis quæ sterilis nominatur, superioribus planè similis est, sed neque caulem, neque florem, neque semen profert. Nascitur in petrosis & asperis locis. Theophrastus, τῶν δὲ λιβανωτίδων, inquit (δύο γὰρ εἰσιν) ἡ μὲν ἄκαρπος, ἡ δὲ κάρπιμος. καὶ ἡ μὲν καὶ τῷ καρπῷ, καὶ τῷ φύλλῳ χρησίμη. ἡ δὲ μόνον τῇ ῥίζῃ. καλεῖται δὲ ὁ καρπὸς κάχρυς. ἔχει δὲ αὕτη τὸ μὲν φύλλον ἐοικὸς σελίνῳ ἐλείῳ, μεῖζον δὲ πολὺ, καυλὸν δὲ μέγεθος πήχεος, ἢ μείζω, ῥίζαν δὲ μεγάλην καὶ παχεῖαν, λευκήν, ὄζουσαν ὥσπερ λιβανωτοῦ: καρπὸν δὲ λευκὸν, τραχὺν, προμήκη. φύεται δὲ μάλιστα ὅπου ἂν αὐχμηρὰ χωρία, ἢ καὶ πετρώδη. ἡ δὲ ἄκαρπος ἔχει τὸ φύλλον ὅμοιον θριδακίνης τῆς πικρᾶς, τραχύτερον δὲ καὶ λευκότερον, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν. φύεται δὲ ὅπουπερ πλείστη ἐρείκη. Ideſt, interprete Cornario, Libanotidum (duæ enim sunt) altera infrugifera est, altera fructifera. Et altera etiam semine & folio vtilis est, altera solum radice: vocatur autem semen cachrys. Habet fructifera folium simile apio palustri, sed multo maius, caulem cubiti magnitudine, aut maiorem, radicem magnam & crassam, albam, velut thus olentem: semen album, asperum, oblongum. Nascitur maximè vbi squallidi ac petrosi sunt loci. At infrugifera folium habet simile lactucæ amaræ, sed asperius & candidius: radicem autem breuem. Nascitur vbi erica plurima. Nam mendosè legitur in vulgatis exemplaribus εἴρηται, quæ secutus Gaza vertit. Nascitur id quoque prædicto solo vberrimè. Legendum autem esse non εἴρηται, sed ἐρείκη, vt animaduertit Hermolaus, perspicuè docet Dioscorides, hunc Theophrasti locum citans his verbis. Θεόφραστος δὲ ἱστορεῖ μετὰ τῆς ἐρείκης λιβανωτίδα θριδακίνῃ ἀγρίᾳ, τῇ πικρᾷ ὅμοια φύλλα ἔχουσαν φύεσθαι, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν, Ideſt, Theophrastus narrat cum erica nasci Libanotidem lactucæ agresti, amaræ similia folia habentem, radicem autem breuem. Plinius succinctè admodum hæc de Libanotide tradit. Libanotis odorem thuris (reddit suba.) Myrrhis myrrhæ. Et mox. Libanotis locis putribus & macris ac roscidis seritur semine: radicem habet olusatri, nihil à thure differentem. Vsus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio Rosmarinum appellant. Quæ'nam autem sint Dioscoridis & Theophrasti Libanotides scitu perdifficile est. Nam diuersi admodum generis plantæ Libanotidis appellationem sortitæ sunt, ob odorem quem spirant, thuris quadamtenus æmulum, cuiusmodi primæ Libanotidis radicem olere Dioscorides est auctor (Theophrastus quoque eũdem odorem radici frugiferæ tribuit, Plinius

Nomina

Lib.3. c.72. Li.7. simpl.

Genera.

Li.24. c.11.

Lib.9. hist. ca.12.

Lib.3.c.72.

Forma.

Lib.9. hist. cap.12.

Embl.76. lib.3.

Li.19. c.12.

In Ad.fol. 351.

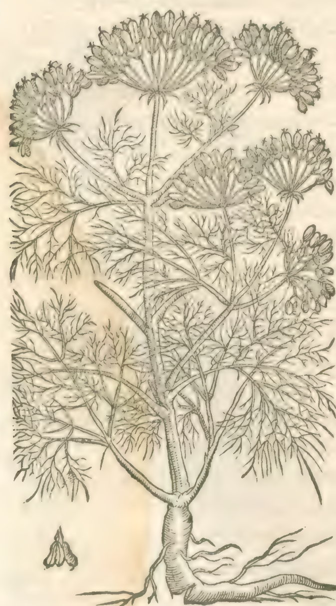
foliis. Idem Dioſcorides priorem frugiferam folia fœniculi habere tradit, huic alteram frugiferam & ſterilem in omnibus ſimiles. Theophraſtus ſterilem folia habere lactucæ amaræ ſimilia, ſed candidiora & aſperiora, radicem breuem. Primam
Ca.72. li.3. Dioſcoridis fertilem Libanotidem ex Matthiolo hîc pictam damus, quam Venetiis ſe vidiſſe ait, quæq; ſatis frequens naſcitur in agro Goritienſi ſuprà Salicanum in monte Gargaro. Alias duas neque depinxit, neque deſcripſit. Ex tot Ferulaceis, quæ vulgò Libanotides putantur, nullam Pena arbitratur melius conuenire deſcriptioni, ea quã Patauinus hortus olim habuit, caule quinûm & ſenûm interdum cubitorum, fœniculi aut ferulæ nitidum, obſcurè virentem, alis multis diuiſum, è nodoſis geniculis exeuntibus: foliis crebris, fœniculi craſsioribus, Cotulæ maioribus, auerſa parte in viridi cæſiis, vmbellis per æſtatem latioribus, ferulæ aut Thapſiæ: floribus luteis, ſemine fraxini, foliaceo, oblongiore quã ferulę, & cucumeris ſemine maiore, cõpreſsiore, ſtriato, aceroſo, reſinaceo: thuris odore dum friatur, dum manditur os Roſmareo & thuris ſapore complente, acriore: reliqua planta tenera, calidiuſcula, ſed nõ ingrato oleraceo Smyrnij guſtu, quo facilè dignoſcitur à ferula: alioqui lacte turget vt ferula, ſed candidiore & feruido minùs, aut graui odore, imo potius odoro. Eſt potius, inquit Lobellius, Roſmarinum alterum ferulaceum Dioſcoridis. Cachrys verior ſemine eſt tereti, oblõgo, nucleo pini ſubpari, bipartito ferulæ ritu, guſtu aromatico ſeſeli Æthiopici reſinaceo, caule cubitum & ſeſquicubitũ æquante. Folia fœniculo craſsiora, pallide virentia. Quidam Seſeli Maſsilieſe ſtatuerunt: & ſanè facultates reſpondent, vti & Roſmarino fœcundo, cuius ſemen Cachrys dicitur, & appoſitè ſubſtitui poſſunt. Belgis hortenſe eſt. Hæc Lobellius. Dodonæus primũ Libanotidis genus id eſſe perperam exiſtimauit, quod Meum eſſe paulò ante oſtẽdimũs, quodq; Fuchſius Daucũ Creticũ Dioſcoridis eſſe credit. Secundum Libanotidis genus Dodonæus id depinxit, quod Fuchſius tertium Dauci genus facit, Germani *Schuuartz hirtzuurtz*, idest, radicem ceruinam nigram vocant, deſcripſitq; his ferè verbis. Caule eſt procero, nodoſo velut fœniculi, foliis cerefolio, aut cicutæ non abſimilibus, maioribus tamen, latioribus, & carnoſioribus. In caulium cacumine vmbellæ flores candidos ferunt, deinde ſemẽ odoratum, latiuſculum, ferè angelicæ: radix foris nigricat, intus candicat, ſuperiore parte capillata, reſinam aut thus redolens. Eſt Lobellio Libanotis minor. Idem Dodonæus Theophraſti Libanotidẽ frugiferam

Lib.2.c.84.

LIBANOTIS, ſiue Roſmarinum, Matth.

CACHRYS Verior, Libanotis Galeni.

Li.2. c.84.

Ca. 85. hiſt. Ibidem.

Li.2.ca.84.

LIBANOTIS II. Dod.
Dauci III. Fuchs.

frugiferam hanc exhibuit, quam diximus à Matthiolo pro Seseli Æthiopico priore loco depictam. Caulem fert rectum, inquit Dodonæus, geniculatum folia apij palustris, maiora, flores in vmbellis sicut in supradictis semen longum, crassum, asperum, acre, radicem crassam, spissam, candidam, summa parte villosam, thuris aut resinæ odore. A qua sententia haud valdè alienus est Pena. Hæc scribens. Non multum videtur abesse à Theophrasti Libanotide, planta foliis hipposelini, paucioribus, parum in ambitu serratis, semine in vmbella foliaceo, lato, oblongo, odore & sapore angelicæ, radice ferulæ, quæ comam promittit villosam, furuam, Peucedani fermè vel Dauci, alba intus, foris pulla, odorata, medicata, fermè siluestris angelicæ. Ea Dauci alterum genus est Fuchsio, quæ Germanis dicitur *Veiszhirtzwurtz*, idest, radix ceruina alba. Libanotis Theophrasti Lobellio. Sterilis Libanotis Theophrasti foliis lactucæ siluestris, orba caule, flore, & semine vix cuiquam hodie nota. Aliam Libanotidem Theophrasti maiorem monstrat Lobellius, foliis magis carnosis, rotundioribus, amplioribus, nitētibus, semine cristato: cætera similia & reuera eadem superiori. Hæc secundū est Ligusticū Matthioli. Herbarij quidam Libanotidem aliam quam minimam vocant, statuunt, hic depictam, quæ iisdem in montibus & locis in quibus thlaspi montanum, prouenit, radice crassa,

Cap. 27. de Sesel.

In Ad. fol. 315.

LIBANOTIS III.
Dodonæi.

DAVCI Alterum
genus, Fuchs.

in multas

LIBANOTIS, Theoph. maior, Ligusticum II. Matth.

LIBANOTIS minima.

in multas partes diuisa candicãte, supernè capillata, odorata, thus redolente, foliis circa radicẽ densis, humi stratis, tenuibus, fœniculaceis, paucis in caulibus, tribus aut quatuor, læuibus, palmũ altis, per interualla nonnihil foliosis, flore in vmbella candido, semine exiguo, suauiter olente, acri. De istarum plantarum viribus variis & eximiis quibus quæq; partes præditæ sunt, auctores hæc tradunt, ac primũ Dioscorides. Trita omnium herba, inquit, & imposita cõmuniter hæmorroidas sistit, sedis inflammationes & condylomata mitigat: strumas concoquit, & abscessus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle vlcera purgant, torminibus medentur, contra serpẽtium morsus cõueniunt cum vino potæ, menses & vrinas cient. Discutiunt & veteres tumores impositæ. Tam radicis quã herbæ succus cum melle mixtus & illitus visum exacuit. Semen potum eadẽ præstat. Auxiliatur comitialibus & antiquis thoracis affectibus: regio item morbo, si cum pipere & vino detur: sudores mouet cum oleo perunctum. Confert & ruptis, conuulsis, podagrisq; tritum impositum cum loliacea farina & aceto. Vitiligines quoque deterget permixtum cum aceto acerrimo. Semine in potionibus vtendũ est eius Libanotidis quæ cachryn non fert: acre enim illud est, & arteriam exasperat. Eundem vsum medicum Plinius docet his verbis. Radix vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui: & ad vuluas cum vino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina: purgat & lentigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cum sudor quærendus, illitum: item conuulsis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: ad tussim cum melle prodest. Galenus tres Libanotides esse scribit, vnam sterilem, duas fructum ferentes, omnes verò eiusdem facultatis emollientis & digerentis. Succum tum radicis tum herbæ mixtum melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendare. Cachrys semen vim habet calfaciendi & vehementer exsiccãdi,

Vires & Temper. — Li.24. c.11. — Li.7.simpl.

anctore

auctore Dioſcoride:quare ſmegmatis commodè admiſcetur. Contra oculorũ fluxiones capiti illinitur,& tertio die defricatur. Dicitur autem canchrys quod cum vrentis ſit facultatis,ſimilem inurit eſcharam cuti,atque pilula canchrys: ita enim vocatur pilula,inquit Plinius,in medicina vrendi vim habens. Eſt igitur nomen id multis commune,id quod & teſtatur Plinius ſcribens, Cachrys multa genera habet,vt diximus,Sed hæc quæ ex rore ſupradicto naſcitur, ſi fricetur, reſinoſa eſt. Aduerſatur venenis & venenatis præterquam anguibus.Sudorem mouet,tormina,diſcutit,lactis vbertatem facit. Hæc Plinius: qui cum dixit cachryn reſinoſam eſſe,vertit vocem ῥητινίζων apud Dioſcoridem,vt & paulò ante cùm dixit ſemẽ reſinaceum,quod de odore intelligendum eſt. Theophraſtus fructiferæ Libanotidis radicem vtilem eſſe tradit ad vlcera,& ad menſes ducendos potam in vino auſtero nigro.Semen ad vrinæ ſtillicidia,& ad aures & argema,& lippitudines, & vt lac mulieribus inducat.At ſterilis radix purgat,ſurſum ac deorſum. Quod enim ad germen eſt purgat ſurſum quod ad terram, deorſum. Prohibet etiam vermes veſtibus interpoſita.

Ibidem. Lib.16.c.8 Li.24. c.11. Lib.9. hiſt. ca.11.

CRITHMVM MATTHIOLI. CAP. XXXV.

ΚΡΙΘΜΟΝ & Κρίθαμον Græcis,Latinis Crithmum & Crithamum,vel Crethmum & Crethamum,& Batis Plinio. Fruticoſa eſt herbula, vt depinxit Dioſcorides, quamuis herbulæ nomen parũ conueniat cubitali plantæ,ac fruticoſæ:vndique folioſa,cubiti ferè altitudine, naſcens in petroſis & maritimis locis, foliis referta pinguibus & ſubalbicantibus, portulacæ foliis ſimilibus,latioribus tamen & longioribus(vetus codex habet nõ πλατυτέροις,ſed παχυτέροις,ideſt,craſsioribus:quæ lectio maximè conuenire videtur fœniculo marino,ſi id Crithmum eſt,quia folia habet præpinguia, albicantia, & portulacæ foliis ſimilia,multò tamen craſsiora,ſtrictiora & longiora, ſalſo guſtu. Flores habet albos,& fructum ceu Roſmarini,odoratum,mollem,rotundum, qui ſiccatus rumpitur,& intus ſemen habet,ceu granũ tritici(veteres enim & recentes Dioſcor.interpretes ὡς πυρὸν legunt, conuerterunt enim vt triticũ & tritici modo,& tritici figura. Plinius tamen πυρῶδες legiſſe videtur, conuertit enim ſemen feruens.Et ſi quis πυῤῥὸν legat,vt ferè Græca exemplaria habent,& fuluum ſemen accipiat,etiam ſic ad tritici ſemen ſimilitudo aliqua fuerit: quanquam ad tritici fracti candorem referendam eam ſimilitudinem pleriq; putant, ex eo quod Plinius intus nucleum candidum dixit.Radices digitali craſsitudine tres aut quatuor, odoratas,iucundas.Eadem eſt & apud Plinium & clariſsima huius pictura. Eadem vis Crethmo ab Hippocrate admodum laudato. Eſt autem inter eas quæ eduntur ſilueſtrium herbarum.Hanc certè apud Callimachum apponit ruſtica illa hecale: ſpecieſq; eius eſt Batis hortenſis.Caulis vnus palmum altus,ſemen feruens, odoratum,ceu Libanotidis,rotundum,ſiccatum rumpitur:habet intus nucleum candidum,quem aliqui cachryn vocant. Folia pinguia albicant veluti oliuæ, craſsiora & ſalſo guſtu:radices digiti craſsitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Iſtud Crithmum Matthioli,Dodonæi, & plerorumq; aliorum ſententia planta ea eſſe cẽſetur, quæ Officinis Creta marina,voce ex Crethmo corrupta dicitur,Gallis *Crete marine*, *Bacille*, *& Fenouil marin*, Italis *Finochio marino*, *& Herba di Sanpetro*, Germanis *Bacillen*, Hiſpanis *Perrexil de la mar*, Empetrum Rondelletij. A quibus diſſentit Pena:nam ſi attentiùs expendamus herbarum deſcriptiones ab antiquis traditas,videbimus hîc fruticoſam dici plantam à Dioſcoride, foliis pinguibus,longioribus,& latioribus quàm portulacæ,albicantibus, ſalſis,&c. Cui deſcriptioni portulaca marina meliùs congruit quàm fœniculus marinus, cunctis fermè herbariis hodie Crithmum putatum. Verùm fœniculus marinus neutiquã portulacæ

Nomina Li.2. c.122. *Forma.* Cor. Emb. 115.lib.2. Lib.25.c.8.

CRITHMVM Matth.
Batis Plinij.

portulacæ similis est vt Dioscoridi placet, sed potiùs facie tota & vmbellis fœniculo, vt inspectio ipsa vulgus ignarũ vocare docuit, nec folia albent, sed virent porraceo colore: nec quia muria conditur, & passim esitatur, ideò est Crithmum habendum. Etenim non paucæ aliæ sunt maritimæ, quæ in acetariis expetuntur, & muria seruantur, & iisdem fœniculo marino facultatibus pollere credũtur. Quare Herbariorum quidam, quod & Pena censuit, putat marinæ portulacæ, quã pro Halimo depinxit Matthiolus, historiam, Crithmo longè magis congruere, quàm fœniculo marino, Pliniumq; deceptũ, hortensem Batidem, quæ fœniculus marinus est satiuus, existimasse Chrithmi speciem. Semen Crithmi, inquit Dioscorides, radix & folia in vino cocta & pota, vrinæ difficultati & regio morbo auxiliantur. Mouent menses, estur crudum coctúmve oleris modo. Conditum quoque muria seruatur. Eadem & quædam alia Plinius tradit. Estur crudum coctúmve cum olere, odorati saporis & iucundi. Seruatur etiam in muria præcipui vsus ad stranguriam folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verùm æquo largior inflationes. Aluum soluit decocto, vrinámque, & á renibus humorem trahit. Galenus Crithmum scribit salsum esse cum paucula amaritudine: quamobrem vim eius esse exsiccatoriam & abstersoriam: vtramq; tamen in eo imbecilliorem esse quàm in amaris. De duobus aliis Crithmi generibus à Matthiolo traditis diximus in libro de Maritimis.

Vires & Temper. — *Lib.26.c.8.* — *Li.7.simpl.*

STRATIOTES MILLEFOLIA. CAP. XXXVI.

Nomina STPATIΩTHΣ ὀχιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia, & militaris millefolia Latinis dicitur, Gallis *L'herbe militaire à Millefueilles*. Stratiotes verò Græcis idest, militaris dicta est, quod vulnera ferro sanet, atq; ideo in militia & castris multus eius vsus sit. Dioscorides aliquot nomine affines plantas militares, siue millefolias cõstituit. De Stratiote militari aquatico diximus inter palustres, de reliquis agimus hoc capite: ac primùm de Stratiote millefolia nostra, quam describit ille fruticem esse paruum, palmi altitudine, aut etiam maiorem, folia habentem pennis auicularum similia. Alij pro νεοῦ πτερῷ, legunt νεᾷ τῇ πτερίδι. Idest, recenti ac tenellæ filici. Sunt autem exortus foliorũ valdè breues & fissi: maximè verò similia sunt folia breuitate & asperitate cumino agresti, atque etiam breuiora: vmbella huius densior est ac plenior: in cacumine etiam festucas paruas habet, in quibus vmbellæ sunt anethi modo, flores parui, albi. Nascitur in agris asperis, & maximè circa semitas. Hanc Stratiotem terrestrem Matthiolus & periti alij herbarij plantam esse censent, quæ Officinis & vulgò Millefoliũ nuncupatur, Gallis *Millefueille*, Germanis *Garben, & Tausentblatt, & Scaffripp*, longè diuersam à nigriophyllo de quo paulò pòst dicemus. Dodonæus Achilleæ, Fuchsius Stratiotæ millefoliæ nomine exhibuit. Matthiolus scribit huius Millefolij genus quoddam nasci in agro Goritiensi, Saluatino monte, quod superius vincit magnitudine, sicut ex effigie hîc picta videre licet, vt meritò Millefoliũ maius appellet.

Genera — *Cap.4:.* — *Li 4.ca.98.* — *Forma.* — *Ca.98. li.4.* — *Li.1. c.100.* — *Cap.277. hist.* — *Ibidem..*

STRATIOTES Millefolia maior, Matth.

STRATIOTES Millefolia minor, Matth.

Pena priorem Millefoliam, Stratiotẽ, siue Millefoliam terrestrem Dioscoridis cũ multis esse credit, quæ sideritidi Achilleæ tum figura, tum effectu valdè affinis est, inquit, tamen terrestris Stratiotes minor est, surculis rectis, foliis verò alatis, pennatísve inter filicẽ, atque filipendulã, sed minoribus multò, & quã Achilleæ breuioribus. Vmbellæ ex disparibus ortu surculis, gracilibus circinantur atque cõflantur, plurimùm & passim pratorum & aruorum marginibus candidæ: sed præter hasce etiam purpurascentes, & luteo aspectu micantes vmbellas in Narbonensis Galliæ montosis, squallidis, editis, sed æstuosis se inuenisse affirmat, & ad Magdalenæ saxeum specum prouinciæ Galliæ, & Italiæ Genuensis asperis, vbi cinereo colore & lanugine pubet tota. Idem Pena ingeniosè admodum subodoratus est mutilam, aut deprauatam fuisse capitis de Stratiote millefolio lectionem, qua Dioscorides modo folia Stratiotis millefolij pennis auicularũ comparat, modo foliis cumini siluestris, suspicatusq́; est Stratioten Millefolium, à fluuiatili Aeizoeide diuersum duplicem hîc proponi ex confusa vel ancipiti descriptione, nempè vnum terrestrẽ, filicis folio, & alterum aquaticũ, cumini siluestris, duabus fortè plantis vnam in descriptionem congestis. Quamobrem cum diligentiùs perpendisset, tandem visum illi fuit hanc repetitã foliorum Stratiotis myriophylli cum cumino siluestri collationẽ, aptiùs nulli quadrare posse, quàm alteri Stratioti myriophyllo, in aquis nascenti, eiusdem cum terrestri speciei & figuræ, cuius folia quã plurima à medio ad imum scitè exprimunt cuminum siluestre, aut coriandrũ: superiora verò sunt fœniculi, sed tenuiora, delicatiora, molliora, vt aptè etiam quædam habet lectio, nõ amaraci (vt falsò legũt) sed marathri: reliqua minora, sed similia supernè floribus millefolij. Hunc Matthiolus Stratioten aquaticum semperuiuo simile fecit postremis commentariorũ editionibus, eoq́; nomine perbellè pinxit, cùm tamen perspicuum sit neutiquam esse foliis semperuiuo maioribus, magisq́; refrigerantibus, sed potiùs coriandri aut cumini siluestris, & fœniculi. Alium Stratiotem aquaticum ἀείζωον pingit Dodon. cap. 99. lib. 1. & nos in lib. de palustribus, vt diximus. Aliud est nomine quidem affine, sed re diuersum Millefolium, dictum Græcis μυριόφυλλον, à numero decem milliũ foliorum, & μαραθρόφυλλον teste Dioscoride, idest fœniculifolium, quod ita ab eodem delineatur. Cauliculus est singularis, tener, vnica nixus radice, circa quam

Ibidem.

Ca. 97. li. 4.

Li. 4. c. 110.

Forma.

STRATIOTES Millefolium aquaticum, Matth.

Locus. Li.24.c.16.

multa sunt folia, læuia, fœniculo similia, vnde nomen accepit. Caulis ipse subfuluus est, varius, veluti de industria delineatus. Nascitur in locis palustribus. Eadem omnino Plinius habet. Myriophyllum quod nostri Millefolium vocant, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis foliis: vnde & nomen accepit. Nascitur in palustribus magni vsus ad vulnera. Hæc planta, neque vulgi, neque Officinarum est Millefolium, quod multis à radice caulibus prosiliat, foliis constet à fœniculo multum distantibus, nascaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus. Sed genuinum Myriophyllũ istud est, quod ex Matthiolo depinximus, sæpè à se visum in vallis Ananiæ paludibus, vnico tantũ caule, innumeris foliis referto, capillaceis, fœniculi modo, odore non ingrato. Idem sentire videtur Pena. Myriophyllum siue Maratrophyllum palustre facilè est, inquit, à cæteris dignoscere: sæpius enim id reperias in aquis leniter fluentibus & palustribus, innumeris foliorum capillamẽtis, exilibus, è neruis per æqua interualla pinnatim exeuntibus, teneritudine & diuisura fœniculi pullulantis, aut corrudæ, mollioribus, colore ex viridi fusco, molliusculo, teneroq; caule in aquis fluitante, eq; radice exigua, euulsu facili, pallidula: lutea vmbella emicat, gustu quadamtenus palustris equiseti. Myriophyllum alterũ ex Matthiolo hîc appinximus, quod idẽ est cũ Viola aquatiqua Dodonæi,

MYRIOPHYLLVM. prius, Matthiol.

MYRIOPHYLLVM. alterum, Matthioli.

à nobis

à nobis depicta & descripta in lib.de palustribus. Singularum vires nunc sunt expendendæ. Stratiotes millefolia, auctore Dioscoride, valde vtilis est ad sanguinis eruptionem, ad vlcera vetera, recentiaq;, & ad fistulas. Stratiotes terrestris, inquit Galenus, nonnihil habet adstrictionis: quare & vlcera glutinare potest, & vulneribus esse vtilis. Sunt qui eo ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas. Scribit Matthiolus dari vtiliter Millefolij succum ad sanguinis reiectiones. Idem præstare sicci farinam ex symphyti maioris, aut plantaginis, aqua potam. Eandem naribus inditam sanguinem inde fluentem compescere: dysentericis vtiliter infundi cum ipsius succo. Herbam recentem tusam, & suppositã, pubiq; illitã mensium profluuia cohibere. Eandem, cui candida inest vmbella, cum floribus tusam, & cum sui ipsius aqua, aut caprino lacte potam: guorrhœam in viris, in fœminis alba vteri excrementa sistere: idq; valentiùs efficere, si cum corallio, succino, & eboris scobe propinetur. Mirum in modum conferre eiusdem farinam ad sanguinis mictum, si vnciæ pondere cum armeniæ terræ drachma ex vaccino lacte potui detur ieiunis, diebus tribus continuis. Commanducata folia præsertim recentia, dentium dolorem mulcere: idem efficere commanducatam radicẽ, & diu sub dolente dente retentam. Dari herbæ decoctum cum labruscæ floribus vtiliter potandum contra vomitũ. Myriophyllum verò tradit Dioscorides, vulnera recentia ab inflammatione liberare, vel viride, vel siccum ex aceto impositum. Bibitur etiam ex aqua & sale ad casus ex alto. Myriophyllum, inquit Galenus, vsque adeò desiccatoriæ facultatis est, vt vulnera glutinet. Plura Plinius tradit. Cum aceto bibitur ad difficultates vrinæ, & vesicæ, & suspiria, præcipitatísque ex alto: efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam eximij vsus ad vulnera. Boum neruos abscissos vomere solidari ea, rursusq; iungi addita axungia affirmans. Pinximus & alterum Myriophyllon ex Matthiolo, sed non vmbelliferum, quod Dodonæo secundum genus est Potamogeitonis, & quorũdam herbariorum iudicio, Potamogeiton Castoris apud Plinium, ca.8.26. folio tenui, velut equinis setis, thyrso lõgo, & læui, in aquosis nascens. Stratiotes alia à Clusio pingitur & describitur palmari magnitudine, duobus tribúsve ab eadem radice cauliculis, quos folia vulgaris Stratiotis foliis similia ambiunt, molliora multò & tenuius incisa, flores in vmbellis alteri forma similes, sed lutei: radix vnica, dura, surculi tamen alterius Stratiotis & chamæmeli modo serpunt, & radices agunt. Crescit in Murciano regno, & supra Auenionem itinere Nemausensi lapidoso & sterili solo. Floret Maio & Iunio. Potest & ad Achillæam Dioscoridis referri, quia flore luteo inueniri scribit, vt sit minus eius genus.

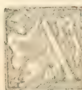
Vires & Temper.
Li.4 ca. 8
Li.8.simpl.
Ca.98.li.4.
Li.4. c.110.
Li.7.simpl.
Li.24. c.16.

STRATIOTES *Lutea, Clusij.*

ACHILLEA. CAP. XXXVII

Nomina Lib. 4.c.32. *Forma.*

ΧΙΛΛΕΙΟΣ, & ἀχιλλεῖος σιδηρῖτις Græcis dicitur, Latinis Achillea, & Achillea sideritis, ob id sideritidis generibus à Dioscoride subdita, Plinio Millefolium. Virgas fert palmi altitudine, ita describente Dioscoride, aut etiam maiores, fusorum effigie, & circum ipsas foliola tenuia ex obliquo crebras incisuras habentia, coriandro similia, subfulua (legitur in veteri codice non ὑπόπυῤῥα, sed ὑπόπικρα, idest, subamara) viscida, odoris multi, non iniucundi, sed medicati: vmbellam in cacumine rotundã, flores albos, purpureos, & aureo colore. Prouenit læto solo.

Lib.25. c.5.

Plinius sic descripsit. Inuenit & Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac sanasse Telephũ dicitur. Alij primùm æruginẽ inuenisse vtilissimã emplastris, ideoq́; pingitur ex cuspide decutiés eã gladij in vulnus Telephi. Alij vtroque vsum medicamento volunt. Aliqui & hãc Panacem Heracleõ, alij Sideritim, & apud nos Millefolium vocãt, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quã fœniculi foliis vestitam ab imo, &c. Quibus verbis, Plinius Stratiotẽ myriophyllũ de quo proximo capite diximus designasse potiùs videtur, quàm Dioscoridis Achilleã. Videtur & Millefolij nomẽclatura suasisse quibusdam vulgare nostrũ Millefoliũ Achilleã esse, quæ sententia facilè refelli potest, quod Millefolium vulgare neque coriandro similia folia habeat, neque fœniculo minutiora. Vera autẽ Achillea ex Matthiolo hic proponitur, quã in Hetruria prouenire scribit, & in Goritiensi agro, scapis ferè cubitalibus, foliis coriandro proximis, odore quadamtenus graui, non tamen ingrato, vmbella in cacumine rotunda, amplaq́; colore in purpura albicante, punctis quibusdam aureis picta. Coma huius trita, vt

Lib.4.c.32.

tradit Dioscorides, cruenta vulnera glutinat, & inflammationem arcet, sanguinis eruptiones inhibet, & eas quæ ex vtero fluunt apposita in pesso. Sed & decoctum ipsius paratur ad insessus mulieribus fluxione laborantibus.

Li... simpl.

Bibitur ad dysenteriam. Et Galenus. Quidam, inquit, vocant Achilleon Sideritim, quæ propositæ quidẽ viribus est nõ dissimilibus, cæterùm adstrictione exuperat. Quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebre profluuium congruit. Achilleam aliam Pena depinxit, montanam, Artemisiæ tenuifoliæ facie, perelegantem, & parum frequentem, nisi celsioribus Calcaris & horti Dei montium Narbonensium

ACHILLEA Sideritis, Matthioli.

Ca.32. li.4.

ACHILLEA Montana, Penæ.

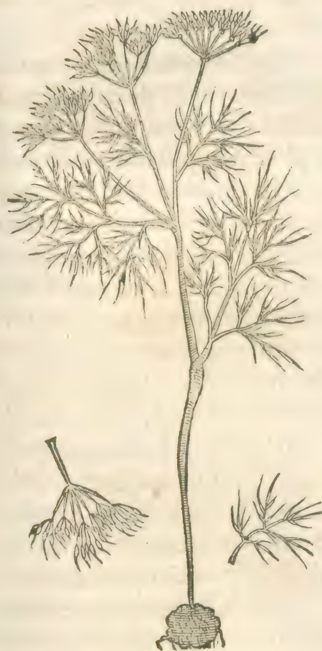

bonenſium iugis. Radice eſt puſilla, ſenecionis: cauliculis multis, pedalibus, gracilibus, foliis quàm ſuperioris tenuioribus, habitioribus, ſucculentioribus, viridioribusq́; vmbellis in ſummitate Millefolij aureis: ſemine oblongo, tanaceti, aut abrotonij. Floret Iulio & Auguſto.

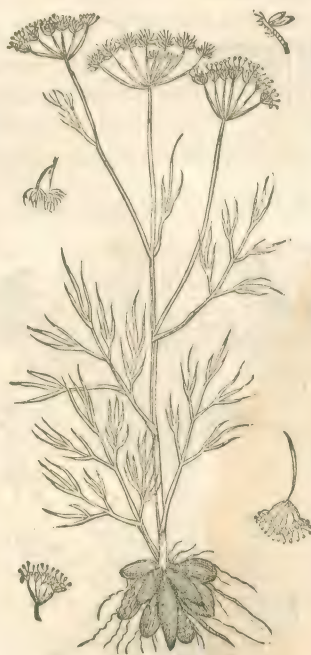
BOLBOCASTANVM. CAP. XXXVIII.

ALEXANDER Trallianus empyematicis victus rationem præſcribẽs,
inter permulta alia Βολβοκαστάνων meminit. Quo loco Goupylus vo- Lib.7. ca.2.
cem hanc deprauatam fuiſſe à deſcriptoribus annotauit, quod caſtaneæ, neque ex bulborum genere ſint, neque bulbis ſimile quicquam habeant, ex glandium enim genere ſunt, ex quo coniicit veterem ſcripturam
fuiſſe Βαλανοκαστάνων. Sed cum natura plantas proferat habitu & figura radicis, bul- *Nomina*
bos, ſapore guſtúque caſtaneas ſcitè exprimentes, viſum eſt Dalechampio *Genera.*
Tralliani lectionem non immutare, & plantas hîc expreſſas Bolbocaſtana ab eo
nuncupari, ſexu diſcreta, vt vnum ſit mas, alterum fœmina. Bolbocaſtanum *Forma.*
mas in pratis vdis & riguis naſcitur, radice bulboſa, nobis extuberante, extrinſecus in nigro rufeſcente, intrinſecus candida, guſtu caſtaneæ. Prælongum quoddam & gracilè veluti filum ex ſe mittit, ſæpius intortum, paulatim craſſeſcens in

BOLBOCASTANVM mas, Tralliani.

BOLBOCASTANVM fœmina, Dalechamp.

caulis originem: caulis cubito maior eſt, rotundus, in quo folia pauca, fœniculo ſimilia, veluti & caulis, ex articulis prodeuntia. Vmbella in ſummo candida, ſemen oblongum, apice gemino conſpicuum, ſubacre. Dodonæo eſt Bunium Dioſcoridis, in Hiſtoria ſtirp. in Bolbocaſtanum in Purgant. Hiſtoria, Lobellio Nucula terreſtris perperam Oenanthe Matthiolo. Bolbocaſtanum fœmina in ſiccaneis pratis oritur, radicibus multis, bulboſis, his auellanarum, modo rotundis, illis

BOLBOCASTANVM grandius, Dod. Bunium.

oblongis, dulcibus, caſtaneæ ſapore, fibris quibuſdam inter eas & ex iis naſcentibus, caule anguloſo, cubitali à radice mox craſsiuſculo, non tenui filo, vt in altero genere cum radice connexo, rubro, foliis fœniculi, paucioribus quàm in mare, & minùs denſis, ſed carnoſioribus, vmbella candida, ſemine paruo, coaceruato, cùm nouellum eſt, rubeſcente, ſubacri, extantibus in ſingulis ſeminum apicibus, binis tanquam aculeis. Poteſt & planta alia hîc picta Bolbocaſtanum grandius rectiùs appellari, quàm Bunium, vt Dodonæus vocat, quod [illegible] caule eſt læui, anguloſo, cubitali. Folia imæ apij vulgaris folia referunt, niſi quod minora ſunt, & minutiùs inciſa, quę in caule ſunt anethi foliis haud abſimilia. Flores candidi in vmbellis anethi ſimilibus, ſemen exiguũ, odorũ, cumino, aut fœniculo non multũ diſsimile, ſed minùs radix rotunda eſt parui mali inſtar, fuſca foris, intus cãdida, guſtu Paſtinacæ. Locis multis Hollandiæ & Zelandiæ creſcit interſata & ſecus vias, & copioſiùs in Anglia. Iunio flores & ſemen profert.

BVNIVM. CAP. XXXIX.

PRIMVM Lector mouendus eſt in quibuſdam etiam veteribus Græcis Dioſcoridis exemplaribus libro ſecundo capiti de lampſana, caput de Bunio non rectè ſubditum fuiſſe à deſcriptore, nominum τῆς βουνιάδος, ideſt napi, & τοῦ βουνίου ſimilitudine decepto, cùm tamen re ipſa diuerſiſsimæ ſint plantæ. Nam prætèrquã quod abſurdum fuerit eiuſdem plantæ hiſtoriã diuerſis libris à Dioſcoride conſcribi, certè raporum, raphani, naporum, & cæterorũ id genus olerum deſcriptio, & natura, à Bunio & pſeudobunio herbis inſigniter medicatis omnino diſsidet, nec rectè cõiungi poteſt. Quare ex vetuſtiorum etiam codicum fide rectè Bunij & pſeudobunij Hiſtoria in librum quartũ reiecta eſt. Eadem nominum affinitas multis etiam doctis herbariis erroris cauſa fuit: primũ
Li.20.ca.4. Plinio qui Bunium napi genus facit his verbis. Naporum duas differentias, & in medicina Græci ſeruant. Anguloſis foliorum caulibus florentis, & quod Bunium vocant, &c. Deinde Ruellio qui capite de pſeudobunio φύλλα βου-
Li.4.c.120. νίῳ ὅμοια, folia napi conuertit: item Oribaſij interpreti, qui βούνιον napum interpretatus eſt. Huc etiam impegit Matthiolus, Bunium napum ſilueſtrem vocans, cùm napus ſilueſtris βουνιὰς ſit, non βούνιον. At Bunium neque Bunias eſt, neque eadem figura, neque iiſdem viribus, aut

BVNIVM, Dalechamp.

aut classe,cum buniade. Verum autem bunium Dalechampij iudicio hîc pictum est,quod locis saxosis,asperis,& à sole illustratis prouenit,radice candida, surculosa,odorata, festucis in summo villosa,foliis proximè radicem tam facie similibus apio hortensi, vt spectantes fallant, tenuioribus ad coriandri folia accedentibus, caule quadrato, procero, minimi digiti crassitudine, flore vmbelláque anethi,semine odorato, quàm in hyoscyamo minore. Est hîc obseruandum nec in nostris exemplaribus Græcis, nec in Oribasio in bunij caule ramulos minutis foliis ac floribus scatere, item folia apio quidem similia legi,sed non proximè radicem. Quare necesse est aut verba hæc redundare, aut Ruellium alio exemplari quàm nostro vsum. Pena verum bunium esse bolbocastanum suspicatur.Bunium,vt tradit Dioscorides, vrinam ciet, excalfacit, secundas educit,spleni,renibus,& vesicæ vtile.Tam humidi quam sicci, expressique succi caulibus, foliis, radicibúsque vsus inualuit ex aqua mulsa.Galenus bunium,inquit, adeò excalfacit,vt & vrinam moueat,& menses prouocet.

Forma.

In Ad. fol. 71.

Lib.4.c.19.

Vires & Temper.

Lib.6.sim.

ELICHRYSVM. CAP. XL.

ΕΛίχρυσον Dioscoridi,Theophrasto ἐλειόχρυσον, aliis ἡλιόχρυσον,Galeno ἀμάραντον, Latinis quoq; elichrysum,eliochrysum, & Heliochrysum nominatur. ἐλίχρυσον verò & ἐλειόχρυσον, quod locis aquosis & palustribus,quæ Græcis ἕλη dicuntur,proueniat. ἡλιόχρυσον quod ad solis qui ἥλιος Græcis est, repercussum aurea luce flores huius plantæ fulgeant,quã ob causam Aureliam vertit Theodorus. Elichrysum quo deorũ simulacra coronabant, tradit Dioscorides,ramulum habere candidum,virentem,rectum,solidũ, folia ex interuallis angusta, ad abrotoni folia accedentia, comam aureę lucis,in orbem, vmbellam rotundam velut corymbos aridos, radicem tenuem. Nascitur in asperis & torrentium alueis. Plinius inter vernos flores elichrysum recenset, paulò pòst ait,Heliochrysos florem habet auro similem,folium tenue,cauliculum quoque gracilem,sed durum.Hoc coronant se magi : atque si vnguenta sumantur ex auro,quod apyron vocant,ad gratiam quoque vitæ gloriámque pertinere arbitrantur, quod & repetit aliquanto post. Heliochrysum quod alij Chrysanthemũ vocãt,ramulos habet candidos,folia subalbida,abrotono similia,ad solis repercussum aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt.Qua de causa Deos coronãt illo,quod diligẽtissimè seruauit Ptolemeus Rex Aegypti. Nascitur in frutetis. Quæ omnia ex Theophrasto mutuatus est hoc præsertim loco. ἐνδοξεῖ δὲ καὶ ἐάν τις τῷ ἑλιοχρύσου τῷ ἄνθει στεφανοῦται, μύρῳ ῥαίνων ἐκ χρυσίου ἀπύρου. ἔχει δὲ ὁ ἐλειόχρυσος τὸ ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λευκόν.(Plinius legit λεπτὸν,conuertit enim tenue,Dioscorides στενὸν, id est, angustum,) καὶ τὸν καρπὸν δὲ λεπτὸν (legendum καυλὸν pro καρπὸν, iisdem auctoribus, quod Theodorus non animaduertit) καὶ σκληρὸν. ῥίζαν δὲ ἐπιπόλαιον καὶ λεπτήν. χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ δήγματα ἐν οἴνῳ, καὶ πρὸς τὰ πυρίκαυστα, καταπλάσαντες καὶ μίξαντες μέλιτι.Id est, Qui etiã elichrysi flore coronantur, vnguento ex auro ignis expertè insperso gloriam & famam bonam assequuntur. Habet elichrysum florem auro similem, folium tenue, caulem tenuem & durum, radicem per summam terram vagantem & tenuem. Hoc vtuntur aduersus serpentium morsus in vino,& ad ambusta igni, si crementur, & melli misceatur. Sunt qui plantam quæ Officinis Stœchas citrina nominatur elichrysum Dioscoridis esse volunt,sed proculdubio hallucinantur. Nam folia illi tenuia, abrotoni modo non sunt, sed longa, albicantia, & hirsuta, caules palmares aut maiores, lanuginosi & incani, in quorum summitatibus flores quidẽ sunt aurei,sed globosi,odorati,& in vmbellæ diuulsæ modum sese pandentes. Dodonæus eliochrysum Theophrasti ab elichryso Dioscoridis permultum distare existimat,

Nomina

Lib.4.c.52.

Forma.

Lib.21.c.11.

Cap.25.

Lib.6.hist. c.7.& lib.9 cap.21.

Matth in c.52.lib.4.

Lib.1.c.6.

illudq; stœchadem citrinam Officinarum esse, minimè verò Dioscoridis elichrysum.

ELICHRYSVM, *Matthioli.*

ELICHRYSVM *Italicum, Matthioli.*

Genuinum autem elichrysum siue eliochrysum, Matthiolus id esse putat, quod copiose prouenit in Hetruriæ pratis, gracili solo, incultisque locis ac sitientibus collibus, nec non etiam in fluminum alueis, caule constat recto æquali, & lignoso, cubitalem longitudinem non excedente, foliis per interualla emergentibus, abrotoni æmulis, comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem in vmbella cohærentibus, corymbacea facie, qui exsiccati colorem aureum diutius retinent. Quare commodè hyeme cum flores desunt, puellæ siccum elichrysum coronis suis inserunt. Idem approbare videtur Pena his verbis. Eliochryso aurei floris decus coronamentis, vt Theophrastus innuit, addi solitum, & ad radiorum solis repercussum coruscam lucem intuentibus vibrantes corymbi, nomenclaturam speciosam reliquerunt, nobisq; signarunt certissima illius cognoscẽdi indicia, qualia in isto vulgari cernuntur, vmbellæ corymbaceæ multis è bullis extantibus circinatæ, & aureo aspectu micantes, tanaceti & agerati diuturnam coloris gratiam seruãtes in rectis virgis, gracilibus, virentibus pedem & cubitum altis, duris alis & foliis per interualla, abrotoni, vel artemisiæ tenuifoliæ, exili & lignosa radice. Niceæ ad Thyrrhenum mare, Genuę Liguсticæ, & in Gallicæ prouinciæ asperis, macilẽtis conuallibus, & desertis incultis fruticat. Pollet

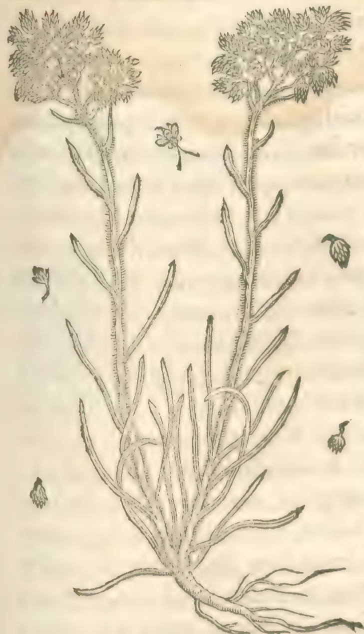
Vires & Temper. multum ad podagras & vlcera maligna, humorum impetum illuc ruentem reprimendo, lotium deriuando, & copiam humorum vehementiùs impellendo, & eadem fermè quæ millefolium promittit. Hæc ex Pena. Dioscori-

Lib.4.c.52. des verò tradit cõtra serpentium ictus, coxendicum dolores, vrinæ stillicidia, ruptáque commodè comam è vino potam auxiliari, ciere menses, grumos sanguinis in ventre aut vesica liquare cum vino mulso potã, cohibere quoque defluxiones è capite triũ obolorum pondere ieiunis datam in vino albo diluto. Inferi etiam vestibus, vt eas ab erodentium iniuriis tueatur Plinius eundem vsum medicũ partim

Lib.21.c.25. ex Theophrasto, partim ex Dioscoride descripsit. Ciet vrinas è vino pota & menses. Durities & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur, contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso, folia eius triũ obolorumpondere sistunt profluuia mulierum

in

ELICHRYSVM Creticum Matthioli.

in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti. Sed quod Dioscorides dixit, ἰχεῖδι ἢ καλάρρου, Plinius tantùm ad fœminarum profluuia contraxit, quod mirum videri potest: nam quamuis καζάρρους communis quidem defluxionibus omnibus sit appellatio, tamen propriè defluxionem siue destillationem ex capite in os & gulam, & hinc in ventriculum significat. Galenus elichrysum non habet, sed amarantho tribuit, quod Dioscorides elichryso. Amaranthum, inquit, facultatis est incidentis & extenuantis. Coma igitur eius cum vino pota menses educit. Sed & grumos sanguinis liquare ac soluere creditur non solùm in ventre, sed & in vesica. Sed tunc potiùs cum vino bibenda Et omnes simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho infesta. Est altera planta, inquit Matthiolus in Italia nascens, quam Elichrysum alterum vocare voluit, quod folia illi sint etiam angusta, & aurei in summitate flores. Addit & Elichrysum Creticum sine vlla descriptione. Lib.6.sim.

AGERATVM. CAP. XLI.

Γήρατον Græcis, Latinis etiam Ageratum dicitur, quasi non senescens. Ex eo enim nomẽ accepit, teste Dioscor. quod flos diu in sua specie perseueret. Herba est fruticosa, vt idem describit, palmi altitudine, humilis, simplex, maximè similis origano, vmbellam gerens in qua flos aureis bullis similis, minor elichryso. *Nomina* Lib.4.c.54. *Forma.* Ibid.

AGERATVM, Matth.

Plinius non multùm à Dioscoride dissidens, Ageratum, inquit, ferulacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bullis aureis. Huius vstæ nidor vrinam ciet, vuluámque purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutissimè nõ marcescit. Dioscoridis Ageratum Matthiolus cum multis herbariis eam esse herbam censet, quæ Italis Herba *Giulia* dicitur, quæque à Mesuæ Eupatorij nomine delineatur. Passim nascitur, inquit, in Hetruria, foliis origano proximis, floribus aureis, in vmbella micantibus elichrysi modo. Huic sententiæ subscribit Pena ex floris aurea gratia senectam non sentientis, vmbellisque corymbaceis, elichrysi æmulis nostrum Ageratum esse Dioscoridis genuinum iudicãs. Quin & decoctum & folium Narbonẽsis Agerati gustanti valde acre & amarum sentiri asserit, & ad ciendas vrinas intro sumptum, forisq; suffitum admodum efficax esse, odorem etiam suauem quadantenus Romani chamæmeli fragrantia Lib.27.c.4. In cap. 54. lib.4. Lib.2. sim. cap.25. In Ad.fol. 207.

AGERATVM, secundum & tertium, Matth.

AGERATVM, Aliud quorundam.

grãtia, indicem certiorem esse facultatis emol-
liendi vuluæ duritias, vrináſque odore elicien-
di, quas Dioſcorides in Agerato ſuo requirit.
Præterea, inquit, collatio cum origano hîc val-
de oportuna eſt, ſiue totum fruticem & vmbel-
las, vt Dioſcorides, ſiue etiam reliquam plantæ
faciem perpendas, ſunt enim bullatæ vmbellæ
elichryſi & origani, quas inter ſe confert Dio-
ſcorides, qui tamen hîc foliorum non memi-
nit, vti neque chryſocomę, quam hyſſopo aſsi-
milat, hyſſopum autem origano. Quod ſi etiã
origano foliis aſsimilaſſet, propterea iſtud no-
ſtru m Ageratũ periiſſet: neque enim adeò pro-
cul abſunt folia ab origano, quinimo quibuſ-
dam Narbonæ locis, & Hetruriæ ſquallidis, ſed
depreſsis, videri ait Agerati fruticis exigui, folia
multò minora, & tantillum crenata, rigida, du-
ra, pluráque virgulta, origanis variis ibi fruti-
cantibus, toto habitu non diſsimilia. Ageratum
etiam ſpectari interdum illic ſpecioſo cando-
re nitentibus florum bullis, haud tamen cætera
ab illo diuerſum. Præterea cultu humidiore
adhibito, vel cœlo ſeptentrionali algidiore, val-
de variare quod colunt vireta Gallica, Germa-
nica, Belgica, latius proceriúſq; fruticans, maio-
ribus ramis, latioribus, longioribus foliis, & al-
tiùs multò crenatis, flaccidis, ad Galli criſtam
herbam accedentibus. Sed Angliæ hortis viua-
cius nihil iſto etiam Narbonenſi ſemine ſato,
ramis caducis, magiſq; ſerratum foliis, diu per-
Lib.2.c.4. ſtans, admodum diuerſum. Quæ varietas, opi-
nor, fecit vt quam Dodonæus Balſamitam mi-
Lib.4.c.54. norem vocat, Itali herbam Iuliam, Ageratum
Dioſcoridis, & Meſues eupatorium eſſe neget.
Tam multa de Agerato Pena, in quibus mirum
ab eo ſcriptum de Chryſocomes foliis nihil à
Dioſcoride proditum fuiſſe, cum is diſertè &
apertè tradit ei plantę comam eſſe κορυμβοειδῆ,
corymborum bullis inſignem, hyſſopo ſimilẽ.
Herbariorũ quidam collationem Agerati cum
origano, ad ramulos tantùm non ad folia per-
tinere iudicant, qualem cap. de Symphyto pe-
træo legimus, vt foliorum ſimilitudo minimè
ſit requirenda. Scribit Dioſcorides decoctum
Agerati vim habere feruidam, ipſam herbam
ſuffitam vrinas ducere, & duritias circa vterum
Lib.6.ſim. mollire. Eadem Plinius tradidit, vt diximus. Galenus verò Ageratum eſſe δυνάμεως
διαφορητικῆς, ϗ ἀτρέμα ϖῶς. Legũt quidam ἐπιφλεγμάντȣ, leuiter vrendi, & inflam-
mandi, quod conuenit voci Dioſcoridis ϖυρωτικῆς.) ἀφλεγμάντȣ, id eſt, vim habere
diſcutiẽdi, & leuiter inflammationes arcendi. Quæ vis contraria videtur ei quam
Dioſco

Dioscorides πυρωτικὴν dixit, id est, feruidam & inflammantem. Quidam legendum censent πυελατικὴν, ad fotus vtilem. Matthiolus postremis editionibus vero Agerato alia duo adiunxit, secundum candidis floribus hîc etiam picta: quibus aliud etiã addunt herbarij, quod aridis gaudet, feréque semper è parietum rimis prorumpit, radice candida, tenui, breui, capillata, ramulis multis, pedalibus, canis, folio stœchadis citrinæ, angustiore, longiore, ex interuallis per caulem emergente, albicante, corymbis in caulium & ramulorum vertice aureis, qui tandem in molles pappos abeunt. Agerata alia duo à nobis alibi descripta sunt. Lib. quæ in Asper. c. 56.

STOECHAS CITRINA. CAP. XLII.

Qvae in Officinis Sticas citrina, siue Sticados citrinum dicitur, quibusdam Tinearia & luteus amaranthus, Germanis *Mottenblumen, &* *Rheinblumen*, Dodonæo Theophrasti Eliochrysum, & Dioscoridis Ageratum esse creditur, cuius sententia neque Matthiolo, neque multis aliis placet. Cauliculos fert graciles, duros, candicantes, lanuginosos, palmum altos, aut maiores, folia parua, angusta, hirsuta, mollia, figura & similitudine foliorum hyssopi vulgaris. In cauliculorum verticibus flores sunt aureo colore fulgentes, globosi, vmbellæ diuulsæ modo sese pandentes, odorati, amariusculi, haud facile marcescentes, radix est breuis, gracilis, subnigra. In asperis & montosis squallidisq; prouenit. Iunio & Iulio floret. Hanc stœchadem Pena & Lobellius veram & hactenus herbariis incognitam Dioscoridis Chrysocomẽ, cui comspicua florum corymbaceorum aurea coma nomen dedit, esse autumant, quam etiam luteum amaranthum vocarunt Græci à colore & fulgore penè immarcesibili, cuiusmodi in istius plantæ floribus esse quiuis agnoscet. Hanc illi sententiam suam confirmãt collatione corymbaceæ comæ hyssopi veræ Dioscoridis, quam Pena se ostendisse, putat, cum corymbis stœchadis citrinæ. Præterea reliquis descriptionis & virium notis sic à Dioscoride traditis ex Ruellij conuersione. Chrysocomæ palmi altitu-

Nomina

Lib. 1. c. 60.

Forma.

Chrysocome vera.

In Ad. fol. 212.

Lib. 4. c. 50.

STOECHAS *Citrina, Matth.*

STOECHAS *Citrina, altera.*

dine

dine fruticat,coma ſpecie corymborum,hyſſopo ſimili,radice hirſuta, veratri nigri modo tenui, cyperum æquante,guſtu non iniucundo, ex dulci ſubauſtero. In petroſis opaciſq; naſcitur. Radix calfacit & adſtringit, his conueniens quos iecur aut pulmonis inflãmatio malè habet:contra purgationes vuluæ decocta cum hydromelite aſſumitur.Hæc Dioſcorides quæ ſtœchadi citrinę optimè quadrãt.Sunt enim huius corymbaceæ vmbellę rotundæ,multiſq; quaſi florum bullatis glomis ſparſim tumultuarieq; conditæ, origani non abſimiles, aut hyſſopi Dioſcoridis ab ipſo Pena datæ ,lucente niteteq; per maturitatem coma aureo fulgore,& molliuſculo vellere,puſillo intus ſemine maioranæ,ſed exiliori,ruffo,acri,odorato,in cauliculis rectis,albidis,nonnihil incanis, palmum & ſeſquipalmum altis,foliis oblõgis, anguſtis, leui hirſutie incanis, ſtœchadis, vel linariæ oſyridis, quam doctiores minùs rectè Chryſocomen autumarunt,radix fibroſa, gracilis nigra foris,gummi elemnium,vel ciperum rotundum Syriacum redolens,vti flores & tota plãta, guſtu etiam aromatico, medicato, acuto & feruente non nimio feruore,ſubadſtringente. Iam verò quam vim Chryſocomæ tribuit Dioſcorides, eandem admodum inſignem ſeſe expertum fuiſſe teſtatur,nempe ad iocinoris ex glutinoſis ſuccis , ac vaporib⁹ craſsis intra tunicas diſcurſantibus diuturnos affectus, pulmonibus verò inflammatis non impunè dari,ſed affluxu pituitæ acidæ,ſeroſę vel ſalſæ calefactis, vel eroſis. Quare Ruellium melius conuerſurum fuiſſe ἡπατικοῖς ϗ πνευμονικοῖς ἁρμόζουσαν, hepaticis & pulmonariis vel peripneumonicis,quam iis quos iecur aut pulmonis inflammatio male habet. Præſtantiorem autẽ eſſe & ſpecioſiorem Narbonenſis Galloprouinciæ, & Hiſpaniæ aridis & petroſis, vbi odoratiſsima & plurima,æſtate,radice perenni. In Germania ad Rhenum, reliquaq; Gallia paucior,& inefficacior. Quapropter nihil quominus hæc ſtœchas,vera chryſocome ſtatuenda ſit,obſtare videri,niſi verbulum vnum aut alterũ,quibus ſubeſſe mendi quidpiã Monſpelienſes Doctores, qui hanc chryſocomen vocabant, iamdiu ſubolfeciſſe ait,ex Pliniana & codicis calamo exarati cõiectura.Sic enim legunt, ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν ὡς ἐλλεβόρου μέλαιναν, id eſt, radicem denſam tenuem,& nigram vt ellebori,&

Lib.21.c.8.

nigra ſane eſt foris,& ita Plinius habet.Chryſocome ſiue chryſitis non habet Latinam appellationem,palmi altitudine eſt,comantibus fulgore auri corymbis,radice nigra,&c. Mox Dioſcorides κυπέρῳ ἁρμόζουσαν, vel ὁμοιοῦσα ἐν τῷ γλυκεῖ ὑπαυστηροῦ, id eſt,cypero reſpondentem guſtu,ex ſuaui auſtero,quæ tam odori & ſapori huius

Stœchas citrina altera Penæ.

quam quod ne maximè congruere illis viſa fuere.Idem Pena Nemauſi & Monſpelij ſe vidiſſe affirmat alteram ſuperiori ſimilem , ſed graciliorem totam , nigriorem,ſquallidiòrem,cineritiam,pluribus cauliculis viticeis pedalibus,radice exiliore,minuſq; fibrata quia raro niſi in rimoſis ruderibus & maceriis vrbium victitet, fuſca foris,minimùm odora:florũ corymbi ſinguli in ſingulis caulibus, nec aggeſti vt ſuperiores:ſemen tamen ſimile , exile,fuſcum. Rariùs hæc alia multo eodem

Stœch. citrin. altera inodora Penæ.

Pena auctore occurrit in ilicetis cocciferis inter *Sommieres*& Mõſpelium,tota pulchella,facie ſtœchadem citrinam præferens,folia tamen ſunt latiora,incana,vti tota planta:cauliculis palmaribus, in quibus flores itidem ſtœchadis alterius citrinæ, grãdiores,longiores,lactucæ agreſtis quadãtenus,radix nõ magna,lignoſa,inodora tota:minùs nota, peruia aut inuentu facilis, ideò nondum vires cognoſcuntur. Prolixè quidem & copioſè Pena hæc omnia diſſeruit, quorum ſumma eſt,ſtœchadem citrinam Officinarum,eſſe chryſocomen Dioſcoridis, Hyſſωpo ſimilem corymbis,non vulgari quidem noſtro, quod Hyſſωpum minimè veterũ eſt,ſed Maioranæ Anglicæ quam verum Hyſſωpum eſſe credit:qua in re primùm examinãdum eſt,an Hyſſωpum noſtrum vulgare legitimum ſit,deinde qua ſui parte Hyſſωpum chryſocome referat, & an ſtœchas flaua ſit. Hyſſωpum nobis duorum generum cognitum eſt ac frequẽs,alterũ ſatiuum,amarius, flore cæruleo ſpicato alterũ

ſylueſtre,

ſyluestre,minus amarum flore, puniceo. Qui Hyſſωpum eſſe negant hac ratione mouentur,quod vtriuſque folium oblongum, & anguſtum origani generibus ſimile non ſit, nēpe minimè rotundum, & ab Amaraco,Pulegio,Dictamno, quorum folia cum origanis comparant, valde diſcrepet. Hic ſanè ſcrupus moleſtus,& difficilis herbariorum ingenia multorum torquet, quibus nondum innotuit tertium Hyſſopy genus à me depictū & deſcriptū in libro de Odoratis, quod reliquis generibus ſimile, foliorum figura rotunda, & origano Amaracóve ſimili, hyeme etiam florem cæruleum gignens, ſpicatum,vt reliqua duo genera.Hyſſωpi ſpecies illa ſi omnibus hoc argumentum tractantibus comperta fuiſſet,euocāda non erat è Britannia planta quæ Hyſſωpi veri locum vſurparet,cum ea ſuum iam habeat,vt quæ origani ſylueſtris genus ſit, ſatu & cultu nonnihil mutatum ab eo quod paſſim occurrit. Verùm nullis corymbis, imo potiùs florum aceruo cumulato, vt in origano ſylueſtri ſponte naſcente, cui corymbos nemo vnquam aſsignauit. Extricato hoc nodo ſequitur, vt diſpiciamus an ſtœchas citrina chryſocome ſit. In hac planta nulla ſeſe offert ſimilitudo foliorum cum alterutro Hyſſopo,ſiue quod rotunda folia mittit,ſiue quod oblonga:præterea coma,nempe foliorū ramulorūque vagus & luxurians proiectus nō eſt κορυμβοειδὴς, corymbis inſignis,viſenda, & onuſta,in cacumine tantum aureis bullis emicantibus:quinetiam radix,nec dēſis,ſic δλασεῖαν verto, nec tenuibus ſurculis hęret,Veratri nigri modo,nec Cyperū æmulatur,nec ſapore eſt ex ſubauſtero dulci,quæ omnia chryſocomes hiſtoria poſtulat.Ego in euoluēda hac ambiguitate olim monui rei herbariæ ſtudioſos,plantam quam Galli *Targon* vocant,Itali *Dragoncello*, & quam Ruellius vulgi fabulis perſuaſus è ſemine Lini cepę indito,& ita defoſſo gigni credidit, chryſocomes deſcriptioni valde cōgruere, coma plurimis corymbis nitente,foliis hyſſωpo vulgari & macrophyllo ſimilem,radice ſurculoſa Veratri nigri modo, Cyperi colore,guſtu non inſuaui,qui ex ſubauſtero dulceſcit,& ea qualitate hepaticis, atq; pulmonum inflāmationibus prodeſt,in petroſis & opacis naſcentem.Id quod valde probabile mihi viſum eſt, tacitū nolui in chryſocomes natura declarāda,doctioribus iudicādi arbitrium liberū eſto. De primæ ſtœchadis citrinæ facultatibus ex Dioſcoride, & Penæ & aliorū experientia diximus quibus aſſentitur Plin.ſcribens. Chryſocomę radix calfacit & ſtringit.Datur potui ad iocinorū vitia: itē pulmonum,vuluę dolores in aqua mulſa decocta. Ciet mēſtrua,& ſi cruda detur,hydropicorū aquam.Eadem tradit Galenus.Chryſocome vocatur & Chryſites. Radix vincentes habet acrē ſimul & adſtringentē qualitates:quare nō multi vſus eſt. Vſui tamen eſt decocta in melicrato peripneumoniis & morbis hepaticis.Sed & mēſtruę purgationis prouocādę vim quandā habet.Addūt recentiores decoctos flores aut in vino maceratos iocinoris obſtructiones aperire,quare darivtiliter eorū decoctum,aut dilutū,regio morbo,aut malo habitu affectis, idē potum interaneorū vermes necare,totā plantam mederi omnibus cerebri morbis à frigida cauſa prouenietibus, nēpe pituitoſis fluxionibus, diuturnis doloribus,comitialib⁹, reſolutis, & id genus aliis, ſiue eius decoctū ſumatur in potu, ſiue herba ipſa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite.In lixiuio addita non ſolū ſupradictis morbis ſubuenit,ſi eo caput abluatur,ſed furfures etiā abſterget,& pediculos necat. Datur cum herba ipſa, tum eius decoctū ad vrinæ ſuppreſsiones:renes enim expurgat, & vrinam pellit. Adduntur flores fomen-

In Horto. cap.56.

Lib.25.c.20

Lib.8.ſim.

Matth in c.52.lib.4.

STOECHAS viridis, Dalech.

tis,quæ ad vteri morbos frigidos & obſtructiones parãtur. Addo ſtœchadem viridem a Bauhino miſſam, quæ tota iucunda viriditate nitet, foliis per interualla in caule multis, duobus lõgis,aliquot aliis multò breuioribus, capitulo in caulis ſummitate longo,rotundo,cum duobus in ſummo foliolis,ex quo lutei flores exeunt.

OENANTHE. CAP. XLIII.

Nomina
Cap.2.& 5.
Cap.118.

Ινάνθης nomine priſci tria deſignarunt:primũ labruſcę florẽ,deinde plantam flore cõmendatã,quã memorat Theophraſtus cap.vlt.lib.6.Hiſtoriç, tũ herbã de qua Dioſcor.lib.3.& nos hîc tractamus. Cum autẽ οἰνάνθη dicta ſit ἀπὸ τοῦ οἴνου idest,vino,& ἄνθους idest,flore,quaſi flos vinoſus,ſic illæ plantæ nũcupatæ ſunt, quod florũ decore, odore & quadantenus colore non ſint viti diſsimiles. Dioſcoridis verò œnanthen quidam etiam dictam putant,quod cum vite floreat, leucãthon verò(ſic enim etiã appellari ſcribit Dioſcorides) à florũ quos producit candore.

Fuch. cap. 211.hiſt.

Hanc ſic ille deliniat,folia habet paſtinacę,flores albos, caulẽ craſſum,palmi altitudine,ſemen velut atriplex,radicẽ magnam,capita multa rotunda habentẽ.Naſcitur in petris.

Lib.3.c.118.
Ibid.
Forma.
Lib.21.c.24

Plinius,Oenanthe herba,inquit, naſcitur in petris,folio paſtinacæ, radice numeroſa.Herbarij varias plantas,ex quarum radicibus capita multa pẽdent, pro œnãthe aut eius generibus proponunt.

Cap.211.hi.

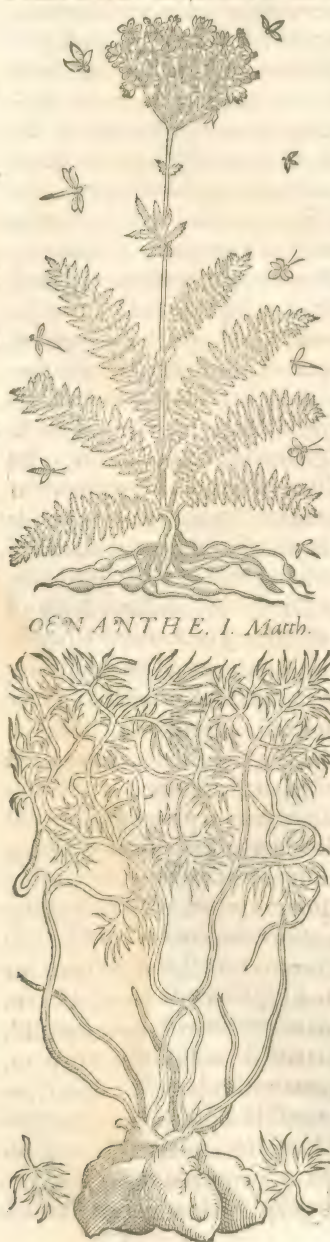
Fuchſius & recentiorũ pleriq; , eam quæ vulgò filipẽdula vocatur à numeroſis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsve, quæ quaſi ex filo quodam pendere videntur, Gallis *filipende & filipendule*, Germanis *Rotſteinbrech*,id eſt,Saxifraga rubra. Quorũ ſententiæ refragatur Matthiolus, quod filipendula, inquit,nuſquã magna radice nitatur,quæ rotundis extuberet capitibus,quod ſemen nõ ferat atriplicis,quod deniq; nõ in petris,ſed in pratis & lęto vbiq; ſolo proueniat.

In cap.118. lib.3.

In Ad.fol 325.

At ſi,inquit Pena,filipendulæ radicẽ & flores etiam ſuauiùs multò ſpirantes quàm vitis ſilueſtris germinationes, præſertim tractibus quibuſdã Linguagotticis & Aquitanicis,ſæpius naribus admouiſſet : præterea ſi verba Dioſcoridis accuratiùs expẽdiſſet, & locis aridis petroſiſq; plurimam eruiſſet,illorum ſententiam haud reprehendiſſet. Nam in Anglia nõ procul Briſtoia,ad Vincẽtij rupes & cautes deuexas,etiã in Germaniæ aridis plurimã Iunio & Iulio menſibus reperiri aſſerit,floribus cãdidis,exiguis,ſtellatis,cõfertis,bryoniæ & rutæ ſitu,ſemine muſcoſo,ſquamoſo,rotundo,pimpinellæ,cui foliis etiã ſimilis ſit , paſtinacæq; ſilueſtris diuiſura , caule cubitũ & ſeſquicubitũ alto, radice nõ altè infoſſa,ſed latè ſparſa & ampla,è pẽdulis fibris multis, pilularũ cyperi,aut pæoniæ fœminæ, aut aſphodeli modo,quę perbellè delineationi Dioſcor.cõueniunt.

FILIPENDVLA, œnãthe multorũ.

OENANTHE. I. Matth.

OENANTHE. II.
Matthioli.

OENANTHE. III.
Matthioli.

ueniunt. Nam μεγάλην ῥίζαν, radicem magnam, amplam, fusámque ex rei cognitione, & aliis collatis locis Pena interpretatur, καυλὸν παχὺν, caulem crassum sanè habet pro altitudine sui, quam palmarem facit, cuiusmodi est filipendula nonnullis glareosis & montosis. Denique κεφαλὰς ἔχουσα στρογγύλας, id est, capita multa rotunda habens, cuiusmodi planè hæc sunt. His adde quod filipendula easdem quas œnanthe vires habeat, vt dicemus. Idem Matthiolus quatuor œnanthes genera post filipēdulam hîc expressa pinxit. Quorum primùm quod tuberosa est radice, multis notis genuinam Dioscoridis œnanthen referre putat, cætera radicibus & vmbellis filipendulæ cognata. Verùm Pena illud primum genus aristolochiæ rotundæ & adultę perquam similem specie radicem tātùm ab œnanthe distare putat, quantum bunium à filipendula. Neq; enim tuberosam œnanthes radicem, sed capita multa rotunda habere scripsit Dioscorides. Secunda & tertia Matthioli œnāthe, filipendulæ nomē etiam sunt assecutæ, inquit Pena, quæ vt œnanthes non ita dissimiles, ita hîc cōmodè referendæ. At si natalia spectes, minimè œnanthen dicas. Alterum quippe plurimum solo vliginoso & pratensi, tamen Matthiolus istis nomē adscripsit œnanthes, filipendulæ ademit, quæ præterquam quod viribus, etiam natalibus montosis & saxeis, vt diximus, magis quadrabat, etiam recentiorum consensu.

In cap. 118. lib. 3.

In Ad. fol. 325.

Ibid.

OENANTHE. IIII.
Matthioli.

Tertia quæ minor, & veræ œnanthe ſimilior, radicibus amplis, globulis oblongis, prolixis fibris pendulis, turiones promit, imáque folia apij hortenſis, teneriuſcula, ſaturè virentia, cubitalem & ſeſquicubitalem caulem, geniculatum, alis, foliíſque & vmbellis aniſi vel coriandri: flores ſunt albidi, puſilli, æſtate in conuallibus herbidis, & verrucis pratēſibus Angliæ. Monſpelij etiam propè pontem Cellæ nouæ, Magalonæ inter narciſſos, & circum Granuntiam ſiluam. Hæc Pena, qui rariorem multò hìc depictam filipendulam à nullo ſcriptore hactenus memoratam in lucem protulit. In cellorum montium verticibus, vt Narbonæ ad Veganiū in Dei paradiſo vocato, calcari contermino hanc ipſe eruit. Radix non æquè fuſa aut ampla, aut cirrhoſa, ſed proximè caulem bulboſis, teretibus, longiuſculis, æqualibus ferè proceſsibus, modicè protuberantibus, corrudæ annotinæ paribus, pæonię modò radicata. Caule aſſurgit ſeſquipalmū alto, craſsiore, rotundo, nonnihil ſtriato & ſulcato, imo medioq; ſui folia alterno ſitu emittente, inter filipendulæ folia millefolij, media, exigua, cornu cerui diuiſura, extremum florum thyrſum, album, ſpinoſum amplexa cuculatis galericulis, crebris, ſpiſsis cō flatam, in Criſtæ galli, vel Cynoſorchis, vel napelli ſpeciem. Aliam idem Pena hìc quoq; pictam exhibuit, neque etiam admodum notam niſi borrealibus præſertim Angliæ, vbi erūpit riuulis, lutulentisve & riguis ripis, vbi paludapium, cui foliis non abſimilis, vel rutę pratenſi ſimilior, multo pullulatu, viro tetro, colore & facie cicutæ. Caules bicubitales ſpargit è radice in pares aſphodeli albi bulbos multiplicata, & quaſi brachiata, nullius fibrę vinculo aut interuentu (ſecus Matthioli) cōtinuos, teneros, guſtu acres & ingratos, ſucco lacteo primùm, deinde flaueſcente viroſo & exulcerante prægnantes, vmbella cicutæ, cui affinem autumant, qui maleficio parem ſe expertos aſſerunt. Vſos namq; in acetariis nihil factum fuiſſe propius, quàm vt interirent, aiunt: alios qui eſitaſſent vertigine tenebricoſâ palantes, nutantes, attonitos, & in gyrum ſe verſantes vidiſſe. Et certè tam non eſt œnanthe quàm ab ea diſtat ruta pratenſis vel cicuta. Hæc Pena. Præterea annotauit Dodonæus ſij min⁹ genus in hortis vel alibi nō in loco paluſtri ſatum à Matthiolo quartam œnāthen fieri, ab œnanthe tamen multum differentem, id quod etiam lib. de Paluſtribus cap. 78. indicabimus. Alias duas œnanthes ſpecies Dalechampius exhibuit, quarū prior Scrophularia

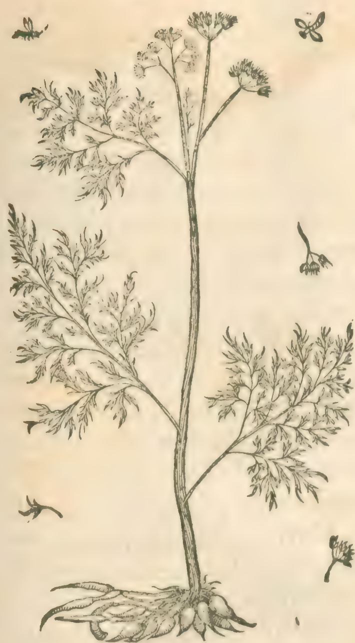
OENANTHE, ſiue filipendula altera montana, Penæ.

OENANTHE, alia Penæ Cicutæ facie.

OENANTES Species, Dalechamp.

OENANTHE, Myconi.

ria vocatur à quibuſdam. Haud procul Monſpelio naſcitur, radice multa, rotunda, & oblonga, nigra capitula habente: caule craſſo, anguloſo, pedali, folio paſtinacæ agreſtis, flore in vmbella candido, ſemine oblongo, nec lato, minimè atriplicis ſimili, qua nota ab œnanthe Dioſcoridis diſtat, cæteris ſatis aptè cōgruentibus. Altera eiuſdem œnanthe in Monſpelieſis agri aſperis gignitur, radice magna, non numeroſa vt Plinius ait, ſed numeroſa multáve capitula habente, folio paſtinacæ agreſtis, caule craſſo, palmum alto, ſemine atriplicis modo lato. Perdoctus & bonus Myconus medicus Barcelonēſis tot œnanthes generum numerum quoque auxit, duobus aliis ex Hiſpania miſsis, quarum nec nomina nec vſus adhuc innotuerunt. Hæc in montibus & petroſis nata, folia propè radicem per terram ſpargit, minuta, inciſa, læuia quadantenus hederæ modo, multò tamen minora, vt foliorum hic depictorum magnitudinem vix excedant, inter ſe coniuncta & congeſta, atq; ideò coriandri foliis aut paſtinacę ſimilia, è longis pediculis pendentia, caule enatis cubitali, ab imo rubeſcente, paucis geniculis cincto, terete, læui, fere ſtriato, & aliquantulum cauo. Radices ſubſunt multæ vt in aſphodelo, ſeptem aut octo, quandóque pauciores, coniunctæ craſſæ, foris luteæ, intus cādicantes, ex quarum extremis radiculæ tenues & longæ producuntur. In ſummo caule flores velut in vmbella pendent, candidi, ex quinq; foliolis conſtantes, in medio muſcoſi, quibus pereūtibus, in vaſculis ſeu ſiliquis ſemen matureſcit, foliorū & caulis ſapor ſubdulcis, item radicum cum leui quadā adſtrictione, corticis verò earum amarus. Altera in altiſsimis montium iugis, frigidíſque, ſolo tamē pingui, ſed inter ſaxa prouenit: folia habet alia humi ſtrata, alia in caule ſurrecta, minuta, variè inciſa, paſtinacæ ſatiuæ, aut potius filipendulæ: eius enim folia ita refert, vt quod ad ea attinet, hāc ab illa vix internoſcas. Caules profert quandóque duos, ſæpius vnicū, dodrantalem aut maiorem, rotundum, ſolidum nonnihil hirſutum. In eius vertice flos è folliculo veluti ex veſicula quadam prodit, extrorſum ſe exerens è candido purpuraſcens, qui defluens vas in folliculo relinquit ferè rotundum, quo ſemen coërcetur, minutum, in nigrū vergens. Radices habet candidas, quandóque rufeſcentes, rotundas, ex radicis fibris pendulas, modo plures, modo pauciores, vt quandóque viginti inueniantur, digiti longitudine, craſsitudine minori. Harum ſapor ſubdulcis, & nonni-

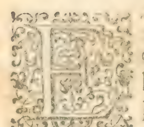
OENANTHE Alia, Myconi.

hil acrimoniæ primo occursu dum gustatur, habens, quæ statim euanescit: foliorum in caulibus subacris, nonnihil adstrictionis præ se ferens, floret Iunio mense. Hanc Myconius filipendulæ genus esse indicat ex foliorum & radi cum similitudine, codémque sapore. Nunc œnanthes & filipendulæ facultates inter se conferamus. Oenanthes fructus, inquit Dioscorides, caulis & folia cum vino mulso bibuntur ad secundas eiiciendas. Radix è vino vrinæ stillicidio conuenit. Additur in veteri codice καὶ ἰκτέροις, id est, & ictero, sicuti & legit Paulus, verba hæc Dioscoridis sic transcribens. Dioscorides aliam describit œnanthen contrariis duntaxat viribus, vnde secundas eam eiicere, & vrinæ stillicidio, morbóque regio mederi tradit. Filipẽdula amara admodum est, ita vt non temerè hanc recentiores calidam & siccam esse in tertio ordine statuant, expertiq; sint eam in lotij stillicidio & vrinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapidę eorumdem conuenire. Eamdem stomachi inflationes discutere, mederi suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit: farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 118. — Lib. 7. — Fuch. c. 211. hist.

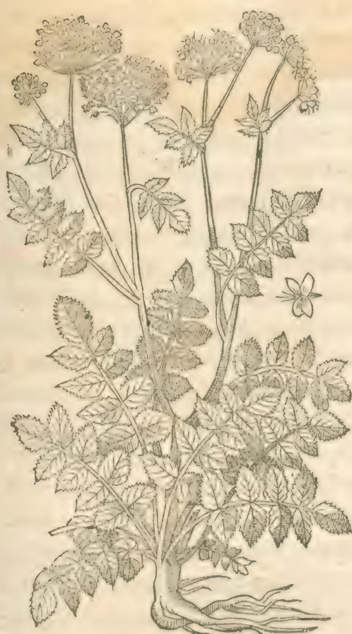
PIMPINELLA SAXIFRAGA. *CAP. XLIIII.*

ET Pimpinellæ & saxifragiæ nomina de multis plantis dicuntur, vt ex superioribus intelligere licet, in quibus de Pimpinellis sanguisorbis, & saxifragis aliis diximus. Hic de Pimpinella que ab odore, vt volunt, hircina cognominatur, & Officinis saxifraga seu saxifragia, ab expellendorum è renibus calculorum facultate, Simoni Ianuensi *Petra findula*, Gallis *Saxifrage*, Germanis *Bibernell' & feldmorem*. Eam herbarij duplicem statuunt, maiorem & minorem. Maior caulem profert longum, cauum, geniculatum, folia ex atro viridia, quæ ex foliolis multis in vno pediculo constant, pastinacæ satiuæ similia, toto ambitu serrata, flores candidos in vmbellis, semen exiguum, apij hortensis seu vulgaris, calidius, & magis linguam vellicans: radicem vnicam, longam vt in apio hortensi gustu acrem, & linguam zimgiberis modo excalfacientem. Pimpinella saxifraga minor superiori caulibus, foliis, floribus & semine similis est, sed omnibus partibus minor, maiore verò & acrimonia & feruore. Radix huic etiam est longa, simplex, gustu acris, & linguam vrens. Thalictrum Rondelletij, Natrix Plinij, Guilland. & Anguillaræ. In siluis, inquit Pena tota maior & vmbrosis pratis, sed minùs acris feruidáque quàm minor, & folio longo propiùs exprimit apium quàm Pimpinellam. Creberrimus vsus apud Belgas vtriusque seminis & radicis calculo frangendo, lotióque proliciendo: vehementiùs siquidem vtrumque præstat. Herbariorum quidam esse volunt pseudobunium Dioscoridis, quod palmi altitudine in Creta fruticat, foliis Bunij, non Napi, vt vertit Ruellius, cuius quatuor ramuli ex aqua poti sanant tormina, vrinæ substil lum, & laterum dolores: strumas quoque discutiunt cum vino & sale tepentes impositi. Alij potius esse credunt Phellandryon Plinij, de quo supra dictũ est capite de

Nomina Lib. pal. ca. 50. Lib. que in a. pet. c. 8. — *Genera.* — *Forma.* — *Locus.* In Ad. fol. 521.

PIMPINELLA Saxifraga maior, Matthiol.

PIMPINELLA Saxifraga minor, Dodon. & Lobellij.

de Angelica,& ca.78.lib.de paluſtribus.Hircinã autem neutiquam à viroſo odore hircúmque olente ſic dictã eſſe ſcribit Pena.(Dauci namq; paſtinacæ, vel liguſtici quiddã nec inſuaue redolet,) ſed quia illa, vt adulti hirci,eo quo docent practici modo ſanguis & caro, eximiũ ſit calculoſis præſidiũ, etiamq; ictericis & hydropicis. Petrifindula verò vocatur etiã eadẽ prærogatiua.Minor autem hircina Pimpinella, ſeu Bipinella,vt idẽ tradit, ſic dicta eſt quod foliis Pimpinellæ adeò ſimilis exit, vt eadem planè putetur: nec eas ſemper pilis diſcernere licet, inquit,vt putat verſificator, Pimpinella habet pilos,Saxifragia non habet vllos. Nam eodem proximè loci tractu ſe vidiſſe ait Saxifragiã foliorum interna ſuperficie piloſa, nullos tamẽ in Pimpinella ſanguiſorba, vel hortenſi, videri: An ne,non foliis innatos,inquit,ſed inter frangendum tractos villos, tenuiſsimáve & fermè araneoſa ſtamina innuit,qualia in ſcabioſa animaduertas?In caule rotũdo,glabro,cauo, geniculato,flores in vmbellis albi, dauci ſemẽ acre, vel cari,ſed calidius,acrius: radice multò acriore,candida, dauci ſilueſtris, Germaniæ,Belgii, Galliæ, Angliæq; in pratis ſiccis & ſecus ſepes. Hæc Pena,his cõſentanea quæ ab aliis herbariis de iiſdẽ ſtirpibus literis mãdata ſunt:nimirũ Saxifragã hanc cũ acrimoniã non exiguã in guſtu præ ſe ferat,haud dubiè in ſecũdo ordine calidã & ſiccã eſſe,imo ad tertiũ vſque accedere. Semẽ eius & radicẽ, aut eorũ decoctũ cũ vino potũ ciere vrinã,renum & veſicæ calculũ cõminuere,earũdem partium obſtructionibus, & vrinæ difficultati ſummopere auxiliari. Radix menſtrua ciet, ſecũdas & fœtum mortuum expellit eodẽ modo ſumpta. Eiuſdem ſiccæ farina cum ſaccharo ventriculum calfacit & roborat, concoctionem iuuat,torminibus ventris & colico dolori medetur,flatus diſcutiendo. Radix & ſemen mirum in modum proſunt cõuulſis, apoplecticis, & iis qui febribus diuturnis à frigida cauſa excitatis vexantur,iiſq; qui venenũ aliquod hauſerunt, aut à ſerpẽtibus cõmorſi ſunt. Cum vino & aceto pota peſti medetur, ore retenta eius arcet cõtagia, & putrido aëri reſiſtit. Commanducata phlegmatis multi,craſsi & viſcidi copiam à cerebro trahit, dentium dolorem mulcet,& apoplexia detentis vocem reſtituit, foliorum ſuccis faciei maculas omnes exterit,cutemq; nitidam reddit, vlceribus putridis inditus ea terget. Eadem præſtant folia trita & impoſita. Aqua eius ſtillatitia aut ſola, aut cum aceto inſtillata oculis,eorum caliginem diſcutit.

Ibidem.

Temper. Fuchſ.cap. 221.hiſt.

Vires. Dodo.li.2. ca.88.

CICVTA. CAP. XLV.

Nomina
KΩ'NEION Græcis, Cicuta Latinis dicitur, Arabibus *Sucaram*, Germanis *Vurtzerling, Schirling, & Vuetterich* quasi tyrannus, quod hominem interficiat, si intra corpus sumatur, Gallis *Cigue & Cocue*, Hispanis *Ceguda*. Nominatur autem κώνειον, παρὰ δ' κωνεῖν διὰ τὸν γινόμενον ἰλιγγμὸν καὶ σκότον τοῖς πίνουσι, idest, à circumuertendo, quod vertiginem & imaginem earum rerũ quæ aspiciũtur tanquam circumagantur, ac tenebras inducat iis qui eam biberunt, vt fusiùs declarat Nicander. *In Alexiph.* Cicuta, ita describẽte Dioscoride, *Li.4. c.74.* caulem profert geniculatum, vt fœniculum, grandem, folia ferulæ similia, sed angustiora & graueolentia, in cacumine adnascentes ramulos & vmbellas gerit, *Forma.* florem subalbum, semen aniso simile, sed candidius. Radix caua est & nõ profunda. Plinius, Cicuta quoque venenum est, inquit, publica Atheniensium pœna inuisa, *Li.25.ca.13.* ad multa tamen vsus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur à plerisq;, & in patinis. Leuis hîc & geniculatus, vt calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: semen aniso crassius: radix concaua, nullius vsus. Hæc Plinius. Notissima *Locus.* omnibus hæc planta passim in pratis, locis incultis & vmbrosis, circa sepes & dumeta fruticat, omniumq; regionum indigena est, inquit Pena. *In Ad. fol. 326.* Figura cerefolij, siue pastinacæ agrestis, aut myrrhidis. Iulio mense flores & semina profert. Dioscorides eius vim exitiosam, & multũ in medicina vsum sic declarat. *Li.4.ca 74.* *Vires & Temper.* Cicuta in letalibus est medicamentis, sua frigiditate necans. Remedio est meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contusis, priusquã semen & coma arescat, expressusq; in sole siccatur. Multus aridi ad medendi rationem vsus est. Miscetur vtiliter collyriis, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cũ coma trita, & testibus circumlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, lac extinguit: mãmas in virginitate increscere prohibet: puerorũ testiculos tabescere facit. Pleráq; his cõsentanea tradit Plinius, his verbis. *Lib.25. c.13.* Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est priusquam perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq;: tunc enim maximè tempestiuus est. Succus trito semine expressus. (Melior semine trito expressus, *Embl, 67. lib.4.* Cornarius emendat ex veteri codice,) & sole densatus in pastillos necat, sanguinem spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad resoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq; dolores sedandos circumlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est mammas à vitginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac

CICVTA, Matth.

est,lac puerperarum mammis imposita extinguit,veneremq; testibus,circa pubertatem illita. Galenus,Cicuta,inquit,quod extremè refrigerantis sit facultatis, omnes norunt. Sed non vbiq; similiter perniciosam esse tradunt auctores. Plinius, Li.25. ca.13.
Maxima vis,inquit,natæ Susis Parthorum (Cornarius legit, Finibus Parthorum. Ibidem.
Susa enim vrbs fuit inter Persidem & Babyloniam sita,non vrbs Parthiæ. Tamen Theophrastus scribit Thrasyam Mantinensem ad venenum conficiendum censuisse sumendum Cicutam, οὐχ ὅθεν ἐτύγχανεν, ἀλλ' ἐκ Σούσων, idest,non vndelibet, sed ex Susis. Et paulò ante dixerat Homeri testimonio, Κώνειον ἄριστον εἶναι περὶ Σοῦσα, καὶ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις τόποις. Idest,optimam esse Cicutam circa Susa, & in frigidissimis locis)mox Laconicæ,Creticæ, Asiaticæ: in Græcia verò Megaricæ, deinde Atticæ. Matthiolus non adeò exitiosam esse in Italia tradit: eamq; si in Hetruria Asini depascantur,profundissimo somno & torpore corripi, vt non tantùm stupidi,sed planè mortui videantur. Id quod aliquando rusticos fefellit, nam dum asinis quos mortuos credebant, pellem detraherent,accidit, quod in medio ferè operis asini sint experrecti, non sine magno excoriantium terrore, & ingenti spectantium risu.

Lib.9. hist. ca.17.

Cap.15.

CICVTARIA. *CAP. XLVI.*

A Similitvdine quæ huic plantæ est cum Cicuta ab herbariis Cicutaria nomina est, quàm duplicem faciunt. Prior in pratis montium frigidorum luxuriat,radice candida,ramosa,fœniculi modo carnosa, nunc cocta,nunc in surculos diuisa,odorata,acri: foliis oblongis, in ambitu valde incisis: caule cubitali,anguloso,ramoso: flore candido in vmbellis: semine longo,nigro,gemino,filis duobus prætexis munito, acri, odorato. Cicutaria altera quæ rubra dicitur in pratis etiam montium vliginosis ad fontium scaturigines, & riuorum margines fruticat, radice crassa,nigra,geniculata, consi-

Nomina

Genera.

Forma.

CICVTARIA Alba.

CICVTARIA Rubra.

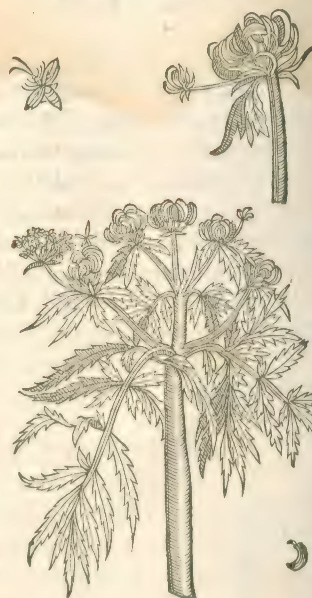

brata:

CICVTARIA Maxima fœtida, Lobellij.

CICVTARIA Latifolia fœtidiſsima cum flore, Lob.

brata: foliis quàm in ſuperiore latioribus, pallidioribúſque: caule pedali, ferulaceo: flore ex albo rubente, in vmbella compreſſa: ſemine ſimiliter oblongo, nigro, gemino, fila duo tenuia protendente, acri, & ſuauiter olente. Cicutarias alias profert Lobellius, Cicutariam maximam fœtidam, cuius caulis ad hominis proceritatem aſſurgit, craſsitudine eſt quatuor digitorum, foliis, ſemine & radice Seſelis Peloponnenſis longè maioribus. Fortaſſe eſt Thapſia tertia Salmaticenſium à Cluſio deſcripta quidem, ſed non picta. Profert etiam Cicutariam latifoliam fœtidiſsimam, perperam Seſeli Peloponnenſe quorumdam, qui nondum inuento gemino Peloponnenſi Seſeli folio Cicutæ latiore & craſsiore (cuiuſmodi huius ſunt) Seſeli Peloponnenſe folio Cicutæ dixere. Facultates tamen reclamant. Vniuerſa námque planta ſimul, ac tangitur, virus halat, qua nota à Peloponnenſi diſcernitur. Radice craſſa & tota facie Myrrhidem odoram veſcam quadamtenus exprimit: ſed folia latiora, longiora, nigriora, & ſemen breuius Angelicæ vel maximæ Cicutariæ fatuæ, par in vmbellis latis excuſſo candido flore. Caulis alis brachiatus, ſeſquicubitum & duos cubitos æquans. Florem, ſemen, caulem ſeorſum depinxit.

CICVTARIA Altera latifolia fœtidiſsima, ſine flore, Lobell.

PERFO

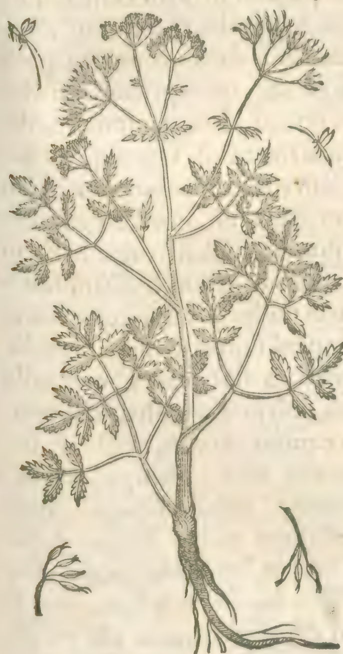
PERFOLIATA Altera.

CAP. XLVII.

HAEC ad cubiti altitudinem attollitur, caule rotundo, folio deorsum mutante & incuruo, crasso, venoso, pallido, perfoliatæ prioris simili, per cuius imam partem & caulis & rami traiiciunt, sicuti ferè in priore perfoliata, hoc dempto: quod non sic folium rotundo alueo caulem vndiquaque ambit, sed veluti infernè fissum per rimam transmittit, flore in vmbella, prodeunte ex cauo plantæ vertice, foliis, quæ alibi simplicia sunt, illic geminatis, & tanquam lacunam efficientibus: semine paruo, nigro, rotundo. De Perfoliata priore tractauimus in lib. de iis quæ in vmbrosis proueniunt. Cap.55.

ANTHRISCVS, Plinij.

ANTHRISCVS. CAP. XLVIII. Lib.21.c.15.

PLINIVS Anthriscum inter vulgares apud Ægyptios in cibis herbas numerat cum phōdrylla, Li.22.c.22.
hypochœri, caucalide & scādice. Alibi de scandice scribens, ait. Eadem erat Anthriscus, si tenuiora folia, & odoratiora haberet. Anthriscum plantam esse hîc pictam contendunt herbarij quidam, quorum Locus.
sententiæ nec refragor, nec suffragor. Gignitur in pratorum marginibus, præsertim si gelidis aquis rigantur, & ad riuorum præter- Forma.
fluentium alueos, radice fœniculi, intus alba, odorata, acri, foliis apij per oras obliquè dissectis, in singulis pediculis ferè semper quinis, caule cubitali & interdum proceriore, angulosо, flore in vmbella candido, semine oblongo, gemino, apicibus duobus præfixis, exilibus, acri & odorato. Quidam pertinaciùs contendunt esse Chærephyllum nostrum.

HISTOR

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEPTIMVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ, quæ flore placent.

DE FLORIBVS ET CORONIS, CAP. I.

Lib.6.hist. cap.7. Flos quid.

Plin. li.17. ca.25.

CVM VMBELLAE flores sustineant plantis vmbelliferis eas quæ flore placent meritò subiungemus, quas ἄνθινα vocasse videtur Theophrastus, & floribus dicata conuertit Theodorus. Est autē τὸ ἄνθος, Latinè flos, veluti iuuenescentium plantarum quasi vernatio, vel futuri fructus indicium, & gaudium herbarum arborumq́;. Concipiūt enim variis diebus, & pro sua quæq́; natura grauida partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt cum florent, flósque ruptis constat vtriculis. Sed educatio in fructu est. Quamquam florere quasdam arbores tradunt, fructum tamen nullum edere: ac contra fructiferas esse quasdam flore omni destitutas. Cerasi quidem genus est, quod florem rosæ modo foliolis multis stipatum, ideoq; formosum profert, nullum tamen fructum præbet, velut exhausta secuturi fructus materia in floris ornatum, & dēsam foliorum congeriem. Ilices verò fructu onerantur, quem nullus flos antecedit. Est & genus violæ flammeæ & chamæmeli leucanthemi, quod florem densum & multiplicem edit, nec semen gignit. Præterea tristes quædam sint plantæ, quæ nullo flore à natura decorantur, vt adiantum, hemionitis, polypodium, filix, trichomanes, Medium, quibus tamen floris loco quidpiam natura concesit, vt filici & trichomani pensiles in auersa foliorum parte vermiculos. Flores Theophrastus anni partibus quibus emergunt, distinxit, vt sint ἄνθη ἐαρινὰ, θερινὰ, μετοπωρινὰ, idest, Flores verni, æstiui, autumnales, rigida hyeme, nullo flore celebri. Vernos flores hos recenset. Τῶν δὲ ἀνθῶν τὸ μὲν πρῶτον ἐκφαίνεται τὸ λευκοΐον, ὅπου μὲν ὁ ἀὴρ μαλακώτερος, εὐθὺς τοῦ χειμῶνος, ὅπου δὲ σκληρότερος, ὕστερον. ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος. ἅμα δὲ τῷ ἴῳ ἢ μικρότερόν τι γέρων καὶ τὸ φλογινὸν καλούμενον, τὸ ἄγριον (quem locum deprauatissimum esse vel ipsi asterisci indicant. Quare legit Gaza, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον κρίνον καὶ τὸ φλογινόν. Plinius verò, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον τὸ πορφυρινὸν) ταῦτα γὰρ ὧν οἱ στεφανοπλόκοι χρῶνται), πολὺ ἐκτρέχει τῶν ἄλλων. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λείριον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. ἐμπλέκουσι γὰρ ἔνιοι καὶ τοῦτο εἰς τοὺς στεφάνους. ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον. καὶ τῶν ἀγρίων, ὅ τε ἑλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος, καὶ σχεδὸν ὅσοις ἄλλοις χρῶνται τῶν ὀρείων. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων, καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται, πρῶτον

Lib.6. hist. cap.7. Florum diuisio. Verni flores.

πρῶτον δὲ ἀπολείπει τῶν ἐαρινῶν. ὀλιγοχρόνιος γὰρ ἡ ἄνθησις, ὀλιγοχρόνια καὶ τῶν ἀγρίων τὰ
λοιπὰ, πλὴν τοῦ ὑακίνθου καὶ τῆς ἀγρίας καὶ τῆς σπαρτῆς. αὕτη δὲ διαμένει, καὶ τὸ λευκοΐον, καὶ ἔτι
μᾶλλον τὸ φλόγινον. τὸ δὲ μελάνιον ὥσπερ εἴρηται, δι' ἐνιαυτοῦ, θεραπείας τυγχάνον. ὁσαύτως δὲ
καὶ οἰνάνθη. καὶ γὰρ τὸ ἀνθικὸν μὲν, ποῶδες δὲ τὴν φύσιν (lege εὐῶδες non ποῶδες vt legit Gaza)
ἐάν τις ἀποκνίζῃ, καὶ ἀφαιρῇ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι, καὶ ὅτε (non ὅτι, vt in vulgatis)
τόπον εὔηλον ἔχει, πλεῖστον διαμένει (hæ duæ voces postremæ ipso sensu & Gaza mo-
nentibus sunt addendæ) τὸ δὲ ἄνθος βοτρυῶδες, καὶ λευκὸν καθάπερ τῶν ἀγρίων (Gaza legit
καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας, vertit enim vt labruscæ) ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ ἐαρινὰ φαίνεται).
Idest, Primum inter flores Leucoium se ostendit (Gaza Leucoium violam albam
conuertit, Plinium, opinor, secutus: alij Leucoium luteum intelligunt, (quibus
quidem locis aër tepidior est, hyeme statim, vbi verò inclementior, postea. Vere
alicubi cum viola, aut paulò post Lilium exit, & Phloginũ siluestre. Hæc aliis qui-
bus coronarij vtuntur longè præcurrunt. Post hæc Narcissus & Lirium exeunt.
Ad hæc bulbi κώδιον, idest, caput: quidam enim & id coronis intexunt. Sequuntur
Oenanthe, nigra viola, & ex siluestribus eliochrysum, & anemones genus quam
pratensem vocant: idem gladiolus, hyacinthus, & quibuscumq; ferè aliis mõtanis
vtuntur. Rosa serior iis est, & nouissima quidem erumpit, prima autem inter ver-
nos flores desinit: breui enim tempore durat florum eius prouentus. Nam & re-
liqua in siluestrium genere parum durant dempto hyacintho, tam siluestri quàm
satiuo. Is enim diu durat, & leucoium, diutius etiam phloginum. Nigra autem vio-
la, vt dictum est, annũ durat, si cultus adhibeatur: similiter œnanthe, nam ea quo-
que flore commendatur, natura suauiter olens: Si enim florem auellas auferásque,
nec semen parere sinas & locum apricum nacta sit, plurimùm durat. Flos autem
racematim coit candidusq; est vt labruscæ. Et verni quidem flores hi sunt. Plinius
horum magnam partem ex Theophrasto descripsit his verbis. Florum prima ver Lib.21.c.11.
nuntiantium viola alba: tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat: postea quæ
appellatur purpurea: proximè flammea quæ & phlox vocatur, siluestris duntaxat.
Codiaminum (legendũ bulbi codium ex Theophrasto) bis anno, vere & autum-
no: æstates hyemesq; fugit. Seriores supradictis aliquanto narcissus & lilium trans
maria: in Italia quidem, vt diximus, post rosam. Nam in Græcia tardiùs etiamnum
anemone. Est autem hæc siluestrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in
medicinis. Sequitur œnanthe, melanium, ex siluestribus eliochrysos. Deinde alte-
rum genus anemones quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hya-
cinthis: nouissima rosa: eademq; prima deficit, excepta satiua. E cæteris hyacinthus
maximè durat, & viola alba, & œnanthe: sed hæc ita si deuulsa crebrò prohibeatur
in semen abire. Eundem Theophrasti locum citans Athenæus, alios supradictis Li.15. dipn.
flores vernos addit, nisi mendosi sint codices. Πρῶτον δὲ τῶν ἀνθέων ἐκφαίνεσθαί φησι
Θεόφραστος τὸ λευκοΐον, ἅμα δὲ αὐτῷ καὶ τὸν φλόμον καλούμενον τὸν ἄγριον (Alij ex Theophra-
sto legunt, τὸ φλόγινον καλούμενον τὸ ἄγριον) ἔπειτα νάρκισσον, καὶ ἶριν, καὶ τῶν ὀρείων ἀνεμώνης
γένος τὸ καλούμενον ὄρειον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. συμπλέκουσι γὰρ καὶ τοῦτο ἔνιοι εἰς στεφάνους. ἐπὶ
τούτοις ἥ τε οἰνάνθη καὶ τὸ μελάνιον καὶ τῶν ἀγρίων ὅ τε ἑλίχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἥ τε λειμωνία
καλουμένη, καὶ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων. καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται, πρῶτον
δὲ παύεται). Idest, omnium primum cerni leucoium Theophrastus tradit, vnáque
cum illo verbascum agreste, postea narcissum & iridem, ac ex mõtanis anemones
genus, quod montanum vocatur, & bulbi caput: nam etiam hoc quidam coronis
implicant. His accedit œnanthe, nigra viola, & ex siluestribus elichrysum, & ane-
mone limonia dicta. Hinc Gladiolus, hyacinthus. Rosa horum tardissima est,
postremaq; cernitur, at prima desinit. Æstiui & autumnales flores hi sunt Theo-
phrasto. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον ἥ τε λυχνὶς, καὶ τὸ διὸς ἄνθος, καὶ τὸ μήλανθον, καὶ τὸ ἴφυον, καὶ ὁ Lib.6.hist.
ἀμάρακος ὁ φρύγιος, ἔτι δὲ ὁ πόθος καλούμενος. οὗτος δὲ ἐστι διττός. ὁ μὲν ἔχων τὸ ἄνθος ὅμοιον ca.7.

τῇ ὑακίνθῳ, ὁ δ᾽ ἕτερος ἄχρους, λευκός. ᾧ χρῶνται περὶ τοὺς τάφους. καὶ χρονιώτερος οὗτος. ἀνθεῖ δὲ, καὶ ἡ ἶρις τοῦ θέρους, καὶ τὸ στρούθιον καλούμενον, τῇ ὄψει καλὸν τὸ ἄνθος, ἄοσμον δέ. μετοπώρου δὲ τὸ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρόκος ὅ τε ὀρεινὸς, ἄοσμος, καὶ ὁ ἥμερος. Ideſt, Æſtiui flores ſunt, lychnis, Iouis flos, cerinthum, iphyum (Plinius legit pro cerintho, alterum genus lilij, & pro iphyum, Tiphyum) & amaracus phrygius, atque pothos duplex, vnus cui flos hyacintho ſimilis, alter decolor, albus, quo circa ſepulcra vtuntur, hîc verò diuturnior eſt. Floret etiam iris æſtate, & ſtruthium, flos quidem aſpectu pulcher, ſed ſine odore. Autumno verò florent lilij alterũ genus & crocus, tam montanus inodorus, quàm ſatiuus. Athenæus hunc Theophraſti locum citans ab eo nihil variat. Ex eodem Theophraſto hæc deſcripſit Plinius. Succedunt illis æſtiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij: item tiphyum & amaracus quem phrygium cognominant. Sed maximè ſpectabilis pothos. Duo genera huius: vnum cui flos hyacinthi eſt, alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi marceſcuntq́;. Alij rurſus ſubeunt autumno. Tertium genus lilij, & crocum, in vtroque genere vnum hebes, alterum odoratum. Hîc eſt, vt diximus, ex Theophraſto ortus florum temporum ratione diſtinctus ordo: quamquam, inquit, nullum intermittitur tempus, nec ipſa hyems floribus orbata eſt. Nam etſi propter immodicum frigus ſterilis videatur, tamen floſculos habet, autumnalibus prorogatis. Quod ſi ipſa clementior fuerit, multò magis. Verũenimuerò in Græcia dũtaxat, atque dum Theophraſtus viueret, præclaroſq́; illos de plantis libros conſcriberet, ſupradicti illi flores coronarij habebantur, hoc ſæculo multò plures gratiſsimi iucundiſsimiq́; celebrantur, quos oratione proſequemur, vt delicias noſtras poſteritas agnoſcat, nec dedignetur, iis interim non omiſsis quos Theophraſtus recenſuit, & quorum præſertim vſum retinuimus. Atque vt à vernis exordiar. Primus omnium flos conſiliginis, quam Pſeudoelleborum nigrũ vocant, herbaceus in hortis noſtris proſilit ſtatim à bruma & Ianuario ferè toto durat, non odoris ſuauitate, non coloris venuſtate expetitus, ſed hoc nomine tantùm, quod vel inuito brumæ rigore exiſtat, atque erumpat, & alios omnes anteeat. Huic proximum eſt leucoium bulboſum, Ianuario & Februario floreſcens, mox leucoium flammeum, bulbus vomitorius, viola purpurea: caltha quæ hyemauerit, primulæ veris genera, belides ſatiuæ, leucoia candida, purpurea, punicea, anemone limonia, bulbina, chelidonium minus, fumaria bulboſa. Ianuarij, Februarij, Martij ineuntis hæc plerumq́; fœtura eſt. Progrediente Martio luxuriant phlox, vinca peruinca, œnanthe, hyacinthi, lunaria odora & inodora, narciſſus duplex, alter orbiculo medij floris rubro, ſuauis odoris, alter grauius olens, luteo, chamæleuce, ſiue farranum Plinij, cardamine minor (has enim ſertis & coronis non excludunt) flore violæ, è puniceo candicante, nam & altera minor humiliorq́; eſt, floſculo candido, exiguo, inutili. Deinceps Aprilis hos largitur cynorrhodi læuis, pæoniæ, iridis maioris cæruleæ & candidæ, gladioli, eliochryſi, violæ matronalis, cuius flos vt leucoiorum, candidus, puniceus, purpureus ſpectatur, herbæ Catrachio ſimilis quã Galli *Baßinetz* vocant. Florent & hoc menſe oxyacantha, & ſmilax aſpera, quorum flore coronarios vti ſcripſit Theophraſtus. Ex hiſce floribus perenniores ſunt phlox, quæ tota ferè æſtate florere non deſinit, viola flammea, leucoia, violæ matronales, viola purpurea multiplex. Aprili ſuccedit Maius ſuorũ quoque florum opibus & agmine diues: nam eo flores ſuos expandunt hemerocalles ſiue lilium fuluum, lilium candidum, lilium martagum nuncupatum, melanthium rubrum, caltha veris principio ſata, roſa corneola, iaſminum luteum, cyamis maior, purpureus, cæruleus, candidus, orcheωn & ranũculorum genera, phalangium flore niueo, caryophyllum ſylueſtre, ſatiuum, candidũ, rubrum, puniceum, vermiculatum, polyſchides, viola barbata, flos Africanus, polygona

Lib.21.c.11.

Li.15.dipn.

Lib.21.c.11.

Verni flores noſtri.

Lib.6. hiſt. cap.7.

polygonatum,iris parua,myrtus, asphodelus, asperula, Iouis flos siue Aquilegia candida,purpurea,punicea,pseudomelanthium. Minùs fugaces ex iis sunt, caltha satiua,Iouis flos,flos Africanus,caryophylla,pseudomelãthium,cyanus, rosa corneola,melanthium rubrum. Quædam enim floris prouentũ in duos trésve menses prorogant:quædam etiam in totam ferè æstatem,vt melanthium rubrũ & caltha:quædam etiam bis florent,vt rosa corneola, quæ autumno etiam floret, & ad Octobris vsque exitũ flores producit. Iam verò flores æstiui (sic enim nominantur & iure quidem, ii quos Iunius & Iulius menses fundunt) sunt,melanthiorum tria genera,lychnis satiua,rubra,candida,lauandula,spica,spartium, & ipsum biferum,quoniam sub autumni finem florem etiam præbet, si cœlũ nõ repugnauerit, cuminum siluestre geminũ,alterum flore rariùs disiecto,alterũ densius cumulato, equitis calcaribus simili,maiorana,iasminum duplex,malua hortensis,alba,rubra, purpurascens,simplex,multiplex:ex siluestribus rapũculum maius, trachelia duo, campanula alba & cærulea,dactylis lutea & rubra,silybi flos, quod leucacantham vocat Tragus,à puellis Germanis coronis addi solitus, Alcea veneta. Ex his diutiùs durant lauandula,spica,lychnis, maiorana,cuminum siluestre, quod in fasciculos coaceruatum & suspensum siccatur, minimeq; marcescente floris purpura, hyeme floribus aliis omnibus destituta,cum amaraco & thymo sertis ac coronis inseritur, vt elychrysos sic asseruatus. Augusti verò & Septembris munera sunt, amaranthus purpureus, petilius maior Plinij,blitum maius,cyclaminus flore violæ,purpureo,odorato,&,vt audio,Tulipa rubra,calathiana Plinij autumnalis:sunt enim aliæ duæ,hæc verna,illa æstiua,crocus siluestris inodorus,satiuus odoris non iniucũdi,cui simillimus colchici flos in pratis nudus post foliorũ iacturam, adeò vt incautos & ignaros fallat. His quoque mensibus halicacabi fructus maturescit & fuluescit,quem folliculi tunica detracta coronarij in serta cũ cumino siluestri, amaraco & thymo colligant,cerasum vocantes,ob magnam cũ cerasi fructu coloris & rotunditatis affinitatem. Hactenus flores coronarios recensuimus: præter quos in coronis locum sibi vendicant plantæ multæ,vel foliorum varia pictura insignes,vel ramulis frondeq; suauem odorẽ spirantes. Sed de iis libro de odoratis plantis tractabimus. Nunc de florum vsu dicendum nobis est:qui quidem latissimè patet. Nam flores summæ hominum tum voluptatis, tum vtilitatis caussa creauit natura. Horum enim illecebris non parum visus & olfactus capiuntur,vtpote cũ miros efflent odores,inenarrabilemq; colorum varietatem repræsentent. Nec enim in vllis rebus aliis lasciuiens natura magno fertilitatis gaudio tam variè lusit,siue floris cuiusque priuatum colorem spectes,vt lilij niueum, calthæ luteum,siue in singulis quibusdam varietatem, vt in eo quem trinitatis florem appellant,vna parte luteo,altera satura purpura nitẽte,alia candido vel cæruleo, siue figuræ diuersitatem,siue appendicum,staminum, foliorum formã,numerum, picturam multiplicem.Iam verò quanta in medendi arte ex florum odore & facultatibus insignibus calfaciendi,refrigerandi,reprimendi,corroborandi, digerendi, discutiendi,resoluendi,aperiendi,attenuandi,leniẽdi, atque aliis infinitis percipitur vtilitas,quis facilè explicare posit? Quæ enim corporis pars male affici potest, cui non ex floribus remedia adhiberi posint? quis morbus sine florum remedio tuto curari potest?quæ medicamentorum,quæ antidotorum compositiones, quibus flores non admisceantur?In cataplasmata,malagmata,emplastra,vnguenta,fotus,balnea admittuntur:rara sunt sine floribus enemata:olea permulta ex floribus cõponuntur,serapia,tragemata. Elicitur ex ipsis liquor:vino, melli, aceto induntur,vt in eis vires suas relinquant. Sed de florum vsu medico in singulorum tractatione dicetur. Nunc ad eorum vsum redeo,qui deliciis maximè cernitur. Veteres floribus in coronas potisimum nexis vtebantur puellarum virginumq; orna-

Aestiui flores nostri.

Autũnales flores nostri.

Lib.21.c.8.

Florũ vsus.

menta,quod Strabo tradit apud Vibonem in Brutiis repertum, in eumq́; locum propter flores migraſſe Proſerpinam. Hæ & conuiuiis adhibebantur,& amãtibus in deliciis erant, στέφανος Græcis corona dicta eſt, & στέφος & στέμμα à cingendo, Lib.15. Athenæo teſte. Corona verò Latinis à choro dicta videtur,etiamſi citra aſpirationem nunc ſcribatur: tamen Apion in libro de lingua Romana, vt ſcribit Athe- Ibidem. næus,choronam cum aſpiratione diu appellatam fuiſſe tradidit,quia chori ductores ea antiquitus in theatris vterentur. Noſtris non ſolùm flores in coronarum vſum venere,ſed etiam in ſerta digeruntur,quæ ferentes & intueantur, & naribus obiiciant:aut in faſciculos componuntur,quos in vaſis aut vrceis encauſtro picturatis & aqua plenis merſos, ſuper cœnaculorum abacis,cubiculorum menſis, feneſtríſque aſſeruant ad paſcendos recreandoſq́; oculos. Coronis ac ſertis herbarũ flores ferè inſeruiunt,arborum minimè,præterquam mali aureæ,citriæ,punicæ,& myrti.Faſciculis verò & arborum,& ſilueſtrium herbarum obuios quoſque flores immiſcent,modò vel forma,vel colore arrideant,vt malorũ,pyrorum,achradum, oxyacanthæ,vacciniorum,perſicorum,padi,thraupali,tetragoniæ,violæ calathia- Coronæ variæ, & earum varius vſus. næ,ſiſymbrij ſilueſtris, & reliquorum id genus nullo ferè dempto. Sed coronas priſci non tantùm capiti impoſuere(hoc ipſarum vſu reperto, auctore Athenæo, ob dolorem capitis cũ poſt liberaliorem meri potum his fortè veluti vinculo capiti adhibitis,eius grauitatem, vel ſublatam vel leuatam ſenſiſſent, præſertim ſi hedera,myrto,lauro,roſa caput cingerent) ſed etiam collo adalligauere in pectus Lib.15. demiſſas,ὑποθυμίδας, vel ὑποθυμιάδας dictas. Athenæus. ὑποθυμὶς δὲ καὶ ὑποθυμιάδες στέφανοι παρ' αἰολεῦσι καὶ ἴωσιν, οὓς περὶ τοὺς τραχήλους περιετίθεντο, ὡς σαφῶς ἐστὶ μαθεῖν ἐκ τῆς ἀλκαίου καὶ ἀνακρέοντος ποιήσεως. Ideſt, Sunt etiam hypothymis & hypothymiades coronæ quædam apud Aeoles & Iones,quas circum colla geſtabant, vt ex Alcæi & Lib.15. Anacreontis poëmate diſcere licet.Has autẽ ita geſtaſſe tradit Athenęus,quod cor vitæ ſedes cum in pectore ſit, non ſolùm coronis hanc principem corporis partẽ ornandam eſſe iudicauerunt,ſed etiam vnguentis pretioſis illinendam ac exhilarandam. Et hypothymides,ſiue hypothymiades dici videntur, quod earum θυμίασις,ideſt,halitus & odor in nares expiraret.Morem eum Sequani etiamnum retinent,ſæpius ex induſiorum lineorum deiectis vinculis ſerta florum ſuſpendentes,quàm geſtantes manu. Ad hæc non omnes eadem de cauſa coronas ſibi aptabant,neque eandem earum deligebant materiam,ſicut neque nos noſtro ſæculo, neque texendarum coronarum eadem omnibus occaſio.Religionis cauſſa & oraculi iuſſu Cares vitice coronabantur auctore Athenæo, Lacedæmonij calamo ἐν τῇ τῶν προμαχίων ἑορτῇ, ideſt,in feſto anteſignanorum,& palma, auctore Soſibio, quæ in Gymnopodiis feſto Laconico monimentum erat victoriæ ad Tyræam partæ.Naucratitæ myrto,Ægyptij papyro,quam ideo coronariã vocabant, quod Lib.13. c.11. eius flore deos coronabant,Plinio teſte. Samiæ Iunonis æditui, ſacerdotes lauro, qua cæteri Græci vtebantur,vt ait Philonides,ad diſcutiendam poſt immodicum potum capitis grauitatem, Romani verò triumphantes bellicæ virtutis inſigni. Præterea non religione tantùm moti homines ſibi coronas aptarunt,ſed deorum etiam ſimulacris,quod hodie quoque fit diebus feſtis laribus publicis & priuatis, manibus & ſepulcris. Mitto celebres illas Græcorum coronas ex apio,pinu,populo, oleaſtro publicis ludis Græciæ in virtutis præmium viris fortibus dari ſolitas,& Romanorum triumphales,obſidionales,ciuicas,murales, vallares, nauales, ouales,& laureas,aureas,gramineas,iligneas,querneas,myrteas,vtpote quę ad florum & plantarum naturam ac contemplationem nihil conferant: item futiles, quæque ex aſſuto malabatro nardóve fiebant, vel ſerico pingebantur opere phrygio,natiuos flores imitante ſerici tinctura & varietate. Dicamus hîc potiùs de pactilibus coronis,quarum ſumma fuit auctoritas,ſic nuncupatis,quod ex floribus & herbis

herbis coronariis compactæ essent, Græci στρεπτὰς & ἐλικτὰς, idest, tortiles, & φιλυρινὰς vocarunt, quod philyræ, idest, tiliæ cortici in tænias dissecto flores impingerentur. Fuerunt etiam ἀντινόειοι coronę ab Ægyptiis appellatæ è loci flore ibi nascentis æstatis tempore in stagnis, cuius duo reperiuntur colores, alterius candidus rosæ specie ex qua componuntur coronæ Antinoiæ propriè nominatæ, alterius cæruleus, ex qua texũtur coronæ λωτίναι. Fuerũt & ἀκίνιοι coronæ ex Acino plãta nexæ, quarum meminit Andron medicus apud Atheneum. Floribus coronariis suprà memoratis prisci alios adnumerarunt teste Atheneo, vt cosmosandalum, Thesiũ, philadelphium, chelidonium fronde albescente. His adde veteres nectendarum & gestandarum coronarum adeò curiosos fuisse, vt quo tempore flores terra negat, cornuum ramenta in florum speciem tingerent, quemadmodum & nostri homines hodie pennis auium lignorum ramentis & charthis artificiosè dissectis tinctisq; vernos flores ementiuntur in hybernas coronas: ex medulla quoque iuncorum gypso illita auiculas formantes, quas sertis & coronis addunt lemniscorum vice, quibus & laneis & aureis veteres vsi sunt. Hactenus de coronis & floribus coronariis vniuersè. Deinceps de singulis dicendum, non illis quidem supradictis omnibus, quorum plantæ aliæ aliis libris descriptæ, aliæ aliis libris describendę, ne similes à similibus dissociarentur, sed de iis quæ maximè placent nobis & arridẽt, hodieq; vsu frequentiore vsurpantur quarum loci natales, ortus tempora, tum eximiæ præstantissimæq; in medendi arte potestates singillatim explicabuntur. Atq; ab his quæ omnibus notiores sunt & vulgatiores exordiemur.

Lib.15.
Ibidem.

VIOLA PVRPVREA. *CAP. II.*

ION Græcis & ἴον μέλαν Theophrasto & μελάνιον, Dioscoridi ἴον πορφυροῦν, Latinis viola nigra, & purpurea, & viola Martia, Officinis viola, herba ipsa violaria, Arabibus *Seneffigi, Sonofrig*, siue *Benefsigi*, Italis *Viola porporea, & Viola mammola*, Germanis *Mertzenviolen*, Hispanis *Violeta*, Gallis *Violette de Mars*. Nicander in Georgicis, vt Hermolaus refert, Ion vocatam credit Violam, quia Nymphæ quædam Ioniæ florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Alij Græci ἴον dictum putant, quod cum Io in vaccam à Ioue cõuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit, vt Latini quoque dètrita, t, litera Violam quasi Vitulam imitatione Græca videri possent appellasse. Eadem occasione Seruius Violam Latinis etiam vaccinium dici refert, locum hunc enarrans Vergilij:

Nomina

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur. Ecl.2.

Vergilius tamen alio in loco vaccinium à viola differre ostendit.

Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra. Ecl.10.

Vitruuius quoque Violam à vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis attici colorẽ, ex vaccinio purpuram elegantem fieri memoriæ prodidit. Petrus Pe. ἴον ἀπὸ τοῦ ἰέναι, quasi ire aut prouenire, aut primùm prorumpere dictum putat: veris enim præuia est Viola, purpura autẽ nigricans, seu in nigro purpureus color causa fuit cur Viola purpurea Theophrasto, Græcisq; aliis scriptoribus & Vergilio nigra diceretur. Nec solùm ex saturata purpura lucent Violæ, sed etiam quædã sunt albæ, eæq; vulgatiores, frigidis & vliginosis locis nascẽtes, nullo aut sanè languido odore. Vtriusque alia est satiua, alia siluestris. Præterea Viola purpurea satiua, tum candida in hortos trãslata, maximè loco aprico insolata, floreq; sæpius vulso, alioq; cultu, denso foliorum stipatu ferè globosa fit, ideo duplex Gallis dicta, *Violette de Mars double*, quã olitores delitiis alunt. Pena tradit nusquam in Europa cultu luculentiores, magnitudine, fragrantia, colore, prouentu spectari, quã in Antuerpiæ Officinis quę parant cęruleum violaceum syrupum ex pluribus infusis saccharo

Li 7.archi.
Genera

addito,soli viginti aut triginta dies expositis. Sed is florũ luxus Violas semine priuat,fraudato seminis genio,quæ si rursus negligantur, nec frequentiùs transplantentur,ad ingenium redeunt. Matthiolus arborescentem Violam è Baldo monte ad se missam depinxit,nempe Matrem Violarum, à nobis describendam paulò post fusiùs,quæ ad duorum cubitorum altitudinẽ adolescit, multis ab vna radice sublatis ramis, flore regalis consolidæ floribus ferè simili. Ea nihil aliud est,inquit Pena,quàm Viola purpurea in nemorosis,vmbrosis frigidarum regionum,qualis Anglia, Belgium, vel calidiorum montibus arduis,quales Vegani,,& Narbonẽses alij montes,ramosos cauliculos emittens, sesquipalmares,teneros,& ex interuallis folia oblongiora,altiùs serrata,siliquasq; in tria dehiscẽtes,longiores: flores cõcolores,inodoros,nonnihil toto ortu & positu Violam flammeam imitata, neque tamen specie aut natura à Viola purpurea diuersa, quã sic descripsit Dioscorides.

Ca.117.li.4.

In Ad.flo. 266.

Li.4. c.117.

Forma.

VIOLA Purpurea, Matth.

Folium habet minus tenuiusq; quàm hedera, nigrius tamen,nec dissimile: cauliculus statim à radice medius prosilit,in quo flosculus suauiter olens,purpureus. Nascitur in asperis & vmbrosis locis.Hanc nostram esse Violam Martiã nemo ambigit, tum floris venustate, tum suauissimo odore plebi & Officinis frequentissimam & vsitatissimam , ad delicias & summas vtilitates. Hæc enim humilis per terram repit fragariæ modo, folia fundens à radice multa, lata,venosa,per ambitum leuiter serrata, hederæ foliis minora,rotundiora,tenuiora, nigrioraq; præsertim parte superiore,inter quæ medij exeunt pediculi tenues , teneriusculi , singuli singulos flores ferentes , pulchros , odoratos, colore in nigro purpureos, nonnunquam pallidiores, nonnunquam candidos , ex quinque foliolis cõpositos , ac deinde pensilles folliculos,vasculáve rotunda per maturitatem in tres partes dehiscentia,semen minutum,album , in rotunditate oblongũ,miliaceum, medullosum complectentia: radices tenues sunt & fibratæ.

Lib.21.c.6. Hanc solam Plinius Græco nomine Ion appellari tradit his verbis. Violis honos proximus. Earum plura genera,purpureæ,luteæ albæ:plantis omnes vt olus satæ. Ex iis verò quæ spõte apricis & macris locis proueniunt , purpureæ latiore folio statim ab radice carnosa exeunt,solæq; Græco nomine à cæteris discernũtur , appellata Ia,vt ab his ianthina vestis. Locis opacis iuxta dumos,muros,agrorũ,hortorumq; margines pingui solo plurima frequensq; emicat. Multiplex hortensis est,quæ floribus est pallidioribus, minusq; odoratis. Nascitur etiam locis opacis, ac secus vias & margines agrorum,verũ arido sterilique solo. Floret perpetuò , vt diximus ex Theophrasto,si cultus adhibeatur,sed vere præsertim, & inter vernos flores ferè prima. Folia verò toto anno virent. Viola refrigerandi vim habet, Dioscor.auctore. Folia eius per se & cum polenta illita stomacho æstuanti,oculorum inflammationibus,sedisq; procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum est,cum aqua potum angina correptis, & comitiali in pueris morbo mederi affirmant. Quam postremã sententiam quidam hinc expungunt tanquã supposititiã,nec eam Ruellius conuertit,quod eadẽ capite de Astere legatur. Alij cõtra Plinium & eos auctores ex quibus illa descripsit , sequẽdos iudicant , idq; de Viola

Locus

Tempus.

Vires & Temper.

Li.4.ca.117.

Viola purpurea rectè legi,& à Dioſcoride ſcriptum eſſe cenſent,capitiq; de Aſtere Attico falſò adiecta,quod neq; Plinius,neq;Græcus alius auctor ea de Aſtere memoriæ prodiderit.De viola verò hæc Plinius.Violæ ſilueſtres ſunt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerant,cõtra inflãmationes illinuntur,ſtomacho ardenti imponũtur,& capiti in fronte.Oculorũ priuatim epiphoris,& ſede procidente vuluáve, & cõtra ſuppurationes.Crapulã & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúve diſcutiũt.Anginas ex aqua potæ.Id quod purpureũ eſt ex iis, comitialibus medetur,maximè pueris in aqua potũ.Semen violæ ſcorpionibus aduerſatur, contrà flos albæ ſuppurata aperit,ipſa diſcutit.Hęc Plinius.Et ſanè hoc ex violis purpureis auxiliũ videtur non manifeſtis ipſarum qualitatibus aut facultatibus, ſed φυσικῶς, & cæco effectu anginis & epilepſiæ mederi.Violæ folia,inquit Galenus, aqueam & ſubfrigidam ſubſtãtiam ſuperãtem poſsident.Quare tum per ſe, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant.Imponuntur & ori ventriculi æſtuanti,& oculis.Meſues multò accuratiùs violæ vires declarat his verbis.Viola recens frigida eſt & humida,ſiccata minùs tum frigida tum humida.In recente enim excrementoſa in ſuperficie humiditas purgatrix lubricando, caliditatem obtundit, perfectionis ipſius & formæ cauſam.Hæc cùm ſiccando reſoluta fuerit,caliditas priùs obrupta emicat, & ab ea ſapor amarus,fitq; trahendo purgatrix. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos ſedat,inflãmationes omnes extinguit,aſperam arteriam & thoracẽ lenit,expurgat bilem flauã, & ab ea calorem extinguit,& cephalalgiam à cauſa calida:ſomniferæ ſunt, conferunt vuæ, cynanchæ,præter cæteras verò pleuritidi, & cæteris tumoribus thoracicis: phlegmonen hepatis, obſtructionem eius ſiccam, icterum valde iuuant,& febres ſymptomaticas,ſeu inflãmatorias : ſitim ſedant,ſed coryzam excitant.Melior eſt viola matutina,cuius virtutem neq; ſolis calor reſoluit,neq; pluuia diſsipauit. Cum imbecilliter purgẽt, additur à quibuſdam violarum parti dimidium turbith, ab aliis ſcammonium, & finguntur trochiſci. Violæ & oleum violarũ, vt medicamentorum violentiam retundant,ipſis adduntur. Succus violarum & ſyrupus leniendo ſoluit.Violæ melle conditæ magis tergent, minùs refrigerant, cum ſaccharo cõtrà. Oleum fit omphacinum aut amygdalinum, in quo oleum violatũ fiet.Hactenus Meſues, fit hodie quoque ſyrupus ex violarum recentium diluto, in quo illæ ſæpius maceratæ fuerint quemadmodum ex roſis roſaceus, quo deiiciendæ alui gratia medici in pleuritide vtuntur, vncias quatuor aut quinq; propinantes, violarum deiectoriam vim Galenum & cæteros veteres Græcos nõ nouiſſe perſpicuum eſt. Gignitur viola hîc depicta, ab herbariis mater violarum dicta, in nemoribus & dumetis,radice nigra, multis fibris capilata,caulibus multis, ſeſquipedalibus,nodoſis,teretibus,foliis violæ martiæ longioribus, ad caulium & ſurculorum nodos exeuntibus, flore violæ purpureæ longo pediculo nixo, vt in ſupradicta viola, ſemine eodem, quadrangulis veſicis incluſo. Caules primùm recti ſtant, deinde humi procumbunt,floret hæc planta diutiſsimè : nam dilapſo flore in eius locum alius atque alius ſubnaſcitur.

Lib.21.c.19.

Lib.6. ſim.

Lib. 2. c.11.

Mater violarũ.

MATER Violarum, Dalechampij.

VIOLA FLAMMEA. CAP. III.

Nomina VAE hîc pingitur viola à florum tricolori varietate Viola tricolor,& herba siue flos trinitatis nuncupatur,ab aliis Iacea, ab aliis Viola flammea,quibus phlox Theophrasti esse videtur,quam violam flammeam Plinius & Gaza interpretati sunt, quamquam nostra exemplaria non

Lib.6.hist. cap.7. φλὼξ, sed φλογινὸν habeant, quod idem esse puto. Phloga Theophrastus scribit vere cum viola,aut paulò pòst exire,siluestrem esse,plurimúmque durare, quæ de tricolori viola verè dici possunt. Est enim siluestris, inodora, vere aut paulò pòst

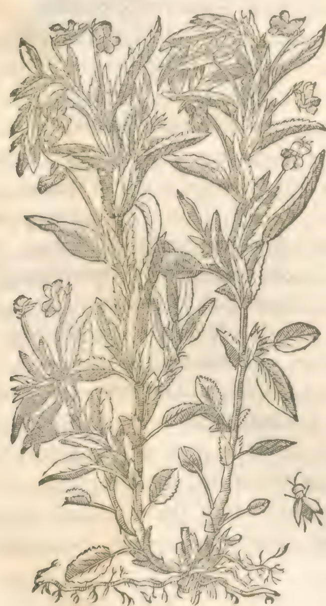
Lib.2.c.31. erumpens. Alij contendunt phloga herbam esse à Dodonæo pro heranthemo demonstratam.Anguillara amaranthum purpureum esse putauit. Sed is nec vernus,nec coloris flammei. Viola hæc Gallis *Pensees*, *& menues pensees* vocatur,Germanis *freyscampkraut*,quæ cum siluestris sit,in hortis tamen hodie colitur. Eiusdem

Genera. duo obseruauit & depinxit genera Matth.alterum maius, alterũ minus. Viola flã-

In cap. 117. lib.4. mea foliis constat exiguis,initio rotundiusculis,deinde oblongioribus, per ambitum serratis,caulibus angulosis,infirmis,tenuibus,geniculatis,reptantibus, ex qui-

Forma. bus inter folia exoriuntur pediculi longiusculi, quibus flores insident purpureæ violæ forma & magnitudine ferè pares, similiter in quinque foliola diuisi, singula triplici colore variegata,purpureo videlicet,luteo,candidóque vel cæruleo,summis foliolis purpureis,mediis candidis,infimis luteis nigris intercursantibus lineolis.In hortis hos flores etiam cum pallido,cæruleo,purpureo,luteo promiscuos videmus,ea colorum varietate ob solam venustatem, nulla odoris gratia commendata.At in Vellauiorum montosis pascuis propè cœnobium,quod monasterium Diui Chafredi vocãt, hîc flos totus luteus spectatur copiosissimus insigni prorsus de hac re historia. Montibus enim altissimis frigidissimis, niue sex ferè menses opertis, eo potissimum iugo vnde manat Ligeris fons, per æstatem tanta copia is

VIOLA FLAMMEA *siue Tricolor maior, Matth.*

VIOLA FLAMMEA *Minor, seu Iacea altera, Matth.*

flos

flos prodit, vt terrę conspectum intuentibus eripiat: collectum verò & in saccis conditum incolæ Massiliam perferunt, vnde post nauibus in Alexandriam & Aegyptum vehitur. Eum fama est Aegyptios comparare, vt in aqua, quam solam bibere per religionem fas est, macerantes, & coquentes, salubriorem potum conficiunt, ad caducum morbum pulmonísque & thoracis vitia decoctum id prodesse arbitrantes: tam procul ad eos morborum sitísque remedia nos mittimus. φλόγα, quasi flammeam dictam volunt ab huius syluestris luteo colore, quem Flammeum appellarunt veteres, & qui in hortis cultu mutatur. Semẽ exiguis & rotundis folliculis coërcetur, quæ eo maturo dehiscunt, radices multis fibris constant. Minoris huius violæ flores, inquit Matthiolus, minores sunt, & duobus tantùm coloribus splendentes, nempe cæruleo ac candido, aut luteo & albicante. In aruis multis locis nascitur, & sitientibus pratis sua sponte, atque in hortis siluestri speciosior & elegantior. Vere cum viola purpurea aut paulò pòst emicat, æstate deinde tota, & maxima autumni parte, nõnunquam etiam hyeme floret. Dodonæus in stirpium historia violam flammeam siccam, calido frigidóque temperatam esse tradit, in libro de floribus frigidam quidem obscuram habere qualitatem, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosiq; succi, vt malua participem, emollientis ea de causa facultatis, verùm minùs quàm illa, prodesse, vt recẽtiores aiunt, febriscitãtibus maximè pueris & infantibus, quorũ conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subuenire creditur, commendatur item ad pulmonis pectorísque inflammationes, & ad scabiem corporísque pruritum: vlcera quoque glutinare fertur. Pena calidam, gustúque totam subacrem esse asserit.

Locus. *Tempus.* Lib. 2. c. 2. Cap. 2. In Ad. fol. 266.

LEVCOIVM. CAP. IIII.

TOῦ λδυκοίϋ nomen, quamuis Græcis albam violam significet, si eius vocabuli compositionem spectes, aliarum tamen violarum præter melania cuiuscunque coloris sint, naturam indicat, etiam lutearum quas Arabes nunc *Cheiri* vocant nunc *Alcheiri*, præposito articulo, Germani *Vvyssuail*, Hispani *Violetas amarilhas*, Galli *Gyrofliers iaunes:* & candidarum, & cærulearum, & purpurearum, vt quatuor sint in totum hæc genera sola florum varietate discrepantia, autore Dioscoride. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea, alia cærulea quamquam multi de cærulea dubitent, puténtque leucoium cæruleum in Dioscoridis græcis codicibus ascititium esse, etsi in cunctis pariter legatur, tum quod nusquam leucoium cæruleum viderint, tum quod Marcelli egregiæ antiquitatis & fidei Latinus Dioscorides Lõgobardis literis scriptus, tres tantùm colores illos omnibus notos numerat, quartus hîc cæruleus nullus in eo sit. His addit Fuchsius Plinij auctoritatem, qui violæ genera enumerãs, purpureæ, luteæ, albæ duntaxat meminit: neque plures leucoij differentias recenset Oribasius, neque Serapio hoc Dioscoridis caput ad verbum describens. Minimè tamen hîc violam purpuream aut candidam intelligas eam quam ἴον Gręcis propriè vocatam diximus, Latinis violam, quam diximus etiam esse purpuream & candidam: Homines enim illorum florum capti venustate & fragrantia, inquit Pena, vt vsum ad coronamenta, sic nomen commune sanxere, posteáque magis consuetudinem, aut florum similitudinem quam rationem secuti, multos & varios flores violas nuncuparunt, idem nomen variis atque longè diuersis plantis, quales sunt violæ & leucoia imponentes. Hæc enim ab illis qualitate facultatibúsque differunt: ideo Dioscorides locis atque familia disiunxit. Est & apud Theophrastum leucoium bulbosum. Quæ omnia suis locis declarantur. Leucoium album vt Dioscoridis ætate, sic etiam hodie vulgò notum, non à florum candore, neque enim semper candidos ha

Nomina *Genera* Lib. 3. c. 121. Cap. 173. hi. Lib. 21. c. 6. Lib. 7. hist. cap. 15. *Forma.*

LEVCOIVM, *Album.*

LEVCOIVM *Album & purpureum, Matth.*

dos habet,sed à foliorum canitie cinericióve colore dictum,caulem habet bipedalem aut tripedalem,durum,rectum, ramosum,rotundum : folia oblonga,candida, mollia,& veluti lanuginosa verbasci ritu:flores odoratos, ex quatuor foliolis congestos, in superiore cauliculorum parte,ex pediculis exeuntes, aut candidos aut rubētes,aut ex purpureo puniceos,aut cineri candidiori proximos : siliquas angustas , oblongas,in quibus semen latum & rotundum : radices validas, fibratas.

LEVCOIVM *Aureum, Matthioli.*

Lib 2.c 4. & hist.flo. cap 3.

Hoc minus leucoium ponit Dodonæus, quod non forma sed magnitudine sola differt, caules foliáque similia gerit, sed minora , flores etiam vel candidos , vel rubentes, vel puniceos, siliquas & semina similia. Fuchsius violæ matronalis nomine depinxit.

Cap.117. hist.

Purpureum huic planè simile est caulibus , foliis vtraque parte canescentibus , solo florum colore distat. Quare Matthiolus vtrumq; eadem pictura expresit.

Tempus.

Leucoia ista vere florent, & tota propemodum æstate.

Locus.

In hortis & cultis locis proueniunt.

Leucoium luteum.

Leucoium luteum , Græcis λευκόιον , & λευκόιον μήλινον , Plinio viola lutea, Arabibus & Officinis propriè *Keyri* , Gallis *Gyroflee iaune*, vel *Violier iaune*, Germanis *Geel veiel*, Italis *Viola Ialla*,

Forma.

caulibus est ramosis , lignosis, virentibus,foliis oblongis,angustis,in viridi nigricantibus,glabris, numerosioribus, longioribus,magis in acutum desinentibus, quàm superiora. Flores bene lutei, venusti, valde odorati summos

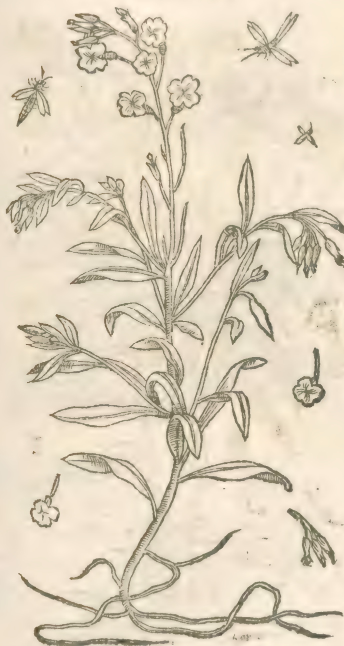
summos ramulos ornant: deinde siliquæ minores, in quibus semen compressum, luteum. Sponte è rimis peruetustorum murorum saxorumque apricis, & radiorum solis repercussu incalescentibus emicat, atque etiam è ruderibus, seritur etiam & colitur in hortis. Sed illud mense Februario & Martio floret, præsertim hyeme clementiore, hortense serius. Leucoium luteum verius dici ἴον φλογινὸν Theophrasti, quàm florẽ trinitatis, periti herbarij autumant, quod totus flos flammei sit coloris, id est, lutei: luteum enim florem flammeum à Latinis dici declarant hęc Plinij verba. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. Flamma enim in humido flaua est: in sicco verò rubra fit, & à flammeo flauóve colore discedens rubra cum splendore cernitur. Sui similis & vna dũtaxat, inquit Pena, quę plurimùm albos, sæpe purpureos, interdum, prę sertim annotina flores exoleti coloris in cæruleum vinaceum languescentis fert, cornicula quanta & cuiusmodi cornuti papaueris: geminum autem seminum ordinem membranula secundum ordinem intercurrit: folia accedunt ad calendulam albicantia è radice lignosa. Hæc nõ perinde seruet gustu. Alia viola lutea hîc proponitur spectanda verè polyanthes vel multiplex cognominanda, flore nimirum densissimis foliolis stipato & congesto, præstantissimi atque suauissimi odoris, nullis siliquis, nullo semine, abeunte nimirum in floris amplitudinem eo succo, quem siliquarum & seminis materiam esse oportebat. Cultu & mangonio talem euadere aiunt, præsertim si tenellæ plantæ antequam floruerint sæpiùs transferantur. Præterea leucoium puniceum hîc appinximus, rectiùs sic appellatum quam violam matronalem puniceam, quo nomine Fuchsius pinxit. Dioscorides lutei leucoij præcipuum in medicina vsum esse tradit. Huius aridos flores decoctos in desessionibus valere contra vuluæ inflammationes, & menstrua expellere: cerato exceptos rimas sedis sanare, cum melle feruida oris vlcera, semen ipsius duarum drachmarum pondere cum vino potum, aut cum melle appositũ menses, secundas, partus extrahere, radices cum aceto impositas lienem reprimere, & podagricis prodesse. Plinius eadem habet. Viola alba & lutea extenuant, menstrua, vrinam ciẽt, minor vis est recentibus: ideóq; aridis post annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram, oculorum autem inflamma

Locus. *Lib.21.c.8.* *In Ad.fol. 141.* *Viola lutea.* *Forma.* *Cap.117.hi. Lib.3.c.121.* *Vires & Temper.* *Lib.21.c.19.*

VIOLA LVTEA, multiplex.

LEVCOIVM, Puniceum, Fuch.

inflammationes cum myrrha & croco, folia cum melle purgāt capitis vlcera cum
Lib.7. fim. cerato rimas ſedis,& quæ in humidis ſunt,ex aceto verò collectiones ſanant. Galenus eadem diſtinctiùs explicat his verbis. Leucoij frutex vniuerſus extergentem facultatem habet,ac tenuium partium,plus tamen flores:& inter hos qui ſunt ſicciores magis quam virides, adeò vt & oculorum cicatrices craſſas extenuent, tum menſes quoque eorum decoctum mouet, & ſecundas partúmque emortuum eiicit: ac ſi bibatur, abortum facit.Eſt ergo id medicamentum vt ſi quod aliud,amarum. At ſi quis virium eius vehementiam multa aqua admiſta retundat,aut id genus aliquo,habebit & ad phlegmonem non malum medicamentum. Sic decoctū eius ſi non merū fuerit vteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſsimùm quæ diuturno tempore ad ſcirrhi modum induruere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt etiā qui cum melle ad aphthas adhibeant. Semen cum eiuſdem ſit facultatis,aptiſsimum eſt duarum drachmarum pondere potum: tum menſibus ciendis impoſitum conuenire creditur, partúmque viuentem interficere,ac mortuum eiicere. Radices ſimilis quoque facultatis, niſi quod craſsioris ſunt eſſentiæ,& magis terrenæ,cum aceto lienes induratos ſanant. Non-
Lib.3.anti. nulli verò & phlegmonas in articulis induratas iis curant. Meſues oleum de Keyri,id eſt, ex floribus lutei leucoij conficit vt chamæmelinum,quod tenuat,digerit: ob id dolores thoracis,renum,neruorum,menſurarum ſedat.

VIOLA MATRONALIS. *CAP. V.*

Nomina

Lib.21.c.7. **V**IOLA matronalis vel viola damaſcena & marina, Gallis *Violette de damas,& Gyrofflee de damas*, vel *violette & Gyrofflee des dames*, Germanis *Vuinteruiolen*, hoc eſt,viola hyberna ſiue hyemalis.Quidam ob odoris præſtantiam violam moſchatellam vocant,alij Heſperida Plinij, noctu magis olentem, inde nomine inuento. Dicitur autem viola matronalis quod

VIOLA Matronalis,alba.

VIOLA Matronalis, purpurea.

eam

eam matronæ colere ſoleant. Damaſcena tanquam ex Damaſco delata. In floribus huius differētia eſt. Vnam Fuchſius depinxit floribus candidis, alteram purpureis nomine leucoij albi & purpurei. E radice fibrata, denſa, ampla, caules emittit rectos, cubitales & ſeſquicubitales, ramoſos, in quibus folia longa, lata, ſubnigra, per ambitum leuiter crenata, crebra, drabæ, aut erucæ, minùs lacinioſa, in caulium ſummitate flores pulchri, quadrifolij, odorati, leucoiis ſimiles, ſæpius candidi, aliquando rubelli, aliquando dilutæ purpuræ, ſemen in ſiliquis oblongis & rotundis coërcetur, paruum, acre, fuſcum aut rufeſcens. Quamuis marinam & damaſcenam tanquam exoticam vocitent, inquit Pena, tamen in Nitiobrigum montoſis, & Veganij ſiluoſis, etiámque in pratis Angliæ fruticat, vnde horti habuerunt, in quibus culta floret Aprili, Maio, & Iunio menſibus, folia guſtu acria & calida ſunt, quin potiùs erucam, thlaſpi, aut Rapunculum guſtu tota ſapit, quibus idcirco affinis natura & facultatibus proxima putatur. Prouenit & ſponte in Sequanorum vallibus, qua œnus fluit, ſub ſepibus.

Genera. Cap. 173. hi. *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper.*

VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

CVM HVIVS plantę floribus magna ſit cum violæ & leucoij floribus affinitas, eam herbarij violarum ambitu comprehenderunt, & violam latifoliam, aut peregrinam nominarunt. Diximus enim nomine Græco τοῦ ἴου, & violæ Latino, plantas multas intelligi, quas florum ſimilitudo potius quàm ratio ſimiles fecit. Quidam atque etiam Officinæ voce barbara *Bulbonac* ceu *Bolbonac* rectiùs videntur appellaſſe à radicibus bulboſis: recentiorum plerique Lunariam, alij Lunariam Græcam vocant, alij perperā Rhaphanum ſilueſtrem, Brabanti *Penninkblœmen*, id eſt, florem nummi, à ſiliquarum figura nummum quadantenus referente. Hæc planta caules profert duros, rotundos, ſurculoſos, folia oblonga, latiora multò quàm violæ matronalis, virentia, in ambitu parum crenata, flores Leucoij purpureos & ſubcæruleos, quos ſequuntur latæ, planę, & propemodum rotundæ ſiliquæ, vel orbes foliacei, ex membranis tenuiſsimis veluti laminis compacti, pellucidi, ſemina quaterna aut quina complexi plana, lata, obſcuri coloris, forma quodammodo διχοτόμου lunæ, inter quæ media iacet tertia membrana, radices ſunt buboſæ, oblongæ, cādidæ prorſus, carnoſæ, ſparſæ, quadantenus aſphodeli, aut pæoniæ, ſed minùs protuberantes. Hæc, inquit Pena, in Alpinis Galloprouinciæ, conterminiſq; Pedemontij oritur, apud Frācos verò Flandros & Anglos in hortis tantum colitur, radicibus hîc exilioribus quàm illic, flaccidioribus, minúſque protuberantibus, ſed ſimilibus. Primo vere floret, in hortis Aprili menſe, altero à quo ſata eſt anno. Huic aliam ſimilem eſſe tradunt Dodonæus & Pena, foliis latis, & ſiliquis planis ac rotundis, vtriſque paulò minoribus, caulibus durioribus, breuioribus, floribus dilutioribus, radice perenni ac hyeme non marceſcente, fibroſa, non autem bulboſa, quæ in hortis reperitur, ac floret æſtate. Viola latifolia calido acríque guſtu eſt, præſertim ſemē, quod

VIOLA, Latifolia.

Nomina *Forma.* In Ad. fol. 137. *Locus.* *Tempus.* De ſlo. c. 6. fol. 157.

Temper. ſiccum eſt,radices acrimoniæ cuiuſdam, ſed non multæ participes ſunt. Lobellio
abſtergit, modicè calefacit, vrinas cit vti rapunculus. Eduntur in acetariis,vt ra-
punculi, & aliæ nonnullæ. Dodonæo & aliis quibuſdam veterum thlaſpi ſecun-
dum eſſe videtur,quod & ſinapi perſicũ dicitur,& thlaſpi Crateuæ. Nam, vt Dioſ-
Lib.2.c.150 corides ſcribit, Alterum thlaſpi tradit Crateuas πλατύφυλλον, καὶ μεγαλόῤῥιζον, id eſt,
latifolium & magnis radicibus,qualis viola hæc latifolia eſſe videtur. Quæ ſenten-
tia Petro Pe. non placet,quoniã huius radices non perinde acres ſint, vt Crateuæ
thlaſpeos radices traduntur, quarum vſus iſchiadicis vtilis, illarum acrimonia in-
efficacior. Idem neque iſtam, Armoraciam, ſiue ſilueſtrem raphanum Dioſcoridis
eſſe putat.

CARYOPHYLLI NOSTRATES. CAP. VII.

Nomina VLGO celeberrimi & notiſsimi florum elegantia, & ſuauiſsimo ca-
ryophyllorum exoticorum odore, caryophylli dicuntur, ſeu caryo-
phyllei flores, quibuſdam Ocellus, à floris ſpecie, & Ocellus Dama-
ſcenus, & Ocellus barbaricus, & Barbarica, Gallis *Gyroſflees, & Oelletz*
ſimiliter ab odore & forma, Italis *Garofoli*, Germanis *Negelbluomen* etiam ab odore,
Cap.1,2. hiſt. & *Graſzbluomen*. Fuchſius betonicæ alterius ſpeciem facit, & Betonicam alteram,
In Cap.153. ſeu Vetonicam coronariam vocat,quod eius in coronis penè nimius ſit vſus. Mat
lib.2. thiolus cum aliis Vetonicam coronariam, Officinæ detractis duabus prioribus à
betonica literis, Tunicam ſeu Tunicem, tamẽ Bernardus Gordonius Tunicam po-
Lib.2.c.7. lemonium eſſe tradit. Dodonæus Vetonicã altilem & coronariam appellat. Pena
Lib. 25. c 8. Cantabricam, quam Plinius in Hiſpania inuentam refert per D. Auguſti tempora
Pet.Pe.fol. 188. à Cantabris repertam, naſci vbique caule iunceo, pedali, in quo ſunt floſculi oblon
gi veluti calathi, in his ſemen perquàm minutum. Alij cantabricam potiùs eſſe vo
Lib.2.c.149 lunt Hiſpanorum *Scorzoneram*, contra venena omnia famoſiſsimam, de qua nos
alibi. Alij iphyum Theophraſti,quod eſſe ait herbæ graminíve ſimile, ſiccum eſſe,
Lib.6.hiſt. cap.7. radice lignoſa, ſemine ſeri, æſtate florere. Eſt autem à Tiphyo ſeu Tiphyis diuer-
ſum, quod animaduertendum eſt diligenter, ne tanta vocum affinitas imprudenté
Lib.1.cauſ. cap. 10. fallat. Iphyum enim coronariũ eſt. Tiphya verò in coronarum vſum nõ veniunt.
Lib.& c.6. Præterea Tiphyis hoc ferè peculiare, quod prima ſtatim germinatione ante folio-
hiſt.cap.7. rum ortum florem promant, quod in Bechio ac petaſite videmus accidere, vt non
immerito quidam exiſtiment à Theophraſto ea Tiphya nominari. Anguillara lu-
teum aſphodelum iphyum eſſe ſuſpicatus eſt. Alij cum Ruellio caryophyllos no-
ſtrates veteribus incognitos fuiſſe exiſtimant, mirum creditu tam celebrem florẽ,
tam iucundum, fuiſſe à veteribus ſilentio prætermiſſum, qui amplitudine, pulchri-
tudine, varietate roſa non inferior videri poſsit. Caryophyllus alius ſatiuus, alius
Genera ſilueſtris, hic minor, ille maior, qui foliis eſt longis, carnoſis, duris, anguſtis, in ex-
Forma. tremo acuminatis, incanis, cauliculis multis, iunceis, rotundis, geniculatis, læuibus,
cubitalibus aut altioribus, coëuntibus pyridatim internodiis, in quorum & iis ad-
natorum cacuminibus calices ſunt longi, teretes, glabri, orbiculo ſuperiore denti-
culati, è quibus flores omnium ſpecioſiſsimi prodeunt, ex ſenis foliolis, qui ſimpli-
ces ſunt, ex multò pluribus multiplices, per extremas oras ſcitè fimbriati, caryo-
phyllorum odoratu, ſed longè ſuauiſsimo, colore alias purpuraſcẽte dilutiùs, aliàs
intenſiore rubore nitente, aliàs candido. Sunt & non pauci albi & purpureis pun-
ctis aſperſis verſicolores qua coloris varietate & odoris ſuauitate cum roſis de prin
cipatu certant, ex flore medio ſtaminei exeunt gemini apices candidi: ſemen in
oblongis vaſculis minutum & nigrum, radix promiſſa, ſimplex, geniculata. Minor
ſiue ſilueſtris caryophyllorum ſpecies, priori ſimillima eſt caulibus, ſed humi ſtra-
tis foliiſq;, ſed dum colitur in areis hortorum, latioribus, vtriſque tamen minori-
bus, ex

CARYOPHYLLVS, *Altilis.* CARYOPHYLLVS, *Siluestris.*

bus,ex oblongis quoque paruis & teretibus calicibus flores promit minores, non ita foliosos, per ambitum quoque dissectos ac fimbriatos, candidos aut purpurascentes,nec odore perinde fragrantes ac superiores.Caryophylli maiores in hortis coluntur,speciosissimi in fictilibus vasis. Seruntur frequentiùs auulsis exiguis cum foliis surculis, semine rariùs. Nam è semine nati ad naturam agrestem redeunt, florésque,minores & simplices,etiamsi prius multiplices fuerint, producunt. Siluestris caryophyllus plurimus vbiuis reperitur in saxosis,montosis & siluosis marginibus calidarum & frigidarum regionum,seruntur etiam in hortis. Non desunt qui olitores credant surculis stylo perforatis caryophylla aromatica inseruisse,quo iucundum illum odorem flores illicerent,& caryophyllorum suauitatem expirantes naribus repræsentarent,vt ex flore minùs odoro quàm odoratissimũ, & ex fera siluestriq; herba mansuetam facerent, quæ iucundo odore caryophylli suauitatem mentiretur. Quod si verum est,siluestris à satiuo nisi cultu & mangonio differt,quod tamen nonnulli inficiãtur. Florent tota æstate & autumno, viuace horum planta,multísque annis durante,si hyeme à frigoris iniuria defendatur.Sæpe, inquit Ruellius, in cellis vinariis tota planta fruticare visa hyeme,fauente loci tepore,& flores interdum parere. Aliud tradit non omittendum,sæpe visam herbã vno anno florem parere candidum, altero purpureum, tertio colorum varietate promiscuum: & quod mirabilius videri possit, ramum eundem niueum & vermiculatum proferre florem,tam prona huius herbæ natura,vt flos albus in purpureum,& purpureus in candidum studio cultus, aut vbertate commutantis soli degeneret. Calidum siccúmque esse odor & sapor amariusculus demonstrant. Tradunt recentiores flores præsertim purpureos ad animi deliquia,& cordis tremorẽ valere,ad vertigines,epilepsiam,paralysim,conuulsiones, ex betonicæ vel amaraci decocto potos: Saccharo conditos perinde ac rosas, vtiles non solùm ad supradicta,sed etiam aduersus venena omnia, & venenatorũ animalium morsus,& ictus. Dari etiam ad interaneorum animalia necanda,& ad pestis contagia. Valẽtiùs tamen succum id præstare ex tota planta expressum: haustum enim quatuor vncia-

Locus.

Tempus.

Lib.2.c.149

Temp.& Vires.

rum pondere, à morbo qui iam inuaserit liberare. Siluestrium radices trium drachmarum pondere haustas ex mero, à vipera demorsos sanare. Eorumdem succum calculo atterendo & educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem esse, fit ex altilium floribus detractis vnguibus acetum iis in eo insolatis, quo naribus illito reuocantur animi deliquio consternati. Idem quoque vtile est pestilenti auræ arcendę, naribus, arteriis, manibus quotidie eo irroratis.

ARMERIA. *CAP. VIII.*

Nomina Lib.2.c.149 &lib.3.c.77 Lib.2.c.7.

CARYOPHYLLORVM siluestrium siue minorũ species videntur esse, quæ Gallis *Armoiries*, Ruellio Armerię & Armerij flores dicuntur. Primam Dodonæus Vetonicam coronariam seu altilem minorem vocat, Germanis *Mutvuillen*, quidam *Hochmut* id est, Superbam, Belgæ *Pluymkens* à florum foliolis fimbriatis & plumarum ritu dissectis. **Forma.** Caryophyllo altili caulibus, foliis, floribus similis est, sed multò minoribus, folia sunt longiuscula, angustiora, cauliculi tenues, nodosi, pedales & cubitales, in quibus flores odoris suauis, superioribus similes, sed simplices, ex quinis, aut senis foliolis, altioribus & angustioribus crenulis fimbriati, candidi, aut purpurei, deinde siliquæ acuminatæ semen comprehendentes. Elegantiæ & odoris causa in hortis habetur. Hanc idem Dodonæus in florum historia caryophylleum minorem, atque etiam Vetonicam altilem, seu coronariam minorem vocat, Fuchsius Betonicam siluestrem alteram. Primum verò armerium florem Dodonæus in florũ Historia eum facit, quem Germani *Dondernegele, feldtnegele*, Belgæ *Keykens*, quasi dicas fasciculum florum, in quibusdam Picardiæ locis *Cuydereles*, vocant, qui cauliculos habet rotundos geniculatos veluti caryophyllei flores, circa inferiora genicula sæpius rubẽtes, cubito breuiores, folia oblonga, sed aliquanto quàm maioris caryophylli latiora, colore herbaceo virentia, flosculos in summis cauliculis paruulos, exiguis caryophylleis similes, verùm minores, plures simul in quandam veluti vmbellam congestos, particu-

Cap.19. Cap.132.hi. Ibid. Armeria Dodo. **Forma.**

ARMERIA VETONICA, Coronaria.

ARMERIA Prima Dodonæi, siue Caryophyllus minor siluestris, Lob.

latim

latim frequentiùs prodeuntes,& ſemper ferè cocci rubore ſplendentes,punctis interim candidis circa medium interdum variegatos,rariſsimè candidos. Ornat hic floſculus Belgicorum hortorũ areas,apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Iſtam, in ſtirpium hiſtoria Dodonæus, Vetonicã veram,ſeu herbam Tunicã nuncupat.Fuchſius Betonicam ſilueſtrem vnam.Armeria ſecunda ſiue ſilueſtris Dodonęo eſt ſilueſtris Vetonicæ ſpecies,Gallis *Armoiries ſauuages*, Germanis *Gauchblum*, id eſt,flos cuculi,Belgis *Cracyenblœmkens*,id eſt,cornicis flores. Armerię ſeu Vetonicæ altili affinis eſt, cauliculis geniculatis,foliis breuioribus,latioribus,& multò magis candicantibus quàm caryophylli, aut armeriæ primæ folia,flores frequentiùs rubent,interdum candidi ſunt,altiùs crenati,ſimpliciores,inodori, ſemẽ in oblongis ſiliquis continetur.Exit paſsim in pratis vliginoſis,& locis riguis herbidíſque, Maio & Iunio menſibus.Quibuſdam odontitis Plinij cap.12.27.inter fœni genera: cauliculis denſis,ab eadẽ radice,geniculatis,triãgulis,nigris. In geniculis folia par- Lib.2.c.7. Cap.132.hi. Armeria ſilue. Lib.2.hiſt. cap.7. *Nomina* *Forma.* *Tempus.*

ARMERIA Secunda ſiue ſilueſtris, Dodon.

MISCIPVLA ſiue Armeria altera.

ua habet,longiora tamen quàm iolygonon. Semen in alis hordeo ſimile: florem purpureum,puſillum. Naſcitur in pratis.Decoctum cauliculorum eius in vino auſtero,quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita vt contineatur ore. Hanc venenis cõmendant, inquit Pena,qui putant Tunicem eſſe, nec prorſus falluntur, quia nõ fruſtra opem experiuntur, & nonnullis practicis Arabibus etiam Tunix vocatur,non ſecus atq; polemonium Belgarum,ſiue Ocimaſtrum, quod eſt Gordonij Tunica. Tertia quædam eſt Dodonæo in florum Hiſtoria, Armeriorum florũ ſpecies,cauliculis rotũdis,geniculatis,tactu glutinoſis, pedis altitudine:foliis ex ſingulis geniculis binis,oblongis,anguſtis,acuminatis,in virore candicãtibus & quaſi cæſiis:floribus in vmbella ſimiliter pluribus,ſimul congeſtis,pulchris,Armeriis ſimilibus,verũ minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore:ſemine in oblongis vaſculis puſillo : radicibus tenuibus & fibratis. Seritur in Hortis:floret à Maio aut Iunio menſe in autumnũ vſq;.Quidam volunt Limonij,aut Behen vulgò nunc dicti ſpeciem aliquam eſſe. Eſt Lobellio Lychnis ſilueſtris altera,& Behen rubrum *Locus.* *Vires.*

Salamanticum Clusij. Dicitur etiam à Lobellio Muscipula seu Armoratia altera, fortasse flos Constantinopolitanus alter minor Gesneri.

VIOLA BARBATA MAIOR. CAP. IX.

Nomina

Genera.

Forma.

A SIMILITVDINE floris violas appellant herbarij plantas hîc depictas, easque duûm generum. Vna enim viola barbata latifolia, alia viola barbata angustifolia dicitur. Viola barbata latifolia radicibus nititur longis, nigricantibus, tenuissimis fibris capillatis, huc illuc repentibus, surculosis, caulis in cubiti altitudinem assurgit, nonnunquã breuior proceriórve, pro soli pinguis macríve natura, geniculatus, septem plerúmque aut octo internodiis constans, rotundus, folia bina ex singulis internodiis exeunt, latiora quàm in cæteris huiusmodi violarũ generibus, venosa: in caulis cacumine quindecim aut sexdecim, interdum etiam plurium vaginularum coaceruatur fasciculus, extantibus vndiq; veluti barbæ pilis elegãtissimè ornatarum, vnde violæ barbatæ nomen positum fuit. Hæ particulatim florent sub finem Aprilis, vt ex tanto numero quinque aut sex dũtaxat dehiscãt, flos puniceus, albis punctis plurimis & minutissimis distinctus, quinque foliolis constat, eminentibus, in medio tenuibus filis propemodum cæruleis, eximiaq; sui pulchritudine oculis intuentium arridet. Semen in oblongis vasculis maturescit.

VIOLA Barbata, Latifolia.

VIOLA Barbata, Angustifolia.

Locus.

Sponte in pratis humidis, & riguis pascuis nascitur, colitur etiam in Hortis ob floris venustatem. Viola barbata angustifolia radice est breui, candida, modicè fibrata, foliis gramineis, sed longioribus, nigrioribus, aliquantùm hirsutis, propè radicem multis, in caule paucis, binis per interualla, ad caulis nodos alarum modo iunctis, caule nunc singulari, nunc multiplici, geniculato, pedali, surculis ex alarum sinu non binis ex aduerso, sed singulis ex altera tantùm parte prodeuntibus, in quorũ fastigio caliculi multi, longi & graciles in multos veluti barbæ pilos extremo orbe diuisi, vnde barbatam appellarunt. Flos est puniceus, elegantissimus, sed minimus, coloris tamen nitidissimi, & imprimis viuidi. Sabulosis, macris, lapidosis, sed apricis gaudet.

Locus.

Tempus.

Floret Maio & Iunio mensibus.

CALTHA

CALTHA HORTENSIS. CAP. X.

QVAE Calendula recentioribus dicitur, quod singulis ferè mensiū calendis floreat, Italis eadem de causa *Fior d'ogni mese*, Hetruscis, Matthiolo teste, à floris colore *Fior raucio*, Germanis *Ringelblumen*, ab intorto, & in circulum acto semine, Gallis *Soulsi*, idest, Solisequiū, quod sub vesperā flos contrahatur, non est tamen heliotropium, multò minùs scorpioides, sed veterum præsertim Poëtarū Caltha, dicta fortasse à calatho, qui quasillus Latinis, Seruio teste, poculum & calix est, cuiusmodi ostentant calendulæ florum pocula flaua. Caules tres aut quatuor gerit striatos, fungosa intus medulla, in quibus folia oblonga, ex angusto in latius se expandentia, mollia, nonnihil lanuginosa, flores in summis caulibus pulchri, cum grauitate quadam odorati, qui Occidente Sole contrahuntur, manè eodem Oriente explicantur, singuli in medio sui orbem circinatum vmbonémve gerunt luteum croceúmve permultis foliolis luteis, vel aureis stipatum (vnde Chrysanthemū Dioscor. vocat Lobellius) in medio multa, breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina: semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibratæ. Cur autem hanc herbam Caltham esse credant herbarij, facit imprimis Plinius, qui Caltham odoris grauis esse scribit, deinde Vergilius, qui de ea sic cecinit. *Nomina* *In cap. 186. lib. 4.* *Forma.* *Lib. 21. c. 6.* *Ecl. 2.*

CALTHA *Poetarum.*

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Et Collumella, *Lib. 10.*

Candida Leucoia, & flauentia lumina calthæ.

Quæ de Calendula rectè dicuntur, cum grauitate quadā odorata, & auri luteo colore splendente. In hortis & cultis copiosissimè, & in multis aruis Galloprouinciæ & Narbonæ & incultis fruticat. Calendulæ flos calidus est secūdo propemodū ordine, præsertim exsiccatus. Creditur cor roborare, venenis resistere, & aduersus pestilētes febres quoquomodo sumptus efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas elicere, item ad capillos flauos reddendos conducere scripsit. Herbæ folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ob quam in olere sumpta aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare tradit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetariis admisceant. Calendula auctore Matthiolo, excalfacit, extenuat, aperit, digerit, & prouocat, quamuis gustu adstrictione non carere deprehendatur. Constat sexcentis fœminarum experimentis eandem valere plurimùm ad menses ducendos, præsertim epoto eius succo, aut herba ipsa recente diutiùs deuorata. Datur quoque succi vncia addita lumbricorum terrestrium pulueris drachma vtiliter morbo regio laborantibus. Sunt qui dicunt herbæ huius vsu acui indies oculorum aciem. Constat autem stillatitiam floridę plantæ aquam oculorum ruborem & inflammationem arcere, si oculis instilletur, aut si linteola in ea macerata superponantur. Quidam Caltham, esse Theophrasti Cerinthum, quasi κηρανθῆ, cereum florem, à Cerinthe Plinij diuersum, credunt: *Locus.* *Tempus.* *& Vires.* *Dodon. de flo. ca. 7. Cap. 14. hist.* *Ibidem.* *Ca. 186. li. 4.*

conueniente colore floris, ac floreſcendi tempore. Nam circa Februarij exitum ſata, ineunte Iunio florere incipit, florem in hyemem vſque prorogans, ac ſi hyemis rigorem pertulerit, ſilueſtris præſertim, cum Leucoio bulboſo & Viola flammea, ſiue cheiri, florem renouat.

MELANTHIVM. *CAP. XI.*

Nomina MΕΛΑΝΘΙΟΝ Græcis & Μελάνσπερμον teſte Plinio, Gith Latinis, Officinis Nigella. Melanthium autem & Melanſpermum, & Nigella à nigro ſeminis colore hæc herba dicta eſt, Arabibus *Xanim, Snnis,* ſeu *Sunizi*, Gallis *Poyurette & Nielle*, Germanis *Schuuartz Rommich, & Schuuartz kumel*, Hiſpanis *Negnillia*. Apud Dioſcoridem & alios veteres vnius *Genera.* duntaxat Melanthij mentio extat. Poſteriores quatuor eius differentias obſeruarunt. Nigellam ſatiuam vulgarem, Romanam, odoram, & Nigellam à citreo ſeminis colore citrinam Officinis vocatam, alioqui illi perſimilem: cui perſimilem pinxit Lobellius ſolo floris amœna duplicatione diſtantem: Nigellam ſilueſtrem *Forma.* duplicem. Melanthium ſatiuum frutex eſt paruus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum, vel maior, foliis paruis, ſenecionis herbæ ſimilibus, multò tamen tenuioribus, capitulo in cacumine exiguo, ceu papaueris, oblongo, quod interius membranas intercurſantes habet, quibus ſemen includitur, nigrum, acre, *Lib.3.c.78.* odoratum. Qua deſcriptione Dioſcoridis, Melanthiũ ſatis apertè nobis innotuit. Caulem enim fert in hortis noſtris ſurculoſum, pedalem, folia diſſecta, fumariæ ferè, ſed magis virentia. Flores in ramulorum verticibus coloris cærulei diluti, ſingulos in quinque foliola diuiſos rotæ paruæ inſtar, iis diſcuſſis capitula in ſummo corniculata, ſingula intrinſecus quinis aut ſenis loculis diſcreta, in quibus ſemen continetur ceparum ſemini ſimile, acre, odoratum. Eadem planè eſt Nigella citrina, ſi ſeminis colorem exceperis. Eadem folia, capitula, membranulis interſepien-

MELANTHIVM ſatiuum, Matth.

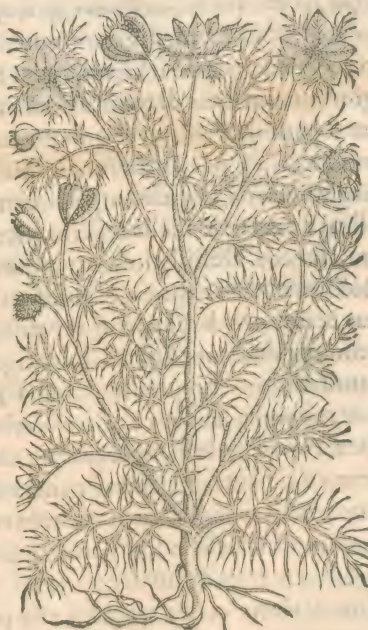
NIGELLA Citrina flore albo multiplici.

MELANTHIVM *Siluestre prius, Matth.*

MELANTHIVM *Siluestre prius, Matth. secund. Edition.*

MELANTHIVM *Siluestre alterum. Matth.*

tibus distincta, flores purpurei pallētes, semen multum, odorum. Idem odor, sapor, vis, vsus. Melanthium siluestre duūm generū caulibus est hortensi ferè similibus, quemadmodum & floribus differt tantū foliis tenuioribus, multifidis, capillaceis, & odoris præstantia, acrimoniaq; vincitur, sed in siluestri secundo loco depicto flores & capitula sunt, quàm in satiuo maiora, in eo quod priore loco depictum est, longiora, & veluti in quinque cornutas siliculas diuisa, cornibus in ambitum repandis retróve flexis cuiusmodi Aquilegia fert. Melanthium satiuum non nisi in hortis satum prouenit. Nigella citrina ex Syria aliisq; Orientis emporiis aduecta, Anglicis iam & Germanicis hortis copiosior est quàm Italicis, vbi quæ cæteris antecellit, Romana vocatur; alioqui Romæ vel in hortis pauca. Siluestria Melanthia inter segetes, & in agris aliis proueniunt. Iunio mense florent, Iulio & Augusto semen edunt. Melanthij semen panibus inspargitur, vt scribit Dioscorides, capitis doloribus illitum fronti, & incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, œdemata vetusta, duritiasq; cum aceto illitum: circūscarificatos clauos excutit cum vetere vino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctū, si eo colluantur, succurrit: rotundos ventris lumbricos expellit ex aqua vmbilico illitum: tritum autem & in linteo ligatum & olfactum catarrho laborantes

Locus.

Tempus.

Lib. 3. c. 78.

Vires & Temper.

laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum vrinam, menſes, & lac prouocat: difficultatem ſpirandi cum vino potum. Finit (Andr. lac legit in antiquo codice, πινόμενον δὲ πλείους ἡμέρας, ἔμμηνα, καὶ οὖρα, καὶ γάλα, καὶ ἕλμινθας ἄγει. παύει δὲ καὶ δύσπνοιαν μετὰ νίτρου ποθὲν. Ideſt, Potum autem pluribus diebus, menſes, vrinam, lac & lumbricos educit: quod ſi bibatur cum nitro, ſedat reſpirationem difficilem) Phalangiorum morſibus drachmæ pondere cum aqua hauſtum auxiliatur: ſuffitu ſerpentes fugantur. Tradunt largiùs potum enecare. Eadem ferè Plinius tradidit. Gith ex Græcis alij Melanthium, alij Melanſpermum vocant. Optimum quàm excitatiſsimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incenſoq́; ſerpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Deſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infuſum naribus mitigat. Cum irio oculorum epiphoras & tumores lenit: dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & commanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat: difficultates ſpirandi addito vino potum: duritias tumoreſq́; veteres, & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus vt hyoſcyami. Oculos purgat, vrinam & menſes ciet. Similiter largiùs venenum eſt, quod miremur, cum ſemen gratiſsimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantùm granis triginta, ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina: culices ſuffitu necare, item muſcas. Galenus eius temperamentum & vires accuratiùs diſtinxit his verbis. Melanthium excalfacit & deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: hoc enim nomine catarrhos ſanat in linteo admotum, atque aſsiduè olfactum. Quinetiam ſi intrò in corpus ſumatur, vel maximè flatus extinguit: vnde cõſtat ipſum eſſentiæ eſſe tenuis, & ad vnguem à caliditate elaboratæ: propterea ſanè etiam amarum eſt. Itaque mirum non eſt ſi lumbricos interimat, non eſum modo, ſed etiam foris impoſitum. Neque ſanè etiam mirandum ſi lepras, clauos, myrmecias eiiciat. Sic verò etiam orthopnœam iuuat, & menſes prouocat, qui ob craſsitudinem aut viſcedinem retenti fuerint. In ſumma vbi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium eſt. Hæc Galenus. Symeon Sethi his addit, ſi cum melle fermentetur, & ex calida aqua hauriatur, calculos in renibus & veſica minuere, vrinam ciere, menſes ducere, & veluti remedium contra venena eſſe, ſi quis ipſum ieiunus aſſumat. Scribit Petrus Pe. Melanthij ſemen pingue oleo efficaciſsimo reddendo aptum quo puerperæ mulierculæ excludẽdo partui, atque ſymptomati hiſterico propellẽdo multum vtuntur, vocitantq́; vulgi perſuaſione Nardinum, nempe odoris ſuauitate & efficacia haud diſpari. Iſtud oleum prælis expreſſum, nigro, ſed limpido colore, pauca quantitate hauſtum ſplenis tumores duritieſq́; demollitur, ſicq́; foris illitum. Citrina Nigella Itali multùm vtuntur etiam in condimenta, in placentas, ſinapiq́; addunt. Siluestrium ſeminum nullus vſus, quia meliorum copia ſuppetit.

Li.20. c.17.

Li.7. ſimpl.

Fol.329.

LYCHNIS. *CAP. XII.*

Nomina

QVAM Græci Lychnida vocant, Gaza Lucernulam vertit, Athenęi interpres modo Ballariãm, modo Genicularem, alij Vallariã. Hæc multis aliis nominibus tamen inter notha relatis nuncupatur, ἀθάνατος enim dicitur, ideſt, immortalis, quod diutius venuſtatem ſuam retineat: item ἀκυλώνιον, βαλλάριον, γερανοπόδιον, ideſt, gruis pes, κορύμβιον, & hanc eſſe corymben Ruellius eſſe iudicat, cuius Columella hoc ſenario meminit.

Lib.3. c.57. Lib.10.

Nunc veniat quamuis oculis inimica corymbe.

Coronis enim inſerta igneo micans aſpectu oculorum aciem obtundit. Iam &

Lychnis

Lychnis iſta Taurion dicitur. Alia tamen, inquit idem Ruellius, quæ Taura, ſiue Tora vulgò dicitur venenata herba eſt. Nominatur præterea & σκῆπτρον, item μαλέιον. Dioſcorides Lychnides duas breuiter perſtrinxit, ςεφανωματικὴν, ideſt, coronariam, & ἀγρίαν, ideſt, ſilueſtrem. Herbarij plures adnumerant, omnes à floribus flammeo colore, lucidáve, aut ſanguinea purpura fulgentibus, quaſi lucidos luculentósve flores dicas, vel quod tomentoſis earum foliis veteres ad lucernarũ vſum pro ellychniis vterentur, λύχνος enim lucernam, & ἐλλύχνιον lucernæ funiculum ſignificat. Lychnis ſatiua ſiue coronaria, Ocellus, Gallis *Oeillet* dicitur, & *Oeillet Dieu*, Pariſiẽſibus *Paſſeroſes*, Germanis *Fruuuenroſzlin, Marienroſzlin, & Himmelroſzlin*, ideſt, dominarum roſa, mariana roſa, Cæli roſa, & cæli flos, Belgicè *Christus ooghen*, ideſt, oculus Chriſti. Lychnis ſilueſtris, Gallis *Oeillet ſauuage*, Germanis *Margenroſzlin, & Vvildemargenroſzlin*, Belgis *Ienettekens*. De vtraque Lychnide ſuccinctè hæc Dioſcorides. Lychnis coronaria flos eſt leucoio ſimilis, ſed purpureus, qui in corollas nectitur. Lychnis ſilueſtris ſatiuæ prorſus ſimilis eſt. Plinius de roſa tractãs, Eſt & quæ Grǽca, inquit, appellatur a noſtris, à Græcis Lychnis, nõ niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violę magnitudine, odore nullo. Idẽ aliquanto poſt de floribus ſingulorum anni temporum agens, inter æſtiuos flores Lychnida recenſet ex Theophraſto, vt initio diximus. Ex hac Lychnidis cum roſæ & violæ floribus collatione, peritorum herbariorũ cõſenſu Lychnides veræ ſunt, quas hîc pinximus. Ex his ſatiua caules profert cubitales, teretes, canos & lanuginoſos, geniculatos, ramoſos, folia oblonga, magnitudine foliorum leucoij vel ſaluiæ, flaccida, incana, tomentoſa, vti Æthiopis in ſingulis cauliculorum & ramulorũ ſummitatibus: flores emicant ex calicibus crenatis, Pſeudomelanthij ęmulis, aſpectu pulchri, ſed inodori, violæ matronalis floribus maiores, roſea purpura rutili atque nitore ſplendentes, oculorumq; aciem interdum præſtringẽtes Pyropi, aut Lychnidis lapidis modo, vnde nomen vtrique cõmune fuit, ex quînis ſæpius, rariùs ex ſenis foliolis congeſti, in quorũ medió apices ſunt acuti & pungentes. Radix longiuſcula, tenuis, fibrata. Reperitur etiam in hortis cui flores candicant, aut dilutè rubent, ſed rariùs, & illic neglectæ. Sed illa, vt omnium pulcherrima, inquit Pena, ita ſedulo colitur ſola, ideoq; flores adeò confertos & multiplices fert, vt poſtea ſemine orba ſit, exhauſta nimirum formæ vi, & pabulo in florum cõmodum abſumpto, vt de viola Martia diximus. Sunt qui hanc Lychnidem, διὸς ἄνθος, ideſt, Iouis florẽ eſſe credant, qui facilè Theophraſti auctoritate refelluntur, inter æſtiuos flores ſeparatim Lychnida & διὸς ἄνθος recenſentis, quod & facit Plinius eadẽ Theophraſti verba referens. Lychnis ſilueſtris geniculatis caulibus, foliiſq; mollibus ſupradictę Lychnidi ſatis ſimilis eſt, minùs tamen cana & lanuginoſa, foliis item anguſtioribus, & caulibus gracilioribus, tenerioribuſq; ac magis ſurculoſis: floribus etiam minoribus, candidis, aut rubentibus, magis inſectis, nullis in medio apicibus, calicibus tamẽ maioribus, rotundis, hirſutis, alioqui ſimilibus: radix longa eſt, & digiti

LYCHNIS Coronaria, Matthioli.

Lib.3. c.97. *Genera.* Lib.3. c.98. Lib.21. c.4. Cap.11. *Forma.* *Locus.* Lib.6. hiſt. cap.7. Li.21. ca.11.

Lib.3. ca.9. hist.

LYCHNIS Siluestr. purpurea, Dodon.

& digiti sæpè crassitudine. Huic alia prorsus similis est, auctore Dodonæo, atque eadem foret, nisi minor esset, & radix breuior, flores semper purpurei. Istam Lichnidem, ocinoides purpureũ multi esse putant: superiorẽ item Ocinoides album. Alia Lychnis siluestris ex Dalechampio hîc proponitur nõ ei dissimilis, quæ post hac tertia Clusij est, radice breui, candicante, modicè fibrata, foliis circa radicem multis, in orbem humi stratis, oblongis, angustis, acuminatis, nigricantibus, lanuginosis, plantaginis minoris propemodum figura, caule nunc singulari, nunc multiplici, palmum alto, nodoso, villoso, foliis per caulem semper geminis, pari interuallo exeuntibus, gustu fatuis, & subausteris, flore Lychnidis satiuę minore, purpureo, semine copioso in folliculis turbinatis, qui multis lineis virgati sunt, & lacteo viridiq; colore distincti. A Lychnide siluestri purpurea Dodonęi, quod ocinoides purpureum multi esse autumant, hæc planta plurimùm differt. *Locus.* Siluestres duæ priores iuxta pratorum aruorumq; margines, & iuxta satorum sepes exeunt. Transuectæ verò vtriusque in hortos cultu, inquit Pena, flores adeò fœtura luxuriant, vt maximũ Africanũ florem, vel rosam æquent, vel superent. Lychnidem aliam siluestrem ex Mycono hîc proponimus, quæ radice est fibrata, palmum longa, nigricans, neruũ intus habens, in profundum acta, sapore dulci cum adstrictione. Ex ea ramulos fundit multos, rotundos, villosos, incanos, vix palmum excedentes, in quibus folia angusta, pilosa, incana, per cauliculos incerto ordine distributa, leuiter adstringentia in summo caulium vertice flores exeunt campanellæ similes, quales in conuoluulo, rotundi, ex candido nonnihil purpurei. In montibus & locis maximè siccis prouenire Myconus ait, nec alibi à se visam quàm in montibus D. Mariæ à Monteferrato. Floret Maio mense. Lychnidis speciem idem Myconus appellauit à foliorum figura, & florum quadam similitudine: quamquam non tam calida sit ac reliquæ Lychnides à Dioscoride & Galeno explicatæ. Sunt plures Dodonæo Lychnides siluestres, præter quas aliquot alias obseruauit Clusius, quas ex eodem describemus. Prima geniculatos habet cauliculos, in multas calas diuisos, pedales aut maiores: folia in singulis geniculis bina, ternáve, interdum plura, angustiora quàm reliquarum, in virore candicantia & quasi cæsia: flores in summis ramulis, ex quinis, non pluribus foliis bisulcis congestos, interiore parte candidos, exteriore purpurascentes aliquantulum, & antequam omnino tabescant, sese contrahentes & circumuoluentes: calices duros admodum, breues & subrotundos, semen

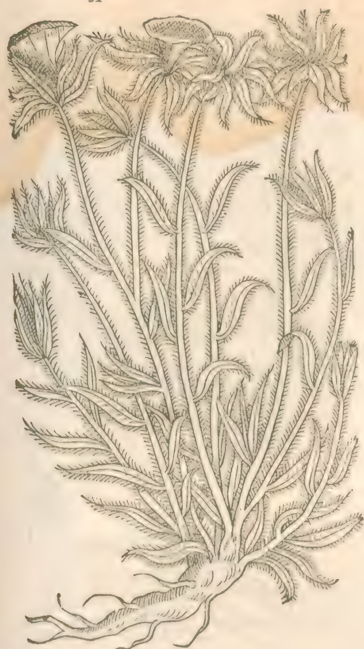
Fol 142.

LYCHNIS Multiflora Anglica, Penæ.

paruum,

LYCHNIDIS Siluestris ſpecies, Myconi.

LYCHNIS Siluestr. I. Cluſ. & Behen album Salmantinũ.

LYCHNIS Silueſt. alte. Cluſij, Papauer ſpumeũ quorumdam.

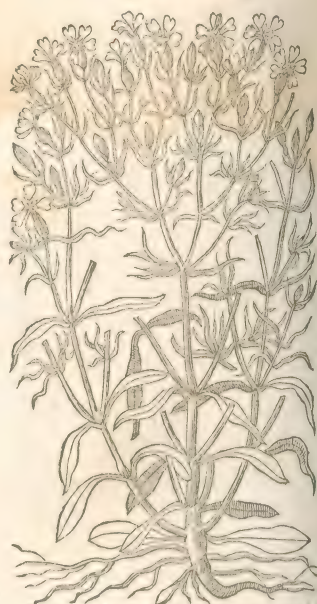

paruum, rotundum papaueris rhœadis, ſed cinereum continentes: radicem ſatis craſſam, candidam, multifidam, ſed non perennem. Altera caulibus eſt ſuperiore craſsioribus, rotundis atque etiam geniculatis:foliis per genicula ſemper binis,ordine diſpoſitis, ſuperioribus colore ſimilibus, ſed multò maioribus:floribus pluribus in vmbella congeſtis, pulchris, rubris, quinquepartitò etiam diuiſis, non tamen biſulcis, ſemen in vaſculis tenerioribus ſuperiori ſimile continetur: radix craſsior eſt, magiſq; fibroſa, hyeme tamen vt illa perit. Tertiæ caulis eſt geniculatus, ſed paucioribus alis concauus: folia etiam bina ex ſingulis geniculis prodeunt, ſed ſuperioribus magis virentia,& firmiora,flos in ſingulis alis,ſecundæ ſimilis ferè,ſed maior & obſoletioris coloris, cuius etiam foliola bifida ſunt: calix craſsior quàm in ſuperioribus, tunica ſiue membrana dura & valde ſtriata tegitur,cinerei coloris, in quo ſemen cinereum reliquis maius: radix eſt ſingularis,non admodum fibroſa, quæ etiam hyeme perit. Quarta ex ſingulis geniculis pedales ramos profert,geniculatos,folia priori ferè ſimilia, ſed aliquantulum latiora,& intenſo virore ferè nigricantia:flores ex quinis etiam foliolis conſtantes, rubentes:ſemen in caliculis ſimile ſuperioribus,ſed minus & ſubnigrum: radix craſſior ſecundæ ſimilis,hyeme etiam perit. Quintæ multi caules ex vna radice pro-

LYCHNIS Siluestr. III. Clusij Cauliculis striatis.

LYCHNIS Siluestris IIII. Clusij.

LYCHNIS Siluestris V. Clusij. Hirta Lob.

deunt etiam geniculati & rotundi, sed lanũginosi, longiores, infirmiores, & in terram procumbẽtes: folia in singulis bina, oblonga, mollia, & lanugine quadam canescentia, inter quæ flores alternatim secundum ramulorum longitudinem enascuntur, superioribus forma similes, sed maiores & dilutiore colore rubescẽtes: semen in valuulis superioribus simile, subrufum: radix crassa, & fibrosa. Sexta omnium minima, cauliculo assurgit circiter palmum alto, geniculato, tenui, lanuginoso: foliis ad singula genicula binis, oblongiusculis, exiguis, lanuginosis: flores inordinati, & alternatim ex singulis geniculis prodeunt, parui & pulcherrimo rubro colore purpurascentes, & caliculo oblongo lanuginosoq; insidentes: radix tenuis & inutilis. Nascuntur sponte quatuor priores in aruis, & inter segetes pingui solo, plerisq; castellæ veteris locis. Belgij in hortis florent à mense Maio in Autumnũ vsque. Omnes cum adoleuerint, lento quodam & glutinoso humore superiore parte illitæ videntur: quarta maximè, cui plerũmque culices, muscæ & formicæ tanquam visco captæ adhærent. Quinta in marginibus quorumdam agrorum istic inuenitur: floretq; quo reliquæ tempore. Sexta collibus Salmanticæ vicinis inter saxa prouenit, & Maio mẽse floret. Duas priores Salmãticenses Behen appellabant, albũ videlicet & rubrum, tertiã ocimoides. Sed omnes ad Lychnidis siluestris

LYCHNIS Siluestris minima, VI. Clusij.

siluestris genus commodius referri posse Clusius existimat,cui valde similes sunt,notisq; ferè omnibus conueniunt. Sunt qui alteram & quartam inter Armerios flores numerant: semen tamē Lychnidi simile & minimè planū, aliæq; notæ eorum sententiam conuellunt. Quinta Lychnidi Myconi satis similis. Sexta ad Saponariam nostram minorem satis accedit,de qua paulò pòst dicemus. Hæc ex Clusio. Lobellius Lychnidem siluestrē alteram incanam cauliculis striatis pictura hac expresit. Papauer spumeum quorumdam. Dodrantalis est herbula, Lychnidi marinæ facie proxima, (nusquā nisi in Galloprouinciæ & Italiæ campestribus & vinetis se reperisse ait)quinis & senis sesquipalmaribus ramulis & foliorum gemino positu, effigie & hortu,humile Nigellastrum apprimè refert, sed quini striati confertim stipati semen claudentes florum caliculi, Lychnidis marinæ. Vniuersa planta albicat, gustu præsicco, & nonnihil calido. Videtur quarta esse Clusij suprà descripta. Siluestres plurima æstatis parte, & in autumnum vsque *Tempus.* florent.Lychnidis satiuæ semen,auctore Dioscoride, cum vino potum à scorpione ictis auxiliatur. *Vires.* *Lib.3. c.98.* Siluestris semen duarum drachmarum pondere potum biliosa per aluum ducit,ictis à scorpione conuenit. Aiunt huius herbæ appositu scorpiones torpescere,& inertes prorsus reddi. Galenus Lychnidis coronariæ semen scribit calidum esse secundo quodammodo ordine,aut iam etiam tertio, siccum sanè eodem modo. *Li.7.simpl.*

FLOS CONSTANTINOPOLITANVS. *CAP. XIII.*

E Lychnidis generibus,est planta illa Chalcedonica miniata,siue Constantinopolitana,quam Constantinopolitanum florem vocant, alij Hierosolomitanum, alij Creticum: cui caules sunt multi, bicubitales, graciles, teneri, geniculati, asperi, ex singulis geniculis folia bina, neruosa, alarum instar caulem amplectentia, in acutum desinentia, latiora propè caulem, nullo pediculo subuecta, oblonga, quadantenus Lychnidis siluestris, sed nonnihil viridiora, hirsutiora, asperiora, flores in latis vmbellis multi simul congesti, quinque bifidis foliolis constantes,colore floris calendulæ,vel lilij purpurei,aut cocci, sed viuidiore, aspectu pulcherrimi,cæterùm inodori,adeò vt quemadmodum multi alij coronarij,florū voluptate duntaxat arrideant,& merito Lychnis omnium pulcherrima sit habenda:Semen in oblongis & acuminatis vasculis exiguum,& nigrum: radices oblongæ,in radiculas multas diuisæ,gustu aliquantum acres.Peregrinus est flos, qui seritur in hortis.Iunio & Iulio mensibus floret altero à satione anno. Esse & huius alteram & minorem speciem refert Dodo. cubitalem aut paulò altiorem,rarioribus floribus,quæ primo anno flores profert,Gesnero teste. Hāc plantā struthium siue *Nomina* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *De flo.c.2.*

FLOS Conſtantinopolitanus.

lanariam, Arabum *Condiſi* non eſſe (id quod tamen nonnullis viſum fuit) demonſtrant Theophraſtus & Plinius, qui ſtruthium ſpinoſam ſiue aculeatam eſſe ſtirpem tradunt, qualis huius floris ſtirps non eſt, neque iſti radix magna, nec oleæ folia vti ſtruthio ſunt. Lanas tamen expurgat ſaponariæ ritu. Dodonæus in eorum ſententiam inclinare videtur, qui florẽ hunc πόθον veteribus dictum eſſe ſuſpicantur, quod πόθον florem Theophraſtus, Plinius, Athenæus inter æſtiuos recenſeant, duorumq́; eſſe generum referant, vnum hyacintho ſimilem, alterum ἀχροῦν, ideſt, non coloratum ſiue candidum. Conſtantinopolitanus autem æſtiuis menſibus floret, & colore vel hyacinthum quem purpureum lilium vocant, proximè refert, vel candidus eſt. Quæ magnam floris Conſtantinopolitani cum potho ſimilitudinem oſtendunt.

AQVILEGIA. CAP. XIIII.

Nomina

AQVILEGIA, Aquileia & Aquilina recentioribus dicitur, veteribus ignota, alioqui coronaria illis futura. Eſt enim nõ vulgari nec inuenuſta florũ elegãtia, Gallis *Ancolye*, Germanis *Agley*, & *Ageley*, quibuſdam Columbina.

Forma. Aquilegia folia fert ampla, lata, chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, duabus tribúſve inciſuris, toto reliquo ambitu crenata, candidiora, & veluti ex viridi cærulea, quæ vulnerata, nec luteum, nec vllum alium ſuccum emittunt: caulem cubitalem, tenuem, rubentem & leuiter hirſutum, in cuius & ſurculorum verticibus flores erumpunt, qui duplici foliorum genere conſtant, quinis videlicet foliolis paruis & anguſtis in ſtellæ modum radiatis, & quinis aliis ex inferiore parte, vt in conſolida regia, corniculis cauis, ſurſum reflexis, gracilitate ceruicem & roſtella columbarum referentibus, vnde Columbinæ nomen: quod de ſimplicibus intellige. Nam in hortis culta hæc ſtirps multò pluribus denſioribus & nitidioribus, corniculis: flores multiplices ſtipantur, colore aliàs albi, aliàs purpurei, aliàs cærulei, aliàs rubentes, nonnunquam varij, & cæruleo candidoq́; permixtis relucẽtes exeuntibus è medio ſtaminibus, à quibus parui apices dependent: ſiliquæ recuruæ vt in melanthio, coniunctæ poſt ſingulos flores ſurgunt, in quibus ſemen paruum, nigrum & lucidum: radices ſubſunt craſſæ fibratæ viuaces. Eandem cum

AQVILEGIA, ſiue Aquilina.

cum multiplici hortensi Aquilinam Lobellius pictam dedit, plenis & multiplis aspectu suauissimis floribus inuersis. Frigidiusculos meridionalium tractus amat, inquit Pena, pratensis etiam est Franciæ & Angliæ, sed squallidiore, minusq; hilari aspectu non culta. In Germania teste Dodonæo, & alibi in apricis collibus, siluosis montibus, & pinguibus pratis gignitur. In Belgij & Galliæ hortis plurima. Maio & Iunio mensibus flores vigent. Scribit Tragus semen drachmæ pondere cum croci obolo in vino potũ iocinoris obstructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari, sed eum qui assumpsit, diligenter opertum in lecto sudare oportere. Petrus Pe semen hoc gustu esse tantillùm astringente, temperatæ ex calore siccitatis, ideoq; ad faucium, pharyngis, & tracheæ incendium & vlcuscula eo vul- *Locus. Fol. 39.* *Tempus. Li. 2. c. 42.* *Vires.*

AQVILINA, Plenis & multiplis floribus, Lob.

AQVILEGIA Minor, Dalechamp.

gus vti. Multi Aquilegiam hanc Theophrasti Διὸς ἄνθος esse putant, idest, Iouis florem. Aquilegia minor ex Dalechampio hîc exhibetur, radicibus multis, tenuibus, candidis, tenerrimis ac maximè fragilibus foliis Aquilegiæ, minoribus, supra terram parum extantibus, densis, cauliculis exilibus, quaternorum digitorum altitudine, flore violæ, candido, suauissimi iucundissimiq; odoris. In vmbrosis, nemorum recessibus, ad primum fauonij flatum cum hyacinthis inter saxa & lapides ineunte vere prouenit, vt haud procul Gratianopoli, in querceto qua itur Herbescum Episcopi Gratianopolitani arcem. *Forma.* *Locus.*

SAPONARIA. CAP. XV.

VLGVS Saponariam vocat herbam hanc ab extergendi potestate, qua Saponis ritu pannos eluit purgatq;, nihilominus in coronariis habenda, ob floris tum suauissimum odorem, tum summam pulchritudinem. Virgas fert multas, teretes, graciles, glabras; crebrò genicu- *Nomina* *Forma.*

latas cubitales, & sesquicubitales: folia lata, venosa, crassa, pinguia, cruciatę aut plantaginis latifoliæ foliis similia, è singulis geniculis bina, deorsũ reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore alias pulchro roseo rubẽtes, aliàs dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex oblongis & teretibus cauliculis Lychnidis modo, aut floris Cõstãtinopolitani exeũt, ex quinq; foliolis cõpositi, è quorum medio exigua quædã stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adhærent. *Locus.* Secus herbidas amnium conualles, & depressos vdorum apricorum margines fruticat. Colitur in hortis regionum Septentrionalium, vbi non perinde sponte obuia fit, in quibus diutius durat. *Tempus.* Iunio & Iulio mensibus floret. *Temper. & Vires* Hæc saponaria calida est & sicca temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita, à qua etsi Saponaria hæc & quædam aliæ struthia vocari posint à verbo στρουθίζεσθαι, quod Græcis lanas purgare & candidas facere significet, tamen nostram Saponariam antiquorum struthium non esse,

SAPONARIA Maior.

PSEVDOSTRVTHIVM, Matthiol.

Lib.6. hist. ca.3. Li.19. ca.3. neque Arabum *Condisi*, tum ex Theophrasto & Plinio liquet, quemadmodum supra ostendimus, ex iis quæ sequuntur. Struthium Græcorum, Latinorum Radix siue radicula: in Syria vbiuis colitur, ideoq; Columella Syriacam radicem, ac eius semen Syrium vocat, Gaza Lanariam herbam. Gignitur & ibidem sponte in asperis & saxosis locis. Radix magna, gustu acris & feruida sternutationes irritat. Folium oleæ, spinosum: caulis lanuginosus, tenuis, ferulaceus, indigenarum cibis expetitur, tingens quidquid sit cum quo decoquitur: flos aspectu gratus, inodorus, æstate prodit. Carere semine Plinius tradit. Semen edere Columella testatur hoc versu in Horto,

Iam Siser: à Sirióque venit quæ semine radix.

Ac rursum cap.3.11. cùm præcipit Rapi, Napi, Radicis Syriacæ Februario semen obrui, si æstiuus fructus expectetur. Serapio ex Dioscoride refert Struthij radicem esse

esse acrem, longam, & teretem, quæ in nostris exemplaribus desiderantur. Arabes *Condes, Condisum, & Aslengi* nominant. Bellunensis radicem esse scribit, plantæ foliis spinosæ carduorum modo, crassitie pollicis, intus subflauam, nigram aforis, odore & gustu acrem: eius decocto lanas, laneósque pannos sordidos abstergi Damascenos seplasiarios eius decoctum immiscere confectionibus paratis è melle ac sapa, idque candoris tantum conciliare, vt ex Amylo & saccarho purissimo constare videantur: quinetiam sic durare, vt tenaciores sint, & vix morsu diuellantur. Constat eius radice in globos coacta syros vestium, linteorum, indusiorum sordes ac inquinamenta eluere, saponis aut lixiuij modo. Ab hoc igitur Struthio siue Arabum condiso, Saponaria tum facultatibus, tum notis multis

STRVTHIVM, Fuchsij.

SAPONARIA Minor, Dalechampij.

differt: eam tamen Fuchsius pro Struthio depinxit. Saponariam aliam à quadam similitudine cum superiore hîc depictam facit Dalechampius, & minorem cognominat, quæ in asperis & saxosis fruticat, radice crassa, longa, nodosa, brachiata, è rufo nigricante, ramulis multis, amplum terræ spatium occupantibus, gracilibus, nodosis, prolixitate sua & copia terram operientibus, foliis ad geniculorum interstitia prodeuntibus, alsinæ similibus, acutioribus, villosis, flore violæ aut saponariæ, puniceo, numeroso, procul intuenti nitente, semine copioso in vasculis oblongis, ocimoidis minoris figura, floret Maio mense. Totius plantæ sapor amarus est. Cap. 299. histor. *Forma.*

CALATHIANA. CAP. XVI.

Nomina NTER ſtirpes quarum flores calathi ſiue campanulæ effigiem exprimunt, nulla ſanè eſt quam hæc coloris venuſtate non ſuperet, quæq; iuſtiore de cauſa inter coronarias ſit habēda, Calathiana viola Plinio dicta peritorum herbariorum ſententia, & viola autumnalis, Gallis *violette d'automne*, Germanis *Blau-vu lelickens*, id eſt, cæruleū lilium. Cordi Pneumonante, quam à Germanis *Lungenblumen* vocari refert. Eadem Ananienſibus vulgò *Pettimborſa* vocatur, Matthiolo teſte, cum *Mettimborſa* dicere debuiſſent, quod tot viribus polleat, vt non aliter quàm gemma crumenis ſit aſſeruāda, aut quod tot viribus præſtet, vt ex eius vſu medici auri & argenti copiam in crumenis reportent. Eam is graphicè depinxit, & gentianæ minoris ſpeciē facit, gentianam minimam appellans. Caules edit dodrantales, tenues, geniculatos, folia oblonga, anguſta, bina ex aduerſo ſita, ex quorum ſinibus, idq; in verticibus cauliculorum, ſpecioſi flores exeunt, longi, caui retroflexi, ſurſum hiantes, inferius anguſti, ſuperius latiuſculi, calathi ſeu cāpanulæ ſpecie, in cæruleo ſaturato purpurei, alicubi candidi, duobus tribúsve ſtaminibus candidis: ſemen exiguum in rotundis & oblongis capitulis. Radices tenues, longæ, numeroſæ, & in plures diuiſæ. In totum verò ſine odore, inquit Plinius, minutóque fo-

Lib. 2. hiſt. c.151.

In c.3. lib.3.

Forma.

Lib.21. c.6.

CALATHIANA, Viola.

CALATHIANA Verna, Dalechamp.

CAMPANVLA, Pratenſis.

lio cala

lio calathiana,munus autumni, cæteræ veris. Nascitur campestribus vliginosisq; locis,& in pratis,atque etiam in excelsorum montium siluis carentium,opacis, ac meridionali sole non illustratis partibus, fine Augusti mensis & Septembris floret. Calathiana viola calida est,gentianæ cuius species videtur, facultate quodammodò similis, multò tamen imbecillior. Recentiores efficacem esse aiunt aduersus pestilentes morbos,& ad virulentorum animalium morsus & ictus. Huic iungimus ex Dalechampio istam, quæ calathiana verna iure dici debet, siue Thylacitis,à floris figura,θύλακον, id est, saccum culeum, folliculúmve referente. In pratis editissimorum iugorum Iuræ montis prouenit, radice breui, gracili, candida, parum fibrata, caule singulari, palmum alto, nodoso,foliis paucis,centaurio minori similibus,paulò longioribus,binis semper caulem ex aduerso complectentibus,velut cauo alarum sinu anagallidis modo, ex interiore sinu pediculus vnus, interdum geminus prodit,florē sustinens,calatho vel folliculo similem,è cæruleo purpurascentem,albis intus staminibus,floret Maio & Iunio mensibus. Ad idem genus referenda Campanula pratensis,in pratis & riguis locis proueniens,radice breui in fibras multas diuisa,è luteo subfuscas. Cauliculis multis fruticat,pedalibus:folia longa & angusta ex iis prodeunt, ex aduerso inter sese ordine disposita, alarum modo explicata,quod in aliis Campanulæ generibus non conspicitur: flos purpereus violaceus in caulium vertice micat,sæpius simplex & vnicus,interdum geminus,aliis campanulis similis:sapor vt & in aliis egregiè amarus.

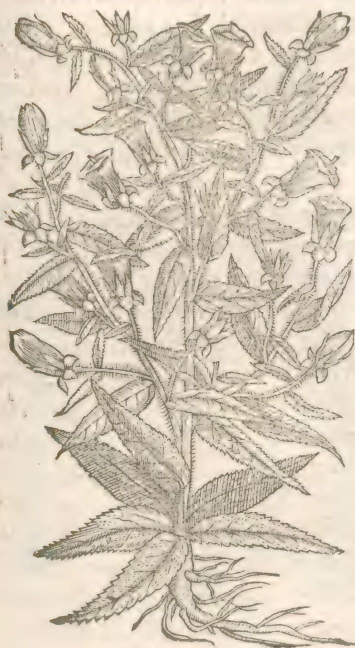
Locus. Tempus. Temp.& Vires. Calathiana alia,seu Thylacitis. Locus.

MARIANA VIOLA CAP. XVII.

BELGAE plantam hanc violam marianam, vulgò *Mariettes* appellāt, & *Violettes de marie*, quod illi muneri,inquit Pena,elegantiæ florum causa,primi dederunt Mariæ Hungaricæ heroinæ illi bellicis facinoribus nobilitate:vel,vt scribit Gesnerus, hoc nomine recenti sic nuncupata est, a Diua virgine propter pulchritudinem floris conficto,folia primum habet longa,lata, aspera nonnihil hirsuta, vulgaris buglossi foliis nigriora, minora, minúsq; aspera. Caules deinde profert secundo anno culta in hortis rotundos, rectos, ramosos, aliquantùm etiam hirsutos,circa quos folia similia,sed minora, flores in summis virgis erumpunt oblongi, caui,venusti & suaues per oras incisuris quinq; diuisi, colore sæpius ex cæruleo purpurei,nonnunquam candicātes, in quibus duo triáve stamina candida, hi priusquam dehiscant quinquangulares sunt, subnascuntur capitula rotunda,breuia,aspera,quinque etiam angulis constantia, concaua, superiore parte latiora & retusa,in quorum medio semen concluditur exiguum,colore castaneæ,radices sunt longæ,crassæ,candidæ,obliquas radiculas spargentes, non ingrati saporis. Nasci in aridis,saxosis, & opacis locis testatur Matth. calidioribus Italiæ,& Galliæ inferioris infrequens est. Belgæ in hortis colunt.Iunio,Iulio & Augusto mensibus flores producit,semen interea maturescit, neque enim simul,sed particularim floret.Matthiolus cum multis aliis plantam istam

Nomina fol. 17. In Hort. Forma. Locus. In cap.18. lib.4. Tempus.

VIOLA *Mariana, Medium Dioscoridis.*

Medium

Medium Dioſcoridis eſſe exiſtimat, qui in vulgatis Dioſcoridis & Plinij codici-
bus falſò folia iridis legi in deſcribendo Medio cenſent, cum in aliis codicibus &
Lib.4.c.18. Oribaſio ſeridis folia legerent. Medion, inquit Dioſcorides, in petroſis & opacis
naſcitur, folia habet ὅμοια σέϱιδι (ſic legitur in veteri codice teſte Andrea Lac.) id
eſt, ſimilia ſeridi, caulem tricubitalem, florem grandem, purpureum, rotundum, ſe-
men cnici, minutum, radicem dodrantalem, craſsitudine baculi, guſtu acerbam.
Eadem prorſus Oribaſius habet. Ex qua deſcriptione ſic emendata, violam maria-
In Ad. ſol. 137. nam, vt ſi quæ alia planta, medion referre cenſent, cui lectioni & ſententiæ Pena
lubens aſſentitur. Noſtra enim momoria, inquit, cultu hortenſi florum calathis
longè ſpecioſiſsimis tantam magnitudinem hæc viola aſſequitur, vt inſtar calicis
aut poculi poturis voluptatis cauſſa vinum contineant. Sunt namque nolæ oblon-
gæ effigie, nonnullis lacinioſis crenis, cærulei, aſpectu venuſti, interdum purpura-
ſcentes, interdum dilutiores & candicantes, emergentes ab imo calice, quibus re-
flexis aut elapſis, in vtriculis aut florum baſi rapunculo aut trachelio ſimili, clau-
duntur triquetra ſemina, numeroſa, acetoſæ colore, figura & magnitudine. Bicubi-
tales caules toti, & alæ hirſutæ ab imo folia habent longiora, latiora, quàm Tuni-
cæ, villoſa, rigida minùs quàm Lycopſis aut pulmonaria vulgaris, intybi ſeu ſeridis
potiùs domeſticæ quàm ſilueſtris, quæ laciniosa eſt. Radix autem tenera candida,
eſculenta, palmũ longa, rapunculi ſimilitudine, vti ſemen & flores; ſed duplò ma-
ior, nec guſtu multùm diſpari: ſiquidem in acetariis rapunculi modo eſitatur. In
Belgij & Angliæ ſiluoſis frequens naſcitur, ſed minor & ſtrigoſior culta in hortis
paſsim eo poſtea incrementi progreditur, vt longè maior, adultior, ſuauiórque
edendo ſit. Calidioribus Italiæ & Galliæ inferioris infrequens magis figura ad Me-
dium quàm facultatibus alludit, ſiquidem dulcis acriuſculáque eſt, miniméque ad-
De flo.c.7. ſtringens percipitur. Dodonæus deſcriptioni Medij, violam marianam non ad-
modùm reſpondere arbitratur, ac potiùs verum Dioſcoridis Rapum ſilueſtre
videri.

CAMPANVLA CAERVLEA. CAP. XVIII.

Nomina VLGVS Campanulam vocat, quidam *Beluedere*, quamquam ab Italo-
rum *Beluedere* prorſus diſtet, Germani *Blauuullokxkens*, id eſt, cæruleam
Forma. campanulam, Galli *L'herbe aux cloches bleues*. Campanula hortenſis, fo-
lia promit circa radicem & imum caulem oblonga, anguſta, obſcurè
virentia, inter quæ caulis ſurrigitur ſtriatus concauus, bicubitalis, tricubitaliſve,
circa quem folia & flores ad vertices in ſingulis pediculis ſinguli, ſimiles, ſed ma-
iores & patentiores quàm rapunculi, calathi vel cãpanulæ ſpecie, ambitu & quaſi
vnico folio conſtantes, ſexangulo, ſæpius cærulei, interdum candidi, in quibus &
candida aliquot ſtámina. Capitula ſuccedunt rapunculi capitibus ſatis ſimilia, ſed
paruis foraminibus peruia, in quibus ſemen perexiguum: radices candidæ, te-
Campan. ſilueſt. nues, fibratę. Cauliculis & foliis vulneratis lacteum ſuccum remittit. Eſt huic planè
ſimilis Campanula ſilueſtris, niſi minor omnino eſſet, & prima folia terræq; pro-
Forma. xima lata eſſent & pauca, violæ nigræ foliis ſatis ſimilia, non tamen tam magna,
alia verò folia oblonga & anguſta, flores ſimiles, cærulei, radices tenues. Lac quoq;
hæc copioſiùs fundit. Campanula minor rotundifolia à Lobellio & Pena dicitur,
Locus. atque ita expreſſa eſt. Prior in hortis voluptatis cauſa, & ad coronas ſeritur, altera
Tempus. iuxta aruorum incultos margines & ſepes naſcitur. Illa Iunio & Iulio menſibus
floret, hæc etiam Auguſto. Campanula hortenſis Iaſione Theophraſti videtur
Lib.1. hiſt. cap.21. eſſe, ſic enim is ſcribit de florum differentiis tractans. ἔνια δὲ καὶ μονόφυλλα φύεται,
διαγραφὴν ἔχοντα μόνον τῶν πλειόνων, ὥσπερ δ' τῆς ἰασιώνης. οὐ γὰρ κεχώρισται ταύτη ἐν τῷ
ἄνθει τὸ φύλλον ἕκαστον, οὐ δὲ δὴ τοῦ χειείου (lege χωρίου) δ' κάτω μέρος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄκρων
ἀποφύ

CAMPANVLA Cærulea, siue hortensis.

CAMPANVLA Minor rotundifolia, Lobellij.

ἀποφύσεις γωνιώδεις. Id est, nonnulli flores etiam vnico folio natura constans, delineationem tantum plurium ostendentes, vt flos Iasiones. Non enim singuli flores in folia diuiduntur neque sanè conceptaculi pars inferior distinguitur, sed ex superiore parte proiecturæ angulosæ exeunt. Quę Plinius non satis perspicuè con- Lib.21.c.17.
uertit his verbis. Iasione vnum folium habet, sed ita implicatum vt plura videantur. Quidam legunt, Iasione vnum folium in flore habet, & cætera. Theophrastus enim non ait Iasiones folium implicatum esse, sed indiscretis foliis sic designatum, vt plura videatur, quamuis vnicum sit, qualis figura floris est in campanulis, tracheliis, digitalibus, & voluuli generibus, cuius speciem esse quidam ideò suspicantur, quod eodem Plinio auctore, Iasione Lib.22.c.22
olus siluestre habeatur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, concilium vocant. Sed hæc etiam campanulæ competunt. Nam eius flos vnico folio absoluitur, quamuis plurium similitudinem præseferat, & huius superior pars angulosa est, præterea olus esse potest cum sit edulis: repunt & in terra radices, quare citissimè stirps vna propagatur. Iam verò hortensis florem interdum candidum esse diximus, siluestris verò vt hortensis candidum esse posse quis negauerit? Mat- In Cap.125 lib.4.
thiolus campanulam pro phyteumate pinxit, quod id, semen, campanula verò capitula perforata

LACTESCENS Campanula maior, Lobell.

CAMPANVLA Lutea Linifolia, Penæ.

forata habeat. His duas alias campanulas subiungemus ex Lobellio & Pena. Prior est Campanula lactescens maior, Pyramidalis Lutetiana, quòd plus aliis omnibus lactis fundat lactescens meritò dicta, cuius ima folia Solani hortensis, & Violæ martiæ media læuia, ex atro virentia, radix fibrata, Violæ marianæ, turgida lacteo succo, adeò viuaci, vt vel tātillo frustulo infosso repullulet. Caules emittit tenues ternûm & quaternûm cubitorum, à medio summo tenus foliis angustioribus, longioribus, copiosis, floribus amœnis, cæruleis, campanulæ cæruleæ maioribus, nolas item exprimentibus cinctos, in acumen Pyramidis ritu fastigiatos, vnde Pyramidalis dicta. Belgio est hortensis nullius vsus adhuc comperti. Hæc Lobellius. Alia est Campanula Penæ, linifolia, palmaris herbula, perelegans, in deuexis montis Lupi, qua ad Septentrionem vergit, folio lini aut polygalæ: flore luteo peramœno, volubilis, maior quàm pro plantæ magnitudine. Rara est herba, & digna cognitu. Hæc Pena.

GENTIANELLÆ. CAP. XIX.

Nomina ENTIANELLAS has à facie & facultatibus gentianæ similibus Dalechampius appellauit, alteram latifoliam, quæ quorundam est Helleborine siue Epipactis, alteram angustifoliam. Potest & hæc thylacitis minor dici, illa thylacitis maior, quæ radiculas mittit, breues, ex albo in luteum vergentes, fibratas: cauliculos humiles, angulosos, ex vna radice multos, folia centaurij minoris, aut Anagallidis, maiora, nonnunquam gentianæ aut veratro albo in ea paruitate non absimilia, vnde Gentianellæ & elleborines nomen: florem speciosissimum, ianthinum, calathi figura, ad plantæ portionem amplum, lineis quibusdam velut æratis intus virgatum, apicibus vt in liliis, extantibus, sed purpureis, obeliscum candidum cingentibus, minutis seminibus plenum, ac eius supremum tegumentum pileo simile sustinentibus.

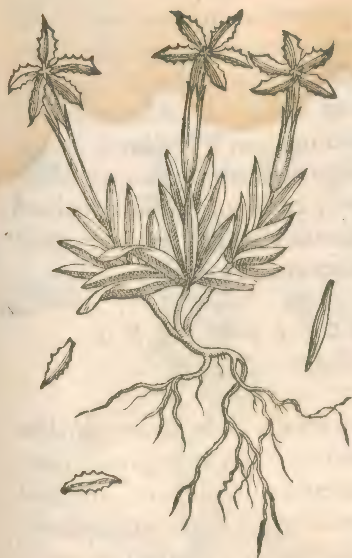
Forma.

GENTIANELLA, Minima latifolia.

Locus. Crescit in aridis, niuosis, perflatis, montosis. Amarissimus est totius plantæ sapor, ideóque iocinoris vitiis nempe regio morbo & obstructionibus auxiliatur, pari cum gentiana facultate, cui amaritudine non cedit. Allobroges *Reperet* nominant, vt & proximè describendum, aiúntque etiam nolentes pedere qui sumpserint, vi efficaci ad flatus discutiendos, quod & de asinis onopordo pastis tradit

GENTIANELLA *Angustifolia*.

tradit Plinius. Gentianellæ angustifoliæ radix latiùs spargitur, & surculosior est, folium oblongum, angustum oleæ simile: flos ex oblongo & herbaceo calice profertur angustior & breuior quàm in superiore, foris cæruleus, albis lineis virgatus, in quinque foliola diuisus, ambitu serrato. Cæterùm idem sapor, amarissimus scilicet, idem nomen, *Reperet* enim vt superiorem vocant, eadem vis ac facultas: ad colicos enim dolores, ad tormina, regium morbum, cachexiam à rusticis laudatur, floret vtráque mense Aprili. Eandem esse opinor, quæ à Clusio Gentianella verna minor nominatur, à quibusdam cantabrica. Lib.27.c.11

TRACHELIVM. CAP. XX.

IN IIS quoque numerandæ plantæ hîc depictæ, quæ flores campanulæ siue nolæ specie habent, & ob venustatem coronis inseruntur, à veteribus silentio prætermissæ, à recentioribus Trachelij nomine designatæ. Est autem Trachelium Germanis *Halszkraut*, id est, Ceruicaria, à ceruicibus collíque partibus vicinis, internis & externis, quibus tumefactis & vlceratis multùm opitulatur, vnde Vuularia ab vua etiam dicitur, à Fuchsio Campanula, ob florum similitudinem, qui campanam planè referunt, quibusdam Archangelica, Gallis *Gantelee*, vel, *Gans de nostre dame*. Est autem trachelium duplex, maius, & minus. Maius caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentem: folia oblonga, hispida, rigida, ad imum latiora, supernè acuta & ambitu crenata, vrticæ habitu & superficie: flores, secundum caulem calathi aut campanæ figura, rapunculo similes, aut violę marianæ, minores, per ambitum quinque simpliciter incisuris, sed profundioribus diuisos, intus aliquantulum hirsutos, candidos plurimùm cæruleos, interdum dilutè purpureos, in medio luteum quid prominens obtinentes. In summo caulis vertice primi flores apparent, deinceps versus imum exoriuntur, quibus marcescentibus semen in rotundis capitulis exiguum & cinericium prouenit vt in rapunculo. Radix est candida, & varie intorta. Trachelium minus caule superiori simile est, sed breuiori: folia sunt longiuscula, minora, candidiora, nec tam altè crenata, rapunculi aut saluiæ, pilosa: flores pulchelli, calathi aut campanulæ figura, ianthini, & dilutè pupurei in summitate caulis exeunt, magis congesti quàm in superiore, rapunculi sapore, primóque vere acetariis etiam adduntur. Trache-

Nomina

Cap.163. hist.

Forma. Dod. lib.2. cap.20.

Forma.

TRACHELIVM, *Maius*.

Locus.

Tempus.

Temp.& Vires.

Dod.lib.2. cap.20. Fuch. 1.ca. 163.

TRACHELIVM, *Minus.*

lium vtrumq; gignitur in aridioribus locis secus pratorum margines, & crebrò senticosis locis. Seritur etiam in hortis florum gratia. Iunio, Iulio, & Augusto mensibus floret. Gustu adstringit, atque ob id exsiccandi vim illi inesse coniiciendum. Quare decoctum ipsius in aqua vnicè ad dolores & inflammationes colli & faucium internas, & ad oris exulcerationes, aliáque eiusdem mala quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera ob insignem quam obtinent in exsiccando facultatem.

CYNOCEPHALVS. CAP. XXII.

Nomen

Lib.30. c.2.

PLANTAM hanc cynocephalum ideò vocant herbarij, quòd seminis conceptaculum caluam canis cute & carne exutam repræsentet, siue ea sit cynocephalia à Plinio memorata, qua ad euocandas mortuorum vmbras vtebantur, ob id fortasse, quòd caput canis apud Aegyptios sanctißimi & loco numinis habiti, seminis huius plantæ loculus, vt diximus, referat, ac propterea diuinam ea gens existimaret, & ad incantationes, & contra omnia veneficia valere crederet, siue alia quæuis herba à veteribus non descripta. In agri Monspeliensis sepibus, dumetis, aggeribus, parietinis nascitur, radice fibrata, caulibus multis, cubitalibus, teretibus, ramosis, ex interuallis rami subiecto latiore folio è caule prodeunt, folia in surculis temere & nullo ordine disposita, nigricantia, longa, angusta, acuminata, sed minimè pungentia: flos calatho similis aut labro, luteis seminibus plenus, sic fissus vt superior pars quasi duorum foliorum coalitum ostendens, inferiore productior appareat: color floris venustus, & in roseo candicans, qualis in maluæ & alceæ flore spectatur. Vasculo copiosum semen continetur, antrorsum oblongo, retrorsum lato, duobus veluti narium foraminibus, & tanquam porrecto rostro, eaq; figura caluam canis prorsus exprimente, vnde & nomen. Quidam antirrhinum verum esse volunt.

Locus.

Forma.

CYNOCEPHALVS, *Plinij.*

DIGI

DIGITALIS. CAP. XXIII.

VETERES plantæ huius non meminiſſe id indicio eſt, quod Græco *Nomina.*
Latinóque nomine deſtituta ſit, quamobrem Fuchſius Digitalem ap-
poſitè nominauit, quod digitalis, ſiue munimenti digiti in ſuendo
ſpeciem flores præbeant, Germanis *fingherhuet, & fingherkraut*, Gallis
Digitale, Gant noſtre dame, & Doigtier, nonnulli cam-
panulam ſilueſtrem, & nolam ſilueſtrem. Duûm *Genera.*
eſt generum. Vna purpureos flores habet, quæ di- Fuch. c. [illegible]
gitalis purpurea, altera luteos, quæ digitalis lutea
nominatur. Duas alias ſpecies, addidit Dodonæus, De flo. c. [illegible]
digitalem floribus candidis, aliam floribus ſublu-
teis, ſeu pallentibus. Vulgatiſsima eſt digitalis pur- *Forma.*
purea, folia habens longa, lata, ambitu ſerrata, dilu-
tè virentia, verbaſci quodammodo ſimilia, minora
tamen, minúſque lanuginoſa: caulem rectum, ro-
tundum, cubitalem, aut bicubitalem, à cuius medio
ſurſum verſus vno ex latere duntaxat eleganti ſerie
ſurſum multi deorſum verſus dependent, calathi ob-
longi figura, dactylothecis propemodum ſimiles,
ex rubro purpurei, punctis quibuſdam candidis pi-
cti cælative, quos vaſcula ſequuntur rotunda, in
quibus ſemen, guſtu ingrato, & odore putidiuſcu-
lo. Radix fibrata eſt, viſcida, nigricans. Huius digi- *Locus.*
talis feraciſsimæ ſunt regiones, quæ ad Aquilo- Pena
nem ſunt: meridianis calidioribus ferè deeſt. Sed fol. 245.
in Francia, Belgio, Anglia vbivis nota, in mõtibus *Tempus.*
vmbroſis & ſaxoſis locis proueniens. Seritur etiam

DIGITALIS, Purpurea.

DIGITALIS Purpurea, aut alba Lobelly.

DIGITALIS, Lutea.

Tempus. in hortis. Floret Iulio potiſsimum menſe,deinde ſemen producit. Digitalis lutea
Digitalis lut. folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia, auerſa tamen
Forma. parte candidiora,per ambitum nonnihil ſerrata,flores luteos,forma ſuperioribus ferè ſimiles. Non deſunt qui digitalem verbaſci ſpeciem faciant, & θρυαλλίδα nominent, quæ & λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pinguia,craſſa, & hirſuta, ad ellychnia in lucernis apta qualia minimè digitalis,quæ tam craſſa & hirſuta non habet,vt in lucernis ellychnij vice eſſe poſsint,cùm per-
Temper. & Vires. quàm amara ſit hæc herba, calidam ſiccamque eſſe & abſtergentam perſpicuum eſt,ita vt vbi opus eſt extenuatione,abſterſione, purgatione, obſtructionis liberatione,efficax eſſe poſsit.Hodie tamen nullus huius in medicamentis eſt vſus. Flos ſolus ſola venuſtate & forma placet.

VINCA PERVINCA. *CAP. XXIIII.*

Nomina Q VAE vulgò vinca peruinca, Officinis peruinca, Gallis *Peruenche*, Italis *Prouenca*, Germanis *Yngrien*, quòd ſemper vireat nominatur, à peritis herbariis ea eſſe exiſtimatur quæ Dioſcoridi clematis prior, & clematis Daphnoides, aliis myrſinoides, & polygonoides dicitur. Clematis quidem, vt & cæteræ clematides, à viticularum ſobole ſarmentoſa,quæ κλήματα Græci vocant:Daphnoides à foliorum lauri,quam folia eius habent,figura:vinca peruinca,quòd humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, auctore Fuchſio. Vix tamē reperias hanc viticuloſis vir-
Lib.24.c.15. gis obuias plantas irretire. Plinius clematida Aegyptiam appellat. Alibi vincam-
Lib.21.c.11. peruincam,& alio nomine chamædaphnem dici tradit, quòd ſcilicet humilis videatur laurus,vt nomen ſonat. Non eſt autem cur eam chamædaphnem putes,in-
Cap.124 lib. quit Fuchſius, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt. Hæc enim à vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſum illam chamædaphnem depingit Plinius, vt ſit illi duplex chamædaphne,
Lib.24.c.15. vna Dioſcoridis & aliorum chamædaphne,altera quam alio nomine vincamperuincam appellant. Clematis daphnoides,vt deſcribit Dio-
Lib.4.c.6. ſcorides, ſarmenta habet exigua, iunci craſsitu-
Forma. dine, (μικρὰ vulgata exemplaria, Oribaſius & Paulus,alij μακρὰ legūt,id eſt,lōga:& Plinius clematidem hanc longam tenuémque dixit,quam lectionem etiam prouerbiū approbat, quo clematis Aegyptia ioco dici ſolebat in eos qui corpore præter modum procero & gracili, atque atro colore eſſent) folium paruum, lauro figura
Lib.24.c.15. & colore ſimile,ſed multò minus.Plinius.Eſt & alia clematis,inquit,Aegyptia cognomine,quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri, longa,tenuíſque,aduerſus ſerpentes, ac præſertim aſpides,ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maximè gignit. Ex quibus poſtremis verbis colligit Cornarius legendum
Emil.6. Lib.4. eſſe in Dioſcoride, φύεται ἐν αἰγύπτῳ, id eſt, naſcitur in Aegypto, & non φύεται ἐν εὐγείοις, vt publici Dioſcoridis codices habent. Nam alioqui temerè repeteret Dioſcorides in fine capi-
tis,

VINCA PERVINCA.

PERVINCA Maior, Lobellij.

tis, φύεται ἐν χέρσοις, id eſt, naſcitur in terrenis incultis. Hanc plantam noſtram eſſe vincam peruincam, etiam mulierculis notam tum facies, tum facultates teſtantur. Multas enim tenues, longas, teneras, flexiles, virentes viticulas humi ſpargit, & huc illucque ſerpit, folia laurea, ſed minora, ſemper virentia, ex interuallis bina ex aduerſo promit, flores cærulei ex cauliculis quinis foliolis diſtinguuntur, borraginis floribus quadantenus ſimiles, ſed maiores & inodori, aſpectu tamen multò gratiores, idcirco in coronas præſertim hybernas adnectuntur, radix fibrata flaueſcit. Eſt & Clematis ſiue Peruinca maior, quæ peramœna florum duplicatione, inquit Lobellius, & incremento, coloris ex purpureo rubentis in Belgij hortis variat. Nemoroſis vmbroſiſq; tractibus, & ſenticetis, atque agrorum marginibus gaudet. *Locus.* Perpetuo vireſcit, Martio tamen & Aprili potiſsimum floret. *Tempus.* Clematidis folia cum caulibus in vino pota, auctore Dioſcoride, alui profluuia & dyſenterias ſedant, ſubdita in peſſo cum lacte & roſaceo aut cyprino dolores vuluæ ſanant. Lib. 4. c. 6. *Vires & Temper.* Ipſa commanducata dolorem dentium finit. Impoſita venenatarum beſtiarum morſibus opitulatur. Narrant & demorſis ab aſpide auxiliari. Galenus eadem omnino tradit. Lib. 7. ſim. Clematis daphnoides, quam quidam myrſinoides, alij polygonoides appellant, profluuiis alui & dyſenteriis cum vino pota prodeſt, dentiúmque dolores manſa mitigat, tum vteri quoque doloribus in peſſo admota vſui eſt. Paulus ſiccandi facultati id tribuit, quod diarrhœam dyſenteriámque ſanet, & dentium dolores mitiget, & contra venenatorum morſus rectè imponi tradit. Lib. 7. Eaſdem eſſe peruincæ facultates guſtus demonſtrat: guſtanti enim amara eſt, nonnihil calida, adſtringens. Quare ſiccat citra mordicationem, & vt ex codice manuſcripto citat Fuchſius, ſanguinis ex naribus profluuio mirum in modum prodeſt: item iis qui ſanguinem vomunt, aut ſpuunt. Cap. 134. hi. In ſumma omnem ſanguinis fluxum ſiſtere aſſerit. Quibus accedit pictura & deſcriptio eiuſdem, quæ vtraque ad amuſsim peruincæ noſtræ reſpondent.

PRIMVLAE VERIS. CAP. XXV.

QVOD primo vere erumpant & floreant primulæ veris Officinis dictæ ſunt, & herbæ paralyſis, & Artheticæ, cum arthriticæ dicendum eſſet, Gallis *Brayes de cocu*, *Prime vere*, Germanis *Schluſſelblumen*, Italis *Bracche di cuculo*, & *fior di primauera*. *Nomina* Harum ſpecies & varietates multæ. *Genera.* Eſt enim quæ flores luteos profert, odoratos, Germanicè *Geelſchluſſelblumen*, *Himeſchluſſel*, & *Sanctus Peters ſchluſſel.* Eſt & quæ pallidos in luteo, odoris expertes, Germanicè *Vueiſzhimelſchluſſel*, & *Schluſſelblumen.* Hæ in hortos tranſlatæ & cultæ florum multiplicata fœtura & magnitudine variant. His addit Dodonæus aliam, primulam veris minorem. Lib. 1. c. 81. Pena & Lobellius ſiluarum primulam. fol. 244. Primulæ veris priori folia candicãt, rugoſa ſunt, betonicæ *Forma.*

PRIMVLA Veris prior, Matth.

PRIMVLA Veris altera, Matth.

ſimilia, ſed maiora, nec ambitu inciſa, digitalis purpureæ vtcunque ſimilia, humi ferè ſtrata, aut parum ſurrecta, è quibus mediis ſcapus erigitur tenuis, rotundus, nudus, incanus, palmaris & ſeſquipalmaris, in cuius nutante vertice flores è caliculis denticulatis vmbellæ inſtar depēdent, lutei, odorati, ceræ nouæ odorem & colorem referentes: deinde capitula, in quibus eſt ſemen. Radix candida eſt & fibrata. Huic ſimilis eſt primula veris altera, niſi foliis eſſet grandioribus paulò, & latioribus, floribus iiſdem, ſed in album pallescentibus, aut ferè albis, odoris nullius. Sed quæ, inquit Pena, in hortis Anglicis & Northmanicis colitur, florum maiorum prouentu & fœtu multiplici, triplò aut quadruplò omnium primularum magnitudine & elegantia prima eſt. Hanc Lobellius ſic expreſſit. Primula ſiluarum ex ſuperioribus facile dignoſcitur, differt enim floribus duntaxat, qui ſinguli languido pallore, puſilli, palmo breuiores, ſingulis cauliculis ſummis inſunt, folia, ſapor, odor, vſus non diſsimilia. Sæpius nemoroſis, & vmbroſis conuallibus gaudet, in Anglia, Delphinatu, Sabaudia, Belgis & Gallis hortenſis. Eadem huic eſt, aut certè ſimillima, quæ Verbaſculum minus Dodonæo dicitur, ſeu Primula veris minor, foliis paruis, albidis, primulæ veris alteri prorſus ſimilibus, è quorum medio cauliculi erumpunt ſinguli ſingulos

PRIMVLA Hortenſis Anglica, Lobell. & Pen.

fol. 244.

SILVARVM Primula: Lobellij.

PRIMVLA veris minor, Dodon.

gulos flores ferentes, odore, figura, colore eidẽ Primulæ ſimiles. Aliam Primulam ſiluarum Lobellius oſtendit, floribus obſcurè virẽtibus, ſimbriatis, rugoſiſq; plicis, Londini hortis frequentẽ, alioqui cæteris ſimilem. His inſerenda ex Lobel. Primula veris flore gemino, altero alteri innato. Præterea ſiluarum Primula veris flore ſpecioſo, multiplici, à Lobellio etiam depicta. Dioſcorides verbaſci differentiis quem φλόμον Græci vocant, ſubiicit. Sunt (inquit) & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, ſimiles: quas Ruellius Primulas veris putauit. Ruellij iudicium ſequuntur, Dodonæus & Fuchſius,

Lib.4.c.99 Lib.3. c.12. Lib.1.ca.81. Cap.326. hiſt.

SILVARVM Primula floris obſcuri, Lobellij.

SILVARVM Primula veris, flore multiplici.

quibus Matthiolus haudquaquam aſſentitur,quod iſtarum Primularum folia non ſint hirſuta, inquit,nec etiam rotunda, ſed alteri læuia, alteri criſpa, lactucæ aut
Ca.99.li.4. dipſaci modo. Adde quod florum quos phlomides proferunt,neque Dioſcorides, neque veterum vllus meminit,qui verbaſci genera recenſent,id quod in herba paralyſi Dioſcorides non prætermiſiſſet, cum hæc omnium prima aureis floribus
Fol.244. emicet, verq; nouum nuntiet. At harum omnium folia, inquit Pena, cum ſint ambitu rotundiore quàm maioris verbaſci, & caulis nonnullarū foliaq; ſint hirſuta,cur neget ille phlomidas eſſe? Certè vires & tota facies planè thapſi contra ſuadent, conſenſuſq; experimenti apud omnes regiones,quæ modo vnā quampiā harum habeant,paralyſis herbam vocant,quo nomine propter inſignes facultates fuit etiam phlomus donatus.Igitur & hæ phlomides. Ea quæ luteos flores ha-
Vires & Temper. bet guſtu non ingrato,in olere,placentulis,& acetariis admodū vtilis capiti, neruis,& humorum ex decubitu putredini,aut inflammationi,eoq; vulneraria habetur. Hæc ex Pena.Veriſimile eſt quod arbitrantur quidam hanc plantam eſſe verbaſcum ſylueſtre,ex Theophraſto memoratum ab Atheneo,lib.15.inter flores vernos, vt Anemonen montanam, Anemonen pratenſem, Herculis flammam, &
Cap.326. hiſt. Lychnida,quam interpres genicularem vertit. Recentiores,inquit Fuchſius, verbaſculis hos effectus aſsignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto veſicæ renumq; obſtructiones ſoluuntur. Succus herbæ propinatur & illinitur aduerſus rupta,luxata, & liuentia. Quod verò hæc eadem poſſint,temperamentum eorumdem palam docet:parum enim adſtringunt:ſi guſtaueris,amara,& modicè acria ſunt,vt hoc nomine deſiccandi & detergendi facultatem quam illis Galenus adſcribit, habere nemo dubitare debeat. Noſtri etiam temporis herbarij calida & ſicca eſſe ſtatuunt. Mulieres formæ ſtudentes,ſucco è floribus illorum expreſſo faciem illinunt, qui maculas rugaſq;, & alia eiuſdem vitia mirificè deterget. Primulis adnumeranda,

Sanicula.

PRIMVLA Veris Pachyphyllos,ſiue Auricula vrſi, Matth.

quæ Sanicula à ſanandis vulneribus, quibuſdam Auricula vrſi,veriùs Arthritica, vel Paralytica nominanda,Lunaria arthritica Geſneri, Britanica Anguillaræ, Paralytica Alpina Sanicula Penæ & Lobellij, maximè, inquit Pena, propter peculiarem vim ad affectum Arthriticum quē amolitur.
Locus. Amat hæc ſumma montium præcelſa,& præruptarum rupium ſupercilia petroſa, qualia ſunt in D.Claudij cauticibus, Clauenæ & Oeniponti finitimis, vbi ferè totam æſtatem perennat nix,qua inuita exacto
Forma. verè mittit in ſingulari cauliculo, flores euectos pediculo molliore & inflexo, ferè puniceos,aut ex roſeo albicantes, viſum exhilarantes,ſuauiterq; ſpirantes: folia albida, virentia, craſsiuſcula,carnoſa,& læuiora quam Primulæ veris,nōnihil repanda, & limbo craſsiore tantillum fimbriata ac circinata: radix multùm fibroſa,& cognata Primulæ:guſtu pariter multum exſiccāte & adſtringente, vulnerariis potionibus expetitur, & foris vulnera glutinat. Hæc in montibus arduis calidarum regionum cauliculos & folia emittit maiora,interdum longè minora,ſpecie tamen aut natura minimè diuerſa. Qui hanc bene norit, ſequentes duas facilè cognoſcet. Prior

Paralytica

PARALYTICA Alpina angustifolia, Lobel.

PARALYTICA Alpina minor, siue media, Lob.

AVRICVLA Vrsi Myconi.

Paralytica alpina Sanicula angustifolia maior, folia Gnaphalij mōtani longiora profert: flores multiplici fœtu vmbellæ instar in pedalibus & dodrātalibus mollioribus pediculis purpurascētes, aut ex roseo & albo cōfusis micantes. Sanicula Alpina minor siue media, folio est minore, tantillum crenato, floribus nō disparibus in cauliculo palmari & dodrātali: radix multum fibrata. Est & Sanicula Alpina omniū minima, vix vnciam & sesquiunciam æquans, foliis itē carnosis, sedi folij cotyledonis minoribus, summis oris fimbriatis & denticulatis. Flos purpurascit. Hæc Lobellius. Diuersam ab his plantā Auriculam vrsi vocauit Myconus à foliorum figura pilis multis obsitorum eamq́; pinxit & delineauit his ferè verbis. Radices multas emittit tenues, ferè capillaceas, fuscas, petris inhærentes, gustu adstringentes, circa quas folia per humum repunt, borragini quadamtenus similia, in ambitu nonnihil laciniata, aspera, rugosa, crassa, neruosa, pilosa maximè prope radices: ex iis enim ad foliorū exortum magna pilorum congeries tomento cuidam & veluti iubæ adsimilis enascitur. Eadē folia tam supernè quàm infernè villosa sunt atque etiam in ambitu pili vbique rufescunt. Ex foliorū medio duo aut tres cauliculi emergunt, rotundi, dodrantales, hirsuti, solidi, succosi, purpurascentes, cum dulcedine adstringētes, in quorum fastigiis flores sunt cærulei, ex quinque folioli Forma. composit

compoſiti,& in horum medio ſtamina lutea,veluti ex vaſculo grani hordei figura,ſed maiore, in imo floris poſito,exeuntia. Naſcitur in vmbroſis montoſiſq; locis,nonnunquam etiam humidis. Aqua ex hac planta per organũ vitreum deſtillata,ad frangẽdum calculũ ſiue in veſica,ſiue in renibus valde efficax eſt. Id quod Myconus vir bonus & doctus ſe experimento confirmaſſe aſſerit. Eadem aqua Hiſpani aduerſus tuſsim vtuntur : quam ob cauſſam plantam hanc *Yerua Tuſſera* nuncupant:alij à foliorum copia,Peluda.

LILIVM CONVALLIVM. CAP. XXVI.

Nomina PLANTAE iſtius aſpectu pulcherrimæ flores, tum odorati, tum venuſti meritò inter coronarios locum ſibi vendicant. Lilium conuallium à natalibus recentiores vocant, Galli *Grand muguet*, quaſi *Muſquet*,Germani *Meyenblumle*, & *Meyenryſz*, ab iiſdem natalibus. Folia bina,aut terna promit virentia,læuia,latiuſcula, lilij foliis ſimilia,ſed minora,

Forma. caulem tenuem,palmarem,circa quem à medio ſurſum flores parui,rotundi,hiantes, per ſummas oras denticulati, ac reflexi. Arbuti Palmæq; flori ſimiles, candidi & odorati,relinquentes fructus rotundos,rubentes, non diſsimiles baccis aſparagi, ſed minores,in quibus ſemen durum & ſubamarum : radices tenues, longæ, aliquantulum geniculatæ,repentes. In ſenticoſis nemoribus, & vmbroſis conualli-

Locus. bus ſponte prouenit. Hortis etiam expetitur. Circa calendas Maij menſis floret,

Tempus. Iulio fructus profert. Non deſunt qui ſentiant Lilium conuallium eſſe ephemerũ

Li.4.ca.80. Dioſcoridis nõ letale,nullis profecto ephemeri à Dioſcoride deſcripti notis huic Lilio conuenientibus:eo tamen nomine Fuchſius id depinxit ac deſcripſit. Non-

Pena fol. 61. nullis Hemerocallidam faciunt,ſed perperàm. Alij putarunt eſſe Lilium inter ſpinas memoratum à Solomone, propter ſuauiſsimum odorem, etiamq; florem Lilij,qui niueus & pulchellus,Lilio ſimilis quadãtenus eſt, & odore ſuauiſsimus.

Lib.2.c.26. Dodonæus vernum Theophraſti Lilium,quod ſtatim poſt violã purpureã floret:

Lib.6.hiſt. cap.7. ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος, inquit, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρὸν ὕστερον τὸ κεῖνον, καὶ δ' φλόγινον, &c. Sic enim Gaza legit. Verè nonnunquam cum viola aut paulò poſt Lilium exit,& viola flammea.Quidam œnanthen Theophraſti à Dioſcoridis œnanthe diuerſam eſſe cenſent, flore albo, racemoſo,inſtar labruſcæ,ſuauiter olente, quam cùm Theophraſtus inter vernos flores numeraſſet,ſubiungit: ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη, καὶ γὰρ

Lib.6.hiſt. ca.7. τοῦτο ἐστὶ ἀνθικὸν μὲν, εὐῶδες δὲ τὴν φύσιν. Sic enim legendum,vt diximus,non ποῶδες, vt legit Gaza. Ideſt,ſimiliter œnanthe quoque ex florum genere eſt,ſuauis odoris natura. Et mox, τὸ δὲ ἄνθος βοτρυῶδες καὶ λευκὸν καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας. Ideſt,flos œnanthes racemoſus, albus vt labruſcæ. Lilij conuallium flores & fructus ca-

Temper. & Vires lidæ ſiccæq; qualitatis participes ſunt. Aiunt flores aduerſus apoplexiã, neruorũ reſolutiones,vertiginem, morbũ comitialẽ, atque alios ex cerebri frigida humidaq; intemperie morbos plurimùm prodeſſe : cor roborare, iecur,

Fuchſ. cap. ca.88. cerebrum.Hinc eſt quod eius herbæ ſuccũ aut decoctum ſyncope,vertigine,morboq; comitiali correptis, attonitis & phreniticis exhibeant

LILIVM *Conuallium.*

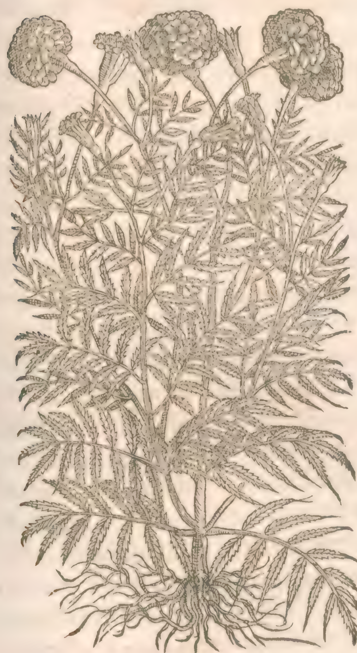
beant. Cæterùm incipienti elephanto, ne latiùs ſerpat, & altiùs radices agat, viam præcludere ſcribunt. Ocularij medici ad oculorum caligines diſcutiēdas ea etiam vtuntur. Quin & ictis & commorſis à venenatis animalibus præbent: item ægrè parturientibus. Sunt qui recentes flores vino macerent, & in vitreo vaſe diu inſolent, additis lauandulæ, & roſmarini floribus, aliiſq; nonnullis aromatis, ex quibus omnibus ſtillatitiam aquam vitreis organis eliciunt, qua ad ſupradictos omnes corporis affectus vtuntur. Matthi. in ca.120. li.3.

CARYOPHYLLVS INDICVS. CAP. XXVII.

A SIMILITVDINE noſtri Caryophylli altilis, flos hic exoticus Caryophyllus Indicus appellatur, & flos Indicus, Germanis *Indianiſch blumen, & Indianiſchnegelim*, ideſt, Indicus flos, & Indicus Caryophyllus, Gallis *Oeillet d'Inde*, cum veriùs flos Africanus Tunetanúsve dicendus ſit, aut Caltha Africana, vt Geſnerus nominat, cognomine Indici nō probato, quoniam, auctore Dodonæo, primùm ad nos allatus ſit ex Africa, cùm Carolus V. Tunetum traiceiſſet: vnde Brabantis Flandriſq; vulgò *Thunisbloemē* vocatur, Punica lingua Pedua, vt tradit idem Geſnerus. Cordus Tanacetum Perunianum nuncupat, à ſimilitudine florum tanaceti, & nomine Peru Americæ prouinciæ, ex qua primùm in Europam illatus eſſe à Germanis creditur. Itali Othōnam. Huius ſpecies ſunt duæ Trago, maior, & minor: Matthiolo tres, floribus tantùm diſtantes. Maiori caulis eſt procerus, bicubitalis aut tricubitalis, rectus, ſtriatus, è nigro ruſeſcens, nodoſus ramoſuſq;: è ſingulis nodis bini exeunt ſurculi, foliis denſis, referti, oblongis, anguſtis, per totas oras ſerratis, Tanaceti, propemodùm pennarum inſtar expanſis, & ex aduerſo ſitis, quæ ſoli aut lumini obiecta cribri modo perforata cernuntur: quamobrem Othonnam Dioſcoridis quidam eſſe coniectantur.

Nomina — De flo.c.18. — In Hort. Germ. Li.1.pl.c.17. — *Genera.* Li.2 ca 14. In cap.186. lib.4. — *Forma.*

CARYOPHYLLVS *Indicus maior, Matth.*

CARYOPHYLLVS *Indicus minor, Matth.*

Flores in ſummis ramulis ex lōgis calicibus ampli, rotundi, numeroſiore foliolorū ſtipatu cōfertiores quàm in roſa, inferiore parte pallidè lutei, ſuperiore flauo ſiue aureo

aureo colore rutilantes, luteis in medio ſtaminibus: ſemen villoſum, nigricans, oblongum,compreſſum:radices fibratæ,per ſummam terram vagantes.Flos Africanus minor,ſuperiori prorſus ſimilis eſt caulibus,foliis,floribus, ſemine, ſed omnibus partibus minor,& pedem aut cubitum vix excedens: flores duplici aut triplici foliolorum ordine ſaturè flaui,ſiue crocei,ſic coloratum holoſericum villoſum æmulãtes. Tertium genus omniũ minimum flores ſuperiori ſimiles edit, ſed lõgè minores. Omniũ flores & folia, deniq; vniuerſa planta tetrũ cominus odorẽ

Locus. vibrat,ſed manè minùs fœtet. In Africa, vt diximus, ſponte prouenit. In Italiæ, Galliæ, Germaniæ,cunctiſq; ad Septentrionem hortis colitur ad delitias & coronamenta,præſertim maior,qui non niſi Auguſto menſe & Autũno floret. Minor

Tempus. Maio & tota æſtate. Fuchſius artemiſiæ genus Tanacetũ facit, corrupto nomine

Ca.13.hiſt. pro Tagete dictum,& huius generis eſſe putat herbam,quæ elegantiſsimos flores profert,Caryophyllos Indos vocatos,nullaq; in re niſi floribus, qui ſunt elegãtiores & maiores ab illa diſtare,niſi quod hæc odore vincit:quare Tagetem Indicam appellat. Hoc Tragus non probat,tum artemiſiæ ſeu Tanaceti non ſolùm forma, ſed etiam odor & ſapor reclamant.Multò etiam minùs tagetes, inquit, apud Apuleium fuerit,cùm eius hiſtoria nulla apud eundem auctorẽ extet. Sunt qui velint florem Africanum, Petilium eſſe florem Plinij. Sed Petilius flos eſt Autumnalis, inquit Plinius,circa vepres naſcens,tantùm colore commendatus,qui eſt roſæ ſilueſtris,foliis paruis,quinis, calice paruo, verſicolore, luteum ſemen includente.

TAGETES Indica,Fuchſ.

Mirum eſt in eo flore inflecti cacumen,& non niſi retorto folia (floris nimirũ)naſci. Andræas Lacu. & Itali,florem Africanũ maiorem aurei fulgoris, & tanto pulchriorẽ, quiq; minùs aut perparum tetri odoris ſpirat,Othonnam Dioſcoridis eſſe cenſent, quibus haud aſſentiuntur multi periti herbarij, quod cum illius deſcriptione flos iſte minùs conueniat. Eſt enim

Li.2. c.178. Othõna,inquit Dioſcorides,foliis erucæ, perforatis cribri modo,& velut à tinea eroſis,flaccidis, paucis, flore croceo, latifolio. At floris iſtius folia multa ſunt,Tanaceti quàm erucę ſimiliora, non verè perforata, ſed quæ tantummodo ſoli obiecta,talia appareant. Galenus Ly

Li.4 ſimpl. coperſij cuiuſdam herbæ meminit cuius ſuccũ Centurio quidam ex Barbarica,circa Ægyptũ regione cõportauerat,odore adeò graui, atque inamœno, vt ne guſtare quidem auſus fuerit ipſe Galenus, ſed letalẽ eſſe coniiceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad ingentes articulorum dolores,atque ipſis etiam ægris refrigerandi facultate pollere viſus eſt. Eſt autem, vt Galenus ait,colore ſubflauo,odore tam graui quàm cicutæ,niſi quod leuem quandam inſtar aromatum adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua ſuccus hîc exprimitur,Lycoperſium eſſe dicebat:quali autem præterea ſit forma, Galenus non addidit.Quare an flos Africanus Lycoperſium ſit,decerni non poteſt. Videtur tamen

Cap. 18.de flor. illi ſi non idem,certè ſimillimus,inquit Dodonæus,quod folia & præſertim flores graui admodũ & tetro præditi ſint odore,& qualitate venenata, cicutæ proxima,

Ibidem. quod experimentis nonnullis ſibi conſtare, idem Dodonæus, aſſerit, vt in puero qui flores mandere incœperat, labia & os inflata ſe vidiſſe,ſicuti crebro iis accidit qui

qui cicutæ fistulas ludentes, aut modulantes intra labia aliquandiu continuerint: Feli etiam flores recentes cum calicibus recenti caseo permistos olim dedisse, quæ mox valde inflata, & paulò post mortua fuit: mures quoque qui semen arroserunt mortui feruntur reperti. Ex eiusdem esu porcis intumuerunt rostrum ac fauces, & nonnullis exitio fuit. Quæ omnia venenatam & deleteriam huius herbæ facultatem esse demonstrant, vt audiendi non sint, qui hanc tanaceti vel artemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem esse autumant. Pena fol. 318.

PYROLA. CAP. XXVIII.

VLGO à Pyri folio herba hæc Pyrola nominatur, Gallis *Pirole*, Germanis *Vuintergruen*, quæ vox hyemis virorē significat. Quippe æterno virore, inquit Pena, pene atra, aduersus brumæ rigores perstat, & *Holtzmangolt*, & *Vualdmangolt*, idest, Beta siluestris, quoniam hortensi Betæ primum erumpenti haud dissimilis sit: ob id limonium quidam esse autumant, eóque nomine descripsit & depinxit Fuchsius. Alij Britanicam esse arbitrantur. Folia aliquot in imo profert, septena, octona, nouena, denáue, Betæ quadātenus similia, rotundiora tamen & minora multò, Pyro propiora, viridiora, nigriora, caulem dodrantalē aut pedalē, floribus pulchellis, in summitate ornatū albis, & odore ad flores lilij conuallium accedentibus, è medio stamina apicésve emittentibus: radix est exigua, tenera, subrufa, repens. Montosis, siluosis, & frigidis vdis gaudet, hortósque & mitiora viridaria aspernatur. Superiori & inferiori Germaniæ, adeoq; vniuerso Septentrioni nota, rarior Italis, & Gallis meridionalibus. Perpetuò viret: flores tamen Iunio & Iulio mensibus emittit. Tertio ordine siccā & secundò frigidam recentiores esse tradunt. Omnes enim eius partes adstrictionis vehementissimæ & euidentis refrigerationis esse sentiuntur. Quare eius decoctum interna & externa vulnera potum sanat, item fistulis, atque aliis malignis vlceribus medetur.

Nomina — Fol. 112. — Cap. 173. hist. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.*

PYROLA.

ANEMONE. CAP. XXIX.

ΑΝΕΜΩΝΗ Græcis, similiter Latinis Anemone, quibusdam herba venti, Arabibus *Iackaiak*, *Anahamen*, & *Sakaikanheamen*. Plinius Phænion dici tradit, fortasse à splendore quem longè de se fundit, quamquam exemplaria etiam vetusta magna ex parte Fremium, & non Phænion habent, voce nihil, vt arbitror, significante: & Theodorus apud Theophrastum Anemonem vbique Fremium conuertit. Dicta autem est Anemone ἀπὸ τȣ̃ ἀνέμȣ, idest, à vento, quod flos nunquam se aperit nisi spirante vento auctore Plinio. Tamen cùm hiare patereq; flantibus ventis per æstatem floribus multis vsu ueniat, potuit non inconcinnè dici Anemone, q eius flos caducus facilè vento decutiatur, quemadmodum & papaueris rhœadis, cui affinis est. Ouidius Adonidis florem Anemonen vocare videtur his versibus.

Nomina — Lib. 21. c. 23. — Metam. 10.

Sic fata, cruorem

Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo pellucida cœlo
Surgere bulla solet: nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem quæ lento cœlant sub cortice granum
Punica ferre solent: breuis est tamen vsus in illo.
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem qui perflant omnia venti.

Li.2. c.172. *Genera.* Dioscorides Anemonem duplicem statuit: vnam siluestrem, alteram satiuam (sic enim τὸ ἥμερον meliùs vertas, quàm in cultis nascens, vt Plinius & eũ secutus Ruellius interpretati sunt: nam siluestres plantæ etiam in cultis locis sponte, non satu, nascuntur.) Satiua quædã puniceos fert flores, altera subalbidos, aut lactei coloris, alia purpureos. Plinius ex Dioscoridis sententia eadem genera tradidit his verbis. Lib.21.c.23. Anemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui Phænion vocent. Duo eius genera. Siluestris prima, altera in cultis nascens, vtraq; sabulosis. Huiusque plures species: aut enim Phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Sed coronarias Anemonas non rectè Lib.21.c.11. distribuit Plinius, & in conuertendo Theophrasti loco, quo Anemones meminit, lapsus est. Nam in Græcia, inquit, tardiùs etiámnum Anemone. Est autem hæc siluestrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex siluestribus heliochrysos: deinde alterum genus Anemones, quæ limonia vocatur. At Theophrastus vnius tantùm Anemones hîc meminit. Et paulò ante non Anemonem sed bulbi codion coronis inseri dixit, ex quibus duobus diuersissimis ineptè duplicem Anemonem Plinius statuit. Locũ eum Plinij absque dubio corruptum quidam sic restituunt. Florum prima ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat. Proximè flammea, quæ & flox vocatur, siluestris duntaxat. Bulbi codion bis anno, vere & autumno: æstates hyemésque fugit. Est autem siluestrium bulborum flos. Serior supradictis aliquanto Narcissus, & Liliũ Theophrasto Lirium trans maria: in Italia, vt diximus, post Rosam. Nam in Græcia etiámnum tardius Anemone (nempe Limonia, siue pratensis Theophrasti,) alia quàm quæ dicetur in medicinis. Postea viola quę appellatur purpurea. Sequitur œnãthe, &c. Recentiores quoque herbarij complures Anemones species agnoscunt.

ANEMONE I. Matth.

Forma. Ibidem. Anemones folia, auctore Dioscoride, coriandro similia tenuioribus incisuris, in terram inclinata, cauliculi lanuginosi, tenues, in quibus flores veluti papaueris, & media capita nigra aut cærulea, radix magnitudine oliuæ aut maior, velut geniculis distincta. Siluestris per omnia maior est satiua, & foliis latioribus, ac durior: habet & caput oblongius, florem puniceum, radices tenues, & multas. Quibus descriptionibus satiuam à siluestri discreuit Dioscorides, primùm radice in satiua tuberosa, velut geniculis distincta, in siluestri multis radicularum fibris capillatæ: deinde quod satiua minor foret, angustiore & teneriore folio, capite breuiore, flore vario:

siluestris

ANEMONE II. Matth.

ſiluestris autem procerior, latiore & duriore folio, capite longiore, flore tantùm puniceo. Ex iiſdem colligere licet Anemonem Theophraſti, quam Pulſatilem eſſe volunt, à Dioſcoridis Anemone diuerſam eſſe. Ille enim hanc inter ἐπιγειόφυλλα reponit, ideſt, quæ propè terram & circa radicem tantùm folia mittunt, in caule nulla, cuius notæ Dioſcorides non meminit, omneſq; Anemones ſpecies quotquot ab herbariis proponuntur, ſtatim ab radice & in caule & ramis folioſæ ſunt. Plinius breuiùs ſic deſcripſit. Harum trium folia apio ſimilia ſunt, nec temerè ſemipedis altitudinem excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquam ſe aperit niſi vento ſpirante, vnde & nomen acceperunt. Siluestri amplitudo maior, latioribuſq; foliis, flore Phœniceo. Præterea quoniã Anemonarum genera papaueri rhœadi & argemonæ floribus ſimilia ſunt, Dioſcorides ideo diligenter harum differentias diſcreuit, hoc modo. Papauer & argemone colore puniceo minùs ſaturato ſpectantur, & vtraque tardiùs floret. Adhæc argemone, croceum ſuccum guſtu admodum acrem reddit, Rhœas verò candidiorem & acrem. Inſuper argemone & rhœas in medio capitula habent ſiluestri papaueri ſimilia, verùm Argemones caput ſupernè aliquanto craſſius eſt, rhœadis ſubanguſtius. At Anemonæ neque ſuccũ remittunt, neque

Lib.7. hiſt. ca.9.

ANEMONE III. Matthioli.

ANEMONE IIII. Matthioli.

ANEMONE V. Matth.

Ca.172.li.4

codia ſiue calices habent, ſed quaſi aſparagi cacumen. Quæ cùm Græcè legantur, ὅτε ὀπὸν ἀνιᾶσι &c. Andr. Lacu. ὀπὸν non ſuccum, ſed lacrymam conuertit: nam ſuccus, inquit, ſiue χυλὸς propriè dicitur is qui ex herbis tuſis vi exprimitur, vt ὀπὸς vel lacryma, liquor ille qui ex plantis vltrò deſtillat. Quare fieri non poteſt vt hic Dioſcorides intelligat Anemonas nullum ſuccum ex ſe remittere, quum ſuperius dixerit Anemonarum ſuccum infuſum naribus, conferre purgando capiti: manare verò ab ipſis lacrymam, vt defluit à papauere opium, hic inſiciatur. Hæc quamuis ſatis luculenta & diſtincta ſit Anemonarum delineatio, tamen varij varias proponunt & cõfingunt Anemonas. Matthiolus quinque depinxit genera. Primum, inquit, folio prouenit coriandro ſimili, ſed frequentioribus inciſuris, caulibus lanuginoſis, tenuibus, ſtriatis, in quibus tenuiora per interualla ſunt folia, floribus ſilueſtris papaueris magnitudine, quæ ſena circùm diſtingunt folia, purpuraſcentibus, capitulo vmbilico tenus emergente, nigro colore, nigríſque capillamentis ſtipato, perinde vt in papauere: radix illi oleæ magnitudine, ſubrotunda, fibrataq́;, & ſapore acri. Secundum foliis aſſurgit maioribus, & frequentiùs laciniatis cynoctoni aconiti modo, caulibus alteri ſimilibus, ſed aliquantò craſſioribus, inanibus, & in rectum ſpectantibus, quibus flores inſunt dilutiore purpura niteſcentes, capitulo circumquáque comato, perinde vt alterum: radicẽ habet breuem, rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis, acri etiam guſtu. Tertium foliis creſcit ranunculi primi æmulis, caulibus tenuibus, ſeſquipalmaribus, rotundis, in quorum cacuminibus flores exeunt albi, quinque tãtùm foliis diſtincti, roſarũ magnitudine, & nonnunquã tenui quadam purpura reſperſi, inferiore præſertim ſede: radicem habet fibratã ac tenuem. Naſcuntur in collibus. Sunt & Anemones genera alia duo, foliis laciniatis, floribus in altero purpureis, in altero aureis. Tragus Anemones genus eſſe exiſtimat plantam hîc pictam Anemonem hortẽſem appellans, quæ ex radice recta, læui, & digitum minimum craſſa, caulem erigit teretem, & inſtar been albi, vt vocant, geniculatum, foliis herbacei coloris, iiſq́; plurimum diſſectis inſtar camomillæ vulgaris, aut cotulæ ad faſtigium vſque, quod flore rutilo & quaſi aureo forma argemonem planè referente nitet, veſtitum. Dodonæus alias & diuerſas deſcripſit & pinxit Anemonas. Prima folia habet pauca, ſed in lacinias diuiſa,

ANEMONE Hortenſis Tragi.

Lib.1.c.49.

ranunculi

ANEMONE I. Dodon. latifol. I. Lob. & Clus.

ANEMONE II. Dodo. tenuifol. III. Clus. siue Geraniifolia, Lob.

ranunculi hortensis foliis satis similia, sed minora. Flos in breui & palmum alto pediculo emicat ex vndecim aut tredecim foliolis angustis, oblongis, acuminatis, in quorum medio capitulum aliquot circumseptum staminibus, quod exili incanescit piloso flore, cui subest semen. Radix initio oliuæ magnitudine, sed tempore adaugetur, & grandior facta, veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè descendens, fibris aliquot adhærentibus. Color floris elegans est, in dilutiore purpura rubens, qui quandóque ab vtraque, aliàs ab interiore tantum relucet parte intensior, exterius remissior & inalbicans. Huius generis & albidi sunt flores, sed rariores. Clusius Anemones latifoliæ alterius pinxit. Lobellio Anemone tuberosa bolbocastani radice. An Anemone lutea Galeni. Secunda folia fert ranunculi hortensis similia, sed minora, trigemina cohærentia: flores ex tredecim aut quatuordecim foliolis, sed haud acuminatis, ac repandis compositos, colore cæruleos, & cyaneo flori cõcolores, staminibus luteis medium orbiculũ amplectẽtibus, quod nullis canescit pilis, sed veluti ranunculi, Asparagi æmulatur germen. Radix obliqua, crassa, genicula tuberaq; multa habet. Hanc Matthiolus non pinxit. Tertiæ Anemones folia maiora sunt crebrioribus ac tenuioribus etiam incisuris diuisa: pediculus similis, flos maior, cum papaueris rhœadis flore magnitudine ferè certans, septem aut octo foliorum tantum, pulchro violæ nigræ purpureo arridens colore, paulò tamen dilutiore: capitula huius pubescunt vt primæ: radix oblongior, crassior, similiter obliqua, crebrius geniculata, puniceo colore subnigricans. Etsi verò Anemone secundæ Matthioli videtur vtcunq; similis, tamẽ multùm differt. Est huius rubens quoque species, flore phœniceo, & vt rhœadis colorato: item tertia etiam candida. Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque magnitudinis, Rhœadis colore, rubens, densis & frequentibus stipatus foliolis, multiplex, quorum decem aut duodecim exteriora maiora, interiora verò reliqua, exigua. Quinta species foliis ranunculum refert hortensem, sed tamen minoribus, flos paulò maior senis ferè constat foliolis, candidus aut è purpura rubens, sed modò dilutiore, modò intensiore colore: capitula aspera, parua, nuda: radices tenuiores, sed obliquæ quoque, nihil aut parum geniculatæ, demissis deorsum aliquot fibris. Sexta quintæ similis

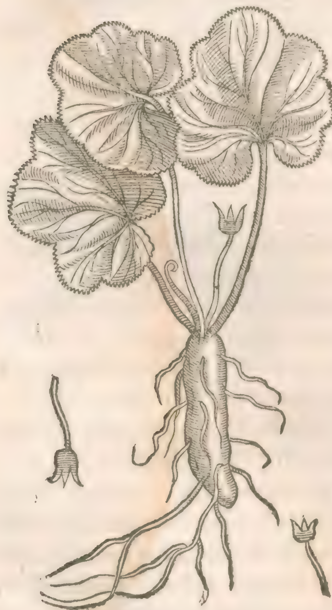
Li.4. purg. ca.7

ANEMONE III. Dodo. Angustifolia, Clusij.

est, foliis tantummodo floréque minor, eóque luteo, Ranunculi floribus concolor, radix similis quintæ. Ranunculus nemorosus, quartus Fuchsij lacteus & luteus, cuius meminimus in libro de Palustribus, cap. De Ranunculo. His adiicit aliam quandam tametsi foliis differentem. Neque enim coriandro aut ranunculo similia habet folia, sed potiùs Trifolij instar: cohærent enim terna, non magna, lata, acuminata, indiuisa, margine tantummodo crenato. Cauliculus palmum altus, cui flos insidet candidus, formam florum ranunculi æmulatus, qui marcescens nonnihil purpurei coloris contrahit. Radix etiam obliqua in propagines quasdam extuberat, non absque capillamentis fibrosis subnatis. Anemones quintum & sextum genus, inquit Dodonæus, in pratis & siluis, præsertim locis humidioribus ac vmbrosis in Germania ac Belgio reperiri possunt. Reliquæ peregrinæ sunt. Omnes autem ad ἡμέρας, idest, satiuas, referendas esse censet. Siluestris enim species ab his differt, vt ex Dioscoride diximus. Clusius quoque aliquot Anemones genera obseruauit, non modò florum colore formáque, sed ipsis etiam foliis inter se dissimilia. Vnum foliis constat satis amplis, circinatæ ferè rotunditatis, per ambitum serratis, duris & firmis, longóque pediculo fultis, supernè

ANEMONE Latifolia prima, Clusij.

ANEMONE IIII. Dodonæi. Multiplex rubra, Clusij.

intensius

ANEMONE Quinta & sexta, Dodonæi.

ANEMONE Trifolia, Dodonæi.

intensiùs virentibus, infernè verò plerumque purpurascentibus Cyclamini ferè modo, feruidissimi gustus: radice tuberosa, oblongiuscula, Tormentillæ vulgaris æmula, fibris aliquot dependentibus, foris nigra, intus alba, solida, ingrati admodum saporis, quæque nauseam mouens quodammodo strangulet, deinde linguam aliquantulum vellicans. Lapidosis quibusdam Lusitaniæ collibus iuxta Tagum, atque etiam inter vepres Clusius se reperisse ait. Exilit Decembri & Ianuario. Alteram Anemonem latifoliam facit quam nuper diximus à Dodonæo primam statui. Tertiam tenuifoliam, quã Dodonæus in Historia purga. secundam ponit. Quartam Anemonem tenuifoliam alteram, quam tertiam Dodonæi esse suprà indicauimus. Aliam multiplicem rubram, quę quarta est Dodonæi modo dicta. Alio in loco idem Clusius ad Anemones genera refert plantas duas minimè silentio prætereundas, quod elegantes sint admodum. Prior multa ex vna radice promit folia, Anemones latifoliæ flore purpureo, aut Saniculæ haud multum dissimilia, dura, neruosa, in tres lacinias profundiores diuisa, deinde per ambitum serrata, supernè nigricantia, infernè candidiora, sapore feruidissimo, & si gustentur, ilicò linguam vrente, ante hyemen etiam germinãtia, quemadmodum in reliquis Anemones generibus. Inter hęc caulis vnus aut alter prodit palmaris, nonnunquã

ANEMONE Latifolia, flore multiplici, Clusij.

ANEMONE Tenuifolia flore multiplici, Clusij.

etiam pedalis, nudus ſubhirſutus, qui circa cacumen tria exigua folia, ab eodem fere exortu prodeuntia, & ſimul caulem amplectentia profert, deinde in ſummo magnum ac latè expanſum florem, numeroſis foliis conſtantem, quorum externa & maxima dena aut duodena colore viridi ſunt, interna verò minora & anguſtiora, dilutiore purpura nitentia, circa vmbilicũ ſimul glomerata. Radix craſſa & in aliquot capita extuberans, Anemones latifoliæ purpureæ modo, foris nigra & ſcabra, intus alba & ſolida, guſtu ingrato & fauces coarctante, multis tenuibus fibris capillata. Altera quina, ſena, aut plura habet folia multifida, in multas tenues lacinias diuiſa, dilutiore colore quàm ſuperioris virentia, caulem etiam pedalem priori ſimilem, ſed non æquè craſſum, quem etiam circa ſummum tria tenuiùs inciſa ambiunt foliola, florem etiam, quemadmodum in omnibus Anemones generibus, antequam aperiatur occulentia, qui ſummo cauli inſident, ſuccreſcente caule explicatur in dena aut plura folia hirſuta, latiuſcula, & maiuſcula cocci modo rubentia, quæ numeroſa tenuiáque foliola Bellidis multiplicis flori perquàm ſimilia, & colore coccineo ſaturatiore, amplectuntur. Radix non admodum à ſuperiore diſcrepat, oblongior paulò, foris etiam rugoſa, nigricans, & tenuibus capillamentis fibrata, intus verò candida, & eiuſdem cum ſuperiore guſtus, vtraque vere floret cum aliis Anemones generibus, quarum viribus etiam reſpondent. Conſtantinopoli delatas fuiſſe ait, Giul Catamer nomine: lingua autem Turcica Catamet ſiue Catemer plenum ſiue multiplicem ſignificat. Anemone quædam

Lib.2.c.172 *Vires & Temper.* folia producit nigra, & eſt acrior, inquit Dioſcorides, vim habet vtraque acrem, quare ſuccus radicis ipſius naribus infuſus ad capitis purgationes vtilis eſt, commanducata radix pituitam trahit, decocta in paſſo, & impoſita, oculorum inflammationes ſanat, eorumdem cicatrices & viſus hebetudinem abſtergit, expurgat ſordida vlcera. Folia autem & caules cum ptiſana decocta, & in cibo ſumpta lac attrahunt: in peſſo appoſita menſes cient: impoſita lepras eximunt. Plinius

Lib.21.c.23. eundem vſum medicum tradit his verbis. Proſunt anemonæ capitis doloribus, & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptæ, aut vellere appoſitæ, radix commanducata pituitam trahit, dentes ſanat decocta, oculorum epiphoras & cicatrices. Anemonæ omnes, auctore

Lib.6.ſim. Galeno, extrahendi & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi facultatem habent. Itaque radix commanſa pituitam euocat, & ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcera anemonæ purgant, & lepras detrahunt, menſéſque appoſitæ educunt, & lac trahunt.

PVLSATILLA. CAP. XXX.

Barbari pulsatillam nuncuparunt, quòd huius comosi & tremuli seminum pappi huc atque illuc vel lenissimo quoque flatu pultarentur, id est, pellerentur, plerique herbam venti dixere, anemonem aut eius genus esse suspicari, & sanè meritò: neque enim multum visa fuit abesse à siluestri anemone quibusdam doctissimis. Quippe foliis est anomones tuberosæ, bulbocastani, aut coriandri, rigidioribus, hirsutioribus, nigricantibus, crassioribus, caulem palmarem, & sesquipalmarem, hirsutum, geranij amplexis, in quibus flores papaueris rhœadis, aut potiùs anemones, quinis aut senis foliis in purpura cæruleis, è quorum medio exeriuntur apiculi, stamináve lutea, Aquilegiæ, aut herbæ trinitatis, siue Trifolij hepatici, à quorum delapsu se prodit cæsaries villosa, cirris crebris, & cincinnis calamistratis pēnas delicatiores sericeas pulli coloris implexas, aut carminatum bombacis pensum referentibus, cuiusmodi in caryophillata, Scotino, & spongia Bedeguari, quibus conditur semen exiguum, asclepiadis: radice digitum crassa, non admodum acri nec feruida. Hac maior est, inquit Lobellius, foliis, maioríque elegantia floris albi peramœni. Huiusmodi pulsatillam flore candidam pallentem in Mindenis montibus & Aruerniæ nasci Pena auctor est, sicut in Taurinensibus interdum luteam. Rubram etiam pictam dat Lobellius, qualem se habuisse ex Alepo Syriæ scribit Pena. Matthiolus Fuchsium, erroris insimulat, quod anemones purpureæ loco Pulsatillam depinxerit, cui nulla cum anemone cognatio, inquit Matthiolus, illa etenim cùm primum erumpit, folia emittit admodum hirsuta, minutimq; laciniata, quæ sapore sunt perquàm acri, adeò vt non minùs exulcerent quàm ranunculus & flammula. Flos in stellæ modum, similiter hirsutus ineunte vere dehiscit, antequam folia erumpant, nigricanti splendet purpura, è cuius medio quidam aurei flosculi eos referentes qui rosis innascuntur, in quorum vmbilico floccus purpureus visitur, sericinum referens opus. Exteriori verò parte in caulis cacumine circa floris basim villosus alter circumquaque se pandit floccus colore cinereo, sericino stamini mollitia ac læuore minimè cedens. Semen capillato incanóque capitulo iuglandis ferè magnitudine cōtinetur. Radix illi subest pedali lōgitudine exesa nigri chamæleonis modò, cui sapor quidam subdulcis, non autem acris veluti foliis & caulibus.

Nomina

In Cap. 172 lib. 2.

PVLSATILLA, Matth.

PVLSATILLA Alba, Lobellij.

PVLSATILLA Rubra, Lobel.

libus. At hanc initiò dixit acrimonia esse ranunculi aut flammulæ. Dioscorides verò vult vtranque anemonem acrem esse, & acriorem illam cui folia nigra sunt, qualia sunt huius pulsatillæ, quæ crustas emarginat admotis foliis, quemadmodum de anemone dicit Dioscorides, qui intrò sumenda folia cum ptissana elixat, quo deponant acrimoniam, ipsa verò radice, vt pote mitiore, cruda mansa pituitã extrahit. Hæc Pena. Hic

Lib. 4. c. 6. etiam alteram Dodonæi adiungendam censuimus, cuius hæc sunt verba.

Locus. Apud Gallos locis incultis, inquit, gigni Ruellius scribit, nouoq; vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent, apud Germanos satis frequens locis asperis & lapidosis, & subinde in ipsis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo

Forma. coloris: qui ꝓ locorũ ratione aut intẽtior aut remisſior. In syluis siquidẽ ac vmbrosis dilutiore colore quasi inalbicat flos, in Apricis coloratior est: Albidi floris Auerniæ & Narbonensis Galliæ montes suppeditant: lutei Taurinenses Allobrogũ: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse Petrus Pena & Matthias Lobellius referunt. Galli *Coquelourdes*, Germani *Kuecthenschell* nominant: vulgò Pulsatilla, & à nonnullis Apium risus dicitur. Nec est tamen herba Sardoa quæ propriè Apium risus dicitur. Nec etiam Ranunculi, neque Anemones species, vtrisque tamen, & præsertim facultatibus accedit. Est enim, vehementer acris quamcunque contigerit corporis partem si trita imponatur. Cæterùm siue Pulsatillam inter anemones genera collocemus, siue plantam sui generis esse placeat, ab anemone discrepantem, ex Alpium lætissimis pascuis, propinquis montium verticibus, & ob roscidos cæli madores multò plus herbæ aut fœni præbentibus, quàm si iuges aquas biberent. Dalechampius

PVLSATILLA Altera, Dodo.

PVLSATILLA I. Alpina, Dalechampij.

tria

PVLSATILLA, II. Alpina, Dalechampij. *PVLSATILLA, III. Alpina, Dalechampij.*

tria pulsatillæ genera, luteo flore conspicua produxit. Primum radice crassa, nigra, exesa, foliis apij modo dissectis, inter hæc tria genera latissimis, hispidis. Secundum radice tenuiore, breuiore, minùs atra, foliis hortensi apio similibus, paulò latioribus, hirsutis, radicem ambientibus, nullis in caule dodrantali, lanuginoso, media sui parte villoso glomo pubescente, ex quo prodit floris aurei pediculus. Tertium radice quàm in superioribus graciliore, folio pastinacæ siluestris, apicibus in medio flore coaceruatis, luteis, quos in seminis conceptaculum tandem formatos spissa lanugo vestit. Hæc tria genera in monte Muræ, oppidulo Allobrogum vicino, reperiuntur. *Forma.*

PHALANGIVS. *CAP. XXXI.*

GRAECIS φαλάγγιον & φαλαγγίτης, Latinis similiter Phalangiũ & phalangites herba dicitur, quòd, Galeno auctore, demorsis à phalangiis auxilietur. Eam describit Dioscorides, ramulos duos aut tres aut plures habere, à sese distantes, flores albos, lilio similes, cum multis incisuris, semen crassum, nigrum, velut lentis dimidium (In Græcis exemplaribus legimus non πλατὺ, id est, latum, vt ex Plinio conuertit Ruellius, sed παχὺ, hoc est crassum, & in quibusdam non ὥσπερ φακȣ͂ ἥμισυ, sed ὥσπερ φακȣ͂ ἢ μεῖζον, id est, lentis magnitudine aut maiori, quæ lectio videtur probabilior) multò tamẽ gracilius, radiculam paruam, tenuem, viridem, dum à terra extrahitur, posteà enim contrahitur. Nascitur in collibus. Eadem ferè Plinius tradit. Phalangites à quibusdam phalangium vocatur, ab aliis leucanthemum, vel vt in quibusdam exemplaribus inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus lilio rubro similis, semine nigro, lato ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore, radice tenui, herbacei coloris. Istud phalangium Dalechampius esse censet herbam hîc expressam, quam reperit in terrenis collibus quà

Nomina. *Forma.* Lib.3.c.1[illegible]. Lib.27.c.12

Lugduno

PHALANGIVM, Matth.

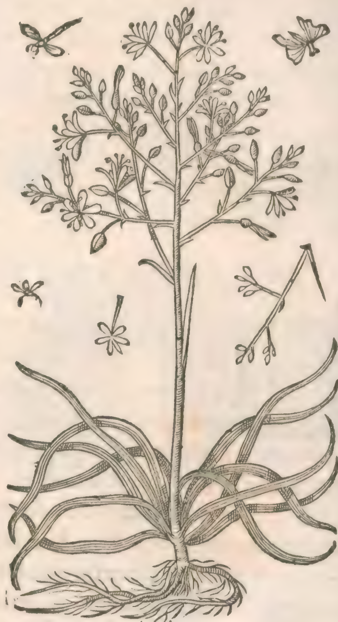

Lugduno Viennam itur, radice breui, carnoſa, in multas radiculas diuiſa, cùm eruitur pallida, vel ſublutea: ſic enim χλωρὸν vertit ille, & non viridem, aut herbacei coloris, vt Plinius, & eum ſecutus Ruellius, poſteà autem cùm herba ſeruatur, albeſcente, quam notam à Dioſcoride traditam Ruellius omiſit: ſic enim habent Græca exemplaria. ῥιζίον μικρὸν, λεπτὸν, χλωρὸν ἅμα τῷ ἑλκυσθῆναι ἐκ τῆς γῆς, ὕστερον γὰρ ἐκλευκαίνεται, non συνέλκεται, vt in vulgatis, folia à radice multa, longa, gramini ſimilia, latiora, virgata: caulis pedalis, nudus, in tres aut quatuor ramulos diuiſus, florem ſuſtinentes lacteum, lilio albo, non rubro, vt Plinius ait, omnino ſimilem figura & colore, & croceis intus ſtaminibus floris folia multis lineis in lõgum productis inciſa conſpiciuntur. Eandem plantam pro phalangio Pena & Lobellius repreſentarunt. Eandem etiam Matthiolus quantum ex eius icone ſola colligere licet: nam de plantæ habitu ac forma verbum nullum fecit. Ei aliud Lobellio Phalangium, quod ramoſum nominat, Dodon. lib. 4. Hiſt. Stirp. Moly alterum Plinij, non ſatis rectè, vt multi cenſent: folia graminis habet humi ſtrata, inter quę caulis erigitur rotundus, læ-

PHALANGIVM, Dalechampij.

PHALANGIVM Ramoſum, Lobell.

uis, gracilis, circa ſummum in multos ramulos diuiſus, quibus inſident floſculi candidi, cariophyllis haud multùm abſimiles, ſed multò minores: radices ſunt longæ, graciles, valde fibratæ. In hortis colitur. Phalangium tertium Cretæ Salonenſis Pena & Lobellius ſtatuunt plãtam ſuperiori nõ diſsimilem, quæ copioſa naſcitur

in Gallo

in Galloprouinciæ planitie illa quæ vocatur *Craux de Salin*: cuius meminimus in Libro de Bulbosis inter Asphodelos. Phalangij folia, inquit Dioscorides, semen, flos cum vino pota contra scorpionum & phalangiorum ictus auxiliantur, tormina quoque discutiunt. Eadem prorsus Plinius tradit. Huius folio, vel flore, vel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorúmque & serpentium ictus: item contra tormina. Galenus, Phalangites sic appellata est, quòd morsis à phalangiis auxilietur. Est autem facultatis tenuium partium desiccãtis, quamobrem & tormina patientibus succurrit.

Lib.3.c.105
Lib.27.c.12
Lib.8.simp

BELLIS. CAP. XXXII.

HIC DE bellide sertis & coronis frequentissimè intertexta dicendum ex Plinio. Dioscorides enim, Galenus, atque alij veteres eam silentio præterierunt. Ab eodem Plinio etiam Bellius nominatur, à recentioribus Consolida minor, & Herba margarita, à nonnullis Primula veris, præsertim ea quæ minor est & siluestris, Gallis *Marguerites & Pasquettes*, Germanis *Maszlieben, & Massuselen*, Italis *Primo fiore, & fior di primauera*. Potuerunt autem Belides funestæ illæ Beli Danai Regis filiæ quinquaginta, quæ totidem nuptæ maritis, eos quælibet suum iugularunt, his floribus nomen dedisse, quia multi visuntur vna gregatim & belluli, vnde vocantur vulgò *Marguerites*: sunt enim glomeruli multi florum quasi vniones siue margaritæ. Harum differentiæ aliquot reperiuntur. Fuchsius & Dodonæus species duas statuunt, alteram maiorem, alteram minorem: quam iterum in hortensem & siluestrem partiuntur. Matthiolus maiorem, mediam & minorem, atque huius differentias aliquot. Bellis, inquit Plinius, in pratis nascitur flore albo, aliquatenus rubente. Ex quibus perpaucis persuaserunt sibi herbarij eos flores, qui primo vere in pratis abundè erumpunt, bellides esse. Nec obstat, inquit Fuchsius, quod Plinius alibi bellio luteum florem esse tradat, quia non ad ambitum, sed ad discum medium floris, quod sanè luteum est, respexit. Præterea locus hic Plinij adeò corruptus est, vt in eo emendando frustrà hactenus desudarint docti viri. Sic enim in vulgatis legitur. Luteus & Bellio pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur, pratenses hi flores, & cætera. Vetus lectio habet teste Hermolao, Alij & Bellio pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronantur: pratenses hi flores. Legitur à quibusdam, Luteum & bellio, vt subaudiatur vox semen, quæ præcedit. Perottus non pastillicantibus, sed patulicantibus legebat, hoc est, aperientibus se, quod Hermolaus non probat. Sed ad Bellidum delineationes reuertamur. Bellis maior, consolida media vulnerariorum folia profert ex angusto in latum desinentia, subrotunda, crassiuscula, virentia, circumquaque crenata, circa radicem humistrata, in caulibus oblongiora, senecionis similia, caules à radice multos, graciles, teretes, lignosos, pedales & cubitales, in quorum summitatibus flores exeunt in medio lutei, in ambitu foliolis quamplurimis venustis, & candidis ornati, anthemidis similes, sed

Nomina
Pet.Pe. fol.199.
Genera
Cap.53.
Lib.2.c.19.
In cap.139. lib.3.
Lib.26.c.5.
Lib.21.c.8.
Forma.

BELLIS Maior, Fuchsij.

BELLIS Maior, Matth.

BELLIS Media, Matth.

BELLIDIS Minoris ſpecies tres, Matth.

maiores, & inodori. Radix eſt ſparſa multifidáque, & fibrata. Bellis media foliis eſt minoribus, nec tam altè inciſis, ſed leuiùs ſerratis, in terra iacentibus, cauliculis tenuibus, flexilibus, rotundis, palmaribus, floribus ſuperiori ſimilibus, ſed minoribus, radice tenuiore, tamen multifida. Bellidi minori hortenſi folia ſunt longiuſcula, in ſummo ſubrotunda, leuiùs ſerrata, per humum in orbem ſtrata, erumpentibus è medio pediculis crebris, teneris, piloſis, palmaribus, qui flores ferunt colore & magnitudine differentes. Eſt enim in quibuſdā flos medio luteus, foliolis ambitu cādidis, anthemidis, interdum ſaturatè rubentibus, in aliis verſicoloribus, candidis ſcilicet & rubētibus, quæ frequentiores ſunt & vulgatiores. Quoſdam medio rubros,

BELLIS Siluestris, minor.

dio rubros, ambitu aut albos, aut versicolores esse tradit Matthiolus, radix candida est & fibrata. Huic bellis siluestris minor persimilis est foliis: flosculi similiter ex radice exeunt pediculis breuibus, in medio lutei, toto ambitu foliolis candidis decori vt in bellide maiore, sed multò minores & inodori. Ab hac quæ in hortis coluntur ad coronamenta, non differunt nisi cultu, inquit Pena. Annua enim & frequenti transplantatione maiores, habitiores confertiores, duplicati & triplicati, & elegantiores euadunt flores. Quinetiam præter magnitudinem tanta fertilitate luxuriant, vt ex primo flore pediculi surrigantur, quibus insideant alij & secundi flores. Galli ὑποκοριστικῶς vocant *Margaritons*. Idem & in Rosæ purpureæ flore aliquando prope Gratianopolin contigisse Dalechampius obseruauit, pediculo è floris medio prodeunte, qui alterum florem post nascentem sustineret. Idem etiam vidit in eiusdem Rosæ flore, Lugduni in horto Rouillij. Est & Bellis Lutea, de qua diximus Libro de Vmbelliferis. Bellis maior & minor in pratis nascitur, locísque aliis herbidis & palustribus. Iam & in hortis seritur. Minor primo statim vere apparet, tota ferè æstate durat. Maior Maio potissimùm mense floret. Bellidem vtrámque calidam siccámque esse ex Plinio colligi Fuchsius tradit, qui illarum ad discutiendas strumas vsum esse scribit. Acidus tamen sapor quem in gustu minor præsefert, aliquam frigiditatis portionem in ea esse monstrat, quamquam bellides exsiccare euidentissimũ est. Omnes vulnerariam herbam esse nouerunt, valeréque potissimum in fracturis capitis admotam. Succus etiam herbæ à vulneratis vtiliter bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum resolutionem, itémque ad podagras, ischiada, & aduersus strumas. Hæc Fuchsius. Dodonæus easdem facultate frigida siccáque esse scribit. Alio in loco bellidis minoris folia humectandi, refrigerandiq; vi prædita esse, & humectare quidem ordine secundo intenso, refrigerare verò eodem remisso. Quod non probat Lobellius: constat enim temperaturæ frigidæ & siccæ potiùs esse. Dolores omnes articularios, ac podagricos ex calido siccóque humore mitigare cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolẽtibus imposita, potissimùm additis maluæ foliis. Eadem oleribus addita facilem aluum facere, (hoc Lobellio suspectum) & in causonide febre, ac in intestinorum inflammationibus magna vtilitate clysteribus admisceri.

fol. 199.

Locus.

Tempus.

Cap. 53 li.

Temp. & Vires.

Lib. 2. c. 19. De flo. c. 71.

PAEONIA. *CAP. XXXIII.*

Nomina

GRAECIS παιονία, γλυκυσίδη, seu γλυκυσίς, & πεντόροβος dicitur, ab Apuleio σελήνιον, δυχομήνιον, θεοδόνιον, σεληνόγονον, Aglaophotis, Latinis Pæonia, ab Apuleio Herba casta, Arabibus *Feonia*, Gallis *Piuoine*, Italis *Peonia*, Hispanis *Rosa del monte*, *Rosa albandeira*, Germanis *Peonienblum.* Pæonia verò ab eius inuentore medicinę peritissimo Pæone appellata est, glycysidè à Theodoro dulcisida, quod grana mali punici acinis similia habere videatur. Nam sidia mali punici grana à Bœotis nominantur. Ab eodem granorum cum eruo similitudine πεντόροβος Est enim ὄροβος eruum, quamquam & Græca Dioscoridis, & Latina Plinij exẽplaria reperiuntur, in quibus non pentorobon, sed pen-

PAEONIA Mas, Matth.

PAEONIA Mas, Dalechampij.

Genera. toboron dubiæ lectionis & ſententiæ vox habeatur. Huius duo genera Dioſcoridi,
Lib.3.c.140 mas & fœmina. Dodonæus his pæoniam fœminam alteram addit. Pæonia mas fo-
lia fert iuglandis, radice nititur digitali craſsitudine, palmi longitudine, intus alba
De flo c.31. *Forma.* & odorata, altè deſcendente, bifida aut trifida, guſtu adſtringente, caulis altitudine ſeſquipedali adoleſcit, comitātibus multis ſtolonibus, qui, vt caulis, rubeſcūt. In ſummo caule flores emicant egregio rubore inſignes, puniceis magnis roſis ſimiles, extante in medio veluti corniculo, floſculis illis luteis capillis annexis circumuallato, quibus ſuccedunt ſiliquæ foris lanuginoſæ, amygdalis ſimiles ternæ aut quaternæ, in quibus cum dehiſcunt, multa grana exigua, rubra, acinis punici mali ſimilia inueniūtur, & in medio nigra, purpurea, quinque aut ſex. Fœminæ folia Smyrnij modo diuiſa ſunt, ſuperiore parte viridiora, inferiore magis albicantia: radix nigra, cui appendices veluti glandes ſeptem aut octo inhęrent, vt in aſphodelo: flores vt maſculæ pæoniæ colore aliâs valde rubri: aliàs dilutè rubentes: ſemen in ſimilibus ſiliquis & ſimile. Plinius in diſcutienda Pæoniæ vtriuſque hiſtoria à Dioſcoride diſsidet. Vetuſtiſsima inuētu pæonia eſt, inquit, nomenq; auctoris retinet: quam quidam pentorobon appellant, alij glycyſidem. Hæc quoque difficultas eſt, quod eadem aliter alibi nuncupatur. Naſcitur opacis montibus, caule inter

PAEONIA Fœmina prior.

Lib.25.c.4.

inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum, nigrúmque. Et alio in loco. Glycyſide, quam aliqui pæoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duorum cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri: folia qualia Iſatis, pinguiora, rotundioráque & minora: ſemen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœmina exiſtimatur cuius radicibus ſeu balani longiores, circiter octo, aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidáque. Ea guſtu adſtringit. Fœminæ folia myrrhã redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſiluis. Hæc Plinius, quorũ alia vt deprauata, corrigenda, alia ex vera plantæ hiſtoria ponderanda. Primùm id falſum eſſe marem fœmina plures habere radices, quoniam vnica nixus eſt, quod omnium qui pæoniam deſcripſerunt teſtimoniis comprobatur. Hoc emendari negatione ſolùm tranſpoſita debet hoc modò. Mas plures non habet, quoniam vna radice nixus eſt. Quod verò ſequitur, fœminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt, in magna ſuſpicione verſatur, ne σμύρναν pro σμύρνιον agnouerit. Dioſcorides enim, ἡ δὲ θήλεια ἀπέχουσαι τὰ φύλλα ὥσπερ σμύρνιον, inquit: niſi quis dicat cum ſmyrnium myrrham redoleat, perinde eſſe vtro modo dicas, vel fœminæ folia myrrham redolere vel ſmyrnium, denſiora verò eſſe non ſine ratione addit Plinius, etiamſi in Dioſcoride id non legatur, quod fortaſſe ſuprapoſitis eiuſdem verbis ſit ſubdendum, ἀλλὰ πυκνότερα ἔχει. Præterea non ſibi conſtat Plinius, qui priore loco pæoniam caule inter folia digitorum quatuor eſſe ſcribit, poſteriore caulem habere duûm cubitorum, cum ad ſeſquipedem aut palmos duos tantùm aſſurgat auctore Dioſcoride, id quod & planta ipſa teſtatur. Sequitur comitantibus duobus aut tribus ſubrutilum, &c. Legendum foret comitantibus multis ſtolonibus ex Dioſcoride ſcribente παραφυάδας ἔχων πολλάς. ſubrutilum caulem verè ſcripſit, quod tamen à Dioſcoride prætermiſſum eſt, alij librariorum vitio id eueniſſe exiſtimant, legendúmque, καῦλος ὡς διςπιθαμαῖος, ὑπέρυθρος φύεται. cauli verò cutem lauri falſò tribuit, vt alicubi φλοιὸν ἔχειν δάφνης, pro δαφνοειδοῦς legiſſe videatur, cum caulium pæoniæ cortex daphnoidi multò ſimilior ſit quàm lauro. Quod autem folia pæonię Iſatidis eſſe ait, ex Dioſcoride & plantæ effigie iuglandis reponito, illius enim folia iuglandis foliis haud diſſimilia ſunt, aliquãto rotundiora, minora & pinguiora. Pæonia fœmina altera caules habet & folia priori fœminæ ſimilia, ſed in virore candidiora, auerſáque parte etiam albidiora: flores minores, dilutius rubentes, radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores. Hæc pæonia, mare nõdum reperto, à nonnullis herbariis mas credebatur, inquit Pena, quam promiſcuam, quaſi vtriúſque particeps eſſet, & neutram appellant. Quippe quantum à ſolo extat ſi perpendas, marem didas: ſi erutas radices intueare, fœminam iudices, niſi quia pleniores & habitiores. His adiungitur à Lobellio Pæonia fœmina polyanthes, Belgij hortis ſpecioſo florum incremento, qui duplicatione & fœtura, vti papauera, maximum Althæç hortenſis florem æquant,

PAEONIA Fœmina altera, Dodon.

Locus.

PÆONIA Fœmina Polyanthes, Lobell.

& interdum ſuperãt. Naſcitur pæonia, vt ſcribit Dioſcorides, in altiſsimis montibus & præruptis: vt Plinius, in opacis montibus, & alio loco, in ſiluis: vt Apuleius in Cretæ & Siciliæ montibus. Hac ætate in hortis colitur, & vulgatiſsima quidem fœmina prior, deinde altera, maſcula rariſsima. Pena marem & fœminam Geneuæ Alpinis, & Narbonæ arduis Veganij culminibus, & ibidẽ ſiluoſis, nõ procul alio celebri monte Lupi vocato ſe eruiſſe aſſerit, vere florentem, & ineunte æſtate, ibique peræq; frequentem vtrãmque hortis, tamen notiorem fœminam, eóque vſu frequentiorem. Fœminis à partu non purgatis datur radix, auctore Dioſcoride, cit menſes amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur, regio morbo correptis prodeſt, renum ac veſicæ doloribus. Decocta in vino & pota aluum ſiſtit, rubra grana decem aut duodecim in vino auſtero & nigro pota, rubentem fluxionem ſiſtunt. Stomachicis & eroſionibus comeſta proſunt. A pueris pota & comeſta initia calculorum eximunt. Grana nigra nocturnis ſuppreſsionibus, ephialtas nominãt, vuluæ ſtrangulationibus, & vteri doloribus in aqua mulſa aut vino quindecim pota auxiliantur. Eundem ferè vſum pæoniæ medicum tradit Plinius, his verbis. Hæc medetur & faunorum in nocte ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam ſi picus martius videat, ruendo in oculos impetum faciat. Et poſteriore loco. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix verò cũ effodiatur, periculoſum eſſe ne ſedes procidat: magna id vanitate ad oſtẽtationem rei fictum arbitror. Vſus in his diuerſus. Rubra enim grana rubentes menſes ſiſtunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medentur, ex paſſo aut vino totidem pota. Radix omnes vẽtris dolores ſedat in vino, aluúmq; purgat: ſanat opiſthotonum, morbum regium, renes, veſicam: matricem autem & ſtomachum decocta in vino: aluum ſiſtit: eſtur etiam contra malũ mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionibus nocturnis in vino pota, quo dictum eſt numero. Stomachi verò eroſionibus & eſſe ea, & illinere prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiũtur recẽtes nigro ſemine, veteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à ſerpente percuſsis: & pueris contra calculos incipiente ſtranguria. Quę Plinius faunorum in nocte ludibria vocat, eadem poſteriore loco nocturnas ſuppreſsiones appellat, Dioſcorides τῶν ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς. Quid autem ſit ephialtes, Latinè incubus Paulus Aegi. declarat, aduerſus quem epilepſiæ nuntium cum plurimum valeat pæonia, ephialtion hanc vocauerunt antiqui. Quod de pico martio tradit, Theophraſtus ſic declarat. Ἀλλὰ ταῦτα τοιαῦτα ὥσπερ ἐπίθετα καὶ πόρρωθεν, οἷον τὴν παιονίαν, ἥν δὲ γλυκυσίδην καλοῦσι, νύκτωρ κελεύουσιν ὀρύττειν. ἐὰν γὰρ ἡμέρας, καὶ ὀφθῇ τις ὑπὸ δρυοκολάπτου, τὸν μὲν καρπὸν ἀπολέγων κινδυνεύει τοῖς ὀφθαλμοῖς. τὴν δὲ ῥίζαν τέμνουσι φασὶν ἐκπίπτειν τὴν ἕδραν. Id eſt, Gaza interprete, At illa veluti adiectitia, & è longinquo ducta appareant, caſtam enim quam alij dulciſidam vocant, noctu effodiendam præcipiunt: nam ſi interdiu, & à Pico martio viſus quiſquiam ſit, fructum quidem legens oculis periclitabitur. Radicem autem ſecanti

Marginal notes: fol. 305. — Vires & Temper. Lib.3.c.140 — Lib.25.c.4. — Lib.27.c.10 — Lib.3.c.5. — Lib.9. hiſt. cap.9.

ſecanti ſedes procidet. Sed vaniſsima ſunt hæc:nã pæoniæ fructus & radix quauis hora diei & noctis ſine periculo colligi & euelli poſſunt. Id annotaſſe præſtiterit locum Plinij corruptũ eſſe quo in vulgatis exemplaribus legitur, Sanat opiſthotonum,morbum regium,&c.quem ex veteri codice ſic reſtituit Cornarius. Sanat opiſthotonum,morbum regium,renes,veſicam,arteriam, & ſtomachum decocta in vino:aluumq; ſiſtit:eſtur etiã cum alimẽtis. Sed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Sed & præter codicis illius fidem, inquit Cornarius, Plinius nuſquam alias matricis voce hac ſignificatione, qua etiam hodie vulgus vti ſolet, vſus eſt: nec vſquam malum mentis pro aliquo peculiari morbo dixit. Alij inſaniam, ſiue melancholiam morbum interpretantur. Præterea ſcribit Plinius,ſanguinis profluuium ſiſti herbæ pæoniæ ſemine rubro. Eandem & in radice vim. Et aliquanto poſt, Muliebribus morbis mederi maximè in vniuerſum pæoniæ herbæ ſemẽ nigrum ex aqua mulſa. Eandem & in radice vim, menſes ciere. Galenus de eiuſdẽ facultatibus ita diſſerit. Pæonia radicem habet leuiter aſtringentem cum quadam dulcedine,ac ſi pluſculum dentibus mandas,acrimoniam quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Quare menſes ciet ex melicrato amygdali pota quantitate. Expurgat etiam iecur obſtructum ac renes:ſed hæc efficit quà acris & ſubamara eſt:quà verò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, in ventre prouenientes fluxiones ſiſtere poteſt. Cæterùm eam in vino quopiam auſtero decoctam potare conuenit. Eſt porrò omnino & deſiccatoria:quapropter haud deſperauerim eam ex colo pueris ſuſpenſam meritò morbum comitialem ſanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ac poſtea fortè cum quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus denuò conuulſione correptum, rurſuſq; ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſtea egiſſe. Porrò viſum eſt mihi ſatiùs eſſe rurſum id collo detrahere certioris experientiæ gratia: quod cum feciſſem,ac puer iterum conuulſus eſſet,magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpendimus, ac deinceps prorſum ſanus effectu eſt puer, nec poſtea conuulſus. Rationi conſentaneum itaque erat,aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas affectos ita locos curare: aut aërem à radice aſsiduè alterari & mutari. Hæc Galenus. Seleucus vetus auctor, apud Athenæum interprete Hermolao, glycyſiden pomi genus ſpecie fici tradit, quod mulieres maximè deuitant infatuationis metu: ita enim, inquit, μαζαίσμον interpretor. At Dalechampius Pæoniæ radicem μαζαίσμους ποιεῖν, ideſt, τῶν τοκῶν φθορὰν, abortum facere, interpretatur: ideoq; fœminas ab ea conſultò cauere: quod veriſimile eſt, cum purgationes à partu, menſéſque cieat Dioſcoridi.

Embl. 142. lib.3.

Li.26. c.11. Cap.15.

Li.6.ſimpl.

Lib.3.

ASTER ATTICVS. CAP. XXXIIII.

ΑΣΤΗΡ ἀττικὸς Græcis & βουϐώνιον, Aſter atticus Latinis, ideſt, Stella attica,& Inguinalis. Eſt autem huic herbæ Aſteris nomen à foliorũ in floribus figura ſtellæ modo radiatorum, quàm Græci Aſtera vocant:non quia noctu & in tenebris ſtellarum modo fulgeat. Adiecerunt illi ab Athenienſi agro notam veteres Græci, quod illic ob ſoli tenuitatem frequentior aut melior fortè naſceretur. Bubonium ab iiſdem dicta eſt, quod Inguinibus quæ bubonas illi vocant, tam præſenti remedio medeatur, vt alligata tantùm medicinam in eo malo homini faciat. Aſter atticus, vt deſcribit Dioſcorides,virga eſt lignoſa,florem habens in cacumine purpureũ luteũmve. (Sic enim habent vulgata exemplaria, tamen Matthiolus legendum cenſet ἄνθος πορφυροῦν καὶ μήλινον, ideſt, florem purpureum & luteum,)velut anthemidis capitulum, in

Nomina

Li.4.ca.115.

Forma.

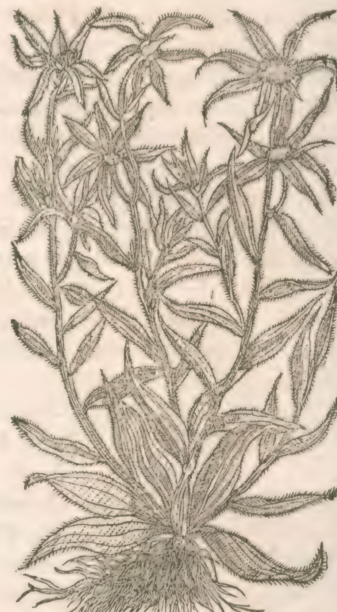
ambitu incisuris diuisum, foliola stellæ similia: quæ verò circum caulem sunt folia, oblonga & hirsuta. Breuiter sic Plinius. Aster ab aliquibus Bubonium appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est: cauliculus foliis oblongis, duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Matthiolus legitimum Asterem atticum hîc depictum, floribus intus luteis, in ambitu purpureis, eumdémque Vergilianum Amellum esse censet: quem duplicem floris colorem etiam innuit Dioscorides in fine capitis, his verbis, πορφυρίζον τοῦ ἄνθους, idest, purpureum in flore, vt & doctißimus Marcellus interpretatur, scribens herbæ huius purpureum & luteum florem ad diuersas floris partes referendum esse: sunt enim, inquit, purpurei coloris folia, quod verò medium inter ea folia capitulum est chamæmeli modo lutescit. Asterem Italorum flore purpureo luteo vocat Lobellius: in Galloprouincia, Narbonensi Gallia & Longobardia reperitur. Herba ista caules ab radice mittit rectos, solidos, ac lignosos, colore fusco lutescente: è quibus circa cacumen ramuli oriuntur, in quorum summitate flores spectãtur stellæ modo radiati, vt in anthemide, medio lutei, comantibus circumquáque foliolis diluta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata, oleæ figura, minora tamen, hirsuta, aspera, nigricantia, subamaro sapore, in caule minora sunt: radicem habet multifidam, odore non ingrato, & nonnihil caryophylli resipientem. Nascitur in collibus, & nõnunquam in pratis & siluis. Floret æstatis fine, aut principio autumni, vt Augusto mense & Septembri: durantq; in magnam autũni partẽ eius flores, qui tandem flaccescunt, & in pappos abeunt, semine paruo, oblongo,

Lib.27.c.5. — Ca.115.li.4. — Matth.ibi. — Locus.

ASTER Atticus, Matth.

ASTER Atticus alter, Matth.

intybo non multùm dissimili. Matthiolus Asterem atticum alterum ostendit, Narbonensi agro prope pratorum margines & fluenta frequentem, auctore Pena, qui Monspeliensium Asterem vocat, quo nulla alia planta melius Asterem Dioscoridis designat. Florem enim edit æstate aureum, circinatæ, compressæ, nec admodum extuberantis rotunditatis Buphthalmi, aut Chrysanthemi, quem ambiunt quina senáve foliola, angusta, mucronata, rigida longiuscula, stellã marinã,

piſcem ita nominatum non parùm referentia : caules pedales, ternos aut quaternos, duros, hirſutos, quibus totis inſunt folia oblonga, Lychnidis aut verbaſci Salui folij tenuioris, hirſuta, rigidiuſcula, viridia, in fuſco obſcura: radicem capillatam ſparſam, ſapore aſtringente, amaricante, non acri, nec ita ingrato: ſemen Anthemidis, Auguſto vel Septembri maturum. In Franciæ, Belgij, Germaniæ, Galliæ hortis tantum prouenit. Purpuraſcũt quibuſdam in locis florũ foliola ſubtus. Eandem plantam pro Aſtere attico Lobellius pinxit. Prodeſt æſtuãti ſtomacho impoſita, inquit Dioſcorides, oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt, quod in flore purpureum eſt, ſi bibatur ex aqua angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat. Plinius non eadem omnia habet. Bibitur, inquit, & aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus adalligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata. Galenus, Aſter atticus ſiue bubonium, non ob id tantùm quod illitum, ſed etiam quod ſuſpenſum bubones ſanare creditur, habet quiddam digerens, & præterea quidpiam non minimè refrigerans, ac reprimens, vt mixtæ ſit potẽtiæ, quemadmodum roſa, verum id non adſtringit. Merito etiam Aſter dicendus, cognomento purpureus montanus, qui in ſabuloſis, aridis, & perflatis mõtium tumulis, ac cliuis gignitur, radice nigricante, lignoſa ac dura, fibrata, foliis circa eam multis, humi repentibus, oblongis, anguſtis, in ambitu non

Vires & Temper.

Li.27. c.10.

Li.6.ſimpl.

ASTER Purpureus montanus.

ASTER Atticus ſupinus, Cluſij.

ASTER Conyzoides, Geſneri.

crenatis

crenatis:caulibus dodrantalibus,parum foliosis : flore in caulis vertice anthemidi cæruleæ quam eranthemum vocant,simili, foliolis cæruleis purpureísve, luteum veluti oculum stellatim ambientibus. Hîc addendi Asteres duo. Prior erit Conyzoides Gesneri,facie,foliis,& surculis dodrantalibus Conyzæ minimæ similis,flore Asteris obsoleto luteo. In pappos euanescente. In Anglia, Belgio, & agro Louaniensi reperitur. Alter est Aster humi iacens Clusij, radice perenni , cauliculis multis ab vna radice exeuntibus,per terram magna ex parte sparsis, hirsutis : foliis Asteri secundo Matthioli ferè similibus,sed paulò viridioribus & numerosis. Singuli rami durum & foliosum sustinent caliculum,in quo flos luteus circinatæ rotunditatis,Buphthalmi aut Chrysanthemi æmulus , quo euanescente caliculi illi in dura adeò & lignosa capitula euadunt , vt vngue vix frangi possint , & semen quod in eis continetur & firmiter hæret , erui. Inuenitur quibusdam Castellæ nouæ locis.

BVPHTHALMVM. CAP. XXXV.

Nomina
Forma.
Diosc. li.3. ca.139.

ΒΟΥΦΘΑΛΜΟΝ Græcè, Buphthalmũ Latinè,& Oculus bouis dicitur, Arabice *Bihar*, Gallicè *Oeil de beuf*. Cauliculos profert teneros tenuésque,folia fœniculo similia,flores luteos, maiores quàm Anthemis,oculi speciem referentes,vnde nomẽ traxit. Circa oppida nascitur,& in capestribus. Eadẽ ferè Plinius tradit. Est & Buphthalmos similis oculis,

Lib.25. c.8.

folio fœniculi,circa oppida nascens,fruticosa caulibus,qui & manduntur decocti. Quidã Cachlan vocãt. De vero Buphthalmo variæ sunt recẽtiorum herbariorũ sententiæ. Nõnulli putant herbã in pratis & agrorũ marginibus nascẽtem, quam Bellidem maiorem diximus, Buphthalmum esse , quod florescit intus luteo,foris albis foliolis circundato, anthemide maiore. Alij in quibus est Fuchsius , eam quæ Officinis Cotula non fœtida dicitur, cui, vt superiori, flos totus luteus non est,cuiusmodi Buphthalmo esse debet, sed toto ambitu candidus. Matthiolus aliud Buphthalmum , quod legitimum esse censet, depinxit , toto flore luteo. Dalechampius ab his diuersum ad Rhodani ripam propè fossas marianas proueniens,radice breui, tenui, candida,capillata,caule palmum longo,tereti, gracili, subrubro, foliis fœniculi per ramulos , è caule prodeuntes sparsis,flore anthemidis,prorsus luteo,media sui parte velut exculpto & cauo, oculi figura , vnde & nomen ei positum. Idem videtur esse Chrysanthemũ Valentinum Clusij, quod ipsemet ad Buphthalmi genera potiùs referendum censet,nisi quis Achillęæ speciem esse malit. Lobellius etiã Buphthalmum tenuifolium Narbonense vocat. Dodonæus stirpem aliam pro genuino Buphthalmo proponit, cui cauliculi exeunt è radicibus,tenues,tres,aut quatuor,aut plures, pedales,vel altiores,circa quos folia virentia, tenuiter dissecta,similitudine foliorũ fœniculi , sed multò quã illius minora, flores in summo cauliculorum magni, calendulæ satis similes,colore luteo magis dilutò , staminibus in medio luteis,quibus capitulũ succedit ex multis seminibus simul congestis commissum:radices tenues sunt & fibratæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur plerísque Germaniæ & Bohemiæ locis incultis. Alibi hortensis est. Maio

Ca.52. hist.

Ca.339. li.3.

BVPHTHALMVM, Matthioli.

BVPHTHALMVM verum, Dalechamp.

BVPHTHALMVM, Dodonæi.

BVPHTHALMVM Alterum, Penæ.

Maio menſe aut Iunio floret. Sunt qui velint ſtirpem hanc veratri nigri ſpeciem eſſe, nonnulli conſiliginem, quidam Seſamoides, alij Elleboraſtrum: cui nulla harum appellationũ conuenire poteſt vt perſpicuè docet idem Dodonæus, ſed ſolum Buphthalmi nomen, vt ille exiſtimat. Defi Pena idem Buphthalmum exhibere videtur, quod ex Dalechampio hîc pictum damus. Alterum addit folio & facie Cotulæ fœtidæ, repertum ſecus Arantiorum lucos Olbię in Galloprouincia maritima. Caules promit flexuoſos, cubitales, & duos pedes altos, quos ambiunt folia tenella Anthemidis, lætiora, Cotulæ fœtidæ paria. Flores ſunt radiati, lutei Chryſanthemi aruorum, aut Calthæ ſponte naſcentis. Hanc etiam ſe reperiſſe, ait in agro Romano. Buphthalmi flores, auctore Lib.3.c.139. Dioſcoride, cum cerato triti œdemata & duritias diſcutiunt. *Vires & Temper.* Aiunt ſi ſtatim poſt exitum à balneo bibatur, bonum colorem morbo regio affectis ad tempus aliquod inducere. Breuiùs Plinius, hęc cum cera ſcirrhomata diſcutit: vbi ſuo more cum cera dixit pro σὺν κηρωτῇ, ideſt, Lib.25. c.8. cum cerato. Galenus, Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem boum oculis videantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, Li.6.ſimpl. ſed multò tum maiores, tum acriores, quare & vehementiùs digerunt, adeo vt & duritias ſanent cerato miſti.

APHYL

APHYLLANTHES. CAP. XXXVI.

Nomina HEOPHRASTVS inter ἐπιγειόφυλλα, ideſt, plantas quæ circa radicẽ folia fundunt, recenſet ἀφύλλανθες: quo loco Gaza φυλλανθὲς legit, vertitq́; fraudiflorã, deceptus forteſſe deprauata Plinij lectione. *Li.21. c.16.* Cum verò in omnibus ferè plantis ea ſit florum conſtructio ac figura, vt foliorum certo numero quiſq́; flos conſtet ambitum floris occupantium, & medios apices velut circumuallantium, vt in leucoijs omnibus, & aliis ferè innumeris, nunc varia figura ſtamina, fila, & id genus alia in medio extantia amplexantium, vt in voluulo, lilio, & ſimilibus, paucis id contigit, vt florem in foliola non explicatum & expanſum ſortita ſint, quod genus Aphyllanthes Græci vocauerunt, quia flores foliis careant. Aphyllanthis ſpecies tres ex Dalechampio hîc depinguntur, & deſcribuntur. *Genera. Forma.* Aphyllanthes primum radice conſtat breui, candida, parum fibrata, cauliculis multis, interdum cubitalibus, ſæpius humilibus, anguloſis, infernè rubentibus, hirſutis, foliolis multis per caulem totum ſparſis, oblongis, anguſtis, gnaphalio vulgari ſimilibus, flore in caulis faſtigio ſingulari, cæruleo, non ex foliolis, ſed ex apicibus, ſeu ſtaminibus cæſiis, denſiùs congeſtis compacto, ſcabioſæ florem æmulante, ſapore in caulibus & foliis principio cum herba manditur, nullo, deinde

APHYLLANTHES, I.

APHYLLANTHES, II.

APHYLLANTHES, III.

ſubdulci

ſubdulci. In aridis & ſquallidis prouenit. Floret Iunio menſe. Hanc plantam Dodonæus tertium ſcabioſæ genus facit. Aphyllanthes ſecundum radice eſt parua, *Locus.* breui, candida, foliis propè radicem multis, ſaluiæ, aut betonicæ, longo pediculo *Tempus.* nixis, parum diſſectis, caule pedali nonnunquam altiore, paucis in eo foliolis, flore *Lib.1.ca.7.* in ſummo caulis vertice cæruleo, ex apicibus multis coagmentato, deorſum nutante, ſine vllis foliolis. Caulis & folia cùm franguntur lacteum ſuccum reddunt. Quidam morſus diaboli genus eſſe putant. Gignitur in pratis montoſis. Tertium radice eſt parua, fibrata, alba, foliis circa radicem multis, humi ſtratis, ex viridi nigricantibus, ſubrotundis, bellidis, in caule paucis aut nullis, caulibus duobus aut tribus pedalibus, rotundis, flore in cacumine cæruleo, aliis generibus ſupra deſcriptis ſimili, paulò latiore, corymbi forma, ſapore in tota planta amaro. Hanc Bellidem cæruleam vocat Pena, quæ à florum glomis globíſve Globularia à recentioribus nominatur, præſertim à Monſpelienſibus.

ONAGRA. CAP. XXXVII.

ONAΓPA, ὀνοθήρα, ὀνουρὶς Dioſcoridi, ὀνοθήρα Theophraſto, ὄναγρον, ὀνοθήρα, ὀνοθουρὶς Galeno, Latinè ſimiliter Onagra, ſiue potiùs Oenagra, & *Nomina* Oenothera, Oenotheris, Oenuris à vino dicta. Frutex eſt arboris ſpecie, ita deſcribēte Dioſcor. admodū magnus, folia habēs amygdalæ ſi- *Lib.4 c.113* milia, ſed latiora, & lilij foliis ſimilia, flores roſarū ſpecie, magnos, radicem albam, longam, quæ ſiccata vini odorem reddit. Naſcitur in montanis locis. Eadem Plinius tradit. Et œnothera, ſiue onuris hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo *Li.26. c.11.* folio, flore roſaceo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat: Quæ ex Theophraſto deſcripta ſunt: ἡ δὲ τοῦ *Lib 9. hiſt* οἰνοθήρα ῥίζα, inquit, δοθεῖσα ἐν οἴνῳ πραύτερον ποιεῖ καὶ ἱλαρώτερον τὸ ἦθος. ἔχει δὲ ὁ οἰνοθήρας *cap.21.* τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδάλῃ, πλατύτερον δέ, τὸ δὲ ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον. αὐτὸς δὲ μέγας ὡς θάμνος, ῥίζα δὲ ἐρυθρὰ καὶ μεγάλη. ὄζει δὲ αὐανθείσης ὥσπερ οἴνου (corruptè: legendum enim ex Dioſcoride & Plinio, ὄζει δὲ αὐανθεῖσα ὥσπερ οἴνου) φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία. Ideſt, Gaza interprete. Contra radix œnothere data in vino mitiores hilarioreſq; mores reddit. Conſtat œnothera folio amygdalæ, verùm maiore, flore roſaceo: loca adamat mōtoſa. Omiſit Gaza, αὐτὸς δὲ μέγας. &c. Oenothera magnus eſt frutex, radice rubra & magna, quæ ſiccata vinum olet. Stirpem hanc diu & multùm quæſitam fortaſſe nondum repererunt herbarij: tamen eruditi quidam ex coniectura hanc exhibent, quæ frutex eſt prægrandis, ad hominis enim altitudinem aſſurgit, folio amygdalino, ſed latiore longioréque, ſiue ſaligno, quam ob cauſam quidam Salicariam appellarunt, caules inæqualiter diſtinguente, flore in ſummis caulibus roſaceo Dioſcoridis & Theophraſti ſententia, quorum hîc ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον requirit, ille ἄνθη ῥοδοειδῆ, quod de floribus expanſis intelligendum: nam initio concluſi veluti ſpicatim coaceruantur: ſemen minutulum ſiliquis includitur, lanugine obductum. Radice nititur craſſa, longa, ſurculoſa, cortice è nigro rubeſcente, intus candida. Qua ratione Theophraſtum cum Dioſcoride conciliabis, qui radicem candidam

ONAGRA.

describit, Theophrastus rubrã. Nascitur in montibus. Aqua in qua radix maduerit
Locus. in potu data auctore Dioscoride, feras mitigat, & cicures reddit: illita quoque ma-
Vires. ligna vlcera mulcet. Adiecit Crateuas, inquit Plinius, œnotheridem, cuius aspersa
Lib.4.c.113. è vino feritas omnium animalium mitigaretur. Et, per se œnothera efferantia sese
Li.24.c.17. vlcera sanat, ita θηελώδη ἕλκη Dioscoridis exponens. Huius radix, inquit Galenus,
Li.26.c.14. arefacta vinosum quiddam redolet. Sed & facultatis vini est maximè.
Li.8.simpl.

LINARIA RVBRA. CAP. XXXVIII.

Nomina. PLANTA hæc herbariorum quorumdam iudicio Therionarca est
Lib.25.c.9. Plinij, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo, at Delphinium Dio-
Lib.3.c.84. scoridis. Radicem mittit longam, subluteam, lignosam, singularem:
Forma. caules multos, rubentes, ramosos: folia Linariç, longa, angusta, candi-
Ibidem. cantia, seu ex viridi pallentia, densiùs stipata, gustu acerbissima: flores violæ simi-
les, puniceos, quatuor foliolis constantes, quæ totidem apicibus eiusdem coloris à
sese dirimuntur: è medio fila extant pallida: semen paruum in siliquis longis, te-
nuibus, pappo plenis abditur. Eiusmodi planta cùm hæc sit, à plerisq; an Delphi-
nium sit Græcorum non sine causa ambigitur, quod huius folia incisa non vi-
deantur, qualia Delphinij à Dioscoride describuntur. At si diligenter notas à Dioscoride memoratas expendamus, à Delphinij historia parùm distat, siue natales spectemus, siue caulium numerum & magnitudinem, siue folia ἐπεχισμένα, idest, diuisa, non per ambitum insecta, sed ex vno veluti tuberculo multa exeuntia, deinde in longum pectinatim diffissa Pinastri modo, quo vocabulo in ea notione Theophrastus vtitur, siue florem leucoij purpurascentem, siue cum siliquis semen milio proximum. Similitudinem cum Delphino quidam in foliis obseruandam censent, Delphini rostrum acutum & oblongum imitantibus: Alij foliorum colorem Delphino similem esse interpretantur, quod glauca sint eius piscis modo. Fortasse quidem absurdum non fuerit Therionarcam Plinij & Delphiniũ Dioscoridis eandem esse plantã existimare, præsertim cùm eædem vtriusq; facultates ab illis auctoribus tradantur, vt deinceps dicetur: nec alibi Delphinij mentionem Plinius faciat. Planta ista prouenit in asperis & apricis, sicut & Delphinium Dioscoridis. Plinio in Cappadocia & Mysia Therionarca Magica, (non Nostras quæ ab ea differt) nascitur. Therionarca Magica omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ

LINARIA Rubra.

Locus.
Li.24.c.17.

vrinæ aspersu recreari auctor est Plinius. Et alio in loco, Serpentes necat, inquit,
Li.24.c.17. & cuicumque admota feræ torporem adfert. At cùm Therionarca dicatur, quod
Lib.25.c.9. sit τῶν θηρίων νάρκη, hac admota non feras omnes torpescere, & serpentes necari, sed venenatas tantùm bestias, & morsu ictúve noxias, meliùs fortasse dixisset Plinius. De Delphinio verò scripsit Dioscorides, semine nihil vtilius bibi posse à scorpione percusis. Aiuntq; obiecta herba scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semota verò ea sese recolligere.

HELENIVM. CAP. XXXIX.

ΕΛΑΕ´ΝΙΟΝ, Latinè Helenium & Inula, Apuleio Inula Campana, Officinis Enula cāpana, Arabicè *Iasin*, siue *Rasen*, Italicè *Lella*, *Enola* & *Enoa*, Germanicè *Alant*, Gallicè *Aunee*. Ab Helenæ lacrymis Helenium dictum esse volunt, ex quibus natum fabulantur. Alij quod contra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit. Alij ab Helena insula, vbi longè optimum luxuriat. Folia habet, vt describit Dioscorides verbasci angustioris folij, asperiora, oblonga: caulem quibusdā in locis non emittit: radicem subalbidam, interdum subrufam, odoratam, subacrem, vegetam, magnam, ex qua agnatæ propagines liliorum aut ari modo seruntur. Montanis vmbrosis & siccis prouenit. Vulgati codices habent ἀνίκμοις, idest, siccis, alij ἐνίκμοις, idest, humectis, idq; rectiùs Hæ notæ omnes in Inulam vulgatam prorsus competunt, nisi quod folia ille comparat verbasco στενοφύλλῳ, nostræ autem Inulæ folia non solùm sunt verbasci στενοφύλλȣ, sed etiā πλατυφύλλȣ multò latiora, vt hoc loco Græcus codex mendosus sit, & non solùm hoc, sed aliis etiam huius capitis locis, teste Marcello Florentino, affirmante se habuisse vetustisimum & probatissimum Dioscoridis codicem, in quo multò plura legebantur, quàm in cæteris omnibus Græcis exemplaribus. Quod igitur de floribus & aliis partibus illic deesse, hîc ampliore delineatione suppleri sic potest. Helenium folia profert grandia, lata, verbasci latifolij latiora, longiora, hirsuta, in acutum desinentia, dorso prominente: caulem inter hæc, duos, tres, interdum quatuor cubitos procerum crassum, hirsutum: in summo florem luteū, siue aureū, stellatum Chrysanthemi modo, sed maiorem: semen verbasculo simile, tactu pruritum faciens: radicem vegetam, grandem, tortuosam, exteriùs nigricantem, interiùs candicantem, sapore amaro, subacri, ex qua agnatæ propagines seruntur. Sicca multò acriore est odore & sapore, magísque aromatico, quàm cùm recens adhuc est. Loca amat vliginosa, in montibus etiam vmbrosis nascitur, & in siluis. Iunio & Iulio mensibus floret, Augusto semen maturescit. Potum radicis decoctum, auctore Dioscoride, menses & vrinas ciet. Ipsa in eclegmate ex melle prodest tusi, orthophnœæ, ruptis, conuulsis, inflationibus, & serpentū morsibus. In summa excalfacit. Folia eius ex vino cocta vtiliter ischiadicis illinūtur: radix & stomacho vtilis est in passo condita. Trita potáque ad cruentas excreationes efficax est. Plinius non vno loco Inulæ meminit. Breuior his est, sed terosior, amariorq; Inula per se stomacho inimicisima, eadem dulcibus mixtis saluberrima. Et mox illustrata maximè Iulię Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semen: quoniam oculis ex radice eius excisis, vt arundo seritur. Et Inula quoque à ieiunis commanducata dentes confirmat, si, vt eruta est, terram non attingat. Condita tusim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autē in vmbra farina tusi, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit: folia ex vino lumborū dolori illinuntur. Galenus de eadem

Nomina — *Forma*. Lib.1. c.27. — *Locus.* — *Tempus.* Lib.1. c.27. — *Vires & Temper.* — Lib.19. c.5. — Lib.20. c.5. — Li.6. simpl.

HELENIVM, *Matth.*

ita ſcripſit, Helenij radix maximè vtilis eſt, nō primo ſtatim occurſu excalfaciēs, ac proinde non dicenda calida & ſicca exquiſitè, ceu piper tum atrum, tum candidum, ſed cum recrementitio humore. Quapropter eclegmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace & pulmone craſſos lentoſq; humores idoneè commiſcetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiuſmodi ſunt iſchiades, & exiguæ aſsiduæq; articulorum procidentiæ ac luxationes. Hæc

Matth. in ca.27.li.1. Galenus. Vinū quod ex Helenij radicibus paſsim in Germania paratur, frequenter in potu ſumptum, mirificè viſum acuit. Aridæ radicis farina denarij pondere diebus aliquot ex vino vetere hauſta ſpleniticos iuuat, Helenij radicū ſuccus cum pari hyſſopi ſucci pondere, & aquæ ſtillatitiæ tuſsilaginis triplicato pondere, ſaccharíque quantū ſat fuerit, ad mellis ſpiſsitudinem decoctus, magnopere aſthmaticos iuuat, ſi frequēter vtantur. Sicca radix foris vtilis eſt, ſin intro ſumas humente adhuc, atque recenti vtendū, præſertim in pulmonis chronicis affe-

HELENIVM Minus, Dioſcorid.

Li.1.ca.128. ctibus. Aliud à ſuperiore Helenij genus in Ægypto gigni Crateuas tradit, auctore Dio-

Forma. ſcoride, quod plantæ hîc depictæ aptiùs competere quàm vlli alij quidā exiſtimant. Eſt enim radice palmum longa, supernè craſſa, infernè gracili, multis fibris capillata, lignoſa, cortice nigro ſubrubente, intus pallida, cauliculis plurimis, rotundis, humi quaquauerſum fuſis, ſerpilli modo, cubitalibus, foliis lentis ſerpilli, ſed maioribus, longioribus, amplioribus, circa ramulos crebris, nonnihil villoſis, flore violæ aureo, quinque foliolis conſtante, multis in medio filis extantibus, pallidis, antequam dehiſcat corticoſo loculo abdito. In aridis agris, lapido-

Locus. ſis & ſabuloſis naſcitur. Ab hoc Helenio ſecundo quod deſcripſimus Helenium Theophraſti φρυγανῶδες vt odoratum multùm differt, quod Marum noſtrum quidam eſſe putant, vulgò *Maſtich.*

HELIANTHE. CAP. XL.

Li.14. c.17. *Nomina*

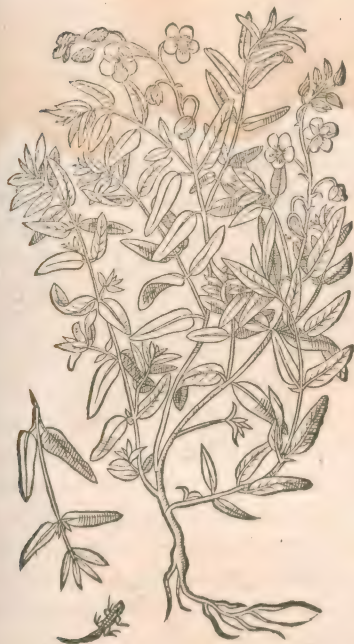
HELIANTHEN Plinius inter magicas recenſet. Helianthen, inquit, vocat in Themiſcyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta addito croco & palmeo vino perungi Magos & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideo eandem Heliocallidam nominari. Ex qua breui declaratione iudicare difficilè eſt quænam hodie ſit hæc planta. Pleríque tamen Helianthen ſi-

Forma. ue Helianthemon, id eſt, Solis florem eſſe putant, eam quæ hîc picta eſt, interdum humi repens, interdum erecta, ſi pedamenta quibus fulciatur nacta fuerit: cauliculis numeroſis, tenuibus & gracilibus: foliis oblongis, carnoſis, hyſſopi hortenſis ferè aut ledi, ſed breuioribus, leuiter hirſutis, quibus lentus ineſt ſuccus. Flores in cacumine exeunt exigui, veluti paruulæ quædam roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine floribus Argentinæ ſiue Potentillę dictæ, in vna candidi, in altera

Locus. Lib.6. hiſt. ca.12. lutei: radices tenues, lignoſæ ruſeſcentes. Naſcitur in aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quā montanis locis. Æſtiuis menſibus floret. Dodonæus & Tragus

Hyſſopum

HELIANTHEMVM, siue flos Solis: Hyssopus nemorensis, Dod.

HELIANTHES Species Penæ.

Hyssopum nemorensem vocant, Germanicè ***Heyden ysop***, & ***Feld ysop***, pleriq; Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Cordus & hpleriq;, vt diximus, Helianthemum & Solis florem appellant. Clusius Cisti humilis nomine depinxisse videtur. Dodonæus quoque in florum historia ad Cisti ledi genus refert. Monspelij etiam Cisti parui speciem fecerunt. Quidam Chrysocomem, eam, scilicet, in cuius floribus luteus, siue aureus color relucet: cui tamen Chrysocomes historia parùm competit. Alij Helenium secundũ Crateuæ. Matthiolus plantam eandem Solis florem à recentioribus appellatam, quæ folium habet oblongum hyssopi ferè modo, surculos multos, tenues, lignosos, florem pentaphylli, sed maiorem, aureo colore, radicem lignosam, rufescentem, gustu adstringentem, à quibusdam pro Panace Chironio censeri refert. Sed cùm Panaci Chironio Dioscorides tribuerit folia amaraco similia, radicem gustu acrem, illorum sententiæ non subscribit. Florem itaque Solis in Symphytorum genere esse censet: quoniam facilè vulnera glutinat, & sanguinem manantem sistit: oris & pudendorum vlcera sanat: in vino decocta, si eo vlcera abluantur. Datur potui ad cruenta sputa, & ad dysenteriam vnà cum radicibus contritus: præterea ad mensium abundantiã. In summa vbi agglutinare, cohibere, & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera Symphytorum genera, Matthiolo auctore. Aliam Helianthes speciem raram pingendam curauit Pena, ex iugis arduis mõtis D. Bonauenturæ, non procul Aquisextiis erutam, radice lignosa, paulùm inflexa, supernè & infernè nodosa, è qua emergunt, viticulæ palmares, ianceæ, rectæ, flexiles, albidæ, foliolis lentis aut coluteæ scorpioidis, ex glauco virẽtibus ab imo summo tenus stipatæ, floribus aureis & caliculis Helianthes supra descriptæ: semine item non dispari, pusillo, Cisti ledi, amaro gustu.

Lib. 1. c. 73.

Li 1 stirp. Hispa. c. 35.

Cap. 50. li 3.

Vires.

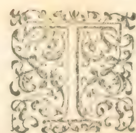
ASPERVLA
Dodon.

ASPERVLA Cærulea, Lob.

CAP. XLI.

Nomina

TVM florum venuſtate, tum grato totius plantæ colore inter coronarias hæc meritò recenſenda, quæ Latinis Aſperula, tamen non niſi ſemine aliquantum aſpera, & Aſpergula, & Spergula odorata, & Herba ſtellaris, Gallis *Muguet*, Germanis *Hertſzfreydt*. Quorumdam iudicio Alyſſon Plinij ab Erythodano foliis tantùm differens & minoribus ramis: ab Alyſſo Galeni, lib.2. de Antid. etiam diſtans, quod eſt Marrubio ſimile, aſperius, ſpinoſius circũ globulos: floris colore ad cyaneum vergente. Cauliculos multos edit quadratos, geniculatos: circa ſingula genicula ſeptena vel octona folia, ſtellatim radiata, aparinæ, latiora, magiſque virentia, non aſpera. In ſummis caulibus flores candicant, odore ſuaui, vt & tota planta: ſemen rotundum & nonnihil aſperum. Rarò alibi quàm in hortis, vbi odoris commendatione colitur: alioqui locis opacis gaudet, & parietinis vdis. Maio menſe floret, odoréque tunc eſt præſtantiore. Caloris & ſiccitatis particeps eſt, gallio facultatibus proxima. Vulnera cicatrice obducere aiunt, & vino iniectum cor recreare, & iecur malè affectum roborare. Cærulea in Flandriæ hortis, teſte Lobellio, interdum in agris viſitur, ſed inodora, foliis hirſutis Aſpergulæ. Semen item & flores non diſsimiles, ſed cærulei ſummis ſtellatim digeſtis foliolis procumbunt: radice rubente, tenui & oblonga. Perperàm Alyſſon Galeni.

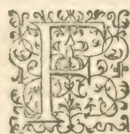
Forma.

Locus.

Tempus.

Vires & Temper.

AMARANTHVS PVRPVREVS.
CAP. XLII.

FLOS eximiæ venuſtatis, & non ſolùm recens, ſed & exſiccatus diutiùs purpureum & flammeum colorem conſeruans, ideo ad corollas etiam hyeme conficiendas aptiſsimus, huic herbæ nomen Amaranthi dedit, quod non marceſcat, herbariis quibuſdam noſtræ ætatis ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, flos amoris vocatur, à Germanis hanc appellationẽ vſurpantibus, *Flor amor*, aliàs *Samatblum*, Gallis *Paſſeuelours*, indicantibus eo nomine, inquit Ruellius, ſericum coccineum, quod Carmeſinum nuncupant, cum quo de coloris principatu certat, ſuperari: Italis *Fior veluto*. Caule eſt cubitali, altiore, ſtriato, prope radicem rubeſcente, læui, ramoſo: circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, virentia, aut in virore nonnihil rubentia, inter quæ ſecus ramulos pro floribus exeunt ſpicæ aſpectu gratiſsimæ, ſed inodoræ, in purpura ſplendentes, coccum ſaturatum qui in holo

Li.2.c.120.

Forma.

ſerico

AMARANTHVS Purpureus, Matth.

ſerico villoſo micat,referentes, ac quodammodo coloris gratia ſuperantes, attritu ſimili ferè colore ſuccum reddentes,quę decerptæ diutiùs pulchritudinem ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcentes, vnde & nomen inuenit. Semen maturatis ſpicis inſidet paruum,nigrum, & multùm ſplendens. Radices breues ſunt & fibratæ.Docti herbarij cenſent hunc eſſe amaranthum Plinij ſic ſcribentis. Amarantho non dubiè vincimur. Eſt autem ſpica purpurea veriùs quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirum in eo gaudere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur, mirúmque, poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit,& hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat. Hæc Plinius. Eſt hæc planta Trago Circæa, phlox ſiue flamma Theophra. Anguillaræ. Lobellius alium pinxit Amaranthum ſimplici ſpicata panicula, ab imo ad ſummum vſque ſingulis ſpicatis floribus coccineis, ſaturatè punicantibus luxuriat, omnia ſuperiori non diſsimilia, ſed folia anguſtiora, exiliora. Item alium holoſericeis,ſanguineis,reticulatis floribus,hilariore aſpectu.Is eximię venuſtatis & rarior in hortis Italicis colitur, vbere florum prouentu, eorum ſummis in arcum curuatis, colore rubro,vegeto, & planè cruento: ſemine copioſo. Lib.21.c.8.

AMARANTHVS Anguſtifolius, Lobellij.

AMARANTHVS Holoſericeus, Lobellij.

Locus. A mulierculis magna diligentia in hortis & fictilibus colitur, non solùm ad serta & coronas factitandas, sed etiam ad matricis renúmque profluuia sanguinea, vlceráque sanie manantia. Aiunt enim recentiores facultate frigida siccáque esse, quare florem eius epotum cœliacis & dysentericis prodesse, mensium abundantiam cohibere, & albas vteri fluxiones. Præterea cruenta expuentes iuuare, præsertim cùm in pectore aut pulmone vas aliquod ruptum fuerit, nec id sine ratione: nam Amaranti omnes, auctore Lobellio, refrigerant, adstringunt & siccant.

Matth. in c. 52. lib. 4.

FRAXINELLA. CAP. XLIII.

Nomina. FLores quoque speciosi & suauissimè redolentes, imò totius plantæ pulchritudo hanc nobilitarũt, nec à Græcis, nec ab Arabibus fortasse cognitam, quæ à foliorum Fraxini similitudine Fraxinella dicta est à recentioribus, à nonnullis pumila fraxinus, ab aliis Dictamnum album. *Forma.* Caulem edit sesquicubitalem & bicubitalem, rotundum, asperum, folia Fraxini, in caulis cacumine flores citrei mali non absimiles, odore cum quadam graueolẽtia iucundo, in purpura albicãtes, vt in malua, è quorum medio staminula quædam pendula porriguntur, radicibus nititur multiplicibus, albicãtibus, mutuo amplexu hærentibus, minimum digitum crassis. Singulos flores delapsos quaternæ aut quinæ excipiunt siliquæ scabro exteriùs cortice, tactu viscidæ, grauis odoris, ferè hircini, in quibus semen nigrum, læue, pellucidum. *Locus.* Nascitur in collibus cliuosis & saxosis. *Tempus.* Iunio & Iulio mensibus floret. Pena Tragium prius à Dioscor. descriptum lentisci facie, huic planè quadrare asseuerat, cum magnis rationibus, frustra dissentiente, vt is putat, Matthiolo. Cæterùm videtur repugnare quod lacteũ succum non mittit, id quod historia Dioscoridis postulat. Huius radicibus non temerè vsi sunt practici, eodem Matthiolo auctore. *Vires.* Attenuant enim, aperiunt, prouocant, abstergunt. Adduntur vtiliter antidotis quæ ad venena & venenatorũ animalium ictus parantur, necãt interaneorum vermes drachmæ pondere haustæ. Dantur contra frigidos vteri morbos, menses, secundas, & mortuum fœtum educunt, tum suppositæ aut cum pulegio suffitæ, tum ex vino meraco potæ drachmarum duarum pondere. Valent ad alui tormina, & ad renum calculos eiiciẽdos eodem pondere. Miscentur commodè potionibus internorum vulnerum, & foris admotæ vi epispastica præditæ sunt. Quidam iisdem vsi sunt ad morbum hispanicum drachmam quotidie præbentes ex Gaiaci decocto, non sine magno ægrotantium commodo. Datur quoque comitialibus, & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præstant contra pestilentiæ contagia, quocúnque modo sumantur. Siliquæ & flores tactu pruritum excitant, & in calidioribus regionibus cutem vlcerant.

Lib. 4. c. 44. Dod. lib. 3. cap. 21. Pena fol. 410.

In cap. 44. lib. 4.

In cap. 33. lib. 3.

FRAXINELLA, Seu Dictamnum album.

CHRY.

CHRISANTHEMVM *Matthioli.* CAP. XLIIII.

VM multæ ſint plantæ aureis floribus decoræ, ideo Chryſanthemu appellatione dignæ, difficilè admodum iudicatu eſt, quænam planta verum Dioſcoridis Chryſanthemum referat, præſertim quum quæ Dioſcorides capite de Chryſanthemo refert, eadem omnia capite de buphthalmo tradiderit. Prætereà Plinius Chryſanthemi ſeorſum non meminit, niſi quod elichryſum quibuſdã Chryſanthemum vocari dixit. Nec Galenus, nec Aegineta quaſi Chryſanthemum foret buphthalmũ, aut nominetenus diſtarent, vſpiam Chryſanthemi meminerunt, ſed buphthalmum iiſdem quibus Dioſcorides verbis poſteritati mandarunt, penéque perſuaſerunt commentitium vel ſpurium caput de Chryſanthemo eſſe, vel cuiuſpiam librarij induſtria nominis & ordinis quadam conſecutione illecti, illuc inter chryſogonum, chryſocomẽ, heliochryſum & ageratum apud Dioſcoridem adſcitum, eodemq; penè orationis filo & viribus quibus buphthalmum. At id negat Matthiolus, & diſcrimen inter buphthalmum & Chryſanthemum, & particulares vtriúſque notas has oſtendit. Primùm inquit, folia buphthalmi ſunt fœniculo ſimilia, quæ planè capillacea ſunt, Chryſanthemo verò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chryſanthemi caules in cibis manduntur cæterorum olerum modo, quod de buphthalmo ſcribens ille omiſit. Ad hæc flores buphthalmi anthemidis floribus comparauit, Chryſanthemi verò luteos, & vehementer ſplendentes eſſe dixit. Iam verò buphthalmi flores cum cerato triti tumores duritiáſque diſcutere tradidit in vniuerſum, Chryſanthemi verò flores ſteatomata diſcutere priuatim dixit. Cum igitur hæc ſint plantarum diſcrimina caput de Chryſanthemo hoc pacto legendum cenſet Matthiolus. Chryſanthemũ herba eſt tenera, fruticoſa, læues proferens caules, & folia multifida, flores luteos, admodum ſplendentes. Eius caules manduntur olerum modo, flores cum cerato triti ſteatomata diſcutere produntur. Cui deſcriptioni nulla prorſus reclamat nota inquit ille, huius plantæ quã legitimum Chryſanthemum eſſe cenſet, quod frequentiſsimũ prouenit in Senenſi agro, prætereà in Bohemia, Morauia, & Auſtria, idq; in campis cuius foliis, infima plebecula in Hetruria pro olere veſcitur. Eandem Chryſanthemi ſegetum nomine pinxit Lobellius. Dodonæus

Lib.4.c.53.
Lib.3.c.149
Pena fol. 345.
In Cap. 53. lib.4.

CHRISANTHEMVM, *Matthioli.*

CHRYSANTHEMVM, *Miconi.*

Nomina næus etiam Chrysanthemum vocat. Alterum Chrysanthemi genus vocat Myconus hîc depictum, à sapore, odore, figura florum, & naturalibus iisdem cum Matthioli Chrysanthemo. Castellani apud quos frequens nascitur. Giralda nominant, *Forma.* fruticosa est herba, multos ex radicibus proferens caules, cubitales, rubescentes, solidos, lineis per longitudinem ceu striis distinctos, surculosos, in quibus folia longa, lata, digiti amplitudine, neruosa per ambitum serrata. In caulium summitatibus visuntur flores in ambitu lutei, pulchri, tam interna quàm externa parte Chrysanthemi superioris floribus similes: Radices subsunt candidæ lignosæ, multis capi- *Locus.* lamentis fibratæ, per summa terræ sparsæ. In pratis & campestribus passim prouenit. Floret Maio & Aprili. Sapor idem qui Chrysanthemi.

CHRYSANTHEMVM PERVNIANVM.
CAP. XLV.

Nomina *Locus.* PLANTAS omnes aureo flore ornatas tum pulchritudine, tũ magnitudine superat planta, quæ (Chrysanthemum Perunianum nominatur, quod in Peru aliisq; quibusdam Americæ prouinciis repertum fuisse dicatur, & inde ad nos delatum:) planta maxima dicitur ab aliis Solis flos, Sol Indianus, Lusitanis Gigante. Est enim procera admodum stirps, vt quæ in Hispania vsque ad viginti quatuor pedes adolescat. Qualem autem vidi

CHRYSANTHEMVM *Perunianum, siue Planta maxima.*

SOLIS FLOS *Minor, Lobell.*

Forma. Lugduni in horto Rouillij, talem hîc describo. Ad duodecim fere pedes accreuit, caule recto, rotũdo, valde crasso, nodis multis referto, ex quibus pediculi enascuntur, præsertim à medio caule vsq; ad summum, digitum crassi, pedem longi, sustinentes folia in exortu pedem lata, pedem & dimidium longa, acuminata, aspera, supernè ex atro virentia, infernè pallida. Caulis summitas in rotundum & tuberosum capitulum desinit, quod gliscente flore in scamas multas, densiùs congestas, veluti in cinara crassas, ex nigro virentes, valde acuminatas sed non pungentes dehiscit,

dehiſcit, quæ florem circumplectuntur ex innumeris foliis denſiùs ſtipatum, longis, craſsis, acuminatis Lilij purpurei maioris quodammodo ſimilibus, ſed maioribus, & auri luteo colore ſplendentibus: quæ prorſus aperta & expanſa diſcum, ſiue orbem oſtentant pedem latum, initio luteum, deinde rufeſcentem. Totus flos deorſum valde nutat. Eſt & flos Solis alter minor, caule alis brachiato, foliis ſimilibus, & florem minorem foliis in ſtellæ morem cingentibus

POLYANTHEMVM. CAP. XLVI.

Πολυάνθεμον, & Latinè Polyanthemum à nonnullis batrachium dicitur, id eſt, ranunculus, quod ranunculo perſimilis ſit, Gallis *Baßinet*, Germanis *Schmaltzblum*. Duûm eſt generum, ſimplex, & multiplex. Hoc caules habet graciles, folia nigricantia, inciſa, ranunculi, tamen latiora, flores denſos & duplices, auri obryzi colore nitentes, ob quam floris gratiam in coronariarum herbarum numerum aſcita fuit: radicem multum fibratam. Denique ranunculum aureum prorſus referret, ſi folia nigris maculis ſignata haberet, & ſi ranũculi modo linguam vreret. In campeſtribus herbidis creſcit, in hortis etiam colitur. Aprili *Nomina.* *Forma.* *Temper.*

POLYANTHEMVM Multiplex, Dodon.

POLYANTHEMVM Simplex, Dodon. Chryſanthemum, Fuch.

menſe floret, ac deinde tota ferè æſtate. Polyanthemum ſimplex caules habet graciles, nudos, folia nigricantia, inciſa, ranunculi non multum diſsimilia, latiora tamen, nec tam altè inciſa, flores auri colore nitent, ranunculi aurei floribus prorſus ſimiles: radix eſt fibrata. Calida ſiccáque eſt facultate, non tamen æquè ac ranunculus. Dodonæus Plinij Polyanthemum eſſe putat, de quo hæc ſcribit. Polyanthemum, quam quidam batrachium appellant, cauſtica vi exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eadémque vitiligines concorporat. Dodonæus tamen ſcribit plantam iſtam batrachij modo linguam non vrere. *Temper.* Lib.3.c.74. Lib.27.c.12

CHRY

CHRYSAEA. CAP. XLVII.

CHRYSAEAM hanc vocant Herbarij ob floris aureum splẽdorem. Nascitur in montium pratis, radice subnigra, fibris multis capillata, caulibus multis, cubitalibus, geniculatis: foliis Solani, longioribus, acuminatis, per ambitum laciniatis, per interualla ex caule erumpentibus, ex quorum sinu surculi vel florem sustinentes, vel foliis vestiti prodeunt: flore medio quodam ex albo velut tuberculo candicante, cætera prorsus aureo, sex foliis constante, quorum primum corniculo simile est: huic subiecta sunt duo alarum modo expansa, quibus & alia duo minora, rotundioráve subsunt: sextum violæ foliis simile oppositum corniculo ex aduerso marginem claudit, elegantissima certè & admiranda peculiaríque structura. Hæc Dalechampius

FLOS COCCINEVS. CAP. XLVIII.

IN HORTIS seritur planta hæc voluptatis tantùm causa. Radice assurgit breui, gracili, tenuibus fibris capillata: caule singulari, propemodum cubitali, foliis paucis ex interuallo per caulem dispositis, neruosis, alarum modo caulem amplectentibus, propè ipsum latioribus,, paulatim in acutum finientibus, nullo pediculo subuectis, sed cauli adhærescentibus perfoliatæ modo, gustu amaris: flore in summo caule densiùs congesto, quinque foliolis bifidis constànte, qui cocci splendore rutilat: quam ob causam florem Coccineum vocauerunt: semine minutulo, nigro, splendente, vasculis ocimoidis instar concluso, floris venustas ad herbam alendam olitores inuitauit.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER OCTAVVS,

Qui Plantarum Odoratarum exactam & dilucidam delineationem continet & complectitur.

DE PLANTIS CORONARIIS. CAP. I.

ON SOLVM flores priſci ſertis & coronis intexuerunt, ſed etiam plantas quaſdam totas, vel foliis picturatis inſignes, qualis eſt Symphonia Plinij, vel ramulis frondéque ſuauem odorem ſpirantes, στεφανωτικοὺς id eſt, coronarias Gręcis dictas, quas Theophraſtus τῶν φρυγανικῶν, id eſt, ſuffruticum generis eſſe tradit. Horum genus aliud ſilueſtre, aliud ſatiuum eſſe cùm dixiſſet, ſubiungit. Lib.6. hiſt. Cap.1.
ὀλίγον γὰρ τὸ ἥμερον αὐτῆς (τῆς φρυγανικῆς οὐσίας ſubaud.) ὅπερ σχεδὸν ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστι. οἷον ῥοδωνία, ἰωνία, διὸς ἄνθος, ἀμάρακος, ἡμεροκάλλες. ἔτι δὲ ἕρπυλλος, σισύμβρυον, ἑλένιον, ἀβρότονον. ἅπαντα γὰρ ταῦτα ξυλώδη, καὶ μικρόφυλλα, διὸ καὶ φρυγανικά. ἐπὶ τῶν λαχανηρῶν δ' ὁμοίως, οἷον ῥαφανὶς, πήγανον, &c. Id eſt, Pars enim exigua huius generis (ſuffruticum ſubau.) ſatiua eſt, quæ coronariis ferè conſtat, vt roſa, viola, Iouis flos, amaracus, hemerocalles: item ſerpyllum, ſiſymbrion, helenium, abrotonum. Omnia enim hæc lignoſa ſunt, & parua folia habent, ſuntque ſuffrutices. Idem in oleraceorum genere ſimiliter obſeruatur, qualia ſunt raphanus, ruta, &c. Deinceps de ſilueſtribus diſſerit, quorum alia aculeata, alia non aculeata. Aculeatorum multa genera declarat. Non aculeatorum infinitã & inexplicabilem eſſe naturam ait, ſed hæc diſcerni foliorum diuerſitate, magnitudine, paruitate, figura, & aliis id genus, vt ciſtum (nam pro κισσὸς in Theophraſto lege κίστος) melothrum, erythrodanum, ſmerçam, cneorum, origanũ, thymbram, ſphacelum (non phacum, vt in Theophraſti vulgatis codicibus legitur) ſaluiam, marrubium, conyzam, pulicariam vertit Gaza, meliſſophyllum, & quaſdam alias, quæ neruoſo & ferulaceo genere conſtant, vt marathrum, hippomarathrum, ferulam, ferulaginem, myophonum. Deinde ad ſatiuorum ſuffruticum naturam explicandam redit. Τὰ δὲ ἥμερα, inquit, βραχεῖαν τινὰ ἔχει θεωρίαν, εἴπερ ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστι. τὰ δὲ καθόλου πειρατέον περὶ στεφανωμάτων εἰπεῖν. ὅπως ἅπαν περιληφθῇ τὸ γένος. ἡ γὰρ στεφανωματικὴ φύσις ἰδίαν τινὰ ἔχει τάξιν. ἐπιμιγνυμένη δὲ, τὰ μὲν τοῖς φρυγανικοῖς, τὰ δὲ τοῖς ποώδεσι. δι' ἃ κἀκεῖνα συμπεριληπτέον, ἐπιμιμνησκομένους ὡς ἂν ᾖ ὁ καιρὸς, ἀρξαμένους πρῶτον ἀπὸ τῶν φρυγανικῶν. διχῇ δὲ ἡ τούτων διαίρεσις, ἡ κατὰ τὴν χρείαν. τῶν μὲν γὰρ τὸ ἄνθος χρήσιμον μόνον. καὶ τούτων τὸ μὲν εὔοσμον, ὥσπερ ἴον. τὸ δὲ ἄνοσμον, ὥσπερ διὸς ἄνθος, φλὸξ. τῶν δὲ καὶ οἱ κλῶνες, καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὅλως πᾶσα φύσις εὔοσμος, οἷον ἑρπύλλου, ἑλενίου, σισυμβρύου, καὶ τῶν ἄλλων. Id eſt, Lib.6. hiſt. Cap 6.

Satiua verò breui quadam explicatione egent: coronariorum enim numero comprehenduntur. Vniuersè autem de coronamentis dicendum, vt totum genus complectamur. Coronariorum enim natura ordinem proprium habet, permixta quidem partim suffruticibus, partim herbaceis, quapropter illa quoque comprehendenda, horum mentionē faciendo cùm occasio se obtulerit. Nunc à suffruticibus ordiemur. Diuiduntur illi bifariam vsus ratione, quorundam enim flores tantùm vsui sunt, & horum alius odorus, vt viola: alius inodorus, vt Iouis flos, phlox. Aliorum rami & folia, denique vniuersa horum natura odorata est, vt serpylli, helenij, sisymbrij. Ex quibus hæc quæ sequuntur de coronis Plinius mutuatus esse videtur. Et ferè peractis colorum quoque celeberrimis, transeat oratio ad eas coronas, quæ varietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas (namque & iis decerpitur luteus) item rhododendrum, item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur, his odoratus similis olearum floribus. In vepribus nascitur cyclaminum, de quo plura aliàs, flos eius colossinus in coronas admittitur, folia in coronamentis smilacis & hederæ, corymbíque earum obtinent principatum. Et mox. Ergo in coronamenta folio venere melothrum, spiræon, trigonon, cneorum, quod Casiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem quæ conyza, melissophyllum quod apiastrum, melilotum quod sertulam campanam vocamus. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio est nomen sertulæ, quod occupauit. Et paulò pòst folio coronat & trifolium. Tria eius genera, &c. Vtuntur è ferulis & corymbis, & hederæ flore purpureo. In qua Plinij oratione pro trigonon repone origanum ex eodem Theophrasto, pro spiræon Theophrastus habet smeræam, deprauatè pro spiræam. Deinde perperàm hederam melothrum, spiræon siue spiræam, origanum, cneorum, conyzam, melissophyllum in coronariis numerat, quæ neque coronariæ sunt, neque in earum numero à Theophrasto recensentur. Triphylli verò genera ne in suffruticum quidem, neque in coronariorum generibus collocat. Præterea his plātas addidit quarum Theophrastus non meminit, rhododendrum, & zizipha Cappadocia tum cyclaminum, melilotum, sed hanc non sine ratione: veteribus enim Græcis & Latinis ea gratia commendabatur. Nam & ex Cratino coronas Melilotinas Athenæus refert, & à sertis sertulam Romani vocarunt. Et Theophrastus odorem in meliloto etiam cùm exaruit, pertinacem esse tradit, vt in iride. At in eo reprehensione carere non potest Plinius, nec eum secutus Gaza, quod cum in Theophrasto pro κίστος legisset κισσὸς, scripserit hederæ folia in coronamenta venire, eiúsque corymbos in coronis principatum obtinere, coronariúmque esse hederæ florem purpureum, in alio eius genere siluestribus rosis similem, quæ non de κίσσῳ, id est, hedera, sed de cisto Theophrastus tradidit: duo nimirùm esse cisti genera, marem & fœminam, alteri folium maius, durius, pinguius: florem purpurascentem, vtriúsque tamen siluestribus rosis similem, sed minorem & inodorum, quæ omnia de cisto vero dici, Dioscorides, & plantæ ipsius inspectio apertè demonstrant. Plantis illis coronariis à Theophrasto & Plinio enumeratis, permultas aliàs odoratas addere possumus, quarum etiam hodie in sertis & coronis vsus est frequentissimus, videlicet libanotidem coronariam, origanum tam satiuum quàm siluestre, tragoriganum, calaminthen, thymum, ocimum, chamæmeli genera, sampsuchum duplex, atque alias complures, de quibus omnibus hîc non agemus: harum enim quædam aliis locis magis idoneis explicantur, sed de iis potissimùm quæ odore aliquo commendantur, à notioribus, vt semper fecimus, exordientes.

Lib.21.c.9. Lib.6.c.22. Lib.21.c.9. Lib.6.hist. cap.2.

SALVIA.

SALVIA, CAP. II.

CVIVIS etiam ex imperita multitudine nota eſt non ſolùm facie, ſed etiam certiſsimis remediis herba Græcis ἐλελίσφακος, Latinis & Officinis Saluia vocata, Arabibus *Aeliſphacos*, & *Eliphacos*, Italis *Saluia*, Germanis *Salbey*, Gallis *Sauge*. Quæ cum retorrida ſemper & exucca videatur, factum eſt vt Græcis Eleliſphacon ſiue Eleliſphacos, quaſi in tabem redacta, vel in ſyderationem flacceſcens dicta ſit, ἐλελίζειν & σφάκος vocibus in vnam coaleſcentibus appellationem. Eſt autem ἐλελίζειν intorquere, contrahere, & σφάκος, ſeu potiùs σφάκελος malum in plantis, quum per æſtatem, & ardentiſsimum canis æſtum vi ſolis altiùs penetrante, humoréque quo nutriuntur deficiente, languent & areſcunt. Latini ſiderationem nominant. Potuit tamen æquè ſcitè dici, inquit Pena, à medendis ſphacelo penè demortuis partibus, quibus calorem natiuum robúrque inſitum reuocaret, qua pollet familiari facultate noſtræ vitæ primordiis benefica, vnde Saluia Latinis dicta, quod ſaluos homines & incolumes efficiat. In nothis Dioſcoridis & Apuleio legimus Saluiam Becion appellari. Et Galenus in confectionibus dolorem ſedantibus, quæ tabeſcentibus & ſanguinem reiicientibus ſunt commodæ, βελὶυ βολάνης meminit, & βελὶυ ſimpliciter, quam herbam Cornarius Saluiam conuertit, & βηχὶυ pro βελὶυ ſubſtituendum cenſet, vt ſit βήχιον vna aliqua appellatio ἐλελισφάκȣ, quam nos Saluiam dicimus. Et Plinius alteram bechij ſpeciem ſaluiam appellari teſtatur. Saluiam vnicam Dioſcorides deſcripſit: nota tamen ſunt etiam vulgo duo eius genera. Saluia maior, Gallicè *Grandeſauge*, & Saluia minor, quæ & Saluia nobilis, Gallicè *Saugefranche*, & *Sauge menue*. Theophraſto totidem ſunt. σφάκελος δ', inquit, καὶ ἐλελίσφακος διαφέρȣσιν. ὡς ἂν δ' μὲν ἥμερον, τὸ δ' ἄγριον. λειότερον γὰρ δ' φύλλον τȣ̃ σφακέλȣ καὶ ἔλαττον, ἢ ἧττον αὐχμηρότερον (legendum eſſe αὔχμηρον ſenſus docet) τὸ δὲ τȣ̃ ἐλελισφάκȣ βαρύτερον. τραχύτερον lege ex Dioſcoride. Id eſt, Sphacelus & Saluia inter ſe differunt, quod vnum ſatiuum ſit, alterum ſilueſtre, ſphacelo foliū læuius, minus, & non tam ſquallidum, ſaluiæ ſcabrius. Dodonæus ſpecies tres ſtatuit, maiorem, minorem, & ſilueſtrem. Hîc accedit ſaluia baccifera Cretenſis. Saluiam maiorem ſic deſcripſit Dioſcorides: frutex eſt oblongus, ramoſus, virgas quadrangulas & ſubalbidas habens, folia malo coloneæ ſimilia, longiora tamen, aſperiora, & craſsiora (Serapio legiſſe videtur καὶ στενότερα, addit enim & ſtrictiora) quæ ſenſim attritarum veſtium modo hirſuta, ſubalbida, vehementer odorata, ſed viroſa ſunt: ſemen in ſummis caulibus ſilueſtris hormini modo habet. Naſcitur in aſperis locis. Atque hinc in hortos tranſlata, & ab omnibus culta Saluia maior vocata fuit, quæ nunc quoque, in vinetis Aquitanicis, inquit Pena, Linguagothicis, & Pedemontanis fruticat multa. Quare hæc ab illa niſi loco diſtat, neque ea quæ in campeſtribus & aſperis cum lauandula & noſtrate nardo naſcitur, Sphacel⁹ eſt Theophraſti, ſed Saluia minor, Saluia pinnata à Lobellio nominata, ramulos habens multos, lignoſos, folia in longis pediculis

Nomina

Li. 7. med. locat.

Lib. 26. c. 6.

Genera

Lib. 6. hiſt. cap. 2.

Lib. 2. c. 65. & 66.

Lib. 3. c. 34.

Forma.

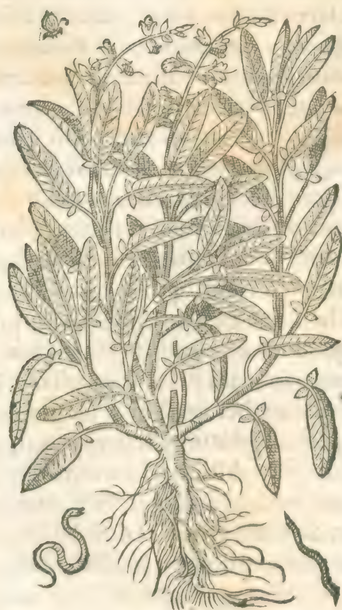
Locus.

fol. [illegible]

SALVIA MAIOR.

SPHACELVS Verus, Theophrast.

SALVIA Baccifera, Cretensis.

longa, angusta, subalbicantia minùs scabra, & minora multò quàm superior, ad imum aurita siue pinnata, quod Sphacelo peculiare est, cætera verò huic eadẽ quæ superiori, videlicet purpureus flos secus cauliculos, in aquilini rostri speciẽ falcatus: semen nigricans, radix lignosa. Lib.2. hist. cap.66. Saluia agrestis Dodonæi Saluiam hortensem specie & odore ferè refert, caules profert quadratos, nigricantes, tenui lanugine obsitos, folia Saluiæ maiori satis similia, sed paulò latiora, breuiora, & tactu leniora: flores item similes secus caules vno tantum latere ad summum vsque exoriuntur, quibus succedit semẽ rotundum, nigricans. Radix est fibrata. Iuxta sepes & in agrorum marginibus prouenit. Sphacelum Theophrasti vocat. Pen. in Aduers. Saluia Cretensis baccifera perpulchra, nostrati prorsus similis est figura, odore, sapore, & lignosis surculis. Sed hi instar gallarum rotundis excrementis pistaciorum magnitudine, forma, sapore minùs calido, magis adstringente, non insuaui donãtur. Plinius vocis φακὸς lentem significantis affinitate deceptus, elelisphacum lentis siluestris genus facit. Lib.22.c.26 Est elelisphacos, inquit, dicta Græcis, ab aliis phacos. Est ea satiua lente læuior, & folio minore & [s]icciore, & odoratiore. Est & alterum genus eius siluestris, odore graui, hæc mitior. Folia habet cotoneæ mali effigie, sed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menses ciet & vrinas, & pastinacæ marinæ ictus sanat

SALVIA AGRESTIS, Sphacelus, Dodonæi.

nat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum vino eadem commorantes menses trahit: abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita herba vulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Et mox post hæc quasi alia esset veterum, alia sui temporis herbariorum elelisphacos, subdit hæc verba. Nostri qui nunc sunt herbarij, elelisphacum Græcè, Latinè Saluiam vocant, menthæ similem, canam, odoratam. Partus emortuos ea apposita extrahunt, item vermes aurium vlcerúmq;. Foliorum & ramorum Saluiæ decoctum, inquit Dioscorides, potu vrinam ducit, menses & fœtus extrahit, pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur, capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis est, sanguinémque compescit, tetra vlcera purgat, pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum vino, si eo abluantur, sedat. De eadem fusiùs Aetius disserit. Tradunt quidam suffitã Saluiam menses immoderatè fluentes, & omne muliebre profluuium compescere. Agrippa sacram herbam vocauit, quam prægnantes mulieres, si fluidæ laxæ'que fuerint, vtilissimè comedunt. Continet enim conceptum, vitalémq; reddit, si succi huius heminam cum modico sale quarto postquàm à viri cõcubitu abstinuerit die, mulier potauerit, deinde viro misceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco post sæuas pestilentias, ab his qui supersunt ad eum bibendum succum mulieres cogi, plurimósque inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi Saluiæ cyathos duos ieiunis cum melle bibendos, sanguis illicò cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, zinziberis singulorum drachmas duas, seminis Saluiæ assati, triti & cribrati drach. octo, piperis longi drach. duodecim, cum succo Saluiæ pilulas conficito, & manè ieiunis drachmam vnam exhibeto, eodémque modò vesperi, ac postea aquæ puræ quidpiam propinato. Elelisphacos, inquit Galenus, euidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

Lib 3.c.14. *Vires & Temper.* Lib.6.sim.

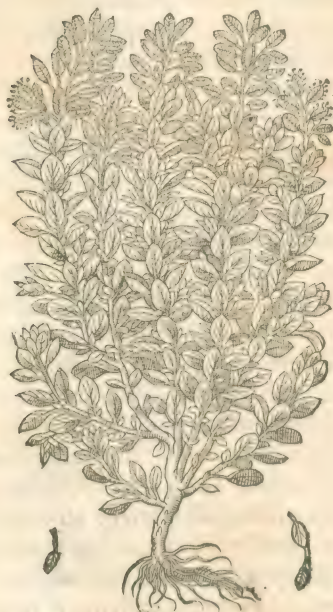
MAIORANA. *CAP. III.*

QVAE Maiorana Romanis dicitur, Gallis *Mariolaine*, Arabibus *Merzenius*, seu *Mersangius*, Hetruscis *Persa*, cæteris verò Italis *Maiorana*, Germanis *Meyeron, & Meyram*, Græcorum Sampsuchum & Amaracus permultis esse creditur. Dicta est amaracus ab Amaraco Cynaræ Regis Cypri puero, qui casu lapsus dum ferret vnguenta, fregit alabastrum, deinde cùm nimio dolore contabuisset, versus est in sampsuchum, quæ ex eius nomine cœpta est appellari Amaracus. Sed sampsuchi & amaraci vocibus eandem rem significari, testis est Dioscorides, sampsuchum, inquit, optimum est Cyzicenum & Cyprium, secundum locum tenet Aegyptium. Appellatur autem à Cyzicenis & Siculis Amaracum. Item Plinius, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauêre, quod Aegyptus & Syria sampsuchum. Et aliquantò pòst. Sampsuchum siue Amaracum in Cypro laudatissimum, & odoratissimum. Sed an Maiorana nostras sit sampsucum siue amaracum, non æquè constat, quod ex descriptionibus ponderandum. Sampsuchum, inquit Dioscorides, herba est ramosa, per terram repens, folia habens hirsuta & rotunda, similia foliis calaminthæ tenuifoliæ, valde odorata, calfaciendi vi prædita, & quæ etiam in coronas nectitur. Maiorana verò humilis & fruticosa est stirps, candicans, & suauis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta, surculis multis, tenuibus, fragilibus, quos folia penè rotunda tenella, incana, & leuiter villosa vndiquáque ambiunt, in quorum cacuminibus flosculi perpusilli ex spicis candidi emergunt, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactis semen minutissimum, rufescens radix subest lignosa, multiplex

Nomen Lib. Lib.21.c.11. Ibid.ca.12. *Forma.* Lib.3.c.4

AMARACVS siue Maiorana, Matth.

AMARACVS siue Maiorana tenuifolia, Matth.

Cap.296. ſimpli.

& ſuperuacua. Serapio deſcribens eam ex Dioſcoride, herba eſt, inquit, multas virgas habens extenſas ſuper faciẽ terræ in ortu ſuo. At hæc non repit, ſed in rectum & altum aſſurgit. Hoc quidẽ verum eſt, ſi crebrò tondeas, & luxuriãtem coërceas, ſed ea neglecta humi procumbunt & ſerpunt flexili mollitie nutantes ſurculi, & in terram curuantur. Quare tum hanc ſampſuchi ſpeciem eſſe credunt, tum eam quam maioranam minutam, ſeu moſchatam vulgus noſtrum vocat, *Mariolaine menue & muſquée*, Hetruſci *Perſa Gentile*, ſuperiori ſurculis, foliis, floribus ſimilem, ſed tenuiorem, delicatiorem, odoratiorẽ.

Maiorana tenuifolia.

Locus.

Paſsim in hortis & fictilibus colitur. Gaudet autem locis vmbroſis, aqua, & fimo.

Tempus.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

fol.213.

Sunt qui maioranam Dioſcoridis Marum eſſe arbitrantur, quod negat Pena Sed vt maioranam ſampſuchi ſpeciem eſſe, ita aliã ſe vidiſſe rariorem multò, & humi ſerpentem, quæ veriùs amaracus dici debet, aſſeuerat.

Amaracus repens, Penæ.

Ea non rectis erigitur aut fruticat ramulis, vti ſuperior, ſed in ceſpitẽ caducis ſerpilli modo, cui alioqui perſimilis folio, effigie & magnitudine eſt. Fuchſius Sampſuchi delineationem à Dioſcoride traditam Maioranæ vulgo dictę fauere ſcribit. Eſt enim, inquit, ſurculis lentè rubentibus, foliis piloſis & rotundis, iucundo odore, ſemine copioſo, quod bullulis quibuſdam continetur, flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: verùm id non

AMARACVS, Fuchſij.

id non vbique fit:interdum enim recta ſurgit in altum. Eandem pinxit Dodonæus,ſed quia non ſerpit,inquit,id quod de Sampſucho ſcripſit Dioſcorides, Marum potiùs videri quàm ſampſuchum.Theophraſtus Amaracum , quem ſampſuchum ſemper vertit Gaza,in cenſu φρυγανικῶν, ſiue ſuffruticum ſatiuorum & coronariorum recenſet,& ὁ δὲ ἀμάρακος,inquit,ἀμφοτέρως φύεται,καὶ ἀπὸ παρασπάδος, καὶ ἀπὸ σπέρματος: πολύσπερμον δὲ, καὶ δ' σπέρμα, εὔοσμον. ὀσμὴ μαλακωτέρα, ἡδύα) δὲ καὶ μεταφύεται. Ideſt,Amaracus vtroque modo prouenit , & auulſione, & ſemine : ſemen multum gignit,quod ſuauis eſt odoris,quum & ipſa planta ſuauiter oleat, quæ & transferri poteſt. Præterea ex æſtiuis eſſe ſcribit,& vnguentis miſceri.Sampſuchus calfaciendi vi pollet, inquit Dioſcorides, decoctum ipſius potum incipientibus hydropicis, vrinæ difficultati & torminibus conuenit. Sicca folia cum melle impoſita ſugillata tollunt:menſes trahunt in peſſo appoſita:contra ſcorpionis ictum cum aceto & ſale imponuntur. Ad luxata verò & tumores cerato excepta, ſed & ad oculorum inflammationes cum polentæ pollinæ illinuntur.Miſcentur & acopis & malagmatis ad calfaciendum. Plinius eũdem hunc vſum, ſed non tam perſpicuè interpretatur. Scorpionibus aduerſatur ex aceto ac ſale illitum. Menſtruis quoque multum confert impoſitum. Minor eſt eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Et vrinis & hydropicis vtile.Mouet & aridum ſternutamenta. Fit ex eo oleum,quod Sampſuchinum vocatur aut amaricinum , ad excalfaciendos : emolliendóſque neruos. Vuluas calfacit. Folia ſugillatis & luxatis cum melle & cera proſunt. Sampſuchum, inquit Galenus,tenuium partium & digerentis eſt facultatis : exſiccat enim & excalfacit ordine tertio.

Temper. & Vires — Lib.3.c.40. — Li.21. c.22. — Li.8.ſimpl.

MARVM. CAP. IIII.

Nomina — Fol.215.

QVOD Græci μάρον, Latini quoque Marum vocant. Sunt, inquit, Pena,qui Regi Thraciæ,cui nomen Maroni eſſet,Mari herbæ appellationem acceptam ferant. Verumtamen potuit etiam ab amaraco per apocopen dici, vtpotè cùm amaraci ſpecies videatur Marum. Scribit Dioſcorides herbam eſſe vulgò cognitam,ſurculoſam,flore origano ſimilem:folia tamen huius multò calidiora eſſe, & florem odoratiorem, naſciq; plurimam circa Magneſiam & Tralles. Semel tantùm mari (modò huic illud idem ſit)Plinius meminit. In Ægypto naſcitur & Marum,peius quàm Lydium,maioribus foliis ac variis.Illa breuia ac minuta,& odorata. Galenus,Paul. Aetius in ſimplicium cenſu prætererunt. Et habuiſſe ſe teſtatur Marcellus Græcum & Latinũ vetuſtiſsimos Dioſcoridis codices,qui nullum hoc loco,neque alibi Marũ oſtendunt. Quare fortaſſe non abſurdè quis putarit,inquit Ruellius,hoc Marum Dioſcoridis hiſtoriæ accreuiſſe, auxitq; ſuſpitionem, quòd prima Dioſcoridis verba poſtremis parùm videantur reſpondere, qui tradat omnibus cognitam, cùm tamen non in noſtro orbe,ſed in Magneſia & Lydiæ Trallibus plurimùm naſcatur. Accedit huic opinioni inſolens auctoris modus, qui cùm ſemper cõgeneres herbas ſimul vno loco recenſeat, hanc tamen ab origani familia diſiunxit, & inter noſtrates alias odoratas herbas,vt.meliloton,acinon baccarem numerauit, etſi ad Magneſiam & Tralles naſci dicat.Galenus in Hedychroi cõpoſitione,lib.de antidotis Mari meminit, his verbis. Aliæ hedychroi deſcriptiones reperiuntur, inquit,quæ neque amaracum neque Marum prorſus habent.Quædam alterutrum tantũ continent:neque enim duo hæc norunt vnguentarij,eo quòd herbas ſolũ è Creta aduectas emant cum ſeminibus & ſuccis. Ego verò & eaſdem herbas ſcio in Aſia naſci,ac in aliis quidem regionibus raras eſſe, in Cyzico autem frequentes.

Lib.3.c.43. — Li.12. c.24. — Lib.3. c.36. — Li.1.Antid.

In Italia vt & alias quaſdam herbas, ita & amaracum vidi, quæ odore multùm à Maro ſuperatur. Marum enim valde redolet, putaretq; aliquis ſola nominis appellatione ductus, vnguentum amaricinum quod in Cyzico faciunt, amaraci plurimum capere, ſicq; forſitan ab antiquis vnguentum conficiebatur, ſed nunc ſolũ Marum imponunt. Hanc herbam cùm ipſe aliquoties deguſtaſſem, & amarã quidem plurimùm, acrem verò parùm deprehendiſſem, hortatus ſum quemdam eorum qui amaricinum conficere ſolent, vt amaraci tantùm compoſitioni immitterent, quantùm & Mari. At mihi viſum eſt ad vnguentum minùs quidem odoratum, nihil autem viribus inferius. Hæc Galenus. Quibus declarat Marum ab amaraco parum differre, ſed odoratius eſſe & gratius, Quæ res multis ſuaſit Ma-
Lib.2.c.56. & de flo.c. 75. rum noſtram eſſe maioranam, vt diximus. In hac eſt ſententia Dodonæus, quam confirmat maioranæ nomine, quod à Maro videtur deriuatum, ſed apertiùs ipſa Mari ſuprà poſita deſcriptione, quam exquiſitiſsimè conuenire putat. Et ſubſtitutam ſampſucho maioranam alienum videri non debere, quando & ipſo Galeni tempore Marum ſampſuchi loco in amaricinum vnguentum fuerit immiſſum, vt ex Galeno modò diximus, quod præbuit occaſionem poſteris, vt Marum ſiue
Ca.42. li.3. maioranã ſampſuchi loco habuerint, eiúſque nomine appellauerint. Eorum ſententiæ ſuſcriberet Matthiolus, qui Marum amaracum illam præſertim eſſe arbitrantur, quæ vehementiorem odorem ſpirat, maiorémque amaritudinem guſtu præſefert, foliiſq; eſt minoribus, candidioribus, & tenuioribus, niſi aduerſaretur Galenus, inquit, qui loco iam citato teſtatur ſe in Italia amaracum vidiſſe, nulla, quod illic Marum viderit facta mentione, ſed tantùm quod in aliis ab Aſia regionibus rarum oriatur. Ex quo colligere licet Marum in Italia non naſci. Quare plantam aliam pro Maro depinxit, à Cortuſo miſſam, quæ legitimum Marum prorſus referat, quod foliis ſit quàm origani cãdidioribus, odoratis, guſtu acutis, amariuſculiſq;, ramis tenuibus, lignoſis, floribus ſubpurpureis, odore eximio fragrãtibus. Planta eſt peregrina, quęq; in Italia non proueniat, niſi aliunde tranſlata.

MARVM, Matthioli.

Fol.211.& 213. At plantam iſtam Pena & Lobellius tragoriganum alterum faciunt, quia feruidior & acrior eſt, quàm vt Marum deceat, vt dicetur ſuo loco. Quidam, teſte etiam Dodonæo, Ma-
Lib.2.c.58. rum eſſe exiſtimant id plantæ genus, quod ille origani ſpeciem ſtatuit, quam olitores colunt, & Amaracum Britannicum, ſiue Amaracum craſſum vocant, Galli *Mariolaine d'Angleterre*, & *groſſe Mariolaine*. Humilis eſt herba, origano ſilueſtri haud diſsimilis, folio minore, rotundo, nigricante, non hirſuto, ſed læui & glabro, flore purpureo, velut in muſcariis coaceruato: radice lignoſa. De hac plura dicemus, Cap. de Hyſſopo. At Pena & complures alij
Fol.213. genuinum Marũ cenſent eam eſſe odoratam herbam, quam Galli præſertim Andes & Ce-
Marũ verum. nomani *Maſtic* appellant, vel quoniam lentore quodam interdum madeſcit, auctore Ruellio, maximè ſi pinguibus locis lætiùs aſſurgat, vel quod iucundum ma-
Lib.3.ca.25. ſtiches odorem ſpiret, Surculis multis, tenuibus, ramoſis, rotundis, lignoſis fruti-
Forma. cat, circa quos folia tenella ferè maioranæ: in ſummis cauliculis ex hirſutis calicibus

MARVM Quorumdam.

calicibus flores perexigui exeunt, albidi: radices tenues sunt & lignosæ. Tota herba odoratior est & gratior quã origanum, aut sampsuchum, vt Galenus vult, marum. Li.1.Antid.
Quod si cui hæc minùs videatur maro congruere, saltem non respuat, inquit Petrus Pena, Syriacam, quæ gratissimo & vegeto est odore, imò & facie tota maioranam præfert, aut origanum, sed gracilioribus, nõ breuioribus, pedalibus & sesquipedalibus sarmentis, minoribus capitulis & foliis, etiam decimum fermè annum, ex quo Venetiis Alepo Syriæ se habuisse ille affirmat, odoris fragrantiam retinentibus. Fol. 213. Marũ Syriacum. Hoc Marum Syriacum ex Lobellio hîc pictum damus. Superiorem Ruellius Tragoriganum Dioscoridis, & Heracleum origanum Plinij esse censet. Lib.3. c.25. Lib.3. c.57. Dodonæus Dioscoridis Clinopodium, cui tamen parùm congruit, Penæ iudicio, vt dicetur. De flor.ca. 77. Non desunt qui eandem Helenium φρυγανῶδες & odoratum Theophrasti esse credant. Fol.213. Lib.3. c.42. Marum auctore Dioscoride, vim habet sisymbrio similem: subastringit enim, & modicè calfacit. *Vires.* Qua de causa impositum nomas sistit, & in calida vnguenta additur.

MARVM Verum, vulgò Mastic.

MARVM Syriacum, Lobelij.

ORIGA

ORIGANVM, CAP. V.

Nomina

GRÆCIS ὀρίγανος, Latinis Origanus vel Origanum, in Officinis nomen suum retinuit, Mauritanis *Faudenigi, Fudenegi*, seu *Faudenegi*, Gallis *Origan* & *Mariolaine bastarde*, Germanis *Volgemuth*, quasi dicas animi bonitatem aut lætitiam, & *Rottdosten*, siue *Castentz*, Italis *Origano*, Hispanis *Oregano*. Origanum verò, quòd cliuosos, editos montososq; natales amaret, nomen apud Græcos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρεος montem, & γάνος gaudium significante, vel quod visum illustret & acuat, παρὰ τὸ ὁρᾶν, & γανοῦν, idest, τὸ λαμπρύνειν. Vel à ῥιγῶ fit ῥίγανον, & redundante, ο, ὀρίγανον per antiphrasim, natura enim calidum est. De hoc tam diuersa auctores prodidere, vt difficilè sit certi aliquid cõstituere.

Lib.6. hist. cap.2. Theophrastus, τῆς ὀριγάνου δὲ, inquit, ἡ μέλαινα ἄκαρπος, ἡ δὲ λευκὴ καρπιμός. Idest, Origani genus quidem nigrum sterile est, candidũ fructiferum. Ex quo hæc transscripsit Plinius, cum duo cneori genera posuisset nigri & candidi.

Genera.

Li.21.ca.10. Totidẽ & Origani in coronamentis species, inquit, alterius enim nullum semen. Id cui odor est Creticum vocatur. Li.20. c.17. Et alio in loco, Origanum quod in sapore cunilam æmulatur, vt diximus, plura genera in medicina habet: onitin vel prasion appellant, non dissimile hyssopo. Cap.16. Et paulò ante hunc locum. Est alia cunila Gallinacea appellata nostris, Græcis Origanum Heracleoticum. Lib.25. c.4. Idem alibi de panacis generibus agens. Alterum, inquit, genus Heraclion vocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij Origanum Heracleoticum siluestre, quoniam & origano simile, radice inutili: de Li.20. c.17. quo Origano diximus. Et Heraclium quoque tria genera habet, nigrius, latioribus foliis, glutinosum: alterum exilioribus, mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vacare malunt. Tertium est inter hæc medium minùs quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum: nam & iucundè olet: proximum Smyrnæum, deinde Heracleoticum, ad potum vtilius, quod onitin vocant. Cæterùm in tanta tum nominum, tum historiæ ambiguitate vnicum sequi Dioscoridem satius est, Lib.3. c.28. qui Origani genera seu potius cognomina tria esse statuit, nempe Origanum Heracleoticum, siue Heraclium ab Herculea Ponti ciuitate, quod illic probatissimum nasceretur, alterum Onitin, siue Onitida, quod ab asinis comedatur. In Theri. Quare Nicander ὀνοπέταλον Origanum cognominauit, idest, asinifolium, quod ipsis grato cibo carperetur. His adde siluestre, quod sine cultura & sua sponte prouenit. Hoc aliqui teste Dioscoride Panaces heracleũ, alij cunilã vocant, ex quibus est Nicãder, πανάκειόν τε κονίλην,

ORIGANVM Heracleot. Matthioli.

In Theria. Ἠδὲ καὶ ἡρακλεῖον ὀρείγανον ἀμφενέπουσι.

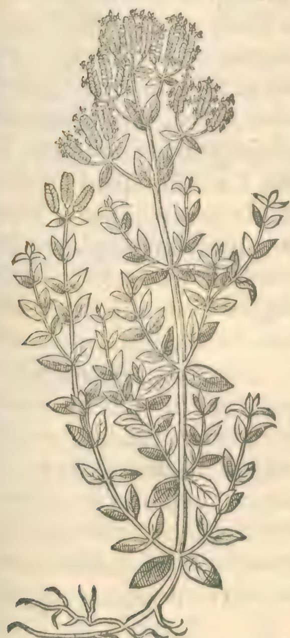
Hoc est. *Panaceamq́; Cunilam.*

Quámque vocant quidã Heracleõ Origanũ inde.

Origanum heracleoticum folium habet simile hyssopo, vmbellam non in rotæ speciem, sed diuisam, semen in summis virgis, non densum. Onitis candidiore est folio, & hyssopo similior, & semen velut corymbos coniunctos habet. Siluestre folia habet Origano similia, ramulos dodrantales, tenues, & in his vmbellas anetho similes, flores candidos: radix tenuis est & inutilis. Hæ igitur tres Origani species ab hyssopo

hyſſopo non differunt niſi magnitudine & vmbellis. Heracleoticum illud eſt Hiſpanicum, inquit Pena, quod in Flandriam quotannis ſaccis plenis deferri, & ab inſtitoribus diſtrahi ſolet. Vtuntur enim vulgò piperis & ſatureiæ ritu in obſoniis. In Aduerſ
Belgæ hanc plantam colunt pedem altam, foliis & virgultis maioranę maioribus, quibus ſummis non in vmbellam circinatam collecti ſunt flores, ſed in paruis thyrſis ſpicatis, ternis, hinc inde diſsipatis, vt thymi, odore maioranam prouocantibus, præſertim in Luſitania & Lucania. Origani onitidis circa Monſpelium, & in Galloprouincia notiſsima ſunt duo genera, maioris & minoris diſcrimine duntaxat diſcrepantia, niſi quod minori amaraci facies & folia, ſed minora & rotundiora, heracleotici fermè. Caules recti, pedales, fruticoſi, ramulis & faſtigiis breuibus, coactis, ſpicatis, confertim in vmbellam collectis, floridum corymbum imitantibus, & per æſtatem purpuraſcẽtibus, admodum glutinoſis. Maius fruticoſius eſt, hirſutius, ſed viribus, ſapore & odore ignauius, alioqui perquàm ſimile, & paſsim occurrens. Agrioriganum vocat Lobellius, hîc depictum Origani vulgaris nomine. Silueſtri Origano longè optimo Veneti Pharmacopœi & medici è Syria aut Creta vtuntur, cui cauliculi exiles, folia parua, capitula numeroſa, collecta, ambitu vmbellam imitantia, onitidi proxima, ſed non perinde accumulata, albi floſculi. Herba eſt guſtanti tota grata & aromatica, dictãni & piperis acrimonia. Origanum heracleoticum calfacit, auctore Dioſcoride. Li. 3. ca. 28. Vnde decoctum eius cum vino potum venenatorum morſibus prodeſt, cum paſſo autem iis qui cicutam, aut meconium, cum oxymelite iis qui gypſum aut ephemerũ hauſerunt. *Temper. & vires.* Ruptis, conuulſis, hydropicis cum fico manditur. Aridum acetabuli menſura potum cum aqua mulſa atros humores per aluum ducit, menſeſq; ciet. Linctum ex melle tuſsibus medetur. Prurigines, ſcabies, regiumq; morbũ decoctum eius cùm in balnea deſcenſum eſt, iuuat. Succus eiuſdem adhuc virentis tonſillas, columellas, oríſque vlcera ſanat. Per nares cum oleo irino infuſus mucum trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cæpis & rhu obſoniorum medicamentum vomitorium, omnibus iis in aëre cyprio ſub canis ardenti æſtu per quadraginta dies inſolatis. Herba verò ſubſtrata ſerpentes fugat. Eadem vis onitidi, ſed multò inefficacior. Silueſtre priuatim foliis & floribus cum vino potis venenatorum morſibus auxiliatur. Origanum Heracleo

ORIGANVM Onitis.

ORIGANVM Vulgare ſilueſtre.

Li.8 ſimpl. Heracleoticum, inquit, Galenus, efficacius eſt onitide, ſed agreſte valentius vtroque eſt. Omnia verò incidendi & tenuandi, & exſiccandi, calfaciendiq́; facultatem habent, hæcq́; tertio exceſſu.

TRAGORIGANVM. CAP. VI.

Nomina ΡΑΓΟΡΙΓΑΝΟΝ Græcis, & Latinis Tragoriganum, quaſi hircinum origanum dicas, quod pabulo gratum ſit hircis, vt onitis aſinis, potiùs quàm quòd hircum fœteat. Grata enim & mitis Tragorigani potio Dioſcoride teſte: qui & eius genera duo deſcripſit, prius

Genera. fruticem paruũ, origano aut ſerpyllo ſilueſtri ramulis & foliis ſimilem. Quibuſdã

Lib.3.c.29. in locis lætius virentiúſque inuenitur, & latioribus foliis, ſatis glutinoſum.

Forma. Alterum exilibus ſurculis & tenuibus foliis, quod aliqui praſium vocauere. Tragoriganum, inquit, Plinius, ſimile eſt ſerpyllo ſilueſtri. Cæterùm quod Dioſcori-

Li.20.c.17. des Tragoriganum à nonnullis praſion vocari dixit, id nomen Plinius ad Onitin

Ca.29.li.3. retulit, vt ſuperiore capite diximus. Pro Tragorigano plantam hîc pictam Matthiolus exhibuit, quæ in Foroiulienſi agro frequens naſcitur, foliis ſerpylli æmulis, ſed guſtu pulegij: quam Pena non Tragoriganum, ſed calaminthæ ſpeciem al-

Fol.212. & 217. teram eſſe ait. Tragoriganum alterum ex Dodonæo hîc depictum eſt, ſurculis

Trago. Dodo. multis, lignoſis, rubeſcentibus, foliis latiuſculis, nigricantibus, vulgaris ſerpylli maioribus, parum aſperis & lanuginoſis, floſculis purpureis in vmbellis cauliculorum ſummitates occupantibus. Permultis Tragorigani ſpecies hæc creditur,

Tragor. Monſpel. quæ in agro Monſpelienſi plurima naſcitur, foliis origani ſilueſtris, guſtu acribus, ſuauiter olentibus, vmbella floribus purpureis comante, in rotæ ſpeciem nõ prorſus circinata, ſummis caulibus inſidente, vt in noſtrate origano, præter quàm flores inſuper caulem verticillatim ambiunt vt in calamintha ex interuallis qua folia

Tragor. Nothum. prodeunt. Iſtud quoque Tragoriganum Nothum Herbariis dicitur, quod in

TRAGORIGANVM, *Matthioli.*

TRAGORIGANVM, *Dodonæi.*

maritimis

TRIGORIGANVM, *Monſpelienſe*, *Dalech.*

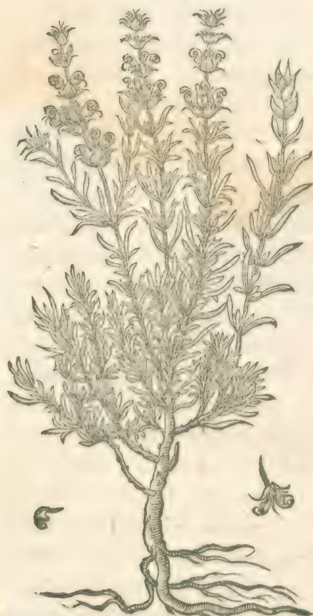

TRAGORIGANVM *Nothum*, *Dalech.*

maritimis fruticat, radice nigricante, lignoſa, parum fibrata, cauliculis multis, dodrantalibus, in ſummo ſurculoſis, foliis per caules & ramos inæqualiter diſpoſitis, longis, anguſtis, candicantibus, hyſſopi ferè, ad maiorum exortum puſillis aliquot congeſtis, flore purpureo, ſpecioſo, in ſummis caulibus ex corticoſo loculo prodeunte, ſemine minutulo. Pena inter multas plantas quas Tragorigano aptare licuiſſet, nullas reperit ſequentibus duabus veriùs aut commodiùs illi quadrare. Fol.211. Prius erit Cretenſe apud Venetos Tragoriganum, quod ſurculis dodrantalibus, & foliis paulò quàm thymi Cretẽſis maioribus, dẽſis & rigidis, floribus per interualla & verticilla purpureis clinopodij modo fruticat: ſapor illi feruens piperis aut thymi. Alterius Tragorigani effigiem & facultates nulla meliùs videtur exprimere, quàm herbula illa fruticoſa, capite, De Maro depicta, quam à Cortuſo acceptã Matthiolus mari nomine donauit. Vide ca. 4. huius. Ca.42. li 5. Nam frutex eſt paruus, ſeſquipalmũ altus, albidus, multis cauliculis tenuibus, ſerpylli foliis, vel illius Tragorigani proximè deſcripti, floſculis ſubter foliis purpuraſcentibus, ſaporis acerrimi, odoris fragrantiſsimi atque vrentis: tritum namq; digitis eminùs non ſecus ac flammula percellit nares, & cerebrum ferit. Hæc Pena. Cluſius duobus Tragorigani generibus à Dioſcoride traditis duas perſimiles plantas ſe vidiſſe ait. Vnam pedis aut ſemipedis altitudine fruticantem, multis tenuibus & lignoſis ſurculis, circa quos folia minora ſunt quàm in maiorana, mediæ inter origanum & ſerpyllum ſilueſtre magnitudinis, incana omnino, odoris iucundi, & guſtu acri: flores verticillatim extremos ſurculos ambiunt candidi, exigui: ſemen minutum, nigrum, calyculis ſuis occultatum. Floret cum Thymo & Stœchade. Tota odorata eſt & perpetua coma. Alteram ſurculis minoribus candidioribusq;: foliis tenuioribus & longioribus, aliquantulum incanis, acri guſtu, ſed odore minùs iucundo quàm prior: flores etiam verticillatim circa ſummos ramulos naſcuntur ex calyculis prodeuntes, maiores aliis, & aliquo modo galeati, candidi. Radix alteri ſimilis, lignoſa, dura, multifida. Eius genus neque forma, neque magnitudine differens inuenitur, ſed ſurculis nigrioribus, foliis hiſpidioribus & atrioribus, flore purpureo. Vtraq; perpetuo virens. Prior multis Hiſpaniæ locis prouenit ſolo arido & petroſo cum ſtœchade permiſta. Alterius vtramque ſpeciem ſolo Valentino agro obſeruauit Cluſius, Martio florentem & ſponte naſcentem. Quæ flore eſt purpureo, etiam in hortis Belgicis colitur. Auctor eſt Dioſcorides Tragorigana omnia excalfacere,

Temper. & Vires

TRAGORIGANVM II. Clusij.

vrinam ciere, ventri commoda esse, si decoctū ipsorum bibatur, biliosa enim deiiciunt. Prodesse & splenicis pota cū aceto, & iis qui ixiam biberunt cum vino: quin & menses trahere, & ad tussim, & ad peripneamonias cum melle in eclegmate dari: gratam esse ipsorū potionem: quare cibum fastidientibus, & stomacho malè affectis, & acidum ructantibus dari. Item iis quibus à maris iactatione nausea & hypochō-driorum calor excitatur: (Græce legitur, καὶ ἐφ' ὧν ἀλυσμὸς ἢ ναυτία, quæ Cornarius vertit, & in quibus anxietas & nausea. Est enim ἀλυσμὸς, inquit, vox cum suis coniugiis sæpè ab Hippocrate vsurpata, & à Galeno in Glossis ἀπορία, & ῥιπτασμὸς exposita) Oedemata cum polēta illita discutiunt. Eadem tradidit Plinius. Vrinam ciet, tumores discutit, contra viscum potum, viperæq; ictum efficacissimum, stomachóque acida ructāti & præcordiis. Tussiētibus quoq; cū melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Quod contra viscum dixit, idest, quod Dioscorides ait, iis qui ixiam vocarunt: ixiam enim viscum Plinius reddere solet. Galenus cùm de origani viribus dixisset, subiunxit, Tragoriganum habet astrictionis etiam quidpiam.

Embl. 30. lib. 5. — Li. 20. c. 17. — Li. 8. simpl.

PVLEGIVM. CAP. VII.

Nomina — Li. 20. c. 14.

PVLEGIVM Latinis & Officinis dicitur, quod Græcis γλήχων & βλήχων, Mauritanis *Alnam, Alnegen*, seu *Alnegen*, Italis *Pulegio*, Germanis *Poley*, Gallis *Poulliot*. Nominatū autem Plinio videtur Pulegium, quod flos recentis incensus pulices necat odore. Dicitur etiam Puleium extrita, g, litera Ciceroni. Nam & musculorum iecuscula bruma dicuntur augeri, & puleium aridum florescere ipso brumali die. Et Martialis:

Li. 1. de Diuinat. — Li. 12. epig. 32.

Quadrina nigri, nec corona Pulei.

Blechon autem quod gustatum à pecore caprísque balatum concitat, Plinio & Dioscoride auctoribus, vel etiam, vt scribit Pena, quod pulmonibus pituitam crassam farctámque extundat. Dioscorides Pulegij genus vnum, idq; satiuum facit. Plinius fœminam & marem: illam flore purpureo, hunc candido. Neuter verò vt herbam vulgo & omnibus notam descripsit. Vulgatum Pulegium hodie Regiū nominatum. Herba est humi repens, caulibus gracilibus, fragilibus, dodrātalibus, foliis quadamtenus rotundis, ferè maioranæ, paulò maioribus viridioribus, nigricantibus: Flores præsertim hortensis purpurei, eius verò qui in campis prouenit candidi, in toto caule per interualla propè foliorum exortus verticillatim prodeunt: radix gracilis, capillata, per humum sparsa. Nascitur humecto & vliginoso solo. Tota planta odorata est, & gustu acris, non sine quadam amaritudine. Quo magis mirum vulgare istud Pulegium à quibusdam pro legitimo respui, & secundam calaminthes speciem haberi, cùm omnibus facultatibus, iisdémque efficacissimis præditum sit, quas Dioscorides Pulegio suo tribuit. Extenuat, inquit, calfacit, concoquit: potum menses, secundas, fœtus eiicit, educit & ea quæ in pulmone hærent, cum Aloë & melle potum: (quem locum vitiatum corrigi debere censet

Li. 20. c. 14. — Fol. 2 4. — Lib. 3. ca. 30. — *Genera* — Li. 20. c. 14. — *Forma.* — *Locus.* — Lib. 3. c. 30. — *Temper. & Vires.*

PVLEGIVM Regium.

Cornarius, etiamſi à nemine adhuc ſit ani- Embl. 31.
maduerſus, cùm falſò μετὰ ἀλόης, pro μετὰ ἁλὸς l.b.3.
legatur, quem Plinius ita expreſsit. Hepaticis Li 20. c.14.
cum melle & ſale bibendum datur: pulmonum
vitia excreabilia facit. Eſſe autem aloën ineptã
ad hoc, vt aliquid ex pulmone ſurſum educat,
vtpotè adſtringendi & ſiccandi vi præditam,
ſatis clarum eſt. Contra ſalem cum melle ad id
præſtandum aptiſsimum eſſe experientia con-
ſtat) & conuulſis auxiliatur. Nauſeas etiam &
ſtomachi roſiones ſiue morſus cum poſca po-
tum mitigat. Atram bilem per aluum educit.
Cum vino potum venenatorum morſibus ſuc-
currit: defectos animo cum aceto naribus ob-
iectum recreat. Siccatum & in puluerem tri-
tum crematumq́; gingiuas firmat. Illitum cum
polenta inflammationes omnes mitigat. Poda-
gris per ſe confert, vſque dum rubeſcat cutis.
Cum cerato varos tollit. Lienoſis cum ſale vti-
liter illinitur. Decoctum eius prurigines ſi eo
lauentur, ſedat. Inflationes, duritias & conuer-
ſiones vuluæ in deſeſsionibus ſedat. Plinius
eundem medicum vſum fuſiùs exponit his verbis. Magna ſocietas cum mentha Li.20.c.14.
ad recreãdos defectos animo Pulegio, ſurculis in ampullas vitreas aceti vtriuſque
deiectis. Qua de cauſa dignior è Pulegio corona vertigini, quàm è roſis, cubiculis
noſtris pronuntiata eſt. Nam & capitis dolores dicitur leuare. Quin & olfactu ca-
pita tueri contra frigorum æſtuſq́; iniuriam, & ab ſiti traditur: neque æſtuare eos,
qui duos è Pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiam in
doloribus cum polenta & aceto: fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo:
mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet.
Sic & pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit,
& vomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorum vitia cum melle decoctum &
nitro ſanat. Vrinam pellit ex vino: & ſi amminæum ſit, & calculos, & interiores
omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua & ſecundas: vuluas conuerſas
corrigit. Defunctos partus eiicit. Semen obmuteſcentibus olfactu adhibetur.
Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint,
tritum aſpergitur. Salſitudines corporis (pruritus à ſalſa pituita concitatos: vel
ſuſpicari licet in exemplari Græco fuiſſe ἄλυκας, id eſt, anxietates, quas Hippocra-
tes Apho.56.lib.7. diſcuti ait, vino pari aquæ potione diluto: eámque vocem ineptè
à Plinio Salſitudines verſam fuiſſe) ſi cum vino tradatur, minuit. Neruorum cau-
ſa in contractione cum ſale, aceto, & melle confricatur, & in opiſthotono Bibi-
tur ad ſerpentium ictus decoctum, ad ſcorpionum in vino tritum. Maximè quod
in ſiccis naſcitur, ad oris exulcerationes, & ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis
incenſus pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum in ter-
tianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubiici, & ita collocari
ægrum, inter remedia tradit. Pulegium, inquit Galenus, cùm acre ſit & ſubama- Li.6.ſimpl.
rum, valde tum calefacit, tum extenuat. Porrò quod excalfaciat abundè, magnum
eſt teſtimoniũ, quod illita rubore tingit, & ſi quis diutiùs toleret, exulcerat quoq́;.
Extenuare ſatis indicat, quod humida, craſſa, lenta ex thorace & pulmone excrea-
tu facilia reddit, & menſes mouet. His aſſentitur Symeon Sethi. Pulegium,

inquit, attenuat & calfacit vehementer: quapropter in humidis & crassis auxiliatur, & in pulmone humida glutinosaq; detergit, & vt excreentur efficit. Cũ vino albo coctum & calidè potum, sincerum menses prouocat. Extrinsecus illitum ischiadicis, & aliis partibus frigore affectis auxiliatur. Hæc ille. Mos olim fuit asseruare Pulegium in carnariis, ad multos annos, in coronæ circulum nexum: vnde quadrimam Pulegij coronam dixit Martialis. Et de eadem re Plinius hæc
Lib.2. c.41. tradidit. Floret ipso brumali die suspensa in tectis arentis herba Pulegij. Et rursus.
Li.18. c.26. Miretur hoc qui non meminerit, ipso brumali die Pulegium in carnariis florere: adeò nihil esse occultum natura voluit. Et se-
Li.19. ca.8. rendi igitur hoc signum dedit. Atque alio in loco. Congruit Pulegio, cuius natura in carnariis reflorescens sæpiùs dicta est. Huiusmodi Pulegium quod in tectis ac carnariis in fumum suspensum est, Aetius παλαιὸν, idest, vetus ac inueteratum vocare solet: item γλήχωνος περυσινὴν, idest, Pulegium de superiore anno: quod tale non est, ἄκαπνον, idest, fumo non sic-
Locus. catum. Pulegium alterum faciunt Monspelienses & Ceruinum cognominant: quod vt in agro Monspeliensi vbique obuium est, vliginosis potissimum & stagnantibus locis, ita rarò occurrit in Italia, aut Germania, aut aliis Galliæ regionibus: ideò paucis innotuit. Est autem radice longè latéque serpente, fibrata,
Forma. candida, tenera, geniculata: caulibus multis, cubitalibus, geniculatis, & quàm alterius rectioribus & rigidioribus, foliis minoribus, oblongis, densissimè congestis, hyssopo non dissimilibus, acris & iucundi gustus, odore Pulegij regalis, flore purpurascente, & colore & situ florem Pulegij regalis imitante. Hoc,
Vires. etiamsi magna superioris copia suppetat, vtuntur Monspelienses medici, quòd viribus sit, vt putant, efficacioribus, & probatioribus.

PVLEGIVM Ceruinum.

DICTAMNVM ET PSEVDODICTAMNVM.
CAP. VIII.

Nomina TO δίκταμνον & δίκταμον Græcis, vel ὁ δίκταμνος & δίκταμος, & γλήχων ἀγρία, similiter Latinis Dictamnum & Dictamum, vel Dictamnus & Dictamus, & pulegium siluestre, Arabibus *Mescatremsir*, *Anegen Araba*, siue *Bari*, Italis *Dittamo*, Gallis *Dictã*. Vni Cretẽsis Idæ mõtis portiunculæ, quam Dictæam vocãt, debetur Dictamni nomenclatura, inquit Pe-
Fol.214. na, vel ἀπὸ τοῦ τίκτειν dici videtur, auctore Cornario, quòd τικτουσῶν γυναικῶν βοήθειαν
Embl.32.li.3. promittat, aut vt Dioscor. ait, ὀξυτόκιον ἐστι. Tria ille Dictãni genera tradidit: Dictã-
Lib.3.c.31. num verum, Pseudodictamnum, & Dictamnum aliud. Dictamnum herba est Cre-
Genera. tensis, inquit, acris, læuis, pulegio similis, sed maiora tomentoq; lanuginosa folia
Forma. habet, & in ipsis spissos villos: neque florem, neque fructũ profert. Pseudodictamnum multis in locis nascitur, antedicto simile, sed minùs acre. Adfertur è Creta altera Dictamni species, foliis sisymbrio similibus, sed ramis maior, in quibus flos origano siluestri similis, niger, mollis. Odor foliorum inter sisymbrium & saluiam

DICTAMNVM Verum.

saluiam iucundisſimus. Plinius eadem habet. Lib.25. c.8.
Dictamnum, vt indicauimus, oſtendêre ceruæ vulneratæ, paſtu ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu. Foliis tantùm vtuntur. Plos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autem non ſpatioſè naſcitur: mireq́; capris expetitur. Pro eo eſt & Pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam Chondris vocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legere ea in ferula vel arundine condunt, prælígantq́;, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant vtraque, naſci multifariam, ſed deteriora in agris pinguibus, verum quidem dictamnum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus Dictamnum vocatum, ſed neque facie, neque effectu ſimile, folio ſiſymbrij, ramis maioribus, procedente perſuaſione illa, quicquid in Creta naſcitur, infinitò præſtare cæteris eiuſdem generis alibi genitis. Quæ Plinius ex Theophraſto tranſtulit. Τὸ δὲ δίκταμνον ἴδιον τῆς κρήτης, θαυμαστὸν δὲ τῇ Lib.9. hiſt. cap.16.
δυνάμει, καὶ πρὸς πλείω χρήσιμον, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς τόκους τῶν γυναικῶν. ἔστι δὲ τὸ μὲν φύλλον παρόμοιον τῇ βληχῶνι. ἔχει δέ τι κατὰ τὸν χυλὸν ἐμφερές. τὰ δὲ κλώνια λεπτότερα. χρῶνται δὲ τοῖς φύλλοις, οὐ τοῖς κλωσὶν, οὔτε τῷ καρπῷ. χρήσιμον δὲ πρὸς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ, ὥσπερ ἐλέχθη, πρὸς τὰς δυστοκίας τῶν γυναικῶν. ἢ γὰρ εὐτοκεῖν φασὶ ποιεῖν, ἢ παύειν γε τοὺς πόνους ὁμολογουμένως. δίδοται δὲ πίνειν ἐν ὕδατι. σπάνιον δὲ ἐστι, καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων. καὶ τοῦτον αἱ αἶγες ἐκνέμονται, διὰ τὸ φιλεῖν. ἀληθὲς δέ φασιν εἶναι καὶ τὸ περὶ τῶν βελῶν, ὅτι φαγοῦσαι ὅταν τοξευθῶσιν, ἐκβάλλουσιν. τὸ μὲν οὖν δίκταμνον τοιοῦτό γε, καὶ τοιαύτας ἔχει τὰς δυνάμεις. τὸ δὲ ψευδοδίκταμνον, τῷ μὲν φύλλῳ ὅμοιον, τοῖς κλωνίοις δὲ ἔλαττον, τῇ δυνάμει δὲ πολὺ λειπόμενον. Βοηθεῖ μὲν γὰρ πρὸς ταὐτά, χεῖρον δὲ πολλῷ καὶ ἀσθενέστερον. ἔστι δὲ εὐθὺς ἐν τῷ στόματι φανερὰ ἡ τοῦ δικτάμνου δύναμις: θερμαίνει γὰρ ἀπὸ μικροῦ σφόδρα. τιθέασι δὲ καὶ τὰς δεσμίδας ἐν νάρθηκι, καὶ καλάμῳ, πρὸς τὸ μὴ ἀποπνεῖν. ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεύσαν. λέγουσι δέ τινες, ὡς ἡ μὲν φύσις μία ἡ τοῦ δικτάμνου, καὶ ἡ τοῦ ψευδοδικτάμνου. διὰ δὲ τὸ ἐν εὐγειοτέροις φύεσθαι τόποις χεῖρον γίνεσθαι, καθάπερ ἄλλα πολλὰ, πλείω τούτων κατὰ τὰς δυνάμεις. τὸ γὰρ δίκταμνον φιλεῖ χώραν τραχεῖαν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον δίκταμνον, ὥσπερ ὁμώνυμον, οὔτε τὴν ὄψιν ἔχον, οὔτε τὴν δύναμιν τὴν αὐτήν. φύλλον τε γὰρ ἔχει ὅμοιον τῷ σισυμβρίῳ, τοὺς δὲ κλῶνας μείζους. ἔτι δὲ τὴν χρεῖαν καὶ τὴν δύναμιν οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς. τοῦτο μὲν οὖν, ὥσπερ ἐλέχθη θαυμαστὸν ἅμα καὶ ἴδιον τῆς νήσου. φασὶ δέ τινες ὅλως τῶν φύλλων, καὶ τῶν θάμνων, καὶ ἁπλῶς τῶν ὑπὲρ γῆς, τὰ ἐν κρήτῃ διαφέρειν. Ideſt, Dictamnum Cretæ proprium eſt, admirabili facultate, & ad multa vtili, maximè ad mulierum partus. Folio eſt pulegio ſimili, ſapore haud abſimile, ramulis tenuioribus: vſus eſt foliorum, non ramorum, neque ſeminis. Ad multa quidem valet, ſed maximè, vt dictum eſt, ad difficiles partus mulierum: aiunt enim vt facilè pariant efficere, aut proculdubio dolores finire. Dantur bibenda ex aqua. Rara eſt hæc herba: locus enim qui eam producit, anguſtus. Eam capræ ſumma cum voluptate depaſcuntur: verum eſſe aiunt quod de telis fertur, eas Dictamno deuorato ſagittas quibus ictæ fuerint eiicere, Tale eſt

Dictamnum,& his viribus præditum. Pseudodictamnum illi simile est folio, sed ramulis minoribus,& viribus multùm infirmioribus. Tamen ad eadem confert, sed multò inefficacius atque debilius. Vis Dictamni in ore statim percipitur. Excalfacit enim vehementer parua quantitate. Manipulos eius ferula aut arundine includunt, ne expiret:debilius enim redditur cùm expirauerit. Existimant quidam naturam Dictamni & Pseudodictamni eandem esse, sed quia pinguioribus locis nascatur,deterius fieri,quemadmodum & alia multa, quæ loci ratione vires mutant in deterius:Dictamnum enim locis asperis gaudet. Est etiam aliud dictamnum velut homonymum,neque facie, neque viribus iisdem. Folium habet sisymbrio simile,ramos maiores. Vsus & vis non iisdem competunt. Hoc igitur,vt diximus,mirum,simul & proprium est Cretæ Insulæ. Affirmant in vniuersum quidam herbas, frutices, denique omnia quæ ex terra oriuntur in Creta præstantiora esse. Hæc Theophrastus. Quæ ferè omnia à Plinio expressa vides, nisi
Lib.8.c.27. quòd illic de ceruis dixit,& alio in loco,Dictamnum herbam extrahendis sagittis cerui monstrauere,percussi eo telo, pastúque eius herbæ eiecto, id Theophrastus
Lib.9. hist. Animal. de capris, & hoc prior etiam Aristoteles his verbis: καὶ ἐν Κρήτῃ φασὶ τὰς αἶγας τὰς ἀγρίας ὅταν τοξευθῶσι, ζητεῖν τὸ δίκταμνον. δοκεῖ γὰρ τοῦτο ἐκβλητικὸν εἶναι τῶν τοξευμάτων ἐν τῷ σώματι. Idest, ferunt in Creta capras agrestes telis ictas dictamnum quærere, quòd eo tela è corpore eiiciantur. Quos secutus Dioscorides,scripsit in Creta capras sagittis percussas dictamni herbæ pastu eas excutere. Id quod etiam cecinit Vergilius his versibus.

Hic Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis,& flore comantem
Purpureo,non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo volucres hæsere sagittæ.

Præterea quas Theophrastus dictamni vires ad difficiles mulierum partus efficaces
Lib.3 ca.31. prodidit,eas etiam Dioscorides, & alias complures his verbis. Præstat omnia
Vires & Temper. quæ satiuum pulegiũ, sed multò efficaciùs:non enim potũ modò, sed appositũ & suffitum mortuos fœtus expellit. Purgandi vim habet succus eius illitus, aut cum polenta tritus. Herba ipsa apposita infixos pedibus, aut reliquo corpori aculeos extrahit. Facit & ad lienis dolorem, ipsum enim minuit. Radix eius gustu calfacit, & partus accelerat. Succus eius cum vino potus contra serpentium morsus prodest. Tanta huius herbæ vis est,vt olfactu abigat,& contactu perimat bestias venenum iaculantes. Vulneribus ferro illatis, & venenatorum morsibus infusus succus simúlque in potu acceptus statim sanitatem adfert. Pseudodictamnum eadem præstat, sed multò inefficaciùs. Tertia Dictamni species ad eadem quoque valet,ad quæ præcedens,sed minùs nares ferit. Miscetur etiam emplastris & theriacis compositionibus. Eadem Plinius sparsim tradidit. Dictamnum potu sa-
Li.26.c.14. gittas pellit, & alia tela extrahit illitu. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolus. Proximè Pseudodictamnum. Vtraque etiam suppurationes discutit. Et aliquantò
Ibid. ca.15. pòst de dolore vuluæ & strangulatu loquens. Sed præcipua dictamni vis est, inquit,menses ciet,partus emortuos vel transuersos eiicit. Bibitur ex aqua foliorum obolus:adeò ad hæc efficax, vt ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantùm, sed & illitu & suffitu valet: proximè Pseudodictamnum. Sed menses ciet cum mero decoctum pondere denarij. Et in fine capitis. Partus accelerat scordotis pota:dictamni folia præclarè dantur ex aqua. Constat vel oboli vnius pondere:vel si mortui sint in vtero infantes, protinùs reddi sine vexatione
Li.6.simpl. puerperæ. Similiter prodest Pseudodictamnum, sed tardiùs. Galenus scribit dictamnum

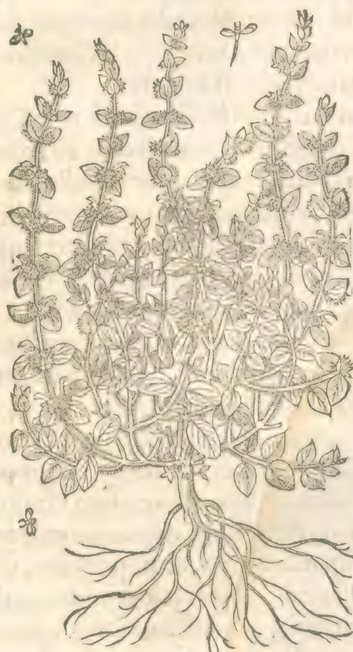
dictamnum tenuiore essentia constare quàm pulegium, cætera illi simile esse. At Pseudodictamnum ad omnia imbecillius dictamno esse. Hæc Galenus. Verùm dictamnum maioribus nostris incognitum fuit. Non paucis enim ab hinc annis cum suo flore perrarum & charum erat: quippe perpaucum olim, idque floribus orbatum ex Creta adferebatur. Idcirco floribus carere Dioscorides, & veterum quidam credidere, non autem Theophrastus, qui fructum proferre innuit, ergo & florem, neque Vergilius, vt ex versibus suprà citatis liquet. Galenus etiam in Emplastro ex dictamno, quod acceptum refert Damocrati, dictamni florem habentis meminit. Hodie magna eius copia ex Creta Venetias defertur, vnde emunt Officinæ omnes, floribus ornatum speciosis, purpureis, multis, qui eluidis squamis spicarum & concoloribus emergunt. Quinimo Pisanæ oræ & Ligusticæ asperis deuexis satum creuisse audiit Pena, & floruisse exili semine in plantam paris pulchritudinis, qualem ipse vidit, tertio tamen, vel quinto post anno in spurium abiisse. Pseudodictamnum Pisis à clarissimo medico Luca Guino ad

Lib.5.cõp. med.gene. cap.10. Petrus Pe. fol.214.

PSEVDODICTAMNVM, Matthioli.

PSEVDODICTAMNVM, Dodonæi.

Matthiolum missum caule est dodrantali, lanuginoso, albicante, folia ex caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubescentia, è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubij vel melissophylli modo, sapore pulegij, minùs tamen acri. Pseudodictamnum aliud depinxit, & descripsit Dodonæus, caulibus rotundis, lenibus, villosis, geniculatis, è singulis geniculis folia bina exeunt, quadantenus rotunda, candida, lenia, hirsuta, facie pulegij foliis haud absimilia, nisi quod maiora sunt, prorsus candida, villosa, tactu mollia, non secus quàm verbasci folia, inodora, gustu minimè acria, sed amara: flores dilutè cærulei cauliculos verticillatim coronant, vt in Pulegio & marrubio.

Lib.2.c.75.

THYMBRA ET SATVREIA. CAP. IX.

Nomina VAE θύμβρα Græcis dicitur, Latinis etiam Thymbra, & Cunila quibuſdam,& Satureia Plinio auctore. Thymbram, inquit,Cunilam : ſubaudi, vocant.Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, ſatureia dicta in condimentario genere.Seritur menſe Februario origano æmula.Nuſquam vtrunque additur, quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ ægypti um origanum tantùm præfertur. In quibus Plinius eandem herbam thymbram , cunilam, & ſatureiam facit. Columella verò à thymbra cunilam quam ſatureiam vocat diſtinxit : ſic enim ait. Tum etiam thymbræ,vel noſtratis cunilæ , quam ſatureiam ruſtici vocant. Et paulò pòſt , & noſtras cunila quam dixi ſatureiam.Rurſus in carmine.

Lib.19. c.8.

Lib.9.c.4.

Et ſatureia thymi referens thymbræq; ſaporem.

Lib.10. Si igitur alia eſt thymbra Dioſcoridis,alia ſatureia, videtur hæc hortenſis ſeu ſatiua eſſe,herba vulgo nota,Gallis *Sarriette,ſadree, Sauoree*, Italis *Sauoreggia, coniela, Peuerella*, Arabibus *Sabater, ſeu Sabatar*. Satureia à ſaturando fortè dicta,quòd eduliis frequenter indatur & incoquatur. Alij à ſatyris nomen ei poſitum fuiſſe putant, quòd venerem ſtimulet.Martialis non ſatureiam, ſed ſatureia dixit in plurali neutra voce , dum ait. *Improba nec proſunt iam Satureia tibi:*

Quamuis aliqui legant, *Prodeſt iam Satureia tibi:*

Sicut Aetius ἡ θύμβρα. Verùm vt Cunilæ vox quæ de multis plantis vſurpatur,minùs pariat ambiguitatis & tædij,lectorem monendum cenſeo , Cunilam ſine epitheto,Plinio cap.8.19.Columellæ cap.4.9 .vocari Satureiam , ſiue ſatiua ſit,ſiue ſylueſtris , cuius vtriuſque meminit Plinius cap.16.20. deinde , origanum Heracleoticum Plinio cap. 16. 20. appellari Cunilam gallinaceam : origanum verò ſylueſtre, Cunilam bubulam, aſſentiente Dioſcoride,tametſi hæc origani genera vocari cunilas tradat,abſq; epitheto. In hac Cunilæ appellatione,Crateuas falſus eſt,auctore Plinio,cap.8.19.& cap.15.20.qui liguſticum,ab aliis Panaces dictum,Cunilam bubulam nominauerit. Præter has Plinius cap. 10. 32. Cunilam capitatam memorat, quam Cephalωten vocauit Serenus. Ea meo iudicio Polycnemon eſt, Cunilæ nomen adeptum , quia folio ſimile ſit origanis , Cunilæ generibus, adiecto epitheto Capitatæ,quia caput ſuauis & acris odoris habet , corymbi ſpecie. In Cunilorum explicatione vitio vertendum Plinio, quod cap. 16. 20. dum bubulam deſcribit,ex hiſtoria Polycnemi deprauata eam prodat,ſemen habere Pulegij,vtile ad vulnera, commanducatum, & impoſitum , vt quinto poſt die ſoluatur,cum Polycnemon Dioſcoridi,cui plus tribuendum,caulem edat Pulegio ſimilem , non ſemen, & agglutinandis vulneribus,recens,vel aridum,cum aqua efficaciter illinatur,vt tamen quinto die ſolui debeat : quibus locis ad hunc modum collatis apparet hæc perturbata Plinium confudiſſe. Idem ſcriptor Cunilaginem Conyzam nominat , diſtinctis etiam illius generibus , eodem prorſus modo quo apud Dioſcoridem diſcernũtur.Is thymbræ genera duo poſuit,hanc ſatiuam illam ſilueſtrem,& vtrámque paucis notis delineauit.Silueſtris gignitur in aſperis locis,& tenui ſolo,thymo ſimilis,ſed minor,& tenerior,ferens ſpicam floribus plenam,coloris herbacei.Satiua ſilueſtri prorſus minor eſt.Harum neutra ſatureia noſtras dici poteſt. Quare ex Matthiolo alterius imaginem hîc pinximus,quam Thymbræ Dioſcoridis maximè congruere putat.Hæc enim foliis ac cauliculis thymum adeò repræſentat,inquit,vt non deſint qui pro thymo eam recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenerior eſt.Verùm capitula thymi modo non profert ſiquidem cauliculi in ſpicatos proceſſus deſinunt, in quibus flores emicant parui,ſed purpureo colore. At hanc minimè veram eſſe thymbram Dioſcoridis Pena exiſtimat:videri etenim

Lib.3.38.

Genera.

Forma.

potiùs

THYMBRA, Vera, Penæ.

SATVREIA Dioscoridis, & Matthioli.

potiùs polium fœminam recentiorum: nec enim vlla ſpica donatur, aut in cibis commẽdatur: deniq; nullam niſi vagam & incertam eſt ſortita notam. Genuinam autem ſic depinxit, & hiſce deſcripſit verbis. In Thyrrheni maris aſperis, & ſalebroſis S. Iuliani Hetruſci, magno prouentu oritur, aſpectu perquàm elegans herbula, quam nullus non fatetur ſatureiam veram: Piſanis etiam vernaculo idiomate *Thymbra di Santo Iuliano* dictam. Virgultis eſt exilibus, palmum altis, ſarmentoſis, lignoſis, foliis ab imo crebris, thymi Cretici, ſed anguſtioribus, longiuſculis, ſpica in ſummis cauliculis tereti, floſculo copioſo intertexta, guſtu acri & odoro, quę tota ex obſoleta purpura albicat, thymo maiore minor, minori ferè par. Hæc Dioſcoridis germana videtur. Matthiolus plantam oſtendit, cui notæ omnes Thymbræ Dioſcoridis maximè conueniunt. Etenim foliis ac cauliculis Thymum ita refert, vt nõ deſint qui eam pro thymo vſurpent: cauliculi enim in ſpicatos proceſſus deſinunt, in quibus flores emicãt parui, ſubpurpurei. Præterea, vt Dioſcorides ait, non ſolùm ſponte naſcitur, ſed etiam ſatiua eſt. Altera (ſi Thymbra aut Satureia rectè dici poteſt) maior fruticoſiórque eſt, & in hortis frequentior, quæ ex eodẽ Matthiolo hîc quoq; exprimitur. Sequuntur cæteræ duę, etſi non ſpicatæ, vſu tamen ſaturiæ nomen adeptæ vulgo, quarum vſus in condimentis & lucanicis loco piperis eſt, eius præſertim, quæ in montoſis & ſaxoſis

SATVREIA, Durior.

ſaxoſis Narbonenſibus & Pedemontanis copioſè prouenit, Satureia durior à Dalechampio nominata, radice breui, fibrata, nigra, dura, caule lignoſo, fragili, ſurculoſo, foliis thymo lõgioribus hyſſopo vulgari ferè æqualibus, dẽſius ſtipatis quàm in ſatureia hortenſi, in qua bina ferè ex aduerſo ſita ſunt. Nam in hac quaterna ſæpiùs conſpiciuntur, minoribus duobus ex maiorum veluti ſinu conſurgentibus per interualla: inde flores promuntur copioſi, dilutè purpurei. Tota odoris eſt ſuauis, ſed validiſsimi, guſtus feruidi, & acris, ideò piperella quibuſdam dicta. Thymbram non ſatureiam vocat Dodonæus, hîc ab ipſo & à nobis appictam, ſurculis multis, lignoſis, gracilibus fruticantem, foliis paruis, anguſtis, floſculis purpureis aut cãdidis inter folia ſecus cauliculos exeuntibus, ab imo cauliculorum ad ſummum, qui dilapſi in ſpicarum viridiũ ſpeciem vertuntur, quibus ſemen valde minutum includitur, radix lignoſa. Satureiam hybernã vocant, quod hyemem toleret, floret Octobri. Satureia noſtra vulgaris rarò ruri, frequentiſsimè in hortis viſitur, herba æſtiua, tenera, ſuperiore maior ac fruticoſior: ramulis multis ſurculoſis, in orbem ſeſe diffundentibus, gracilibus, rotundis, nigricantibus, in quibus folia per interualla molliora & anguſtiora, pauciora quàm in ſuperiore, hyſſopi vulgaris foliis quadãtenus ſimilia, ſed minora, ex quorum ſinu flores pauciores emergunt, in cãdido purpurei, odoris ſuauis: ſemen nigricat, radix tenera

THYMBRA, Dodonæi.

Lib. 2. c. 52

THYMBRAE, Effigies, Dodonæi.

SATVREIA, Vulgaris hortenſis, Matth.

eſt

SATVREIA Lutea, Dalechampij.

est & fibrata. In hortis omnibus quotannis seritur, & moritur: Iunio mēse floret. Huc referenda quæ à nonnullis Satureia lutea nominatur, in vmbrosis lucorum & siluarum marginibus & cliuis proueniens, radicibus paucis, exiguis, breuibus nigris: caule dodrantali, quadrato, in ramulos paucos brachiato, è foliorum alato sinu emergentes: foliis oblongis, angustis, minimè crenatis, angustis, hyssopo aut satureiæ similibus: flore paruo, oblongo, infra candicante, supra aureo, velut aperto quodam rictu & hiante, gustu subamaro & austero, floret Maio & Iunio. Thymbra siluestris, auctore Dioscoride, eadem potest quæ thymum, si similiter sumatur. Non aptus eius sanis vsus. Satiua propter mitiorem acrimoniam commodior est in cibis. Huius Galenus in simplicium censu non meminit. Paulus eadē prorsus quæ Dioscorides de vtraq; scripsit. Satureia nostra vulgaris calida est & sicca ordine tertio. Farina eius in vino pota, vt ex antiquo herbario refert Fuchsius, medetur pulmonis, thoracis, & vesicæ vitiis, ciet vrinas, mēses pellit. Herba ipsa cum floribus lethargicos excitat olfactu, aut coronæ modo capiti imposita. Succus cum rosaceo auribus infunditur: cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ vsus marcescentes coitus stimulat, quare à satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat: fastidia discutit: hebetes oculos exacuit.

Vires & Temper. — Lib.3. c.38. — Cap.113. hi.

THYMVM. *CAP. X.*

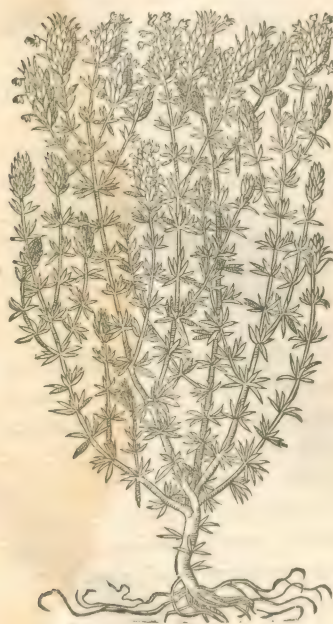
GRAECIS θύμος & θύμον dicitur, Latinis Thymus & Thymum, Arabibus *Hasce*, *Alasce*, Gallis & Germanis *Thym*, *&* *Rhomischquendel*, Italis *Thimo*, Hispanis *Tomilho salsero*. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis placet potiùs hoc etymum, vt thymos quasi thyæmos, quod est sanguinem impellens dicatur. Dioscorides thymi vnius historiam tradidit. Sunt tamen qui credunt in epithymi historia thymum aliud agnouisse, quod illic θύμον σκληρότερον, id est, thymum durius vocat. Plinius species duas recēset. Totidem & thymi, candidum ac nigricans. Floret circa solstitium, cùm apes decerpunt, & augurium mellis est. Prouētum enim sperant apiarij largè florescente eo. Læditur imbribus, amittitq; florem. Semen thymi non potest deprehendi, cum origani perquàm minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso satis intelligitur, satóque eò nascitur. Quid nō tentauēre homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum est ex Attica thymum, & vix flore, vt dicemus, satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durāte Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidē hæc opinio antiqua in omni thymo, ideóque non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni nisi intra CCC. stadia à mari. Thymo quidem nunc etiā lapideos campos in prouincia Narbonensi refertos scimus, hoc penè salo reditu, è longinquis regionibus pecudum millibus conuenientibus, vt thymo vescantur. Is locus ex Theophrasto transcriptus est, cuius declarandi gratia, ipsa Theophrasti verba adscribam.

Nomina — Lib.3. c. 37. — *Genera* — Lib.4.c.172 — Lib.21.c.10. — Lib.6. hist. cap.2.

adſcribam. καὶ θύμον δ' μὲν λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν. εὐανθὲς δὲ σφόδρα, περὶ τροπὰς ἀνθεῖ θερινὰς, ἀφ' οὗ καὶ ἡ μέλιττα λαμβάνει τὸ μέλι. καὶ τοῦτό φασιν οἱ μελιττουργοὶ δῆλον εἶναι πότερον εὐμελιττοῦσιν, ἢ οὔ. καλῶς γὰρ ἀπανθήσαντος, εὐμελιττεῖ. βλάπτει δὲ καὶ ἀπάλλυσι τὴν ἄνθησιν ὕδωρ, ἐὰν ἐπιγένηται. σπέρμα δὲ καρπιμὸν ἡ μὲν θύμβρα, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ὀρίγανος ἔχει φανερόν. τοῦ θύμου δὲ οὐκ ἔστι λαβεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ ἄνθει πῶς ἀναμεμῖχθαι. σπείρουσι γὰρ τοῦτο, καὶ ἀναβλαστάνει. ζητοῦσι δὲ τὸ λαμβάνουσιν οἱ ἐξάγειν Ἀθήνησι βουλόμενοι δ' γένος. ἴδιον δὲ ἔχει καὶ πρὸς ταῦτα, τὸ σχεδὸν πρὸς τὰ ἄλλα, καὶ κατὰ τοὺς τόπους. οὐ γάρ φασι δύνασθαι φύεσθαι καὶ λαμβάνειν ὅπου μὴ ἀναπνοὴ διϊκνεῖται ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. διὸ οὐδ' ἐν Ἀρκαδίᾳ γίνεται θύμβρα τε, καὶ ὀρίγανον. καίτοι τοιαῦτα πολλὰ, καὶ πολλαχοῦ. παραπλήσιον οὖν δ' συμβαῖνον τούτῳ καὶ ἐπὶ τῆς ἐλαίας. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνη δοκεῖ τριακοσίων σταδίων ἀπὸ θαλάσσης ἐπάνω φύεσθαι. Id eſt, Thymum aliud candidum, aliud nigrum. Serò id admodùm floret (non εὐανθὲς vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ſed ὀψιανθὲς legit Gaza, ad ſenſum accommodatius: mox enim ſequitur ratio ſeræ florum productionis) Nam circa ſolſtitium æſtiuum floret, à quo mel apes colligunt, atq; ex eo præſagiri aiunt, an largior futurus ſit mellis prouentus: nam ſi flos læſus fuerit, mellis copia deſit, læditur autem & perit flos ſuperuenientibus imbribus. Semen quidem fœcundum thymbræ & origani perſpicuè cernitur, Thymi verò nullum videre licet, ſed quodámodo floribus ipſis permiſcetur: flores enim ſerunt, atque ita oritur. Quærunt autem atque inueniunt qui iſtud ex Athenis deferre volunt. Eſt etiam præter hæc ipſa, & reliqua omnia, peculiaris thymo natalium conditio. Nam quo flatus è mari nequeat peruenire, illic naſci duraréque poſſe omnino negant, quare neque thymbram neque origanum in Arcadia prouenire, quamquam talia multa & multis in locis gignuntur. Simile igitur quod & oleæ vſuuenit: nec enim ea trecentis à mari

Ibid.c.21. ſtadiis naſci poſſe videtur. Hæc Theophraſtus. Repetit thymi genera Plinius aliquantò pòſt. Thymum colligi oportet in flore, & in vmbra ſiccari. Duo autē ſunt genera eius, candidum, radice lignoſa, in collibus naſcens, quod præfertur: alterum nigrius, floriſq; nigri. Hos auctores ſecuti herbarij recētiores duo thymi ſtatuerunt genera. Vnum Creticum cognominatum, quod in Creta copioſum naſcitur, & κεφαλωτὸν vocatur à capitulis ſpicatis. Hoc maius eſt, & candidum, foliis & ſurculis tanquam lanugine ſiue puluere obductis & candicantibus: alterum vulgatum, minus, & nigrum dictum, quia ſaturo colore herbaceo virens ferè nigricet. Prioris Cretici & candidi duntaxat Dioſcorides meminit, non ſolùm de thymo, ſed etiam de epithymo tractans, doctorū herbariorum ſententia, qui thymū nigrum Theophraſti & Plinij ſerpyllum, zygida Dioſcoridis

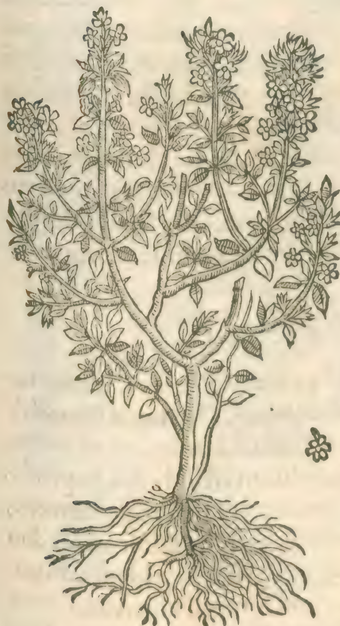
THYMVM, Creticum.

Lib.3.c.37. Lib.4.c.172. eſſe non ſine ratione opinantur, vt dicemus. Thymum Dioſcoridis frutex eſt paruus, ſurculoſus, foliolis multis & anguſtis circundatus, habens in ſummo capitula floribus purpuraſcentibus referta. Thymum vulgare humilis

Forma. eſt herba, ſurculis multis, fragilibus, lignoſis, foliis perpuſillis, guſtu acribus, ſuperiori tum facie, tum ſapore haud abſimilibus, ſed non ita candicantibus. Flores verò nō in capitulis aut ſpicis, ſed iuxta foliola purpuraſcunt, radices tenues ſunt & lignoſæ. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium apertè hallucinatū fuiſſe, qui cùm legiſſet

THYMVM Vulgare siue Durius, Dodon.

legisset apud Theophrastum, alterum thymi genus nigrum esse, quod herbaceo virore & obscuro ferè nigricet, scripsit loco iam citato id floris esse nigri, qui flos in vtroque purpureus est, sed in Cretico saturatiore, in altero dilutiore purpura. Thymum Creticum gracili solo & petroso prouenit, non solùm in Creta, sed etiam in Græcia & Syria, vnde Venetias asportatur: Nigrum frequens in Narbonę maritimis collibus, & aliis incultis Narbonensis prouinciæ locis, vt eius lapideis campis, quod ait Plinius, vulgò *La crau de Prouence*, atq; etiam in Hispania. Frigidioribus regionibus studiosè colitur in hortis. Thymum, auctore Dioscoride, potum cum sale & aceto pituitã per aluum ducit. Decoctum eius cum melle orthopnoicis & asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, mẽses, fœtus, & secundas pellit. Vrinam ciet. Mixtum melle in eclegmate excreabilia facit thoracis vitia. Recentia œdemata cum aceto illitum discutit, sanguinis grumos dissoluit. Thymos & verrucas pẽsiles tollit. Ischiadicis cum vino & polẽta impositum auxiliatur. Vtile est etiam pro condimento in sanitatis vsu. De eadem re hæc multò fusiùs tradidit Plinius. Vtraque oculorum claritati multùm conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi eclegmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concrescere non pati è melle. Longas faucium distillationes extra illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & ventris vitia. Modice his tamẽ vtendum est, quoniam excalfaciunt, quamuis sistunt aluam: quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace Præcordiis medentur ex aceto cum melle, quæ potio datur & in alienatione mẽtis, ac melancholicis. Datur ex comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis, & anhelationi, mulierúmque mensibus retardatis, vel si emortui sint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris verò contra inflationes cum melle, & aceto. Et si venter turgeat, testésve, aut vesicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto callum, & verrucas. Coxendicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum, ac lanæ insper sum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in fastidio tritum cum sale. Quibus qualitatibus hæc efficiant Galenus docet his verbis. Thymum incidit, & calfacit vehementer, ob id & vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, viscera potum expurgat, educendis ex pulmone & thorace confert. Itaque in excalfaciendo exsiccandóque, in tertio ordine statuendum est. Præter quas vires, alias quoque ei tribuit Aetius sic scribens. Hæc experientia de thymo comperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho, bilem enim reliquósque humores, atque acrem saniem euacuat, facit & ad vesicæ affectus. Ventre autem inflato, vbi scilicet intumescere cœperit, drachmam vnam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborum coxendicúmque dolorem, laterísque, thoracis, ac hypochondriorum suspensiones, & inflationes, pon-

Lib.21.c.21. *Locus.* Lib.3.c.37. *Vires & Temper* Li.21.c.21. Lib.6.sim. Lib.1.

dere trium drachmarum cum oxymelite temperato, mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cœnam, aduersus lippitudines, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omninò interceperit, cum vino vtilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes ieiunis trium drachmarum pondere exhibetur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilémque gignit. Eligendum quod purpureo flore est: præstantiùs tamē quod album habet. Ex thymo manat oleum aurei coloris, inquit Matthiolus, quod vna cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens viridisq; distillatur. Hoc citreum malum resipit, gustu acerrimum est, & ad ea omnia vtile, quæ vehementer excalfieri postulant.

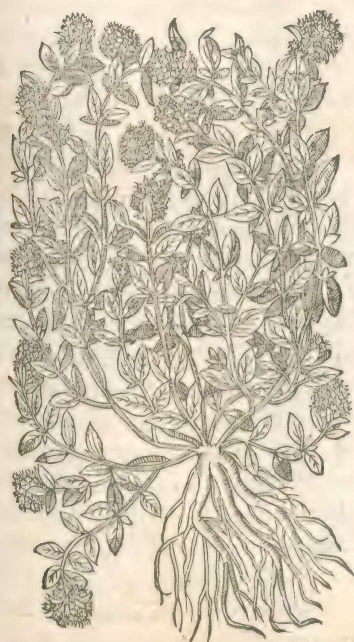
In Cap. 37. lib. 3.

SERPYLLVM. CAP. XI.

Nomina Ἕρπυλλος & ἕρπυλλον Græcè, Latinè Serpyllum, Officinę Latinum nomen retinuerunt, Arabicè *Hemen*, Italicè *Serpillo*, Germanis *Querdel, & Hener Roel*, Hispanicè *Serpollo & Serpam*, Gallicè *Serpollet*. ἀπὸ τοῦ ἕρπειν, auctore Dioscoride, nomen à Græcis inditum est, id est, à serpendo. Varro quoque auctor est ab eo quod serpat, tam Græcis quàm Latinis dictum esse, quoniā si qua eius particula terram attingat, ibi radices demittit. Dioscorides duo serpylli genera esse scripsit, hortense odore sampsuchum referens, & idem coronarium, quod serpit: ac syluestre, zygis appellatum, quòd fortè eo iugarentur vites. ζυγεῖν enim Græcis interdum idem quod Latinis ligare, & vincire significat. Istud non serpit. Plinio de iisdem generibus cum Dioscoride conuenit, minimè verò in eo quòd de proserpendo tradunt. Verba eius hæc sunt. Serpyllum à serpendo putant dictum. Quod siluestri euenit, in petris maximè. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Pinguius volūtarium, & candidioribus foliis, & ramis. Quod itaque Plinius de siluestri, id Dioscorides de hortensi dixit. Theophrastus vtriusq; etiam serpilli meminit, sed hortense non aliud illi videtur esse quàm siluestre in hortos translatum. Sic enim ait, καὶ γὰρ ἕρπυλλος ἐστὶν ἄγριος, ὃν κομίζοντες ἐκ τῶν ὀρῶν φυτεύουσι, καὶ ἐν σικυῶνι καὶ ἀθήνησιν ἐκ τοῦ ὑμηττοῦ. παρ' ἄλλοις δ' ὅλως ὄρη πλήρη, καὶ τόποι, καθάπερ ἐν τῇ θράκῃ, καὶ σισύμβριον δ' καὶ τ' ἄλλα δριμύτεραν ἔχοντα τὴν ὀσμήν. Id est, Etenim serpillum est siluestre, quod deferentes ex montibus serunt, vt Sycione & Athenis ex Hymetto. Apud alios verò, vt in Thracia, montes & alia loca serpyllo scatent, & sisymbrio, & reliquis acriori odore præditis. Rectiùs quàm Gaza, qui vertit, serpyllo scatent, sed sisymbrio reliquisq; odor actior est. Quātum verò serpyllum, & quomodo serpere posit, declarat Theophrastus his verbis, τοῦ δ' ἑρπύλλου ἴδιος ἡ αὔξησις ἡ τῶν βλαστῶν. δύναται γὰρ ἐφ' ὅσονοῦν προϊέναι κατὰ μῆκος, χάρακα λαβάν, ἢ πρὸς αἱμασιὰν φυτευθεὶς, ἢ κάτω καθιέμενος. Id est, Ramulorum serpylli proprium quoddam est incrementum, quippe cùm posit in quantam volueris longitudinem trahi, arrepto pedamento aliquo, aut si prope sepes plantetur, aut ex loco altiore demissum. Serpyllum hortense sic describit Dioscorides. Folia habet & ramos origano similes, (vel vt quidam legunt, tragorigano: nam Tragorigani folium cum serpyllo syluestri idem confert) sed candidiores: ad sepes demissum multò prcoeriùs assurgit. Siluestre non serpit, sed rectum ramulos emittit tenues, surculosos, foliis refertos rutæ similibus, vel, vt rursum legunt, Tragorigano: τραγοριγάνῳ, non πηγάνῳ. tamen subangustis, oblongioribus, durioribus: flores gustanti acres, iucundè olentes: radix inutilis. Nascitur in petris. Matthiolus serpyllum hortense in Hetruria haud negligi, sed in hortis seri, & diligenter coli tradidit. Siluestre duorum esse generum, vnum flore candido, odore citrijmali: alterū flore purpureo, gustu perquàm acri, satureiæ simili.

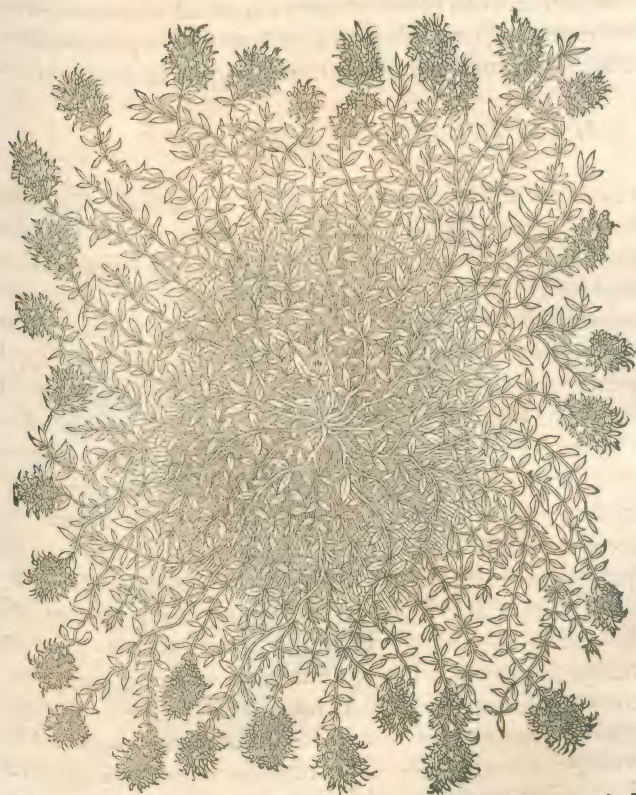
Lib. 3. c. 39. Ibid. *Genera.* Lib. 20. c. 2. Lib. 6. hist. Cap. 7. Ibid. Lib. 3. c. 39. *Forma.* In cap. 39. lib. 3.

SERPYLLVM, *Matth.* SERPYLLVM *Narbonense. Lob.*

SERPYLLVM, *Matthioli.*

ſimili. Vtrumq; copioſiſsimè naſci apud Goritienſes, in Saluatino mõte lætiſsimũ, & odoratiſsimũ. Duo quoq; ſerpylli genera agnoſcit Pena: quoddam ſatiuũ, quod habitius & grandius eſt, quoddã ſilueſtre incultis marginibus, ſterilib⁹, & collibus gaudẽs. Facies vtriq;, thymi noſtratis vulgaris: flores & folia ſimilia, ſed maiora, in caulicu lis gracilibus, duris, lignoſis, reptantibus: floſculi in capitulis, thymi vulgaris purpu ra rubentes, nonnunquam albicantes. Serpyllũ vulgare Dodonęus libro de floribus non tam ſerpillo quã Saxifragæ Dioſcoridis reſpondere putat. Lobellius pinxit. Narbonenſe Serpyllum foliis & facie perpuſilli anguſti folij Thymi noſtratis, quod rarius eſt, in Ericetis fol.181.

Egidij pagi, vulgò *S.Gilles*, agri Monſpelienſis, Thymi anguſtifolij facie prouenies, lignoſis & durioribus ſurculis repens, cuius radix & flores ſimiles noſtrati. Serpyllum quidem certè pauci hodie aut ferè nulli in hortis ſerunt, cùm vbique copioſiſsimum naſcatur, nec ideò tamen deſpicitur. Nam ex eo cum floribus ſiccato & trito à permultis puluiſculus fit, quem vocant *du Pouſſet*, quo iuſcula condiunt. Serpyllum verò zygida Dioſcoridis, periti quidam thymum nigrum eſſe putant, quo Narbonenſis ſcatet Gallia, & quod etiam hodiè Monſpelienſes *Serpolet* appellant, Auenionenſes & accolæ, *Farigoule*, Pariſienſes *Thym*. Nam thymi nomine Dioſcorides albi tantùm & Cretenſis meminit, ſtœchadis modo capitula ſpicata gerentis, vt diximus. Hanc etiam plantam, quia naturã thymo proximam habet, à Theo-
Lib.6.hiſt. Cap.7. phraſto ſerpyllum θυμώδες dictam volunt, non thymum penitùs redolens, vt con uertit Gaza, ſed thymo figura, folio, rectis virgulis, flore, odore, viribus àc faculta-
Lib. 3. c.39. tibus ſimile, quas ſic declarat Dioſcorides. Serpyllum ſilueſtre ſatiuo efficacius eſt,
Temper. & Vires magis excalfaciens, & ad medicum vſum aptius. Menſes extrahit, & vrinas cit potu. Torminibus, ruptis, vulſis, iocinoris inflammationibus auxiliatur, aduerſus ſerpẽtes potũ & illitum. Capitis dolores mulcet coctũ, adiecto roſaceo, & aceto madefactũ. Maximè verò lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis vomitus ſedat ſuc-
Lib.20. ca. 22. cus eius quatuor drachmis cum aceto potus. Plinius eadem ferè habet. Aduerſus ſerpentes efficax, inquit, maximè cenchrin, & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis in vino ramis foliiſq;. Fugat & odore omnes ſi vratur. Et cõtra marinorum venena præcipuè valet. *Capitis doloribus decoctũ in aceto illinitur* temporibus aut fronti cum roſaceo. Item phreniticis, lethargicis: contra tormina & vrinæ difficultatem, anginas, vomitiones drachmis quatuor datur. *Ex aqua bibitur* & ad iocinorum deſideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto.
Lib.6. ſim. Ad cruẽtas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Serpyllũ, auctore Galeno, vſq; adeò excalfacit, vt & menſes & vrinas moueat, guſtu multùm eſt acre.

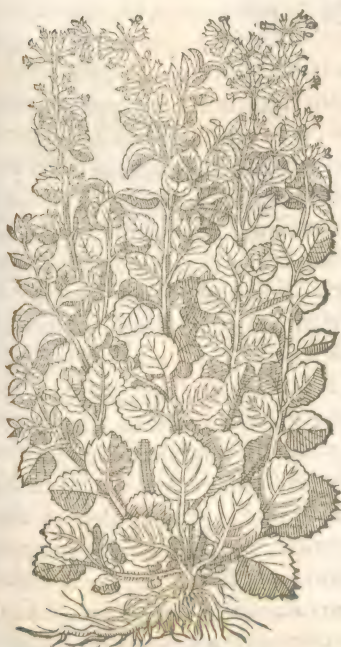
CALAMINTHA. CAP. XII.

Nomina

Καλαμίνθη Græcis, Latinis Calamintha, Officinis & Arabibus *Calamentum* dicitur, Italis *Calamento*, Gallis *Calamente*. Nominata verò eſt calamintha quaſi vel bona vel vtilis mentha: namq; odore ſuo ſerpentes fugat: quod teſtatur etiam Ariſtophanes his verbis. σὺ δ' ὄζεις καλαμίνθης ὄρεως ἐλατικῶς. vel quaſi elegantiore aſpectu, odoreq; delicatiore eſſet quàm mentha, certè habitiore nitidioreq; habitu eſſe nullus inficiabitur, inquit Pena, qui
Lib.3. c. 36. Vincentinam & Veronenſem viderit. Niſi quis putet à ξύλου, hoc eſt ligno, quaſi
Genera. lignoſam appellari mentham. Dioſcorides tria calaminthes recenſet genera, calaminthàm montanam, alteram Latinorum nepetam, tertiam mẽthaſtri ſimilem.
Lib.20. c.14 Plinius prima duo genera in vnã menthaſtri ſpeciem confudiſſe videtur his verbis. Menthaſtrum ſilueſtris mentha eſt, differens ſpecie foliorum quaſi figura ocimi, pulegij colore, propter quod quidam ſilueſtre pulegium vocant. Quo loco fal-
In fine ca. ſo pulegij colore, pro pulegij odore legitur, vt ex Dioſcoride intelligere licet. Po-
Lib. 3. c. 36. ſteà nepetæ vires ſeorſim exponit. Calaminthàm montanam deſcribit Dioſcorides foliis eſſe ocimi, ſubalbidis, ramulis & ſurculis anguloſis, purpureo flore. Alteram
Forma. pulegio ſimilem, ſed maiorem, quam ideo ſilueſtre pulegium vocarunt, quod odore ipſi ſimilis ſit. Nepetam Latini vocant. Tertiam menthaſtro ſimilem, foliis oblongioribus, caule & ramo ſuperioribus maiorem, ſed viribus inefficaciorem. Calaminthàm montanam ſæpius à ſe viſam ſcribit Matthiolus in excelſis vallis Ana-
1 Calam. In cap. 36. lib. 3. niæ montibus, foliis albicantibus, ocimo ſimilibus, caule quadrãgulo, flore in purpura ruſeſcente. Hanc Lobellius Calaminthàm montanã vulgarem vocat, mediam odoris

CALAMINTHA Montana, Matthioli.

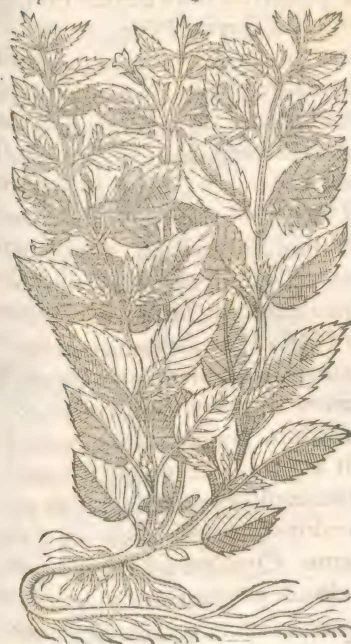

CALAMINTHA Altera, Matthioli.

odoris ſuauitate & magnitudine inter ſuauiorem Calaminthã & Nepetam. Quadrato enim cubitali & ampliore, *alarum multis ramulis* concauo caule fruticat, foliis rotũdioribus nigrioribus, Nepetæ ſimilibus, ſed maioribus, hirtis nitidioribus, & iucundioris odoris fragrantia, floſculis non diſparibus. Cliuoſis Angliæ, Germaniæ, Galliæ, Italiæ ſponte oritur, vnde in viretis Belgicis alitur ad vſus medicos. Calamintham aliam montanam præſtantiorem oſtendunt Pena & Lobellius Officinis omnibus nondũ notam, quæ eius vice cattaria vtuntur. Non obuia eſt omnibus iſta montana præſtantior, nec niſi in Narbonenſis Ceuenæ vmbroſis, ſaxoſiſq; cliuis frequens, & in Romano Patauinóq; agro virgis quadratis, nitidis, cubitum altis, & quàm menthæ gracilioribus, folia edẽtibus ocimi aut meliſſophylli, ſed minora, ſpecioſiora, hirſutiora, flore item meliſſæ, ſed purpureo, quauis calamintha maiore, aſpectuq́; hilariore, ſemine portulacæ minuto, odore amaraci, mentha ſuauiore. Alterius calaminthæ frequẽtior eſt vſus, quæ Romanis Nepeta nuncupatur. Hæc inculto ſolo prouenit, vt ſcribit Matthiolus, ſecus itinera & ſepes, atq; etiam in collibus: foliis ſubrotundis, aliquãtum hirſutis, in ambitu minutim inſectis, caulibus cubitalibus, anguloſis, hirſutis, floribus paruis purpuraſcentibus, à medio caule vſq; ad ſummum verticillatim erumpẽtibus, vt in pulegio, ſed in cacumine copioſioribus, In cap. 36. lib. 3.

CALAMINTHA Montana præſtantior Pen. & Lobeli.

radicibus tenuibus & numerosis. Hæc est quā pulegio similem facit Dioscorides. Est enim foliis regalis pulegij, vt ait Pena, aliquantò maioribus, albidis, variegatis maculis, minoribus quàm superioris calaminthæ ex pullo porraceis, odore pulegio simili, sed vehementiore ingratioreq́;, præsertim feruidioribus tractibus, squallidis, cliuosis Italiæ, Narbonæ, & Galloprouinciæ, vbi nomine calaminthæ seu nepetæ Officinis vsurpatur, & in reliqua Gallia Lugdunensi præcipuè, vbi etiam totam æstatem flores purpurantes pallentesq́; verticillatim virgas cubitales amicientes fundit. Est etiam Lobellij Calamintha altera, odore graui pulegij, foliis maculosis, Nepeta Dioscoridis, quam sic etiam vocasse debuit Matthiolus. Huius alteram speciem Calamintham secundam incanam ex Italiæ collibus attulit, & pinxit Lobellius, gustu pulegij, foliis maioranæ duplò minoribus, candicantibus, vti tota planta in cubitalibus & pedalibus surculis. Exiliores flosculi calaminthæ siue Nepetæ Dioscoridis, odoris grauis pulegij. Cautibus Linguagotticis calidarumq́; regionū oriunda, floribus albis ex collibus Picardiæ & Gallobelgij delatam calaminthā secundam vidit Lobellius. Tertia calaminthæ species Gattaria non est, vt scribit Matthiolus, sed illa quæ in aquosis locis reperitur, menthastri æmula, magis tamē subalbidis foliis, & gustu acrioribus, cuius hanc Matthiolus picturā ostendit. Quidam non calaminthæ speciem, sed mēthastrum album appellant. Pena & Lobellius Polycnemum esse suspicantur, de quo in hoc libro tractabimus suo loco. Alij scordotim alteram Plinij, de qua ille: Scordotis est, inquit, & alterius generis, latioribus foliis, menthastro similis. Plurimos vtraque ad vsus per se, & inter alia in antidotis. Alij Scordotim Plinij Saluiam agrestem Officinarum, siue Saluiam bosci esse aiunt, quam Dodonæus Sphacelum Theophrasti esse credit: alij, quorū sentētia probabilior, Gallitricum Officinarum: alij Stachyn earumdem. Pena & Lobellius aliā mēthastri foliis aquaticam, hirsutam, calamintham tertiam Dioscoridis esse censent, cuius facilis dignotio menthastrum intuenti, inquit Pena, vtraque enim aquosis viret marginibus satorum aut pratorum. Huius caulis cubitum & sesquicubitum æquat, folia menthastri aut sisymbrij edit, incana: flores mēthæ spicatos purpura obsoleta, odoris grauis sisymbrij, nec gustu nimis calfaciente. Quidam syluestre Sisymbriū Dioscoridis esse putant. Hanc videtur Tragus nomine quartæ nepetæ agrestis depinxisse, plantam

CALAMINTHA Aquatiqua, Matthioli.

Lib.25.c.6. *CALAMINTHA Secunda incana, Lobellij.*

NEPETA IIII. Tragi, Calamintha menthaſtri folio, Penæ.

CALAMINTHA II. & III. Dioſcor.

plantam grauiſsimi odoris, circa humida loca prouenientem, folia habentē origani, incana, guſtu impenſè feruentia & amara, flores rubros caulem circundantes. Calaminthæ ſecundæ ſiue Nepetæ genuinæ ramulum, & Calaminthām tertiam Dioſcoridis, hîc expreſsimus ex Dalechampio. Ac ſecundæ quidem pulegio ſimilis foliis & albis notulis ſignatis delineatio, ſatis ex ſupradictis perſpicua eſt. Tertiam verò ſic deſcripſit. Naſcitur ferè ſub ſepibus, in locis editis & pinguibus: radicibus multis, tenuibus, ſubnigris: caulibus tribus aut quatuor nonnunquam pluribus, quadrangulis, rubris, villoſis, cubitalibus: foliis primæ Calaminthes, ſed longioribus, & ad menthaſtrum accedentibus, per interualla binis, lanuginoſis, ex quorum alis interdum folioſi ſurculi prodeunt. In caulium vertice, & eorūdem diſcretis ſpatiis verticillatim congeries, vt in Praſio, aſperæ & hirtæ, ex quibus flos exit, non confertim, ſed viciſsim oblongus, ſupernè latus infernè anguſtus, nitidi ruboris. Guſtus plantæ totius amarus principio, tandem ſubacer: odor grauis & ignauus. Omnium Calaminthārum folia, auctore Dioſcoride, guſtu feruētia admodum & acria ſunt: radix inutilis. Pota aut illita folia demorſis à ſerpente opitulantur. Decoctum potum vrinas & menſes pellit. Ruptis, conuulſis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribúſque auxiliatur: præſumpta in vino venenis reſiſtit. Regiū morbū expurgat. Lumbricos & aſcaridas cū ſale & melle pota enecat. Nec ſecus cruda coctaq; & trita, elephanticos eſitata adiuuat, ſi poſtea ſerum lactis bibatur. Folia trita & appoſita menſes ducunt, & fœtus interimunt. Accenſa aut ſubſtrata ſerpētes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt in vino cocta & illita: ſugillata tollunt. Iſchiadicis imponitur, vt humorem ex alto euocet, meatúſque tranſmutet ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus. Quæ omnia diſtinctiùs & fuſiùs declarat Galenus his verbis. Calamintha eſſentia eſt tenui, & calida ſiccaq; temperie, tertio quodammodo ordine vtraque qualitate. Horum manifeſta ſunt indicia partim guſtu apparentia, partim experientia cognita. Guſtu ſiquidem acris, & palam calida eſt, ac paulum omnino amaritudinis obtinet. Periclitantibus autem & corpori admouētibus extrinſecus impoſita, primùm quidē valde calfacit, & nonnihil mordet, cutemq; rodit, poſtremò etiā vlcus efficit. In corpus autē intrò aſſumpta

Marginalia: Matthi. in ca. 121. li. 2. — Lib. 3. c. 36. — *Vires & Temper.* — Li. 7. ſimpl.

tum ipſa per ſeſe ſicca, tum etiã cum melicrato, perſpicuè calfacit, & ſudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exſiccat. Ea ratione ducti quidã contra corporis concuſsiones, rigoréſque per circuitũ repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non ſegni, intro verò aſſumẽtes, ſicut dictum eſt. Quinetiam & coxẽdicibus eam quidam in ægritudinibus iſchiadicis tanquam ſtrenuum remedium illinunt: trahit enim quæ in profundo hærent ad ſuperficiem, totumq; articulũ excalfacit, cutemq; nõ obſcurè adurit, menſeſq; tum epota, tum appoſita admodum efficaciter prouocat. Bonũ etiam eſt elephanticorũ remediũ, non eò tantum quòd ſtrenuè tenues humores digerat, verũ etiam quòd extenuet & incidat valenter craſſos, qui talem morbũ procreant. Sic & cicatricibus atris colorẽ reddit, & ſugillata digerit. Præſtat autẽ in huiuſcemodi, vbi in vino ipſam decoxerimus, emplaſtri ritu imponere, & viridem magis quàm ſiccam. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrendum promptior. Porrò talis cùm ſit ad venenatarum beſtiarum morſus aſſumitur, velut etiam cauteria, & quæcũque medicamenta calida ſunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facilè ex alto ad ſeſe circumiacentem omnem humiditatem poſſunt attrahere. Cæterũ, quæ illi ineſt amaritudo, planè exigua eſt, verũ ad quædam tam efficax, quàm quæ valentiſsima, nimirũ cùm coniuncta ſit vehementi calori cum tenui eſſentia. Quare & aſcaridas & lumbricos ſuccus eius aut infuſus aut epotus necat. Eadem ratione aurium vermes, aut ſi alicubi in corporis parte ſinuoſa aut rugoſa quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic conceptum ſeu pota, ſeu admota interimit & eiicit. Igitur incidendi quidem ei vis ineſt propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem, abſtergendi verò propter vnicam amaritudinẽ. Itaque aſthmaticis ob omnia antedicta prodeſt: ictericis verò potiſsimùm ob amaritudinẽ, ſicut omnia ferè alia amara, vtpotè abſtergentia & expurgantia in iocinore prouenientes obſtructiones. Ad omnia iam dicta efficacior eſt montana.

CATTARIA. CAP. XIII.

HERBA Felis, Matthioli.

Nomina QVÆ Cattaria, ſiue Menthacattι vulgò dicitur, Gallis *l'Herbe au chat*, Italis *Gattaria*, ſiue *Herba Gatta*, Germanis *Katzenwurtz*, Nepeta non eſt antiquorum, neque alia calaminthæ ſpecies, ſed veluti inter calaminthã & meliſſam, antiquis fortè ignorata, tamen præſtans viribus. Cattariã verò plebs vocauit peramœni ſpectaculi argumento. Vix dum enim conſpectam vbi olfecerit Cattus, amplexatus & diſſuauiatus fuerit, laſciuiẽdoq; illi iam accedẽdo, iam recedendo ſeſe vtriſq; pedibus diu & multum affricuerit, colludendo tãdem miris geſticulationibus vniuerſam auidè ligurit: ſed auidiùs ſi ea ex agris in hortos fuerit tranſlata: tenerior enim tunc eſt, odoréque non perinde vehementi. *Genera.* Eſt enim hortenſis & agreſtis, *Forma.* ambæ ſimiles, caulibus quadratis, numeroſis, rectis, incanis. Foliis per interualla binis, incanis, meliſſæ aut marrubij æqualibus, mollibus & ſubcandicantibus, præſertim auerſa parte: floribus intra & circum ſuperiorum foliorum

exertus

MENTHA Cattaria Peregrina latifolia, Lobel.

MENTHA Cattaria angustifolia, Lobellij.

exortus ramulos ambientibus,& extrema ſpica caudata decorantibus,menthæ aut menthaſtri:radicibus multifidis & fibratis. Naſcitur in agrorum marginibus, ſe- *Locus.* cus vias, vliginoſo etiam ſolo quemadmodum menthaſtrum. Menthâ duplicem peregrinam hîc ex Lobellio proponimus,Latifoliam & Anguſtifoliam.Priori fo- lia Cretici marrubij proxima, incana, flores candidi, copioſi Cattariæ vulgaris, verticillatim caulem etiam quadratum ambientes,multis concauum alis, eiuſque ſummum decorantes. Magis intenſus eius odor, grauior vires etiã acriores quàm Cattariȩ. Altera dũtaxat anguſtioribus minoribuſq; foliis variat,alioqui re ipſa vna & eadem quæ ſuperior. Vtraque ſemine Hiſpano ſata. Strenuè excalfacit & atte- *Temper. & Vires.* nuat. Quare valet ad omnes capitis,pectoris,vẽtriculi, & vteri morbos,à pituito- *Matth. in ca.36. lib.3.* ſis excrementis aut flatu genitos. Ideò diuturno capitis dolore affectis, vertigi- noſis,veternoſis,ſtupidis,reſolutis,conuulſis,comitialibus,aſthmaticis & ſuſpirio- ſis auxiliatur. Item medetur ventriculi torminibus à flatu prouenientibus. Tota planta menſes elicit tam pota, quàm in deſſeſsionibus addita. Eius vſus ſteriles reddit fœcũdas,ſi ſterilitatis frigiditas humiditaſq; cauſa ſit: valenter enim vterũ excalfacit. Succus naribus infuſus pituitæ copiam expurgat & viſum acuit.

SCORDIVM. *CAP. XIIII.*

ΣΚΟΡΔΙΟΝ Græcis,Latinis Trixago paluſtris,Plinio Scordotis, Offi- *Nomina.* cinis ferè incognita,Germanis alluſione quadam ad Romanam appella- tionem aptè *Vvaſſer Batenig* nominatur, Gallis *Scordion* & *Chamarraz*. Scordium autem à Græcis dictum fuit ab alliis, quia folia eius affricta allij, quod Græcis σκόροδον vocatur,odorem referunt. Ab eodem mali & ingrati odoris ſen- ſu iiſdem etiam δλύσοσμον appellata fuit. Vt verò paluſtris trixago dicta ſit,tum ſi- militudo fecit,tum natalium locus,Trixagini enim quæ Græcis chamædrys dici- tur,ſimilis eſt,& in humentibus ac paluſtribus locis naſcitur. Scordiũ, vt depinxit Dioſcorides, folia chamædryi ſimilia habet, maiora tamen, nec ſic in ambitu *Li.3.ca.108.* inciſa,odore aliquantùm allium referentia, guſtu adſtringentia & amara, caules *Forma.* quadran

Lib.25.c.6. quadranguloș, in quibus flos ſubrubeſcens. Lenæus apud Plinium Mithridati
ipſum adſcripſit his verbis. Ipſi Mithridati Crateuas adſcripſit vnam Mithrida-
tion vocatam. Et mox, Alteram Lenæus Scordotim ſiue Scordiũ, ipſius manu ad-
ſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramoſam, quercus ſimilitudi-
ne, foliis lanuginoſis. Reperitur in Pōto cam-

SCORDIVM, Matthioli.

pis pinguibus, humidíſque, guſtus amari. Hæc
Plinius. Quod dicit quercus ſimilitudine, de
chamædri accipiendum videtur, cuius ſimilia
eſſe Scordij folia Dioſcorides dixit, chamæ-
dryos autem quercũi. Hæc herba tum allij te-
Pena fol. 210. tro odore, tum alexipharmaca vi apud veteres
celebris, patrum noſtrorum memoria Medicis
& Seplaſiariis ignota fuit, ei tam ſalutari atque
omnibus putridis marcoribus, vt Galenus ait,
aduerſanti, ſilueſtre allium ſubſtituentibus. In
Li.1. Antid. hunc autem errorem incidiſſe tum vicinitate
nominũ deceptos, quia Scordium à Scorodo,
quod Græcis allium ſignificat, non diſtingue-
rent, tum interpretis Auicēnæ imperitia con-
ſtat, qui in altera theriacæ compoſitione Scor-
dium, in altera ſilueſtre allium indiderit, quæ
interpretatio fecit, vt Scordium & ſilueſtre al-
lium nihil inter ſe differre exiſtimarint. Hodie
verò recentiorum & peritiorum herbariorum
opera omnibus verum innotuit, quod hîc pi-
ctum eſt, nec aliud in theriacos paſtillos inſe-
rendum, iis nimirum viribus præditum quas
Dioſcorides illi aſsignat his verbis. Calfaciendi vim habet, vrinam cit. Viride tri-
Lib.3.c.108. tum & aridum cum vino decoctum contra ſerpentium morſus & venena letalia
Temper. & Vires bibitur. Ad ſtomachi roſiones, dyſſenteriam, & vrinæ difficultatem pondere dua-
rum drachmarum cum hydromelite. Purgat craſſa, & purulenta è thorace. Facit
ad veterem tuſsim, rupta, conuulſa cum naſturtio, melle, & reſina in ecligmate ari-
dum commixtum. Hypochondriorum vetuſtas inflammationes cerato exceptũ
lenit. Succurrit podagris cum acri aceto circumlitum, aut ex aqua illitum. Menſes
ſuppoſitum mouet, vulnera glutinat, vetuſta vlcera purgat, & cum melle ad cica-
tricem perducit. Siccatum carnem excreſcentem reprimit. Succus præterea ex eo
expreſſus ad prædicta vitia bibitur. Galenus tradidit ſcriptum eſſe à viris grauiſsi-
Li.1. Antid. mis, cum in bello interemptorũ cadauera multos dies inſepulta iacuiſſent, quæ-
cumque ſupra Scordium fortè fortuna ceciderant, multò minùs aliis cōputruiſ-
ſe, ea præſertim parte qua herbam contigerant. Ob quã rem omnibus ſanè per-
ſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium venenis, quã medicamentorum de-
Li.8. ſimpl. leteriis Scordiũ aduerſari. Præterea alibi de facultatibus ſcribens, ex diuerſis tum
ſaporibus, tum facultatibus ait conſtare. Nam amarum quid obtinet, & acerbũ &
acre, maximè Scorodo, hoc eſt, allio ſimilis eius acrimonia, vnde ſanè nomencla-
turam ſortitũ eſt. Expurgat igitur, ſimulq́; excalfacit viſcera, tum menſes vrinamq́;
mouet. Præterea conuulſa ruptaq́; & laterũ dolores ab obſtructione & frigore na-
tos ſanat epotũ. Deniq; viride quidẽ illitũ magna vulnera cōglutinat, ſed ſordida
purgat, & maligna ad cicatricẽ ducit, illitum aridũ. Scordiũ alterũ Plinij quidam
volunt eſſe Saluiam agreſtem, quã Dodonæus facit Sphacelum Theophraſti, Cor-
dus Scordianam vocat. De hac egimus capite ſecundo libri huius.

ALLIARIA. CAP. XV.

VT odore non ita facie nec facultatibus planta hæc scordium æmulatur, quod folia eius trita ingratum ac planè Alliatum odorē referant, Alliaris siue alliaria dicta, à Pandectario Pes asini, à Gallis *l'Herbe aux aulx*, à Dioscoride fortasse prætereita. Propter sepes & in agrorū marginibus passim nascitur, foliis cùm primùm erumpunt, subrotundis, violæ similitudine, aliquantò tamen maioribus, quæ cùm adoleuerint in angulos exeunt, per ambitum serrata, melissophylli aut vrticæ quadamtenus similia, sed læuiora, nec ita rugosa, & à pediculo latiora, quæ digitorum attritu gustatuq; Allij odorem & saporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundum, flores albos, semen nigrum, minutum, tenuibus siliquis inclusum, radix alba, longiuscula, eiusdem cum foliis odoris. Huius plantæ delineationem non pessimè quadrare Plinij Alectorolopho scribit Pena, quippe folia per initia circinata, hederæ terrestris, longiora, altiusq; serrata euadunt, fimbriata, acutis in ambitu denticulis, tota planta

Nomina

Locus.

Forma.

Fol.228.

ALLIARIA, Matthioli.

ALLIARIA, Dodonæi.

vrticam referente, præterquàm siliquis, napi semine plenis nigricante, vt vult Plinius. Flores multi, albidi, irionis: alba radix multos caules bicubitales fundens. Tota gustu calidiusculo, humente, melioréque odore & gratiore quàm Allij: quo fit vt mulierculæ, præsertim Angliæ, folia succulenta tusa, salsamentis & intinctibus frequenter misceant, multùm ad incolumitatem annuam tuendam primo vere commēdantes. Erysimum aut erucam facultate refert: quare tussientibus prodierit, vt placet Plinio, de cuius Alectorolopho alibi diximus. Ex huius vi calfactoria & exsiccatoria colligi potest, crassos illam humores extenuare, & lentos incidere. Aiunt semen emplastri modo impositum, vuluæq; admotum mulieres vteri strangulatione oppressas liberare, & excitare.

Lib.27. c.5.

ACINVS

ACINVS. CAP. XVI.

Nomina Li.21. ca.15. & 27.

DIOSCORIDI ἄκινος vel ἄκονος herba dicitur, item Plinio Acinos atque etiam epipetron, quam nunquam florere ſcripſit. Vnde ſuſpitio oritur Acinon eamdem eſſe, quæ in Theophraſto epimetron deprauatè pro epipetrō (Acini enim nulla apud eum mentio) nominatur his verbis ἔνια δὲ καὶ ὅλως ἀμανθῆ, καθάπερ καὶ τὸ ἐπίπετρον. Ideſt, quædam omnino non florent, quemadmodum epipetron: quæ ſic tranſtulit Plinius. Acinos quam epipetron vocant, quæ nunquam floret. Cenſent tamen peritiores eas, duas & diuerſas eſſe, ac ſic legendum: Acinos: & quam Epipetron vocant, &c. Ex quibus coniicias Acynon per, y, legendum eſſe, ideſt ἄτοκον ſterilem. Eſt autem Acynos auctore Dioſcoride, herba tenuium ſurculorum, coronaria, ocimo ſimilis, ſed hirſutior & odorata. A quibuſdam in hortis colitur. Plinius eadem ferè tradit. Acinum & coronarum cauſa & ciborum Ægyptij ſerunt: eademq; erat quæ ocimum, niſi hirſutior ramis ac foliis eſſet, & admodum odorata. Hanc à quibuſdam ſilueſtre baſilicum dici ſcripſit Ruellius, Latinis ocimaſtrum, Gallis *Baſilic ſauuage*. Dodonæus eamdem plantam ocimaſtri nomine deſcripſit & depinxit. Et certè non ſolùm perſimilis, ſed etiam congener ocimo videtur Acinos, vt verè ocimum ſilueſtre cenſeri poſsit, etiam ſi obſtet mutila hiſtoria, ſi codex integer eſt, quæ illi flores adimit, quos ineſſe Dioſcorides non negat. Quare fieri potuit, vt quod Plinio in Bechio, & Dioſcoridi in Dictamno contigit, idem vſuuenerit Plinio, nempe vt nullum agnoſceret florem in Acyno: quæ ſi coronaria fuit, veriſimilius eſt flores habuiſſe. Sed quemadmodum Bechio & petaſitidi, quia præproperè florent, & citiſsimè defloreſcunt, deeſſe florem quidam putarunt, ſic fortè Acino, quia obſcuriùs & ſeriùs flores promit, ac ſæpiùs interdum cùm emerſerunt amittit, intempeſtiua autumni qualibet minima ſæuitia, ſicuti videre eſt in nonnullis puſillos &

Lib.7. hiſt. cap.8. Lib.21. c.15.

Forma. Lib.3. c.43. Lib.21. c.27

Lib.3. c.36.

Lib.2. c.60. De flor. ca. 85.

ACINVS, Siue Clinopodium ſilueſtre.

ACINVS, Matthioli.

ſerotinos

ſerotinos flores edentibus. Quare Acinos illa quam pinxit Lobellius, Pena deſcripſit, huic loco admodum congruam, floſculis purpureis, verticillatis, ramulis quadratis, ſiccis & exilibus, foliis hirſutis, lanuginoſis, ocimi, multa ſecus ſepes viuax fruticat, nonnihil aut perparum odora, guſtanti multò ſiccior quàm ocimum, tantillo odore ſubadſtringente vt betonica. Eam infra pro Clinopodio primo Matthioli exhibuimus. Cùm igitur iis quas diximus qualitatibus prædita ſit, poſſe ſiſtere menſes, ſi ob partium imbecillitatem fluunt, poſſeq; igni ſacro mederi perſpicuum eſt, cum moderatè repellat digerendo, quas vires acyno Dioſcorides aſsignauit. Aluum, inquit, & menſes potu ſiſtit. Panos & eryſipelata impoſita ſanat. Contraria verò Plinius: Ciet, inquit, menſes & vrinas. Dioſcoridi Paulus aſſentitur ſcribens, Acynos ocimo ſimilis mediocriter adſtringendi vires habet: ideoq; aluum & menſes pota ſiſtit. Impoſita verò panos & eryſipelata perſanat. Matthiolus ab aliis liberiùs diſſentiens, reiecto ocimo ſilueſtri, pro Acino calamenthum illud inodorum viarum, vbiq; frequens, & contemptum, à Manardo iamdiu adductum, profert, illiq; ſine vlla probatione præfert. At qui acrius, menſtruiſq; ciendis aptum calamenthum iſtud norit, neutiquam aſſentietur.

Vires. *Li.21.c.27.* *Lib.7.* *Ca.43. li.3.*

ASARVM. *CAP. XVII.*

ΑΣΑΡΟΝ Græcis & νάρδος ἀγρία, Latinis Aſarum, & Nardus ſilueſtris, quibuſdam vulgago, Arabibus *Aſaron*, Italis *Aſaro* & *Baccara*, Germanis *Haſeluurtz*, Hiſpanis *Aſarabacchara*, Gallis *Cabaret*. Aſarum autem vocitari dicit Plinius, quoniam in coronis non addatur, vel dici potuit quaſi ἀσάρωτον quod in ornatum non veniat: aut velut εἰς σειρὰς, ideſt, coronarum nexus οὐκ ἐλθὸν: quibus refragatur Dioſcorides ſcribens herbam eſſe εὐώδη στεφανωματικὴν, ideſt, odoratam coronariam: id quòd plantæ ipſius natura confirmare videtur, cui ſemper virentia ſunt folia, vitiles ramuli, flexiles pediculi, flores purpurei, odore nardi. Quare cùm Aſarum coronarium fuiſſe negat Plinius, intelligere potuit, inquit Pena, ex hac nullas aptari ſcopas luſtrales verrendis deorum aris, quales colligebantur ex verbenis, verbaſcis, & ſimilibus comoſis, firmioribuſq;. Aſarum Dioſcorides ſcribit folia habere hederæ, minora multò & rotundiora (Ruellius legit μικνότερα, antiquum exemplar πυκνότερα, ideſt, denſiora, vtrobique deprauatè: etenim Aſari folia, neque denſiora, neque minora ſunt hederæ foliis: quare μαλακότερα legendum cenſet Fuchſius, ideſt, molliora: quod partim Plinij teſtimonio, partim ipſo iudice ſenſu comprobari poteſt) flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, hyoſcyami cytino ſimiles, in quibus ſemen Acino nō diſsimile, radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini ſimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calfacientes, & linguam vehementer mordentes. In montibus vmbroſis prouenit, ſed plurimùm in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Iuſtinenſi agro. Breuiùs ſic Plinius. Nardi vim habet & Aſarum, quod & ipſum aliqui ſilueſtre Nardum appellant. Eſt autem hederæ foliis rotundioribus tantùm mollioribuſq;, flore purpureo, radice Gallici nardi: ſemen acinoſum, ſaporis calidi ac vinoſi. Montibus in vmbroſis bis anno floret. Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cùm folia mittere incipit, & in ſole ſiccatur, celeriter ſitum ſentiens ac ſeneſcens. Iſtud Aſarum plantam eſſe omnibus Officinis Aſari nomine notam nullus ambigit. De eo verò fruſtrà rixantur recentes quidā rei herbariæ ſcriptores Baccar ſiue Baccarem, & Aſarum à Plinio, & Baccaram ſiue Baccarem & Aſarum à ſeplaſiariis pro eodem haberi, atque ab illis & nomina & res ipſas confundi. Sed illi nominum affinitate falluntur. Nam Baccar ſi Plinio ſit Aſarum, & Baccara, Baccarus, Baccaris Officinarum, atque etiam Italorum, Hiſpanorumq; *Baccara*, & Gallorū *Cabaret*, leuiuſcula metatheſi à

Nomina *Lib.21.c.6.* *Lib.1. ca.9.* *Fol.262.* *Lib.1. ca.9.* *Forma.* *Cap 3. hist.* *Locus.* *Lib.12. c.13.*

ASARVM, Matthioli.

Baccara deductum, & ſcripturæ diſsimilitudine & re differt ab herba, quæ Dioſcoridi
Lib.3.c.43. βάκχαρις, Latinis Baccharis dicitur. Conſimilis error eſt in Caſsia, quæ κασσία eſt Græcorũ cum duplici ſigma: cum ſimplici verò, Caſia, herba eſt coronaria, cuius meminit Vergilius. Hæc autem nominum ſimilitudo diligenter animaduertenda & diſtinguenda eſt, ne fraudi ſit noſtræ cognitioni. Aſarum verò Baccaram ſiue Baccarum fortè vocatum putat Petrus Pe. quod exiguis vaccis aut vacciniis lage-
Fol.262. nulas ſimiles ferat: illam alteram βάκχαριν ſiue πάγχαριν propter odoris commendationem.
Temper. & Vires Aſari vires nunc propiùs inſpiciendæ: vis eſt Aſaro calfactoria, auctore Dioſcoride, & vrinã
Lib.1.ca.9. ciens, conueniens hydropicis & coxendicum morbo diuturno: radices cum aqua mulſa potæ pondere drachmarum ſex ducunt menſes, & veratri albi modo purgant. Aſarum, inquit Plinius, iocinorum vitiis ſalutare eſſe traditur,
Lib.21.c.19. vncia ſumptum in hemina mulſi miſti. Aluũ purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt & præcordiis, vuluiſq; ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit vinum vrinis ciendis. Eiuſdem inter medicamenta purgantia meminit Meſues his verbis. Aſa-
Lib.2.c.22. rum calidum eſt ſecundo, ſiccum tertio ordine. Tenuat, reſoluit, obſtructa aperit hepatis, lienis, & horum duritiem ſoluit, & affectus alios inde natos, febres putridas, & diuturnas, icterum, hydropem præſertim vino infuſum. Purgat vomitu & deiectione & vrinis bilem, ſed pituitam manifeſtiùs, etiam ex ilibus, iſchio, & aliis articulis: ob id harum partium dolores mitigat præſertim infuſum, vel aliter exhibitum. Oleum Aſari cum ladano ſpinæ illitum ſudores mouet, & rigorem febrilem inhibet: vrinas mouet, ſemen auget. Valentiùs agit cum ſero lactis, ſpica, & hydromelite. Muſtum his radicibus conditum poſt tertium menſem hydropas & ſplenem ſanat. Mediocriter coqui & teri poteſt: quò tenuiùs eſt tritum, eò magis vrinas mouet, minùs autẽ, aluũ ducit. Datur infuſo ab aureis duobus ad drachmas quatuor: puluere autem à drachma vna ad aureos duos. Hæc Meſues. A quo fortaſſe edocti in Germania ruſtici inquit Matthiolus, tertianam febrem & quartanam
Cap.9. li.1. curant, epoto Aſari ex vino decocto, melle, maci, cinnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim huius decocti calidi cyathum vnum, alij quotidie, alij alternis diebus, & ſic aluum ſubducunt, quandóque bilem aut pituitam vomitionibus reddunt: accedẽte autem paroxyſmo dorſi ſpinam, & plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Aſarum diu fuerit inſolatum: deinde in lecto ſe componunt calide: ſic enim horror minuitur, & ſudor copioſus funditur. Ab his omni-
Li 6.ſimpl. bus diſſentit Galenus, ſcribens Aſari radices vtiles eſſe, facultate ſimiles radicibus acori, intenſiore tamen, itaque ex his quæ de illis dicta ſunt huius faciendam con-
Lib.7. iecturam. Eum ſecutus Paulus, ait Aſarum ſimilem acoro vim habere, ſed magis intenſam. At cum nulla acori radicibus purgandi facultas inſit, & Aſarum, Dioſcoride & Meſue auctoribus, quotidiana etiam experientia ſuffragante, veratri modo purget, & bilem pituitamq; infernè ac supernè propellat, permirum ſanè cur acori facultatibus Aſari vires, Galenus & Paulus comparauerint. Aſaro congenerem plantam ſcribit Matthiolus in Bohemiæ montibus naſci, quam ideò

ASARINA, Matthioli. *ASARINA, Lobellij.*

Aſarinam vocat. Repit humi,folio Aſaro rotundiore ac ſcabriore, leuiter in ambitu ſerrato:cauliculis villoſis,floribus melinis Anthemidis modò, ſed longè minoribus,non inodoris.Radices habet tenues, longas, per ſumma terræ repentes, acri guſtu cum leuiuſcula amaritudine:id quod calidum ſiccumq́; earum temperamentum eſſe indicat.Vim habet abſtergēdi modicā, ſed attenuādi incidēdi aperiendi maiorē. Pota drachmæ pondere ex mulſo vel oxymelite aluū exoluit, ducitq́; craſſam pituitam & atros humores. Datur vtiliter hydropicis & regio morbo laborantibus. Sunt qui comitialibus & reſolutis propinent, aut herbam per ſe aut eius decoctum. Cit vrinam & menſes: vermes inteſtinorum necat. Legitur autumno, & ſiccatur in vmbra cum radicibus. Aliam Aſarinam ſterilis Seuenæ Narbonenſis agri oſtendit Lobellius, cuius folia & flores dilutè purpuraſcentes hederæ terreſtri conueniunt, ſed maiores & longiores. Rupibus & cautibus Veganio conterminis Seuenæ oritur.Cit vrinam.

BACCHARIS. *CAP. XVIII.*

EXTAT apud Dioſcoridem,Paulum,Oribaſium ab aſaro ſeorſum tradita Baccharis,aut πάγχαρις,ſic dicta,vt libenter credit Pena,propter eximiam fragrantiæ gratiam in radice cinnamomum redolente ex qua cùm multa alia,tum vnguentum conficiebant, etiam Baccharis apud Comicos nominatum, auctore Athenæo. Galenus quidem in ſimplicibus Baccharim præteriit,ſed in Gloſsis Hippocraticis βάκχαριν λύδιόν τι μῦρον exponit. Vſurpat id Hippocrates,καὶ προσθέσθω βάκχαριν, ἢ ἔλαιον λευκόν. Baccharis autem, vt deſcribit Dioſcorides,plāta eſt odorata,coronaria,cuius folia aſpera ſunt, magnitudine inter violam & verbaſcum media:caulis anguloſus,cubitalis, ſubaſper, adnatas propagines habens:flores purpurei, albicantes, odorati,radices veratro nigro ſimiles,odore cinnamomo proximo. Aſperum ſquallidumq́; ſolum amat. Oribaſius iiſdem planè verbis deſcripſit.Eamdem herbam Baccharim etiam Vergilius, ex qua ſerta & coronæ texebantur tanquam ἀπὸ τρόπαιον faſcini ex nimia

Nomina

Lib. 15.

Lib. de nat. mulieb.

Lib. 3. c. 44.

Forma.

Locus.

Lib. 11.

Ecloga.7. laude. Sic enim canit.

At si vltra placitum laudarit, Bacchare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Quare vehemẽter errant qui Dioscoridis caput de Bacchare spurium, atque ideo expungendum censent, frustraq; probare nituntur Baccharem & asarum eãdem esse plantam, quia quæ de Bacchare diximus ex capite de asaro exscripta sint, vt vtriusque descriptio paucis quæ irrepsere demptis, eadem sit. Huius erroris causam quamuis superiore capite declarauerimus, tamen hinc euidentior omnibus esse potest, quòd asaro folia sint hederę, multò molliora, calfactoriam vim habentia, vrinam cientia, vetusto coxendicum dolori vtilia: Bacchari media inter violã, putà nigram, & verbascum, aspera, adstringentia, inflammationibus & erysipellatis conuenientia, somnifero odore: radices huic veratro nigro similes, cinnamomi odore: illi geniculatæ, gramini proximæ, longè tamen graciliores. Adhæc asarum in vmbrosis montibus, Baccharis in aspero squallidóque solo prouenit. Non parum etiam discrepant Plinio auctore, Bacchar quoque, inquit, radicis tantũ odoratæ est, à quibusdam nardum rusticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes priscę comœdiæ Poëta testis est. Vnde quidam errore falso barbaricam eam appellabant. Odor est ei cinnamomo proximus. Gracili solo nec humido prouenit. Et mox. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui Bacchar, rusticum nardum appellauêre. Est enim alia herba sic cognominata, quàm Græci asaron vocant, cuius speciem figuramq; diximus in nardi generibus. Quinimo asarum inuenio vocitari, quoniam in coronas non additur. Cum igitur Baccharis peculiaris quædam herba sit ab asaro diuersa, quæ nam ea sit nũc inquirendum. Leonicenus & eum secutus Brasauolus Baccharin esse putant plantam illam quam herbarij Sclaream siue Scarleam vocant, alij Matrisaluiam. Hos reprehendit Matthiolus, eorúmque Bacchari aliam substituit in Romanis agris nascentem ab Andrea Lacu missam, quam pro vera & genuina ab eo pictam hîc exhibemus. Sed ne hanc quidem pro legitima habent Pena & Lobellius: quinimo hanc verbascum odoratum esse cẽsent, cui interdum flores lutei, interdũ purpurei vt blattariæ. Romæq; cùm valde is cupidus & fretus fide Matthioli complures sciscitaretur rei herbariæ peritos, nihil aliud esse quàm verbascum respondisse affirmat. Quare aliam is adfert, eámque omnium maximè descriptioni Dioscoridis conuenientem, quam olim Barbarorũ doctissimi genuinam putabant: multò enim propiùs quàm illam Matthioli speciem verbasci odorati, ad Baccharem accedere certum esse. Etenim fruticosa est, appendicibus multis, foliis asperis, nigricantibus, primulæ veris, vel saluiæ latifoliæ magnitudine, caule bicubitali, floribus purpura obsoleta glomeratis, in pappos abeuntibus cardui modo. Radix summo cespite spargitur, diffusis fibris, caryophyllatæ modo, cuius odorem præsentissimũ habet, vel cinnamomi, cui contulerunt antiqui Baccharis radicem, qui caryophylla non nossent. Planta valde frequens, valdéque isto nomine nota circum Monspelium, & alibi non paucis locis.

Lib.21.c.6. | In Aduers. | Ibidem.

BACCHARIS, Matthioli.

BACCHARIS Monspeliensium, Conyza Maior, Matthioli.

locis. Hanc Matthiolus Conyzam maiorem fecit,non sine errore:vt iam monuimus in palustribus. Eius enim radix odorem spirat non terrum,sed aromaticum qualis caryophyllorũ, folia sunt primulę veris aut verbasci, non oleæ, glutinis nihil penitus habentia: flores purpurascunt. At Conyzæ maiori Dioscoridis, vt & cæteris conyzę generibus flos luteus,odor grauis,folia pinguia. Quamobrem illa nihil penitus conyzæ simile habet,omnia verò Bacchari valde similia,cuius vires nunc sunt exponendæ. Radix in aqua cocta vt tradit Dioscorides, auxiliatur conuulsis, ruptis, ex alto delapsis, spirandi difficultati, tussi veteri, vrinæ difficili. Menses pellit, & contra serpẽtium morsus vtiliter datur in vino. Vna ex teneris radicibus apposita fœtus extrahit. Puerperis eius decoctum in desessionibus prodest. In diapasmata vtiliter inseritur, quia multam odoris gratiam habet. At folia adstringendi vi prædita,imposita capitis doloribus prosunt, oculorũ inflammationibus, ægilopiis incipientibus, mammis à partu inflãmatis,& erysipelatibus. Odor somnum inducit. De eadem re hæc Plinius. Bacchar & in medicinæ vsu est. Aliqui ex nostris Perpensam vocant. Auxiliatur contra serpentes, capitis dolores feruoresque:item epiphoras.Imponitur mammis tumentibus à partu,& ægilopiis incipientibus, & ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam bibere spasticis,euersis,conuulsis,suspiriosis salutare est. In tussi vetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat.Laterum punctiones tollit,& vesicæ calculos. Conditur cum diapasmate(deprauatè:est enim ex veteri codice recta lectio, Tunditur in diapasmata. Sunt autem διαπάσματα, quæ in puluillum deteruntur, vt commodè inspergi possint:)vestibus odoris gratia inseritur.

Ca.1

Lib.3.c.119.

Lib.3.c.44.

Vires & Temper.

Li.21. ca.19.

STOECHAS. *CAP. XIX.*

ΣΤΙΧΑΣ Græcè & στοίχας,Latinè Stœchas & Stichas,Arabicè *Asthochados*,Germanicè *Sticaskraut*,Italicè *Stechade*, Gallis *Stichedes*. Arabicæ factionis auctores patriam Stœchada reliquis omnibus prætulerunt. Hinc sequaces illorum atque Officinæ gentili cognomento Arabicam cognominarũt. Stœchas nomen accipit,Dioscoride auctore,à Stœchadibus insulis Gallię è regione Massiliæ sitis,in quibus nascitur.Idem tradit Plinius. Stœchas in insulis tantũ eiusdem nominis gignitur. Quæ verò sint insulæ Stœchades, declarat his verbis. Tres Stœchades à vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinẽ: quas item nominant singulis vocabulis,Proten & Mesen, quæ & Pomponiana vocatur, tertia Hypæa. Verior tamen lectio sic habet. Stœchades à vicinis Missiliensibus dictæ propter ordinem quo sitæ sunt.Nomina singulis Prote,Mese,&c.Galenus contrà Stœchada multam vbique terrarum nasci dicit, sed plurimam in Creta, & insulis Stœchadibus in Iberico mari sitis,à quibus etiam nomen habet. Est autẽ plenior, inquit,& melior quæ in insulis prouenit,quã Cretica. Stœchades verò insulæ non è regione Massiliæ,vt perperàm scripsit Dioscorides (bidui enim itinere & litore

Nomina

Lib.3. c.27.

Li.27. c.12.

Lib.3. ca.5.

Pena in Aduers.

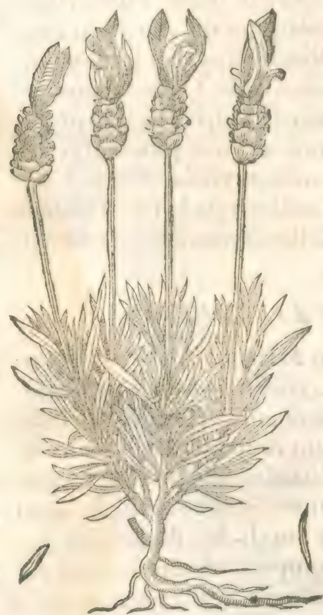
STOECHAS, *Matthioli.*

inde absunt; sed è regione Olbiæ sitæ sunt, vulgo *Hyeres*, oppidulo olim tam lauto quàm nobili, à quo etiam hodie insulæ Stœchades nomen retinent. Stœchadem breuiter perstrinxit Dioscorides. Herba est, inquit, tenuibus surculis similem thymo comam habens, sed longiore folio, gustu acris, & quodămodo subamara. Breuius sic Plinius. Stœchas est odorata herba, coma hyssopi, amara gustu. Eam sic fusiùs & clarius delineauit Pena. Ex radice lignosiore cauliculos emittit cubitales, & sesquicubitales, lignosos, in quibus foliola oblonga, satureiæ hortẽsis, lõgiora, albicantia, incana, angustiora & minora quàm lauandulæ, aut rosmarini coronarij: capitula spicata in summis virgis, thymi Cretensis, sed maiora, è quibus flores purpurei aut è cæruleo purpurei exeunt, summis capitulis eminent foliola, siue quædam veluti membraneæ ligulæ cæruleæ aut purpureæ, interdum admodum longæ, sæpissimè breuiores, præsertim in Hispania. Et summi cauliculi interdum foliis stipantur in Gallia Narbonensi, interdum nudi cõspiciuntur. Semen subfuscũ, vrticæ, aut lauãdulæ. Non solũ Stœchades insulæ, sed etiam colles Narbonæ, asperiq; tractus Galloprouinciæ tãto prouẽtu Stœchade simul & spica lauandula, thymo, & satureia duriore scatent, vt etiam clibanis calfaciendis satis suppetant. Stœchadis decoctum auctore Dioscoride, hyssopi modo ad pectoris vitia efficax est. Antidotis commodè miscetur. Liberat ab obstructione, attenuat, extergit, & corroborat viscera omnia, & totum animantis habitũ. Menses ciet potu, inquit Plinius, pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur. Qua de re distinctiùs hæc Galenus. Stœchadis gustu quidẽ qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Cæterùm temperies cõposita, nempe ex terrena essentia frigida, exigua, vnde sanè adstringit, & extenuata altera terrena copiosiore, à qua amara est: ob vtrorumq; verò conuenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tũ viscera omnia, tum totum corpus ea potest. Mesues plures & insigniores vires eidẽ assignat. Tenuat, inquit, terget, purgat, resoluit, aperit hepatis & lienis, & aliorum viscerum obstructa, putredinẽ prohibet, omnes internas partiũ intemperies, præsertim cùm materia, corrigit: cerebrũ, neruos, cor, & alia viscera, partésq; omnes internas vi parum adstringẽte roborat. Purgat autẽ bilem atram, & pituitam etiam ex cerebro, neruis, & sensuum instrumẽtis, eásq; partes roborat: omnibus frigidis affectibus est salubris, fotu, balneo, potu. Oleũ quoq; Stœchadis

Li. 3. c. 27. *Forma.*
Li. 27. c. 12.
Fol. 184.

STOECHAS *Capitulis foliatis.*

Vires & Temper. Lib. 3. c. 27.
Li. 27. c. 12.
Li. 8. simpl.
Li. 2. med. pur. cap. 13.

cerebrum

cerebrũ & neruos calfaciẽdo,ceu vitã illis restituit.Sumpta stœchas cum scilla, vel aceto scillite,epilepsiã & vertiginẽ iuuat.Cum lapide cyaneo aut sale indo,aut aliis valentibus,cõfert melãcholicis affectibus,quibus timor & mœror comes adest.Cũ succo buglossi aut pomorũ dulciũ, affectus cordis melãcholicos iuuat:dolorẽ neruorũ,articulorũ, musculorũ sedat quouis modo adhibita:suffitu nariũ obstructionẽ expedit. Syrupo vel alia forma stœchas sumpta, quartanis & reliquis diuturnis febribus pręsertim pituitosis succurrit.Calidis,siccis,biliosis, pręsertim quibus multa bilis flaua in vẽtriculo redũdat est noxia,quia turbat vẽtriculũ, & sitim,vomitũ, ardorẽq; molestũ excitat:ac quoniã imbecilliùs purgat, ipsi additur pars sexta salis cõmunis & salis gemmæ:additur & myrobalanus nigra,aut cæpula,vt valẽtior fiat eius vacuatio itẽ scilla,pręcipuè in capitis affectibus. Eadẽ sero lactis macerata,vel incocta fit potẽtior: cum vino autẽ,passis purgatis,succo pomarũ dulciũ cocta innocẽtior. Oleum vetus stœchade & pauca spica imbutum est magnarum virium. Pars stœchadis potior flos,paucam decoctionem sustinet,longiorem verò eius folia floribus ignobiliora. Potatur stœchadis decoctum ab vnciis quinque ad vncias septem:puluis autem à drachmis tribus ad drachmas quinque.

LAVANDVLA. CAP. XX.

ODORATA & coronaria stirps quæ Officinis & vulgò herbariorum Lauandula siue Lauendula,politioribus ψευδόναρδος Græcè,& Pseudonardus Latinè dicitur, quòd non sit vera nardus, cuius Dioscorides,& alij veteres meminerunt,Italis *Lauanda*,Gallis *Lauande*, Germanis, *Lauander*.Lauandula autem nominata est, quod balneis & hominum lauacris expetatur,elotáque omnia,si permisceatur, odoris suauitate commendet. Hanc duplicem statuunt pseudonardum siue lauandulam: marem, quæ & spica à spicatis floribus, & Nardus Italica nuncupatur, Italis *Spigo*, Gallis *Aspic*. Pseudonardum fœminam quæ lauandula vulgaris est,Gallis *Lauande femelle*. Hæc ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas,cubitales aut longiores,folia circa singula genicula bina, oblonga,carnosa, vtraque parte albicantia,rosmarini coronarij foliis multò longiora,latioráque, & in summo spicas oblongas,tenues, floribus refertas purpureis, aut cæruleis,interdum albis,benè odoratis, & odore caput replentibus: radices lignosas, in fibras diuisas. Huic simillima pseudonardus mas, siue spica à superiore differt, quod foliis sit maioribus, crassioribus, longioribus, & latioribus, stœchadis,fragrantia maiori,& grauiori,illa magis aromatico, & gratiore. Vtraque in Gallia Narbonensi & Hispania plerique montes & campi deserti referti sunt,in reliqua Gallia,Germania, & alibi in hortis seritur. Iunio & Iulio flores exeunt. Existimatur à quibusdam esse Cneorum album Theophrasti,& Higini Casia herba, odorata, cuius aliquoties meminit Verg. vt in Bucol. *Tum casia atque alijs intexens suauibus herbis. Mollia luteola pingit vaccinia caltha.*

Nomina · *Genera.* · *Forma.* · *Locus.* · *Tempus.*

LAVANDVLA, *Fœmina.*

Præter Lauandulas vulgares Clusius inuenit aliud genus rarum admodum & planè nouum. Cubitali interdum assurgit altitudine, ramulis quadrangulis & hirsu-

LAVANDVLA, Mas. *LAVANDVLA Multifido folio, Clusij.*

tis, quos multifolia tenuitérque incisa ambiunt folia, lanuginosa, cinereísque coloris, gustu acri & odore iucundo: flores in summis virgulis quadrangulis, nudis & lanuginosis, spicatim vt in Lauandula congesti, colore cæruleo, odorati: spica autem aliquantulum contorta est, & in quatuor veluti versus aut ordines digesta, alia interdum ex alia nascens: radix dura, lignosa, multifida. Primùm eam nascentem inuenit in colle quodam Malacæ vicino, Februario mense florentem: deinde circa Murciam Martio, nec alibi præterea. Odor multò mitior, neque ita caput feriit, vti Lauandulæ præsertim Spicæ. Quare credibile est eam non esse tanto calore præditam. Vtraque calida siccáque est ordine secundo absoluto, vel incipiente tertio, tenuium item partium, & ex multis aëreis spirituosisq; partibus constat. Quare frigidis capitis morbis quouis modo adhibita cõfert, iis præsertim qui non ex copioso humore, se ex sola potissimum qualitate originem ducunt. Proinde & stillatitius eius liquor odoratus, & temporibus & frõti illitus, catalepsi, leuiori hemiplexia, comitiali morbo, & syncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adest, præsertim sanguini permistorum, non satis tutus huius vsus est. Lauandula in vino cocta potáque vrinam & menses ciet, secundas & fœtum expellit. Datur decoctum ex solis floribus, aut cum cinnamomo, nuce moschata, & cariophyllis incoctis, vtiliter potandum cordis tremore, & morbo regio affectis. Lauandulæ fœminæ semen & folia affectibus matricis magis commendantur tum fotu insessione, tum pulueribus dilutis, intrò sumptis, ad suffocationem, ex ascensu putridi vaporis natam, & ad partus accelerandos.

Temper. & Vires

NARDVS, CAP. XXI.

Nomina

NAΡΔΟΣ & ναρδοστάχυς Græcis, Nardum siue Nardus Latinis & Nardispica, Auicennæ & Arabibus *Cembul*, id est, spica, & *Cembul Indi*, id est, *Spica Indica*. Quod corruptè Matthæus Siluaticus *Simibel & Sumbel* profert, Italis *Spigonardo*, Hispanis *Azumbar*, *Espigasil*, Gallis *Aspic d'outre mer*. Dioscorides duo nardi genera esse tradit. Vnam Indicam, alteram Syriacam, & Indicæ aliam esse speciẽ quæ Gangitis nominatur à fluuio Gange apud quem nascitur montem, præterfluente. Est etiam quædam Sampharitica à loco sic dicta.

Lib. 1. c. 8. *Genera*

dicta. Syriaca nardus appellata eſt, non quòd in Syria inueniatur,ſed quòd montis in quo naſcitur altera pars ad Syriam conuerſa eſt,altera ad Indos. Hæc nardus Syriaca melior, quæ recens & leuis eſt, multas gerens comas flaui coloris, valde odorata,cyperum redolens, paruam habens ſpicam, ſaporis amari, & linguam reſiccantis,quæ ſatis diu in ſua odoris gratia permaneat. Indica gangitis viribus imbecillior,quòd in aquoſis locis proueniat,procerior eſt pluréſque ſpicas habet, ab vna radice comoſas, & circumplicatas, ac grauiter olentes.Indica verò montana odoratior eſt, ſpicis mutila, odore cyperi cæteris Syriacæ dotibus. Sampharitica valde mutila ac breuis, magnas ſpicas habet, & caulem medium aliquando candidiorem,hircinum virus ſuprà modum redolentem,quam improbare oportet. De nardo aliter ſcripſit Plinius his verbis. De folio nardi plura dici par eſt,vt principali in vnguentis. Frutex eſt graui & craſſa radice, ſed breui ac nigra, fragilíque, quamuis pingui, ſitum redolente, vt cyperi, aſpero ſapore, folio paruo denſóque, cacumina in ariſtas ſe ſpargunt: ideo gemina dote ſpicas ac folia celebrant. Alterum eius genus apud Gangem naſcens,damnatur in totum ozænitidis nomine,virus redolens.Et mox In noſtro orbe proximè laudatur Syriacum, mox Gallicum, tertio loco Creticum,quod aliqui agrium vocant.Dioſcorides radicis tantùm Syriacæ & Indicæ nardi faciem & naturam expoſuit, Sampharitici verò fruticis & caulis formam.Plinius fruticis radicem,folia, cacuminum ariſtas depinxit. Idem, & Syriacam nardum in Syria naſci putauit, non vt Dioſcorides ait,in montis Indiæ parte quæ ad Syriam flectitur: hoc enim abſurdum videtur.Nam cùm India à Syria longiſsimè diſtet,multæq; inter has interiectæ ſint regiones, deſerta Arabia, Perſis, Carmania, Gedroſia, Darangia, aliæq; nonnullæ, qui fieri poteſt, vt mons ille ad Gangem ſitus, altera parte Syriam tam facilè reſpiciat, vt nardus in ea proueniens,Syriaca dici poſsit? Hanc ob cauſam Matthiolus eam potius à Syraſtene regione quæ ad Indum fluuium eſt dictam ſuſpicatur,quàm à Syria. Nam,ſi Ptolemæo credimus, mons eſt in India,qui à Gange fluuio ad Syraſtenem extenditur. Galenus non ſolùm Syriacæ nardi,ſed etiam Creticæ meminit. Pena aſſerit legitimam è plæríſque locis Aegypti & Syriæ in Europam afferri, non modò radicem qualem Galenus vult,ſed etiam aliàs diſtinctas partes, nimirum radicē, ſpicas comásve,feſtucas & folia ipſa.Ima radix Nardi, exili & arido ſtamine à radicula ſiue torulo exit, cui innituntur ſpicatæ comæ confertíque glomi quaſi per cirros, torulos, nucleósve diſtincti,& conflati capillamentis vt in Meo, è quorū ſpatiis mediis emergunt nonnulla iuncea folia, marinæ algæ modo, tametſi minora multò. Haſce ſiccas inter ingentes faſciculorum ſtrues ſe vidiſſe refert Venetiis in ædibus periti Pharmacopœi Alberti Martinelli ad Angeli ſymbolum idē Pena, & his ſimiles à nonnullis aliis ſtudioſis Lugduni fuiſſe ani maduerſas. Huic veræ nardo aliam, ſimillimam, tamen ſpuriam,Narbonenſem ſubiungit,quæ Gangitis meritò cognominanda eſt. In Gallia Narbonēſi, inquit,à Gange oppidulo ſeptem plus minùs miliaria diſsitus eſt mons perquā amœnus & celſus,herbarum præſtantiorum feraciſsimus,cui idcircò vulgò nomen, Dei Paradiſus, inditum. In eius cliuo quà ad meridiem maréve mediterraneum vergit,hæc vberi prouentu erumpit, muſcoſis & vdis tractibus,infima radix puſilla, exilibus fibris,duris & raris,quæ ſubſunt ſpicatis comoſiſq; torulis, minimum digitum craſsis, colore palleſcentibus ex fuſco,ferè palmum altis,non valde mucronatis, ſed quadantenus

Forma.

Lib.& c.12.

In cap.6. lib.1.

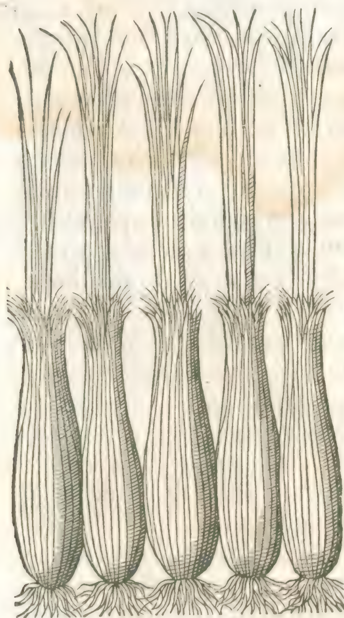
Lib. 8. ſim. Lib. 9. c. 4. me. loc. In Aduerſ.

fol.43.

SPICA NARDI, Indica.

NARDVS SPVRIA
Narbonensis, Penæ.

tenus per extrema recisis: folio est viridi, rigido, iunceo, vix pedem alto, numeroso, quod ab ima radice ortum trans spiceam comam imum caulem ambientem sese exerit: multæq; plãtæ quasi vno cespitis ambitu implexæ, vnius effigiẽ præseferunt. Tota inodora est præter capillamenta spicea, multò crassiora quàm Indicæ, odore musci querni, vel terrestris. Garcias, in Aromatum Indicorum historia, refert nardum Indis vocari *Cahzaçara* nasciq; in Mandon & Chitor prouinciis, Regnis Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta fluuium Gangem, quem incolę Ganga appellant. Præterea non esse diuersa nardi genera, sed vnicum duntaxat sibi notũ esse nardi genus, id scilicet quod ex memoratis locis adfertur. Prouenire quidem in monte quodã qui altera parte Orientem spectat, altera Occidentem, ad quẽ scilicet Occidentem sita est Syria, multis regionibus ab India discreta. Sed tamẽ multis aliis regionis locis satum prouenire, nec facilè sponte nasci, neque vnam præstantiorem esse altera, spicámve habere aliã altera multò longiorem. Radix, inquit, spargit supra solum breuem virgulã, siue caulem, circiter tres palmos longum, cum longissimis, atque alias insuper virgulas multò breuiores: in summa radice spicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim modo venditur in Cambaiete, Asurate, & Gogua, aliisq; portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Persæ petunt, potissimã tamen partem ad indigenis absumi ferunt. Inuenitur interdum sordida & puluerulenta, villis ipsius plãtæ in pollinem redactis. Emitur tamen ab iisdem mercatoribus. Eo puluere manus ablui Garcias intellexit. Hac vnica nardo, inquit ille, quæ iuxta Gangem nascitur, quamq; in Occidentem exportant, vtuntur medici tum Indici, tum Turci, Persę, & Arabes. Nam quod ex ingenti pretio, quo antiquitus, teste Plinio, emebatur, colligere quidam volunt nostram nardum non esse legitimam, hîc Garcias respondet, Indias nunc magis apertas esse, regionésq; aromata gignẽtes, longè cultiores quàm veterum tẽpore fuerint, ideò multò plura aromata, maioriq; copia, & multò minùs adulterata ad nos adferri, viliusq; emi quàm antiquitus: in quorum numero nardum reponit, quæ legitima & sine mangonio ad nos importatur, licet interdũ aut maris humore sibi ascito situm contrahat, aut senio suaueolentiam illam amittat, qua initio prædita fuit. Cæterùm fabulosum esse omnino indicat, quod Andreas Lacu. suis in Dioscoridem commentariis scribit nardi vsum apud Indos esse periculosum, quoniam ex ea fiat veneni quoddam genus mortiferum, quod non modò haustum, sed etiam cuti in sudoribus inspersum, hominem statim necat, idque toxicum Pison vocari. Nam cum multis in India annis medicinam exercuerit, & non modò versatus sit cum omnis generis medicis Asiaticis, sed etiam Regibus & Principibus familiaris fuerit, nunquam tamen hoc Pison vidit, aut eius nomen audiit. Id genus quod *Sepulueda Satiech* aut *Satiach* appellat, id esse putat, quod ex Satigua adfertur, celeberrimo regni Bengala portu, & emporio ad fluuij Gangis ostia. Hæc Garcias de nardo literis prodidit. Ex quibus & aliis suprà memoratis intelligere licet nardum cuius vsus est in medicina, radicem tantùm & non aliam plantæ partem, eiúsque radicis partes spicas appellari, quas hîc Dioscorides στάχυς vocat

Cap. 33.

Lib. & ca. 12.

Lib. 2. c. 146

vocat, in allij radicibus ex multis particulis coagmentatis ῥᾶγας, & ἀγλῖθας, Theophrastus γέλγεις, Plinius nucleos, Columella ſpicas, Græci item ὄνυχας & σκελλίδας vocant. Id confirmat Galenus ſic ſcribens. Iubet Andromachus adiicere nardum Indicam, ea verò eſt quam ſpicam vocant, non quòd ſpica ſit, radix etenim eſt, ſed quod ſpicæ formam referat. Præterea hos de Philonio antidoto verſus Lib. 1. Ant.

Et drachmam dictæ falsò radicis, ab ipſa

Terra, piſſæo quæ Ioue clara manet,

ſic declarat. Quin & nardi drachmam coniiciendam iubet, quam radicem falſi nominis appellat, quoniam ſpica nardi nominatur. Vult autem eam Creticam eſſe, quum ait *ab ipſa Terra, piſſæo quæ Ioue clara manet,* quandoquidem fabularum ſcriptores Iouem in Dictæo Cretæ monte educatum aiunt, occultatum ibidem à matre Rhea, ne & ipſe à patre Saturno deuoraretur. Appoſuit autem Ioui epithetum Piſſęi, quemadmodum multi extra poëticā vulgò dicere ſolent, per Aeſculapium pergamenum, per Dianam Ephæſiam, per Delphicum Apollinem. Quidam verò non Creticam terram, ſed Indicam indicatam fuiſſe aiunt, ex qua ebur adfertur: ex hoc enim ſtatuam Iouis in Piſſa factam fuiſſe. Iam verò de eiuſdem temperamento & facultatibus ſcribens perſpicuè radicem nuncupat. Nardi ſpica, inquit, excalfacit ordine primo, deſiccat ſecundo iam completo. Compoſita eſt ex adſtringente mediocriter ſubſtantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara. Ex his conſtat facultatibus radix, & ad iecur & ad ſtomachum non ſine ratione conuenit tum pota, tum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet, morſus ſtomachi ſanat. Ventreac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat. Ad hæc & eas quæ in capite & thorace. Valentior eſt Indica, quæ nigrior eſt, quàm Syriaca. Nardus, auctore etiā Dioſcoride, vim habet calfaciendi, ſiccandi, vrinam ciendi. Quare pota aluum ſiſtit, & fluxiones ex vtero, ac ſeroſos humores appoſita cohibet. Auxiliatur etiam nauſeis cum frigida aqua pota, & ſtomachi morſibus, & inflationibus, item hepaticis, ictericis, & nephriticis. Aquæ verò incocta, & pro fotu ad inſeſſum adhibita vteri inflammationibus medetur. Valet etiam ad oculorum palpebras largo humore manātes, cilia adſtringens, & denſiora reddens. Humidis corporibus inſpergitur. Miſcetur & in antidota. Reponitur ad ocularia medicamenta in vaſe nouo non picato, in puluillum detrita, ac cum vino in paſtillos coacta. Lib. 8 ſim. *Temper. & Vires.*

NARDVS CELTICA. CAP. XXII.

NÁΡΔΟΣ κελτικὴ Græcè, Latinè Nardus Celtica, & Nardus Gallica, aut potiùs hodie nuncupanda Liguſtica, quòd, vt olim Dioſcoridis ita nunc quoque in Liguriæ Alpibus naſcatur, eodem teſte tempore, patrio nomine Saliunca dicta: perperàm enim in excuſis codicibus ἀλιόγγια pro σαλιόγγια legitur, atque eo corruptiùs vbi ſcribit, ἢ νάρδῳ κελτικῇ ἣν ἔνιοι σερίνην ἐκάλεσαν. Id eſt, aut nardo Celtica, quam ſerinen aliqui vocauerunt. Dubium enim nō eſt, quin σαλιόγγιαν pro σερίνην ſcripſerit Dioſcorides. Nam Scribonius de eiuſdem veneni remediis ſcribens, ſaliuncam habet. Adiuuantur, inquit, iam lęſi ab eo ſaliunca, id eſt, nardo ſilueſtri quamplurima ex vino ſæpius data. Arabes *Cembul Rumim* vocant. Nardus hæc, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt exiguus, qui vnà cum radicibus in faciſculos manuales colligitur. Folia habet oblōga, ſubflaua, florem luteum. Cauliculorum & radicum duntaxat vſus eſt, & odoris ſuauitas: ideò pridie aqua reſperſis faſciculis, & terra ſeparata, in pauimēto humecto charta ſubiecta ipſos reponere oportet, poſtridie verò purgare: ſic enim quod vtile eſt cum aceroſo & alieno non excūtitur, quia propter humorem firmum eſt. Secretus igitur caules ac radices, foliis abiectis, ſi reponere voles, tere, vino excipe, & digere in paſtillos, *Nomina* Lib. 1. c. 7. Lib. 2. me. leta. ca de pharico. Cap 195. Lib. 1. c. 7. *Forma.*

NARDVS CELTICA, *Matthioli.*

Lib.& c.12.

Locus.

In c.7.lib.1.

fol.132.

NARDVS CELTICA, *Altera Penæ.*

fol.132.

paſtillos, quos nouo teſtaceo vaſe diligenter operto ſerua. Optima eſt recens & odorata, multarum radicum, non facilè fragilis, plena. Quædam horum Plinius habet. Ex iis Gallicũ (ſuba. nardum) cum radice vellitur, abluiturq; vino. Siccatur in vmbra, alligatur faſciculis in charta, non multùm ab Indico differens, Syriaco tãtùm leuiùs. Pretium xiij. In his probatio vna, ne ſint fragilia & arida potiùs, quàm ſicca, folia. Prouenit, vt ex Dioſcoride diximus, in Liguriæ Alpibus, atque etiam in Iſtria. Hodie quoque in Genuenſibus Liguriæq; alpinis non procul Sauona vrbe. Eiuſdem magnus habetur prouẽtus, auctore Matthiolo, in Stiria, Auſtria, Carinthia, vbi Indemburgẽſes ruſtici è ſuis montibus quotãnis innumeros comportant ſaccos faſciculis plenos, quos mercatoribus vendunt, qui in Syriam & Aegyptum merces conuehũt, quòd Siriis & Aegyptiis nardus hæc maximè expetatur ad balnea quibus frequẽter vtuntur. Vera Celtica nardus ex Matthiolo hîc depicta eſt, cui ſimilem depinxit & deſcripſit Pena his verbis. Puſilla herbula eſt, aliquantum proſerpens, deinde ſe ſurrigens, cauliculo palmum & ſeſquipalmum alto, ad quem imum folia ceſpites ſummos conflant, exigua, tenuia, gnaphalij montani, aut gentianellæ minimæ, pallida & ſublutea, infernè anguſta, qua radicis ceruici ſquaroſæ, aut ſquamulis tuniceis obſitæ, ſpicatim digeſtæ innituntur, ſubter quæ multæ fibrę fuſcæ villoſæq; propagines, aſari odore, & modo, in terram ſparguntur, guſtu acri, ſubamaro aromatico, ſpicam nardi ſpirante. Aliam multò elegantiorem, & multò ſimiliorem gentianæ cruciatæ foliis, à ſe repertam ſcribit Pena propè cœnobium quoddam inter Dei viridarium, & calcaris montes, in agro Narbonenſi magni & vulgati nominis. Radice eſt valerianæ maioris, paulò minore, geniculis doronici modo diſtincta, humiſtrata, acri ſapore, erodente, aromatico & amaro, nardi æmulo, foliis ſaponarię vulgaris, flaccidis ex flauo palleſcentibus, ſenis, ſeptenis've, gentianellæ adeò cognatis, vt primo intuitu eandem putes. Caulis cum maximus, cubitum altus, mediocris ſeſquipalmum: flore radiato, aureo, buphthalmi æmulo. Hanc Rondeletius nardi Gallicæ ſpeciem eſſe coniiciebat, ex cuius Meiq; radicum decocto paratam potiunculam cuidam ex illo cœnobio dyſuria laboranti cùm dediſſet, vrinæ copiam elicuit. Nardus celtica, vt tradit Dioſcorides, eadem poteſt quæ Syriaca, magis tamen vrinam mouet, & ſtomacho vtilior eſt. Prodeſt etiam inflammationibus

Lib.1.c.7. *Vires & Temper.*

mationibus hepatis,& ictericis, & ſtomachi inflationibus cum abſinthij decocto pota,item aduerſum lienem,renum & veſicæ vitia,& venenatos ictus ex vino. Miſcetur etiam in malagmata, & potiones ac vnguēta calfacientia. De eiuſdem viribus eadem ferè Plinius tradit. Cōtexemus & Gallici nardi remedia in hūc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit. Inflammationibus coli vel ex aqua, vel ex vino. Item iocinoris & renum, ſuffuſiſq; felle,& hydropicis per ſe & cum abſinthio. Siſtit purgationū muliebrium impetus. Nardus Gallica, inquit Galenus, Indicæ facultatibus quadantenus ſimilis eſt, ſed ad omnia imbecillior, præterquam ad prouocandā vrinam: ſiquidem calidior illis eſt, ſed minùs adſtringit. Haud dubium eſt quin hæc in Liguriæ alpibus vernacula voce ſaliunca dicta, ſit illa quam hi Maronis verſus innuunt, Lib.21.c.20 Lib. 8. ſim. Eclo.5.

Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis,
Iudicio noſtro tantum tibi cedit Amyntas.

Quam etiam hodie Valeſij *Selliga* vernaculè quaſi ſaliuncam vocant. Quibus aduerſari videtur Plinius, qui cùm de nardi gallici virib⁹, quæ ſuprà citauimus, dixiſſet, aliquantò pòſt, eodem tamen capite, Saliuncæ radix, inquit, in vino decocta ſiſtit vomitiones, corroborat ſtomachum, tanquam ſaliunca ſit à celtica nardo diuerſa, quam etiā ſeorſum à nardo gallica depinxit his verbis. Saliunca folioſa quidem eſt, ſed breuis, & quæ necti non poſsit, radici numeroſæ cohæret, herba veriùs quàm flos, denſa veluti manu preſſa, breuiterq; ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit, & Norici, Alpiumq; aprica: vrbium Eporrhedia, tantæ ſuauitatis, vt metallū eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratiſsimum. At Plinius diuerſas apud diuerſos auctores nomenclaturas ſecutus, de nardo celtica & ſaliunca diuerſis locis tractauit, tamen omnia de vna & eadem nardo celtica intelligi debent, quæ etiam ſaliunca nominatur, cuius Pliniana delineatio nardo celticæ bellè quadrat. Quod verò dixit, tantæ ſuauitatis vt metallum eſſe cœperit, vix dicas quomodo accipiendum ſit, & quomodo metallum eſſe cœperit, quidā tamen exponunt, propter odoris ſuauitatem metalli loco expeti, vel vt metallum conquiri, quaſi non ſit minoris indicaturæ & pretij. Vetus Cornarij Plinianus codex habet, vt melatum eſſe cœperit, quę lectio etiamſi nihil nobis ſignificet, corruptum tamen locum eſſe indicat, vt mel atticum eſſe cœperit legēdum eſſe Cornarius ſuſpicetur. Mellis enim attici, inquit idem Plinius, in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Quidam exponunt in vectigali & reditu publico cenſeri, non aliter quàm metalli fodina. Petrus Pe. fol.132. Lib.20.c.7. Em! l.7. lib.1. Lib.21.c.10

HIRCVLVS, Veterum.

HIRCVLVS CAP. XXIII.

DIOSCORIDES refert nardū celticam adulterari herba ſimili, quæ vnà cum ipſa euellitur, quā ob odoris grauitatē τράγον appellant, id eſt, hircum, ſed facilis eſt dignotio. Eſt enim herba ſine caule & candidior, & minùs oblonga folia habet, neq; radicem amaram, neq; aroma redolētem, quemadmodum vera nardus celtica habet. Idem prorſus Plinius tradidit. Cum Gallico nardo ſemper naſcitur herba quæ Hirculus vocatur à grauitate odoris & ſimilitudine, qua maximè *Nomina* *Forma.* Lib. & ca. 12.

adulteratur. Distat quod sine cauliculo est, & quòd minoribus foliis, quódq; radicis neque amaræ, neq; odoratæ. Hactenus Plinius. Huius rarissimæ plantæ, & vix dum vlli visæ cognitionem Carolo Clusio cognitionem acceptam referre oportet, qui in suis Aromatun Indicorum historiæ à Garcia medico descriptę versionibus eam depinxit, & descripsit his verbis. Antuerpiæ inter aliquot nardi celticæ fasciculos

Lib.1.c.7. plantulas quasdam inueni, quæ adamussim quadrabant cum Dioscoridis Hirculo, quem describit, eoq; nardum celticam adulterari refert. Nam plãtula est nardo celticæ similis, candidior tamen, & veluti ex viridi cinerea, sine cauliculo, minoribus breuioribusq; foliis, villosa admodùm secundùm radicem & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia præmãsa nullum aromaticum saporem reddunt, sed lenta & viscida sunt: Nardi verò celticæ folia calida sunt, cum aliqua tamen adstrictione, & odore saporéque iucundo. Hæc ille, qui hirculi iconem hanc exhibuit.

NARDVS MONTANA. CAP. XXIIII.

Nomina

ΝΑΡΔΟΣ ὀρεινὴ Græcis, ab aliquibus θυλακῖτις, & νῆεις dicta, Galeno πυρῖτις, Latinis Nardus montana. Nascitur, inquit Dioscorides, in Ci-

Lib.1. c.8. licia & Syria, ramulos & folia eryngio similia habens, minora tamẽ,

Forma. non aspera, neque spinosa: radices subsunt nigræ, odoratę, duæ aut plures ceu asphodeli, sed graciliores & longè minores. Neque caulem, neque fructum, neque flores fert. In qua historia sibi ipse repugnat Dioscorides, initio scribens nardum hanc caule & foliis eryngio similem esse, in fine capitis neque caulem, neque fructum, neque florem ferre. Quem errorem Marcellus scriptorum incuriæ adscribit, qui vocũ vicinitate decepti καύλους pro κλάδους, vel κλῶνας scripserunt. Verùm cùm hæ duę voces ramos vel surculos designẽt, qui arboribus potiùs quàm herbis conueniunt, sintq; rami iidem arboribus, qui caules herbis, videtur locus is ne sic quidem à mendo expurgatus. Qua

In cap. 8. lib.1. re legendum censet Matthiolus, οὔτε δὲ καυλὸς, οὔτε καρπὸς, οὔτε ἄνθος συμφέρει. Id est, neq; caulis, neque fructus, neque flos confert. Etenim radicis, quæ odorata est, vsus est duntaxat, non aliarum partium. Sed neque ex Cilicia, neque ex Syria nardus hæc ad nos adfertur, tamen nardum montanam hic depictam Matthiolus esse putat, quæ etsi folia eryngij non habeat, cùm tamen cætera respondeant, præsertim radices odoris fragrantia à cæteris nardi generibus nõ discrepantes, ab hac sententia haud abduci potest.

NARDVS Montana, Matthioli.

In Aduer. Pena de ista nardo Anguillaræ iudicium & descriptionem sequitur, istámque plantam montanam esse putat, quam inuenit tum in montibus Mindeno conterminis, tum Veganiis arduis, & accliuibus. Natura paruula est, valerianæ minori persimilis flore & folio, sed purpurascente, erucæ diuisura & valerianæ maioris: radici bulbi bini, oblongíque subsunt orchis ritu, è quibus caules sesquipalmum alti. Nardi monta-

Vires. næ radix efficax est ad omnia, quibus nardus celtica conuenit.

PHV. CAP. XXV.

QVAE Græcis φȣ̃, & ἄγριος νάρδος vocatur, Latinis quoque Phu, & syluestris nardus, Arabibus *Pu*, Officinis & herbariis Valeriana maior, à multis quibus valet facultatibus, & Valeriana hortensis, & Theriacaria, Gallis *Grande valeriane*, Germanis *Grosz Baldrian*, Italis *Valeriana maggiore*. Phu, folia habet, inquit Dioscorides, hipposelino aut elaphobosco similia, caulem cubitalem aut maiorem, læuem, tenerũ, in purpuram vergẽtem, cauum, geniculis interceptum, flores ad narcissi flores accedentes, maiores tamen & teneriores, & ex albicante purpureos. Radix superior digiti parui crassitudine est, adnascentes etiam radiculas obliquas veluti iũcus odoratus habet, aut veratrum nigrum, inter sese implicatas, subflauas, bene odoratas, odore nardum referentes cum quadam virosa grauitate. De quo hæc breuiter prodidit Plinius. Tertio loco Creticum, quod aliqui agrium vocãt, alij phu, folio olusatri, caule cubitali, geniculato, in purpura albicante: radice obliqua villosaque, & imitante auium pedes. Ex quibus delineationibus perspicuum est, valerianã nostratem hortensem siue maiorem, Dioscoridis esse phu. Caulem enim emittit cubitalem & bicubitalem, glabrum, concauum, éque geniculis folia prælonga, altiùs sinuata edẽtem, erucæ aut pastinacæ diuisura. Flores sunt non inuenusti, in summis ramulis vmbellatim collecti, purpurascentes per initia, odori: radix transuersa, humi immersa, crassa, pollicẽ æquat. Sola florum narcissi collatio obstat, qui in phu narcissi florum effigie esse debent, nõ autem vmbellæ vel muscarij, vt in valeriana maiori, quamquam flosculi per se omnes qui vmbellam conficiunt, forma narcissinos referãt, in purpura albicantes, deinde longè narcisso magnitudine cedunt, quos tamen maiores esse Dioscorides ait. Sed hîc mendum esse rectè Ruellius coniicit, quod in magnitudinis designatione frequẽs apud Dioscoridẽ & Theophrastum esse solet, vt μακρὰ pro μικρὰ, ἥσσονα pro μείζονα legi debeat, vt & hoc loco, quum reliqua omnia sic adamussim respondeant, vt nulla prorsus nota dissentire videatur. Apud Plinium floris nulla fit mentio. Quidam apud Dioscoridem non inconsideratè pro ναρκίσσȣ, legunt κισσȣ̃ id est, hederæ. Est enim Valerianæ flos hederæ flori specie similis. Idem obseruarunt, quod est apud Dioscoridem, phu πλάγια ἐπιῤῥίζια ἔχειν, καθάπερ χῖνον ἢ ἐλλέβορον μέλανα, Plinium legisse apud quẽdam ex vetustis herbariis, ἢ μελανπόδιον, & ita reddidisse, quasi legisset τοὺς τῶν ὀρνίθων πόδας. Præterà facultates consentiunt. Phu enim auctore Dioscoride, vim habet calfaciendi, ciendi vrinas arida pota. Decoctum ipsius eadem præstare potest. Valet etiam ad lateris dolorem, menses cit, & antidotis miscetur. Eadem ferè Plinius tradit. Eius verò quod phu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita, vel decocta ad strangulationes, vel pectoris dolores, vel laterum. Menses quoque ciet, bibitur cum vino. Phu, inquit Galenus, odoratum quodammodo est. Huius herbæ radix Nardo viribus similis, sed ad pleráque infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca nardus, similiter autem vt celtica. Sic valerianæ maioris ra-

PHV, Magnum.

Lib.1.c.10.

Forma.

Lib. & ca. 12.

Pena in Aduer.

Lib.2.c.4.

Lib.1.c.10.

Temper. & Vires.

Lib.1.c.10.

Lib.21.c.20

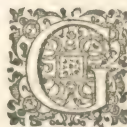
Lib. 8. sim

dix calidiuſcula eſt & exſiccãs, lotio ciendo efficax, ſuaueolens nardum, ſed tantillum grauitatis mixtæ prodit. Valeriana, vt tradit Matthiolus, ad venenatorũ ictus ex vino pota valet, & aduerſus peſtilentiam, non modò hauſta, ſed etiam olfacta. Facit ad ſtranguriã decoctum eius potum. Datur quoq; anhelosis & tuſsientibus, præſertim cocta cum dulci radice, vuis paſsis, & ſemine aniſi. Deuorata radix flatus pellit. Tota planta virens cum radicibus contuſa, & capiti dolenti admota, eius dolores, & punctiones mulcet. Facit & ad oculorum vitia albo vino incocta, deinde oculo inſtillata. Miſcetur potionibus vulnerum internorum magna vtilitate. De aliis valerianæ generibus diximus in libro de Paluſtribus, & in libro de iis quæ in aſperis, &c.

In ca. 10. lib. 1.

POLIVM. CAP. XXVI.

Nomina

GRAECIS πόλιον, Latinis ſimiliter Polium, Mauritanis *Cahade, Iahade ſeu Giade*. Eſt autem polio nomen poſitum à canitie caníſve capillamentis, & tomẽto hirſuto, quæ nõ modò capitula corymbacea, vt ait Dioſcorides, ſed etiam vniuerſam plantam incanam reddunt, perinde ac gnaphalium. Dioſcoridi duo ſunt polij genera, montanum quod τεύθελον vocant: alterum maius. Prius tenuis eſt frutex, candidus, dodrantalis, ſemine refertus, capitulum in ſummo habens, corymbi ſpecie, paruum, veluti capillatum, grauiter olens cum quadam ſuauitate. Alterum fruticoſius eſt, nõ vſq; adeò valens odore, & viribus inefficacius. De quibus hæc Plinius. Saliuncam veſtibus interponi gratiſsimum. Sic & apud Græcos polium herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, ſupérque cætera ad famam etiam ac dignitates: prorſuſq; mirum, ſi modo, vt tradunt, folia eius manè candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera eius, campeſtre maius, ſilueſtre quod minus eſt: quidam tenthrion vocant: folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Quod polium veſtibus interponi Plinius ait, de Theophraſto mutuatus eſt, ſic ſcribente, πόλιον. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τοὺς σῆτας τοὺς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθὸν. Id eſt, Polium quod cõtra vermiculos veſtibus interpoſitum valet. Cæterùm in eo Plinius hallucinatus eſt, quod polium cum tripolio confuderit. Non enim polio, ſed tripolio euenit, teſte Dioſcoride, vt colores ter die mutet, neque id quidem à Dioſcoride vt à Plinio foliis, ſed floribus adſcribitur. Præterea capitulum polio ineſt, canorum hominis inſtar capillatum, vt tradit Dioſcorides, non folia. Quod verò de polio ex Heſiodo & Muſæo citat, id Theophraſtus ſcribit his verbis. καὶ ὥς δή φασι τὸ τριπόλιον καθ' Ἡσίοδον καὶ Μουσαῖον, εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι. διὸ καὶ ὀρύττουσι αὐτὸ νύκτωρ, σκηνὴν πηξάμενοι. Gaza ſic conuertit. Adde polium, quod Heſiodo & Muſæo auctoribus, ad omnem rem ſeriam, magniq; faciendã perutile prædicatur. Præterea quod addit, inſupérque ad famam ac dignitates, &c. id etiam alio loco expreſsit: Polio Muſæus & Heſiodus perungi iubẽt dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colere. Polium montanũ quod hîc depinximus, cãdicans, foliis oblongis, leuiter

Genera.

Forma.

Lib. 21. c. 1.

Lib. 1. hiſt. cap. 16.

Lib. 4 c. 130

Lib. 9. hiſt. Cap. 21.

Lib. 21. c. 20

POLIVM, *Matthioli.*

POLIVM Alterum, Matthioli.

POLIVM Luteum, Dalechamp.

leuiter ſerratis, caulem ab imo ad ſummum per interualla veſtientibus, minoribus inter maiora ſubnaſcentibus, caulibus multis, rotundis, rectis, lignoſis, albicātibus, qui in cacumine capitula gerunt florida, candicantia, thymi fere. Tota plāta odore eſt ſuaui, acri tamen, & quadantenus graui. Alteram plantam hîc etiam pictam inter polij genera receſeri vult Matthiolus, quod quidam Iuam muſcatam vocant, capitulis, foliis, floribus, odore, facultate, polium referens montanum. Ob id affirmat ſecundū eſſe polij genus à Dioſcoride deſcriptum. Neque enim illo fruticoſius eſt, neque minus odore & viribus præſtans. Prouenit in collibus, arduis præſertim locis, folioſa herba humi procūbens, foliis roſmarini coronarij, minoribus, duriuſculis, auerſa parte incanis, cauliculis tenuibus, rotundis, ſubalbicantibus, flexilibus, capitulis in cacumine albicantibus, alterius polij capitulis haud multum diſsimilibus, radice ſimili. Tota planta ſuauiter olet, & minùs quàm alterum Polium nares ferit. Polium aliud ex Dalechampio proponimus, lùteum cognominatum. In aridis montibus naſcitur, iiſdemq; locis quibus thlaſpi montanum. Id polio priori prorſus ſimile eſt, niſi quod florum corymbi in illo caui, in hoc luteo colore micāt, ſpectatu iucundi, & validiorem ſuauiorémque odorem halant. Sunt & huius folia aliquātò quàm huius latiora & ampliora. Cluſius Polij genera aliquot recenſet. Quarti iconem hîc exhibemus. Eſt id tenellum, ra-

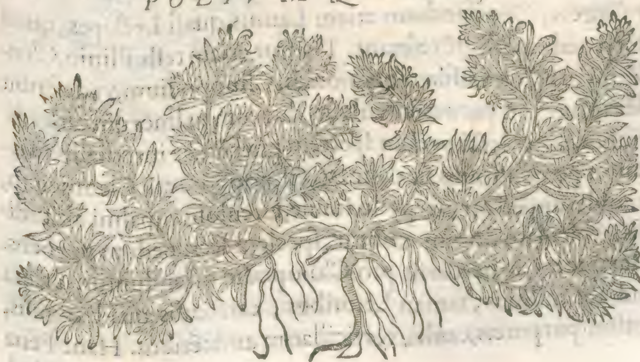
In cap. 107 lib. 3.

Locus.

Forma.

Lib. 1 ſtirp. Hiſpa. c. 65.

POLIVM Quartum, Cluſij.

mulis exilibus, dodrantalibus, humi diffusis multa lanugine candida tectis, qui subinde ad nodos radices agunt: folia mediæ inter primum & secundum magnitudinis, breuiora tamen, denticulata, admodum tomentosa: quæ causa est, vt in tenellis foliis nulli denticuli conspiciantur, nisi diligenter obseruentur, capitula superioribus paulò minora, totáque tomentosa, in quibus flos purpureus. Hoc Polium vidit ille Murciano regno tantùm, solo arenoso. Vulgus *çamarilla* vocat, & Chamæpityn esse putat. Ab eo quintum genus solùm modò differt, quod tenerius sit eo, & flores albos proferat. Vtrumque nihil ferè nisi tomentum sunt, & odoris suauitate reliqua genera superant. Hæc Clusius. Aliud Polium montanum minimum pingendũ curauit Lobellius, montano vulgari per omnia simile, sed quadruplò minus. In Allobrogum collibus & Delphinatus Galliæ prouenit. Poliorum decoctum potum, vt auctor est Dioscorides, serpentium ictibus auxiliatur, hydropicis, morbo regio, splenicis: item cum aceto, capiti dolorem adfert, & stomacho noxium est, aluum & menses ciet, quin & substratum suffitumq; serpentes fugat, impositum vulnera glutinat. Eadem ferè Plinius tradit. Polium contra serpentes substernitur vel portatur. Medici in vino decoquunt recens, vel aridum, illinuntq; vel spleneticis propinant ex aceto, morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoq; sic illinunt. Secundas mulierum partúsque emortuos expellit. Item dolores corporis, vesicas inanit, & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento quod Alexipharmacon vocat. Stomacho tamen inutile esse, capútque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Quibus postremis verbis vt dubium ponit, quod Dioscorides affirmat.

POLIVM Montanum Supinum minimum, Lobelij.

Lib.3.c.107

Vires & Temper.

Lib.21.c.20

Lib. 8. sim. De iisdem hæc prodidit Galenus. Polium amarum est gustantibus, & modicè acre. Quare obstructione liberat viscera omnia, vrinámque & menses ciet: ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, & maximè species eius quæ fruticosa, aridum cum fuerit, rebellia vlcera sanat illitum, & magis hoc præstat quod minus est. Poliũ minus quo etiam vtimur ad antidota, & acrius & amarius est quàm maius, adeò vt ex tertio sit ordine deficcantium, ex secundo autem completo excalfacientium.

CLINOPODIVM. CAP. XXVII.

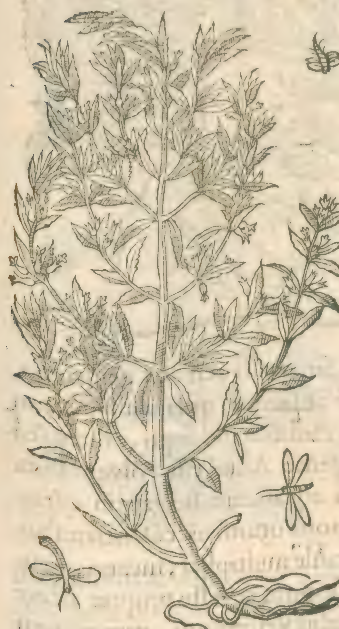
Nomina Κλινοπόδιον Græcis, Clinopodium etiam Latinis, quasi Lectipes, quod surculi erecti pedum effigiẽ referant. Dicitur etiam teste Plinio, Cleonicium, Zopyron, quibusdam ocimoides. Clinopodium, vt describit Dioscorides, frutex est paruus, surculosus, duorum palmorum altitudine, foliis serpyllo similibus, flores lecti pedum speciem præbẽt, ex interuallis marrubio similes. Nascitur in petris. Plinius sic deliniat. Clinopodiũ alij Cleonicium, alij zopyron, alij ocimoides appellant, serpyllo simile, surculosum, palmi altitudine. Nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum præbens. Duæ plantæ, inquit Matthiolus, ab herbariis pro Clinopodio ostenduntur. Prima foliis est serpyllo haud absimilibus, tamen latioribus, cauliculis quadrangulis, tenuibus, hirsutis, floribus purpureis, caules verticillatim ambiẽtibus. Hanc Pena & Lobel.

Lib.24.c.15.
Lib.3. c. 93.
Forma.
Locus.
Lib.24.c.15.
In cap. 93. lib.3.

CLINOPODIVM *Prius, Matthioli.*

CLINOPODIVM *Alterum, Matthioli.*

& Lobel. Acinon faciunt, vt suprà monuimus. Altera foliis est oblõgis, in cacumine mucronatis, in ambitu serratis, floribꝰ inter folia subpurpureis, balaustij effigie. At illa, inquit, lõgè magis quàm hęc Clinopodiũ refert, tum quòd folia magis serpyllum exprimant, tum quòd flores qui in summis caulibus sunt, lecti pedis basim quadamtenus referunt. Verumtamen herbæ gustus eum à sententia deduxit. Cùm enim Galenus scribat Clinopodium ex tertio esse calfacientium & siccantium ordine, quæ qualitates in istis plantis haud percipiuntur, neutra verum Clinopodiũ dici potest. Hodie notißima est herba Clinopodij nomine, vt scribit Pena, etiã Pharmacopœorũ vulgò apud Monspelienses & Lugdunenses, in qua ad veri Clinopodij expreßionem nihil desideres. Aridos enim & glareosos occupat tractus, surculis compluribus, sesquipalmo longioribus, radice exigua, foliis paruis, serpylli foliis paribus & similibus, vel calaminthæ montanæ, vel ocimi minimi, nonnullis leuiusculis in ambitu crenis: cauliculi complures sarmentosi, crebri, ab imo ad summum geniculati sunt, verticillis, & paruis alabastris lamio similibus, quaternis, sed multò minoribus, crura diuaricata totidẽ exprimẽtibus, purpureis flosculis calaminthæ. Calida planta calorem nõ ita magnum gustãti præbet, sed siccitatem, odorem suauem spirat serpylli quadãtenus. Huius figuram si propiùs intueare, quæ melius Clinopodium exprimat reperies nullam. Nam *Mastic* Gallorum Maro quadrat aptiùs quàm Clinopodio, sicuti vult Dodonæus, nec verticillis aut floribus marrubij tam cõcinnè conditis vel digestis, nominis argumẽtum, nempe lecticę vel triclinij pedem refert. Illud Penæ Clinopodiũ à Lobellio depictũ est Ocimũ siluestre, siue Acinos Dodonæi in florum Historia perperam Calamintha mõtana Tragi, Clinopodiũ alterum Matth. sed Dodonæi & Lobellij picturæ foliis additi pili: quæ res facit vt Clinopodio Matthioli dißimile videatur. Bibitur herba hæc, auctore Diosc. aduersus serpentiũ ictus, cõuulsa, rupta, & strãgurias. Mẽses educit & fœtus. Pẽsiles quoq; verrucas eiicit diebus aliquot potũ. Aluũ sistit decoctũ ad tertias, potumq́;, nõ febricitãtibus in vino, febricitantibus in aqua. Horũ quædã Plin. habet. Bibitur ad cõuulsa, rupta, strãgurias, serpentiũ ictus. Itẽ decoctæ succus. Galenus tradit Clinopodiũ excalfaciẽdi vim habere, sed nondũ adurendi: esse verò essentiæ subtilis, & tertij ordinis tum excalfacientiũ, tum resiccantium.

Clinopod. Penæ.

Li. 2. ca. 57.

Lib. 3. c. 93.

Vires & Temper.

Li. 24. ca. 15.

Li. 7. simpl.

POLYCNEMVM. CAP. XXVIII.

Nomina. GRAECE πολυκνήμον dicitur, Latinè Polycnemum, quasi multitibiam aut multisuram dicas, quod multis geniculis intercepta sit. Frutex est surculosus, vt breuiter describit Dioscorides: folia habẽs origano Lib.3.c.92. similia, caulem vt pulegij, multis geniculis distinctũ, non tamen ha- Forma. bet vmbellam, sed paruos in cacumine corymbos, cum acri quadã odoris iucunditate. Polycnemum, inquit Plinius, cunilæ herbæ simile est, semine pulegij, sur- Li.24.c.14. culosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore. Quæ lectio si recta est, in Dioscoride verbum σπέρμα deest, vt legatur, τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνατον, σπέρμα δὲ ὥσπερ γλήχωνος. Idest, caulem multùm geniculatum, semen veluti pulegium, vt non in caule, sed in semine Polycnemi ad pulegiũ facta sit collatio. Huic succinctæ delineationi plantam appictam satis conuenire arbitratus est Dalechampius, quæ in aridis & æstuosis Corsicæ montibus, vnde ad eum allata est, gignitur, radi-

POLYCNEMVM, Dalech.

POLYCNEMVM, Lobellij.

ce breui, fibrata, nigricante, caulibus palmum altis, surculosis, crebrò geniculatis, foliis tragorigani, hirtis, odoratis, acribus, eximium ac suauem quemdam odorem spirantibus, flore nõ vmbellæ specie, sed in summis caulibus oblongo, ex cæruleo rubescente, ac ex vasculo longo, & herbaceo emergente. Aliud esse Polycnemum opinantur Pena & Lobellius, scilicet Calamintham aquaticam Belgarum quemadmodum capite de Calamintha iam monuimus, notis omnibus cõsentientibus. Est enim fruticosa & exigua planta, radice exigua, caule multiplici, incano, geniculato, quadrato, foliis origani vel pulegij, vnde pulegium agreste propter odorẽ & folia similia dicitur, floribus corymbi specie, cæsiis vel pulegij, verticillatim caules & surculos ambiẽtibus, & in summo instar corollæ vel corymbi cõgesti ex pluribus flosculis, veluti in pulegio. Vniuersa planta suauem spirat odorem, sed acrimonia quadam nares ferientem. Inter ver nacta & sata, in marginibus agrorũ & pratorum Belgij & Angliæ prouenit. Huius Iconẽ felicius & veriùs expressam, quàm

quàm capite de Calamintha additis floribus & pullis è radice ſurgentibus, ex Lobellio hîc exhibemus. Polycnemum, inquit Dioſcorides, recens vel aridū illitum vulnera glutinat, ſed quinto die ſoluere oportet. Bibitur cum vino ad vrinæ ſtillicidia, ruptaq́ꝫ. Quæ ſic breuiter Plinius. Polycnemum ferro factis vulneribus commanducata imponitur: quinto die ſoluitur. Lib.3. c.92. *Vires.* Li.24.c.14.

HYSSOPVM VVLGARE. *CAP. XXIX.*

YΣΣΩΠΟΣ Gręcis, Latinis Hyſſopus & Hyſſopum, Arabibus *Cyſe, Iuſa*, ſeu *Iabes*, Italis & Hiſpanis *Hiſſopo*, Gallis *Hiſſope*, Germanis *Iſop.* Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Vt Græca Dioſcoridis Hyſſopus, ita hæc Arabum & Meſuæ auctoritate dudum recepta, & in Officinas deducta, duûm eſt generum. Hortenſis ſiue ſatiua, & montana ſiue ſilueſtris. Hyſſopus hortenſis, quæ in hortis non ſolùm Officinarum, ſed etiam culinarum cauſa colitur. Hyſſopus Arabum Meſuæ & Officinarum, herba eſt ſiue frutex paruus ſurculis multis ab vna radice prodeuntibus, lignoſis, ſeſquipedalibus, quos totos folia veſtiunt circumquáque per interualla, oblonga, duriuſcula, odorata, guſtu feruida & amariuſcula, ſatureiæ vulgaris ſiue ſatiuæ ſimilia, flores ſurculorū ſummitates ſpicæ modo ornant in cæruleo purpuraſcentes, radix lignoſa & multifida. Eadem hortenſis, vt affirmat Pena, in Anglia nullo mangonio dimi- *Nomina* *Genera.* *Forma.* Matth. in ca.26.lib.3. Fol.185.

HYSSOPVS Satiuus vulgaris.

HYSSOPVS Vulgaris ex Codice Cæſareo.

dio ſui, foliis & ramulis adeò candicat ſine lanugine, vt quamlibet niuem aut calcem facilè prouocet, ſemiſſe altera viridi remanente. Huic ſimilem aliam reperiri quidam ferunt cauliculis breuioribus, & plurima parte humum verſus reclinatis: foliis paulò nigrioribus ac craſsioribus: floſculis verò in cacumine in breuis ſpicæ modum digeſtis, colore quoque pulchrè cæruleis, & ſuperioris forma ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rariſsima. Hyſſopum hãc paſsim Officinæ & vulgò appellant. Germani ac Belgæ *Iſpen*, aut *Yſope*, Itali *Hyſſopo*, Hiſpani *Iſopo*, Galli *Hyſſope*. An autẽ veterum

veterum legitima Hyssopus sit, non parùm, nec temerè, ambigitur. Tametsi enim Hyssopum veluti omnibus cognitam, nullis notis Dioscorides exposuerit, extant tamen quædam de eius forma alibi, quæ vulgari Hyssopo nequaquam respódent. Origanum Heracleoticum folium habet Hyssopi similitudine: Chrysocome comam habet corymboidem, similem Hyssopo. Plinius lib.27.cap.12. Stœchadē ait odoratam herbam, coma Hyssopi. Accedit icon ipsius Hyssopi, quæ in perquam vetusto Cæsareæ bibliothecæ exemplari reperitur, foliis latis, Origani similibus, & capitulis in summis virgis eminentibus. Atque ex his non esse legitimam, quæ vulgò pro Hyssopo habetur, manifestum est. Cæterùm quod ad facultates vulgaris Hyssopi attinet, gustabilis huius qualitas acris, cum nõnulla amaritudine coniuncta, calidam ipsam esse ostendit, & siccam tertio ordine, tenuis quoque essentiæ, ac expurgandi vim habere. Non inutiliter idcircò, imò efficaciter, ad omnes pulmonis ac thoracis frigidos morbos in eclegmate, aut alio modo vulgaris Hyssopus adhibetur. Obstructiones aperit, crassa incidit: lenta attenuat, &, vt faciliùs expuantur, præstat. Cum carnibus bubulis decocta non insuauiter ex iure editur, ori ac ventriculo grata: vrinas verò etiã mouet, & ad vrinæ stillicidium vtilis est.

HYSSOPVS Montana, Fuchs.

HYSSOPVS Arabum, flore rubro, Lobellij.

Hyssopus montana coma & floribus, tota denique facie satiuæ similis est, folio tamen asperiore, gustu amariore, nec vsque adeò acri. Hyssopus duplex, inquit Lib.2. c.18. Mesues, hortensis & montanus. Ille semicubitalis, caulibus & ramis paucioribus quàm thymus, foliis thymi, sed maioribus, flore purpureo. Hic breuior, & foliis *Locus.* minoribus. Hyssopus prior in hortis omnibus fruticat, montanus in Saluatino monte Comitatus Goritiensis teste Matthiolo. Pena nasci ait in collibus asperis Romaniæ & Veronensis tractus, præsertim secus Athesim, & angustias saxorum & arcem munitissimam, quæ Imperatoriam à Venetorum ditione discriminat, è regione montis Baldi. Hyssopum Arabum flore rubro, & interdũ albo alunt cultiora vireta Belgica, auctore Lobellio, sed floribus sæpiùs vnico tantùm ordine digestis.

gestis. Hyssopus, auctore Mesue, calidus est & siccus ordine secundo, vel potiùs tertio. Pituitam crassam & putrem purgat, sed minùs quàm thymum. Thoracem & pulmones partesq; alias respiratorias pituita eadem, & humoribus aliis putribus & pure expurgat, & tenuando ac incidendo, tergendoq; sputum facilè reddit. Ob hæc asthmati, tussi à materiis prædictis est salubris, & epilepsiæ pituitosæ, cæterísque cerebri affectibus pituitosis præsertim sumptus syrupo, vel decocto, cum oxymelite scillitico, & cum origano, etiam in omni ætate expertus: coctionem quoque iuuat. Propter hæc respirationem leuat, & cutis colorem floridum efficit. Coctus cum vino hepatis, lienis, & aliorum viscerum tumores resoluit sumptus, & cum ficubus & iride, & nitro admotus. Lumbricos necat cum ficubus coctus: cum aceto vel oxymelite dolorem dentium sedat: suffitu aurium tinnitũ dissipat. Nam tenuat, terget, digerit, flatus dissipat. Præstantior qui odore & sapore acerrimo est, præsertim qui habitior, & quo tempore florere incipit, quando etiam colligẽdus. Imbecilliter purgat nisi cardamomum & ius misceatur (ex Dioscoride legendum, nisi cardamum, id est, nasturtium, & iris misceantur: quamquam vulgati Dioscoridis codices μιγνέῦλος καρδαμώμυ pro καρδάμυ habeant) miscendum autem esse cardamum res ipsa indicat, & Macri versus: Lib.2. c.18. *Temper. & Vires.*

Cardama si iungas, his solues fortiùs aluum.

Aut cum manna, vel melle, vel vuis passis purgatis, vel scilla coquatur. Mediocrẽ sustinet coctionem & trituram, vt thymum. Datur decocto à drachmis sex ad drachmas decem, puluere à drachmis tribus vsque ad drachmas septem. Scribit Matthiolus hyssopum tenuium esse partium. Ideoq; incidere, aperire, attenuare, & abstergere. Aduersari serpentium ictibus, si cum sale & cumino tritum ex melle vulneri illinatur: ex oleo inunctum pediculos necare, & capitis pruriginem tollere. Iuuare comitiales quoquo modo sumptum, sed valentiùs id efficere in catapotiis hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubij & castorei singulorum semidrachma, radicis pæoniæ drachmæ duæ, assæ fœtidæ scrupulus: teruntur omnia, & cum succo eiusdem Hyssopi finguntur catapotia septem, è quibus vnum duntaxat quolibet vesperi deuorandum, cùm dormitum se recipit æger. Hyssopum Dioscorides, vt herbam nulli non cognitam non descripsit, sed paulò pòst Origanum heracleoticum folium habere Hyssopo simile dixit tantùm, de vmbella enim circinata Hyssopi nulla sequitur mentio: deinde onitidem folio esse candidiore & Hyssopo similiorem. Hunc Hyssopum ex Dalechampio hîc exhibemus, folio rotundo, origani heracleotici, nihil odore, sapore, floris spica cærulea diuersum à vulgari, sed ea re tantùm, quòd folium maioranæ pulegióve simile ac rotundum in longũ nõ porrigitur vulgaris modo. Lugduni colitur in hortis quibusdam. Pena longè diuersum Hyssopum genuinum Dioscoridis statuit, nimirum communem illam Maioranam, in Gallia & Belgio notam, quæ Maiorana crassa, & Anglica vocatur, quia in Anglia lætior, & cibo aptior prouenit, præsertim in hortis. Quod, vt probet, ponit ex Dioscoride Heracleoticum foliis esse Hyssopi similibus, sed vmbellam Ca.93. li.3.

HYSSOPVS Folio Origani, Dalechamp.

HYSSOPVS Genuina Græcorum, Pen.& Lob.

HYSSOPVS Nemorensis & lutea.

bellam non circinatam vel turbinatam habere qualem Hyſſopus:deinde Onitidẽ candidiore folio,& ſimiliorem Hyſſopo quàm Heracleotico:ſemen non eſſe quidem corymbos, ſed ita coniunctum , vt ſpeciem corymborum præbeat. Adhæc ſerpyllo omnibus notiſsimo folia & ramulos origani tribuit Dioſcorides, cui origano Hyſſopum aſsimilauit foliis & vmbella. Præterea Maioranam hortenſem Crateuas, Iſaach , Serapio , Meſues Hyſſopo ſimilem faciunt. Quare cùm communis illa maiorana Anglica ſiue craſſa vmbellã habeat circinata turbinatámue, denſam & congeſtam ex multis floſculis purpureis : ſemina frequenti pericarpiorum ſerie ac coaceruatione coniuncta in corymbi modum , non ſecus atque in Maiorana, in origano onitide & vulgari : cum folia & tota effigies,odor ſuauis Origani heracleotici,acrimonia nitior,vires ipſę conſentiant,nullam aliam plantam tot notis exprimere genuinum Dioſcoridis Hyſſopum cenſet. Eam elegantiore pictura quàm ea quæ capite de Maro poſita eſt, ex Lobellio hîc repræſentandam duximus. Hyſſopus lutea in vmbroſis lucorum & ſyluarum marginibus ac cliuis gignitur,radicibus paucis,exiguis,breuibus,nigris,caule dodrantali, quadrato, in ramulos paucos brachiato, è foliorũ alato ſinu emergẽtes foliis oblongis,anguſtis,minimè crenatis,Hyſſopo aut ſatureiæ ſimilibus,flore paruo, oblongo,infra candicante,ſupra aureo velut aperto quodam rictu hiante,guſtu ſubamaro & auſtero. Floret Mayo & Iunio.

ABROTONVM. CAP. XXX.

Nomina BPO'TONON Græcis, Abrotonum Latinis nominatur, Mauritanis *Cathſum*, *Keſum*, ſeu *Gaiſſum*, Italis & Hiſpanis *Abrotono*. Dictum eſt autẽ Abrotonũ, vt teſtatur Nicandri interpres διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν ϗ ἁπαλὸν φαίνεσθαι, ἄλλως τε ϗ διὰ τὸ δυσῶδες εἶναι, hoc eſt, quòd cõſpectu tenerum,molle,& delicatũ appareat etiã,aut quod grauem acrémue, & difficilem halitum ſpiret. *Genera.* Abrotonum duorum eſt generum,veterũ & recentiorũ omnium

ſententia

ABROTONVM Fœmina, Matthioli.

ABROTONVM Mas, Matthioli.

ſententia, Mas & fœmina. Plinius marem campeſtre vocat, fœminam montanũ. Abrotonum fœmina Gallis *Petit Cyprez*, *& Cyprez de Iardin*, *& Garderobbe*, Germanis *Gurten Cyprez*, Italis *Santolina*. Frutex eſt arboris ſpecie, ſubalbus, foliis circum ramulos minutim inciſis ſeriphij modo, corymbis in ſummo aureis. Prouenit æſtate, odoratus cum quadam grauitate, guſtu amaro. Abrotonum mas, Gallis *Auronne*, Germanis *Stabuurtz*, ſarmentoſum eſt, gracili ſemine vti abſinthium: λεπτόκαρπον enim legimus in vulgatis codicibus, Ruellius λεπτόκαρφον, ideſt, gracilibus ramulis. Plinius. Abrotonũ odore iucundè graui, floret æſtate. (Cornarius legit, Abrotonum iucundi odoris eſt & grauis, floret æſtate:) flos aurei coloris: vacuum ſponte prouenit: vel, vt in vetuſtis codicibus legitur: in vacuis ſponte prouenit. Cacumine ſe propagat. Seritur autem ſemine meliùs quàm radice, aut ſurculo: ſemine quoque nõ ſine negotio plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Vtrumq; æſtate: alſioſa enim admodũ ſunt: & ſole tamen nimio læduntur. Sed vbi conualuere, ritu vitis fruticant. Sic enim exẽplaria vulgaria habent, cùm ex Theophraſto, vt mox dicetur, vt ruta, vel rutæ vice legendum ſit, non ritu vitis: quorum poſtrema ex Theophraſto mutuatus eſt. Ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἢ ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει ἀπὸ ῥίζης καὶ παρασπάδος (ſic enim legit Gaza, & rectè, vt contextus apertè demonſtrat, nòn vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει, ἢ ἀπὸ ῥίζης, &c.) χαλεπῶς γὰρ καὶ ἀπὸ σπέρματος προμοχθευόμενον ἐν ὀστράκοις, ὥσπερ οἱ ἀδώνιδος κῆποι. σπείρεται τοῦ θέρους. δύσριγον γὰρ σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπίκηρον, ὅπου καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπει. ἐμβιῶσαν δὲ αὐξηθὲν, μέγα καὶ ἴσχυρον καὶ δενδρῶδες, ὥσπερ τὸ πήγανον: πλὴν ξυλωδέστερον πολὺ τοῦτο, καὶ ξηρότερον, καὶ αὐχμωδέστερον, Ideſt, Abrotonum radice aut auulſo ſurculo potiùs quàm ſemine germinat. Semine verò difficulter exit. Fictilibus vaſis depactum qualia ſunt, in quibus Adonidis hortos inſtruunt. Seritur æſtate. Eſt enim alſioſum vehementer, atque morbis obnoxium, etiam vbi ſol ſplendidè illucet: ſed vbi conualuerit, creueritque, magnum ac robuſtum arboreſcit, inſtar rutæ, niſi quòd multò eſt lignoſius, ſiccius, ſquallidius. Quæ ſi recta eſt Gazæ lectio & interpretatio, Plinius contrario planè ſenſu hæc conuertit. Præterea hæc verba, ὥσπερ οἱ ἀδώνιδος κῆποι, aliter legiſſe videtur, qui Adonium Latinè reddiderit, perinde ac ſi herbæ cuiuſdam peculiare nomen eſſet. Totũ eum locum Plinij corruptiſsimũ quidam

Li.& c.21.

Forma.

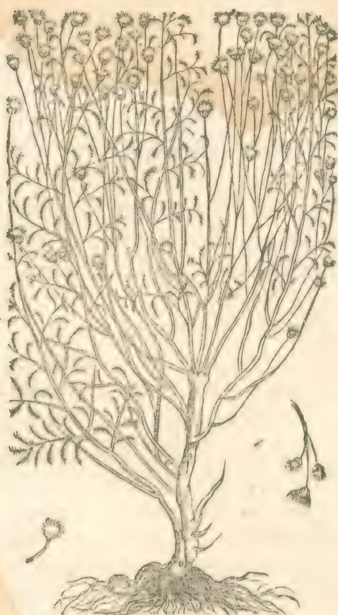
Li.21. c.10.

Emb.26.li. 3.

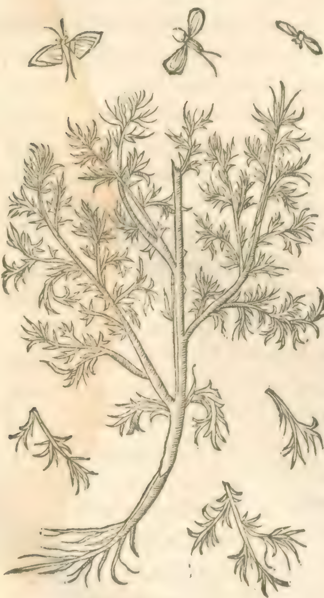
Lib.6. hiſt. cap.7.

ſic reſtituunt. Seritur autem viui radice, ac ſurculo, melius quàm ſemine: & ſemine quoque non ſine negotio plantaria transferuntur: in Adωnidis hortos, æſtate. Vtrumque alſioſum admodum eſt, & ſole tamen nimio læditur: ſed vbi conualuêre, inſtar rutæ fruticant. Abrotono ſimile odore leucanthemō, flore albo, folioſo.

ABROTONVM Fœmina, Dodonæi.

ABROTONVM Mas, Dodonæi.

Quin Gallorum pumila ſiue hortenſis cupreſſus ſit Abrotonum fœmina, minimè dubitandum: tum quia notis candoris, amaritudinis, fruticis arborei habitu, corymbis aureis, foliis minutiſsimè ſciſsis ſeriphij modo illi quadrare videtur, tum quia viribus iiſdem nec ignauioribus polleat, quas Dioſcorides & Galenus illi aſsignarunt. Non ſolùm in hortis frequens colitur, ſed etiam Galliæ Narbonenſis vt Nemauſenſibus vinetis, & campis patentibus fruticat plurima, ſeſquicubitum alta, ex virore cādida, corymbis bullatis, crebris, fuluo colore nitentibus menſe Iulio, cætera hortenſi ſimilis, ſed odoratior, lignoſior, cuius ſemine lumbricos necant mulierculæ. Hanc plantam non Abrotoni fœminæ, ſed chamæcypariſsi Plinianæ nomine depinxerunt, & deſcripſerunt Fuchſius & Dodonæus, quæ & Santolina nuncupatur, eiuſque nullam à Græcis factam fuiſſe mentionē ait ille. Pro qua pictam dedit Dodonæus plantā quæ eſt Abrotonum ſilueſtre, quod Fuchſius Abrotonum marem facit. Abrotonū verò fœminā, idem Fuchſius abſinthij ſpeciem, de qua paulò pòſt dicemus. Aurône Gallica, hortis ruriq́; orianda, Abrotonum mas meritò cenſetur, ſarmentoſum duriúſque, ſeminibus tenuibus, odorum, ſubalbidum, amarum, foliis fœniculi modo minutim inciſis, paulò latioribus ornandis hortis, & deambulacris concinnandis apta, flore luteolo, abſinthij, minore. Vtriúſque Abrotoni ſemen feruefactū, vt ſcribit Dioſcorides, itemq́; crudum cū aqua potum, orthopnoicis, ruptis, conuulſis, iſchiadicis, vrinæ difficultatibus, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Potum in vino exitialium venenorum antidotum eſt, cum oleo, rigentibus illinitur. Serpentes lecto inſtratum & ſuffitum fugat. Cum vino potum aduerſus eorūdem morſus, peculiariter autem ſcorpionum & phalangiorum prodeſt. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto aut pane illitum ſubuenit. Tritum cum farina hordeacea, decoctumq́; tubercula diſcutit. Plinius eadem ferè tradit. Vſus eſt & foliis, ſed maior ſemini ad excalfaciendum: ideò neruis vtile, tuſsi, orthopnoicis, conuulſis, ruptis, lumbis

Ca.334.p. hiſt. Lib.1. c.19.

Lib.3. c.25. *Vires & Temper.*

Li.& ca.21.

lumbis, vrinæ anguſtiis. Datur bibendũ manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes: ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ pōdere. Prodeſt & vuluæ. Concoquit Panos cum farina hordeacea, & oculorũ inflammationibus illinitur cum cotoneo malo cocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturq́;. Efficaciſsimum cōtra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt ſcorpionum & phalangiorum: & contra venena alia potu prodeſt, è quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorũ mala. Ramo eius ſi ſubiiciatur puluino, venerem ſtimulari aiunt: efficaciſsimamq́; eſſe herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur. Galenus de iiſdem diſtinctiùs ſic ſcripſit. Abrotonum calidum eſt & ſiccũ ordine tertio, cuius temperiem maximè ex guſtu inueniemus: eſt enim admodùm amarum. Itaque nō inſtrenuè calfacit & ſiccat. Nam ſiue comā eius cum floribus (reliqua enim palea inutilis eſt) cōtuſam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur: ſiue eo in oleo macerato caput aut vētrem perfundere velis, admodùm calfacere reperies. Quin & ſi qui per circuitus rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionē rigorum hoc voles cōfricare, minùs vtique rigore concutientur: imò & ſenſus quidem protinus vbi admotũ fuerit, ipſum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat, par eſt, nimirũ cùm ſit amarum. Scies autē protinus quod & digerēdi, & incidendi quādam vim habeat: ſed & quod magis quàm Abſinthio id magis neceſſario inſit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex guſtu (pauciſsimæ ſiquidē acerbitatis particeps Abrotonum eſt, nō paucæ verò abſinthiũ.) Deinde ex eo quòd inimicũ ſit ſtomacho Abrotonum, velut etiam Seriphiũ, gratum verò & amicum abſinthium. Abrotonum vſtum calidum ſiccumq́; facultate eſt, magis etiā quàm cucurbita ſicca vſta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis, ſimul & citra phlegmonē callo induratis cōueniunt: ac proinde maximè vlceribus iis quæ in pudēdorum præputiis ſunt cōpetere vidētur. At cinis Abrotoni

Li.6.

ABROTONVM Odoratum humile, Lobellij.

ABROTONVM Inodorum, Lobellij.

vlceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco in oleo tenui, cicino ſcilicet, aut rhaphanino, aut ſicyonio, aut veteri & maximè ſabino, ad alopecias accommodatur: tum barbam tardiùs enaſcẽtem cum aliquo dictorũ oleorum elicit, ſed nec minùs illis lentiſcino maceratũ. Quippe pro eo quod tenuium eſt partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax eſt, & calidum. Lobellius & periti alij Herbarij plantam aliam hic appectam Abrotoni ſpeciem ſtatuêre: quia ei bellè quadrat. Eſt enim foliis nõ abſimilibus: ſed viticulis denſiſſimè ſtipatis fruticat ſeſquicubitalibus duorumq; pedum, tenuibus, lignoſis, copioſis floſculis Abrotoni ex herbido luteis, odoratis: radice lignoſa, flexuoſa & prolixa. Belgis hortenſis eſt. Item aliud Abrotonum inſipidum & inodorum, figura, folio, flore & ſemine Artemiſiæ tenuifoliæ. E collibus Gallobelgij in hortis colitur.

CHAMAECYPARISSVS. *CAP. XXXI.*

Li.24.ca.15. *Nomina* PLINII Chamæcypariſſus, ideſt, humilis ſeu pumila cupreſſus, Dalechampio ea planta eſſe cenſetur, quam Rhotomagẽſes, in quorum hortis plurima naſcitur, *Grande Camomille* vocãt, ideſt, magnum Chamæmelũ. Plãta eſt valde ſurculoſa & ſarmentoſa, radice detã nigra, lignoſa, folio criſpo, tereti, minutim diſciſſo, obſcuriùs virẽte, ramulos ſqualli- *Forma.* dos circũdante, copioſo flore, aureo, in rotundis corymbis. Reſinoſum & pingue quidpiam tota planta olet, vt & illius plãtæ flos quã pro pyretro ſilueſtri pinxit Dodonæus. Magna quidẽ eſt huic plantæ cum Abrotono fœmina ſimilitudo: quare ne quis hanc cum illa confundat, diligẽter conſiderandæ ſunt vtriuſque notæ, quibus diſcernantur. Abrotonũ altius ſe ſurrigit, hæc pumila, & breuitate magis coacta nõ attollitur. Abrotono folia ſunt lõgiora, incana, ſpiſſa, ſciſſuríſque magis hiantibus. Huic Chamæcypariſſo breuiora, rariora, & ex maioribus interuallis, compreſsiora. Ad hæc odore diſcrepãt, qui validior grauiórque eſt in abrotono, lãguidior & imbecillior in Chamæcypariſſo, nõ tamẽ admodum ſuauis. Aiunt Rhotomagi floris corymbum albis foliolis coronari anthemidis leucãthemi modo, eamq; ob cauſam chamæmelum magnum ibi dici. Sed cum in hortis noſtris ſatũ adoleuiſſet, corymbum luteũ abſque foliolis, abrotono fœminæ ſimilem genuit. Ad eadem omnia vtũtur Rhotomagenſes Pharmacopœi, ad quæ & chamæmelo vulgari, nec fallaci ſucceſſu.

CHAMAECYPARISSVS, Dalechampij.

Lib.3.c.20.

Vires. Li.24. c.15. Chamæcypariſſus herba, inquit Plinius, ex vino pota contra venena ſerpentium omnium ſcorpionumq; pollet.

ABSINTHIVM *CAP. XXXII.*

Nomina

ΑΨΙΝΘΙΟΝ Græcis, & βαθύπικρον, vel βαρύπικρον, Latinè Abſinthium appellatur, in officinis appellationem ſuam retinuit, Arabicè *Affinthium*, Italicè *Aſſenzo*, Germanis *Vuermuet*, Gallicè *Aluyne*, ab amaro ſapore, vt aloës, & *Abſinſe*, ſiue *Abſinthe*. Nomen Abſinthij Græci ab ἀψεαϛ, ideſt, contrectando per antiphraſim deflexerunt, quòd nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat: quam ob cauſam etiam

bathypicron

bathypicron,ſeu barypicron nominata eſt. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον, quoq;
ſimili etymo dixerunt quaſi impotabilem, quòd hãc nemo propter inſignẽ ama-
rorem bibere poſsit. Similiter Germani *Vuermuot* nominarunt , quaſi prohibens
hilaritatem & alacritatem,ob immenſam amaritudinem. Quidam tamẽ exponũt
quaſi impediens concitationem ad venerem. Abſinthij tria ſunt genera Dioſco-
ridi.Vulgare,Marinum, quod & Seriphium nominant , tertium Santonicum , in
Gallia ad Alpes plurimùm prouueniens,quod vernacula voce Santonicum appel-
lant,à Santonide regione ipſum producente. Totidem ſunt Galeno, ſic ſcribenti: Li.6.ſimpl.
Abſinthij tres ſtatuendæ ſunt ſpecies : quarum vnam eodem cum genere ipſo no-
mine appellant,cuiuſmodi potiſsimum eſt Ponticum,alterum Santonicũ,tertium
Seriphium. Si verò aliud placet appellare Abſinthium,aliud verò Seriphiũ , aliud
autem Santonicũ,nihil intereſt.Plinius,Abſinthij genera ſunt plura , inquit , San- Lib.27.c.7.
tonicum appellatur à Galliæ ciuitate,Ponticum à Ponto. Et aliquantò poſt. Eſt &
Abſinthium marinum,quod quidam Seriphium vocant, &c. Fuchſius abſinthiũ
vulgare depinxit,& Seriphium,quod eſt Dodonæo Thalietrum, vt diximus. Ter- Cap.1.hiſt.
tium Santonicum non pinxit,ſed ſimile Abſinthio eſſe ait, verùm non adeò co- Lib.2.c.77.
pioſo ſemine,& ſubamarum. Dodonæus Abſinthium Ponticum , Officinis Bra- Lib.1. ca.2.
bantiæ Romanum appellatum,id primum propoſuit,quod Fuchſius pro abroto- Cap.2.hiſt .
no fœmina poſuit:Secundum Seriphium ſeu marinum,cuius ſemen Officinis om-
nibus notiſsimum eſt,quod ſemen ſanctum,ſemen lumbricorum , & ſemen con-
tra nominatur.Tertium Santonicum,vulgare noſtrum, eaq; genera non locis na-
talibus,ſed forma ipſa & facie differre ait.Matthiolus Abſinthium vulgatum pri- Cap.23.li.3.
mum depingit & deſcribit:deinde aliud Ponticum,quod non ſolùm in Ponto,ſed
etiam in Hungaria,Tranſsiluania , & Bohemia naſcitur , & omnibus planè notis
cum Galeni Pontico conuenire ſcribit:tum aliud marinum ſiue Seriphium , pla-
nè ab aliorũ Seriphio diuerſum : item aliud Seriphium Ægyptiũ:poſtremò aliud,
cuius ſemen lumbricos necans in Officinis vẽditur : ab illis enim diſsidet , qui ſe-
men illud Abſinthij marini ſemen eſſe cenſent.Pena veterum diuiſionem ſecutus,
Abſinthium noſtrum vulgatiſsimum non eſſe aliud à Pontico & Romano cenſet.
Id demonſtrat Dioſcorides,cùm ſcribit : ἀψίνθιον γνώριμος ἡ πόα. ἔστι δὲ αὐτῆς βελτίων Lib.3. c.23.
τὸ ἐν πόντῳ καὶ καππαδοκίᾳ. Ideſt,Abſinthium herba eſt nota : ex quo præſtantiùs id
eſt,quod in Ponto & Cappadocia naſcitur. His enim verbis non indicat vulgaris
herbæ,quæq; ideò delineatione non egeat , ſpeciei differentiam,ſed nataliũ dun-
taxat diſsimilitudinem , quod cùm vbique obuia ſit , tamen in Ponto & Tauro
Cappadociæ monte,vtpote puriore cælo & aëre perflato,commendatior,magíſq;
aromatica ſit,quemadmodum Iridem Illyricam & pleraq; alia Dioſcorides & Ga-
lenus eadem commendatione celebrarunt.Idẽ innuit Galenus his verbis. Abſin-
thij tres ſtatuendæ ſunt ſpecies : quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine
appellant:cuiuſmodi potiſsimum eſt Ponticum, &c. Hìc abſolutè vulgare noſtrũ
Abſinthium vocat,quod in Ponto fœliciùs ex Dioſcoride prouenire indicat, ſine
vllo ſpeciei vel generis diſcrimine. Quare vulgatius Abſinthium Ponticum eſt,
antiquis à præſtantia,& regione cognomine ſic dictũ , tum recentioribus barba-
ris ab adſtrictione,quam illi Ponticum ſaporẽ ſua non Latina voce appellant , quã
laudabant in Abſinthio Pontico Dioſcorides & Galenus. Inter Arabes Meſues cũ
Romano Ponticitatem vindicaſſet, ideſt,adſtrictionem ſiccam , & valde medico
vſui oportunam,idem Ponticum & Romanum eſſe,nihil fortè huiuſmodi medi-
tatus,veriſsimè literis mandauit.Vnde Pharmacopœorum tam ſedula huius Ro-
mani conquiſitio & exploratio etiámnum durat. Romanum enim ideſt optimũ,
vti Romanam camomillam cæteris præſtantiorem & genuinã expetunt. Et quod
quidem noſtro æuo in Romano agro antiquiſq; ruderibus paſsim viſitur,nõ aliud

à noſtro eſt,& vtrumque cum Pontico idem eſt. Quare id non deſcripſit Dioſcorides,tantùm indicauit quo loci præſtantius nouiſſet. Nec itidem vllum ſpeciei aut figuræ diſcrimen aſsignat Galenus,ſed Dioſcoridis fidem ſecutus, vt plurimũ
Li.6.ſimpl. ſolet,vires præſentiores nõ diuerſas Põticum habere ſcripſit, nec natura, ſed loci præſtãtia,quam etiam multis in regionibus vulgatum obtinet.Eſt enim vbi odore nõ inſuaui,vbi odoratum,& vbi fœtidum percipias.Idem Galenus de Põtico alibi
Li.11.meth. ca.16. hæc ſcribit. Cùm duplex in omni Abſinthio facultas & qualitas ſit,vtiq; in Põtico adſtringendi qualitas non parua eſt:in reliquis omnibus,ideſt, Seriphio, & mõtano,amara quidem qualitas eſt vehementiſsima,adſtrictio verò(quam ſaltem guſtu agnoſcas)aut planè obſcura,aut planè nulla ſentitur. Proinde Põticum ad iecinoris,ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò,ideſt tum folio, tum flore lõgè quàm cætera Abſinthia minore, odor quoq; huic nõ modò nõ inſuauis,verùm etiã aromaticum quid præſe ferens,reliquis omnibus planè fœdus. Quare hæc fugere cõueniet,vti autem ſemper Põtico. Hic folia Põtici minora magnopere doctos tor-
In Aduerſ. ſerunt,inquit Pena,ſed legiſſe aſſerit,codice & rei exploratione fretum Rondeletium, maiora, quæ metatheſis vti facilis, ita nimis familiaris fermè omnibus de plantis ſcribentibus. Extat ſæpe in Theophraſto,ſæpiſsimè in Dioſcoride,vt capite de Helenio,Meo,& aliis interdũ,& in Galeno, non ſuo ſed ammanuenſium vitio. Præterea εὐωδίας obiectioni facilè reſpõdet.Nam ſi magis odoratum, odoratum erit & alterum. Et τῇ εὐωδίᾳ nõ gratia odoris vel ſuauitas,ſed fragrantia & vehementia plerũque indicatur,vt in vngue odorato,myrrha,pice,aliiſque. Hactenus de primo Abſinthij genere. Secundum eſt marinum ſiue Seriphium, copioſiſsimum in Tauro monte,iuxta Cappadociam, & in Taphoſiri Ægypti:in quibus hæc ἐν τῷ περὶ Καππαδοκίαν Ταύρῳ ὄρει,ideſt,in Tauro mõte iuxta Cappadociã,aliena eſſe ab hoc loco,& ex ſuperiore Abſinthio huc tranſlata ac ſuppoſita fuiſſe putat
Embl.25. lib.3. Cornarius:quod oſtendit Plinius, qui ea particula relicta probatiſsimum in Taphoſiri Ægypti eſſe ait. Tertium Aſinthij genus eſt Santonicum, γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς ἄλπεις γαλατίᾳ πλεῖστον, ὃ ἐπιχωρείως σαντόνιον καλοῦσι. Ideſt, in Gallia Alpibus finitima plurimum,quod patrio nomine Santonicũ vocant. At Geographiæ peritus nunquam Gallicas alpes in Santonum agro,vulgò *Saintonge* exiſtere credet,vbi creſcat eiuſdem nominis Abſinthiũ. Adhæc in Aldino codice nõ σαντόνιον, ſiue σαντόνικον, ſed σαρδόνιον legitur, hoc modo:περὶ ἀψινθίου σαρδονίου. ἔστι δὲ καὶ τρίτον εἶδος ἀψινθίου γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς ἄλπεις γαλατίᾳ πλεῖστον, ὃ ἐπιχωρείως σαρδόνιον καλοῦσιν, ἐπωνύμως τῇ γεννώσῃ αὐτὸ σαρδονίδι χώρᾳ. Ideſt,De Abſinthio Sardonio. Tertiũ eſt Abſinthij genus,in Galatia ad Alpes plurimũ proueniens, patrio nomine Sardonium nominatũ,cognomine ducto à Sardonide regione,quæ ipſum fert. Ter-
Fol.337. tium hoc Pena vult ad alpes Aſiaticæ Galatiæ naſci,quas Sardonidas vocant indigenæ,ideò Sardinium vocatum:ſic enim hodie legitur,& reſtituitur, facili intellectione,& proximè ſequentis capitis repetitione, vbi in Galatia Aſiatica Abrotonum,vtpotè cõgener,oriri dicit,vt duas Abſinthij ſpecies,ex eodem Galatiæ & Cappadociæ loco cõmendet Dioſcorides, & nulla ratio ſit hæſitationis,aut in Sãtonicum Gallicum deprauationis. Abſinthium Põticum,ſiue Romanũ, ſiue vul-
Forma. gare,caule fruticat ramoſo,foliis incanis,variè inciſis,& figura artemiſiæ,floſculis rotundis,aureis,racematim cõgeſtis,ſemine rotundo,ſimul cohærente: radice di-
Cap.23.li.3. uulſa,firma,lignoſa. Hoc abſolutè Matthiolus Abſinthium vocat. Dodonæus Abſinthium Sãtonicum.Abſinthium Põticum Matthioli folio,caule,flore,ac ſemine cõſtat lõgè quàm vulgare Abſinthium minoribus:ſapore eſt amariuſculo,cui non parua adſtringẽdi vis cõiuncta eſt,odore etiã eſt nõ inſuaui. Aliud Põticum oſtẽdit Lobellius,Tridẽtinum Herbariorũ ex Põti & Tauri mõtibus ipſi & Tridẽtinis impertitum,cuius omnium minima folia ſunt,albida,aromatica,adſtringentia & ſubamara.

subamara. Absinthium marinum siue seriphium, vt describit Dioscorides, herba est prætenuibus surculis, minori abrotono similis, exiguis referta seminibus, subamara, stomacho noxia, graui odore, & cum quadã calfactione adstringens. Matthioli seriphium hîc pictũ, quòd in multis, vt ille ait, tam Tyrrheni quàm Adria- Seriphium

ABSINTHIVM Vulgare.

ABSINTHIVM Ponticum, Matth.

ABSINTHIVM Ponticum Tridentinum Herbariorum, Lobellij.

ABSINTHIVM Seriphium, seu marinum, Matth.

ABSINTHIVM Seriphium Aegyptium, Matth.

tici pelagi litoribus naſcitur, præſertim Aquileienſibus & Tergeſtinis, cùm primùm è terra erumpit, folio eſt abſinthio ſimili, craſsiore tamen. Sed cùm adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, iis præſertim quæ caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, foliis tamen non ſic paruis. Semen exiguum, copioſumq́;, abrotoni modo inter folia erūpit, in ſummo caule ferè racemoſum, amari & adſtringentis guſtus. Aliam Aegyptij ſeriphij plantam à noſtrate longè diuerſam ex Aegypto allatam Matthiolus oſtendit. Abſinthium ſeriphiū Dodonæi hîc quoq; expreſſum cādicat, foliis incanis, abſinthij vulgaris ferè, ſed multò minoribus, tenerioribus, candidioribus & minutiùs inciſis, floſculos multos in capitulis gerit, & ſemen ſecus ſurculos, vti abſinthium vulgare: ſeſquipedali eſt altitudine, aut maiore, vehementi odore, ſalſo & amaro guſtu. Huius ſemen id eſſe ait Dodonæus, quod Officinæ ſemen ſanctum, & ſemen contra vocant, negat Matthiolus, quod legitima ſemen iſtud proferens planta à Cortuſo ad ſe miſſa, à marino abſinthio permultùm diſtet, vt ex eius pictura quívis perſpicere poteſt. Diuerſum ab his ſeriphium Dioſcoridis, abrotoni fœminæ facie ex Pena hîc proponimus. Cùm enim ſeriphium & abrotonum fœmina mutua collatione Dioſcoridi aſsimilentur, accuratè examinatis notis quibus vtráque dignoſci queat, tandem naturæ cognatione ductus, & virium exploratione,

Lib.1.c.2.

Lib. 1.c.2.

In cap.24. lib.3.

SERIPHIVM Abſinth. Dodonæi.

SERIPHIVM verum, Penæ & Lobellij.

hoc

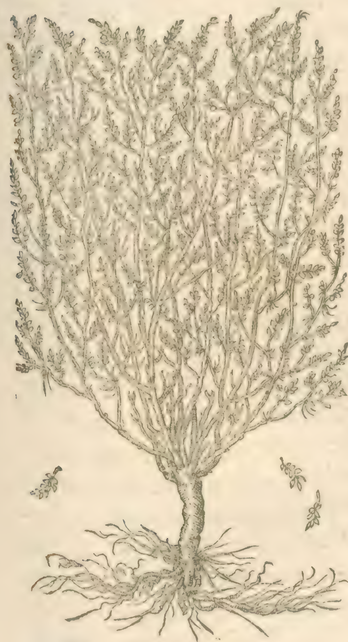
hoc genuinum absinthiū seriphium esse statuit, quod in Gallica prouincia, mon-
tis celsi Magdalenæ accliuibus, quà S. Maximinum oppidum spectat, redeunti
item Olbia maritima ciuitate, multum obuium fruticat, exilibus, lenibus surculis,
pedem altis. Radix albicans & prolixa surculos statim ab humo numerosos pro-

ABROTONVM Fœmin. Fuch. Absinthium Ponticum, Dodonæi.

mit, crebris foliolis, minutim crenatis, incanis, tene-
riuscula lanugine vti gnaphalium ad summum vi-
que obsitis, vbi extrema capitula aureis floribus bul
lata fulgent, semine paruo, copioso referta, similitu
dine tanaceti, sed minore. Tota candida, sapore, &
odore illius quod Romanum & Ponticum falsò pu-
tatur absinthium Belgis, adeóque simillima abroto-
no fœminæ vulgari, vt haud facilè vtramuis ab al-
tera discernere liceat, nisi quòd hæc tota minor,
odoratior, candidior, & tomentosa, id quod alteri
deest, cui folia breuiora, sapor nō adeò ingratus, aut
vehemēs. Santolina est Dodonæo. Santonicum ma-
ius Cordo. Tempore degenerat: fragrantia, tomento
& candore exuitur in Angliæ & Belgij hortis. Ab-
sinthiū Galatium siue Sardonium, perperàm Santo-
nicum vulgi, absinthio simile est, vt ait Dioscorides,
non tamen ita semine refertum, sed amarum. Offici-
nis absinthium Romanum falsò creditum est, quod
pro abrotono fœmina Fuchsius depinxit. Tota plā- Cap. 2. hist.
ta absinthio simpliciter dicto similis est, sed minor,
minusq; candida, seminibus non adeò multis, floscu
lis exiguis. Nōnullis Germaniç locis frequēs, in Flan
driæ & Angliæ hortis copiosa, & vsu multo expeti-
ta, illic vocata *Roomsche Alsene* id est, Romanum ab-
sinthium, publica persuasione, quà secutus Mat

SEMEN Sanctum, Matth.

thiolus in Hungaria Transyluania & Bohemia
à se repertum prædicat. His addit Pena semen In aduers.
contra Officinarum, siue Semen sanctum, siue
Santolinum, Gallis *Barbotine*, Italis *Semenzina*,
horum trium absinthiorū nullum videri. Nam
tametsi nonnulla amaritudinis & figuræ simi-
litudo illis insit, non tamen adeò plenè adulta
sunt horum semina, aut horridè amara. Id semē
est parui & peregrini fruticis, atque surculosi,
tàm copiosum, vt foliorum numerum superet.
Hunc ex Matthiolo hîc pictum damus. His ad-
demus ex Lobellio Absinthiū arborescens Ab-
sinthium *del Comasco* Anguillaræ, vulgari non
ita foliis & flore dissimile, sed fruticis arborei
habitu. Abrotoni modo ad hominis proce-
ritatem assurgit, candidiore & minore paulò
folio, semper virente, gustu amaro, aromatico,
odore non ingrato. Item Absinthium album,
rarius in Gallia, Italia, Anglia, Belgio à nullo
adhuc scriptore memoratum, vni Clusio co-
gnitum, & è Vienna Austriæ transmissum, folio
Chrysan

ABSINTHIVM Arborescens, Lobellij.

ABSINTHIVM Album, capitulis scabris, Lobellij.

Chrysanthemi diuisura, Artemisiæ marinæ concolori, in cauliculo dodrantali: flos albus Parthenij in vmbellis è senis foliolis. Gustu subadstringit, nonnihil amaricat.
Lib.purgã. Subiiciemus & Absinthium quod angustifoliũ Dodonæus appellat. Ex absinthio & lauandula confusis miscellanea quædam stirps videtur, inquit. Cauliculi eius lignosi, teretes vt absinthij, flores similes, atque eodem quidem ordine, sed minores, folia vero oblonga, incana, qualia lauandulæ, odoris est haud ingrati Lauendulam obscurè referens.

ABSINTHIVM Angustifolium, Dodonæi.

Plerique absinthium Santonicum esse volunt, alij Artemisiã marinam, vt proximo capite dicemus. Nunc absinthiorum vires expendendæ.
Lib.3.c.23. Absinthium, auctore Dioscoride, calfacit, adstringit, bilémque stomacho & ventri inhærentem expurgat, vrinas cit. Crapulam præsumptũ arcet. Inflationibus, ventrisq́; ac stomachi doloribus cũ seseli & nardo Gallica prodest, fastidia discutit, morbo regio correptos dilutũ aut decoctũ eius per singulos dies cyathis tribus haustum sanat. Mẽses cum melle sumptum aut appositum euocat, strangulationibus fungorum ex aceto potũ subuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morsibus, & draconi marino cum vino aduersatur. Anginis cũ melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, sugillata verò & oculorum caligines cum melle, similiter auribus ex quibus manat sanies, illinitur. Decocti eius vapor suffitúsve dentium auriúmve dolores lenit.

Temper. & Vires

res lenit. Decoctum cum passo dolentibus oculis illinitur. Præcordiis, iocinori & stomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum rosaceo subactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea aquæ intercutem lienosisq; subuenit. Præterea vestiariis arcísque inditum absinthium, vestes ab erodētium iniuria seruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Par est etiam succum hæc omnia præstare, attamen in potionibus improbatur: stomacho enim obest, & capitis dolores adfert. Absinthium marinum grauiter olet, cum quadam calfactione adstringit, per se aut cum oryza tritum, & sumptum cum melle ascaridas & lumbricos rotundos necat, leniter aluum subducit. Potest cum sapa (alij edulio conuertunt) coctum eadem præstare. Pecora maximè pinguescunt hoc pabulo. Santonicum eadem quæ Seriphiū potest. De his fusiùs hæc & quædam alia tradit Plinius. Absinthij genera sunt plura. Santonicū appellatur à Galliæ ciuitate. Ponticum à Ponto, vbi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, neque aliud præstantius, multóque Italico amarius, sed medulla pontici dulcis. De vsu eius conuenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas vtilissimæ, præterea sacris Romanis celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in capitolio, victórque absinthium bibit. Credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob id sapor eius in vina transfertur. Bibitur & decoctum aqua, ac postea nocte & die refrigeratum sub dio, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cælestis aquæ sextariis tribus: oportet & salem addi. Vetustissimè in vsu est. Bibitur & madefacti dilutū: ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, vt (quisquis fuerit modus aquæ) tēgatur per triduum. Tritum rarò in vsu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem cumprimùm semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias x. heminis in aquæ sextariis XLV. iterúmque percolatum lentè coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur succus. Sed hic absinthij inutilis stomacho capitiq; est, cum sit ille decocti saluberrimus. Namque adstringit stomachum, bilémque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore sanat. Ventris animalia pellit, malaciam stomachi & inflationes discutit cum seseli & nardo gallico, exiguo aceto addito. Fastidia absterget, cōcoctiones adiuuat. Cruditâtes detrahit cum ruta, & pipere, & sale. Antiqui purgationis causa dabant cum marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficaciùs purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet propter difficultatem. Quidam & in polenta dedêre supradictum pondus addito pulegio: alij contra paralysin: alij pueris folia in fico, sic vt amaritudinem falleret. Thoracem purgat cum melle sumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio (lege apio) aut adianto. Aduersus inflationes calidum sorbetur ex aqua: iocinoris causa cum gallico nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto, item visco, cicutæ ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multùm confert. Epiphoris cum passo imponitur: sugillatis cum melle. Aures decoctum eius vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies cum melle tritum. Vrinam ac menses cient tres quatuórve ramuli, cum gallici nardi radice vna, cyathis aquæ sex. Menses priuatim sumptū, & in vellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: vulnera recentia priusquàm aqua tangantur, impositum: præterea capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur cum cypria cera, (legendū, Cerato Cyprino,) aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in fèbri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite

Lib. 27 c. 7.

pite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet, culices ex oleo perunctis abigit, & fumo, ſi vratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à muſculis tuetur: capillum denigrat abſinthij cinis vnguento roſaceo permiſtus. Eſt & abſinthium marinum quod quidam ſeriphium vocant, probatiſſimum in Taphoſiri Aegypti. Huius ramum Iſiaci præferre ſolenne habent anguſtius priore, minúſque amarum, ſtomacho inimicum, aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias. Hæc Plinius, qui quod pecora abſinthio pingueſcere dixit, ex Theophraſto ſumpſit, cuius hæc ſunt verba, ἐπεὶ καὶ τὸ ἀψίνθιον τὰ μὲν ἐνταῦθα πρόβατα οὔ φασί τινες νέμεσθαι, τὰ δ᾽ ἐν πόντῳ νέμεται, καὶ γίνεται πιότερα καὶ καλλίω, καὶ (ὥς δή τινες λέγουσιν) οὐκ ἔχοντα χολήν. Id eſt, Gaza interprete. Nam & abſinthium pecora huius tractus paſcere quidam negant, pontica autem nimirum paſcunt, vt pinguiora atque pulchriora reddantur, &, vt quidam volunt, ſine felle. Quæ ſi vera ſunt, hæc verba ad finem capitis de abſinthio marino, λιπαίνεται δὲ μάλιστα τὰ πρόβατα νεμόμενα, in Dioſcoride accreuiſſe & redundare videntur, aut ad ſuperius abſinthium ponticum referenda eſſe. Id verò quod Plinius dixit ponticum abſinthium eſſe Italico multò amarius, Matthiolus reprehendit, Pliniúmque Galeni ſententiæ refragari ait, quod ex attributis abſinthio viribus à Galeno faciliùs diiudicabitur, de quibus ita ſcribit. Abſinthium adſtrictoriam & amaram, & acrem ſimul qualitatem poſſidet, excalfaciens pariter & extergens, & roborans & deſiccans. Proinde bilioſos ventris humores per egeſtionem infernè propellit, ac per vrinas euacuat. Magis autem quod in venis eſt bilioſum per vrinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam nihil adiuuat ſumptum: ſic nec ſi in thorace aut pulmone contineatur. Nam adſtringens in eo facultas quàm amara valentior eſt. Porrò quod inſit quoque acrimonia, idcircò maiori portione calidum eſt quàm frigidum. At ſi opus eſt generatim comprehenſam eius temperiem ſecũdum primas qualitates circumſcribere ac facultates (etſi anomœomeres diſsimilaréque ſit) calidum ipſum dixerim primo exceſſu, ſiccum tertio. Succus eius longè quàm herba ipſa calidior eſt. Seriphium idem ſcribit non æquè ac abſinthium adſtringere, ſed plus excalfacere, amaritudinémque quandam cum ſalſedine reſipere: ideóque ſtomacho inimicum eſſe, magis quàm abſinthium lumbricos necare, ſiue foris impoſitum, ſiue intrò in corpus aſſumptum. Et ſanè calfacere ipſum in ſecundo ordine intenſo cenſendum, exſiccare in tertio. Si Ponticum abſinthium tantoperè à Galeno laudatum ad bilem, ex Theophraſto, & aliis medicis, id potentius præſtat cæteris, potentiore igitur pollet ea facultate, cuius ope potentiùs cæteris agit, quæ ſanè eſt amaror. Eius enim vis eſt aperire, abſtergere, vrinas ciere, bilem purgare, quæ quotidianis & infinitis propemodùm etiam vulgi nedum medicorum experimentis ſcimus pręſtare iſtud noſtrum intus foríſque admotum. Vina hodie factitia ex abſinthio optima ſunt, & idcircò multis in locis Germaniæ pluſquàm ſatis expetita, non Pontico, ſed Germanico imbuta, fœtorem nullus incuſat: quin potiùs ſiccum vino inditum odore eſt aromatico, viribúſque recreandis apto. Quare vbi Galenus vtendum Pontico dicit, potiùs duo videtur reſpuiſſe, ſeriphium & ſantonicum, quàm iſtud quod ſimplici & abſoluto nomine vocarat abſinthium. Si grauiter olebat Galeno in Græcia, non fœtet Romanum ſeu vulgare in Italia, Germania, Gallia, & Anglia. Quin cætera potiùs à fœtore & putredine tuetur. Nec huius fœtoris Dioſcorides meminit aut Plinius. Abſinthij vires & vſum perſpicuè declarat Meſues. Abſinthium, inquit, cum ſit multiplex, Romanum eligimus, foliis albis, leuibus & planis, non aſperis, odore iucundo, abſinthium marinum nihil imitante, lectum in terra libera, calidum ordine primo, ſiccum ſecundo, in quo etiam calet flos. Conſtat ſubſtantia duplici, vna

Lib. 9. hiſt. Cap. 18.

Lib. 6. ſim.

Lib. 8. ſim.

Pena in Aduerſ.

Lib. 2. c. 2.

vna calida,amara,nitrosa,purgante,obstructa liberante, altera terrea, styptica,partes cogendo roborante,largiore, præsertim siccatum.Cum autem substantia eius calida sit superficiaria,vbi sumptum est absinthiũ,ab ea prior fit actio : à terra styptica posterior, per quam comprimendo soluere nonnulli malè sunt opinati. Bilem enim flauam & aquas à ventriculo,intestinis,hepate,venis vacuat,etiam interdum per vrinas.Pituitam enim non vacuat,aut maximè paucam,licet phlegmagogum quoque esse Auenzoar censuerit.Absinthium à putredine vindicat,pręcipuè potu quotidiano vnciæ vnius vel duarum vini, aut aquæ cui infusum vel incoctũ fuerit, vel aquæ ex eo sublimatæ.Siccum idem pannis interpositum à tineis vindicat,& tutos reddit.Partibus attritis aut contusis præcipuè cum melle aut vino,& pauco cymino calfactum , & appositum mirè confert. Si vino,aut aqua,aut oleo, cui absinthium & radix cucumeris agrestis incocta fuerint, spongia mersa & expressa temporibus alligatur, hemicraniam sanat. Auris quoque suffita vino aut aqua cui incoctum fuerit absinthium,dolore, tinnitu,surditate liberatur. Acetum autem aut vinum cui incoctum sit absinthium cum cortice citri, oris fœtorem à gingiuarum & dentium,vel materiarum in ventriculo putredine emendat. Idem præstat aqua eius distillata. Succus absinthij cum nucleis persicorum, vermes aurium & aliarum partium enecat, & educit, maximè verò hoc electuarium interficit.Absinthij vnciæ duæ, euphorbij drachma vna & dimidia,cornu cerui vsti vncia dimidia,mellis quantum sufficit.Ex absinthio,fumaria,paſsis vuis purgatis,myrobalanis citreis potio fit cõmoda contra pruritum & scabiem. Absinthium ventriculum & hepar roborat,appetentiam excitat,obstructiones tollit,& inde natos affectus,vt icterum, hydropem:febribus putridis etiam diuturnis confert. Absinthium innocẽter sumitur, succo tamen lædit ventriculum, ob nitrosum saporem. Quia autem imbecilliter soluit,rosæ,fumaria,serum lactis,spica,vuæ passæ purgatæ illi miscentur,vt meliùs & tutiùs purget.

ARTEMISIA. *CAP. XXXIII.*

ἈΡΤΕΜΙΣΙ'Α Græcis,Artemisia Latinis & Italis, Gallis *Armoise, & L'herbe S. Iean*,Germanis *Berfusz & S.Iohans Gurtel*, Officinæ veterum appellationem retinent. Nomen herbæ inditum putant ab Artemisia vxore Mausoli Regis,quæ sibi hanc herbam adoptauit, cùm ante Parthenis,id est, Virginalis,quod virgo Dea illi nomẽ dederit,vocaretur. Non desunt qui ab Artemide cognominatam arbitrentur, quòd priuatim fœminarũ malis,quibus ἄρτεμις, hoc est, Diana præest,medeatur. Artemisiæ tres sunt Dioscoridi species.Vna latioribus foliis ramísque,altera tenuioribus,tertia ex quorundam sententia λεπτόκαρφος , seu λεπτόφυλλος, quam & μονόκλωνον vocant, quòd ex eius radice caulis vnicus assurgat.Artemisia prima herba est fruticosa,absinthio similis,maiora & pinguiora folia habens.Et huius quidẽ alia est lætior speciosiorq́;,latiora habens folia & virgas,alia tenuior,quæ flores paruos,tenues,albos habet,& grauiter olet. Quidam,inquit Dioscorides,in mediterraneis nascẽtem tenui surculo herbã, caule simplici,admodùm paruam,flore refertam,colore flauo,appellant artemisiã monoclonon,id est,vnicaulem. Est hæc iucundioris odoris quàm præcedens. Plinius vti de inuentoribus herbarum agit, Mulieres quoque, inquit, hanc gloriam affectauêre, in quibus Artemisia vxor Mausoli,adoptata herba, quæ antea Parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Illithyia cognominatam putent: quoniam priuatim medeatur fœminarum malis.Est autem absinthij modo fruticosa,maioribus foliis,pinguibúsque. Ipsius duo genera.Altera latioribus foliis,altera tenera, tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum

Nomina
Lib.3.c.110.
Genera.
Forma.
Lib. 25.c.7.

ARTEMISIA, Prima vulgaris.

vua maturescit, odore nõ iniucundo, quã quidã botryn, alij Ambrosiã vocant. Talis in Cappadocia nascitur. In quibus cũ Dioscoride cõsentit, nisi quod artemisiã monoclonon Dioscor. dictã cũ ambrosia cõfundit. Galeno duplex tãtùm est artemisia. Prima artemisia vulgaris cognitionis & vsus ppetuò fuit, inquit Pena, plurima locis omnibus, secus sepes & itinerũ margines, absinthio vulgari seu Romano simillima fruticat, procerior tamẽ, & folia maiora supernè nigricãtia, infernè incana habet. Semẽ item illi absinthij, & flores albidi, odore non insuaues, sapor minùs aut parũ amarus. Viribus hæc exploratissima, quia in vsu aut sola aut frequẽtissima & vtilissima. Secundã eandẽ planè esse putat, hoc tantùm distantẽ, quòd quibusdã locis sterilibus & præaridis adeò strigosa, paruaq; sit, & odoris quadam grauitate nares feriat, vt alia prorsum putetur: vti absinthio nostrati & Pontico solo nascenti euenit. Alij secundam Dioscoridis artemisiã Leptophyllon vocant, eámque esse censent, quæ à Matthiolo nomine Ambrosiæ alterius depingitur, vt ostendimus in Libro de iis quæ in Asperis, &c. cui Leptophyllon aliam montanam adiiciunt, quæ in montibus nascitur, radice lignosa, nigra, principio recta & simplici, deinde in tenues fibras se dirimẽte, caulibus multis, infernè rubẽtibus, angulosis, pedalibus, folio artemisiæ minore, vndique fimbriato. Tertia artemisia Dioscoridis lepto-

Lib. 6. sim.

In Aduers.

ARTEMISIA, Leptophyllos montana.

ARTEMISIA Tertia Leptophyllos, Penæ.

phyllos

ARTEMISIA Monoclonos, alia.

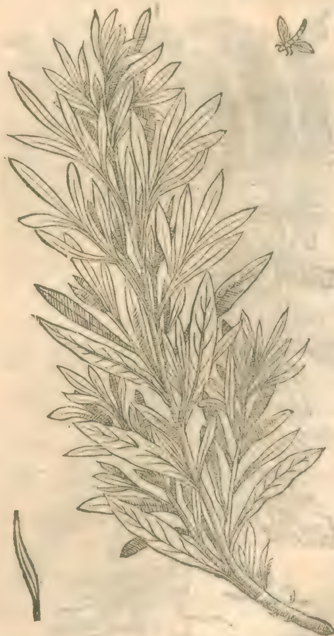

phyllos seu monoclinos, Penæ videtur esse herbula sesquipalmum cubitúmq; alta, foliis minutis, abrotoni maris, similiter incisis, paruis, ex atro virentibus in ramulis lignosis, floribus semi neq; quã plurimo refertis, paruis, & ex viridi luteolis, flamescẽtibus. Prope culta & oliueta Mõspelij, aliisq; compluribus Narbonæ locis multa & nota, sed vulgò quodpiã abrotoni genus credita. Hæc est, inquit ille, quam Dioscorides de quorundam sententia inter artemisias recenset, cui odor non abrotoni aut absinthij, sed artemisiæ prioris est, & prorsus eadẽ videtur quæ leptophyllos, idest, tenuifolia: seu leptocarphos proximè sequẽti capite indicatur, quod in vetustissimis Latinorum Græcorúmque codicibus desideratur, accreuitq; Dioscoridi inutiliter. Cap.111. lib.3. Sunt tamen qui monoclonon aliam exhibent, quæ in maritimis Adriatici æquoris spontè crescit, in hortos verò translata fœliciter creuit, radice breui, tenui, modicè fibrata, caule singulari, pedali, rotundo, surculoso, foliis artemisiæ vulgaris, nigrioribus, subhirsutis, flore pallescente, in summo caule copioso, velut racematim congesto, prominentibus tuberculis extante, semine minuto, copioso. Est alia quibusdã Artemisia Monoclonos, aliis Ambrosia, quæ folia habet Artemisiæ vulgaris & habitioris similia, sed longiora profundiùs incisa, & magis acuminata. Tota vbiq; seminibus scatet. Est & Artemisia marina à Lobellio

ARTEMISIA Monoclonos quorundam, aliis Ambrosia.

ARTEMISIA Marina, Lobellij.

depicta,quç frequens in maritimis reperitur,ſarmẽtis multis fruticat ab vna radice
lignoſa,fibrata ſurrectis, alternis interuallis, cinericio colore,muſcoſóque ſemine,
ſimiliori Abſinthio communi quàm Artemiſiæ:flores lutei ſunt & numeroſi,folia
ima & ferè humi ſtrata,paucioribus ſed maioribus inciſuris. Media verò aut ſuper
na,anguſtiora,minora,interdũ vna aut altera inciſura portulacæ marinæ aut fœni-
culo marino haud abſimilia,carnoſa, candicantia, vti vniuerſa planta,quæ gratum
odorem emittit, Abrotoni maris fermè ſapor ſubſalſus, parùm amarus,cuiuſmodi
Artemiſiæ leptophylli.Hanc ſuperiore capite pictam dedimus nomine Abſinthij
anguſtifolij Dodon.nomine,ſed in ea manifeſtas inciſuras pictor omiſit. Artemi-
Lib.3.c.110. ſia, auctore Dioſcoride, calfacit, extenuat,feruefacta prodeſt ad muliebres inſeſſus,
Temper. educẽdos menſes,ſecundas & fœtus. Vteri præcluſionem atque inflãmationem iu-
& Vires. uat:lapides frangit,& vrinæ ſuppreſsionem tollit. Herba ipſa imo ventri illita co-
pioſa,menſes mouet. Succus eius cum myrrha ſubactus & admotus ex vtero elicit
quæcunq;,& inſeſsio.Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere, eorundem
Lib.26.c.15. ducendorum gratia. Plinius vſum eiuſdẽ medicum ſic tradit. Artemiſia vuluæ me-
detur trita ex oleo irino aut fico,aut cum myrrha appoſita. Eiuſdem radix pota in
tantum purgat,vt partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas ciet ramorum deco
ctum inſidentibus:item folia pota drachma. Ad eadem omnia proſunt vel impoſi-
ta ventri imo cum farina hordeacea. Et alibi Artemiſia quoq; datur contra calcu-
Lib.26.c.8. los ex vino dulci,& ad ſtranguriam. Artemiſia vtraq; excalfacit,inquit Galenus,&
Lib.6.ſim. modicè deſiccat,& ſunt,quod ad calfactionem attinet,exceſſus ſecundi,quod verò
ad reſiccationẽ,aut primi intẽſi,aut ſecundi remiſsi.Sunt autẽ & modicè tenuium
partium.Itaque ad renum calculos mediocriter commodæ ſunt,& ad fotus vteri.

BOTRYS. *CAP. XXXIIII.*

Nomina
ΒΟΤΡΥΣ. Græcis, Botrys Latinis nuncupatur, Officinis incognita,
Gallis *Pyment*,Germanis *Truubenkraut*,id eſt,herba racemi. Botrys verò
dicta eſt à ſemine,quod racematim ramulis adnaſcitur. Hanc Cappa-
doces Ambroſiam,alij artemiſiam vocant,auctore Dioſcoride,qui &
Lib.3.c.113. hanc ſic delineauit.Herba eſt tota lutea,frutico
Forma. ſa,ſparſa, multáq; alarum caua habens,ſemẽ to-
tis ramulis adnaſcitur,folia cichorio ſimilia ha-
bet:tota valde odorata eſt,ideoq; veſtibus inter
ponitur.Naſcitur circa profluẽtes aquas & tor-
Locus. rentes.Plinius ita planè deſcribit,vt ex Dioſco-
ride trãſcripſiſſe videatur.Botrys fruticoſa her-
ba eſt,luteis ramulis, ſemẽ circa totos naſcitur:
folia cichorio ſimilia. Inuenitur in torrentium
ripis. Medetur orthopnoicis. Hãc Cappadoces
ambroſiam,alij artemiſiam vocãt.Hæc Plinius.
In oliuetis Nemauſenſib9, cæteriſq; tepidiorib9
& apricis aruis agri Narbonẽſis & Nitiobrigũ
Tempus. ſponte fruticat, Flandris, Germanis, & Anglis
in hortis.Auguſto & Septẽbri mẽſe maximè ad
maturitatem peruenit, quibus etiam menſibus,
vt Ruellius annotauit, venalis herba per Pariſiẽ
ſium vrbem defertur, Pariſienſibus matronis
quàm Officinis & herbariis notior.Hanc enim
odoris gratia veſtimentis, pannis,ac linteis cu-
rioſè interponunt, vt odoris ſuauitatem cõtra-
hant. Botrys, inquit Dioſcorides,cum vino or-
thopnœas

BOTRYS.

thopnœas mulcet. Ea, auctore Matthiolo, excalfacit, attenuat, incidit, expurgat, & aperit. Valet ad omnes pectoris & thoracis affectus pituitosos, & suppuratos adiuuat. Præterea asthmaticos & suspiriosos, tum herba ipsa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipsius herbæ tantùm decoctum, multis diebus haustum, addito violaceo melle, aut saccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliari idem affirmat. Herba ipsa recens facit ad vteri dolores, si in tegula vino Cretico irrorata calfiat, & ventri imponatur. Ideò cum parthenio & anthemidis floribus, puerperarum cruciatibus succurrit, vbi simul omnia concisa in oleo liliorum in patella parumper frigantur, deinde ouis gallinaceis excipiantur, simul misceantur, coquantur in placentæ formam, & calida ventri superponantur. Est enim hoc præsentaneum remedium. Suffiuntur eiusdem herbę vapore vtiliter fœminæ ad menses ciendos, & emortuos fœtus eiiciendos. *Vires & Temper.* In cap. 113. lib. 3.

MATRICARIA. CAP. XXXV.

HERBARIORVM vulgò matricaria herba dicitur, Gallis *Espargoutte, & Matricaire*, Italis *Matricaria & Amarella* ab amaro sapore, Germanis *Muotterkraut, & Meltram.* Dicta autē est matricaria, quod vteri, quem matricem vocant, morbis medeatur. Quænā verò apud veteres Græcos planta sit, quæ huic prorsus quadret, magna est inter rei herbariæ peritos contentio. Ruellius, Matthiolus, Dodonęus Partheniū Dioscoridis esse censent, eósque hallucinari, qui cotulam fœtidam vulgò dictam parthenium esse putant. Fuchsius secundam artemisiæ speciem λεπτόφυλλον nominatam, matricariam facit, parthenium verò cotulam fœtidam, quæ lis ex Dioscoridis descriptione, & viribus parthenio attributis dirimenda est. Sed prius scire licet nomen hoc parthenium homonymum esse, sicuti etiam tradidit Galenus in Glossematis Hippocratis, quo auctore parthenium vocatur anthemis, helxine, linozostis, & amaracum, quod confirmat Plinius, Helxinen, inquit, alij perdicium vocant, nonnulli parthenium. Et, Linozostis siue parthenium mercurij inuentum est. De parthenio planta alia intelligere etiam videtur, cum scripsit. Mulieres quoque hanc gloriam affectauêre. In quibus Artemisia vxor Mausoli, adoptata herba, quæ antea parthenis dicebatur. De parthenio autem Dioscoridis videtur hæc intellexisse. Parthenium, alij leucanthemon, alij tamnacum vocant. Celsus apud nos perdicium, & muraliū. Nascitur in hortorum sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro, &c. Quo loco pro tamnacum, legendum ex Dioscoride & Galeno amaracum, & odore malo, non odore mali, nonnihil viroso: Dioscoridi. Verùm hîc Plinius duas herbas in vnam confudit. Nam muralium & perdicium à Celso dictum, est quidē parthenium à Græcis appellatum, sed non hoc de quo hîc Plinius agere voluit ex Dioscoridis sententia, & cuius historiam accuratiùs expendemus. Parthenium, inquit, alij amaracum, alij leucanthemum vocant: folia habet coriandro similia, tenuia, flores per ambitum albos, in medio luteos, odore nonnihil viroso, sapore amaricante. Vtri hæc magis cōpetunt? an matricariæ, an cotulæ fœtidæ? Matricariæ folia coriandro similia non sunt, & λεπτὰ, id est, tenuia: sunt enim coriandro maiora, nedum tenuiora, artemisiæ: & absinthio propiora, pariaq́;, reliquæ partes, similes, demptis floribus, qui sunt anthemidis. At cotulæ fœtidæ & coriandri adulti in ramis media & summa folia contemplare, & fatebere collationem benè congruentem: imò omnia coriandri sunt: folia consimili diuisura, rami, situs, tenuitas, figura, præterquàm ima perpauca folia, quæ latiora sunt, apij, aut œnanthes, eoq́; scitè admodum λεπτὰ addidit, nimirum vt collationē non ad ima, sed ad media pluraq́; folia faciendam innuerit. Præterea si gustum consulas, cotulam senties amarore inamœno esse, & perquàm ingrato vti parthenium. Verùm hîc nulla exuperantiæ adiectione, fœtidam nonnihil vi-

Nomina

Lib. 3. c. 69. In cap. 138. lib. 3. Lib. 1. c. 11. Cap. 13. hi. Cap. 221.

Lib. 22. c 17

Lib. 25. c. 5. Cap. 7. 25.

Cap. 30. 21.

Lib. 3. c. 138. *Forma.*

Pena in Aduers.

rosam, & amaricantem dixit, id est, ὑπόπικρον, quo indicat non excellere amarore, sed quo anthemis leucanthemos, sapore amaricante esse, cui etiam quia simile erat parthenium, seu cotula, idē nomen factum leucanthemi. Iam verò si facultates & vsum

Lib. 3 c. 138. medicum respicias, non inficiaberis parthenium esse cotulam fœtidam. Partheniū enim auctore Dioscoride, siccatum, cum aceto mulso aut sale potum, velut epithymum, atram bilē & pituitam deorsum ducit: anhelosis prodest, & melācholicis. Herba sine flore calculosis & anhelosis vtiliter bibenda exhibetur. Valet decoctum eius in vtero indurato & inflammato ad insessus. Imponitur etiam erysipelatis & inflammationibus cum floribus. Sic doctorum medicorum experientia comprobatum est cotulam fœtidam decoctis additā, serosos, adustos, salsos, melancholicosq; elephantiaseos, & mali mortui humores, per inferiora educere: succum etiam purgare aliquantum per se musculis inditum, magnoperè in syrupo laudari, quia thoracis & pulmonis farctus expedit: vrinam euidenter is ciet, tumores emollit, digerendi vi paulò quàm chamæmelū validiore. Matricariæ nulla prorsus ad huiusmodi humores purgandos, sed vt artemisiæ ad menses ciendos duntaxat vis inest, ad quos non parthenium cōmendat Dioscorides, sed tantùm ad vteri duritiē, & phlegmonas. Ex quibus perspicuum est parthenium Dioscoridis multò magis cotulæ fœtidæ quàm matricariæ herbariorum competere: nisi dicas eam ob odorem vsumq;, quibus virgineis matricis morbis opitulatur, parthenium etiam

MATRICARIA Parthenium, Matth.

PARTHENIVM Σμικρόφυλλον, Myconi.

Forma. dici posse. Est autē matricaria fruticosa herba, foliis artemisiæ aut absinthij Romani, caulibus bipedalibus aut tripedalibus, in quibus flores copiosi, in ambitu albi, in medio lutei, chamæmeli, grauiter cū vniuersa herba olentes, amari, odore cotulæ, semen chamæmeli, radix ligno-

Locus. sa, fibrosior. Fruticat in siccis pasim, viarum & hortorum marginibus ac squallidis. Iunio &

Tempus. Iulio flores edit. Matricaria in vino cocta, & vmbilico imposita mulieribus ab vtero præfocatis multùm confert. Non desunt qui cotulam fœtidam non parthenium Dioscoridis, sed parthenium σμικρόφυλλον Hiprocratis esse velint,

Lib. quę in vmbr. Cap. 71. vt alibi diximus. At Myconus egregius medicus Barcinonensis aliud parthenium σμικρόφυλλον esse suspicatur, quod ex Hispania missum, & hîc depictum doctis proponitur, vt de eo iudicent. Prouenit, inquit Myconus, frigidis in locis, & sitientibus, montosisq;, sed imis. Herba est surculosa, sesquipalmi altitudine, radice

parua,

parua,lignosa,candida,parùm fibrata, ex qua cauliculi aliquot exurgunt rotundi, aliquantùm russescentes, in quibus ima præsertim, & terræ vicina parte folia sunt tenuia, fœniculacea,foliis abrotoni maris similia, vt ouum ouo magis simile non sit. In summis cauliculis vmbellæ, & in iis flosculi multi,albi,compacti, quales in vulgari millefolio cernuntur,vt inspicientes prima fronte facilè deludant, millefolium esse iudicaturos. Plantæ sapor amarus est, & odor grauis, similis vulgari parthenio quod matricariam vocant. Quare congeneres esse plantas Myconus putat. Sed quia huius folia parua sunt cum vulgaris parthenij, idest, matricariæ foliis comparata, existimat si veteribus nota hæc planta fuerit, parthenium esse σμικρόφυλλον, cuius meminit Hippocrates his verbis. Herba est paruis foliis prædita,cui nomen est parthenium σμικρόφυλλον. Hæc verrucas de pudendo tollit. Quanquam id non asserit Myconus, sed doctis æstimandum relinquit. Quis enim sit eius vsus,& quo nomine ab incolis nuncupetur, nondum scire potuit. Li.de vuln.

TANACETVM. CAP. XXXVI.

OFFICINIS Tanacetum & Athanasia nominatur, Gallis *Tanaisie* & *Athanasie*, Germanis *Reinfarn*. Fuchsius tertiam Artemisiæ speciem facit, quæ Monoclonos dicitur, ab Apuleio Artemisia Tragãtes, aut Tagetes, Tanacetumq́; corrupto nomine pro Tagetem nominari scripsit, & à Germanis *Reinfarn*, quod filicis ferè speciem referat, alio nomine *Vurmkraut*, quoniam lumbricos ventre pellat. Athanasia ex radice lignosa, gracili, reptante, fibrosa, caules emittit cubitales & sesquicubitales, fuscos, rotundos, striatos, geniculatos, per summa alis diuisos: in quibus folia sunt longa, quæ multis foliolis constant, ex aduerso sitis, & pinnarũ instar expansis, incisis. In summitate cauliculorũ vmbellæ insident, & in iis flores bullati, aurei, semenq́; seriphij absinthij, aut abrotoni fœminæ, gustu subacri, & amaricãs, cũ graueolentia. Nascitur secus vias, sepes, & margines fossasq́; agrorũ. Plantam etiã hic appictam Tanacetũ Alpinũ vocant Herbarij, Rhœti Iuã Muscatã, quidam Anthemidem Alpinam. Crescit in altissimis & niuosis Alpium Rhœticarum iugis, radice breui, supernè crassiuscula, in acutũ desinente, fibris quibusdam exilibus capillata: foliis densis, humi iacentibus, odore, forma, sapore Tanaceto nõ dissimilibus, suauius olẽtibus, in caule paucis: flore anthemidis, intus melino, per ambitũ candido. Magno in pretio est apud Rhœtos Insubriæ vicinos, & ad varias ægritudines cõmendatur, odoris suauitate insignem quandam vim certè promittens. Est & Tanacetum aliud quod lanuginosum vocant, in saxosis & apricis propè Monspelium locis, radice crassa, ramosa, nigricante: foliis propè radicem multis, coaceruatis, Tanaceto vel potiùs Stratiotæ similibus, tam densa lanugine opertis, vt vix foliorũ delineatio cõspiciatur, odoratis: caulibus multis, aliquot foliis vestitis, inæqualiter per interualla prodeuntibus: flore aureo in corymbis nitente, summo caulium fastigio incum-

Nomina

Locus.

ATHANASIA, Seu Tanacetum Matth.

TANACETVM Paruum alpinum.

TANACETVM Lanuginosum.

TANACETVM Minus, candidis floribus, Lobellij.

TANACETVM Cristatum Anglicum, Lobellij.

bentibus. Athanasiam calidam esse secundo ordine, siccam tertio colligunt herbarij, ex odoris eius acrimonia, & amarore. Vtuntur ea recentiores ad ventriculi & alui flatus discutiendos, item semine præsertim ad vermes necandos, & ex ventre pellendos. Vtuntur & ad frangendos renum calculos, & aduersus stranguriam, sed eam viris tantùm, sicut matricariam mulieribus commodam aiunt. Speciosius

Tanacetum

Tanacetum crispatum Anglicũ pingendũ curauit Lobellius, quod in Angliæ hortis in delitiis habetur, multò argutioribus fimbriis, minutioribus, & latioribus foliis. Ostendit & aliud Tanacetum minùs candidis floribus. Media planta est, inquit, inter Millefolium, Sideritidem Achilleam & Tanacetum. Etenim folia Tanaceto proxima odore & figura: cauliculi numerosi: radix fibrata Sideritidis. Flosculi verò candidi in vmbellis Millefolij vulgaris. Belgio hortensis est.

MELISSOPHYLLVM. CAP. XXXVII.

ΜΕΛΙΣΣΟΦΥΛΛΟΝ Græcis, & μελίφυλλον, & μελιζεῖνα, Latinis Apiastrum & citrago, Officinis Melissa, Arabibus *Bederangie*, *Bedaringi*, *Bederenzegum*, *Turingens* siue *Trungiam*, & *Marmacor*, Italis *Melissa*, Hispanis *Torongil*, & *Hierua Cidrera*, Gallis *Melisse*. Melyssophyllum dictũ est, quia apes hac herba delectantur: neq; enim aliud quàm apũ foliũ significat. Meliphyllum verò, qua voce Nicander vsus est, mellis folium indicat, q. hinc apes mellis materiam colligunt. Pari ratione Latini Apiastrum haud dubiè dixerunt, quod hæc herba apibus gratissima sit. Citraginem autẽ ab odore citrij, quod si nares consulas, citrium malum oleat, & cordi prosit. Plinius Melissophyllum apiastrum vocari scribit ab Hygino. Ipse rursus Melissophyllum apiastrũ appellat. Idem tamen inter ea quæ apibus gratissima sunt, seorsum Melissophyllũ, seorsum apiastrum recenset. Varro autem apertè dicit & cytiso obseuisse & apiastro, quod alij Meliphyllum, alij Melissophyllum, quidam melinon vocant. Apiastrum folia & caules habet ballotæ similes, maiores tamen, tenuiores, non ita hirsutos, citrium malum olentes. Hac breui delineatione herbam Melissæ nomine etiam mulierculis notam, & in hortis frequentissimam Melissophyllum esse credunt permulti: tamen cũ nonnullis locis lecta quiddã pedoris aut cimicũ sui odoris gratiæ ascitum habeat, idcirco dubitatum est à multis verâne esset, an alius speciei nostras hæc, quæ nulli regioni in hortis deest. Quod fortasse Fuchsiũ impulit, vt Melissæ duo genera faceret, vnũ verũ: alterum adulterinum, quod Germani *Vuauntzenkraut* nominant, quia cimices olere videtur, quæ nostras est Melissa passim in hortis proueniens, & qua perperàm hodie Officinas pro vera vti censet. Contra illius quam pro vera habet, & cuius picturam hîc quoque damus, tam gratum odorem esse, vt in ædibus strata eas gratissimo odore compleat. Fuchsiũ secutus est Dodonæus. Sed his respondet Pena, Melissam nostratem in quibusdam Italicis & Pedemontanis hortis meram suam sibi habere gratiam, basilici, aut citrij, eximeréque quemlibet de odore scrupulum, nulliq; nõ cognitum esse debere, foliis menthæ aut ballotæ, aut Catariæ, rugosis, asperis, sed viridantibus, ramulis quadratis marrubij, edentibus orbiculatim flores albidos copiosos, in verticillis, ballotæ aut cardiacæ modo. Altera illa Fuchsij & Dodonæi Melissa est Calamintha montana præstantior Penæ & Lobellij, multò accuratiùs depicta, & fusiùs explicata, capite de Calamintha. Folia Melissæ cũ vino pota aut illita, vt scribit Dioscorides

Nomina

Li.20.ca.11. Lib.21. c.9. Li.21.ca.12. Lib.3. c.16.

Forma.

Pena id Ad.

Cap.18.9. hist.

Li.2. ca.70.

MELISSOPHYLLVM, Matthioli.

MELISSOPHYLLVM, Fuchs. & Dodon.

Lib.3 c.101. *Vires & Temper.* Dioſcorides, contra ſcorpionum phalangiorũ canumq́; morſus proſunt. Decoctũ eorũdem, ſi eo perfundantur, idem poteſt. In inſeſſionibus ad ducendos menſes vtile eſt. Dentes eodẽ in dolore colluuntur. Dyſentericis iniectum prodeſt: fungorum ſtrãgulationibus folia cum nitro pota ſuccurrunt. Torminibus auxiliãtur. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigãt. Vſum eiuſdem Li.21. c.20. ſic tradit Plinius. Meliſſophyllo ſiue melitæna ſi perungantur aluearia non fugient apes: nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facilè cõtinentur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum, veſparumq́; & araneorum, item ſcorpionum. Item contra vuluarum ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è vino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis cum ſale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & vlcera ſanat. Articularios morbos ſedat, caniſq́; morſus. Prodeſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, vlceribus thoracis. Cali-Li.20.ca.11. gines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur. Plinius alibi. Apiaſtrũ Hyginus quidem Meliſſophyllum appellat: ſed confeſſa damnatione eſt venenatum in Sardinia, quo loco Plinius Apiaſtrum, non Meliſſophyllum ab apibus, ſed Batrachium Sardonium, à ſimilitudine foliorum Apij ſic dictum ſignificat: quam rectè, viderint perſpicaciores. Meliſſophyllum marrubio facultate ſimile eſſe ſcri-Li.7.ſimpl. bit Galenus, ſed plurimùm ab eo vinci: quamobrem nec eo vti quemquam. Superuacuum enim foret præſente marrubio, cuius tantus eſt vbique terrarum prouentus, velle vti Meliſſophyllo. Cæterùm ſi cui forte ad manũ marrubium nõ fuerit, illo licebit vti ad eadem, modo quantum ab hoc ſuperetur cognitũ habuerit. Sed Meliſſæ alias facultates, eaſq́; excellentiores tribuunt Mauritani. Scribit enim Serapio Meliſſophylli proprium eſſe animum hilarem reddere, humenti ac frigido ventriculo auxiliari, concoctionem adiuuare, cerebri obſtructiones reſerare, deficientem animum reuocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq́; præſertim qua ſomnus frequentiùs noctu intercipi ſolet: quin & eius tremorẽ reprimere, animi ſollicitudines fugare, ac ſollicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exuſta pituita gignuntur. Quibus aſſentitur. Auicenna ſcribens Meliſſophyllũ Li.de med. cord. excalfacere ſiccareq́; ordine ſecundo, exhilarare, vitaleſq́; facultates roborare odoris fragrantia, ſaporis auſteritate, partiumq́; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam viſceribus competere. Vires deiectorias habere, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios vapores à ſpiritibus & à ſanguine, qui cordi & arteriis ineſt, educere queat, quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Mulierculæ, inquit Pena, teneros turiones tuſos excipiunt ouis ſaccharo & roſacea, placentulaſq́; pinſunt parturientibus, puerperis, & enixis, quibus vires impendio deiectæ fuerint, ac ſecundæ non probè eductæ. Stillatitiæ ad cardiacas confectiones multus vſus. Hìc non omittendæ duæ venuſtæ plantæ, quarum vna Meliſſophyllum Turcicum, & Meliſſa Turcica, à Matthiolo Meliſſophyllum Conſtantinopolitanum dicitur, ab aliis Moluca læuis. Caules multos edit cubitales, circa

MOLVCA, Siue Meliſſa Turcica, Dalechamp.

circa quos folia multa, in ambitu profundis inciſuris crenata, ſupra quæ flores orbiculatim ex amplis & patentibus acetabulis exeunt, colore candidulo, lamij floribus ſimiles, attamen paulò minores. Altera Moluca ſpinoſa dicitur, à Turcis *Maſeluc*, quæ caules ſimiliter multos & cubitales profert, ſtriatos, quadrangulares: folia vti prioris: flores ſimiles ex acetabulis quoque, ſed anguſtioribus, oblongioribuſq;, & eminentes duras, & acriter pungentes ſpinas in ambitu habentibus. A Moluccis Orientis inſulis vtraque nomen habet, in quibus primũ repertæ creduntur. Cluſius Molucam ſpinoſam pro Galeni Alyſſo pinxiſſe videtur, eiuſq; delineationẽ aſſerit alyſſo adamuſsim ſic quadrare, vt quin illud ipſum ſit, nullus iam ſit dubitationi locus. Sic igitur Alyſſon Galenus deſcribit. Alyſſon herba eſt marrubio ſimilis, aſperior tamen, & magis aculeata circa orbiculos: florem ad cæruleum vergentem profert. Cluſius verò ſic. Herba eſt pedali altitudine, caule quadrangulo, ſtatim à radice in multos ramos diuiſa, omnino candidos, & veluti tomento obductos, circa quos per ſingula genicula, bina folia inter ſe oppoſita ſemper enaſcuntur, marrubio ſimilia, breuiora tamẽ & criſpiora, magiſq; incana, inodora & amara: caliculi per interualla verticillatim ramos ambiunt, quinque ple-

Li.2. ſtirp. Hiſpa. c.51.

Li.2. Anti.

MELISSOPHYLLVM Conſtantinopolitanum, Matth.

MOLVCA Spinoſa, Dodon.

rumq;

MELISSA Moldauica, Matthioli.

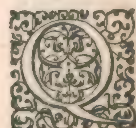

MELISSA Turcica Alia Dalechamp.

rumq; aculeis horridi, candidi, è quibus marrubij flos exilit, ſed colore ex cæruleo purpuraſcente: ſemen in aculeatis cauliculis ſubrufum, marrubio ſimile continetur: radix dura, lignoſa, multifida. Primo intuitu marrubium eſſe diceres, niſi aculeati caliculi & flos ipſe Alyſſon Galeni exprimerent. Vno duntaxat loco per Hiſpanias plantam hanc ſe vidiſſe ait Cluſius, ad Elda videlicet pagum in cœmeterio, Valentino regno, florentem & ſemine prægnantem menſe Martio. Matthiolus in poſtrema commentariorum in Dioſcoridem editione Meliſſophyllũ aliud proponit odore Citrei mali perquàm iucundo, quod iiſdem viribus pollet quibus vulgare noſtrum Meliſſophyllum. Eius effigiem hîc expreſsimus.

MARRVBIVM. CAP. XXXVIII.

Nomina — QVOD Latini Marrubium vocant, Græci πράσιον, Officinæ quoque Praſium, Galli *Marrube* & *Marrubin*, Itali *Marrobio*, Germani *Vveiſz Andorn*. Videtur autem, inquit Pena, Praſinus viror, aut certè

Fol.222. — viroſus odor appellationem dediſſe Marrubio, tam nigro fœtido quod ballote dicitur quàm albo odoro. Plinius frequenter errat, cum multis locis vertit ἀντὶ τοῦ πρασίου, τὰ τοῦ πράσου folia, ideſt, pro praſij, porri folia. Idem duo Mar-

Li.20.c.22. — rubij genera tradit ex Caſtore, nigrum, & quod magis probat, candidum. Totidē

Genera. Lib.6. hist. ca.2. — ſunt Theophraſto. δύο δὲ γένη καὶ τοῦ πρασίου. τὸ μὲν γὰρ ἔχει ποῶδες τὸ φύλλον, καὶ μᾶλλον ἐπικεχαραγμένον, ἔτι δὲ καὶ ἐντομὰς ἐνδήλους σφόδρα, καὶ βαθείας. ᾧ καὶ οἱ φαρμακοπῶλαι χρῶνται πρὸς ἔνια: τὸ δὲ ἕτερον στρογγυλώτερον, καὶ αὐχμῶδες σφόδρα, καθάπερ τοῦ σφακέλου, καὶ τὰς ἐντομὰς ἀμαυροτέρας ἔχον, καὶ ἐπικεχαραγμένον ἧττον. Ideſt, Sunt & Marrubij duo genera. Vnũ folio herbaceo, magis ſerrato, inciſuriſq; profundioribus, & proinde conſpectioribus: quo pharmacopolæ ad nonnulla vtuntur: alterum rotundius, & valde ſquallidum, vt ſphaceli, inciſuraſq; obſcuriores habens, & minùs ſerratum. Quibus verbis Theophraſtus prius Marrubij genus id intelligit, quo de hîc agimus. Alterum Dioſcoridis Balloten, hoc ab illo diſcrepantem, quod pluſculum ad viro

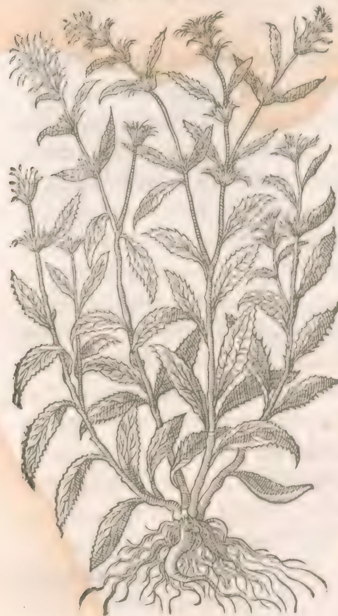
ad virorem fuscum porraceum vergit, vnde Marrubium nigrum vocatur, & odo-
rem grauē fœtoremq; vibrat. De hoc tractauimus in libro, Quæ in Vmbrosis, &c.
Marrubium quidē ex historia Dioscoridis, frutex est ab vna radice ramosus, sub- Li.3.ca.102.
hirsutus, albicans, virgis quadrangulis, folium pollici æquale, subrotundum, hirsu- *Forma.*
tum, rugosum, gustu amarum: semen per interualla in caulibus: flores asperi, verti-
cillorum figura. Quæ delineatio adamussim Marrubio nostro respōdet. Nascitur *Locus.*
circa domicilia collapsa, & inter rudera. Colligitur herba æstate, Iulio potissimùm *Tempus.*
mense, cùm semine prægnãs est. Huius folia arida cum semine decocta in aqua, *Vires &*
aut viridium succus expressus datur cum melle asthmaticis, tussientibus & tabidis. *Temper.*

MARRVBIVM Album.

Crassa è thorace, cum iride sicca, ducunt.
Datur mulieribus quæ nō purgantur, vt men-
strua & secundas pellant: item difficilè parien-
tibus, & iis qui à serpentibus morsi sunt, & qui
letale quid biberunt. Vesicæ tamen & renibus
nocent. Folia cum melle illita sordida vlcera
purgant, pterygia nomasq; cohibent: dolores
laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis
contusis succus, & sole coctus. Cum vino &
melle illitus oculorum claritatem exacuit.
Morbum regium per nares expurgat. Aurium
doloribus per se aut cū rosaceo instillatus pro-
dest. Hæc & plura alia quàm Dioscorides, Pli- Li.20.c.23.
nius tradidit. Marrubium pleriq; inter primas
herbas commendauêre, quod Græci prasion
vocant, alij linostrophon, nonnulli philopæ-
da, aut philochares, notius quàm vt indican-
dum sit. Huius folia semenq; contrita prosunt
contra serpentes, pectoris & laterum dolores,
tussim veterem. Et iis qui sanguinem reiece-
runt eximiè vtile, scopis eius cum panico aqua
decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponi-
tur strumis cum adipe. Sunt qui viridis semen
quantum duobus digitis capiant, cū farris pugillo decoctum, addito exiguo olei
& salis, sorbere ieiunos ad tussim iubent. Alij nihil comparant in eadem causa
Marrubij & fœniculi succis, ad sextarios ternos expressis, decoctisq; ad sextarios
duos, cum addito mellis sextario, rursus decocto ad sextarios duos, si cochlearis
mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis tusum cū melle mirè
prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, cōuulsis, spasticis, neruis salutare. Potū
aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida fari-
na cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrænas, & pterygia.
Succus verò auriculis & naribus, & morbo regio, minuendæq; bili cum melle pro-
dest. Item contra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreatio-
nes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ
vesicæ, & renum vitiis. Dicitur succus claritatem oculorū adiuuare. Castor Mar-
rubij duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat candidùm. In ouum inane
succum addit is, ipsumq; infuso melle æquis portionibus tepefactum, vomicas
rumpere, purgare, persanare promittit, illinens etiã vulnera à cane facta, tuso cum
axungia veteri. De quibus explicatè sic Galenus. Prasium sicut gustu amarum est, Li.8.simpl.
ita si quis vtatur, conuenientem huic sapori actionem possidet, iecur ac lienem
obstructione liberans, & thoracē pulmonemq; expurgans, ac menses prouocans,

ſed & illitum detergit,ac digerit,ponátque ipſum quiſpiam in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi,in ſiccitate tertij medij,aut compleri. Succo eius ad aciei oculorum claritatem vtuntur cum melle.Quin etiam & per nares auriginem purgant,& ad aurium dolores inueteratos adhibent , vtiq; in quibus obſtructione disiicere ,meatumq; ipſum , & ramos meningum expurgare eſt viſus. Marrubij
Ca.102.li.3. decoctum,inquit Matthiolus,datur commodè iocinoroſis , & aqua intercute laborantibus : eo quoque foliorum puluere necantur interaneorum vermes. Recentia folia cum veteri axungia trita & illita canum morſus perſanant, & mammarum tumores reſoluunt. Lichenas purgāt,ſanantque, ex aceto illita. Decoquuntur Marrubij duæ vnciæ cum bugloſſi, helenij , eupatorij radicum ſeſquidrachma, rhabarbari drachma , & agallochi pari pondere,in vini albi generoſi libris tribus ad tertias,fitq; hoc medicamentum præſtantiſſimùm ad icterum à vaſorum obſtructione prouenientem , ſi diebus decem continuis huiuſce binas vncias potauerint ægri diluculo, addito ſacchari tantillo,quod dulcorem addat. Verùm ſi febris ſit,ea omnia aquæ incoquenda ſunt. Marrubium aliud Creticum pinxit Pena, quod caule fruticat contorto,gracili, rotundo, multis exilibus alis donato, polij montani non diſparibus,& quàm praſij noſtratis multò cādidioribus,teneriuſcula lanugine obſitis:folia verò anguſtiora ſunt, oblongiora,& leuiter ſerrata, in anguſtum deſinentia , Meliſſæ Turcicæ æqualia : ex interuallis multò argutiora & minora verticilla,ſideritidis aut tetrahit non diſparia : inde floſculi prætenues emicanta Ibidi,Marrubij, quod odore & lanugine refert. Lobellius aliud oſtēdit Marrubium candidum Hiſpanicū,foliis longioribus magíſque carnoſis,hirtis, albis,& ſuauiùs redolentibus , in Belgij hortis varium ex Hiſpano ſemine. A ſuperiore Cretico differre non videtur.

MARRVBIVM Creticum, Pene.

STACHYS. *CAP. XXXIX.*

Nomina TA'XYΣ Græcis,Stachys Latinis dicitur , ideſt,ſpica , Officinis ignota. Stachys autem dicta eſt,quod verticillato ambitu florum, & orbibus ſpicarum caules cingentibus coronetur. Frutex eſt , vt deſcribit Dioſcori-
Li.3.ca.103. *Forma.* des,marrubio ſimilis,ſed altior, folia ferens plura,ſed rara,hirſuta , dura, odorata, incana. Virgas ab vna radice plures emittit , marrubio candidiores. Plinius de
Li.24.ca.15. eadem ſic breuiter. Ea quoque quæ Stachys vocatur , porri ſimilitudinem habet, longioribus foliis pluribúſque,& odoris iucundi, coloríſque in luteum inclinati. Pellit menſtrua. Quo loco Plinio euenit, quod iam antè minuimus , vt πράσον pro πράσιον agnouerit. Non enim porri ſimilitudinem habet Stachys , ſed marrubij,vt Dioſcorides dixit, πρασίῳ ἐμφερὴς , ideſt marrubio ſimilis. Coniectura ex caulium ſpicatis floribus ſumpta, non tam vera,quàm ſolerti , Anguillara Lauan-
Ca.103.li.3. dulam Stachyn eſſe opinatus fuit. Matthiolus aliam Stachyn verā affirmat eſſe, quam hic pinximus,eámque quam legitimam antea putarat,pſeudoſtachyn vocat.
Hanc

STACHYS, Matthioli.

Hanc Lobellius Stachyn facit, Scordotin Plinij, superiorem Stachyn spuriam Flandrorum, Sphacelum Guillandino. Fuchsius diuersam Stachyn proposuit; eam nimirum quam Germani *Riechenderdorn*, & *Feldandorn*, idest, siluestre marrubium vocant. Est enim fruticosa planta, marrubijque similitudinem refert, nisi quod altior est, folia quoque plura, ac rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata, & albicantia: virgulas denique, etsi pictura id non ostendat, ab vna radice plures emittit, candidiores quàm marrubium: quibus omnibus florum purpureorum verticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum qui caules circumdant. Eandem Stachyn depinxit ac descripsit Dodonæus. Asperis locis, montibus ac collibus prouenit. Floret Iunio ac Iulio mensibus. Hanc potiùs approbat Pena, quàm Matthioli Stachyn, marrubio: quidem non ita dissimilem, sed neutiquam spicatam, nec adeò congruam, quàm Germanorum *Ferdandorn*, idest, siluestre marrubium. Est enim marrubio persimilis, proceriore caule, quadrato, crassiore, candidiore, hirsutiore, foliis longioribus, nonnihil ad effigiem & incisuram Betonicæ vel Ballotæ accedentibus, aliquot ramulis quadratis, quos flores purpurei partim verticillato ambitu marrubij aut Lamij ritu distingunt, partim superiora spicant hyssopi vulgaris aut

Cap. 292.

Li.2.ca.69. *Locus.* *Tempus.* Fol.122.

PSEVDOSTACHYS, Matthioli.

STACHYS, Fuchsij.

STACHYS Lusitanica quorundam, Lobellij.

Betonicæ modo. Hæc passim spontè in Narbonæ asperis non procul à pago *Peraus* & *Magalona* occurrit, interdum purpureis, aliàs luteis floribus, odoratior & multò gratior illa, quam Matthiolus priorem & genuinam ratus fuit. Stachys, inquit Dioscorides, vim habet calfaciendi acrem. Foliorum decoctum potu pellit menstrua & secundas. Stachys, inquit Galenus, frutex est marrubio similis, gustu acri & amaro, tertij ordinis excalfacientium. Quamobrem non solùm menses mouet, sed & abortum adfert, & secundas eiicit. His addit Lobellius Stachyn Lusitanicam quorundam, reptatricem Gnaphalij foliis & cauliculis sesquipalmaribus herbulam, candida lanugine stipatis & tomentosis verticillis, eiusdem coloris, perexiguis sub foliolis cinctis visum effugientibus, suauè spirantibus, vti vniuersa planta. Stachyn dixêre Herbarij quidam non imperiti nonnulla de facie & viribus similitudine ducti. Hæc Lobellius.

Li.3. c.109. *Temper. & Vires.* Li.8. simpl.

HORMINVM. CAP. XL.

Nomina

ΟΡΜΙΝΟΝ Græcis, ita Latinis Horminum & Geminalis. Dictum autem est Horminum ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν, idest, impetu agi, & cieri in venerem, quod πρὸς τὴν συνουσίαν παρορμᾷ, inquit Dioscorides, idest, quod ad venerem stimulet. Id duplex est Dioscoridi, & Plinio, satiuum, & siluestre.

Genera. Lib.3 c.128. *Forma.*

Horminum herbam describit Dioscorides foliis marrubio similem, caule quadrangulo, semicubitali, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, ad radicem nutantes, in quibus semen diuersum: in siluestri enim rotundum inuenitur & fuscum, in altero nigrum & oblongum, cuius est vsus. Nusquam nisi in hortis cultu herbariorum visitur. Siluestre foliis est maioribus, & aliquantum laciniatis oris, blattariæ similitudine & colore: quadratis & paucioribus virgulis, sesquicubitum altis: per interualla flores verticillati in spicas longiores abeunt, deorsum inclinatas, cæruleas, purpurascentes, nigro semine, nec absimili priori glutinoso. Vtrique radix lignea. Sed illius odor nullus, huius verò sclaream redolent flores.

Locus.

Rudera & prata macilenta amat. Siluestre Horminum ex Matthiolo hîc apposuimus: item ex Fuchsio, qui Horminum Orualam esse putat. Dodonæus eum secutus in stirp. Historia: idem siluestre

HORMINVM, Matth.

Horminum

Horminum pinxit. At in Historia florũ, id quartam Orualæ speciem posse dici tradit. Hormini semen cum vino potum ad venerem stimulat: cum melle purgat argema, & oculorum albugines. Idem illitum cum aqua tumores discutit, & aculeos extrahit. Herba illita eadem efficit. Siluestre vehementiori vi præditum est.

HORMINVM Siluestre, Matthioli.

HORMINVM Siluestre, Fuchsij.

De Hormino hæc tradit Plinius. Horminum semine, vt diximus, cumino simile est, cæterò porro, dodrantali altitudine. Duorum generum, alteri semen nigrius, (Li.22. c.25.) & oblongius. Hoc ad venerem stimulandam vtuntur, & ad oculorum argema, & albugines: alteri candidius semen & rotundius. Vtroque tuso extrahuntur aculei ex corpore, per se vel illito ex aqua. Folia ex aceto imposita panos per se, vel cum melle discutiunt, item furunculos, priusquam capita faciant, omnésque acrimonias. Quo in loco rursus Plinius impegit, qui πράσω pro πρασίω legerit, & porro pro prasio, id est, marrubio conuerterit. Hormini Galenus in simplicium censu non meminit, sed Paulus his verbis. Horminum marrubio specie simile est, calidum mediocriter, siccum & abstergens. (Lib.7.) Venerem stimulat, & oculorum crassitiem cum melle repurgat: œdemata discutit, extrahit aculeos. Siluestre domestico est valentius.

GALLITRICVM. CAP. XLI.

SPECIES Hormini videtur herba quæ Officinis Gallitricum, Centrum Galli, & Matrisaluia, & Sclarea nominatur, Germanicè *Scharlach*, Belgicè *Sclardey*, quasi dicas oculum clarificans. Italicè *Schiaria*, Gallicè quadam ad horminum allusione *Orualle, & Toutebonne*. (*Nomina*) Attamen horminum non est, quo nomine descripsit & depinxit Fuchsius. (Cap.214.) Nam folia multò maiora edit, nempe verbasci, aspera, admodum hirta rugis, & quasi (*Forma.*)

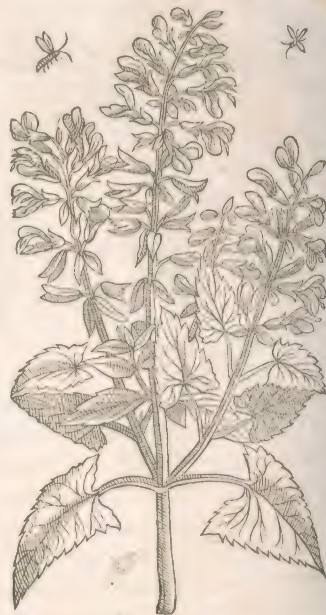
verrucis nonnihil hirsuta Æthiopidis aut verbasci pube, siluestris hormini similitudine, caules quadratos, & in iis flores cæruleos & albicantes, saluiæ vel dictamni: semen in calicibus nigrum: radice parua, dura, & sublutea. Tota planta odorem spirat non ingratum quidem, sed tam vehementem vt capitis grauitatem faciat. Seritur in hortis, & oritur anno post, Iunio & Iulio florescens. Sclarea calida siccáque est ferè ad tertium vsque gradum, menses & secundas pellit, ad venerem concitat: quare minùs quin sit hormini species refragandum. Magno est vsui, inquit Pena, quibusdam Septentrionalium, ad Zythi bieræq; confectionem. Nam lupuli vel penuria, vel vegetioris potionis faciundæ causa, cortinis feruentibus addunt, fitq; temetum, quo non multis depletis poculis temulenti fiunt, hilaritate propemodum insana, in nonnullis tamen risu quam miseratione magis digna. Semen inter palpebram & oculum insertum, atque diutulè reten-

Locus. *Tempus.* *Temper.* *& Vires* In Aduers.

GALLITRICVM, *Siue Sclarea.*

COLVS IOVIS, *Lobellij.*

tum, quantum est sordium illic, illicò euerrit, & rapit quotidiano etiam vulgi experimento. Huc meritò adducenda plenta, quam Herbarij quidam Colum Iouis vocant, summo caulis fastigio colum flauo penso obuolutam repræsentante. Videtur Oruala tertia Dodonæi in Histor. florum (quatuor enim Oruala differentias tradit,) quorundam Horminum siluestre pingue, à pingui folio odorato. E radice Lamij simili, inquit Pena, caules edit non multos, cubitales & sesquicubitales, quadratos, hirsutos, quibus folia vrticæ aut Trachelij, albida, ad basim sinuata, latiora, læuia, Gallitrici minora: flores in verticillis lutei, Saluiæ, aut Gallitrici. Scaturigines vdósque siluarum margines amat, Galliæ, Germaniæ, & Italiæ. Gustu nonnihil calido exsiccante.

ROSMA

ROSMARINVM CORONARIVM. CAP. XLII.

Raecis λιβανωτὶς ϛεφανωματική, qua nectentes coronas vtuntur, Latinis & Officinis Rosmarinus siue Rosmarinum coronarium, Arabibus *Elkiageber*, Italis *Rosmarino*, Germanis *Roszmarin*, Hispanis *Romero*, Gallis *Romarin*. Virgas habet graciles, vt describit Dioscorides, circa quas folia sunt tenuia, crebra, oblonga, gracilia, intus candicantia, exteriore parte viridia, grauiter odorata, florem, quod Dioscorides omisit, in candido cæruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam. In Narbonensi Gallia sponte sua prouenit tam copiose, vt incolæ ligni alius loco id quotidie vrant. Bis anno floret, vere & æstate. Rosmarinum, vt scribit Dioscorides, calfacit, regium morbum sanat, si quis id in aqua decoxerit, & ante excercitia bibendum dederit: deinde post excercitia lauerit, & vinum potaue rit. Libanotidis coronariæ quam Rosmarinum vocant, inquit Galenus, decoctum morbo regio laborantes potum adiuuat, omnes enim libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes. His addunt recentiores rosmarinum ad frigidos vētriculi affectus plurimùm valere, ad cœliacum malum, & ad vomitum cibi, si cum pane deuoretur, aut bibatur in puluerem contritum, ex meraco: prodesse lienosis, & iocinorosis, nō solùm excalfaciendo, extenuando, & obstructiones reserando, sed etiam adstringente vi roborando: succurrere capitis fluxionibus, & omnibus frigidis morbis, epilepsiæ, stupori, veterno, partium resolutioni: capitis lotionibus vtiliter misceri, & articulorum fomen tis: cohibere alba vteri profluuia, si quotidie & diu sumatur: Visum acuere, si toto tempore quo floret quis ieiunus flores cum circunstantibus foliis cum pane & sale quotidie vorauerit. Man sum oris halitum commendat. Sistit dentium & gingiuarum fluxiones in aceto & vino austero feruefactum, si hoc decocto calido os collua tur. Sicci farina recentia vulnera glutinat, verū operepretium est prius vino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, deinde farina inspargere. Flores saccharo cōditi valent ad omnia prædicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia: quin & herbam suffitu tussim & distil lationem sedare tradunt, tutam præstare in pesti lētia domum, crematā nidore improbam aëris diluente perniciem. Aloisius Anguillara apud Theophrastum Cneurum nigrū esse putat, Casiámque nigram Hygini, apibus gratissimam,

Nomina

.Lib.3.c.73.

Forma.

Locus.

Tempus.

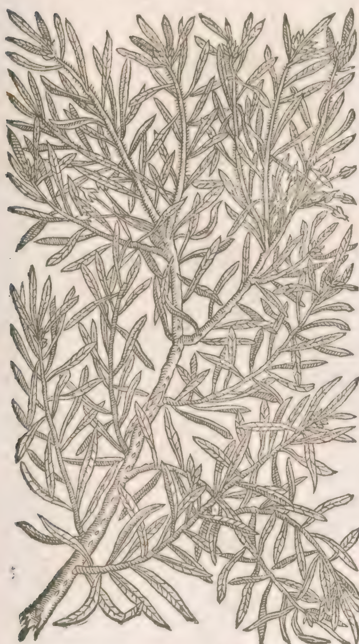
Lib.3.c.73.

Lib.7.sim.

ROSMARINVM, Coronarium.

ROSMARINVM Siluestre siue Boemicum, Matth.

& ideò prope illarum aluearia ferendam:nulla vſquam facta coronariæ Libanotidis mentione apud Theophraſtum : vt & Cneorum album lauandulam, ſiue ſpicam,vt iam monuimus.Matthiolus lib.4.in Dioſcoride Cneori quod verum Thophraſti eſſe credit, figuram hanc monſtrat. Scribit naſci in Bohemia plantam, quam ſilueſtre Roſmarinum appellat,quia Roſmarini coronarij faciem quadantenus repreſentet. Cubitali eſt altitudine, fruticoſa, virgis tenuibus, lignoſis,fragilibus, rufeſcentibus, minij ferè colore, folia Roſmarini æmula,prona parte viridia, tranſuerſis vtrinque lineis diſpari ordine ductis ſignata, ſuperna verò rubeſcentia, & rubro appenſa pediculo. In ſummis ſurculis corymbacea eſt coma rubra,vnde flores panduntur ſublutei : radix infirma & ſuperuacua,folia & flores Citreum malum olent, guſtu etiam nonnihil aromatici reſipiunt cum quadam adſtrictione. Vtunrur hac Bohemi aduerſus blattas & tineas.Lobellius Ledon foliis Roſmarini alterum vocat.

ANTHEMIDES. CAP. XLIII.

Nomina DE Chamæmelo vulgaris vſus ſiue ſilueſtri,in lib.De iis quę in vmbroſis proueniunt,diximus:nunc de vero Dioſcoridis & odoratiore,quæ ἀνθεμίς nominatur, atque etiam χαμαίμηλον, Latinis etiam Anthemis & Chamæmelum, Arabibus *Debonigi*,ſeu *Babunegi*, Officinis corrupto nomine Camomilla & Camomilla Romana, Italis *Chamomilla*, Germanis *Camillen*, Hiſpanis *Mauzauilla*, Gallis *Camomille*, Belgis *Roomſche Camilblœmẽ*. Chamæmelũ ſanè id dictũ eſt ab odore ſuaueolentis mali. *Genera.* Anthemidis genera tria proponit Dioſcor. *Lib.4.c.137.* floribus tantùm diſtantia. Totidẽ Plin. *Lib.22.c.21* Anthemis,inquit,magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui Leucanthemida vocant, alij Leucanthemum, alij Eranthemum,quoniam vere floreat,alij chamæmelum, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera eius tria flore tantùm diſtant, palmum non excedentia, paruiſq; floribus vt rutæ,candidis aut melinis,aut purpureis. *Forma.* *Lib.3.c.137.* Anthemidi, vt deſcribit Dioſcorides, ramuli ſunt dodrantales,fructicoſi,alas multas habentes,foliola parua,tenuia, multa, capitula rotunda,flores intrinſecus auri colore, extrinſecus per ambitum albi,aut lutei,aut purpurei,magnitudine foliorum rutæ. *Locus.* Naſcitur in aſperis & iuxta vias. *Tempus.* Colligitur vere. Hæc vt ſuauius multò quã ſilueſtris aut vulgaris,de qua diximus, quiddamq; aromaticum amaraci aut abrotoni habet, ita multò ad aſpectum hilarior & comptior eſt,eadem ratione Romana dicta, qua præſtantiores plãtas baſilicas aut Romanas vocare ſoliti ſunt, vti abſinthium Romanum,& Baſilicum aſparagum. *In Aduerſ.* Tenellis cauliculis repit,inquit Pena,haud diuerſa foliis & floribus vulgatæ ſilueſtris,reſtibili item fertilitate, & perenni radice, qua ſeſe inſtaurat,& fundit propagationes proculcationis contemptrices. *Locus.* In Angliæ hortis viret & colitur,alicubi etiam ſponte oritur.In Galliæ & Italiæ meridionalibus, tametſi Romana dicta, rarior ſponte,in Belgio non niſi in hortis reperitur. *Tempus.* Iunio & Iulio menſe floret in noſtris regionibus,quo tempore colligitur. Angliæ cultiores

ANTHEMIS Leucanthemos, Matth.

ANTHEMIS Leucanth. niuea Anglorũ, flore multiplici.

tiores horti, vt scribit Pena, hanc eandem alunt, sed floribus adeò multiplici folio & radiata serie propagatis, vt candor eximius bullatum centrum prorsus operiat, nec alius aut odor, aut sapor illi. Anthemis Chrysanthemos Dodonæi Chamæmelo vero similis cauliculos profert tenues & inualidos, & in terra stratos, folia quoque tenuia, sed candidiora, & paululũ minora, pro floribus capitula rotunda, siue orbiculos luteos tantũ, nullis circundantibus foliolis, habet, radicem similem. Idem Eranthemũ sic depinxit & descripsit. Cauliculos profert à radice multos, in alas subinde diuisos, striatos, virentes, folia tenuia chamæmeli aut potiùs cotulæ fœtidæ similia, flores non magnos, forma florum ranunculi, pulchros, minij colore rubentes, quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminatis, in virore subnigricantibus, radices fibrosas. Odore est herbaceo, aliquantulum graui, sed minùs quàm cotula fœtida, chamæmeli verò odori nequaquam simili. Nascitur compluribus Europæ regionibus, in aruis cum zea tritico, aut aliis frumentis. Belgæ in hortis serunt, vocántque *Bruyenettekens*. Æstiuis mensibus floret. Esse autem anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam eranthemo, teste Dioscoride, flos est forma chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato verò ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum, quod non esse anthemidis speciem

In Aduers.

Lib.2. c.29.

Lib.1.c.31. Cap.68. de flor.

Forma.

Locus.

ANTHEMIS Chrysanthemos, Dodon.

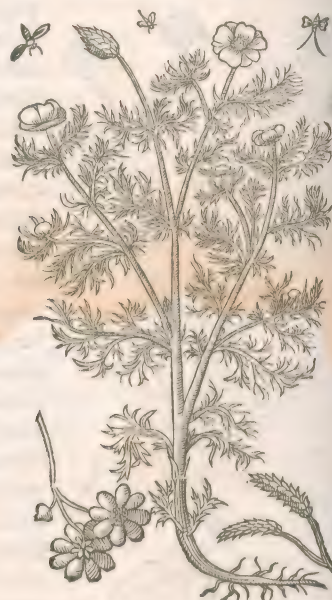

ANTHEMIS Chrysanthemos, Penæ & Lobell.

ostendit.

ANTHEMIS Eranthemos, Dodonæi. *ADONIS siue Anthemis, Matthioli.*

In cap. 137. lib.3. *ANTHEMIS Eranthemos, siue consolida regalis, Fuchsij.*

ostendit. Fuchsius Consolidam regalem Eranthemum facit. Sed anthemidi neque foliis, neque floribus, neque odore similis est: neque flores rubent, sed cærulei sunt. Matthiolus & Herbarij multi eranthemum Dodonæi, Adonidis florem nuncupant. Sed Adonidis flos, inquit Dodonæus, anemone esse creditur. Nam Adonidis florem vento excuti Ouidius cecinit. Venti autem flos anemone est. Aliis φλὸξ Theophrasti videtur esse, à floris flãmeo igneóve colore. Diuersum est à superiore chamæmelum eranthemum Dalechampij, quod hîc depictum est, foliis, ramis, capitulis grandius & amplius reliquis chamæmeli generibus, sed foliorum quæ capitula ambiunt orbe purpureo decorum, flos priusquam dehiscat, corticoso compactiliq́; inuolucro propemodum tam crasso & euidente quàm in cyano coërcetur. Rara est hæc planta, nec herbariis omnibus nota. In asperis locis prouenit. Nunc de viribus Anthemidum ex Dioscoride. Vim habent radices, flores & herba calfaciendi extenuandíque. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & vrinam pellunt. aduersus inflationes & tenuis intestini dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iocinorosis medentur. Decocto earum vesicæ vitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cæteris maius, idque propriè Eranthemum vocatur. Quod verò Leuchanthemum & Chrysanthemum cognominant,

Lib.10. Metamor.

Forma.

Locus.

ANTHEMIS Eranthemos, Dalechamp.

minant, vehementiùs vrinam ciunt. Aegilopiis illitæ medentur. Commanducata oris vlcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo vtuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus, quæ in Græcis sic leguntur. Χρῶνται δέ τινες καὶ συγκλύσμασι μετ' ἐλαίου, λειοτριβοῦντες αὐτὰ πρὸς ἀνασκευὴν τῶν περιοδικῶν πυρετῶν, & intelligũt anthemidis vsum esse in infusis per clysteres. Sed hos falsa lectione decipi putat Cornarius, legendũ enim esse συγχρίσματι, vt accipiatur vnctio, siue illitio per totũ corpus ad febres depellendas. Quod perspicuè traditur ab Aetio, ex sententia Nichepsonis ita scribente. Nichepson Ægyptius chamæmeli florẽ purum in summo vigore colligere iubet, & in mortario tũdere, ac probè conterere, & pastillos mediocres fingere, eósque in vmbra diligentissimè siccare, ac reponere. Vsus autem tẽpore vnum ex ipsis terere, oleo primario quod satis est affuso, indéque vniuersum corpus à capite vsque ad pedes illinere in omnibus febrientibus, ac ægrum stragulis coopertum fouere. Sudor enim, inquit, mouebitur bonus in his qui euasuri sunt, & à febre liberabuntur. Ita Plinius planè ex superiorum sententia. Medici verè folia in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ vnius pondere contra serpentium ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & vrinam calculósque: inflationes, iocinorum vitia, bilem suffusam, ægilopia. Commanducata vlcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus iis generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis magnitudo amplior est. Hoc propriè quidam eranthemum vocant. Quæ omnia accuratiùs Galenus declarauit. Anthemis, inquit, calfacit & siccat primo ordine. Est & tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi & rarefaciendi vim obtinet. Et alio in loco. Est chamæmelũ tenuitate rosæ persimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, animali familiares, ac temperatas. Quapropter lassitudinibus, vt si quid aliud confert, doloresque, mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit, quæq; constipata condensatáve sunt rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra visceris alicuius inflammationem infestant, dissoluit: præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate gignuntur. Qua de re & ab Aegyptiorum sapientissimis Soli consecrata est, febriúmque omnium remedium putatur. Verùm hæc quidem in re à veritate aberrant: solas enim quas diximus febres sanare potest, eásque quæ iam concoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex visceris inflammatione ortæ. Nam & harum remedium chamæmelum vel strenuissimum est, vbi iam concoctis adhibetur, quapropter & hypochondriis, vt si quid aliud, gratum est. Hæc Galenus. Anthemidis decoctum potum, inquit Matthiolus, lateris dolores sanat. Idem præstat aqua è floribus distillata.

Embl.139. lib.5.

Lib.22.c.21

Lib.6.sim.

Lib.3.sim.

In cap.137. lib.3.

RVTA.

RVTA. CAP. XLIIII.

Nomina

Lib.3.sym.

ΠΗΓΑΝΟΝ Græcis, Ruta Latinis nominatur, Mauritanis *Sadeb*, seu *Sedab*, Italis *Ruta*, Gallis *Rue*, Germanis *Rautem*, *&* *vueinrauten*. Hispanis *Arruda*. Cur autem dicatur πήγανον declarat Plutarchus his verbis. φασὶ δὲ καὶ τὸ πήγανον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὠνομάσθαι. πήγνυσι γὰρ ξηρότητι διὰ θερμότητα τὸ σπέρμα, καὶ ὅλως πολέμιόν ἐστι ταῖς κυούσαις. Id est, Aiunt à facultate sua πήγανον dictum, quod siccitate & calore coagulet & cōdenset semen. Hinc vterū gerentibus inimicū est.

RVTA SATIVA.

Genera. *Lib.3.c.45.*

Dioscor. duo rutæ genera primùm statuit, satiuā & agrestē: deinde alio capite aliam addit rutā siluestrem, quā Harmalā quidam vocāt, Syri *Besasan*, Cappadoces *Moly*.

Forma.

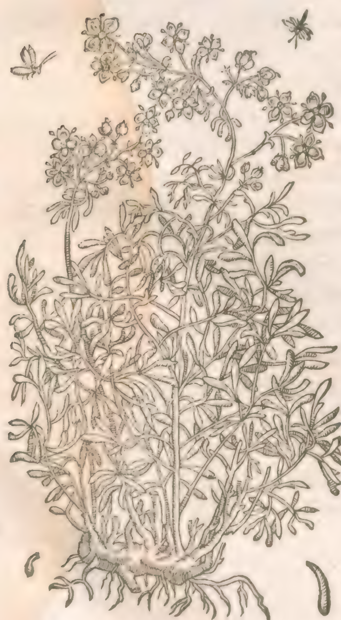
Ruta satiua siue hortensis, planta est perpetuò ferè virēs, foliis crassiusculis, subpinguibus, pluribus ab vno pediculo exeuntibus ex angusto exortu in latiusculum desinentibus, colore saturatè viridi. Ramos emittit copiosos, surculosos, duros, rotundos, & in horum summitate flores luteos, hyperici haud absimiles, è quibus capitula siue calices oriūtur quadrati, in quibus semē pusillum, nigrum, radix lignosa multiplexq́; & intus lutea. Herba est acris & grauissimi odoris.

Lib.3.c.45.

fol.390.

Siluestris ruta, inquit Dioscorides, satiuę similis est, ipsa acrior. Agresti rutæ vires vegetiores, inquit Pena, & odor vehementior multò, in tantum acer afflatuq́; periculosus, vt interdum vaporem olfacientis vultui afflet, aut tangētis manui inurat, qua si faciem attigeris erysipelas aut scabies excitetur. Alta cubitum est, caule hortensis, minore, foliis fermè iisdem, exilioribus, siliquula & semine non dispari. Sed frigoris est valde impatiens, nec perennat, ne in hortis quidē Gallicis & Batauis sedulò culta, flosculis herbaceis.

RVTA Siluestris, Matthioli.

Fol.390.

Huic siluestri addit Pena aliam minimam, quam Peganion Narbonēse, siue Rutulam vocat, Lobellius Rutulam siluestrem, quæ maximè omnium virulenta est, angustifolia, tota pallido ferè virore albicans, empetri fermè habitu, situ, & rigiditate, cętera non nisi magnitudine multò disparia.

Locus.

Ruta satiua passim prouenit in hortis: amat aprica loca, siccaq́;. Matthiolus nasci ait siluestrem in Geritiensi agro copiosissimā, adeò vt qui circunstant montes ea vbique scateant, præsertim Saluatinus.

Ibid.

Vtraq́; siluestri etiam scatere aridos Monspelienses colles, & saxeos decliues scribit Pena. Præter rutam siluestrem satiuæ similem aliam tradit Dioscorides, vt diximus,

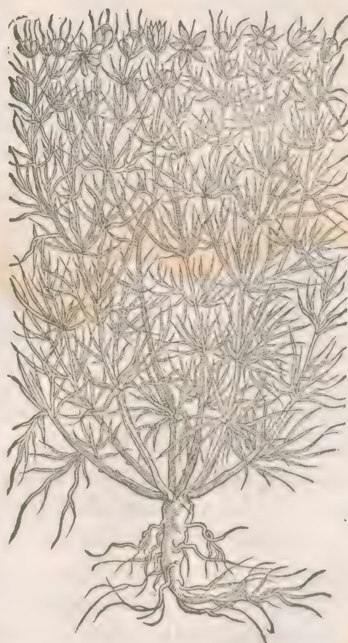
Lib.3.c.46.

quam quidam Harmalā vocant, Syri *Besasan*, Cappadoces *Moly*, quia radicem habet nigrā, florē candidum, Mauritani *Harmel*, *&* *Albarmel*.

RVTVLA Siluestris, Penæ & Lobellij.

RVTA HARMOLA, Matthioli.

RVTA Canina, Herba S. Antonij, Lobell.

Hanc Matthiolus Cōstantinopoli ad se missam depinxit, figura ad descriptionē Dioscoridis apprimè congruēte frutex est multos à radice cauliculos emittens, foliis multò quā siluestris ruta longioribus, tenuioribusq́;, odore graui, floribus candidis, è quibus capitula in caulium cacumine oriūtur, paulò maiora quàm satiuæ rutæ, quæ tribus maximè partibus cōstant, quibus triangulū semen, sub rufo colore, & amaro gustu, includitur, multi vsus. Recētiores alteri plantę Rutæ nomen indiderūt, & Caninā & fœtidam appellarunt, Dodonæus in stirpiū Historia Galiopsim aut Scrophulariā tertiam, quidā Herbam S. Antonij. Virgulis multis fruticat sesquicubitalibus: folia Papaueris Rhœadis aut Argemones incisura, minora, crassiuscula, ex viridi nigricant, vti & flosculi, æstate inanes, Antirrhini modo. Semen in exili pericarpio Rutæ ferè aut Blattariæ ritu, sed minore. Tota grauem & virosum, & rutaceo ingratiorem odorem spirat. Raro nisi locis siccis & feruidis, satis & marginibus oritur, vt Narbonæ, Rauēnæ, Romæ. Ruta tā satiua quàm agrestis prior, vt docet Dioscorides, calfacit, vrit, exulcerat, vrinā mouet, mensesq́; ducit. Aluū sistit pota & comesta. Letalium venenorum antidotum est, si semē acetabuli mēsura in vino bibatur, folia per se ante cibū sumpta, & cum nucibus iuglādibus, aridisq́; ficis, inefficacia venena reddunt. Cōtra serpentes similiter sumpta ꝓsunt. Geniturā tam in cibo quā potu extinguit. Cocta cū

Lib. 3. c. 45.

Temper. & Vires.

anetho ſicco, tormina ſiſtit, facit etiã ad lateris thoraciſq́; dolores, difficultatẽ ſpirandi, tuſſes, pulmonis inflãmationem, coxendicũ, articulorumq́; cruciatus, rigores circuitibus certis repetẽtium febriũ, vti ſupradictũ eſt, pota. Ad inflationes coli, vteri, & recti inteſtini decocta cum oleo & infuſa. Vuluæ ſtrangulatu liberat trita cum melle, ſi à genitali vſq; ad ſedẽ imponatur, feruefacta cum oleo & pota lũbricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle, aquæ intercutẽ quæ hypoſarca dicitur, cum ficis illinitur. Eiſdẽ pota auxiliatur, in vino decocta ad dimidias partes, & ſi ea abſtergãtur. Cruda ſaleq́; cõdita ac comeſta, viſus aciẽ exacuit, & oculorũ dolores cum polẽta illita ſedat. Cum roſaceo & aceto capitis doloribus ſuccurrit. Sanguinis nariũ profluuia trita & impoſita ſiſtit. Teſtiũ inflãmationibus cum foliis lauri illita, & exãthematis cum myrto & cerato prodeſt. Cum vino autẽ pipere & nitro cõfricta, albæ vitiligini medetur: cum iiſdẽ illita thymia & myrmecias tollit. Cũ melle & alumine impoſita lichenibus prodeſt. Succus in mali corio calfactus & inſtillatus, auriũ doloribus ſuccurrit. Oculorũ herbetudinibus cum ſucco fœniculi & melle inunctus ſubuenit. Eryſipelata, herpetas, & achoras cum aceto, ceruſſa, & roſaceo inũctus ſanat. Ceparũ & alliorum acrimoniã cõmanducata domat. De iiſdẽ prolixiùs Plinius his verbis. Quæcunq; ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis & ex vino ſumptis, cõtra aconitum maximè, & viſcũ: item fungos ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo cõtra ſerpentium ictus, vtpotè cum muſtellæ dimicaturæ cum his, rutã prius edendo ſe muniãt. Valent & cõtra ſcorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronũ, veſparum aculeos, & cãtharidas, ac ſalamãdras, caniſq; rabioſi morſus: acetabuli mẽſura ſuccus ex vino bibitur, & folia trita vel cõmanducata imponũtur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perũctos aut eam habẽtes, negant feriri ab his maleficiis. Serpẽteſq; ſi vratur ruta, nidorẽ fugare. Efficaciſsima tamen eſt ſilueſtris radix cum vino ſumpta. Eandẽ adiiciunt efficaciorem eſſe ſub dio potã. Pythagoras oculis noxiã putauit falsò, quoniã ſcalptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorũ cauſa, cum pane quoq;, vel naſturtio ſatiuæ atq; ſilueſtris propter viſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cum melle Attico inũcti diſcuſſerũt caligines, vel cum lacte mulieris puerũ enixæ, vel pauco ſucco angulis oculorum tactis, epiphoras cum polẽta impoſito. Lenit autẽ capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si verò ſit cephalæa, cũ farina hordeacea & aceto. Eadẽ cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitq́; cõuerſas, illito cum melle, toto ventre, & pectore. Hydropicis cum fi-cu, & decocta ad dimidias partes, potaq́; ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq́; & lumborũ, tuſſes, ſuſpiria pulmonũ, iocinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquũtur folia poturis, & in cibo vel cruda vel decocta cõditáve prodeſt: item torminibus in hyſſopo decocta, & cum vino. Sic & ſanguinẽ ſiſtit interiorem & nariũ indita, ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito, vt diximus, modo. E ſilueſtri verò cõtra tarditatẽ & ſonitum cum roſaceo, vel cũ laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreniticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrũ. Adiecerũt aliqui & ſerpyllũ, & laurum, illinentes capita & colla, dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ: dederunt & comitialibus bibendũ decoctæ ſuccũ in cyathis quatuor: ante acceſsiones quarũ frigus intolerabile eſt, alſioſiſq; cruda datur in cibo. Vrinam quoq; vel cruentã pellit, fœminarũ etiã purgationes, ſecundaſq́;, etiã emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaq; illini & vuluarum cauſa etiã ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Valet contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & cõtra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris vnã & dimidiam ſumi cẽſent: & cõtra cruẽtas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyſentericis cum

Lib. 20. c. 13.

caſeo

caſeo in vino cõtrita. Dederũt & cum bitumine infriatã potioni propter anheli-
tũ. *Ex alto lapſis ſeminis tres vncias illinũt ex olei libra, viniq́; ſextario.* Illinitur &
cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus adusſerit. Si vrinã mouet, vt Hipocrati
videtur, mirum eſt quoſdã dare velut inhibentẽ potui, cõtra incõtinentiam vrinæ.
Pſoras & lepras cũ melle & alumine illita emẽdat. Itẽ vitiligines vel rugas, ſtrumas,
& ſimilia, cum hircino & adipe ſuillo, ac taurino ſeuo. Itẽ ignem ſacrũ ex aceto &
oleo, vel pſymmithio: carbunculũ ex aceto. Nonnulli laſerpitiũ vnà illini iubent, ſi-
ne quo epinyctidas puſtulas curãt. Imponunt & mãmis turgẽtibus decoctam, & pi
tuitæ eruptionibus cum cera. Teſtiũ verò epiphoris cum ramis lauri teneris, adeò
peculiari in viſceribus his effectu, vt ſilueſtri ruta cum axungia veteri illitos rami-
ces ſanari prodant, fracta quoq; mẽbra ſemine trito cum cera impoſito. Radix rutæ
ſanguinẽ oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emẽdat. Ex
reliquis quoq; quæ tradũtur, mirũ eſt, cùm feruentem rutę naturã eſſe cõueniat, fa-
ſciculum eius in roſaceo decoctũ addita vncia aloes, perunctis ſudorẽ reprimere,
itemq́; generationes impediri hoc cibo, ideò profluuio genitali datur, & venerem
crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineãt hoc cibo,
necari enim partus inuenio. Eadẽ ex omnibus ſatis quadrupedum quoq; morbis in
maximo vſu eſt, ſiue difficilè ſpirãtibus, ſiue cõtra maleficorũ animalium ictus, in-
fuſa per nares ex vino, aut ſi ſanguiſugã exhauſerint, ex aceto, & quocũq; in ſimili
morborũ genere, vt in homine tẽperato. Hæc Plinius. A quo citatus Hippocratis
locus, is eſt: πήγανον οὐρέεται μᾶλλον, ἢ διαχωρέει, καὶ συστρεπτικὸν ἔχει τι πρὸς τὰ φάρμακα. Lib. 2. de dieta.
τὰ βλαβερὰ ὠφέλιμον προπινόμενον. Hoc eſt, Ruta vrinã magis quàm aluum mouet. Ha-
bet & vim quandã condenſandi, & ad medicamẽta noxia vtilis eſt propinata. Sunt
tamẽ codices qui vocem προπινόμενον nõ habeant. Galenus breuiùs vtriuſq; vires ſic
tradit. Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfaciẽtium & ſiccantiũ, domeſtica ve- Lib. 8. ſim.
rò ex tertio. Eſt autẽ non ſolùm guſtu acri, ſed & amaro. Ea digerere atq; incidere
craſſos lentoſq́; humores poteſt. Ob eandẽ vim & vrinas mouet. Quin & tenuium
eſt partiũ, flatuſq; extinguit. Quare ad inflationes cõpetit, ac veneris appetitũ inhi-
bet, digeritq́; atq; exſiccat ſanè ſtrenuè. Eſt enim ex eorũ numero medicamẽtorum
quæ valẽter deſiccãt. Harmalæ ſemen, auctore Dioſcoride, cum melle, vino, croco, Lib. 3. c. 4[illegible]
fœniculi ſucco, ac gallinaceo felle tritũ, contra retuſam oculorũ aciẽ valet. Vis eius
inquit Galenus, tenuiũ eſt partiũ & calida tertio ordine, quare craſſos & lentos hu- Lib. 7. ſim.
mores diſſecat ac digerit, ac vrinam mouet. Scribit Serapio ex auctoritate Alhaſari Cap. 275.
harmel purgari melãcholiã & phlegma per aluum, & nullũ eſſe aduerſus epilepſiã ſimpl.
medicamentũ valentius. Ex auctoritate Abugerig, prouocare vomitũ & inebriare,
ſi potui detur vini modo, id quod maximè cõfert in eo melancholiæ genere, quod
illi Eros vocant. Vt autẽ vomitũ prouocet, ſic præparandũ. Coniiciũtur in morta-
rium ſeminis eius grana quindecim priùs clariſſima aqua abluta, deſiccãtur, terun-
tur in mortario, cribro tranſmittuntur. Deinde rurſus in mortario piſtillo ligneo,
affuſis aquæ fontanæ vnciis quatuor probè miſcentur. Demum percoletur cremor,
cui adduntur mellis vnciæ tres, olei ſeſamini aut amygdalini vnciæ duæ. Id omne
propinatur melancholicis quibus excitat copioſas vomitiones.

GALEGA. *CAP. XLV.*

AB EFFECTV & viribus potiùs quã ab odore (nullus enim huic odor *Nomina*
rutæ, ſed leguminis, cui videtur ſimilior) huic plantæ rutæ nomẽ indi-
tũ eſt. Eſt enim cõtra venena efficaciſſima. Dicitur aũt ruta capraria,
& Galega ab herbariis, ab Italis quibuſdã *Lauaneſe*. Caule & foliis: vi- *Form[a]*
ciæ ſilueſtri quadãtenus ſimilis eſt, caule ſeſquicubitali, & bicubitali, rotũdo, duro,
in quo folia à pediculis exeunt dena aut vndena, ferè viciæ ſilueſtris, ſed lõgiora &
maiora: flores in ſummitate cõgeſti, dilutè cærulei, aut cãdidi, è quibus ſiliquæ erũ-

GALEGA.

Locus.

Pena in Aduerſ.

Tempus.

Temper. & Vires

Ibid.

punt longæ, graciles, rotundæ, in quibus ſemen cōcluditur, radix ſatis magna, non facilè emoritur. In ſcrobiū aggeribus, lociſq; humētibus prouenit. In Pedemontana planitie iuxta Eridani fluēta, & Taurinū copioſè luxuriat, paſsimq; alibi. In frigidioribus regionibus herbarij in hortis colūt. Iulio & Auguſto floret, & ſemē maturat. Calida ſiccaq; eſt tēperie. Huic vis eſt maxima nō ſolùm aduerſus letalia venena, verū etiā aduerſus ferarū omnium venenatos tum ictus tum morſus, ſucco eius epoto, vel herba emplaſtri modo vulneratis partibus impoſita. Quare Veneti pharmacopœi, inquit Pena, atq; circulatorū illic fex, qui viperas ſtipis colligēdæ cauſa circūferunt, ſimulatq; demorſi ſunt, nihil certius hac aut præſtātius habent, eadē magis freti quàm decantatis illis theriacis. Epotus recentis herbæ ſuccus datur vtiliter cochlearis menſura ad necādos inteſtinorū vermes. Idē prēſtat herba ipſa in patella calfacta ex oleo amygdalarū amararum, aut è lini ſemine, ac vmbilico adalligata. Laudant aliqui ſuccū ſeſquiunciæ pōdere hauſtū pueris comitiali morbo vexatis. Aduerſus peſtilentiam mirificè valet, quare hanc crudam quidem quotidie in acetariis vorant. Alij olerum modo coctam ex carnium iure edunt, nonnulli ſuccum extrahunt, & ex vino hauriunt. Eiuſdem ſuccus datur in principio peſtilentia affectis, aut eiuſdem decoctum ex aceto, addita theriaca, aut armenia bolo. Sed ægros ſudare oportet. Idem præſtat ad peſtilentes febres, in quibus ex anthemata emerſerint, præſertim epoto herbę decocto ex aqua cum tormentillæ radice, cardui benedicti foliis, & armenia bolo.

ARISTOLOCHIA. *CAP. XLVI.*

Nomina

Ἀριςολοχία Græcis, Ariſtolochia Latinis, Barbaris & Officinis corrupto nomine Ariſtologia, Arabibus *Zaraund*, *Maſmocra*, ſeu *Zaraued*, Gallis *Sarraſine & foterne*, Germanis *Oſterlucey, & Holtuurtz*. Dicta autem eſt ariſtolochia, auctore Dioſcoride, quod ſit ἀρίςη ταῖς λοχείαις, ideſt, optima puerperis, nō grauidis, vt Plinius ait, quòd remoratos menſes, hærentes ſecūdas, & reliquias omnes à partu expellat. Sunt enim λοχεῖαι partus dolores, & ipſæ mulieres parturiētes, & λόχια partus purgamēta. Dioſcorides & alij Græci ariſtolochiæ tria eſſe genera ſtatuūt. Vna eſt quæ rotunda, & fœmina dicitur, altera lōnga & maſcula, tertia clematitis, id eſt, ſarmētitia appellatur. Plinius his tribus generib⁹ quartū addit, ac piſtolochiā & polyrrhizon vocat. Tria genera ſic deſcribit Dioſcorides. Ariſtolochia rotunda, quæ fœmina vocatur, folia hederacea habet, cum acrimonia odorata, ſubrotunda, tenera, multis ab vna radice germinibus, ſarmenta illi ſunt oblōga, flores candidi, pileolis ſimiles, quod in ipſis rubet, grauiter olet. Radix eſt rotunda, rapo ſimilis. Ariſtolochia longa maſcula appellata, à nōnullis dactylitis, folia lōgiora quàm rotunda habet, ramulos tenues, dodrātales, florē purpureum graueolentē, qui cum defloruerit, piro ſimilis fit, radix digiti eſt craſsitudine & dodrantalis, aut etiā maior. Tam huius quàm prioris radix colore eſt intus buxeo, guſtu amaro, & odore viroſo. Tertia etiā longa, quæ & clematitis vocatur, caules profert tenues foliis ſubrotundis refertos, (ἀειζώου μικροῦ ἐοικόσι habent vulgata exēplaria, ideſt, ſemperuiuo minori ſimilib⁹, ſed legendū, vt annotat Dodon. ἀσάρου ἐοικόσι, μικρὰ,

Lib.3.c.4.

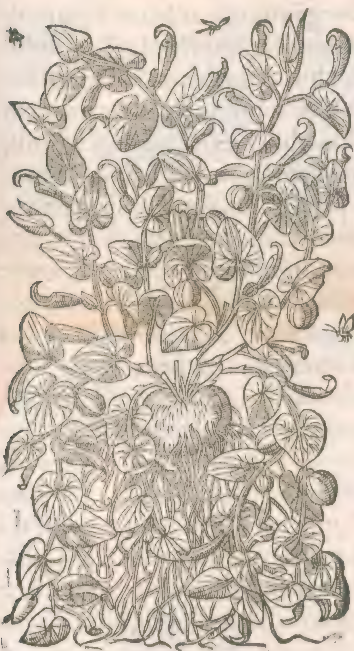
Genera.

Lib.25.c.8.

Lib.3.c.4.

Forma.

ARISTOLOCHIA Fœmina, siue rotunda.

ARISTOLOCHIA Longa, Matth. Clematitis Penæ & Lob.

μικρὰ, id eſt, aſaro ſimilibus, paruis.) flores ruræ, radices longiores, tenues, cortice craſſo & odorato veſtitos. De iiſdẽ & Piſtolochia ſic ſcribit Plinius. Inter nobiliſsimas ariſtolochiæ nomẽ dediſſe grauidę videtur, quoniã eſſet ἀρίστη λοχ8-σαις. Noſtri malũ terræ vocãt, & quatuor genera eius ſeruãt. Vnum tuberibus radicũ rotundis, foliis inter maluã & hederã, nigrioribus, mollioribuſq;. Alterũ maſculæ, radice lõga, quatuor digitorũ longitudine, baculi craſsitudine. Tertiũ lõgiſsimæ tenuitatis, vitis nouellę, cui ſit pręcipua vis, quæ clematis vocatur, ab aliis Cretica. Oẽs colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferũt bacculas paruas vt capparis. Valẽt radice tãtùm. Eſt & quę piſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm proximè dicta, denſis radicis capillamẽtis, iunci plenioris craſsitudine. Hanc quidã Polyrrhizon cognominãt. Odor omniũ medicatus, ſed oblongæ radici tenuioriq; gratior: carnoſi enim eſt corticis, vnguentis quoq; nardinis conueniens. Has quatuor ariſtolochias medici & pharmacopœi Monſpeliẽſes dudum notiſsimas & vſu receptas habuerunt. Id quod etiã affirmat Pena. Ac primũ, inquit, animaduertat rei herbariæ ſtudioſus tantã eſſe trium, rotũdę, longæ, & piſtolochię Plinianę in foliis, caule & flore ſimilitudinẽ, & tam parem formã, vt ne perſpicaciori quidẽ & excercitatiori interdũ liceat nõ decipi. Nam foliũ omnibus ferè rotundum, magnitudine fermè pari, è caule lento, flexili: floribus color partim ex luteo nigricat, forma omnibus eadẽ. Vnde diſcrimẽ vel attentiùs intuenti vix patet inter tres iſtas ariſtolochias, niſi radix centiorẽ faceret. Rotundæ radix rapo ſimilis, iam valde nota Italiæ & Galliæ Narbonẽſi. Folia aliquantũ rotundiora, & nigriora quã longæ ariſtolochiæ, nõ piſtolochię, vt plurimũ: nam ſitu mutari poſſunt & ſolent, flores itidẽ vt folia, obſcuriores: per meſſes turgent lagenulæ nuci muſcatæ pares, ſemine fuſco prægnãtes, ad baſim cõpreſſo, & apice donato. Ariſtolochiæ lõgæ radix forma digiti cùm puſilla, qualẽ videtur deſcribere Dioſcorides, cùm verò prouecta, quadruplò maior, foris colore fuſco vel atro, intus flauo, cẽtaurij magni colore. Piſtolochiæ radix multis eſt fibrata capillamentis ellebori modo, prolixioribus tamẽ, & ex atro flauẽtibus. Adhæc toto habitu aliquãto minor eſt: verũ gratior eius odor multò, & magis aromaticus: nulla alia neq; folij, neq; florum aut pomorũ differentia, vti neq; ſeminis. Clematitis radix eſt exilis, odorata, multò proceriore fruticat ſarmento, viticeo, cubitali, flore luteo, caule cubitali, fructu ob-

Lib. 25. c. 8.

In Aduerſ.

longo, magnitudine parui oui, semine intus lato. Hæc in vineis plurima reperitur, & aruis frigidioribus reliquæ Galliæ, ac Italiæ: Germania etiã & Flandria ſpõte natam habẽt. Matthiolus & Pharmacopœi genuinã longã eſſe cẽſent. Hanc falſò multi crediderũt eſſe, quæ ab Andromacho & Galeno ἀριστολοχία λεπτή, id eſt, ariſtolochia tenuis dicitur, theriacis aptior, quæ eſt ariſtolochia polyrrhizos, tũ ſuaui odoris gratia, tum medicata efficatiore facultate præferẽda rotundæ, & longæ, nedum clematidi, quę viribus inferior eſt. Dodonęus Ariſtolochię ſpecies quinq; cõſtituit, Rotundã, Longã, clematitim, Piſtolochiã, Ariſtolochiam Sarracenicã. Cluſius quatuor. Rotundã quidẽ, Longam, Piſtolochiã eaſdẽ, quas Dodonæus, Clematitim verò duplicẽ fecit, priorẽ eam quæ à Dodonæo Ariſtolochia Sarracenica dicitur, alterã quæ eidem Dodonæo etiã eſt Clematitis. Rotũdæ vnicã ſpeciẽ veteres fecerunt Anguillara plures inueniri ſcripſit. Cluſius duas dũtaxat ſe obſeruaſſe ait. Prior hîc picta multis ex vna radice germinibus, cubitalibuſq; interdũ palmitibus cõſtat, quadrangulis, quibus ex interuallis folia hærẽt mediæ inter maluã & hederã magnitudinis, mollia, venoſa, ex viridi nigricãtia, breui pediculo: his incumbũt oblongi flores, cauitubę modo, ex purpura nigri teſte Dioſcoride (ἄνθη λευκά, δ' ᾧ ἐν αὐτοῖς ἐρυθρὸν δυσῶδες, inquit Dioſcorides, id eſt, flores albi, in quibus quod rubrũ eſt grauiter olet: qui florũ color ſequẽti rotundæ magis cõpetit) quorũ labrũ prominulum ſeu extima pars latior eſt quã in lõgæ aut clematitidis flore, & tota nigricãs. His ſuccedit fructus rotũdus, parui melopeponis forma, q multa grana cõtinet ordine diſpoſita, lata, nigricantia, Radix ampla, tuberoſa, rugoſa, cortice craſſo, foris nigro, intus buxeo colore. Naſcitur pingui ſolo, in pratis, & humidiorioribus agrorum marginibus. Hiſpaniæ, & Galliæ Narbonẽſis, atq; etiã Italiæ. Floret in calidiorib⁹ regionibus ineunte vere, alibi Maio & Iunio. Altera ramulis ſeu palmitib⁹ prioris, foliis ferè Lõgę forma & colore, ſed maioribus, longioreq; quã ſuperioris pediculo: flos longior, ex albo purpuraſcẽs, intus nigricãs, Longę flori ſimilis: fructus priore lõgior, & piri modo turbinatus, gracilior tamen quã Longæ, ſemine prioris, rufo, minore radicis tubere, in reliquis ſuperiori ſimili. Longam Cluſius eandẽ quam Dodonæus & Pena, deſcripſit, cui cauliculi quadrati, duos palmos lõgi, interdum longiores, multis alis brachiati, & humi vti rotundæ diffuſi, folia quàm illius minora, firmiora, dilutiore colore, longioréque pediculo, Soldanellæ ferè forma: flos oblõgus concauus, ex viridi candicãs, rotundæ alterius effigie, ſed extima parte colore magis herbaceo, intus vt in reliquis hirſutus, fructus piri inſtar turbinatus, qui per maturitatẽ reliquarum Ariſtolochiarũ modo dehiſcẽs, ſemen oſtẽdit latũ & rufum. Huius radix digiti eſt craſsitudine Dioſcoridi, & dodrãtali lõgitudine, quod de triẽnibus & iuniorib⁹ plãtis intelligendum putat Cluſius: nam adultarum longè amplior eſt magnitudo: multas enim ſe eruiſſe aſſerit, quæ craſsitudine brachiũ, longitudine dimidiũ cubitũ æquarent. Adultæ verò omnes plerúmque extrema parte obtuſæ ſunt, æquali ferè per totam longitudinẽ craſsitie & citra extremũ ramoſæ: iuniores graciliſcunt, multáſque fibras habẽt. Prouenit locis cãpeſtribus in Gallia Narbonenſi. In longa etiam

ARISTOLOCHIA Rotunda Dodon. & Cluſij.

Lib.1.Anti.

Lib.1.purg. Cap.1.

Lib.2. ſtir. Hiſpa.c.23.

ARISTOLOCHIA Longa, Dodon. & Clusij.

etiam differentia quædã obſeruari poteſt. Nam Hiſpanicæ (tametſi huic per omnia ſimilis) flos diligentiùs inſpicientibus nõnihil differre videtur, quippe cuius extima pars interiore parte purpurei coloris ſit, qui in alia herbaceus eſt: radix item huius extrema parte, nõ vt alterius gracilis eſt in nouellis plantis, ſed plerũq; obtuſior. Naſcitur inter vites iu Hiſpania, agro Valentino frequẽtiſsima, vbi Martio floret, & ſemen fert: alibi frigoris impatiens. Clematitis ſupradictas magnitudine ſuperat, caule firmo, rotundo & ſtriato, ſupra cubitalẽ altitudinem aſſurgẽte: huius folia reliquis multò ampliora, ex viridi palleſcentia, longo pediculo, forma Longã referẽtia: flos pallidus, copioſus, Longæ propemodùm forma, quo dilapſo fructus ſubſequitur reliquis maior, exigui mali magnitudine, ſemen cõtinens, vt reliquarum Ariſtolochiarũ. Huius radix quæ reliquis cu grauitate quadam odoratior eſt, tenuis, & nunquam ad minimi digiti craſsitudinem accedens, longè lateq; ſerpit, & altiſsimè mergitur, adeo viuax, vt etiam fruſtulatim cõciſa facillimè renaſcatur. Loca amat editiora, & nonnullis Galliæ Narbonenſis vinetis adeò frequẽs, vt vina ab ea ingratum ſaporem contrahant. Inuenitur & in pleriſq; aliis Galliæ, Hiſpaniæ, Germaniæ & ſuperioris & inferioris locis. Floret quo reliquæ tẽpore. Hæc pro legitima Lõga à pleriſq; vſurpatur, Gallis *Sarraſine*, Narbonẽſibus *Foterne*.

ARISTOLOCHIA Longa, Fuchſ.

ARISTOLOCHIA Sarracenica Dodon. Clematitis prior, Cluſij.

Huc refert Clusius id Aristolochiæ genus quod circa Hispalim itinere Olysiponensi, plurimisq; aliis Bæticæ locis, vbi *Sarza parilla* nominat, in dumetis, veprib⁹, & vetustis quibusdã oliuetis obseruauit, lõgis, venosis, tenuibus, striatisq; sarmẽtis, quibus vicinas sepes & interdũ arbusculas superat, iis sese cõuoluens & implicans cõuoluuli, aut lupuli modo. Folia illi Aristolochiæ generibus similia, siue potiùs Hederæ, firma, in extremo acuminata, supernè læuia & viridia, infernè ex purpura albicãtia, pediculo longo: flos Aristolochiæ lõgæ, recuruus, oblongus, ex purpura niger, intus tenui lanugine plenus, longissimo omnium pediculo insidens: fructus reliquis Aristolochiis similis, semẽ etiam simile: radix prælõga, sarmẽtitia, Smilacis asperæ modo (cui persimilis est) nunc per summa serpens, nunc altè sub terra sese condens, colore pallido, nõ ingrati saporis, sed gustu aliquantulum adstringentis cũ manifesto calore. Tota planta odorata est, sempérq; istic viret, Ianuario, Februarioq; florẽs. Nascitur pingui solo, iis qui dicti sunt locis. Huius neminem meminisse ait Clusius, præter Belloniũ, qui in Creta se obseruasse scribit. Dodonæus tamen Li.1.Obser. cap.17. eandẽ Clematitidis nomine depinxit. Pistolochia Dodonæi & Clusij eadẽ est, quæ cauliculos magna ex parte pedales habet, nõnunquã maiores, angulosos, striatos, Aristolochiæ longæ modo ramosos, sed tenuiores: folia lõgæ similia, nigriora, minora, rugosiora, & aliquãtulum in ambitu sinuosa: florem rotundę priori similem, minorem tamẽ, & aliquando

ARISTOLOCHIA Clematitis, Dodonæi.

PISTOLOCHIA, Clusij.

PISTOLOCHIA, Dodon.

& aliquando

& aliquando nigrũ, aliquando ex herbido luteũ:fructũ rotundæ ſimilitudine,ſed minorem,ſemen etiã ſimile. Dẽſis eſt radicis capillamẽtis,iunci,vt Plinius ait, plenioris craſsitudine, buxeo colore. Prouenit in oliuetis, & petroſis Hiſpaniæ Galliæq; Narboneſis locis. Seriùs floret reliquis Ariſtolochiarũ generibus:ac hoc peculiare eius fructus habet,vt dũ maturuit,ea qua pediculo adhæret parte dehiſcat, Longæ verò ab extrema parte. Ariſtolochia rotunda,vt Dioſcor.ſcribit, cõtra alia venena valet.Longa verò drachmæ vnius pondere cum vino pota & illita, aduerſus ſerpentes & letalia.Menſes,fœtus,& omnia in vtero cõſiſtentia partus purgamenta cum myrrha & pipere pota, & illita pellit. In peſſo ſubdita eadem efficit. Rotunda ad eadẽ omnia ad quæ prædicta conducit,ampliuſq; aſthmati,ſingultui, rigori,lieni,ruptis,conuulſis, lateriſq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. Surculos & ſpicula extrahit:ſquamas oſsiũ illita educit, putreſcentia circũ exeſt,ac veluti ſcarificatu ſeparat,ſordida vlcera expurgat:caua cũ iride & melle explet:extergit gingiuas & dentes. Creditur & Clematis ad eadẽ prodeſſe,viribus tamẽ inferior eſt. Valent radice tantùm,inquit Plinius.Rotunda cõtra ſerpẽtes.Oblonga tamen in ſumma gloria eſt,ſi modò à cõcepta admota vuluis in carne bubula mares figurat,vt traditur.Quæ polyrrhizos cognominatur,conuulſis,ruptis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua vtiliſsima eſſe proditur : ſemine pleuriticos & neruos cõfirmare,excalfacere. Et alio in loco. Plurimis modis Ariſtolochia prodeſt:nã & mẽſes & ſecũdas ciet,& emortuos partus extrahit,myrrha & pipere additis,pota vel ſubdita. Vuluas quoq; procidẽtes inhibet fotu, vel ſuffitu, vel ſubiectu,maximè tenuis. Et vulneribus capitis medetur Ariſtolochia, fracta extrahens oſſa,& in alia quidẽ parte corporis,ſed maximè capite:ſimiliter piſtolochia.Sed de his diſtinctiùs Galenus ſcripſit.Ariſtolochię radix ad medicationes vtiliſsima eſt, amara & ſubacris. Sed ex illis tenuiſsima eſt rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarũ verò duarũ Clematis vocata magis odorata eſt.Itaq; ea ad vnguẽta vtũtur, ſed ad ſanationes infirmior.Lõga verò minùs tenuis eſt quàm rotũda, ſed nec ipſa inefficax:verũ abſtergẽdi & calefaciẽdi facultatem habet, minùs tamẽ quã rotũda abſtergit,atq; digerit,ſed nõ minùs calfacit, imo fortaſsis etiã plus. Itaq; in quibus vſus eſt mediocriter abſtergere, cõmodior eſt longa quemadmodũ in carnis exulcerationibus,& in vteri fomentatu. In quibus autem craſſum humorem validiùs extenuare oportet,illic vſus eſt rotũdæ. Quapropter dolores ab obſtructione aut craſsitie craſſorũ flatuũ natos magis curat rotũda,& ſurculos extrahit, & putredines ſanat,& ſordida vlcera expurgat,ac dẽtes gingiuáſq; cãdidas efficit. Auxilio eſt aſthmaticis,ſingultiẽtibus,comitialibus,podagricis cum aqua frigida pota.Ruptis etiã cõuulſiſq;,vt ſi quod aliud medicamentũ,idonea eſt. Paulus Æginet. Ariſtolochiã Clematitim inter medicamẽta ſimplicia quæ bilẽ purgãt,recenſet. Ætius pituitã ac bilẽ vacuare ſcribit.Cũ igitur Clematitis,inquit Cluſius,huiuſmodi facultatibus prædita ſit,& illius vſus in omnibus ferè iis morbis commendetur,quibus vtilem ſuam *Sarzam parillam* ſcribunt Hiſpani:Clematitis itẽ illa peregrina,& Cluſij iudicio legitima,multis notis cum Sarzæparillæ deſcriptione cõueniat, & eodem nomine ab incolis donetur, in ea ferè eſt ſententia Cluſius eam eſſe veram Sarzamparillam,aut illi congenerem plantam.

Lib.3. ca.4.
Vires & Temper.
Lib.25. c.8.
Lib.26. c.15.
Lib.25. c.11
Li.6. ſimpl.
Lib.7.

RHODIA RADIX. *CAP. XLVII.*

A Græcis ῥοδία ῥίζα dicitur,à Latinis Rhodia radix ἀπὸ τῶν ῥόδων, ideſt,à roſis,quarum odorem ſpirat, vt Latinè Roſea radix dici poſsit, Gallicè *Racine ſentant les roſes*, Germanicè *Roſenuurtz*. Hanc paucis perſtrinxit Dioſcorides, Rhodia radix, inquit, naſcitur in Macedonia, coſto ſimilis, ſed leuior, & inæqualis, quæ cõtrita roſas redolet. Hanc ſic depinxit, & pluribus notis deliniauit Matthiolus. Caules edit rotundos, quadamtenus

Nomina
Li.4. ca.41.
Forma.
Ca.41. li.4.

tenus cauos, cubitales, à quibus circũquaque folia prodeunt longiuſcula, in acutum deſinentia, portulacæ aut ſedi inſtar pinguia, minutimq́; per ambitũ ſerrata. In caulium ſummitate vmbellam profert viridem, tithymali cypariſsiæ modo, ſed quæ cũ defloruerit, rubeſcat. Radix ei inæqualis, ſtrumoſa, craſſa, qualis pſeudocoſto, quod ex Gargano monte aduehitur. Illa recens exterius ſplendeſcit, intus ſubalbida: ſicca verò, intus rubra, fibris ſquamoſa. Manſa hæc recens, aut trita, odore roſas refert, vnde meritò ei Rhodiæ nomen. Præterea omniũ viuaciſsima eſt, quippe quæ è terrà effoſa, niſi locis admodùm ſiccis reponatur, poſt multos menſes rurſus plãtata repullulet. Naſcitur in altiſsimis mõtium rupibus, ſaxoſis præruptiſq́; locis. Vtiliſſima capitis doloribus, inquit Dioſcorides, ſi madefacta fronti & temporibus cum roſacei momento imponatur. Scribit Galenus eam quę in Macedonia naſcitur, tenuium eſſe partium, & diſcutiẽtis facultatis. In calefaciendo verò ſecũdi eſſe exceſſus, aut tertij incipientis. Cum tamẽ ad omnes capitis dolores valeat, à quacũque cauſa prouenictes, ſi recẽs cõfracta, & aqua roſacea perfuſa cũ calidus fuerit affectus, aut ex amaraci aqua fronti temporibuſq́; illinatur, præterea cùm cerebrum roboret odoris iucunditate, temperatis qualitatibus præditam eſſe veroſimiliùs eſt, quàm ſecundo exceſſu, aut tertio incipiente calidam eſſe.

Locus.

Lib.4.c.41.

Vires & Temper.

RHODIA Radix.

SALIVNCA Neapolitana.

CAP. XLVIII.

SALIVNCAE hoc genus Neapoli miſſum, in Apuliæ montibus naſcitur. Quidam folium odoratũ eſſe putant, à Malabathro diuerſum, quod apertiſsimè monſtrat Iuriſconſultus, lib.39. Digeſt. Titulo, de publicanis & vectigalib. Cæterùm eos falli ex eo perſpicuum eſt, quod & folium & Malabathrum Indis peculiaria ſint, & ad nos inde vehi ſoleant. Pharmacopœi quidam Itali eam pro folio Theriacæ immiſcent, quàm rectè, ij viderint. In tam exigua planta conſpicua eſt radicis craſsities, rugoſæ, vtcũque flaueſcentis, in nodos extuberantis, fibris capillatæ è quorũ lateribus hinc inde folia prodeunt, vt ex ea figura ſerpere radicem, & æditis illis nodis ſeſe propagare non abs re exiſtimem. Folia illa oblonga ſunt, anguſta, plãtagini vtcũque ſimilia, infernè arcta, supernè latiora. Sapore & odore planta iſta Valerianam refert, vt non dubitem ob odoris ſuauitatem, & ſaporis qualitatẽ egregiis aduerſus morbos variis facultatibus præditam eſſe, ac folij loco ſubſtitui poſſe.

HISTO

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER NONVS,

In quo plantæ omnes quæ in Paluſtribus proueniunt probè deſcribuntur & ad viuum depinguntur.

IVNCI, CAP. I.

LVSTRANDIS agris potiſsimũ per meſſes conceptos æſtus frigidis ſolemur vmbris paluſtrium plantarum, & earum quæ in vmbroſis, vdis, vliginoſis & pinguibus gignuntur, quæ magna ex parte, aut foliũ in medio carinatum, & tanquã ex foliis duobus coagmentatum habent, vt Arundo, butomus, cyperus, aut intrinſecus amplo meatu pertuſum, vt iuncus, animaduertendo errore noſtrorum exemplarium, in quibus apud Theophraſtum legitur, cap.16.lib.1.Hiſtor. καὶ τὸ μέσον οἷον τρόπις, ὅθεν τοῖς ἄλλοις, &c. cum legendum ſit, οἷον τρόπις ἔνδοθεν δὲ τοῖς ἄλλοις, &c. In hoc tamen ſeceſſu minimè ſimus otioſi, ſed varias iis in locis plantas diſquiramus, tum quæ à veteribus, tum quæ à recentioribus ſunt obſeruatæ, facto ab iis quæ notiores ſunt initio. Quæ autem plãta Iunco notior? Dicitur is Græcis Σχοῖνος à loris & funibus, ſicut Latinis Iuncus à iungendo, Arabibus *Dis*, Gallis *Ionc*, Italis *Giunco*, Hiſpanis *Iunco*, Germanis *Bintzen*. Dioſcorides Iunci genera ponit his verbis. Iunci duo genera: vnum lęuis nominati, alterum acuti, qui in mucronem faſtigiatur. Cuius etiam duo aſsignantur genera. Vnum ſterile, alterum fert ſemen nigrum, rotundum, & craſsiore conſtat calamo, carnoſioreq́;. Tertius eſt Iuncus qui vocatur Holoſchœnos, &c. Galenus aliter ea genera diſtinxit. Schœnos Iεía, inquit, quædu oxyſchœnos, alia holoſchœnos nuncupatur (deprauatè tamen in vulgatis codicibus legitur oligoſchœnos) Gracilior durioŕq; oxyſchœnos, craſsior laxioŕq; holoſchœnos. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, altera ſemen fert, &c. Theophraſtus verò ſic: ἔστι δ' αὐτοῦ (σχοίνου) τρία εἴδη, καθάπερ τινὲς διαιροῦσιν. ὅ, τε ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, ὃν δὴ καλοῦσιν ἄρρενα, καὶ ὁ κάρπιμος, ὃν μελαγκρανὶν καλοῦμεν, διὰ δ' μέλανα τὸν καρπὸν ἔχειν. παχύτερος δ' τούτου καὶ σαρκωδέστερος καὶ τρίτος τῷ μεγέθει, καὶ τῇ παχύτητι καὶ εὐσαρκίᾳ διαφέρων ὁ καλούμενος ὁλόσχοινος. Quæ Plinius his verbis expreſsit. Tria genera eius (Iunci) acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſsior hic & fruticoſior: magíſque etiámnum tertius, qui vocatur holoſchœnos. Sunt igitur Theophraſto & Plinio, Iunci genera duo. Oxyſchœnos mas, Oxyſchœnos fœmina. Tertium holoſchœnos, vt non ſit oxyſchœni ſpecies. Ex quibus ſuſpicari licet corruptos eſſe vulgares Dioſcoridis codices, in quibus Iuncus in læuem & oxyſchœnum diſtribuitur: Oxyſchœnos in ſterilem, frugiferum, & in tertium holoſchœnum. Hîc enim tertia Iunci ſpecies ſtatuitur

Nomina
Lib.4.c.47.
Genera.
Li.8.ſimpl.
Lib.4.hiſt. ca.13.
Li.21.ca.18.

ſtatuitur holoſchœnos, quæ diuiſionis totius altera pars eſt. Iuncus enim læuis alius oxyſchœnos, alius holoſchœnos. Quare ex Galeno qui caput de Iunco, vt alia transſcripſit ex Dioſcoride, ſic emendanda videntur eius exemplaria. Σχοῖνος λεῖα ἀπόξυς ἐπ' ἄκρου. ταύτης διοσσὸν εἶδος, τὸ μὲν δὴ αὐτοῦ ὀξύσχοινος. τὸ δὲ ὁλόσχοινος. Τῆς δὲ ὀξυσχοίνου δύο εἰσὶν εἴδη. ἡ μὲν γὰρ ἄκαρπος, &c. Ideſt, Iunci læuis in acutum faſtigiati duo ſunt genera. Vnum oxyſchœnos, alterũ holoſchœnos. Rurſus oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, &c. Vel, vt Theophraſtus & Plinius diuidunt, tria intelligamus Iunci læuis & acuti genera à Dioſcoride conſtitui, ſitq; idem σχοῖνος ὀξὺς Theophraſti, qui ὀξύσχοινος Dioſcoridis. Igitur acuti Iunci ſiue oxyſchœni duo ſunt genera. Alterum ſterile, alterum frugiferum: tertiũ genus eſt holoſchœnos, carnoſior & craſsior reliquis duobus: vt ſit holoſcœnos ex τῶν ἀποξέων ἐπ' ἄκρου genere, cui generi Theophraſtus etiam & Plinius ſubiiciunt. Hæc ſi quis cum Theophraſto conferat, maximè conſentire perſpiciet. Hanc diuiſionem Aldinum exemplar diuerſum ab aliis quos ſecuti ſunt interpretes, videtur exprimere: ſic enim habet: Σχοῖνος λεῖα. Τὸ μέν τοι αὐτοῦ καλεῖται σχοῖνος λεῖα, ὃ δὲ ὀξύσχοινος ἀπόξυς ἐπ' ἄκρου. διοσσὸν δὲ καὶ ταύτης εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἄκαρπος, ἡ δὲ μέλανα καρπὸν ἔχει, περιφερῆ. παχύτεροι δὲ ταύτης οἱ κάλαμοι, καὶ σαρκωδέστεροι. ἔστι δὲ καὶ τρίτη πολλῷ σαρκωδεστέρα, καὶ παχυτέρα. (ſic enim legendum ex Theophraſti & Plinij locis antea citatis, non τραχυτέρα, vt habent omnia Dioſcoridis exemplaria) τοῖν δυοῖν, ὁλόσχοινος λεγομένη. Ideſt, Iuncus læuis. Vnus quidem Iuncus læuis vocatur, alter oxyſchœnos in ſummo acutus: duplex autem eſt eius genus. Vnum quidem ſterile, alterum fructum ferens nigrum, rotundum craſsiores huius ſunt calami, & carnoſiores. Eſt & tertium genus multò cornoſius & craſsius reliquis duobus, quod holoſchœnos dicitur. Eadem planè eſt quæ apud Theophraſtum diuiſio: hoc ſolùm intereſt, quod Iuncum læuem & oxyſchœnum veluti duo genera illic fiunt, cum vnicum ſit teſte Galeno, vt diximus. Eſt & id minimè prætereundum pro σχοῖνος λεῖα in
In Corall. Dioſcoride ex Hermolai viri eruditiſsimi iudicio legendum videri σχοῖνος ἐλεῖα,
53.lib.4. ideſt, Iuncus paluſtris. Cui adſtipulatur Paul. Ægi. ſic ſcribẽs. σχοῖνος ἐλεῖα, Ideſt, Iun-
Lib.7. cus paluſtris: quibus ſubiicit. Paluſtris Iuncus duplex eſt: ſed eius qui vocatur oxyſchœnos, ſemen eſt ſomnificum: holoſchœni autem dicti minus. Rectè verò iuncus paluſtris dici videtur, vt ab aliis ſecernatur qui in aridis, ſaxoſis, ſiccaneíſq; locis proueniunt: qualis eſt Iuncus Arabicus ſiue odoratus, & Hiſpanorum ſpartum, Iuncus propriè aridi ſoli. Sic & Theoph raſtus de Iunco tractãs, ἐκ τῶν ἐνύδρων,
Lib.4. hiſt. ideſt, ex aquaticorũ genere eſſe ait. Plinius nõ
cap.13. σχοῖνον λείαν, vel ἐλείαν, ſed θαλαττίαν legiſſe vide-
Li.21.ca.18. tur, cum ſcribit. Alterum genus Iuncorum fecit quod marinum, & à Græcis oxyſchœnum vocari inuenio. Nos ex Dalechampij ſententia rem paulò altiùs repetentes, Iuncos ſic partiemur. Iuncorum alij in aridis locis creſcunt, alij in aquoſis. Horum alij in maritimis proſiliunt, alij in aquis dulcibus. Rurſum vtriuſque generis horum, alij ſunt ἀπόξεις ἐπ' ἄκρου, ideſt, in mucronem pungentem deſinũt, alij in faſtigium obtuſiùs. Sed de paluſtribus præſertim hìc agimus. Iunci paluſtris ſiue aquatici,

IVNCVS Læuis.

aquatici,alius eſt λεῖος, læuis,alius τραχὺς, ideſt,aſper : alius faſtigio acutiore, alius obtuſiore. Iunci paluſtris læuis & ἀπόξεος ἐπ' ἄκρου, ideſt,in faſtigio : acuti alius eſt oxyſchœnos, alius holoſchœnos. Iam verò oxyſchœnos duplex eſt. Alter mas nullo ſemine fœcundus,alter fœmina nigrum ſemen ferens, Melancranis nominatur. Ad hæc genera permultæ Iuncorum paluſtrium ſpecies referũtur:de quorum multis hîc tractabimus. Iuncus læuis oxyſchœnos, vulgaris, foliorum loco ſtilos,ſeu culmos,ſeu virgas profert rectas,rotundas,tenues,læues enodes, cubitũ & ſeſquicubitum altas, herbaceo colore virentes nitentéſque,acutis cuſpidibus mucronatas, candida medulla refertas,ellychnium referente,& vſu ſupplente. Radiculæ ei quàm plurimæ, tenues,fibratæ, inter ſeſe implicatæ. Mas nullum fert fructum,fœmina paulò infra cacumen edit,ab vno latere findente ſeſe Iunco,in paruis breuibúſque petiolis,cohærentium paruarum vuarum modo,in quibus ſemen nigrũ, exiguũ, cuſpidis effigie. Huic aliud Iunci genus proximum eſt, paulò breuius & craſſius, ex quo medullam prorſus niueam extrahunt,tum ad lucernarum lumina, tum ad candelabra, aliaq; id genus ingenioſè confingenda, quod facilè in ſpiras duci, atque in ſe flecti & cõplicari poſsit. Hæc duo genera in quibuſuis ſtagnantibus & paluſtribus aquis naſcuntur. Iuncus læuis Dodonæi ſecundo loco hîc pictus eſt, alba quoque medulla plenus,longa, ad lucernas vtili. Iuncus oxyſchœnos eiuſdem priore loco depictus ſuperiore paulò aſperior & durior,parũ medullæ intus habens & minùs ſolidæ atque inutilis,locis deliuibus & aquoſis prouenit. Iuncus oxyſchœnos fœmina quam non μελαγκρανισμὸν, vt corruptè legitur in vulgatis exemplaribus, ſed μελαγκρανίδα Theophraſtus vocat, Gaza atriferum vertit,alij haud fœlicius atricipitem, radices capitatas profert, cæpis & gethyis ſimiles, non omnino rotundas, ſed qua parte aliæ aliis adhærent & incumbunt, leuiter compreſſas, cortice nigro obductas,quæ infernè & ad latera radiculas emittunt,in vnum ceſpitem, ſicuti in aſparagis coaceruatas. Inde prodeunt ſcapi ſeu ſcirpi multi, ſeſquicubitales, nigra tunica propè radices contecti, qui infra cacumen pedis ferè ſpatio extumeſcentes veluti clauã concipiunt, deinde pariunt ouo quid ſimile. Id porrò hians petiolos multos emittit, in quorũ vertice mẽbranoſa & rotunda vaſcula, obliquè

Forma.

Lib.4. c.52.

IVNCVS Læuis & Oxyſchœn. Dodo.

IVNCVS Melancranis.

adnexa in quinque veluti radios fiſſa,fructum continent anguloſum, nigrum, cuſpidatum, minutiſsimis ſeminibus & luteis plenum, ſaporis aquei & ſubauſteri. Hæc cùm diligentiſsimè Theophraſtus expreſſerit, non poſſum non eius verba adſcribere,tum vt Theophraſti Melancranin à nobis hìc depictam,tum vt locum eiuſdem leuiuſculis aliquot mendis correctis & interpretatione noſtra illuſtriorem factum fuiſſe omnes intelligant. Κορυώνην δὲ ὁ κάρπιμος ἔχει (κόρυνα δὲ ὅλως ὁ κάρπιμος falsò habent exemplaria) ἐξ αὐτοῦ τοῦ γραμμώδους ἐξοιδήσας, κἄπειτα ἐκτίκτει καθάπερ ᾠά. πρὸς μιᾷ γὰρ ἀρχῇ γραμμώδεις ἔχει τοὺς περισταχυώδεις μίσχους, ἐφ' ὧν ἄκρων παραπλαγίους τὰς τῶν ἀγγείων ἔχει στρογγυλότητας ἐπιχάσκουσας (alij ἐπιχανούσας legunt) ἐν τούτοις δὲ τὸ σπερμάτιον ἀκιδῶδές ἐστι, μέλαν, προσεμφερὲς τῷ τοῦ ἀστερίσκου, πλὴν ἀμβλυνότερον. Quæ ſic Gaza conuertit. Omnino frugifer in callum de regulari ſurculo ipſo tumeſcens, mox veluti oua parit,circundantes enim ſpicatim pediculos Iunco lineari affixos initio gerit:quorum ſummitatibus paululò laterales orbes vaſculorum leuiter hiſcentes inducit. His ſemen exiguum,effigie cuſpidis ſagittarum ingerit, nigrum, non abſimile ſemini herbæ inguinalis,verùm exilius. Dilucidius verò ſic. Fœcundus Iuncus virgato lineis faſtigio extumeſcens, velut clauam in ſummo gignit, deinde quaſi oua parit. Etenim ex vno principio, pediculorum virgas ſpicarum modo congeſtas profert, & in earum vertice paulùm à latere hiantia vaſcula rotunda,in quibus ſemen cuſpidis figura, nigrum, aſteriſco ſimile, ſed fugacius. Hactenus Theophraſtus,qui de Iunco fœmina adiicit. ἡ μὲν οὖν μελαγκρανὶς αὐτός τις καθ' αὑτόν, ὁ δὲ ὀξὺς καὶ ὁλόσχοινος ἐκ τοῦ αὐτοῦ φύονται):quæ Plinius ſic tranſtulit. Melancranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. At quæ de holoſchœno mox ſubiicit. Fert fructum ouorum cohærentium modo, Theophraſtus non de ſolo holoſchœno fœcundo, ſed etiam de oxyſchœno frugifero dictum eſſe vult. Iuncus Melancranis naſcitur in aquoſis & pinguibus locis,ſed pura & præterfluente aqua ferè madentibus. Iuncum alium fœcundum hìc ex Dalechampio exhibemus, quem Clauatum meritò nuncupauit. Radix huic geniculata,graminis aut arundinis modo ſerpit, contra Iuncorum aliorum naturam, ex qua ſcirpi cubitales exeunt,in ipſo exortu cortice rubro aut ſubrubro contecti,fungoſa medulla, ſed tenui pleni,extremo faſtigio exiguam veluti clauam proferentes, plantaginis flori non abſimilem, ſed breuiorem & multò minorem, nec ita perſpicuis granulorum notis diſtinctã, quæ Maio & Iunio menſibus florem mittit villoſum & candicantem. In cœnoſis & ſtagnantibus aquis naſcitur. Sapor totius plantæ aquoſus & fatuus. Idem qui Lobellio Iuncus aquaticus minor capitulis equiſeti dicitur. Holoſchœnus maior, craſsior & carnoſior eſt ſupra deſcriptus:cuiuſmodi eſt qui hìc exhibetur,radice innixus craſſa,lignoſa,nodoſa, infernè fibras infinitas producente, ruſo cortice obducta, ex qua ſcirpi exeunt permulti,quâ radici inhærent capitati gethyorum modo,& ibidem ruſa tunica operti,duobus cubitis altiores,ſæpe tricubitales,ſuperioribus duplò craſsiores, fungoſa medulla farcti,in vertice valido mucrone pungentes, tribus digitis infra verticem ſcapi diſsiliunt,petiolóſque multos edunt,foris læues ac teretes, intus veluti

IVNCVS Clauatus, Dalech.

Lib.4. hiſt. ca.13.

Lib.21.c.18.

canaliculati

HOLOSCHOENVS.

HOLOSCHOENVS Altera.

canaliculati,rotunda ferentes capitula, quibus menſe Iunio flos capillaceus & candicans inſidet,egregiè deſiccans cum læui adſtrictione. Gaudet limoſo ſolo ſtagnantibus aquis operto,quod æſtate ſiccari ſolet. Poteſt etiam verus Theophraſti Holoſchœnos dici, qui hîc pictus datur, radice ſuperiori ſimili, craſsitudine ferè cubitali, cortice nigro intecta, intus candida,dulci,guſtu caſtanearum,præſertim ſi quis tenella eius germina deguſtet, ſcapis proceritatem hominis æquantibus,ſæpè excedentibus,minimi digiti craſsitudine, medulla refertis. In ſummo prorſus vertice ſcirpi recluduntur, patefactiq; foras extrudũt petiolos intus canaliculatos, foris teretes vt in ſuperiore genere,ſummo apice multos veluti iulos ſuſtinentes,rufos,ſquamatim compactos, metæ figura, nimirum infernè latiores, ſupernè acuminatos,ſæpè quinos,interdum plures, interdum pauciores, qui ſemen cõtinent milij magnitudine,altera parte cõpreſſum,altera dorſo elato prominens,ſubauſteri ſaporis. In perennibus aquis, interdum in ſolo arenoſo proſilit. Qui natare diſcunt,huius ſcirpos in faſciculos colligunt,& alis ſubiiciunt,quos Galli *Nageoires* vocant,quaſi natantium, vel natare diſcentium adminicula. Theophraſtus cum tam de holoſchœno quam oxyſchœno fœcundis,quę ſuprà poſuimus,dixiſſet, ſubiicit de holoſchœni radice. ῥίζαν δὲ ἔχει μακρὰν καὶ παχυτέραν πολὺ τοῦ ὀξυσχοίνου· αὕτη δὲ αὐαίνεται καθ' ἕκαστον τὸν ἐνιαυτόν. εἶθ' ἑτέρα πάλιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ σχοίνου καθίεται. τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῇ ὄψει φανερὸν ἰδεῖν, τὰς μὲν αὔας, τὰς δὲ χλωρὰς καθεμένας. ἡ δὲ κεφαλὴ ὁμοία τῇ τῶν κρομμύων, καὶ τῇ τῶν γηθύων, συμπεφυκυῖα πως ἐκ πλειόνων εἰς ταὐτὸ, καὶ πλατεῖα κάτωθεν, ἔχουσα κελύφη ὑπέρυθρα. συμβαίνει δ' ἂν ἴδιον ἐπὶ τῶν ῥιζῶν, ὅτι αὐαίνονται κατ' ἐνιαυτὸν, καὶ ἡ τοῦ ἄνωθεν πάλιν ἡ γένεσις. Ideſt,Gaza interprete,Radice lõga adhæret, multóq; craſsiore quã acutus. Hæc omnibus annis moritur,dein altera rurſus à Iũci cacumine defigitur: quod vel viſu percipi facilè poteſt: quippe aliæ ſiccæ,aliæ virides demiſſæ cernuntur. Caput cepis & gethyis ſimile, vt pote quod in vnum ex pluribus conglobatum prælatumq; inferiùs,tegumentiſq; ſubrubris intectum conſtet. Ergo proprium his radicibus euenit, ſi quidem per annos exareſcant, ac deſuper generentur. Quæ fortaſsè rectiùs ſic dici poſſent. Radicem longam habet holoſchœnus, & multò craſsiorem Iunco acuto,quæ omnibus annis intermoritur:deinde altera rurſus ex Iunci capite renaſcitur: id quod cuiuis intuenti perſpicuum eſt, alias nimirum

Lib.4. hiſt. cap.13.

radicum fibras aridas, alias virescentes esse. Caput cepis & gethyis simile, ex pluribus coagmentatum, infernè latum, rubris tunicis opertum. Ergo his radicibus id peculiare est, quod singulis annis emoriantur, & rursus supernè ex radicis capite repullulent. Horum nonnulla Plinius, & eum, opinor, secutus Gaza rectè neque intellexisse, neque conuertisse videntur. Quas enim ille ex radicum capitibus radices quotannis exarescentes repullulare scribit, Plinius ait nasci ex semetipso cacumine in terram defixo. Grandis Iuncus in lacubus & stagnis nascens, Cordo holoschœnos dictus, aliis Iuncus latus palustris, ex radice obliqua emergit, fibris permultis capillata, ex qua folia lata admodum, & scapi, in quibus folia alia etiam lata per interualla disposita, quò propiùs ad verticem accedunt, eò minora, omnia sensim in angustum desinentia, ensis figura. In summo scapo flores eminẽt, deinde semen. Hunc Iuncum Cordus Mariscum Latinis dici putat, de quo Plinius. Similia præcipit & de Iunco quem Mariscum appellant, ad texendas tegetes.] Alij eum qui proximè depingetur Mariscum esse censent. Est enim vterque prægrandis & ad texendum aptissimus, ductilis ac vietus. Hermolaus holoschœnum Mariscum à magnitudine Latinis dictũ putat, quemadmodũ & Mariscas ficus, auctore Festo, quæ Græci Busyca, hoc est, grandiores & fatuas ficus. Huic adstipulatur Gaza, qui Theophrasti holoschœnum semper mariscũ interpretatus est. Cui verò Iuncorum generi scirpum adscribemus? Videtur, inquit idem Hermol. palustris Iuncus idem cũ scirpo esse: de iis enim sic scribit Plinius. Nec in fruticũ, nec in veprium cauliúmve, neque in herbarũ, aut alio vllo quàm suo genere numerentur iure scirpi fragiles palustrésque, ad tegulum & tegetes, è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus seruiunt. Firmior quibusdam in locis earũ rigor. Namque iis velificãt nõ in Pado tantũ nautici, verùm & in mari piscator Africus, præpostero more vela intra malos suspendens. Et mapalia sua Mauri tegunt: proximeq; æstimanti hoc videantur esse quo inferiore Nili parte papyri sunt vsu. Hæc Plinius. Ob quæ, inquit Hermolaus, sunt apud nos qui scirpos, interpretentur, quos Græci biblos, idest, papyros vocãt. Sed fruticosi generis sunt enodes, & sine frõde scirpi, læues proceriq;, vt Festus ait: vnde prouerbiũ quoque natũ, nodũ in scirpo quęri, quod in anxiũ dicitur, nimisq; diligentem ac meticulosum, quo Terentius in Andria vsus est: vbi Donatus, Iunci species est scirpus, inquit, læuis atq; enodis. Haudquaquã silentio prætereundus est Iuncus ille eximius, ab aliis diuersus, quem Matthiolus à speciosis floribus Iuncum floridum appellauit, Dodonæus in Historia stirp. pro Sparganio depinxit, & descripsit, In frument. Hist. Gladiolum aquaticum seu palustrẽ nominauit. Belgæ *Vuatter lysch.* Folia à radice multa emittit, acori palustris angustiora longioraq;, inter quæ caulis medius exit, duos cubitos longus, læuis, æqualis, sine vllis geniculis, in cuius summo multi erũpunt flosculi, longioribus pediculis insidẽtes in purpura diluti, in quibus stamina exigua crocei coloris: sequũtur capitula purpurea, ferè rotũda paruarũ pilularũ instar, & in eis semen minutũ. Radix crassa, cãdida geniculata

IVNCVS Latus.

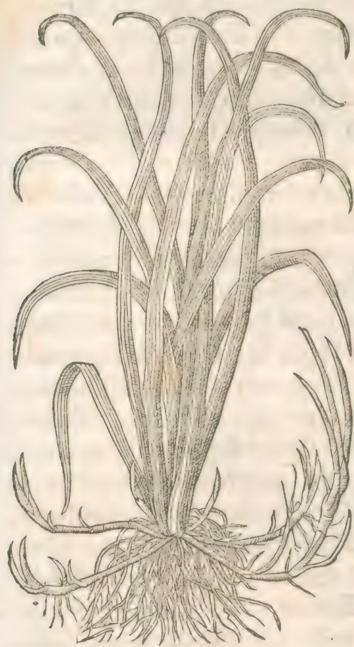

Marginal notes: Li.21. c.18. — Ca.52. li.4. Dioscor. — Lib.2. c.18. — In Corell. cap.55. — Li.4. Dios. — Ibidem. — Li.16. ca.37. — Ca.47. li.4. — Lib.2. c.38.

IVNCVS Floridus, Matth.

IVNCVS Asper, Dodon.

culata, quamplurimis fibris capillata. Nascitur locis paluſtribus in ſtagnãtibus aquis, & lentè fluẽtibus riuulis. A Maio ad Auguſtũ vſque floret. Lobellius & Pena Iuncum Cyperoidem floridum nuncuparunt, quia ad Cyperum accedit foliis & vmbella. Iuncũ aliũ Bombycinũ memorat Pena, De quo hoc ipſo libro dicemus Lini pratenſis nomine. Hactenus de Iunco læui, deinceps de aſpero dicendum. Iuncus aſper meritò dicitur qui hîc exhibetur, foliis valde longis, tactu aſperis penè triãgulis, fungoſa medulla plenis: radice denſa, dura, fibras plurimas producente, & ſurculos ex obliquo, geniculatos, ex quibus flores & nouellæ plãtæ prodeunt. Secus amnes, & in lacubus maioribus ſtagniſq; prouenit. Hoc Iũci genere ad ſtoreas & tegetes texẽdas ſternendis hyeme cubiculorũ pauimẽtis aduerſus vim frigoris Belgæ vti ſolent: quas tegetes illi *Matten* vocant, Pariſienſes *Nattes*. Dodonæus hunc Iuncũ papyri ſpeciẽ, atque etiã arundinẽ texendis tegetibus aptã vocat. Lib.4.c.54. Vluæ grandioris genus quidã eſſe cenſent. Alij Iuncũ Mariſcũ Plinij ad texẽdas tegetes. Alij Bryon lacuſtre Theophraſti, lib.4. Hiſt.cap.12. Alij Caricem Latinorũ. Iuncorum vſus ad naſſas marinas, ait Plinius, vitilium elegantiam, lucernarũ lumina, præcipua medulla, *Vſus.* Lib. 21. c. amplitudine iuxta maritimas Alpes tãta, vt inciſo ventre impleãt penè vnciarũ latitudinẽ, in Ægypto verò cribrorũ longitudinẽ, non aliàs vtiliorem. Qui locus Cornario ſuſpectus videtur, vt deſit vnciarũ numerus, deinde quæ'nã Embl 42. lib.4. eſt iſta cribrorũ longitudo? Sic ergo ex coniectura reſtituendum iudicat: amplitudine iuxta maritimas Alpes tãta, vt inciſo vẽtre impleant denûm vnciarũ latitudinẽ, in Ægypto verò cybiorũ longitudinẽ, nõ aliis vtiliorẽ. Denûm vnciarũ, ideſt, pollicũ latitudinem dixit. Sunt enim æquè duodecim pollices in pede Romano, ſicut in libra duodecim vnciæ: & procliue fuit vocem penè pro denûm ſubſtituere. Deinde cybiorũ longitudinẽ implere ait (vetus Cornarij codex cimbiorũ vocẽ ſcriptam habet) eamq; longitudinẽ nõ eſſe aliis quã cybiis videlicet, vtiliorẽ, nimirũ vt ipſis excipiãtur ac colligãtur. Cybiũ autẽ appellari cõciſam pelamidẽ Plinius teſtatur. Hermolaus vulgarẽ lectionẽ ſecutus penè vnciarũ latitudinẽ legit, & cribrorũ longitudinẽ nõ aliàs vtiliorem. Ob id, inquit, cribrũ ſignificaturi Ægyptij Iuncũ pingũt, Horo auctore, qui & in Ægypto Iũcis ſcribi, nec aliter affirmat. Neque aliquid immutandũ aut corrigendũ videtur: nã ſeruata vetere lectione, Plinius intelligit tã amplos Iũcos, iuxta maritimas Alpes

nasci, vt inciso vẽtre exempta medulla impleant vnciæ, ideſt, pollicis latitudinẽ, & in Ægypto tam proceros eſſe, vt dũ ex his cribra fiant, ad eorũ longitudinẽ perficiendã Iuncorũ quiſque ſufficiãt. πρὸς τὰ πλέγματα, inquit Theophraſtus χρησιμώτερος ὁ ὁλόσχοινος, διὰ τὸ σαρκῶδες καὶ μαλακόν. Quæ ſic Plinius expreſsit. Vtiliſsimus ad vitilia holoſchœnus, quia mollis & carnoſus eſt. Iũco Græcos ad funes vſos nomini credamus, inquit Plinius, quo herbã eam appellãt. Vnde etiã funãbuli ſchœnobatæ à Græcis dicũtur. Democritus vbi reperiatur Iuncus, ſubeſſe ſcaturigines aquarũ, ibiq́; aquilegia ſtrui poſſe teſtatur. Sed de Iunci in medicina vſu dicamus. Semen tã oxyſchœni quã holoſchœni toſtũ, ex diluto vino potũ ſiſtit aluũ, & rubra fœminarũ profluuia, auctore Dioſcoride: vrinã cit, capitiſq́; dolores facit. Quæ proxima ſunt radici folia tenera cõueniẽter illinũtur aduerſus phalangiorũ morſus. Æthiopici Iunci ſemine ſomnus allicitur: ſed modus in potione ſeruãdus eſt, ne ſopor fiat. Quæ poſtrema ſic Græcè legũtur, φυλάττεσθαι δὲ δεῖ αὐτοῦ ἐν ταῖς πόσεσι τὸ πλῆθος ἀεὶ, καροῖ γὰρ λίαν. Expẽdere autẽ oportet ſemper quantitatem quam ex eo propinabimus: quandoquidẽ eſt maximè ſoporiferũ. Vel, vt tranſtulit Cornarius, Æthiopicus Iuncus ſomniferũ ſemẽ habet. Sed vitãda copia eſt in potionibus, ne nimium ſoporẽ inducat. Eſt autẽ Æthiopici Iunci lectio ſuſpecta: alij Euripici legunt ex Plinio. Inuenio etiámnum, inquit, vnum Iunci genus, quod Euripicẽ vocant: alij Trepicẽ legunt, vt non minùs hîc, quàm illic mẽdoſus locus eſſe videatur. Galenus, Paul. Aetius holoſchœni ſemen ſomniferum eſſe tradũt, itemq́; oxyſchœni, ſed minùs quàm holoſchœni. Serapio qui ad verbum Dioſcoridis caput trãſcripſit, nullã Æthiopici ſeu Euripici mentionem facit, ſed, vt Galenus & alij, tertij Iuncorum generis, ideſt, holoſchœni, his verbis. Et fructus ſpeciei tertiæ bibitus inducit ſomnũ, & oportet quod caueatur multus vſus eius, quia facit ſubet. Tot igitur, iiſq́; probatiſsimis auctoribus in ea lectione conſentientibus, minimè dubitandũ eſſe puto, quin in Dioſcoride legẽdum ſit holoſchœni ſemine ſomnũ allici, niſi fortaſſe æthiopici holoſchœni ſemen id magis efficiat quàm noſtratis: quod tamen ſuperiorum auctorũ nullus, nõ ſolùm Æthiopici holoſchœni ſemini non tribuit, ſed eius ne meminit quidem. Quæ de eiuſdem plantæ viribus à Plinio tradita ſunt conferamus cum iis quæ ex Dioſcoride exſcripſimus. Iunci radix, ait ille, in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tuſsi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarũ menſes, capitiſq́; dolores facit. At qui vocatur holoſchœnos, eius quæ proxima ſunt radicis, cõmanducãtur aduerſus araneorum morſus. Inuenio etiámnum vnũ Iunci genus, quod Euripicẽ vocant. Huius ſemine ſomnum allici, ſed modum ſeruandum, ne ſopor fiat. Quod de Iunci radice hîc ſcribitur, Dioſcorides non habet: quæ mox ſequuntur cõſentiunt, niſi quod in aqua potum pro μετὰ κράματος Plinius dixit: eſt autem κρᾶμα vinũ aqua dilutum. Deinde ῥοῦν ἔρυθρον menſes, ſuo more interpretatur. Quod ſequitur alienum eſt à Dioſcoridis ſentẽtia. At qui vocatur holoſcœnos eius quæ proxima radici, &c. In quibus vox folia deeſt ex Cornario reponẽda, & Dioſcorides ea nõ cõmanducari, ſed imponi vult. Idem Plinius Iuncinum oleũ è Iunco fieri ſcribit, quod eſt roſaceo ſimillimum. Sed de Iunci temperamẽto & viribus omnium optimè diſſeruit Gal. his verbis. Fructus holoſchœni ſomnũ affert. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, cuius quidem in medicina nullus vſus eſt: altera verò ſemen fert: cõciliat verò & huius ſemen ſomnũ, ſed minùs quàm holoſchœni: quãquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi fructum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrum ſiſtit. Ex quibus perſpicuum eſt quod compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida, vt & inferna deſiccare poſsint, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Lib.4. hiſt. cap.13. — Li.21. ca.18. — Lib.19. c.2. — *Vires.* — Li.4. ca.47. — And. Lac. — Li.21. ca.18. — Cap.103. — Li.21. ca.18. — Li.15. ca.7. — Li.8. ſimpl.

CYPERVS

CYPERVS. CAP. II.

ΚΥΠΕΙΡΟΣ, Latinè Cyperus & Cypirus, Plinius tamen cyperum à cypiro diſtinxit, qui cum Dioſcoridis cypero idem eſſe videtur, nec Galenus, Ætius, Paulus alium vllum quàm cyperum noſtrum agnoſcunt. Cornelius Celſ. quadratum iuncum vocat, Plinius iuncum triãgulum, & iuncum anguloſum: eius verò radicem oblongam Cyperida, vt mox dicetur. Gaza apud Theophraſtum gladiolum conuertit. Galli *Souchet*, nominant, Germani *Vuildergalgan*, id eſt, ſilueſtrem galãgam, Arabes *Saherade*. Videtur autem κύπειρος ſiue κύπιρος dici à radicis effigie, quæ pyxidulam aut poculum puſillum, vaſculúmve imitatur. Sic etiam apud Theophr. κυπερὶς τῆς πτελέας, id eſt, folliculus vlmi legitur. Cyperus Dioſcoridi folia fert porraceis proxima, ſed longiora & exiliora: caulem odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, anguloſum, in cuius cacumine minuta folia cum ſemine exoriuntur: radices, quarum in medicina eſt vſus, cohærentes inter ſeſe, oleis oblongis ſimiles aut rotundæ, nigro colore, ſuaui odore, amaro guſtu. In lacunoſis & paluſtribus naſcitur. Plinius cyperum iũci genus facit, ideóque iuncis ſubiunxit. Quidam etiamnum vnum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon vocant. Et paulò pòſt. Cyperus iuncus eſt, qualiter diximus, anguloſus, iuxta terram cãdidus, cacumine niger, pinguiſq́; , folia ima porraceis exiliora, in cacumine minora, inter quæ eſt ſemen, radix oliuæ nigræ ſimilis, quam, cùm oblonga eſt, cyperida vocant, magni in medicina vſus. Theophraſtus cyperum inter orchomenij lacus plantas recenſet, & ἡ δ' ῥίζα, inquit, τοῦ κυπείρου πολύ τι τῶν ἄλλων παραλάττει τῇ ἀνωμαλίᾳ, τῷ δ' μὲν εἶναι παχύ τι καὶ σαρκῶδες αὐτῆς, τὸ δὲ λεπτὸν καὶ ξυλῶδες. Id eſt, cyperi radix multùm inæqualitate à cæteris diſtat, quòd pars quædam craſſa carnoſáque ſit, quædam gracilis atque lignoſa. Ex his perſpicuum eſt cyperum hunc noſtrum ab illo non differre, folia enim ei ſunt longa, anguſta, dura, porraceis ſimilia, longiora tamen & tenuiora: caulis cubitalis, aliquando maior, triangularis, alba intus medulla, vt in iunco, in cuius cacumine folia minora, quadantenus ſtellatim diſpoſita, inter quæ ſemen prodit ſpicatum, herbacei coloris, radices ſubnigræ, cohærentes, oblongis oleis ſimiles, aut rotundæ, aliquando longæ, geniculatæ, ſummo ceſpite vagantes, ſucculentæ, ſuauiſsimo odore, inter ſeſe implicatæ, fibris numeroſis. Naſcitur in paluſtribus & humecto ſolo. Solùm eſt in caule & radicibus diſcrimen, reperitur enim caulis quandoque quadrangularis, vnde iunci quadrati nomen ei à Celſo poſitum. Dioſcorides vtramque differentiam comprehendens, nec triangulum, nec quadrangulum dixit, ſed anguloſum. Præterea cyperi noſtratis radices oblongas oleas non referunt, nec omnino rotundæ ſunt, ſed longæ ſibi cohæſu mutuo implexæ, & multis fibris capillatæ. Sed hoc diſcrimen plures cyperi ſpecies eſſe, quàm à Dioſcoride poſitæ fuerint tantùm arguit, minimè verò plantam à nobis hîc depictam cyperum non eſſe. Eſt enim Cyperus peregrinus ſiue Syriacus rotundus maior & minor, auctore Pena. Noſtras, longus odoratus, longus inodorus. His ad-

Nomina

Lib. 3. c. 21.
Lib. 21. c. 18.

CYPERVS.

Lib. 2. hiſt.
Lib. 1. c. 4.
Forma.

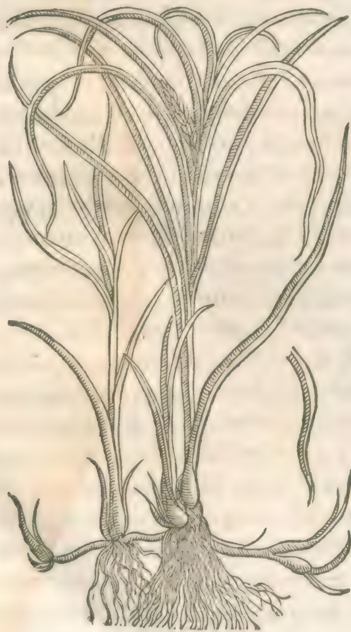
Lib. 21. c. 18.

CYPERVS Longus odoratior, Lobell.

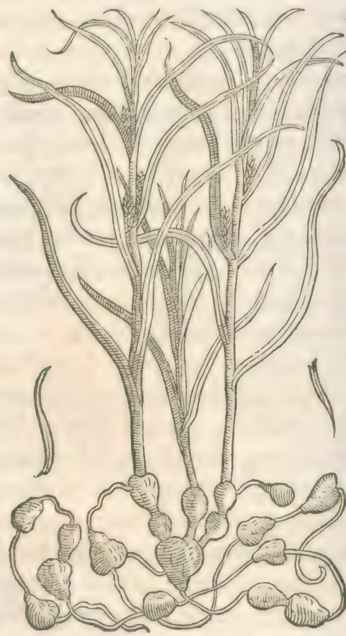

dit Cyperum gramineum, & Veronensium Trasos, cyperi congeneres, quos Cyperos esculentos vocat, de quibus egimus in libro de Bulbosis. Lobellius tres Cyperos proposuit. Primus est Cyperus longus odoratior, Belgis & Anglis *Vvilden Galegaen*, & Galingua dictus, Hispanis *Inucia olorosa*. Is maior, habitior, carnosior, & odoratior est: radices illi longæ, inter sese implicatæ polypodij modo, suauissimi odoris. Alter est Cyperus aquaticus septentrionalis, qui in scrobib⁹ & riuulis ad Scaldæ amœnissima fluenta ponè nouam Antuerpiam vrbem, iisdem foliis & iubata panicula prouenit. Radix nonnullas sed paucas, teretes, oliuares, oblongiores, instar filipendulæ emittit glandulas, gustu adstringentes, nulla odoris gratia. Tertius, Cyperus rotundus litoreus inodorus, in borealis Anglię & Belgij fluminum litoreis leniterque fluentium riuulorum & maris alluuionibus oritur, radicum longè latéque sparsa sobole, multis & bicubitalibus implicatarum filamentis, cypero rotundo parium: folia angulosa sunt, caulis cubitalis & sesquicubitalis, nitidus, triquetrus, in quo racemosa iuba, congesta. Gustu subabstringit: radix frigida & sicca, odoris & saporis expers. Huc accersit Pena Cyperum Gramineum, seu Miliaceum, suadente caule natalíque loco. Est enim inodori cyperi quadantenus affinis, breuioribus tamen foliis, quæ ab imo orta medio tenus fermè caulem am-

CYPERVS Aquaticus, Lobellij.

CYPERVS, Rotundus inodorus. Lobell.

biunt

CYPERVS Gramineus seu miliaceus, Penæ.

biunt pedalem, ternis angulis asperum, coma donatum sparsa, eleganti, & maiore quàm pro sui magnitudine, copioso milij aut iunci referta semine, circum cuius imum aliquot foliola enascuntur, vt in Cypero. Collectus est ad Neccarũ flumen agri Heidebergensis. Cypero calida vis inest, vt scribit Diosco. Venarum spiracula laxat: vrinam ciet: ad calculos, aquámque subter cutem vtilissimè bibitur: aduersus scorpionum ictus remedio est: perfrictionibus vuluæ & præclusionibus fotu prodest: pellit menses, contra vlcera oris etiam si depascant, voréntque farina efficax est, malagmatis calfacientibus, & vnguentorum spissamentis benè adiici solet. Galenus de eiusdem viribus ita scribit. Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfaciẽtes pariter & exsiccantes absque mordacitate. Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricẽ difficilè admittunt, mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens, quapropter vlceribus, oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensésque prouocant. Hæc Galenus. Cyperi radicum farina, addita baccarum lauri eadem mensura, vrina impubis pueri excepta & illita, hydropicos mirificè iuuat.

Lib. 1. c. 4. Temper. & Vires. Lib. 7. sim. Matth. in cap. 4. lib. 1.

ASPHODELVS PALVSTRIS. *CAP. III.*

SVBIVNGEMVS iuncis plantã hîc appinctam, ob magnam quę ei est cum iuncis quibusdam, præsertim cum aspero similitudinem. Eam vulgò anonymon, Dodonæus asphodelum palustrem vocat, quòd caulis cum floribus antherico similis asphodeli speciem esse ostendat, tametsi folia gladioli sint aut iridis, pulchrè virentia, aliquantulùm striata, iunci asperi, aut iridis, aut gladioli similia, sed angusta & dodrante breuiora: caulis rectus, pedalis, asphodeli satis similis: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, veluti asphodeli, minores tamen, colore è luteo pallentes: semen perexiguum, in oblongis & acuminatis vasculis, radix subest longa, geniculata, non absque fibris, quæ serpit graminis modo. Gaudet locis humidis, & palustribus. Æstiuis mensibus floret. Asphodelus acorifolius, luteus, palustris à Lobellio & Pena dicitur.

Nomen. Lib. de flo. Forma. Locus.

TYPHA

TYPHA PALVSTRIS. CAP. IIII.

Nomina Pet.Pen.in Ad.

Lib.3.c.62.

ΤΥΦΗ Græcis, Typha Latinis, cui cylindri turbinatáque florum effigies quasi typhonis ſeſe gyrantis turbinem, aut gigantis ſtaturam minacem ſignaret, nomen dediſſe videtur, Galli *Maſſes* appellant, appoſitè, inquit Ruellius, quod ſceptra regum & clauas argenteas vel aureas, quæ ante primos magiſtratus geſtantur, *maſſes* vulgò dictas perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur, Hetruſci *Mazza ſorda* Matthiolo auctore, quod eius lanugo ſi in aures incidat, ſurditatem afferat, Germani *Moſz & Narrenkolben.* Typha hæc aquatica & paluſtris dicitur, vt ab ea differre intelligatur, quæ cerealis typha nominatur, de qua inter fruges dictũ eſt.

In cap.116. lib.3.

TYPHA, Aquatica.

Forma. Lib.3.c.116.

Typha, inquit Dioſco. folium edit cyperidi ſimile: caulem album, lęuem, æquabilem: florem in cacumine ambiẽtem denſum, qui in pappos reſoluitur. Quę deſcriptio plantã hanc noſtram notis omnibus exprimit, foliis enim cyperidis erumpit, ab imo exeuntibus, anguſtis, mucronatis, dorſo eminentiore triquetris, inter quæ è radice iuncea, craſſa, geniculata, candida, ſapore dulci, caulis emergit altior interdum homine procero, teres, rectus, læuis, glaber, enodis, non inanis, cuius faſtigium denſa compactáque florum congerie ſtipatur, & veluti ſpiſſa cingitur lanugine, ſeſquipalmum pedémve longa, quadam tritici turcici, vel potiùs clauæ rotundæ ſimilitudine, quæ lanugo in pappos tandem euaneſcit vẽtis abrepta, pulla intus, foris nigricans, ſiue cinerea.

Ibid.

Hunc florẽ ἀνθήλην à quibuſdam nominari ſcribit Dioſcorides, quamuis lanoſam comam in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in paluſtribus iunci gerunt, Græci generatim anthelen dixerint, Latini paniculam. In Dioſcoridis exemplaribus Latinis legimus caulem typhæ album læuem eſſe, &c. At Græca omnia quæ videre licuit, vocem λευκὸν aut ſimilem minimè habent. Sic enim in omnibus legimus. Τύφη φύλλον ἀνίησι κυπερίδι ὅμοιον, καυλὸν λεῖον, ὁμαλὸν &c. Id eſt, Typha profert folium cyperidi ſimile, caulem læuem, æquabilem. Neque Oribaſius aliter legit.

Lib.12.

Eſt & id annotatione dignum, quod ſcribit Theophraſtus, cap.11.lib.4. Hiſtor. ἰδιώτατον δὲ πάντων ἐστὶν ἡ τύφη, τὸ ἄφυλλον εἶναι, καὶ τῷ μὴ πολύρριζον. Id eſt, Maximè peculiare hoc typha habet quod folio careat, & numeroſas radices habeat.

Locus.

Lib.1. hiſt. Cap.8.

Quod cùm abſurdum ſit, quod typha arundinis vel cyperidis folia habeat, neceſſe eſt locum hunc Theophraſt. eſſe deprauatum. Quare legit Dalechampius τὸ ἀφυλλανθὲς εἶναι, quod flos teres, & tornatæ clauæ ſimilis conſpicitur, nullis foliis reliquorum more ſtipatus. Typha in iis eſt quæ in paluſtribus & ſtagnantibus aquis, amnibuſq; leniter fluentibus naſcitur, vel teſte Theophraſto, ἡ δὲ τύφη, inquit, καὶ ἔνια τῶν ἐλείων ἢ λιμναίων ὁμοίως ἀδιάφρακτα τε ὁμαλῆ, καθάπερ σχοῖνος. Id eſt, Typha autem & quædam paluſtria & lacuſtria, nullo intercedente nodo qui partes diuidat, æqualia ſunt, qualis iuncus eſt.

Tempus.

Iulio menſe eius caulis lanoſa floccorum denſitate obducitur, Auguſto in pappos abit.

Vires. Lib.3.c.116. Fuch.c.317.

Typhæ flos, auctore Dioſcoride, ſuillo adipe eloto exceptus, ambuſtis medetur. Ex quibus colligi poteſt potiſſimũ typhæ florem non euidenter calefacere,

neque

neque refrigerare,& modicè abstergere atque exsiccare. Typhæ lanugine, inquit Matthiolus,additis betonicæ foliis, gladioli & hippoglossi radicibus, omnibus in tenuissimum puluerem redactis, & assatis ouorum luteis exceptis vtuntur quidam fœliciter ad enterocelas, quod medicamẽtum quotidie exhibent ieiunis drachmæ pondere,triginta dierum spatio, eóque medicamento non modò pueros adolescẽtésque,sed etiam eos qui ætate sunt consistente sanari pollicentur, si tamen interim optima ligatura & emplastris glutinantibus ima pubes probè muniatur.Sed id nõ lanugini,verùm betonicæ, hippoglosso,gladiolo fortassè acceptũ ferendum,satiúsque fuerit hanc abesse,quæ suffocationis periculum minatur: mures enim sic enectos vel plebs nouit, & ineptiora cætera medicamenta efficit. Eadem lanugine quidam culcitras replent, & renibus,æstuantibúsque lumbis haud parùm cõmodi adferunt puluilli thoríve eadem farcti. In agro Gebennẽsi quà confluunt rhodanus & arua, Typha pusilla,siue Typhula exit,planè iunceis culmis,enodibus,rigidulis, cubitum & sesquicubitum vix excedentibus, binóque fastigiolo floris tomentacei donatis:nempe in extremo, vno exiguo & semine eroso, cui adnascitur foliolum triticeum, & intorquetur: altero autem inferiùs relicto spatio, crassiore & corpulentiore iuncum ambiente, typhæ non dissimilem,sed multò minorem vti & folia, quæ ad imum sunt aliquantu[m] rigida: radix prolixiùs reptat.

In cap. 11. lib. 3.

Pet. Pen. in Ad.

Pena, ibid.

TYPHA Minor, Penæ.

ARVNDO. *CAP. V.*

ARVNDO Græcè κάλαμος vocatur, Arabice *Casab*, Gallicè *Canne*, vel *Roseau*, Italicè *Canna*, Hispanicè *Cannas*, Germanice *Korb*. Dioscorides quinque arundinum genera veluti notiora prodidit. Quædam nastos vocatur,id est,farcta & solida, ex qua sagittæ fiunt,quædam fœmina, ex qua tibiarum linguas efficiunt. Alia syringias, quòd fistulis addicta sit,cui multũ inest carnis, crebris cincta geniculis, ad librorum conscriptionem accommodata. Alia crassa, concaua, apud amnes nascens à quibusdam Cypria, ab aliis donax appellata. Alia phragmites seu vallatoria, gracilis, candicans, vulgo cognita. Theophrastus arundinum differentias constituit, ex ipsarum corpore solido, cauo, ex breuitate,proceritate,crassitudine,gracilitate,foliorum multitudine,paucitate, natalibus siccis, aquaticis, denique ex ipsarum vsu, de quibus postremis Theophrasti ordinem secuti priùs tractabimus. Ac primùm duo genera facit, αὐλητικόν, quam tibialem Plinius interpretatur,& alteram. Sed huius aliam esse χαρακίαν, cui nullum nomen Latinum dedit Plinius, Gaza vallarem seu vallatoriam interpretatus est, crassam & firmam,ideò vallis & sepibus hortorum & prædiorum idoneam, vnde ei nomen inditum. Phragmitem Plinius alicubi vocauit. Aliam πλόκιμον, id est, textilem,eodem Gaza interprete, fortassè quòd ex eius foliis storeæ, tegetes, sp[o]ræ, atque alia id genus fierent. Theophrasti verba hæc sunt. Τοῦ δὲ καλάμου δύο φασὶν εἶναι γένη. τὸν δὴ αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον. ἓν γὰρ εἶναι τὸ γένος τοῦ ἑτέρου. διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἰσχύϊ, καὶ λεπτότητι, καὶ ἀσθενείᾳ. καλοῦσι δὲ τὸν μὲν ἰσχυρὸν, καὶ παχὺν χαρακίαν, τὸν δὲ ἕτερον πλόκιμον.

Nomina

Genera

Lib. 1. c. 91.

Lib. 4. hist. Cap. 12.

Lib. 16. c. 36

Lib. 32. c. 10.

Lib. 4. hist. Cap. 12.

Quæ

Quæ ſic traduxit Gaza. Arundinis duo genera tradunt, tibialem, & reliquam: quippe vnum genus reliquæ deprehēdi, ſed inter ſe inuicem differre firmitate, craſsitate, tenuitate, exilitatéque. Craſſam & validam vallatoriam vocant, alteram verò textilem. Ex qua traductione, tum ex ipſo contextu perſpicere licet emendatiùs hæc ſic legi poſſe, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων παχύτητι καὶ λεπτότητι, καὶ ἰσχύι καὶ ἀσθενείᾳ, id eſt, differre inter ſeſe craſsitudine & tenuitate, robore & debilitate. Nec hîc prætermittendum eſt Plinium de eadem re tractantem non πλοκιμὸν, ſed πλοτίαν legiſſe, ſcribit enim, Characian vocabant craſsiorem firmiorémque, plotian verò ſubtiliorem. Qui locus aut mēdoſus eſt, aut Plinius vocum affinitate déceptus, cùm hanc arūdinem legiſſet apud Theophraſtum naſci ἐπὶ τῶν πλωάδων, id eſt, in inſulis fluitantibus, πλωτίαν vocauit, quaſi fluitantē, pro πλόκιμον. Addit Theophraſtus, φύεσθαι δὲ τὸν μὲν πλόκιμον ἐπὶ τῶν πλωάδων, τὸν δὲ χαρακίαν ἐπὶ τοῖς κώμυσι. κώμυθας δὲ καλοῦσιν οὗ ἂν ᾖ συνηθροισμένος κάλαμος, καὶ συμπεπλεγμένος ταῖς ῥίζαις. τοῦτο δὲ γίνεται καθ' οὓς ἂν τόπους τῆς λίμνης εὔγειον ᾖ χωρίον. γίνεσθαι δέ ποτε τὸν χαρακίαν καὶ οὗ αὐλητικὸς, μακρότερον μὲν τοῦ ἄλλου χαρακίου, σκωληκόβρωτον δέ. Id eſt, Textilem in inſulis fluitantibus (Plinio interprete) naſci, vallatoriam in comythibus (Plinius dixiſſe videtur in ripis expatiantis lacus.) Comythas autem vocant, vbi coaceruata arundo mutuo implexas radices habet, quod fit ſtagnorum locis in quibus tellus pinguis fuerit. Nonnunquam vbi tibialis, vallatoria etiam gignitur, longior quidem alia vallatoria, ſed à vermibus eroditur. Deinde Theophraſtus tibialis arundinis ortum, naturam, & differentias prolixiùs exponit, tum plures alias, vt diximus, arundinum ſpecies recenſet, quæ ferè omnia Plinius tranſcripſit, & viginti nouem arundinis genera demonſtrauit, in quibus calamum aromaticum numerat, de quo & arundine ſaccharifera, idoneo loco tractabimus. περὶ δὲ τοῦ αὐλητικοῦ, τὸν μὲν φύεσθαι δι' ἐνναετηρίδος ὅπερ τινές φασι, καὶ ταύτην εἶναι τὴν τάξιν, οὐκ ἀληθές. ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον αὐξηθείσης γίνεσθαι τῆς λίμνης. ὅτι δὲ τοῦτο δοκεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις, μάλιστα δι' ἐνναετηρίδος, καὶ τὴν γένεσιν τοῦ καλάμου ταύτην ἐποιοῦν, τὸ συμβεβηκὸς ὡς τάξιν λαμβάνοντες. γίνεται δὲ, ὅταν ἐπομβρίας γενομένης διεμμένῃ τὸ ὕδωρ διετὲς (non διετῆ, vt vulgò legitur) τοὐλάχιστον, ἂν πλέω καὶ κάλλίω. τούτου δὲ μάλιστα μνημονεύουσι γεγονότος τῶν ὕστερον χρόνων, ὅτε συνέβη τὰ περὶ Χερωνεῖαν πρὸ τούτων γὰρ ἔφασαν ἔτι πλεῖον βαθυνθῆναι τὴν λίμνην. μετὰ δὲ ταῦτα ὕστερον ὡς ὁ λοιμὸς ἐγένετο σφοδρὸς, πληθῆναι μὲν αὐτήν. οὐ μείναντος δὲ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐκλελειπότος χειμῶνος, οὕτω γενέσθαι τὸν κάλαμον. φασὶ γὰρ, καὶ δοκεῖ, βαθυνομένης τῆς λίμνης μείναντος (non μείναντα, vt in excuſis legitur) τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν, ἁδρύνεσθαι, καὶ γίνεσθαι τὸν μὲν ἁδρυνθέντα ζευγίτην. εἰ δ' ἂν (non ὧδ' αν, vt habent exemplaria) μὴ συμπαραμείνῃ τὸ ὕδωρ, βομβυκίαν. Id eſt, Tibialium quandam nono anno prouenire quidam aiunt, & hunc eſſe ordinem, quod falſum eſt. Prorſus enim aucto lacu naſcitur, ſed quoniam id ſuperioribus temporibus nono potiſsimùm anno euenire videretur, hunc quoque arundinis ortum eſſe putárunt, id quod fortuito eueniebat pro ordine ſumentes. Gignitur autem copioſior meliórque, cùm poſt frequentes imbres biennio, minimùm, aqua permãſit, quod maximè poſteriore tempore factum meminere, quando infauſtum illud Cheroniæ accidit. Antea enim aiebant annis pluribus lacum altitudine creuiſſe, poſtea verò cum vehemens peſtis inuaſit, impletum quidem, at cùm aqua non permanſiſſet, ſed hyeme decreuiſſet, ſic proueniſſe arundinem. Fertur enim, & ita videtur, aucta altitudine lacus durante inundatione ſequente anno craſsiorem fieri arundinem, & craſsiorem factam, fieri ζευγίτην (Gaza armamentariam vertit) bombyciã verò cùm aqua non permanſerit. Ex quibus Plin. hęc deſcripſit. Tertia arundo eſt tibialis calami, quem auleticon dicebāt. Nono hîc anno naſcebatur. Nam & lacus incremēta hoc tēporis ſpatio ſeruabat, prodigioſus ſi quando amplitudinē biennio extēdiſſet, quod notatū apud Cheroniã infauſto Atheniēſium prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſſo. Cum igitur nono anno

Lib.16.c.36 (margin, beside "mittendum eſt Plinium")

Lib.16.c.36 & Lib. 24. cap.11. (margin, beside "cenſet, quæ ferè omnia Plinius")

Lib.16.c.36 (margin, beside "riam vertit) bombyciã")

anno permansit inundatio, proficiunt in aucupatoriã quoque amplitudinem: vocabantur zeugitę. Contrà bombyciæ maturiùs reciproco (subaudi lacu, id est, ripas deserente & in medium inundantes aquas recolligente, quarum profusione arundineta vigebant & augebantur) graciles. ζευγίτην igitur Plinius nunc eam quæ in amplitudinem aucupatoriam, nunc simpliciter aucupatoriam vocat. Dalechampius iugalem potiùs latinè nominandam censet, vel quòd ea vites in iugum alligarentur, quam nectẽdæ vitis rationem docet Columella, ad quem vsum etiam arundineta in Italia potissimùm culta fuisse scribit Plinius, vel quòd ex eius internodiis coniugatis compingeretur septenis, vt ait Ouidius, fistula cannis: ζεύγη namque vocabant antiqui coniuncta arundinum paria, & μεσογόνια fabricandis musicis instrumentis idonea. Illud tamen scire etiam oportet, veteres ζεύγη, seu ζυγοὺς appellasse τῶν ὀρνίθων βρόχους, id est, laqueos ad capiendas auiculas destinatos, eosdémque calamis & amite in aucupiis vsos fuisse, versiculo illo Martialis indicante. Lib.4.c.17. Lib.16.c.36

Galbula decipitur calamis, & retibus ales.

Bombycia autem dicta fuisse videtur, vel quod ex ea βόμβυξ tibiæ genus fieret, vel quod bombyciis insectis corporis exilitate & strigoso habitu, arundo hæc similis sit. Præterea scribit Theophrastus, διαφέρειν τῶν ἄλλων καλάμων ἀτροφίᾳ τινὶ τῆς φύσεως. ἀπληθέστερον γὰρ εἶναι καὶ ἀσαρκότερον, καὶ ὅλως θηλὺν τῇ προσόψει. καὶ γὰρ τὸ φύλλον πλατύτερον ἔχει καὶ λευκότερον. τὴν δὲ ἀνθήλην ἐλάττω τῶν ἄλλων. τινὰς δὲ ὅλως οὐκ ἔχειν. οὓς καὶ προσαγορεύουσιν εὐνουχίας. ἐξ ὧν ἄριστα μὲν φασί τινες γενέσθαι τὰ ζεύγη. κατορθοῦν δὲ ὀλίγα παρὰ τὴν ἐργασίαν. τὴν δὲ τομὴν ὡραίαν εἶναι πρὸ Ἀντιγενίδου, ἡνίκα ηὔλουν ἀπλάστως ὑπ' ἀρκτοῦρον Βοηδρομιῶνος μηνός. τὸν γὰρ οὕτω τμηθέντα συχνοῖς μὲν ἔτεσιν ὕστερον γίνεσθαι χρήσιμον, καὶ προκαταυλήσεως δέεσθαι πολλῆς. συμμύειν δὲ τὸ στόμα τῶν γλωττῶν, ὃ πρὸς τὴν διακτορίαν εἶναι χρήσιμον. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν, ἡ τομὴ μετεκινήθη. τέμνουσι γὰρ δὴ νῦν τοῦ Σκιρροφοριῶνος καὶ Ἑκατομβαιῶνος. ὡς περὶ τῶν τροπῶν μικρὸν, ἢ ὑπὸ τροπάς. γίνεσθαι δὲ φασὶν τριενὸν δὲ χρήσιμον, καὶ καταυλήσεως βραχείας δεῖσθαι, καὶ κατασπάσματα τὰς γλώττας ἔχειν. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον τοῖς μετὰ πλάσματος αὐλοῦσιν. Id est, Differre autem à reliquis arundinibus bombyciam alimenti natiui penuria: nam macilentiorem, graciliorem, & facie planè fœminam spectari, foliúmque latius habere & candidius, & minùs lanuginis quàm cętere, quasdam etiam nihil prorsus habere, quas spadones appellant, ex quibus iuga optima fieri quidam affirmãt, pauca tamen in opere benè succedere. Has tempestiuè cædi solitas ante Antigenem, cum adhuc simpliciùs tibia canerent sub arcturo mẽse Septembri: sic enim cæsas multis post annis vtiles esse, multáque sonandi excercitatione indigere, sed ora linguarum conniuere, quod erat illis ad res populo significandas vtilius. Posteaquam verò varietas fictióque accessit, cæsura mutata est: cædunt enim nostra ætate mẽse Maio & Iunio ferè circa solstitium, aut sub ipso solstitio, & fieri in trimatu vtiles, & breui excercitatione egere, linguasq; decliues esse, & quasi deorsum flecti, quod his necessarium est qui sonos variè fingunt. Quæ Plinius paucioribus verbis sic explicauit. Contrà bombyciæ maturius reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atque candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, spadonum nomine insignibus. Hinc erant armamenta ad inclusos cantus, non silendo & reliquo curæ miraculo, vt venia sit, argento iam potius cani. Cædi solebant tempestiuè vsque ad Antigenem, cum adhuc simplici musica vterentur, sub arcturo: sic præparatæ aliquot post annos vtiles esse incipiebãt, tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimẽtibus se lingulis, quod erat illis theatrorum moribus vtilius. Postquam varietas accessit, & cantus quoque luxuria, cædi ante solstitia cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus earum lingulis ad flectẽdos sonos: quæ inde sunt & hodie. His plura alia genera, vt diximus, subiungit Theophrastus differentiis vel sensui perspicuis distincta. Quædam enim densa tam carne quàm geniculis: quædam rara, paucisq; Ibid. Ibid. Ibid.

geniculis: alia caua tota, quam σύριγγα, siue συριγγίαν, id est, fistularem nominant.
Lib.16.c.36 Plinius, Calamus verò alius totus concauus, quem syringiam vocant, vtilissimus fistulis, quoniam nihil est ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius, quem auleticon vocant, hic tibiis vtilior, fistulis ille. At syrinx Theophrasto dicitur non syringias, quòd natura sua caua & inanis, medulla, carne, cartilagine vacua sit fistularum modo, non autem vt Plinius exposuit, quod fistulis vtilior sit, vt auleticos tibiis. Quare mirum est Plinium scripsisse calamum orchomenium auleticon continuo foramine peruium esse, cùm id syringi tantùm conueniat, & Theophrastus auletici seu tibialis naturã diligentissimè persecutus, nusquam id de ea tradiderit. Alia arundo solida, & tota penè intus repleta. Item alia breuis, alia procera, excelsa, crassáque: alia gracilis foliosáque, alia vnico folio. Multæ etiam differentiæ pro natura vsuq; intelliguntur, singulæ enim ad singula vtiles. Donax (canna vocatur à Gaza, Columellæ fortasse exemplo, qui degenerem arun-
Lib.7.c.9. dinem cannam vulgò vocari scribit, Plinius Grecum nomen retinet) cõmunissima
Lib.16.c.36 arũdo, cõfertissima est, siue ex vna stirpe numerosa, λοχμωδέςατον, fruticosissimã vertit Plin. (Fruticosissimus qui vocatur donax, non nisi in aquaticis natus, quoniã & hęc differẽtia est, multùm prælata arũdine quæ in siccis proueniat.) Quibus verbis Plinius Theophrasti sensum nõ rectè expressit, sic scribẽtis διαφέρειν δὲ ὅμως παντὸς καλάμου πολὺ, τὸν δὲ ἐν τῷ ξηρῷ, καὶ τὸν ἐν τοῖς ὕδασι φυόμενον. Id est, multum in quouis arũdinis genere differre quod in sicco natum est, ab eo quod in aquis creuit, vt hîc διαφέρειν, non præstare aut præferri, sed differre ac discrepare significet. Τοξικὸς, Creticam quidam appellant, sui generis est, nodis paucis geniculata, carnosior, fle-
Ibid. xúmque maximè recipiens. Plinius. Suum genus sagittario calamo, sed Cretico longissimis internodiis, obsequentiq; quo libeat flecti, calefacto. Et aliquãtò antè. Sed in hoc quoque, vt cæteris in rebus, vicit Italia, quando nullus sagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, pondúsque volucre, contra flatus quoque peruicax libra. Sunt & differentiæ magnæ ex foliorum non multitudine aut magnitudine modo, sed & colore. Quippe quæ Laconica cognominatur, versicolor est. Item ex ipso situ atq; annexu: quædam enim ab ima parte, foliorum magnam partem ferunt, ipsæq; perinde atque è frutice se attol-
Lib.16.c.36. lunt. Plinius. Differentias faciunt & folia, non multitudine, verùm robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte densiora: quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis, longísque vestitas tunicis, spatiosius à nodo scandente
Ibidem. cõplexu. Ex quorum locorum collatione intelligere licet deprauatè legi in Plinio,
Ibid. Valida Laconicis pro Varia, & ab vna parte densiora pro ab ima. Sic enim habet Theophrastus. ποικίλος γὰρ ὁ λακωνικὸς καλούμενος. Varius est foliorum color eius quam Laconicam vocant. Et, κάτωθεν γὰρ ἔνιοι πλεῖστα φέρουσι τῶν φύλλων. Id est, Quædam ima parte folia plurima edunt. Quidam discernenda lacustrium tantùm genera ferè volunt, quòd habeant vel nulla, vel pauca folia, & nõnihil similia cyperi: phlei, algæ, butomi. Sic enim conuertẽda hæc Theophrasti verba. σχεδὸν δ' τινὲς φασὶ καὶ τῶν λιμναίων ταύτην εἶναι τὴν διαφορὰν, πολύφυλλον καὶ ὀλιγόφυλλον, καὶ παρόμοιον ἔχειν τρόπον τινὰ τὸ φύλλον τῷ τοῦ κυπείρου, καὶ φλεῶ, καὶ βρύου, καὶ βουτόμου. Genus aliud arundinis po-
Ibid. nit Theophrastus ἐπίγειον, id est, pumilum, quod non erigit caulem, sed super terram graminis modo spargitur, atque ita crescit, mascula solida est, fœmina inanis. Plinius. Est & obliqua arundo, non in excelsitatem nascẽs, sed iuxta terram fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate animalibus. Vocatur à quibusdam Elegia, corruptè pro epigeios, vel Plinius legit in Theophra. non ἐπίγειον, sed ἐλέγειον.
Lib.7.c.2. Idem Plinius tradit arundines esse in India tantæ proceritatis, vt singula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Et alibi. Arundini Indicæ
Lib.16.c.36 arborea amplitudo, quales vulgò in templis videmus. Nauigiorum etiam vicem præstant,

præſtant,ſi credimus,ſingula internodia. Addidit piſcatorias idem, & quæ chartis ſeruiũt arundines ſcriptorias,videri poteſt & adarcam his adnumeraſſe,his verbis. Eſt & in Italia naſcens Adarca nomine,paluſtris:& cortice, tantùm ſub ipſa coma, vtiliſsima dentibus:quoniam vis eadem eſt,quæ ſinapi. Qui locus ſic corrigendus videtur,paluſtris,in cortice calamorum tantùm , & ſub ipſa coma naſcens, &c. Id quod perſpicuè demonſtrant eadem verba alibi repetita.Sinapis naturam effectúſque eoſdem habere traditur adarca,inter ſiluas tacta, cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens.Verùm Plinius adarcæ non vt arundinis, ſed eius rei quæ in arũdine naſcitur,& ei inſidet,cùm de arundinibus tractauit,non abſurdè meminit,eiúſque naturam demonſtrauit ab arundinum natura planè diuerſam , id quod dilucidiùs declarat alio in loco.Inter aquatilia dici debet & calamochnus,Latinè adarca appel lata, naſcitur circa arundines tenues è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ , vbi ſe miſcẽt. Vim habet cauſticam, &c. Quo loco calamachnẽ, id eſt, τῶν καλάμων ἄχνην legere oportet,nõ calamochnum,vt in vulgatis exemplaribus legitur , & circa arundines tenuem,nõ tenues,è ſpuma aquæ dulcis & marinæ,id eſt,ſalſæ, vbi ſe miſcent, vt ſi quando in paludem lacúmve foris ſalſus ſeſe exoneret,quod Lacui Carcaſſonæ oppido vicino accidit,quem incolæ Marſonetam vocant,in quo cedentibus per æſta tem aquis,& ſal radiis ſolis coctus, & adarca ſcirpis ac iuncis inhæreſcens, æſtu cõcreta colligitur.Ex tot arundinum generibus aliquot depingemus.Ac primùm arũ

Lib.16.c.36 · Lib.20.c.22 · Lib.31.c.10

ARVNDO Domeſtica, Matthioli.

dinem cõmunem,ſiue marem , ſiue vallatoriam Matthioli,quæ ad decem cubitorum proceritatem adoleſcit,militaris haſtæ craſsitudine,robuſta ac firma materia,intus inanis, compactis per interualla geniculis.Cortice veſtitur ſquamoſo, qui facilè detrahitur,aſpero,ſubalbicãte.Folia illi ſunt longa , milij Indici æmula , ſed latiora ac longiora,aſpera vbique ſuperficie,& acuta.Paucula fert ſeu ſpicas milij modo ſparſas , lanoſa molliq; cæſariæ nutãtes ac purpuraſcentes , quæ hyeme in auras abeũt ſine vllo ſeminum veſtigio:radix ſubeſt alba,dura,tuberoſa, cõtorta, geniculata,vt in iride, ſed lõgè maior ac robuſtior. In vinetis ſeritur, in hortis ac viridariis ad vitiũ palos , ad ſepes hortorum , & ad topiaria opera. Hæc arundo an vallatoria eſſet Dioſcoridis,dubitauit aliquãdo Matthiolus,quod ea Dioſcoridi ſit gracilis ac cãdicans , hîc verò depicta craſſior. Sed cùm Theophraſtus, inquit, ſcribat vallatoriam craſsiorem eſſe ac firmiorem, credibile eſt hunc Dioſcoridis locum deprauatum eſſe, præſertim cum ſeptis,palis ac topiariis operibus craſſæ arundines tenuibus ſint aptiores.Hãc Pena & Lobellius eſſe cenſent, quæ Donax ſeu Cypria dicitur , ſatiua noſtras , Gallis *Canne*,Italis *Calami à far Conocchie*, nullumq; in Dioſcoride mẽdum eſſe affirmat Dodonæus,cùm ſcribit phragmitem gracilem eſſe,& cãdicantem(Alij legunt ὑπόλεπτον,λευκὸν,id eſt,aliquãtulum gracilem , cãdidam) eſſeq; χαρακίαν Theophraſti craſſam ac firmam,quam Gaza vallatoriam conuertit, quamquam eadem eſt χαρακίας Theophraſti & φραγμίτης Dioſcoridis.Vallatoria Dodonęi,Penę,Lobellij,culmum ſeu ſcapum profert lõgum,crebris geniculis cinctum:folia multa,longa,lata,aſpera: in ſummo caule effuſa exit iuba,mollis,ac veluti lanuginoſa,radices ſubſunt longæ,

Forma. · Lib.4.hiſt. Cap.12. · Lib.4.c.55

albæ, geniculatæ, ac latè serpentes. Nascitur in pigris aquis, veluti in vrbium fossis, & circa fluminum ripas, Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præsertim vbi inaruit, non solùm ad operiendas domos vtilis, sed & sepimentis maximè idonea. Hæc Arundo Dodonæi est arundo palustris Matthioli, vt pictura & delineatio demonstrant. Est enim Arundo palustris Matthioli arundinis primo de-

Lib.4. hist. Cap.55. De fru. ca. 117. In cap. 97. lib.1.

ARVNDO Vallatoria, Dodonæi.

ARVNDO Palustris, Matthioli.

ARVNDO, Epigetos.

scriptæ modo: radices habet crassas, contortas, geniculatas, ex quibus culmi proceri, crebrioribus geniculis distincti, foliis ipsos ambientibus, longis, latis, acuminatis: coma in summis culmis lanuginosa. Quę quarto loco depicta est arũdo calamus est, humi sparsus graminis modo, quod de arũdine epigeto prodidit Theophra. cortice fuluo cõtectus, lineis squamatim cingentibus distinctus, cauliculos alios multos vtrinque producens densa cõgerie stipatos, simili cortice, similiterq; squamoso virgatos, qui rursum & alios gignũt, ꝓminẽtium veluti nodorũ aut oculorum modo exertos, plures superiore parte qua terrã nõ attingit, pauciores inferiore qua terræ insternitur, aspectu pulcherrima, densissima illa tenuium cauliculorum surculorumq; congerie, cùm cæteræ arundines folia tantùm hinc inde mittãt, nullos autem præterea vel surculos vel calamos, folium nostræ arundini simile à nodis exoritur, sed numerosius magisq; multiplex, & plures complexu inuolucrorum per ambitum tunicas inducit. Hæc arundo pumila in saccis magnis costo arabico & zinzibere plenis aliquando reperta veluti rara ac inusitata hîc doctis & rei

herbariæ

ARVNDO, Minima.

herbariæ ſtudioſis ſpectãda proponitur. Arundinem minimam plãtam quinto loco hîc pictam herbarij vocãt: quidam gramen iunceum, alij gramen arũdinaceum. Radix ei parua, cãdida, breuis, parum fibrata: caulis ſingularis, teres, pedali altitudine: folia graminis, pauca, longa, acuminata, anguſta, gracilia, ex magnis interuallis caulem veſtiẽtia, in ſurculos valde exiles caulis faſtigium finditur, in quorum ſummitate ſemẽ eſt exiguum, nigrum, velut in corymbos coaceruatum. Iiſdẽ in locis prouenit in quibus gramẽ aculeatum, & gramẽ ſtellatum alibi deſcripta, nõnunquam ex vno & eodem ceſpite. Eſt & Arundo ſeu Cãna Indica hodie nominata, quoniam ex America primùm delata fuit, & eius ſtolones cãnarũ ſeu arũdinum ritu geniculati ſunt, à nonnullis quia eius flos nõdum apertus cancri chelas colore & forma refert, flos cancri, ab Hiſpanis & Luſitanis *Cuentas*, à numerãdo, quòd ex iſtius fructu vt ex tenellis & deciduis malis arantiis ſpherulę precatoriæ fiãt, ab aliis cannacorus, ambiguę inter cãnas & acorum naturę. Huic primùm vnus, deinde plures ſtolones ex eadẽ radice prodeunt, cubiti vnius, interdum duorum aut trium altitudine, digiti craſsitudine, geniculati arundinis modo, quos circa genicula ambiũt folia multa, ampla, trãſuerſis filis neruoſa, foliorum Muſæ arboris ſpecie, ſed tenuia, herbaceo virore pallaſcẽtia, & in extremo acuminata, quæ cùm primũ erumpunt chartaceorum corniculorum modo cõuoluta conſpiciuntur, & guſtata herbaceum quẽdam ſaporem referunt primùm, qui paulò pòſt nõnihil acrimonię

ARVNDO ſeu Canna Indica, Cluſij.

ARVNDO ſeu Canna Indica, Dalechamp.

admixtum habet. In summo caule sunt flores, gladioli floribus forma similes, colore phœniceo pulcherrimè nitentes, capitulo cuidam hirsuto inhærẽtes, quod cùm flore nõdum aperto cancri seu locustæ marinę chelam quadãtenus repręsentat, floribus dilapsis aut marcidis, capitula ista augẽtur, fiuntq; triangula & veluti spinosa, fructus ricini modo, in quibus semẽ per maturitatem fuscum & atrum, rotundum: radix nodosa, crassioribus fibris stipata, ex cuius nodis aliis adnascẽtibus radices aliæ procurãtur, matri similes. In Lusitaniæ monasteriis quibusdam frequẽtem vidit Clusius etiam media hyeme florẽtem. Hodie multis aliis in locis seritur & colitur à rei herbariæ studiosis in fictilibus, aut ligneis doliis, vt soli meridiano faciliùs exponãtur: quoniam calore & apricatu valde gaudet, altiosáq; planta boreæ flatu & frigore maximè læditur. Huius folia esse putant, quibus massas gummi elemni obuolutas videmus in Seplasiis. Huc inserẽda Arundo Saccharifera Indica, inter miliaceas & arundinaceas plantas media. Septenûm octonúmve pedum calamos profert, pollice crassiores, densis geniculis interceptos, fungosa, succulẽta, valde dulci candidáque medulla farctos, folia binos cubitos æquant, angustiora tamen Donacis, scabra, & secundum longitudinem striata, numerosa, stolones eiusdem cum cæteris arundinibus coloris amplectẽtia, angustiora iis quibus Sacchari metæ inuolutæ passim apud institores cernuntur: flos in summo comosus, & quadantenus Melicæ. Radix ad cannæ radicem accedit, sed minùs lignosa, succulentior, dulcior: ex qua germina oriuntur quæ resecta sationi opportuna sunt. Panguntur etiam taleæ ex ima radice abscissę, atque bello proficiunt in Gallia & Belgio, sed hyemis iniuria pereunt. Humenti solo gaudet, sed calidiore aëre, & tepidiore aura. Liquorem siue laticem fundit (Saccharum vocant) cuius satis celebrari nunquam potest tum lautitia, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorũ Officinis, esu, potu, in secunda & aduersa valetudine, in quauis ætate, sorte, regione. Etsi prima, nõ tamen sola huius ferax est India, sed etiam Madera & Canariæ. Est & iam Europæ multis ad Mediterraneum Oceãnumq; mare tractibus inquilina, vt Hispaniæ, Lusitaniæ, Siciliæ, atque etiam in amœnissimis Olbiæ in Gallica prouincia viretis, nõ procul & è regione Stœchadum insularum teste Pena. Vallatoriæ arundinis radix, vt ad vires transeamus, trita per se, aut cum bulbis spicula aculeosq; corpore extrahit: luxata lũborumq; dolores cum aceto mulcet. Virẽtia folia tusa & imposita erysipelata & cæteras inflãmationes sanãt. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopecię sanãtur, lanugo arũdinum in aures illapsa surditatem inducit. Eadem etiã cypria arũdo efficere potest. Eadem & quædam alia Plinius prodidit. Arundinis radix cõtrita & imposita filicis stipem corpore extrahit: item arũdinem filicis radix. Arundo cypria quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emẽdat: item putrescẽtia vlcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficacius & contra ignes sacros collectionésq; omnes. Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recẽs tusa non in radice tantùm, medetur & luxatis & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in vino pota venerem concitat. Arundinum lanugo illata auribus obtũdit auditum. Et alio in loco. Phragmitis radix

ARVNDO, Saccharifera.

Vires. *Locus.* Lib. 24. c. 11. Lib. 32. c. 10

radix recens tuſa luxatis medetur,& ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cypriæ verò quæ & donax vocatur, cortex alopeciis medetur vſtus,& vlceribus veteratis:folia extrahendis quæ infixa ſunt corporibus,& igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures intrauerit exurdat. Qua de re ſic diſſerit Galenus. Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripsêre, ceu trahẽdi quædam vis ei inſit. Nos tamen eius rei periculum non fecimus. Verùm quantũ ex guſtu licet coniicere,abſtergentem facultatem poſsidet non paucam,minimeq; acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergẽtis ſunt facultatis : cortex verò eius cõbuſtus admodum tenuium partium,& digerentis facultatis efficitur,adiunctum habẽs abſterſorium quiddam,vt exſiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine , plus tamen deſiccet quàm excalfaciat. Vitandus eſt eius flos quẽ Anthelen vocant. Nam ſi in aures incidat,adeò tenaciter inhærens affigitur,vt auelli nõ poſsit,auditumq; vitiet,quamobrem ſæpiſsimè exurdat. Hæc Galenus. Traditur à rei agrariæ auctoribus inter arundinem & filicem inteſtinum eſſe odium,quare arundinem vomeri alligatam filicem in agro deſtruere ac enecare prodiderunt. At eò maior arundini cum aſparagis intercedit amicitia. Nam ſi ſerantur in arundinetis, ibi mirificè proueniunt.

Li.7.ſimpl.

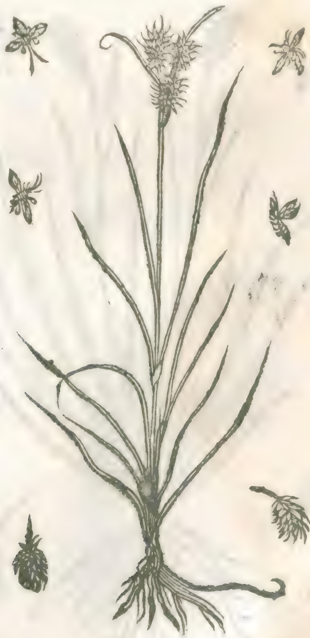
GRAMEN. CAP. VI.

DE Gramine vulgari & multis graminum generibus diximus alibi, nunc de pluribus aliis hîc tractabimus cum paluſtribus & aquaticis plantis. Primùm de gramine aquatico,cui radix nigra, longa , geniculata,huc illuc ſeſe diffundens per cœnoſum ſolum , multũ fibrata: folia arundinis,anguſta,quæ ex caule ſeſquipedali per interualla prodeunt, cyperi ſimilia : flos in paniculis nigris pendulus,cyperi modo,guſtu inſipido.In locis paluſtribus,& riuorum marginibus creſcit. Gramen aculeatum , id fortaſſè cuius meminit Plinius,radice nititur exili,breui,candicante,capillamentis fibrata : folia

In Ag.c.19. *Forma.* *Locus.* Li.24. c.19.

GRAMEN *Aquaticum.*

GRAMEN *Aculeatum.*

fert graminis ſimilia, anguſtiora, tenuiora, propè radicem multa, in caule pauca: is dodrantalis eſt, teres, in cacumine quatuor aut quinque echinos producens, oliuæ paruæ non diſsimiles, aut potiùs xanthij fructibus: quos conuolutos olim naribus inſerebant & extrahebant ſanguinis ciendi gratia. In riguis naſcitur inter arundines, typhos, & alias id genus aquaticas plantas. Gramen arundinaceum radice eſt foris nigra, intus alba, geniculata, in obliquum ſerpente, ſupernè modicè fibrata, ſubdulci: foliis arundinis, non adeò latis, ad radicem multis, in caule ſeſquipedali paucis: flore nigro, ſpicato, aſpero, & ſi pręmas digitos pungente. Equis & bubus noxium eſſe aiunt. In humidis ſcaturiginibus fontium & riuorũ per pinguia loca decurrentium prouenit. Gramen nigrum radiculas emittit multas candicantes: folia graminis longiora, circa radicem numeroſa, pauca in caulibus duobus tribúsve, dodrãte altioribus. Flos ſpicatus niger, vnde huic plantæ cognomen, & in ſummo caulium eminet, & ex eorũdem medio prodit variis in locis inter ipſos cauliculos & foliolum, quod ex eorũdem latere exurgit. Ad riuulorum fluenta, & fontium ſcaturigines proſilit. Gramen triangulũ radicem profert nigram, craſſam, multum fibratam, cœnum olentem: folia multa, longa, vndecũque aſpicias angulos tres oſtendentia, qua de cauſa triangulum cognominarunt, florem ſpicatum, ſubnigrum, floſculos candi-

GRAMEN *Arundinaceum.*

GRAMEN *Nigrum.*

GRAMEN *Triangulum.*

cantes è ſpicarum rimis promentem cùm deflorere incipit. In pigris & ſtagnantibus aquis creſcit. Plantam proximè appictam à ſimilitudine quæ ei eſt cum gramine quod à Græcis ἄγρωστις ἐν τῷ παρνασῷ dicitur, à Latinis Gramen Parnaſium, Lib. 4. c. 51. Dodonæus à quibuſdam Gramen Parnaſi nominatum fuiſſe tradit. Foliola mittit

GRAMEN Parnaſi, Dod.

rotunda, hederæ aut aſari foliis haud multùm figura diſsimilia, ſed multò minora, & virore magis diluto, inter quæ duo tresve cauliculi eminent, graciles, pedales, in imo rufeſcentes, in ſummo decoris floribus ornatos, candidis, quibus diſsipatis ſuccedunt capitula rotunda, quæ ſemen rubeſcens concludunt: radix eſt craſsiuſcula, multùm fibrata. Semen deſiccat & ſubtiliũ *Vires.* eſt partium. Graminis huius decoctum, auctore eodem Dodonæo, potu vẽtriculum humidum Ibidem. & imbecillum roborat, aluum ſiſtit, nauſeam prohibet. Eiuſdem in vino aut aqua decoctum vrinas ciet, maximè eius ſemen: neque ſolùm vrinas ciet, ſed etiam calculos è renibus pellit. Folia virentia trita & impoſita vulneribus recentibus, ſanguinem ſiſtunt, & ea glutinant. Ex herbæ ſucco collyrium paratur quod viſum acuit, & oculorum caliginem diſcutit, ſi tantũdem vini & myrrhæ dimidium permiſcueris cũ piperis & thuris momento, quod vt diu integris viribus conſeruari poſsit, ærea pyxide reponendum eſt. Prorſus idẽ in vdis Brabantini agri locis ſponte oriri tradit Lobellius, ſola florum duplicatione ſpecioſa varium. Poteſt & gramen Parnaſi nuncupari quod hîc depictum eſt, radicibus plurimis, longis, capillaceis, mollibus, candidis, caulibus

GRAMEN Parnaſi duplicato flore, Lobellij.

ALIVD GRAMEN Parnaſi.

numeroſis

numerosis fruticosum, dodrantalibus: foliis hederæ facie similibus, densis, sed non tam crassis, nunc prorsus rotundis, nunc tanquam in anguli acumen desinétibus: flore copioso, violæ simili, luteo. Flos folium, fruticosa caulium congeries historię Dioscoridis respondent, minimè tamen radicum crassities, numerus, sapor prædulcis. Sed quia herbarij Gramen Parnasi vocauerunt, mutare nomen non libuit.

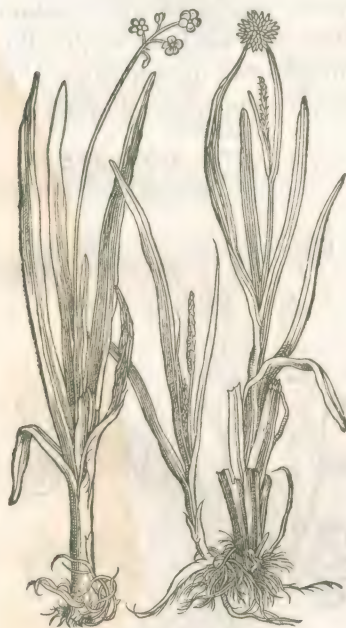
Cap. 18. De alio Gramine Parnasi, ex Matthiolo in agro diximus.

CALAMAGROSTIS. CAP. VII.

Nomina ΚΑΛΑΜΆΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Latinis dicitur Gramen arundinaceum, quod mediæ sit inter Gramen & arundinem naturæ & figuræ.

Forma. Cuius hîc genera aliquot exhibentur. Prima Calamagrostis leucanthemos, à candidis floribus meritò nominatur, caules proferens longos, rotundos, læues, minimè geniculatos, in quorum verticibus elegantes & candidi flosculi emicant, forma cucurbitæ flores referentes, omni odore destituti. In vliginosis locis nascitur. Altera Calamagrostis foliis vestitur acutis, longis, in medio anguloso neruo distinctis, ideóque triangularibus, herbacei coloris. Ex horum medio læues prodeunt & teretes caules, in quorum fastigiis veluti pilulæ prominent, exiguis & candidis fibris vel paniculis florentes: quæ pilulæ Iulio mēse

CALAMAGROSTIS I. & II.

CALAMAGROSTIS III. & IIII.

cum defloruerint, in echinata quædam capitula nucem myristicam magnitudine æquantia desinunt, quæ nihil aliud sunt quàm multorum seminum aculeatorum aceruus. Radix intra humum multis fibris & adnatis radiculis serpendo longè lateq; se diffundit.

Locus. In vliginosis tractibus, & humectis pratis crescit. Hanc plantam

Lib. 2. c. 37. Tragus sparganiũ Dioscoridis esse iudicat. Duo alia Calamagrosteos genera, quod ad caules & folia acuminata attinet, prioribus similia sunt, sed multò minora & floribus distantia, gustu admodùm ingrato, quæq; in pratis minimè cõmendentur.

CAREX.

CAREX TRAGI. CAP. VIII.

CArex Latinis ex qua mollissimæ texuntur cathedræ vliginoso & palustri loco plurima, foliis ferè est arundinis, longis, acuminatis, latiusculis, circa radicem numerosissimis, ex quorum medio exurgunt caules tenues, in summo paniculas ferentes. Radix crassiuscula est, & fibrata. Caricem veram hîc appictam Tragus nomine graminis vulgò cogniti depinxit, *Gras* à Germanis dicti. *Forma.* Lib.2. c.37.

POTAMOGETON. CAP. IX.

LAtinis Potamogeton & fontalis, Græcis ποταμογείτων, & σταχυίτης, Gallis *Espi d'eau*, Germanis *Saurkraut*. Potamogetoni nomen inditum est, quòd in palustribus & aquosis locis nascatur, auctore Dioscoride, nomen enim id fluminibus vicinam significat. Stachyites verò dicta quasi spicata, ob caulem quem ex se mittit floribus & semine spicatum. *Nomina* Li.4.c.96.

Potamogeton, inquit Dioscorides, folium habet betæ simile δασὺ, densum, non, vt verterunt, hirsutum, paululum supereminens extra aquam. Ex qua breui delineatione satis intelligi potest, herbam cuius picturam hîc damus, esse Potamogetona. Caulem namque rotundum habet, geniculis intersectum, è quibus pediculi exeunt, foliis betæ aut plantaginis vestiti, paulùm supra aquam eminentibus. Flores etiam spicatos plantaginis instar profert, ac subinde semen. Radix flexuoso anfractu excurrit, è geniculis multis propagans fibras, fundo aquæ immersas, è quo alimentum sugit. Consentiunt & natales: nascitur enim in lacustribus & aquosis locis. *Forma.* Ibidem.

POTAMOGETON I.

Refrigerat & astringit, vt tradit Dioscorides, pruritibus, vlceribúsque, vetustis, & iis quæ pascendo serpunt confert. Astringit & refrigerat similiter polygono, ait Galenus, sed essentia eius crassior quàm polygoni est. Plinius de eadem hæc scripsit. Potamogeton ex vino dysentericis etiam & cœliacis, similis betæ foliis, minoribus tantùm, hirsutioribusq;, paulatim supereminens extra aquam. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in foliis: cruribus vitiosis vtilia, & contra vlcerum nomas, cum melle, vel aceto. Vetus Cornarij codex habet: extra aquam. Vsus in foliis: refrigerant, spissant, peculiariter cruribus vitiosis, &c. Subiicit Plinius. Castor hanc aliter nouerat, tenui folio velut equinis *Temper. & Vires* Ibidem. Li.8.simpl. Lib.26.c.8. Embl.86. li.4.Diosc.

POTAMOGETON II.

equinis ſetis, thyrſo longo & læui, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton aduerſatur & crocodilis: itaque ſecum habent eam qui venantur illos. Nouit & alteram Potamogetona Dalechampius, quæ in lacubus & ſtagnis Sequanorum gignitur, caulibus per aquam ſparſis, anguloſis, geniculatis, radiculas exiles & albas è geniculis mittentibus, quibus obuium in ripis cœnum ſolúmve apprehendit: ex ſingulis quoque articulis ſingula folia prodeunt, longo pediculo nixa, longiora quàm in priore Potamogetone, craſsiora, & (quæ certiſsima nota eſt hanc ab illa diſtinguendi) tranſuerſis lineis virgata, cùm prioris folia lineis in longum ductis diſcriminentur. Flos ſpicatus rubet, longo hærens petiolo: ſemen copioſum, durum, folliculis incluſum.

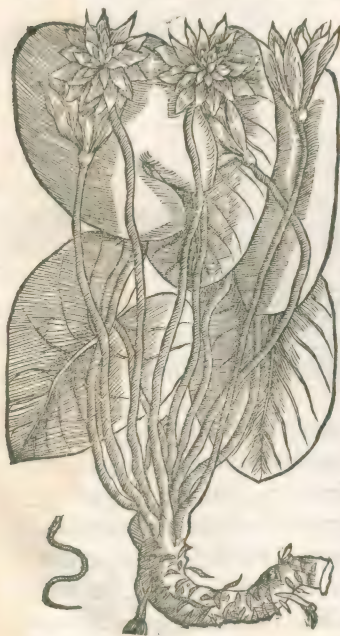
NYMPHAEA. CAP. X.

Nomina

NYMPHAEA Latinis, ſicuti Græcis Νυμφαία vocatur, Arabibus *Nilofar, Ninofar*, & *Nilufar*, Officinis *Nenufar*, Gallis *Blanc d'eau*, & *Lis d'eſtang*, Germanis *Gelb, vueiſz ſchebluomen*, Hiſpanis *Eſcudetes del rio*, & *Higos del rio*. Aquæ, lymphæ ſeu nymphæ antiquitus vocatæ nomen & natales dederũt Nymphææ: aquoſum enim amat locum, inquit Dioſcorides: vel id nomen ſibi vendicauit, vt ex veteribus aliqui fabulati ſunt, à Nympha quæ zelotypia Herculis intabuit, & mortua in paluſtrem hanc plantam mutata eſt. Dioſcorides duo ponit Nymphææ genera: vnã flore albo, radice nigra: alterã flore luteo, radice alba: quibus tertiam addit Matthiolus Nymphæam paruam, quæ in quibuſdam Bohemię lacubus prouenit: quam alibi quàm in Bohemia ſeſe vidiſſe negat. Primam igitur Nymphæam albam maiorem nominare licebit: poſtremam hanc Nymphæam albã minorem. Sunt herbarij qui Nymphæam quandam luteam minorem reperiri, ſed rariùs, idq; in Septentrionalibus regionibus aſſerunt, à ſuperiore illa quoque diſcernendam, vt hæc minor, illa maior lutea ſit nuncupanda. Nymphæam albam maiorẽ dixit Dioſcorides foliis eſſe fabæ Ægyptiæ, minoribus, & longioribus, aliis in ſumma aqua, aliis demerſis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio

NYMPHAEA Maior alba.

Li.3. ca.132.
Genera.
Ca.132. li.3.

Forma.
Li.3. ca.132.

NYMPHAEA LVTEA MAIOR.

lilio ſimili, albo, medium croceum habente: cùm defloruerit, vt rotundum malum, aut papaueris caput extuberat, nigro, amaro ſemine, dēſo & lato, lenti guſtus. Caulis eſt læuis, niger, minimè craſſus, Ægyptiæ fabæ cauli ſimilis: radix nigra, ſcabra, clauæ ſimilis, quæ Autumno ſecatur. Hæ omnes notæ noſtro Nenufari optimè quadrant. Folio enim conſpicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in ſtagnantibus aquis ſupernatante: flore candido lilio ſimili, cuius medium croceum eſt, & cùm defloruerit, capite papaueris, in quo ſemen amarum, latum, pingue. Caulis gracilis eſt & læuis: radix nigra & ampla, dulcis, nodoſa, clauæ formam referens. Nymphæa altera Dioſcoridis foliis eſt ante dictæ, radice alba, ſcabra: flore luteo, nitente, roſæ ſimili. Quæ itidem notæ in vniuerſum omnes alteri Nenufari, quæ luteis eſt floribus, reſpondent. Vtramq; ſic depinxit Plinius partim ex Theophraſti & aliorum, partim ex Dioſcoridis, vel Crateuæ ſententia. Nymphæa nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare Heraclion vocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ ſimili. Ideoq; eos qui biberint eam, duodecim diebus coitu genituraq; priuari. Laudatiſsima in Orchomeno & Marathone. Bœoti Madon vocant, qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, foliis magnis, in Lib.25.c.7.

NYMPHAEA *Lutea Minor.*

NYMPHAEA *Altera Lutea Minor.*

ſumma aqua, & aliis ex radice prodeuntibus, flóre lilio ſimili, & cum defloruit, capite papaueris, tenui caule. Secatur Autumno. Et mox. Eſt & alia Nymphæa in Theſſalia amne Peneo, radice alba, capite luteo, roſæ magnitudine. Theophraſtus de radicum differentia agens, ita de Nymphæa ſcribit. Γλυκεῖα μὲν ἥ τε νυμφαία καλουμένη. φύεται δὲ ἐν ταῖς λίμναις, καὶ ἐν τοῖς ἑλώδεσιν, οἷον ἔν τε τῇ Ὀρχομενίᾳ καὶ Μαραθῶνι, καὶ περὶ Κρήτην. Καλοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ Βοιωτοὶ μαδωναΐν, καὶ τὸν καρπὸν ἐσθίουσιν. ἔχει δ' ὅ φύλλον μέγα ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Εἶναι δέ φασιν ἴσχαιμον, ἐὰν τρίψας τὶς ἐπὶ τὴν πληγὴν ἐπιθῇ. χρησίμη δὲ καὶ πρὸς τὰς δυσεντερίας πινομένη. Ideſt, Dulcis Nympheę radix, quę naſcitur in lacubus & paluſtribus, vt in Orchomenia & Marathone, & in Creta. Bœoti Madonain vocãt, eiuſque fructu veſcuntur. Habet folia magna ſuper aquam. Trita & plagæ impoſita ſanguinẽ ſiſtere dicũtur: & pota ad dyſenterias vtilis eſt. Nymphæa minor alba, Morſus ranæ Herbariorum: folio quidem Nymphææ, ſed braſsicæ marinæ paulò maiore: flore candido, capitibus exiguis vt in cappari: ſemine intus papaueris magnitudine. Nymphæa lutea minor radiculis multis vliginoſo cœno affixa eſt, capillaceis, è caulium nodis prodeuntibus: foliis multis, longo, rotũdoq; pediculo nixis, guſtu amaris, aquæ innatantibus, denſis: caulibus teretibus, geniculatis: floribus luteis, flori cucurbitæ perquã ſimilibus, quinque tantùm foliolis conſtantibus, non, vt in lutea maiore, numeroſo ſtipatu congeſtis, aut multos apices intus gignentibus, per ambitum venuſtiſsimè fimbriatis: cauliculo oblongo, lato & compreſſo, ſeminibus pleno oblongis, latis, in ambitu piloſis, atriplicis ferè modo, guſtus quoque amari. Nymphæa alba maior & lutea in paludibus & ſtagnantibus aquis naſcuntur. Nymphæa minor alba & lutea aquarum etiam ſunt alumnæ: verùm regionũ maximè Septentrionalium. Lutea minor in Sebuſianorũ parte, quam vulgò Breſsiam vocant, plurimis ſtagnis ac viuariis innatat, quare omnibus illic nota ac celebris eſt. Præterea in Sequanæ ripis ad Mantam oppidum gignitur. Græcis fortaſſis incognita. Septentrionales, apud quos ſæpiùs prouenit, Morſum ranæ vocitant, cùm Nymphæa parua veriùs appellanda ſit: magis enim ad Nympheas, quàm ad potamogetona, aut quamuis aliam paluſtrem herbam accedit, tum figura, tum natalibus. Alba minor alia radice eſt plurimis fibris ſimul coaceruatis villoſa,

Lib. 9. hiſt. cap. 13.

NYMPHAEA MINOR ALBA.

NYMPHAEA Alia minor alba.

villoſa,cubitalibus,quæ herbæ viticulas longè lateq; diſiectas alunt in luto adeò profundè demerſas,vt niſi validè ſub cœnum brachium adigas, vix vi eruere poſſis,villos multos per aquam ſpargente,ramorum geniculis affixos,tenerrimos,qui facilè rumpuntur cùm herba vellitur: id quod multos decepit credentes nullam aliam radicem eſſe præter exiles eas fibras:folia multa Nymphææ modo è nodoſis ramorum per aquam fluctantium geniculis prodeunt, longo pediculo hærentia,aquis innatantia,minori chelidonio aut aſaro ſimillima: quorum auerſæ parti ferè ſemper muccoſi vermiculi,ex aqua recens compacti,velut agglutinati hærẽt & in ea fouentur:rami per ſummam aquam huc illuc diffunduntur. Flos eſt violæ,niueus,longiuſculo capite & herbaceo incluſus priuſquam dehiſcat, longa virgula ſubiecta nuda, nec ramoſa, nec folioſa, vt in chelidonio minore. Floret Auguſti menſis principio.Flos noctu comprimitur & ſub aqua latet,inter diu pateſcit,& aquis ſeſe exerit. Euulſa herba & rurſus in aquam iniecta viriditatem diu retinet,& quamuis radicibus careat, reuiuiſcit tamen, nouamq; ſobolem gignit. Sapor idem qui & lenticulæ paluſtris. Vis refrigerandi & humectandi. Miretur aliquis & iure quidem, Theophraſtum quo loco paluſtres plantas,præſertim in Orchomenio lacu frequentes,tam diligenter enumerauit & deſcripſit,Nymphęę lacuum & paludum ferè omnium aquis innaſcentis nullo modo meminiſſe, ſed eo tantùm loco quo de radicum differentia tractat,quem ſupra citauimus.At qui plantas Orchomenio lacui familiares à Theophraſto deſcriptas diligentiùs perpenderit, cõperiet,Dalechampij ſententia,Sidæ nomine tum Nymphæã ipſam, tum ipſius ſemen intelligi,quod eius lacus accolæ Nymphæam Sidam nominent. Theophraſti verba hæc ſunt. Πρότερον οὖν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ περὶ ὀρχομενοῦ τὸ δ' ἐστι, τὰ φυόμενα δένδρα, καὶ ὑλήματα. ἰτέα, ἐλαίαγνος, σίδη, κάλαμος, ὅ,τε αὐλητικὸς καὶ ἕτερος, κύπειρος, φλέω, τύφη. ἔτι γε μὴν μηνιάνθες, ἴκμη, τὸ καλούμενον ὕπνον. ὃ γὰρ προσαγορεύουσι λέμμα, τοῦτο πλεῖον τὸ καθ' ὕδατος ἐστί. Ideſt,Primùm in lacu Orchomeno arbores & materiæ humiles proueniunt,ſalix,Elæagnus,Sida, Calamus tibialis & alter, Cyperus, Phleum,typha, meniantes, icma, ypnum. Quod enim Lemma vocatur, altiùs mergitur in aqua. ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἔστιν ὁμοία τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυλινῶδες (Gaza κωδιῶδες vel κηλυκῶδες legit) τοιοῦτον ἔχει, πλὴν μεῖζον, ὡς κατὰ λόγον. μεγέθει δὲ ὅλος ὁ ὄγκος ἡλίκον μῆλον. ἔστι δὲ οὐ γυμνὸν, ἀλλ' ὑμένες περὶ αὐτὴν λευκοί, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔξωθεν φύλλα ποώδη, παραπλήσια τοῖς τῶν ῥόδων, ὅταν ἐν κάλυξιν ὦσι, τέτταρα τὸν ἀριθμόν. ἀνοιχθεῖσα δὲ τοὺς κόκκους ἐρυθροὺς μὲν ἔχει, τῷ σχήματι δὲ οὐχ ὁμοίους ταῖς ῥίζαις. (Gaza legit, τοῖς μήκωνος, ſiue τῇ μήκωνι, vel potiùs ταῖς ῥοίαις ex cõtextu & Athenæo, apud quem corruptè legitur δίδη pro σίδη) ἀλλὰ περιφερεῖς, μικροὺς δὲ, καὶ οὐ πολλῷ μείζους κέγχρου. τὸν δὲ χυλὸν ὑδατώδη τινὰ, καθάπερ ὁ τῶν πυρῶν. ἁδρύνεται δὲ τοῦ θέρους, μίσχον δὲ ἔχει μικρόν. τὸ δὲ ἄνθος ὅμοιον ῥόδου κάλυκι, μεῖζον δὲ καὶ σχεδὸν διπλάσιον τῷ μεγέθει. τοῦτο μὲν οὖν καὶ τὸ φύλλον ἐπὶ τοῦ ὕδατος. μετὰ δὲ ταῦτα ὅταν ἀπανθήσῃ καὶ συστῇ τὸ κατακάρπιον, κατακλίνεσθαι φασὶν εἰς τὸ ὕδωρ μᾶλλον. τέλος δὲ συνάπτειν ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ τὸν καρπὸν ἐκχεῖν. Ideſt, Sida ſpecie papaueri ſimilis eſt:caput enim cytini formam habet,vel vt legit & conuertit Gaza, tale etenim caput gerit,niſi quod amplius ad portionem, magnitudo mali tota amplitudo,eſt autem non nudum,ſed candidis membranis intectum, hiſq; foris folia herbacei coloris ſimilia roſis,quæ adhuc ſunt in calice, quaterna ſe applicant:apertum grana rubra oſtendit, figura non papaueris (ſic legit Gaza, ſed legendum,vt diximus, malo punico diſsimile,vt totum caput malo ſimile ſit,grana verò intus concluſa mali punici granis diſsimilia,cum minora ſint) ſed orbiculata,exigua, nec multò milio maiora. Saporem quemdam dilutum habet vt triticum:craſſatur æſtate,pediculo paruo adnectitur:flos calici roſæ ſimilis, ſed maior, & ferè duplex magnitudine. Huic & folium ſuper aquam extare affirmant,poſtea cum defloruerit,fructúſque compactus fuerit,magis in aquam declinare:tandem

Tempus.

Lib. 4. hiſt. cap. 11.

terram contingere, fructumq; fundere. Hæc tam accurata Sidæ historia Nymphæam hoc nomine intelligi perspicuè demonstrat. Nymphæa enim nusquam alibi quàm in lacubus & paludibus reperitur, nec alibi flores eius foliaq; decerpuntur, quàm summa aqua: flos præsertim luteæ rosæ calicibus similis. Fructus, quem peculiariter etiam Sidam vocant, membranosis & candidis foliolis obtegitur, papaueris caput figura æmulatur, tamen grandior & amplior, nempe mali ferè magnitudine. Æstate crassescit, & cùm perfectus est paulatim aquam subit, donec terram attingat, tum demum fructum fundit. Semen aperta Sida rubrum spectatur, malo punico dissimile, vt quod rotundum sit, minutum, milio non multò maius, sapori aquosi. Hæc, inquam, omnia in Nymphæa spectantur, nisi quis dicat à Theophrasto Sidæ semen rubrum, Nymphææ nigrum à Dioscoride dici. Cui facilè respondetur Nymphææ semen maturescens rubescere, siue rufescere, maturum nigricare. Præterea inter lacustres siue palustres plantas Nymphæam valde celebrem, nusquam alibi Theophrastus aut describit, aut recenset, cùm tamen in Orchomeno lacu plurima nasceretur, eodem Theophrasto teste, cùm ait,

Lib.9. hist. ca.13. Dulcis est Nymphææ radix. In lacustribus nasci solet, vt in Orchomenia, Marathone, & in Creta. Hanc Bœoti vocant Madonain, fructúmque mandunt: quod postremum itidem de Sidæ semine dixit Theophrastus. Cibo idonea ex nascen-

Lib.4. hist. cap.11. tibus in lacu Sida, & ipsa, & folia ouibus, germen suibus, fructus hominibus. Pena plantam aliam raram & perelegantem maluaceam, & Althææ congenerem, non abs re à quibusdam doctissimis Sidam Theophrasti existimari scribit, cui quidem, vt si quæ alia, optimè quadrat. Nam σίδη Græcis dicta fuit, inquit, à flore eiusdem cum balaustio coloris, nec absimili, qualem venustum imprimis ostendit hæc planta, florere solita in locis riguis, lacustribus agri Ferrariensis inter Patauium & Eridanum flumen. Radix hortensis maluæ, caulis cubitorum duorum, folia Althææ, sed oblongiora, laciniis acutioribus, flos purpureus, saturatus, pæoniæ aut maluæ satiuæ, aut cytini. Iuxta & in summis caulibus visuntur tempore vindemiarum vtriculi rotundi, oblongi, pullo colore, Aristolochiæ effigie, prægnantes, semine smyrnij, aut milij colore & magnitudine. Dicitur & Althæa palustris. Radix Nymphææ sicca cum vino po-

ALTHAEA Palustris, Penæ.

Lib.3. c.131. ta, inquit Dioscorides, cœliacis dysentericísq; auxiliatur. Eadem stomachi ac vesicæ doloribus illinitur: vitiligines ex aqua emendat: imposita cũ pice alopeciis medetur. Eadem contra veneris insomnia bibitur, siquidẽ ea prorsus adimit: pota assiduè aliquot diebus genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Nymphęæ luteæ semen & radix contra

Lib.25. c.7. fœminarum profluuia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Plinius de Nymphææ in medicina vsu sparsim hæc tradit. Radix nigra in sole siccatur, aduersatúrque

Embl.134. lib.5. aluinis: quod corruptè legi affirmat Cornarius suppositum à quodam, qui cùm obliteratam lectionem assequi non posset, aduersatúrque aluinis substituit ex Dioscoridis verbis κοιλιακοὺς ὠφελεῖ, idest, cœliacis prodest: aluinos dictos putans

Li.21.ca.27. cœliacos: cùm tamen hac voce vsus Plinius non comperiatur. Nam quod alibi

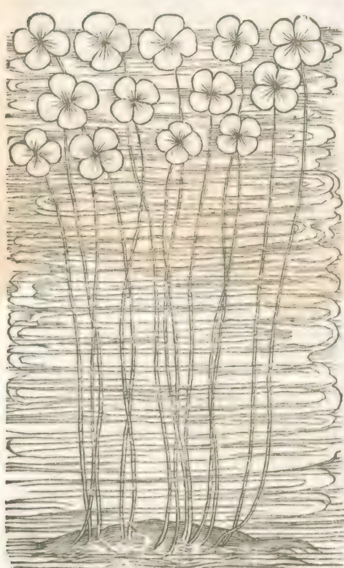
de Vin

de Vincaperuinca legitur, Aluinis imposita multùm prodesse dicitur: hoc in vetere habetur, In aluta imposita, &c. Vetus itaque Cornarij codex habet, ac versatur, & pro aluinis alternis, vocis tam certa vestigia, vt non sit alia verior lectio exquirenda, cùm & sententia ipsa ita plena reddatur. Idem Plinius vires Nymphææ ita tradit. Venerem in totum adimit, vt diximus, Nymphęa Heraclia, eadem semel pota in quadraginta dies. Insomnia quoque veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solùm venerem, sed & effluentiam genituræ (ita ὀνειρωγμὸν, idest, seminis in somno effusionem reddidit: vulgati codices habent affluentiam) ob id corpus alere, vocémque dicitur. Et alopecias emendat Nymphææ & cicutæ radix, si vnà tritæ illinantur. Et, Nymphææ Heraclię semen cum vino potum dysentericis prodest. Tenesmo radix Nymphęę Heraclię è vino bibitur. Et, Aluum leuiter soluit & Nymphęa in vino austero. Nymphęę Heraclię radix è vino pota, & ipsa consumit lienem. Et, dolores vesicę sedat ex vino Nymphęę Heraclię radix. Et, Nymphęa trita plagis imponitur (ad sanguinem sistendum.) Et, Vlcera manantia Nymphææ Heracliæ radix sanat. Galenus verò optimè de hac re statuit his verbis. Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim habet citra morsum. Itaque ventris profluuia cohibet, seménque siue per insomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dysentericos. Cæterùm Nymphæa quæ candidam habet radicem potentioris est facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc & ea quoque quæ nigram habet radicem ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam habent quoque & abstergendi potentiam. Itaque & alphos sanant & alopecias. Cæterùm ad alphos macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba. Arabes non solùm Nymphæarum semine & radice vtendum præcipiunt, cùm refrigerare & exsiccare sit opus, sed & floribus, cùm refrigerandum & humectandum sit, de quibus Græci nihil scripserunt. Nymphææ flos, inquit Auicenna, est frigidus & humidus in secundo. Serapio. Albasari, Nenufar est frigidum in tertio gradu, humidum in secundo, subtilium partium, penetratiuum, aufert vigilias euenientes à caliditate. Rhasis. Nenufar est frigidum, inducit somnum, sedat dolores: quod de floribus intelligendum est, & certa experientia compertum. Nam syrupus ex iis calorem immodicum valde extinguit, oleum & aqua ex iis stillatitia somnum alliciunt, dolores capitis sedant à bile excitatos. Quod si hæc Græcorum inuentis addiderint, non modò non culpandi, sed laudandi sunt potiùs: neque propterea existimandum eos de alia quàm de Gręcorum nymphæa loqui, cui cùm refrigerandi & humectandi vim tribuunt, de floribus intelligunt, sicuti Græci atque Arabes de semine & radice, cùm vim refrigerandi & exsiccandi illis inesse tradunt. Sed inde maiores rixæ & conuitia neotericorũ in Arabes, qui Nymphæam quandam calidæ naturæ esse tradiderunt, & tenuium partium. Serapio. Est alia species Nenufarum, in qua est acuitas, caliditas & subtilitas, ita quod quando volumus calefacere in ægritudinibus frigidis, administramus eam, & inuenimus iuuamentum. Verùm quid miri est cùm Nymphęa inde dicta sit, quòd lymphis nymphísve sit conuictrix & accola, Serapionem & ipso antiquiores palustrem aliquam plantam consimilem, calidã, tenuantémque nymphęarum generibus adscripsisse? nimirum illam fortassè quam Belgæ ***Dotterbloemen*** nominant, periti quidam herbarij Caltham palustrem: quippe cuius natales, folia, flores Nymphæam luteam proximè referunt, atque adeò vt hanc illi quidam substituerint. Radix acris gustu est.

Li.26.c.10. Li.25.ca.11. Lib.26.c.8. Ibidem. Li.26.ca.13. Ibid. ca.14. Li.8.simpl. Lib.2.c.315. Lib. simpl. cap.144. Lib. simpl. cap.144. Petr.Pe.in Ad.

LEMMA, THOPH. CAP. XI.

Lib.4 hist. ca.11.
Nomen.

INTER Lacus Orchomeni plantas Theophrastus Lemma recensuit, non Lemna, vt in vulgatis codicibus legitur, de qua, nisi quantum coiectura probabili assequi possumus, nihil certi possumus indicare. Lemma quidam dictum volunt quasi λεπίδα, idest, squamam, corticem, membranam à verbo λέπειν quod significat λεπίζειν, desquamare. Id Lemma esse cuius picturã hic damus verisimile est. In lacubus stagnísque agri Segusiani limpidum aliquem riuulum excipientibus nascitur, longissimis & tenuissimis veluti filis ex profundo aquæ in summũ emergentibus, in quorum fastigiis quaterna spectantur foliola, squamis piscium simillima, instar lenticulæ aquæ innatantia, carnosa, virgata: flos est candidus, gustus fatui. Nominis igitur etymologia, natales Lemmati satis conueniunt.

Forma.

LENS PALVSTRIS. CAP. XII.

Nomina

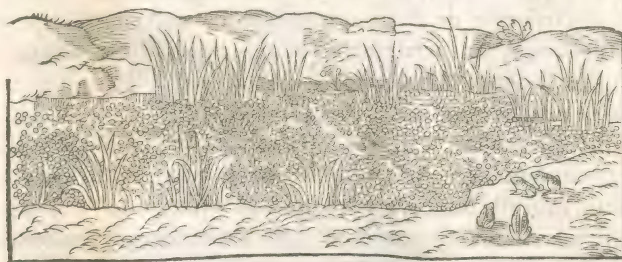
LENS seu Lenticula palustris Græcis vocatur φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων, Arabibus *Tahaleb*, seu *Thaleb*, Gallis *Lentille d'eau*, Italis *Lente de i paludi*, Germanis *Uuasser linsen*, Hispanis *Lenteya dellagoa*, Officinis Lenticularia seu Lenticula aquæ. Folio est rotundo, minuto, lenticulæ simili, paruo tenuiq; inhærens capillamento. Hæc si (quod nonnunquam accidit) aquarum inundationibus à pigris aquis influentes transferatur, cùm litoribus inhæserit, mirum in modum propagatur: nam subnatis quibusdã capillamentis, quæ radicum vice esse videntur, sese terræ alligat, atque ita adolescens tandem crescit in plantam aquatico sisymbrio haud absimilem. Id quod naturæ operum indagatores non sine admiratione obseruarunt. Lens palustris reperitur in stagnantibus aquis, inquit Dioscorides, muscus lenti similis. Vis est ei refrigerans. Quare omnibus inflammationibus, ignibus sacris, & podagris cõuenit, tum per se, tum cũ polenta imposita. Agglutinat etiam in pueris hernias intestinorum. Sic Plinius Lentem palustrem totidem ferè verbis describit. Est & palustris Lens nascens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per se, & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Et Galenus, Lens palustris, inquit, humidæ frigidæq; temperaturæ est, vtrimq; ex secundo quodammodo ordine. Magnificaciunt quidam, vt tradit Matthiolus, pumilæ huiusce plantulæ stillatitiam aquam

Forma. Matth. in ca.83.lib.4.

Locus.

Lib.4.c.83.
Vires.

LENS PALVSTRIS, Matth.

Li.25. c.22.

Li.8.simpl.
Temper. & Vires.

LENS PALVSRIS
Altera, Matth.

aquam ad internas viſcerum inflammationes, & ad peſtilentes febres. Quinetiam eandem præferunt ad oculorum ruborem, & palpebrarum phlegmonas,& ad mãmarum & teſticulorum collectiones antequàm augeantur : nam illita non obſcurè fluentes humores repellit. Herba ipſa recens ex aquis allata & fronti adhibita,capitis dolores mulcet, qui à calore prouenerint. Veſcuntur ea anſeres & anates magna voluptate, etiam gallinæ, cùm aquis exempta furfuribus permiſcetur.Sunt qui putant Ipnum plantam Orchomeni lacus à Theophraſto poſitam, lentem paluſtrem eſſe,& à Theophraſto ſiue à Bœotis ſic nuncupatam quòd fauillis è camino furnóve euolantibus ſimilis ſit : nam ἶπνος caminum furnúmve ſignificat, cõiectura, vt aiunt, eò probabiliore, quòd nuſquam alibi huius lenticulæ herbæ frequentiſsimæ notiſsimæq; meminerit Theophraſtus. Alia planta in paludibus quoque naſcitur, inquit Matthiolus, quam à ſeminis figura lentem paluſtrem appellat, Caulem habet anguloſum per aquã repentem,à quo per interualla multa ſimul oriuntur folia longis ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quaterna crucis figura ſeſe pandunt,rotundo cacumine.Semen fert racemi modo in ipſo caule inter foliorum pediculos lentium ferè effigie,non tamen adeò compreſſum, ſubnigrum, longiuſculis pediculis appenſum,denſum,durum.Hanc à Cortuſo accepit. Lib.4.hiſt. Cap.11.

PHLEOS. CAP. XIII.

PHLEOS quoque lacuſtris eſt planta,& Theophraſto Orchomeni lacus incola, eáque,inquit,duplex, mas & fœmina, mas fructum fert, fœmina ſterilis eſt,ad nexus vtilis, mas inutilis. An verò à diligentibus herbariis tandiu quæſita nuſpiam lacuum, paludum, aliarúmve ſtagnantium aquarum comparebit phleos ſiue ſtœbe? eandem enim plantam eſſe vulgò putant.Nam phleos mas Theophraſti fuerit ea quæ hîc primo loco depicta eſt:Radice breui,plurimis fibris huc illuc diſperſis capillata,foliorum pediculis cubitalibus,anguloſis,teneris,fungoſis : folio triangulari,tribus cuſpidibus mucronato,virgato,è viridi ſubluteo, valde inciſo, vt in tres cuſpides & earum mucrones finiat, ſuper aquas eminente : caule læui, cubito altiore : flore violæ in terna foliola diſtincto,ex albo ſubpunicea,extante in medio cæruleorum apicum veluti glomo: fructu lato,ſubrubro, vel ſubrufo (ὑπόπυῤῥον enim legendũ in Theophraſto, nõ vt vulgati codices habent ἐπίπυρον) placentæ ſimili (πλακουνῶδες enim lege, non vt in vulgatis πλακχαντῶδες) præter quem globoſa & echinata profert capitula.Euulſa hæc planta, & aquis deſtituta ſtatim flacceſcit & areſcit, vt non niſi in aquis poſsit viuere,quod de phleo Theophraſtus tradit, licet autem eam in ſicco emarcuiſſe putes,tamen aquis reddita ſtatim exhilaratur ac reuireſcit. Gignitur frequentiùs in cœno aquarum non pigrarum quidem aut ſtagnantium, ſed limpidarum & aſsiduè fluentium.Sunt quibus videatur planta ſecundo loco hîc appoſita etiam phleos eſſe, vt ſit vtraque mas, ſuperior phleos anguſtifolia, hæc phleos latifolia,

Lib.4.hiſt. cap.11.
Genera
Forma

PHLEOS Mas, siue Stœbe Theoph. Angustifolia.

Matth.in c.96.lib.4.

quam herbarij sagittam, vel sagittalem, alij Plinij Sagittariam aquaticam, siue Pistanam Magonis, quidam linguam serpentis vulgò vocant. Huius folium sagittæ tricuspidis figuram proximè refert, supernè in vnam cuspidem, infernè in duas desinens: pediculo nititur triangulari, intus cauo, sesquicubitali, quandóque maiore pro aquarum profunditate in quibus viuit: caulem habet rectum, læuem, rotundum supernè in ramulos diuisum, quibus flores insident albi, ternis foliolis constantes, hærentque petiolis pari exortu à caule prodeuntibus. Ex his tandem capitula nascuntur subpurpurea, nucis ponticæ magnitudine, in quibus minutum semen concluditur, radicem habet albam, multifidam, fibratam. Temperamento est frigido & humido, & iisdem cum plantagine aquatiqua viribus. Phleo fœminæ folia sunt longa, angusta, vtrinque velut acie manum contrectantium cæsim saucientia, sic prominente & elato dorso, vt triangula videantur. Caulis ex mediis foliis prodit, tres aut quatuor pedes altus, globosis & echinatis capitulis circa fastigium surrectis, vt in phleo mare, nullo fructu: radice priori simili. Gignitur ferè in amnium ripis. Huius foliis tegetes & storeas olim rustici texebant, quod ex maris foliis tenerioribus & fungosis fieri nequit. Priori phleo mari & phleo fœminę cum tribulo (terrestri & aquatico)

PHLEOS Mas latifolia. Sagitta maior, Matth.

SAGITTA Minor, Matthioli.

ac ono

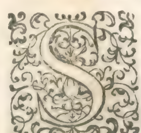
PHLEOS Fœmina.

ac ononide cõmune id eſt, auctore Theophra- Lib. 6. hiſt. Cap. 1.
ſto, quòd licet ſpinoſum folium non habeant,
aculeatum tamen quippiam proferunt præter
folium, nempe capitulum echinatum, vt tribu-
lus terreſtris ſpinoſum ſeminis cõceptaculum,
aquaticus corniculatam nucem, aculeis rigen-
tem, ononis caulem aculeatum, licet nullius fo-
lium ſpinis armatum ſit, vel, vt vulgata habent
exemplaria, præter aculeos aliud folium gerunt,
id eſt, nec in totum, nec foliis aculeatæ ſunt. Præ
tereà noſtræ de phleo ſententiæ adſtipulantur,
quæ ſparſim de ea ſcripſit Theophraſtus. Phleõ Lib. 6. hiſt. Cap. 5.
folio eſſe carnoſo, multipliciter inciſo, nume-
roſis radicibus, non tamen altè deſcendentibus,
ononidis & tribuli modo alibi quàm in folio
aculeos habere, vt diximus, germinare circa Ver
gilias, quo primùm tempore terram arant, in
aquis vt Sidam & Butomum fructificare: fructũ
mollem eſſe, placentę ſimilem, ſubrufum, quem
ἀνθήλην vocant (quo nomine etiam typhæ flo- Lib. 3. c. 116.
rem dici ſcribit Dioſcorides) quo ad lixiuia
vtuntur, partem radici proximam, quia tenera
eſt, mandi à pueris, radice pecudes paſci, fœminam ſterilem eſſe, ſed commodè ne-
cti, marem fructiferum, ſed ad nexus ineptum. Hæc priori phleo mari, & phleo fœ
mine ſatis benè conueniunt. Ex quibus illud mirum videri poſſit, quiſnam fructus
phlei vſus ad lixiuia eſſe potuerit, vt fortaſſè corrupti Græci codices Theophraſti Lib. 4. hiſt. Cap. 11.
videri poſſint, in iiſque legendum non πρὸς τὰς κονίας, id eſt, ad lixiuia, ſed πρὸς δὲ
κονιᾶν, id eſt, ad muros calce illinendos, ſiue tectorio opere inducendos: conuolutis
enim phlei ramis fructu non detracto, muri calce diluta facilè illini poſſent. Qui-
dam in lixiuiis vtilem fuiſſe interpretãtur, quòd eius caulibus ſubaſperis lintea ſor
dida fricarentur ac detergerentur. Iam verò dicet aliquis, phleon foliis eſſe ſpino-
ſis, Plinio ita ſcribente. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt tribulus & Lib. 21. c. 15.
ononis. Quædam in folio habent & in caule vt phleos, quod aliqui ſtœben appel-
lauêre. At hæc perperàm à Plinio ex Theophraſto conuerſa eſſe perſpicuum eſt ex
ipſomet Theophraſto: ſic enim ſcribit. τὰ δὲ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν, ἕτερον ἔχει φύλλον, Lib. 6. hiſt Cap. 1.
ὥσπερ ἡ ὄνωνις, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ φλεὼς, ὃ δή τινες καλοῦσι στοίβην. Id eſt, quædam præter
aculeos aliud habẽt folium, vt ononis, tribulus, phleos, quam nõnulli ſtœben appel
lauêre. Ad hæc Theophraſtus paulò pòſt negat folium phlei ſpinoſum eſſe, cùm Cap. 5. lib. 6. hiſt.
enim dixiſſet capparim aculeos & in foliis & in caule habere, ſubiungit, nõ quem-
admodùm phleos & hippophaes, quorum folia ſpinis carent. Et, τῆς δὲ ἀκανθικῆς,
ἑπόμενον γὰρ τοῦτο εἰπεῖν, ἐπειδὴ διήρηται, τὸ μὲν ἀκανθῶδες ὅλως, τὸ δὲ φυλλάκανθον,
ὑπὲρ ἑκατέρου χωρὶς λεκτέον. καὶ τελου δὲ περὶ, τοῦ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντος φύλλον, ὥσπερ
ὁ φλεώς. ὁ δὲ τρίβολος καὶ ἡ κάππαρος ἴδιον ἔχει τὸ μὴ μόνον τὴν ἐκ τῶν καυλῶν ἄκανθαν ἔχειν,
ἀλλὰ καὶ τὸ φύλλον ἐπακάνθιζον. vel ὥσπερ ὁ φλεὼς, καὶ ὁ τρίβολος. ἡ δὲ κάππαρις ἴδιον ἔχει,
&c. Sic enim emendandos eſſe vulgatos codices tum locus proximè citatus, tum
ſpinoſarum plantarum diuiſio alibi ab eodem auctore poſita, & hîc repetita demõ
ſtrant. Sed quoniam aculeatas (id enim conſequitur) diſtinximus in eas quæ totæ
ſpinoſæ ſunt, & eas quæ ſpinoſa habent folia, de vtriſque ſeorſum dicendum, & de
tertio illo genere, quòd præter aculeum folium habet, vt phleos: tribulus enim &
capparis id peculiare habent, vt non ſolùm caulem aculeatum habeant, ſed etiam
folium,

folium: vel,vt phleos & tribulus:capparis enim id peculiare habet,&c. At ne quis miretur tribulo & cappari modo aculeos in caule solùm tribui, vt ononidi, phleo, myacanthæ,hippophai modo,præter aculeos illos spinas etiam in foliis,intelligat
Lib.6. hist. cap.5. eundem Theophrastum duo tribuli genera posuisse, vnum folio ciceris, minimè aculeato,alterum folio aculeato. Similiter capparis nostras foliis est minimè pungentibus,sed spinosis ramis infesta,quę verò in Ægypto,& multis Græciæ locis gignitur,& ramis & foliis aculeatis riget.Sed si Theophrasti phleum hîc exhibuimus an propterea Dioscoridis stœben inuenimus? In ea sanè sunt sententia plerique
Lib.6. hist. cap.1. herbarij,moti cõiectura ex Theophrasto sumpta,qui loco suprà à nobis citato scribit Phleon à quibusdam stœben appellari.Sed leuis est hęc coniectura,& parui admodùm momenti ad probandum phleon & stœben eandem esse. Idem enim nomen contrariæ etiam naturæ plantis à diuersis auctoribus sæpè inditum est, quod
Lib.1. in hac maximè perspicuum est,vel Galeno teste,qui in Antidotis stœbes meminit, acris valde & calidæ facultatis, qua doliis aggesta pater imbecilla vina conseruabat. Verba eius hæc sunt. Nascitur apud nos herba quædam fructicosa, admodum calida & acris,& quæ aromaticum quippiam habet.Vocant autem ipsam indigenę Colymbada, quidam verò stœben, ad vina conseruanda maximè idoneam. Componunt itaque in hac herba vasa vinaria. Et alioqui per foramina calorem ex magna domo in cellarium admittunt,vt hoc tum ex adueniente calore, tum ex stœbe
Lib.8. calefactum omne vinum conseruet,ne vnquam acescat. Alius verò stœbes memi-
Vires. nit in lib.simpl.cuius fructus & folia adstringendi vim habẽt, mordacitatis expertem.Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente, quæ eadem planè
Lib.4.c.11. est quæ Dioscoridis stœbe,cuius semeņ & folia adstringunt,quapropter decoctum dysentericis infunditur,auribus quoque purulentis instillatur. Illita folia,oculis ab ictu cruentis prosunt,& erumpentis sanguinis impetus cohibent.Hîc adnotãdum,
Lib.4.c.56. Butomus Dodo. plantam quam pro phleo fœmina exhibemus à Dodonæo pro Butomo depingi & describi,quod folia angusta & longa habeat, vtrinque acie sua manus atrectantium vulnerantia,dorso ita eminente, vt triquetra videantur, quódque locis palu-
Lib.4. hist. cap.11. stribus exeat, vt de Butomo scripsit Theophrastus. Alij acorum palustrem,Butomum Theophrasti esse volunt,vt diximus cap. de Acoro, permulti Dodonæi Bu-
Lib.4.c.21. tomum Sparganium Dioscoridis faciunt,de quo mox.

SPARGANIVM. *CAP. XIIII.*

Nomina PARGANIVM & Xiphidion dicitur Latinis,vt Græcis Σπαργάνιον & ξιφίδιον, Arabibus *Safarheramon*. Sparganium, auctore Dioscoride, fo-
Lib.4.c. 21. lia habet gladioli,sed arctiora, & magis inclinata,in summo caule ve-
Forma. luti pilulæ sunt,in quibus semen. Dodonæus in Histor.stirpium,pro
Lib.2.c.38. spargan io pingit & describit plãtam, quam Belgæ *Vuatterliisch* appellãt, ipse in fru-
Cap.115. ment.Historia, Gladiolum palustrem, siue aquaticum: plerique Scirpum, alij Iuncum floridum.Pena & Lobellius,atque permulti herbarij sparganium Dioscoridis, & Theophrasti Butomum esse volunt, eam quam coniecturis quibusdam adducti pro Phlœo fœmina haberi posse superiori capite indicauimus, nominis argumento id docente,inquit Pena,qui βούτομον interprętatur admodum scindens.Prętereà plãta hæc in paludosis & riuis prouenit,foliis iunci & cyperi similibus,dorso prominẽte & carinato triquetris, acie sua vtrinq; manus arripientis sauciantibus, partim à radice graminea fibrata erectis,partim in bicubitali caule alterno situ sparsis
Lib.4.c.56. & reflexis, in alarum cauo globulos echinatos saturatè,virentes, duros,firmos,platani pares habente, gustu subadstringente, sicciore, & insipido. Dodonæus in
Cap.116. Hist.stirp. pro Butomo descripsit, in frument. Historia,Platanariam à fructuum cùm platani pilulis similitudine nuncupat, à quibusdam Belgis *Rietgras* dici ait, id est,

SPARGANIVM Alterum, Lobellij.

id est, gramen arundinaceum. Sparganium esse negat, quod vel solus, inquit, pilularum situs ostendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, id est, in summo caule modo, sed & infra eius summum multo, & alibi quoque exoriuntur. Matthiolus dubitat an eadem plãta genuinum sit Dioscoridis sparganium, quia folia habet xiphio latiora, non arctiora, sursum spectantia, non humi procumbentia. At vaga illa latioris angustiorisque folij nota, inquit Pena, sępè non certa, sæpisimè in contrarium accipienda in Dioscoride ostẽditur alibi: & vbi dicit ἐπικλινότερα, magis quàm gladioli inclinata, apertè indicat esse magis disparata & sparsa (vt sanè sunt) quã sint gladioli, quæ plurimùm recta, & proximè caulẽ parallela assurgunt. Alterum Sparganiũ pinxit Lobellius, radice & foliis priori similibus, caule simpliciori, alis viduo, minore, per interualla verticillis distincto, à quo florũ globuli oriuntur molliores, minúsque spinosi & echinati. Datur, inquit Dioscorides, radix & fructus cum vino commorsis à feris, sic enim Græcè legitur, δίδοται ἡ ῥίζα, καὶ καρπὸς σὺν οἴνῳ θηριοδήκτοις. Ruellius Plinium secutus vertit, contra serpentis venena radix cum vino datur. Sic enim Plinius habet. Aduersus serpentes bibitur & eius radix quæ spar ganium vocatur ex vino albo. Galenus. Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis. Matthiolus plantam istam iuncis adiunxit, & iuncum floridum appellauit, eóque nomine depinxit. Nascitur, inquit, in Bohemia iuncus circa aquas, quem à floribus speciosis quos edit, iuncum floridum vocare voluimus, eiusdem cum aliis facultatis.

Vires. — Lib.4 c.211. — Lib.25.c.9. — Li.8.simpl. — In cap. 47. lib.4.

MENYANTHES PALVSTRE *Theophr.* CAP. XV.

THEOPHRASTVS inter Orchomeni lacus plantas Menyanthes retulit cum Icma & Ipno. Gaza mensifloram conuertit. At quoniam triphyllum asphaltodes à veteribus menyanthes, auctoribus Dioscoride & Plinio, vocatum fuit, hæc verò planta triphylli modo in longis pediculis folia gerit, eam Menyanthes palustre Theophrasti esse herbarij iudicant. Sed μηνίανθος ex Gazæ translatione in Theophrasto quidam legunt pro planta lacustri, apud alios auctores μηνύανθες pro triphyllo asphaltite. Radice est longa, candida, densis geniculis tuborum modo in sese farctis, modicè fibrata: foliis latis, læuibus, crassis, fabæ similibus, ternis simul longo pediculo insidentibus: caule sesquipedali, læui, gracili, virente, à cuius medio sursum versus flores erumpunt, priusquam dehiscant candidi, nonnumquam subrubentes ac rotundi: cùm reclusi in quina folia diuisi, oblonga, tenuissimis & candidis filis veluti lanugine siue pube quadam elegantissima crispata, folliculi inde parui, rotundi, siue rotunda capitula, in quibus semen ex fusco flauescens, amari gustus. Nascitur in aquis & cœnosa vligine aquis vicina, earúmque affluxu semper madescente, extra aquam citissimè flaccescens. Hanc hîc graphicè pictam damus. Dodonæus in plantarum historia pro Isopyro descripsit ac depinxit, & à Belgis à foliorum similitudine *Bocxbonen*, id est, fabam hircinam appellari scripsit. In palustrium verò historia trifolium palustre nominat,

Lib.4.hist. cap.11. — *Nomina* — *Forma.* — *Locus.* — Lib.4.c.79. — Cap 98.

nominat, & cum iſopyro magnam habere ſimilitudinem, eíque eſſe tam ſimile, vt verum Iſopyrum videtur, quod etiam phaſiolum, propter ſimilitudinem dici, Dioſcorides auctor eſt, cui foliis ſimillima eſt planta hîc depicta. Sed huic Dodonæi
Lib.4.c.16. Ibid ſententiæ tum Dioſcoridis, tum Plinij auctoritas maximè refragari videtur. Scribit

MENIANTHES Paluſt. Theoph. Iſopyrum, Dodon.

MENIANTHES Paluſt. Dalechampij.

ISOPYRVM, Matth.

enim Dioſcorides. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ τῷ καὶ ἄκρον δ' πέταλον ἕλικα φέρειν. Et paulò poſt, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν, τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ. Id eſt, Iſopyron quod aliqui phaſiolum vocant, quia phaſiolo ſimile eſt, quod in ſummo folia clauiculas ferant. Et, guſtu melanthio ſimilibus, at folium aniſo ſimile eſt Plinius verò, Aliqui phaſiolum vocant, quoniam folium quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quorum auctorum vulgaria exemplaria deprauata eſſe res ipſæ perſpicuè demonſtrant, nec enim phaſioli folium clauiculas vllas habet, nec aniſi folium, præterquàm quòd clauiculas nullas habet, vllum cum phaſioli foliis ſimilitudinem habet. Emendandum igitur Dioſcoridis exemplar fuerit, hoc modo. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ. ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, λεπταὶ, σπερματίων πλήρεις παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν. Id eſt, Iſopyrum, aliqui phaſiolum nominant à ſimilitudine phaſioli. Capitula ei ſunt in ſummo caule, tenuia, plena ſeminibus, ſimilibus melanthio in guſtu. Quod verò ſequitur, τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, folium verò aniſo, præperàm additum

eſt,

eſt, forma enim folium iſopyri aniſum referre non poteſt, cùm phaſioli folio ſimile ſit. Aliud Iſopyrum Matthiolus oſtendit quod Dioſcoridis Iſopyrum in omnibus referre ait nulla addita deſcriptione. Semen Iſopyri, vt aſſerit Dioſco. contra tuſsim & cætera pectoris vitia, ex aqua mulſa bibitur: hepaticis, & ſanguinem excreantibus vtile. Iſopyrum, inquit Gal. ſemen habet amarum & ſubacerbum. Extergit itaque & incidit humores craſſos, cum hoc vt corpora contrahat & conſtringat, quamobrem excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat, & ſanguinem ſpuentibus non eſt aduerſum. *Vires.* *Lib. 6. ſim.*

ALSINE AQVATICA. CAP. XVI.

Foliorvm ſimilitudine Alſine aquatica nuncupata radices multas emittit candicantes, valde tenues, breues: caules numeroſos, exiles ac iunceos, benè longos, aquarū impulſu diſperſos & natantes: folia alſines ordine ex aduerſo diſpoſita, longiora & anguſtiora, guſtus fatui, ſaporíſque diluti: florem & fructum nondum vidi. In limpidorum riuulorum ſabuloſo fundo prorumpit. Aquis extracta quàm citiſsimè flacceſcit. *Forma.* *Locus.*

HEPATICA PALVSTRIS. CAP. XVII.

Ab herbariis & ſeplaſiariis Hepatica aquatica ſiue paluſtris nominata & Ranunculus aquaticus, à Dodonæo Polyanthemum paluſtre, in iis etiam eſt plantis, quæ aquis innatant, cuius folia quæ in ſummo ſunt pro locorum in quibus creſcit varietate, varia ſunt. Quæ aquis immerſa eſt cauliculos fert graciles, folia minutim admodùm inciſa, vulgaris chamęmeli modo. Antequàm verò aquis immergatur, & cùm adhuc ſuper extat, folia fert rotunda, parùm in ambitu crenata. Quæ nō in aquis, ſed in aggeribus & marginibus foſſarum naſcitur, nulla alia habet folia, quàm crebris inciſuris laciniata. Quæ verò propter aquas naſcitur, & interdum earum incrementis & inundationibus alluitur, foliola quidem habet in ſummis cauliculis rotūda, ſed multò magis crenata, quā folia eius quæ penitus ſub aquis latet: flores ſunt candidi, odorati, in medio lutei, ranunculi aut fragariæ ſimiles, quibus ſuccedunt capitula aſpera, & ſemen vt in ranunculo. A qua florum & ſeminis ſimilitudine, videri poteſt hæc planta ranunculi aut polyanthemi ſpecies, inquit Dodonæus, vt polyanthemum paluſtre vel aquaticum iure dici poſsit. Quidam Callitrichen Plinij eſſe coniectant, lenticulæ foliis, caulibus iunceis, tenuiſsimis, radice minima, guſtatu feruentem, naſcentem in opacis & humidis. Alij potiùs Callitrichen eſſe putant Naſturtium pratenſe minimum, alibi deſcriptum. *Nomen.* *Dodon. lib. 1. c. 69.* *Forma.*

HEPATICA *Aquatiqua, ſiue Paluſtris.*

VIOLA PALVSTRIS.

CAP. XVIII.

Nomina Dodo. lib. 1. cap. 69.

LANTAM hanc herbarij quidam millefolij speciem esse putant, Lobellius Myriophyllum Equisetifolium vocat: alij Violam aquaticam siue palustrem, Gallicè *Gyroflee d'eau.* Attentiores iudicióque præstantiores Castoris potamogetona memoratum à Plinio esse putant tenui folio, velut equinis setis, thyrso longo & læui, in aquosis nascentem Caules profert longos, tenues, rectos, teneros: folia item oblonga, minutim incisa, sub aquis latè dispersa, semper quina, senáve ex aduerso opposita, vt in rubia & galio, horum vnumquodque thanaceti aut millefolij vulgaris folio simile est nisi minus esset thanaceti, maius & amplius millefolij folio. In caulibus extra aquas eminentibus flores emittit semper ternos quaternósve, inter sese oppositos, rotæ paruæ, in quinque radios diuisæ, aut leucoij, aut buglossi vulgaris floribus similes, candidos & in medio luteos, odoratos. Radices nihil aliud sunt quàm fibræ longæ, graciles, nigræ, nisi quòd parte extrema, qua in terram defiguntur, candidæ sunt, & crystalli aut alabastri modo splendentes. Tota herba ante caulis prouentum sub aquis conditur, atque tunc eis innatans nouella videtur abies, caulis verò cùm excreuerit, vnà cum floribus superficiem superat, & supra aquas eminet. Gaudet lacubus & aquis stagnantibus, facultatem frigidam videtur habere & siccam, nullius tamen est in medicina vsus.

VIOLA PALVSTRIS,

Locus.

Vires.

CONFERVA TRICHODES.

CAP. XIX.

Lib. 27. c. 8.

Nomina

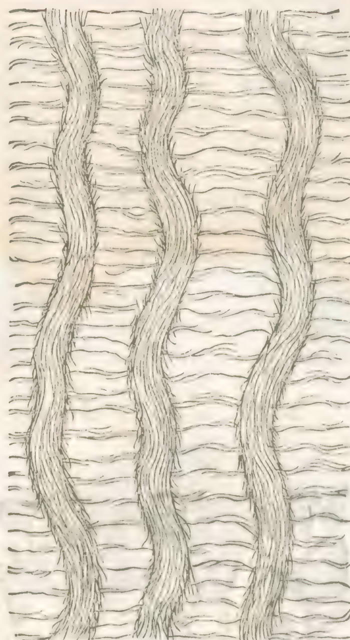
SIMILITVDINE Conferuæ Plinij à conferruminando dictæ, planta hæc aquatica conferua trichodes ab herbariis peritis nominata est, ab aliis Trichomanes aquaticum. Adhæret crassiore sui parte saxis aqua perpetuò madidis, & in ea demersis, nulla radice, sed suis statim filis: inde per aquam villos dispergit, longitudine cubiti, nullis foliis ornata cinctáve, sed exilibus pilis comata, viridibus, & cùm aruerint, rufis, qua de causa trichoden nominarunt, gustus fatui. In gelidis purísque fontibus præcipuè nascitur.

Forma. Conferua Plinij Lobellio creditur esse hæc, spongiosis, flexuosis, sesquicubitalibus & longioribus quasi ellychniis ex fusco virentibus staminibus villorum cirris lene fluentibus aquis fluitans, scitè Plinij Spongiæ aquarum dulcium veriùs quàm Muscus, aut herba, villosæ densitatis. In Lacu maiore Mediolanensis agri reperitur. De Conferua hæc Plinius. Curatum ea scio omnibus ferè ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem, circundata vniuerso corpori, aquam suam

CONFERVA Trichodes, siue Trichomanes Aquaticum.

CONFERVA Plinij, & Lobellij.

suam inspergentibus quoties inaresceret, raróque nec nisi deficiente herba mutationis causa resoluentibus conualuisse, vix credibili celeritate.

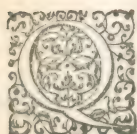
FOENICVLVS AQVATICVS.

CAP. XX.

FOENICVLVS aquaticus radices producit multas, seu fibras potiùs tenues, quę ob tenuitatem facilè rumpuntur, subrufas, luto infixas: caulem vlna longiorem, rotundum, geniculatum, mollem, tenerum ac fragilem, aquis innatantem ac iactatum. Ad singulos geniculorum articulos folia prodeunt longa, fœniculo similia, quam ob causam fœniculum aquaticum nominarunt herbarij. In geniculis fastigium versus tendentibus, & in summo plantæ vertice flores singulares emicant, longo & gracili nixi pediculo, in medio lutei, in ambitu candidis foliolis coronati, quibus decussis capitulum suboritur, vt in ranunculo tuberosum, gustus subacris. In alto vado fluminum cœnosorum, & pigrè labentium, qualis est Arar, prouenit: vnde extracta herba celerrimè flaccescit. *Forma.* *Locus.*

LIMONIVM. *CAP. XXI.*

Nomina VOD Græci λειμώνιον, Latini similiter Limonium vocant, inde dictum quod in paluſtribus pratis naſcatur, quaſi pratenſem herbam dicas. Plinius, betam ſilueſtrem nominari tradit. Galenus tamen ſe nullam betam ſylueſtrem vnquam nouiſſe ait, niſi quis pro ea lapathum accipiat. Limonium ſcribit Dioſcorides folia habere betæ ſimilia, tenuiora & longiora, decem aut plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſeminibus rubris refertum, guſtu adſtringentibus. Naſcitur in pratis & paluſtribus. A' Dioſcoride paulùm diſsidet Plinius. Eſt & beta ſylueſtris, inquit, quam limonium vocant, alij neuroides, multò minoribus, tenuioribúſque ac denſioribus foliis, vndecim ſæpè caulium. Minora folia dixit, Dioſcorides μακρότερα, id eſt, longiora, poſtrema verò verba corrupta ſunt. Legendum enim vndecim ſæpè, caule lilij ex Dioſcoride, vt voces vndecim ſæpè, ad folia præcedentia pertineant, & caulium

(Margin: Lib. 20. c. 8. Lib. 2. Ali. — Lib. 4. c. 16. — *Forma.* — *Locus.* — Lib. 21. c. 8.)

LIMONIVM, Matthioli.

LIMONIVM Alterum, Matthioli.

vox, ex caule lilij corrupta ſit. Naſcitur in pratis & paluſtribus Quam plantam ſeplaſiæ falsò Behen rubrum vocant, eam Matthiolus Dioſcoridis limoninm eſſe putat. Si quis enim, inquit, diligenter expenderit, eam inueniet notis omnibus limonium referre, cogetúrque fateri verum eſſe limonium, aut eius genus. Eſt enim herba foliis betæ tenuioribus & longioribus, decem & ſæpè pluribus: caulibus tenuibus, in quibus ſemen rubrum, quod guſtatum adſtringit. Præterea in pratis præſertim vliginoſis & paluſtribus prouenit. Iam verò experientia compertum eſt Behen hoc adulterinum iis præditum eſſe facultatibus ac viribus, quas Limonio tribuerunt Dioſcorides & Galenus. Idem Matthiolus alterum depinxit limonium, ſed non diſtinxit, nec monuit vtrum verius Dioſcoridis limonium repreſentet, vt eius verba declarant, quæ ſunt huiuſcemodi. Non temerè me facturum putaui, ſi pro vero limonio hîc eas plantas depictas exhiberem, quæ in Of-

(Margin: In cap. 16. lib. 4. — Ibidem.)

ficinis

ficinis Behen rubri nomẽ perperàm acceperunt, quod iam mihi persuasum sit eas planè Behen illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta est. Non inscite, inquit Pena, pratensi & maritimo recepto, scilicet primo nomen & notio Limonij conuenit. Folia enim eius sunt betæ nigræ magis affinia, semen copiosum, oblongum, ex cæruleo rufescens, flores purpurei, caules tenues radíxque rubescunt, magnitudine lapathi acuti, ad quod tota hæc planta accedit, & gustu subastringit, vnde pharmacopœi Behen rubrum nuncuparunt. Huic alterum prorsus simile idem Pena depinxit, sed multò minus, quod inter salebrosa litora & rupes montis Cetij, & alibi Narbonæ & Galloprouinciæ saxosis oritur frequens, & empetro seu fœniculo marino lubens se associat, foliis minoribus oleæ, aut myrti paribus, radici proximis, per humum sparsis: circum pedales caules & cauliculos graciles inflexos muscosis & cæruleis floribus superioris non dissimilibus onustos, folia longè minora, fœniculum marinum siue Empetrum satis expri-

LIMONIVM, Narbonense Paruum.

LIMONIVM, Aliud.

munt. Aliud limonium herbarij alij proponunt hîc etiam depictum, quòd foliis betam referat, & in riguis nascatur. Gignitur in locis riuulorum illapsu madentibus, natura tamen lapidosis & aridis: radice superiore crassa, nigra, sensim gracilescente, fibrata: foliis decem aut duodecim, betæ similibus, longioribus, costa per medium excurrente, crassis, carnosis, venosis, è viridi pallentibus: caule cubitali, læui, nudo, recto: flore in vertice copioso, luteo, senecioni simili, in pappos abeunte. Limonij semen tritum, inquit Dioscorides, & ex vino acetabuli mensura potum, dysentericis, cœliacísque prodest: rubra fœminarum profluuia sistit. Eadem planè Galenus tradit. Limonij fructum vtpotè acerbum, in vino exhibent cœliacis & dysentericis, hæmoptoicísque siue sanguinem spuentibus, iuuat & profluuium muliebre. Satis est oxybaphi mensura. Plinius quædam alia habet. Limonij folia ambustis vtilia, gustantia adstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & è radice cocta maculas vestium elui dicunt, item membranarum.

Vires. Ibid. Li.7.simpl. Lib.20.c.8.

GNAPHALION, *siue Linum Pratense, Tragi.* CAP. XXII.

Nomina

HERBARII plantam hâc linum pratense, seu lanam pratensem nominant, Germani *Mattenflachs*. Tragus Dioscoridis Gnaphalium esse indicat.

Lib.2.c.40.

Forma.

Caule est terete & enodi, inq; cacumine molli, tenero & candido tomento, gosipio ipso tenuiore & molliore emicante. Atq; hic est huius plantæ flos, hoc eius semen & fructus. Huius plantæ sanè elegans lanugo si in magna haberetur copia, textorio operi non inepta foret.

Locus.

In humectis pratis, & vilignosis vallibus prouenit.

TETRAPHYLLVM. CAP. XXIII.

TETRAPHYLLVM, Latinè Quadrifolium, hanc plantam vocant herbarij, quòd quatuor tantùm folia, nec plura habeat. Radice est parua & breui, subnigra, fibrata: caule quatuor digitos alto, rotundo, solido & duro: foliis quatuor helxinæ similibus, læuibus, venosis, prioribus duobus quæ maiora sunt & latiora, cauli proximè adhærentibus alarum modo: reliquis quæ minora sunt & angustiora, à caule veluti brachiato & bifido distantibus, longiusculo pediculo nixis, inter quæ nigrum tuberculum conspicitur, pediculos veluti disterminans. Gignitur in pratis montosis, vliginosis, & in

TETRAPHYLLVM.

QVADRIFOLIVM, *Phæum Penæ & Lobellij.*

quibus

quibus aqua stagnans & pigra residet. Prodit Iulio mense. Gustu planta ista valde astringit. Aliud Quadrifolium monstrant Pena & Lobellius, quod Phæum cognominant. E pratensium est genere, inquit Pena, quaternis, interdum quinis, adeòque septenis foliis Oxy Plinianæ non disparibus donata cernitur, sed colore Phæo, vel liuido, rubente: flores trifolij pratensis, candidi, reliquaq; non diuersa.

RANVNCVLVS. CAP. XXIIII.

ΒΑΤΡΑΧΙΟΝ Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. *Nomina* Apuleius Herbam sceleratam, vulgus herbariorum Pedem corui, & Pedem galli perperàm vocat, Galli *Grenoillette* & *Baßinet*, Germani *Hanenfuosz*, Itali *Ranunculo*, & *Pie coruino*, Hispani *Hierua belida*. Dicitur autem Batrachium siue Ranunculus, quòd limitibus humidis, opacísque marginibus ranarum more lætetur, aut quòd aquis vbi ranæ degunt, potißimùm gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequenter inueniuntur. Eadem de causa *Grenoillette* à Gallis nominatur: *Baßinet* verò à floribus, quòd vasis æneis tonstrinarum, in quibus barbas emolliunt, similes videantur colore ac figura. Hi ob pulchritudinem iam in coronamenta venêre, & à multis florum causa coluntur, effecítque cultura, vt qui in limitibus simplici foliorum compage flores oriantur, structili quodam densoq; foliorum stipatu nunc in hortis collucescant. Herba scelerata, eò quòd comesta noxia sit: vel, quòd magis arridet, quia validi sceleratiq; Fuchs.c. mendicantes sibi crura ac lacertos dilaniant, quò poßint impudentiùs stipem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari. Nostri herbarij, inquit Plinius, Strumeam vocant, quoniam medetur strumis & panis: vel ideò forsitan, Lib.25.c.13. quòd strumosa conspiciatur radice. Sunt qui vocent Agreste apium, seu apiastrū, quòd folio apium æmuletur: quamquam plures apiastrum pro mellyssophyllo vsurparunt. Dioscorides quatuor Ranunculi genera descripsit: sed diligentes herbarij plures notarunt differentias & varietates. *Genera.* Primum genus, inquit Dioscorides, Lib.2 c.171. coriandri foliis constat, latioribus, subalbidis, pinguibus: Ibidem. flore luteo, interdum purpureo: caule non crasso, cubitū alto: radice alba, parua, amara, multis capillamentis, ellebori modo fibrata. Nascitur iuxta fluenta. Secundum lanuginosius, longiori caule, pluribus foliorum incisuris, plurimum in Sardinia nascens, quàm acerrimum, quod siluestre apium appellant. Tertium minimum, odore graui, flore aureo. Quartum huic simile, flore lactei coloris. Galenus quoque quatuor Batrachij differentias Li.6.simpl. agnoscit. Plinius in totidem genera Batrachiū Li.26.ca.13. distinxit, vt ex Dioscoride transcripsisse videatur. Ranunculum, inquit, vocamus quem Græci Batrachium. *Forma.* Genera eius quatuor: Vnum pinguioribus quàm coriandri foliis, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule alto (vulgata exemplaria habent albo) gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius (Dioscorides habet lanuginosius, Oribasius γονατωδέστερον, idest, magis geniculatum) pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium minimū

RANVNCVLVS, I. Matthioli.

est,graui odore,flore aureo. Quartum simile huic,flore luteo:sic enim legimus in vulgatis codicibus. Emendati,Dioscorides, Oribasius habent lacteo. Cæterùm id Ranunculi genus quod copiosissimum in Sardinia nascitur, ob id Sardoa herba

In Thyrsi. dicta,vnde Vergilius:

RANVNCVLVS
II. Matthioli.

RANVNCVLVS
III. Matthioli.

Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

A plerisque apium risus nominatur, quòd qui ipsam ederint tanquam præ lætitia ridentes intereant. Sed res aliter habet: hæc enim herba neruos contrahit eorum qui ipsa vescuntur, rictúque ora diducit,vt cùm moriuntur, veluti ridentium specie pereant, quod Salustius confirmat his verbis. In Sardinia quædam herba nascitur,quæ Sardoa dicitur, agresti apio simi-

Li.6. c.14. lis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit,& quasi ridentes interimit. Dioscorides etiam alibi Sardoniam Ranunculi genus esse scribit,quę vescentibus mentem adimit,& quadam neruorum distentione labia in rictũ contrahit,vt risus speciem prębeant à qua quidem affectione de Sardonio risu adagium in vulgus infausto omine manauit. His quintum Ranunculi genus addidit Matthiolus,quod foliis quidem primo Ranunculo proximis prouenit,sed inter permultas quibus nititur radices, vnam habet tuberosam, nucis iuglandis magnitudine, rapi modo albicantem, acrem & exulcerantem,qua per hyemem arescentibus iam foliis vtuntur quidam cùm partẽ aliquam exul-

In hist. pl. cap.57. cerare volunt. Fuchsius quatuor itidem Ranunculi genera assignat, sed aliter distinguit. Primum genus duplex est: huius enim generis Ranunculus quidam siluestris est, cuius iterum duę sunt differentię. Vnus enim luteos flores

Lib.3. c. 72. profert,hîc depictus. Alter purpureos.Prior ille Ranũculus est Auricomus Dodonęi,cui folia tribuit fere rotũda,multùm incisa, in fusco viridia,maculis in medio latiusculis, nigricantibus notata: flores aureo & perpulchro colore nitentes. In pratis & vliginosis agris crescit.

Ibid. ca.57. Quidam hortensis, qui nisi cultura accedat prouenire haud solet. Hic itidem duplex est: Vnus qui simplici florum textura constat. Alter multiplicem foliorum in floribus compagem habet,hîc quoque appictus, & Ranun-

Ibidem. culus albus prior siue echinatus à Dodonęo dictus: caulibus est candicantibus, lęuibus, in quibus folia itidem candicantia, profundiùs incisa, pręcipuè quæ circa cauliũ fastigia sunt, coriandri foliis haud dissimilia: flores in luteo pallidi,deinde semina ferè rotunda, cõpressa,

echinata:

echinata: radix fibrata. Iisdem in locis quibus Ranunculus Auricomus prouenit. Secundum Ranunculi genus est Fuchsio, quod à foliorum similitudine, quam cum apij foliis obtinet, à nonnullis σέλινον ἄγριον, idest, apium siluestre, siue apium risus nominatur. Tertium genus exiguum, quod Dodonæus Batrachium Apulei vocat. Lib.3.ca.73.

RANVNCVLVS IIII. Matth.

RANVNCVLVS V. Matth.

RANVNCVLVS VI. Matthioli.

RANVNCVLVS I. Siluestris, Fuchs. Auricomus, Dodon.

Palmi

Ranunculus hortensis I. Fuchs. Albus prior, siue Echinatus, Dod.

Palmi vnius aut duorum altitudine crescit:crebris foliorum incisuris:floribus luteis,venustis: semine in rotundis capitulis:radice alba,rotunda,paruo napo simili,interdum nucis iuglandis magnitudine, infernè fibrata. Quartum genus Fuchsij etiam minimum est, duûm generum: vnum quidem lacteo flore,id quod à Dioscoride pingitur: alterum luteo. Prius genus folia profert tria incisa,cæterorum Ranunculorum modo,inter quæ flores eminent pallidi, aut lactei coloris:radix est gracilis, obliqua, infernè fibras producens, quibus in terram defigitur. Alterum genus floribus luteis differt. Vtrûque Ranunculum paruum siue nemorensem vocat Dodonæus. Crescunt in nemoribus, fossis, locísque vmbrosis & humidis. Sunt & alia Ranunculorum genera à Dalechampio obseruata. Ranunculus scilicet montanus albus, radicibus quamplurimis, teneris, carnosis, albicantibus: foliis longo pediculo innixis,Batrachio vulgari similibus,sed minimè hirsutis: caulibus multis, propemodùm cubitalibus, cauis: flore lacteo, emicantibus ex medio croceis apicibus: fructu asparago nascenti simili, in quo semen. In riuis frigidorum montium prouenit. Ranunculus alius purpureus cognominatus radicem habet innumeris fibris capillatam:folium oblongum,latum,crassum,apij,coriandríve modo, in summo diuisum,quale cernitur in Sardonia herba,aut in eo Ranunculo, quem à Dodonæo

Lib.3. c.72.

Ranunculus, IIII. Fuchs. lacteus. Ranunc. albus nemorensis, Dod.

Ranunculus, IIII. Fuchs. luteus. Ranunc. luteus nemorensis, Dod.

Echinatum

RANVNCVLVS *Montanus albus.*

Echinatum vocari diximus : caule eſt cubitali, rotũdo,paucis ramis ſurculoſo:flore purpureo, aſpectu pulcherrimo, non foliolis quinq; tantùm conſtante cæterorum Ranunculorũ modo, ſed numeroſis , oblongo floris priuſquam aperiatur,& faſtigiato quaſi alabaſtro.In cœnoſis & vliginoſis locis naſcitur : raráque eſt hæc planta,nec multis adhuc viſa aut cognita. Item aliud genus latifolium nuncupatum foliorum peculiarem figuram hanc habet,quod aliorum modo ea inciſa non ſunt, nec laciniata , nec ſinuoſa,ſed ſubrotunda marginibus tantùm diſſectis. Cæterùm idem florum color, iidem natales,eadem vis quæ aliis Ranũculis.Poſtremus eiuſdem Ranunculus eſt , qui hederaceus cognominatur,cauliculis multis , humi iacẽtibus & ſerpentibus,rotundis,radiculas exiles & prætenues, è nodulis quibuſdam emittentibus , foliis multis,paruulis, hederæ ſimilibus:quamobrem hederaceum vocarunt , atra macula notatis,pediculis breuiſsimis, ad quorum exortum floris conceptus emergit , granulis tuberoſus, oblongus:flore luteo , Ranunculis aliis ſimili. Sapore acer eſt & feruidus. Naſcitur in riuulis, & fluentis fonticulorum , locis ſabuloſis & macris. Dodonæus libro de deleteriis Ranunculorum genera aliter diſtinxit & deſcripſit.Ranunculus,inquit, alius eſt hortenſis, alij ſilueſtres. Horum nonnulli ſunt vulgares , alij externi. Ranunculos hortenſes duos pinxit, vnum Cap. I.

RANVNCVLVS *Hederaceus, Dalechampij.*

RANVNCVLVS *Hortenſis prior, Dodonæi.*

duntaxat

duntaxat descripsit his ferè verbis. Ranunculus hortensis folia promit in particulas aliquot dissecta, sæpiùs specie trifolij, nonnunquam quinquefolij, per margines rariùs crenata, saturatè virentia, in quibus quandoque maculæ quædã inalbicant: caules rotũdi, leniter hirsuti parùm reclinantur, radiculas emittentes quibus humi sese affigant. Ij ad dodrantalem aut paulò ampliorẽ assurgunt altitudinem, ferentes in fastigiis flosculos quinquefolij, luteo auri colore splendentes, staminibus aliquot exiguis, eiusdem coloris, medium sepientibus orbiculum, qui auctior factus semina in globum confarcta continet, ex quibus componitur: radices tenues, fibratæ candicant. Is ad quartum Matthioli videtur accedere. Locis vmbrosis, & nonnihil humentibus, non prorsus aridis, secus vias, & in locis hortorum incultis sponte exit. In pratis quoque & non rarò iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantùm gignatur, hortensis dicitur, sed quòd ferè præ cæteris hortis sit familiarior, atque in his creberrimè gramini permistus reperiatur, vbi & eius flosculi quandoque multiplicatis visuntur foliis. Maio deinde seriùs multò vigent flores. Ranunculi siluestris primi caules sunt rotũdi, læues, crassi, interius vacui, in alas diuisi, folia in longis, crassis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus incisa: flosculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortensis, atque inde capitula primùm erumpentis myacanthæ asparagi cacumen æmulantia: radices candidæ, multis fibris capillatæ. Tota stirps dilutè virenti resplendet colore. In palustribus & iuxta riuulos, non rarò in scrobibus ac fossis aquas habentibus, aliisq; similibus locis exoritur. Ranunculi palustris nomine Dodonæus in Historia stirp. depinxit. Est Apiũ risus Fuchsij, secundum genus Ranunculi siluestris, Ranunculus palustris rotundiore folio Lobellij. Vel idem est, vel proximè ad tertiũ Matthioli Ranunculum accedit. Siluestris secundus caulibus ac foliis est non perinde læuibus, obscuriùs omninò virentibus, & nõ rarò ex puniceo colore nigricantibus, nonnihil quoque hirsutis ac lanuginosis, sed læuissimè: folia in quinque instar pentaphylli, sed tamen dissimiles, latiores easque laciniosas partes profundioribus sectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem accrescunt altitudinem: flores auri colore elegãtes, forma & magnitudine hortẽsis, semen ferentia capitula vti hortensis: radices fibratæ, è quarum capitibus nerui subinde obliqui quibus propagatur. In pratis

RANVNCVLVS Hortensis alter, Dodonæi.

RANVNCVLVS Illyricus.

Lib.3.c.72.

pratis reperitur, locis paulò ab ipsis scrobibus aut fossis remotis, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Hortensis est primus Fuchsij, flore multiplici, polyanthemos, idest, multiflorus à Lobellio dictus. Tertio Ranunculo siluestri, quem Aruensem nominant, minora ac teneriora sunt folia, sed magis ac variè dissecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallentes, quibus subnascitur non asparagi cacumini similis orbiculus, sed latum, asperum & pungens capitulum, ex aliquot cõgestum seminibus maiusculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus spinis obsitis: radix candidis quoque & capillaceis fibris constat. In aruis plerumq;, locis alsiosis, vbi humidius solum, gignitur. In Historia stirpium Dodonæus Ranunculum album siue Echinatũ vocauit, quem modò depinximus. Fuchsio est hortensis primus, simplici flore. Externorũ Ranunculorum vnus est Illyricus cognominatus, qui cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga, plurimis fissa incisuris, vt vtraque subcandida, & quadam tenui lanugine vestita: flores luteolos, pallidiores quàm Auricomi Ranunculi, semina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis, aut oblõgiusculis & paruis bulbis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis, flores seminaq; producit. Hunc Ranũculum cum secundi Dioscoridis descriptione conuenire censet. Est enim χνοωδέστερος, idest, lanuginosior, & μακροκαυλότερος, idest, longiore caule, & ἐντομὰς ἔχων πλείους τῶν φύλλων, idest, foliorum incisuras cõplures, plerumq; in Sardinia nascens. Verisimile enim est, nõ modò in Illyrico, verùm in Sardinia quoque reperiri: vtraque enim regio Mediterranei maris vndis alluitur. Secundus Ranunculus externus à Dodonæo non pictus, folia habet oblonga, angusta, nequaquã fissa, sed graminis aut tritici æmula, è diluto & albicante cæruleo colore virentia: cauliculi breuiores palmum aut sesquipedem tantùm alti: folia seminaq; vti Illyrici, sed radices multis tenuibus confibratæ. Circa Narbonam in pratis reperiri fertur, inquit Dodonæus, fortasse veteribus incognitus. Ranunculus gramineus dici potest. Tertius externus Ranunculus est Lusitanicus, reliquis humilior, foliis exit latis, venosis, læuibus, relucẽtibus, minimè diuisis, margine tantùm aliquantulum incisis, pediculis ab ipsis radicibus palmaribus absque adnatis, in quorum singulis flos vnicus, luteo auri colore resplen-

RANVNCVLVS *Lusitanicus.*

RANVNCVLVS *Flore globoso.*

dens,odoratus,maior & foliosior quàm aliorum,staminibus in medio concoloribus,inter quæ capitulum emicat:pro radicibus multa quasi granula veluti Illyrico Ranũculo,quæ tamen pictura non ostendit.Nihil habet,inquit Lobellius, cum Ranunculis commune, præter semina racemosa & luteos flores. In Lusitaniæ & Beticæ Hispaniæ montibus viret,floretque hybernis mensibus, ac non rarò ipsa bruma. Ranunculum externum quartum numero, nõ pictura,albo flore simplici posuit Dodonęus,quẽ pro Aconito albo describemus libro de Venenatis. Quintus Ranunculus externus globosi floris,foliis,caulibus, radicibus satis secundum siluestrium refert,flos quoque eius aurei coloris,verùm maior, pluriúmque foliorum,qui nõ totus panditur,sed in globuli odoris valde iucundi formam collectus,nascenti quodammodo similis viget. Proferunt hunc Heluetiorum montes,præsertim is quem fractũ vocant.Gesnerus ait Trollium florem vulgò dici.Lobellij Ranunculus montanus Alpinus glomeratus, Ostensis vallis , Mindenensium , Aruerniæ, Germaniæ & Heluetiorum montium amans. Ranunculus tuberosus Apuleij Batrachium dicitur, quod Apuleius ab aliis separauit, & peculiariter Batrachium appellauit. Vulgò Rapum D.Antonij appellant. Variè dissectis , latis,ac virentibus est foliis:cauliculis palmũ aut duos palmos altis, flosculis auri colore splendentibus,semine in capitulis aspero , hortẽsem satis refert,sed radix instar rotũdi globuli, paruo exiguoq; rapo similis, ex qua tenues , graciléśq; dependent fibræ. Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis. Nascitur in Anglia maior, vbi rapum in maiorem excrescit quantitatem. Non minùs autem huius acris,quàm aliorum vis & facultas. Vsus est præcipuè rapi , quòd pleriq; pestilenti bubone correptis cum sale contusum statim initio aut femori aut brachio infra videlicet affectum locum admouent,ita virus & morbi malignitatem ad partem ignobiliorem attrahentes. Exulcerat enim & vesicas mox excitat, cuicumq; corporis parti fuerit applicatũ. Apuleius,si lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro luna decrescente,cùm erit signum Tauri vel Scorpionis parte prima,mox sanabitur. Itẽ, herbam Batrachiũ tusam cum sua radice mixto aceto impones his,qui habẽt cicatrices nigras, exedit eas , & similem corpori reliquo reddit colorem. His adde Ranunculum Constantinopolitanũ Clusij,qui pedalem habet caulem, in duos

RANVNCVLVS *Tuberosus.*

RANVNCVLVS *Constantinopolitanus,Clus.*

Lib. stirp. Hispanic.

in duos aut plures ramos diuisum, quorum extremis insident: flores magni, multipliciq; foliorum glomo constantes, vt in Ranunculo vulgari tuberoso: flore multiplici, sed pulcherrimo, cocci colore rubentes, folia circa radicem quina aut sena, diluto virore nitentia, media forma inter palustris & Echinati ranunculorũ folia: quæ verò per caulem sparsa sunt, minora, nec adeò incisa, nec admodùm frequentia: multæ illi radices simul congestæ, Lusitanici ranunculi & asphodeli radicibus persimiles, flauescentes. Huic Ranunculo Constantinopolitani cognomen dedit, quòd in quibusdam hortis Constantinopoli inueniri audierit. Sunt & alij apud Dodonæum & Lobellium Ranunculi. Ranunculus niueus Polyanthes, pulcherrima exoticæ elegantię planta, inquit Lobellius, quę flores lętos, multiplici fœtu & prouentu in Belgij hortis Maio mẽse dat. Folia & ortus Ranũculi albi aconiti facie. Flammeus Ranunculus aquaticus angustifolius, Flammula vulgi, Belgarũ *Egelkoolen*, prorsus eadem videtur esse quæ Flãmula aquatica infrà picta & descripta, & à Dodonæo in Historia stirpium. Hoc docet eadem nomenclatura, eadem delineatio illic posita, & in Purgantium Historia: ea solùm varietate differunt, quòd postrema Dodonæi, folia non serrata, prima serrata habet, iisdem natalibus & riuulis. Ranunculus nemorosus, Ranunculus quartus Fuchsij lacteus & luteus hìc ex eodem Fuchsio appicti, à Dodonæo in Purgantiũ Historia pro quinta & sexta specie anemones. Id quod etiam monuimus, in libro de iis quæ flore placent, ca. De Anemone. Frequens herba hæc est in montibus Diuæ Mariæ à Monteserrato, & circumuicinis partibus, ad montium radices, iuxta arbusta, & querceta. Herba itaque est cubitalis, vt plurimùm. Radix ei subest, rotunda, bulbacea, exigua, candida, pluribus inuolucris croco similibus, contecta, ex qua aliæ radiculæ albæ, crassæ aliquantulum, veluti capillamenta dependent. Folia ex radice prodeunt, longa, stricta, à longo pedunculo dependentia, læuia, fractu contumacia, neruata & in acutum tendẽtia, longitudine palmi vnius, latitudine verò transuersi vnius digiti, palmæ folium in modo substantiæ, & contumacia fracturæ, imitantia. Caulem habet cubitalem ferè semper, tenacem, solidum, rotundum, in quo folia minora sunt. In summo caulis flores existunt ex quinque foliolis cõstructi, in medio muscosi, forma, figuraq; similes ranunculis. Floret Aprili, & Maio. Semen habet candidũ, magnitudine milij. In radicibus sapor

RANVNCVLVS Niueus, Polyanthes, Lobell.

RANVNCVLVS Flammeus Aquaticus, angustifolius, Lob.

Ranunculus Phœniceus, Myconi.

Ranunculus Purpureus.

cum multa humiditate acris est, sed in foliis maior, vt vix ranunculis cedat. Planta veteribus interdicta, inter Ranunculi tamen genera videtur collocanda, ex sapore, forma florum, & radicum. Quãquam folium diuersum esse ab aliis ranũculis appareat. Ego Ranunculũ Phœniceum semper vocaui, ob similitudinem quam cum palmæ foliis obtinet, & ranunculi saporem. Vt vulgaribus vocetur nondum scio. Ad eadem præstare videtur, ad quæ ranunculus, minoris tamen est efficaciæ.

RANVNCVLVS Latifolius.

Rara inuẽtu, hîc tamẽ frequẽtissima. Omnium

Temper. & Vires. Ranunculorũ temperamentũ calidũ vehementer, siccumq; est vsq; ad quartũ gradũ: præcipuè apiũ risus omniũ calidissimum. Folia, flores &

Li.2.ca.171. cauliculi recẽtes, inquit Dioscorides, illitu exulcerãt, & crustas nõ sine dolore gignũt: quare vngues scabros extricãt, scabiẽ eximũt, stigmata delent: formicãtes verrucas & pensiles, alopeciasq; paulisper illita tollũt. Tepente decocto perniones fouẽtur. Sicca radix tritaq; sternutamẽta ciet naribus admota: dentium dolorẽ appensa leuat,

Li.6.simpl. ipsos tamẽ frãgit. Eadẽ Galenus tradit. Batrachia omnia vehemẽter acrẽ qualitatẽ possident, adeò vt cũ dolore exulcerent: hac ratione si moderatè ac cõuenienter vtare, psoras & lepras excoriãt, & vngues diuellũt, leprosis stigmata digerũt, acrochordonas & myrmecias detrahũt. Quin & alopecias iuuãt pauco tẽpore admota. Nã si diutiùs inhæreãt, nõ excoriatur solũ ipsa cutis, sed & in crustã vritur. Atq; hæc omnia caulis & foliorũ sunt opera, si imponas virẽtia. Porrò radix arefacta sternutationẽ prouocat, similiter aliis quæ valẽter desiccãt. Sed & dentes dolẽtes iuuat, vt & frãgat eos valẽti, scilicet exsiccatione: & vt semel dicam,

calida

calida ſiccaq; valde eſt tũ radix,tum vniuerſa herba. Eadẽ Plinius quoq; de ranũculorũ vſu & effectu tradidit. Omnibus vis cauſtica,ſi cruda folia imponãtur, puſtulaſq;,vt ignis,faciunt. Ideò ad lepras & pſoras eis vtũtur, & ad tollẽda ſtigmata, cauſticiſq; omnibus miſcẽt. Alopeciis imponũt,celeriter remouẽtes. Radix in dolore cõmanducata diutius,rumpit dẽtes. Eadem ſicca conciſa,ſternutamentũ facit. Noſtri herbarij Strumeam vocãt,quoniã medetur ſtrumis & panis, parte in fumo ſuſpenſa,credúntque ea rurſus ſata rebellare, quę curauerint,vitia. Hæc Plinius. Li.25. ca.13.

LINGVA, Plinij.

LINGVA PLINII. CAP. XXV.

D Ranunculorũ genera accedere videtur plãta hîc depicta,quę Plinij Lingua ſiue Lingulaca(vtroq; enim modo apud eum legitur)videtur eſſe. *Nomina* Li.24. c.19. & li.25.c.11. *Forma.* Radice eſt nigra,craſſa, arũdinis modo geniculata, denſiſsimis fibris capillata:caulibus rotũdis,cubitalibus : foliis lõgis, anguſtis,acuminatis, figura Linguam exertã referentibus , venoſis , per interualla caules ambientibus, ſaporis acris & amari : flore Ranunculi , aureo , quinque foliolis conſtante: fructu granuloſo,aſparagorum capiti ſimili. *Locus.* Li.24. c.19. Circa fontes cum chryſanthemo aquatico prouenit. *Vires.* Li.25. ca.11. Radix eius combuſta, inquit Plinius , & trita cum adipe ſuis(adiicitur vt nigra ſit & ſterilis) alopecias emendat vngentium in ſole. Quæ alio in loco repetit:Lingulaca circa fontes naſcens cuius radix admiſta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoque excipitur , vt eius ſit ſuis, quæ nunquam peperit. Sol deinde plurimùm confert illitæ. Planta alia Dalechampio. Lingua maior vocatur,quæ propè amnium ripas naſcitur,locis quidem ſabuloſis,ſed inuecto limo veluti ſtercoratis & pinguibus,caule ſingulari,anguloſo,intus cauo,ſex aut ſeptẽ pedes alto , craſſitiæ pollicis,radice vnica,veluti geniculata , interdum craſsitudine cubiti , obliqua , radiculis multis fibrata,cãdidis,teneris,per interualla naſcẽtibus,guſtu ſubamaris, & aromaticũ nõnihil, cũ mãduntur,ſpirantibus:foliis numeroſis,ſalici vel nerio ſimilibus, venoſis , elata & media intercurrente coſta diuiſis , octo digitos longis, in ambitu crenatis,eleganter caulẽ torũ ab imo ad ſummũ thyrſi modo veſtiẽtibus,ſparſim hinc illinc nullo ordine,tãquã è tuberculis quibuſdã, prodeũtibus,ſaporis amari & ſubacris : flore in extremo caule copioſo,luteo,ſenecioni,aut herbæ,quã Officinæ D.Iacobi vocãt,ſimili , inodoro.Plãtæ ſapor oſtẽdit facultatis eſſe abſtergẽtis, & ad expediẽdas obſtructiones efficacis.Particulatim eius dotes & vires nullus herbariorum,ꝙ ſciam, adhuc memoriæ prodidit.

LINGVA Maior, Dalech.

HYDROPIPER Lanceolatum. CAP. XXVI.

Nomina

ADscribi etiam ranunculorum generibus poteſt planta hîc depicta, quæ à ſemine feruidiſsimi guſtus natalibúſque & foliorum figura Hydropiper Lanceolatum ab herbariis nuncupatur. *Forma.* Radicibus nititur multis, breuibus, candidis, tenuibus, congeſtis: foliis multis plantagini aquaticæ ſimilibus, aut terreſtri quam Officinæ Lanceolatã vocant, anguſtioribus, breuioribus: caule quadrato, virgato, pedali, infernè rubẽte, in ramulos aliquot diuiſo: flore Ranunculi, aureo, capitulo paruo, veluti granulis tuberoſo in quo ſemen acerrimi guſtus. Hanc plantam Pena nomine pumili Ranunculi gramineis foliis, & geniculati videtur depinxiſſe.

HYDROPIPER. CAP. XXVII.

Nomina ὙΔΡΩΠΕΠΕΡΙ à locis in quibus naſcitur, & Piperis ſapore quem præ ſe fert, quaſi dixeris Piper aquaticum, appellatum fuiſſe teſtis eſt Galenus. *Li.8. ſimpl.* Latinè quoque Hydropiper & Piper aquaticum, Gallicè *Poyure aquatic*, & *Curage*, Italicè *Hidropepe*, & *Pepe aquatico*, Germanicè *Vuaſſerpfeffer*, & *Muckenkraut*, quaſi herba muſcarum quod muſcæ vehementer ab ea abhorreant: neque enim id quod ſucco eius aſperſum eſt attingunt. *Forma.* Dioſcorides ſcribit Hydropiper caulem edere geniculatum, ſolidum multis alis concauum, folia menthæ, maiora, teneriora, candidioraq́; ſapore acria, quemadmodum Piper, non tamen aromatici odoris: fructum acrem in ſurculis paruis enaſcentem propè folia, cohærentem & racemoſum: radicem paruam, nullius in medicina vſus. Hanc deſcriptionem in nullam plantam veriùs competere autumant omnes ferè periti herbarij, quam in eam quæ Perſicaria non maculoſa & Perſicaria vrens vulgò nominatur, vt ab ea diſtinguatur cuius folia nigris maculis aſperſa ſunt. *Cord. in 2. Dioſcor. Dod. lib. 5. ca. 67. & li. de florib. Matthi. in ca. 155. lib. 2. Dioſcor.* Illa enim foliis eſt menthæ conſimilibus, maioribus tantùm, hoc eſt, longioribus, tenerioribus, candidioribus, quæ meram Piperis acrimoniam reſipiunt, citra vllam odoris gratiam: caule eſt admodùm geniculato, duro, alis concauo, è cuius adnatis rufum ſemen prodit racematim congeſtum, & quadam ſerie cohærens, acri admodum guſtu, vt linguam vehementer vellicet. *Locus.* Accedunt natales: nam propè ſtagnantes aquas hæc planta vireſcit: his adde etiam facultates. *Lib. 2. c. 101.* Cordus Cratęogonum vocat. Ruellius probare nititur legitimum Hydropiper eſſe, quod Officinæ Eupatoriũ falsò nominant. At Eupatoriũ

HYDROPIPER, Matth.

iſtud foliis eſt cannabinis,duris,hirſutis, amaro guſtu,non acri, id eſt,piperis,adeò odoratis,vt eam ob cauſam viribus maximis pręſtare exiſtimetur,cùm hydropiper Dioſcoridis folia ferat menthæ maiora, molliora candidiora, guſtu piperis,acri,ſine vlla odoris gratia. Prætereà hydropiperis caulis eſt geniculatus, ſolidus, in foliorum & ramulorum exortu alis multis concauus:ſemine acri in ramuſculis propè folia racematim cohærente,Pſeudo eupatorio verò quod poſthac ſuo loco nos indicabimus caulis eſt procerus,minimè geniculatus, in cuius ramulis nullum iuxta folia ſemen racematim cohæret, ſed in cacumine flores fert ſubrubentes, qui diuiſi,muſcarij ſpecie,ſilueſtris origani modo per maturitatem in pappos euaneſcũt, è quibus ſemen amarum totius plantæ ſapore,non aere,etiam ſi Ruellius id aſſeueret. Quod ſi eupatorium iſtud iuxta reſides aquas, aut tardo fluxu repentes naſci conſpexerit, non propterea hydropiper fuerit, cùm aliæ omnes notæ reclament. Sunt alij herbarij qui aliud hydropiper oſtendunt,id nimirum quod Chryſanthemum aquaticum quidam vocant.Dodonæus Pſeudoeupatorium fœminam. Sed id duplex, vnum quod folia in tria,quinque, ſex diuiſa fert digitorum modo,alterum quod ſimplicia & minimè diuiſa habet,vt ex vtriuſque pictura perſpicere licet.Cętera in vtroq; paria ſunt,quod ad radicem,caules,foliorum figuram,florem,ſemen attinet. Sunt etenim radice parua & breui, geniculata,fibrata, nigricante,inutili: *Forma.* caulibus multis,cubitalibus, geniculatis, ſubhirſutis, ſolidis, non cauis, quadratis,

HYDROPIPER Alterum, Dalechampij.

HYDROPIPER Pſeudo-eupatorium fœmina, Dodo.

virgatis,in alas multas ſeſe explicantibus: foliis menthæ,maioribus, tactu mollioribus,pallidiùs virentibus, aromaticum nihil olentibus, guſtu piperis,acri, fructu quoque acri, corymbo ſimili, aut chamæmeli capitulo, luteo,ſurculis paruis euecto, qui ex alarum ſinu prope folia eriguntur,foliolis inſidente ſtellatim radiatis aſteris modo: ſemen oblongum eſt,anguloſum, quatuor præfixis pilis,villoſum, aſperis & tenacibus,contrectantium manui, & mandentium palato inhæreſcentibus,mordaci ſcabritie. Gignitur vtrumque prope aquas vel in aquis ipſis ſtagnan- *Locus.*

HYDROPIPER Aliud, Dalechampij.

tibus, vel in riuis leniter fluentibus. Sed historiæ Dioſcoridis quædam ſupradictorum repugnare videntur, quòd propè caulis folia fructus earum plantarum, quas hîc pinximus, non naſcatur, quòd racemoſus non ſit, quòd piperis acrimonia linguam non vellicet. Sed ſunt qui in Dioſcoride legant, καρπὸν δὲ ἔχει ἐπὶ κλωναρίων μικρῶν ἐκφυομένων παρὰ τὰ φύλλα, non ἐκφυόμενον, vt hæc vox ad ſurculos ſiue ramulos fructum ſuſtinentes non ad fructum ipſum referatur. Præterea an ſurculorum, an caulis folia hîc intelligantur, Dioſcorides non expreſsit, fructus quidem iuxta ſua ſiue ſurculorum folia orbiculatim ipſum ambientia prodit. Quantum ad racemoſum fructum attinet, reſpōdent in Dioſcoride βοστρυχώδη legendum, pro βοτρυώδη, facilémque fuiſſe hunc lapſum, in magna nominum ſimilitudine, βοστρύχους autem ſiue βόστρυχας dixerunt veteres cincinnos, ſeu comptam cæſariem & capillos mulierum, quos repręſentant pili illi exiles qui in ſeminum hydropiperis vertice eminent, cui notæ exprimēdæ βοστρυχώδους vox maximè conueniat. Sed ſi quis hanc emendationem non approbet, ne ea quidem ſe egere aiunt, cùm vtriuſque hydropiperis fructus maturus inæqualibus pilorum ordinibus in figuram racemi oblōgam faſtigietur, & deſinat. Iam verò fructum hunc acrem eſſe, ſaporiſq; piperi ſimilis, nemo qui guſtauerit inficiabitur. Sed nec parem piperis acrimoniā in eo Dioſcorides requirit, nec Galenus, qui nō tam calidum eſſe quàm piper apertè dicit. At ſi vtraque hæc planta poſtremò deſcripta eorum iudicio verum ſit hydropiper, quænam fuerit veteribus perſicaria illa non maculoſa? Cratæogonum illi eſſe arbitrantur. Qua de re non eſt hîc dicendi locus. Nunc de hydropiperis viribus tractandum. Folia cum fructu illita, auctore Dioſcoride, tumores veteréſque duritias diſcutiendi, & ſugillata delendi vim habent. Siccata eadem & contuſa pro pipere ſali & obſoniis admiſcentur. Galenus eadem tradit. Hydropiper non vſque adeò calidum eſt quàm piper, attamen ipſa herba viridis cataplaſmatis modo impoſita, ſugillata & tumores induratos digerit. Perſicaria non maculoſa multorum hydropiper, recens & viridis, inquit Matthiolus, ſternitur commodè in thalamis pulicibus necandis, & poſtero die eiicitur. Suillæ carnes ſalſæ circunducta herba præſeruantur à vermibus. Ideóque ſuccus eius ad vermiculoſas aures maximè facit. Plinius hydropiperis herbæ non meminit: nam alia eſt apud ipſum herba piperitis ſiue ſiliquaſtrum, de qua ſuo loco diximus.

Vires. *Lib. 2. c. 155.* *Lib. 8. ſim.* *In cap. 155. lib. 2.* *Lib. 20. c. 17*

PERSICARIA. *CAP. XXVIII.*

Nomina *Forma*

A RECENTIORIBVS herbariis perſicaria dicitur à perſicæ foliorum ſimilitudine, Gallicè *Perſicaire*, Germanicè *Perſichkraut.* Caulibus, foliis, floribus, ſemine hydropiperi, id eſt, perſicariæ non maculoſæ ſimillima eſt. Caules enim habet rotundos, geniculatos, folia perſicæ aut ſalicis, ſed ſæpè latiora & nigriora quàm hydropiperis, macula in medio nigra, qua nota apertiſsimè ab hydropipere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentiùs

PERSICARIA Matthioli.

PERSICARIA Pusilla Lobellij.

frequentiùs purpurascentes : semen nigrum, radix fibrata. Reperitur similibus,& *Locus.*
sæpè iisdem quibus hydropiper locis, floretq; eodem tempore Sapore acris nō est,
sed subacidum quippiam resipit, quare frigido siccoq; est temperamento. Ob id *Tempor.*
inflammationibus incipientibus,& recentibus vulneribus fertur prodesse imposi- *& Vires*
ta. Sunt qui velint hanc persicariam Plinij plumbaginem esse, propter eas quæ in
foliis conspiciuntur plumbei coloris notas.Sed Plinius plumbaginem non à colo-
re,sed ab effectu nomē habere vult,quòd videlicet plumbo oculorum affectui me-
deatur.Nascitur,inquit,vulgò molybdæna,idest,plumbago,etiam in aruo,folio la- Lib.25.c.15.
pathi,crassa radice,hispida. Hac commanducata si oculus subinde illinatur,plum-
bum,quod est genus vitij,ex oculo tollitur. Huc adducemus ex Lobellio Persicariā
aliam pusillam repentem, quam ait Antuerpiani agri glareosis sabulosisq; vdis qua-
druplò minorem humi repere, flosculis aliàs candidis, aliàs purpurantibus, reli-
qua facie similem.

FLAMMVLA AQVATICA.
CAP. XXIX.

AB HERBARIIS flammula appellata est, quòd flammæ, siue ignis *Nomina*
modo vrat, Gallicè *flammule aquatique*, vel, *Herbe de feu*, Germanicè *Egel* Dodo. lib.
kolen, quòd oues eam depastæ, inflammatione & vlceratione hepatis 3.cap.75.
vexantur, quam Germani *Egel* vocant. A' Lobellio Ranunculus aqua-
tilis, angustifolius serratus dicitur. Caules habet rubescētes, cauos, frequenter geni- *Forma.*
culatos, in quibus folia angusta, salicis foliis ferè similia, tamen longiora, & in am-
bitu parùm crenata, præsertim ea quæ in inferiore caulium parte sunt: flores lu-
teos siue aureos, in medio subhirsutos, figura & colore ranunculi auricomi flori-
bus prorsus similes: capitula item similia, radicem fibratam. In pratis locísque *Locus.*
aliis

Vires.

FLAMMVLA *Aquatica.*

aliis vliginosis, & in aquis stagnantibus prouenit. Maio mense floret, nec ita multò pòst semen profert, vrit & vlcerat, temperieque calida & sicca est ad tertium vsque gradum, hominibus, cæterisque animantibus noxia. Describitur huic eadem aut valde affinis Cap. de Ranunculis, flammula vulgi Ranunculus flammeus aquatilis angustifolius.

PHV SILVESTRE.
CAP. XXX.

Lib.3.c.17.

Nomina

PHV SILVESTRE à Dodonæo & cæteris herbariis dicitur, vt differat à Phu hortensi, de quo in Libro De Odoratis, Latinè valeriana siluestris. Cuius duo

Genera

sunt genera. Valeriana siluestris maior, *Grande Valeriane sauuage*, Germanicè *Vuildbaldrian.* Phu paruum Matthioli. Valeriana siluestri sminor, Gallicè *petite Valeriane sauuage.* Phu minimum Matthioli. Illa Phu

Forma.

hortensi haud absimilis, caules habet rotundos, cauos, geniculatos: folia alis expansis similia constant foliolis multis aduerso situ oppositis, similibus Valerianę hortensis foliis, in caulis fastigio enascentibus, maioribus & magis incisis flores hortensi Valerianæ similes, purpurascentes: radicem teneram quæ huc & illuc serpit. Valeriana siluestris minor Valerianam hortensem proximè refert, nisi quod omnibus suis partibus minor est, folia eius prima & infima plantaginis foliolis proxima sunt, quæ circa caulem nascũtur, altiùs sunt incisa, Valerianæ proximè dictæ similima: caules rotundi, geniculati, palmum alti: flores supradictæ similes, radices graciles, quæ per terram serpunt. Locis humidis & pratis aquosis

VALERIANA *Siluestris maior, Dodon. Phu paruum, Matth.*

VALERIANA *Siluestris minor, Phu minimum, Dodon.*

vtraque

PHV MINIMVM, *Matthioli.*

PHV GRAECVM, *siue peregrinum.*

vtraque prouenit. Dodonæus & cæteri herbarij his addunt Phu Græcum,siue Valerianam Græcam vel peregrinam,quæ quid valerianę habeat fortè nesciunt ij,qui nomen id ei indiderunt, præter quandam cum Valerianæ foliis similitudinem, eámque exiguam.Caules duos trésve profert,in quibus folia expanduntur Valerianæ siluestris ferè similia,longiora angustiora & magis incisa : foliis viciæ siluestris proxima,nisi maiora essent:flores in summo caulium fastigio conferti,ex candido purpurei, quinque foliolis discreti, è medio breuia staminula emittentes, punctis aureis aspersa : post quos semen æstate media nigrum,pusillum, in siliquula rotunda,oblonga : radix creberrimis filamentis donata. In hortis Galliæ, Belgij,Angliæ colitur. Ibid.

CONYZA. CAP. XXXI.

KONYZA Græcè,Latinè etiam Conyza nominatur, à Gaza pulicaria à pulicibus necandis. Dioscorides tria eius genera assignat. Conyzam maiorem,minorem,& mediam.Galenus totidem. Plinius in duo, marem scilicet & fœminam distinxit. Recētiores herbarij quartam adiiciunt,nempe Conyzam minimam.Conyzæ,inquit Dioscorides,duo genera. Quæ parua vocatur,odore præstantior est : maior verò frutice altior,& foliis latioribus, graui odore.Vtriusq; folia oleæ similia,hirsuta, pinguia. In maiore caulis attollitur binûm cubitorum altitudine, in minore pedem æquat : flos fragilis, lutei coloris, qui in pappum euanescit:radices inutiles. Est & tertium Conyzæ genus, caule crassiore ac molliore : foliis mediæ inter maiorem & minorem amplitudinis,non pinguis,multò grauioris odoris & iucundioris, sed inefficacior. Plinius ita describit & distinguit. Et Conyzæ duo genera in coronamentis,mas & fœmina. Differentia in folio.Tenuius fœminæ & constrictius,angustiúsq;, imbricatum maris & ramosius. Flos quoque magis splendet eius.Serotinus vtrique post arcturum. Mas odore grauior,fœmina acrior.Et ideò contra bestiarum morsus aptior, folia fœminæ mellis odorem

Nomina Lib.3. c.119 *Genera.* Lib.7. sim. Lib. 21.c.10 Ibid. *Forma.* Lib.21.c.10

CONYZA Maior, Matthioli.

CONYZA Minor, Matthioli.

Lib.6.hist. odorem habent. Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus.
Cap.2. Qui locus ex Theophraſto tranſcriptus eſt, qui ita habet, κονύζης τὸ μὲν ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ. διαφορὰς δὲ ἔχει καθάπερ τὰ ἄλλα τὰ οὕτω διαιρούμενα, τὸ μὲν γὰρ θῆλυ λεπτοφυλλότερον καὶ ξυνεστικὸς μᾶλλον, καὶ δι' ὅλον ἔλαττον, τὸ δὲ ἄῤῥεν, μεῖζον δὲ καὶ παχυκαυλότερον καὶ πολυκλωνότερον, καὶ τὸ φύλλον μεῖζον καὶ λιπαρώτερον ἔχον, ἔτι δὲ τὸ ἄνθος λαμπρότερον. καρποφόρα δὲ ἄμφω, τὸ δὲ ὅλον ὀψιβλαστεῖ καὶ ὀψιανθεῖ περὶ ἀρκτοῦρον, ἢ μετ' ἀρκτοῦρον βλαστάνει (non λαμβάνει, vt in vulgatis perperàm legitur) βαρεῖα δὲ ἡ ὀσμὴ τοῦ ἄῤῥενος, ἡ δὲ τῆς θηλείας δριμυτέρα διὸ καὶ πρὸς τὰ θηρία χρησίμη. Id eſt, Gaza interprete. Pulicaria maſcula & fœmina conſtat. Diſtant quemadmodum cætera, quæ ſic diſcerni deſiderant, fœmina enim tenuiore folio, & compreſsior eſt, atque in totum minor, mas amplior craſsioríque caule, atq; ramoſior, & folium amplius, pinguiúſque habens, nec non flore ſplendidior eſt. Ambo fructiferera ſunt, in totum ſerotina germine floréque, quippe cùm circa arcturum & poſt arcturum germinent. Mari gra-
Lib.20.c.16 uior odor, fœminæ acrior, ideóque contra beſtiarum morſus vtilis. Plinius alibi tertium genus cunilæ, quæ à Græcis maſcula, à noſtris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignoſę, folio aſpero eſt, inquit. Et ibidem alteram thuris, quam libanotidem appellant, proponit, quarum vtraque medetur contra ſerpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant. Quæ cùm in Conyzam com-
Lib.21.c.10 petant, vt ipſemet indicat, locum hunc citans aliquantò pòſt, Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus, perſpicuum eſt eum Conyzam cum
In cap.119. lib 3. cunila confundere. Plantæ tres quæ hîc exhibentur, Conyzæ ſunt Matthioli, nullis prorſus reclamantibus notis, inquit, quę ſingulis earum à Dioſcoride tribuuntur. Sed ſunt qui maiorem pręſertim Conyzam Matthioli, Conyzam Dioſcoridis eſſe negent, omnibus ei aduerſantibus notis. Spirat enim eius radix odorem nō tetrum, ſed aromaticum, caryophyllorum, caule & foliis verbaſci aut blattarię, non oleę, glutinis nihil penitus habentibus. Flores ex luteo purpuraſcunt. Cętera etiam planè diſsimilia, multò magis viribus. Non eſſe igitur hanc Conyzam, ſed Baccharim

CONYZA MEDIA, *Matth.*

CONYZA ODORATA.

charim Monſpelienſium aiunt, Pena & Lobellius odore & flore inſignem. Matthioli verò Baccharim verbaſci odorati ſpeciē eſſe vt in Libro de Odoratis oſtendimus. Item Dodonæus alias Conyzas deſcripſit & depinxit Nec deſunt qui iſtis Conyzam odoratam adiungant, radice candida, breui, fibrata: caule cubitali, ad radicem rubente, ſurculoſo: foliis circa radicem belidi ferè ſimilibus, per humum ſparſis, in caule longioribus & anguſtioribus, imparibus ſpatiis caulem veſtientibus: flore Corymbaceo, ex capitulis herbaceis extante, foliolis purpureis radiato, in pappos citò euaneſcente, ſaporis acris, odoris validi, nec iniucundi. Dentellariam alij vocarunt ab effectu, quòd eius decocto, ſi os colluatur, dentium dolores mitigantur. Dodonæus pro tertio genere Senecionis pinxit. Conyza maior in agrorum marginibus, aruiſque humidis creſcit, reliquæ in locis lacuſtribus, & aliis vliginoſis. Odorata in ſabuletis Rhodani Lugduno propinquis. Pena quadruplicem Conyzæ differētiam ponit, quarū media & minima vbiuis Galliæ, Germaniæ, Angliæ lacuſtribus locis & humentibus aruis multa. Minima in foſsis, inquit, altero à Londino lapide fructicat inter chamæmelum Romanum & pulegium regale. Seſquipalmum caulibus ſuperat multis alis donatis, hirſutis, pullis vel cinereis, rotundis, rigidiuſculis, quos folia ambiunt ab imo crebra, incana, gnaphalij vul-

Lib. 1. c. 23.

Lib. 5. c. 17.

Locus.

Vires.

CONYZA *Minima*, *Lobellij.*

garis paria, quod habitu & colore tota refert, sed maiora multò & obscuriore obsoletioréve lanugine: flores rotundi, bullis agerati vel tanaceti, sed minùs vegeto colore & compresi, quibus elapsis semen subest anthemidis, acerosum, minutum, radix lignosa, exigua. Minimè omnium hæc glutinosa, minúsque quàm media fœtida. Eam ex Lobellio hîc pinximus. Eodem Angliæ loco secus regiam viam, atque humentes scrobes media superiori prorsum similis, sed duplò maioribus foliis, crassis, densis, virentibus, asperis, rigidis, squallidis, caulem bicubitalem, & alas multas ambientibus, ima falcata, basi glasti dentellariæ've modo radiati flores, lutei, buphthalmi, semen haud dissimile: radix pusilla, halitum virosum, & quiddam Cimicum, aut fœtidæ cotulæ efflat. Parum aut minùs multò quàm maior &

CONYZA *Magna, Pena.*

CONYZA *Minor vera, Pena.*

minor glutinosa. Ea est quam Matthiolus Mediæ nomine depinxit. Conyza maior vera lepidiore austrinóque cœlo & aëre maritimo delectatur, cuiusmodi est Hetruriæ inter Florentiam, Aquaspendulas, & Romam: atque in Nitrobrigum maritimis & Venetis, & aruorum marginibus Lunellæ & Mompelij. Binûm trinûm've cubitorum frutex multis propagatur virgultis, rectis, rigidis, rotundis, foliis multis cohærentibus, densis, ex viridi pallentibus, crassis, pinguibus, oleæ similibus. Extremi caules multis ornantur secundùm longitudinem floribus luteis, rotundis, hieracij aut Senetionis, in pappos euolantibus: semen exiguum vt hieracij: radix lignosa, fibrata. Hæc multò cæteris præstantior, cùm odore vehementer suaui, tum viribus, nec minus cisto ledo glutinosa tangenti, cuius odorem, sed nonnihil cum media confusum imitatur. Huic præ cæteris assimiliatur natalibus, viribus, odore & facie, minor Dioscoridis hîc picta, quam veram Dioscoridis Pena asserit. Et prorsus eadem foret, nisi proceritate & caulium luxuria vinceretur. Sæpius vnico est caule gracili, cubitali & sesquicubitali, paucioribus, minoribúsq; foliis cisti ledi angustifolij: color, odor, modus, semen tum illis, tum floribus haud diuersa: radix exigua.

Vires. De Conyzæ viribus nunc dicendum. Suffitu subtractúque frutex totus venenatas bestias fugat, culices abigit, & pulices necat, folia conuenienter

nienter

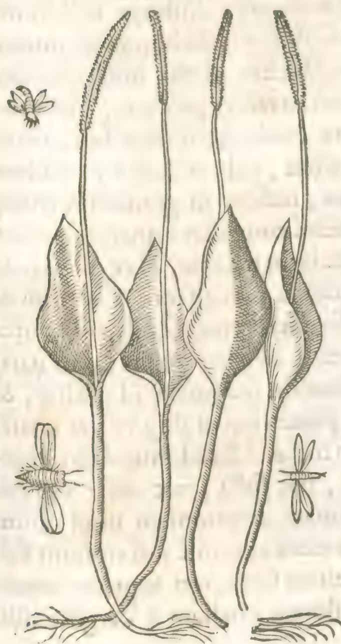
nienter illinuntur ſerpentium plagis, & tuberculis ac vulneribus. Flores & folia cum vino ad menſes partúſque eiiciendos abutuntur: item contra vrinæ ſtillicidia, arquatum morbum & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant, decoctum in deſeſsionibus medetur vuluæ malis, impoſitus ſuccus abortum facit, herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita ſanat. Galenus eaſdem vires ſic declarat. Conyza maior & minor ſimilis ſunt tum temperaturæ, tum facultatis, guſtui amaræ, & acres. Excalfaciunt admodùm luculenter, ſiue quis folia læuigata cum teneris ramulis (eſt enim fruticoſa planta) parti cuipiam illinat, ſiue vbi in oleo coxerit, eo vtatur, ſiquidem concuſsiones, ſiue rigores per circuitum redeuntes tale oleum ſanare videtur, flores quoque earum ſimilis ſunt facultatis. Itaque quidam & ipſos cum foliis tritos in vino bibendos exhibent ad menſes fortiter ducendos, ciendúmque fœtum. Eſt & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proueniens, vtriſque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij ſunt ordinis in excalfaciendo & exſiccando. Li.7.ſimpl.

OPHIOGLOSSVM. CAP. XXXII.

RAECIS ὀφιόγλωσσον, Latinè Lingua ſerpentis dicitur, quibuſdam herbariis Lancea Chriſti, aliis Lucciola, aliis Argentina, Gallis *Langue de ſerpent*, Germanis *Natterzanglin*. Quidam Ceratiam Plinij eſſe volunt, vnico tantùm folio aſſurgentem: alij ſic Lunariam minorem potius nominandam cenſent. Sed neutri radix magna & nodoſa. Sunt qui Linguam Plinij ſiue Lingulacam eſſe putent, de qua iam diximus. Quidam inter dracunculi ſpecies recenſent. *Nomina*

OPHIOGLOSSVM, Matthioli.

Planta eſt admirandæ naturæ, folium profert digiti longitudine, pingue, plantagini aquaticæ haud abſimile, ex cuius inferiore ſinu petiolus ſiue cauliculus exit, lingulam ſuſtinens longam & anguſtam, linguæ ſerpentis ſimilem, vnde ophiogloſsi nomen inuenit. *Forma.* In pratis humidis & pinguibus prouenit. Aprili & Maio menſibus reperitur, Iunio ocyſsimè deperit. *Locus.* Exſiccat tertio gradu citra inſignem caliditatem. Præſtat maximè ad recentia vulnera glutinanda, quare quidam ad enterocelas mirificè extollunt. Matth.in Cap.161. lib.2. *Temper. & Vires* Maceratur in oleo quo vtuntur Chirurgi ad prædicta fœlici, vt aiunt, ſucceſſu. Datur potanda ex ſtillatitia aqua equiſeti ad inteſtinorum & thoracis vulnera, & cæterarum internarum corporis partium. Quamobrem ſanguinem reiicientibus prodeſt, bibitur aduerſus alba fœminarum profluuia ex ſtillatitia aqua foliorum quercus. Vinum auſterum in quo tota planta incocta fuerit, ſi eo abluantur oculi, lacrymas cohibet. Illinitur recens ſiccáve ad vulnerum inflammationes ex gallinaceo adipe. Omphacinum oleum in quo multa folia diu maduerint, inſolatáque fuerint addita abiegna lacryma, aptiſsimum eſt medicamentum recentibus vulneribus glutinandis.

CHELIDONIVM MINVS.

CAP. XXXIII.

Nomina ΕΛΙΔΩ'ΝΙΟΝ μικρὸν, Latinè Chelidonium minus, & hirundinariaminor, Officinis Celidonia minor, eadem de causa qua Chelidonium maius nomen accepit. Gallicè *Petite Esclaire*, Germanicè *feigunatrzen, Blanterkraut, Pfafenboedlin, & Meienkraut*, Italicè *Celidonia minore, & fauoscello*, quòd fabarum modo folia subpinguia habeat. Sunt qui Scrophulariam minorem appellent, à radicum similitudine, quæ multis quasi tritici granulis veluti strumis, quæ Græcorum imitatione scrophulæ vocantur, coaluisse videntur. Alij sic dictam putant, quòd strumis siue scrophulis imposita medeatur. Plantam hîc depictam permulti docti herbarij pro chelidonio minore vsurpant.

CHELIDONIVM, *Minus.*

Locus. *Forma.* Quę Vere duntaxat vliginoso solo & in fossarum scrobiumq; marginibus frequens gignitur, foliis hederæ, minoribus, rotundioribus, subpinguioribus, sine caule: flore luteo, tenui pediculo appenso, radicibus nititur multis, ex eodem callo prodeuntibus, pusillis, granorum tritici modo aceruatim congestis, quarum nonnullæ in longitudinem protenduntur. Quæ omnia Dioscoridis historiæ bellissimè congruunt, sic scribentis. *Lib.2.c.177* Chelidonium minus, quod triticum siluestre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, sine caule: foliis hederæ, multò rotundioribus, teneris & subpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, pusillas in granorum tritici modum aceruatim congestas: quarum tres aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas & lacus nascitur. Hæc omnia adamussim conueniunt, solæ qualitates & temperatura repugnant.

Vires. *Ibidem.* Vis enim ei acris, inquit Dioscorides, & anemones modo summam cutem exulcerat, psoras & scabros vngues eximit. Succus radicibus expressus ad purgandum caput naribus infunditur, decoctum eius ex melle gargarizatum magnificè id præstat, & omnia pectoris vitia extrahit. *Lib. 8. sim.* Galenus easdem planè vires ei assignat, & quarti ordinis excalfacientium incipientis esse ait, cùm maius Chelidonium tertij tantùm sit ordinis. At eius plantæ hîc proponitur, nec folia, nec radix vlla gustum acrimonia afficiunt. Non tamen ob ignauam acrimoniam istud minus Chelidonium reiiciendum, cùm cæteræ omnes notæ apprimè descriptioni suffragentur, & multarum plantarum acrior aut mitior sapor, agri sequatur conditionem. *In lib. 2. Dioscor.* Valerius Cordus Chelidonium minus, florem amellum à Vergilio diligenter descriptum esse putat. *Lib.4. Georg.*

CALTHA

CALTHA PALVSTRIS.
CAP. XXXIIII.

SVPERIORI perquàm ſimilis eſt,quæ Germanicè & Belgicè *Dotterbloemen* vocatur. Quidam chamæleucen Plinij faciunt. Chamæleucen,inquit, apud nos farranum ſiue farfugium vocant. Naſcitur ſecundum fluuios folio populi, ſed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupreſsi,atque is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tuſsi.Sed idem Plinius alio in loco Bechion eandẽ cum chamæleuce facit. Quidam, inquit, eandem eſſe bechion,& alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus & deuoratus, veterem ſanare tuſsim dicitur. Quæ de chameleuce Dioſcoridis intelligi poſſe non videntur. Chamæleuce, inquit, lumborum doloribus propitia eſt, herba virens incuruis foliis,ſurculiſque,flore roſaceo. Alij chamæpucen legunt non chamæleucen, quoniam apud Plinium habetur, chamæpeuce laricis folio ſimilis, lumborum & ſpinæ doloribus propitia eſt, quem vſum Dioſcorides Chamæleuce attribuit. Sunt etiam qui breuẽ apud Dioſcoridem deſcriptionem in totum reiiciendam cenſent, & ſola hæc verba legunt. Chamæleuce facit ad lumborum dolores in aqua trita pota. Galenus chamæleucen ſcribit calidæ eſſe facultatis tertio quodãmodo ordine, & ſiccæ primo, vt diuerſa à bechio cenſenda ſit. Ex his coniicere quis poſſit *Dotterblæmen* chamæleucen non eſſe. Alij ex Geoponicis Malacociſſum maiorem faciunt, Matthiolus Tuſsilaginis ſpeciem ſiue farfugium, vt capite De Tuſsilagine dicemus. Recentiores alij Geſnerus, Pena, Lobellius & alij Caltham paluſtrem appellant. Folia ei ſunt bene viridia, rotunda, violæ martiæ aut populi ſimilia, maiora, in ambitu parùm crenata: caulis rotundus in ramulos ſeſe diffundens, qui flores ſuſtinent luteos, chelidonij minoris, aut ranunculi ſimiles, ſed grandiores & aſpectu pulchriores, minimè papposos, ſed qui diu durant, naſcuntur deinde ſiliquulæ, in quibus exiguum ſemen, luteum, radix craſſa, capillamentis fibrata, acris guſtu, ſed moderatè, nondum tamen vſu exploratæ facultates. Locis lacuſtribus & vdis creſcit menſe Martio & Aprili floret.

Nomina — Lib.24.c.15 — Chamæleuce. — Lib.26.c.6. — Lib. 8. ſim. — Dodo lib. 1. car.20. — *Forma.* — *Locus.*

CALTHA PALVSTRIS.
Tuſsilago ſiue farfugium, Matthioli.

VERONICA FOEMINA. CAP. XXXV.

Nomina. Forma. ERBARII plantam istam Veronicam fœminam appellant, Galli *Veronique femelle*, Germani *Erenbreisz vueiblin.* Caule exit lanuginoso, foliis rotundioribus, minimè crenatis, subpinguibus, magis viridibus, minimè hirsutis: flores profert in luteo purpurascentes: semen in vasculis rotundis conclusum: radicem tenuem & fibratam. *Locus.* Locis vliginosis & la-

VERONICA Fœmina, Dodonæi.

VERONICA Fœmina, Matthioli.

custribus gaudet. Iunio & Iulio mensibus floret. Gustu adstringens & amara est. *Vires.* Vnde colligere licet eam esse tum excalfaciendi, tum siccandi vi præditam, eadémque præstare quæ Veronica maior, sed inefficaciùs.

TVSSILAGO. CAP. XXXVI.

Nomina. NOTISSIMA vtilitate, quam præstat orthopnoicis, & tussi vexatis, dicitur Βήχιον Græcis, sicut Tussilago Latinis, Officinis farfara & Vngula caballina, Gallis *Pas de cheual, & Pas d'asne*, Italis *farfara, farfarella, & vnghia di cauallo*, Germanis *Roßhuob, & Brantlattich.* Theophrastus, *Lib. 7. hist. cap. 12.* vt quidam censuerunt, Tiphium appellat, quæ ante foliorum & caulium ortum floret. *Lib. 26. c. 6.* Plinius duo tussilaginis genera facit. *Genera.* Vnam siluestrem, alteram quæ à quibusdam Saluia dicitur, similis verbasco. Dioscorides vnico genere contentus fuit, idq; esse quod hîc proponitur, tum vires & effectus longa experientia comprobati, tum ipsa descriptio perspicuè demonstrant. *Forma.* Eius enim folia, vt ille ait, maiuscula sunt quàm hederę, sex aut septem à radice, supernis partibus alba, infernis viridia (sic enim Græcè legitur, ἐκ μὲν τῶν πρὸς τὰ ἄνω λευκά, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τὰ κάτω χλωρά) in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus, flos luteus Vere prodit, quo vnà cum caule confestim exuitur. Inde nonnulli his vacare existimarunt, radix tenuis est (perperàm legitur in excusis ῥίζα λεπτὴ, ἄχρηστος, radix tenuis, inutilis. Qui enim

inutilis,

TVSSILAGO, Matth.

inutilis dici poteſt, cuius vſum mox præſcribit? Quare vox ἄχρηστος in contextum irrepſit, quæ nec in Oribaſio, nec in Plinio legitur, vel pro ἄχρηστος legendũ εὔχρηστος, ideſt, ad vſum commoda. Naſcitur circa riuos & aquoſa loca. Similiter quæ hîc pingitur, folia promit ab imo in pediculis ſeſquipalmum altis, rotunda, ſed lateribus ſenis ſeptenísve angulos acutos claudentia, venoſa, equinum pedem referẽtia, altera parte candicantia, & quadamtenus cinerea: altera viridia, carnoſa: caulis albus, lanuginoſus, in quo flores aurei, dentis leonis æmuli, celerrimè in pappos abeũtes: radix cãdida, longa humi ſparſa. Plinius ita diſtinguit & deſcribit. Tuſſim ſedat bechiũ, quæ & Tuſſilago dicitur. Duo eius genera. Siluestris vbi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt maiuſcula quàm hederæ, quinque aut ſeptem, ſubalbida à terra, ſupernè pallida: ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. In hoc bechio Plinius à Dioſcoride diſſentit: habet enim quinque aut ſeptem folia, ille ſex aut ſeptem, & ſupernè alba, infernè virentia. Plinius contrà, ſubalbida à terra, ſupernè pallida. Prætereà, Plinius ex eorũ eſt numero, quos Dioſcorides reprehendit tum hîc, tum in totius operis præfatione, quòd putarint bechium ſine caule, ſine flore, ſine ſemine eſſe. Sed quantum ad foliorum colorem ſpectat, hîc diſſimulandum non eſt, quamuis Dioſcorides ea dicat eſſe, ἐκ μὲν τῶν πρὸς τὰ ἄνω λευκά, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τὰ κάτω χλωρά, tamen omnes quos legere mihi contigit, tum eius auctoris interpretes, tum herbarios de Tuſſilagine ſcribentes, pingere folia aduerſa parte tomentoſa, incana, aduerſa virentia, ſiue inferiùs alba, ſuperiùs virentia. Initio Martij menſis & Aprilis caulem profert lanuginoſum ſine foliis, & in eo florem luteum: mox à radice prodeunt folia: tunc confeſtim caulis & flores depereunt, ita vt rariſsimè flores & folia in hac planta ſimul reperias. Quòd flores ſint fugaciſsimi, iiſq; enatis breui vigor vitaq; duret, longiſsimaq; mora triduûm, aut quatriduûm, poſt quod tempus illicò flacceſcentes in pappos euaneſcunt, & caduci marcent, ita vt non niſi vere ſeſe ferant obuiam, quod qui non animaduerterunt ſine caule & flore naſci eam exiſtimarunt. Folia ex melle trita, inquit Dioſcorides, igni ſacro & omnibus inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita vt fumus per infundibulum hianti ore capiatur, hos ſanat qui ſicca tuſsi, atque orthopnœa infeſtantur: pectoris vomicas rumpunt. Eũdem effectum præbet ſuffita radix. Decocta in hydromelite & pota mortuos partus eiicit. Et Galenus, Bechium, inquit, ſic nuncupatum eſt quod βῆχας hoc eſt tuſſes, & orthopnœas iuuare creditum ſit, ſi quis videlicet folia arida ſumẽs, aut radicem in prunis accẽdens, aſcendentem inde fumum inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris, vt ſine moleſtia noxáve omnes thoracis abſceſſus rumpere credita ſit. Sanè folia virentia, partes cruda inflammatione obſeſſas, illitu extrinſecus adiuuant, propter aqueæ humiditatis admiſtionem, qua omnia viridia, teneraq; participant, alia plus, alia minùs. Nam ſicca Bechij folia acriora ſunt, quàm vt partibus inflammatione laborantibus conueniant. Naſcitur in Tuſſilaginis radice, inquit Matthiolus, ſubalbida quædam lanugo, quæ à radicum particulis prius repurgata, deinde linteolis

Lib.26.c.6.

Tempus.

Ibidem.

Vires.

Li.6.ſimpl.

Ca 109.li.3.

inuoluta,& in lixiuio parùm decocta,addito ſalis nitri aliquantulo, demũ ſole ſiccata,omnium optimus eſt fomes ad ignem ex ſilice excuſſum excipiendum. Eſt enim adeò ignis rapax,vt ſtatim primo chalybis concuſſu accendatur. Matthiolus Thuſsilagini veræ duas alias ſpecies addidit:vnam quæ vera eſt petaſides , vt dicetur. Alteram Germanorum & Belgarum *Dotterbloemen*, nonnullorũ Chamæleucẽ, & Malacociſſum maiorẽ,aliorum Caltham paluſtrem,de qua diximus.Hæc multò

Ibidem.

TVSSILAGO Alpina, ſiue Montana, Dalechampij.

TVSSILAGO Altera Alpina, Cluſij.

TVSSILAGO Montana Minima, Lobel.

magis Chelidonium minus ipſo toto vultu præfert, niſi quod vniuerſa maior. Flores non papposi admodùm & particulatim exeunt, aurei ranunculi modo,aut chelidonij minoris, folia nõ ortu,vt in Tuſsilagine,anteuertũt,& Nymphææ luteæ colore, aut chelidonij minoris nitore fulgent. Folia non ſubter incana,nõ anguloſa, non caulis tomentoſus,ſed potiùs atro virore polito, vti aſarum & nymphæa. Radix fibrata capillamentis,acris guſtu, ſed moderatè. Alij herbarij duo alia genera Tuſsilaginis faciunt, & à natalibus Tuſsilagines Alpinas vocant. Vnam radice longiuſcula,nodoſa,valde fibrata, nigricante:foliis è radice prodeuntibus,rotũdis, tenui & longo pediculo appenſis, venoſis per ambitum inſectis : caule palmũ alto,lanuginoſo, foliola duo vel ſummùm tria proferente : flore aureo, in vtraque planta ſingulari, Tuſsilagini noſtræ ſimili,non ſic fugaci verùm in planta ſua diu nitente ac perdurante, ſed qui tandem in pappos abeat

abeat. Alterum radice crasſiore, magis fibrata: foliis maioribus, in circuitu magis inciſis, venoſioribus, acuminatis hederæ modo: caule ſeſquipedali, ſtriato: flore in eius cacumine copioſo, ſenecioni ſimili, luteo, in pappos auolante. In Alpium riuis, fontium ſcaturiginibus, & ad torrentium margines prouenit. Habet præterea Lobellius Tuſsilaginem montanam minimam, quæ radicum & foliorum figura nihil, ſed magnitudine tantùm differt, éſtque illi facie proxima. Foliola habet in pediculis binûm & ternum digitorum, Soldanellæ Alpinæ paria, ſimilibúſque lateribus, & pariter auerſa, incana, tormentoſa, & carnoſa.

PETASITES. CAP. XXXVII.

GRAECIS Πέ[?]ασίτης, & Latinè Petaſites dicitur à Petaſo, ideſt, Galero, quòd folium eius tam grande ſit, vt capiti impoſitum à ſolis æſtu Galeri vice poſsit defendere, Gallicè *Herbe aux tigneux*, Germanicè *Peſtilentz vurtz*, Italicè *Cappellazi*, Hiſpanicè *Sombrereta*. Hunc breuiter ſic deſcripſit Dioſcorides. Li.4. c.103. Petaſites pediculus eſt cubito maior, digiti magni crasſitudine, in quo folium inſtar Galeri magnum, incumbens veluti fungus. *Forma.* Ex qua breui hiſtoria, inſignem tamen notam continente, maior herbariorũ pars à Matthiolo diſſentiens, perſpicuè effici exiſtimat Petaſiten eſſe cuius hîc pictura datur.

PETASITES Magnus. Perperàm Tuſsilago Maior. Matth.

Hæc enim planta, inquit Pena, Vere creſcit, & nondum foliis ortis caulem erigit tenerum, carnoſum, concauum, ſeſquipalmum altum, floribus in ſummo denſis, puſillis, multis, muccoſis, racemoſis, oleæ, in purpureum conum compactis, ſpectatu amœnum, nullo ſemine prægnantem, ſed flore marceſcente & defluente ſpem etiam ſeminis perdentem. Folia pediculo cubitali, craſſo, carnoſo, quaſi appenſa medio ſui centro, penduli inſtar Petaſi inuerſi videntur, maximam perſonatam ſuperantia, ſed rotunda, ſubter parùm incana, ſingula ſingulis pediculis medio fermè totius puncto hærentia, vbi ſinus deſinit profundus vſque ad folij centrum actus, quæ ſi prorſus clauſeris, fungi penduli modo fulciri dixeris. Radix valde craſſa, foris pulla, intus candida. Grauis eſt & prorſus ingrati odoris, guſtanti perquàm amara & ingrata: deſiccat item magnopere, quapropter morbis Epidemicis vtiliſsima habetur, & comperta medicis Germanis, etiamq; plebi, quæ eam ob dotem *Peſtilentz vurtz*, ideſt, peſtis radicem, appellat. Quæ facultas tanquam nota certior, cùm Thuſsilagini non inſit (neque enim eſt odore graui, neque ingrato) Matthiolum à ſententia deducere debuiſſet. Sunt aliæ eius rationes inualidæ, & leuiuſculæ, quibus probare vult plantam hîc depictam Thuſsilaginem eſſe, nimirũ quòd proueniat in humectis & vliginoſis locis, præſertim propè riuos aquarum perinde ac Tuſsilago, quòd caulẽ edat ante folia in ipſo Veris initio, in cacumine flores ſpicatos, ex purpura albicantes, qui cum caule paulò poſt flacceſcentes contabeſcunt. Nam idem contingit trifolio hederaceo, croco ſiluestri, ephemero, & aliis. Petaſites noſter naſcitur copioſiſsimè in pratis humidis, & iuxta riuulos ſitis. *Locus.* Initio menſis Martij floribus ſuis ornata hæc herba conſpicitur, qui Aprili imminente

nente ſtatim citra fructum decidunt:tunc folia cum pediculis prodeunt. Contra *Vires.* phagedænas & vlcera maligna efficaciter illinitur, auctore Dioſcoride. Galenus addit eſſe ex tertio ordine deſiccantium quamobrem ad maligna & phagedænica Fuchſ.cap. 248. vlcera adhibent. Experientia comprobatum eſt,vt diximus,eius radicem mirificè conferre peſtilentibus febribus, quòd ſudorem vehementer moueat, ſi in puluerem redacta cum vino ſumatur. Radices complures cortice exutas & exenteratas aceto indunt, quoad viribus imbutum fuerit,& ex illo cum rutæ ſucco & theriaca propinant, præſidiúmque nulli ſecundum affirmant. Magna efficacia bibitur, à mulieribus, quas tormina vteri & præfocationes vexant: valet etiam vnicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoque iis, qui ſpiritus difficultate laborant. Ducit vrinam & menſes. Efficax eſt ad vulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Eſt alter Petaſites ab herbariis odoratus appellatus, in vmbroſis vallibus Alpium,ad torrentium ripas naſcens, radice craſſa,longa,nodoſa,ſerpente,ſubrubra, acri & odorata,folio ampliore quàm tuſsilago, cætera propemodùm ſimili, cùm teritur iucundũ quippiam exhalante. Veris principio ante foliorum exortum thyrſus emicat digiti minimi craſsitudine,ferè pedem altus, foliolis quibuſdam myrto ſimilibus, ex interuallis alarum modo ipſum amplexantibus: flore in vertice copioſo, candido, & ſuauiter olente, ex longo vaſculo prodeunte, in apices multos diuiſo, tabeſcente & emoriente cùm folia ſubnaſcuntur. Caulis & florum ante foliorum ortum effigies hîc picta eſt.

Locus.
Forma.

PETASITAE Odorati, flos.

PERSONATA. CAP. XXXVIII.

Nomina

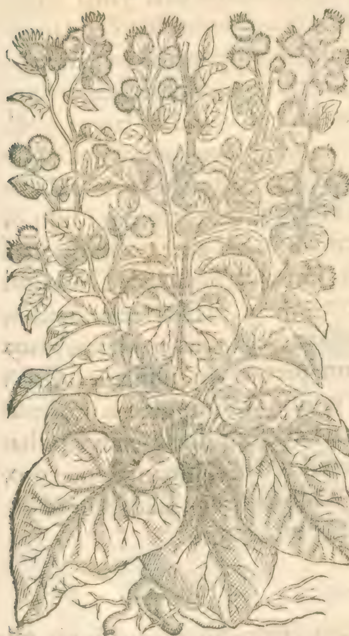

APKEION Græcis, ϖροσώπιον & ϖροσωπὶς dicitur, Latinis Arcium, Perſonata,& Perſonatia, Apuleio Dardana, Officinis Bardana & Lappa maior, Germanis *Großkletten*, Italis *Lappola maggiore*, Gallis *Grand Gloutteron*,& *Gletteron*, *Grande Bardane*. Galenus non arcium,ſed alterũ Li 6 ſimpl. Pena in Aduerſ. arction vocat. Vtroque nomine dicta planta, propter ſimilitudinem quam cum villoſis hirtiſq; vrſorum capitibus conglomeratæ echinatæq; Lappæ habent. Perſonata autem,quòd hac quõdam ad perſonas vtebantur,quoties in theatris aliiſq; locis,qui cognoſci à populo nollent egiſſe quidpiam volebant.Eſt enim foliorum In cap.102. lib.4. eius tanta amplitudo,vt tota humana facies iis tegi poſsit. Matthiolus duo obſer*Genera.* uauit Perſonatæ genera,echinatorum tantùm capitum facie differentia: quæ in altero maiora,duriora,rigidioribus aſperioribuſq; aculeis armata: in altero minora, molliora,mitioribus aculeis rigidiuſcula, alba quadam lanugine obductis. Prius *Forma.* Li.4. c.102. genus ſcribit Dioſcorides folia habere cucurbitæ,maiora tamen, hirſuta, nigriora & criſpiora:caulem albicantem:quamquam interdum ſine caule reperiatur, radi-Lib.25. c.9. ce intus candida,foris nigra. Plinius,Quidam arcion, inquit, Perſonatam vocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Ex quibus nemo non intelligit Perſonatam eſſe eam,quam Bardanam & lappam maiorem vulgus vocat, quæ folio conſtat maximo,cucurbitæ æmulo,altera parte albicante,altera in viridi nigricante:

PERSONATA, Siue Lappa maior, Matthioli.

PERSONATA, Seu Lappa maior altera, Matth.

nigricante: caule rotundo, cauo, in purpureo albicante, ex lateribus ramulos multos emittente, in quibus folia parua, grandibus lappis siue echinis prætereuntium vestes & canes mordaci hæsu corripientibus, tandem dehiscentibus, & florem purpureum edentibus, hirsutum: radice grandi, carnosa, foris nigra, intus candida, amara. Alteram Personatam Matthiolus eam esse credit, quam Plinius Persolatam vocat, his verbis: Persolata quam nemo ignorat, Græci Arcion vocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora: radicem albam & grandem. Ex quibus colligit Matthiolus Plinium hîc secundum Personatæ genus descripsisse: quòd, cũ de priore Personata scripsisset eodem capite & libro (quem locum citauimus) cuius folio nullum est amplius, grandes Lappas ferente, aliquantò pòst de altera Personata scribat, quæ minores Lappas fert, & Persolatam vocat. Cornarius tamen censet posteriore Plinij loco vulgata exemplaria falsò Persolata habere pro Personata. Vtcumq; sit Plinius Persolatam, vt sæpè facit, cum Personata sua aut Dioscoridis, confudisse videtur, id quod descriptiones dilucidè ostendunt. Cæterùm Persolata à magnitudine: & vsu foliorum, quemadmodùm Personata & Petasites, nomen accepisse videtur, quia galeri vice solis æstum à capite arceret. Quare hæ plantæ inter sese similes serie coniungendæ fuerunt. Sed ad Personatam nostram reuertamur. Ea secus vias & pomeria, in marginibus agrorum incultorum & pratorum, & scrobibus exsiccatis prouenit. Iulio & Augusto Lappas & flores fert. Pondere drachmæ vnius pota, inquit Dioscorides, cum pineis nucibus, purulenta & cruenta extussientibus auxiliatur. Folia trita dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu sedant: vtiliter antiquis vlceribus illinuntur. Qua de re sic Galenus. Alterum arction quod prosopida vocant, cuiúsq; folia cucurbitæ simillima sunt, nisi quod tum maiora, tum duriora, discutit simul, & desiccat, sed & adstringit mediocriter: quamobrẽ folia eius veteribus vlceribus mederi possunt. Apuleius multò plura & maiora de eadem tradit. Personatiæ herbæ succus cum vino vetere potui datus, omnes morsus serpentium mirificè sanat: eiusdem foliis cinges febricitantem, & statim febrem mitigat, & calorem sanat. Vulnus etiam, si cancer erit, cum aqua decoctionis foliorũ eius foueto: deinde ipsam cum nitro & axungia cũ aceto tere, & in panno inducito, & imponito. Ad canum rabidorũ morsus radix cum

Ibidem. Lib.25.c.9.

Embl 91. lib.4.

Locus.

Vires. Li.4. c.102.

Li.6. simpl.

Lib. de virib. herb.

cum modico ſale trita imponitur morſui,& ſtatim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus,vrinam prouocat,& veſicæ dolorem tollit: puluis ſeminis eius cum vino optimo 40.dies potui datus, iſchiadicos mirabiliter ſanat. Folia trita cum albumine oui & impoſita,ambuſta mirificè curant. Columel-
Lib.6.c.17. la.Venena viperæ depellit ſuper ſcarificationem ferrofactam herba, quam vocant Perſonatam,trita & cum ſale impoſita. Plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt.
Pet.Pen.in Ad. Radix conditur ſaccharo, & cùm grata, tum vtiliſsima ad calculũ & dyſenteriam habetur: Venerẽ etiam excitat.Idem ſemen pollet,ſed multò efficaciùs calculoſis.

XANTHIVM. *CAP. XXXIX.*

Nomina ΑΝΘΙΟΝ vel φάσγανον vel φασγάνιον Græcè, Latinè Xanthium, Officinis Lappa minor, Lappa inuerſa, Bardana minor, quibuſdam Strumaria:vnde Aetius Chœradolethron,ideſt,Struminecem nominari ſcribit, & Philanthropon. Galli vocant *Petit Gloutteron.* Itali *Lappola minore*, Germani *Bettlerslеuſz*, ideſt, mendicorum pediculos, & *Spitzkletten*, Gallicè *Gloutteron agu.* Xanthium autem à colore dicitur,quòd ξανθὰς τρίχας,ideſt, quòd flauos faciat capillos.

XANTHIVM, Matth.

Lib.4.c.133. *Forma.* Xanthium deſcribit Dioſcorides caule eſſe cubitali, anguloſo, pingui,prodeuntibus ex eo alis multis: foliis Atriplicis, inſectis, naſturtium odore imitantibus: fructu grandis oliuæ modo,rotundo, & vt platani pilula ſpinoſo,qui contactu veſtibus adhęreſcit. Ex qua quidem deliniatione facilè eſt intelligere Lappam minorem omnibus ferè æquè notam quàm eſt Lappa maior, ſed non tam frequentem, Xanthium eſſe. Folia habet atriplicis,crenata, quadãtenus cinerea, naſturtium olentia: caulem ſeſquipedalem, anguloſum,pinguem,nigris notis conſperſum,crebras fundentem alas:fructum echinatũ lappoſumq́;, oliuæ aut corni modo oblongum,contactu veſtes apprehendentem: radix non profunda, fibrata rubeſcit.
Locus. Naſcitur læto & pingui ſolo & lacubus exſiccatis.
Li.4.ca.133. *Vires.* Fructus ante collectus quã perfectè ſicceſcat,inquit Dioſcorides, tunditur & fictili vaſe reconditur. Flauos facit capillos, ſi acetabuli inſtar tepida aqua madeſcat, mox caput,nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in vino tundunt, & ita aſſeruant. Semen aptiſsimè tumoribus imponitur.
Li.8.ſimpl. Galenus breuiter dixit Xanthium phaſganium etiam vocari: fructum diſcutiendi vim habere. Aetius,decoctum corticis radicis,inquit,potum lienes conſumit:dentes motos firmat eiuſdem decoctum ex vino collutum.
Pet.Pen in Ad. Radix & ſemen laudantur ad tumorum ſtrumarumq́; pertinaciam delendam frequenti admotu.

PLANTAGO AQVATICA. *CAP. XL.*

Nomina OSTRAE ætatis herbarij plantam hanc plantaginem aquaticam nominarũt,Gallicè *Plantain d'eau*, Italicè *Piantagine aquatica*, Germanicè *Vuaſſer vuegrich.*
Dodo.lib. plant.aqu. Folia habet in prælongis,craſsis pediculis longa, lata,in mucronem deſinentia, Plantaginis maioris foliis longiora, & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi,triangulares, intus fungoſi, in plures ramulos

PLANTAGO Aquatica.

ramulos diuisi, in quibus flores candidi parui, tribus constantes foliolis: fructus deinde parui, triangulares, virentes: radices subsunt fibratæ. Nascitur in humilioribus & aquaticis locis, in fossis, in lacuum & riuulorum marginibus. Iulio & Augusto mensibus floret. Facultatis aiunt frigidæ esse ac siccæ. Sunt periti herbarij qui affirmant plantaginem istam aquaticam verũ esse Dioscoridis Damasonium seu Alisma: eiq; Damasonij delineationem virésque prorsus conuenire. At cùm Galenus qui legisset radices eius acres esse, eoq; œdemata discutere, nõnihil Dioscoridi aduersetur, in cæteris autem assentiatur, sic illi de radice verum esse experimento & ipsi asserunt. *Locus.* *Vires.* Lib.3. c.151.

DAMASONIVM. CAP. XLI.

CVM Matthiolus reiectis aliorum sententiis plantaginem aquaticã Dioscoridis Alisma aut Damasonium non esse sese probasse putasset, aliud substituit, sed id depinxit tantùm, non descripsit. Sunt qui aliam Damasonij speciem exhibent, quæ radicularum fibris multis nititur candidis, breuibus: cauliculos multos edit dodrantales, læues, nudos, nodosos: folia Damasonio seu plantagini aquaticæ similia, sed parua, longis pediculis appensa, fructum stellę figura, sex rigidis pungentibusq; cuspidibus radiatum, speciosa elegantiq; structura. Vnde stellatum cognominãt. Humidis & aquosis locis gaudet. Idem prorsus est Alisma pusillum angustifoliũ muricatum Lobellij, seu Plantago aquatica minor, minutis quinqueneruiæ plãtaginis angustioribus foliolis, deorsum versus reflexis: cauliculo gracili, sesquipalmari, è fibrosa radice sparsa speciosa coma, referta numerosis, muricatis, exilibus capitulis tribuli ritu. Item aliud Damasonium Alpinum Montanum herbarij vocant, quidam Clymenum, folio plantaginis minoris, folliculis iridi similibus, fructu oblongo, cirris polyporum non dissimili. Sed cur Damosonij nomen huic plantæ indiderint, nescio. Quare liberũ cuiq; fuerit aut id retinere, aut aliud verius sufficere. Cæterùm radice est nigra, modicè fibrata, altiùs descẽdente: foliis oblongis, angustis, neruosis, lanceolatæ siue plantagini minori similibus, aliquanto longioribus: acuminatis: caulibus pedalibus: flore luteo: seminibus oblongis, angulosis, quaternis simul sic coniunctis, vt hiante medio spatio fenestrata quædam meta appareat, apice nigro supereminente, eleganti sanè figura, laternæ quæ nondum cornu *Forma.* *Locus*

DAMASONIVM, Seu Alisma, Matthioli.

DAMASONIVM Stellatum. *DAMASONIVM Alpinum.*

charthâve obducta est clausáq; simili, & huic plantæ peculiari. In Alpium vmbrosis conuallibus gignitur.

LYSIMACHIA, CAP. XLII.

Nomina L.25. ca.7. QVAE Græcè λυσιμάχιον & λυσιμάχιος dicitur, Latinè etiam Lysimachia à Lysimacho rege inuentore, teste Plinio: vel à pugna dirimenda: id enim est λύειν τὴν μάχην, idest, certamen dirimere. Est enim ea plantæ vis, vt etiam belluarum animos feroces, & mutuos hostiles congressus placare posit: ita scribente, atque breuiter eam describente Plinio. Inuenit Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. (Ibidem.) Folia habet salicis viridia, florem purpureum: fruticosa est ramulis erectis, odore graui: gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, vt iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat. Dioscorides paulò fusiùs eam descripsit. Lysimachia, (Lib.4. ca.3.) inquit, quam aliqui Lytron appellant, caules emittit cubitales, altiorésve, fruticosos, tenues, circa quorum genicula enascuntur folia similia foliis salicis, gustu ad- (*Forma.*) stringẽtia: flos est fuluus aut auricolor. Nascitur in palustribus locis & circa aquas. Matthiolus veram esse Lysimachiam, quæ hîc picta est, asserit. Aliam quorundam (*Locus.*) Lysimachiam, quæ quadrato exit caule, foliis salicis, flore in purpura rubescente, etsi Lysimachiam Dioscoridis non referat, tamen Lysimachiam alteram appellat. (Dod. lib.1. cap.50.) Dodonæus Lysimachiam notissimam vsuq; frequentiorem veram Lysimachiam esse putat, quæ vulgò Salicaria nominatur à salicis foliis, Gallicè *Corneolle, Soulsi d'eau, Percebosse, Pellebosse*, idest, Pestifuga, Germanicè *Geel-vueidrich*. Eadem est quæ Matthioli Lysimachia prima. Huic caulis est cubitalis, interdum bicubitalis, parũ angulosus, geniculatus: folia longiuscula & angusta, frondis saligneæ aut persicariæ, pallentia, minimè crenata, terna quaternáve sibi ex aduerso circa caulem sita: flores in ramulis elegantes, lutei, inodori, multi & conferti: semen rotundum coriandri: radix longa, gracilis, latiùs sparsa, quæ teneram edit sobolem purpura-

scentium

LYSIMACHIA, Matth.

LYSIMACHIA Altera, Matth.

ſcentium initio turionum. Locis vdis & marginibus foſſarum ripíſque riuulorum prouenit: facultate eſt frigida, ſicca, adſtringente. Officinæ multũ ad gargariſmata & parulides, exeſaſq; oris inflammationes vſurpant. Herbariorum ſedulitas alias Lyſimachiæ ſpecies adinuenit. Lyſimachiam purpuream priorem, ſuprà indicatam à Matthiolo, & ſecundo loco pictam ſpecie à lutea diuerſam à Plinio memoratam, quippe qui flore purpureo & odore graui eas diſcreuiſſe videtur. Lib.25.c.7. Caules edit geniculatos ſubpurpureos, quadratos, folia luteæ ſimilia, aut ſalicis anguſtifoliæ, ex interuallo bina, ſubpurpurea: flores ſpicatos, purpureos, palmum & ſeſquipalmum longos: ſemen in paruulis capitulis veluti coronis prouenit, vnde flores ſunt dilapſi. Radix maior eſt quàm luteæ, ſimiliter turiones quotannis teneros edens, lignoſa, nigricans, non tamen odore tetro. Quamquam non magni refert, ſit'ne hæc Plinij an Dioſcoridis Lyſimachia. Tamẽ Plinius videri poteſt non aliam quã Dioſcoridis Lyſimachiã explicaſſe, ſed πύῤῥον, florẽ purpureũ vertiſſe, aut πόρφυρον legiſſe, & graui odore eſſe dixiſſe, quod quando adoletur verũ eſſe Dioſcorides aſſerit. Lyſimachiũ eſt purpureũ alterum Dodonæi. Aliud eſt Lyſimachium purpureum ſiliquatum, vulgatum, à ſiliquato fructu præcoci, qui auctu & incremento florum eruptioni anteuertit, quaſi proles parente prior, filius ante patrem ideò vocitata. Caulibus & foliis luteæ ſimilis eſt, niſi quòd ea anguſtiora & leuiter crenata ſunt. Flores promit quaternis foliolis conſtantes, purpureos,

Dod.lib.1. cap.50.

Dod.ibid. Pet.Pen.in Ad.

LYSIMACHIA Purpurea, I. Dodon.

LYSIMACHIA Siliquosa alia, Lobellij.

patulos, geranij columbini, aut vulgaris maluæ siluestris: sub quibus nascuntur, antequàm flos aperiatur, siliquulæ, siue cornicula rotunda, exilia, longiuscula, quæ semine valde minuto maturo in tres quatuórve particulas fissa, vnà cum papposis inuolucris perduntur. Radix est gracilis, fibrata. Non aliis hæc natalibus quàm alia prouenit. Huius varietas duplex obseruatur. Frequentior est omninò folio, siliqua, caule iisdem, sed magnitudine inferior, & tenera adeò, vt vix siliquam floremq; sustinere queat: flos propiùs caryophylleam Tunicam dictam, paulò minor. Altera varietas cernitur in floribus pallidioribus, quadripartitis, angustioribus foliolis decussatim sitis, in pari siliqua: cætera similia sunt. Hâc sic expresit Lobellius, & esse ait Chamænerion Gesneri, Delphinium buccinum Dioscoridis. Herbarij quidam, inquit
Lib.3.c.49. Ruellius, putant Delphinium esse, quam filium ante patrem diximus appellari, quòd siliquam & intus semen ante floris exitum ostendat: rectiùs si partus ante conceptum ab eis appellaretur. Est & Lysimachia cærulea quibusdam Veronica recta, aut maior, filio ante patrem non absimilis caule & folio, sed longiore, crassiore, & tota minor, ramulos habet in summo spicatos floribus cæruleis, lauandulæ longioribus, multos, exiguos & rotũdos folliculos, in quibus minutum semen. Exigua & fibrata nititur radice. Rarior hæc est, & in hortis ab herbariis

LYSIMACHIA Cærulea.

LYSIMACHIA Galericulata, Lobellij.

colitur

colitur. Iunio & Iulio mensibus florent, Augusto semen maturescit. Huic adiungit Lobellius Lysimachiam aliã Galericulatam, quæ riuulorum & fluminum ripas, & depressos agrorum margines Londinensis & Antuerpiani agri sectatur. Multos emittit quadratos, sesquipedales & bicubitales geniculatos pediculos, in quibus folia Lysimachiæ purpureæ similia, scordij æmulatione ex atro virentia, ex geniculis gemina, è quibus instar Galericuli flores ex cæruleo punicantes. Radice variè diuaricata repit, vt à nullo hactenus descripta aut picta, sic vsu neglecta aut incognita. Hæc Lobellius. Purpureæ & cæruleæ Lysimachiæ vsus adhuc incognitus. Sed Lysimachiæ Dioscoridis foliorum succus adstringente sua vi sanguinis reiectionem supprimit: disentericis potui datur, aut infunditur: fluxũ muliebrem sistit in pesso: sanguinis profluuio subuenit, si herba nares obturentur. Vulneraria est, & sanguinem cohibet. Acerrimum nidorem suffita reddit, qua de causa serpentes fugat, & muscos interficit. Plinius diuersis locis eosdem Lysimachiæ vsus tradidit. Lysimachiæ odorem angues fugiunt. Et, Si ore sanguis reiiciatur, siue è naribus, siue aluo fluat, siue fœminarum vtero, Lysimachia pota, vel illita, vel naribus indita. Rursus, Lysimachia recentibus plagis medetur. Et rursus, Capillum Lysimachia flauum facit. Galenus de eiusdem viribus ita disserit. Lysimachios superantem habet qualitatem adstrictoriam, per quam & vulnera glutinat, erumpentémque è naribus sanguinem, emplastri modo illita cõpescit: quin & reliquas sanguinis eruptiones sistere potest cùm ipsa, tum eius succus multò magis. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones ac muliebre profluuium sanat.

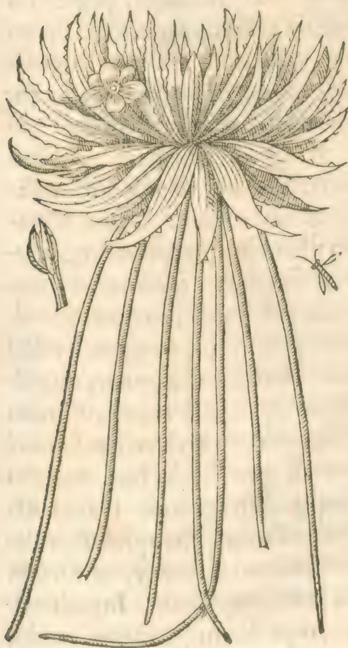
Vires. — Lib.25. c.8. Li.26. c.12. — Ibid. ca.14 — Lib.25. c.15. — Li 7.simpl.

STRATIOTES AQVATICVS, CAP. XLIII.

Videtur hæc potiùs quàm Matthioli planta esse στρατιώτης ἔνυδρος, siue ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, quem & ποτάμιον nuncupant. Nam reperitur in stagnantium aquarum lacubus & fossis, vel pigrè fluentibus aquis, maxima foliorum parte vnà cum floribus aquas superante, reliquis ipsius stirpis partibus sub aquis conditis, vnde cognomentum inditum. Lobellio & Penæ Stratiotes, siue Militaris Aizoides, Sedum aquatile de frum. dicitur. Folia habet Aizoo maiori similia, sed maiora multò, mucronata, angusta, per ambitum duris quibusdam & breuibus aculeis spinosa, lanceolatæ plantaginis, longioribus, siue aloës herbæ, sed breuioribus & minoribus. Ex quorum medio & ad latera pediculis non longis insident flores ternûm foliorum, candidi, quadamtenus ranunculi albi, medio lutei, & pilis hirsuti, ex vagina siue forcipula cancri marini trifida emergentes. Subest pro radice breuissimum, vt ita dicam, caput, foliorum sessilis & latior basis, infernè valde gracilis & tenera. Inde fibræ longæ, tenues, candidæ, lyrarum fidibus, siue longis lumbricis persimiles demittuntur, aquæ fundum petentes, quæ si radices non sunt, sine radice viuit. Has fibras scelerati agyrtæ in aquæ plena phiala, quo maiores appareant, mulierculis ostentatas impudente mentiuntur vermes esse, quos medicamentis suis ex intestinis eduxerint, teste Dodon. Facultatem

Nomina — *Locus.* — Dodo. lib. 1. c 99 & in plant. aqu. — Lib.11.c.99

STRATIOTES Aquaticus.

Vires. vulnerariam habet refrigerandi & ſiccandi. Quæ omnia Dioſcoridis hiſtoriæ
Lib.4.c.99. conſentiunt. Stratiotes in aquis naſcens,inquit,iiſdem ſupernatat, vnde cognomentum traxit,& ſine radice viuit. Herba ſemperuiuo ſimilis, ni maiora haberet folia,quæ refrigerant, ſanguinem qui defluit à renibus pota ſiſtunt,vulnera quæ inflammationem minantur intumeſcere non ſinunt:ignibus ſacris, & tumoribus
Li.24.c.18. illinuntur. Eadem Plinius tradit. Sed eam in Ægypto tantùm naſci, quod non credendum,cùm Dioſcorides indefinitè dicat aquis innatare. Celebratur, inquit, & à Græcis Stratiotes, ſed ea in Ægypto tantùm, & inundatione Nili naſcitur, Aizoo ſimilis,ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera ſanat ex aceto illita. Item ignes ſacros ac ſuppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à reni-
Li.8 ſimpl. bus, pota cum thure maſculo mirificè ſiſtit. Stratiotes aquaticus, inquit Galenus, humida & frigida facultate eſt, terreſtris verò nonnihil habet adſtrictionis: proinde ſanè & vulnera glutinare poteſt,& vlceribus eſſe vtilis. Sunt qui eo & ad ſanguinis eruptiones vtuntur,& ad fiſtulas.

NVMMVLARIA. CAP. XLIIII.

Nomina HVic herbę,vt aliis multis,nomina ab herbariis impoſita,quibus hodie quoque vulgò appellantur, immutenda non cenſeo. Dicta eſt Nummularia, à foliorũ circinnata rotunditate, nummi ſpeciem referente, Gallicè *Monnoyere*. Centimorbia,à mirifica vi & facultate, *Herbe a cent maladies*. Hirudinaria, quòd paſsim terræ hirudinis inſtar affixa ſit. Serpentaria,quia compertum ſit ſerpentes hac herba, ſi vulnerentur, ſibi mederi. Germanicè *Egelkraut*,aut *Pfen nigkraut*. Quidã à Plinio,cap.18.lib.28.Nũmulum vocatam putant, falſoq; in noſtris exẽplaribus pro Nummulo legi Mimmulũ.
Forma. Cauliculis ſeu viticulis gracilibus,teneris per terram ſerpit, in quibus folia bina ex aduerſo æquis, ſed crebrioribus ſpatiis, rotunda, latiuſcula, pinguia:flos luteus, ferè ranunculi:radix tenera & gracilis.

NVMMVLARIA.

Locus. Prouenit locis humidis, præſertim
Fu.hiſt.cap.131. circa fluenta.
Tempus. Menſe Maio apparet,Iulio floret.
Vires. Guſtu admodum adſtringit, vt hinc conſtet eam eſſe ſecundi aut tertij ordinis exſiccantium. Huius folia & flores adeò deſiccant adſtringúntque, vt vlcera glutinare poſsint. Pota cum vino dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxúſque ac humiditates ſanant. Cataplaſmatis modo illita vlcerum putredinoſa iuuant. Proſunt ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea, & vlcera potiſsimùm pulmonis, quamuis ruſtici credant pecudum vlcerari pulmonem, quæ illius folia depaſcuntur, ac ideò nocentiſsimam vim eius eſſe. Externis etiam vlceribus ſummè confert, ſi vino in quo herba hæc decocta eſt lauentur, atque abſtergantur. Planta iſta quibuſdam Ereuthedanum Theophraſti vide-
Lib.9.hiſt. cap.14. tur eſſe. Τὸ δὲ ἐρευθέδανον, inquit, καὶ φύλλον ὅμοιον κιττῷ πλὴν στρογγυλώτερον: φύεται δὲ ἐπὶ γῆς ὥσπερ ἄγρωστις. φιλεῖ δὲ καὶ τὰ παλίσκια χωρία. Ereuthedanum folium habet hederæ ſimile, ſed rotundius, repit humi graminis modo,
vmbroſis

vmbrosis locis gaudet. Sed vires haud conueniunt. οὐρητικὴ δὲ, διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὰ τῆς ὀσφύος ἀλγήματα, καὶ πρὸς τὰ τῆς ἰσχιάδος. Cit vrinam, qua de causa ad lumborum & coxendicis dolores vtuntur.

EVPATORIVM VVLGARE,

CAP. XLV.

SVNT permulti, imò omnes ferè pharmacopœi, qui agrimoniæ siue vero Dioscoridis Eupatorio, hanc plãtam substituunt, quod nonnulli non rei ignoratione faciunt, sed maiorum virium obseruatione, & experientia ducti, quas etiam ipsa aspectu insignis planta, foliorum amaritudine & odoris præstantia, satis præ se fert. Igitur propter amicas hepati vires, fortè & ob folia Eupatorium vocauerunt, veriùs pseudoeupatorium dicendum, alij Eupatorium aquaticum, alij canabinam aquaticam, alij Eupatorium Auicennæ. Ruellius, quod suprà nos declarauimus, hydropiper esse, haud rectè asseruit. Pseudoeupatorium rotundo, subpurpureo caule, intus medulla alba referto exit, duos interdum tres cubitos æquante, aliquantum hirsuto: foliis longis, nigricantibus, asperis, parùm hirsutis, crenatis, ad canabina ortu & situ adeò accedentibus, vt permulti Eupatorium Auicennę canabinis foliis prędirum esse credant, amaris. In summo flores emergunt permulti, congesti, villosi, in purpura albicantes, qui flaccescentes orto semine, papposi in auras abeunt, radix latè fibras spargit, amari gustus, odoris non minùs suauis quàm betonica vel agrimonia. Locis vliginosis, scrobium marginibus, & in riuulis tardiùs fluentibus prouenit. Pseudoeupatorium calido siccóque est temperamento: calfacit, tenuat, abstergit, incidit, aperit. Ex recentibus foliis contusis succus exprimitur, & insolatus cogitur in pastillos, quorum frequens in medicamentis vsus. Confert maximè eiusdem decoctum, aut epotus succus iocinoris doloribus, & aliis eiusdem affectibus ab obstructione ortis. Quare vtiliter propinatur hydropicis, cachexia, ictero, vasorum infarctu, splenis tumoribus, & obstructionibus vexatis. Datur quoque succus ad ventriculi apostemata à frigiditate nata, quibus etiam prodest herba exteriùs illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuturnis, præsertim pituitosis febribus ab obstructione prouenientibus. Idem vrinas & menses pellit: scabiem pruritúmque sanat cum fumaria decoctum ex caprino sero: sed succus validior est, qui potus elephantiasi incipienti medetur. Flores illiti vulnera recentia & vlcera sanant. Fugantur venenata animalia herbæ siccæ suffitu. Aiunt à venatoribus obseruatum esse ceruos telis vulneratos hac planta proculdubiò sanari. Datur eadem vtiliter pecoribus tussientibus, & anhelosis equis, quorum etiam dolores finit. Succus binûm obolorum pondere in catapotiis deuoratus intestinorum vermes necat. Idem recens expressus illinitur commodè ex aceto & sale aduersus scabiem.

EVPATORIVM, Vulgare.

Nomina — *Li.2.c.244. Dod.lib.1. cap.59.* — *Locus.* — *Temper. & Vires*

POTENTILLA, CAP. XLVI.

Nomina

PSEVDOEVPATORIO seu potiùs Agrimoniæ adeò hæc affinis est, vt vulgus siluestrem agrimoniam vocet. Potentillæ huic nomen ab eximiis viribus quibus pollet, argentinæ verò à foliorum argenteo splendore. Galli *Argentine*, Germani *Genserich* vocant, id est, Anserinam quòd hac herba anseres delectentur in cibo. Quidam Stephanomelidem Plinij esse coniectantur, cap.13.lib.26.vtilem ex aqua sanguini flueti per nares, sic dictam quòd coronis melinus eius flos innectatur.

POTENTILLA.

Forma. Dod.lib.1. cap.58. Pena in Ad. Matth.in cap.37.lib. Diosco.

Potentilla viticulorum reptatu ab agrimonia discernitur, fragariæ & pentaphyllo assimilatur: teneriora hæc sunt, graciliáque in quibus folia longa,incisa & crenata, agrimoniæ simillima, supernè virentia, auersa parte argenteo nitore splendentia, vnde argentinæ nomen. Flores in singulis pediculis pentaphylli similes, lutei: radix fibrata, exteriùs purpurascens, inferiùs candicans. *Locus.* Nascitur locis vliginosis & propè semitas, quarum vdarum nulla amantior, frequentiórque alumna. *Tempus. & Vires.* Iunio & Iulio mensibus floret. Adstrictoria & exsiccatoria vi pollet, quare mulierum profluuia, dysenterias, & cæteras alui fluxiones cohibet. Id quod præstare dicitur, si recens in calceis nudis pedibus subponatur. Datur vtiliter potui sanguinem reiicientibus. Herbæ decoctum ex vino ad intestinorum tormina, & dorsi dolores potu facit. Siccæ farina ex sua ipsius stillatitia aqua pota albas vteri fluxiones sistit, sed valentiùs addito corallo & eboris ramentis. Sunt qui ad enterocelas præferunt tum in cibis, tum in potionibus. Etenim vulnera glutinat, & vlcera sanat, præsertim pudendorum, & quæ oris partes erodunt, firmat commotos dentes, & laxas gingiuas, si in aceto decoquatur,& os sæpè colluatur. Dentium dolores mulcet, prolapsam columellam restituit addito aluminis momento. Mirùm quòd plantis pedum, manuúmque volis admota,febrium quarumcunque calores remittit, ad frangendum calculum efficax est,multúmque sanguinem grumosum potu dissoluit.

MARRVBIVM AQVATICVM, CAP. XLVII.

Nomina

MARRVBII potiùs species aut Verbenæ hæc planta fuerit, quàm sideritis prima, vt existimat Matthiolus, cui huius natales,folia maiora, caules cubitales, nec asperi, multáque alia refragantur. Vulgo igitur Marrubium pallustre siue aquaticum vocarunt, Gallicè *Marrube d'eau*, Germanicè *Vuasserandorn.* Quidam Rhodoram Gallicam Plinij esse volunt, cap.19. 24. iuxta Rumbotinum viduam vite nascentem, caule geniculato,virgæ ficulneæ modo, foliis vrticæ in medio exalbidis, quæ procedente tempore tota rubent, flore argenteo, præcipuam contra tumores, feruores, collectiones cum axungia veteri tusam, ita vt ferro non attingatur,& qui perunctus est despuat ad suam dexteram ter, efficaciori quoque, vt aiunt, remedio, si tres quoque trium

In cap.29. lib.4.

Trag.lib.1. cap.2. Dod.lib.2. cap.69.

nationum

MARRVBIVM Aquaticum.

nationum homines perungant dextrorsus. Plāta hæc Marrubio nigro tam caulibus & folliculis asperis, quàm foliis & floribus satis similis est. Folia quidem ex fusco viridia sunt, sed maiora profundiùs incisa, non admodùm hirsuta, propè complicata, instar foliorum betulæ recens erumpentium: flores albi & minores Marrubiorum floribus, caulē ambientes sicut in melissa. Iuxta scrobes & riuulos nascitur, locísque aliis vliginosis. Siccandi facultate sine manifesto calore præditum esse aiunt, nondum tamen in vsum medicum receptum. *Locus.*

SCABIOSA. CAP. XLVIII.

NON SINE causa herbarij plantis multis similibus facie & viribus, scabiosæ nomen indiderunt. Sed nunc de ea agimus, cuius frequētior est vsus: eius enim Græcum nomen adhuc ignoratur quamquam non desint qui Aetij Psoram esse putent. Sed cùm nusquam extet apud eum, aut alios auctores eius descriptio, sed nomen tantùm, nihil certi hac de re statui potest. Quidam Maston Plinij esse coniectantur in facie tineas auferentem. Dicta autem est scabiosa à scabro herbæ habitu, vel quòd scabiei medeatur, vnde etiam psoræ nomen traxisse videri potest. Gallicè *Scabieuse*, Germanicè *Apostenkraut*. Matthiolus duas habet species, maiorem, & minorem. Maior primùm folia profert longa, non laciniata: quæ verò his succedunt, phu minoris modo dissecta cernuntur, quæ verò in caule & ramis, minora & magis laciniata. Caules habet æstate sesquicubitales, teretes, striatos, incanos, circa cacumen in ramos diuisos in quorum fastigiis capitula oriuntur in acutum desinētia, compartiti squamarum ordine contexta cyani ritu, è quibus flores prodeunt ferè etiam similes, sed rufescentes: sequitur semen paruum, subnigrum, lychnidis coronariæ simile. Radix est pollicari crassitudine, brachiata, sapore subdulci. Nascitur inter fruges, & in agris incultis, argilloso præsertim solo. Annotat Pena non esse hanc vulgarem Scabiosam, sed Iaceam nigram, maiorem, laciniatam. Minor folia circa radicem fundit in ambitu laciniata, in terram repanda & recumbentia, subalbicantia, siue cinerea, subhirsuta, in caule frequentioribus, tenuioribúsque incisuris crenata. Caulem mittit rectum, tenuem, subhirsutum, in quo ramuli. Flores habet foliosos, congestos, cyani purpuram imitantes, siue cærulei coloris, qui tandem deflorescentes capitulum relinquunt subuiride, rotundis ocellis refertum, colore pauonum caudas imitante, magno sanè naturæ artificio, & magna contemplantium admiratione: Radix est palmaris, fibrata, subcādicans. In pratis humidis potissimùm & herbidis locis degit. Iunio & Iulio mensibus floret. Vtraque excalfacit, siccat, extenuat, abstergit. Quare ad expurgādos pulmones & pectus à crassis & pituitosis excrementis, multùm prestāt, cùm herba ipsa in puluere pota, tum succus cū melle delinctus, tum eius decoctū diebus aliquot haustum. Valet quoq; mirum in modum aduersus scabiē, non modò eius decocto quotidie potui dato, sed & herbæ ipsius succo per se, aut vnguentis addito ad scabiosa corpora illinenda. Prodest omnibus pectoris vitiis,

Nomina *Forma.* *Locus.* *Vires.*

SCABIOSA Matthioli, Maior.

SCABIOSA Matthioli, Minor.

ris vitiis, & reſpirationi inſeruientibus organis: quippe quæ & eorum purulentas inflammationes diſiiciat,& omnia pectoris vitia expurget. Anthracibus ſiue carbunculis peſtiferis vtiliter illinitur, adeò vt illita has letales abſceſſus trium horarum ſpatio prorſus abolere exiſtimetur. Datur vtiliter eiuſdem ſuccus quatuor vnciarum pondere cum theriacæ drachma, peſtilentia affectis prima ſtatim die, verùm ſudorem in lecto prouocare oportet, & iterum atque iterum medicamentum repetere. Idem plurimùm confert ad ſerpentum morſus, quemadmodùm herba ipſa contuſa recénſque impoſita. Illitus ſuccus cum chryſocollæ puluere & caphuræ momento,lentigines,alphos, impetigines,varos, & cætera cutis vitia abſtergit: oculorum albugines tollit. Peculiariter valent huius maioris ſcabioſæ radices ad lichenas,etiam ſi à Neapolitano morbo prouenerint. Earum enim decoctum quadraginta diebus potum pręſtantiſsimum expertiſsimúmque eſt ad id mali medicamentum.Idem præſtat earundem radicum puluis quotidie drachmę pondere ex ſero hauſtus.

SVCCISA. CAP. XLIX.

Nomina

QVo nomine veteres aut poſteriores Græci plantam hanc nuncuparint,& an eam cognouerint, nondum nobis compertum eſt. Latino & conueniente huic herbæ nomine, quidam Succiſam vocant, quòd eius radices circumroſæ ſint. Vulgus Morſum diaboli vocat. Galli *Mors de diable*, Germani *Teuffells abbiſz*, nomine ex ſuperſtitione indito,quaſi verò Cacodæmon quidam tantæ efficaciæ radicem inuideat hominibus, atque ob id vbi ſuccreuerit, ſtatim eam dentibus ſuccidat atque circumrodat. Ex ſcabioſis videtur eſſe, caulibus rotundis, cubitalibus, aliquando bicubitalibus: foliis ſcabioſæ vulgaris, ſed rigidioribus, nigrioribus, hirſutioribus in imo caule, in ſummo autem aliquantum ſerratis,non altiùs inciſis vt ſcabioſæ: floribus item ſcabioſæ,ſed purpura

Forma. Pena in Ad. Matth. in cap. 174. lib. 2. Dodo. lib. 7. cap. 72.

MORSVS, Diaboli.

purpura fuſca, triſtiore aſpectu: ſemine in auras abeunte: radice nigra, dura, breui, ſpiſſa, multas craſſas fibras ſpargente, quare præciſa apparet qua craſsiores fibræ plures coëunt, quaſi præmorſa foret à quopiam cacodæmone, vnde ei morſus diaboli nomen, quamquam alij malunt ſic dictam herbam à cauſtica vi, qua mordicat bubones & carbunculos peſtilentes, quibus magno leuamento admouetur ea viridis cruda, tritáque, aut vinum in quo decocta fuerit epotum. Radix per ſe eſtur, aut eius decocti vinum vtiliter bibitur non modo ad vteri dolores, ſed etiam ad peſtilentem auram arcendam. Guſtu admodũ amara eſt, ex quo perſpicuum eſt calidæ eſſe ſiccæq; facultatis ſcabioſæ modo. Siccatæ puluerem præbent plerique ad alui tineas necandas, ac eadem ſugillata illitu emendant. Locis incultis prouenit, ſaltibus, dumetis, ac etiam in pratis & viis quibuſlibet. Auguſto potiſsimùm menſe floret, tum notior, aliàs ſcabioſæ tam ſimilis, vt plerumque pro eadem accipiatur. Quidam Niginam Plinij eſſe putant, foliis longis, intybaceis, quæ illita cicatrices ad colorem reducit. Verùm hoc obſtat, quod ſuæ Niginæ tantùm folia tria Plinius tribuit. *Vires.* *Locus.*

IACEA, *CAP. L.*

SCABIOSIS Iaceæ adeò ſimiles ſunt, vt Matthiolus has ab illis non diſcreuerit, quare ſcabioſæ Iaceę ſunt ſubiungendæ. Iaceas autem fortè aliquis recentiorum Græcorum ἀπὸ τȣ̃ ἴȣ vocauit, quòd ianthino ſint florum colore, non quòd humi iaceant, vt quidam putant, tamen ſi Barbaris practicis duntaxat notæ fuiſſe videntur. Iacea nigra Dodonæi ſcabioſis ſimilis eſt, ſeſquipedem aut pedes duos alta, foliis longis, anguſtis, ſcabioſæ maioris, aut ſucciſæ aliquando crenatis, & in ambitu inſectis: caulibus rotundis in quorum ſummitatibus capitula ſunt rotunda, ſquamoſa, cyanorum capitulis ſimilia, ſed maiora: ex quorum medio capillacei flores purpurei exeunt, radix craſſa, breuis, incurua, fibrata. Dicitur etiam à Pena & Lobellio Iacea nigra vulgaris, Hyoſiris Plinij Anguillarę, Medium Dioſcor. Mutono, folio ſeridis ſilueſtris, flore purpureo, rotundo, ſemine cnici minuto, radice dodrantali, craſsitudine baculi, guſtu acerbo. Aliis verò ſcabioſa maior, ſiue capitata, ſiue echinata, diuerſa à Iacea nigra vulgari Officinarum, vbíuis, frequentiſsima, quam Hyoſirin Plinij eſſe volunt. In vdis pratis & herbidis locis prouenit. In Iacea ſubdulcis eſt adſtrictio, ſiccitas efficax admodum, calor propè nullus. Recentiores nihil præſtàtius ad hernias inueniſſe Iacea nigra narrant. Eius decoctum, ſi eo ſæpè os colluatur, recentes oris & gutturis abſceſſus repellit & abſumit, inueteratas ad ſuppurationem perducit & rumpit. Alia dicitur ab herbariis Iacea rubra maior in pratis quoq; degens, radicibus multis, nigris, longis, huc illuc diſiectis: caule cubitali, recto, adnatis multis ſurculoſo, folio longo, obſcuriùs virente, per ambitum profundiſsimè diſſecto, tactu aſpero, leniter pungentibus iis, quæ per ambitum eminent foliorum laciniis: flore *Nomina* *Forma* Lib. 1. c. 71. *Locus.* *Temper. & Vires*

IACEA NIGRA, Dodonæi.

IACEA Rubra maior, Laciniata.

flore è puniceo purpurascēte, aspectu pulchro, in oblongis capitulis albo nigroq; reticulatim & elegantissimè distinctis, gustu amaris. Iaceā aliam nigram quidam agnoscunt, in humidis vbiq; prodeuntem, & in Officinis passim eo nomine vocatam, radice breui, lignosa, surculosa, foliis paucis, hirsutis ac ideò subasperis, intybo similibus, minoribus, capitulis paruis, in quibus flos subruber emicat, gustus valde adstringentis, eamq; hyosiridem Plinij esse arbitrantur.

ODONTITIS LVTEA. *CAP. LI.*

Lib.1.c.134 Dod.lib.2. Cap.7.

Lib.27.c.12

Nomina

QVAM Tragus florē cuculi, Dodonæus Vetonicam siluestrem vocāt, herbarij cōsentiunt eam esse, quę à Plinio Odōtitis purpurea nominatur, de qua diximus, lib. de iis quæ flore placēt. Quæ hîc proponitur propter magnam cum illa affinitatem, Odontitis lutea à nobis nominata est à florum colore.

Forma.

Radice est breui, fibris capillata: caulibus multis, angulosis, geniculatis: folio polygoni, longiore, ad singula genicula gemino: flore pusillo, luteo, è stellulis herbaceis emicante. Locis humidis gaudet. Eius decocto si quis os colluat, dentium cruciatus sedatur.

EQVI

EQVISETVM, *CAP. LII.*

QVAE Græcis ἵππουρις dicitur, Latinè Equiſetum, Equiſeta, Equiſelis, Equinalis, Officinis Cauda equina ob foliorum ſimilitudinem. Eſt enim, inquit Plinius, pilus terræ equinæ ſetæ ſimilis. Et, fœniſecis inuiſa & equiſelis eſt, à ſimilitudine equinæ ſetæ. Arabibus *Dhenben alchail, Dembalchil*, ſiue *Danebalchil*. Italis *Coda di cauallo, & Asperella*, Hiſpanis *Coda di mula, é Rabo de mula*, Germanis *Roßzſchuuantz*, Gallis *Queüe de cheual, & Prelle*. Dicitur etiam quãuis ſiccisſima ephydron, quòd vdis & madentibus locis gaudeat. Item ἀνάβασις auctore Plinio, quòd arbores ſcandat. Huius genera duo deſcribit Dioſcorides. Vnum cauliculis inanibus, geniculatis, in ſeſe farctis, ſubrubris, ſubaſperis, duris: iũceis circa eos foliis crebris, exilibus. In ſublime attollitur, vicinos arborum caudices ſcandens, obuolutumq; dependet comis multis, nigris, vt equorum cauda, radix lignoſa, dura. In riguis & ſcrobibus naſcitur. Alterum Equiſetũ caulis eſt rectus, cubito maior, inanis, comis per interualla breuioribus, cãdidioribus & mollioribus. Plinius totidem eadémque genera facit. Equiſetum hippuris à Græcis dicta, & pratis vituperata nobis. Eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis. Et mox, Alij hippurin, alij Ephydron vt in ſuppoſititiis nomenclaturis Dioſcoridis legitur, (non ephedron, neque ephedran, vt in vulgatis legitur) alij anabaſin vocant, tradúntque iuxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis iunceis, multis, nigris, vt eſt equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa. Et paulò pòſt, faciunt & aliam hippurim breuioribus & mollioribus comis, candidioribúſque. Rurſus, Caucon, quæ, & ephydron, ab aliis anabaſis vocata, naſcitur ventoſo ferè tractu, ſcandens arborem, & ex ramis dependens, folio multo, cirris numeroſa, qui ſunt iunci geniculati: radice pallida. Matthiolus quatuor obſeruauit genera, primum illud notius tum Dioſcoridis, tum cæterorum, quod hîc pictum eſt. Cumprimùm è terra erumpit, profert culmos arundineos, iunceos, cauos, nudos, geniculatos aſperos: ob id detergendæ ſuppellectili à mulierculis, & opificibus pectinum, fiſtularum, atque aliarum huiuſmodi rerum ad materiam læuigandam expetitos, clauis ſeu capitibus in ſummo racemoſos, recenti aſparago, aut iuglandium iulo ſimilibus, vt pictura hîc exprimit, tempore caules iſti nigricant aut rubeſcunt, ex quorum geniculis quaſi articulorum commiſſuris prodeunt multiplices exilium, tenerorum, geniculatorum foliorum quaſi ſetæ aſperiuſculæ, prolixiores. Altiùs accreſcens dependẽtibus comis caudam equinam ſatis ementitur. Radix eſt candida, geniculata caulium modo. Equiſetum minus, Hippuris fontalis, Equiſetum alterum Matthioli,

Nomina | Lib.26 c.13. | Lib.18.c.28 | Ibid. | *Genera.* | Lib.4.c.42 | *Forma.* | *Locus.* | Lib.26.c.13. | Lib.26.c.7. | In cap. 22. lib 4. | Dod. lib.1. cap.66. | Pena in Ad.

EQVISETVM. I.

EQVISETI. I. Asparagus, Dod.

EQVISETVM Alterum siue minus, Matthioli.

EQVISETI Minoris flores.

ſuperiori haud abſimile, initio caules veluti aſparagos teneros edit, nudos, rotundos, cauos, geniculatos, in ſummo non clauatos, ſed ſpicatos, floribus albis refertos, qui ſtatim pereunt. Deinde ex eadem radice ſuccreſcunt ramuli aliis articulis, ſiue geniculis crebris intercepti, circa quæ iuncea folia geniculata, rotunda, vt in maiore Equiſeto, ſed neque tam prolixa, neque tam aſpera: quare & ad poliendum inepta. Radix tenera eſt, gracilis, nigra. Locis decliuibus, vmbroſis, humidis prouenit. Eſt & Hippuris minor alia, congener cum maiore Equiſeto, tertium Matthioli, Equiſetum iunceum vocat Tragus, quod nudo calamo, omníque folio carente inſtar iunci proſilit. Sub initia menſis Maij nigros fert aſparagos, in quibus flos plantæ, radix nigra, lignoſa, planè inſipida. Quartum Equiſeti genus addidit Matthiolus. Hoc videtur eſſe vua marina vulgaris Cluſij. Ad hominis proceritatem vſque fruticat ſpartij modo, ſtipite brachialis craſsitudinis, oblongis ramis, nigricantibus, qui deinde multas virgulas pedales ferunt, tenues, multis geniculis diſtinctas Equiſeti ferè modo propendentes, ſine foliis, guſtu admodum adſtringente: florem circum internodia confertum, minutum & muſcoſum, flori cornus non abſimilem, pallidum: deinde fructum exiguis moris ſimilem, rubentem, ſucculentum, acidum, in quo vnum aut alterum granum milio ferè ſimile ineſt, foris nigrum, intus album: radix dura, lignoſa. Cluſio videtur Polygono quarto Plinij quadrare. Eſt & quintum genus, minimum, aquis cœnoſis innatans, vel ſub iis occultum ſemper, breuiſsimis & aſperis foliis, ac caulibus, lutoſum virus olentibus. Lugdunenſes vocant *chara* quaſi Cheredranon, quo nomine Equiſetum vocari in ſuppoſititiis nomenclaturis Dioſcoridis legimus, ea quæ lances eſcarias, & reliquam eiuſmodi ſupellectilem abſtergunt, vt & primo genere, quod vocant *Prelle*, quaſi φαιδρὰν. Nam & ſic appellari loco proximè citato traditur.

Lib.2.c.46. Lib.4.c.42.

Vires. Equiſeto vis ſpiſſare, inquit Dioſcorides, quare ſanguinem naribus erumpentem ſuccus ipſe ſiſtit: prodeſt dyſentericis in vino potum, vrinam cit. Sanguinolenta vulnera glutinantur tritis foliis & illitis. Radix cum ſua herba tuſſim, orthopnœam ruptáq; adiuuat,

adiuuat. Foliis in aqua potis, diſſectiones veſicæ & inteſtinorum, enterocelæq́; in vnum coaleſcere cogíque feruntur. Equiſetum alterum cum aceto tritum vulneribus remedio eſt, & eandem vim habet. Eadem Galenus tradit. Hippuris adſtringentem cum amaritudine facultatem habet, ac proinde valenter citra mordacita- Lib. 6. ſim.

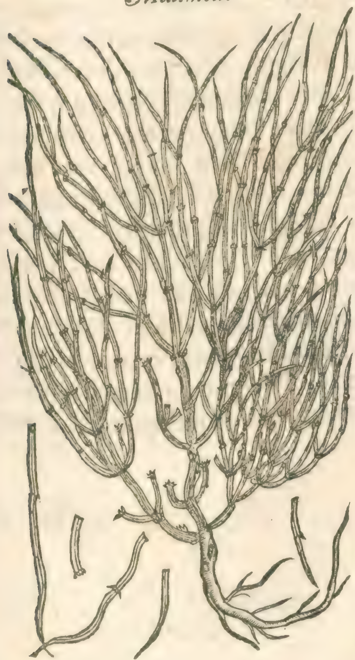
EQVISETVM Iunceum, Tragi.

EQVISETVM Tertium, Matthioli.

EQVISETVM Quartum, Matthioli.

tem exiccantem. Itaque vulnera maxima cataplaſmate impoſita glutinat, etiam ſi præſectos eſſe neruos contingat, prætereà enterocelas glutinat. Cæterùm ad ſanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potiſsimùm rubrum, ad dyſenterias, & alios ventris fluxus generoſum eſt remedium herba ipſa aut ex aqua aut ex vino pota. Sunt qui ſcripſerunt nonnunquam etiam vel veſicæ ac tenuium inteſtinorum vulnera ſucco ipſo ſanata fuiſſe. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis è naribus, tum fluxui obnoxiis in ventre affectibus ex auſtero vino potus, ac ſi febris ſit, ex aqua. Plinius eadem planè quæ Dioſcorides habet, ſed & alia quædam. Equiſetum, inquit, hippuris à Græcis dicta, lienem curſorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias, quantùm vas capiat, & per triduum heminis pota. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in vino dulci potus cyathis tribus vrinam ciet: tuſsim orthopnœam ſanat: item rupta & quæ ſerpunt. Inte- Lib. 26. c. 13

ſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet, faciunt & aliam hippurim breuioribus & mollioribus comis, candidioribúſque perquàm vtilem iſchiadicis, & vulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtendum. Equiſeti recentem aſparagum, inquit Matthiolus, Hetruſci *Patrufalo* vocant, edúntque: priùs enim elixant, farináque conſperſum oleo in ſartagine frigunt, quo cibo aluus adeò ſiſtitur, vt inde coli cruciatus facilè excitetur. Sunt qui eundem aſparagum ſiccum annum aſſeruant, quo æſtate vtuntur ad dyſenterias: nam aqua calida nocte maceratum coquunt, quo modo dictum eſt, & in cibum magno ſucceſſu exhibent.

In cap. 24. Lib. 4.

POLYGONVM FOEMINA,

CAP. LIII.

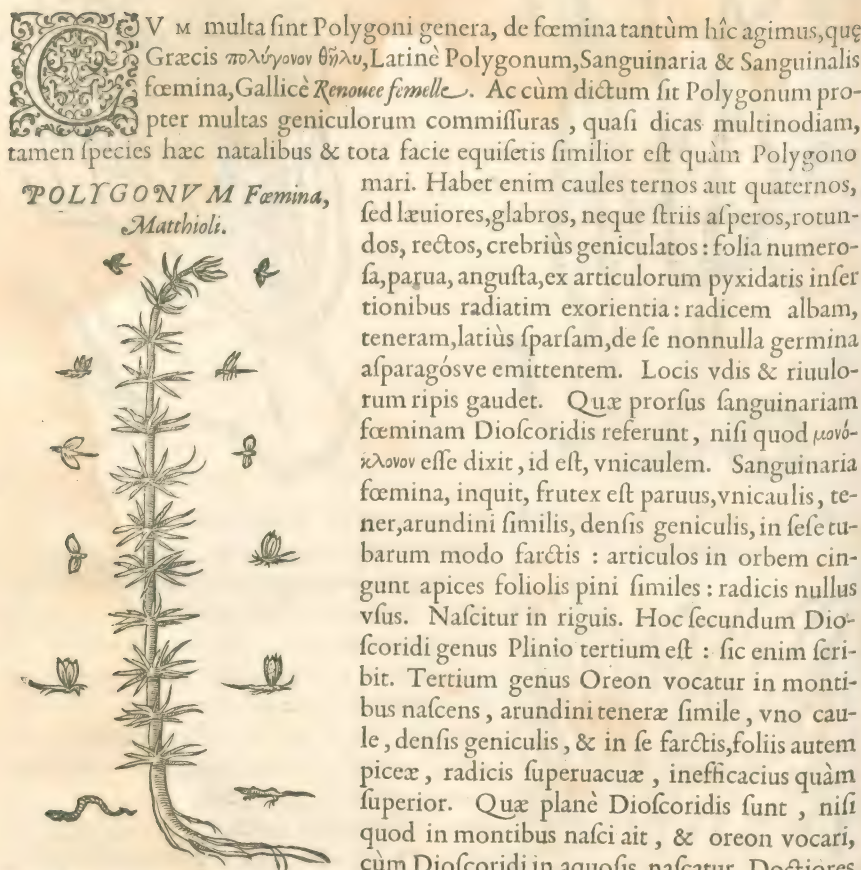
Nomina

CVM multa ſint Polygoni genera, de fœmina tantùm hîc agimus, quę Græcis πολύγονον θῆλυ, Latinè Polygonum, Sanguinaria & Sanguinalis fœmina, Gallicè *Renouee femelle*. Ac cùm dictum ſit Polygonum propter multas geniculorum commiſſuras, quaſi dicas multinodiam, tamen ſpecies hæc natalibus & tota facie equiſetis ſimilior eſt quàm Polygono mari.

Forma.

Habet enim caules ternos aut quaternos, ſed læuiores, glabros, neque ſtriis aſperos, rotundos, rectos, crebriùs geniculatos: folia numeroſa, parua, anguſta, ex articulorum pyxidatis inſertionibus radiatim exorientia: radicem albam, teneram, latiùs ſparſam, de ſe nonnulla germina aſparagósve emittentem.

POLYGONVM Fœmina, Matthioli.

Locus.

Locis vdis & riuulorum ripis gaudet. Quæ prorſus ſanguinariam fœminam Dioſcoridis referunt, niſi quod μονόκλονον eſſe dixit, id eſt, vnicaulem.

Lib. 4. c. 4.

Sanguinaria fœmina, inquit, frutex eſt paruus, vnicaulis, tener, arundini ſimilis, denſis geniculis, in ſeſe tubarum modo farctis: articulos in orbem cingunt apices foliolis pini ſimiles: radicis nullus vſus. Naſcitur in riguis. Hoc ſecundum Dioſcoridi genus Plinio tertium eſt: ſic enim ſcribit.

Lib. 27. c. 12

Tertium genus Oreon vocatur in montibus naſcens, arundini teneræ ſimile, vno caule, denſis geniculis, & in ſe farctis, foliis autem piceæ, radicis ſuperuacuæ, inefficacius quàm ſuperior. Quæ planè Dioſcoridis ſunt, niſi quod in montibus naſci ait, & oreon vocari, cùm Dioſcoridi in aquoſis naſcatur. Doctiores apud Plinium legendum cenſent vreum (οὐραῖον) à caudæ figura, quam ſuo caule minutis foliis veſtito perinde refert, vt & Hippuris.

Ibidem.

Vires.

Polygonum fœmina, inquit Dioſcorides, vim habet adſtringentem, refrigerantem, quæ ad eadem valet ad quæ Polygonum mas, ſed minore efficacia.

NIDVS

NIDVS AVIS, CAP. LIIII.

HERBARII quidam Nidum auis plantam hancvocitant, quòd eius radiculæ ita inter ſeſe implicatæ ſint, vt Nidum auis conſtituere videantur. Caulem producit nudum, & ſine vllis foliis: florem in ſummo ſpicatum. Caulis cum flore colore eſt fuſco, orobanche haud abſimilis, tenerior tamen, & tenuior, radices nihil aliud ſunt quàm fibræ mutuo implexæ, vt diximus. Locis vdis & ſiluoſis proſilit. Quibuſdam Coagulum terræ Plinij, cap.8. lib.27. videtur. Tragus nonum ſatyrij genus facit in vliginoſis & vmbroſis ſiluis naſcens Maio menſe, flore & folio viduum. Eſt enim nihil aliud quàm pinguis & rectus aſparagus, forma vulgare ſatyrium, colore lignum, vel fungos ſiluis familiares referens. Radicem habet multo capillitio contortam & implicatam: éſtque hoc ſatyrij genus vitium potiùs quoddam ex putrilagine enatum, quàm planta cenſendum.

Nomina Dodo. lib. 2. cap.47.
Forma
Lib.2. c.82.

CRISTA GALLINACEA, CAP. LV.

PLINIVS alectorolophon ſcribit, quæ apud Romanos Criſta dicitur, folia habere ſimilia Gallinacei Criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis, quibus verbis moti herbarij noſtri plantam iſtam ob florum congeriem multiplicis & denſæ Gallinacei Criſtæ modo faſtigiatam, ob folia multò magis ad ſimplicis Criſtę figurã accedentia, alectorolophon, ſiue Criſtã Gallinaceam, ſiue Galli appellarunt: Belgæ *Geel ratelen*, Germani *Geel rodel*. Caule eſt tenui, recto, pedali, interdum ſeſquipedali, in quo folia bina ex aduerſo per ambitum diuiſuris prorſum criſtatis, ſenſim à medio latiore in anguſtius deſinentia criſtæ ritu: floribus in ſummo luteis aut candidis: ſemine in folliculis foliaceis, vel ſiliquoſis teneriuſculis fuſco, compreſſo, rotundo: radice tenui, parua. Naſcitur in pratis & aruis, vtrobique vitioſa & inutilis. Plinius vtilem ſcribit eſſe alectorolophon tuſſientibus coctum cum faba freſa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum ſemen coniici in oculum, nec turbare, ſed in ſe caliginem contrahere, quod de criſta galli nulli adhuc experimento compertum eſt. Frigidam ſiccamq; eſſe Dodonæus tradit. Videtur aliis eſſe Mimmulus herba, de qua ſuprà. Plinius in pratis peſſimam eſſe vt & ſiliquam diram fœniſecis tradit, & inuiſam equiſetim. Alteram Criſtam Galli ſiue Alectorolophon fecerunt recẽtiores herbarij,

Lib.27. c.5.
Nomina Pena in Ad. Dod. lib. 4. cap.57.
Forma.
Locus.
Vires.
Lib.4. c.57.
Lib.18. c.18

CRISTA *Gallinacea*, *Dodonæi.*

Trag. lib. 1. cap. 83. Dod. in hi stor. aqua.

CRISTA *Galli altera, seu phthirion.*

quæ & fistularia dicitur, ꝙ ad fistulas & sinuosa vlcera sit vtilis, & Phthirion seu Pedicularis, seu Pedicularia, ab effectu, quod pecori ac iumẽtis, quæ in pratis vbi hæc prouenit pascuntur, pediculorũ copiã gignit. Germani *Braunrodel*, folia

Forma. parua habet crebris incisuris crispa: caules breues tenues, alios per terrã sparsos, alios erectos, circa quos flores vt Cristæ Gallinaceæ, sed minores & rubentes: siliquæ deinde haud absimiles, paruæ, in quibus semen latum & nigricans: radix tenuis & fibrata.

Locus. Nascitur in vliginosis pratis, ipsis infesta. Maio ac Iunio mensibus cum flore ac valuulis reperitur,

Temper. & Vires frigida siccáque & adstringens est veluti superior. Creditur, inquit Dodon. fistulis & sinuosis vlceribus valde prodesse, nec non menses & aliundè profluentem sanguinem in vino austero decocta potáque sistere.

SYMPHYTVM MAGNVM, CAP. LVI.

Nomina ΣΥΜΦΥΤΟΝ vel σύμφυλον μέγα, Latinè Symphytum magnum, Alum seu Alus, Solidago, Officinis Consolida maior, Gallicè *Consyre, Grande Consolide, Oreille d'asne*, Italicè *Cõsolida maggiore*, Germanicè *Vualuurtz, Schmeruurtz*, Nomen illi apud Græcos Latinósque efficax constringendi conglutinandíque vis fecit.

Forma. Caules edit hirsutos, cauos, angulosos, folia aspera, borraginis, sed maiora, longiora, nigriora: flores rotundos, cauos, candidos, interdum purpureos. Quæ appo-

SYMPHYTVM *Magnum, Matthioli.*

SYMPHYTVM *Tuberosum, Lobellij.*

sitissimè

ſitiſsimè Dioſcoridis ſymphyto conueniunt:quod,inquit, caulem emittit bicubitalem aut maiorem,craſſum,leuem,anguloſum,vt ſonchi inanem,circa quem breui interuacante ſpatio folia exeunt anguſta, bugloſſo proxima, oblonga, hirſuta: caule ſecundùm angulos quoſdam ſtriato:foliis tenuibus ex alarum ſinu prodeuntibus,in quibus flores lutei,& circa caulem velut verbaſci ſemina emicant. Tam caulis quàm folia aſpera lanugine horrent,tactúque pruritum concitant. Radices demittuntur foris nigræ,intus candidæ,viſcoſæ,quarũ eſt vſus. Quæ omnes notæ noſtræ maiori Conſolidæ adamuſsim cõpetunt,dempto florum colore, qui in noſtra purpurei,interdum albi conſpiciuntur:ſed,vt diximus, etiam quæ floribus luteis ſit reperitur. Sunt & qui conſolidam purpureis floribus marem appellent, eámq; efficaciorem, quæ verò albidis floribus,fœminam. A ſuperiore non ita diuerſum ortu & facie,ſed ſpecioſius,quod ex Italia delatum in Belgij hortis colitur ſola tuberoſa radice diſsidens,floribus ex luteo pallentibus,caule item & foliis nõ diſparibus,vulgare Symphytum æmulantibus.Locis riguis & circa ſcrobes reperitur. Temperatura eſt ſecundo gradu calida ſiccaq;. Tota folio & radice vulneraria eſt,bugloſsi guſtu & muccagine,ſed maiore & efficaciore ad glutinanda vulnera:vnde Cõſolida maior vocatur. Radices tritæ,inquit Dioſcorides,& potæ cruentis excreationibus ruptiſq; proficiunt:recentia vulnera illitu conglutinant, carnes quoque ſi concoquantur cogunt additæ : inflammationibus præſertim ſedis cum ſenecionis foliis vtiliter illinuntur.

[Margin: Lib.4.ca.9. — *Locus.* — *Temper. & Vires.* — Ibidem.]

BVGLA, *CAP. LVII.*

CONSOLIDAM mediam ſiue Symphytum & ſolidaginem mediam plantam hanc vocarunt medici & Chirurgi, quò ab aliis Symphytis diſcernatur. Vulgo Bugla & Bugula dicitur, Gallicè *Bugle*, quibuſdam Prunella, propter effigiem & vires haud diſsimiles. Eſt tamen alia Conſolida, Prunella dicta, cauliculis conſtat gracilibus,teneris,per terram reptantibus, & alicubi depactis, vnde oriuntur alij ſurculi quadrati, recti, hirſuti, palmum & ſeſquipalmum alti,quibus folia oblonga,rotunda, craſſa,mollia, leuiter ſerrata, auerſa parte purpurea. Flores inter foliola caulem à medio ferè ad ſummum vſque quaſi verticillatim ambiunt elegantes, & ſæpius cærulei, interdum niueo candore:radix fibrata, tenera. Vdis pratis & ſiluis prouenit. Colitur etiam in hortis: Aprili menſe floret. Quidam Anonymon Plinij,cap.4.22. eſſe volun, laudatam Ariſtogitoni,in vulneribus præclaram, ex aqua tuſam, & impoſitam : potam verò mammis, & præcordiis percuſsis : item ſanguinem excreantibus, putauerunt & bibendam vulneratis. Bugla facultate ſicca eſt,modiceq; calida. Potu ſanguinis grumos in ventriculo vel alia parte concretos diſiicit.Folia vel eorum ſuccus vlceribus omnibus in ore manantibus exedentibuſq;, ac etiam teſtium pudendorumq; viriliũ & mulie-brium efficaciſsimè illinuntur. Eius mira vis eſt cum ſanicula potionibus vulnerariis.

[Margin: *Nomina* — Dod.lib.1. cap.88. Pena in Aduerſ. — *Locus.* — *Temper. & Vires*]

BVGLA, Siue Conſolida media, Matthioli,

LOTVS Siluestris ex Cod. Cæſareo,

CAP. LVIII.

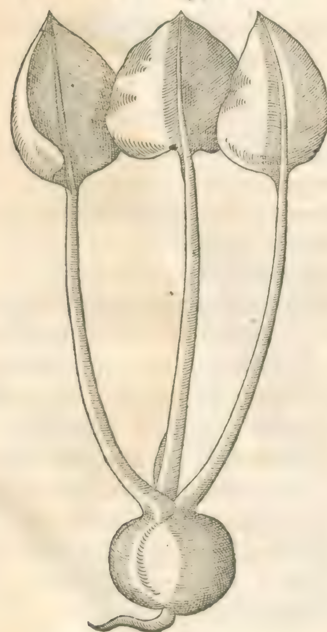
DIOSCORIDES trium Lotorum, excepta tamen Loto arbore, mentionem facit: Satiuæ videlicet, ſilueſtris, & Ægyptiæ: has tres Auicenna vno capite, videlicet 341. ſub Handocochæ nomine complexus eſt. Silueſtrem Lotum Dioſcorides caule eſſe ait bicubitali, & maiore, multas alas habente: folia ſimilia Trifolij pratenſis: ſemen veluti Fœnogræci, minus paulò, guſtu medicato. Plurimùm hanc in Libya naſci, idem auctor eſt, & Trifolium minus appellari. Huiuſcemodi autem ſilueſtris Lotus hactenus incognita latet: In vetuſto autem Bibliothecæ Cæſareæ Codice, Loti ſilueſtris huius imago reperitur. Depingitur autẽ caule recto, foliis Trifolij, & è ſinu horum, pediculis flores, deinde ſiliquas, proferentibus, quæ tenues ſunt, & quàm Fœnogræci minores, vt imago oſtendit. Vim autem calfacientem & leuiter adſtringentem habet: vitia cutis in facie, & ephelidas cum melle peruncta expurgat: bibitur & vtiliter per ſe trita, aut cum Maluæ ſemine, cum vino paſſo, aduerſus veſicæ dolores.

LOTVS ÆGYPTIA Ex Cod. Cæſareo. CAP. LIX.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit, caulis eſt, vt Dioſcorides refert, Ægyptiæ fabæ aſsimilis: florem habet paruum, candidum, Liliis ſimilem: quem ferunt oriente Sole explicari, occidente verò occludi: totoq; capite ſub aquis condi, & rurſus oriente Sole emergere, ſimile caput eius eſt Papaueris maximo calyci, in quo ſemen milij quantitate, quod reſiccatum Ægyptij in panificium recipiunt: radicem cotoneo malo ſimilem habet. Eadem de hac Loto Theophraſtus refert paulò tamen latiùs hanc deſcribẽs: Florem ſiquidem ait candidũ, Liliis anguſtia foliorũ proximũ, multos verò ac denſos promiſcuè exire, Sole occidente ſeſe contrahere caputq; integere, ad ortum verò aperiri, & ſupra aquam aſſurgere: idq; facere dum caput perficiatur, floréſque defluant: capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi: radicem rotundã mali cotonei amplitudine, cortice nigro, quali Nux caſtanea tegitur, corpus verò internum candidum eſſe. Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæſareæ Codice, Ægyptiæ Loti icon, ſed quæ non niſi folia & radicem exprimat. Folia autẽ depinguntur tria, lata, ſingula longis ac craſsis pediculis inſidẽtia, ac è radicibus exeũtia: radix verò rotunda, mali inſtar. Ægyptia Lotus dicitur, quod in Ægypto gignatur. Radicẽ huius

LOTVS Ægyptia, Dodon.

Corſium

Corsium appellari Theophrastus ait: Strabo autem Geographiæ, lib.17. Corsium fructum esse tradit piperi similem. Radicem crudam & coctam edi, Dioscorides scribit: Theophrastus elixam assamq; in speciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibis gratam: mandi etiam crudam, sed gratiorem decoctam, seu aqua, seu pruna. Qui huius radicibus victitant Lotophagos dici, Strabo auctor est. Theophrastus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac suauis est, viuentes, Lotophagos appellat.

LOTOS AEGYPTIA Theophrasti, *CAP. LX.*

EST etiam in palustrium siue aquatilium genere herba, quæ Λωτὸς αἰγύπτιος Græcis dicitur, Latinè Lotus Ægyptia, potest & Lotus Nilotica, & Euphratica dici, Arabicè *Handachoca*, quam Theophrastus fusiùs fortassè quàm veriùs descripsisse videtur, ea tradens quæ ab aliis audiuisset, non quæ vidisset. ὁ δὲ λωτὸς (inquit) καλούμενος φύεται μὲν ὁ πλεῖστος ἐν τοῖς πεδίοις, ὅταν ἡ χώρα κατακλυσθῇ. τούτου δὲ ἡ μὲν τοῦ καυλοῦ φύσις ὁμοία τῇ τοῦ κυάμου, καὶ οἱ πέτασοι δὲ ὡσαύτως πλὴν ἐλάττους καὶ λεπτότεροι. ἐπιφύεται δὲ ὁμοίως ὁ λωτὸς τῷ τοῦ κυάμου. τὸ ἄνθος αὐτοῦ λευκὸν, ἐμφερὲς τῇ στενότητι τῶν φύλλων τοῖς τῶν κρίνων, πολλὰ δὲ καὶ πυκνὰ ἐπαλλήλως (sic enim legendum ex Plinio, non ἐπαλλήλους, vt vulgati codices habēt) φύεται. ταῦτα δὲ ὅταν μὲν ὁ ἥλιος δύεται (vox δύεται hîc reponēda ex Plinio, quæ deest in vulgatis) συμμύει καὶ συγκαλύπτει τὴν κωδίαν. ἅμα δὲ τῇ ἀνατολῇ διοίγεται, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὕδατος γίνεται. τοῦτο δὲ ποιεῖ μέχρις ἂν ἡ κωδία ἐκτελεσθῇ, καὶ τὰ ἄνθη περιρρυῇ. τῆς δὲ κωδίας τὸ μέγεθος ἡλίκον μήκωνος τῆς μεγίστης, καὶ διέζωσται ταῖς καταλομαῖς τὸν αὐτὸν τρόπον τῇ μήκωνι· πλὴν πυκνότερος ἐν ταύταις ὁ καρπός. ἔστι δὲ παρόμοιος τῇ κέγχρῳ. ἐν δὲ τῷ Εὐφράτῃ, τὴν κωδίαν φασὶ καὶ τὰ ἄνθη δύνειν καὶ ὑποκαταβαίνειν τῆς ὥρας δειλινῆς (postremam vocem addit Plinius) μέχρι μέσων νυκτῶν, καὶ τῷ βάθει πόρρω· οὐδὲ γὰρ καθιέντα τὴν χεῖρα λαβεῖν εἶναι. μετὰ δὲ ταῦτα ὅταν ὄρθος ᾖ, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ πρὸς ἡμέραν ἔτι μᾶλλον ἅμα τῷ ἡλίῳ φανερὰν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος, καὶ ἀνοίγειν τὸ ἄνθος. ἀνοιχθέντος δὲ ἔτι ἀναβαίνειν. συχνὸν δὲ τὸ ὑπεραῖρον εἶναι τὸ ὕδωρ. τὰς δὲ κωδίας ταύτας οἱ αἰγύπτιοι συνθέντες εἰς τὸ αὐτὸ, σήπουσιν. ἐπὰν δὲ σαπῇ κέλυφος, ἐν τῷ ποταμῷ κλύζοντες, ἐξαίρουσι τὸν καρπόν. ξηράναντες δὲ καὶ ὀπτήσαντες ἄρτους ποιοῦσι. καὶ τούτῳ χρῶνται σιτίῳ. ἡ δὲ ῥίζα τοῦ λωτοῦ καλεῖται μὲν κόρσιον. ἔστι δὲ στρογγύλη, τὸ μέγεθος ἡλίκον μῆλον κυδώνιον. φλοιὸς δὲ περίκειται περὶ αὐτὴν μέλας, ἐμφερὴς τῷ καστανικῷ καρύῳ. τὸ δὲ ἔντος λευκόν. ἑψόμενον δὲ καὶ ὀπτόμενον γίνεται λεκιθῶδες. ἡδὺ δὲ ἐν τῇ προσφορᾷ. ἐσθίεται δὲ καὶ ὠμόν. ἀρίστη δὲ ἐν τοῖς ὕδασι ἑφθὴ, καὶ ὀπτὴ ἐπ' ἀνθρακιᾷ. Nam sic legendum ex Plinio, non vt corruptè legitur in excusis, ἀρίστη δὲ ἐν τοῖς ὕδασι αὐτὴ ὠμή. Totum hunc locum sic transtulit Plinius. Est autem eodem nomine herba, & in Ægypto caulis in palustriū genere. Recedētibus enim aquis Nili riguis prouenit: similis fabæ (Ægyptiæ suba.) caule, foliisq; densa congerie stipatis, breuioribus tamen graciliorib usq;: cui fructus in capite Papaueri similis, incisuris omniq; alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox separant lauando, & siccata tundunt, eóque pane vtuntur. Mirum est quod præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea comprimi, & integi foliis, ad ortum autem aperiri donec maturescāt, flósque qui est candidus decidat. Hoc amplius in Euphrate tradunt, & scapum ipsum & florem vespera mergi vsque in medias noctes, totúmque abire in altum, vt ne demissa quidem manu posint inueniri. Verti deinde paulatimq; subrigi, & ad exortum solis emergere, vt planè ab aqua absit altè. Radicem Lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertā nigro cortice, qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, sed crudo gratius decoctum siue aqua, siue pruna. Plinius rursus de eadem Loto, sed satiua locutus fuisse videtur, Lotometram vocās, si tamen vox hæc rectè legatur. Nam Loton hemeron, siue Loton hemeram legendum esse suspicatur Cornarius, idest, satiuam Loton. Est & Lotometra quæ fit ex Loto

Nomina

Lib.4. hist. cap.10.

Forma.

Lib.13.c.17.

Li.22.ca.21.

Embl.97. lib.4.

ex Loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio fiunt panes in Ægypto à paſtoribus, maximè aqua vel lacte ſubacto. Quidam tamen apud Plinium ſic legunt. Eſt & Lotus ſilueſtris foliis ſatiuæ, & Ægyptia, ex cuius ſemine, &c. Ex eodem Theophraſto Dioſcorides quoque ſua exſcripſit. Eſt & in Ægypto Lotus quæ in campis flumine inundatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio ſimili, quem tradunt occidēte ſole comprimi occludiq;, ad ortum autem aperiri: adduntq; caput ipſum veſpera aquis condi, & ad exortum ſolis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana ceu milij, quæ Ægyptij exſiccant, & in panes cogunt. Radicem Lotos hæc habet mali cotonei ſimilitudine, quæ cruda coctaq; manditur: decoctáque lutei oui qualitatem exhibet. Loton hanc & alias à Dioſcoride traditas Loti ſpecies Serapio ſua lingua Haudachocham ſine diſcrimine nuncupat, ex cuius ſemine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque fit haudachochæ oleum ex trifolij vulgaris ſemine, vt quidam non ſine errore exiſtimant, ſed ex omnium Lotorum ſemine, & ex triſolio aſphaltite tantùm. Galenus nihil aliud de Loto dixit, quàm quod ex ſemine ipſius panes fiunt.

Li. 4. c. 109.

Cap. 106. & 107. l. b. 4. Matth. in ca. 109. li. 4.

Vires.

Li. 7. ſimpl.

BARBA HIRCI, CAP. LXI.

Nomina

TΡΑΓΟΠΩΓΩΝ & κώμη, Latinè Hirci barba & Come, Italicè *Barba di becco*, Gallicè *Barbe de bouc*, Germanicè *Bocksbart*, & *Gamhbbrott*. Herba eſt, inquit Dioſcorides, breui caule, foliis croci, radice longa, dulci, magno ſuper caulem calice, è cuius ſummo ſemen nigrum dependet, vnde nomen inditum eſt. Herba eſui apta eſt. Theophraſtus de oleribus ſcribens eadem tradit. ἐν οἷς καὶ τραγοπώγωνα καλοῦσιν, ὃ τὴν ῥίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια, πλὴν μακρότερα, τὸν καυλὸν δὲ βραχὺν ἐφ' οὗ τὴν κάλυκα μεγάλην. δὲ ἐξ ἄκρου μέγαν τὸν παγηλὸν πόλιον, ἀφ' οὗ καλεῖται τραγοπώγων. Ideſt, in quibus eſt quam Hirci barbam vocant, cui radix longa & dulcis, folia croco ſimilia, niſi quod longiora, caulis breuis, ſuper quem calyx amplus, de cuius ſummo vertice Barba prolixa incana dependet, vnde nomen accepit. Similiter à Plinio inter vulgarium in cibis herbarum nomina recenſetur. Idem ex Theophraſto tranſcripſit hæc. Eſt & Tragopogon, quem alij Comen vocant, caule paruo, foliis croci, radice longa, dulci, ſuper caulem calice lato, nigro. Hîc depicta planta, caule eſt rotundo, recto, geniculato, foliis veſtita longis, anguſtis, allio haud abſimilibus, flore aureo, roſtro porcino ſimili, ſed maiore, qui calice continetur. Is ſereno cælo fatiſcit, nubiloſo verò contrahitur, occluditúrque calice echini chamæleonis more. Dilapſo flore in ipſo calice ſemen prouenit longum, in ſummo villoſum, quo maturo aperitur, & in globum villoſum vertitur, veluti in roſtro porcino, qui in auras euaneſcit. Radix eſt dulcis, digitū lōga. Alterū Tragopogoni genus habet Matthiolus, quod à foliorū colore purpureū vocāt. Foliis eſt alteri ſimilibus, ſed à radice numeroſioribus, viridioribus, latioribus, firmioribúſque: caule quoque ſimili, geniculato,

Li. 2. c. 137.

Forma.

Lib. 7. hiſt. cap. 7.

Lib. 21. c. 15. Li. 27. ca. 13.

Dod. lib. 2. ca. 17. Matth. in ca. 137. li. 2.

BARBA Hirci, Tragopogon, Matthioli.

TRAGOPOGON Alterum, Matth. siue Barba Hirci.

culato, conſpicuis propè genicula alis, è quibus ramuli prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, ſed minores, radiantibus circũquaque calicis apicibus, ſtellæ ferè modo: radice eſt longiore, grandiore, duriore, & lacteo ſucco referta, non dulci vt in altera, ſed adſtringente & amariuſculo. Prius genus in pratis humidis calidarum & frigidarum regionum reperitur, ſeritur etiam in hortis. Maio & Iunio menſibus floret. Humiditate caliditatéque temperata eſt. Glutinat recentia vulnera ſi foliorum ſuccus, vel ſtillatitia eius aqua ſpleniis aut attritis linteolis ſuperponatur. Tragopogoni ſimilis eſt Italorum Saſsifica, quam peculiari nomine quidam Gerontopogona vocant, quaſi Barbam ſenis, vt à Tragopogone diſtinguãt. Radix, foliũ, caulis Tragopogona referũt, flos diſsidet, non colore tantùm, qui ex cœruleo ſubnigricat, ac minimè aureo colore fulget, vt in Tragopogone, ſed etiam quòd breuior eſt, ac in ſe magis contractus, nec areſcens tam prolixos villos explicat. Radix guſtu dulcis & iucunda frequenter hyeme eſtur in acetariis. Cæterùm in hortis altilis creſcit paſtinato ſolo, altiúſque ſubacto, radice longa, craſsitie digiti, in profundum ſubeunte: foliis croci, latiuſculis, glabris & læuigatis, virentibus, intercurrente media coſta, niuei candoris, caule recto, tereti, nodoſo, calice grandi, flore purpureo, apicibus multis luteo colore micantibus, barbulis penſilibus & canis, in

GERONTOPOGON siue Saſsifica Italorum.

TRAGOPOGON Spicatus.

auras

auras euanescentibus:semine oblongo,summa parte villoso. Herba tota cùm carpitur lacte manat. Ad hoc genus pertinet herba quam hîc ostendimus, & nomine Herbariis familiari Tragopogona non spicatum vocamus: radice, foliis, caule geniculato, similis est reliquis generibus, nisi quòd gracilior caulis est, radix tenuior, folium angustius, flos autem luteus figura maximè discrepat, vt qui spicatim coaceruatus sit, cùm in alio genere flos aureus ac multiplex Helenij modo explicetur ac distendatur.

BARBA CAPRAE, CAP. LXII.

Dod. lib. 1. cap. 29. Pen in Ad.

Nomina

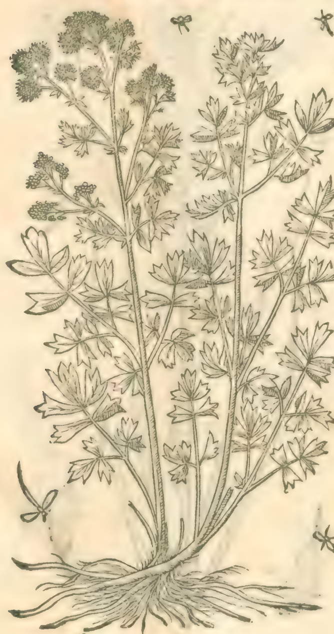

CVM vetustum huius herbæ nomen hactenus ignotum sit, recentiores herbarij interim Barbam caprinam, & Reginam prati nuncuparunt, propter ramulos florum densa cõgerie vestitos, in prælongas barbulas effigiatos, aruncos caprarum imitantes. Gallis *Barbe de Chieure*, Germanis *Roynette* dicitur.

Forma. Caulis est angulosus, cauus, rubescens, cubitalis, aliquando multò maior, ita vt ad hominis proceritatem attingat: folia castaneæ, aut corylo similia, serrata, dura, aspera, & superficie rugata: flores in summo caule candidi, racemosi, longi, visu & odoratu periucundi, instar Barbæ canæ dependentes, deinde parua semina tortuosa, terna, quaternáve simul, instar verruculæ: radix longa, foris nigra, intus purpurascens, acri odore, gustu adstringente glandium modo.

Locus. In pratis vdis, vmbrosis, & inter sepes nascitur. Siccat admodum & constringit. Quidam Melandrion esse Plinij suspicantur.

PIGAMVM, Dodon.

PIGAMVM, CAP. LXIII.

Nomina Dod. lib. 1. cap. 29.

OFFICINAE Pigamum herbam hanc vocant, nonnulli (inquit Dodonæus) Rhabarbarum spurium ob ruborem. Idem in Purg. Historia Thalietrũ magnũ.

Forma. Folia ei sunt multũ incisa, & in alia foliola diuisa, anteriùs duabus incisuris denticulata: caulis quadratus, rubescẽs, cubitalis, & sesquicubitalis, in quo flosculi villosi, coaceruati, Barbã canã referẽtes: deinde folliculi parui, veluti siliquæ paruæ, quaternæ quinquæ've, in quibus semen teres: radix lutea, multùm fibrata, latéque serpens.

Locus. In pratis vdis & riguis oritur.

Vires. Pigamum siccat, sed non tam adstringit quàm Barba capræ. Docti quidam scribunt Pigami odorem epilepticis perutilem esse, & si in nares immissum aliquandiu retineant, statim à paroxysmo liberari.

HYPE

HYPECOVM, CAP. LXIIII.

NON natales, sed foliorum similitudo pigamo plantam hanc coniunxerunt, quam Dodonæus fortè Hypecoum Dioscoridis esse scribit, in Purgant. Historia Thalietrũ paruum facit, Cordus Thalictrum tenuifolium. Odore est ingrato & viroso, colore & foliis quadamtenus rutæ similis: tres quatuórve cauliculos tenues & graciles edit, palmum altos, in quibus folia pigamo similia, sed minora. Flores in caulium vertice nihil aliud sunt quàm villi seu pili congesti, tenues & viscidi, Barbulæ instar dependentes, deinde siliquulæ in quibus semen: radix longa hac illac surculos diffundens. In aruis nascitur. Hypecoum Dioscoridis ex tertio ordine est refrigerantium teste Galeno: nam natura ei eadem quæ papaueri. Lib.1. c.29. *Forma.* Gale.lib.8. simpl. *Vires.* Diosc.li.4. cap.63.

VLMARIA, CAP. LXV.

HAEC quoque recentiorũ est herba, à foliis Vlmo similibus dicta, potentillam maiorem vocat Anguillara: radice crassa, nigricante fibris multis capillata: caule virgato, subrubente, cubito altiore: foliis Vlmi, supernè virentibus, infernè canis, septenis in singulis pediculis, cucumerem aut Pimpinellam redolentibus, gustu lento & subastringente: flore candido, racemoso: semine copioso, exiguo, spiris intorto conuolutis, vermiculis simili. Pratis locísq; vdis & riguis gaudet. Ex sapore perspicuum est hanc refrigerare, siccare, adstringẽdo repellere. Quare ad sanguinis eruptiones, alui profluuia, menses albos fœminarum non abs re commẽdant. *Nomina* *Forma.* *Locus.* *Vires.*

BRITANICA, CAP. LXVI.

EIVS quæ Græcis βρεττανικη, Latinis etiã Britanica nominatur, breuis est apud Dioscoridem historia. Folia habet, inquit, siluestris lapathi, sed nigriora, & pilosiora, gustu adstringentia: radicem tenuem & breuem: caulem paruum emittit. De eadem hæc Plinius. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu, fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagésque in genibus soluerentur. Stomacacen medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur Britanica, non neruis modo & oris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes. Folia habet oblonga, nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem Vibones *Nomina* Lib 4. c.2. *Forma.* Lib.25. c.3.

vocant, qui collectus priusquam tonitrua audiantur, & deuoratus securos in totum reddit. Frisij, quâ castra erant nostris demonstrauêre illam, miror q; nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britanniæ velut propinquæ dicauêre. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiámnum Britannia libera. Britanica Officinis & herbariis multis ignota est: quamquam non desint qui eam esse putant, quam vulgus Bistortam appellat, quos facilè refellit Matthiolus, quòd bistortæ folia nigra non sunt, neque pilosa, imò lęuia, supernè rufescentia, & à terra quadamtenus cæsia: item quòd Britanicæ radix tenuis sit & breuis, bistortæ verò crassa, serpentis iacentis modo contracta & intorta. A Dalechampio verò Britânica vera censetur ea esse, quæ hîc picta est, radice gracili, fibrata, prætenuibus villis in vicina reptante, nigrescente: caulibus pedalibus, multis, nodosis: foliis oblongis, angustis, hirsutis, præsertim infernè quâ terram spectant, minimè crenatis, lapatho siluestri in aquosis & cœnosis gigni solito valde similibus, nigrioribus, quod inuenta Britânica iudicatu facilè est: nam in propinquo ferè semper lapathum siluestre occurrit, cum quo illius folia compares. Flos in summis caulibus aureus, calendulæ similis, in pappos abit. In humidis & riguis nascitur, solo tamen non admodum pingui. Sapor austerus huic & subamarus. Austera qualitate adstringit, & fluxiones sistit, amariuscula tergit vlcera, & ad cicatricem perducit, maximè quæ in humidis sunt corporis partibus, vt tonsillis & faucibus. Nam vtraque desiccat. Hæc sane consentiunt viribus quæ illi à Dioscoride & Galeno sunt tributæ. Vim habet adstringentem, inquit ille, priuatim depascentibus oris & tonsillarum vlceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua ad quæ adstrictione opus est. Hîc verò, Britanicæ folia adstringentia sunt, & vulnerum glutinatoria, similia foliis siluestrium lapathorum, nisi quod atriora sunt, magisq; hirta. Sed & expressus ex illis succus perinde adstringere potest. Itaque coctum quidam reponunt tanquam inter stomatica medicamenta efficacissimum. Videtur enim sanare iam etiam putrescentia. Dalechampius hanc Britanicam veram esse ex notis & viribus consentientibus, ac magis inde iudicauit, quod in vetustissimo Dioscoridis fragmento in membranis manuscripto hanc Britannicæ figuram pictam reperit, licet rudiùs, quæ floris specie, colore luteo, & foliorum figura, hanc nostram designaret. Dodonæus suam Coclearium Britânicam esse vult, ac vtilem esse inquit, putridis ac sordidis, oris vlceribus, quæ Plinius stomacen, Marcellus oscedinem, Holandi & Phrisij *Souerbuyck* vocant.

Ca. 2. lib. 4.

BRITANICA Vera, Dalechamp.

Locus.
Vires.

Lib. 4 ca. 2.
Li. 6. simpl.

TRIBVLVS AQVATICVS, *CAP. LXVII.*

Nomina

ΤΡΙΒΟΛΟΣ ἔνυδρος Græcè, Latinè Tribulus aquaticus, siue aquatilis, & Tribulus lacustris, Officinis Tribulus marinus. Gallicè *Chardon aquatic, Maccres, Chastaigne d'eau, & Treffle d'eau*, Hispanicè *Abroyos, & Abrolhos*, Germanicè *Vuassernusz*. Tribuli genus aquis familiare, inquit Dioscorides, quòd in fluminibus natum comam exerit, aculeos cōdens: foliis latis,

TRIBVLVS Aquaticus.

latis, & pediculo longo, caule parte summa quàm ima crassiori: adsunt ei & capillamenta quædam spicacea: semen durum ab altero Tribulo non abhorrens, Plinius, Tribulus non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vlmi, pediculo longo. Hunc herbarij omnes sic depingunt. Caules habet longos, inferiore & ea quæ sub aquis est parte graciliores adhærentibus quibusdam locis tenuibus fibris, veluti capillamentis, præsertim infimæ parti, quibus in fundo figitur, iuxta aquæ superficiem crassiores & foliosos. Folia pediculis longis crassis insident, lata, populneis aut vlmeis similia, semirotunda, crassa, aduersa parte maculosa neruosaq́;, serrata, inter quæ flosculi exeunt, deinde fructus nigricantes, castaneæ magnitudine triquetri, ternis aut quaternis mucronibus armati, vnde illi nomen: cortice membranoso, nucleis intus candidis, castaneæ sapore, quibus recentibus plebecula lubens vescitur, castaneasq́; aquaticas vocat, & arefactos, molaq́; attritos in panes cogit. Sunt etiam qui eosdem fructus sub cineribus assatos pro bellariis edant. In Plinij codice ex vetustorum exemplarium fide quidam legunt: Tribulus non nisi in palustribus nascitur: dira res alicubi. Iuxta Nilum & Strymonem amnes recipitur in cibos. Inclinatur in vadum, &c. Adnotandum & insuper, Dioscoridem scripsisse hanc plantam esse lato folio, non vlmi, vt Plinius πτελέας legisse videatur, pro πλατέας. In fossis, & pigris fluentis, & lutosis lacubus reperitur, aliquando in stagnantibus, puris & fontanis aquis, & plerisq́; Italiæ fluminibus, atque etiam in mari. Vis ei refrigerans & inspissans.

Forma. *Li.21. c.16.* *Locus.* *Vires.*

LICHEN, *CAP. LXVIII.*

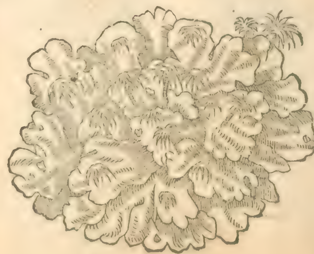
EPATICAM hodie vocant quæ Græcis λειχὴν & βρύον dicitur, Latinè Lichen, Arabicè *Azez Alsachel*, Gallis *Hepatique*, Germanis *Brunnenlechekraut*. Lichen quidem ea dicitur, quod Lichenas serpentis morbi genus imposita sistat & sanet, Bryon quòd petris adhæreat, vt muscus. Paucis his verbis hanc plantam perstrinxit Dioscorides. Lichen qui saxis est familiaris, aliquibus Bryon appellatur Asperginosis petris adhæret vt muscus. Plinius duo Lichenis prodidit genera: sed de Dioscoridis Lichene tantùm hîc agimus. Est aliud genus Lichenis, inquit, petris tantùm adhærens vt muscus, qui & ipse illinitur. Lichen seu hepatica nostra vel per humum spargitur, vel parietibus aquarum aspergine madidis insternitur. Folia habet alia aliis incumbentia, supernè viridia, infernè fusca, subpinguia, propè radicem angusta, in latum se pandentia, triplici vel quadruplici lacinia intersecta. E radice inter folia prodeunt pediculi, siue cauliculi tenues, quorum verticibus insunt capitula stellularum effigie. Radices nihil aliud sunt quàm fibræ & capillamenta sub foliis quibus in terram, & in saxa defigitur, quibus succum selicit sugitq́;. Rorulentis & vmbrosis prouenit locis, nudis petris adhærens musci modo. Iunio & Iulio mensibus stellulas suas edit. Duas alias

Nomina *Li.b4.c.48.* *Forma.* *Li.26.ca 4.* *Locus.* *Tempus.*

LICHEN,
Matthioli.

LICHEN, Lobell. II & III.

Li.4.ca.49 Hepaticas, ſiue Lichenas minores ex Lobellio hîc proponimus. Lichen illitus
Vires. ſanguinis profluuia ſiſtit, auctore Dioſcoride: inflammationes arcet, Lichenibus ſiue impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos cum melle illitus: oris & linguæ defluxiones inhibet. Sic enim Græca conuertenda. ὠφελεῖ δὲ καὶ τοὺς ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος διαχριόμενον: στόματος δὲ καὶ τῆς γλώττης ῥευματισμοὺς παραιτεῖται. Quæ Cornario ſuſpecta videntur, imo potiùs corrupta. Cùm enim Plinius videatur Dioſcoridis verba tranſtuliſſe. Hic & ſanguinem ſiſtit vulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito & lingua, videtur legiſſe in Dioſcoride, ὠφελεῖ καὶ τοὺς ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος, διαχριομένους τοῦ στόματος, καὶ τῆς γλώττης. Ideſt, Prodeſt & regio morbo correptis, ſi cum melle oblinantur ex ipſo os & lingua, vt vox ῥευματισμοὺς aſcititia ſit, & παραιτεῖται ex
Li.7. ſimpl. præcedente verſu repetita. Sed de eiuſdem viribus paulò aliter Galenus. Lichen qui in petris naſcitur, eſt veluti muſcus quidam, ſed rectè ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic autem nominatus videtur, quòd Lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem ac modicè refrigerantem facultatem habet, vtramque verò, abſtergentem quidem atque reſiccantem à petra obtinet, refrigerantem verò ab humore aqueo: naſcitur enim in humidis & grauiter olentibus ſaxis. Porrò quòd ex talibus ſubſtantiis componitur, aduerſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. Cæterùm an ſanguinis profluuia ſiſtat, vt refert Dioſcorides, id neuticam dicere queo.

GRAT

GRATIOLA, Matth. *CAP. LXIX.*

Recentiorvm Gratiola, quo nomine apud veteres appellaretur, adhuc incertum eſt. Vocatur etiam nunc Gratia Dei, Gallicè *Grace de Dieu*, Italicè *Stanca cauallo*, quod equi eius pabulo mirè defatigentur, Papauer ſpumeum Dioſcoridis Anguillaræ. Herba eſt humilis dodrantalem altitudinem vix excedens: caulibus quadrangularibus, foliis hyſſopi, latioribus & longioribus. Florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentem quæ caulem ambiunt: radix ſummo ſpargitur ceſpite. Tota herba amari & ingratiſsimi guſtus, quadamtenus adſtringens. Tam recens quàm ſicca ſumpta vim habet vehementer purgandi, tam ſupernè, quàm infernè, bilem pituitámque trahit. Vulneribus celeriter medetur trita & impoſita. Naſcitur in locis humidis, præcipuè in pratis vliginoſis.

Nomina Dod. lib.3. cap.42. Matth. in ca.26.lib.3.

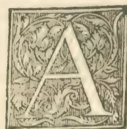
Forma.

Vires.

Locus.

SCROPHVLARIA Maior, Matth. *CAP. LXX.*

A Radice ſtrumoſa & effectu Scrophularia maior dicitur, & Millemorbia, Caſtrangula, ferraria, ficaria, Gallis *Grande Scrofulaire*, Germanis *Braunuurtz*. Galeopſis Fuchſij, Cordi & Dodonæi. Caulem emittit quadratum, nigricantem, cauum: folia longiuſcula, lata, in ambitu crenata, betonicæ ſimilia: flores in caulium verticibus tenues, purpuraſcentes, cauos: ſemen minutum in globulis: radicem magnam, albam, ſolidam, tuberculis ſeu ſtrumis aſperam. In ſcrobium marginibus, in riguis & vliginoſis locis naſcitur, aliquando in ſiluis & nemoribus vdis, vmbroſis, montoſis. Vlceribus ſtrumoſis, cauernoſis, carcinomatis atque depaſcentibus ſummoperè vtilis. Prætereà tuberculis ab humore frigido concretis, aut ſcirris carcinomata minantibus opitulatur. Strumas & hæmorrhoidas ſanat. Radix Autumno effoditur, purgata tunditur cum recenti butyro, operculatoq; fictili in vliginoſo loco reponitur, relinquiturq; quindecim dies. Deinde lento igne butyrum id liquefit, & percolatum aſſeruatur, quo ſupradicti morbi vtiliſsimè illinuntur. Quidam herbam Chryſippeam Plinij eſſe putant quæ cum ficis ſtrumis medetur. Scrophularia minor ſuprà deſcripta eſt, cap.33.

Nomina

Forma.

Locus.

Pena in Aduerſ.

Vires.

ERINVS, CAP. LXXI.

Nomina VAE Græcè dicitur ἔρινος, Latinè etiam Erinus, Plinio Erineos, ſic dicta ob lacteum ſuccum quo plurimo turget. Eſt enim Erinus ſiue Erineos Latinè Caprificus, ficus precox lacte turgens primo aut exacto iam vere, quam ſecutus gentilitatem Plinius proximè caprificum de ea ſubiunxit, quæ mox dicemus. Sunt qui Ocimum aquaticum vocant, Gallicè *Baſilic d'eau*. Galenus non Erinum, ſed Echinum vocat, & ita de ea ſcribit, vt non de

Li.6.ſimpl. alia quàm de Erino Dioſcorides egiſſe videatur. Erinus, inquit Dioſcorides, naſci-

Locus. Lib.4.c.27. tur apud fontes & fluuios, foliis ocimi, ſed minoribus, parte ſumma diuiſis, ſurcu-

Forma. lis quinis, ſeníſve dodrãtalibus: flore candido, ſemine nigro & acerbo: folia & caules lacteo ſucco turgent. Quæ tamen poſtrema aliter in vulgatis codicibus Græcis leguntur. ὅπου ἢ μετρος ἐστὶ ὁ χυλὸς, καὶ τὰ πέταλα, ideſt, caulis & folia ſucco referta ſunt. Sed priorem lectionem magis probandam eſſe declarant, tum nominis ety-

Lib.23. c.7. mum à nobis iam redditum, tum Plinius, qui de Erino partim ex Diocle, partim ex Nicandro, partim ex Dioſcoride hæc trãſſcripſit. Herba quam Græci Erineon vocant, reddenda eſt in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis ferè, ocimi ſimilitudine: flos candidus, ſemen nigrum, paruum. Tritum cum melle Attico oculorũ epiphoris medetur: manat lacte multo & dulci, quæ poſtrema verba minimè apud Dioſcoridem leguntur. Herba vtilis aurium dolori nitri exiguo addito: folia reſiſtunt venenis. Quæ vulgarium Plinij codicum lectio eſt, veteris autem melior, & magis cum Dioſcoride conſentiens. Tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur, duabus drachmis cum cyathis mellis Attici quatuor. Cumulatum decerpta manat lacte multò & dulci: herba perquàm vtilis aurium dolore, &c. Pro Erino plantam cuius effigies hic expreſſa eſt repreſenta-

Ca.27.li.4. Dioſcor.4. edit. uit Matthiolus. Dalechampius aliam exhibet, quam prope Lugdunum collegit in riuo ſubterfluente extremos ſuburbium verſus pontis fornices, quo Rhodanus

ERINVS, Matthioli.

ERINVS, Dalechampij.

iungitur

iungitur, radice in multas fibras diuisa, caulibus multis, palmum altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gústu valde acerbis, cana lanugine prope verticem obductis: foliis ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν ἐπεσχισμένα, inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar pinastri. Semen Erini, auctore Dioscoride, drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum sulphure & nitro instillatus, aurium dolores sedat. Similiter Galenus echini herbæ semen acerbum esse ait, ac proinde repellentis ac exsiccatoriæ facultatis esse: eóque vtendum ad oculorum & aurium fluxiones.

Lib.4.c.27. *Vires.* *Li.6.simpl.*

PIMPINELLA, CAP. LXXII.

VETERIBVS indictæ existimantur Pimpinellæ nominatæ à recentioribus, & Bipinellæ, à foliorum binis ordinibus pennatim siue plumatim digestis: Vocantur etiam Bipenulæ & Pampinellæ. Duo notantur eius genera: maior, quæ & Sanguisorba maior, siue siluestris, Gallicè *Pimpinelle sauuage*: minor, quæ & Sanguisorba minor, Solbastrella, & hortensis, *Pimpinelle cultiuee*. Alij contra hortensem maiorem cultu fieri arbitrantur. Illa caulibus est longis, rotundis, duos trésve pedes altis, in quibus folia longiuscula, crenata, in pediculis longis ex aduerso sita, alarum modo expansa: in summis caulibus capitula sunt rotunda, ex quibus flosculi ex fusco rubescentes, deinde semen triangulare: radix longa, crassa. Herbidis & montosis lubens oritur, pratis etiā & pascuis. Pimpinella minor, siue hortensis superiori prorsus similis est, nisi quòd omnibus suis partibus minor, & gratiore tum sapore, tum odore. Cauliculi eius sunt teneri & molles, pedem alti, aut paulò altiores, rubelli, teneriuscula lanugine villosi: folia superiori similia, multò minora, auersa parte quadamtenus cærulea,

Nomina *Genera.* *Forma.* *Dod lib.1. cap.94.* *Locus.* *Forma.*

PIMPINELLA, *Siue Sanguisorba maior, Matth.*

PIMPINELLA *Minor, Matthioli.*

PIMPINELLA, Siue Sanguiſorba maior, Fuchſij.

Locus.
Vires & Temper.

aduerſa viridia: flores non fuſci ſed purpurei, luteis capillamentis ex medio dependentibus: radix item ſimilis, ſed multò minor. In hortis prouenit. Pimpinella tertio gradu ſiccat, ſecundo refrigerat, adſtringítque. Eius decoctum dyſenteriam ſanat, muliebre profluuium & quoſlibet ſanguinis & alui fluxus cohibet, bilioſas vomitiones reprimit. Idem præſtat herbæ & ſeminis puluis in aqua chalybata potus. Herba ipſa vulneribus & vlceribus medetur, miſcetúrque vnguentis quæ tum ad capitis vulnera, tum carcinomata parantur. Sunt qui contagioſis peſtilentibúſque febribus maximè commendent, vt cuius ſucco abigantur huiuſmodi febres. Vino merſa gratiam conciliat ſapore & odore aromatico & vinoſo, quodammodo melonis, nec minùs in acetariis expetita, vtiliſsima viſceribus, hepati, cordi, & præſertim ſpiritibus. E Pimpinellæ radicibus grana quædam colligi notum eſt, tingendis rubro colore ſericeis veſtibus exquiſitiſsima.

GALIVM, *CAP. LXXIII.*

Nomina
Lib. 4. c. 91.
Ibidem.
Forma.

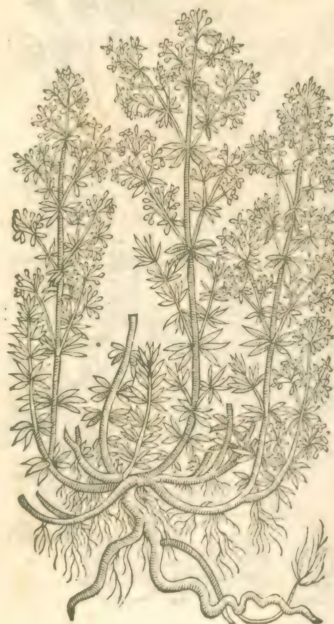

GRAECI γάλιον, Latini ſimiliter Galium vocant, Galli *Petit muguet*, Germani *Vualſtrao*. Dicitur autem teſte Dioſcoride γάλιον, ἀπὸ τȣ̃ γάλα πηγνύειν ἀντὶ πιτύας αὐτὸ, ideſt, quòd in coagulando lacte coaguli vicem impleat. Ramulum foliúmque habet, eodem auctore, Aparine ſimil-

GALIVM Luteum, Matth.

Mollugo, Galium album quorundam.

limum

limum, rectum, florem in cacumine luteum, tenuem, densum, copiosum, odoratum. Nascitur in palustribus. Quæ omnia huic nostræ plantæ conueniunt, cauliculos enim profert tenues, rotundos, læues, circa quos folia angusta, stellatim disposita. Denique aparine simile est, minus tamen & teneriusculum, nec vllo modo asperum, at vbique læue, & odore suaui: flores in summis caulibus racemosi: radix tenera & fibrata. Huius altera reperitur differentia, floribus candidis, ob id Galium album nuncupata, quibusdam Mollugo vulgatior Herbariorum, caulibus multis, angulosis, geniculatis, viticulosis, cubitum & sesquicubitum longis, humi sparsis, in quibus folia læuia, & Maio mense flosculi candidi, copiosi, Aparines minores: radix lignosior, fibrata cinerea. Huic Galio albo tota sui parte similis est altera

Locus.

Pet. Pen in Ad.

MOLLVGO *vulgatior herbariorum.*

MOLLVGO *Altera montana, Dodonæi.*

Mollugo montana Dodonæi, præterquàm complurium florum exilium speciosa fœtura, in caule cubitali & bicubitali surrecto, folia molliora. Radix nigricat. In collibus incultis, asperis & montosis nascuntur. Flos, inquit Dioscorides, igni ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit. Cerato rosaceo galium admiscetur, insolatum vsque dum albescat, & sic lassitudines reficit, radix venerem concitat. Galenus, Galium nomen inde sortitum est, quòd lac coagulet. Simile autem est aparine, facultatem obtinens exsiccatoriam & subacrem: flos eius sanguinis profluuiis competere videtur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Lib. 4. c. 91.

Vires.

Lib. 6. sim.

RAPHANVS PALVSTRIS, CAP. LXXIIII.

Nomina

Dod. c. 36. lib. 5.

Forma.

Locus.

Vires.

RAPHANVS siue radicula palustris, Gallicè *Reifort d'eau*, hortensi Raphano foliis similis est, minoribus tamen, & magis incisis, caulis est pedem altus, nonnumquam altior, in quo flores copiosi lutei, deinde siliquulæ in quibus semen minutum: radix digiti crassitudine, gustu recentis Raphani acriore. Circa scrobes & in pigris aquis, ac fluentis prouenit. Acrior est hortensi, & iisdem viribus, sed vehementioribus, maximè ad ciendas vrinas.

ANAGALLIS AQVATICA, CAP. LXXV.

Lib. 5. c. 22. cap. 276.

Forma.

Vires.

RECENTIORES herbarij Anagallidē aquaticam hanc vocant, vt cuius folia & vires non parùm imitetur, nec non natales eosdem sectetur, siue *Berabungam* nomine Germanico, quo *Bachpunghe* appellatur. Dodonæus non rectè Cepæam, Fuchsius Sium. Quidam Samolum Plinij esse volunt, herbam in aquosis nascentem, multùm à Druidibus celebratam. Tragus Sium non odoratum vocat: fruticosis est ramulis, teneris, carnosis, rotundis, foliis leuiter in ambitu crenatis, carnosis, nigricantibus: summis caulibus & ramulis copiosa florum cæruleorum anagallidis similium congerie stipatis: radix albicat, multis diffusa fibris. Tota herba gustu est acriore nasturtij, inquit Pena, odore non ingrato. Quare calida est, & ad calculum & vrinæ diffi-

ANAGALLIS Aquatica, Dodonæi.

veronica aquatica, Beccabunga.

ANAGALLIS Aquatica altera, Lobellij.

cultatem

cultatem perutilis. Experimento cognitum illam tritam & brachiorum carpis admotam, oculorum inflammationes sedare, ac epiphoras mirificè sistere. Locis vdis vt scrobium & stagnorum marginibus gaudet. Aliquando in ipsa riuulorum aqua reperitur. Ad Germaniæ maritimæ indigenam morbum, quem Scorbutum appellant, vtilis est, eodem quo nasturtium aquaticum sumpta modo. Scribit Tragus cum aceto & butyro tostam, & calidam impositam, ac subinde renouatam tumoribus quibusuis & sacris ignibus prodesse: apud veterinarios magno esse in vsu in discutiendis tumoribus & sananda equorum scabie, aliísque id genus affectibus: acetariis commanducatam calculos rumpere, vrinas ciere, fœtus mortuos & menses pellere. Lobellius Anagallidem aquaticam alteram pinxit, fortassè Sium non odoratum alterum Tragi, folio pulegij regalis. Vdorum, fontium, fluentorúmque amantior hæc, sed rarior: cuius folia Valerianæ minimæ æmula sunt, & eiusdem coloris: cauliculus dodrantalis, summo diuisus, è pusilla filamentis compacta radice, flosculi albi & pericarpia Anagallidis, sed exiliora multò, per maturitatem ferruginea. Secus ripas & margines riuulorum Austruyel paguli, altero ab vrbe Antuerpiana lapide, occurrit. Hæc Lobellius. *Locus.*

COTYLEDON AQVATICA, CAP. LXXVI.

OBEAM quæ huic est cum Cotyledone siue vero vmbilico veneris similitudinem, & ob natales, herbarij Cotyledonem aquaticam nominarunt. Officinæ Vmbilicum veneris & Scatum cœli, quamquam vmbilicus veneris non sit, nec eius loco vtendum, fibras exiguas, multas, cauliculósque teneros, reptantes, & per humum sparsos habet: folia circinato ambitu leuiter inciso, obtusa incisura, stellato medio cētro, parùm depresso, pediculis subtus ei adfixis, vmbelicum verum imitantia, sed minora, teneriora, magis nigricantia: flosculi candidi, penduli subter folia. Iulio floret. Gustus acris & linguam vellicans calidam esse demonstrat. Quare non sine magno errore pharmacopœi quidam Cotyledonis penuria vnguēto populeo indunt. Sunt quibus hæc Callitriche Plinij videtur esse, fit & ex Callitriche sternutamentum, inquit, folia sunt lenticulæ similia, caules iuncis tenuissimis, radice minima. Nascitur in opacis & humidis, gustatu feruens. Alij Callithrichē potiùs esse volunt herbam descriptam cap. 17. de qua suprà tractauimus. In regionibus septentrionalibus frequens admodùm riguis depressísq; pratorum cōuallibus & scrobibus, vbi torpuerunt per hyemem resides aquæ. Gustu acris est.

Nomina Dod. lib. 1. cap. 25. Pet. Pe. in Ad. — Lib. 25. c. 11. — *Locus.*

COTYLEDON, *Aquatica.*

SIVM, CAP. LXXVII.

QVOD Græcis σίον, Latinis Siū & Lauer dicitur, Mauritanis *Rorcathalmi, & Inhamehauella*, seu *Hamehauella*, Italis *Gorgolestro*, Germanis *Vusser eppffich*, id est, Apium palustre, Hispanis *Rabacas*, Gallis *Berle*. Sium autē nomen sibi adsciuit ἀπὸ τοῦ σείεσθαι, id est, à concutiendo, quia quatitur, vacillandóque perpetuo succutitur prēterlabentibus vndis, atque semper alluentibus. Vnde etiam Laueris nomen Latinis, nisi quis malit ab vrinis calculísq; ciendis & excutiendis dictum. Sium, vt tradit Diosco. in aquis inuenitur, frutice pingui, recto, *Nomina* Lib. 2. c. 120 *Forma.*

recto, foliis latis, olusatro similibus, sed minoribus & odoratis. Sium verò Crateuę, vt idem Diosco. refert, herba est fruticosa, exigua, multa folia habens, rotunda, maiora quàm menthæ, nigra, & ad erucam accedentia. Matthiolus id verum Sium esse arbitratur quod hîc exhibemus, quòd nullis prorsus notis à Dioscoridis Sio dissideat. Prouenit, inquit Lobellius, in riguis & riuulis vbi cardamine, foliis ad nasturtium hortense & cardaminen accedentibus. Cauliculi pedales & interdum cubitales: flores albi & cornicula Sij Crateuæ, gustanti acria, frequens hæc Taurinis Pedemõtanis in collium & montium riuulis. Dioscoridis sium esse Gallorum *Berle*, quam herbarij pastinacam aquaticam vocant ab odore & foliorum effigie, perspicuum est ex descriptione, eíque sententiæ plerique omnes adstipulantur. At tamen Fuchsius hanc nomine eleoselini seu apij palustris depinxit. Dodonęus in stirpium historia Sium Crateuæ maius facit plantam hîc pictã: sed perperã, cùm non Crateuæ, sed Dioscoridis sit verum Sium. Id quod & agnouit in Historia Aquatil. vbi multò accuratiùs depinxit & descripsit hoc modo. Sium longis, tricubitalibus aut amplioribus, crassis, striatis & inanibus assurgit caulibus, qui superiùs attenuati in alas diuiduntur: folia in eis oblonga, ex pluribus aliis composita, quorum singula, pinguia, glabra & per ambitum serræ modo incisa, particularibus hipposelini foliis minora:

berle.

SIVM VERVM, *Matthioli.*

nasturtium. cresson deau.

SIVM *Vulgare*, *Matthioli.*

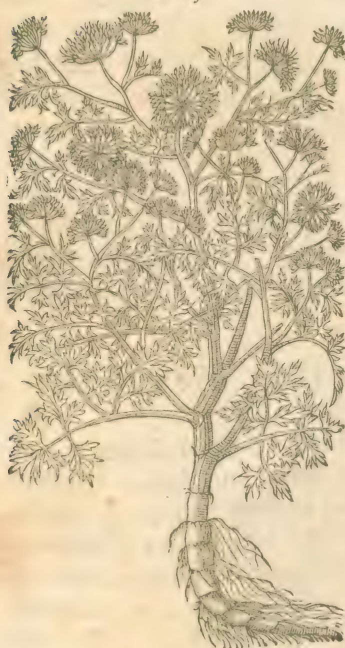
SIVM *Crateuæ, maius* *Dodonæi.*

flores

flores in vmbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillatæ veluti fibræ sunt, quæ non modò subsunt, sed & caulium geniculis adnascuntur, iis quibus aquis condun tur, aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hipposelino tota herba odoratior est, petrolei vulgò dicti ferè odore. Nascitur in perennibus riuulis, rariùs in residibus aquis. Iulio & Augusto floret. Idem Dodonæus in Historia stirpium Sium siue Lauer minus pinxit, sed in Histo. Aquatilium multò feliciùs. Sio, inquit, siue Laueri odore & facultate proximum est, alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi sunt tenues, rotundi, læues, obscurè geniculati, inanes, iuncis quodammodo similes, ex quibus tenues oriuntur, & inanes quoq; pediculi siue costæ, in quibus parua aliquot & angusta foliola, flores in exiguis vmbellis, scabiosæ angustioribus & minoribus, candidi, simul compressi exeunt: semen aniso maius, subcandidum, superiori parte latius. Radices tenuissimæ & nigræ fibræ sunt, caulibus inferiùs adhærentes: emittit verò & ex imo caulis, fibras obliquè serpentes, quæ alicubi terræ aut limo hærentes, radices faciunt, & cauliculos promunt, seipsam hoc modo multiplicante stirpe, quæ tamē & semine seri potest. Lobellius Oenanthen aquaticam vocat. Reperitur in perennibus riuulis, aut aliis aquis frequentiùs, ac sæpissimè vbi Sium gignitur: non raro etiam in palustribus & riguis, iuxta riuulos & fossas: crescit etiam in hortis aut alibi, loco non perinde humido satum, quod tamen minus attollitur & breuius est, foliáque habet terræ proxima, cærefolio similia, sed tenuiora: reliqua verò, vti eius quod in aquis exit: radices autem crassas, paruis siluestribus napis similes, verùm minores ac breuiores, à quibus & transuersæ quædam serpentes exeunt fibræ, quibus seipsum multiplicat. Ita non raro in alium locum translatæ, stirpes, formam effigiemq; aliqua parte com mutant, floret æstiuis temporibus: Augusto semen in hortis quidem ad maturitatem peruenit. Matthiolus huius generis illud, quod in hortis aut alibi loco non palustri natum, formam commutauit, inter œnanthes à se depictas quartam fecit, ab œnanthæ tamen multùm differentem Dodonæi sententia. Quidam minus illud Cap.43.

PHELLANDRIVM, Plinij.

Sium Dodonæi Silaum esse putant à Plinio memoratum, cap. 8. lib. 26. nascētem in glareosis & perennibus riuis, cubitalem, apij similitudine, qui vt olusatrum magna vtilitate vesicæ coquitur. Est & tertium Sio odore & facultate cognatum genus ab eodem Dodonæo positum, Cicutaria palustris Lobellio. Caulem habet crassum, inanem, geniculatum, supra aquas bicubitalem aut longiorem, in multas alas diuisum, primùm viridem, deinde cùm semen maturum esse cœperit, in luteum languescentem, folia hortensis apij, tenuiora: flores in vmbellis non magnis parui sunt & cādidi: semen odoratum, subnigricans, aniso maius: radices fibratæ sunt, veluti sij nigræ, ad inferiorem caulis partem geniculis ipsis adhærentes. Exit iisdem ac similibus quibus sium locis, & simul cum eo sæpè reperitur. Aestate floret, Augusto semen maturum est. Plinij Phellandrium videtur esse, quod scribit Lib.26.c.12 nasci in palustribus, folio apij, cuius semen bibitur propter calculos & vesicæ incommoda. Alij apium siluestre Dodonæi Phellandrium Lib.5.c.46. esse putauerunt, alij Angelicam minorem.

Sium

SIVM Alterum Erucæ folio.

Sium Crateuæ erucæ folio quidam non abs re Barbaream vulgò dictam esse existimant, fruticosam, paucis foliis, rotundis, nigris, maioribus quàm menthæ, erucæ penè similibus, de qua diximus in Horto, cap. De Eruca. Pena & Lobellius id Sium Erucæ folium arbitrãtur esse Sisymbrium aquaticum Matthioli, Nasturtium aquaticum Tragi & herbariorum, Gallorum *Cresson d'eau.* De quo in horto diximus. Huc referenda alia non absimilis planta, à Lobellio picta, & descripta his ferè verbis. In stagnantibus & vdis scrobibus & lacustribus ponè nouam vrbem Antuerpianam oritur, iuxta Scaldæ amœnissima fluenta. Radix innumeris implexa gracilibus & tortilibus fibris pullis glebæ limosæ inseritur, è qua cubitales & ternûm cubitorum caules cicutæ assurgunt, folia laueris Dioscoridis, ambitu serrata, speciosa, flos in vmbellis è luteo viridi pallescens, semen apio hortensi ferè par, quod gustu ad cuminum, daucum creticum, & citrei mali corticem accedere, & plusculum caloris habere videtur. Sij verò fa-
Lib.2.c.120 cultates hasce tradit Dioscorides. Eius folia cruda coctáque si edantur, calculos con-
Lib. 8.sim. fringunt & expellunt. Vrinas item mouent, fœtus & menses ducunt. Et Galenus, Sium, inquit, quantum gustu odoratum est, tantùm etiam calfacientis facultatis est particeps. Sed & digerit, & vrinas mouet, & calculos renũ frangit, & mẽses euocat.

ERISITHALES, CAP. LXXVIII.

Lib.26.c.13.

ERISITHALES, vt scribit Plinius, est flore luteo, foliis acanthi, bibitur ex vino. Huic breui historiæ non inscitè aptari potest planta hîc depicta, radice longa, crassa, contorta, surculosa, foliis ex ea multis, pedem ferè altis acantho similibus, sed nonnihil per latera pungentibus: caule sesquicubitali, striato, foliis paucis, minoribus & breuioribus comante: flore aureo in capitulis oblongis, qui in pappos tandem dilabitur. In aquis semper, maximè pratis riguis reperitur.

EPIMEDIVM, CAP. LXXIX.

Nomen.
Forma.
Lib.4.c.19.

ἘΠΙΜΗΔΙΟΝ Græcis, & Latinis Epimedium dicitur. Caulis est non magnus, inquit Dioscorides, hederæ foliis denis aut duodenis, neque florem, neque fructum ferens, radice te-
Lib.27.c.9. nui, nigra, graui odore, gustu fatuo. Nascitur in humidis. Plinius hæc ex Dioscoride descripsisse videtur Epimediũ, inquit, caulis est nõ magnus, sed hederę foliis denis aut

EPIMEDIVM Dodonæi.

aut duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, graui odore. Naſcitur in humidis. Quænam hæc ſit planta difficilè eſt admodùm ſtatuere. Matthiolus ignotam ſibi fatetur, eúmque reprehendit, qui Epimedium eam plantam eſſe cenſet, quæ à triquetra foliorum figura à recentioribus Herba trinitatis appellatur. Pena raram quandam & nuſpiam à ſe præterquam in Italia viſam plantã pro Epimedio pinxit & deſcripſit, ſuffragante etiam Italorum Herbariorum iudicio, Lobellius Epimedium Anguillaræ vocat. Dodonæus integram plantam repreſentauit, atque his ferè verbis delineauit, folia eius ampla, numeroſa, & creberrimè ter trina, raró plura, ab vno terete tenuíque dependent pediculo, ſunt autem ea hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuſcula, & per ambitum veluti ſerrata. Aſſurgit inter hæc tenellus & teres dodrantalis cauliculus, valde elegantes ferens floſculos, forma quadrangulares: quorum margines rubent, interiora lutea, medij verò virent apices: rubet & exteriore ac auerſa parte floſculus, ſed diſcurrentibus rectis candidíſque ſtriis variegatus. Radix multas in obliquum propagines emittit, inferiùs fibroſa. Legitimum eſſe Dioſcoridis Epimedium non eſt facilè affirmare, id enim ſcribit neque florem neque fructum ferre: niſi dicamus huic idem vſuenire quod Bechio, Dictamno, Onoſmati, fortaſſè & Cynogloſſo, quibus florem, caulem, fructum demunt, cùm tamen iis ornentur. Hodie in Belgicis hortis viret. Scribit Dioſco. Epimedij folia cum oleo trita, impoſito cataplaſmate, non ſinere mammas increſcere: radicem conceptum adimere, folia trita quinis drachmis, p[illegible] menſtruas purgationes, quinque diebus in vino potu, præſtare mulieribus ne concipiant. Eadem ferè Plinius, Huic, inquit, ſpiſſandi refrigerandíque natura, fœminis cauenda, folia in vino trita virginum mammas cohibent. Quibus aſſentitur Galenus, Epi- Lib.6.ſim.
medij vis, inquit, eſt moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate: quare nullam habet inſignem qualitatem, mammas cataplaſmate impoſitum rectas ſeruare poteſt. Aiunt epotum concipiendi ſpem adimere.

FINIS PRIMÆ PARTIS.